JUS CANONICUM UNIVERSUM

CLARA METHODO
JUXTA TITULOS
QUINQUE LIBRORUM
DECRETALIUM

In Quæstiones distributum, solidisque Responsionibus, & Objectionum Solutionibus dilucidatum:

AUTHORE

R. P. F. ANACLETO
REIFFENSTUEL,

Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato.

TOMUS TERTIUS.

MACERATÆ, MDCCXLII.

Sed prostant.
VENETIIS
APUD ANTONIUM BORTOLI.

Licentia & Approbatio Ordinis.

FR. Matthæus a Santo Stephano, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, ac Totius Ordinis S. P. N. Francisci Minister Generalis, & Servus: Dilecto Nobis in Cristo R. P. Fr. Anacleto Reiffenstuel Lectori Jubilato & Concionatori nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Salutem, & omne bonum.

CUm juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones, per idoneos Censores, revisum fuerit opus quoddam a Te compositum, cujus Titulus est: *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum &c.* tenore præsentium, ad Salutaris Obedientiæ meritum, facultatem Tibi impertimur, quatenus servatis servandis, illud Typis mandare valeas.

Datis Romæ, die 10. Aprilis 1700.

Fr. Matthæus a S. Stephano Minister Generalis.

De Mandato S. P. Reverendissimæ Fr. Petrus ab Urbino, Secretarius Generalis.

Facultas Admodum Reverendi Patris Ministri Provincialis.

CUm a Reverendo P. Anacleto Reinffenstuel, Ordinis Minorum S. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Ex-Custode, Lectore Jubilato, opus quoddam, cuj Titulus *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium In Quæstiones distributum*, sit compositum, illudque a duobus Theologis jamjam sit revisum & approbarum, plurimumque recommendatum, & omnia, quæ de Jure in Editione Librorum sunt servanda, sint observata, tenore præsentium facultatem impertior, ut Laudatissimi hujus operis Tomus Quartus pro utilitate publica Typis mandari possit.

Actum Monachii 1. Septemb. Anno 1706.

Fr. David. Winther, Ord. Min. S. Francisci Reform. Lector Jubilatus, Minister Provincialis.

Censura Theologica Prima.

CUm Tertius Juris Canonici Tomus R. P. Anacleti Reiffenstuel, Ord. Minorum S. Francisci Reformatorum, Lectoris Jubilati, a primo & secundo, in nullo degeneret, sed eandem Censuram idemque Encomium mereatur, hinc Censuram pro Secundo & Tertio Tomo a me datam, pro hoc repetitam Volo, eumque prælo dignissimum censeo. Monachii 1705.

Fr. Fortunatus Huber, Totius Ordinis S. Francisci, & Provinciæ Bavariæ Pater.

Censura Theologica Secunda.

JUris Canonici Tomum Primum & secundum R. P. Anacleti Reinffenstuel; Ordinis S. Francisci Reformatorum, Lectoris Jubilati sequitur hic Tertius Tomus, qui, quia continet in se materias nobilissimas statum præcipue Clericorum tum sæcularium tum regularium concernentes de eorum Beneficiis, Ecclesiis, Contractibus, Peculio, Testamentis, ac Decimis &c. Et quantum ad Stylum, methodum, doctrinæ perspicuitatem, soliditatemque a prioribus in nullo degeneret, sed illis simillimus extat; atque insuper Orthodoxæ fidei, bonis moribus, sacris Canonibus, œcumenicis Conciliis, summorum Pontificum Constitutionibus, ac sacrarum Congregationum Decretis & Declarationibus per omnia consonat, nec conscientias vel sententias laxat, aut laxitates fovet. Ideo dignissimum censui, ut ad communem Omnium, singulariter in foro Ecclesiastico versantium, jurique Sacro operam navantium commoditatem in lucem prodeat, jurisque publici fiat.

Datum Landishuti die 27. Julii Anno 1706.

Fr. Floridus Mosmiller, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Lector Jubilatus, & Provinciæ Custos Actualis.

PRÆ-

PRÆFATIO
AUTHORIS AD LECTOREM.

Ecce benevole Lector, Juvante Deo, in lucem publicam prodit Tertius Juris Canonici Tomus, in quo eundem modum, ordinem, ſtylum, claritatem, brevitatem, ac Doctrinæ ſecuritatem, quam in primis duobus, quantum licuit, obſervare ſtudui. Hinc repeto quæ in præfationibus primi, & ſecundi Tomi te monitum volui, additis humillimis precibus, ut ſi forſan plures errores orthographicos, aut typographicos, in eo repereris, eos ob temporis brevitatem, & concurrentium aliorum, negotiorum copiam, quæ reviſionem, & Correcturam typi e prælo venientis prohibuerunt, benigne excuſare, & ipſemet emendare digneris. Cæterum etiam Tertium hunc Tomum quoad omnia & ſingula ſancto Eccleſiæ Judicio cenſuræ, & correctioni humillime ſubiicio,

E L E N C H U S

Titulorum, Paragraphorum, & Quæstionum, in Tomo Tertio Juris Canonici Universi contentorum.

§. V.

E L E N C H U S.

E L E N C H U S.

III. Ad

TITULUS VIII.

De concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis.

§. I.

TITULUS IX.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

§. I.

TITULUS X.

De his, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli.

§. I.

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt a majori parte Capituli.

§. I.

TITULUS XII.

Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur

§. I.

a 3 IV.

III. Ob

TITULUS XVIII.

De Locato, & Conducto.

IV. Ad

DE EMPHYTEUSI.

§. V.

§. VI.

§. VII.

§. VIII.

TITULUS XIX.

Da Rerum Permutatione.

TITULUS XX.

De Feudis.

§. I.

§. II.

§. III.

§. IV.

TITULUS XXI.

De Pignoribus, & aliis Cautionibus.

§. I.

§. II.

II. An

E L E N C H U S.

IV. Quid

E L E N C H U S.

T I T U L U S XXVII.

De Successionibus ab intestato.

T I T U L U S XXVIII

De Sepulturis.

T I T U L U S XXIX.

De Parochiis, & alienis Parochianis.

ELENCHUS.

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

TITULUS XXXI.

De Regularibus & Transeuntibus ad Religionem.

IV.

T I-

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ.

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

§. I.

§. II.

§. III.

§. IV.

§. V.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

§. I.

§. II.

§. III.

§. IV.

TITULUS XL.

De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris.

§. I.

ac

§. II.

E L E N C H U S.

T I T U L U S L.

Ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.

JURIS

JURIS CANONICI UNIVERSI
CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM
In quæstiones distributi, solidisque responsionibus, & objectionum solutionibus dilucidati,

LIBER TERTIUS
PRÆFATIO.

POstquam in primo Libro Decretalium, præmissis quatuor Titulis, tum de Sanctissima TRINITATE, utpote Fonte, atque origine omnis Sapientiæ, & Justitiæ, tum de Constitutionibus, Rescriptis, & Consuetudine, veluti generalibus Iuris principiis, actum fuisset de Prælatis, & Judicibus Ecclesiasticis, eorumque institutione, & authoritate; in secundo Libro de Judiciis, quibus præsunt, seu de Processu judiciario, ipsumque concernentibus; subnectuntur tres alii Libri, in quibus tractantur materiæ, & causæ, quæ in Ecclesiasticis judiciis tractari, & agitari solent. Hæ autem aut criminales sunt, de quibus agitur in quinto Libro Decretalium, agendo de vitiis, & pœnis eorum: aut civiles, quarum appellatione comprehenduntur etiam causæ spirituales, atque Ecclesiasticæ; in quibus non criminaliter, seu ad publicam vindictam ob crimen infligendam; sed civiliter, atque ad privatum interesse superste, vel jure aliquo contenditur. Hujusmodi vero causæ vel concernunt personas Ecclesiasticas, earumque res, aut Ecclesias; & de his tractat tertius Liber: aut personas sæculares, seu Laicos; ut sunt Sponsalia, & Matrimonium, eorum statum proprium, de quibus in quarto Libro agitur.

Igitur in hoc Tertio Decretalium Libro tractatur de Clericis, horumque obligationibus, rebus, puta Beneficiis, Decimis, ac hujusmodi, simul & de Ecclesiis, atque pertinentibus ad istas. Et quia Clerici in genere, alii sunt sæculares, alii regulares: de Clericis sæcularibus incipit præsens Liber tractare, & varia, quæ ipsos, nec non & Beneficia, resque Ecclesiasticas eorum curæ commendatas concernunt, per priores 30. Titulos resolvit. De clericis autem Regularibus a 31. Titulo tractare incipit: atque circa finem a Titulo 40. & deinceps tractat ea, quæ Ecclesiarum consecrationem, Sacramentorum administrationem, venerationem Sanctorum, jejuniorum observantiam, immunitatem Ecclesiarum, & alia hujusmodi concernunt; prout amplius tum in textu Juris, tum in progressu patebit. Unde pergendo IN NOMINE DOMINI, fit

TITULUS I.

De Vita & Honestate Clericorum.

1 *Ratio præcedentiæ præsentis Tituli.*

1 TRactaturus Compilator Juris Canonici in hoc Libro de Clericis, ante omnia præmittendam censuit Rubricam, *De vita & honestate Clericorum*, utpote quæ potissimum in Clericis requiritur; cum hi, veluti lucernæ positæ super candelabrum, toti populo, vel maxime vitæ, morumque honestate prælucere, necesse habeant. Quod ut melius intelligatur, sit

§. I.

De Nomine, & Dignitate Clericorum.

S U M M A R I U M.

2 *Clerici, unde sic dicuntur.*
3 *Et qui sint?*
Duo sunt genera Christianorum, & quæ? Ib.
4 *Clericatus est dignitas, & honor.*
5 *Clerici specialibus merito supra Laicos privilegiis, & prærogativis honorantur.*
6 *Clerici, ac præsertim Sacerdotes, sunt Patres, & Magistri populi.*
Imo & ipsorum Regum, ac principum. Ib.
Constantini Magni notabile dictum pro Sacerdotibus & Monachis. Ib.
7 *Clericorum dignitati nulla sæcularis est similis.*
Sacerdotes in S. Scriptura aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur. Ib.
8 *Et in quo sensu appellentur Dii.*
9 *Populus debet esse divisus a Clero, quando celebrantur Divina Mysteria.*
10 *Clericorum nomen bifariam accipitur, & quomodo? Et num. seqq.*
11 *In materia favorabili nomen Clericorum sumitur generaliter; ac prout comprehendit etiam prima Tonsura initiatos, & Episcopos.*
12 *Imo, & Monachos, atque Moniales.*
13 *Appellatione tamen; Monachorum non veniunt Clerici sæculares; & cur?*
Sicut & appellatione Monasteriorum, nunquam veniunt Ecclesiæ sæculares. Ibid.
14 *In materia odiosa Clericorum nomine soli inferiores Clerici sæculares comprehenduntur, non autem episcopi, Canonici &c.*
15 *Idque probatur.*
16 *Atque declaratur inductione, & n. 18.*
Episcopi non comprehenduntur sub ulla sententia Suspensionis, aut Interdicti, nisi exprimantur, num. 16.
17 *Secus dicendum de pœna excommunicationis; & cur?*
18 *Canonici, & alii in Dignitate Ecclesiastica constituti nomine Clericorum in materia odiosa non comprehenduntur.*
19 *Neque Religiosi utriusque sexus: nisi exprimantur, &c.*
20 *Eremitæ, an veniant nomine Clericorum, & n. seq.*
Eremitæ, qui antiquitus. Ib. & n. 22.
21 *Anachoretæ, &*
22 *Cœnobitæ; ac cœnobium, quid?*
23 *Eremitæ præsentis temporis, sunt in triplici differentia.*
24 *Eremitæ quandam Religionem professi &c. veniunt nomine Clericorum.*
25 *Idem dicendum de Eremitis, qui de manu Episcopi receperunt habitum Eremiticum pro servitio alicujus Ecclesiæ &c.*
26 *Hujusmodi vita Eremitica, non est mere laicalis, sed Ecclesiastica.*
27 *Idem dicendum de Tertiariis Religionum; quando sub obedientia Prælatorum inserviunt Ordini, aut Ecclesiæ.*
28 *Secus dicendum de Eremitis, qui sine authoritate Prælatorum, voluntarie deferunt habitum Eremiticum.*
29 *Nisi alicubi vigeret contraria consuetudo.*

QUæritur I. Unde Clerici sic dicantur; & quæ sit dignitas Clericatus? Resp. I. *Clerici*, juxta Isidorum, relatum in *can. 1. dist. 21.* sic appellantur a græca voce: Κλῆρος; & *Sors latine, seu hæreditas dicitur. Et propterea dicti sunt Clerici, quia de sorte Domini sunt vel quia Domini partem habent.* Hæc ibi. Voluit enim Deus ex toto Populo fideli aliquos sibi specialiter eligere, qui essent sors, seu pars, ac hæreditas ipsius peculiaris, quæ abjectis curis sæcularibus uni Deo prorsus vacaret, ejusque servitio ac cultui penitius intenderet.

Unde Clerici bene describuntur, dicendo: *Clerici* sunt homines Christiani, qui a negotiis, curisque sæcularibus remoti servitio cultuique Divino specialiter sunt deputati. Nam, ut *can. duo sunt genera*, 12. *q.* 1. legitur „ Duo „ sunt genera Christianorum. Est autem unus genus, „ quod mancipatum Divino officio, & debitum contem- „ plationi, & orationi, ab omni strepitu temporalium „ cessare convenit. Aliud vero genus est Christianorum „ ut sunt Laici. *Laos* enim græce, est populus latine. „ His licet temporalia habere, sed non nisi ad usum (*Id* „ *est, non ad abusum, ut explicat Gloss. ib.* Nihil enim mi- „ serius est, quam propter nummum Deum offendere. „ His concessum est uxorem deducere, terram colere, in- „ ter virum & virum judicare, causas agere, oblationes „ super Altari apponere, decimas reddere; ita salva- „ ri poterunt, si vitia tamen benefaciendo evitaverint: *Hæc ibi.* 3

Resp. II. Clericatus est dignitas, & honor. Textus est in *can. denique dist. 4.* ibi: *Sacerdotes, & Diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat.* Concordat *can. admonentur, d. 54. & c. reperiuntur 1. q. 1.* cum similibus: fateturque Imperator in *l. officiales, c. de episc. & cler.* illis verbis: *Ad clericatus honorem putaverint transeundum.* Idipsum habetur *L. Atrocem, c. de Injuriis*, ibi: *cum esses in Sacerdotio, & dignitatis habitum & ornamenta præferres*: cum similibus. Ratio est: quia Clerici specialiter in sortem Domini vocantur, Divinisque ministeriis per susceptionem Sacrorum ordinum deputati existunt: adeo, ut soli in Altari ministrare, atque jurisdictionem Ecclesiasticam ligandi, & solvendi, a Christo Domino Ecclesiæ suæ concessam, *Matth. 18. & Jo. 20.* exercere valeant. Qua de causa Clerici, ad differentiam Laicorum, *de Sacrato catalogo* esse dicuntur in Synodo *Septima, c. 15.* ac refertur *can. Quoniam*, 19 *q.* 5. Hinc ulterius 4

Resp. III. Clerici omnes, ac personæ Ecclesiasticæ, utpote Divinis obsequiis specialiter mancipati, & in Dominicis castris super alios positi, specialibus merito supra Laicos privilegiis, ac prærogativis honorantur. Patet istud non solum ex Sacris Paginis utriusque Testamenti, verum etiam ex utroque Jure, varia idcirco privilegia, & prærogativis Clericis impertiente: ut *l. Omnis a Clericis, & seqq. C. de episc. & Cleric. & can. Generaliter 16. quæst. 1.* cum innumeris concordantiis. Quia enim Clerici præ Laicis in sortem Domini vocantur, & potestatem celebrandi Officia Divina, ministrandique in altari, per receptionem Sacrorum Ordinum divinitus acceperunt, *Matth. 18. & Joann. 20.* quis neget, eos præ Laicis esse reverendos? Cum etiam Gentiles, quantumvis veræ Fidei lumine destituti, hoc ipsum Sacerdotibus suis esse præstandum censuerint: ut *Genes. cap. 47. can. Sacerdotibus 11. quæst. 1. & cap. non minus, immun. Eccl.* & alibi. 5

Accedit, quod Clerici, ac præsertim Sacerdotes, di- 6
can-

cantur, & sint Patres, *&* Magistri populi, *can Sacerdotes 9. q. 1. & can. Nolito, dist. 21.* Imo, & ipsorum Regum, ac Principum, *can. Quis dubitet, dist. 96.* ubi Gregorius VII. ita cuipiam rescripsisse legitur: *Quis dubitet, Sacerdotes Christi, Regum, & Principium, omniumque fidelium patres & Magistros censeri.* Concordat textus in *can. In scripturis, ead. dist. 96.* ubi idcirco Constantinus Magnus Imperator dixisse refertur: *Vere, si propriis oculis vidissem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monastico habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem meam explicarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.* Hæc Imperator.

7 Quinimo ratione suæ potestatis divinitus acceptæ, ea est Clericorum, ac præsertim Sacerdotum dignitas, atque præstantia, ut nulla sæcularis eis similis existat, *can. Duo sunt quippe, dist. 96.* Ubi Sacra Authoritas Pontificum regali potestati comparata, longius hanc excedere legitur, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compararetur. Quinimo in ipsis *Sacris Eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur*; prout habetur, ac pluribus ostenditur *can. Sacerdotibus, 21. q. 1. & can. 1. dist. 17.*

8 Porro Sacerdotes appellantur *Dii* participative solum, seu quatenus participant aliquid Divinitatis per excellentiam virtutis, atque potestatis sibi a Deo communicatæ. In quo se tu *Exod. c. 7.* dictum fui Moysi: *Ego constitui te Deum Pharaonis.* Concordant dicta superius *lib. 1. tit. 1. de Summa Trinitate §. 4. n. 34.*

9 Unde, quod Populus debeat esse divisus a Clero, quando celebrantur Divina Mysteria, neque tempore Missæ celebrandæ Laicis permissum sit, in loco Clericorum (quod *Presbyterium* nuncupatur) consistere: textus est in *can. Sacerdotum, de consecr. dist. 9. & c. 1. h. t.* Adeo, ut Sanctus Ambrosius Episcopus Theodosium Imperatorem, intra cancellos Altaris communicare volentem, inde excluserit, dicens: *Purpuram Imperatores, non Sacerdotes efficere.* Nicephorus *lib. 12. Histor. Eccles. cap. 41.* & alii.

10 Quæritur II. Quot modis *Clericorum* nomen accipiatur, quique eo comprehendantur? Res. I. *Clericorum* nomen bifariam accipitur, large videlicet, seu generaliter, & stricte, seu specialiter, magisque proprie. Ita Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. univ. c. 39. n. 1. & seqq.* & communis; idque patet declarando terminos. Et quidem large, seu generaliter loquendo, *Clericorum* nomine veniunt omnes omnino personæ, quæ in sortem Domini vocatæ, atque Divinis Officiis obeundis, verique Dei cultui ac servitio specialiter sunt deputatæ, sive dein talis deputatio fiat per susceptionem Sacrorum Ordinum, sive per professionem religiosam, *arg. can. Si quis suadente, 17. qu. 4. ibi, in Clericum, vel Monachum, violentas manus injecerit.* Atque in hoc sensu etiam Moniales, & Religiosi conversi (quos alii appellant *Fratres laicos*) Clericorum nomine intelliguntur. Posteriori modo, seu magis specialiter, & proprie loquendo, Cleri sunt, atque dicuntur illi, soli, qui Ordine aliquo Ecclesiastico, vel saltem prima Tonsura sunt initiati; sicque specialiter Divinis ministeriis deputati; *arg. can. Cleros dist. 21.*

11 Resp. II. In materia favorabili nomen *Clericorum* sumitur generaliter; ac prout comprehendit non solum prima Tonsura, aut Ordinibus Sacris initiatos, sed etiam Monachos, & regulares, imo, & Moniales cujuscunque religionis ab Ecclesia approbatæ. Ita Abbas *cap. 1. num. 9. de juramento calum.* Card. Tuschus *lit. C. concl. 377. n. 2. & seqq.* Barbosa *lib. 1. jur. Ecclesiast. univ. capit. 39. num. 2. & seqq.* & Communis aliorum. Prior pars liquet ex *can. cleros, dist. 21. & c. cum contingat, 11. de ætate & qualitat. præficiend.* ubi non solum in Sacris Ordinibus existentes, sed etiam prima Tonsura initiati, *Clericorum* appellatione veniunt. Quia igitur favores sunt ampliandi, non est, ut quis eorum tali favore excludatur, sive sit simplex Clericus, sive Curatus, aut Canonicus, vel Episcopus; ut *can. Si quis suadente 17. qu. 4.* cum similibus. Dummodo materia subiecta eisdem singulis sit adaptabilis, neque aliunde de contraria dispositione, seu alia mente Legislatoris pateat.

12 Altera pars, asserens, in materia favorabili nomine

Clericorum venire Monachos, imo & Moniales; desumitur ex *cit. can. Si quis suadente 17. q. 4.* ubi Clerici, & Monachi, in materia favorabili, totumque statum Ecclesiasticum respiciente, æquiparantur. Et cum ibidem expressa mentio de Monialibus facta non fuisset, nihilominus Canonum illum etiam in Monialibus procedere, postea declaratum fuit *c. de Monialibus, 33. de sentent. excommunicat.* & consequenter in materia favorabili, suoque statui adaptabili etiam Moniales nomine *Clericorum* veniunt. Idipsum desumitur ex *c. de jurami. calumn.* ubi prior Constitutio, qua cavebatur, ut *nullus Clericus jurare præsumat* (præstando videlicet juramentum calumniæ sine licentia Superioris) per posteriorem Constitutionem, quæ est interpretativa, seu declarativa prioris, intelligitur etiam de Abbatibus, Monachis & Sanctimonialibus, & consequenter hæ personæ veniunt nomine *Clericorum* in materia favorabili, sibique adaptabili. Accedit ratio, desumpta ex nominis etymologia: quia *Clericus* dicitur a *Cleros*, quod est sors: seu, quia Clerici sunt in sortem Domini electi, *can. duo sunt genera, 12. qu. 1.* Atqui etiam Monachi, & Sanctimoniales, per assumptionem religionis ab Ecclesia approbatæ, specialiter, eliguntur in sortem, seu partem Domini: ergo. Abbas *cit. num. 9.*

13 Dices. Appellatione *Monachorum* non veniunt Clerici sæculares ne quidem in materia favorabili; ut notat Abbas *c. 1. nu. 9. de jurum. calumn.* Sylvester *V. Clericus, 1. num. 2.* Bellettus *Disquis. clerical. p. 1. §. 5. num. 9.* & alii: ergo nec vicissim nomine *Clericorum* venire debent Monachi, quamvis materia sit favorabilis. Resp. Concesso antecedente, negando consequentiam, & paritatem. Disparitas est, quia Monachis competit etymologia nominis *Clericorum*, ut proxime dictum, e contra vero Clericis sæcularibus non competit etymologia vocabuli *Monachus*; uti liquet ex *can. Placuit, 16. quæst. 1.* ubi legitur, quod juxta nominis interpretationem *dicitur Monachus, id est, unus tristis*: Unde eadem ratione (subdit Abbas *citat. numer. 9.*) appellatione *Monachorum* nunquam veniunt in Ecclesia sæculares.

14 Resp. III. Nihilominus in materia odiosa, sive strictæ interpretationis, nomine *Clericorum* soli inferiores Cleri sæculares comprehenduntur; non autem Episcopi, neque Canonici, aut alii in Dignitate Ecclesiastica constituti; nisi secus exprimatur, vel aliunde de opposito constet. Ita Barbosa *cit. l. 1. jur. Eccl. univ. c. 30. n. 6. & seqq.* Bellettus *d. §. 1. n. 5. & seqq.* Card. Tuschus *lit. D. concl. 377. num. 4. & seqq.* Fagnanus *cap. Bonæ memoriæ, lib. 1. nu. 12. de postulat. prælat.* & alii. Concordant dicta superius *lib. 1. tit. 2. de Constitutionibus §. 17. n. 427. & seq. & num. 435. & 436.* ubi plura huc pertinentia videri possunt.

15 Conclusio hæc desumitur ex illa vulgata regul. 15 jur. in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Item ex reg. 46. eod in 6. *In pœnis benignior interpretatio est facienda*: cum concordantiis. Accedit ratio; quia in materia restringibili, ubicunque species ponit aliquid ultra genus suum, tunc appellatione generis non venit illa species. atqui in Episcopis, Canonicis & aliis in Dignitate Ecclesiastica constitutis ponitur, seu reperitur aliquid ultra genus suum; nempe qualitas superioritatis, præcellentiæ, seu dignitatis supra simplicem Clericum; ergo. Major est Abbatis, & Fagnani, ubi supra; atque desumitur tum ex *cap. in generali 81. de regul. jur. in 6.* tum etiam ex *leg. Item apud, §. Hoc edictum, ff. de injuriis*, ubi ea, quæ speciali nota digna sunt: nisi exprimantur, censentur omissa de industria.

16 Id ipsum probatur, atque declaratur inductione. Sic imprimis Episcopos, eorumque Superiores in materia odiosa, seu pœnali, non comprehendi nomine Clericorum, clare desumitur ex *c. quia periculosum 4. de sentent. excommun. in 6.* ubi expresse declaratur, Episcopos, & alios superiores Prælatos, puta Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates, non comprehendi sub ulla sententia Suspensionis, aut interdicti, nisi de ipsis expressa mentio habeatur, hoc *propter executionem Pontificalis Officii, quod frequenter incumbit*; prout loquitur Pontifex ibidem.

17 Fatendum tamen, quod *cit. c. quia periculosum de sent. excommunic. in 6.* procedat quidem in pœna Suspensionis, & Interdicti, de qua loquitur: non item in pœna ex communicationis; prout notat Gl. *ib. vers. Suspensionis*, & Ancharanus *num. 1*, post Innocentium, Hostiensem, Joan. Andream, Pirhing *eod. tit. num. 199.* & alii. Unde Episcopi non sunt liberi a pœna excommunicationis generaliter lata a Canone, vel alias: ac proinde etiam ipsi comprehenduntur sub pœna excommunicationis ipso jure inflicta percussoribus Clericorum, *can. Si quis suadente 17. quæst. & capit. 1.* juncta Glossa *vers. Prælatus, de homic. d. in 6. & cap. Sciant cuncti, 12. de election. in 6.* cum similibus. Ratio disparitatis est: quia licet excommunicatio pluribus bonis privet, quam Suspensio vel interdictum; nihilominus *excommunicatio est medicinalis, non mortalis; disciplinans, non eradicans dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat*, uti loquitur textus *cap. 1. de sentent. excommunic. in 6.* ac proinde nunquam infligitur ad certum tempus; sed præstita satisfactione, atque emenda, protinus relaxari, seu absolvi debet. Secus accidit in Suspensione, quæ nonnunquam infligitur ad certum tempus, puta, ad triennium; ut *cap. 1. §. final. de election. in 6. & capit. Cupientes, 16. §. Cæterum, eodem in 6.* cum similibus. Atque idcirco, quod Papam noluerint privilegiare Episcopos etiam quoad pœnam excommunicationis in *citat. cap. Quia periculosum, 4. de sentent. excommunic. in 6.* quinimo ex littera ipsius subtrahendum censuerit ly, *Excommunicationis*, quod in prima editione jam fuerat positum; notat Glossa *ibidem vers. de Episcopis* & Joan. Andreas in *d. cap. Quia periculosum*, citans Hostiensem.

18 Deinde, quod Canonici, & alii in Dignitate Ecclesiastica constituti, nomine *Clericorum* absolute posito, & in materia odiosa, non comprehendantur, probat Fagnanus *cit. nu. 12. ex c. Sedes Apostolica, 15. de rescriptis:* ubi dicitur, quod *Majores & digniores personæ sub generali clausula non intelligantur includi*; & amplius declarat Gl. *ib. vers. Majores*, accedit alius textus valde notabilis in *cap. Statutum 22. de election in 6* ubi in materia pœnali & odiosa, appellatione Ecclesiæ Parochialis, & assumptorum ad eam, non veniunt Ecclesia Collegiata, & assumpti ad ipsius regimen (id est, Canonici ejus) etiamsi sit Parochialis: idque propter eminentiam, quam habent Canonici supra alios Clericos, & quia Canonici habent qualitatem Collegii supra curam, ut addit Abbas *ad rubric. h. t. n. 12.*

19 Resp. IV. Insuper in materia odiosa nomine *Cleri* non comprehenduntur Religiosi utriusque sexus; nisi istud exprimatur, vel ex subjecta materia, aliisque circumstantiis secus appareat. Ita Abbas *cap. non amplius, n. 3.* & Fagnanus *ib. num 7. de instTut.* quia asserunt, quod nomine *Clericorum*, seu Ecclesiarum, non veniant Monachi, seu ipsorum Monasteria, in stricta materia, alias secus Suarez *disput. 32. de Censuris, sect. 2. num. 17.* Layman *lib. 1. Theolog. Moral. tract. 5 part. 4 cap 4. num. 3.* cum illis docens, quod interdicto Clero non censeantur interdicti Religiosi utriusque sexus, nisi exprimantur, vel ex materia subiecta, vel causa ferendi, aliisque circumstantiis contrarium appareat: contra Navarrum *cap. 27. Manual num. 167* & Covaruviam *cap. alma, part. 2 § 1. num. 8. vers. Quinto his addendum*, qui volunt, Interdictum Cleri comprehendere Religiosos. Ratio Conclusionis est: quia in Jure Canonico passim ista ponuntur, tanquam diversa; ut *can. Si quis suadente 17. quæst. 4. & capit. Super specula 10. ne Clerici vel Monachi &c.* juncta Rubrica *ibid.* Quod ipsum alibi sæpius contingit, ac præsertim libro III. Decretalium, ubi ista clare ponuntur tanquam diversa, agendo in prioribus Titulis *de Clericis*, & Tit. 31. ac seqq. specialiter, tractando *de Regularibus*; Ergo in materia, saltem odiose, nomine Clericorum non veniunt Religiosi, nisi exprimantur, vel ex subiecta materia secus appareat. Cæterum, qui omnes nomine *Regularium* comprehendantur, commodius dicetur infra *Tit. 30, de regularibus, & transeuntibus ad Religionem*, inscripto: sollummodo de Eremitis remanet specialis difficultas, unde.

20 Quæritur II. Utrum Eremitæ veniant nomine Clericorum? Ubi prænotandum, quod antiquitus *Eremitæ* dicebantur, qui primo in solitudines, sive eremum habitabant, ibique duriter, subducto cibo, & in omni rerum asperitate corpus exercendo, sub obedientia Episcoporum virtuosæ vitæ studebant. Et horum vita commendatur in Concilio Chalcedonensi, relato in *can. qui vere, 16. q. 1.* illis verbis. *Qui vere, pureque solitariam exigunt vitam digni sunt convenienti honore.*

21 Atque hujusmodi Eremitæ differebant ab Anachoretis, Cœnobitis. Nam *anachoretæ* proprie erant illi, qui sine certa habitatione per deserta vagantes, ne a populis invenirentur, ibi quiescebant ubi nox ipsos invenisset. De quibus fit mentio in *auth. de Monachis, §. Cogitandum*, juncta Gl. *vers. anachoretas, collat. 1.* ibi: *Quos vacare anachoretas, id est, discedentes; & Hesychastas, id est, quiescentes, consueverunt.*

22 Porro *Cœnobitæ*, appellantur illi, qui simul viventes in Cœnobiis, seu Monasteriis, Monachalem vitam ducebant. Et dicebantur *Cœnobitæ*; id est, simul viventes: unde originem traxit ly *Cœnobium*, sive locus Religiosorum communem vitam ducentium; de quo fit mentio c. 2. §. 1. *de ordin. cognit.* Et hi omnes generali nomine vocabantur *Monachi*, id est, soli; quamvis magis proprie istud nomen sortirentur, qui in eremis, seu solitudinibus habitarunt; ut *can. 8. caus. 16. q. 1. & can. Si cupiditas, & can. cust. communi 16. q. 1.* Barbosa *lib. 1. jur. Ecclesiast. univ. cap. 41. num. 13. & seqq.* Atque ista procedunt juxta antiqua tempora.

23 Verum loquendo pro statu præsentis temporis, est distinguendum inter Eremitas. Nam aliqui horum emittunt tria vota substantialia cujuspiam Religionis ab Ecclesia approbatæ: & de his fit mentio *in c. un. §. fin.* juncta Glos. *vers. Licentia, de excessib. prael. in 5.* ubi permittitur Religiosis Mendicantibus, quod de licentia Prælatorum suorum possint vitam Eremiticam eligere. Alii vero, quamvis non sint Professi alicujus Religionis per emissionem trium votorum substantialium, tamen authoritate Episcopi fuerunt deputati pro servitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, atque de manibus Episcopi susceperunt habitum Eremiticum, & sub illius obedientia vivunt, prout multos se vidisse in Statu Ecclesiastico, ac alibi refert Fagnanus *cap. Nullus, numer. 61, de Foro compet.* Tandem nonnulli sunt Eremitæ, qui non sunt deputati servitio cujuspiam Ecclesiæ authoritate Prælati Ecclesiastici, sed voluntarie suspiciunt, atque pro libitu suo deferunt habitum Eremiticum. Quibus prænotatis.

24 Resp. I. Certum est, quod Eremitæ quandam religionem ab Ecclesia approbatam sub emissione trium votorum substantialium professi, in materia favorabili veniant nomine Clericorum; sicque gaudeant privilegio Fori, & Canonis, cum similibus. Ratio est clara; quia tales Eremitæ sunt veri, & proprie dicti Religiosi; ut *cit. c. un de excessib. prælat. in d. & cap. privilegium 4. de verb. signif. in 6.* In quo posteriori loco Monachi, sive Fratres in cellis ad Monasterium aliquod spectantibus residentes (*hoc est, loca secreta & solitaria, quæ ab hominum separata consortio, sunt ad contemplandum, & Deo vacandum specialiter deputata*, inhabitantes) non solum reputantur veri Religiosi, sed etiam singulari donantur privilegio exemptionis.

25 Resp. II. Illi etiam Eremitæ, qui licet non sint professi cujuspiam Religionis, tamen de manu Episcopi receperunt habitum Eremiticum, atque sub ejus obedientia vivunt deputati pro servitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, censentur personæ Ecclesiasticæ. sicque in favorabilibus veniunt nomine Clericorum. Ita Glossa *can. Qui vere 16. quæst. 1 vers. Vero*, asserens, quod Eremitæ privilegium Clericorum habent, licet non renuncient propriis. Fagnanus *cit cap. Nullus, nu in 61. de Foro comp.* post Cardinal in *Clem. per litteras num. 9 de præbend.* Anton. de Butrio *consil. 19 num 19. vers. Unde ex hoc*, & alii Idem tradit Innocentius *cap. Cum Monasterium, 13 de election.* dicens, quod, *licet Eremitæ possint habere proprium, quia non abrenunciant, tamen Ecclesiasticæ personæ sunt &c.* Quod ipsum tradit Jo: Andreas *c. cum Monasterium, num. 22. de election.* & Aloys. Riccius in *praxi part. 2. resolut. 149. numer. 1.* allegans plurimos alios, atque asserens, esse communem Doctorum, quod hujusmodi Ere-

Eremitæ gaudeant privilegio Fori, & si delinquant, remittendi sint ad Judicem Ecclesiasticum.

26 Conclusio hæc desumitur ex *cit. can. Qui vere*, 16. *q.* 1. Ubi dicitur, quod veri Eremitæ (ut puta, recepti authoritate Episcopi &c.) *Digni sunt convenienti honore*: sicque præferuntur personis mere Laicalibus. Accedit, quod *can. ult. §. Item Joannes* 2. *qu.* 7. dicatur, S. Joannem Baptistam duxisse vitam Eremiticam, ergo hæc non est vita mere laicalis, sed Ecclesiastica. Idem amplius probatur ex *can. duo sunt genera* 12. *q.* 1. Ubi illud Christianorum genus reputatur inter Clericos. *Quod mancipatum Divino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit.* Atqui his annumerantur Eremitæ, recepti authoritate Episcopi loci ad servitium cujuspiam Ecclesiæ vel Oratorii, ergo.

27 Et quæ hactenus dicta sunt de Eremitis, & manibus Episcopi habitum Eremiticum recipientibus, atque sub ejusdem obedientia servitio cujuspiam Ecclesiæ, vel Oratorii incumbentibus: procedunt pariter de Tertiariis, seu de illis, qui habitum tertiæ Regulæ cujuspiam ordinis de manu Prælatorum regularium, ad hoc authoritate Pontificia facultatem habentium recipientes, sub ejusdem vel Episcopi loci obedientia vivunt, atque Ordini, vel alteri Ecclesiæ inserviunt, quamvis tria vota substantialia religionis non emittant, atque idcirco proprium habere possint. Ratio est, quæ supra. Accedit, quod tales Eremitæ, etsi non sint proprie religiosi, ob defectum votorum substantialium, profiteantur nihilominus aliquem vivendi modum ab Ecclesia permissum, imo & approbatum: ergo, cum deferant habitum Eremiticum, legitima authoritate a Prælatis Ordinis sibi concessum, atque a secularium vestibus patenter distinctum; simulque Ordini, vel Ecclesiæ inservientes, Divinis Officiis specialiter sint mancipati, nequeunt censeri esse professionis mere laicalis; sicque in materia favorabili veniunt nomine Clericorum, gaudentque privilegio tum Fori, tum Canonis.

28 Resp. III. Econtra Eremitæ illi, qui non sunt professi quandam religionem, neque deputati Ecclesiæ servitio authoritate Prælati Ecclesiastici; seu voluntarie suscipiunt, atque ad libitum deferunt habitum Eremiticum, neutiquam sunt personæ Ecclesiasticæ; nec ullo modo gaudent privilegio Clericali. Ita *Jo: de Lignano in Clem. per litteras, de præb.* asserens, quod sicuti Eremitæ (hujusmodi videlicet) ex utero matris exierunt laici; ita perseverent laici, sub potestate Imperatoris. Cardinalis in *ead. Clem. per litteras, nu.* 9. Riccius *cit. res.* 159. *nu.* 9. Fagnanus *d. c. Nullus n.* 63. *de Foro comp.* citans alios; atque asserens, in hoc convenire Doctores. Ratio est: tum quia tales non sunt astricti ulli regulæ, nec subsunt speciali ratione præ Laicis Episcopo loci, vel alicui Superiori regulari, neque ad ullum usum pium, sive Ecclesiasticum authoritate Ecclesiæ, hoc est, Prælati facultatem habentis, sunt deputati. Quinimo vivunt sicuti locustæ sine rege, ut loquit Gloss. *can. qui vere* 16. *qu.* 1. *V. vero*, vagantes hinc inde sine certo duce, atque etiam ad libitum recedentes: unde nihil eis supervenit, ex quo desinant esse meri Laici, atque eripiantur a jurisdictione Imperatoris. Tum quia absordum foret, quod tales pro sola voluntate sua possent se eximere a jurisdictione sæculari. Abbas *c. nullus nu.* 10. & Fagnanus *ibid. n.* 63. *de foro compet.* cum aliis.

29 Fatendum tamen, quod si alicubi vigeret consuetudo, ut tales etiam Eremitæ gauderent privilegio Fori, aut hujusmodi, dicta consuetudo foret observanda: cum neque sit contraria Legi Divinæ, aut bonis moribus; nec aliunde irrationabilis, vel a Jure communi reprobata inveniatur. Fagnanus *loc. cit. nu.* 64. allegans alios, atque c. 70 Declarationem Cardinalium S. Conc. Trid. Interpretum desuper factam adducens.

§. II.

De honestate vitæ Clericalis in genere, & quoad nonnulla in specie.

SUMMARIUM.

30 *Duplex in Clericis requiritur vitæ honestas; interior & exterior*

31 *Debentque quoad utramque Laicos antecellere. Et nu. seqq.*

32 33 & 34 *Afferuntur notabiles textus quo ad hoc.*

35 *Vitæ honestas Episcoporum describitur a D. Apostolo* c. 1. ad Titum.

36 *Quæ suo modo etiam in Clericis inferioribus desideratur.*

37 *Ea in exterioribus quoque Clericorum moribus elucescere debet.*

38 *Clerici, etiam Minoristæ, tenentur caste vivere: alioquin per judicem Ecclesiasticum sunt puniendi. Dictio, Præterea, est implicativa. Ibid.*

39 *Differunt tamen Minoristæ a Clericis in Sacris Ordinibus constitutis, quoad obligationem servandi castitatem. Et nu. seqq.*

40 *Clerici in Sacris constituti, tum illicite, tum invalide contrahunt matrimonium.*

41 *Tenenturque servare perpetuam continentiam, non solum ex motivo Castitatis, sed etiam ex virtute Religionis.*

42 *Infertur Corollarium practicum.*

43 *Accessus ad moniales aliquando est prohibitus, præsertim Clericis. Et n. seqq.*

44 & 45 *Frequentare Monasteria Monialium, quis censeatur?*

Duæ voces in criminalibus, induunt consuetudinem; & quando secus? Ibid.

46 *Crapula, quid, & quam nociva? & n. seqq.*

47 *Ebrietas, & ebrius, quis?*

48 *Clericis a crapula, & ebrietate abstinendum est: alioquin, si moniti non abstineant, ab officio, vel beneficio suspendendi sunt.*

49 *Et ratio tam rigidæ probationis. Et n. 46. & 47.*

50 *Dicta pœna suspensionis ab officio, vel beneficio, non est latæ sententiæ.*

51 *Simulque relinquitur arbitrio Judicis, quæ harum suspensio sit infligenda.*

52 *In pœnis alternativis quandoque datur optio Reo, quandoque Judici: idque declaratur.*

53 *Clericis est prohibitum, edendi, & bibendi causa ingredi tabernas cauponarias, extra necessitatem itineris.*

54 *A vitio avaritiæ cum primis Clericos oportet esse alienos. Et nu. seqq.*

55 *Et hujus ratio specialis.*

56 *Clerici prohibentur exercere officia, vel commercia sæcularia.*

57 *Eisdem prohibitus est alearum, seu taxillorum lusus.*

58 *Et qualiter sic ludentes peccent?*

59 *Judices Ecclesiastici debent gratis judicare.*

60 *Clerici tenentur bona Ecclesiastica superflua in pias causas erogare.*

Nec possunt de ipsis per testamentum disponere; cur? Ibid.

61 *In Clericis, præsertim Beneficiariis, requiritur hospitalitas, veluti debita.*

62 *Idque fit pluribus de causis.*

Quæritur I. Ad quam generatim vitæ, morumque honestatem Clerici obligentur? Resp. I. Generatim loquendo, duplex in Clericis requiritur vitæ honestas, interior videlicet, ac exterior. Harum prior consistit in munditia cordis, atque interno cœlestium virtutum exercitio: nam Clericos, utpote specialiter in sortem Domini vocatos, atque Divino officio mancipatos, *convenit cessare ab omni strepito temporalium, & deditos esse contemplationi, & orationi*, juxta textum *can. Duo sunt genera*, 10. *quæst.* 1. Concordat illud Propheticum Isaiæ cap. 52. *Mandamini, qui fertis vasa Domini*, 30

cum similibus. Exterior autem honestas Clericorum consistit præcipue in tribus; videlicet in recta probitate morum, ac honesta conversatione, in honesto, ac decenti habito; atque in debito, convenientique exercitio officiorum, & negotiorum statui suo convenientium, fugaque non convenientium; de quibus plura singillatim in progressu.

31 Resp. II. Clerici, utpote specialiter vocati in sortem Domini, atque Divinis obsequiis mancipati, & in Castris Dominicis supra alios positi, debent quoad utramque memoratam vitæ, morumque honestatem Laicos antecellere, Textus est in *can. Beatus Petrus*, *§. infames*, 6. *q.* 1. ubi Sanctus Petrus, Apostolorum Princeps, præcepisse legitur, *Cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam a sæcularibus, & laicis hominibus esse*. Idipsum atque universaliter de omni gradu Clericorum loquendo, habetur, *c. quale enim* 8. *q.* 1. illis verbis „ Unde non solum Episcopi, Presby„ teri, & Diaconi debent magnopere providere, ut „ cunctum populum, cui præsident, conversatione; „ sermone & scientia præcellant; verum etiam, & in„ feriores gradus, Exorcistæ; Lectores, Æditui, Aco„ lythi, & omnes omnino, qui domui Dei inserviunt, „ Quia vehementer Ecclesiam Christi destruit, me„ liores Laicos esse, quam clericos cum similibus.

32 Hinc Conc. Tridentinum *Sess.* 22. *c.* 1. *de refor.* saluberrime decrevit in hæc verba „ Nihil est quod alios „ magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, „ quam eorum vita, & exemplum, qui se Divino mini„ sterio dedicarunt; cum a rebus sæculi in altiorem sub„ lati locum conspiciantur, in eos tanquam speculum „ reliqui oculos conjiciunt, ex eisque sumunt, quod imi„ tentur. Quapropter sic decet omnino Clericos, in sor„ tem Domini vocatos, vitam, moresque suos omnes „ componere; ut habitu, gestu, incessu, sermone, alis„ que omnibus rebus nil, nisi grave, moderatum, ac „ religione plenum, præseferant; levia etiam delicta, „ quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actio„ nes cunctis afferant venerationem. Hactenus Concilium: quibus similia habet *Sess.* 25. *c.* 1. *de refor.* & alibi.

33 Atque hæc procedunt non solum de Clericis inferioribus, sed vel maxime in Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiasticis. Nam, ut idem Oecumenicum Concilium *Sess.* 25. *c.* 1. *de refor.* observat: *Totius familiæ Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore non invenatur in capite*. Etenim Prælati debent esse Duces gregis, & Pastores, *can. Scifcitaris* 7. *q.* 1. Atqui vita Pastoris debet esse exemplar subditis, *can. cum pastoris* 2. *q.* 7. Unde qui præsunt, non ex locorum, vel generis dignitate; sed morum nobilitate innotescere debent, *can. non qui præsumus*, *dist.* 40. & *l. si quempiam C. de Episc. & Cler.* Alioquin *Vilissimus computandus est, nisi præcellat scientia, & sanctitate, qui est honore præstantior*; prout inquit Symmachus Papa, relatus *can. Symmachus* 1. *q.* 1.

34 Polchre ad propositum S. Gregorius Papa *Homil.* 7. *in Luc.* 10. sic loquitur „ Nullum puto, Fratres charissimi, „ ab aliis majus præjudicium, quam a Sacerdotibus, to„ lerat Deus; quando eos, quos ad aliorum correctio„ nem posuit, dare de se exempla pravitatis cernit quan„ do ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus: „ nullam animarum lucra quærimus, ad nostra quotidie „ studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam „ gloriam intenta mente captamus &c. Hæc ille, pluribus in progressu deplorans miserandam quorundam Pastorum malitiam, qui quærentes quæ sua sunt, non quæ JESU Christi, Mercenarium agunt veniente lupo fugientem; non Pastorem, oves sibi commissas in necessitate defendentem. Unde idem S. Gregorius Papa *Homil.* 14. *in Evang.* sic ait „ Non Pastor, sed mercenarius voca„ tur, qui non pro amore intimo oves Dominicas, sed „ ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe „ est, qui locum quidem pastoris tenet; sed lucra anima„ rum non quærit: terrenis commodis inhiat, honore „ Prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, im„ pensa sibi ab hominibus reverentia lætatur; cum similibus. Atque istud *maxima malitiæ genus est*, & *plurimorum causa malorum*, teste S. Chrysostomo *hom.* 59. *in Joan.* Qua de causa æternum Væ talibus impiis, atque indignis Pastoribus, imprecatur Dominus apud Ezechiel *cap.* 34. dicens: *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges a pastoribus pascantur?*

Resp. III. Integritatem vitæ, morumque honestatem, 35 præsertim in Episcopis requisitam, paucis complectitur S. Apostolus *cap.* 1. *ad Titum*, scribens „ Oportet enim „ Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensato„ rem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, „ non percussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospi„ talem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continen„ tem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, „ fidelem sermonem &c. Atque de hisce virtutum prærogativis ad longum, & ex professo, agitur in *Decreto Gratiani, dist.* 40. 41. & *seqq.* singulas hasce qualitates, specialiter in Episcopis requisitas, pluribus Conciliorum, atque SS. Patrum authoritatibus exornando, & declarando.

Resp. IV. Prædicta virtutum ornamenta, licet specialiter requirantur in Episcopis, veluti perfectionis 36 Magistris, suo tamen modo etiam in Clericis inferioribus desiderantur. Ita communis, Unde idem Apostolus, *c. cap.* 1. *ad Titum* scribens, percepit quidem, constitui per seipsum Presbyteros, sed non nisi probos, omnique crimine carentes „ Ut constituas (*inquit*) per civita„ tes Presbyteros, sicut & ego disposui tibi, Si quis si„ ne crimine est &c. *Idem* 1. Timoth. c. 3. loquens de „ Diaconis, ait: Oportet Diaconos similiter esse pu„ dicos, non bilingues, non multo vino deditos, non „ turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in „ conscientia pura. Et hi autem probentur, primum; & „ sic ministrent, nullum crimen habentes. Idipsum requirunt passim Sacri Canones, ac Novissime Concil. Tridentinum *Sess.* 14. *in proœm. de refor.* & *sess.* 22. *cap.* 1. *de reform.* & *sess.* 23. *cap.* 5. & *seqq. de reform.* & alibi.

Resp. V. Honestas vitæ Clericalis etiam in exterio- 37 ribus Clericorum moribus elucescere debet. Sic quippe *c. Clericus dist.* 41. in Concilio Carthaginensi IV. *cap.* 45. refertur statutum: *Clericus professionem suam & habitu, & incessu probet*. Unde, ut *ibid.* *§. sicut*, subjungitur; *In incessu debet esse Sacerdos ornatus, ut gravitate itineris mentis maturitatem ostendat: Incompositio enim corporis (ut Augustinus Epist.* 109. *ait) inæqualitatem indicat mentis*. Huc facit illud Æternæ Sapientiæ *Ecclesiastici cap.* 19. generaliter de omnibus pronunciatum: *Et visu cognoscitur vir & ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo*. Patet proinde, quam necessaria sit Clericis gravitas morum, atque honestas vitæ etiam exterioris: ne forte (quod absit) verificetur in ipsis illud Propheticum Isaiæ *cap.* 59. *Non est judicium in gressibus eorum*. Sed potius, juxta monitum Apostoli 1. *Corinth.* 14 per ipsos Clericos *omnia honeste, & secundum ordinem fiant*. Verum descendendo ad specialiora.

Quæritur II. Sub qua obligatione Clerici teneantur 38 caste vivere? Resp. I. Clerici non solum in Sacris Ordinibus constituti, sed etiam Minoristæ, tenentur ab omni libidinis vitio abstinere, casteque vivere: alioquin per Judicem Ecclesiasticum pro merito culpæ sunt puniendi. Textus est in *cap. Ut Clericorum* 13. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali, seu Lateranensi, celebrato sub Innocentio III. & sic inter alia loquitur: „ Clerici continenter, & caste vivare studeant uni„ versi præsertim in Sacris Ordinibus constituti: ab „ omni libidinis vitio præcaventes &c. *Et infra*; Sta„ tuimus, ut qui comprehensi fuerit incontinentiæ vi„ tio laborare, prout magis aut minus peccaverint, „ puniantur. Ubi abbas *n.* 2. ponderando ly, *præsertim in Sacris Ordinibus*, recte notat textum illum etiam procedere in Clericis Minoristis: nam dictio, *Præsertim*, est implicativa; atque ex propria vi, & natura implicat, idem esse in casu contrario (puta, quamvis Clericus non sit constitutus in Sacris) licet in illo fortior militet ratio, *Leg.* 1. *§. Si ex dodrante*, *ff. de solution.* Everardus *loc.* 110. *a Natura Dictionum implicativarum*, *nu.* 1. & *seqq.* Barbosa *tract. de Dictionibus*, *diction.* 277. *num.* 1. & *seqq* & alii.

Resp. II. Nihilominus quoad obligationem servandi 39 castitatem, est notabilis differentia inter Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, & inter Clericos Minoristas Ita Abbas *cit. cap. Ut Clericorum n.* 2. *h. t.* & communis Theologorum, atque Canonistarum. Siquidem Clerici Mino-

Minoristæ licite possunt, si voluerint, matrimonium inire, uxoremque ducere. *c. 1. & c. quod a te 3. de Clericis coniug.* & alibi: secus est in Clericis constitutis in Sacris. Deinde differunt in quantitate delicti: nam minus peccant (cæteris paribus) clerici Minoristæ extra matrimonium violantes castitatem, quam clerici in Sacris Ordinibus iam constituti: eo quod illi peccent contra solam virtutem castitatis; hi vero etiam peccent contra virtutem Religionis, ob annexum Sacris Ordinibus votum continentiæ. Quod ut melius intelligatur.

40 Resp. III. Clerici in Sacris Ordinibus constituti tenentur ad servandam perpetuam continentiam, seu castitatem: adeo, ut non solum illicite, sed etiam invalide contrahant matrimonium. Ita communis; idque patet ex *can. Presbiteri, dist. 27. & can. Nullum sacero, ac seq. dist. 28. & cap. 1. & 4. Clericis coniug.* cum concordantiis, juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. can. 9.* oppositum damnante sub anathemata. Quinimo, si Clericus in Sacris constitutus præsumeret matrimonium contrahere; præter huius nullitatem, aliasque pœnas idcirco debitas, etiam ipso facto excommunicationis sententiam incurreret, *Cod. Eos qui, de consanguinit. & affinitat.* Verum de hoc plura inferius *Tit. 3. De clericis coniungatis.*

41 Resp. IV. Clerici in Sacris Ordinibus constituti tenentur ad servandam perpetuam continentiam non solum ex motivo Castitatis, ut cæteri homines extra legitimum matrimonium; sed etiam ex virtute religionis, ratione voti Castitatis Iure Ecclesiastico Sacri Ordinibus annexi. Ita Glossa *c. cum olim 6. V. votum continentiæ de Clericis coniug.* istud, argumento a sensu contrario desumptio, probans per textum *ibid.* dicentem: *Nos attendentes quod Orientalis Ecclesia Votum continentiæ non admisit.* Glossa sequitur Abbas *ibid. num. 4.* asserens, eam quotidie allegari in materia Barbosa *par. 2. de offic. & potest. Episc. allegat. 17. nu. 2.* citans alios, eandemque sententiam in terminis tradit Scotus *4. dist. 25. quæst. 2. §. Hic breviter.* inquiens, *Quia susceptioni ordinis Sacri annexum est votum continentiæ, ut habetur extra. cap. A multis de ætat. & qualitat.* Atque contra nonnullos alios Doctorem subtilem in contrariam sententiam trahere conantes, soluto horum Fundamento, ego metipse ex professo ostendi *in Theolog. Moral. tract. 14. distinct. 12. nu. 27. 28. & 29.*

42 Infertur proinde, quod Clerici in Sacris constituti, ratione voti Castitatis teneantur abstinere ab omni deliberata delectatione venerea, actuque tum interno, tum externo, qui militat contra virtutem Castitatis: uti sunt, non solum fornicatio, aut alius actus venereus, sed etiam cogitationes venereæ, delectationes morosæ, aspectus impudici, vel tactus obscæni &c. Unde, quidquid in sæcularibus extra legitimum matrimonium est aliquo modo peccatum contra Castitatem: idipsum in memoratis Clericis etiam sacrilegium, ratione voti, adeoque habet duplicem malitia: ita tamen, ut malitia Sacrilegii sit mortalis in illis actibus, in quibus malitia libidinis est mortalis, venialis vero, in quibus illa est venialis, prout non raro contingit ratio inadvertentiæ, & imperfecti consensus. Lessius *l. 2. de iust. & iur. cap. 42. num. 76.* cum aliis, & iam dixi in *Theolog. Moral. tract. 5. dist. 3. num. 15.*

43 Quæritur III. Qua ratione sit prohibitus; præsertim Clericis, accessus in Moniales alloquendas? Resp. De hoc extat peculiaris constitutio *in c. Monasteria 8. h. t.* Ubi pro meliori observantia castitatis ex utraque parte Deo promissæ, specialiter prohibetur; ne *Monasteria Sanctimonialium quisquam Clericus sine manifesta & rationabili causa frequentare præsumat: alioquin per Episcopum arceatur, & si non destiterit, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici* hoc ipsum facere præsumpserint, *excommunicationi subdantur, & a cætu Fidelium fiant penitus alieni.* Ita Concilium Generale, seu Lateranense sub Innocentio III. *cap. 21.* quod refertur *d. cap. Monasteria. 8. h. t.*

44 Circa quem textum ponderandum est ly, *frequentare*, siquidem in præsenti capitulo sola frequentia reprobatur, uti notat Glossa *ibid. V. frequentare.* Subiungit tamen eadem Glossa, quod huiusmodi frequentatio videatur iudici ex duabus vicibus, seu binis accessibus ad dicta Monasteria Monialium, harumque allocutionibus. *arg. con. Ita nos 25. q. 2. & con. 2.* juncta Glossa *ibid. V. Usum* inde inferente; quod *duæ vices in criminalibus inducant consuetudinem.* Idipsum tenet Stephan. Gratianus *Disceptat. forens. 213. nu. 17.* cum non nullis aliis, quos pro hac sententia allegat Barbosa *in Collect. ad cit. c. Monasteria, nu. 7. & 8. h. t.*

45 Verum, licet cæteroquin in criminalibus geminatio actus criminosi censeatur inducere consuetudinem: talem, videlicet, quæ sufficit ad graviorem eius punitionem ut iam dictum supra *lib. 1. tit. 4. de consuetudine §. 5. nu. 123. & 124.* nihilominus in proposito casu videtur melius dici, istius frequentiæ declarationem esse relinquendam arbitrio Iudicis qui id diiudicabit pensatis aliis circumstantiis. Potest enim contingere, quod quis decem vicibus alloquatur Monialem, & tamen non censeatur frequentare eius alloquium, puta, id si fiat spatio trium, vel plurimum annorum, semper interpolatim spatio trium, vel plurium mensium: e contra vero ille censeretur frequentare, qui tribus vicibus, diebus continuis, absque ulla manifesta & rationabili causa eam alloqueretur. Ludov. Miranda *tract. de Sacris Monialibus quæst. 4. art. 1. concl. 2.* Barbosa *ubi supra, n. 8. & part. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 102. nu. 70.* post Navarrum *in can. Cum consideres num. 23. de pœnitent. dist. 5.* Pirhing *h. t. num. 3.* allegans Sanchezium *lib. 6. in Decalog. cap. 16. n. 100.* & alios. Verum de hoc alibi: nam *in cap. 1. §. 1. de statu Regul. in 6.* sub pari prohibitione etiam statuitur, ut, *nulli aliquatenus inhonestæ personæ, vel etiam honestæ (nisi rationabilis, & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia) ingressus, vel accessus pateat ad easdem Moniales &c.* Estque hæc constitutio novissime innovata per Concilium Tridentinum *Sess. 25. cap. 5. de regul.*

46 Quæritur IV. Qualiter, quibuscunque sub pœnis, Clerici abstinere teneantur a crapula, & ebrietate? Ubi prænotandum, quod quidem hodie *Crapula* accipi soleat pro excessu in potu, minore tamen, quam sit ebrietas: proprie tamen, ac in sensu a SS. Canonibus intento, sicut ebrietas excessum in potu, ita crapula excessum in cibis significat. Hinc, Glos. *in c. a crapula*, & Abbas *ibid. nu. 6. h. t.* inquit, quod *Crapula*, dicitur immoderata voracitas ciborum. Et dicitur *Crapula*; quasi *Cruda epula*, quia homines ita voraciter epulantes, nimiamque ciborum superfluitatem assumentes, perfecte non digerunt, sed materiam indigestam emittunt. Et hanc ciborum, immoderantiam pluribus perstringit S. Hieronymus, relatus *can. Ne tales, & can. legitimus, de consecr. d. 5.* Nec immerito: nam quid fœdius, quam hominem a brutis animalibus naturali quadam frugalitate continentis superari, dum ventris sui quasi mancipium agit, dum bona sua dissipat, valetudinem lædit, morbos accersit, ac vitam ipsam abrumpit, juxta illud Ecclesiastici *c. 37. in multis escis erit infirmitas, & aviditas, appropinquabit usque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt; qui autem abstinens est, adiicit vitam*, cum similibus.

47 Cæterum Ebrietas refertur ad superfluitatem potus; & dicitur *Ebrietas* ab *e*, quod est *sine*, & *bria*, quod est mensura: sicque est potus immoderatus causa voluptatis. Unde *Ebrius* dicitur, qui sine mensura bibit, hoc est, usque ad privationem usus rationis. Gloss. *loc. cit.* Et ab hac nos revocare volens Salvator. *Lucæ c. 21.* præcepit, dicens: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra a crapula, & Ebrietate.* Et D. Apostolus ad Eph. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*; cum concordantiis. Idque præcipue esse observandum Clericis, utpote in sortem Domini specialiter vocatis, patet ex Sacris Canonibus gravissimas pœnas in transgressores statuentibus; uti patet ex *can. 41. Apostolorum & can. ult. dist. 35.* & alibi. Quo prænotato.

48 Resp. I. Adeo Clericis a crapula, & ebrietate abstinendum est, ut si quis eorum transgressor fuit, & monitus non desistat, ab officio, vel beneficio, per superiorem suspendendus sit. Textus est *in c. A crapula. 14. h. t.* ubi relatum Concilium Generale penetranter sic præcipit: *A crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant, unde vinum sibi temperent & se a vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus decer-*

decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales, suo modo se obligant potatores: & ille in dicto talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore commonitus satis fecerit, ab officio, vel beneficio suspendatur. Hæc ibi. Quibus similia habentur *can. Episcopus, dist. 35.* ubi ex Canonibus Apostolorum statuitur: *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus aleæ, atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus aut Lector, aut Cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur.* Concordat novissime Concilium Tridentinum *Sess. 22. cap. 1. de Reform.* sub eisdem pœnis per antiquos Canones statutis vel etiam majoribus, arbitrio Ordinarii infligendis, decentem vitæ morumque compositionem, simulque abstinentiam *a luxu, commessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscunque criminibus*, seriose injungens.

49 Cæterum ratio tam rigidæ, sæpiusque repetitæ in Jure prohibitionis, est imprimis gravissima Dei offensa, propterquam ebriosi regnum Dei, non possidebunt 1. *Corinth. 6.* Utpote, *quorum Deus venter est*, teste Apostolo *a Philipp. cap. 4.* Accedit, quod ebrietas & mentis inducat exilium, libidinis provocet incentivum, iuxta textum proxime allegatum ex *c. A crapula, h. t.* Siquidem *luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: omnis qui cum his miscetur, non erit sapiens*, ut legitur *can. Luxuriosa: dist. 34.* Quinimo ebrietas *omnium vitiorum fomes, ac nutrix est*; uti testatur Concilium Agathense relatum *can. Ante, omnino, dist. 35.* cum concordatiis.

50 Resp. II. Memorata pœna suspensionis ab officio, vel beneficio, in Clericos ebriosos statuta, non est latæ, sed ferendæ primum sententiæ: simulque relinquitur arbitrio Judicis, an Clericus taliter delinquens; atque post monitionem non abstinens, potius sit suspendendus, ab officio, vel a beneficio. Prior pars liquet ex eo. Tum quia ad incurrendam ejusmodi pœnam suspensionis requiritur prævia monitio Superioris, sive Judicis; consequenter non incurritur ipso iure. Tum quia ly, *suspendatur*, importat actionem Iudicis; ac proinde signum est, hujusmodi pœnam esse ferendæ sententiæ; sicque post præviam monitionem a Iudice primum infligendam, conformiter dictis supra *Lib. 1. Tit. 2. de Constit. §. 9. nu. 281.*

51 Altera pars est Glossa *fin. cit c. A crapula*, & Abbatis *ibid. nu 4.* & Barbosæ *in 6. h. t.* Menochii *de Arbitrar. Iudic. lib. 2. cas 404. nu. 4.* & communis aliorum, Siquidem in relato *c. A crapula, h. t.* aperte relinquitur arbitrio Superioris, seu Judicis, non solum, quando Clericus ebriosus post monitionem pœna suspensionis sit afficiendus; sed etiam, an in pœnam sui excessus suspendendus sit ab officio, vel potius a beneficio: hoc enim importat alternativa illa, *ab officio, vel beneficio, suspendatur*. Judicis enim est videre, quænam pœna pro qualitate excessum magis expediat, *arg. cap. Quoniam §. fin. Ut lite non contestata, & cap. Latores 4. de Cleric. excommunic. ministran.* cum similibus.

52 Nec obstat textum *in l. Quicunque, §. 1. C. de Servis fugitiv.* ubi in pœnis alternativis optio datur Reo, quam pœnam maluerit sustinere. Resp. enim cum Bartolo *ibid. nu. 4* & Abbate *cit. c. A crapula nu. 4 h. t.* istud procedere, quando verba pœnam imponentia diriguntur ad Reum: quia tunc electio pœnæ est ipsius Rei, ut est casus in *cit. l. Quocunque*. Secus dicendum, quando verba pœnam imponentia diriguntur ad Judicem; vel saltem absolute & impersonaliter proferuntur, v. gr. dicendo: *Puniatur hoc, vel illo modo; suspendatur ab officio, vel beneficio*. Tunc enim electio est Judicis, qui pensata gravitate delicti, & qualitate personarum, aliisque circumstantiis, prudenti judicio alterutram pœnam taxabit; ut casu *cit. c. A crapula h. t.*

53 Resp. III Insuper ad magis evitandum ebrietatis periculum, Clerici omnes generaliter prohibentur, edendi, vel bibendi causa, ingredi tabernas cauponarias; nisi itineris necessitate compellantur. Textus est *in c. Clerici 15 h. t. & can. Non oportet & can. Clerici, dist. 44.* juncto *can. Nulli ead. dist. 44.* ubi Clericus iubetur deponi, qui tabernam habere, vel etiam ingredi, non cessaverit. Concordat can. 53. Apostolorum, ubi dicitur; *Si quis Clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, a communione excludatur; excepto tamen eo, qui necessario in itinere in commune diverterit hospitium*. In praxi tamen attendantur salutares, singularum Diœcesium Constitutiones, seu consuetudines, pœnæque per eas transgressoribus statutæ,

Quæritur V. Quid Sacri Canones statuant circa avaritiam, præcipue Clerici fugiendam; Resp. I. Inter alia, quæ vitam, honestatemque Clericorum vel maxime commaculant, est vitium avaritiæ, a qua proinde imprimis Clericos oportet esse alienos. Textus est *in can. His igitur dist. 23 & can Quæ ergo 6, qu 1.* ubi avaritia hæresi æquiparatur. Quinimo ea etiam *Idolorum servitus* ab Apostolo nominatur, *ad Ephes. cap. 5. & Gloss. cap. 3.* Unde & *can. cum omnis 1. qu. 1* dicitur; *Cum omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, & maxime in dandis Ecclesiasticis honoribus, vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, etiamsi tenere fidem, quam negligit, videatur:* cum similibus. 54

Accedit ratio. Tum quia *avaro nihil est scelestius*, uti legitur *Ecclesiastici cap. 10.* cum similibus. Tum quia Clerici, utpote in sortem Domini vocati, ex redditibus Ecclesiasticis (vel saltem ex bonis patrimonialibus, ad quæ fuerunt ordinati) iam habent, unde honeste vivant, ac proinde sibi pecunialiter dictum intelligant ab Apostolo 1. *ad Timoth. 6.* scribente: *Habentes & alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli; & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem &c.* 55

Resp. II. Ut Clerici a detestando avaritiæ vitio eo magis reddantur alieni, plura per Sacros Canones eisdem prohibentur, quæ vel ex avaritia proficisci, vel ad eam inducere solent. Sic imprimis prohibentur *Clerici officia, vel commercia sæcularia exercere, maxime inhonesta*. Textus est *in cap. Clerici h. t.* quod desumptum ex Concilio Generali, seu Lateranensi celebrato sub Innocentio III. Concordat ea, quæ habentur toto *Tit. Ne Clerici, vel Monachi &c.* Nam, ut inquit D. Apostolus 2. Timoth. cap 2. *Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus*. Verum de hoc plura interius §. 5. *nu. 126. & seqq.* 56

Deinde Clerici severissime prohibitum est alearum, seu taxillorum lusus (id est, omnis ille lusus, qui magis fortuna, quam arte, vel industria ludentium regitur) ut liquet *ex can 45 & 42. Apostolorum*; ubi in transgressores, nisi designans, statuitur pœna depositionis, aut excommunicationis. Concordat *can. Episcopus, dist. 35.* cuius verba *nu. 48.* relati sunt. Est textus expressus *in Clerici 15. h. t.* ibi: *Ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi lusibus intersint*: juncto Concilio Tridentino *Sess. 22 cap. 1. de Reform.* pœnas antiquorum Canonum desuper innovante. 57

Unde ex tam multiplici rigida prohibitione, simulque adiunctis pœnis, non nisi pro peccato mortali imponi solitis, communiter colligunt Doctores, ac præsertim Navarrus *cap. 20. Manual. nu. 9.* Sylvester *V. Ludus q. 4.* Layman *lib. 3. Theolog. Moral. tract. 4 cap. 21. nu. 1.* & alii ab his, relati, quod Clericus lucri gratia, & pro magna quantitate taliter ludens peccet mortaliter: præsertim, si frequenter aut publice cum scandalo aliorum id fiat. Secus foret dicendum, si solius recreationis causa, distractionis vel charitatis ergo, Clericus ex bonis patrimonialibus (vel etiam ex Ecclesiasticis, sed in modica duntaxat quantitate spectato statu suo) sine aliorum scandalo, privatim semel, aut bis, vel ad breve tempus luderet: nam Canones relati loquuntur de illis, qui *aleæ, atque ebrietati deserviunt*; id est, crebro, & per longum tempus ludunt, seu lusui ejusmodi *valde serviunt*: ut explicat Glossa *cit. can. Episcopus, dist. 35. V. Deserviens*. Layman *loc. cit.* Lessius *lib. 2. de iust. & iur. cap. 26. dub 1 nu. 5. & 6.* & alii, ac dixi ego ipsemet *Tract. 8. Theolog. Moral. dist. 4. nu. 150. & 111.* 58

Ulterius ad tollendam quoque avaritiæ speciem, præcipitur *c. cum ab omni 10. h. t.* Ecclesiasticis Iudicibus, ut gratis iudicare debeant; nec exigere possint decimam, vel aliam quotam litis, haud obstante quacunque consuetudine in contrarium. Idque merito: cum nec justum iudicium Iudici vendere liceat, simulque ad hoc Clerici sint Ecclesiastici redditus deputati, ut ex ipsis hone- 59

honeste vivere, ac proinde vigorem judiciarium gratis litigantibus impertiri debeant: prout argumentatur Pontifex *ibid.*

60 Resp. III. Ad removendum eo amplius avaritiæ fomitem, nonnulla etiam Sacri Canones Clericis facienda præcipiunt. Et primo quidem, ut bona superflua, atque intuitu Ecclesiæ acquisita, vel in pauperes, aliasve pias causa irrogare teneantur, *can. quia tua 12. qu. 1. & can. Res Ecclesiæ, & can. Clericus, ead. caus. 12. qu. 1. & can. quoniam quidquid 16. q. 1.* cum similibus. Vel saltem Ecclesiæ suæ, cui inservierunt, relinquere debeant, *c. Inquirendum 4. & c. Si quis saue 5. de Peculio Cler.* Non autem de ipsis per testamentum, vel alio modo mortis causa disponere valeant, *cap. 1. & c. cum in officiis 7. & c. Quia nos 9. de Testament.* & alibi. Idque saluberrime per Sacros Canones constitutum fuit, ut Clerici hac ratione absterreantur a congregandis copiosis, & sæpe superfluis bonis Ecclesiasticis; promptioresque reddantur ad eadem, maiori cum merito, in vivis eroganda in pias causas, dum norunt, nullam sibi potestatem superesse de ipsis post mortem disponendi. Navarrus *Tract. de Redditibus Ecclesiast. monit. 2. nu. 2.* Quidquid sit de consuetudine testandi ad pias causas alicubi Clericis concessa, de qua alibi.

61 Deinde Sacri Canones hospitalitatem in Clericis præsertim Beneficiariis, requisunt veluti debitam. Unde *dist. 42. § 1.* legitur. *Hospitalem oportet esse Sacerdotem, ne sit in numero eorum, quibus in judicio dicetur, Matth. 25. Hospes eram, & non collegistis me. Qui enim Apostolum secutus, alios ad hospitalitatem debet invitare, quomodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit?* Hæc ibi, plura de hospitalitate Clericorum, præsertim Episcoporum, nervosius subiungendo, Unde S. Hieronymus, relatus *can. Quoniam 16. q. 1.* notanter inquit: *Quoniam quidquid habent Clerici, pauperum est; & domus illorum omnibus debent esse communes; susceptioni peregrinorum & hospitum invigilare debent &c.*

62 Idque fit pluribus de causis, quas enumerat Hostiensis *in Summa, tit. de Temporib. Ordinat. nu. 20. V. Septima.* Primo siquidem non potest esse hospitalitatis exhortator, qui domum suam hospitibus claudit, *cit. dist. 42. §. 1.* Deinde, pietas hospitalitatis remuneratur temporaliter, & æternaliter; iuxta illud Apostoli 1. Timoth. 4. *Exerce te ipsum ad pietatem: nam corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem utilis est ad omnia, habens promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Tandem hospitalitas ita placet Deo, ut quidam Angelos hospitio recepisse legantur, *can. Quiescamus, dist. 42.* Imo & Dominum Angelorum, ut factum refertur in pluribus Historiis, & concordat illud Salvatoris, quondam in die extremi iudicii ad Electos suos dicturi, Matth. 25. *Hospes eram, & collegistis me.* Et hinc quod ob pluralitatem Beneficiorum, simul a nonnullis cetentorum, *hospitalitas in ipsis beneficiis debita non observetur;* deplorat inter alia Pontifex *in Extravag. Execrabilis, §. 1. de Præbend. inter. Communes;* unde ponderando in relatis verbis ly, *debita*, patet, hospitalitatem in Clericis, præsertim Beneficiarius, esse debitam.

§. III.

De obligatione Clericorum deferendi Habitum & Tonsuram; hujusque forma.

S U M M A R I U M.

63 *Clerici tenentur deferre habitum, tonsuramque suo status congruentem.*
64 *Hæc obligatio concernit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, ac etiam clericos inferiores, si beneficium Ecclesiasticum obtineant.*
65 *Aut saltem jus in Beneficio, vel ad illud habeant.*
66 *Rigor Constitutionis Sixti V.* Cum sacrosanctum, *non est ubique usu receptus. Et nu. 64. ac 65.*
67 *Estque per aliam Bullam ab eodem Pontifice non nihil temperata.*
68 *Clerici non sunt obligati ad portandas duas vestes longas.*
69 *Clerici in minoribus Ordinibus constituti, & Beneficium non habentes, non tenentur ad deferendum habitum, & tonsuram Clericalem.*
70 *Defacto tamen non gaudent privilegio Fori, nisi habeant unam ex conditionibus a Concilio Trident. præscriptis.*
71 *Quidquid olim fuerit spectato Iure communi.*
72 *Clericus Minorista, si dimittat habitum, sicque non gaudeat privilegio Fori, post reassumptum habitum recuperat illud.*
73 *Episcopus non prohibetur procedere contra Clericos Minoristas delinquentes, etsi nullam habeant conditionem ex requisitis a Concil. Trid.*
74 *Refertur quoad hoc Declaratio Sacræ Congregationis.*
75 *Dummodo Clerici illi permaneant Clerici; itaque declaratur.*
76 *Sufficit quælibet trium conditionum a Concilio Tridentino præscriptarum, ut Clericus gaudeat privilegio Fori.*
77 *Adeo, ut habens Beneficium, etsi non deferat habitum, eodem privilegio gaudeat.*
78 *An autem ad hoc sufficiat habere Titulum Beneficii, vel requiratur possessio hujus, variant Doctores. Et num. seq.*
Refertur sententia negantium, sufficere solum titulum. Ibid.
79 *Affirmativa sententia est probabilior &c.*
80 *Clerici Minoristæ, spectato Iure communi, gaudent privilegio Canonis, etsi nullam habeant conditionem a Concilio Tridentino præscriptam.*
81 *Idque probatur.*
82 *Solvitur instantia.*
Differentia notabilis inter privilegium Fori, & Canonis. Ibid.
83 *Secus potest accidere de speciali locorum consuetudine.*
84 *Tonsuram Clericorum nullus deferre debet, nisi eam ab Episcopo acceperit &c.*
85 *Ex antiquitus fiebat raso desuper, ac inferius capite in modum sphæræ: & hujus mystica significatio.*
86 *Et qualiter hodie fiat?*
87 *Clericis Beneficiatis, aut existentibus in sacris Ordinibus, etiam prohibitum est laxare comam.*
88 *Adeo, ut transgressores peccent, possintque excommunicari.*
89 *Nisi subsit justa causa comam nutriendi, seu relaxandi.*
90 *Potest excusari praxis Clericorum gestantium comam fictitiam, seu Peruccam.*
91 *Missam vero celebrare cum coma fictitia, absque legitima dispensatione, est prohibitum.*
92 *Et quis possit talem dispensationem concedere?*
93 *Refertur edictum, de Mandato Innocentii XII. In Diœcesi Frisingensi desuper publicatum.*

Quæritur I. An, & sub qua obligatione Clerici te- 63
neantur deferre habitum, & tonsuram Clericalem? Resp. I. Ad honestatem vitæ Clericorum inter alia pertinet, ut ipsi deferant habitum, & tonsuram suo Ordini, statuique congruentem. Textu; est in *can. ult. dist. 41. & c. Clerici officia 15. h. t.* ubi in Concilio Generali legitur Clericis præceptum in hæc verba, *Coronam, & tonsuram habeant competentem, clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda &c.* plura protinus subiungendo, quæ veluti repugnantia statui suo; Clericis in vestitu sunt evitanda. Concordat *Clem. Quoniam 2, h. t.* plura pariter statuens circa habitum, tonsuramque Clericorum, & transgressoribus certas pœnas imponens. Hancque additis aliis poenis, innovavit Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 9. de Reform.* optimam huius reddens rationem, illis verbis: *Etsi habitus non faciat Monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant.*

Resp. II.

64 Resp. II. Huiusmodi obligatio deferendi habitum, & tonsuram, non solum concernit Clericos in sacris ordinibus constitutos; sed etiam Clericos inferiores, si beneficium Ecclesiasticum habeant. Ita communis; estque expresse, & quidem sub gravissimis pœnis, statutum *in cit. Clem. quoniam 2. h.t.* & Concilio Tridentino *dicta Sess 13. cap. 6. de Refor.* cuius verba inferius *n. 106.* referuntur, explicando simul pœnas transgressoribus statutas. Accedit Constitutio 92. Sixti V. quæ incipit, *cum sacrosanctum* (& refertur *Tom. 3. Bullar. Romani*) in qua idem Pontifex quibuslibet Clericis, etiam Clericali tantum Tonsura insignitis, ac Beneficium, vel etiam pensionem duntaxat Ecclesiasticam habentibus sub pœna privationis horum ipso facto incurrenda præcipit, ut *Tonsuram & habitum clericalem, vestes scilicet talares deferant*; eo addito, ut *in futurum non nisi actu clericis in habitu clericali, & tonsura incedentibus, quæcunque Ecclesiastica, etiam simplicia beneficia, conferantur &c.* Quod ipsum Pontifex ibidem extendit ad Milites, sub aliqua approbata Regula viventes, & pensionem vel Beneficium Ecclesiasticum habentes; nisi incedant in habitu militari suæ Militiæ proprio; prout uberius continetur in memorata Bulla.

65 Quinimo citata Constitutio Sixtina obligat Clericos quoscunque ad deferendum habitum, non solum, quando iam *obtinent beneficia ecclesiastica qualiacunque, etiam simplicia* (percipiendo videlicet fructus eorum) sed etiam, quando *in illis, vel ad ea jus habent*; adeo, ut si secus fiat, eos Pontifex *sine ulla alia monitione, citatione, Judicis Decreto, aut ministerio ipso facto privatos declaret; ac tam beneficia ipsa per privationem huiusmodi vacare, & libere aliis conferri posse, quam etiam pensiones cassatas &c.* decernat, ac earundem collationem Romano Pontifici reservet. Nec mirum: Siquidem Clericus Minorista habens ius ad Beneficium, puta, ius Canoniæ cum expectione Præbendæ; iam reputatur pro Beneficiato, *arg. cap. In nostra 33.* iuncta Glossa *fin. & DD. ibid. de Rescrip.*

66 Veruntamen, quod rigor citatæ Constitutionis Sixtinæ non sit ubique usu receptus, saltem quoad hoc, ut non deferentes habitum, & tonsuram, absque ulteriori monitione, sint ipso facto privati Beneficiis: notat Nicol. Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 1. nu. 23.* Ludov. Engel *a. t. num 8.* & Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 9. n. 14.* citans alios.

67 Illud est certum, quod eadem Bulla Sixti V. *Cum sacrosanctum*, per aliam Bullam, quæ incipit, *Pastoralis*, atque in Bullario Romano priorem immediate sequitur, ab eodem Pontifice non nihil fuerit temperata: declarando videlicet, quod ipsa non arctet certos Clericos Papæ familiares, atque officiales Curiæ Romanæ, quatenus *in habitu Laicali sua munia promptius, expeditiusque obire valeant*, ut loquitur Pontifex. Neque etiam procedat in illis, *qui pensiones seu fructus, aut prædia, vel bona Ecclesiastica, sibi in una vel pluribus vicibus reservata, & concessa, summam seu valorem annuum sexaginta ducatorum auri de Camera in simul non excedentes, seu excedentia percipiunt, aut percipient in futurum*: Aut si excedunt, non aliter Clerici pensionarii ad gerendum habitum Clericalem teneantur, *nisi postquam pensiones, fructus, & alia præfata, cum effectu exigere aut percipere cœperint, vel per eos steterit, quominus exigant, vel percipiant*; prout inter alia loquitur memorata Bulla *Pastoralis*.

68 Notant tamen Doctores, & signanter Garcias, *part. 7. de Beneficiis, cap. 5. num. 23.* & Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 40. nu. 30.* allegans alios; quod per dictas Constitutiones Clerici non sint obligati ad portandas duas vestes longas; sed sufficiat, quod exterior sit talaris, *can. penult. dist. 23.*

69 Resp. III. Cæteri Clerici in minoribus Ordinibus constituti, & beneficium Ecclesiasticum, seu ius ad illud nondum habentes, ad deferendum habitum & tonsuram Clericalem neutiquam tenentur. Ita communis. Nam *cit. Clem. Quoniam 2. h. t.* sicut & Constitutio Sixtina, atque Concilium Tridentinum *loc. cit.* dum Clericis imponunt obligationem clericaliter incedendi, expresse loquuntur de Clericis in Sacris, vel beneficium Ecclesiasticum, aut saltem jus ad istud habentibus; sicque ipso facto interpretantur, atque declarant, antiquiores Canones, qui videntur generaliter omnibus Clericis præcipere, ut coronam & tonsuram habeant congruentem, *c. 4. & cap. penult. h. t.* cum similibus, de istis duntaxat esse intelligendos, non autem de Clericis Minoristis nullum Beneficium habentibus: quamquam tales defacto non amplius sint gavisuri privilegio Fori. Quod ultimum ut melius intelligatur.

Quæritur II. Utrum Clerici Minoristæ, non deferentes habitum & tonsuram, gaudeant privilegio Fori, & Canonis? Resp. I. Etsi tales Clerici, si beneficium Ecclesiasticum non habeant, ad deferendum habitum & tonsuram Clericalem non teneantur, ut dictum; nihilominus ipsi defacto non gaudent privilegio Fori, nisi habeant aliquam ex tribus illis conditionibus, quas Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 6. de Reform.* præscripsit, in hæc verba noviter statuendo: *Is etiam* (videlicet prima Tonsura initiatus, aut in minoribus Ordinibus constitutus) *Fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habens, aut Clericalem habitum & Tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ, ex mandato Episcopi inserviat; vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate, de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos, versetur.* Hæc Concilium. 70

Ex quibus verbis adeo claris manifeste patet, quod defacto Clericus nullam dictarum trium conditionum habens, privilegio Fori non gaudeat; sicque non possit declinare jurisdictionem Judicis sæcularis. Quidquid olim fuerit spectato Iure communi: nam huic quoad propositum, derogatum est per relatum Concilium Tridentinum. Aloys. Riccius *part. 1. Praxi Fori Ecclesiast. resol. 540. nu. 4. & resol. 541. nu. 2.* Navarrus *Consil. 25. de Privileg.* & alii. 71

Notat tamen Belletus *Disquisit. Cleric. part. 1. de Favore Clericor. personal. § 2. num. 29. & § 8. num 15.* & Card. de Luca *in Annot. ad Concil. Trident. Discurs. 24. num. 35. & 36.* quod si Clericus Minorista, deserviens v. gr. ex mandato Episcopi cuipiam Ecclesiæ, dimittat habitum, sicque non gaudeat privilegio Fori; nihilominus, si postea is reassumat habitum & tonsuram Clericalem, recuperet privilegium Fori. Ratio est: quia huic privilegio non potest Clericus renunciare, nisi facto ipso; atqui factum eiusmodi iam tollitur per reassumptionem habitus; ergo. Sequitur proinde, quod si Clericus Minorista tempore commissi delicti non gesserit habitum, modo autem post delictum, & ante condemnationem, atque capturam eundem reassumat, recuperet privilegium Fori. Glossa *in Clem. 1. V. Quamdiu h. t.* Sanchez *lib. 7. de Matrimon. disp. 46. numer. 29.* Covarruvias *Pract. Quæst. cap. 31. num. 8.* Alexander *Consil. 8. nu. 4. vol. 1.* Julius Clarus *§. 5. quæst. 36. nu. 15.* Belletus *cit. § 8. nu. 15. & 16.* sed istud limitans, dummodo reassumptio habitus non fuerit facta in fraudem. Verum de hoc posteriori videantur ea, quæ superius *L. 2. Tit. 2. De Foro compet. § 10. num. 262. & 263. ac seqq.* fusius, atque ex professo dicta sunt. 72

Notat ulterius Garcias *part. 2. de Beneficiis, cap. 2. nu. 16. & seqq.* & novissime Card. de Luca *de Jurisdict. Discur. 55. nu. 5. & seqq.* allegans in terminis Declarationem Sacr. Congregationis Concilii, *in causa Leodiens. die 12. Novemb. 1630.* quod quidem Clerici Minoristæ, nullam præmissarum conditionum habentes, non gaudeant privilegio Fori &, ita ipsi non possint declinare iurisdictionem sæcularis Judicis; non tamen idcirco prohibeatur Episcopus, quin contra eos delinquentes possit procedere, illosque punire, quamdiu ipsi adhuc Clerici permanent. Ratio est: quia dictum Decretum Concilii Tridentini recte quidem procedit in odium ipsius clerici, nullam dictarum conditionum adimplentis, ne scilicet Forum laicale declinare possit: non autem ad eius favorem, seu ut sibi sub hoc prætextu liceat declinare iurisdictionem Episcopi sui: utpote quæ huic ab antiquo competebat in Clericos tonsuratos, neque per Concilium Tridentinum revocata intelligitur. 73

Hinc in facti contingentia, cum quidam Læsius Clericus, defectum debitarum conditionum patiens, per Curiam sæcularem incarceratus fuisset, postea obtinuit remitti ad Episcopum suum: sed cum tractu temporis, 74

ob

ob rerum statum immutatum, agnosceret sibi magis expedire, habere Judicem laicum, quam Ecclesiasticum, isto volente in causa procedere, appellavit, causa tamen introducta in Rota succubuit; uti refert Card. de Luca *cit. Disc.* 55. in fine ejusdem referens citatam Declarationem Sacr. Congregationis, quam Sanctitas sua approbavit, videlicet: ut „ Clerici, etiam non habentes re„ quisita cap. 6. Sess. 23. de Reform. licet ipsi, tanquam „ contravenientes ordinationi S. Concilii, non possint „ pro se allegare privilegium Fori, nihilominus subsint „ jurisdictioni Episcoporum, seu Ordinariorum, & il„ lorum jurisdictioni, nedum in causis, in quibus non „ prævenerunt, sed illos e manibus judicis laici repetent, „ quando iidem Clerici adhuc Clerici permaneant; vi„ delicet, si neque a jure neque ab homine per declara„ tionem ser. ser. factam privilegiis Clericalibus denu„ dati, seu privati sint „ Hæc ille, *sub discurs.* 24. *in Annot. ad S. Concilium Trid. n.* 41. idipsum docens; videlicet, quod ejusmodi Clericus *in ejus odium utrique Foro subjectus remanebit, ut pluries declaravit hac Sacr. Congregatio, ac etiam Rota*. Ita Card. de Luca.

75 Additur notanter in relata Declaratione Sacr. Congregationis *quando iidem Clerici adhuc Clerici permaneant &c.* Tum ad excludendos Clericos bigamos, utpote qui *ipso jure* omnibus Clericalibus privilegiis denudati sunt, & coerctioni Fori sæcularis astricti, *cap. un. de Bigamis in 6.* Tum propter Clericos conjugatos, qui non habent, requisita *cap.* 1. *de Cleric. conjug. in 6.* juncto Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 6. *de Reform.* Nam etiam tales ipso jure privati sunt privilegiis Clericalibus, per Jura proxime relata, adeoque non censentur permanere Clerici; ita ut nec retineant privilegium Canonis, *can. Si quis suadente* 17. *q.* 4. Garzias *cit. cap.* 2. *nu.* 18. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. disp.* 46. *nu.* 1. & 2. & alii. Tacentur Clerici degradati, & Curiæ sæculari traditi; & nonnulli alii, qui prævia debita monitione, ac subsecuta declaratione Judicis Ecclesiastici, sicque ab homine omne privilegium Clericale amiserunt; de quibus alibi.

76 Resp. II. Cum Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 6. *de Reform.* loquatur sub disjunctione, *Aut, vel*, uti liquet ex verbis ejusdem *nu.* 70. relatis: hinc passim fatentur Doctores, quod sufficiat quælibet illarum trium conditionum a Concilio præscriptarum, ut Clericus tonsura Clericali insignitus, vel etiam in Ordinibus minoribus constitutus privilegio Fori gaudeat. Nam, ut *Reg.* 70. *jur. in* 6. loquitur: *In alternativis sufficit alterum impleri*, cum concordantiis.

77 Et hoc adeo procedit, ut Clericus habens beneficium Ecclesiasticum, etiamsi non deferat habitum & tonsuram Clericalem, nihilominus gaudeat privilegio Fori. Quia licet peccet, possitque idcirco puniri; nihilominus in ordine ad participandum privilegium Fori, Concilium Tridentinum in habentibus Beneficium non requirit dictam delationem habitus, & tonsuræ: sed hanc duntaxat expostulat in inservientibus alicui Ecclesiæ, vel in Seminario Clericorum, Scola seu universitate versantibus, uti liquet ex relatis verbis ejusdem Concilii. Ita Nicol. Garzias *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 2. *n.* 4. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. *§.* 5. *n.* 6. Farinacius *in Praxi Criminali, lib.* 1. *quæst.* 8. *num.* 70. Aloys. Riccius *part.* 1. *Praxis Fori Eccles. resol.* 541. *n.* 2. Belletus *part.* 1. *Disquisit. Cleric. tit. de Favore Cleric. personal. §.* 8. *n.* 8. Barb. *l.* 1. *Jure Ecclesiast. univ. cap.* 39. *§.* 2. *n.* 13. citans plurimos alios.

78 Controvertunt tamen Doctores, utrum ad participandum privilegium Fori sufficiat habere titulum Beneficii, seu jus in re respectu illius, vel insuper requiratur possessio illius: adeo, ut si Clericus non incedens in habitu & tonsura Clericali, capiatur a Judice sæculari, & ipse petat se remitti ad Judicem Ecclesiasticum, sufficiat docere de solo titulo Beneficii, vel etiam requiratur, ut doceat de obtenta possessione ejus? Et quidem non sufficere solum titulum, sed insuper requiri; quod Clericus Minorista ad participandum privilegium Fori probet possessionem, seu quasi possessionem Beneficii; adeoque, si non incedat in habitu Clericali, capiaturque ob delictum a Judice sæculari, non sit remittendus ad Judicem Ecclesiasticum: tenet Card. Tuschus *Litt. B. Concl.* 78. *n.* 8. Julius Clarus *in Practic. Crimin. §. fin. quæst.* 36. *nu.* 21. *V. Illi tamen* Farinacius *lib.* 1. *Praxis Criminal. quæst.* 8. *n.* 70. Scaccia *tract. de Judiciis, cap.* 11. *n.* 82. ac novissime Card. de Luca *in Annot. ad S. Concil. Trident. Discurs.* 24. *n.* 16. Ratio hujus sententiæ esse potest, quam affert Garzias *part.* 2. *de Beneficiis, cap.* 2. *n.* 11. & 12. & *seqq.* Quia (inquit) decentia, quæ consideratur in proposito, ut habens Beneficium non debeat per Judicem sæcularem judicari, non tam apparet ex titulo quam ex possessione Beneficii.

Oppositam sententiam, videlicet sufficere solum titulum, tenet Flaminius Parisius *lib.* 7. *de Resignat. Benefic. q.* 1. *n.* 46. & 47. asserens, quod fuerit resolutum in Sacra Congregatione Concilii *die* 16. *Julii* 1587. Beneficiatum gaudere privilegio Fori ante adeptam possessionem. Et hanc Sacræ Congregationis Declarationem, asserentem, quod Clericus primæ Tonsuræ, habens jus in Beneficio ex provisione Papali, in suis causis civilibus gaudeat privilegio Fori, verbatim refert Garzias *loc. cit. n.* 14. licet eam postea intelligat de Clerico incedente in habitu Clericali, de quo tamen dicta Declaratio nullam facit mentionem. Eandem sententiam sequitur Gigas *de Pensionibus quæst.* 94. *num.* 12. Bonacina *Tom.* 2 *disp.* 10. *in Decalogo quæst.* 2. *punct.* 1. *§.* 4. *nu.* 13. Diana *Resol. Moral. part.* 1. *tr.* 3. *resol.* 29. Lezana *in Summatom.* 3. *V. Clericus* & Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 39. *§.* 2 *num.* 14. hanc sententiam appellans probabiliorem, & pro ipsa allegans plures alios. Et certe, si Declaratio Sacræ Congregationis jam relata asseratur in forma authentica, isthæc sententia non solum erit probabilior: sed certa indubitata; conformior dictis supra in *Proœmio Libri I. Decretalium, §.* 8. *num.* 126. 130. & *seqq.* Accedit ratio; quia in Beneficialibus non attenditur principaliter possessio sed titulus, *arg. c. Ex frequentibus* 3. *de Institutionib.* juncta *Reg.* 1. *juris in* 6. Quinimo in possessione non est aliquid spiritualitatis; uti loquitur Abbas *c. Quod in dubiis n.* 8. *de Renunciat.* 79

Resp. III. Quamvis Clerici Minoristæ non habentes beneficium Ecclesiasticum, aut alias qualitates a Concilio Tridentino *cit. Sess.* 23. *cap.* 6. *de Reform.* requisitas, Fori privilegio non gaudeant, ut dictum nihilominus spectato Jure communi, & seclusa speciali locorum consuetudine, iidem privilegio Canonis non sunt privati. Ita Aloys. Riccius *part.* 1. *Praxis Fori Ecclesiast. resol.* 541. *n.* 3. asserens, quod ita censuerit Sacra Congregatio ad *d. cap.* 6. illis verbis *Clerici, qui in hoc Decreto Concilii privilegio Fori privantur, privilegio tamen Canonis non intelliguntur privati.* Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. *§.* 5. *n.* 7. eandem Declarationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, & sub iisdem verbis referens Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resol.* 82. dictam Sacræ Congregationis Declarationem allegans: atque inde concludens, quod percutiens ejusmodi Clericum, incidat in excommunicationem. Fagnanus *c.* 1. *Si quis n.* 72. *de foro comp.* Garzias *de Beneficiis, part.* 2. *cap.* 2. *n.* 12. Bellettus *Disquisit. Clerical. par.* 1. *tit. De favore Clericor. person. §.* 8. *nu.* 22. Barbosa *part.* 2. *de offic. & potest. Episc. allegat.* 12. *n.* 12. & *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 39 *§.* 1. *n.* 2. allegans plures alios contra Felicianum *de Censib. lib* 2. *cap. ult. n.* 14. Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 5. *nu.* 3. Suarezium *tom.* 5. *de Censuris, disp.* 22. *sect.* 1. *nu* 11. Bannes 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. *circa fin.* Coninch. *de Sacrament. disp.* 24. *dub.* 15. *n.* 163. & nonnullos alios. 80

Ratio Conclusionis est: quia de Jure communi omnes Clerici gaudent privilegio Canonis; *can. Si quis suadente* 17. *quæst.* 4. simulque quoad illud privilegium, Concilium Tridentinum *loc. c.* nihil innovavit: neque Juri communi derogavit, ergo neque nostrum est, hujusmodi innovationem inducere, sive Decretum Concilii Generalis de solo privilegio Fori loquens, ad privilegium Canonis extendere. Probatur consequentia. Tum quia non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum in posteriori, *l. Præcipimus, capit. de Appellat.* & *l. Si vero §. De viro ff. Soluto matrimon.* Ubi Summariam ex Bartolo sic habet: *Provisio legis contra Jus commune non extenditur ultra id, quod lex exprimit, licet eadem sit ratio.* Tum quia, si Concilium voluisset in casu *cit. cap.* 6. comprehendere etiam privilegium Canonis, præter privilegium Fori, potuisset etiam illud expressisse: 81

fisse: prout in simili argumentatur Pontifex *cap. Inter corporalia*, §. *Sed neque, de transl. Episc. & cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*. Tum tandem: quia correctio legum, veluti odiosa, quantum fieri potest, evitanda est, *cap. cum expediat.* 29. *de Election. in* 6. ac proinde per tacitos, & subauditos intellectus non inducenda, nequa attenda. Glossa singularis *in c. Cupientes* §. *Quod si per viginti*, ℣. *Petere, de Election. in* 6. eſtque amplius dictum supra *Lib.* 1. *Tit.* 2. *De constitutionibus nu.* 419. *& n.* 500. *&* 501. *& seqq.*

82 Dices cum Authoribus oppositæ sententiæ. Privilegium Canonis facilius amittitur, quam privilegium Fori; juxta Abbatem *cap.* 1. *num.* 6. *de Apostat*, Angelum ℣. *Excommunicatio* 5. *n.* 23. & alios, istud probantes ex eo; quia privilegium Canonis provenit ex Jure duntaxat humano, privilegium Fori autem ex Jure Divino, prout alibi jam dictum: ergo, licet Concilium Trident. *cit. Sess.* 23. *cap.* 6. expresse solum faciat mentionem, de privilegio Fori; necessario tamen, ob identitatem, imo & majoritatem rationis, inde colligitur idem sentiendum de privilegio Canonis. Resp. neg. consequent. Quia ad privationem privilegii Fori, non rite infertur privatio privilegii Canonis; nam a diversis non fit illatio, *l. Papinianus exuli*, *ff. de Minorib.* Barbosa *Axiomat.* 114. citans alios. Hæc autem sunt valde diversa privilegia: etenim prius, sive privilegium Fori, lædit jurisdictionem Judicum sæcularium; sicque propter horum querelas, simulque ad coercendum insolentiam quorundam Clericorum, in Ordinibus minoribus duntaxat constitutorum, & nullam ex requisitis conditionibus habentium, rationabiliter per Concilium Tridentinum sublatum fuisse dignoscitur. Secus dicendum de privilegio Canonis: istud enim nullius jurisdictionem lædit, sed refrænat solummodo Laicos ab injuriis Clericis inferendis, quibus sunt infensi. Fagnanus *cit. c. Si quis n.* 73. *de Foro compet.* Accedunt rationes *n. præcedent.* allatæ, juncta Declaratione Cardinalium in Conclusione relata: quæ si afferatur in forma authentica, Conclusionem nostram reddet certam & indubitatam, ut proxime dictum.

83 Atque hæc procedunt; *spectato Jure communi, & seclusa speciali locorum consuetudine*, prout bene limitatur data n. 80. Conclusio. Quia enim privilegium Canonis solo Jure Ecclesiastico introductum fuit, simulque non desunt Doctores oppositam sententiam tenentes: hinc negari vix poterit, qui per contrariam, & legitime præscriptam consuetudinem, ex hac parte rigori Juris communis, seu privilegio Canonis quod Clericos Minoristas, nullamque ex supra memoratis conditionibus habentes derogari possit. atque in nonnullis locis, præsertim in nostris partibus, actualiter derogatum fuerit, juxta *cap. ultim. de Consuetud.* cum similibus: adeo, ut ejusmodi Clericum, habituque Clericali non incedentem percutiens, excommunicationem latæ sententiæ non incurrat. Atque in hoc casu locum habebit contraria quorundam Doctorum opinio; eo præsertim, quia tales Clerici, seclusis singulis conditionibus a Concilio Tridentino, *ubi supra*, requisitis, vix amplius a Laicis dignosci valent.

84 Quæritur III. Quid dicendum de Tonsura Clericorum, formaque ipsius? Resp. I. Tonsuram Clericalem nullus deferre debet, nisi eam prius ab Episcopo acceperit. Ita habetur constitutum in 7. Synodo, *cap.* 14. ac refertur *can.* 1. *dist.* 69. Quamquam per hoc non negetur, quin etiam Abbates, si Presbyteri sint, & ab Episcopo benedicti, possint suis Monachis primam Tonsuram conferre, *cit. can.* 1. *dist.* 69. *& cap. cum contingat*, 11. *de Ætate & qualit. præficiend.* cum concordantiis. Ut taceatur Tonsura Regularis Monachorum, aliorumque Religiosorum, etiam Novitiorum, quam juxta præscriptum, seu laudabilem consuetudinem propriæ Religionis, a Superioribus suis recipiunt: hæc enim non est Tonsura Clericalis, de qua impræsentiarum est sermo.

85 Resp. II. Tonsura Clericorum antiquitus fiebat raso desuper capite in modum sphæræ; & inferius quoque ita, ut patentibus auribus, sola capillorum corona circa caput remaneret, *can. Prohibite*, *& can. penult. dist.* 23. Ad eum videlicet modum, quo hodie Monachi Regulares, capita sua radere consueverunt. Barbosa *lib.* 1 *jur. Ecclesiast. univ. cap.* 40. *nu.* 7. Hujus autem mystica significatio declaratur in *can. Duo sunt genera* 12. *quæst.* 1. illis verbis: *Hi namque* (Clerici) *sunt Reges, id est, se & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite; Hanc coronam habent ab institutione Romanæ Ecclesiæ insignum Regni, quod in Christo expectatur; Rasio vero capitis, est temporalium omnium depositio.* Hæc ibi; quod ipsum amplius declarat Glossa in *Clem.* 2. ℣. *Et tonsuram h. t.* Aliam adhuc rationem assignat Ven. Beda *lib.* 4. *Histor. cap.* 22. dicens, *Clericos in memoriam spineæ coronæ Domini capillos in formam coronæ detonsos gestare.*

Additur tamen in conclusione. *Tonsura Clericorum antiquitus fiebat &c.* Quia licet olim tonsura Clericorum fuerit talis, ut totum caput rederetur, solo relicto crinium circulo in medio, ut dictum; tractu tamen temporis introductum fuit, atque hodie ab Ecclesia generaliter receptum, ut memorata corona capillorum a Monachis, aliisque Regularibus, nec non Romano Pontifice retenta, reliqui Clerici sæculares loco ejusdem coronæ solummodo circulum aliquem modicum in superiori parte capitis abrasum gerant. Barbosa *cit. cap.* 40. *n.* Et de tali corona procedit textus *in c. Clerici* 15 *h. t.* ubi loquendo de Clericis sæcularibus, dicitur; *Coronam & Tonsuram habeant congruentem*, nempe talem, ut videatur differre a Monachis, prout explicat Glossa *ibid.* ℣. *Congruentem.* Nisi dicere velis, in memorato textu requiri *Coronam, & Tonsuram congruentem* cujuslibet statui, & Ordini: nam minorem ejusmodi coronam, seu circulum solent deferre Clerici in Ordinibus minoribus constituti, majorem Sacerdotes; atque adhuc ampliorem Episcopi usque ad Summum Pontificem, qui etiamnum retinet coronam a primordiis Ecclesiæ usitatam. 86

Resp. II. Præter coronam in capite gestandam, Sacri Canones prohibent etiam Clericis beneficium Ecclesiasticum habentibus, aut existentibus in Sacris Ordinibus, laxare comam: alioquin peccant. Ita communis & patet ex *can. Si quis ex Clericis, dist.* 23. *& cap.* 4. *h. t.* ubi cavetur; *Si quis ex Clericis comam laxaverit, anathema sit.* Concordant *can. penult dist.* 23. ubi jubetur Clerici non nisi *attonso capite, patentibus auribus, &c. ministrare.* Atque etiam *cap.* 5. *h. t.* ubi mandatur: *Clericus neque comam nutriat, neque Barbam.* Adeo, ut Clerici, qui comam nutriunt, etiam inviti a suis Archidiaconis, seu Superioribus tonderi jubeantur, *can. Clerici qui comam, dist.* 23. *& cap. Clericis* 7. *h. t.* cum similibus. Atque istud merito constitutum fuit; juxta illud D. Apostoli 1. Corinth. cap. 11. *Vir, si comam nutriat ignominia est illi.* 87

Patet proinde; quod Clerici nutrientes comam peccent, cum sint transgressores præcepti a tam multiplicibus Sacris Canonibus impositi. Adeo quidem, ut etiam possint excommunicari, juxta illud ex *cap.* 4. *h. t.* jam allegatum, *Anathema sit*: hoc est, fiat, seu excommunicetur. Non enim est excommunicatus ipso jure, uti notat Glossa *in cit. cap.* 4. & Abbas *ibid. nu.* 1. & Barbosa *nu.* 2 *&* 5. *h. t.* Quinimo ex gravitate hujus pœnæ colligunt Doctores, quod Clericus relaxans comam, peccet mortaliter; ac proinde absolutio Sacramentalis eidem sit deneganda, vel differenda, donec comam deposuerit: alioquin enim dignus est anathemate seu excommunicatione, qualis pœna non nisi pro peccato mortali imponi solet. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. c.* 40. *n.* 11. allegans alios; atque istud intelligens, quando quis monitus generaliter, vel specialiter, in relaxanda coma perseverat: tunc enim propter inobedientiam dignus est excommunicari; & peccat mortaliter, ut advertit Sayrus *in Clavi Regia*, *l.* 3. *cap.* 7. *nu.* 25. 88

Limitatur tamen data Conclusio, quando subest justa causa comam nutriendi, seu relaxandi: puta, ut hac ratione tutius quis Romam ire, vel aliud iter necessarium perficere queat. Glossa *cap.* 4. ℣. *Relaxaverit*, *h. t.* & Glossa *cap. penult.* ℣. *causa*, *eod.* juncto textu *ibid.* Quia de causa etiam Fratres Minores in partibus Turcicis degentes, barbam nutrire coguntur, ne Turcarum offensam incurrant, atque a locis sacris Terræ Sanctæ penitus expellantur: ut taceatur privilegium 8₅

Apo-

Apostolicam gestandi barbam, nonnullis Religionibus specialiter concessum.

90 Et hac ratione etiam excusari poterit praxis quorundam Clericorum gestantium comam fictitiam, seu Peruccam: dummodo hanc non gerant ex inani gloria, vanaque quadam ostentatione, sed ob debilitatem capitis, aut aliam hujusmodi rationabilem causam.

91 Celebrare autem Tremendum Missæ Sacrificium cum come fictitia, seu Perucca, absque legitima dispensatione, licitum non est. Siquidem per ejusmodi comam fictitiam, sive Peruccam, caput velari, seu cooperiri, manifestum est; atqui Zacharias Papa *in Synodo Romana, cap.13. & 14.* ac refertur *can. Nullus Episcopus, de consecrat. dist.* 1. sub pœna excommunicationis prohibuit, ne quis velato capite Altari assisteret, illis verbis: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, ad Solemnia Missarum celebranda presumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere: quoniam & Apostolus prohibet* (1. Corinth. 11.) *viros velatos capite orare in Ecclesia: & qui temere præsumpserit, communione privetur* Hæc ibi: Concordant Rubricæ Missalis, quæ *Tit.* 10. *De defectibus in ministerio ipso occurrentibus*; inter alios ejusmodi defectus (in quibus ut plurimum accidit peccatum mortale, prout notat Barthol. Gavantus *ibid. nu.* 1. *V. Numerantur*) etiam ponitur sequens, videlicet; *Si celebret capite cooperto sine dispensatione.*

92 Et talem dispensationem non nisi a Sede Apostolica concedi posse, censuit Sacra Rituum Congregatio 31. *Jan.* 1626. & 24. *April. eod. an.* prout refert Gavantus *in Comment. in Rubric Missal part.* 2. *tit.* 2. *nu.* 2. *V. Verum, & seqq.* addit ea ratione: Quia, cum citatus *can. Nullus Episcopus, de Consecr. dist.* 1. non solum Presbyteris, sed etiam Episcopis probibeat, velato capite Altari assistere: ergo hoc ipso nequit Episcopus dispensare. Nam iste non dispensat contra Canones, ipsi etiam Episcopo legem imponentes, nisi in quantum reperitur concessum, *Arg. c. Dilectus* 15. *de Temporib. Ordinat.* Estque notabile dictum Jo: Andreæ *in c.*1. *n.*3. *de Supplend. neglig. Prælat. in* 6. & Hostiensis *ibid.* ac notat Sylvester *V. Dispensatio q.* 13. & Gavantus *loc. cit.* contra alios; qui quidem asserunt (inquit) dispensationem hanc fieri posse, sed non probant.

93 Huc accedit novissimum Mandatum S. D. N. Innocentii Papæ XII. volentis, ut per suos Nuntios moneantur Ordinarii locorum, ut contra abusum celebrandi cum coma fictitia congrua adhibeant remedia: ratione cujus in Diæcesi Frisingensi, ubi hæc scribo, sequens Edictum publicatum fuit.

Nos Josephus Clemens, Dei, & Apostolicę Sedis Gratia Archiepiscopus Coloniensis, S.R. Imperii per Italiam Archi-Cancellarius, & Elector, Sacræ Apostolicæ Sedis Legatus natus, Episcopus Frisingensis & Ratisbonensis, Administrator Burcthesgadensis, utriusque Bavariæ, & Superioribus Palatinatus, nec non Vvestphaliæ, & Angariæ Dux, Comes Palatinus Rheni, Landgravius Leuchtenbergicus.

Cum non sine scandalo tam Hæreticorum, quam etiam Catholicorom, abusus detestandus, in Germanię Diœcesibus, & etiam in nostra irrepserit, ut aliqui Sacerdotes tam in Dignitatibus majoribus, quam minoribus constituti, ut & alii non vererentur Sacrosanctum, & tremendum Missæ Sacrificium absque Sacerdotali Reverentia (quæ soli Deo omnium maxima debetur) cum coma fictitia Deo offerre; ita Sanctissimus Noster Divina Providentia Innocentius Papa, hujus Nominis XII. commotus fuerit, Ordinarius locorum per suos Nuncios monere, ut contra dictum abusum congrua adhibeant remedia: prout desuper in litteris ab Illustrissimo, & Reverendissimo Nuncio Apostolico Viennensi sub die 7. Sept. An. 1692. requisiti fuimus,

Quocirca adimplentes mandatum Sanctę Sedis, Vobis Abbatibus, Præpositis, Decanis, Rectoribus, Guardianis, Prioribus, & Plebanis, cæterisque Clericis tam Sæcularibus, quam Regularibus Diœcesis nostræ Frisingensis præcipimus, & mandamus in virtute Sanctæ Obedientiæ, qua Sanctæ Sedi, & Nobis adstricti existitis, ne imposterum aliquis Vestrum præsumat, cum coma fictitia (sub quacunque etiam licentia, nisi Apostolica sit) Sacrificium Deo offerre, & Missas legere, vel alicui (cujuscunque etiam Dignitatis existat) in vestris Ecclesiis concedere, quo minus noveritis actualem suspensionem ab officio, & beneficio incursuros. Datum Frisingæ, die 18. Septembris 1692.

L. S.

Joannes Sigismundus Zeller, L. B. Coadministrator in Spiritualibus, &c. Vicarius Generalis.

§. IV.

De qualitate Habitus Clericalis; & pœnis eum non deferentium.

S V M M A R I U M.

94 *Qualem habitum Jura præscribant, vel probibeant Clericis? Et num. seqq.*

Oportet Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre. Ibid.

95 *Clerici clausa debent deferre indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda.*

96 *Atque induere vestem talarem.*

97 *Quid intelligatur pro Vestem talarem.*

98 *Quoad alia habitus Clericorum non reperitur in Jure determinatus &c.*

Intelligendo istud, affirmative: secus negative. Ibid.

99 *Vestes Clericorum nec sint pomposæ, nec sordidæ, sed inter utrumque præseferant medium.*

100 *Earum decentia comprobatur ex eo, si sint conformes consuetudini Provinciarum, in qua Clerici commorantur. Idque declaratur.*

Romæ non de facili distinctio habitus Clericalis haberi potest. & cur? Ibid.

101 *Clericis prohibitum est uti publice pannis rubeis aut viridibus &c.*

102 *Exceptis Cardinalibus, qui utuntur Galero rubeo: & Episcopis, quibus permittitur color viridis.*

103 *Estque prohibitum Clericis, uti vestibus fulgidis aut variatis, virgatis, partitis, aut diffibulatis.*

104 *Vel frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, corrigiisque auri vel argenti ornatum habentibus &c.*

102 *Quæ sint pœnæ Clericorum non deferentium babitum, & tonsuram Clericalem? Et n. seq.*

Hæc quæstio non habet locum in Clericis Minoristis, nullum Beneficium habentibus. Ibid.

106 *Referuntur pœnæ in Concilio Tridentino* Sess. 14. ca. 6. de Reform. *contra Clericos non deferentes habitum Clericalem statutæ.*

107 *Et aliæ* in Clem 2. h. t. *contentæ,*

108 *Vestis virgata, vel partita, quæ?*

109 *Epithogium, seu Tabarrum soderatum; quod?*

110 *Aliæ pœnæ. Remissive,*

111 *Dantur nihilominus plures casus, in quibus ejusmodi pœna locum non habet.*

112 *Ut si Clericus absque habitu, & tonsura, incedat ex justa causa timoris.*

113 *Vel propter infirmitatem, aut paupertatem.*

114 *Clericus itineranti, vel peregrinanti, licitum est habere vestes breviores.*

115 *Propter unicam dimissionem habitus, non incurrit Clericus pœnas illas.*

116 *Idem dicendum de Clerico, qui domi suæ, atque in occulto habitum Clericalem dimittit.*

117 *Religiosi diversarum Religionum, missi ad predicandum Evangelium, possunt, atque debent eundem habitum assumere, ne apud Neophytos scandalum oriatur; & quomodo?*

Quæritur I. Qualem habitum Jura præscribant, vel prohibeant Clericis? Resp. I. *Etsi habitus non faciat Monachum, oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestam intrinsecam ostendant,* 94
Verba sunt Concilii Tridentini *Sess.* 14. *c.* 6. *de Reform.* gravissimas pœnas in transgressores subjungentis, de qui-

quibus in progressu. Concordat *can. Clerici, dist. 23.* ubi dicitur: *Vestimenta etiam vel calceamenta eis* (Clericis) *nisi quæ religionem deceant uti, aut habere non liceat*; cum similibus, quanquam hujusmodi obligatio solummodo concernat Clericos in ordinibus Sacris constitutos, aut beneficium Ecclesiasticum habentes, juxta dicta *n. 69.*

95 Resp. II. Specialiter autem Clericis injungitur, *ut clausa deferant desuper indumenta, nimis brevitate vel longitudine non notanda.* Textus est *in c. Clerici officia 15. b. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali, seu Lateranensi, sub Innocentio III. celebrato. Ubi loquendo de Episcopis, subjungitur: *Pontifices autem in publico, & in Ecclesia, superindumentis lineis omnes utantur, nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.* Hæc ibi.

96 Deinde in Concilio Martini Papæ, quod refertur *can. penult. dist. 23.* jubentur Clerici secundum Aaron talarem vestem induere, ut sint in habitu ornato. Quod ipsum postea præcipit Sixtus V. in sua Constitutione 92. quæ incipit: *cum Sacrosanctum*; sub gravissimis pœnis statuens, ut Clerici beneficium Ecclesiasticum, seu pensionem habentes, *Tonsuram & habitum Clericalem, vestes scilicet talares deferant*: ut jam dictum supra *num. 64. & seqq.*

97 Porro per *Talarem vestem* in rigore intelligitur illa, quæ pertingit usque ad talos; sicque hominem usque ad imam partem pedum tegit. Verum Garcias *part. 2. de Beneficiis, cap. 5. n. 21. & 22.* cum aliis notat, ex epicheia & æquitate, etiam illas judicari vestes talares, quæ juxta consuetudinem locorum Clericis sunt decentes, quamvis non sint nimis longæ, neque ad pedes descendant.

98 Resp. III. Quantum ad alia habitus Clericorum non reperitur in Jure determinatus, ac proinde erit attendenda consuetudo locorum, in qua commorantur. Ita Glossa *in Clem. 1. V. Sæcularis, de Election.* & alia Glossa *c. Clerici officia V. Deauratis*, & Abbas *ibid. num. 17. b. t.* Alexander *Consil. 8. num. 4. vol. 1.* Jul. Clarus *lib. 5. Practic. Criminal. §. fin. quæst. 36. nu. 14.* asserens hanc esse veram Conclusionem, si affirmative intelligatur, scilicet, quod Sacri Canones non constituant specialiter Clericis certum habitum; sed negative non sit vera, cum multi habitus Clericis prohibeantur, juxta dicenda in progressu, Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 40. nu. 20.* Bellettus *part. 1. §. 16. de Disciplin. Clerical. nu. 12.* & alii. Ratio est: quia nullibi potest assignari, certum habitum pro Clericis secularibus in Jure fuisse præscriptum, saltem affirmativo, seu quem portare teneantur. Unde etiam novissime Concilium Tridentinum hujusmodi Clericis determinatum habitum non præscripsit; sed *Sess. 14. cap. 6. de Reform.* verbis duntaxat generalibus asserit, quod *oportet Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre.* Idemque repetit *Sess. 24. c. 12. circa fin. de reform.* inter alia præcipiendo, ut Clerici *vestitu insuper decenti tam in Ecclesia, quam extra, assidue utantur.* Quod ut melius intelligatur.

99 Quæritur II. Quæ requirantur ad conservandam debitam qualitatem, sive decentiam vestium Clericalium? Resp. I. Ut vestes Clericorum censeantur decentes, requiritur imprimis, ut nec sint pomposæ, aut vanam jactantiam redolentes, *can. Parsimoniam, dist. 41. & can. Omnis jactantia, ac seqq. 21. q. 4.* cum similibus, nec sordidæ, vel laceratæ, ne vilescat Dignitas Clericalis: sed inter utrumque præseferant medium aliquod, uniuscujusque statui & Ordini conveniens. Ita Abbas *cap. Clerici officia 15. num. 17. b. t.* Bellettus *cit. §. 15. numer. 18. & seqq.* & communis aliorum. Unde S. Hyeronimus *in Epist. ad Nepotianum, cap. 8.* sic scribit: *Vestes pullas æque devita ut candidas: ornatus, ut sordes pari modo fugiendæ sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.*

100 Resp. II. Decentia vestium Clericalium comprobatur ex eo, si sint conformes communi usui proborum Clericorum, seu consuetudini Provinciarum, in qua Clerici commorantur: nam consuetudo est optima legum interpres, *cap. cum dilectus 8. de Consuetud. & l. Si de interpretatione, ff. de Legib.* Glossa *cit. cap. Clerici officia, V. Deauratis, b. t.* Bellettus *ubi supra nu. 12.* Farinacius *lib. 1. Praxis Criminal. quæst. 8. num. 69.* & alii. Unde Card. de Luca *in Annot. ad S. Concilium Trident. Discurs. 24. n. 22. ac 23. & 30. & 31.* inter alia dicit, quod quidem vestis Clericalis, ex Sacrorum Canonum præscripto, vere ac proprie illa sit, quæ est inter genua & talos: varius tamen sit locorum, ac respective personarum usus. Quoniam in Civitatibus, aliisque locis civilibus, in quibus cum decore vivitur, vestes Clericales sunt longæ ultra talos; in parvis autem, vel obscuris locis, ob Clericorum paupertatem, vix ad genua ascendunt; ita tamen, ut ob diversum usum a secularium vestibus adhuc distinguantur, attendendo simul ad diversitatem Regionum, vel personarum varios usus. Etenim in Urbe (inquit citatus Author) & Statu Ecclesiastico, aliisque forsan Italiæ partibus, non de facili certa distinctio habitus Clericalis haberi potest, eo quod antiquus retineatur usus Togæ in aliquarum scientiarum Professoribus, seu gradum Doctoratus habentibus, ipso adamussim modo, quo utantur Clerici. Plura de hoc Card. de Luca, *ubi supra.*

101 Resp. III. Ad conservandam decentiam vestium Clericalium nonnulla reperiuntur, quæ quoad formam, & colorem habitus, per sacros Canones specialiter sunt Clericis interdicta. Ita communis: & patet inductione. Sic quippe vestitum rubeum, aut viridem, expresse prohibet Clericis Concilium Generale, relatum, *c. Clerici officia 15. b. t.* illis verbis: *Pannis rubeis, aut viridibus, nec non manicis, aut sotularibus consutitiis non utantur.* Concordat *Clem. 2. in fin. b. t.* ubi pariter præcipitur, ut *Clerici, præsertim Beneficiati, caligis scaccatis, rubeis, aut viridibus publice non utantur*: haud obstante, quod istis coloribus locus sit in Missæ Sacrificio.

102 Excipiuntur Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quibus (nisi fuerint Religiosi) uti licet vestibus purpureis, ac præsertim Galero rubeo, quo Cardinales uti voluit omnium primus Innocentius IV. prout in ejus vita scribit Platina; & notat Menochius *lib. 2. de arbitr. Jud. cas. 392. n. 6. & seqq.* & Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 40. n. 22.* citans alios; atque hinc etiam excipiens Episcopos, quibus permittitur color viridis.

103 Deinde Clericis prohibitum est, uti vestibus fulgidis, aut variatis ex sericis texturis, vel variorum colorum ornamentis; prout in septima Synodo statutum fuit, atque refertur *can. Omnis 21. qu. 4.* præmissa illa ratione. Quia *omnis jactantia, & ornatura corporalis* (quæ fit causa voluptatis, ut explicat Glossa ibidem) *a sacrato Ordine aliena est.* Concordat *can. Præcipimus, ead. caus. 21. qu. 4.* Insuper prohibetur eisdem Clericis, ne unguentis inungantur: intellige non propter ægritudinem, sed ut melius redoleant causa voluptatis. Textus, & Glossa *V. Qui unguentis, est can. Omnis.* Item ne utantur vestibus fucatis, seu virgatis, aut partitis (hoc est, cum scissuris vanitatem redolentibus) neque diffibulatis, aut quandam superfluitatem præseferentibus, *can. Præcipimus 21. qu. 4. & cap. Clerici officiis 15. b. t. & Clem. 2. eod.* Ubi etiam diversæ pœnæ statuuntur illis, qui hujusmodi prohibitis vestibus publice utuntur: nisi forsan subsit rationabilis causa transformandi habitum, puta ad occultandum statum Clericalem ex timore aliorum gravium incommodorum; prout ibidem limitatur, & inferius ex professo dicetur.

104 Rursus prohibitum est Clericis *ut frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis aut aliam Superfluitatem gerentibus, utantur. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes: sed nec annulos, nisi quibus competit ex officio Dignitatis.* Ita inter alia decrevit Concilium Generale, relatum *d. cap. Clerici officia 15. b. t.* Nec immerito: quia Clerici non debent in vestibus, vel calceamentis decorem quærere, sed honestatem, *can. Clerici dist. 41.* Quinimo, ut proxime dictum est, omnis jactantia, & ornatura corporalis, atque superfluitas ab Ordine sacrato penitus debet esse aliena, *can. Omnis, & can. Præcipimus 21. quæst. 4. & cap. 1. Ne Clerici vel Monachi &c.* Tacentur similia, de quibus Bellettus *cit. part. 1. §. 16. de Disciplin. Clerical. numer. 4. ac seqq.* & Barbosa *d. cap. 40. numer. 17. & seqq.* aliqua passim.

105 Quæritur III. Quæ sint pœnæ Clericorum non deferentium habitum, & tonsuram Clericalem? Hæc quæstio procedit duntaxat de Clericis constitutis in Ordinibus

bus Sacris, aut beneficium Ecclesiasticum obtinentibus: nam quod Clerici Minoristæ, ac nullum Beneficium habentes, ad delationem habitus & tonsuræ Clericalis non teneantur, sicque ex omissione istius nullam pœnam mereantur, nisi, quod non gaudeant privilegio Fori, jam dictum est supra *§. praeced. nu. 69. & seqq.* Verum loquendo de cæteris.

106 Resp. I. Clerici habitum Ordini, & Dignitati convenientem non deferentes, si moniti ab Episcopo, etiam per Edictum publicum, resipiscere noluerint, imprimis puniendi sunt per suspensionem ab Ordinibus, officio, & beneficio: quod si semel moniti, denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, & beneficiorum coerceri possunt ac debent. Textus est in Concilio Tridentino *Sess. 14. cap. 6 de Reform.* ubi in hæc verba statutum habetur. *Propterea omnes Ecclesiasticæ personæ quæ aut in Sacris fuerint, aut Dignitates, Personatus; officia, aut beneficia qualiacunque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo, etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum clericalem illorum Ordini ac Dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi ordinationem & mandatum non detulerint; per suspensionem ab Ordinibus, ac officio & beneficio, ac fructibus, redditibus, & proventibus ipsorum beneficiorum, nec non, si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, & beneficiorum hujusmodi coerceri possint, & debeant; Constitutionem Clementis Quinti, in Concilio Viennensi editam, quæ incipit. Quoniam, innovando; & ampliando.* Hæc ibi: quamquam, uti colligitur ex allegatis verbis, præfatæ pœnæ sint duntaxat ferendæ sententiæ.

107 Cæterum memorata constitutio Clementis V. quæ incipit, *Quoniam*, atque per relatum Concilium Tridentinum non solum innovatur, verum etiam ampliatur, gravioribus videlicet pœnis in trasgressores superadditis, refertur *in clem. 2. h. t.* Ubi *clerici virgata, vel partita veste publice utentes, nisi rationabilis causa subsit*, pro diversitate Ordinis, & Dignitatis suæ, diversis pœnis subjiciuntur. Nam alia pœna imponitur Clericis beneficiatis, nempe suspensio a perceptione fructuum per sex menses: alia Subdiaconis, & Diaconis non beneficiatis, qui per idem tempus redduntur eo ipso inhabiles ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum: & alia habentibus Dignitatem, Personatum, vel Beneficium curatum, qui per annum eo ipso decernuntur suspensi a perceptione fructuum, & alia cæteris Sacerdotibus, nempe inhabilitas per tempus annale ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Prohibendo simul quibuscunque Clericis, ne utantur *epithogio, seu tabardo foderato usque ad oram, & ita brevi, quod vestis inferior notabiliter videatur.* Idque sub gravibus pœnis, atque apposita obligatione, vestem hujusmodi intra mensem dandi pauperibus; prout amplius ibidem continetur.

108 Porro per *Vestem virgatam, vel partitam*, intelligitur vestis diversi coloris, aut diversarum partium superinductione notabilis *arg. can. ult.* 20. *q.* 1. & notat Glossa *in cit. clem. Quoniam*, *V. Partita*, & Barbosa *ibid. n.* 2. & Bonacina *Tom. 3. de censuris, disp. 3. quæst. 6 punct. 6. num.* 1. asserens nomine *Vestis virgatæ, vel partitæ*, intelligi vestem habentem diversos colores intextos cum ipso panno, vel artificiose superinductos, seu superimpositos.

109 *Epithogium* vero est genus pallii, quod supra togam ferebatur: prout Calepinus *V. Epithogium*, ex Quintil. *lib. 1 cap. 5.* docet. Idemque importat *Tabardum*, quod tunc demum est prohibitum, atque jussum dari pauperibus, quando usque ad oram est foderatum (id est, serico, aut panno; vel alia re suffultum) simulque ita breve, quod vestis interior notabiliter videatur. Istud quippe pugnat contra *can. Omnis, & can. Præcipimus* 21. *q.* 4. ubi prohibetur omnis jactantia, & superfluitas in vestitu Clericorum; & contra *can. penult. dist.* 23. ubi superior vestis Clericorum jubetur esse talaris, seu pertingens usque talos: & contra *c. clerici officia* 15 *h. t.* ubi Clerici mandatur, *ne clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda.* Hinc Glossa *in cit. clem. quoniam V. Videatur* & Imola *ibid. circa fin. h. t.* respondet, Clementinam hanc non habere locum in tabardo brevi non foderato: cum ea sit pœnalis, sicque non extendenda ultra proprietatem verborum, *cap. Statutum 2a. de election. in 6. & c. odia restringi 15. de Reg. jur in 6.* cum concordantiis.

110 Tacentur pœnæ privationis beneficiorum, & inhabilitatia ad eam imposterum obtinendam, quæ post Concil. Tridentinum per Constitutionem 92. Sixt. V. *Cum Sacrosanctum*, statuuntur contra Clericos beneficium Ecclesiasticum, aut pensionem valorem sexaginta ducatorum auri excedentem obtinentes, nisi intra certum tempus detulerint tonsuram, & habitum convenientem: nam de ista Constitutione Sixtina, uberius jam dictum est supra *§. praced. n. 64. 65. & seqq.*

111 Resp. II. Dantur nihilominus plures casus, & in quibus memoratæ Constitutiones, earumque pœnæ, locum non habent. Ita Barbosa *lib. 1. jur. ecclesiast. univ. c.* 40. *n.* 33. *& seq.* & communis aliorum; idque probatur inductione, enumerando tales casus.

112 Sic imprimis Clericus absque habitu, & tonsura incedens, præfatas pœnas non incurrit, quando *ex causa rationabili* id facit, juxta sæpe *cit. Clem.* 2. *h. t.* Sive quando *justa causa timoris exegerit habitum trasformari*, prout loquitur Concilium Generale, relatum *in c. Cleric. officia* 15. *h. t.* Quamobrem excusatur, qui vestibus non Clericalibus utitur, dum transiturus est per loca Infidelium, vel Hæreticorum, cum periculo vitæ, aut ob metum servitutis, verberum, vel alterius gravis incommodi. Barbosa *in clem. Quoniam n.* 2. *h. t* Bonacina *tom. 3. de censuris, disp. 3. q. 6. punct. 6. num.* 2. post Glossam *in c. Clericus 5. V. Relaxaverit, h. t.* id declarans exemplo Clerici, quia Papa reprehensus, quod sine tonsura, habituque Clericali Romam accessisset, illis versiculis sese excusavit.

Tutius ut peterem laici sub imagine Romam
Fas fuit; ut finerem luxuriare comam.

113 Deinde, atque ob eandem rationem, seu *ex causa rationabili*, excusatur Clericus non deferens Tonsuram propter infirmitatem. Belletus *par. 1. Disquisit. Clerical. tit. de Discipl. Cler. §.* 17. *n* 9. Barbosa *par. 2. de Offic. & potest. episc. alleg.* 9. *n.* 17 & alii. Idemque dicendum de Clerico, qui ratione paupertatis, habitum proprio Ordini congruentem deferre non potest. Barbosa *lib. 1. Jur. ecclesiast. univ. cap.* 40. *n.* 33. allegans alios.

114 Similiter Clerico itineranti, vel peregrinanti, licitum est habere vestes breviores, *arg. can. episcopi* 21. *q.* 4. Belletus *loc. cit.* §. 16. *n.* 14. Barbosa *d. cap.* 40. *n.* 37. citans alios, atque referens, ita Sacram Congregationem Cardinalium, negotiis Episcoporum & Regularium præpositorum, rescripsisse Archiepiscopo Ulysponensi, *sub die 28. Octobr.* 1589. Nam etiam hic subintrat causa rationabilis, commodioris videlicet itinerationis, *in Clem.* 2. *h. t.* ponderata.

115 Ulterius pœnas supra enumeratas non incurrit Clericus propter unicam dimissionem habitus. Ita Farinacius *lib. 1. Praxis Criminal. quæst.* 8. *num.* 68. asserens, quod unica dimissio habitus non privet Clericum privilegio Clericali, sed necessaria sit tanta perseverantia, ut publice existimetur laicus. Barbosa *cit. cap.* 49. *n.* 23. post Alovs. Riccium in *Collect. Decis. p. 4. collect.* 956. *limit.* 4. Ugolinum *de offic. Episcop. cap.* 11. *§.* 6. *num.* 3. & alios. Card. de Luca *in Annot. ad Concil. Trident. discur.* 24. *n.* 32. asserens, delationem habitus moraliter, non autem physice intelligendam esse. Et favet textus *in l. Quodquid iracundiæ ff. de Reg. Jur.* ubi in brevi reversa uxor, divertisse non videtur. Paulus Piaseciur *par. 2. Praxis episcop. cap. 3. art. 2. num.* 30. ubi addit, quod in aliis indecentiis, non expressis in Constitutione Sixti V. *Cum sacrosanctum*, ultra frequentationem actus, puta, dimissionem habitus Clericalis, etiam requiratur monitio præcedens ad incurrendas pœnas præscriptas. Atque hoc ultimum confirmatur ex verbis Concili Tridentini supra *num.* 106. relatis.

116 Insuper non incurrit pœnas hactenus declaratas clericus, qui domi suæ, atque in occulto, habitum Clericalem dimittit. Glossa *Clem. 3. V. Publicæ*, Ancharanus *ibid. n.* 2. Barbosa *in collect. n.* 1. *h. t.* & Bonacina *de Censuris, disp 3. quæst. punct.* 6. *n.* 1. allegans communem. Siquidem *cit. Clem. quoniam* 2. *h t.* expresse loquitur de Clericis *publice* deferentibus vestes ibidem prohibitas; secus ergo dicendum, quando deferuntur solummodo domi, atque in occulto. Accedit, quod tunc cesset ratio in

in Concilio Tridentino *Seß. 14. cap. 6. de Reform.* ponderata; nempe, ut Clerici *per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant*; atque (ut loquitur Sixtus V. in citata Constitutione sua) *singulari aliquo signo, a reliquo populo distinguantur*. Talia enim non congruunt occultæ, seu domesticæ dimissioni habitus; nam domus denotat rem secretam, & non publicam, *arg. can. tu merito 6. q. 1.* juncta Glossa *fin. ibid.* referente illum Juvenalis versiculum.

Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.

117 Tandem Religiosi diversarum Religionum, atque ad prædicandum Infidelibus Sanctus Evangelium missi, ne propter habituum diversitatem in populo, aut Neophytis scandalum oriatur; possunt, atque debent unum eundemque habitum Evangelii Prædicatoribus convenientem assumere; sicque habitum suæ Religionis deponere, *arg. c. Deus qui 11. h. t.* Vel saltem, aliis vestibus super indutis, occultare. Glossa *fin. ibid.* & alia Gloss. *can. In nova 16. q. 7. V. Ne habitus.* Abb. *cit. cap. Deus qui n. 4. h. t.* asserens, dictum Glossæ communiter approbari. Tum quia plus est, habitum omnino deponere, quam occultare. Tum quia, licet textus ibidem videatur indistincte loqui. tamen, conformitatem in habitu solummodo permittit Religiosis diversorum Ordinum ratione scandali evitandi: atqui hæc ratio urget duntaxat in exteriori gestatione proprii habitus diversi, non autem, si iste aliis vestibus super indutis occultetur; ergo.

§. V.

Qualiter prohibitum sit Clericis, gestare arma, & exercere negotiationes, Ludosque Theatrales,

SUMMARIUM.

118 *Clericis sub pœna excommunicationis prohibitum est arma portare.*

Nulla pœna major est in Ecclesia, quam excommunicatio, Ibid.

119 *Clericatus officium Clericos reddit inhabiles ad pugnandum.*

Clericorum arma sunt Orationes. Ibid.

Magis religione, seu orationibus, quam labore corporis, Respublica continetur. Ib.

120 *Pœna excommunicationis in Clericos arma gerentes, non est latæ sententiæ.*

121 *Loquendo de Clericis sæcularibus: secus de Religiosis tenentibus arma intra septa Monasterii sine licentia Superioris.*

122 *Ex justa causa tamen possunt Clerici arma portare: puta, ad se, resque suas defendendas.*

123 *Item, si Clerici iter periculosum ingrediantur &c.*

124 *Clericus Minorista, si militiæ operam dederit, excluditur a Clericatu.*

Ac censetur tacite, seu ipso facto, renunciare Beneficio, quod obtinet &c. Ibid.

An vacet ipso jure Beneficium ejus præhabitum? Ibid.

125 *Limitatur hoc. simulque magis declaratur.*

126 *Clerici est prohibitum, exercere officia, vel commercia secularia.*

127 *Maxime inhonesta: & quæ sint talia?*

128 *Specialiter Clericis prohibitum est, negotiatorem agere.*

129 *Negotiatio sine periculo peccati non exercetur.*

130 *Possunt tamen Clerici honesto quopiam artificio, vel agricultura, victum sibi conquirere: & quæ disparitas? Et num. seqq.*

131 *Negotiatio, quid.*

132 *Artificium, quid, & cur Clericis permissum, non autem negotiatio?*

133 *Clericis in Sacris &c. exercendo negotiationes prohibitas peccant mortaliter; possuntque suspendi, imo & excommunicari &c.*

134 *Nisi excuset parvitas materiæ, vel necessitas.*

135 *Referuntur etiam alii casus, in quibus Clerici non incurrunt reatum illicitæ negotiationis.*

136 *Et, si tertio moniti a negotiationibus sæcularibus non abstinuerint, perdunt interim quoad bona sua privilegium clericale.*

137 *Requiritur tamen ad hoc trina monitio; & quidem specifica.*

138 *Et perdunt quidem interim ipso facto privilegium clericale quoad bona sua.*

Non vero quoad bona Ecclesiæ. Ib.

139 *Nec etiam quoad personam suam, sed gaudent privilegio Canonis, & Fori.*

140 *An Clericis liceat exercere Ludos Theatrales, aut eisdem interesse?*

Et num. seqq.

Si hi fuerint inhonesti, scurriles aut profani, non debent fieri in Templo, nec ubicunque per Clericos, non obstante quacunque consuetudine. Ib.

141 *Secus dicendum de Ludis Theatralibus, seu Repræsentationibus sacris.*

142 *Clerici mimis, joculatoribus, & histrionibus, non intendant. Non spectaculis; non pompis intersint &c.*

Nuptiarumque evitent convivia: nec choreis, vel saltationibus misceantur? &c. Ib.

143 *Clericus joculatoriam artem exercens, qualiter puniatur?*

144 *Larvæ dæmonum sunt clericis prohibitæ.*

Quæritur I. An, & qua ratione Clericis sit prohibitum, arma gestare? Resp. I. Clericis sub pœna excommunicationis prohibitum est, arma gestare. 118
Textus est *in cap. 2. h. t.* ibi: *clerici arma portantes, & usurarii, excommunicentur*, adeoque, ut infert Abbas *ib. n. 1.* peccant mortaliter arma prohibita deferendo: quia excommunicatio non fertur, nisi pro gravi crimine, *can. Nemo Episcoporum, & can. Nullus Sacerdotum 11. q. 3.* Siquidem nulla pœna major est in Ecclesia, quam excommunicatio *can. corripiantur 24. q. 3.*

Accedit ratio. Quia *Clericatus officium Clericos reddit inhabiles ad pugnandum*; ut dicitur *c. ex multa 9. §. fin. de Voto.* Non enim possunt simul Deo, & sæculo servire, *can. Quicunque ex cler. 23 quæstion. 8.* Unde Clericorum arma, & munimenta debent esse orationes, *can. Convenior. §. Quid ergo 23. quæst. 8.* Exemplo Moysis, qui orando vicit Amalechitas, *Exod. cap. 17.* ac refertur *can. Si quis vult, dist. 36.* Nam magis religione, seu orationibus, quam labore corporis, vel sudore Rempublicam contineri; ultro confessi sunt Constantius, & Constans Imp. ac refertur, *can. In qualibet 23. quæst. 8.* Quinimo Clerici, si in quacunque seditione arma volentes sumpserint, tanquam Sacrorum Canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, amisso sui Ordinis gradu in Monasterium pœnitentiæ tradi jubentur *can. Clerici qui, & can. Quicunque ex Clero 23. quæst. 8.* 119

Resp. II. Pœna excommunicationis in Clericos, arma prohibita gerentes, *cit. cap. 2. h. t.* statuta, non est latæ sententiæ, sed primum ferendæ per judicem, si Clerici admoniti non deponant arma, sicque contumacia accesserit. Ita desumitur ex textu *cit. cap. 2. h. t.* dum inquit *excommunicantur*: ac notat Abb. *ib. n. 8.* & Barbosa *in Collectan. n. 3.* Pirhing. *h. t. n. 22.* & alii. 120

Atque istud procedit in Clericis sæcularibus. Nam Monachi tenentes arma intra septa Monasterii sine licentia Superioris, ipso facto sunt excommunicati, *Clem. Ne in agro 1. §. Quia vero de Statu Monach.* juncta Gl. *V. Tenens* & Abbas *ibid. nu. 20.* Siquidem locus sacer aggravat delictum, *Sicut dignum 6. §. 1. de Homicid.* Bellettus *Disquis. Cler. part. 2. §. 49. de pœnis Cler. n. 4.* Quinimo Abbas *in cap. 2. n. 8. h. t.* istud intelligit de quocunque Religioso: quamvis textus *in cit. Clem.* de Monachis duntaxat facit mentionem, atque idcirco Glossa *ibid. V. Monachos*, hinc excipiendos arbitretur Canonicos Regulares. 121

Resp. III. Ex justa tamen causa, puta, ad se vel proximum, propriasque vel alienas res contra invasorem defendendas, licitum est Clericis arma portare. Ita Glossa *in cit. cap. 2. V. Clerici arma*, & Abbas *ibid. num. 8.* & Barbosam *num. 5. h. t.* Belletus *part. 1. Disquisit. Clerical. §. 17. de Discipl. Clerical. num. 14. ac seqq.* & alii. Idque patet ex *cap. Dilecto 6. de Sentent. excommun. in 6.* ubi hoc ipsum amplius declaratur addita ea ratione: quia *omnes* 122

Le-

Leges, omniaque jure, vim vi repellere, cunctisque se defendere permittunt. Hoc autem non verificaretur in Clericis; si ipsis nullo modo arma gestare liceret.

123 Infertur proinde, quod, si Clerici iter periculosum ingrediuntur, possint ad terrorem latronum, sive hostium, secum portare arma nedum defensiva, sed etiam offensiva. Glossa *in cap. 2. vers. Clerici arma*; & Abbas *ibid. num. 8. h. t.* Possunt etiam secum ducere familiares armatos, *can. Maximianus*, 23. *qu.* 3. Belletus *cit. §. 17. num.* 13. Imo consuetudine jam receptum est, ut Clerici iter facientes arma defensiva secum ferant. Firhing *h. t. n.* 22.

124 Resp. IV. Quod si Clericus in Ordinibus minoribus constitutus, non solum arma deferat, sed etiam militiæ operam dederit, tunc is a Clericatu excluditur, *can. Si quis post remissionem, dist.* 50. *& can. Aliquantos, ac seqq. dist.* 51. Belletus *Disquisit. Cleric. par. 1. §. 12. de Discipl. clerical. nu.* 7. Nam eo ipso, quod sæcularem militiam assumat, videtur Clericali militiæ renunciasse: quia non potest simul Deo, & sæculo servire, *can. Quicunque ex Clero, 23. qu. 8. & c. Ex multa, 9. §. fin. de Voto*, Abbas *c. Ut consultationi*, seu *cap. ult. num. 1. de Clericis non resideat.* Julius Clarus *lib. 5. quæst. 73. num.* 6. Atque ideo extinguitur pensio Ecclesiastica ob assumptionem militiæ sæcularis, utpote incompatibilitatis cum Clericatu. Card. de Luca *de Pensionib. Discurs.* 47. *nu.* 3. Simulque Clericus, qui effectus est miles sæcularis, tacite, seu ipso facto renunciare videtur beneficio Ecclesiastico, quod obtinet. Gloss. *in cap. ult. V. Redierint. de Cleric. non resident.* Flamin. Parisius *de resignat. Benefic. lib. 1. quæst. 1. num.* 22. Farinacius *part. 1. Fragment. Crimin. Litt. C. nu.* 184. Gonzalez *ad reg. 8. Cancellar. Gloss.* 14. *nu.* 63. & alii. Adeo, ut ipso jure vacet beneficium per militiam sæcularem. Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episc. allegat. 57. nu.* 216. post Glossam *cap. ult. V. redierint. de Cleric. non resident.* & alios. Nam eo ipso (inquit) quod Beneficiarius fit miles, habetur Ecclesia pro derelicta; ita ut Ordinarius jure possit illam alteri concedere. Verum idem Barbosa *c. Ut consultationi n. 3. de Cleric. conjugat.* requirit ad hoc declarationem: ait enim post Ant. Ricciulum *de jure personarum extra gremium Ecclesiast. existent. lib. 7. cap. 5. num* 12. & alios quod Clericus miles effectus, adeo dicatur a statu ordinis alienus, ut statim atque declaratur miles, videatur ipso facto Beneficium resignare. Concordat Card. de Luca proxime citandus. Quinimo Innocentius *in cap. 1. de Apostatis*, ad istud ulterius requirit, ut Clericus factus miles exercuerit sæva, sive actum aliquem Clericatus contrarium, *arg. can. Aliquando, dist.* 51.

125 Iatendum vero est, quod plures dentur casus, in quibus Clerici absque amissione privilegii Clericalis possint militare: ut pro Papa, vel defensione patriæ &c. Card. de Luca *de Pensionib. Discurs. 46. nu. 9. &* 14 Qui proinde *in Annot. ad Concil. Tridont. discurs. 24. nu.* 38. dicit; Episcopos desuper posse procedere, non quidem per viam privationis, sed per viam declarationis. Et si tales Clerici dimissa militia velint adimplere unam ex conditionibus a Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 6. de reform.* præscriptis, ipsi rursus sint recuperaturi privilegia clericalia; cum character Ordinis sit indelebilis: de quo plura idem Cardin. de Luca *loc. cit. num. 35. & seqq.*

126 Quæritur II. An; & sub quibus pœnis prohibitum sit Clericis, exercere negotiationes sæculares? Resp. I. *Clerici officia, vel commercia sæcularia non exerceant maxime inhonesta*: Ita his ipsis verbis habetur statutum *cap. Clerici officia* 15. *h. t.* Ubi Abbas *nu.* 3. ponderando ly *maxime* infert, quod Clerici etiam honesta commercia sæcularia exercere nequeant, quando non indigent: secus quando indigent, *can. Clericus victum dist. 91. & cap. 1. de celebrat. Missar.* Aut nisi illud fiat propter curam pupillorum, aut viduarum, *can. 1. dist.* 88. Vel propter diversas necessitates, *c. 1. Ne Clerici vel Monachi &c.* cum concordantiis.

127 Porro inter officia, seu commercia sæcularia inhonesta, connumerantur ea, quæ vel Clericis expresse in Jure sunt prohibita, ut tabernam cauponariam publice tenere, *can. Nulli clerico dist. 44. & Clem. 1. h. t.* Aut lanionum, seu macellariorum officinam publice, ac personaliter exercere, *cit. Clement. 1. h. t.* Vel, quæ reputantur esse officia sordida, ac proinde dedecent Clericos, utpote in sortem Domini specialiter vocatos, atque ad obeunda ministeria Ecclesiastica deputatos, ut est, publice agere fabrum, pelles vel coria parare, aut alia hujusmodi vilia & immunda exercere. Speculator *tit. de Clericis conjugat. num. 6. & 7.* & Abbas *cap. ultim. num. 16. h. t.* asserens; Doctores quoad hoc punctum sese remittere ad notata per citatum Speculatorem.

128 Resp. II. Specialiter vero Clericis prohibitum est, negotiatorem agere, seu cupiditatis, ac turpis lucri gratia negotiis sæcularibus sese immiscere. Patet hoc ex *can. sequens & can. Ejiciens dist. 88. & cap. 1. Ne Clerici vel Monachi &c. c. Secundum 6. eod.* cum similibus. Idque merito, quia, ut D. Apostolus 2. *ad Timoth. cap.* 2. inquit: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*, Quinimo Salvator legitur etiam a Templo ejecisse negotiatores; seu vendentes & ementes, *Matth. cap. 21. Marc. cap. 11. Lucæ cap. 19. & Joann. cap.* 2. addita ea ratione, Ne Domus orationis fieret spelunca latronum. Siquidem

129 Negotiatio sine periculo peccati non exercetur *can. Qualitas de pænit. dist.* 5. ubi Leo Papa ad Rusticum Episcopum scripsisse legitur: *Difficile est inter ementis, vendentisque commercium non intervenire peccatum*. Quia, ut Glossa *fin. ibid.* observat, contrahentibus naturale est, sese invicem decipere; *l. In causæ 17. § Idem ff. de Minorib. & l. Item si pretio §. Quemadmodum ff. Locati*.

130 Nec obstat, quod Clericis sit permissum, imo & injunctum, ut honesto quopiam artificio, vel agricultura, victum sibi conquirant; dummodo id fiat absque detrimento officii sui Ecclesiastici, *can. Clericus victum dist.* 91. ubi quartum Concilium Carthaginense sic statuisse legitur: *Clericus victum, & vestimentum sibi artificiolo, vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimento, paret*. Concordat *can. Presbyter. & can. Clericus quantumlibet dist. 91. & cap. 1. de celebrat. Missar. & cap. 1. Ne Clerici vel Monachi &c.* Idque suadetur exemplo D. Apostoli, qui de labore manuum suarum vivebat, *Actor. cap.* 20. cum similibus. Resp. enim, ista procedere quidem de agricultura, & honesto artificio, non vero de negotiatione: quia, ut cum aliis notat Abbas *cap. ultim. nu. 14. h. t.* est notabilis differentia inter negotiationem, & artificium. Siquidem

131 *Negotiatio* dicitur, quando res empta, non mutata materia, alteri venditur: de qua proinde *can. Quid est aliud dist.* 88. dicitur: *Quid est aliud negotium, nisi, quæ possint vilius comparari, carius velle distrahere*. Concordat textus *in can. Ejiciens eod. dist.* 88. Et talis negotiatio est Clericis Beneficiariis, aut in Sacris Ordinibus constitutis prohibita, ut proxime dictum. Addit Belletus *in disquisit. cleric. part. 2. §. 51. de Pœnis Clericor. num.* 1. etiam tunc intervenire negotiationem Clericis interdictam, quando quis eorum rem quampiam, v. g. lanam emit, ut suis expensis per mercenariorum, & opificum industriam, laboremque (non autem per semetipsum) aliquid efficiat; puta, ex lana empta pannum conficiat; postea revenditurus, ut inde aliquid lucrari possit.

232 *Artificium* vero est, quando quis emit aliquam materiam, quæ postea per artem reducitur ad aliam formam: ut si quis emat vimina, & faciat canistra, vel emat filum, & faciat retia, aut hujusmodi, *can. Ejiciens dist.* 88. Et tale artificium non est Clericis prohibitum, quin potius recommendatum, sicut & agricultura, dummodo fiat absque neglectu Officii Ecclesiastici: quia non implicat ad peccatum, sicuti negotiatio, quæ solet homines inducere ad mendacia, perjuria; fraudes &c. Hinc etiam Apostoli post Christi passionem redierunt ad piscandum, *Joann. cap.* 21. Sanctus Matthæus vero ad telonium non amplius resedit: quia istud posterius implicat ad peccatum, non vero prius, prout notavit Sanctus Gregorius Papa *Homil. 24. in Evangelia*.

133 Resp. II. Clerici in Sacris constituti, aut beneficium Ecclesiasticum habentes, exercendo negotiationes prohibitas peccant mortaliter; possuntque suspendi a Divinis, imo & excommunicari, & si tertio admoniti non resi-

resipiscant, etiam aliis pœnis arbitrariis puniri. Ita Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 40. nu. 114 & 128.* Pelletus *Disquisit. Clerical. par. 2. §. 51. de Pœnis Cleric. nu. 2.* & alii. Idque patet ex *can. Negotiatorem dist. 88.* ubi dicitur: *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* Concordat *cap. Sed nec procurationes 4 & can. Secundum 6. Ne Clerici, vel Monachi &c.* In quorum priori loco Clericus, contra doctrinam Apostoli implicans se negotiis sæcularibus, jubetur suspendi, seu ab *Ecclesiastico fieri ministerio alienus.* In posteriori autem *sub interminatione anathematis prohibetur, ne Monachi, vel Clerici, causa lucri negotientur*: ac proinde contrafacientes sunt excommunicandi. Atque pœnæ tamen graves imponi non solent, nisi propter peccatum mortale: & consequenter Clericus, exercendo negotiationes sæculares, peccat mortaliter.

134 Intellige, nisi excuset parvitas materiæ; puta, si Clericus semel, aut bis duntaxat, negotiatus fuisset: qui tunc non censeretur peccasse mortaliter. Barbosa *cit. cap. 40. num. 120.* Diana *part. 1. tract. de contractib. res. 72.* & alii. Aut nisi excuset necessitas: puta, quia aliunde Clericus non habet, unde vivat, *cap. 1. Ne Clerici, vel Monachi &c.* Barbosa *loc. cit. n. 119.* cum aliis.

135 Insuper Clericus ex motivo charitatis licite potest emere victualia, ut habeat tempore inopiæ, vel famis, non solum pro suo usu, sed etiam, ut aliis egentibus tunc vendere possit pro currente pretio: dummodo illud non faciat lucri gratia (tale enim *turpe lucrum* dicitur: *can. Quicunque 14. quæst. 4.*) sed, ut dictum, ex motivo charitatis, nimirum ut hac ratione aliis indigentibus subvenire valeat, exemplo Josephi Proregis Ægypti. Innocentius, & Abbas *cap. 1. nu. 9. Ne Clerici vel Monachi &c.* Aloys. Riccius *part. 3. Praxis, Resolut. 199. nu 3. & resol. 202. nu. 2.* & alii. Rursum, ubi a principio deficit animus negotiandi, seu lucrandi (puta, quia Clericus emit pertinentia ad suum, suæque familiæ usum, & sustentationem, v. g. frumentum, butyrum, aut hujusmodi pro toto anno; ac præter propositum aliqua supersunt, quæ postea revendit aliis pretio currente, licet cariore) non incurritur delictum, neque pœnam negotiationis in Foro externo. Riccius *d. resol. 202. num. 1.* Barbosa *d. part. 1. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 40. num. 122.* allegans alios. Potest etiam Clericus agros Beneficiorum, aut bonorum suorum patrimonialium, opera laicorum colere, absque metu illicitæ negotiationis: Sacra Congregatio Concilii Tridentini, relati per Barbosam *loc. cit. num. 227. vers. Ad primam respondit.* Possunt quoque Clerici retinere, atque locare boves, oves aliaque animalia, quæ habent ex successione, vel decimis; nec non fructus illorum vendere, absque reatu illicitæ negotiationis: possuntque pariter vendere granum, hordeum, & alios fructus recollectos, ex bonis patrimonialibus, vel Ecclesiasticis pro sua, & suorum sustentatione. Eadem Sacra Congregatio Concilii, apud Barbosam *loc. cit.* ubi plures aliæ consimiles limitationes videri possunt: nam de his commodius agetur infra *Tit. 50. Ne Clerici vel Monachi &c.* declarando simul ex professo, quænam in specie censeantur negotiationes Clericis interdictæ, nec ne.

136 Resp. III. Præter pœnas supra enumeratas, si Clericus tertio admonitus a negotiationibus sæcularibus non abstineat, perdit interim quoad bona sua privilegium Clericale. Textus est *in cap. ult. h. t.* ubi Glossa, Hostiensis, Jo. Andreas, Abbas *in Summario*, Vivianus, Barbosa, & communis aliorum. Ratio est: quia ejusmodi Clerici admoniti, nec resipiscentes, *ipso facto privilegium abjiciunt Clericale*: unde, *qui minus, dum hic negotiationibus se implicant, de suis facultatibus, Statutis & consuetudinibus patriæ subjaceant, non sunt defendendi per Ecclesiam*, prout ibidem loquitur textus. Quia enim negotiationes sæculares exercere, Clericis est prohibitum, ut proxime dictum; hinc Clerici transgressores reddunt seipsos privilegio suo indignos. Nam frustra legis (seu Ecclesiæ) auxilium invocat, qui committit in legem, *can. Contingit 45. de Sententia excommunicat. & cap. Quia frustra 14. de Usuris.*

137 Dicitur primo, *tertio admonitus*. Quia, ut Clericus negotiator perdat privilegium quoad bona sua, debet is tertio fuisse commonitus a Superiore suo, juxta textum *cit. cap. ultim h. t.* ibi: *Si tales tertio a te commoniti, non resipuerint &c.* Adeo, ut non sufficiat una monitio peremptoria, Glossa *in Clem. 1. vers. Tertio h. t.* Abbas *cit. cap. ult. nu. 4* Barbosa *ibid. num. 4. h. t.* Pirhing *eodem nu. 28.* & alii. Siquidem in pœnalibus, uti est præsens materia, verba debent intelligi stricte, & proprie, non autem large, & ficte, *arg. L. 3. §. Hæc verba ff. de Negot. gest. & cap. In nostra 8. de Injuriis.* Nec etiam sufficit monitio generalis, ut omnes Clerici abstineant a negotiationibus; sed debet esse monitio specifica, ita ut apprehendat ejusmodi Clericum negotiatorem, juxta textum allegatum. *Si tales tertio a te commoniti &c*, atque notat Abbas *cit. num. 5.*

138 Dicitur secundo, *perdit interim*: hoc est, donec desistat ab illicitis negotiationibus sæcularibus. Et additur, *quoad bona sua privilegium Clericale*, nempe quoad bona sua patrimonialia: adeo, ut quoad hæc ligetur Statutis Laicorum, certas gabellas, pedagia, vel alias præstationes exigentibus, nec possit se privilegio Fori defendere. Nam facto suo privilegium abjecit Clericale, uti loquitur textus in *cit. cap. Ex litteris, seu cap. ultim. hoc tit.* juncta Glossa *vers. Cum facta*: quæ solvens instantiam notat, quod, licet ipso verbo non possit Clericus privilegio Clericali renunciare, *cap. Si diligenti 12. de Foro competent. & cap. Contingit 36. de Sentent. excommunicat.* possit tamen huic renunciare ipso facto, hoc est, tale quid committendo, ratione cujus redditur indignus privilegio Clericali, & Jura ipsum privant eodem; Atque istud procedit loquendo de bonis ipsius Clerici negotiatoris: sive, ut loquitur textus, *de suis facultatibus*. Nam secus est dicendum de bonis, seu facultatibus Ecclesiæ: quia *delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*, juxta *Reg. 76. in 6.* ac notat Glossa *fin. cit. cap. ult. hoc tit.*

139 Ulterius ejusmodi Clerici negotiatores amittunt privilegium Clericale solummodo quoad suas facultates, non vero quoad suam personam, adeoque adhuc gaudent privilegio Canonis, *can. Si quis suadente 17. qu. 4.* Imo & privilegio Fori: ut proinde, si in negotiatione illicita delinquant, falsa v. g. mensuram utendo, non possint judicari, atque puniri a Judice sæculari, sed a solo Judice suo Ecclesiastico. Bellettus *cit. §. 52. de Pœnis Cleric. nu. 7.* Glossa *d. cap. ult. V. Tertio in fin.* Abbas *ibid. nu. 7. h. t.* Pirhing *eod nu. 28.* Siquidem textus illius Capituli, cum sit pœnalis, non debet a facultatibus clericorum, de quibus solummodo mentionem facit, extendi ad eorum personas, *cap. Odia 15. de Regul. Jur. in 6.* cum similibus.

140 Quæritur III. Utrum Clericis liceat exercere Ludos Theatrales, aut eisdem interesse? Resp. I. Ludi Theatrales, si fuerint inhonesti, scurriles, aut profani, non debent fieri in Templo, nec ubicunque per Clericos in Sacris Ordinibus constitutos: haud obstante quacunque consuetudine, quæ potius dicenda est corruptela, & proinde penitus extirpanda, cum per eam Ecclesiæ inquinetur honestas. Textus est *in can. Cum decorem 12. h. t.* ubi Abbas, Vivianus, Barbosa, cæterique Doctores.

141 Additur vero, *Ludi Theatrales, si fuerint inhonesti, scurriles, aut profani*. Quia non prohibentur in Templo fieri repræsentationes rerum piarum, ac Mysteriorum Fidei Catholicæ: utpute, repræsentando Præsepe Domini, Sepulchrum Christi, vel Ascensionem ipsius, aut hujusmodi, quæ sunt idonea ad excitandam in hominibus devotionem, & recolenda Mysteria Fidei; non ad provocandam lasciviam, voluptates, aut risum. *can. Semel Christus de consecr. dist. 2.* Glossa *cit. cap. cum decorem V. Monstra* & Abbas *ibid. n. 5.* & Barbosa *nu. 6. h. t.* Bellettus *Disquisit. clerical. part. 1. §. 23. nu. 10.* & alii docentes, quod etiam Clerici possint facere repræsentationes rerum piarum, aut vitæ alicujus Sancti, atque illis interesse.

142 Resp. II. Ut *Clerici mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant*, præcepit Concilium Generale, relatum *c. Clerici officia 15. h. t.* Eisdem etiam injunctum legitur,

ut

ut *a mundi voluntatibus, sese abstineant, non spectaculis, non pompis intersint, convivia publica fugiant &c.* Textus non est *in can. His igitur dist.* 23. Ubi Glossa per *Spectacula* intelligit turpes ludos, qui vel in nuptiis, vel in scenis, aut alibi exhibentur; ut *can. Presbyteri, dist.* 34. statuente, ut *Clerici etiam alienarum, nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur, aut turpia, aut obscœni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur, ne auditus aut obtutus Sacri Mysteriis deputati, turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur*, prout ibidem loquitur Concilium Agathense. Unde, si adveniant histriones, seu ioculatores, iubetur Clericus surgere, & recedere de mensa, *can. non oportet il 2. de consecr. dist.* 5. Glossa *cit. can. Presbyteri vers Etiam alienarum dist.* 34. Abbas *cit. can. Cum decorem n. 1. h. t.* Bellet. *dist. 23. n. 6.*

143 Resp. III. Qood si quispiam Clericorum ioculatoriam artem exercuerit (agendo videlicet ioculatorem, seu histrionem, bufonem, sive gloriandum, juxta diversitatem linguarum) atque per annum artem hujusmodi ignomioiosam exercuerit, tunc ipso iure privatus est omni privilegio Clericali, si autem tempore breviori id præstiterit, & tertio monitus ab Ordinario non desistat, privatur per sententiam omni privilegio Clerici, Ita textus *in cap 1. h. t. in 6.* & Doctores *ibid.* Idque merito; nam Clericus ioculator multum detrahit dignitati Ordinis Clericalis, cum mercedis causa faciat ludibrium sui. Unde etiam spectato Iure Civili, ioculatores censentur infames, *L. 2. V. De iis, qui notantur infam.* Et quidem ipso Jure, prout notat Glossa *ibid. V. Definit.*

Resp. IV. Clericis etiam prohibitum est, larvas dæmonum ante se ferri consentire; quia hoc est diabolicum, *can. Nullus Presbyterorum de consecr. dist.* 5. Multoque magis, larvis se tegere, *c. Cum decorem* 12. *h. t.* Belletus, *ubi supra §. 23. num.* 8 Tacentur plura hujusmodi, quæ vitam, honestatemque Clericorum commaculant, sicque fugienda sunt; aut commendant, ac proinde Clericis sunt prosequenda, de quibus tum in Decreto Gratiani, Librisque Decretalium; tum in diversis Constitutionibus Apostolicis sparsim agitur; atque per Belletum integro Tomo, *Disquisitio Clericalis* intitulato &, in quas partes diviso, aliosque Doctores fusius declarantur 144

T I T U L U S II.

De Cohabitatione Clericorum & Mulierum.

1 *Ratio ordinis Titulorum.*

1 CUm Clerici, præsertim in Ordinibus Sacris constituti, caste & continenter vivere teneantur, prout inter alia Titulo præcedenti uberius dictum est; mulierum autem consortia vitam Clericorum de incontinentia reddant suspectam; hinc merito post priorem subiungitur Rubrica præsentis Tituli, quem pro maiori claritate iuvant in duos Paragraphos dividere.

§. I.

De Vitanda Clericis cohabitatione mulierum, & concubinatu, hujusque probatione.

S U M M A R I U M.

2 & 3 *Omnis suspecta cohabitatio cum altero sexu, est Clericis interdicta.*

4 *Clericis non tantum a domo propria removere tenentur mulieres suspectas, sed nec alibi suspectam cum quis ipsis conversationem habere,*

Cujus vita despicitur, restat ut prædicatio contemnatur. Ibid.

5 *Affertur ratio ulterior Conclusionis.*

6 *Possunt tamen Clerici rei domesticæ gratia in domo suo habere mulierem non suspectam, v. g. matrem, amitam &c.*

7 *Concordat textus* c. 1. h. t. *cum aliis Canonibus.*

8 *Idemque dicendum de aliis idoneis fœminis non suspectis.*

9 *Clericus tamen observet ne solus cum sola, aut in tenebris confabuletur.*

10 *Saltem extra casum necessitatis.*

11 *Concubinæ nomen dupliciter sumitur, videlicet in bonam.*

12 *Et in malam partem, & quid?*

13 *Concubinatus, quid, & quomodo differat a simplici Fornicatione?*

14 *An ad concubinatum requiratur, quod concubina sit domi retenta;*

15 *Concubinatus clericorum fit notorius pluribus modis, & quibus.*

16 *Notorius est triplex: videlicet, Notorium iuris.*

17 *Notorium facti: quod adhuc triplex est, sicut & factum.*

18 *Et notorium præsumptionis, seu Notorium præsumptum.*

Notorium præsumptum, alio nomine dicitur Præsumptio Juris, & de Iure, Ibid.

Paternitas. & Filiatio, non potest vere probari. Ibid.

19 *Quomodo procedendum sit contra clericos, qui publice dicuntur habere concubinatus, sed citati id negant Et num. seq.*

Quando crimen concubinatus est notorium, potest Judex procedere ad pœnam imponendam sine accusatore, & teste, ibid.

20 *Per negationem res efficitur dubia: & quando secus Filius est argumentum incontinentiæ paternæ ambulans super terram, ibid.*

21 *Si crimen sit publicum duntaxat ex fama, tunc clerico id negante, opus est legitima probatione.*

Fama etiam publica, sine aliis adminiculis plene non probat. Ibid.

22 *Quod si de clerico talis habeatur suspicio incontinentiæ ut ex ea scandalum oriatur in populo, tunc ipsi indicenda est canonica purgatio &c.*

QUæritur I. Qualiter, & quibus cum mulieribus, prohibita sit Clericis cohabitatio, Resp. I Omnis suspecta cohabitatio cum alteru sexu est Clericis per Sacros Caoones ioterdicta, ut non tantum ab ipso fædo opere, sed etiam a quovis periculo, atque suspicione ipsius reddantur immunes. Hinc c. *Hospitaliorum dist.* 23. S. Hieronymus *ad Nepotianum, De vita Clericorum*, in hæc verba scripsisse legitur: *Hospitalium tuum aut raro, aut nunquam, mulierum pedes terant. Quia non potest toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. Fœmina conscientiam secum pariter habitanti exuit. Nunquam de formis mulierum disputes. Fœminæ nomen tuum noverint, Vultum nesciat. Fœminam, quam bene videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentia. Si bonum est, mulierum non tangere, malum est ergo, tangere.* Hæc ibi Concordat *can. Legitur dist.* 81. ubi refertur, S. Augustinom nec cum sorore sua habitare consensisse: dicendo: *Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt*: juncto *can. In omnibus, & can. Archidiaconum, & can. Oportet eod. dist.* 81 cum similibus. 2

Huc accedit textus, *cap. 1. h. t.* contentus, & ita loquens, *Inhibendum est, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio esse potest, retineat. Sed neque illas quas* 3

Canones concedunt, matrem, amitam & sororem: quia instigante Diabolo & in illis scelus perpetratum reperitur, aut in pedisequis earum. Sed si qua de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico, aut in villa domum longe a sua conversatione, & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad Altare præsumat accedere, aut infra cancellos stare, sive sedere. Unde ad præcavendum omni sinistræ suspicionis optime faciunt Clerici illi, vel penitus nullam fœminam in domos suas recipiunt, sed necessaria ministeria per mares sibi fieri procurant: vel saltem intra sua hospitiola seu interiores partes domus, ubi remanere consueverunt.

4 Resp. II. Clerici non tantum a domo propria removere tenentur suspectas mulieres, sed etiam in domibus alienis ad eas accedere, aut suspectam cum ipsis conversationem ubivis locorum habere prohibentur. Ita communis; estque clare decisum *can. Clericus solus & can. In omnibus & can. Clerici vel continentes dist.* 81. cum concordantiis. Accedit ratio: quia Clerici qui populum exemplo & doctrina pascere, ac instruere debent, ita in omni conversatione sese gerere tenentur, ut irreprehensibiles sint; Atque juxta monitum Apostoli 2. *Corinth.* 6. non vituperetur ministerium eorum, *can. Oportet. ead. dist.* 1. omnisque nefanda de ipsis excludatur suspicio, *cit. cap. In omnibus dist.* 81. Alioquin enim doctrina ipsorum, atque exhortatio parum, aut nihil fructificaret in populo; nam *legimus, & quotidianis etiam experimentis dicimus, cujus vita despicitur, restat, ut prædicatio contemnatur*; prout loquitur D. Bernardus *Serm. 2. de Resurrect. Domini, paulo ante finem.*

5 Accedit, quod ex suspecta conversatione Clericorum cum fœminis scandalizaretur populus, dignitas Clericalis vilesceret, atque lapsum carnalis periculum subintraret, *Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiquis hostis stimuli non desunt*, ut inquit S. Gregorius relatus *cit. can Oportet. dist.* 81. Nec est, quod quis viribus suis confidat; cum nullus Davide sanctiorem, Samsone fortiorem, aut Salomone sapientiorem sese præsumere debeat; quos omnes tamen incauta mulierum conversatio, familiaritas & suspectus in materia lubrica cadere fecit. Notum quippe est illud Ecclesiastici cap. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Et esto lapsus absit, non tamen abest lapsus suspicio, quam ipsam Sacri Canones graviter volunt a Clericis esse alienam.

6 Resp. III. Præmissis tamen non obstantibus licitum est Clericis, & a Jure concessum in domo sua rei domesticæ gratia, seu ob aliud honestum motivum retinere illas personas, sive *mulierculas, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari.* Textus est *in c. A nobis* 9. *h. t.* juncto *can. Inter dicit dist.* 32. ubi Sancta Synodus Nicæna quibuslibet Clericis interdixit, *subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut amitam; aut etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones.* Nam exemptio illa, *Nisi si forte aut matrem &c.* limitat, atque firmat priorem Regulam in oppositum. Concordat *can. Cum omnibus dist.* 81. ubi præmissa consimili prohibitione, ne Clericis omnino cohabitent extraneæ mulieres, hinc excipiuntur matres, aviæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrum, aut sororum, &c.

7 Dices. In *cap. 1. h. t.* Sacerdotibus inhibetur, ut neque illas fœminas retineant, quas Canones concedunt, matrem, amitam, sororem? prout liquet ex verbis *n.* 3. relatis? ergo vel debet admitti contrarietas in Jure, quod est absurdum; vel oportet dicere, relatos Canones revocari per *cit. cap 1. h. t* Resp. neg. conseq. Quia, ut notat Glossa *in d. cap. 1. V. Canones h. t.* quævis contrarietas tollitur, dictique Canones inter se concordantur, dicendo, quod relatum *cap. 1. h. t.* loquatur de Clericis, ac fœminis suspectis, prout indicatur illis verbis, *de quibus suspicio esse potest &c.* Quia, ubi fœminæ sunt suspectæ, recte prohibentur cum Clericis manere, quamvis forent matres, amitæ; vel sorores ipsorum; ideque ob periculum incontinentiæ, cum *instigante diabolo & in illis scelus perpetratum reperiatur &c.* prout ibidem subjungitur. E contra alii Canones proxime allegati loquuntur de illis fœminis, de quibus nulla subest suspicio mali, sicque cum Clericis pro necessario servitio, aut earum honesta sustentatione, manere permittuntur.

Resp. III. Præter illas fœminas non suspectas, quas 8
Canones nominatim concedunt, etiam licitum est Clericis domi retinere alias, de quibus nulla prudens suspicio fœdi criminis concipi potest. Textus est *in cit. can Interdixit. dist.* 32. ubi Synodus Nicena præter matrem, aut amitam, *etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones*, Clericis habere permisit; juncta Glossa *ibid. vers. Idoneas*, istud exemplificante in uxoribus servorum suorum, *can. cum omnibus dist.* 81. Quibus addi possunt mulieres, quæ sunt provectæ ætatis, simulque probatæ virtutis ac pietatis, *arg. c. in cum in juventute 15 de Præsumpt.*

Resp. IV. Nihilominus pro possibili Clericus obser- 9
vare debet, ne solus cum sola confabuletur, nec in tenebris, aut occultis locis; sed sociatus aliis, vel saltem in conspectu aliorum in publicis honestisque locis necessaria cum mulieribus loquatur. Ita habetur *can. In omnibus dist.* 81. ubi & hujus ratio redditur, illis verbis; *Ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum, & ad solam accedere, nulla religionis ratio permittit. Melius enim, duos esse simul, quam unum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur.* Concordat *can. clericus solus & can. Clerici vel continentes ead. dist* 81. ubi Clericus contraveniens jubetur deponi, & fœminæ a liminibus arceri Ecclesiæ. Illa si quidem, quæ in occulto seu clandestine fiunt, sinistra suspicione, quam a Clericis semper abesse Iura volunt, non carent, *arg. can. Consulit. 24. §. Ne vero de Offic. & potest. Deleg.* Nam juxta testimonium Veritatis, Joann. cap. 3. *Qui male agit, odit lucem.*

Additur tamen in Conclusione *pro possibili*. Quia 10
auditio Confessionis Sacramentalis, vel alia necessitas, quæ legem non habet, aliud subinde fieri deposcit; quæ proinde Clericum cum sola loquentem, tum a prudenti suspicionem, tum Canonum transgressione excusabit, juxta illud *cap. 4. de Reg. Jur.* relatum; *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* Nimia vero familiaritas mulierum, etiam domesticum, aut consanguinearum est periculosa, & Clericis prohibita, *can. Quorundam dist.* 34. Belletus *Disquis. Cler. part. 1. § 25. de Disciplin. Cleric. n. 16. & 17.* & alii.

Quæritur II. Quid sit Concubinatus & quomodo 11
probetur, fiatque notorius? Resp. I. *Concubinæ* nomen dupliciter sumitur, videlicet in bonam, vel malam partem. Priori modo *Concubina* dicitur ea, quæ cessantibus legalibus instrumentis cuipiam juncta est, & conjugali affectu asciscitur, *can. Omnibus, §. Concubina dist.* 34. Et talis censetur legitima cuipiam uxor, nisi quod non solemniter ducta fuerit; de qua intelligitur illud Concilii Toletani I. *can. Is qui ead. dist.* 34 relatum, *Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet a communione non repellatur, tamen ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ, sit conjunctione contentus.* Simile quid habetur *can. Christiano ead. d.* 34. ubi dicitur, *Christiano non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum aut uxorem, aut certe loco uxoris (si conjux deest) concubinam.* Verum de tali concubina impræsentiarum non est sermo.

Posteriori modo, seu in malam partem accepta *Con-* 12
cubina, est mulier soluta, & corrupta, quam quis domi suæ, vel alibi detinet pro carnali commercio consuetudinario. Et qui hujusmodi mulierem detinet ad explendam sæpius libidinem, dicitur *Concubinarius* Unde facile colligi potest; quid sit Concubinatus, nam.

Resp. II. *Concubinatus* est illicitus consuetudinarius 13
concubinatus cum aliqua fœmina soluta, & corrupta, in domo sua, vel alibi commorante. Ita Farinacius *Praxis Criminal. part. 5. seu De delictis carnis quæst* 138. *n.* 3. Sannig. *tit. de adul. cap. 4 num.* 4. & in re communis. Dicitur, *illicitus concubitus*, seu commercium carnale, tum loco generis, tum ad excludendum concubinatum in bonam partem acceptum. Et additur *consuetudinarius &c.* quæ verba stant loco differentiæ, & signanter per ly, *consuetudinarius*, differt Concubinatus a simplici Fornicatione, quod hæc fiat etiam unico actu concubitus illiciti, Concubinatus vero re-

quirat

quirat consuetudinem, seu repetitos concubinatus, alioquin pœnæ Concubinatus non producuntur, Farinacius *cit. part. 5. seu de Delictis carnis quæst.* 138. *nu.* 9. citans alios. Sufficiunt tamen duo actu fornicarii, seu concubitus, Navarrus *Consil.* 2. *n.* 2. *h. t.* Pirhing *eod. nu.* 13. & alii. Nam in criminibus duæ vices consuetudinem faciunt, *can. Ita nos* 25. *q.* 2. juncta Glossa *vers. Usum*, & *l. Nemo deinceps*, *C. de Episcopal. audient.* juncta Glossa *fin. ibid.* estque jam dictum supra *Tit. præced. num.* 44. & 45.

14 Dicitur tandem, *in domo sua, vel alibi*. Quia licet de Jure Civili ad affectum concubinatus videatur requiri, quod concubina fuerit retenta in domo viri, juxta Glossam in *l. Concubinam* & Bartolum *ibid. ff. de Concubinat.* nihilominus requisitum istud procedit solum de Jure Civili: secus de Jure Canonico. Farinacius *c. q.* 138. *n.* 10. & 12. Ac proinde Clericus retinens mulierem in domo, vel extra, cum qua habet consuetudinem carnalem, censetur concubinarius, quando de consuetudine constat. Farinacius *cit. n.* 12. *de* Belletus *part.* 1. *§.* 15. *de Disciplin. Cleric. n.* 59. & alii. Idque patet ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *cap.* 14. *de Reform.* ibi: *In domo, vel extra detineant*.

15 Resp. III. Concubinatus Clericorum fit notorius pluribus modis, videlicet, *per sententiam* (definitivam, ut explicat Glossa) *seu, per confessionem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit*. Ita textus in *cap. ult. h. t.* Concordat *c. Vestra* 7. juncta Gloss. *vers. Notorium eod.* Quinimo Rebuffus *in Concordat. Franciæ tit. De publicis concubinariis §. Publici* asserit, quatuor modis Concubinarios dici publicos: nempe, quando eorum concubinatus patet per sententiam, aut confessionem in Jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, ut proxime dictum: atque etiam, *qui mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenent, & per suum Superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt*: Quod ipsum ut melius intelligatur.

16 Notandum est cum Glossa *cit. c. Vestra vers. Notorium h. t.* & Glossa *in can. Manifesta* 2. *quæst.* 1. ac Fagnano *cap. Vestra n.* 69. & *seqq. h. t.* & aliis communiter, quod Notorium sit triplex; videlicet, aliud juris, aliud facti, & aliud præsumptionis. *Notorium juris* est, de quo aliquis in judicio condemnatus, aut in Jure confessus est; ut *c. ult. h. t.* Quamquam si negatur, talem condemnationem, aut confessionem esse factam, opus sit ejus probatione, *c. Sicut nobis* 16. *de Sentent. & re judic.*

17 *Notorium facti* est, quod nulla tergiversatione celari potest. Atque istud adhuc triplex est, sicut & factum, nempe, *Notorium facti permanentis*, quod continuo se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari: unde non indiget aliqua probatione, nisi inspectione oculari. *Notorium facti statim transeuntis*: ut si quis in conspectu populi fuit occisus, aut hujusmodi. Et *Notorium facti interpolati*, quod fit publice quidem, non tamen continuo, sed sæpius per intervalla iteratur: ut fit in usurario publico, aut meretrice notoria; quia nec ille continuo mutuat ad usuram, nec ista continuo peccat, sed interpolatim. Et hujusmodi Notorium facti, tum transeuntis, tum interpolati, cum non habet facti perseverantiam, si subesse negatur, indiget probatione. Nam, ut notavit Pontifex *in c. Consuluit.* 14. *de Appellat.* multa dicuntur notoria, quæ non sunt: unde providendum est Judici, ne quod dubium est, pro notorio videatur habere.

18 *Notorium præsumptionis*, seu *Notorium præsumptum*, est dictum, vel factum, ex publicis circumstantiis a Jure pro veritate acceptum, ut est paternitas, & filiatio. Nam quod aliquis sit alterius pater, vel filius, non potest vere probari, *l. Lucius* 82. *de Condition. & demonstrat.* Sed Jus præsumit vehementer, eum esse filium, qui natus est de nuptiis, *l. Filium ff. de iis qui sunt sui, vel alieni juris*; vel quia publice pro Filio habitus, & nominatus, atque alitus fuit, Glossa *can. Quoniam vers. Constiterit de Filiis Presbyt.* idem solet explicari in infamato, cui indicta est purgatio canonica, & deficit: præsumitur enim esse reus criminis; ut *c. Insinuatum* 13. *de Simonia*, cum similibus. Atque istud Notorium præsumptum, alio nomine dicitur, *Præsumptio juris, &* *de jure*, in quo sensu, juxta Rebuffum, *ubi supra*, verificatur quartus modus notorietatis de concubinatu Clericorum, *qui mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenent, & per suum Superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt*. Concordat Hostiensis *in Summa n.* 4. *h. t.* dicens, quod si Clericus converfetur cum fœmina suspecta, & post trinam admonitionem inveniatur cum ea tabulari, vel aliquo modo conversari, factus est concubinarius notorius juris & de jure, & ideo condemnandus, juxta *cap* 2. & *c. Clericos* 3. & *c. Si autem* 6. *h. t.* juncto Concilio Tridentino *sess.* 25. *cap.* 14. *de Reform.* & amplius in progressu dicetur.

19 Quæritur III. Quomodo procedendum sit contra Clericos, qui publice dicuntur habere concubinas, sed citati, atque examinati, id negant? Resp. I. Quando crimen concubinatus est notorium, ut dictum, tunc potest Judex procedere ad pœnam imponendam sine accusatore, & teste: Ita textus in *c. Tua nos* 8. juncta Glossa *vers. Celari & vers. Ex evidentia & DD. ibid. h. t.* Accedit ratio: quia in notoriis non est necesse, juris ordinem usquequaque servare, *can. De manifesta*, 12. *quæst.* 1. & *c. Ad nostram*, 21. *de jurejurando*, & *can. Evidentia*, 9. *de accusat.* ubi super notorio procedit Judex sine accusatore.

20 Nec obstat, quod ejusmodi Clericus neget crimen; atque, ut dicitur *l.* 3. *C. Quibus ad libertat. proclam. can. licet*, per negationem res efficiatur dubia, Resp. enim, Conclusionem procedere in casu concubinatus notorii: sive dein is existat notorius per evidentiam rei; ut puta, quia Clericus publice in domo detinet suspectam mulierem, quam ut uxorem tractat; & maxime, si prolem ex ea susceptam publice alat (nam filius est argumentum incontinentiæ paternæ, ambulans super terram; *can. Priusquam*, *dist.* 28. ac notat Abbas *d. c. tua nos*, *n.* 7. *h. t.*) sive notorietate præsumpta, utpote inducente præsumptionem juris & de jure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, *c. is, qui fidem*, 30. *de Sponsalibus*. Stante enim tali notorietate, negatio illa non proderit, *l. Qui sententiam*, *C. de pœnis*, & *leg. Illud quoque*, § *penult. ff. de tribut. action.* Neque per ejusmodi negationem res efficitur dubia. Glossa *cit. c. Tua nos*, *vers. Celari*, & *vers. Ex evidentia*, & Abbas *ibid. n.* 4. & 7. *h. t.*

21 Resp. II. Quando crimen Clerici non est notorium modo præfato, sed publicum duntaxat ex fama: tunc Clerico negante se esse concubinarium, opus est legitima probatione per testes, aut hujusmodi, ad ipsum condemnandum. Ita textus, & DD. *in cit. c. Tua nos* 8. *h. t.* addita illa ratione: *Cum non sit testimoniis, sed testibus judicandum*. Quasi diceretur: Non testimoniis, quæ dantur per scripturam, aut per testes extrajudicialiter, & sine juramento loquentes, vel ex fama, seu auditu alieno deponentes (talia enim non sufficiunt ad condemnandum) sed testibus legitime citatis, atque de scientia, seu de proprio sensu judicialiter deponentibus, judicandum est: prout superius *lib.* 2. *Tit.* 20. *de testibus*, *§.* 11. & 12. & *seqq.* ex professo dictum est, allegato *ibid. nu.* 363. notabili casu, quo octoginta rustici contra Pastorem de fornicatione diffamatum deposuerunt; nec tamen aliquid probarunt, eo quod fuerint duntaxat testes ex auditu alieno. Accedit, quod fama, etiam publica, sine aliis adminiculis plene non probet, *c. Tam litteris*, 33. juncta Glossa *V. de auditu*, *de Testib.* Nam, ut *c. Cum juventute*, 12. *de purgat. canon.* dicitur: *Dictum unius facile sequitur multitudo*.

22 Resp. III. Quod si de Clerico in Sacris constituto talis habeatur suspicio incontinentiæ, ita; ut ex ea scandalum oriatur in populo, tunc ipsi indicenda est Canonica purgatio: quam si præstare noluerit, vel in ea præstanda defecerit, puniendus est secundum Canones veluti convictus. Ita textus in *c. Tua nos §. fin. h. t.* & *cap. Inter* 10. *de purgat. canon.* cum similibus.

§. II.

De pœnis Clericorum Concubinariorum, aut simplicem fornicationem committentium.

SUMMARIUM.

23 *Quæ sint pœnæ Clericorum Concubinariorum, aut suspectam cum mulieribus conversationem habentium? Et n. seqq.*

Delictum, puta, concubinatus, quandoque est notorium, quandoque occultum, quandoque pene occultum, Ib.

24 *Concubinatus Clericorum omnino occultus non habet vindictam in judicio humano.*

Ecclesia non judicat de occultis. Ibid.

25 *Concubinatus notorius Clericorum, secundum Canones, pœna depositionis punitur.*

26 *Potest tamen judex, si sibi ita videbitur, mitiorem pœnam imponere.*

27 *Si Concubinatus Clerici sit pene occultus, tunc est distinguendum: vel Clerico indicenda purgatio canonica, vel is monendus, ne ullatenus conversetur cum fœmina suspecta &c.*

Quod si post trinam admonitionem cum ea conversari reperiatur, factus est notorius concubinarius; estque tandem excommunicandus. Ibid.

28 *Fœmina vero canonice judicanda, seu punienda.*

29 *Et quomodo?*

30 *Clerici in Sacris, ac de concubinatu suspecti, si post monitionem fornicarias non dimittant, debent suspendi &c.*

31 *Idemque dicendum de aliis Clericis Beneficium, seu pensionem habentibus.*

32 *Refertur Decretum Concilii Trident. sess. 25. cap. 4.* de reform. *diversas successive pœnas statuentis contra Clericos, qui Concubinas, aut alias mulieres suspectas detinent.*

33 *Circa dictum decretum plura dubia declaravit S. Congregatio Concilii, & quæ?*

34 *Quid dicendum de pœna privationis fructuum, juxta citatum Concilii Decretum ipso facto incurrenda?*

35 *Clericus Concubinarius an sit suspensus, atque ab aliis vitandus in Divinis. Et n. seqq.*

Dupliciter potest intelligi, Clericum criminosum esse suspensum: videlicet quoad se, & quoad alios, Ibid.

36 *Certum est ejusmodi clericum esse suspensum quoad se,*

37 *Tamen hujusmodi suspensio quoad se, non est suspensio proprie dicta, seu quæ est censura Ecclesiastica.*

38 *Clericus concubinarius olim, seu spectato Jure antiquo, fuit suspensus etiam quoad alios.*

39 *Non item de facto.*

40 *Suspensio quoad alios, Clerici notorii Concubinarii an sit proprie dicta seu directa, & censura Ecclesiastica, variant Doctores. Et n. seqq.*

Referuntur Doctores, & rationes sententiæ affirmativæ. Ib.

41 *Sententia negativa ponitur, ejusque fundamenta.*

42 *Solvuntur rationes oppositæ sententiæ.*

43 *Dantur aliæ adhuc Clericorum Concubinariorum pœnæ, & n. seqq.*

44 *Sunt enim per suspensionis, & interdicti sententiam arctius cogendi, ut concubinas a se removeant &c.*

Non tamen debent cogi ad istas abjurandas. Ibid.

45 *Et si Clerici in Sacris, aut Religiosi, matrimonium contrahere attentarint, ipso facto sunt excommunicati.*

46 *Clerici Concubinarii redduntur infames &c.*

47 *Ac repelluntur a promotione Ordinum.*

Sunt Pauperes, ac miseri: surdi, non audientes monita Sapientum: omnibusque ludibrio, & scandalo, &c. Ibid.

48 *Quali pœna puniendus sit Clericus propter simplicem fornicationem, absque qualitate Concubinatus? Et n. seqq.*

Enumerantur variæ pœnæ contra eum in Jure statutæ. Ibid.

49 *Pro simplici fornicatione punitur Clericus arbitrio Judicis. Et n. seqq.*

50 *Diversitas pœnarum a jure statutarum, dat optionem Judici. Et num. 29.*

Melius est, redargui de misericordia, quam de severitate. Ibid.

51 *Pro simplici fornicatione Clericus regulariter deponendus non est.*

52 *Bene tamen concurrentibus certis circumstantiis, Et n. præced.*

53 *Aut si fornicatio sit qualificata.*

54 *Solvitur notabilis instantia.*

55 *Triplex monitio quando debeat præmitti, antequam Clericus puniatur de concubinatu?*

23 QUæritur I. Quæ sint pœnæ Clericorum Concubinariorum, aut suspectam cum mulieribus conversationem habentium? Ubi prænotandum conformiter textui in *c. Vestra 7. h. t.* ac notat Fagnanus *ibid. n. 9.* quod delictum, v. g. Concubinatus; quandoque est notorium, quandoque occultum, quandoque pene occultum; puta quia extet suspicio de eo, sed nondum plene constat. Quo prænotato.

24 Resp. I. Concubinatus Clericorum omnino occultus non habet vindictam in judicio humano, sed relinquitur judicio Divino, ac per veram pœnitentiam corum Deo arctam tollitur. Ita desumitur ex *can. Erubescant. dist. 32.* cujus verba *n. seqq.* referuntur: nam, ut inquit Glossa *ibid. V. Secretorum*, Ecclesia non judicat de occultis, *can. Christiana, 32. q. 5.* cum similibus. Concordat *c. ult. de Temper. Ordinat.* ubi occultus criminosus, puta, reus adulterii, perjurii, aut hujusmodi (præter reum homicidii) post pœnitentiam permittitur in susceptis ordinibus ministrare, atque ad superiores ascendere. Accedit ratio; quia nullibi reperitur aliqua pœna, in occultum Concubinarium a Jure statuta: haud obstante, quod occultus homicida fiat irregularis, *cap. Inquisitionis, 21. §. 1. de Accusat.* Nam istud reperitur in Jure statutum, non illud.

25 Resp. II. Concubinatus notorius Clericorum, in Sacris Ordinibus constitutorum, secundum Sacros Canones pœna depositionis punitur. Ita Farinacius *q. 138. de delictis carnis, num. 37. & 39.* Menochius *lib. 2. de Arbitr. jud. cas. 418. num. 2.* & alii. Idque patet *can. Erubescant. dist. 32. & c. A multis, 9 de ætate & qualit. præficiend.* ubi dicitur: *Erubescant impii, & aperte intelligant, judicio Spiritus Sancti eos, qui in Sacris Ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abjecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur: secretorum autem & cognitor Deus, & judex est.* Hæc ibi: Concordat *can. Decernimus, dist. 28.* illis verbis: *Decernimus, ut ii, qui in Ordine Subdiaconatus, & supra, uxorem duxerint, aut Concubinas habuerint, officio, atque Ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum, vasa Domini, & Sacrarium Spiritus Sancti debeant esse, & dici: indignum est, eos cubilibus, & immunditiis deservire:* Ubi tamen Glossa unica, ad infligendam hujusmodi pœnam, requirit prævium admonitionem.

26 Fatendum tamen, quod Abbas *c. At si Clerici, n. 35. & 36. de judiciis.* Menochius *l. c. n. 5.* & Farinacius *c. n. 39.* allegans alios, istud intelligendum censeant cum aliquo temperamento: ita videlicet, ut non per hoc sint ligatæ manus judicis, imponere etiam, si ita sibi videbitur, juxta facti, & personarum qualitatem, mitiorem pœnam; ut puta suspensionem, aut aliquam earum ex proxime enumerandis.

27 Resp. III. Si concubinatus Clerici sit pene occultus (hoc est, gravis quidem de eo subsit suspicio, necdum tamen existat manifestus, sive notorius) tunc est distinguendum. Quia vel ex suspicione illa oritur scandalum, & tunc potest Clerico delictum neganti indici Canonica purgatio, quam si non præstiterit, vel in ea præstanda defecerit, punitur ut convictus, *c. Tua nos, 8. in fin. h. t. & c. Inter 10. de purgat. canonic.* Hostiensis *in Summa h. t. n. 4.* & alii; estque jam dictum proxime *n. 22.* Vel non est subortum ex illa suspicione scandalum, & tunc monendus est Clericus, ne aliquatenus conversetur cum fœmina suspecta. Quod si post trinam admonitionem adhuc inve-

inveniuntur cum ea confabulari, vel aliquo modo conversari, factus est concubinarius notorius præsumptione juris & de jure, atque ideo ipse est excommunicandus, fœmina vero canonice judicanda, seu punienda. Ita habetur *can. Si quispiam, dist.* 81. *& c.* 2. *h. t.* & clarius tradit Hostiensis *cit. num.* 4. cum communi. Accedit ratio; quia post præviam suspicionem concubinatus rationabiliter conceptam, & secutam trinam admonitionem de dimittenda fœmina suspecta, si huic non paretur, inducitur præsumptio magna contra inobedientem; & talis, quam Jura habent pro veritate, & Doctores appellant *præsumptionem juris & de jure*: sicque ratione hujus præsumptionis, simul & scandalosæ inobedientiæ, tandem frustra adhibitis aliis remediis, atque punitionibus in progressu annumerandis, poterit excommunicari, *cit. c.* 2. *h. t.* juncto Concilio Tridentino *sess.* 25. *c.* 14. *de ref.* ordinem pœnarum successive infligendarum referente, ac ultimo loco ponente excommunicationem; ut patet ex verbis ejusdem infra *nu.* 32. *Quod si*, referendis.

28 Additur notanter in data Conclusione, *Fœmina vero canonice judicanda*. Quia enim fœmina carnaliter peccans cum Clerico, committit sacrilegium, vel quasi sacrilegium, simulque peccat in Ecclesiam, Clerico nempe adhærendo; hinc ea merito subiicitur Foro Ecclesiastico, ab eoque punitur. Abbas *c.* 2. *nu.* 3. *h. t.* Bellettus *Disquisit. Clerical. p.* 1. *§.* 4. *de favore cleric. reali n.* 33. & alii. Quamvis Layman *lib.* 4. *Theolog. Moral. tr.* 9. *c.* 4. *n.* 10. & Pirhing *h. t. nu.* 6. notent, illud in praxi non observari; cum passim Judices sæculares suspectas, & concubinas delinquentes cum Clericis, procedere soleant. Verum spectato rigore Juris concubina Clerici puniri debet per solum Judicem Ecclesiasticum, quidquid sit de aliis criminibus per Clericum una cum Laico commissis; juxta dicta superius *lib.* 2. *Tit.* 1. *de judiciis. §.* 4. *num.* 100. *&* 103. *ac seqq.*

29 Cæterum fœmina, quæ cum Clerico fornicata est, aut suspectam cum eo conversationem habet, debet per Judicem Ecclesiasticum expelli de domo Clerici; addita inhibitione sub pœna fustium, aut aliis pœnis, de non amplius habitando, vel conversando cum ipso. Bellettus *cit. num.* 33. Atque olim mancipatur servituti, *arg. can. Eos qui dist.* 32. Aut cuipiam Monasterio ad agendam pœnitentiam tradebatur, *can. Fraternitatis, dist.* 34. juncta Glossa *fin. ibid.* Imo etiam excommunicari poterat excommunicatione majori, *arg. c. Si concubinæ,* 95. *de sentent. excommunicat.* Sed, quia Jura varie in hoc puncto loquuntur, melius dicitur cum Innocentio, Hostiensi & Abbate *cit. cap.* 2. *num.* 5. *h. t.* quod quidem ejusmodi concubina Clerici per Judicem Ecclesiasticum sit cogenda agere pœnitentiam; tamen in arbitrio Judicis sit, quam pœnam debeat injungere. Quandocunque enim Jura varias pœnas injungunt, optio datur Judici; imposita tamen una pœna, Judex non potest transire ad aliam. Abbas *loc. cit.* & alii.

30 Resp. IV. Ulterius Clerici de concubinatu suspecti, ac in Sacris Ordinibus constituti, si post monitionem, ut supra, jam factam, fornicarias, sive concubinas non dimittant, *debent suspendi ab Ecclesiasticis beneficiis usque ad satisfactionem congruam: & si eas suspensi præsumpserint detinere, ab iisdem beneficiis perpetuo removeri.* Textus est *in cap. Sicut* 4. *h. t.* ubi Glossa *fin.* hujus posterioris partis rationem assignat, dicens: Quia crescente contumacia crescere debeat & pœna, *c. ult. §. fin. Ut lite non contestata &c. & l. Relegati ff. de pœnis.*

31 Deinde in *c. Si autem,* 6. *hoc tit.* ampliatur dicta pœna ad quoslibet Clericos, sive in Sacris Ordinibus, sive in minoribus constitutos, ac Beneficium, seu pensionem Ecclesiasticam habentes; statuendo, ut nisi fornicarias, seu concubinas suas ad secundam, vel tertiam commotionem a se dimiserint, easdem de cætero contempturi, possit ipsos Episcopus ultra officii interdictionem Ecclesiis, vel earum portionibus, appellatione postposita, spoliare, hoc est, in perpetuum privare; prout explicat Glossa *fin. ib.* Concordat *can. Decernimus, dist.* 28. ubi Innocentius II. In Concilio Romano decrevisse legitur, *ut iis, qui in Ordine Subdiaconatus, aut supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque Ecclesiastico beneficio careant.* Quibus similia habentur *can. De iis, & can. Presbyter. eod. dist.* 28. *& can. Erubescant dist.* 32. *& can. Habuisse, dist.* 31. cum concordantiis.

Resp V. Novissime Concilium Tridentinum *sess.* 25. *c.* 14. *de refor.* non solum pœnas Sacr. Canonibus, vel Statutis Ecclesiarum contra Clericos concubinarios antiquitus latas innovavit, verum etiam easdem ampliavit, ac distinguendo inter Clericos Beneficiatos, & alios beneficium Ecclesiasticum non habentes, atque inter Episcopos, præmissa gravissima Præfatione, decrevit in hæc verba: „Caput XIV. Quam turpe, ac Clericorum nomine, qui se Divino cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitiæ sordibus, immundoque concubinatu versari, satis res ipsa, communi Fidelium offensione, summoque Clericalis militiæ dedecore, testatur. Ut igitur ad eam, quam decet continentiam, ac vitæ integritatem Ministri Ecclesiæ revocentur, populusque hinc eos magis discat revereri, quod illos vita honestiores cognoverit. (*Hactenus Præfatio*) Prohibet S. Synodus quibuscunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra detineant, aut cum illis ullam consuetudinem habere audeant; alioquin pœnis; a Sacris Canonibus, vel Statutis Ecclesiarum impositis, puniantur„ En! innovatio antiquorum Canonum, seu pœnarum in ipsis, imo & in Statutis particularium Ecclesiarum contentarum; sequuntur novæ pœnæ, vel priorum pœnarum ampliatio; incipiendo a Clericis Beneficiatis, dum illico subjungit citatum Concilium:

32 „Quod si a Superioribus moniti, ab iis se non abstinuerint: tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunque, & pensionum ipso facto sint privati; quæ fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Episcopi applicentur. Sin vero in delicto eodem cum eadem, vel alia fœmina perseverantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint non tantum fructus omnes, ac proventus suorum beneficiorum, & pensiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur, sed etiam a Beneficiorum ipsorum administratione, quoad ordinarius; etiam uti Sedis Apostolicæ delegatus, arbitrabitur, suspendantur: &, si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur; tunc beneficiis, portionibus, ac officiis, & pensionibus quibuscunque Ecclesiasticis perpetuo priventur, atque inhabiles, ac indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficiis, ac officiis imposterum reddantur; donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum Superioribus cum iis ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias hujusmodi scandalosas mulieres sibi adjungere ausi fuerint; præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quævis appellatio, aut exemptio prædictam executionem impediat, aut suspendat: supradictorumque omnium cognitio, non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores; sed ad Episcopos pertineat: qui sine strepitu, & figura judicii, & sola facti veritate inspecta, procedere possint„ Hæc ibi: sic statim subjungendo pœnas Clericis non Beneficiatis, aut etiam Episcopis, sic (quod absit) delinquentibus imponenda, in hæc verba:

„Clerici vero beneficia Ecclesiastica, aut pensiones non habentes, juxta delicti, & contumaciæ perseverantiam, & qualitatem, ab ipso Episcopo carceris pœna, suspensione ab Ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisque modis, juxta Sacros Canones, puniantur. Episcopi quoque, quod absit, si ab hujusmodi crimine non abstinuerit, & a Synodo Provinciali admoniti, se non emendaverint, ipso facto sint suspensi; & si perseverent, etiam ad Sanctissimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur; qui pro qualitate culpæ, etiam per privationem, si opus erit, in eos animadvertat.„ *Hactenus Concilium Tridentinum.*

33 Circa quod Decretum Concilii refert Nicolaus Garcias *part.* 11. *de Beneficiis, cap.* 10. *nu.* 185. plura per Sacram Congregationem fuisse declarata, quorum quatuordecim puncta enumerat. Et primo quidem censuit Sacra Congregatio, quod illud Decretum de concubinatu, & impudicitiæ sordibus Clericorum, non procedat in simplici incontinentia *absque qualitate concubinatus.*

Secundo, quod habeat locum etiamsi Clericus modo cum una, modo cum alia deprehendatur. Tertio, quod illud, *Si a Superioribus moniti &c.* intelligatur de monitione *specialiter, non autem generaliter, puta per Edictum* facta. Quarto, quod monitiones, ex eodem Decreto faciendæ, non tantum in visitatione, sed aliis quoque temporibus fieri possint. Quinto, quod tempus, quod inter unam & aliam monitionem intercedere debet, arbitrio Episcopi relinquatur. Sexto, quod pœna, de qua in *vers. Quod si a Superioribus moniti*, non habeat locum in Clericis, qui primo deliquerint, etiamsi Edicta generalia ordinaria præcesserunt; sed incurratur, ubi Clericus secundo deliquit; in primo enim puniri debet aliis pœnis a Sacris Canonibus, vel Statutis Ecclesiarum impositis; & demum, si monitus fuerit, & quidem speciali monitione, & secundo delinquat, privatus est tertia parte fructuum, non tamen distributionibus quotidianis, quas ratione Canonicatus, vel Præbendæ Divinis interessendo, percepit præter fructus Præbendæ distinctæ. Septimo, quod eadem pœna censeatur repetita *in vers. Sin vero in delicto eodem*, si secundæ monitioni non paruerit, qui suspendendus est ab administratione beneficiorum, & cum non possit interesse Choro, amittit etiam distributiones quotidianas. Octavo, quod Episcopus possit procedere per denunciationem, inquisitionem ex officio, vel quo alio sibi videbitur modo. Tacentur cætera sex puncta dictæ Decisionis Sacræ Congregationis, apud Garciam, *ubi supra*, videnda.

34 Addit idem Garcias *cit. par. 11. cap. 10. nu. 190* quod pœna privationis fructuum, quæ *ipso facto*, seu *eo ipso* imponitur a Concilio Tridentino Clericis *cit. sess. 25. c. 14. de reformat.* non videatur recepta in conscientia ante condemnationem. *Nunquam enim* (inquit) *vidimus, audivimus, aut intelleximus; aliquem Clericum concubinarium* (aut suspectas mulieres domi, vel alibi retinentem) *cum sint multi semel, bis, & pluries moniti, eos restituere: & ideo tanquam non recepta, non videtur obligans in conscientia, quamvis deberent Judices nihilominus eam exequi &c.* Hæc ille; Atque huc applicari poterunt ea, quæ superius *Lib. 1. Tit. 2. de Constitutionibus, § 10. num. 327. & seqq.* dicta fuerunt; videlicet, quod pœnas etiam ipso jure impositas, quæ externam executionem requirunt, ante sententiam declaratoriam Judicis subire Reus in conscientia non teneatur, *arg. c. Cum secundum, de hæretic. in 6.* Nisi Lex appositam habeat clausulam, *Alia etiam declaratione non secuta*: prout uberius ibi declaratur, atque probatur.

35 Quæritur II. An Clericus concubinarius sit suspensus, simulque ab aliis vitandus in Divinis? Ubi prænotandum, quod impræsentiarum, & juxta *cap. ult. h. t.* cum similibus, dupliciter possit intelligi, Clericum criminosum, puta, concubinarium, esse suspensum. Primo enim potest ejusmodi Clericus dici suspensus quoad se tantum, & hoc modo quilibet Clericus pro quocunque peccato mortali censetur; eo quod non possit licite in tali statu Missam celebrare, nec alia Sacramenta administrare. Secundo potest Clericus intelligi suspensus quantum ad se, & quantum ad alios: ita videlicet, ut non solum ipse peccet Missa celebrando, vel Sacramenta administrando; sed etiam alii audientes Missam ejus, vel de manu ipsius Sacramenta recipientes. His addi potest Suspensio proprie dicta, seu quæ est censura Ecclesiastica, & cujus violatio inducit irregularitatem, de qua alibi. Hoc prænotato

36 Resp. I. Certum est, quod Clericus concubinarius, seu fornicator, sit suspensus quoad se; adeoque graviter peccet, sicut & quilibet alius existens in peccato mortali, celebrando Missam, vel administrando Sacramenta. Textus est *in cap. ult. h. t.* juncto *can. Quotidie, de consecr. dist. 2. & c. de homine, 7 de celebr. Missar.*

37 Fatendum tamen cum Innocentio *in c. Si celebrat. n. 2. de cleric. excommunic. ministr.* ut & Abbate *cap. ult. nu. 2. h. t.* ac Fagnano *c. Vestra, num 12 eod.* Engel *h. t. n. 6.* & aliis, quod hujusmodi Suspensio quoad se, non sit suspensio proprie dicta, seu quæ est censura Ecclesiastica, juxta *c. Querenti, 20. de verb. signif.* & cujus violatio inducit irregularitatem. Idque desumitur ex *cit. cap. ult. h. t.* ibi: *Priusquam pœnituerit*; sicque, argumento a sensu contrario inferre licet, quod hujusmodi suspensio post actam pœnitentiam illico cesset, & Clericus incontinenti recuperet executionem officii sui. Abbas *cit n. 2.* Idipsum clarius habetur *cap. ult. de temp. ordinat*, ubi criminosus occultus, v. g. adulter, perjurus, falsarius &c. propter mortale peccatum suspensus quoad se, post peractam pœnitentiam, & absque alia absolutione (excepto homicida) potest celebrare Missam; atque in jam susceptis Ordinibus ministrare, aut nondum susceptos accipere. Istud enim absque prævia absolutione fieri non posset, si suspensio quoad se foret suspensio proprie dicta, atque censura Ecclesiastica.

Resp. II. Clericus concubinarius notorius, olim, seu spectato Jure antiquo, fuit suspensus etiam quoad alios; ita videlicet, ut peccassent audientes Missam, aliaque Officia Divina ipsius; vel recipientes ab eo Ecclesiastica Sacramenta, (excepto Sacramento Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ in mortis articulo) priusquam constitisse de ejus pœnitentia. Secus dicendum de Clerico concubinario non notorio, & adhuc ab Ecclesia tolerato. Textus est *in can. Nullus, & can. Præter hoc, dist. 32. & cap. ult. h. t.* juncto Summario, & DD. *ibid.* expresse dicentibus, quod Clericus concubinarius in Officiis Divinis vitandus non est, nisi sit notorius. Hunc enim ab aliis vitandum esse in Divinis, statuerunt citati antiqui Canones, uti is a populo sese contemptum videns, rubore verecundiæ facilius ad pœnitentiam provocaretur; prout notavit Gratianus *in dict. can. Præter hoc, dist 32. §. prohibentur*, 38

Additur notanter, *Olim, spectato jure antiquo*. Nam defacto, sive post Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, & in Concilio Constantiensi pro evitandis scandalis, multisque conscientiarum timoratarum periculis editam non tenetur amplius Fideles a Sacerdotis concubinarii, etiam notorii, Missa abstinere, aut ipsum in aliis Divinis Officiis evitare; nisi nominatim, ac publice denunciatus fuerit esse excommunicatus, suspensus, vel interdictus, aut sit notorius percussor Clerici. Fagnanus *in c. Vestra, n. 27. h. t.* Pirhing. *eod. n. 8.* Sannig. *cap. un. n. 10.* Engel *eod. in fin.* Barbosa *cap. ult. n. 3 h. t.* citans plurimos alios, estque communis. 39

Resp III. Num suspensio quoad alios Clerici notorii concubinarii sit suspensio proprie dicta, seu directa, & talis, quæ sit censura Ecclesiastica, variant Doctores. Et quidem sententiam affirmativam tenet Abbas *c. Vestra, n. 7. h. t.* Rebuffus *in Concordatis Franciæ tit. De publicis concubinariis; vers. primo, & vers. Tertio.* Belletus *Disquisit. Clerical part. 1. §. 5. de disciplin. cleric. n. 52. & part. 2. §. 3. de pœnis Cleric. nu 1.* Farinacius *de delictis carnis, quæst. 238. nu. 55. & seqq.* Julius Clarus *lib 5. §. fin. q. 73. n. 3.* Sylvester *versic. concubinarius, nu. 4* pluresque alii, quos citat Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 14. num. 8* docentes, quod Clerici concubinarii notorii ipso jure sint suspensi ab officio, & beneficio: ita, ut collatio beneficii ipsius facta, sit nulla; & si celebrent, fiant irregulares. Probant hanc sententiam ex *can. altum dist. 33 & can. Erubescant, dist. 32.* ac præsertim ex *can. Præter hoc dist. 32.* ubi Clerico publice concubinario, *ex parte Omnipotentis Dei, & authoritate Beatorum Apostolorum Petri & Pauli præcipitur, & omnino interdicitur, ut Missas non cantet, nec Evangelium, aut Epistolam ad Missam legat &c.* Non enim (inquit Abbas *loc. cit.*) videtur esse differentia inter hæc verba; *Suspendo te ab officio*; & illa, *Interdico tibi officium*. Sed per prima verba infligitur suspensio proprie dicta, adeo quod celebrans efficiatur irregularis; ut *cap. 1. de sentent. & re judicat. in 6. & cap. 1. de senteat. excommun. in 6.* ergo & per posteriora verba: quia non refert, quid per æquipollentia fiat, *l. certum ff. de rebus creditis*. Accedit Declaratio Sacræ Congregationis Concilii Tridentini *super cap. 14 sess. 25* quam refert Belletus, ubi supra, & Garcias *cit. cap. 14. num 11* & sic sonat: *Clerici concubinarii notorii sunt etiam hodie ipso Jure a Divinis suspensi, prout in veteri jure sunt*, 40

Negativam e contra sententiam; hoc est, asserentem, Clericos concubinarios notorios non esse suspensos vera, seu (ut loquuntur) directa suspensione, quæ sit censura, nec in ea celebrantes reddi irregulares; tenet Innocen- 41

noçentius in c. *Si celebrat*, n. 3. & Jo: Andreas *ibid. n. 4. de cleric. excomunic. ministrant.* Covarruvias *clem. Si furiosus, part. 1. §. 1. nu. 5. de homicid.* Garcias *cit. part. 7. cap. 14. nu. 19 & seqq.* Pirhing. *h. t. nu 18.* Barbosa *cap. ult. n. 4. eod.* allegans alios: ac novissime Fagnanus *cap. Quæsitum, n. 22. h. t.* indistincte existimans, opinionem Innocentii hodie esse indubitatam. Ratio est; quia suspensio quoad se Clerici concubinarii, non est suspensio proprie dicta, nec inducit irregularitatem, ut dictum *n.* 37 Suspensio quoad alios vero hodie est sublata, juxta dicta *n.* 39. Accedit, quia nullibi in Jure reperitur expressa hujusmodi suspensio, seu inducens irregularitatem, si quis in ea celebret; ergo non est asserenda; nam irregularitas non inducitur, nisi in casibus a Jure expressis *c. Is qui, 18. de sentent excomm. in 6.*

42 Nec urget *can. Præter hoc, dist.* 32 per Abbatem allegatus. Non enim sequitur, *Interdico tibi officium*: ergo es suspensus ab officio suspensione proprie dicta, seu directa, ac inducente irregularitatem. Tum quia ly, *Interdicu*, sonat quidem prohibitionem, non vero censuram. Tum quia in pœnis benignior est interpretatio facienda, juxta *Reg.* 49. *jur in 6.* Simulque interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ, *l. Interpretatione, ff. de Pœnis*, cum similibus. Ad Declarationem vero Sacræ Congregationis non oportet respondere, donec de ejus veritate constet, atque afferatur in forma authentica. Eo præsertim, quia, ut hic allegatur, probaret etiam, quod Clerici notorie concubinarii defacto essent suspensi in Divinis, quoad alios, prout fuerunt in veteri: Jure quod tamen est contra Bullam Martini Quinti, *Ad evitanda*, & Doctores communiter.

43 Quæritur III. An dentur aliæ adhuc Clericorum concubinariorum pœnæ? Resp. Affirmative; ut videre est apud Farinacium *tom. 5. Praxis criminal. seu de delictis carnis, quæst. 138. nu. 35. & seqq.* & Rebuffum *in Tract. Concordatorum Regni Franciæ, tit. de publicis concubinariis*, ubi triginta tales pœnas enumerat, quamvis alii, & præsertim Farinacius *cit. n.* 35. adnotarint, pleraque earum potius incommoda, quam pœnas, vere dici posse. Probatur Conclusio inductione, enumerando comcomplures hujusmodi pœnas.

44 Sic quippe Clerici concubinarii per suspensionis, & interdicti sententiam, sunt arctius cogendi, ut concubinas a se removeant: & si ad ipsas redita, vel alias accipere forte præsumpserint, postea sunt excommunicandi, donec resipiscant. Textus est *in c. Clericos. 3. hoc t.* juncta Glossa *ibid. V. Perpetuam.* Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 25. c. 14. de reform. V. Sed si postquam*, estque amplius dictum supra *num.* 27. Non tamen debet Prælatus Clericos ejusmodi cogere ad abjurandas concubinas. *Ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis, redeuntes perjurii reatum incurrant*; prout loquitur Pontifex *cit. c. Clericos, 3. h. t.*

45 Quod si vero Clerici in Sacris Ordinibus constituti (idem dicendum de Religiosis, & Monialibus professis) matrimonium contrahere attentarint; præter nullitatem contractus, ipso facto sunt excommunicati, *Clem. un. de Consanguinit. & affinit.* estque jam dictum *Tit. præc. num.* 40.

46 Deinde Clerici concubinarii efficiuntur infames, *can. Infames, 6. q. 1.* ac notat Farinacius *cit. quæst.* 138 *num.* 54. & Rebuffus *ubi supra; V. Tertia Pœna.* Unde, si moniti non resipiscant, non tantum suspenduntur a suis officiis, atque beneficiis, privanturque horum fructibus, ac successive ipsi quoque beneficii, per Jura *num. 30. & seqq.* allegata, sed etiam, antequam cum eis fuerit dispensatum, non possunt obtinere honores, dignitates, beneficia, nec officia. Concilium Tridentinum *cit. cap. 14. V. Et si ita.* Nam, ut habet Reg. 87. Jur. in 6 *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Quod si vero Clerici suspensi, ut supra, ante obtentam absolutionem celebrent Divina, efficiuntur irregulares, *c. Is cui, 20. de sentent. excomm. in 6.*

47 Insuper Concubinarii promotione Ordinum repelluntur, *arg. can. 5. & seqq dist.* 27. Sunt pauperes, ac miseri, *Ecclesiastici cap. 9. V 6.* Sunt surdi, non audientes monita Sapientium, sed ægre ferentes eos, a quibus corripiuntur, *Ecclesiastic. capit. 21. vers. 18.* ibi: *Audivit luxuriosus, & displicebit ei, & projiciet illud post dorsum suum*, Semperque tristes incedunt, *Apo al. cap. 2. V. 21. & 22.* Et sunt omnibus ludibrio, & scandalo, *Naum, c. 3.* Tacentur aliæ hujusmodi pœnæ, atque incommoda concubinariorum, utpote qui bibunt velut aquam iniquitatem, *Job. cap. 15*

Quæritur IV. Quali pœna pun endus sit Clericus, in Sacris Ordinibus constitutus, propter simplicem fornicationem absque qualitate concubinatus? Resp. I. Quando hujusmodi Clericus de actuali lapsu carnis, sive ante, sive post monitionem convictus fuerit, variæ contra eum reperiuntur pœnæ in Jure statutæ. Ita communis, & patet inductione. Nam Presbyter, aut Diaconus in fornicatione deprehensus, jubetur deponi, *can. 24. Apostolorum, & can. Presbyter & diaconus, dist 81. & can. Si quis Episcopus cad. dist. 81.* Aut a Sacerdotali removeri officio, *can Sacerdotes, dist 50. & can. Maximinianus, dist. 81.* Econtra *can Presbyter si, dist. 82.* jubetur Presbyter de fornicatione convictus, sed in vitio non perseverans, agere pœnitentiam decem annis, modo ibidem præscripto. Alibi interdicitur ipsi ingressus Ecclesiæ, usque dum pœniteat, & se emendet, *can. Si qui sunt, dist. 81.* Vel post præmissam monitionem non emendatus, ab Ecclesiasticis beneficiis suspenditur, *can. Sicut, 5. & c. Si autem, 6. h. t.* Aut pro ut magis vel minus peccaverit, jubetur puniri secundum Canonicas Sanctiones, *c. Clericorum, 13. de vita & honest. Cleric.* Et quia Clericus in Sacris Ordinibus constitutus fornicando, sicque violando votum continentiæ, committit sacrilegium, etiam pœna carceris, aut exilio perpetuæ deportationis, punire potest, *can. Attendendum. 17. quæst. 4.* juncto Tridentino, *cit. Sess. 25. cap. 14. de reform. §. Clerici autem*: ubi nonnullæ aliæ Clericorum incontinentium pœnæ referuntur. 48

Resp. II. Pro unica simplici fornicatione punitur Clericus, etiam in Sacris Ordinibus constitutus, arbitrio Judicis, juxta qualitatem personæ, & circumstantiarum, infligendo hanc vel illam pœnam. Ita Glossa *can. Presbyter, dist. 82. V. Decem annis*, asserens, quod varietas delicti inducat varietatem pœnæ; sicque Judex possit Clerico fornicanti mitigare pœnam pro quantitate criminis, & qualitate personæ, aliarumque circumstantiarum, *can. Tempora 26 q. 7.* Abbas *c. At si Clerici, n. 36. de judiciis.* Farinacius *q. 137. de delictis carnis, num. 17.* Menochius *lib. 2. de arbitr. judic. cas. 418 num. 3. & 7.* Belletus *disquisit. clerical. p. 2. §. 2. de pœnis clericor. n. 4.* Julius Clarus *in practica criminali, §. Fornicatio, nu. 3.* attestans de communi Engel *h. t. num. 6.* & alii. Conclusio desumitur ex *cit. can. Tempora, 26. q. 7. & can. Ut Clericorum, 13. de vita & honestate cleric* cum similibus: juncta *l. Absentem, & l. Respiciendum, ff. de pœnis.* 49

Accedit ratio. Quia, cum Jura tam antiqua, quam nova, non unam eandemque, sed variam Clerico fornicanti assignent pœnam, modo acerbam, modo mitem, ut dictum *n.* 48. hoc ipso videntur relinquere in arbitrio Judicis, ut pensatis circumstantiis, puta, qualitate personæ, gravitate scandali, consuetudine patriæ, ac hujusmodi, imponat pœnam quandoque depositionis, quandoque suspensionis, quandoque privationis Beneficii: quandoque prius moneat, dum nondum plene constat de delicto, gravis tamen subest hujus suspicio; quandoque sine monitione privet; seu puniat ex quo constat de delicto. Nam, ut inquit Glossa *canon. Fraternitatis, dist. 34. V. Professura,* & Abbas *c. n. 36.* diversitas pœnarum a Jure statutarum, dat optionem Episcopo, ut *c. De causis. 4* juncta Gl *ib. V. Certa, de Offic. deleg.* Ac proinde, cum in proposito diversæ pœnæ sint statutæ, potest judex infligere, quam magis viderit expedire, *arg. c. ult. §. fin. Ut lite non contestata &c.* & notanter *caus. 21. q. 2. in Summa.* Ita tamen, ut semper in isto delito Judex declinet ad mitiorem partem: quia pauci sine vitio incontinentiæ reperiuntur; ut inquit D. Gregorius Papa, relatus *can Quia sanctitas, dist.* 50. Et quia melius est, redargui de misericordia, quam de severitate, *can. Alligant, 26. q. 7.* 50

Resp. III. Et si pro simplici fornicatione Clericus regulariter deponendus non sit, nec beneficio Ecclesiastico privandus; nihilominus concurrentibus certis circumstantiis, & si ita expedire judicaverit, poterit Judex 51

dex etiam pœnam depositionis imponere. Ita Glossa *cit. Maximianus*, *dist.* 81. *V. Removeantur*: asserens, communiter teneri, quod pro simplici fornicatione Clericus deponi non debeat. Et alia Glossa *can. Lator.* 2. *quæst.* 7. *V. In corporali*. Abbas *c. At si Clerici num.* 36. *&* 37. ac Felinus *ibid. num* 33. *&* 34. *de judiciis*. Julius Clarus *lib.* 5. *§. Fornicatio num.* 3. Farinacius *cit. quæst.* 137 *num.* 17. *&* 18 & alii. Prior pars patet ex proxime dictis *num. præced.*

52 Altera pars declaratur inductione. Sic imprimis propter fornicationem Clerici notoriam, & scandalosam, posse imponi pœnam depositionis, arbitrio Judicis, tradit Abbas *cit. c. at si Clerici*, *num.* 35. *&* 36. *de judiciis*, & Farinacius *d. quæst.* 137. *num.* 21. allegans complures alios; quamvis nonnulli apud eundem *num.* 22. allegati contradicant, volentes, pro fornicatione etiam notoria non imponi pœnam depositionis, sed suspensionis.

53 Deinde, si Clericus incontinens committat fornicationem qualificatam, v. g. peccatum stupri, adulterii, sacrilegii, incestus, sodomiæ &c. extra controversiam est, ob jura clarissima, quod talis fornicatio, ob annexam illam qualitatem, possit puniri pœna depositionis, seu perpetuæ privationis Beneficiorum. Atque ita habetur statutum, si fornicatio Clerici committatur cum Sanctimoniali *can. Si quis Episcopus*, 27. *quæst.* 1. Aut cum filia spirituali, ea scilicet, quam vel in Sacro Baptismatis fonte recepit, vel ejus Confessionem audivit, *can. Si quis Sacerdos*, *& can. Non debet*, 30. *quæst.* 1. ut cum consanguinea, vel conjugata, *arg. can. Lator.* 2. *quæst.* 7. juncta Glossa *V. In corporali*. *& canon. Si quis Clericus*, *dist.* 81. Abbas *cit. cap. at si Clerici*, *num.* 35. *de judiciis*, Farinacius *d. quæst.* 137. *num.* 13 *& seqq.* allegans alios. Taceture nefandum crimen Sodomiæ, contra quam extat terribilis Constitutio 5. B. Pii V. *Cum primum* & Constitutio 73. ejusdem, *Horrendum* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*) vi cujus Clericus sodomita non tantum omni Beneficio, verum etiam omni privilegio Clericali privatur, degradatur, traditurque curiæ sæculari ulterius puniendus.

Objicies contra proxime dicta. Concubinatus Clericorum est longe gravius crimen, quam simplex fornicatio: atqui propter concubinatum non potest Clericus illico puniri pœna privationis Beneficii, aut depositionis; sed debet præcedere monitio, suspensio, ac hujusmodi, juxta *c. Clericos*, 3. *& c. Sicut* 4. *hoc. tit.* & Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap* 14 *de Reformat.* ergo idem, & quidem a fortiori, videtur dicendum de simplici fornicatione. Resp. I. Instantiam hanc solum procedere de simplici fornicatione, conformiter dictis *num.* 49. *&* 50. non vero de fornicatione qualificata. Resp. II. negand. min. si constet de concubinatu, seu repetita fornicatione. Nam Concilium Tridentinum *loc. cit.* non revocat pœnas Jure antiquo statutas; imo istis innovat, addendo tamen ipsis alias: quia igitur Jure antiquo, propter fornicationem qualificatam, ritoque probatam, poterat Clericus puniri pœna privationis Beneficii; ac depositionis absque alia prævia monitione, per Jura proxime allegata, idem dicendum etiam pro nunc de Clerico concubinario, quando notorie constat de actuali multiplicata fornicatione ipsius.

Nec obstat *cit. cap Clericos*, *& c. Sicut hoc tit.* Quia loquuntur in casu, quo nondum notorie constat de concubinatu Clerici, sed solum habetur gravis suspicio illius: tunc enim debet præmitti triplex monitio, antequam Judex procedere valeat ad infligendas pœnas ibidem statutas, atque in eodem sensu loquitur, præviamque requirit monitionem Concilium Tridentinum *c. Sess.* 25. *cap.* 14. *de Reformat.* Uti patet ex illis verbis ipsius: *Prohibet Sancta Synodus quibuscunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant: alioquin pœnis, a Sacris Canonibus vel Statutis Ecclesiarum impositis puniantur. Quod, si a Superioribus moniti, ab iis se non abstinuerint, tertia parte fructuum ipso facto sint privati &c.* Ubi ponderandum ly, *de quibus possit haberi suspicio*: item, quod monitio solum requiratur ad incurrendam ipso facto privationem tertiæ partis fructuum &c. non vero ad pœnas a Sacris Canonibus, vel Statutis Ecclesiarum antiquitus impositas. 55

TITULUS III.

De Clericis Conjugatis.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Visum est Titulo præcedenti de cohabitatione Clericorum & mulierum illicita, videndum nunc restat de cohabitatione ipsorum licita, quæ oritur ex legitimo matrimonio. Circa quod, nec non circa privilegia Clericis conjugatis competentia, vel non competentia, plures occurrunt difficultates: unde sit

§. I.

De Contractu matrimoniali Clericorum, & amissione Beneficiorum inde secuta.

S U M M A R I U M.

2 *Clerici in minoribus Ordinibus valide, ac licite, matrimonium contrahere possunt.*
3 *Non vero Clerici in Sacris Ordinibus constituti.*
4 *Et Cur?*
5 *Cur votum simplex Castitatis non dirimat matrimonium postea contractum, bene tamen solemne?*
6 & 7 *Cur Ecclesia voluerit Clericos, in Sacris Ordinibus constitutos, illegitimare ad contrahendum matrimonium?*
8 *Clericis Græcis in Sacris ordinibus constitutis non licet matrimonium contrahere, sed solum antea contracto uti.*
9 *Clerici in ordinibus minoribus contrahendo matrimonium, ipso facto perdunt Beneficium prahabitum. Et num. seqq.*
10 *Plus est facto demonstrare, quam verbis dicere.*
11 *Quomodo hujusmodi Clerici dicantur privandi suis Beneficiis?*
12 *Solvitur alia instantia.*
13 *Vacatio ista Beneficii ipso Jure inducta, procedit etiam in matrimonio necdum consummato; non vero in sponsalibus de futuro. Et num. 16.*
14 *Clericus Beneficiarius post contractum matrimonium non recuperat Beneficium, licet uxor ipsius necdum cognita moriatur, aut Religionem ingrediatur.*
15 *Neque is potest retinere priora Beneficia &c.*
16 *Cur per sponsalia de futuro non vacet Beneficium præhabitum?*
17 *An Clerici invalide contrahentes matrimonium, ipso facto perdant Beneficium præhabitum? Et num. seqq.*
Affirmatur, quando impedimentum fuit occultum, atque a Clerico contrahente ignoratum. Ibid.
18 *In matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attenditur.*
19 20 & 22 *Et quid, si Clericus beneficiarius scienter matrimonium invalide contraxit.*

Quæ-

2 QUæritur I. Quinam Clerici possint, vel non possint, matrimonium contrahere? Respondetur primo. Clerici in minoribus duntaxat Ordinibus constituti, valide ac licite matrimonium contrahere possunt. Ita communis; idque patet ex *c. Placuit. & can. Seriatim, dist. 32.* In quo tamen posteriori loco excipiuntur Clerici habentes votum continentiæ: nam hi ratione voti, illicite contraherent, Concordat *cap. 1. & c. 3. h. t.* ubi Conclusio ampliatur ad Clericos Minoristas, beneficium Ecclesiasticum habentes, quamvis isto postmodum priventur, juxta inferius dicenda.

3 Resp. II. Clerici in Sacris Ordinibus constituti, nec licite, nec valide matrimonium contrahere possunt. Ita communis Catholicorum: atque patet ex *can. Presbyterum, dist. 28. cap. 1. h. t.* ubi talia matrimonia, veluti invalida, separari jubentur, & clerici sic contrahentes ad agendum de commisso pœnitentiam per suspensionis, atque excommunicationis sententiam compelluntur. Quinimo juxta *Clem. Eos qui, de consanguinitat. & affinit.* ipso facto excommunicantur. Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 24. can. 9.* sic definiens: *Si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto anathema sit.*

4 Accedit ratio: quia Ecclesia Clericos in Sacris Ordinibus constitutos (sicut & Religiosos solemniter professos) inhabilitavit ad contrahendum matrimonium; uti constat ex *cap. un. de Voto in 6.* junctis Juribus hactenus allegatis. Unde, sicut consanguinitas, vel affinitas usque ad quartum gradum, cum similibus, Jure Ecclesiastico impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum: ita etiam dicendum est de voto, quod solemnizatum fuit per susceptionem Sacri Ordinis, aut solemnem professionem Religionis ab Ecclesia approbatæ, juxta *cit. cap. un. de Voto in 6.*

5 Nec obstat, quod votum simplex castitatis solummodo impediat matrimonium contrahendum non vero dirimat contractum. Resp. enim cum Scoto *in 4. dist. 30. in fin.* disparitatem esse: quia Ecclesia habentes votum solemne Castitatis illegitimavit ad contrahendum matrimonium; non autem habentes votum duntaxat simplex. Et hoc rationabiliter factum fuit; quia habens votum solemne castitatis, posuit se in potestate Ecclesiæ, quantum ad oppositum ejus, ad quod est contractus matrimonii, non vero alter habens solummodo votum simplex. Et hinc noluit Ecclesia hunc illegitimare ad contrahendum matrimonium, sed eum reliquit judicio Divino; bene tamen illum.

6 Et si petas, quare Ecclesia voluerit Clericos in Sacris Ordinibus constitutos illegitimare ad contrahendum matrimonium? Resp. Causas hujusmodi esse multiplices, & graves. Prima desumitur ex doctrina S. Pauli Apostoli *1. Corinth. 7.* ipsis conjugibus suadentis, ut ex consensu ad tempus abstineant ab actu conjugali, ut possint vacare orationi. Unde *can. Si laicus dist. 31.* notanter dicitur: *Si laicus, & quicunque fidelis orare non possit, nisi careat officio conjugali, Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est, si semper orandum est, ergo semper matrimonio carendum.* Hæc ibi. Secunda habetur *can. Decernimus, dist. 28.* illis verbis expressa: *Cum enim ipsi* (Clerici in Ordinibus Sacris Constituti) *templum, vasa Domini, & sacrarium Spiritus Sancti debeant esse, & dici: indignum est, eos cubilibus, & immunditiis deservire.* Tertia, & cum præcedentibus in re concordans, continetur *in c. Quod a te, 3. h. t. Clerici simul voluptatibus & carnalibus desideriis ac Divinis & Ecclesiasticis obsequiis, vacare non valent.* Quod ipsum aliis verbis, & quidem clarioribus, declaratur *c. Diversis, 5. h. t.* dicendo, quod *in Clericorum conversatione Cithara cum Psalterio male concordet; cumque vir cogitet, quomodo placere possit uxori, ideo minus quæ Dei sunt valeat cogitare &c.*

7 Accedit quarta ratio. Siquidem uxoratus est divisus in duo, cogitatque quæ sunt mundi, & quomodo placeat uxori suæ, *1. Corinth. 7.* Unde plenam sui non habet potestatem, ut ei, a quo stipendium recipit (puta, Ecclesiæ suæ) plenius famuletur, *cit. c. Diversis, 5. h. t.* Ubi & alia, seu quinta hujus ratio subjungitur: quia videlicet *rerum Ecclesiasticarum substantia per tales* (Clericos uxoratos) *solet deperire*, propter necessitatem alendi propriam uxorem, atque liberos, *can. De Syracusanæ, dist. 28.* Per quod etiam diminuitur hospitalitas, quam Sacri Canones in Clericis, præsertim Beneficiariis, requirunt veluti debitam, juxta dicta *Tit. 1. de Vita & honestat. Cleric. §. 2. n. 61. & 62.* Simulque redditus Ecclesiastici, qui ex primæva Ecclesiæ, ac Fundatorum intentione, ad pios, pauperumque usus sunt destinati, in uxorem & liberos, aliosque profanos usus expenderentur. Quin etiam subintraret periculum hæreditariæ successionis in Beneficiis, quam Ecclesia Dei semper detestatur, *c. Apostolici 8. quæst. 1. & cap. Ex transmissa, 7. de Filiis Presbyt.* cum similibus. Atque vilesceret dignitas Sacerdotum: nec majori in reverentia haberentur isti a populo, si ipsos sibi similes, neque speciali vitæ puritate, atque perfectione nitentes conspicerent, contra *can. Beatus Petrus, §. Infames, 6. quæst. 1. & can. Qualis enim, 8. quæst. 1.* cum concordantiis.

8 Dices Clerici Ecclesiæ Orientalis, sive Græci Sacerdores, defacto vivunt uxorati, non obstantibus præmissis causis; ergo allata conclusio non videtur subsistere. Resp. negand. consequent. Quia neque Græcis in Sacro Ordine constitutis unquam licuit, aut defacto licet uxorem ducere, *can. Si quis eorum, dist. 22.* juncta Glossa *un. ibid* sed solum eisdem permissum est uxore, quam Virginem in Ordinibus Minoribus constituti duxerant, postea in majoribus adhuc uti, *can. Nicæna, dist. 31. & cap. Cum olim, 6. h. t.* Ubi Pontifex, hujus rationem reddens, sic loquitur: *Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit; quoniam Orientales in minoribus Ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto &c.* Quomodo autem Sacerdotes Græci præcaveant memoratis inconvenientiis, non est hujus loci investigare: saltem non sunt in tanta æstimatione, atque reverentia coram populo, quantam habere solent Sacerdotes Latini, atque in perpetua continentia viventes.

9 Quæritur II. Utrum Clerici contrahendo matrimonium perdant Beneficia prius habita, & quomodo? Resp. I. Si Clericus in Ordinibus minoribus constitutus contrahat matrimonium, ipso facto perdit Beneficium præhabitum, etiam ante aliam Judicis sententiam: adeo, ut statim a momento contractus valide initi, possit Beneficium alteri conferri. Ita Glossa *cap. 1. verf. Relinquenda*, & Abbas *ibidem n. 5.* & Barbosa *n. 2. h. t.* Covarruvias *de Matr. part. 2. cap. 6. §. 3. n. 5.* Navarrus *cap. 25. Manual. n. 120.* Angelus in *Summa verf. Clericus, 5. a. 1.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. Glossa 15. n. 43. & 44.* Garzias *par. 12. de Beneficiis, c. 8 n 1.* allegans Rotam *Decis. 1. h. t. in novis.* Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 42. n. 4.* citans plurimos alios, atque asserens, illud esse certissimum. Conclusio hæc desumitur *ex cap. 1. h. t.* ubi Clerici in minoribus contrahentes matrimonium, districtione Ecclesiastica compelluntur *ad relinquenda beneficia Ecclesiastica.* Quasi diceretur: quia Beneficia ipso jure jam vacant, merito coguntur Clerici ad eadem relinquenda. Accedit ratio: quia beneficium, & matrimonium, de Jure sunt duo incompatibilia, *capit. 3. & 5. hoc tit.* cum concordantiis, & consequenter, qui matrimonium eligit, seu contrahit, beneficio tacite, atque ipso facto renunciare censetur.

10 Nec obstat, quod resignatio beneficii Ecclesiastici non valeat, nisi interveniente authoritate Ordinarii, talem resignationem acceptantis, *can. Si quis vero, & can. Si quis Presbyter., 7. quæst. 1. & c. Admonet, de Renunciat.* cum similibus. Resp. enim, hujusmodi Canones procedere de renunciatione expressa, quæ fit per verba, vel scripturam: secus dicendum de renunciatione tacita, quæ fit per facta

illa

illa, quibus positis ex ipsius Juris constitutione beneficium amittitur, seu retineri nequit. Nam, ut *c. Dilecti*, 52. *de Appellat.* dicitur: *Plus est facto provocare* (resignare) *quam verbo*. Sive, ut Glossa *un. ibid.* loquitur, *Plus est factis demonstrare, quam verbis dicere*. Et hinc in simili, Clericus per annum exercens artem ignominiosam histrionum, ipso jure perdit privilegium Clericale, *cap. un. de vita & honestat. Clericor. in 6.* quamvis huic verbis renunciare non possit, *c. Si diligenti*, 12. *de foro compet.* Unde Glossa *cap. ult. ℣. Cum facto, de vita & hon. Cleric.* recte notat quod, quamvis Clericus non possit verbo renunciare privilegio Clericali, possit tamen eidem renunciare facto, quatenus se reddit ipso indignum.

11 Dices. *In can. Quod a te, 3. & can. Diversis, 5. h. t.* dicitur, Clericos matrimonium contrahentes, esse privandos Ecclesiasticis beneficiis; ergo non sunt ipso jure privati, sed opus est sententia Judicis. Resp. negand. consequent. Nam hujusmodi Jura loquuntur de privatione possessionis, ac fructuum Beneficii, facienda per actualem expulsionem, casu quo Clericus conjugatus violenter eos retinere vellet: non vero de privatione juris, ac tituli, quem Clericus antea habuerat, sed per contractum matrimonialem ipso facto jam amiserat. Et istud est, quod voluit Glossa *cap. 1. vers. Relinquenda, h. t.* dicens, quod hujusmodi privatio, sive compulsio Clericorum conjugatorum ad relinquenda Beneficia præhabita, retorqueatur quoad factum solum, sive possessionem: quia vacare intelliguntur ipso jure.

Urgebis. Pœnæ externam executionem requirentes, non obligant in conscientia ante sententiam judicis, *arg. can. Cum secundum, 19. de hæret. in 6.* ubi bona Hæreticorum ipso jure confiscata, non possunt apprehendi ante sententiam declaratoriam Judicis super crimine commisso; ergo idem dicendum de Beneficio Clerici uxorati. Respond. negand. conseq. Quia illud, quod Beneficium Clerici matrimonium contrahentis statim vacet ipso jure, non est statutum in pœnam delicti, ut super eo commisso requiratur sententia declaratoria Judicis (nam Clericus Minorista contrahens matrimonium non peccat, sicque nulla pæna dignus est) sed id provenit ex incompatibilitate status conjugalis cum beneficio; ut proinde Clericus eundem spontanee eligens, censeatur tacite, ipsoque facto beneficium resignare, atque dimittere. Sanchez *cit. lib. 7. disp. 42. num. 4.* Engel *h. t. n. 2.* & alii.

13 Resp. II. Præmissa Conclusio, seu vacatio beneficii ipso jure inducta, procedit etiam in matrimonio rato necdum consummato: non autem in sponsalibus de futuro. Ita Abbas *cit. cap. 1. n. 5. h. t.* Navarrus *cap. 25. Manual. n. 120.* Angelus *in Summa, vers. Clericus, 5. num. 1.* Gonzalez *cit. Glossa 15. n. 43.* Garzias, *ubi supra, cap. 8. num. 5.* Sanchez *cit. disp 42. num. 5.* Pirhing *h. t. num. 13.* & alii. Ratio prioris partis est, quæ supra: quia videlicet vero jam assumptus est status incompatibilis cum Beneficio, ac proinde huic tacite, atque ipso facto renunciatum, quod proinde ipso jure vacare dignoscitur. Ex quo

14 Infertur primo, quod si Clericus Minorista Beneficiarius contraxerit matrimonium de præsenti, & uxor ipsius nondum cognita moriatur, aut Religionem ingrediatur, non idcirco Clericus ille Beneficium recuperet. Abbas *cap. 1. num. 5.* & Barbosa *ibid. n. 5. & 6. hoc cit.* Covarruvias *cit. part. 2. de matrim. cap. 6. §. 3. n. 5.* Garzias *d. part. 11. c. 8. num. 2.* Sanchez *cit. n. 5.* Navarrus, & Angelus, *ubi supra*, Pirhing *h. t. n. 13.* & alii passim. Revera enim per assumptionem status matrimonialis, utpote incompatibilis cum Beneficio, huic ipso facto renunciatum fuit; sicque vacavit Beneficium: unde absque nova canonica institutione non potest recuperari, *cap. 2. & cap. 3. de renunciat.* juncta *Reg. 1. Juris in 6.* Siquidem jus semel extinctum non reviviscit, licet cessat causa extinctionis, *c. Quam periculosum, 7. qu. 1.* junctis concordantiis ibidem per Glossam allegatis.

Infertur ulterius, quod ejusmodi Clericus post contractum matrimonium nullatenus possit retinere priora Beneficia, sed statim teneatur ea dimittere, eo quod ipso jure vacent, alioquin quippe peccaret mortaliter, ac teneretur restituere omnes fructus, utpote ex re non sua perceptos. Barbosa *cit. cap. 1. num. 2. h. t.* Navarrus, & Angelus, ubi supra. Sanchez *d. 7. disp. 42. n. 10. & seqq.* citans alios, ac plura similis Corollaria subinferens. 15

Altera vero pars datæ Conclusionis, loquens de Sponsalibus de futuro, est Abbatis *cit. cap. 1. n. 5.* & Barbosa *ibid. n. 11. h. t.* allegantis Rotam *decis. 772. n. 2 part. 2. recent.* Garziæ *d. cap. 8. num. 19.* citantis plures alios, atque asserentis, certum esse, quod per Sponsalia de futuro non vacet Beneficium Clerici. Accedit ratio: tum quia sponsalia de futuro multis modis possunt dissolvi, sicque statum plene incompatibilem non inducunt; prout argumentatur Abbas *consil. 62. n. 57. part. 2.* Tum quia per adeptionem posterioris Beneficii incompatibilis, prius neutiquam vacat, donec quis plenam posterioris possessionem acquisierit, percipiendo fructus ipsius, *c. Si tibi concesso, 26. de præbend. in 6.* Idem ergo dicendum de sponsalibus de futuro, utpote plenum jus non tribuentibus. 16

Resp. III. An Clerici invalide contrahentes matrimonium, ipso facto perdant Beneficium præhabitum, variant Doctores; prout videre est apud Sanchez *cit. lib. 7. de matrimon. disp. 43. n. 5. & seq.* & Garziam *dict. part. 11. de Beneficiis, cap. 8 num. 4. & 5. ac seqq.* diversas Doctorum sententias referentem. Breviter tamen dicendum, quod si Clerici in minoribus Ordinibus constituti, vero nubendi animo invalide contrahunt matrimonium ob occultum aliquod impedimentum, quod ignorant, ipso jure perdant præhabitum Beneficium, istudque vacet: nam ejusmodi Clericus veram, atque efficacem habuit intentionem nubendi, sicque eligendi statum beneficio incompatibilem; & consequenter huic tacite, atque ipso facto renunciandi. Et hanc sententiam esse communem vere omnium, asserit Sanchez *cit. disp. 43. n. 5.* plurimos pro eadem Authores allegans, quamvis ipse postea aliam opinionem sequatur, requirendo ad hoc sententiam Judicis. 17

Nec obstat, quod ejusmodi matrimonium sit nullum ob occultum, & ignoratum antea impedimentum; sicque videatur subintrare Reg. 53. Juris in 6. *Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*. Resp. enim, per dictum occultum impedimentum vitiari quidem matrimonium, atque reddi invalidum; non vero destrui veram præhabitam intentionem nubendi, sicque beneficium tacite, ipsoque facto resignandi. Nec urget allegata Regula: nam, præter alias etiam fallentias; specialiter ipsa limitatur in matrimonio: cum in matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur; prout habetur *c. Nuper, 4. de bigamis non ordinand.* Ubi idcirco decisum legitur, quod is, qui mortua uxore promotus fuit ad Ordines Sacros, & postea cum secunda de facto contraxit, hancque cognovit, bigamiæ pænam incurrat, haud obstante invaliditate posterioris matrimonii: prout etiam secundum Leges infamiam contrahit, qui duas simul habet uxores, *cit. c. Nuper, & l. eum qui C. ad leg. Jul. de adulter.* 18

Quod si vero talis Clericus beneficiarius cognoscat impedimentum dirimens, & sic scienter matrimonium invalide, seu de facto duntaxat contrahat; utputa, quia est constitutus in Sacris Ordinibus, aut contrahit cum consanguinea, vel impubere &c. tunc plures Doctores volunt, ejusmodi Clericum non ipso jure perdidisse præhabitum Beneficium, sed ad hoc esse necessariam sententiam Judicis, qui in pœnam delicti ipsum privet beneficio. Rationem dant: quia scienter contrahens matrimonium invalide, non assumit statum incompatibilem cum beneficio; novit enim, se nulliter agere: sola autem voluntas dimittendi beneficium non sufficit ad hujus vacaturam, nisi fiat resignatio ipsius in manus Superioris, *c. Admonet, 4. de renunc.* 19

renunc. cum similibus. Atque ita videtur tenere Glossa *fin. c. 1. h. t.* pro se allegans *can. Presbyterum, dist.* 28. Idipsum expresse tenet Barbosa *cap.* 1. *nu.* 7. *h. t.* Mascardus *de probat. Concl.* 183. *numer.* 5. *&* 6. asserens, hanc Conclusionem esse communiorem. Sanchez *cit. lib.* 7. *disp* 43. *num.* 3. *&* 4. citans plures alios, hancque appellans probabiliorem.

20 Oppositum tamen, videlicet in tali etiam casu perdi Beneficium ipso jure, tenet Abbas *cap.* 1. *num.* 7. *h. t.* Covarruvias *part.* 2. *de matrim. cap.* 6. *§.* 3. *numer.* 5. Navarrus *cap.* 25. *Manual. num.* 120 Flamin. Parisius *lib.* 1. *de resignat. beneficior. quæst.* 1. *num.* 11. Silvester *vers. Clericus*, 2. *nu.* 2. Angelus *in Summa V. Cleric.* 5. *num.* 1. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 15. *num.* 44. citans Rotam *decis.* 1. *&* 2. *de Sponsal. in antiq.* Garcias *part.* 11. *de beneficiis cap.* 8. *num.* 4. allegans plurimos alios. Ratio est: quia contrahens matrimonium, etiam scienter cum impedimento dirimente, quantum in ipso fuit, assumpsit statum cum beneficio incompatibilem; sicque tacite, atque ipso facto, huic renunciavit.

21 Nec obstat, quod scienter contraxerit invalide; sicque nihil egisse, imo nec intentionem contrahendi habuisse videatur. Resp. enim, in matrimoniis contrahendis non juris effectum, sed animi destinationem attendi, ut proxime dictum est *nu.* 18 ac proinde in proposito induci vacaturam Beneficii ipso jure, non quidem propter effectum, seu valorem matrimonii; sed propter effectum intentionis cum opere subsecuto; prout in simili loquitur Pontifex *c. Nuper*, 4. *de Bigamis non ordinand.* Quod autem inscienter contrahente matrimonium cum impedimento dirimente, hoc ipso deficiat intentio contrahendi, falsum est; uti loquitur Covarruvias *cit. nu.* 5. & patet ex *Clem. un. de consang, & affinit.* cum similibus.

§. II.

De privilegiis Clericorum conjugatorum.

SUMMARIUM.

22 *Clerici conjugati in Minoribus existentes, gaudent privilegio Canonis, & Fori.*

23 *Dummodo habeant tres conditiones ad hoc requisitas, & quas?*

Bigami sunt nudati omni privilegio Clericali. Ibid.

24 *Clerici conjugati nullo gaudent privilegio in bonis suis: sicque tenentur præstare consuetas exactiones, tributa &c.*

25 *Insuper probabilius est, eos privilegio Fori gaudere solum in criminalibus, non in civilibus.*

26 *Unde in causis mere civilibus conveniendi sunt coram Judice suo sæculari.*

27 *Possuntque ad hoc incarcerari pro debito mere civili &c.*

28 *Neque gaudent ullo alio privilegio Clericali, & num.* 43.

29 *Solvitur notabilis instantia, ex* cap. un. h. t. in 6, *desumpta.*

30 *An Clericus conjugatus ad ulteriores Ordines promoveri valeat? Et num. seqq.*

Istud in Ecclesia Græca fieri posse, est extra controversiam, Ibid.

31 *Clericus conjugatus Ecclesiæ Latinæ nequit promoveri ad sacros ordines, nisi uxore consentiente, & continentiam vovente &c.*

Dempto casu, quo legitimam divortii causam ha-
32 *bens, v. gr. ob adulterium uxoris, ordinari deberet.*

33 *Conjugatus etiam ad primam Tonsuram, vel hac jam recepta ad Ordines minores, promoveri nequit &c. Et num. seqq.*

34 *Nisi ipse votum continentiæ antea præstiterit.*

35 *Et cur tale votum exigatur ab uxorato; non vero a cælibe, ad Ordines minores promovendo? & nu. præc.*

36 *Et nisi conjugatus ille ordinetur de consensu uxoris continentiam voveatis, & n.* 33.

37 *Solvitur instantia.*

38 *Conjugatus ad Ordinem Sacrum absque licentia uxoris transiens, nequit in suscepto Ordine ministrare, aut beneficium &c. acquirere: nisi Religionem canonice fuerit ingressus.*

39 *Maritus absque licentia uxoris ad Ordines sacros promotus, potest ab ista ad consortium conjugale revocari.*

40 *Ita tamen, ut ille nec debitum petere, nec mortua conjuge aliud matrimonium contrahere valeat.*

41 *Clerici conjugati an possint habere beneficium Ecclesiasticum: & num. seqq.*

Nequeunt istud obtinere absque legitima dispensatione. Ibid.

42 *Nisi consentiente pariterque vovente conjuge, castitatem voverint perpetuam.*

Dictio, Nisi, *est exceptiva &c. Ibid.*

43 *Idque amplius probatur.*

Clericus conjugatus, præter privilegium Canonis & Fori, habetur pro mero Laico &c. Ibid. & num 28.

44 *An possit obtinere Pensionem.*

45 *Clericus conjugatus, castitatem perpetuam non vovens, qualecunque beneficium obtineat, requiritur dispensatio Summi Pontificis.*

46 *Nec sufficit dispensatio Episcopi, etiam quoad beneficium simplex.*

Et num. præced.

47 *Episcopus dispensat in beneficio simplici cum homicida, ejusque irregularitate; non vero cum clerico conjugato, cur?*

Quæritur I. Utrum Clerici conjugati, in Ordinibus minoribus constituti, gaudeant privilegiis Clericalibus? Resp. I. Hujusmodi Clerici conjugati, si observent tres conditiones *num seqq.* declarandas, gaudent privilegio Canonis, *Si quis suadente*, 17. *quæst.* 4. simulque privilegio Fori in causis criminalibus: adeo ut *hujusmodi Clerici conjugati pro commissis ab eis excessibus, vel delictis, trahi non possint criminaliter, aut civiliter ad judicium sæculare: nec ab ipsis sæcularibus Judicibus debeant personaliter vel etiam pecuniariter (ne per unam viam concedatur eisdem, quod per aliam denegatur) nullatenus condemnari.* Ita textus expressus *in cap. ult. h. t. in* 6. Idque novissime confirmatum, atque innovatum fuit in Concil. Trident *Sess* 23. *cap.* 6. *de Reform.* addita clausula illa derogatoria: *Nemini quoad hoc, privilegio, vel consuetudine, etiam immemorabili suffragante.* 22

Porro conditiones ad hoc requisitæ, sunt tres, quarum priores quæ habentur *cit. cap. un. h. t. in* 6. Tertia vero novissime addita fuit in Concilio Tridentino *loc. cit.* Prima est: Ut ejusmodi Clerici *cum unica, & virgine contraxerint*: Alioquin enim forent bigami, qui sunt nudati omni privilegio Clericali, *cap. un. de Bigamis, in* 6. Secunda est: *Ut deferant tonsuram, & vestes Clericales.* Tertia tandem, & a Concilio Tridentino novissime apposita conditio, est; *Ut tales Clerici alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, vel ministrent.* Et harum trium conditionum una deficiente, Clerici conjugati nullo prorsus gaudent privilegio Clericali; nam dictæ tres conditiones requiruntur in ipsis copulative ad participandum privilegium Canonis, & Fori, modo prædicto; uti liquet ex *cit. can. un. §. fin. h. t. in* 6. juncto Concilio Tridentino *cit. Sess.* 23. *c.* 6. *de reform.* 23

Resp. II. Nihilominus ejusmodi Clerici conjugati nullo gaudent privilegio Clerici in rebus, seu bonis suis; ac proinde, sicut alii uxorati, tenentur præstare consuetas exactiones, seu collectas, tributa, aliaque servitia. Ita textus *in cap. un. §. fin. h. t. in* 6. ubi dicitur: *In cæteris autem* (hoc est, præter casus proxime enumeratos) *eos gaudere nolumus privilegio Clericali.* 24

cali. Idipsum habetur *cap. ex parte 9. h.t.* ubi Abbas, Jo: Andreas, Barbosa *n.* 3. & alii. Covarruvias *Pract. Quæst. cap.* 31. *n.* 9. Sanchez *lib. 7. de matrimon. disp.* 46. *n.* 16 & communis.

25 Resp. III. Insuper probabilius est, hujusmodi Clericos conjugatos privilegio Fori gaudere duntaxat in causis criminalibus, non autem in civilibus. Ita Jo: Andreas *cap. un. num.* 2. & Barbosa *ibid. num.* 3. *h.t.* Covarruvias *Pract. Quæst. cap.* 31. *num.* 7. Farinacius *lib.* 1. *Praxis criminal. quæst.* 8. *numer.* 7. Sanchez *cit. disp.* 46. *num.* 22. & alii; contra Franchum *cap. un. §. Et eum nu* 4 *de Cleric. conjug. in* 6. Lapum *Allegat.* 118. Belletum *disquisit. Cleric. part.* 1. *§.* 8. *de favor. Clerici personal. num* 9. Engel *h.t. numer.* 7. Martham *jurisd. part.* 1. *cent.* 2. *cas.* 159 *num.* 5. & nonnullos alios quos in contrarium citat Barbosa *d. num.* 8. Ratio Conclusionis desumitur ex *c. par. un. h.t. in* 6. ubi post concessum talibus Clericis privilegium Canonis, & Fori in criminalibus, expresse subjungitur: *In cæteris autem eos gaudere nolumus privilegio clericali:* ergo in causis mere civilibus Clerici conjugati nullo iuvantur Clericali privilegio.

26 Infertur proinde, quod hujusmodi Clericus conjugatus super causa mere civili conveniendus sit coram Judice suo sæculari; sicque is non possit opponere exceptionem declinatoriam Fori; quia revera non gaudet privilegio Fori in causis mere civilibus.

27 Infertur ulterius, quod talis Clericus pro debito civili seu pro executione causæ mere civilis, per Judicem sæcularem possit capi, atque in carcerem mitti; absque eo, quod Judex incidat in excommunicationem Canonis. Licite enim, ac neutiquam suadente diabolo, id facit: neque inijcit ejusmodi Clerico conjugato manus violentas, sed instas, ipsum v. gr. de fuga suspectum capiendo, & incarcerando. Covarruvias *cit. cap* 13. *n.* 7. Barbosa, ubi supra *num.* 9. *&* 10 Sanchez *d. disp.* 46. *n.* 23. allegans alios; quidquid nonnulli de hoc dubitarint, imo & hanc incarcerandi potestatem Judici sæculari penitus abnegaverint; uti videre est apud Sanchez *loc. cit.*

28 Infertur tertio, quod Clericus conjugatus; præter privilegium Canonis, & Fori, ut supra, nullo alio gaudeat privilegio Clericali: ut puta, privilegio *cap. Odoardus, de solution.* & hujusmodi, Belletus *disquisit. clerical. part.* 7. *§* 8 *de favor. clerical. personal. num.* 18. Aloys. Riccius *in Praxi, part.* 2. *resolut* 205. *nu.* 2. Franchus *cap unic. de Clericis conjugat. in* 6. Covarruvias *Practic. qu. cap.* 31. *num.* 9. Farinacius *lib.* 1. *praxis crimin. quæst.* 8. *num.* 9. cum aliis. Unde nec est capax beneficii Ecclesiastici obtinendi absque legitima Papæ dispensatione: nam præter enumerata duo privilegia, habetur in reliquis pro mero Laico, nulloque privilegio Clericali gaudet. Covarruvias *loc. cit.* Gonzalez *ad Reg* 8. *Cancell. gloss* 2. *num.* 68. *&* 69 junctis dicendis infra *numer* 43.

29 Objicies contra tertiam Conclusionem pro favore oppositæ sententiæ. In sæpe *cit. cap. ult. h.t. in* 6. dicitur, Clericum conjugatum, servantem conditiones præscriptas, trahi non posse *criminaliter, aut civiliter ad judicium sæculare*, ergo etiam in causis civilibus gaudet is privilegio Fori, eo præsertim, quia hodie, sive post Concilium Tridentinum, debet alicujus Ecclesiæ servitio ab Episcopo deputari, eique ministrare. Resp. neg. anteced. sic absolute prolatum. Nam textus ex *cit. cap. un h.t. in* 6. truncate solum hic refertur, omissis videlicet prioribus illis verbis, *Pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse &c.* uti liquet ex dictis *num.* 22. Unde verus ejusdem sensus est, quod hujusmodi Clericus conjugatus non possit conveniri coram Judice sæculari in causis criminalibus, sive agatur super criminibus criminaliter, sive civiliter solum. Covarruvias & Farinacius, *ubi supra*. Nec urget, quod defacto talis Clericus debeat ex deputatione Episcopi cuipiam Ecclesiæ deservire. Nam istud quidem, præter alias conditiones, requirit Concilium Tridentinum, de cætero tamen novum privilegium non concedit; quin potius mandat servari Constitutionem Bonifacii VIII. quæ incipit, *Clericus qui cum unica;* atque habetur sæpe *cit. cap. un. h.t. in* 6.

30 Quæritur II. An Clericus conjugatus ad ulteriores Ordines promoveri valeat? Hæc quæstio solum procedit de Clericis Ecclesiæ Latinæ: nam loquendo de Clericis Ecclesiæ Orientalis, seu Græcæ, extra controversiam est, ipsos in Ordinibus minoribus constitutos posse virginem ducere in uxorem, ac postea recipere Ordines maiores, hisque receptis licite uti sua coniuge. Patet quippe istud manifeste ex *cap. Cum olim*, 6 *h.t.* ubi Pontifex desuper consultus respondit in hæc verba: *Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit: quoniam Orientales in minoribus Ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto &c.* His adde dicta paulo superius *n.* 8. Igitur de Clericis Græcis res est indubitata: verum loquendo de Clericis Ecclesiæ Latinæ, de quibus Sacri Canones potissimum loquuntur quæstio remanet. Unde

31 Resp. I. Clericus coniugatus Ecclesiæ Latinæ etiam non bigamus, nequit promoveri ad Sacros Ordines, nisi castitate sub voto promissa, simulque consentiente uxore, quæ vel Monasterium ingrediatur, vel in sæculo manens continentiam voveat, atque talis ætatis existat, quod nulla sinistra suspicio de ipsa habeatur. Ita constat ex *cap.* 2. *h.t. & cap. Conjugatus*, 5 *de Conversion. conjugat.* In quo posteriori loco sic statuitur: *Nullus conjugatorum est ad Sacros Ordines promovendus; nisi ab uxore continentiam profitente, fuerit absolutus.* Concordat *can. Seriatim dist.* 32. *& can. Episcopus benedictionem, dist* 77. ubi ad talem ordinationem consensus uxoris expresse requiritur: quæ quidem uxor vel debet Religionem ingredi, vel in sæculo manens castitatem vovere, simulque omni sinistra suspicione incontinentiæ carere, *cap. Uxoratus*, 8. *de Convers. coniugat.* Unde in Extravag. *Antiquæ*. Joannis XXII. de Voto; *auctoritate Apostolica districtius inhibetur, ne quispiam durante matrimonio, nondum etiam consummato; aliquem de Sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout Sacris Canonibus noverit convenire* Ubi Gl. *V. Noverit convenire*, relatis conditionibus hic iam allegatis, amplius istud declarat.

32 Limitatur istud in casu, quo vir legitimam divortii causam habens, v.g. ob notorium, aut legitime probatum adulterium uxoris, ad Ordines Sacros promoveri desiderat. Tunc enim non est necessarius recursus ad uxorem, aut consensus eiusdem quia ob talem causam Jure Divino, *Matth. cap.* 19. & quidem in perpetuum, *c. Significasti* 4. *de Divortiis*, potest vir impposterum continens, dimittere uxorem suam quoad cohabitationem: sicque ipsa etiam invita, & reclamante, ad Sacros Ordines promoveri; cum coniux adultera omni iure coniugali destituatur. Idipsum patet ex *c. Constitutus*, 15. ubi Glossa *V. Ad gradum Sacerdotii*, & Innocentius, & Abbas *nu.* 5. *de Convers. conjugat.* Sanchez *lib.* 10. *de Matrimon. disp.* 11. *n.* 16. citans plurimos alios; estque communis.

33 Resp. II. Coniugatus etiam ad primam Tonsuram promoveri non potest; aut, si hanc antea iam recepisset, nequit is ad Ordines minores promoveri, nisi de consensu uxoris voventis continentiam, ut supra. Ita Glossa *in c. Conjugatus, vers. Ad Sacros*, & Io: Andreas *ibid num.* 3. *de Conversion. coniugat.* & alia Glossa *cap. ult. vers. Diffinitum, de Temporib. Ordination. in* 6. Abbas *cap* 2. *num* 3 *h.t.* Pirhing. *eod. num.* 2. Barbosa *in Extravag. Antiquæ. Joannis XXII. de Voto*, *n.* 4. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 38 *in* 6. cum aliis. Prior pars patet ex *cap. ult. de Temporib ordinat. in* 6. ubi inter alia, sub pæna suspensionis per annum, prohibetur Episcopis, & cuivis alii, *ne—Clericalem præsumat conferre Tonsuram conjugato, nisi volenti Religionem intrare, aut ad Sacros Ordines promoveri: prout est Sacris Canonibus diffinitum.*

34 Et notanter additur, *prout est Sacris Canonibus definitum*. Nam, quando conjugatus vult promoveri ad primam Tonsuram, aut Ordines minores præter consensum suæ conjugis Religionem ingredientis, aut in sæculo castitatem voventis, debet antea Episcopus ab ipso exigere votum continentiæ. Glossa *can. Episcopus benedictionem. dist.* 77. *V. sequestrato*. Jo: Andreas, *c. Conjugatus*, *num* 4. & Abbas *ibid. num.* 2. *de*

Con-

Conversion. conjugat. Sanchez *cit. disp.* 38. *nu.* 6. & alii. Rationem dant: quia uxoratus non potest ad primam Tonsuram, vel Ordines minores promoveri, nisi etiam intendat promoveri ad Sacros Ordines, *c. ultim. de Temporib. Ordinat. in* 6. juncto Concilio Tridentino proxime citando. Ne igitur ante susceptionem sacrorum Ordinum contingat, uxoratum jam initiatum minoribus Ordinibus suæ conjugi se immiscere, debet ab ipso exigi votum continentiæ.

35 Nec obstat, quod a Cælibe, seu non uxorato, ad primam Tonsuram, vel Ordines minores promovendo, tale votum non exigatur. Disparitas enim est: quia cælibs, seu non uxoratus, cæteroquin jam tenetur caste vivere; cum etiam Laici soluti ad illud teneantur, *can. Nemo, & can. Meretrices*, 32 *quæst.* 4. unde ad istud non oportet exigere speciale votum. Idque eo magis: quia promotus ad Ordines minores habet a Jure licentiam contrahendi matrimonium, si non velit stare in Clericatu, *can. Si quis vero, & can. Si non eorum, dist.* 32. *& cap.* 1. *ac seqq. h. t.* ac proinde hoc ipso non debet Ordinator ab illo exigere votum continentiæ, ne eum privet beneficio Juris, concedentis, ut si velit imposterum contrahere matrimonium, valeat. Secus dicendum de uxorato ad Ordines minores promoto, qui nisi votum continentiæ emitteret, ante susceptionem Ordinum majorum licite posset ad suam uxorem accedere.

36 Alteram partem probant Abbas & Pirhing, ubi supra ex *cap.* 2. *h. t.* ubi generaliter prohibetur, *ne deinceps Clericus conjugatus ad Sacros Ordines admittatur; nisi forte castitatem voverit perpetuam*. Ajunt enim, quod ly, *Sacros Ordines*, ibidem capiatur generaliter, ut comprehendat omnes Ordines, etiam minores: nam & hi possunt dici *Ordines Sacri*, quatenus sunt Sacramentum novæ Legis, digneque recipientibus conferunt gratiam, ac specialem potestatem ministrandi in Ecclesia Dei. Verum melius dicitur cum Barbosa *loc. cit. num.* 5. & Sanchez *dict. disp.* 38. *num.* 6. quod in relato *capit.* 2. *hoc tit.* interdicatur uxoratis promotio duntaxat ad Ordines Sacros, sive majores: at vero in *cap. ultim. de Tempor. Ordinat. in* 6. eisdem etiam prohibeatur ad primam Tonsuram, Ordinesque minores. Accedit ratio hujus posterioris prohibitionis: quia Ordines minores non nisi sub respectu ad majores conferendi sunt, *cit. cap. ultim. de Temporib. Ordinat. in* 6. juncto Concilio Tridentino *Sess.* 23. *capit.* 2. ubi dicitur, Ministrorum Ordines ita in Ecclesia esse distributos, ut *qui jam Clericali Tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent*. Unde etiam prima Tonsura non est conferenda illis, *de quibus probabilis conjectura non fit, eos non sæcularis judicii fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ Clericalis genus elegisse:* prout loquitur Concilium Tridentinum *cit. Sess.* 23. *cap.* 4. *de Reformat.* Talis autem probabilis conjectura nequit haberi de Clericis uxoratis; nisi vovendo castitatem, ut supra, ad Ordines etiam majores aspirent.

37 Nec obstat, quod idem Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *capit.* 17. *de Reformat.* provide decreverit, ut functiones Ordinum minorum, ne ab Hæreticis tanquam otiosæ traducantur, non nisi per constitutos in dictis Ordinibus exerceantur, quibus idcirco congrua stipendia censuit assignanda. Et postmodum subjungat: *Quod si ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici cælibes præsto non erunt, suffici possint etiam conjugati, vitæ probatæ, dummodo non bigami, ad ea munia obeunda idonei, & qui Tonsuram & habitum Clericalem in Ecclesia gestent*. Resp. enim, hisce verbis Concilium quidem concessisse, ut in defectum Clericorum cælibum possint suffici Clerici conjugati, de quibus *capit. unic. hoc tit. in* 6. fit mentio, non autem, ut jam uxorati in præfatum finem ordinentur, contra Sacros Canones jam relatos.

38 Resp. III. Si conjugatus ad Ordinem Sacrum absque licentia uxoris transierit, nequit is durante matrimonio, vel etiam hoc per obitum, aut professionem Religiosam conjugis soluto, in suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines provehi; nec etiam poterit ad aliquod beneficium, vel officium Ecclesiasticum promoveri: nisi aliquam de Religionibus approbatis canonice fuerit ingressus. Ita textus *in cit. Extravagant. Antiquæ Joannis XXII. de Voto*, juncta Glossa, & Barbosa *in Collectanea, ibidem*, & Doctoribus passim.

Resp. IV. Maritus absque licentia uxoris ad Sacros Ordines promotus, potest ab ipsa ad consortium conjugale revocari; ita tamen, ut nec debitum petere possit, sed duntaxat reddere teneatur; nec mortua sua conjuge ad alias nuptias transire valeat, & si de facto contrahat matrimonium, illud sit nullum. Ita proxime *cit. Extravagant. Antiquæ §. fin.* & ibi Glossa *V. Consummare* & Barbosa *nu.* 13. Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. disput.* 38. *nu.* 20. 21. *& sequent.* & alii. Ratio prioris partis est: quia vir per susceptionem Ordinis Sacri non potuit præjudicare juri, quod habuit uxor in corpus ipsius, juxta Apostolum 1. *Corinth.* Etiamsi bona fide assumpsisset Sacros Ordines, putans, conjugem jam fuisse mortuam, Glossa *can. Si quis pecuniam distinct.* 79. *vers. Non Apostolicus:* istud intelligens, nisi conjux induci possit ad continentiam observandam. Sanchez *cit. lib.* 7. *disp.* 38. *nu.* 12. allegans alios. 39

Altera pars ex eo probatur. Quia vir per susceptionem Ordinis Sacri, obstrinxit se voto Castitatis, annexo Sacris Ordinibus, ac proinde tenetur illud servare, in quantum lex matrimonii permittit; videlicet debitum conjugale non exigendo; licet illud reddere possit, atque teneatur. Et quia hujusmodi votum est solemne, hinc istud impedit matrimonium imposterum contrahendum, & dirimit jam contractum *cap. unic. de Voto in* 6. 40

Quæritur III. Utrum Clerici conjugati possint habere beneficium Ecclesiasticum? Resp. I. Clericus conjugatus nullum potest obtinere beneficium, quantumvis modicum, absque legitima dispensatione: nisi unicam, eamque virginem duxerit (hoc est, non sit bigamus) simulque eadem consentiente, pariterque vovente, castitatem voverit perpetuam. Ita communis, estque expresse decisum *cap.* 2. *h. t.* illis verbis: *Provideas attentius, ne deinceps clericus conjugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel Sacros Ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur: Nisi forte castitatem voveret perpetuam, & qui unicam & virginem habuisset uxorem*. Ubi proinde Summarium post Joann. Andream & Abbatem, sic habet; *Conjugatus ad administrationem, & ad Ordinem Ecclesiasticum, vel Beneficium non promoveatur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus*. Concordat *cap. Cum decorem* 8. *h. t. & Extravag. Antiquæ Joannis XXII.* juncta Glossa *V. Nec ad aliquod & V. Officium Ecclesiasticum de Voto* 41

Additur tamen in Conclusione, *nisi unicam, eamque virginem duxerit, simulque eadem consentiente, pariterque vovente, castitatem voveat perpetuam*. Nam hisce stantibus, riteque observatis, sicut Clericus conjugatus licite promovetur ad Ordines, etiam Sacros, juxta dicta *num.* 31. ita etiam licite, atque sine alia dispensatione, potest promoveri ad beneficium Ecclesiasticum: ne forsan cæteroquin in opprobrium suscepti status Clericalis mendicare cogeretur. Atque istud clare indicat Dictio, *Nisi*, in proxime allegatis Juribus contenta: nam hæc Dictio de sui natura est exceptiva, & in effectu adversatur præcedentibus: ut *can. Peccatum* 4. *de Reg. Jur. in* 6. cum similibus. Et si oratio negativa præcedat, affirmat, Barbosa *de Dictionib. usu frequent. dict.* 217. allegans plurimos alios. 42

Accedit ratio Conclusionis sic explicatæ. Tum quia præter privilegium Canonis, & Fori (modo superius jam declarato) Clericus conjugatus habetur pro mero Laico, nulloque privilegio Clericali gaudet, *cap. unic. vers. In cæteris h. t. in* 6. ac proinde nec beneficium Ecclesiasticum obtinere potest, Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancellar. glossa num.* 68. post Joan. de Selva *part.* 1. *de Beneficiis quæst.* 7. *numer.* 17. *& part.* 3. *quæst.* 5. *num.* 19. Tum quia Clerico in Ordinibus 43

dinibus minoribus constituto, & matrimonium contrahente, vacant ejus præhabita Beneficia ipso jure, *cap.* 1. *& cap. Quod ad te* 3. *& cap. Diversis* 5. *hoc tit.* ergo nec imposterum talia ipsi sunt conferenda, propter incompatibilitatem status coniugalis cum Beneficio, conformiter dictis supra §. 1. *numer.* 6. & 7.

44 Et quæ nunc dicta sunt de Beneficio, procedunt pariter de Pensione Ecclesiastica, seu quæ titulo Clericali conferri solet. Sanchez *lib.* 9. *de matrimon. disp.* 44. *nu.* 9. Barbosa *capit.* 2. *numer.* 2. *hoc tit.* Secus dicendum de Pensione, quæ datur pro ministerio mere temporali; ut puta pro pulsandis organis, aut campanis, vel pro gerenda advocatia Ecclesiæ: quia pro talibus ministeriis bene potest Clericus coniugatus habere stipendium ab Ecclesia, non tamen in titulum. Abbas *capit. Joannes numer.* 7. *&* 8. *hoc tit.* citans Hostiensem. Sanchez *citat. disput.* 44. *numer.* 2. *&* 4. Barbosa *dict. numer.* 2. & alii. Concordat Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *capit.* 17. *de Reformation.* ubi Clericis conjugatis, functiones quatuor Ordinum minorum exercentibus, jubet congrua stipendia assignari, quia hæc non dantur in titulum. Nisi dicere velis, istud fieri ex speciali dispensatione Apostolica, in dicto Concilio promulgata, conformiter illico dicendis; unde

45 Resp. II. Ut Clericus conjugatus castitatem perpetuam, ut supra, non vovens qualecunque beneficium Ecclesiasticum obtineat, requiritur dispensatio Summi Pontificis; nec sufficit dispensatio Episcopi, etiam loquendo de Beneficio simplici. Ita Abbas Panormitanus *citat. cap. Joannes, numer.* 7. *hoc. tit.* Angelus *vers. Beneficium, num.* 15. Sanchez *lib.* 7. *de matrimonio dispat.* 42. *numer.* 18. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 2. *numer.* 68. *&* 69. Barbosa *capit.* 2. *numer.* 2. *hoc tit.* Garzias *part.* 7. *de beneficiis, capit.* 5. *numer.* 4. Flaminius Parisius *lib.* 4. *de resignat. Beneficii quæst.* 2. *num.* 28. citans magis communem; quamvis loquendo de Beneficiis simplicibus; quæ non sunt Dignitates, non pauci velint, Episcopum posse dispensare; uti videre est apud Abbatem *loc. cit.* & Sanchez *numer.* 17. Ratio Conclusionis est; quia Episcopus non dispensat contra Jus commune, nisi in casibus ubi a Jure concessis, ut *can. Amputato.* 25. *quæst* 2. junct a Glossa *fin. ibid. & can. Dilectus*, ubi Glossa *vers. Permissa, de temporib. ordinat.* cum similibus. Atqui talis dispensatio, etiam quoad Beneficium simplex, nullibi reperitur Episcopo concessa; imo potius videtur ipsi prohibita *in capit.* 2. *& cap. Diversis* 5. *h. tit.* ergo.

Dices. In *cap. Joannes*, 7. *hoc tit.* Pontifex decidit, Clericum conjugatum non esse cogendum ad deferendam tonsuram Clericalem, *dummodo nullam percipiat beneficium*; ergo supponit Pontifex, posse Clericum ex dispensatione Episcopi habere aliquod Beneficium, saltem simplex. Respondent Glossa *fin. ibidem*, & DD. passim, capitulum istud verificari ex dispensatione Papæ, non autem ex dispensatione Episcopi. Nam, quia textus supponit, Clericum conjugatum posse habere Beneficium, non autem declarat modum, intelligi debet ex legitima dispensatione Papali, ut sic concordentur jura juribus, Abbas, Sanchez, ubi supra. Alioquin enim, si sufficeret dispensatio Episcopi, immerito Papa in *cap. Diversis*, 5. *hoc tit.* jussisset, ut Beneficia Ecclesiastica, scienter per Episcopum (& sic ipso facto dispensantem) Clericis conjugatis collata, per Superiorem suum eisdem Clericis adimerentur. 46

Urgebis. Episcopus dispensat in Beneficio simplici cum homicida, & irregularitate ipsius, *can. Henricus, de Cleric. pugnat. in duell. & can. Ad audientiam*, 12. *& cap. Continebatur*, 8. *de homicid.* Idem ergo poterit in proposito. Respond. negando consequent. Quia istud (loquendo de homicidio casuali; ut in Juribus præallegatis) est expresse per Sacros Canones Episcopis concessum: non illud. In materia vero dispensationum, quæ est exorbitans, non debet argui de casibus permissis ad non permissos, etiamsi permissi sint majores, juxta Reg. 28. Juris in 6. *Quæ a jure exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda*, cum concordantiis. Jo. Andreas *cap. Quæ a jure, numer.* 9. *de regul. jur. in* 6. Abbas. Sanchez, *ubi supra*, estque jam dictum superius *Lib.* 1. *tit.* 2. *de constitutionibus num.* 431. *&* 451. *&* 454. 47

TITULUS IV.

De Clericis non residentibus in Ecclesia, vel Præbenda.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

21 *Et si præfixo tempore, cessante justo impedimento, non redierint, proceditur contra eos appellatione remota. Et n. præced.*
22 *Citatio beneficiarii non residentis, debet fieri personaliter, quando scitur, ubi sit.*
23 *Alioquin in Ecclesia, ubi Beneficium existit, debet publicari Edictum trinæ citationis: & quomodo?*
Nec sufficit unum peremptorium. Ibid.
24 *Sufficeret tamen unica citatio personalis; idque amplietur.*
25 *Beneficiarius propter longiorem absentiam privatus beneficio, si post reditum probaverit justam absentiæ causam, est restituendus.*
Unde Superior non debet statim procedere ad privationem beneficii &c. Ibid.
26 *Pœna ordinaria Clericorum non residentium, est privatio beneficii.*
Potest tamen Superior alio modo contra eos procedere: videlicet per censuram suspensionis, & excommunicationis.
27 *Non vero pœnam degradationis.*
27 *Hactenus dicta potissimum procedunt spectato Jure communi antiquo.*
Et quid post Concilium Tridentinum? Remissive Ibid.

1 C*Um Beneficium Ecclesiasticum detur propter Officium*, ut dicitur *cap. ultim. de Rescript. in 6.* non sufficit, Clericos vitæ honestate fulgere, mulierumque consortia vitare, nisi etiam suum præstent officium ratione recepti beneficii sibi incumbens. Quia igitur istud præstare non valent, nisi resideant in Ecclesia, vel Præbenda, ad quam assumpti fuerunt, merito præsens Titulus prioribus fobnectitur: pro cujus clariori intelligentia sit.

§. I.

Præmittitur generalia de Residentia Clericorum Beneficiariorum.

S U M M A R I U M.

2 *Residere in Ecclesia, vel Præbenda, quid? Et n. seq.*
3 *Residere nihil aliud est, quam deservire Ecclesiæ in Officiis Divinis.*
4 *Existens in loco beneficii, sed nihil præstans, residet materialiter, non vero formaliter. Et num. præc.*
5 *Beneficium datur propter Officium; nec est conferendum nisi residere valeati.*
Residentia debet esse laboriosa, non otiosa, Ibid.
6 *In beneficis Ecclesiasticis locum non habet Regula*, Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum, *& cur.*
7 *Residentia est duplex, vera, & ficta, & quid?*
8 *Spectato Jure communi, omnia beneficia; etiam simplicia, postulat residentiam.*
9 *Ex generali tamen consuetudine, beneficia simplicia tam non requirunt, nisi fundator oppositam expresserit &c.*
10 *Episcopi, aliique beneficiati curam animarum habentes, jure Divino, & naturali residere tenentur.*
11 *Istud tamen non est diffinitum per Concilium Tridentinum, tanquam dogma Fidei.*
12 *Absens potest gregi suo invigilare, & quando?*
13 *Postea Iure naturæ, atque vi sui officii, tenentur gregi suo invigilare, nec istud deserere.*
Eadem obligatione, qua quis tenetur ad finem, tenetur etiam ad medium, sine quo finis obtineri nequit. Ib.
14 *Beneficia non curata, Iure duntaxat Ecclesiastico exigunt residentiam.*
15 *Danturque aliqua Beneficia, quæ ad residentiam non obligant.*
16 *Instantia, probans, etiam Beneficiatos non curatos teneri Jure naturali residere; ejusque solutio.*
17 *Juramentum de continua personali residentia, quomodo sit intelligendum?*
18 *Non obligat in casibus Jure communi exceptis, idque exemplificatur. Et n. præc.*
19 *Quæ spectato Jure communi sint pœnæ Clericorum, in suis beneficiis debite non residentium.*
Nulli diversæ Dignitates Ecclesiasticæ, aut plures Ecclesiæ Parochiales sunt conferendæ, sub certis pœnis? & quibus? Ibid.
20 *Beneficiarii debito modo non residentes, imprimis per Superiorem sunt citandi, seu monendi ut resideant.*

Q*Uæritur I. Quid sit, Residere in Ecclesia, vel* 2
Præbenda; quibusque modis contingat? Resp. cum communi: *Residere* hoc loco dicitur is, qui ferme continuo commoratur in loco Beneficii sui, causa officii seu servitii Ecclesiastici personaliter præstandi. Dicitur imprimis, *ferme continuo commoratur in loco Beneficii*. Nam, qui *aliquantisper tantum absint, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt*; prout loquitur Sacrosancta Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 1. de reform.* Idemque desumitur ex *can. Si quis in Clero 7. qu. 1* cum similibus.

Dicitur secundo, *causa officii, seu servitii Ecclesiastici &c.* Quia onus residentiæ, Clericis Beneficiariis 3
incumbens, est intelligendum cum effectu, *cap. Relatum 4. h. t.* Quinimo, ut nutat Fagoanus *in cap. Conquerente nu. 17. h. t. & cap. Licet, nu. 23. de Præbend.* Residere nihil aliud est, quam deservire Ecclesiæ in officiis Divinis per textum *in cit. cap. Conquerente, h. t. ibi, vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat.* Unde; si Clericus personaliter quidem existat in loco Beneficii, sed officium suum nunquam præstet (puta, si Canonicus, cæteroquin præsens in loco Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, nunquam accedat ad Chorum, & Capitulum) non censetor residere. Pirhing *h. t. n. 1.* Quid enim prodest Clericorum præsentia in loco, ex quo Divinis non adsunt, propter quæ sunt Beneficia constituta? Glossa *cap. un. vers. Præsentes, h. t. in 6.*

Nisi dicere velis cum Barbosa *ad Rubric. h. t. nu. 8.* 4
talem residere duntaxat materialiter, quatenus corpore adest in loco Beneficii: non vero formaliter, cum non maneat in loco Beneficii cum effectu; hoc est, cum exercitio muneris personalis, ad quod ipsa residentia ordinatur, & de qua impræsentiarum est sermo.

Dicitur tertio, *personaliter præstandi*. Siquidem 5
nullus ad beneficium Ecclesiasticum assumendus est nisi qui *residere in loco, & curam ejus per seipsum valeat exercere*, juxta textum expressum *cap. 3. hoc. tit.* Quia enim Beneficium datur propter officium, *cap. ult. de Rescript. in 6.* hinc residentia accipienda est in eum sensum, ut sit laboriosa, non otiosa. Fagnanus *cap. ex parte nu. 15. h. t.* Atque idcirco omnes, & singuli Beneficiati, spectato Jure communi, tenen-

tur ad residentiam personalem; id est, ad personale ministerium in loco Beneficii præstandum.

6 Neque impræsentiarum locum habet Regula 68. Juris in 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.* Patitur enim Regula hæc exceptionem, seu fallentiam, quoties electa est industria, & fides personæ, cui quippiam committitur: ut *cap. ult. §. Is autem, de Offic. Jud. Delegat. & cap. is cui 12. eod. in 6.* Sic autem in beneficiis Ecclesiasticis censetur electa industria, fidesque personæ, cui aliquod ipsorum confertur, *c. Quia nonnulli 3. h. t.* juncto *can. Metropolitano, dist. 64. & c. Licet 8. quæst. 1.* & Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 1. de reform.* ubi non nisi digniores, & Ecclesiæ magis utiles judicati, ad Beneficia curata promoveri jubentur. Unde consequens est, quod non possit quis per alium residere in Beneficio: sicut etiam nequit Clericus recitare Breviarium per alium, una cum similibus. Accedit, quod is, qui accipit aliquod officium, obliget suam personam ad proprias illius officii functiones; taciteque promittat, se illas obiturum, quantum res fert: & nisi putaretur id facturus, non ei daretur officium. Idem ergo dicendum de Clerico, cui datur beneficium propter officium; sicque tacite sese obligavit ad officium suum personaliter præstandum quantum res fert: hoc est; regulariter loquendo ac nisi causa majoris momenti cogat ipsum ad tempus abesse a beneficio.

7 Resp. II. Residentia, de qua agitur hoc Titulo, sive Residentia formaliter considerata, est duplex; vera videlicet, & ficta. Ita Barbosa *ad Rubric. h. t. num. 9.* Pirhing *eod. num. 2.* & in re communis. Siquidem *Residentia vera* dicitur illa, qua beneficiatus vere ac realiter præsens est in loco beneficii, hujusque onera seu officia per semetipsum exercet. *Residentia ficta* censetur illa, quæ ex Juris dispositione est inducta; dum videlicet beneficiarius ex legitima causa absens, habetur ex quadam juris fictione pro præsenti, saltem ad lucrandos fructus grossos; ut *cap. Ad audientiam 15. & cap. De cætero 7. h. t.* ubi duo Canonici absentes in servitio Episcopi, hac ratione censentur præsentes; seu residentes. Vel etiam ad lucrandas distributiones quotidianas; *cap. unic. h. t. in 6.* ac suo loco amplius dicetur. Et hoc modo etiam in beneficiis curatis intelligitur residere, qui ex legitima causa absens, deservit beneficio suo per Vicarium, ut *cap. Extirpandæ 30. §. Qui Vero de præbend.*

8 Quæritur I. Utrum omnia beneficia residentiam exigant, & quo jure? Resp. I. Spectato Jure communi omnia beneficia, etiam simplicia, postulant residentiam. Ita Abbas *cap. Extirpanda, in Repetit. §. Qui vere, num. 30. de præbend.* asserens, quod beneficium, quantumcunque minimum, de Jure communi requirat residentiam, Federicus de Senis *consil. 246. a princip.* Fagnanus *cap. cum omnes n. 14. de constitut.* & communis. Idque patet ex *cap. ex parte 8. & cap. Inter quatuor 10. h. t.* ubi Clerici, qui Ecclesias, vel Præbendas sibi concessas, sine justa causa deserunt, sicut in ipsis non resident, privatione earundem puniuntur. Concordat *cap. 2. & cap. ultim. h. t. & cap. Super inordinata 35. de Præbend. & cap. Ad hæc 13. eod.* ubi dicitur, quod *singula officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum*; cum similibus. Et loquendo etiam de beneficiis simplicibus; idipsum patet ex *can. Eleutherius, & can. Clericus, dist. 91. & can. ult. dist. 92. & can. Si quis in Clero 7. quæst. 1.* juncta Glossa *vers. Solemnibus.* Accedit *cap. Conquerente 6. h. t.* ubi Summarium ex Abbate, & Jo: Andrea desumptum, sic habet: *Qui non residet in Beneficio, etiam modicæ æstimationis, illo privatur.* Ex quo liquet, quod spectato Jure communi habentes beneficium simplex, quantumvis modicum, residere teneantur.

9 Additur notanter, *spectato jure communi*. Nam ex generali consuetudine totius Ecclesiæ, beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt, adeoque potest quis per Substitutum eisdem deservire: nisi Fundator disertis verbis oppositum expresserit. Felinus *cap. Dilectus il 2. 2. num. 1. de Rescript.* Abbas *cap. cum omnes num. 1.* & Fagnanus *ibid. num. 14. & seqq. de Constitut.* citans Rotam apud Cardin. Seraphinum, *Decis. 639. num. 5.* & alios. Vallensis *h. t. numer. 3. & 4.* Garcias *de Beneficiis, part. 3. cap. 2. num. 3. & 11. ac seqq.* Zerola *part. 1. Praxis Episcopal. V. Beneficium, §. Ad septimum vers. Octava conclusio*, allegans Declarationem Sacræ Congregationis in hæc verba: *Obtinens beneficium, quod sit simplex, & sine cura animarum, & extra Ecclesiam Collegiatam, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inserviendum illi per alium, qui probatus sit ab Ordinario.* Ubi clausula illa, *ob aliam causam &c.* manifeste probat posteriorem partem datæ limitationis; nam si Fundator disertis verbis obligarit beneficiatum ad residentiam personalem (idemque dicendum, si statuto, vel consuetudine particularis alicujus Ecclesiæ, talis obligatio inducta fuerit) procul dubio tenebitur quis residere in loco beneficii simplicis, atque per semetipsum injuncta servitia Ecclesiastica præstare, prout per Rotam fuisse resolutum *in una Calagaritana, Beneficii de Navarrete 10. Junii 1588. coram D. Pamphilio, & in una Cæsaraugustana Fructuum 4. Junii 1600. coram D. Corduba*, refert Garcias *cit. cap. 2. num. 11. & 12.*

Resp. II. Episcopi, aliique beneficiati curam animarum habentes, tenentur ad residentiam personalem non solum de Jure Canonico, sed etiam Jure Divino, & naturali. Ita Garcias *tract. 3. de Beneficiis, cap. 2. nu. 16.* Fagnanus *cap. ex parte, num. 25. hoc tit.* asserens, hanc sententiam teneri ferme ab universa Schola Theologorum. Navarrus *cap. 25. Manual. num 121. vers. ex quo obiter.* Pirhing *h. tit. num. 11.* Vallensis *eod. num. 2.* Zoesius *num. 2.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 53. na. 2.* Bernard. Sannig *h. t. cap. 1. num. 4.* Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 24. dubit. 29. num. 153.* & plurimi alii, contra Ambros. Catharinum *in Opusculo de residentia*, & paucos alios. Probatur Conclusio ex Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 1. de reform.* ubi dicitur: „Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est; oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre, verbique Divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præstare, & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt: Sacrosancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut Divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio, & veritate pascant, & regnant &c.„ Ex quibus verbis sic argumentari licet. Episcopi, & cæteri Curati tenentur Jure Divino *oves suas agnoscere*, aliaque a Concilio specificata munera obire; atqui hæc præstare nequeunt illi, *qui gregi non assistant*, id est, personaliter non resident, uti fatetur idem Concilium: ergo. 10

Notandum tamen cum Fagnano *in cit. cap. ex parte, numer. 18. & 19* & Pirhing *num. 12. h. t.* quod Concilium Tridentinum *loc. citat.* noluerit definire hunc articulum, tanquam dogma Fidei: alioquin enim disertis verbis eundem posuisset inter Canones ad Dogmata Fidei pertinentes prout moris est; non autem inter Decreta Reformationis. Unde si quis defacto affirmaret, etiam pertinaciter, præceptum residentiæ Pastorum esse tantum de Jure positivo Ecclesiastico, ipse non condemnaretur ut hæreticus. 11

Objicies majoris claritatis gratia, contra datam Conclusionem. Sufficit, quod Episcopus, aut quivis Curatus, per alium sua munia pastoralia præstet; atque ipse, licet alibi existens, gregi suo invigilet, juxta illud Apost. 2. Corinth. 28. dicentis; *distantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum*: haud obstante, quod D. Paulus apud has omnes Ecclesias simul recidere non potuerit, sed duntaxat absens ipsarum omnium sollicitudinem gerens, eis- 12

dem

dem invigilaverit; ergo. Resp. Antecedens duntaxat procedere in casu legitimæ absentiæ, seuquando causa majoris momenti cogit Clericum ad tempus a Beneficio abesse: prout absuit D. Paulus ubi supra, alias secus.

13 Accedit ratio, desumpta ex natura, & officio Pastoris. Siquidem Pastor Jure naturæ, atqui vi sui officii, tenetur gtegi suo invigilare, eumque adinstar Mercernarii neutiquam desetere: quod ipsum jure Divino præcipitur Pastoribus Ecclesiasticis, *Ezechiel. cap. 3. Alter. c.* 20. cum concordantiis; ergo etiam Jure naturali, ac Divino, tenetur Pastor animarum ad residentiam personalem, utpote sine qua, juxta allegatum Concilium Tridentinum, munia pastoralia nequaquam præstari, & impleri possunt. Eadem enim obligatione, qua quis teneatur ad finem, teoetur etiam ad medium, sine quo finis obtineri non potest, *l. Nam ut ait.* 12. *ff. de legib.* D. Thomas *part.* 1. *quæst.* 19. *art.* 3. Fagnanus *l. c. n.* 30. Idque eo magis urget: quia in Beneficiariis, præsertim curatis censetur electa industria personæ, conformiter dictis *n.* 6. Unde non mirum, quod cessante legitima absentię causa, non possint per alium residere, sicque obligationi suę satisfacere, *arg. cap. ultim. is autem, de offic. judic. delegat.*

14 Resp. III. Beneficia non curata, jure duntaxat Ecclesiastico, atque ex primęva Fundatorum intentione, per Sacros Canones approbata, exiguot residentiam. Ita Fagnanus *c. Extirpandæ*, *§. Qui vero nu.* 28. *de Præb.* Vallensis *h. t. n.* 2. Zoesius *eod. nn.* 2. Pirhing *num.* 16. Sannig *cit. cap.* 1. *num.* 5. & alii. Ratio est, quia Beneficia curam animarum non requirentia, solummodo per Ecclesiam propter cultum Divinum sunt instituta, neque in istis urget ratio proxime allata; cum careant officio pastorali, curaque animarum, ergo non nisi iure Ecclesiastico exigunt residentiam.

15 Accedit, quod dentur aliqua Beneficia, quę tantum ad Horarum Canonicarum recitationem obligant, non etiam ad residentiam; uti sunt Pręstimonia, seu Pręstimoniales portiones, quę a redditibus Ecclesiasticis abstractæ, designantur aliquibus in vitę subsidium, vel ad studia peragenda. *Zoesius cit. n.* 2. Ad idem facit Concilium Tridentinum *sess.* 6. *c.* 2. *de refor.* decernens, ut obtinentes *beneficia Ecclesiastica personalem residentiam de jure, sive consuetudine exigentia*, cogantur residere: nam frustra fecisset mentionem eorum, quę exigunt residentiam personalem, nisi darentur aliqua Beneficia, quę ipsam non exigunt; uti sunt Beneficia quędam simplicia.

16 Dices. Quilibet Jure naturali, & Divino, tenetur pręstare ea, quę sunt sui officii, & ad quę pręstanda per hujus acceptationem tacite, seu quasi ex contractu, sese obligaverit; ergo etiam Beneficiarii non curati tenentur Jute naturali Divino ad residendum in proprio Beneficio: nam per hujus acceptationem tacite se obligarunt ad residendum, eo quod sine personali residentia nequeant pręstare onera, atque officio suo Beneficio annexa. Resp. negando consequentiam cum sua probatione, vel potius suppositum ejus. Licet enim Beneficiarii post acceptatum Beneficium, etiam non curatum, teneantur vi pacti tacite pręstiti, seu quasi contractus, adeoque Jute naturali Divino pręstare ea, quę sunt sui officii, exequendo videlicet onera suo Beneficio annexa, & consequenter etiam residendo personaliter in eo, ubi opus fuerit: non tamen hinc sequitur, omnia illius Beneficii onera, ipsamque residentiam, eidem esse annexa Jure naturali Divioo. Quin potius talia onera, plura vel pauciora, specificantur, atque erecto Beneficio annectuntur ex pia Fundatorum intentione, atque constitutione Ecclesię dictam Fundatorum intentionem approbantis: uti patet in obligatione legendi certas Missas, assistendi Choro, ministrandi ad Altare &c. Quis enim dicet, talia onera beneficiis simplicibus jure naturali Divino esse annexa, cum in pluribus eorum non adsint? quin etiam de generali consuetudine sufficiat, Beneficiis simplicibus deservire per substitutum, nisi Fundator oppositum expresserit, juxta dicta *numer.* 9. Unde magna est disparitas inter Beneficia curata, & non curata: priora enim exigunt personalem residentiam ex sua natura, seu vi Pastoralis officii, quod habent annexum, sicque jure naturali Divino: secus dicendum de Beneficiis non curatis; utpote carentibus officio Pastorali, curaque animarum: haud obstante, quod tam ista, quam illa, postquam sunt acceptata, vi pacti tacite initi, seu quasi contractus (imo quandoque etiam ratione præstiti juramenti) sicque jure naturali Divino, obligent Beneficiarium ad præstanda fideliter onera eisdem annexa.

Quæritur III. Quomodo intelligendam sit juramentum, de continua personali residentia præstitum? Resp. breviter. Juramentum hujusmodi, utpote præstitum circa materiam juris, interpretandum est secundum dispositionem juris communis: ac proinde non obligat in casibus Jure communi exceptis. Ita Abbas *capit. Ex parte* 13. *hoc titul.* Pirhing *eod. numer.* 44. & alii. atque concordant dicta superius *libr.* 2. *Tit.* 24. *de jurejurando*, *§.* 2. *num.* 25. *& seqq* ubi fuse de interpretatione juramenti præstiti circa materiam juris dictum fuit. 17

Probatur, simulque exemplificatur eadem Conclusio. Sic imprimis Præpositus, qui a principio receptæ Præposituræ juraverat continuo residere, pro servitiis suę Ecclesiæ, sive pro juribus & rationibus ipsius Præposituræ prosequendis, licite se absentat; ac sine fraude taliter se absentando, perjurium non incurrit. Textus est *in cap. ex parte tua* 13. *h. t.* ubi omnes Doctores. Siquidem ipsummet jus commune permittit Clericis, abesse ob evidentem Ecclesiæ suæ utilitatem. *cap. unic. h. t. in* 6. cum concordantiis: unde casus iste non comprehenditur sub ejusmodi juramento. Idemque dicendum de duobus Canonicis licite absentibus in servitio Episcopi, haud obstante prævio juramento de residendo, juxta *cap. Ad audientiam* 15. *hoc tit.* Ac de Beneficiariis absentibus ex causa infirmitatis, *cap. un. h. t. in* 6. cum similibus. Nam quod in omni juramento promissorio, quantumvis absolute facto, quædam tacite subintelligantur conditiones, eęque ipso jure insint: nempe, *Si potero*, *Salvo jure Superioris*, *si res eodem statu permanserit &c.* tradit Glossa *in capit. Quemadmodum* 25. *vers. Conditio*, & Abbas *ibid. §. Illud autem num.* 8. *de jurejurand.* estque jam declaratum supra *cit. lib.* 2. *Tit.* 24. *§.* 2. *n.* 51. 52. *& seqq.* 18

Quæritur IV. Quæ spectato Jure communi sint pœnæ Clericorum, in suis Beneficiis debite non residentium, & quomodo contra eos sit procedendum? Resp. I. Districtius imprimis est prohibitum in Concilio Lateranensi, sub Alexandro III. celebrato, ac relato in *cap. Quia nonnulli* 3. *h. t.* ne cuipiam diversæ Dignitates Ecclesiasticæ, aut plures Ecclesiæ Parochiales conferantur: *Quod si aliter factum fuerit, & qui acceperit, quod contra Sacros Ordines accepit, amittat: & qui dederit, largiendi potestate privetur.* Ita textus expressus *in d. cap. Quia nonnulli* 3. *h. t.* Quamquam hæc pœna non fuerit latæ sententiæ pro tempore Concilii Lateranensis, celebrati sub Alexandro III. prout liquet ex ly, *privetur*, & notat Abbas *ibid. numer.* 4. Idque quoad dantem, seu conferentem, procedit etiamnum: adeo, ut non sit ipso jure privatus ea vice potestate conferendi, qui beneficium curatum, vel Dignitatem contulit non valenti residere personaliter, sed privandus: prout observat idem Abbas *numer.* 8. Verum quoad recipientem plura Beneficia, Capitulum istud postea fuit immutatum *capit. De multa* 28. *de præbend.* juncto Concilio Tridentino *sess.* 7. *cap. de refor.* atque ex professo dicetur *tit. seq. §.* 10. *n.* 180. *& seqq.* 19

Resp. II. Beneficiatii debito modo non residentes, imprimis per Superiorem sunt citandi, seu monendi ut resideant: & si præfixo tempore, juxta arbitrium Superioris: non redeant ad debitam residentiam, neque justam excusationem ostendant, proceditur contra eos appellatione remota. Ita communis, juxta expressos textus Juris. Et quidem prior pars constat ex *c. ex parte vestra* 8. *& cap. Inter quatuor* 10. *& cap. ult. h. t.* cum similibus. Qualiter autem hæc citatio debeat fieri, dicetur *conclu. seqq.* 20

21 Altera pars habetur *cap. Relatum 4. h. t.* ubi tales residere nolentes, dicuntur a suis Beneficiis *posse amoveri: Nisi forte de licentia suorum Prælatorum, vel studio litterarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra hujusmodi intentionem Decreti fuerit interjectum.* Ubi ponderandum ly, *Nec patrocinari debet eis appellationis diffugium &c.* Idque merito fuit statutum: nam contra claram Juris dispositionem non admittur appellatio *cap. Ad nostram 3. & cap. Consuluit. 29.* Juncta Glossa *fin. de Appellation.* Abbas *cit. cap. Relatum num. 3. h. t.* estque jam dictum supra *lib. 2. Tit. 28. de Appellationibus, §. 11. num. 308.* Atqui contra claram juris dispositionem fieret appellatio, si Clericus habens Beneficium curatum, vel etiam simplex; ex speciali tamen constitutione, fundatione, aut propria promissione requirens personalem residentiam, appellaret, ne teneatur in eo residere, simulque non posset aliam rationabilem causam excusantem allegare; ergo.

22 Resp. III. Citatio Beneficiarii non residentis, antequam contra eum per impositionem pœnarum, puta privationis Beneficii, possit procedi, debet fieri personaliter, quando scitur, ubi sit; ita videlicet, ut Episcopus privaturus Clericum Beneficio ob non residentiam, teneatur eum prius monere, ut resideat, vel citando ipsum in persona coram legitimis testibus per internuntium, vel per litteras compellendo eum ad residentiam sub pœna privationis, nisi intra terminum sibi præfixum, atque arbitrio Episcopi taxandum, in suo Beneficio resederit: sola autem citatio Edictalis non sufficiat, quando scitur ubi sit. Ita desumitur ex *cap. Ex parte vestra 8.* & notat Abbas *ibid. nu. 3.* & Barbosa *nu. 3. h. t.* Belletus *part. 2. disquisit. Clerical. §. 34. de pœnis clericor. n. 15.* Garzias *part. 3. de beneficiis cap. 2. n. 156.* Pirhing *h. t. n. 57.* Fagnanus *c. Ex tuæ n. 4. & 9. eod.* Ubi tamen istud *n. 31.* de facto limitandum censet in Parochia, aliisque Curatis inferioribus, quos post Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 1. de reform.* arbitratur, posse indistincte citari per Edictum, quamvis sciatur ubi sint, juxta dicenda inferius *§. 3. num. 61.*

23 Quod si vero ignoretur, ubi nam sit Clericus non residens, vel is iam longe, seu taliter absit, ut ad eum citatio personalis commode pervenire non valeat: tunc in Ecclesia, ubi Beneficium existit, debet publicari Edictum trinæ citationis, hoc est, per tria Edicta in loco Beneficii, seu Ecclesiæ successive facta: adeo, ut non sufficiat unica peremptoria *c. Ex tuæ 11.* ubi Abbas *nu. 1. & seqq.* & Barbosa *n. 3. h. t.* Garcias *par. 3. cap. 2. n. 155. & 156. & seqq.* allegans multiplicem Decisionem Rotæ in terminis. Belletus *loc. cit. num. 15.* subjungens, quod hujusmodi trinæ citationes non debeant nimis festinanter fieri. Post ultimam vero citationem debet expectari per sex menses, antequam deveniatur ad privationem: si vero Beneficiarius post lapsum sex mensium, ab ultima citatione Edictali numerandorum, non redierit, neque residere curaverit, tunc juxta Canonicas Sanctiones merito debet Beneficio privari, atque illud alteri conferri, *cit. c. Ex tuæ h. t.* Abbas, Barbosa, Garzias, Belletus *ubi supra*, & alii.

24 Cæterum loquendo de citatione personali, passim fatentur Doctores; sufficere unicam, nec requiri, ut illa solemniter publicetur, neque ulterius requiri, ut post eam tempus sex mensium expectetur, sed sufficere arbitrarium; adeo, ut Clericus illico possit privari Beneficio, si tempore juxta arbitrium Episcopi per citationem personalem determinato non redierit, neque resederit, Barbosa *part. 1. de Offic. Parochi cap. 8. n. 75.* Garzias *d. nu. 155. & seqq.* Belletus *cit. §. 34. n. 16.* Pirhing *h. t. nu. 51.* & alii. Quinimo Jo. Andreas *d. c. Ex parte vestra 8. nu. 4. h. t.* istud ampliat ad eum casum, quo Beneficiarius licentiam obtinuit abessendi ad certum tempus, simulque in datione licentiæ monitus fuit sub pœna privationis redire in termino: nam si ultra illud tempus abfuerit, privari potest, nisi justam causam alleget, *arg. c. ult. h. t.* Tunc enim dies interpellat pro homine, *c. Potuit de Locato.*

25 Quod si vero Beneficiarius, propter longiorem absentiam privatus Beneficio, postea redierit, justamque absentiæ suæ causam allegaverit, & probaverit, tunc is restituendus est, *arg. can. Præsentium 3. q. 1. & c. cum Bertoldus 18. d. Sentent. & re judic.* Pirhing *h. t. num. 51.* Qui proinde *num. 53.* inter alia notandum ait, quod Superior non debeat statim procedere ad privandum Beneficio, ac deponendum eum, qui abest, seu non residet; sed prudenter faciat, si etiam, postquam absens monitus est, ut redeat, adhuc expectet aliquandiu, donec clare appareat, quod contumaciter ac temerarie absit, vel quod Beneficium pro derelicto habeat, eique tacite renunciet, *arg. c. Qualiter 9. h. t.* Idipsum tradit Barbosa *c. Clericos 17.* seu *cap. ult. h. t.*, asserens, ideo Clericum non residentem ante omnia monendum esse personaliter ad residentiam, ut ita vere constet de delicto, & pateat, nullam ei competere excusationem.

Resp. IV. Etsi pœna ordinaria Clericorum non residentium sit privatio Beneficii, ut patet *capit. 2. & seqq. h. t.* junctis hactenus dictis; potest nihilominus Superior alio modo procedere contra Clericos non residentes, eosque compellere ad residendum, videlicet per censuras medicinales suspensionis, & excommunicationis, præmissa trina monitione infligendas, Ita textus *in c. Ex tuæ devotionis 11. §. Contra eos h. t.* ubi Abbas *num. 6.* hunc modum procedendi censet adhibendum contra eos Clericos, qui sunt utiles suæ Ecclesiæ, quamvis Glossa *ibid. vers. Ut ipsos* censeat, Capitulum istud loqui de Prælatis tantum. Verum Barbosa *in Collectan. ad cit. capit. num. 6.* post Manticam *decis. 67. num. 6.* dispositionem illius Decretalis generalius intelligens, inquit, in electione, sive arbitrio Episcopi relictum esse, an prius per suspensionem, atque excommunicationem, procedendum sit contra Clericum Beneficiatum contumaciter absentem, nec ne: adeo, ut si absque hisce præmissis censuris procedat Episcopus ad privationem beneficii, illa rite facta censeatur. 26

Notandum tamen, quod Pontifex in *cit. c. Ex tuæ devotionis §. Contra eos h. t.* subjungat, quod *si nec sic* (id est, per suspensionis, & excommunicationis sententiam) *eorum*, Beneficiariorum contumaciter absentium, *malitia poterit emolliri*, *eos* Superior *a spiritualium administratione removeat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis faciat provideri. Sed in eos degradationis sententiam non promulget, ut cum eis misericorditer (si expediat) facilius agi possit*, hæc ibi. Unde consequens est, in Beneficiarius debite non residentes posse quidem procedi, tum ad memoratas censuras Ecclesiasticas, tum ad privationem ipsorum Beneficiorum; non vero ad pœnam Degradationis. 27

Et hæc potissimum procedunt spectato Jure communi antiquo: nam per Sacrosanctam Synodum Tridentinam, quoad pœnas Episcoporum, & Parochorum, nec non Canonicorum debite non residentium nonnulla specialia fuerunt constituta, & disposita: de quibus sigillatim commodius agetur in tribus sequentibus paragraphis, Unde sit 28

§. II.

De residentia Episcoporum.

S U M M A R I U M.

29 *Residentia Episcoporum facienda est in loco, ubi est ipsius Ecclesia Cathedralis.*
30 *Episcopi, aliique Beneficiarii, præcepto residentiæ non satisfaciunt, etsi etiam munera sua peragant.*
31 *Residentia Episcoporum, in quo consistere debeat?*
32 *Quæ munera Episcopis, aliisque Curatis, Jure Divino, ac vi debitæ residentiæ incumbant?*
33 *Teneatur specialem pauperum, & miserabilium personarum curam habere juxta apertos Sacros Canones.*
34 *Episcopi possunt per singulos annos duobus, aut tribus mensibus abesse, & quomodo? Et n. seqq.*
35 *Possuntque tunc abesse sine alia Superioris approbatione.*
36 *Etiam causa relaxandi animum.*
37 *Non tamen trimestre unius anni, conjungendo cum trimestri sequentis anni, & cur?*
38 *Ultra tres menses non possunt Episcopi abesse, nisi ex legitimis causis &c.*

39 Et

39 *Et accedente approbatione Papæ, vel Metropolitani.*
40 *Quinimo defacto non amplius sufficit approbatio Metropolitani.*
41 *Propter munus tamen, vel officium Reipublicæ Episcopatibus annexum possunt iidem abesse sine alia approbatione Papæ &c. Et n. 33.*
42 *Causæ excusantes Episcopum a residentia corporali quæ? Et num. seqq.*
43 *Nomine* Christianæ charitatis, *quid intelligatur?*
44 Urgens necessitas *excusans Episcopum a residentia corporali, quæ?*
45 *Et quando revera ipsam excuset,*
46 Debita obedientia *excusat Episcopos a residentia corporali.*
Tempore Anni Sancti possunt Episcopi Romam peregrinari, quamdiu tunc abesse valeant? Ibid.
47 Evidens ecclesiæ utilitas, *atque*
48 Evidens Reipublicæ utilitas, *excusans Episcopum a residentia corporali, quando intervenire intelligatur.*
49 *Episcopi ratione servitiorum in Curia Regum &c. præstandorum, nequeunt discedere a suis Ecclesiis nisi obtenta prius in scriptis Papæ licentia.*
50 *Pœna Episcoporum non residentium, quæ? Et n. seqq.*
Episcopus non residens, prorata temporis absentia fructus Episcopatus non facit suos, ibid.
51 *Teneturque ipsos in Foro conscientiæ, & ante aliam sententiam Judicis restituere, & cur?*
Idque declaratur exemplo Beneficiarii non recitantis Horas Canonicas, ibid.
52 *Alia pœna Episcopi non residentis est, ut si debite monitus non resederit, privetur Episcopatu.*
Causæ Episcoporum, præsertim criminales graviores contra eos, defacto solum a Papa cognoscendæ, & terminandæ sunt, ibid.
53 *Unde defacto Episcopus non residens nequit privari Episcopatu, nisi authoritate, Papæ, ac servata forma Concilii Tridentini.*
54 *Pœna Concilii Tridentini* Sess. 6. cap. 1. de Reform. *contra Episcopos non residentes decreta, aggravata fuit per aliud Decretum ejusdem Concilii* Sess. 23. cap. 1. de Reform.
55 *Responsio aliorum Authorum pro concordia horum Decretorum Concilii refertur, ac rejicitur.*
56 *Aliæ pœnæ Episcopis non residentibus taxatæ Remissive.*

29 QUæritur I. Ubi, & qualiter Episcopi residere teneantur? Resp. I. Residentia Episcoporum facienda est in loco, ubi est ipsorum Ecclesia Cathedralis: ita desumitur ex *can. Placuit ut nemini 7. q. 1. & can. episcopus si de consecrat. dist. 3.* juncta Glossa *un. & can. episcopus autem dist.* 41. ac notat Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. episc. alleg. 53. num. 3.* post Marc. Antonium Genuensem *in Manual. Pastor. cap. 31. n. 6.* & Fagnanus *c. Qualiter n. 27. & 34. h. t. & c. Canonum statuta nu. 101. de Constitut.* asserens, quod Sacra Congregatio Concilli declaraverit, Episcopos teneri apud suam Cathedralem Ecclesiam residere; nec satis esse, ut in Diœcesi resideant: haud obstante, quod Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 2. vers. eosdem interim admonet. de Reform.* utatur verbo illo, *Admonet*: quia obligatio residendi juxta Cathedralem Ecclesiam consurgit ex dispositione antiquorum Canonum, quos Concilium non sustulit, sed solum moderabatur. Idipsum probatur a simili: quia pariter Abbas in suo Monasterio, Parochus in loco Ecclesiæ Parochialis, aliique Beneficiati in loco beneficii, ad obeunda rite munera sua residere tenentur. Accedit, quod Episcopus sit sponsus Ecclesiæ suæ, huicque vinculo spiritualis conjugii alligatus, *c. Quanto 3. & 4. Licet in tantum 4. de Translat. Episcop.* Atqui sponsum se non ostenderet, quin potius Ecclesiam viduatam relinqueret, nisi juxta eam resideret, cessantibus justis absentiæ causis; ergo.

30 Resp. II. Episcopi, aliique beneficiarii, precepto residentiæ non satisfaciunt ex eo, quod corporaliter presentes sint in loco beneficii nisi etiam munera ratione officii sibi incumbentia peragant. Ita certa, & communis; ac signanter tradit Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 43. n. 20.* & Garcias *part. 3. de Beneficiis, c. 2. n. 53.* citans Ugolinum *de Offic. Episc. cap. 4. §. 13. n. 1. & cap. 15. §. 3. n. 2. & 3.* & alios. Ratio est clara: quia verbum *Residere*, significat Ecclesiæ deservire, debet enim accipi cum effectu, *c. Relatum 4. h. t.* Alioquin parum esse residere, nisi cura haberetur de beneficio, præstando personaliter munia sibi incumbentia.

Per hoc tamen non negatur, quin Episcopus possit constituere Vicarium Generalem. Nam propter multitudinem negotiorum Episcopus, etsi diligentissimus sit, plerumque non sufficit ad omnia negotia se sola expedienda; simulque decet, ut sua onera partiatur cum aliis, *arg. c. Ut singula de Offic. Archipresbyt.* estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 28. de Officio Vicarii §. 3. n. 64. 65. & seqq.* Unde residentia Episcoporum non solum in assidua corporis præsentia, sed potius in mentis solicitudine, & charitatis studio consistere debet: solicite nimirum attendendo, simul & procurando, ut debita munia Pastoralia per universam Diœcesim rite peragantur, subditi doceantur vitia fugere, sectarique virtutes, extirpentur hæreses, corrigantur rei criminum, foveantur atque defendantur justi, Sacramentorum ministerium ovibus concreditis exhibeatur, atque in hunc finem, sive per se, sive per alios Diœcesis crebro visitetur, *arg. c. Si Episcopus 6. & c. cum Episcopus 7. de Offic. Ordinar. in 6.* Alioquin *non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor ignorat*; prout loquitur *reg. 10. Juris atque can. Sit rector. dist. 43.* & Concilium Trident. *Sess. 6. cap. 1. de reformat.* 31

Resp. III. Munera illa, quæ Episcopis, aliisque curam animarum habentibus ex præcepto Divino incumbunt, atque ab ipsis vi debitæ residentiæ præstari debent, potissimum sunt illla, quæ in Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 1. de Reform.* enumerantur, sequentibus verbis: videlicet, *Oves suas agnoscere; pro his Sacrificium offerre, verbique Divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere: pauperum, aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere &c.* Concordat *can. Sicut vir. §. Episcopum 7. quæst. 1. & can. Qui Episcopatum 8. quæst. 1. & can. Si quis vult, dist. 36.* cum similibus. Et quamvis defacto Episcopi, sive ob multitudinem negotiorum sive ob alia legitima impedimenta, verbi Divini prædicationem, Sacramentorumque administrationem (excepto Sacramento Confirmationis, & Ordinis) personaliter exercere rarius soleant, atque ad istud teste longæva consuetudine, quæ est optima legum interpres, regulariter non teneantur: nihilominus eisdem incumbit, personaliter esse solicitos atque vigiles, ut per deputatos viros qualificatos, ac præsertim per Parochos, idipsum debite præstetur: ita tamen, ut ipsimet Episcopi non intermittant personaliter pro ovibus suis Sacrificium offerre, easque bono exemplo instruere, atque specialem pauperum, & miserabilium personarum curam habere, juxta præscriptum Sacri Concilii Tridentini *loc. cit.* 32

Et hoc ultimum, præter Concilium Tridentinum specialissime ab Episcopo requirunt Sacri Canones antiqui. Sic quippe *can. 1. dist. 82.* habetur *Episcopus pauperibus, vel infirmis, qui, debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum, & vestitum (in quantum sibi possibile fuerit) largiatur.* Concordat *can. 1. & v. dist. 87.* ubi istud refunditur in Jus Divinum, juxta illud Isaiæ cap. 58. *Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.* Idque præsertim Episcopis, & Clericis Beneficiariis incumbere, vel ex eo patet quia ipsi vivunt de bonis Ecclesiæ: atqui *res Ecclesiæ vota esse Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*, textus est *in can. Quia juxta 16. q. 1.* cum similibus. Pulchre ad propositum S. Hyeronymus, relatus *can. Gloria Episcopi 12. q. 2.* sic loquitur: *Gloria Episcopi est, pauperum inopiæ providere; ignominia Sacerdotis est, propriis studere divitiis.* Et infra: *Amico quidpiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: Accepisse, quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, esse cautum* (expectando nimirum majorem necessitatem) *vel timidum* (timendo videlicet, ne sibi deficiat) *aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere; omnium prædonum crudelitatem superat.* 33

Jus Can. Auael. Reiff. Tom. III.

His accedunt dicta superius *Tit. 1. de Vita & honest. Cleric. §. 2. n. 60. & 61.*

34 Quæritur II. Utrum aliquando, & quanto tempore; liceat Episcopis abesse a sua Ecclesia? Resp. I. Etsi jure Divino, & sub peccato mortali, aliisque pœnis in progressu enumerandis, teneantur Episcopi residere: possunt nihilominus iidem per singulos annos duobus, aut ad summum tribus mensibus, conjunctim vel interpolatim, a suis Ecclesiis abesse: dummodo id fiat absque ullo gregis detrimento, simulque ipsi non absint tempore Adventus, quadragesimæ, aut in Festis solemnioribus, nisi episcopalia munia in sua Diœcesi eos alio trahant. Ita communis haberturque expresse decisum in Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 1. de Reform.* ubi post declaratam omnium Patriarcharum, Primatum, Metropolitanorum, atque Episcoporum obligationem residendi personaliter in suis Ecclesiis, subjungitur in hæc verba: *Quoniam autem, qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt; Sacrosancta Synodus vult, illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere, & haberi rationem ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento: quod an ita sit, abscedentium conscientiæ relinquit; quam sperat religiosam, & timoratam fore; cum Deo corda pateant, cujus opus non fraudulenter agere, suo periculo tenentur. Eosdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius temporis spatium, Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes item, & Corporis Christi diebus, quibus refici maxime, & in Domino gaudere Pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos alio vocent.* Hactenus Concilium.

35 Ex quibus verbis colligitur, posse Episcopum spatio duorum, vel trium mensium, abesse a sua Ecclesia sine alia Superioris approbatione; quia Jus ipsum hoc permittit, & approbat. Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 34. dubit. 29. n. 155.* Barbosa *in Collectan. ad cit. c. 1. sess. 23. n. 15.* Sanctarelus *var. resolut. lib. 1. quæst. 4. n. 5.* Fagnanus *c. Qualiter n. 38. & 39. h. t.* istud intelligens etiam de absentia Episcopi extra Diœcesin, eo quod Concilium Tridentinum *citat. sess. 23. cap. 1. V. Nec vero ea*, sub disjunctione loquatur, dicendo, Episcopus *obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel Diœcesi residentiam; nisi in casibus, & modis infrascriptis.* Nam inter hasce causas reperitur ibi etiam memorata brevitas temporis absentiæ duorum, vel trium mensium.

36 Colligitur ulterius, quod istud absentiæ tempus possit ab Episcopis adhiberi causa relaxandi animum; nam etiam hæc censetur æqua causa ad modicum tempus abessendi, ne Episcopus continuis laboribus, curis & solicitudinibus pastoralibus exhaustus, citius succumbat, sicque gregi sibi commisso uberius prodesse nequeat. Azorius *par. 2 lib. 7. cap. 4. n. 9.* Sanctarellus *cit. n. 5.* Barbosa, *ubi supra n. 16.* Dummodo istud fiat absque ullo commissi sibi gregis Dominici detrimento; quod an ita fiat, Concilium allegatum relinquit conscientiæ Episcopi discessuri.

37 Est tamen hic notandum conformiter Declarationi Sacræ Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quam refert Fagnanus *c. Qualiter n. 40. & seqq. h. t.* Quod non possit Episcopum absentiam trimestrem unius anni conjungere cum trimestri absentia sequentis anni: puta, quod pro hoc anno absit a sua Ecclesia mensibus Octobris, Novembris & Decembris, ac pro sequenti anno absit mensibus Januarii, Februarii & Martii. Nam imprimis hujusmodi semestris absentia includeret tempus Adventus, ac Nativitatis Domini, una cum Quadragesima, quo non licet Episcopis abesse a sua Cathedrali (nisi ob munia Episcopalia alibi peragenda) multo minus a Diœcesi; per textum Concilii Tridentini *num. 34.* relatum. Deinde in eo, qui abest continuo sex mensibus, non verificatur illa dictio, *Aliquantisper*, quo utitur idem textus sacri Concilii: imo tali absentia reputatur longa, & pœnis Ecclesiasticis punienda, juxta hoc ipsum Concilium Tridentinum *Sess. 6. cap. 1. de Reform.* Accedit, quod ex hujusmodi longa absentia Episcoporum magis relaxari possit nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, majusque damnum in spiritualibus, & temporalibus, inferri Ecclesiæ, non facile reparandum, ac alias fieri posset.

Resp. II. Præter memoratum tempus duorum, vel trium mensium, non possunt Episcopi a sua Ecclesia, vel Diœcesi abesse nisi ex legitimis causis; *quæst. seqq.* enumerandis: ita tamen, ut antea has suas absentiæ causas, *a Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel eo absente, Suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbans* his ipsis verbis decreverit Concilium Tridentinum *cit. Sess. 23. cap. 1. de Reformat.* Ea tamen addita limitatione: *Nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ officium, Episcopalibus adjunctum; cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit*, Ita Concilium Tridentinum *ibid.* 38

Et quidem prior pars, requirens approbationes Papæ, vel Metropolitanis, merito decreta fuit propter quorundam episcoporum temeritatem, qui olim (ut idem Concilium Tridentinum *Sess. 6. cap. 1. de Reform.* deploravit) propriæ salutis immemores, terrenaque Cœlestibus, ac Divinis humana præferentes, in diversis Curiis vagabuntur, aut in negotiorum temporalium solicitudine, Ovili derelicto, atque ovium suarum cura neglecta, se detinuerint occupatos. Unde, ne idem impostertum prætextu alicujus, legitimæ causæ passim contingeret, merito legitimitas allegatæ causæ antea per Papam, vel Metropolitanum, in scriptis approbanda censebatur. 39

Quinimo de facto, & spectata Constitutione 139. Urbani VIII. quæ incipit, *Sancta Synodus* habeturque *Tom. 4. Bull. Roman.*) non amplius videtur sufficere approbatio legitimitatis causæ absentiæ episcopi facta per Metropolitanum: nam Pontifex *ibid. §. 8. 9. & 10.* prohibet omnibus Episcopis, sub pœnis, & censuris eo ipso incurrendis, ne a suis ecclesiis discedant, nisi *obtenta prius a Nobis, & Romano Pontifice licentia.* Idque (ait Fagnanus *c. Qualiter n. 12. 13. & seqq. h. t.*) *optimo consilio* statutum fuit: quia episcopis prætextu causarum, in Concilio enumeratarum, & proxime allegandarum, difficile non fuisset, a Metropolitano licentia abscedendi extorquere, sicque Lex illa de residentia episcoporum foret ludibrio exposita. 40

Altera vero pars, hinc excipiens absentiam Episcopi propter aliquod munus, vel officium Reipublicæ episcopatibus annexum, inde merito statuta fuit: quia notorium est, ad tale episcopum teneri, vi sui officii, unde superfluum foret, aliam desuper licentiam, atque approbationem Papæ, vel Metropolitani, in scriptis dandam exigere, exemplum hujus refert Lessius *lib. 2. de justit. & jur. cap. 34. n. 156.* de episcopis illis qui ex vi officii sui in Belgio, & in Germania, debent interesse Comitiis Ordinum, in quibus ipsi primum locum tenent. Huc accedunt consecrationes ecclesiarum, visitationes Clericorum, & alia hujusmodi munia episcopalia, quibus ex officio tenetur episcopus satisfacere, ipsumque sæpius derepente vocant ad alia loca suæ Diœcesis; ac proinde non indigent speciali Papæ, vel Metropolitani approbatione, Verum occasione prioris partis datæ Conclusionis 41

42 Quæritur III. Quæ sint causæ legitimæ, excusantes episcopos, a residentia corporali? Resp. I. Præter modicitatem temporis absentiæ, juxta proxime dicta absque detrimento gregis Dominici peragendæ, quatuor generatim sunt causæ, ob quas episcopi corporaliter possunt abesse ab ecclesiis suis: videlicet, *Christiana Charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas*: dummodo *interea momentis discessuri, ita ovibus suis providendum, ut, quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant*; Ita textus expressus Concilii Tridentini *Sess. 23. cap. 1. de reform.* Unde declarando duntaxat breviter allegata absentiæ causas

Resp. II. Nomine *Christianæ Charitatis*, intelligitur proximorum utilitas. Et talis v. g. intervenit, quando aliqua alia ecclesia versatur in magno periculo hæresis, 43

& ta-

& talis Episcopi prædicatione posset eidem subveniri: item, si Episcopus abesse debeat ad pacem inter Magnates componendam, aut hujusmodi, dummodo istud fieri possit absque magno propriæ Ecclesiæ detrimento, atque interim suis ovibus ita Episcopus discessurus per Viros idoneos providere studeat, ut nullum damnum patiantur, juxta Concilium Tridentinum proxime relatum: alioquin enim ageret is contra charitatis ordinem, quo plus sibi, suisque, quam alteri tenetur. Toletus lib. 5. Summæ, c. 4. n. 3. Barbosa par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 53. n. 6. citans alios.

44 *Urgens necessitas* censetur adesse, quando Episcopus residendo grave periculum vitæ incurreret: puta, quia gravi morbo affectus est, atque indiget mutatione aeris, vel thermis; vel quia propter aliquam persecutionem Infidelium, aut populi furorem declinandum, sive infesti Principis insidias effugiendas, non nihil discedendum est, quod ipsum comprobatur exemplo Salvatoris, qui abscondit se, & exivit de Templo, quando Judæi lapides tulerunt, ut jacerent in eum, *Joan. cap.* 8. Item exemplo S. Athanasii Episcopi Alexandrini, & S. Thomæ Canthuariensis, Sanctique Bennonis Misnensis Episcopi, ac plurium aliorum, tempore persecutionis contra, eorum personam excitatæ, provide ac licite aufugientium, suamque Ecclesiam ad tempus deserentium, ut eidem: aliorum curæ ad interim commissæ, impostetum magis prodesse valerent.

45 Atque istud duntaxat procedit, quando Episcopi præsentia corporalis, vel ob communem subditorum malitiam, vel ob odium Tyrannorum erga ipsum conceptum, ovibus concreditis amplius prodesse non potest, quin potius Tyrannorum iram amplius erga ipsas exacerbaret: juxta quod D. Augustinus *Ps* 54. relatus *can. Adversitas §. Hoc tunc 7. q. 1.* inquit, quod Christus vitabat persequentes, ut occasionem iræ demeret & manebat in deteris orans. Vel quando persecutio oritur contra personam ipsius Episcopi, non vero contra Ecclesiam; vel oves suæ curæ concreditas: alioquin enim fugere ad instar Mercenarii Episcopus non posset, sed veluti bonus Pastor lupo venienti fortiter resistere, atque animam suam pro ovibus suis opponere teneretur, *Joan. c. 10. & can. Suggestum, & c. Sciscitaris 7. q. 1.* Pulchre ad propositum habetur *cit. c. Adversitas, §. Hoc tunc 7. q. 1.* ubi dicitur, „ Hoc tunc servandum intelligitur (nempe, „ quod tempore persecutionis non fugiat episcopus) quan„ do inter subditos aliqui inveniuntur, quibus Prælatorum „ vita proficiat; quando nec specialiter prælatus quæritur, „ nec per alios tuta potest esse Ecclesiæ salus; ne si dese„ rere incipiat, quibus prodesse potest, dicatur de eo, „ Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non „ sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & deserit „ oves, & fugit. Cum vero specialiter quæritur, fu„ giat exemplo Christi, quia a facie Herodis fugit in Æ„ gyptum: fugiat exemplo Pauli, qui a fratribus per „ murum submissus est in sporta &c. „ Hæc ibi, plura & ad propositum valide accommodata, subjungendo.

46 *Debita obedientia* excusat etiam Episcopos a residentia corporali, quando quis eorum a Summo Pontifice accersitur ad tempus pro ministerio quopiam, ad bonum Ecclesiæ universalis, seu Reipublicæ Christianæ peragendo: ita tamen, ut expedito ministerio redeat ad propriam Ecclesiam. Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episc. allegat. 53. num. 10. & seqq.* inter alia docens, quod Episcopi tempore anni Sancti possint absque licentia speciali peregrinari Romam, Jubilæi adipiscendi gratia: quia Papa in Bulla Jubilæi Anni Sancti videtur omnibus Episcopis talem licentiam concedere. Huc pertinet obligatio Episcoporum visitandi Limina SS. Apostolorum Petri, & Pauli, in quem finem Urbanus VIII. in Bulla, *Sancta Synodus (quæ refertur Tom. 4 Bullarii Romani Constit. 139. dicti Pontificis) §. 12.* concessit Episcopis existentibus ultra Montes, vel Mare, ut possint abesse septem mensibus: & existentibus citra Montes, vel Mare, ut quatuor absint mensibus, dummodo eo tempore ad alios actus non divertant.

47 *Evidens Ecclesiæ utilitas* intervenire intelligitur, quando Episcopus abest ad defendendum jura Ecclesiæ suæ: quia tunc eidem inservire, sicque juris fictione residere censetur, *arg. c. Ex parte tua 13. §. 1.* Idem fit, quando abest in utilitatem Ecclesiæ universalis: ut, cum Concilium Generale, vel Provinciale celebratur, quamdiu istud durat. Azorius *par. 2. lib. 7. cap. 4. quæst. 4* Barbosa *cit. alleg. 5. n. 14* Toletus *lib. 3. cap. 4. n. 5. V. Quarta*, istud extendens ad causam, quo quis fungitur legatione in utilitatem ipsius Ecclesiæ, quæ non ita bene, nisi per Episcopum, fieri potest: & alii.

Tamen *evidens Reipublicæ utilitas* adesse dicitur, quando Episcopus in manifestam totius Regni, vel Reipublicæ, utilitatem temporalem abest; & quidem ex necessitate, sive quando aliter, quam per Episcopum, negotium Regni, aut Reipublicæ ita bene expediri nequit. Toletus, *ubi supra, vers. Tertia.* Barbosa *loc. cit. n. 15.* & alii. Sic Episcopus exigente evidenti Reipublicæ utilitate potest esse Legatus, sive Orator Principis sæcularis, *arg. can. Si Episcopus*, juxta Glossa *V. Regia, dist. 18. & cap. cum parati 19. de appellat.* Toletus *loc. cit.* istud intelligens, quando aliter quam per Episcopum nequit legatio expediri: alias non potest licite Episcopus abesse. Quinimo tales rigide perstringuntur a S. Concilio Tridentino *Sess. 6. cap. 1. de Reform.* illis verbis: „ Quia „ nonnulli, quod vehementer dolendum est, hoc tem„ pore reperiuntur, qui propriæ etiam salutis immemo„ res, terrenaque Cœlestibus ac Divinis humana præfe„ rentes, in diversis Curiis vagantur, aut in negotio„ rum temporalium solicitudine, Ovili derelicto, atque „ ovium sibi commissarum cura neglecta, sese tinent oc„ cupatos; placuit Sacrosanctæ Synodo, antiquos Cano„ nes, qui temporum, atque hominum injuria pene in „ desuetudinem abierunt, adversus non residentes pro„ mulgatos innovare &c. *Hæc Concilium.* 48

Unde notat Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 4. quæst. 6.* & Diana *part. 2. tract. 1. resol. 5. in fin.* Barbosa *d. alleg. 53. n. 17.* atque Garzias *part. 3. de Beneficiis cap. 2. n. 389.* quod Episcopi in Curia Regum, aut aliorum Principum sæcularium, fungentes officio Regii Præsidis, vel Consiliarii, aut Proregis, non eximantur a residentia suorum Episcopatuum, nec possint horum fructus percipere in absentia: nisi forsan sit defectus hominum, nec alii reperiantur satis idonei ad præstanda talia munia Reipublicæ: simulque accedat consensus Romani Pontificis, juxta Constitutionem 139. Urbani VIII. quæ incipit, *Sancta Synodus*, supra *n. 46.* jam citatam. Ibi quippe *§. 8. & 9.* Pontifex, sub gravissimis pœnis, prohibet omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis &c. ne a suis Ecclesiis discedant, *nisi obtenta prius Romani Pontificis pro tempore existentis per breve, seu Litteras missivas licentia.* Adeo, ut ab earum pœnarum incursu (subditur *§. 10.*) nullus se excusare possit, *prætextu, & ratione cujuscumque servitii, quomodolibet præstiti, & præstandi pro gerendis & tractandis negotiis quorumcumque Principum, etiam Imperatoris, & Regum, ac Rerumpublicarum, Regnorum ac Provinciarum, nec ratione cujuslibet jussionis, vel mandati eorum vel rarum, quandocunque facti, vel faciendi &c.* prout amplius in eadem Bulla continetur, & notat Fagnanus *in c. Qualiter n. 12. 13. ac seqq. h. t.* 49

Quæritur IV. Quæ sint pœnæ Episcoporum non residentium. Resp. I. Præter reatu culpæ mortalis, quem incurrit, Episcopus non residens, ut supra, pro rata temporis absentiæ fructus Episcopatus non facit suos: sed tenetur ipsos restituere Ecclesiæ vel pauperibus, & quidem ante omnem aliam sententiam Judicis. Textus est apertus in Concilio Tridentino *Sess. 23. c. 1. V. Si quis autem de Reform.* ubi loquendo cum primis de Episcopis, sic legitur statutum: „ Si quis autem (quod utinam nun„ quam eveniat) contra hujus Decreti dispositionem ab„ fuerit, statuit Sacrosancta Synodus, præter alias pœ„ nas adversus non residentes: sub Paulo III. impositas „ & innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem in„ currit; eum pro rata temporis absentiæ fructus suos „ non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declara„ tione non secuta, illos sibi detinere posse, sed teneri, „ aut ipso cessante per Superiorem Ecclesiasticum illos „ fabricæ Ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare; „ prohibita quacunque conventione, vel compositione „ quæ pro male perceptis appellatur, ex qua etiam præ„ dicti fructus in totum, aut pro parte ei remitterentur; „ non obstantibus quibuscunque privilegiis cuicunque „ loco, aut fabricæ concessis. Hæc ibi [illegible] 50

51 Ex quibus verbis patet, Episcopum ultra trimestre, ac cessante alia legitima causa absentem a sua Ecclesia, teneri etiam in foro conscientiæ, & ante aliam sententiam declaratoriam superioris Judicis, restituere fructus Episcopales: non minus, ac Clericus Beneficiarius ob omissionem recitationis Horarum Canonicarum, pro rata temporis, tenetur fructus sui Beneficii restituere. Siquidem tum Episcopus non residens, ut supra, tum Beneficiarius non recitans Horas Canonicas, per Leges Ecclesiasticas factus est inhabilis ad acquirendos ejusmodi fructus, eo quod Sacri Canones impediant acquisitionem fructuum Beneficialium, nisi ponatur conditio personalis residentiæ, aut recitationis Horarum Canonicarum. Unde & privatio fructuum Beneficialium, atque obligatio eosdem restituendi ante omnem sententiam Judicis, non est pœna proprie dicta, seu talis, qua quis privatur re sua, sibique jam acquisita; sed potius imponitur, ut conditio quædam, sive modus necessario observandus, nisi ponatur præfata residentia personalis, aut recitatio Horarum Canonicarum. Sicut in simili contingit, quando Testator relinquit cuipiam legatum sub conditione, sive onere, ut aliquid faciat, alias perdat Legatum. Navarrus *cap. 25. Manual. n. 118.* post Abbatem *c. Raynaldus num. 25. vers. in Glossa in vers. Adjiciens de Testament.* & alios. Concordant dicta superius *lib. 1. tit. 2. De Constitutionibus, §. 11. n. 226. & seq.* ac præsertim *n. 235.*

52 Resp. II. Alia pœna Episcopi non residentis est, ut si debite monitus ad Ecclesiam suam non redierit, neque Sacerdotali more resederit, privetur Episcopatu. Textus est *in can. Pervenit 7. q. 1. & c. Qualiter 9. h. t.* ubi specialiter sermo est de Episcopis non residentibus, atque idcirco sua Ecclesia privandis. Quamquam de facto, sive post Concilium Tridentinum *Sess. 13. c. 8. de Reform. & Sess. 24. cap. 5. de reform.* causæ Episcoporum, & præsertim causæ criminales graviores contra eos, quæ depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantum Summo Pontifice sint cognoscendæ, & terminandæ. Unde conformiter his, & aliis a memorato Concilio Oecumenico salubriter statutis.

53 Resp. III. De facto Episcopus non residens nequit privari suo Episcopatu, nisi authoritate Romani Pontificis, ac servatis iis, quæ in Concilio Tridentino *Sess. 6. de reform.* statuuntur in hæc verba: „ Si quis a Patriarchali, Primitiali, Metropolitana, seu Cathedrali Ecclesia, sibi quocunque titulo, causa, nomine, seu jure commissa, quacunque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat, legitimo Impedimento, seu justis & rationabilibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam diœcesin morando abfuerit; quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci per Superiorem Ecclesiasticum applicandorum, pœnam ipso jure incurrat. Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum, similiter applicandum, eo ipso amittat. Crescente vero contumacia, ut severiori Sacrorum Canonum censuræ subjiciatur, Metropolitanus Suffraganeos Episcopos absentes, Metropolitanum vero absentem Suffraganeus Episcopus antiquior residens, sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrenda, intra tres menses per litteras, seu nuncium Romano Pontifici denunciare teneatur; qui in ipsos absentes, prout cujusque major, aut minor contumacia exegerit, suæ Supremæ Sedis authoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de Pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire. „ Hactenus Concilium Tridentinum sub Paulo III. *c. sess. 6. cap. de ref.* sic statuens.

54 Cæterum, quia memoratum Decretum a nonnullis trahi poterat in sensus a Sacrosanctæ Synodi mente alienos, ac si nimirum Episcopis vigore illius Decreti quinque mensibus continuis abesse liceret: hinc idem Concilium *Sess. 23. cap. 1. de reform.* inhærendo eidem Decreto sub Paulo III. constituto, declaravit imprimis, quod Episcopi singulis annis possint abesse, duntaxat per duos, vel ad summum tres menses. Deinde, præter alias pœnas, sub Paulo III. impositas, & innovatas, decrevit citatum Concilium, quod Episcopus illegitime absens, pro rata temporis absentiæ fructus suos non faciat, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos retinere possit, juxta dicta *num. 50. & 51.* Et quia istud posset videri contradicere priori Decreto, quod habetur *cit. Sess. 6. cap. 1. de reform.* ubi Episcopus sex mensibus absens perdit duntaxat quartam partem fructuum unius anni, uti liquet ex verbis ipsius *num. praeced.* relatis: hinc pro concordia inquit Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 34. dubit. 29. n. 177.* quod per Concilium Trident. *sess. 23. cap. 1. de refor.* imponens obligationem restituendi omnes fructus pro rata temporis absentiæ, alia etiam declaratione non secuta, aggravata, seu aucta fuerit illa pœna, quam memoratum Concilium *cit. sess. 6. cap. 1. de reform.* sub Paulo III. statuerat de amittenda duntaxat quarta parte fructuum unius anni propter absentiam sex mensium.

Fatendum quidem, quod Castro Palao *tract. 13. de Beneficiis, disp. 3. punct. 3. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 74.* Engel *eod. n. 4.* aliquam aliam dent responsionem pro concordia citatorum duorum Decretorum Concilii Tridentini; dum asserant, quod Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 1. de reform.* loquatur de fructibus temporis illegitimæ absentiæ correspondentibus, idem vero Concilium *sess. 6. cap. 1. de reform.* sub Paulo III. celebrata, agat de restituenda quarta parte fructuum tempore factæ residentiæ legitime perceptorum. Verum hæc responsio est captu difficilis; quia enim, juxta relatum textum Concilii Tridentini *sess. 6. cap. 1. de Reform.* Episcopus sex mensibus illegitime absens, pœnam amissionis quartæ partis fructuum unius anni ipso jure incurrit; & si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum eo ipso amittit; quo modo ista hæc posterior pœna (idem servata proportione dicendum de priori) intelligi poterit de quarta parte fructuum, tempore factæ legitimæ residentiæ perceptorum, cum tamen Episcopus prioribus sex mensibus illegitime absens, & postea aliis sex mensibus perseverans in ejusmodi absentia, supponatur toto anno nunquam resedisse. Placet igitur inhærere responsioni per Lessium, ubi supra, datæ: nam novum non est, etiam in eadem Compilatione Juris, & absque ulla inde sequente antinomia, seu contrarietate Legum, reperiri diversas pœnas transgressoribus statutas, quarum priores, ob hominum malitiam minus proficientes, aggravantur per posteriores; *arg. can. 1. & seqq. dist. 29.* 55

Aliæ nonnullæ pœnæ episcopis non residentibus taxatæ, sicut & gratiæ, seu privilegia residentibus concessa, habentur in Constitutione 10. Pii V. quæ incipit, *De salute*, & constitutione 91. ejusmodi Pontificis, *In suprema*, quarum utraque refertur *Tom. 2. Bullarii Romani.* Item in Constitutione 139. Urbani VIII. *Sancta Synodus*; atque refertur *Tom. 4. ejusdem Bullarii Romani*; ubi si placet, videri poterunt: nam veluti longiores, consulto hic omittuntur. 56

§. III.

De Residentia Parochorum, aliorumque Curatorum.

S U M M A R I U M.

57 *Quidnam generatim circa residentiam Parochorum, aliorumque Curatorum inferiorum, & non residentium pœnas, statuerit Concilium Tridentinum?*

58 *Hi tenentur Jure Divino residere.*

Estque in eis strictior obligatio residentiæ, ac in canonicis. Ibid.

59 *Parochi, aliique Curati non residentes, præter peccatum mortale fructus pro rata temporis absentiæ non faciunt suos &c.*

60 61 62 *Per Decretum Concilii Tridentini dispositio Juris communis adversus Parochos non residentes, in multis est immutata; & in quibus.*

63 *An Parochi non residentes, sint compellendi ad residentiam juxta ordinem pœnarum in Concilio Tridentino enumeratarum, variant Doctores, & n. seqq.*

Affirmativa sententia refertur.

64 *Opposita sententia videtur tenenda.*

65 Sol-

65 *Solvitur notabilis instantia.*
66 *Parochus non residens, an sit ipso jure privatus beneficio.*
67 *De facto Parochi, aliique Curati inferiores, non possunt abesse per duos menses absque licentia Episcopi. Et n. seqq.*
68 *Et quidem in scriptis, gratisque concedenda.*
69 *Proponuntur rationes oppositæ sententiæ.*
70 71 72 & 73 *Atque respondetur ad eas.*
74 *Ad absentiam Parochi per bimestre non sufficit licentia petita, nisi etiam fuerit obtenta, & in scriptis data.*
75 *Nisi occurat causa gravis subito abscedendi, non patiens dilationem, & quid tunc agendum.*
Sola autem distantia ab Episcopo ad id non sufficit. Ib.
76 & 77 *Quanto tempore possit Parochus abesse de licentia Episcopi.*
78 *Potest Parochus ex causa, quæ sibi legitima videtur, abesse per unum vel alterum diem sine licentia Ordinarii, relicto interim idoneo Vicario.*
79 *Imo & per sex, aut septem dies, non vero per hebdomadam.*
80 *Idque confirmatur ex sententia S. Congr.*
81 *Sine ulla rationabili causa Parochus absens graviter peccat.*
82 *Parochus justa de causa absens, tenetur relinquere idoneum Vicarium.*
83 *Et quid, si absit duntaxat per unum, vel alterum diem non Festum.*
84 *Episcopus potest Parochis prohibere sub pœna pecuniaria, ne ultra biduum a propriis Ecclesiis absint sine sua licentia.*
85 *Parochi præcepto residentiæ personalis non satisfaciunt, qui existunt quidem in Parochiali, non tamen per se exercent munera Pastoralia, sed solummodo per Cappellanos.*
86 *Potest tamen Parochus unum, vel plures habere cooperatores, dummodo etiam ipse quid præstet &c.*
87 *Quod si nihil præstet, nisi per cooperatorem, peccat; sed non videtur teneri ad restitutionem fructuum, neque incidet in alias pœnas non residentium.*
88 *Ex quibus causis possit Parochus abesse, suæque Ecclesiæ deservire per Vicarium, & n. seqq.*
Generaliter loquendo, ut Clericus licite se absentet a beneficio, requiritur causa honesta, & licentia Episcopi. Ib.
Residentia Parochorum debet intelligi humano modo. Ib.
89 *Quæ causæ in specie excusent Parochum a residentia. Et n. seqq.*
90 *Christiana charitas, &*
91 *Urgens necessitas excusat Parochum a residentia personali, & quando.*
92 *Quomodo ob capitales inimicitias possit parochus abesse.*
93 *Quando debita obedientia excuset Parochum a residentia: Et n. seqq.*
94 *Episcopus non potest uti opera Parochi in visitatione, vel servitio suæ Ecclesiæ, nisi pro duobus mensibus.*
95 *Neque potest uti opera Curati pro Secretario, Vicario &c. ultra bimestre.*
96 *Evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas, quando excuset Parochum a residentia.*
97 *Dantur nonnulli alii casus, in quibus Ecclesia parochialis potest deservari per Vicarium, & n. seqq.*
Ut quando Ecclesia Parochialis est unita Monasterio. Capitulo &c. Ib.
98 *Vel quando Ecclesia Parochialis accessoria unita est Dignitati, vel præbendæ &c. & n. 100.*
99 & 100. *Secus; quando ex dispensatione Apostolica habet quis Ecclesiam Parochialem, & Canonicatum, vel Dignitatem simul; quia tenetur residere in Parochiali.*
101 *Quando quis habet duas Parochias, in qua debeat residere?*
102 *An propter pestem grassantem, vel hostilem incursum, excusetur Parochus a residentia personali? Et n. seqq.*
Refertur sententia affirmativa quorundam. Ib.
103 *Teneri Parochos tempore pestis (vel belli) residere, declaravit S. Congr. Concilii, & qualiter.*
104 *Et quomodo contra Parochos tunc absentes sit procedendum.*
105 *Cur Parochus possit discedere causa curandæ infirmitatis, & non tempore pestis, aut belli.*
106 *Cautelæ tempore Pestis a Parochis eorumque Vicariis observandæ.*

Quæritur I. Quidnam generatim circa residentiam Parochorum, aliorumque Curatorum inferiorum, & non residentium pœnas statuerit Concilium Tridentinum? Resp. I. Ista potissimum habentur dicto Concil. Tridentino *sess. 23. c. 1. §. Eadem omnino, de ref.* sequentibus verbis; *Eadem omnino* (quæ de residentia Episcoporum ibidem præmittebantur), „ etiam quoad culpam, „ amissionem fructuum, & pœnas de Curatis inferiori„ bus, & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod „ Ecclesiasticum, curam animarum habens, obtinent, „ Sacrosancta Synodus declarat, & decernit; ita tamen, „ ut quandocunque eos, causa prius per Episcopum cogni„ ta, & probata abesse contigerit, Vicarium idoneum, „ ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis „ assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam „ in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre „ tempus, nisi ex gravi causa non obtineant. Quod si per „ Edictum citati, etiam non personaliter, contumaces „ fuerint, liberum esse vult Ordinariis, per censuras Ec„ clesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fru„ ctuum; aliaque juris remedia etiam usque ad privatio„ nem compellere; nec executionem hanc, quolibet pri„ vilegio, licentia suspendi posse. *Hæc ibi.* 57

Ex quibus verbis infertur primo, quod Parochi, aliique Curati, Jure Divino teneantur residere; nam ipsum Pastorale officium exigit hoc in Parochis, cæterisque Curatis, sicut & in Episcopis, conformiter dictis supra §. 1. *num.* 10. & *seqq.* Unde consequens est, quod non omnes causæ, quæ excusant Canonicos a residentia personali, æque excusent obtinentes Beneficia curata: nam in his residentiæ obligatio oritur ex Jure Divino naturali, sicque est multo strictior & arctior præ illa, quæ ex solo Jure Ecclesiastico provenit. Fagnanus *c. Clericos n. 8. & 15. h. t.* & hinc possunt quidem abesse duo Canonici ob servitium Episcopi, *c. de cætero 7. h. t.* non tamen Parochi, aliique Curati, nisi ad duos duntaxat menses, juxta *n.* 94. & 95. 58

Infertur secundo, quod Parochi, aliique Curati non residentes, præter peccatum mortale, quod incurrunt, nisi modicitas temporis absentiæ eos excuset: uti limitat Fagnanus *c. Relatum n. 42. h. t.* pro rata temporis absentiæ fructus non faciant suos, ne eos tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, retinere valeant. Nam hoc ipsum statuit Concilium Tridentinum ibidem de Episcopis, quibus *quoad culpam, amissionem fructuum, & pœnas,* æquiparavit Curatos inferiores; uti liquet ex proxime relato textu Concilii: unde redeunt dicta superius *§. præc. n.* 50. & 51. 59

Resp. II. Per allegatum Decretum Concilii Tridentini *sess. 23. c. 1. de ref.* dispositio Juris communis adversus Parochos, aliosque Curatos non residentes, in multis fuit immutata, & alterata. Ita Fagnanus *c. ex tuæ n. 29. 30 & seqq. h. t.* idque probatur inductione. Imprimis enim Parochus non residens, de Jure communi non perdit fructus ipso jure. Abbas *c. 1. de Celebr. Missar. n. 8.* quamvis nonnulli contradixerint. Nunc autem Parochus, aliusque Curatus non residens, pro rata temporis absentiæ perdit fructus ipso jure, ut dictum *n. præc.* 60

Deinde spectato Jure communi, Beneficiarius non residens, si scitur, ubi sit, citari non potest per edictum, sed citari debet personaliter, *c. ex p. 8. h. t.* estque jam dictum supra *§. 1. n. 22.* At vero juxta Conc. Trid. potest citari *per Edictum, etiam non personaliter,* & si contumax fuerit privari beneficio, uti liquet ex verbis ejusdem Concilii *n.* 57. relatis. 61

Tertio, de Jure communi Beneficiarius non residens, si latitet, seu ignoretur ubi sit, citari debet tribus Edictis, ac post ultimum Edictum debet expectari per sex menses, antequam privetur beneficio, *cap. ex tuæ 11. h. t.* Nunc autem, hoc est, post Conc. Tridentinum, sufficit indistincte, quod Parochus, aliusque Curatus non residens, citetur unico edicto peremptorio, cum 62

com-

competenti termino ad redeundum: quo elapso statim privari poterit. Siquidem Concilium Tridentinum, ubi supra simpliciter dicit: *Si per edictum citati contumaces fuerint, liberum esse vult ordinariis etiam usque ad privationem compellere*. Fagnanus *loc. c. n. 20. & n. 32. & seqq.* nonnullas alias differentias inter Jus commune, & Concilium Tridentinum, quoad propositum subjungens.

63 Resp. II. Utrum Parochi, aliique Curati, qui sive personaliter, sive per editum citati, contumaciter adhuc abiunt, sint compellendi ad residentiam juxta ordinem pœnarum in Concilio Tridentino *cit. sess. 23. c. 1. §. Eadem omnino* enumeratarum, variant DD. Affirmat Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 53. n. 1. & 5.* citans decisionem Rotæ *in una Salamantina, die 5. Decemb. 1576. coram Card. Seraphino*, inter hujus impressas *dec. 27.* Idem tenet Ugolinus *de offic. Episc. c. 15. §. 4. n. 4.* ac videtur declarasse S. Congregatio Concilii, *die 6. Decemb. 1576.* dum asseruit, quod contra Parochos tempore pestis non residentes præmisso Edito, seu monitione, sit procedendum, prout Concilium mandat *sess. 23. c. 1. de reform.* Nempe prius per censuras, secundo per sequestrationem, & subtractionem fructuum; postea, si hæc remedia non prosunt, possit contra eos procedi per privationem: prout refert Fagnanus *c. Clericus num. 41. hoc tit.*

64 Oppositam sententiam, videlicet ad privationem Parochi ob non residentiam non esse necessarium, ut prius procedatur per alias pœnas, nempe per censuras Ecclesiasticas, & per sequestrationem ac subtractionem fructuum &c. tenet Garzias *p. 3. de benef. c. 2. n. 139.* Castro Palao *tr. 3. de benef. disp. 5. pun. 3. n. 10.* Flamin. Parisius *l. 2. de resignat. benef. c. 10. n. 61.* & Fagnanus *c. Ex tua, n. 8. h. t.* Qui istud desumunt ex verbis citati Concilii Tridentini, ponderando illa verba: *Liberum esse vult Ordinariis*: & consequenter Episcopus procedens contra Curatum non residentem, non arctatur præcise ad observandum ordinem illarum pœnarum.

65 Nec obstat Declaratio S. Congregationis *n. 63.* relata. Nam loquitur in casu speciali, seu de Parochis non residentibus tempore pestis, quia enim olim fuerat controversium inter Theologos & Canonistas, an eo tempore Parochi personaliter residere teneantur, de quo inferius *n. 102. & seqq.* noluit S. Congregatio, statim contra absentes procedi posse per privationem Beneficii, nisi prius aliæ pœnæ per ordinem præmitterentur. Verum extra illud tempus generaliter consulta eadem S. Congr. An sit arbitrium Episcopi, qua via, & quo remedio uti voluerit contra non residentes, nempe vel censuris, vel sequestratione & subtractione fructuum, vel privatione? Respondit, ita esse. Fagnanus *cit. cap. ex tua num. 88. hoc tit.*

66 Dices. Parochus non residens ipso jure est privatus Beneficio; ergo frustra hæc quæstio movetur, simulque frustra Concilium Tridentinum *l. c.* decrevit; liberum esse Episcopo talem privare. Antecedens patet ex *c. Extirpandæ, 30. §. Qui vero de præbend.* ponderando illa verba: *alioquin non residens, illa* (seu Ecclesia Parochiali) *se sciat authoritate hujus Decreti privatum libere aliis conferenda*. Resp. neg. conseq. Quia ut notat Garzias *cit. c. 2. n. 118.* & Castro Palao *ubi supra n. 9* pœna illa privationis ipso jure, forte per desuetudinem fuerat abrogata; sicque hodie videtur cessare: unde nunc standum est memorato Decreto Sacri Concilii Tridentini.

67 Quæritur II. Utrum Parochus, vel alius Curatus, possint abesse a sua Parochia cum vel sine licentia sui Episcopi, & quanto tempore? Resp. I. De facto Parochiani, vel alii Curati inferiores, v. g. Vicarii Parochialium, aut Coadjutores perpetui, non possunt abesse a suis Parochiis, seu beneficiis curatis per duos menses; nisi ex legitima causa, per Ordinarium loci approbata, & accedente hujus licentia; alioquin peccant mortaliter, simulque fructus pro rata temporis absentiæ non faciunt suos. Ita Barbosa *part. 3. de offi. & potest. Episc. allegat. 53. num. 63. & seqq.* Garzias *part. 2. de Beneficiis cap. 2. num. 19. & 23.* & Fagnanus *cap. Relatum, n. 32. h. t.* Qui duo posteriores referunt, Sacram Congregationem censuisse, quod Parochi non possint sic abesse per duos menses, imo nec per hebdomadam absque licentia Episcopi, quæ causa cognita, & in scriptis concedenda est. Eandem Conclusionem tenet Piasecius *part. 2. praxis Episcopal. cap. 3. artic. 3. num. 35.* Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 34. dubit. 29. n. 159.* & alii contra Navarrum *cap. 25. Manual. n. 121. V. Et quamvis*; ubi arbitratur, etiam post Concilium Tridentinum posse Parochum abesse duos menses absque licentia scripta, cum causa, quæ videtur ei justa: cujus sententiam probabilem censet Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 4. q. 10.* & Castro Palao *tr. 13. de beneficiis, disp. 5. punct. 5. n. 3.* cum nonnullis, quos citat.

Ratio Conclusionis desumitur; imprimis ex *can. Si quis in Clerico, 7. q. 1.* in quo Presbyter, si per tres hebdomadas ab Ecclesia sua deserit, triennio a communione suspenditur. Ubi Glossa *V. per tres*, istud intelligit, nisi absit de licentia superiorum. Confirmatur, atque probatur eadem conclusio, ex verbis Concilii Tridentini *n. 57.* relatis ibi: *Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant &c.* ponderando ly: *Discedendi licentiam in scriptis*. Nam hæc verba satis indicant, etiam pro primo bimestri Parochos non posse abesse sine licentia Episcopi. Idipsum declarasse Sacram Congregationem Concilii Tridentini *ad cit. cap. 1. sess. 23.* refert Garzias *dist. part. 3. cap. 2. num. 23.* Et aliam talem declarationem ejusdem refert idem Garzias *part. 9. de beneficiis, cap. 2. num. 295.* Nam cum Episcopus Abulensis, de anno 1593. dictam Sacram Congregationem inter alia consuluisset: *Secundum, An Parochi possint abesse duos menses absque Ordinarii licentia ex causa, quæ sibi videtur justa; ut tradit Navarrus in Manual. cap. 25. nu. 121.* Respondit. *Ad secundum de licentia parochorum, censuit Congregatio, eos minime abesse posse absque Amplitudinis tuæ* (sive Episcopi) *licentia*. Hæc ibi. 68

Dices cum Navarro, *ubi supra*. Ante Concilium Tridentinum poterat Parochus abesse per duos menses absque alia licentia, ex causa quæ sibi justa videbatur, *can. præsentium 7. q. 1.* ergo idem licebit post Tridentinum. Præsertim, cum verba hujus, *n. 57.* relata in utramque partem flecti possint: simulque a Jure antiquo non sit recedendum sine Jure novo expresso *l. præcipimus c. de appellationibus*. Accedit, quod Episcopus, qui magis residere tenetur, possit sine alia licentia per duos, vel tres menses abesse; ergo idem dicendum de Parocho. Probatur consequentia: tum a majoritate rationis. Tum quia Concilium Tridentinum *cit. cap. 1. Sess. 23.* generaliter fatetur, eos qui aliquantisper tantum absunt, puta per duos vel tres menses, non videri abesse, quia statim reversuri sunt. Tum tandem, quia idem Concilium *loc. cit. §. Eadem omnino*; decernit, dicta ibidem de Episcopis; pariter locum habere in Curatis inferioribus: 69

Ad has Navarri, & sequacium rationes, & imprimis ad priorem ipsarum, negatur Antecedens: nam istud non esse verum, pluribus juribus firmat Garzias *p. 3. de Benef. cap. 2. n. 22. & num. 96. ac 97.* Neque urget *canon. præsentium, 7. q. 1.* Quia huic opponitur alius Canon, videlicet *canon. si quis in Clero, ead. caus. 7. quæstion. 1.* juncto *capit. relatum, 4.* & Gloss. *verbo. prælatorum, h. t.* Accedit, quod Adeodatus, de quo fit mentio *in cit. can. præsentium*, per duos menses abfuerit de licentia Superioris: ut liquet ex illis verbis citati canonis: *Asserit namque, Adeodatus, a Quintiano fratre, & Coepiscopo nostro, in loco suo pro quibusdam de suis ordinandis negotiis relaxatum &c.* Ubi ponderandum ly, *relaxatum*: sicque canon ille potius urget pro conclusione, & non contra eam. Prout etiam notavit Gl. *fin. cit. can. si quis in Clero 7. q. 1.* asserens, idem esse in utroque relato Canone, quando Presbyter abest de licentia Superioris. 70

Ad alteram, nempe ad majoritatem rationis de Episcopo, negatur consequentia. Quidquid etiam sit de Antecedenti, seu quod Episcopus magis residere teneatur, quam Parochus (nam loquendo de residentia personali, ac spectato Jure communi, *tot tit. de offic. Vicarii*, Episcopus propter molem negotiorum potest, ac ordinarie tenetur habere Vicarium Generalem, per quem possit sua negotia melius expedire, non item Parochus) patet 71

ex

ex dictis supra *n.* 10. *& seq. & n.* 57. *&* 58. quod non solum Episcopus, verum etiam Parochus, aliusque Curatus, Jure Divino & naturali, atque vi sui officii Pastoralis obstrictus sit, in loco Beneficii residere. Accedit, quod Concilium Tridentinum, declarans obligationem Juris Divini & naturalis, Episcopo expresse concesserit absentiam duorum, vel trium mensium, per anni decursum: non item Curatis inferioribus. Istis enim per relatum *n.* 57. textum, etiam absentiam per bimestre, denegavit, non obtenta justis ex causis licentia Superioris, & substituto idoneo Vicario, per Episcopum approbando.

72 Neque urget, quod Concilium Tridentinum *c. Sess.* 24. *c.* 1. *§. quoniam autem de reform.* absentiam duorum, vel trium mensium reputet modicam. Resp. enim, hanc quidem reputari ibidem modicam respectu Episcopi; non autem respectu Parochi, ut clare patet ex *cit. cap.* 1, *§. Eadem omnino*. Siquidem pro diversitate status, & conditionis personarum, temperari regulas Sacrorum Canonum, textus est in *can.* 1. *dist.* 29. Quanta autem sit diversitas Dignitatis, status seu conditionis Episcoporum, mole negotiorum spiritualium totius Diœcesis gravatorum, atque idcirco, Jure ipso concedente, habentium proprium Vicarium Generalem, per quem junctis aliis Consiliariis in corporali absentia sua possint omnia necessaria commode expediri, & inter Parochum, cujus fides & industria personalis de Jure requiritur, ac præsertim in administratione Sacramentorum infirmitatis tempore parochianis necessaria est; quis non videt.

73 Ad ultimum patet ex verbis ejusdem Conc. *cit. n.* 57. relatis, quod parochi æquiparentur Episcopis *quoad culpam, amissionem fructuum, & pœnas*, nisi resederint; non vero quoad tempus licitæ absentiæ. Atque istud posterius verisimiliter contingit ex eo: quia præter diversitatem Dignitatis, seu status personarum, Sacrosancta Synodus Tridentina cognovit, plura ovium commissarum damna, vel pericula ex absentia parochi oriri posse, præcipue ob defectum legitimæ administrationis Sacramentorum, quam ex personali absentia Episcopi; idque ob rationes proxime dictas.

74 Resp. II. Adeo ad absentiam parochi, seu alterius Curati per bimestre, requiritur licentia Episcopi, ut non sufficiat, hanc ex rationabili causa fuisse petitam: nisi etiam fuerit obtenta, atque in scriptis data. Ita Abbas *c. Relatum n.* 5. & Fagnanus *ib. n.* 12. *&* 13. *h. t.* subjungens tamen, quod si Clerico postulanti prælatus renueret licentiam impertiri, possit haberi recursus ad Superiorem illius prælati, & subsistente rationabili causa, possit idem Superior compellere prælatum inferiorem ad eam licentiam concedendam; prout censuit Sacra Congregatio Concilii. Idipsum tradit Garcias *cit. p.* 3. *cap.* 2. *num.* 37. *& seq.* allegans Declarationem Sac. Congregationis Concilii, & Barbosa *cit. allegat.* 53. *nu.* 95. 96. *& seqq.* & alii. Ratio Conclusionis desumitur ex verbis Concilii Tridentini *cit. Sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* ibi; *Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam &c.* ac proinde non sufficit, licentiam illam duntaxat peti; sed oportet eam etiam concedi, & quidem in scriptis.

75 Limitatur tamen data Conclusio, nisi occurat causa gravis, & necessaria subito abscedendi, quæ tamen celeritatem requirit, ut non patiatur dilationem, sed sit periculum in mora petendi licentiam. Tunc enim Curatus, relicto idoneo Vicario, poterit discedere absque præhabita licentia Ordinarii: nam necessitas non habet legem, *c.* 4. *de reg. Jur.* Ita tamen, ut hujusmodi Curatus, quamprimum fieri poterit, teneatur certiorare Ordinarium de discessu, atque necessitate occurrente, ut is de causa cognoscat, detque licentiam, nisi in brevi sit reversurus, Abbas *c. relatum in* 6. & Fagnanus *ib. n.* 14. & 33. & 45. *h. t.* Garcias, *ubi supra n.* 34. citans alios. Sola autem distantia loci ab Episcopo, etiam cum necessitate discedendi, non excusat parochum, ut possit abesse a sua Ecclesia sine licentia in scriptis obtenta, nisi concurrat memorata necessitas moram non patiens. Fagnanus *loc. cit. nu.* 27. & 33. Garcias *cit. n.* 34. ubi refert Declarationem Sacræ Congregationis Concilii in terminis sic loquentem.

Etsi petas, quanto tempore possit parochus de licentia Episcopi abesse a sua parochia ex gravi causa? Respondet Navarrus *Consil.* 15. *n.* 2. *de Cleric. non resident.* ex justa causa posse sic parochum abesse, etiam ad multum tempus: ut facile (inquit) colligitur ex Concilio Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* juncto *cap. relatum hoc tit.* verum hæc sententia passim relinquitur ab Authoribus: uti videre est apud Garciam *loc. c. n.* 45. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancellar. Gloss.* 6. *numer.* 259. Zerolam *in Praxi Episcopal. part.* 5. *vers. Parochus §.* 6. & alios; quin etiam Apostilla *ad citat. Consil.* 55. *Navarri*, ex Declaratione Sacræ Congregationis, rejicit illam sententiam. 76

Alii itaque volunt, Episcopum causa cognita, & approbata, posse parochis dare licentiam abessendi a parochia ad duos, vel (gravi tamen de causa) tres menses Fagnanus *c. relatum n.* 21. *&* 29. *h. t.* Barbosa *p.* 1. *de offic. Parochi n.* 58. 59. *& seq.* Garcias *p.* 3. *de beneficiis c.* 2. *n.* 22. asserens, quod ad bimestre tempus absentiæ sufficiat quæcunque justa causa, veluti recreationis, aut visendi amicos, & hujusmodi; ultra bimestre autem requiratur gravis causa, & quæ talis Episcopi arbitrio reputetur, juxta Conc. Trid. *c. cit.* ibi: *Discedendi autem licentiam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.* Et quamvis idem Garcias *d. c.* 2. *n.* 43. referat quandam Declarationem Sacræ Congregationis Concilii, qua dicitur Episcopum posse pro visitatione uti parocho ad quatuor menses, constituto interim idoneo Vicario: tamen hanc ipsam Declarationem fuisse revocatam per aliam, quam allegat, censet ibidem Garcias *num.* 42. *&* 44. 77

Resp. III. Præmissis non obstantibus, potest parochus ex causa, quæ sibi legitima videtur, per unum, vel alterum diem, imo & per sex, aut septem dies abesse sine alia licentia Ordinarii: dummodo interim idoneum Vicarium ab Ordinario approbatum relinquat, neque obstet speciali constitutio Episcopi. Prior pars, loquens de uno, vel altero die, videtur certa: nam, ut inquit Castro Palao *tr.* 13. *de beneficiis disp.* 5. *punct.* 3. *n.* 2. universalis consuetudo istud declarat, quæ est optima legum interpres, *can. cum dilectus* 8. *de Consuetudin.* cum similibus. Nec immerito, nam qui paulisper tantum abest, non videtur abesse; uti fatetur Conc. Trid. *cit. sess.* 23. *c.* 1. *de ref.* unde in simili *brevi reversa uxor, nec divertisse videtur*, juxta textum expressum *l. quidquid in calore ff. de Regul. Jur.* 78

Altera pars, loquens de sex vel septem diebus est majoris difficultatis. Etsi enim Castro Palao *cit. n.* 2. & Barbosa *p.* 3. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 53. *n.* 106. citans Possevinum *de offic. Curati c.* 1. *n.* 13. *& seq.* doceat, parochum posse abesse ex causa, quæ sibi legitima videtur, etiam per hebdomadam, sive per octo dies, relicto tamen idoneo Vicario, absque alia licentia Ordinarii: nihilominus ut refert Garcias *p.* 3. *de beneficiis*. *cap.* 2. *num.* 25. & Fagnanus *cap. relatum num.* 32. *h. t.* Sacra Congregatio Concilii super *cap.* 1. *sess.* 23. *de ref.* inter alia declaravit quod parochus *nec possit per hebdomadam abesse, non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto Vicario idoneo, ab ipso Ordinario approbato*. Quia tamen hæc ipsa Declaratio excipit duntaxat integram hebdomadam, videtur oppositum sensisse de sex, vel septem diebus; *arg. leg. Qua situm §. Denique ff. de fundo instructo, & can. Nonne* 5. *de Præsumption.* cum similibus. Neque enim ex tam modica absentia parochi, constituentis interim idoneum Vicarium, morale aliquod concreditarum ovium, seu parochianorum, periculum oriri censetur. 79

Accedit, quod Sacra Congreg. interrogata per parochum Oriensem, an liceret sibi ab Ecclesia, sex, aut septem diebus, abesse causa invisendi suos parentes senes, & pauperes; Responderit, id licere: prout refert Fagnanus *cit. c. relatum, n.* 25. *&* 26. *h. t.* Nec obstat, quod idem Fagnanus *loc. cit.* dicat, Sacram Congregationem hac sua responsione solummodo declarasse, quod visitatio parentum senum, & pauperum, sit sufficiens causa, ob quam Episcopus possit parocho concedere licentiam discedendi ad sex, vel septem dies. Nam, cum nulla super justitia hujus causæ possit oriri, aut orta fuerit controversia (Filii quippe Jure naturali, & Divino, debent 80

paren-

parentibus reverentiam, & pietatem) verisimile non est, vel Parochum Caliensem desuper interrogante, vel Sac. Congregationem respondere voluisse ; sed solum, an id liceat Parocho, nimirum absque alia Episcopi licentia.

81 Additur tamen in data Conclusione, *ex causa, quæ sibi* (hoc est, Parocho absque alia Episcopi licentia, sicque sine hujus judicio super æquitate causæ, discessuro) *legitima videtur*. Nam sine ulla causa rationabili, ac mero vagandi animo, Parochus a suis ovibus sese absentans, graviter peccat ; cum faciat contra naturalem justitiam ; qua ipsemet ex suscepto officio tenetur ovium Christi sibi commissarum curam gerere, sicque residere : adeo, ut cessante alia justa causa, non sufficiat istud præstare per constitutum Vicarium, cum fuerit electa fides, atque industria personæ ipsius. Barbosa *citat. allegat.* 53. *n.* 186. *& part.* 1. *de Offic. Parochi* ; *c.* 8. *n.* 40. cum aliis.

82 Additur ulterius in Conclusione, *dummodo interim idoneum Vicarium &c.* Quia, ubi Parochus, vel alius Curatus abest justa de causa, sive cum licentia Superioris, sive absque ea per aliquot dies, semper tenetur relinquere idoneum Vicarium, seu Clericum substitutum, atque in suo Episcopatu admissum pro administratione Sacramentorum, qui interim pro se populo inserviat. Et decrevit Concilium Trident. *cit. cap.* 1. *sess.* 23. *§. Eadem omnino*, ibi : *Quandocumque eos abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant.* Barbosa *d. alleg.* 53. *n.* 106. Castro Palao *cit. punct.* 5. *n.* 2. & alii.

83 Fatendum quidem, non deesse Doctores istud limitantes, quando nullum subest morale periculum necessitatis substituendi aliquem Vicarium, puta, quia nullus est in Parochia infirmus. Nam quod tunc per unum, vel alterum diem non Festum, licite possit abesse Curatus nullo interim constituto Vicario, censet Castro Palao, *c. n.* 12. & Barbosa *d. alleg.* 53. *num.* 106. asserens, etiam per tres dies posse Curatum sic abesse. Verum hæc sententia, præsertim biduum, aut triduum talis absentiæ concedens, in praxi est difficilis, nec facile toleranda per Superiores ; eo quod ob millenos casus, quibus exposita est vita, salusque spiritualis Parochianorum, vix unquam cognita valeat hic & nunc nullum subesse morale periculum Parochianorum, etiamsi nullus in Parochia reperiatur actualiter infirmus. Unde idem Barbosa *part.* 1. *de Offic. Parochi*, *cap.* 8. *num.* 44. rigidus incedit, ubi talem parochi absentiam, nullo constituto Vicario, permittit quidem ad aliquot horas, sed illico subjungit, „ Abesse vero tota die, quando nullus infirmatur, raro in anno, nec laudo, nec vitupero : abesse autem per duos, vel tres dies nullo infirmante, & nulla alia causa justificante, habet valde de rationabili esse mortale, propter multa, quæ possunt eo tempore venire, maxime in villis ; ubi non est alius Sacerdos a parocho. Hæc ille, citans pro hac sententia Ludovicum de S. Joanne, *tit. de resident. n.* 8. & Possevinum *de offic. Curati, c.* 1. *n.* 4.

84 Deinde limitatur data Conclusio, quando adest Constitutio Episcopi, prohibens Parochis, ne ultra biduum sine sua licentia propriis Ecclesiis absint : tunc enim Parochi, etiam stante causa rationabili, & constituto idoneo Vicario, non possunt ultra biduum, & consequenter nec per hebdomadam abesse sine licentia Ordinarii. Et quidem, quod valeat Episcopus prohibere Parochis sub pœna pecuniaria arbitraria, quæ tamen dimidiam non excedat, ne ultra biduum a sua Ecclesia possint abesse, non vero sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, fuisse declaratum a Sacra Congregatione Concilii Trident. *sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* refert Garcias *cit. part.* 3. *de beneficiis cap.* 2. *n.* 23. & Barbosa *par.* 1. *de Offic. Parochi*, *cap.* 8. *n.* 44. allegans insuper Declarationem Sacræ Congregationis Concilii *in una Terracinen.* 11. *Februar.* 1628. *& in Monopolitana*, 26. *Decembr.* 1628.

85 Quæritur III. Utrum Parochi præcepto residentiæ personalis satisfaciant, fructusque faciant suos, qui resident quidem in Parochiali, non tamen per se exercent Officium Parochiale, sed solummodo per Capellanos, sive cooperatores suos ? Resp. I. Parochi nequaquam satisfaciunt residentiæ præcepto, suæque conscientiæ, qui licet in parochiali personaliter existant, nunquam tamen, aut ferme nunquam, cessante justo impedimento, Sacramentorum administrationem aliave munera Pastoralia per seipsos exercent : sed omnia ista relinquunt Capellanis, & cooperatoribus suis. Ita Barbosa *part.* 1. *de Offic. Parochi*, *capit.* 8. *num.* 41. allegans Possevinum *de offic. Curati*, *cap.* 1. *num.* 10. pluresque alios. Engel *hoc tit. num.* 15. Garcias *part.* 3. *de beneficiis*, *cap.* 2. *num.* 53. citans Congregationem Concilii, quæ *in nulla nullius*, 3. *Julii* 1595. censuit, cogendos esse Curatos ad subeunda per seipsos, & non per subditos ea munera, ad quæ tenentur &c. Accedit ratio : quia residere, est Ecclesiæ deservire per seipsum, *cap.* 3. *&* 4. *h. t.* estque uberius dictum supra *§.* 1. *num.* 3. *&* 5. Atqui istud non præstat Parochus, omnia munera Parochialia exercens duntaxat per suos Capellanos ; & consequenter cessante alio legitimo impedimento, peccat, neque satisfacit præcepto residentiæ, Eo præsertim, quia in Parochis censetur electa industria personæ ; sicque majorem erga ipsos confidentiam solent parochiani concipere, quam erga Capellanos, seu cooperatores suos, qui cum plerumque sint Sacerdotes minus practici, vel saltem inopes & egentes, minoris etiam existimationes esse solent. Unde in *cap. Exstirpandæ*, 30. *§. Qui vero de præbend.* notanter dicitur : *Qui vero parochialem habet Ecclesiam, non per Vicarium* (Capellanum, sive Cooperatorem) *sed per seipsum illi deserviat, in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit.*

Per hoc tamen non negatur, quin Parochus pro meliori curæ animarum, atque officiorum Parochialium executione, nec non, & aliquali sua quiete possit unum, vel plures cooperatores habere etiam relinquendo ipsi, aut ipsis, munera magis ardua ; veluti ire de nocte ad infirmos, peragere Divina officia in Ecclesiis filiabus distantibus, Confessiones multas audire, ac hujusmodi. Nam hoc ipsum probat recepta consuetudo, quæ est optima legum interpres ; imo subinde expostulat ipsa multitudo parochialium onerum, per solum Parochum non facile expediendorum. Dummodo tamen ejusmodi cooperatore Parochus discrete utatur, videlicet ut socio laboris, & non ut homine, qui solus portet onus diei & æstus : simulque ipsemet Parochus, cessante justo impedimento, aliqua etiam munia Pastoralia, præsertim principaliora, personaliter præstare non intermittat : atque, ubi is ob specialem quandoque erga eum conceptam confidentiam nominatim vocatur, & expectatur ; non recuset venire, curamque & Sacramenta per semetipsum administrare : nec non in majori v. g. copia confitentium, ad minus sese præsentem in Ecclesia exhibeat, ut Parochiani, si velint, possit ipsum eligere Sacramentorum administratorem, sive confessarium. Barbosa *d. part.* 1. *de Offic. Paroch. cap.* 8. *num.* 41. citans alios. 86

Resp. II. Et si Parochus in Parochia personaliter existens, seu munia parochialia solummodo exercens per suos Cappellanos & cooperatores cessante justo impedimento graviter peccet, ut dictum ; nihilominus non videtur is teneri ad restitutionem fructuum, neque incidit in alias pœnas non residentium. Ita Garcias *d. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 53. *V. Nihilominus* post Ugolinum *de Offic. Episcop. cap.* 15. *§.* 3. *au.* 3. ac ex parte favet Engel *hoc tit. num.* 16. contra Sylvestrum *V. Residentia*, *num.* 1. *&* 6. Joan. Sancium *in Selectis*, *disputat.* 47. & Jacobum de Grassis *in Decis. aur. lib.* 2. *cap.* 92. *num.* 57. Ratio Conclusionis est : quia hujusmodi Parochus residet corporaliter ; simulque constituendo, suisque sumptibus alendo idoneos Cappellanos seu cooperatores, curam gerit ut munia parochialia rite peragentur : ergo in toto rigore juris non potest dici abesse, & non residere ad effectum amissionis fructuum : haud obstante quod Officium suum, prout deberet, per semetipsum non exerceat, sicque suæ obligationi in Foro conscientiæ non satisfaciat. Probatur consequentia : tum quia pœnæ non sunt exasperandæ, sed potius restringendæ, *cap. Odia restringi*, 15. *c. In pœnis*, 49. *de reg. jur. in* 6. cum concordantiis. Tum quia in tali casu adhuc obtinetur finis præcepti, videlicet cura animarum, rectaque guber- 87

ber-

bernatio parochianorum; etsi non eo modo, quo deberet: unde licet talis parochus peccet, male officium suum peragendo; non tamen videtur amittere fructus ipso jure, cum illud quoad substantiam adhuc adimpleat.

88 Quæritur IV. Ex quibus causis possit parochus abesse, suæque Ecclesiæ deservire per Vicarium? Resp. I. Hujusmodi causas esse multiplices: adeo, ut Joannes de Selva *Tractatum Tom. 15, tract. de beneficio, quæst. 6.* viginti quinque earum enumeret. Et quidem generatim loquendo, quæcunque honesta causa, quæ Episcopi arbitrio justa reputatur, sufficit ad bimestre tempus absentiæ parochi cum licentia Episcopi & constituto interim idoneo Vicario. Ita Abbas *cap. Relatum, nu. 11 b. t.* & Jo: de Selva *cit. cap. 6. num. 37.* & alii, asserentes, ut Clericus licite se absentet a suo Beneficio, duo requiri, videlicet causam honestam, & licentiam Episcopi, sicque generatim quævis causa honesta, per Ordinarium approbata, censetur sufficiens. Garcias *part. 3. de beneficiis cap. 2. num. 22. & 97.* istud exemplificans in causa recreationis, & visitandi amicos, seu propinquos, & hujusmodi. Accedit ratio: quia residentia parochorum debet intelligi humano modo: neque enim quasi compeditus allegati, tenentur semper esse præsentes suæ Ecclesiæ, sed debet dari aliqua vacatio. Eo præsertim, quia qui parum abest, non censetur abesse, utpote brevi reversurus, juxta dicta superius *n. 2.*

89 Resp. II. Loquendo de ejusmodi causis in specie, principaliores causæ excusantes parochum ad tempus a residentia personali cum licentia Ordinarii, sunt illæ quatuor, quas Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1. de refor.* enumerat; videlicet, *Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas* atque (servata proportione) debent intelligi conformiter dictis supra *§. præced. n. 42. 43. & seqq.* Et quidem

90 *Christiana charitas* nonnunquam postulat parochum esse quando abesse ad juvandam aliam privatam Ecclesiam, vel ad dirimendas lites, aut sedanda odia: quæ inter quosdam suborta fuerint, & hujusmodi: dummodo ex tali sua absentia non oriatur notabile damnum in propria Ecclesia. Barbosa *p. 1. de Offic. Parochi, c. 8. n. 46.* Azorius *p. 2. lib. 7. cap. 4. quæst. 4.* Jo: de Selva *cit. q. 6. n. 9. & 13.* & alii.

91 *Urgens necessitas* excusat parochum a residentia personali, quando ad tempus abest ob morbum suum curandum; vel ad devitandas capitales inimicitias, contra ejus personam subortas; aut ob aliud vitæ, vel salutis sive libertatis periculum ad tempus declinandum, dummodo id fiat de licentia Episcopi, simulque constituto idoneo Vicario non immineat ex sua absentia detrimentum ovium suarum in spiritualibus: nam si istud subesset, ex nulla causa posset abesse, quia bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis *Joan. cap. 10.* Barbosa *loc. cit. n. 45.* cum aliis; & concordant dicta superius *§. præced. n. 44. & 45.*

92 Et quidem, quod attinet ad capitales inimicitias, posse Prælatum vel parochum abesse, patet ex *can. pastoralis 7. q. 1.* cum similibus. Circa quod tamen notandum cum Fagnano in *cap. Clericos, num. 25. & 26. hoc tit.* quod in tali casu Sacra Congregatio Concilii consueverit litteras dare ad Episcopum loci ut si veræ sint & graves inimicitiæ, & absque parochi culpa subortæ, licentiam huic det manendi in alio tutiori ac viciniori loco, sed durantibus duntaxat inimicitiis, dum tamen non ultra sex menses durent: interim vero constituat idoneum Vicarium, suasque partes interponat, ut parochus tuto residere possit. Quid si intra sex menses necdum sedatæ fuerint inimicitiæ, rescribit Episcopo, ut det illi sex mensium prorogationem, sed sine spe ulterioris prorogationis, postea enim, ut consulatur curæ animarum, inducendus est parochus ad resignandum, vel permutandum suum Beneficium *arg. capit. Ad supplicationem 9. de Renunciation.*

93 *Debita obedientia* excusat parochum a residentia, quando ipse abest, ut pareat mandato Papæ, vel ejus Legati; aut Episcopi, justum obsequium, aut debitum officium imperantis; quale esset, visitare Provinciam, vel Diœcesin, aut certam partem illius; vel eidem præsentialiter assistere in certo negotio, ac hujusmodi.

Verum circa hoc est sciendum, quod Episcopus non possit uti opera parochi in visitatione, vel alio servitio suæ Ecclesiæ, nisi pro tempore duorum mensium, a Concilio Trident. *sess. 23. c. 1. de ref.* permissorum; ac tunc idoneus Vicarius deputetur. Et ita a Sacra Congregatione super *cit. c. 1.* fuisse declaratum, refert Garzias *p. 3. de beneficiis c. 2. n. 40. & 42* Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 53. n. 86.* Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 6. n. 258.* allegans in terminis ipsam declarationem Jacob. Pignatellus *Consultat. Canonicar. Tom. 7. consult. 4. nu. 3. & 4.* & alii. 94

Insuper non potest Episcopus pro Cathedralis Ecclesiæ servitio, & item suo, aliquem ex Curatis suæ Diœcesis ab ipsorum Ecclesiis avocare, atque constituto in illis idoneo Vicario, ad certa negotia adhibere; neque potest uti opera ipsius Curati pro Secretario, vel Vicario, Visitatore, Fiscali, &c. Pignatellus *loc. cit.* Garzias, *ubi supra*, Barbosa *n. 85. & 86.* Gonzalez *d. n. 258.* referens Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Addit idem Gonzalez *ibid. nu. 265.* & Barbosa *nu. 87.* eandem Sacram Congregationem censuisse, quod *Inquisitoris officium exercens, a residentia Parochialis non excusatur.* Idem dicendum de similibus, quando parochus abest ultra duos menses a loco beneficii, de quo plura citati Authores. 95

Evidens tandem *Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas* excusat parochum a residentia, quando rite ac legitime citatus, accessit Synodum Generalem, vel provincialem, aut Diœcesanam; sicque, constituto interim idoneo Vicario, abest a sua parochia. Idemque dicendum; quando Curatus abest pro lite ecclesiæ suæ, vel pro obtinenda a Superiore reformatione in variis emergentibus. Barbosa *p. 1. de offic. parochi, c. 8. n. 49.* 96

Resp. III. Extra prædictas quatuor causas dantur nonnulli alii casus, in quibus, Jure sic disponente, ecclesiæ parochi potest deserviri per Vicarium. Sic imprimis fit, quando ecclesia parochialis est unita cuipiam Monasterio, Capitulo aliique pio Loco: quia tunc in ipsa constituendus est idoneus Vicarius cum congrua fructuum assignatione: ut *c. de Monachis, 12. h. t. & c. 1. eod. in 6.* juncto Conc. Trid. *sess. 7. c. 7. de ref.* 97

Deinde idipsum contingit, quando ecclesia parochialis accessorie unita est Dignitati, vel præbendæ Canonicali in ecclesia Cathedrali, vel collegiata. Tunc enim is, qui talem Dignitatem, vel Canonicatum habet, tenetur residere in Dignitate, vel Canonicatu; eique per se ipsum deservire: in parochiali vero ecclesia debet constitui Vicarius perpetuus. Textus est in *ca. Extirpandæ, 30. §. qui vero hoc tit.* addit ea ratione: *Cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire.* 98

Ubi tamen notandum, quod S. Pius V. in sua Constitutione 65. quæ incipit, *Cupientes pro nostri* (& habetur *Tom. 2. Bull. Rom.*) Motu proprio decreverit, ut quacunque dispensatione Apostolica habentes ecclesiam parochialem, & Canonicatum, aut Dignitatem, etiam post Pontificalem majorem, teneantur residere in ecclesia parochiali: *Cum prima* (inquit Pontifex) *& præcipua debeat esse cura animarum.* Ita tamen, quod sic residentes in ecclesiis parochialibus lucrentur fructus sui Canonicatus, vel Dignitatis, exceptis distributionibus quotidianis prout expresse habetur in citata Bulla S. Pii V. cujus etiam meminerunt Gonzalez *d. Gloss. 6. nu. 269. & seqq.* Garzias *c. p. 3. c. 2. n. 179. V. Septimo*, Fagnanus *c. Quia in tantum, nu. 25. de præbend.* & alii, quamquam hoc ipsum patiatur aliquam exceptionem quoad carentiam distributionum, juxta dicenda inferius §. 7. n. 209. 99

Verum hæc Bulla S. Pii V. non loquitur de ecclesiis parochialibus, quæ accessorie, ac in perpetuum unitæ sunt alicui Canonicatui, aut Dignitati; sed duntaxat de ecclesiis parochialibus, per se stantibus, quæ tamen ex dispensatione Apostolica obtinentur una cum Canonicatu, vel Dignitate quapiam. Alioquin enim ecclesia accessorie ac in perpetuum unita Dignitati, vel Canonicatui, induit quasi naturam hujus, & sortitur proprietates ipsius Dignitatis, seu Canonicatus simplicis, cui tanquam principali fuit accessorie unita; atque efficitur ipsius prædium. Et hoc respectu *in cit. §. qui vero h. t.* Dignitas, vel Canonicatus, censetur major ecclesia parochiali; atque juxta dictum paragraphum oportet residere in ecclesia 100

In-

Dignitatis, aut præbendæ, veluti in majori, constituto interim in Ecclesia Parochiali idoneo Vicario. Fagnanus *cap. Extirpandæ, citat. §. qui vera, num. 29. de præbend.* & alii.

101 Tertio id contingit, quando quis habet duas Parochias invicem perpetuo unitas æque principaliter, & non unam earum alteri unita accessorie: idemque dicendum, quando quis simul habet duas parochiales ecclesias ex legitima dispensatione Apostolica. Tunc enim hoc ipso, quod non possit replicari, seu se dividere in duos, serviet alteri Ecclesiæ per Vicarium, *arg. c. cap. Extirpandæ, 30. §. qui vero h. t.* Ita tamen, ut resideat in digniori, vel, si ambæ sint pares, adeo ut neutra sit dignior, vel principalior altera, possit residere in qua maluerit. Gonzalez *ad reg. 7. Cancellar. gloss. 6. nu.* 268. 269. Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episc. alleg.* 58. *n.* 82. Garaiaz *c. part. 3. cap. 2. numer.* 179. *vers. Decimasexta*, asserens Sacram Congregationem Concilii ita declarasse, atque rescripsisse Episcopo Abulensi, 15. *Martii*, 1575. ubi etiam universim viginti septem Declarationes ejusdem S. Congr. hoc facientes allegat.

102 Quæritur V. An propter pestem grassantem, vel hostilem incursum, excusetur parochus a residentia personali? Resp. I. Et si non pauci Doctores *ad urgentem necessitatem*, quæ excusat Curatum a residentia personali, reducant bellum, sive hostilem incursum, ac pestem sævientem, ut Azorius *part. 2. libr. 7. capit. 4. quæstion.* 4 Pirhing *hoc c. nu.* 23, & alii: nihilominus hæc doctrina sic universaliter tradita non subsistit, nisi benigne, ac modo sequenti intelligatur, juxta Declarationem Sacræ Congregationis, quam refert Fagnanus *in c. Clericos, n. 38. & seqq. h. t.*

103 Imprimis enim Sacra Congregatio Concilii Tridentini ad dubia, instante S. Carolo Borromæo, Archiepiscopo Mediolanensi, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinale proposita, 1596. *die* 11. *Octobr.* respondens declaravit, parochos tempore pestis teneri in parochialibus residere. Quod ipsum ob paritatem rationis intelligendum est de tempore belli, seu hostilis incursus; ne tempore tam periculoso destituantur Oves spirituali auxilio pastoris sui: contra illud Salvatoris, Joannis capit. 10. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Deinde eadem Congregatio censuit parochum teneri eodem tempore parochianis suis peste laborantibus ministrare duntaxat duo Sacramenta, nempe Baptismum, & Pœnitentiam, seu Confessionem; posse tamen ea ministrare vel per se, vel per alium (cæteroquin idoneum) ea potissimum ratione, ut parochus possit audire Confessiones sanorum qui alios eum reformidarent, si viderent ipsum accedere ad pestilentes, sicque nollent ipsi confiteri, veriti contagionem; utque etiam ipsemet parochus conservata sanitate officio hortandi, prædicandi, consolandique suos parochianos uberius, & plenius fungi valeat: Ita Fagnanus *cit. capit. Clericos, num. 38. & 39. hoc tit.* postea referens nonnullas alias Sacræ Congregationis Declarationes, & quidem approbatas a Sanctissimo, quæ omnes tendunt in idipsum, videlicet, parochos tempore pestis teneri residere; atque memorata Sacramenta omnino ministrare vel per se vel per alium idoneum Substitutum.

104 Insuper dicta Sacra Congregatio Concilii declaravit, parochos contumaces non ideo statim privandos esse suis beneficiis, quod tempore pestis absint a suis Ecclesiis, sed agendum prius bonis verbis, & piis cohortationibus, atque admonitionibus: ac postmodum præmisso Edicto, seu monitione, contra eos procedendum esse ficuti Concilium Tridentinum *sess. 23. capit. 1. de reform.* mandavit: videlicet, primo per censuras ecclesiasticas, secundo per sequestrationem, & subtractionem fructuum, ac tandem per alia Juris remedia, etiam usque ad privationem beneficii. Fagnanus *loc. cit. num.* 41. Adde dicta superius *a* 63. *&* 65.

105 Objicies autem contra priorem Declarationem Sacræ Congregationis. Potest parochus de licentia Episcopi, ac substituto idoneo Vicario, discedere a loco beneficii causa curandæ infirmitatis, pergendo, v. g. ad thermas &c. aut causa declinandarum capitalium inimicitiarum, juxta dicta *nu.* 91. *&* 92. Ergo eadem ratione poterit recedere tempore belli, aut pestis grassantis: ac alioquin sani fugerent parochos simulque parochi omnes brevi morerentur, aut ab hostibus occiderentur, cum magna jactura Reipublicæ Christianæ. Resp. neg. conseq. cum sua probatione. Quia exinde ad summum sequitur, quod parochus tempore pestis possit Sacramenta per alium ministrare hoc morbo laborantibus: non autem, quod possit a sua parochia recedere, atque a personali residentia excusetur, ob dicta *n.* 103. Neque urget adducta instantia de parocho infirmo, ad thermas v. g. discedente, vel capitales inimicitias declinante. Disparitas enim est inter casum, quo solius parochi vita periclitatur ob contractum morbum adhuc curabilem, vel ob capitales inimicitias ejus particulari personæ imminentes, & inter casum, quo omnibus parochianis communiter tale periculum imminet; ut tempore pestis, belli, ac hujusmodi. In priori enim casu bene potest parochus cum licentia Episcopi, & constituto idoneo Vicario recedere, quia ex suo discessu nullum, cum vita duntaxat sua privata periclitetur, simulque per constitutum Vicarium æque possit esse tuta salus parochianorum. Secus dicendum in altero casu, ubi commune periculum subest, atque parochus residens adhuc potest prodesse sanis, ipsusque exhortando, consolando, verbum Dei proponendo, ac Sacramenta administrando, in via mandatorum Divinorum corroborare. Adde dicta superius *§. præceden num.* 44. *&* 45.

Resp. II. Notandum tamen est parochis, atque constitutis ipsorum Vicariis, ut tempore pestis in administrandis Sacramentis caute se gerant, ne ex ipsorum præmatura morte plures aliis spirituale damnum patiantur. In quem finem plures regulæ, seu cautelæ, dari solent a Medicis, atque Theologis: uti sunt, ex præscripto Medici habere ad manum bona præservativa contra pestem: ægrotos non visitare jejuno stomacho; aut, si necessitas urgeat (nam morbus hic dilationem non patitur) apponere ad nares parum Theriacæ, aut strophiolum aceto tinctum, vel aliud hujusmodi præservativum. Salivam, utpote vehiculum malignitatis, apud tales infirmos non deglutire, sed semper expuere. Limonibus, aut eorum corticibus, ante accessum infirmorum vesci, quod esse saluberrimum remedium docuit experientia; aut alio tali præservativo cor contra venenatum aerem præmunire. Insuper excepturus Confessionem ægri peste laborantis, audiat eum a longe, & si fieri potest, curet, ut accedat ad fenestram, vel januam: sin minus, jubeat, ut in cubiculo decumbentis fiat fumus salutaris contra pestem, atque ægrotus vertat faciem ad alteram partam, tegumenta quoque lectuli non moveat, ne venenatus ejus halitus, aut aer e lectulo egrediens apprehendas. Confessarium, ipsumque pariter inficiat. Tacentur aliæ tales cautelæ, simulque modus in administratione Sacramentorum tunc observandus, de quo, præter propria Ritualia Diœcesana, videri poterit Layman *l. 5. tract. 6. c. 13. nu.* 4 Engel *h. t. n.* 19. Jo: Chapeaville *in Tractatu De necessitate & modo ministrandi Sacramenta tempore pestis.* 106

§. IV.

De Residentia Canonicorum, & Clericorum simplex Beneficium habentium.

SUMMARIUM.

107 *Canonici Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, tenentur residere, adeo, ut non possint ultra tres menses singulis annis abesse.*

108 *Nec satisfaciunt suæ obligationi, nisi cantent in Choro, cæteraque officia personaliter peragant.*

Notabilis admonitio Sancti Caroli Borromæi quoad hoc. Ibid.

109 *Rigor ille Juris Communis non ubique est usu receptus.*

110 *Valetque contraria consuetudo.*

De-

111 *De Jure communi teneantur Canonici omnibus Horis, singulisque diebus interesse, excepto trimestri.*
112 *Et an valeat contraria consuetudo?*
113 *Canonici possunt singulis annis per tres menses abesse, dummodo &c.*
Pro eo tamen tempore non lucrantur distributiones. Ib.
114 *Menses ejusmodi debent continere triginta dies, sive continuos, sive interpolatos.*
115 *Extra tamen Natale, & Pascha Domini, aliasque Solemnitates majores.*
116 *Ad absentiam trium mensium non requiritur allegatio causæ, vel petitio licentiæ.*
Possuntque Canonici tunc abesse etiam ex causa recreationis. Ibid.
117 *Dummodo non omnes Canonici simul absint. Et n. 114.*
118 *Potest Episcopus ob legitimam causam dare canonicis licentiam, ut abesse valeant quatuor mensibus.*
119 *Si per specialem Ecclesiarum constitutionem, aut consuetudinem, longius servitii tempus requiratur non est licitum Canonicis per tres menses abesse.*
120 *Alioquin non residentes constituto tempore, incidunt in pœnas Concilii Tridentini.*
121 *Et quid, si constitutio, vel consuetudo alicujus Ecclesiæ, requirit servitium totius anni?*
122 *Quæ sint causæ Canonicos excusantes a residentia personali.*
123 *Canonici ex justa causa absentes, non tenentur relinquere Substitutum.*
124 *Pœnæ Canonicorum non residentium, quæ? Et n. seq.*
125 *Canonicus illicite absens, non tenetur fructus restituere ante sententiam condemnatoriam Judicis et si secus sit in Episcopis, alisque Curatis.*
126 *Ad incurrendam a Canonico non residente pœnam privationis fructuum, non est opus prævia monitione, ut resident.*
127 *Fructus illi, quibus Canonici non residentes privantur, cui debeant applicari.*
128 *Hujusmodi pœnam non potest Episcopus remittere in totum: bene tamen ante sententiam minuere, vel augere.*
129 *Crescente contumacia, contra Canonicos non residentes procedendum est juxta Sacrorum Canonum constitutiones.*
130 *Unde hodie non possunt statim privari suis beneficiis, etsi intra terminum sibi præfixum non redierint: quid olim fuerit.*
131 *Sed expectandus est lapsus trium annorum, ac servandi gradus pœnarum a Concilio Tridentino præscripti. Et num. seq.*
132 *In quo consistant constitutiones Sacrorum Canonum, juxta quas contra Canonicos, contumaciter triennio absens, procedendum est.*
133 *Quid dicendum de residentia clericorum, simplex duntaxat beneficium habentium.*

107 QUæritur I. Qua ratione Canonici Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, residere teneantur? Resp. I. Omnes isti tenentur residere in Ecclesiis suis: adeo, ut non liceat ipsis ultra tres menses ab eisdem quolibet anno abesse: salvis tamen earum Ecclesiarum Constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt, sicque absentiam trium mensium non concedunt. Textus est in Concilio Trident. *Sess. 24. cap. 12. de reform. §. præterea*, ubi taliter statutum legitur: *Præterea obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis Dignitates, canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses, ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.* Hæc ibi: Concordant *can. conquerente 6. & c. pen. h. t. & c. extirpanda 39. §. Qui vero de præbend.* ubi satis indicatur, Canonicos esse adstrictos ad personalem residentiam.

108 Resp. II. Quantum est de rigore Juris communis Canonici, cæterique proxime enumerati, non satisfaciunt suæ obligationi exhibendo duntaxat suam præsentiam in Choro, nisi etiam cantent, cæteraque consueta officia juxta ordinatam alternationem personaliter peragant. Ita Barbosa *cap. 20. de canonicis num. 13.* referens Declarationem Sacræ Congregationis Concilii; *sub die 20. Aprilis* 1602. respondentis, eos teneri omnino psallere: alioquin obligationi suæ non satisfacere, Lugnanus *c. Licet nu. 89. de præbend.* asserens, articulo hoc diligenter discusso in Canonicis Basilicæ S. Petri de Urbe, ita declarasse S. Congregationem *die 12. Novembr.* 1592. Garcias *par. 3. de Beneficiis cap. 2. nu. 324. 325. & seq.* allegans plures ejusmodi Declarationes. Idque clare patet ex Concilio Tridentino *cit. sess. 24. cap. 12. §. Omnes vero de reform.* in hæc verba statuente; *Omnes vero Divina per se, & non per substitutam, compellantur obire officia, & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti adsistere, & inservire: atque in Choro, ad psallendum instituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare.* Unde Sanctus Carolus Borromæus *in Monitionibus ad Canonicos*, per Barbosam *part. 3. de offic. & potest. Episcop. allegat. 53. post nu. 181.* relatis, inter alia sic loquitur: „ Vos, qui in Cathe„ drali Ecclesia Dignitates obtinetis; Canonici item „ attente, studiose, rite, pie, religiose Divinas laudes „ concelebrate, & psallite Deo in conspectu Angelo„ rum, canentes in cordibus vestris Domino. In Choro „ nemo privatim, nemo tacite officium recitet: sed „ omnes pariter, quicunque adestis, senes cum junio„ ribus laudate nomen Domini in Psalmis, Hymnis, „ & Canticis. Hæc ille. Accedit ratio: quia *Residere* nihil aliud est, quam Ecclesiæ personaliter deservire in Divinis officiis, *cap. conquerente 6. h. t.* cum similibus; estque jam dictum supra *nu. 3. & 4.*

Additur tamen in Conclusione, *Quantum est de rigore juris communis*. Fatendum enim est, quod rigor iste Juris Canonici, Sacrique Concilii Tridentini, non ubique sit usu receptus, vel saltem non nihil contraria consuetudine temperatus. Nam alicubi solent quidem Canonici alternis vicibus, saltem in Festis principalioribus, Officiatorem agere, atque Episcopo solemniter celebranti assistere, & ministrare, vel etiam Antiphonarum initia canendo inchoare: reliqua vero constitutis Musicis; vel Capellanis suis, cantu prosequenda, seu peragenda relinquere, atque interim meditando, sive privatim Horas Canonicas, aliasve preces recitando, Choro decenter atque reverentialiter assistere, idque sic permittente longæva consuetudine, *arg. cap. ultim. de consuetud.* cum similibus. 109

Et quidem hujusmodi consuetudinem valere; censet Gavantus *tom. 2. de rubr. Missal. sect. 1. cap. 5. tit. 5. n. 4.* monens tamen Episcopos, ne fiat abusus, Azorius *part. 1. lib. 10. cap. 11. quæst. 5* Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 34. dubit. 33. n. 185.* Garcias *part. 3. de benef. cap. 2. n. 517. ac seq.* Sannig *h. t. cap. 4. n. 9.* Castro Palao *par. 2. disp. 3. punct. 3. nu. 5.* pluresque alii ab his citati: Accedit ratio: quia talis consuetudo non est contra Jus naturale, vel Divinum, sed contra Ecclesiasticum duntaxat; ergo subintrat dispositio *c. ult. de consuetud.* Eo præsertim, quia hujusmodi consuetudo non est contra rationem, nec continet turpidinem: quin potius videtur promovere decorem, atque splendorem Ecclesiarum, hac ratione varios habentium Ministros ad cultum Divinum deputatos, per quos etiam Divinum Officium magnificentius & suavius decantari solet cum Canonici sæpius voce, suavitate, vel peritia canendi careant. 110

Resp. III. De Jure communi tenentur ulterius Canonici omnibus Horis, singulisque diebus interesse, excepto trimestri proxime declarando. Ita Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episcop. alleg. 53. nu. 133.* Garcias *cit. cap. 2. nu. 324. 325. & seqq.* id desumens ex verbis Concilii Tridentini *d. sess. 24. cap. 12.* atque allegans multiplicem Declarationem Sacræ Congregationis Concilii, quarum una sic habet: *Interessentia, de qua in hoc Decreto, debet esse in omnibus diebus, & horis officiis Divinis interesse, & inservire, præterquam in tribus mensibus singulorum annorum, nisi Ecclesiæ constitutiones longius servitii tempus requirant.* Alia, & per Garciam *loc. cit. nu. 329.* post plures alios relata; sic ait: *Non valet Statutum, ut una hora, vel duabus interessentes lucrentur massam grossam, sive præbendam, amissis distributionibus quotidianis.* 111

Addit Theodosius Rubeus inter *disceptationes Forenses Stephani Gratiani, cap. 258. n. 20.* quem refert Barbosa *cit.* 112

cit *n.* 113. quod Canonici non possint privari aliqua consuetudine, quin teneantur omnibus septem Horis inservire. Verum Garcias *loc. cit. nu.* 380. asserit . istud non servari, nec esse receptum in Hispania, in cuius ecclesiis communiter lucri fit grossa, seu præbenda, residendo una Hora: quæ consuetudo videtur valere Cæsar de Graffis *Decis.* 116 *n.* 8. Et potest sustineri (inquit Garcias *cit. nu.* 330.) saltem dum per Superiorem, aut Capitulum non sit aliud ordinatum. Concordant dicta superius *n.* 109.

113 Quæritur II An, & qualiter liceat Canonicis per singulos annos trimestri abesse? Resp. I. Certum est, quod Canonici, juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* singulis annis per tres menses abesse valeant dummodo speciales Ecclesiarum constitutiones longius servitii tempus non requirant. Patet istud ex verbis ejusdem Concilii, *nu.* 107 relatis. Quamquam notent Doctores, quod Canonici licite quidem a sint tribus mensibus, non tamen pro eo tempore lucrentur distributiones quotidianas, sed solum fructus grossos, Gonzalez *ad reg.* 8 *Canc.* §. 7. *proœm. nu.* 172. allegans Declarationem Sacræ Congregationis 3. *Augusti*, 1586. Fagnanus *cap. Licet*, *nu.* 32 & 93 *de præbend.* allegans pariter Declarationem Sacræ Congregationis Concilii: & concordant dicenda inferius *nu* 175.

114 Resp. II. Hujusmodi mensis debet continere triginta dies, ac proinde tres menses constituunt nonaginta dies & quia Concilium Tridentinum absolute illos concedit, hinc dies illi possunt esse vel continui, vel interpolati, ita tamen, quod interpolati dies absentiæ non superent trimestre. Ita Garcias *cit. part.* 3. *c.* 2. *n.* 306 allegans Rotam *in una Salamantina Canonicatus*, 20. *Junii*, 1572. Barbosa *part.* 3. *de offic.* & *potest. Episc. alleg.* 53. *nu.* 120. Fagnanus *cap. Licet*, *nu.* 54 & 55. *de præbend.* allegans Declarationem Sacræ Congregationis, a Sanctissimo approbatam, sub hac tamen limitatione, videlicet: Ut non omnes Canonici possint abesse eodem tempore, ne Ecclesia destituatur debito servitio: ac proinde tantum illa quota Canonicorum simul abesse valeat, quæ videbitur arbitrio Episcopi, & Capituli. Siquidem Concilium non dedit pro absentia tres menses Capitulo, sed Canonicis: scilicet, singulis, per vices,

115 Addit Zerola *part.* 1. *praxis episcopal. verf. privatio*, §. *Tertium dubium*, *an omni tempore* &c. Garcias *c. par.* 3. *cap.* 2. *nu.* 317. Barbosa, *ubi supra*, *nu.* 119. allegans alios, quod Sacra Congregatio *Declarat* 153. te ponderecit, quod ejusmodi tres menses non debeant incurrere in Natale, aut Pascha Domini, vel alias tales maximas Solemnitates. Quod quidem æquissimum est, & idem Concilio Tridentino, *Sess.* 13. *cap.* 2. *de reform.* ita expresse admonenti Episcopos, conforme; quanquam & illud non ubique servari, ultro fateatur Garcias *loc. cit. nu.* 318.

116 Resp. III. Ad absentiam trium mensium, a Concilio Canonicis concessorum, non requiritur alia allegatio causæ, vel petitio licentiæ Superioris; dummodo non omnes Canonici simul absint. Ita Barbosa *cit. alleg.* 53. *nu* 118. Garcias *d. cap.* 2. *n* 314. & 341. allegans multiplicem Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Fagnanus *c. cap Licet*, *nu.* 52. *de Præbend.* pariter attestans. ita censuisse sacram Congregationem Nec immerito: quia . ubi non obstat specialis Ecclesiarum constitutio, aut consuetudo, ipsummet Ius commune, sive Concilium Tridentinum, tribuit Canonicis licentiam abessendi tribus mensibus, etiam ex causa recreationis: seu refocillationis animæ & corporis: quæ causa cum semper subesse dignoscatur, opus non est, hanc vel aliam allegare.

117 Addita vero. *dummodo non omnes Canonici simul absint*, Tum ne Ecclesia debito servitio destituatur, tum quia non Capitulo, sed Canonicis duntaxat, videlicet per vices, abesse licet; ut jam dictum *nu.* 114. Unde quia illa solum quota Canonicorum eodem tempore abesse potest, quæ videbitur arbitrio Episcopi, vel Capituli, merito Canonici discessuri apud Superiorem sese insinuant: quamvis remanentibus aliis, pro servitio Ecclesiæ sufficientibus, speciali licentia non indigeant, neque prohiberi possit.

118 Resp. IV. Potest Episcopus ob legitimam causam dare Canonici suis licentiam, ut abesse valeant quatuor mensibus. Ita Barbosa *loc. cit. n.* 123. asserens ita fuisse decisum. Garcias, *ubi supra nu.* 421. & 413. referens tales Declarationes. Fagnanus *d. c. Licet num.* 47. *de præbend.* ubi refert, quod Sanctissimus, die 7. Octobris, 1580 audita relatione Congregationis, impertitus sit facultatem Episcopo, ut possit singulis annis, si sibi justæ causæ dispensandi videbuntur; licentiam concedere Canonicis non residendi per alium mensem ultra tres: in eo tamen numero, qui Episcopo visus fuerit, ne cultus Divinus deseratur Hinc Archidiaconum ratione visitationis ei incumbentis posse abesse ultra tres menses: declaravit S. Congreg. Concilii, relata per Garciam *cit. part.* 3. *de beneficiis*, *cap.* 2. *n.* 332.

119 Resp. V. Quod si per specialem Ecclesiarum constitutionem, aut consuetudinem, longius servitii tempus requiratur, tunc non est licitum Canonicis, per tres menses abesse: adeo, ut si non resederint constituto tempore, incidant in pœnas, de quibus Concilium Trident. *d. Sess.* 24 *cap.* 12. loquitur. Prima pars est certa, & communis. Nam Concilium *cit. cap.* 12. non indulget Canonicis quarumcunque ecclesiarum absentiam trium mensium: quia non procedit concedendo; sed prohibendo, ut *non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses abesse* — Quinimo idipsum Concilium expresse præservat Constitutiones Ecclesiarum, quæ longius servitii tempus requirunt, ibi: *Salvis nihilominus earum ecclesiarum Constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt*. Unde notat Fagnanus *cit. cap. Licet nu.* 51. *de præbend.* quod Canonicis per constitutiones suarum ecclesiarum ad longius residentiæ tempus adstrictis, atque postulantibus ex gratia vacationem trium mensium, Sacra Congregatio suo tempore semper abnuerit.

120 Altera pars est Fagnani *loc. cit num* 58. & Barbosæ *d. alleg.* 53. *num* 146. & Garciæ *cit. cap.* 2. *num.* 144. allegantis Declarationem Sacræ Congregationis. Nam proposito dubio, An Canonici, qui majori servitio Ecclesiæ, quam novem mensium sunt astricti, subjaceant, si non resederint, eisdem pœnis, de quibus *in dict. cap.* 12. Sacra Congregatio censuit, subjacere.

121 Et hæc indubitate procedit, quando constitutiones, vel consuetudines Ecclesiarum requirunt longius servitii tempus citra totum annum; puta, decem vel undecim mensium. Quod si vero cujuspiam Ecclesiæ constitutio; aut consuetudo requirat servitium totius anni, tunc dubium oriri posset. Et quidem non esse tunc licitum Canonicis, abesse per tres menses, videntur convincere rationes pro prima parte Conclusionis *n.* 119. allatæ. Oppositum tamen, seu in tali casu locum habere absentiam trium mensium, censet Garcias *cit. part.* 3. *cap.* 2. *nu.* 311. & 312. istud probans ab eo: tum quia residentia totius anni nimis dura videtur, maxime spectata fragilitate humana. Tum quia ita Sacra Congregatio censuit *in una Astoricien.* his verbis: *Decretum Concilii cap* 12. *Sess* 24. *concedit Canonicis absentiam trium mensium, si constitutiones Ecclesiæ servitium totius anni requirunt*.

122 Quæritur III. Quæ sint causæ Canonicos a personali residentia excusantes, quæque pœnæ debito tempore non residentium? Resp. I. Præter licitam absentiam trium mensium, modo proxime declarato, causæ Canonicos excusantes a residentia (prævia tamen Ordinarii approbatione, ac licentia) generatim sunt, *Christiana charitas*, *urgens necessitas*, *debita obedientia*, *ac evidens Ecclesiæ*, *vel Reipublicæ utilitas*, & si quæ aliæ huc revocari possunt, juxta Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* estque jam dictum supra *n.* 43. & *seqq ac num.* 89 & *seqq.* Concordat *cap. un. h. t. in* 6. ubi Canonici non solum abesse, sed etiam distributionibus quotidianis gaudere sinuntur, *quos infirmitas*, *seu justa & rationabilis corporalis necessitas*, *evidens ecclesiæ utilitas excusat*; de quo tamen plura inferius §. 7. *num* 176. & *seqq.*

123 Solum nota, quod Canonici ex justa causa absentes, non teneantur relinquere substitutum, hac per hunc interim deservire, non obstante immemoriali consuetudine; prout a Sacra Congregatione Concilii declaratum

fuisse

fuisse, refert Garaias *d. p. 3. c. 2. n.* 197. Imo, ut inquit Fagnanus *cap. Nulla num. 73. de Concession. Præbend.* ita millies fuit resolutum. Siquidem Canonici solummodo tenentur per se deservire; atque uno, vel alteri eorum ob justam causam absente, sufficit Divina Officia in Ecclesia a cæteris Collegialibus rite persolvi: haud obstante, quod Parochi legitime absentes, propter curam animarum ipsis incumbentem, teneantur relinquere Vicarium. Et hæc. quantum ad primam partem propositæ quæstionis: nunc loquendo de altera.

124 Resp. II. Pœnæ obtinentium in Ecclesiis Cathedralibus: aut Collegiatis, Dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut Portionas, nec residentium, ut debent, enumerantur in Concilio Tridentino *sess. 24. cap.* 12. *§. Præterea de reform.*, sequentibus verbis: „ Alioquin „ primo anno privetur unusquisque (*non residens ut supra*) dimidia parte fructuum, quos ratione etiam „ præbendæ, ac residentiæ fecit suos. Quod si iterum „ eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fru„ ctibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente „ vero contumacia, contra eos, juxta Sacrorum Ca„ nonum constitutiones, procedatur. *Hæc ibi.*

125 Ex quibus verbis infertur primo, quod Canonicus illicite absens, qui ob absentiam in pœnam privationis fructuum incidit, non teneatur istos ante sententiam condemnatoriam Judicis restituere: ut patet ex verbo, *privetur*, quod non operatur ipso jure, sed per sententiam. Garzias *part. 3. de beneficiis, cap. 2. num.* 151. *&* 152. post Rotam *in causa Caurien. Fructuum, coram D. Orano* 10. *Aprilis* 1592. Barbosa *cap. 20. de Canonicis; num.* 22. citans alios. Quamvis secus sit dicendum de Episcopis, & Curatis inferioribus: hi enim, si debite non resideant, ipso jure tenentur restituere fructus pro rata temporis absentiæ, utpote quos non fecerunt suos: adeo, *ut nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi retinere possint*: prout expressis verbis decrevit Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 15. de Refor.* estque jam dictum supra *n.* 50. & 51. & 59.

226 Infertur secundo, quod ad prædictam pœnam privationis fructuum, a Canonico non residente incurrendam, non sit opus prævia monitio, ut resideat: prout satis desumitur ex allegatis verbis Concilii Tridentini, utpote nullam de præmittenda monitione mentionem facientibus; atque a Sacra Congregatione Concilii decisum fuisse, refert Garaias *c. c. 2. num.* 145. Eo tamen addito, ut Canonicus, qui ultra tres menses abfuit, ante impositionem dictæ pœnæ citandum sit ad allegandum, si forsan possit, quare non debeat puniri secundum istud Descretum Concilii.

127 Cæterum fructus illi, quibus Canonici non residentes privandi sunt, debent applicari in usum Ecclesiæ, & utilitatem, sive fabricam ipsius, quatenus indiget; alias alteri pio loco, arbitrio Ordinarii: prout decisum fuisse refert Garzias *d. c. 2. n.* 546. & 147.

128 Atque hujusmodi pœnam non potest Episcopus remittere in totum, cum non possit dispensare contra Generale Concilium: peccaretque Episcopus, si absque justa causa dissimularet Canonicum ultra tempus absentem punire. Navarrus *Consil. 3. de Cleric. non resident. num.* 1. *&* 2. Garaias sæpe *c. c. 2. num.* 149. & 151. Quamvis ante sententiam ex causa talem pœnam minuere, vel augere valeat, Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat.* 53. *num.* 151. Garaias, *ubi supra num.* 550. referens Declarationem Sacræ Congregationis, sequentibus verbis: „ Fructus præbendæ, in quibus Canonici absentes „ ultra tres menses mulctantur, sunt applicandi Ec„ clesiæ, ad utilitatem ipsius: potest tamen Episcopus „ hanc pœnam ante sententiam minuere, vel auge„ re, sed non in totum tollere. „ Et hactenus dicta procedunt in Dignitatibus, & Canonicis, primo aut secundo anno debite non residentibus; sicque privandis dimidia parte fructuum, aut omnibus fructibus unius anni: nunc loquendo de perseverantibus in tali negligentia residentiæ.

229 Resp. III. *Crescente vero contumacia* (sive, quando Canonici primo, & secundo anno debite non residentes, puniti sunt per privationem fructuum, ut supra) *contra eos, juxta Sacrorum Canonum constitutiones, procedatur.* Textus est in Concilium Tridentino *c. sess. 24. c. 12. de ref.*

Ex quibus verbis, infertur primo, quod Dignitates, vel Canonici, seu Portionarii Ecclesiarum Cathædralium, aut Collegiatarum, si non resideant debito modo, non possunt hodie statim privari suis Beneficiis: haud obstante, quod fuissent moniti residere. Siquidem Concilium Tridentinum *loc. cit.* expresse decrevit, ut debitu non residens primo anno, seu prima vice, privetur duntaxat dimidia parte fructuum; secundo autem anno idipsum faciens, privetur omnibus fructibus illius anni: ac postmodum crescente contumacia, sive contra tertio etiam anno residuere negligentem, *juxta Sacrorum Canonum constitutiones, procedatur*, videlicet, usque ad privationem Beneficii. Flaminius Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Beneficiorum quæst. 10. annot.* 63. Garzias *d. part. 3 cap. 2. num.* 140. citans alios; atque subjungens Declarationem Sacræ Congregationis Concilii, quæ ajebat: Redarguitur Episcopus, qui primo anno in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia non residentem privat. Fagnanus *c. Licet, num. 26. de præbend.* asserens, quod ita hodie correcta sit dispositio antiquorum Canonum, secundum quam Canonicus absens privari poterat Beneficio, si infra congruum terminum sibi præfixum, ad residentiam non rediisset; uti habetur *c. pervenit*, 28. *de Appellat. & c. Inter quatuor*, 10. *& cap. ult. h. t.* 130

Accedit Declaratio Sacræ Congregationis Concilii, quam idem Fagnanus *cit. num. 26. vers. Unde*, refert, videlicet (Cum Episcopus Tarentinus olim petiisset declarari a S. Congregatione Concilii, an recte processisset contra Subcantorem Canonicum Ecclesiæ suæ jam decem & octo menses absentem, cum ei comminatus fuisset pœnam privationis, si intra mensem non rediret? Sacra Congregatio declaravit. Concilium clare disposuisse, expectandum esse lapsum trium annorum, antequam ad privationem in totum procedatur: ut *in dict. cap. 12. sess. 24. vers. præterea obtinendus*. Nam in primo amittit non residens dimidiam, in secundo omnes fructus, in tertio privatur Titulo, & ita rescriptum fuit plurimis Episcopis. Hactenus Fagnanus. Unde quod necessario servandi sint memorati gradus pœnarum, a Concilio Tridentino *loc. cit.* præscripti, antequam deveniatur ad privationem; adeo, ut hec cæteroquin sit nulla: decisum fuisse in Rota Romana coram Illustr. Seraphino, in qua Salamantina de Petroso, die 15. Decembris, 1576. & in una Ori len. Canonicatus, 14. Martii, 1622. coram Rev. Navarro, inter alios refert Barbosa *p. 3. de Offic. & potest Episcop. Allegat.* 53. n. 547. 131

Resp. IV. Constitutiones Sacrorum Canonum, juxta quas contra obtinentes in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis Dignitates, Canonicatus, Præbendas aut Portiones, & contumaciter tertio anno non residentes, procedendum est etiam usque ad privationem, consistunt in sequentibus. Primo quidem, postquam privatio medietatis, aut omnium fructuum priorum duorum annorum præcessit, ut dictum; Canonicus ultra contumaciter absens, seu cessante legitimo impedimento non residens, si sciatur, ubi existit, debet personaliter moneri, seu citari; ut redeat in termino sibi arbitrio Episcopi præfigendo ad residendum; idque sub pœna privationis, nisi resipiscat, *c. Ex parte vestra*, 8. *& c. Clericos*, 17. *h. t.* Si vero ignoretur, ubi existit, tunc trinæ citationis Edictum, in valvis Ecclesiæ beneficii affigendum, publicari debet; atque post ultimum per sex menses expectari, *c. Ex tua* 11. *h. t.* Deinde tempora isto elapso, si Canonicus cessante justo impedimento, legitime allegato & probato, redire, atque residere contempserit, tunc *contra eum, juxta Sacrorum Canonum constitutiones procedendum est*; uti loquitur Concilium Tridentinum *dict. sess. 24. c. 12.* Ac proinde non amplius est privandus fructibus, sed beneficio, prout decisum refert Barbosa *cit. alleg.* 53. *num.* 146. Nisi forsan contra contumaciter absentem arbitretur Episcopus, utendum esse pœnis medicinalibus suspensionis, ac excommunicationis, antequam ad actualem privationem deveniatur, juxta *c. Ex tuæ*, 51. *§. Contra eos, h. t.* estque jam dictum supra §. 5. *n.* 26. 132

Quæritur IV. Quid dicendum de residentia Clericorum, simplex duntaxat beneficium habentium? Resp. breviter, circa horum residentiam non occurrere specia- 533

lem difficoltatem. Nam beneficia simplicia vel ex generali consuetudine Ecclesiæ universalis personalem residentiam non requirunt, sed sufficit; impleri Officia Divina, Missas, aliasque obligationes per constitutum Vicarium. Vel si eadem beneficia simplicia ex fundatione, dotatione, consuetudine, aut qualibet alia ratione, personalem requirunt residentiam; contra contumaciter non residentes procedendum erit conformiter *c. Conquerente, 6. & c. Inter quatuor*, 10. *& cap. ultim. h. t.* estque uberius dictum supra *§. 1. num. 20. ac seqq.* Siquidem de Clericis, simplex duntaxat beneficium obtinentibus, Concilium Tridentinum non reperitur aliquid speciale constituisse: sicque standum erit piæ Fundatorum intentioni, atque regulis ex Jure communi, vel generali Ecclesiæ universalis consuetudine desumptis. Vide etiam dicenda inferius *§. seq. num.* 160. & 161. quoad obligationem residendi ex Fundatione imposita, & longæva contraria consuetudine non observatam.

§. V.

Utrum Beneficiarii ratione Studiorum, vel ob servitium Episcopi, aut vi consuetudinis excusentur a residentia?

SUMMARIUM.

134 *Inter causas a residentia excusantes, communiter numeratur absentia studiorum causa; & cur?*

135 *Spectato Jure antiquo possunt Beneficiarii, etiam Curati, quinque annis abesse ratione Studii Theologiæ, vel Juris Canonici, & interim fructus percipere &c.*

Idemque dicendum de docentibus Theologiam, vel Jus Canonicum, quamdiu docuerint. Ibid.

136 *Tempus illud quinquennale postea extensum fuit ad septennium, accedente dispensatione Episcopi.*

137 *Ut Clerici beneficiarii studiorum causa sic possint abesse, plures requiruntur conditiones.*

138 *Ut beneficiarius studio vacaturus, non sit ultra triginta annos.*

139 *Atque accedat licentia Episcopi.*

140 *Et, si Parochus absit, interim constituatur idoneus Vicarius per Episcopum approbandus &c.*

141 *Sicque absens studeat in loco Studii Generalis; puta in universitate &c.*

141 *Simulque assumat Studium Theologicum, vel Canonicum.*

Et quid de studio Philosophico, vel Juris civilis, aut Grammaticæ? ibid.

143 *Hactenus dicta potissimum procedunt spectato jure antiquo.*

144 *De facto privilegium percipiendi fructus beneficiorum in absentia ratione Studii est sublatum quoad Ecclesias Parochiales.*

145 *Idque probatur. Et n. præc.*

146 *Solvitur instantia.*

147 *Refertur multiplex declaratio Sacræ Congregationis Concilii quoad hoc.*

148 *Secus dicendum de Canonicatibus, atque beneficiis sine cura animarum residentiam exigentibus, & n. 144.*

Quod non mutatur, quare stare prohibetur? *n.* 148.

139 *Duo Canonici in servitio Episcopi constituti, integre percipiunt fructus præbendarum in absentia, exceptis distributionibus quotidianis.*

Imo censentur esse præsentes: & quomodo? Ibid.

150 *Etiamsi nunquam accedant ad Ecclesiam, sed semper in Episcopi servitio occupati existant.*

Episcopus in Ecclesia est, & Ecclesia in Episcopo. Ibid.

151 *Solvitur instantia.*

Lex generalis posterior limitatur per priorem specialiter loquentem. Ibid.

152 *Duo illi Canonici, etiam inviti, compelli valent ab Episcopo ad sibi inserviendum, &c.*

153 *An illi duo Canonici, non solum possint esse de Ecclesia Cathedrali, sed etiam Collegiata? variant Doctores, Affirmativa sententia est probabilior, Jurique conformior Ibid. & n. seqq.*

154 & 155 *Solvuntur contraria.*

156 *Idemque dicendum de Clericis inferioribus, quando ex Canonicis non adsunt æque idonei ad servitium Episcopi exceptis tamen curatis.*

157 *Consuetudo contraria, an excuset a residentia in beneficiis? & n. seqq.*

Loquendo de beneficiis curatis, respondetur negative. Ibid. & n. seq.

158 *Consuetudo etiam immemorabilis, inserviendi per Vicarium in Beneficio curato, fructusque in absentia percipiendi, non valet.*

159 *Consuetudo temporis immemorabilis, an æquipolleat privilegio?*

160 *In beneficiis simplicibus valet consuetudo generalis excusans a residentia personali, nisi ex fundatione &c. oppositum habeatur.*

161 *Imo & data tali fundatione, potest per longævam consuetudinem obligatio residendi tolli.*

162 *Loquendo de dignitatibus non curatis, & Canonicatibus, valebit antiquitus consuetudo percipiendi fructus in absentia,*

163 *Hæc tamen consuetudo novissime per Concilium Tridentinum sublata fuit,*

Quamvis hoc ipsum non ubique fuerit usu receptum. Ibid.

Quæritur I. Utrum ratione Studiorum liceat Cleri- 134
cis abesse a suis beneficiis, atque interim horum fructibus gaudere? Resp. I. Inter causas legitime excusantes a residentia personali beneficiariorum, etiam curatorum, communiter Doctores connumerant absentiam Studiorum causa; juxta textum expressum *c. Relatum 4. h. t.* illis verbis: *Nisi forte de licentia suorum Prælatorum, vel studio litterarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse*: cum concordantiis in progressu allegandis. Et hæc quidem causa solet reduci ad quartam ex enumeratis a Concilio Tridentino *Sess. 23. c. 1. de ref.* quæ est *Evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas*. Siquidem totius Ecclesiæ universalis permaxime interest, ad sui regimen viros habere litteratos, *c. Cum ex eo, 34. de election. in 6.* Qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti; ac veluti stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire, *c. ult. de Magistris*.

Resp. II. Spectato Jure antiquo possunt beneficiarii, 135
etiam Curati; quinque annis abesse, ut in universitate quapiam Theologiæ, vel Juri Canonico studere valeant, proventus suorum beneficiorum interim (exceptis distributionibus quotidianis) integre percipiendo: quod ipsum est dicendum de docentibus Theologicam, aut canonicam facultatem, & quidem absque memorata temporis limitatio, sed quamdiu in Scholis docuerint. Ita habetur decisum in *cit. cap. ult. de Magistris*: ubi licet expressa mentio fiat solum de Theologia, idipsum tamen communiter Doctores extendunt ad Jus Canonicum, hujusque studium: nam sub Theologia etiam comprehendi Jus Canonicum, *arg. cap. Super specula* juncto Abbate *n. 7. Ne Clerici vel Monachi &c.* uberius jam dictum est supra *in Proœmio Lib. 1. §. 13. n.* 231.

Resp. III. Tempus istud quinquennale, beneficiariis 136
concessum pro studio Theologico (sive Canonico) postea Bonifacius VIII. relatus *c. Cum ex eo, 34. de elect. in 6.* extendit ad septennium, illis verbis: „ Præsenti constitutione sancimus, ut Episcopi, eorumque Superiores cum his, qui hujusmodi subjectas sibi Ecclesias „ obtinerent; vel obtinuerint in futurum, dispensare „ possint libere, ut usque ad septennium litterarum studio insistentes promoveri minime teneantur, nisi ad „ Ordinem Subdiaconatus duntaxat: ad quem infra prædictum annum recipiendum (ne, sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis, olim factum esse dignuscitur „ a statu recedere valeant Clericali) omnino astringi „ volumus, & nisi receperint, pœna contenta in dicto „ Concilio (*privationis ipso jure*) eo ipso percelli. „ Hæc Pontifex; subjuncta obligatione constituendi ad interim idoneum Vicarium, ex proventibus Ecclesiarum Parochialium congrue sustentandum. Ubi tamen Glos. *v. Septennium*, inter alia commendabile asserit, ut Episcopus a

prin-

principio non ſtatim det diſpenſative totum ſeptenninm; ſed experiatur, ſi Clerici ejuſmodi in ſtudiis pro ſperanda Eccleſiæ ntilitate proficiaut: & tunc vel det ulterius tempus, vel deneget.

137 Reſp. IV. Nihilominus, nt Clerici beneficiarii ſtudiorum cauſa poſſint abeſſe, atque excuſentur a reſidentia perſonali, plures requiruutur conditioues, quæ tum in allegatis Juribus continentur; tum per diverſas Declarationes Sacræ Congregationis Concilii, quas refert Garaia *p. 3 de beneficiis, c.* 2. a 80. & 81. Zerola *part.* 1. *praxis Epiſcopal. v. Studium* a.2. *ac ſeqq.* amplius manifeſtantur, atque patebaut inductione.

138 Primo ſiquidem requiritur, ut Clericus Beneficiarius, ſtudio vacaturus, uon ſit ultra triginta annos; niſi jam antea ſtudium incæpiſſet, & adhuc illud non abſolviſſet. Ita Sacra Congregatio apud Zerulam, & Garaiam, nbi ſupra, declarans; quod ſi quis eorum ſit ætatis annorum trigiuta, nulla facultas concedi debeat: ideoque etiam ętas ſit exprimenda, niſi jam ſtudia incæpiſſet, & ille uondum abſolviſſet. Accedit ratio: quia *cap. ult. de Magiſtris*, habetur, quod ad Theologiæ profeſſionis ſtudium non niſi *Docibiles deſtinentur*. Atqui tales ordinarie non cenſentur, qui aunorum triginta exiſtunt, neque ante hac ſtudia iucæperunt; ergo.

139 Secundo requiritur liceutia Epiſcopi, vel alterius Prelati, *c. Relatam*, juncta Gloſſa *v. Prælatoram*, & Abbare *num.* 1. & 5. Barboia *num.* 7. *ibid. h. t.* Concordat textus *cit. c. Cum ex eo*, 34. *de elect.* in 6. ac notat Pirhing *h. t. n.* 35. Nec immerito. Cum enim non niſi docibiles & habiles ad ſtudia ſint mittendi, *d. c. ult. de Magiſtris*. Superiorum erit prius examinare, num tales exiſtant ſtudere volentes, ac probatis taudem licentiam concedere. Concordat Concilium Tridentinum *Seſſ.* 23. *c.* 1. *v. Eadem omnino, de reform.* ubi prohibet, ne Parochi, aliive Curati abſint, niſi *cauſa prius per Epiſcopum cognita & probata*, ejuſque *liceatia in ſcriptis obtenta*. Atque ideo hodie uеceſſariam eſſe liceutiam Epiſcopi, in ſcriptis redactam, nt Beneficiarius ſtudiorum cauſa poſſit abeſſe: tenet etiam Zerola *cit. p.* 1. *verſ. Studium*, a. 1. & Garzias *d. p.* 3. *c.* 2. *n.* 74. 75. *& ſeqq. ac n.* 87. *& ſeqq.* citans plures alios; atque ſubjungens, ita declaraſſe Pium IV. in quadam Conſtitntione. Quidquid olim in contrarium docuerit Gloſſa *c. ult. v. de liceatia, ne Magiſtr.* & Navarrus *c.* 25. *Manual. n.* 121. cum nonnullis aliis.

140 Tertio requiritur, ut Parochus, vel alius Curatus abſit, interim couſtituatur idoneus Vicarius per Epiſcopum approbandus, atque de redditibus Eccleſiæ congrue ſuſtentandus: per textum expreſſum *cit. c. Cum ex eo, §. Porro, de electiion. in* 6. juncto Concilio Tridentino *Seſſ.* 23. *cap.* 1. *eadem omnino*. Secus dicendum quoad alios Beneficiarius, puta, Canonicos; nam hi ſtudiorum cauſa abſentes, non tenentur conſtiruere Vicarium, qui pro ipſis interim deſerviat Eccleſię, conſormiter dictis ſupra *n.* 123.

141 Quarto, nt taliter abſens ſtudeat in loco Studii Generalis, puta, in Uuiverſitate, vel Accademia, aut alio publico loco, per Principem, vel conſuetudinem immemorabilem, pro publico exercitio ſtudiorum deputato, nou autem in villa, vel Caſtello; ubi nullum eſt, aut minus competens ſtudiorum exercitium. Alioquin is non gauderet privilegio ſtudentium, juxta textum apertum in *c. Tuæ fraternitatis* 2. *h. t.*

142 Quinto requiritur, ut aſſumatur Stndium Theologicum, vel Canonicum, *c. ult. de Magiſtr.* Nam hæc duo Studia, vel maxime necaſſaria ſunt Eccleſię Dei, & Reipublicæ Chriſtianę, ſerviuntque ad cultum Divinum imediatius promovendum; quamvis *in c. Cum ex eo*, 33. *de elect. in* 6. nbi cum obtinentibus Parochialem Eccleſiam poteſt Epiſcopus diſpenſare uſque ad ſeptennium, etiamſi videatur conceſſum Studium Philoſophicum pro primo biennio, ant triennio, veluti prævium ad SS. Theologiam, vel Sacros Canones rite intelligendos. Imo Gloſſa *cit. c. Cum ex eo, v. Septennium. & v. Litterarum*, iſtud ampliat ad Jus Civile, atque Grammaticam; eo quod textus indiſtincte loquatur, *Litterarum ſtudio*; ac proinde videatur intelligendus generaliter. Verum quia citata Decretalis requirit diſpenſationem Epiſcopi, hęc quoad alia Studia dari nequibit, niſi ſubſiſtente ſpeciali, & legitima cauſa; alioquin enim diſpenſatio, contra Jus commune data ab inferiore, non valeret, ut aliunde notum.

143 Et hactenus dicta potiſſimum procedunt ſpectato Jure antiquo, ſive canonico, prout continetur in Quinque Decretalium Libris, juncto Sexto, Clementinis, atque Extravagantibus; unde *num.* 136. notanter additum fuit ly, *Spectato Jure antiquo*. Quidnam autem defacto, ſive poſt Oecumenicum Concilium Tridentinum ſit dicendum, reſtat breviter dicere: unde

144 Reſp. V. Defacto privilegium percipieudi fructus Beneficiorum in abſentia ratione Studii, eſt ſublatum quoad Eccleſias Parochiales; adeo, nt cum obtineutibus eas non amplius poſſiut ad ſeptennium Epiſcopi diſpenſare: ſecus dicendum de canonicatibus, atque Beneficiis ſine cura animarum reſidentiam exigentibus. Ita Garzias *par.* 3. *de beneficiis, can.* 2. *num.* 81. 83. & 85. *ac ſeqq.* allegans multiplicem Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Barboſa *c. Relatum*, a. 7. *h. t. & part.* 3. *de offic. & poteſt. Epiſc.* aa. 77. Pirhiug *h. t. n.* 36. Gonaalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 6. *n.* 250. *ac ſeq.* & alii. Quidquid quoad priorem partem in contrarium dicat Navarrus *cap.* 25. *Manual.* a. 118. cum nonnullis antiquioribus: eamque dubiam eſſe cenſeat Zerola *cit V. Studium §. Ad ſeptimum*.

145 Prior pars fundatur iu Concilio Tridentino, ac multiplici Declaratione ipſius. Siquidem dictum Concilium *Seſſ.* 23. *c.* 1. *§. Eadem omnino de reform.* decernit, ut curati inferiores non niſi cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata, abeſſe poſſiut; ſimulque diſcedendi liceutiam *ultra bimeſtre tempus, niſi ex gravi cauſa, non obtineant*. Unde facultas, olim Epiſcopis conceſſa, diſpenſandi ad ſeptennium ex cauſa ſtudiorum *cit. c. Cum ex eo, de elect. in* 6. videtur revocata: nam per poſterius Decretum Concilii Generalis, tollitur prius eidem directe contrarium, quamvis iſtud fuiſſet corpori Juris Canonici inſertum, nec idem expreſſe derogetur *arg. cap.* 1. *de Conſtitut. in* 6. Fagnanus *can. Nonnulli*, a. 31. & 42. *ac ſeqq de Reſcript.* iſtud confirmaus ex praxi, ac ſtylo Sacri Concilii Tridentini, eſtque jam dictum ſupra *Lib.* 1. *Tit.* 2. *De conſtit. n.* 523. & 524.

146 Nec obſtat ly, *Niſi ex gravi cauſa*, in relatis Concilii Trid. verbis contentum. Nam exiſtente gravi cauſa poteſt quidem Epiſcopus concedere Parochis abſentiam ultra bimeſtre, nempe ad tres menſes, juxta dicta ſuperius *n* 77. non vero ad quinque, vel ſeptem annos, prout olim fieri poterat ex cauſa ſtudiorum. Accedit, quod defacto juxta Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 18. *de ref.* Eccleſiæ Parochiales debeaut conferri per concurſum, ac proinde is, qui veluti magis idoneus Parochialem Eccleſiam per concurſum alios ſuperando conſecutus eſt, jam prius ita ſtuduiſſe præſupponatur.

147 Et hoc ipſum Sacra Congregatio Concilii declaravit, ſequentibus verbis: *Obtinentibus Parochiales Eccleſias poſt Concilium Tridentinum ſtudendi licentia, & in abſentia ſtudiorum cauſa fructus percipiendi, non datur.* Ita verbatim dictam Declarationem referunt Gonzalez *c. gloſſ.* 6. a. 251. & Garaias, *ubi ſupra, nu.* 84. Addit idem Garzias *num.* 81. ſex alias conſimiles Declarationes; earumque quarta ſic ſonat: „ Congregatio die 22. Februarii 1560. cenſuit, Parocho cauſa ſtudiorum non „ eſſe dandam licentiam, cum hodie per Concilium „ non admittantur, niſi qui per concurſum magis idonei „ fuerunt judicati. *Sexta vero ſic loquitur*, 8. Junii 1595. „ Congregatio Concilii cenſuit, non licere Parochis „ cauſa ſtudiorum a ſuis Parochialibus Eccleſiis poſt „ Concilium abeſſe, nec Epiſcopum licentias ad id concedere poſſe, eaſque ſi conceſſæ fuerint, nou ſuffragari. *Hæc ibi.*

148 Altera pars datæ Concluſionis, ſen quod *ſecus ſit dicendum de Canonicatibus &c.* ex profeſſo docetur a Garzia *l. c. n.* 85. Siquidem circa canonicatus, & alia Beneficia ſine cura animarum reſidentiam requirentia, nihil reperitur Jure novo Conc. Trid. quoad abſentiam ſtudiorum cauſa immutatum: inde ſubintrat illud vulgatum, & *l. Sancimus, C. de Teſtament.* contentum: *Quod non mutatur, quare ſtare prohibetur?* Juncta *l. Præcipimus, §. fin. C. de Appellation.* Accedunt diverſæ Declarationes

Sacræ Coogregationis desuper factæ, atque apud Garziam *loc. c.* videndæ. Quod intellige, oisi sursan alicubi par antiquam, ac legittme præscriptam consuetudinem, contrarium obtinuerit, ut *capit. ult. de consuetud.* cum similibus.

149 Quæritur II. An, & qualiter Canonici, aliique Clerici in servitiu Episcopi cunstituti excusentur a residentia? Resp. I. Episcopns potest uti opera, seu servitio duorum canonicorum, qui absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, integre percipiunt fructus Præbendarum in absentia, exceptis distributionibus quotidianis. Ita cummunis Doctorum; atque habetur clare decisum *cap. De cætero*, 7. illis verbis: *Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: Nisi forte sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi*. Concordat textus in *c. Ad audientiam*, 15. *h. t.* ubi hoc ipsum decrevit Pontifex, nun obstante Cunstitutione Ecclesiæ, juramento, & authoritate Sedis Apostolicæ confirmata, ut Canonici, qui nun resident, suarum priventur fructibus Præbendarum. *Cum* (inquit Papa, rescribens Episcupo Meldensi) *absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius Ecclesiæ servitio commorantur*. Ubi ly, *Sed præsentes*, verificatur per fictionem juris, seu loquendo de residentia ficta, juxta dicta *§. 1. n. 7.*

150 Porro hujusmodi duo Canonici, in Episcopi servitio constituti, excusantur a persunali residentia, fructibusque Præbendæ gaudent, etiamsi nunquam accedant Ecclesiam, sive churum, sed semper in Episcopi servitio occupati existant, ut puta, ipsum ad visitationem comitandu &c. Barbosa *Tr. de Canonicis & dignitat. c. 25. n. 5.* allegans Declarationem Sacræ Congregationis. Et sufficit, quod duo illi Canunici absint pro servitio Episcupi, quatenus Episcopus est, licet directe utilitatem Ecclesiæ nuo prosequantur, *arg. cit. c. De cætero*, ubi Fagnanus *n. 4. & 12. h. t.* Nam servitium Episcupi, quatenus Episcopus est, censetur quasi servitium Ecclesiæ, cui præsidet: si quidem *Episcopus in Ecclesia est, & Ecclesia in Episcopo*, pruut legitur *can. Scire debes*, 7. *q. 1.* Concordat *c. Ad audientiam*, 15. *h. t.* nun ubstante, quod a nunnullis in contrarium allegetur. Ibi quippe duu Canonici, qui antea *in tuo* (sive Episcopi) *servitio existentes* dicebantur, censentur in fine capituli, *pro tuo* (seu Episcopi) *& ipsius Ecclesiæ servitio commorantes*: ut proinde, qui est in servitio Episcopi, servire Ecclesiæ intelligatur, prout loquitur Glussa *fin. ibidem*, olim addite, quod ultra duus canonicus Episcopus in suo servitiu habere nun pussit, qui in absentia gaudeant fructibus Præbendæ. Fagnanus *cit. c. De cætero, n. 7. & 8.* Barbosa *d. c. 25 de Canonic. & dignit. n. 8.* allegans Declarationem S. Cungregationis, die 9. Septemb. 1628.

151 Objicies contra datam Conclusionem, majoris claritatis gratia. Citatis *c. De cætero*, & *c. ad audientiam*, *h. t.* derogatum fuit per Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 12. §. Præterea, de reform.* ubi canunicorum absentia ultias tres menses sub privatiune fructuum, aliisque pœnis gravioribus. est prohibita; ergo nihil exinde probatur, Resp. neg. anteced. Siquidem Lex generalis posterior limitatur, ac determinatur per priurem specialiter loquentem; puta, Concilium Trident. *loc. c.* generaliter loquens de canonicis, per *c. De cætero*, & *c. Ad audientiam*, *h. tit.* specialiter de canunicis in servitio Episcopi cunstitutis luquentia *arg. l. Non est novum*, & *seqq. ff. de legib.* juncta Reg. 34 Juris in 6. *Generi per speciem derogatur*, cum cuncurdantiis: atque amplius dictum est supra *Lib. 1, Tit. 2. de constitut onibus, §. 19 n. 496. & 497.* Et ita tenet, atque a Sacra Congregatione Concilii sæpius fuisse declaratum, asserit Garzias *part 3. de beneficiis, c 2. n 346. & 347.* Fagnanus *c. Licet. n. 71. & 106. de Præbend.* & Pirhing *h. t. n. 29.* cum aliis.

152 Addunt Doctores; quod illi duo canonici oon sulum possint, verum etiam inviti compelli valeant ab Episcopo, ad inserviendum ipsi in his, quæ respiciunt ipsius, & Ecclesiæ utilitatem. Glossa *c. Ad audientiam, v. Ut duo, h. t.* ibi: *Ultra duos non posset cogere &c.* ac notat Abbas *ibid. num. 3.* & Innocentius *c. De cætero*, & Fagnanus *ibid. n. 15. eod.* ac Jo: Gutierez *Canonic. quæst. lib. 3. c. 1. n. 149.* & alii. Unde causa absentiæ pro servitio Episcopi, ut Episcopi, non solum ex justa & probabili, verumetiam necessaria: cum sit justificata, & approbata a Jure, atque inclodat oecessitatem obsequendi, pruut subdit Fagnanus *n. 16.*

Resp. II. An duo illi Canonici Episcopo inservientes, 153
non sulum possint esse de Ecclesia cathedrali, sed etiam de Ecclesia collegiata, variant Doctores: sententia tamen affirmativa est probabilior, Jurique conformior. Ita Fagnanus *d. c. De cætero. n. 11. & 14. h. t.* Navarrus *c. 25. Manual. n. 131.* Rebuffus *in Praxi benefic. tit. Dispensatio de non residendo, n. 35. & 36.* Barbosa *de Canonicis & dignit. c. 25. n. 8.* asserens, se non semel vidisse in dubium revocari, an idem sit dicendum, si Episcopus in sui servitium velit habere duos canonicos ex cullegiata; sed affirmativam esse veriorem; pro qua citat etiam Monetam *de distribut. quotid. p. 2. q. 8. nu. 7.* & Lotterium *lib. 3. de re beneficiar. q. 27. n. 190* Idipsum (subdit Barbosa) fuit decisum a S. Cungregatiune Concilii die 9. Septem. 1628. Quę proposiiu sibi hoc dubio, censuit, *Episcopum posse uti opera duorum Canonicorum, sive de Cathedrali, sive de Collegiata Ecclesia.*

Dices cum Pirhing *h. t. n. 30.* oppositum tenente *In c.* 154
De cætero. 7. & cap. Ad audientiam, 15. h. t. unde prior conclusiu desumitur, sermo duntaxat est de canonicis Ecclesiarum Cathedralium; ergo dispositio in eisdem facta, non est extendenda ad canunicos Ecclesiarum collegiatarum, atque clericos inferiores. Prubatur consequentia. Tum quia oon est tanta unio inter istos & Episcupum, quanta est inter Episcopum & canunicus cathedrales, qui cunstituunt unum corpus, cujus ille caput, & isti membra esse noscuntur, *c. Novit. 4. De his, quæ fiunt a Prælatis &c.* Tum quia memurata dispositiu, ut duu canunici cathedrales in servitio Episcopi gaudeant fructibus suę Prębendæ, est exorbitans a Regula communi, vi cujus non nisi pręsentes fruuntur istis fructibus, sicque non debet extendi ad casus alius, pręsertim disparatus. Resp. neg. anteced. Quia, ut nutat Fagnanus *in cit. c. de Cætero, n. 2. h. t.* textus hujus Decretalis luquitur simpliciter de *Canonicis donec in servitio tuo fuerint*, statuendo, ut supra: neque culligitur ex superscriptiune, cui, & de quibus canonicis, Ecclesiarum, collegiatarum, vel cathedralium duntaxat Decretalis eadem loquatur. Atqui, *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*, ut loquitur Summarium, *in l. de pretio, ff. de publiciana in rem actioa.* cum similibus.

Nec urget: quod non sit tanta unio inter Episcopum 155
& Beneficiarios inferiores, quanta est inter Episcopum & capitulum cathedrale, ejusque canonicos. Etenim in citatis canonibus, ac pręsertim *c. Ad audientiam, h. t.* pro ratiune fundamentali, atque finali relatę dispositionis, nun assertur majur unio, sed pręstitum servitium, ibi: *Cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo, & ipsius Ecclesiæ servitio commorantur*: atqui hęc ratio æque militat in canonicis Ecclesiarum collegiatarum, non minus, ac cathedralium, Tum quia eędem Decretales emanarunt principaliter ad bonum Ecclesiarum, atque servitium Episcopis pręstandum, in quibus est Ecclesia, *cit. c. Scire debet, 7. q. 1.* Unde, velnti Ecclesiis favorabiles, potius sunt ampliandę, quam restringendę: nam, ubi favor & odium ab invicem nequeunt separari, lex principaliter lata in favorem alicujus (puta, Episcopi, seu Ecclesię, ut hic) censetur omnino favorabilis, sicque late interpretanda, juxta Glossam *c. Statutum, vers. Numerandam de præbend. in 6.* estque ex professo declaratum supra *Lib. 1. Tit. 2. de Constitutionibus, §. 17. n. 437. 439. ac seq.* Ac per hoc patet responsio ad alteram probationem consequentię, *n. præc.* allatam Negatur enim Assumptum, sive quod dispositio *cit. c. de cætero, & c. Ad audientiam, h. t.* sit exorbitans a regula communi cum potius hanc favorabiliter limitet, ad bonum commune Ecclesiarum.

Et hæc ratio tam fortiur stringit, ut allatam conclu- 156
sionem secundam etiam de quibusvis talis ejusdem Ecclesię Clericis procedere, asserat Fagnanus *cit. c. de Cætero, n. 11. & 14.* & Navarrus *c. 25. Manual. n. 131.* etsi dissentiat Barbosa *d. cap. 25. de Canonic. & dignit. n. 8. vers. cum ergo Jura*. Eandemque conclusionem pariter in clericis inferioribus admittendam esse, saltem quando ex canonicis cathedralibus ęque idonei haberi

noo

non possunt ad tale servitium Episcopo prestandum: censet Abbas *c. Ad audientiam*, *n. 8. h. t.* Layman *lib. 4. Theol. Moral. tr. 2. c. 6.* ac ipsemet Pirhing *c. n. 30. v. Excipit h. t.* Dummodo hinc excipiantur Parochi, aliique Curati, juxta dicta superius *§. 3. n.* 94 & 95.

157 Quæritur III. Utrum consuetudo contraria excuset a residentia in Beneficiis, ejusque obligationem tollat? Resp. I. Loquendo de beneficiis curatis, nulla consuetudine, etiam immemorabili induci potest, ut Rector Ecclesiæ in ipsa non resideat, neque idoneum Vicarium pro se constituat. Ita Abbas *c. Extirpandæ, in repetit. §. Qui vero, n. 3. de præbend.* & communis. Ratio est clara; quia talis consuetudo esset irrationabilis. Cederet enim in magnum damnum Ecclesiarum, suo Rectore penitus destitutarum: certumque contineret periculum animarum Parochialium, cum nemo adesset, qui ipsis indigentibus Sacramenta Ecclesiæ ministraret, atque in cæteris curam animarum gereret; quia, ut hæc Conclusio supponit, neque idoneus Vicarius relinqueretur.

158 Resp. II. Consuetudo, etiam immemorabilis, inserviendi per Vicarium in Beneficio curato, sicque fructus in absentia percipiendi, non valet. Ita Abbas *c. a. 36.* Jo: de Selva *Tractatuum T. 15. tract. de beneficio p. 4. q. 2. n. 1,* Fagnanus *c. ex parte, num. 27. h. t.* citans alios; quamvis non desint oppositum tenentes, loquendo tamen de consuetudine immemorabili ac signanter Navarrus *cons. 21. num. 4 & seqq. de Cleric. non resid.* & Pirhing. *h. t. n.* 14. Ratio conclusionis est: quia etiam talis consuetudo est irrationabilis; cum sit periculosa animabus Parochianorum, eo quod in commissione curæ animarum eligatur industria personæ; atque ideo non est rationabile, quod talis persona electa, possit curam animarum, suæ industriæ specialiter commissam, in perpetuum relinquere, aliisque committere. Accedit, quod residentia Beneficiariorum curatorum sit de Iure Divino, ut dictum *nu.* 10. Atqui Juri Divino nulla contraria consuetudine derogari potest, etiamsi sit immemorabilis; cum verius sit corruptela, *c. ult. de consuetudine.* ergo. Et huic sententiæ concordat Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 1. §. Eadem omnino, de reform.* ejusmodi consuetudinem appellans corruptelam, illis verbis; *Consuetudine, etiam immemorabili quæ potius corruptela censenda est.*

159 Dices, Consuetudo temporis immemorabilis æquipollet privilegio, ita ut quid quod induci potest per privilegium, possit etiam per talem consuetudinem, *l. hoc jure, §. Aquæ ductus, ff. de Aqua quotidian. & æstiv. & c. Super quibusdam, 26. §. Præterea, de verb. signific.* Sed per privilegium Papæ induci potest, ut Rector Ecclesiæ Parochialis non teneatur exercere curam animarum per seipsum, sed duntaxat per alium; sicuti Jure communi statutum est, ut istud fiat per Vicarios perpetuos, ergo id ipsum induci potest per consuetudinem; saltem immemorabilem. Resp. cum Fagnano *c. Cum contingat, nu. 8. & 11. de foro compet.* dictum illud in Majori allegatum, non procedere universaliter; ac præsertim tunc, quando consuetudo est a Jure reprobata (prout fit in proposito dum Concilium Tridentinum eam potius *corruptelam censendam* asserit) quia talis nullo modo habet vim privilegii, *c. Cum instantia, 17. de censib.* Vide plura de hoc superius *Lib. 1. Tit. 4. De consuet. §. 3. nu.* 65.

160 Resp III. Loquendo de Beneficiis non curatis, est distinguendum. Quia aut est sermo de Beneficiis simplicibus. & valere generalem consuetudinem, quod quis non teneatur personaliter residere, sed per Substitutum possit satisfacere suæ obligationi, nisi ex Fundatione, Statuto, aut consuetudine particularis Ecclesiæ, ad residentiam personalem astringatur, patet ex dictis supra *num.* 9.

161 Atque istud ampliatur, etiamsi in Fundatione fuerit imposita obligatio personaliter residendi. Adhuc enim per longævam, & legitime præscriptam consuetudinem, hujusmodi obligatio tolli potest, *arg. c. Cum omnes*, juncta Gl. fin *fin. de Constit.* ut notat Abbas *ib. n.* 10. istud intelligens, dummodo non fiat præjudicium magnum Ecclesiæ. Felinus *e. c. cum omnes, n. 32. v. In Gloss. fin.* Navarrus *consil. 6. de Clericis non resid. n. 1. & seq.* Jo: De Selva *c. tr. de Beneficio, p. 3, q. 2. n. 1. & seqq.* Gonzalez *ad reg. 8. can-*

cellar. gloss. 5. n. 107 citans alios; atque asserens, ita fuisse declaratum per Sac. Congregationem Concilii.

Aut est sermo de Dignitatibus non curatis, & canonicatibus Ecclesiarum Cathedralium, vel collegiatarum, & tunc antiquitus valebat consuetudo, quod quis in absentia potuerit percipere Beneficium, ubi talis consuetudo vigeat; *arg. can. Cum omnes*, juncta Glossa *final. de const.* Dummodo Ecclesia non indiguisset Servis sive Ministris, eo quod multi fuissent Beneficiati in Ecclesia, qui tenebantur residere, & non nisi pauci eorum sese absentare solebant; sicque consuetudo illa non intulisset gravamen Ecclesiis. Alias secus: ut *c. 1. de consuet. & c. ult. de rescr. in 6.* ac notat Abbas *c. c. Extirpandæ, in repetit. §. Qui vero, n. 31. de præbend.* & Fagnanus *c. cum omnes, n. 18. de const.* post Innocentium, Hostiensem, Jo: Andream, & alios *ibid.* 162

Additur notanter, *& tunc antiquitus &c.* Nam hujusmodi consuetudo percipiendi fructus in absentia in Ecclesiis Cathedralibus, & collegiatis, novissime per Concilium Trident *Sess. 24. cap. 12. v. præterea de reform.* sublata fuit, atque cessata, sequentibus verbis: *Præterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis Dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut Portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses, ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse &c.* Atque, ut notat Fagnanus *c. cum omnes, n. 21. & 22. de constit.* & Garaias *p. 3. de benef. c. 2. num.* 197. ex sententia Sacræ congregationis, per allegatum Decretum concilii sublata fuit consuetudo etiam immemorabilis, secundum quam ex quavis causa, & ultra tres menses, quolibet anno ab eisdem Ecclesiis abesse licuerat; prout amplius patet ex Declarationibus dictæ Sacræ Congregationis, quas verbatim adducit Garzias *c. n.* 197. Veruntamen, quod præfata constitutio concilii Tridentini in multis locis, ac (præsertim Germaniæ) Ecclesiis, non fuerit usu recepta, inter alios observat Pirhing. *h. t. n. 6.* & 15. Sannig *eod. c. 3. n. 9.* 163

§. VI.

De Distributionibus quotidianis, earumque constitutione, ac licita perceptione.

S U M M A R I U M.

164 *In Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis, collectio omnium fructuum annuorum, appellatur* Mensa communis.

165 *Fructus annui seu grossi, qui?*
Vocantur etiam Fructus Præbendæ: *vel absolute* Præbenda,

166 *Distributiones quotidianæ, seu præsentiæ, quæ?*
Dicuntur etiam Victualia, & Manualia beneficia *Ibid.*

167 *Hæ vel sunt constitutæ ab antiquo per pias fundationes, vel debent confici deducendo tertiam partem fructuum Mensæ Capitularis.*

168 *Et hoc posterius declaratur.*

169 *Distributiones quotidianæ principaliter institutæ sunt ad promovendum cultum Divinum.*

170 *Aliud est*, Residere in loco beneficii, *aliud*, Interesse Divinis.

171 *Simoniacum non est, dare distributiones quotidianas iis, qui intersunt Officiis Divinis: & cur?*

172 *Regula est, quod distributiones solum debeantur præsentibus & interessentibus, non obstante quocunque statuto, vel consuetudine, & aliter eas recipiens, rerum sic receptarum dominium non acquirit &c.*
Refertur quoad hoc textus c. un. h. t. in 6. *& Concilii Tridentini. Ibid.*

173 *Consuetudo percipiendi distributiones in absentia non valet, sive introducta fuerit ante Constitutionem Bonifacianam, sive post.*

174 *Etiamsi speciali cujuspiam Ecclesiæ Statuto confirmata sit.*

175 *Canonici non gaudent distributionibus, cum duobus aut tribus mensibus a Concilio permissis absunt.*

176 *Quamvis interim inserviant per Substitutum.*

177 *Excipiuntur casus, in quibus de Jure dubium est, an distributiones debeantur absentibus: tunc enim consuetudo easdem concedens, censetur valida.*

178 *Sic valida est consuetudo, qua Canonicis tempore festis absentibus dantur distributiones.*

179 *Similiter valida videtur consuetudo, ut Canonicus ob negotia Ecclesiæ suæ absens, post reditum, vel ante discessum suum, per duos vel tres dies lucretur distributiones, etsi non intersit Divinis.*

180 *Quoad distributiones, quas absentes non fuerunt lucrati, nulla valet remissio.*

181 *Et si secus fiat, debet Episcopus eas in pœnam fraudis applicare fabricæ ecclesiæ &c.*

182 *Distributiones quotidianæ ordinariæ, amissæ per non interessentes, accrescunt Clericis interessentibus, & num. seqq.*

183 *Secus, quando pro distributionibus datur certa quantitas.*

184 *Concordatur Decretum Concilii Tridentini* sess. 22. c. 3. de reform. *cum alio ejusdem Decreto* sess. 21. c. 3. de reform.

164 QUæritur I. Quid intelligatur nomine Distrubtionum quotidianarum: & unde sint deducendæ, & cur? Ref. I. Prænotandum est, quod in Ecclesiis tum Cathedralibus, tum Collegiatis, collectio omnium fructuum annuatim toti capitulo obvenientium, appelletur *Mensa communis*: ut est textus *in c. Cum M. Ferrariensis, 9. de const.* Et hujusmodi Mensa communis complectitur universos fructus totius Capituli, postmodum dividendos in singulos canonicos, aliosque ejus Officiales prout cujusque merita seu labores deposcunt. Deinde inter ipsosmet fructus canonicis pro rata dividendos, est differentia; nam alii vocantur Fructus anni, seu grossi, alii vero, Distributiones quotidianæ. Et quidem.

165 *Fructus annui*, seu *grossi*, sunt illi, qui dantur propter annuam residentiam in loco canonicatus. Atque isti non raro dicuntur *Fructus præbendæ*; vel absolute, *Præbenda* ut cit. *c.* *Cum M. Ferrariensis, de const.* ibi: *Antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus*. Et *c. Dilectus, 19. de præbend.* ibi: *Idem fructus præbendæ percipere non deberet*: cum similibus. Et hujusmodi redditus annuos, seu fructus grossos, sive præbendam lucrari etiam ab illis Canonicis, qui ex legitima, & a Superiore approbata causa absunt a loco Beneficii, certum est, atque hactenus in pluribus jam casibus declaratum: censentur enim esse residentes fictione juris, licet vere ac realiter non resideant, juxta dicta superius *§. 1. n. 7.*

166 *Distributiones quotidianæ*, seu (ut vulgo appellantur) *Præsentiæ*, dicuntur illi Fructus canonicales, qui propter singulas præsentias in choro, sive Divino servitio, dantur canonicis interessentibus, seu vere & actualiter præsentibus. Et hæc in *c. De cætero, 7. h. t.* alio nomine vocantur *Victualia*, illis verbis; *Nisi forte sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi*: Imo in *c. un. h. t. in 6.* etiam dicuntur *Manualia beneficia, seu victualia* Atque de istis in præsenti Paragrapho specialiter fit sermo; unde

167 Resp. II. Distributiones quotidianæ in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis, vel jam sint constitutæ ab antiquo per speciales pias fundationes, vel si in eisdem non adsint, aut nimium tenues existant; pro eisdem constituendis tertia pars fructuum Mensæ capitularis deduci debet. Ita novissime decrevit Concilium Trid. *sess. 23. c. 3. de refor*, illis verbis; „ Statuit Sancta Synodus, in Ecclesiis tam cathedralibus, quam collegiatis „ in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel „ tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem „ fructuum, & quorumcunque proventuum, & obventionum, tam Dignitatum, quam canonicatuum, „ Personatuum, portionum, & officiorum, separari „ debere, & in distributiones quotidianas converti, „ quæ inter Dignitates obtinentes, & cæteros Divinis „ interessentes, proportionaliter juxta divisionem ab „ Episcopo, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam, „ deducatur; Salvis tamen &c. „ *Hæc ibi.*

168 Ex quibus Sacri Concilii verbis inter cætera patet, quod illa tertia pars fructuum in distributiones convertenda, non possit deduci, nisi ex Canonicatibus & aliis Beneficiis, in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia existentibus, aut ipsis unitis; neque extra Ecclesiam Cathedralem, aut Collegiatam, hoc Decretum habere locum. Prout a Sacra Congregatione Concilii fuisse declaratum, refert Garzias *p. 3. de beneficiis, c. 2. n. 473. & 474. ac seqq.* apud quem plura de hoc.

Resp. III. Distributiones ejusmodi quotidianæ principaliter in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis institutæ, atque decretæ fuerunt ad promovendum cultum Divinum; sive, ut Clerici eo libentius, atque studiosius, intersint officiis Divinis; si præsentes accipiant aliqualem remunerationem, eadem cæteroquin caritari. Textus est in Concilio Tridentino *c. sess. 23. c. 3. de refor.* ubi a principio, & pro ratione motiva seu finali, detrahendæ tertiæ partis fructuum, ut supra, præmittitur sequens: *Cum beneficia ad Divinum cultum, atque Ecclesiastica munia obeunda sint constituta; ne qua in parte minuatur Divinus cultus, sed ei debitum in omnibus obsequium præstetur: statuit Sancta Synodus &c.* præcipiens; ut *supra nu. 167.* tertiam partem fructuum pro distributionibus quotidianis separandam esse. 169

Unde sciendum, quod aliud sit, *residere in loco Beneficii*: & aliud, *Interesse Divinis Officiis.* Nam *Residere* censetur ille Clericus, qui in loco Beneficii, debito tempore commoratur, etiamsi ad modicum absit; puta, canonicus ad duos vel tres menses. *Interesse* vero Divinis solummodo dicitur ille, qui obtinens Beneficium ipsis Officiis Divinis celebrandis actualiter præsens est (sive interest) & ministerium eorum celebrationi, ac Altari exhibet. Glossa *in c. un. v. Ad fuerit h. t. in 6.* Covarruvias *lib. 3. Var. Resol. c. 13. n. 3.* & alii, Atque istis interessentibus duntaxat debentur distributiones quotidianæ, ut hac ratione magis excitentur canonici ad interessendum Officiis Divinis spe alicuius præsentaneæ remunerationis, qua cæteroquin carere cogerentur; sicque cultus Divinus promoveatur. 170

Neque ex dictis quis perperam inferat, istud esse simoniacum, dum distributiones quotidianæ, quæ sunt quid temporale, dantur pro actuali exercitio cultus Divini, sive ministerio mere spirituali. Resp. enim, ejusmodi distributiones non dari pro ministeriis spiritualibus, ut pretium ex pacto, sed ut temporale stipendium pro honesta Clerici in Ecclesiastico servitio occupati sustentatione, juxta illud Salvatoris, Matth. c. 10. *Dignus est operarius cibo suo*, cum concordantiis. Simile quid contingit in celebratione Missarum pro consueto stipendio; imo & in fructibus grossis Præbendarum; nam etiam hi non dantur, nisi Canonicis residentibus cum effectu, seu Ecclesiastica ministeria personaliter exequentibus. Quamquam Glossa magna *c. un. h. t. in 6. circa fin.* notet peccare Canonicum graviter, & simoniam mentalem committere, quando ad Horam Canonicam vadit principaliter propter denarium sive distributionem, *arg. c. Tua nos, 34. & cap. ult. de Simonia.* Ubi tamen ponderandum ly, *principaliter propter denarium.* 171

Quæritur II. Quinam Canonici valide, ac licite percipere possint præsentias, seu distributiones quotidianas? Resp. I. Regula est, quod distributiones quotidianæ solum præsentibus, seu Divinis Officiis interessentibus dari debeant, non obstante quocunque statuto, aut consuetudine: & qui aliter illa receperint (exceptis casibus in Jure concessis) rerum sic receptarum dominium non acquirant, imo ad earum omnium restitutionem teneantur. Ita communis; estque per Bonifacium VIII. *cap. un. h. t. in 6.* expresse decretum illis verbis: *Consuetudinem, quæ in quibusdam partibus inolevit.* (recipiendi videlicet distributiones quotidianas in absentia) *penitus improbantes; Statuimus, ut distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscunque rebus consistant, Canonicis, ac aliis beneficiatis & Clericis ecclesiarum ipsarum, qui eisdem Officiis in ipsis Ecclesiis adfuerint, tribuantur juxta Ecclesiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret) rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas; imo ad* 172

omnium

omnium restitutionem, quæ contra ejusmodi nostram Constitutionem receperit, teneatur. Atque hanc Constitutionem Bonifacianam Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 12. de reform.* innovavit, & confirmavit, sequentibus verbis. *Distributiones vere, qui Statis horis interfuerint, recipiant. reliqui, quavis collusione, aut remissione exclusa his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit, Consuetudine: quod sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscunque statutis, & consuetudinibus.* Hactenus Concilium: unde

173 Resp. II. Adeo data Conclusio procedit, ut consuetudo percipiendi distributiones quotidianas in absentia non valeat, sive introducta fuerit ante relatam Constitutionem Bonifacianam, sive post. Ita Covarruvias *lib. 1. Variat. Resol. c. 13. n. 2. & seq.* Barbosa *c. un. n. 4. h. t. nu. 83.* Fagnanus *c. Licet. n. 77. & 79. de præbend.* asserens, Sacram Congregationem sæpius respondisse, quod citato Decreto Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 2.* etiam immemorialis consuetudo sublata fuerit. Ratio est; quia Constitutio Bonifacii VIII. *cap. un. h. t. in 6.* non solum simpliciter derogat consuetudini recipiendi distributiones in absentia; sed etiam ipsi resistit, eamque reprobat ut iniquam, & irrationabilem, prout liquet ex illis verbis: *Consuetudinem, quæ, in quibusdam partibus inolevit &c. penitus improbantes.* Atqui, ubi Jus resistit consuetudini, eamque penitus improbat, nempe ut irrationabilem & iniquam, censetur sublata consuetudo non tantum præterita, verum & futura, imo & immemorialis, *c. Cum venerabilis: & c. ult. de Consuet.* estque jam dictum supra *Lib. 1. Tit. 4. De consuetudine, §. 2. n. 35. 37. & 45.*

174 Ampliatur Conclusio, ut non valeat consuetudo percipiendi distributiones quotidianas in absentia, etiamsi speciali cujuspiam Ecclesiæ Statuto confirmata sit. Hujusmodi enim statuta expresse sublata sunt per Concilium Tridentinum *cit. sess. 24. c. 13. de reformat.* ibi: *Non obstantibus quibuscunque statutis.* Accedit, quod Capitulum nequeat condere Statuta Juri communi contraria: atqui Statutum percipiendi distributiones in absentia, est contrarium communi; puta, *c. un. h. t. in 6.* & Concilio Tridentino *l. c.* ergo. Major patet ex eo: quia inferior nequit tollere legem Superioris, *can. Inferior. dist. 21 & Clem. Ne Romani, §. 5. de Election.* estque ex professo dictum supra *lib. 1. tit. 2. De constitutionibus, §. 4. n. 85. & seqq.*

175 Ampliatur ulterius, ut distributionibus quotidianis non gaudeant Canonici, dum duobus, aut tribus mensibus, a Concilio Tridentino permissis absunt. Quia licet eo tempore censeantur residere, utpote brevi reversuri; ac proinde possint percipere Præbendam: sive fructus grossos: non tamen pro tunc intelliguntur interesse Divinis Officiis, sicque non gaudent distributionibus; cum casus iste non sit exceptus in allegata Constitutione Bonifacii VIII. confirmata per Concilium Tridentinum *l. c.* & concordant dicta superius n. 113.

176 Ampliatur rursus Conclusio, ut procedat, etiamsi Canonici absentes inserviant per Substitutum: quia nihilominus distributiones quotidianas percipere non possunt, neque valet contraria consuetudo. Fagnanus *cit. c. Licet n. 82 de Præbend.* plures alias consimiles ampliationes subjungens.

177 Fallit tamen data Conclusio in illis casibus, in quibus de Jure dubium est, an distributiones absentibus debeantur, nec ne. Tunc enim consuetudo easdem concedens; censetur esse valida, potestque Juris ambiguitatem interpretari, & declarare: uti notat Covarruvias *lib. 3. Var. Resol. cap. 13. nu. 3. vers. Prima sane,* citans Baldum *inter Concilia Cardinal. consil. 53.* Decium *cap. Cum omnes, in 1. lect. col. 1. de constit.* & alios, atque sequitur Fagnanus *l. c. n. 134. circa fin.* Accedit ratio: quia in tali casu nihil novum, aut Juri communi aperte contrarium inducitur; sed solummodo casus, de Jure dubius, longævo usu declaratur. Unde subintrat illud, quod *l. Si de interpretatione; 36. ff. de Legib.* habetur: *Si de interpretatione legis quæratur, imprimis inspiciendum est, quo jure Civitas retro in hujusmodi casibus usa fuisset; optima enim est legum interpres consuetudo:* cum concordantiis.

178 Sic, quia dubium esse potest, utrum Canonicis tempore pestis absentibus a loco beneficii, de Jure debeantur distributiones quotidianæ (tale enim præsentaneum periculum mortis videtur justa causa abessendi, comprehensa sub rationabili corporali necessitate de qua fit mentio *c. un. h. t. in 6.*) Hinc Sacra Congregatio censuit quidem, Canonicis, qui tempore pestis absfuerunt, non deberi distributiones: sed cum limitatione, nisi probaretur consuetudo legitima, quod distributiones hujusmodi darentur absentibus ex justa causa. Atque ita decisum fuisse, refert Garcias *p. 3. de Beneficiis c. 2. num 362.* & Fagnanus *c. c. Licet, n 95. de Præbend.* atque post Franciscum a Ripa *in tract. de Peste, p. 2 n 145.* tradit etiam Covarruvias *cit. cap 13. n. 8. v. Nemo,* & Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 53 num. 170.* citans alios.

Deinde ea eadem ratione valida videtur consuetudo, ut Canonicus ob negotia Ecclesiæ suæ absens (secus, si ob res suas privatas absfuisset) post suum reditum per duos, vel tres dies, distributiones lucretur, etsi Divinis Officiis personaliter non intersit; quia taliter fessus ex itinere, adhuc censetur agere negotia Ecclesiæ suæ; simulque post graviorem itinerum defatigationem nonnihil quiescendum esse, suadet rationabilis necessitas corporalis. Pirhing. *hoc tit. num. 84.* Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 7 quæst. 5. vers. Quæres secundo,* citans insuper Jo: Monachum *in cap. un. h. t. in 6.* Castro Palao *part. 2. disp. 3. de Oratione publica in choro; punct. 9. §. 12. num. 16.* allegans alios; atque istud amplians ad Canonicum profecturum in causa Ecclesiæ suæ, cui ex consuetudine pariter concedi possunt duo, vel tres dies, pro præparatione itineris, una cum distributionibus in absentia Chori: nam, qui se ad viam præparat, censetur in illa jam esse, *arg. l. Qui mittuntur* juncta Glossa *V. Agere, ff. Ex quibus causis majores &c. & l. Legato, ff. de Legation.* 179

Resp. III. Conclusio *num. 172.* data ulterius urget in tantum, ut quoad distributiones, quas absentes non fuerunt lucrati, nulla valeat remissio, mediante qua sibi invicem Canonici punctaturas absentiarum, sive carentiam distributionum, remittere possint. Ita communis. Obstat enim huic remissioni tam Juris communis dispositio, *c. c. un. h. t. in 6.* obligans receptores ad earum omnium restitutionem, quam Concilium Tridentinum *d. sess. 24. cap. 12. de reform.* ibi: *Reliqui, quamvis collusione, aut remissione exclusa, his careant.* 180

Quinimo, si Canonici hujusmodi distributiones sibi invicem remitterent, tunc Episcopus deberet ea in pœnam fraudis applicare fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco: prout a Sacra Congregatione responsum fuisse, testatur Fagnanus, *ubi supra nu. 91.* Haud obstante, quod Canonici interessentes Divinis, postquam portiones non residentium perceperunt, illas quibus placuerit dare valeant. 181

Quæritur III. Ad quos spectent distributiones quotidianæ, amissæ per Canonicos non interessentes Officiis Divinis? Resp. I. Distributiones quotidianæ ordinariæ, & proprie sumptæ, amissæ per non interessentes Divinis Officiis, accrescunt cæteris Clerici interessentibus. Ita Glossa *in Clem. 2. v. Part dimidia, de Ætat. & qualitat &c.* illud inter alia probans *ex c. un. h. t. in 6.* Nisi (inquit) esset aliter ordinatum. Et alia Glossa in *Clem. C. vers. Sæpe casus de vita & honest. Cleric.* Covarruvias *lib. 3. var. Resol. c. 13. num. 7.* Navarrus *cap. 25. Manual. num. 123.* Barbosa *de Canonicis & Dignitat. cap. 22. num. 14* Azorius *par. 2. lib. 7. cap. 7. quæst. 8. & 9.* Garcias *p 3. de Beneficiis cap. 2. nu. 445. & 446.* citans plurimos alios, ac Rotam *in una Valentina Emolumentorum, coram Illustr. Mantica, 14. Maii. 1593.* Conclusio hæc fundatur in jure accrescendi: quia enim distributiones quotidianæ, & proprie dictæ, constituuntur dividendæ inter Clericos præsentes, tanquam in mercedem & honorarium majoris diligentiæ; ac novissime decrevit Concilium Tridentinum *sess. 21. cap. 3. de reform.* Hoc ipso, quod isti præsentes non inveniant alios, qui secum concurrant, soli utentur distributionibus in totum; prout in simili decisum habetur *leg. 1. §. fin. ff. de usufruct. accrescend. & §. Si eadem res. Instit. de Legatis.* Concordat Declaratio secunda Sacræ Congregationis Concilii, relata per Garciam *loco citato* 182

n. 465. asserens, quod portiones absentium accrescunt deservientibus, si ex Decreto Concilii *sess* 21. *cap.* 3. separatæ sunt: secus vero, si ex Decreto *c.* 3. *sess.* 22. tunc enim fabricæ Ecclesiæ, quatenus indigeat; vel alteri pio loco arbitrio Ordinarii applicabuntur.

183 Additur notanter in conclusione; *Distributiones quotidianæ ordinariæ, & propriæ dictæ.* Quales censentur esse, si certo quantitas, seu portio earum, non est assignata singulis; sed omnibus ita relinquuntur, ut inter solos præsentes, ac Divinis officiis interessentes, dividi debeant; tunc enim distributiones per absentes amissæ, jure accrescendi debentur cæteris. Secus dicendum, quando pro distributionibus quotidianis certa quantitas v. g. thalerus, aut determinata portio panis vel vini, assignata est: quia in hoc casu datur quidem cuilibet, Divinis Officiis interessenti, sua determinata portio panis, v. g. aut vini, vel pecuniæ, absentium vero portio non dividitur inter præsentes, sed pertinet ad Ecclesiam, atque in ejus utilitatem convertitur, vel remanet in Mensa communi. Cessat quippe in tali casu quævis conjunctio inter Canonicos absentes & interessentes, sicque etiam cessat jus accrescendi: nam interessentibus debetur solum sua portio determinata, absentibus vero nihil. Garcias *cit. p.* 3. *c.* 2. *n.* 443 & 444. *ac seqq.* allegans multiplicem Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Barbosa *d. c.* 22. *n.* 10. Pirhing *h. t. n.* 101.

184 Dices Concilium Tridentinum *sess.* 22. *c.* 3. *de reform.* expresse decrevit, ut distributiones propter intermissum debitum personale servitium amissæ, *fabricæ Ecclesiæ, quatenus indiget, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii applicentur:* ergo hæ non accrescunt aliis Clericis præsentibus. Resp. Licet in concordando illo Decreto Concilii Tridentini, cum alio ejusdem Concilii Decreto, quo *sess.* 21. *c.* 3. *de reform.* distributiones quotidianæ jubentur inter Divinis interessentes proportionaliter dividi, non nihil variant Doctores; uti videre est apud Barbosam *cap.* 22. *de Canonic. & Dignitat.* 14. & *seqq.* Navarrum *Miscell.* 59. *de Ordinat. num.* 9. Garciam *d. p.* 3. *c.* 2. *nu.* 459. 460. & *seqq.* Cæteris tamen opinionibus dimissis, & conformiter diversis Declarationibus Sacræ Congregationis Concilii, per eundem Garciam *l. c. n.* 463. relatis, videtur dicendum, quod Concilium *d. Sess* 21. *cap.* 3. *de Reformat.* loquatur de distributionibus ordinariis, ac proprie dictis, quæ usque ad tertiam partem fructuum a Canonicatibus, & Portionibus, de necessitate detrahi debent, ubi nullæ, vel nimis tenues reperiuntur distributiones quotidianæ, prout ibidem præcipitur: tales enim distributiones, quæ amittuntur per absentes, accrescunt præsentibus, cum sint constitutæ de communibus fructibus pro servitiis communiter obeundis ab omnibus. At vero *Sess.* 22. *cap.* 3. *de reform.* idem Concilium Tridentinum loquitur de distributionibus quotidianis extraordinariis, ac impropriis, quæ nimirum per Episcopum usque ad tertiam partem deductæ fuerunt ex particularibus Dignitatibus, Personatibus, & Officiis, etiam non ex necessitate, sed in odium absentium; nimirum, ut ejusmodi Dignitates, Personatus, vel officia obtinentes, si debite Divinis Officiis non interessent, nec personaliter competens sibi servitium præstarent, per earum amissionem singulis vicibus punirentur. Et quia hæ distributiones non de fructibus communibus, ut priores; sed de redditibus particularibus Dignitatum, Personatuum, vel Officiorum constituuntur, lucrifaciendæ ab illis solis, qui eas Dignitates, Personatus vel Officia obtinent, ac servitium sibi competens personaliter præstant; aliàs vero per eos amittendæ. Hinc cessat ratio, cur hæ cæteris Clericis interessentibus accrescant, eo quod non sint detractæ de communibus fructibus: ac proinde, si per negligentium absentiam amittantur, merito vel fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco, arbitrio Episcopi applicari debent. His adde Declarationem Sacr. Congregation. Concilii *n.* 182. *in fin.* relatam.

§. VII.

De casibus, & in quibus Canonici absentes lucrantur Distributiones quotidianas.

S U M M A R I U M.

185 *Generatim loquendo ut Canonici absentes lucrentur distributiones, requiritur justa causa absentiæ, & licentia Ordinarii, seu Prælati.*

186 *Dantur nonnulli casus, in quibus Canonici sic absentes lucrantur distributiones quotidianas. Et n. seqq.*

187 *Sic accidit ratione infirmitatis, & cur?*

188 *Adeo, ut tempus infirmitatis non sit computandum pro tempore vacantium, seu trium mensium.*
Et quid, si Canonicus, dum abest in tribus mensibus infirmetur? Ibid.

189 *Prædicta procedunt etiam nulla probata, vel existente consuetudine dandi infirmis distributiones in absentia.*

190 *Dummodo non adsit consuetudo in contrarium: hæc enim valida foret.*
Idem dicendum de consuetudine legitime præscripta non dandi distributiones absentibus cæteris causis, c. un. h. t. n. 6 *contentis. Ibid.*

191 *Solum Statutum Capituli, seclusa consuetudine, non obstat, quo minus absentibus ex causa infirmitatis &c. dandæ sint distributiones.*

192 *Tunc solum Canonico infirmo debentur distributiones, quando, cum esset sanus, consueverit interesse Divinis, alias secus.*

193 *Quæ infirmitas sit sufficiens ad effectum recipiendarum distributionum, Judicis arbitrio relinquitur.*
Enumerantur nonnullæ tales infirmitates. Ibid.

194 *Ratione infirmitatis lucratur Canonicus distributiones, licet propria culpa in eam inciderit.*

195 *Canonicis absentibus debentur distributiones, quando eos justa & rationabilis corporalis necessitas excusat.*

196 *Et quid nomine* corporalis necessitatis *intelligatur, & n. præc.*

197 *An ad istud requiratur consuetudo, dandi absentibus ex justa causa distributiones quotidianas.*

198 *Canonicis absentibus ob evidentem ecclesiæ utilitatem debentur distributiones: secus, si non sit evidens.*

199 *Evidens hæc utilitas debet esse illius Ecclesiæ in specie, de cujus distributionibus quæritur.*

200 *Atque istud varie probatur.*

201 *Distributiones quotidianas recipit Canonicus missus ad Concilium Generale, Provinciale, vel Synodum Diœcesanam.*

202 *Item Canonicus actu incumbens animarum curæ, quæ imminet suæ Dignitati, vel Canonicatui.*

203 *Pœnitentiarius quoque, quando actualiter audit Confessiones.*

204 *Et canonicus missus a capitulo pro aliquo servitio ecclesiæ, seu Capituli, v. g. ad prosequendas lites, procuranda communia negotia: &c.*

205 *Concordantur* c. cum non deceat, de election. in 6. cum c. un h. t. in 6.

206 *Præter dictos tres casus dantur nonnulli alii, in quibus Canonici absentes possunt percipere distributiones, & n. seq.*

207 *Uti fit, quando universi redditus capituli in solis distributionibus quotidianis consistunt: nam tunc Canonicus legitime absens lucrantur duas partes dempta tamen tertia,*

208 *Idque exemplificatur in duobus Canonicis, qui existunt in servitio Episcopi; aut, qui absunt Studiorum causa.*

209 *Habens legitima dispensatione Canonicatum, & Ecclesiam parochialem simul, si residet in Parochiali, lucratur distributiones integras, si canonicatus solum in distributionibus consistat,*

210 *Canonicus absens ab Ecclesia sua ex privilegio Summi Pontificis, potest percipere distributiones.*

211 *Ut Auditores Rotæ Romanæ.*

212 *In-*

212 *Inquisitores Hæreticæ pravitatis; & quomodo? Collector Generalis Cameræ Apostolicæ, Subcollector &c. ibid.*

213 *Canonici missi ab ipsorum Episcopo ad limina Apostolorum ejus nomine, vel comitantes Episcopum ad eadem, lucrantur distributiones.*

214 *Canonici absentes possunt percipere distributiones in absentia, quando eis ex Statuto ecclesiæ per Sedem Apostolicam confirmato, indulgetur.*
Vel quando ad hoc habent indultum Apostolicum, Ibid,

215 *Canonici obtinentes præbendam Theologalem lucrantur distributiones diebus illis, quibus actu legunt quod tamen limitatur.*

185 QUæritur I. Utrum aliquando, & præsertim ratione infirmitatis, Canonici a Choro absentes lucrentur distributiones quotidianas? Resp. I. Generaliter loquendo, ut canonici absentes a personali servitio suæ Ecclesiæ lucrentur fructus, & distributiones quotidianas, duo copulative requiruntur; videlicet, justa causa absentiæ, & licentia Ordinarii, seu Prælati, Ita Gl. *c. Relatum, v. prælatorum*, & Abbas & *ibid. n. 1. hoc tit.* & notat Barbosa *part. 3. de offic & potest, episc. allegat. 53. n. 153.* allegans Rotam in una Leciensi Fructuum, 22. Aprilis 1503. coram Card Pamphilio, Angelus in *Summa, v. Clericus, 7. n. 3.* Garcias *p. 3. de beneficiis, ca. 2. 90.* & alii.

186 Resp. II. Dantur nonnulli casus, in quibus Canonici ex justa causa, ac de licentia Ordinarii, seu Prælati absentes licite recipiunt, atque lucrantur distributiones quotidianas. Ita communis omnium; atque patebit inductione, enumerando hujusmodi casus. Et quidem spectato Jure communi, seu constitutione Bonifacii VIII. relata *cap. unic. h. t. in 6.* & innovata per Consilium Tridentinum *Sess. 24 cap. 12. de reform* excipiuntur tres principales casus, in quibus Canonici absentes fruuntur distributionibus quotidianis; nempe, illi, *quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens ecclesiæ utilitas excusaret.* Hæc ibi. Et quidem loquendo de istis tribus casibus singillatim.

187 Resp. III. Ratione infirmitatis debentur absentibus distributiones quotidianæ, quando infirmitas est talis, quæ a celebratione Divinorum Officiorum excusat *arg. c. Significatum, 32. de Præbend* ac notat Glossa *cit. c. un v. Infirmitas, h. t. in 6,* Quia enim afflicto non est addenda afflictio, *c. En parte, 4. de Clerico ægrotant* Et alioquin, si ob supervenientem ægritudinem Clerici destituerentur victualibus, seu distributionibus quotidianis, ob hujus timorem forte non posset, qui militaret Ecclesiæ, reperiri, *c. 1. eod.* Hinc merito infirmitas excusat Canonicos ab interessentia Divinorum Officiorum absque amissione distributionum quotidianarum.

188 Et hoc adeo procedit, ut tempus, quo Canonicus fuit infirmus, non sit computandum pro tempore vacationum (hoc est, duorum aut trium mensium, quibus juxta Concilium Tridentinum *Sess 24. c. 12. de reform.* abesse potest) prout Sacram Congregationem declarasse, refert Fagnanus *c. Licet n. 140. de præbend.* Ita tamen, ut si canonicus, dum abest in tribus mensibus a Concilio permissis, in morbum incidat, distributiones illius temporis, sive trimestrales non lucretur: siquidem ægritudo tunc non esset causa non interessendi, cum jam antea vacasset a servitio Ecclesiæ, Quod si vero ultra tres menses morbus perdurasset, ab eo tempore distributiones non forent ipsi subtrahendæ: quia, cum ente hac forte fuisset interesse Divinis, verisimiliter expletis tribus mensibus vacationis ad servitium Chori rediisset, nisi infirmitas fuisset causa non interessendi. Et hoc ipsum declarasse Sacram Congregationem Concilii, refert Fagnanus *loc. c. n. 149.*

189 Cæterum data conclusio procedit non solum stante, & probata consuetudine, dandi infirmis distributiones in absentia, sed etiam nulla probata, vel existente tali consuetudine, prout contra Philippum Francum *cit. c. un. h. t. in 6.* concludit Covarruvias *lib. 3. variar. resolut. c. 13. n. 8 v. Ergo contrariam,* & Fagnanus *c. Licet, n. 136. & 137. de præbend,* asserens, ita servare curiam.

190 Intellige, dummodo non adsit consuetudo in contrarium. Nam hac stante secus foret dicendum. Sicquipe ut refert Garcias *p. 3. de Beneficiis c. 2. n. 361.* Sacra Congregatio Concilii declaravit, his verbis; *Consuetudo in aliqua Ecclesia introducta, ut Canonici infirmi fructus tantum suæ præbendæ, non distributionem quotidianam percipiant, si legitime præscripta sit, tollit Constitutionem;* illam videlicet, quæ habetur *cap. un. h. t. in 6.* Atque ad hoc requiritur consuetudo, quadraginta annorum spatio præscripta; prout notat Garcias *cit. n. 361.* post Vegam in *Summ. p. 1. c. 128. cas. 19.* & Azevedo *consil 31. n. 4. & Consil 24 n 31.* Et hoc ipsum est dicendum de consuetudine alicubi legitime præscripta, & probata, secundum quam absentes ob cæteras causas, *in d. c. un. h. t. in 6.* contentas, distributiones non percipiunt: valida quippe existit talis consuetudo, *arg. c. ult. de consuetud* cum similibus & rursum dicetur infra *n. 197.*

191 Solum vero Statutum capituli, seclusa videlicet consuetudine legitime præscripta, non obstat, quo minus absentibus ex causa infirmitatis, vel alia quacunque causa, dandæ sint distributiones. Præterquam enim tale Statutum capituli, utpote factum contra Jus commune, *c. un. h. t. in 6.* nullius sit roboris, illud etiam non esse confirmandum, cum sit contra bonum Ecclesiæ, ob rationes *n. 182* allatas, censuit Sacra Congregatio; prout refert Fagnanus *cit. c. Licet. n. 138. de Præbend.* Cur autem contra Jus commune, & Sacros canones valeat consuetudo, non item Statutum inferiorum dictum est supra *lib. 1. tit. 4. de consuetudine, § 1. n. 11.*

192 Resp IV. Nihilominus proxime data conclusio tunc solum procedit, quando canonicus infirmus, dum esset sanus, consueverat interesse Divinis Officiis: alias secus. Ita Abbas *c. Ad audientiam, a 5 h. t.* Covarruvias *lib. 3. Variar. Resol c. 13. n. 8. v. Sexto* Felinus *c. Apostolicæ, n. 23 de Exeption.* dicens. ita tenere omnes. Jo: Guttierez *Canonicar. quæstion lib. 1 c. 2. n. 138.* & 139. Ubi proinde dictam conclusionem intelligit, quando infirmus est præsens in loco, ubi est Ecclesia: alioquin enim etiam sanus, hoc ipso, quod sit absens, non interesset Divinis: quod tamen intellige conformiter dictis n. 188. Fagnanus *cit. Licet, n. 143. de præbend.* Barbosa *cap. un. n. 16. h. t. in 6. & c. 14. de Canonic. & Dignit n 36. & p. 3. de Offic. & potest episc. allegat. 52. n. 167.* aliique communiter. Ratio est; quia tunc demum infirmitas excusat absentem, præbetque justam causam percipiendi distributiones, quando fuit causa non interessendi Divinis: atqui istud solummodo contingit in illo ægro canonico, qui dum sanus erat, solitus fuit interesse Divinis; alioquin enim, si nec sanus interesse solebat, infirmitas non præstat impedimentum. Atque ita tenuisse Rotam in una Hispal Distributionum. 2. Maii 1603. coram R. D. Coccino. refert Barbosa *cit allegat. 53. n. 167.*

193 Resp. V. Quæ infirmitas sit dicenda sufficiens ad effectum recipiendarum distributionum in absentia, Judicis arbitrio est relinquendum. Ita Menochius *lib 2 de. Arbit. Judic. cas. 60 n 5* Barbosa *d. c. 24 n. 28* & alii In quo quidem puncto oportet attendere, an infirmitas sit talis, quæ causet damnum, vel aggravet morbum, si infirmus exeat domo, atque Divinis intersit, necne Sic excusantur, atque distributiones ratione infirmitatis percipiunt, qui vel omnino Ecclesiam accedere nequeunt; ut debilis cruribus, seu tibiis, laborans podagra, cæcus, & hujusmodi: vel saltem non possunt accedere chorum sine vitæ periculo, aut aggravatione morbi; circa quod multum operatur Judicium conscientiosi, & periti Medici. Item, si quis lepra, vel alio morbo contagioso correptus, non audeat chorum frequentare, vel etiam cogitur ab urbe discedere: aut si causa sanitatis ad balnea, vel alium locum de licentia Ordinarii se conferat. Barbosa, *ubi supra,* Fagnanus *cit. c Licet: n. 141. & seq. de præbend,* & alii ab his citatis.

194 Atque istud procedit, etiamsi quis propria culpa in morbum inciderit: nam etiam tali debentur distributiones, postquam vera infirmitate præpeditus, Divinis personaliter interesse non potest. Tum quia *c. un. h. t. in 6.* indistincte excipitur infirmitas. Tum quia in hoc etiam casu, morbi impedimentum a Deo provenire solet, *c. Cum infirmitas, 13. de pœnitent. & remissione.* Atque, ut inquit S. Gregorius, *c. Cum percussio 7. q. 1.* relatus: *Cum percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur;*

& ideo

& ideo non debet a nobis addi flagellatæ afflictio. Et ita tenet Fagnanus *d. c. Licet num. 147. de Præbend.* allegans Declarationem Sacræ Congregationis Concilii, atque approbationem Gregorii XIII. Covarruvias *cit. lib. 3. Variar. Resolut. cap. 13. n. 8. vers. Septimo distributiones.* Barbosa *cit. cap. un. n. 15. h. t. in 6. & allegat. 53. n. 168.* Azorius *p. 2. lib. 7. cap. 7. quæst. 11.* ubi idem dicit de eo, qui ex culpa vulnus accepit, & alii; quidquid apud citatum Covarruviam contradixerit Philippus Probus *cap. un. n. 17. h. t. in 6.*

195 Quæritur II. An, & quando canonicis, ob rationabilem corporalem necessitatem, vel evidentem Ecclesiæ utilitatem absentibus, debeantur distributiones quotidianæ? Resp. I. Secundus casus, in quo Canonicis absentibus debentur distributiones quotidianæ, est ille, si eos *justa & rationabilis corporalis necessitas excusaret.* Textus est *in cit. can. un. h. t. in 6.* Ubi nomine *Corporalis necessitatis* intelligunt Doctores varia. Primo si Canonicus potionem medicam, sive medicinam sumpsit, vel sanguine minutus est. Jo: Andreas ad *cit. c. un. n. 1.* & Ancharanus *ibid. n. 2. h. t. in 6.* Fagnanus *c. Licet n. 150 de Præben.* asserens, istud sequi cæteros omnes.

196 Deinde nomine corporalis necessitatis intelligitur casus ille, quo quis injuste in carcerem mittitur; vel inique excommunicatus, postea per sententiam absolvitur; aut si quis expulsus civitate propter seditiones absque sua culpa Divinis interesse non potest: talis enim integre debet percipere distributiones quotidianas. Barbosa *c. c. un. n. 17. h. t. in 6.* Fagnanus *l. cit. n. 131. & 153.* & alii. Quinimo Jo: Andreas *cit. n. 1. ver. Vidi iam,* istum ampliat ad eos qui proter partialitates in Ecclesiis, vel ipsarum Civitatibus, morari non audent: nam cum necessitas proprii corporis tuendi illos teneat absentes, ex quo in culpa non sunt, satis videntur sub hac exceptione includi, ad proinde percipere distributiones in absentia.

197 . Addit quidem Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 13. num. 8 vers. Decimo*, istud verum esse, ubi consuetudo definivit, quod absentibus ex justa causa, dentur distributiones quotidianæ. Verum merito hanc limitationem reprobat Fagnanus *loc. cit. n. 152.* Quia (inquit) *in cap. u. h. t. in 6.* sub eodem contextu, ac unica verborum structura, exipitur *infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas aut evidens Ecclesiæ utilitas*: ergo textus ille debet singulos hosce casus æqualiter determinare *l. Quamvis C. de impub. & l. Jam hoc jure ff. de Vulgari & pupill. substitut.* Atqui ex causa infirmitatis absentes lucrantur distributiones, etiamsi talis consuetudo non extiterit, neque probentur dummodo non subsit contraria consuetudo legitime præscripta, juxta dicta *nu. 189.* & 190. atque fatetur ipsemet Covaruvias *cit. n. 8. vers. Ergo Contrariam*: idem igitur est dicendus in aliis duobus. Accedit ratio superius jam allata: quia afflicto non est addenda afflictio, *c. Ex parte 4. de Cleric. ægrot.* Atque injuste incarceratus, excommunicatus, expulsus &c. jam hoc ipso afflictus est: ergo non est ipsi addenda afflictio per subtractionem distributionum quotidianarum, cum per ipsum non steterit, quo minus interesset Divinis.

198 Resp. II. Tertius tandem casus, ob quem juxta sæpe *cit. cap. un. h. tit. in 6.* distributiones debentur Canonicis non interessentibus, est *evidens Ecclesiæ utilitas.* Et dicitur notanter, *Evidens*: nam occulta necessitas, seu utilitas, quam quis fingeret, simulando se ire, aut mitti ob causam occultam, arduam, nec revelandam, non sufficeret, *arg. c. Monasteria*, juncta Glossa *v. Rationabili de Vita & honest. Cleric.* ac notat Jo: Andreas *cit. c. un. n. 3. v. Evidens h. t. in 6.*

199 Additur vero in singulari, *Ecclesiæ*: hoc est, *illius Ecclesiæ in specie, de cujus distributionibus quæritur*; prout formalibus hisce verbis loquitur Jo: Andreas *loc. cit.* & sequitur Ancharanus *d. c. un. nu. 4. h. t. in 6.* Fagnanus *cap. Licet n. 160. de Præbend.* subjungens, secus esse dicendum, si absentia contingat ob utilitatem alterius Ecclesiæ particularis, vel etiam generalis.

200 Atqui hoc ultimum, sive quod utilitas evidens Ecclesiæ, requisita ad lucrandas distributiones in absentia, debeat esse illius Ecclesiæ *in* specie, de cujus distributionibus quæritur, probatur ulterius ex eo. Tum quia distributiones quotidianæ, spectato Jure communi, non debentur Canonicis existentibus in servitio Papæ, *arg. c. cum dilectus 14. h. t.* ac notat Glossa *ibid. vers. Fructus*; quam Fagnanus *cit. can. Licet n. 99. & 160.* sequitur, & asserit, omnium consensu esse approbatam, & tamen ipsi censetur servire Ecclesiæ universali, per textum *cit. c. cum Dilectus h. t.* ibi: *Familiares nostri, qui circa nos se obsequiales exhibent universis.* Tum quia pariter duo Canonici, existentes in servitio Episcopi, non lucrantur distributiones, *c. De cætero 7. & c. Ad audientiam 15 eod.* haud obstantibus, quod & hi censeantur inservire Ecclesiæ Generali, seu toti Diœcesi: cum Episcopus sit in Ecclesia, & Ecclesia in episcopo *can. Scire debes 7. q. 1.* Tum tandem, quia absentes studiorum causa non percipiunt distributiones quotidianas, *can. Licet 32 de Præb.* quamvis absint pro utilitate Ecclesiæ universalis, quæ ipsorum doctrina illuminatur, *c. ult. de Magistris* & alibi.

Conclusio sic declarata exemplificatur, simulque exemplificando probatur. Sic imprimis Canonicus missus a Capitulo ad Concilium Generale, Provinciale; aut Synodum Diœcesanam, recipit distributiones quotidianas. Rebuffus *in Praxi beneficior. tit. Dispensatio de non residendo nu. 34* asserens, ita declaratum fuisse in Concilio Constantiensi pro præsentibus dicto Concilio. Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episc. nu. 158.* cum aliis. Præsertim, si canonicus tanquam Theologus, vel canonista interest, missus a capitulo: quia censetur abesse in utilitatem suæ Ecclesiæ, ac rem ipsius utiliter gerere. Barbosa *cit. n. 158. & c. 24. de Canonicis & Dignitatibus n. 8. & 10.* citans plurimos alios; atque istud post Monetam *de Distribut. quotid. p. 2. q. 11. n. 9.* & Cenedo *Pract. & Canon. Quæst. lib. 1 q. 1. n. 67.* amplians ad eos qui a capitulo mittuntur in aliquo publico munere; puta, Magistratus, si Ecclesia habet jurisdictionem, vel saltem causa Legationis ad Papam, vel Principem. 201

Deinde canonicus incumbens animarum curæ, quæ, imminet suæ Dignitati, vel canonicatui, dum actu administrat Sacramenta, vel alia ad ipsius curam spectantia, habetur tanquam præsens in choro, sicque lucratur distributiones quotidianas. Garcias *p. 3. de beneficiis, c. 2. n. 335.* adducens Declarationem Sacræ Congregationis. Barbosa *de Canonicis & dignitat. c. 24. nu. 11. & 12.* allegans alios, & Sacram Congregationem Cardinalium, negotiis episcoporum & Regularium Præpositorum, *in una Laudensi 24. Novemb. 1617.* 202

Pœnitentiarius quoque, dum confessiones in Ecclesia audit, interim præsens in choro censetur, sicque distributiones acquirit, juxta Coucilium Tridentinum *Sess. 24. c. 8. de reform.* Barbosa *cit. alleg. 53. nu. 160 & c. 24 de Canon. & Dignit. nu. 6.* Garcias *p. 5 de beneficiis c. 4. n. 123. 124. & seq.* allegans diversas Declarationes Sacræ Congregationis. Quæ tamen notanter addunt, Pœnitentiarium tunc solummodo censeri præsentem in Choro, quando actualiter audit Confessiones: non autem pro eo tempore, quo residet quidem in Confessionali, sed non audit Confessiones, aliis in Choro Divina peragentibus Ratio horum generalis est, quia Canonici exercentes curam animarum, suæ Dignitati, seu Canonicatui incumbentem, aut Pœnitentiarius actu excipiens Confessiones, hoc ipso censetur abesse ob evidentem Ecclesiæ suæ utilitatem, utpote cujus obligationi in exercenda cura animarum satisfaciunt. 203

Rursum Canonicus missus a Capitulo pro aliquo servitio ipsius Ecclesiæ, seu Capituli, puta ad prosequendas lites, vel procuranda communia negotia, percipit omnes fructus, ac distributiones quotidianas. Barbosa *cit. c. 24 n. 10.* Idemque dicendum, si Canonicus mittatur Romam ad agenda negotia Ecclesiæ suæ; vel alibi existat pro defensione jurium Ecclesiæ, vel Beneficii sui; lucrantur enim distributiones quotidianas in absentia, cum adsit pro evidenti utilitate Ecclesiæ suæ, *cit. c. un. h. t. in 6. & c. Ex parte tua 13. h. t.* Covarruvias *lib. 3. Var. Res. c. 13. n. 8. v. Decimo.* Garcias *lib. 3. de beneficiis c. 2. n. 362.* Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episcop. 53. n. 172.* adducens multiplicem Decisionem Rotæ. Accedit ratio: quia præterquamquod talis Canonicus censeatur abesse pro evidenti Ecclesiæ suæ utilitate, ut dictum, *non decet aliqui suum Officium esse damnosum*, prout loquitur Pontifex *c. Cum non deceat 30. Election. in 6.* 204

Dices. In hoc ipso *cap. cum non deceat de Election. in 6.* expres-

expresse traditur oppositum; statuendo videlicet, ut illi, qui Ecclesiarum suarum prosequuntur utilitatem, censeri quidem debeant residentes, sicque fructus Beneficiorum suorum integre percipere, sed *quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis*: ergo. Ad hanc instantiam, & evitandam antinomiam inter *c. un. h. t. in 6.* & citatum *c. cum non deceat de Elect. in 6.* variæ sunt responsiones Doctorum; uti videre est apud Goss. *c. c. un. v. Utilitas h. t. in 6.* Fagnanum *c. Licet n. 159. de Præbend.* Pirhing *h. t. n. 92.* & alios. Dimissis tamen cæteris breviter respondetur cum Fagnano *loc. c.* vel potius cum Sacra Congregatione Concilii, quæ examinatis singulorum opinionibus, & articulo diligenter discusso, intellexit textum in *d. c. cum non deceat de Election. in 6.* loqui in eo casu, in quo ex consuetudine cujuspiam particularis loci, absentes ob Ecclesiæ utilitatem non percipiant distributiones: talem enim consuetudinem valere, jam dictum est supra *n. 190.* At vero non probata hujusmodi consuetudine, censuit eadem Congregatio, absentes ob evidentem Ecclesiæ utilitatem distributiones lucrari perinde, ac si Divinis interessent, juxta textum in *cit. c. un. h. t. in 6.* Et Congregationis sententiam Sanctæ Memoriæ Paulus V. ad se relatam probavit. Ita refert Fagnanus *c. n. 159. v. Verum*.

206 Quæritur III. An præter dictos tres casus, *c. un. h. t. in 6.* expressos, dentur nonnulli alii, in quibus Canonici justa de causa absentes lucrentur distributiones quotidianas? Resp. Dantur nonnulli alii casus, in quibus sive spectato Jure communi, juncto Concilio Tridentino, sive ex privilegio Apostolico, aut novissimis Constitutionibus Pontificiis, Canonici absentes lucrant distributiones quotidianas. Conclusio hæc probatur ex iis, quæ quoad propositum late tradit Barbosa *Tr. de Canonicis & Dignitatibus, c. 24. per totum*, & Fagnanus *c. Licet n. 134. & seqq. de Præbend.* atque declaratur inductione quoad singula membra; quamvis per hoc non negetur, unum vel alterum sequentium casuum posse reduci ad tertium, qui *cit. c. un. h. t. in 6.* exprimitur sub ly: *Aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret*.

207 Imprimis quidem spectato Jure communi, juncto Concilio Tridentino, Canonici ex quacunque justa causa, obtenta tamen prius legitima licentia absentes, percipiunt distributiones quotidianas, quando universi redditus Capituli in solis distributionibus quotidianis consistunt: ita tamen, ut post Concilium Tridentinum *Sess. 21. c. 3. de Reform.* solummodo duæ partes ipsarum Canonicis ita absentibus debeantur. Fagnanus *c. c. Licet num. 124. 125.* & 126. allegans multiplicem Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Accedit ratio: quia, ubi redditus omnes consistunt in distributionibus, tertia harum pars retinet naturam distributionum, juxta Concilium Tridentinum *c. c. 3.* reliquæ vero duæ succedunt in locum Præbendæ. Siquidem juxta Sacros Canones non datur Canonia sine Præbenda, *c. Relatum 9. & c. Dilectus 19. de præbend.* atqui Canonici legitime absentes lucrantur Præbendam, sive fructus grossos, etsi non distributiones extra casus specialiter expressos; ergo.

208 Hinc, quando omnes redditus Capituli consistunt in solis distributionibus quotidianis, duo Canonici in servitio Episcopi existentes percipiunt distributiones ejusmodi: ne alioquin ipsis suum officium, atque privilegium Jure communi concessum, redderetur inutile: excepta tamen tertia parte, quæ retinet naturam distributionum ac proinde interessentibus accrescit. Garzias *p. 3. de beneficiis c. 2. n. 351.* & 353. allegans multiplicem Declarationem Sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum. Idemque esse dicendum de Canonicis absentibus causa Studiorum, tenet Garzias *loc. cit. nn. 353* allegans Declarationem dictæ Sacr. Congreg. *die 13. Septemb.* 1595. Quod ipsum, ait, procedere in Canonico legente Sac. Scripturam in publica Universitate, ex Declaratione ejusdem Sac. Congreg. 2. *Febr.* 1597 & aliis hujusmodi casibus.

209 Hinc tamen excipitur casus, quo quis ex legitima dispensatione, Canonicatum & Ecclesiam Parochialem habens, residet in Parochiali, juxta præscriptum S. Pii V. Nam talis distributiones quotidianas lucratur integras, si Canonicatus consistat solum in distributionibus non habens Præbendam, prout declaravit eadem Sacra Congregatio, atque decrevit Papa, apud Garziam *cit. cap. 2. n. 115. & n. 352* asserentem, esse speciale in hoc casu, quod omnes tunc distributiones acquirantur, non deducta tertia parte & hoc in favorem curæ animarum, & propter onus residentiæ Parochialis. Atque conformiter istis limitanda sunt dicta superius *§. 3 n. 99.*

Deinde ex privilegio Apostolico, aut novissimis constitutionibus Apostolicis, plures gaudent distributionibus quotidianis. Et quidem generatim loquendo, Canonicus absens ab Ecclesia sua ex privilegio Summi Pontificis, potest percipere distributiones quotidianas. Barbosa *de Canon. & Dignitat. c. 24. n. 13.* allegans Geminianum *n. 4.* & Francum *nu. 3. in c. un. h. t. in 6.* pluresque alios. Privilegium enim non residendi in aliquo Canonicatu a Papa concessum, idem operatur, ac si Canonicus vere resideret, *arg. c. Cum dilectus 14 & c. Ad Audientiam 15. h. t.* Barbosa *c. n. 13.* & alii. Nam ad Romanum Pontificem pertinere plenariam Ecclesiarum, Personatuum, Dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum dispositionem, textus est *in c. Licet Ecclesiarum 2. de Præb. in 6. & Clem. 1. Ut lite pendente &c.* Episcopus vero non potest aliquem excusare a residentia in Choro, nisi in casibus a Jure expressis, Garzias *p. 3. de beneficiis, c. 2. n. 406.* & 407. referens Declarationem Sac. Congregationis Concilii. Barbosa, ubi supra, & alii. 210

Hoc ipsum exemplificatur, atque declaratur loquendo de nonnullis in specie. Sic quippe Auditores Rotæ Romanæ percipiunt fructus, & distributiones suorum Beneficiorum in absentia, ac si actualiter interessent Officiis Divinis. Ita concessit eisdem Clemens VII. In sua Constitutione 13. quæ incipit; *Convenit*, & habetur *tom. 1. Bullar. Romani* Id ipsum tradit Barb. *c. c. 24. n. 1. & p. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 53. n. 155.* cum aliis. 211

Similiter Inquisitores Hæreticæ pravitatis habentur in suis Præbendis, & Dignitatibus pro præsentibus, & interessentibus: non quidem spectato Jure communi, sed per specialia Indulta Apostolica, ab uno quinquennio ad aliud renovanda. Garzias *c. p. 3. c. 2. n. 356.* referens Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Barbosa *d. alleg. 53. n. 159.* allegans alios. Ubi pariter *n. 157* subjungit aliam concessionem Sixti V. Die 8. Maii 15.92. factam, vi cujus Collector generalis Cameræ Apostolicæ, Subcollector, Advocati, Procuratores, Fiscales, & Notarii in causis spoliorum, eorum officio durante, lucrantur distributiones quotidianas in absentia. 212

Rursus Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad Limina Apostolorum eorum nomine, vel comitantes ipsos Episcopos ad eadem Limina, distributiones lucrantur ex Decreto S. D. N. Sixti V. Ita Declaratio Sacræ Congregationis Concilii, quam his ipsis verbis refert Garzias *c. p. 2. n. 349.* Idemque docet Fagnanus *c. Licet, n. 134. v. Fallit sexto, de præbend.* Barbosa *d. alleg. 53. n. 159.* & alii, quos citat. 213

Insuper Canonici possunt percipere distributiones in absentia, quando eis ex Statuto Ecclesiæ per Sedem Apostolicam confirmato indulgetur, ut absentes in aliquo casu participent de distributionibus quotidianis. Idemque dicendum, si Canonici habeant Indultum Apostolicum vacandi a servitio Ecclesiæ, & nihilominus percipiendi distributiones. Fagnanus *d. c. Licet. n. 132 & 133. de præbend.* Accedit ratio; quia, licet Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 12. §. Distributiones, de Reform.* sustulerit quæcunque Statuta, & consuetudines percipiendi distributiones in absentia, contra Decretum Bonifacii VIII. relatum *c. un. h. t. in 6.* non tamen sustulit privilegia Apostolica per Sedem Apostolicam confirmata ex certa scientia, & cum causæ cognitione. Idque propter duplex vinculum: uti notat Glossa *in Clem. Dudum, v. pacta, de sepult.* citans Jo: Monachum, & Fagnanus *cit. c. Licet, n. 59. & n. 132. ac seqq.* 214

Tandem, ut nonnulli alii casus taceantur, de quibus Doctores hactenus citati, Canonici obtinentes Præbendam Theologalem non solum possunt percipere fructus grossos sui beneficii, quamdiu in Scholis docuerint, *cap. ult. §. Docentes, de Magistris*, juncta Declaratione Sacræ Congregationis, quam refert Fagnanus *d. c. Licet, num. 114.* & 115. Sed etiam diebus illis, quibus actualiter legunt, habendi sunt sicut præsentes in Choro, & interessentes; sicque lucrantur distributiones quotidianas; prout 215

decla-

declaravit Gregorius Decimus tertius, teste Fagnano *loc. c. n.* 116. & 169. & Garzias *cit. part.* 3. *c.* 2. *nu.* 120. & 121. Quamvis iste *nu.* 112. subjungat, hanc gratiam non competere indiscriminatim omnibus (Jure enim communi spectato, oppositum foret dicendum; *arg. cap. ult.* juncta *Glossa v. Integre, de Magistris*) sed illis duntaxat, qui ipsum *a Sacra* Congregatione specialiter petierint, atque impetraverint.

TITULUS V.

De Præbendis, & Dignitatibus.

1 Ratio continuationis Rubricarum.

1 DE bonis Clericorum internis tam animi, quam corporis, eorumque officio, tractarunt priores Tituli: nunc agendum restat de ipsorum bonis externis, nempe de Præbendis, & Dignitatibus, seu beneficiis Ecclesiasticis, ex quibus debite residendo, seu eisdem deserviendo, honestum suam sustentationem habere valeant, juxta illud 1. Corinth. 9. *Qui altari deserviunt; cum altari participant*; ne alioqnin in opprobrium Ordinis clericalis mendicare, vel negotiari cogantur. Quia vero præsens Titulus amplissimam continet materiam, de qua plenos libros quidam ediderunt; ne prolixitas ipsius confusionem pariat, operæ pretium erit, eundem in diversos Paragraphos dividere.

§. I.

De natura Præbendæ, ac Beneficii Ecclesiastici, hujusque Requisitis.

SUMMARIUM.

2 & 3 Præbendæ *nomen sumitur multipliciter.*
4 *Et quid sit proprie loquendo?*
5 *Præbenda, qualiter accipiatur in Rubrica hujus Tituli.*
6 *Beneficium Ecclesiasticum, quid, & nu. seqq.*
Est jus spirituale.
8 *Et quidem perpetuum.*
Differt beneficium per hoc a pensione. Ib.
9 *De essentia beneficii Ecclesiastici est, ut conferatur in perpetuum.*
Ly, perpetuum, *quomodo hic sumatur? Ibid.*
10 *In beneficio Ecclesiastico tria possunt distingui nempe, officium spirituale,*
11 *Jus percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis.*
12 *Ac ipsi fructus percipiendi ex istis.*
13 *Beneficium debet conferri personæ Ecclesiasticæ: Ejusque collatio in personam Laici facta ipso jure nulla. Ibid.*
14 *Beneficium debet erigi authoritate Ecclesiæ. Et n. seqq.*
15 *Et ante consensum Episcopi non est beneficium, sed res stat in pendenti, &c.*
16 *Estque pium Legatum atque laicale. Et n. præc.*
17 *Requisita, seu qualitates, ex quibus cognoscantur beneficia Ecclesiastica, sunt sex; & quæ?*
18 *Uno eorum deficiente, beneficium dici non potest: secus, si omnia concurrant; quocunque nomine appelletur.*
Non est vis in nomine, sed debet attendi natura rei. Ibid.

2 QUæritur I. Quid nomine *Præbendæ* intelligatur præsertim in rubrica hujus Tituli? Resp. I. Nomen *Præbendæ* sumitur multipliciter: uti notat Glossa *c. cum M. Ferrariensis, vers. receperint.* & Abbas *ib. n.* 22. & Felinus *n.* 13 *de constitution.* Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5 *§.* 1. *n.* 1. & *seqq.* Vallensis *h. t. §.* 1. *n.* 1. & alii. Primo siquidem Præbenda potest singulariter considerari, ut prout est separata a jure spirituali ipsius canoniæ, & hoc modo Præbenda consistit in mera temporalitate bonorum, quæ cuipiam debentur ex redditibus Ecclesiæ, propter aliquod Officium. Unde in hac acceptione etiam Laicus, puta Advocatus, Procurator, vel Musicus Ecclesiæ, est capax Præbendæ; potestque dici Præbendatus, quamvis nequeat esse Canonicus. Glossa, Abbas, Felinus, ubi supra. Gonzalez *n.* 6. Anton. Nebrissensis *in Vocabulario Juris, v. præbenda*, & alii. Verum hæc acceptio non est nostrum propositum, ubi sermo est de Præbenda, prout est jus quoddam spirituale, atque individuum; uti appellatur *c. Dilecto filio*, 25. *§. præterea, h. t.* & alibi.

Secundo igitur Præbenda accipi solet pro canonica portione, seu pro fructibus annuis, sive grossis, qui de communi bonorum, proventuumque Ecclesiasticorum massa sumuntur, & propter spirituale ministerium, sive ratione annuæ residentiæ in loco canonicatus, *præbentur* singulis canonicis pro sua portione. Unde & *præbendæ* nomine indigitantur: atque non raro etiam dicuntur *Fructus præbendæ*, vel absolute *Præbenda*. Prout fit *in c. Dilectus filius* 19. h. t. *ibi*: *Idem fructus præbendæ percipere non deberet*, juncto *c. Cum M.* 9. *de const.* ibi: *Antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus*, & alibi. 3

Tertio, & proprie, magisque stricte loquendo, *præbenda* est jus ipsum spirituale, pro canonico institutum ad utendum, & fruendum rebus, atque juribus ad hoc deputatis, & recipiendum atque administrandum ea ratione Officii, seu canoniæ. Ita Abbas *cit. c. Cum M. n.* 22. & Fagnanus *ib. n.* 27. *de constit.* & alii. Additur notanter, *ratione Officii, seu Canoniæ*: siquidem jus istud ex *Canonia* (quæ est jus quod provenit ex electione, seu receptione alicujus in fratrem, sive Canonicum) ejusque officio, descendit tanquam sequela, quia, ex quo aliquis habet Canoniam, seu Officium, debet habere præbendam, seu beneficium; prout dicitur *c. Relatum* 9 & *c. Dilectus*, 19. *h. t.* cum similibus. 4

Resp. II. Nihilominus in proposito, atque in rubrica præsentis Tituli, *præbenda* sumitur non specifice pro sola Præbenda Cathedralis, vel Collegiatæ Ecclesiæ: sed generice pro omni beneficio Ecclesiastico, saltem inferiori. Ita Barbosa *ad Rubric. h. t. n.* 6. Pirhing *h. t. nu.* 1. Vallensis *eod. §.* 1. *n.* 1. & alii, Idque patet ex *c. Referente*, 7. & *cap. Cum non ignores*, 15. & *cap. tuis quæstionibus*. 23. *h. t.* cum similibus hoc Titulo passim occurentibus, & in quibus de Beneficiis generaliter agitur. Accedit *can. si quis dator.* 1. *q.* 3. ubi indistincte dicitur, quod *Dei Ecclesias, vel Ecclesiastica beneficia, quidam præbendas vocant.* Concordat textus *in c. Quia tantum* 5. *h. t.* & *c. Tua nobis* 32. *de verb. signif.* Quo tamen non obstante ly, *Præbenda*, prout accipitur in præsenti Rubrica, merito restringitur ad inferiora Beneficia, ne altera ejusdem pars, nimirum ly, *& Dignitatibus* superflue videatur. Occasione cujus. 5

Quæritur II. Quid sit Beneficium Ecclesiasticum? 6
Resp. I. *Beneficium Ecclesiasticum* est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod Officium spirituale, personæ Ecclesiasticæ authoritate Ecclesiæ constitutum, Ita Barbosa *l.* 3. *jur. Eccles. univ. c.* 4. *num.* 8. Vallensis *h. t. §.* 1. *num.* 3. Engel *eod. n.* 5. Zoesius *numer.* 2. Sannig *cap.* 5. *num.* 4 Layman *lib.* 4. *Theolog. Moral. tract.* 2. *cap.* 1. *nu.* 1. & in re communis. Nisi quod Navarrus *de Reddit. Ecclesiast. quæst.* 1. *monit.* 55. *num.* 4. addat ly, *Jus perpetuum in se, vel quoad recipientem*: alii vero, & signanter Garzias *part.* 1. *de beneficiis, cap.* 2. *numer.* 2. & 65. & Pirrhus Corradus

in praxi

in praxi beneficiaria . lib. 1. c. 1. n. 2. omittant ly, *perpetuum* juxta dicenda *n.* 8.

7 Dicitur imprimis, *Jus*. Quod intellige de jure spirituali, propter connexitatem, ac dependentiam a spirituali: quia nimirum præsupponit Clericatum, & datur propter Officium, seu ministerium sacrum. Alioquin enim jus percipiendi fructus, utpote res temporales, in se foret temporale quid, sed in proposito, veluti connexum spirituali, censetur spirituale. Concordant dicenda inferius *n.* 11.

8 Et additur, *perpetuum*. Quamvis enim nonnulli Authoras hanc particulam omittant; ut Garzias *c. p. 1. de Beneficiis, c. 2. n. 65. ac seq.* asserens cum quibusdam aliis a se citatis, quod non sit de essentia Beneficii, esse perpetuum; tamen idem Garzias paulo inferius, seu *n.* 79. quandam in beneficio Ecclesiastico requirit perpetuitatem, saltem aptitudine. Cæteri vero Doctores passim tradunt, de natura, atque essentia beneficii Ecclesiastici esse, quod sit perpetuum, idque merito. Tum quia per hoc differt Beneficium essentialiter a Pensione: nam Pensio non confertur in perpetuum, sed solummodo ad vitam gravati, vel ad summum ad vitam Pensionarii; eoque mortuo cessat, & extinguitur. Econtra vero de natura beneficii Ecclesiastici est, ut semel legitime institutum, perpetuo duret, unde obitu Beneficiarii non extinguitur, neque cessat; sed dicitur vacare, donec rursum alteri conferatur. Azorius *p. 2. lib. 2. quæst. 2. §. Ex his* & alii.

9 Deinde, quod de essentia beneficii Ecclesiastici sit, ut non conferatur ad certum duntaxat tempus, sed in perpetuum (hoc est, ad totam vitam Beneficiati, *arg. l. 1. ff. pro socio*, ubi in simili dicitur, quod *societas coiri potest, vel in perpetuum: idest, dum vivimus &c.* desumitur ex *can. Sanctorum dist. 70.* ibi: *In qua Ecclesia quilibet intitulatus est, in ea perpetuo perseveret*. Idipsum confirmat textus in *c. un.* juncta Glossa *vers. perpetui de Capell. Monach. in 6.* atque tenet Abbas *consil. 46. num. 1. l. 2.* dicens proprium esse beneficii Ecclesiastici, ut sit perpetuum quantum ad eum, cui conferatur, Jo: de Selva *Tractatuum tom. 15. tr. de beneficio, pars. 1. q. 1. a. 4.* asserens, tale esse proprie beneficium Ecclesiasticum: atque fusissime, & ex professo tradit Pyrrhus Corradus *lib. 1. Praxis beneficiar. c. 6. n. 261. & seq.* Accedit ratio: quia inter Ecclesiam & Præsbyterum, est matrimonium spirituale, *can. Sicut in unaquaque. 22. q. 2.* ubi Ecclesia dicitur *Sponsa, vel uxor* Præsbyteri: aut potius quasi matrimonium (nisi Præsbyter ille sit Episcopus) prout late probat Fagnanus in *c. Quanto, n. 5. & 6. de Translat. Episc.* Atqui matrimonium, ex sua natura est perpetuum: idem ergo dicendum de beneficio Ecclesiastico, utpote matrimonium, vel quasi matrimonium involvente.

10 Dicitur ulterius in data Beneficii definitione, *percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod Officium spirituale*. Quia, ut inter alios notat Vallensis *h. t. §. 1.* & Barbosa *lib. 3. Jur. ecclesiast. un. 2. c. 4. n. 9. & 10.* tria in beneficio Ecclesiastico distingui possunt. Primum est, *Officium aliquod spirituale*, puta, obligatio recitandi Horas Canonicas in choro, vel saltem extra illum; item obligatio deserviendi in Officiis spiritualibus cuipiam Ecclesiæ, celebrandi Missas, aut hujusmodi. Et istud est omnino spirituale; non tamen est beneficium; sed fundamentum & causa ipsius, hoc est, juris percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis: nam *propter Officium datur beneficium ecclesiasticum*, uti habetur *capit. ult. de rescript. in 6.*

11 Alterum est, *Jus percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis*. Et istud jus, proprie dicitur beneficium, estque spirituale, quia oritur ex spirituali Officio, ipsique connectitur, juxta *c. Cum secundam, 16. h. t.* ibi: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere debeat de Altari &c.* junctis dictis supra *n.* 7.

12 Tertium, sunt ipsi *Fructus percipiendi ex bonis Ecclesiasticis*: idest, ex bonis Deo dicatis, & Ecclesiæ donatis. Et hi sunt quid temporale, ac proinde licite venduntur absque labe simoniæ: uti patet in fructibus Decimarum. Et per hoc patet ad proxime relatas particulas dictæ definitionis Beneficii.

13 Rursus dicitur in eadem definitione, *personæ ecclesiasticæ*; idest, saltem prima Tonsura initiatæ. Nam alias quilibet, & ad quodlibet beneficium, inhabilis existit: adeo quidem, ut non sufficiat post illud jam acquisitum tonsurari, *arg. c. ex litteris 6. de transact.* & notat Glossa fin. & Abbas *ibid.* istud limitans, nisi forsan Papa dispensaverit cum Laico, ut possit beneficium recipere, & postea primum tonsurari. Alioquin vero collatio beneficii in personam Laici, seu necdum prima Tonsura initiati facta, ipso jure nulla est, & invalida: nam Laicus est incapax omnis juris Ecclesiastici, *c. Causam 7. de præscript.* Idipsum patet ex *c. Cum adeo*, 17. juncta Glossa *v. Nec Clericus, de rescrip. & c. 2. de institut.* estque jam dictum supra *Lib. 1. tit. 6. de election.*, *§. 9. n. 319.*

Dicitur tandem in definitione beneficii, *authoritate ecclesiæ constitutum*. Siquidem Beneficia Ecclesiastica, non nisi interveniente legitima authoritate Ecclesiæ (hoc est, approbatione Episcopi, vel alterius Prælati ad hoc potestatem habentis) constitui, seu erigi possunt; juncta Glossa *in Clem. 2. v. Si Beneficiorum, in fin. de Decimis*, a contrario sensu istud inde desumentem; ac fuse tradit Pyrrhus Corradus *de beneficiis, lib. 1. c. 2. n. 1. & seqq.* Adeo, ut antequam accedat authoritas Episcopi, non dicatur Beneficium Ecclesiasticum; sed pia quædam donatio, seu Legatum pium. Rebuffus in *praxi benef. tit. Quare instituta sunt beneficia, n. 10.* Pyrrhus Corradus *cit. c. 2. n. 28. & 29.* Gonzalez *ad Regal. 8. Canc. gloss. 5. n. 20.* Barbosa *lib. 3. Jur. eccles. univ. c. 4. n. 6. & seqq.* allegans Rotam *Decision. 361. num. 3. p. 2. Recentior.* & alii passim. 14

Quamdiu igitur deficit consensus Episcopi, non est beneficium, sed res stat in pendenti, Barbosa *cit. n. 56.* Neque fundator ipsius acquirit jus patronatus ante approbationem Episcopi. Felinus *c. ex parte il 2. num. 2. de rescript.* Quamvis ante memoratam Episcopi approbationem possit beneficium illud concedi a Fundatore cuipiam Sacerdoti, sed per modum simplicis duntaxat deputationis. Lotterius *de re benef. lib. 1. q. 5. n. 57.* Barbosa *loc. cit. n. 18. & 19.* subjungens cum aliis, quod Capellaniæ, sub onere celebrandarum Missarum constitutæ sine authoritate Episcopi, censeantur Laicales. 15

Unde ulterius, si quis in aliqua Ecclesia certas Missas, vel etiam Anniversaria, sub competenti stipendio in perpetuum fundaverit, nisi approbatio Episcopi accesserit, non erit beneficium; sed solummodo pium Legatum, aut pia donatio. Rebuffus, Barbosa, ubi supra. Zerola *in Praxi Episc. p. 2. v. Beneficium, v. 10.* Engel. *h. t. n. 5.* Et quia tale Legatum caret erectione, seu institutione Ordinarii, sine qua beneficium ecclesiasticum esse suum non habet, erit quid laicale, & temporale. Barbosa *e. c. 4. n. 20.* Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. n. 20.* Guido Papæ *decis. 187. n. 1.* Pyrrhus Corradus *cit. c. 28. & 29.* allegans alios, atque Rotam in una Monopolitan. Hebdomad. Vener. 14. Decembr. 1612. coram Manzanedo. Accedit ratio: quia nullus privatus sine Episcopi authoritate, potest locum sacrum, vel rem spiritualem constituere, *arg. cap. Ad hoc, 4. de Religios. domib.* ac notat Gonzalez *cit. gloss. 5. n. 7.* 16

Quæritur III. Quæ sint Requisita, seu qualitates, ex quibus cognoscantur beneficia Ecclesiastica? Resp. Talia Requisita potissimum esse sex, quæ enumerant Abbas *Cons. 47. n. 1. lib. 2.* Card. Tuschus *Litt. B. Concl. 54. n. 5.* Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 57. num. 141.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 5. num. 6. & seqq. &* Pirrhus Corradus *d. lib. 1. praxis beneficiar. c. 1. n. 12.* per quinque sequentia Capitula fuse de singulis disserens. Primum Requisitum est, quod Beneficium Ecclesiasticum Episcopi authoritate sit erectum: juxta proxime dicta. Secundum, quod habeat aliquid spiritualitatis annexum; puta quod detur propter Divinum Officium: secus, si pars reddituum Ecclesiasticorum daretur propter ministerium mere temporale, v. g. Cantori, Æditui, & hujusmodi, pro laboribus suis laicalibus. Tertium, quod conferatur a persona Ecclesiastica: puta, a Papa, vel Episcopo; non vero a Laico: nam Laici non possunt conferre beneficia Ecclesiastica (haud obstante, quod juspatronatus eisdem competat, sicque idoneum Clericum ad Beneficium vacans præsentare valeant) sed ea conferunt soli Ecclesiæ Prælati horumque Officiales, *c. ex frequentibus. 3. de institut. & can. Si quis deinceps, & can. Si quis Clericus, & can. Nullus* 17

laico-

laicorum, 16. *q.* 7. Quarto, quod conferantur Clerico, non Laico. Quinto, quod sit perpetuum, juxta dicta in explicatione definitionis Beneficii. Sexto, quod sibi non possit retineri, sed necessario sit conferendum alteri, *c. ult. de instit.*

18 Porro, si unum præmissorum Requisitorum deficiat, Beneficium Ecclesiasticum dici non potest: nam hæc omnia sunt substantialia in beneficio. Pyrrhus Corradus, ubi supra, Gonzalez *d. gloss.* 5. *nu.* 16. citant Rotam *dec.* 508. *n.* 3. & 4. *p.* 1. *Divers.* & alios. Siquidem, ubi plura requiruntur ad substantiam alicujus rei, uno deficiente, nihil censetur actum; ut *l. Si unus*, *Cod. de Testam.* Quod si vero prædicta concurrant, non est curandum, quo nomine Beneficium appelletur, sive dicatur Beneficium, sive Officium, aut Præstimonium, vel Pensio: quia non est vis in nomine, sed potius attendi debet natura rei, *arg. l. Si uno anno*, *§. 1. ff. Locati & c. Ea quæ*, 16. *de Simonia*, Abbas *cit. consil.* 47. *nu.* 2. *p.* 2. Felinus *c. In nostra*, *n.* 9. *v. de quarto*, *de rescript.* Gonzalez *loc. cit. n.* 17.

§. II.

De multiplici divisione Beneficiorum: ubi plura de Beneficio manuali.

SUMMARIUM.

19 *Beneficium latissime sumptum; & beneficium Principis proprie dictum, quid? Remissive.*
20 *Beneficia Ecclesiastica alia sunt majora, alia minora.*
21 *Notabilis differentia inter hæc.*
Illa appellantur Culmina Dignitatum. *Ibid.*
22 *Beneficium regulare, & sæculare, quod?*
23 *Beneficia omnnia censentur sæcularia, donec contrarium probetur.*
24 *Et qua ratione istud probari possit?*
In beneficiis (imo & in aliis causis) debet attendi ultimus status. Ibid.
25 *Beneficia in Monasteriis, seu Ecclesiis, Regularium fundata, in dubio præsumuntur regularia.*
26 Beneficia sæcularia Sæcularibus: & regularia Regularibus sunt conferenda: *quod limitatur.*
27 *Alia beneficiorum divisio ratione annexæ curæ animarum, administrationis, aliorumve jurium: & num. seqq.*
28 *Beneficia curata, & non curata, quæ?*
In dubio beneficium censetur non curatum. Ibid.
29 *Beneficia curata sunt duplicis generis: nam quædam habent curam animarum in Foro externo; alia in foro interno, seu pœnitentiali.*
Hæc dicuntur proprie curata. Ibid.
30 *Ad beneficium proprie curatum, seu ad Ecclesiam Parochialem, quatuor requiruntur; & quæ?*
31 *Beneficia duplicia, quæ?*
Beneficia non curata, an recte dicantur simplicia?
32 *Hæc vocabula*, Dignitas, personatus, Officium, *quandoque sumuntur pro synonimis: stricte tamen differunt.*
33 *Dignitas stricte, quid?*
34 *Potest etiam oriri ex institutione, consuetudine, ac denominatione.*
35 *Personatus, &*
36 *Officium, quid?*
37 *Beneficia simplicia, quæ?*
Rescripta, ut cuipiam provideatur de beneficio simplici, qualiter sunt intelligenda? Ibid.
38 *Canonicatus plerumque non veniunt nomine beneficiorum simplicium; & cur?*
39 *Beneficia alia sunt electiva, alia patronatu, alia collativa, seu libera*
40 *Beneficia patrimonialia, & non patrimonialia, quæ?*
41 *Beneficium monoculum, & non monoculum, quod?*
42 *Beneficia Consistorialia, quæ?*
Beneficia Papæ reservata: & beneficia vacantia in Curia. Remissive.
43 *Beneficia manualia, quæ?*
Appellantur etiam Revocabilia, *Ibid.*
44 *Possunt dari ex fundatione &c.*
Atque magis expedit, talia erigi in Capellaniis jurispatronatus. Ibid.
45 *Beneficia manualia possunt revocari ad nutum conferentis; & qualiter.*
Lo, Ad nutum, *quid importet. Ibid.*
46 *In dubio beneficia sæcularia censentur perpetua: regularia vero manualia. Et n. seqq.*
47 *Episcopus justa de causa, & cum consensu Patroni, potest beneficium simplex perpetuum efficere manuale.*
48 *Respectu Papæ omnia beneficia censentur manualia:*
Potest Papa beneficium manuale conferre in perpetuum, expressa tamen hujus manualitate. Ibid. & n. seq.
49 *Papa simpliciter conferendo, non censetur voluisse alterare naturam beneficii.*
50 *Statuto per Sedem Apostolicam approbato possunt beneficia sæcularia perpetua, fieri manualia.*
Imo & consuetudine legitime præscripta, Ibid.
51 *Beneficia tamen manualia, de consuetudine non possunt fieri perpetua: & cur?*
52 *Beneficia manualia, vere & proprie beneficia non sunt:*
53 *Et quid dicendum de Ecclesiis parochialibus, quæ Monasteriis, Capitulis &c. sunt incorporatæ, ac reguntur per vicarios temporales.*
54 *Dantur tamen nonnulli casus, in quibus nomine beneficii Ecclesiastici veniunt beneficia manualia. Et num.* 52.
Sic contingit materia favorabili.
55 *Ac in dispositionibus editis ob publicam utilitatem.*
56 *De consuetudine, ac stylo curiæ Romanæ, in impetratione beneficii faciendu est mentio præhabiti beneficii manualis & cur?*

QUæritur I. Quotuplex sit beneficium Ecclesiasticum? Et additur notanter, *Ecclesiasticum*: quia hic non agitur de *Beneficio latissime sumpto*, prout aliud non est, quam benevola actio tribuens gaudium capienti. Neque de *Beneficio Principis proprie & stricte sumpto*, ac prout contra distinguitur a Privilegio, & Rescripto, nec aliud est, quam benevola actio, seu liberalitas quædam concessa sine alterius præjudicio præter Jus commune, de quo jam dictum est supra *lib.* 1. *Tit.* 2. *de constitutionibus*, *§.* 17. *n.* 444. & 445. igitur impræsentiarum solum agitur de beneficio Ecclesiastico proxime explicato; quo prænotato. 19

Resp. I. Beneficium Ecclesiasticum est multiplex, varieque dividitur. Et primo quidem ratione diversæ excellentiæ ipsorum, Beneficia alia dicuntur majora, alia minora. *Beneficia Ecclesiastica majora*, sunt Papatus, Cardinalatus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, & Episcopatus, quibus Vallensis *h. tit. §.* 2. *num.* 1. Garzias *part.* 1. *de beneficiis*, *cap.* 6. *nu.* 2. & alii, etiam addunt Abbatiam. Cætera vero his inferiora, censentur *beneficia minora*. 20

Est autem notabilis differentia inter hæc. Siquidem Beneficia majora communi nomine ac *beneficii* nisi secus exprimatur, in materia odiosa & pœnali non solent comprehendi; cum sint *Culmina Dignitatum*, prout appellantur *c. penult.* seu *c. Venerabilis*, 37. *h. t.* Unde dispensatio impetrata ad omnia Beneficia, non extenditur ad Episcopatum, propter eminentiam Dignitatis, quæ est speciali nota digna. Pirhing *h. t. n.* 9. cum aliis. Nam dispensatio, tanquam vulnerans Jus commune, est odiosa, & stricte accipienda, *c.* 1. *de Filiis presbyt. in* 6. ac notat Fagnanus *c. Mandato n.* 33. *de Simonia*. Vallensis *h. t. §.* 2. *n.* 1. estque ex professo dictum supra *l.* 1. *Tit.* 2. *de Constitutionibus*, *§.* 18. *n.* 451. *ac seqq.* 21

Resp. II. Ratione diversi status hominum, quibus conferenda sunt, Beneficia ulterius dividuntur in regularia & sæcularia. *Beneficium regulare* est, quod solis regularibus competit. Sive dein id contingat ex primæva fundatione, seu institutione, ut Abbatia; Prioratus, & hujusmodi: sive ex consuetudine, seu legitima præscriptione, eo quod per Regulares regi consueverint, & administrari, per quadraginta saltem annos, *c. Cum de beneficio*, 5. juncta Gl. *fin. de Præb. in* 6. Rebuffus *in Praxi beneficiorum*, *tit. Regularia beneficia*. *n.* 1. *Garzias de beneficiis*, *p.* 7. *c.* 10. *n.* 1. al- 22

legans

legans alios. *Beneficium sæculare* econtra dicitur, quod addictum, & debitum est sæcularibus Clericis: id est illis, qui nullam sunt professi Regulam, sed in sæculo militant & serviunt Deo sub statu Clericali.

23 Ubi sciendum, quod omnia Beneficia censeantur sæcularia, nisi contrarium probetur. Garzias *part.* 1. *de beneficiis*, *c.* 6. *num.* 11. *& 12.* post Rotam *Dec.* 2. *de Præbend. alias* 32. *in novis*. Card. Tuschus *Litt. B. Concl.* 52. *n.* 4. Navarrus *Consil.* 3. *de Præbend. n.* 1. Zerola *part.* 2. *Praxis Episc. v. beneficium v. Decimo secundo*. Vallensis *h. t. §.* 2. *n.* 9. Rebuffus *in Praxi Benef. tit. Quotuplex sit beneficium*, *num.* 2. & Masardus *de Probation. Concl.* 172. *n.* 1. asserens istud ab omnibus esse receptum. Quia (inquiunt) postquam D. Petrus fuit Clericus sæcularis, præsumitur, ita Beneficia fundata fuisse sequendo illum primum Patronum.

24 Additur notanter, *donec contrarium probetur*. Tunc quippe secus erit dicendum; uti fit, si ex ipsamet Beneficii fundatione cautum habeatur, ut sit Regulare: vel istud ex legitima Superioris institutione concessum, aut saltem ex longæva consuetudine, seu præscriptione quadraginta annorum obtentum fuerit, *cit. c. Cum de beneficio*, 5. *de Præb. in* 6. Navarrus, Zerola, Vallensis, *ubi supra*, aliique passim. Ubi etiam optime notant Doctores quod in Beneficialibus (imo & aliis causis) attendendus sit ultimus status Beneficii; puta, an tempore vacationis proxime contingentis per obitum Beneficiarii, ipsum beneficium fuerit regulare, vel sæculare; curatum, vel non curatum; manuale, vel non manuale &c. Nam ratione possessionis, vel quasi possessionis, secundum hunc ultimum statum debet judicari, donec contrarium probetur. Felinus *c. Eam te*, *num.* 22. *de Rescript.* Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 45. *§.* 2. *num.* 14. Mascardus *de Probation. Concl.* 572. *n.* 8. Garzias *part.* 7. *de beneficiis*, *c.* 10. *n.* 54. post Rotam *Decis.* 2. *de Præbend. in novis*. Pirhing *h. t. num.* 129. & alii, quos citant.

25 Limitatur quoque dictum illud, nempe quod *beneficia censeantur sæcularia: nisi &c.* non procedat, si Cappellæ, seu Beneficia sint fundata in Monasteriis, seu Ecclesiis Regularium. Etsi enim beneficia hujusmodi non hoc ipso censeantur Regularia, quod sint fundata in Regularium Ecclesiis (pendet enim ex arbitrio Fundatorum, an pro Sæcularibus, vel Regularibus beneficium erigere velint) nihilominus in dubio, & quando non apparet de contraria Fundatorum intentione, beneficium in Monasterio fundatum semper præsumitur Regulare. Rebuffus *c. 1. Quotuplex sit beneficium*, *n.* 6. Mascardus *loc. cit concl.* 172. *n.* 17. Engel *tit. de Capellis Monach. n* 1. *℣. Porro*, addita ea ratione. Quia non est verisimile, quod erigens beneficium cum onere legendi Missas in Ecclesiis Regularium voluerit ab eo ipsos Regulares excludere; cum potius videamus, Religiosorum preces multum a devotis hominibus, ipsisque Fundatoribus desiderari.

26 Insuper notandum, quod de præfata beneficii divisione loquatur vulgatum illud axioma Canonistarum: *Sæcularia beneficia Sæcularibus, & Regularia Regularibus sunt conferenda*, prout desumitur ex *c. Cum ad nostrum*, 37. *& c. Offic.* 38. *de elect.* juncto Tridentino Concilio *Sess.* 14. *cap.* 10. *de reform. & Sess.* 25. *cap.* 21. *de Regular.* Siquidem rationi non congruit, ut homines disparis professionis vel habitus simul in eadem Ecclesia socientur, atque deserviant, *Clem.* 1. *de Elect.* ac notant Garzias *part.* 7 *cap.* 10. *n.* 2. *& 3.* Vallensis *h. t. §.* 2. *n.* 14. & alii. Intellige, nisi causa necessitatis exigente, deque consensu Superioris, aliud fieri expediat: puta, quia alii idonei non reperiantur, *arg. cap. Inter quatuor*, 5. *de Religios. Domib.* Garzias *d. cap.* 10. *n.* 16. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 8. *n.* 43. cum aliis.

27 Resp. III. Beneficia Ecclesiastica ratione annexæ curæ animarum, administrationis, aliorumve jurium, dividuntur in curata, & non curata: item in duplicia, & simplicia: ex quibus duplicia subdividuntur in Dignitates, Personatus, & Officia. Probatur istud inductione, seu potius explicatione terminorum. Et quidem

28 *Beneficia curata* dicuntur, quæ curam animarum habent annexam. *Beneficia non curata*, seu sine cura sunt, quibus nulla ejusmodi animarum cura est annexa. Et in dubio Beneficium censetur non curatum: nam de Jure nullum Beneficium habet curam, nisi habeat populum, seu Clerum; ac proinde asserenti curatum, incumbit hujus probatio; ut *l.* 2. *ff. de Probat.* ac notat Rebuffus *in Prax. benef. tit. Sæculare beneficium quotuplex*, *n.* 11. Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. Jud. cas.* 201. *n.* 62. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss* 6. *num.* 91. post Bellameram *dec.* 676. *Si impetrans*, & Rotam *Dec.* 17. *num.* 1. *part.* 1. *Div.* Garzias *part.* 1. *de beneficiis*, *cap.* 6. *num.* 8. Vallensis *h. t. §.* 2. *n.* 2. & alii passim.

29 Porro Beneficia curata sunt duplicis generis. Nam quædam habent curam animarum in Foro externo, seu contentioso; quatenus habent jurisdictionem spiritualem visitandi, corrigendi, excommunicandi, & alia hujusmodi præstandi, juxta textum notabilem in *c. Dudum*, 55. *§. Sed cum in jure*, *de Elect.* Ubi proinde Abbas *n.* 8. notandum ait, quod Beneficium dicatur curatum, sive habeat curam Fori pœnitentialis, sive Fori contentiosi: & concordat Garzias *part.* 1. *de beneficiis*, *c.* 6. *n.* 6. & Barbosa *part.* 3. *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 58. *n.* 163. citans alios. Quamvis Gomezius *ad reg. Canc. De Idiomate*, *q.* 11. *n.* 4. & Gonzalez *ad Reg.* 8. *Canc. gloss.* 6. *n.* 60. *&* 61. pluresque alii asserant, quod potestas Fori externi, seu contentiosi (qualis versatur circa exercitium jurisdictionis spiritualis, delinquentes suspendendo, excommunicando, interdicendo, beneficiis privando, visitando, & alia hujusmodi ad correctionem morum spectantia peragendo) solum large, & improprie dicatur *Cura animarum*; cum etiam non Sacerdotibus, puta Archidiacono, convenire possit. Alia vero beneficia habent curam animarum in Foro interno, seu animæ, quatenus habent potestatem ligandi, & solvendi in Foro pœnitentiali, simulque subditis suis administrandi Ecclesiastica Sacramenta in Foro interno, ac externo. Et talia censentur stricte, & proprie beneficia curata: qualia habent Parochi, Garzias *loc. cit. num.* 5. *&* 6. Mascardus *de Probat.*, *concl.* 469. *n.* 2. Gonzalez, ubi *supra n.* 69. citans alios, atque Rotam *in una Conchensi Archipresbyteratus*, 29. *Januarii*, 1594. *coram R. D. Penna*.

30 Notant autem Doctores, & signanter Gomezius *loc. cit.* Gonzalez *d. gloss.* 6. *num.* 34. *& seqq.* Barbosa *cit. allegat.* 57. *num.* 159. Chokier *in reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 2. *n.* 1. & alii, ad hoc, ut aliquod proprie dicatur beneficium curatum, seu Ecclesia Parochialis, plura requiri, ac præsertim quatuor sequentia. Primo, ut habeat annexam potestatem ligandi, & solvendi in Foro pœnitentiali: & quidem ex officio suo, ita ut necessitate astringatur, Ecclesiastica ministrare Sacramenta: & Fideles subditi sint astricti, ut in istis ad eos recurrant. Glossa *in Clem. dudum*, *℣. Impendant. de Sepult.* Et hæc potestas ex Christi institutione non nisi Sacerdotibus convenire potest. Secundo requiritur, ut sit certa Parochia vel locus determinatis limitibus constitutus, ac designatus, in quo populus alicui Ecclesiæ deputatus degit, *can. Ecclesias*, 14. *quæst.* 1 juncto Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 13. *de reform.* ibi: *Ubi Parochiales Ecclesiæ certos fines non habent &c.* Tertio requiritur, ut possessor talis beneficii curam animarum suo nomine, & non alieno exerceat. Et quarto, ut solus suo nomine illud regat: nam una Ecclesia non nisi unius Sacerdotis esse debet *cap. Cum non ignores*, 15. *h. t.* Sicut & unum corpus nequit habere duo capita; alioquin foret monstruosum. Chokier, & alii, *qui supra*. Nunc pergendo ad alia membra datæ divisionis.

31 *Beneficia duplicia* sunt ea omnia, quæ vel curam animarum habent annexam, vel quandam jurisdictionem, præcedentiam, sive administrationem, adjunctam continent; uti sunt Dignitates, Personatus, & Officia. Vallensis *h. t. §.* 2. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *de justit. & jur. c.* 34. *dubit.* 2. *num.* 9. Garzias *part.* 1. *de Beneficiis*, *cap* 6. *n.* 9. cum aliis. Et merito talia *beneficia* dicuntur *duplicia*, quia præter recitationem Horarum Canonicarum, aliaque beneficiariis omnibus communia, habent etiam adjunctam curam animarum, aut aliam administrationem vel saltem præeminentiam quandam. Unde patet, quod licet beneficia non curata sæpius appellentur *simplicia*, tamen in rigore loquendo, atque indistincte,

istud

illud non recta dicatur; neque subsistat, nisi benigne interpretetur. Nam Personatus, v. g. vel Officium; curam animarum non habent annexam; nec tamen sunt Beneficia simplicia, sed duplicia, propter adjunctam eis administrationem, vel præeminentiam quandam. Quod ut melius intelligatur,

32 Notandum est cum Glossa *in cap. 1. n princip. de Consuetud. in 6.* communiter recepta, quod hæc tria vocabula, videlicet *Dignitas, Personatus, & Officium* quandoque sumantur pro synonimis; uti fit *cap. Cum accessissent, 8. de Constit.* ubi idem Primiceriatus imprimis appellatur *Personatus*, deinde *Dignitas*, & tandem *Officium*: ac proinde in horum vocabulorum usu attendendam esse locorum consuetudinem; passim observant Doctores; uti l'irhing *h. t. n.* 10. Vallensis *loc. c. §. 2. nu.* 8. & cum primis Abbas *c. De multa n.* 21. *h. t.* inter alia dicens, quod in multis locis Dignitas appelletur Personatus; & in aliquibus quomodolibet Beneficium curatum dicatur Personatus; adeoque istis debet attendi substantia rei magis, quam denominatio. Nihilominus stricte loquendo, prædicta inter se differunt in Jure; prout convincitur clare ex *c. De multa, 28. de Præbend.* ubi textu de Dignitate, & Personatu, tanquam de diversis, aperte loquitur, dicens; *In eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat*. Idipsum constat ex *c. 1. de Consuet.* in 6. ibi: *Nisi unicum personatum, vel dignitatem aut officium perpetuum*, cum similibus. Etenim

33 *Dignitas* stricte sumpta, ac prout ab aliis distinguitur, est præcedentia cum jurisdictione. Glossa *cit. c. 1. de Consuet. in 6.* Rebuffus *in praxi Beneficior. tit. Sæculare beneficium. quotuplex*, n. 7. Vallensis *b. t. §. 2. n.* 5. Unde ea Beneficia censentur esse Dignitates, quæ habent præeminentiam, seu administrationem rerum Ecclesiasticarum cum imperio, ac jurisdictione: & quidem (ut notat Sylvester *V. Dignitas, n.* 1.) in Foro externo contentioso; ut Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, & hujusmodi.

34 Addunt tamen Doctores, & signanter Rebuffus *cit. num.* 7. Dignitatem enim oriri posse ex institutione, seu primæva fundatione, ut si in erectione certi Beneficii cautum fuerit, quod sit Dignitas, etiamsi quandam jurisdictionem super alios non habeat. Item ex consuetudine; nam si de consuetudine Ecclesiæ aliqua reputetur Dignitas, licet de jure non sit talis, tamen Dignitas censeri debet. Rebuffus *loc. cit.* Mascard. *de probationibus, concl.* 515. *num.* 5. allegans alios. Probatur insuper Dignitas ex denominatione, sive ex eo, quod quis beneficium habeat, cujus nomen de Jure communi Dignitatem innuit; ut Archidiaconatus; nam Archidiaconatus Jure communi est nomen Dignitatis, imo prima Dignitas post Episcopalem, *cap. 1. & c. Ad hæc, de Offic. Ar. hidiacon.* Unde licet Archidiaconus alicubi de consuetudine non habeat jurisdictionem, quia tamen Archidiaconatus de Jure communi est nomen Dignitatis, censetur ille esse in Dignitate, etiam non habita alia jurisdictione; dummodo quandam habeat prærogativam in Ecclesia sua tam in Choro, quam in Capitulo. Mascardus *d. Concl.* 515. *num.* 2. *& seqq.* citans Rotam *Decis.* 442. alias 17. *de Consuet. præbena. in novis*.

35 *Personatus* est præcedentia sine jurisdictione: qualem habere censetur ille, qui præ cæteris Canonicis sui ordinis locum magis honorificum in Choro, in Capitulo, in Processionibus, & hujusmodi obtinet. Unde Beneficium illud, cui talis præeminentia sedis, & aliorum, absque jurisdictione est annexa, dicitur esse *Personatus*: ut hic Frisingæ est Scholastria, alibi vero Primiceriatus, seu Cantoria, aut hujusmodi.

36 *Officium* denique dicitur administratio rerum Ecclesiasticarum sine alia speciali præcedentia, vel jurisdictione. Qualem administrationem habent Sacrista, Custos, Thesaurarius, & hujusmodi.

37 Porro *Beneficia simplicia*, sunt ea, quæ neque curam animarum, neque Dignitatem, neque Personatum, neque Officium adjunctum habent; sed tantum sunt instituta ad preces Deo persolvendas, aliaque Divina Officia peragenda. Et de talibus intelligenda sunt Rescripta Papalia, quæ volunt cuipiam de Beneficio simplici provideri: nam si quid prædictorum Beneficio est annexum, illud erit non simplex; atque idcirco nullatenus tali conferendum *arg. cap. Quamvis plenissima, 4. & c. Cum in illis 16. & c. cum de non Sacerdotali, 27. de Præbend. in 6.* cum similibus. Tum quia fines Mandati Apostolici diligenter sunt observandi, *c. cum dilecta, 23. de Rescript.* Tum quia Litteræ super beneficiis Ecclesiasticis, cum sint ambitiosæ, restringi debent; prout notavit Pontifex *cit. c. Quamvis plenissima, 4. h. t. in 6.*

Excipe etiam Canonicatus. Hi enim, licet curam 38
animarum non habeant, neque proprie & simpliciter sint Dignitates, aut Personatus (modo proxime explicato) ac proinde Beneficiis simplicibus anumerari possent quia tamen personalem residentiam de facto requirunt ex Concilio Tridentino *Sess. 24 cap. 12. de reform.* simulque Canonici majorem præ cæteris Clericis præcedentiam habent, *c. Statutum, 22. de Elect. in 6.* ideo Canonicatus plerumque nomine Beneficiorum simplicium non veniunt. Engel *b. t. n.* 5. Unde dicta *Tit. præc. §. 1. n. 9.* de Beneficiis simplicibus, nempe quod de consuetudine generali residentiam personalem non requirant, non possunt applicari ad Canonicatus, juxta Concil. Trident. *cit. cap.* 12. Nec vi provisionis Apostolicæ de conferendo Beneficio simplici, potest conferri Canonicatus, *arg. c. Cui de Præb. in 6.* juncto *cap. Quamvis plenissima 4. eod. in 6.*

Resp. IV. Beneficia Ecclesiastica juxta triplicem mo- 39
dum, quo communiter conferri solent, dividuntur ulterius in collativa, seu libera, patronata, & electiva. Atque ex his *Beneficia electiva* dicuntur; quæ conferuntur per electionem legitime celebratam, atque a Superiore confirmatam, *patronata* sunt, quæ ad patroni præviam præsentationem, & subsecutam institutionem a Prælato factam, conferuntur, seu breviis, quæ subsunt juri patronatus. Tandem *beneficia collativa, seu libera*, appellantur, ea quæ per liberam Superioris collationem sine prævia Capitulari electione, vel alterius præsentatione conferuntur, quamquam hæc de facto, sive post Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 18. de Reform.* conferenda sint per Concursum, de quo infra *§. 5. n. 133. 135. & seqq.* ex professo dicetur.

Resp. V. Juxta diversas alias qualitates, quibus subjacent, atque qualificantur, Beneficia dividuntur etiam in patrimonialia, & non patrimonialia, *beneficia patrimonialia* sic dicuntur, non quoad patrimonii naturam, seu rationem habeant, sed quia non possunt conferri, nisi Clericis ex tali patria, loco, vel familia oriundis, quando adsunt idonei. *Beneficia non patrimonialia* vicissim sunt, quæ cuilibet digno undecunque oriundo conferri possunt. 40

Deinde Beneficium aliud vocatur monoculum, aliud 41
non monoculum. *Beneficium monoculum* dicitur, quando Prælatus illud solummodo habet ad conferendum. *Non monoculum* econtra explicatur, Vallensis *b. t. §. 2. n. 19.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 9. §. 4. n. 4. & 5.*

Rursum *Beneficia* alia dicuntur *manualia*, seu ad nu- 42
tum revocabilia. Alia *non manualia*, sive collata in perpetuum; de quibus ex professo agetur *q. seqq.* Accedunt *Beneficia Consistorialia*; & sunt illa, de quibus Papa disponit in Consistorio coram Cardinalibus: ut sunt Episcopatus, Abbatiæ, & nonnullæ aliæ dignitates, tam sæculares, quam regulares, Pyrrhus Corradus *in praxi Dispensationum, lib. 6. n.* 45. Flamin. Parisius *de Resignat. benefic. l. 2. q. 2. n. 5. & 6.* citans alios. Taceatur *beneficia Papæ reservata*: nec non *beneficia apud Sedem Apostolicam, seu in Curia vacantia*, nam de his infra *§ 13. n. 379. & §. 15. n. 433. & seqq.* ex professo agetur.

Quæritur II. Quid sit dicendum de Beneficiis manua- 43
libus, & an sint Beneficia proprie dicta? Resp. I. *Beneficia manualia* sunt, quæ non conferuntur alicui in perpetuum, sed ad nutum conferentis, vel alterius; ita ut Beneficiarius pro libitu ipsius amoveri possit. Ita Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 6. n. 2.* & in re communis. Et hujusmodi beneficia manualia alio nomine appellantur *Revocabilia*; quia videlicet ad nutum conferentis, seu alterius, cui talis facultas reservata est revocari possunt.

Hujus-

44 Hujusmodi beneficium manuale foret, quando Fundator per suam ordinationem, ab Ordinario approbatam fundavit, si dotavit beneficium, seu Cappellaniam, voluitque, sic disposuit, ut eidem præficiatur Capellanus, seu beneficiarius, quem ipse, atque hæredes & successores sui, vel Episcopus loci ad nutum amovere valeant, Pyrrhus Corradus *lib. 1. praxis benef. c. 6. n. 269.* Garzias *p. 1. de beneficiis, c. 2. n. 72.* Gonzalez *cit. §. 6. n. 8.* & alii, concorditer docentes, quod beneficia sæcularia ea fundatione possint esse temporalia, seu manualia, & ad nutum revocabilia. Quinimo loquendo de Capellaniis juri patronatus, magis expedire censet Navarrus *cons. 9. n. 2. de Offic. ordinar.* & Card. de Luca *de Jure patron. discurs. 15. num. 3.* quod erigantur manuales potius, quam perpetuę Capellaniæ: quia sic magis, ob timorem amotionis, compelluntur Capellani ad implenda debita onera, vitamque Clericalem agendam.

45 Additur notanter in data definitione, *ad nutum conferentis &c.* Hoc est ad liberam ipsius & absolutam voluntatem, & *necessario* regulatam: id enim importat ly, *ad nutum* Garzias *cit. c. 2. n. 85.* Pyrrhus Corradus *d. c. 6. n. 270. & seqq.* & alii: Unde, qui habet facultatem amovendi Capellanum ad nutum, non tenetur ad observantiam Juris. Felinus *c. 1. de Const. n. 51. V. Etsi ditatur, committimus voluntati tuæ, &c.* citans alias. Potestque etiam absque causa amovere capellanum) cessante tamen malitia) & alterum præsentare. Garzias *loc. cit. n. 85. & 88* Pyrrhus Corradus *n. 273.* Card. de Luca *de beneficiis disc. 80. n. 5.* asserens, ita perpetuo tenuisse Rotam: ut *dec. 778. p. 2. Diver.* & alias sæpe Barbosa *part. 3. Jur. Eccl. univ. cap. 6. n. 65.* hoc intelligens, quando non subest alia malitia, sive odium. Gonzalez *cit. gloss. 5. §. 6. n. 46. & 47.* istud limitans *num. 40. & seq.* dummodo id non fiat cum præjudicio aliorum interesse habentium. Alioquin enim, licet taliter amotus non audiretur pro interesse suę personę (nam removens ipsum a beneficio ad nutum revocabili, utitur iure suo, sicque non facit ipsi injuriam, *L. g. injuriarum actio, §. 1. ff. de de Injuriis, & leg. Nullus videtur, ff. de reg. jur.*) adhuc tamen alii interesse habentes possent contradicere tali amotioni, utputa, si ex tali amotione Capellani graviter læderetur locus, sive communitas, carens exinde bono Pastore animarum suarum; de quo plura Gonzalez *loc. cit.*

46 Resp. II. In dubio beneficia sęcularia censentur perpetua, beneficia regularia vero sunt manualia, & ad nutum Superiorum amovibilia, nisi sint electiva, vel curata. Ita Card. Tuschus *lit. B. concl. 55.* Fagnanus *cap. Aurea n. 19. de Temporib. ord.* Card. de Luca *de beneficiis disc. 97. n. 3. & 4.* Garzias *c. p. 1. de benef. c. 2. n. 66. & 70. & seqq.* Gonzalez *d. gloss. 5. §. 6. n. 6. & 7.* Pyrrhus Corradus, *ubi supra, cap. 2. n. 262.* & alii. Et quidem, quod sæcularia beneficia ea sua natura sint perpetua, & consequenter in dubio, ac nisi secus probetur, præsumantur talia: desumitur ex *can. præcepta, dist. 55. & c. 1. ac seqq. de Clerico ægrotant.* ubi Clerici debilitati nequeunt amoveri a beneficiis suis, ne forte cæteris tali exemplo deterritis, amplius non reperirentur, qui militarent Ecclesiæ. Concordant dicta superius *§. 1. numer. 8. & 9.*

47 Additur tamen, *in dubio*. Nam quod beneficia sæcularia ex primeva Fundatorum intentione possint esse manualia, & ad nutum revocabilia, proxime, seu *n. 44.* jam dictum est. Notat quoque Navarrus *consil. 9. nu. 1. & seqq. de Offic. ordin. & cons. 27. de Præb.* ac post ipsum Gonzalez *cit. gloss. 5. § 7. n. 62.* & Pyrrhus Corrad. *lib. 1. praxis benefic. c. 6 n. 287* quod Episcopus justa de causa & accedente consensu patroni, possit beneficium simplex perpetuum, puta Capellaniam, efficere manuale, & ad nutum ipsius Patroni revocabile.

48 Deinde, quod respectu Summi Pontificis omnia beneficia Ecclesiastica; etiam de sui natura perpetua, censeantur manualia, probat textus *in cap. Licet Ecclesiarum, 2. de præb. in 6. & Clementin. 1. §. final. Ut lite pendente &c.* ac notat Gonzalez *citat. §. 6. n. 24.* Card. de Luca *de beneficiis disc. 97. numer. 24.* Fagnanus *cap. Quanto num. 38. de Translation. Episcop.* allegans quamplures alios. Unde beneficia perpetua sæcularia, possunt per Papam (non vero per inferiorem) ad tempus concedi, *cap. Si gratiose, 5 de rescript. in 6.* Et econtra beneficia manualia, conferri in perpetuum, expressa tamen manualitate, Pyrrhus Corradus *c. cap. 6. n. 288. 289. & seqq.* Adeo, ut si Papa confirmaret provisionem factam alicui de beneficio manuali, aut ipsemet conferret, sciens esse manuale, tunc durante vita provisi non posset per inferiorem revocari. Jo: Andreas *c. præsenti n. 3.* & Geminianus *h. de offic. ordin. in 5.* Gonsalez *d. gloss 5. §. 6. n. 39* citans alios: & Pyrrhus Corradus, *ubi supra n. 298.* illud notabili casu exemplificans.

49 Intellige, quando Papa in perpetuum contulit beneficium sæculare manuale, expressa hujusmodi manualitate, seu hac præcognita. Nam in quacunque dispositione de beneficio manuali sæculari, de hujus manualitate oportet facere mentionem, ut evitetur subreptio: alioquin enim hac non expressa, ac stante dubio, Papa simpliciter conferendo, non censetur voluisse alterare statum, naturamque beneficii, efficereque perpetuum, quod erat manuale. Pyrrhus Corradus *l. c. n. 291. & 292.* allegans Lotter. *l. 1. q 33. n. 58. & seqq.* ac usum Datariæ Apostolicæ. Gonzalez *d. §. 7. n. 28.* cum aliis.

50 Ulterius ex privilegio, vel statuto per Sedem Apostolicam confirmato; possunt beneficia sæcularia perpetua fieri manualia. Gonzalez *d. reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 6. n. 8. & 58.* citans alios. Idemque dicendum de consuetudine legitime præscripta: siquidem beneficium ea sua natura perpetuum, posse ex consuetudine legitime præscripta fieri manuale, probat textus in *c. cum beneficia, 5. de præb. in 6.* ac notat Gonzalez *cit. gloss. 5. §. 6. n. 38.* cum aliis.

51 Nec obstat, quod beneficia manualia, de consuetudine non possint fieri perpetua: puta, quia Abbas priorem vel Episcopus Clericum, habentem duntaxat beneficium manuale, nunquam revocavit ultra quadraginta annos non idcirco istud evadit perpetuum. prout notat Abb. *c. ad nostram n. 11.* & Decius *ib. n. 6. de consu. util.* Resp. enim illud ex eo contingere; quia non revocare aliquem, aut eum a beneficio non removere, est actus meræ facultatis; atqui ex actibus meræ facultatis non potest induci consuetudo, *l. Qui jure familiaritatis ff. de Acquirend. possess.* cum similibus; ergo.

52 Resp. III. Etsi beneficia manualia, sed ad nutum revocabilia, vere, & proprie beneficia non sint, dantur tamen nonnulli casus, in quibus ista nomina beneficii Ecclesiastici veniunt. Ita Fagnanus *c. ad Audientiam n. 118. de rescript.* dicens, quod in materia favorabili appellatione *beneficii* includuntur etiam beneficia manualia, quæ tamen vere & propria non sunt beneficia; uti tenet Staphilæus *de litteris gratiæ, nona forma Expectativ. n. 94.* Gambara *de offic. legat. l. 4. rubr. 1. n. 1.* Ludov. Gomez *de Expectativ. n. 94.* Duarenus *in tr. de beneficiis, l. 2. c. 4* & alii. Idipsum, quantum attinet primam partem datæ Conclusionis, tradit Navarrus *cons. 9. n. 2. de offic. ord. & cons. 27. n. 3. de præb.* inde inferens, quod Capellania desinat esse beneficium, si authoritate Ordinarii, ac de consensu patroni laici, ex perpetua fiat manualis, & ad nutum amovibilis. Quia (inquit) beneficium debet esse perpetuum. Concordat Barb. *lib. 3. jur. Eccl. un. c. 6. n. 39.* post Rotam in *Salamantina Vicariæ 15. Maii 1596. coram Car. Blanchetto*, & alios, docens, Vicariam temporalem non esse beneficium. Gonsalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 2. n. 35. & cit. gloss. 5. §. 6. h. 21.* Vallensis *h. t. §. 2. n. 16.* & alii, asserentes, beneficia manualia, proprie beneficia non esse, quia non sunt jura perpetua, prout requiritur ad rationem beneficii proprie dicti, juxta dicta superius *§. 1. n. 8. & 9.* Quidquid in contrarium teneat Azorius *p. 2. lib. 3. c. 26. quæst. 12.* & Garzias *p. 1. de benef. c. 65. & 77. ac seqq.* qui cum nonnullis aliis volunt, beneficia manualia esse vere, proprie, ac simpliciter beneficia: neque de essentia Beneficii esse, quod sit perpetuum.

53 Dices. Dantur Ecclesiæ, etiam Parochiales, Monasteriis pleno jure incorporatæ, quæ non conferruntur in perpetuum, sed tantum Vicariis temporalibus, seu ad nutum amovibilibus; *Clemen. 1.* juncta Glos. *V. ad mensam in fin. de Excessib. prælat.* Danturque Ecclesiæ etiam Parochiales, perpetuo unitę alicui Capitulo,

vel Dignitati, aut Prælaturæ, seu etiam Episcopatui, qua conferuntur Vicariis durante temporibus, ac per illos cura geritur animarum, Card. de Luca *de beneficiis disc.* 80 *n.* 16. Atqui tales Ecclesiæ, præsertim Parochiales, sunt beneficia simpliciter, ac proprie dicta: ergo, Resp. majoris claritatis gratia, dist. Min. Atqui tales Ecclesiæ &c. sunt beneficia simpliciter, ac proprie dicta, ratione suæ prioris perpetuæ collationis, seu incorporationis Monasterio, vel Capitulo &c. factæ, concedo. Alia ratione, sive ob constitutionem temporalis Vicarii curam animarum exercentis, neg. nam siquidem, ut observat Card. de Luca *cit. disc.* 80. *de benef. n.* 16. & Ludov. Engel *l. n. t. V. dicto s.* in tali casu Rector principalis Ecclesiæ dicitur ipsimet Episcopus, vel Capitulum seu Dignitas, aut Abbas Monasterii, cujus vice constitutus Vicarius temporalis gerere dignoscitur: sicque talis Ecclesia, incorporata Mensæ Episcopali, Capitulo, Monasterio &c. vere erit beneficium proprie dictum, utpote Rectori principali tribuens jus perpetuum. Vicarius temporalis vero in eodem constitutus, & ad nutum amovibilis, habet se ad instar Famuli conductitii (ut loquitur Card. de Luca *c. n.* 16.) sive Mercenarii, qui ab Ecclesiæ Prælatis, sub assignatione congrui stipendii, ad tempus assumitur ad peragendam curam animarum, & alia officia spiritualia. Vide dicta superius *l.* 1. *tit.* 28. *de offic. Vicarii §.* 1. *n.* 45. *§.* 6.

54 Altera pars conclusionis, nimirum beneficia manualia in nonnullis casibus nomine beneficii Ecclesiastici venire, probatur inductione. Sic quippe id contingit in materia favorabili Fagnanus *cit. c. ad audientiam, n.* 118. *de resc.* postea *n.* 120 subjungens, quod distinctionem inter materiam odiosam, & favorabilem, in proposito sæpius probaverit S. Congregatio Cardinalium, Concil. Tr. interpretum. Hujus exemplum refertur *§. seqq. n.* 97. *&* 98. loquens de pensione, eisque applicabile ob beneficium manuale, quod habet Clericus Minorista, gavisurus proinde privilegio Fori.

55 Deinde beneficia manualia continentur in dispositionibus editis ad publicam utilitatem; juxta Decisionem Rotæ 26. *Januarii* 1583. *in una Aquil.* quam citat Flaminius Parisius *de Confidentiis beneficialibus, q.* 18. *nu.* 18. Unde, quod in illis committatur simonia confidentialis, sicut in cæteris beneficiis, eo quod confidentia fuerit prohibita ob publicam utilitatem; tradit idem Parisius *cit. n.* 18. & Pirrhus Corradus *lib.* 1. *praxis benef. cap.* 6. *n.* 286. Garzias *p.* 1. *de benef. c.* 2. *n.* 69.

56 Tandem, ut nonnulla alia his similia taceantur, licet beneficia manualia non sint proprie dicta beneficia Ecclesiastica, neque nomine *beneficii* veniant, saltem in materia odiosa; nihilominus de consuetudine, & stylo Curiæ Romanæ, praxique Cancellariæ Apostolicæ observatur, ut ad evitandas subreptiones Rescriptorum beneficialium, in impetratione cujusdam beneficii, facienda sit mentio præhabiti beneficii manualis, sive amovibilis ad nutum Superioris. Felinus *c. in nostra, n.* 18. *de resc.* post Calderinum *consil.* 9. *de resc.* Menochius *de arbitr. jud. lib.* 2. *cas.* 201. *num.* 46. citans Rotam referente Cassiodoro *dec.* 4. *de Præb.* Garzias *c. l.* 1. *de benef. c.* 5. *n.* 80. Pirrhus Corradus, *ubi supra, c.* 6. *n.* 291. Fagnanus *c. ad audientiam n.* 94. *&* 116. *de resc.* citans plures alios, ac Rotam *in causa Seguntina, Thesaurariæ,* 29. *April.* 1596. *coram Orano.* Et ratio hujus consuetudinis, seu styli Curiæ Romanæ, videtur esse. Quia non ita facile Papa provideret alicui de beneficio, quem novit habere beneficium manuale, aut pensionem authoritate Episcopi sibi constitutam; ac illi, qui nihil habet de fructibus Ecclesiasticis, *arg. c. postulasti,* 27. *& c. In nostra* 21. *& c. Si proponente,* 42. *de rescr. & can. Clericus, & can. Pastor,* 1. *q.* 2. cum similibus.

§. III.

Quid sit Canonia, Vicariatus, Commenda, Præstimonium, ac Pensio: & an hæc veniant nomine Beneficii Ecclesiastici?

S U M M A R I U M.

57 *Canonia (vulgo Canonicatus) quid?*
Præbenda, & Canonicus præbendarius, quis? Ib.
58 *Jus, quod probare Canonia, in quo consistat. Et n. seqq.*
59 *Canoniæ, quamprimum facultas se obtulerit, debet conferri præbenda.*
60 *Canonia sine præbenda, an, & quando dari possit?*
61 *Solvitur instantia contra simplicem Canoniam. Et n. præc.*
62 *Canoniam sub expectatione præbendæ consecutus, stricte loquendo non censetur habere beneficium,*
63 *Is tamen, si rescriptum pro assecutione beneficii alterius Ecclesiæ impetrare velit, tenetur mentionem facere præhabitæ Canoniæ: & cur. Et n. seq.*
64 *Simplex Canonia præbet jus ad beneficium postea consequendum.*
65 *Injuste spoliatus suo beneficio, tenetur in impetratione alterius de eo facere mentionem.*
66 *Vicarius Ecclesiæ, quis.*
67 *Vicaria alia temporalis, alia perpetua: sicut & Vicarius Ecclesiæ.*
68 *Vicaria temporalis non est proprie dictum beneficium, bene tamen Vicaria perpetua.*
69 *Vicarii perpetui Ecclesiarum, in pluribus æquiparantur Parochis.*
70 *In beneficiis curatis, quæ sunt perpetuo unita Cathedrali, vel collegiatæ Ecclesiæ, vel Monasterio, regulariter constituitur Vicarius perpetuus &c.*
Ex multiplici mutatione Rectorum, Ecclesia patitur detrimentum. Ib.
71 *Capellania, quid, & an veniat nomine beneficii.*
72 *Capellania erecta sine authoritate Episcopi nullo modo est beneficium Ecclesiasticum.*
Nec est quid spirituale, sed duntaxat temporale; adeo, ut pactum circa eam interveniens, non sit simoniacum. ib.
73 *Commenda, & Commendatarius, quid?*
74 *Olim Commendæ dabantur ab Episcopis, & ad sex menses: nunc solent esse perpetuæ, & a solo Papa conferri.*
75 *Illæ principaliter fiebant in bonum Ecclesiæ, Commendæ modernæ vero in bonum personæ.*
76 *Commendatarius olim fructus non faciebat suos: secus de facto; & cur.*
77 *Commendæ antiquæ non habebant rationem beneficii proprie dicti.*
78 *Atque olim uni poterant conferri duæ Ecclesiæ, una in titulum, altera in commendam.*
79 *Commendæ perpetuæ nostri temporis, æquiparantur beneficiis proprie dictis.*
80 *Præstimonium, quid,*
81 *Præstimonia ex sua institutione nullum servitium in Ecclesia habere solent &c.*
82 *Si dantur duntaxat ad certum tempus in vitæ subsidium, puta, pro tempore studiorum, non sunt beneficium proprie dictum.*
83 *Bene tamen, quando conferuntur in titulum, ac in perpetuum.*
84 *Pensio ut sic, quid?*
85 *Dividitur in Laicalem, & Clericalem seu Ecclesiasticam*
86 *Pensio Clericalis est duplex: una, quæ assignatur in titulum beneficii.*
87 *Solvitur instantia contra hoc membrum.*
88 *Alia quæ simpliciter constituitur ad tempus de fructibus beneficii.*
Hæc nomine Pensionis (nisi secus exprimatur) communiter intelligitur. Ib.
89 *Clericus habens pensionem &c. tenetur recitare officium parvum B. M. Virginis.*
90 *Pensio cuipiam collata in titulum, est verum & proprie dictum beneficium. Et n. seq*
91 *Non est vis in nomine, quando de re constat,*
90 *Pensiones constitutæ ad tempus, in materia odiosa non ve-*

veniunt nomine beneficii bene tamen in materia favorabili. Et n. seq.

93 *Probatur, in materia odiosa nomine beneficii non venire Pensionem.*

94 *Præsertim ex stylo Concilii Tridentini.*

Beneficium ante decimumquartum ætatis annum acquiri non potest; bene tamen Pensio. Ib.

95 *Beneficia, & Pensiones, an inter se æquiparentur? Lg, Aliud, non est repetitivam similium, quando per alia Jura sic declaratur. Ib.*

96 *Subrogatum sapit naturam ejus, in cujas locum subrogatur, quomodo intelligendum?*

97 *Pensionem in materia favorabili venire nomine beneficii declaravit Gregorius XIII.*

98 *Et ratio hujus. Ac n. præc.*

Beneficia manualia in materia favorabili, includuntur nomine beneficii? Ib.

57 QUæritur I. Quid sit Canonia, & an veniat nomine beneficii? Resp. I. *Canonia* (vulgo *Canonicatus*) est jus spirituale, quod provenit ex electione, seu receptione alicujus in fratrem, sive Canonicum. Ita Innocentius *in c. eam M. §. Canonicos de Const.* Calvinus *in Lexico Jurid. V. Canonia*, & Neblissensis *in Vocabulario Jur. eod. V. Canonia*, & alii. Nam, si quis simpliciter in Canonicum receptus fuerit, antequam redditus Canonicales eidem assignentur, sive conferantur, dicitur habere *Canoniam*, hoc est, Canonicatum; nondum vero *Præbendam*. Siquidem præbenda ulterius importat jus ad percipiendos fructus annuos Canoniæ, sive debitos ex titulo juris Canonicalis. Unde qui habet utrumque *Canonicus Præbendarius* appellatur, *c. Sanctorum, dist. 70.*

58 Porro jus illud spirituale, quod præbet Canonia, consistit imprimis in jure habendi in Choro sedem (vulgo; Stallum) & vocem in Capitulo. Quamquam vox in Capitulo, juxta Conc Tridentinum *sess. 22. c. 4. de ref.* non concedatur, nisi habentibus Sacrum Ordinem Subdiaconatus: imo ex consuetudine plurium Ecclesiarum, tum Cathedralium, tum Collegiatarum tunc primum concedi soleat, quando quis absolvit Residentiam primi anni. Engel *h. t. n. 1.* vel etiam actu jam habet præbendam, fruendo videlicet redditibus sui Canonicatus. Circa quod proinde attendantur particulares singularum Ecclesiarum Constitutiones, & consuetudines laudabiles.

59 Deinde illud jus spirituale, importatum per Canoniam, consistit in hoc, ut quamprimum facultas sese obtulerit, Canonico eandem legitime obtinenti etiam conferatur Præbenda, seu competens portio fructuum Canonicalium. Textus est *in c. Relatum, 9. h. t.* ibi: *Quia non est congruum, ut præbenda* (vacante, vel proxime vacatura) *careat, qui canonicam noscitur esse receptus.* Concordat *c. Dilectus, 19. eod. c. cum M. 6. de constitut.* cum similibus.

60 Nec dicas. Si congruum non est; ut præbenda careat qui est receptus in Canonicum, ergo hoc ipso nequit dari simplex Canonia. Ut quid igitur de ipsa inutiliter fit mentio? Resp neg. seq. saltem loquendo in casu, quo nec dum suppetit facultas omnibus in Canonicos receptis conferendi præbendam, seu redditus Canonicales ob horum modicitatem; Tunc enim posse dari Canoniam sine præbenda, aperte convincunt Jura proxime citata, utpote de talibus casibus loquentia: dummodo cæteroquin cesset omnis fraus, atque pactio iniqua, vel simoniaca. Qualis simoniaca pactio foret, si quis ex cupiditate habendi Canonicatum, renunciaret juri petendi præbendam: sic enim remitteretur jus temporale sibi competens ad percipiendos redditus, ut obtineretur spirituale, nempe Canonicatus, quæ foret vera pactio simoniaca, ut *c. Per tuas nobis, 37. de Simonia.* Alioquin vero *Jus non impugnat, ut quis sit canonicus sine Præbenda, si alias potest sustentari, imo laudat*, prout loquitur Abbas *cap. cum M. num. 16. & 17. de constitution.* Ea addita ratione: quia utile est Ecclesiis, habere plures Conciliarios, & defensores, *arg. can. Obeuntibus, distin. 63.* Idipsum comprobat antiqua, receptaque praxis plurium Ecclesiarum, tum Cathedralium, tum Collegiatarum, in quibus dantur Canonici habentes solam Canoniam absque præbenda, & voce in Capitulo: prout simile quid antiquitus fuisse prædicatum, legitur *in c. cum M. 9. de const. & c. Relatum 9. de præb. & c. dilectus, 19 eod.*

61 Dices. Hæc praxis repugnat concilio Generali; relato *in c. nulla, 2. de Concess. præb. & c. Detestanda, eod. in 6.* ubi reprobatur quævis collatio, vel promissio, beneficii vacaturi: ergo. Respondet; Glossa *in c. Dilectus, 19. V. illicito. in Addit. h. t.* ibi reprobari solummodo receptionem ad vacaturas) hoc est promissionem beneficiorum imposterum vacaturorum) non vero simplicem receptionem ad jus Canoniæ. Quod intellige, dummodo sic receptis ad jus Canoniæ, postea conferatur etiam præbenda seu actualis fructuum perceptio, quamprimum se facultas obtulerit: prout amplius declaratur infra *tit. 8. de concessione præbend. §. 2. n. 23. 26. 28. & seq.*

62 Resp. II. Canoniam sub expectatione præbendæ consecutus proprie ac stricte loquendo non censetur habere beneficium. Ita Abbas *c. in nostra 32. n. 1.* & Layman *ib. n. 1. rescr.* Engel *h. t. n. 1.* & alii, contra Lud. Romanum *consil 447.* & Annotationem ad Abbatem *l. c. V. Ego puto.* Conclusio nostra desumitur ex *c. c. in nostra, de rescript.* ubi de receptis per Litteras Apostolicas in Canonicos, dum præbendam nondum habent, sed primum expectant dicitur, quod *nondum in eis* (Ecclesiis) *Ecclesiasticum beneficium sint consecuti.* Idipsum confirmatur ex ipsamet beneficii Ecclesiastici definitione, qua dicitur esse *Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter officium spirituale &c.* Quale jus nondum importat simplex Canonia. Et sic potius (inquit Abbas *cit. n. 1.*) ipsa præbenda, quam jus Canoniæ, vocatur *Beneficium Ecclesiasticum.* Quinimo canonicus sine præbenda, dicitur *canonicus in verba*; prout loquitur Additio ab Abbatem, *ubi supra, V. sine præbenda*, citans Jo: Andream *in c. Relatum 9. & c. dilectus 18. h. t.*

63 Resp. III. Nihilominus simpliciter receptus in Canonicum cum expectatione præbendæ, si alias Litteras a Papa impetrare velit pro assecutione beneficii alterius Ecclesiæ; tenetur in sua supplicatione expressam mentionem facere de prohibita simplici canonia sua: alioquin rescriptum nullam istius mentionem faciens censetur nullum, & subreptitium. Ita textus notabilis in *c. c. in nostra 32. de rescr.* ubi Summarium breviter sic loquitur: *Receptus per litteras Apostolicas, licet Præbendam expectet, per alias litteras hoc supprimentes in alia Ecclesia recipi non debet:* atque amplius tradit Glossa *ib. V. Mentionem*, & Abbas *n. 1. & 2.* & Barbosa *in coll. n. 1.* allegans alios; & sequitur Layman *d. c. In nostra, n. 2. & 3.* & Pirhing *n. 70. de rescr.* Accedit ratio: quia canonica præbet jus ad rem, respectu præbendæ imposterum percipiendæ; quinimo propter jus canoniæ, in brevi quis beneficium, ipsamque præbendam consecuturus est, ac proinde propter binas litteras Apostolicas canoniam conferentes, consequeretur quis in brevi duplex beneficium proprie dictum una cum præbenda seu fructibus utriusque. Atqui Papa non intendit ullo modo eidem providere de pluribus beneficiis, nisi istud exprimat, ut *c. cum adeo, 17. de rescr. & c. cum teneamus, 6. h. t.* Etiamsi prius beneficium foret quantumcunque modicum, *cap. Si motu, 23. h. t. in 6.* ergo.

64 Unde non obstat, quod simplex canonia non sit beneficium stricte loquendo. Quia saltem præbet jus ad beneficium proprie dictum postea consequendum; unde necessario debet exprimi in impetratione rescripti ad aliud beneficium, ne alioquin quis consequeretur a Papa duplex beneficium non facta mentione de priori; contra Jura maxime allegata; & contra Reg. 84. Juris in 6. *cum quod una via prohibetur alicui, ad id alia non debeat admitti:* puta ad acquisitionem secundi beneficii mediantibus litteris Apostolicis, non facta mentione de priori.

65 Addit Abbas *c. c. In nostra*, n. 10. & Layman *ib. n. 3. de resc.* quod etiam ille, qui injuste spoliatus fuit suo beneficio, teneatur in impetratione alterius de eo facere mentionem. Rationem dant. Tum quia per injustam spoliationem non perdit quis titulum beneficii, sed solummodo possessionem ejus: ut *cap. Conquerente, 7. de restitut. spol.* juncta reg. 15. ff. de reg. jur. *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.* Tum quia juxta *cit. cap. In nostra, de rescript.* in impetratione litterarum Papalium ad beneficia, debet fieri mentio de jure quæsito ad rem respectu alterius Beneficii:

ergo etiam, & quidem a fortiori, debet fieri mentio de jure quæsito in re, seu in beneficio, quo postea quis injuste fuit spoliatus.

66 Quæritur III. Quid dicendum sit de Vicaria, & Capellania; & an sit beneficium proprie dictum, ubi prænotandum, quod *Vicarius* Ecclesiæ dicatur Presbyter ille, qui vice principalis Rectoris deservit Ecclesiæ: ut si Ecclesia, seu Parochia (juxta formam Concilii Triden. *sess. 7. c. 7. de ref. & sess. 24. c. 13. & 15. de ref.*) Ecclesiæ Cathedrali, Capitulo, Monasterio, aut aliis piis Locis perpetuo incorporata fuit, tunc Presbyter, qui una cum assignatione competentis portionis fructuum dicti beneficii, illic ponitur ad peragendum necessarium Ecclesiæ, seu Parochiæ servitium Ecclesiasticum, proprie non dicitur *parochus*, sed *Vicarius*: seu habere *Vicariam*. Quo prænotato,

67 Resp. I. *Vicaria* alia est *temporalis*, quando nimirum Vicarii sunt solum ad certum tempus destinati, vel alias ad nutum amovibiles. Alia *Vicaria* est *perpetua*, quæ confertur cum canonica institutione, seu investitura, ac erectione tituli Vicariæ. Unde & *Vicarii* in eisdem instituti dicuntur *perpetui*, habentque verum titulum; atque idcirco semel canonice instituti, nequeunt amplius amoveri, vel portione sua privari: nisi forsan aliquid committant dignum depositione, aut privatione beneficii, *c. Ad hæc 3. de offic. Vicarii*.

68 Resp. II. Vicariæ duntaxat temporales non sint beneficia proprie dicta, seu de quibus Sacri Canones loqui solent: cum de natura beneficii proprie dicti sit ut institutum perpetuo duret, *can. sanctorum, dist. 70.* junctis dictis supra *§. 1. n. 8. & 9.* atque canonice collatum amplius auferri non possit, nisi in casibus a Jure permissis. Secus dicendum de Vicariis perpetuis: hæ enim æquiparantur beneficiis, & appellatione beneficiorum veniunt, per textum expressum *in c. postulasti, 27. de rescriptis* ibi: *Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus est provisum &c.* ac notat Glossa *ib. V. Beneficium*, & communis DD.

69 Quinimo Vicarii perpetui Ecclesiarum Parochialium in pluribus æquiparantur ipsis Parochis, juxta textum expressum *in clem. un. de offic. Vicarii*, ibi „quæ de Ecclesiis curam animarum habentibus, per receptionem „aliarum similium amittendis; ac de ipsarum Rectoribus promovendis ad Sacerdotium; & de eorum ætate, „a Jure statuta noscuntur: in perpetuis Ecclesiarum Parochialium Vicariis, & assumptis ad eas, volumus observari. Hæc ibi. Verum de hoc vide dicta superius *lib. 1. tit. 14. de Ætate, & qualitate, & Ordine præficiendorum nu. 29. 30. & seqq.*

70 Porro in beneficiis Ecclesiasticis curatis, quæ sunt perpetuo unita cuipiam Cathedrali, collegiatæ, seu alteri Ecclesiæ, aut Monasterio, regulariter solet constitui Vicarius perpetuus cum assignatione congruæ portionis fructuum, pro animarum cura debite peragenda; nam ex multiplici mutatione Rectorum, non modicum Ecclesia recipit detrimentum, Rota *dec. 24. n. 1. ante fin. de præb. in novis*. Gonzalez *ad reg. 8. cancell. glos. 6. n. 209.* Quod intellige conformiter Conc. Trid *sess. 7. c. 7. de ref.* ubi illud limitatur illis verbis: *Nisi ipsi ex ordinariis, pro bono Ecclesiarum regimine, aliter expedire videbitur.* Insuper dari nonnullos casus, in quibus nequit Episcopus constituere Vicarium perpetuum, jam dictum est supra *cit. lib. 1. tit. 28. de officio Vicarii §. 2. n. 28.* in quo Paragrapho plura habentur de Vicariis perpetuis, ac temporalibus ibidem videnda.

71 Resp. III. Loquendo nunc de Capellania (hoc est, de beneficio simplici fundato in Cappella, seu Ecclesia quapiam cum authoritate, atque consensu Episcopi) si hæc fuerit perpetua, & concessa in titulum, venit nomine beneficii proprie dicti: alia secus; demptis nonnullis casibus, paulo superius *n. 43. 55.* & *56.* jam expressis, atque servata proportione huc applicandis. Unde Fagnanus *c. Ad audientiam, nu. 120 de rescr.* non immerito dicit, *capellaniam desinere esse beneficium, si ex perpetua fiat ad nutum amovibilis*.

72 Additur notanter, *cum authoritate, atque consensu Episcopi*. Nam si aliqua Capellania erigeretur, seu fundaretur sine authoritate Episcopi vel alterius Superioris Ecclesiastici, nullo modo ea foret beneficium Ecclesiasticum; sed duntaxat pia quædam donatio, vel legatum pium, juxta dicta superius *num. 14 & seqq.* Adeo quidem, ut in talibus Capellaniis Episcopus non haberet jus instituendi, vel visitandi, nec aliud jus Diœcesanum. Gonzalez *ad reg. 8. cancel. glos. 5. n. 35.* post Parisium *cons. 34. n. 9. & 31. ac seqq. lib. 4.* Et si ratione talis Capellaniæ interveniet pactum absque authoritate Superioris, puta Papæ, istud non erit simoniacum: siquidem Capellania illa esse duntaxat quid laicale, & temporale, juxta superius dicta *num. 15. & 16.* non vero beneficium Ecclesiasticum, neque aliquid spirituale authoritate Episcopi constitutum Rota *dec. 465. n. 2. p. 2. divers.* Gonzalez *cit. glos. 5. n. 15.* in proposito referens notabilem casum, in cujus decisione per tres conformes sententias ita judicatum fuit.

Quæritur III. Quid sit *commenda*, & an beneficium proprium dictum? Resp. I. cum Glossa *in c. nemo, V. commendare de elect. in 6.* quod *commenda* sit custodia Ecclesiæ alicui commissa. Unde *commendatarius* dicitur ille, qui accepit Ecclesiam in Commendam, seu custodiam ejusmodi. 73

Et olim quidem Commendæ ad sex menses, & non ultra in Ecclesiis curatis pro earundem evidenti necessitate (puta, quando vacarant) aut utilitate fieri poterant ab ipsismet Ordinariis, juxta *c. c. nemo, de elect. in 6.* Veruntamen istud de facto, seu post Conc. Trid. amplius locum non habet; cum in Ecclesiis curatis vacantibus debeant deputari Vicarii, juxta formam a Trid. Conc. *sess. 24. c. 18. de ref.* assignatam, prout a Sacra Congregatione decisum refert Barbosa *in collect. ad c. c. 18. n. 36.* & Fagnanus *in c. dudum, il 2. num. 44. de elect.* Hodie etiam Commendæ solent esse perpetuæ: & non nisi a Papa conferuntur personis qualificatis, ac bene de Ecclesia meritis, ut ex fructibus beneficii commodius sustentari valeant. 74

Et insuper differentia inter Commendas antiquas, seu olim ab Episcopis ad sex menses concessas: & inter modernas, seu in perpetuum, & a solo Papa personis bene meritis, & qualificatis conferri solitas: quod illæ principaliter debant in bonum Ecclesiæ, ut interim beneficium a Commendatario administraretur, donec Rector idoneus fuisset institutus: quod ipsum nunc per Vicarium, cum congrua fructum portionis assignatione constitutum præstatur, juxta Decretum Concilii Tridentini *cit. sess. 24. cap. 10. de reform.* Commendæ vero nostri temporis, solum a SS Pontifice in perpetuum concessæ, non fiunt principaliter in favorem Ecclesiæ (quinmo hæ graviter lædunt Monasteria tam in temporalibus, quam spiritualibus, uti notat Fagnanus *c. cum ad nostram, numer. 14. de elect.*) sed conceduntur principaliter in favorem personæ, seu commendatarii, ut videlicet ex fructibus ejus commodius substentari valeat. 75

Deinde Commendatarius fructus olim non faciebat suos: qui erat tantum custos Ecclesiæ sibi commendatæ, bonorumque ipsius; unde non habebat jus in Ecclesia, neque in fructibus ejus, nisi ad colligendum, & gubernandum, & providendum sibi ac ministris, & quod superat, in utilitatem Ecclesiæ convertendum; uti notat Gl. *c. c. nemo, V. commendare, de elect. in 6.* Secus est in Commendis modernis perpetuis, & a Papa concessis: hæ enim ideo inventæ sunt, ut ii, qui sunt inhabiles ad obtinenda beneficia Ecclesiastica in titulum (qui est modus ordinarius, & legitimus obtinendi beneficia) efficerentur habiles intuitu meritorum suorum ad ea obtinenda per modum Commendæ (quæ est via extraordinaria; & tacite dispensativa) sicque ex eorum fructibus, quos faciunt suos, valeant commodius sustentari. Fagnanus *c. c. cum ad nostram n. 5. & 6. de elect.* 76

Resp. II. Commendæ antiquæ, seu quæ olim de Jure communi fuerant temporales, atque per ordinarios locorum in Ecclesiæ utilitatem principaliter concedebantur, non habebant rationem beneficii proprie dicti. Ita communis, & ratio est clara: quia Commendæ antiquitus permissæ neque concedebantur in perpetuum, neque jus aliquod respectu Ecclesiæ, aut redditum ipsius præbebant, sed meram custodiam: ac proinde definitio beneficii proprie dicti, & *n. 6. ac seqq.* jam assignata, ipsis nequiquam convenit. 77

Unde & antiqui canones, non obstante, quod beneficiorum pluralitas eisdem semper fuerit invisa, permittebant, 78

ut

ut uni possent conferri duæ Ecclesiæ, una in titulum, & altera in commendam. Textus est *in can. qui plures*, 22. *q. 1. & c. Dudum*, 54. *§. Suggessit*, *de elect.* ibi: *Cum nullus potuerit plures Ecclesias parochiales obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram commendatam haberet.* cum concordantiis.

79 Resp. III. Econtra vero commendæ perpetuæ, quales nostro tempore per Papam dantur in utilitatem personæ, habent rationem & effectum tituli, atque æquiparantur beneficiis proprie dictis. Ita colligitur ex Concil. Tr. *Sess. 2. c. 2. & 4. & Sess. 15. c. 17 de ref.* ubi prohibetur quis habere plura *Beneficia, etiam commendata*. Et hoc intellige, etiamsi unum haberet in titulum, & alterum in commendam; prout notat, atque decisum testatur Fagnanus *c. Dudum, il 2. n. 37. & seqq. de elect.* Accedit ratio: quia commendæ hodiernæ ex una parte tribuunt jus percipiendi fructus Ecclesiasticos propter spirituale officium, sive ob custodiam Ecclesiæ exhibitam; conferunturque authoritate Ecclesiastica, nempe Papali, & quidem in perpetuum; ergo nihil ipsis deest ad rationem beneficii proprie dicti requisitum.

80 Quæritur IV. Quid sit Præstimonium, & an censeatur esse beneficium? Resp. I. *Præstimonium* vi nominis idem est, ac *præstans munium*: uti notat Hostiensis *c. postulasti, de rescript.* & Menochius *lib. 2 Arbitr. Iud. cas. 201. n. 56.* cum aliis imposito tamen per *præstimonium*, seu *portionem præstimonialem*, intelligitur stipendium, quod ab ecclesiasticis redditibus abstractum dari solet canonicis, vel aliis Clericis in vitæ subsidium, præsertim ubi litteris, seu studiis operam impendunt Menochius *cit. n. 56.* Layman *lib. 4. Theol. Moral. tr. 2. c. 5. n. 5. & 6.* cum aliis.

81 Cæterum hujusmodi Præstimonia, ex sua institutione nullum servitium in ecclesia habere solent; quamvis si dentur in titulum perpetuum beneficii, habeant annexum onus spirituale, recitandi videlicet Horas Canonicas. Garcia *de beneficiis; part. 1. c. 2. n. 117* citans alios. & Azorius *part. 2. institution. Moral. c. 7 quæst. 2. V. In hac controvers.* dicens, quod *qui præstimonia nunc habent, liberi sint ab onere, obligatione, & præcepto residendi in ecclesia, quarum sunt præstimonia: ita, ut nec per se nec per alios in sui locum suffectos, inservire nullo jure cogantur: quod certe bonorum beneficiorum est proprium.* Hæc ille, postea *q. 5.* amplius istud declarans.

82 Resp. II. Quando præstimonia, seu præstimoniales portiones, dantur, duntaxat ad certum tempus in vitæ subsidium, v. g. durante tempore studiorum, non sunt beneficium Ecclesiasticum proprie dictum. Ita Menochius *cit. cas. 201. n. 57 & 60.* Layman *c. c. 5. n. 5. & 6* citans alios; atque subjunges, hujusmodi præstimoniales portiones non esse *beneficia ecclesiastica*, sed *mera stipendia*. Azorius, ubi supra, asserens, in hoc convenire omnes. Ratio est, quæ supra: quia videlicet de ratione beneficii, ecclesiastici est, tribuere jus perpetuum percipiendi fructus ex boni ecclesiæ &c. Atqui tale jus perpetuum non tribuitur per præstimonia temporalia, puta, ad tempus studiorum duntaxat concessa; ergo.

83 Resp. III. Quod si vero præstimonia conferantur in titulum, atque in perpetuum; ita, ut cum obitu ejus, qui accedit, vacent (prout in Hispaniis communiter dari præstimonia, notat Fagnanus *c. Ad audientiam, n. 62. de rescr.* & Garcias *cit. p. 1. n. 218.*) tunc ea connumeratur inter beneficia proprie dicta. Ita textus *c. ult. de concessione præb. in 6.* ubi Præstimonia aperte connumerantur inter beneficia, illis verbis; *Concessiones super canonicatibus; dignitatibus præstimoniis, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis*. Nam ista verba nonnisi de præstimoniis datis in titulum, atque ad perpetuum intelligi possunt, & debent. Unde quod hujusmodi Præstimonia sint beneficia proprie dicta (eo præsertim, quod ipsis nihil deficiat ex requisitis ad beneficium Ecclesiasticum tenet Menochius *d. lib. 2. de Arbitr. Jud. cas. 201. n. 58 & 59.* Azorius, ubi supra, *d. c. 7. q. 2.* Garcias *c. c. 2. n. 117.* allegans plurimos alios: adeo, ut rei ipsa hæc sit communis sententia. Et sub data distinctione Authores, qui prima fronte non nihil discordare videntur, facile revocantur ad concordiam.

84 Quæritur V. Quid, & quotuplex sit pensio, & an veniat nomine beneficii ecclesiastici? Resp. I. *Pensio* ut sic est jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio. Ita Zoesius *Tit. de Simonia n. 46.* & in re communis. Vel, si pensionem pro ipsamet parte fructuum acceptam describere velis, dicendum est: *pensio* est certa portio fructuum, ab aliquo beneficio, vel mensa, ex causa ad tempus, non vero in perpetuum separata. Ita Guglielmus de Monte Lauduno *in Repet. Clem. Quia regulares n. 12 de Supplend. negligent. prælator.* Barbosa *part. 2 Int. Ecclesiast. univers. capit 51. numer. 3.* subjungens, quod pensio dependat a proprietate beneficii, sicut usustructus dependet a proprietate rei.

85 Resp. II. Pensio dividitur in laicalem, & clericalem Ita communis. Et quidem *pensio laicalis* est, quæ datur ob ministerium temporale, aut aliam temporalem causam; & Laico etiam convenire potest, v. g. Oeconomo Ecclesiæ, Cantori, Æditu., & aliis hujusmodi. *Pensio Clericalis*, seu Ecclesiastica econtra est, quæ Clericis authoritate Superioris Ecclesiastici justis de causis constituitur, ipsisque solis competere potest: atque de hanc sola nunc sermo est, non de priori, seu laicali.

86 Resp. III. Pensio Clericalis subdividitur in duas species. Una est, quæ assignatur in titulum beneficii Ecclesiastici: prout accidit, quando ex beneficio pingui, quod caret sufficienti suffragato Ministrorum, authoritate Superioris detrahitur certa portio fructuum, & alicui Clerico ibidem ministranti conceditur in titulum beneficii perpetui, v. g. perpetuæ Vicariæ, *arg. can. Conquerente 6. de Cleric. non resident.* & notat Abbas *c. c. Conquerente n. 1. & 5.* & Fagnanus *c. Ad audientiam n. 41. de Rescript.*

87 Nec obstat textus *in c. Extirpandæ 30. §. fin. de præbend.* ubi dicitur: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, pensionem alicui quasi pro beneficio conferre præsumat.* Resp. enim cum Abbate, & Fagnano *ubi supra*, hic solum prohiberi, ne in fraudem constituatur talis pensio: sed ubi ex causa licita & honesta, ac omni fraude cessante, constituitur pensio ad modum beneficii ex redditibus Ecclesiæ, tunc valet talis constitutio; sicque potest super uno beneficio, creari aliud, dummodo primo Rectori remaneat tantum, unde honeste sustentari valeat.

88 Alio Pensio, & quæ nomine *Pensionis* (nisi secus exprimatur) communiter intelligitur, ea est, quæ simpliciter constituitur ad tempus de fructibus beneficii, justaque de causa cuipiam assignatur authoritate Superioris. Et talis est, quæ authoritate Episcopi assignatur Parocho, ob senectutem resignanti, ad suæ vitæ sustentationem: vel quæ datur causa litis beneficiariæ componendæ; aut ob aliam similem causam rationabilem; de quo plura inferius *Titul. 12. Ut Ecclesiastica beneficia &c.*

89 Solum præmissis adde, *quod quicunque pensionum, fructus, aut alias res Ecclesiasticas Clericus percipit, is ad dicendum officium parvum B. M. V. obligatus sit*: uti his ipsis verbis decrevit B. Pius V. in sua Constitutione 135. quæ incipit: *in proximo* (& habetur *To. 2. Bullari Romani.*) Ubi idem Pontifex addidit, ejusmodi Clericum non recitantem Officium parvum B. M. Virginis (intellige Clerico Minorista: nam alius satisfacit recitando Breviarium) eo modo *pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium* esse, sicuti Clericus habens beneficium, & non recitans Breviarium.

90 Resp. IV. Certum est, quod quando Pensio cuipiam confertur priori modo, sive in titulum, ea sit verum & proprie dictum beneficium ecclesiasticum. Patet hoc ex *d. c. conquerente 6 de Cleric. non resid.* ubi talis Pensio, viginti scilicet solidorum, sæpius appellatur beneficium, & ut tale ibidem censetur. Accedit ratio: quia tali Pensioni, utpote datæ in titulum, atque tribuenti jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis &c. integre convenit definitio beneficii, superius lata.

91 Neque obstat, quod vocetur *Pensio*: quia non est vis in nomine, quando constat de re. Abbas *Con. 47 n. 2. La.*

Covarruvias *pract. q. c. 36. n. 10. V. quarto quoties*, Fagnanus *c. ad audientiam n. 44 & seq. de rescr.* citans alios; atque inde *n.* 46. cum aliis indubitanter inferens, quod de tali Pensione facienda sit mentio in rescriptis beneficialibus, perinde ac de beneficio.

92 Resp. V. Loquendo tamen de Pensionibus posterioris generis, seu quæ authoritate Superioris ex legitima causa cuipiam Clerico constituuntur ad tempus, major difficultas est, an veniant, nomine beneficii: videtur tamen distinguendum, quod quidem hujusmodi Pensiones proprie beneficia Ecclesiastica dici non possit, neque appellatione beneficii in materia odiosa veniat; secus tamen sit dicendum in materia favorabili. Ita Fagnanus *c. c. ad audientiam n. 117. de rescr.* ubi, cum fusissime præmisisset contrarias Doctorum opiniones, tandem *n.* 117. *& seqq.* easdem hac ratione conciliat, & addit *n.* 120. & 134. quod hanc distinctionem inter materiam odiosam, & favorabilem: sæpius probaverit Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tr. Interpretum. Quod ipsum repetit *can. cum in cunctis n. 130. de elect.*

93 Prima pars probatur ex eo; quia beneficium Ecclesiasticum ex sui natura debet esse perpetuum, ut *can. Scripsit mihi & can. quamvis triste 7. q. 1. ex c. Ex parte tua 5. de Cleric. ægrot.* junctis dictis supra *§. 1. n.* 8 & 9. Atqui Pensio ista non est perpetua, sed temporalis; ergo. Deinde *beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri*, juxta *Reg. 1. Juris in 6.* Secus dicendum de hac specie Pensionis, utpote quæ non indigeat tali institutione. Et hinc, ut plura alia taceantur, *in c. quamvis plenissima 4. de præbend. in 6.* clare habetur, in materia odiosa, & stricte accipienda, appellatione beneficii non venire Pensionem, illis verbis: *Et non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis tantum volumus provideri*, & consequenter Pensio nomine beneficii non venit in materia odiosa, de qua ibidem est sermo.

94 Præsertim vero, quod ex stylo Concilii Tridentini appellatione beneficii non veniat Pensio, patet ex *sess. 21. c. 2. & sess. 23. c. 28. & sess. 26. c. 15. de ref.* ac notat Fagnanus *c. c. cum in cunctis n. 106. de elect.* Et hinc fit, quod Conc. Tr. *sess. 23. c. 6. de ref.* statuens, ut *nullus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere*, locum non habeat in Pensionibus; prout declaravit S. Congregatio ejusdem Concili interpres, testa Fagnano *d. c. cum in cunctis n. 12. de elect.* Quia videlicet hæc materia, puta incapacitas recipiendi beneficium, est odiosa; ac proinde non debet ultra proprietatem vocabuli extendi ad Pensiones, quæ super fructibus beneficii cuipiam assignantur authoritate superioris duntaxat ad tempus: ac proin illæ non sunt beneficia proprie loquendo.

95 Dices. In *c. ad audientium 38. de rescr.* beneficia, & Pensiones, inter se æquiparantur, illis verbis: *Recipientes annuas pensiones, seu alia beneficia*: nam ly *Alia* vi suæ significationis stat implicative, & est repetitivum similium, & consequenter etiam Pensiones erunt beneficia. Res. cum Fagnano *in c. c. ad audientiam n. 52. de rescript.* neg. antec. cum sua probatione. Nam dictum illud, quod ly *Aliud* sit repetitivum similium, non verificatur, imo fallit, quando per alia Jura est declaratum, aliquid non esse simile: hoc autem fit in proposito per *cit. cap. Quamvis plenissima 4. de præbend. in 6.* cum similibus.

96 Urgebis. *Subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur*, juxta textum, & Glossam *c. Ecclesia S. Mariæ 3. Successerunt, ut lite pendente &c.* ac Everardum *in locis Legalibus loc. 122. A vi subrogationis n. 1. & seqq.* late illud declarantem. Sed Pensio subrogatur in locum beneficii; ergo sapit naturam ejus, sicque est beneficium proprie. Resp. negando ultimam consequentiam; etsi enim Pensio sapiat naturam beneficii, non tamen est beneficium proprie, stricteque loquendo. Et generaliter, subrogatum sapit quidem naturam ejus, cui subrogatur; non tamen habet easdem semper qualitates; vel naturam cum ipso, imo hac ratione multipliciter solent differre: uti patet in S. Mathia Apostolo, subrogato in locum Judæ proditoris; unde inter plures alias limitationes dictæ Regulæ, Everardus, *ubi supra n.* 10. ponit hanc, quod memorata regula, *Subrogatum &c.* procedat quidem quoad naturam primordialem (qua ratione etiam pensio sapit naturam beneficii, cum non minus istud, detur pro congrua sustentatione Clericis) non vero semper procedat quoad naturam accidentalem.

Altera pars dictæ *n.* 92. Conclusionis, quod nempe in 97
materia favorabili Pensio veniat nomine beneficii; probatur imprimis ex Declaratione Gregorii XIII. qui ad consulationem S. Congregationis, die 18. Decembris 1576. declaravit, Pensionarium censeri beneficiatum ad effectum gaudendi privilegio Fori Ecclesiastici, de quo loquitur Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 8. de refor.* idque duplici de causa. Primo, quia Cancellaria habet Pensionarium pro beneficiato; ideoque vult exprimi in bullis pensiones, sicut beneficia. Secundo, quia B. Pius V. coegit pensionarium ad dicendum officium parvum B. Mariæ Virginis, ut dictum *n.* 89. Et rursum idem Sanctissimus; proposito sibi dubio a S. Congr. dixit in materia favorabili, ut est illa privilegi Fori, appellatione beneficii venire pensionem. Die 8. Augusti 1577. prout refert Fagnanus *cit. can. ad Audientiam il. 2. n. 131. & 134. de rescript.*

Accedit ratio. Quia in materia favorabili, præser- 98
tim, ubi reditur ad Ius commune; debet fieri lata interpretatio; uti notat Gl. *c. cum dilectus V. Juri communi*, & Abbas *ib. n. 21. de consuet.* Sic enim facienda est interpretatio, ut nulli sit onerosa, & secundum Ius commune, ut *e. c. causam quæ 18 de rescrip. & c. cum olim 6. de cons.* Atqui privilegium Fori v. g. est favorabile, simulque per istud redditur ad Jus commune, quo Clerici Jure Divino sunt exempti a jurisdictione sæculari, *can. Si Imperator. d. 96. & c. quamquam de censib. in 6.* cum similibus: ergo est late interpretandum. Unde fit, quod Pensio, si non ex proprietate vocis: saltem per interpretationem extensivam, possit intelligi, atque venire nomine beneficii, sicut post Gigantem *q. 38. n. 28.* loquitur Fagnanus *l. c. n. 117.* hoc ipsum *n. seqq.* amplians ad beneficia manualia: nam etiam hæc in materia favorabili (inquit) appellatione beneficii includuntur, quæ tamen vere & proprie non sunt beneficia: ut jam dictum supra *§. præc. n. 52. 54. & seqq.*

§. IV.

De erectione Beneficiorum, nec non qualitatibus in limine fundationum oppositis.

S U M M A R I U M.

99 *Quæ requirantur ad erectionem beneficii Ecclesiastici? Et n. seq.*
Ea debet fieri ad cultum Divinum, sub onere præstandi officium spirituale? Ib.
100 *Ad beneficii erectionem requiritur etiam congruentia dotis.*
101 *Quæ una loco erectionis, debet examinari per episcopum.*
Non decet unum Altare discoperire, ut aliud cooperiatur.
102 *Ad erectionem beneficii insuper requiritur consensus episcopi, & quidem expressus.*
103 *Ubi constat de consensu episcopi in limine fundationis, adhibitio, præsumuntur omnia per episcopum diligenter discussa &c.*
104 *Et vicissim, beneficio in forma debita cæteroquin erecto, præsumitur, consensum episcopi ab initio intervenisse.*
105 *Fundator Beneficii potest in limine fundationis adjicere quascunque qualitates, leges, & conditiones sibi bene visas, cæteroquin honestas &c. Et num. 339.*
106 *Quæ omnimodis erunt observanda.*
Refertur textus notabilis Concilii Tridentini quoad hoc. Ibid.
107 *Idque exemplificatur in fundatione exprimente, ut beneficium vacaturum conferatur consanguineo Fundatoris &c.*
Et an valeat tunc collatio beneficii alteri facta? Ib.

Qua-

108 *Qualitates seu conditiones turpes, aut impossibiles, appositæ in limine fundationis, habentur pro non adjectis.*

109 *Idque exemplificatur.*

Fundator beneficii, an, & qua ratione possit illud obtinere absque simonia? Ib.

110 *Qualitas; lex, aut conditio in limine fundationis apposita, si de se honesta sit & possibilis, est observanda, licet sit contraria Juri communi; idque exemplificatur.*

111 *Fundatoris Successor non potest alterare, aut derogare qualitatibus in limine fundationis appositis &c.*

112 *Bene tamen Fundator ex justa causa, & cum consensu Episcopi, potest eas post facto alterare.*

113 *Sed non in præjudicium Eccl. aut juris tertio quæsiti.*

114 *Redditibus beneficii diminutis, an Missarum in fundatione impositarum numerum possit Episcopus reducere? Et n. seq.*

115 *Missarum ex relictis Defunctorum impositarum, v. g. Anniversariorum reductionem, ob tenuitatem redditunm, potest facere Episcopus. Et n. præc.*

116 *Et an dantanat in Synodo Diœcesana.*

117 *Per clausulas generales derogatorias, an censeatur derogatum qualitatibus in limine fundationis appositis? Et n. seq.*

Clausula. Non obstantibus statutis &c. *unde desumpta sit? Ib.*

118 *Per clausulam hanc derogatur Statutis Ecclesiarum generalibus.*

119 *Non tamen primævæ fundationi, seu qualitatibus in eadem requisitis pro consuetudine beneficii, absque expressa mentione fundationis. Et n. seqq.*

120 *Istud intelligendo tum in fundationibus Laicorum, tum etiam Clericorum.*

121 *Per clausulam illam,* Non obstantibus fundationibus &c. *derogatur quidem fundationibus Clericorum; non vero Laicorum, nisi expressa de his fiat mentio.*

122 *Et quæ ratio disparitatis?*

99 QUæritur I. Quæ requirantur ad erectionem beneficii Ecclesiastici? Resp. I. ad erectionem beneficii Ecclesiastici, cum primis requiritur, ut fiat ad cultum Divinum, sub onere præstandi quodpiam officium spirituale, sive Ecclesiasticum. Siquidem beneficium datur propter officium, *c. ult. de rescr. in 6.*

100 Deinde requiritur congruentia dotis: sive, quod beneficium ejusmodi non solum in loco congruo erigatur quidem absque præjudicio aliarum Ecclesiarum, sive beneficiorum; sed etiam sufficientes redditus pro decenti sustentatione Clerici beneficiarii, eidem assignentur. Unde ad Episcopum pertinet, in limine fundationis rite examinare locum erectionis, dotisque congruentiam. & futurum regimen, sive onera beneficio imposita. Barbosa *lib. 3. Jur. Eccl. univ. c. 4. n. 11.*

101 Et quidem locus erectionis debet examinari, an sit conveniens pro tali beneficio, nec hujus erectio tendat in præjudicium alterius Quia *non decet unum Altare discooperire, ut aliud cooperiatur*: prout loquitur Abbas *c. pastoralis n. 3. de his quæ fiunt a Prælatis &c.* id probans ex *c. cum causam 36. h. t.* estque vulgatum canonistarum. Dotis vero congruentia juxta qualitatem Beneficii, loci ac personarum, aliarumque circumstantiarum, examinari debet; ut videatur, an Clericus inde honeste sustentari valeat: nam, ut Salvator inquit Matth. c. 10. *Dignus est operarius cibo suo.* Atque secundum Apostolum, qui altari servit, vivere debet de altari, *1. Corinth. 9. & c. cum secundum Apostolum 16. h. t.* cum similibus.

102 Tandem ad erectionem beneficii Ecclesiastici requiritur authoritas, sive consensus Episcopi: adeo, ut non sufficiat consilium Episcopi, aut petitio sui consensus, sed requiratur consensus expressus, Barbosa *cit. c. 4 n. 22.* post Lambertinum *de jur. patr. lib. 1. p. 1. n. 9. part. 2. nr. 131.* & concordant dicta superius *§. 1. n. 14. & seqq.*

103 Resp. II. Ubi constat de consensu Episcopi in limine fundationis adhibito, præsumuntur omnia per eundem diligenter discussa, etiam circa congruentiam dotis. Ita Rota *dec. 521, n. 1 p. 2. recent.* apud Barbosam *loc. cit. n. 22.* Generaliter enim pro Judice judicialiter procedente, aliisque Viris litteratis, providis & honestis præsumitur, quod in suis negotiis rite processerint, donec contrarium probetur, *can. nostra*, & Abbas *ibid. n. 3. de procur. & can. Cum dilectus 9 de Fide instrum.* estque uberius dictum supra, *Lib. 2. Tit. 23. De præsumptionibus §. 4. num. 86. & seq.*

104 Sicut & vicissim præsumitur, hanc Episcopi authoritatem ab initio intervenisse in erectione beneficii, si Ecclesia ædificata, aliudve beneficium, cæteroquin reperiatur in forma debita, habeatque dotem: atque Rectorem, Barbosa, *ubi supra n. 23.* post Rotam *in Hipporegiensi Capella 13. Junii 1613. co. R. P. D. Pirovano*, & alios concordat Mascard. *de prob. Concl. 416 n. 4.* allegatis pluribus aliis docens, quod consensum Episcopi in fundatione Ecclesiæ intervenisse, præsumatur ex diuturnitate temporis, si in ea publice sint celebrata Divina.

105 Quæritur II. Quid dicendum sit de qualitatibus, sive conditionibus, in limine fundationis beneficii per Fundatorem appositis? Resp. I. Fundator beneficii potest in limine fundationis adjicere quascunque voluerit qualitates, leges seu conditiones sibi bene visos, cæteroquin tamen possibiles, ac honestas, cum consensu Ordinarii. Ita desumitur ex *c. Significatum 11. de præbend. & c. præterea 23. de Jur. patr. & c. Quanto 16. de Censib.* Et inter alios tradit Gonz. *ad Reg. 8. Cancel. gl. 5. n. 100. & seq.* allegans Rotam *dec. 1. de præb. in novis & dec. 2. de Test. in antiq.* atque, ut inquit Card. de Luca *de beneficiis, disc. 65. n. 10.* est regula generalis. Siquidem quilibet est moderator, & arbiter rerum suarum, *l. In re mandata ff. Mandati*: potestque de ipsis, sive in vita per pias, v. g. fundationes, sive mortis causa per testamentum, prout sibi bene visum est, disponere.

106 Unde & jura ejusmodi qualitates, sive onera, & conditiones in limine fundationum adjectas, omnimodis observandas esse censuerunt: ut *Clem. cum contingat §. 1. de Relig. Domib.* ubi dicitur: *Ea quæ ad certum usum largitione sunt concessa Fidelium, ad illum debent, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicæ authoritate) converti.* Concordat textus *in l. nulli licere c. de Episc. & Cler. & c. nos quidem 3. de Test.* cum similibus: ac novissime Conc. Trid. *sess. 25. c. 5. de reform.* illis verbis: *Ratio postulat, ut illis, quæ bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahantur: quando igitur ex beneficiorum quorumcunque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus, qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt injuncta: in beneficiorum collatione, seu in quacunque alia dispositione, eis non derogetur.* Et infra *Aliter facta provisio, subreptitia censeatur.*

107 Sic, ubi Fundator in limine fundationis ordinavit, seu expressit, ut emergente vacatura Capellæ, seu beneficii a se erecti, istud conferatur cuipiam cæteroquin idoneo ex consanguineis descendentibus ex sua cognatione; hæc conditio. seu qualitas instituendi, omnino erit observanda. Rota *in una Cæsaraugustana Cappellaniæ, 16. Martii 1587. coram Illustr. Seraphino.* Et aliter facta præsentatio, seu provisio de non habente dictam qualitatem consanguinitatis, est invalida; Garzias *de benef. p. 7. c. 25. n. 6.* allegans alios. Dummodo adsit quispiam habilis ex consanguineis illius Fundatoris, & quidem contradicens, atque opponens, sibique vi primævæ fundationis provisionem fieri postulans: alioquin enim, nemine opponente, sustineretur præsentatio, vel provisio, non minus, ac si fieret spreto patrono, & tamen non contradicente. Pirrhus Corradus *lib. 2. prax. benef. c. 10. n 67. & 69.* & Garzias *cit. c. 15. n. 6. p. 5. c. 9. n. 231. & 232.* allegans alios, & multiplicem Decisionem Rotæ. Atque hoc ipsum, servata proportione, dicendum est de aliis similibus casibus.

108 Additur notanter in Conclusione, *cæteroquin tamen possibiles, ac honestas.* Nam qualitates, seu conditiones turpes, aut impossibiles appositæ in limine fundationis, ob favorem Religionis, habentur pro non adjectis, *arg. c. ult. de conditionibus apposit. &c.* ac notat Pyrrhus Corradus *cit. lib. 2. praxis beneficior. c. 10. n. 166.*

109 Hinc reprobatur illa fundatio Beneficii, quæ fit cum pacto, & conditione, ut fundatori bona sua temporalia Ecclesiæ conferenti, postmodum liceat beneficium illud retinere. Nam talis pactio, sive conditio apposita, est turpis, atque simoniaca, juxta textum expressum *in c. tua nos 34. de Simonia*: cum in talibus, sive in beneficiis Ecclesia-

ficis, omnis pactio, ac conventio cessare debeat juxta Canonicas Sanctiones, *cit. c. Tua nos &c. quæsitum 5. de cerum permut.* Si tamen pure ac simpliciter quis erigat beneficium, & roget solummodo humiliter, ut illud sibi conferatur, poterit istud fieri absque ulla labe simoniæ, *cit. c. Tua nos §. si vero de Simonia.*

110 Quod si vero qualitas, sive lex, aut conditio in limine fundationis adjecta, de se sit honesta & possibilis, tunc ea est observanda; haud obstante, quod sit contraria Jure communi. Glossa communiter approbata *in c. cum dilectus V. Constitutum V. satis tamen credo de consuet.* Card. de Luca *de beneficiis disc. 95. n. 10.* Fagnanus *can. cum in cunctis n. 72. & 73. de elect.* asserens, sic tenuisse Sacram Congregationem; quam secuta fuit Rota *dec. 194. n. 1. p. 2. recent.* Atque istud exemplificat Fagnanus *ibid.* in Canonicatu, qui potest conferri ante ætatem a Jure communi, vel Concilio Tridentino præscriptam, si ita cautum fuerit in ejusdem fundatione. Et talem conditionem in erectione beneficii etiam Episcopus admittere potest.

111 Resp. II. Leges, conditiones, seu qualitates in limine fundationis appositas, non potest Patronus hæres, sive fundatoris successor alterare, aut eisdem derogare, etiam cum consensu Episcopi. Ita conformiter Concilio Tridentino *sess. 23. c. 5. de ref.* (cujus verba *num. 106.* relata sunt) Card. de Luca *de beneficiis, disc. 96. n. 6. & 7.* citans Rotam *in Alexandrina Decanatus 12. Junii 1598. coram Orano*, & aliam Rotam *dec. 296. n. 9. p. 1. recent.* Pyrrhus Corradus *in praxi beneficiorum lib 2. c 10. n. 145. & seqq.* ubi sub n. 152. refert Declarationem Sacræ Congregationis Concilii, quæ cum inter alia interrogaretur; *Quarto, An de consensu patroni possit dispensari cum minori vigintiquinque annorum ad Capellaniam simplicem obtinendam, ad quam ex fundatione est præsentandus Sacerdos?* Resp. *ad quartum hanc dispensandi facultatem Episcopis post Concilium non competere.* Hæc ibi. Concordat Fagnanus *in c. Conquerente num. 24. de Cleric. non resident.* pariter asserens, Sacram Congregationem censuisse, quod hodie ex Decreto Concilii Trident. *cit. Sess. 25. cap. 5. de ref.* non sit in facultate Ordinarii, derogare qualitatibus in fundatione appositis, etiam de consensu Patronorum. Garzias *p. 7. de beneficiis, c. 5. n. 107. & 111. ac seqq.* Quidquid olim Felinus *c. n. cum accessissent n. 19. de const.* & nonnulli alii, apud eundem Garziam *n. 105. & 106.* in oppositum tenuerint, asserentes, posse Episcopum cum consensu Patroni successoris Fundatoris pro una, vel altera vice alterare qualitates, seu conditiones in fundatione requisitas, ac dispensando contra eas, conferre beneficium non habenti dictas qualitates. Nam hæc opinio satis rejicitur ex verbis Concilii Tridentini jam relatis, juncta præsertim Declaratione Sacræ Congregationis Concilii, ac tam multiplici Decisione Rotæ.

112 Additur notanter in Conclusione, *Patronus hæres, sive Fundatoris successor &c.* Nam quod Patronus fundator adhuc vivens ex justa causa, & cum consensu Episcopi, possit tollere, seu alterare conditiones, sive qualitates tempore fundationis appositas, etiam ex post facto, censet Garsias *cit. part. 7. cap. 1. num. 103.* post Felinum *cap. cum accessissent n. 19.* & Decium *n. 61. de Constitut.* Rochum de Curte *De Jurepatron. V. pro eo quod qu. 14. num. 30.* & alios, quos citat, asserens, istud videri clarum.

113 Fatendum tamen, quod oppositum teneat Pyrrhus Corradus *cit. lib. 2. praxi benef. c. 10. n. 157. & seqq.* Quia (inquit) Concilium Trident. *ubi supra*, ac Declarationes Sacræ Congregationis non distinguunt inter patronum viventem, & defunctum; ergo neque nos distinguere oportet, *l. De pretio ff. de publician in rem action.* Eo præsertim: quia per fundationem ab Episcopo authorizatam, jam est jus Ecclesiæ acquisitum: quod proinde ex post facto non amplius potest Fundator eidem auferre, minuere, aut per novas conditiones infringere. Et hæc posterior sententia locum habere videtur, quando patronus ex intervallo vellet qualitates fundationis mutare in præjudicium Ecclesiæ, Cardin. de Luca *disc. 60. de Jurepatronat. num. 16.* Aut in præjudicium tertii, tollendo jus ipsi jam quæsitum. Card. de Luca *disc. 16. de Jurepatronat. n. 2. & 3.* post Rotam *dec. 37. n. 1. & seqq. part 7. recent.* & alibi sæpius. Alioquin secus. Idem Card. de Luca *disc 18. de jurepatronat. n. 4.* citans alios.

Limitatur etiam a nonnullis data conclusio in casu, quo redditus ipsius beneficii postea ob temporum injuriam sunt diminuti, atque insufficientes reperiuntur ad supportanda onera in limine fundationis imposita legendi v. g. tot vel tot Missas. Tunc enim posse Episcopum cum consensu patroni, imo etiam isto invito, onera imposita, seu Missas v. g. legendas moderari, & reducere ad minorem numerum juxta quantitatem redituum Beneficii, tradit Garzias *cit. p. 7. c. 1. n. 134. 135. & seqq.* post Felinum *in c. cum accessissent n. 19. de Constit.* ubi ait, quod cessantibus redditibus cessare debet ordinatio testatoris. Concordat Azorius *p. 2. lib. 6. cap. 24. q. 6.* Miranda *in Manual. Tralat. tom. 1. q. 41. art. 14. V. Sed revera*, pluresque alii a Garzias, *ubi supra* relati. Accedit ratio: quia alioquin non facile reperiretur, qui sub redditibus adeo tenuibus, atque diminutis, vellet antiqua onera sustinere; sicque piæ Fundatorum voluntates penitus deperirent, nisi ob urgentem hanc diminutionis redditorum causam Episcopali authoritate temperari, atque ex parte saltem, quantum fieri potest, sustineri valerent, *arg. cap. Cum accessissent 8. & c. Ex part. 18. de constitut.* & quæ ibidem notant Doctores. Quinimo ob hanc ipsam causam Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 4. de reform.* facultatem dedit Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, ut in Capitulis Generalibus, re diligenter inspecta, possint pro sua conscientia reducere ad minorem numerum onera Missarum, ex variis Defunctorum relictis impositarum, quando eleemosynæ pro illis celebrandis adeo sunt tenues, ut non facile inveniatur, qui huic sese muneri subjicere velit. 114

Verum loquendo de oneribus Missarum celebrandarum in Fundatione appositis (sicut & de impositis post dictum Concilium Tridentinum) contrariam sententiam teneat Gavantus *in Manual. Episcop. V. Missa num. 55. & 56.* Fagnanus *c. Significatum num. 15. de præbend.* Tamburinus *lib. 3. de Sacrificio Missæ, cap. 1 §. 2. n. 1. & 2.* Diana *p. 2. tract. 14. resol. 1.* allegans Homobonum *in Exam. Eccl. part. 1. tract. 4. cap. 14. qu. 129.* plures alios, qui asserunt, reductionem talium Missarum non posse fieri per Episcopum, sed pro ea obtinenda recurrendum esse ad Papam. Rationem dant; quia Concilium Tridentinum *l. c.* concedens Episcopis facultatem reducendi onera Missarum ad minorem numerum, loquitur solum *de magno Missarum celebrandarum numero ex variis defunctorum relictis imposito*; uti sunt Missæ, & Anniversaria Defunctorum: non autem de Missis impositis beneficio, seu Capellaniæ, in limine fundationis; ac proinde inferunt memorati Auctores, pro harum reductione recurrendum esse ad Summum Pontificem. Accedit, quod ita novissime decreverit Urban. VIII. in sua 45. Constitutione (*Cum sæpe contingat* (atque alio nomine, *Decretum de Celebratione Missarum*, appellatur) ubi §. 1. *districte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis, ad Apostolicam Sedem recurratur &c.* idque sub nullitate actus in contrarium gesti. Quod ipsum amplius habetur in Declarationibus Sacræ Congregationis Concilii, eidem Decreto in citato Bullario subjunctis, respondendo ad primum Dubium, quod non obstante tenuitate Legatorum, *pro reductione onerum Sedes Apostolica sit adeunda, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino, re esse judicaverit.* 115

Ubi pariter notandum est, quod Concilium Tridentinum *cit. Sess. 25. cap. 4. de reform.* exprese addiderit, memoratam Missarum ex variis defunctorum relictis impositarum reductionem, ab Episcopo esse faciendam *in Synodo Diœcesana*: adeoque, spectato rigore ejusdem Concilii, id fieri non posse extra memoratam Synodum. Attamen, quod istud Decretum in aliquibus Episcopatibus non sit usu receptum, utpote in quibus reductiones non solum Missarum Capellaniarum, sed etiam Anni- 116

ver-

versationum, & dotationum Ecclesiarum fiunt extra Synodum, refert Garzias *dict. par. 7. cap. 1. num. 136.* Addit etiam Navarrus *cap. 24. Manual. n. 138.* illud quod Concilium Tridentinum *cit. Sess. 25. cap. 4. de Reform.* concessit, videri quidem *Jus novum quoad Abbates & Generales, sed non quoad Episcopos, qui possant hoc facere, etiam sine Synodo, Jure antiquo, arg. cap. cum accessissent, &c. En parte, de Constitutionibus quod non videtur per hoc sublatum, cum fuisset additum ad augendum*, Hæc Navarrus.

117 Quæritur III. Utrum per clausulas generales derogatorias, in Litteris Apostolicis contentas, *Non obstantibus, statutis &c.* censeatur derogatum qualitatibus in limine Fundationis requisitis? Ubi sciendum, quod clausula illa, *Non obstantibus ejusdem Ecclesiæ privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis*, quæ communiter in Rescriptis ad beneficia Ecclesiastica, & Præbendas Ecclesiarum Cathedralium, seu Collegiatarum apponi solet (non vero in aliis beneficiis, ut inquit Garzias *par. 7. de beneficiis, cap. 1. n. 123.*) desumpta sit ex *cap. cum aliquibus 4. de Rescript. in 6.* De cujus etiam intellectu, præter alios Doctores, plura congerit Barbosa *in Tractat. de Clausulis usu frequent. Clausul. 84.* per totum. Quo prænotato

118 Resp. I. Etsi per clausulas ejusmodi generales derogetur Statutis Ecclesiarum generalibus, seu omnia beneficia cujuspiam Ecclesiæ respicientibus; non tamen per ipsas censetur derogatum primævæ fundationi, seu qualitatibus in eadem pro consecutione certis cujuspiam Beneficii requisitis, nisi expressa fiat mentio ipsiusmet fundationis. Ita Felinus *cap. Nonnulli n. 23. de rescript.* Garzias *cit. par. 7. cap. 1. num. 116. 117. & 118.* & Barbosa *cit. Clausul. 84. n. 5. & 6. & 11* allegans alios, & multiplicem Decisionem Rotæ. Prior pars ex eo liquet: quia Papæ nec deest potestas derogandi statutis Ecclesiarum, *cap. 1. de Constit. in 6. & cap. licet Ecclesiarum 2. de Præb. in 6.* cum similibus. Nec voluntas, stante clausula illa: hæc quippe expressis verbis continet claram intentionem Papæ, volentis pro ea vice derogare statutis Ecclesiæ; cui Rescriptum porrigi debet.

119 Altera vero pars desumitur ex *c. cum dilectus 28.* juncta Glossa *V. Quempiam præsentare, circa fin. de Jurepatronat.* Siquidem Papa per clausulas generales non intendit præjudicare, nec derogare piis fundationibus, seu legibus in earum limine appositis, ne fideles retrahantur a fundationibus, & ordinationibus Beneficiorum. Glossa *l. c.* Garzias *cit. cap. 1. n. 118.* allegans Rotam *in Foroliviensi Capellaniæ 10. Maii 1589. coram D. Seraphino*, & alios.

120 Atque istud procedit non solum in fundationibus Laicorum, de proprio patrimonio fundantibus Ecclesias, aliaque beneficia Ecclesiastica; sed etiam in fundationibus Clericorum, juspatronatus duntaxat Ecclesiasticum habentium: prout contra nonnullos alios, tenet Felinus *cit. cap. Nonnulli num. 23. de Rescript.* & Garzias *d. par. 7. cap. 2. n. 120. & 121.* Accedit ratio: tum quia etiam fundatio Clerici facta ex bonis Ecclesiasticis, est multum favorabilis; sicque non censetur ipsi derogatum, nisi de fundatione fiat expressa mentio. Tum quia primæva fundatio, sive ordinatio in eadem posita, proprie non solet dici *Statutum*, sicque sub generali derogatione Statutorum non venit, prout argumentatur Garzias *cit. n. 121.*

121 Resp. II. Quando in clausulis derogatoriis etiam apponitur ly, *Non obstantibus fundationibus &c.* derogatur quidem fundationibus Clericorum, atque qualitatibus, seu requisitis ipsarum; non vero fundationibus Laicorum, seu factis ex bonis patrimonialibus, nisi de iis fiat expressa mentio. Ita Glossa *c. cum Dilectus V. Quempiam præsentare, de Jure patronat.* & alia Glossa *in Clem. 2. V. Apostolicis de præbend.* Garzias *loc. cit. n. 122.* Fagnanus *c. Quoniam, n. 10. & 11. & de Jurepatron.* cum aliis generaliter docens, quod Papa non censeatur velle derogare juripatronatus Laicorum, nisi hoc exprimat.

122 Accedit ratio, simul ne disparitas inter utramque partem Conclusionis. Quia Laici acquirunt juspatronatus ratione proprii patrimonii, quo fundaverunt, construxerunt, vel dotarunt Ecclesiam, aut Beneficium: unde, ne alii retrahantur a faciendis similibus piis fundationibus, neque consultum est, neque Papa præsumitur velle eisdem quoquo modo derogare, nisi istud clare exprimat. Secus dicendum de Clerico, seu Patrono Ecclesiastico, qui beneficium fundavit non ex proprio patrimonio, sed ex bonis suæ Ecclesiæ, cæteroquin jurisdictioni Papæ specialiter jam subjectis. Verum de Jure patronatus, & qualiter acquiratur, plura inferius in proprio *Tit. 38. De Jure patronatus.*

§. V.

De collatione Beneficiorum: ubi plura de collatione Ecclesiarum Parochialium per concursum.

SUMMARIUM.

123 *Beneficia Ecclesiastica tribus potissimum modis conferuntur.*
124 *Acquiruntur etiam nonnullis aliis modis: & quibus.*
125 *Quæ requiruntur ad legitimam provisionem, seu collationem beneficii? Et n. seqq.*
Provisio est nomen latum, comprehendens sub se omnes modos providendi Ecclesiis &c. Ibid.
Provisio idem est, ac collatio. Ibid.
126 *Collatio beneficii debet esse canonica.*
127 *Ac celebrata juxta formam a Jure communi, statuto, aut consuetudine &c. præscriptam.*
Forma dat esse rei. Ibid.
128 *Collatio beneficii debet fieri gratis: alioquin erit simoniaca, & invalida.*
129 *Debet etiam fieri pure: hoc est sine pacto, conditione &c.*
130 *Et non esse obtenta subreptitie.*
131 *Debetque fieri intra debitum tempus; & quale?*
132 *& 133 Quibus conferenda sint beneficia Ecclesiastica? Remissive.*
134 *Quid dicendum de collatione Ecclesiarum Parochialium per formam Concursus. Et n. seqq.*
135 *Forma Concursus non habet locum in Beneficiis simplicibus, bene tamen in Ecclesiis Parochialibus.*
136 *His vacantibus debet constitui idoneus Vicarius, si opus fuerit.*
137 *138 139 & 140 Et quæ alia quoad formam Concursus præscripserit Concilium Tridentinum.*
141 *Dantur nonnullæ Ecclesiæ, etiam Parochiales in quarum provisione non requiritur forma examinis per Concursum. Et n. seqq.*
Ut si Ecclesiæ Parochiales sint omnino pauperes; vel timeantur factiones, &c. Ibid.
142 *Item Vicariæ perpetuæ Parochialium unitarum Ecclesiis, Collegiis &c.*
143 *Aut Monasteriis Regularium: ubi de iis nonnulla specialia habentur.*
144 *Item Dignitates curam animarum habentes in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis.*
145 *Ac Beneficium curatum, quod vere Dignitas est.*
146 *Sicut & in permutationibus Parochialium Ecclesiarum non requiritur examen per formam concursus.*
Et an aliud examen permutantium tunc requiratur? Ibid.
147 *Ecclesiæ Parochiales jurispatronatus Laicorum, etiam non conferuntur per formam concursus. n. 139.*
Alii casus, in quibus cessat necessitas examinis per formam concursus. Remissive. Ibid.
148 *Provisiones, præter & contra formam præscriptam factæ, nullius sunt roboris, ex Constitutione S. Pii V.* In conferendis.
149 *Et in quibus Diœcesibus hæc Constitutio locum habeat?*

Quæritur I. Quibus modis generatim conferantur beneficia Ecclesiastica? Resp. breviter, id fieri potissimum tribus modis. Primo, per Electionem canonicam, seu legitime celebratam a Capitulo, vel aliis, quorum interest, atque a Superiore confirmatam: & de hac dici solet, atque ex professo jam dictum est supra *lib. 1. tit. 6. De electione*, per totum. Secundo, 123

per

per Præsentationem præviam & institutionem in beneficio factam a Prælato: de quo modo conferendi beneficia Ecclesiastica, dicetur inferius partim *tit. 7. De institutionibus*, partim *tit. 38. De Jure patronatus*. Tertio, per Collationem liberam. quando videlicet beneficium solo jure Prælati libere, seu absque prævia Capitulari electione, vel alterius præsentatione, cuipiam idoneo Clerico confertur: & de hoc agitur impræsentiarum, junctis dicendis infra *cit. tit. 7. De Institutionibus, & tit. 8. De Concessione præbendæ &c.*

124 Dicitur notanter in Conclusione, *tribus potissimum modis*. Quamvis enim hi tres sint communiores, & præcipue usitati modi, quibus beneficia Ecclesiastica conferri, obtineri que solent: unde hac de causa communiter Beneficia dividuntur in electiva, patronata, & collativa seu libera, ut jam superius *n. 39.* dictum est, nihilominus Beneficia etiam acquiri possunt, & quandoque acquiruntur aliis modis: utpote, per Postulationem, de qua dictum est supra *lib. 1. tit. 5. de Postulatione Prælatorum* per totum. Item, & Resignationem, secuta Beneficii resignati collatione per Ordinarium alteri facta; de qua, & qualiter fieri debeat, pariter *cit. lib. 1. tit. 9. De Renunciatione*. ex professo tractatum fuit. Item mediante Beneficiorum permutatione, juxta dicenda inferius *tit. 19. De Rerum permutatione*. Tacetur specialis modus acquirendi Episcopatum per Translationem; de quo superius *lib. 1. titulo 7. De Translatione Episcopi*, fusius actum est: nec non modus acquirendi Beneficia ad Primas preces Imperatoris & hujusmodi. Nisi placuerit hos ipsos conferendi beneficia modos reducere ad unum ex totum trium, conformiter dictis supra, *lib. 1. tit. 6. de electione num. 9.*

125 Quæritur II. Quæ requirantur ad legitimam provisionem, seu collationem Beneficiorum? Ubi prænotandum cum Glossa *in Clem. ult. V. Provisioni, de Election.* quod *Provisio* nomen satis latum, & veluti genus comprehendat sub se omnes modos; per quos providetur cuipiam de Beneficio, ipsique Ecclesiæ de idoneo Rectore: unde complectitur sub se Nominationem, Postulationem, Præsentationem, Collationem: estque amplius dictum supra *lib. 1. tit. 6. De Electione, n. 16.* Atque in hoc sensu Glossa *c. Eum cui, in Casu, de Præbend. in 6.* asserit, quod *idem est Provisio, quod Collatio*; juxta textum ibidem, quo Canonicatus cuipiam a Sede Apostolica *collatus*, postea *provisionis* ordine dicitur ipsi concessus. Idem tradit Glossa *in Clem. un. V. Conferuntur, de Rerum permutat.* passim recepta. Quo prænotato

126 Resp. I. Generatim loquendo ad legitimam provisionem, seu collationem beneficii Ecclesiastici, requiritur, quod sit *Canonica*; hoc est, facta juxta præscriptum Sacrorum Canonum: videlicet, sine vitio conferentis, recipientis, & formæ. Ita Joan. Andreas *c. Constitutus num. 2. de Filiis Presbyt.* & alii. Siquidem, ut habet Reg. 1. Jur. *in 6. beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri*: juncta Reg. 64. eod. in 6. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, cum concordantiis.

127 Resp. II. Deinde in collatione, seu quacunque provisione Beneficiorum, oportet observare formam a Jure communi, vel statuto, aut consuetudine, vel fundatione præscriptam: alioquin nulla erit. Ita communis; ac signanter Garzias *par. 9. de Beneficiis, cap. 1. n. 1.* post Puteum *Dec. 338. lib. 1.* & alios. Siquidem forma dat esse rei, *l. Julianus, §. Si quis rem ff. Ad exhibendum*. At forma non servata, corruit actus, *cap. Quia propter 42 §. Alter, de Election. & can. Sine exceptione 12. quæst. 2. & cap. cum dilecta 22. de Rescript.* cum similibus; & late tradit Everardus *in Loco. A defectu formæ n. 2. & 3. ac seqq.* Garzias *cit. part. 9. cap. 1. nu. 1.* & alii. Cæterum, quænam forma in specie sit observanda in provisione Beneficiorum per viam electionis, postulationis, renunciationis, seu permutationis, ac hujusmodi, in propriis locis, imo & sub specialibus Titulis commodius explicari solet. Generatim autem loquendo.

128 Resp. III. Ad quamcunque provisionem, seu collationem beneficii Ecclesiastici, vel maxime requiritur, ut fiat gratis; hoc est, non pretio, pecunia, seu mercede temporali interveniente, *can. Si qui dator. & can. Si quis objecerit & can. Salvat. 1. q. 3.* cum innumeris concordantiis. Alioquin quippe contraheretur simonia, qua provisio Beneficii vitiatur, ipsoque jure invalida existit ejus acquisitio, *can. Ea quæ 1. q. 3. & Extravag. cum detestabile, de Simon. inter Commun.* cum similibus; atque amplius dici solet *Tit. de Simonia*.

Insuper requiritur, ut collatio, & quævis provisio beneficii Ecclesiastici, fiat pure: id est, sine pacto, conditione ac modo, privata partium conventione adjecto: alioquin pariter censeretur simoniaca, & nulla, *c. Super eo 7. de Transact. & c. cum pridem 4. & c. cum Clerici 6. de pactis* cum concordantiis. Nam, ut *c. Quæsitum 5. de Rerum permutat.* legitur, *Pactio, circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, habens semper continet simoniæ*. Ac proinde merito *cap. ult. de Pactis*, dicitur: *Pactiones factæ pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti*. Videantur plura de hoc superius *lib. 1. tit. 9. De Renunciatione, §. 4. n. 75. & seqq.* ubi hoc ipsum exemplificatur, simulque *n. 81. & seq.* declaratur clausula illa, *privata partium conventione adjecto*. 129

Ulterius requiritur, ut collatio Beneficii non sit obtenta subreptitie; hoc est, per expressionem falsitatis, aut suppressionem veritatis de jure exprimendæ: alioquin ipsa non tenet, ac nullius existit momenti, *c. cum adeo 17.* juncta Glossa *V. De præbenda, & V. Nec Clericus, de rescript. & c. ad audientiam 13. eod. & Clem. de Præb.* cum similibus, estque ex professo dictum supra *lib. 1. tit. 3. de Rescriptis, §. 7 n. 70. & 71. ac seqq.* 130

Resp. IV. Ad validam provisionem, seu collationem Beneficii etiam requiritur, ut fiat intra debitum tempus: hoc est, intra tres menses, loquendo de Ecclesiis Cathedralibus, & Regularibus Prælato perpetuo vacantibus: vel intra semestre, a die notæ vacationis computandum, loquendo de cæteris Prælaturis, & Dignitatibus, & Beneficiis Ecclesiasticis. Textus est *in c. Ne pro defectu 41. de Elect. & c. Nulla 2. & c. quia diversitatem 5. §. fin. de Concession. Præbend.* juncto *cap. Licet 3. de Suppleud. negligent. Prælat.* estque uberius dictum supra *lib. 1. tit. 6. de electione, §. 11. n. 278. usque ad n. 282. & tit. 10. De supplenda negligentia Prælatorum n. 22. 23. & 24.* ibi videatur. 131

Quæritur III. Quibus conferenda sint Beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Generatim loquendo, talibus Clericis conferenda sunt Beneficia, præsertim curata, quos commendat *ætatis maturitas, gravitas morum, & litterarum scientia*, juxta textum expressum *c. cum in cunctis 7. §. 1. de Elect.* Et qui *digne possint Dominica Sacramenta tractare: melius est enim Domini Sacerdoti, paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles*, prout habetur *can. Tales, dist. 23.* Quique personaliter residere in loco beneficii, & curam ejus per seipsos valeant exercere, *c. Quia nonnulli 3. de Cleric. non residens.* cum concordantiis. 131

Resp. II. Loquendo magis in specie, quænam ex parte promovendorum ad beneficia Ecclesiastica, tum curata, tum non curata (puta, ad obtinendos Episcopatus, Ecclesias Parochiales, vel Vicariatus perpetuos, sive ad Dignitates, Personatus, Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium, vel Collegiatarum, ipsaque beneficia simplicia) requirantur, in propriis locis jam dictum est. Præsertim vero de his copiose, simulque ex professo, actum fuit supra *lib. 1. tit. 6. de Electione, §. 9. De qualitatibus Eligendorum*, per totum & *tit. 14. de Ætat. Qualitate, & ordine præficiendorum*, pariter per totum: ubi proinde videri poterit. 133

Quæritur IV. Quid dicendum de collatione Parochialium Ecclesiarum per formam Concursus. Resp. I. Cum maxime expediat animarum saluti, eas a dignis & idoneis Parochis gubernari: hinc ut istud diligentius ac rectius perficiatur, Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 18. de Reform.* pro assumendis ad regimen Parochialium Ecclesiarum, novam formam examinis *per concursum* (sicut vocant) præscripsit, consistentem in sequentibus. 134

Et primo; quidem Sancta Synodus statuit, ut examen hujusmodi servetur in omnibus Ecclesiis Parochialibus, etiamsi cura Ecclesiæ, vel Episcopo incumbere di- 135

ca

catur, aut per unum vel plures administrentur, per obitum, vel resignationem vacantibus: *etiamsi ipsa Parochialis Ecclesia reservata, vel affectu fuerit generaliter, vel specialiter, &c.* Secus dicendum de Beneficiis simplicibus; nam horum collatio non indiget prævio examine per concursum: unde nec ipsorum meminit Concilium præfatum. Aloys. Riccius *par. 1. Praxis Fori Eccles. resol. 363.* Barb. *p. 3, de offic. & potest. Episc. alleg. 60. n. 36.* citans Rot. *in una Calaguritana reduct. Motus proprii 29. Martii 1592. coram Illustriss. Seraphino inter hujus impressas decis. 943. n. 6. & 7.*

136 Secundo statuit, ut occurrente Parochialis Ecclesiæ vacatione *debet Episcopus statim, habita notitia vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur.* Ita Concilium Ubi ly, *si opus fuerit,* additum fuit ad excludendum casum quo in eadem Ecclesia adessent alii Ministri Sacramentorum, qui interea curam illam, quæ ad defunctum spectabant, exercent & Garcias *p. 9. de benef. c. 2. num. 13* allegans Declarationem Sacræ Congregationis Concilii.

137 Tertio idem Concilium statuit, „ ut Episcopus, & qui juspatronatus habet intra decem dies, vel aliud tempus, ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet, aut pro regionis more, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari, Transacto constituto tempore, omnes, qui descripti fuerint, examinentur ab Episcopo, sive eo impedito, ab ejus Vicario Generali, atque aliis examinatoribus non paucioribus, quam tribus &c. in Synodo Diœcesana proponendis, & approbandis, atque habilitatis juxta præscriptum citati Concilii Tridentini.

138 Quarto statuit, „ ut peracto examine renuncietur quicunque ab iis idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre.

139 Quinto præscripsit Concilium, quid observandum sit, quando Ecclesia Parochialis est jurispatronatus Ecclesiastici, vel Laicalis, illis verbis. „ Si vero jurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad episcopum, & non ad alium pertineat, is quem Patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cum vero instituto ab alio, quam ab episcopo, erit facienda, tunc episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem Patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat Quod si jurispatronatus Laicorum fuerit, debeat qui a patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit, admitti. „ Hæc ibi. Unde patet notabile discrimen inter jurispatronatus Ecclesiasticum, & Laicale; nam in illo præmittendum est examen plurium, seu per formam concursus; secus in istu, ubi solus ille, qui a Patrono laico præsentatus est, examinari debet, atque admitti, si dignus repertus fuerit. Ratio hujus disparitatis habetur supra *n.* 121. & 122.

140 Sexto statuit Concilium, ut in *omnibus supra dictis casibus non cuiquam alteri, quam uni ex prædictis examinatis, & ab examinatoribus approbatis, juxta supra dictam regulam provideatur:* atque Examinatorum relationem nulla devolutio, vel appellatio, etiam ad Sedem Apostolicam impediat, aut suspendat, &c. *Alias provisiones omnes, seu institutiones, præter supradictam formam factæ, subreptitiæ esse censeantur; non obstantibus &c.* prout amplius, & quidem fusissime, allegatis pluribus Sacræ Congregationis Declarationibus, & Rotæ Decisionibus, atque Constitutione 33. B. Pii V. quæ incipit, *In conferendis*, edita 1566. 15. Cal. April. declarat Nicol. Garcias *p. 9. de Beneficiis, c. 2. per tot.* & Barb. *p. 3 de offic. & potest. Episc. alleg. 60. n. 13. & seqq. & p. 5. de Offic. Parochi, c. 2. per tot.* citans alios. His adde dicenda inferius *n.* 148. & 149.

141 Resp. II. Dantur nihilominus quædam ecclesiæ, etiam Parochiales, in quarum provisione, seu collatione, non requiritur forma examinis per concursum. Ita communis, & patet inductione. Imprimis enim Concil. Trident. *cit. Sess. 24. cap. 18. circa fin. de refor.* hinc excipit Ecclesias Parochiales pauperes, aut factionibus, dissidiis, vel gravioribus rixis, aut tumultibus expositas, illis verbis; „ Si tamen adeo exigui redditur dictæ Parochiales fuerint, ut totius hujus examinationis operam non ferant; aut nemo sit, qui se examini quærat subjicere; aut ob apertas factiones, seu dissidia, quæ in aliquibus locis reperiuntur, facile graviores rixæ, ac tumultus possint excitari; poterit Ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omissa, privatum aliud examen, cœteris tamen, ut supra, servatis, adhibere. *Hæc ibi.*

Deinde a præfato Concursu exceptæ sunt Vicariæ 142
perpetuæ Parochialium unitarum, seu incorporatarum aliis Ecclesiis, Monasteriis, Beneficiis, Collegiis, vel Locis piis, in quibus non proprie Parochus, sed Vicarius ponendus est. Hujusmodi quippe Vicariæ non conferuntur per concursum; sed solum ad nominationem, seu præsentationem illorum quorum Dignitati, Ecclesiæ, vel Monasterio, &c. Parochialis unita est, Vicarii, prævio Ordinarii examine, sunt instituendi. Ita Garcias *cit. part. 9. cap. 2. num. 289. & seqq.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg. 60. nu. 31. & 32.* citans plurimos alios; estque communis. Sic quippe voluit, ac mandavit B. Pius V. in Constit. 47. *Ad exequendum* (quæ refertur Tomo 2. Bullarii Romani) ubi § 4 sic loquitur; *Volumus insuper, & ita mandamus, quod dicti Vicarii perpetui non ad liberam Ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis ponentur, cum ipsorum Ordinariorum, seu eorum Vicariorum prævio examine, & approbatione deputentur.* Hæc ibi.

Et specialiter de Regularibus loquendo, subjungit 143
Pontifex *ib. § 5.* In hæc verba: „ Et si dictæ Parochiales unitæ erunt Monasteriis Regularium mendicantium, possint a Superioribus dictorum Monasteriorum nominari ex ipsis Mendicantibus, quos si Ordinarii prævio examine per se, aut eorum Vicarios faciendo idoneos ad curam animarum exercendam invenerint, & ita pro idoneis approbaverint, teneantur in Vicarios, ad nutum tamen Superiorum suorum amovibiles, deputare. Idemque etiam servetur in Regularibus Monachis tantum, dummodo in ea Parochiali, in qua unus ex Monachis fuerit, servata forma prædicta, Vicarius deputatus: habitent cum eo saltem quatuor alii ex dictis Monachis. „ Hactenus Pontifex, aperte præmissis verbis determinando, quod in collatione Parochialium unitarum aliis Ecclesiis, Collegiis, Monasteriis &c. non requiratur forma examinis per concursum. Nec immerito: nam propter unionem perpetuo factam Ecclesia Parochialis censetur accessoria alteri Ecclesiæ, Collegio, Monasterio &c. *Extirpandæ 30 § qui vero, h. t.* Atque per se nunquam censetur vacare juxta *Clem. un. §. Quidam etiam Ecclesias de Excessib. Prælat.* Sed assumit naturam, consuetudines & privilegia principalis, cui est annexa. Gloss. *cap. un. vers. Uniendo, Ne Sede vacante &c.* Simulque in ea tantum attenditur qualitas, & natura Beneficii principalis; non autem accessorii, *arg. Clem. per litteras de præb.* juncta Reg. 42 Iuris in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis*; & amplius dicetur infra *tit. 12. ut Ecclesiastica beneficia, &c. § 3. n. 44. 45. & seqq.* Sicque Concilium Tridentinum, requirens formam concursus in collatione ecclesiarum Parochialium, non habet locum in ecclesiis hujusmodi, postquam perpetuo & accessorie, fuerunt unitæ aliis Ecclesiis, Collegiis, Monasteriis, &c. horumque naturam & qualitates assumpserunt.

Tertio, Dignitates curam animarum habentes in ca- 144
thedralibus, vel Collegiatis ecclesiis, pro sua collatione non requirunt formam examinis per concursum, a Concil. Trid. *cit. sess. 24. c. 18. de refor.* præscriptam. Siquidem Concilium *l. c.* non loquitur de Dignitatibus, & ecclesiis Collegiatis, neque harum expressam mentionem facit; prout fecit alibi, ubi voluit, Fagnanus *c. cum sit ars n. 19. & 22. ac seqq. de ætat. & qualit. &c.* asserens, ita sensisse Sacram Congregationem Concilii, hujusque sententiam a Sanctissimo fuisse approbatam.

Simi-

145 Similiter Beneficium curatum, quod vere Dignitas est, non esse conferendum per concursum: tradit, atque decisum refert Barb. *cit. p. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg.* 60. *n.* 29. Idemque dicendum de dignitate, quæ Parochialem sibi perpetuo accessorie unitam habet. Barb. *loc. cit. n.* 25. *& seqq.* casus allegans. Garcias *d. p. 9. c. 2. n.* 193. referens declarationem Sacræ Congregationis; & concordant dicta *n.* 142. *&* 143.

146 Quarto, in permutationibus ecclesiarum Parochialium non requiritur examen per formam concursus: non enim possunt conferri, nisi permutare volentibus, *Clem. un. de rer. permut.* Imo, quod in permutationibus ecclesiarum Parochialium non requiratur aliquod examen, decisum esse a Sacra Congregatione, refert Garcias *cit. c. 2. n.* 165. *V. quarta*, & Barb. *ubi supra n.* 23. Ea tamen adjecta limitatione; ut si adsit magna inæqualitas numeri Parochianorum, vel permutantes non fuissent examinati eo tempore, quo Parochiales Ecclesias adepti sunt, tunc examinandi sint, sed absque concursu; ac similiter, si fiat permutatio cum beneficio simplici, tunc necessarium sit examen, absque concursu.

147 Tacentur Ecclesiæ Parochiales, quæ sunt jurispatronatus Laicorum; nam has non conferri per concursum, ultro decrevit Concil. Trid. *loc. cit.* estque jam dictum supra *n.* 159. Tacenturque nonnulli alii casus, in quibus cessat necessitas examinis per formam concursus, quorum universim enumerat novemdecim Barb. *d. p. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg.* 60. *a n.* 18. *usque ad n.* 39. Nam cœteri vel commode reducuntur ad unum præmissorum, vel sunt minus notabiles.

148 Pro coronide hujus Quæstiones sciendum est, quod B. Pius V. Constit. 33. quæ incipit, *In conferendis* (atque refertur *To. 2. Bullarii Romani*) auctoritate Apostolica; *omnes & singulas collationes, provisiones præter & contra formam a Concilio Tridentino, præsertim in examine per concursum faciendo, præscriptam factas aut in futurum faciendas, nullas, irritas, ac nullius roboris vel momenti fore & esse, nullumque provisis jus, aut titulum etiam coloratum possidendi præbere, & Parochiales Ecclesias hujusmodi, ut prius ante collationes hujusmodi vacabant, ex nunc vacare statuerit, decreverit, & declaraverit, &c.* easque sic vacantes Sedis Apostolicæ dispositioni reservaverit: prout patebit legentibus citatam Constitutionem *§. 3.*

149 Sciendum tamen: quod Gregorius XIII. (prout refert Garcias sæpe *cit. par. 6. c. 2. n. 4.*) audita relatione Congreg. responderit, dictam Constitutionem B. Pii V. non habere locum nisi in his Diœcesibus, in quibus fuit coacta Synodus Diœcesane; & in eis juxta formam *cap.* 18. *sess.* 24. fuerunt deputati Examinatores.

§. IV.

De potestate conferendi Beneficia respectu Papæ, ejusque Legati: ubi & de Mandatis Apostolicis de providendo.

S U M M A R I U M.

150 *Papa de Jure communi habet potestatem conferendi omnia beneficia Ecclesiastica totius Mundi.*
Horumque omnium plenaria dispositio pertinet ad Papam, ibid.
151 *Papa tribus potissimum modis solet conferre beneficia. Et n. seqq.*
152 *I. Jure præventionis, concedendo cuipiam Gratiam expectativam.*
153 *Atque istud est speciale in Papa.*
154 *II. Jure concursus.*
155 *Et quid, si tam Papa, quam Collator ordinarius, diversis contulerunt idem beneficium?*
156 *Origo concordatorum Germaniæ.*
157 *III. Jure devolutionis.*
158 *& 159 Potestas conferendi Beneficia vacantia devolvitur ab inferioribus, propter horum negligentiam, regulariter ad proximum Superiorem, & gradatim ad Papam: & cur?*
160 *Limitatur istud in nonnullis casibus. & n. seqq.*
161 *Sic, ubi collatio beneficii spectat ad Episcopum, isto negligente conferre, devolvitur collatio illius ad Capitulum, non ad superiorem.*
162 *Restringendo illud ad Beneficia, quæ pertinent ad collationem Episcopi jure proprio; non ex privilegio, delegatione, seu jure devolutionis? & cur?*
163 *Si Canonici ecclesiæ Cathedralis scienter eligant indignum in episcopum, aut non servata debita forma, &c. electio non devolvitur ad proximum Superiorem, sed immediate ad Papam.*
164 *Secus dicendum in ecclesiis inferioribus.*
165 *Imo & prius limitatur, quando aliqui de Canonicis Cathedralibus contradixerunt electioni indigni in Episcopum &c.*
166 *Ab Episcopo exempto non devolvitur potestas conferendi beneficia ad Archiepiscopum, sed immediate ad Papam.*
167 *Mandatum Apostolicum super collatione beneficiorum, quid, & quotuplex? Et n. seq.*
Vocatur alio nomine, Mandatum de providendo, *ib.*
168 *Continet quandoque* Gratiam factam, *quandoque* Gratiam faciendam: *quandoque dicitur* Gratia expectativa.
169 *Mandata Apostolica de providendo, quædam dantur in* Forma pauperum, *seu in* Forma communi; *& an hæc sint Rescripta justitiæ, vel gratiæ?*
170 *Alia expediuntur* in Forma, Dignum; *vel:* Rationi congruit: *vel in* Forma gratiosa; *& quæ?*
171 *Huc accedit* Motus proprius.
172 *Litteræ Apostolicæ super beneficiis litigiosis, aliæ dicuntur,* Si alteri, *aliæ,* Si neutri, *aliæ,* Si nulli: *& quæ?*
173 *Litteræ Apostolicæ,* Perinde valere, quæ?
174 *Legati Sedis Apostolicæ an possint conferre beneficia vacantia in sua Provincia, vel imposterum vacaturo suæ collationi reservare? Remissive.*

Quæritur I. An, & quibus modis Papa possit, ac soleat conferre beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Papa, sive Pontifex Romanus, de Jure communi habet potestatem conferendi omnia Beneficia totius Mundi. Ita communis Canonistarum, & Theologorum, atque habetur expressum *c. 2. de præbend. in 6.* illis verbis: *Licet ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere, ita quod non solum ipsa cum vacant, potest de jure conferre, verum etiam jus in ipsis tribuere vacaturis &c.* Concordat *Clem. un. §. fin. ut lite pendente &c.* ubi pariter ad Romanum Pontificem *Ecclesiarum, Personatuum, Dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plena & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine, noscitur pertinere.* Unde receptum dictum Glossæ *in c. cum nullus, V. In eadem, de Tempor. Ordin. in 6.* quod Papa sit *Ordinarius Ordinariorum*; habens concurrentem potestatem cum omnibus Ordinariis, *can. Cuncta per mundum 9. q. 3. & cap. ult. de Foro compet.* cum similibus. 150

Resp. II. Tribus potissimum modis Papa solet conferre beneficia; videlicet, jure præventionis, jure concursus, & jure devolutionis. Ita Rebuffus *in Praxi beneficiorum, tit. de devolution. n.* 46. 47. *& seqq.* Laym. *lib. 4. Theolog. Moral. tr. 2. cap.* 10. Sannig. *h. t. cap. 5. n. 4.* & alii. Et quidem 151

Jure præventionis id contingit, quando Papa cuipiam confert Gratiam expectativam ad beneficium primo vacaturum: ut *in cap. 2. de præb. in 6.* ubi dicitur, quod Romanus Pontifex possit *etiam jus in ipsis* (Beneficiis) *tribuere vacaturis*; prout & factum esse, legitur *in c. Dudum 14. h. t. in 6.* cum similibus. Cœterum ad præfatum modum conferendi Beneficia jure præventionis, reducuntur diversæ reservationes collationis certorum Beneficiorum, quæ tum in Jure communi, tum in Regulis Cancellariæ, aliisque Constitutionibus Apostolicis continentur; prout infra *§. 13. 15. & 16. per totum*, ex professo dicetur. 152

Atque istud, seu posse conferre beneficium Ecclesiasticum jure præventionis; est speciale privilegium Papæ competens ob plenitudinem suæ potestatis; neque alteri 153

cui-

cuipiam concessum est beneficium, seu præbendam nondum vacantem certæ personæ promittere, & ad eam jus dare, *c. Relatum, & Ex tenore, de concession. præbend. c. Detestandæ, eod. in 6.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 19. de reform.*

154 *Jure concursus* Papa confert Beneficium, quando illud confert concorrendo cum aliis Collatoribus præter desidiam ipsorum; hoc est, quando ideo alicui provider in Beneficio, eo quod concurrentem cum quolibet Ordinario, seu Collatore inferiore, potestatem conferendi habeat, per Jura *n.* 150. allegata. Unde Summus Pontifex potest quælibet totius Orbis Beneficia Ecclesiastica pro suæ potestatis plenitudine conferre, etiamsi nulla interveniat negligentia inferioris Collatoris Ordinarii. Quamvis enim huic Papa potestatem conferendi Beneficia dederit, sibi tamen majorem reservavit, *c. Dudum* 14. *§. Nos igitur, de Præbend. in 6,* ubi Pontifex sic loquitur; *Etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit major.*

155 Unde sciendum conformiter *c. Si a Sede. 32. de præbend. in 6.* quod inter Papam, & inferiores Collatores ordinarios, detur locus præventioni ita, ut qui prior tempore contulit, ejus collatio rata sit, juxta *Reg.* 54. *Jur. in. 6.* cum concordantiis. Quod si idem Beneficium a Papa uni, & ab ordinario Collatore alteri eodem die sit collatum, nec appareat, quæ collatio fuit primo facta, erit potior conditio possidentis; aut si neuter possideat, præfertur is, cui Papa, vel ejus Legatus contulit beneficium; idque propter conferentis ampliorem prærogativam. Textus est *in c. c. Si a Sede h, t. in 6,*

156 Quia vero occasione horum frequentes olim in Germania suboriebantur controversiæ, seu difficultates, dum Papa uni collator ordinarius, adhuc ignarus collationis Papalis, idem Beneficium contulit alteri: hinc, ad evitandas ulteriores ejusmodi difficultates, inter Nicolaumm Papa V. ex una, & Fridericum Imperatorem, inclytamque Nationem Germanicam ex altera partibus 1447. erecta sunt *Concordata Germaniæ*, certa Beneficia collationi Sedis Apostolicæ reservantia, cætera vero liberæ collationi ordinariorum collatorum relinquentia: quæ referuntur *tom. 1. Bullarii Romani, Const. 1. dicti Pontificis*, quæ incipit, *Ad sacram Petri Sedem*, atque infra *§.* 18. allegabuntur,

157 *Jure devolutionis* tandem beneficia Ecclesiastica conferuntur a Papa, quando propter negligentiam collatorum inferiorum, intra debitum tempus beneficium vacans non conferentium, vel ob moram eligendi ad illud, talis potestas ab inferioribus devolvitur ad Summum Pontificem. Quod ut melius intelligatur.

158 Quæritur II. An, & qualiter potestas conferendi Beneficia vacantia, devolvatur ab inferioribus ad Papam? Resp. I. Certum est, quod propter negligentiam conferendi, vel moram eligendi, talis potestas ab inferioribus devolvatur ad Summum Pontificem. Patet enim hoc ex *c. cum accessissent* 8. *§. 1. de Constit.* ubi Pontifex sic loquitur, *cum Canonici nostris auribus intimassent, quod Primiceriatus in Tallensi Ecclesia tanto tempore vacavisset, quod ad manus nostras illius personatus esset donatio devoluta*, Concordat *c. quamquam* 18. *de election. in 6.* ibi; *Non ad dictam Superiorem sed ad Romanam Pontificem potestas eadem devolvetur,*

159 Accedit ratio, quia juxta Concilium Generale, relatum *cap. Ne pro defectu* 41. *de Election.* Ecclesiæ Cathedrales, & Regulares, ultra tres menses vacare, seu Prælato carere non debent; alia vero beneficia inferiora intra sex menses, a die notæ vacationis computandos conferenda sunt, juxta Concilium Lateranense, relatum *in c. Nulla, De Concession. Præbend.* Et hinc fit, quod si ordinarii Electores, vel Collatores, aliquem intra præfatum tempus eligere, aut ei beneficium vacans conferre negligant; seu eligant, & conferant illud digno, ad evitandam damnificationem Ecclesiarum, eo diuturniori vacatura impendente: simulque castigandum negligentiam Electorum, seu Collatorum ordinariorum, jus eligendi, sive conferendi beneficiom regulariter devolvatur ad proximum Superiorem, v. g. ad Episcopum; qui habebit aliud trimestre, vel semestre. & Episcopo etiam negligentes intra tale tempus conferre, devolvetur jus eligendi, vel conferendi ad Archiepiscopum; & ab hoc ad Patriarcham, cui subest: & tandem gradatim ad Summum Pontificem. per Jura proxime allegata: atque amplius declarat Abbas in *c. Nulla Ecclesiastica n.* 1. *& 7. de Concession. Præbend.* estque communis aliorum. Et tunc censetur Papa ejusmodi beneficium vacans conferre jure devolutionis.

Resp. II. Etsi propter negligentiam inferiorum Collatorum, vel Electorum, intra debitum tempus Ecclesiæ, vel beneficio vacanti non providentium, regulariter jus eligendi, vel conferendi devolvatur ad proximum Superiorem, & gradatim ad Summum Pontificem; hoc ipsum tamen fallit in nonnullis casibus, in quibus vel ad inferiorem, nempe ab Episcopo ad Capitulum, vel immediate ad Papam talis potestas devolvitur. ita communis & patet inductione. 160

Sic imprimis, quando ad Episcopum spectat collatio beneficii, & ipse ultra debitum tempus conferre distulit; tunc non ad Superiorem, sed ad Capitulum, devolvitur collatio illius beneficii: prout habetur *cap. Nulla* 2. *§. fi. de Concession. Præbend,* Idque merito statutum fuit propter communionem, quæ est inter Episcopum & Capitulum; tanquam inter caput & membra ejusdem corporis mystici, *c. novit.* 4. *De his quæ fiunt a Prælatis, &c. & Requisitis, §. Secus autem, de testament.* 161

Istud tamen restringi debet ad beneficia, quæ pertinent ad collationem Episcopi jure proprio: non autem ex privilegio, delegatione, seu jure devolutionis ob negligentiam inferioris Collatoris. In his enim casibus non fit devolutio ab Episcopo ad Capitulum, sed proximum superiorem; uti notat Abbas *c. Nulla Ecclesiastica n. 6. de Concession. Præb.* Rebuffus *in Pram Benefic. tit. de Devolutionibus n.* 22. Garcias *par.* 10. *de beneficiis, c. 3. n.* 34. Barbosa *part. 3. de offic. & potestat. Episc. alleg.* 126. *n.* 78. & alii. Nec immerito: quia in his non est tanta communio inter Episcopum & Capitulum, sicut in spectantibus ad Episcopum jure proprio, estque jam dictum supra *lib. 1. t.* 10. *De supplenda negligentia prælatorum, §.* 2. *n.* 22. 162

Deinde fallit superius data regula, atque immediate ad Papam devolvitur potestas eligendi, quando Canonici Ecclesiæ cathedralis scienter eligunt indignum in Episcopum, sicque ipso jure privati existunt potestate eligendi; vel quando eorum electio per sententiam infirmatur, ob canonicam electionis formam non servatam. Tunc enim novi Episcopi electio, non ad Metropolitanum, sed statim ad Romanum Pontificem devolvitur; ut est textus expressus in *c. quamquam 18. de Election. in 6.* 163

Solum nota, quod istud duntaxat procedat in Ecclesia Cathedrali, seu in electione Episcopi. Nam, ut in *cit. c. quamquam, in fin. de Election. in 6.* expressis verbis subjungitur; *Secus de inferioribus Ecclesiis dicendum.* Unde in istis cassata, vel neglecta electione, seu collatione Beneficii, etiamnum sit devolutio gradatim ad proximum Superiorem, 164

Quin etiam in priori casu notanda est singularis limitatio; videlicet, nisi pars Canonicorum, etsi minor, contradixerit; Nam quando aliqui de Capitulo, quamvis pauciores, contradixerunt electioni dignæ in Episcopum: tunc penes illos pauciores remanet jus eligendi, *c. Gratum 2. de Postulation. prælat.* juncta Glossa *vers. pauciores*, & Abbate *ibid. n.* 5. Layman *lib, 4. Theol. Moral. tract. 2. cap.* 11. *n.* 6. estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 6. de Electione §.* 11. *n.* 160. *&* 161. Ac proinde tunc non devolvitur ad Papam potestas eligendi Episcopum. 165

Fallit ulterius dicta regula in Episcopo exempto. Nam, si Episcopus exemptus neglexerit intra debitum tempus conferre Beneficium, non devolvitur potestas istud conferendi ad Archiepiscopum; sed immediate ad Summum Pontificem *arg. cap. Licet, de supplend. negligent. prælat.* ac notat Abbas *cit. cap. Nulla Ecclesiastic. n. 7. de Concession. præbend.* Rebuffus *in praxi Benefic. tit. de Devolutionibus n.* 36. post Romanum *Cons.* 361. Barbosa *par. 3. de offic. & potest. Episc. alleg.* 126, *n.* 79. Garcias *par.* 10. *de Beneficiis. cap. 3. n.* 3. citans Rotam *in una Toletana portionis 9. Decem.* 1559. *coram Illust. Mantica*, Pirhing *t. de Concession. Præbend. n.* 34. Nec immerito: quia ille, qui non est superior (prout Archiepiscopus non est superior respectu Episcopi exempti) non potest supplere negligentiam alterius: *ut cit. cap. Licet cap. Sicut, de Supplend. negligent. Prælat.* Excepto Capitulo, quod suppler negli- 166

gli-

gligentiam Episcopi, in collatione Beneficiorum commissam: non quidem ratione superioritatis (talem enim non habet respectu Episcopi) sed propter communionem, quæ est inter Episcopum & Capitulum, juxta paulo superius dicta; & notat Abbas *l. c. n. 8.* Quinimo nonnulli volunt, ut Barbosa, & Pirhing, *ubi supra*, quod in casu Episcopi exempti, & negligentis conferre intra debitum tempus beneficia, potestas ista conferendi non ad Capitulum, sed immediate ad Papam devolvatur.

167 Quæritur III. Quid, & quotuplex sit *Mandatum Apostolicum* super collatione Beneficiorum? Resp. I. *Mandatum Apostolicum*, prout impræsentiarum de eo agitur est omne Rescriptum, quo Summus Pontifex jubet beneficium Ecclesiasticum cuipiam conferri. Textus est *in cap. Mandatum 38. de Rescript.* ac notat Azorius *par. 2. l. 6. c. 32 in princip.* & Pirhing *h. t. n. 234.* Atque istud alio nomine appellatur *Mandatum Apostolicum de providendo*, utpote vi cujus mandat Papam cuipiam provideri de beneficio.

168 Porro istud potest varie fieri, Nam quandoque Pontifex actu confert cuipiam beneficium, & solum mandat alteri, ut suam collationem exequatur; quandoque autem Papa non confert beneficium, sed alteri committit potestatem, datque mandatum id conferendi, si expedire judicaverit; vel si supplicans videbitur dignus &c. Si igitur per Sedem Apostolicam cuipiam jam collatum est beneficium, ac vi talis Mandati Apostolici solum deputantur Executores, tunc illud censetur continere *Gratiam factam*: neque expirat morte Papæ concedentis, *c. Si super gratia 9. de Offic. Delegat in 6.* Si vero nondum dum Papa contulit beneficium, sed istud primum conferri mandat stante hac, vel illa conditione, tunc mandatum ejusmodi censetur continere *Gratiam faciendam*, quale expirat morte concedentis, *cap. S. cui nulla 36. §. fin. de præbend. in 6.* estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 3. de Rescriptis, §. 10. n. 150 & seqq.* Quod si tandem beneficium Ecclesiasticum, super quo Papa dedit cuipiam Mandatum de providendo, necdum vacat, sed primum imposterum est vacaturum, tunc istud censetur continere *Gratiam expectativam*, imo & tali nomine passim appellatur.

169 Resp. II. Mandata Apostolica, seu Litteræ beneficiales, quæ expediuntur pro beneficiis vacantibus; sunt in multiplici differentia. In primis enim quædam dantur in *Forma pauperum, seu in Forma communi*, quibus nimirum alicui, paupertate ipsius allegata, de beneficio per Papam providetur, Et hujusmodi Litteræ beneficiales, juxta nonnullos (quos sequitur Pirhing. *h. t. n. 234.*) dicuntur *Rescripta justitiæ*: quia videlicet æquum & justum est, ut pauperi Clerico, & ad Ordines promoto, beneficium conferatur, gratis, tamen ac liberaliter. Verius tamen est; eas censeri Litteras gratiosas, haud obstante, quod procedant de justitia. Glossa *In Extravag. Sedes, Joannis XXII. V. Gratiæ, de Concession. præbend.* & Rebuffum *in praxi benefic. tit. de rescripto in Forma communi num. 6.*

170 Aliæ Litteræ beneficiales dantur non illa allegata paupertate supplicantis, sicque recensentur inter rescripta gratiæ. Et hæ vel expediuntur *in Forma Dignum*: dum videlicet Pontifex litteras suas sic ordiens, *Dignum arbitramur*, mandat, ut alicui beneficium conferatur, si post diligentem examinationem dignus, seu idoneus reperiatur. Vel vocantur, *Rationi congruit*, quia tale initium habent: quales solent dari, quando Papa successor expediat litteras super collatione beneficiorum, quas ejus Antecessor voluit, sed morte præventus non potuit expedire. Azorius *c. c. 32. q. 5. V. Aliæ litteræ appellantur*. Vel dantur *in Forma gratiosa*, quando nimirum supponitur, provisum ad Beneficium obtinendum dignum esse, atque idoneum.

171 Huc accedit *Motus proprius*, per quem intelliguntur Litteræ Apostolicæ, in quibus hæc clausula, *Motu proprio*, inserta habetur; juxta textum *cap. Si motu proprio 23. de præbend. in 6.* Atque hujusmodi clausula tollit vitium subreptionis ex taciturnitate veri alioquin de Jure exprimendi proveniens: adeo, ut valeat provisio de beneficio cuipiam facta per Papam *Motu proprio*, etiamsi non habeatur mentio de prioribus beneficiis per ipsum antea obtentis, prout *cit. cap. Si motu proprio*, expresse deciditur.

Resp. III. Insuper Litteræ Apostolicæ super Beneficiis litigiosis obtentæ variis nominibus nuncupantur; idque fit ratione diversarum clausularum, quas continet, puta Litteræ, vel Rescripta: *Si alteri, Si neutri, Si nulli*. Et quidem, ubi inter duos lite orta super beneficio Ecclesiastico, alter illorum a Papa litteras impetrat, ut sibi beneficium conferatur, ea conditione, si alteri litiganti Jus in beneficio quæsitum non sit, dicuntur *Litteræ, Si alteri*. Quod si vero duobus litigantibus, tertius a Papa impetrat litteras, ea conditione, ut si neutri litigantium jus competat, sibi beneficium conferatur, tunc is dicitur impetrasse *Litteras, Si neutri*. Si tandem tres litigent de beneficio, & alius a Papa litteras obtineat, ut si nulli litigantium sit jus in beneficio acquisitum, istud ipsi conferatur, tunc appellantur *Litteræ, Si nulli*. 172

His accedunt *Litteræ Apostolicæ, perinde valere*: quales dantur, quando Papa gratiam a se concessam, v. gr. factam collationem beneficii, sed aliqua ex causa irritas (v. g. ob taciturnitatem beneficii ante obtenti) valere decernit. Barbosa *tract. de Clausulis, claus. 100. n. 4. ac seqq.* citans alios; atque subjungens, quod hujusmodi Litteræ retrotrahantur, & efficiant concessionem valere, quæ subreptitia fuerat. Cætera, quæ concernunt Mandata Apostolica de providendo, sunt intelligenda conformiter dictis *lib. 1. tit. de rescriptis, per tot*, nam etiam ipsa nomine *Rescriptorum* veniunt. 173

Quæritur III. Utrum Legatus Sedis Apostolicæ, puta, Legatus a Latere, vel etiam Nuntius Apostolicus, possit conferre Beneficia, quæ in provincia sibi decreta tempore suæ Legationis vocant: aut imposterum vacatura suæ valeat reservare collationi. Resp. De hoc ex professo jam dictum est supra *lib. 1. t. 30. de offic. Legati, n. 32. & 33. ac seqq.* Ibi videatur. 175

§ VII.

De Potestate conferendi Beneficia respectu Episcopi, Capituli Sede vacante, Vicarii generalis, & Collegii.

S U M M A R I U M.

175 *Post Papam ordinarius collator Beneficiorum suæ Diœcesis, est Episcopus.*

176 *Et quid, si aliquis Episcopus fundet beneficium in Diœcesi alterius.*

177 *Episcopus habet fundatam intentionem super institutione, & destitutione Clericorum, in Beneficiis Diœcesis.*

178 *Exceptis beneficiis electivis Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum; atque Abbatiis &c.*

179 *Capitulum Sede vacante, an possit conferre beneficium? Et n. seq.*

Nequit conferre beneficia libera, quorum collatio pertinet ad solum Episcopum. Ibid.

180 *Collatio beneficii Ecclesiastici est quædam liberalitas & donatio.*

181 *Neque Capitulum succedit Episcopo in præsentatione, vel electione ad Beneficia, quando hæc pertinet ad Episcopum, dum vivit.*

182 *Capitulum Episcopo negligente confert beneficia, non vero Sede vacante, & quæ disparitas?*

183 *Periculo Ecclesiarum vacantium quomodo tunc sit subveniendum.*

184 *Beneficia devoluta ad Episcopum ratione negligentiæ, vel delicti inferioris, non confert capitulum Sede vacante.*

185 *Solvitur instantia.*

186 *Quando collatio beneficii communiter pertinet ad Episcopum, & Capitulum, mutuo Episcopo (vel effecto inhabili) confert illud Capitulum.*

187 *Et vicissim Capitulo reddito inhabili ad conferendum, confert solus Episcopus.*

188 *Secus, quando collatio beneficii spectat ad solum Episcopum; ita tamen, ut is teneatur requirere consilium vel consensum Capituli.*

189 Sa-

189 *Capitulum Sede vacante poteſt confirmare, aut infra electiones ac præſentatos a Patronis ad beneficia inſtituere.*

190 *Diſparitas inter poteſtatem inſtituendi in beneficiis præſentatos, atque confirmandi electos; & inter collationem liberam beneficii.*

Confirmatio, & inſtitutio, ſunt jurisdictionis neceſſariæ: non ſic libera collatio. Ibid.

191 *Capitulum Sede vacante, an poſſit recipere reſignationes beneficiorum? Et n. ſeqq.*

Sententia affirmativa, ejuſque fundamentum refertur, Ibid.

192 *Negativa, hujuſque rationes adducuntur.*

193 *Solvitur fundamentum affirmativæ.*

A diverſis non valet illatio. *Ibid.*

194 *Refertur ſententia media; procedens ſub diſtinctione.*

195 *Capitulum Sede vacante poteſt recipere reſignationes beneficiorum, quorum collatio ſpectat ad capitulum, &c.*

196 *Item reſignationes ex cauſa neceſſaria; non autem libere ac ſimpliciter.*

197 *Vicarius Generalis nequit conferre Beneficia ad collationem Epiſcopi pertinentia, niſi ipſi ſpecialiter fuerit conceſſum.*

198 *Poteſt tamen a Patronis præſentatos, vi mandati generalis, & in beneficiis inſtituere.*

199 *Si jus præſentandi ſpectet ad Collegium, præſentabit Prælatus de conſenſu Capituli: alioquin, deficiente hujus conſenſu, irrita eſt præſentatio.*

200 *Iſtud tamen limitatur in certis caſibus.*

In pertinentibus ad Prælatum & Collegium ſimul ſufficit tacitus conſenſus Collegii. Ibid.

175 QUæritur I. An, & qualiter Epiſcopo competat collatio Beneficiorum? Reſp. I. Poſt Papam ordinarius collator Beneficiorum in ſua Diœceſi, eſt Epiſcopus. Ita communis: & patet ex *can. Regenda* 10. *quæſt.* 1. & *can. Omnes Baſilicæ* 16. *quæſt.* 7. & *can. Nullus omnino*; *ead. cauſ.* 16. *quæſt.* 7. ubi Sanctis Canonibus conſtitutum dicitur, ut *animarum cura in Epiſcopi poteſtate permaneat.* Concordant *cap.* 1. *de Capell. Monach.* & *c. Conquerente* 16. *§. Nos autem, de Offic. Ordinar.* & *c. cum ex injuncto* 12. *§. fin. de Hæret.* In quo poſteriori loco ſic habetur: *Ad cujus* (Epiſcopi videlicet) *Officium tam inſtitutio, quam deſtitutio Sacerdotum, noſcitur pertinere.*

176 His adde, quod inſtitutio Sacerdotum pertineat ad Epiſcopum loci etiam in eo caſu, quo quis Epiſcoporum in alienæ Diœceſis territorio Eccleſiam ædificavit. Siquidem *omnis Eccleſiæ ipſius gubernatio ad eum* (Epiſcopum) *in cujus Civitatis territorio Eccleſia ſurrexit, pertinebit*, juxta textum expreſſum *c. Si quis Epiſcoporum* 16. *q.* 5. Epiſcopo autem ædificatori competit ſolum jus patronatus reſpectu Eccleſiæ a ſe ædificatæ, nempe facultas præſentandi idoneum Clericum ad ipſam: ſicuti iſtud competit unicuique Patrono privato. Abb. *c. cum Eccleſia Vulterana* 31. *n.* 7. *de Election.*

177 Reſp II. Adeo ad Epiſcopum loci de Jure communi ſpectat collatio Beneficiorum, ut is fundatam intentionem habeat ſuper inſtitutione, & deſtitutione Sacerdotum, aliorumque Clericorum in Beneficiis ſuæ Diœceſis: &, ſi alius iſtud ſibi vendicet, probare debeat, jure ſpeciali id ſibi competere. Ita habetur per Jura proxime allegata, ex quibus patet, collationem Beneficiorum ſuæ Diœceſis, quantum eſt de Jure communi, pertinere ad Epiſcopum: ac notat Gloſſ. *in c. quanquam* 18. *verſ. Devolvatur de election. in* 6. Abbas *c. cum ex injuncto n.* 2. *de hæretic.* & *c. cum Eccleſia Vulterana n.* 8 *de election.* Jo. de Selva *Tom.* 15. *Tractatuum tract. de beneficiis, par.* 2. *q.* 22. *n.* 1. & 41. & Garzias *par.* 5. *de Beneficiis cap.* 1. *n.* 235. cum aliis.

178 Hinc tamen oportet excipere beneficia Eccleſiarum Cathedralium, Collegiatarum, quæ ſpectato Jure communi ſunt electiva; ſicque non per collationem, aut aliam proviſionem Epiſcopi, ſed duntaxat per canonicam electionem obtinari poſſunt: ut *cap.* 1. *de Election.* & *cap. Quia propter* 48. *eod.* cum ſimilibus. Idem dicendum de Abbatiis, juxta *can. Congregatio* 16. *quæſt.* 7. *cap. Ne pro defectu* 41. *de Election.* Tacentur nonnulla alia Beneficia; quorum collatio an Jure communi pertineant ad Epiſcopum, fuſe diſputant Authores proxime allegati.

Quæritur II. Utrum Capitulum Sede vacante poſſit conferre Beneficia? Reſp. I. Capitulum vacante Sede Epiſcopali, non poteſt conferre Beneficia libera, quorum collatio ad ſolum Epiſcopum pertinet. Ita communis; eſtque clare deciſum *in c. illa* 2. *Ne Sede vacante &c.* Ubi ejuſmodi collatio beneficii, Sede vacante per Capitulum facta reprobatur, atque irrita declaratur, ea addita ratione: *Cum nuſquam inveniatur cautum in Jure, quod Capitulum vacante Sede fungantur vice Epiſcopi in collationibus Præbendarum &c.* Concordat *c.* 1. *de Inſtitut. in* 6. expreſſis verbis pronuncians, quod *Capitulum Sede vacante Beneficia, quæ ad collationem Epiſcopi pertineat, conferre non poſſit.* 179

Nec immerito ſic ſtatutum fuit: Siquidem collatio Beneficii Eccleſiaſtici eſt quædam liberalitas, & donatio, *c. Relatum* 9 *h. t.* & *c. ult. de Offic. Vicarii in* 6. & *can. cum accessiſſent* 8. *de Conſtitut.* ibi. *Ad manus noſtras illius perſonatus eſſet donatio devoluta*, juncto *c. De multa* 28. *§. Is quoque, h. t.* & *c. un. §. Porro cum donatio. Ut Eccleſiaſtica beneficia &c.* Atqui donare de bonis, & juribus Epiſcopo competentibus, non poteſt Capitulum Sede vacante; ſed tenetur illa Epiſcopo ſucceſſori fideliter reſervare, *can. Hæc hujus placiti* 2. *q.* 2. & *c. cum vos* 4. *de offic. ordin.* & *cap. Quia ſæpe* 44. *de election, in* 6. & *Clem. Statutum* 7, *eod.* cum ſimilibus. 180

Atque eadem de cauſa non ſuccedit Capitulum Sede vacante in præſentatione, ſeu electione ad beneficia, ubi præſentatio, ſive electio pertinet ad Epiſcopum; ac proinde illud non poteſt præſentare ad talia beneficia, quando jus præſentandi pertinet ad Epiſcopum, dum vivit. Gloſſ. *in Clem. un. verſ. Conferantur, de Rerum permutat.* Ioan. Andreas *c. un. nu.* 2. *de Majorit.* & *obed. in* 6. Reb. *ſuis in Praxi benefic. tit. de Devolutionibus num.* 70. Azorius *par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 38. *q.* 50. Garzias *part.* 5. *de Benefic. cap.* 7. *n.* 52. & alii. Nam verbum *Collatio*, comprehendit etiam *Præſentationem*, juxta Gloſſam *loc. cit.* & aliam Gloſſam *c. Eum cui in caſu, de Præb. in* 6. eſtque jam dictum ſupra *§.* 5. *n.* 125. Sed qua præſentatio eſt in fructu, ſicut collatio, juxta Gloſſam *cap. cum olim. §. Capitulum; circa fin. de Majorit.* & *obed.* Fructus autem beneficii debent reſervari futuro Succeſſori, per jura *n. ante.* allegata. 181

Nec obſtat primo, quod Capitulum, Epiſcopo negligente, conferat beneficia ad hujus collationem ſpectantia, *cap. Nulla* 2. *§. Statutum, de Conceſſion. Præb.* Reſp. enim, iſtud procedere duntaxat in caſu negligentiæ, ſive; quando *Epiſcopus conferre diſtulerit*, uti loquitur textus *cit. c. Nulla.* Secus dicendum in caſu Sedis vacantis; tunc enim nulla poteſt notari negligentia Epiſcopi, Beneficia conferre differentis; hoc ipſo, quod *non adſit ibi Superior*, ſive Epiſcopus, qui ea poſſet defectu, vel de jure conferre, prout reſpondet Pontifex *d. c. Nulla, in fin. Ne Sede vacante &c.* 182

Nec obſtat ſecundo periculum Eccleſiarum, quod Sede Epiſcopali diutius vacante ipſis immineret, ſi de novo conferri non poſſent per Capitulum regnans. Reſp. enim, huic periculo alia ratione competenter tunc ſubveniri poſſe, ac debere. Siquidem, ubi Beneficium pertinens ad collationem Epiſcopi, Sede vacante contigerit vacare, tenetur Capitulum, ſeu Vicarius Capitularis ipſius, ſtatim habita notitia vacationis Eccleſiæ, idoneum in ea Vicarium, ſi opus fuerit, cum congrua fructum portionis aſſignatione conſtituere, qui onera ipſius Eccleſię ſuſtineat, donec electo novo Epiſcopo, eidem de idoneo Rectore provideatur; prout in ſimili caſu noviſſime decrevit Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 18. *de reform.* Huc quadrat, quod antea docuit Abbas *cit. c. Illa nu.* 2. & 4. *Ne Sede vacante &c.* aſſerens, in tali caſu poſſe Capitulum interim conſtituere Oeconomum in Eccleſia vacante, vel hanc cuipiam dare in Commendam, prout antiquitus fieri poterat, *can. Qui plures* 21. *quæſt.* 1. *c. Nemo deinceps* 15. *de Election. in* 6. donec eligatur novus Epiſcopus, aut ſi huc fieri non poſſit ob certas circumſtantias, puta, ob diuturniorem vacaturam, recurrendum eſſe ad Dominum Papam, veluti Ordinarium omnium. 183

Reſp. II. Etiam Beneficia devoluta ad Epiſcopum ratio- 184

tione negligentiæ, vel delicti inferioris, non potest conferre Capitulum Sede vacante. Ita Abbas *c. cum olim, n. 2. vers. Mihi plus placet de Majorit. & obed.* Baldus *c. Ne pro defectu num. 7 de Election.* Rebuffus *in praxi benefic. tit. de Devolutionibus nu. 93.* Garzias *par. 5. de beneficiis, cap. 7. nu. 53* Barbosa *tract. de Canonicis, cap. 42. n. 110. §. Verum.* Antonin. Flamin. Marchettus *in praxi Vicarii Capitularis, par. 2. tit. 32. n. 6. & seqq.* Diana *par. 8. tract. 4. resol. 27.* Azorius *par. 2. lib. 3. cap. 38. quæst. 6.* asserens, hanc opinionem esse recipiendam, eamque videri communem: quamvis oppositum teneat Jo: Andreas *c. Quamquam n. 1. & 2. de Election. in 6.* ac etiam Abbas, sibi Contrarius, *in c. Illa n. 3. Ne Sede vacante &c.* Zerola *in Praxi Episcop. par. 1. vers. Capitulum.* Vallensis *tit. Ne Sede vacante n. 4.* & nonnulli alii. Ratio Conclusionis est. Tum quia regula stat negative; videlicet, Capitulum Sede vacante non posse conferre beneficia ad collationem Episcopi pertinentia, *cap. Illa 4. Ne Sede vacante &c & cap. un. §. Cum vero, eod. in 6.* Nullibi etiam ab hac regula reperiuntur excepta Beneficia, quorum collatio spectat ad Episcopum jure devolutionis ob negligentiam, vel delictum inferioris. Tum quia eadem ratio, quæ militat de Beneficiis jure proprio pertinentibus ad collationem Episcopi, pariter urget de Beneficiis devolutis: nam etiam horum collatio sapit aliquam donationem.

185 Dices. Devolutio collationis beneficii ob negligentiam, vel delictum inferioris, pertinet ad jurisdictionem ordinariam Episcopi: sed in jurisdictione ordinaria Episcopi succedit Capitulum Sede vacante; ergo. Resp. Minorem varie esse limitandam, prout ex professo dicetur infra *c. 9. Ne Sede vacante &c. §. 2. & 3.* ferme per totum. Præcipue vero eadem Minor limitatur in illis, quæ sapiunt gratiam, & alienationem bonorum, seu jurium Episcopalium: qualis est collatio beneficiorum, etiam jure devolutionis ad Episcopum pertinentium, *arg. c. ult. Offic. Vicar. in 6.* cum similibus.

186 Resp. III. Nihilominus, quando collatio Beneficii simul & communiter pertinet ad Episcopum & Capitulum, mortuo Episcopo (imo & aliter effecto inhabili, potest Capitulum Sede vacante conferre ejusmodi beneficium. Ita communis omnium, juxta textum expressum *cap. un. Ne Sede vacante &c in 6.* ubi dicitur: *Si ad Episcopum & Capitulum communiter pertinet collatio Præbendarum, mortuo Episcopo, vel a beneficiorum collatione suspensa, poterit Capitulum vacantes conferre præbendas, etiamsi Episcopus interesse habeat in collatione hujusmodi, ut Prælatus.* Hæc ibi. Accedit ratio, quam dat Glossa *ibid. V. etiamsi, in Addit.* & Vivianus *in Rational. Jur. Canon.* Quia Capitulum, & Episcopus, censentur unum corpus quoad ea, quæ eis conveniunt communiter facienda *c. Novit. 4. De his quæ fiunt a Prælatis &c.* ac proinde uno ipsorum effecto inhabili, succedit alterum. Nam jura corporis mystici, seu Universitatis conservantur in uno, *leg. Sicut, § fin. ff. Quod cujuscunque universit. nomin.*

187 Unde & vicissim, si collatione beneficii communiter ad Episcopum & Capitulum pertinente, Capitulum reddatur inhabile ad conferendum (puta, quia est suspensum a collatione, vel singulariter omnes de Capitulo sunt excommunicati) tunc vicissim solus Episcopus poterit illud conferre, *text. clar. cit. cap. un. Ne Sede vacante &c, in 6.* Et ratio est, quæ supra.

188 Secus dicendum, quando collatio beneficii spectat ad solum Episcopum; ita tamen ut is teneatur requirere consilium, vel consensum Capituli. Tunc enim mortuo Episcopo, nequit Capitulum conferre ejusmodi beneficium vacans. Idemque dicendum, si Episcopus est suspensus: nisi forsan Episcopus fuerit in mora petendi relaxationem suspensionis. Textus est *in cap. un. §. cum vero, Ne Sede vacante &c. in 6.*

189 Resp. IV. Insuper potest Capitulum Sede Episcopali vacante, confirmare electiones ad beneficia celebratas aut eas justa exigente causa infirmare; prout habetur *c. cum olim 14. de Majorit. & obed.* Potest etiam præsentatos a Patronis ad Beneficia instituere. Textus est expressus *in cap. 1. de Institut. in 6,* illis verbis. *Etsi Capitulum Sede vacante beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertineat, conferre non possit: præsentatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerint præsentati: Licet ad Episcopum (si superesset) admissio, vel institutio hujusmodi pertineret.* Hæc ibi.

190 Ratio autem diversitatis, & cur Jura voluerint, Capitulo Sede vacante competere potestatem instituendi in Beneficiis præsentatos, & confirmandi electos: non autem conferendi ipsa beneficia: hæc est: quia collatio libera beneficii Ecclesiastici, est quædam liberalitas, & donatio, per Jura *n. 180.* allegata. Licet enim Superior teneatur conferre Beneficium vacans, tamen non tenetur illud conferre huic determinatæ personæ, præsertim in concursu æque digni: ac proinde huic illud conferendo, facit ipsi gratiam: & liberalitatem quamdam. Glossa *in cap. relatum 9. vers. Liberaliter, h. t.* E contra vero confirmatio electi, vel institutio præsentati, non est donatio: Imo est necessaria, & debita tali personæ, si electus, vel præsentatus est idoneus, ut *cap. Postquam 3. de Election. & can. Decernimus 13. q. 7.* cum similibus. Et hinc fit, quod confirmatio, & institutio, sint jurisdictionis necessariæ, in qua succedit Capitulum Sede vacante: non sic libera collatio beneficii. Imo si hæc competeret Capitulo, posset magnum fieri præjudicium Episcopo futuro. Abb. *in cap. Illa num. 6. Ne Sede vacante &c. &* alii.

191 Quæritur III. An Capitulum Sede vacante posset recipere resignationes beneficiorum? Resp. In resolutione hujus Quæstionis variant Doctores. Et quidem affirmat Abb. *c. cum olim n. 2. V. Sexto dubitatur, de Majorit. & obed.* asserens, Dominos de Rota fuisse in hoc varios, sed Majorem horum partem ita censuisse: Federicus de Senis *Tom. 15. Tractatuum, tract. de Permutat. beneficior. quæst. 36. num. 6* & Felinus *cit. cap. cum olim n. 4. de Major. & obed.* cum aliis asserentes, posse Capitulum Sede vacante recipere beneficiorum resignationes: non tamen ea conferre, quando ipsorum collatio ad solum Episcopum pertinet; sed hanc futuro Episcopo esse reservandam, atque interim Oeconomum, seu Vicarium in beneficio constituendum. Rationem dant; quia capitulum Sede vacante potest aliquem ex causa legitima privare beneficio: ergo etiam ex pari causa ejus resignationem admittere. Nam regula est, quod is possit recipere resignationem; qui potest destituere; ut inquiunt Innocentius, & alii, *in cap. quod in dubiis, de Renunciat.*

192 Negativam econtra sententiam tenet Glossa *in Clem. un. vers. Conferantur de rerum permutat.* Flamin. Parisius *lib. 7. de Resignat. Beneficior. quæst. 21. n. 37. & 38.* hanc opinionem appellans veriorem & communem, quam etiam tenuit Rota *in una Ilerden. die 6. Novemb 1545. coram Ream.* Pirhing *tit. de Majorit. & obed. n. 57.* & alii. Rationem afferunt. Tum quia resignationes beneficiorum, ad collationem solius Episcopi spectantiam recipere, nullibi reperitur in Jure concessum Capitulo Sede vacante: ergo subintrat regula negativa, quæ habetur *c. Illa 2. Ne Sede vacante &c.* Tum quia hoc ipsum videtur Capitulo expresse denegatum *c. un. §. Cum vero, eod. in 6.* ubi absolute dicitur, quod si *ad solum Episcopum Præbendarum spectat collatio, defuncto Episcopo Capitulum se non possit intromittere de eisdem.* Atqui Capitulum eisdem se intromitteret si talium Præbendarum, seu Beneficiorum reciperet resignationem; ergo. Tum tandem, quia admissio resignationis, absolute & libere factæ, importat gratiam atque liberalitatem; per eam quippe remittitur resignanti onus, atque obligatio inserviendi Ecclesiæ: atqui in his, quæ sunt gratiæ & libertatis, Capitulum Sede vacante non succedit Episcopo; ergo.

193 Nec urget (inquiunt) ratio prioris sententiæ. Nam a diversis non valet illatio, *l. Papinianus ff. de Minorib.* Atqui valde diversa sunt, Capitulum ex causa privare posse Clericum beneficio, & posse ejus resignationem admittere; istud quippe sapit gratiam & liberalitatem, atque pertinet ad jurisdictionem voluntariam; illud vero spectat ad justitiam, atque jurisdictionem contentiosam. Hanc autem competere Capitulo Sede vacante, patet ex *c. His quæ 11.* juncta Gloss. *fin. de Majorit. & obed.* licet prior, sive jurisdictio voluntaria, respectu jurium Episcopalium eidem minime competat.

Tertiam tandem, mediamque sententiam, tenet Rebuffus *in Praxi benefic. tit. de Devolutionibus n. 95.* Garzias *par. 5. de Beneficiis, cap. 7. n. 72.* Layman *lib. 4. Theolog. Moral.*

Moral. tract. 2, *cap.* 10. *n.* 5. Ant. Flaminius Marchettus *in praxi Vicarii Capitularis*, *part.* 2. *tit.* 32. *nu.* 18 & Diana *par.* 8. *tract.* *resol.* 29. Atque hæc opinio asserit, Capitulum Sede vacante non posse recipere resignationes liberas, seu simpliciter factas beneficiorum ad collationem solius episcopi pertinentium: bene tamen resignationes ex justa causa permutationis factas, vi cujus beneficia resignata necessario sunt conferenda clericis resignantibus post admissam ipsorum resignationem. *Clem. un. de Rerum permutat.* sicque redit ratio *nu.* 190. allegata.

195 In hac sententiarum varietate cumprimis dicendum est post Glossam *cit. Clem. un. V. Conferatur, de Rerum permutat.* communiter receptam, quod Capitulum Sede vacante possit decipere, atque authorizare resignationes beneficiorum; quando horum collatio spectat ad solum Capitulum, vel ad Episcopum & Capitulum simul. Quia enim tunc potestas conferendi Beneficia pertinet ad Capitulum Sede vacante, *cap. un. Ne Sede Vacante &c. in* 6. nihil obstat, quin eorum etiam resignationem recipere possit, quasi jure quodam accrescendi. Barbosa *part.* 4. *de Offic. & potest. Episc. allegat.* 69 *n.* 8. cum aliis quos citat.

196 Deinde capitulum Sede vacante potest recipere resignationes ex causa necessaria, non autem libere ac simpliciter loquendo. Barbosa *cit. n.* 8. & alii. Istud contingit, quando fit resignationi beneficii ratione delicti commissi, atque in pœnam ipsius resignantis: quia tunc nulla intervenit gratia, seu liberalitas huic facta, sed debita ejus punitio. Flamin. Parisius *cit. lib.* 7. *quæst.* 23. *num.* 35 Marchettus, *d. tit.* 32. *num.* 21. & alii. Idemque dicendum, quando resignatio fit ob inhabilitatem personæ resignantis, sicque in utilitatem, aut necessitatem Ecclesiæ: nam Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in illis; quæ sunt contentiose jurisdictionis, aut quæ instante necessitate, vel justitia, sunt expedienda, Flam. Parisius *d. lib.* 6 *de resignat. Benefic. c.* 23. *numer.* 35. *& seqq.* Pirhing, *ubi supra num.* 57. Quaranta *in Summu Bullari*, *vers. Capitulum Sede vacante*, *q.* 9. & alii. In cæteris vero casibus, seu libere sic simpliciter loquendo, atque in gratiam sive favorem ipsius resignantis, nequit Capitulum Sede vacante recipere resignationes beneficiorum spectantium ad collationem solius Episcopi, per rationes *n.* 192. *&* 193. relatas; & concordat dicta superius *lib.* 1. *tit.* 6. *de renunciat.* §. 1. *n* 7.

197 Quæritur IV. Quid juris competat Vicario Generali episcopi circa collationem beneficiorum? Resp. I. Vicarius Generalis Episcopi habens mandatum Generale, non potest idcirco conferre beneficia, quorum collatio pertinet ad Episcopum: nisi eorum collatio fuerit ipsi specialiter concessa. Ita habetur expresse decisum *cap. ult. de Offic. Vicarii*, *in* 6. ea addita ratione: *Quia in generali concessione nequaquam illa veniunt, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donare valeatis, cui bonorum administratio etiam libera est concessa*. Hæc ibi.

198 Resp. II. Possunt nihilominus Vicarii Generales Episcoporum (alias *Officiales* dicti; *c. ult. de Offic. Vicarii in* 6.) per commissionem Officii generaliter sibi factam, a patronis præsentatos instituere in beneficiis. Ita habetur *c. ex frequentibus* 3. *de institut.* Et ratio disparitatis inter institutionem, & collationem beneficii, patet ex dictis *num.* 190. Institutio enim præsentati in beneficio est necessitatis, ipsique debita, si cæteroquin sit habilis seu dignus: non sic collatio beneficii, utpote quæ respectu talis personæ libere fit, sicque habet rationem liberalitatis, & donationis cujuspiam.

199 Quæritur V. Quid juris, quando præsentatio spectat ad Ecclesiam aliquam Collegiatam? Resp. I. Si jus præsentandi spectet ad collegium, seu Ecclesiam collegiatam, præsentabit Prælatus ejusdem de consensu Capituli, vel majoris partis ipsius: alioquin, si consensus Capituli non adfuisset, irrita foret præsentatio a solo Prælato facto, & inde secuta institutio Clerici in beneficio. Textus est *in c. Novit, de his quæ fiunt a prelatis &c.* juncta Glossa *vers. Carere*, & Abbate *ibid. nu.* 8. asserentibus, has ipso jure esse irritas: quod intellige sub limitationibus *num. seqq.* ponendis. Concordat *cap. Ea noscitur* 6. *eod.*

200 Resp. II. Limitari tamen debet data Conclusio, nisi ex antiqua consuetudine, vel privilegio competat Præfato, ut possit solus, & absque consensu Capituli quempiam præsentare, prout habetur *cit. cap. Ea noscitur* 6. §. *fin. De his quæ fiunt Prælatis &c.* Vel nisi tacitus saltem consensus capituli, utpote scientis, & non reclamantis, accesserit; nam in illis, quæ pertinent ad Prælatum & Collegium simul, sufficere tacitum collegii consensum, textus est *in c. Continebatur* 2. *eod.*

§. VIII.

De pluralitate, & incompatibilitate Beneficiorum.

S V M M A R I U M.

201 *Utrum pluralitas beneficiorum sit prohibita? & cur. Et num. seqq.*
Beneficia singula sunt conferenda. Ibid.
202 *Enumerantur inconvenientia, quæ ex pluritate beneficiorum ab eodem detentorum proveniunt.*
203 *Dantur aliqui casus, in quibus plura beneficia simul retinere, peccatum non est.*
204 *Dummodo id fiat cum recta intentione.*
205 *In quibus casibus plura beneficia, simul licite retineantur? & num. seq.*
206 *Istud accidit, quando beneficia de se non sunt incompatibilia simulque unum eorum non sufficit ad honestam Clerici sustentationem.*
Ultra duo tamen non possunt eidem per Episcopum conferri. Ibid.
207 *Quando ecclesia cathedralis, vel collegiata, tenues habet Præbendas, potest ipsi per episcopum uniri beneficium simplex.*
208 *Talis unio beneficiorum, etiam curatorum fieri potest cum curatis, propter eorum paupertatem.*
209 *An possint plura beneficia simul retineri, quando unum datur in titulum, alterum in commendam?*
210 *Potest quis ex consuetudine in eadem ecclesia una cum Canonicatu obtinere Dignitatem, Personatum &c.*
211 *Non tamen potest quis esse triplex in eadem ecclesia absque dispensatione Papali.*
212 *Beneficiorum incompatibilitas generatim ex duplici capite oritur; videlicet,*
213 *Si vel ipsa beneficiorum institutio non permittit, plura ab eodem administrari; idque exemplificatur & n præced.*
214 *Vel quando unum eorum ad honestam Clerici sustentationem sufficit, & n.* 212.
215 *Atque istud multipliciter probatur, & n. præced.*
216 *Consuetudo, etiam immemorialis, non excusat coram Deo retinentes plura beneficia, quorum unum sufficit ad honestam sustentationem.*
Licet excusare possit a pœnis temporibus. Ibid.
217 *Et cur nihilominus plura beneficia passim acquirantur, retineantur, & conferantur, quibus placuerit?*
218 *Neque per dispensationem, etiam Papalem potest Clericus post obtentum beneficium ad suam sustentationem sufficiens, adhuc aliud recipere, & retinere, & n seq.*
219 *Nisi subsit justa causa sic dispensandi; & qualis sufficiat. Et n. præced.*
220 *Papa habet plenariam dispositionem de Beneficiis, & quomodo?*
221 *Quodnam beneficium generatim censeatur sufficiens ad honestam Clerici sustentationem? Et n. seq.*
222 *Beneficiarius potest ex redditibus ecclesiasticis sustentare parentes fratres, consanguineos, pauperes; non vero augere.*
223 *Quod beneficium in specie censeri debeat sufficiens pro sustentatione Clerici, Judici arbitrio relinquitur pro foro externo.*
224 *Et huius multiplex ratio. Ac n. præced.*
225 *Pro Foro interno relinquitur id cujuslibet conscientiæ.*
226 *Ad effectum dijudicandi sufficientiam beneficii; etiam computandæ sunt distributiones quotidianæ.*
227 *Non autem bona patrimonialis Clericorum.*
228 *Beneficia de se compatibilia, quæ?*

229 & 230 *Referuntur horum exempla, & nu. preced. Canonicatus Germaniæ, qui ex antiquissima consuetudine non requiratur residentiam majoris partis anni, de se non sunt beneficia incompatibilia n. 229.*
231 & 232 *Beneficia de se incompatibilia quæ? Et horum exempla.*
233 *Beneficia sub eodem tecto, quæ dicantur?*
234 *Beneficia uniformia sub tecto, quæ?*
235 *Et an talia sint Capellaniæ in eadem ecclesia? & num. seq.*
236 *Ad uniformitatem beneficii sub eodem tecto, sufficit identitas nominis.*
236 *Beneficia difformia, seu dissimilia sub eodem tecto, quæ?*
238 *Horum duo possunt absque dispensatione Apostolica simul retineri, quando unum non sufficit ad honestam sustentationem Clerici.*
Et an ad hoc requiratur dispensatio episcopi &c. Ibid.
239 *Probatur, duo beneficia difformia sub eodem tecto posse simul retineri &c.*
240 *Secus dicendum de duobus beneficiis uniformibus sub eodem tecto.*
241 *Et quæ ratio disparitatis.*
242 *Non valet consuetudo retinendi duo beneficia uniformia sub eodem tecto, etiam immemorialis?*
243 *Neque in his simul habendis potest dispensare Episcopus.*
244 *Et dispensatus per Papam ad habenda simul duo beneficia, nequit duo uniformia obtinere in eadem Ecclesia &c.*
Jura magis abhorrent, ut quis in eadem Ecclesia obtineat duo beneficia uniformia, quam in diversis Ibid.

201 QUæritur I. Utrum pluralitas beneficiorum sit prohibita; & cur? Resp. I. Regula est. Quod beneficia singula singulis sint conferenda, non plura uni. Patet illud ex *can. Sanctorum, dist. 70. & can. Singula, dist. 89.* In quo posteriori loco notanter dicitur: *singula ecclesiastici juris Officia singulis quibusque personis singulatim committi jubemus*: idque exemplo corporis humani, in quo indecorum est, alterum membrum fungi alterius officio, cum omnia non eundem actum habeant. Concordat *can. Clericus tum seqq. 21. q. 1. & cap. Quia in tantum 5. h. t* ubi pluralitatem Ecclesiarum simul *certum continere periculum animarum*, asseritur. Et Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 7. de reform.* pluralitatem Beneficiorum ex professo reprobans, atque inter alia inquiens, quod *Ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum*; & quod *improbæ cupiditatis affectu se ipsos, non Deum decipient*, qui ea, *quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt.*

202 Accedit; quod ex pluralitate Beneficiorum per execrabilem, atque insatiabilem, & plus semper ambientem ambitionem ab eodem simul detentorum atque importuna petentium improbitate a Romanis Pontificibus extortorum potius, quam obtentorum, plura noscantur inconvenientia oriri, quæ deplorat Joannes Papa XXIII: *in Extravag. execrabilis, h. t.* quæ etiam reperitur inter *extravag. Communi eod.* sequentibus verbis: Unde inter cætera inconvenientia, subscripta nascentur quod videlicet interdum unus, qui unum, quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicet stipendia, quæ multis literatis vitæ puritate, ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent adunde sufficere æqua distributione collata: Habentibus ipsa paratur vagandi materia, Divinis cultus minuitur hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur. Et dum non sunt sui in unaquaque Regione Rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis, & honori: quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis & libertatibus, multipliciter collabuntur; & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat decessorum. Et (quod amarius est dolendum) animarum cura negligitur; & vitiorum sentibus fomentum periculose præbetur. Hæc Pontifex, misera experientia amplius comprobata: quæ merito quemlibet, suæ salutis memorem, deterrere valerent a solicitanda beneficiorum pluralitate, ne & ipse certum incurrat animæ suæ periculum; sitque in numero eorum, de quibus dicit D. Apostolus ad Phil. pp. 2. *Omnes, quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi.*

203 Resp. III. Dantur nihilominus aliqui casus, quibus plura beneficia Ecclesiastica simul retinere, peccatum non est; dummodo id fiat cum recta intentione. Ita D. Thomas *Quolibet 9. art. 25.* Fagnanus *cap. Quia in tantum numer. 11. de Præbend.* & communis. Ratio est: tum quia habere plura beneficia Ecclesiastica non est intrinsece malum; ut est mentiri, fornicari &c. Sed quamvis habeat quandam mali speciem, ob inconvenientia inde nasci solita, & proxime enumerata nihilominus hæc ipsa concurrentibus certis circumstantiis excludi, atque cohonestari possunt. Tum quia dantur aliqua beneficia, quæ inter se non sunt incompatibilia, sed compatibilia: prout præsumitur ex *c. Gratia 7. de rescript. in 6* dum dicitur: *Si talia sint beneficia. quæ simul nequeant de jure teneri*, Ubi proinde Glossa *vers. De jure teneri*, plura enumerat Beneficia, quæ simul retineri possunt. Quod ipsum manifeste supponit Concilium Tridentinum *Sess. 7. cap. 4. de reform.* illis verbis: *Plura curata, vel alias incompatibilia beneficia*. Frustra enim adderetur ly, *vel alias incompatibilia*, nisi darentur quædam beneficia inter se compatibilia.

204 Additur tamen, *dummodo id fiat cum recta intentione*: ut puta, ob majus bonum Ecclesiarum, sufficienti Clericorum ministerio distitutarum: vel ob veram insufficientiam prioris beneficii pro honesta Clerici sustentatione, aut hujusmodi. Nam si quis ea intentione plura recipiat Beneficia, ut ditior evadat, ut lautius vivat, ut facilius ad Episcopatum perveniat in aliqua Ecclesiarum, ubi Beneficium habet &c. non tolluntur supra memoratæ deformitates, sed augentur: quia cum tali intentione, ut pote ex radice avaritiæ, gulæ, vel ambitionis procedente, etiam unicum habere Beneficium, illicitum est, & peccaminosum. D. Thomas *loc. cit.* Fagnanus *d. n. 11.* & alii. Verum occasione premissorum, ac supposita bona intentione.

205 Quæritur II. In quibus casibus plura beneficia Ecclesiastica simul licite retineantur? Resp. Istud contingere potissimum in sequentibus casibus, Primo, per legitimam dispensationem, ex causa rationabili factam; de qua ex professo agetur inferius *§. seqq. per totum*; quærendo simul, an illud pariter fieri possit vi longævæ consuetudinis.

206 Secundo id accidit, & quidem sine dispensatione quoties ipsa Beneficia de se non sunt incompatibilia, simulque unum eorum non sufficit ad honestam Clerici sustentationem. Patet hoc ex Concillio Tridentino *Sess. 24. c. 17. de reform.* ubi partim antiquos Canones innovando partim de novo decernendo *statuitur ut imposterum unicum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur, quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem inferre &c* Hæc ibi. Plura vero beneficia duobus etiamsi hæc ad honestam Clerici sustentationem non sufficerent, non posse conferri per Episcopum absque dispensatione Appostolica, suisse decisum a Sacra Congregatione Concilii, refert Garcias *par. 11. de beneficiis, cap. 5. n. 310.* Fagnanus *c. cum jam dudum n 71. de Præbend.* Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 62. nu. 6.* atque amplius dicitur infra *n. 211 & n 268. & seqq.*

207 Tertio idipsum contingit, quod Ecclesia Cathedralis, vel Collegiata insignis, adeo tenues habet Præbendas, ut una cum distributionibus quotidianis non sufficiant decenti Canonicorum sustentationi. Tunc enim licitum est Episcopo, cum consensu Capituli aliqua simplicia beneficia, non tamen Regularia, eisdem unire, quæ proinde simul cum Præbendis illis retineri possunt, juxtam Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 15. de reform.* Quamquam, si istud non sufficiat possint etiam servatis servandis aliquæ dictarum Præbendarum supprimi, prout concedit eidem Concillium *loc. cit.*

208 Similiter possunt episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati *facere uniones perpetuas quorumqunque Ecclesiarum Parochialium, & Baptismalium, & aliorum Beneficiorum, curatorum, vel non curatorum, cum curatis, propter earum paupertatem, & in cæteris casibus a Jure premissis.* Textus est in Concilio Tridentino *Sess. 21. cap. 5.*

cap. 3. de [illegible] Unde sublata tali unione [illegible] be-neficia [illegible] um perpet[illegible] & ac-[illegible] cum [illegible] tula [illegible] ejus [illegible] an [illegible] & [illegible] cium jus reputatur, ut pr[illegible] mag[illegible] unicum beneficii [illegible] obtineatur [illegible] n. 14. [illegible] Sannig ibid. [illegible] num. 3 & [illegible] us di-citur [illegible] Tit. 12. Ut Eccl[illegible] n. 45. 46. & 4[illegible].

209 Quar[illegible] commun[illegible] possint plura benefi-cia [illegible] d[illegible] in titulum, & al-terum [illegible] endam ad tempus, puta, ad sex menses [illegible] quia [illegible] temporal[illegible]; et[illegible] si de Ecclesia Paroc[illegible] itatem [illegible] Vi-[illegible] p. [illegible] dum [illegible] men[illegible] perpe-tuum, [illegible] & quid[illegible] per Pa-pam [illegible] 40. & 41. nisi [illegible] fuerit [illegible] dispensatio [illegible]

210 Quinto potest qu[illegible] authoritate [illegible] statuto [illegible] consuetu[illegible] in Ecclesiæ, in eadem Ecclesia una cum Canonicatu obtinere Dignitatem [illegible] tum, vel Officium, puta, quod [illegible] Præpositus, Decanus, Scholasticus aut [illegible] & [illegible] Canon-[illegible] Glossa c. 1. V. Nisi [illegible] de Consuetud. [illegible] Barbosa ibid. [illegible] 4. & Francus [illegible] de Consuet. [illegible] Garzias de beneficiis part. 11. [illegible] n. 246 & 247 afferens quod Sacra Congreg[illegible] consueverit, [illegible] perm[illegible] in eadem Ec-clesia D[illegible] Præbendis [illegible] [illegible] esse der[illegible] a Concilio T[illegible] Sess. 24. c. 17. [illegible] Vid[illegible] [illegible] consuetudo [illegible] & [illegible] D[illegible] tates [illegible] ntentur.

211 Addit [illegible] t. part. [illegible] n. 238 cum pluribu[illegible] qu[illegible] nul[illegible] modo posse quis esse tri[illegible] spectare, neque valeat con[illegible] statu[illegible] con[illegible] juxta cap. 1. de Consuetud. in 6. & notat Domini[illegible] ibid. n. 9. & 12. & Fra[illegible] n. 7. pluresque alii apud eundem Gar-ziam: C[illegible] Glossa fin. in Clem. [illegible] de Præbend. di-cens, quod ne[illegible] potest esse triplex in Ecclesia sine di-spen[illegible] nec valet in hoc consuetudo, [illegible] c. 1. de Consuetud. in 6. Idipsum, seu quod nemo po[illegible] triplex [illegible] Ecclesia, cen[illegible] Sacra Congreg[illegible] Concilii re[illegible] per Garziam ub supra num. [illegible] 94. Ac[illegible] n. 267. & [illegible] & 57.

212 Quæri[illegible] gat [illegible] pa[illegible] [illegible] Pluralitas B[illegible]orum, ab eodem [illegible] nul [illegible] ex duplici [illegible] ordinationem con[illegible] ner, sicque [illegible] compatibilitas [illegible] videlicet [illegible] ipsa Beneficia [illegible] permittit, ut plu[illegible] ab eodem a mi-[illegible] do unum eorum ad honestam Benefi-ciati sustent[illegible] sufficit nam tunc plura Beneficia, licet cæteroquin compa[illegible], simul retineri nequeunt. Ita Layman lib. 5. T[illegible] trall. 2. cap. 8. n. 2. Pi-rhing h. t. n. 224 & in re communis.

213 Et quidem prior pars de [illegible] patet [illegible] solerque exemplifi-cari in Beneficiis [illegible] residentiam requirenti-bus; utpura [illegible] Episcopatibus, duabus Paro-chiis, aliisque Beneficiis, curatis, ut [illegible] Jure naturali, ac Divino, personalem residentiam continuam postulan-tibus. Idemque dicendum de cæteris Beneficiis quæ [illegible] siastico requirunt perpetuam residentiam; [illegible] Dignitates, Canonicatus, Personatus &c. Ecclesia-rum [illegible] & Collegiatarum, juxta Conci-[illegible] sess. 24. c. 12. de reform. juncto [illegible] Inter quatuor [illegible] de Clericis non re[illegible] ex primæva fundatione, [illegible] [illegible] residentiam expostulant. Quia enim [illegible] duobus locis [illegible], atque perso-naliter [illegible] potest: clarum est [illegible] neficia illa, quæ [illegible] residentiam requirit [illegible] patibilia, ac proinde [illegible] & [illegible] n posse.

214 [illegible] vero pars [illegible] quod [illegible] illius Benefi-

ciorum etiam ex eo consurgat, quod unum ipsorum ad honestam [illegible] sustentati[illegible] sufficiat, licet alioquin, seu quantum est ex se, incompatibilia non forent: est Glossa [illegible] Dudum [illegible] V. Ret[illegible] de Election. di[illegible] quod qu[illegible] plura beneficia, quorū alterum [illegible] sufficeret, non [illegible] mortali peccato retinere aliud [illegible] Ean-dem [illegible] approbat Abbas ibid. n. 36. & c. [illegible] de Repeb. [illegible] vero num. 24. & [illegible] S. Bernardus Epist. 271. ad [illegible] mitem Theobaldum; & lib. 3. de Considerat. ad Eugenium [illegible] cap. 6. Navarrus cap. 25. Manual. n. 224. Azorius part. [illegible] lib. 6. [illegible] 10. quæst. 2. & 7. asserens pluralitat[illegible] beneficiorum, [illegible] unum [illegible] honestæ Cle-rici sustent[illegible] etiam [illegible] natural[illegible] damnatam esse Sylve[illegible] cap. 4. q. 1. in fin. Layman [illegible] lib. 4. [illegible] 8. n. 2. Alto[illegible] Hojeda Tractatum [illegible] 15. [illegible] de benef. [illegible] incompatib. [illegible] 19 Flamin[illegible] lib. 5. de re[illegible] benefic. q. [illegible] 6. & seqq. [illegible] Prax. Epi[illegible] par[illegible] cap. 5. [illegible] n. 83. Sannig. h. cap. [illegible] Bar[illegible] part [illegible] Ep[illegible] alleg. 62 [illegible] um [illegible] al[illegible] q[illegible] tam, adeo, ut hæc [illegible]

Atque [illegible] pars [illegible] desumitur [illegible] 215 can. Sanct[illegible] & can. [illegible] 21. q. [illegible] [illegible] tem [illegible] orum abhorrentibus [illegible] de Cler. non residen. & [illegible], etiam ad manda[illegible] esse providendum [illegible] quia [illegible] commo[illegible] [illegible] pro[illegible] [illegible] stituitur, ut [illegible] beneficii [illegible] sing[illegible] [illegible] dit [illegible] ra [illegible] ex plural[illegible] quandoque [illegible] [illegible] n. 202 [illegible] casi[illegible] atque [illegible] us secu[illegible]

[illegible] 216 [illegible] atque [illegible] quod unum eorum [illegible] sustentationem Rei [illegible] beneficium ex secundo capite [illegible] surgit, ut passim fatentur Docto-res [illegible] in contrarium, etiam immemo-rabilis non [illegible] coram Deo [illegible] plura Benefi-cia quorum [illegible] sustentationem suffi-cit, [illegible] illa consuetudo utpote pugnan[illegible] naturale juxta proxime dicta [illegible] vagatio[illegible] & ambi[illegible] damus [illegible] Extravag. [illegible] Joan. [illegible] & h. tit. [illegible] numerati[illegible] nde & hu[illegible] consuetudinem, [illegible] & de amotis [illegible] tam Po[illegible] 1. de [illegible] eam [illegible] Ap[illegible] reprobavit; q[illegible] nde nullo [illegible] tempo[illegible] duci p[illegible] cap [illegible] 7. & [illegible] consuetu[illegible] cum si[illegible] et Ab-bas [illegible] pandæ, [illegible] allegat[illegible] plu[illegible] etiam [illegible] appella[illegible] telam [illegible] pre[illegible] scriptibilem. [illegible] Hojeda cit. part. 1. trall. de In-compa[illegible] 19. num. 9. [illegible] 18. de Præbend. [illegible] plura beneficia [illegible] residentiam non requirentia [illegible] sufficiens [illegible] Flaminius [illegible] lib. 5. de Resignat. benef. [illegible]

[illegible] *cap. 5* [illegible] *ibid. 6* [illegible] iens [illegible] cinnius [illegible] op- [illegible] vi [illegible] [illegible] *cap. 5. n.* [illegible] 3) sit contraria [illegible] excu[illegible] ato mortali pœnit- [illegible]; licet excusare [illegible] pœn[illegible] *3. n. 370* [illegible] Sanig. *eod. cap. 3.* [illegible] plurésque alii ab [illegible]

217 Neque [illegible], quod passim acquirantur [illegible] neantur pl[illegible] [illegible] latores [illegible] quib [illegible] la habita rati[illegible] an[illegible] sit [illegible] atque ad [illegible] tationem Clerici suffi- [illegible] nec [illegible] enim cum [illegible] *d. part. 11. de* [illegible] *n. 336.* allegante Zechium [illegible] *n. 4.* [illegible] per Superio[illegible] [illegible] cujusque, cum non possi[illegible] beneficiari o suffi- [illegible] ad [illegible] ne sit vivendum pro [illegible] suo; sed illu[illegible] depen- [illegible] qualitate pers[illegible] [illegible] proxime dicenda *n. 44.* [illegible]

218 [illegible] per dispensationem [illegible] Papalem [illegible] post [illegible] tentum u[illegible] alte- [illegible] beneficium insufficiens ad [illegible] honestam [illegible] adhuc [illegible] [illegible] dispe[illegible] Ita Abbas [illegible] mortal[illegible] plura beneficia, [illegible] alterum [illegible] causa dispensandi. [illegible] Abbas [illegible] *n. 2.* [illegible] *Præb.* [illegible] illud [illegible] ex [illegible] S[illegible] nardum, ubi [illegible] dispen- sando [illegible] non est dispen[illegible] Lagnanus [illegible] *intantum 4.* [illegible] intelligendo [illegible] tum Epi[illegible] [illegible] sine causa. Azo [illegible] *q. 7.* [illegible] *n. 127* & [illegible] nonnulli tamen exceptis [illegible] Papam [illegible] & [illegible] posse plu- [illegible] ben[illegible] eidem C[illegible] [illegible] quia Ju[illegible] naturali repugnat [illegible] [illegible] quo um unum ad bene[illegible] tationem suf- [illegible] uti proxime di[illegible] At [illegible] Jus naturale [illegible] dispensa[illegible] gravi, ac le- [illegible] causæ [illegible] dispensatione [illegible] [illegible], & hujusmodi (tal[illegible] esset invalida, ne[illegible] excusaret hominem quoad Deum, nisi subesset ju- [illegible] causa dispensandi [illegible]

219 [illegible] tamen, a[illegible] *& rationabilis causa* [illegible] [illegible] ual [illegible] de [illegible] pensatione [illegible] ocum [illegible] sione [illegible], seu principa[illegible] ad [illegible] præ- [illegible] tem [illegible] sum sive [illegible]; puta, [illegible] bona, & [illegible] [illegible] bo[illegible] & [illegible] quæ melius [illegible] regere du[illegible] clesias, [illegible] quam [illegible] unam. Tunc enim communis uti[illegible] præ- [illegible] privatæ, *can.* [illegible] *7. q.* [illegible] ita tamen, [illegible] beneficiales sup[illegible] [illegible] tatum in [illegible] beneficio[illegible] [illegible] licite [illegible], juxta dic[illegible] *tit. 25 de* [illegible] *Cler.* [illegible]

220 [illegible] quod Papa plenariam habeat [illegible] [illegible] *in. 6.* Ac [illegible] [illegible] flet pro ratio[illegible] nam de facto [illegible] non [illegible] *q. 4.* [illegible] enim c[illegible] *De* [illegible] *n. 9* [illegible] & Lagnano, [illegible] *supra* [illegible] re quoa[illegible] [illegible] facta [illegible] secus [illegible]; quia non [illegible] sine causa relaxare Jus [illegible] ne sit dispe[illegible] [illegible] fatur, [illegible] ne dicenda in [illegible] *§. 44.* [illegible] *& seqq.*

221 [illegible] V. Quodnam [illegible] [illegible] sufficienti[illegible] [illegible] sustentationem [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] beneficium [illegible] [illegible], ex cujus redditibus Clericus pro

statu sui conditione, & se, & familiam suam, honeste valeat [illegible] tare, itaque Episcopa[illegible] persolvere, atque hospitalitatem servare. Ita [illegible] *in* [illegible] *21. q. 3.* *V. Necessitatem*; & alia [illegible] *Conquerens, V. Suffi-* [illegible] *de Clericis non resi*[illegible], & in re communis. Idque [illegible] partim ex ca[illegible] *autem 12. q.* [illegible] *& c.* [illegible] *secundum 16. h.* ubi [illegible] quod secun[illegible] Apostolum *1. Corint. 9. Qui altari* [illegible], *vivere debet de altari*, cum similibus, partim ex c. *De Monachis 12. h. t.* ubi prohibetur in Ecclesia Parochia[illegible] ad præ[illegible] tionem Religiosorum Clericum [illegible] *tantum* [illegible] *de pr*[illegible] *Ecclesia fuerit assignatum,* [illegible] *jura Episcopa*[illegible] *per- solvere, & congruam* [illegible] *sustentationem* [illegible] *valeat.* [illegible] quit Glossa *ibid.* [illegible] *hospi- talitatem* ad ha[illegible] [illegible] utrique part[illegible] x *Can. Volumus* [illegible] [illegible] *& Extravag. Execra*[illegible] ubi [illegible] *Hospitalitas in* [illegible] concord[illegible] a C[illegible] *De* [illegible] de non [illegible], quod sumpt[illegible] a[illegible] har[illegible] tum, [illegible] *Frate* [illegible] computa- [illegible] massa honestæ [illegible] tationi Clericorum [illegible] *can. E*[illegible] *his autem 1. q. 1.* atque [illegible] Glossa, *ubi su- pra*, & communi[illegible]

222 Ad[illegible] Vallensis, *tit. de Concession. Præbend.* [illegible] *4. nu. 16.* [illegible] Zypæum *de Jur*[illegible] *lib.* [illegible] *de Cler.* [illegible] [illegible] quod ad h[illegible] Clerici su[illegible] [illegible] revoc[illegible], atque [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] tate, non ver[illegible] [illegible] *sess. 25. c. 1. de reform.* [illegible] [illegible] beneficiatis [illegible] *E*[illegible] *Deo* [illegible] *consanguineis donent, sed paup*[illegible] *, ut pa*[illegible] [illegible] & co[illegible] [illegible] pro[illegible] [illegible] digeant [illegible] ipsis [illegible] ex [illegible] cle[illegible] [illegible], non [illegible] ac aliis paupe[illegible] [illegible] iam illis, ob adjunctum fœd[illegible] [illegible] utrumque amicitiæ, qua [illegible] ter præ aliis [illegible]

223 [illegible] num Beneficium in [illegible] debeat cense- [illegible] sufficiens pro honesta Clerici bene[illegible] sustentatio- [illegible] quilibi in Jure reperitur definit[illegible], [illegible] ob diver- [illegible] casuum una certa regul[illegible] [illegible] ac prin- [illegible] exte[illegible] qu debet [illegible] to Judicis [illegible], vel minus [illegible] mandum, consid[illegible] ratis tamen [illegible] considerandis; videlicet, qualitate [illegible] ionarum, con- [illegible] locorum, temporumque div[illegible] tate. Ita Meno- [illegible] *de Arbitr.* [illegible] *caus. 216. n. 1.* [illegible] *& seqq.* Barbo- [illegible] *de Offic.* [illegible] *potest. Episc.* [illegible] *Jur. Ecclesiast.* [illegible] *n. 189.* Fla[illegible] Pa[illegible] ius *de* [illegible] *lib.* [illegible] Gonza[illegible] *8. Cancell.* [illegible] *39* [illegible] *a Tracta*[illegible] *tom. 15. tract.* [illegible] *par. 1. c. 19.* [illegible] *par.* [illegible] *op.* [illegible] *cap. 5.* [illegible] & [illegible]. Ratio est [illegible] quæ n[illegible] a jure definita sunt, neque ob diversi- [illegible] personarum, temporum, & locorum, aliarum- [illegible] circumstantiarum, certa lege definiri possunt, non [illegible] prudenti Judicis arbitrio relinquenda sunt; *arg. can. 1. & seqq. dist.* [illegible] juncto textu aperto *in l. 1. ff. de Jure de- liberand. & l. Continuus* [illegible] *ff. de Verbor. obligat.* cum concordantiis. Sic autem fit in proposito: ergo.

224 Accedit; quia ut inquit Glossa *in c. Conquerente verf. sufficientiam de Cleric. non resideat*, plura in hac sufficientia considerantur: puta, nobilitas, & scie[illegible] personæ; quia tales personæ majoribus redditibus sunt honorandæ, [illegible] *De multa 28. fin.* [illegible]. Dignitas etiam consid[illegible] [illegible] est; [illegible] *l. Sed & si quid §. 1. ff. de Usufr.* [illegible] sufficien- [illegible] quempiam ali, & vestiri debere secundum ordinem, [illegible] dignitatem suam. Item attendi debet [illegible] ut Clericus possit sufficere sibi [illegible] suis, atque insuper valeat hospi- [illegible] tem servare & jura Episcopali[illegible] solvere, *ut c.* [illegible] *Mona. hic h. t.* [illegible] plurimum variant [illegible] [illegible] diversitatem person[illegible] locorum, [illegible] [illegible] sufficit [illegible] non [illegible] sufficit uni, quod [illegible] [illegible] *can. Non. cogantur. dist. 41.* Minus [illegible] manen- [illegible] extra vias communes, quam in [illegible] [illegible] major Hospitium, [illegible] peregrinorum Fratrum [illegible]

ad-

advenire solet. Glossa in can. *Clericus* 21. q. 1. V. *Necessitatem in fin.* His, adde, quod debeat haberi ratio consuetudinis patriæ, seu loci, in una enim Regione potest videri beneficium sufficiens, quod in altera censeretur tenue, iuxta varietatem pretii rerum ad victum necessariarum. Menochius *citat. cons.* 237 *nu* 3. & 14 Piasecius *ubi supra nu.* 86 Atque hoc ipsum est ampliandum ad diversitatem temporum, puta, abundantiæ vel caritatis, libelli vel pacis, ac hujusmodi. Nam de his omnibus, ac similibus, nequit dari certa regula; ac proinde non nisi Iudicis arbitrio erit determinandum, saltem pro Foro externo.

225 Et additur, *pro Foro Externo*. Nam pro Foro interno relinquitur cuius libet conscentiæ; ut Deum præ oculis habendo judicet, an ipsi unum Beneficium sufficiat; recto corde advertens, quod Deum omnia inspicientem fallere non possit. Gonzalez *ad reg* 8. *Cancell gl.* 15 *{n}a.* 39. Piasecius *d. cap* 5 *art* 3. *nu.* 84. post Zecchium *de benefic. cap.* 5. & alios: quamvis addat, quod tutior & communior sententia sit, ut istud remaneat Judicis arbitrio,

226 Existimat tamen Garcias *par.* 12. *de beneficiis, cap.* 5. *n.* 521. cum aliis, ad effectum dijudicandi sufficientiam beneficii pro honesta Clerici sustentatione, etiam computandas esse distributiones quotidianas: quidquid Caputaquen. *decis.* 65. *n.* 5. *par.* 1. & Flamin. Parisius *de resignat. benefic. lib* 5. *q.* 6. *nu.* 151. in oppositum sentire vedeantur.

227 Cæterum in hujusmodi sufficientia judicanda, non debere haberi rationem bonorum patrimonialium Clerici Beneficiarii; merito censet Barbosa *cit. allegat.* 62. *num.* 11 & Piasecius *d. part.* 2. *Praxis Episcopal. cap.* 5. *art.* 3. *nu.* 86. allegans alios. Etenim potest Clericus habens beneficium, & patrimonium, vivere de redditibus beneficii, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 9. *Qui altari deserviunt, cum altari participant*, cum similibus: atque patrimonium suum, fructusque eius, sibi reservare: Nam *quis militat stipendiis suis unquam?* ut loquitur idem D. Apostolus *cit. cap.* 9. & late probat Covarruvias *cap.* 1. *de Testament. nu.* 2. & *seqq* solvens contraria, & esse communionem Doctorum sententiam, inquit Piasecius *nu.* 86. allegans alios.

228 Quæritur VI. Quæ beneficia censeantur de se compatibilia, vel incompatibilia? Resp. I. Illa Beneficia censentur de se compatibilia, quæ vel ex Iure communi, vel ex antiqua consuetudine, aut particulari statuto, seu fundatione, simul obtineri, atque retineri possunt. Talia imprimis sunt beneficia simplicia, non requirentia personalem residentiam; vel quorum unum requirit residentiam, alterum vero non. Atque istud procedit indistincte, sive Beneficia talia simplicia existant in diversis Ecclesiis, sive in eadem: dummodo cæteroquin non sint uniformia, seu ejusdem omnino rationis, & obligationis personalis.

229 Deinde beneficia de se compatibilia censentur, quæ in diversis Ecclesiis existunt, & nullam, vel saltem non incompatibilem residentiam exigunt, Layman *lib.* 4. *Theolog. Moral. tract* 2. *cap.* 8 *nu.* 6. & 7. Ubi proinde *cit. nu.* 6. & post ipsum Pirhing. *h. t. nu.* 132. advertit, quod quidem duo Canonicatus diversarum Ecclesiarum, in quibus observatur Decretum Concili Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* injungens Canonicis perpetuam residentiam, demptis duobus, aut tribus mensibus cujuslibet anni, de se sint incompatibiles; quia tamen in nonnullis Germaniæ Cathedralibus Ecclesiis, ex immemoriali consuetudine hactenus retenta, non requiritur residentia totius anni, nec maioris partis ipsius, sed sufficit residentia, sex quinque, aut quatuor, vel trium saltem mensium; tales Canonicatus, seu Præbendæ memoratarum Ecclesiarum inter beneficia de se incompatibilia non debeant computari; cum non requirant residentiam incompatibilem sed talem duntaxat, cui utrique satisfieri potest; residendo præscriptis mensibus in singulis Ecclesiis. Additur tamen, *inter beneficia de se incompatibilia &c.* Nam si alter Canonicatus se solo sufficeret ad honestam Canonici sustentationem, aliunde consurgeret ipsorum incompatibilitas, conformiter dictis supra *nu.* 214. & *seqq.*

230 Tertio Beneficia compatibilia in eadem Ecclesia censentur, quæ difformia sunt; utputa, Præpositura, & simplex Canonicatus. Qualia proinde, cum utrique simul servari, valeat, etiam simul retineri possunt, *arg. c.* 1. *de Consuet. in* 6. junctis dictis supra *nu.* 210. Nisi forsan alicuius Ecclesiæ specialis constitutio, aut consuetudo repugnet. Layman *loc. cit. nu.* 7.

231 Resp. II. Beneficia de se incompatibilia (id est, abstrahendo ab eo, quod unum eorum ad honestam Clerici sustentationem sufficiat) sunt illa, quæ vel ex Iure naturali, Divino, aut Ecclesiastico, vel saltem ex consuetudine, statuto, sive fundatione continuam, vel aliunde incompatibilem residentiam personalem postulant. Talia sunt duo Episcopatus, vel Abbatiæ, duæ perpetuæ Vicariæ, & cætera beneficia curata; utpote quæ Jure naturali, Divino, ac Ecclesiastico obligant ad perpetuam residentiam, juxta dicta superius *Tit. præc.* §. 3. *nu.* 57. & *seqq.*

s;2 Deinde inter beneficia de se incompatibilia, spectato rigore Juris communis (quod additur ob dicta *nu.* 229.) comprehenduntur duæ dignitates, personatus, Canonicatus, aut duo officia; utpote spectato Jure Canonico perpetuam personalem residentiam requirentia, sicque incompatibilia *cap. ad hæc.* 13. & *cap. per præteren* 14. & *cap. cum non ignores* 15. & *c. de multis* 28 *h. t.* juncto Conc. Trid. *sess* 24. *cap.* 12 *de refor.* Idemque dicendum de aliis beneficiis, etiam simplicibus, quæ existunt in diversis Ecclesiis, atque ex consuetudine, statuto, aut fundationem speciali, personalem residentiam requirant: nam hoc ipso, quod nemo possit simul in distinctis locis existere, ibique residere, seu inservire, necesse est, & talia beneficia de se esse incompatibilia. Tandem beneficia uniformia sub eodem tecto, censentur de se incompatibilia: Quod ultimum ut melius intelligatur.

233 Quæritur VII. Quænam beneficia intelligantur esse sub eodem tecto simulque uniformia, & incompatibilia? Resp. I. *Beneficia sub eodem tecto* dicuntur ea, quæ existunt intra eandem Ecclesiam: hoc est, vel in ipsa Ecclesia, atque intra parietes ipsius sunt: vel saltem intra claustrum, aut cæmeterium contiguum ipsius continentur Ita Barbosa *part.* 3. *de offic. potest. Episc. alleg.* 62. *num.* 16. Garcias *par.* 11. *cap.* 5. *nu.* 259. Pirhing *h. t. n.* 24. Qui tamen addunt, secus esse dicendum, quando beneficium est situm in Cappella vel Cæmeterio non contiguo principali Ecclesiæ, sed extra; tunc enim non censeretur esse sub eodem tecto Ecclesiæ principalis; *arg. cap. un. de consecr. Eccles. in* 6. ubi polluta Ecclesia polluitur Cæmeterium illi contiguum, sed remotum.

234 Resp. II. Beneficia sub eodem tecto alia dicuntur uniformia, seu similia; alia difformia, seu dissimilia. Et quidem *Beneficia uniformia sub eodem tecto* dicuntur illa, quæ in eadem Ecclesia sunt instituta ad eundem finem; adeo, ut habeant idem prorsus onus & officium, eodem tempore peragendum. Ita Piasecius *part.* 2. *praxis Episc. cap.* 5. *art.* 3. *nu.* 73. Pirhing. *h. t. nu.* 24 Talia sunt duo Canonicatus, duæ Portiones, duo Personatus, duo præstimonia, duæ Cappellaniæ; prout exemplificat Azorius *p.* 2. *l.* 6. *cap.* 12. *quæst.* 2.

235 Intellige tamen istud ultimum de duabus Capellaniis, quæ sunt eiusdem prorsus rationis, & obligationis personalis. Alioquin enim, si fuerit diversæ rationis, distinctique oneris (prout sunt Cappellaniæ in duobus Altaribus ejusdem Ecclesiæ fundatæ cum onere, ut in uno Altari bis v. gr. in hebdomada celebretur, in altero ter aliis distinctis diebus.) tunc eæ non forent beneficia uniformia sub eodem tecto, nec proinde incompatibilia. Navarrus *Consil.* 56. *de præb.* Garcias *part.* 11. *de benef. cap.* 5. *nu.* 225. & 229. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell gl.* 20. *n.* 33. & 35 allegans plures alios, ac multiplicem Decisionem Rotæ. Flam. Parisius *lib.* 3. *de resign. benef. q.* 1. *nu.* 128. Layman *cit. lib.* 4. *tract.* 2 *cap.* 8. *nu.* 7. & alii Ratio est: quia, licet uno nomine generali *Cappellaniæ* appellentur, cum tamen habeant distincta onera, seu officia in diversis Altaribus peragenda, se ipsa non sunt Beneficia uniformia sub eodem tecto, sed difformia.

Nec obstat identitas nominis, seu quod simili nomine *Cappellaniæ* appellentur. Resp. enim, ad hoc, ut aliqua Beneficia dicantur uniformia sub eodem tecto, non sufficere, quod uno nomine generali appellentur: alioquin enim omnia Beneficia simplicia forent uniformia, qui eodem nomine *Beneficia simplicia* nominantur. Nam ad uniformitatem Beneficiorum ulterius requiritur, ut eorum

munera, atque opera naturalia sint uniformia, & similia Navarrus *c. Consil. 16. de Præbend. nu.* 2. & alii proxime allegati.

237 Resp. III. *Beneficia difformia*, seu *dissimilia sub eodem tecto*, contrario modo declarantur; nempe, quod quidem intra parietes ejusdem Ecclesiæ consistant, non tamen ad eundem finem, sive officium eodem tempore peragendum ordinentur; ut sunt juxta Azorium, *ubi supra*, unus Canonicatus & Portio, Dignitas aliqua & Canonicatus, Personatus & Beneficium curatum, ac hujusmodi.

238 Resp. IV. Duo beneficia difformia sub eodem tecto, quando ad honestam Clerici sustentationem unum non sufficit, possunt absque dispensatione Apostolica simul obtineri, & retineri. Ita communis Doctorum: cum hoc tamen discrimine, quod nonnulli eorum velint, ad istud saltem requiri dispensationem Episcopi, vel Statutum, aut consuetudinem illius Ecclesiæ in qua existunt talia Beneficia difformia; cæteri vero arbitrentur, ejusmodi Beneficia esse compatibilia de Jure communi: prout videre est apud Garciam *part.* 11. *de benefic cap.* 5. *num.* 231. *& seqq.* Ubi, postquam pro priori opinione allegasset Glossam *in cap.* 1. *V. Nisi unicum*, *de Consuet. in* 6. pluresque alios, tandem *num.* 235. post Abbatem *consil.* 96 *part.* 2. Navarrus *consil.* 28 *de Præbend.* Rotam *in Cesanoten. Canonicatus* 19. *Februar.* 1590 *coram Gipho*. Rebuffum, pluresque alios concludit, Beneficia hujusmodi de Iure communi esse compatibilia, nisi alias sint sibi repugnantia ratione residentiæ, seu servitii, Namnon video (inquit Garcias *ibid. num.* 237.) textum aliquem, ex quo contraria sententia probetur. Atque huic posteriori sententiæ etiam favet Fagnanus *cap. cum jamdudum nu* 49. *h. t.* & Pirhing. *eodem. nu.* 186.

239 Et quidem duo beneficia difformia sub eodem tecto posse simul obtineri, atque retineri, ubi unum non sufficit ad honestam Clerici sustentationem, etiam sine dispensatione Papæ (quidquid sit de necessitate dispensationis Episcopalis, statuti, aut consuetudinis Ecclesiæ, circa quod controvertunt Doctores, uti proxime dictum) desumitur ex *c. Eam te* 7. *de rescript.* ubi absolute dicitur, quod aliquis fuerit *Archidiaconus, & Canonicus ejusdem Ecclesiæ*, nulla facta mentione dispensationis Apostolicæ, sive Episcopalis, aut statuti, vel consuetudinis Ecclesiæ. Idipsum: & quidem fortius, probatur ex *cap.* 1. *de Consuetud. in* 6. ubi circa finem decernitur; quod *nulli liceat de cætero, nisi unum Personatum, vel Dignitatem, aut Præposituram, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur, cum Prebenda simul absque dispensatione Sedis Apostolicæ, in eadem Ecclesia obtinere, vel jam obtenta retinere*. Unde ponderando ly, *nisi unum*, & quia exceptio firmat regulam in oppositum, *leg. Quæsitum §. Denique ff. de Fundo instructo*, cum similibus; inferre licet, quod una cum Præbenda, sive Canonicatu, possit in eadem Ecclesia, etiam absque alia dispensatione Sedis Apostolicæ, simul obtineri unus Personatus, Dignitas, aut Præpositura &c. dummodo ita requiratur ad honestam sustentationem Clerici.

240 Resp. V. Duo tamen beneficia uniformia sub eodem tecto, puta, duos Canonicatus, duas Portiones, aut alia duo uniformia beneficia, etiam simplicia, in eadem Ecclesia nemo potest simul obtinere, atque retinere. Ita Garcias *par.* 11. *de beneficiis, cap.* 5. *nu.* 182. Azorius *part.* 2. *lib.* 6 *cap.* 11. *quæst.* 1. Flamin. Parisius *lib* 3. *de Resignat. Benefic. quæst* 1. *n.* 122. *&* 128. Card. Tuschus *litt. B. concl.* 66. *n.* 9. *&* 10. Pirhing. *h. t. nu.* 132. & communis aliorum, Idque desumitur ex *capit. de multa* 28. *§. Hoc. idem de Præbend.* ubi in Concilio Generali statutum legitur. *Hoc idem in personalibus esse decernimus observandum; addentes, ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum*. Concordat *cap. Litteras* 9. *de Concession. Præbend.* ubi rejicitur allegata consuetudo generalis, quod unus in eadem Ecclesia plures habeat Præbendas; atque per assecutionem secundæ Præbendæ, prior ipso iure vacare, dignoscitur; prout amplius declarant Glossa, & Doctores *ibid.* Accedit *Clem. ult. h. t.* ubi virtute Mandati Apostolici adeptus in Ecclesia Dignitatem, quampiam, puta, Archidiaconatum habentem annexam Præbendam, perdit primam Præbendam; quam habebat in eadem Ecclesia, veluti vacantem ipso jure.

Accedit ratio, simulque disparitas inter hanc, & priorem Conclusionem. Quia, si quis haberet duo Beneficia uniformia sub eodem tecto, v. g. duos Canonicatus, minueretur numerus Ministrorum Ecclesiæ simulque cultus Divinus: nam unus, idemque, non posset stare loco duorum, v. gr. Canonicorum in Choro, vel Capitulo; sicque detraheretur & numero ministrantium, & cultui Divino, ut patet. Secus accidit in Beneficiis difformibus; puta, si quis habet in eadem Ecclesia simul Canonicatum, & Dignitatem: nam quia ipse ista habet diverso iure, recte inter Dignitates supplet numerum Dignitatum & inter Canonicos numerum Canonicorum; potestque modo huius, modo illius negotia resque administrando, utrique obligationi suæ satis facere, neque indiget Substituto aliquo. Abbas *c. cum olim nu.* 6. *de Sent. & re jud.* Garcias *part.* 11. *de beneficiis cap.* 5. *nu.* 245. Idemque (servata proportione) accidit in aliis Beneficiis difformibus, vel non difformibus sub eodem tecto; ut patebit consideranti. 241

Ampliatur prima data Conclusio, ut non valeat consuetudo contraria: videlicet, retinendi duo Beneficia uniformia sub eodem tecto, etiam immemorialis, *c. cap. Litteras de Confession Præbend.* ac notat Glossa *ibid. V. Ex consuetudine*, asserens, quod hæc consuetudo potius censenda sit corruptela. Abbas. *c. Extirpandæ in Repet. §. Qui vero nu* 41. *h. t.* Flamin. Parisius *lib.* 3. *de resign. benef. qu* 1 *num.* 124. Azorius *c. cap.* 11. *qu.* 1. Garcias *d. par.* 11. *c.* 5. *num.* 188. cum pluribus aliis; quos citat. 242

Ampliatur secundo, ut Episcopus in duobus Beneficiis uniformibus, v. gr. duabus Canoniis ejusdem Ecclesiæ simul habendis, dispensare non valeat Glossa *fin. in Clement. ult h. t.* Jo. Andreas *c. Litteras nu* 3. & Abbas *nu.* 2. *&* 3. *de Confession. Præbend.* juncto textu *ibid.* Barbosa *part.* 3. *de Offic & potest Episc. allegat.* 62. *num.* 2. Azorius *cit. cap.* 11. *quæst.* 4 Flamin. Parisius *loc. cit. nu.* 123. Garcias *num.* 185 allegans alios. Quia Episcopus non potest dispensare contra Sacros Canones, nisi in casibus sibi a Iure concessis, *c. dilectus* 15. juncta Glossa *V. Permissu*, & Abbate *ibid. nu.* 6. *de Tempor. Ordinat.* 243

Ampliatur tertio, ut etiam per Papam dispensatus ad habenda simul duo Beneficia, nequaquam censeatur dispensatus, ut duo uniformia, v. gr. duos Canonicatus, obtineat in eadem Ecclesia: nisi istud expressum fuerit. Abbas *c. De multa nu.* 4. *h t.* Azorius *cit cap.* 11 *quæst* 1. Pirhing. *h. t. n* 231. Barbosa *part* 3 *de offic. & potest. Episc. alleg* 62. *n.* 15 16. Flamin. Parisius *d. lib.* 3. *cap.* 1. *n* 125. allegans Petrum de Ancharano *can. permittimus de Ætate & qualit.* Cardinalem *consil* 53. & alios, cum communi. Siquidem Jura magis abhorrent, ut in eadem Ecclesia. & sic sub eodem tecto, quis obtineat duo Beneficia uniformia, v. g. duas Præbendas, quam in Ecclesiis diversis; ut patet ex Iuribus *nu* 240 allegati, ac notat Glossa *fin. Clem ult. h. t.* Abbas *c Litteras nu.* 2. & Fagnanus *ibid. num.* 6. *&* 7 *de Confession. præb.* Garcias *d. cap.* 5. *n.* 190. citans Rotam *in Toletana Capellaniæ de Baraja* 15. *Februar.* 1591. *coram Dom. Pomphilio* Flamin. Parisius *cit. lib.* 3. *qu.* 1. *nu.* 121. Barbosa, Azorius, *ubi supra*, & alii. 244

§. IX.

De dispensatione, & consuetudine circa pluritatem Beneficiorum.

S U M M A R I U M.

245 *Papam posse dispensare in pluritate beneficiorum, cum id ratio postulaverit, certum est.*
246 *Quando Papa dispensat* Motu proprio, *præsumitur subesse justam causam dispensandi; alias secus.*
247 *Causæ legitimæ dispensandi in pluritate Beneficiorum, sunt tres.*
248 *Et quæ?*
249 *Justa causa dispensandi in pluritate Beneficiorum ultra necessariam sustentationem, non est, propositum erogandi superfluos reditus in pias causas.*
250 *Rescripta, atque dispensationes super beneficiis Ecclesiasticis*

fiasticis obtinendis, stricte interpretari debent. Et num. seqq.

Dispensatio est vulnus Juris. Ibid.

251 *Dispensatus super defectu, ut possit ad beneficium promoveri, non potest nisi unicum Beneficium, vi talis dispensationis, obtinere. Adeo, ut nec successive possit duo consequi. Ibid.*

252 *Dispensatio, ut possit quis duo beneficia curata recipere ac simul retinere, intelligitur solum de primis duobus Beneficiis postea ei collatis.*

253 *Et si talis postea obtineat aliam dispensationem, ut plura beneficia simul obtinere possit, tacito illo defectu, non valet dispensatio.*

Dispensatio addita dispensationi non valet, nisi in secunda fiat mentio de prima. Ibid.

254 *Provisus de beneficio sub clausula:* Non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris, *non potest primum beneficium retinere cum secundo.*

255 *Secus, si illud exprimatur.*

256 *Dispensatus super pluralitate beneficiorum, censetur etiam dispensatus super residentia, & aliis connexis ac necessario consecutivis.*

257 *Taciturnitas beneficii prahabiti, quantumcunque modici, vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorum.*

Imo & cætera Rescripta ad beneficia. Ibid.

258 *Utrum Episcopus possit dispensare in pluralitate beneficiorum; Et num. seqq.*

Olim is poterat dispensare in duabus ecclesiis curatis simul retinendis; non item in duobus Canonicatibus. Ibid.

259 *Et quæ ratio disparitatis.*

260 *Defacto nequit episcopus dispensare circa plura beneficia curata, vel Dignitates, aut personatus.*

261 *Idque probatur. Et num. 263.*

262 *Cur episcopis fuerit adempta potestas dispensandi in pluralitate beneficiorum curatorum? Et n. præced.*

Privilegium meretur amittere; qui permissa sibi abutitur potestate. Ibid.

263 *Episcopus nequit dispensare contra Jus commune, nisi in casibus sibi a Jure concessis &c.*

264 *An is possit dispensare in pluralitate beneficiorum occurrente casu magnæ necessitatis?*

265 *Episcopus potest dispensare, ob tenuitatem v. g. redituum, ut quis una cum Præbenda Canonicali obtineat Personatum, vel dignitatem &c.*

266 *Vel ut quis habeat duo beneficia simplicia, aut curatum cum simplici &c.*

267 *An episcopus habenti duo beneficia, etiam simplicia, sed ad honestam sustentationem Clerici non sufficientia, possit conferre tertium? Et num. seqq.*

Antiquitus id licitum fuit. Ibid.

268 *Secus defacto, sive post Concilium Trident.*

Idemque probatur ex eodem Concilio, junctis Declarationibus Sacræ Congregationis. Et num. præced.

270 *Afferuntur Authores, & rationes oppositæ sententiæ.*

271 *Atque solvuntur. Et num. præced.*

272 *Quid, si alicubi vigeat consuetudo, ut episcopus possit eidem conferre tria beneficia ad honestam ejus sustentationem?*

273 *Vel si Episcopus conferat tertium, non ad effectum retentionis, sed ut unum ex prioribus dimittatur?*

274 *Utrum per longævam consuetudinem induci possit, ut quis plura simul beneficia obtinere, & retinere possit? Et num. seqq.*

Loquendo de Beneficiis curatis non valet ejusmodi consuetudo, etiam immemorialis; & cur?

275 *Idem dicendum de consuetudine obtinendi, præter Canonicatum, duos Personatus, Dignitates &c. in eadem ecclesia.*

276 *Nulla consuetudine, etiam immemoriali, potest induci, ut quis licite retineat plura Beneficia, quando unum eorum sufficiat ad honestam ipsius sustentationem.*

Quid dicendum de nonnullis aliis talibus consuetudinibus? Remissive. Ibid.

245 QUæritur I. Utrum Papa, quibusque ex causis, possit dispensare in pluralitate beneficiorum? Resp. I. Certum est, quod ex causa rationabili, & legitima, possit Papa dispensare super pluralitate beneficiorum simul retinendorum, etiamsi ea cæteroquin foret incompatibilia. Textus est *in c. De multa* 28. *§. fin. h. t.* ubi dicitur: *Circa sublimes tamen & litteratas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.* Accedit ratio: quia Papa in beneficiis plenissimam habet potestatem, plenariamque dispositionem, *cap. 2. de Præbend. in 6 & Clem. un. §. fin. Ut lite pendente &c.* Eo quod beneficia de Jure positivo Ecclesiastico sint introducta, & singulæ Ecclesiæ singulis Presbyteris divisæ, *can. Ecclesias 13. qu. 1.* Unde, quia Papa secundum plenitudinem potestatis, de jure potest supra jus dispensare, *cap. proposuit. 4. de Concession. præbend.* dubium non est, quin circa pluralitatem beneficiorum, cum ratio postulaverit, dispensare valeat.

Additur notanter, *cum ratio postulaverit.* Licet enim in illis, quæ sunt Juris positivi humani, Papa possit valide dispensare, etiam sine causa, quia tamen dispensatio facta sine causa non meretur dici dispensatio, sed potius dissipatio, ut inquit S. Bernardus *lib. 3. de Considerat. paulo ante fin.* Hinc, quando Papa dispensat *Motu proprio*, semper præsumitur, quod subsit justa causa dispensandi, atque ex legitima causa dispensaverit Pontifex, *can. Si Papa dist. 50.* ac notat Abbas *cap. In causis nu. 2. de Sentent. & re judicat.* Felinus *c. Ad aures nu. 7. de Rescript.* Piasecius *par. 2. Praxis Episcopal. cap. 5. art. 3. n. 79.* & alii. Secus dicendum, quando Papa dispensaret ad instantiam partis: quia tunc subintelligeretur conditio illa: *Si preces veritate nitantur*, juxta textum expressum *c. Ex parte 2. de rescript.* ac proinde non subsistente causa rationabili per Supplicantem allegata, nec subsisteret dispensatio Pontificia, veluti sub aut obreptitie obtenta, *c. Sedes 15. & cap. Super litteris 20. de rescript.* cum concordantiis. His adde dicta superius *§. præced. num. 218. 219. & 220.* 246

Resp. II. Causa legitima dispensandi in pluralitate beneficiorum communiter triplex assignari solet; videlicet, necessitas Ecclesiæ, utilitas Ecclesiæ, ac evidens prærogativa meritorum. Ita Abbas *in c. De multa nu. 7. h. t. & c. Extirpandæ in repetit. §. Qui vero nu. 34. eod.* Azorius *part. 2. lib. 6. cap. 12. n. 6.* Layman *lib. 4. Theol. Moral. tract. 2. cap. 8. n. 2.* & alii. Idque desumitur ex *can. Tali conjugio 1. qu. 7.* ubi in simili habetur, quosdam Ecclesiasticis Ordinibus non esse applicandos, *nisi forte eos aut maxime Ecclesiæ utilitas, vel necessitas postulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.* 247

Et quidem *Ecclesiæ necessitas* quandoque postulat, ut uni plura beneficia conferantur, si est penuria Sacerdotum, aut aliorum idoneorum ministrorum Ecclesiæ; puta in locis hæresi infectis. *Utilitas* vero quando Clericus sua prudentia, authoritate, seu potentia, plus communi Reipublicæ Christianæ bono, atque Ecclesiarum commodis profuturus videtur, quam plures alii. Tandem *evidens meritorum prærogativa* beneficiatum, utpote doctrina, consiliis, scripturis, aut hujusmodi, de Ecclesia valde meritum, promovere potest ad plurium Beneficiorum emolumenta tum spiritualia, tum temporalia dispensative recipienda, juxta illud Apostoli 1. ad Timoth. 5. *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur* (id est, munerum largitione, ut interpretatur S. Hieronymus cap. 15. Matth.) *maxime, qui laborant in verbo, & doctrina.* Unde & *c. De multa 28. §. fin. h. t.* dicitur, *quod sublimes & litteratæ personæ majoribus sunt beneficiis honorandæ &c.* 248

Resp. III. Nihilominus justa causa dispensandi in pluralitate Beneficiorum, ac præsertim hæc simul retinendi ultra necessariam vitæ sustentationem, non est, quod Clericus propositum habeat redditus superfluos in pias causas erogandi. Ita Azorius *par. 2. lib. 6. c. 12. quæst. 3.* & Layman *lib. 4. tract. 2. cap. 8. n. 2. V. Illud vero*, allegans communem, contra Cardinalem *in Clem. Gratiæ de Rescript.* & Navarrum *c. 25. Manual. n. 128.* Ratio est; quia, ut justa subsit causa dispensandi, atque retinendi pluralitatem beneficiorum, præsertim ultra necessariam vitæ sustentationem, etiam requiritur, ut aliæ deformitates tollantur, vel saltem æquali utilitate publica cohonestentur; videlicet, subtractio alimentationis respectu aliorum Clericorum, Ecclesiæ damnum ob- 249

absentiam Beneficiarii, cultusque Divini diminutio ac hujusmodi; & notat Layman *loc. cit.* Tales autem deformitates non tolluntur, neque cohonestantur per solum propositum dandi superflua in pias causas, nisi subsit alia gravior causa, præsertim publica. Et hinc S. Carolus Borromæus ab Ecclesia universali pie laudatur. quod Ecclesiasticus proventus, quibus a Pio IV. avunculo suo copiose fuerat cumulatus, sponte dimiserit; nonnullis retentis, quibus ad proprios usus, & egenorum necessitatem utebatur; uti habetur *in lectionibus Breviarii Romani; die Festo ipsius; seu quarto Novembris.*

250 Quæritur II Quomodo intelligi debeat dispensatio facta super beneficiis, ac præsertim super pluralitate ipsorum? Resp. I. Rescripta, seu Literæ Apostolicæ, atque dispensationes super Beneficiis Ecclesiasticis obtinendis, stricte interpretari debent; nec extendi ultra proprietatem verborum. Ita communis. Tum quia generaliter loquendo, istud procedit de cæteris Rescriptis ad Beneficia, per textum expressum *in cap. Quamvis plenissima 4. de Præbend. in 6.* ibi: *Quamvis plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda: Litteræ tamen super obtinendis beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi:* estque ex professo dictum supra *lib. 1. tit. 3. De rescriptis, §. 5. nu. 126. 128. & 129.* Tum quia dispensatio est vulnus juris; Siquidem per eam Jus commune vulneratur, *can. Ipsa pietas 23. quæst. 4.* Barbosa *par. 2. de offic. & potest. Episcop. alleg. 33. nu. 7.* & alii. Cum igitur omnis recessus a Jure censeatur odiosus, & nequaquam trahendus ad consequentiam, juxta *reg. 28. Jur. in 6.* etiam dispensationes, v. gr. super beneficiis, eorumque pluralitate, sunt odiosæ, ac stricte interpretandæ; ut *cap. 1. §. fin. de Filiis Presbyter in 6.* Ubi loquendo de dispensatione facta cum illegitimo ad obtinendum beneficium; dicitur: *Quam exorbitantem a Jure oportet, veluti odiosam, restringi*, cum similibus; Proinde

251 Resp. II. Si cum aliquo dispensatum fuerit, quod non obstante defectu aliquo, v. gr. Natalium, possit ad Beneficium, etiamsi curam habeat animarum, promoveri; non potest is, prætextu talis dispensationis, nisi unicum Beneficium obtinere: Textus expressus *in cit. cap. 1. §. fin. de Filiis Presbyt. in 6.* addita ratione proxime relata. Quia nimirum talis dispensatio est a Jure exorbitans, sicque debet veluti odiosa restringi; ac proinde virtute ipsius, non potest quis duo Beneficia in simul obtinere, prout loquitur Summarium *ibid.* Quinimo, ut notat Ancharanus *ibid. nu. 3. V. Quæro igitur*, post Archidiaconum Barbosa *par. 2. de offic. & potest. Episcop. alleg. 45. nu. 26.* post Cardos. *in Praxi Judic. V. Dispensatio nu. 19.* Pirhing. *cit. de Filiis Presbyt. n. 24.* dispensatus a Papa, ut possit habere unum Beneficium curatum, non poterit vi talis dispensationis etiam successive obtinere duo, adeo ut si unum fuerit consecutus, non possit eo dimisso obtinere secundum. Siquidem per ademptionem primi Beneficii curati, dispensatio jam est sortita suum effectum, ac proinde, veluti odiosa, non debet extendi ad aliud Beneficium *arg. cap. Non potest. 21. h. t. in 6.* mox allegando; quamvis Jo. Andreas *h. c. nu. 4.* asserat, illud durum valde videri; ac proinde teneat oppositum.

252 Deinde dispensatio Apostolica cuipiam facta, ut possit duo beneficia curata recipere, ac simul licite retinere: intelligitur solum de primis duobus beneficiis, quæ post dictum Indultum Apostolicum ipsi collata fuerunt. Textus est *in cap. Non potest. 21. §. Illud autem, h. t. in 6* Cujus rationem affert Vivianus, *in Rationali, ibid.* Quia, quamprimum taliter dispensatus recipit duo prima beneficia adimpleta est gratia dispensationis, *arg. l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. signif.* atque ideo, cum dispensatio illa, veluti odiosa, restringi debeat, non potest extendi ad alia seu tertia, vel quarta vice vacatura beneficia.

253 Ulterius, si quis post obtentam a Sede Apostolica, dispensationem super defectu, v. g. Natalium, & beneficium eodem impetratum, tacito defectu ejusmodi obtineat aliam a Sede præfata dispensationem, ut duo vel plura beneficia simul obtinere possit, non valet dispensatio; sed veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti. Ita textus, Glossa, & DD *in c. 2. de Filiis Presbyter. in 6.* Accedit ratio; quia non est verisimile, quod Papa dispensasset in pluralitate beneficiorum cum eo, qui patitur talem defectum, v. gr. Natalium, si hoc ei fuisset expressum, prout loquitur Pontifex *ibid.* Unde notat Vivianus *in Rationali, ad cit. c. Si is 2. de Filiis Presbyter. in 6.* post Decimum, *in l. Libros, C. de Collationib.* quod dispensatio addita dispensationi non valet, nisi in dispensatione secunda fiat mentio de prima.

Resp. III. Si cuipiam per Papam provideatur de beneficio, addita clausula illa, *Non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris:* per hoc non censetur cum ipso dispensatum, ut primum beneficium cum secundo retinere valeat; sed id solummodo clausula illa operatur, quod facta ei gratia nequeat subreptitia judicari. Ita rursus textus expressus *in cit. c. Non potest. §. fin. h. t. in 6.* Et ratio est: quia dispensationes, veluti odiosæ, atque exorbitantes a Jure communi, stricte sunt intelligendæ, atque restringendæ, ut dictum: unde cum præfata clausula modo prædicto jam suum consequatur effectum, id sufficit; Neque enim de primo beneficio simul retinendo (contra claram Juris dispositionem) Papa cogitasse videtur; cum in ipsa dispensatione id non expresserit. Vivianus *in Ration. ibid.* 254

Secus foret dicendum, si Pontifex in Litteris dispensationis dixisset; *Liceatque tibi beneficium istud cum priori retinere.* Tunc enim verba forent clara, sicque juxta ea oporteret judicare; ut *c. Porro 7. de privil. & l. Licet Imperator ff. de Legat. 1.* & alibi. Nam verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam. Abbas *Consil. 97. lib. 5.* Barbosa *Axiomat. 222. nu. 32.* & communis: estque amplius dictum supra *lib. 1. tit. 2. de Constitutionib. §. 16 nu. 384. & 385.* 255

Ampliatur istud, ut dispensatus super pluralitate Beneficiorum simul retinendorum, censeatur etiam dispensatus super accessoriis connexis, & necessario consecutivis ex tali dispensatione; puta, super residentia, & hujusmodi. Glossa *can. Siquis in Clero 7. quæst. 1. V. Solemnibus*; & alia Glossa *c. quia in tantum, V. Plures* & ibi *Abbas nu. 3.* & Fagnanus *nu. 23. de præbend.* Pirhing *h. t. num. 198.* & alii; estque pariter dictum *supra lib. 1. tit. 2. De constitutionibus §. 18. nu. 458.* 256

Resp. IV. Taciturnitas Beneficii præhabiti, quantumvis modici, vitiat dispensationem super pluralitate Beneficiorum simul retinendorum. Textus est *in c. Non potest. 21. §. 1. h. t. in 6* Ubi Glossa *V. Modicam*, hujus rationem reddit: quia si in impetratione beneficii, sive in Rescriptis ad Beneficia, istud habet locum, ut taciturnitas beneficii præhabiti, quantumcunque modici, vitiet Rescriptum impetratum ad novum beneficium, nisi fuerit concessum Motu proprio; *c. Si proponente 42. de rescr. & c. Si mota 23. h. t. in 6.* estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 3. de rescriptis, §. 7. nu. 167. & 170. ac seqq.* Multo fortius illud in dispensatione ad plura beneficia locum habere debet, cum etiam tales dispensationes sint ambitiosæ, ac restringendæ *c. quamvis plenissima 4. h. t. in 6.* juncto *cap. 2. de Filiis presbyt. in 6.* cum similibus. 257

Quæritur III. Utrum Episcopus possit dispensare in pluralitate Beneficiorum? Resp. I. Spectato Jure antiquo poterat Episcopus dispensare in duabus Ecclesiis curatis simul retinendis; non item in duobus Canonicatibus Textus est in *can. Sanctorum dist. 70.* ubi in Concilio Urbani II. sic statutum legitur: *Omnino autem in duobus ecclesiis aliquem titulari non liceat; sed unusquisque in qua titulatus est, in ea tantum Canonicus habeatur. Licet enim episcopi dispositione, unus diversis præesse possit ecclesiis; Canonicus tamen Præbendarius nisi unius ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet.* Hæc ibi. 258

Nec dicas, esse mirabile, quod concedatur Episcopis facultas dispensandi in duabus Ecclesiis, seu Parochiis simul retinendis, & non in duabus Præbendis; cum tamen hæ non habeant annexam curam, cum Abbate *in c. cum jam dudum nu. 9. h. t.* istud non esse mirandum: quia dispensatio quoad diversas ecclesias fieret propter publicam utilitatem, ut nempe populus per idoneos, magisque qualificatos Pastores regeretur, quando ita Episcopo videretur expediens; vel ob defectum Ministrorum omnino necessarium foret. At vero dispensatio quoad diversas Præbendas, fieret duntaxat propter privatam utilitatem; Nam Præbenda datur Canonico, ut inde vivat; Ecclesia vero principaliter datur, ut quis populum regat. 259

Resp.

260 Resp. II. De facto nequit Episcopus dispensare circa plura beneficia curam animarum habentia; neque etiam circa plures Dignitates, aut personatus ab eodem obtinendos, etiamsi curam non habeant animarum. Ita desumitur ex *c. de multa*, 28. juncta Glossa *fin* & Barbosa *in Collect. ibid. n.* 22. *h. t.* Abbas *in c. Extirpanda in Rep. §. qui vero, n.* 38. *eod.* Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 12. *q.* 8. Garcias *par.* 11. *de beneficiis, cap.* 5. *num.* 337. allegans plnrimos alios, & Rotam *dec.* 4. *de offic. Legati, in novis*, alias 286. Alfons Hojeda *tractatum nuia.* 25. *tract. de incomparibil. benefic. par.* 2 *cap.* 12. *n.* 17. Pirhing. *h. t. num.* 185. contra nonnullos, alios ab eodem Hoieda *n.* 16. & Garcias *n.* 138. in oppositum citatos.

261 Ratio Conclusiunis est. Quia licet antiquitus potuerint Episcopi dispensare quoad pluralitatem ecclesiarum, seu beneficiorum curatorum, *cit. can. Sanctorum, dist.* 70. nihilominus hæc potestas Episcopis adempta fuit in Concillio Generali, relato *in d. c. De multa* 28. *§. fin. h. c.* illis verbis: *Cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.* Nam ut argumentatur Glossa *fin.* & Barbosa *ibid. num.* 22. ex eo, qnod dicit, *per Sedem Apostolicam*, patet contrario sensu, qnod per alios Papa inferiores in talibus non possit dispensari: quia quod de nno conceditur, de altero negatur *l. Maritus citra* juncta Glossa. *fin c. de procuratorib.* Barbosa *Axioma* 196. *n.* 21. Sicut econtra, quod de uno negatur, de altero concessum intelligitur, *can. Qualis; dist.* 25. *& c. Nonne: de, pres.* cum concordantis.

262 Unde non obstat *cit. can. Sanctorum dist.* 70. Nam, ut notat Gloss. *fin. ind. c. de multa* & Abbas *cit. rep. §. qui vero n.* 49. propter indiscretas, & vultas Episcoporum dispensationes virtute illius Canonis olim factas, potestas imposterum taliter dispensandi merito Episcopis subtracta fuit. Si quidem *privilegium omnino meretur omittere, qui permissa sibi abutitur potestate*, juxta textnm expressum *can privilegium*, 11. *q.* 3. *& can. ab. ista, dist.* 74. *& c. ut. privilegia de privileg.* cum similibus.

263 Confirmata data Conclusio ex *c. ordinarii locorum* 3, *§. Si. vero de offic. ordin. in.* 6. juncta Gloss. *V. Sui beneficii* exinde inferente, quod solus Papa possit dispensare in pluribus Duratis. Accedit Concil. Trid. *Sess.* 24 *cap.* 17. *de reform.* statuens, quod *imposterum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem, si ad vitam ejus cui conferetur honeste sustentandum non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens eidem conferri.* Et consequenter, ponderando, ly. *aliud simplex* nequit habenti beneficium curatum, per Episcopum conferri aliud curatum. Neque enim Episcopus potest dispensare contra Jus commune, nisi in casibus sibi a jure concessis, *c. dilectus* 15. juncta Gloss. *V. permissa de temporib. Ordin.* cum similibus.

264 Excipitur tamen casus magnæ necessitatis, vel ntilitatis, in quo Papa consuli, atque dispensatio abeo peti non potest. Tum enim Episcopum posse dispensare in pluraliter beneficiorum curatorum; docet Abb. *cit. cap. Extirpandæ, in repetit § qui vero n.* 38. *h. t.* Hojeda, *ubi supra, n.* 22. Rebuffus *in praxi benef. tit. de dispensatione ad. plura beneficia, num.* 30. citans Archidiachonum in *c. Licet can. de elect. lib.* 6. Layman *lib.* 4. *Theol. Moral. tr* 2. *cap.* 7. *n.* Pirhing. *h. t. n.* 185. & alii. Qui tamen post Garciam *c. par.* 11, *cap.* 5. *n.* 340. & alios, notant, rarissime talem casum accidere posse; commode enim necessitatibus Ecclesiarum subveniri poterit per constitutum Vicarium temporalem, qui interim regat Ecclesiam vacantem donec dispensatio Apostolica adveniat.

265 Resp. II. Potest tamen Episcopus ex juxta causa, ut puta, ob insufficientiam redditnum pro honesta sustentatione Clerici, dispensare, ut quis in eadem Ecclesia nna cum præbenda Canonicali possit obtinere unum personatum, vel Dignitatem, aut præposituram, sive administrationem, vel officio perpetuum. Textus Gloss. *V. nisi unicum*, & DD. communiter, *cap. un. de consuet. in.* 6. Idipsum admittunt de DD. Statuto, vel consuetudine Ecclesiæ, juxta Glossam proxime citatam. Quinimo plures volunt, nulla hodie opus esse dispensatione, etiam Episcopali, ad talia beneficia (utpote difformia sub eodem tecto) simul obtinenda, ac pertinenda, cum Jus ipsum istud concedat, dummodo beneficiarius, spectato statu suo, eisdem vere indegeat pro sua honesta sustentatione. Rebuffus *c. cit. de. dispensatione ad plura beneficia, n.* 29. Layman *cit. num* 9 allegans alios; & concordant dicta superius *n.* 210. *& n.* 238 *&* 239.

Hoc ipsum ampliatur ad duo beneficia simplicia, quorum neutrum, vel saltem non utroque, personalem residentiam requirit. Item ad beneficium curatum tenue, cui proinde ac honestam Clerici sustentationem potest per Episcopum adiungi aliud beneficium simplex sufficiens, personalem tamen residentiam non requirens; juxta textum expressum in Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 16. *de reform.* cujus verba *n.* 263 jam sunt allegata. Quod tamen intellige, dummodo Episcopus nulli conferrat duo beneficia uniformia, etiam simplicia, sub eodem tecto: conformiter dictis supra *§. preced. n.* 240. *& seqq.* Simulque ultra duo nulli conferrat. Quod ultimum ut magis intelligatur. 266

Quæritur IV. An Episcopus habenti duo beneficia, etiam simplicia, & ad honestam clerici sustentationem non sufficientia, possit sua authoritate ordinaria conferre tertinm? Resp. I. Antiquitus, sive ante Conc. Trid. licitum fuit, ex dispensatione episcopi plura beneficia, alias tamen compatibilia, simul retinere, etiam ultra duo, usque ad congruam sustentationem. Ita Abbas *c. cum jam dudum, n.* 8. *& c. extirpandæ, in repet. §. qui vero h. t.* Alfons Hojeda *Tractatuum tom.* 15. *tr. de beneficiis incompatibil. part.* 2. *cap* 1. *n.* 15; *&* 35. Navarrus *cons.* 19. *n.* 2. asserens, sententiam Abbatis communiter esse receptam. Pirhing. *h. t. num.* 187. Garcias *part.* 11. *de beneficiis, cap.* 5. *n.* 306. citans alios Ratio est; quia nullo Jure antiquo istud reperitur prohibitum. 267

Resp. II. Defacto, sive post Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 17. *de refor.* potest quidem Ordinarius habenti beneficium tenue, seu non sufficiens ad ejus honestam sustentationem, conferre secundum; sed non ultra duo ac effectum retentionis Ita Garcias *part.* 11, *de beneficiis, cap.* 5. *n.* 30. *& seqq.* ubi plures refert Declarationes S. Congregationis Conc. Trid. quarum secunda, quam allegat, sic habet *episcopus potest conferre secundum beneficium, si primum non sufficit ad sustentationem: sed si duo non sufficerent, non posset conferri tertium absque dispensatione Apostolica* Cæteræ plures Declarationes, per eumdem Garciam adductæ, tradunt hoc ipsum, concordat Barbosa *part.* 3. *de offic & potest Episcop alleg.* 62. *n.* 6. *& lib* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 13. *nu.* 180. citans pariter Declarationem Sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum. Pirhing. *b. t. nu.* 187. idipsum probans ex Declaratione Sacræ Congregationis Concilii *in cap.* 17. *Sess* 24. quæ verbatim concordat cum priori per Garciam relata. 268

Eandem sententiam, ex professo a se examinatam, tenent Fagnanus *in c. cum. jam dudum, n.* 31. *& seq. de præb.* eamque distinctim, refutatis pluribus antiquorum opinionibus, probat ex novissimo decreto Concilii Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 17. *de refor.* ubi (omissi nunc prioribus ejusdem verbis) *Statuit, ut imposterum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur; quod quidem, si ad vitam eius, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat, nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri.* Siquidem Sacr. Synodus verbis, *Statuit, ut in posterum &c,* induxit Jus novum, juxta notata per Glossam *in Clem. Eos qui V. Deinceps de Regularib.* Deinde illis verbis *Unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur*, junctis sequentibus verbis illis *aliud simplex*, Concilium constituit regulam, ut unum tantum beneficium singulis confertur; & permittit secundum in eo solum casu, in quo primum est insufficiens. Atque hanc esse mentem Sacri Concilii Tridentini, patet ex Declarationibus Sacræ Congregationis, quæ teste eodem Fagnano *cit. c. cum jam dudum nu.* 71. *h. t.* sæpius in casibus contingentibus respondit *Episcopum habenti unum simplex beneficium, quod non sufficiat ad ejus sustentationem, posse aliud simile conferre sed non posst ultra duo absque dispensationem Sedis Apostolicæ, etiam si omnia simul ad illius sustentationem non sufficiat*, Hæc Fagnanus olim eidem S. Congregationi a Secretis, sicque pleniori de premissis cognitione præditus 269

Nec obstat, quod opposita sententiam teneant Na- 270
varrus

varrus *Consil.* 10. *de præb.* Flamin. Parisius *lib.* 3. *de resign. benef. cap.* 1. *nu.* 141. & Alfons. Hojeda *cit. part.* 2. *de Incompatibil. benef. cap.* 1. *num.* 15. *& seqq.* ac præsertim *num.* 36. ubi asserit, hanc opinionem esse receptam, & approbatam a stilo Curiæ Romanæ: Nam videmus (inquit) quod post publicationem Conc. Trid. & ejus confirmationem, Romani Pontifices, nempe Pius IV. Pius V. & Gregorius XIII. concesserunt sæpius, & sepissime uni beneficiatio multa beneficia simplicia residentia non requirentia simul. Addunt rationem; quia habere plura beneficia cæteroquin compatibilia; quando duo ad honestam sustentationem non suffecerant, licebat Jure antiquo: juxta dicta *Concl. præc.* & istud non est mutatum per Concilium Tridentinum *loc. c.* ergo ita dicendum de facto, *l. Præcipimus C. de appellat.* cum similibus. Resp. enim, Stylum Curiæ Romanæ procedere duntaxat respectu authoritatis Pontificiæ, per quam posse obtineri, simulque retineri plura beneficia usque ad congruam sustentationem, nemo negat; secus loquendo de authoritate, & dispensatione Episcopali; prout liquet ex Declarationibus S. Congregationis Concilii *nu.* 268. *&* 269. relatis.

271 Ad alterum negatur assumptum. Nam, quod Concil. Tridentinum, *ubi supra*, statuendo Jus novum quandam circa hoc mutationem induxerit, patet ex dictis *n.* 261. *& seqq.* Et dato, quod verba dicti Concilii nonnulla continerent obscuritatem, neque adeo clare istud expressissent; nihilominus ejusdem Concilii interpretatio non pertinebit ad privatos Authores, puta, Navarrum, Parisium, & Hojedam, ob expressam prohibitionem Pii IV. sed duntaxat ad S. Congre. Conc. quæ hactenus ita sensit, intellexit, declaravitque memoratum Concilium. Porro, quod hujus Declarationes, si afferantur in debita forma (prout, si opus fuerit, facile haberi poterunt) sint authoritativæ, vimque obligandi in utroque foro habeant, ex professo dictum est supra *in proœmio Lib.* 1. *Decr. num.* 130. *& seqq.*

272 Et hæc procedunt spectato Jure communi. Nam, si alicubi vigeret consuetudo recepta atque legitime præscripta, ut si duo beneficia honestæ Clerici sustentationi non sufficiant, aliud simplex conferatur etiam Episcopi authoritate, non videtur negandum, quin id sola episcopi voluntate fieri possit: prout notat Azorius *par.* 2. *lib.* 6 *cap* 11. *q.* 8. *in fin.* Idque probatur per vulgata Juris principia: tum quia consuetudo rationabilis, & legitime præscripta derogat Juri positivo humano, *cap. ultim. de consuet.* cum similibus. Tum quia consuetudo legitime præscripta tribuit jurisdictionem *c. duo simul* 9 *de offic. ord. & c. cum conting.* 13. juncta Gl. *fi. de Foro comp.* Adeo ut virtute ejusdem possit Episcopus justa de causa dispensare quoad Sacros Canones, juxta dicta superius *lib.* 1. *tit.* 2. *de const.* §. 18. *n.* 471. Quamquam consuetudinem esse difficilis probationis, ac proinde non illico asserendam passim notent DD. cum Gloss. *fin. c. c. ult. de consuet.* Simulque hinc excipi debeant tria beneficia sub eodem tecto, conformiter dictis paulo superius *nu.* 211.

273 Additur tamen in data *n.* 268. Conclusione, *sed non ultra duo ad effectum retentionis*. Nam secus dicendum quando Ordinarius habenti duo beneficia, ad honestam ejus sustentationem insufficientia, confert tertium, non ut is omnia tria simul retineat; sed ut adempta pacifica possessione tertii beneficii, forsan pinguioris, unum ex prioribus dimittat: tali enim Colatio tertii esset valida. Barbosa *par.* 3. *de offic. & potest. episc. alleg.* 62. *n.* 6. citans alios, ac Nicol. Garcias *cit. par.* 11. *de benef. cap.* 5. *n.* 10. referens plures quoad propositum S. Congregationis Declarationes, ac præsertim sequentem. Nam proposita dubitatione, *primo; an si ordinarius conferat tertium beneficium habenti jam duo beneficia, simplicia, & dicta duo non sufficiant ad sustentationem, talis provisio tertii beneficii sit valida, vel potius nulla vel per assecutionem tertii vacent omnia dicta priora jam alias obtenta, aut quodnam illorum? S. Congr. censuit, respondendo ad primum Collationem tertii beneficii esse validam sed si tertium sit sufficiens, vacare illa duo priora beneficia: sin minus, teneri provisum dimittere alterum ex ipsis.* Hæc ibi. Concordant dicenda inferius §. *seqq. num.* 287. *&* 300.

274 Quæritur V. Utrum per longævam consuetudinem induci possit, ut quis plura simul beneficia obtinere, atque retinere valeat? Resp. I. Loquendo cum primis de beneficiis curatis, non valet consuetudo, etiam immemorialis, obtinendi plures ecclesias Parochiales, seu alia beneficia curata in diversis Ecclesiis. Ita Abbas *in c. Extirpandæ in repet.* §. *qui vero nu.* 36. *h. t.* Jo: de Selva *Tractatuum tom.* 15. *tr. de benef. part.* 4. *q.* 3. *nu.* 1. Rebuffus *in praxi benef. tit. dispensatio de non residendo num.* 66. & alii passim: nisi quod Navarrus *cons.* 21. *de Cleric. non resid.* Pirhing *h. t. num.* 141. & alii quidam hinc excipiant consuetudinem immemorialem. Ratio Conclusionis est: quia ejusmodi consuetudo foret irrationabilis; cum sit damnosa Ecclesiis, & periculosa animabus parochianorum utpote suo proprio rectore atque Pastore, cujus industria personalis pro meliori earundem regimine eligebatur, in perpetuum, vel saltem ad longum tempus destitutis. Foret insuper irrationabilis consuetudo, eo quod pugnet contra præceptum Divinum, juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* imo & contra Jus naturale, quod Rector Ecclesiæ tenetur personaliter residere, ac vi suscepti officii Pastoralis, gerere curam commissarum sibi ovium Christi: istud enim præstari non posset, stante consuetudine retinendi plura beneficia curata in diversis Ecclesiis. Atqui consuetudo irrationabilis, & pugnans contra Jus naturale & Divinum, nullo unquam tempore, etiam immemorabili, induci potest, *cap. ult. de consuet.* cum similibus; ergo. Concordant dicta superius *tit. præc.* §. 5 *nu.* 158 *&* 159. ubi & fundamentum Navarri, atque aliorum, consuetudinem immemorialem admittentium diluitur.

Res. II. Loquendo de beneficiis curam animarum non 275
habentibus, nulla pariter consuetudine, etiam immemorali, fieri potest, ut *Canonici duos Personatus, aut duas Dignitates, vel præposituras, seu administrationes, aut duo officia* (perpetua) *vel eorum alterum cum reliquo* (puta, Dignitatem cum personatu, vel Præposituram cum officio perpetuo &c.) *possit in eadem Ecclesia licite absque dispensatione Sedis Apostolicæ obtinere*. Ita Textus Gloss. & DD. *in c.* 1. *de consuet. in* 6. Ubi Pontifex ejusmodi consuetudinem *Corruptelam* (*cum sacris sit inimica Canonibus, & de ambitionis radice processerit*) *reputans, eam authoritate Apostolica reprobavit:* sicque veluti irrationabilius & cui Jus ipsum resistit, nullo unquam tempore introduci potest, *c. cum venerabilis* 7. *& c. ult. de consuet.* estque amplius dictum supra *lib.* 1. *tit* 4. *de consuet* § 2. *nu.* 36. 37. *&* 45. Cæterum, quod his non obstantibus, de consuetudine possit quis in eadem Ecclesia præter Canonicatum, obtinere præposituram, vel dignitatem &c. dictum est supra §. *præc. nu* 210. *& n* 238. *&* 239.

Resp. II. Nulla consuetudine, etiam immemoria- 276
li, potest induci, ut quis licite recipere, simulque retinere valeat plura beneficia, quando unum eorum ad honestam talis beneficiarii sustentationem sufficit. Patet istud ex dictis supra §. 8. *nu.* 214. 215. 216. *& seqq.* Quod ipsum ampliatur ad consuetudinem retinendi duos Canonicatus diversarum Ecclesiarum Germaniæ, juxta dicta superius *num.* 229.

Tacentur nonnulli alii casus, in quibus valere consuetudinem quoad pluralitatem beneficiorum, necne, dubitari posset: nam de his, vel in propriis locis videri poterit, ut paulo superius *num.* 210. *&* 211. *ac seqq. & cit. nu.* 229. *& nu.* 242. & alibi. Vel recurrendum erit ad generalia principia Juris, quæ quo ad propositum tradi solent, atque supra *lib.* 1. *tit.* 4 *de consuetudine, per totum*, ex professo tradita fuerunt; quamquam principaliora eorum ex proxime dictis satis colligi, atque ad alios consimiles casus explicari valeant.

§. V.

De vacatione Beneficiorum per assecutionem alterius incompatibilis.

S U M M A R I U M.

277 *Qua ratione successive statutum fuerit, ut per receptionem secundi beneficii incompatibilis vacaret prius? Et num. seqq.*

Concorda tempora, & concordabis Jura. *Ibid.*

278 *Quin-*

278 *Quinque tempora quoad propositum sunt distinguenda, Et num. seqq.*
279 *Primum tempus erat ante Concilium Lateranense.*
280 *Secundum ejusdem Concilii Lateranensis sub Alexandro III.*
281 *Tertium Concilii Generalis, seu alterius Lateranensis sub Innocentio III. Et quid tunc statutum fuerit quoad vacationem beneficiorum incompatibilium.*
282 *Cur c.* Referente & cap. Præterea de præb. *non superfluant in Libris Decretalium?*
283 *Et an defacto adhuc locum habeat.*
284 *Quartum tempus est* Extrav. Execrabilis Jo: *XXII. Et quid in hoc sit constitutum circa vacationem beneficiorum incompatibilium.*
285 *Quintum tempus est Concilii Tridentini: & quid in isto fuerit decretum quoad eamdem vacationem.*
286 *Beneficia incompatibilia primi generis; & beneficia incompatibilia secundi generis, quæ?*
287 *Collatio secundi beneficii incompatibilis est valida.*
288 *Solvuntur instantiæ. Et nu. seq.*
289 *Collatio secundi beneficii est prohibita duntaxat quoad effectum retinendi utrumque; alias secus.*
290 *Alia instantia. Remissive.*
291 *Ante Concilium Tridentinum receptio secundi beneficii incompatibilis non inducebat vacationem prioris ipso jure &c.*
292 Nisi *utrumque fuisset beneficium curatum, Dignitas, personatus, aut officium.*
293 *Defacto, sive post Concilium Tridentinum, per receptionem secundi quomodolibet incompatibilis, vacat prius beneficium ipso jure. Et n. seqq.*
294 *Idque probatur ex verbis ejusdem Concilii.*
295 Beneficia alias incompatibilia *juxta mentem Concilii Tridentini, quæ?*
296 *Idipsum probatur multiplici Declaratione S. Congr. Conc. Et nu. præc. ac nu. seqq.*
297 *Beneficium sufficiens ad honestam Clerici sustentationem, vacat per pacificam adeptionem alterius, etiam de se insufficientis.*
298 *Secus, si primum est insufficiens, licet alterum de se sit sufficientis; cur?*
299 & 300 *Referuntur aliæ Declarationes S. Congr.*
301 *Et Authores dictam sententiam tenentes.*
302 *Afferuntur rationes in oppositum*
303 *Una cum Authoribus contrariam sententiā tenentibus.*
304 *Atque solvuntur.*
305 *Per receptionem tertii beneficii incompatibilis vacant ipso jure omnia priora, quæ quis ex dispensatione antea obtinebat. Et nu. seqq.*
306 *Idque procedit in obtinente plures Dignitates, Personatus, vel beneficia curata &c.*
307 *Et defacto ampliatur ad alia beneficia quomodolibet incompatibilia.*
308 *Nisi dispensatio super illis simul retinendis legitime fuerit obtenta.*
309 *Ratio ulterior præmissarum affertur.*
310 & 311 *Objectio notabilis ex* c. Ordinarii 3. de Offic. Ordinar. in 6. *ejusque solutio.*
312 *Per* cit. c. Ordinarii, *non est revocatum* c. de multa h. t. *Et cur?*
313 *Multum interest an collatio beneficii sint valida, necne: & quid?*
314 *Retinens secundum beneficium una cum primo incompatibili, an privetur utroque? Et nu. seqq.*
Olim privatio secundi incompatibilis non inducebatur ipso jure, sed opus erat sententia Judicis. Ibid.
315 *Et hæc privatio potuit infligi licet quis in jure noluerit contentiose secundum retinere cum primo.*
316 *Defacto plura incompatibilia beneficia contra S. Canones simul retinens ipso jure utriusque privatus existit.*
317 *Idque probatur multipliciter. Et nu. præc.*

277 **Q**Uæritur I. Qua ratione a S. Canonibus successive statutum fuerit, ut per receptionem secundi beneficii incompatibilis vacaret prius? Et additur notanter, *successive*: nam impræsentiarum specialiter sibi locum vendicat illud vulgatum, *concorda tempora & concordabis Jura*; quod desumitur ex *can. Si peccaverit u. q.* 1. juncta Gloss. *can. Si Ecclesia* 23. *q.* 4. *V. Temporibus*. Siquidem pro temporum varietate, atque exigentia, diversæ desuper emanarunt Decretales, atque Constitutiones Apostolicæ, quarum posteriores semper aggravarunt rigorem priorum; sicque a præcedentibus non nihil discordant, Unde

Notandum est cum Abbate *c. quia nonnulli nu.* 4. *de Cleric. non resid.* Garcias *par.* 11 *de beneficiis, cap.* 5. *nu.* 1. *& seqq.* Fagnano *in c. referente nu.* 6 *h. t.* & aliis communiter, quod pro recta intelligentia, & conciliatione, seu concordia SS. Canonum, quantum ad propositum, quatuor tempora sint distinguenda ante Conc. Trid. quibus defacto oportet addere quintum tempus, videlicet tempus post memoratum Tridentinum. 278

Et quidem primum tempus erat ante Concilium Lateranense, celebratum sub Alexandro III. anno Domini 1179. quo tempore habens duas Ecclesias Parochiales, vel Dignitates, compellebatur quidem alteram dimittere, sed data optione quam maluerat eligendi, atque retinendi; sicque neutra vacaverat ipso jure. Et pro hoc tempore procedit *cap. referente* 7. *& cap. præterea* 14 *h. t.* quorum utrumque fuit editum ab Alexandro III. ante memoratum Lateranense Concilium; prout desumitur ex Superscriptione ipsorum, & notat Abbas *c. u.* 4. Verumtamen dispositio horum Capitulorum successu temporis fuit immutata: & an defacto locum adhuc habeat in uno, vel altero casu, dicetur infra *nu.* 282 *&* 283. 279

Secondum tempus est dicti Concilii Lateranensis, sub Alexandro III. celebrati. In hoc siquidem Concilio *cap.* 13. statutum fuit, ut uni plures Dignitates, vel Ecclesiæ Parochiales non conferantur; sed *Cum Ecclesia vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra S. Ordines accepit, amittat, & qui dederit, largiendi potestate privetur.* Hæc ibi: atque refertur *c. quia nonnulli* 3. *de Cleric. non resid.* Quod proinde intelligendum est pro hoc secundo tempore, ubi recipiens plures Dignitates, vel Parochias, privabatur posterius accepta (non quidem ipso jure, sed per sententiam Judicis) prout indicat ly, *amittat*, atque notat Abbas *in c. c. quia nonnulli nu.* 4. Fagnanus *ubi supra nu* 7 simulque ita illicite conferens, in pœnam sui excessus privari debebat potestate conferendi pro ea vice. Verum etiam istud Capitulum successu temporis quoad priorem suam partem immutatum fuit, etsi remanserit incorrectum quoad posteriorem; estque jam dictum supra *tit. præc.* §. 1. *nu.* 19. 280

Tertium tempus est Concilii Generalis: idest, Lateranensis alterius, sub Innocentio III. celebrati anno 1216. quodque per antonomasiam appellatur *Concilium Generale*, juxta dicta superius *in Proœmio Libri I. Decretalium nu.* 112. In hoc siquidem Generali Concilio, cum priores Constitutiones propter præsumptiones, & cupiditates quorundam, minus proficuæ reperirentur, expressius providendo statutum fuit *ut quicumque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habeat eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio privetur: Is quoque, ad quem prioris spectat collatio, illud post receptionem alterius libere conferat &c.* Hactenus Concilium Generale: idque paulo inferius decernit, hoc ipsum esse observandum in Dignitatibus, & Personatibus ejusdem Ecclesiæ, etiamsi curam non habeant animarum, uti patet ex *cap. de multa* 28. *h. t.* quod est desumptum ex præfato Concilio Generali, sicque intelligendum pro statu tertii temporis præallegati. Unde per hoc tempus non amplius relinquitur optio retinendi unum ex duobus beneficiis curatis, Dignitatibus, vel Personatibus, quæ quis recepit, neque alterutro eorum solum per sententiam Judicis privari debet: sed prius per receptionem secundi vacat ipso jure, ita ut statim alteri conferri valeat; prout liquet ex allegatis verbis. Quamquam istud solummodo locum habeat in beneficiis curatis, Dignitatibus & Personatibus, utpote de quibus tantum ibidem fit mentio, atque uberius dicetur in progressu. 281

Hinc si contra præmissa obiicias. Stante *c. c. De multa* 28. *h. t.* nihil amplius operatur *c. referente* 7. *& c. præterea* 14 *de præbend.* Ergo frustra hæc duo Capitula po- 282

sita fuerunt in Compilatione quinque Librorum Decretalium Gregorii IX. contra dicta in Procemio erandem, ibi; *Resecatis superfluis*. Resp. cum Abbate *in d. c. referente nu. 3. h. t.* Pirhing. *eod. num.* 145 & aliis, neg. antec. Quia enim relatum *cap. de multa h t.* solum loquitur de pluribus beneficiis curatis, ac Dignitatibus & Personatibus simul receptis, quorum primum decrevit ipso jure vacare per receptionem, posterioris, hunc alia memorata duo Capitula post tempus *cit. cap. de multa h t.* & quando fiebat compilatio quinque Librorum Decretalium Gregorii Papæ XI. non superfluebant, sed locum habebant in cæteris beneficiis; nam in his adhuc Provisio relinquebatur optio plura habenti, ut eligeret retinendum, alterum vero dimitteret, vel eodem privaretur; puta in beneficiis non curatis, nec Dignitatem vel Personatum habentibus, v. gr. in duobus Canonicatibus, aut duobus beneficiis simplicibus personalem residentiam requirentibus; itemque in uno curato, & altero simplici residentiam requirente. Siquidem correctio Iurium, quantum fieri potest, est evitanda, *capit. cum expediat 29. de elect. in 5.* Nec censetur plus de priori lege mutatam, quam est expressum in posteriori, *l. præcipimus C. de Appellat.* cum similibus.

283 Addit Fagnanus *in cit. cap. referente nu. 9. h. t.* & Pirhing. *cit. n. 146* dispositionem illius Decretalis etiam defacto, atque post ipsum Concilium Tridentinum adhuc procedere quando plura beneficia incompatibilia simul conferuntur eorumque possessio simul acquiritur; ita ut constare non possit, cujus possessio prius fuerit acquisita. Nam tunc etiamnum datur optio eligendi unum ex ipsis, alterumque dimittendi; quia casus iste non est decisus in cæteris posterioribus Iuribus (hæc enim solum loquuntur de pluribus beneficiis incompatibilibus successive acquisitis) ac proinde is remanet sub dispositione Juris communis antiqui, atque expressius *in c. c. referente 7. h. t.*

284 Quartum tempus, ipsumque Concilium Tridentinum pariter præcedens, est tempus Constitutionis, seu extravagantis Joannis XXII. quæ incipit, *Execrabilis*, atque refertur tum inter *Extravagantes Communes h. t.* sed sub diversis Glossis. In qua inprimis Pontifex post enumerata incommoda, ex pluralitate receptorum beneficiorum provenientia, *§ Statuimus ergo*, multa statuit circa dimissionem plurium beneficiorum, quæ *nunc* (id est, tempore publicationis dictæ Extravagantis) vel ex dispensatione legitima, vel sine ulla dispensatione nonnulli habuerunt. Deinde Pontifex, volens providere malis in futurum ex eorum pluralitate proventuris, *§. qui vero deinceps*, decrevit, ut si *qui deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso jure, postquam secundi possessionem habuerint, vel, per eos omni dolo, & fraude cessantibus, quominus habeant, steterit, privari noscantur) absque moræ dispendio in ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo. Alioquin ex tunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad Sacros suscipiendos Ordines, quin etiam ad habendum quodcunque beneficium ecclesiasticum inhabiles reputentur &c.* Hæc ibi. Unde patet, quod hæc Extravagans exaggeret dispositionem, atque rigorem *citat. capit. de multa h. t.* quia non solum priori beneficio curato, vel dignitate &c. privatur ipso jure, qui recipit secundum simile, sed etiam, si illud non statim dimiserit in manibus ordinariorum, ex tunc ipso jure etiam secundo privatus existit: additis aliis duabus pœnis, videlicet inhabilitare ad sacros ordines, & inhabilitare ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum; quæ ipso facto incurruntur, atqua in Decretali, *de multa*, non erant prout notat Gloss. *in cit. extrav. execrabili, Jo: XXII. V. ipso jure secundo privati*.

285 Prædictis quatuor temporibus defacto accedit quintum, sive Tempus post Concilium Trident. utpote quod *Sess. 7. cap. 4. de reform.* super incompatibilitate beneficiorum, & vacatione unius per assecutionem alterius, non solum innovat antiquos Canones, sed eosdem etiam ampliat, sequentibus, verbis. *Quicunque de cætero plura curata, aut alia incompatibilia beneficia ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ aut alio quocunque nomine, & titulo, contra formam sacrorum Canonum, & præsertim Constitut. Innocentii III. quæ incipit*, de multa, *recipere, ac simul retinere præsumpserit, beneficiis ipsis, juxta ipsius Constitutionis dispositionem, ipso jure, etiam præsentis Canonis vigore, privatus existat*. Hæc ibi.

Et conformiter præmissis potest intelligi illa vulgata divisio beneficiorum incompatibilium, videlicet primi, & secundi generis: cujus meminerunt Navarrus *Cons. 24. nu. 2. & 3 de præb.* Garcias *par. 11. de beneficiis, cap. 5. nu. 67.* Vallensis *tit. de Concessionib. præb. § 4. num 3. & 5.* Pirhing. *h. t. num* 124 Sannig. *eod. cap. 2. num. 7.* & alii. 286

Siquidem *beneficia incompatibilia primi generis* dicuntur ea, quæ simpliciter sunt incompatibilia; ita ut per pacificam receptionem secundi, vacat prius ipso jure. Et talia; iuxta sæpe *cit. cap. de multa h. t.* sunt duo beneficia curata, duæ Dignitates aut duo Personatus. Item duo beneficia uniformia sub eodem tecto, *c. Litteras, 9. de Concession. præb. & cap. 1.* juncta Glossa *V. vel jam obtenta, de consuetud. in 6.* & alia huiusmodi, quæ ita sunt incompatibilia, ut per receptionem posterioris illico excludatur prius, atque istud vacet ipso iure. *Beneficia incompatibilia secundi generis* vicissim censentur ea, quæ quidem sunt incompatibilia quoad retentionem, adeo ut simul retineri non possint; non tamen per receptionem secundi vacat prius ipso iure, sed datur optio habenti; ut eligat retinendum, & alterum dimittat; alioquin vero per Judicem isto privetur iuxta textum apertum *in cap. referente 7. h. t.* Verum defacto, sive post Concilium Tridentinum, rarius locum habet istud posterius membrum datæ distinctionis, dummodo excipias casum *nu.* 283. relatum, alloquin enim, si beneficia quomodocunque incompatibilia simul recipiantur, semper posterius inducit vacationem prioris ipso iure, iuxta Concil. Trid. *Sess. 7. cap. 4. de refor.* atque ex professo dicetur *nu.* 293. *& seqq.*

Quæritur II. Utrum collatio secundi beneficii incompatibilis sit valida? Resp. I. Collatio secundi beneficii, etiam cæteroquin incompatibilis, ex hoc capite non est nulla, sed valida: quamvis adepta effectualiter pacifica possessione posterioris vacet primum, modo proxime declarando. Ita quoad priorem partem Glossa *fin. in c. ordinarii, 3. de offic. ordinar. in 6.* Fagnanus *c. Super inordinata, nu. 9 h. t. & c. cum jam dudum, nu. 43. eod.* istud inter alia probans ex eo, quia nullum Jus ostendi potest, quo dicatur invalida collatio secundi beneficii incompatibilis. Accedit *c. de multa* 28. *h t.* ubi recepto secundo beneficio incompatibili, dicitur vacare prius ipso iure; nam si valida non esset collatio secundi, sequeretur, quod talis careret utroque beneficio. Primum enim vacaret ipso iure; collatio autem secundi foret invalida, sicque nullum tribueret ius, quod est contra expressum textum *c. c. de multa h t.* supra *nu.* 281 relatum; ubi tunc primum iubetur quis spoliari secundo, quando simul cum eo primum beneficium retinere contenderit. Concordant dicta superius *§. præced. nu.* 273. 287

Nec obstat textus in *c. quia nonnulli, de Cleric. non resident.* ubi loquendo de Clericis, plures dignitates, aut Ecclesias Parochiales recipientibus, statutum legitur: *Quod si aliqualiter* (sive contra prohibitionem illius Capituli *actum fuerit, & qui receperit, quod contra Sacros ordines receperit. amittat*, videlicet posterius beneficium Resp. enim cum Fagnano *in c. c. quia nonnulli, n. 8.* istud Capitulum hodie esse correctum per Decretalem, *de multa h. t.* ubi recipiens secundam dignitatem, aut beneficium curatum, non est privatus ipso iure, nec privandus posteriori (nisi forsan istud simul cum priori retinere contenderit) sed ipso iure privatus est priori, uti patet ex proxime distinctis diversis temporibus. 288

Neque rursus obstat, quod Conc. Trid *Sess. 24. c. 17. de refor.* (argumento a sensu contrario) prohibeat Collatione secundi beneficii, etiam simplicis, quando primum est sufficiens ad honestam sustentationem Clerici. Resp. enim cum Fagnano *c. c. cum jam dudum, num 70. h. t.* quod isto non obstante S. Congreg. Concilii sæpius declaraverit, collationem secundi non esse irritam. Siquidem Conc. *loc. cit.* recipit interpretationem a iure communi: ita videlicet, ut quamvis simpliciter prohibeat collationem secundi, istud tamen intelligi debeat ad effectum retinendi utrumque alias secus. 289

Alia instantia proponetur, ac solvetur infra *n.* 350 *& seqq.* simul ostendendo *n.* 313. quid intersit, quod collatio 290
bene-

beneficii [illegible], nec [illegible]. Altera vero pars dat[illegible] n. 287. Conclusionis indiget speciali discussione; & quæstione: Unde

291 Quæritur III. An, & quomodo receptio secundi beneficii incompatibilis, [illegible] inducat vacationem prioris? Resp. I. Ante tempus Concil. Trid receptio secundi beneficii incompatibilis non inducebat vacationem prioris ipso jure, sed dabatur optio eligendi alterutrum, quod quis maluerat, altero dimisso, vel per Judicem ablato: nisi utrumque fuisset beneficium curatum, aut dignitas, vel Personatus, sive Officium perpetuum. Ita communis Doctorum; atque patet ex distinctione quatuor temporum proxime relata, & communiter recepta. Equidem prior pars desumitur [illegible] *referente 7. [illegible] præsenti*, 14. *h. t.* Hæc enim [illegible] Decret[illegible] ante tempus Conc. Tr. non fuerunt [illegible], nisi [illegible] beneficia curata, Dignitates, Personatus, & [illegible]cia: unde quoad alia beneficia [illegible] in suo vigore. Nam quia correctio jurium, [illegible], evitanda est, *c. cum expedit. [illegible] de elect. in 6.* non [illegible] tur plus de priori lege [illegible], quam est expressum in posteriori, [illegible] *præcipimus*, [illegible] *appell.* Accedunt dicta *n.* 282.

292 Altera pars Conclusionis patet imprimis ex c. *de multa* 28. *h. t.* ubi loq[illegible] de beneficiis curatis, nec non de dignitatibus, & Personatibus ejusdem Ecclesiæ, etiam curam animarum non habentibus, in Concilio Generali, celebrato sub Innocentio III. (sicque longe ante Tridentinum) jam statutum fuerat, ut per receptionem secundi, illico beneficiarius ipso jure sit privatus priori ejusmodi beneficio: at notat [illegible] *in casu*, & Abbas *nu.* 1. *& seqq.* & Barbosa *in Collect. nu.* 1. citans alios, estque jam dictum *num.* 283. Concordat *Extrav. Execrabilis Jo. XXII. §. qui vero deinceps h. t.* id ipsum statuens, nisi quod Dignitatibus, Personatibus, & beneficiis curatis, addiderit *Officium* (nempe perpetuum, *arg. c.* [illegible] *de consuet. in 6.* & quia Officia temporalia non sunt proprie dicta beneficia) simulque decreverit, ut prius beneficium incompatibile verbo, & facto, in manibus Ordinarii absque moræ dispendio dimitteretur: alioquin ex tunc ipso jure vacaret utrumque, & provisus efficeretur inhabilis ad ordines sacros, & quæcunque beneficia; uti liquet ex verbis ejusdem *n.* 284 relatis.

293 Resp. II. De facto, sive post tempus Concilii Trid. quicunque plura beneficia curata, sive alias quomodolibet incompatibilia, simul receperit, per adeptionem secundi pacifice, atque effectualiter possessi mox priore beneficio est ipso jure privatus; sicque illud vacat. Ita S. Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum, Rota & DD. proxime citandi; quidquid spectato jure communi in oppositum sentiat Navarrus *Cons.* 17. *de præbend.* cum nonnullis aliis, quorum fundamentum loco objectionum ponetur.

294 Ratio conclusionis est, Quia de facto, sive per Concilium Tridentinum *Sess.* 7 *c.* 4. *de ref.* rigor antiquorum Canonum est multum exaggeratus, & cum isti inducendo vacationem ipso jure prioris beneficii per receptionem alterius, *in c. de multa h. t. Extrav. execrabilis eod.* loquerentur duntaxat de beneficiis curatis, dignitatibus, personatibus & officiis, ut dictum, Concilium Tridentinum *loc. c.* idipsum extendit ad quæcunque *alias incompatibilia beneficia ecclesiastica*, prout loquitur textus ejusdem *n.* 285. relatus. Hisce enim verbis, ut observat Rota *dec.* 483. *n.* 4. *p.* 1. *divers.* & Fagnan. *c. de multa nu.* 3. *h. t.* citans alios, [illegible] Decretum Concilii Tridentini loquitur generaliter de quibuscunque beneficiis incompatibilibus vigore quorumcunque Canonum, nec se restringit ad textum *cit. c. de multa eod.* cum oppositoris [illegible], quæ est dictio implicativa; atque implicat[illegible] denotat, idem esse dicendum in cæteris casibus incompatibilitatis beneficiorum, puta, in beneficiis *alias incompatibilibus*: licet fortior ratio militet in expressis, [illegible] in illis beneficiis de quibus fit mentio in *sæpe cit. c. de multa h. t.*

295 Porro inter *Beneficia in aliis incompatibilia* juxta mentem citati Concilii, commemorantur imprimis duo simplices Canonicatus diversarum Ecclesiarum: nam hi, [illegible] spectato [illegible] communi requirentes perpetuam residentiam, detractis duobus aut tribus mensibus, juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *c.* 12 *de ref.* censentur beneficia incompatibilia, licet non sint curata, nec dignitates, nec personatus. Deinde idipsum procedit de Canonicatu, & Ecclesia Parochiali, dummodo hæc non sit unita Canonicatui: quia seclusa tali unione quodlibet ipsorum requirit personalem residentiam, qualis ab eodem in diversis locis præstari nequit. Item duo beneficia simplicia, si quodlibet horum personalem residentiam requirat; vel si primum eorum sit sufficiens ad honestam Clerici sustentationem: nam & ista sunt incompatibilia, ut dictum superius *n.* 213. 214. *& seqq.* sicque per assecutionem posterius vacat prius ipso jure: prout exemplificat Fagnanus *cit. c. de multa num.* 3. *& seqq. h. t.* asserens inter alia, quod *primum beneficium simplex, si sit sufficiens per receptionem alterius similis, & similiter primum personalem residentiam requirens, licet non curatum, nec sufficiens, per receptionem secundi similis, vacant ipso jure: ut per Rotam Dec.* 407. *n.* 1. *p.* 1. *Recent. Et ita sæpius fuit responsum a S. Congregatione Cardinalium ejusdem Concilii Interpretum.* Hæc ille.

296 Confirmatur, simulque exemplificatur Conclusio multiplici Declaratione ejusdem S. Congr. Aliquando enim censuit, habenti beneficium sufficiens posse quidem conferri aliud, sed habita possessione secundi, vacare primum sufficiens; prout refert Fagnanus *loc. cit. n.* 4.

297 Atque istud ampliatur ad eum casum, quo secundum beneficium de se foret insufficiens ad honestam Clerici sustentationem. Quia enim juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *c.* 17. *de ref.* unum duntaxat beneficium Ecclesiasticum singulis conferri debet, nisi illud sit insufficiens; hoc ipso, si quis habeat unum sufficiens, nequit idem conferri aliud beneficium etiam de se insufficiens, sicque istud censetur incompatibile cum priori; ac proinde prius, per pacificam alterius adeptionem, vacat ipso jure: Garzias *p.* 11. *de benef. c.* 5. *n.* 300. *&* 301. Pirhing *h. t. nu.* 186. Fagnanus *c. cum jam dudum, n.* [illegible] *& nu.* [illegible] *seqq.* referens, quod S. Congregatio sæpius responderit, per adeptionem secundi beneficii, etiam insufficientis, vacare primum sufficiens ipso jure, ex *cap.* 4. *Concilii sess.* 7.

298 Aliud videtur dicendum in casu converso: videlicet, quando habens primum beneficium insufficiens ad suam honestam sustentationem, acquiri secundum de se sufficiens: quia non obstante hujus sufficientia, potest simul retinere primum insufficiens. Fagn. *c. cum jam dudum n.* 56. *& seqq. h. t.* asserens, hanc quæstionem in Congregatione publica, votis tamen hinc inde variantibus, fuisse discussam fuisse, ac postea *n.* 57. *&* 58. istam sententiam tenens; & sequitur Pirhing *cit. n.* 185. etsi dissentiat Garzias *cit. p.* 11. *c.* 5. *n.* 303. *&* 304. Accedit ratio [illegible]itatis; [illegible] habens primum sufficiens, cum jam habeat congruam sustentationem, videtur ad impetrationem secundi, licet de se insufficientis, moveri ex avaritia, & ambitione; quæ [illegible] præcipuæ causæ, cur pluralitas beneficiorum prohibita fuerit. Econtra ille, qui habet primum non sufficiens, juste appetit secundum ad suam honestam sustentationem: & quamvis per accidens contingat, quod istud de se sufficiat, non tamen idcirco debet incidere in pœnam privationis primi insufficientis; quia appetendo secundum non peccat, imo istud facit auctoritate Legis, sive Conc. Trid. *Sess.* 24. *c.* 17. *de ref.* nec ullibi reperitur talis pœna privationis imposita.

299 Deinde S. Congregatio Concilii censuit, eum qui retinere præsumit plura beneficia incompatibilia ratione residentiæ post Concilium, incidere in Decretum Concilii *Sess.* 7. *c.* 4. prout refert Fagnanus *c. de multa n.* 4. *& seqq. h. t.* illico subjungens aliam ejusdem Declarationem, qua generaliter censuit, in omnibus beneficiis residentiam requirentibus, aut alias quomodocunque incompatibilibus, etiamsi Canonicatus sint, aut Portiones, [illegible] vacationem ipso jure primi per adeptionem secundi pacifice possessi, ex *cit. c.* 4. *Sess.* 7. & juxta dispositionem *c. de multa de preb.*

300 Aliam, eamque nobilem Declarationem S. Congregationis, refert Garzias *d. p.* 11. *de b.* [illegible] *c.* 5. *n.* 310. *V. Septimo* & Barbosa *p.* 3. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 7. *num.* 6. [illegible] alios; videlicet, quod si Ordinarius conferat [illegible] beneficium habenti [illegible] duo beneficia simplicia, sed tamen insufficientia ad sustentationem; colla-

collatio tertii [illegible] quidem existat, sed si tertium sit sufficiens [illegible] illa duo priora beneficia: fin minus, teneatur provisus unum ex illis dimittere, & si continuaverit possessionem amborum, recipiendo ex eis fructus, utrumque beneficium vacare censeatur. Tacentur nonnullæ aliæ Declarationes S. Cong. Concilii relatæ sufficiunt tum in probationem Conclusionis, tum ad removendum omne dubium de veritate talium Declarationum, utpote per tam graves Authores allegatarum: quamquam cæteroquin plena fides eisdem non debeatur, donec in forma autentica exhibeantur, ut jam sæpius dictum.

301 Atque idcirco latam n. 293. Conclusionem tenet Fagnanus, *ubi supra*, Alfonsus Hojeda *Tractatum tom.* [illegible] *de incompatibilit. benef. p. 1. cap. 9. n. 5.* Parbosa *cap. de multa, n. 7. h. t.* & *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg.* 57. *num.* 6. Gonsales *ad reg. 8. Cancellar. gloss.* 1 [illegible] *num.* 16. allegans Declarationem Sac. Congregationis Concilii Tridentini *super c. 4. Sess. 7.* in hæc verba: *Quod de incompatibilibus beneficiis dicitur in hoc c. 4. idem intelligendum est de omnibus beneficiis residentiam requirentibus, vel duobus Canonicatibus, vel* [illegible] *Parochiali.* Hæc ille, mox subjungens aliam Declarationem ejusdem Sacræ Congregationis, adhuc generalius loquentem. Quinimo hanc sententiam esse indubitanter tenendam, ipsamque practicari in Dataria & Cancellaria Apostolica, & jam teneri in Rota, asserit Nicol. Garzias *p. 11. de beneficiis, c. 5. n. 84. 85. & 86.* allegans insuper complures alias Declarationes Sacræ Congregationis Concilii.

302 Dices. Jura juribus concordanda sunt, eorumque correctio evitanda, si fieri potest, *c. cum expediat 29. de elect. in 6.* Atqui illud in proposito fieri potest: ergo Concilium Trident. *cit. c. 4. sess. 27. de reform.* ita intelligendum est, ut non corrigat dispositionem *d. c. de multa h. t.* neque extendatur ad duo simplicia beneficia personalem residentiam requirentia, vel quorum unum sufficit ad honestam Clerici sustentationem. Minor probatur. Tum quia spectato Jure Canonico antiquo beneficia, etiam incompatibilia propter requisitam in ipsis personalem residentiam, ipso jure non vacant, nisi sint Curata Dignitates, vel Personatus, de quibus fit mentio in *c. cum de multa h. t.* neque Concilium Triden. num *l. c.* expresse contrarium decrevit. Tum quia verba illa relat. Concilii Tridentini, *aut alias incompatibilia*, sufficienter, & absque ulla juris correctione salvantur, si placeat illa intelligere de Dignitate & Personatu non curatis, de quibus pariter loquitur *c. de multa h. t.* ibidem allegatum. Tum tandem quia Concilium Tridentinum [illegible] *etiam præsentis Canonis vigore*, satis innuisse videtur, quod noluerit novam vacationem ipso jure introducere, sed [illegible] veterem confirmare: statuendo videlicet, [illegible] quæ per jus antiquum, & [illegible] per dispositionem [illegible] *de multa* [illegible] aliquibus non exacte observatam, etiam per illud novum vacent ipso jure.

303 [illegible] quantum est spectato Jure [illegible] authoritate Sacræ Congregationis [illegible] contrariam sententiam fore tenendam [illegible] Navarrus [illegible] *de præb.* quod incipit, *An per* [illegible]: eandemque contrariam sententiam tenet [illegible] Lauss [illegible] *lib. 3. de resignat. ben. f.* [illegible] *n.* 132. eximde cum pluribus [illegible] quod [illegible] beneficium simplex residentiam requirens; si postea obtineat aliud beneficium simplex pariter residentiam requirens, non vacet primum ipso jure: sed detur optio, eligendi, quod velit retinere, & alterum dimittendi. Quam [illegible] etiam esse valde probabilem, & in praxi tutam [illegible] talem [illegible] Decretum Concilii Tridentini *cit. Sess. 7. cap. 4. de Reformat.* in eo [illegible] & rigore receptum non est, ut [illegible] jam [illegible] *hoc tit. num.* 149. & 154. [illegible]

304 Verum, quidquid sit [illegible] contraria consuetudine [illegible] Concilio Tridentino [illegible] rigore [illegible] non recepto, sententia Navarri [illegible] communis sustinere non [illegible] fundamentum *n. 294. & seqq.* relata. Nec urgent [illegible] Navarri, in [illegible] : negatur [illegible] Minor principalis. Ad cujus primam probationem [illegible] Assumptum quoad alteram partem. Ad secundam probationem rursus negatur Assumptum, ob dicta n. 294. Ad tertiam, eamque ultimam probationem, pariter negatur Assumptum: nam Dictio illa, *Etiam præsentis Canonis vigore*, generaliter perstringit, & afficit omnia beneficia superius enumerata; hoc est, tam curata, quam *alias incompatibilia beneficia*, utpote de quibus omnibus sermo est sub eodem contextu verborum: & hinc vigore illius Canonis æqualiter vacant ipso jure tam plura beneficia curata, quam alias incompatibilia; *arg. l. Jam hoc jure, ff. de Vulgar. & pupill. substit.* Unde corruit relata Navarri interpretatio: præsertim, cum talis sit prohibita privatis Authoribus respectu Concilii Tridentini, illa vero, ac plures, repetita Declaratio S. Congr. Concilii, emanaverit legitima cum authoritate Romani Pontificis, sicque a proprio conditore Legis, seu Canonis a Concilio. Trident. promulgati, videri infusse noscatur, juxta *Auth. de Raptis* [illegible] *trib. §. fin. Coll. 9.* estque amplius dictum [illegible] *in Proœmio §. 1. §. 8. n. 131. & 132.*

Quæritur IV. An per receptionem tertii beneficii [illegible] compatibilis vacent omnia priora, quæ quis ex legitima dispensatione antea obtinebat? Resp. [illegible]. In illis casibus, in quibus vacat unum beneficium [illegible] ecclesiasticum per receptionem, atque pacificam possessionem alterius, vacant etiam plura per receptionem, pacificamque possessionem tertii: adeo, ut si ex dispensatione obtineas duas v. g. Dignitates, Personatus, aut Beneficia curata, si tertiam Dignitatem vel Personatum &c. recipias, adeptaque pacifice hujus possessione pacifica, vacant ambæ Dignitates &c. prius habitæ ipso jure. Ita textus expressus in *Clem. si plures 3. de præb.* authoritate Clementis [illegible] in Concilio Viennensi sic statuens. *Si plures ecclesiasticas dignitates aliam dignitatem, aut beneficium curam animarum habens acceperit, dispensatione super his legitime non obtenta, ejus possessione adepta pacifice, dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus. Sicut si dignitatem unicam obtinenti alia similis conferretur, ejus pacifica possessione habita, prima dignoscitur vacare.* Ubi Glossa, Abbas, Vivianus *in Rationali*, Azorius *part. 3. l. 6. cap. 13. quæst. 10.* Pirh. *h. t. n.* 173. & alii. 305

Dicitur imprimis in relata Clementina; *Si plures ecclesiasticas Dignitates &c.* Quod [illegible] *v. Dignitates*, Azorius *l. c.* & Pirhing. *cit. n.* 172. ampliatur ad obtinentem plures Personatus, vel beneficia curata: aut alterum cum altero, *v. g.* dignitatem cum personatu, vel hunc cum beneficio curato: cum sit eadem ratio. 306

Quin etiam dictum illud ampliatur ad alia beneficia quomodolibet incompatibilia; prout notat Fagnanus, *cujus jam dudum* [illegible] *n. 96. h. t.* & indicat Garzias *p. 11. de benef. c. 5. n.* 299. Etenim Concilium Tridentinum *Sess. 7. c. 4. de Ref.* innovans priores Sacros Canones, ac præsertim *cap. De multa, h. t.* amplia vit omnia fora antiqua, sicque etiam allegatam, *Clem. si plures eodem tit.* ad quamcunque speciem incompatibilitatis [illegible] non solum ad plura curata [illegible] etiam ad [illegible] *alias incompatibilia beneficia Ecclesiastica*, juxta dicta paulo superius *n.* 294. & 299. 307

Deinde dicitur in eadem Clementina, *dispensatione super his legitime non obtenta*: videlicet super retinenda tertia Dignitate, vel beneficio curato, una cum pluribus illis dignitatibus &c. antea jam obtentis, ut explicat [illegible] *Super his*. Et additur *ejus possessione adepta pacifice* [illegible] ob dicenda *n. 318. & seqq.* 308

Ultimo dicitur, *Dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus: sicut si dignitatem unicam obtinenti alia similis conferretur &c.* Quia plures illæ dignitates propter dispensationem habentur loco unius beneficii, ut notat Vivianus *in rational. ib.* Unde merito, imo, & a fortiori, vacant duæ prælhabitæ dignitates per adeptam pacificam possessionem tertiæ (nisi super hac pariter extiterit dispensatum) cum Jus commune plus abhorreat tres dignitates simul retinere, quam duas, ipsæque dispensationes sint odiosæ, ac restringendæ, præsertim circa pluralitatem beneficiorum, [illegible] ambitionem [illegible], *Quamvis plenissima*, [illegible] *146.* cum [illegible] *pacis* [illegible] *21. de præb. in 6.* ubi dispensatio [illegible] ut quis duo beneficia curata, simul recipere, ac retinere licite valeat, restringenda, & intelligenda dicitur de duobus primis beneficiis, post Indultum illud ob- 309

coptis

ceptis, sicque tertium in locum primi, vel secundi, subrogare non licet, Glossa *in cit. Clem. Si plures 3. V. Vacare h. t.*

310 Objicies contra datam Conclusionem, majoris claritatis gratia. Data dispensatione super retinendis duobus beneficiis incompatibilibus, collatio tertii incompatibilis est invalida; ergo non potest inducere ipso facto vacationem duorum priorum beneficiorum, per legitimam dispensationem antea possessorum. Consequentia patet; quia *non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum* juxta Reg. 52. Jur. in 6. Antecedens vero probatur ex *c. Ordinarii 3. §. fin. de offic. ordinar. in 6.* ubi dicitur quod habenti plura beneficia incompatibilia etiam ex legitima dispensatione, non possit aliud tale conferri, nisi dispensatio ad illud se extendat, aut nisi provisus illa priora *libere ac sponte resignet: aliter autem de beneficiis talibus facta collatio nullius penitus sit momenti*. Resp. Quidquid sit de antecedenti, negando consequentiam, vel potius suppositum ejus. Nam *in cit. Clem. Si plures de præb.* sicut & in Conclusione nostra, non dicitur, quod in dato casu vacatio priorum beneficiorum, ex dispensatione possessorum, ipso facto inducatur per collationem tertii; revera enim collatio tertii est invalida, sicque non præstat impedimentum, sed solummodo dicitur, quod post adeptam possessionem pacificam tertii, vacent ipso jure priora illa beneficia per dispensationem habita. Tali enim vitiosa possessione secuta (ea nempe, quæ est facta non resignatis sponte prioribus beneficiis, ad quæ simul retinenda dispensatio sese non extendebat) merito vacant ipso jure priora beneficia, juxta *c. Clem. Si plures h. t.* cum etiam propter hujusmodi possessionem justam seu validam, inducatur vacatio ipso jure præhabiti beneficii, juxta *c. de multa* 28. *h. t.* Neque enim decet: ut stultus, sive injustus possessor, melioris conditionis existat, quam peritus, sive justus; prout in simili casu beneficii injuste occupati statuit, atque argumentatur Pontifex *in c. Eum qui* 18 *h. t. in 6.* Gl. *cit. Clem. Si plures V. vacare in fin. h. t.* Garcias *cit. p. 11. c. 5. n. 171.* & alii.

311 Additur notanter in responsione. *Quidquid sit de Antecedenti*. Licet enim in dato casu collatio tertii beneficii revera sit invalida juxta *c. c. Ordinarii, §. fin de offic. ordin. in 6.* idem tamen juris quoad vacationem ipso facto beneficiorum præhabitorum fuisset, etiamsi valida extitisset. Nam etiam in hoc posteriori casu beneficium prius non vacat ipso jure per nudam collationem alterius incompatibilis, sed duntaxat per hujus receptionem, seu obtentam pacificam possessionem, *arg. d. c. de multa h. t.* atque amplius *n. 318.* dicetur.

312 Quod si petas, an per *c. c. ordinarii §. fin. de Offic ordinar. in 6.* revocatum fuerit *c. de multa* 28. *h. t.* juxta quod collatio posterioris beneficii valida existit, conformites dictis supra *n.* 287. Resp. Negative. Quia, ut notat Glossa *in c. § fi. V. nullius* & Fagnan. *c. cum jam dudum n. 70. h. t.* Decretales istæ loquuntur de diversis casibus. Siquidem decretalis *de multa*, loquitur de eo, qui unum tantummodo beneficium obtinebat: quod est de Iure communi, nec inducit inhabilitatem ad aliud beneficium etiam incompatibile obtinendum: haud obstante, quod istud cum priori simul retineri non possit. At vero decretalis *ordinarii §. fin.* loquitur de illo, qui antea obtinebat plura beneficia incompatibilia dispensative: quod est contra Jus commune: redditque idcirco hominem inhabilem ad aliud beneficium obtinendum absque dispensatione Papę vel prævia spontanea resignatione priorum incompatibilium. Unde non mirum, quod hac utraque deficiente collatio tertii beneficii incompatibilis existat invalida, & nullius penitus momenti; cum sit facta contra S. Canones & personæ inhabili.

313 Porro multum interest, an collatio beneficii sit valida, necne. Nam si ea existat valida: potest virtute ipsius postea resipi secundum beneficium ejusque possessio pacifica una cum fructibus: ita tamen, ut hac obtenta beneficiarius teneatur statim dimittere prius beneficium incompatibile. Secus dicendum, quando collatio est invalida: nam, quia hæc nullius prorsus est momenti, nequit præbere justum titulum obtinendi aliud beneficium; sicque istud virtute talis collationis, utpote invalidæ, apprehendi non poterit. Interim tamen per factam beneficii, sic invalide collati, acceptionem, non vacant ipso jure præhabita beneficia; ac proinde beneficiarius potest eadem retinere, dummodo saniori usus consilio, ac videns factam collationem non tenere, illius possessionem non apprehendat. Quod si vero possessionem ultimi, ac invalide collati beneficii apprehendere præsumpserit, vacabunt ipso jure præhabita beneficia ex tam vitiosa possessione: simulque ultimum (seclusa alia sufficienti dispensatione) illicite, ac invalide detinebitur. Gl. *in cit. Clem. si plures V. vacare h. t.* juncto textu *ib. & c. eum qui* 18. *eod. in 6.*

314 Quæritur V. Utrum is, qui secundum beneficium una cum primo incompatibili simul retinere præsumpserit, privetur utroque? Resp. I. Spectato Jure antiquo, atque relato *in c. de multa* 28. *h. t.* privatio secundi beneficii incompatibilis cum primo, non inducebatur ipso jure; sed opus erat sententia Judicis privatus secundo beneficio illum, qui primum una cum secundo retinere contenderat. Ita colligitur ex verbis *c. c. de multa h. t.* ibi: *Et si forte illud* (primum ac ipso jure vacans beneficium curatum &c.) *retinere contenderit, etiam alio spolietur*. Nam ly, *spolietur*, Actionem Judicis importat; sicque sensum facit: *etiam alio spolietur scilicet per sententiam*; pro ut loquitur Innocentius *ib. V. Contenderit* Garcias *p. 11. de benef. c. 5. n. 7 & 94.* & Pirhinb. *h. t. n. 150.*

315 Addit Glossa *in c. c. de multa V. contenderit h. t.* ad hoc, ut quis secundo etiam beneficio spoliari potuerit, fuisse requisitum, quod quis primum beneficium cum secundo retinere contenderit; id est *in jure contentiose retinere voluerit. Si enim* (subjungit eadem Glossa) talis *ante litem contestatam destiterit, non privabitur utroque: sicut & in aliis Statutis sub pœna, l. Hoc amplius ff. Rem ratam haberi*. Verum Innocentius *cit. de multa n. 2. vers. Vel dic* & nonnulli alii, quos refert Fagnanus *ib. n. 6. h. t.* oppositum tenuerunt, dicentes, quod ex sola retentione primi beneficii cum secundo incompatibili beneficiarius potuerit privari utroque, etiamsi quando incæpit conveniri, voluisset dimittere prius, utpote ipso jure vacans Quia (ajunt) satis manifesta causa privandi aderat, ex quo quis non obtemperabat Canoni sit præcipienti; simulque, quia beneficiarius furtum committebat, percipiendo fructus prioris, beneficii, quo privatus erat ipso jure. Hæc tamen difficultas sublata fuit ex post facto, uti notat Abbas *in d. multa n.* 10. & Fagnanus *ib. n. 7. h. t.* allegans alios: unde

316 Resp. II. Si quis de facto plura curata, vel alias incompatibilia beneficia, quocunque modo contra formam Sacrorum Canonum recipere, ac simul retinere, presumpserit: non solum primo juxta hactenus dicta, sed etiam secundo, ipso jure privatus existit. Ita Gl. *fin. in Clem. Si plures h. t.* Abbas *in c. Quia nonnulli n. 4. de Cleric. non resident. & cap. de multa num.* 10 *h. t.* hanc Conclusionem probans ex *Extravag. Execrabilis. Joan. XXII. h. t.* ubi Pontifex, *§. qui vero deinceps*, decrevit, quod recipiens secundam Dignitatem, Personatum, seu Officium (intellige, perpetuum, juxta dicta superius *n.* 292.) aut aliud beneficium curam animarum habens anexam, teneatur prius beneficium (utpote, quo privatus est ipso jure) absque moræ dispendio in manibus Ordinatorium dimittere: & si id non fecerit, ex tunc sit ipso jure etiam secundo privatus; simulque efficiatur inhabilis ac beneficia, & ordines: prout liquet ex verbis jusdem extravargantis, supra *n.* 284. relatis. Verum quia citata *Extravagans, execrabilis*, non loquitur generaliter de quibuscunque beneficiis incompatibilibus, sed solummodo de Dignitatibus, Personatibus, Officiis, atque beneficiis curatis.

317 Hinc eandem Conclusionem pro moderno tempore, ac generaliter loquentem, tenet Garcias *p. 11. de benef. c. 5. n. 94. & 95. n.* 381. allegans declarationem S. Congregationis Concillii. Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 34. n. 30. & alleg. 62. n.* 29. Fagnanus *c. c. de multa n. 7. & 8. & c. Super inordinata n. 9. h. t.* istud præter allagatam *extrav. execrabilis, Joan. XXII.* probans ex Conc. Trid. *Sess. 7 c. 4. de reform.* ac supra *n.* 285. jam ponderando verba illa: *Recipere, ac simul retinere præsumpserit, beneficiis ipsis ipso jure, etiam præsentis Canonis vigore, privatus existat.* Nam locutio in plurali *beneficiis ipsis* utrumque beneficium simul retentum complectitur; sicque vacationem utrisque ipso iure inductam, clare demonstrat.

§. XI. De-

§. XI.

De requisitis ad vacationem ipso jure Beneficiorum incompatibilium, horumque dimissione, & collatione.

S U M M A R I U M.

318 *Ad iaducendam ipso jure vacationem prioris beneficii incompatibilis, non sufficit sola assecuratio de consequendo alio, neque hujus collatio: sed requiritur. vera ejus assecutio, atque possessio.*

319 *Et quidem possessio pacifica.*

320 *Possessio pacifica posterioris beneficii, quando censeatur acquisita.*

Quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. Ib.

321 *Prius beneficium non vacat per receptionem secundi quando fructus istius ex causa alius percipit. Et n. seqq.*

322 *Secus, si per provisum steterit, quo minus possessionem, aut fructus ejusdem habeat.*

323 *Beneficia prius habita, quando vacent per promotionem ad Episcopatum? & n. seq.*

324 *Et quid dicendum spectato stylo Curiæ?*

325 *Ac loquendo de episcopis Titularibus.*

326 *Post assecutionem pacificam secundi beneficii incompatibilis, dimissio prioris debet fieri statim, & incontinenti.*

327 *Intelligendo ly* Statim, & incontinenti, *cum aliquo temperamento.*

328 *Refertur, ac rejicitur sententia, concedens mensem pro dimissione prioris beneficii incompatibilis:*

329 *Dimissio illa prioris beneficii, respicit solum factum.*

330 *Debetque fieri pure, ac simpliciter, non ex causa permutationis, neque in favorem tertii &c.*

331 *Et ratio istius.*

332 *In causa recepti pacifice secundi beneficii incompatibilis Collator prioris libere istud potest, ac debet conferre intra sex menses &c.*

333 *Verbum,* Libere conferat, *quid importet.*

334 & 335 *Collator ejusmodi, si conferre distulerit, incurrit duplicem pœnam; & quam?*

336 *Licet tunc prius beneficium libere conferri possit, non tamen in hujus possessionem potest induci is, cui collatum est, priore possessore irrequisito.*

337 *Et huius ratio.*

338 *Privatio, seu vacatio ipso jure, prioris beneficii per pacificam receptionem alterius incompatibilis, est intelligenda quoad titulum, non quoad possessionem.*

339 *In praxi quid agendum illi, cui prius beneficium ipso jure vacans collatum fuit?*

340 *Hactenus dicta procedunt etiam in aliis casibus, in quibus beneficium præhabitum ipso jure vacat.*

318 QUæritur I. Utrum facta assecuratione, vel saltem collatione secundi incompatibilis, illico vacet ipso jure præhabitum beneficium; vel quæ alia ad hoc requirantur? Resp. I. ad inducendam ipso jure vacationem prioris beneficii incompatibilis non sufficit sola assecuratio de consequendo altero beneficio; neque etiam sola hujus collatio, & acceptatio sed ulterius requiritur istius posterioris vera assecutio, atque possessio pacifica. Ita Glossa *cap. de multa vers. Post receptionem* & Abbas *ib num.* 16. & Fagnanus n 9. & Barbosa *num. 8. h. c.* Flamin. Parisius *de resignation. benef. lib. 3. cap. 1. num.* 129. allegans Rotam *in una Florentin. Canonicatus & Præbendæ. Coram Card. S. Crucis, die* 11. *Martii* 1558. *& in una Panorm. beneficiorum. coram D. Fabio Accorambono* 9. *Jan.* 1548. Card. de Luca *de benef. disc.* 56. *num.* 5. Garcias *p.* 11. *de benef. c.* 5. *n.* 100. *& seq.* citans plures alios. Accedit ratio: tum quia istud importat verbum, *Recipere*, contentum in Conc. Trident. *Sess. 7. cap. 4. de reform.* ac verbum illud, *post receptionem alterius*, videlicet corporalem, positum *in d. c. de multa*; ac notat Glossa *ib.* istud probans ex *can. Si quis jam translatus* 21. *q.* 2 Concordat textus, & Glossa *in c. Si quis episcopi dist.* 92. *vers. ubi prior* illis verbis: *Si habuerit corporalem possessionem per se, vel per alium ejus Ecclesiæ.* Tum quia in Iure *verba accipienda sunt cum effectu*, ut dicitur *c. relatum* 4. *de Cleric. non resid.* junctis concordantiis per Gloss. *ib. v. cum effectu*, allegatis: sicque sola assecuratio de consequendo posteriori beneficio incompatibili, non sufficit ad inducendam ipso jure vacationem prioris nisi secutus fuerit etiam affectus corporalis possessionis & quidem pacificæ.

Additur notanter, *pacificæ*. Nam, ut vacet prius beneficium post collationem, atque receptionem alterius incompatibilis, requiritur, ut provisus *huius possessionem pacificam habuerit, vel per eum steterit quo minus haberet eandem*, juxta textum notabilem, *in c. licet episcopus* 28. *h. t. in* 6. Quidquid olim in contrarium tenuerit Innocentius *c. de multa n.* 4. *h. t.* Nam ejus opinio hodie correcta est, per *c. c. licet Episcopus eod. in* 6. ac notat Fagnanus *in d. c. de multa n.* 10. *h. t.* Idemque merito quia incertus est litis eventus, *l. quod debetur ff. de Peculio*: neque tenetur quis se exponere periculo, ut careat utroque beneficio, dimittendo videlicet prius ante obtentam pacificam possessionem posterioris. 319

Ceterum *possessio pacifica* posterioris beneficii censetur acquisita, quando ea non est litigiosa: sed absque controversia iuris, vel facti, judicialis, & extrajudicialis, obtinetur. Garcias *dict. part.* 11. *cap.* 5. *num.* 105. citans plurimos alios. Sive, ut alii loquuntur talis *possessio pacifica* habetur, quando quis beneficii possessionem nactus, in ista incontinenti non turbatus: hoc est nullam patitur juris, vel facti controversiam: Et additur primo *vel facti*: quia ad tollendam pacificam possessionem sufficiunt extrajudiciales molestiæ, Card. de Luca *cit disc.* 56. *de benef. n.* 5. allegans *dec.* 1254. *Rota apud Seraphinum*. Additur ulterius *incontinenti*; nam secus, si vel in ipsamet apprehensione secundi beneficii lis sibi movetur *l. Si post perfectam C. de evictionib.* vel saltem incontinenti post, arbitrio boni viri, *arg. c. officii.* 38. *de elect.* Gl. *c. c. commissa v. pacificam de elect. in* 6. Flam. Parisius *l.* 3. *de resig benef. c.* 1. *n.* 131. & alii. Siquidem, quæ incontinenti fiunt, inesse videntur, *l. Lecta est ff. Si certum petatur.* unde possessio non censetur pacifica fuisse, quæ non duravit, *c. cam & ego, de verb. signif.* junctis concordantiis a Gl. *fin. ib.* adductis. Si autem possessio pacifica semel acquisita fuit, non desinit esse talis, licet ex post facto (puta, post mensem, aut duos menses vel post libere administratam aliquandiu curam animarum) desuper controversia moveatur. Gl. *c. c. commissa V. pacificam de elect. in* 6. estque jam dictum, supra *l.* 12. *tit.* 2. *de causa poss. &c. §.* 1. *n* 23. 320

Resp. II. insuper non censetur prius beneficium ipso jure vacare per receptionem secundi incompatibilis, quando fructus istius ex causa etiamnum alius percipit. Ita Abb. *c. de multa n.* 16. *h. t.* estque clare decisum *can. Si tibi concesso* 26 *h t. in* 6. ac notat Glossa, Ancharanus, Viauus, Barbosa *ib.* & communis. Accedit ratio: quia talis nondum adeptus est plene, atque effectualiter secundum beneficium. Licet enim istud jam obtinuit, atque pacifice possideat, fructus tamen ejus habet; sicque cum effectu nondum censetur id recepisse, ac proinde redeunt dicta *n.* 318. Confirmatur idipsum: quia alioquin sequeretur quod talis cogeretur mendicare; cum fructus ex secundo beneficio non haberet, primo autem privatus existeret: quod utique foret abinrdum. 321

Additur notanter *ex causa alius percipit*: puta quia Papa concessit Episcopo, ut fructus beneficiorum proxime vacaturorum, ad certum tempus, pro solvendis debitis percipere valeat; prout est casus *in c. Si propter* 10. *de rescript. in* 6. *& cit. c. Si tibi concesso h. t. n.* 6. Nam secus dicendum, si per provisum steterit quo minus possessione, aut fructus secundi beneficii habeat; hæc enim limitatio expresse habetur *in cap. Licet Episcopus* 28. *hoc tit. in* 6. *& cap. Commissa.* 35. *§.* 1. *de elect. in* 6 ubi possessio pacifica beneficii accepta, & mora eam petendi, æquiparantur illis verbis: *Possessionem ejus pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberas eandem.* Simi- 322

le

quid habetur *in Extravag. Execrabilis Joan. XXII. §. Qui vero deinceps h. t.* Idque salubriter statutum fuit ad præcavendum fraudibus nonnullorum, sub hoc prætextu plura beneficia occupantium: nam fraus, & dolus, alicui patrocinari non debent, *c. Ex tenore 16. de Rescrip.* & alii.

323 Resp. III. Limitatur quoque data *n. 318.* Conclusio quoad alteram partem in Episcopatibus. Siquidem beneficia Ecclesiastica prius habita non vacant per solam promotionem ad Episcopatum, atque obtentam ejus pacificam possessionem: sed primum post secutam consecrationem, aut saltem, postquam elapsum est tempus ad obtinendam consecrationem a Sacris Canonibus præfixum; quod cessante inevitabili necessitate, est spatium trium mensium post confirmationem numerandorum, *can. 2. dist. 75. & can. Quoniam dist. 100.* juncto Concilio Tridentino *sess. 7. cap. 9. & sess. 23. cap. 2. de Reform.* Conclusio hæc, seu præmissorum limitatio, habetur clare ex *c. Cum injunctis, §. Cum vero de Electione.* & notat ibi Glossa *V. Tempore.* Abbas n. 3. & Barbosa *ib. nu. 29. & part. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 57. n. 67.* cum pluribus aliis, quos allegat.

324 Atque istud procedit spectato Jure communi. Siquidem in provisis de Episcopatu per Summum Pontificem, istud de stylu Curiæ non servatur, ut inquit Barbosa *cit. c. Cum in cunctis, n. 29. de Electione.* & Flamin. Parisius *lib. 3. de Resignat. benefic. cap. 77. & 78.* cum aliis, quos citat. Idque solet accidere ex eo: quia Papa in promotione ad Episcopatus consistorialiter facta, consuevit decernere, beneficia præhabita vacare eo ipso a die promotionis. Rota *Capmaquens. Abbatiæ 16. Maii 1620. coram Dunuzetto.* Alias vero, ubi non adest expressum Decretum vacationis præhabitorum Beneficiorum, standum erit Juri communi. Barbosa *cit. n. 29* allegans Rotam *coram Card. Seraphino decis.* 110. & Garzias *part. 11. de beneficiis, cap. 6. n. 9.* citans aliam Rotam *in una Ilbarens. Pensionis, coram SS. Clemente VIII.* quæ est *1. part. divers. decis.* 433. Quod ipsum: & quidem a fortiori, ac juxta formam Rescripti Pontificii, intelligendum est, quando promotus ad Episcopatum a Papa obtinuit prorogationem, vel retentionem præhabitorum beneficiorum: de quo plura Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 57. n. 69. & 70.*

325 Veruntamen proxime dicta non procedunt in Episcopis Titularibus, seu promotis ad Episcopatus in terris Infidelium existentes. Nam hoc ipso, quod tales non acquisierint pacificam suorum Episcopatuum possessionem, fructusque ipsorum, nec per eos stet istos acquirere, non censentur vacare præhabita ipsorum beneficia. Navarrus *Consil. 14. n. 3. de Elect.* Garzias *part. 11. de Benefic. c. 6. n. 24.* Barbosa *d. allegat. 57. n. 74.* cum aliis, quos citant.

326 Quæritur II. Quomodo per assecutionem posterioris beneficii incompatibilis, sit dimittendum prius beneficium? Resp. I. Post receptum secundum beneficium incompatibile, & acquisitam hujus pacificam possessionem una cum perceptione fructuum, ut supra, dimissio prioris beneficii Ecclesiastici debet fieri statim, & incontinenti. Ita Abbas *can. De multa nu. 10. h. t. & can. Quia nonnulli n. 4. de Cler. non resident.* Pirhing *h. t. n. 55.* Garzias *part. 11. de Benefic. cap. 5. n. 36. & seqq.* allegans alios. Ratio est: quia tunc ipso jure jam vacat prius beneficium, ac proinde, nisi illud statim & incontinenti dimitteretur, inciperet quis retinere alienum: quod est illicitum, ac injustum.

327 Notant tamen memorati Authores, & alii, quod prædictum ly *statim, & incontinenti*, sit intelligendum cum aliquo temperamento, seu temporis spatio: donec nimirum certo constet haberi pacificam, simulque frugiferam posterioris beneficii possessionem, juxta arbitrium boni viri *arg. l. Ratum & l. Quod dicimus ff. de Solutionib.*

328 Fatendum quidem est, quod Hojeda *cit. part. 11. d. Incompatibilit. benef. cap. 9. n. 6. in fin.* Zerola *part. 1. Praxi Episcop. V. beneficia, §. 3. Ad tertium circa fin.* & nonnulli alii, quos citat Garzias, *ubi supra, nu. 25.* satis esse asserant, si intra mensem a tempore assecutionis secundi beneficii incompatibilis realiter, cum effectu dimittatur prius, *arg. cit. Extravag. execrabilis, Joannes XXII. h. t.* Veruntamen hæc sententia non caret difficultate: nam *in cit. extravag. §. Statuimus*, conceditur mensis solummodo ad eligendum unum ex pluribus beneficiis, quæ tunc per legitimam dispensationem a quibusdam obtinebantur. At vero in posteriori *§. Si vero deinceps*, ubi agitur de prohibita pluralitate beneficiorum imposterum obtinendorum, non amplius conceditur mensis pro dimissione prioris post receptum secundum beneficium incompatibile: sed expresse præcipitur, ut post pacificam possessionem alterius (aut si per beneficiarium stetit, quo minus istam habeat) prius beneficium absque moræ dispendio in Ordinariorum manibus dimittatur pari modo. Nec obstat istud appositum ly, *pari modo.* Hoc enim nequit denotare concessionem mensis, pro facienda dimissione prioris beneficii (nam istud repugnaret præcedentibus verbis, *absque moræ dispendio*) sed duntaxat vult beneficium præhabitum esse dimittendum in manibus Ordinarii *pari modo*, idest, verbo & facto, & sine fraude, cum effectu, & sub testimonio publico, ut supra ibidem statuebatur: simulque, ut id fiat non expectata sententia privatoria facti, vel litis contestatione, prout explicat Glossa ibid. Alioquin vero ex tunc ipso jure inducatur privatio secundi beneficii, una cum inhabilitate ad Sacros Ordines suscipiendos, & habendum quodcunque beneficium Ecclesiasticum.

Resp. II. Ejusmodi dimissio prioris Beneficii, utpote 329
vacantis ipso jure post assecutionem alterius incompatibilis, respicit solum factum. Ita Glossa *in d. Extravag. execrabilis. Joann. XXII. vers. Dimittere*; & in re communis. Siquidem Clericus jura, in tali beneficio sibi quondam competente, jam est privatus ipso facto per receptionem alterius incompatibilis: ac proinde jus illud amplius dimittere non potest, etsi beneficium præhabitum dimittere valeat quoad factum, videlicet, istud *coram Ordinario, sub testimonio publico, verbaliter, & realiter cum effectu dimittendo*; sicque relinquendo possessionem ipsius, & abstinendo penitus a perceptione obventionum ejusdem; prout habetur *cit. extravag. execrabilis*, juncta Glossa *V. Sub testimonio, & seqq. ibid.* Quamquam ex recepta, & approbata jam consuetudine, sufficiat sola realis & cum effectu, ac sine fraude facta prioris beneficii dimissio, etsi hæc non fiat coram Ordinario, sub publico testimonio, ac verbaliter. Zerola, *ubi supra* Garcias *c. p. 11. c. 5. n. 40.* Pirh. *h. t. n. 154.* & alii.

Resp. III. Prius beneficium adepto altero incompati- 330
bili debet pure, ac simpliciter dimitti: adeoque non potest resignari ex causa permutationis, v. g. cum alio simplici; neque in favorem tertii (nisi cum expressione hujus circumstantiæ, seu vacationis ipso jure, coram Summo Pontifice) neque cum reservatione pensionis, aut hujusmodi. Ita Rebuffus *in Praxi benefic. tit. de Dispensatione ratione ætatis. V. Quoad vixeris, n. 8. & 9.* citans multiplicem Rotam. Hojeda, *ubi supra, part. 1. cap. 4. n. 11. & c. 13. n. 62.* Flamin. Parisius *lib. 3. de Resignat. benefic. c. 1. n. 50. & seqq.* Garcias *d. c. 5. n. 58.* asserens, ita fuisse resolutum in *una Illerden. Portionis, ann. 1593. coram Illust. D. Pamphilio.* Pirh. *h. t. n. 154.* & alii.

Accedit ratio. Quia, qui nullum jus habet in be- 331
neficio, non potest illud resignare, aut permutare: atqui Clericus post adeptam pacificam possessionem secundi incompatibilis, nullum jus habet in priori beneficio, utpote quod ipso jure vacat, juxta hactenus dicta; ergo. Majorem tradit Flamin. Parisius *c. c. 1. nu. 51. & 79. & 80.* citans plurimos alios, & communem. Et ratio clara est: quia *nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*, prout loquitur Reg. 79. Jur. in 6. cum concordantiis: ergo cum beneficio privatus ipso jure nullum amplius in eo jus habeat, hoc ipso tale jus per resignationem, aut permutationem amplius transferre non potest.

Quæritur III. Qualiter, & sub qua obligatione, con- 332
ferendum sit beneficium vacans ob assecutionem alterius incompatibilis? Resp. I. In casu recepti pacifice secundi beneficii incompatibilis, Collator prioris libere potest, simulque debet conferre intra sex menses: alioquin ipse punitur. Ita textus expressus *in c. De multa 28. h. t.* illis verbis. *Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, Illud post receptionem alterius libere conferat, a*

cui merito viderit conferendum: & si ultra sex menses con ferre distulerit, non solum ad alios secundum Lateranensis Concilii statutum ejus collatio devolvatur, verum & tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Hęc ibi: atque amplius declarant Glossa, Jo: Andreas, Abbas, Fagnanus, Barbosa *in Collectan. ib.* aliique passim.

333 Dicitur imprimis, *libere conferat*. Tum quia Collator ordinarius potest ejusmodi beneficium, utpote post pacificam adeptionem alterius ipso jure vacans, conferre *libere*, hoc est; sine requisitione alterius, adeo, ut non teneatur vocare possessorem, aut ipsum præmonere, seu citare, neque etiam cogatur expectare licentiam Episcopi. Hoc enim importat dictio *libere*; quia non esset libertas, si alium deberet requirere. Abbas *cit. c, De multa n. 3.* & Fagnanus *ibid. n. 15.* & Barbosa *n. 9. h. t.* cum communi. Tum quia Collator intra sex menses, a die habitę notitię, quod Clericus obtinuerit pacificam alterius incompatibilis beneficii possessionem, computandos, non solum potest, sed etiam tenetur illud, utpote ipso jure vacans, alteri conferre; prout denotatur per ly, *conferat*, quod importat præceptum; juncta duplici pęna illico apposita, si illud intra memoratum tempus conferre pretermittat. Unde

334 Dicitur ulterius, *Et si conferre distulerit &c.* Quibus verbis signatur duplex pœna, quam Collator beneficii, v. g. Episcopus, negligens conferre beneficium per assecutionem alterius ipso jure vacans, incurrit. Prima est, ut jus conferendi devolvatur ad alios; nempe gradatim ad proximum Superiorem, vel ab Episcopo ad Capitulum, juxta Constitutionem Concilii Lateranensis, sub Alexandro III. celebrati, quæ refertur *in c. Nulla 2. de Concession. Præbend.* estque amplius dictum supra *§. 6. n. 161. & seqq.*

335 Altera pęna est, quod ejusmodi negligens Collator tantum de suis proventibus cogatur in utilitatem Ecclesiæ, cujus est beneficium non collatum assignare, quantum a tempore vacationis ex fructibus ipsius constiterit esse perceptum: prout liquet ex allegato textu *cit. c. de multa h. t.* Idque merito; quia *delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*, uti loquitur Reg. 76. Jur. in 6. juncto *can. Si Episcopum*, 16. *quæst.* 6. Unde Collator, v. g. Episcopus, ex propriis proventibus cogitur refundere Ecclesiæ, quantum ex fructibus ejus, tempore vacationis, perceptum fuisse constiterit: nempe, *constiterit*, facta fide coram Judice per juramentum Rectoris Ecclesię, vel Syndici ipsius præmissa taxatione juxta *c. ult. De iis, quæ vi metusve causa &c.* ac notat Jo: Andreas *in cit. c. De multa, n. 11.* & Fagnanus *ib. n. 19. h. t.* allegans alios. Et si Collator proprios proventus non habeat, puniendus est alia pœna ad arbitrium Judicis. Glossa *cit. c. De multa V. Proventibus* Jo: Andreas, Fagnanus, *ubi supra*; & alii. Qui addunt, istud fieri non solum propter negligentiam; sed etiam propter delictum Collatoris: quia differendo collationem, præsumitur favere detentori beneficii jam vacantis ipso jure, atque vitium ejus palliare; sicque hac altera pęna punitur.

336 Resp. II. Quamvis posteriori Beneficio pacifice, atque effectualiter adepto, prius incompatibile libere conferri possit, ut dictum; non tamen in hujus possessionem potest Episcopus inducere eum, cui collatum est, priore possessore irrequisito, seu non vocato. Ita communis omnium; estque clare decisum *in c. Licet Episcopus* 28. *h. t. in 6.* illis verbis „ Licet Episcopus beneficium „ quod cum animarum cura tenebas (postquam aliud re„ cepisti consimile, ac ipsius possessionem pacificam ha„ buisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem) pos„ sit alteri de jure conferre: illum tamen, cui contulerit, „ non debebit te non vocato (cum tibi forsan jus possit com„ petere retinendi) in possessionem ipsius inducere cor„ poralem. Ita Pontifex, rescribens pro declaratione *c. de multa* 28. *h. t.* cuipiam super hoc eum consulenti.

337 Accedit ratio: Quia potest contingere, aut assecutus secundum beneficium, de se incompatibile cum priori, adhuc possit prius retinere, ut puta quia secum legitime fuit dispensatum, vel quia ex causa justa nondum percepit fructus secundi Beneficii, aut hujusmodi, prout innuit, textus allegatus; juncta Glossa *fin. & DD. ibid.* Quinimo generale est, quod nemo inauditus, ac sine causæ cognitione, privandus sit sua possessione, vel quasi possessione, *can. quinques*, 11. *q.* 1. Et si quis vi, vel clam spolietur sua possessione, plura extant Remedia recuperandæ possessionis in Jure prodita; de quibus ex professo actum fuit supra *lib 2. Tit. 13. De Restitutione Spoliatorum, §. 2. n. 25. & seqq.* Adeo, ut etiam prædo, si spolietur rebus a se possessis, secundum rigorem Juris sit restituendus, *cap. In litteris 5. de restitut. spoliat.*

Dices. Vacatio prioris beneficii ipso Jure inducta fuit per receptionem, atque pacificam possessionem alterius 338 incompatibilis ergo nihil obstare videtur, quo minus is, cui libere illud collatum est, etiam libere in ejus possessionem inducatur: nam, ut ex Physicis patet, forma (sive jus ad beneficium) ejusque privatio, simul consistere nequeunt. Resp neg. consequent. cum sua probatione. Nam privatio, seu potius vacatio illa prioris beneficii propter incompatibilitatem alterius, intelligenda est duntaxat quoad titulum, seu jus retinendi beneficium; non vero quoad possessionem: hac enim Clericus possessor privari non potest, nisi eo citato, & causa cognita: atque intellecto, quod nullum jus retinendi possessionem beneficii amplius sibi competat, ut dictum. Hoc ipsum patet ex *cap. Cum nostris 7. de Concession. Præbend.* ubi Præpositura de jure vacans propter adeptum Episcopatum, censetur non vacasse de facto: eo quod possideretur adhuc ab Episcopo, unde mandavit Pontifex, ut vel ostenderet Episcopus justam causam retentæ Præpositurę, ac possessionis ipsius: vel ad resignationem hujus compelleretur.

Resp. III. Quantum ad praxin attinet, ille, cui prius 339 beneficium, per pacificam alterius beneficii adeptionem ipso jure vacans, a Collatore Ordinario collatum fuit, adeat Episcopum, sive Ordinarium loci: atque exhibito factæ sibi collationis legitimo testimonio, coram ipso agat, instetque, ut sibi possessio ejusdem beneficii realiter, & cum effectu tradatur: quo facto in causa summariter procedendum est, citato tamen, & audito priore possessore. Ita desumitur ex *cit. c. Licet Episcopus*, ac notat Vivianus *in Rational. ib. §. fin. h. t. in 6.* cum aliis: concordat, *c. Tum ex litteris*, 5. *De in integrum restitut.* ubi in simili casu Papam sic processisse legitur.

Et quæ hactenus dicta sunt da collatione prioris be- 340 neficii, per pacificam adeptam possessionem alterius incompatibilis ipso jure vacantis, non sunt quid speciale, seu in casu sæpe dicti *cap. De multa, h. t.* ex indulgentia illius Decretalis duntaxat concessum; sed procedunt generaliter in aliis etiam casibus, in quibus beneficium præhabitum ipso jure vacat Innocentius *in cit. c. De multa, n. 3. vers. Nos quantum ad hoc* & Fagnanus *ibid. n. 16.* Quod ultimum ut melius intelligatur, sit

§. XII.

De variis modis, quibus Beneficia ipso jure vacare dignoscuntur: ubi & de vacatione ipsorum per sententiam.

S U M M A R I U M.

341 *Beneficia Ecclesiastica, quibus modis generatim vacare dignoscantur? Et seqq.*

342 *Nullus casus, nullumque crimen inducit privationem beneficii ipso jure, nisi istud reperiatur Jure expressum.*

In pœnis benignior est interpretatio facienda. Ibid.

343 344 Usque ad n. 367. *Enumerantur triginta, vel plures modi in quibus beneficia ipso jure vacant*

Mors omnia solvit num. 343.

Paria sunt, non esse, & non apparere n. 348.

Obtinentes plura incompatibilia beneficia tenentur Ordinariis locorum, id postulantibus, exhibere dispensationes suas, n. 348. 349.

Recipientes plura incompatibilia beneficia non excusantur ex longa possessione, n. 349.

Regula Cancellariæ, De Triennali, *non excludit Ordinarium inquirentem de justo Titulo beneficii. Ib.*

Fun-

Fundator potest in fundatione beneficii ponere certas leges, & conditiones &c. nu. 350.

Prima vacatio beneficii, vel Prælaturæ, durat usque ad confirmationem alterius Prælati. n. 352.

Simonia realis, & confidentialis commissa in beneficiis quas pœnas inducat? n. 361. & 362.

Sodomiæ crimen nefandum, qualiter puniatur? n. 367.

368 *Privatio, seu vacatio beneficiorum ipso jure, in pœnam commissi criminis statuta, regulariter non obligat in Foro conscientiæ, ante sententiam declaratoriam.*

Refertur contraria quorundam sententia. Remissive. ibid.

369 *Per sententiam amittitur beneficium, quando sententia privationis (condemnatoria videlicet) requiritur post crimen &c.*

370 *Privatio beneficiorum nunquam est imponenda, nisi in casibus a jure expressis.*

371 *Vacatio beneficii ipso jure, & vacatio, seu privatio ejus per sententiam, differunt multipliciter quoad suos effectus. Et nn. seqq.*

372 *Beneficium vacans ipso jure, vacat in puncto contracti, v.g. matrimonii, vel commissi criminis: secus dicendum de privatione, seu vacatione beneficii per sententiam.*

373 *Data vacatione beneficii ipso jure, statim potest illud alteri conferri: secus, quando quis primum est eo privandus per sententiam.*

374 *Beneficiarius, cujus beneficium vacat ipso jure absque crimine, v.g. ob contractum matrimonium, tenetur statim dimittere beneficium; & alioquin fructus non facit suos &c.*

375 *Idemque dicendum, quando ob crimen quis incurrit privationem beneficii ipso jure, ac secuta est sententia declaratoria super crimine admisso. Secus quando per sententiam condemnatoriam quis privatur beneficio.*

376 *Beneficiarius ipso jure privatus beneficio, non potest illud resignare, permutare &c. Secus, si eodem venit privandus per sententiam.*

377 *Aliæ differentiæ. Remissive.*

341 QUæritur I. Quibus modis generatim beneficia Ecclesiastica ipso jure vacare dignoscantur? Resp. Pluribus modis id accidere: prout videre est apud Nicol. Garziam *par. 11. de beneficiis, a cap. 2. usque ad cap. 10.* fusissime de hoc disserentem. Concordat Barb. *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 57 n. 199. & seqq.* quadraginta tales vacationum modos enumerans. Rebuff. *in Praxi benefic. tit. de modis amittendi beneficia.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. 15. a num. 3. usque ad num. 133.* per ordinem recensens quinquaginta duos modos, quibus beneficia Ecclesiastica ipso jure vacant; & alii.

342 Solummodo nota pro regula, quod nullus casus, nullumque crimen, etiam privatione beneficii dignum, inducat privationem hujus ipso Jure, nisi istud reperiatur Jure expressum. Nam pœna tam gravis asserenda non est absque Jure claro: Siquidem *interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ, ut dicitur L. 42 ff. de Pœnis*: ac proinde in dubio præsumitur quis per sententiam beneficio privandus, non autem ipso jure privatus; cum odia sint restringenda, atque in pœnis benignior sit interpretatio facienda, juxta *Reg. 15. & 49 Juris in 6.* Gonzalez, *ubi supra, n. 153.* Garzias *cit. par. 11. cap. 19. num. 15.* Barbosa *d. alleg. 57. n. 252.* & alii, quos citant. Inducitur autem ejusmodi vacatio beneficiorum ipso jure, partim per diversos Sacros Canones in Corpore Juris Canonici clausos, sive in pœnam graviorum criminum, sive ob alias causas: partim per varias Constitutiones Apostolicas, extra Corpus Juris Canonici vagantes, ac præsertim in Bullario Romano reperiendas: prout amplius patebit ex dicendis. Unde

343 Resp. II. Juxta Sacros Canones in Corpore Juris clausos beneficia vacant inprimis ipso facto per obitum, seu mortem naturalem beneficiati eorum possessoris, prout liquet ex *c. Susceptum 6. de Rescript. in 6.* Nam mors omnia solvit *Auth. de Nuptiis §. Deinceps Collat. 5.* II. renunciationem: de qua ex professo dictum est supra *lib. 1. tit. 9. De Renunciatione, per totam.* III. Per assecutionem pacificam alterius beneficii incompatibilis, juxta proxime dicta. IV. Per translationem Episcopi ad aliam Ecclesiam, vacat prior Episcopatus: & a quo die is vacare incipiat ex professo dictum est supra *lib. 5. tit. 7. De translatione Episcopi §. 3. nu. 34. 35 36. & seqq.* V. per Matrimonium contractum de præsenti, non vero per sponsalia; prout amplius declaratum est supra *tit. 3. De Clericis conjugatis §. 1. nu. 9. & seqq.*

VI Vacat ipso jure beneficium præhabitum per ingressum Religionis; professione secuta; *c. beneficium 4. de Regularib. in 6.* de quo videantur dicta superius *lib. 1. tit. 9. De Renunciatione § 1. nn. 21. 22. & seqq.* VII. Per Militiam sæcularem, a Clerico Minorista beneficiato assumptam, prout amplius dictum est supra *tit. 1. De Vita & honestate Clericorum §. 5. n. 125.* VIII. Per non promotionem ad Sacerdotium intra annum, vacat ipso jure Ecclesia Parochialis, quam Clericus necdum Sacerdotium assecutus fuit, & intra annum Sacerdotio initiari neglexit *c. Licet can. 14. de Election. in 6.* estque pariter uberius declaratum *Lib. 1. tit. 14. de Ætate & qualitate &c. nu. 29. 30. & seqq.* IX Per promotiunem ad Episcopatum, post obtentam possessionem ipsius, & secutam Consecrationem: vel saltem post lapsum temporis ad petendam Consecrationem præfixi, vacant ipso jure præhabita beneficia, *can. Cum in Cunctis 7. §. Cum vero de Elect.* junctis dictis supra *§. præced. num. 323. 324. & 325.* 344

Objiciens quidpiam in persona Electi, atque in probatione deficiens, cessante causa rationabili, quæ ipsum excusat, triennio a beneficiis Ecclesiasticis, quæ in Ecclesia celebratæ electionis obtinebat, ipso facto suspensus est: & si stante tali suspensione sese eorum administrationi ingerere præsumpserit, eisdem ipso jure perpetuo privatus existit. Ita textus *in cap. 1. §. fin.* juncta glossa, & DD. *de Election. in 6.* Concordat *can. Capientes 16. §. Cæterum eodem in 6.* ubi eligentes, si electionem a se factam Electo infra octo dies culpabiliter præsentare distulerint, primum quidem triennio dicuntur eo ipso suspensi a beneficiis, quæ in Ecclesia celebratæ electionis obtinent: deinde vero, si intra illud tempus ad dicta beneficia se propria temeritate ingesserint, illis ipso jure perpetuo privati dicuntur. 345

XI. Qui beneficium curatum vi occupat, aut se scienter injuste intrudi in eo, ipso jure privatus est priori beneficio curato, si quod habebat. Simulque qui violenter authoritate, seu verius temeritate propria, occupare Dignitates, Personatus, aut alia quæcunque Ecclesiastica beneficia non verentur, eo ipso amittunt jus, si quod in beneficiis taliter occupatis, vel ad ea ipsis forsan competebant. Textus quoad utramque partem expressus est *in c. Eum qui 18. h. t. in 6.* & concordat Jus Civile *l. Si quis in tantum. C. Unde vi.* 346

XII. Si quis sequestrationem fructuum beneficii litigiosi, quæ post latam unam contra possessionem diffinitivam sententiam, apud Sedem Apostolicam duntaxat, per Ordinarium loci fieri debet impedire, aut fructus sequestratos quoquo modo occupare præsumpserit: non solum ipso facto excommunicationis sententiam incurrit; verum etiam, si de litigantibus fuerit, hoc ipso amittit jus, si quod in hujusmodi beneficio, vel ad illud habuisset. Patet istud ex *Clem. un. de Sequestrat. possess.* juncta glossa, & DD. *ibid.* & amplius declarat Gonzalez *cit. gloss. 15. na. 59. ac seqq.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 57. cap. 221.* 347

XIII. Obtinentes plura curata, vel alias incompatibilia beneficia Ecclesiastica, tenentur Ordinariis locorum, id postulantibus, exhibere dispensationes suas: & si, justo cessante impedimento, istud non fecerint intra tempus arbitrio Ordinarii moderandum, possunt ipsorum beneficia libere conferri personis idoneis per eos, ad quos ipsorum collatio pertinet. Ita habetur *can. Ordinarii 3. de Offic. Ordinar. in 6.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 7. cap. 5. de Refor.* quod innovavit memoratum *cap. Ordinarii*, illudque, loquens solum de Dignitatibus, Personatibus & Beneficiis curatis, ampliavit ad quæcunque beneficia *alias incompatibilia*. Accedit ratio in *c. can. Ordinarii*, allegata. *Quia, si justo impedimento cessante nullam dispensationem* super pluralitate beneficiorum, *infra idem tempus* (præfixum videlicet) *con-* 348

tigerit exhiberi: tunc beneficia illa *sine dispensatione a quo eo ipso illicite detineri constabit*. (Nam paria sunt, non esse, & non apparere, datam v. g. fuisse dispensationem, *In lege ff. de contrahend. emption. & can. Solemnitates, il 1. de consecr. dist. 1.* cum similibus) ac proinde *per eas, ad quos eorum collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur*. Vacant enim ipso jure; ut inquit Barbosa *ibid. nu. 9.* & Gonzalez *ad Gloss. 15. nu. 62.* vel potius sic vacare præsumuntur ex eorum incompatibilitate, & non ostensione tituli, seu legitimæ dispensationis, intra tempus ab Ordinario præfixum. Quemquam notat Glossa *ibid. V. Libere*, quod si post lapsum dicti temporis prævenerit Clericus Episcopum, vel alium Collatorem, ostendendo legitimam dispensationem; iste postea conferre non valeret.

349 Neque præmissis obstat diuturnitas possessionis plurium Beneficiorum, cæteroquin incompatibilium, aut Regula 36. Cancellariæ *De Triennali*. Nam imprimis recipientes plura incompatibilia Beneficia Ecclesiastica non excusantur ex longa possessione, *cap. Ex frequentibus 3. de Institution.* ubi excommunicantur illi, qui ex longæva consuetudine (quam Papa *pravam & iniquam* appellat) contra Sacrorum Patrum Constitutiones beneficia Ecclesiastica sine Canonica institutione receperunt, aut retinuerunt, non obstante antiqua possessione. Ubi proinde Glossa *vers. Desinent*, advertit, quod tales nullam possunt habere excusationem; quantocunque tempore ea tenuerint: quia diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget, *cap. Non satis 8. de Simonia, & cap. ult. de Consuetud.* cum similibus. Unde, quod Ordinarius possessorem plurium Beneficiorum incompatibilium compellere possit ad ostendendum Titulum, seu legitimam dispensationem, non obstante longa possessione: atque Regula 36. Cancellariæ *de Triennali*, notat Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 57. nu. 224.* Idemque cum aliis repetit Barbosa *in Collectan. ad cap. Ordinarii, num. 4 & seqq. de Offic. Ordinar. in 6.* addita ea ratione: quia per Regulam *De Triennali* possessore, excluditur quidem tertius, inquietans possessorem in beneficio: non tamen per eam excluditur Ordinarius, utpote ad dictam inquisitionem extrajudicialem procedens ex officio, & vi muneris sui Pastoralis.

350 XIV. Vacat Beneficium ipso facto in omnibus casibus, in quibus Fundator ipsius in limine fundationis ita disposuit: puta, ut ipso facto vacet beneficium ob non residentiam Clerici, vel ob assecutionem alterius beneficii simplicibus, aut hujusmodi. Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. in gloss. 15. nu. 130.* post Caputaquens. *Decis. 290. nu. 1. & 2. part. 2.* Nam, quod Fundator possit in fundatione beneficii ponere certas leges, & conditiones cæteroquin honestas, quas voluerit, desumitur *ex cap. Præterea quoniam, 23. de Jurepatronat. & cap. Quanto, 16. de Censib.* ac tenuit Rota *Decis. 5 de Præbend. in novis*, estque dictum supra *§. 4. nu. 205. & seqq.*

351 XV. Vacat ipso jure beneficium per alienationem rerum immobilium, aut pretiosarum Ecclesiæ, seu ipsius beneficii, factam sine debitis solemnitatibus juris, Textus est apertus in *Extravag. Ambitiosæ, & Inferiores vero de reb. Eccles. non alienand. inter Communes*. His accedit multiplex privatio beneficiorum, ob nonnulla crimina atrociora ipso jure inducta, de quibus speciatim dicetur *nu. 361. & seqq.*

352 Resp. III. Juxta Sacros Canones dantur etiam plures modi vacationum improprie dicti; id est, tales, quibus non de novo vacat beneficium, sed prima vacatio, puta per mortem beneficiarii inducta, etiamnum durat. Sic accidit XVI. Quando Electus non consentit electioni de se factæ, vel post consensum antequam obtinuerit confirmationem Superioris, renunciat juri suo, vel moritur, *c. Si electio 26. de Election. in 6.* estque jam dictum supra *Lib. 1. Tit. 6. de Electione, §. 2. nu. 33. & 34.* addita illa ratione: Quia prima vacatio beneficii, vel Prælaturæ durat usque ad confirmationem alterius Prælati, *arg. c. Quam sit Ecclesiis 6. eod. in 6.* ac notat Glossa *in Clem. 1. V. Collata*, & Abbas *ibid. nu. 1, Ut lite pendente &c.*

353 Hoc ipsum fit, quando Electus ad Prælaturam, seu Beneficium, intra mensem a tempore electionis sibi præsentatæ computandum, consensum electioni suæ præstare distulerit, *cap. Quam sit Ecclesiis, 6. § Electus, de Election. in 6.* Item, si Electus intra tres menses post consensum electioni præstitum, non petierit confirmationem, *cit. c. Quam sit Ecclesiis, §. Cæteram de Election. in 6.* Aut (si eadem confirmatio, ad Sedem Apostolicam pertineat) Electus per se, vel per suum Procuratorem legitime instructum, intra unum mensem post consensum, ad Sedem Apostolicam iter arripere neglexerit, *cap. Cupientes 16. de Election. in 6.* estque jam dictum supra *Lib. 1. Tit. 6. De Electione, §. 13. nu. 313. & seqq. & nu. 319. ac seqq.*

XVII Simile quid contingit, quando Electus ante ob- 354
tentam confirmationem sese administrationi immiscere præsumpserit: nam ipso facto privatus existit jure sibi ex electione quæsito, *arg. cap. Avaritiæ 5. de Elect. in 6.* juncta Glossa *ibid. V. Privatus*: estque ex professo dictum supra *cit. lib. 1. tit. 6. De Election. §. 2. nu. 40. & seqq.*

Idipsum dicendum est de cassatione electionis: ut *cap.* 355
Consideravimus, 10. de Election. & cap. Si electio 26. eod. in 6. Ac de repulsione factæ Postulationis, *cap. 1. & 2. de Postulat. Prælat. & Extravag. Ex debito, §. Hujusmodi de Electione. inter Commun.* Quamvis, ut dictum, ac notat Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 15. n. 52. & 57.* isti non sint proprie dicti modi vacationum, eo quod prior vacatio adhuc duret, & quidem usque ad confirmationem alterius Prælati: qualis confirmatio in proxime relatis casibus non intervenit, ut patet.

Resp. IV. Spectando varias Constitutiones Apostoli- 356
cas & extra corpus Juris Canonici repertas ulterius, & XVIII. Vacat ipso jure Beneficium, imo & Pensio Clerici Tonsuram, & habitum Clericalem, vestes scilicet Talares, non deferentis. Patet hoc ex Constitutione 92. Sixti V. *Cum sacrosanctum*, ac notat eum aliis Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 57. nu. 217.* estque amplius declaratum supra *tit. 1. De Vita & honestate Clericorum, §. 3. nu. 64. & seqq.*

XIX. Vacant ipso facto beneficia resignata, seu cessa, 357
non servata forma publicationis, in Constitutione 85. Gregorii XIII. *Humano vix judicio*: præscripta: estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 9. de Renunciatione, §. 6. n. 129. & seqq.* ac notat Barbosa *d. allegat. 57. num. 44.* citans alios. Idemque dicendum de beneficiis Parochialium Ecclesiarum, per Concursum conferendis juxta Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 18. de Refor.* quando in eorum collatione non fuit servata forma præscripta in *Constit. 33. S. Pii V.* quæ incipit: *In conferendis*: de qua paulo superius dictum est nempe *§. 5. n. 148. & 149.*

XX. Vacant ipso jure omnia beneficia illorum, qui 358
pro obtinendis per alios beneficiis seipsos fraudulenter pro illis examini supponunt, & juxta Constitutionem 12. Pauli IV. quæ incipit: *inter cæteras*; ac refertur *Tom. 1. Bullarii Romani*.

XXI. Vacant ipso jure beneficia retinentium indebi- 359
te Scripturas spectantes ad Cameram Apostolicam, illasque non restituentium, nec non scientium, & non revelantium: ex Constitut. Julii III. *die ultima Aprilis*; 1552. ut inquit Barbosa *cit. allegat. 57. num. 239.* vel potius ex Constitut. 56. Sixti V. quæ incipit: *Non sine maximo*: ac refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*.

XXII. Vacat Beneficium Ecclesiasticum ipso jure 360
sive per obitum (& non per resignationem) quando illud resignans, non supervixit viginti diebus, prout constat ex Regula 19. Cancellariæ, quæ inscribitur, *Regula de viginti*: ac fusius declaratur supra *lib. 1. tit. 9. de Renunciatione, §. 3. n. 67. & 68. & seqq.* Tacentur nonnulli alii consimiles casus, de quibus extant speciales Constitutiones Apostolicæ, partim in Bullario Romano, partim in sæpe citato Barbosa, & Gonzalez videndæ.

Resp. V. Insuper ob complura crimina atrociora tum 361
per Sacros Canones, tum per Constitutiones Apostolicas reperitur inflicta privatio Beneficiorum ipso jure. Sic cum primis, atque XXIII. Vacat ipso jure beneficium ob crimen Simoniæ realis, in ejusdem consecutione commissum: adeo quidem, ut præter pœnam excommunicationis, ipso facto contractæ, & Papæ reservatæ, quælibet provisiones, & collationes beneficiorum, quas Simoniaca contigerit labe fieri viribus omnino careant; *& aliquo eorum cuipiam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem*

nem sub animæ suæ periculo sit adstrictus. Ita textus expressus in *Extravag. Cum detestabile, de Simonia, inter Communes*; de qua ex professo alibi.

362 XXIV. Huc accedit Simonia confidentialis (quam *Confidentiam beneficiorum* appellant) qua quis cuipiam beneficium Ecclesiasticum procurat eligendo, præsentando, resignando, confirmando, aut alia ratione, sub certa confidentia, seu pacto expresso, aut tacito, ut is, qui beneficium accepturus est, illud ipsum sibi procuranti, aut alteri v. g. fratri, vel nepoti suo, cum fructibus, sive aliquam horum portionem suo tempore cedat. Nam quæcunque Beneficia, per hujusmodi Simoniam confidentialem quoquo modo recepta, aut imposterum recipienda, ipso jure a die receptionis vacasse, & vacare decrevit, atque declaravit Pius IV. in sua Constitutione 85. *Romanum Pontificem*: quam innovavit S. Pius V. in Constitutione 85. quæ incipit, *Intolerabilis*: atque una cum priori habetur *Tom. 2. Bullarii Romani*.

363 XXV. Vacat ipso jure Beneficium propter crimen Hæresis, *arg. c. Ut commissi, 12. de Hæretic. in 6.* ibi: *Vel privatas nunciandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis*: juncta Constitutione 29. S. Pii V. quæ incipit: *Cum ex Apostolatus*: & habetur *Tom. 2. Bullarii Romani*: ac notat Gonzalez *ad Reg. 8. Cancellar. gloss. 15. num. 65.* Flamin. Parisius *lib. 3. de Resignat. benef. q. 1. num. 31. 32.* Garzias *part. 11. de benef. c. 11. numer. 60. & 66.* citans plurimos alios, & Rotam *in una Mutinens. Cappellæ, 19. Junii 1562. coram D. Paleotta*, hancque appellans communem sententiam. Quamvis contrarium teneat Barbosa *cit. allegation. 57. n. 228. vers. Sed contrarium*, cum nonnullis aliis.

364 XXVI. Vacant ipso Jure beneficia Falsariorum falsificantium Litteras Apostolicas, *c. Ad falsariorum 6. de crimin. falsi*, ibi: *Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus Officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo fiat privati*, Gonzalez *d. gloss. 15. nu. 73.* Garzias *cit. part. 11. n. 270.* Barbosa *ead. allegat. 57. n. 234.* & alii.

365 XXVII. Vacat ipso Jure beneficium percutientis, aut capientis &c. Cardinalem S. R. Ecclesiæ, *c. Felicis §. Si qua vero, de Pœnis in 6.* Aut Episcopum, loquendo tamen de Beneficiis in hujus Ecclesia obtentis, *Clem. de Pœnis*. Barbosa, *ubi supra, n. 235. & 237.* Gonzalez *n. 74. & 75.* cum aliis. Atque istud etiam procedit in beneficiariis occidentibus, vel mutilantibus Rectorem, aut alium Clericum suæ Ecclesiæ, *arg. c. In quibusdam, 12. §. Sacri de Pœnis*. Barbosa *loc. cit. n. 239. & 240.* istud tamen intelligens de beneficiis illius Ecclesiæ, in quam deliquit percutiendo Rectorem vel Clericum illius; non autem de beneficiis in alia Ecclesia obtentis.

366 XXVIII. Vacant ipso Jure beneficia Clerici ob crimen Assassinii, per ipsum procurati, vel mandati &c. Textus est expressus *in cap. 1. de Homicid. in 6.* XXIX. Vacant ipso jure Beneficia Clericorum inferiorum, qui carcerant, captumque tenent Clericum, donec resignaverit suum beneficium; aut, ne citati ad Sedem Apostolicam venire possint, *Clem. Multorum, §. Quod si inferiores, de Pœnis*. Similiter vacant ipso jure Beneficia offendentium litigantes in Romana Curia, eorumque Judices, Advocatos, Procuratores, Notarios, testesque, & alios; ex Constitutione 11. Alexandri VI. *Inter ceteros* §. 4. ac refertur *Tom. 1. Bullarii Romani*.

367 XXX. Vacant ipso jure beneficia committentium nefandum crimen Sodomiæ: ex Constitutione 72. S. Pii V. *Horrendum illud*, §. 3. Imo tantum crimen perpetrantes jubentur degradari, ac Curiæ sæculari tradi ad supplicium: ex Constitutione 3. S. Pii V. quæ incipit, *Cum primum* §. 11. & citata Constitutione 72. ejusdem; quarum utraque refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*. Tacentur nonnulli alii casus, privationem beneficiorum Ecclesiasticorum ipso jure inducentes, & apud Auctores hactenus citatos videndi.

368 Solummodo nota, quod privatio, seu vacatio beneficiorum ipso jure in pœnam commissi criminis statuta, regulariter non obliget in Foro conscientiæ ante sententiam declaratoriam Judicis super crimine admisso: eo quod requirat externam executionem, sicque subintret dispositio *c. Cum secundum, 19. de Hæretic. in 6.* atque citatis pluribus Authoribus (quibus impræsentiarum addi potest Azorius *part. 1. lib. 8. cap. 13. quæst. 8.* Pirhing *11. de Concession. præbend. n. 25. §. porro.* Covarruvias *de Matrimon. part. 2. cap. 6. §. 8. n. 9.* Zerola *in praxi Episcop. part. 1. vers. privatio §. Ad quintum omissis &c.* allegans plures alios) ex professo dictum est supra *lib. 1. tit. 2. De Constitutionibus, §. 10. n. 227. 229. & seqq.* solvendo contraria; ubi simul pro declaratione additi ly, *Regulariter*, referuntur casus, in quibus data Regula fallit. Quibus adde casum Simoniæ realis, in assecutione beneficii Ecclesiastici commissæ: talis enim simoniaca receptio beneficii plenissime infirmatur per Sacros Canones, ac præsertim per citatam *n. 361. Extravag. Cum detestabile, de Simonia, inter Commun.* Fatendum tamen, quod plurimis Authoribus pro — & contra relatis, ac loquendo de bonis communibus (qualia sunt Beneficia, & Officia publica) Garzias *part. 11. de Benefic. cap. 10. n. 7. & 8. ac n. 18. 20. & seqq.* oppositum teneat, asserens, quod committens delictum, propter quod ipso jure privatur beneficiis, teneatur in conscientia dimittere illa ante sententiam: quem proinde, fusius de hac materia differentem, Benevolus Lector videre poterit.

Quæritur II. Quid dicendum de vacatione beneficiorum per sententiam; & qualiter hæc differat a vacatione eorundem ipso Jure? Resp. I. Per sententiam amittitur Beneficium, quando sententia privationis (condemnatoria videlicet) requiritur post crimen, ad aliam causam. Ita Rebuffus *in Praxi benefic. tit. de modis amittendi beneficia, n. 50.* cum communi. Quo modo, si Clericus Judicium sanguinis exerceat, per sententiam suo est beneficio privandus, *c. Clericis 9. Ne Clerici, vel Monachi &c.* ibi: *Si quis tale quid fecerit, Honore privetur, & loco*. Idemque dicendum de homicida, sacrilego, incendiario, perjuro: & aliis Clericis hujusmodi gravia crimina perpetrantibus. 369

Cæterum privatio Beneficiorum Ecclesiasticorum nunquam est imponenda, nisi in casibus a Jure expressis, *arg. can. Apostolus, dist. 81.* juncta Glossa *fin. ib.* Joan. de Selva *Tractatuum tom. 16. tract. de beneficio, part. 3. q. 2. n. 26.* Rebuffus *loc. cit. n. 62.* Gonzalez *in Reg. 8. Cancell. gloss. 15. n. 136.* citans alios, etsi non desint tenentes, quod quandocunque delictum est grave; possit Clericus beneficio privari *arg. can. Satis perversum dist. 56. & can. Inventum est 16. q. 7.* Et pro hac sententia plures allegat Gonzalez, *ubi supra, n. 138.* postea tamen horum sententiam intelligens in casibus a Jure expressis; aliàs non. Nam, quod odia restringi, simulque in pœnis benignior, sit interpretatio facienda, patet ex *Reg. 15. & Reg. 49. Juris in 6.* cum concordantiis. 370

Resp. II. Vacatio beneficii Ecclesiastici ipso jure, & Vacatio seu privatio Beneficii per sententiam, quoad effectus suos multipliciter differunt, Ita Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 57. n. 253.* Alfon. Hojeda *Tractatuum tom. 15. tract. de Benefic. incompatibilit. part. 1. cap. 12. num. 59. & seqq.* Gonzalez *dict. Gloss. 15. n. 142. & seqq.* enumerans complures tales effectus. Ratio hujus desumitur ex dictis supra *lib. 1. tit. 2. De constitutionibus §. 10. n. 231. & seqq.* ubi ex professo ostensum est, quod ad incurrendam pœnam ferendæ sententiæ, v. g. privationis beneficii, requiratur sententia condemnatoria Judicis, ac debeatur pœna solum a tempore latæ sententiæ. Econtra vero, ut debeantur pœnæ ipso jure impositæ, sufficiat sententia declaratoria Judicis super crimine admisso, quæ per quandam juris fictionem retrotrahitur ad tempus commissi sceleris, cui pœna ipso jure imposita fuit; adeoque facta per Judicem declaratione, debeatur pœna illa jam a die commissi criminis: prout amplius ibidem declaratur. Unde applicando eandem doctrinam ad casus, seu effectus speciales quoad propositam. 371

Differt imprimis privatio, seu vacatio beneficii Ecclesiastici ipso jure inducta, ab ejusdem privatione per sententiam condemnatoriam Judicis: quod si vacat Beneficium ipso jure, ratione alicujus capitis, *quæst. præced.* enumerati, vacet illud in puncto contracti, v. g. matrimonii, aut emissæ Professionis Religiosæ, vel commissi criminis &c. sicque ad dignoscendum, an beneficium vacaverit in mense Pontificio, nec ne, inspiciendum sit tempus vacationis ipso jure, non autem actualis amotionis ab injusta ejus perceptione, seu possessione. Secus dicendum de privatione, seu vacatione 372

beneficii per sententiam Judicis: hic enim inspicitur tempus latæ sententiæ privationis per Judicem factæ, Gonzales, *ubi supra*, *n.* 141. *&* 142. Barb. *c. n.* 253. & alii.

373 Secundo differunt: quia data vacatione Beneficii ipso jure, etiam in pœnam delicti, statim potest illud conferri alteri: etiam non expectata sententia Judicis, nec vocato possessore ipsius, quamvis, ut ille, cui id collatum fuit, possit in talis beneficii possessionem induci, requiratur prævia citatio prioris possessoris, *can. Licet Episcopus* 28. *h. t. in* 6. Ubi Glossa *vers. Te non vocato*, dispositionem illius Decretalis intelligendam censet in omni eo casu, in quo quis beneficio privatus est ipso jure. Gonzalez *loc. cit. n.* 148. Hojeda, *ubi supra*, *n.* 60. Barbosa n. 255. allegans alios: atque concordant dicta superius *n.* 336. *& seqq.* Secus dicendum, quando quis primum est privandus beneficio per sententiam: tunc enim ante hujus prolationem neque vacat beneficium, neque alteri conferri potest.

374 Tertio differunt; quia beneficiarius, cujus beneficium vacat ipso jure absque crimine, v. g. ob matrimonium contractum, vel assecutionem alterius beneficii incompatibilis &c. ex tunc tenetur statim, etiam in Foro Poli dimittere prius beneficium: & si secus attentare præsumpserit, non facit fructus suos, sed ad illorum restitutionem tenetur etiam in Foro conscientiæ. Hojeda *loc. cit. n.* 61. Gonzalez *cit. gloss.* 15. *nu.* 150. Flamin. Parisius *lib.* 3. *de Resignat. Benefic. quæst.* 1. *nu.* 58. loquens de vacatione prioris beneficii pro jure propter assecutionem alterius incompatibilis: atque citatis aliis subungens, hanc esse communem opinionem. Accedit ratio: quia talis vacatio ipso jure non est statuta in pœnam delicti, ut opus sit prævia sententia declaratoria super ejus admissione (non enim peccat Clericus Minorista matrimonium contrahendo, vel aliud beneficium incompatibile recipiendo, dummodo prius dimittat &c.) sed vacatio illa ipso jure inducta est propter assumptionem status matrimonialis, qui est incompatibilis cum Clericatu, vel ob receptionem alterius beneficii incompatibilis cum priori &c. sicque ipso facto incurritur, ad evitanda plura exteroquin secutura incommoda &c.

375 Atque hoc ipsum dicendum est, quando in pœnam commissi delicti quis incurrit privationem beneficii ipso jure, & secuta est sententia declaratoria Judicis super crimine admisso, nam quia hæc retrotrahitur ad tempus commissi delicti, jam ab eodem tempore debetur pœna privationis beneficii ipso jure; sicque omnes fructus abinde percepti, restituendi sunt; prout amplius supra *cit. Lib.* 1. *Tit.* 2. *num.* 230. 231. *& seqq.* declaratum fuit, secus dicendum, si quis per sententiam condemnatoriam Judicis privatur suo beneficio: nam tunc pœna solum debetur a tempore latæ sententiæ, sicque possunt retineri omnes fructus antea percepti.

376 Quarto differunt: quia Beneficiarius ipso jure privatus suo beneficio, non potest illud resignare in favorem alterius, nec alia ratione de eodem disponere, v. g. permutando, aut hujusmodi: & si secus attentetur resignatio, vel permutatio est invalida; saltem secuta sententia declaratoria Judicis, si vacatio ipso jure inducta fuit ob commissum crimen. Ratio est: quia nemo potest dare, v. g. resignando, permutando &c. quod non habet. Glossa *in can. Gratia* 1. *quæst.* 2. *vers. possunt*, Simulque *nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*, prout loquitur *Reg.* 79. *jur. in* 6. Econtra beneficiarius, qui venit privandus suo beneficio per sententiam, potest resignare, permutare &c. beneficium ante secutam privationem ipsius.

377 Tacentur aliæ consimiles differentiæ quoad diversos effectus inter privationem, seu vacationem beneficii ipso jure, & per sententiam assignabiles: nam earum centum & quatuor accumulat Tiraquellus *in l. Si unquam V. Revertatur n.* 108. *C. de Revocand. donation.* teste Gonzalez, *ubi supra*, *n.* 152.

§. XIII.

De Reservatione Beneficiorum in genere.

SUMMARIUM.

378 *Reservatio beneficiorum.*
379 *Et beneficium reservatum, quid?*
380 *Reservatio beneficiorum, quotuplex? Et n. seq.*
381 *Reservationes beneficiorum generales, & speciales, quæ? Et n. præced.*
382 *Reservatio beneficiorum alia fit apposito Decreto irritante: alias fit simpliciter sine tali Decreto.*
383 *Harum quælibet ligat manum inferioris Collatoris: sed cum discrimine. Et n. seqq.*
384 *Illa afficit etiam ignorantes, non ista.*
385 *Illa inficit non solum titulum sed etiam possessionem &c. Ista annullat solum collationē in contrarium factam.*
386 & 387 *Reservatio collationis quorundam Beneficiorum respectu Papæ; cur facta fuerit?*
388 *Reservatio beneficiorum an sit favorabilis, vel odiosa? Et n. seqq.*
389 *Probatur, eam esse odiosam, sicque restringendam. Et n. præced.*
390 *Refertur contraria quorundam sententia, loquendo de reservationibus generalibus.*
391 *Prior sententia est communior inter Doctores, simulque probabilior.*
392 *Solvuntur rationes oppositæ sententiæ.*
393 *Dantur tamen Beneficia aliqua, quæ sub reservationibus, etiam generalibus, absque speciali eorum mentione non comprehendantur. Et n. seqq.*
394 *Uti sunt Benef. manualia, seu ad nutum revocabilia.*
395 *Item Benef. juris patronatus Laicorum, vel mixti, ex fundatione, ædificatione, vel dotatione acquisiti.*
Tali juripatronatus Laicorum Papa derogare non solet. Ibid.
396 *Secus dicendum de Beneficiis juris patronatus Ecclesiastici; aut Laicalis ex consuetudine, præscriptione, vel privilegio acquisiti.*
397 *Beneficia vacantia ex causa permutationis, non continentur sub reservationibus.*
398 *Sicut beneficia de Mensa.*
Beneficia de Mensa, quid? Ibid.
399 *Idipsum procedit de beneficiis accessorie alteri unitis.*
400 *Reservationes beneficiorum ultra eas, quæ habentur in propriis Concordatis, cessant in Gallia, & Germania.*
401 *Sub reservatione* c. Licet, 2. de Præbend. in 6. *non comprehendantur Episcopatus.*
402 *An hoc ipsum extendatur ad Abbatias?*
De facto cessat data limitatio, controversia; & cur. Ib.
403 *Beneficia electiva non comprehenduntur in reservationibus, factis sub hac forma:* Reservamus beneficia ad cujuscunque collationem, provisionem, præsentationem, seu dispositionem spectantia.
Intelligendo istud de beneficiis proprie electivis: & quæ sint talia? Ibid.
404 *Beneficia electiva sunt speciali nota digna. Et nu. præced.*
Electio non includitur sub verbo Provisionis, vel Dispositionis. *Ibid.*
405 *Beneficia, quæ ex consuetudine Magistris. & Doctoribus sunt conferenda, an comprehendantur sub reservationibus.*
406 *Quid dicendum de beneficiis Regularibus? Et de Beneficio manuali? Ibid.*

QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Reservatio beneficiorum? Resp. I. *Reservatio*, quantum ad propositum, est alicujus Ecclesiastici beneficii vacaturi, per habentem ad istud potestatem, ad se facta avocatio. Ita Ænea de Falconibus *tom*, 15. *tractatuum*; *part.* 1. *tract. de Reservatione beneficii quæst.* 2. *princ. n.* 1. Jo. Chokier *in Reg.* 1. *Cancell. n.* 12. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancellar. glos.* 5. *n.* 19. Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 34. *q.* 1. 378

Pirhing

Pirhing *h. t. n.* 317. Sannig *eod. c.* 4. *n.* 1. & aliis. Dicitur, *avocatio*: quæ particula stat loco generis; reliqua vero adduntur per modum differentiæ. Dicitur ulterius; *per habeatem ad istud potestatem*: qualis est Papa, utpote plenariam circa omnia totius mundi Beneficia Ecclesiastica dispositionem habens, *c.* 2. *h. t. in* 6. cum similibus. Deinde Legatus a Latere: nam & ille potest beneficia, quæ in Provincia sibi decreta tempore suæ Legationis vacaverint, suæ collationi reservare; sub certis tamen limitationibus, quæ habentur in *c. Præsenti* 3. *de Offic. Legat. in* 6.

379 Et conformiter dictis intelligendum est, quid sit *beneficium reservatum*: nam tale dicitur illud, cujus collationem Superior v. g. Papa, sibi propriam vendicat, ut ab aliis Collatoribus ordinariis conferri non possit. Laym. *lib.* 4. *Theol. Moral. tract.* 2. *cap.* 11. *n.* 1. & communis.

380 Resp. II. Reservatio beneficiorum est duplex, generalis videlicet, ac specialis. Ita Garzias *de beneficiis par.* 5. *cap.* 1. *nu.* 56. *& seqq.* Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 34. *qu.* 3. Pirhing *h. t. n.* 318. & alii. Quamvis postea non nihil variant in explicatione horum terminorum. Siquidem Lehnus *c. In nostra Coroll.* 5. *num.* 15. *de Reser.* & Milis *in Repert. V. Reservatio V.* 2. ac non pauci alii, per *Reservationes generales beneficiorum* intelligunt illas, quæ sunt introductæ a Jure communi: per *speciales* vero, quæ habentur per Regulas Cancellariæ, aut Concordata, vel hujusmodi, ultra dispositionem Juris communis.

381 Verius tamen videtur, quod *Reservationes generales* censeantur illæ, quibus reservantur plura Beneficia in communi: ut puta, beneficia in Curia vacantia, vel beneficia devoluta, aut quæcunque beneficia eorum, qui promoventur ad Episcopatus, & hujusmodi. *Reservationes speciales* econtra dicuntur illæ, quæ fiunt de certis beneficiis: hoc est, de talibus beneficiis, quæ sunt determinata, seu specialia vel ratione loci, reservando v. g. omnia beneficia certæ Ecclesiæ: vel ratione ipsiusmet beneficii, at cum certa Dignitas reservatur: vel ratione personæ, ut dum Papa jubet beneficium primo vacaturum in Ecclesia N. conferri Titio Clerico. Ita Rota *Dec.* 28. *de præbend. in antiq. & Dec.* 3. *de Restit. spol.* Garzias *cit. part.* 5. *cap.* 1. *n.* 58. *&* 60. Azorius & Pirhing *ubi supra* Flaminius Parisius *de Resign. benefic. lib.* 2. *q.* 6. *n.* 16. *& seqq.* & alii.

382 Resp. III. Ulterius Reservatio beneficiorum alia est, quæ fit apposito Decreto irritante; hoc est, decernendo irritum & inane, si quid secus attentatum fuerit; quale Decretum plerumque reservationibus a Papa factis apponi solet; ut *c. Si beneficia* 20. *h. t. in* 6. Alia reservatio est, quæ fit simpliciter, & absolute, nullo apposito tali Decreto.

383 Est autem notabilis differentia inter Reservationem apposito Decreto, & inter eam, in qua illud non apponitur. Licet enim quælibet Reservatio liget manus Collatoris inferioris, adeo, ut beneficium, Papæ v. g. reservatum, valide conferre non possit, hoc ipso, quod Papa de sua majori potestate illud sibi, suæque collationi reservarit: nihilominus illud contingit cum discrimine. Siquidem

384 Reservatio beneficii facta apposito Decreto irritante, afficit etiam ignorantem: adeo, ut invalida sit collatio beneficii taliter reservati, etiamsi ordinarius Collator ignorasset, reservationem ejusdem a Papa prius factam fuisse, *arg. cit. c. Si beneficia* 20. *h. t. in* 6. ac notat Ancharanus, *ib. not.* 2. & Franchus *n.* 1. Pirhing *h. t. n.* 320. & Garzias *d. par.* 5. *cap.* 1. *nu.* 408. *& seqq.* allegans alios. Econtra vero Reservatio beneficii, nullo apposito Decreto irritante facta, solum ligat manus Collatoris inferioris post notificationem, non vero afficit ignorantem: unde Collator ordinarius valide confert beneficium sine apposito Decreto reservatum, si revera factam reservationem ignoravit. Tum quia ignorantibus venia non negatur, *c. Proposuisti d. st.* 82. Tum quia *cit. c. Si beneficia h. t. in* 6. ad inducendam invaliditatem factæ bona fide collationis beneficii reservati, utrumque copulative requiritur; videlicet, tam reservatio, quam appositio Decreti irritantis, illis verbis: *Aut decreto interposito reservantur*: ac notant Authores proxime citati.

385 Est & alia differentia. Nam Reservatio beneficii cum Decreto, inficit non solum titulum, quatenus collatio ejus per inferiorem postmodum facta non tenet: sed etiam vitiat possessionem, & omnia, quæ inde consequuntur, *cap. Si eo tempore* 45. *de electi on. in* 6. Garzias *cit. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 410. *&* 428. post Rotam *Dec.* 24. *num.* 5. *& Dec.* 156. *part.* 2. *divers.* & alios. Adeo, ut collatio Ordinarii nihil omnino præstet, ne quidem titulum coloratum; & si is, qui ejusmodi beneficium obtinet, isto spolietur, non possit agere de spolio. Chokier *in reg.* 1. *Cancell. num.* 18. citans Rotam *Dec.* 16. *in novis* Pirhing *h. t. n.* 322. Idque fit propter prægnantiam, amplitudinem, & generalitatem verborum Decreti, quo dicitur; *Decernentes irritum & inane, quidquid secus scienter, vel ignoranter contigerit attentari*: de quo plura Barbosa *in tract. de Clausulis, Claus.* 40. Econtra vero Reservatio beneficii sine Decreto, solum annullat collationem in contrarium factam: non vero videtur discolorare titulum, neque possessionem inficere. Garzias *loc. cit. nu.* 420. citans Simonetam *de Reservatione q.* 40.

Quæritur II. Cur reservatio quorundam beneficiorum facta fuerit? Resp. Cur reservatio collationis aliquorum beneficiorum Ecclesiasticorum, præsertim respectu Romani Pontificis, Christi in terris Vicarii introducta fuerit, multiplex posset assignari ratio congruentiæ, potissimæ tamen sunt sequentes. Imprimis enim Sancta Romana Ecclesia cæterarum Ecclesiarum primatum tenet, *can.* 1. *dist.* 22. atque ad ipsum Romanum Pontificem ab initio pertinebat collatio omnium Beneficiorum totius Urbis, & Orbis, *cap.* 2. *h. t. in* 6. cum similibus: & quamvis ipse postea concesserit Episcopis potestatem conferendi Beneficia suarum Ecclesiarum, *can. Regenda* 10. *qu.* 1. & alibi, ut tamen intelligeretur, majorem penes se remansisse potestatem, *c. dudum* 14. *§. Nos igitur de Præbend. in* 6. Ipsisque Episcopis cumulative solum, non autem privative, potestatem conferendi beneficia fuisse concessam: cum sint vocati duntaxat in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, *can. qui se scit* 2. *q.* 6. Haud immerito Papa quorundam beneficiorum collationem expresse sibi reservandam censuit. 386

Aliam reservationum causam ponit Chokier *in reg.* 8. *Cancell. circa init. n.* 9. & Pirhing *h. t. num.* 319. Siquidem ad Sedem Apostolicam confluunt undecunque Clerici indigentes, & etiam de Ecclesia benemeriti, quibus paterna provisione Papa subvenire tenetur: unde justum fuit, imo & necessarium, ut quorundam beneficiorum, talibus Clericis dato tempore conferendorum, collationem sibi reservaret. Atque hæc ratio habetur etiam in Reg. 8. Cancellariæ illis verbis; *Item cupiens SS. D. PP. pauperibus Clericis, & aliis benemeritis personis providere &c.* Accedit, quod hac ratione conservetur major communicatio, & conjunctio inferiorum Ecclesiarum, atque Clericorum, per totum Orbem cum Ecclesia Romana Matre sua, dum ab ipsa non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus seu redditibus Ecclesiasticis dependent, a qua adjuvantur. 387

Quæritur III. Utrum Reservatio beneficiorum sit favorabilis, vel odiosa? Resp. I. Reservatio beneficiorum est odiosa, atque restringenda: nec inducitur, nisi in casibus expressis. Ita Gloss. *in c. Præsenti V. fiattar legato de Offic. Legat. in* 6. asserens, reservationes beneficiorum esse odiosas propter duo: quia per eas datur via ad vacaturas: & quia præjudicant ordinariæ potestati. Navarrus *in c. Accepta de Restitut. spoliat. in oppositionis decimæ solutione*, *n.* 42. dictam Glossam appellans memorabilem, eamque procedere asserens non solum speciali reservatione (puta, si Papa reservet Beneficium primo vacaturum in Ecclesia A. conferendum Cajo) sed etiam in generali, *arg. c. Mandatum* 38. *de Rescript.* Garzias *part.* 5. *de benefic. cap.* 1. *n.* 67. præter plures alios citans Bellameram *de Permutat. Benefic. par.* 3. *quæst.* 1. *& Consil.* 34. cum Collectario dicentem, quod reservationes Papę, etiam generales, & Motu proprio factę, sint odiosę, & restringendę: quia Ordinariis auferunt jura sua. Cassadorus *decis.* 3. *n.* 5. *de reservation.* eandem Glossam approbans. Barbosa *par.* 3. *de Offic. & potest. Episc. allegat.* 57. *num.* 18. citans Bisignanum *dec.* 2. *in fin. de Præbend.* & Simonetam *de reservat. q.* 5. Rotam in Seguntina *Archidiaconatus &* 388

Canonicatus 19. *Martii*, 1601. *coram Cardinale Lancellotte jun.* Castro Palao *par.* 2. *tract.* 13. *de beneficiis*, *disp.* 2. *punct.* 15. *n.* 5. Flamin, Parisius *lib.* 7. *de Resignat. benefic. q.* 11. *num.* 33. Jo. Chokier *ad Reg.* 8. *Cancellar. num.* 5. Petrus de Murga *tract. de beneficiis*, *cap.* 3. *n.* 259. Farinacius *dec*, 691. *nu.* 2. His accedunt alii, quos pro hac sententia citat Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancellar.* §. 6. *Proœm. n.* 6. generaliter docentes, quod reservatio dicatur odiosa; ut Rota *dec.* 1. *n. fin. de Præbend. in antiq.* Calderinus *consil.* 30. *in fin. de Præbend.* Geminianus *Consil.* 136. *n.* 2. Decius *cap.* 2. *n.* 6. *de Election.* Parisius *Consil* 19. *n.* 4. *lib.* 4. Gambarus *de Legate*, *lib.* 3. *n.* 194. aliique plures, junctis citandis infra *n.* 391.

389 Accedit ratio, per Glossam, *ubi supra*, jam insinuata. Quia videlicet reservatio detrahit jurisdictioni ordinariæ, quæ dicitur favorabilis, & naturalis, Glossa *in Clem. ult. V. Nolumus, de Offic. Ordin.* Atqui omnis dispositio, quæ est derogatoria potestati Ordinarii, est odiosa, Abbas *cap. si quis contra*, *n.* 4. *de Foro compet.* Sicque, veluti lædens jus alterius, est restringenda, *arg. c. Super eo* 15. *de Offic. delegat.* Et hinc Pontifex *in Extrav. Ad regim. h. t. inter Commun.* sicut & in Regulis Cancellariæ multum enucleate solet specificare Beneficia illa, quæ reservare intendit, ne alioquin censeri possint non reservata.

390 Fatendum tamen, quod Æneas de Falconibus *cit. tr. de Reserv. benefic. Prælud.* 3. *n.* 1. atque Gonzalez *d.* §. 6. *Proœm. n.* 25. *& seqq.* & præsertim *n.* 74. allatam doctrinam intelligendam censeant solum de reservationibus specialibus, seu particularibus, atque factis ad favorem certarum personarum, vel ratione Expectativarum ad beneficia viventium; nam tales etiam ipsi concedunt esse odiosas, sicque restringendas. At vero reservationes generales, v. g. illas, quæ habentur in Regulis Cancellariæ, asserunt esse favorabiles, sicque extendendas. Rationes ipsorum præcipuæ sunt: tum quia ab initio omnis potestas conferendi beneficia residebat penes solum Papam *arg. can.* 1. *&* 2. *dist.* 22. cum similibus: ac proinde per reservationes generales nihil præjudicialo innovatur, sed res reducitur ad suum primævum statum; quod est favorabile, cum res de facili revertatur ad naturam suam, & primævum statum, *can. Ab exordio*, *dist.* 35. Glossa *cap. Statutum V. Numerandum*, *h. t. in* 6. Barbosa *Axiomat.* 199. *n.* 13. Tum quia reservationes generales beneficiorum principaliter fiunt pro favore Ecclesiarum, atque procuranda earundem utilitate, & & sublevanda Clericorum bene de Ecclesia meritorum indigentia, ut dictum *n.* 386. *&* 387. Atque ex fine primario, seu principali oportet dignoscere, an dispositio aliqua sit favorabilis, nec ne; ergo.

391 Verum his non obstantibus prior sententia communior est inter Doctores, simulque probabilior, etiam loquendo de reservationibus generalibus, & factis per viam legis; ut est illa, quæ habetur *in cap. Licet*, 2. *h. t. in* 6. Hanc enim esse odiosam, eo quod detrahat jurisdictioni ordinariæ, notat Glossa *ibid. V. dignitatem*, dum asserit, quod sub reservatione ibidem promulgata non comprehendantur Episcopatus. Istud quippe foret falsum, si reservatio facta per viam legis generalis, foret favorabilis: nam Episcopatum in materia favorabili venire nomine *beneficiorum*, præter communem aliorum, concedit ipsemet Gonzalez, *ubi supra*, *Gloss.* 9. *n.* 36. *&* 37. Accedit, quod idem Gonzalez §. 5. *Proœm. n.* 139. asserat, quod Constitutio *cap. Si Apostolica* 35. *h. t. in* 6. Sit favorabilis; quia (inquit) *restringit reservationem cap.* 2. *eod. tit. in* 6. ac reducit, quoad illum *casum*, *materiam ad jus commune*: ergo hoc ipso concedere cogitur, reservationem *in cit. cap.* 2. *h. t. in* 6. esse odiosam atque restringendam; haud obstante, quod sit lata per viam legis generalis, simulque clausa in corpore Juris Canonici. Atque idipsum, nempe memoratam reservationem citat. *cap* 2. *h. t. in* 6. esse odiosam, tenet Geminianus *ibid. n.* 9. & Franchus *n.* 6. & Simonetta *de reservation. q.* 5. *n.* 27. 28. *&* 29. apud Gonzalez §. *Proœm. nu.* 12. Unde Navarrus, *ubi supra*, *num.* 42. in specie carpit Æneam de Falconibus, contrarium tenentem, quasi immemor fuisset illius Glossæ, quæ habetur *cap. Præsenti*, *V. Finitur legatio de offic. Legat. in* 6.

392 Nec obstant rationes *n.* 390. in oppositum allatæ. Non prima: nam si quid probaret, sequeretur, quod etiam reservationes speciales, & particulares, dicendæ forent favorabiles: cum etiam per istas reducatur res ad pristinum statum, seu ad primævam potestatem Papalem conferendi beneficia Ecclesiastica: hoc autem nec Gonzalez, nec Æneas de Falconibus concedit. Sequeretur pariter, quod jurisdictio delegata foret favorabilis, utpote per quam similiter reditur ad primævum statum: sive ad eam jurisdictionem, quam Papa, Christi in terris Vicarius, in persona Sancti Petri Apostoli *Matth. cap.* 16. *& Joan. cap.* 21. immediate a Deo accepit; Atqui istud est contra Glossam *in cap.* 5. *V. Processus*, *de Rescript. in* 6. & communem Doctorum; unde patet imbecillitas primæ rationis. Quinimo, cum Pontifex ea singulari benignitate sua, potestatem conferendi beneficia Ecclesiastica, etiam Ordinariis locorum de Jure communi concedere dignatus fuerit, uti habetur *c. Ex frequentibus*, 3. *de Instit.* Beneficium autem proprie dictum, contra Principem concedentem sit interpretandum largissime, *c. Olim* 16. *de Verb. signif.* & alibi: consequens est, ut eidem contraria dispositio, puta, reservatio beneficiorum Ecclesiasticorum ab Ordinariis conferendorum, censenda sit odiosa, & stricte interpretanda. Neque urget altera *cit. n.* 390. allata ratio; quia non obstante, quod omnes Leges ferantur ea causa favorabili, seu pro communi bono Reipublicæ, *can. Erit autem lex dist.* 4. dantur nihilominus Leges quædam pœnales, strictæque interpretandæ: eo quod primario respiciant punitionem criminum (qualis est odiosa, sicque quantum fieri potest restringenda) quamvis ultimate etiam respiciant bonum commune Reipublicæ, juxta dicta superius *lib.* 1. *tit.* 2. *de Constitutionibus*, §. 17. *n.* 442. Idem ergo, servata proportione, dicendum est in proposito; ac proinde neganda consequentia.

Quæritur IV. An dentur aliqua Beneficia, quæ sub reservationibus, etiam generalibus, nulla de ipsis facta mentione speciali, non comprehenduntur? Resp. Affirmative, adeo, ut Æneas de Falconibus *cit. tract. de Reservat. benefic. quæst* 3. *principal.* viginti sex hujusmodi beneficia enumeret; etsi de nonnullis eorum dubitet, præsertim loquendo in ordine ad reservationes generales, uti notat *ibid. n.* 33. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. *n* 22. *& ead. gloss.* 5. §. 1. *n.* 2 *& seqq.* ex professo declarans beneficia, quæ cadunt, vel non cadunt, sub illis verbis Regulæ VIII. (nunc IX) Cancellariæ, collationi Papæ reservantibus *Omnia beneficia Ecclesiastica.* Garzias *par.* 5. *cap.* 1. §. 1. *& seqq.* fusissime agens de reservatione Beneficiorum in specie. Barbosa *part.* 3. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 57. *n.* 27. *& seqq. & n.* 142. *& seq.* & alii. Idque declaratur inductione, adducendo tales casus cæteris certiores, simul & notabiliores. 393

Sic imprimis reservatio generalis beneficiorum solummodo complectitur beneficia perpetua, seu proprie dicta, non autem beneficia manualia; hoc est, ad nutum revocabilia, sive sint sæcularia, sive regularia. Hæc enim sub reservationibus generalibus non comprehenduntur, cum nec sint beneficia proprie dicta: simulque Papa reservando sibi collationem beneficiorum, loqui videatur de collatione perpetua, nec intendat mutare naturam beneficiorum, nisi istud exprimat. Glossa in *Clem. un. vers. Revocari circa fin. de Supplend. negligent. Prælat.* Æneas de Falconibus *d. tract. de Reservat. benefic. q.* 3. *principal. n.* 25. Barbosa *cit. alleg.* 57. *n.* 146. *&* 147. *&* 152. Layman *lib.* 4. *Theol. Moral. tr.* 2. *c.* 11. *n.* 1. Garzias *par.* 5. *de beneficiis*, *cap.* 1. *n.* 510. citans Calderinum *Consil.* 26. *de Præb.* & Rotam *dec.* 639. *n.* 8. *par.* 1. *divers.* Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 6. *n.* 9. *& seqq.* allegans plurimos alios: atque subjungens, ita fuisse decisum *die* 10. *Decemb.* 1603. *coram R. D. Litta.* 394

Deinde sub reservationibus Papalibus non comprehenduntur Beneficia, quæ sunt juris patronatus Laicorum, ex fundatione, ædificatione, vel dotatione acquisiti, absque expressa hujus mentione. Glossa *cap.* 2. *V. Collatio*, *h. t. in* 6. Covarruvias *Practic. qu. cap.* 36. *n.* 1. *&* 4. Azorius *par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 34. *quæst.* 7. Rebuffus *in Praxi benefic. tit. Tertia pars Signaturæ*, *V. Nec non jurispatronatus*, *n.* 23. *&* 64. Barbosa *cit. par.* 3. *de offic. & potest Episcop. allegat.* 57. *num.* 25. 26. *& num.* 144. istud etiam intelligens de Jure patronatus mixto; hoc est, partim spectante ad Ecclesiasticos; & partim ad 395

Lai-

Laicos. Pirhing *h.t. n.* 325. & alii. Siquidem Papa, licet possit, non tamen solet, neque sine expressa mentione intendit derogare tali juripatronatus Laicorum, ne a fundandis, ædificandis, vel dotandis Ecclesiis quoquomodo retrahantur.

396 Secus dicendum de beneficiis spectantibus ad juspatronatus Ecclesiasticum: nam huic, utpote ex bonis Ecclesiasticis originem trahenti, facile per clausulas generales derogatur. Idemque dicendum de jurepatronatus Laicis competente non ex fundatione, ędificatione, vel dotatione, sed solum ex consuetudine, præscriptione, aut privilegio Apostolico: nam quia hic cessat ratio superius allegata, beneficia tali juripatronatus subjecta comprehendi sub generali reservatione, fatentur DD. proxime allegati cum communi aliorum.

397 Tertio, beneficia, quæ vacant ex causa permutationis, non continentur sub reservationibus generalibus; quia non nisi ipsis permutare volentibus conferenda sunt juxta *Clem un. de rerum permutat.* Æneas de Falconibus *cit. tract. de Reservat. benefic. q. 3. principal. n.* 5. Layman *d. lib. 4. Theol. Moral. tract. 2. cap.* 11. *num.* 2. Pirhing *h.t. n.* 325.

398 Quarto, Beneficia de Mensa non cadunt sub reservatione generali, Barbosa *cit. alleg.* 57. *n.* 155. Gonzalez *ad reg. 8. Canc. gloss. 5. §. 6. n. 63. & 64.* allegans Rotam *in una Tarvisina Parochialis*, 10. *Decemb.* 1603. *Coram R. D. Litn.* Ubi sciendum, quod *beneficium de Mensa* dicatur illud, quod est perpetuo incorporatum Mensæ Episcopali, aut Capitulari, vel Abbatiali: ita ut fructus ipsius pertineant ad eam Ecclesiam, seu Collegium, cui facta est incorporatio, possintque converti in proprios usus ipsius, Glossa in *Clem. un. V. Ad mensam*, & Abbas *ibid. n. 16. de Excessibus Prael.* Barbosa, & Gonzalez, *ubi supra* & alii. Accedit ratio; quia Ecclesia sic unita Mensæ Episcopali &c. non dicitur unquam vacare; juxta textum notabilem *in cit. Clem. un. §. quidem etiam Ecclesias*, ibi: *Quamquam ipsæ propter hoc* (seu Clericis decedentibus) *Ecclesiæ in veritate non vacent*; ac præter Authores proxime relatos, notat etiam Glossa in *Clem. 1. V. De mensa, de Supplend. neglig. Prælat.* Nam Sedes Episcopalis, Capitulum, seu Abbatia, veluti Rector principalis ejusdem Beneficii suæ Mensæ uniti nunquam moritur. Atqui reservationes generales solummodo respiciunt beneficia vacantia: ergo

399 Et quod proxime dictum est de Beneficiis Mensæ, pariter procedit de beneficiis perpetuo, & accessorie unitis alteri. Nam quod hujusmodi Beneficia, puta, Vicariæ perpetuæ, solummodo conferri debeant ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis unitis ponendi sunt Vicarii perpetui, decrevit S. Pius V. in sua Constitutione 47. *Ad exequendum*, quam superius *n. 142. & 143.* citatam reperies; sicque eis non est locus reservationi. Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 3. nu. 48 & 49.* Garzias *p. 9. de benef. c. 2. n. 304. & 328. & seq.* referens multiplicem Decisionem Rotæ. Barb. *lib. 3. Jur. Eccl. univ. cap 6. n. 43.* & alii. Accedit ratio: quia beneficium accessorie, & per viam subjectionis unitum alteri, desinit esse beneficium, perditque titulum beneficii, mediante tali unione, Rota *dec. 11. n. 1. de Rebus Eccl. non alienand. in antiq.* Et assumit naturam, consuetudines, & privilegia principalis, cui est annexum accessorie. Glossa *c un. V. Uniendo, Ne Sede vacante &c.* Atque efficitur prędium illius, cui taliter est unitum, Gonzalez *cit. glos. 5. §. 7. n. 2. & 5. & seq.* Barbosa *d. alleg. 57. n. 158.* & alii, atque amplius dicetur infra *Tit. 12. Ut Ecclesiastica beneficia &c. §. 3. n. 44. 45. & seqq.* Unde non mirum, quod Beneficium accessorie, & per viam subjectionis unitum alteri, non cadat sub reservatione generali, cum nec amplius existat beneficium, quod conferri, aut reservari possit: haud obstante, quod beneficium principale, sive illud, cui facta fuit accessorie unio alterius, cadat sub reservatione, sicque mediante illo etiam beneficium accessorie unitum veluti prædium alterius (etsi non per se) sub reservatione includatur. Gonzalez *c. gloss. §. 7. nu. 37. & 39.*

400 Quinto, Reservationes beneficiorum ultra eas, quæ habentur in propriis concordatis, cessant in Gallia, & Germania. Ghokier *ad Reg. 1. Cancellar. nu.* 22. Siquidem Pontifex in iis Concordatis expresse cavit, quod ultra Reservationes in ipsis expressas, *per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma factam*, vel faciendam nolit impedire, quod minus Collatores ordinarii possint conferre beneficia vacatura; prout patet ex Concordatis Germaniæ. Concordant dicenda inferius *§. seqq. n. 425. 426. & seqq.*

401 Sexto, sub illa reservatione generali, qua in *c. Licet, 2. de Præbend. in 6.* collationi Papæ reservantur *Ecclesiæ, Dignitates, personatus, & beneficia, quæ apud Sedem Apostolicam deinceps vacare contigerit*, non comprehenduntur Episcopatus. Ita Glos. *in cit. c. Licet, V. Dignitatum*, & Barbosa *ibid. n. 19.* Garzias *par. 5. de benef. c. 1. n. 113.* citans plures alios, asserentes, Glossam præfatam esse communiter approbatam. Accedit ratio: quia Episcopatus sunt speciali nota digni, cum non tam Dignitates sint, vel beneficia, quam *Culmina Dignitatum*, prout appellantur *in c. Venerabilis 37. h. t.* Atqui ea, quę speciali nota digna sunt, nisi specialiter notentur, neglecta intelliguntur, *l. Item apud, §. Hoc edictum, ff. de Injuriis*. Idque procedit vel maxime in materia odiosa, qualis juxta communiorem Doctorum, est reservatio beneficiorum: cum notissimi juris sit, odia esse restringenda, juxta *reg. 15. Juris in 6.* cum concordantiis.

402 Atque hoc ipsum multi Doctores extendunt ad Abbatias: quamvis nonnulli contradicant, volentes, quod Abbatię comprehendantur sub nomine Dignitatum; uti videre est apud Glossa *l. c.* juncta Additione *ib.* & Garziam *cit. c. 1. n. 114.* Sed quidquid sit de Abbatiis, de facto per *Extrav. Ad regimen. inter Commun. h. t.* quæ in Regula 1. Cancellarię per singulos Pontifices innovari consuevit, sub expressis verbis reservantur collationi Papæ omnes Archiepiscopatus, Episcopatus, & Monasteria, seu Abbatię apud Sedem Apostolicam vacantes: unde hodie cessat pręsens controversia, simul & limitatio de Episcopatibus, Abbatiis, spectando Regulas Cancellarię, imo & Concordata Germanię in casibus ib. expressis.

403 Septimo, in reservationibus factis sub ista forma, *Reservamus beneficia ad cujuscunque collationem, provisionem, præsentationem, seu dispensationem spectantia*, non comprehenduntur beneficia electiva, hoc est, illa, ad quę per electionem, confirmatione Superioris indigentem, promovendi assumi debent. Ita tradit Æneas de Falconibus *c. q. 3. princ. n. 21.* post Cardinal. *Cons. 103. col. 2.* Et favet Ludovic. Gomez *in Reg. Cancell. De Annali possessore, q. 11. n. 3. in fin.* asserens, quod beneficia electiva sint speciali nota digna; & si non exprimuntur, non comprehendantur. Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 19. n. 6. 7. & 8.* citans alios; etsi postea istud intelligendum censeat in Rescriptis, non in reservatione per modum legis generalis. Henricus Wagnereck *in Commentar. Exegetic. SS. Canonum, c. Is cui, 19. §. 2. V. Consueverint per election. de Præbend. in 6.* Quia tamen istud intelligit, non de beneficiis quomodocunque electivis (qualia etiam sunt Canonicatus, dum per majora vota Capituli cuipiam conferuntur, nec tamen indigent confirmatione Superioris; sicque potius censentur beneficia collativa) sed solum de beneficiis proprie electivis; seu in quibus proceditur per electionem Capituli, aut Conventus, a Superiore confirmandam, juxta Glossam *in Clem quia contingit. V. elect. de Relig. Domib.* atque paucis verbis innuitur circa initium hujus Numeri. Nam grande, & speciale prejudicium est, derogare juri electionis, quod Capitula, Conventus, aut alii habent; ideoque opus est speciali expressione, juxta *Clem. 1. §. fin. h. t.*

404 Eadem limitatio desumitur ex *c. Cum in illis, 16. §. Illis vero, h. t. in 6.* ubi loquendo de consimili casu expresse rescribitur, quod nequeat illi provideri de beneficio electivo; cui Pontifex provideri mandat de beneficiis, *etiamsi curam habeant animarum, ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem, spectantibus quorumcunque*. Quia (inquit Glossa *ib. V. electionem*) sub verbo *provisionis, vel dispositionis*, non includitur Electio, cum inter ista tria sit differentia. Concordat *Clem. 1. §. fin. h. t.* ubi consimilis Decisio reperitur, addita ea ratione: *cum nullam de electione fecerimus mentionem*. Nam beneficia electiva, sunt speciali nota digna. Felinus *c. in nostra, n. 25. Coroll. 31. de Rescr.* Gomez, *ubi supra*, Gonzal. *cit gloss. 19. n. 6.* allegans alios: sicque non comprehenduntur sub generali reservatione, sed opus est speciali eorum mentione,

ne. Et talem etiam facere consueverunt Romani Pontifices, quando beneficia electiva reservare intenderunt; uti patet ex *extravag. Ad regimen. h.t. inter Commun.* ibi: *etiamsi ad illa personæ consueverint, vel debuerint per electionem, seu quemvis alium modum providendi assumi.* Idipsum liquet ex *extrav. Ad Romani eod. inter commun.* ubi pariter fit expressa mentio beneficiorum electivorum.

405 His addi possent nonnulli alii casus, de quibus Authores præsertim *n. 395.* citati susius tractant: verum præmissi sunt cæteris scitu utiliores, plures autem ex aliis sunt admodum controversi inter Doctores. Sic, quamvis Glossa *fin. in c. un. cum in Ecclesia tua 17. de Præb. n. 6.* & post ipsam Æneas de Falconibus *ubi supra q. 3. princip. n. 22.* asserat, quod beneficia, quæ ex consuetudine Magistris, aut Doctoribus sunt conferenda, non comprehendantur sub reservationibus, nec sub Litteris Apostolicis, quæ *Expectativæ* dicuntur, tamen Covarr. *Pract. q. cap. 36. n. 4.* & Pirhing *h. t. n. 325. in fin.* non immerito de hoc dubitant.

406 Insuper, quod in generali reservatione beneficiorum non censeantur reservata Beneficia regularia, nisi specialiter exprimantur, tradit Æneas de Falconibus *c. q. 3. princ. n. 39.* id probans per textum, Glossam, & notat *in c. cum de benef. 5. h. t. in 6.* Barbosa *d. alleg. 57. n. 28.* Et pro hac sententia plures alios allegat Gonzal. *ubi supra, gl. 8. n. 1. & seqq.* eo, quod beneficia regularia regulariter non sint perpetua, sed ad nutum revocabilia, *c. cum ad Monasterium §. Tales de Statu Monach.* simulque non nisi Regularibus sint conferenda *Clem. 1. de Supplend. negligent. Prælat.* juncto Concil. Trid. *Sess. 14. c. 10. de Ref.* Oppositum tamen ex mente propria, tenet Gonzal. *l. c. n. 18. 19. & seqq.* Rursus Beneficium monoculum, seu quod unicum duntaxat habet Prælatus, aliusque Collator ad conferendum, non comprehendi sub reservatione generali, tradit Gloss. *in Clem. 1. V. Id certa h. t.* Æneas de Falconibus *l. c. n. 32.* Et pro hac sententia plures alios Authores, atque rationes, adducit Gonz. *l. c. gl. 9. § 4. n. 1. & seq.* Quamvis hic ipse *n. 15.* contrarium verius esse putet. Tacentur brevitatis causa nonnulli alii consimiles casus.

§. XIV.

De Beneficiis affectis, & Appositione manus Papæ.

SUMMARIUM.

407 *Beneficia affecta, quæ?*
408 *In effectu parum, aut nihil differunt a reservatis.*
409 *Stricte tamen, ac proprie loquendo; differunt ab istis.*
410 411 & 412 *Et in quibus?*
De natura dictionis Vel *est, quod ponatur inter diversa, n. 409.*
Affectio beneficiorum est majoris efficaciæ, quam simplex reservatio, Num. 412.
413 *Appositio manus Pontificiæ, quid?*
414 *Per eam ligantur manus inferiorum. Et n. 410. & 413*
Plus est, factis demonstrare, quam verbis dicere n. 413
415 *Appositio manus Pontificiæ, inducens affectionem beneficiorum, multis modis contingit. Et n. seqq. ac n. 410*
416 *Papa censetur manum apponere, sicque beneficium reddi affectum, quando istud cuipiam dat in Commendam, vel in eo ponit Administratorem.*
417 *Vel quando concedit alicui Mandatum de providendo super certo beneficio &c.*
Aut prohibet Electoribus, ne procedant ad electionē. Ib.
418 *Vel quando apponit Decretum de dimittendo beneficio in manibus ejus.*
Aut mandat aliquem privari suo beneficio. Ib.
419 *Item, quando Papa recipit renunciationem alicujus Beneficii.*
420 *Sive, quando v. g. jure præventionis &c. concedit alicui Beneficium, sed invalide. Et n. 410.*
Dantur alii tales casus. Remissive. Ibid.
421 *Regula illa, quod* Appositio manus Papę ligat manus inferiorum, *plures patitur limitationes. Et n. seqq.*
422 *Nempe, quando Papa apposuit manum ad alium effectum, quam conferendi beneficium.*
Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. Ibid.
423 *Vel quando Papa apposuit manum super collatione beneficii, quod narrabatur esse reservatum, & non erat reservatum.*
424 *Limitatur quoque in beneficiis jurispatronatus Laicalis ex fundatione &c.*
425 *Utrum ex appositione manus Papæ inducatur affectio, quando inde resultaret præjudicium Concordatorum, v. g. Germaniæ? Et n. seqq.*
Sententia negativa est recepta. Ibid.
426 *Hæc procedit etiam in Concordatis Germaniæ. Et num. seqq.*
Saltem loquendo de Beneficiis vacantibus in mensibus Ordinariorum. Ibid.
427 *An ea etiam procedat in beneficiis, quæ vacant in mensibus Pontificiis, ac invalide per Papam collata fuerunt, post lapsum trium mensium; Et n. seqq.*
428 *Affertur ratio dubitandi, atque sententiam affirmativam tenendi. Et n. præc.*
429 *Et respondetur ad objectiones.*
430 *Sententia negativa non solum videtur probabilior, sed vera, & in praxi merito tenenda. Et n. seqq.*
431 *Solvuntur contraria.*
432 *Eadem sententia confirmatur ex Bulla Gregorii XIII. authoritate Practicorum, & Stylo Curiæ Romanæ.*
Dictio, non obstantibus quibuscunque, *est universalis.* Num. 426.
Non refert, an aliquid non fiat, vel minus bene *fiat: & quando?* Num. 428. & 431.

QUæritur I. Quæ beneficia censeantur affecta; & an differant a reservatis? Resp. I. *Beneficia affecta* idem sunt, ac beneficia per appositionem manus Papæ impedita, quo minus ab inferiore Collatore ordinario conferri possit. Pirhing *h. t. n. 321.* Nam Papa apponendo manum, censetur tacite, atque ipso facto, collationem beneficii ad se revocare: sicque sub nullitate actus ligare manus inferioris, ne amplius pro ea vice possit ejus collationi se immiscere, *arg. c. Ut nostrum 36. de Appellation.* atque amplius patebit ex dicendis. 407

Resp. I. Quamvis in effectu parum, aut nihil differant Beneficia affecta a reservatis: nihilominus stricte, ac proprie loquendo, differunt ab istis. Ita Æneas de Falconibus *Tractatu tom. 15. part. 1. de Reserv. benef. Prælat. 3. n. 1. & seqq.* Azorius *part. 2. lib. 6. cap. 34. q. 3.* Barbosa *part. 3. Juris Eccles. univ. cap. 13. num. 43. & 90.* Gonzal. *ad Reg. 8. Canc. gloss. 52. n. 2. & seqq.* Pirhing *h. t. num. 317.* & alii. Ratio prioris partis est: quia, si beneficia collationi Papæ reservata, non possunt conferri per inferiorem, ita nec beneficia affecta, ac proinde, quantum attinet affectum a reservato, recte existimat Azorius *loc. cit.* 408

Altera vero pars probatur ex *Extrav. Ad Romani h. t. inter Commun.* ibi: *Reservata, vel affecta remanserint.* Similia habentur *in Reg. 8. Cancell.* ubi pariter Beneficia affecta clare secernuntur a reservatis, dum dicitur: *Dummodo alias dispositioni Apostolicæ reservata, vel affecta non fuerint.* Et infra *Reservatorum, vel affectorum.* Nam de natura illius dictionis, *Vel,* est, quod ponatur inter diversa; ut *Rubr. ff. de Acquirend. & amittend. poss.* ac notat Baldus *in l. Filiæ C. de Collat.* Barbosa *de Diction. usu frequent. Diction. 415. n. 1.* & alii. 409

Resp. II. Beneficia affecta differunt imprimis a reservatis ex eo; quia Reservatio respicit actum verbalem, atque expressum: ut, si Papa per Bullam, aut etiam solo verbo dicat, *Reservamus nobis &c.* appellatur *Reservatio,* Econtra Affectio respicit actum realem, & factum aliquod ex quo Papa demonstrat, se velle providere: sicque ipso facto, atque suprema sua auctoritate ligantur manus Collatoris inferioris circa disponendum de ejusmodi beneficio: unde oritur tacita hujus reservatio. Sic contingit, quando Papa apposuit manum super collatione alicujus beneficii, tunc enim, non obstante, quod collatio illa ob aliquod impedimentum non fuerit valida, nec sortita effectum, adhuc beneficium dicitur affectum, adeo, ut pro ea vice nequeat conferri per inferiorem, juxta textum notabilem *in Extrav. ad Romani §. Nos qui, & §. Romani h. t. inter Commun.* Æneas de Falconibus *cit.* 410

Prælud.

Prælud. 3. *n.* & 4. Barb. *l.* 3. *Juris Ecclesiast. univ.* c. 13. *n.* 43. & 90. Gonzalez *ad reg.* 8. *Canc. gloss.* 52. Pirh *h. t. n.* 327. Idipsum patet ex pluribus casibus, *n.* 416. *ac seqq.* inferendis.

411 Secundo differunt; quia Beneficium reservatum nunquam amplius potest conferri ab inferiore; Beneficium affectum vero, licet pro ea vice, qua Pontifex manum apposuit super ejus provisione nequeat ab inferiore aliquo conferri, potest tamen ita conferri pro alia vice postquam provisio Papæ suum effectum consecuta fuit. Unde affectio non adimit inferiori potestatem conferendi in perpetuum, sed solum pro una vice; bene tamen Reservatio, nisi revocetur.

412 Tertio differunt: quia Affectio beneficiorum seu appositio manus Papæ illis, est majoris efficaciæ, quam simplex Reservatio. Nam illa afficit etiam ignorantes, juxta c. *Extrav. ne Romani h. t.* non vero simplex reservatio absque Decreto irritante, ut dictum, *n.* Æneas de Falconibus *loc. c. Prælud.* 3. *n.* 4. & *q.* 4. *princi. Effect.* 1. *n.* 4. Gonzalez *c. gloss.* 52. *n.* 9. Chokier *in Reg.* 9. (alias 8.) *Cancell. n.* 11. Rebuffus *in Praxi Benef. tit. de Rese. n.* 34. & alii.

413 Quæritur II. Quid sit Appositio manus Pontificiæ, causans Affectionem Beneficiorum, quibusque modis contingat? Resp. I. *Appositio manus Pontificiæ*; quantum ad propositum, aliud non est, quam quod Papa aliter non reservando Beneficium, intromittat se circa illius dispositionem. Ita Æneas de Falconibus *c. Præl.* 3. *n.* 4. & in re communis. Quia enim plus est factis demonstrare, quam verbis dicere, Gloss. *in c. Dilect.* 52. juncto textu *ib. de Appell.* Hinc Papa, semel intromittens se dispositioni cujuspiam Beneficii, censetur ipso facto, sua suprema potestate, ejus collationem ad se revocare, sicque ligantur manus inferiorum, ut nihil amplius per istos circa illius beneficii in collationem valide fieri possit. *arg. c. Ut nostrum* 56. *de Appell.* Concordat *c.* 1. & 2. *de Confir. util.* ubi postquam Papa manum apposuit, confirmandu jura cujuspiam nequit judex inferior de iisdem cognoscere. Et *c. si eo tempore* 45. *de elect. in* 6 ubi Papa manum apponente, puta, reservante sibi electionem, vel saltem inhibente, ne Electores ad electionem procedant, omnia carere censentur effectu, si quæ postmodum subsequuntur.

414 Idipsum clarius habetur expressum in *cit. Extrav. Ad Romani. §. Romani, h. t. inter commun.* Ubi Paulus Papa II. In hæc verba decrevit „ Romani quoque Pontificis „ manus appositionem prædictam tantæ efficaciæ tan„ tæque virtutis existere, ut etsi Litteræ Apostolicæ „ super provisionibus beneficiorum aut de providendo „ Mandatis in quibus decretum & reservatio hujusmo„ di apponuntur ex aliqua causa suum debitum non sor„ tiantur effectum, facultatem tamen providendi de be„ neficiis taliter reservatis, quibuscunque aliis fuisse „ ademptam hujus perpetuæ, & irrefragabilis Consti„ tutionis edicto, de venerabilium fratrum nostrorum „ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, om„ nia, & singula Beneficia Ecclesiastica per hujusmo„ di reservationem, & decretum remansisse, & rema„ nere semper affecta, nullomque de illis) cum primum „ vacare contingerit) præter eundem Romanum Ponti„ ficem ea vice quovis modo disponere potuisse, sive „ posse, harum serie decernimus, & Pariter declara„ mus. Decernentes ex nunc irritum, & inane si secus „ super his a quoquam quavis authoritate, scienter, „ vel ignoranter, contigerit attentari; *Hæc ibi.*

415 Resp. II. Appositio manus Pontificiæ, inducens affectionem beneficiorum; multis modis contingit. Ita Æneas de Falconibus *c. Præl.* 3. *n.* 4. Rebuffus *d. t. de Reser. n.* 30. & *seqq.* Barb. *l.* 3. *Jur. Eccl. univ. c.* 13. *n.* 90. & *seqq.* Gonzalez *cit. gloss.* 52. *n.* 11. & *seqq.* & alii, plures ejusmodi modos referentes.

416 Idipsum, videlicet appositionem manus Pontificiæ multis modis contingere, probatur inductione. Sic enim imprimis censetur Papa manum apponere, ac proinde beneficium reddi affectum, quando Papa cuipiam beneficium dat in Commendam, vel in eo ponit Administratorem; tunc enim ex appositione manus Papæ adeo beneficium remanet affectum, ut cessante Commenda, vel Administratione, nequeat conferri per alium Papa inferiorem, donec de eo Papa plene & perfecte disponat. Garzias *p.* 4. *de beneficiis c.* 4. *n.* 68. & *seqq.* Barb. *c. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 90. Æneas de Falconibus *eod. n.* 4. & *q.* 4. *princ. effect.* 38. Chokier *c. n.* 11. Card. de Luca *disc.* 4. *de benef. n.* 9. allegans communem beneficialistarum propositionem quod ex commenda resultet reservatio, donec provideatur in titulum. Gonzalez *d. gloss.* 52. *n.* 13. & *gloss.* 5. *§.* 8. *n.* 61. allegans plurimos alios.

Secundo, beneficium remanet affectum ex eo: quia Papa concedit alicui Mandatum de providendo pro certo beneficio, etiamsi istud nondum vacaverit, nec alias sit reservatum. Barb. *c. n.* 90. Gonzalez *d. gloss.* 52. *n.* 13. & alii: estque expressum *in c. Extrav. Ad Romani §. Romani, h. t. inter Commun.* Idemque dicendum; quando Papa prohibet Electoribus, ne procedant ad electionem, *c. si eo tempore* 45. *de electiou. in* 6. Æneas de Falconibus *dict. prælud.* 3. *n.* 4. Rebuffus, *ubi supra*, *n.* 32. 417

Tertio, si Papa apponat Decretum alicui de dimittendo beneficio in manibus ejus, Barb. *loc. c.* Gonzalez *d. gloss.* 52. *n.* 14. allegans Rotam *dec.* 14. *de rerum permut. in antiq.* idque intelligens, etiamsi alter non dimitteret beneficium, quia adhuc solus Papa posset conferre pro ea vice. Idemque procedit, quando Papa mandat aliquem privari suo beneficio: nam secuta privatione, atque jussu & authoritate Papæ facta, beneficium remanet affectum, atque collatione Papæ reservatum, juxta *Extrav. Ad regimen. §. Præmissorum, vers. vel privationem h. t. inter Commun.* Æneas de Falconib. *cit. Prælud.* 3. *n.* 4. 418

Quarto contingit appositio manus Pontificiæ, quando Papa recipit renunciationem alicujus beneficii, in manibus suis factam, etiam in mense Ordinarii: tunc enim beneficium ita remanet affectum, ut nullus inferior possit de illo providere, quamvis a Papa nondum fuerit collatum. Gonzalez *cit. gloss.* 52. *n.* 16. Barb. *lib.* 3. *jur. Eccl. univ. c.* 13. *n.* 92. Pirhing *h. t. n.* 317. & alii. 419

Ulterius intervenit appositio manus Pontificiæ quando Papa, v. g. jure præventionis, aut prævenire intendens, concedit alicui beneficium, sed invalide, quia nimirum collatio non tenet ex aliquo defectu impetrantis, puta, ob hujus inhabilitatem, vel commissum vitium subreptionis, quia nihilominus beneficium manet affectum; neque inferior ejus collationi sese intromittere valet. Nam ex quo Papa manus apposuit, remanent ligatæ manus Collatoris Ordinarii inferioris. Barbosa *c. n.* 92. Gonzalez *d. gloss.* 52. *n.* 14. & 15. & *seqq.* allegans alios; atque universim viginti duos casus referens, in quibus beneficia ex appositione manus Papæ remanent affecta, adeo, ut nullus inferior de ipsis disponere valeat. 420

Resp. III. Nihilominus regula illa, videlicet, quod *Appositio manus Papæ liget manus cunctorum inferiorum*, plures patitur limitationes: juxta illud vulgatum, *Nulla regula sine exceptione*. Gonzales *ad reg.* 8. *Cancell. c.* 51. *n.* 98. & *seqq.* plures casus ibi anumerans. 421

Et primo quidem dicta regula limitatur, quando Papa apposuit manum ad alium effectum, quam conferendi beneficium. Tunc enim non remanent ligatæ manus Collatoris inferioris, ne beneficium vacans conferre possit: nam appositio manus non operatur ultra intentionem Papæ, juxta illud; *Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum*. quod desumitur *ex l. non omnis ff. si certum petatur*, Barbosa *Axiomat.* 12. *n.* 7. citans alios. Sic, quando Papa super beneficio aliquo reservat pensionem ad favorem resignantis, non propterea Collator ordinarius impeditur, quo minus beneficium illud, dum vacat possit conferre, quia manus appositio quoad unum effectum, v. g. reservatæ pensionis, non operatur quoad alium, v. g. reservatæ collationis, contra intentionem agentis *can. Quia intentionis*, 29. *de Privil. cum similibus.* Rota *decis.* 14. *n.* 3. & *decis.* 15. *num.* 2. *de Concess. præbend. in novis*, & alia Rota *in Romana Clericatus S. Petri*, 27. Nov. 1602. *coram Illustr. D. Card. Pamphilio*, Gonzalez *cit. gloss.* 52. *n.* 38. & 40. & *seqq.* Quidquid nonnulli de hoc dubitaverint. 422

Deinde fallit data regula, quando Papa apposuit manum super collatione beneficii, quod narrabatur esse reservatum, & revera non erat reservatum: nam stante falsitate talis causæ narratæ cessat ex parte Summi Pontificis intentio apponendi manum, sicque nulla causatur affectio. Æneas de Falconibus *ubi supra*, *quæst.* 5 *principal. affect.* 16. *n.* 2. Gonzalez *cit. gloss.* 52. *n.* 45. & alii. Atque istud generaliter esse intelligendum, 423

dum; ita videlicet, ubi appositio manus Pontificiæ sequeretur ex falso præsupposito, *affectio* non teneat, tradit Card. de Luca *disc.* 28. *de benefic.* n. 8. citans Rotam *dec.* 25. *p.* 10. *Recent.* n. 31. *&* 32. hisce specialibus terminis loquentem.

424 Tertio limitatur eadem regula in Beneficiis jurispatronatus Laicalis, aut mixti, quod competit ex fundatione, ædificatione, aut dotatione. Quia enim in his non solet dari expressa reservatio, cum Papa non soleat, neque etiam sine expressa mentione intendat derogare juripatronatus Laicorum, ne a piis fundatoribus, ædificationibus, aut dotationibus, Ecclesiarum retrahantur, ut dicto paulo superius n. 39. multo minus intrabit tacita reservatio per appositionem manus Pontificiæ. Petrus de Murga *tract. de beneficiis, q.* 3. *n.* 539. Gonzalez *c. gloss.* 92. *n.* 54. post Rotam *in una Firmana beneficii* 13. *Maii* 1596. *coram Illust. D. Pamphilio*, & alias sæpe. Tacentur nonnullæ consimiles limitationes, quarum universim decem enumerat Gonzalez *c. gloss.* 25. *n.* 38. *& seqq.* quæ apud eundem videri possunt. Verum occasione horum

425 Quæritur III. Utrum ex appositione manus Papæ inducatur Affectio, quando exinde resultaret præjudicium Concordatorum, v. g. Germaniæ, & Franciæ? Resp. I. Sententia negativa est recepta inter Doctores asserentes quod si ex tali appositione manus Pontificiæ resultaret præjudicium Concordatorum, data hactenus regula sit limitanda: quia tunc nulla inducitur affectio. Siquidem Papa in concordatis expresse solet dicere, atque declarare, se nolle imposterum aliqua beneficia suæ collationi quoquomodo reservare, præterea, quæ sunt expressa in Concordatis; Ita Puteus *dec.* 266. *in una Germania.* Gonzalez *cit. reg.* 8. *Cancell. gloss.* 42. *n.* 51. istud limitans, nisi aliud ex Papæ intentione constaret. Rebuffus *in Praxi benef. tit. de Reservationib. n.* 35. asserens, quod in Francia, quamvis Papa apponat manum, semper Ordinarius conferat, si non valet prima Papæ collatio, nisi in Mandatario, cui affectum est beneficium, per Concordata Franciæ. Quod ipsum, atque fusius tradit idem Rebuffus *in Concordatis Franciæ, tit. de Mandatis Apostolicis, §. Declarantes, v. jure præventionis, v. Item per Collationem* Garzias *par.* 4. *de Beneficiis, c.* 4. *n.* 70. allegans insuper Probum *can. Nemo n.* 32. *de Electione in* 6. & Corrasium *p.* 1. *de Beneficiis, c.* 6. *ad fin.* quibus accedunt Murga, & Pax Jordanus, proxime citandi.

426 Resp. II. Hoc ipsum procedere in Concordatis Germaniæ, per Nicolaum V. confirmatis in terminis docet Petrus de Murga *tract. de Beneficiis, quæst.* 3. *n.* 360. *&* 382. & Pax Jordanus *tom.* 2. *de re beneficiar. l.* 10. *tit.* 2. *de Beneficiis affectis, n.* 66. *&* 67. cum aliis, quos citant. Accedit ratio, ex tenore concordatorum Germaniæ desumpta: in illis quippe Pontifex *§.* 4. expressis verbis declaravit, sibi placere *quod per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut aliam dispositionem sub quacunque verborum forma factam, vel faciendam* nolit impedire, quo minus ordinarii Collatores vacantia in mensibus sui beneficia possint libere conferre; *reservatione, aliave quavis dispositione, authoritate nostra factar, vel faciendis non obstantibus quibuscunque.* Si ergo per expressam reservationem, sub quibuscunque verbis factam, vel faciendam, Papa non intendit derogare Concordatis Germaniæ: idem, & quidem a fortiori, dicendum de derogatione tacita, qualis solet fieri per appositionem manus Pontificiæ. Ponderando præsertim additum ly, *aliave quavis dispositione*; atque subjunctam illam Dictionem universalem. *Non obstantibus quibuscunque.* Nam ista Dictio comprehendit omnia, & propter suam universalitatem ad casus etiam impropríos trahitur. Barbosa *tract. de Diction. usu frequentior. dict.* 317. *n.* 3. *& seqq.* allegans plurimos alios.

427 Et hæc quidem loquendo de beneficiis, quæ vacant in mensibus collationi Ordinariorum per Concordata Germaniæ concessis, videntur certa, nisi forsan aliquando Summus Pontifex de potestate sua absoluta, & urgentibus gravibus causis expresse vellet derogare quoad hoc Concordatis Germaniæ; juxta dicenda inferius *§.* 19. *n.* 537. Alioquin vero non est verisimile, Sanctissimum Patrem voluisse Germanis illudere, promittendo, quod nolit eorum collationes in mensibus alternis suæ collationi concessis impedire per expressas reservationes: bene tamen per tacitas, seu per appositionem manus suæ, contra Reg. 84. Juris in 6. *Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debeat admitti*, cum concordantiis. Majus dubium esse potest de appositione manus Papæ ad beneficia in mensibus Pontificiis vacantia, & per Sanctissimum, sive ob vitium subreptionis, sive ob inhabilitatem Provisi, invalide collata; Unde

428 Quæritur IV. An etiam loquendo de beneficiis, quæ juxta Concordata, præsertim Germaniæ, vacant in mensibus Pontificiis, ac per Papam ob vitium subreptionis, vel inhabilitatem provisi, invalide collata fuerunt, cesset affectio beneficiorum, adeo, ut appositio manus Pontificiæ non obstet, quo minus post tempus in Concordatis præfixum (puta, post lapsum unius trimestris, loquendo de Concordatis Germaniæ) talia beneficia per Collatores inferiores licite, ac valide conferri possint? Ratio dubitandi, atque affirmativam tenendi, desumitur imprimis ex authoritate Doctorum. Nam quod in casu, quo Papa mandavit conferri beneficium certæ personæ, & collatio non tenuit, potestas conferendi redeat ad Ordinarium: docet Abbas *c. Inter dilectos n.* 10. *de excessib. Prælat.* citans Jo. Andream, & Compostellanum. Accedit Rebuffus in *Praxi benefic. tit. de reservation. tam gener. quam special n.* 35. ubi loquens de Concordatis Galliæ, inquit: *sed non utimur in Francia; nam quamvis Papa apponat manum, semper ordinarius confert, si non valet prima Papæ collatio, nisi in Mandatario: cui affectum est beneficium, per Concordata Franciæ.* Et infra *num.* 38. subjungit. *Sed istæ omnes reservationes, & manus appositiones fuere in Concilio Basil. sublatæ: & hoc in Gallia servamus, ut non recipiamus reservationes nec manus appositiones &c.* Quod ipsum repetit idem Rebuffus *in Tr. Concordator. Franciæ, tit. de Mandatis Apostolicis, §. declarantes, versic. jure præventionis, vers. Item per collationem*, dicens, quod *per collationem nullam non dicitur Papa prævenire Ordinarium, quoad hoc, ut collatio Ordinarii non valeat obstante collatione per Papam facta, quæ nullo modo potest obstare ratione reservationis, quæ in Regno non habet locum, &c.* Hæc illæ, probans inter alia illud a simili, ex eo, quia pariter citatio nulla, non inducit præventionem, *l. Si pater*, & ibi Gloss. *c. Ne de statu defunctor.* & Gl. *ult. in c. Si plures, de Offic. Delegat. in* 6. *&c.* Quod ipsum de Concordatis Germaniæ, nonnulli alii Authores, ac signanter Pax Jordanus, & Murga, *ubi supra*, sensisse videntur; eo quod vel prolecitent Rebuffum, in hoc casu expresse loquentem; vel saltem absolute doceant, ex appositione manus Papæ non induci affectionem beneficiorum, quando inde resultaret præjudicium Concordatorum.

Accedit ratio desumpta ex tenore Concordatorum Germaniæ. Siquidem in istis, §. 4. sic habetur: *Quoties vero aliquo vacante beneficio in Januarii mensibus specialiter dispositioni dictæ Sedis reservatis, non apparuerit infra tres menses a die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica authoritate provisum fuerit ex tunc & non antea Ordinarius, vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit.* Hæc ibi. Atqui stante invaliditate collationis Papalis, ob vitium subreptionis, vel inhabilitatem illius, cui facta est, non apparet, fuisse alicui de tali beneficio provisum authoritate Apostolica infra tres menses: ergo ex tunc, vi dictorum Concordatorum, potest illud conferri per ordinarium Collatorem.

429 Minor probatur. Tum quia collatio invalida, & nulla æquiparantur: siquidem *non refert, an aliquid non fiat, vel minus bene fiat.* Glossa. in *l. Quoties, ff. Qui satisdare cogantur.* Simulque hujusmodi collatio invalida, habetur pro infecta, *can. Imperiali,* 23. *q.* 2. juncta *Reg.* 64. *Jur. in* 6. Tum quia, quod nullum est, nullum procedit effectum, *cap. Illud,* 8. *de Jurepatron.* Barb. *Axiom.* 164. *n.* 1. citans alios; sicque per collationem invalidam, non censetur cuipiam provisum de beneficio. Atqui relata Concordata Germaniæ expresse concedunt Collatoribus Ordinariis, conferre Beneficia in mensibus Pontificiis vacantia, quando de illis infra tres menses necdum *provisum fuerit.* Ubi ponderandum est ly, *Provisum*: nam quod in Jure *verba cum effectu accipienda sint*: textus est expressus in *c. Relatum,* 4. *de Cleric. non resident.*

ve^f^d.r.t. junctis concordantiis a Glossa *ibid.* V. *Cum effectu*, relatis.

430 Quod si quis contra hauosententiam objiciat, *Omnia, & singula beneficia Ecclesiastica*, per appositionem manus Pontificiæ remanent semper affecta, juxta *Extrav. ad Romani h. t. inter Commun.* cujus verba *nu.* 414. referuntur: ergo hoc ipsum procedit de beneficiis, quæ vacant in mensibus Pontificiis, juxta Concordata Germaniæ, ejique Papa manum apponit per collationem invalidam; nam istud convincere videtur Dictio illa universalis, *Omnia & singula beneficia &c.* Responderi potest primo, retorquendo argumentum. Quia, si quid probaret data instantia, pariter sequeretur, quod Papa libere, ac de sua potentia ordinaria, salvisque Concordatis Germaniæ, possit tacite, sive per solam appositionem manus suæ, reservare sibi *omnia, & singula beneficia*, etiam in mensibus Collatorum inferiorum, puta Februarii, Aprilis &c. vacantia; idque propter dictionem illam universalem, *Omnia & singula &c.* Atqui istud repugnat Concordatis Germaniæ, juxta dicta *n.* 426. Responderi potest secundo neg. seq. Quia notissimi juris est, quod Legi generali (puta, *cit. Extrav. Ad Romani, h. t.*) derogetur per specialem (puta, per Concordata Germaniæ) hæcque illam limitet, atque distinguat. Nam *in toto Jure generi per speciem derogetur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est; prout dicitur l. in toto Jure ff. de reg. jur. & c. Generi eod. in 6.* cum concordantiis.

431 Et si ulterius quis objiciat, Quando Papa nulliter confert beneficium in mensibus sibi per Regulas Cancellariæ reservatum; ita afficitur beneficium illud per dictam manus Papæ appositionem, ut nullus Collator ordinarius in mensibus subsequentibus possit illud conferre, Beneficium enim semel affectum, semper remanet affectum, *cit. Extrav. Ad Romani, h. t. inter Commun.* Ergo pariter, si Papa nulliter conferat Beneficium in mense sibi per Concordata Germaniæ reservato, tale beneficium ob appositionem manus Papæ manebit semper affectum; sicque illud in mensibus subsequentibus, nunquam poterit per Collatorem inferiorem conferri. Responderi poterit, transmisso Antecedente, neg. conseq. & paritatem. Quia beneficia vacantia in mense Pontificio juxta Concordata Germaniæ, sunt reservata duntaxat ad certum tempus, videlicet ad trimestre; postea enim concedi videtur expressa Collatoribus inferioribus facultas eadem conferendi, conformiter hactenus dictis. Econtra vero Beneficia vacantia in mense Pontificio juxta Regulas Cancellariæ, sunt perpetuo reservata: nullibi enim Papa concedit iis eisdem Collatori inferiori facultatem, ut possit illa post certum tempus elapsum conferre. Verum his non obstantibus,

432 Resp. 1l. Opposita sententia, videlicet negans, in dicto casu cessare Affectionem beneficiorum ex appositione manus Pontificiæ, juxta Concordata Germaniæ, non solum videtur probabilior, sed etiam vera, atque in praxi merito retinenda. Ratio fundamentalis desumitur ex sæpe *cit. Extrav. ad Romani, h. t. inter Commun.* ubi universaliter habetur, quod *Beneficium semel affectum, semper manet affectum*. Atqui ab hac regula nullibi reperiuntur excepta beneficia, in mensibus Pontificiis juxta Concordata Germaniæ vacantia, & per Papam intra trimestre nulliter collata; ergo. Minor, in qua sola potest esse difficultas, probatur refutando sigillatim rationes prioris sententiæ. Imprimis enim, quantum attinet authoritatem Doctorum, Rebuffus, *ubi supra*, non facit ad rem: quia non loquitur de Concordatis Germaniæ, sed de consuetudine Galliæ, uti patet ex relatis *n.* 427. verbis ipsius: *Sed non utimur in Gallia &c. Et hoc in Gallia servamus &c. Quæ in Regno non habent locum &c.* Hæc enim consuetudo deinde confirmata fuit per Concordata Galliæ, teste citato Rebuffo: quod tamen nequit cum fundamento dici de Concordatis Germaniæ. Unde nec probant Pax Jordanus, & Murga, *ubi supra*, utpote minus caute secuti Rebuffum: nisi placeat istos intelligere de beneficiis vacantibus in mensibus Ordinariorum, juxta dicta *n.* 425. & 426. nam de aliis expressam mentionem non faciunt. Quod si de aliis quoque beneficiis intelligendi forent, aut quidam alii Authores contrariam sententiam expresse tenerent, opponeretur ipsis Stylus Curiæ, atque authoritas Doctissimorum, & in materia Concordatorum Germaniæ Practicorum Virorum Romæ degentium, & pro hac posteriori sententia stantium, juxta dicenda *n.* 432. ubi simul adducitur Declaratio Gregorii Papæ XIII.

Neque urget ratio *n.* 428. in contrarium allata: negatur enim Minor. Ad cujus probationem, seu quod collatio invalida, & nulla (seu non facta) æquiparentur, & quod collatio invalida, habeatur pro infecta; cum similibus: respondetur, hujusmodi axiomata non procedere universaliter; sed plures pati limitationes, atque instantias. Sic quippe, ubi electio ad beneficium vacans intra semestre, vel respective semestre, nulla fit, devolvitur potestas eligendi ad Superiorem, *c. Ne pro defectu*, 41. *de Election, & c. Nulla* 2. *de Concession. Præb.* cum similibus: Secus, si electio fiat, sed invalide ob occultum vitium, tunc enim habebunt Electores novum tempus ad eligendum, *text. clar. c. Si electio* 26. *de Elect. in 6.* Similiter, quando nulla præcessit electio, libera potest celebrari electio: secus, quando facta est electio, sed talis, de cujus valore dubitatur; tunc enim non valet posterior electio celebrata ex intervallo, etiamsi prior postmodum declaretur fuisse irrita, & invalida, *c. Auditis*, 29. juncta Glossa V. *Irritandum, de Elect.* Ulterius matrimonium inter consanguineos, vel voto solemni Castitatis adstrictos scienter contractum, etsi nulliter ac invalide, ipso facto inducit excommunicationem, *Clem. un. de Consanguinitat. & affinit.* Secus, si non fiat tale matrimonium. Idemque dicendum de pluribus aliis casibus, in quibus factum invalide, neutiquam æquiparatur non facto; & res invalide gesta, non habetur pro infecta, imo varias inducit pœnas, vel inhabilitates, aut alios effectus, v. g. Affectionem Beneficii, loquendo quoad casum propositum. 433

Itaque in forma respondendo ad allata Axiomata, opus est distinctione. Quia vel omnimoda paritas intervenit in non facto, & in nulliter seu invalide facto; & procedunt præfata Axiomata; vel diversa militat ratio in uno, aut altero eorum; & non habent locum. Card. de Luca *Litt. P. Concl.* 87. *n.* 14. post Castrens. *Consil.* 161. *lib.* 1. & alii. Atqui quantum attinet ad propositum, diversissima ratio militat inter casum, quo non apparet infra tres menses die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica auctoritate provisum fuerit; & inter casum, quo apparet, taliter cuipiam provisum fuisse, sed invalide. Hic quippe apparet, Papam apposuisse manum collationi talis beneficii; sicque subintrat dispositio Juris communis, *c. Ut nostrum*, 56. *de Appellation. & c. Si eo tempore* 45. *de Elect. in 6. & cit. Extravag. Ad Romani, h. t. inter Commun.* Ibi econtra nullatenus apparet de tali appositione manus Pontificiæ, quinimo constat, talem non esse factam. Unde patet imbellicitas datæ probationis: nam quod argumentum a simili, vel pari, fragile sit, atque infirmum, & posternatur una adducta dissimilitudine, jam dictum est supra *Lib.* 1. *tit.* 2. *De Constitutionibus*, § 16. *n.* 414.

Accedit Constitutio 41. Gregorii XIII. *Quæ in Ecclesiam* (& habetur *Tom.* 2. *Bullar. Roman.*) ubi idem Pontifex §. 2. declarat, quod Collatores Ordinarii Germaniæ, virtute concessionis Nicolaj Papæ V. post lapsum trium mensium a die notæ vacationis, non possint conferre beneficia vacantia, vel vacatura, *de quibus intra dictum tempus trium mensium per Romanum Pontificem, ad dictam Sedem* (Apostolicam) *qualiscunque gratia, vel dispositio, aut concessio facta fuerit.* Ubi ponderandum est ly, *Qualiscunque*; nam hæc dictio est universalis, atque comprehendit omnem modum (sicque etiam dispositionem Papæ invalidam ob subreptionem, vel inhabilitatem impetrantis) non minus, ac dictio illa, *Quoquomodo*: prout notat Barbosa *tr. de Diction. usufrequent. Dict.* 299. & 300. *nu.* 2. citans alios; atque istud desumens ex *l. Penes ff. de Verb. signif.* Et hinc mirandum non est, quod in facti contingentia (de qua mihi bene constat) super præsenti quæstione consultus Illustrissimus, & Reverendissimus D. D. Columna Decanus Cancellariæ Apostolicæ, in favorem hujus posterioris sententiæ responderit: quod ipsum senserunt duo Primarii Advocati Romani Concordatorum Germaniæ apprime gnari. Concordat Stylus

Curiæ

Curiæ Romanę; nam in allegata facti contingentia, cum Præbendam in mense Pontificio vacantem Papa intra trimestre cuipiam contulisses, sed invalide ob canonicum defectum recipientis: non obstante collatione postmodum per inferiorem Collatorem alicui alteri facta, & mota de super lite, Papa eandem Præbendam denuo contulit, & quidem addita ea clausula, quod ipsam nemo præter Romanum Pontificem ea vice conferre potuerit. Quod ipsum in aliis quinque casibus reservatum fuisse intellexit, ut proinde de veritate posterioris, seu negative sententiæ in Conclusione contentæ, vix amplius remaneat dubitandi locus, oam ad alias cationes', nec non Objectionam solutiones prioris sententiæ, promptum est respondere conformiter hactenus dictis.

§. XV.

De Beneficiis apud Sedem Apostolicam, seu in Curia vacantibus, aliisque collationi Papæ specialiter reservatis.

S U M M A R I U M.

433 *An idem sit*, Beneficium vacare apud Sedem Apostolicam, *vel in curia? Et n. seqq.*
Ista solent pro synonimis haberi. Ibid.
434 *Proprie tamen loquendo differunt, & in quo?*
435 *Vacatio apud Sedem potest dupliciter intelligi proprie, & improprie.*
436 *Reservatio beneficiorum apud Sedem Apostolicam vacantium, est antiquissima.*
437 *Atque olim mera consuetudine observabatur.*
438 *Et cur?*
439 *Beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia, post lapsum annius mensis possunt conferri per inferiores.*
440 *Mensis iste computandus a die vacationis, non notitiæ.*
441 *Solvitur instantia contra hoc ultimum.*
442 *Potest Papa etiam post mensem conferre beneficia apud Sedem vacantia, dummodo res adhuc sit integra.*
443 *In aliis beneficiis collationi Papæ reservatis, nullum tempus est a jure præfixum Papæ ad conferendum.*
444 *Exceptis duobus casibus* in c. Si Apostolica 34. de Præbend. in 6. *expressis.*
445 *An* c. Statutum 3. de Præben. in 6. *sit revocatum per* Extravag. Piæ sollicitudinis eod. inter Commun. *variant Doctores.*
446 *Utrum illud saltem fuit revocatum per* Extrav. Ad regimen. eod. inter Communes?
447 *Beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia, & collationi Papæ reservata juxta* c. Præsenti 34. de Præbend. in 6. *quæ? Et n. seqq.*
Loca vicina Curiæ Romanæ, quæ? Ibid.
448 *Quid juris, si Curia de loco in locum mutetur?*
449 *Curialium beneficia censeatur vacare in Curia dummodo eorum curialitas fuerit continuata usque ad mortem &c.*
450 *Etiamsi translata Curia moriantur in itinere, vel infirmi remanserint &c.*
451 *Curia Romana, ubinam censeatur existere?*
452 *Quid, si solus Papa aliorsum proficiscatur, relicta Romæ Cancellaria?*
453 *Dieta Legalis, quæ?*
454 *Quæ alia beneficia, spectato jure communi; sint Papæ reservata? Et n. seq.*
Extrav. Ex debito de Elect. inter Commun. *fuit solummodo temporalis. Ibid.*
455 & 456 *Per* Extravag. Execrab. Joan. XXII. *Quæ beneficia reserventur?*
457 Extrav. Ad regimen. de Præben. inter Commun. *fuit solum temporalis; sed innovari solet in Regula 2.*
458 459 460 461 462 & 463 *Enumerantur beneficia quæ in* c. Extrav. Ad regimen. *Papæ reservantur.*
464 *Quid contineant cæteræ* Extrav. inter Commun.
465 *Ad collationem solius Papæ spectant beneficia Urbis. Is appellatur* Episcopus Romanus. *Ibid.*
466 *Exceptis beneficiis, quæ subsunt Titulis Cardinalium residentium.*
467 *Collationem quorundam beneficiorum Papa sibi reservavit virtute diversarum Constitutionum Apostolicarum. Et n. seq.*
Sic reservata sunt Papæ beneficia vacantia propter Simoniam confidentialem; & quidem omnia. Ibid.
468 *Item Ecclesiæ Parochiales, non servata forma Concilii Tridentini collatæ.*
469 *Et beneficia vacantia ob non factam publicationem resignationis.*
470 *Aut propter crimen Hæresis.*
471 *Item beneficia vacantia propter delictum offendentium litigantes in Curia Romana, coramve Judicem, Advocatos &c.*
472 *Ac beneficia eorum, qui se pro aliis ad obtinendum illis beneficium examini subjiciunt &c.*
473 *Alii tales casus. Remissive.*

QUæritur I. An idem sit, *Beneficium vacare apud Sedem Apostolicam*, vel in *Curia*? Resp. I. Licet vacationes beneficiorum *apud Sedem Apostolicam*, & *in Curia*, pro synonimis haberi soleant, ac promiscue onum pro alio dici, præsertim in materia reservationum: stricte tamen, ac proprie loquendo, non nihil differunt. Priorem partem tradit Glossa in *c. Statutum 3. V. in curia h. t. in 6.* asserens, quod *idem est dicere, in Curia quod apud Sedem Apostolicam*, Garzias *part. 3. de benef. cap. 1. n. 68. & 69. & seqq.* citans plures alios. Card. de Luca post *disc. 100. de beneficiis, seu in beneficiorum Summa, §. 4. n. 34.* dicens, quod pro synonimis ad omnes vere effectus hujusmodi vacationes *in Curia*, & *apud Sedem*, haberi soleant; atque simul confundi, præsertim vero quoad effectum reservationis. Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 13. n. 63.* dicens, ita habere communem modum loquendi, & alii, idque desumitur ex *cap. 2. de Præbend. in 6.* ubi Pontifex *beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia*, in progressu appellat beneficia *in Curia Romana vacantia*. 433

Alteram vero partem, seu quod proprie loquendo non nihil differant, tradit Ludovic. Gomez *in Regulas Cancellariæ, reg. De triennali possessore, qu. 31. circa princ.* Covarruvias *Pract. q. cap. 36 n. 4. V. Iterum* Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 57. num. 24.* Gonzalez *c. glos. 13. n. 48. & seqq.* Engel *h. t. n. 9.* & alii. Ratio est: quia latius patet, *Beneficia vacare in Curia*, quam *vacare apud Sedem*: omnia enim beneficia vacantia apud Sedem, censentur etiam vacare in Curia; non tamen econtra. Siquidem, ut notat Covarruvias, & Gomez, *ubi supra*, & Barbosa *c. cap. 24. circa fin.* illa beneficia propria dicuntur vacare apud Sedem Apostolicam, quæ vacant per verum obitum beneficiarii contingentem vel in ipsa Curia Romana, juxta *cap. 2. h. t. in 6.* vel saltem inter duas dietas, juxta *c. Præsenti, 34. eod. in 6.* Econtra vacatio beneficiorum in Curia, non solum comprehendit beneficia per verum obitum vacantia apud Sedem Apostolicam, ut dictum; sed etiam illa, quę vacant apud eandem ficte: puta, per renunciationem a Papa, vel ejusdem authoritate admissam: item per depositionem, privationem, vel translationem &c. authoritate Papæ factam; & aliis hujusmodi modis, de quibus fit mentio *in Extrav. Ex debito, de election. inter commun. & extrav. Ad regimen. h. t. inter Commun.* & alibi: 434

Fatendum tamen, quod hæc ipsa differentia gravem patiatur instantiam ex *cit. Extrav. Ex debito §. Hujusmodi*: Ibi quippe Pontifex ex professo declarat, quod *Beneficia Ecclesiastica per mortem, vel depositionem, ac privationem eorum, qui ea obtinerent; per electionem, cassationem, postulationum repulsionem, renunciationem quorumlibet—canonice vacare apud Sedem intelligantur præfatam*, seu Apostolicam: & tamen in horum posterioribus modis non intervenit vacatio per verum obitum, seu mortem naturalem; Verum de terminis non expedit multum disputare. Aut si placet, dicatur conformiter Gomezio, *ubi supra, V. Et ideo* quod *Vacatio apud Sedem* possit intelligi dupliciter. Primo modo, proprie: & tunc Vacatio apud Sedem intelligitur de illa, quæ fit per obitum, juxta *cap. 2. h. t. in 6.* Secundo modo, improprie; & tunc Vacatio apud Sedem capitur pro quacunque vacatione in Curia: sicque Vacatio apud Sedem & Vacatio in Curia pro eodem capiuntur. 435

Quæ-

436 Quæritur II. Unde, & cur reservatio Beneficiorum apud Sedem Apostolicam, seu in Curia vacantium, fuerit introducta? Resp. I. Inter Beneficia Ecclesiastica, peculiariter collatio soli us Papæ reservata; præcipua, simulque antiquissima reservatio est eorum beneficiorum, quæ apud Sedem Apostolicam vacant per obitum, seu mortem naturalem Beneficiariorum ibidem decedentium. Ita communis; & habetur clare expressum in c. *Licet 2. h. t. in 6.* illis verbis. „ Licet Ecclesiarum, Personatuum, Dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur „ Pontificem pertinere; ita quod non solum ipsa, cum vacant, potest de jure conferre, verum etiam jus in ipsis „ tribuere vacaturis: collationem tamen Ecclesiarum, „ Personatuum, Dignitatum, & Beneficiorum apud Sedem Apostolicam vacantium, specialius cæteris antiqua consuetudo Romanis Pontificibus reservavit. Nos „ itaque &c. „ subjungendo expressam omnium beneficiorum, apud Sedem eandem imposterum vacaturorum reservationem; & quidem sub clausula irritante, si secus a quoquam actum, seu attentatum fuerit: *Nisi ei sit super conferendis eisdem in Curia Romana vacantibus specialis, & expressa ab ipso Pont. Sum. auctoritas attributa.* Hæc ibi.

437 Additur notanter in data Conclusione, *simulque antiquissima*, sive, ut Clemens IV. in relato textu, pro suo jam tempore loquens, ajebat: *Antiqua consuetudo:* Olim quippe non extabat Jus scriptum de tali reservatione, sed ante emanatam illam Decretalem, seu promulgationem memorati *c. Licet 2. h. t. in 6.* m, ra antiqua consuetudine observabatur, ut Beneficia, apud Sedem Apostolicam per obitum vacantia, conferrentur a solo Romano Pontifice, Nunc autem successit Jus scriptum, sub dicta tamen limitatione *specialis, atque expressa concessionis Pontificiæ*, Gl. *c. ult. v. Vacant. de Consuet. in 6.* Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell. gloss.* 13. *n.* 30. & alii.

438 Resp. II. Congruentia dictæ antiquissimæ consuetudinis, sicut & reservationis beneficiorum in Curia vacantium, videtur esse, quam refert Æneas de Fal. *c. tr. de Reserv. Benef. q. 4. princ. effect. 6. n. 4.* Quia videlicet Beneficia vacantia apud Sedem Apostolicam, seu in Curia, sunt de Foro proprio Papæ, & ideo speciali quadam prærogativa sibi reservata: cum ratione rerum ibidem expediendarum, atque personarum pro suis negotiis Curiam accedentium, aut in ea existentium, specialis quædam acquiratur jurisdictio, & subjectio, *arg. c. ult. §. 1. Petit. de Off. Archid. & c. Postulasti 14. & c. ult. de Foro compet.*

439 Quæritur III. Utrum post lapsum unius mensis, Beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia, possint conferri per inferiores? Resp. I. Præmissis non obstantibus, si Romanus Pontifex ejusmodi beneficia Ecclesiastica, apud Sedem prælatam vacantia, intra mensem, a die vacationis computandum, non contulerit: tunc Ordinarii, ad quos ceteroquin illorum collatio pertinet, poterunt ea conferre; sed tantummodo per seipsos, aut ipsis absentibus per suos Vicarios Generales speciale mandatum ad illud habentes. Ita textus expressus in *c. Statutum 3. h. t. in 6.* ubi Gregor. X. in Concilio Generali Lugdunensi ita moderandam decrevit Decretalem Clementis IV. Quæ habetur *cit. c. Licet 2. eod. in 6.* Idque factum est, ne alioquin beneficia Ecclesiastica (forte, ob ignorantiam subjectorum qualificatorum quibus ea per Papam conferenda forent) diutius vacarent; & carentes legitimo Administratore, in spiritualibus, ac temporalibus, rebus interim paterentur detrimentum. Vivianus *in Rational. ibid.* Quamquam de revocatione hujus Capituli controvertant Doctores, juxta dicenda in Objectione.

440 Dicitur autem, *intra mensem, a die vacationis computandum:* sive, ut ibidem sonat textus, *Demum post mensem a die, quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant.* Siquidem illud fuit statutum in favorem Ecclesiarum, ne diutius vacarent; non vero odium, sive ob negligentiam Papæ omittentis conferre beneficium vacans. Unde, si toto mense non sciret Papa, vacare beneficium aliquod apud Sedem suam, adhuc elapso mense posset illud conferri per Collatorem inferiorem.

441 Nec obstat *c. Licet 3. de Suppl. negl. Prælat. & c. 2. de Conc. Præb. & c. Quia diversitatem 5. eod.* ubi tempus semestre, quod de Jure concessum est ad collationem beneficiorum inferiorum, *non a vacatione, sed a notitia* computandum dicitur. Resp. enim, disparitatem esse: quia ibi tempus semestre principaliter est præfixum in odium negligentium conferre; unde merito computandum dicitur a die notitiæ de vacatione beneficii, cum ignorans alicujus desidiæ, seu negligentiæ argui non possit: nam is, qui nescit, potestatem experiendi non habet *l. Anaur ff. de Calumn. & l. cum sex menses de Ædilit. Edict.* Secus in casu nostræ Conclusionis: ubi tempus unius mensis ad conferendum, non in odium Papæ, seu ad puniendam ejus negligentiam, sed ob favorem Ecclesiarum statutum fuit, ut dictum; ac notat Gl. *in cit. c. Statutum v. Numerandum h. t. in 6,* & Vivianus, *ubi supra.* Eo præsertim, quia hic Papa statuens, contra se statuit: & si voluisset, potuisset expressisse tempus notitiæ, non vacationis.

Resp. II. Nihilominus præfata restrictio ad mensem non omnino excludit Papam, quo minus post mensem possit conferre beneficium vacans apud Sedem Apostolicam, dummodo res sit integra; hoc est, dummodo beneficium illud necdum per inferiorem fuerit alicui collatum. Ita Barb. *in Collect. ad cit. c. Statutum n. 7. h. t. in 6. & p. 3. de Off. & pot. Episc. alleg. 57. n. 24.* post Marsobrium *in praxi habendi Concursum, requis. 7. dub. 49.* Unde post elapsum mensem a die vacationis (constantem triginta diebus, diem tamen vacationis non computando in mense, propter additum ly *a die*; ac notat Gl. *ib. v. Numerandum*) potest quidem Collator inferior ejusmodi beneficium conferre; sed ita, ut re integra etiam Papa illud conferre valeat, sicque detur locus præventioni, *arg. c. Si a Sede 31.* juncta Glossa *v. Nec appareat h. t. in 6.* 442

Porro ea, quæ nunc dicta sunt de lapsu unius mensis, 443
procedunt solummodo de Beneficiis apud Sedem Apostolicam vacantibus; non autem de Beneficiis alio modo, sive ex alia causa reservatis collationi Papæ: hæc enim quocunque tempore a Papa possunt conferri; cum ipsi nullum tempus a Jure reperiatur determinatum. Barbosa *ubi sup.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancel. §. 5. Proœm. n. 141.* Garcias *de Beneficiis, p. 5. c. 1. n. 91.* citans alios. Unde ad conferenda alia Beneficia Papæ reservata nullo unquam tempore Collator inferior poterit sese intromittere, nisi id in Jura reperiatur expressum.

Ed additur, *nisi id in jure reperiatur expressum.* Nam 444
præter casum jam relatum ex *c. Statutum 3. h. t. in 6.* dantur duo alii casus in Jure expressi, in quibus Collator inferior potest conferre beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia. Primus est: quando Sede Apostolica vacante contingit vacare Ecclesias aliquas Parochiales: tunc enim, ne diuturna ipsarum vacatio periculum valeat animabus afferre, concessum est Collatoribus Ordinariis easdem conferre, per textum expressum *in c. Si Apostolica 35. h. t. in 6.* Secundus est, quando eædem Parochiales Ecclesiæ vacant vivente Papa, qui tamen de ipsis ante obitum suum nihil ordinavit: tunc enim post mortem ejus statim per Collatorem inferiorem conferri possunt, etiam necdum elapso primo mense. Text. & Gl. *fin. cit. c. Si Apostolica eod. in 6.* Tacentur Concordata Germaniæ, vi quorum Collatores inferiores possunt conferre beneficia Papæ reservata, si de his intra trimestre nulli per Papam fuerit provisum: verum hæc non sunt de Jure communi.

Objicies contra secundam Conclusionem. Sæpe cita- 445
tum *c. Statutum 3. h. t. in 6.* est revocatum per *Extrav. Piæ sollicitudinis h. t. inter commun.* ergo nulla Conclusio. Resp. Antecedens probabilius esse negandum. Licet enim Jo. Andreas *in eod. c. Statutum n. 1. v. Valeant.* Gomez *in Reg. de Triennali possessore q. 31. circa princ.* Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell. §. 5. Proœm. n. 148. & 152.* citans Rotam *dec. 12. unica n. 1. de Præb. in novis.* & plures alii, teneant, quod citatum *c. Statutum h. t. in 6.* fuerit revocatum per dictam *Extrav. Piæ sollicitudinis eod. inter Commun.* Merito tamen de tali revocatione dubitant Æneas de Falconib. *in d. tr. de Reserv. benef. q. 4. princ. effect. 6. n. 2.* Gara. *p. 5. de benef. c. 1. n. 99.* Barb. *in Collect. ad cit. c. Statutum n. 2. h. t. in 6.* Pirhing *h. t. n. 332.* & alii plures, quos allegat. Accedit ratio: quia dicta *Extrav. Piæ sollicitudinis*, edita fuit a Bonifacio VIII. Et quidem primo anno fuit Pontificatus, 3. *Non. Maii*; uti patet in Data dictæ Extrav. Unde, quia idem Bonifacius VIII. postea primum, sive anno quarto Pontificatus sui, *Non. Maii*, edidit Compilationem Sexti Decretalium, nec tamen eidem inseruit citatam

tam

tam *Extrav. Piæ sollicitudinis*: signum est, ipsum noluisse illam Extravagantem habere vim aliquam contra sæpe dictum *c. Statutum 3. h. t. in 6.* utpote editum in Conc. Generali Lugdunensi; alioquin procul dubio eandem memoratæ suæ Compilationi inseruisset. Confirmatur hoc ipsum ex eo, quod idem Pontifex *in Proœmio Sexti Decretalium*, juncta Glossa *V. Refutari*, imposterum refutandas dicat Decretales suorum Prædecessorum, quæ dicto Sexto Decretalium non reperiuntur insertæ.

446 Dices cum Garzias *d. p. 5. c. 1. n. 110.* & aliis, quos citat, memoratum *c. Statutum h. t. in 6.* saltem postea fuisse revocatum per *Extrav. Ad regimen. 13. h. t. inter Comm.* quæ fuit edita per Benedictum XI. Anno Domini 1335. atque in Regulis Cancellariæ, Reg. 1. per Summos Pontifices innovari consuevit; eo quod in ipsa reserventur collationi solius Romani Pontificis omnia, & singula beneficia Ecclesiastica, apud Sedem Apostolicam, seu in Curia vacantia, addito Decreto irritante, & clausula illa generali: *Non obstantibus quibuscunque Constitutionibus a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus editis, quatenus obsistere possent &c.* Resp. Etiam de hac revocatione sufficienter non constare: quin potius, ut notat Vivianus *in Rational. ibid.* & Pirhing *h. t. num. 332.* dicta Extravagans est intelligenda, atque limitanda secundum restrictionem, seu declarationem factam in prioribus Decretalibus (hoc est, *in c. Statutum 3. & c. Si Apostolica 35. hoc tit. in 6.*) non vero censetur eas revocare. Tum, ut evitetur correctio jurium, quantum fieri potest, juxta *c. Cum expediat 29. de Election. in 6.* Tum quia *in cit. Extrav. Ad regimen*, reservantur quidem collationi Papæ beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia, sed generaliter solum: non vero ibidem in specie negatur, eadem post mensem, atque in duobus casibus *num. 444.* jam expressis, posse eo ferri per Collatores ordinarios; ne alioquin Ecclesiæ ex diuturniori vacantia detrimentum patiantur. Unde, quia hic agitur de favore Ecclesiarum, neque iste reperitur clare revocatus; non oportet asserere, quod dicta Extravagans, *Ad regimen.* revocaverit priores Decretales; sed potius ea videtur limitanda juxta *cit. c. Statutum & c. Si Apostolica h. t. in 6.* Nam, quod lex posterior generalis limitetur per priorem specialiter loquentem, probat Reg. 34. Jur. in 6. *Generi per speciem derogatur*: estque ex professo dictum supra *Lib. 1. tit. 2. De Constitutionibus*, *§. 19. n. 496. & 497.*

447 Quæritur IV. Quid dicendum de reservatione beneficiorum vacantium in Curia, juxta *c. Præsenti de Præbend. in 6.* Resp. Inter beneficia Ecclesiastica apud Sedem Apostolicam, seu in Curia vacantia, & proinde collationi solius Romani Pontificis reservata, potissimum numerantur ea, quæ reservantur *in c. Præsenti 34. h. t. in 6.* edito ad declarationem *c. Licet 2. eod. in 6.* & sunt sequentia. Primo, collationi Papæ reservantur *beneficia, quæ Legati, aut Nuncii Sedis Apostolicæ, vel quivis alii* (sive Curiales fuerint, sive non; ut explicat Glossa *ibid. V. Alii*, communiter recepta) *ad Romanam Curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa, obtinere noscuntur, si eos in locis vicinis ipsi Curiæ mori contingat: quemadmodum si in loco, ubi eadem Curia residet; morerentur.* Hæc ibi: paulo post, sive *§ Loca*, subjungendo, quod *Loca intelliguntur vicina eidem Curiæ in præmissis quæ remota ultra dietas Legales a loco, ubi moratur ipsa Curia, non existunt.*

448 Additur in relato textu, *ad Romanam Curiam venientes, vel recedentes ab ipsa*: quod intellige, ratione negotiorum ibidem tractandorum, vel litis prosequendæ causa. Nam si quis aliis de causis Romam accesserit, aut exiltar in loco illo, ubi reperitur Curia, & ibi moriatur: puta, si Curia Romana de loco in locum mutetur, v. g. Avenionem in Gallia, Beneficia ibi per obitum talis Clerici vacantia, non censebuntur reservata collationi Papæ, nisi Clericus ille decedens *Curialis esset antea, & ibi occasione Curiæ moraretur*: prout expresse declaratur *in c. c. Præsenti, §. Sane h. t. in 6.* Nec immerito: alioquin enim nimis grave præjudicium inferretur loco, ubi degit Curia, si omnia beneficia ibidem vacantia possent per solum Papam conferri, atque ob nudam Curiæ suæ præsentiam collationi Papæ reservarentur: prout notat Glossa *ib. V. Moraretur*. Pirh. *h. t. n. 333.* & alii.

449 Deinde inter Beneficia vacantia in Curia, veniunt beneficia Curialium, seu qui Papæ, aut Cardinalibus, sive Officialibus Romanæ Curiæ inserviunt: dummodo horum Curialitas fuerit continuata usque ad mortem; prout præsumitur continuata, nisi probetur mutata. Barbosa *c. c. Præsenti n. 4. h. t. in 6.* cum aliis. Siquidem Curialium beneficia non solum censentur vacare in Curia, quando in actuali ejus servitio moriuntur; sed insuper id contingit, si quis ipsorum (*etiam Ecclesia Romana vacante*) *peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quavis causa, ad locum Curiæ secedens, in hujusmodi loco vicino decedat: dummodo ibi* (*etiamsi erat ad ipsam Curiam reversurus*) *ejus domicilium, seu domus propria non existat*. Ita textus *in d. c. Præsenti h. t. in 6.*

450 Tandem hoc ipsum *cit. c. Præsenti. §. Porro h. t. in 6.* extenditur ad beneficia Curialium, qui translata Curia eam sequentes, in itinere moriuntur; aut qui in loco, unde recesserit Curia, remanserunt infirmi, ac postmodum decedunt: nam horum beneficia censentur pariter vacare in Curia, nec nisi per Papam conferri possunt. Sic enim loquitur textus ibidem: *Porro, cum Curiam de loco ad locum transferri contigerit: si Curiales in itinere* (*dum Curiam sequuntur eandem*) *vel in loco, unde recedit Curia, remanentes infirmi rebus inibi eximuntur humanis, præmissum Statutum* (*quantumcunque locus, ubi decedunt ab ipsa Curia sit remotus*) *ad illorum beneficia se extendit.* Hæc ibi. Quod ut melius intelligatur

451 Quæritur V. Ubinam Curia Romana, in ordine ad colligendam exinde reservationem beneficiorum, censeatur existere? Resp. I. Curia Romana, quantum ad propositum, ibi censetur esse, ubi est Papa cum Cancellaria, & Tribunalibus, & Officialibus suis, quos ad regimen Ecclesiæ adhibet. Ita Covarr. *Pract. q. c. 4. n. 10.* Garzias *p. 5. de benef. c. 1. n. 391. & seqq.* Pirh. *h. t. n. 334.* Engel *eod. n. 10.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 13. §. 1. n. 2.* citans plures alios.

452 Resp. II. Quod si solus Papa aliorsum proficiscatur, relicta Romæ Cancellaria, & Tribunalibus (prout Clemens VIII. anno 1598. Ferrariam profectus fuerat) non dicitur transferri Curia, *arg. Clem. Nec Romani. §. Sane eam. v. Et tamen adjecto. de elect.* Garzias *loc. cit. n. 392.* Nihilominus quoad effectum reservationum beneficiorum, tunc in utroque loco dicitur esse Curia, Ferrariæ quidem in suo capite, & Romæ in suo corpore: adeoque beneficia venientium ad Curiam, & morientium in uno dictorum locorum, vel intra duas dietas Legales ab eo, juxta *c. Præsenti. 34. h. t. in 6.* censentur vacare in Curia; suntque collationi solius Papæ reservata. Et ita in facti contingentia declaravit alte memoratus Clem. VIII. in sua Constitutione 54. quæ incipit, *Cum ob nonnullos*, atque refertur *Tom. 3. Bullarii Romani* Garzias, & Pirhing *ubi supra*, & alii: quamquam quoad hoc esse attendendum stylum Curiæ, & Cancellariæ Apostolicæ, qui pro diversitate temporum nonnunquam variatur, moneat Engel *h. t. n. 10.*

453 Cæterum per *Dietam Legalem*, de qua proxime facta est mentio, intelligitur, iter unius diei, computando viginti milliaria Italica pro die, *l. Vicenna millia ff. si quis cautionibus &c.* Glossa *in cit. c. Præsenti. V. Legales h. t. in 6.* Engel *h. t. n. 10.* asserens, quod viginti milliaria Italica faciant quatuor, vel ad summum quinque milliaria Germanica: ac proinde duæ Dietæ Legales constituant quadraginta milliaria Italica, seu 8. aut decem Germanica.

454 Quæritur VI. Quæ alia beneficia, spectato Jure communi, specialiter collationi Papæ sint reservata? Resp. I. Etsi in *Extrav. ex debito, de elect. inter Commun.* plura beneficia suæ collationi reservaverit Joannes Papa XXII. tamen dicta Extravagans fuit solummodo temporalis, atque cum suo Conditore expiravit. Ita patet ex verbis ejusdem Papæ, ibidem reservatis sibi beneficia, *Donec Christi dignatio Nos dignabitur universalis Ecclesiæ sponsæ suæ regimini præsidere*: ac notat Barb. *in collect. ib. n. 2.* & Garzias *p. 5. de benef. c. 1. n. 85.* citans alios. Unde de hac inpersluum foret plura dicere.

455 Resp. II. Per *Extrav. Execrabilis Joann. XXII.* quæ refertur cum inter *Extravagantes ejusdem Joann. XXII.* tum *inter Commun.* sed sub diversis Glossis, reservantur circa finem ipsius, sive *in §. Qui vero deinceps*, quædam beneficia collationi Papæ: videlicet ea, quæ post præ-

habi-

habitam Dignitatem, Personatum, Officium, aut aliud beneficium recipiuntur, nec tamen prius beneficium (quod ipso jure per pacificam receptionem posterioris vacare dignoscitur) absque moræ dispendio, in manibus ordinariorum dimittitur. Tunc enim, qui præsumpserint retinere primum cum secundo, ipso jure etiam secundo privati existunt; atque ad Sacros Ordines suscipiendos, & ad habendum quodcunque beneficium inhabiles reputantur: simulque *omnia & singula beneficia vacatura, ut præmittitur* (hoc est, vacatura ipso jure ex Constitutione illius Constitutionis, ut explicat Gl. *V. Vacatura*; videlicet, vacatura propter illicitam retentionem alterius prioris beneficii incompatibilis) *Sedis Apostolicæ dispositioni reservantur:*

456 Dicitur notanter in data explicatione Glossæ, *videlicet, vacatura propter illicitam retentionem alterius prioris beneficii incompatibilis.* Nam in *cit. extrav. execrabilis Jo. XXII.* non reservatur collationi Papæ prius beneficium, hoc enim foret contra *c. de multa 28 h. t.* ubi ejusmodi beneficium, per receptionem posterioris ipso jure vacans, jubetur a Collatore ordinario intra legitimum tempus conferri, sed in *cit. extrav. execrabilis* solummodo posterius beneficium reservatur collationi Papæ; utpote quod indebite retentum cum priori, ipso jure virtute illius extravagantis vacare, sicque collationi Papæ reservari dignoscitur. Et ita notat Gl. *ib. V. ut præmittitur.* Barb. *in Coll. ib. n. 10.* subjungens, hoc modo pariter intelligendam esse Regulam I. Cancellariæ, in qua reservantur beneficia quæ per Constitutionem *execrabilis* vacant, vel vacabunt Garzias *p. 11. de benef. c. 5. n. 45.* citans plures alios, & sequitur Pirhing *h. t. n. 154.*

457 Resp. III. Extravagans Benedicti XI. quæ incipit, *Ad regimen h. t. inter commun.* fuit quidem temporalis solummodo, & cum Conditore suo expiravit; prout desumitur ex illis verbis istius: *Donec Miserationis Divinæ Clementiæ Nos universalis Ecclesiæ regimini præsidere concesserit, reservamus &c.* ac notat Barb. *ib. in Collect. n. 2.* Garzias *p. 5. de benef. c. 1. na. 85.* Quia tamen eadem Extravagans per singulos Pontifices innovari solet in *reg. 1. Cancell* operæ pretium esse videtur, breviter examinare beneficia ibidem reservata collationi Papæ.

458 Imprimis itaque reservantur ibi collationi Papæ omnes Ecclesiæ Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales, atque etiam Monasteria, Prioratus, Dignitates, Personatus, & Officia, nec non Canonicatus, Præbendæ, Ecclesiæ, cæteraque beneficia Ecclesiastica, cum cura, vel sine cura, sæcularia, & regularia quæcunque & qualiacunque fuerint: etiamsi ad illa personæ consueverint, vel debuerint per electionem, vel quemvis alium modum assumi, si quando apud Sedem Apostolicam vacant, vel imposterum vacabunt.

459 Deinde reservantur beneficia vacantia, vel imposterum vacatura per depositionem, vel privationem, seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem authoritate Papæ factam, vel faciendam. Nec non si forsan aliqui electi, vel postulati fuerint, vel imposterum eligantur, vel postulentur in concordia, aut discordia, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renunciatio, & per Papam admissa fuerit; aut in antea cassari, repelli, vel admitti contigerit apud Sedem Apostolicam, vel alibi ubicunque.

460 Tertio reservantur beneficia vacantia per obitum Cardinalium S. R. E. ac Officialium dictæ Sedis: videlicet, Camerarii, Vicecancellarii, Notariorum, Auditorum litterarum contradictarum, & Apostolici Palatii causarum Auditorum, Correctorum, & Scriptorum litterarum Apostolicarum, ac Pœnitentiarii præfatæ Sedis, & Abbreviatorum, nec non Commensalium, & aliorum quorumlibet Capellanorum Sedis ejusdem: & etiam quorumcunque Legatorum, sive Nuntiorum, ac in terris Ecclesiæ Romanæ Rectorum & Thesaurariorum, per Papam specialiter deputatorum, seu missorum, vel deputandorum, seu mittendorum imposterum, ubicunque dictos Legatos, vel Nuntios, seu Rectores, aut Thesaurarios antequam ad Romanam Curiam redeant, seu venerint rebus eximi contigerit humanis.

461 Quarto reservantur beneficia vacantia per obitum quorumlibet, pro quibuscunque negotiis ad Romanam Curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta Curia ultra duas dietas Legales non distantibus moriantur. Item beneficia vacantia per obitum quorumcunque Curialium, peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quacunque causa ad quævis loca secedentium, si eos, antequam ad dictam Curiam redierint in locis ultra duas dietas ab eadem Curia (ut præmittitur) non remotis, dummodo eorum propriam domicilium non existat ibidem, mori contigerit.

462 Quinto reservantur Monasteria, Prioratus, Decanatus, Dignitates, Personatus, Administrationes, Officia, Canonicatus, Præbendæ, & Ecclesiæ, cæteraque beneficia Ecclesiastica, sæcularia, & regularia, cum cura, vel sine cura: quæcunque, vel qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, & debuerint per electionem aut quemvis alium modum assumi; quæ promoveri per Papam ad Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, nec non Monasteriorum regimina, obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, sicque vacant, seu imposterum vacabunt.

463 Sexto denique reservantur quæcunque beneficia, quæ per assecutionem pacificam quorumcunque Prioratum, Dignitatum, Personatum, Officiorum, Canonicatuum, & Præbendarum Ecclesiarum, & Beneficiorum aliorum, per Papam collatorum, vel conferendorum imposterum, nunc vacant, & in antea vacabunt. Decernendo ex tunc irritum, & inane, si secus super præmissis, & quolibet eorum, per quoscunque, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari.

464 Resp. IV. De reliquis Extravagantibus hujus Tituli inter Communes, nonnullorum beneficiorum reservationem continentibus, nihil restat notabile dicendum: quia agunt solum de beneficiis certarum provinciarum, puta, provinciæ Burdegalensis, ut *extrav. Et si in temporalium.* Aut loquuntur de erectione Ecclesiæ Tholosanæ in novam Metropolim; ut *extrav. Salvator cum seqq.* Aut continent aliam materiam huc non pertinentem: præter *extrav. piæ sollicitudinis, & extrav. ad Romani,* de quibus jam est dictum superius.

465 Quæritur VII. An dentur aliqua alia beneficia ad collationem solius Papæ pertinentia? Resp. I. Ad collationem solius Papæ ulterius spectant beneficia Urbis, seu quæ Romæ existunt; nam horum collatio pertinet ad Papam, tanquam Episcopum Romanum; prout is appellatur in *c. Si quis Episcopus 2. q. 6.* cum similibus. Ita Æneas de Falcon. *c. tr. de reserv benef. q. 2. princip al. n 9.* Chokier *in reg. Cancell. n. 23. V. secunda reservatio.* Gunzal *ad 8. Cancell. gloss. 13 n. 3. & 4* allegans alios. Quamquam Æneas de Falcon *ib. d. n. 9.* & Gozalez *loc. cit n. 7. & 8. ac seq.* cæterique Authores notent, beneficia in Urbe existentia solum improprie dici reservata (haud obstante, quod pro majori cautela per *reg. 7 Cancellariæ* expresse reserventur eo quod Papa jure proprio, seu ordinario, velut Episcopus Romanus, eadem conferat; nullusque alius adsit, qui ita conferre, Papamque conferendo beneficia Urbis vacantia prævenire valeat. Nam reservatio proprie fit propter timorem præventionis, ne inferior ordinarius Collator possit Papam in conferendo prævenire.

466 Fatendum tamen, quod beneficia Urbis, quæ subsunt Titulis Cardinalium, *arg. c. His q. 11. de Majorit. & obed.* conferantur per istos, quando hujusmodi Cardinales sunt in Urbe: secus, quando absunt, juxta *reg. 7. Cancellariæ.* Licet enim horum beneficiorum collatio jure ordinario pertineat ad Papam; veluti Episcopum Urbis, ut dictum: nihilominus, ut Summi Pontifices ostendant, Cardinales sibi conjunctissimos, & vere Fratres existere, simulque magis eos suorum Titulorum per residentiam personalem studiosos reddant; pleniorem istis, dummodo in Urbe resideant, consueverunt dare potestatem conferendi beneficia vacantia. Chokier *ad reg. 1. Cancell. n. 22. V. Secunda* cum aliis.

467 Resp. II. Insuper collationem quorundam beneficiorum Ecclesiasticorum Papa sibi reservavit virtute diversarum Constitutionum Apostolicarum, quæ non continentur in corpore Juris Canonici. Sic quippe ipso jure vacant, atque reservata sunt Sedi Apostolicæ beneficia, quæ fuerunt recepta *in confidentiam*: hoc est per Simoniam confidentialem; ex Constitutione 85. Pii IV. *Romanum Pontificem §. 5.* Quam etiam innovavit S. Pius V. in sua Const. 85. *Intolerabilis*; ita tamen, ut hanc suam Constitutionem,

ac reservationem, decrevit procedera, atque intelligendam esse non solum de beneficiis, in quibus commissa ast Simonia confidentialis, sed etiam de omnibus aliis, quæ obtiuebat Confidentiarins; prout liquet ex eadem Bulla S. Pii V. §. 8. *Sed ne quisquam*: & notat Barb. *cit. alleg.* 57. n. 42. Utraque dictarum Constitutionum refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*.

468 Deinde dispositioni Sedis Apostolicæ reservantur Ecclesiæ Parochiales, quæ non servata forma Concilii Tr. collatæ fuerunt, vel conferentur imposterum: ex Constitutione 33. S. Pii V. *In conferendis* §. 3. ac refertur *cit. Tom. 2 Bullarii Romani*. Ad dicta superius §. 5. *n.* 148.

469 Tertio, beneficia vacantia ob non factam publicationem resignationis, reservata sunt collationi Sedis Apostolicæ; ex Constitutione 85. Gregori XIII. *Humano vix judicio* §. 5. & refertur pariter *Tom. 2. Bullarii Romani*.

470 Quarto, beneficia vacantia propter crimen Hæresis, reservantur collationi Sedis Apostolicæ: ex Constitutione 29. S. Pii V. *Cum ex Apostolatus* §. 1. refertur citat. *Tom. 2. Bullarii*.

471 Quinto, beneficia ipso jure vacantia propter delictum offendentium litigantes in Curia Romana, eorumque Judices, Advocatos, Procuratores, Notarios, testesque, & alios hujusmodi, reservantur dispositioni Sedis Apostolicæ: ex Constitutione 11. Alexandri VI. *In eminenti Sedis* §. 4. quæ habetur *Tom. 1. Bullarii Romani*.

472 Sexto, beneficia eorum, qui se pro aliis, in ordine ad obtinendum pro eis beneficium, examini subjiciunt, vel qui annuas pensiones offerunt pro consequendis beneficiis &c. non solum ipso jure vacant, sed etiam collationi Romani Pontificis reservantur: ex Constitutione 12. Pauli IV. *Inter cæteras* §. 2. & 3 ac refertur *cit. T. 1. Bullarii*.

473 Tacentur nonnulli alii casus, in quibus collatio quorundam beneficiorum reservatur Sedi Apostolicæ, quorum universim triginta quinque enumerat Hieron. Gonzalez ad *reg. 8. Cancellariæ gl. 51. per totum*: verum præmissi sunt cæteris notabiliores: Superest, ut de Regulis Cancellariæ, & Concordatis Germaniæ, aliquid dicatur, nam hisce pariter certa beneficia Ecclesiastica collationi Sedis Apostolicæ reservantur.

§. XVI.

De Regulis Cancellariæ, ac tenore modernarum.

S U M M A R I U M.

474 *Regulæ Cancellariæ, quid & quot sint?*
475 *Et cur sic dicantur.*
476 *Obligant non solum Officiales Cancellariæ Apostolicæ, sed etiam alios, exceptis Cardinalibus.*
477 *Cancellaria Apostolica efformat speciem magni Tribunalis.*
Dicitur Organum Papæ; *& cur. Ib.*
478 *Regulæ Cancellariæ a Joanne XXII. circa annum Domini 1330. initium habent.*
479 *Haud obstante, quod Cancellaria Apostolica jam antea extiterit.*
480 *Regulæ Cancellariæ defacto statim obligant ab eo tempore, quo a Neo electo Papa reassumuntur.*
481 *Licet nondum fuerint publicatæ; & solvitur instantia.*
482 *Quomodo obligent ante suam publicationem?*
483 *Durant tantum ad vitam Papæ eas facientis, & in morte ejus expirant.*
484 *Unde vacante Sede Apostolica, cessant reservationes beneficiorum in eisdem duntaxat contentæ.*
Et quid dicendum de reservationibus clausis in corpore Juris. Ib.
485 *Sede Papali vacante potest Collator ordinarius conferre beneficia, cæteroquin reservata solum per regulas Cancellariæ.*
486 *Antequam Neo-electus Papa fecerit novas regulas; secus postea.*
487 *Regulæ Cancellariæ successu temporis in pluribus sunt mutatæ.*
488 *Tenor Regularum Cancellariæ SS. D. N. Clementis Papæ XI.*

Quæritur I. Quid sint Regulæ Cancellariæ, cur sic
dicantur, quo tempore ortum habuerint? Resp. I. 474
Regulæ Cancellariæ sunt certæ Constitutiones Apostolicæ, quas singuli Pontifices a principio sui regiminis circa causas beneficiales, & judiciales facere, vel a Prædecessoribus suis jam factas renovare, augere, vel minuere consueverunt. Earum defacto solent esse septuaginta duæ: totidem enim novissime publicavit SS. D. N. D. Clemens Divina Providentia Papa XI. Quamvis præter nonnullas alias differentias olim pauciores fuerint, prout patet ex eo, quod Urbanus VIII. anno 1623. solummodo septuaginta & unam fecerit, quæ referuntur *T. 4. Bullar. Rom. Const. 7.* dicti Pontificis: simulque ex eo, quod regula *reservationis mensium Apostolicorum*, quæ olim *Octava* fuerat & in quam, veluti *Regulam VIII. Cancell.* Hieronymus Gonzalez integrum Tractatum conscripsit nunc *Nona* existat. Earum priores tractant de reservationibus Apostolicis, tum generalibus, tum specialibus beneficiorum, quorum Collationem Papa sibi reservare intendit, posteriores agunt de Litteris Apostolicis expediendi, ac forma, seu clausulis in earum expeditione observandis, nec non de dispensationibus, atque Indulgentiis obtinendis, & hujusmodi; prout amplius patebit ex tenore earundem Regularum Cancellariæ proxime allegando.

Resp. II. *Regulæ Cancellariæ* sic dicuntur; non quod 475
solam Cancellariam Apost. seu Officiales ipsius obligent: sed quia magna ipsarum pars concernit expeditionem Litterarum Apostolicarum, in Cancellaria Papæ faciendam, quatenus tradunt certam formam in ipsarum expeditione observandam; simulque, quia regulæ illæ in Cancellaria Apostolica publicari consueverunt, & Regestis ejus inseri. Ita Rebuffus *in praxi benef. cit. Additiones in regul. Cancell. V. cancellariæ* Jo: Chokier *Comment in rubric. regular. cancell. n. 16. & 17.*

Accedit alia ratio. Siquidem regulæ Cancellariæ sunt 476
Ordinationes, seu Constitutiones generales, atque ex persona Conditoris sui, sive SS. Domini Papæ, easdem sub initio Pontificatus sui pro meliore regimine facientis, obligant non solum Officiales Cancellariæ Apostolicæ, sed etiam in materia ipsis adaptabili, astringunt omnes alios: exceptis duntaxat S. R. E. Cardinalibus, qui ob speciales prærogativas, atque privilegia sibi competentia exprese excipiuntur per Regulam 70. Cancellariæ.

Porro in Cancellaria Apostolica præter Cardinalem 477
Vice Cancellarium, plures alii Officiales, tum Prælati, tum non Prælati, & quidem in valde copioso numero adesse solent; adeo, ut species magni, & qualificati Tribunalis efformari videatur. Card. de Luca *in relatione Curiæ Romanæ discursus* 10. *num.* 9. 11. & 2. Estque tantæ authoritatis, atque excellentiæ Cancellaria Apostolica, ut Organum Papæ dicatur. Card. de Luca *loc. cit. disc. 9. n.* 28. Chokier *in reg. 43. Cancell. n. 42. V. difficultas*. Sive, ut Gonzalez *ad reg. 8. cancel. glos. 13. n. 12.* post Cassadorum *dec. 3. n. 3. de reserv.* loquitur, *Cancellaria Apostolica* est organum mentis & vocis Papæ. Unde quidquid facit Cancellaria, videtur factum a Papa, utpote cujus ipsa est organum. Chokier *cit. n.* 42. Nec immerito: nam in Romanum etiam Pontificem cadit illud effatum Imperatoris *l. 1. Sed neque C. de veteri jure enucleando*. Omnia nostra facimus, quibus authoritatem impertimur, *c. Si Apostolica 22. h. t. in 6.* Illud autem, *quod Principi placuit, legis habet vigorem*; prout dicitur *leg. 1. ff. de Constitution. Princip.*

Resp. III. Regulæ Cancellariæ a Joan. XXII. circa 478
annum Domini 1330. initium, atque originem habuerunt. Ita Ludov. Gomez *qu. 1. proœmial. in reg. Cancell. a princip.* Card. de Luca *disc. 1. de beneficiis n.* 23. Idque probat Gomezius *loc. citat.* ex eo qui in vetusto quodam membraneo Codice (quem Vulgares *Quaternum cancellariæ Apostolicæ* vocant) primus omnium in ordine ponitur Joannes XXII. Regularum author: neque ante ipsum alius Summorum Pontificum invenitur, qui hoc antea præstiterit, tradendo videlicet regulas Cancellariæ in scriptis.

Nec obstat, quod ipsamet Cancellaria Apostolica 479
longe antea extiterit: utpote cujus jam Lucius Papa III. (qui fuit electus anno Domini 1181.) meminit *in c. Ad hæc famus, 10. de rescr.* illis verbis: *De Cancellaria nostra* litte-

litteras recipisse &c. Resp. enim cum Gomezio *loc. cit.* quod tunc temporis Cancellariæ negotia non Regulis, sed vivæ vocis mandato, & stylo fuerint directa: quia tamen sine aliquo certo ordine, sed eventualiter, & quodammodo fortuito processerant; merito postmodum scriptis comprehensæ, atque in eadem Cancellaria publicatæ fuerunt certæ regulæ imposterum observandæ, quas nunc *regulas Cancellariæ* appellamus.

480 Quæritur II. A quo tempore regulæ Cancellariæ incipiant, & quamdiu obligent? Resp. I. Regulæ Cancellariæ cum primis illud habent speciale præ aliis Legibus, & Constitutionibus Apostolicis, quod defacto statim obligent ab eo tempore, quo a Neo-electo Pontifice Romano reassumuntur, licet nondum fuerint publicatæ. Ita liquet ex ipsarum Præfatione nunc usitata, & sic loquente: *Quas etiam ex tunc, licet nondum publicatas, & suo tempore duraturas, observari voluit,* videlicet Papa Neo-electus.

481 Nec obstat, quod Rebuffus *in Addition. ad Regulas Cancellariæ Pauli Papæ III. §. reservationes, V. ex tunc* & Zerola *in praxi Episcopali p. 2. verf. Regulæ Cancellariæ*, cum nonnullis aliis velint, Regulas Cancellariæ solum obligare a die promulgationis; utpote quæ est causa formalis legis sancitæ. Resp. enim, illud ex eo contigisse, quia tempore Rebuffi nondum Præfationi regularum Cancellariæ habebatur inserta clausula illa: *Licet nondum publicatas;* prout liquet ex tenore Regularum ab ipso relatarum. Alioquin vero leges etiam ad præterita facta trahi, quando *nominatim in eis de præteritis cavetur;* textus est *in c. ult. de const. & l. 7. c. de legib.* ubi dicitur: *Leges non ad facta præterita revocari, nisi nominatim etiam de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotiis, cautum sit.*

482 Cæterum, quando Leges nominatim cavent de præteritis (prout obligant Regulę Cancellarię ante suam publicationem) tunc ipsæ pro tempore preterito solum obligant quoad nullitatem actus in contrarium gesti (puta quod invalida sit collatio beneficii contra Regulas Cancellarię tunc facta) & quod ita Judices pronunciare debeant: non vero tunc obligant quoad culpam, vel pœnam incurrendam, donec debite publicentur. Engel *tit. de præb. n. 19.* estque jam dictum supra *l. 1. tit. de constitutionibus §. 5. n. 107. 108. & 109.*

483 Resp. III. Insuper Regulę Cancellariæ istud habent speciale, quod tantum durent, seu obligent ad vitam Romani Pontificis eas facientis; & in morte ipsius illico expirent. Patet hoc ex dicta Præfatione earundem Regularum, atque verbis jam allegatis: *ex suo tempore duraturas;* ac notat Rebuffus *in Addit. ad reg. Cancell. reg. 1. verf. Suo tempore* Garcias *p. 5. de beneficiis c. 1. n. 643.* Gonzalez *ad reg. 8. cancell. §. 5. proœm. n. 2. & seq. & glos. 12. n. 13. & seqq.* Card. de Luca *de benef. disc. 16. n. 8. & disc. 31. n. 4. & 5.* Flaminius Parisius *l. 11. de resign. benef. q. 2. n. 31.* Engel *h. t. n. 19.* & alii. Idque probatur ulterius ex quo; quia Papa Neo electus in *reg. 1. cancell. ac seqq.* Beneficia ibidem specificata *dispositioni suæ* reservare consuevit; sicque aperte innuit, quod ejusmodi reservatio sit personalis, & consequenter cum Conditore suo expiret; nam voluntas disponendi, sive beneplacitum Papę, in morte ejusdem omnino extinguitur, *c. si gratiose 5.* juncta Gl. *verf. Suæ de rescript. in 6.*

Infertur proinde primo, quod cum vacante Sede Apostolica cessent Regulę Cancellarię, pariter cessent reservationes beneficiorum in eisdem duntaxat contentę. Et additur; *in eisdem duntaxat contentæ:* Nam secus est dicendum de reservationibus clausis in Corpore juris communis; ut est reservatio beneficiorum in curia vacantium, juxta *c. 2. & c. Præsenti, 34. h. t. n. 6.* Hęc enim reservatio tunc non cessat: quamquam si infra mensem non sequatur electio novi Pontificis, sicque collatio talium beneficiorum non fiat, subintret dispositio *c. Statutum, & c. Si Apostolica, 35. eodem in 6.* conformiter dictis supra *n. 439. & 44. ac seqq.* 484

Infertur ulterius, quod Sede Papali vacante jus Ordinariorum revertatur ad primęvos terminos juris communis, exceptis reservationibus clausis in corpore juris, & affectionibus personalibus; Card. de Luca *de beneficiis disc. 16. n. 7. & 8.* & communis. Unde Collator ordinarius poterit tunc conferre beneficia, cęteroquin reservata solum per regulas Cancellarię; utputa, vacantia in mensibus Pontificiis; dummodo id fiat antequam Papa noviter creatus alias Regulas constituat: hoc ipsum quippe importat relatum ly: *Et suo tempore duraturas.* Rebuffus *cit. reg. 1. cancell. verf. suo tempore;* post Dominicum *cons. 93.* Gonzalez *d. §. 5. Proœm. n. 46.* Zerola *p. 2. praxi Episc. verf. Regulæ cancellariæ; verf. Beneficium nu. 1.* Layman *lib. 4. Theol. Moral. tr. 2. c. 12. n. 1. verf. Denique.* Garcias *p. 5. de benef. c. 1. n. 645.* asserens, quod Sede Apostolica vacante omnes menses sint Ordinariorum: sicque possint providere de beneficiis vacantibus in quolibet mense; antequam Neo-electus Papa fecerit novas Regulas Cancellarię. 485

Et notanter additur; *antequam Neo-electus Papa fecerit novas regulas:* quas singuli Pontifices facere solent die immediate sequenti post assumptionem suam ad Papatum. Nam regulis hisce jam factis non valet collatio beneficii; quod Sede Papali vacante in mense Pontificio vacaverat, & per Collatorem ordinarium antea collatum non fuerat quia tunc jam obligant novę Regulę, etiam nondum publicatę; quoad nullitatem actus in contrarium gesti, ut dictum *n. 482.* Quinimo per regulam 68. quę inscribitur; *reservatio beneficiorum vacantium Sede Apostolica vacante,* Neo-electus Papa ejusmodi beneficia, de quibus per quoscunque Ordinarios collatores tunc dispositum non fuerat seu minus valide dispositum erat; suæ provisioni, ac dispositioni expresse reservat: *decernens irritum &c.* prout eadem regula inter alia loquitur. 486

Quæritur III. Cujus tenoris esse soleant modernæ Regulæ Cancellariæ? Resp. I. Etsi Regulæ Cancellariæ successu temporis in pluribus sint mutatæ, atque augmentatæ, vel magis declaratæ; prout patebit conferenti vetustiores Regulas Cancellarię, repertas in Libris, cum modernis: tenor tamen novissimarum Regularum Cancellarię, seu authoritate SS. in Christo Patris D. N. D. Clementis Divina Providentia Papa XI. nunc regnantis, publicarum, juxta exemplar Romę in Typographia Rev. Cam. Apost. impressum, est talis; ut sequitur. 487

R E G U L Æ,

Ordinationes, & Constitutiones Cancellariæ Apostolicæ

SS. D. N. CLEMENTIS
Divina Providentia Papæ XI.

SAnctissimus in Christo Pater, & Dominus Noster, Dominus CLEMENS Divina Providentia Papa XI. suorum Prædecessorum vestigiis inhærendo; normam, & ordinem rebus gerendis dare volens in crastinum suæ Assumptionis ad summi Apostolatus apicem, videlicet, die vigesima quarta mensis Novembris An. ab incarnatione Domini millesimo septingentesimo, Reservationes, Constitutiones, & Regulas infrascriptas fecit, quas etiam ex tunc, licet nondum publicatas, & suo tempore duraturas observari voluit, ac quas Nos Petrus S. Laurentii in Damaso Cardinalis Otthobonus, S. R. E. Vicecancellarius die decima quarta Decembris in Cancellaria Apostolica publicari fecimus.

Reservationes generales, & speciales.

1. Imprimis fecit easdem reservationes, quæ in Constitutione fel. rec. Benedicti PP. XII. quæ incipit, *Ad regimen*, continentur, & illas innovavit, ac locum habere voluit, etiamsi Officiales in eadem Constitutione expressi Apostolicæ Sedis Officiales ante obitum eorum esse desierint, quoad beneficia, quæ tempore, quo Officiales erant, obtinebant. Declarans nihilominus beneficia, quæ dictæ Sedis Officiales, qui ratione officiorum suorum hujusmodi ejusdem Sedis Notarii erant etiam dimissis ipsis officiis, & quandocunque assecuti fuerint, sub hujusmodi reservationibus comprehendi. Ac reservavit beneficia, quæ per constitutionem piæ mem. Jo: PP. XXII. quæ incipit, *Execrabilis* vacant, vel vacare contingerint, quam Constitutionem, & reservationem S. S. tam in beneficia obtenta, quam alia quæcunque, de quibus ordinarii, & alii Collatores contra Conc. Tr. decreta disposuerunt & disponent in futurum, extendit, & ampliavit, & ea etiam beneficia omnia dispositioni suæ reservavit, de quibus per dictos Ordinarios, aut alios Collatores contra ejusdem Concilii decretorum formam dispositum fuerit. Decernens irritum &c.

Reservatio Cathedralium Ecclesiarum, & Monasteriorum, ac de tempore vacationis Episcoputum vacaturorum Beneficiorum.

2. Item reservavit generaliter omnes Ecclesias Patriarchales, Primatiales, Archiepiscopales, Episcopales, nec non omnia Monasteria Virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri communi extimatione excedentia, nunc quomodocunque vacantia, & imposterum vacatura. Et voluit, quod excessus hujusmodi in litteris exprimatur. Ac etiam reservavit dignitates, & beneficia omnia ad collationem, præsentationem, electionem, & quamcunque aliam dispositionem Patriarcharum, Primatum, Archiepiscoporum, & Episcoporum, nec non Abbatum, ac aliorum quorumcunque Collatorum, & Collatricum sæcularium & regularium quomodolibet (non tamen ad Collationem cum alio, vel aliis, aut etiam ad alterius præsentationem, vel electionem pertinentia) quæ post illorum obitum, aut Ecclesiarum, seu Monasteriorum, vel aliarum dignitatum suarum dimissionem, seu amissionem, vel privationem, seu translationem vel alias quomodocunque vacaverint, usque ad provisionem successorum ad easdem Ecclesias, aut Monasteria: vel dignitates Apostolica auctoritate faciendam & adeptam ab eisdem successoribus pacificam illorum possessionem quomodocunque vacaverint, & vacabunt in futurum. Decernens irritum, &c.

Extensio reservationis Beneficiorum per assecutionem pacificam vacaturorum.

3. Item, si qui de beneficiis Ecclesiasticis præsertim curam animarum habentibus, seu alias personalem residentiam requirentibus, dum pro tempore vacant Apostolica auctoritate provisi, seu providendi, ante illorum assecutionem alia cum eisdem incompatibilia beneficia Ecclesiastica per eos tunc obtenta in fraudem reservationis suæ resignarent, seu dimitterent, voluit, decrevit, & declaravit, quod si imposterum quibusvis personis de aliquibus beneficiis Ecclesiasticis, tunc vacantibus, seu vacaturis per Sanctitatem suam, aut ejus auctoritate provideri, ipsoque providendos intra vacationis, & provisionis, seu assecutionis eorumdem beneficiorum tempora, quæcunque alia cum illis incompatibilia beneficia Ecclesiastica sæcularia, vel quorumvis Ordinum, ac etiam Hospitalium, Regularia per eos tunc obtenta nulla speciali, & expressa de eisdem in provisionibus prædictis facta mentione, simpliciter, vel causa permutationis, ac alias quomodolibet, sive in Sanctitatis suæ, vel alterius Romani Pontificis pro tempore existentis, aut Legatorum, vel Nunciorum dictæ Sedis, sive Ordinariorum, vel aliorum collatorum quorumcunque manibus resignare, seu dimittere, aut juribus sibi in illis vel ad illa competentibus cedere contigerit, omnes & singulæ concessiones, collationes, provisiones, & quævis aliæ dispositiones de beneficiis, seu juribus sic resignandis, dimittendis, & cedendis pro tempore faciendæ cum inde secutis quibuscunque cassæ, & irritæ, nulliusque roboris, vel momenti existant, nec cuipiam suffragentur, sed beneficia, & jura, ut præfertur, resignata, & dimissa, & cessa eo ipso vacent, ac sub reservatione prædicta, quam Sanctitas sua, etiam quoad hoc extendit, & ampliavit, comprehensa censeantur. Ita quod de illis per alium, quam per eamdem Sanctitatem suam, vel pro tempore existentem Romanum Pontificem nullatenus disponi possit, in omnibus, & per omnia perinde, ac si per pacificam assecutionem beneficiorum aliorum hujusmodi vere, ac realiter vacavissent. Ac ulterius voluit beneficium, de quo resignans fuerit auctoritate Apostolica provisus, ac per cujus assequutionem beneficia vacare debeant, ut prius vacare, perinde, ac si collatio favore resignantis facta non fuisset, salvis tamen quibuscunque juribus competentibus alteri pari, ad cujus favorem facta esset resignatio, etiam ex causa permutationis, summarie, simpliciter, & appellatione remota exercendis, decernens irritum, &c. attentari.

Reservatio Dignitatum, necnon suorum, & S. R. E. Cardinalium familiarum, beneficiorum.

4. Item reservavit generaliter dispositioni suæ omnes dignitates majores post Pontificales, in Cathedralibus etiam Metropolitanis, & Patriarchalibus, nec non valorem decem florenorum auri communi extimatione excedentes principales in Collegiatis Ecclesiis. Reservavit etiam Prioratus, Præposituras, Præpositatus, ac alias Dignitates Conventuales, & Præce-

pro-

ptorias generales Ordinum quorumcumque (sed non militiarum) ac quæcunque beneficia, quæ sui, etiam dum Cardinalatus fungebatur honore existentes, ac S. R. E. viventium nunc, & qui erunt pro tempore Cardinalium familiares continui commensale obtinent, & imposterum obtinebunt eorum familiaritate durante, ac in quibus, seu ad quæ jus eis competit, aut competierit, etiamsi ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem, vel alias recesserint. Declarans Dignitates, quæ in Cathedralibus etiam Metropolitanis post Pontificales non majores existunt, & quæ ex Ap. Sedis Indulgentia, vel ordinaria auctoritate, aut consuetudine præscripta, vel alias quovis modo in quibuscunque Collegiatis Ecclesiis principalem præeminentiam habere noscuntur, sub reservatione prædicta comprehendi debere. Decernens irritum, &c.

Reservatio beneficiorum Collectorum, & Subcollectorum.

5. Item reservavit generaliter omnia, & singula beneficia Ecclesiastica quorumcunque Collectorum, & Subcollectorum, in quacunque Civitate, vel Diœcesi; qui suo tempore Officia exercuerint, quorumcunque fructuum & proventuum Cameræ Apost. debitorum, illa videlicet beneficia duntaxat, quæ durante eorum officio obtinebant, & in quibus, seu ad quæ jus eis competebat. Decernens irritum, &c.

Reservatio beneficiorum Curialium, dum Curia transfertur.

6. Item reservavit, omnia, & singula beneficia Ecclesiastica quorumcunque Curialium, quos dum Curia Romana de loco ad locum transfertur, eam sequendo decedere contingerit in quovis loco, quantumcunque etiam a dicta Curia remoto. Decernens irritum, &c.

Reservatio Beneficiorum Cubiculariorum, & Cursorum.

7. Item reservavit generaliter idem D. N. PP. dispositioni suæ omnia beneficia Cubiculariorum, etiam honorie nuncupatorum, ac Cursorum suorum, declarans in Prædecessorum suorum Romanorum Pontificum Constitutionibus, & Regulis reservationis beneficiorum Cubiculariorum, etiam Cubicularios honoris nuncupatos, etiam a die earum editionis, & publicationis intelligi, & comprehendi, ac comprehensos fuisse, & esse. Irritumque &c. attentari decernens.

Reservatio Beneficiorum Ecclesiarum S. Joannis Lateranen. & S. Petri, ac B. Mariæ Majoris de Urbe, & Beneficiorum Titulorum Cardinalium a Curia absentium.

8. Item reservavit dispositioni suæ generaliter quoscunque Canonicatus, & Præbendas, ac Dignitates, Personatus, & Officia in S. Jo: Lateranensis, & Principis Apostolorum, ac B. Mariæ Majoris de Urbe Ecclesiis, nec non ad collationem, provisionem, & præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem S. R. E. Cardinalium a Romana Curia absentium ratione suorum Episcopatuum, Cardinalatus, ac ipsorum Cardinalium titulorum, & Diaconiarum spectantia, quandiu absentia hujusmodi duraverit, Canonicatus, & Præbendas, Dignitates, Personatus, Administrationes, & officia, cæteraque beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura vacantia, ac in antea vacaturam tam in eadem Urbe, quam in Ecclesiis, Civitatibus, ac Diœcesibus dictorum Episcopatum consistentia, ac decrevit irritum.

Reservatio mensium Apostolicorum, & Alternativa pro Episcopis residentibus.

9. Item cupiens SS. D. N. PP. pauperibus Clericis, & aliis bene meritis personis providere, omnia beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia qualitercunque qualificata, & ubicunque existentia in singulis Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Augusti, Octobris, & Novembris mensibus usque ad suæ voluntatis beneplacitum extra Romanam curiam alias, quam per resignationem quocunque modo vacatura, ad collationem, provisionem, præsentationem, electionem, & quamvis aliam dispositionem quorumcunque Collatorum, & Collatricum sæcularium, & quorumvis Ordinis regularium (non tamen S. R. E. Cardinalium, aut aliorum sub Concordatis inter Sedem Apostolicam, & quoscunque alios initis, & per eos, qui illa acceptare, & observare debuerant acceptatis, & observatis, quæ lædere non intendit, comprehensorum) quomodolibet pertinentia dispositioni suæ generaliter reservavit. Volens in supplicationibus, seu concessionibus gratiarum, quæ de dictis beneficiis tunc vacantibus, etiam Motu proprio fient; de Mense, in quo vacaverint dispositivo mentionem fieri: alioquin gratias nullas esse. Ac consuetudines, etiam immemorabiles optandi majores, & pinguiores Præbendas, nec non privilegia, etiam in limine erectionis concessas, & indulta Apostolica circa ea, ac etiam disponendi de hujusmodi beneficiis, aut quod illa sub hujusmodi reservationibus nunquam comprehendantur, etiam cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis; & fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus, & aliis Decretis, quorum tenores pro expressis haberi & latissime extendi voluit quibusvis personis, & Collegiis, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus quomodolibet concessa adversus reservationem hujusmodi minime suffragari. Insuper Sanctitas Sua ad gratificandam Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis intenta, ipsis quamdiu apud Ecclesias, aut Diœceses suas vere & personaliter resederint duntaxat de omnibus, & quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis cum cura, & sine cura sæcularibus, & regularibus (ad liberam ipsorum duntaxat, non autem aliorum cum eis dispositionem, seu præsentationem, vel electionem, nec etiam cum consilio vel consensu, seu interventu Capitulorum, vel aliorum, aut alias pertinentibus) quæ antea in mensibus Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris extra Curiam ipsam vacare contingerit (dummodo alias dispositioni Apostolicæ reservata vel affecta non fuerint) libere disponendi facultatem tempore sui Pontificatus tantum duraturam concessit. Ac etiam voluit, ut si ipsi in collatione, aut alia dispositione beneficiorum in aliis sex mensibus, videlicet Januarii, Martii, Maii, Julii, Septembris, & Novemb. vacaturorum (quæ etiam dispositioni suæ, ut præfertur, reservavit) seu etiam aliorum, dispositioni suæ, & dictæ Sedi alias quomodolibet reservatorum, vel affectorum sese intromiserint, aut quominus provisiones, & gratiæ Sanctitatis Suæ de illis debitum effectum consequantur, impedimentum quoquo modo præstiterint, usu, & beneficio prædictæ facultatis, eo ipso privati existant, ac collationes & aliæ dispositiones de beneficiis illius prætextu deinceps faciendæ nullius aut roboris, vel momenti. Illi vero qui gratiam alternativæ prędictę acceptare voluerint, acceptationem hujusmodi per patentes litteras manu propria subscriptas, suoque sigillo munitas, & in sua quisque Civitate, vel Diœcesi datas declarare, & litteras ipsas huc ad Datarium Sanctitatis Suę transmittere teneantur, quibus ab eo receptis, & recognitis, ac libro ad id deputato registratis, tuncdamum, & non antea, uti incipiant gratia supradicta. Insuper declaravit quod si idem Episcopus pluribus Ecclesiis quomodocunque unitis ex Apostolica concessione, & dispensatione quomodocunque præsit, teneatur hujusmodi alternativæ gratiam quatenus ea potiri velit, utriusque Ecclesię nomin eaplicite acceptare, alias illi non suffragetur. Et post factam acceptationem, & admissionem in Dataria neutri parti liceat nisi concordi consensu ab ea recedere. Declarans preterea exceptionem positam in Regula favore S. R. E. Cardinalium, & indultum conferendi beneficia reservata concessum Cardinali Episcopo non suffragari Capitulo ratione communionis, & consortii juxta declarationem fel. recor. Urbani Papę VIII. Prędecessoris sui editam die decima Semptembris anno miliesimo sexcentisimo vigesimo sexto, quam Sanctitatas Sua in omnibus, & per omnia approbat. Decernens sic in pręmissis omnibus per quoscunque &c. judicari debere ac irritum &c.

De litteris in forma, Rationi congruit, expediendis.

10. Item voluit idem D. N. Papa, quod concessa per fel. rec. Innocentium XII. Prędecessorem suum & de ejus mandato expediantur in forma *Rationi congruit &c.* sub die Coronationis suę, ut moris est, & idem quo-

ad concessa per Alexandrum Octavum etiam Prædecessorem suum ad sex menses dumtaxat, ab ipso die coronationis incipiendos observari voluit.

Declaratio reservationis Ecclesiarum, & Beneficiorum per Prædecessores reservatorum.

11. Item declaravit omnium, & singularum Ecclesiarum Cathedralium, & Monasteriorum provisiones, quas prædicti Prædecessores sui, ordinationi, & dispositioni eorum, nec non omnia, & singula beneficia Ecclesiastica, quæ dicti Prædecessores etiam prædictæ dispositioni cum interpositione decreti reservaverant (quæ quidem Ecclesiæ, Monasteria, nec non sic reservata beneficia tempore obitus eorundem Prædecessorum vacabunt aut Ecclesiæ ipsæ, vel Monasteria hujusmodi, si commendata, vel eis administratores deputati non fuissent, etiam tunc vacassent) remansisse, & remanere per hujusmodi reservationem, & Decretum affecta, nullumque de illis præter Romanum Pontificem eavice se intromittere, vel disponere potuisse, sive posse, quoquo modo. Decernens irritum, & inane, si secus super illis attentatum forsan erat tunc, vel imposterum contingerit attentari.

Revalidatio Litterarum Prædecessoris Gratiæ, vel Justitiæ infra annum concessarum.

12. Item prædictus D.N. omnes, & singulas ab Innocentio XII. Romano Pontifice prædecessore suo infra annum ante diem ejus obitus concessas Gratiæ vel Justitiæ litteras temporibus debitis earum executoribus, seu Judicibus non præsentatas omnino revalidavit, & in statum pristinum, in quo videlicet antea fuerant, vel pro quibus erant obtentæ, quoad hoc plenarie restituit, ac decrevit per executores, seu Judices prædictos, vel ab eis subdelegandos ad expeditionem negotiorum in eis contentorum procedi posse, & debere juxta illarum formam.

Revocatio unionum.

13. Item rationabilibus suadentibus causis ipse D.N. omnes uniones, annexiones, incorporationes, suppressiones extinctiones, applicationes, & dismembrationes, etiam perpetuas, de quibusvis Cathedralibus, nec non aliis Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Personatibus, Officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, eorumve domibus, & prædiis, & locis per cessum, vel decessum aut aliam quamvis dimissionem, vel amissionem qualiacunque fuerint invicem, vel aliis Ecclesiis, Monasteriis, & Mensis etiam Capitularibus, Dignitatibus, Personatibus, Officiis, Beneficiis, ac aliis Piis locis, Universitatibus etiam studiorum generalium, & Collegiis, etiam in favorem S.R.E. Cardinalium, seu Ecclesiis, Monasteriis, & Beneficiis per eos obtentis quomodolibet Apostolica, vel alia quavis (non tamen Concilii Tridentini auctoritate, nec non pro fundatione, seu donatione, augmento, vel conservatione Collegiorum, & aliorum piorum, & Religiosorum locorum ad Fidei Catholicæ defensionem, & propagationem, bonarumque artium cultum institutorum) facta, quæ suum non sunt sortitæ effectum: Ac quæcunque concessiones & mandata super unionibus, annexionibus, incorporationibus, & aliis præmissis taliter faciendis, revocavit, cassavit, & irritavit, nulliusque decrevit existere firmitatis. Nec alicui quascunque clausulas, vel adiectiones, aut decreta, quæ Sanctitas sua pro expressis haberi voluit in quibusvis Apostolicis, etiam quæ Motu proprio, aut ex certa scientia, & consistorialiter processerunt, & amanarunt litteris, etiamsi in eis decretum esset illas ex tunc effectum sortitas esse aut jus quæsitum foret quomodolibet contentæ adversus revocationem, irritationem hujusmodi voluit aliquatenus suffragari. Decernens irritum &c.

Reservatio facultatum quibusvis concessarum.

14. Item revocavit quascunque facultates concessas quibusvis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis, & Personis, nec non Apostolicæ Sedis Nunciis, ac fructuum, & proventuum Cameræ Ap. debitorum Collectoribus, de dispensando cum quibusvis personis super Matrimonio contracto, vel contrahendo in gradu prohibito, ac natalium, & ætati defectibus, & de incompatibilibus beneficiis Ecclesiasticis in simul retinendis, nec non de Notariis publicis creandis, ac de disponendo quomodolibet de quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, & alias a præmissis officia ipsorum Nunciorum & collectorum directe non concernentes, etiamsi in litteris desuper confectis sint clausulæ restitutoriæ, & derogatoriarum derogatoriæ, & aliæ efficaciores, quas pro expressis haberi voluit quoad omnia, in quibus facultates non sunt sortitæ effectum, etiamsi Nunciis eisdem, ac dictæ Sedis Legatis de Latere competens sit concessa potestas. Decernens irritum, &c.

Revocatio facultatum conferendi beneficia reservata.

15. Item revocavit quascunque facultates, & litteras desuper confectas, per quas quicunque sui Prædecessores Romani Pontifices quibusvis personis ordinariam collationem, seu aliam dispositionem beneficiorum Ecclesiasticorum de jure, vel consuetudine habentibus, & quamvis etiam Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, vel alia dignitate vel alia non tamen Cardinalatus honore fulgentibus quavis consideratione, vel intuitu etiam Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis, plenitudine cum quibusvis clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis: ac irritantibus, & aliis decretis, quorum tenores haberi voluit pro expressis, concesserant ut quamdiu viverent, vel suis Ecclesiis seu Monasteriis præessent, aut ad aliud tempus de beneficiis Ecclesiasticis generaliter reservatis seu affectis ad eorum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, & quamvis aliam dispositionem communiter, vel divisim spectantibus disponere libere, & licite valerent, aut etiam ad id per eosdem Prædecessores Vicarii perpetui, vel ad tempus constituti forent. Decernens irritum, & inane &c.

De Dictionibus numeralibus.

16. Item ut in Apostolicis litteris committendi crimen falsi per amplius tollatur occasio, voluit, & ordinavit, quod dictiones numerales, quæ in dictis litteris ante Nonas, Idus, & Kalendas, immediate poni consueverunt, per litteras, & syllabas extensæ describantur, & illæ ex prædictis litteris, in quibus hujusmodi dictiones aliter scriptæ fuerint, ad Bullariam nullatenus mittantur.

De concurrentibus in data.

17. Item voluit, quod de concurrentibus in data ejusdem diei, super vacantibus, seu certo modo vacaturis beneficiis, illi, quibus gratiæ Motu proprio conceduntur, cæteris simili modo gratias non habentibus, alias graduati non graduatis, aut inter graduatos magis graduati, ac inter æqualiter graduatos prius graduati, nec non colorato titulo possessores, non possessoribus, ac inter personas alias in Curia præsentes, absentibus ab ea, ac inter præsentes non beneficiati beneficatis, & similiter inter absentes, cæteris paribus oriundus non oriundo, & Diœcesanus; in reliquis vero singuli, qui prius Apostolicas desuper litteras eorum executoribus præsentaverint, aliis in ipsorum, de quibus agi contigerit, beneficiorum assecutione præferantur.

De non tollendo Jus quæsitum.

18. Item, ne per varias, quæ pro commissionibus, seu mandatis, & declarationibus habendis in causis plerumque fiunt suggestiones, Justitia postponatur, Idem D. N. decrevit, & declaravit suæ intentionis fore, quod deinceps per quamcunque Signaturam, seu concessionem, aut gratiam, vel litteras Apostolicas pro commissionibus, seu mandatis, aut declarationibus hujusmodi, etiamsi Motu proprio, & ex certa scientia,

ac

ac etiam ante motam litem a Sanctitate Sua emanaverint, vel de ejus mandato faciendas nullius sibi quæsitum quomodolibet tollatur.

Regula de Viginti.

19. Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive in Romana Curia, sive extra illam aliquod beneficium, sive simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut illius commendæ cesserit, seu ipsius beneficii unionis dissolutioni consenserit etiam vigore supplicationis dum esset sanus signatæ, & postea infra viginti dies a die per ipsum resignantem præstandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, & ipsum beneficium, quamvis auctoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsumque beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare.

De Idiomate.

20. Item voluit, quod si contingat tam in Curia quam extra, alicui personæ de Parocchiali Ecclesia, vel quovis alio beneficio exercitiam curę animarum Parochianorum quomodolibet habente, provideri; nisi ipsa persona intelligat, & intelligibiliter loqui sciat idioma loci, ubi Ecclesia, vel beneficium hujusmodi, consistit, provisio seu mandatum, & gratia desuper quoad Parochialem Ecclesiam, vel beneficium hujusmodi nullius sint roboris, vel momenti. Decernens irritum, &c.

De non impetrando Beneficium per obitum viventis.

21. Item si quis supplicaverit sibi de beneficio quocunque tanquam per obitum alicujus, licet tunc viventis, vacante provideri; & postea per obitum ejus vacet; provisio & quævis dispositio etiam vigore alterius novæ supplicationis, vel gratię dicto supplicanti per obitum hujusmudi denuo faciendę nullius sint roboris, vel momenti.

De unionibus, & unionum confirmatione.

22. Item noluit, quod petentes beneficia Ecclesiastica aliis uniri, teneantur exprimere verum annum valorem secundum communem extimationem, tam beneficii uniendi, quam illius, cui uniri petitur, alioquin unio non valeat, & semper in unionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest, Et idem voluit observari in quibusvis suppressionibus perpetuis, concessionibus, dismembrationibus, & applicationibus etiam de quibuscunque fructibus, & bonis Ecclesiasticis ac etiam in confirmationibus unionum, singularumque dispositionum hujusmodi.

De Mendicantibus transferendis.

23. Item de Mendicantibus transferendis, qui ad alios Ordines transierint pro tempore, voluit Constitutionem fel. record. Martini Papæ V. Prædecessoris sui desuper factam, & in libro Cancellariæ Apostolicæ descriptam, quæ incipit, *Viam ambitiosæ cupiditatis &c.* firmiter observari.

De Male promotis.

24. Item de Clericis extra tempora a jure statuta, sive ante ætatem legitimam, aut absque Dimissoriis litteris ad Sacros Ordines se promoveri facientibus pro tempore, etiam voluit Constitutionem piæ mem. Pii II. similiter Prædecessoris sui desuper editam, & in d. Cancell. Apostolicę libros descriptam, quæ incipit: *Cum ex Sacrorum ordinum &c.* pari modo observari.

De Moneta.

25. Item declaravit idem D. N. quod libra Turonensium parvorum, & florenus auri de Camera pro æquali valore in concernentibus litteras, & Cameram Ap. computari, & extimari debeant.

De Beneficiis vacaturis per promotionum ad Ecclesias, & Monasteria.

26. Item prædictus D. N. Papa voluit, decrevit, & ordinavit, quod quæcunque concessiones, gratiæ, & mandata etiam Motu proprio, & cum derogatione hujus Constitutionis, quæ ab eo pro quibusvis personis emanaverit de providendo eis de quibusvis beneficiis vacaturis per promotionem quorumcunque ad Ecclesiarum, & Monasteriorum regimina, si ejusmodi concessiones, & mandata diem promotionis promovendorum ipsorum precesserit: nec non quęcunque collationes, provisiones, & dispositiones pro tempore faciendæ de præmissis, & quibus aliis beneficiis Ecclesiasticis sæcularibus, & regularibus, quę per promovendos, vel assumendos ad qualcunque Prælatoras, inter illarum vacationis, & hujusmodi promotionis, vel assumptionis tempora simpliciter, vel causa permutationis ubicunque resignari, vel alias dimitti contigerit cum inde sequutis pro tempore sint cassę, & irritę, nulliusque roboris, vel momenti.

De non judicando juxta formam supplicationum, sed litterarum expeditarum.

27. Item cur ante confectionem litterarum gratia Apostolica sit informis, voluit, statuit, & ordinavit idem D. N. quod Judices in Romana Curia, & extra eam pro tempore existentes, etiamsi sint S. R. E. Cardinales, causarum Palatii Apostolici Auditores, vel quicunque alii non juxta supplicationum signatarum super quibusvis impetrationibus (nisi in dicta Curia duntaxat sint commissiones justitiam concernentes per Placet, vel per S. R. E Vicecancellarium juxta facultatem super hoc sibi concessam signatæ) sed juxta litterarum super eisdem impetrationibus, & concessionibus confectarum tenores, & formas judicare debeant Decernens irritum &c. Et si litteræ ipsæ per præoccupationem, vel alias minus bene expeditæ reperiantur ad illorum quorum interest instantiam, ad Apostolicam Cancellariam remitti poterunt per ejus Officiales, quibus hujusmodi tenores, & formas restringere convenit, ad formas debitas reducendæ.

De Regulis Cancellariæ producendis.

28. Item attendens D. N. Papa, quod super habendis de Cancellaria Apost. Regulis, & Constitutionibus inibi descriptis faciliter per eos, qui in Romana Curia indiguerint, ad ipsam Cancellariam recursus dirigi potest, nec consultum foret, quod super earundem Regularum, & Constitutionum (quæ juxta varietatem concurrentium causarum, & negotiorum aliquoties immutari convenit) probando tenore, vel effectu testium plerumque tenacem desuper memoria non habentium depositionibus stari deberet, voluit, statuit, ordinavit, quod deinceps quilibet ex Auditoribus causarum Platii Apostolici, & aliis (etiamsi S. R. E. sint Cardinales) in ipsa Curia pro tempore deputatis auctoritate Apostolica Judicibus, etiam in causis actu pendentibus super hujusmodi tenore, vel affectu probando duntaxat stet, fidemque adhibeat schedulæ, seu scripturæ desuper a duobus Majoris Præsidentiæ, quod danda sit, a tergo signatæ; & etiam a duobus aliis litterarum Apostolicarum Abbreviatoribus in ipsa Cancellaria auscultatæ: & Vicecancellarii, seu dictam Cancellariam Regentis manu subscriptę, ut moris est: quidquid autem secus fieri contigerit, nullius sit roboris, vel momenti.

De Subrogandis Collitigantibus.

29. Item D. N. cupiens litium succidere anfractus, & ne novi collitigantibus adversarii dentur, providere, voluit, statuit, & ordinavit, quod quoties deinceps aliquem super quovis beneficio Ecclesiastico collitigantem in jure, vel ad jus, si quod forsan ejus

edversario in dicto beneficio competierit, subrogari contigerit (dummodo prædictus collitigans in dicto beneficio intrusus non fuerit, nec super eo contra dictum adversarium postquam illud per triennium pacifice possederit, listunc mota fuerit) aliorum quorumlibet de præmisso jure, sive tunc vacet, vel cum vacaverit impetrationes etiam Motu proprio infra mensem ante concessionem hujusmodi factæ nullius sint roboris, vel momenti. Et nihilominus cupiens eorum fraudibus obviare, qui viventium beneficia, illorum præsertim, quibus, aut propter senium, aut propter infirmitatem imminerat vitæ periculum impetrant, ut illis decedentibus tanquam Collitigantes in eorum juribus facilius subrogentur; Voluit, ut deinceps nullus in jere, vel ad jus in beneficio defuncti, quod illo vivente in casibus præmissis, vel similibus impetraverit aliquo modo subrogetur, ac subrogatio, vel gratia, si neutri, si nulli; seu Novæ provisionis, aut Perinde valere, taliter impetranti nullatenus suffragetur, quod etiem strictissime observari mandevit in impetrationibus beneficiorum per privationem, & amotionem ex quibusvis criminibus, & excessibus forsan perpetretis, etiamsi usque ad diffinitivam sententiam, quæ tamen in rem noe transiverit judicatam, processum foret.

De verisimili notitia.

30. Item voluit, & ordinavit quod omnes gratiæ, quas de quibusvis beneficiis Ecclesiasticis cum cure, vel sine cura, sæcularibus, vel reguleribus, per obitum quarumcunque personerum vacantibus, in antea fecerit, nullius roboris vel momenti sint, nisi post obitum, & ante Datam gratiarum hujusmodi tantum tempus affluxerit, quod interim vacationes ipsæ de locis in quibus personæ prædictæ decesserint, ad notitiam ejusdem S. D. N. verisimiliter potuerint pervenisse.

Non valeant Commissiones causarum, nisi Litteris expeditis.

31. Item quod omnes, & singulæ Commissiones causarum, quas in antea fieri contigerit, obtentæ, vel occasione concessionum duntaxat Apostolicarum: de beneficiis Ecclesiasticis gratiarum, super quibus litteræ Apostolicæ confectæ non fuerint, ac processus desuper habendi, nullius sint roboris, vel momenti.

De impetrantibus beneficia per obitum familiarium Cardinalium.

32. Item voluit, quod impetrans beneficium vecans per obitum familiaris alicujus Cardinalis teneatur exprimere nomen; & titulum ipsius Cerdinalis, ut si ille in Curia fuerit, ipsius ad id accedat assensus, alias desuper gratia sit nulla, & idem servari voluit, si Cerdinales quomodolibet ab ipsa Curie absentes, & ubilibet etiam in locis infra duas Dietes vicinis degentes, familiamque, & lares in eadem Curia retinentes eb ipse Curia recesserint ad eandem illico reversuri, & infra decem, vel ad summum quindecim dies vere, & personaliter reversi fuerint. Ita quod Cardinelibus alias quam, ut præfertur, ex quecunque causa quantumlibet necessaria & hic necessario exprimenda absentibus facultas præstendi consensum hujusmodi non competet, sed beneficia hujusmodi ad liberam Sanctitatis Suæ, & Sedis Apostolicæ provisionem, & dispositionem pertineat. Declarans Regulas, & Constitutiones suorum Prædecessorum, etiem a die earum editionis, & publicationis super essensu hujusmodi præstando sic intellectes, & intelligendas fuisse. Irritumque &c. attentari decernens: Quodque si prædicti familiares eorundem Cardinalium familiares esse desierint, seu ad aliorum Cardinalium familiaritetem similem transierint quoad beneficia, quæ familiaritate priori durante obtinuerint, & in quibus, vel ad quæ priori ipsa familiaritate durante jus ejus eis competierit, Cerdinales, quorum prius familiares fuerint suum habeant adhibere consensum. Declarans præsentem Constitutionem locum non hebere in illis beneficiis quæ familiares ipsi, tempore obitus eorum in dicta Curia, vel extra eam obtinent aut antea obtinuissent, & ratione Officiorum per eos obtentorum dictæ dispositioni generaliter reservata, vel affecta fuisse apparerent. Nec non illos quoad effectum dictæ Constitutionis familiares eorundem Cardinalium censeri, qui ipsorum Cardinalium familiares continui commensales ad minus per quatuor menses, computato etiem tempore ante promotionem ad Cardinalatum, fuisse probarentur. Decernens irritum &c.

Super eadem familiaritate.

33. Item D. N. ad evitandas lites & contentiones quæ ex præcedenti sue Constitutione exoriri possent vestigiis Prædecessorum suorum inhærendo; Voluit, statuit, & ordinavit, quod si beneficia, quæ per obitum familiarium, continuorum, Commensalium eorundem Cardinalium, in futurum vacabunt, cessantibus Apostolicis reservationibus ad elterius Cardinalis collationem, vel aliam dispositionem pertinere deberent in dicta præcedenti Constitutione non comprehendentur, quoad hoc, ut in provisionibus talium beneficiorum super expeditione litterarum illius Cardinalis, cujus familiaris defunctus ille extitit, consensus requiri debeat. Sed beneficia hujusmodi ad collationem, seu quamvis dispositionem Cardinalis Ordinarii Collatoris, ut præfertur, libere spectare censeantur. Et si apud Sedem Apostolicam beneficia hujusmodi per obitum dictorum familiarium vacaverint, tunc in provisione talium beneficiorum, super expeditione litterarum, illius Cardinalis exigetur consensus si in Romana Curia præsens fuerit, ad quem eorundem collatio, & dispositio ut præfertur pertinere deberet. Ita ut Cardinalis Ordinarius Collator, in concursu cum Cardinali Patrono semper præferri debeat, salvis tamen semper indultis concessis, & concedendis eisdem S. R. E. Cardinalibus. Decernens irritum.

Signatura per Fiat præferatur alteri per Concessum.

34. Item voluit idem D. N. quod concurrentibus eadem die super quocunque beneficio per Fiat, & concessum signaturis, ex ais per Fiat etiam ut petitur habens alteri per concessum etiam Motu proprio habenti præferatur, etiamsi in illa per Concessum prægnantiores, & quantumlibet privilegiative essent clausulæ.

De Annali Possessore.

35. Item S. D. N. ut improbi lites exquirentium motus reprimantur, voluit, statuit, & ordinavit, quod quicunque beneficium Ecclesiasticum tunc per annum immediate præcedentem pacifice possessum, & quod certo modo vacare prætenditur, deinceps impetraverit, nomen, gradum, & nobilitatem possessoris ejusdem, & quot annis ipse illud possederit, ac specificam, & determinatam, ex qua clare poterit constare, quod nullum ipsi possessori in dicto beneficio Jus competat, causam in hujusmodi impetratione exprimere, & infra sex menses ipsum possessorem ad judicium evocari facere, causamque ex tunc desuper infra annum usque ad sententiam diffinitivam inclusive prosequi debeat, & teneatur. Alioquin impetratio prædicta, & quæcunque inde secuta nullius existant firmitatis. Et idem impetrans de damnis, & interesse possessorem prædictum contingentibus ei satisfacere, & si possessorem ipsum injuste, frivole, & indebite molestare repertus extiterit, quinquaginta florenos auri persolvere Cameræ Ap. sit adstrictus, nec alius quam præmisse vacationis modus etiam per litteras si neutri, aut subrogationis alias sibi quoad hoc; ut beneficium hujusmodi ea vice consequi, aut obtinere valeat, quomodolibet suffragetur, illudq; nullatenus in antea litigiosum propterea censeatur. Quod etiam extendi voluit ad impetrantes beneficia Ecclesiastica cujuscunque qualitatis per privationem, & amotionem, vel alias propter commissa, excessus, & crimina vacantia, vel vacatura, & similiter ad impetrantes beneficia tanquam vacantia per devolutionem,

De

De Triennali,

36. Item statuit, & ordinavit idem D. N. quod si quis quæcunque beneficia Ecclesiastica, qualiacunque sint absque simoniaco ingressu, ex quovis titulo, Apostolica, vel Ordinaria collatione, aut electionis hujusmodi confirmatione, seu præsentatione, & institutione illorum, ad quos beneficiorum hujusmodi collatio, provisio, electiu, præsentatio, seu quævis alia dispositio pertinet, per triennium pacifice possederit (dummodo in beneficiis hjusmodi, si dispositioni Apostolicę ex reservatione generali in corpore Juris clausa reservata fuerint, se non intruserit) super eiusdem beneficiis taliter possessis molestari nequeat, necnon impetrationes quaslibet de beneficiis ipsis sic possessis factas, irritas, & inanes censeri debere decravit, antiquas lites super illis motas penitus extinguendo,

De non appellando ante Sententiam diffinitivam

37. Item idem D. N. ut finis litibus celerius imponatur, & litigantium parcatur sumptibus, & expensis, suorum Prædecessorum Constitutionibus & statutis inhærendo, statuit, & ordinavit, quod in causis pendentibus, & quas imposterum contigerit agitari, nulli ante diffinitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio, si fuerit emissa, debeat admitti, nisi ab interlocutoria, quę vim habeat diffinitivę, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod non possit per appellationam a diffinitiva sententia reparari, Nulleque causę appellationum committantur, nisi in commissione exprimatur, quod interlocutoria vim diffinitivę habeat, vel gravamen sit tale, quod in appellarione a diffinitiva non valeat reparari. Alioquin appellationes, & commissiones imposterum, & quidquid inde sequutum fuerit, nullius sint roboris, vel momenti, commissionibus appellationum jam Judicibus pręsentatis, & exhibitis in suo robore permansuris, in quibus latis super eisdem santentiis, secundo, val ulterius ab eis non liceat appellare. Appellantes vero, & appellationes etiam ab interlocutoria, & gravaminibus huiusmodi suo vel alterius nomine prosequentes, si succubuerint, ultra expensas, & damna, ad quę reficienda de jure condemnatus compellitur viginti florenorum aurei pœna mulctetur.

Non stetur Commissioni post conclusionem.

38. Item statuit, & ordinavit, quod in Commissionibus de justitia, seu mandatis etiam Consistorialibus per eum, seu de ejus mandato, vel anctoritate in causis, in quibus conclusum existat, imposterum concedendis, atiam in eis de conclusione hujusmodi implicite, vel explicite mentio facta fuerit, nihil censeatur esse concessum, nisi per concessionem huiusmodi Commissionis, eidem conclusioni, ac pręsenti regulę, derogetur exprese,

De litteris Religiosorum expediendis.

39. Idem voluit, & ordinavit, quod si aliqui Religiosi petunt aliquod Beneficium ad nutum amovibile cum clausula, quod exinde pro solo nutu Abbatis, vel Superioris amoveri non possint, litterę quoad ipsam clausulam nullatenus expediantur; nisi idem D. N. ponat in Signatura, quod non possit amoveri, vel ad partem clausulam ipsam concedat.

De clausula ponenda in litteris permutationis Beneficiorum,

40. Item si committator alicubi beneficii resignationis receptio, ponatur clausula; *Attente quoque provideas &c.* Et si ex causa permutationis resignationes fiant, ponatur clausula, *Quod neuter permutantium jus acquirat*, nisi quilibet ipsorum jus habuerit in beneficio per ipsum resignato,

De supplendis defectibus.

41. Voluit; quod si petatur suppleri defectus in genere, nullatenus litterę desuper concedantur, nisi in petitione desuper hujusmodi defectus exprimantur, vel per, *Fiat ut petitur*, supplicatio signata fuerit,

De derogatione Jurispatronatus,

42. Item voluit, quod super quovis beneficio Ecclesiastico de jurepatronatus laicorum non expediantur litterę, nisi ponatur exprese, quod tale beneficium tanto tempore vacavit, quod ejus collatio ad Sedem Apostolicam legitime est devoluta, vel quia tempus Patronis laicis ad pręsentandum a Jure præfixum lapsum existat, aut id Patronorum ipsorum accedat assensus. Et si per ipsum Juripatronatus hujusmodi derogari contingerit, Jurispatronatus hujusmodi mantio, dispositive, ac specifice, & determinate, non antem conditionaliter fiat, si illud ad aliquem Regem, Ducem, Marchionem, vel alium Principem pertineat. Et si de hoc in litteris provisionis, vel mandato de providendo de dicto beneficio, similis mentio facta non fuerit, non censeatur quomodolibet derogatum.

De Commendis.

43. Item voluit, quod nulli sæculari de regulari, nec religioso de sæculari beneficiis Commenda detur, nisi in Signatura per clausulam ad partem super petitione Commendæ hujusmodi, de Commenda ipsa mentio fiat,

De Reformationibus.

44. Item voluit, statuit, & ordinavit, quod super quibuscunque Reformationibus signatis super impetrationibus quorumcunque beneficiorum vacantium, vel certo modo vacaturorum, in quibus petitur, quod litteræ super prima Data expediri possint, si ex hujusmodi expeditione sub tali Data, cuiquam videatur posse fieri præjudicium, litterę hujusmodi sub ipsa prima Data nullatenus expediantur, nisi Reformationes hujusmodi per *Fiat* sub prima Data signatæ fuerint.

De consensu in Resignationibus, & Pensionibus.

45. Item voluit, & ordinavit, quod super resignatione cujuscunque Beneficii Ecclesiastici, seu cessione Juris in eo, quam in manibus suis, vel in Cancellaria Apostolica fieri contigerit, Apostolicæ litteræ nullatenus expediantur, nisi Resignans, vel cedens, si præsens in Romana Curia fuerit personaliter, alioquin per Procurarorem suum ad hoc ab eo specialiter constitutum, expeditioni hujusmodi in eadem Cancellaria exprese consenserit, & juraverit, ut moris est. Et si ipsum Resignantem, seu Cedentem pluries super uno, & eodem beneficio in favorem diversarum personarum successive consentire contigerit, Voluit Sanctitas Sua, quod primus consensus tenere debeat, & alii posteriores consensus, ac litteræ eorum prætextu etiam sub priori Data expeditæ pro tempore nullius sint roboris, vel momenti, nec litterę reservationis, vel assignationis etiam Motu proprio cujusvis pensionis annuæ, super alicujus beneficii fructibus expediri possint, nisi de consensu illius, qui pensionem persolvere tunc debebit.

In ingressu religionis.

46. Item non dentur litteræ super beneficiis vacaturis per ingressum Religionis, nisi professio pręcesserit Datam desuper petitionis.

Non valet impetratio facta per modum in Cancellaria exprimendum.

47. Item voluit, quod si petatur aliquod beneficium va-

vacans per modum in Cancellaria Apostolica exprimendum, talis impetratio non valeat, nec litteræ desuper expediantur.

De executione facienda.

48. Item voluit, statuit, & ordinavit, quod quotiescunque per Signaturam suam, vel de ejus mandato factam, super exequendis aliquibus, cum adjectione proprii nominis, vel Dignitatis cujusvis, Judex datur, litteræ desuper expediantur cum expressiona, quod idem Judex executionam faciat per seipsum.

De dispensationibus in gradibus Consanguinitatis,

49. Voluit, quod in litteris dispensationum super aliquo gradu Consanguinitatis, vel Affinitatis, aut alias probibitio, ponatur clausula, *Si mulier rapta non fuerit*. Et si scienter, ponatur clausula addita in quaterno.

Super defectu Natalium.

50. Voluit quod in dispensationibus super defecta Natalium, quod possint succedere in bonis temporalibus, ponatur clausula, *Quod non præjudicetur illis*, ad quos successio bonorum ab intestato pertinere debeat,

Super Dispensationibus,

51. Item, quod per quamcunque Signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum hujusmodi dispensationis concernat, vel alias nihil conferat, aut operetur.

Nulli suffragetur dispensatio, nisi litteris confectis.

52. Item, cum concessiones super gratiis Dispensationum quarumcunque quibusvis per ipsum D.N. concessarum, vel concedendarum per Regulas Cancellariæ Apostolicæ sint provide limitatæ, licet aliquando in petitionibus super hujusmodi concessionibus oblatis, multa sint petita, ne quis talium concessionum prætextu, id dispensativa tenere, aut facere præsumat, ad quod concessiones hujusmodi sa non extendant, voluit idem D. N. quod nulla talis dispensatio cuipiam in Judicio, vel extra suffragetur, antequam super ea litteræ Apostolicæ sint confectæ.

De clausulis ponendis in litteris Indulgentiarum.

53. Item voluit, quod in litteris Indulgentiarum ponatur, quod si Ecclesiæ, vel Capellæ, aut alias aliqua Indulgentia fuerit concessa, de qua inibi specialis mentio facta non sit hujusmedi litteræ sint nullæ.

De Indulgentiis concessis ad instar.

54. Item voluit idem D. N. quod litteræ super Indulgentiis non expediantur ad Instar nisi specificentur.

De exprimendo valore Beneficiorum in impetrationibus.

55. Item voluit, quod in gratiis, quas quibusvis personis, da beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis fieri contigerit, illorum, & aliorum quorumcunque beneficiorum, quæ dictæ personæ tunc obtinuerit, seu de quibus eis fuerit provisum, vel concessum, aut mandatum provideri, verus annuus valor per Marchas argenti, aut Sterlingorum, vel libras Turonen. Parvorum, seu florenos auri, aut ducatos vel uncias auri. seu alia moneta secundum communem extimationem axprimatur, nisi personæ prædictæ beneficia, quæ tunc obtinuerit, aut in quibus, vel ad quæ jus competit, juxta ipsarum oblationes, aut alias dimittere teneantur, alioquin gratiæ predictæ sint nullæ; Et idem servetur in gratiis, quas a Sanctitate Sua Motu propriu emanare contigerit, quoad beneficia tamen, de quibus per Sanctitatem suam pro tempore providetur seu provideri mandatur, aut alias disponitur, ac litteris per quas pro tempore ad Ecclesiarum Patriarchialium, & Cathedralium, ac Monasteriorum regimina promotis conceduntur, ut Monasteria, & alia beneficia Ecclesiastica sæcularia, & regularia, per eos obtenta, & in quibus, & ad quæ jus eis competit, retinere possint.

De clausulis in beneficiis vacantibus ponendis.

56. Voluit, & ordinavit, quod quando providet, seu mandat provideri alicui de beneficio Ecclesiastico, vacante, tunc dari poterunt clausulæ si petantur, etiamsi illud quovis modo &c. seu per Constitutionem *Execrabilis* vacet, & specialiter reservatum inter aliquos litigiosum sit, & ejus collatio devoluta fuerit, & si pro collitigante, vel subrogationem, aut *Si neutri*, vel *Si nulli &c.* petente, si tunc lis specifice exprimatur, nec detur aliqua generalis reservatio dispositive, nisi desuper in concessiune speciali, & expressa, ac pure, & nun sub conditiona mentio fiat, & tunc reliquæ reservationes ibi contentæ veniant. Si vero tempore expeditionis inde litterarum generalis reservatio hujusmodi probari non possit, aut in Novis provisionibus, seu pro collitigantibus, *Si neutri*, vel Si *nulli &c.* sit expressum, quod ab aliquibus asseritur illum, cujus beneficium conceditur, Collectorem, vel unicum Subcollectoram, Abbreviatorem, vel familiarem, Notarium, aut dictæ Sedis Officialem fuisse, clausula ponatur etiam dictum beneficium ex eo quod talis Collector; vel unicus Collector, Abbreviator, vel familiaris, Notarius, aut dictæ Sedis Officialis fuit, dispositioni Apostolicæ generaliter reservatum existat. Dummodo non sit in eo alicui specialiter jus quæsitum. In reliquis vero nulla clausula detur, unde reservatio generalis elici possit, nisi desuper signatura per duplex Fiat, signata sit, aut reservatio, vel alias specialiter habeatur,

De expressione qualitatum Beneficioram in impetrationibus.

57. Item voluit, quod super beneficiis Ecclesiasticis de qualitatibus illorum, videlicet, an Dignitates, Personatus, vel Officia sint, eisque immineat cura animarum, & qui ad illa consueverint per electionem assumi mentio fiat, alias gratiæ desuper factę sint nullę. Et si qualitates hujusmodi affirmative, vel conditionaliter non exprimantur, negativa expresse desuper fiat in beneficiis, quę tales qualitates, vel ex eis aliquas consueverint habere.

De Beneficiis vacantibus per contractum Matrimonii.

58. Item si reservetur beneficium per contractum Matrimonii, non dentur alii modi vacationum de futuro, nec censeatur beneficium reservatum specialiter, vel affectum, nisi sequatur matrimonium. sed in beneficiis per promotionem, aut ingressum Religionis, vel assecutionem vacaturis, ponatur clausula etiamsi non petatur, cum beneficia hujusmodi pręmisso, vel alias, quovis modo &c. pręterquam per obitum obtinentis vacare contigerit, etiamsi vacent. Decernens irritum &c.

De clausulis ponendis in litteris Religiosorum.

59. Item voluit; quod si petatur aliquem in Religionem recipi, & sibi de quovis beneficio Ecclesiastico provideri per simplicem signaturam Fiat, receptio hujusmodi duntaxat detur, adjectio, si petens idoneus sit, aut aliud canonicum non obsistat, & exprimatur si certus numerus Regularium sit ibidem, cui etiam non derogetur, nisi expresse concedatur, & si numerus iste non existat, ponatur. Dummodo receptionis locus hujusmodi nimium propterea non gravetur. Possintque Executores provisionis hujusmodi, ad receptionem emissionis professionis, non expectato probationis anno, procedere.

De

De translatione Religiosorum.

60. Item, si Regularis petat sibi de beneficio ab aliquo Monasterio, vel alio regulari loco dependente, provideri, & appareat ex petitione hujusmodi, quod alterius Monasterii, vel loci Religiosus sit, licet ibi translatio non petatur, nihilominus illa veniat.

De clausula, si est ita.

61. Item, quod in litteris super beneficiis per Constitutionem *Execrabilis*, vacantibus ponatur clausula, *Si est ita*, similiter de quibuscunque narratis informationem facti requirentibus.

Petenti provideri de vacaturo, dentur litteræ de vacanti.

62. Item petenti sibi provideri de Vacaturo, dentur litteræ de vacanti, prout expedierit impetranti.

Revocatio Decimorum, & aliarum impositionum.

63. Item revocavit quascunque Decimarum, nec non subsidiorum, vigesimæ, & aliorum onerum impositiones ex quavis causa emanatas, & quascunque facultates super Decimarum, vigesimæ, & onerum hujusmodi exactione, quibusvis fructuum, & proventuum Cameræ Apostolicæ debitorum Collectoribus, & Apostolicæ Sedis Nunciis ab eisdem Prædecessoribus concessas. Suspendit quoque, ad Suæ Sanctitatis, & Sedis Apostolicæ beneplacitum quascunque plenarias Indulgentias ab eisdem Prædecessoribus ex quavis causa etiam expeditionis contra Turchas, & Orthodoxæ fidei Hostes, si quæ per Nuncios, vel quæstores deferebantur, nec non deputandi, & eligendi. Confessores, qui plenarie absolvant, & alia faciant, ad earundem Indulgentiarum suspensarum effectum, reliquasque facultates, ipsas indulgentias quomodolibet concernentes, præterquam quoad ea, in quibus Indulgentiæ, & facultates in aliqua sui parte sint sortitæ effectum. Ita ut illis, qui implentes injuncta eis in litteris Indulgentiarum hujusmodi jam consequuti sunt facultatem eligendi Confessores, qui absolvant eos plenarie in mortis articulo; per hujusmodi suspensionem non præjudicetur, quin facultate ipsa uti possint in futurum. Decrevit quoque irritum, & inane, quidquid facultatum revocatarum earundem prætextu, imposterum contigerit attentari.

Revocatio facultatum percipiendi pretium Officiorum.

64. Item revocavit, cassavit, & annullavit, ac irritas declaravit quascunque facultates percipiendi pretium Officiorum Romanæ Curiæ pro tempore vacantium in toto, vel in parte, & quasvis concessiones, & collationes, aliasque dispositiones per fel. recor. Innocentium XII. aliosque Prædecessores de dictis Officiis etiam ex die collationum, confessionum, & dispositionum earundem in antea vacaturis, in favorem quarumcunque personarum, Ecclesiarum, Monasteriorum, piorum locorum, Collegiorum, seu earum Mensarum, etiam perpetuo, etiam in vim contractus, & ex titulo oneroso: & sub quavis alia verborum forma, quam, & præmissorum tenores pro expressis haberi voluit, concessas, & factas quoad Officia, quæ post obitum dictorum Prædecessorum, vacarunt, & imposterum quomodolibet vacabunt. Item revocavit quoque, cassavit, & annullavit ac irritas declaravit quascunque Infeudationes, Investituras, Gratias, Concessiones quoquo modo etiam in Emphyteusim, ad tempus, seu in perpetuum, etiam Motu proprio, & de plenitudine potestatis, ac cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis (extra tamen Consistorium, & sine S. R. E. Cardinalium Consilio, & Consensu) a die Constitutionis fel. record. Pii V. PP. Prædecessoris sui super prohibitione alienandi & infeudandi Civitates & loca S. R. E. sub datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, quarto Kal. Aprilis, Pontificatus sui anno secundo usque in præsentem diem, per quoscumque Romanos Pontifices suos Prædecessores, aut mandato, vel auctoritate eorum, quomodocumque, vel qualitercunque, & quovis colore factas, & concessas de Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, Arcibus, & locis S. R. E. & Sanctæ Sedi Apostolicæ, & tam mediate, quam immediate subjectis, tunc videlicet de tempore dictarum infeudationum, investiturarum, gratiarum, & concessionum nondum devolutis, nec non quascunque prorogationes, & extensiones quarumcunque infeudationum, investiturarum, gratiarum, & concessionum de dictis Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, Arcibus, & locis, tunc videlicet de tempore dictarum prorogationum, & extensionum nondum finitarum quibusvis personis, cujuscunque gradus, status, & conditionis, & præeminentiæ, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, aut alia quavis præfulgeant Dignitate, etiam in vim contractus, & ex quocunque titulo etiam oneroso, & per quascunque tam sub plumbo quam in forma Brevis sub Annulo Piscatoris, aut etiam alias quomodocunque, & qualitercunque expeditas litteras, ac sub quavis verborum forma, quam, & præmissorum omnium tenores, Sanctitas Sua pro expressis haberi voluit, latissime extendendos.

Quod fructus in tertia parte augeri possint vigore clausulæ.

65. Item, cum nonnulli in impetrationibus Beneficiorum Ecclesiasticorum pro tempore vacantium, & certo modo vacaturorum, asserendo illorum fructus &c. certum per eos expressum annum valorem non excedere, nonnunquam obtineant a Sanctitate Sua, ut hujusmodi valorem annum augere possint, ut verius possit in confectione litterarum, super hujusmodi impetrationibus summa, aut valor annus exprimi, aliter desuper non specificato, ne de veritate hujusmodi concessionis imposterum hæsitari contingat, Declaravit prætextu concessionis hujusmodi, valorem ipsum usque ad tertiam partem valoris expressi, & in prima, quæ desuper fiet litterarum expeditione dumtaxat augeri posse, & eas quas litteris jam expeditis cum expressione valoris specificari, aut non integro augmento prędicto, denuo desuper expediri contigerit litteras, cum aliquo augmento valoris hujusmodi, nullius esse roboris, vel momenti, etiamsi Motu proprio, beneficiales gratiæ, & dispositiones quęcunque, a Sanctitate Sua emanaverint.

De insordescentibus.

66. Item, ne personis, pro quibus litterę Suę Sanctitatis emanabunt ob generalem absolutionem a censuris Ecclesiasticis, quibus ligati forent ad eorum effectum indifferenter concedi, & in litteris Apostolicis apponi solita, pręstetur occasio censuras ipsas vilipendendi, & insordescendi in illis, statuit, & ordinavit hujusmodi absolutionem, & clausulam in litteris, quas in futurum cum illa concedi continget, non suffragari non parentibus rei judicatæ, Incendiariis, Violatoribus Ecclesiarum, falsificatoribus; & falsificari procurantibus litteras, & supplicationes Apostolicas, & illis utentibus, receptatoribus, & fautoribus eorum, ac res vetitas ad Infideles deferentibus, violatoribus Ecclesiasticæ libertatis, via facti ausu temerario Apostolicis mandatis non obtemperantibus, & Nuncios, vel Executores Apostolicæ Sedis, & ejus Officialium, ejus commissa exequentes impedientibus, qui propter præmissa, vel aliquod eorum excommunicati a jure, vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicationis sententiam hujusmodi sustinuerint. Et generaliter quibuscunque aliis, qui censuris aliquibus etiam alias, quam ut præfertur, quomodolibet ligati in illis per annum continuum insorduerint.

Officiales nihil exigant ultra debitum.

67. Item D. N. exactionibus, quas Sanctitas Sua non sine displicentia plerumque fieri intellexit per Officiales

les Romanæ Curiæ, qui constitutis sibi emolumentis pro exercitio Officiorum, quæ obtinent, non contenti, ultra a prosequentibus negotiorum quorundam expeditionem in eadem Curia exigere non verentur, obviare volens, districte præcipiendo inhibuit omnibus, & singulis quævis Officia in eadem Curia obtinentibus, ne de cætero quidquam prætextu Officiorum, quæ obtinent, quovis colore etiam celerioris expeditionis, plura emolumenta hujusmodi exigere, seu ad hunc effectum expeditionem eorum, quæ eis incumbunt, malitiose differre, sub excommunicationis, & præter illam suspensionis a perceptione emolumentorum hujusmodi pro prima ad semestre, & pro secunda ad annum & pro tertia vicibus, quibus si excederent, privat omnis Officiorum per eos obtentorum, in quibus sic excesserint pœnis. Ac voluit, quod Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Viecancellarius, & Camerarius, excedentes ipsos respective, prout eis subiunt, per subtractionem nmolumentorum eorumdem, ac alias, ut præfertur, compellant ab hujusmodi illicitis exactionibus abstinere, ac contra eos prædictas pœnas, & alias, prout melius expedire viderint, procedant.

Reservatio Beneficiorum vacantium Sede Apostolica vacante.

68. Item Sanctissimus D. N. provide considerans consuevisse quandoque Romanos Pontifices prædecessores suos beneficia, quæ vacante Sede Apostolica vacare contigerant, dispositioni suæ reservare, intendens de beneficiis hujusmodi, tam Conclavistis, quam pauperibus Clericis, & aliis benemeritis personis providere, omnia, & singu'a beneficia per Regulas Cancellariæ Apostolicæ, aut quaslibet alias Apostolicas Constitutiones temporales Romani Pontificis pro tempore existentis dispositioni quomodolibet, & ex quavis causa reservari solita, quæ a die obitus fel. rec. Innocentii XII. prædecessoris sui, usque ad diem vigesimam tertiam Novembris vacaverunt, & de quibus per quoscunque Ordinarios Collatores, tunc dispositum non fuerat, seu minus valide dispositum fuerat, suæ provisioni, ac dispositioni reservavit. Decernens irritum, &c.

Revocatio Indultorum superviveatiæ.

69. Item, quia ad importunam nonnullorum suggestionem quandoque contingit Prædecessores suos Romanos Pontifices pro tempore existentes, tum contractorum debitorum, vel diversis aliis prætextibus concessisse, & indulsisse beneficiatis, ut fructus suorum beneficiorum, aut partem eorum anticipatis solutionibus ad tempus elocare, el erga Creditores, aut quascunque alias personas obligare, vel hypothecare, insolutum dare, aut alias quomodolibet de eis disponere liceret, ad tempus minime restrictum, ad vitam supplicantium cum gravi successorum præjudicio, & Ecclesiarum detrimento, Ideo indemnitati Ecclesiarum, & successorum in beneficiis hujusmodi salubriter consulere volens revocavit, cassavit, & annullavit omnia & singula indulta, & facultates in ea parte, qua necdum vere, & realiter suum sortita sunt effectum, per quoscunque Romanos Pontifices Prædecessores suos hactenus, ad favorem quarumcunque personarum concessas, quibus eis, vel eorum singulis ullo modo, & ex quavis causa, vel prætextu permittitur fructus certos, vel incertos, jura, obventiones, emolumenta quæcunque quorumlibet beneficiorum per eos obtentorum anticipatis solutionibus, ultra unicum annum elocare, arrendare, ad firmam, vel responsionem concedere, vel eos ad favorem quarumcunque personarum quomodolibet obligare, vel hypothecare, insolutum dare aut de eis quomodolibet, & ex quavis causa disponere pro tempore, ad vitam Beneficiatorum, & tempus quo beneficia hujusmodi obtinuerit minime restricto, & coarctato, illorum tenores &c. Decernens irritum, &c.

Quod Cardinales non comprehendantur sub Regulis faciendis.

70. Item, cum S. R. E. Cardinales S. D. N. assistant ac propterea debeant specialibus prærogativis, & privilegiis gaudere, Idem D. N. statuit, ordinavit, decrevit, & declaravit, quod in quibuscunque Constitutionibus, & Regulis per Sanctitatem Suam edendis non comprehendantur, neque comprehensis censeantur ipsi Cardinales, nisi illa eorumdem Cardinalium favorem concernant, vel constitutiones edendæ de eorumdem Cardinalium, vel majoris partis eorum consilio editæ fuerint, seu in eisdem Regulis, & Constitutionibus facta fuerint ipsorum Cardinalium expressa mentio.

Quod Regulæ Cancellariæ non comprehendantur sub generalibus derogationibus.

71. Item Sanctitas Sua statuit, & declaravit, quod præmissis, & quibusvis aliis Regulis Cancellariæ suo tempore edendis, ac publicandis, nunquam censeatur derogatum, in quibuscunque Constitutionibus, Litteris, Brevibus, Indultis, & aliis Ordinationibus Apostolicis, etiam Motu proprio, & ex certa scientia emanatis, per quæcunque verba, & Decreta derogatoria, irritantia universalia, & amplissima, & clausulas quantumvis efficacissimas etiam derogatoriarum derogatorias, atque specialis, & individuæ expressionis vim habentes, & habentia, nisi facta fuerit de illis expressa mentio, & non aliter, nec alio modo.

De potestate Reverendissimi Domini Vicecancellarii, & Cancellariam Regentis.

72. Primo, quod possit committere absolutionem illorum, qui ignoranter in supplicationibus, vel in litteris Apostolicis aliquid scriberent, corrigerent, vel delerent.

Item, quod possit corrigere nomina, & cognomina personarum, non tamen eorum, quibus gratiæ, & concessiones fiunt, ac Beneficiorum, dum tamen de corpore constet.

Item, quod possit omnes causas Beneficiales, etiam non devolutas committere in Curia, cum potestate citandi ad partes.

Item, quod processus Apostolica authoritate Decretos aggravare possit cum invocatione brachii sæcularis; & sententias executionis demandari facere contra intrusos, & intrudendos per litteras Apostolicas super conficiendas, & non alias.

Item, quod possit signare supplicationes manibus duorum Referendariorum signatas, de beneficiis Ecclesiasticis Sæcularibus, & Regularibus dispositioni Apost. generaliter non reservatis, quorum cujuslibet valor centum florenorum aurei de Camera, vel totidem librarum Turonen. parvorum, seu totidem in alia moneta juxta communem existimationem, valorem annuum non excedat.

Item, quod possit signare supplicationes etiam duorum Referendariorum manibus signatas de novis provisionibus, si neutri, & Subrogationibus pro colligitantibus, in quibus non detur clausula generalem reservationem importans.

Item, quod possit ad Ordines suscipiendos arctatis prorogare terminos de dictis suscipiendis Ordinibus, usque ad proxima tunc a jure statuta tempora in quibus sic arctati successive ad ipsos Ordines promoveantur.

Placet, Publicentur, & Describantur. I. F.

Lectæ, & publicatæ fuerunt suprascriptæ Regulæ, Ordinationes, & Constitutiones in Cancellaria Apostolica ab uno ex RR. PP. DD. Majoris Præsidentiæ Abbreviatoribus Anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo, die vero vigesima quarta mensis Decembris Pontificatus praelibati Sanctissimi Domini Nostri CLEMENTIS XI. Anno Primo.

Joseph Maria Minicotius
Procustos.

§. XVII.

§. XVII.

Solvuntur varia Dubia circa Regulas Cancellariæ: ubi & de Intrusis in Beneficio.

SUMMARIUM.

489 *Regulæ Cancellariæ, an, & qualiter in judicio sint producendæ?*

490 *Sententia lata Regulis non productis subsistit, quando pars adversa non excepit contra hoc.*
Quando Judex facit actum, qui potest esse præjudicialis parti, debet pars expresse contradicere: alias sibi præjudicat. Ibid.

491 *Regula* 28. De Regulis Cancellariæ producendis, *non procedit in illis, quæ aliunde sunt nota, saltem loquendo extra Curiam Romanam.*

492 *Utrum per clausulam generalem*, Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, *derogetur Regulis Cancellariæ? Et ratio dubitandi.*

393 *Negativa sententia tenetur.*

494 *Estque de facto certa.*

495 *Qualiter juxta Regulam 9. Cancellariæ initium mensium sit computandum?*
Et num. seqq.
Mensis quot dies contineat?

496 *Mensis Apostolicus, v.g. Januarii, incipit a media nocte primi diei, & terminatur in media nocte ultimi diei &c.*

497 *Hora obitus prioris possessoris beneficii bene est notanda, quando vacatio beneficii incidit in ultimam noctem mensis.*

498 & 499 *Quid agendum quando obitus beneficiarii contingit circa ipsam mediam noctem ultimi diei mensis?*

500 *Si omnibus frustra tentatis non apparet, an beneficiatus obierit in mense Pontificio, vel Ordinario, tunc nemine in possessionem beneficii existente, præsumendum est pro favore Collatoris Ordinarii.*

501 *Respondetur ad jura in contrarium allegata.*

502 *Istud a fortiori procedit, quando Collator ordinarius jam contulit beneficium vacans, hujusque possessionem provisus acquisivit.*

503 *Si Papa prius contulit beneficium, & provisus in hujus possessionem inductus fuit. Collatore ordinario postea primum id præstante, variant Doctores, cui beneficium sit adjudicandum.*
Et num. seqq.
Prima sententia stat pro possessore, & contra actorem. Ib.

504 *Altera stat pro collatione Papali.*

525 *Et tertia, cæterisque probabilior, pro collatione Ordinarii*

506 & 507 *Solvuntur rationes aliarum sententiarum.*

528 *Beneficium vacans in mense Ordinarii, an possit conferri durante illius vacatura in Mense Pontificio?*
Et ratio dubitandi.

509 *Affirmativa sententia probatur.*
Et num. seqq.

510 *Ad inducendum reservationem beneficii, attenditur solum initium vacationis; non vero tempus, quo duravit.*

511 *Intrusus in beneficio, quis censeatur?*
Et num. seqq.
De intrusis in beneficio, quæ regulæ Cancellariæ tractent? Ibid.

512 *Intrusus in beneficio, potest quis dici variis modis.*

513 *Generatim loquendo, intrusus in beneficio dicitur, qui obtinet beneficium Ecclesiasticum sine authoritate illius, ad quem jure spectat collatio. Et n. seqq.*
Et talis potest excommunicari. Ibid.

514 *Sive beneficio sese ingerat propria authoritate.*

515 *Sive id occupet authoritate Principis sæcularis, vel consanguineorum &c.*

516 *Qualis etiam subjacet pœnæ suspensionis, & excommunicationis &c. sitque intelligibilis.*

517 *Intrusus vel maxime censetur, qui beneficium vi occupat. Imo talis etiam dicitur* Invasor. *Ibid.*

518 *Intrusi in beneficio generaliter censentur omnes illi, qui recipiunt beneficium absque ullo titulo vero, vel colorato. Et num. seqq.*
Puta, quia receperunt beneficium contra claram Constitutionem Concilii Generalis. Ibid.

519 *Vel Superiore publice excommunicato, suspenso &c. Schismatico.*
Aut contra tenorem concordatorum Germaniæ. Ibid.

520 *Item, qui scienter recipiunt beneficium alteri injuste ablatum &c.*

521 *Et qui beneficium retinent, postquam ab isto canonice amoti sunt per privationis, vel depositionis sententiam, a qua non appellarunt.*

522 *Dantur nonnulli casus, in quibus quis potest dici large* intrusus. *Et nu. seqq.*

523 *Qui commisit crimen dignum depositione an censeatur intrusus.*

524 *Intrusus dicitur, qui post electionem, sed ante confirmationem (extra casus a Jure permissos) beneficium administrare præsumpsit.*

525 *Et multo magis, qui sine electione canonica ingerit se beneficio.*

526 *Quoad effectum Regulæ 36 & 29 Cancellariæ, solummodo veniunt veri, & proprie intrusi.*

527 *Intrusio in beneficio, inter cæteros effectus, constituit Clericum scienter intrusum malæ fidei possessorem: adeoque iste tenetur cedere, fructusque illius restituere.*

528 *Et hujus ratio.*

529 *Alius intrusionis effectus est, quod in impetratione Rescripti ad beneficia debeat fieri mentio de præcedenti intrusione &c.*

530 *Istud tamen a nonnullis limitatur.*

531 *Ut illius effectus est, quod confirmatio Sedis Apostolicæ in forma communi, non purget vitium intrusionis in receptione beneficii commissum: secus dicendum de confirmatione in forma speciali.*

532 *An valeat rescriptum tacita intrusione obtentum ad beneficium sub clausula, Motu proprio?*

533 *Alia Regulas Cancellariæ concernentia.*
Remissive.

QUæritur I. An, & qualiter in judicio producendæ sint Regulæ Cancellariæ? Resp. I. De hoc disponitur per proxime relatam Regul. 28. *De Regulis Cancellariæ producendis*, inscriptam. Quia enim juxta varietatem concurrentium causarum, & negotiorum aliquoties immutari convenit Ragulas Cancellariæ: hinc super probando earum tenore jubet Pontifex, non esse standum dictis testium, utpote tenacem desuper memoriam plerumque non habentium: sed voluit, atque ordinavit, ut Judice in ipsa Curia authoritate Apostolica deputati, super hujusmodi tenore, & effectu probando duntaxat stent, fidemque adhibeant schedulæ, seu scripturæ, ad præviam indigentium supplicationem a duobus Majoris Præsidentiæ dandæ, & a tergo signatæ, & etiam a duobus aliis Litterarum Apostolicarum Abbreviatoribus in ipsa Cancellaria auscultatæ, & Vicecancellarii manu subscriptæ. *Quidquid autem secus fieri contigerit, nullius sit roboris, vel momenti*, inquit Pontifex in citata Regula 28. prout patebit eam legenti. 489

Resp. II. His tamen non obstantibus, sententia lata Regulis non productis in forma præscripta subsistit, quando pars adversa non excepit contra hoc. Ita Joan. a Cokier *in regul. 26. (nunc)* 28. *Cancellariæ*, quę inscribitur, *De Regulis Cancellariæ producendis*, *n.* 18. allegans plerosque omnes in dictam Regulam scribentes; atque Stylum Curiæ Romanæ, requirentem pro inducenda nullitate gestorum, quod excipiatur de Regula non legitime producta. Accedit ratio: quia Decretum illud irritans, in fine citatę Regulæ appositum, habet tacitam conditionem; videlicet, si is, cujus favorem respicit, eadem uti voluerit, *arg. l. & Eleganter §.* 1. juncta Glossa *vers. Nullam ff. de Dolo malo*. Quoties enim Judex facit actum, qui potest esse prę judicialis parti, debet pars expresse contradicere: alias sibi præjudicet, *arg. L.* 1. *C. de relationib.* ac notat Bartolus *ibid. vers. Ultimo nota*. Nam tacendo, jure suo tacite renunciat, atque in actum Judicis consentire videtur; ut *cap.* 2. *de Accusationibus in* 6. ubi Glossa *vers. reclamante*, istud ulterius probat ex Reg. 43. Jur. in 6. *Qui tacet consentire videtur*. 490

Addit Cokier *loc. cit. n.* 20. post Alphonsum *in Glossemat. c. reg. n.* 8. quod prędicta Regula 28. *De regulis Cancel-* 491

cellariæ producendis inscripta, non procedat in illis Cancellariæ Regulis, quæ aliunde sunt notæ, & usitatę, quæque vel per Practicos, vel per Codices Regularum in Urbe impressos comprobari possunt: saltem loquendo extra Curiam Romanam, seu in aliis Tribunalibus Orbis. Nam dicta Regula 28. seu *De regulis Cancellariæ producendis* inscripta, loquitur expresse *de Auditoribus causarum Palatii Apostolici, & aliis in ipsa Curia pro tempore deputatis auctoritate Apostolica Judicibus*, uti patet ex textu. Simulque eadem Regula pro sua ratione istam allegat; *Quia faciliter per eos, qui in Romana Curia indiguerint, ad ipsam Cancellariam recursus dirigi potest*. Hæc enim ratio cessat in Tribunalibus extra Urbem existentibus, utpote in quibus non nisi difficulter, & majoribus cum sumptibus propter locorum distantiam, talis authentica productio Regulę haberi poterit. Et hinc Placitum extat supremæ Curiæ Sabaudiæ, quo definitum fuit sufficere Regulas Cancellariæ allegare, licet non proferantur sub plumbo: prout notat Chokier, *ubi supra*, post Anton. Fabrum *lib. 4. Definit. Forens. defin.* 15.

492 Quæritur II. Utrum per clausulam generalem, *Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis*, censeatur derogatum Regulis Cancellariæ? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, est: Quia Regulę Cancellariæ appellantur *Ordinationes & Constitutiones* Apostolicæ, prout liquet ex earumdem Rubrica, & Proœmio: ergo pariter sub generali Constitutionum, & Ordinationum Apostolicarum derogatione videntur venire. Verum his non obstantibus.

493 Resp. I. Sub clausula illa generali, *Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis*, Regularum Cancellariæ Constitutiones non comprehenduntur; neque istis censeatur derogatum, nisi de his specialiter mentio fiat. Ita Ludov. Gomez, seu Gomezius *in Proœm. regular. Cancell. quæst.* asserens, ita tenere stylum Cancellariæ, & Curiæ Romanæ, qui in hoc casu pro Lege habetur, ipsisque standum est, *arg. c. Quam gravi 6. de Crimine falsi*, cum similibus. Atque pro hac sententia per eundem Gomezius allegatur Rota *in una Zamorens. Thesaurariæ, de mense Novembri* 1533. *coram Rever. Domino Nicolao Aragonia, & in alia Romana Pecuniaria, coram D. Joanne Paulo, decis.* 20. *Novembr.* 1536. In quibus Domini de Rota voluerunt, per ejusmodi clausulam non fuisse derogatum Regulæ Cancellariæ, *De exprimendo valore*: neque Regulæ 35. (nunc 37.) *De non appellando ante sententiam diffinitivam*.

494 Atque hæc sententia de facto est certa; & expresse decisa per modernam, ac superius jam relatam regulam 71. Cancellariæ, *Quod regulę Cancellariæ non comprehendantur sub generalibus derogationibus* inscriptam: quæ tamen primum addita fuit, neque reperitur inter Regulas Cancellariæ Urbani VIII. (relatus *Tom. IV. Bullarii Romani, Constit. 7. dicti Pontificis*) aut alias antiquiores. Accedit ratio: quia Regulæ Cancellariæ continent clausulam derogatoriam voluntatis sequentis actus in contrarium; uti liquet ex earumdem Proœmio, ibi *Et suo tempore duraturas observari volunt*: & post Petrum de Anchacano *in consil.* 297. *in princip.* notat Gomesius *loc. cit.* Atqui stante tali clausula non sufficit generalis, sed requiritur specialis derogatio, *arg. l. Si quis in principio ff. de Legat.* 3. & notat Bartolus *ibid. circa init.* Eo quod clausula derogatoria voluntariæ sequentis actus, habeat vim cujusdam protestationis præambulæ: qualis protestatio declarat, in sequenti actu voluntatem deesse, nisi expressa revocatio fiat; ut *l. At si quis Plerique ff. de religios. & sumpt. funer.* cum similibus, & amplius declarat Gomez, *ubi supra*.

495 Quæritur III. Qualiter juxta *regul. 9. Cancell.* initium mensium sit computandum, præsertim incidente vacatione Beneficii in noctem ultimam mensis? Resp. . Juxta prædictam Regulam Cancellariæ fit computatio mensium, prout illi collocantur, & jacent in vulgato Calendario per totum annum; sive deinde mensis habeat triginta dies, sive plures, aut pauciores. Ita Glossa *in c. quamvis, vers. Mensem de Elect. in 6.* Rebuffus *in concordatis Franciæ, tit. de Collationibus §. Statuitque vers. Sequentib. mensibus*: Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss.* 11. *n.* 7. citans alios. Nec immerito: quia licet alioquin, cum absolute fit mentio mensis, intelligatur triginta spatium dierum, *L. ult. §. Sin autem dubius* juncto *§. Simili modo C. de Jure deliberand. & l. Si venditor* juncta *l. Ædiles ajunt ff. de Ædilit. edicti*. Vel saltem *ubi Lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo & primo die venerit, audiendus sit*. juxta textum expressum in *l. Ubi lex ff. de reg. jur.* Nihilominus istę computationes dierum mensis impræsentiarum locum habere nequeunt, eo quod Pontifex in memorata Regula nona Cancellariæ sibi reservaverit Beneficia vacantia nominatim *singulis Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, &c. mensibus*. Vel respectu Episcoporum apud Ecclesias suas personaliter residentium, beneficia vacantia in mensibus *Januarii, Martii, Maii, Julii, Septemb. & Novemb.* qui sex menses etiam in Concordatis Germaniæ collationi Papæ reservantur.

Itaque mensis Apostolicus, v. g. Januarii incipit a 496
media nocte primi diei hujus mensis, & terminatur in media nocte ultimi diei ejusdem mensis: sic enim primus dies memorati mensis Januarii more Romano incipit, ac desinit ultimus, *l. More ff. de Feriis, & c. Consuluit. 24. de Offic. deleg.* Post mediam vero noctem ultimi diei dicti mensis incipit Februarius, qui (quoad Episcopos residentes, & Concordata Germaniæ) est mensis Ordinarii, ac proinde si beneficium primum incipit vacare post mediam noctem ultimi diei ejusdem mensis Januarii, beneficiario tunc primum defuncto, collatio ejus pertinebit ad Collatorem ordinarium: si vero vacaverit ante mediam illam noctem, spectabit collatio ad Papam, Garcias *par. 5. de Beneficiis cap. 1. n.* 523. citans Rotam *in una Aversana Parochialis* 12. *Martii* 1562. *coram Oradino*. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 57. n.* 183. Gonzalez, *ubi supra n. 9. & seqq.* citans alios Card. de Luca *discurs. 15. de Beneficiis n. 2. 3. & 4.* asserens, hoc esse receptum.

Unde in tali casu incidente vocatione beneficii in ulti- 497
mam noctem mensis, bene notanda erit hora obitus prioris possessoris beneficii, testesque de ea, priusquam conferatur beneficium tunc vacans, exacte interrogandi, quam etiam horam consulte Notarius in ipso instrumento desuper confecto annotabit, ut sic evitetur omnis controversia super tempore vacationis, an videlicet contigerit in mense Apostolico, vel Ordinario. Gonzalez *cit. Gloss.* 11. *n.* 10. & 11. Garcias *part. 5. de Benefic. cap. 1. nu.* 512. Barbosa *cit. nu.* 183.

Resp. II. In casu obitus Beneficiarii circa ipsam mediam 498
noctem ultimi diei mensis, & ad dignoscendum, an is acciderit in mense Pontificio, vel Ordinario, imprimis attendere oportebit ad pulsam horologii, cæteroquin justi, si extet in loco: nam, ubi cœperit sonare horam duodecimam noctis, etiam ante finitos pulsus illius horæ, censetur media nox expleta. Garcias *cit. par. 5. c. 1. nu.* 524. Castro Palao *tract. 13. de beneficiis disput. 2. punct. 22. §. 2. n.* 1. & alii. Quod si in loco adsint plura horologia, standum erit horologio principali, veluti minus suspecto; aut si plura adsint non suspecta, pulsui plurimorum horologiorum concordantium Card. de Luca *de beneficiis discurs. 15. n. 1. & 7. ac seqq.* talem casum referens. Castro palao *loc. cit. §. 2. nu.* 1. argumento desumpto a testibus, quibus numero pluribus, dignioribus, & magis verosimilia deponentibus, standum est, *c. In nostra 32. de Testib.* junctis concordantiis per Glossam *fin. ibid.* allegatis. Quamvis nonnulli apud Garciam *loc. cit. n.* 225. arbitrentur, in hujusmodi casu standum esse horologio cæteroquin non suspecto, quod prohibitum est favori causæ piæ.

Resp. III. Quod si in loco non fuerit horologium, aut 499
probetur non fuisse bene ordinatum, vel saltem non sit auditum, tunc media nox dimetienda erit juxta prudens judicium hominum, pręsertim habentium experientiam, & cognitionem circa hoc. Ita Garcias *d. par. 5. c. 1. nu.* 526. Gonzalez *cit. Gloss.* 11. *n.* 16. 17. & *seq.* ubi longius examinat quæstionem illam, utrum ex gallicinio recte probetur, mediam noctem esse elapsum (prout tenuit Rota *in una Aversana Parochial.* 12. *Martii* 1562. *coram Oradino*) nec ne; cum galli etiam nocte ingrediente, ipsaque media nocte, serius aut citius, pro diversitate Regionum, ac temporis, cantare audiantur, etsi a media nocte in diem vergente frequentius cantare soleant: & tandem *n.* 25. arbitrio Judicis relinquendum censet, quantum huic gallicinio, pensatis circumstantiis, ac testium rationibus, aliisque verisimilitudinibus deferendum sit; prout in simili habetur *L. 3. §. Tu magis ff. de Testib. & c. In præsentia 6. de renunciat.*

Resp.

500 Resp. IV. Quando istis omnibus frustra tentatis (seu quia beneficiarius, ultima nocte mensis obiit inseparato ac nemine præsente) dubium adhuc remanet, utrum ante vel post mediam noctem illius ultimi diei mensis, sicque in mense Pontificio, vel Ordinario objerit: tunc nemine adhuc in possessione Beneficii existente, pro mense Episcopali, atque pro favore Collatoris Ordinarii præsumendum videtur. Ita Garzias *loc. cit. n.* 528. Castro Palao *d. tr. 13. punct.* 21. §. 2. *nu.* 3. Engel *h. t. n.* 26. Pirhing *eod. n.* 554. Ratio est: quia Episcopus habet intentionem fundatam in Jure, quod collatio omnium Beneficiorum suæ Diœcesis ad ipsum spectet, *c. Ex frequentibus* 3. *de Instit.* cum concordantiis; nisi probentur spectare ad collationem alterius, puta, quia probantur esse reservata: atqui stante illo dubio, non constat de reservatione. Tum quia reservatio, veluti præjudicans ordinariæ collationi, & jurisdictioni, est odiosa, sicque restringenda, juxta dicta *n.* 388. *&* 380.

501 Nec obstat textus in *c. Si a Sede* 31. *h. t. in* 6. ubi in dubio an Papa, vel Collator ordinarius prius contulerit idem Beneficium, quod uterque eodem die, sed diversis personis contulit dicitur præferenda collatio Papæ; idque *propter conferentis ampliorem prærogativam*. Cui simile quid habetur in *Clem.* 1. *§. Neutro Ut lite pendente &c.* Resp. enim, isthæc Jura loqui in diverso casu; videlicet, quando Papa jure ordinario (seu, quatenus habet concurrentem cum quolibet inferiori Ordinario potestatem conferendi quælibet Beneficia) concurrit in collatione beneficii cum inferiori, ac dubitatur, quis eorum prius contulerit. Tunc enim, quia constat de potestate ordinaria Papæ sic conferendi, ac remanet duntaxat dubium facti, seu quis prius contulerit beneficium vacans: nullo adhuc in possessione istius existente, merito præferenda dicitur collatio Papę propter suam ampliorem prærogativam, cum sit Ordinarius Ordinariorum. At vero in præsenti casu sermo est de collatione Papæ facta, vel facienda duntaxat jure reservationis, quam revera hic intervenire dubitatur: unde stante tali dubio, ac nisi probetur veritas reservationis, Papa non intendit Beneficium vacans conferre; sed Collator inferior remanet in possessione juris conferendi, cum respectu hujus habeat intentionem fundatam in Jure communi. Garzias, *ubi supra n.* 533. Castro Palao *d. §.* 2. *n.* 3. *&* 6.

502 Additur tamen in data *n.* 500. Conclusione, *nemine adhuc in possessione beneficii existente*. Nam imprimis, si in casu prædicti dubii Collator ordinarius, per fundamenta proxime relata, jam contulit cuipiam beneficium taliter vacans, atque provisus possessionem illius acquisivit; tunc a fortiori procedit eadem Conclusio, juxta vulgatum illud: *In dubio melior est conditio possidentis* c. In pari 65. de Reg. Jur. in 6. cum concordantiis.

503 Quod si vero Papa prius contulit ejusmodi beneficium; ac provisus in hujus possessionem jam inductus fuit. Collatore ordinario postea primum id præstante, magna inter Doctores controversia existit, cui provisorum mota desuper lite beneficium sit adjudicandum; atque is in sua possessione manutenendus? Et quidem prima sententia asserit in tali casu possessorem semper victurum, & Actorem succubiturum, sive is fuerit provisus a Papa, sive ab Ordinario. Ratio hujus sententiæ est: quia in dubio melior est conditio possidentis, juxta *reg.* 65. *jur. in* 6. Simulque Actore non probante Reus est absolvendus, etiamsi nihil præstiterit *c. cum Ecclesia §. fin. de Causa possess. & l. Qui accusare, C. de Edend.* cum similibus. Atqui in casu posito, & juxta hypothesin, nequit probari quacunque adhibita diligentia, quod obitus Beneficiarii acciderit in mense Apostolico, vel Ordinario, ergo. Ita Gonzalez *cit. gloss.* 11. *n.* 27. 28. *& seqq.* citans Puteum *decis.* 207. *&* 266. *lib.* 3. & alios.

504 Altera sententia tenet, in tali casu prævalituram collationem Papæ, quando is prius cuipiam contulit beneficium, neque provisus ejus possessionem prior acquisivit, vel saltem non constat provisum ab Ordinario antea illius possessionem obtinuisse: per textum *in C. Si a Sede* 31. *h. t.* junctis dictis supra *n.* 501.

505 Tertia tandem sententia, & cæteris probabilior, docet stante tali dubio, & post diligentem inquisitionem non resolubili, collationem Ordinarii, atque possessionem beneficii virtute istius obtentam, fore validam, atque manutenendam, etiamsi sequatur primum collationem Papę, possessionemque inde acquisitam. Garzias *d. par.* 5. *c.* 1. *n.* 530. *&* 532. Castro Palao *cit. §.* 2. *n.* 5. Pirhing *h. t. n.* 554. *v. Notandum secundo*, Ratio hujus sententię est: quia stante tali dubio, præsumptio juris stat pro collatione Ordinarii, juxta dicta n. 500. ergo donec provisus per Papam probet reservationem (qualis tamen probatio, juxta hypothesin, in dato casu fieri nequit) standum erit collationi Ordinarii. Confirmatur: quia in dicto casu Papa non intendit conferre Beneficium, nisi jure reservationis duntaxat; ergo ista non subsistente, vel saltem non apparente, corruit ipsamet collatio. Paria enim sunt, non esse, & non apparere *l. Duo sunt Titii ff. de Testamen. tutel.* Barbosa *Axiomate* 74. *n.* 9. & alii.

Nec urgent rationes aliarum sententiarum. Non prima, seu *n.* 503. adducta. Nam imprimis Regula illa, *In pari causa &c.* fallit, quando pro Actore stat præsumptio contra possessorem, illeque intentionem suam habet in Jure communi fundatam, ut dictum supra *Lib.* 2. *Tit.* 12. *De causa possessionis &c. §.* 2. *n.* 41. *&* 45. Deinde etiam altera Regula, *Actore, non probante Reus absolvitur* fallit, seu limitatur in casu, quo pro Actore stat præsumptio juris: ut *c.* 2. *de restitut. spoliat. in* 6. estque pariter jam dictum supra *lib.* 2. *tit.* 19. *de Probationibus §.* 5. *n.* 126. *&* 127. Atqui in casu posito stat præsumptio juris pro Collatore ordinario, ejusque collatione, ut proxime dictum; ergo. Porro *ad c. Si a Sede h. t. in* 6. patet responsio ex dictis *n.* 501. 506

Neque proviso de beneficio per Papam, in tali casu suffragatur acquisita illius possessio. Tum quia præsumptio juris stat contra possessorem a Papa provisum, ut proxime dictum. Tum quia collatio beneficii per Papam facta, & tradita ejusdem possessio, fundatur in reservatione illius: unde hac non existente, vel saltem non apparente sicque precibus veritate non nitentibus, corruit justus titulus possidendi: ac proinde non mirum; quod in casu memorati dubii, provisus per Ordinarium præferri debeat, ob assistentiam videlicet Juris communis. Et si quis objicere velit appositionem manus Pontificiæ: patet ex dictis supra *n.* 423. appositionem manus Papę nihil operari, quando narratur Beneficium esse reservatum, quod non est reservatum; seu (quod idem est) non apparet esse reservatum. 507

Quæritur IV. Utrum beneficium vacans in mense Ordinarii, possit per hunc conferri stante illius vacatura in mense Pontificio? Ratio dubitandi, ac negativam tenendi est: quia Pontifex Beneficia in mensibus Apostolicis, *quocumque modo vacatura* (ut loquitur Regula nona Cancellariæ) suæ dispositioni reservat: atqui Beneficium nondum collatum, aliquo modo vacat in mense Apostolico; ergo. Verum hoc non obstante 508

Resp. breviter Episcopus, vel alius Collator inferior non amittit jus conferendi beneficium in suo mense vacans, etiamsi istud eodem mense non contulerit, & sic vacatio ejus duraverit in mensem Apostolicum: neque prohibetur idem Collator inferior, ejusmodi beneficium conferre currente ipsomet mense Apostolico. Ita Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. Gloss.* 11. *a n.* 47. *usque ad n.* 78. fusius hanc quęstionem examinans. Garzias *part.* 5. *de Benefic. cap.* 1. *n.* 537. asserens; ita sine dubio tenendum esse. Engel *h. t. n.* 26. *V. Illud quoque*, & alii. 509

Ratio est: quia ad inducendam, vel non inducendam reservationem beneficiis, attenditur solummodo initium vacationis; non autem tempus, quo duravit, atque continuata fuit vacatio beneficii: juxta Rotam *decis.* 774. *n.* 3. *&* 10: *lib.* 3. *part.* 3. *divers.* quam refert Gonzalez *loc. c. n.* 66. sicque cessat ratio dubitandi. Et hanc fuisse mentem atque intentionem Papæ, ex eo desumitur: quia Pontifex concedit Collatoribus ordinariis, puta Episcopis, quatuor vel sex menses, quatenus beneficia extra Curiam in eisdem vacatura *libere* conferre valeant; atqui *libere* non possent conferre, si arctarentur ea conferre primo mense vacationis. Quinimo talis facultas conferendi foret propemodum inutilis; præsertim quando ultima die vel hora mensis, per obitum prioris possessoris inciperet vacatura Beneficii. Accedit quod Collator inferior habeat sex menses ad conferendum, *c. nulla* 1 *de Concess. Præb.* cum concordantiis, atqui hoc non subsisteret si beneficium in mense ordinario vacans amplius conferri non posset in mense Apostolico sequente: ergo. Tacentur similia; nam res caret difficultate, adeo ut Gonzalez *l. c. nn.* 77. 510

sub-

ſubjunxerit, ſe nunquam vidiſſe in Rota, nec audiviſſe deputari da ſimili caſu, licet quotidie contingat.

511 Quæritur V. Quis cenſeatur *Intruſus in beneficio*, qualeſque ſint effectus intruſionis? Ubi recolendum ex dictis, quod in Regulis Cancellariæ bina vice fit mentio de Intruſis. Primo, in *reg. 29. de ſubrogandis Collitigantibus*, inſcripta illis verbis: *Dummodo prædictus collitigans in dicto beneficio intruſus non fuerit*. Secundo, *in reg. 36. de Triennali*, inſcripta ibi: *Dummodo in beneficiis hujuſmodi, ſi diſpoſitioni Apoſtolicæ ex reſervatione generali Corpore juris clauſa reſervata fuerint, ſe non intruſerint &c.* Quo prænotato.

512 Reſp I. *Intruſus in beneficio*, de Jure communi poteſt quis dici variis modis, adeo ut Fagnanus *c. niſi eum pridem n. 27. & ſeq. de Renunc.* citans alios, quatuor Intruſorum ſpecies diſtinguat, & Ludov. Gomezius *in reg. de Triennali poſſeſſore q. 41.* poſt Geminianum *in can. Propter diſt. 19.* afferat, quod Intruſus in Jure capiatur quinque modis. Alii vero, ut Felinus *c. in noſtra n. 10. de reſcript. & c. Veniens notab. 2. de Accuſat.* Jo: de Selva *Tractatuum t. 15. de Beneficio par. 3. q. 15 n. 10. 11.* Rebuffus *in Praxi benefic. c. Regula de Subrogand. collitigant. gloſſ. 4. n. 4 uſque ad n. 21.* & Azorius *part. 2. lib. 7. c. 35. q. 10.* & Azorius *part. 2. lib. 7. c. 35. q. 10.* octo modos Intruſorum enumerent.

513 Reſp. II. Generatim loquendo; *intruſus in beneficio* dicitur ille, qui obtinet beneficium Eccleſiaſticum ſine authoritate illius, ad quem de jure ſpectat collatio. Ita Abbat *c. quia diverſitatem n. 2. de conceſſ. Præb.* Gomez, Rebuffus, aliique *qui ſupra*. Sive, Intruſus proprie dicitur qui præter auctoritatem Superioris, ad quem pertinet collatio, Beneficium eſt ingreſſus. Fagnanus *c. quia diverſitatem in 6.* & Barb. *n. 4. de conceſſ. Præb.* juncto textu ibi *Preter ejus auctoritatem ſe intruſerant*: eſtque in re communis. Atque talis appellatus *intruſus*: quia non intravit per oſtium, ſed aliunde aſcendit, & quaſi violenter in beneficium ſe injecit: ſive per alios non habentes poteſtatem ad id injectus, ſicque intruſus fuit. Unde indignus eſt, Paſtoris nomine, vel prærogativa gaudere, *c. relatum eſt 21. de jure patronat.* cum concordantiis in progreſſu allegandis, poteſtque excommunicationis ſententia feriri, *c. ex frequentibus 3. de inſtit.*

514 Porro talis injectio, ſeu intruſio in beneficium ſine authoritate habentis legitimam poteſtatem conferendi; poteſt variis modis contingere: hincque non mirum quod diverſos intruſionis modos Doctores diſtinxerint. Sic imprimis cenſentur *intruſi*, qui propria authoritate ſeſe ingerunt beneficio Eccleſiaſtico: ut eſt textus notabilis *in c. ad aures 3. de exceſſib. Prœl.* ibi: *ad aures noſtras pervenit, quod quidam Archidiaconi tui in Eccleſias quæ in ſuis Archidiaconatibus vacant, authoritate propria intrudere non verentur*. Concordant *c. quia diverſitatem 5. de conceſ. Præb.* ubi coram Papa conquerebatur Archiepiſcopus quidam, quod *tempore ſuſpenſionis ipſius, & poſtmodum etiam quidam præter ejus authoritatem ſe intruſerant in ipſas* Eccleſias, in quibus collatio ad ipſum pertinebat. Unde Papa mandavit, quatenus illi, qui ejuſmodi Eccleſias, vel Præbendas, præter dicti Archiepiſcopi authoritatem receperunt ad eas reſignandas, monitione præmiſſa, per excommunicationis ſententiam, & ſubtractionem aliorum beneficiorum compellantur.

515 Deinde idipſum eſt dicendum in eo caſu, quo Clerici non ſola ſua, ſed Principis ſæcularis, vel conſanguineorum ſuorum authoritate, præter authoritatem Superioris conferre valentis. Beneficium occupant, atque recipiunt. Nam etiam tales cenſentur Intruſi: hoc ipſo, quod obtinuerint Beneficium a non habente poteſtatem illud conferendi, ſicque non intraverint per oſtium aperiente oſtiario ſive Superiore legitimam conferendi poteſtatem habente, ſed aliunde aſcenderint atque ingeſti fuerint, Gomez. & alii, *ubi ſupra* Ab. *c. 2. n. 4. de reſtit. in integr.* illico ſubjungens poſt Innocentium *in c. qualiter il 2. de Accuſat.* & Archidiaconum *can. Alienationes 12. q. 2.* quod geſta per intruſum non valeant, quantumcunque dicatur toleratus, quia in Intruſo non habet locum tolerantia, ex quo non habuit ingreſſum ab habente poteſtatem. Hæc Abbas.

516 Quinimo Clerici illi, quin Laicis recipiunt beneficia Eccleſiaſtica, ſubjacent pœnæ ſuſpenſionis, atque excommunicationis, ipſis infligendæ, *can. ſi quis deinceps &c. quoniam 16. q. 7. & c. Præterea quia 4. de jure patr.* Et ſi perſtiterint in retinendis Beneficiis taliter acquiſitis, etiam a miniſterio Eccleſiaſtico, & Ordine ſunt deponendi, *can. ſi quis Epiſcopus & ſeqq. 61. q. 7. & cit. c. Præterea quæ de jure patron.* Simulque conſentiendo electioni de ſe factę per abuſum Poteſtatis Laicalis, puta, Principis ſæcularis, fiunt ineligibiles: adeo, ut abſque diſpenſatione prævia ad aliquam nequeant eligi Dignitatem, *c. quiſquis 43. de electione.* atque rurſus dicetur infra *tit. 7. de Inſtitut. §. 2. num. 35.*

517 Tertio vel maxime dicitur Intruſus, quiſquis vi occupat Beneficium. Quinimo talis non ſolum dicitur *intruſus in beneficio*, ſed etiam *invaſor* ipſius, per textum expreſſum in *c. cum qui 18. de Præb. in 6.* Ubi proinde, ad refrænandam ſaltem pœnæ formidine tantæ temeritatis audaciam, *§. fin.* ſtatuitur, ut *violenti, qui auctoritate (vel potius temeritate) propria occupare Dignitates, Perſonatus, aut alia quæcunque Eccleſiaſtica beneficia non verentur eo ipſo jus, ſi quod in Dignitatibus, Perſonatibus, & Beneficiis occupatis taliter, vel ad ea ipſis forſitan* (per nominationem, præſentationem aut electionem de ipſorum perſona factam) *competebat, amittant*. Simile quid habetur *can. Ordin. 9. q. 1.* ibi: *qui Catholicorum Epiſcoporum Sedes invaſerunt &c.*

518 Quarto, & generaliter, *intruſi in beneficio* cenſentur omnes illi, qui recipiunt, atque occupant beneficium, non habentes ullum titulum verum, vel coloratum reſpectu illius. Gomez, Jo: de Selva, Rebuffus, Azorius, *ubi ſupra*, cum aliis. Et additur, *generaliter*: nam iſte modus intruſionis eſt generalis, & continet ſub ſe plures alios. Sic quippe præter illos qui beneficia occupare præſumunt abſque authoritate valentis ea conferre, atque hoc ipſo carent omni titulo (de quibus proxime dictum) *in c. cum jam dudum 18. §. 1. h. t.* arguitur quis *intruſionis*, eo quod poſt præhabitas plures Dignitates contra Lateranenſis Concilii Statuta, ad obtinendam quandam Prępoſituram ſe ingeſſerit; licet enim interveniſſet ibidem authoritas Superioris, hęc tamen male intervenerat, ſicque defuerat omnis titulus verus, atque coloratus; cum talis ingeſtio in Præpoſituram clare repugnaverit Conſtitutioni Concilii Generalis, contra quod inferior Papa diſpenſare non potuit.

519 Similiter *intruſus* dicitur, qui a Superiore publice excommunicato, ſuſpenſo ab Officio; aut alias poteſtate conferendi notorie privato beneficium adeptus eſt, illudque recepit: juxta textum *in c. alt. de Exceſſib. Prœl.* Gomez *cit. quæſt. 47. V. quarto* Rebuffus, *ubi ſupra n. 52.* & alii. Idem dicendum de illis, quibus beneficia collata ſunt per Schiſmaticos, *c. 1. de Schiſmat.* Fagnanus *c. niſi eam pridem n. 27. & ſeq. de renunc.* Idem pro mere intruſis habendi ſunt qui contra tenorem, & formam Concordatorum Germaniæ receperunt Beneficium: carent enim omni titulo, & colore tituli, ut expreſſe declaravit Clemens VII. in ſua 41. Conſtitutione *Admonet nos*, quæ refertur *Tom. 1. Bullar. Roman.*

520 Pari quoque ratione *Intruſus* cenſetur, qui ſcienter recepit beneficium, quod alteri fuit injuſte ablatum: tunc enim in conferente defuit poteſtas. Gomez, Rebuffus *n. 11.* Jo: da Selva, Azorius, *ubi ſupra*, & alii, idud probante ex *cit. c. alt. de Exceſſib. Prælat.* juxta alium intellectum. Quod ſi vero ignoranter id accidit, neſciendo videlicet injuſtitiam factæ per Superiorem privationis, tunc quidem recipiens ejuſmodi beneficium, alteri injuſte ablatum, excuſatur a vitio intruſionis, ratione ignorantiæ, bonæque fidei ſuæ; nihilominus cognita rei veritate, atque juſtitia privationis, tenetur illud dimittere, ut reſtitui poſſit priori legitimo poſſeſſori.

521 Dicitur etiam ille *Intruſus*, qui Beneficium adhuc retinet poſtquam ab iſto canonice amotus fuit, per privationis, vel depoſitionis ſententiam, a qua non appellavit, ſicque ſententia illa tranſiit in rem judicatam: ſecus; ſi appellaſſet. Innocentius *in c. qualiter il 2. n. 10. de Accuſat.* Abbas *c. cum jam dudum n. 4. de Præb.* Card. Tuſchus *Litt. I. Concl. 542. n. 4* Gomez, aliique ſuperius allegati. Quia, ut inquit Fagnanus *loc. c. n. 45.* poſt Petrum Brixienſem in *repert. V. Intruſus* paria ſunt, intrudere ſe in beneficio & retinere beneficium, quo aliquis canonice eſt privatus.

522 Tandem dantur nonnulli caſus, in quibus poteſt quis *large* dici *intruſus*, ſeu *quaſi intruſus*. Sic large ſumpto vocabulo poteſt dici Intruſus, qui licet authoritate legitimi Superioris fuerit poſitus in beneficio, habet tamen vitium, propter quod eodem deberet privari; prout in *c.*

Ve-

Veniens 15. §. 1. *de accus.* de quodam Episcopo legitur, quod *cum esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam fuerat Pr. intrusus.*

523 Ulterius, si quis commisit crimen dignum depositione, potest dici *large intrusus*. Gloss. *in c. Cum super 4. Vasf. ii ne adum de causa poss. & propr.* asserens, quod talis *quasi incubus est*. Jo. de Selva, *ubi supra n.* 11. Rebuffus n. 14. Azorius. Qui tamen posteriores de hoc dubitant, neque istam intrusionis modum admittunt, nisi quis admisisset crimen propter quod fuisset ipso jure privatus, veluti hæresin, simoniam &c. Alioquin (inquiunt) habet quis titulum, donec beneficio privetur,

524 Huc accedit, atque intrusus dicitur, qui post electionem, sed ante confirmationem (extra casus a jure permissos) beneficium administrare præsumpsit, *arg. c. cum jam dudum* 18. *h. t.* & notat Abb. *ib. n.* 34. Pallerin. *de elect. cap.* 33. *n.* 16. Rebuff. *c. gl.* 4. *n.* 7. Jo: de Selva *d. q.* 11. *n.* 11. & alii. Talis etenim ipso jure privatus est beneficio sic administrato, *c. Avaritiæ* 3. *de elect. in* 6. estque amplius declaratum supra *lib.* 1. *tit.* 6 *de elect.* §. 2. *n.* 36. *& seqq.*

525 Et multo magis dicitur *intrusus*, qui sine electione canonica, pura, celebrata a minori parte capituli, ingerit se beneficio, Car. Tuschus *Lit.* 1. *Conc.* 342. *n.* 6. post Jo. de Imola *Cons.* 132. *n.* 7. Aut, qui non obtenta confirmatione a Superiore, ex sola electione capit possessionem Beneficii, ad quod fuit electus, Card. Tusch. *c. Concl.* 341. *n.* 5. post Imolam *d. n.* 7. Tacentur nonnulli alii intrusionis modi, apud Authores hactenus citatos reperiendi, qui tamen commode ad unum præmissorum reduci possunt; nunc quandum attinet alteram partem præpositæ quæstionis.

526 Resp III. Quoad effectum Regulæ 36. Cancellariæ *de Triennali* inscriptæ solummodo veniunt veri, & proprie intrusi; idest, qui vel nullum habent titulum verum, aut coloratum respectu beneficii occupati vel istum non habent ab eo, qui potestatem conferendi habuit. Ita Gonz. *c. reg. de Triennali V. & ista omnia*, allegans Stylum Curiæ & observationes Rotæ atque inde rejiciens contrariam sententiam quorundam, volui minus intelligentium prefatum Stylum Curiæ. Accedit ratio: quia constitutio dictæ Regulæ est penalis, ergo hoc ipso non includuntur in eam omnes species intrusionis; de quibus Authores mentionem fecerunt: sed solummodo veri, & proprie intrusi, *c. odia restringi* 15. *de reg. Jur. in* 6. cum similibus Et hæc ratio etiam urget quoad effectum Regulæ 29. Cancellariæ, *subrogatis collitigantibus* inscriptæ.

527 Resp IV. Intrusio in beneficiis inter alios effectus etiam hunc habet, quod Clericum scienter intrusum constituat malæ fidei possessorem: adeoque iste teneatur omnino cedere, vel potius recedere a beneficio, ejusque possessionem facti relinquere, fructuique Beneficii, utpote male perceptos restituere. Ita Gloss. *in c. nisi cum pridem V. sed dum.* ... *de Renunc.* inter alias dicens: *Satis posset hic dici quod intrusus omnino debet cedere; quia nec quantum ad opinionem, nec quantum ad veritatem, titulum habet.* Idipsum tradit Abb. *in cit. c. cum pridem n.* 6. & Bald. *n.* 1. & Fagn. *ib. n.* 27. 28. 40. *& seqq.* citans alios: cum hoc tamen discrimine, ut si intrusio sit notoria, debeat, ac possit quis cedere absque alia Superioris licentia: si vero non sit notoria, requiratur ad hoc authoritas Superioris. Concordat Card. Tusch. *Litt. I. Concl.* 342. *n.* 16. & in re communis.

528 Ratio Conclusionis clara est. Quia intrusi in beneficiis nullum habent titulum, virtute cujus possent retinere Beneficium, quod occuparunt, fructusque ipsius lucrari: Quinimo non intrantes per ostium (hoc est per canonicam institutionem, authoritate legitimi Superioris factam) sed aliunde ascendentes, fures sunt, & latrones, *Jo.* c. 10. *& can. Ordinationes* 1. *q.* 1. Atque invasores, *can. Ord.* 1. *tr. q.* 1. ibi: *Episcoporum sedes invaserunt*. Atque ideo, quanto plus rem sive beneficium per intrusionem occupatum detinent, tanto plus peccant, *c. alo. de Conjur.* Simulque fur semper est in mora restituendi, *l. si pro fure §. pen. ff. de con. furt.* Neque remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, juxta *reg.* 4. *jur. in* 6. *& c. si res aliena* 14. *q.* 6. unde consequens est, Intrusum in beneficio teneri ad cedendum vel potius recedendum ab eo, atque ad restituendos fructus; utpote male perceptos. Verum de restitutione taliam fructuum plura superius *l.* 3. *t.* 13. §. 5. *n.* 117. *& seqq. n.* 124.

529 Resp. V. Alius intrusionis effectus est, quod in impetratione rescripti ad beneficia debeat fieri mentio de præcedenti intrusione atque illicita ejus possessione, alioquin Rescriptum desuper obtentum non valet. Ita Gloss. *v. cum qui V. obtinebat V. & eadem ratione b. t.* 16. Abbas *in c. cum jam dudum n.* 3. *h. t.* ubi ex textu illius Capituli infert, quod *intrudeus se in beneficium, forte authoritate Principis secularis, & postea impetrans illud a Papa non facta mentione de intrusione, est repellendus, cum enim promotio fuit subreptitia, nam si Papa scivisset, de facili sibi non providisset propter ambitionis vitium, & quia ingessit se administrationi ante omnem provisionem &c.* Idipsum, sed quo ob eandem rationem, tradit Jo: de Selva *d. tr. de Ben. f. part.* 3. *q.* 11. *n.* 7. cum aliis. Ratio est: quia impetrans Rescriptum debet facere mentionem de illis, quæ Papam possent retrahere ab eo concedendo, *c. postulasti*, 27. *de rescr.* At qui inter ea est intrusio in beneficio, utpote ratione suæ temeritatis, & vitiosi in illud ingressus, omnibus Juribus exosa: uti patet ex Juribus hactenus allegatis, & imposterum allegandis.

Fatendum tamen, quod Felinus *in c. Postulasti circa fin.* 530
de resc. post Petrum de Ancharano *in clem. Si Romanus n.* 5. *h. t.* & Card. *ibid.* datam Conclusionem non concedat absolute, sed tunc solum, quando propter interventum Laicæ potestatis intrusio contingit, sicque intrusus efficitur ineligibilis, & inhabilis ad beneficium, juxta *c. Quisquis* 43 *de elect.* Alioquin autem, ista qualitate cessante, Felinus *ib. vers. Primus est*, distinguendos ait duo casus. Primus est, quando intrusus in uno beneficio, impetrat Rescriptum super alio beneficio obtinendo, sol. facta mentione præhabiti beneficii, non autem intrusionis in ejus adsecutione commissæ: Et tunc (inquit) videtur valere impetratio; cum talis impetrans non sit ineligibilis, eo quod non intruserit ipsum Laicus; simulque per expressionem præhabiti beneficii satisfactum fuerit rigori juris. Alter casus est, quando taliter intrusus, licet sine interventu Laicorum, impetrat Rescriptum ad obtinendum illud ipsum beneficium, quod prius illicite, atque per intrusionem occupavit. Et tunc (ait) requiritur mentio de intrusione prius commissa; nam tale beneficium Papa difficilius concederet, si novisset intrusionem. Rationem disparitatis assignat; quia Papa in hoc posteriori casu, seu concedendo illud ipsum beneficium, censetur reformare integrum titulum, ita ut intrusus non possit amplius per Episcopum inquiri, atque molestari super fructibus beneficii antea male perceptis: quod tamen Papa non solet facere absque speciali mentione. Secus fieret in priori casu, seu quando Papa concederet novum beneficium; quia tunc non reformaretur prior vitiosus titulus, sive præcedens intrusio, seu conferretur novus titulus obique eo, quod Episcopus impediretur inquirere super fructibus antea propter intrusionis vitium male perceptis.

Resp. IV. Ulterius intrusionis effectus est, quod con- 531
firmatio a Sede Apostolica obtenta in forma communi, non purget vitium intrusionis, in receptione Beneficii commissum. Ita textus expressus in *c. Quia diversitatem* 5 §. *Mandamus de Concess. Preb.* ubi omnes illi, qui tempore suspensionis Archiepiscopi Eboracensis præter ejus authoritatem se intruserant in Ecclesias ad ipsius Archiepiscopi collationem pertinentes, per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum, jubeatur ab eisdem amoveri: *non obstante confirmatione a Sede Apostolica obtenta sub forma communi, quæ confirmat beneficia & præbendas sicut juste, & pacifice possidentur*; jus novum autem in eis non tribuit. Secus si talis confirmatio Apostolica data fuisset in forma speciali, sub clausula, *ex certa scientia*, vel, *Supplentes omnes juris, & facti defectus &c.* prout ex professo dictum est *Lib.* 2. *Tit.* 30. *De confirmatione utili n.* 4. 5. 7. *& seqq.*

Et si petas, an valeat Rescriptum tacita intrusione 532
obtentum ad beneficium sub clausula *Motu proprio*. Resp. In resolutione hujus quæstionis Doctores variare; prout notatio, de Selva *c. q.* 11. *n.* 7. *circ. fin.* Et quod valeat tale Rescriptum, tenet Calderin. *Cons.* 11. *de Præb. & cons.* 13. *de rescr.* eo quod Motus proprius purget vitium subreptionis in Rescriptis, *c. Si motu proprio* 23. *de Præb. in* 6. Oppositam tenet Milis in *Repertorio V. Gratia* §. 14. idque ob defectum intentionis ex parte Papæ gratiam concedentis. Quia, ut patet ex dictis supra *Lib.* 1. *T.* 3. *de Rescr.* §. 8. *n.* 202. *&* 206. *et seqq.* clausula illa, *Motu proprio*, supplet quidem vitium subreptionis ex taciturnitate veri necessario exprimendi provenientis, *cit. cap. Si Motu Proprio*,

non tamen firmat gratiam, quando est defectus voluntatis ex parte Principis gratiam concedentis; puta, quia fuit impetrata cum expressione causæ falsæ, vel tacita inhabilitate personæ, pro qua scribitur. Talis enim inhabilitas personæ videtur provenire ex vitio intrusionis, *c. Quisquis 43. de Elect.* ubi Intrusus, seu electioni per abusum potestatis Laicæ consentiens, efficitur ineligibilis ad Dignitatem. Et hæc posterior sententia videtur tenenda, loquendo de intrusione, quæ fit mediante potestate Laica; eo quod tunc intrusus reddatur ineligibilis, atque inhabilis ad beneficium, nisi dispensetur, juxta *cit. c. Quisquis de Elect.* Prior vero sententia Calderini procedit, quando fit intrusio sine interventu Laicorum: quia tunc nulla reperitur contracta inhabilitas personæ; nisi forsan intrusus ob contumaciam in dimittendo beneficio, per intrusionem occupato commissam, excommunicatus fuerit, juxta *c. Ex frequentibus 3. de Instit.*

533 Plura dicere de Regulis Cancellariæ ad præsens propositum non attinet; nam præter ea, quæ hactenus tradita fuerunt, alia scitu magis necessaria in propriis locis explicantur; prout de *Regula de viginti* inscripta, ordine 19. ex professo dictum est supra *Lib. 2. Tit. 1. de Renunc. § 3. nu. 68. 69. & seqq.* Cætera vero potuerunt videri in Commentariis Ludovici Gomez (vulgo, Gomezii) *in Judiciales Cancellariæ*; & in Commentariis Jo: a Chokier, Ecclesiæ Cathedralis Leodiensis Canonici, in *Regulas cancellariæ Apostolicæ*; nec non in Commendatione Hieronymi Gonzalez *ad Regul. 8. Cancellariæ*, aliisque Authoribus ex professo in Regulas Cancellariæ scribentibus.

§. XVIII.

De Concordatis Germaniæ.

S U M M A R I U M.

534 *Concordata Germaniæ, quæ sint, & cur, & quando erecta?*

535 *Tenor Concordatorum Germaniæ refertur.*

534 QUæritur I. Quæ sint Concordata Germaniæ, & cur, & quando erecta? Resp. I. Per *Concordata Germaniæ* intelliguntur illa, quæ potissimum super provisione beneficiorum Ecclesiasticorum in Germania vacantium, inter Sedem Apostolicam ex una, & principes inclytæ nationis Germaniæ ex altera partibus, pro firmiori unione, pace, & tranquilitate conservanda, hinc inde statuta, approbata, conclusa, & acceptata fuerunt. Atque hujusmodi concordata Germaniæ vel maxime erecta, initaque sunt ad sopiendas difficultates, & controversias nonnunquam ortas ex eo, quod Papa jure præventionis (puta, per Gratias expectativas) vel etiam jure concursus uni, & Collator ordinarius, provisionis Apostolicæ ignarus, alteri cuipiam idem Beneficium contulissent, sicque inter ipsosmet Provisos, vel etiam ipsorum Familiam, variæ lites subortæ fuissent. Et hæc Concordatorum erectio contigit Anno Domini 1447. tempore Nicolai Papæ V. & Friderici Imperatoris; prout patet ex tenore eorundem Concordatorum, quæ habentur Tom. 1. Bullarii Romani; Constitutione prima Nicolai V. quæ incipit: *Ad Sacram Petri Sedem*: atque etiam referuntur per Georgium Branden in principio *tractatus super Concordates Germaniæ*; & Laurentium Nicolarts in *Proœmio praxis Beneficiariæ ex Concordatis Germaniæ*, pluresque alios. Est autem talis

Tenor Concordatorum Germaniæ.

NICOLAUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

535 AD Sacram Petri Sedem, divina dispositione sublimati, singula quæ pro universalis Ecclesiæ unione, ac pace, & tranquilitate profutura fore conspicimus, Apostolicæ providentiæ sollicitudine libenter intendimus, & ad felicem illorum prosecutionem, & consummationem, opem & operam impendimus efficaces.

§. 1. Nuper siquidem, Charissimus in Christo filius noster Federicus Romanorum Rex illustris, & nonnulli alii dilecti filii, Ecclesiastici, & sæculares Principes inclitæ Nationis Germanicæ ex una, ac dilectus filius noster, Joannes S. Angeli Diaconus Card. in partibus illis Apostolicæ Sedis de Latere Legatus, per nos ad dictas partes missus, sufficienti desuper a nobis, & Sede Apostolica authoritate suffultus, ex alia partibus, Romanæ Ecclesiæ, & dictæ Nationis nominibus, pro ipsius Ecclesiæ unione, pace, & tranquilitate inter Ecclesiam, & Nationem prædictam, perpetuo solidandis, & conservandis, diversa rationabilia, & utilia ordinationes & statuta, a partibus ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa, acceptata, & concordata, fecerunt, ac ediderunt: Nobisque humiliter supplicari fecerunt; ut illis pro firmiori eorum subsistentia, robur Apostolicæ firmitatis adjicere, nec non auctoritatem potiorem, & decretum interponere dignaremur.

§. 2. Nos itaque, qui statuta, ordinationes, & concordata prædicta, per nonnullos ex venerabilibus Fratribus nostris S. R. Ecclesiæ Cardinalibus, magnarum maturitatis, auctoritatis & literaturæ viros, diligenter examinari, & discuti fecimus; eaque rationabilia, & salubria tam Ecclesiæ, quam Nationi præfatæ fore comperimus, de dictorum, & aliorum venerabilium fratrum nostrorum prædictæ Ecclesiæ Cardinalium, consilio, & assensu, Apostolica authoritate, & ex certa scientia approbamus, ratificamus, laudamus, & acceptamus, & præsentatis scriptis patrocinio communimus, juxta modum, & formam subsequentes. Placet nobis super provisione Ecclesiarum, & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque provisionibus, juris scripti reservationibus, & *execrabilis*, ac *ad regimen*, constitutionibus modificatis, ut sequitur. Ad regimen Ecclesiæ generalis, quamquam immeriti, superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis; ut debemus, quod per nostræ diligentiæ studium, ad quarumlibet Ecclesiarum, & Monasteriorum regimina, & alia beneficia Ecclesiastica, juxta divinum beneplacitum, & nostræ Intentionis effectum, viri assumantur idonei, qui præsint, & prosint committendis eis Ecclesiis, Monasteriis, & beneficiis prælibatis. Præmissorum Itaque consideratione inducti, & suadentibus nobis aliis rationabilibus causis nonnullorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, & etiam Monasteria, Prioratus, Dignitates Personatus, & Officia; nec non Canonicatus, Præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica, cum cura, vel sine cura, sæcularia, & regularia quæcunque; & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, nunc apud Sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, & imposterum vacatura; nec non per depositionem, vel privationem, seu translationem per nos seu auctoritate nostra factas, & in antea faciendas ubilibet: nec non ad quæ aliqui in concordia vel discordia electi, sive postulanti fuerint, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renunciatio, admissa auctoritate nostra extiterit, seu quorum electorum, vel postulatorum, & in antea eligendorum, seu postulandorum electionem cassari, seu postulationem repelli, aut renunciatione admitti per nos aut auctoritate nostra continget apud Sedem prædictam vel alibi ubicunque, & etiam per obitum Cardinalium ejusdem Ecclesiæ Romanæ, aut Officialium dictæ Sedis, quamdiu Officia actualiter tenebunt (videlicet, Vicecancellarii, Camerarii, septem Notariorum Auditoris literarum contradictorum, & Apostolici Palatii causarum Auditorum, Correctorum, centum & unius Scriptorum litterarum Apostolicarum, & viginti quatuor Pœnitentiariæ præfatæ Sedis, & viginti quinque Abbreviatorum, nec non virorum Commensalium nostrorum, & aliorum viginti quatuor Capellanorum Sedis ejusdem in epitaphio descriptorum (&

etiam

etiam quorumcunque Legatorum, seu Collectorum, ac [illegible] Romanæ Ecclesiæ Rectorum, ac Thesaurariorum deputatorum, seu missorum hactenus, vel deputandorum, aut mittendorum imposterum, non vacantia, & in antea vacatura, ubicunque dictos Legatos, vel Collectores, seu Rectores, & Thesaurarios, antequam ad Romanam Curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contingerit ab humanis, nec non quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam Curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta Curia ultra duas dietas legales non distantibus jam forsan obierint, vel eos in antea ab hac luce transire contigerit, & etiam in simili modo quarumcunque [illegible] peregrinationis, infirmitatis, seu recreationis, vel alia quacunque causa ad quævis loca secedentium, si eos antequam ad dictam Curiam redierint in locis ultra duas dietas ab eadem Curia, ut præmittitur, non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem) jam forsan decesserint, vel imposterum eos contingerit de medio submoveri, etiam nunc per obitum hujusmodi vacantia, vel imposterum vacatura. Rursos Monasteria, Prioratus, Dignitates, Personatus, Decanatus, Administrationes; Officia, Canonicatus, Præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica, secularia, & regularia cum cura vel sine cura, quæcunque, & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, quæ promoti per nos, seu auctoritate nostra ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium Ecclesiarum; nec non Monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc quocunque modo vacantia, aut imposterum vacatura, nec non etiam per assecutionem pacificam quorumcunque Prioratuum, Personatuum, Officiorum, Canonicatuum, Præbendarum, Ecclesiarum, aut beneficiorum aliorum, per nos seu auctoritate nostrarum litterarum immediate collatorum, seu conferendorum imposterum, præterquam si virtute gratiæ expectativæ assecutio fiet, nunc vacantia, & in antea vacatura: plena super præmissis, omnibus, & singulis, cum fratribus nostris collatione, præhabita & matura deliberatione secuta, ordinationi, dispositioni, ac provisioni nostræ de ipsorum Fratrum consilio, auctoritate Apostolica reservamus. Decernentes ea nunc irritum, & inana, si secus super præmissis, & quolibet eorum, per quoscunque, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contingerit attentari.

§. 3. Item placet nobis, quod in Metropolitanis, & Cathedralibus etiam immediate non subjectis Ecclesiis & Monasteriis immediate subjecti Sedi Apostolicæ, fiant electiones canonicæ, quæ ad dictam sedem deferantur, quas etiam ad tempus Const. fel. rec. Nicolai Papæ III. quæ incipit, Cupientes, expectabimus & elapso dicto tempore, si non præsentatæ vel si præsentatæ, minus canonicæ fuerint, providebimus, & si canonicæ fuerint, eas confirmabimus, nisi ex rationabili, & evidenti causa, de dictorum Fratrum consilio, de digniori, & utiliori persona duxerimus providendum, proviso, quod confirmati prædicti, & per eos provisi, Metropolitanis suis, & aliis præstent debita juramenta, & alia, ad quę de jure tenentur. Et in Monasteriis dictæ Sedi immediate non subjectis, & aliis regularibus beneficiis, super quibus pro confirmatione, vel provisione ad dictam Sedem non consuevit haberi recursus, electi, seu illi quibus providendum est, pro confirmatione, & provisione hujusmodi ad Curiam Romanam venire non tenebuntur, ipsaque regularia beneficia sub expectativis gratiis non cadant. Ubi autem pro monasteriis ad dictam Curiam venire, seu mittere consueverint, non aliter confirmabimus, vel providebimus, quam superius de Cathedralibus Ecclesiis est expressum. Et de Monasteriis Monialium non disponemus, nisi sint exempta, & tunc per commissionem ad partes. De cęteris vero Dignitatibus, & beneficiis quibuscunque secularibus, & regularibus vacaturis, ultra reservationes predictas (majoribus Dignitatibus post Pontificales in Cathedralibus, & principalibus in Collegiatis Ecclesiis exceptis) de quibus jure ordinario providetur per illos inferiores, ad quos alias pertinet.

§. 4. Placet etiam nobis, quod per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma, per nos, vel auctoritate nostra factam, vel faciendam, non impediemus nos, quo minus de illis, cum vacabunt de Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus, libere disponantur per illos, ad quos eorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quęvis alia dispositio pertinebat, reservatione, aliave quavis dispositione, auctoritate nostra facti, vel faciendis, non obstantibus quibuscunque. Quoties vero aliqua vacante beneficio in Januarii, Martii, Maii, Julii, Septembris, & Novembris mensibus, specialiter dispositioni dictę Sedis reservatis, non apparuerit intra tres menses a die notę vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica auctoritate provisum fuerit, ex tunc, & non antea Ordinarius, vel alius ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit. Et ad finem, ut hęc ordinatio collationum beneficiorum non reservatorum per alternos menses possit per dictam nationem publicari, & omnes qui ea gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc quoad dictam Sedem a Kalendis, Junii, proxime futuris in currere incipiet, & durabit deinceps, nisi in futuro Concilio de consensu dictæ Nationis aliter fuerit ordinatum.

§. 5. Placet similiter nobis, quod circa provisionem dictæ Sedis ordinandam, modus Annatarum hoc modo curret. De Ecclesiis Cathedralibus omnibus, & Monasteriis, virorum duntaxat, vacantibus & vacaturis, solvantur de fructibus primi anni a [illegible] vacationis Summę pecuniarum in libris Cam. Apost. taxatę, quę Communia servitia nuncupantur: & si quæ excessive taxatæ sint, retaxentur; & quod provideatur specialiter in gravatis Regionibus secundum qualitatem rerum, temporum, & regionum, ne nimium prægraventur: ad quod petentibus dabimus Commissarios in partibus, qui diligenter inquirant, & retaxent. Taxæ autem prædictæ pro media parte infra annum a die habitæ possessionis pacifice totius, vel majoris partis, solvantur, & pro alia media parte infra annum sequentem: Et si infra annum bis, vel pluries vacaverint, semel tantum solvantur, nec debitum hujusmodi in successorem in Ecclesia, vel Monasterio transeat. De cæteris vero Dignitatibus, Personatibus, Officiis, & beneficiis sæcularibus ac regularibus quibuscunque, quæ auctoritate dictæ Sedis conferentur, vel de quibus providebitur (præterquam vigorem gratiarum expectativarum, aut causam permutationis) solvantur Annatæ, seu medii fructus juxta taxam solitam, a tempore possessionis intra annum; & debitum hujusmodi similiter in successorem in beneficio non transeat. Sed de beneficiis, quæ valorem viginti quatuor florenorum auri de Camera non excedunt nihil, solvatur, duretque hęc observantia deinceps nisi eam similiter in futuro Concilio de ipsius Nationis consensu contingat immutari.

§. 6. In aliis autem quæ per fel. rec. Eugenium Papam quartum, etiam Prædecessorem nostrum, pro dicta Natione usque ad tempus futuri Generalis Concilii permissa, concessa, indulta, & decreta, ac per nos confirmata fuerant, in quantum illa Concordię presenti non obvient: ista vice nihil volumus esse immutatum, & per hoc quod in Concordatis hujusmodi, sive quibusvis aliis eorum occasione conficiendis litteris, propter compendiosiorem descriptionem, Alemania specialiter appellatur, natio ipsa censeri non debet a Germanica natione distincta, seu quomodolibet separata.

§. 7. Et preterea, quia difficile foret presentes litteras ad singula, in quibus de eis forsitan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem Apostolica auctoritate decernimus, quod ipsorum transumpto Metropolitanorum dictę Nationis sigillo munito, tanquam presentibus si exhiberentur litteris plena fides adhibeatur, & proinde stetur, ac si dictę presentes litteræ forent exhi-

bitrii vel obtentus, & insuper irritum & inane, si secus super hoc a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§. 8. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, laudationis, acceptationis, commutationis, reservationis, constitutionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, 144[.] Kalend. Aprilis, Pontificatus nostri Anno 2.

§. XIX.

Solvuntur variæ Quæstiones circa concordata Germaniæ.

S U M M A R I U M.

536 *Utrum Concordata Germaniæ sint favorabiliora collatoribus ordinariis Beneficiorum, quam Regulæ Cancellariæ, & nu. seqq.*

Per Regulas Cancellariæ generaliter reservantur omnes Ecclesiæ Episcopales &c. Juxta concordata concedit ur debet fieri electio in partibus. Ibid.

537 *Papa non sic est alligatus electionibus Episcoporum juxta Concordata Germaniæ factis, quin ex causa possit aliter providere.*

538 *Per regulas Cancellariæ reservantur octo menses collationi Pontificiæ, juxta Concordata conceditur alternativa sex mensium.*

539 *Ib. Beneficia vacantia in mensibus reservatis perpetuo remanent reservata: non hic.*

540 *Concordata Germaniæ non derogant ex toto Regulis Cancellariæ: idque ostenditur exemplis.*

541 *Concordatis Germaniæ nequit opponi præscriptio, aut exceptio de non usu ipsorum. & nu. seqq.*

Decretum irritans inficit ipsum titulum, & possessionem, non obstante ignorantia. Ibid.

542 *Romani Pontifices nunquam acquieverunt contraventionibus.*

543 *Idipsum clarissime probat Bulla Clementis VII. Admonet nos.*

544 *Refertur citata Bulla.*

545 *Quid juris, si quis obtinuisset beneficium contra Concordata Germaniæ.*

546 *Quæ beneficia cadant sub reservatione Concordatorum Germaniæ? Et nu. seqq.*

Sub his cadunt beneficia vacantia in Curia. Ib.

547 *Item Beneficia Promotorum authoritate Apostolica ad Episcopatus, & Monasteria.*

548 & 549 *Alias in Metropolitanis, & Cathedralibus Ecclesiis, atque Monasteriis, post electionem; & a quo hæc sit confirmanda?*

550 *Majores Dignitates in Cathedralibus post Pontificales, & principales in Collegiatis, reservantur collationi Papæ.*

Et quæ sint tales. Ibid.

551 *Nonnullæ Ecclesiæ Cathedrales habent specialia privilegium, ut ... ad illas eligere.*

552 *In cæteris Dignitatibus, & Beneficiis quibuscunque, datur alternativa mensium.*

553 *Quænam Beneficia sub hac alternativa mensium in Concordatis Germaniæ comprehendantur? & n. seqq.*

Sub alternativa mensium comprehendi qualibet beneficia, vel Officia quæ dantur in titulum, passim tradunt Authores. Ibid.

554 *Et ratio hujus sententiæ. Et nu. seq.*

Dictio, Quæcunque, propter suam generalitatem comprehendit omnia. Ibid.

555 *Dictio, Vero est adversativa præcedentium, tam jure, & in facto.*

556 *Dantur tamen aliqua beneficia, quæ sub præfata alternativa mensium Concordatorum Germaniæ non comprehenduntur. Et nu. seqq.*

Ut Beneficia juris patronatus Laicorum ex fundatione, ædificatione, aut dotatione. Ibid.

Secus dicendum de beneficiis juris patronatus ... Ibid.

557 *Item beneficia vacantia per resignationem.*

558 *Atque beneficia alteri accessoriè unita.*

559 *Quid de beneficiis speciali nota dignis, ac nonnullis privilegiis Apostolicis Romæ sive.*

560 *Quid juris, si beneficio vacante in mense Pontificio, eidem intra tres menses non providentur a Papa? Et num. seq.*

561 *Trimestre illud incipit currere a die notæ vacationis in loco beneficii.*

562 *Hi tres menses debent esse completi de momento ad momentum.*

Quando tempus debeat computari de momento in momentum? Ibid.

563 *Præfatum trimestre non est computandum a notitia vacationis beneficii per Papam acquisita.*

564 *Quinimo currit Papa ignorante.*

565 *Ac etiam Sede Apostolica vacante.*

566 *Solvitur instantia ex c. Si Apostolica, de Præbend. in 6. de ...*

567 *Sensus Concordatorum Germaniæ, ibi: In loco beneficii &c. declaratur per Gregorium XII.*

568 *Post lapsum trium mensium non excluditur Papa a collatione beneficii si illud ... ordinarius nondum contulit.*

569 *Atque illud exemplificatur.*

Quæritur I. Utrum Concordata Germaniæ quoad reservationem Beneficiorum favorabiliora sint Germaniæ, ... eorum Collatoribus ordinariis quam Regulæ Cancellariæ? Resp. Affirmative: prout bene notat Lud. Nicolaus *de Concordatis Germaniæ*, n. 3. *dub.* 1. §. 3. Georg. Brandeb. *super Concord.* ... & Pirhing ... n. 363. Not. 5. Qui reservationes Regularum Cancellariæ haud immerito *ampliores & Ordinariis duriores* præ Concordatis Germaniæ pronunciant: idque facile patebit ex differentiis eorundem. Primo enim juxta *Reg. 2. Canc.* reservantur *generaliter omnes Ecclesiæ Patriarchales, Primatiales, Archiepiscopales, Episcopales, nec non Monasteria virorum, valorem annuum ducentorum florenorum auri communi æstimatione excedentia*, & vacantia; seu vacatura. Econtra in Concordatis Germaniæ; si ista extra Curiam vacaverint &c. conceduntur a ... in illis fieri electiones canonicæ, in partibus (quæ sane vera est insignis Benignitas sanctæ Sedis erga Germanos) ita tamen, ut ejusmodi electiones postea ad Sedem Apostolicam deferantur pro confirmatione, prout latius habetur in relatis *Concordatis Germaniæ* §. ... 537

Notant tamen Doctores, ac signanter Brandeb. ... *super Concord. Germ.* n. 5. Papam non ... electionibus ... ita esse ligatum, quin ex evidenti causa, post ... sito Electo, possit Ecclesiæ de alio ... provideri. Tum quia istud suadet suprema: & absoluta ... potestas, qua pro meliori Ecclesiæ ... natione atque exigentibus justissimis causis, de jure potest supra jus dispensare, c. *Proposuit*, 4. *de* ... *ab.* Tum quia hoc ipsum declarant recitata verba Concordatorum Germaniæ §. 3. ibi: *Et si canonicæ fuerint* (electiones) *eas confirmabimus: nisi ex rationabili, & evidenti causa de digniori m Fratrum consilio, de digniori & utiliori persona duxerimus providendum.* Hæc ibi.

Deinde juxta Reg. 8. (nunc 9) *Cancell* reservantur collationi Pontificiæ octo menses; videlicet mensis Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Julii, Augusti, Octobris, & Novembris: demptis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, quibus ad gratificandum & quamdiu apud suas Ecclesias personaliter resederint (sub certis tamen limitationibus) conceditur alternativa sex mensium. Econtra Concordata Germaniæ quibusvis Collatoribus inferioribus indistinctè relinquunt alternativam sex mensium; pro collatione Beneficiorum in ipsis vacantium, præterquam expresse reservatorum in iisdem Concordatis §. 2. & 3. 538

Tertio, juxta Regulas Cancellariæ Beneficia vacantia in mensibus reservatis, perpetuo remanent reservata, seu affecta, adeo ut de illis nullus alius, præter Romanum Pontificem ullo amplius tempore disponere, seu illa conferre valeat. Per Concordata vero

Gez-

Germaniæ Sedes Apostolica adeo benignam Nationi Germanicæ sese exhibere dignatur, ut post lapsum unius trimestris a dia ootæ vacationis in loco beneficii, si nondum apparuerit de facta provisione Apostolica, concedat fieri collationem beneficii per Collatores inferiores: sicque quodammodo patiatur fieri devolutionem a Supremo Ecclesiæ Capite ad inferiorem, de quo plura inferius *n. 556. & seqq.*

540 Quæritur II. Utrum Concordata Germaniæ ex toto derogent Regulis Cancellariæ? Resp. Negative. Nam ut inquit Georg. Branden *super eisdem concordatis, q. 9. n. 8.* nemo dicere poterit, per Concordata hujusmodi sublatas, & irritas censeri omnes Regulas Cancellariæ: Siquidem Regulam Cancellariæ *De viginti*, seu de infirmis resignantibus: Item Regulas, *De male promotis*, *De verisimili notitia*, *De annali possessore*, *De triennali*, ac hujusmodi, etiam in Germania, & circa hujus beneficia locum habere, indubitati juris est. Itaque Concordata Germaniæ solum derogant Regulis Cancellariæ quoad ea, quæ circa reservationem Beneficiorum sibi propria contiuent, seu specialiter disponunt: junctis illis quę circa modum Annatarum, Sedi Apostolicæ persolvendarum, eadem Concordata Germaniæ *§. 5. v. placet similiter*, ordinarunt. Verum de Annatis commodius alibi, videlicet *Lib. 5. Tit. 3. de Simonia*.

541 Quæritur III. Utrum Concordatis Germaniæ possit opponi præscriptio, aut exceptio de non usu ipsorum? Resp. Negative, prout ex professo tradit Branden. *q. 2. 3. & 4. super Concordat. German.* Chokier *ad Reg. 8. Cancell. n. 7. & 8.* Nicolarts *tit. 3. super Concord. dub. 2. per totum.* Pirhing *h. t. n. 363.* & alii. Ratio est: tum quia Concordata illa solemniter erecta, & acceptata fuerunt per Papam, & Principes Germaniæ totamque nationem istam: sicque abierunt in pactum, quod omnimodis est observandum; cum ejus obligatio sit de Jure naturali, & gentium, *c. 1. & 3. de Pactis & l. 1. ff. eod.* cum similibus. Tum quia volens declinare Concordata, allegando non usum istorum, incideret in Regulas Cancellariæ, harumque reservationes, quæ sunt Collatoribus ordinariis duriores, quibusque nihil opponi potest præter specialia nationum Concordata. Branden *cit. q. 4. n. 43.* Tum tandem, quia Concordata Germaniæ, in fine suæ confirmationis Apostolicæ, contiuent Decretum irritans, quo decernitur *irritum & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari*: sicque ounquam potest haberi bona fides, & titulus justus, atque possessio requisita ad legitimam præscriptionem. Etenim Decretum irritans inficit ipsum titulum, atque possessionem, non obstante ignorantia aliqua. Flamin. Parisius *de resign. benef. lib. 6. q. 5. n. 5.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 67. n. 29. & seqq.* Barbosa *tr. de Clausulis, Claus. 40. n. 23.* citans alios.

542 Atque idcirco Romani Pontifices nunquam acquieverunt contraventionibus, seu non usui Concordatorum; sed quacunque occasione data semper declararunt, atque Rota sæpius judicavit, omnes & quascunque provisiones contra Concordata ab Ordinariis attentata, fuisse nullas, & irritas: prout notat, atque adductis pluribus Decisionibus ostendit Branden *cit. q. 4. n. 45.* & sequitur Pirhing *h. t. n. 363. Not. 5.*

543 Accedit, hoc ipsum clarissime probat Bulla Clementis VII. quæ incipit, *Admonet nos*, & habetur *Tom. 1. Bullarii Romani, Const. 41. dicti Pontificis*. In qua imprimis Pontifex deplorat præsumptionem quorundam Prælatorum Ecclesiæ, nec non Principum temporalium Germaniæ, qui post Romæ direptionem usurpant dispositionem Beneficiorum contra formam Concordatorum. Deinde subjungit, quamvis contra præsumptores hujusmodi sufficienter jam fuisset provisum per Bullam Cœnæ Domini; nihilominus nonnullos Prælatos, ac Principes prædictos, a præmissis non desistere &c. Proinde, ac tertio, dictus Pontifex declarat, collationes Beneficiorum contra formam Concordatorum Germaniæ factas vel imposterum faciendas, irritas esse, nullumque exinde titulum illa Beneficia possidendi tribui, nec quemquam fructus ex eis perceptos vel percipiendos, posse ullo unquam tempore facere suos, sed ad illorum restitutionem in utroque Foro efficaciter fore obligatos Verba memoratæ Bullæ clarius istud continent, & ita sonant.

CLEMENS EPISCOPUS,

Servus Servorum Dei.

Ad futuram rei memoriam.

Admonet nos incumbentis nobis pastoralis officii cura, ut non solum nobis, sed etiam cunctorum Christi Fidelium, & præsertim Ecclesiasticarum personarum profectibus diligenter intenti, illorum occurramus dispendiis, & quæ in cujusque ipsorum præjudicium, sive noxam quavis etiam authoritate prodiisse comperimus, salubriter reformemus.

§. 1. Saoe dudum ad nostram pervenit notitiam, qualiter nonoulli Archiepiscopi, & Episcopi, ac Ecclesiarum Prælati, nonnullli etiam Principes, ac Domini temporales Inclytæ Nationis Germanicæ, post miserabilem Urbis direptionem collationes, & dispositiones beneficiotum Ecclesiasticorum, nobis & Sedi Apostolicæ, etiam virtute Concordatorum inter Sedem & Nationem præfatam reservatorum, temere usurpare præsumpserunt, ac collationes, & dispositioues nostras, & dictæ Sedis de illis factas admittere contempserunt, nedum in nostrum & ipsius Sedis vilipendium, sed etiam injuriam nostrorum, & ejusdem sedis, ac illorum, quibus de ipsis beneficiis providimus, aut in quorum favorem alias disposuimus seu provideri & disponi mandavimus, grave præjudicium. Et quamvis contra præsumptores & contemptores hujusmodi in Bulla, quæ quotannis in Die Cænæ Domiui de more lecta fuit, declaraverimus, & protestati fuerimus, quod in pręmissis, & aliis quibuscunque juribus dictæ Sedi, & S. R. E. undecunque & quomodocunque quæsitis seu quærendis, per quoscunque actus contrarios, aut quomodolibet præjudicantes, tacitos, vel expressos, a uobis vel ab eadem Sede quomodolibet factos, vel faciendos, aut quemcunque temporis fluxum, vel patientiam, vel tolerantiam nostram, nobis aut eidem Sedi nullatenus præjudicari debere, aut quomodolibet posse: tamen, sicut non sine animi nostri mœrore intelleaimus, nonnulli ea Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis, Principibus, & Dominis prædictis, adhuc a præmissis desistere noo curarunt, nec de præsenti curaot: quinimo, quod deterius est, oe provisiones Apostolicæ admittantur, pet sua mandata etiam pœnalia prohibere non vereutur, in animarum suarum periculum; aliorum Prælatorum, ac Principum Catholicorum dictæ natiooia perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum.

§. 2. Nos igitur, qui a dictis Concordatis, quæ olim Romanæ Ecclesiæ, & dictæ nationis hominibus, pro ipsius Ecclesiæ unione, ac pace, & tranquillitate inter Ecclesiam & nationem prædicta, perpetuo solidandis, & conservandis laudata, cooclusa, & acceptata fuerunt, nullatenus recedere intendimus, ne dicti pręsumptores, & contemptores, aut per eos in dictis Beneficiis intrusi ex hujusmodi temeraria pręsumptione gloriari valeant, neve ipsi intrusi ex adulteriuis eorum titulis aliquem fructum reportent, nec illis quibus de beneficiis prędictis, per nos, aut dictam sedem, seu ejus authoritate provisum extitit, & in futurum providebitur; per alicujus temporis fluxum, seu aliquam patientiam, vel tolerantiam præjudicium fiat, aut factum censeatur, ex Pastoralis officii debito providere volentes, ac Concordatis prędictis firmiter inhęrentes, motu proprio, & ex nostra matura deliberatione, ac certa scientia, auctoritate Apostolica, de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore pręsentium declaramus, prętensas collationes, & alias dispositiones de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, nobis & dictę Sedi, ut pręfertur, reservatis, per Archiepiscopos, Episcopos, Pręlatos, ac sęculares Principes, & Dominos quoscunque dictę Nationis, seu ad eorum pręsentationem, vel nominationem, etiam per Ordinarios ipsorum beneficiorum collatores a tempore dictę direptionis circa contra tenorem, & formam dictorum Concordatorum quomodolibet factas, vel imposte-

rum faciendas, personis, qoibus, aut in quarum favorem factæ sunr, aut imposterum fient, oisi siut per nos, aut nostra, vel dictæ Sedis auctoritate approbatæ, oullum tirulum vel colorem ipsa beneficia possidendi tribuisse, aut iu futurum tribuere; sed & illos pro malæ fidei possessoribus, & mere intrusis ab omnibus haberi, & ceuseri, ac fructus per eos ex beneficiis hujusmodi perceptos, & peicipiendos, nullò uuquam tempore suos facere, sed ad illorum restitutionem iu utroque Foro efficaciter obligatos esse: & ad illorum restitutionem, ad eorum quorum intereſt, seu etiam Fisci nostri, iustantiam, omnibus viis, juris & facti remediis compelli posse, & debere; & eos nullo unquam tempore beneficio Regularum, De annali, & trieonali pacifico possessore, gaudere potuisse, aut posse.

§. 3. Illius vero, quibus eadem beneficia, per nos, aut auctoritate uostra, vel dictæ Sedis tenore & forma Concordatorum hujusmodi servatis collata sunt, aut io futurum conferentur, vel commendabuntur, uec nou Ecclesiis & locis Ecclesiasticis, ac collegiis, quibus perpetuo, vel ad tempus eadem auctoritate unita suut, aut imposterum unieutur, ac omnibus illis, qui io executione litterarum Apostolicarum eis concessarum per constitutiones seu mandata Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, Principum, vel Dominorum prædictorum, hactenus quomodolibet impediti fueruut, aut imposterum impedientur, dictas regulas, & quemcunque temporis fluxum, seu patientiam, vel toleranriam miuime obstare debere, quo miuus contra dictos iutrusos, & intrudendos, quocunque tempore judicialiter experiri valeant.

§. 4. Decernentes sic per quoscunque Judices &c. (*Sequuntur Decretum irritans, clausulæ derogatoriæ, Transumptorum fides, & Sanctio pænalis,*) Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingeutesimo trigesimo quarto, Kalend. Julii, Pontificatus oostri Anno undecimo.

545 Infertur proinde, quod si quis obtiuuisset beoeficium Ecclesiasticum contra Concordata Germaniæ, etiamsi id recepisset bona fide, & ex ignorantia Concordatorum: nihilominus, cognito suo errore, teneatur Romam venire pro nova provisione, atque reformanda priori collatione, utpote uulliter facta. Revera enim talis censetur esse intrusus, caretque omni titulo, & colore tituli: estque habendus pro malæ fidei possessore, nec fructus ex tali beneficio perceptos, vel imposterum percipiendos ullo tempore facit suos, sed ad eorumdem restitutionem in utroque Foro efficaciter obligatus existit; uti patet ex allegata Bulla Clementis VII. Accedit, quod Coocordata Germaniæ in fiue contineant Decretum irritans, quod inficit tum titulum, tum etiam possessionem juxta dicta *n.* 541. adeoque taliter iotrusus nonquam juvetur beneficio Regulæ, *De Triennali* pacifico possessore. Georg. Branden *super Concordat. German. q.* 5. *n.* 9. *& seqq.* & præsertim *n.* 31. solvens contraria.

546 Quæritur IV. Quæ beneficia cadant sub reservatione Pontificia vi concordatorum Germaniæ? Resp. I. Beneficia quæcunque majora & minora, cum cura, & sine cura, sæcularia & regularia, quæ vacant apud Sedem Apostolicam, seu in Curia, indistincte reservantur collatiooi Pontificiæ. Ita patet ex *§. 2. Concordatorum Germaniæ*: ubi ista omnia speciatim, & ad longum recensentur, conformiter reservationibus Iuris communis, & Extravagantium *Execrabilis*, & *Ad Regimen*, prout liquet ex textu.

547 Atque hoc ipsum *cit. §. 2. Concordat. German. ℣. Rursus Monasteria*, ampliatur ad quæcunque Beneficia sæcularia & regularia, cum cura vel sine cura etiam electiva, Promotorum auctoritate Apostolica ad Episcopatus, vel Monasteriorum regimina. Omuia enim beneficia, quæ taliter promoti tempora suæ promotionis obtineut, sicque vacaut, collatioui Apostolicæ reservaotur; prout liquet ex textu ibidem.

548 Resp. II. In Ecclesiis vero Metropolitanis, & Cathedralibus etiam immediate nou subjectis Ecclesiis, sicut & io Monasteriis immediate subjectis Sedi Apostolicæ, quando extra Curiam vacaverint, permittuntur fieri electiones Canonicæ, ita tamen, ut hæ postea ad Sedem Apostolicam deferantur pro confirmatione: uti habetur iu eisdem Coucordatis *§. 3.* Unde iu tali casu cessat reservatio, quæ cæteroquin per *Regulam 2. Cancellariæ* induceretur, juxta dicta *num.* 536. Quamquam istud duntaxat locum habeat in vacatione dictarum Ecclesiarum per mortem naturalem prioris possessoris: nam cæteri revocationum modi, puta, per depositionem, vel privationem, vel translationem, vel electiouis cassationem, seu postulationem, repulsam, aut renuntiationem auctoritate Apostolica admissam, vel per promotionem ad Episcopatum &c. eadem authoritate factam, jam in *§. 2. Concordat. German.* coutiuentur, atque reservantur.

Porro in Mouasteriis dictæ Sedi immediate non subjectis, & aliis Regularibus beneficiis extra Curiam vacautibus, uou solum permittitur fieri electio canonica per eos, ad quos pertinet; sed uec opus est, pro confirmatioue, recurrere ad Sedem Apostolicam, ubi hacteuus uou consuevit haberi talis recursus. De Mouasteriis quoque Monialium nihil se dispositurum promittit Pontifex, uisi siot exempta; & tuoc per commissionem ad partes. 549

Resp. III. Ulterius collationi Papali reservantur *majores Dignitates post Pontificales in Cathedralibus; & principales Dignitates in Collegiatis Ecclesiis*, juxta textum, expressum *in fin. §. 3. Concordatorum*. Et tales majores, seu principales Dignitates, apud nos solent esse Præposituræ dictarum Ecclesiarum Cathedralium, vel Collegiatarum, uti notat Layman *lib. 4. Theol. Mor. tr. 1. c. 11. n. 1.* Io quibusdam vero Ecclesiis ejusmodi major, seu principalis Dignitas, censetur esse Decanatus; nam, quæ dicenda sit major Dignitas in Ecclesia post Pontificalem; nou nihil controvertuut Doctores; & quoad hoc standum esse consuetudini locorum, notat Glossa *c. Deliberatione, vers. Electionis, de Offic. Legati in 6.* & Chokier *ad Reg. 3. Cancellar. n. 1. 16.* 550

Solum adde, quod non obstante prædicta reservatione Coucordatorum, nonnullæ Ecclesiæ Cathedrales speciali privilegio Apostolico munitæ dicantur, vi cujus possunt eligere Præpositum: prout de Metropoli Salisburgensi refert Pirhing *h. t. n.* 362. De Cathedrali Augustana Layman *cit. tr. 2. c. 11. n. 1.* & Branden. *super Concord. Germ. q. 12. n. 2.* & de Leodiensi Laurent. Nicolarts *tit. 1. Concordat. German. §. 12.* & Chokier *ad Reg. 3. Cancell. n. 16.* referens Bullam Sixti V. 1585. Pontificatus sui anno primo datam: in qua Leodiensibus conceditur potestas eligendi Præpositum, aliosque ioferiores, dummodo electio fiat intra triginta dies a die vacationis computandos, simulque infra sex menses, a die electionis uumeraudos, a Sancta Sede petatur confirmatio. 551

Resp. IV. *De cæteris vero Dignitatibus, & beneficiis quibuscunque sæcularibus, & Regularibus vacaturis, de quibus jure ordinario providetur per illos inferiores, ad quos aliàs provideatur*: Concordata Germauiæ *§. 4.* excludunt quamcunque aliam reservationem, & gratiam expectativam a Papa confaciendam, atque statuunt, seu concordant in alternativam mensium, illis Papæ verbis: *Placet etiam nobis, quod per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma, per nos, vel auctoritate nostra factam, vel faciendam, non impediemus nos, quo minus de illis, dum vacabunt, de Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus, libere disponatur per illos, ad quos eorum provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio pertinebat &c.* Et infra; *Januarii, Martii, Maii, Julii, Septembris, & Novembris mensibus, specialiter dictæ Sedi reservatis &c.* Hæc ibi. Verum circa hunc textum dubitari solet, quænam complectatur beneficia, unde 552

Quæritur V. Quænam beneficia sub memorata alternativa mensium iu Concordatis Germauiæ comprehendantur? Resp I. Quod exceptis beneficiis, supra *n.* 546. 547. *& seqq.* relatis, utpote collationi Pontificiæ semper reservatis, Concordata Germauiæ sub alternativa mensium comprehendant quælibet beneficia, & Officia Ecclesiastica quæ iu titulum dantur, quocunque nomine vocentur passim traduut Authores, ac præsertim Laurent. Nicolarts *tit. 1. Concordat. German. dub. 1. §. 14. 15. 16. & 22. & dub. 2. §. 2. & dub. 3. ac seqq.* citans alios. 553

Ra-

554 Ratio hujus sententiæ dari solet. Quia imprimis istud videtur aperte convincere Dictio illa universalis, qua *c.* 3 utuntur relata Concordata Germaniæ, *De Cæteris vero Dignitatibus*, & *beneficiis quiscunque*: hæc enim dictio universalis: *Quæcunque*, sive in Dativo, sive Ablativo *quibuscunque* propter suam generalitatem comprehendit omnia; ut *c. Solitæ*, juncta Glossa *V. quandocunque de Majorit. & obedient.* Barbosa *tr. de Diction. usu frequent. dict.* 317. *n.* 3. *& ac seqq.* cum aliis.

555 Accedit, quod hoc ipsum etiam importet Dictio illa, *In cæteris vero*; nam Dictio *Vero*, est adversativa præcedentium, in jure, & in facto, *l. Si vero, ff. Qui satisdare cogantur*; atque cum aliis notat Barbosa *l. c. dict.* 410 a. Tandem in eisdem Concordatiis illico subjungitur mentio de Beneficiis, quorum *provisio, præsentatio, electio seu quævis alia dispositio pertinebat* ad Collatores inferiores; unde signum est, omnia in hæc beneficia comprehendi sub alternativa mensium: & sicut hæc, si vacant in mensibus Ordinatorium, possunt libere per istos conferri; ita econverso, si vacant in mensibus Pontificis, nonnisi per Papam, seu auctoritate ipsius conferri posse Nam in Concordantiis seu compositionibus æqualitas servanda est, nisi quid specialiter reservetur, seu excipiatur.

556 Resp. II. Nihilominus præmissis non obstantibus dantur aliqua beneficia etiam concessa in titulum, quæ sub præfata alternativa mensium Concordatorum Germaniæ non comprehenduntur, sed semper, & in quacunque mense vacaverint, per collatores inferiores conferri possunt. Ita communis; & patet inductione; Sic quippe loquendo de beneficiis juris patronatus Laicorum, ea fundatione, ædificatione, aut donatione acquisiti, fatentur omnes ea non comprehendi sub memorata alternativa mensium, & proinde patronum laicum posse ad ea præsentare Clericum idoneum quocunq; tempore seu mense vacaverint. Glossa *c.* 2. *v. Collatio, b. t in* 6. Nicolarts *d. t. t. dub.* 5. § 8. *& seqq.* Barbosa *p.* 3. *de Offic & potest Episc. allegat.* 57 *n.* 25. & 26 Gonzalez. *ad Reg.* 8 *Cancell. gloss.* 18. *n.* 2. *& seqq* allegans multiplicem Decisionem Rotæ, & plurimos Doctores. Secus dicendum de jure patronatus Ecclesiastici, utpote cui facile derogatur. Gonzalez. *l. c.* a. 6. & Nicolarts, *ubi supra*, citans alios: & concordant dicta superius *n.* 395. & 424.

557 Deinde, quod sub præfata alternativa mensium non contineantur Beneficia, quæ vacant per resignationem adeoque possint Episcopi in quacunque mense resignationes beneficiorum admittere, eaque sic resignata libere conferre, non obstantibus Concordatis Germaniæ (dummodo illa sint talia, quæ ipsi alias in mensibus non reservatis per obitum vacantia conferre potuissent nec aliud obstet: prout prohibita est resignatio Promotorum, juxta dicta *n.* 546.) docet Branden, *ubi supra, q.* 12 *n.* 13. Chokier *ad Reg.* 8 *Cancell. gloss.* 11. *n* 29. Nicolarts *c. tit.* 1. *dub.* 9 § 9. allegans alios. Quia (inquiunt per reservationes horum Concordatorum, quæ specialiter in bonum pacis & tranquillitatis facta sunt, non videtur Pontifex voluisse duriorem facere conditionem Collatorum Germanorum, quam facere conditionem aliarum Nationum per Regulas Cancellariæ, atqui per Regulas Cancellariæ, quibus ligantur cæteri Collatores Ordinarii, excipitur modus vocationis per resignationem; neque hic comprehenditur sub alternativa mensium, juxta *Reg* 8. (*n.* 9.) illis verbis: *Alias quam per significationem quocunque modo vacatura*: sicque possunt Collatores Ordinarii aliarum Nationum beneficia resignata in quolibet mense conferre; ergo hoc ipsum poterunt Collatores Germani non obstantibus Concordatis, horumque alternativa mensium.

558 Insuper, quod Beneficia alteri accessorie unita (ut puta, Vicariæ perpetuæ Parochialium unitarum Dignitatibus, Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, Monasteriis, aliisve piis locis) non cadant sub Concordatis Germaniæ, seu horum alternativa mensium, imo nec sub reservationibus Regularem Cancellariæ, ultro fatentur Doctores: ut Gonzalez. *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* §. 3. *n.* 59. *& seqq.* allegans Rotam in *una Tirasonensi Vicariæ*, 13. *Octob.* 1593. *coram R. D. Litta* Garcias *p.* 9. *de Beneficiis, c.* 2. *n.* 303. & 308. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. c.* 6. *a.* 45. Nicolarts *c. tit.* 1. *dub.* 7. § 6. & alii: idque definitur ex Constitutione 47. B. Pii V. quæ incipit. *Ad*

exequendum: unitis dictis supra *nu.* 398. & 399. *ac seqq.* & dicendis infra *tit.* 12. *Ut Ecclesiastica beneficia &c. n.* 44. 45. *& seqq.*

An vero ultra prædicta dentur quædam alia benefi- 559
cia, sub præfata alternativa mensium non comprehensa, utputa illa, qua censentur esse digna speciali nota, & quid dicendum de nonnullis privilegiis Apostolicis conferendi beneficia etiam in mensibus Apostolicis vacantia: meliori aliorum, ac præsertim in materia Concordatorum Germaniæ particulorum iudicio relinquitur.

Quæritur VI. Quid juris, si beneficio, vacante in 560
mense Pontificio, eidem intra tres menses non provideatur per Papam? Resp. I. Quantum ad propositum in allegatis Concordatis Germaniæ § 4. sic reperitur conclusum: *Quoties vero aliquo vacante Beneficio in Ianuarii, Martii, Maii, Julii, Septembris, & Novembris mensibus, specialiter dispositioni dictæ Sedis reservatis, non appar*[illegible] *rit intra tres menses a die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica authoritate provisum fuerit, ex tunc, & non antea Ordinarius, vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit.*

Ubi ponderando, ly, *a die notæ vacationis in loco bene-* 561
ficii, est sciendum, quod trimestre illud non incipiat currere a die vacationis beneficii, nec a die notæ vacationis ipsius quomodocunque; sed primum a die notæ vacationis in loco beneficii. Nam, ut declaravit Gregorius XIII. in sua Constitutione 41. *quæ in Ecclesiam* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullar. Rom*) verba illa Concordatorum Germaniæ, *In loco beneficii*, conjunguntur cum verbis, *Notæ vacationis*, quæ proxime antecedunt. Et consequenter, si beneficiarius moriatur in loco distandi a beneficio, non illo incipit currere trimestre illud: sed tunc primum, quando vacatio illa innotuit in loco beneficii taliter vacantis, ut nimirum hac ratione illi, qui ad eius consecutionem aspirarunt, habeant tres integros menses pro illius impetratione.

Porro hi tres menses debent esse completi de momen- 562
to ad momentum: nam omne tempus currit regulariter de momento in momentum, ubi aliud a Jure non exprimitur Io: Andreas *c. Super eo* 13. *n.* 10. & Abbas *ibid. n.* 12. *de Appell.* illam appellans regulam notabilem, quæ in hoc quotidie allegatur. Quamquam cæteroquin circa quæstionem illam, *An tempus computetur de momento in momentum*, multum variant Doctores; uti videre est apud Glossam *c. Cum in cunctis, vers. Exegerit de Election.* & Fagnanum *c. ad nostram n* 31 *de Regul.* dicentes nihilominus, frequentiorem esse opinionem, quod ubi favor tantum vertitur in causa, dies ultima cœpta habetur pro completa *ut l. Anniculus, la* 2. *ff. de Verb signif. & l. In usucapione, ff. de Divers. & temporal. præscript.* Alias secus: *ut l. Denique, ff de Morib. & l In omnibus, ff de action & oblig.* cum concordantiis. Atque hoc ultimum censetur locum habere in proposito; ubi agitur de cessatione Ordinariæ potestatis Summi Pontificis conferendi beneficia in mensibus alternis. Unde Rotam in *una Augustana, Canonicatus*, 12. *Januari*. 1703. resolvit, collationem Canonicatus; qui vacaverat die 6. Julii 170. factam ab Ordinario loci die 6. Octobris eiusdem anni, esse nullam, eo quod non fuisset elapsum integrum trimestre.

Illud præmissis est addendum, quod præfatum tempus 563
trium mensium, utpote incipiens currere *a die notæ vacationis in loco beneficii*, *juxta* tenorem Concordatorum Germaniæ, & citatam Constitutionem Gregorii XIII. *Quæ in Ecclesiam*, nequaquam sit computandum a notitia vacationis beneficii per Papam acquisita: alioquin enim, cum plures dies intercedere necesse, sit donec vacatio beneficii post superatam per magnam distantiam viarum Sanctissimo, legitime denuncietur, non illo post elapsum trimestre, atque ex tunc, collator ordinarius illud conferre posset: prout tamen concedunt eadem Concordata, ubi non appareat, quod alicui de illo Apostolica authoritate provisum fuerit. Unde,

Infertur primo, quod dictum trimestre currat Papæ, et- 564
iam ignoranti; prout in simili habetur casus *in c. Statutum*, juncta Gl. *v. Numerandum, de Præbend. in* 6. Quia ne beneficia diutius æquo vacarent, Pontifex in favorem Ecclesiarum, etiam contra seipsum statuendo vi Concordatorum ita decrevit: alioquin enim, si voluisset, expressisset tempus scientiæ suæ, & non vacationis beneficii,

arg. c. Ad audientiam, 12. *de Decimis*; atque observatum legitur in *c. Licet*, 4. *de supplend. negligent. Prælat. & cap. Qnia diversitatem*, 3. *§. fin. de Confession. Præb.* Nam notat est Reg. 57 Iur. in 6. *Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda*. Unde toto trimestri Papa nihil sciret de vocatione beneficii (puta, quia nemu pro ejuidem consuetudine Pontificũ supplicaret) nihilominus elapsu trimestri posset Collator Ordinarius ejusmodi Beneficium conferre: hoc ipso, quod *non appareret intra tres menses a die notæ vocationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica authoritate provisum fuerit*; prout loquuntur Concordata Germaniæ, *en tunc* concedentia Collatoribus ordinariis liberam de illo disponendi facultatem.

565 Infertur ulterius, quod etiam sede Apostolica vacante, post elapsum trimestre a die notæ vocationis in loco beneficii, possit Collator ordinarios illud conferre: idque in vim eorundem Concordatorum Germaniæ: atque confirmat consuetudo hacteous recepta. Nam rationes *n. præc.* allatæ etiam urgent in casu Sedis Apostolicæ vacantiis.

566 Nec obstat textus in *c. Si apostolica* 35. juncta Glossa, & DD, *ibid. de Præbend. in 6.* afferentibus, quod Sede Apostolica vacante possint quidem Collatores libere conferre Parochiales Ecclesias tunc in Curia vacantes, non autem alia beneficia apud eandem tunc vacantia. Resp. enim, istud procedere de Beneficiis, quæ Sede Apostolica vacante contingit apud eandem Sedem vacare in quo casu, loquendo de solis *parochialibus Ecclesiis* (& si tacite cætera beneficia tunc vacantia in Curia excludendo, cum *exceptio firmet regulam in contrarium* in causibus non exceptis, *l. Is iis quæ, ff. de Legib.* juncta Glossa *ibid.* Barbosa *Axiomat.* 85. *n.* 4.) statuitur in *c. c. Si Apostolica, de præbend. in* 9. quod dictæ Parochiales Ecclesiæ possunt conferri Sede Apostolica vacante, *ne ipsarum vacatio diuturna periculum valeat animabus afferre*, prout loquitur Pontifex *ibid.* secus est dicendum de Beneficiis vacantibus in mense Pontificio juxta Concordata Germaniæ, quia horum collatio indistincte relinquitur Collatoribus interioribus, quando *non apparuerit intra tres menses a die notæ vocationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica authoritate provisum fuerit*; prout Sede Apostolica tandiu vacante non apparet, neq; apparere potest

567 Resp. II. Cum circa sensum dictorum verborum, *Non apparuerit intra tres menses a die notæ vocationis in loco beneficii*, quæ Collatores ordinarii in præjudicium collationis pontificiæ interpretabantur, plures successive fuerint ortæ difficultates. Collatoribus ordinariis post lapsum trium mensium illico conferentibus beneficium vacans, si is, cui Papa illud iam contulerat, quocunque casu in loco benefici nondum apparuisset. Hinc Gregorius XIII. in citata sua Constitutione 41. *quæ in Ecclesiam*; declaravit verba illa, *In loco beneficii*, coniungi cum verbis immediate antecedentibus *Notæ vocationis*, & ad illa duntaxat referri: sicque voluntatem concedentis, ac sensum dictorum verborum esse, *ut dispositio beneficii intra tres menses a die notæ vocationis a Sede prædicta fieri, deque gratia facta alicubi apparere debeat*: sive eidem appareat in loco vacantis beneficii, sive Romæ, aut in loco, ubi existit Pontifex. Unde subiungit citatus Pontifex, declarando, quod Ordinari, aut alii Collatores, non possint post lapsum trium mensium eiusmodi vacantia beneficia conferre, *si de illis intra dictum tempus trium mensium per Romanum Pontificem dictam sedem, qualiscunque gratia, vel dispositio, aut concessio fuerit*. Voluit tamen Pontifex ibidem quod taliter provisi de beneficiis, intra tres illos menses concessionem sibi factam Collatoribus ordinarius significare, vel in ipso beneficii loco publicare teneantur. Quod intellige, dummodo istud commode fieri possit, & temporis angustia, vel alia impedimenta non obstent. Engel. *tit. de Rescriptis, nu.* 23. Pirhing. *h. t. num.* 36; Georg. Branden. *super Concordatis Germaniæ q.* 12 *Notab.* 2. Nicolarius *in cit. Concordat. tit.* 2. *dub.* 11. *§.* 1. *& seqq.* estque uberius dictum supra *lib.* 1. *t.* 3. *De rescriptis. §.* 3 *nu.* 68.

568 Resp. III. quamvis post lapsum trium mensium a die notæ vocationis in loco beneficii, si de hoc authoritate Apostolica nulli provisum fuerit, possit Collator ordinarius libere de eodem disponere, ut dictum: non tamen idcirco excluditur eius concursus Summi Pontificis, ut pote concurrentem cum quolibet Ordinario iurisdictionem, atque potestatem conferendi beneficia habentis, *c. Dudum*, 14. *de præbend. in* 6. cum similibus.

Unde si casus contingeret, quod Papa post lapsum dictorum trium mensium conferat beneficium, antequam Collator ordinarius illud contulisset (puta, si dies factæ collationis Pontificiæ prior sit die collationis Ordinarii) non est dubium, quin provisus a Papa excludat provisum ab Ordinario, juxta textum expressum *c. Si a sede*, 31 *de præb. in* 6. juncta Glossa *v. Nec appareat*. Ita Branden *in Concordatis Germaniæ, q.* 6. *n.* 18. *& infra Notab.* 1. *n.* 1. *ac. seqq.* allegans Rotam *in una Meten. Canonicatus, coram R. P. D. de Rubeis*, 8. *Nov.* 1567. & Cassadorum *Dec.* 1. *de pactis*, & Simonettam *l.* 1. *Dec.* 7. Nicolarts *tit.* 1. *ad Concordat. German. §.* 3. citans plurimos alios. Accedit ratio, quia, licet Papa post lapsum trium mensium Collatoribus ordinariis concesserit potestatem libere disponendi de beneficio vacante, non tamen hujusmodi facultatem a se abdicaverit: quinimo maiorem sibi reservasse dignoscitur, *arg. c. c. Dudum, de præbend. in* 6. in iniicto relato textu Concordatorum, ubi de tali abdicatione nulla, vel minima mentio habetur. 569

§. XX.

De Primis Precibus Imperatoris.

SUMMARIUM.

marum precum, Collator ordinarius potest beneficium conferre.

592 *Si tamen non contulerit, post precista etiam post mensem preces insinuare &c.*

593 *An precista post acceptatum semel beneficium, possit variare? Et ratio dubitandi.*

594 *Negative respondetur.*

595 *Solvitur ratio dubitandi; atque declaratur, qua ratione precistæ tribuatur facultas acceptandi primum beneficium vacans, si velit.*

596 *Limitatur dicta sententia negativa in certis casibus.*

597 *Quid dicendum de Executoribus primarum precum, per Imperatorem deputandis? &c n. seqq.*

598 *Executores hujusmodi, nec non eorum subexecutores, debent esse constituti in Dignitate ecclesiastica &c.*

599 *Atque authoritate apostolica, etiam per censuras, possunt exequi primas preces.*

570 QUæritur I. An, & qualem potestatem porrigendi primas preces ad Beneficia; habeat Imperator? Res I. Imperatori Romanorum Neo-electo, ex authoritate Apostolica, & antiquissima consuetudine, concedi solet speciale Indultum Apostolicum, ut in qualibet Ecclesia per S. Romanum Imperium, prout nunc est, ubicunque constituta, semel personam sibi gratiam & acceptam, cœteroquin tamen idoneam, Collatori ordinario nominare possit, quam iste ad beneficium vacans omnino recipere teneatur. Et hujusmodi Nominario per Romanorum Imperatorem facta, speciali nomine *primarum precum Imperatoris* denotatur.

571 Porro harum primarum precum Imperatoris non solum meminerunt recentiores Authores, ut Jo: Chokiet *in tr. Scholia in primarias preces Imperatoris*, intitulato. Fagn. *c. Nulla, n 9 & seqq de Concess præb.* Herinc Vvagnereck *in Commen. Exegetico SS. Canon. c Is cui, de præb. in 6.* Pirhing. *h. t. n. 367.* Engel *eod. n. 70* & aliis. Verum etiam de eisdem mentionem faciunt antiqui Canonistæ, ut Jo: Andreas *c. c. Is cui n 1. de præb in 6.* & Speculator *tit. de præb §. Restat. n. 7.* asserens, quod *Imperator habet privilegium, quod ego* (inquit) *vidi Bullarium, quod in qualibet ecclesia Alemaniæ possit facere unum recipi.* Unde patet de antiquissima consuetudine hujus privilegii, quod Imperatori Neo-electo, & a Papa confirmato, idque postulanti, in scriptis concedi solet: adeo, ut Nauclerus *in sua Chronolographia* testetur Rodulphum I. qui annu Domini 1273. electus est, jam usum fuisse hoc privilegio sub nomine *Primariarum precum*, ex antiqua, & approbata ab Antecessoribus ad se perducta consuetudine: sicque hanc dudum jam ante tempora Rudolphi I. viguisse appareat.

572 Exemplar talis Indulti Apostolici, per Paulum V. Ferdinando Romanorum Regi in Imperatorem electo, 1620. pridie Non. Junii concessum, per extensum refert; Scholiisque illustrat Joannes a Chokier *in tr. Scholia in primarias preces Imperatoris*, intitulato: ex cujus Indulti tenore simul colligi poterit, qua facultate porrigendi primas preces ad beneficia gaudeat Imperator. Quia tamen ejusmodi Indultum Apostolicum est longius, & apud memoratum Authorem, in quinque Sectiones divisum, videri potest: hinc dimissis cœteris, solummodo secundam, & tertiam Sectionem, utpote præ cœteris ad propositum facientem, huc adducere placuit; ubi Pontifex Indultum primarum precum interponendarum, sequentibus verbis Neo-electo Imperatori concessit.

573 Hinc est, quod Tuæ Celsitudinis supplicationibus inclinati, dicta authoritate, præsentium fere eidem T. C. concedimus, & indulgemus quod si per te quibusvis Collatoribus, seu Collatricibus quorumcunque beneficiorum Ecclesiasticorum, sæcularium, & regularium, Ordinum quoruncumque per S. R. Imperium videlicet constitutorum, etiam si qui, vel si quæ ex illis Pontificali, seu alia quavis dignitate præfulgeant, seu Collegia, Capitula, & Conventus fuerint, super singulis beneficiis Ecclesiasticis, cum cura, vel sine cura sæcularibus, vel Ordinibus hujusmodi regularibus, in singulis Cathedralibus, Metropolitanis, vel Collegiatis, vel aliis quibusvis Ecclesiis etiamsi beneficia hujusmodi, Canonicatus, & Præbendæ, Dignitates, personatus, Administrationes, vel Officia in eidem Cathedralibus, etiam Metropolitania, & Collegiatis, & ipsæ Præbendæ in illis, & hujusmodi Ecclesiis, in quibus majores, & minores præbendæ esse noscuntur, etiamsi majores fuerint, & Dignitates, personatus, Administrationes, vel Officia hujusmodi consueverint qui per electionem assumi, eisque cura immineat animarum, dummodo Dignitates ipsæ in Cathedralibus, & Metropolitanis post pontificales majores, aut in Collegiatis hujusmodi principales non existant, ad eorundem Collatorum, & Collatricum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis alium dispositionem, communiter vel divisim pertinentibus singulis personis conferendis, seu super hoc, quod personæ hujusmodi ad illa recipiantur, & admittantur, preces porrigi, seu de personis eisdem ad hujusmodi beneficia nominationes fieri contigerit primarias, iidem Collatores, & Collatrices (salvo, quod singulæ Collationes, & singulæ Ecclesiæ, ex hoc ultra quam in uno beneficio non graventur; ac ipsi Collatores, & Collatrices saltem quatuor beneficia Ecclesiastica conferre habeant) hujusmodi precibus, & nominationibus parere, intendere, nec non personas ipsas ad hujusmodi beneficia, postquam ipsis de illis canonice provisum fuerit, juxta earumdem precum, aut nominationum tenorem, recipere, & admittere debeant, & etiam teneantur. Ita quod Celsitudo tua unam & eandem personam supra dictis Collatoribus, & Collatricibus simul: vel successive nominare possit. Ita tamen, quod quamprimum persona sic nominata de alioque beneficio provisa fuerit, ejus nominatio quoad alios Collatores, vel Collatrices facta, ipso jure expiret, & quoad easdem preces, Canonicatum & Præbendam, ac Dignitatem, seu Personatum, Administrationem, vel Officium in una Ecclesia pro unico duntaxat beneficio computari debere, declaramus &c. Hæc ibi: concedendo postmodum eidem Neo-electo Imperatori potestatem deputandi Executores, qui authoritate Apostolica, etiam per censuras Ecclesiasticas, compellere possint Ordinarius Collatores, vel Collatrices, ad executionem dictarum primarum precium: *Non obstantibus quibuscunque &c.* pro cujus indulti Apostolici meliori intelligentia.

Quæritur II. Utrum Neo-electus Imperator jam ante 574
approbationem Papæ, possit uti Indulto interponendi primas preces pro essecutione Beneficiorum? Resp. Et si Romanus Pontifex non nisi prævia approbatione Imperatoris Neo-electi (quæ ad Papam de Jure spectat, *c. Venerabilem, 34 de Elect. & Clem. 1. de Jurejurand.*) ac specialibus desuper expeditis Litteris, Indultum Primarum Precum, ad præviam ejus petitionem concedere soleat; prout patet ex tenore relati Indulti Apostolici; nihilominus videtur dicendum, quod Imperator Neo-electus, nomine, & auctoritate Apostolica potestatem nominandi, seu Primas Preces ad beneficia vacatura interponendi, vigore memorati Indulti concedi solitam; statim ac concorditer electus fuit, erga personas bene meritas, exercere valeat, idque ob cognitam benignitatem Summorum Pontificum, qui memoratum Indultum litteris, etsi posterius datis non dubitanter sunt concessuri, sicque ratihabituri nominationes ad beneficia authoritate ipsorum jam antea factas; nam *ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari*, juxta Reg. 10 Jur. in 6 Ita Herincus Vvagnereck *ubi supra, §. 1. v Quæres, & seqq* Pirhing. *h. t. n. 371.* Engel *eod. n 70. in fin.* qui ad istud adducunt recens exemplum Ferdinandi IV Augustæ Vindelicorum post electionem suam, nemine improbante, sic practicantis: quamvis Jo: Chokier *in scholiis de primis precibus, sect. 2. q. 12* de hoc dubitet, istamque quæstionem relinquat indecisam.

Quæritur III. Ad quæ beneficia virtute Indulti Apo- 575
stolici possit Imperator Neo-electus Primas preces, seu nominationes porrigere? Res. I. Virtute memorati Indulti Apostolici potest Imperator in omnibus ecclesiis, intra fines Sac. Rom. Imperii, prout nunc est, consistentibus etiam Metropolitanis, Cathedralibus, Collegiatis, & quibuscunque aliis, Primas preces, seu nominationes de personis idoneis porrigere, quas ordinarii Collatores, vel Collatrices, postquam illis sic provisum fuerit, omnino recipere, atque nominatos ad vacantia beneficia admittere tenentur: ita tamen: ut idem Collator, seu Collatrix non nisi semel, id est, pro unico tantum beneficio, gravetur. Ita Authores, *qui supra*, & patent singula ex tenore Indulti Apostolici proxime relati.

Di-

576 Dicitur notanter: *in omnibus Ecclesiis, intra fines Sac. Rom Imperii, prout nunc est, existentibus.* Quia Indultum illud porrigendi Primas Preces solummodo conceditur Imperatori per Romanum Imperium, prout nunc est: non autèm pro Provinciis, & Regnis olim ad id pertinentibus, sed hactenus ab eodem avulsis. Siquidem in istis nullam amplius jurisdictionem habet Imperator.

577 Quod si vero Collator, vel Collatrix habitet extra Ditiones Sac. Rom. Imperii, sed intra istud habeat quædam Beneficia conferenda, saltem quatuor: tunc ipse, vel ipsa, puta Abbas, vel Abbatissa, videtur teneri ad recipiendas primas preces Imperatoris ratione dictorum Beneficiorum, utpote consistentium intra fines Imperii. Ratio huius est; quia Pontifex concedens Indultum, non respexit ad domicilium Collatorum, sed ad locum, in quo Beneficia consistunt: uti desumitur ex illis verbis relatis indulti: *Per S. Romanum Imperium videlicet Constitutorum*, Jo. Chokier *l. c. sect. 2. post q. 17 V. per sacrum* Vvagnerech *d. cap. Is cui, §. 2. Not 2. h. t. in 6.* Pirhing. *eod. n. 367. Not. n.* Qui proin econtra inferunt, secus esse dicendum, quando Collator habitat quidem in Imperio, sed Beneficia conferenda consistunt extra illud: quia tunc non tenetur Collator ille admittere primas preces Imperatori, argumenro a sensu contrario desumpto.

578 Et additur, *ita tamen, ut idem Collator non nisi semel gravetur &c.* Istud enim expresse habetur determinatum in relato Indulto Apostolico, illis verbis: *Salvo, quod singulæ collationes, & singulæ Ecclesiæ ex hoc ultra quam in uno beneficio non graventur.* Nec immerito, tum quia alioquin non primæ, sed secundæ preces fore censerentur. Tum quia Papa nunquam intendit eundem Collatorem super pluribus beneficiis, aut receptione duorum gravare, nisi istud exprimat, *c. Mandatum, 38. de Rescript.* juncta Glossa *vers. Super receptione duorum*, & DD. *ibid.* Unde consequens est, quod nec Imperatori talem tribuat facultatem, in præiudicium Collatorum ordinariorum, quibus alias vix amplius superesset occasio conferendi.

579 Gravasse autem semel Collatorem censetur Imperator, quando huius preces primariæ ad effectum pervenerunt, atque Nominatus actu beneficium sibi præsentatum obtinuit. Alioquin vero, si hic primis precibus Imperatoris pro se factis renunciaverit, aut morte præventus, vel quocunque alio impedimento detentus beneficium illud non obtinuerit; nihil prohibet, quin Imperator novas preces pro alio ad eundem Collatorem dirigere valeat. Chokier, *ubi supra, quæst. 5* Pirhing. *h. t. n 373* Engel *eod. n. 70. vers. 2. potest.*

580 Resp. II. Dantur tamen plura Beneficia, quæ sub primis precibus Imperatoris, seu potestate nominandi ad ea, non comprehenduntur. Ita certa, & communis, ac patet inductione. Sic imprimis hanc excipiuntur Dignitates pontificales; nec non Dignitates majores post pontificales in Cathedralibus, & principales in Collegiatis: uti patet ex tenore indulti Apostolici primarum precum, *n. 573.* relati ibi: *Dummodo Dignitates ipsæ in Cathedralibus, & Metropolitanis post Pontificales majores, aut Collegiatis hujusmodi principales non existant.* Quæ autem censeantur eiusmodi maiores, vel principales Dignitates; dictum est supra *§. præced. n. 550.*

581 Deinde excipiuntur prælaturæ Regulares, seu Dignitates in Monasteria: ut Abbatia, Decanatus, Prioratus Conventuales. Talia enim beneficia ex natura sua sunt Regularia, supponuntque professionem Religiosam: nam Abbas eligi non potest nisi professus; *c. Cum in magistrum 49. de Election* Idemque dicendum esse de simplici Monachatu, vel Canonicatu Regulari, quod videlicet non cadat sub primis precibus Imperatoris, probat eadem ratio; simulque recepta consuetudo, quę est optima legum interpres, *cap Cum dilectus, 8. de Consuetud.* Alioquin certe multum turbaretur pax Religiosa bonumque regimen Monasteriorum.

582 Nec obstat tenor Indulti Apostolici primarum precum. ibi: *Super singulis beneficiis ecclesiasticis, sæcularibus vel Ordinum hujusmodi Regularibus.* Resp enim cum Henric. Vvagnerech *in cit. c. Is cui § 2 vers. Beneficiorum Ecclesiasticorum h. t. in 6.* quod beneficia Regularia alia sint ex natura sua talia; ut sunt proxime dicta. Alia vero per accidens solum, puta. quia sunt regularia ex fundatione, vel legitima præscriptione; ut Parochiæ per Regulares administrari solitæ, *c. Cum de beneficio 5. h. t. in 6.* atque de hisce beneficiis Regularibus posterioris generis, procedunt relata verba Indulti Apostolici primarum precum, quamvis piissimi Imperatores, ne quoquo modo turbent disciplinam Regularem, etiam horum beneficiorum Regularium dispositionem plerumque soleant relinquere Prælatis, & Superioribus Ordinum. Vvagnerechk *loc. cit.* Nisi dicere placeat, istud ex eo contingere, quod Parochiæ, seu alia ejusmodi Beneficia Regularium, a potiori sint accessorie unita ipsorum Monasteriis, sicque redeant dicta superius *n. 339.*

583 Tertio, ab Indulto primarum Precum excipiuntur beneficia, quæ sunt juris patronatus Laicorum. Huic enim Pontifex nunquam censetur derogare, nisi hoc ipsum clare exprimat; ne cæteroquin Laici quoquo modo retrahantur a fundandis, ædificandis, vel dotandis Ecclesiis, aliisque Beneficiis. Glossa *c. Cum dilectus 28. vers. Quempiam præsentare in fin. de Jure patronat.* Chokier, *ubi supra sect a. v. præsentationem*, citans alios. Secus tamen est dicendum de beneficiis jurispatronatus Ecclesiastici, utpote in quibus cessat allata ratio: simulque, quia Indultum Primarum precum inter aliam expressam mentionem facit de beneficiis ad quorum vis *præsentationem pertinentibus.* Accedunt dicta superius *n. 395. & 424.*

584 Quarto, primæ preces Imperatoris locum non habent, nisi Collator ordinarius ad minus quatuor beneficia conferre possit: nam, si is unum duntaxat, vel alterum conferendum habeat, aut saltem non nisi tria beneficia conferre possit, non tenetur Collator hujusmodi primas preces Imperatoris admittere. Quinimo hæc clausula, *Salvo, quod—ipsi Collatores, vel Collatrices, saltem quatuor beneficia Ecclesiastica conferre habeant*, Indulto Apostolico primarum precum porrigendarum, Imperatoribus Neo-electis concedi solito, expresse inseri consuevit; ne alioquin facile contigat, ut quis toto vitæ suæ tempore impediatur ab usu juris liberæ suæ collationis. Textus memorati Indulti *nu 573.* relatus Vvagnerech *ubi supra § 2. vers. saltem quatuor.* Pirh. *h. t. n 370. limit. 3.* Engel *eod. n. 70.* ac præsertim Chokier *cit. sect a. vers. Saltem quatuor beneficia:* qui ibidem *vers. Super singulis beneficiis Ecclesiasticis*, nonnullas alias limitationes adducit.

585 Dices. Indultum Primarum precum repugnat & Juri communi, & Concordatis Germaniæ & ergo non videtur admittendum. Antecedens probatur. Tum quia primæ preces sapiunt naturam Gratiarum expectativarum; quæ cum inducant votum captandæ mortis, etiam Gentilibus exosæ fuerunt, eorumque Legibus prohibitæ; ut legitur *cap. 2. de Concession præbend.* Tum quia in Concordatis Germaniæ conceditur Collatoribus ordinaris libera collatio beneficii vacantis in mensibus alternis: sed talis facultas impeditur per primas preces Imperatoris. Resp. neg. consequent. Quia enim Indultum primarum precum conceditur authoritate solius Papæ (qui de Jure potest supra jus dispensare, *c. proposuit 4. de Concession. præbend.*) & quidem intuitu eximiorum meritorum Imperatoris erga Ecclesiam, quam veluti Matrem, & Dominum recognoscit, ejusque fidelem Advocatum, Pugilem, & Athletam adversus Schismaticos, Hæreticos, Turcas, aliosque Fidei & Christi Nominis hostes se profitetur, atque exhibere consuevit; hinc neutrum allegatorum inconvenientium urget. Et quidem, qua ratione Pontifex sua suprema potestate tollat deformitatem, quam videntur continere Gratiæ expectativæ, dicetur inferius *Tit. 8. De Conc. præb. &c. §. 3. n. 43.* Ad alterum patet ex eo: quia sæpe dictum Indultum Apostolicum quoad primas Preces ab Imperatore interponendas expresse derogat Concordatis Germaniæ, ibi: *Non obstantibus—Concordatis Nationis Germanicæ, ac eorundem Concordatorum confirmatione.* Quia enim privilegium Primarum Precum est longe antiquius Concordatis Germaniæ, juxta dicta *num. 571.* non sustinuisset Fridericus Imperator, author Concordatorum, per hæc quidpiam derogari suo, suorumque Successorum Imperatorum tam eximio, speciali, simulque pervetusto privilegio.

586 Quæritur IV. An Imperator eandem personam, porrectis primis precibus, possit nominare ad plura Beneficia? Resp. Affirmative; ita tamen, ut quam primum ejusmodi persona de aliquo dictorum beneficiorum provisa fuerit cesset nominatio ipsius quoad alia Beneficia

Patet

Patet istud ex tenore Indulti Apostolici, supra *n. 573.* jam relati: *verf. Ita quod Celsitudo:* & amplius declarat Chokier *ibid. in Schol.* asserens, id fieri posse vel *simul*; puta, quia Cæsar per idem Diploma, atque sub unico contextu verborum, quempiam nominat ad diversas Ecclesias, seu Canonicatus, vel *successive*, puta, hodie nominando Precistam ad Canonicatum Frisingensem proxime vacaturum, & cras per aliud diploma nominando ipsum ad canonicatum Augustanum, vel Ratisbonensem.

587 Proderit autem hujusmodi multiplicata ad plura beneficia nominatio, ut quis certius, citiusque consequatur beneficium: nam citius solet contingere vacatio quædam in pluribus, quam in una solummodo Ecclesia. Quamvis hæc eveniente, atque subsecuta collatione beneficii, omnes aliæ gratiæ, seu nominationes ad alia beneficia mediantibus Primis Precibus factæ, illico cessent: Ne videlicet præter intentionem concedentis quis plura Beneficia consequatur, contra *c. Si de Multa* 28. *b. t.* cum similibus, & contra *c. Si Cleric.* 11. *eod. in* 6. juncto textu memorati Indulti Apostolici, ubi: *Ita tamen, quod quamprimum persona sic nominata, de aliquo beneficio provisa fuerit, ejus nominatio quoad alios Collatores, vel Collatrices facta, ipso jure expiret.*

588 Per hoc tamen non negatur, quin etiam post adeptum prius beneficium, sicque consumptam priorem gratiam, seu nominationem, possit eidem Precistæ per Imperatorem novæ Preces Primariæ ad aliud beneficium porrigi. Tum quia per hoc nulli generatur præjudicium; eo quod quælibet Ecclesia, vel Collator non nisi semel per interpositionem Precum Primariarum gravari valeat. Tum quia vel posterius beneficium est compatibile cum priori, & tunc Precista potest utrumque simul retinere: vel illud est incompatibile cum priori, & tunc per illius assecutionem pacificam vacat prius Beneficium ipso jure, *cit. c. De multa b. t.* sicque rursus nullum oritur inconveniens, quamvis Precistæ subveniatur per collationem posterioris beneficii, veluti pinguioris, aut alias sibi magis proficui. Tum tandem, quia memorata clausula Indulti Apostolici, *Ita tamen, quod quamprimum &c.* solum intelligenda est de cæteris Primis Precibus, quas antea obtinuit Precista pro diversis Ecclesiis ad citius consequendum hac ratione beneficium: non autem tollit Imperatori facultatem concedendi alias Primas Preces tali Precistæ post prioris gratiæ consumptionem Rota *dec. 738. apud Card. Seraphinum*, quam allegat, & sequitur Chokier, *ubi supra, Sect. 3. ℣. Ita tamen quod.*

589 Quæritur V. Intra quod tempus teneatur Precista acceptare Beneficium vacans; & quid, si intra illud negligat istud acceptare? Resp. I. Ut Preces Primariæ Imperatoris suum sortiantur effectum, tenetur Precista infra mensem, postquam ipsi vacatio oblati Beneficii innotuerit, per se, vel per Procuratorem ad id speciale mandatum habentem, ejusmodi beneficium acceptare: sicque ante elapsum mensem Collatori ordinario, v. g. Episcopo, vel Capitulo capitulariter congregato, insinuare Rescriptum Precum Imperatoriarum. Ita Chokier *in Preces Primarias, sect. 4. v. Intra mensem & v. Duxerint acceptanda.* Pirhing *b. t. n. 337.* Idque patet ex tenore indulti Apostolici ab eadem relati, illis verbis: *Et quæ personæ, pro quibus Preces, seu Nominationes ad illa* (Beneficia) *se extendant; infra mensem, postquam ipsis vacatio hujusmodi beneficiorum innotuerit, duxerint acceptanda.* Atque istud merito statutum fuit, eo quod diutina Ecclesiarum vacatio, soleat eis esse dispendiosa, *c. Quam sit Ecclesiis; de election. in 6.*

590 Resp. II. Mensis iste datus ad acceptandum Beneficium incipit currere a die, quo ipsi Precistæ innotuit vacatio illius beneficii. Textus est in citato indulto Apostolico: illis verbis, *Infra mensem, postquam ipsis vacatio hujusmodi beneficiorum innotuerit.* Atque talem notitiam censetur Precista habere a tempore vacationis jam notoriæ in loco, vel Ecclesia beneficii vacantis: & alioquin is imputet sibi, si in hoc casu, quo de ipsius commodo agitur id quod per se, vel per alium scire poterat ignoravit, juxta textum notabilem in *Cle. un. § fin. de conc. Præb.* Quamquam Chokier, *ubi sup.* & post ipsum Pirhing *b. t. n. 378.* istud intelligendum censeat, nisi Precista justam ignorantiæ causam probaret: puta, quia longe distabat a loco vacantis beneficii, vel quia Procurator suus, quem habebat in loco beneficii, interea mortuus fuerat, vel hujusmodi. Gloss. *in cit. Clem. un. verf. Nota erit. de conc. Præb.*

591 Resp. III. Post elapsum mensem, ac nulla facta insinuatione Primarum Precum Imperatoriarum, Collator ordinarius potest conferre Beneficium vacans: si tamen non contulerit, tunc re adhuc integra, poterit Precista etiam post mensem, insinuando Preces Primarias Imperatoris, acceptare beneficium. ita Chokier *loc. cit. verf. Post mensem.* Vvagnereck, *ubi supra §. 3. ℣. Quæres II.* Pirh. *b. t. n.* 378. Prior pars probatur ex eo: quia collator ordinarius nullo jure impeditur, quo minus conferat post mensem, postquam precista neglexit eidem, ut debuerat, primas preces insinuare.

592 Altera pars, spectato Jure communi, non caret difficultate. Siquidem fines Mandati, imo & indulti Apostolici, diligenter sunt observandi, *c. Cum dilecta,* 22. *de rescript. & l. Diligenter ff. Mandati*, ergo, cum in indulto Apostolico pro insinuatione Primarum Precum assignetur spatium unius mensis, videtur dicendum, quod post illud Precista nequeat amplius acceptare beneficium; insinuando tunc primum Preces primarias. Verum respondetur istud procedere amplius re non integra, secus dicendum re adhuc integra, seu quando beneficium necdum alteri collatum fuit. Tunc enim posse adhuc acceptari Beneficium post mensem, probatur ex clausula, *non obstantibus*, quæ indulto Apostolico *sect. 5. §. 1.* habetur inserta, illis verbis: *de insinuatione, publicatione & diligentiis per acceptantes desuper facientis.* Nam per hanc clausulam remittitur insinuatio, publicatio, & diligentia de insinuatione acceptationis beneficii intra mensem necessario facienda, ubi res adhuc existit integra; atque hæc relinquitur arbitrio Nominati, qui proinde re integra etiam post mensem poterit insinuare primas preces, Beneficium acceptare. Alioquin vero, si non esset addita ista clausula derogatoria, existimat Chokier, *ubi supra, verf. Intra mensem*, quod precista excideret suis precibus, si infra mensem per se, vel per alium non acceptaret: cum hoc ipso non censeretur observare formam, qua non observata actus est nullus. Ac per hoc probatur simul altera pars datæ Conclusionis.

593 Quæritur VI. An precista post acceptatum semel Beneficium possit variare, & ab illa acceptatione tacite, vel etiam expresse resiliendo, petere secundum Beneficium vacans, nullique adhuc debitum? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, est: quia in indulto Apostolico primarum precum *sect. 4.* videtur relictum opinioni ipsorum precistarum, quod beneficium vacans ex pluribus sibi oblatis velint acceptare: uti desumitur ex verbis illis *n. 589.* relatis: *Duxerint acceptanda*. Verum his non obstantibus

594 Resp. II. Precista post acceptum semel beneficium nequit variare, nec postea petere secundum vacans, si negligens fuerit in acceptando primo beneficio. Ita Chokier, *ubi supra, sect. 4. v. intra mensem v. Dubitatur ulterius*, & Pirhing *b. t. n. 379.* Ratio est. Tum quia Jura improbant variationem: ut *l. Servi electione, §. 1. ff. de Legat.* 1. ibi: *Servi Electione legata, semel duntaxat optare possumus:* juncto *cap. unic. de Postulat. Prælat. in 6.* & Reg. 21. Jur. in 6. *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* cum concordantiis. Tum quia juxta *c. Si Clericus,* 11. *§. 1. de Præb. in 6.* quando Clericus, cui mandabatur provideri de Præbenda primo vacatura, negligit eam sibi debitam petere, aliam postmodum prætextu ejusdem Mandati petere nequibit: *Cum facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta*; ut loquitur Pontifex ibidem.

595 Nec obstat ratio dubitandi *n. 593.* allata: nam per clausulam illam, *Duxerint acceptanda*, solummodo tribuitur Precistæ facultas, ut possit acceptare primum Beneficium vacans, si velit, atque istud acceptandum duxerit: sin aliter, possit expectare secundum vacaturum, illudque acceptare, si nec istud, tertium, sic de cæteris. Non vero per clausulam illam tribuitur precistæ facultas variandi, postquam semel primum vacans Beneficium oblatis precibus primariis acceptavit. Quinimo clausula illa satis aperte oppositum innuit, dum permittit quidem libertatem de acceptando, non vero de variando post factam semel acceptationem: junctis præsertim juribus proxime allegatis. Chokier *loc. cit.* Vvagnereck, *ubi supra verf. Quæres III.* Pirhing *cit. n. 379.*

Resp. II.

596 Resp. II. Limitatur tamen data Conclusio in nonnullis casibus, in quibus post acceptatum prius Beneficium vacans, potest precista petere secundum. Sic quippe contingit, quando primus actus acceptationis fuit invalidus; tunc enim reiterandus est, reiterarique potest, *leg. Qui per salutem, ff. de Jurejurand.* Deinde idipsum contingit, quando precista acceptans Beneficium primo vacans, non potest consequi illud, quod acceptavit, *arg. leg. 2. ff. de Optione legat. & l. Si maritus, §. fin. ff. Ad Leg. Jul. de Adulter.* Chokier *loc. cit.* allegans Hostiensem *cap. Quia in cunctis, §. penult. de Concession. Præbend. in 6.* & duas alias limitationes subjungens, quæ tamen in re sub prioribus comprehenduntur; atque videri possunt apud ipsum, Pirhing, atque Vvagnereck, *ubi supra*.

597 Quæritur VII. Quid dicendum de Executoribus Primarum Precum per Imperatorem deputandis? Resp. I. etsi nominatio ad Beneficium Ecclesiasticum virtute Indulti Apostolici per Imperatorem, quantumvis Laicum facta censeatur Papalis; cum is facere intelligatur, cujus auctoritate vel mandato actus fieri probatur, *cap. Mulieres, 6. §. fin. de Sentent. excom. & cap. Qui facit per alium 72. de Reg. jur. in 6.* cum similibus. Quia tamen facile contingeret, ut Ordinarii collatores non parerent Imperatori noviter creato, ejusque primis precibus: hinc Pontifex eidem concedit Executores, qui per se, vel alium, seu alios compellant collatores ordinarios ad conferendum precistis Beneficia vacantia, juxta tenorem primarum precum Imperatoriarum. Patet istud ex textu Indulti Apostolici Imperatoribus Neoelectis concedi soliti, quod verbatim refert Chokier, *ubi supra, sect. 4.* Simile quid habetur *cap. cum nostris 6. de concession. Præbend. & cap. Constitutus, 39. de Rescription.* & alibi sæpe, ubi pariter pro executione Litterarum Apostolicarum ad beneficia, deputantur certi Executores.

Resp. II. Executores hujusmodi, nec non eorum Subexecutores, quos illi pro seipsis subdelegaverunt, debent habere qualitates illas, quæ ex parte delegati Apostolici requiruntur *in c. Statum de Rescript. in 6.* nempe, ut sint in Dignitate Ecclesiastica constituti, vel Personatum obtineant, seu Cathedralium Ecclesiarum Canonici existant. Ita Chokier *cit. Sect. 4. vers. Quodque quicunque, & V. Per se vel alium*, post Rotam *Dec. 99. Nota per executor. in Antiq.* & concordant dicta superius *lib. 1. tit. 29. de Officio & potestate Judicis Delegati §. 3. n. 70. & 73.* ubi & hujus ratio redditur. 598

Resp. III. Executores, ac Subexecutores memorati, authoritate Apostolica, etiam per censuras Ecclesiasticas, exequi possunt Primas Preces: habentque eadem authoritate Apostolica liberam facultatem præstandi ea omnia, quæ ad dictarum Precum, seu nominationum Imperatoriarum effectus consequendos opportuna fuerint. Ita textus expressius memorati Indulti Apostolici *Sess. 4.* & Chokier *ib.* apud quem plura alia videri poterunt de Precibus Primariis Imperatoris, quamvis præmissa sint cæteris notabiliora, scituque magis necessaria. 599

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante, vel debilitato.

1 *Ordo continuationis Rubricarum.*

1 VIsum est supra *tit. 4.* de obligatione Clericorum beneficiatorum ad personaliter residendum in suis Beneficiis, & de non residentium pœnis: restat, ut post declaratam *Tit. præced.* naturam ipsorum Beneficiorum, mentio fiat de Clericis ægrotantibus, aut debilitatis, qui vel ob nimiam senectutem, vel ob lepram, aliumve morbum incurabilem, amplius residere, seu personaliter commissæ sibi Ecclesiæ deservire non valent; examinando videlicet, an etiam hi sint privandi Beneficiis suis, vel fructibus eorum, aut qua alia ratione cum ipsis sit procedendum. Unde sit

§. I.

Solvuntur varia Dubia de Clericis ægrotantibus: ubi & de salario Famulorum infirmorum.

S U M M A R I U M.

2 *Clericus ob infirmitatem nequit Beneficio, aut fructibus ejus privari. Et n. seqq.*
3 *Atque oppositum turbaret statum Ecclesiasticum, nedum præsentem, sed & futurum.*
4 *Clericus etiam propria culpa in morbum incidens, nequit privari fructibus beneficii &c.*
5 *Dummodo, dum sanus esset, residere consueverit.*
6 *Canonici ob infirmitatem absentes, non tenentur inservire per Substitutum.*
7 *Beneficiatus, v.g. Capellanus infirmus ad breve tempus non videtur teneri ad suppletionem Missarum omissarum.*
8 *Nisi Literæ Fundationis expresse aliud disponant.*
9 *Vel specialis Ecclesiæ constitutio, aut consuetudo aliud exigat.*
10 *An Famulis infirmis salarium sit præstandum, variant Doctores.*
Refertur sententia affirmativa, una cum rationibus suis. Ibid.
11 *Sententiæ negativæ fundamenta adducuntur. Et num. seqq.*
12 *Dominus contra Famulum infirmum agere non potest ad interesse: licet possit petere exonerationem salarii.*
13 & 14 *Solvuntur rationes sententiæ affirmativæ.*
15 *Dantur tamen aliqui casus, in quibus Dominus suis expensis curare tenetur Famulum infirmum.*
16 *Teneturque huic subministrare cibaria, & in eo curando saltem modicas facere expensas.*
17 *Episcopi, Clerici curati, atque Beneficiati obligati ad celebrationem certarum Missarum, si infirmentur, tenentur pati, ut eis constituatur Coadjutor.*
18 *Dummodo eorum infirmitas sit incurabilis, & perpetua.*
Secus, si hæc sit solum temporalis: quia tunc possunt sibi ipsis constituere Vicarium temporalem. Ibid.
19 *Ad cedendum tamen beneficio non possunt cogi, etiam ob morbum perpetuum.*
20 *Intelligendo istud non solum de Episcopis, sed etiam de aliis beneficiatis.*
21 *Perpetuo ægrotantes, aut debilitati, an possint ad Ordines promoveri, vel in jam susceptis ministrare? Remissive.*

QUæritur I. Utrum Clericus beneficiatus, qui ob perpetuam infirmitatem munera sui Beneficii peragere nequit: beneficio, aut fructibus ipsius privari possit? Resp. I. Nullus Clericus ob quamcunque infirmitatem impeditus, quo minus Officia Beneficii sui personaliter præstare valeat, idcirco potest beneficio, aut fructibus ejusdem privari: sed illis omnibus, imo & distributionibus quotidianis, licite fruitur, dummodo, cum sanus esset, residere consueverat. Ita communis, & habetur expresse decisum *c. 1. h. t.* ubi Summarium breviter sic habet: *Clericus infirmus integre percipit fructus beneficii sui.* Accedit ratio ibidem in textu allata, & multum ponderanda, illis verbis, *Quia, si alii ejus essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret Ecclesiæ, reperiri.* Hæc ibi. 2

Quinimo ex relatu Juris textu infert Abbas *ibid. n. 3.* quod

quòd privare Clericos infirmos suis redditibus, videatur turbare statum Ecclesiasticum, nedum præsentem, sed & futurum; si enim Clerici ægrotantes tam inhumaniter tractarentur, cæteri deterrerentur à Clericatu. Accedit, quod afflicto non sit addenda afflictio, *cap. 5. h. t. & can. Cum percussio 7. q. 1.* cum similibus. Et alioquin Clericus infirmus, atque per subtractionem fructuum Beneficialium denuo afflictus, haud immerito gemebundus exclamaret ad Dominum, illis Prophetæ verbis Ps. 68. *Quoniam, quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

4 Dicitur: *imprimis* in data Conclusione *Clericus ob ægritudinem legitimè fuerit impeditus*: ad comprehendendum Clericos quoslibet verè infirmos, etiamsi propria culpa in morbum inciderint, *arg. can. Cum percussio 7. q. 1.* à num. Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 13. n. 8. vers. Septimo.* Barbosa *in c. 1. n. 3. h. t.* citans alios, junctis dictis supra *Tit. 4. De Clericis non residentibus §. 7. n. 294.* ubi etiam à 293. declaratur, quæ infirmitas censeatur sufficiens ad excusandum beneficiatum à residentia, atque percipiendas distributiones in absentia. Et additur hîc, *impeditus*, ad excludendos Clericos delicatulos: si enim infirmitas sit tam levis, ut judicio peritiorum Medicorum, vel aliorum, quorum interest id dijudicare, Clericus non impediatur Chorum accedere, & alia Beneficii sui Officia peragere, is non excusatur à residentia, neque recipit licitè distributiones quotidianas in absentia.

5 Dicitur ulterius, *Dummodo, cùm sanus esset, residere consueverat*. Qui si cùm sanus esset, residere, atque Officiis Divinis interesse, cæterasque obligationes Beneficii sui personaliter peragere solitus fuisset, infirmitas super veniens non præstaret impedimentum, ac proinde non præberet justam causam percipiendi distributiones quotidianas in absentia, juxta dicta superius *cit. Tit. 4. De Clericis non residentibus §. 7. n. 29.*

6 Resp. II. Adeo procedit data Conclusio, ut Canonici ob legitimum impedimentum infirmitatis absentes non teneantur sibi Coadjutorem adjungere, aut inservire per Substitutum. Ita desumitur ex *c. p. un. de Clericis non residentibus, in 6.* ac tradit Fagnanus *c. Nulla nu. 7. De Concession. Præben.* asserens, ita fuisse millies resolutum; & concordata dicta superius *Tit. 4. de Cleric. non residentib. §. 4. n. 13.* Quinimò Canonicus absens ex causa infirmitatis non solum percipit distributiones quotidianas quomodocunque, sed etiam quoad portionem accrescentem: hoc est, quoad portionem earum distributionum, quæ ab aliis Canonicis, sine legitimo impedimento à Choro absentibus, amissæ fuerunt, atque cæteris accrescunt, Fagnanus *c. Licet nu. 239. de Præbend.* allegans sententiam sacræ Congregationis, quod ipsum repetit *in c. Cum percussio n. 38. & c. 5. de Cleric. ægrotant.* Nec immerito: tum quia Clericus infirmus quoad perceptionem distributionum quotidianarum, per juris fictionem habetur pro præsente, ac interessente, *cit. cap. un. de Cleric. non resident.* tum quia in materia juris accrescendi portio accrescit portioni, non personæ, *l. Cum ex filio §. fin. ff. de Vulgar. & pupil. Substitut.* & notat Fagnanus *cit. c. Cum percussio num. 32. h. t.* post Ripam *in l. Re conjuncti. ff. de Legat. III.* & DD. *ibid.* Atqui Clerico infirmo debentur distributiones portionis principalis; ergo ei etiam debentur distributiones quoad partem portioni principali accrescentem.

7 Resp. III. Insuper Beneficiatus, puta, Capellanus ex obligatione Fundationis ad certum Missarum numerum singulis hebdomadibus celebrandarum obstrictus, si ad breve tempus infirmetur, puta, ad unam vel alteram hebdomadam (aut juxta Lugonem, & Layman moraliter loquendo, ad unum mensem) Non videtur teneri ad recompensationem, seu suppletionem Missarum tunc omissarum. Ita Petrus Navarrus *lib. 3. de Restitution. cap. 3. n. 21.* Layman *lib. 5. Theol. Moral. tr. 5. cap. 3. num. 7.* Lugo *disp. 21. de Eucharist. n. 49.* Bernard. Sannig *disp. 5. Missæ q. 8. n. 9.* Ratio est: quia piè præsumendum est, Ecclesiam, vel Fundatorem, non intendisse tam arctam obligationem, ne alioquin Beneficiarius, à Deo infirmitate percussus, amplius affligatur; carendo videlicet necessariis vitæ subsidiis, si præter impensas Medicorum, etiam in recompensationem Missarum, tunc absque sua culpa omissarum, novas expensas facere cogeretur, contra *can. Cum percussio 7. q. 1. & c. 5. h. t.* cum similibus. Accedit, quod etiam Dominus temporalis, si pius est & benignus, non soleat detrahere de mercede Famuli sui infirmi, tametsi de jure detrahere posset, ut multi Doctores volunt, juxta proximè dicenda: quidni pariter liceat piè præsumere de benignitate priorum Fundatorum, Sanctæque Matris Ecclesiæ, pias eorundem Fundationes materno affectu acceptantis, atque interpretantis.

Limitatur tamen istud, quando Literæ Fundationis expressè aliud disponunt, atque exigunt: puta, quia volunt, ut Clericus quotidie vel præscriptis diebus, per se, aut per Substitutum celebret, quatenus hac occasione populus Missam audire valeat, aut in majori reverentia locus existat. Tunc enim, cùm verba Fundatoris sint clara, non est locus interpretationi, seu præsumptioni in contrarium, ne quis modum in scirpo quærere videatur: adeoque Clericus acceptans ejusmodi Beneficium, saltem per Substitutum suæ obligationi, huicque expressæ & speciali Fundatorum intentioni, satisfacere tenetur. 8

Limitatur idipsum in casu, quo specialis cujusque Ecclesiæ constitutio, vel recepta consuetudo, oppositum habet, talis enim est observanda. Nam explicare modum, atque rationem satisfaciendi Fundatorum intentioni, pertinet ad legitimum Superiorem, *arg. c. Significatum 11. de Præb.* ac notat Abbas *ibid. n. 9.* & Layman, *ubi supra.* Quod ipsum præstat recepta Ecclesiarum consuetudo, utpote quæ est optima legum, seu fundationum interpres *c. Cum dilectus 8. de Consuetud.* eritque occasionaliter rationis *nu. 7.* de Famulo infirmo adductæ. 9

Quæritur II. Utrum revera Famulis infirmis salarium sit præstandum pro eo tempore, quo ægrotant? Resp. I. Circa hoc variare Doctores. Et quidem affirmativam sententiam tenet Glossa *in l. Arborib. vers. Ægrotante ff. de Usufruct.* & Glossa marginalis *c. un. de Cleric. non resideat. in 6.* Speculator *tit. de Locato §. Postquam n. 30.* Innocentius, Jo: Andreas, Hostiensis & nonnulli alii, quos pro hac sententia citat Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 13. n. 8.* Accedit ratio: quia, ut argumentatur Speculator *loc. cit.* servus etiam infirmus noois servire intelligitur; ut *d. l. Arboribus §. De illo ff. Usufruct.* ibi: *Nam sæpe & præsentibus servis, licet non utamur, tamen usumfructum retinemus, puta, ægrotante servo.* Ad hoc ipsum facit textus expressus *in l. Cum hæres §. Stichus si hæredi, ff. de Statu liberi*, ibi: *Sed si quibusdam diebus aut valetudo, aut alia justa causa impedimento fuerit, quominus serviat, & hi anno imputandi sunt: servire enim nobis intelliguntur etiam ii quos curamus ægros, qui cupientes nobis servire, propter adversam valetudinem impediuntur.* Hæc ibi: Confirmatur idipsum. Quia per Famulum infirmum non stat, quominus Domino suo melius serviat; unde locum habere videtur Reg. 41. Jur. in 6. *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum*, cum concordantiis. Unde, quod ipsi debeatur salarium totius temporis, quo operas suas domino locavit, probat textus *in l. Qui operas ff. Locati*, illis verbis. *Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quo minus operas suas præstaret. Advocati quoque, si per eos non steterit, quo minus causam agant, honoraria reddere non debent.* Ad idem facit textus *in l. 1. §. Divus ff. de Variis & extraordinar. cognition.* Atque exemplum Clericorum infirmorum, quibus præstantur fructus sui Beneficii, ne afflicto addatur afflictio, juxta proximè dicta.

Oppositam sententiam, videlicet Famulo infirmo non deberi salarium, tanquam veriorem amplectitur Abbas *in c. 1. n. 6. h. t.* asserens, ita communiter teneri. Idipsum tradit Ancharanus *c. Propter n. 17.* & Imola *n. 10. de Locato.* Covarruvias *cit. lib. 3. Variar. resolut. c. 13. n. 8.* allegans Bartolum *in d. §. Divus, & in l. Operæ ff. de Usufr. & usufruct. legat.* ubi Dynus, Oldradus, & Albericus, Barbosa *c. 1. n. 5. h. t.* post Azorium *par. 3. lib. 3. cap. 14. qu. 3.* Dianam *part. 1. tract. de Contractibus resolut. 86.* & alios. Atque pro hac sententia affertur primò textus ex *l. Si uno §. Item cum quidam ff. Locati*, ubi casus contingens in persona illius, qui locabat operas suas, liberat Conductorem à præstatione mercedis. Sic v. g. ubi conduxit quis vecturam certa mercede præstita, alter autem morbo, vel alio fortuito casu impeditus vecturam non 11

præ-

præstitit, nihil ei debetur; imo, quod antea in hunc finem datum fuit, repetitur. Et mox ibidem subjungitur generaliter. *Quod hoc in omnibus personis similiter observandum est.* Unde huic textui non posse bene responderi, notat Jason *l. Lite juncta n. 48 ff. de Offic. Assessor.* Ad idem inducitur textus in *l. Ci pecuniam ff. de Conditione causa data*, cum concordantiis. Accedit ratio: quia revera stat per Famulum, utpote infirmum, quo minus operas suas præstet; ergo, cum is deficiat in præstandis operis suis, quas Domino locaverat, vicissim Dominus, veluti conductor earundem operarum, poterit negare Famulo salarium.

12 Nec obstat, quod Famulus non præstando operas præ infirmitate, non peccet, omnique culpa etiam civili careat. *Resp.* enim, hic solum sequi, quod Dominus non possit contra Famulum infirmum agere ad interesse (puta, ad recompensationem damni, quod propter morbum servi, atque intermissas idcirco operas ejus, Dominus incurrit) non autem, quin possit petere exonerationem salarii pro rata temporis intermissarum operarum. Huc facit textus notabilis *in cit. l. Si una §. Ubicunque ff. Locati*, ubi in simili casu; absque culpa cujuspiam contingente, dicitur: *Ubicunque tamen remissionis ratio habetur ex causis supra relatis non id, quod sua interest, conductor consequitur seu mercedis exonerationem pro rata mercedis.* Unde pariter in proposito Dominus, veluti conductor operarum servi, illis absque culpa servi ægroti non præstitis, consequitur exonerationem mercedis, seu quod salarium pro rata temporis solvere non teneatur: licet non consequatur id, quod sua interest; puta, recompensationem incommodi, quod ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, ob famuli infirmitatem incurrit.

13 Ad alias rationes pro priori sententia *n.* [illegible] allatas respondet Covarruvias, *ubi supra.* Imprimis enim non obstat textus ex *l. Arborib. ff. de Usufruct.* allegatus. Quia probat tantum, quod in servo ægrotante retineatur ususfructus: quod parum facit ad propositum, ubi agitur de salario præstando, non de usufructu retinendo. Ad *l. Cum hæres ff. de Statu liber.* dicitur, ibi sermonem esse de casu speciali libertatis acquirendæ, si per annum quis servierit. Nam quia causa libertatis est favorabilis, *c. ult. de Sentent. & re judicat.* merito ad eam, vi legati acquirendam, computantur in anno dies infirmitatis: secus, respectu salarii obtinendi; utpote debiti duntaxat sub pacto operarum præstandarum. Siquidem locatio operarum est contractus reciprocus: unde una parte non præstante operas promissas, neque altera tenetur præstare salarium. *cit. l. Si uno §. Item cum quidam & §. Ubicunque ff. Locati.*

14 Ad Confirmationem, atque Regulam *Imputari &c.* respondetur negando Assumptum. Nam, ubi Famulus existit infirmus, sicque operari nequit, revera per ipsum stat, quo minus operas suas præstet: quamvis in hoc non peccet, neque idcirco imputari possit ad culpam, vel interesse exigendum. Ad *l. Qui operas ff. Locati*, & priorem ejus partem, patet per idem: quia militat in contrarium cum in proposito per servum infirmum stet, quo minus operas suas Domino locatas præstet. Secus foret dicendum, quando non per Famulum, sed per Dominum, seu Conductorem operarum staret, quo minus istas præstet: tunc enim totius temporis mercedem accipere debebit, juxta textum allegatum; atque notat Glossa *in l. Si uno §. Personis vers. Cum autem quis ff. Locati.* Ad alteram partem *cit. Qui operas*, sicut & ad *L. [illegible] §. Divus ff. de Variis & extraord. cognit.* dicitur, ibi sermonem esse de Advocatis, ut ex textu patet: his enim ex speciali favore, atque privilegio, propter excellentiam Officii, & ingeniosam professionem suam, debetur promissum salarium: neque honoraria eidem data repeti possunt, quamvis morbo, aut morte præpediti, totum servitium præstare nequiverint. Nec tandem urget assumpta paritas de Clericis beneficiatis, & Famulis: nam prioribus non tantum propter laborem personalem, sed etiam propter eorum dignitatem, aliaque onera Clericalia debentur distributiones quotidianæ, cæterique redditus Ecclesiastici: illud autem de infirmis Famulis nequaquam procedit, ut patet.

15 *Resp. II.* Dantur nihilominus aliqui casus, in quibus Dominus suis expensis curare tenetur Famulum infirmum. Et primo quidem id contingit, quando Famulus infirmus non habet unde sibi ipsi subveniat: nec existit ibi, aut in propinquo, Hospitale pro infirmis, ad quod remitti possit, Dominus autem bene habet, unde ei succurrat. Barb. *ad cap. 1. n. 6. h. t.* post Rebellum *de oblig. justit. par. 2. l. 14. q. 15 n. 2.* & alios. Siquidem tunc urget Lex naturalis de dilectione proximi, ut Dominus subveniat Famulo, veluti proximo suo extreme indigenti, *can. Pasce dist. 86.* ibi: *Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.* Quinimo proximus extreme indigens (ac præsertim Famulus respectu Domini ob majorem inter ipsos respectum) potest implorare Officium Judicis contra alium, ut sibi subveniat, sicut sub vendo Abbas *c. 1. n. 3. h. t.* Vel denunciare Ecclesiæ illum, qui non dat: & sic Ecclesia poterit eum cogere, ut det, *arg. can. Sicut dist. 47* juncta Glossa *V. Commune & V. Esurientium*, ac notat [illegible]

Deinde, quamvis ad magnas impensas pro Famulo infirmo præstandas, Dominus regulariter non teneatur, [illegible] ea hactenus dicta, notat tamen Glossa *in c.* [illegible] *A gravantis*, & Abb. *ibid n. 9 h.t.* & Covarruvias *c. [illegible]* [illegible] *n. 8* post Bartol. *in l. [illegible] dotem §. [illegible] autem ff. Solut. matrimon.* & alii, quod Dominus Famulo ægrotanti teneatur cibaria [illegible] [illegible] curandum tem medicas & leves expensas facere. [illegible] tum quia Famuli ægri, quos curamus, nobis servire intelliguntur *l. Cum hæres §. Stichus ff. de Statu liber.* Nam & tunc manet obligatio serviendi, licet ob morbum aut aliud impedimentum, operæ non præstentur. Item quia hoc ipsum suadet textus *l. In rebus ff. Commod.* [illegible] impendia ciborum, & modicas impensas in valetudine servi commodati factas, commodatarius facere cogitur & factas non repetit, secus in majoribus ex[illegible] ut ibidem dicitur.

Quæritur III. An Clerici ob infirmitatem incurabilem possint compelli ad Coadjutorem admittendum, vel etiam ad cedendum Beneficio si idcirco nequeant amplius fungi Officio suo. *Resp. I.* Episcopi, cæterique Clerici curati, sicut & simplices Beneficiati ad celebrationem certarum Missarum obligati, quamvis ob infirmitatem Beneficio privari non possint, tenentur tamen pati, ut eis constituatur Coadjutor, vel Vicarius ad peragendum debita Officia, quando eorum infirmitas est incurabilis, ac perpetua. Ita certa, & communis, atque patet ex *c. 3. 4. 5. & 6. h. t.* juncta *c. un. eod. in 6.* Ubi Episcopis, Rectoribus Ecclesiarum, Archidiaconis, aliisque Beneficiatis, lepræ macula, vel alio incurabili morbo laborantibus, aut senio confectis jubetur Coadjutor assignari, per quem debita Officia sub assignatione congruæ sustentationis præstentur; sicque cura animarum, cultusque Divinus non negligatur. 16

Additur notanter in Conclusione; *quando eorum infirmitas est incurabilis, & perpetua*: qualis esse solet lepra, cæcitas, morbus paralyticus, ac hujusmodi, de quibus loquuntur Jura proxime allegata: ac præsertim *c. Ex parte*, & ibi Gloss. *& incurabili morbo fere per quadriennium laboraverit.* Nam, argumento a sensu contrario desumpto, secus est dicendum in infirmitate solum temporali, & adhuc naturaliter [illegible], v. g. febri tertiana. Tunc enim Clericus ægrotus non tenetur accipere Coadjutorem sibi constitui: sed ipsemet poterit sibi Vicarium temporalem constituere, quamdiu morbus duraverit, vices suas suppleturum. Jo. Andreas *in c. Consultationibus n. 6.* & Fagnanus *ibid. n. [illegible] c. [illegible] & 13. h. t.* citans Hostiensem *in c. Clericus de Offic. Vicar.* & alios. Quod ipsum defumitur ex *can. Audivimus 16. qu. 1.* junctio Concil. Trid. *Sess. 21. cap. 6. de Reform.* ubi Rectores Ecclesiarum jubentur *sibi tot Sacerdotes ad munus Pastorale adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum Divinum celebrandum.* Unde consequens est, ipsosmet Parochos morbo temporali, seu adhuc curabili laborantes, posse sibi deligere Vicarium (ab Ordinario tamen loci cæteroquin pro cura animarum approbatum) juxta Conc. Trid. *Sess. 23. c. 1. vers. Easdem omnino & Sess. 25. c. 11. vers. Nec ibid. de Reform.* cujus ministerio pro exercenda cura animarum ad tempus durantis morbi utatur. Quod si alicubi de consuetudine, vel speciali ordinatione Episcopi ad id requiratur, ut ejusmodi Vicarius deputetur ab Ordinario loci, vel consensus illius accedat, id omnimodis in praxi observandum erit, juxta *c. Si quis venerit 2. de M. jur. & obed.* cum similibus. 17

Resp. II Nihilominus ad cedendum Beneficio suo Episcopus, aut alius Beneficiatus, ob morbum perpetuum seu naturaliter incurabilem, quo laborat, compelli 18

non

non potest: sed sufficit si recipiat adjunctum sibi Coadjutorem, sive Vicarium, cum assignatione competentis portionis ad ejus sustentationem de reddutibus beneficii; Patet hoc ex *cap. 5. h. t.* ibi: *Verum cum ipsum*) Episcopum gravi, & incurabili morbo laborantem) *ad cessionem compellere non possis, nec debeas ullo modo, ne afflicto afflictio sit addenda, mandamus, quatenus illis Coadjutorem associes virum providum, & honestum; per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur.* Hæc ibi.

20 Nec dicas hoc esse speciale in Episcopis ob sublimitatem Officii, & spirituale conjugium, quod est proprie inter Episcopum, & Ecclesiam. Resp. enim, eandem esse rationem de inferioribus beneficiatis, præsertim curam animarum exercentibus, aut aliam administrationem sive Officium habentibus; prout Jura, & rationes *nu. 2. & 3.* allatæ convincunt. Et hinc *cap. ult. h. t.* datur Coadjutor Archidiacono, qui morbo paralytico laborans Officium linguæ amiserat. Similiter *cap. 3. & 4. eod.* jubetur dari Coadjutor Rectoribus Ecclesiarum, lepræ macula infectis: atqui per Rectores Ecclesiarum, ex proprietate vocabuli intelliguntur Parochi, aliique inferiores Curati, *arg. c. ult. de Præbend.* cum concordantiis; ac notat Fagnanus in *cap. De rectoribus n. 4. h. t.*

21 Quæritur IV. Utrum perpetuo ægrotantes, aut alias debilitati possint ad sacros Ordines promoveri, aut in Ordinibus jam susceptis ministrare? Resp. De hoc ex professo iam dictum est supra *Lib. 1. Tit. 20. de corpore vitiatis ordinandis, vel non*, per totum, præsertim vero, & quantum attinet alteram partem, *n. 8. et & 12. ac 19.* ibi videatur.

§. II.

De Coadjutoribus Clericorum ægrotantium.

SUMMARIUM.

22 *Coadiutor, & Coadjutoria, quid?*
23 *Coadiutor proprie non dicitur Prælatus, seu Rector Ecclesiæ.*
24 *Habet curam animarum quoad exercitium; non quoad jus, & titulum. Et nu. præced.*
25 *Administratores Episcoporum &c. in re vix differunt a Coadjutoribus.*
26 *Coadjutoria est duplex, perpetua videlicet, ac corporalis.*
27 *Inter has intercedit multiplex differentia; & quæ?*
28 *Quis dari possit Coadjutor? Et n. seqq.*
Coadjutor debet habere omnes qualitates requisitas ad Officium, pro quo datur, ibid.
29 *Coadjutor Episcopo datus in spiritualibus, cujus ætatis esse debeat; & qualis.*
30 *Et quæ ætas sufficiat ad Coaditorem Episcopi solum in temporalibus.*
31 *Ex quibus causis dandus sit Coadjutor? Et n. seqq.*
32 *Quando Coadjutor Clerico dandus sit propter senium?*
33 *Vel propter imperitium &c.*
34 *Coadjutor temporalis datur tum contemplatione Ecclesiæ, tum contemplatione Beneficiati coadjuti.*
35 *Prælatus, seu Parochus coadjutus propter constitutum sibi coadjutorem non excusetur a residentia.*
36 *Neque etiam ab ea liberatur coadiutor propter residentiam coadjuti.*
37 *Coadiutor a quo dari possit? Et n. seq.*
Coadjutor perpetuus non nisi a Papa concedi potest: & quando concedendus sit? Ibid. & n. seqq.
38 *In beneficiis Ecclesiasticis cu , quæ hæreditariæ successionis imaginem referunt, sacris constitutionibus sunt odiosa.*
39 *Episcopis coadjutorem etiam temporalem dare, ad solum Papam pertinet.*
40 *Solvitur instantia ex* c. Ex parte h. t. *desumpta.*
41 *Nihilominus Episcopi a curia remoti possunt unum, vel duos coadjutores sibi assumere, cum consensu capituli.*
Aut ipsis dementibus capitulum assumere, Ib. Et n. s. q.
42 *Idque Authoritate Apostolica.*
43 *An ad istud sufficiat consensus majoris partis capituli?*
44 *Plures duobus coadjutoribus nequit capitulum Episcopo dementi dare.*
45 *Episcopus compos rationis non potest a Capitulo cogi, ut sibi coadjutorem assumat.*
Et quid Capitulum agere debeat in casu insufficientiæ Episcopi, nolentis sibi coadjutorem assumere? Ibid.
46 *Parochis, & beneficiatis Episcopo inferioribus coadjutorem temporalem dare, pertinet ad proprium ipsorum Prælatum.*
47 *Coadjutoris Officium generatim loquendo, quale?*
Quænam in specie pertineant ad Officium coadiutoris, colligendum est ex forma collationis coadiutoriæ, seu litteris ipsius. Ibid.
48 *Coadjutoris simpliciter dati Officium est, tam coadiuti quam Ecclesiæ curam gerere.*
49 *Et coadjutor simpliciter datus, potest omnia, quæ ipsemet Rector principalis posset &c.*
50 *Nisi quid in Jure specialiter exceptum sit.*
51 *Aut nisi Coadjutus sit invitus quoad aliquid, quod ipse potest, ac vult agere per seipsum. Et n. 49.*
52 *Coadjutor Episcopi simpliciter datus, an possit conferre beneficiu?*
Rationes dubitandi, ac negativam tenendi. Ibid.
53 *Respondetur sub distinctione.*
54 *Ac solvuntur rationes dubitandi.*
55 *Coadjutor debet moderate sustentari ex bonis Ecclesiæ cujus prælatu datus est.*
56 *Quid si bona Ecclesiæ non sufficiunt pro alendo coadjutore, & coadjuto? Et n. seqq.*
57 *Tunc prius est subveniendum ex bonis Ecclesiæ coadjuto, seu prælato infirmo.*
58 *Et qualiter providendum sit coadjutori.*
59 *Coadjutoris temporalis Officium expirat morte coadiuti, sive naturali sive civili.*
60 *Item, quando cessat impedimentum coadiuti. Et n. seqq.*
61 *Tenetur coadjutor reddere rationem gestæ coadjutoriæ.*
62 *Coadjutoris perpetui officium, quatenus respicit favorem coadjuti, non expirat mortuo coadjuto, sed transit in jus plenum. Et n. seqq.*
63 *Clausula,* Ex nunc prout ex tunc, *quid operetur?*

Quæritur I. Quid, & quotuplex sit Coadjutor, & Coadjutoria? Resp. I. Quamvis late loquendo omnis ille sit, ac dici possit coadjutor, qui alium juvat, seu coadjuvat in peragendo suo officio; nam generatim loquendo, *coadjutor* dicitur a *coadjuvando*; sicut Tutor dicitur a tuendo, quasi Tuitor & defensor, *L. 1. ff. de Tutelis*. Nihilominus specialiter loquendo, & quantum ad propositum, *coadjutor* est ille, qui datur ex causa juris, vel Judicis authoritate, ad coadjuvandum Officium Præsidentis, seu Ministri Ecclesiæ. Ita Jo: Andreas in *cap. ult. n. 3. & 4. h. t.* & Abbas *ibid. n. 1*, & in re communis. Unde *Coadjutoria* aliud non est, quam facultas ex causa authoritate juris, vel Judicis cuipiam concessa, adjuvandi Prælatum, vel alium Beneficiatum in Beneficii regimine. Castro Palao *part. 2. disp. 1. punct. 9. n. 1.* cum aliis. 22

Dicitur notanter in data Coadjutoris definitione, *ad coadjuvandum Officium &c.* Quia Coadjutor datus Prælato, seu Rectori Ecclesiæ, proprie non dicitur Prælatus, seu Rector Ecclesiæ: uti liquet ex ipso nomine *coadjutoris*? atque notat Abbas *c. de rectoribus n. 6. h. t.* quidquid dicat Glossa *ibid. V. cum animarum*. Et hujusmodi Coadiutor censetur habere curam animarum quoad exercitium duntaxat, non autem quoad jus & habitum curæ: siquidem jus, possessio, ac titulus Beneficii adhuc remanet penes Rectorem, sive Prælatum infirmum; ac proinde iste non desinit esse Prælatus. Jo: Andreas *cit. c. de rectoribus n. 1 eod.* & alii, contra Glos. *fin ib.* Coadjutor vero nec jus, nec titulum habet in Beneficio, sed tantum exercitium & administrationem illius juris, quod in coadjutore remanet. Hostiensis in *cit. c. De rector. post. princ.* Abbas *ibid. n. 6.* Ancharanus *n. 3.* & Fagnanus *n. 6. & n. 35. & 36. h. t.* citans Rotam *decis. 410. n. 5. par. 4. recent.* & alios. 23

Nec obstat textus in *d. c. De rectoribus h. t.* ibi; *Eis dandus est coadjutor, qui curam habent animarum.* Resp. enim, istud esse intelligendum de cura animarum quoad exercitium, seu quoad actum secundum ipsius curæ: non vero quoad jus, & titulum Beneficii, hujusque possessionem, 24

utpote

utpote adhuc residentem in Coadjuto. Siquidem ob morbum supervenientem, & absque culpa sua, nequit Clericus Coadjutore indigens spoliari, jure, ac titulo præhabiti Beneficii: alioquin afflicto adderetur afflictio, Contra *cap. 2. & cap. 5. h. t.* Et hinc tale jus, seu titulus Beneficii, non potest residere in Coadjutore; eidem Clerico infirmo assignato: nam *duo in simul eadem rem, & eodem modo, in solidum possidere non possunt*, uti habetur *c. Licet causam 9. § Ex præmissis de Probatio.*

25 Ubi etiam breviter notandum, quod a Coadjutore hactenus explicato: in re vix, aut nihil (seclusis specialibus prærogativis, seu facultatibus quandoque concessis) differant Administratores, qui tum in spiritualibus, tum temporalibus, a Sede Apostolica dari solent Episcopis a suo Episcopatu legitime absentibus, vel Personis Principibus authoritate Apostolica dispensativa promotis ad Episcopa umunte legitimam ætatem, aut ipsis Ecclesiis Cathedralibus vacantibus; de quibus habetur mentio in *c. Is cui 42. de Election. in 6.* juncta Glossa, & DD. *ibid.* Quamquam ille, qui cuipiam Episcopo, aut alteri prælato per se jam apto ad regendam Ecclesiam sibi commissam, nunc autem ab actuali exercitio muneris sui propter morbum perpetuum impeditu datur ad exequendum munus ipsius; speciali nomine, atque in Jure *cap. 3. & 5. & 6. h. t.* & alibi usurpato, dici soleat *Coadjutor*: veluti *coadjuvans* Rectorem principalem infirmum in peragendo Officio, & Pastorali munere suo.

26 Resp. II. Coadjutoria est duplex, alia perpetua, seu data cum jure succedendi in beneficio: alia temporalis; seu data sine tali jure succedendi. Ita communis. Et quidem *coadjutoria perpetua*, seu cum futura successione, dicitur illa, per quam Coadjutori jus tribuitur, mortuo Coadjuto in ejus officium, ac beneficium succedendi. *Coadjutoria temporalis* econtra est illa, per quam Prælato, seu Rectori Ecclesiæ, aut alii Beneficiario, propter infirmitatem, aliamve causam im-edito ab exercitio sui muneris, datur coadjutor, quamdiu is vivit.

27 Porro inter hanc duplicem Coadjutoriam multiplex intercedit differentia. Imprimis enim Coadjutoria perpetua, seu cum futura successione, non nisi a Summo Pontifice concedi potest: at vero Coadjutoria temporalis potest concedi etiam per Prælatos Papa inferiores, juxta dicenda *nu 17. & 46.* Deinde Officium, atque potestas Coadjutoris temporalis finitur morte naturali, vel civili (videlicet renunciatione, vel depositione) illius Prælati, aut Rectoris Ecclesiastici, cui datus est Coadjutor: secus dicendum in Coadjutore perpetuo, prout amplius dicetur infra *n. 62. & 63.* Tandem Coadjutoria temporalis solum respicit favorem Coadjuti, & Ecclesiæ sibi concreditæ, utpote cujus vices, officiaque Ecclesiastica tenetur Coadjutor supplere, ipsiusque Ecclesiæ curam gerere, absque eo, ut inde, præter congruam sustentationem, aliquid commodi reportet. At vero Coadjutoria perpetua respicit non solum favorem Coadjuti, & Ecclesiæ sibi commissæ, ob rationem proxime dictam; sed etiam favorem Coadjutoris, utpote cui mediante illa jus confertur succedendi in Beneficiu post obitum illius Coadjuti.

28 Quæritur II. Quis dari possint Coadjutor? Resp. I. Coadjutor Clerico ægrotanti deputandus debet esse vir providus, & honestus, *cap. Ex parte 5. h. t. & c. Venerabilis 37. de Offic. Delegat*, Fidelis, vitæque probatæ, qui ad regimen Ecclesiæ idonea sit, & talis, per quem tum Beneficiario infirmo, quam populo utiliter consulatur, *can. Quamvis triste, 7. qu. 1. & cit. c. Ex parte h. t.* Unde generaliter loquendo, Coadjutor debet habere omnes qualitates de Jura requisitas ad illud Officium, pro quo datur; ut novissime decrevit Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 6. de Refor.* & antea jam notavit Abbas in *c. Consultationibus nu. 3. h. t.* Ac proinde, si Coadjutor datur cuipiam in spiritualibus, puta, ad curam animarum, debet habere scientiam, qua sciat populum regere, animarumque commissarum saluti prospicere, & inquietos sub disciplinæ vinculo constringere, *cit. can. Quamvis triste & can. Pastoralis & can. Quia frater 7. q. 1.* Et si datur in temporalibus Regi, aut alteri Domino temporali, debet esse magnanimus, potens, probus, & circumspectus, *c. Grandi 2. de Suppleud. negligent. Prælat. in 6.* Ita Joan. Andreas *d. c. Consultationibus n. 4.* & Abbas *ibid. a. 1. h. t.* & alii.

29 Infertur proinde, quod Coadjutor Episcopo ægrotanti datus in spiritualibus, debeat esse triginta annorum completorum: nam ætatem hanc oportet habere ipsummet Episcopum, *c. Cum in cunctis 7. §. 1. de Election.* Abb. *c. c. Consultationibus n. 1.* Garzias *p. 4. de benefic. c. 5. n. 141. & par. 7. cap. 4. n. 90.* generaliter docens, quod eadem ætas, & habilitas, quæ requiritur ad titulum Dignitatis, Præbendæ seu Beneficii; requiratur, & sufficiat ad Coadjutoriam ipsius; prout tenuit Rota *Decis. 347. n. 3. part. 3. Divers.* Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 9. nu. 2.* allegans alios. Concordat Concil. Trident. *Sess. 25. cap. 7. de Reform.* requirens in Coadjutore Episcopi, cum futura successione dato, omnes qualitates, quæ a Jure requiruntur in Episcopis. Quod intellige, nisi Papa specialiter dispensaverit super aliquo defectu. Requiritur etiam in Coadjutore Episcopi simpliciter dato quoad spiritualia, ut sit Episcopus consecratus: alioquin enim non posset exercere Pontificalia, sed duntaxat jurisdictionem Episcopalem, *arg. c. Aqua de consec. rat. Eccles.*

Si vero deputetur quis Episcopo Coadjutor solum in temporalibus (puta, quia Episcopus est dilapidator) tunc in Coadjutore sufficiunt viginti quinque anni, quia ætas hæc censetur esse perfecta quoad administrationem temporalem: unde & in tali ætate potest quis esse Tutor. *L. ult. C. de Legitim. tutel.* atque Procurator etiam ad judicium, *c. Qui generaliter §. fin. de Procuratorib. in 6.* Abbas, *ubi supra*, Pirhing *h. t. nu. 15.* 30

Quæritur III. Ex quibus causis dandus sit Coadjutor? Resp. I. Plures sunt causæ, ob quas Coadjutor Clericis Beneficiatis dari potest, ac solet: uti videre est apud Jo: Andream *cit. cap. consultationibus nu. 6. h. t.* Gonzalez *d. gloss. 5. §. 9. nu. 19. ac seqq.* & alios. Et primo quidem datur Coadjutor simpliciter, & sine futura successione, Clericis ægrotantibus, seu ob eorum infirmitatem: dummodo hæc sit perpetua, & tanta, ut propter eam Clericus munera Beneficii sui obire nequeant, *c. Ex parte 5. h. t. & cap. un. eod. in 6.* juncta dictis supra *nu. 18.* Deinde propter lepram: licet etiam hæc non sit tanta infirmitas, quin Clericus leprosus quoquo modo possit præstare munera beneficii sui: quia tamen sine scandalo, & horrore populi id fieri nequit, hinc SS. Canones jubent Clerico leproso dari Coadjutorem, *cap. 3. & 4. h. t.* Tertio datur Beneficiario Coadjutor propter amissum usum linguæ, *cap. ult. h. t.* ubi Papa respondit; quod *Archidiacono, qui morbo paralytico laborantem Officium linguæ asserebatur amisisse, coadjutor sit merito addendus.* Quarto, dandus est Coadjutor Clerico Beneficiario propter hujus amentiam, *arg. cap. unic. h. t. in 6.* 31

Quinto, dandus est coadjutor Clerico propter senium, *c. un. h. t. in 6. & can. Petiisti 8. q. 1.* Requiritur tamen ad istud, ut beneficiarius ob senectutem, atque ingravescentem ætatem, reddatur perpetuo inutilis ad executionem officiorum suorum, *arg. c. un. h. t. in 6.* ibi: *Episcopus senio, aut valetudine corporali, gravatus, vel etiam alias adeo impeditus perpetuo, ut Officium suum nequeat exercere &c.* Alioquin enim coadjutorem acceptare non tenetur Clericus senex, conformiter dictis supra *cit. nu. 18.* Eo præsertim, quod multi crescente ætate, crescant etiam prudentia, dexteritate, atque experientia rerum agendarum: sicque non raro magis apti sint ad felix, pacatum, proficuumque regimen Ecclesiarum præ pluribus junioribus. 32

Sexto, propter imperitiam, & illitteraturam Rectorum Ecclesiarum Parochialium, propter quam minus apti sunt Sacris peragendis Officiis: tunc enim possunt Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, ejusmodi illiteratis & imperitis Ecclesiarum Rectoribus, si alias honestæ vitæ sint, Coadjutores, aut Vicarios pro tempore deputare, una cum assignatione sufficientis sustentationis. Textus expressus est in Conc. Trid. *Sess. 21. c. 6. de Refor.* Concordata *c. Quoniam in plerisque 14. § Sed si propter de Offic. Ordinar.* ubi hoc ipsum statuitur de Præsule, seu Episcopo habente sub se Nationes diversarum linguarum, quibus nescit per seipsum prædicare, atque Divina Officia pro diversitate rituum celebrare. 33

In istis, atque dissimilibus casibus, quorum nonnullos alios refert Gonzalez, *ubi supra*, datur Coadjutor temporalis, tum contemplatione Ecclesiæ, ne videlicet pro defectu Pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut Ecclesia in facultatibus, vel juribus suis grave dispendium patiatur, *cap. Ne pro defectu 41. de Election.* 34

Tum

Tum etiam contemplatione personę Prelati seu Beneficiati Coadjuti, ne ceteroquin, si ob infirmitatem, aut aliud hujusmodi impedimentum, veluti inutilis, beneficio cedere cogeretur, afflicto addatur afflictio; sed Officium suum, quod per se prestare nequit, saltem per deputatum sibi Coadjutorem exequi valeat.

35 Resp. II. His tamen non obstantibus Prelatus, seu Parochus Coadjutus, propter constitutum sibi Coadjutorem non excusatur a residentia. Ita censuit Sacra Congregatio Concilii Tridentini, quam refert Hieron. Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5 §. 9. n.* 30. & Castro Palao *tract. 13. disp. 1. de Beneficiis, punct. 9. n.* 12. sequentibus verbis: *Propter deputationem Coadjutoris, parochus, cui datus, non poterit abesse a residentia.* Hoc ipsum in Episcopo declarasse Sacram Congregationem negotiis Episcoporum, & Regularium prepositam in *Nicoten: n. 7. Septemb.* 1619. refert Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. un. c. 15. n. 53. & lib. 3. c.* 10. *n.* 29.

36 Nec etiam per hoc quod Coadjutus residere teneatur, Coadjutor liberatur a residentia. Quomodo enim hic, si non resederit in loco beneficii juvare poterit Coadjutum in ejusdem Officiis, sacrisque ministeriis exequendis? Atque idcirco, quod Coadjutor teneatur ad residentiam quemadmodum Rector principalis, decisum fuisse a Sacra Congregatione, refert Barb. *part. 3 de Offic. & potest. Episc. alleg. 63. n. 9. & lib. 3. Jur. Ecclesiast. un. c. 10. n. 41.* post Galetum *in Margarita Casuum conscientiæ, V. Residentia 1.* pluresque alios.

37 Queritur IV. A quo dari possit Coadjutor? Resp. I. Coadjutor perpetuus, seu cum futura successione, non nisi a Summo Pontifice dari potest: neque concedendus est, nisi in Ecclesiis Cathedralibus, vel Monasteriis, ob urgentem necessitatem, aut evidentem utilitatem, & causa prius diligenter per eundem cognita. Ita Concil. Trid. *sess. 25. c. 7. de reform.* expresse statuens, ut præter dictas causas a Papa approbatas, Coadjutorię cum futura successione *nemini in quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis permittantur*, Ratio hujus est: quia omnis collatio, ac etiam promissio beneficii primum vacaturi; penitus reprobatur a Jure; ut *c. 2. & 3. de Concession. præb. & c. 2. eod. in 6.* Atqui per concessionem Coadjutorię perpetuę; seu cum futura successione, fit promissio, imo & collatio beneficii primum vacaturi; ergo ea concedi non potest, nisi per Papam, utpote qui solus secundum plenitudinem potestatis de jure potest supra Jus dispensare, *c. proposuit*, 4. *de Concession. præb.*

38 Accedit, quod in beneficiis Ecclesiasticis *ea, quæ hereditariæ successionis imaginem referunt, Sacris Constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria*, prout loquitur Concilium Trid. *cit. c. 7.* atqui liquet etiam ea *can. Apostolica 8. q. 1. & c. Ex transmissa 7. & cap. Ad extirpandas successiones 11. de Filiis presbyt. & cap. Censuit 15. de Jurepatronat.* cum similibus. Talem autem imaginem futurę successionis videntur habere Coadjutorię perpetuę, dum mortuo Coadjuto statim Coadjutor hujusmodi succedit in beneficio, juxta amplius dicenda *num. 62 & 63.* ergo.

39 Resp. II. Episcopis, & Episcopo superioribus Prelatis, dare Coadjutorem, etiam temporalem, est de majoribus causis Ecclesię, atque ad solum Papam pertinet, non obstante consuetudine contraria. Ita textus expressus in *c. un. h. t. in 6.* ubi proinde Glossa *V. Tantummodo*, notat, quod nec ab Archiepiscopo, nec a Patriarcha, vel Legato, possit dari Coadjutor Episcopo. Siquidem in generali concessione non veniunt ea; quæ in signum privilegii singularis sunt tantum Summo Pontifici reservata. *c. Quod translationem 4. de Offic. Legat.*

40 Nec obstat *c. ex parte 5. h. t.* ubi Innocentius III. mandavit Arelatensi Archiepiscopo, ut cuipiam Episcopo Suffraganeo suo, jam per quadriennium incurabili morbo laboranti, Coadjutorem associet virum providum, & honestum. Resp. enim cum Gl. in *cit. c. un. V. Tantummodo, h. t. in 6.* istud contigisse de speciali authoritate: & mandato Domini Papę, alioquin enim Metropolitanus ille non potuisset providere Suffraganeo de Coadjutore, cum illud solummodo spectet ad Papam, *cit. c. un. h. t. in 6.* ac notat etiam Abbas *in d. c. ex parte n. 3. h. t.*

41 Resp. III. Nihilominus, ut consulatur indemnitati Ecclesiarum; præcipue existentium in partibus a Curia Romana remotis, Pontifex *in d. c. un. h. t. in 6.* generali quadam Constit. concessit, ac provide ordinavit, (ut Episcopus senio, aut valetudine corporali gravatus, vel etiam alias adeo impeditus perpetuo, ut Offic. suum nequeat exercere, possit de sui consilio & assensu Capituli, vel majoris partis ipsius, unum vel duos auctoritate Apostolica coadjutores assumere ad dictum Officium exequendum. Si vero Episcopus demens fuerit; & quid velit, aut nolit, exprimere nesciat, vel non possit, tunc ejus capitulum, vel duæ ipsius partes, eadem auctoritate unum, aut duos coadjutores assumant idoneos, qui ejus officium exequantur. Hęc ibi.

Circa quem textum imprimis notandum est ly, *authoritate Apostolica*. Si quidem dare Coadjutorem Episcopis, Prelatisque superioribus, est de majoribus Ecclesię causis, ac Sedi Apostolicæ specialiter reservatum, ut proxime dictum *n.* 39. conformiter *c. c. un. h. t. in 6.* Et sicut solus Papa deponit Episcopos, horumque Superiores, aut eorum cessionem recipit, *c. Inter corporalia, §. Sicut enim de translat. episc.* ita & ipse solus potest istis Coadjutorem dare, Abbas *c. ult. n. 5. h. t.* Ac proinde, quod Episcopus in casu premisso sibi Coadjutorem assumere, aut Capitulum eidem dementi talem assignare valeat, non nisi auctoritate Apostolica fieri potest: adeoque isti hac ex parte censentur esse Delegati Papæ. Glossa *c. c. un. V. Auctoritate Apostolica h. t. in 6.* & Barb. *ibid. n. 3.* 42

Notandum ulterius est ly, *Capitulum, vel duæ ipsius partes.* Quia, licet alioquin regulariter ad validitatem gestorum Capituli sufficiat consensus majoris, & sanioris partis Capituli, *cap. 1. de his quæ fiunt a major. part. cap. & c. Quia propter 42. de elect.* cum concordantiis: idque etiam procedat in proposito, quando ipsemet Episcopus *de sui consilio & assensu Capituli, vel majoris partis ipsius*, unum, vel duos Coadjutores sibi assumit; ut patet ex ly, *vel majoris partis ipsius*: Secus tamen dicendum est in casu; quo Capitulum Episcopo dementi vult assumere Coadjutorem: tunc enim habetur quid speciale, ac propter gravitatem negotii, periculumque inferendi Episcopo, aut Ecclesiæ præjudicii, Papa non concessit Capitulo facultatem, ut possit auctoritate Apostolica unum, vel duos Coadjutores assumere Episcopo amenti, nisi vel totum Capitulum, vel saltem duæ partes (hoc est, duæ tertiæ) ipsius consenserint. Glossa in *d. c. un V. Duæ ipsius partes h. t. in 6.* Pirhing *h. t. n.* 14. & alii. 43

Notandum quoque ly, *unum, aut duos Coadjutores assumant*. Plures enim Coadjutores duobus nequit Episcopus infirmus sibi assumere, nec capitulum Episcopo dementi dare. Tum quia episcopus infirmus, seu capitulum, in assumendis, vel dandis Coadjutoribus non funguntur ordinaria, sed delegata potestate: unde debent diligenter servare fines mandati Apostolici, *c. Cum de non 27. de præb. in 6. & c. Cum dilecta 22. de rescr.* Tale autem mandatum Apostolic. *c. c. un. h. t. in 6.* expressum solummodo *unum, aut duos Coadjutores* admittit, & si Papa plures voluisset admittere illud expressisset; *c. Ad audientiam 12. de Dec.* Tum quia potuit Papa ad hoc rationabiliter motus fuisse ex eo, ne alioquin per Coadjutores nimium graventur Ecclesiæ, utpote ex quarum proventibus alendi sunt. Glos. *c. c. un. V. Aut duos*, & Franchus *ib. §. Si vero n. 3. h. t. in 6.* Jo: Andreas *c. Consultationibus n. 13. h. t. 4.* Pirh. *h. t. n.* 14. 44

Resp. IV. Episcopus tamen compos adhuc rationis, nunquam poterit a Capitulo cogi, ut sibi Coadjutorem assumat, ita textus expressus *in c. cap. un. §. Si autem h. t. in 6.* illis verbis: „ Si autem Episcopus senio, aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad sui executionem Officii reddatur inutilis, & Coadjutorem assumere, vel habere noluerit, licet a Capitulo requisitus proprio, se illius non indigere suffragio forsitan asserendo: tunc nil per Capitulum innovetur, sed hoc casu, & etiam proximo: idem Capitulum Episcopi & Ecclesiæ suæ conditionum, & statum, ac facti circumstantias universas, quam cito poterit fideliter & explicite referat ad notitiam dictæ Sedis (*Apostolicæ*) recepturi humiliter, & efficaciter impleturi, quod super hoc per Sedem ipsam contigerit ordinari „ Hęc ibi. Ex quibus verbis patet Conclusio: nam capitulum non nisi authoritate Apostolica posset dare Coadjutorem Episcopo, hanc autem Episcopo nolente, seu contradicente, non solum non habet sed etiam expresse sibi denegatam agnoscit. 45

Resp. V. Parochis, & alius beneficiatis Episcopo in- 46

ferioribus, qui propter morbum incurabilem, aut aliud impedimentum perpetuum Officio suo fungi nequeunt, Coadjutorem temporalem dare, pertinet ad proprium ipsorum Prælatum, puta, ad Episcopum, qui eos potest destituere, seu beneficio privare, vel hujus cessionem admittere. Ita Jo. Andreas *c. Consultationibus n. 7.* & Abb *ib. n. 5. h. t.* Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 9. n. 36.* citans alios. Nam, qui potest instituere, ac destituere in beneficiis, potest etiam, & quidem a fortiori, Coadjutorem dare; uti notant præallegati Doctores.

47 Quæritur V. Quod sit Officium Coadjutoris, & quæ potestas ipsius? Resp. I. Generatim loquendo, Coadjutoris officium est, coadjuvare coadjutum, ejusque vices ac munia supplere in iis, ad quæ datur. Ita communis; & signanter Jo. Andreas *cit. cap. Consultationibus n. 8. h. t.* & Piasecius *in Praxis Episcopalis Proœmio num. 7.* allegans alios. Porro, quęnam in specie sint illa, ad quæ quis alteri datur Coadjutor, colligendum est ex forma collationis Coadjutoriæ, seu ex Litteris dationis ejus, prout notant citati Authores. Unde si Clerico bene administranti spiritualia, sed dilapidanti temporalia, detur Coadjutor in temporalibus, tunc hujus officium versatur circa sola temporalia: & econverso, si Beneficiatus solummodo inutilis sit in spiritualibus, aut in certo genere horum, v. g. ob amputatam manum, Officium Coadjutoris erit, sola spiritualia, aut certum eorum genus peragere. Idipsum videre est in duobus constitutis Coadjutoribus, quorum unus in spiritualibus, alter vero in temporalibus Coadjuto datur.

48 Resp II. Quando ex Litteris datæ Coadjutoriæ non constat de certo genere agendorum (puta, quia simpliciter & absolute, ac sine restrictione aliqua datur Coadjutor) tunc hujus Officium imprimis est, tam Coadjuti, seu Rectoris principalis, quam Ecclesię sibi commissę, in omnibus, & per omnia curam gerere. Ita desumitur ex *c. 1. a parte 5. h. t.* ibi: *Illi Coadjutorem associes, per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur.* Quod ipsum jam antea statutum fuerat *can. Scripsit mihi 7. q. 1.* juncta Glossa *V. Curam omnem*, Jo: Andreas *cit. c. Consultationibus n. 8. & 9 h. t. n. 16.* & alii.

49 Resp. III. Insuper Coadjutor simpliciter datus, potest omnia, quę ipsemet Rector principalis posset; nisi quid reperiatur in Jure specialiter exceptum, aut nisi Coadjutus, veluti rector principalis, sit invitus quoad aliquid eorum, quod ipsemet, adhuc recte potest, & vult agere per seipsum. Ita Navarrus *Consil. 3. n. 4 de Cler. ægrotant.* Garzias *par. 4. de Beneficiis cap. 5. n. 59. & 60.* Piasecius *ubi supra*, & alii. Prior pars sequitur ex proxime dictis: nam, si Coadjutor simpliciter datus non posset omnia, quę rector principalis poterat, non bene per ejus deputationem provisum foret Rectori principali, atque Ecclesię, siva populo eidem commisso.

50 Altera pars, loquens de casibus in Jure specialiter exceptis, exemplificatur in alienatione, atque donatione rerum ipsius Pręlati coadjuti, vel Ecclesię: hanc enim facere, specialiter est in Jure prohibitum Coadjutori *ut c. Is cui procurat. c. 42. de elect. in 6. & cap un §. fin.* juncta Glossa *V. Abstinens h. t. in 6.* Nam regulariter donare non valet is, cui bonorum administratio concessa est, *cap. ult. de Offic. Vicar. in 6.* Huc addi potest casus de collatione Beneficii, de quo proxime, seu *n. 52. ac seqq.* dicetur.

51 Tertia tandem pars desumitur ex *c. Pontifices 7. quæst 1.* addita ea ratione: *Ne per necessitatis occasionem, præsumptionis pullulet ambitio.* Unde quod Rota *in una Eboracensi, Distributionum 23. Octobris 1598. coram D. Corduba*, tenuerit, Coadjutorem non posse inservire invito Coadjuto, sed ipso petente: refert Garzias *par. 4 de Benefic. c 4. n. 60.* citans Campegium *de Coadjutore Episcop. nu. 9.* atque istud probans ulterius ex *cap. un. h. t. in 6. & can. Nihil contra §. Ecce 7. quæst. 1.*

52 Dubitant vero Doctores, an Coadjutor Episcopi simpliciter datus possit conferre Beneficia, ad liberam collationem Episcopi coadjuti, cæteroquin spectantia? Et ratio dubitandi, ac negativam tuendi, est: quia in sæpe *cit. c. un. h. t. in 6.* prohibetur Coadjutoribus Episcoporum omnis alienatio: atqui collatio Beneficii Ecclesiastici, saltem libera, est quædam donatio, sicque & alienatio, *c. ult. de Offic. Vicar. h. t. in 6.* juncto *c. Nulli liceat 5. de rebus Eccl. non alienand.* ergo. Accedit, quod in generali concessione non veniant ea quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus, juxta *reg. 81. jur. in 6. & c. c. ult. de offic. Vicar. in 6.* Atque idcirco nagativam sententiam tenet Jo: Monachus, & Archidiaconus *in d. c. ult. h. t. in 6.* & nonnulli alii,

Melius tamen respondetur cum Jo: Andrea in *Consultationibus n. 9 h. t.* Jo: de Selva *Tractatuum to. 15. tract. de Beneficio par. 2. quæst. 4. n. 2. & seqq.* Navarro *Consil. 3. n 4. de Clerico ægrot.* & Pirhing *eod. n. 18.* & aliis, sub distinctione. Quia vel Coadjutus, nempe Rector principalis infirmus, adhuc est sanæ mentis, & vult, potestque per se ipsum conferre Beneficia; & tunc ad ipsum pertinet conferre Beneficium, cum consilio tamen, & consensu coadjutoris simpliciter dati ad spiritualia: solus autem coadjutor eo nolente nequit conferre Beneficia, uti probant rationes proxime allatę. Vel coadjutor in spiritualibus datus fuit Rectori, v. g. Episcopo amenti, aut alias inhabili ad conferendum Beneficium, seu præstandum desuper consensum; & tunc Coadjutor ejusmodi confert solus Beneficia. Alioquin enim periculum foret, ne diutius vacarent Ecclesiæ; cum ignoremus, quando Rector ille demens moriatur, aut resipiscat. 53

Neque urget *c. ult. de Offic. Vicar. in 6.* cum aliis *n. 51.* adductis. Nam loquuntur de alienatione voluntaria: secus dicendum de necessaria: ut *Leg. Alienationes, ff. Famil. herciscun.* Talis quippe necessaria alienatio, seu collatio Beneficii, censeretur tunc fieri per coadjutorem, eo quod revera necesse foret conferri beneficium vacans ob ex diuturna ejus vacatione grave periculum immineret Ecclesiis, utpote ob carentiam legitimi Rectoris facile lædendis in spiritualibus, atque temporalibus. 54

Quæritur VI. Cujus expensis alendus sit coadjutor? Resp. I. Coadjutor debet habere congrua, & moderata alimenta de bonis, seu facultatibus Ecclesiæ, cujus Prælato, vel beneficiario datus est. Ita communis; atque patet ex *c. 3. h. t.* ubi de hujusmodi coadjutore statuit, ut de *facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem* Concordat tex expressius in *c. un. §. Præsenti, eod. in 6.* illis verbis: *Coadjutores hujusmodi de proventibus Prælatorum, in quorum assumentur auxilium, sumptus recipiant moderatos.* Quibus similia habentur in Concilio Trid. *Sess. 21. c. 6. de refor.* ac merito: nam, ut Æterna veritas *Matth. c. 10.* asseruit, *Dignus est operarius cibo suo.* Simulque nemo cogitur militare stipendiis suis *1. Corinth. 9.* 55

Atque in hoc conveniunt Doctores, quando redditus Ecclesiæ sufficiunt pro congrua sustentatione tam coadjutoris, quam coadjuti ægrotantis. Quid autem sit agendum, quando redditus illi non sufficiunt pro congrua utriusque sustentatione, non parum controvertunt Doctores; uti videre est apud Abbatem in *c. De rectoribus n. 5. & 6. h. t.* & alios. 56

Resp. II. Etsi Glossa *fin in cit. c. De rectoribus h. t.* velit, quod in casu dictæ insufficientiæ redituum potius sit subveniendum ex bonis Ecclesiæ coadjutori, utpote operario, qui servit Ecclesiæ, ac proinde, dignus est mercede sua. Prælato infirmo autem postea provideat Episcopus, *can. 1. dist. 82.* hæc tamen sententia passim ab aliis relinquitur; prout contra eam tenet Vincentius, Cardinalis, & Abbas in *d. c. De rectoribus n. 5.* & Barbosa *ib. n. 4.* & Fagnanus *n. 12 h. t.* Pirhing *eod. n. 8.* & Engel *num. 3.* cum aliis. Ratio est; quia isthæc posterior sententia majori nititur æquitate & solidioribus fundamentis. Tum quia coadjutus infirmus adhuc remanet Prælatus, & Rector Ecclesię, saltem quoad jus, etsi non quoad exercitium, ergo illi primo subveniendum est de redditibus Ecclesię, tanquam proprio Pręlato. Eo presertim, quia is adhuc ut infirmus residere debet, sicque illi deservire censetur, merito proinde ex ejus facultatibus sustentandus, *c. cum secundum 16. de Præb.* cum similibus. Tum quia inhumanum videtur, Beneficiatum infirmum, sicque Coadjutore indigentem, in alimentis negligi, quibus vel maxime nunc indiget, & ad quę ex titulo sui Beneficii, atque investiturę jus acquisivit, contra *c. 1. & cap. 6. h. t.* addendo afflictionem afflictio. Neque enim textus in *cit. can. 1. dist. 82.* loquitur de Beneficiatis ęgrotantibus, sed generaliter de omnibus *pauperibus, vel infirmis*, quibus jubetur Episcopus victum & vestitum largiri, sed sub clausula: *In quantum sibi possibile fuerit*: ac proinde Episcopo non valente subvenire, Clericus coadjutus nihil haberet, quo sustentaretur in sua infirmitate. 57

Tum

Tum taodem; quia in *c. De rectoribus 3. b. t.* statuitur, ut Coadjutor dandus *de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem*: sive ut *cap. un. eod. in 6.* dicitur, *sumptus recipiat moderatos*, sive *partem fructuum*, uti loquitur Concilium Tridentinum *Sess. 21. cap. 6. de Reform.* Ergo satis innuitur, redditus Ecclesiasticos primo, ac principaliter spectare ad Coadjutum, veluti Rectorem Ecclesiæ; sicque ipsius necessitati prius esse providendum, & postea primum Coadjutori. Unde ad propositum dubium

58 Resp. III. Quando redditus Ecclesiæ non sufficiunt pro utroque, tunc ex eisdem primo subveniendum est Coadjuto infirmo, veluti Prælato, seu Rectori Ecclesiæ; prout indiget, juxta proxime dicta, deinde vero præter ea, quæ supersunt indigentiæ Coadjuti, providebit Episcopus deputato Coadjutori, quantum poterit, *c. can. 1. dist. 8a.* Etiam per collationem alterius Beneficii simplicis, juxta Concilium Trid. *Sess. 24. cap. 17. de reform.* Aut prout *aliter providere* Coadjutori poterit; uti loquitur idem Concilium *Sess. 21. cap. 6. de reform.* Vel, si nullo modo id Episcopus præstare sufficiat tunc authoritate ejusdem Episcopi populus cogendus erit, constituti Coadjutori necessaria præbere, *arg. can. Omnis Christianus de consecr. dist. 1. & c. De his 4. de Consecr. Eccles.* ubi notatur, quod si Presbyter Ecclesiæ non potest congrue vivere de redditibus Ecclesiæ, Parochiani possint compelli ad subveniendum ipsi. Quod ipsum novissime, quoad Parochias de novo ob multitudinem hominum erectas, habetur statutum in Concilio Trid. *Sess. 21. cap. 4. de refor.* Nec immerito: quia, cujus est emolumentum, ejus debet esse & onus, juxta *Reg. 55. Jur. in 6.* cum concordantiis. Et ita tenet Abbas *in cit. c. De rectoribus n. 5. & 6.* & Barbosa *n. 4.* & Fagnanus *ib. n. 12. & 13. h. t.* Azorius *par. 2. lib. 3. cap. 2. n. 9.* Pirh. *h. t. n. 8.* & alii.

59 Quæritur VII. Quando expiret Officium Coadjutoris? Resp. I. Loquendo de Coadjutore temporali, de quo hactenus dicta potissimum procedunt, ejus Officium atque potestas expirat, cessatque per mortem coadjuti: sive dein moriatur naturaliter, ac physicæ; sive civiliter, nempe per renunciationem, aut depositionem, seu privationem beneficii legitime factam. Ita Jo. Andreas *c. Consultationibus n. 8. h. t.* Abbas *ib. n. 4.* & Fagnan. *cap. Ex parte n. 9. & 10. eod.* allegans Rotam *decis. 456. n. 5. par. 1. recent* ubi ait, Coadjutoriam expirare cum omnibus ejus effectibus mortuo coadjuto. Pirhing *h. t. n. 59.* Saunig. *eod. c. 2. n. 2.* Engel *n. 9.* & alii. Idque desumitur ex *cap. Grand. in fin. de Supplend. neglig. Præl. in 6.* Accedit ratio, desumpta ex nominis etymologia: sicque *coadjutor* dicitur a *coadjuvando*; sicut Tutor a tuendo, quasi tuitor & defensor, *l. 1. ff. de Tutel.* Atqui mortuo eo cui datus est coadjutor: non adest amplius, quem ipse coadjuvet; ergo per mortem illius hoc ipso expirat Officium coadjutoris, atque jurisdictio, si qua competebat coadjuto, puta infirmo Episcopo, devolvitur jure ordinario ad Capitulum.

60 Resp. II. Insuper cessare debet Officium, atque potestas coadjutoris, quando impedimentum Rectoris principalis seu coadjuti, quod credebatur perpetuum, cessavit; atque iste per se redditur habilis ad sua munia rite peragenda. Siquidem cessante causa cessare debet effectus, *c. cum cessante 60. de Appell.*

61 Hoc ipsum ampliatur ad eum casum, quo coadjutor sive Administrator cujuspiam Episcopi ex legitima causa absentis vel ex speciali dispensatione Apostolica promoti ante legitimam ætatem, duntaxat ad certum tempus deputatus fuit: puta donec Episcopus ille redierit, vel ad legitimam ætatem pervenerit. Nam eo redeunte, aut ætatem debitam attingente illico cessat Officium Coadjutoris, seu Administratoris interim constituti, *a. c. de causis 4. de Offic. deleg.* Ita tamen, ut teneantur plenam gestæ Coadjutoriæ seu Administrationis suæ, rationem dare Rectori principali; puta, Episcopo redeunti, vel ad legitimam ætatem pervenienti (si sanæ mentis extiterit) ac Capitulo ipsius, seu etiam Successori si antea id factum non est, juxta textum expressum in *c. un. fin. h. t. in 6.*

62 Resp. III. Loquendo nunc de Coadjutore perpetuo seu authoritate Apostolica deputato cum futura successione, licet hujusmodi coadjutoria, atque potestas per ipsam concessa, in quantum respicit favorem Coadjuti, expiret eo mortuo; neque enim potest ille coadjuvare defunctum. Nihilominus, in quantum ea respicit favorem Coadjutoris, hæc per obitum Coadjuti non expirat quin potius transit in jus plenum, seu jus in re respectu Beneficii. Ita Fag. *c. ex parte n. 15. & 16. h. t.* post Puteum *dec. 98. l. 2.*

63 Accedit ratio hujus posterioris partis quia per Apostolicam concessionem Coadjutoriæ perpetuæ, acquiritur Coadjutori in Beneficio jus ad rem, quod eveniente vacatione per obitum Coadjuti efficitur jus plenum, ita quidem, ut non requiratur pro ejusmodi perpetuo Coadjutore nova collatio, sed absque alio ministerio illa gratia Coadjutoriæ ex primo jure sibi concesso sortiatur effectum. Siquidem in istis coadjutoriis perpetuis Papa sub clausula, *Ex nunc prout ex tunc*, facit collationem, uti post Rot. in *Terasonens. Coadjutoriæ 8. Nov. 1599 coram Pena* notat Fagnanus *cit. n. 16.* Atqui præfata clausula id operatur, ut unum tempus videatur alteri inesse, futurum scilicet in præsenti; sicque actus postea factus, censeatur jam a principio factus. Barbosa in *Tract. de Clausulis usufrequent. Clausul. 61. num. 1. & 6. ac seq.* citans alios.

TITULUS VII.

De Institutionibus.

1 *Ratio ordinis Rubricarum.*

1 Hactenus dictum est de clericorum obligationibus, ac beneficiis Ecclesiasticis, restat nunc dicere de Institutionibus in eisdem, nempe in Beneficiis; non enim hic est sermo de institutione hæredum quoad Testamenta. Quo præmisso sit

§. I.

De divisione Institutionis ut sic, ejusque requisitis: ubi & de examine Instituendorum in Beneficiis.

SUMMARIUM.

2 Institutio, *seu* Instituere in Beneficiis, *dupliciter accipitur: nimirum late seu pro quocunque provisionis modo.*
Quomodo sumitur in Rubrica hujus Tituli. Ibid.
3 *Et proprie, seu specialiter & quid sit?*
4 *Hæc differt a Collatione, & Præsentatione & qualiter?*
5 *Institutio est triplex; videlicet*
6 *Institutio collativa; seu verbalis,*
7 *Institutio auctorizabilis, &*
8 *Institutio corporalis, sive realis, quid?*
9 *Institutio corporalis, alio nomine dicitur* Investitura, Installatio &c.
10 *Institutio Canonica, quæ?*
11 *Et quæ ad hanc requirantur? Remissive.*
12 *Præsentatus a Patrono, an necessario sit instituendus? Institutio Clerici non præsentati, non est ipso jure irrita, sed irritanda ad instantiam Patroni. Ibid.*
13 *Præsentati a Patronis, aliique instituendi in Beneficiis, regulariter antea debent examinari. Et n. seqq.*
14 *Verbum* admittere, & Instituere in beneficio, *differunt: & quomodo?*

15 *Refertur Decretum Concilii Tridentini* Sess. 7. c. 13. de Reform. *circa examen promovendorum.*
16 *Istud requiritur etiam in præsentatis per Patronos laicos; & quidem a fortiori,*
17 *Simulque in præsentatis ad quæcunque Beneficia, etiam simplicia.*
18 *Limitatur istud in præsentatis ab aliqua Universitate ad Beneficium simplex.*
19 *Secus, quando Graduati petunt provideri de Ecclesia Parochiali: tales enim debent examinari.*
20 *Excipiuntur etiam a novo examine præsentati ad beneficium simplex, qui post prævium examen admissi sunt ad Ordines Sacros.*
Aut qui notorie sunt litterati. Ibid. & n. seq.
21 *Examen requiritur pro forma solum in Parochialibus, non vero in simplicibus Beneficiis.*

2 QUæritur I, Quid, & quotuplex sit institutio? Resp. I, *Institutio* seu *Instituere de Beneficiis*, dupliciter in Jure accipitur: aliquando late pro quocunque provisionis modo: aliquando proprie, seu specialiter. Et quidem Institutio late accepta comprehendit sub se quamlibet Provisionem canonicam, seu modum legitime acquirendi beneficium Ecclesiasticum; sive dein ea fiat per electionem rite celebratam una cum confirmatione ejusdem; sive per Postulationem a Papa admissam: sive per Nominationem, seu Præsentationem factam a Patrono cum institutione secuta, sive per collationem liberam Beneficii, a Superiore valente conferre factam sive per permutationem unius Beneficii cum alio, interveniente authoritate Superioris peractam &c. Atque hac ratione, seu late ac generaliter, pro quocunque scilicet provisionis modo, sumitur *Institutionis* nomen in Rubrica præsentis Tituli; uti notat Glossa magistralis *in rubr. h. t. in 6.* & Barb. *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 72. n. 172.* cum aliis. Quo modo, seu late, pariter accipitur institutionis nomen in *reg. 1. juris in 6.* ibi: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licite absque institutione canonica obtineri.* Barb. *h. e.* Vall. *h. t. §. 1. n. 3. & instituere*, in hoc sensu aliud non est quam *jus canonicum in Ecclesia, vel ecclesiastico beneficio tribuere*, ut inquit Glossa *in cit. reg. 1. jur. in 6.*

3 Alio modo sumitur Institutio proprie, seu specialiter: nempe pro ea solummodo concessione Beneficii, quæ per Superiorem fit cuipiam ad præviam præsentationem Patroni; sicque definiri solet, dicendum: *Institutio, est concessio beneficii ad præsentationem patroni facta*, Glos. *in rub. h. t. n. 6.* Engel *h. t. n. 1.* Et hoc modo sumpta institutio est certa species provisionum de beneficio Ecclesiastico.

4 Porro Institutio proprie, seu specialiter accepta, differt a Collatione, & Præsentatione; juxta textum expressum *c. cum in illis 18. §. cum autem de præb. in 6.* ibi: *Cum autem inter collationem, præsentationem, & institutionem differentia magna esse noscatur &c.* Siquidem *Institutio* est ipsius personæ, quæ instituitur: *Collatio* vero est beneficii, quod confertur. Zoesius *h. t. n. 1.* Deinde *Collatio* proprie loquendo, est translatio libera juris in beneficio; quia habens facultatem conferendi beneficium, non tenetur conferre huic, vel illi, sed libere confert cui volt, dummodo sit idoneus. *Præsentatio* econtra proprie pertinet ad Patronum: hoc est, ad eum, cui competit juspatronatus, sicque potest Clericum idoneum præsentare Episcopo ad beneficium vacans. *Institutio* tandem sequitur præsentationem Patroni, mediante qua fit concessio Beneficii Clerico idoneo per Patronum præsentato. & hæc proprie dicitur *Institut.* Glossa *in rub. h. t. in 6.* Abb. *c. Authoritatem. 7. h. t.* Barb. *cit. par. 3. alleg. 72. n. 272.* & alii.

5 Resp. II. Institutio est triplex, videlicet collativa tituli Beneficialis, authorizabilis, atque corporalis. Ita Gloss. *in c. Beneficium circa med. de reg. Jur. in 6.* ubi ait: „ Dicendum, quod triplex est institutio. Quædam est institutio tituli collativa; alia est institutio auctorizabilis quoad commissionem curæ animarum, alia est institutio realis, & actualis, quæ vocatur investitura, seu inductio in possessionem realem, & corporalem. Hactenus Glossa. Idipsum tenet Abb. *in c. Authoritate num. 7. & 8. h. t.* Joan. de Selva *Tractatuum Tom. 15. tr. de benefic. part. 3. quæst. 1. n. 20.* Fagnanus *c. cum Ecclesia n. 28. & seqq. de Causa possession.* Petrus de Murga *tract. de benefic. quæst. 3. n. 80. & seqq.* & communis. Accedit ratio; quia ad omnem Institutionem canonicam in Beneficio, saltem curato, requiritur, ut beneficiario instituendo conferatur a legitimo Superiore titulus beneficii, item cura animarum, nec non actualis possessio illius beneficii: unde merito juxta hosce tres actus, institutio ut sic dividitur in tres species, videlicet in collativam, auctorizabilem, atque realem. Et quidem

Institutio collativa, quam nonnulli *verbalem* appellant 6 est ea, per quam titulus Beneficii Clerico promovendo confertur. Prout fit tum per electionem canonicam secuta confirmatione Superioris; aliisque hujusmodi modis providendi cuipiam de beneficio Ecclesiastico, qui pertinent ad Institutionem late sumptam; tum præcipue per Institutionem proprie ac specialiter acceptam, quam legitimus Superior, puta Episcopus, aut ipsius Vicarius Generalis, præsentatum a Patrono, & per examen habilem repertum, instituit in beneficio hoc est, verbis, aut litteris, confert ipsi titulum beneficii. Et de hac Institutione frequens fit mentio in Jure ac præsertim in præsenti Titulo; eaque omnibus ad beneficium Ecclesiasticum promovendis adeo est necessaria, ut si propria authoritate; vel saltem absque authoritate legitimi Superioris valentis conferre beneficium, illud occupent, censeantur *intrusi*, prout uberius dictum est supra *tit. 5. de Præbendis §. 17. n. 513. & seqq.*

Institutio auctorizabilis aliud non est, quam approbatio 7 ad exercendam curam animarum; sive, commissio curæ animarum, ut inquit Glossa superius *n. 5.* relata. Et de hac Institutione auctorizabili, præter Doctores passim, mentionem facit Summarium in *c. cum satis 4. de Offic. Archid.* illis verbis: *Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum; id est, non habet institutionem authorizabilem*: intellige activam, seu ut eam de jure alii committere valeat. Alioquin enim institutio authorizabilis, sive jurisdictio concessa ad curam animarum exercendam; est omnibus Curatis necessaria, atque in Parochialibus beneficiis omnem aliam institutionem præcedere solet: hoc ipso, quod sine tali jurisdictione curam animarum nemo exercere valeat; sicque quilibet ante quamvis aliam institutionem per prævium examen judicari, & approbari debeat, veluti sufficiens pro exercenda cura animarum.

Tandem *Institutio corporalis*, sive realis, aliud non est 8 quam inductio in actualem possessionem Beneficii, per quam videlicet datur vera, & realis possessio ipsius Beneficii, per legitimum Superiorem cuipiam collati. Et de hac fit mentio in *c. Ad hæc de Offic. Archid.* ibi: *Institutio corporalis, tam super beneficiis quam etiam Dignitatibus, ad ipsum* (Archidiaconum) *debent pertinere.*

Porro Institutio corporalis alio nomine dicitur *investitura, installatio, missio in actualem possessionem*. Neque 9 enim quoad titulum institutus in beneficio, possessionem ejus propria authoritate sine licentia, seu introductione Superioris, apprehendere debet: alias, pœna saltem arbitraria ab Episcopo puniendus est. Covarruvias *lib. 3. Variar. Resol. cap. 16. n. 2. vers. Quod si satis.* citans alios; & sequitur Engel *h. t. n. 4.* atque ex professo dicetur infra *§. 2. n. 52. & seqq.*

Quæritur II. Quæ requirantur ad Institutionem Canonicam? Resp. I. *Institutio canonica* est, quæ fit sine vitio 10 conferentis, recipientis, & formæ. Ita Jo. Andr. *c. Constitutus n. 2.* & Fag. *ib. n. 10. de Filiis præsb.* cum aliis. Ac sensus datæ definitionis est, quod ad Institutionem canonicam requiratur, ut & conferens habeat potestatem conferendi, & recipiens non sit inhabilis ad beneficium, simulque serventur solemnitates a Jure præscriptæ.

Infertur proinde, quod generatim loquendo ad quamlibet Institutionem, etiam late sumptam, ac prout sub se 11 comprehendit quoque Electionem, Postulationem, Renunciationem ex causa permutationis beneficiorum, aliosque providendi modos de beneficiis Ecclesiasticis, semper requirantur isthæc tria: videlicet potestas in conferente, eligente, postulante &c. habilitas in recipiente, puta, in electo, postulato &c. ac debita forma a Jure communi, vel consuetudine, aut peculiari locorum statuto præscripta: alioquin enim ex defectu unius horum, jam non foret amplius Institutio canonica. Verum, quia de istis sub propriis Titulis (nimirum *L. 1. tit. 5. de postulatione Prælationis*, & *tit. 9. de renunciat*, ac præsertim *li. 1. tit. 6. de* ele-

stitutione §. 7. & 9. & tit. 24. de Ætate, & qualitate, & Ordine præficiendorum n. 2. & 3. ac seqq.) ex professo jam actum fuit, hinc eisdem suppositis impræsentiarum solummodo tractatur de institutione proprie dicta, declarando eo, quæ ipsam specialiter concernunt. Unde

11 Quæritur III. Utrum præsentatus a Patrono sit necessario instituendus in Beneficio? Resp. I. Institutio proprie
12 accepta, præter alia singulariter requirit, ut beneficium Ecclesiasticum vacans non nisi Clerico per patronum præsentato, cæteroquin tamen idoneo, conferri possit, ac debeat, & si secus attentetur, institutio alterius in eodem beneficio facta, ad instantiam Patroni annullanda sit, & postmodum Clericus contra præsentationem Patroni instituitus debeat amoveri. Ita habetur *c. Ex insinuatione 14. de jure patr. & can. decernimus 57. q. 7.* Quamquam hujusmodi institutio Clerici non præsentati, non sit ipso jure nulla & irrita; sed solum irritanda ad instantiam Patroni contradicentis, atque alium præsentantis. *Barb. par. 3. de Offic. & pot. Episc. alleg. 72. n. 170.* Nicol. *Garzias par. 5. de Benefic. cap. 9. nu. 232.* citans plurimos alios. Verum de hoc plura inferius *Tit. 38. de Jurepatr.* declarando jura Patronis competentia, ubi etiam nonnullæ limitationes datæ Conclusionis afferuntur.

13 Quæritur IV. An præsentati a Patronis, aliique instituendi in Beneficiis, antea debeant examinari? Resp. I. Præsentati a Patronis, aliique promovendi, regulariter admitti non debent, neque institui in beneficiis, nisi prius ab Ordinariis locorum fuerint examinati, & idonei reperti. Ita communis; atque desumitur ex *cap. 1. h. t. in 6.* ubi declaratur, quod Capitulum Sede vacante *Præsentatos a patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere beneficiis, ad quæ fuerint præsentati.* Ubi ponderando ly, *Si sint idonei*, satis indicatur necessitas præmittendi examinis, utpote sine quo constare nequit Capitulo, sive constituto ejus Vicario Capitulari, de idoneitate Præsentati.

14 Solum pro meliori intelligentia relati textus notandum est cum Glossa *in Casu ibid.* quod *Admittere*, & *instituere* in beneficio, differant. Nam, ut inquit Jo. Monachus, & Jo. Andreas *in cit. cap. 1. n. 1. h. t. in 6.* verbum *Admittere* est exponendum, pro *Confirmare*, & *approbare*, dando videlicet Titulum in beneficio: *instituere* vero id est, in *possessionem mittere*, inducendo nempe Præsentatum in corporalem beneficii possessionem.

15 Conclusio proxime data etiam habetur decisa, & quidem clarius, in Concilio Trid. *Sess. 7. cap. 3. de reform.* illis notabilibus verbis: *Præsentati, seu electi, vel nominati a quibuscunque Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nuntiis, ad quævis Ecclesiastica beneficia non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur etiam prætextu cujusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti. Et nullus appellationis remedio se tueri possit, quo minus examen subire teneatur. Præsentatis tamen, electis, seu nominatis ab Universitatibus, seu Collegiis generalium Studiorum exceptis.* Hæc ibi.

16 Porro, per illa verba, *Præsentati a quibuscunque Ecclesiasticis personis*, relatum Concilium non excludit neque ab examine subeundo eximit præsentatos a Laicis. Tum quia Jure communi jam tenentur quilibet instituendi in Beneficiis subire prævium examen, de idoneitate sua, *cit. cap. 1. h. t. in 6.* atque etiam quod præsentatos a Patronis, indistincte tradit Concilium Trid. *Sess. 25. cap. 15. V. Ad hæc de refor.* Tum quia quoad præsentatos a Laicis, utpote minus valentibus dijudicare idoneitatem in Clericis Beneficiandis requisitam, majus periculum latet, quam circa præsentatos a personis Ecclesiasticis; præsertim Sedis Apostolicæ Nunciis: unde cum Concilium circa istos requirat prævium examen, censetur supponere, istud a fortiori esse necessarium in præsentatis per Laicos. Pirhing *h. t. nu. 3.* ibi: *Multo magis ergo a Laicis.*

17 Et dum *cit. Sess. 7. c. 13.* sæpe dictum Concilium addit ly, *ad quævis Ecclesiastica beneficia &c.* clare exprimit, quod præsentati ad Beneficia etiam simplicia, absque prævio examine Ordinarii loci, institui non possint ab illis, ad quos institutio spectat. Garzias *par. 9. de Beneficiis c. 4. n. 5. & nu. 19. V. Secundo quæritur.* Ubi quoad proposi-

tum etiam adducit Declarationem Sacræ Congregationis sic loquentem: *Congregatio Concilii respondit: Si de simplicibus beneficiis agatur, præsentatos absque prævio examine Episcopi institui non posse, juxta cap. 13. Sess. 7. Si autem de Parochialibus, servandam esse formam cap. 18. Sess. 24.*

Resp. II. Etsi proxime data Conclusio procedat regulariter, dantur nihilominus aliqui casus, in quibus ipsa fallit, estque limitanda saltem respectu instituendorum in Beneficiis simplicibus absque prævio examine. Patet hoc inductione. Sic quippe imprimis præsentati ab aliqua Universitate, seu Collegio Generalium Studiorum ad Beneficium simplex, excipiuntur a novo examine subeundo; juxta textum expressum *in cit. Concilio Tridentino Sess. 7. cap. 13. de refor.* ibi: *Præsentatis tamen, electis, seu nominatis ab Universitatibus, seu Collegiis generalium Studiorum exceptis.* Hinc tamen Papa, quando pro Graduato scribit ad Beneficium simplex promovendo, nunquam de idoneitate impetrantis inquiri mandat, nec examinari, cum sit ab Universitate approbatus. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de rescripto in forma pauperum pro Graduatis n. 3. & 4.* 18

Atque hoc procedit loquendo de beneficiis simplicibus: secus dicendum, quando Graduati petunt provideri de aliqua Ecclesia Parochiali: tunc enim etiam Doctores, aut Licentiatos in Theologia, vel Jure Canonico, & in publica Universitate graduatos, non excusari ab examine, resolvit Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 60. n. 86.* citans plures alios; atque ita a Sacra Congregatione Concilii decisum fuisse, refert Garzias *par. 9. de Benefic. par. 2. n. 103.* & Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloss. 4. nu. 90. & 91.* illis verbis: *Doctor, sive Licentiatus in Theologia, sive in Jure Canonico, & in publica Universitate graduatus, non excusatur ab examine, quando petit provideri de aliqua Ecclesia Parochiali.* 19

Excipiuntur quoque a novo examine sustinendo Præsentati ad Beneficium simplex, qui post prævium examen admissi fuerunt ad Sacros Ordines. Siquidem Episcopus *ad obtinendum beneficium Ecclesiasticum* (saltem simplex) *debet idoneos reputare, quos ad Ordines suscepit*, juxta textum notabilem *in c. Accepimus 13. de Ætate & qualit.* atque cum alia notat Gonzalez *cit. gloss. 4. n. 84.* Ubi is hoc ipsum *n. 86.* ampliat ad eos, qui sunt notorie litterati, & habiles ad Beneficium simplex, *arg. can. Nullus ordinetur dist. 24.* juncta Glossa *ibid.* 20

Addit Barbosa *cit. alleg. 60. nu. 86.* quod, quamvis ex Concilio Trid. *Sess. 7. c. 13. de refor.* necessarium sit examen in omnibus Beneficiis, pro forma tamen illud in solis Parochialibus requiri, receptissima sit scribentium resolutio. In aliis vero simplicibus cum residentia, vel sine residentia, non requiritur examen de necessitate nec sit, si provisus sit persona insignis, & notorie idonea: & ita vidi servari &c. Ita Barbosa *l. c. n. 87.* 21

§. II.

De illis, quibus competit Institutio collativa, auctorizabilis, & corporalis Beneficiorum.

S U M M A R I U M.

22 *Institutio collativa, de Jure communi pertinet ad Episcopum loci, in quo situm est Beneficium.*
23 *Habetque Episcopus super hoc fundatam intentionem.*
24 *Etiam Vicarius Generalis, & Capitulum Sede vacante, possunt instituere in Beneficiis præsentatos a Patronis.*
25 *Prælatis inferioribus potestas instituendi præsentatos in Beneficiis, de Jure communi non competit &c. Et n. seq.*
26 *Solvitur instantia, concedendo, istud posse ipsis competere ex Jure speciali. Et n. seqq.*
27 *Videlicet ex privilegio. Et n. seq.*
28 *Atque ex fundatione, saltem ab antiquo facta.*
29 *Qualis tamen post Concilium Tridentinum amplius fieri non potest.*
30 *Item ex consuetudine.*
31 *Atque præscriptione: & an hæc debet esse immemorabilis?*
32 *Prælatis inferioribus, etiam Regularibus, compe-*

tit jus instituendi in Ecclesiis sibi pleno jure subjectis.
33 Ecclesiæ pleno jure subjectæ, quæ?
34 Laici nullo modo possunt propriè Clericum instituere in Beneficio.
35 Atque præsumentes sic instituere, jubentur excommunicari.
Et Clerici de manu Laicorum investituram Ecclesiarum accipientes, subjacent pœnis suspensionis, & excommunicationis &c. Et qualiter? Ibid.
36 Institutio auctorizabilis de Jure communi pertinet ad Episcopum.
Adeo, ut Archidiaconus non possit curam animarum committere sine licentia Episcopi. Ibid.
Habetque Episcopus super hoc fundatam intentionem, n. 23.
37 Excipitur prælatus inferior habens jurisdictionem quasi Episcopalem in Clerum, & populum, privative ad Episcopum.
Talis Prælatus venit nomine Diœcesani. Ibid.
38 Institutio auctorizabilis nequit Archidiacono, vel aliis Prælatis Episcopo subjectis vi consuetudinis, vel præscriptionis competere. Et n. seqq.
39 Ubi in Jure fit mentio de consuetudine, denotatur completa, & præscripta.
40 Sententia illa negativa ulterius probatur.
41 Ac solvuntur contraria. Et n. seq.
42 Illa procedit solum de Archidiacono, & Prælatis Episcopo subjectis: non de exemptis.
Prælati Regulares possunt præscribere jura Episcopalia: adeo, ut certæ Ecclesiæ remaneant ipsis pleno jure subjectæ. Ibid.
43 Institutio corporalis in Beneficiis, spectato Jure communi, pertinet ad Archidiaconum.
44 Secus de consuetudine multorum locorum.
45 Cap. Licet Episcopus de Præbend. in 6. in quo casu loquatur.
46 Investitura in Beneficiis sicut & in Feudis, duplex est, verbalis nimirum, & realis.
47 Investituræ verbalis ritus, qui?
48 Hæc quandoque fit nulla præcedente electione, institutione &c. Quandoque ea præcedente; & quid operetur.
49 Si hæc fiat de re præsente, transfert actualem possessionem ejus, &c.
50 Investituræ realis ritus solent esse varii; & quales?
51 An ea possit etiam Laico committi.
52 Institutus in Beneficio quoad titulum, non potest propria authoritate possessionem ejus apprehendere, licet vacua sit.
53 Bene tamen accedente consensu Superioris.
Investitus verbaliter de Beneficio, potest ejus possessionem apprehendere propria authoritate. Ibid.
54 Nisi specialis cujuspiam Ecclesiæ consuetudo, vel statutum, aliud exigat.
55 Possessionem vacuam Beneficii sibi collati propria authoritate apprehendens, potest puniri saltem pœnis arbitrariis.
56 Non tamen idcirco privatur existit jure suo. Et n seq.
57 Collatio Beneficii, per Clericum acceptata, tribuit ei jus in re ante traditionem possessionis.
Electus per confirmationem electionis ad Prælaturam, acquirit plenam administrationem. Ibid.
58 Solvitur instantia.
59 Clericus violentia adhibita occupans Beneficium, eo ipso amittit jus si quod in illo sibi competebat. Et n. 59.
60 Rem ab alio possessam propria authoritate apprehendens censetur prædo, teneturque rem ablatam ante omnia restituere.

22 Quæritur I. Quibus competat institutio collativa Beneficii? Resp. I. Institutio collativa, seu potestas quoad titulum instituendi in Beneficiis præsentatos a Patronis, & per examen idoneus repertos, de Jure communi pertinet ad Episcopum loci, in quo situm est Beneficium. Ita communis: ac signanter Abbas c. Cum Ecclesia Valterana n. 8. V. Tertio, de elect. Fagnanus c. Eam te n. 6. de Ætat. & qualit. & c. Judicium n. 2. de Præscript. Barbosa par. 4. de offic. & potest. Episcop. alleg. 72. nu. 175. & 176. citans Rotam decis. 83. n. 1. par. 1. recent. & alios. Idque patet ex can. Omnes Basilicæ 16. quæst. 7. ubi generaliter dicitur, quod omnes Basilicæ, secundum priorem Canonum Regulam, in ejus Episcopi potestate consistant, in cujus territorio positæ sunt. Idipsum clarius habetur expressum in c. Ex frequentibus 3. h. t. ubi proinde Summarium breviter sic loquitur: Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum Officiales. Concordat c. cum ex injuncto 12. §. fin. de Hæretic. cum similibus.

Atque idcirco Episcopus super hoc habet intentionem suam in Jure fundatam: uti conformiter Juribus præallegatis; notat Abbas in c. cum venissent n. 2. & Barbosa ibid. n. 2. h. t. illud intelligens actum de institutione collativa, sed etiam de auctorizabili: & idem Barbosa cit. alleg. 72. n. 175. & 176. Fagnanus, ubi supra num. 6. post Rotam apud Card. Seraphinum decis. 776. n. 6. Unde si lis inter Episcopum, & alium Prælatum inferiorem super jure instituendi in Beneficio oriatur, onus probandi pertinet ad inferiorem; eo quod Episcopus fundet intentionem in c. Omnes Basilicæ 16. q. 7. & c. Ex frequentibus 3. h. t. Atque in simili doctum habetur c. 2. de restit. spoliator. 6. junctis dictis supra lib. 2. tit. 19. de Probationib. §. 5. n. 126. & 127. 23

Resp. II. Etiam Vicarius Generalis Episcopi virtute Mandati generalis, sicut & Capitulum Sede Episcopali vacante, potest instituere in beneficiis præsentatos a Patronis. Ita quoad priorem partem Glossa c. Ex frequentibus, V. Officiales & Abbas ibid. n. 7. & Barbosa n. 3. h. t. Garzias par. 5. de Beneficiis cap. 8. nu. 84. & 86. citans alios: junctis dictis supra tit. 5. de Præb. §. 7. n. 190. & 197. & 198 ubi etiam declaratur disparitas inter potestatem instituendi in Beneficiis præsentatos, & inter collationem liberam Beneficii. Posterior vero pars, loquens de Capitulo Sede vacante, habetur in terminis decisa c. un. h. t. in 6. illis verbis: Etsi Capitulum Sede vacante beneficia, quæ ad Collationem Episcopi pertinent, conferre non possit: Præsentatos tamen a patronis potest admittere, si fuerint idonei, & eos instituere in beneficiis ad quæ fuerint præsentati: Licet ad Episcopum (si superesset) admissio, & institutio hujusmodi pertineret. Hæc ibi. 24

Resp. III. Præfatis inferioribus potestas instituendi in beneficiis Præsentatos, de Jure communi non competit: quamvis hæc ipsis ex Jure speciali (puta: ex privilegio, fundatione, consuetudine, aut præscriptione legitime completa) competere valeat. Ita Azorius part. 2. lib. 6. c. 2. quæst. 2. asserens, quod præfatam potestatem habeant Episcopi Jure communi; reliqui vero non nisi Jure speciali, Barbosa par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 52. n. 176. & 184. Pirhing h. t. n. 6. & alii. Prima pars patet ex cit. can. Omnes Basilicæ 16. quæst. 7. & c. Ex frequentibus 3. h. t. Unde Episcopum habere intentionem fundatam in Jure super institutione Clericorum in beneficiis suæ Diœcesis, proxime jam dictum est. 25

Nec obstat c. Super eo 15. de Offic. deleg. ubi dicitur: Si Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit: ac proinde sequi videtur non solum Episcopo, verum etiam Archipresbytero, & Archidiacono, de Jure communi competere institutionem in Beneficiis. Resp. enim cum Gloss. in ibid. V. Archidiacono, Azorius, ubi supra, & aliis, negando sequelam. Nam, ut concordentur jura juribus, dicendum est, quod Episcopo competat facultas instituendi in beneficiis de Jure communi; Archipresbytero autem, vel Archidiacono; non nisi Jure speciali: videlicet, quando eis specialiter concessum est, instituere in beneficiis, ut c. cum satis 4. de Offic. Archidiac., vel, cum alias hoc obtinent de consuetudine, arg. c. Dilecta 10. eod. vel alio tali legitimo modo c. cum venisset 6. h. t. ubi etiam Archidiaconus, qui possidebat jus instituendi, pendente lite cum Diœcesano super ejus proprietate, defenditur in possessione; uti liquet ex textu ibid. §. Nos igitur juncto Summario, & DD. 26

Altera pars datæ Conclusionis desumitur imprimis ex cit. c. Super eo 15. de Offic. deleg. junctis proxime dictis. Eadem pars, in quantum loquitur de privilegio, seu speciali concessione; præter Jura nu. præced. allegata; patet ex c. Ex insinuatione 3. h. t. juncta Glossa V. Officialium & c. Cum satis 4. de offic. Archid. ibi: Sine licentia & mandato Episcopi: cum similibus. 27

Præterea, quod ex fundatione, saltem ab antiquo facta, possit aliis præter Episcopum personis Ecclesiasticis, 28

vel

vel capitulis, aut Monasteriis acquiri jus instituendi; quando nimirum in limine fundationis, ac de consensu Episcopi, apposita fuit qualitas illa seu conditio, ut institutio in ejusmodi Beneficio pertineat ad inferiorem: tradit Abb. *c. cum dilectus n. 4. de consuet.* Barbosa *lib. 3. Jur. Ecclesiast. un. c. 12. n. 208.* Pirbing *h. t. n. 6.* & alii, junctis dictis supra *tit. 5. de Præbendis §. 4. n. 105. & seqq.*

29 Additur, notanter *in fundatione saltem ab antiquo facta.* Nam de facto nova talis fundatio amplius locum non habet; eo quod Concilium Trident. *24. c. 22. de refor.* provide decreverit, *ut in casu fundationis, aut donationis, hujusmodi institutio, Episcopo, & non alteri inferiori reservetur.* Unde Sacra Congregatio ejusdem Concilii Interpres consulta, an in juribus patronatus, quæ post Concilium acquirunt, reservari possit institutio alteri, quam episcopo? Respondit, non posse in Ecclesiis etiam exemptis, n si Rector illius ordinaria fungeretur jurisdictione: prout refert Fagnanus *c. cum Ecclesia Vulterana 35. de elect.*

30 Quod autem consuetudine possit cuipiam inferiori, puta, Abbati, Proposito vel Archidiacono, competere institutio collativa in Beneficiis; tenet Glossa in *c. Super eo §. Archidiaconis, de Offic. Deleg.* istud probans ex *c. Dudum 54. §. Sed cum in jure, de elect. & c. Dilecto 10. de Offic. Archidiac. & c. Ad hæc 1. de excessib. Prælat.* Idipsum tradit Abbas *c. cum satis §. Nota hanc causam, de Offic. Archid.* hoc ipsum probans ex *c. cum venissent 6. h. t. & c. referente 7.* juncta Glossa *V. Assignav. de Præb.* Fagnanus *c. eam te n. 7. de ætate & qualit.* citans Seraphinum *decis. 306. n. 9.* Barbosa *cit. alleg. 72. n. 184.* allegans alios.

31 Hoc ipsum esse dicendum de præscriptione (*scilicet immemoriali.*) notat Barbosa *d. alleg. 72. n. 784.* citans Marium Antonium *var. resol. lib. 1. resol. 47. n. 6.* & Lambertinum, *lib. 2. part. 2. q. 1. princ. art. 10.* Veruntamen Azorius *part. 2. lib. 6. c. 22. q. 3.* & Pirbing *h. t. n. 6.* istud concedunt absolute de præscriptione, & non necessario requirunt immemorialem, ut Barbosa *loc. cit.* idque juxta generalia principia in materia præscriptionis tradi solita. Et huic posteriori sententiæ accedit Fagnanus in *c. Auditis n. 6. de Præscript.* ubi distinguendo plures casus, post Alexandrum de Nævo *ibid.* & Innocentium in *cap. cum olim de restit. spoliat.* concludit, quod Prælatus inferior, si solus fuit usus jurisdictione, puta, quia solus instituit spatio quadraginta annorum, videatur præscripsisse excluso Episcopo.

32 Adsunt Doctores, & signanter Barb. *d. par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 72. n. 184.* Fagnanus *c. cum venissent n. 14. h. t.* & Pirbing *cit. n. 6.* quod Prælatis inferioribus etiam Regularibus, competat jus instituendi in Ecclesiis sibi pleno jure subjectis. Idque colligitur ex *c. In Lateranensi 33. de Præb.* argumento a sensu contrario desumpto, ex illis verbis: *Statuentes nihilominus, quatenus* Religiosi *in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem Concilii statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant.* Concordat *Clem. un. §. Quidam præterea Capellanos de Excessib. Prælat. & c. cum & plantare 3. §. in Ecclesiis, de Privileg.* ubi Gloss. *V. Pleno jure,* infert, quod in Ecclesiis pleno jure ad Religiosos pertinentibus, nihil possit Episcopus attentare in illos: & ita institutio, & destitutio quoad temporalia, & spiritualia, ad ipsos pertineat, *c. Visis litteris 16. q. 2.*

33 Cæterum Ecclesiæ *pleno jure* dicuntur ad aliquem pertinere, quando utroque jure, id est, in spiritualibus & temporalibus, eidem subjectæ sunt, Glossa, *in d. c. cum & plantare 3. §. In Ecclesiis vers. Pleno jure, de Privileg.* & alia Glossa, *c. quoniam 21. eod.* ubi verba illa exponendo, dicit. *Pleno jure, scilicet in spiritualibus & temporalibus,* Card. Tuschus *litt. P. concl. 364. n. 3.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. episc. alleg. 89 n. 4.* citans alios, ac novissime Ludov. Engel *de Privileg. Monasterior. privileg. 46. §. De unione, pleno jure,* ubi ex professo de hoc tractat.

34 Resp. IV. Laici nullo modo possunt proprie instituere Clericum in aliquo Beneficio, Ita communis & ratio est: quia potestas instituendi in Beneficiis, est spiritualis, cujus incapax est Laicus, *c. Decernimus 2 de Judiciis, &c. Causam quæ 7. de præscript.* cum similibus. Concordant dicta superius *lib. tit. 7. De electione n. 174. & 175. & n. 219.* ubi in simili dicitur, Laicos non posse eligere, vel eligi ad beneficia Ecclesiastica, nisi ex speciali dispensatione, seu privilegio Papæ; qua ratione ipsis etiam competit jus patronatus, seu jus præsentandi, vel nominandi Clericos idoneos ad beneficia Ecclesiastica vacantia: nam istud non est proprie instituere in Beneficiis.

Eadem Conclusio patet ex *c. præterea quia 4. de Jure patronat.* ubi Laici, qui Clericos instituere, vel destituere præsumunt in Ecclesiis, etiam patronatus, jubentur anathemate feriri, seu excommunicari. Item ex *c. Si quis deinceps, & can. Quoniam 16. q. 7.* ubi Clericus non solum pœnæ suspensionis, sed etiam excommunicationis subjacere decernitur, qui investituram Ecclesiarum, contra Statuta Sanctorum Patrum, de manu Imperatoris, vel Regis, aut alterius Laicæ personæ suscipere præsumpserit: nam, ut *cit. can. quoniam,* notatur, *ex eo plurimas perturbationes in ecclesia (imo ruinam sanctæ religionis) oriri cognovimus.* Quamquam de facto, sive post Concilium Lateranense, relatum, *c. c. præterea quia 4. de Jurepatr.* pœna illi suspensionis, atque excommunicationis, non sit latæ, sed ferendæ primum sententiæ; ut notat Glossa *d. c. præterea quia V. Communione privetur,* & Abb. *ibid. n. 1. de Jurepatr.* ac sequitur Pirhing. *eod. tit. n. 24.* Concordant dicta superius *tit. 5. de præbendis §. 17. n. 515 & 516.* ubi tales censentur *intrusi*: &, si perstiterint in Beneficio taliter suscepto, a ministerio Ecclesiastico, & Ordine deponendi, *ex c. præterea quia 4. de Jurepatr.* & alibi; atque efficiuntur inteligibiles, *c. Quisquis 43. de elect.* 35

Quæritur II Ad quem pertineat Institutio authorizabilis, atque an hæc præscriptione acquiri possit? Resp. I. Institutio auctorizabilis, sive potestas conferendi curam animarum, de Jure communi pertinet ad Episcopum; adeo, ut nec Archidiaconus sine licentia, & mandato Episcopi, possit curam animarum committere. Ita textus apertus in *c. cum satis 4. de Offic. Archid.* ubi Glossa *fin. & DD.* communiter. Concordat *can. Nullus omnino 16. quæst. 7.* ubi hoc ipsum expressis verbis sancitum legitur. 36

Excipe casum, quo Prælatus inferior jurisdictionem habet quasi Episcopalem in Clerum, & populum privative ad Episcopum; puta, quia est nullius Diœcesis, Fagnanus *c. eam te n. 4. de ætate & qualit, & c. cum contingit n. 31. & 37. de Foro comp.* allegans sententiam Sac. Congregationis Concilii. Siquidem prælatus ejusmodi constituitur in proprio territorio, ita ut veniat nomine Diœcesani, juxta Glossam *in Clem. 1. V. Diœcesanis*; & Abbatem *ib. n. 15. de Foro compet.* Et quia omnimodam habet jurisdictionem in Clericum, & populum privative ad Episcopum, hoc ipso obtinet potestatem tradendi curam animarum, utpote quam alius præter Papam tribuere non possit. 37

Resp. II. Institutio auctorizabilis, seu jus tradendi curam animarum absque consensu Episcopi, nequit Archidiacono, vel aliis Prælatis Episcopo subjectis competere vi consuetudinis, seu præscriptionis. Ita Abbas *cap. cum satis 4. not. 3. de Offic. Archid.* & Jo: Andreas *ib. n. 6. & 18.* Fagnanus *d. c. Eam te num. 3. de Ætate & qualit.* Layman *cit. c. cum satis* post Azorium *part. 1. lib. 5. cap. 19. §. Consuetudo item* & Pirhing. *eod. tit. de Offic. Archid. n. 13.* & alii: quamvis Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 72. n. 185.* cum nonnullis aliis a se allegatis, & post ipsum Engel. *h. t. n. 8.* oppositum teneant. Conclusio desumitur ex *d. cap. cum satis de Offic. Archid.* ubi Alexander III. Elianensi Archidiacono (qui sine licentia Episcopi sui committebat curam animarum, dicens, hoc ex consuetudine sibi licere, prout refert Glossa in casu *ibid.*) rescripsit in hæc verba: *Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non debes contra Sanctorum patrum constitutiones venire, & quod ad tuum non spectat Officium vendicare, Mandamus, ut nemini sine licentia, & mandato Episcopi, curam præsumas committere animarum.* Hæc ibi. 38

Nec sufficit cum Gloss *ib. v. Consuetudinis,* relatum Capitulum intelligere de consuetudine non præscripta. Nam contra est. Tum quia istud est divinare; cum textus absolute id fieri prohibeat *obtentu alicujus consuetudinis*; qua si diceret: *Obtentu nullius consuetudinis id debes facere &c.* ut loquitur Jo: Andreas *cit. n. 18.* Tum quia, ubi in Jure fit mentio de consuetudine, denotatur completa & præscripta, *arg. c. Cumana 50.* & notat Abbas *ib. n. 4. de elect.* Jo: Andreas *d. n. 18.* Mascardus *de probat. concl. 272. n. 11.* & alii. Siquidem hæc sola, proprie & absolute, dicitur *consuetudo*: alia vero non nisi *in facto* consistit. 39

Accedit ratio datæ Conclusionis. Quia irrationabilis, atque idcirco invalida est consuetudo, quæ est perniciosa 40

Ecclesiæ, eisque gravo damnum infert; *c. ult. de Consuet. & cap. 1. de his, quæ fiunt a major. part. cap.* estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 4. de Consuetudine §. 3. n. 84. & 85.* Atqui consuetudo illa, vi cujus Archidiaconus, vel alius Prælatus Episcopo subjectus, posset sine licentia Episcopi, sicque eo inscio, vel etiam invito, conferre curam animarum, atque instituere Curatos inferiores, foret perniciosa Ecclesiis; ergo. Minor patet ex eo: quia Episcopi est invigilare, ne indigni instituantur, atque promoveantur ad regimen animarum, *can. Regenda, & can. Quæcunque 10. q. 1.* Hoc autem episcopus præstare nequiret, non absque gravi periculo animarum, si inferior vi consuetudinis obtinere valeret institutionem authorizabilem; & sic absque examine episcopi, imo ipso inscio, vel saltem non consentiente, posset cæteris Clericis conferre curam animarum. Unde non immerito Concilium Tridentinum *sess. 7. cap. 13. de reform.* contrariam consuetudinem, etiam immemorialem, reprobavit, verbis dictis supra *n.* 15. jam relatis.

Nec obstat ratio Barbosæ *cit. alleg. 72. n. 185.* desumpta
41 tum ex generalibus principiis in materia consuetudinis, atque præscriptionis tradi solitis; tum ex eo, quod Religiosi possint via præscriptionis acquirere Ecclesiam pleno jure quoad omnimodam jurisdictionem: & consequenter etiam præscribere potestatem tradendi curam animarum, *arg. Clem. un. §. quidam præterea, de excessib. Prælat.* Resp. enim, generalia illa principia non procedere, ubi consuetudo est irrationabilis, seu perniciosa ecclesiis, qualis est hæc juxta proxime dicta.

42 Ad alterum dicitur, Conclusionem præmissam loqui de Archidiacono, & aliis Prælatis episcopo subjectis: nam de istis loquendo, sequeretur pernicies, graveque damnum Ecclesiarum, si sine licentia episcopi, eoque inscio, vel etiam invito, possent committere curam animarum. Per hoc tamen non negatur, quin Religiosi, seu horum Prælati, possint præscribere jura Episcopalia *c. cum olim 18. de Præscript.* vel etiam totum jus episcopale in certis ecclesiis Diœcesis; adeo, ut hæ Prælatis illis remaneant pleno jure subjectæ; per textum notabilem *in c. Auditis 15. §. quocirca*, juncta Glossa *V. Jus episcopale, eod.* sicque in consequentiam etiam valeant præscribere institutionem authorizabilem, seu potestatem tradendi curam animarum pro memoratis ecclesiis: ex hoc enim non sequitur absurdum *n. 40.* allegatum, hoc ipso, quod illarum ecclesiarum cura non amplius pertineret ad Episcopum. Secus dicendum de Archidiacono, & aliis Prælatis episcopo adhuc subjectis, ob memoratum absurdum, & Jura talem consuetudinem merito reprobantia. Unde Abbas *cit. c. cum satis Not. 3. de Offic. Archid.* notat quidem, quod institutio authorizabilis, scilicet cura animarum, consuetudine per Archidiaconum, vel inferiorem Prælatum ab episcopo quæri non possit: nihilominus hoc non obstante, *in c. cum non liceat 2. 17 de præscr.* ex professo docet, quod Prælatus exemptus possit præscribere potestatem committendi curam animarum pro certa ecclesia: & tunc (inquit) *ipse Abbas*, seu Prælatus exemptus taliter præscribens, *visitabitur a suo Superiore, cum sit exemptus.*

43 Quæritur III. Ad quem pertineat Institutio corporalis in beneficiis? Resp. I. Spectato Jure communi, Institutio corporalis in beneficiis (vulgo *Investitura*, seu *Installatio*) spectat ad Archidiaconum. Ita communis; estque textus expressus in *c. Ad hæc 7. §. In quadam de Offic. Archidiac.* ibi: *Institutio corporalis, tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus ad ipsum* (Archidiaconum) *debeat pertinere.* Quamquam hinc excipiendi sint Canonicatus: nam institutio corporalis in istis de Jure spectat ad Decanum; uti probat textus in *c. Post electionem 7. de Concession. præb.* illis verbis: *Per cujus* (Decani) *manum debebas in capitulo investiri*: juncta Glossa *ibid. vers. Ordinationem.*

44 Additur tamen, *spectato Jure communi.* Nam de consuetudine, quæ hodie multis in locis obtinet adversus Archidiaconos, institutio corporalis, seu investitura in beneficiis pertinet ad Episcopum, vel Delegatum ab eo *arg. c. Licet episcopus 28. de præb. in 6.* ubi de Episcopo dicitur quod in casu ibidem expresso possit quidem conferre beneficium ab altero possessum, illum tamen, cui contulerit, non debeat, priore possessore non vocato; *in possessionem ipsius inducere corporalem.* Quibus posterioribus verbis, argumento a sensu contrario desumpto satis indicatur, ad episcopum, vel Delegatum ipsius, de facto spectare institutionem corporalem, idque vi consuetudinis, per quam Archidiaconi amiserunt jus, cæteroquin de Jure communi sibi competens, peragendi institutionem corporalem. Covarr. *l. 3. Var. Res. c. 16. n. 7. V. Tertius casus* Eng. *h. t. n. 5.*

Fatendum quidem, quod citatum *c. Licet episcopus de Præb. in 6.* præcipue loqui videatur in casu, quo Beneficium est litigiosum, atque ab alio occupatum, sive possessum. Tunc enim necesse est, ut Episcopus ipsum antea citatum audiat; si forte justam causam retinendi beneficium allegare possit: alioquin vero Episcopus per sententiam ipsum expellat, decernendo simul, quod alter, cui beneficium jam contulerat, in ejus possessionem corporalem inducendus sit; sicque ipsemet Episcopus eum inducere censeatur. Covarruvias, & Engel, *ubi supra.* Verumtamen per hoc non negatur, quin etiam de consuetudine possit institutio corporalis ad Episcopum vel Delegatum ipsius, pertinere: qualis consuetudo præsertim in amplioribus Diœcesibus, sicque Archidiaconis longius plerumque distantibus, invaluisse videtur. 45

Quæritur IV. Qui soleant esse ritus Institutionis corporalis, seu Investituræ in beneficiis? Ubi prænotandum est cum Engel *h. t. n. 5.* & Julio Claro *in §. Feudum q. 26. n. 1.* quod in beneficiis, sicut & in Feudo, duplex Investitura a Doctoribus distingui soleat: una verbalis, seu (ut Jul. Clarus loquitur) abusiva, quæ fit per verba cum traditione alicujus signi; puta, cum impositione Byrreti, vel (loquendo de Feudis) per traditionem annuli, vel ensis: altera realis, seu proprie dicta, quæ fit per actualem introductionem in possessionem beneficii, seu rei feudalis. Quo prænotato 46

Resp. I. Loquendo de Investitura verbali, quæ nonnunquam Investituræ reali præmittitur, solet in quibusdam locis investiendus coram Episcopo, aut Vicario Generali, vel Concilio Ecclesiastico ipsius, facere professionem Fidei juxta præscriptum Concilii Trid. *sess. 24. c. 12. de reform.* & dicta superius *l. 1. t. 1. de Summa Trinit. §. 8. n. 157. & seqq.* atque insuper Episcopo præstare juramentum obedientiæ & fidelitatis; & tunc imponitur ipsi anulus, vel Byrretum, adjunctis verbis investituram significantibus. 47

Porro hujusmodi Investitura verbalis quandoque fit nulla præcedente electione, institutione, vel collatione: puta quia Superior capiendo annulum, vel Byrretum, dicit: *Investio te de tali beneficio &c.* & tunc ea habet vim collationis, atque per eam transfertur jus Beneficii in investitum, dummodo investiens potestatem habeat conferendi. Jo: Andreas *c. Transmissum 13. de elect.* Abb. *c. Authoritate 9. h. t.* Pith. *eod. n. 1.* Quandoque vero fit præcedente electione, institutione, vel collatione; & tunc, si fiat in absentia rei, puta beneficii Ecclesiastici, Investitura ejusmodi est quasi confirmatio juris præcedentis; atque inducit, non quidem actualem possessionem (seclusa speciali locorum consuetudine, *arg. c. ex litteris 2. de Consuet.*) sed obligationem duntaxat ad faciendam traditionem dictæ actualis possessionis, vel ad summum confert licentiam, propria authoritate vacuam possessionem occupandi. Ab. *cit. n. 9.* Engel *h. t. n. 9.* Jul. Clarus *in l. §. Feudum q. 26. n. 1.* Additur tamen ly, *Si fiat in absentia rei &c.* Nam si dicta Investitura fieret de re præsente, vel saltem existente in conspectu investientis, jam non esset mera Investitura verbalis, sed realis; atque transferret actualem possessionem beneficii vacui, seu in cujus possessione nullus alius existit. Jo: Andr. *c. c. Transmissam n. 13. & 14. de elect.* Abb. *ibid. n. 9.* sic concordant Gloss., quæ alioquin videntur contrariæ: estque amplius dictum supra *l. 2. tit. 12. de causa Possessionis, & proprietatis n. 111. 112. 117. & seq. ac n. 140.* 48

Resp. II. Quantum attinet ad ritus Investituræ realis, seu corporalis, iidem solent esse varii, pro diversitate locorum: prout notat Zoesius *h. t. n. 4.* Engel *eod. n. 5. & 6.* Pirh. *n. 1.* Sannig. *eod. tit. c. 3. n. 4.* Unde in praxi expedit laudabiles cujuslibet loci consuetudines, ritusque investiendi realiter in Beneficiis ab antiquo usitatos, observare. Sic v. g. investiuntur per inductionem in templum, & collationem in Sede; qua *investitura in spiritualibus* (ut vocant) peracta, alicubi sequitur *investitura in temporalibus*, deducendo novum Abbatem in sedes Abbatiales, atque claves earundem &c. ipsis assignando. Canonici solent investiri per assignationem loci in Choro, & Capitulo. In Parochialibus beneficiis investitura fit per introductionem in 49

Tem-

Templum, osculum Altaris sanimi, aspersionem Aquæ benedictæ; pulsum Campanæ &c. Alicubi vero tota Investitura verbalis, & realis, simul peragitur in ipso loco Parochiæ per commissarium Episcopi; atque in die festo, dum parochiani ad Divina conveniunt, proponitur ipsis in Ecclesia novus Parochus, qui & ibidem publice professionem Fidei, atque juramentum obedientiæ deponit, ac Insignia Parochialia recipit &c. de quo plura Engel *cit. n. 6.*

50 Addit Zoesius *d. n. 4.* & Engel *n. 5.* quod Investitura realis, si nullam aliam cæremoniam Ecclesiasticam habeat annexam (puta, quia jam præcessit Investitura verbalis per traditionem Byrreti &c.) sed solummodo concernat actualem introductionem in locum beneficii una cum traditione clavium, & jurium, librorumque attinentium, etiam Laico committi possit: nam talis Investitura est meri facti.

51 Quæritur V. Utrum institutus quoad titulum in beneficio, possit possessionem ejus propria authoritate apprehendere? Resp. I. Institutus in beneficio quoad titulum, non potest propria authoritate possessionem ipsius apprehendere etiamsi vacua fuerit. Ita Covarruvias *var. res. l. 3. c. 16. n. 7. 8.* ubi post relatas aliorum DD. sententias, & distinctos diversos casus; tandem *V. quod si juris &c.* hanc opinionem, veluti tutiorem, recipit; & paulo post subjungit, Auditores Rotæ passim observare, & pronunciare, quod nemini, etiam canonicum titulum habenti, liceat possessionem propria authoritate occupare. Rebuf. *in praxi benef. tit. de missione in poss. n. 24.* & 25. asserens inter alia: *Si sapis ad ista evitandum non accipias possessionem tu propria authoritate, sed facias te induci per alium juxta collationis formam* Eng. *h. t. n. 4.* & alii. Ratio est: quia SS. Canones Investituram, seu institutionem corporalem in beneficiis, indistincte requirunt hoc ipso, quod eam specialiter attribuant Archidiacono, *c. ad hæc 7. de offic. Archid.* Frustra enim talis institutio corporalis a jure fuisset adinventa, si cuivis liceret propria authoritate possessionem beneficii sibi collati apprehendere. Idque non immerito statutum fuit; tum ne quis accipiat sibi honorem in ecclesia Dei, nisi vocatus a Deo sicut Aaron, *c. in scripturis 8. quæst. 1.* Tum ut Pastores animarum non intrent in ovile Christi, nisi per ostium, atque aperiente Ostiario etiam per Institutionem corporalem, *Joan. 10. & can. tres personas 23. q. 4.* cum similibus.

52 Additur tamen in data conclusione, *non potest propria authoritate.* Nam quod accedente consensu, seu licentia legitimi Superioris, valentis tradere possessionem corporalem, possit quis ingredi possessionem vacuam beneficii, eamque capere nullo alio introducente, passim fatentur DD. eo quod jam interveniat authoritas Superioris. Unde quod de beneficio absente investitus verbaliter per traditionem annuli, aut Byrreti, vel hujusmodi, possit apprehendere possessionem illius propria authoritate, tenet Abb. *c. authoritate n. 9. h. t.* Covarruvias *c. c. 16. n. 7. V. primus etenim* Rebuf *in praxi benef. tit. de Missione in poss. n. 6.* Layman *in c. nosti n. 4. de elect.* Eng. *h. t. n. 5.* Jul. Clarus *d. §. feudum q. 26. n. 1.* & Jas. *l. Si ex stipulatione n. 5. ff. de acqu. possess.* & alii. Rationem dant, quia per ejusmodi Investituram verbalem, una cum traditione v. g. Byrreti factam, videtur Superior, quantum in est, illud beneficium in investitum transferre. Et quamvis per hoc non transferatur possessio corporalis respectu beneficii absentis, sed ad illius apprehensionem requiratur ipsum corpus beneficii, aut saltem, quod istud sit in conspectu tradentis annulum seu Byrretum, juxta dicta superius *l. 2. t. 12. de causa poss. §. 4. n. 113. 117. 119. & seqq.* nihilominus existimant præallegati Authores, tacitam fuisse datam a Superiore, accipiendi vacuam possessionem ejus propria authoritate, quidquid Contradicat Dynus in *reg. 1. beneficium n. 17. de reg. jur. in 6.* cum nonnullis aliis.

53 Istud tamen limitandum est cum Laym. *c. nosti n. 4. V. Dico 2. de elect.* Si specialis cujuspiam Ecclesiæ consuetudo vel Statutum vigeat, quod verbaliter institutus, provisus aut confirmatus, possessionem, quamvis vacantem, ipsemet capere non possit: sed solemniter & corporaliter introduci debeat in ejus possessionem. Tunc enim istud erit observandum: adeo, ut priusquam ea solemnitas peracta fuerit, non censeatur acquisita possessio. Abbas *c. cum super n. 16. & 17. de causa possess.* & Innoc. *ib.* & rursum Abbas *transmissa n. 6. V. conclud. ergo de elect.* allegans DD. communiter; idque probant ex *can. in his rebus d. 11.*

54 Resp. II. Etsi possessionem vacuam beneficii sibi collati propria authoritate apprehendens, possit per Superiorem puniri, pœna saltem arbitraria; non tamen idcirco privatus existit jure suo, qui taliter possessionem apprehenderit, nisi violentiam adhibeat. Prima pars sequitur ex dictis *n. 52.* eamque tradit Covarruvias *d. lib. 3. var. res. c. 16. n. 7. vers. quod si juris* & Engel *h. t. n. 4.* Talis enim ageret contra apertam Juris communis dispositionem; sicque puniri mereretur.

55 Alteram partem tenet Covarruvias *l. c.* asserens, quod etsi canonicum habens titulum & propria authoritate vacuam beneficii possessionem apprehendens male fecerit, non requirendo Superioris licentiam canonico tamen titulo & justo possideat. Idipsum tradit Rebuf *in praxi benef. tit. de missione in poss. n. 3* post Jo: de Selva *tr. de benef. p. 3. c. 15.* & Lavv. Abb *in d. c. transmissam n. 3. de elect.* contra Dynum *cit. reg. 1. benef. n. 16 de reg. jur. in 6* & nonnullos alios, quos in contrarium citat. Abb. *ib.* Ratio hujus partis Conclusionis est: quia licet installatio, seu institutio corporalis in beneficio, de jure præmitti debeat, juxta dicta *n. 52.* nullibi tamen habetur, neque probatur, quod requiratur ad substantiam actus, ac proinde sufficit dicere, quod ea sit de solemnitate, non autem de substantia. Sicut in simili accidit in Judiciis, utpote in quibus nonnulla requiruntur ad substantiam, quando videlicet illud reperitur in jure expressum: alia vero solummodo pertinet ad solemnitatem; uti notat Glossa in *Summa vers. quod autem caus. 2 q. 1.*

56 Accedit, quod sola collatio canonica, per Clericum acceptata, jam ante traditionem possessionis, ejusque apprehensione, jus in beneficio ecclesiastico; seu jus in re tribuat *c. ult. de concession. præb. in 6.* juncta Gl. *penult vers. Collatio de præb. in 6.* atque amplius dicetur infra *n. 77. & seqq.* Similiter, quod Electus per confirmationem suæ electionis ad beneficium ecclesiasticum, seu Prælaturam, acquirat plenam administrationem; probat textus notabilis in *c. Transmissam 15. §. respondemus de elect.* & tradit Gl. *in c. nostri vers. Confirmatae od.* & Innoc. *in d. c. transmissam n. 1. &* Jo. Andr. *ib. n. 6.* atque Covar. *c. c. 16. n. 6* asserens, quod fere communi omnium judicio receptum sit, ante apprehensionem corporalis possessionis, posse habentem justum titulum & canonicum, nemine possidente; propria authoritate ministrare ipsi beneficio & ejus curam habere, atque exercere. Atqui hæc forent falsa, si administrans ante obtentam possessionem corporalem, sicque hanc ipso facto apprehendens privatus existeret jure suo: ergo.

57 Nec obstat, quod electus, si ante obtentam confirmationem administrare præsumpserit, nulliter agat, *c. nostri 15. & c. qualiter 17. de elect.* imo etiam ipso facto privatus sit jure ex electione sibi quæsito. Resp. enim, præfata Jura expressis verbis loqui de electo administrante ante obtentam confirmationem suæ electionis; non vero de electo post confirmationem administrante, quamvis id fiat ante apprehensionem corporalis possessionis, seu investituræ utpote de qua nec minima ibidem fit mentio: prout liquet ex textu allegatorum Jurium; quæ proinde, argumento sensu contrario, potius militant in oppositum, faventque nostræ Conclusioni.

58 Tertia tandem pars Conclusionis, loquens de violentia adhibita, per quam Clericus privetur jure suo, est communis; atque habetur expresse decisa in *c. eum q. 18. §. Insuper de præb. in 6.* illis verbis: *Insuper ut violenti, qui authoritate (seu verius temeritate) propria occupare Dignitates, Personatus, aut alia quæcunque Ecclesiastica beneficia non verentur, etsi non vitentur amore, pœnæ saltem formidine a suæ temeritatis audacia refrænentur, eo ipso jus, si quod in dignitatibus, personatibus, & beneficiis occupatis taliter, vel ad ea ipsis forsitan competebat, amittat,* Hæc ibi. Et quidem rigor dictæ Decretalis innititur rigori Juris Civilis *l. Si quis in tantum C. Unde vi, & can. placuit 16. q. 6.* Accedit textus in *l. si ex stipulatione ff. de Acquir. possess.* ubi sine possessoris voluntate nactus possessionem rei stipulatæ, vel emptæ, censetur prædo, atque ut talis possidere, non ut emptor.

59 Generaliter enim rem ab alio possessam, sive juste possideat, sive injuste, nemo propria authoritate, atque sine judicis Decreto, apprehendere, & possidere potest: alio-

quin

quin censetur prædo, *cit. l. Si ex stipulatione*: & tamquam rem ablatam tenetur restituere, *l. Nec eu vera C. de acquir. poss.* Nam, quod spoliatus ante omnia sit restituendus, patet ex c. *ult. de ordine cognit.* cum concordantiis, estque ex professo dictum supra *lib. 2. tit. 13. de rest. spol. §. 3. n. 48. & seqq.* Et propter ista in præmissis Conclusionibus notanter ac repetitis vicibus, additum fuit ly, *Vacuam possessionem beneficii*, quæ amplius confirmantur ex dictis supra *eod. lib. 2. tit. 12. de causa possessionis &c. §. 4. n. 115. & 218.*

§. III.

De instituendis in beneficiis, jureque eorum per Institutionem acquisito: ubi & de Institutione ac dispensatione sui ipsius.

S U M M A R I U M.

61 *In beneficiis Ecclesiasticis Laici non possunt institui sed soli Clerici.*

62 *Clerici possunt institui in beneficiis certum Ordinem sacrum requirentibus, licet illum nondum habeant.*

63 *Dummodo infra tempus a Jure statutum possint ad Ordinem requisitum promoveri.*

64 *Et alias sint idonei.*

65 *Regulariter in beneficiis non debent institui Clerici unius duntaxat originis, sed Nationis, sed viri litterati, & idonei, undecunque venientes.*

66 *Dummodo excipiantur beneficia patrimonialia.*

67 *Quot sint instituendi in Collegiis Clericorum, aut in Monasteriis Regularium recipiendi? Et n. seqq. Numerus eorum debet consistui secundum facultates ecclesiarum, vel Monasteriorum; nec plures admitti. Ib.*

68 *Simulque tot recipi, quot ex consuetis redditibus sustentari valeant.*

69 *Intelligendo illud etiam de ecclesia numerata. Et n. seq.*

70 *Si redditus ecclesiæ notabiliter decrescant, potest numerus Canonicorum, etiam taxatus, diminui.*

71 *Propter modicum tamen incrementum, vel decrementum non est recedendum a numero consueto &c.*

72 *Intra quod tempus debeat fieri institutio præsentatorum in beneficio, aut confirmatio electorum. Et n. seqq. Tempus illud non est a Jure præfinitum, dummodo non diu differatur. Ibid.*

73 *Quid agendum, si institutio, vel confirmatio diutius æquo differatur.*

74 *Per præsentationem Clerico, cæteroquin idoneo, acquiritur jus ad rem respectu beneficii. Et n. seq.*

75 *Præcipue loquendo de jure patronatus ecclesiastico. Patronus ecclesiasticus nequit variare præsentando alterum. Ib. Præsentatio Patroni Ecclesiastici habet vim electionis &c. Ibid.*

76 *Quid dicendum de præsentatione per Patronum laicum facta.*

77 *Institutio verbalis, seu collatio canonica tribuit jus in re, seu jus perfectum beneficio, etiam ante traditionem possessionis.*

78 *Postquam tamen est acceptata.*

79 *Acceptatio hujusmodi potest fieri non tantum a clerico promoto, sed etiam ab alio ejus nomine.*

80 *Etiam a Laico.*

81 *Dummodo is habeat speciale mandatum ad acceptanda beneficia pro alio, licet certum horum non exprimatur.*

82 *Alias Clerico promoto immediate non acquiritur jus in beneficio, donec sequatur ratihabitio prioris acceptationis per alterum factæ.*

83 *Nihilominus per collationem absenti factam, acquiritur huic jus ad rem respectu beneficii, etiam ante ejus acceptationem.*

84 *Neque collatio illa absenti facta potest revocari per episcopum, nisi &c.*

85 *Cur donatio absenti facta possit semper revocari ante ejus acceptationem; non item collatio beneficii.*

86 *Per institutionem realem, seu corporalem (vulgo investituram) confertur vera, & actualis possessio beneficii.*

87 *Is, ad quem spectat collatio beneficii non potest seipsum instituere.*

88 *Neque potest ab alio a se delegato institui.*

89 *Bene tamen a Papa, vel ab eo, in quem jus instituendi antea absolute translatum &c.*

90 *Proponitur notabilis quæstio, & quæstio, an possit Papa vel alius Prælatus cum seipso dispensare. Et n. seqq.*

91 *Refertur sententia canonistarum negantium, posse Prælatum per se, & directe, secum ipso dispensare.*

92 *Et quomodo Prælati possint suis Confessariis committere, ut se absolvant: vel secum dispensent &c. Et quid dicendum de Papa? Ibid.*

93 *Proponitur sententia Theologorum, affirmantium, Papam, & alios Prælatos posse secum dispensare in iis, in quibus possunt dispensare cum subditis suis. Et n. seq.*

94 & 95 *Atque horum responsio ad objectionem, num. 92. propositum.*

96 *Papa potest secum dispensare in omni jure positivo humano.*

Et an possit se a proprio juramento. Ib.

97 *Episcopi, aliique Prælati, possunt uti dispensatione generali, quam concedunt Civitati, vel toti Conventui.*

98 *Sententia Theologorum est probabilis: canonistarum probabilior, Juri conformior; & tutior.*

QUæritur I. Quinam sint instituendi in beneficiis? 61 Resp. I. In beneficiis Ecclesiasticis Laici non possunt institui sed soli Clerici. Ita communis & patet, ex c. 2. h. t. ibi: C. *Laici non debeant in Canonicorum numero computari*. Et hoc adeo verum est, ut seclusa speciali dispensatione Apostolica non sufficiat, si quis eorum primum post factam institutionem in beneficio; vel etiam collationem ipsius, fiat Clericus suscipiendo primam tonsuram, *arg. c. ex litteris 6. de transaction.* estque amplius dictum supra *l. 1. tit. 6. de electio §. 9. n. 219.*

Resp. II. Nihilominus Clerici a Patronis præsentati, 62 possunt institui in beneficiis certum Ordinem Sacrum requirentibus, licet illum nondum habeant: dummodo intra tempus a Jure statutum possint ad requisitum Sacrum Ordinem promoveri, & alias sint idonei. Ita communis estque decisio c. 2. h. t. in 6. illis verbis: *si is ad quem rectoriæ præsentatio in aliqua Parochiali ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in Sacris præsentet ad eam, ipsum (dummodo alias sit idoneus, & infra tempus a Jure statutum ad ordines, quos ipsius ecclesiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.* Hæc Pontifex.

Additur notanter in Conclusione, *Dummodo infra tempus a jure statutum possit ad requisitum Sacrum Ordinem promoveri*. Hoc enim expresse requiritur in præallegato textu, juncto *c. licet can. 14. de Elect. in 6* ubi ecclesiam Parochialem recipiens, jubetur intra annum sacerdos fieri. 63

Additur ulterius, *& alias sint idonei*. Nam, quod Clerici ad beneficia admittendi, debeant esse idonei, præter jus naturale, pariter liquet ex relato textu, & pluribus aliis concordantiis. Atque ideo v. g. Clericus Minorista, præsentatus per Patronum ad beneficium Parochiale tempore præsentationis debet esse viginti quinque annorum; saltem inchoatorum: ista quippe ætas requiritur in promovendis ad beneficia curata, *c. cum in cunctis 7. §. Inferiora de elect. & c. c. licet can. 14. eod in 6.* & notat Pirh. h. t. n. 22. citans alios. Idem servata proportione, dicendum de reliquis qualitatibus, quæ requiruntur ex parte eligendorum, atque præficiendorum, sive instituendorum in beneficiis Ecclesiasticis; atque superius *lib. 1. tit. 6. de electo §. 9. & tit. 14 de ætat. & qualit. &c. a num. 1. usque ad 22* ex professo declarantur. Et quia hujusmodi qualitates in instituendis requisitæ, plures sunt; in locis proxime citatis videndæ: hinc, ne Clerici ejusdem, vel saltem aliqua ipsarum carentes, minusque idonei instituantur: proinde Conc. Trid. *Sess. 7. c. 13 de ref.* expressis verbis decrevit neminem ad quævis beneficia Ecclesiastica esse instituendum, confirmandum, vel quovis modo admittendum, nisi prævio ordinariorum examine idonei reperiantur; ut jam dictum paulo superius *n. 15. & seqq.* 64

Resp. II. Regulariter loquendo, in Ecclesiis, beneficiisque ecclesiasticis, non debent institui Clerici unius duntaxat originis, seu Nationis, spernendo, seu excludendo cæteros: sed Viri literati, & alias idonei, undecunque originem trahant. Ita textus expressus in *cap. Ad decorem 3. h. t.* addita illa ratione: Quia, *qui facit justitiam, acceptus est Deo; nec Sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possidere*. Concordat *can. Nos qui præsumus,* 65

& cæt.

Sicut. Non loca distin. 40. *& cap. Domenus distin.* 56.

66 Additur tamen in Conclusione ; *regulariter loquendo*, propter beneficia patrimonia ia. Hæc enim ex primæva ista fundatione, per Ecclesiam acceptata, & approbata, debentur certæ Nationi, vel Familiæ dummodo ex ea adsint idonei, qui possint, ac velint promoveri ad hujusmodi beneficia vacantia : ut jam dictum supra *tit.* 5. *de Prœbend.* §. 2. *nu.* 40.

67 Quæritur II. Quot sint instituendi in Collegiis Clericorum, aut in Monasteriis Regularium recipiendi? Resp. I. Numerus Clericorum in Ecclesiis Collegiatis, & Monachorum, seu monialium in Monasteriis, debet constitui secundum facultates ipsarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum : adeo, ut tot instituantur, seu recipiantur, quot ex redditibus talis Ecclesiæ, vel Monasterii, seu eleemosynis consuetis commode sustentari possunt ; plures autem non admittantur. Ita communis ; textu claro Conc. Trid. Sess. 25. de reg. c. 3. ibi: *In Monasteriis tam virorum quam mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis monasteriorum ; vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari*. Concordat c. 1. *h. t.*

Porro numerum Monialium jurisdictioni Episcopi immediate subjectarum determinare pertinet ad solum Episcopum. Monialium vero exemptarum numerum taxare, cumulative spectat ad Episcopum & superiores regulares ex const. Greg. XIII. quæ incipit, *Deo sacris virginibus*, quæ habetur in Bullario Cherubini. 38. inter constitutiones dicti Pontificis; quam etiam refert Quaranta *V. Monasterium Monialium*. & Bruno Neusser *in Polyanthea dis.* 173. *q.* 19. ubi pro hac doctrina citat communem. Idem *teste Lezana V. Moniales n.* 5. censuit S. Congr. sequentibus verbis: *præfixio fiat ab Ordinario duntaxat in Monasteriis sibi subjectis, in cæteris vero, quæ regularibus subdita sunt, fiat eadem præfixio ab Ordinario cum interventu tamen Superioris Regularis*. Videri etiam potest Antonel. *de regim. Ecclef.* 7. *cap.* 3. *num.* 2. Barbosa *Jur. Eccles. un. lib.* 1. *cap.* 24. *n.* 28.

68 Atque hæc verba : licet negative sint concepta, includunt nihilominus etiam præceptum affirmativum : nempe, ut tot recipiantur, quot ex consuetis redditibus absque penuria sustentari possunt. Abb. *cit. c.* 1. *n.* 2. *h. t.* inde desumens bonam Practicam contra Prælatos, qui avaritiæ causa nolunt instituere multos Monachos : possunt enim tales compelli ab eorum Superioribus, ut tot instituant, quot ex redditibus Ecclesiæ sine penuria sustentari valent. Fagnan. *c. non amplius n.* 5. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 15.

69 Atque istud procedit etiam in Ecclesia numerata, sive in qua certus numerus Canonicorum, aut Regularium, per Statutum, etiam a Sede Apostolica confirmatum, determinatus est. Nam si redditus talis Ecclesiæ notabiliter augeantur, hoc est in tantum excrescant, ut præter fabricam Ecclesiæ conservandam ; aliaque onera præstanda, pluribus Canonicis, vel Religiosis competenter sustentandis sufficiant : tunc numerus Præbendarum : ipsorumque Canonicorum augeri debet, non obstante confirmatione Apostolica de minori numero facta, juxta textum notabilem in *c. cum M.* 9. *de const. & ult. de verb. sign.* Siquidem in confirmatione Apostolica vel exprimitur, vel saltem tacite subintelligi debet conditio, seu clausula illa, *nisi redditus excrescant* : prout observat Pontifex *cit. c. cum M. §. mandamus :* juncta Gl. *V. possent sufficere*, & DD. *ibid.* Fagn. *c. non amplius n.* 37. *h. t.* allegans communem.

70 Et vice versa, atque ab argumento a sensu contrario desumpto, si redditus Ecclesiæ notabiliter decrescant, adeo ut non sufficiant taxato numero Canonicorum, vel Regularium honeste sustentando, poterit numerus ille diminui non obstante confirmatione apostolica *arg. c. cum accessissent* 8. *de const.* ac notat Abbas *ibid. nu.* 4. *V. An autem diminuere*. Pirhing *h. t. num.* 15. *not.* 3. Concordat Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 15. *de refor.* concedens, ut in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, non nisi tenues, & sufficientes præbendas habentibus, liceat Episcopis cum consensu Capituli aliqua beneficia simplicia eisdem unire ; vel, *si hac ratione provideri non possit, aliquibus ex iis suppressis, eas ad pauciorem numerum reducere*, prout amplius continet dictum Concilium.

71 Additur notanter in præcedentibus duobus numeris, *notabiliter* augeantur, seu decrescant. Siquidem propter modicum incrementum, vel modicam diminutionem redituum, non est recedendum a numero consueto. Gloss. *un. in cap.* 1. & Abbas *ibid. nu.* 4. *h. t.* Simulque augumentum, vel decrementum illud, debet videri stabile futurum ; alioquin enim unus annus suppleret defectum, vel excessum alterius. Pirhing *h. t. n.* 15. *not.* 3. Nec etiam numerus præfixus Canonicorum rumpitur ipso jure per augmentationem, seu diminutionem redituum, sed inducit solum potentiam rumpendi. Fagnanus *c. c. non amplius n.* 36. post Imolam *ibid. n.* 3. & Abbatem *n.* 5. *h. t.*

Quæritur III. Intra quod tempus debeat fieri Institutio præsentatorum in beneficio? I. Respectu institutionis præsentatorum faciendæ in beneficiis, non reperitur tempus a Jure præfinitum, dummodo non diu differatur. Ita Abbas *c. nulla ecclesiastica n.* 12. *&* 13. *de concess. præb.* hoc ipsum docens de tempore, quo facienda est confirmatio electionis : quia non habetur determinatum in Jure Garzias *par.* 10. *de beneficiis c.* 4. *n.* 1. citans plures alios, ac prætertim Rotam in *Dertonens. Juris patr.* 8. *Feb.* 1599. *coram D. Penna* ; in qua fuit dictum, quod beneficium non est devolutum ex eo, quod Ordinarius distulerit instituere ; cum non sit tempus præfixum &c. Idipsum docet Barb. *part.* 3. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 72. *nu.* 191. allegans etiam Rotam *decis.* 4 *de Jure patr. in noviss.* & sequitur Pirhing *h. t. n.* 19. allegans communem. 72

Resp. II. Quod si vero habens potestatem instituendi præsentatos, aut confirmandi electiones electorum, fuerit negligens : aut plus æquo differat, seu penitus recuset instituere, aut confirmare, tunc recurrendum erit ad Superiorem, qui certum tempus præfigat ad instituendum, vel confirmandum, quo elapso ipsemet Superior supplebit, vel compellendo, vel instituendo. Ita Abbas *cit. nu.* 12, Garzias *d. c.* 4. *n.* 5. Barbosa, *ubi supra nu.* 191. & alii passim. Nec immerito, quia alioquin ex diuturniori vacatione beneficiorum, ac defectu Rectorum, facile grave dispendium possent incurrere Ecclesiæ vacantes, Imo in beneficiis curatis immineret quoque periculum animarum *c. ne pro defectu* 41. *de Elect.* Ob quam causam S. Pii V., per Bullam, quæ incipit *in conferendis* 33. *apud Cherubinum*, constituit, ut, quamvis ordinarie loquendo ; pro Institutione præsentatorum in beneficio, nullum a jure determinatum habeatur tempus, in Parochialibus tamen, sive dein sint Jurispatronatus Ecclesiastici, sive Laicalis, sive mixti, Institutio fiat intra bimestre, a die præsentationis computandum, quo tempore Ordinariis (sunt verba Bullæ §. 4.) *Institutionem facere negligentibus, possint patroni pro hujusmodi Institutione obtinenda habere recursum ad Metropolitanum vel viciniorem Ordinarium, aut Sedem Apostolicam*. *Antonel. de temp. legali l.* 3. *c.* 17. *n.* 3. *P. Jordan. tom.* 2. *de Re benef. lib.* 10. *tit.* 7 *n.* 406. *de Just.* 73

Quæritur IV. Quale Jus acquiratur præsentatis, atque institutis in beneficio Ecclesiastico? Resp. I. Per præsentationem a Patrono, seu habente jus patronatus factam circa personam Clerici cæteroquin idonei, & consentientis, acquiritur huic jus ad rem respectu illius beneficii obtinendi : adeo, ut Episcopus possit compelli ad eum instituendum. Ita desumitur ex *c. cum Bertold.* 18. *§. fin. de Sent. & re jud.* & notat Abbas *ibid. nu.* 11. & Fagnanus *c. cum nos num.* 5. *de Simonia*, & alii passim. Accedit *c. Significasti* 18. *& c. cum autem* 24. *de jurep.* ubi Clericus a patrono præsentatus, & cæteroquin idoneus, jubetur institui ; hoc enim necessario non esset faciendum, nisi Clerico idoneo præsentato jus aliquod ad beneficium vi illius præsentationis acquisitum fuisset. 74

Et hoc præcipue verum est in jurepatronatus Ecclesiastico. Siquidem Patronus Ecclesiasticus variare non potest præsentando alterum : & si hoc fecerit, nihilominus præfertur is, qui primo est præsentatus, atque idoneus existit, *cit. c. cum autem* 24. *de jurep.* Nam præsentatio Patroni Ecclesiastici, utpote facta nomine Ecclesiæ, habet vim electionis. Abb. *d. c. cum autem n.* 3 post Innocentium & Robertus Lancellotus *t.* 5. *tractatuum.* 1. *de Attentatis par.* 2. *n.* 557. & alii passim. Unde, sicut de Electoribus non licet variare publicato semel scrutinio, *c. publicato* 58. *de elect.* ita nec Patrono Ecclesiastico variare permittitur : & sicut electio, cæteroquin rite celebrata, & acceptata, tribuit electo jus ad rem respectu beneficii, juxta dicta superius *lib.* 1. *tit.* 6. *de elect.* §. 2. *n.* 31. *& seqq.* ita & præsentatio Clerici per Patronum Ecclesiasticum facta. 75

Atque hoc ipsum est dicendum de præsentatione per 76

Patro-

Patronum Laicum facta, quando is unum duntaxat Clericum præsentat ad beneficium vacans: nam tunc ille, si idoneus sit, debet institui; per Jura proxime allegata. Quia tamen Patronus laicus potest variare, ac præsentato uno, vel pluribus, alium adhuc præsentare, non quidem privative, seu excludendo jam præsentatos; sed cumulative, sive adjungendo priori, vel prioribus, alium adhuc *c. c. cum autem 24. & c. Pastoralis 29. de Jurep.* juncta *Clem. plures eod.* hinc jus ad rem respectu beneficii ex præsentatione Patroni laici acquisitum, non est omnino firmum, & stabile; cum per variationem, seu præsentationem accumulativam alterius possit denuo elidi. Tali enim variatione per Patronum laicum facta nullus præsentatorum habet singillatim jus ad rem respectu beneficii; sed istud residet penes omnes communiter, donec Episcopus illum, quem magis idoneum judicaverit, ex ipsis elegerit.

77 Resp. II. Institutio verbalis, seu collatio canonica beneficii, postquam est acceptata, tribuit jus in re, sive jus perfectum respectu beneficii, etiam ante traditionem possessionis, hujusque apprehensionem. Ita Gloss. *in c. penult. V. Collatio de præb. in 6* asserens, quod, *si præcessisset collatio jus habuisset non ad rem, sed in re respectu prabendæ.* Atque hanc Gloss. sequitur, ipsamque communiter esse approbatam testatur Covarruvias *lib. 3. var. res.* 16. n. 1. Dynus *in reg.* 1. *n.* 8. *de reg. Jur. in 6.* Jason *l. quoties n.* 12. *C. de R. vend.* Flamin. Parisius *de resig. benef. lib.* 10. *q.* 6. *n.* 2. & 51. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 15. *§.* 1 *n.* 13. Barb. *c. Si tibi absenti* n. 4. *de præb. in 6.* citans alios. Et pro hac Conclusione facit textus optimus *in c. ult. § fin. de concess. præb. in 6.* ibi: *Quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, & sic per consequens jus in re non fuerat ipsis impetrantibus acquisitum*: & consequenter, argumento a sensu contrario, si fuisset processum ad collationem beneficiorum, de quibus ibidem est sermo, jus in re respectu illorum acquisitum fuisset impetrantibus.

78 Additur notanter in Conclusione, *postquam est acceptata*. Siquidem; ut acquiratur jus in re, seu perfectum in beneficio, omnino requiritur acceptatio illius, qui collationem sibi factam obtinuit; uti habetur textu aperto *in c. Si tibi absenti* 17. *de præb. in 6.* illis verbis: *Si tibi absente per nostrum Episcopum conferatur beneficium, licet per collationem hujusmodi (donec eam ratam habueris) jus in beneficio, ut tunc dici valeat, non acquirat &c.* Ubi Gl & Barb. *in Collect. n.* 3. Flamin. Parisius *c. lib.* 10. *q.* 8. *n.* 7. *& seq.* allegans alios.

79 Poterit tamen hujusmodi acceptatio non tantum fieri ab ipso Clerico promoto, seu cui collatum est beneficium, sed etiam ab alio ejus nomine; *arg. c. Accedentes* 24. *de præb.* ubi decitum legitur, quod etiam *Clericus absens per alium vel alius magis pro ipso poterit de beneficio Ecclesiastico investiri*. Unde a fortiori potest absenti conferri beneficium mediante alio; prout notant Summarium & Abbas *ibid. n.* 1. & Barbosa *ibid. n.* 1. citans alios.

80 Et addunt DD. etiam Laicum posse constitui procuratorem ad acceptandum beneficium Ecclesiasticum pro Clerico absente. Abbas *c. c. Accedens nu.* 8. *de Præb.* & Jo: Andreas *ibid. nu.* 2. quamvis addat, tutius esse, quod sit Clericus. Barb. *loc. cit. nu.* 2. Flamin Paris. *d. lib.* 10. *q.* 8. *nu.* 57. allegans communem. Idque desumitur ex *c.* 1. *§.* 1. *de procurat. in 6.* ubi Laicus admittitur ad agendum, & defendendum in causis spiritualibus. Accedit ratio: quia Laicus loco Clerici absentis acceptans beneficium; est nudus minister declarans Domini voluntatem: neque Laico illi quidquam juris acquiritur, sed jus spirituale transit per illum in Dominum, sive clericum absentem sicut aqua per canalem lapideum, prout loquitur Abbas.

81 Nihilominus ad hoc, ut quis beneficium nomine absentis acceptare valeat, ita quod huic immediate acquiratur jus in beneficio, requiritur speciale mandatum; nec sufficit generale. Siquidem in beneficialibus propter gravitatem rei, atque avitandum omne præjudicium, semper requiritur mandatum speciale. Abb. *in d. c. Accedens n.* 5. *de præb.* citans Dominos de Ruta *decis.* 84. Covarruv. *var. res. c.* 16 n. 4. Barb. *c. si tibi absenti n.* 11. *de præb in 6.* allegans alios. Sufficit tamen mandatum speciale ad acceptandum beneficia, licet certum horum in specie non fuerit expressum: quia satis per hoc apparet de intentione Domini constituentis. Jo: Andreas *in cit. c. Accedens n.* 6. *de præb.* Abb *cit. n.* 5. Covarruvias *d. n.* 4. Flamin. Parisius *de resignat. benef. lib.* 10. *quæst.* 8. *n.* 34. Barb. *c. n.* 11. post. Rot. *in Adversana benef.* 3. *Jul.* 1620 *cor. Dom. Ubald.*

Additur notanter n. præc. *Ita quod huic immediate acquiratur jus in benef.* Nam ubi quispiam nomine absentis collationem beneficii acceptaverit sine speciali mandato, etsi illi absenti, cui collatum est beneficium, jus in re per hoc immediate non acquiratur (ad istud quippe requiritur speciale mandatum pro acceptando beneficio, ut dictum) si tamen postea sequatur ratihabitio illius, cui collatum fuit beneficium: tunc virtute talis ratihabitionis primum censetur beneficium eidem acquisitum, & quidem a die prioris acceptationis per tertium factæ, juxta *Reg.* 10. *Juris in 6.* ibi: *Ratihabitionem retrahi, & mandato non est dubium comparari.* Covarruv. *c. lib. var. res. c.* 16. n. 5. allegans alios. Intellige, dummodo ratihabitio fiat intra tempus datum ad acceptandum. Abb. *c. accedens n.* 4. *de præb.* Covarruv. *d. n.* 5. post Glossam *in c. quam sit V. petere de elect. in 6.* istud probantem *l. penult. ff. rem ratam haberi.* 82

Licet autem collatio beneficii facta absenti, antequam per istum, vel per Procuratorem hujus speciale mandatum ad id habentem acceptatum fuerit, jus in re, seu perfectum non tribuat; juxta hactenus dicta: nihilominus ex tali collatione absenti facta, & quidem ante ejus acceptationem, acquiritur ipsi jus ad rem Barb. n. 7. *de præb. in 6.* & Geminianus *ibid. n.* 17. & Francus n. 7. *de præb. in 6.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 26. *n.* 14. Pirh. *t. de præb n.* 55. 83

Unde ejusmodi collatio beneficii facta per Episcopum revocari nequit, nisi Clericus ille, cui absenti collatum est, consentire recusaverit: aut saltem competens terminus (notificata ipsi collatione) ad consentiendum assignatus, postmodum elapsus fuerit, juxta textum expressum *in c. Si tibi absenti* 17. *de præb. in 6.* 84

Dices. Donatio absenti facta, semper potest revocari ante acceptationem ejus, *arg. l.* 2. *§. Sed quid donatarius & l. absenti ff. de donationib.* Atqui collatio beneficii est, quædam liberalitas, & donatio, *c. ult. de offic. Vicar. in 6.* cum similibus; ergo, si fiat absenti: pariter poterit semper revocari, antequam fuerit acceptata. Resp. cum Abbate *in c. accedens nu.* 3. *de præb.* Covarruvias, *ubi supra c.* 16. n. 1. Barb. *c. c. si tibi absenti n.* 7. *de præb. in 6.* & aliis; Majorem procedere solum in donatione mere gratuita & aliis actibus, qui ex mera voluntate fiant; & de his loquuntur allegata Jura. Secus vero dicendum de collatione beneficii, utpote quæ fit ex necessitate Juris; eo quod prælatus necessario teneatur beneficium vacans, intra præfixum a Jure tempus, alicui idoneo Clerico conferre neque istud sibi retinere valeat: ac proinde non nisi impropria censeatur donatio, nempe respectu illius, cui confertur beneficium, cum ei præcise beneficium conferre non teneretur. Accedit alia ratio: quia Prælatus, conferens absenti beneficium, confert istud tanquam Officialis, seu ex suo Officio: unde, quando semel contulit absenti, functus est Officio suo, sicque nequit variare, seu alteri conferre, nisi vel ille absens cognita collatione sibi facta noluerit consentire; vel saltem tempus pro consentiendo præfixum, fuerit elapsum. 85

Resp. III Per institutionem realem, seu corporalem (vulgo, Investituram) confertur vera, & actualis possessio beneficii. Ita communis; atque patet ex proxime dictis *præc. num.* 46. *& seq.* junctis illis quæ superius *lib.* 2. *tit.* 12. *de causa possessionis &c. §.* 4 *&* 5. copiosis de acquisitione possessionis rerum tum corporalium, tam incorporalium, dicta fuerunt. 86

Quæritur V. Utrum is, ad quem spectat collatio beneficii possit se ipsum instituere? Resp. cum communi, id fieri non posse; *Cum inter dantem, & recipientem debeat esse distinctio personalis*, uti loquitur Pontifex *in c. ult. h. t.* Sic a pari ille, qui habet juspatronatus, seipsum ad beneficium præsentare nequit, non obstante, quod sit Clericus & cæteroquin idoneus, *text. clar. c. per nostra* 26. *de Jurep.* Ratio horum ulterior, ac generalis est. Quia talia sapiunt ambitionem, ingerendo seipsum Ecclesiasticis beneficiis, ac dignitatibus; essetque perniciosum exemplum, ut quis posset sibi ipsi providere, de quibus tenetur aliis dispensare. Abbas *c. c. ult. nu.* 3. *h. t.* Hinc *can. in scripturis* 8. *q.* 1. dicitur: *Sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus*: Vivianus *de Jurep. part.* 2. *lib.* 6. *c.* 9. *a n.* 1. Barb. *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 85. Antonell. *de regim. Eccl. lib.* 3. *c.* 6. *§.* 6. 87

Resp. II. Quinimo, is ad quem spectat collatio benefi- 88

cii,

cui, nec ab alio a se delegato potest institui. Ita textus expressus *in c. ult. h. t.* ibi: *Sed nec ab alio beneficium recipere potest, cum jus conferendi alius non haberet.* Quod intellige de omni eo, qui beneficium proprio nomine conferre non potest. Barb. *in Collect. ad cit. ult. n. 3. h. t.* citans alios; & sequitur Pirhing *eod. tit. n. 17.*

Unde si Prælatus potestatem conferendi alteri deleget non potest Delegatus ipsum Delegantem instituere, quia Delegatus non confert jure proprio, sed jure & authoritate Delegantis, cujus personam repræsentat, ac vices gerit, & ideo in effectu Delegans sibi ipsi conferret beneficium: nam, ut habet Reg. 72. juris in 6. *qui facit per alium est perinde, ac si faciat per seipsum.*

89 Aliud foret, si Prælatus ille, cui competit jus instituendi, vel a Summo Pontifice, vel ab ejus Legato a Latere institueretur in tali beneficio, nam cum isti de jure communi concurrant in collationibus beneficiorum cum quocunque collatore, eademque jure proprio conferant, recte ab ipsis institueretur in beneficio ille, cui cæteroquin competit jus conferendi, Abb. *c. cum ad nostram n. 6. h. t.* Et hoc idem foret, si ejusmodi Prælatus inferior, cui competit jus conferendi, antea jus istud absolute, ac legitime a se transferret, eoque se penitus abdicaret: quia tunc posset institui ab illo altero, in quem jus illud fuit translatum; cum his postmodum proprio nomine conferret. Barb. *cit. c. ult. n. 3. h. t.* allegans alios, & communem.

90 Objicies autem contra dicta *n.* 87. & 88. afferendo instantiam multum notabilem. Potest Prælatus, ac præsertim Papa, utpote non habens Superiorem in terris, secum ipso dispensare, aut saltem facultatem secum dispensandi, vel se absolvendi ab excommunicatione &c. alteri committere: ergo etiam potest quis seipsum in beneficio instituere vel saltem hanc facultatem demandare. Res. In solutione notabilis Objectionis variant Doctores, atque in diversas abeunt sententias, Et quidem

91 Prima responsio est Abbatis *in c. ult. n. 5. & 6. h. t.* Pirh. *eod. n.* 18. & aliorum, præsertim Canonistarum, qui negant Assumptum. Neque enim (inquit) potest aliquis per se, & directe secum ipso dispensare: *Cum inter dantem, & recipientem, debeat esse distinctio personalis*, juxta textum jam allegatum ex *cit. c. ult. h. t.* Quæ ratio est generalis (saltem, ubi Jus propter speciales rationes aliud non disposuit quod additur propter casus *n.* 92. afferendos.) Alioquin enim ratio per Papam allegata nihil probaret: quinimo Pontifex adduxerit pro ratione suæ Constitutionis idipsum de quo controvertebatur, quod dicendum non est. Confirmatur idipsum; quia dispensatio est actus jurisdictionis: atqui nemo potest per se; & directe jurisdictionem erga seipsum exercere, *l. penult. ff. de reg. arbitris*, cum similibus.

92 Nec urget, quod Prælati possint suis Confessariis committere, ut se absolvant, aut secum dispensent in omnibus illis casibus, in quibus ipsi cum suis subditis dispensare, vel eos absolvere possunt, *c. ult. de pœnit. & remiss.* & tenet communis Doctorum: & hoc ex eo, ne alioquin Prælati sint deterioris conditionis, quam subditi. Respondent enim Canonistæ, quod in tali casu Confessarius a Prælatis effectus procedat non ut merus Commissarius, & Delegatus ipsius (prout tamen fieret, si Collator beneficii ab alio a se delegato institueretur) sed absolvat tunc Prælatum ut Delegatus Papæ, juxta textum *c. ult. de pœnitent. & remiss.* ibi: *Permittimus Episcopis, & aliis Prælatis, ut etiam præter sui Superioris licentiam sibi possit eligere Confessorem.* Aut, si de Papa urgeat difficultas, ajunt quod Confessarius ipsum absolvat, vel cum eo dispenset ut Delegatus Christi, ejusque authoritate fungens supposito tamen, quod Papa se illi voluntarie subjiciat. Et hanc sententiam sequitur Abb. *cit. c. ult. n. 6. h. t.* & Pirhing *h. t. n.* 18. aliique plures, præsertim Canonistæ.

93 Oppositam sententiam, videlicet, non solum Romanum Pontificem posse erga seipsum dispensare in omnibus iis, & in quibus potest cum suis subditis, sed etiam Episcopos, aliosque Prælatos: tanquam probabiliorem amplectitur Sanchez *l. 8. Matrim. disp. 3. n. 6. & seq.* citans D. Thomam 4. *dist.* 20. *q.* 1. Sot. 4. *dist.* 21. *q.* 2. *art.* 4. pluresque alios, & sequuntur passim Theologi. Ratio hujus sententiæ fundamentalis est: quia jurisdictio ista secum dispensandi non est contentiosa, de qua loquitur textus in *l. un. c. ne quis in sua causa &c.* ubi dicitur: *nemo est judex in causa propria.* Sed est jurisdictio voluntaria, in qua potest quivis plurium vices sustinere dummodo exercitium unius actus non obstet exercitio alterius; ut *l. 1. ff. de offic. Consul.* ubi consul apud semetipsum potest manumittere servum suum & *l. Consul. ff. de Adopt.* ubi si filius sit Præses, potest seipsum emancipare, aut in adoptionem dare, omittuntur aliæ similes probationes, atque instantiæ apud Sanchez *loc. cit.* videndæ. Unde

Secunda responsio ad objectionem *n.* 90. propositam est plurium Theologorum, qui concesso Antecedente, negant consequentiam: nam de hoc (inquiunt) seu quod nemo possit seipsum instituere in beneficio, habetur specialis dispositio *in cit. c. ult. h. t.* eo quod sibi ipsi conferre beneficium sapiat ambitionem, Dum autem contra hanc Theologorum sententiam urget ratio & textus sæpe dicti *c. ult. h. t.* ibi; *Cum inter dantem, & accipientem, debeat esse distinctio personalis.* Respondendum ait Sanch. *c. l. 8. de Matr. disp. 3. n. 9.* hanc rationem non esse generalem, ut constat ex testibus *n. præc.* in contrarium adductis: sed esse specialem in illo casu, ut videtur, iniquum ambitionis exemplum in Prælatis. Quod amplius probatur tum ex *can. in scripturis 8. q.* 1. ibi: *Locus regiminis desiderantibus negandus est.* Tum ex *c. per nostras 26. de Jurepatr.* ubi decernitur, nullum posse seipsum ad Dignitatem præsentare; quia (inquit Pontifex) *nullus se ingerere debet Ecclesiasticæ Prælationis Officio.* 94

Neque insuper obstat præfata sententia, quod nemo seipsum baptizare, vel sacramentaliter absolvere possit &c. cum tamen hi actus sint jurisdictionis voluntariæ. Respondent enim Theologi, hoc esse speciale in Sacramentis, & aliis hujusmodi in quibus Jure Divino requiritur distinctio personalis inter dantem, & accipientem: quamquam in Sacramento Penitentiæ idem pœnitus simul sit & reus, & accusator, & testis. Quod simile quid reperiatur in humanis, id pariter (inquit Sanchez) erit speciale in eo casu, ob specialem juris dispositionem: qualis tamen non habetur in dispensatione erga seipsum exercenda. Quod autem in contractibus civilibus, v. g. inter ementem & vendentem, necessario requiratur distinctio personalis, id provenit ex ipsa natura talium contractuum utpote qui alioquin forent nugatorii, & inutiles: hæc autem ratio rursum cessat in dispensatione erga seipsum exercenda, quæ proinde fieri posse videtur. Ita Sanchez, pluribus istam sententiam declarans. 95

In praxi videtur dicendum primo, quod Papa possit secum ipso dispensare in omni Jure positivo humano: nam Papa secundum plenitudinem potestatis de Jure potest supra Jus dispensare, *c. proposuit 4. de concess. præb.* Et quia ipse non habet Superiorem in terris, non ligatur Jure Pontificio, quod exigit distinctionem personalem inter dantem, & accipientem. Felinus *c. 1. n. 33. de Const.* Sanchez *c. l. 8. disp. 3. n. 5.* citans alios, qui velut quid speciale afferunt, posse Papam, se a proprio juramento absolvere, eo quod careat Superiore. Quamquam alii apud Felinum *c. n. 33.* illud negent, graviter invehentes in Gregorium XII. qui seipsum absolverat a juramento, quod præstiterat de renunciando Papatui. 96

Dicendum secundo, quod Episcopi, aliique Prælati, indubitanter possunt uti dispensatione generali, quam concedunt Civitati, vel toti Conventui. Tum quia hoc non est dispensare directe secum ipso, seu exercere jurisdictionem in seipsum: sed solum uti dispensatione ex legitima causa toti Communitati facta, cujus ipsi sunt pars & caput. Tum quia Episcopi, aliique Prælati, non debent esse deterioris conditionis, quam eorum subditi, cum quibus ipsi dispensant. Sanchez *cit. disp. 3. n. 8. & 9.* allegans communem. 97

Dicendum tertio, quod quidem sententia Theologorum, asserentium, quod Superior possit secum ipso directe dispensare, sit probabilis, & in praxi tuta: nihilominus sententia negativa Canonistarum sit probabilior, Juri conformior, & in praxi tutior, sicque merito retinenda. 98

a I-

TITULUS VIII.

De concessione Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 VIsum est Titulo præcedenti de Institutionibus, sed quia nonnunquam aliqui instituuntur præpropere in præbendis, seu Ecclesiis nondum vacantibus, vel saltem de istis imposterum concedendis fit promissio; antequam vacent; quandoque vera beneficia dum vacant, debito tempore non conferuntur: ad utrumque horum incommodorum excludendum merito præsens rubrica subjungitur. Unde materias ad eandem pertinentes, majoris claritatis gratia dividendo in Paragraphos, sit

§. I.

De triplici vacatione Beneficiorum, & ob quam ipsarum Beneficia conferri possint, ac debeant.

S U M M A R I U M,

2 *Beneficia generatim possunt intelligi tripliciter vacare nimirum.*
3 *De jure & de facto simul.*
4 *De facto tantum, &*
5 *De jure tantum.*
6 *Beneficiorum vacatio in specie potest accidere pluribus modis. Remissive.*
7 *Qualiter oporteat vacare beneficia, ut aliis conferri possint, ac debeant. Et n. seqq.*
Beneficia inferiora de jure & facto simul vacantia, debent conferri intra semestre a die vacationis. Ib.
Qui nescit, potestatem conferendi non habet. Ib.
8 *Episcopatus, & Ecclesiæ Regulares &c. vacare non debent ultra trimestre.*
Alias devolvitur potestas eligendi, vel conferendi ad Superiorem, ib. Remissive.
9 *Beneficium etiam de jure tantum vacans potest, & debet conferri intra semestre.*
Nequit tamen alter in ejus possessionem induci non vocato priore possessore. Ib.
10 *Beneficia de facto solum vacantia non possunt aliis conferri.*
11 *Beneficium de jure duntaxat vacans impetraturus a Papa, tenetur facere mentionem de possessione alterius colorata: alias Rescriptum desuper impetratum non valet.*
12 *Secus, si possessio alterius sit notorie injusta.*
Possessio colorata, quæ? Ib.
13 *Eadem Conclusio patitur alias limitationes, & n. seqq.*
14 *Nempe, quando Rescriptum Papæ continet clausulam,* Motu proprio.
Motus proprius tollit subreptionem. Ib.
15 *Item, quando Rescriptum Papæ continet Clausulam.* Amoto quolibet illicito detentore.
16 *Dummodo hæc clausula sit posita in litteris gratiosis, & non tantum in executione gratiæ.*
17 *Aliæ limitationes, Remissive.*

2 QUæritur I. Quibus modis generatim intelligantur vacare beneficia Ecclesiastica? Resp. I Beneficia generatim loquendo possunt intelligi tripliciter vacare, nimirum De facto tantum, de jure tantum, & de jure ac de facto simul. Ita Hostiensis *in Summa, h.t.n.* 1. Rebuffus *in praxi benef. t. requisita ad collationem bonam &c. n.* 56. 57. *& seqq.* Garzias *p.* 1. *de benef. c.* 1. *n.* 2. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *§.* 5. *n.* 3. 4. *&* 5. & alii passim idque declaratur inductione. Siquidem.

3 *De Jure ac de facto simul* vacat beneficium, quando nullus adest, apud quem remaneat jus, aut possessio ejus. Sic vacat beneficium Ecclesiasticum per mortem naturalem beneficiati, vel per legitimam privationem, seu depositionem, aut liberam resignationem ipsius. Et hæc vacatio, est proprie dicta & plena vacatio beneficii, ex qua potest, ac intra debitum tempus debet alteri beneficium conferri.

De facto tantum vacat beneficium, quando pro nunc nul- 4
lus adest illud actualiter possidens, adest tamen, qui jus seu titulum habet ad ejusmodi beneficium. Sic accidit; quando beneficiatus est vi dejectus, vel injusto metu adactus ad beneficium relinquendum, quod necdum ab alio possidetur: tunc enim de facto, seu actualiter, beneficium illud a nemine possidetur: licet injuste expulsus adhuc retineat jus in ipso. Aliud hujus exemplum ponit Abbas *in c. cum nostris n.* 18. *h. t.* de eo, cui absenti collatum est beneficium, quod ab ipso nondum est acceptatum: quia licet illi absenti jus ad rem respectu beneficii acquisitum fuerit, sicque istud alteri conferri nequeat, *can. Si tibi absenti* 17. *de præb* adhuc tamen vacat de facto, seu quoad possessionem, utpote a nullo adhuc apprehensam.

Tandem *De jure tantum* vacat beneficium, quando ali- 5
quis illud possidet, sed injuste. Idque variis modis potest contingere: ut puta, quia collator non habuit jus conferendi; vel quia recipiens fuit inhabilis ad beneficium recipiendum, aut quia propter pacificam assecutionem alterius beneficii incompatibilis vacat prius ipso jure, quod tamen adhuc detinetur una cum posteriori: & multis aliis hujusmodi modis. Unde

Resp. II. Vacatio beneficiorum in specie potest accide- 6
re pluribus modis: ut puta, per mortem naturalem, per renunciationem, per pacificam adeptionem alterius beneficii incompatibilis, per ingressum Religionis professione secuta, per non promotionem ad Sacerdotium intra annum, loquendo de Ecclesia Parochiali, & aliis hujusmodi modis quorum triginta enumerati fuerunt superius *tit.* 5. *de præb §.* 12. *d. n.* 343. *usque ad n.* 367. qui proinde ibidem videri poterunt.

Quæritur II. Qualiter oportet vacare beneficia ut 7
aliis conferri possint, ac debeant? Res. I. Beneficia inferiora de jure & facto simul vacantia, possunt, ac debent aliis idoneis Clericis conferri, & quidem intra semestre a die notæ vacationis computandum: Ita communis, & habetur expressum *in c. nulla*, 2. *§. cum vero, h. t.* ibi. *Cum vero præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia, in aliqua Ecclesia vacare contingerit, non diu maneant in suspenso: sed infra sex menses personis, quæ digne administrare valeant conferantur.* Concordat *c quia diversitatem*, 5. *§. fin. h. t.* ibi: *Semestre autem tempus non a tempore vacationis præbendarum, sed notitiæ ipsius potius volumus computari.* Idipsum habetur *c. Licet* 3. *de supplend. negl. Præl.* Nec immerito semestre illud computandum dicitur a tempore notitiæ: is enim, qui nescit, potestatem experiundi, vel conferendi beneficium) non habet, *l. Annus ff. de Calum. & can. Biduum*, 2. *q.* 6.

Additur notanter in Conclusione, *beneficia inferiora* 8
&c. Nam illud semestrale tempus, quod conceditur ad conferendum Beneficium vacans, procedit solummodo quoad minores Dignitates, Personatus, & beneficia inferiora, non vero quoad Episcopatus, & Archiepiscopatus, juxta textum expressum *in c. dilectus filius*, 12. juxta Gl. *V. Extendi h. t.* Idque ampliatur ad Ecclesias regulares, per obitum suorum Prælatorum viduatas, *c. ne pro defectu* 41. *de elect.* estque jam dictum supra *lib.* 1. *tit.* 6. *de elect. §.* 11. *n.* 278. *& seqq.* extendendo istud ad Prælatos collegiatarum Ecclesiarum, qui ordinariam & generalem jurisdictionem in Clericos suæ Ecclesiæ exercent. Qualiter autem in casu negligentiæ eligendi, vel conferendi beneficium intra debitum tempus, devolvatur potestas eligendi, vel conferendi ad superiorem, dictum est supra *cit. lib.* 1. *tit.* 10. *de Supplenda negligentia Prælatorum §.* 2. *n.* 22. *& seqq. & l.* 3. *t.* 5. *De præbendis, §.* 6 *n.* 182. 184. *& seqq.*

Resp. II. Etiam beneficium de jure dumtaxat vacans 9
potest

potest; habita notitia vacationis; debet conferri intra tempus a jure præfinitum, puta semestre, non obstante alterius detentione; ita tamen, ut ille, cui collatum fuit beneficium, in actualem hujus possessionem non debeat introduci priore possessore non vocato. Ita Garzias *p.* 10. *de benef. c.* 1. *n.* 40. 41. *&* 46. citans Rotam *dec.* 9 *in antiq.* & alios, cum communi. Et quidem prima pars patet ex *c. de multa.* 28. *§. his quoque de præb.* ubi in casu recepti per Clericum secundi beneficii incompatibilis non solum Clericus ejusmodi ipso jure privatus existit priori beneficio, sed etiam Collator ordinarius illud prius libere conferre potest ac debet: adeo, ut si intra sex menses non contulerit, puniatur, ut ibi: Altera pars constat ex *c. licet Episcopus* 26. *eod. in* 6 junctis dictis supra *tit.* 5. *de præbendis*, *§.* 11. *a n.* 332. *usque ad num.* 337. ubi præsens Conclusio quoad utramque partem amplius declaratur.

10 Resp. III. Beneficia de facto duntaxat vacantia non possunt conferri. Ita Abbas *cit. cap. ad nostram*, *n.* 18. *h. t.* id probans ex *c. Si tibi absenti*, 17. *de præb. in* 6. Zoesius *h. t.* n. 2. Engel *eod. n.* 2. Pirh. *h. t. n* 19. & communis. Ratio est: quia hujusmodi beneficia, utpote de jure ad aliquem pertinentia, revera non vacant: nam beneficium dicitur illius qui jus habet in eo, Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 15. *§.* 1. *n.* 18. Simulque per solam collationem acquiritur jus plenum & perfectum in beneficio, quamvis possessio ejus nondum fuerit capta, *c. ult in fin. h. t. in* 6. estque jam dictum supra *tit. præc.* n. 77. *&* 78. Unde & injuste expulsi a suis beneficiis, horumque possessione violenter privati habent regressum ad illa, *c.* 2. *& seqq. De iis, quæ vi metusve causa &c.* Quinimo, qui scienter recipiunt beneficium alteri injuste ablatum, censentur intrusi, juxta dicta superius tit. 5. *de præb.* §. 15. n. 520. Suntque Ecclesiastica communione repellendi, atque deponendi, *can. in primis* 2 *q.* 1. *& c.* 1. juncta Gl. ℣. *pellendi*, & DD. *ib. h. t.*

11 Quæritur III. An beneficium de jure duntaxat vacans impetraturus a Papa, teneatur facere mentionem de possessione alterius? Resp. I. Si quis beneficium de jure vacans, sed ab alio colorata possessione adhuc detentum per Rescriptum a Papa impetrare velit, tenetur, is in sua Supplicatione de prædicta possessione alterius facere mentionem: alioquin Rescriptum desuper impetratum censebitur subreptitium. Ita desumitur ex *c. Cum nostris* 6. *h. t.* ubi Gl. ℣. *Falsi suggestionem*, & Abb. n. 2. *&* 16. & Barb. *in Collect. ib. n.* 2. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 15. *§.* 1. *n.* 64. *&* 65. Garziaa *p.* 10. *de benef. c.* 1 *n.* 48. Pirhing *h. t. n.* 19. Engel *eod. n.* 3. Sannig *lib.* 3. *n.* 5. & alii. Accedit ratio: quia beneficium vacans de jure tantum: non potest simpliciter & absolute dici vacare, eo quod adhuc possideatur ab alio: unde supplicans pro obtinendo tali beneficio, veluti vacante, nullaque facta mentione possessionis alterius committit sub vel obreptionem *per falsi suggestionem, & veri suppressionem*; prout notatur *in cit. c. cum nostris §. Auditor. h. t.* Etenim, si mentio fieret de colorata alterius possessione, forsitan Pontifex retraheretur vel saltem tardior atque difficilior redderetur ad conferendum beneficium, donec illius coloratæ possessionis causa plenius examinetur.

12 Additur notanter in data Conclusione, *colorata possessione &c.* Per quam intelligitur talis possessio, quæ est prætensa ex legitimo, seu a jure non cassato titulo, qui tamen hic & nunc re ipsa non est verus: utpute, quia possessionem beneficii quis recipit a Collatore ordinario, nec est notorie invalida, quamvis ob occultum defectum non subsistat: prout est casus in sæpe dicto *c. cum nostris*, & notat Abbas *ib. n.* 17. *&* 23. *h. t.* Nam ubi possessio alterius est notorie injusta, & invalida valet rescriptum etiam non facta mentione ipsius, ut inquit Abbas *l. c. n.* 9. Rationem dat: quia illud tacitum invalidat rescriptum, quo expresso Papa non dedisset litteras, vel non ita de facili *c. Super literis* 20. *& c. postulasti* 27. *de resc.* Sed expresso, quod quidem alius sit in possessione beneficii, possessio tamen ipsius sit evidenter injusta & invalida, Papa non fuisset motus ad denegandas litteras, vel ad ea difficilius dandas, quinimo hoc expresso, atque probato, eas facilius dedisset; ne notorie intrusus diutius occuparet beneficium Ecclesiasticum, ergo. Concordat textus in *c. literas* 19. *h. t.* ubi rescriptum a D. Clerico super præbenda Bremensi impetratum censetur validum (nam in eo Papa mandavit eidem D. Clerico præbendam conferri) haud obstante, quod præbenda illa de jure tantum, non autem de facto vacasset; neque istud fuisset expressum in supplicatione Summo Pontifici porrecta, sed simpliciter dictum, quod vacaret. Quia, ut *ib. n.* 4. notat Abbas possessio illa non erat colorata, sed evidenter injusta: siquidem color ejusdem erat cassatus a Jure, *c. de multa* 28. *de præb.*

Resp. II. Patitur nihilominus data *n.* 11. Conclusio quasdam limitationes, danturque nonnulli casus, in quibus taciturnitas prehabitæ ab alio possessionis facti non vitiat Rescriptum ad beneficia impetratum. Ita communis; idque probatur inductione. Sic imprimis præter possessionem facti notorie invalidam, seu non coloratam, juxta proxime dicta. 13

Limitatur dicta Conclusio, quando Rescriptum Papæ continet clausulam, *motu proprio*. Nam Motus proprius tollit subreptionem, *c. si motu*, 23. *de præb. in* 6. sicque tenet ejusmodi rescriptum, atque collatio beneficii per illud obtenta, non obstante taciturnitate possessionis Facti, etiam coloratæ. Abbas *c. cum nostris*, *n.* 19. & Barb. *ib. n.* 2. *h. t.* Garzias *p.* 10. *de benef. c.* 1. n. 44. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. Jud. cas.* 201. *n.* 142. citans alios. Neque enim verisimile est, quod Papa Motu proprio conferens beneficium; non fuisset illud collaturus, si præscivisset, possessionem ulterius veram & legitimam non esse, licet extiterit colorata. 14

Limitatur secundo, quando rescriptum Papæ continet clausulam; *Amoto quolibet illicito detentore*: nam, ubi apponitur hæc clausula, satis videtur mentio facta coloratæ duntaxat, atque re ipsa injustæ possessionis alterius, hæcque censetur exclusa. Abbas *loc. cit. n.* 21. Menoch. *d. cas.* 201. *nu.* 141. citans Rotam *dec.* 38. *& dec.* 69. *de resc. in antiq.* Gonzal *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 15. *§.* 1. *n.* 68. Barb. *tr. de clausulis usu freq. claus.* 7. *n.* 2. citans alios. 15

Notant tamen allegati DD. quod præfata clausula tollat quidem vitium taciturnitatis coloratæ possessionis alienæ, quando est posita in litteris gratiosis, seu dispositione gratiæ: secus vero esse, si ponatur tantum in executione gratiæ: Etenim illa, quæ apponuntur in executione gratiæ, non firmant gratiam adversus vitium subreptionis, *arg. Clem.* 1. *in fin. de præb.* ac notant *Abbas, Menochius, & Barbosa*, *ubi supra*, *n.* 3. allegans alios, atque eainde *n.* 4. subjungens, quod executor debeat cognoscere de colore, non obstante clausula illa. 16

Tacentur nonnullæ aliæ limitationes præfatæ Conclusionis, quarum universim septem adducit Menochius *d. cas.* 201. n. 140. *& seqq.* Et quia hodie ex stylo Curiæ solet in casibus rescriptis plerumque apponi aliqua dictarum clausularum, & præsertim illa, *Amoto quolibet illicito detentore*; hinc data n. 11. Conclusio in praxi vix amplius habet locum. 17

§. II.

De concessione ac promissione Beneficiorum non vacantium: ubi & de Canonicis Supernumerariis.

SUMMARIUM.

18 *Beneficia nondum vacantia nec concedi possunt per Prælatos Papa inferiores, ac promitti. Et n. seq.*
19 *Beneficii vacaturi promissio nihil valet, nullamque inducit obligationem.*
20 *Etiamsi data fuisset in scriptis.*
21 *Neque obstat appellatio in contrarium.*
22 *Solvitur notabilis instantia, desumpta ex c.* Accedens h. t. *quod postea fuit correctum.*
Concorda tempora & concordabis jura. *Ibid.*
23 *An, & qualiter, præmissis non obstantibus, possint recipi Canonici supernumerarii cum expectatione futuræ Præbendæ? & n. seqq.*
24 *Posse fieri talem Canonicorum supernumerariorum receptionem probatur ex consuetudine, etiam Romæ vigente.*
25 *Atque ex jure Canonico.*
26 *Valida est receptio Canonici supernumerarii, quando ea fit pure, & simpliciter, etsi cum intentione, ut habeat*

habent Præbendam primo vacaturam.

27 *Debetque huic conferri Præbenda, quam primum vacaverit: & hoc ratione connexionis Canonicatus cum præbenda.*

28 *Siquis recipiatur in Canonicum cum promissione præbendæ vacaturæ valida etiam est receptio in canonicum, non vero promissio præbendæ? & n. seq.*

29 *Et quæ disparitas?*
Expresse nocent: non expressa non nocent. *Ib.*

30 *Connexitas Canoniæ cum præbenda, quid operetur?*

31 *Differentia inter receptionem alicujus in Canonicum, & inter promissionem præbendæ vacaturæ.*

32 *Receptio alicujus in Canonicum supernumerariorum non reddit affectam præbendam primo vacaturam.*

33 *Unde hæc valide cuipiam alteri confertur, etsi illicite.*

34 *Alia instantia, probans valere promissionem præbendæ vacaturæ, dissolvitur.*

35 *An Canonici supernumerarii debeant habere stallum in Choro vocem in Capitulo, & distributiones quotidianas, & n. seq.*
Quoad hoc standum est speciali consuetudini Ecclesiæ, ubi ea viget.

36 *Et quid dicendum seclusa tali consuetudine speciali.*

18 Quæritur I. An beneficium nondum vacans concedi vel saltem promitti valeat? Resp. I. Beneficia nondum vacantia nec concedi possunt per Prælatos Papa inferiores, nec promitti. Textus est expressus *in c. nulla 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi, celebrato sub Alexandro III. & sic sonat. (Nulla Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent: ne considerare quis mortem proximi videatur, cujus locum, & beneficium se crediderit successurum. Cum enim in ipsis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe est; & Divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei, futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam Gentiles condemnare curarunt. Hæc ibi: juncta Gl. ℣. *Condemnare*; plures ejusmodi Leges Civiles allegant. Concordant *c. relatum 3. & c. ex tenore. 13. h. t. & c. detestanda 2. eod. in 6.* & novissime Conc. Trid. *sess. 24. c. 19. de ref.* atque amplius patebit dicendis in progressu: quamquam præmissa conclusio solum procedat de Prælatis Papa inferioribus: nam secus esset dicendum de Papa, ex professo dicetur infra *n. 41. & seq.*

19 Resp. II. Beneficii vacaturi promissio nihil valet, nullamque inducit obligationem. Ita communis, atque patet ex d. *c. ex tenore 13. h. t. & c. Detestanda 2 h. t. in 6.* in quo posteriori loco quælibet promissio vacaturi beneficii reprobatur, sequentibus verbis „ Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurere volentes, promissiones easdem, & alias qualcunque, sub quovis modo, aut forma verborum de cætero faciendas, per quas vel directe vel indirecte aperiri via valeat ad beneficia vacatura auctoritate Apostolica penitus reprobamus, & omnino viribus vacuamus: decernentes, per eas, vel ipsarum aliquam, ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari. „ Hæc ibi. Accedit ratio: quia, cum promissiones beneficii vacaturi sint contra Jus commune, atque expressam prohibitionem Concilii generalis, *in c. nulla 2. h. t.* relati, cum similibus, hoc ipso nulla ex ipsis oriri potest obligatio, juxta *c. ult. de pactis*, ibi: *Pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibili de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.* Concordat reg. 64. jur. in 6. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

20 Atque illud ampliatur ad illum casum, quo ejusmodi promissio beneficii vacaturi data fuit in scriptis. Nam talis promissio, etiam scriptis consignata, atque in Judicio producta, non tenet, neque promittentem obligat; eo quod attentata fuerit contra Statutum Concilii Generalis proxime relati, *text. clar. c. ex tenore 13. h. t.*

21 Nec obstat appellatio coram, quibus promissa fuerunt beneficia necdum vacantia. Adhuc enim hac non obstante possunt, & debent eadem, post quam vacaverint, personis idoneis conferri. Textus est *in c. relatum 3. h. t.* ibi cum in Lateranensi Concilio promissiones factæ de Ecclesiis non vacantibus sint cassatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin Ecclesiæ; cum vacaverint, de personis idoneis ordinentur. Hæc ibi. Nec immerito: nam appellatio censetur frivola, & iniqua, quæ fit contra jus clarum; sicque ipsi non est deferendum *arg. c. consuluit 29.* juncta Gl. *fin. de appel. & c. relatum 4. de Cler. non resid.* estq; jam dictum supra *lib. 2. tit. 28. de appellation. §. 11. n. 308.*

Objicies breviter contra præmissam Conclusionem *c.* 22
Accedens 14. h. t. obligatur Prælatus promittens beneficium sub hac forma, *cum poterit*, vel *cum facultas se obtulerit*: Quia, ut inquit Pontifex ibidem „ aliud est, Prælatum promittere beneficii collationem, cum poterit, aliud cum vacabit: cum in multis casibus se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset in expectatione vacaturi beneficii differenda; ergo data Conclusio non subsistit. Resp. cum Fagnano *in c. nulla n. 6. h. t.* & aliis, quod beneficium promittens dicto modo, olim quidem fuerit obligatus, hodie vero non: idque fit propter novam Constitutionem Bonifacii VIII. *in c. detestanda 2. h. t. in 6.* relatam. Ibi quippe prior illa Constitutio expresse revocatur ob plurima incommoda, & gravamina inde subsequentia; & omnes omnino promissiones, tam sub prædicta, quam quacunque alia verborum forma conceptæ, *per quas directe, vel indirecte aperiri via valet ad beneficia vacatura authoritate Apostolica penitus reprobantur. & omnino viribus vacuantur.* Unde impræsentiarum subintrat illud vulgatum. *Concorda tempora, & concordabis jura* Gl. *can. si Ecclesia 23. q. 3. de temporibus*, & communis.

Quæritur II. An, & qualiter, præmissis non obstanti- 23
bus, possint recipi Canonici supernumerarii, cum expectatione futuræ præbendæ? Resp. I. Quæstio hæc notabilem continet instantiam contra proxime dicta de prohibita promissione, hujusque invaliditate quoad Præbendam seu Ecclesiam non vacantem: talem enim promissionem videtur involvere receptio Canonicorum supernumerariorum, cum expectatione futuræ præbendæ.

Et quidem, quantum attinet priorem partem proposi- 24
tæ Quæstionis, posse fieri dictam Canonicorum supernumerariorum receptionem; suadet praxis & consuetudo passim recepta in Ecclesiis Cathedralibus, atque Collegiatis. Et talem consuetudinem, vi cujus Canonici recepti, infra certum tempus, & aliquando ad annum, aliquando ad duos, vel plures annos, non possunt petere portiones suas, sive Præbendam, etiam obtinere Romæ, & quidem approbatam, testatur Innocentius in *c. dilectus filius 29. ℣. Et quod diximus* & Jo: Andreas *ib. n. 4. de præb.* Qualem proinde consuetudinem, longævo jam tempore continuatam, atque a viris peritis, simulque conscientiosis practicatam, temere damnare non licet.

Idipsum satis aperte desumitur ex Jure Canonico. Nam 25
c. cum M. 9. de const. quatuor tales supernumerarii Canonici leguntur recepti, nec factum illud a Papa fuit improbatum: quin potius est approbatum, cum Pontifex jusserit eisdem de superexcrescentibus fructibus provideri. Accedit *c. relatum 9. de præb.* ubi quidam Magister in Ecclesia Cantuariensi Canonicus est institutus sub promissione de conferenda sibi præbenda proxime vacatura, cui etiam conferendam esse primam præbendam, cum in Ecclesia ipsa vacaret, Pontifex censuit, eamque conferri mandavit. Simile quid habetur in *c. dilectus filius, 29. eod.* ubi Papa talem receptionem Canonici supernumerarii expresse approbat illis verbis: *Quod est licitum approbantes*: ac notat Innocentius *n. 2. ℣. Item hinc habes.* Fagnanus *ib. n. 8.* citans alios. Concordat *c. cum super 8. h. t.* ubi pariter quis legitur receptus in Canonicum supernumerarium, jussitque Papa, ut si quam cito se facultas obtulerit præbendale beneficium conferatur. Nec immerito: *Quia non est congruum, ut præbenda careat, qui in canonicum poscitur esse receptus*, ut inquit Pontifex *cit. c. relatum n. 9. de præb.* Qualiter autem istud fieri possit non obstantibus dictis *q. præc.* dubium remaneat. Pro cujus resolutione.

Resp. II. Quando receptio Canonici supernumerarii fit 26
pure & simpliciter, etsi cum intentione, ut receptus habeat præbendam primo vacaturam, valida est receptio ipsius. Ita Gl. *in c. cum M. ℣. ad vacaturas præbendas, de const.* quam Gl. esse tenendam, notat Abbas *eod. c. 18. & 29* & Fagnanus *ib. n. 58.* asserens, ita indubitanter esse concludendum: & alii. Idque desumitur ex Juribus *n. præc.* allegatis; ac præsertim ex *c. Dilectus filius, 29. de præb. & c. pro illorum 32. eod.* juncta Glossa *fin. hic*, inde inferente, quod, si Canonici aliquem recipiant ultra

nume-

numerum, etiam sua auctoritate, non augeant numerum præbendarum, licet augeant numerum Canonicorum ut *c. cum M. 9. de const.* cum similibus. Accedit ratio quia in tali casu nulla fit promissio beneficii, vel præbendæ vacaturæ; sicque talis receptio non urgetur ex hactenus dictis; nec aliunde continet quid contra Jus commune. Assumptum probatur. Quia, cum aliud sit Canonia, aliud præbenda, juxta Glossam *in c. c. cum M. V. receperunt de constit.* estque jam dictum supra *tit. 5. de præbendis §. 2. n. 57.* in casu nostræ Conclusionis Canonia non promittitur, sed de præsenti confertur pure ac simpliciter; neque etiam fit promissio præbendæ imposterum vacaturæ, hoc ipso, quod Canonia conferatur pure ac simpliciter, sicque absque pacto, seu promissione ipsius præbendæ.

27 Nec obstat, quod Canonico supra numerum recepto debeat conferri præbenda, quamprimum vacaverit, *c. relatum 9. de præb* cum concordantiis. Resp. enim cum Abbate in *c. cum M. n. 29. de const.* & aliis, quod ejusmodi Canonicus supernumerarius debeat quidem habere præbendam proxime vacaturam; id tamen non fieri ratione promissionis (hæc enim non intervenit, & si interveniret, nullius foret roboris) sed ratione Canonicatus jam recepti, seu ea vi connexionis, quam jure sic disponente habet Canonia ad præbendam: *Quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio fraudetur*, prout loquitur Pontifex *in d. c. dilectus filius, 19 §. cum ergo, de præb.* Gl. *in c. 2. V. indirecte h. t. in 6.* Fagnanus *c. cum M. n. 63.* Post Innocentium *h. n. 6. de const.*

28 Resp. III. Quod si vero quis recipiatur in Canonicum supernumerarium, & vel incontinenti, vel ex post facto promittatur ipsi præbenda proxime vacatura: tunc valida quidem est receptio in Canonicum, non vero promissio Præbendæ vacaturæ. Ita Gloss. *in c. detestanda, 2. V. Indirecte h. t.* in 6. Fagn. *c. c. cum M. a n. 59. usque ad n. 69.* allegans alios. Conclusio hæc quoad utramque partem desumitur ex sæpe *c. c. dilectus filius 19. de præb.* ubi compositio inter Legatum Sedis Apostolicæ, & Episcopum Capitulumque Linconiense inita, ut quis reciperetur in Canonicum fructus tamen Præbendæ percipere non deberet, nisi loco proximo vacaturæ: approbatur quoad priorem partem, eo quod aliquem *in Canonicum* supernumerarium *recipi*, *Canonicis non obviet institutis*: reprobatur autem quoad partem posteriorem, seu quoad promissionem de fructibus Præbendæ percipiendis loco proximo vacaturo: eo quod *vacaturam expectare præbendam, Lateranensi Concilio non sit dubium obviare*, prout argumentatur Pontifex ibidem. Confirmatur: quia aliud est Canonia, aliud præbenda, ut dictum: simulque in illis, quæ sunt ab invicem separabilia, *utile non debet per inutile vitiari*, juxta reg. 37. jur. in 6. ergo non mirum, quod promissio vacaturæ præbendæ, utpote facta contra Concil. Lateranense, relatum in *c. nulla 2. h. t.* sit ipso jure invalida: bene tamen valeat receptio alicujus in Canonicum supernumerarium utpote nullo jure prohibita. Per hanc enim confertur Canonia pura, & de præsenti: non vero promittitur aliqua imposterum vacatura: unde hæc veluti quid distinctum, atque separabile a præbenda, non debet per invalidam, sicque inutilem promissionem Præbendæ vitiari.

29 Dices. Si in dato casu valida est receptio alicujus in Canonicum, seu collatio Canoniæ, ergo hoc ipso etiam debet valere adjuncta promissio præbendę vacaturę. Probatur consequentia. Quia hęc promissio aliud non est, quam expressio illius, quod de jure communi tacite inest; cum ex vi connexionis, jurisque dispositione, habenti Canoniam debeatur Prębenda. Resp. neg. conseq. Quia promissioni vacaturę prębendę resistit Concilium Lateranense *in cit. c. nulla 2. h. t.* eo quod induceret votum captandę mortis proximi, si valeret. Unde si hęc expresse fiat, erit invalida, ob resistentiam Juris communis, tale pactum reprobantis: secus, si conferatur Canonia simpliciter ac pure, etsi cum intentione suo tempore accipiendi, vel conferendi vacaturam prębendam, nam talis intentio nullum continet pactum, seu promissionem habentem vim obligandi. Unde hic subintrat illud, quod *l. expresse ff. de reg. jur.* habetur; *expressa nocent, non expressa non nocent.*

30 Nec urget connexitas Canonię cum prębenda, Jurisque communis dispositio. Nam inde solum sequitur quod *non sit congruum, ut præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus* prout loquitur textus sæpe *c. c. relatum 9. de præb.* sive quod, *videtur indignum, ut receptus in canonicum præbendę beneficio defraudetur*, juxta *c. dilectus filius 19. eod.* Nullibi tamen habetur, quod ex receptione alicujus in Canonicum, jus ad vacaturam præbendam eidem acquiratur: nam quod Capitulum jus ad primam vacaturam dare non possit, sed solus Papa, constat ex *c. c. nulla h. t. & c. detestanda, eod. in 6.* Ubi, cum Gl. *V. indirecte*, dixisset, quod receptus in Canonicum *ex receptionis virtute debet habere præbendam*: illico Glossa marginalis dictum illud corrigit, quod præbenda ita sit debita, ut sit affecta, juxta notata in *c. Si solis in gl. ult. ultra med. V. Utrique, eod. in 6.*

Unde Doctores, ac signanter Fagn. *c. c. cum M. n. 62.* 31
& *63.* post Jo: Andream *ib. n. 11. de const.* & Innocentium *c. inter cætera, circa fin. de præbendis* & alios, notabilem dant differentiam inter receptionem alicujus in Canonicum supernumerarium, & inter promissionem vacaturæ Præbendæ. Quia, si talis promissio foret valida, competeret Canonico illi, veluti promissario, jus respectu talis præbendæ, adeo, ut haberet actionem contra alium, cui Præbenda illa postmodum se invito conferretur, eamque possideret (nam ex pacto, puta ex promissione valida, oriri actionem secundum Canones, patet ex *c. 1. & 3. de Pactis*, cum concordantiis) sicque subintraret etiam votum captandæ mortis alterius, a Concilio Lateranensi reprobatum. Secus dicendum de receptione alicujus in Canonicum supernumerarium, a capitulo facta: nam huic confertur solummodo Canonia, & quidem de præsenti: ad vacaturam Præbendam vero jus non datur, neque dari potest, ob resistentiam Concilii Lateranensis sæpe *d. cap. nulla 2. h. t.* relati; sicque cessat ratio; sive periculum voti captandæ mortis alterius.

Huc accedit Declaratio S. Congregationis Conc. Tr. 32
quam refert Fagnanus *c. c. cum M. n. 65. de Const.* quæ censuit, *posse ab Episcopo Canonicos supernumerarios creari, ea tamen conditione, ut nullum jus ad prebendam vacaturam habeant, vel vendicent sibi ex tali erectione.* Aliam consimilem Declarationem ejusdem Sacr. Congregationis *ad Sess. 24. c. 10. de ref.* editam, refert Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. §. 1. proœm. n. 64.* sequentibus verbis: *Ex hoc Decreto expectativarum abrogatarum colligitur, non posse erigi Canonicatum supernumerarium ad futuram præbendam*: Nempe hanc imposterum vacaturam promittendo, adeo ut de jure sit debita Canonico ultra numerum recepto; atque reddatur affecta, ita nempe, ut si alteri, etiam ignoranti, vel ab ignorantibus postea conferatur, non valeat collatio. Etenim capitulum jus ad præbendam primo vacaturam dare non potest, ut dictum.

Infertur proinde, quod si Episcopus, aut capitulum, 33
prætermisso Canonico supra numerum recepto, Præbendam proxim. vacantem conferret alteri; illicite quidem ageret, & contra dispositionem Juris communis, utpote indignum reputantis atque incongruum, ut receptus in Canonicum Præbenda careat: non tamen eam conferret invalide. Prout in simili habetur, *c. Si soli h. t. in 6.* ibi: *Licet si contra faciat, puniendus existat; ei tamen potestas sic non adimitur conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eod.* Hinc Gl. *in c. c. Si soli V. Firmitatem h. t. n. 6.* post medium, ait: *Si uterque authoritate Capituli expectat, de æquitate deberetur primo præbenda, si tamen Capitulo eam secundo, vel neutri, sed tertio conferat, tenet collatio; quia Capitulum jus ad primam vacaturam dare non potuit, sed solus Papa, c. detestando, eod in 6.*

Quod, si contra hactenus dicta objicias. Tenetur Epi- 34
scopus tali canonico supernumerario conferre prębendam etiam vi suæ promissionis, si quam fecit; ergo Antecedens probatur ex *c. relatum 9 de præb.* ibi: *Et præbendam, si qua nunc vacat, vel cum ibi primo Vacaverit, secundum promissionem tuam concedas liberaliter.* Ubi Gl. *V. in promissis*, ait, hanc promissionem valere; ergo: Resp. negando antecedens, cum suæ probationis consequentia: nam, ut notat Fagnanus *in cap. cum M. n. 59. de Const.* contra Glossam, illa est communis opinio, a qua non videtur recedendum. Nec obstat allegatus textus. Licet enim Papa mandet ibi conferri præbendam juxta promissionem,

non tamen ex promiſſione jus aliquod erat acquiſitum Canonic, ſed ad majorem aggravationem Archiepiſcopi, recuſantis recepto in Canonicum conferre præbendam, Papa ponderat illam promiſſionem: prout notat Abb. *in c. dilectus filius 19. n. 5. de præb.* ac ſequitur Fagn. *ubi ſupra. n. 62.*

35 Quæritur III. Utrum Canonici ſupernumerarii debeant habere ſtallum in Choro, vocem in Capitulo, & diſtributiones quotidianas? Reſp. I. Quando circa hoc alicubi viget ſpecialis conſuetudo Eccleſiæ, tunc ſtandum eſt illi conſuetudini. Ita Gl. *in c. cum M. V. ultra numerum.* & Abb. *ib. n. 29. de conſt.* & Fagnanus *c. dilectus il 1. n. 16. & 17. de præb.* aſſerens. Gloſſ. illam communiter recipi: & hoc procedit juxta limites conſuetudinis, ſeu juxta principia generalia, quæ *lib. 1. Decretal. tit. 4. de conſuetudine*, tradi ſolent. Unde alicubi conſuetndo habet, ut Canonici ſupernumerarii, de voluntate proprii Capituli ultra numerum recepti, ſi præſentes, Choroque intereſſentes exiſtant, habeant quidem ſtallum in Choro, gaudeantque diſtributionibus quotidianis, *arg. c. dilectus filius 19 de præbend.* non autem habeant vocem in Capitulo: de quo videantur dicta ſuperius *tit. 5. n. 58. & ſeqq. de præbend.*

36 Reſp. II. Quod ſi circa hoc non habeatur ſpecialis conſuetudo Eccleſiæ, variæ extant DD. opiniones; uti videre eſt apud Abb. *c. c. Cum M. n. 29. & 30. de conſt.* & Fagn. *ubi ſupra n. 16.* Breviter tamen videtur dicendum, quod ſi quis a capitulo ſimpliciter recipiatur ultra numerum, taliter receptus debeat habere ſtallum in Choro, vocem in capitulo, & diſtributiones quotidianas, expectando tamen præbendam, donec vacaverit. Quia enim talis ſimpliciter receptus eſt ad jus Canoniæ, conſequenter debet habere jure Canonicalia: ſibique imputent Capitulares, qui eum taliter receperunt. Secus, quando receptio ultra numerum fit a Capitulo non ſimpliciter, ſed eo adjecto, ut ſit ſupernumerarius: nam talis adjectio, ſeu proteſtatio denotat, quod Capitulum noluerit frangere numerum; ſicque nec conferre jura Canonicalia ordinaria, ſed ſolummodo jus quoddam extraordinarium, ac preparatorium ad ea; prout pluribus tradit Fagnanus *c. c. dilectus filius il 1. n. 21. 22. & ſeqq. de præb.*

§. III.

De gratiis expectativis, reſervationibus mentalibus, & nonnullis aliis.

S U M M A R I U M.

37 *Gratiæ expectativæ, &*
38 *Reſervationes mentales; quæ; & qualiter differant?*
39 *Sunt abrogatæ per Concilium Tridentinum* Seſſ. 24. c. 19. de ref.
40 *Loquendo de Epiſcopis & aliis Prælatis Papa inferioribus: non item de Summo Pontifice,*
Papa poteſt jus tribuere in beneficiis vacaturis. Ib.
41 *Intelligendo iſtud de poteſtate ſua abſoluta, non de ordinaria.*
42 *Papa eſt ſupra Jus poſitivum humanum, poteſtque in eo diſpenſare.*
Concilium Tridentinum Decreta ſua ſubjecit Romano Pontifici, ab eoque petivit illorum confirmationem Ibid.
43 *Quomodo Papa in proviſione præbendæ vacaturæ poſſit tollere vitium voti captandæ mortis alterius?*
44 *Eccleſiæ non numeratæ, & Eccleſiæ numeratæ; quæ?*
45 *In Eccleſiis non numeratis vacatio præbendarum poſſibilis non eſt.*
Nec etiam devolutio collationis ad Superiorem ob negligentiam inferioris. Ib.
46 *Quid agendum, ſi in Eccleſia non numerata Canonici ſint negligentes in ſtatuendis novis Canonicis juxta facultates Eccleſiæ.*
47 *Collator ordinarius, ſeu habens poteſtatem conferendi, nequit alteri delegare poteſtatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.*
48 *Solvitur inſtantia.*
49 *Idipſum ampliatur ad poteſtatem præſentandi ad beneficium primo vacaturum.*
50 *Poteſt tamen Collator ordinarius alteri delegare poteſtatem conferendi certum beneficium jam vacans.*
51 *Poteſque Epiſcopus ſuo vicario Generali delegare omnimodam poteſtatem conferendi vacatura beneficia in genere, ac indeterminate.*
52 *Non vero cuipiam alteri, præter Vicarium Generalem.*
53 *Fallit in præmiſſis Regula illa.* Cui licet, quod plus eſt, licet utique quod minus eſt.
54 *Fallit quoque alia regula*: Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum, *& cur?*

37 QUæritur I. Quid ſint Gratiæ expectativæ, atque Reſervationes mentales; & qualiter prohibitæ? Reſp. I. *Gratiæ expectativæ* ſunt illæ, quæ dantur ad obtinendum beneficium nondum vacans, ſed poſtea vacaturum. Et dicuntur. *expectativæ*: eo quod illi, quibus conferuntur, jubeantur, expectare uſque ad tempus futuræ vacationis, & tunc primum conſequantur effectum talium gratiarum. Nam quod Papa poſſit tribuere jus in beneficiis vacaturis, textus eſt *in c. licet 2. de præb. in 6.* ibi: *Verum etiam jus in ipſis tribuere vacaturis*; cum ſimilibus, quidquid ſit de aliis Prælatis inferioribus, antiquitus talem poteſtatem ſibi arrogantibus.

38 Porro *reſervationes mentales*, olim non inuſitatæ, fieri cenſebantur, quando, v. g Papa reſervabat beneficium in ſpecie, aut in genere, per Bullam aut Breve, ut perſonæ gratæ exinde provideret, quam non exprimebat, ſed in mente retinebat. Et hujuſmodi *reſervationes* appellantur *mentales*: quaſi in mente retentæ quod perſonam, cui Pontifex providere volebat: hanc enim Papa a principio non exprimebat, ſed quando poſtea vacaverat beneficium, tunc primum tali vel tali perſonæ mandabat provideri de illo. Gonzalez *ad reg. 8. Cancel. §. 1. proœm. n. 66. & 67.* poſt Caſſadorum *dec. 4. de reſerv. n. 1. & ſeqq.* Simoneram *de reſerv. q. 4. n. 2. & 20.* & Mandoſium *in reg. 11. q. 4. n. 2.* Unde reſervationes mentales differunt a Gratiis expectativis, quod in iſtis mox a principio exprimatur perſona, cui beneficium vacaturum conferri debet, non vero in reſervationibus mentalibus.

39 Reſp. II. Gratiæ expectativæ, nec non Reſervationes mentales, & quæcunque aliæ gratiæ ad vacatura, noviſſime a Conc. Trid. *Seſſ. 24. c. 19. de ref.* ſublatæ fuerunt & abrogatæ, illis verbis: *Decernit Sancta Synodus, mandata de providendo, & gratias, quæ expectativæ dicantur, nemini amplius etiam Collegiis, Univerſitatibus, Senatibus & aliis ſingularibus perſonis, etiam ſub nomine Indulti, aut ad certam ſummam, vel alio quovis colore concedi, nec hactenus conceſſis cuiquam uti licere. Sed nec reſervationes mentales, nec aliæ quæcunque gratiæ ad vacatura, nec Indulta ad alienas Eccleſias, vel Monaſteria alicui etiam ex Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, concedantur, & hactenus conceſſa, abrogata eſſe cenſeantur.* Hæc ibi concordat *cap. Nulla 2. de Conceſſion. præbend. & cap. Deteſtanda 2. eod. in 6.*

40 Reſp. III. Nihilominus prædicta prohibitio, ſeu Gratiarum expectativarum, & reſervationum mentalium abrogatio, ſolum intelligenda eſt de Epiſcopis, & aliis Prælatis Papa inferioribus: non autem de ipſomet Summo Pontifice. Ita communis. Nam, quod Papa poſſit jus tribuere in beneficiis etiam primum vacaturis, textus eſt *in c. Licet 2. de præb. in 6.* dicens, quod *beneficiorum Eccleſiaſticorum plenaria diſpoſitio ad Romanum noſcatur Pontificem pertinere; ita quod non ſolum ipſa cum vacant, poteſt de jure conferre; verum etiam jus in ipſis præbere vacaturis.* Ubi Gl. *Verſ. Vacaturis*, notanter addit: quod alius non poteſt *c. 2. de conceſ. præb.* Etiam Legatus a Latere; ut *c. dilectus filius 1. 19. de præb.* Concordat *c. ne captandæ 3. h. t. in 6.* ibi; *Ex benignitate gratiarum Sedis Apoſtolicæ* ubi proinde, ſicut & *c. auctoritate eod. in 6.* & alibi ſæpe, hujuſmodi Gratias expectativas ad beneficia vacatura, per Papam conceſſas fuiſſe, legitur.

41 Nec obſtat proxime relata prohibitio Conc. Tr. Reſp. enim; inde ſolum ſequi, quod Papa non poſſit jus tribuere in beneficiis vacaturis, per viam Juris communis, ſeu (ut alii loquuntur) de poteſtate ſua ordinaria, ac ſecundum Jus commune regulata: ſecus loquendo de poteſtate ſua abſoluta, & ſuprema, atque per viam diſpenſationis, quæ eſt juris relaxatio; nec eſt adhibenda, niſi ſubſit neceſ-
ſitas

sitas, vel utilitas. Fag. *in c. nulla n. 83. & seq. h. t.* & concordant dicta superius *lib. 1. t. 2. de constitut. §. 18. n. 5. 10. & tit. 31. de offic. judicis ordinarii §. 1. n. 7. & 8.*

42 Accedit; simulque magis declaratur data Conclusio ex eo. Tum quia Papa est supra Jus positivum humanum potestque de plenitudine potestatis in eo dispensare; *cap. proposuit 4. h. t. ibi; Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*. Tum quia Concilium non est supra Papam; imo ipsum Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 21. de ref.* expresse declarat, *omnia, & singula, quæ de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina in hoc Sacro Concilio statuta fuit, ita decreta fuisse, uti in his salva semper authoritas Sedis Apostolicæ & sit, & esse intelligatur*. Simulque idem Concilium, more ab antiquo jam recepto, omnia sua decreta subjecit Romano Pontifici, ab eoque petivit illorum confirmationem; prout habetur in fine dicti Concilii. Verum occasione præmissorum, atque pro solutione cujuspiam instantiæ contra datam Conclusionem formandæ.

43 Petes, quomodo Papa in provisione Præbendæ vacaturæ possit tollere vitium, quod est in promissione Præbendæ, vel beneficii vacaturi; voti scilicet captandæ mortis proximi in cujus locum, & beneficium quis credit se successurum, contra *c. nulla 2. h. t.* Resp. cum Fagnano *c. c. nulla n. 82. h. t.* id fieri ex eo, quia Papa est supra jus, ac proinde nihil impedit, quin illud possit facere urgente necessitate publica utilitate, aut alia justa de causa. Eo præsertim; quia beneficii vacaturi promissio non inducit votum captandæ mortis causaliter; sed tantum occasionaliter, ut idem *l. c. n. 85.* loquitur; sicque potest purificari tum sua suprema potestate; tum præsertim ex urgente gravi necessitate, aut alia justa de causa, sine qua Pontifex non solet in Jure communi dispensare, neque contra istud uti sua suprema potestate. Unde de facto seu post Concilium Tridentinum, Romanos Pontifices rarissime Gratias expectativas ad beneficia vacatura indulgere, notat Gonzalez *ad reg. 8. Cancel. §. 1. proœm. n. 60.* In Germania quoque tales locum habere non solent, ob expressam promissionem Pontificiam non gravandi Collatores ordinarios in mensibus alternis, suæque dispositioni relictis *per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem*, prout continetur in Concordatis Germaniæ, *sup. a tit. 5. de præbendis §. 18. n. 335.* jam relatis. Et hinc superfluum videtur, plura de gratiis expectativis disserere, eo præsertim, quia de præsentatione, atque prævalentia Litterarum Apostolicarum, seu rescriptorum ad beneficia, cæterisque huc pertinentibus, copiose jam dictum est superius *lib. 1. tit. 3. de rescriptis §. 3. & 4. & seqq.* quasi per totum.

44 Quæritur II. Utrum in Ecclesiis non numeratis locum habeat vacatio Præbendarum, atque devolutio potestatis eadem conferendi ad superiorem. Ubi sciendum quod *Ecclesiæ non numeratæ* dicantur illæ, in quibus non est præfixus certus numerus Canonicorum, vel præbendarum. *Abbas c. ex parte Assensis 10. n. 1. h. t.* Sicut econtra *Ecclesiæ numeratæ* appellantur, in quibus adest determinatus numerus Canonicatuum, atque Præbendarum, Quo prænotato.

45 Resp. I. In Ecclesiis non numeratis vacatio præbendarum, seu Canonicatuum possibilis non est, atque idcirco ibi non fit devolutio collationis ad Superiorem ex negligentia semestri in non provisione Ecclesiæ de Ministris. Ita textus notabilis *c. ex parte assensis 10. h. t.* juncto Summario, & DD. *ib.* Accedit ratio, quia vocatio dicitur respectu existentiæ, & numeri, hoc est, quia non existunt tot v. g. Canonicatus, quot juxta taxatum numerum existere deberent, Abbas *c. dilecto, tit. 6. de præb.* Unde consequens est, quod in Ecclesia non numerata nunquam dari possit vacatio, hoc ipso, quod certus numerus v. g. Canonicatuum non sit præfixus, sicque ulterius consequens est; quod in eisdem nec detur devolutio potestatis conferendi beneficia vacantia, de qua fit sermo *in c. nulla 2. h. t.* atque notat Pontifex *in c. c. ex parte assensis eod.* Et hinc *in c. Dilecto n. 5. propterea de præb.* dicitur, quod in Ecclesia, in qua non est certus numerus præbendarum, & in Canonicum quis assumitur, is *intelligitur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum assensu de novo creatur, vel cum electo in Canonicum nascitur, & desinit cum defuncto*. Ubi ponderando ly, *desinit cum defuncto*, clare deducitur, quod mortuo tali Canonico proprie non vacet Canonicatus ipsius, sed potius extinguatur, seu desinat cum defuncto; ut proinde non mirum, si in tali casu non sit locus devolutioni ad Superiorem, propter negligentiam conferendi intra semestre, nam Concilium Lateranense relatum *cap. nulla 2. h. t.* & talem devolutionem statuens, loquitur de vera vocatione beneficiorum.

Resp. II. Nihilominus, si in Ecclesia non numerata Canonici sint negligentes in statuendo novos Canonicos juxta facultates; & consuetudinem illius Ecclesiæ; tunc Superior immediatus statuet terminum ei, ad quem spectat institutio, ut infra ipsum provideat Ecclesiæ secundum consuetudinem ejusdem Ecclesiæ, quod si is non fecerit, ipsumet Superior providebit. Ita Abb. *c. c. ex parte Assensis n. 15.* & Vivianus *in Rationali §. 2. h. t.* Pirhing *eod. n. 41.* & communis. Idque desumitur partim ex *c. 1. de inst.* ubi numerus Clericorum jubetur institui in Ecclesiis secundum harum facultates. Tum ex *c. irrefragabili 13. §. excessus de offic. ord. & c. Cæterum 5.* juncta Gl. *fin. de Judiciis*; ubi negligente Ordinario transfertur jurisdictio ad Superiorem. 46

Quæritur III. Utrum Collator ordinarius, seu habens potestatem conferendi, possit alteri tradere potestatem conferendi beneficium vacans, vel proxime vacaturum? Resp. I. Collator ordinarius, sive habens potestatem conferendi beneficia, non potest de jure alteri tradere, seu delegare potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit. Ita textus *in c. constitutus 11. §. fin.* & Glos. *ib. X. in fraudem*, & Abbas *in Summario, & n. 5.* & Vivianus *in rationali h. t.* & Pirh. *eod. n. 9.* Ratio est; quia concessio potestatis conferendi ita individuæ, & determinatæ ad beneficium proxime vacaturum, *fieri posset in fraudem Canonicæ Sanctionis, per quam prohibentur Ecclesiastica beneficia concedi, sive promitti, antequam vacent*; prout loquitur Pontifex *in cit. c. Constitutus h. t.* Nam, declarat Abbas *ib. num. 5.* volens Titio amico suo promittere beneficium vacaturum, donaret alteri amico suo potestatem conferendi beneficium primo vacaturum: & sic Titius est quodammodo tutus indirecte de concessione beneficii sibi ab altero amico suo conferendi; atque subintraret votum captandæ mortis proximi, ut citius beneficium consequi valeret, contra Sanctionem Concilii Lateranensis in *c. nulla 2. h. t.* relati. Cum igitur malitiæ, & fraudibus hominum, non sit indulgendum, *c. Sedes 15. de rescr. & l. in fundo ff. de rei vend.* cum similibus, atque non sit *reg. 84. Jur. in 6. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti*, merito talis concessio potestatis conferendi proxime vacaturum beneficium, reprobatur a Jure, ut *supra*. 47

Nec obstat, quod *in c. constitutus §. quod circa h. t.* Papa confirmaverit, atque servari mandaverit collationem beneficii proxime vacaturi, quam Canonicus H. cui Episcopus dederat potestatem conferendi præbendam Sacerdotalem primo ibidem vacaturam, duxerit Canonice faciendam. Resp. enim, præfatum Mandatum Apostolicum gratiam continere personalem, prout loquitur Pontifex *ib. §. fin.* quam proinde Pontifex noluit aliis concedi, nequoad consequentiam trahi, idque ad evitandam fraudem erga Canonicas Sanctiones de non promittendis beneficiis necdum vacantibus, prout liquet ex littera *cit. c. Constitutus §. fin. h. t.* 48

Atque data Conclusio ampliatur ad potestatem præsentandi ad beneficium primo vacaturum. Sicut enim Patronus non potest promittere, se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec potest dare alicui potestatem præsentandi ad beneficium in specie, antequam vacet, & si secus fiat, non tenet. Textus est *in c. ult. h. t.* & Abbas *in Summario & n. 6.* & Vivianus *ib.* & *Barb. in Collect. n. 1.* citans alios. Ratio est, quæ supra, quia etiam hinc indirecte fieret, aut fieri posset promissio beneficii primo vacaturi, contra sæpe dictum Concilium Lateranense, *c. nulla 2. h. t.* relatum.

Resp. II. Potest nihilominus Collator ordinarius, seu ille, qui habet potestatem conferendi certum beneficium jam vacans. Ita Gl. *c. deliberatione vers. Cuicunque de offic. deleg. in 6.* & Abbas *in d. const. n. 6. h. t.* Pirhing *eod. n. 9.* & alii. Idque, argumento a sensu contrario; desumitur ex textu *cit. cap. Constitutus §. fin.* ibi, *Promitti antequam antequam*. Accedit ratio, tum quia tunc cessat fraus, 49

Concilio Lateranensi inferenda; eo quod beneficium jam vacet, sicque locum habere nequeat votum captandæ mortis proximi. Tum quia beneficium vacans potest canonice in specie conferri: ergo pariter nihil impedit, cuipiam concedi, seu delegari potestatem illud conferendi.

50 Resp. III. Insuper potest Episcopus suo Vicario Generali delegare omnimodam potestatem conferendi vacatura beneficia in genere, atque indeterminata. Ita Glos. d. c. *Constitutus v. Contra formam concessionis*, & Jo: Andreas *ib. n. 7.* & Abb. *n. 5* & Barbosa *n. 3. h. t.* & idem Barb. *p. 3. de offic. & potest. Episcop. alleg. 54. n. 61.* citans alios. Atque illud patet *ex c. ult.* juncta G. *V. Commissa de offic. Vicar. in 6.* ubi dicitur, quod *Officialis, aut Vicarius Generalis Episcopi beneficia conferre non possunt; nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa*: & consequenter potest Episcopus ipsis quorumcunque beneficiorum (sive beneficiorum in genere) collationem specialiter committere. Concordat c. *Ex frequentibus 3. de institution.* ubi Officiales Episcopi dicuntur posse beneficia conferre, subintellige, quando hoc ipsum specialiter est commissum, *arg. cit. cap. ult. de offic. Vicar. in 6.*

51 Additur notanter in Conclusione, *potest Episcopus suo Vicario Generali &c.* Nam Episcopus non posset alteri, qui Officialis, seu Vicarius Generalis non est, hoc jus conferendi quæcunque beneficia vacatura committere, *arg. c. deliberatione §. prohibemus de offic. l. in 6.* Ubi hoc ipsum ad præcavendum fraudibus contra Concilium Lateranense committendis denegatur Legatis Apostolicis: ac notat Abbas *c. n. 5.* & Barb. *d. alleg. 54. n. 60.* post Quintanadvenas *Ecclesiastic. lib. 1. c. 5. in fin.*

Atque ex dictis infertur duplex fallentia regularum juris. Imprimis enim, plus est, posse conferre omnia beneficia vacatura, quam unum duntaxat vacaturum in specie: tamen illa potestas poterit committi per Episcopum Vicario suo Generali; non vero ista, juxta proxime dicta *concl. 1. & 3.* Quod tamen est contra *reg. 53. jur. in 6.* quæ habet; *cui licet quod plus est, licet utique quod minus est*. 52

Deinde Legatus Papæ potest per seipsum recipere resignationes beneficiorum intra fines suæ Legationis, eademque postmodum conferre; non vero per alium *c. c. deliberatione §. prohibemus de offic. l. in 6.* Similiter Episcopus potest per seipsum omnia beneficia vacatura conferre non vero per alium, nisi fuerit Vicarius Generalis ipsius. Horum autem utrumque est contra *re. 68. j. in 6.* ibi: *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.* Verum ratio specialitatis, seu fallentiæ dictarum regularum in casibus præmissis, est periculum fraudis committendæ contra Concil. Lateranense, *in c. nulla 2. h. t.* prohibens conferri, vel promitti beneficia primum vacatura: facilius enim talis fraus committeretur per alios, quibus Legatus, vel Episcopus ultra suum Vicarium Generalem daret illam facultatem conferendi (si posset) quam per ipsummet Legatum, Episcopum, aut hujus Vicarium Generalem Gl. *in c. c. Deliberatione §. prohibemus V. cuicunque de Offic. Legat. in 6.* 53

TITULUS IX.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
Rubrica præsentis Tituli continet Regulam. Ib.
10 *Respondetur ad contrariam Decisionem Rotæ & sententiam Flaminii instantiis.*
11 *Solvitur alia instantia.*
12 *Vacantia cæterorum beneficiorum, quæ non indigent provisione, &c. in casu, durat usque ad confirmationem novi Prælati, seu beneficiarii.*
13 *Regulæ præsentis rubricæ,* Ne Sede vacante aliquid innovetur, *quomodo sit intelligenda? & n. seq.*
14 *Ecclesia fungitur jure Minoris: imo, si est vacans, jure Pupilli.*
15 *Tempus Sedis vacantis non est conveniens ad agendum, seu tractandum super statu Ecclesiæ.*
16 *Regula,* Ne Sede vacante &c. *procedit, ubi innovatio tendit in præjudicium Ecclesiæ: secus, ubi fit melior ejus conditio.*
Puta, si quidem eidem dari promittatur. Ib.

1 Visum est duobus præcedentibus Titulis de Institutionibus, & Collationibus Ecclesiarum, atque præbendarum vacantium: postulat nunc ordo continuationis Rubricarum etiam declarare, quidnam Ecclesiis vacantibus liceat, vel non liceat facere. Atque idcirco provide in bonum Ecclesiarum vacantium, quas velut Pastoribus, & Defensoribus suis destitutas, facilius in bonis ac juribus suis detrimentum pati contingeret, in Rubrica præsentis Tituli statuitur regula negativa concepta: *Ne Sede vacante aliquid innovetur.* Et quia hæc regula perfectissimam orationem, sensumque completum continet, eidem inhærendum est, donec de fallentia constet; tum quod Rubricæ perfectum sensum continentes utiliter allegentur, valeatque argumentum a Rubro, notat Abbas *in Rubr. h. t.* atque jam dictum supra *in proœmio lib. 1. Decretal. §. 6. n. 79. & 80.*

§. I.

De Sede vacante, ejusque duratione, atque intellectu præsentis Rubricæ.

S U M M A R I U M.

1 *Nomine Sedis vacantis, quid intelligatur?*
2 *Rubrica præsentis Tituli, in quibus locum habeat.*
3 *Verbum, Vacare, pluribus modis in Jure accipitur.*
4 *Et quomodo accipitur in proposito? Et n. præc.*
6 *Vacatio Sedis Episcopalis, quamdiu duret? Et n. seq.*
7 *Et durat usque ad præsentationem Literarum Apostolicarum Capitulo factam, & n. præc. ac seq.*
Idem dicendum de Sedibus Abbatialibus promotorum in curia. Ib.
8 *Sola expeditio Literarum Apostolicarum non sufficit ad cessationem vacationis Sedis Episcopalis &c.*
9 *Hinc collatio beneficii communiter spectans ad Episcopum, & Capitulum, potest antea fieri a solo Capitulo.*

Quæritur I. Quid intelligatur nomine *Sedis vacantis*? Resp. I. Nomine *Sedis vacantis*, in præsentiarum vel maxime intelligitur Sedes Episcopalis, hoc est, Ecclesia Cathedralis, aut Metropolitana suo viduata Pastore; ut desumitur ex *c. 1. h. t.* ibi: *attendentes igitur, quod Episcopali Sede vacante non debeat aliquid innovari, cum non sit, qui Episcopale jus tueatur.* Atque hoc ipsum ampliatur ad Abbatias, & Præposituras, aliasque dignitates, quæ per obitum Prælatorum suorum censentur viduatæ, juxta *c. ne pro defectu 41. de elect.* Hostiensis *in Summa h. t. n. 3.* Abbas *c. his quæ 2. de majorit. & obed.* Barbosa *ad rubr. h. t. n. 2.* & alii. 2

Resp. II. Nihilominus Rubrica præsentis Tituli, & regula per ipsum tradita, non solum in Cathedralibus, sed etiam in minoribus Ecclesiis, atque beneficiis vacantibus locum habet. Ita Gloss. *c. V. Ecclesia de reb. Eccl. non alienand. in 6.* pro hoc allegans c. *Cum vos 4. de offic. ordinar.* Jo: Andreas *c. 1. n. 3.* Barbosa *cit. num. 2.* Pirhing *h. t. n. 1.* & alii. Accedit ratio: quia non solum Ecclesiis Cathedralibus, sed etiam aliis Prælaturis, imo & Parochialibus Ecclesiis, cæterisque beneficiis inferioribus periculosum foret, multisque præjudiciis obnoxium, si ipsis vacantibus, sicque legitimo defensore carentibus, libere posset quid innovari circa jura, bonaque ipsorum, etiam temporalia. 3

Resp. II.

4 Resp. III. Licet verbum, *Vacare*, pluribus modis in Jure accipiatur: in proposito tamen *Vacatio* Sedis Episcopalis, vel alterius beneficii, importat carentiam proprii Prælati, seu Rectoris, qui munia ipsius Ecclesiæ peragat, ejusque jura tueatur. Ita Barb. *ad rubric. h. t. n. 3. & 4.* cum communi. Et quidem prior pars probatur inductione. Sic enim *Vacare* aliquando sumitur, prout idem est, ac cessare: ut *l. qui tertiana ff. de Ædilitio Edicto* ibi: *Quibus diebus morbis vacant*; hoc est, eorum morbi cessant. Nonnunquam vacare dicitur, quod est inutile, ac nullum fructum refert; sic pecunia censetur vacare, quando nullæ inde usuræ, seu lucra acquiruntur. *l. Quintus Cæcilius ff. Depositi*. Tacentur alii modi, quibus verbum *Vacare* sumitur, apud Calepinum eodem verbo videndi.

5 Altera pars patet ex *c. 1. & seqq. h. t. & c. 5.* juncta Gl. *V. Ecclesia, & V. defensore de rebus Eccl. non alienan. in 6.* Porro, quibus modis Episcopatus, aliaque beneficia Ecclesiastica vacare intelligantur, ex professo dictum est supra *tit. 5. de præb. §. 12. n. 343. & 344. ac seq.*

6 Quæritur II. Quamdiu duret vacatio Sedis Episcopalis, alteriusque beneficii Ecclesiastici? Resp. I. Sedes Episcopalis semel vacans, censetur vacare tamdiu, donec Litteræ Apostolicæ pro novo Episcopo in Curia promoto, vel confirmato expeditæ, atque Capitulo præsentatæ fuaeunt. Ita Barb. *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 54. n. 160.* Rebuffus *in praxi benef. tit. de Simonia in resig. n. 31. & 40.* Gonzalez *ad reg. Canc. gl. 15. §. 2. n. 82. 83. & seq.* citans alios ac *n. 88.* subjungens, cavendum esse a Flam. Pariso *de resign. benef. lib. 7. q. 23. n. 40. & 47. & seqq.* dicente, quod Sedes Episcopalis amplius non vacet post provisionem novi Episcopi a Papa in Consistorio factam.

7 Conclusio hæc, quæ etiam procedit de Sedibus Abbatialibus promotorum in Curia, habetur expresse decisa *in extrav. injunctæ de elect. inter com.* Ubi præmissis multiplicibus dictæ constitutionis rationibus, & loquendo non solum de Episcopis, sed etiam de Abbatibus, aliisque in Curia promotis, *§. præsentibus*, sancitur, „ Ut Episcopi, „ & alii Prælati superiores nec non Abbates, Priores, & „ cæteri Monasteriorum regimina exercentes, quocun„ que nomine censeantur, qui apud dictam Sedem (Apo„ stolicam) promoventur aut confirmationis, consecra„ tionis, vel benedictionis munus recipiunt ad commis„ sas eis Ecclesias, & Monasteria absque dictæ Sedis lit„ teris hujusmodi eorum promotionem, confirmationem, „ consecrationem, seu benedictionem continentibus ac„ cedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administratio„ nem accipere non præsumant: nullique eos absque di„ ctarum litterarum ostensione recipiant; aut eis pareant „ vel intendant &c. Decernendo irritum, si quid medio tempore a taliter promotis actum fuerit, & tam ipsos quam Capitula, aliosque sine prædictis eosdem recipientes puniendo, ut in relata Extravaganti sequitur.

8 Ex quibus verbis, ponderando ly *absque dictarum litterarum ostensione, &c.* clare patet, quod sola expeditio litterarum Apostolicarum non sufficiat ad cessationem vacaturæ Sedis Episcopalis, vel alterius Prælaturæ in curia collatæ: sed insuper requiratur earundem litterarum præsentatio facta Capitulo sive Conventui. Siquidem ante hanc nequit administrare Promotus, neque Capitulum, seu Conventus potest eundem recipere, juxta allegatam Extravagantem.

9 Insuper proinde, quod, ubi collatio beneficii Ecclesiastici communiter spectat ad Episcopum, & Capitulum valida sit collatio ejus facta per Capitulum, spreto Episcopo jam promoto, literasque suæ provisionis habente expeditas, nondum tamen eas ostendente ipsi Capitulo; quia cum adhuc duret vacatio Sedis Episcopalis, hinc poterit juxta *c. un. h. t. in 6.* collatio talis beneficii fieri a solo Capitulo sine ulla citatione, requisitione, aut interventione Episcopi noviter promoti. Et ita in facti contingentia fuisse resolutum a Rota *in una Burgensi Canonicatus 3. Junii 1583.* coram R. D. Scipione Lancelloto, refert Gonzalez *cit. gl. 15. §. 2. n. 86. 87. & 88.*

10 Nec obstat alia Decisio Rotæ *in una Burgensi Canonicatus 28. Januar. 1583. coram eod. R. D. Scipione Lancel.* per Flam. Parisium *cit. l. 7. de resign. benef. q. 23. n. 47.* allegata; & dicens, quod cesset vacatio Sedis Episcopalis, sicque potestas Capituli, statim post provisionem novi Episcopi a Papa in Curia factam. Respondet enim Gonzalez *n. 87. & 88.* quod per istam Rotam fuerit quidem contrarium decisum; sed non bene considerata dispositione supra memorata *Extrav. Injunctæ*. Unde ab hac contraria Decisione, in eadem causa postmodum fuit recessum per aliam Decisionem, *die 3. Junii 1583.* factam, & *n. præc.* allegatam: quæ posterior Decisio postea sæpius a Rota fuit canonizata. Unde (ut jam *n. 6.* dictum) subjungit, cavendum esse a citato Flaminio Pariso, qui prioris duntaxat, non vero posterioris Decisionis Rotalis meminit.

11 Dices cum eodem Flamin. Pariso *l. c. n. 48. & 49.* Provisio Apostolica habet vim electionis, & confirmationis juxta Calderinum *cons. 4. de elect.* & Felinum *c. 2. de præscr.* Vacatio autem durat usque ad confirmationem; ut inquit Glossa *in Clem. 1. V. Collatio lite pendente &c.* Resp. Etsi vacatio duret usque ad confirmationem: hinc tamen non sequi quin possit ulterius durare, quando Jus specialiter sic disponit: ac requirit etiam præsentationem Litterarum provisionis, confirmationis &c. capitulo, sive Conventui faciendam: prout loquendo de promotis in Curia requiritur *in c. Extrav. Injunctæ de elect. inter Commun.*

12 Resp. II. Loquendo de cæteris beneficiis, quæ non indigent provisione, confirmatione &c. in Curia prima vacatio Prælaturæ, seu beneficii inferioris, durat usque ad confirmationem novi Prælati, seu beneficiatii. Ita Gl. *in cit. Clem. 1. V. Collatio*, & Abb. *ib. n. 5. ut lite pendente &c.* Flam. Parisius *loc. c. n. 48.* post Felinum *in c. Bertoldus n. 3. de Sent. & re judic.* estque jam dictum supra *l. 1. tit. 6. de elect. §. 2. n. 33 & 34.* Idque desumitur ex *c. quam sit Ecclesiis 5. de elect. in 6.* ubi, ne sit Ecclesiis dispendiosa vacatio, jubetur electus, sub pœna amissionis juris sibi ex electione quæsiti, intra trimestre tempus petere confirmationem suæ electionis quod ipsum fit *c. cupientes §. 1. & 2. eod. in 6.* Frustra enim ad præcavendum dispendiosæ Ecclesiarum vacationi tam rigide exigeretur petitio confirmationis, nisi usque ad ipsammet confirmationem vacatio Ecclesiarum durare intelligeretur.

13 Quæritur III. quomodo regula præsentis Rubricæ *Ne Sede vacante aliquid innovetur*, sit intelligenda? Resp. I. Cum præsens Rubrica loquatur negative, simulque perfectum contineat sensum, hinc ex ea habetur argumentum, atque regula, quod Sede vacante nihil possit innovari: subintellige in præjudicium ipsius Ecclesiæ, vel Prælati successoris. Ita Gloss. *in Rubr. h. t.* & Abb. *ib.* & Glossa *un. c. ult. h. t.* dicens, quod vacante Sede nihil fieri debeat, unde possit ei præjudicari: in aliis vero, in quibus non præjudicatur Episcopo, potest Capitulum supplere vicem Episcopi: estque communis. Accedit ratio: quia Sede Episcopali vacante non est, qui Episcopale jus tuatur, *cap. 5. h. t.* Unde, quia Ecclesia vacans caret legitimo defensore, merito durante vacatione status ipsius mutari non debet adeo, ut non valeant gesta in præjudicium ipsius, sed sint nulla: atque revocentur absque aliqua restitutione in integrum, *arg. c. ul. h. t.* & notat Glossa *c. 1. V. Sede vacante eod.*

14 Confirmatur idipsum: Quia Ecclesia fungitur jure Minoris, *c. auditis 3. de in integr. restit.* Et jure Minoris debet semper servari illæsa, *c. 1. eod.* Imo loquendo de Ecclesia vacante, ea fungitur jure Pupilli. Fagnanus *c. novit n. 25. h. t.* citans alios, seu, ob loco Pupillæ, ut inquit Gl. *libertas V. administraverunt C. de excusationibus tutor.* Unde, sicut non currit præscriptio contra Pupillum, sed dormit durante ætate pupillari, *l. sicut in rem C. de præscr. 30. vel 40. ann.* ita pariter dormit præscriptio adversus Ecclesiam vacantem, *c. de quarta 4. de præsc. & c. auditis 15. eod.* Quia igitur Minores Curatorem habentes ac præsertim Pupilli, nihil alienare vel in suum præjudicium agere possunt absque authoritate Tutoris vel Curatoris, *leg. ... & seq. C. de Authorit. præst.* merito hoc ipsum ampliat, ut ad Ecclesiam vacantem, veluti Pupillam, & defensore legitimo carentem.

15 Atque idcirco tempus Sedis vacantis non esse conveniens ad aliquid agendum, vel tractandum super statu Ecclesiæ; recte notat Fagnanus *in cit. c. novit. n. 4. h. t.* istud probans ex textu citati Capituli. Ibi quippe Monasterium Blastonense (quod Cœlestinus Papa erexerat in Ecclesiam Cathedralem uniendo illud Ecclesiæ Bathonensi, ut idem esset Episcopus utriusque) post obitum Bathonensis Episcopi, una cum aliis petiit dissolutionem dictæ

enionis, eo quod *tempus advenerat, quo sine scandalo* dicti Monasterii præiudicium, seu *ruina poterat relevari &c.* ut inquit textus Verum Papa petitionem h. ne exaudire noluit, attendendo, *quod Episcopali Sede vacante non debet aliquid innovari, cum non sit, qui Episcopale jus tueatur*, permisit tamen, ut cum Ecclesia Barhonensis de Præsule fuerit ordinata, dictum Monasterium, ius suum apud Sedem Apostolicam prosequendi, liberam habeat facultatem.

16 Additur autem *n.13.* pro declaratione datæ Conclusionis: *Subintellige, in præjudicium ipsius Ecclesiæ, vel Prælati successoris*. Nam regula illa, *ne sede vacante aliquid innovetur*, procedit duntaxat, quando tractatus super alio Statu Ecclesiæ, atqu innovatiu quædam, tenderet in præiudicium Ecclesiæ, vel saltem periculum subesset talis præiudicii. Alioquin enim, sicut Pupilli meliorem suam conditionem facere possunt absque interventu authoritatis Tutoris, ita & Ecclesia vacans, utpote fungens iure Pupilli. Proinde etiam Ecclesiæ vacanti applicari potest, quod *§.1. in tit. de authorit. tutor.* de Pupillis dicitur, *si quid dari sibi stipulentur non est necessaria tutoris authoritas; quod si aliis promittant pupilli, necessaria est tutoris authoritas, namque placuit; meliorem quidem suam conditionem licere eis facere etiam sine tutoris auctoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum tutoris auctoritate.* Unde, inquit Gl. ib. *Contractus claudicat quandoque.*

§. II.

De jurisdictione Capituli Sede vacante.

SUMMARIUM.

17 *Regula est, quod Capitulum Sede vacante succedat in jurisdictione Episcopi; seu, quod potestas hujus devolvatur ad Capitulum.*
18 *Ampliatur ea ad Collegia inferiorum Ecclesiarum.*
19 *Atque ad Conventus regularium.*
20 *Excepta receptione Novitiorum, alienatione bonorum &c.*
21 *In declaranda illa regula*, Capitulum Sede vacante succedit in jurisdictione Episcopi, *variant Doctores. Et n. seq.*
22 *Prima sententia asserit, Capitulum Sede vacante solum succedere Episcopo in casibus a Jure expressis: hujusque rationes.*
23 *Altera tenet, jurisdictionem contentiosam, atque necessariam, transire quidem in Capitulum Sede vacante; non vero jurisdictionem voluntariam Episcopi.*
Jurisdictio contentiosa, & necessaria, quæ? Ib.
24 *Jurisdictio voluntaria Episcopi, quæ?*
Et cur in hac non videatur succedere Capitulum Sede vacante? Ib.
25 *Tertia sententia, cæterisque probabilior, docet, Capitulum Sede vacante succedere Episcopo in omnibus, quæ sunt suæ jurisdictionis ordinariæ, demptis casibus in Iure expressis.*
26 *Asseritur fundamentum hujus sententiæ.*
27 *Et solvuntur rationes primæ.*
28 *Atque secundæ sententiæ. Et n. seq.*
29 *Probaturque ulterius tertia sententia.*
30 *Capitulum Sede vacante non succedit in collatione beneficiorum ad solum Episcopum pertinente.*
31 *Neque potest res Ecclesiæ, seu Episcopatus vacantis alienare, vel donare.*
32 *Exceptis rebus, quæ servando servari non possunt.*
33 *Atque excepto casu magnæ necessitatis.*
Nec non donatione de rebus Ecclesiæ ex justa causa facta &c. Ibid.
34 *Contractus per Capitulum Sede vacante de rebus Ecclesiæ initus cum damno Ecclesiæ, ipso jure non valet.*
35 *Et quid, si fuit initus ad utilitatem Ecclesiæ, aut de hoc sit dubium?*
36 *Judicium, seu Processus judiciarius super juribus, ac bonis ecclesiæ vacantis, non valet, & n. seqq.*
Adde, ut Judicium etiam antea inchoatum non possit continuari. Ib.
37 *Et quid, si feratur sententia pro Ecclesia vacante?*
38 *Ecclesia vacante possunt recipi testes, quando sunt senes, valetudinarii &c.*
39 *Potestque agi super juribus ejus, si urgeat magna necessitas, deturque Ecclesiæ vacanti Defensor &c.*
40 *Itemque in casibus specialibus, qui necessario, vel melius tractantur Sede vacante, & n. seq.*
Ut si quæstio suboriatur de validitate electionis, aut iure eligentis. Ib.
41 *Vel quando agitur de retentione feudorum Ecclesiæ vacantis &c.*

Quæritur I. An, & qualiter iurisdictio Episcopi mortui devolvatur ad Capitulum Sede vacante? Resp. I. Regula est, quod Capitulum Sede vacante succedat in iurisdictione Episcopi: hoc est, quod vacante Ecclesia Cathedrali potestas, sive iurisdictio Episcopi devolvatur ad Capitulum. Ita Glossa *in c. Cum olim vers. Capitulo*, & Abb. *ib. n. 2. de majorit. & obed.* & alia Gl. *c. His quæ vers. pro bono pacis*, & Fagnanus *ib. n. 49. & seqq. rod.* Federicus de Senis *Consil. 16. nu. 2.* Barbosa *cit. c. cum olim n. 3.* post Rotam *dec. 1. n. 13. p. 2. divers.* Garzias *p. 5. de beneficiis, c. 7. n. 4.* allegans alios, estque communis, quamvis in declaratione dictæ regulæ, & quomodo ipsa cohæreat cum alia regula in rubrica præsentis Tituli posita, *ne Sede vacante aliquid innovetur*, Doctores non nihil dissentiant. Conclusio hæc desumitur ex *d. c. his quæ 11. & c. cum olim 14. de major. & obed. & c. un. eod. in 6. & cap. ad abolendam 9.* iuncta Gloss. *verf. Clerici ipsi sede vacante de hæret.* & concordantiis *n. 26.* afferendis, ubi Capitulum Sede vacante censetur succedere in ordinaria iurisdictione Episcopali. Accedit ratio congruentiæ; quia Episcopus, & Capitulum efficiunt unum corpus, cuius caput est Episcopus, membra vero Canonici *c. Novit. 4. de his quæ fiunt a Prælatis.* Unde propter tam arctam communionem, & ad præcavendum pluribus incommodis exterroquin orituris, merito potestas, atque iurisdictio Episcopi Sede vacante, devolvitur ad Capitulum. 17

Resp. II. Quamvis data regula potissimum loquatur de Sede Episcopali vacante Capituloque Cathedrali, recte tamen ampliatur ad Collegia inferiorum Ecclesiarum: nam etiam hæc Sede vacante succedunt in potestate, & iurisdictione Prælati. Ita Abbas *c. his quæ n. 2.* iuncto textu, & Gloss. *fin.* & Hostiensis, & Barb. *ib. n. 4. de major. & obed.* ac novissime Fagnan. *in eod. c. his quæ* Ubi, cum *a num. 39. & seqq.* plura in oppositum attulisset, tandem *n. 48.* asserit hanc opinionem tum propter authoritatem Abbatis, tum propter consuetudinem, quæ est optima Legum interpres, & communiter teneri: eamque (inquit) secuta est Rota in *Burgens. Jurisdictionis 22. Junii 1611. coram Cardin. Cavalerio*, habeturque impressa *part. 1. recent. decis. 346.* 18

Resp. III. Ampliatur eadem regula ad Conventus Regularium: nam, quod in Monasteriis Capitulum sive Conventus, vacante Sede Abbatiali succedat in administratione spiritualium, & temporalium, sicut succedit Capitulum Ecclesiæ Cathedralis ipsi Episcopo; notat Abbas *c. ea quæ n. 9. de Statu Monach. & c. his quæ n. 2. de major. & obed.* istud probans ex *Clem. ne in agro §. Abbate de statu Monach.* Idemque tenet Felinus *in d. c. his quæ n. 3.* & Barb. *ib. n. 4.* citans Rotam *dec. 346. n. 31. recent.* 19

Excipitur tamen hinc receptio Novitiorum. Nam ubi hæc pertinet ad solum Prælatum, eo defuncto nequit Conventus novum Monachum creare, bene tamen, si Monachorum creatio spectat ad utrumque simul. *text. cl. c. ult. de regularib. in 6.* Excipitur pariter alienatio bonorum, unacum aliis similibus quæ non possunt Sede vacante expediri Abb. *c. c. his quæ n. 2.* 20

Quæritur II. Qualiter intelligendum sit, quod Capitulum Sede vacante succedat in jurisdictione Episcopi? Resp. I. In declarando præfata regula seu quod *Capitulum Sede vacante succedat in jurisdictione Episcopi*, variant Doctores: uti videre est apud Garziam *p. 5. de beneficiis, q. 7. n. 2. 3. & 4.* tres diversas DD. sententias referentem, de quibus jam antea mentionem fecerat Glossa *in Clem. 1. vers. Capituli de Hæret.* subjungens, dictum illud, quod Capitulum succedat in jurisdictione Sede vacante, egere declaratione, & quidem 21

Prima sententia est eorum, qui asserunt, Capitu- 2.
lum

lum Sede vacante succederet Episcopo quoad illa solum, quæ in Jure reperiuntur eidem concessa. Et pro hac sententia citat Fagn. in *c. cum olim n. 2. de major & obed.* Vincentium, Roffredum, Hostiensem, & Archidiaconum eandemque sententiam tenet Felinus *c. cum olim n. 1. & 7. de major. & obed.* citans Dominicum in *can. Presb. dist.* 24. & Abbas *c. 2. not. 2. h. t.* istud probans ex textu hujus Capituli, ibi: *cum nusquam inveniatur cautum in Jure, quod Capitulum vacante Sede fungatur vice Episcopi in collationibus præbendarum.* Ex quibus verbis infert dictus Abbas, quod Capitulum non succedat in jura Episcopi, nisi in casibus a Jure expressis: & proinde in casibus dubiis potius judicandum sit contra Capitulum. Quamvis idem Abbas in *c. cum olim n. 2. de major. & obed.* post Glossam *ib. vers. pro bono pacis*, oppositam regulam statuat dicens: *Regula est quod Capitulum Sede vacante succedat in jurisdictione Episcopali*: subintellige, exceptis casibus in Jure expressis. Atque memorata sententia confirmatur ex generali regula negativa, quam tradit Rubrica præsentis Tituli: *Ne Sede vacante aliquid innovetur.* Nam verba generalia generaliter sunt intelligenda: & ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus, *l. de pretio ff. de Publician. in rem action.* cum similibus. Ac proinde, ut recedatur a præfata regula negativa, oportet ostendere exceptionem in Jure fundatam; qua permittitur Capitulo quidpiam agere, seu innovare, sede vacante.

23 Altera sententia distinguit inter jurisdictionem contentiosam atque necessariam, & inter jurisdictionem voluntariam Episcopi: atque illam quidem concedit transire in Capitulum Sede vacante, non vero istam. Ubi sciendum, quod per *Jurisdictionem contentiosam* intelligatur ea, quæ requiritur ad reddendum jus partibus in Judicio contendentibus: sicque necessaria est ex parte Episcopi, velnti Judicis. Per *Jurisdictionem necessariam* vero intelligitur illa, quæ requiritur ad expedienda ea, in quibus jus quodpiam tertio fuit quæsitum, etiam extra judicium: & talis censetur intervenire in confirmatione electionum, in institutione præsentatorum, & cæteroquin habilium ad beneficia (nam his ex electione, vel præsentatione legitime facta, jus quodpiam quæsitum fuit) item & in aliis quæ sunt justitiæ, ac necessitatis. Atque in hujusmodi jurisdictione tum contentiosa, tum necessaria succedere Capitulum Sede vacante, ultro fatetur hæc sententia: alioquin enim tempore Sedis vacantis non esset subditis debite sufficienterque provisum, si non esset, qui tunc jus dicere, justitiamque administrare valeret, impio contra justum prævalente impune: sicut & in aliis, quæ sunt necessitatis, oportet Capitulum succedere in jurisdictione Episcopi, ne ex defectu legitimi Superioris periculum possit generari in subditis, tota que Communitate. Abbas *c. His quæ in fin. de majorit. & obed.* & alii.

24 At vero per *jurisdictionem voluntariam Episcopi* intelligunt Doctores illam, qua Episcopus utitur in expediendis illis, quæ a sua libera voluntate dependent, ut est, donare aliquid de rebus suis, conferre beneficia ad suam collationem pertinentia, concedere indulgentias, dare licentiam eligendi Confessarium, Charitativum subsidium exigere, statuta condere, & alia hujusmodi pro sua voluntate facere, aut etiam ex speciali gratia indulgere. Atque in tali jurisdictione voluntaria succedere Capitulum Episcopo defuncto, negat hæc altera sententia: pro qua Gl. *in Clem. 1. vers. Capituli de Hæretic.* citat Jo: Monachum, eandemque tenet Jo: Andreas *cap. un. a princ. de major. & obed.* post Archidiaconum Flam. Parisius *lib. 7. de resign. benef. q. 23. n. 13. & 35. ac 36.* & nonnulli alii apud Garzium, *ubi supra*. Rationem dant, quia Capitulum Sede vacante est administrator necessarius, non voluntarius; ut inquit Gl. *in cit. Clem. 1. vers. Capituli, de Hæretic.* Abbas *c. cum olim vers. Extra glossam de major. & ob.* Felinus *c. cum omnes, n. 10. vers. Secundo est advertendum; ac constitut.* Fagnanus *c. Illa, n. 13. h. t.* allegans Rotam *dec. 3. n. 3. de offic. Vicar. in novis.* Ergo ipsum succedit quidem Episcopo in illis, quæ sunt justitiæ, seu necessario expedienda (alioquin enim subditis Sede vacante non foret debite, sufficienterque provisum) non autem in aliis, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis: sicque gratiam potius respiciunt, quam justitiam. Accedit, quod Capitulum Sede vacante non possit conferre Beneficia, ad Collationem solius Episcopi spectantia; bene tamen instituere præsentatos in beneficiis, *c. un. de institution. in 6.* Quia nimirum istud posterius sapit necessitatem, atque justitiam: non vero illud prius, utpote speciem continens liberalitatis, atque donationis, *cap. ult. de Offic. Vicar. in 6.*

25 Tertia tandem, & cæteris probabilior sententia docet, atque pro regula statuit, quod Capitulum Sede vacante succedat Episcopo in omnibus, quæ sunt suæ jurisdictionis ordinariæ, demptis casibus in Jure expressis. Ita Glossa *c. His quæ, vers. pro bono pacis & c. cum olim, vers. capitulo* & Abb. *hic n. 2. de major. & obed.* Innocentius *c. ad abolendam, vers. Item Episcopus, de Hæret.* Federicus de Senis *cons. 16. n. 1. & cons. 30.* Rebuffus *in praxi benef. tit. de devolutionibus, num. 58. & seqq.* Navarrus *cons. 44. n. 1. & seqq. de Temporib. ordin.* Fagnanus *d. c. cum olim, n. 2. de major. & obed.* asserens: *Nota ex Decretali regulam affirmativam, quod potestas, seu jurisdictio Episcopi Sede vacante ad Capitulum devolvitur.* Jo: de Selva *Tractatuum tom. 15. tr. de beneficio, p. 2. q. 11. num. 4. & 5.* Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 92. n. 17. & in c. Illa, 2. n. 3. & seqq. h. t.* Alexander Sperellus *dec. 111. Fori Eccl. num. 39. & 40.* Card. Tuschus *litt. C. conf. 56. n. 8. & 12. ac seqq.* addens, quod gesta per Capitulum Sede vacante effectum suum sortiantur perpetuo; tanquam legitime facta, in iis, quæ respiciunt perpetuationem. Jo: Guttierez *Canon. qu. lib. 1. cap. 11. n. 10.* Engel *h. t. n. 1. vers. Receptior.* atque ex professo Garzias *cit. p. 1. de benef. c. 7. n. 4. & 38. 39. ac seqq.* allegans plurimos, alios hancque sententiam appellans cæteris veriorem.

26 Fundamentum hujus tertiæ sententiæ, desumitur ex pluribus Juribus hactenus jam citatis: nimirum ex *c. his quæ 11. & c. cum olim, 14. de major. & obed. & c. ad abolendam 9.* juncta Gl. *vers. Clerici ipsi Sede vacante, de Hæret.* Eadem sententia, & quidem adhuc clarior, probatur ex *c. un. de major. & obed. in 6.* ubi Sede vacante, capitulo indistincte attribuitur Episcopalis jurisdictio, illis verbis; *Episcopali Sede vacante potest Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere &c.* ponderando ly, *Capitulum, seu is ad quem Episcopalis jurisdictio &c.* His enim verbis æque ad Capitulum noscitur pertinere jurisdictio Episcopalis, sicut ad alium, ad quem aliunde (puta, ex speciali commissione Apostolica, ut *c. Is cui procuratio, 42. de elect. in 6.* vel, quia visitator Ecclesiæ Cathedralis vacantis a Papa quis constitutus fuit; *c. ult. §. fin. de supplend. negl. Prælat. in 6.*) eadem Episcopalis jurisdictio pertinere dignoscitur. Hoc ipsum habetur *c. cum nullus 3. § Episcopo, de Temporib. ordinat. in 6.* ibi: *Sede vacante, Capitulum, seu is ad quem tunc ejusdem temporis administratio spiritualium noscitur pertinere &c.* Atque concordat *cap. ult. de Supplend. negl. Prælat. in 6.* ubi dicitur, Sede vacante *Capitulum in spiritualibus & temporalibus administrare* posse, ac debere: adeo, ut si negligenter, aut perperam administret, Archiepiscopus ipsi Visitatorem, seu administratorem deputare valeat. Quia igitur tot, tamque apertis Juribus, Sede vacante attribuitur Capitulo potestas Episcopalis, merito statuitur Regula affirmativa; videlicet Capitulum Sede vacante succedere Episcopo in omnibus, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, præter casus in Jure expressos: ac proinde in casibus dubiis judicandum esse pro Capitulo, eo quod inhærendum sit Regulæ, donec ad fallentia constet.

27 Nec urgent rationes priorum duarum sententiarum. Nam imprimis *c. 2. h. t.* unde Abbas pro prima sententia desumpsit regulam negativam, *num. 22.* relatam; expresse loquitur de beneficiis ad liberam collationem Episcopi pertinentibus. Hanc enim, utpote speciem alicujus donationis continentem, sicque in generali concessione non comprehensam, *c. ult. de offic. Vicar. in 6. & c. In generali 81. de Reg. Jur. in 6.* merito negat Pontifex competere Capitulo Sede vacante, eo quod nullibi in Jure reperiatur, ipsam specialiter fuisse concessam Capitulo Sede vacante. Inde tamen non recte infertur regula generalis negativa, etiam ad casus tali specialitate rationis carentes sese extendens: nam a diversis non fit illatio, *L. ult. in fin.* & Bartol. *ibid. ff. de Calumniat.* & Barbosa *Axiom. 114.* Deinde ad regulam negativam Rubricæ præsentis Tituli *Ne Sede vacante &c.* jam dictum est *n. 13. & 16.* ipsam solummodo

prohibere, ne Sede vacante aliquid innovetur in præjudicium Ecclesiæ, vel Prælati successoris: unde quoad alia Ecclesiæ, vel successori Episcopo non præjudicialia, subintrat opposita regula; nempe quod Capitulum Sede vacante succedat, in ordinaria jurisdictione Episcopi.

28 Neque obstat, quod in favorem secundę sententię *n.* 24. allegatur. Nam Capitulum Sede vacante est quidem administrator necessarius, in quantum est datum, seu constitutum a Jure communi pro administratione rerum, atque negotiorum Sedis vacantis: non autem ex privata partium conventione, seu libera quorundam voluntate ad ejusmodi munus administrandi assumitur. Qua ratione similiter Arbitri alii dicuntur necessarii, utpote ex necessitate, seu pręscripto Legis constituendi: alii voluntarii, seu qui libera partium voluntate constituuntur, juxta dicta superius *Lib.* 1. *Tit.* 43. *§.* 1. *n.* 13. 14. *&* 15. Ex hoc tamen neutiquam sequitur, nec aliunde probatur, quod Capitulum Sede vacante fungatur duntaxat jurisdictione Episcopali necessaria: qualis intervenit in confirmatione electionum, & institutione præsentatorum in beneficiis, & hujusmodi, ubi jus quodpiam partibus fuit quæsitum: nec non in jurisdictione judiciali, quæ pariter censetur necessaria, nempe ad reddendum jus partibus in Judicio contendentibus, seu litigantibus. At vero non succedat in jurisdictione voluntaria: qualis intervenit in dispensationibus, in statutis novis condendis, in absolutionibus a censuris, & hujusmodi. Hoc, inquam, nullibi probatur.

29 Quinimo, ut argumentatur Jo: de Selva *cit. tr. de beneficio p.* 2. *q.* 2. *n.* 4. *&* 5. Jura *n.* 26. citata absolute dicunt, quod Capitulum Sede vacante succedat in jurisdictione Episcopali: neque alicubi distinguunt inter jurisdictionem necessariam, atque contentiosam: & inter jurisdictionem voluntariam, demptis certis casibus specialiter exceptis. Ergo neque nos inter has distinguere oportet, *l. de pretio ff. de Publician. in rem actione.* cum similibus: sicque tenendum, quod idem Capitulum succedat in ordinaria jurisdictione Episcopali, non solum necessaria, sed etiam voluntaria, demptis casibus specialiter exceptis. Et quia inter hujusmodi casus specialiter continetur collatio libera beneficiorum, ad solum Episcopum pertinentium: hinc patet, etiam alteram instantiam, *cit. n.* 24. adductam, nihil urgere. Occasione cujus tamen, & pro meliori dictorum intelligentia.

30 Quæritur II. Quinam sint præcipui casus specialiter excepti, in quibus Capitulum Sede vacante non succedit Episcopo? Resp. I. Præcipuus, ac sæpius in Jure exceptus casus est, collatio beneficiorum ad liberam solius Episcopi collationem pertinentium: nam in Jurisdictione, seu potestate conferendi talia beneficia, non succedere Capitulum Sede vacante; patet ex *c. illa* 2. *h. t. & c. un. de Instit. in* 6. *& c. ult. de offic. Vicar. in* 6. estque præter ea, quæ paulo superius *nu.* 27. habentur, ex professo dictum supra *tit.* 5 *de præb. §.* 7 *n.* 179 180. *& seqq.* addendo simul *n.* 190. rationem disparitatis, cur Capitulum Sede vacante possit instituere præsentatos in beneficiis; non item isthæc conferre, quando eorum collatio pertinet ad solum Episcopum.

31 Resp. II. Licet administratio rerum Episcopalium Sede vacante devolvatur ad Capitulum, *c. ult. §.* 1 *de suppl. negl. Præl. in* 6 cum similibus, non tamen potest Capitulum res Ecclesiæ, aut Episcopatus vacantis alienare, vel aliis libere donare. Textus est *in can. si qua de rebus* 12. *q.* 2. ubi res Ecclesiæ, quæ mortuo Episcopo, venditę, vel aliter distractæ fuerunt, ad jus Ecclesiasticum revocari jubentur. Accedit ratio: tum quia is, cui bonorum administratio, etiam libera, concessa est, res alienas donare non potest, *c. ult. de offic. Vicar in* 6. juncta Glossa *V. nec regulariter*; hinc excipiente nonnullos casus, ac præsertim eum, si ex justa causa fiat donatio, utputa, Magistro &c. Tum quia Capitulum res Ecclesiæ vacantis non auferre, vel distrahere, sed usque ad tempus substituendi Prælati conservare debet, præstita tamen necessariis ministris interim consueta alimonia, *c. hæc hujus* 12. *q.* 12. Quod ipsum repetitur *c. præsenti* 9 *de offic. ordin. in* 6. asserendo, quod bona vacantium Ecclesiarum, aliorumque beneficiorum; sive in istis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, in utilitatem eorum expendi, vel futuris debeant Successoribus fideliter reservari: nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam pręscripta legitime, seu alia causa rationabili, aliis competere dignoscantur.

Limitatur tamen data Conclusio in illis rebus, quę servando servari non possunt. Has enim, dummodo asservetur pretium ipsarum, poterit Capitulum alienare, seu vendere; ut *l. Lex quæ C. de administr. Tutor.* ubi hoc ipsum respectu bonorum pupillarium, aut minorennibus competentium, conceditur Tutoribus, & Curatoribus. Siquidem Ecclesia fungitur jure Minoris, *c. auditis* 3. juncta Gl. *V. Jure minoris, De in integrum rest.* Imo, si est vacans, etiam jure Pupilli, ut dictum supra *n.* 14. 32

Limitatur ulterius eadem Conclusio in casu magnæ necessitatis: tunc enim Clericos, sive Capitulum Sede vacante, posse aliqua alienare, accedente tamen authoritate Superioris, probat textus *can. Precariæ* 12. *q.* ac notat Gl. *cit. c. Si qua de rebus ead. caus.* 12. *q.* 2. *V. Rescissio*, Tacentur alię limitationes, ac pręsertim illę, quę *n.* 31. insinuatę fuerunt; nimirum, quando donatio de modicis rebus Ecclesię fit ex causa, vel quando bona ipsius ex privilegio, vel consuetudine legitime pręscripta, cuipiam alteri debentur, juxta *cit. c. præsenti* 9. *de offic. ordin. in* 6. Verum occasione pręmissorum, ac dimissis nunc aliis casibus ad jurisdictionem capituli sede vacante pertinentibus, vel non pertinentibus, de quibus *§. seqq.* 33

Quęritur III. Utrum extra casus proxime dictos valeat contractus per Capitulum Sede vacante initus de rebus Ecclesię, vel Episcopatus. Resp. breviter sub distinctione. Vel enim talis contractus est initus cum damno Ecclesiæ: & ipso jure non valet, neque de pręsenti, neque in futurum. Deficit enim potestas ex parte Capituli ad sic contrahendum, eo quod Sede vacante nihil possit innovari in ejus præjudicium, Gl. *c.* 1. *V. Sede vacante*, & Abbas *ib. n.* 8. *h. t.* & alii. 34

Vel contractus ille initus fuit ad utilitatem Ecclesiæ, aut saltem de hoc est dubium; & tunc est in optione Episcopi noviter creandi, utrum velit contractum illum habere ratum; nec ne: Glossa, & Abbas *l. c.* & Barbosa *in d. c.* 1. *n.* 8. *h. t.* Covar. *pract. q. c.* 28. *n.* 10. *vers. quod si rerum*, citans alios. Siquidem in favorem Ecclesiæ est indultum a Jurę, ut Episcopus noviter creatus possit contractum illum habere ratum, etiamsi sit alienatio rei immobilis; prout est textus notabilis in *can. Si qua de rebus* 12. *q.* 2. ibi: *Si qua de rebus Ecclesiæ, cum Episcopus non est; Presbyteri* (hoc est Canonici: ut explicat Glossa) *tradiderint, placuit rescissio contractus ad jus Ecclesiasticum revocari: in judicio autem erit Episcopi constitutum, si pretium debeat recipi, nec ne, &c.* Neque illud videatur novum: nam etiam Minor valide potest absque Curatoris authoritate contrahere in suum commodum; non vero in suum pręjudicium: *§.* 1. *instit. de Authorit. Tutor.* 35

Quæritur IV. Utrum valeat judicium habitum contra Ecclesiam vacantem? Resp. I. Judicium, sive Processus judiciarius super juribus, aut bonis Ecclesiæ vacantis, non valet; adeo, ut non solum tunc nequeat intentari, seu inchoari; verum etiam antea inchoatum non possit continuari, sed debet interim conquiescere, donec fiat substitutio novi Prælati, sive dein Ecclesia sit actrix, sive rea. Ita Summarium *in c. ult. h. t.* & Abbas *ib. n.* 1. *&* 3. & Jo: Andreas *n.* 2. & Barbosa *n.* 1. *&* 2 cum communi. Idque desumitur ex *c. c. ult. seu Constitutis* 4. *h. t.* ubi depositiones testium, qui vacante Ecclesia fuerunt recepti, reprobantur, ea addita ratione: quia Ecclesia vacans *carebat legitima defensore*. Et quidem præfata testium receptio contingit in Judicio jam inchoato ante mortem Prælati: nam Judices quibus Innocentius Papa causam illam commiserat, mortuo Episcopo Burgitensi, depositiones testium receperant. & tamen hę reprobatę sunt prout notat Jo: Andreas *ib. n.* 1. Unde Gl. *in Casu ib.* generaliter infert, quod *Sede vacante causa tractari non potest, nec testes recipi: quia non est cum quo ista fiant, & alt ra parte absente processus causæ nullus est.* 36

Accedit alia ratio. Quia judicium, ac sententia lata contra Minores indefensos, seu Tutorem vel Curatorem non habentes, nulla est, *l. Acta §. fin. ff. de Re Judicat.* Idem ergo dicendum de Ecclesia vacante, utpote quæ fungitur jure Minoris, ac Pupilli. Quod si tamen feratur sententia pro ejusmodi Minore, aut 37

Eccle-

Ecclesia vacante, hæc valeret, ipsisque prodesset juxta Glossam *cit. l. Actn vers. Contra*; estque textus expressus *in l. Non eo minus C. de Procuratorib.* junctis dictis supra *num. 16.*

38 Resp. II. Patitur nihilominus data Conclusio quasdam limitationes, Atque imprimis Ecclesia vacante possunt recipi depositiones testium, quando isti sunt senes, vel valetudinarii, aut cum timetur eorum absentia diuturna. Idque permissum est, ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur prout in simili habetur decisum *c. Quoniam §. 1. Ut lite non contestata &c.* ac notat Innocentius, & Jo: Andreas *n. 2.* Abbas *n. 4. cit. cap. ult. h. t.* & communis.

39 Limitatur secundo; quando uget magna necessitas; aut si Ecclesia diu est vacatura, non possit commode expectari creatio novi Prælati. Tunc enim poterit tractari, seu in judicio agi super juribus talis Ecclesiæ; sed non aliter, nisi prius hujusmodi Ecclesiæ vacanti detur Curator, seu legitimus Defensor., per quem jura Ecclesiæ vacantis defendantur; *arg. L. 1. & 2. ff. de curatore bonis donando*; ac notat Innocentius *cap. 1. h. t.* & Abbas *cap. ult. nu. 4. eod.* Quia tamen *nu. 5.* subjungit, quod solus Papa possit dare Curatorem bonis Ecclesiæ Cathedralis quoad effectum agendi, *arg. cap. Is cui 42. de Election. in 6. & c. Pastoralis 12. de Offic. Judic. ordinar.* & quoad hoc ultimum concordat Barbosa *cit. cap. ult. num. 3. h. t.* allegans alios. Quid autem sit dicendum de Ecclesiis inferioribus, sub multiplici distinctione declarat Abbas *loc. cit.*

40 Limitatur ulterius data Conclusio in casibus specialibus, qui necessario, vel saltem melius, in judicio tractantur, sed etiamnum vacante. Innocentius *capit. 1. vers. solutio h. t.* Abbas *cap. ult. n. 4. eod.* & alii. Sic contingit, quando quæstio suboritur de validitate electionis, aut jure eligendi, nempe ad quos istud pertineat, ubi electio facta fuit in discordia: hæc enim controversia necessario prius est judicialiter discutienda, antequam sequatur confirmatio; sicque Sede adhuc vacante. Aliter enim non potest procedi ad confirmationem, nisi hoc prius discusso; ut *cap. cum dilectus 8. de Consuetud. & cap. Cupientes 16. cap. ult. de Election. in 6.* cum similibus. Innocentius, & Abbas, *ubi supra*. Fagnanus *cit. cap. cum dilectus nu. 4. de Consuetud.* istud post Cardinalem, & Imolam probans ex eo: quia talis quæstio pertinet ad Conventum sine Prælato.

41 Alius casus specialis est, quando agitur de retentione fructuum Ecclesiæ vacantis: ut *cap. un. § Omnibus Ut Ecclesiastica beneficia &c.* ac notat Abbas, subjungens casum de divisione Præbendæ vacantis. Nam etiam contra talem Præbendæ divisionem, eo quod fieret contra Concilium Turonense, relatum *cap. Majoribus 8. de Præbend.* posse moveri litem Sede vacante, desumitur ex *cap. Vacante 26. de Præbend.* Tacetur validitas sententiæ latæ in favorem Ecclesiæ vacantis, juxta proxime dicta *n. 37.* una cum aliis similibus.

§. III.

Solvuntur alia dubia de jurisdictione Capituli Sede vacante.

S U M M A R I U M.

42 *Capitulum Sede vacante non succedit Episcopo in illis, quæ huic jure duntaxat speciali competebant; puta, ex privilegio, commissione &c.*
43 *Potestas doctorandi competens Episcopo, an transeat ad Capitulum Sede vacante?*
44 *In jurisdictione Episcopo delegata non succedit Capitulum Sede vacante.*
45 *Etiamsi delegatio fiat a Canone, sive ex generali delegatione Sedis Apostolicæ.*
46 *Ut est potestas a Concilio Tridentino Episcopis, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis, attributa.*
Item potestas auctoritate Apostolica visitandi Monasteria exempta Monialium. Ibid.
47 *Secus, ubi quid delegatur Episcopo sub clausula. Etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegato.*
Dictio Etiam, est augmentativa, & implicativa præcedentium. Ibid.
48 *Et quidem in casu urgentis necessitatis?*
49 *In omnibus casibus, in quibus Episcopus potest dispensare jure ordinario, potest etiam dispensare Capitulum Sede vacante, ejusque Vicarius Capitularis.*
50 *Ut in Denunciationibus matrimonio præmittendis.*
51 *In Interstitiis ad Ordines.*
52 *In votis, & juramentis, Papæ non reservatis.*
53 *Cum illegitimis ad Ordines minores, & Beneficium simplex.*
54 *Et in irregularitatibus, suspensionibus, ex delicto occulto &c. provenientibus.*
55 *Et in casu magnæ necessitatis &c.*
56 *Non succedit Capitulum Sede vacante in potestate dispensandi quoad ea, circa quæ solum poterat dispensare Episcopus ex speciali privilegio, vel delegatione.*
57 *Solvitur instantia ex Concilio Tridentino* Sess. 24. c. 6. de Reform.
58 *Et alia instantia ex* Clem. 2. de Statu Monach.
59 *Tres generatim sunt species casuum, in quibus Capitulum Sede vacante succedit, vel non succedit & n. seqq.*
60 *Capitulum Sede vacante potest, ac debet constituere Vicarium in spiritualibus, & Oeconomum in temporalibus.*
61 *Potestas Capituli Sede vacante principaliter residet penes Capitulum; exercitium vero ipsius penes Vicarium.*
62 *Capitulum Sede vacante, ejusque Vicarius, potest a sententia excommunicationis absolvere, quos poterat Episcopus &c.*
63 *Potest etiam ferre censuras.*
Atque excommunicationem promulgare ad finem revelandi bona deperdita &c. Ibid.
64 *Potestque absolvere a casibus Episcopo reservatis.*
65 *Et confirmare electiones Abbatum &c. atque præsentatos in Beneficiis instituere.*
66 *Imo & quasdam salutares Constitutiones facere.*
67 *Potest quoque visitare Diœcesin, sicque recipere procurationes.*
68 *Imo & de delictis extra visitationem contra certas personas inquirere.*
69 *Vicarius Capitularis potest infinita, quæ non potest Vicarius Episcopi; & cur?*
70 *Capitulum Sede vacante potest assistere matrimonio celebrando.*
Potestque cognoscere causas matrimoniales. Ibid.
71 *Item exigere rationem ab Administratoribus locorum piorum &c.*
72 *In Capitulum Sede vacante transeunt illa quæ sunt Ordinis Episcopalis: & quomodo?*
73 *Capitulum Sede vacante non succedit Episcopo in potestate concedendi Litteras Dimissoriales ad Ordines infra annum demptis arctatis.*
74 *Neque in potestate deducendi jura Episcopi in judicium etiam defendendo.*
75 *Neque in potestate supprimendi Præbendas, vel uniendi Beneficia, ob tenuitatem redditnum Ecclesiarum Cathedralium &c.*
76 *Nec concedit Litteras Commendatitias, seu Formatas, quibus Clericus absolvitur a potestate sui Episcopi &c.*
77 *Neque succedit Episcopo in ejus jurisdictione accidentali.*
78 *Casus, de quibus dubitatur, an competant Capitulo Sede vacante, sunt plures. Remissive.*
79 *An Capitulum Sede vacante succedat Episcopo in dandis Indulgentiis.*
Sententia affirmativa refertur. Ibid.
80 *Opposita quorundam sententia allegatur.*

QUæritur I. An Capitulum Sede vacante succedat Episcopo mortuo in illis, qui huic jure speciali competebant? Resp. I. Capitulum Sede vacante non succedit Episcopo defuncto in jurisdictione, seu potestate eorum, quæ huic non jure ordinario, sed dunta- 42

taxat jure speciali, puta ex privilegio, commissione, seu ut Sedis Apostolicæ Delegato competebant. Ita Abbas *cap. cum olim n. 2. vers. Quinto dubitatur*, & Felinus *ibid. n. 5. de Majorit. & obed.* Rebuffus *in Praxi tit. de Devolution. n. 68.* Card. Tuschus *Litt. C. Conclus. 56. num. 5.* Fagnanus *cap. His quæ num. 43. & 46. & 54 de Major. & obed.* Engel *h. t. num. 1. V. Receptior.* Garzias *part. 5. de Benefic. cap. 7 num. 38. & seqq.* citans alios. Ratio est: Tum quia *privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*; uti loquitur *Reg. 7. Jur. in 6.* cum concordantiis. Tum quia in illis, quæ competunt Episcopo, non ut Episcopo, & capiti Capituli, sed jure duntaxat speciali; sicque accidentali (puta, ex speciali privilegio, seu commissione) cessat ratio communionis quæ cæteroquin est inter Episcopum veluti caput, & Capitulum veluti membra ejusdem corporis, *cap. Novit 4. De his quæ fiunt a Prælatis &c.* Unde non mirum, quod in talibus, atque Episcopo jure duntaxat speciali & accidentali competentibus, non succedat Capitulum Sede vacante: quin potius subintrat dispositio Juris communis, quæ habetur *l. in omnibus ff. de Reg. Jur.* illis verbis: *In omnibus causis id observatur, ut ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficit.*

43 Sic ubi Episcopo competit potestas, v. g. doctorandi, ex privilegio speciali, ea non transit ad Capitulum Sede vacante: secus, si Jure communi, & tanquam Episcopo, eidem competivisset. Abbas *cit. cap. cum olim n. 2. V. Quinto decimo.* Rebuffus, *ubi supra n. 69.* subjungens, quod in dubio videatur ejusmodi potestas competere Episcopo, ut Episcopo; sicque ad Capitulum Sede vacante transibit.

44 Similiter, quod in jurisdictione Episcopo delegata non succedat Capitulum Sede vacante, desumitur ex *cap. Pastoralis 11. Præterea de Offic. Judic. ordinar.* ubi excommunicatus a Delegato Papæ; eoque mortuo, non potest sine mandato Summi Pontificis (extra mortis articulum) per alium, puta, per Capitulum Sede vacante absolvi, nisi forsan ipse defuncto succedat in onere, & honore. Et additur hujus ratio ibidem. Quia *Delegatus, quantum ad id, est major Ordinario.* Atque ita tenet Abbas *cit. cap. cum olim num. 2. §. Quinto*, istud confirmans alia ratione proxime jam adducta: Quia videlicet in his, quæ competunt Episcopo jure speciali, ut Delegato, cessat communio, quæ est inter ipsum, & Capitulum; sicque istud eidem mortuo non succedit. Idipsum tenet Rota *decis. 6. de Offic. Delegat. in antiq.* Garzias *d. cap. 7 nu. 42. & 43.* citans complures alios.

45 Atque istud ampliatur, etiamsi delegatio fiat a Canone, sive Episcopo quidpiam competat ex generali delegatione Sedis Apostolicæ. Quia, licet tunc detur jurisdictio a Jure communi, tamen non competit Episcopo, ut sic, seu ex jurisdictione ordinaria; sed solum ex delegata, atque specialiter inducta, & secundum quam Delegatus est major Ordinario. Garzias *loc. cit. num. 44.* post Rotam, & Abbatem, *ubi supra*, pluresque alios. Fagnanus *cap. His quæ num. 54. de Majorit. & obed.* citans plures alios; quamvis nonnulli contradicant.

46 Infertur proinde cum eodem Fagnano *loc. cit. n. 56.* quod potestas a Concilio Tridentino Episcopis, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis attributa, non transeat in Capitulum Sede vacante. Inferunt similiter Doctores, quod Capitulum Sede vacante non possit visitare Monasteria Monialium exempta, bene tamen non exempta; nam horum visitatio annua competit Episcopis *Ordinaria auctoritate*, in qua succedit Capitulum Sede vacante: illorum autem visitatio competit Episcopis authoritate solum *Apostolica*, juxta textum apertum *in Clement. 2. §. Hoc igitur de Statu Monachor.* sicque Capitulum Sede vacante non succedit.

47 Secus foret dicendum, quando aliquid delegatur Episcopo sub clausula. *Etiam tanquam Delegato Sedis Apostolicæ.* Tunc enim dictio: *Etiam*, quæ est augmentativa & implicativa præcedentium, præter jurisdictionem delegatam simul implicat, & involvit jurisdictionem ordinariam; ut post Fagnanum *cap. Ad audientiam n. 54. de Eccles. ædific.* & Barbosam *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 92. num 11.* & alios, jam dictum est supra *Lib. 1. tit. 29. De Offic. & potest. Judicis Delegat. §. 2. nu. 37.* Ac proinde Capitulum in tali casu succederet Episcopo mortuo, saltem quoad jurisdictionem & potestatem ordinariam ipsius, licet non quoad delegatam. Fagnanus *cit. cap. His quæ n. 56. de Majorit. & obed.* asserens, ita censuisse Sacram Congregationem; loquendo de facultate a Concilio Tridentino *Sess. 21 c. 7. de Reform.* attributa Episcopis, *etiam tanquam Apostolicæ Sedis delegatis*, transferendi Beneficia simplicia Ecclesiarum vetustate collapsarum: nam facultas hæc transit in Vicarium Capitularem Sede vacante.

Quinimo & in aliis casibus tanta potest urgere necessitas, ut præter privilegium speciale Episcopi, aut ejus jurisdictionem delegatam, subintret ordinaria: nam in casu magnæ necessitatis, periculique in mora, junctur difficili accessu ad Papam, posse Episcopum dispensare circa Sacros Canones: jam dictum est *lib. 1. tit. 2. De Constitutionibus §. 18. n. 470.* Tunc etenim succederet Capitulum Sede vacante quoad potestatem illam, quæ jure ordinario competit Episcopo in casu magnæ necessitatis v. g. dispensandi. Garzias *cit. cap. 7. n. 45. in fin.* Barbosa *d. alleg. 92. n. 17.* ac rursus dicetur *n. 55.* Unde pro majori horum intelligentia. 48

Quæritur II. Utrum, & quando Capitulum Sede vacante succedat Episcopo in potestate dispensandi? Resp. I. In omnibus illis casibus, in quibus Episcopus potest dispensare jure ordinario, seu ratione jurisdictionis Episcopalis, potest etiam dispensare Capitulum Sede vacante, atque constitutus per illud Vicarius Capitularis. Ita Abbas *c. At si Clerici §. De adulteriis n. 17.* & Felinus *ibid. n. 13. V. Utrum Capitulum de Judiciis.* Alexander Sperellus *decis. 111. Fori Eccles. ft. n. 38.* Federicus de Senis *Consil. 30. An Capitulum &c. per totum* Barbosa *p. 2 de Offic. & potest. Episcop. allegat. 36. n. 9. & 10. & allegat. 45. n. 26. & de Canonic. & Dignit. c. 45. n. 82.* Summa Angelica *V. Capitulum n. 1.* Card. Tuschus *Litt. C. concl. 46 nu. 43.* Joan. de Selva *de Benefic. par. 2. quæst. 11. nu. 4.* Garzias *par. 5. de Benefic. cap. 7. n. 4.* Flamin. Marchettus *in Praxi Vicarii cap. par 2. tit. 14. n. 1. & 2. & seqq.* cum pluribus aliis; & concordant dicta superius *L. 1. tit. 2. De Constitutionibus §. 18. nu. 476.* Ratio est. Tum quia dispensatio dependet a jurisdictione; ergo, cum Capitulum succedat in jurisdictione Episcopali, pariter succedit in potestate dispensandi, quæ jure ordinario competit Episcopo. Tum quia non raro expediens est, imo, & quodammodo necessarium, dispensare cum subditis, *arg. c. Ut constitueretur* juncta Glossa *V. Detrahendum, & c. Domino sancto dist. 50* ubi Glossa *V. Necesse est*, infert *dispensationem quandoque esse debitam*: puta, quando ita exigit bonum commune, vel subest alia gravis, & justa causa dispensandi. Atqui huic expedientiæ, imo & debito, commode satisfieri non posset, nisi in Capitulum Sede vacante transiret ordinaria potestas Episcopalis dispensandi: ergo. 49

Infertur proinde, quod Capitulum Sede vacante: atque Vicarius Capitularis ipsius, possit dispensare in Denunciationibus matrimonio præmittendis, accedente tamen rationabili causa. Idque contingit vigore Concilii Tridentini *Sess. 24 cap. 1 de reform. Matrim.* hujusmodi dispensationem remittentis arbitrio Ordinarii, qualis etiam est Vicarius Capitularis: & quia dispensationes Episcopo permissæ a Jure communi, etiam Capitulo Sede vacante, ipsiusque Vicario sunt concessæ. Flaminius Marchettus *par. 2. Praxis Vicar. cap. tit. 19. n. 6. & seqq.* cum aliis. 50

Potest etiam Capitulum Sede vacante, & constitutus per illud Vicarius Capitularis, dispensare in Interstitiis ad Ordines: intelligendo istud in casibus, in quibus potest dare licentiam suscipiendi Ordines: utputa, si quis sit arctatus. Garzias *part. 5. de Benefic. cap. 7. n. 92.* allegans Declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Marchettus, *ubi supra, tit. 14. n. 17. & seqq.* & alii. 51

Insuper potestas dispensandi in votis, & juramentis, quæ de Jure communi competit Episcopis, subsistente rationabili causa, transit in Capitulum Sede vacante. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 36. n. 9.* Marchettus *loc. cit. n. 37. & 39.* citans alios. Hinc tamen excipiuntur quinque vota specialiter reservata, & in quibus 52

bus solus Papa dispensat, ut sunt votum Religionis, & perpetuæ Castitatis, item votum peregrinationis in Hierusalem, Romam ad Limina Apostolorum, & ad S. Jacobum Compostellæ.

Rursus, Capitulum Sede vacante potest dispensare cum illegitimis ad minores Ordines, & ad Beneficium simplex obtinendum. Navarru *consil. 28. de Tempor. Ordin.* Barbosa *c. Illa n. 9. h. t. & cap. 42. de Canonicis n. 81.* Zerola *par. 2. Praxis Episcop. vers. Capitulum §. Tertio.* Marchettus *cit. tit. num. 3* allegans alios, Siquidem hæc potestas spectato Jure communi competit Episcopo *c. 1. de Filiis Presbyt. in 6.* sicque Sede vacante transit ad Capitulum utpote succedens in jurisdictione ordinaria Episcopi.

54 Ulterius Capitulum Sede vacante, ac Vicarius Capitularis ipsius, potest *in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum, dispensare*. Idque virtute Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 6. de refor.* relatis verbis hanc potestatem concedentis Episcopis, quæ proinde, utpote competens Episcopis tanquam Episcopis, ac jure ordinario, transit ad Capitulum Sede vacante; eo quod succedat in jurisdictione ordinaria Episcopi. Ita Barbosa *c. cap. 42. de Canonic. num. 82. & lib. 1. Jur. Ecclesiast un. cap. 32. num. 62.* asserens, *Vicarium Capitularem Sede vacante posse absolvere a casibus Sess. 24. de refor. c. 6. censuisse Sacr. Congregatio Concilii, sub die 3. Decembr. 1632.* Eandem sententiam tenet Sperellus *cit. decis. 111. n. 41.* Sanchez *de Matrim. lib 8. disp. 2 n. 10.* Garcias *part. 5. de Benefic. cap. 7. n. 41.* Flamin. Marchettus *in Praxi Vicar. Capitul. cit. part. 2. tit. 14 n. 9.* pluresque alii ab his allegati, & concordant proxime dicenda *n. 58.*

55 His accedit casus magnæ necessitatis, vel evidentis utilitatis de novo emergens, estque periculum in mora, neque facile potest haberi recursus ad Papam: nam, quod tunc Episcopus possit dispensare ex rationabiliter præsumpta Summi Pontificis voluntate; adeoque etiam Capitulum Sede vacante, ne alioquin Oves curæ ipsorum concreditæ necessariis spiritualibus auxiliis destituerentur; præterea, quæ *n. 48.* habentur, ex professo dictum est supra *L. 1. tit. 2. de Constitutionibus §. 18. num. 370. & seqq. usque ad n. 475.* ubi & nonnulli alii tales casus referuntur. Tacentur cæteri, de quibus Ant. Flamin. Marchettus *in Praxi Vicarii Capitularis per totum*, aliique supra citati.

56 Resp. II. Præmissis tamen haud obstantibus, Capitulum non succedit Episcopo in facultate dispensandi quoad ea, circa quæ Episcopus defunctus potuit solum dispensare ex speciali privilegio, vel delegatione, seu commissione particulari: ac proinde speciales facultates dispensandi in certis casibus, a Summo Pontifice quibusdam Episcopis concessæ, neutiquam transeunt ad Capitulum Sede vacante. Ita Abbas *c. Verum n. 9. & 10. & seqq. de Foro compet.* Sperellus *cit. dec. 111. n. 43.* Card. Tuschus *Litt. C. consil. 56. num. 5.* aliique passim. Siquidem *privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*, juxta Reg. 7. Jur. in 6. junctis dictis supra.

57 Dices. Potestas dispensandi in irregularitatibus occultis, juxta Concilium Trid. *Sess. 24. cap. 6. de reform.* competit Episcopis jure speciali: nam Concilium *loc. cit.* istud specialiter Episcopis concedit, dicendo: *Liceat Episcopis in irregularitatibus dispensare*; ergo hæc non competit Capitulo Sede vacante, contra dicta *n. 54.* Resp. cum Sperello, *ubi supra n. 43.* & aliis, datam Conclusionem esse intelligendam de jure speciali delegato, seu de jure Episcopo competente ex commissione sibi directa, sicque de jure quopiam accidentali: qualis solet esse potestas dispensandi in certis causis, per Papam concessa nonnullis Episcopis ad quinquennium. Secus dicendum de jure quopiam ordinario, atque Episcopis tanquam Episcopis specialiter quidem, sed Jure communi concesso: talis enim censetur ipsis esse jurisdictio ordinaria, utpote a Jure communi concessa, in qua proinde succedit Capitulum, cum propter communionem, quæ inter ipsos intercedit, *c. Novit. 4 De his quæ fiunt a Prælatis &c.* succedat Episcopo Sede vacante in jurisdictione ordinaria, præter casus specialiter exceptos.

58 Neque urget *clem. 2. §. Hoc igitur de statu Monach.* ubi Episcopis Jure communi tribuitur potestas singulis annis visitandi singula Monasteria Monialium; & quidem *exempta, Apostolica, non exempta vero, ordinaria authoritate*: & tamen hæc potestas non transit ad Capitulum Sede vacante. Resp. enim, ad hanc instantiam patere responsionem tum ex relato textu illius Clementinæ, tum ex dictis supra *n. 40.* ibi quippe jam dictum est, quod Capitulum Sede vacante succedat in potestate visitandi Monasteria Monialium non exempta, eo quod horum visitatio competat Episcopo *authoritate ordinaria*, quæ ipso mortuo transit ad Capitulum. Cur autem pariter non succedat Capitulum Sede vacante in potestate visitandi Monasteria exempta, ratio clara est: quia nimirum hæc potestas convenit Episcopo duntaxat speciali *authoritate Apostolica*, in qua neutiquam succedit Capitulum Sede vacante; sicque per hanc instantiam non infringitur, sed potius confirmatur gemina Conclusio proxime data.

Quæritur III. In quibus aliis casibus Capitulum Sede vacante succedat, vel non succedat in Episcopali jurisdictione? Resp. I. Generatim loquendo, circa propositam Quæstionem distinguendæ sunt tres species casuum; sunt enim aliqui, quos certum est posse Capitulum Sede vacante; quidam sunt, quos certum est, non posse; & nonnulli, de quibus dubitatur, Ita Jo: Andreas *cap. un. nu. 1. de Major. & obed. in 6.* Quod ipsum facile patebit inductione, adducendo in specie complures tales casus. Unde 59

Resp. II. Loquendo de prima specie hujusmodi casuum, certum imprimis est, quod Capitulum Sede vacante possit, imo de facto etiam debeat, constituere Vicarium in spiritualibus, & in temporalibus *Oeconomum unum, vel plures fideles, & diligentes, qui rerum Ecclesiasticarum, & proventuum curam gerant; quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint reddituri*, prout loquitur imo & præcipit Concilium Trid. *Sess. 24. cap. 16. de refor.* atque loquendo de Vicario Generali in spiritualibus, ex professo dictum fuit supra *lib. 1. tit. 28. §. 3. n. 70. & seq.* 60

Ubi pariter notandum est conformiter dictis supra *cit. tit. 28 n. 72. & 111.* quod potestas Capituli Sede vacante hactenus explicata, principaliter quidem resideat penes Capitulum: nihilominus exercitium ejus, Jure sic disponente, existat penes Vicarium Capitularem, hoc est, ab eodem Capitulo deputatum. Et additur, *deputatum*: nam ante hujus deputationem, quæ debet fieri infra octo dies post mortem Episcopi, administratio jurisdictionis residet penes totum Capitulum; prout *cit. Lib. 1. tit. 28. n. 111.* juncto *tit. 2. de Temporibus Ordinationum §. 5. n. 125* jam dictum fuit. 61

Deinde conveniunt Doctores, quod Capitulum Sede vacante, sive constitutus ab eo Vicarius Capitularis, possit a sententia excommunicationis a jure, vel ab homine latæ, absolvere eos, quos jure ordinario poterat absolvere Episcopus: nisi a Sede Apostolica istud fuerit Capitulo interdictum. Textus est expressus *in cap. un. de Major. & obed. in 6.* Ubi Glossa *vers. Juris*, istud intelligit de quacunque excommunicatione Papæ non reservata: atque, *vers. Hominis*, hoc ipsum sentit de excommunicatione lata per Episcopum mortuum, aut ejus Vicarium, vel Delegatum. Et quod hic dicitur de excommunicatione, pariter intelligendum est, & quidem a fortiori, de aliis Censuris: dummodo absolutio detur servatis de jure servandis, ac præsertim præstita satisfactione parti læsæ. 62

Ampliatur hoc ipsum ad potestatem ferendi Censuras. Licet enim *in cit. cap. un. de Major. & obed.* sola fiat mentio de potestate *absolvendi*; idem tamen de potestate *ferendi* Censuras, passim intelligendi Interpretes, *arg. can. Verbum, de pœnit. dist. 1.* ibi: *Dominus par jus & solvendi esse voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit.* Idipsum apertius habetur *c. ad abolendam §. 1. de Hæretic.* ac notat Glossa *c. His quæ vers. Pro bono pacis de Major. & obed.* generaliter inferens, quod Capitulum Sede vacante possit judicare, absolvere, excommunicare. Fagnanus *eod. c. His quæ n. 49.* asserens, ita tenere omnes; dummodo excipiatur anathematizatio, seu solemnis excommunicatio, de qua *can. Debent 11. q. 3.* Federicus de Senis *consil. 40. a princip.* Card. Tuschus *litt. C. Concl. 56. num. 23.* Barbosa *part. 3. de offic. & potest Episc. alleg. 96. n. 10.* rationem reddens, quia ad Capitulum Sede vacante transeunt omnia, quæ sunt jurisdictionis necessariæ: ut est potestas excommunicationis promulgandæ. Engel *h. t. n. 9.* Ant. Flam. Marchettus *in Praxi Vicarii Capitularis par. 2. tit. 22. n. 1. & seqq.* citans plures alios; ac *n. 6. & 7.* cum aliis 63

alii subjungens, quod Vicarius Capitularis procul dublo possit excommunicationem promulgare ad finem revelandi bona deperdita, vel scripturas, aut similia, nec non ad restitutiones faciendas, ut animæ caeant a peccato.

64 Insuper certum est, quod Capitulum Sede vacante, seu deputatus ab ipso Vicarius Capitularis, possit absolvere a casibus Episcopo reservatis. Illud enim pertinet ad jurisdictionem ordinariam, & necessariam Episcopi; ne alioquin ex defectu Superioris potestatem absolvendi habentis, periculum immineat saluti animarum. Atque ob eandem rationem idem Capitulum potest instituere Confessarium, qui a casibus Episcopo reservatis absolvat. Abbas *c. His quæ n. 3. de Major. & obed.* Barbosa *c. Illa n. 7 h. t.* Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 56. n. 26. & 27.* & communis.

65 Rursus passim tenent Doctores, quod Capitulum Sede vacante possit confirmare electione Abbatum, & aliorum jurisdictioni Episcopi defuncti subjectorum, per textum in *c. cum olim 14 de Major & obed.* Idemque præsentatos, atque per examen idoneos repertos, in Beneficiis instituere, *cap. un. de Instit. in 6.* estque ex professo declaratum supra *tit. 5. de Præbendis §. 7. n. 89. & 90.*

66 Item concedunt, quod Capitulum Sede vacante possit facere quasdam salutares Constitutiones, ad correctionem criminum, morumque reformationem, ac bonum statum Ecclesiæ pertinentes, quæ obligent totam Diœcesim, durentque in tempus futuri Episcopi; donec revocentur: estque ex professo dictum supra *lib. 1. tit. 2. § 4. n. 89. & seqq.* Ubi etiam *n. 92.* subjungitur, Capitulum Sede vacante posse ex rationabili, gravique causa, tollere Constitutiones ab Antecessoribus Episcopis latas. Non tamen potest Capitulum Sede vacante facere statutum, vel certas Capitulationes in præjudicium Ecclesiæ, aut juris Episcopalis, etiamsi accesserit juramentum Canonicorum super harum observantia, *c. Sicut nostris 27. de jurejur.* estque ex professo dictum supra *lib. 2. tit. 24. de jure jurando §. 3 n. 81. 82. & seqq.*

67 Potest quoque Capitulum Sede vacante, seu potius Vicarius Capitularis ipsius visitare Diœcesim, atque idcirco recipere procurationes, seu victualia sibi, suisque pro tempore necessaria. Fagnanus *c. His quæ n. 50. de Major. & obed.* post Rotam *in una Burgens. Procurationis 10. Martii 1596. coram Orano.* Barbosa *c. Illa n. 16. h. t.* Flamin. Marchettus *in Praxi Vicar. Capitul. par. 2. tit. 18. n. 1. & 2. ac n. 19. & seqq.* citans alios, atque istud inter alia intelligens, dummodo lapsus sit annus a postrema visitatione Antistitis, nec in proximo Ecclesia sit de Pastore providenda.

68 Quinimo potest etiam de delictis extra visitationem contra certas personas inquirere. Fagnanus *loc. cit. nu 51.* Rota *in Burgens. jurisdict. 21. Junii 1611. coram Cardin. Cavalerio*, & alia ejusdem Rotæ Decisio *166. num. 2. part. 3. recent.* Federicus de Senis *consil. 16. n. 1.* asserens, quod in puniendo crimina & excessus, & mores reformando, Capitulum id possit Sede vacante, quod potest Episcopus. Concordat Glossa *Clem. 1. V. capituli de Hæretic.* addita illa notabili ratione: quia *alias tempore vacationis remanerent crimina incorrecta.*

69 Nec obstat, quod Vicarius Generalis Episcopi viventis, ea vi generalis commissionis sibi factæ, non possit Inquirere, corrigere, aut punire subditorum excessus, *text. clar. c. Licet 2. de Offic. Vicar. in 6.* Resp. enim, disparitatem esse: quia Capitulum Sede vacante non dicitur proprie Vicarius, aut Procurator Episcopi defuncti, sed Successor ipsius, habetque ordinariam jurisdictionem a Lege, & sine ministerio hominis sibi delatam, unde potest infinita, quæ non potest Vicarius Episcopi; prout notat Federicus de Senis *consil. 30. circa med.* Ubi circa finem subjungit, quod Capitulum, in quantum succedit Episcopo, non sit inferius ipso: uti patet ex eo, quia juribus Episcopi utitur, atque absolvit excommunicatos ab Episcopo, juxta dicta *n. 6.* Inferior quippe hujusmodi excommunicatos absolvere non posset, *c. Inferior. dist. 21.* cum similibus.

70 Ulterius certum est, quod Capitulum Sede vacante possit assistere matrimonio celebrando, juxta formam Concilii Trid. *Sess. 24 ca. 1. de reform. Matrim.* Sanchez *lib. 3 de Matrim. disp. 28. nu. 4* Barbosa *c. Illa nu. 20. h. t.* Potest etiam cognoscere causas matrimoniales. Covarruvias *par. 2. de Matrimonio c. 8. § 12. n. 2* citans Franciscum Pavinum *in tract. de potestate capituli Sede vacante part. 1. q. 10.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. un. cap. 32. nu. 102.* allegans alios. Ubi etiam ait; quod Concilium Trid. *Sess. 24 c. 20. de refor.* statuens, quod causæ matrimoniales Episcopi tantum examini, & jurisdictioni relinquantur: solummodo excludat Prælatos inferiores, non vero Capitulum Sede vacante; eo quod non sit inferius Episcopo, sed par ipsi.

Potest ulterius Capitulum Sede vacante exigere rationem ab Administratoribus Locorum piorum. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 75. nu. 61. & d. c. Illa n. 21. h. t.* citans alios. Insuper Capitulum Sede vacante succedit in Episcopali jurisdictione compellendi Executores testamentarios, *arg. c. Joannes 19.* & notat Jo: Andreas *ib. n. 9.* & Abbas *n. 2. notat. 5.* & Fagnanus *n. 8. de Testamentis* Atque taceantur plura similia, de quibus alii. 71

Tandem in Capitulum Sede vacante transeunt illa, quæ sunt Ordinis Episcopalis, ut conferre Ordines, Chrisma conficere, Basilicas consecrare, & hujusmodi. Non quidem, ut hæc per seipsum exerceat (nam ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, nequeunt exerceri per Clericum non Episcopum, *c. Quanto 4 de Consuet.*) sed ut illa exerceat per alium Episcopum, quem ad ejusmodi actus Episcopales invitabit, cum cautela tamen; nempe cum protestatione, quod per hoc nihil juris illi Episcopo acquiratur, respectu Ecclesiæ vacantis. Glossa *fin. c. His qui* & Abbas *ibi d. n. 4* Hostiensis *n. 4.* & Jo. Andreas *n. 10.* & Fagnanus *nu. 64. & seqq. de Major. & obed.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. un. cap. 32. n. 113.* Idque probatur ex *can. Pontifices 7. quæst. 1.* juncta Glossa *V. cum cautelæ, & cap. cum nullus, §. Episcopo de Tempor. Ordinat.* ubi Capitulum Sede vacante potest dare licentiam ordinandi. 72

Resp. II. Inter casus, quos certum est Capitulo Sede vacante non competere, præter prohibitam alienationem bonorum Episcopalium, & collationem beneficiorum ad collationem solius Episcopi pertinentium &c. de quibus jam dictum: cum primis Capitulum Sede vacante non amplius succedit Episcopo in potestate concedendi Litteras dimissorias ad Ordines infra annum a die vacationis nisi illis, qui arctati fuerint; juxta novissimum Decretum Concilii Tridentini *Sess. 7. c. 10. de reform.* estque amplius explicatum supra *lib. 1. tit. 11. de Temporibus Ordinationum &c. §. 5. n. 120. & seqq.* 73

Deinde capitulum Sede vacante non succedit in potestate deducendi jura Episcopi in judicium, etiam defendendo. Abbas *c. Novit. n. 4.* & Fagnanus *ib. n. 28. h. t.* Nam tempus Sedis vacantis non est conveniens ad aliquid agendum, vel tractandum super statu Ecclesiæ, seu Episcopi, *ex c. Novit. 1. h. t.* ibi: *Attendentes igitur, quod Episcopali Sede vacante non debet aliquid innovari cum non sit, qui episcopale jus tueatur*, & concordant dicta superius *n. 15. 16.* 74

Tertio, capitulum Sede vacante non succedit in potestate supprimendi Præbendas, vel uniendi beneficia, quæ ob tenuitatem redituum Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum insignium, competit Episcopo, in vim Concilii Trid. *Sess. 24. cap. 15. de refor.* Siquidem hanc facultatem concessit Concilium Tridentinum duntaxat *episcopis cum consensu Capituli*: unde id non potest solum capitulum; præsertim, cum talis suppressio Præbendarum sapiat quandam alienationem, atque inducat diminutionem cultus Divini. Azorius *par. 2. lib. 3. ca. 38. quæst. 9.* Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 67 nu. 3. & lib. 1. Jur. Ecclesiast. un. cap. 32. n. 112.* citans alios. 75

Insuper Capitulum Sede vacante non concedit Litteras commendatitias, seu Formatas, quibus Clericus absolvitur a potestate sui Episcopi, ac perhibetur testimonium de vita, & ordinibus ipsius *arg. c. Fraternitatis 5. de Cleric. non resident.* & notat Jo: Andreas *ibid. n. 1.* addita illa ratione; Quia est quædam alienatio, *can. Fraternitatem dist. 71.* Fagnanus *c. Significasti n. 3. de Offic. Archid.* Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 57. n. 36.* asserens, quod capitulum Sede vacante non possit Clerico dare licentiam transeundi ad aliam Ecclesiam, quia est alienatio. 76

Rursus capitulum non succedit Episcopo in ejus jurisdictione accidentali, sed solum in ordinaria. Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 56. n. 47. & 48* post Romanum *consil. 306. in fin.* Baldus *c. Ne pro defectu n. 7. de elect.* istud probans ex *cap. 1. Ne sede vacante &c. in 6.* & concordant dicta superius *n. 42.* 77

Resp. III. Loquendo de tertia specie casuum, nempe eorum, de quibus dubitatur, an competant capitulo Se- 78

de

de vacante, plures horum referuntur a Jo: Andrea *in c. cum n. 2. de Majorit. & obed. in 6.* & Abbate *c. cum olim nu 2. eod.* quindecim tales casus adducente, atque resolvente. Verum de plerisque eorum hactenus jam dictum est: unde breviter solum.

80 Quæritur IV. An capitulum sede vacante succedat Episcopo in dandis Indulgentiis? puta, concedendo Indulgentias centum annorum in Dedicatione Ecclesiarum, vel Indulgentias quadraginta dierum in Anniversario dedicationis, & aliis de causis, juxta *c. cum ex eo 14 de Pænit. & remission. & cap. ult.* juncta Gl. *V. casibus eod. in 6.* Resp. In resolutione hujus quæstionis variare Doctores. Et quidem affirmativam sententiam, veluti probabiliorem, tenent Abbas *cap. cum olim n. 2. §. Tertiodecimo de majorit. & obed.* & Azorius *part. 2. lib. 3. c. 37. q. 9.* citans plures alios: ac sequitur Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episcop. alleg. 88. n. 21. & lib. 1. Jur. Ecclesiast. un. c. 33. n. 91.* allegans Doctores *in c. Accedentibus de excessib. prælat.* Sylvester *V. Capitulum q. 10.* Garcias *part. 1. praxis Episc. V. Indulgentias num. 2.* Ant. Flamin Marchettus *par. 2. praxis Vicar. cap. 24. n. 3.* allegans alios. Rationem dant: quia concedere Indulgentias, non est actus ordinis Episcopalis, sed jurisdictionis: ut inquit D. Thomas *in 4. dist. 20. q. 3. art. 3.* Atqui capitulum succedit Episcopo in jurisdictione, non solum contentiosa, sed etiam voluntaria, saltem quæ nulli præjudicat, neque casus reperitur in Jure exceptus.

Oppositam sententiam tenet Jo: Andreas *c. Accedentibus n. 2. de excessib. prælat.* Fagn. *c. Illa n. 14. h. t.* citans plures alios, & asserens, hanc opinionem communiter teneri. Ratio esse potest: quia capitulum sede vacante non succedit in his, quæ sapiunt gratiam. *Gl. c. 1. V. Præsentatos de Instit. in 6.* Simulque, quia potestas concedendi Indulgentias, videtur esse jurisdictionis extraordinariæ, atque de illis, quæ sunt reservata dignitati Episcopali. Saltem tutius esset, ut ad effugiendam omnem contradictionem Capitulum Sede vacante istam Indulgentiarum elargitionem committat cuipiam Episcopo; fatetur Barbosa *cit. alleg. 88. n. 21.* & Marchettus *ubi supra*, apud quem plura de potestate Vicarii Capitularis. 81

T I T U L U S X.

De his, quæ fiunt a Prælatis sine Consensu Capituli.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Siculi bonum commune Ecclesiarum exigit, quod capitulum Sede vacante, omnia pro libitu facere, atque ordinare non possit: ita pariter præfatum bonum commune requirit, ne plenaria, rursusque a capitulo independens in omnibus potestas competat Episcopis, aliisque Ecclesiarum Prælatis, quia igitur Titulo præcedenti actum fuit de iis, quæ potest, vel non potest Capitulum Sede vacante: merito subjungitur præsens Rubrica de potestate Episcoporum, aliorumque prælatorum, tractandi negotia suæ Ecclesiæ, cum vel sine consensu sui Capituli, Pro cujus clariori discussione fit.

§. I.

De consensu, & consilio Capituli, & quando requiratur ad Acta Prælatorum.

S U M M A R I U M.

2 *Inter* Consensum & Consilium, *est longa differentia,* *Consilium nemo cogitur sequi. Ibid.*
3 *Et cur nihilominus aliquando prælatus cogatur adhibere consilium capituli?*
4 *Concilium quandoque sumitur Consensu.*
5 *Concilium aliquando obligat, estque servandum.*
6 *In quibus casibus generatim requiratur consensus Capituli? & n. seq.*
Hæc quæstio procedit non solum de Capitulo Cathedrali respectu Episcopi, sed etiam de Capitulis inferiorum Ecclesiarum, & Monasteriorum respectu proprii Prælati, Ibid.
7 *Minora negotia potest Episcopus, seu Prælatus sine consilio, vel saltem sine consensu Capituli peragere: non vero majora.*
8 *Seclusa speciali locorum consuetudine.*
9 *Illud amplius probatur, & n. seq.*
Consilium Capituli Superior sequi non cogitur. Ibid. & num. 2.
10 *Bene tamen adhibere, ubi id de jure requiritur; & quidem sub nullitate actus, & n. 3.*
11 *Ubi requiritur consensus Capituli, non sufficit ejus consilium adhibere.*
12 *Generatim requiritur consensus Capituli in omnibus illis, in quibus vertitur Ecclesiæ, vel Capituli interesse sive præjudicium.*
13 *In quibus casibus in specie requiratur consensus Capituli, & n. seqq.*
Hic non requiritur, quando Episcopus procedit ut delegatus Sedis Apostolicæ. Ibid.
14 *Consensus Capituli requiritur in alienatione rerum ad Ecclesiam, vel capitulum pertinentium &c.*
15 *Item, quando agitur de subjectione capituli.*
16 *Et quoad obligationem Ecclesiæ, v.g. ex Deposito, Fidejussione &c.*
17 *Item, quando collatio beneficiorum communiter spectat ad Episcopum & capitulum.*
18 *Quod ampliatur ad alia, quæ spectant ad Episcopum, & capitulum simul.*
19 *Consensus Capituli requiritur in suppressione canonicatuum, & unione beneficiorum, propter tenuitatem præbendarum in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis insignibus.*
20 *Item in unione beneficiorum ex aliis causis.*
21 *Istud locum non habet in unione cujuspiam Ecclesiæ facta Mensæ Episcopali, aut ipsi Capitulo: quia tunc requiritur.*
22 *Solvitur instantia.*
23 *Spectato Jure communi, requiritur consensus Capituli in inquirendis, puniendisque excessibus subditorum.*
Et quid loquendo de consuetudine? Ibid. & n. 25.
24 *Qualiter requiratur consensus Capituli in ventilatione causarum criminalium contra personas in dignitate Ecclesiastica constitutas?*
25 *Consensus capituli requiritur generaliter in omnibus causis in quibus alicubi viget consuetudo eundem adhibendi.*
26 *Valet consuetudo, in præmissis casibus non requirendi consensum Capituli.*
27 *Eaque passim introducta est, ut in plerisque casibus Episcopi sine consilio, vel consensu capituli procedere valeant.*
28 *Solvitur instantia ex c. Novit. h. t. desumpta.*
29 *Quænam negotia per Episcopum expediri debeant cum consilio Capituli? & n. seq.*
Spectato Jure communi Episcopus nonnisi cum consilio Capituli in beneficiis instituere, vel destituere debet Abbates Abbatissas, aliasq; personas Ecclesiasticas. Ib.
30 *Atque olim in Ordinatione Clericorum tenebatur adhibere consilium Capituli: secus de facto.*
31 *Episcopus de Capituli consilio debet providere ut habeatur lectio Sacræ Scripturæ, doceaturque Grammatica &c.*
32 *Potest Episcopus convocare Capitulum, eique aliud ad deliberandum proponere &c. & n. seqq.*
33 & 34 *Et quid, si de re ad Episcopi, vel suorum commodum spectante agitur.*

Quæ-

1 QUæritur I. In quo differat Consensus a Consilio? Resp. I. Inter Consensum, & Consilium, longa est differentia, ut loquitur Abbas c. 1. n. 5. h. t. Hostiensis *in Summa eod. n. 2. V. Sed quæ est differentia*, Pirhing *h. t. n. 18.* & Engel *n. 1. eod.* cum aliis. Nam *consensus idem est, ac duorum, vel plurium sensus in idem*; juxta textum *in caus. 29. q. 1. §. 8.* Unde, quando requiritur consensus Capituli, tenetur Prælatus sequi id, quod major & sanior pars Capitularium concluserit; alioquin nulliter agit, *cap. 1. ac seqq. h. t.* Si autem tantummodo requiratur consilium Capituli, sola consultatio cum Capitularibus capitulariter congregatis facta sufficiet, absque eo, quod Prælatus eorum opinionem sequi teneatur: prout est casus notabilis *in c. cum olim 7.* juncta Glossa *V. sive discord. de Arbitris*. Siquidem nullus cogitur sequi consilium alterius etiamsi illud petere teneatur, *arg. cit. cap. cum olim de Arbitris & c. cum veteri 52. de elect.* ac sæpius respondisse Sacram Congregationem Concilii, refert Fagnanus *c. cum ex eo n. 20. de Reliquiis & venerat. Sanct.* Quinimo quilibet apud seipsum explorare, ac deliberare debet, an illud, quod alios consulit, sibi expediat, nec ne, *can. Quisquis 14. q. 1. & L. 1. ff. Mandati*. In quo posteriori loco dicitur; *Liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium.*

3 Nec dicas. Ergo frustra Prælatus aliquando cogitur consilium Capituli adhibere, si non tenetur sequi sententiam ipsius. Resp. enim cum Gloss. *cit. c. cum olim V. sive discordes de Arbitr.* & DD. passim, negando sequelam. Quinimo talis prævia consultatio cum Capitulo habita potest ad multa esse utilis: tum quia hac ratione, sive ob necessitatem requirendi consilium Capituli, occurritur præcipitantia Prælati; cogiturque Prælatus melius deliberare negotium, & illud maturius resolvere. Tum quia potest quandoque consilium Capituli movere Prælatum ad aliquid faciendum, quod forsitan per se non fecisset, *arg. c. Nicæna dist. 31.* Nam, ut habet illud vulgatum, *Oculi plus vident, quam oculus*. Hinc illud *Eccles. c. 32.* Cœleste Monitum: *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis*. Atque idcirco non frustranee Jura in certis casibus statuerunt quod Prælatus teneatur adhibere consilium capituli, etiam sub nullitate actus isto non adhibito celebrati: ut *c. cum in veteri 52. de elect.* cum similibus.

4 Resp. II. His tamen non obstantibus *Consilium* quandoque accipitur pro *Consensu*, seu authoritate Superioris. Ita Fagnanus *c. Admon. n. 3.* citans Butrium *ib. n. 5. & 6.* & Cardinalem *in 3. Not. de renunciat.* Atque clare monet textus ibidem, utpote prohibens, ne quis Clericorum audeat Ecclesiam *dimittere inconsulto* Episcopo: nam ly, *Inconsulto*, idem importat, ac sine consensu Episcopi; prout explicat Gloss. *ib. V. inconsulto*. Neque enim ad dimittendum Beneficium sufficit consulere Prælatum, sed oportet illius consensum obtinere, *can. Episcopus de loco, & can. Si quis presb. 7. q. 1.* cum concordantiis. Simile quid habetur in Concilio Trid. *Sess. 25. cap. 16. de refor.* illis verbis: *Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicatur.* Nam ly *inconsulto*, importare defectum consensus Episcopalis, patet ex contextu verborum, ut notat Fagnanus *loc. cit. n. 13.*

5 Tacetur Consilium reverentiæ: nam quod illud obliget, ac proinde necessario sit observandum, patet ex *c. Ad aures*, juncta Gloss. *fin. de Ætate & qualit. præficiend.* estque jam dictum supra *lib. 1. titul. 2. de Constitutionibus*, *n. 159. & 160.*

6 Quæritur II. In quibus casibus, seu negotiis, generatim requiratur consensus Capituli? Hæc quæstio non solum procedit de Capitulo cathedrali respectu Episcopi; sed etiam de Capitulo inferiorum Ecclesiarum, imo & Monasteriorum respectu proprii Prælati: nam in illis omnibus reperitur ratio unius corporis mystici, cujus caput est Episcopus, aliusque Prælatus, membra vero esse, probantur Canonici, aut (loquendo de Monasteriis) cæteri Religiosi, seu Conventuales, *arg. c. Novit. 4. h. t.* Insuper quæstio procedit duntaxat de bonis, atque juribus communibus, seu quæ ratione Ecclesiæ, atque unitatis corporis mystici, competunt singulis ut Collegio: nam, quod Episcopus, aliusque Prælatus capax dominii rerum in particulari, libere disponere possit de bonis suis patrimonialibus; extra controversiam est. Quibus prænotatis

7 Resp. I. Generatim loquendo, ac seclusa speciali locorum consuetudine, minora negotia potest Episcopus, seu alius Prælatus sine consilio, vel saltem sine consensu Capituli peragere, majora vero negotia, debet expedire cum consensu, vel saltem cum consilio Capituli: cum *consensu* quidem, quando is expresse requiratur a Jure; cum *consilio* vero, quando Jus vel expresse requirit consilium Capituli, vel saltem ipsamet res est gravis & ardua, majorisque momenti. Ita in re communis, & ratio generalis est: quia Capitulum cum Episcopo, vel alio Prælato suo, constituit unum corpus, cujus caput est Episcopus, seu Prælatus, Capitulum vero repræsentat membra illius corporis: atque ideo in recte agendis non debent dividi, & separari membra a capite; quia hoc esset monstrosum. Eadem Conclusio probatur quoad singula. Nam

8 Dicitur imprimis, *Generatim loquendo, ac seclusa speciali locorum consuetudine &c.* Siquidem dicta Conclusio stat loco regulæ, quæ procedit spectato Jure communi, ac seclusa speciali locorum, seu Ecclesiarum consuetudine: nam quod consuetudo in proposito primatum valeat, ac proinde in praxi bene sit attendenda, ex professo dicetur infra *n. 25. 26. & seq.*

9 Dicitur secundo sub disjunctione, *minora negotia potest Prælatus sine consilio, vel saltem sine consensu Capituli peragere*. Nam in hisce minoribus negotiis consensum Capituli non requiri, fatentur omnes: eo quod ipsemet Prælatus habet administrationem rerum suæ Ecclesiæ, *cap. cum nobis 16. §. fin. de elect.* Sicut & Abbas totam potestatem habet circa cultum Divinum, aliasque res Monasterii sui, *can. Nullam 28. q. 2.* Unde consequens est, quod in minoribus negotiis non requiratur consensus Capituli, sed sufficiat adhibere consilium ipsius, quod tamen Superior sequi non cogitur, *arg. c. cum olim 7. de Arbitris*. Quinimo in rebus levioribus atque quotidianis, nec opus est consilio Capituli, utpote, quod impossibile foret semper congregare: & alioquin frustra committeretur Prælatis administratio rerum Ecclesiasticarum, si in omnibus opus haberent consensu, seu saltem consilio Capituli.

10 Dicitur tandem in data Conclusione, *majora vero negotia debet expedire cum consensu, vel saltem cum consilio Capituli &c.* Illud siquidem patet ex toto hoc Titulo, cum concordantiis. Unde quæ peragenda sunt cum consilio Capituli secundum præscriptum Juris; non obstante, quod ejus consilium Prælatus sequi non teneatur, tamen si tale consilium is non adhibeat, irrita erunt Acta ejus; uti habetur *c. Novit. 4. h. t.* ibi; *Nos enim tales institutiones, & destitutiones*, sine consilio Fratrum, seu Capituli factas a Prælato *carere decernimus robore firmitatis*. Idem constat ex *c. Quanto 5. eod. & c. cum olim 7. de Arbitris*.

11 Econtra, si quæ agenda forte cum consensu Capituli, non sufficit duntaxat consilium ipsius adhibere; seu opus est etiam consensu Capituli, vel saltem majoris & sanioris partis ejus. Textus est in *can. 1. & c. Tua nuper. 8. & c. Pastoralis 9. h. t.* & alibi.

12 Resp. II. Generatim requiritur consensus Capituli in omnibus illis casibus, seu negotiis; in quibus vertitur Ecclesiæ, aut ipsius Capituli interesse, sive præjudicium. Ita Abbas *cit. c. Novit. n. 7. h. t.* Barbosa *tract. de Canon. & Dignit. cap. 42. n. 14.* Piasecius *in praxi Episcopal. p. 2. cap. 2. art. n. 8.* Pirhing *h. t. n. 8.* Engel *eod. num. 5.* & alii. Idque desumitur ex *c. ult. h. t.* ubi ad Concilia Provincialia convocari, & admitti debent Ecclesiarum Cathedralium Capitula, seu eorum *Nuntii ad tractatum: maxime super illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur*. Idque merito: quia quod omnes, vel aliquos tangit, debet ab ipsis approbari; sicque requiritur consensus eorum, nec sufficit consilium; ut *c. Quod omnes 29. de reg. Jur. in 6. & l. In concedendo ff. de Aqua pluvia arcend.* cum similibus. Alioquin certe per indiscretas quorundam Prælatorum actiones, puta, alienationes, facile præjudicium grave inferretur capitulo, rebusque Ecclesiasticis ad illud pertinentibus. Verum descendendo ad specialiora.

13 Quæritur III. In quibus casibus in specie de Jure communi requiratur consensus Capituli? Resp. I. Hujusmodi casus, seu negotia, in quibus spectato Jure communi requiritur consensus Capituli, plura sunt: ut videre est apud Abbatem in *c. Novit. n. 7. h. t.* Hostiensem in Summa *n. 2. eod.* Piasecium *par. 2. Praxi Episcop. cap. 2. art 2. n 8. & 9.* Barbosa *cit. tract. de Canonic. & dignitat. c. 42. a num. 3. usque ad n. 25.* & alios passim. Quamquam notet

ret idem Barbosa n. 14. circa fin. post Theodosinm de Rubeis tom. 2. Singularium Rot. qu. 3. V. Abbas §. 4. ejusmodi casus esse intelligendos, quando Episcopus procedet jure ordinario: nam in illis, in quibus procedit ut Delegatus Sedis Apostolicæ, v. g. vigore Conciliö Tridentini, nullam Episcopus habet communionem cum Capitulo; sicque non indiget hujus consensu, neque consilio. Hoc ipsum tradit Fagnanus c. Audientiam l. 1. n. 53. & 54. de Eccles. ædific and. asserens, quod in actibus illis, qui per Episcopum fiunt auctoritare delegata, non requiratur Capituli consensus; cum Papa, cujus vices gerit Delegatus, ad illius consensum requirendum non astringatur.

14 Resp. II. Descendendo ad enumerationem talium casuum in specie, cum primis requiritur consensus capituli, neque sufficit consilium illius, in alienatione rerum ad Ecclesiam, vel Capitulum pertinentium. Textus est in can. Sine exceptione 12. quæst. 2. & cap. 1. h. t. ubi irrita dicitur Episcoporum donatio, & venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione, & subscriptione Clericorum, sive Capituli. Quamvis Gloss. ib. V. Commutatio, recte notet, istud esse intelligendum de re magna, puta, immobili, vel mobili pretiosa: parvam enim rem donare, vel aliter alienare, bene potest Prælatus sine præfata solemnitate, ut c. Ceterum 3. de donation. & can. Terrulas 12. q. 1. Idipsum, seu quod alienatio rerum Ecclesiasticarum absque consensu Capitoli, & non servatis cæteris solemnitatibus juris facta, non teneat, patet c. 2. & 3. & 8. h. t. cum similibus; atque ex professo dicetur infra tit. 13. de Rebus Ecclesiæ non alienandis.

15 Deinde requiritur consensus Capituli, quando agitur de ejusdem subjectione, arg. cap. ult. de Majorit. & obed, Ubi Papa, volens decidere controversiam inter Archiepiscopum Bituricensem, & Archiepiscopum Burdegalensem super jure Primatiæ subortam, jussit antea requiri assensum dictorum capitulorum, utpote subiiciendorum alterutri illorum Archiepiscoporum, velnti Primati. Idem ergo dicendum in similibus casibus.

16 Tertio requiritur consensus Capituli quoad obligationem Ecclesiæ: hoc est, ut Ecclesia ex deposito, vel Fidejussione, aut mutuo, vel gravi donatione obligetur: c. 1. de Deposito, & c. Quod quibusdam 4. de Fidejussion. & c. 2. de Solut. & c. Fraternitatem 2. de Donationib. Hostiensis, ubi supra n. 2. atque in propriis locis amplius dicetur.

17 Quarto, si collatio beneficiorum communiter spectet ad Episcopum (vel alium Prælatum) & Capitulum ipsius non poterit Episcopus, sive alius Prælatus conferre tale beneficium absque Capituli sui consensu: & si secus fiat, non valet collatio, sive præsentatio ad beneficium. Ita habetur c. Ea noscitur 7. h. t. addita tamen ea limitatione, nisi potestas conferendi de consuetudine vel privilegio competat soli Prælato. Concordant dicta superius tit. 5. de Præbendis §. 7. n. 199. & 200.

18 Atque istud ampliatur ad omnia alia, quæ spectent ad Episcopum & Capitulum simul; ut, quia promiscuæ sunt jurisdictiones, aut quia specialiter in negotio aliquo ad invicem convenerunt, vel a Sede Apostolica fuit ita in speciali caso mandatum. Barbosa c. tr. de Canon. & Dignit c. 42. n. 14 vers. Septimo, Alioquin vero Capitulum habens Mensam separatam ab Episcopo suo, potest ea de se, quæ possunt alii Rectores, ac beneficiarii: ut puta, locando ad triennium, dando res in emphyteusin ab antiquo sic concedi solitas, ac hujusmodi. Federicus de Senis Consil. 295. Card. Tuschus Litt. C. Concl. 52. n. 1. & seq. Barbosa, ubi supra.

19 Quinto requiritur consensus Capituli in suppressione Canonicatuum, & unione beneficiorum simplicium, propter tenuitatem Præbendarum in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis insignibus. Ita Concilium Tridentinum Sess. 24. cap. 16. de refor. ubi decernitur, quod tales uniones beneficiorum simplicium cum Præbendis, sed harum suppressionem facere, solummodo liceat Episcopis cum consensu Capituli.

20 Sexto idipsum est dicendum in unione Beneficiorum ex aliis causis, puta, ob evidentem necessitatem vel utilitatem facienda, c. Exposuisti 31. de Preb. Nam requiritur ut interveniat consensus Capituli, c. Pastoralis 7. in fin. de Donation. & clem. Si una de Reb. Eccl. non alien. & tradit Garz. par. 12. de beneficiis c. 2. n. 145. 147. & seqq. & Barb. cit. c. 42. n. 8. cum plurimis aliis, quos citant.

Solam nota, quod istud locum non habeat in unione cujuspiam Ecclesiæ facta Mensæ Episcopali, aut ipsi Capitulo. Nam, si Episcopus (sui etiam Capituli accedente consensu) Mensæ suæ, vel ipsi Capitulo aliquam duxerit Ecclesiam uniendam, hoc irritum esse decernimus & inane, contraria quavis consuetudine non obstante: inquit Pontifex in clem. Si una §. fin. De rebus Eccles. non alienand. Et ratio est: quia Episcopus, sive Capitulum, non potest auctorizare in facto proprio, L. 1. & l. Pupillus ff. de Author. Tutor. & c. ult. de Instit. ac notat Gloss. in cit. Clem vers. Mensæ suæ inde inferens, quod ad talem unionem authorizandam sit recurrendum ad Papam. Quod ipsum tradit Abb. cit. Clem. Si una n. 6. Garc. d. par. 12. cap. 2. n. 168. post Rotam in Perusina beneficii 4. Julii 1608. coram D. Penna, & Barbosa cit. cap. 42. de Canonic. & Dignitat. n. 11. aliique plures: qui addant, quod in unione, quæ fit ad favorem Capituli, quam ipsum non poterit auctorizare, requiratur auctoritas Summi Pontificis; etiamsi talis unio fiat ab Episcopis, tanquam delegatis Sedis Apostolicæ; virtute Concilii Tridentini Sess. 21. cap. 5. de ref. or. 21

Nec hisce obstant dicta paulo superius n. 19. ubi virtute Concilii Trid. Sess. 24 c. 16. de refor. licet Episcopis unire cum consensu Capituli beneficia simplicia præbendis Ecclesiarum Cathedralium ob ipsarum tenuitatem. Resp. enim, aliud esse præbendam Ecclesiæ Cathedralis, vel Capitali: aliud, ipsum Capitulum. Et quidem dignitati, vel præbendæ, ex causa allegata recte fieri unionem beneficii simplicis virtute citati Concilii Tridentini, censuit Rota decis. 788. n. 4. part. 1. Divers. quam allegat Garzias loc. c. n. 170. & Barb. d. n. 11. cum aliis: Secus, ubi unio fieret ipsimet Mensæ Episcopali, vel Capitulo. 22

Septimo, spectato Jure communi requiritur consensus Capituli in inquirendis, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus: alioquin irrita foret sententia Episcopi can. Episcopus nullius 15. q. 7. & notat Glossa fin. in c. Non est 3. de Consuet. in 6. Concordat cap. 1. de Excess. Prælat. ubi graviter prohibetur, ne Episcopi Presbyteros sine judicio Capituli suspendere, vel eorum Ecclesias interdicto subjicere attentent. Additur tamen ly, spectato jure communi; quia secus esse potest de consuetudine, juxta dicenda n. 26. 23

Octavo requiritur consensus Capituli, seu potius duorum Canonicorum, a Capitulo circa initium anni ad id electorum, in ventilatione causarum criminalium contra personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, vel de Collegio Capituli Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ existentes: prout uberius continetur in Conc. Trid. Sess. 25. c. 6. de reform. quamquam istud Decretum Concilii loquatur solum de Capitulis exemptis; prout decisum fuisse a Sacra Congregatione Declar. 487. refert Zerola p. 1. Praxis Episcop. vers. Capitul. §. 8. Barb. c 28. de Canonic. & Dignit. n. 2. citans Seraphinum decis. 493. n. 1. & alios, Vallensis h. t. n. 5. Eng. eod. n. 4. inde subjungens, quod in aliis Capitulis non exemptis, possit Episcopus propria authoritate contra singulares de Capitulo, ad summum cum consilio aliorum, procedere: quia non reperitur textus, qui in processu contra aliquos de Capitulo non exempto consensum reliquorum exigat. 24

Nono tandem, simulque generaliter, requiritur consensus Capituli in omnibus illis casibus, in quibus alicubi viget recepta, atque, legitime præscripta consuetudo, ut tale, vel tale negotium sine consensu capituli non fiat. Barb. c. c. 42. n. 14. & communis. Nam consuetudo est optima Legum interpres, l. Si de interpretatione ff. de Legib. & c. cum dilectus 8. de Consuet. Imo habet etiam vim legis, post quam est legitime præscripta; c. 5 dist. 5. cum concordantiis; sicque in proposito vel maxime est attendenda, atque observanda: alioquin, quod sine consenso Capituli per Episcopum, aliumve Prælatum habentem sub se Capitulum, gestum fuerit, nullius erit roboris & momenti. Occasione cujus vicissim 25

Quæritur IV. Utrum in præmissis casibus valeat consuetudo non requirendi consensum Capituli? Resp. I. Etsi prædicta procedant spectato Jure communi, ac seclusa speciali locorum consuetudine; nihilominus consuetudo in proposito plurimum valet: ac proinde in praxi bene est attendenda. Ita communis; & patet ex c. ea noscitur. 6. h. t. ubi consuetudo ejusmodi non solum censetur valida; sed etiam æquiparatur priviligio, quod habet 26

Præ-

Prælatus, ut solus sine consensu Capituli possit v.g. instituere in beneficio, illis verbis: *Nisi ex antiqua, & approbata consuetudine, vel concessa libertate* (id est, privilegio, ut explicat Glossa *ib. vers. Libertate*) probetur, non requiri consensum Capituli. Concordat textus expressus *in cap. Non est 3. de Consuet. in 7.* sic loquens: *Non est (dum tamen alias sit præscripta canonice) consuetudo, quam allegat Episcopus, reprobanda: quod in inquirendis, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus consilium sui Capituli requirere minime tenentur.* Idipsum desumitur ex e. *cum Ecclesia Vulterana 31. in fin. de elect.* junctis illis, quæ *in l. 1. Decretalium tit. 4.* generaliter de Consuetudine tradi solent, atque ibidem jam dicta fuerunt.

27 Et hoc adeo verum est, ut Ludov. Engel *h. t. n. 5.* citans Steph Gratianum *disc. ept. Forens. c. 10. n. ult.* & Zecolam *in Praxi Episc. par. 1. vers. Capitulum n. 8.* asserat, consuetudine, vel præscriptione passim introductum esse, ut in plerisque casibus sine consilio, vel consensu capituli, Episcopi procedere valeant. Quinimo Nicol. Garzias *par. 5. de Beneficiis c. 4. §. 2. n. 139.* (mihi *Fol. 540.*) refert Lambertinum *de Jure patronat. 3. par. lib. 2. q. 1. art. 4.* dicentem, quod hodie possumus dicere, Titulum, *De his quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli*, recessisse ab Aula: quia Episcopi hodie omnia expediunt sine consenso Capituli. Quod Lambertini assertum, an hic & nunc severa subsistar, oportet illos judicare, quorum interest respondere in praxi ad casus particulares: nam, uti patet ex allegato textu *cap. Non est 3. de Consuet. in 6.* talis consuetudo debet esse præscripta canonice; sicque asserenti, eam esse talem, incumbit probatio.

28 Objicies, majoris claritatis gratia contra datam Conclusionem *In c. Novit. 4. h. t.* dicitur, quod in hujusmodi casu non petere consilium Capituli, sit contrarium honestati; atqui consuetudo contraria honestati, veluti repugnans bonis moribus, non valet, *c. cum decorem 12. de Vita & honest. Cleric.* ergo. Resp. Conclusionem proxime datam loqui de consuetudine legitime, seu canonice præscripta: talis autem non fuit ea, de qua loquitur *c. s. Novit. h. t.* uti desumitur ex eo, quod ibidem nulla fiat mentio de aliqua consuetudine, sed solummodo tangetur factum Hierosolymitani Patriarchæ, ac proinde non mirum, quod Papa censuerit esse contra honestatem, bonosque mores, quod Prælatus ille sine consensu Capituli ardua Ecclesiæ negotia tractaverit: cum istud non sit dubium, Sanctorum Patrum constitutionibus contraire, quibus consuetudo necdum præscripta nentiqnam derogat. Accedit, quod idem in Patriarcha *omissis membris*, seu capitulo, *aliorum consilio in negotiis Ecclesiæ suæ utebatur*: quod non decet, inquit Pontifex. Ex quibus verbis patet etiam, ib. non agi de petendo consensu Capituli, sed duntaxat de adhibendo ejusdem consilio: ac Pontifex præcipue taxat memoratum Patriarcham, indecenique asserit, quod ipse *omissis membris* (seu Canonicis) *aliorum consilio in Ecclesiæ suæ negotiis utebatur*. Et talem consuetudinem, requirendi videlicet in negotiis Ecclesiæ suæ consilium aliorum, spretis Canonicis, veluti contrariam honestati, *forte non tenere*, notat Abb. *ibid. n. 9.* istud desumens ex allegato textu. Et additur, *Forte*: nam si istud fieret ex justa causa (puta, quia Canonici essent suspecti, eo quod v. g. suborta controversia inter Episcopum, & consanguineos Canonicorum, subesset periculum, ne hi suis consanguineis revelarent secreta Episcopi) non repugnaret honestati, omissis Canonicis adhibere consilium aliorum; ac proinde talis consuetudo valida existeret. Hostiensis *c. c. Nov. vers. Aliorum consilio ac in Summa n. 2. v. Sed quid si eod.* Pirh. *h. t. n. 15.*

29 Quæritur V. Quænam negotia per Episcopum expediri debeant cum consilio Capituli? Resp. I. Spectato Jure communi, ac seclusa speciali locorum consuetudine, Episcopus non nisi cum consilio Capituli in beneficiis suis instituere, & destituere debet Abbates, & Abbatissas, aliasque Ecclesiasticas personas. Textus est *in c. Novit. 4. h. t.* Concordat textus notabilis, contentus *in c. Quanto 5. eod.* idipsum amplians ad alia Ecclesiæ negotia, illis verbis, *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus, & aliis Ecclesiæ tuæ negotiis, Fratres tuos requiras, & cum eorum consilio, vel sanioris partis eorundem peragas, & pertractes: & quæ statuenda sunt, statuas, & erruta corrigas, & evellenda dissipes & evellas.* Hæc ibi. Atque istud maxime observandum esse in illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur, habet *c. ult. eod.* Quamquam etiam in proposito attendendæ sint laudabiles, & canonice præscriptæ consuetudines Ecclesiarum; conformiter dictis *n. 25. & 26.*

30 Resp. II. Insuper spectato Jure communi antiquo, Episcopus in ordinatione Clericorum, seu in Ordinibus conferendis, consilium Canonicorum, sive Capituli adhibere tenetur, *can. Episcopus sine dist. 24.* juncta Glossa *an. ibid.* Defacto tamen sufficit, examen Ordinandorum instituere juxta Decretum Concilii Trid. *Sess. 23. c. 4. & 5. ac 7. de refor.*

31 Rursus vigore Concilii Trid. *Sess. 5. cap. 1. de refor.* Episcopus de Capituli consilio debet providere, ut habeatur Sacræ Scripturæ, seu Theologiæ Lectio, atque in hunc finem cum consilio Capituli eligere idoneum Magistrum, qui Clericos, aliosque Scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsa Sacræ Scripturæ studia, annuente Deo, transire valeant.

32 Resp. III. Ad meliorem causarum expeditionem, seu decisionem, potest Episcopus Canonicis capitulariter congregatis aliquid ad deliberandum proponere; imo & in hunc finem Capitulum convocare, votaque ipsorum exquirere, & juxta ea concludere: dummodo *de re ad suum, vel suorum commodum spectante non agatur.* Ita Concilium Trid. *Sess. 25. cap. 6. V. Quisi aliquid de reform.* Eo tamen addito, quod *absente Episcopo omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos hoc de jure, vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id Vicarius Episcopi admittatur &c.*

33 Additur notanter, dummodo *de re ad suum, vel suorum commodum spectante, non agatur.* Quia casum istum expressis verbis Concilium *loc. c.* excipit, ac proinde, si talis casus capitulo ad deliberandum proponeretur, non posset Episcopus interesse, votaque Canonicorum exquirere. Diminueretur enim facultas libere votandi, ob respectum proprii Episcopi: simulque, cum Episcopus non possit esse judex in propria causa, nullum huic competeret votum decisivum Barb. *tract. de Canonic. & Dignit. c. 35. n. 9.* post Armendarum *lib. 7. de Episcopis n. 48.* & alios, quos citat.

34 Secus dicendum de rebus ad Episcopalem Dignitatem spectantibus, in quibus ipse judex esse potest: tunc enim volens aliquid ad deliberandum proponere, poterit Episcopus Capitulum convocare, votaque Canonicorum exquirere, ac juxta ea concludere. Barb. *par 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 73. & tr. de Can. & Dignit. c. 35. n. 7.* citans alios; atque referens Declarationem Sac. Congregationis Concilii, *sub die 2 Martii* 1619. Et quamvis Episcopus etiam, ubi de sua, vel suorum commodo agitur, possit capitulum congregare, atque rem ad deliberandum proponere: debet tamen tunc Canonicos Capitulares relinquere solos, ut ipsi libere rem discutiant, & determinent. Barb. *d. tract. de Canonicis c. 35. n. 9.* citans alios.

§. II.

Utrum Prælatus absque consensu Capituli possit repudiare Legatum factum Ecclesiæ præsertim de rebus immobilibus?

SUMMARIUM.

35 *Proponitur ratio dubitandi, & sententiam negativam tenendi.*

36 & 37 *Eademque amplius confirmatur.*

38 *Affirmativa sententia, videlicet, validam esse repudiationem talis Legati factam a Prælato Ecclesiæ &c. videtur probabilior.*

Eaque probatur tum authoritate Doctorum. Ibid.

39 *Tum multiplici ratione. Et n. seqq.*

Non est par ratio lucra non facere, & quæsita perdere. Ibid. & n. 42.

40 *Legatum ante acceptationem est in suspenso: & si repudiatur, nunquam retro nostrum fuit.*

41 *Repudiare Legatum, non est alienare.*

A diversis non fiat illatio. *Ibid*

42 *Solvuntur rationes negativæ sententiæ. Et n. seq.*

43 *Prælatus solus nequit Ecclesiæ suæ conditionem facere deteriorem in acquisitis, bene tamen in acquirendis & n. 7.*

Præ-

Prælatus tenetur procurare utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ. Num. 37. & 53.

44 *Repudiatio legati per Pupillum facta, dicitur alienatio; & quomodo?*

Disparitas inter Prælatum, & Pupillum, quoad repudiationem legati. Et n. 43.

45 *Repudiatio legati per Prælatum facta, non est vera alienatio.* Et n. 41.

46 *Legatum incontinenti acquiritur Legatario: & quomodo.* Et n. 35.

47 & 48 *Solvuntur ceteræ rationes negativæ sententiæ.* Et

49 *Proponuntur aliæ Objectiones, & solvuntur.*

Pollicitatio facta Reipublicæ, vel Civitati, an obliget ante acceptationem? Ibid.

50 *Votum obligat ante aliam acceptationem hominis, non autem Legatum Ecclesiæ factum.*

Inviro beneficium non tribuitur. *Ibid.*

Inter pollicitationes, & legata, est magna disparitas. Ib.

51 & 52 *Ecclesia, an fungatur jure pupilli.*

53 *Repudiatio legati Ecclesiæ facti est illicita, & peccaminosa, si fiat absque justa causa; teneturque Prælatus ad satisfaciendum Ecclesiæ.* Et n. 48.

54 *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* Remissive.

55 *Quando Prælatus male repudiavit Legatum, potest Ecclesia graviter læsa petere restitutionem in integrum.*

35 CElebris est hæc Quæstio, & tam inter Theologos, quam Canonistas multum controversa, loquendo tamen de re immobili: nam res mobiles Ecclesiæ posse per Prælatum alienari, sicque etiam valide repudiari, aliunde patebit. Verum loquendo de rebus immobilibus ratio dubitandi, simulque sententiam negativam tenendi, est: quia Prælatus solus (hoc est, absque consensu Capituli, servatisque ceteris solemnitatibus juris) nequit alienare bona Ecclesiæ, præsertim immobilia, *can. Monemus 12. q. 2. & c. ult. de Rebus Eccles. non alienand.* cum similibus. Atqui Prælatus repudiando hujusmodi legatum, alienaret rem Ecclesiæ; ergo Minor probatur multipliciter. Nam imprimis talis repudiatio legati, in Jure expresse dicitur alienatio, *l. Magis puto §. Fundum ff. de Rebus eorum, qui sub tutela, &c.* ibi: *Fundum autem legatum repudiare sine prætoris authoritate non potest: esse enim & hanc alienationem cum res sit pupilli, nemo dubitat.* Deinde legatum acquiritur incontinenti ipsi Ecclesiæ, cui fit, *l. A Titio ff. de Furtis*, ibi: *Ea quæ legantur, recta via ab eo qui legavit; ad eum cui legata sunt, transeunt.* Et acquiritur etiam ignoranti, *l. cum pater §. Surdo ff. de Legat. II.* Ubi Summarium recte ait: *Legationis emolumentum quæritur etiam ignorantibus*, cum concordantiis. Et consequenter Prælatus legatum Ecclesiæ repudians, vere alienaret rem Ecclesiæ: quod tamen non potest.

36 Nec sufficit, si dicatur, quod ante acceptationem necdum Ecclesiæ sit acquisitum jus in re, sed tantum jus ad rem. Nam contra est: quia imprimis per suam renunciationem nequit Prælatus Ecclesiam tali jure ad rem, sibi jam quæsito, privare: alioquin illud alienaret, atque Ecclesiæ conditionem quoad jus ad rem jam quæsitum, faceret deteriorem. Insuper jus ad rem parit actionem, ut certum est; atqui cessio actionum nequit fieri sine solemnitatibus juris; quia est species alienationis, *l. Bonorum 49. ff. de Verb. signif.* ubi dicitur: *Æque bonis annumerabitur etiam, si quid est in actionibus, petitionibus, prosecutionibus: nam hæc omnia in bonis esse videntur.* Accedit textus *in l. Qui actionem ff. de Reg. jur.* ibi: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.*

37 Confirmatur idipsum ex eo. Quia Prælatus tenetur procurare utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ, eidemque acquirere, quantum potest: alias tenetur de suo satisfacere, *can. Quicunque 12. q. 4.* & Glossa *ibid. ℣. Aut neglectum*, juncto *can. Sine exceptione 12. q. 2.* Gl. *ibid. ℣. Profuturum*, cum similibus. Atqui istud non fieret, repudiando legatum Ecclesiæ factum: nam non acquirere, est insidiari, per textum *in L. 1. Confertur ff. de Collation. bonor.* ibi: *Ceterum si id egerit, ne quid acquireret, hic etiam sibi insidiatus est.* Accedit Reg. 76. Jur. in 6. *Delictum personæ* (puta, Prælati malitiose repudiantis legatum Ecclesiæ factum) *non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*: atqui istud fieret, si valeret ejusmodi repudiatio; ergo. Atque ob hasce potissimum rationes; sententiam negativam tenent multi Doctores; ut Baldus in *l. Contra juris §. 1. ff. de Pactis.* Ancharanus *c. Ut super n. 6.* & Joan. de Imola *ibid. de Rebus Eccles. non alienand.* Alexander *in l. Legatum ff. de Legat. I.* Angelus *verf. Alienatio nu. 16.* citans Paulum de Castro *Consil. 2.* Azorius *part. 2. lib. 9. cap. 1. q. 12.* hanc sententiam appellans probabiliorem: Quaranta in *Summa Bullarii v. Alienatio rerum Eccles.* allegans Molinam *de Contractib. disp. 468. nu. 11.* Pinellum *de Bonis maternis lib. 1. part. 3. nu 103.* & alios, hancque sententiam theorice probabiliorem censet Ludov. Engel *Tit. de Rebus Eccles. non alienand. n. 9.* etsi ceteroquin problematice procedat. His tamen non obstantibus.

Resp. I. Etsi allata sententia sit multum probabilis, uti patet tum ex rationibus, tum authoritatibus pro ea allatis: opposita tamen sententia videtur probabilior, magisque in Jure fundata, videlicet validam esse repudiationem Legati etiam rei immobilis, factam a Prælato Ecclesiæ; quamvis hujusmodi Prælatus, qui sine justa causa repudiavit, male egerit, possitque compelli, ut de suo, si habet, satisfaciat Ecclesiæ, utpote quam damnificavit, simulque Ecclesia sic graviter læsa, implorare valeat beneficium restitutionis in integrum. Et quidem posterior pars hujus Conclusionis est communis, atque ex professo probabitur infra *n. 53. ac seqq.* Priorem vero partem, asserentem videlicet, quod valida sit ejusmodi repudiatio legati, videtur tenere Glossa *can. Illud §. Si vero 16. q. 6. verf. Meliorem*, dicens, quod quidem in acquisitis Prælatus non possit conditionem Ecclesiæ facere deteriorem: bene tamen in acquirendis: ut *Lex libris C. de Acquirend. possess.* Eandemque sententiam aperte tenet Federicus de Senis *Consil. 9.* cujus authoritas est magna, quippe vir fuit excellentissimus, & præcipuus Decretorum Doctor in toto mundo; ut inquit Jason mox citandus. Abbas *c. 1. n. 20. seqq. de Dolo & contumac. & cap. Tua nuper nu. 9. de his, quæ fiunt a Prælatis &c.* subjungens tamen, causam esse dubium. Ludovic. Romanus *Consil. 124.* Jason *l. Legatum servo num. 15. & seqq. ff. de Legat. I.* ubi *num. 19.* illam opinionem reputat communem, quam etiam tenet Bartolus *l. Tutor circa fin. ff. de Bonor. possess.* asserens, quod hæreditatem delatam Monacho poterit Abbas repudiare. Et Baldus, sibi contrarius, *in l. Pupillorum Cod. de Repudiand. hæredit.* & alii per Jasonem, *ubi supra n. 16.* pro hac sententia citati. Zoesius *tit. de Reb. Eccles. non alienand. nu. 7.* Card. de Luca *de Donationib. Discurs. 23. num. 16.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 95. numer. 52.* citans Rotam *Divers. decis. 32. lib. 5. part. 3. decis. 233. num. 6. & decis. 284. n. 2. part. 3. lib. 3.* & alios. Lessius *lib. 2. de justit. & jur. cap. 24. num. 65.* Sylvester *verf. Alienatio num. 18.* & Sanchez *lib. 6. de Matrimon. disp. 4. num. 12.* Castro Palao *part. 2. tract. 12. punct. 15. §. 1. num. 11.* aliique plures.

38

39 Ratio principalis hujus sententiæ est; quia in repudiatione legati Ecclesiæ facti, non intervenit vera alienatio; ergo corruit totum fundamentum adversæ sententiæ; Antecedens probatur. Tunc non intervenit vera & propria alienatio, quando repudiatur solum res, quæ nondum fuit Ecclesiæ: atqui legatum rei, etiam immobilis, & repudiatum a Prælato, nondum fuit Ecclesiæ; ergo. Major hujus probationis patet ex eo quia non est par & eadem ratio, lucra non facere, & quæsita perdere, *L. ult. §. Si quis vero Cod. de Codicill. & l. Si sponsus §. Si maritus ff. de Donation. inter. vir. & uxor.* quæ infra *n. 41.* referuntur, cum similibus. Eadem Major probatur ex eo: quia repudiatio non est alienatio, sed solum est non acquisitio, juxta textum apertum *in l. Alienationis 28. ff. de Verb. signific.* ibi: *Qui occasione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare: veluti, qui hæreditatem omittit: aut optionem intra certum tempus datam non amplectitur.*

40 Minor vero probatur. Legatum ante acceptationem censetur esse in suspenso, & si repudiatur, nunquam retro censetur fuisse nostrum; ergo neque censetur fuisse ipsius Ecclesiæ, si repudiatur a Prælato, administrationem rerum Ecclesiæ habente. Antecedens desumitur ex pluribus textibus Juris. Sic quippe expresse dicitur *in l. Si tibi homo §. cum servus ff. de Legat. I.*

illis verbis: *Cum tibi servus legatur, & ipsius servi statas, & omnium quæ personam ejus attingant, in suspenso est, nam si Legatarias repulerit legatum; nunqaam ejus fuisse videbitur: si non repalerit, ex dæo aditæ hæreditatis ejus intelligitur*. Concordat, & adhuc clarius loquitur textus *in L. 1. §. Utrum autem ff. Si quid in fraudem patroni &c.* ubi io simili Juris consultus ioquit. *Si hæreditatem libertas non adierit fraudandi patroni causa, vel legatum repulerit, Favianam cessare: quod mihi videtur verum. Quamvis enim legatum retro nostrum sit, nisi repudietur: attamen, cum repudiatar, retro nostrum non fuisse, palam est.* Ponderando ista postrema verba: *Retro nostrum non fuisse palam est.* Unde sequitur, quod jus adeundæ hæreditatis vel legati, non sit absolutum, sed conditionatum, pendens a nostra voluntate; ac proinde facta repudiatione, convincitur nunquam fuisse nostrum, vel Ecclesiç, cujus Prælatus id repudiavit, per Jura proxime allegara.

41 Confirmatur eadem Conclusio: Quia aliud est alienare, quod suum est; aliud, non acquirere: ergo, quamvis Prælatus sine consensu Capituli, servatisque aliis solemnitatibus juris, non possit alienare bona Ecclesiæ; inde non sequitur, quin possit valide repudiare Legatum Ecclesiæ factum absque consensu Capituli. Consequentia patet: quia a diversis non fit illatio, *L. ult. in fin.* & ibi Bartolus *ff. de Calumniat.* Barbosa *Axiomat.* 114. *num.* 1. citans alios. Antecedens vero probatur ex *l. Si sponsus §. Si maritus ff. de Donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Neque enim pauperior fit qui non acquirit, sed qui de Patrimonio suo deposuit.* Simulque ex *L. ult C. de Codicill.* ubi dicitur. *Non est par, eademqae ratio amittere debita* (sive, at alii loquuntur, amittere quæsita) *& lucra non facere.* Quinimo *in l. Qui autem §. 1. ff. Quæ in fraudem creditor* expresse deciditur, quod repudiare hæreditatem, vel legatum, non sit alienare. *Noluit enim* (inquit textus) *acquirere, non suum proprium patrimonium diminuere.* Unde subjungitur ibidem in hæc verba: *Sed & illud probandam est, si legatum repudiavit, cessare hoc Edictum:* nempe illud, vi cujus Prætor *L. 1. ibid.* promiserat, se omnino in fraudem creditorum *factam alienationem* revocaturum. Adde alium textum citatæ Legis, inferius *n.* 45. allegatum.

42 Ad rationes pro priori sententia *num.* 35. relatas, & imprimis ad primam earum. Resp. neg. Min. Nam legatum non acceptatum, sed a Prælato repudiatum, nunquam fuit Ecclesiæ, per textus *n.* 40. allegatos. Atqui repudiando rem, quę nunquam fuit Ecclesię, non alienatur res Ecclesiæ, ut ex terminis patet; sicque corruit totum fundamentum oppositæ, seu negativæ sententiæ.

43 Ad primam probationem ejusdem Minoris, sive ad *l. Magis puto §. Fundum ff. de rebus eorum, qui sub tutela &c.* Resp. cum Abbate *in c. Tua nuper n. 9. De his quæ fiunt a Prælatis &c.* Sylvestro *V. Alienatio num.* 18. Sanchez *lib. 6. de Matrimon. disp. 4. n.* 12. & aliis, textum allegatum loqui de pupillo (uti liquet ex terminis) qui non habet administrationem rerum suarum sicque hoc ipso nequit repudiare legatum: secus esse in Prælato, qui administrationem habet rerum Ecclesiæ. Et licet in jam acquisitis non possit Prælatus solus Ecclesiæ suæ conditionem facere deteriorem, *cap. 1. De in integrum restitat. & l. Contra juris ff. de Pactis*. Bene tamen potest Prælatus nocere Ecclesiæ, ejusque conditionem facere deteriorem in acquirendis: uti notat Glossa *can. Illud §. Si ergo 16. quæst. 6. V. Meliorem*, istud probans ex *l. Ex libris C. de Acquirenda possessione* ubi hoc idem dicitur de dolo, & negligentia Servi respectu Domini.

44 Nec urget, quod in allegata *Leg. Magis puto &c.* repudiatio legati a Pupillo facta, dicatur alienatio, ibi: *Esse enim & hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat*. Resp. enim, quod loquendo de Pupillo, utpote administrationem non habente legatum ipsi factum per quandam juris fictionem illico censeatur esse suum, nisi Prætoris authoritate repudietur; unde, cum per hanc juris fictionem res legata censeatur esse Pupilli, repudiatio ipsius reputatur esse alienatio. Veruntamen hęc ipsa repudiatio, vocatur solum improprie alienatio, cum dominium legati non omnino transferatus in Pupillum, sed revocabiliter, ante acceptationem. Sanchez *lib. 6. de Matrim. disp. 4. nu. 12. circa fin.* Hoc autem non facit ad propositum: nam ubi Prælatus, utpote habens administrationem rerum Ecclesiæ, repudiavit legatum Ecclesiæ factum, tunc res legata nunquam retro censetur fuisse Ecclesiæ, per Jura *numer.* 40. allegata. Unde redit proxime data disparitas inter Pupillum, qui nullam rerum suarum administrationem habet, & inter Prælatum Ecclesiæ, qui talem rerum Ecclesiæ sibi commissæ habet administrationem.

Accedit textus notabilis *in l. Qui autem §. 1. ff. Quæ in fraudem creditorum &c.* ubi dicitur: *Qui autem cum possit aliquid quærere, non id agit ut acquirat: ad hoc edictum non pertinet* (quo videlicet, juxta *L. 1. ff. eod.* prohibetur omnis omnino in fraudem creditorum facta alienatio.) *Pertinet enim hoc edictum ad diminuentes patrimonium suum, non ad eos, qui id agunt ne locupletentur.* Hæc ibi. Unde patet, quod repudiatio legati a Pręlato habente administrationem rerum Ecclesiæ facta, non sit vera alienatio: quia per talem repudiationem non diminuitur patrimonium Ecclesiæ, sed solum eidem non acquiritur. Hoc autem non importat veram, & proprie dictam alienationem: alioquin talis non acquisitio etiam comprehendi deberet sub allegato Edicto, utpote se extendente ad omnem omnino in fraudem creditorum factam alienationem. Idipsum patet ex dictis supra *num.* 41. 45

Ad alteram Minoris probationem, supra *n.* 35. desumptam ex *l. A Titio ff. de Furtis*, respondetur, dictum illud, quod legatum incontinenti acquiratur ipsi Ecclesiæ, etiam ignoranti, procedere duntaxat, quando legatum illud acceptatur: secus, si repudiatur, per textus *nu.* 40. allegatos. Dicitur autem Legatum, si postea acceptetur, incontinenti acquiri Legatario, partim per fictionem juris: nam quantum attinet ad veritatem, legatum transit ad Legatarium non statim, sed adita hęreditate, ut notat citata Glossa, *arg. l. Si tibi homo §. Cum servus ff. de Legati I.* Partim ex eo: quia legatum recta via transit ad Legatarium, ita ut nunquam sit factum hæredis, si acceptetur; prout explicatur *in l. Legatum ff. de Legat. II.* ibi: *Quod eo pertinet ut si pure relicta sit, & legatarias non repudiaverit defuncti voluntatem, recta via dominium, quod hęreditatis fuit, ad Legatarium transeat, nunquam factum hæredis*. Hæc ibi. Atque in eodem sensu legatum acquiritur etiam ignoranti: quia videlicet, si postmodum acceptetur, cum oneribus & emolumentis suis transit ad legatarium statim a momento mortis Testatoris, etiamsi pro tunc Legatarius ignoraverit legatum sibi relictum. 46

Ad rationes *n.* 36. allatas respondetur, eas procedere, quando legatum expresse, vel tacite fuit acceptatum: tunc enim tribuit jus ad rem, paritque actionem personalem, quæ sine alienatione cedi non potest. Secus vero dicendum, quando legatum repudiatur tunc enim nunquam retro censetur fuisse Ecclesiæ, sicque nec jus ad rem, neque actionem tribuisse, per Jura *num.* 40. citata. Ad regulam Juris *Qui actionem &c* dicitur, eam loqui de jure in re, & correspondente sibi actione: hoc autem non facit ad propositum quando legatum repudiatur. 47

Ad confirmationem *num.* 37. positam, dicitur, inde solum sequi, quod Prælatus sine justa causa repudians legatum Ecclesiæ peccet; sicque illicite agat repudiando, non autem invalide, prout amplius dicetur infra *num.* 53. & 54. Dum vero allegatur Regula 76. Juris in 6. *Delictum personæ &c.* Respondetur præter alias hujus Regulæ fallentias, eam potissimum procedere in acquisitis: secus in acquirendis, ut notat Glossa *can. Illud §. Si ergo 16. quæst. 6. vers. Meliorem*, & Abbas *cap. Tua nuper. 9. h. t.* Sive, ut inquit Innocentius *cap. 2. de Donationib.* Regula illa locum habet, quando agitur de damno vitando; non de lucro captando: prout in simili habetur *l. Ex libris §. Hoc etenim ff. de Acquirend. possess.* ibi: *Antiqua regula Juris, quæ desiunit, deteriorem conditionem per servum domino nullo modo fieri, tunc locum habet, cum dominus de damno periclitetur, non cum sibi lucram per servum acquiri desiderat*. 48

Urgebis, atque objicies ulterius contra prædictam Conclusionem. In legatis ad pias causas non requiritur specia- 49

antiqua & laudabilis consuetudo cujuslibet Ecclesiæ, juxta generalia juris principia de consuetudine tradi solita.

9 Porro, si quis capitularium legitime citatus sponte capitulo interesse noluerit, valebit electio, vel alius actus capitularis a cæteris præsentibus canonice peractus *arg. cap. Quia propter 42. de electione* ibi: *Et volunt interesse*; estque uberius dictum supra *lib. 1. tit. 6. de electione §. 5. n. 117.* Verum cessante justo impedimento, atque extra tempus permissæ a Conc. Trid. trimestralis absentiæ, non est licitum cuipiam canonico ordinarie abesse a capitulis; nam munus Canonicorum non solum in residentia personali, atque servitio Ecclesiæ, & chori, veluti officio eorundem præcipuo, consistit; sed etiam includit rectam administrationem, & gubernationem rerum Ecclesiæ, & capituli, tum spiritualium, cum corporalium; prout uberius hanc canonicorum obligationem interessendi capitulo, declarat Barb. *cit. tract. de Canonicis c. 40. n. 1. & seq.*

10 Resp. III. Quantum attinet canonicos absentes, communiter respondent Doctores cum Glossa magistrali *in c. 2. V. Ipsorum de Testibus, in 6.* quod absentes ad capitulum necessario non debeant vocari, nisi in tribus casibus; Primo videlicet, in electione; *c. Quia propter 42. de electione*, cum similibus: Secundo, in receptione canonicorum, & Præbendarum collatione: nisi aliud habeat consuetudo Ecclesiarum; *text. clar. c. cum in Ecclesiis 33. de Præb. in 6.* Et tertio in cessatione a Divinis, *c. Quamvis 8. de Offic. Ordin. in 6.* Ita Abbas *c. cum ex injuncto num. 10.* & Innocentius, & Fagnan *ibid. n. 52. de Novi oper. nunciat.* Barb. *d. tract. de Canonicis, c. 39. n. 1* allegans alios. Quamquam hi ipsi Authores citatam Glossam extendant ad omnes consimilis casus, ac generaliter addunt, quod, ubicunque negotium est arduum, & grava, semper absentes vocandi sint. Intellige, quando istud commode fieri potest, & non est periculum in mora, nec alicubi habetur consuetudo in contrarium: nam circa hoc attendendas esse consuetudines Ecclesiarum, monet Glossa *c. Quamvis V. Evocandi de Offic. Ordinar in 6.* Barbosa *loc. cit.* Engel *h. t. n. 2.* & communis aliorum.

§. II.

De Actis Capitularibus, horumque requisitis, & valore.

SUMMARIUM.

11 *Ut quid censeatur capitulariter actum a toto capitulo, Collegio, &c. atque valeat, requiritur, ac regulariter sufficit consensus majoris partis ipsius.*
Major pars capituli repræsentat totum capitulum. Ib.
12 *Requiritur insuper, ut omnes vocem activam habentes legitime convocentur &c.*
13 *Et quod capitulares fuerint congregati capitulariter, & cum ipsis tractatus præhabitus.*
14 *Atque duæ partes capitularium sint præsentes, saltem spectato Jure Civili. Et n. seq.*
15 *& 16 Canonistæ quoad hoc distinguunt: & quomodo?*
17 *Qualis subscriptio requiratur, quando super Actis capitularibus debet erigi instrumentum? Et n. seq.*
18 *In quo in est attendendum ad specialem locorum consuetudinem.*
19 *Instrumento nomina absentium non sunt inscribenda.*
20 *Major & sanior pars capituli, quæ?*
21 *Ad validitatem Actus capitularis necesse est, ut sit gestus a majori & saniori parte capituli.*
22 *& 23 Solvitur duplex instantia.*
24 *Dantur tamen aliqui casus, in quibus limitatur data Regula. Et n. seqq.*
Minor pars Capituli, rationabiliter aliquid opponens potest impedire decretum majoris partis; non tamen aliquid capitulariter statuere, ib. & n. 22.
25 *Unicus Canonicus potest se opponere pro defensione Ecclesiæ suæ.*
26 *Ac sua conditione impedire, quo minus valeant gesta majoris partis ad damnum Ecclesiæ.*
Jura Universitatis in uno solo retinentur. Ibid.
27 *Quando major pars scienter eligit indignum, valet electio a minori parte celebrata.*
28 *Ratione longævæ consuetudinis potest ad validitatem actus capitularis v. g. electionis, sufficere consensus majoris partis respectu minoris, licet non sit major respectu capituli.*
29 *Hoc ipsum accidit in jure patronatus: & cur? Et n. seq.*
Ubi plures complicant actum ut singulares; sufficit major pars respectu minorum partium. Ibid.
30 *Discrimen inter electionem, & præsentationem a Patrono factam.*
31 *Quando intervenit contemptus alicujus de capitulo, potest is irritari actum a cæteris, si velit.*
Electioni plus obstat contemptus unius, quam contradictio plurium. Ibid.
32 *In assumptione Coadjutoris Episcopo dementi dandi, debent concurrere duæ partes capituli.*
33 *Ac in electione Summi Pontificis duæ partes Cardinalium.*
34 *In iis, quæ competunt pluribus ut singulis, requiritur consensus omnium. Et n. seq.*
35 *Qua ratione salvetur dispositio cap. ult. h. t. Et ratio dubitandi.*
36 *Rejicitur opinio Vincentii.*
37 *Ponitur vera sententia, concedens, quod Episcopus cum majori parte capituli possit statuere, ut quilibet Canonicorum conferat aliquam portionem suorum redditiuum pro reparatione Ecclesiæ suæ deputato. Et hujus ratio.*
38 *Solvuntur rationes dubitandi.*
39 *Idipsum ampliatur ad alias plus causas ob necessitatem, vel utilitatem Collegii: ut est sustentatio pauperis Scholaris docilis. Et n. præc.*
40 *Secus, quando nulla subest pia & necessaria causa seu utilitas Collegii: ut, alicui gratiam facere:*
41 *Capitulum non potest ferre interdictum locale sine consensu Episcopi.*
42 *An capitulum valeat condere Statuta, vel Condita, aut etiam juramento confirmata revocare? Remissive.*

QUæritur I. Quænam concurrere debeant, ut aliquid censeatur capitulariter actum a toto capitulo, firmitatemque obtineat? Resp. I. Ad hoc ut capitulum, Collegium, aut aliqua Universitas aliquid agere censeatur, atque valeat, plura requiruntur. Et primo quidem requiritur; atque regulariter sufficit consensus majoris partis ipsius. Ita communis, atque desumitur *ex c. 1. h. t.* ubi Summarium, & Abbas *n. 1* aliique passim, ponunt hanc regulam: *In universitatibus Ecclesiasticis prævalet regulariter id, quod fit a majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat.* Concordat textus *in c. 3. & 4 eod.* cum similibus. Accedit ratio, quia Capituli potestas in majori, & saniori parte capituli consistit. Barb. *c. tr. de Canonicis c. 38. n. 3.* allegans alios. Unde, quod major pars Capituli facit, a toto Capitulo intelligitur factum: nam major pars capituli repræsentat totum capitulum; prout habetur in *l. Quid major ff. ad Municipalem*, illis verbis: *Quod major pars Curiæ efficit, pro eo habetur, ac si omnes egerint.* Additur tamen in data conclusione ly, *regulariter*: nam ut taceatur, quod major illa pars debeat simul esse sanior per textus *n. 21.* allegandos; dicta conclusio nonnullas alias patitur limitationes, juxta dicenda *n. 24. & seqq.* 11

Resp. II. Insuper ad validitatem Actorum capituli requiritur, ut omnes ad illud pertinentes, seu vocem activam habentes, legitime convocentur, conformiter proxime dictis *n. 8. & 10.* Alias enim uno eorum contempto, seu non vocato, qui debent, volunt, ac possunt interesse, posset is agere de contemptu; & nisi velit pro bono pacis acquiescere actis aliorum, isthæc ad ejus instantiam erunt irritanda. Ita communis. Prior pars desumitur ex *can. 2. §. Hoc jus caus. 10. q. 2.* ibi: *Majore parte ibidem servientium consentiente.* Atque specialiter loquendo de electione, patet ex *c. Quia propter 42. de elect.* ubi statuitur, electionem esse celebrandam *præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse*: juncto quoad alteram partem Conclusionis *c. Quod sicut 28. & cap. Ecclesia vestra 57. de election.* ac dicendis infra *n. 31.* 12

Resp. III. Rursus, ut capitulum censeatur aliquid fecisse, oportet quod capitulares fuerint congregati capitulariter, & cum ipsis tractatus præhabitus, *arg. c. ult. h. t.* ibi: *Tractatum communiter habuistis.* Neque sufficit, quod singuli canonici seorsim aliquid promittant, sententiam, 13

aut suam voluntatem declarent: alioquin enim singali convenirent singulariter duntaxat non autem collegialiter, juxta textum notabilem *in cap. In Genesi 55. de elect.* Jo: Honorius *n. 2. h. t.* Engel *eod. n. 5.* & alii.

14 Resp. IV. Ad hoc, ut capitulum quidpiam capitulariter tractet, præter legitimam ejus convocationem actam ab eo, ad quem pertinet convocatio capituli; & quod omnes & singuli, qui de jure vel consuetudine vocandi sunt, convocentur; ulterius requiritur, quod saltem duæ partes, seu duæ tertiæ capitularium, sint præsentes, v. g. ex duodecim octo. Ita Glossa *c. 1. V. Constitutum*, & Abbas *ibid. n. 16. h. t.* Riccius *in praxi Variar. Resolut. p. 2. resolut.* 280. & alii, istud tamen intelligentes sub distinctione proxime afferenda. Idque desumitur ex *l. Nulli & l. Plane ff. Quod cujusque universitatis nomine &c.* ubi ut actus Universitatis valeat, requiritur, quod *duæ partes adsint, aut amplius quam duæ*; in quibus duabus partibus connumeratur etiam is, qui tunc eligitur; ut *cit. l. Plane* dicitur. Siquidem Universitas est persona ficta, seu repræsentata, *l. Mortuo*, & ibi Glossa *ff. de Fidejussorib.* Fagnan. *c. Ad hæc n. 64. de Relig. Domib.* Et duæ partes repræsentant totam Communitatem, per Jura citata, juncta *l. 3. ff. de Decretis ab ordin. faciend.* Abbas *cit. n. 16.* & alii.

15 Atque istud verum est spectato Jure Civili, & secundum Civilistas: nam, ut inquit Abbas *c. Cum omnes n. 13. de Constitution.* & Fagnan. *c. Cum ex injuncto num. 49. de Novi operis nunciat.* Canonistæ communiter distinguunt. Quia (inquiunt) vel adest aliquis, puta, Superior, ad quem spectat congregatio, seu convocatio Universitatis; & tunc, si ad illius mandatum non veniant omnes cæteroquin legitime vocati, poterunt venientes explicare actum, etiamsi non faciant duas tertias; imo etiamsi non interveniat major pars capituli; quia tunc convocatio superioris constituit cæteros non venientes in contumacia, & hæc privat illos facultate dandi vocem; *c. Cum nobis 19. de elect.* ubi *ad electionem faciendam accedere nolentes, alienos se fecisse videntur*. Unde Glossa *ibid. V. Alienos*, infert, quod, ex quo nolunt venire vocati, potest procedi sine ipsis *arg. c. Prudentiam 21. §. Adjicimus de Offic. Delegat.* Si vero non sit aliquis, ad quem spectet convocatio Universitatis, tunc etiam secundum Canonistas debent duæ tertiæ intervenire, per Jura *n. 14.* allegata.

16 Intellige hoc ultimum, nisi instet finis termini præfixi Universitatis ad expeditionem actus; quia tunc minor pars conveniens debet vocare alios, qui commode possunt vocari, eisque vocatis, sive venerint, sive non venerint, procedere possunt præsentes ad expediendum actum, v. g. electionem, non enim debet Universitas privari suo jure ob contumacem absentiam majoris partis. Ita Innocentius *cap. Cum ex injuncto num. 2. de Novi oper. nunciat.* Jo: Andreas *c. In causis num. 22. de election.* Abbas, & Fagnanus, *ubi supra* & alii.

17 Resp. V. Quando super Actis Capitularibus debet erigi Instrumentum, seu Scriptura, regulariter necesse non est; singuli Capitulares se subscribant: sed sufficit apprimere consuetum sigillum Capituli, & in contextu illius Instrumenti, aut inferius adscribere, quod Capitulum, aut Collegium talis Ecclesiæ id fecerit. Ita Innocentius, & Abbas in *cap. 1. n. 4. de his quæ fiunt a Prælat.* asserentes, quod subscriptio nunquam requiratur, nisi in casibus a Jure expressis; quorum plures enumerat Glossa *in cap. 1. V. In scriptis, de Censib. in 6.* Eandem Conclusionem tradit Ludovic. Engel *h. t. num. 14.* citans Mynsingerum *Centur. 1. Observat. 76. & Centur. 3. Observat. 18.* & concordant dicta superius *Lib. 2. Tit. 22. De Fide Instrumentorum §. 3. n. 91. & 39.*

18 In praxi vel maxime attendendum est ad specialem locorum consuetudinem: multis quippe in locis etiam in causis arduis tantum Præpositus, Decanus, & Senior, nomine totius Capituli se subscribunt.

19 Et quando etiam, ob gravitatem causæ, omnes Capitulares sese subscribere solent omnino cavendum est ne Instrumento canonicorum absentium nomina inscribi sinantur: talia enim munimenta irrita sunt; & falsa, ac quæstioni falsi subjecta, *text. clar. cap. Quarto 5. De his quæ fiunt a Prælat. &c.* Atque ita observari videmus in pluribus Bullis Pontificiis, in quibus Papa, & Cardinales præsentes nominatim se subscribunt, loca autem Cardinalium absentium relinquuntur vacua.

Quæritur II. Utrum ad valorem actuum Capitularium in omnibus prorsus casibus requiratur, atque sufficiat consensus majoris & sanioris partis Capituli? Ubi prænotandum, quod major pars dicatur respectu numeri, sanior vero respectu consilii, & materiæ subjectæ. Fagnanus *in c. Cum in cunctis n. 3. h. t.* Hinc *Major pars* Capituli censetur ea, ubi est major numerus votantium respectu totius capituli præsentis ad quod sufficit quicunque excessus ultra medietatem, etiamsi foret unius medii voti: unde si adessant tredecim votantes, septem vota jam sufficerent ad hanc majoritatem. *Sanior* vero *pars* Capituli dicitur, quæ est justior, & majori ratione nititur, & auctoritate, Gl. *c. In Genesi, 55. v. Ad zelum de elect.* Sive (ut alii loquuntur) Sanior pars censetur, quæ constat viris dignitate, ætate, prudentia, pietateque magis conspicuis: prout fusius dictum est supra *Lib. 1. Tit. 6. de Elect. §. 6. n. 138. 142. ac seqq.* Quo prænotato 20

Resp. I. Ad validitatem Actus Capitularis non sufficit quod major pars Capituli aliquid decernat, nisi illa etiam sit sanior: nec econtra sufficit, quod sanior pars quid decernat, nisi etiam sit major: sed necesse est, ut actus Capitularis simul a majori, & saniori parte Capituli sit gestus. Ita communis; & patet ex *cap. 1. h. t.* ubi Concilium Lateranense, celebratum sub Alexandro III. sic statuisse refertur: *Quo circa præsenti Decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & ostensum, appellatione remota prævaleat semper, & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte fuerit constitutum.* Ubi ponderando ly *a majori & saniori parte Capituli &c.* infert Abbas *ibid. n. 3. & 11.* & communis aliorum, quod in negotiis Ecclesiæ explicandis copulative requiratur major, & sanior pars Capituli *cap. 3. & 4. h. t.* juncto *c. Quia propter 42. de election.* ubi pariter ad validitatem actus Capitularis, v. g. electionis, requiritur, ut in eum *omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiat*: cum similibus. 21

Nec dicas. In relato textu *cap. 1. h. t.* dicitur, posse *a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objici*, & si istud ostensum, seu probatum fuerit, impediri illud, quod majori parti placuerat: ergo valet id, quod sanior pars capituli constituerit, etsi non sit major. Resp. neg. consequent. Quia, ut bene notat Abbas *cit. c. 1. n. 11. h. t.* in tali casu potest quidem minor pars, rationabiliter aliquid opponens, atque probans, impedire decretum majoris partis: non tamen potest aliquid statuere capitulariter, seu nomine totius Universitatis. Intellige, dummodo major pars non sit privata voce activa propter delictum, puta, ob electionem indigni scienter factam quia tunc potestas totius Capituli resideret in non delinquentibus, licet numero paucioribus, atqui isti repræsentarent capitulum, sicque etiam capitulariter quid statuere, puta eligere, valerent, ut *c. Dudum 22.* juncta Gl. *V. In ordinibus & c. Congregato 53. de elect.* estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 6. De electione §. 11. n. 251. & 260.* 22

Dices *In can. 1. & 2. & 3. dist. 65.* ad canonicam electionem sufficere dicitur consensus plurimorum: ergo non est curandum; an major pars Capitularium aliquid statuentium, etiam sit sanior. Resp. neg. consequent. Nam allegati Canones, aliique consimiles, intelligi debent de majori, simulque saniori parte; idque tum ob Jura *n. 21.* relata, tum ex eo, quia in citatis Canonibus solum excluduntur pauciores, qui *animositate ducti*, vel *per malitiam*, aut *propter proprias & domesticas simultates* contradicere sententiæ plurimorum non vereantur; sicque istis contemptis decernitur, ibidem, servari sententiam plurimorum. Accedit, quod major pars censeatur illa, quæ majori rationi & pietate nititur, *can. Sana quippe, dist. 9. & c. Multi sacerdotes, in fin. dist. 40.* & notat Glossa *cap. 1. V. Rationabiliter, h. t.* ac proinde major pars involvit, quod sit Sanior; sicut & in dubio pars major, censetur etiam Sanior; quia præsumitur pro pluralitate, nisi contrarium probetur. Glossa *in cap. 1. V. Rationabiliter*, estque pariter jam dictum supra *cit. Tit. 6. De Electione, n. 143. & 144.* 23

Resp. II. Dantur nihilominus aliqui casus, in quibus vel prævalet pars sanior, etsi non sit major, vel non sufficit, quod major, & sanior pars aliquid decernat. Ita communis; & patet Inductione. Sic imprimis, quantum attinet priorem partem prævalet id, quod a minore 24

parte,

ſpecialis acceptatio hominis, ſeu Prælati, ut traoſeant in jus Eccleſiæ; argo nulla ſolutio. Probatur antecedens. Tum quia pollicitatio facta Reipublicæ, vel Civitati, obligat anta accaptationem, *arg. l. 1 & ſeqq. ff. de Pollicitation.* cum ſimilibus. Tum quia a Deo, utpote qui eſt verus Legatarius, non Prælatus, illico acceptantur pollicitationes, atque lagata ad pias cauſas. Reſp. neg. Anteced. ad cujus primam probationem negatur Aſſumptum. Quia, ut notat Leſſius *lib. 2. de juſt. & jur. c. 18. n. 40.* io ejuſmodi Legibus Jus Civile non efficit, ut pollicitatio facta Civitati &c. vim habeat anta acceptationem, ſed, ne ea poſſit pro libitu revocari, imo poſtmodum ſemper poſſit acceptari, ac promiſſum peti; prout indicatur *in l. pactum, ff. de pollicitationib.* Hinc, ut vi talis pollicitationis teneatur quis ſolvere, requiritur inſuper ſubſequens acceptatio Civitatis, juxta textum notabilem *in cit. l. 1. tod.* ibi expreſſe dicitur, oon ſemper obligari eum, qui pollicitus eſt Reipublicæ: ſed tunc primum, quando quis promiſit ob honorem ſibi decretum, vel decernendum; aut ſi quidem ſine cauſa promiſerit, opus tamen promiſſum facera jam cæperit. In his enim caſibus jam intervenit acceptatio Reipublicæ.

50 Ad alteram partem Aotecedentis pariter negatur Aſſumptum. Quamvis enim votum Deo factum illico acceptetur a Deo, ſicque obliget ante quamcunque aliam acceptationem hominis, ſecus tamen dicendum de legato Eccleſiæ facto. Quia enim *invito beneficium non tribuitur*, ut dicitur *l. Invito ff. de Reg. Jur.* ſed requiritur acceptatio ipſius, *l. Abſenti ff. de donation.* hinc neque Deus, neque Eccleſia, vel Monaſterium vult acceptare legatum, quod Prælatus repudiavit, utpote cui commiſſa eſt adminiſtratio bonorum Eccleſiæ. Accedit, magnam eſſe diſparitatem inter pollicitationes, & legata: nam illæ, poſtquam ſunt acceptatæ, habent vim pacti, ſeu donationis inter vivos, qualis regulariter amplios revocari non poteſt. Secus eſt io legatis, quæ licet ſint facta ad pias cauſas, cum tamen fiant mortis cauſa, poſſunt in vita ſemper libere revocari; & poſt mortem, donec acceptentur, manent in ſuſpenſo: ſi tamen repudiata fueriot, nunquam cenſentur fuiſſe Legatarii, etiamſi eſſent cauſæ piæ relicta.

51 Inſtabis. Eccleſia fungitur jure Pupilli; atqui repudiatio legati reſpectu Pupilli, eſt alienatio, & invalida; ergo etiam repudiatio legati reſpectu Eccleſiæ, a ſolo Prælato facta, erit invalida. Major probatur ea *cap. Requiſivit 1. De in integram reſtitut.* ibi: *Cum Eccleſia jure minoris debeat ſemper illæſa ſervari.* Quod ipſum habetur *in cap. Auditis 3. eod.* ibi: *Nos attendentes, quod utraque Eccleſia fungatur jure minoris.* Et, quod Eccleſia æquiparatur Pupillo, notat Gloſſa *can. Sine exceptione 12. q. 2. V. profuturum*, & alia Gloſſa *l. Reſpublica, V. Solet, l. Quibus ex cauſis majores &c. & l. Libertos V. Adminiſtraverunt C. de excuſationib. tutor*, & Fagnanus *c. Novit. n. 25. Ne Sede vacante &c.* citans alios, & Engel *tit. de Rebus Eccleſ. non alienand. num. 9. V. Nec ſufficit*, aliique. Minor vero conſtat ex *l. Magis puto §. Fundam ff. de Rebus eorum, qui ſub tutela &c.* cujus verba *numer. 35.* relata ſunt.

Reſp. neg. Major. Quia Eccleſia fungitur quidem jure Minoris, non tamen jure Pupilli; ut bene notat Gloſſa *cit. cap. Auditis V. Jure minoris. De in integrum reſtitut.* Nam contra pupillarem ætatem non currit præſcriptio, *l. Si ut in rem C. de præſcript. 30. ann.* At vero contra Eccleſiam currit præſcriptio quadraginta annorum, niſi vacaverit, *c. Ad aures 6. & c. Illud autem 8. cap. Auditis 15. de præſcription.* Ad textus in probationem Majoris allegatos, dicitur eos parum probare: cum expreſſis verbis loquantur ſolum de jure Minoris; uti patet ex ralatis verbis: *Eccleſia fungitur jure Minoris &c.* & conſequenter non jure Pupilli. Intellige tamen iſtud de Eccleſia non vacante, de qua procedit præſens quæſtio, utpote loquens de Prælato ipſius: nam quod Eccleſia vacans, ſeu deſtituta Paſtore ſuo, poſſit æquiparari Pupillo, hujuſque jure fungatur, ultro conceditur poſt Gloſſam, & Doctores proxime allegatos; eſtque jam dictum ſupra *Tit. præced. n. 14.* 52

Reſp. II. Etſi repudiatio legati Eccleſiæ facti ſit valida, juxta hactenus dicta; nihilominus ejuſmodi repudiatio, ſi per Prælatum abſque juſta cauſa fiat, eſt illicita, peccaminoſa, atque injurioſa Eccleſiæ: adeo, ut Prælatus teneatur ad ſatisfaciendum Eccleſiæ, ſi habeat proprium, unde ſatisfaciat. Ita communis. Siquidem Prælatus vi Officii ſui, adeoque ex obligatione virtutis Juſtitiæ, teoetur procurare commodum, & utilitatem Eccleſiæ ſibi commiſſæ, eidemque acquirere, io quantum poteſt, *can. Quicunque 55. q. 4.* juncta Gloſſa *V. Aut neglectum*, cum concordantiis. Unde conſequens eſt, quod Prælatus ille, qui ſine juſta cauſa repudiavit legatum Eccleſiæ factum, non ſolum illicite egerit, atque peccaverit; ſed etiam compelli poſſe, ut de ſuo, ſi proprium habeat ſatisfaciat Eccleſiæ, utpote quam injuſte damnificavit. Gloſſa *can. Illud ſtatuendum §. Si ergo 56. q. 6. V. Meliorum.* Abbas *c. Tua nuper n. 9. h. t.* iſtud probans exemplo Tutoris, qui ſi potuit acquirere pupillo, & non acquiſivit, tenetur de ſuo refundere, *l. quidquid C. Arbitrium tutelæ.* 53

Nec tamen ex hoc ſequitur, quod repudiatio Legati Eccleſiæ facti ſit invalida. Quamvis enim ſit illicita, adhuc tamen, ſi fiat, exiſtit valida, juxta vulgatum illud: *Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem:* ut inquit Pontifex *in c. Ad Apoſtolicam 16. de Regularib. & c. Cum jam dudum 18. de præb.* cum ſimilibus. Quomodo autem hæc regula concordari debeat cum Regula 64. Juris in 6. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi:* ex profeſſo dictum eſt ſupra *lib. 1. tit. 2. de Conſtitutionibus §. 11. n. 245. 246. & ſeqq.* 54

Reſp. III. Inſuper, quando Prælatus abſque juſta cauſa repudiavit legatum Eccleſiæ factum, poteſt Eccleſia exinde graviter læſa petere beneficium reſtitutionis in integrum. Ita rurſum communis. Nam, quod beneficio reſtitutionis in integrum gaudeant Eccleſiæ: Monaſteria, aliaque Loca pia, quando in ſuis bonis, vel juribus, graviter læſa fuerunt; patet ex dictis ſupra *lib. 1. tit. 41. §. 2. n. 32. 33. & ſeqq.* ubi plura de hoc. 55

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt a majori parte Capituli.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Viſo de his, quæ poſſunt fieri a Prælatis cum vel ſine conſenſu Capituli: merito ſubjungitur Rubrica præſentis Tituli, pro praxi quotidiana ſcitu ſumme neceſſarii, quid videlicet poſſit fieri a toto aliquo Capitulo, ſive Eccleſiarum Cathedralium, ſive aliarum inferiorum; & quid juris, ſi ipſi Capitulares varient in ſuis votis. Hinc ſit

§. I.

De Capitulo, ejuſque convocatione.

SUMMARIUM.

2 Nomen Capituli *varias habet ſignificationes.*
Et quomodo accipiatur quoad propoſitum!
3 *Ut quis ad Capitulum ſpectare dignoſcatur, debet eſſe Subdiaconus.*
Quod limitatur. Ibid.
4 *Debet etiã eſſe Canonicus, & habere vocem in Capitulo.*
Capitulum conſtituitur ex ſolis Canonicis. Ibid.

alii subjungens, quod Vicarius Capitularis procul dubio possit excommunicationem promulgare ad finem revelandi bona deperdita, vel scripturas, aut similia, nec non ad restitutiones faciendas, ut animæ exeant a peccato.

64 Insuper certum est, quod Capitulum Sede vacante, seu deputatus ab ipso Vicarius Capitularis, possit absolvere a casibus Episcopo reservatis. Illud enim pertinet ad jurisdictionem ordinariam, & necessariam Episcopi; ne alioquin ex defectu Superioris potestatem absolvendi habentis, periculum immineat saluti animarum. Atque ob eandem rationem idem Capitulum potest instituere Confessarium, qui a casibus Episcopo reservatis absolvat. Abbas *c. His quæ n. 3. de Major. & obed.* Barbosa *c. Illa n. 7. h. t.* Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 56. n. 26. & 27.* & communis.

65 Rursus passim tenent Doctores, quod Capitulum Sede vacante possit confirmare electione Abbatum, & aliorum jurisdictioni Episcopi defuncti subjectorum, per textum in *c. cum olim 14 de Major & obed.* Idemque præsentatos, atque per examen idoneos repertos, in Beneficiis instituere, *cap. un. de Institut. in 6.* estque ex professo declaratum supra *tit. 5. de Præbendis §. 7. n. 89. & 90.*

66 Item concedunt, quod Capitulum Sede vacante possit facere quasdam salutares Constitutiones, ad correctionem criminum, morumque reformationem, ac bonum statum Ecclesiæ pertinentes, quæ obligent totam Diœcesim, durentque in tempus futuri Episcopi; donec revocentur: estque ex professo dictum supra *lib. 1. tit. 2. §. 4. n. 89. & seqq.* Ubi etiam *n. 92.* subjungitur, Capitulum Sede vacante posse ex rationabili, gravique causa, tollere Constitutiones ab Antecessoribus Episcopis latas. Non tamen potest Capitulum Sede vacante facere statutum, vel certas Capitulationes in præjudicium Ecclesiæ, aut juris Episcopalis, etiamsi accesserit juramentum Canonicorum super harum observantia, *c. Sicut nostris 27. de jurejur.* estque ex professo dictum supra *lib. 2. tit. 24 de jure jurando §. 3 n. 81, 82. & seqq.*

67 Potest quoque Capitulum Sede vacante, seu potius Vicarius Capitularis ipsius visitare Diœcesin, atque ideirco recipere procurationes, seu victualia sibi, suisque pro tempore necessaria. Fagnanus *c. His quæ n. 30. de Major. & obed.* post Rotam *in una Burgens. Procurationis 10. Martii 1596. coram Orano.* Barbosa *c. Illa n. 16. h. t.* Flamin. Marchettus *in Praxi Vicar. Capitul. par. 2. tit. 18. n. 1. & 2. ac n. 19. & seqq.* citans alios, atque istud inter alia intelligens, dummodo lapsus sit annus a postrema visitatione Antistitis, nec in proximo Ecclesia sit de Pastore providenda.

68 Quinimo potest etiam de delictis extra visitationem contra certas personas inquirere. Fagnanus *loc. cit. nu 51.* Rota *in Burgens. jurisdict. 21. Junii 1611. coram Cardin. Cavalerio*, & alia ejusdem Rotæ Decisio *166. num. 2. part. 3. recent.* Federicus de Senis *consil. 16. n. 1.* asserens, quod in puniendo crimina & excessus, & mores reformando, Capitulum id possit Sede vacante, quod potest Episcopus. Concordat Glossa *Clem. 1. V. capituli de Haeretic.* addita illa notabili ratione: quia *alias tempore vacationis remanerent crimina incorrecta.*

69 Nec obstat, quod Vicarius Generalis Episcopi viventis, ex vi generalis commissionis sibi factæ, non possit Inquirere, corrigere, aut punire subditorum excessus, *text. clar. c. Licet 2. de Offic. Vicar. in 6.* Resp. enim, disparitatem esse: quia Capitulum Sede vacante non dicitur proprie Vicarius, aut Procurator Episcopi defuncti, sed Successor ipsius, habetque ordinariam jurisdictionem a Lege, & sine ministerio hominis sibi delatam, unde potest infinita, quæ non potest Vicarius Episcopi; prout notat Federicus de Senis *consil. 30. circa med.* Ubi circa finem subjungit, quod Capitulum, in quantum succedit Episcopo, non sit inferius ipso: uti patet ex eo, quia juribus Episcopi utitur, atque absolvit excommunicatos ab Episcopo, juxta dicta *n. 6.* Inferior quippe hujusmodi excommunicatos absolvere non posset, *c. Inferior. dist. 21.* cum similibus.

70 Ulterius certum est, quod Capitulum Sede vacante possit essistere matrimonio celebrando, juxta formam Concilii Trid. *Sess. 24. ca. 1. de reform. Matrim.* Sanchez *lib. 3 de Matrim. disp. 28. nu. 4* Barbosa *c. Illa nu. 20. h. t.* Potest etiam cognoscere causas matrimoniales. Covarruvias *par. 2. de Matrimonio c. 8. §. 12. n. 2* citans Franciscum Pavinum *in tract. de potestate capituli Sede vacante part. 1. q. 10.* Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclef. un. cap. 32. nu. 102.* allegans alios. Ubi etiam ait; quod Concilium Trid. *Sess. 24 c. 20. de refor.* statuens, quod causæ matrimoniales Episcopi tantum examini, & jurisdictioni relinquantur: solummodo excludat Prælatos inferiores, non vero Capitulum Sede vacante; eo quod non sit inferius Episcopo, sed par ipsi.

Potest ulterius Capitulum Sede vacante exigere rationem ab Administratoribus Locorum piorum. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 75. nu. 61. & d. c. Illa n. 21. h. t.* citans alios. Insuper Capitulum Sede vacante succedit in Episcopali jurisdictione compellendi Executores testamentarios, *arg. c. Joannes 19.* & notat Jo: Andreas *ib. n. 9.* & Abbas *n. 2. notat. 5.* & Fagnanus *n. 8. de Testamentis* Atque taceantur plura similia, de quibus alii. 71

Tandem in Capitulum Sede vacante transeunt illa, quæ sunt Ordinis Episcopalis, ut conferre Ordines, Chrisma conficere, Basilicas consecrare, & hujusmodi. Non quidem, ut hæc per seipsum exerceat (nam ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, nequeunt exerceri per Clericum non Episcopum, *c. Quanto 4 de Consuet.*) sed ut illa exerceat per alium Episcopum, quem ad ejusmodi actus Episcopales invitabit, cum cautela tamen; nempe cum protestatione, quod per hoc nihil juris illi Episcopo acquiratur, respectu Ecclesiæ vacantis. Glossa *fin. c. His qui* & Abbas *ibid. n. 4* Hostiensis *n. 4* & Jo. Andreas *n. 10.* & Fagnanus *nu. 64. & seqq. de Major. & obed.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. un. cap. 32. n. 113.* Idque probatur ex *can. Pontifices 7. quæst. 1.* juncta Glossa *V. cum cautela*, & *cap. cum nullus, §. Episcopo de Tempor. Ordinat.* ubi Capitulum Sede vacante potest dare licentiam ordinandi. 72

Resp. II. Inter casus, quos certum est Capitulo Sede vacante non competere, præter prohibitam alienationem bonorum Episcopalium, & collationem beneficiorum ad collationem solius Episcopi pertinentium &c. de quibus jam dictum: cum primis Capitulum Sede vacante non amplius succedit Episcopo in potestate concedendi Litteras dimissorias ad Ordines infra annum a die vacationis nisi illis, qui arctati fuerint; juxta novissimum Decretum Concilii Tridentini *Sess. 7. c. 10. de reform.* estque amplius explicatum supra *lib. 1. tit. 11. de Temporibus Ordinationum &c. §. 5. n. 120. & seqq.* 73

Deinde capitulum Sede vacante non succedit in potestate deducendi jura Episcopi in judicium, etiam defendendo. Abbas *c. Novit. n. 4.* & Fagnanus *ib. n. 28. h. t.* Nam tempus Sedis vacantis non est conveniens ad aliquid agendum, vel tractandum super statu Ecclesiæ, seu Episcopi, *cit. c. Novit. 1. h. t.* ibi: *Attendentes igitur, quod Episcopali sede vacante non debet aliquid innovari cum non sit, qui episcopale jus tueatur.* & concordant dicta superius *n. 15. 16.* 74

Tertio, capitulum Sede vacante non succedit in potestate supprimendi Præbendas, vel uniendi beneficia, quæ ob tenuitatem redditum Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum insignium, competit Episcopo, in vim Concilii Trid. *Sess. 24. cap. 15. de refor.* Siquidem hanc facultatem concessit Concilium Tridentinum duntaxat *episcopis cum consensu Capituli*: unde id non potest solum capitulum; præsertim, cum talis suppressio Præbendarum sapiat quandam alienationem, atque inducat diminutionem cultus Divini. Azorius *par. 2. lib. 3. ca. 38. quæst. 9.* Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 67. nu. 3. & lib. 1 Jur. Ecclesiast. un. cap. 32. n. 112.* citans alios. 75

Insuper Capitulum Sede vacante non concedit Litteras commendatitias, seu Formatas, quibus Clericus absolvitur a potestate sui Episcopi, ac perhibetur testimonium de vita, & ordinibus ipsius *arg. c. Fraternitatis 5. de Cleric. non resident.* & notat Jo: Andreas *ibid. n. 1.* addita illa ratione: Quia est quædam alienatio, *can. Fraternitatem dist. 71.* Fagnanus *c. Significasti n. 3. de Offic. Archid.* Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 57. n. 36.* asserens, quod capitulum Sede vacante non possit Clerico dare licentiam transeundi ad aliam Ecclesiam, quia est alienatio. 76

Rursus capitulum non succedit Episcopo in ejus jurisdictione accidentali, sed solum in ordinaria. Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 56. n. 47. & 48* post Romanum *consil. 306. in fin.* Baldus *c. Ne pro defectu n. 7. de elect.* illud probans ex *cap. 1. Ne sede vacante &c. in 6.* & concordant dicta superius *n. 42.* 77

Resp. III. Loquendo de tertia specie casuum, nempe eorum, de quibus dubitatur, an competant capitulo se- 78

de

de vacante, plures horum referuntur a Jo: Andrea *in c. cum n. 2. de Majorit. & obed. in 6.* & Abbate *c. cum olim nu 2. eod.* quindecim tales casus adducente, atque resolvente. Verum de plerisque eorum hactenus jam dictum est; unde breviter solum.

80 Quæritur IV. An capitulum sede vacante succedat Episcopo in dandis Indulgentiis? puta, concedendo Indulgentias centum annorum in Dedicatione Ecclesiarum, vel Indulgentias quadraginta dierum in Anniversario dedicationis, & aliis de causis, juxta *c. cum ex eo 14 de pænit. & remission. & cap. ult.* juncta Gl. *V. casibus eod. in 6.* Resp. In resolutione hujus quæstionis variare Doctores. Et quidem affirmativam sententiam, veluti probabiliorem, tenent Abbas *cap. cum olim n. 2. §. Tertiodecimo de majorit. & obed.* & Azorius *part 2 lib. 3 c. 37. q. 9.* citans plures alios: ac sequitur Barbosa *part. 3 de offic. & potest. Episcop. alleg. 88. n. 21 & lib. 1. Iur. Ecclesiast. uni. c. 32. n. 91.* allegans Doctores *in c. Accedentibus de excessib. prælat.* Sylvester *V. Capitulum q. 100.* Garcias *part. 1. praxis Episc. V. Indulgentias num. 2.* Ant. Flamin Marchettus *par. 2. praxis Vicar. cap. 24. n. 3.* allegans alios. Rationem dant: quia concedere Indulgentias, non est actus ordinis Episcopalis, sed jurisdictionis: ut inquit D. Thomas *in 4. dist. 20. q. 3. art. 3.* Atqui capitulum succedit Episcopo in jurisdictione, non solum contentiosa, sed etiam voluntaria, saltem quæ nulli præjudicat, neque casus reperitur in Jure exceptus.

Oppositam sententiam tenet Jo: Andreas *c. Accedentibus n. 2. de excessib. prælat.* Fagn. *c. Illa n. 24. h. t.* citans plures alios, & asserens, hanc opinionem communiter teneri. Ratio esse potest: quia capitulum sede vacante non succedit in his, quæ sapiunt gratiam. *Gl. c. 1. V. Præsentatos de Instit. in 6.* Simulque, quia potestas concedendi Indulgentias, videtur esse jurisdictionis extraordinariæ, atque de illis, quæ sunt reservata dignitati Episcopali. Saltem tutius esset, ut ad effugiendam omnem contradictionem Capitulum Sede vacante illam Indulgentiarum elargitionem committat cuipiam Episcopo; fatetur Barbosa *cit. alleg. 88. n. 21.* & Marchettus *ubi supra*, apud quem plura de potestate Vicarii Capitularis. 81

TITULUS X.

De his, quæ fiunt a Prælatis sine Consensu Capituli.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Sicuti bonum commune Ecclesiarum exigit, quod capitulum, Sede vacante, omnia pro libitu facere, atque ordinare non possit: ita neque iter præfatum bonum commune requirit, ut plenaria, prorsusque a capitulo independens in omnibus potestas competat Episcopis, aliisque Ecclesiarum Prælatis, quia igitur Titulo præcedenti actum fuit de iis, quæ potest, vel non potest Capitulum Sede vacante: merito subjungitur præsens Rubrica de potestate Episcoporum, aliorumque prælatorum, tractandi negotia suæ Ecclesiæ, cum vel sine consensu sui Capituli, Pro cujus clariori discussione sit.

§. I.

De consensu, & consilio Capituli, & quando requiratur ad Acta Prælatorum.

S U M M A R I U M.

2 *Inter* Consensum & Consilium, *est longa differentia.* *Consilium nemo cogitur sequi. Ibid.*

3 *Et cur nihilominus aliquando prælatus cogatur adhibere consilium capituli?*

4 *Concilium quandoque sumitur Consensu.*

5 *Concilium reverentia obligat, estque servandum.*

6 *In quibus casibus generatim requiratur consensus Capituli? & n. seq.*

Hæc quæstio procedit non solum de Capitulo Cathedrali respectu Episcopi, sed etiam de Capitulis inferiorum Ecclesiarum, & Monasteriorum respectu proprii Prælati, Ibid.

7 *Minora negotia potest Episcopus, seu Prælatus sine consilio, vel saltem sine consensu Capituli peragere: non vero majora.*

8 *Seclusa speciali locorum consuetudine.*

9 *Illud amplius probatur, & n. seq.*

Consilium Capituli Superior sequi non cogitur. Ibid. & num. 2.

10 *Bene tamen adhibere, ubi id de jure requiritur; & quidem sub nullitate actus, & n. 3.*

11 *Ubi requiritur consensus Capituli, non sufficit ejus consilium adhibere.*

12 *Generatim requiritur consensus Capituli in omnibus illis, in quibus vertitur Ecclesiæ, vel Capituli interesse sive præjudicium.*

13 *In quibus casibus in specie requiratur consensus Capituli, & n. seqq.*

Hic non requiritur, quando Episcopus procedit ut delegatus Sedis Apostolicæ. Ibid.

14 *Consensus Capituli requiritur in alienatione rerum ad Ecclesiam, vel capitulum pertinentium &c.*

15 *Item, quando agitur de subjectione capituli.*

16 *Et quoad obligationem Ecclesiæ, v. g. ex Deposito, Fidejussione &c.*

17 *Item, quando collatio beneficiorum communiter spectat ad Episcopum & capitulum.*

18 *Quod ampliatur ad alia, quæ spectant ad Episcopum, & capitulum simul.*

19 *Consensus Capituli requiritur in suppressione canonicatuum, & unione beneficiorum, propter tenuitatem præbendarum in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis insignibus.*

20 *Item in unione beneficiorum ex aliis causis.*

21 *Illud locum non habet in unione cujuspiam Ecclesiæ factæ Mensæ Episcopali, aut ipsi Capitulo: quia tunc requiritur.*

22 *Solvitur instantia.*

23 *Spectato Jure communi, requiritur consensus Capituli in inquirendis, puniendisque excessibus subditorum.*

Et quid loquendo de consuetudine? Ibid. & n. 25.

24 *Qualiter requiratur consensus Capituli in ventilatione causarum criminalium contra personas in dignitate Ecclesiastica constitutas?*

25 *Consensus capituli requiritur generaliter in omnibus causis in quibus alicubi viget consuetudo eundem adhibendi.*

26 *Valet consuetudo, in præmissis casibus non requirendi consensum Capituli.*

27 *Eaque passim introducta est, ut in plerisque casibus Episcopi sine consilio, vel consensu capituli procedere valeant.*

28 *Solvitur instantia ex c. Novit. h. t. desumpta.*

29 *Quænam negotia per Episcopum expediri debeant cum consilio Capituli? & n. seq.*

Spectato Jure communi Episcopus nonnisi cum consilio Capituli in beneficiis instituere, vel destituere debet Abbates Abbatissas, aliasque personas Ecclesiasticas. Ib.

30 *Atque olim in Ordinatione Clericorum tenebatur adhibere consilium Capituli: secus de facto.*

31 *Episcopus de Capituli consilio debet providere ut habeatur lectio Sacræ Scripturæ, doceanturque Grammatica &c.*

32 *Potest Episcopus convocare Capitulum, eique aliud ad deliberandum proponere &c. & n. seqq.*

33 & 34 *Et quid, si de re ad Episcopi, vel suorum commodum spectante agitur.*

Quæ-

1 QUæritur I. In quo differat Consensus a Consilio? Resp. I. Inter Consensum, & Consilium, longa est differentia, ut loquitur Abbas c. 1. n. 3. h. t. Hostiensis *in Summa eod.* n. 2. *V. Sed quæ est differentia*, Pirhing *h. t. n.* 18. & Engel *n.* 1. *eod.* cum aliis. Nam *consensus* idem est, *ac duorum, vel plurium sensus in idem*; juxta textum *in caus.* 29. *q.* 1. §. 2. Unde, quando requiritur consensus Capituli, tenetur Prælatus sequi id, quod major & sanior pars Capitularium concluserit; alioquin nulliter agit, *cap.* 1. *ac seqq. h. t.* Si autem tantummodo requiratur consilium Capituli, sola consultatio cum Capitularibus capitulariter congregatis facta sufficiet, absque eo, quod Prælatus eorum opinionem sequi teneatur: prout est casus notabilis *in c. cum olim* 7. juncta Glossa *V. sive discord. de Arbitris*. Siquidem nullus cogitur sequi consilium alterius etiamsi illud petere teneatur, *arg. cit. cap. cum olim de Arbitris & c. cum veteri* 52. *de elect.* ac sæpius respondisse Sacram Congregationem Concilii, refert Fagnanus *c. cum ex eo n.* 20. *de Reliquiis & venerat. Sanct.* Quinimo quilibet apud seipsum explorare, ac deliberare debet, an illud, quod alios consulit, sibi expediat, nec ne, *can. Quisquis* 14. *q.* 1. & *L.* 1. *ff. Mandati*. In quo posteriori loco dicitur: *Liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium.*

3 Nec dicas: Ergo frustra Prælatus aliquando cogitur consilium Capituli adhibere, si non tenentur sequi sententiam ipsius. Resp. enim cum Gloss. *cit. c. cum olim V. sive discordes de Arbitr.* & DD. passim, negando sequelam. Quinimo talis prævia consultatio cum Capitulo habita potest ad multa esse utilis: tum quia hac ratione, sive ob necessitatem requirendi consilium Capituli, occurritur præcipitantia Prælati; cogiturque Prælatus melius deliberare negotium, & illud maturius resolvere. Tum quia potest quandoque consilium Capituli movere Prælatum ad aliquid faciendum, quod forsitan per se non fecisset, *arg. c. Nicæna dist.* 31. Nam, ut habet illud vulgatum: *Oculi plus vident, quam oculus*. Hinc illud *Eccles. c.* 32. Cœleste Monitum: *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis*. Atque idcirco non frustranee Jura in certis casibus statuerunt quod Prælatus teneatur adhibere consilium capituli, etiam sub nullitate actus isto non adhibito celebrati: ut *c. cum in veteri* 52. *de elect.* cum similibus.

4 Resp. II. His tamen non obstantibus *Consilium* quandoque accipitur pro *Consensu*, seu authoritate Superioris. Ita Fagnanus *c. Admon. n.* 3. citans Butrium *ib. n.* 5. & 6. & Cardinalem in 3. *Not. de renunciat.* Atque clare innuit textus ibidem, utpote prohibens, ne quis Clericorum audeat Ecclesiam *dimittere inconsulto* Episcopo: nam ly *inconsulto*, idem importat, ac sine consensu Episcopi; prout explicat Gloss. *ib. V. inconsulto*. Neque enim ad dimittendum Beneficium sufficit consulere Prælatum, sed oportet illius consensum obtinere, *can. Episcopus de loco*, & *can. Si quis presb.* 7. *q.* 1. cum concordantiis. Simile quid habetur in Concilio Trid. *Sess.* 25. *cap.* 16. *de refor.* illis verbis: *Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicatur*. Nam ly *inconsulto*, importare defectum consensus Episcopalis, patet ex contextu verborum, ac notat Fagnanus *loc. cit. n.* 13.

5 Tacetur Consilium reverentiæ: nam quod illud obliget, ac proinde necessario sit observandum, patet ex *c. Ad aures*, juncta Gloss. *fin. de Ætate, & qualit. præficiend.* estque jam dictum supra *lib.* 1. *titul.* 2. *de Constitutionibus*, *n.* 159. & 160.

6 Quæritur II. In quibus casibus, seu negotiis, generatim requiratur consensus Capituli? Hæc quæstio non solum procedit de Capitulo cathedrali respectu Episcopi; sed etiam de Capitulo inferiorum Ecclesiarum, imo & Monasteriorum respectu proprii Prælati: nam in istis omnibus reperitur ratio unius corporis mystici, cujus caput est Episcopus, aliusque Prælatus, membra vero esse probantur Canonici, aut (loquendo de Monasteriis) cæteri Religiosi, seu Conventuales, *arg. c. Novit.* 4. *h. t.* Insuper quæstio procedit duntaxat de bonis, atque juribus communibus, seu quæ ratione Ecclesiæ, atque unitatis corporis mystici, competunt singulis ut Collegio: nam, quod Episcopus, aliusque Prælatus capax dominii rerum in particulari, libere disponere possit de bonis suis patrimonialibus, extra controversiam est. Quibus prænotatis

7 Resp. I. Generatim loquendo, ac seclusa speciali locorum consuetudine, minora negotia potest Episcopus, seu alius Prælatus sine consilio, vel saltem sine consensu Capituli peragere, majora vero negotia, debet expedire cum consensu, vel saltem cum consilio Capituli: cum *consensu* quidem, quando is expresse requiratur a Jure; cum *consilio* vero, quando Jus vel expresse requirit consilium Capituli, vel saltem ipsamet res est gravis & ardua, majorisque momenti. Ita in re communis, & ratio generalis est: quia Capitulum cum Episcopo, vel alio Prælato suo, constituit unum corpus, cujus caput est Episcopus, seu Prælatus, Capitulum vero repræsentat membra illius corporis: atque ideo in rebus agendis non debent dividi, & separari membra a capite; quia hoc esset monstrosum. Eadem Conclusio probatur quoad singula. Nam

8 Dicitur imprimis, *Generatim loquendo, ac seclusa speciali locorum consuetudine &c.* Siquidem data Conclusio stat loco regulæ, quæ procedit spectato Jure communi, ac seclusa speciali locorum, seu Ecclesiarum consuetudine: nam quod consuetudo in proposito plurimum valeat, ac proinde in praxi bene sit attendenda, ex professo dicetur infra *n.* 25. 26. *& seq.*

9 Dicitur secundo sub distinctione; *minora negotia potest Prælatus sine consilio, vel saltem sine consensu Capituli peragere*. Nam in hisce minoribus negotiis consensum Capituli non requiri, fatentur omnes: eo quod ipsemet Prælatus habet administrationem rerum suæ Ecclesiæ, *cap. cum nobis* 16. §. *fin. de elect.* Sicut & Abbas totam potestatem habet circa cultum Divinum, aliasque res Monasterii sui, *can. Nullam* 28 *q.* 2. Unde consequens est, quod in minoribus negotiis non requiratur consensus Capituli, sed sufficiat adhibere consilium ipsius, quod tamen Superior sequi non cogitur, *arg. c. cum olim* 7. *de Arbitris*. Quinimo in rebus levioribus atque quotidianis, nec opus est consilio Capituli, utpote, quod impossibile foret semper congregare: *&* alioquin frustra committeretur Prælatis administratio rerum Ecclesiasticarum, si in omnibus opus haberent consensu, seu saltem consilio Capituli.

10 Dicitur tandem in data Conclusione, *majora vero negotia debet expedire cum consensu, vel saltem cum consilio Capituli &c.* Istud siquidem patet ex toto hoc Titulo, cum concordantiis. Unde quæ peragenda sunt cum consilio Capituli secundum præscriptum Juris, non obstante, quod ejus consilium Prælatus sequi non teneatur, tamen si tale consilium is non adhibeat, irrita erunt Acta ejus, uti habetur *c. Novit.* 4. *h. t.* ibi: *Nos enim tales institutiones, & destitutiones*, sine consilio Fratrum, seu Capituli factas a Prælato, *carere decrevimus robore firmitatis*. Idemque constat ex *c. Quanto* 5. *eod. & c. cum olim* 7. *de Arbitris*.

11 E contra, si quæ agenda sunt cum consensu Capituli, non sufficit duntaxat consilium ipsius adhibere; sed opus est etiam consensu Capituli, vel saltem majoris & sanioris partis ejus. Textus est in *can.* 1. *& c. Tua nuper.* 8. *& c. Pastoralis* 9. *h. t.* & alibi.

12 Resp. II. Generatim requiritur consensus Capituli in omnibus illis casibus, seu negotiis, in quibus vertitur Ecclesiæ, aut ipsius Capituli interesse, sive præjudicium. Ita Abbas *cit. c. Novit. n.* 7. *h. t.* Barbosa *tract. de Canon. & Dignit. cap.* 42. *n.* 14. Piasecius *in praxi Episcopal. p.* 2. *cap.* 2. *art. n.* 8. Pirhing *h. t. n.* 8. Engel *eod. num.* 3. & alii; Idque desumitur ex *c. ult. h. t.* ubi ad Concilia Provincialia convocari, & admitti debent Ecclesiarum Cathedralium Capitula, seu eorum Nuntii *ad tractatum: maxime super illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur*. Idque merito: quia quod omnes, vel aliquos tangit, debet ab ipsis approbari; sicque requiritur consensus eorum, nec sufficit consilium; ut *c. Quod omnes* 29. *de reg. Jur. in* 6. *& l. In concedendo ff. de Aqua pluvia arcend.* cum similibus. Alioquin certe per indiscretas quorundam Prælatorum actiones, pacta, alienationes, facile præjudicium grave inferretur capitulo, rebusque Ecclesiasticis ad illud pertinentibus. Verum descendendo ad specialiora.

13 Quæritur III. In quibus casibus in specie de Jure communi requiritur consensus Capituli? Resp. I. Hujusmodi casus, seu negotia, in quibus spectato Jure communi requiritur consensus Capituli, plura sunt: ut videre est apud Abbatem in *c. Novit. n.* 7. *h. t.* Hostiensem in Summa *n.* 2. *eod.* Piasecium *par.* 2. *Praxi Episcop. cap.* 2. *art.* 2. *n.* 8. & 9. Barbosa *cit. tract. de Canonic. & dignitat. c.* 42. *a num.* 3. *usque ad n.* 15. & alios passim. Quamquam notet

vet idem Barbosa *n. 14. circa fin.* post Theodosium de Rubeis *tom. 2. Singularium Rot. qu. 3. V. Abbas §. 4.* ejusmodi casus esse intelligendos, quando Episcopus procedet jure odrinario: nam in illis, in quibus procedit ut Delegatus Sedis Apostolicæ, v. g. vigore Concilii Tridentini, nullam Episcopus habet communionem cum Capitulo; sicque non indiget hujus consensu, neque consilio. Hoc ipsum tradit Fagnanus *c. Audientiam l. 3. n. 53. & 54. de Eccles. ædificand.* asserens, quod in actibus illis, qui per Episcopum fiunt auctoritate delegata, non requiratur Capituli consensus; cum Papa, cujus vices gerit Delegatus, ad illius consensum requirendum non astringatur.

14 Resp. II. Descendendo ad enumerationem talium casuum in specie, cum primis requiritur consensus capituli, neque sufficit consilium illius, in alienatione rerum ad Ecclesiam, vel Capitulum pertinentium. Textus est in *can. Sine exceptione 12. quæst. 2. & cap. 1. h. t.* ubi iterata dicitur *Episcoporum donatio, & venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione & subscriptione Clericorum*, sive Capituli. Quamvis Gloss. *ib. V. Commutatio*, recte notet, illud esse intelligendum de re magna, puta, immobili, vel mobili pretiosa: parvam enim rem donare, vel aliter alienare, bene potest Prælatus sine præfata solemnitate, ut *c. Ceterum 3. de donation. & can. Terrulas 12. q. 2.* Idipsum, seu quod alienatio rerum Ecclesiasticarum absque consensu Capituli, & non servatis cæteris solemnitatibus juris factu, non teneat, patet *c. 2. & 3. & 8. h. t.* cum similibus: atque ea professo dicetur infra *tit. 13. de Rebus Ecclesiæ non alienandis*.

15 Deinde requiritur consensus Capituli, quando agitur de ejusdem subjectione, *arg. cap. ult. de Majorit. & obed.* Ubi Papa, volens decidere controversiam inter Archiepiscopum Bituricensem, & Archiepiscopum Burdegalensem super jure Primatiæ subortam, jussit antea requiri assensum dictorum capitulorum, utpote subiiciendorum alterutri illorum Archiepiscoporum, veluti Primati. Idem ergo dicendum in similibus casibus.

16 Tertio requiritur consensus Capituli quoad obligationem Ecclesiæ: hoc est, ut Ecclesia ea deposito, vel Fidejussione, aut mutuo, vel gravi donatione obligetur: *c. 1. de Deposito, & c. Quod quibusdam 4. de Fidejussion. & c. 2. de Solut. & c. Fraternitatem 2. de Donationib.* Hostiensis, *ubi supra n. 2.* atque in propriis locis amplius dicetur.

17 Quarto, si collatio beneficiorum communiter spectet ad Episcopum (vel alium Prælatum) & Capitulum ipsius non poterit Episcopus, sive alius Prælatus conferre tale beneficium absque Capituli sui consensu: & si secus fiat, non valet collatio, sive præsentatio ad beneficium. Ita habetur *c. Ea noscuntur 7. h. t.* addita tamen ea limitatione, nisi potestas conferendi de consuetudine vel privilegio competat soli Prælato. Concordant dicta superius *tit. 5. de Præbendis §. 7. n. 199. & 200.*

18 Atque istud ampliatur ad omnia alia, quæ spectent ad Episcopum & Capitulum simul; ut, quia promiscuæ sunt jurisdictiones, aut quia specialiter in negotio aliquo ad invicem convenerunt, vel a Sede Apostolica fuit ita in speciali casu mandatum. Barbosa *c. tr. de Canon. & Dignit c. 42. n. 14 vers. Septimo*, Alioquin vero Capitulum habens Mensam separatam ab Episcopo suo, potest ea de se, quæ possunt alii Rectores, ac beneficiarii: ut puta, locando ad triennium, dando res in emphyteusin ab antiquo sic concedi solitas, ac hujusmodi. Federicus de Senis *Consil. 295.* Card. Tuschus *Litt. C. Concl. 52. n. 1. & seq.* Barbosa, *ubi supra*.

19 Quinto requiritur consensus Capituli in suppressione Canonicatuum, & unione beneficiorum simplicium, propter tenuitatem Præbendarum in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis insignibus. Ita Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 16. de refor.* ubi decernitur, quod tales uniones beneficiorum simplicium cum Præbendis, sed harum suppressionem facere, solummodo *liceat Episcopis cum consensu Capituli*.

20 Sexto idipsum est dicendum in unione Beneficiorum ex aliis causis, puta, ob evidentem necessitatem vel utilitatem facienda, *c. Exposuisti 33. de Præb.* Nam requiritur ut interveniat consensus Capituli, *c. Pastoralis 7. in fin. de Donation. & clem. Si una de Reb. Eccl. non alien.* & tradit Gara. *par. 12. de beneficiis c. 2. n. 145. 147. & seqq.* & Barb. *cit. c. 42. n. 8.* cum plurimis aliis, quos citant.

Solum nota, quod istud locum non habeat in unione 21
cujuspiam Ecclesiæ facta Mensæ Episcopali, aut ipsi Capitulo. Nam, *si Episcopus (sat etiam Capitulo accedente consensu) Mensæ suæ, vel ipsi Capitulo aliquam duxerit Ecclesiam uniendam, hoc irritum esse decernimus & inane, contraria quavis consuetudine non obstante:* inquit Pontifex in *clem. Si una §. fin. De rebus Eccles. non alienand.* Et ratio est: quia Episcopus, sive Capitulum, non potest auctorizare in facto proprio, *L. 1. & l. Pupillus ff. de Author. Tutor. & c. ult. de Instit.* ac notat Gloss. *in cit. Clem vers. Mensæ suæ* inde inferens, quod ad talem unionem authorizandam sit recurrendum ad Papam. Quod ipsum tradit Abb. *cit. Clem. Si una n. 6.* Garc. *d. par. 12. cap. 2. n. 168.* post Rotam *in Perusina beneficii 4. Julii 1608. coram D. Penna*, & Barbosa *cit. cap. 42. de Canonic. & Dignitat. n. 11.* aliique plures: qui addunt, quod in unione, quæ fit ad favorem Capituli, quam ipsum non poterit auctorizare, requiratur auctoritas Summi Pontificis; etiamsi talis unio fiat ab Episcopis, tanquam delegatis Sedis Apostolicæ; virtute Concilii Tridentini *Sess. 21. cap. 5. de ref. or.*

Nec hisce obstant dicta paulo superius *n. 19.* ubi virtu- 22
te Concilii Trid. *Sess 24. c. 16. de refor.* licet Episcopis unire cum consensu Capituli beneficia simplicia præbendis Ecclesiarum Cathedralium ob ipsarum tenuitatem. Resp. enim, aliud esse præbendam Ecclesiæ Cathedralis, vel Capituli: aliud, ipsum Capitulum. Et quidem dignitati, vel præbendæ, ex causa allegata recte fieri unionem beneficii simplicis virtute citati Concilii Tridentini, censuit Rota *decis. 788. n. 4. part. 1. Divers.* quam allegat Garcias *loc. c. n. 170.* & Barb. *d. n. 11.* cum aliis: Secus, ubi unio fieret ipsimet Mensæ Episcopali, vel Capitulo.

Septimo, spectato Jure communi requiritur consensus 23
Capituli in inquirendis, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus: alioquin irrita foret sententia Episcopi *can. Episcopus nullius 15. q. 7.* & notat Glossa *fin. in c. Non est 3. de Consuet. in 6.* Concordat *cap. 1. de Excess. Prælat.* ubi graviter prohibetur, ne Episcopi Presbyteros sine judicio Capituli suspendere, vel eorum Ecclesias interdicto subjicere attentent. Additur tamen ly, *spectato jure communi*; quia secus esse potest de consuetudine, juxta dicenda *n. 26.*

Octavo requiritur consensus Capituli, seu potius duo- 24
rum Canonicorum, a Capitulo circa initium anni ad id electorum, in ventilatione causarum criminalium contra personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, vel de Collegio Capituli Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ existentes: prout uberius continetur in Conc. Trid. *Sess. 25. c. 6. de reform.* quamquam istud Decretum Concilii loquatur solum de Capitulis exemptis; prout decisum fuisse a Sacra Congregatione *Declar. 487.* refert Zerola *p. 1. Praxis Episcop. vers. Capital. §. 8.* Barb. *c 28. de Canonic. & Dignit. n. 2.* citans Seraphinum *decis. 493. n. 1.* & alios, Valensis *h. t. n. 5* Eng. *eod. n. 4.* inde subjungens, quod in aliis Capitulis non exemptis, possit Episcopus propria authoritate contra singulares de Capitulo, ad summum cum consilio aliorum, procedere: quia non reperitur textus, qui in processu contra aliquos de Capitulo non exempto consensum reliquorum exigat.

Nono tandem, simulque generaliter, requiritur con- 25
sensus Capituli in omnibus illis casibus, in quibus alicubi viget recepta, atque, legitime præscripta consuetudo, ut tale, vel tale negotium sine consensu capituli non fiat. Barb. *c. c. 42. n. 14.* & communis. Nam consuetudo est optima Legum interpres, *l. Si de interpretatione ff. de Legib. & c. cum dilectus 8. de Consuet.* Imo habet etiam vim legis, postquam est legitime præscripta; *c. 5 dist. 5.* cum concordantiis; sicque in proposito vel maxime est attendenda, atque observanda: alioquin, quod sine consensu Capituli per Episcopum, aliumve Prælatum habentem sub se Capitulum, gestum fuerit, nullius erit roboris & momenti. Occasione cujus vicissim

Quæritur IV. Utrum in præmissis casibus valeat con- 26
suetudo non requirendi consensum Capituli? Resp. I. Etsi prædicta procedant spectato Jure communi, ac seclusa speciali locorum consuetudine: nihilominus consuetudo in proposito plurimum valet: ac proinde in praxi bene est attendenda. Ita communis; & patet ex *c. ea noscitur. 6. h. t.* ubi consuetudo ejusmodi non solum censetur valida; sed etiam æquiparatur priviligio, quod habet

Præ-

Prælatus, ot solus sine consensu Capituli possit v.g. instituere in beneficio, illis verbis: *Nisi ex antiqua, & approbata consuetudine, vel concessa librrtate* (id est, privilegio, ut explicat Glossa *ib. vers. Libertate*) probetur, non requiri consensum Capituli. Concordat textus *expressus in cap. Non est 3. de Consuet. in 7.* sic loquens: *Non est (dum tamen alias sit præ ceipta canonice) consuetuda, quam allegat Episcopus, reprobanda: quod in inquirendis, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus consilium sui Capituli requirere minime teneatur.* Idipsum desumitur ex *c. cum Ecclesia Vulterana 31. in fin. de elect.* junctis illis, quæ *in l. 1. Decretalium tit. 4.* generaliter de Consuetudine tradi solent, atque ibidem jam dicta fuerunt.

27 Et hoc adeo verum est, ut Ludov. Engel *b. t. n. 5.* citans Steph Gratianum *discept. Forens. c. 10. n. ult.* & Zerolam *in Praxi Episc. par. 1. vers. Capitulum n. 8.* atierat, consuetudine, vel præscriptione passim introductum esse, ut in plerisque casibus sine consilio, vel consensu capituli, Episcopi procedere valeant. Quinimu Nicol Garzias *par. 5. de Beneficiis c. 4. §. 2. n. 139.* (mihi *Fol. 540.*) refert Lambertinum *de Jure patronat. 3. par. lib. 2. q. 1. art. 4.* dicentem, quod hodie possumus dicere, Titulum, *De his quæ fiant a Prælatis sine consensu Capituli*, recessisse ab Aula: quia Episcopi hodie omnia expediunt sine consensu Capituli. Quod Lambertini assertum, an hic & nunc revera subsistat, oportet illos judicare, quorum interest respondere in praxi ad casus particulares: nam, uti patet ex allegato textu *cap. Non est 3. de Consuet. in 6.* talis consuetudo debet esse præscripta canonice; sicque asserenti, eam esse talem, incumbit probatio.

28 Objicies, majoris claritatis gratia contra datam Conclusionem *In c. Novit. 4. b. t.* dicitur, quod in hujusmodi casu non petere consilium Capituli, sit contrarium honestati: atqui consuetudo contraria honestati, veluti repugnans bonis moribus, non valet, *c. cum decorem 12. de Vita & honest. Cleric.* ergo. Ref. Conclusionem proxime datam loqui de consuetudine legitime, seu canonice præscripta: talis autem non fuit ea, de qua loquitur *c. c. Novit. b. t.* uti desumitur ex eo, quod ibidem nulla fiat mentio de aliqua consuetudine, sed solummodo taxetur factum Hierosolymitani Patriarchæ, ac proinde non mirum, quod Papa censuerit esse contra honestatem, bonosque mores, quod Prælatus ille sine consensu Capituli ardua Ecclesiæ negotia tractaverit; cum istud non sit dubium, Sanctorum Patrum constitutionibus contraire, quibus consuetudo necdum præscripta neutiquam derogat. Accedit, quod idem in Patriarcha *omissis membris*, seu capitulo, *aliorum consilio in negotiis Ecclesiæ suæ utebatur*: quod non decet, inquit Pontifex. Ex quibus verbis patet etiam, ib. non agi de petendo consensu Capituli, sed duntaxat de adhibendo ejusdem consilio: ac Pontifex præcipue taxat memoratum Patriarcham, indecenique asserit, quod ipse *omissis membris* (seu Canonicis) *aliorum consilio in Ecclesiæ suæ negotiis utebatur*. Et talem consuetudinem, requirendi videlicet in negotiis Ecclesiæ suæ consilium aliorum, spretis Canonicis, veluti contrariam honestati, *forte non tenere*, notat Abb. *ibid. n. 9.* istud desumens ex allegato textu. Et additur, *Forte*: nam si istud fieret ex justa causa (puta, quia Canonici essent suspecti, eo quod v. g. suborta controversia inter Episcopum, & consanguineos Canonicorum, subesset periculum, ne hi suis consanguineis revelarent secreta Episcopi) non repugnaret honestati, omissis Canonicis adhibere consilium aliorum; ac proinde talis consuetudo valida existeret. Hostiensis *c. c. Nov. vers. Aliorum consilio et in Summa n. 2. v. Sed quid si eod.* Pirh. *b. t. n. 15.*

29 Quæriter V. Quænam negotia per Episcopum expediri debeant cum consilio Capituli? Resp. I. Spectato Jure communi, ac seclusa speciali locorum consuetudine, Episcopus non nisi cum consilio Capituli in beneficiis suis instituere, & destituere debet Abbates, & Abbatissas, aliasque Ecclesiasticas personas. Textus est *in c. Novit. 4. b. t.* Concordat textu notabilis, contentus *in c. Quanto 5. eod.* idipsum ampli ans ad alia Ecclesiæ negotia, illis verbis, *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus, & aliis Ecclesiæ tuæ negotiis, Fratres tuos requiras, & cum eorum consilio, vel sanioris partis eadem peragas, & pertractes: & quæ statuenda sunt, statuas, & errata corrigas, & evellenda dissipes & evellas.* Hęc ibi. Atque istud maxime observandum esse in illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur, habet *c. ult. eod.* Quamquam etiam in proposito attendendæ sint laudabiles, & canonice præscriptæ consuetudines Ecclesiarum; conformiter dictis *n. 25. & 26.*

30 Resp. II. Insuper spectato Jure communi antiquo, Episcopus in ordinatione Clericorum, seu in Ordinibus conferendis, consilium Canonicorum, sive Capituli adhibere tenetur, *can Episcopus sine dist. 24.* juncta Glossa *un. ibid.* Defacto tamen sufficit, examen Ordinandorum instituere juxta Decretum Concilii Trid. *Sess. 23. c. 4. & 5. ac 7. de refor.*

31 Rursus vigore Concilii Trid. *Sess. 5. cap. 1. de refor.* Episcopus de Capituli consilio debet providere, ut habeatur Sacræ Scripturæ, seu Theologiæ Lectio, atque in hunc finem cum consilio Capituli eligere idoneum Magistrum, qui Clericos, aliosque Scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, ut deincepsad ipsa Sacræ Scripturæ studia, annuente Deo, transire valeant.

32 Resp. III. Ad meliorem causarum expeditionem, seu decisionem, potest Episcopus Canonicis capitulariter congregatis aliquid ad deliberandum proponere; imo & in hunc finem Capitulum convocare, votaque ipsorum exquirere, & juxta ea concludere: dummodo *de re ad suum, vel suorum commodum spectante non agatur.* Ita Concilium Trid. *Sess. 25. cap. 6. V. Quisi aliquid de reform.* Eo tamen addito, quod *absente Episcopo omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos hoc de jure, vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id Vicarius Episcopi admittatur &c.*

33 Additur notanter, dummodo *de re ad suum, vel suorum commodum spectante, non agatur.* Quia casum istum expressis verbis Concilium *loc. c.* excipit, ac proinde, si talis casus capitulo ad deliberandum proponeretur, non posset Episcopus interesse, votaque Canonicorum exquirere. Diminueretur enim facultas libere votandi, ob respectum proprii Episcopi: simulque, cum Episcopus non possit esse judex in propria causa, nullum huic competeret votum decisivum Barb. *tract. de Canonic. & Dignit. c. 35. a. 9.* post Armendarum *lib. 7. de Episcopis n. 48.* & alios, quos citat.

34 Secus dicendum de rebus ad Episcopalem Dignitatem spectantibus, in quibus ipse judex esse potest: tunc enim volens aliquid ad deliberandum proponere, poterit Episcopus Capitulum convocare, votaque Canonicorum exquirere, ac juxta ea concludere. Barb. *par 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 71. & tr. de Can. & Dignit. c. 35. n. 7.* citans alios; atque referens Declarationem Sac. Congregationis Concilii, *sub die 2 Martii 1619.* Et quamvis Episcopus etiam, ubi de sua, vel suorum commodo agitur, possit capitulum congregare, atque rem ad deliberandum proponere: debet tamen tunc Canonicos Capitulares relinquere solos, ut ipsi libere rem discutiant, & determinent. Barb. *d. tract. de Canonicis c. 35. n. 9.* citans alios.

§. II.

Utrum Prælatus absque consensu Capituli possit repudiare Legatum factum Ecclesiæ præsertim de rebus immobilibus?

S U M M A R I U M.

35 *Proponitur ratio dubitandi, & sententiam negativam tenendi.*
36 & 37 *Eademque amplius confirmatur.*
38 *Affirmativa sententia, videlicet, validam esse repudiationem talis Legati factam a Prælato Ecclesiæ &c. videtur probabilior.*
Eaque probatur tum authoritate Doctorum. Ibid.
39 *Tum multiplici ratione. Et n. seqq.*
Non est par ratio lucra non facere, & quæsita perdere Ibid. & n. 42.
40 *Legatum ante acceptationem est in suspenso: & si repudiatur, nunquam retro nostrum fuit.*
41 *Repudiare Legatum, non est alienare.*
A diversis non fiat illatio. *Ibid*
42 *Solvantur rationes negativæ sententiæ. Et n. seq.*
43 *Prælatus solus nequit Ecclesię suę conditionē facere deteriorē in acquisitis, bene tamen in acquirendis & n. 7.*

Præ-

Prælatus tenetur procurare utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ. Nam. 37. & 53.

44 *Repudiatio legati per Pupillum facta, dicitne alienatio; & quomodo?*

Disparitas inter Prælatum, & Pupillum, quoad repudiationem legati. Et n. 43.

45 *Repudiatio legati per Prælatum facta, non est vera alienatio. Et n. 41.*

46 *Legatum incontinenti acquiritur Legatario: & quomodo. Et n. 35.*

47 *& 48 Solvuntur cæteræ rationes negativæ sententiæ. Et*

49 *Proponantur aliæ Objectiones, & solvantur.*

Pollicitatio facta Reipublicæ, vel Civitati, an obliget ante acceptationem? Ibid.

50 *Votum obligat ante aliam acceptationem hominis, non autem Legatum Ecclesiæ factum.*

Invito beneficium non tribuitur. *Ibid.*

Inter pollicitationes, & legata, est magna disparitas. Ib.

51 *& 52 Ecclesia, an fungatur jure pupilli.*

53 *Repudiatio legati Ecclesiæ facti est illicita, & peccaminosa, si fiat absque justa causa; teneturque Prælatus ad satisfaciendam Ecclesiæ. Et n. 48.*

54 *Multa fiees prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem. Remissive.*

55 *Quando Prælatus male repudiavit Legatum, potest Ecclesia graviter læsa petere restitutionem in integrum.*

35 CElebris est hæc Quæstio, & tam inter Theologos, quam Canonistas multum controversa, loquendo tamen de re immobili: nam res mobiles Ecclesiæ posse per Prælatum alienari, sicque etiam valide repudiari, aliunde patebit. Verum loquendo de rebus immobilibus ratio dubitandi, simulque sententiam negativam tenendi, est: quia Prælatus solus (hoc est, absque consensu Capituli, servatisque cæteris solemnitatibus juris) nequit alienare bona Ecclesiæ, præsertim immobilia, *can. Monemus 12. q. 2. & c. alt. de Rebus Eccles. non alienand.* cum similibus. Atqui Prælatus repudiando hujusmodi legatum, alienaret rem Ecclesiæ; ergo Minor probatur multipliciter. Nam imprimis talis repudiatio legati, in Jure expresse dicitur alienatio, *l. Magis puto §. Fundum ff. de Rebus eorum, qui sub tutela, &c.* ibi: *Fundum autem legatum repudiare sine prætoris authoritate non potest: esse enim & hanc alienationem cum res sit pupilli, nemo dubitat.* Deinde legatum acquiritur incontinenti ipsi Ecclesiæ, cui fit, *l. A Titio ff. de Furtis*, ipsi: *Ea quæ legantur, recta via ab eo qui legavit; ad eum cui legata sunt, transeunt.* Et acquiritur etiam ignoranti, *l. cum pater §. Sardo ff. de Legat. II.* Ubi Summarium recte ait: *Legationis emolumentum quæritur etiam ignorantibus*, cum concordantiis. Et consequenter Prælatus legatum Ecclesiæ repudians, vere alienaret rem Ecclesiæ: quod tamen non potest.

36 Nec sufficit, si dicatur, quod ante acceptationem necdum Ecclesiæ sit acquisitum jus in re, sed tantum jus ad rem. Nam contra est: quia imprimis per suam renunciationem nequit Prælatus Ecclesiam tali jure ad rem, sibi jam quæsito, privare: alioquin illud alienaret, atque Ecclesiæ conditionem quoad jus ad rem jam quæsitum, faceret deteriorem. Insuper jus ad rem parit actionem, ut certum est; atqui cessio actionum nequit fieri sine solemnitatibus juris; quia est species alienationis, *l. Bonorum 49. ff. de Verb. signif.* ubi dicitur: *Æque bonis annumerabitur etiam, si quid est in actionibus, petitionibus, prosecutionibus: nam hæc omnia in bonis esse videntur.* Accedit textus *in l. Qui actionem ff. de Reg. jur.* ibi: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.*

37 Confirmatur idipsum ex eo. Quia Prælatus tenetur procurare utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ, eidemque acquirere, quantum potest: alias tenetur de suo satisfacere, *can. Quicunque 12. q. 4.* & Glossa *ibid.* ℣. *Aut neglectum*, juncto *can. Sine exceptione 12. q. 2.* Gl. *ibid.* ℣. *Profuturam*, cum similibus. Atqui istud non fieret, repudiando legatum Ecclesiæ factum: nam non acquirere, est insidiari, per textum *in L. 1. Confertur ff. de Collation. bonor.* ibi: *Cæterum si id egerit, ne quid acquireret hic etiam sibi insidiatus est.* Accedit Reg. 76. Jur. in 6. *Delictum personæ* (puta, Prælati malitiose repudiantis legatum Ecclesiæ factum) *non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*: atqui istud fieret, si valeret ejusmodi repudiatio; ergo. Atque ob hasce potissimum rationes; sententiam negativam tenent multi Doctores; ut Baldus in *l. Contra juris §. 1. ff. de Pactis.* Ancharanus *c. Ut super n. 6* & Joan. de Imola *ibid. de Rebus Eccles. non alienand.* Alexander *in l. Legatum ff. de Legat. I.* Angelus *vers. Alienatio nu. 16.* citans Paulum de Castro *Consil. 2.* Azorius *part. 2. lib. 9. cap. 1. q. 12.* hanc sententiam appellans probabiliorem: Quaranta in *Summa Bullarii v. Alienatio rerum Eccles.* allegans Molinam *de Contractib. disp. 468. nu. 11.* Pinellum *de Bonis maternis lib. 1. part. 3. nu. 103.* & alios, hancque sententiam theorice probabiliorem censet Ludov. Engel *Tit. de Rebus Eccles. non alienand. n. 9.* etsi cæteroquin problematice procedat. His tamen non obstantibus.

Resp. I. Etsi allata sententia sit multum probabilis, uti patet tum ex rationibus, tum authoritatibus pro ea allatis: opposita tamen sententia videtur probabilior, magisque in Jure fundata, videlicet validam esse repudiationem Legati etiam rei immobilis, factam a Prælato Ecclesiæ; quamvis hujusmodi Prælatus, qui sine justa causa repudiavit, male egerit, possitque compelli, ut de suo, si habet, satisfaciat Ecclesiæ, utpote quam damnificavit, simulque Ecclesia sic graviter læsa, implorare valeat beneficium restitutionis in integrum. Et quidem posterior pars hujus Conclusionis est communis, atque ex professo probabitur infra *n. 53. ac seqq.* Priorem vero partem, asserentem videlicet, quod valida sit ejusmodi repudiatio legati, videtur tenere Glossa *can. Illud §. Si vero 16. q. 6. vers. Meliorem*, dicens, quod quidem in acquisitis Prælatus non possit conditionem Ecclesiæ facere deteriorem: bene tamen in acquirendis: ut *l. ex libris C. de Acquirend. possess.* Eandemque sententiam aperte tenet Federicus de Senis *Consil. 9.* cujus authoritas est magna, quippe vir fuit excellentissimus, & præcipuus Decretorum Doctor in toto mundo; ut inquit Jason mox citandus. Abbas *c. 1. n. 20. seqq. de Dolo & contumac. & cap. Tua nuper nu. 9. de his, quæ fiunt a Prælatis &c.* subjungens tamen, causam esse dubium. Ludovic. Romanus *Consil. 184.* Jason *l. Legatum servo num. 15. & seqq. ff. de Legat. I.* ubi *num. 19.* illam opinionem reputat communem, quam etiam tenet Bartolus *l. Tutor circa fin. ff. de Bonor. possess.* asserens, quod hæreditatem delatam Monacho poterit Abbas repudiare. Et Baldus, sibi contrarius, *in l. Pupillorum Cod. de Repudiand. hæredit.* & alii per Jasonem, *ubi supra n. 16.* pro hac sententia citati. Zoesius *tit. de Reb. Eccles. non alienand. nu. 7.* Card. de Luca *de Donationib. Discurs. 23. num. 16.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 95. numer. 52.* citans Rotam *Divers. decis. 30. lib. 5. part. 3. decis. 233. num. 6. & decis. 284. n. 2. part. 3. lib. 3.* & alios. Lessius *lib. 2. de justit. & jur. cap. 24. num. 65.* Sylvester *vers. Alienatio num. 18.* & Sanchez *lib. 6. de Matrimon. disp. 4 num. 12.* Castro Palao *part. 2. tract. 12. punct. 15. §. 1. num. 11.* aliique plures.

Ratio principalis hujus sententiæ est; quia in repudiatione legati Ecclesiæ facti, non intervenit vera alienatio; ergo corruit totum fundamentum adversæ sententiæ; Antecedens probatur. Tunc non intervenit vera & propria alienatio, quando repudiatur solum res, quæ nondum fuit Ecclesiæ: atqui legatum rei, etiam immobilis, & repudiatum a Prælato, nondum fuit Ecclesiæ; ergo. Major hujus probationis patet ex eo quia non est par & eadem ratio, lucra non facere, & quæsita perdere, *L. ult. §. Si quis vero Cod. de Codicill. & l. Si sponsus §. Si maritus ff. de Donation. inter. vir. & uxor.* quæ infra *n. 41.* referuntur, cum similibus. Eadem Major probatur ex eo: quia repudiatio non est alienatio, sed solum est non acquisitio, juxta textum apertum *in l. Alienationis 28. ff. de Verb. signific.* ibi: *Qui occasione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare: veluti, qui hæreditatem omittit: aut opinionem intra certum tempus datam non amplectitur.* 39

Minor vero probatur. Legatum ante acceptationem censetur esse in suspenso, & si repudiatur, nunquam retro censetur fuisse nostrum; ergo neque censetur fuisse ipsius Ecclesiæ, si repudiatur a Prælato, administrationem rerum Ecclesiæ habente. Antecedens desumitur ex pluribus textibus Juris. Sic quippe expresse dicitur *in l. Si tibi homo §. cum servus ff. de Legat. I.* 40

antiqua & laudabilis consuetudo cujuslibet Ecclesiæ, juxta generalia juris principia de consuetudine tradi solita.

9 Porro, si quis capitularium legitime citatus sponte capitulo interesse noluerit, valebit electio, vel alius actus capitularis a cæteris præsentibus canonice peractus *arg. cap. Quia propter 42. de electione* ibi: *Et volunt interesse*: estque uberius dictum supra *lib. 1. tit. 6. de electione §. 5. n. 117.* Verum cessante justo impedimento, atque extra tempus permissæ a Conc. Trid. trimestralis absentiæ, non est licitum cuipiam canonico ordinarie abesse a capitulis: nam munus Canonicorum non solum in residentia personali, atque servitio Ecclesiæ, & chori, velati officio eorundem præcipuo, consistit; sed etiam includit rectam administrationem, & gubernationem rerum Ecclesiæ, & capituli, tum spiritualium, cum corporalium; prout uberius hanc canonicorum obligationem interessendi capitulo, declarat Barb. *cit. tract. de Canonicis c. 40. n. 1. & seq.*

10 Resp. III. Quantum attinet canonicos absentes, communiter respondent Doctores cum Glossa magistrali *in c. 2. V. Ipsorum de Testibus, in 6.* quod absentes ad capitulum necessario non debeant vocari, nisi in tribus casibus; Primo videlicet, in electione; *c. Quia propter 42. de electión.* cum similibus: Secundo, in receptione canonicorum, & Præbendarum collationa: nisi aliud habeat consuetudo Ecclesiarum; *text. clar. c. cum in Ecclesiis 33. de Præb. in 6.* Et tertio in cessatione a Divinis, *c. Quamvis 8. de Offic. Ordin. in 6.* Ita Abbas *c. cum eu injunctoum. 10.* & Innocentius, & Fagnan *ibid. n. 52. de Novi oper. nunciat.* Barb. *d. tract. de Canonicis, c. 39. n. 1* allegans alios. Quamquam hi ipsi Authores citatam Glossam extendant ad omnes consimilis casus, ac generaliter addant, quod, ubicunque negotium est arduum, & grave, semper absentes vocandi sint. Intellige, quando illud commoda fieri potest, & non est periculum in mora, nec alicubi habetur consuetudo in contrarium: nam circa hoc attendendas esse consuetudines Ecclesiarum, monet Glossa *c. Quamvis V. Evocandi de Offic. Ordinar in 6.* Barbosa *loc. cit.* Engel *h. t. n. 2.* & communis aliorum.

§. II.

De Actis Capitularibus, horumque requisitis, & valore.

SUMMARIUM.

11 *Ut quid censeatur capitulariter actum a toto capitulo, Collegio, &c. atque valeat, requiritur, ac regulariter sufficit consensus majoris partis ipsius*
Major pars capituli repræsentat totum capitulum. Ib.
12 *Requiritur insuper, ut omnes vocem activam habentes legitime convocentur &c.*
13 *Et quod capitulares fuerint congregati capitulariter, & cum ipsis tractatus præhabitus.*
14 *Atque duæ partes capitularium sint præsentes, saltem spectato Jure Civili. Et n. seq.*
15 & 16 *Canonistæ quoad hoc distinguunt: & quomodo?*
17 *Qualis subscriptio requiratur, quando super Actis capitularibus debet erigi instrumentum? Et n. seq.*
18 *In praxi est attendendum ad specialem locorum consuetudinem.*
19 *Instrumento nomina absentium non sunt inscribenda.*
20 *Major & sanior pars capituli, quæ?*
21 *Ad validitatem Actus capitularis necesse est, ut sit gestus a majori & saniori parte capituli.*
22 & 23 *Solvitur duplex instantia.*
24 *Dantur tamen aliqui casus, in quibus limitatur data Regula. Et n. seqq.*
Minor pars Capituli, rationabiliter aliquid opponens potest impedire decretum majoris partis; non tamen aliquid capitulariter statuere, ib. & n. 22.
25 *Unicus Canonicus potest se opponere pro defensione Ecclesiæ suæ.*
26 *Ac sua conditione impedire, quo minus valeant gesta majoris partis ad damnum Ecclesiæ.*
Jura Universitatis in uno solo retinentur. Ibid.
27 *Quando major pars scienter eligit indignum, valet electio a minori parte celebrata.*

28 *Ratione longævæ consuetudinis potest ad validitatem actus capitularis v. g. electionis, sufficere consensus majoris partis respectu minoris, licet non sit major respectu capituli.*
29 *Hoc ipsum accidit in jure patronatus: & cur? Et n. seq.*
Ubi plures supplicant actum ut singulares, sufficit major pars respectu minorum partium. Ibid.
30 *Discrimen inter electionem, & præsentationem a Patronis factam.*
31 *Quando intervenit contemptus alicujus de capitulo, potest is irritari actum a cæteris, si velit.*
Electioni plus obstat contemptus unius, quam contradictio plurium. Ibid.
32 *In assumptione Coadjutoris Episcopo dementi dandi, debent concurrere duæ partes capituli.*
33 *Ac in electione Summi Pontificis duæ partes Cardinalium.*
34 *In iis, quæ competunt pluribus ut singulis, requiritur consensus omnium. Et n. seq.*
35 *Qua ratione salvetur dispositio* cap. ult. h. t. *Et ratio dubitandi.*
36 *Rejicitur opinio Vincentii.*
37 *Ponitur vera sententia, concedens, quod Episcopus cum majori parte capituli possit statuere, ut quilibet Canonicorum teneatur aliquam portionem suorum redditum pro reparatione Ecclesiæ suæ deputare. Et hujus ratio.*
38 *Solvuntur rationes dubitandi.*
39 *Idipsum ampliatur ad alias pias causas ob necessitatem, vel utilitatem Collegii: ut est sustentatio pauperis Scholaris docilis. Et n. præc.*
40 *Secus, quando nulla subest pia & necessaria causa seu utilitas Collegii: ut, alicui gratiam facere.*
41 *Capitulum non potest ferre interdictum locale sine consensu Episcopi.*
42 *An capitulum valeat condere Statuta, vel Condita, aut etiam juramento confirmata revocare? Remissive.*

Quæritur I. Quænam concurrere debeant, ut aliquid censeatur capitulariter actum a toto capitulo, firmitatemque obtineat? Res. I. Ad hoc ut capitulum, Collegium, aut aliqua Universitas aliquid agere censeatur, atque valeat, plura requiruntur. Et primo quidem requiritur; atque regulariter sufficit consensus majoris partis ipsius. Ita communis, atque desumitur *ex c. 1. h. t.* ubi Summarium, & Abbas *n. 1* aliique passim, ponunt hanc regulam: *In universitatibus Ecclesiasticis prævalet regulariter id, quod fit a majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat.* Concordat textus *in c. 3. & 4 eod.* cum similibus. Accedit ratio, quia Capituli potestas in majori, & saniori parte capituli consistit. Barb. *c. tr. de Canonicis c. 38. n. 3.* allegans alios. Unde, quod major pars Capituli facit, a toto Capitulo intelligitur factum: nam major pars capituli repræsentat totum capitulum; prout habetur in *l. Quid major ff. ad Municipalem*, illis verbis: *Quod major pars Curiæ efficit, pro eo habetur, ac si omnes egerint.* Additur tamen in data conclusione ly, *regulariter*: nam ut taceatur, quod major illa pars debeat simul esse sanior per textus *n. 21.* allegandos; dicta conclusio nonnullas alias patitur limitationes, juxta dicenda *n. 24. & seqq.* 11

Resp. II. Insuper ad validitatem Actorum capituli requiritur, ut omnes ad illud pertinentes, seu vocem activam habentes, legitime convocentur, conformiter proxime dictis *n. 8. & 10.* Alias enim uno eorum contempto, seu non vocato, qui debent, volunt, ac possunt interesse, posset is agere de contemptu; & nisi velit pro bono pacis acquiescere actis aliorum, isthæc ad ejus instantiam erunt irritanda. Ita communis. Prior pars desumitur ex *can. 2. §. Hoc jus caus. 10. q. 2.* ibi: *Majore parte ibidem servientium consentiente.* Atque specialiter loquendo de electione, patet ex *c. Quia propter 42. de elect.* ubi statuitur, electionem esse celebrandam *præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse*: juncto quoad alteram partem Conclusionis *c. Quod sicut 28. & cap. Ecclesiæ vestræ 57. de electione.* ac dicendis infra *n. 31.* 12

Resp. III. Rursus, ut capitulum censeatur aliquid fecisse, oportet quod capitulares fuerint congregati capitulariter, & cum ipsis tractatus præhabitus, *arg. c. ult. h. t.* ipsi: *Tractatum communiter habuistis.* Neque sufficit, quod singuli canonici seorsim aliquid promittant, sententient, 13

aut suam voluntatem declarent: alioquin enim singuli convenirent singulariter duntaxat non autem collegialiter, juxta textum notabilem *in cap. In Genesi 55. de elect.* Jo: Honorius a. 2. *h. t.* Engel *eod. n. 5.* & alii.

14 Resp. IV. Ad hoc, ut capitulum quidpiam capitulariter tractet, præter legitimam ejus convocationem actam ab eo, ad quem pertinet convocatio capituli, & quod omnes & singuli, qui de jure vel consuetudine vocandi sunt, convocentur; ulterius requiritur, quod saltem duæ partes, seu duæ tertiæ capitularium, sint præsentes, v. g. ex duodecim octo. Ita Glossa c. 1. ℣. *Constitutum*, & Abbas *ibid. n. 16. h. t.* Riccius *in praxi Variar. Resolut. p. 2. resolut.* 280. & alii, istud tamen intelligentes sub distinctione proxime afferenda. Idque desumitur ex *l. Nulli & l. Plane ff. Quod cujusque universitatis nomine &c.* ubi ut actus Universitatis valeat, requiritur, quod *duæ partes adsint, aut amplius quam duæ*; in quibus duabus partibus connumeratur etiam is, qui tunc eligitur; ut *cit. l. Plane* dicitur. Siquidem Universitas est persona ficta, seu repræsentata, *l. Mortuo*, & ibi Glossa *ff. de Fidejussorib.* Fagnan. *c. Ad hæc a. 64. de Relig. Domib.* Et duæ partes repræsentant totam Communitatem, per Jura citata, juncta *L. 3. ff. de Decretis ab ordin. faciend.* Abbas *cit. n. 16.* & alii.

15 Atque istud verum est spectato Jure Civili, & secundum Civilistas; nam, ut inquit Abbas *c. Cum omnes a. 13. de Constitution.* & Fagnan. *c. Cum ex injuncto num. 49. de Novi operis nunciat.* Canonistæ communiter distinguunt. Quia (inquiunt) vel adest aliquis, puta, Superior, ad quem spectat congregatio, seu convocatio Universitatis: & tunc, si ad illius mandatum non veniant omnes cæteroquin legitime vocati, poterunt venientes explicare actum, etiamsi non faciant duas tertias, imo etiamsi non interveniat major pars capituli; quia tunc convocatio superioris constituit cæteros non venientes in contumacia, & hæc privat illos facultate dandi vocem; *c. Cum nobis 19. de elect.* ubi *ad electionem faciendam accedere nolentes, alienos se fecisse videntur.* Unde Glossa *ibid.* ℣. *Alienos*, infert, quod, ex quo nolunt venire vocati, potest procedi sine ipsis *arg. c. Prudentiam 21. §. Adjicimus de Offic. Delegat.* Si vero non sit aliquis, ad quem spectet convocatio Universitatis, tunc etiam secundum Canonistas debent duæ tertiæ intervenire, per Jura *n.* 14. allegata.

16 Intellige hoc ultimum, nisi instet finis termini præfixi Universitatis ad expeditionem actus; quia tunc minor pars conveniens debet vocare alios, qui commode possunt vocari, eisque vocatis, sive venerint, sive non venerint, procedere possunt præsentes ad expediendum actum, v. g. electionem, non enim debet Universitas privari suo jure ob contumacem absentiam majoris partis. Ita Innocentius *cap. Cum ex injuncto num. 2. de Novi oper. nunciat.* Jo: Andreas *c. In causis num. 22. de election.* Abbas, & Fagnanus, *ubi supra* & alii.

17 Resp. V. Quando super Actis Capitularibus debet erigi Instrumentum, seu Scriptura, regulariter necesse non est, singuli Capitulares se subscribant: sed sufficit apprimere consuetum sigillum Capituli, & in contextu illius Instrumenti, aut inferius adscribere, quod Capitulum, aut Collegium talis Ecclesiæ id fecerit. Ita Innocentius, & Abbas in *cap. 1. n. 4. de his quæ fiunt a Prælat.* asserentes, quod subscriptio nunquam requiratur, nisi in casibus a Jure expressis; quorum plures enumerat Glossa *in cap. 1.* ℣. *In scriptis, de Censib. in 6.* Eandem Conclusionem tradit Ludovic. Engel *h. t. num.* 14. citans Mynsingerum *Centur. 1. Observat. 76. & Centur. 3. Observat. 18.* & concordant dicta superius *Lib. 2. Tit. 22. De Fide Instrumentorum §. 3. a. 91. & 39.*

18 In praxi vel maxime attendendum est ad specialem locorum consuetudinem: multis quippe in locis etiam in causis arduis tantum Præpositus, Decanus, & Senior, nomine totius Capituli se subscribunt.

19 Et quando etiam, ob gravitatem causæ, omnes Capitulares sese subscribere solent omnino cavendum est ne Instrumento canonicorum absentium nomina inscribi sinantur: talia enim munimenta irrita sunt; & falsa, ac quæstioni falsi subjecta, *text. clar. cap. Quarto 5. De his quæ fiunt a Prælat. &c.* Atque ita observari videmus in pluribus Bullis Pontificiis, in quibus Papa, & Cardinales præsentes nominatim se subscribunt, loca autem Cardinalium absentium relinquuntur vacua.

Quæritur II. Utrum ad valorem actuum Capitularium in omnibus prorsus casibus requiratur, atque sufficiat consensus majoris & sanioris partis Capituli? Ubi prænotandum, quod major pars dicatur respectu numeri, sanior vero respectu consilii, & materiæ subjectæ. Fagnanus *in c. Cum in cunctis a. 3. h. t.* Hinc *Major pars* Capituli censetur ea, ubi est major numerus votantium respectu totius capituli præsentis ad quod sufficit quicunque excessus ultra medietatem, etiamsi foret unius medii voti: unde si adessent tredecim votantes, septem vota jam sufficerent ad hanc majoritatem. *Sanior* vero *pars* Capituli dicitur, quæ est justior, & majori ratione nititur, & auctoritate, Gl. *c. In Genesi, 55. v. Ad zelum de elect.* Sive (ut alii loquuntur) Sanior pars censetur, quæ constat viris dignitate, ætate, prudentia, pietateque magis conspicuis; prout fusius dictum est supra *Lib. 1. Tit. 6. de Elect. §. 6. n. 138, 142. ac seqq.* Quo prænotato 20

Resp. I. Ad validitatem Actus Capitularis non sufficit quod major pars Capituli aliquid decernat, nisi illa etiam sit sanior: nec econtra sufficit, quod sanior pars quid decernat, nisi etiam sit major: sed necesse est, ut actus Capitularis simul a majori, & saniori parte Capituli sit gestus. Ita communis; & patet ex *cap. 1. h. t.* ubi Concilium Lateranense, celebratum sub Alexandro III. sic statuisse refertur: *Quo circa præsenti Decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & ostensum, appellatione remota prævaleat semper, & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte fuerit constitutum.* Ubi ponderando ly *a majori & saniori parte Capituli &c.* infert Abbas *ibid. n. 3. & 11.* & communis aliorum, quod in negotiis Ecclesiæ explicandis copulative requiratur major, & sanior pars Capituli *cap. 3. & 4. h. t.* juncto *c. Quia propter 42. de election.* ubi pariter ad validitatem actus Capitularis, *v. g.* electionis, requiritur, ut in eum *omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiat*: cum similibus. 21

Nec dicas. In relato textu *cap. 1. h. t.* dicitur, posse *a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objici*, & si istud ostensum, seu probatum fuerit, impediri illud, quod majori parti placuerat: ergo valet id, quod sanior pars capituli constituerit, etsi non sit major. Resp. neg. consequent. Quia, ut bene notat Abbas *cit. c. 1. n. 11. h. t.* in tali casu potest quidem minor pars, rationabiliter aliquid opponens, atque probans, impedire decretum majoris partis: non tamen potest aliquid statuere capitulariter, seu nomine totius Universitatis. Intellige, dummodo major pars non sit privata voce activa propter delictum, puta, ob electionem indigni scienter factam: quia tunc potestas totius Capituli resideret in non delinquentibus, licet numero paucioribus, atqui illi repræsentarent capitulum, sicque etiam capitulariter quid statuere, puta eligere, valerent, ut *c. Dudum 22.* juncta Gl. ℣. *In ordinibus &c. Congregato 55. de elect.* estque jam dictum supra *lib. 1. tit. 6. De electione §. 11. a. 251. & 260.* 22

Dices *In can. 1. & 2. & 3. dist. 65.* ad canonicam electionem sufficere dicitur consensus plurimorum; ergo non est curandum; an major pars Capitularium aliquid statuentium, etiam sit sanior. Resp. neg. consequent. Nam allegati Canones, aliique consimiles, intelligi debent de majori, simulque saniori parte; idque tum ob Jura a. 21. relata, tum ex eo, quia in citatis Canonibus solum excluduntur pauciores, qui *animositate ducti*, vel *per malitiam*, aut *propter proprias & domesticas simultates* contradicere sententiæ plurimorum non verentur; sicque illis contemptis decernitur, ibidem, servari sententiam plurimorum. Accedit, quod major pars censeatur illa, quæ majori rationi & pietate nititur, *can. Sana quippe, dist. 9. & c. Multi sacerdotes, in fin. dist. 40.* & notat Glossa *cap. 1.* ℣. *Rationabiliter, h. t.* ac proinde major pars involvit, quod sit Sanior: sicut & in dubio pars major, censetur etiam Sanior; quia præsumitur pro pluralitate, nisi contrarium probetur. Glossa *cit. cap. 1.* ℣. *Rationabiliter*, estque pariter jam dictum supra *cit. Tit. 6. De Electione, a. 143. & 144.* 23

Resp. II. Dantur nihilominus aliqui casus, in quibus vel prævalet pars sanior, etsi non sit major, vel non sufficit, quod major, & sanior pars aliquid decernat. Ita communis; & patet Inductione. Sic imprimis, quantum attinet priorem partem prævalet id, quod a minore 24

parte,

specialis acceptatio hominis, seu Prælati, ut transeant in jus Ecclesiæ; ergo nulla solutio. Probatur antecedens. Tum quia pollicitatio facta Reipublicæ, vel Civitati, obligat ante acceptationem, *arg. l. 1 & seqq. ff. de Pollicitation.* cum similibus. Tum quia a Deo, utpote qui est verus Legatarius, non Prælatus, illico acceptantur pollicitationes, atque legata ad pias causas. Resp. neg. antreced. ad cujus primam probationem negatur Assumptum. Quia, ut notat Lessius *lib. 2. de just. & jur. c. 18. n. 40.* in ejusmodi Legibus Jus Civile non efficit, ut pollicitatio facta Civitati &c. vim habeat ante acceptationem, sed, ne ea possit pro libitu revocari, imo postmodum semper possit acceptari, ac promissum peti: prout indicatur *in l. pactam, ff. de pollicitationib.* Hinc, ut vi talis pollicitationis teneatur quis solvere, requiritur insuper subsequens acceptatio Civitatis, juxta textum notabilem *in cit. l. 1. eod.* ubi expresse dicitur, non semper obligari eum, qui pollicitus est Reipublicæ: sed tunc primum, quando quis promisit ob honorem sibi decretum, vel decernendum; aut si quidem sine causa promiserit, opus tamen promissum facere jam cœperit. In his enim casibus jam intervenit acceptatio Reipublicæ.

50 Ad alteram partem Antecedentis pariter negatur Assumptum. Quamvis enim votum Deo factum illico acceptetur a Deo, sicque obliget ante quamcunque aliam acceptationem hominis, secus tamen dicendum de legato Ecclesiæ facto. Quia enim *invito beneficium non tribatur*, ut dicitur *l. Invito ff. de Reg. Jur.* sed requiritur acceptatio ipsius, *l. Absenti ff. de donation.* hinc neque Deus, neque Ecclesia, vel Monasterium vult acceptare legatum, quod Prælatus repudiavit, utpote cui commissa est administratio bonorum Ecclesiæ. Accedit, magnam esse disparitatem inter pollicitationes, & legata: nam illæ, postquam sunt acceptatæ, habent vim pacti, seu donationis inter vivos, qualis regulariter amplius revocari non potest. Secus est in legatis, quæ licet sint facta ad pias causas, cum tamen fiant mortis causa, possunt in vita semper libere revocari; & post mortem, donec acceptentur, maneant in suspenso: si tamen repudiata fuerint, nunquam censentur fuisse Legatarii, etiamsi essent causæ piæ relicta.

51 Instabis. Ecclesia fungitur jure Pupilli: atqui repudiatio legati respectu Pupilli, est alienatio, & invalida; ergo etiam repudiatio legati respectu Ecclesiæ, a solo Prælato facta, erit invalida. Major probatur ex *cap. Requisivit 1. De in integrum restitut.* ibi: *Cum Ecclesia jure minoris debeat semper illæsa servari.* Quod ipsum habetur *in cap. Auditis 3. eod.* ibi: *Nos attendentes, quod utraque Ecclesia fungatur jure minoris.* Et, quod Ecclesia æquiparetur Pupillo, notat Glossa *can. Sine exceptione 12. q. 2. V. prosatorum*, & alia Glossa *l. Respublica, V. Solet, C. Quibus ex causis majores &c. & l. Libertos V. Administraverunt C. de excusationib. tutor.* & Fagnanus *c. Novit. n. 25. Ne Sede vacante &c.* citans alios, & Engel *tit. de Rebus Eccles. non alienand. num. 9. V. Nec sufficit*, aliique. Minor vero constat ex *l. Magis puto §. Fundum ff. de Rebus eorum, qui sub tutela &c.* cujus verba *numer. 35.* relata sunt.

Resp. neg. Major. Quia Ecclesia fungitur quidem 52
jure Minoris, non tamen jure Pupilli; ut bene notat Glossa *cit. cap. Auditis V. Jure minoris. De in integrum restitut.* Nam contra pupillarem ætatem non currit præscriptio, *l. Si ut in rem C. de præscript. 30. ann.* At vero contra Ecclesiam currit præscriptio quadraginta annorum, nisi vacaverit, *c. Ad aures 6. & c. Illud autem 8. cap. Auditis 15. de præscription.* Ad textus in probationem Majoris allegatos, dicitur eos parum probare: cum expressis verbis loquantur solum de jure Minoris; uti patet ex relatis verbis: *Ecclesia fungitur jure Minoris &c.* & consequenter non jure Pupilli. Intellige tamen illud de Ecclesia non vacante, de qua procedit præsens quæstio, utpote loquens de Prælato ipsius: nam quod Ecclesia vacans, seu destituta Pastore suo, possit æquiparari Pupillo, hujusque jure fungatur, ultro conceditur post Glossam, & Doctores proxime allegatos; estque jam dictum supra *Tit. præced. n. 14.*

Resp. II. Etsi repudiatio legati Ecclesiæ facti sit vali- 53
da, juxta hactenus dicta; nihilominus ejusmodi repudiatio, si per Prælatum absque justa causa fiat, est illicita, peccaminosa, atque injuriosa Ecclesiæ: adeo, ut Prælatus teneatur ad satisfaciendum Ecclesiæ, si habeat proprium, unde satisfaciat. Ita communis. Siquidem Prælatus vi Officii sui, adeoque ex obligatione virtutis Justitiæ, tenetur procurare commodum, & utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ, eidemque acquirere, in quantum potest, *can. Quicunque 12. q. 4.* juncta Glossa *V. Aut neglectam*, cum concordantiis. Unde consequens est, quod Prælatus ille, qui sine justa causa repudiavit legatum Ecclesiæ factum, non solum illicite egerit, atque peccaverit; sed etiam compelli posse, ut de suo, si proprium habeat satisfaciat Ecclesiæ, utpote quam injuste damnificavit. Glossa *can. Illud statuendum §. Si ergo 16. q. 6. V. Meliorum.* Abbas *c. Tua nuper n. 9. h. t.* istud probans exemplo Tutoris, qui si potuit acquirere pupillo, & non acquisivit, tenetur de suo refundere, *l. quidquid C. Arbitrium tutelæ.*

Nec tamen ex hoc sequitur, quod repudiatio Legati 54
Ecclesiæ facti sit invalida. Quamvis enim sit illicita, adhuc tamen, si fiat, existit valida, juxta vulgatum illud: *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtineat roboris firmitatem*: ut inquit Pontif. *in c. Ad Apostolicam 16. de Regular. h. & c. Cum jam dudum 18. de præb.* cum similibus. Quomodo autem hæc regula concordari debeat cum Regula 64. Juris in 6. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*: ex professo dictum est supra *lib. 1. tit. 2. de Constitutionibus §. 11. n. 245. 246. & seqq.*

Resp. III. Insuper, quando Prælatus absque justa 55
causa repudiavit legatum Ecclesiæ factum, potest Ecclesia exinde graviter læsa petere beneficium restitutionis in integrum. Ita rursum communis. Nam, quod beneficio restitutionis in integrum gaudeant Ecclesiæ: Monasteria, aliaque Loca pia, quando in suis bonis, vel juribus, graviter læsa fuerunt; patet ex dictis supra *lib. 1. tit. 41. §. 2. n. 32. 33. & seqq.* ubi plura de hoc.

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt a majori parte Capituli.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Viso de his, quæ possunt fieri a Prælatis cum vel sine consensu Capituli: merito subjungitur Rubrica præsentis Tituli, pro praxi quotidiana scitu summe necessarii, quid videlicet possit fieri a toto aliquo Capitulo, sive Ecclesiarum Cathedralium, sive aliarum inferiorum; & quid juris, si ipsi Capitulares varient in suis votis. Hinc fit

§. I.

De Capitulo, ejusque convocatione.

SUMMARIUM.

2 *Nomen Capituli varias habet significationes.*
Et quomodo accipiatur quoad propositum?
3 *Ut quis ad Capitulum spectare dignoscatur, debet esse Subdiaconus.*
Quod limitatur. Ibid.
4 *Debet etiã esse Canonicus, & habere vocem in Capitulo.*
Capitulum constituitur ex solis Canonicis. Ibid.

parte, rationabiliter aliquid opponente & probante, intenditur: etsi enim minor pars nihil possit capitulariter decernere, juxta proxime dicta n. 22. potest tamen, dum rationabiliter contradicit, impedire decretum majoris partis, per textum *cit. cap. 1. h. t.* ibi: *Nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & ostensum &c.* ubi ly, *& ostensum*, idem importat, ac Dummodo minor pars contradicens coram Superiore Capituli, vel electis arbitris (pars enim major non est judex, sed suspecta) probaverit id, quod objecit: nam non sufficit objicere, nisi probetur. Glossa *ibid. v. Ostensum*, & alii.

25 Quinimo, tametsi gesta a majori parte Capituli ad utilitatem Ecclesiæ valeant, non obstante aliorum contradictione: tamen si major pars irrationabiliter, aut in damnum Ecclesiæ quidpiam decrevisset, potest etiam unus contradicere, *arg. c. Nicæna, dist. 31.* juncta Glossa *final. & marginal.* Ricc. *in praxi Variar. resolut. part. 2. resol. 249.* & Archidiacono *n. 6. ibid.* notante, inferentibus, quod unicus Canonicus possit se opponere pro defensione Ecclesiæ suæ.

26 Similiter cæteris delinquentibus, utpute, in hæresin lapsis, unius innocentia, & contradictio impedire potest, quo minus valeant gesta majoris partis ad delictum, & damnum Ecclesiæ imputandum. Ita Apostilla ad Bartolum *in l. Jubemus nullam; vers. Capituli C. de Sacrosanct. Eccles.* citans Paulum de Castro, Layman *cap. Inter quatuor n. 2 de majoritat. & obed.* Pirhing *h. t. n. 4.* Siquidem jura Universitatis, vel Collegii, in uno solo retinentur, *l. Sicut ff. Quod cujusque Universitat. nomin.* Simulque *delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*, ut inquit *Reg. 76. jur. in 6.*

27 Tacetur casus ille; quo major pars Capituli scienter elegit indignum; quia tunc valida est electio digni a minori parte Capituli; ob rationem datam, *n. 22.* estque ex professo dictum superius *l. 3. tit. 6. de elect. n. 146. & n. 152.*

28 Deinde data Conclusio patitur limitationem ratione contrariæ consuetudinis alicubi receptæ. Nam in quibusdam Ecclesiis, seu locis; ex longæva consuetudine receptum esse, ut ad validitatem actus capitularibus, v. g. electionis, sufficiat consensus majoris partis Capitularium comparatione partis minoris, licet non sit major respectu totius Capituli præsentis, notat Zypæus *in Analytica Juris Pontificii, lib. 3. tit. De his, quæ fiunt a major. part. Capitul. num. 1.* Engel *tit. de Electione, nu. 37.* Vallensis *h. t. n. 4.* asserens, in Collegiis passim obtinuisset, ut quod major numerus non respectu totius, sed minoris partis decreverit, ratum sit, & plenum habeat vigorem. Quod tamen, an hic & nunc procedat, ex usu: & consuetudine particulari cujuslibet loci, desumendum erit: nam consuetudo, cum sit facti & plura ad eam requirantur, ita ut sit difficilis probationis, juxta Glossa *fin. c. ult. de Consuet.* in dubio non præsumitur, sed probari debet.

29 Tertio eadem Conclusio fallit in Jurepatronatus. Nam, si plures sint Patroni, atque isti varient in præsentando Clericum idoneum ad beneficium vacans; tunc valida est præsentatio facta a majori parte Patronorum, etiam respectu minoris partis, licet non excedat medietatem omnium Patronorum, dummodo cæteroquin Clericus sit idoneus. Unde, quando quatuor sunt patroni, & unus eorum præsentat Titium, alter Sempronium, & duo reliqui Cajum, valida erit præsentatio duorum in favorem Caii facta, huicque cæteroquin idoneo, debebitur beneficium vacans, *arg. c. Quoniam 3. de jure patronat.* ac notat Joan Andreas *ibid. n. 3.* & Abbas *nu. 13.* & Fagnanus *n. 13.* citans Rotam *decis. 568. n. 2.* apud Farinacium *part. 1. Recent.* & alios. Ratio est; quia Patroni præsertim laici, non præsentant ut Collegium (alioquin secus foret dicendum) sed communiter præsentant ut singulares: atqui in illis, ubi plures habent explicare actum ut singulares, sufficit major para respectu aliarum minorum partium, *arg. cit. c. Quoniam de jure pat.* ac notat Jo: Andreas & Ab. *ubi supra*.

30 Unde non obstat *c. Ecclesia vestra, 48. de election.* Quia ibi sermo est de Electione, quæ non nisi a Collegio, seu a pluribus capitulariter congregatis fieri potest, sicque requirit majoritatem votorum respectu totius Capituli præsentis; hic autem est sermo de Præsentatione, quæ a Patronis fieri solet ut singularibus, non autem ut Collegio. Archidiaconus *can. Nicæna, nu. 6. dist. 31.* Jo.

Andreas, & Abbas *ubi supra*, & alii.

Fallit quarto eadem Conclusio: quando intervenit contemptus alicuius de Capitulo, Collegio, seu Universitate. Quia, si vel unus vocatus non est, qui vocari debuisset, potest is agere de contemptu; atque id, quod a cæteris actum, sive conclusum fuit, irritare, si velit. Glossa *in c. Quia propter vers. Sanior*, & Abbas *ibid. num. 12.* & Joan- Andreas *n. 28.* & Fagnanus *n. 39. de election.* aliique passim. Siquid in *electione* (idemque dicendum de aliis actibus Capitularibus) *plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistit*: ut dicitur *c. Bonæ memoriæ 36. & c. Venerabilem 34. §. Objectioni, & c. Quod sicut 28. de Election.* Additur vero notanter, *si velit irritare*. Nam si contemptus *postea propter bonum pacis curaverit consentire*, valebit electio, vel alia dispositio Capitularis, juxta textum expressum *in cit. c. Quod sicut §. 1. in fin. de election.* 31

Fallit quinto in assumptione Coadjutoris Episcopo dementi dandi. Nam si Episcopus fuerit demens, & quid velit vel nolit, exprimere nesciat, tunc quidem Capitulum Cathedrale authoritate Apostolica poterit a que debebit eidem unum, vel duos Coadjutores idoneos assumere, ad istam tamen assumptionem non sufficit major pars Capituli: sed oportet, ut vel totum capitulum vel saltem duæ ipsius partes concurrant, per textum expressum *in cap. un. § Si vero Episcopus, de Clerico ægrot. in 6* estque jam dictum supra *eod. tit. 6. de Clerico ægrot. §. 1 n. 41.* 32

Fallit sexto in electione Summi Pontificis; quia hæc non valet, nisi fiat a duabus partibus Cardinalium præsentium, *c. Licet 6. de election.* estque amplius dictum supra *lib. 1. Tit. 6. De electione §. 6. nn. 149.* Ubi *n. 152. & 153. ad seqq.* præsens Fallentia in materia Electionum accidens, extenditur ad casus illos, quando Electio concurrit cum Pollulatione, & quando maior pars scienter eligens indignum, privatur potestate eligendi pro una vice: de quibus casibus ibidem videri poterit. 33

Fallit septimo in dispositione Capituli, Collegii, vel alterius Universitatis de iis, quæ competunt pluribus, non ut Collegio, sed ut singulis. Nam præsens Titulus loquitur de illis, quæ competunt pluribus ut Collegio, seu Universitati: de aliis vero, quæ competunt pluribus ut singlis, procedit Regula 29. Juris in 6. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*, cum concordantiis Sed occasione hujus ultimæ fallentiæ. 34

Quæritur III. Qua ratione salvetur dispositio *cap. ult. h. t.* Ubi decisum habetur, quod Episcopus cum majori parte Capituli possit statuere ut quilibet Canonicorum teneatur aliquam partem suorum reddituum conferre ad reparationem Ecclesiæ Cathedralis, non obstante quorundam contradictione. Ratio dubitandi est: quia in tali casu videtur, quod Canonici illi tenerentur contribuere ut singuli; non vero ut Collegium, seu Capitulum: atqui istud repugnat proxime dictis *n. præced.* ergo. Accedit Reg. 56. Juris in 6. *In re communi, potior est conditio prohibentis.* Et concordat textus notabilis, *in l. Qui fundum, ff. de Servitutib. rusticor. prædior.* ubi Summarium breviter inquit: *In iis, quæ sunt communia pluribus, ut singulis requiritur consensus omnium, qui potest separatim adhiberi*: cum similibus. 35

Nec juvat respondere cum Vincentio, quem refert Abbas *c. ult. n. 4. h. t.* dispositionem dictæ Decretalis processisse ex approbatione Papæ, alias vero procedere contrarium. Nam (ut bene opponit Abbas *d. num. 4.*) secundum istam Vincentii opinionem pro nihilo deserviret hodie ista Decretalis; ac proinde frustra fuisset posita in Volumine Decretalium: atqui hoc est absurdum dicere, & contradicta in proœmio Quinque Librorum Decretalium, ubi Pontifex *Decretales in unum volumen providit redigendas, resecatis superfluis*; & consequenter nulla amplius superfluit. Itaque dimissa memorata Vincentii sententia. 36

Resp. I. Episcopus, sive alius Prælatus, cum majori parte Capituli sui, etiam contradicente parte minore, potest statuere, ut una cum ipso quilibet canonicorum pariter aliquam portionem suorum reddituum pro reparatione Ecclesiæ suæ, veluti *opere tam pio & necessario*, deputare teneatur. Textus est expressus *in c. Ex parte*, seu *c. ult. h. t.* Et ratio hujus decisionis Apostolicæ est ea, quam assignat Innocentius, Jo: Andreas, Abbas, aliique passim *cit. c. ult. h. t.* Quia videlicet (ut loquitur Pontifex ibidem) reparatio Ecclesiæ Cathedralis, seu propriæ, 37

est causa pia, & necessaria, concernens etiam utilitatem & necessitatem ipsius Collegii, utpote cujus Ecclesia indiget reparatione. Accedit, quod redditus illi non pertineant ad Canonicos jure proprio, sed jure Ecclesiæ: nam redditus Canonicales principaliter pertinent ad Ecclesiam, utpote ex cujus fructibus olim in quatuor partes divisis, *can. de redditibus, & can. Concesso. & can. Quatuor* 12. *q.* 2. Mensa Capitularis consurrexit, quæ postmodum in singulos Canonicos proportionaliter pro honesta eorum sustentatione dividi debet. Unde propter communionem, quæ est inter Ecclesiam, & Prælatum Sponsum ejusdem & ipsum Capitulum, merito Prælatus una cum majori parte Capituli statuere poterit, quod ad necessariam Ecclesiæ reparationem quilibet Canonicus aliquid conferre teneatur.

38 Neque obstant rationes dubitandi *n.* 35. allatæ, Respondetur: enim cum Innocentio, & Abbate, *ubi supra*, Engel *h. t. n.* 13. aliisque passim, quod Regulæ, & Jura ibidem allegata procedant, quando redditus, v. g. Patrimonii, ad singulos pertinent jure proprio: secus, quando pertinent ad eos jure Ecclesiæ seu Collegii. Sic major pars, utpote repræsentans totum Collegium, potest de ipsis, veluti ante actualem divisionem in singulos Canonicos factam adhuc pertinentibus ad Ecclesiam, jure merito disponere: dummodo id fiat pro opere pio simulque necessario; ut est reparatio Ecclesiæ Cathedralis ruinosæ, vel alia hujusmodi pia causa, ob necessitatem vel utilitatem ipsius Collegii occurrens.

39 Atque istud potissimus solent exemplificare DD. in sustentatione Scholaris pauperis docilis, existentis in Studio. Nam, quia hac ratione possunt acquiri Viri docti, qui veluti stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire, *cap. Super specula de Magistris*, sicut & universalis Ecclesia ad sui regimen Viris litteratis vel maxime noscitur indigere, *c. Cum ex eo* 34. *de election. in* 6. Hinc posse Episcopum cum majori parte Capituli, non obstante pauciorum contradictione, statuere, ut quilibet Canonicus debeat aliquid ex suis redditibus Ecclesiasticis contribuere ad sustentationem alicujus pauperis Scholaris; resolvit Abbas *d. cap. ult. n.* 1. & Barbosa, *ibid. n.* 4. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 9. & alii. Quod ipsum de facto quoad erectionem, & conservationem Seminarii Clericorum, expresse statutum fuit a Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 18. *de Reform.*

40 Secus dicendum, quando nulla subesset pia & necessaria causa, sive necessitas aut utilitas Collegii: tunc enim major pars Collegii nihil posset disponere in præjudicium aliorum. Glossa *in c. cum omnes vers. Constitutum in fin. de Constitution.* & Abbas *eit. cap. ult. num.* 4. *v. Unde crederem h. t.* istud exemplificans in casu, quo major pars Capituli, contradicentibus cæteris, vellet cuipiam facere gratiam aliquam de redditibus, qui perveniunt ad singulos jure Collegio. Nam in tali casu cessaret ratio *in c. ult. h. t.* ponderata; videlicet ipsius operis pietas, & necessitas: eo quod concessio dictæ gratiæ neque pia foret, neque necessaria: ac proinde ipsa non obligaret cæteros contradicentes, per Jura *n.* 34. *&* 35. allegata.

41 Quæritur IV. An Capitulum possit ferre interdictum locale sine consensu Episcopi? Resp. I. Capitulum sine authoritate, & consensu Episcopi, ac multo minus Canonici particulares, non possunt ferre Interdictum locale propter excessus subditorum suorum. Textus est *in c. Quæsivit* 2. *h. t.* ubi ejusmodi interdictum Pontifex mandat non observare; neque substineri ab Episcopo, ut ab aliis observatur. Accedit ratio, quam ponit Glossa *ibid. vers. Assensu*: quia talis sententia non tenet, cum sit lata ab eo, qui non habet jurisdictionem: nam vivente Episcopo Capitulum spectato Jure communi, ac seclusa speciali consuetudine, vel privilegio, non habet jurisdictionem Fori externi in territorium Episcopale. Verum de Interdicto alibi.

42 Posset hoc loco etiam queri, An Capitulum valeat condere Statuta; Vel ab antiqua condita, aut etiam juramento confirmata, denuo revocare? Verum de hoc jam dictum est supra *lib.* 1. *Tit.* 2. *de Constitutionibus §.* 4. *n.* 84. & *§.* 21. *n.* 533. *& seq.* ubi videri poterit.

TITULUS XII.

Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.

1 *Ratio ordinis Rubricarum*
Rubrica hujus tituli stat pro regula. Ibid.
3 *Regula præsentis Rubricæ patitur suas exceptiones.*
4 *Per impositionem oneris, qualiter fiat diminutio Beneficiorum?*
5 *Ea est prohibita.*
6 & 7 *Prælatus cum Capitulo, an Præbendæ vacanti possit honestum onus imponere? Et n.* 5.
8 *Episcopus, vel alias Collator, nequit redditus vacantis Beneficii sibi reservare.*
9 *Nisi sibi competat ex privilegio, consuetudine, seu alia causa rationabili.*
10 *Potest tamen Episcopus cum Capitulo constituere, ut proventus Ecclesiarum vacantium retineantur ad tempus pro causa justa, & necessaria. Et num. seq.*
11 *Dummodo id fiat ante collationem Beneficii.*
12 & 13 *A noviter receptis, seu admissis ad Beneficia, nihil potest exigi, non obstante contraria constitutione, vel consuetudine Ecclesiarum.*
14 *Nisi illud in pios usus convertatur.*
15 *Nec valet consuetudo exigendi aliquid a Canonicis noviter receptis pro restauratione Mensæ Capitularis.*
16 *Annatarum usus est perantiquus.*
17 *Annatarum nomine, quid intelligatur.*
Eas potest Papa exigere. Ibid.
18 *Et cur ipsi sint præstandæ?*
19 *In Germania quales debeantur Annatæ?*
20 *In Germania ex stylo Curiæ impetrantur omnes Canonicatus, & Dignitates inferiores sub expressione taxæ Cameralis viginti quatuor florenorum auri.*

1 POstquam in præcedentibus Titulis sufficienter actum fuit de Beneficiis, eorumque concessione; subjungitur Rubrica præsentis Tituli, omnem Collatoribus viam præcludens, sive ob proprium, sive ob consanguineorum, aut aliorum respectu, & emolumentum, quoquo modo diminuendi, gravandi, deteriorandi, &c. ponendo regulam generalem: *Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.* Nam quod isthæc Rubrica stet pro regula, ac proinde recte allegetur: notat Abbas *in Proœmio Rex pacificus n.* 8. *ac in Rubrica Tit. Ne Sede vacante &c.* concordat Glossa *in can. Hæc autem vers. Statuerit de pænit. dist.* 1. inquiens: *Nota quod Rubrica sit authentica: nam ex verbis Rubricæ argumentatur hic Lex.* Ubi Glossa marginalis subinferendo ait, *Argumentum posse sumi ex Rubricis*: estque communis Doctorum, ut jam dictum supra *in Proœmio Lib. I. Decretal. n.* 93. *& seqq.*

§. I.

De Diminutione Beneficiorum per impositionem oneris: ubi & de Annatis.

SUMMARIUM.

2 *Diminutio Beneficiorum præcipue quatuor modis fieri potest; & quibus?*
Diversitas nominum, diversitatem rerum inducit. Ib.

2 QUæritur I. Quot modis Diminutio beneficiorum Ecclesiasticorum accidere possit? Respond. I. Di-

Diminutio Beneficiorum præcipue, ac generatim loquendo, quatuor modis fieri potest; videlicet, per impositionem oneris, per Divisionem, per Dismembrationem, & per Suppressionem: sub hac etiam compreh. ondendo Unionem beneficiorum. Ita Ludov. Engel *h. t. n.* 1. Sannig *eod. cap.* 1. *n.* 2. & in re communis: quamvis per hoc non negatur, quin plura alia nomina, quandam diminutionem Beneficiorum importantia, adsint: ut Annexio, Incorporatio, Extinctio, subjectio, Applicatio, & hujusmodi, quæ enumerat Fycibus Corradus *lib.* 2. *Praxis Beneficiariæ cap.* 8. *num.* 2. *& seqq.* & Alfonsus Hojeda *Tractatuum tom.* 15. *tr. de beneficiis incompatibil. p.* 2. *c.* 3. *n.* 3. Etsi enim nonnulla diversitas in præfatis nominibus, quibus addi potest Pensio, considerari valeat; nam diversitas nominum, diversitatem rerum inducit, *arg. l. Si idem C. de Codicill.* juncta Glossa *v. Vocabulum. ibidem* asserente, quod vix inveniatur aliquod nomen, quod omnino idem significet, quod aliud: (semper enim plus, vel minus, vel alio modo significat) nihilominus cætera illa vocabula facile reducuntur ad quatuor enumaratos principales modos Diminutionis Beneficiorum, cum ad istos pertineant veluti species seu membra, aut ut requisita.

3 Resp. I. Regula præsentis Rubricæ, *Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*, afficit quidem omnes præfatos modos diminutionis Beneficiorum, adeo quod omnes & singulæ tales diminutiones Collatori ordinario sint prohibitæ: patitur tamen etiam ipsa suas limitationes, ac præsertim accedenti gravi necessitate, vel alia justa causa. Ita certa, & communis: & patet tum ex vulgato illo axiomate. *Nulla regula sine exceptione.* Tum ex *c. un. §. fin. h. t.* ibi: *Ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa, & necessaria.* Tum ex dicendis in progressu.

4 Quæritur II. Quomodo per impositionem oneris fiat, sitque illicita diminutio beneficiorum Ecclesiasticorum? Resp. I. Per Impositionem oneris diminuitur Beneficium, quando Collator beneficii, v. g. Episcopus. Beneficiatum aliquo onere reali, vel personali gravare, aut partem redditūum beneficialium sibi reservare præsumit. Et tale onus reale imponeretur obligando v. g. Beneficiatum, ut certam partem fructuum quotannis solvere, vel aliquid quidpiam pro semel & semper præstare teneatur. Personale vero onus imponeretur, obligando v. g. Beneficiatum, ut deinceps Sacram Scripturam legat, Catechesin habeat, plures Missas celebret, ac antea fuerant præscriptæ; vel ut Choro assistat, aut aliud hujusmodi faciat, quod ante hac non fuerat beneficio annexum. Nam ut ex terminis patet, omnibus istis modis beneficio novum onus imponitur.

5 Resp. II. Omnino illicitum, atque prohibitum est: beneficium conferre cum diminutione per novi oneris impositionem. Ita certa, & communis omnium: atque patet ex *c. un. §. Omnibus ergo h. t.* juncto *c. Prohibemus*, 7. *de Censib.* ubi Concilium Lateranense, sub Alexandro III. Celebratum, sic decrevisse legitur. *Prohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis, novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem fructuum suis usibus appropriare præsumant: sed libertatem, quam sibi Majores conservare desiderant, minoribus suis bona voluntate conservent; si quis vero aliter fecerit, irritum, quod egerit, habeatur.* Hæc ibi: Concordant *c. Si quis præbendas*, 1. *q.* 3. cum similibus. Nam, ut novissime Concil. Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 5. *de Reform.* provide animadvertit, *ratio postulat, ut illis, quæ bene constituta sunt* (puta, in Beneficiorum erectione, seu Fundatione) *contrariis ordinationibus non detrahatur*: videlicet imponendo nova onera, aut oneribus ante hac impositis derogando. Et hinc, quod Præbendis jam erectis authoritate ordinaria non possit novum onus imponi, sæpius declaravit Sacra Congregatio Concilii; prout refert Fagnanus *c. Significatum n.* 3. *& seqq. de Præbend.*

6 Dices 1. *c. Significatum* 11. *de Præbend.* Summarium sic loquitur: *Possunt prælatus & capitulum præbendæ vacanti honestum onus imponere* (puta, quotidie celebrandi) *ad quod præbendarius teneatur*: ergo quamvis beneficium non possit conferri sub impositione oneris realis obligando v. g. Beneficiatum ad aliquid solvendum, vel certam partem fructuum beneficialium Collatori relinquendam &c. (hoc enim videtur sapere simoniam) nihil tamen videtur obstare, quo minus imponantur onus personale, cæteroquin tamen honestum, v. g. residendi in loco beneficii, plures Missas legendi, Choro assistendi &c. etiamsi illud in fundatione beneficii non fuisset impositum. Resp. neg. conseq. Quia citatum capitulum nihil probat, quin potius stat in oppositum: nam ibidem Præpositus cum capitulo Insulano, imponens novum onus Beneficio conferendo, petivit hujus confirmationem a Papa: sicque intellexit, ipsoque facto confessus est, quod illa nova constitutio, seu impositio novi oneris, valida non fuisset, nisi accessisset robur Apostolicæ confirmationis, quam idcirco petivit. Fagnanus *cit. c. Significatum n.* 2. *de præb.* Pirhing. *eod. cit. n.* 67. Unde conformiter dictis potest aliter responderi, & distingui consequens. Ergo Beneficio vacanti potest imponi onus personale, accedente authoritate, seu confirmatione Apostolica, conceditur: sine tali authoritate Apostolica, ac per solum Collatorem ordinarium, negatur consequentia.

Fatendum tamen, quod Glossa *in cit. c. Significatum* 7 *v. Ita quod* & plures Doctores *ibid. in Summario de præbend.* velint, quod Prælatus cum Capitulo possit Præbendæ vacanti honestum onus imponere; ita videlicet, ut qui ad illam Præbendam eligitur, onus illud subire debeat, ut res transeat cum suo onere. Verum hæc sententia vel est intelligenda de limine fundationis Beneficii, quo tempore Fundator potest adjicere quascunque leges, & conditiones sibi bene visas, & cæteroquin honestas; ut jam dictum supra *Tit.* 5. *de præbendis. §.* 4. *n.* 105. *& seqq.* Vel accedente authoritate Apostolica, conformiter proxime dictis: vel erit relinquenda. Nam, quod etiam Fundatoris successor cum consensu Episcopi non possit alterare; seu derogare qualitatibus in limine fundationis appositis (& multo minus Collator) ex professo dictum est supra *cit. c.* 5. *§.* 4. *n.* 111.

Quæritur III. Utrum præmissis non obstantibus possit 8 Episcopus, vel alius Collator, redditus vacantis beneficii sibi reservare? Resp. Negative: quinimo istud foret novum onus imponere beneficio, illudque diminuere. Ratio clara est: quia bona a mortuis Ecclesiarum Rectoribus derelicta, seu tempore vacationis Beneficiorum obvenientia, vel *in utilitatem earundem expendi, vel futuris debeat successoribus fideliter reservari*: prout habetur *c. præsenti* 9. *de Offic. Ordin. in* 6. *& c. Quia sæpe contingit.* 40. *de Elect. in* 6. atque jam ab antiquo statutum fuerat *can. Quorundam quidam dist.* 75. *& can. Illud quod* 12 *q.* 5. *& c. Cum vos.* 4. *de Offic. Ordin.* ubi idcirco jubetur poni Oeconomus, qui vacante Ecclesia, seu Beneficio, fructus ipsius colligat; & eos aut in opus Ecclesiarum, earumve utilitatem expendat, aut futuris successoribus fideliter reservet. Atqui istud non fieret, si Episcopus, vel alius Collator Beneficiorum, horum fructus, seu redditus occupare, aut in suos usus convertere quoquo modo præsumeret: quod proinde in præallegatis Sacris Canonibus gravissime prohibitum fuit. Concordat *c. un. §. Omnibus h. t.* ubi dicitur, quod *in Lateranensi Concilio prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum beneficium partem proventuum suis usibus retinere præsumat.*

Additur tamen in *cit. c. præsenti* 9 *de Offic. Ordinar. in* 6. 9 notabilis limitatio præmissorum, illis verbis: *Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitime, seu alia causa rationabili* (puta. quia in limine fundationis sic concessum fuit) *hoc eisdem competere dignoscatur*: nempe Episcopis, Abbatibus, seu quibusvis aliis regularibus, vel sæcularibus Prælatis, & personis, quibus de speciali jure competit occupare bona Ecclesiarum vacantium. Quamquam etiam in hoc casu non sit licitum, occupare quæcunque bona morientium Rectorum, aut tempore vacationis beneficiorum obvenientia, sed illa solum quæ supersunt solutis debitis, atque ministrorum salariis, & hujusmodi. Unde in *cit. c. Præsenti, §. Porro*, expresse subjungitur: *Porro hi ex privilegio, vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta: hoc de illis bonis solum debet intelligi, quæ solutis debitis, si quæ sint, & his, quæ fuerint necessaria pro servitoribus, & ministris, ac incumbentibus oneribus, usque ad novos redditus supportandis, congrue reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse.* Hæc ibi, juncta Glossa & DD. amplius istud declarantibus.

Resp.

61 *Ecclesiæ Parochiales nequeunt amplius univi Monasteriis, Dignitatibus &c. bene tamen aliis Parochialibus.*

62 *Beneficia Regularia nequeunt uniri Præbendis tenuibus.*
Sicut & beneficia libera non possunt uniri Ecclesiis patronatis. Ibid.

63 *Legatus a Latere potest unire beneficia suæ Provinciæ.*

64 *Sicut & Capitulum Sede vacante.*
Etsi istud nequeat sibi unire beneficia. Ibid.

65 *Unire beneficia, an possit Vicarius Generalis Episcopi?*

66 *Aut id possint alii Prælati Episcopo inferiores?*

67 *Quæ solemnitates requirantur ad faciendam unionem Beneficiorum? Et n. seq.*
Ad hanc requiritur causa justa, & præpia cognitio de veritate ejus. Ibid.

68 *Adeo, ut si Papa unionem faciat, de causa inquiri debeat in partibus.*
Non tamen ad eam requiritur tractatus. Ib.
Unio Beneficiorum est quædam alienatio, non tamen vera & proprie dicta. Ibid. & n. 81.

69 *Causa justa uniendi beneficia, & quotuplex, & quæ?*

70 *Unio Beneficiorum non est actus omnino voluntarius sed quasi necessarius.*

71 *Si fiat sine causa, vel ex causa falsa, tunc est nulla. Et an sit nulla ipso jure. Ibid.*

72 *Ad unionem faciendam debent citari omnes interesse habentes eorumque consensus requiri: ut Prælatus, cui subjecta est Ecclesia unienda.*

73 *Collator, vel Electores ipsius Episcopo inferiores.*

74 *Patronus, quando Ecclesia unienda est patronata.*
Unio sine consensu patronorum laicorum, est invalida. Ibid.

75 *Et quid dicendum de patrono Ecclesiastico?*

76 *Plebs non debet vocari ad unionem beneficiorum: audiretur tamen, si allegaret causam impeditivam ipsius.*

77 *Ad unionem per Episcopum faciendam, requiritur consensus Capituli Cathedralis.*

78 *Quid juris, si Capitulum, vel alii, quorum interest, consentire nolint.*

79 *Ad valorem unionis Beneficiorum non requiritur consensus Rectoris Ecclesiæ, vel hac vacante, Defensoris.*

80 *Bene tamen pro dismembratione Ecclesiæ; & quæ disparitas?*

81 *Cur in alienatione rerum Ecclesiæ vacantis constituendus sit Defensor, non item in ejus unione tum alia? Et n. seqq.*

82 *Plus resistit Jus commune dismembrationi bonorum Ecclesiæ, quam unioni totius Ecclesiæ; & cur?*

83 *Unde habetur casus, in quo minus prohibetur, ubi majus permittitur.*
Et fallit Regula illa: Qui potest totum, potest & partem. *Ibid.*

36 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Unio beneficiorum, quibusque modis fiat? Resp. I. *Unio beneficiorum* est quædam suppressionis species: atque communiter definiri solet, quod sit beneficiorum ab Episcopo, vel alio legitimo Superiore facta annexio. Et hæc definitio facile patebit ex dicendis.

37 Resp. II. Unio Beneficiorum est duplex, alia perpetua, alia temporalis. Ita Alfonsus Hojeda *Tractatuum Tom. 15. tr. de re benef. incomp. p. 2. c. 3. n. 1.* Rebuffus *in Praxi benef. tit. de unionib. benef. n. 7.* Garz. *p. 12. de benef. c. 2. n. 9.* & alii. Et quidem *unio beneficiorum perpetua* est, quando exprimitur, ut perpetuo duret: ut *c. Exposuisti 33. de Præb.* ibi. *De Capellis in perpetuum uniendis.* Item unio censetur perpetua, quæ fit ad perpetuam rei memoriam; hoc enim eidem importat, ac ly In *perpetuum.* Vel quando fit unio ad beneplacitum Sedis Apostolicæ: hæc enim, cum Sedes ipsa non moriatur, durabit perpetuo, nisi revocetur, *c. Si gratiose 5. de Rescript. in 6.* Item unio censetur perpetua, quando fit contemplatione Ecclesiæ, *arg. c. 1. Ne Sede vacante &c.* ac notat Hojeda, & Rebuffus, *ubi supra* eo quod pariter Ecclesia non moriatur.

38 *Unio temporalis* econtra dicitur, quæ fit ad tempus: utputa, ad vitam ejus, cui conceditur; & sic contemplatione personæ, quæ proinde per illius mortem expirat, *arg. c. Quoniam Abbas 14. de Offic. Deleg.* cum similibus. In dubio tamen unio censetur facta nomine Ecclesiæ: nam, ubi contrarium non apparet, Ecclesiæ potius favendum est, quam personæ, *arg. c. 1. §. Attendentes* juncta Glossa *v. Quam Ecclesia. Ne Sede vacante &c.* ac notant Authores proxime citati.

Resp. III. Unio Beneficiorum variis modis accidere 39 potest, potissimum autem tribus. Ita Glossa *in can. Et temporis 16. q. 1.* & Alia Glossa *c. 1. v. uniendo. Ne sede vacante &c.* Alfonsus Hojeda *cit. tr. de beneficiorum incompatibilitate part. 2. cap. 3. n. 2.* Rebuffus *in Prax. Benef. tit. de Union. benef. n. 11. & seq.* Gonzalez *ad Reg. 8. Canc. gloss. 5. §. 7. n. 26. 27. & seq.* Fagnanus *c. Novit. num. 2. Ne Sede vacante &c.* Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 66. n. 2.* & alii.

Primus modus est, cum mediante unione ex duobus 40 beneficiis fit unum: ita videlicet, ut neutrum eorum uniatur alteri, sed ambo simul uniantur. Exemplum hujus habetur *can. Decimas §. fin. 16. q. 1.* ibi: *Papa duos Episcopatus in unum redigere potest.* Talis etiam unio fieret, quando duæ Parochiales Ecclesiæ, cæteroquin vicinæ, sed tempore v. g. belli multum destructæ, ita adinvicem uniantur, ut una fiat Parochia ex duabus; prout exemplificat Hojeda, *ubi supra, n. 2.*

Et talis *unio* dicitur, *extinctiva*, seu *translativa*; eo 41 quod ex duabus Ecclesiis fiat una Ecclesia, sicque altera earum extinguatur, & jura alterius perimantur, seu transferantur in aliam. Fagnanus *in c. exposuisti n. 34. de Præb.* Atque mediante tali unione, qua neutrum Beneficium unitur alteri, sed ambo simul uniuntur, unitum illud retinet consuetudines, & privilegia, quæ sunt meliora, & humaniora, seu favorabiliora utriusque beneficii, *arg. can. Medicamentum de pœnit. dist. 1.* Glossa *ubi supra*, Fagnanus *c. Novit. n. 3. Ne Sede vacante &c.* Et alii.

Alter modus, & quidem cæteris frequentior, est, quan- 42 do duæ Ecclesiæ ita uniuntur, ut non coalescant in unum corpus; sed una sit superior, alia inferior, & accessoria alteri: Et tunc in Ecclesia unita, seu alteri accessoria debet poni idoneus Vicarius, juxta *c. extirpandæ 30. §. Qui vero de præbend.* ubi statuitur, ut quando Dignitati, vel Præbendæ est annexa Parochialis Ecclesia, in hac canonice instituatur perpetuus Vicarius. Atque talis *Unio* appellatur *accessoria*, seu *subjectiva*, prout ex communi Doctorum, notat Fagnanus *cit. c. Novit. 3. Ne Sede vacante. &c.* soletque fieri pro augumento dotis alterius beneficii, non habentis sufficientes redditus pro congrua Beneficiarii sustentatione.

Porro in tali casu Ecclesia principalis, seu illa, cui ac- 43 cessorie altera unitur, censetur tanquam mater, & Ecclesia ei unita, tanquam filia. Fagn. *c. n. 3.* Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gl. 5. §. 7. n. 15.* In quo sensu Ecclesiæ Parochialibus annexæ passim solent appellari *Ecclesiæ filiales.*

Deinde Ecclesia accessorie alteri unita, assumit natu- 44 ram, consuetudines, & privilegia principalis, cui est annexa, *arg. c. Recolentes 3. §. fin. de Statu Monachor.* & notat Glossa *c. c. un. v. uniendo. Ne Sede vacante &c.* Hojeda *ubi supra, n. 2.* Rebuffus *d. tit. de unionib. Beneficior. n. 12.* Mer. in *dec. 37. nu. 1. & 2.* Turric. *de union. Benefic. c. 4.* ubi citat Rotam n. 4. & alii. Insuper data tali unione accessoria beneficiorum attenditur tantum qualitas, & natura Beneficii principalis, non autem annexi: *arg. Clem. Per litteras de Præbend.* ubi Ecclesia Hospitali accessorie annexa, non debetur habenti Litteras Apostolicas super provisione Ecclesiæ vacaturæ. Nam mediante tali unione Ecclesia illa assumpsit naturam Hospitalis, veluti principalis: Hospitale autem vi talium Litterarum non debetur. Huc facit Reg. 42. Juris in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.*

Rursus per hanc accessoriam unionem mutatur status, 45 & natura beneficii uniti: adeo ut licet antea fuerit Ecclesiasticorum beneficium per se subsistens, per unionem prædictam desinat esse tale, & fiat pars alterius, cui accessorie unitum fuit. Oldradus *Cons. 257. Praetereo inde est num. 15. vers. Fundata igitur.* Et hac ratione Beneficium unitum, mediante unione desinit esse Beneficium, atque amittit nomen beneficii; & induit naturam alterius, cui unitur, & accrescit, *arg. l. Si ex toto §. 1. ff. de Legat 2. & l. etiamsi C. de jure dotium & §. Sa-*

greg

gren Instit. de Legat. ubi eadem jura competunt augmento quæ competunt rei, qui accrescit. Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 5 §. 7. n. 2. & 3.* post Rotam *dec. 51. n. 1. de Rebus Eccl. in antiq.* & plures alios. Fagnanus *in c. Dudum l. 2. n. 31. de Elect.* citans alios.

46 Quinimo Beneficium alteri unicum, fit prediom ipsius, cui unitur. Gonzal *l. c. n. 5.* Fagn. *d. n. 31.* & rursus *in c. Novit. 3. Ne Sede vacante &c.* post Rotam *dec. 370. alias 11. de Rebus Eccl. non alien. in antiq.* Cassador *dec. 2. n. 2. de Unione* Caputaquen. *dec. 249. p. 3.* Card. Seraphin. *dec. 1078. n. 6.* & Garzias *d. p. 12. c. 2. n. 12.* citans plures alios, ac multiplicem Rot. quarum una *in causa Compostellana Prioratus 17. Martii 1596. coram D. Litta*, resolvebat: quod, quando una Dignitas minus principalis unitur alteri principaliori, vel quando unio fit per incorporationem: Dignitas minus principalis; vel illa quæ alteri incorporatur, remaneat suppressa, extinctus titulus, ac facta prædium illius magis principalis, vel cui incorporatur.

47 Sequitur proinde, quod vi unionis accessoriæ unius beneficii ad aliud, unum duntaxat censeatur esse beneficium, Garzias *cit. c. 2. num. 14.* & alii; estque jam dictum supra *Tit. 5. de Præbendis §. 8. a. 208. & §. 13. a. 339.* Unde in impetratione principalis Beneficii, sufficit illud exprimere, nec est opus exprimere beneficium eidem unitum. Jo: Andreas *c. Super eo n. an. de præb. in 6.* Felin. *c. in nostram n. 30. Coroll. 30. de Rescr.* Hojeda, *ubi supra, c. 3. n. 3. & n. 11.* Jo: de Selva *Tractatuum tom. 15. de benef. p. 3. q. 12. n. 64.* post Rotam *dec. 40. de Rescrip.* Rebuffus *cit. tit. de Union. Benef. num. 14.* Garzias *d. p. 12. c. 2. n. 20.* citans Rotam *dec. 786. a. 3. p. 1. Divers.* & plures alios.

48 Sequitur ulterius, quod beneficium alteri accessorie annexum, per se nunquam censeatur vacare; juxta textum notabilem in *Clem. un. §. Quidam etiam Ecclesias de excess. Prælat.* Garzias *d. c. 2. num 16.* Gonzalez *cit. gl. 5. §. 5. a. 7.* citans plures alios; estque jam dictum supra *Tit. 5. de præbend. 4. 13. n. 398. & 399.*

49 Unde in collatione Ecclesiarum Parochialium accessorie unitarum aliis Ecclesiis, Monasteriis, Capitulis &c. locum non habet collatio per formam Concursus, juxta dicta *cit. Tit. 5. §. 5. n. 142. & 143.* Simul facta collatione, & capta possessione beneficii principalis, habetur etiam collatio, atque possessio alterius, quod accessorie eidem unitum fuit: adeo, ut non sit opus alia Beneficii uniti collatione, aut possessionis traditione. Glossa in *c. Gratia v. de jure*, & Dominicus, ac Francus *ibid. n. 6. de Rescr. in 6.* Gonzalez *d. gl. 5. § 7. n. 6.* Garzias *cit. p. 12. de benef. c. 2. n. 21. & 22.* allegans alios, ubi etiam in progressu nonnullos alios effectus unionis accessoriæ enumerat.

50 Solum adde, quod per hujusmodi unionem accessoriam unius Ecclesiæ ad aliam, non alteretur, neque alterari debeat status Ecclesię unitæ: sed debeat in tali Ecclesia more solito deserviri, *arg. c. expesaisti 33.* juncto Abbate *ibid. n. 7. de præbend.* Garzias *d. c. 2. n. 35.* citans Rotam *dec. 133. n. 15. p. 1. Divers.* Atque tale servitium Ecclesię præstandum est per Vicarium, vel perpetuum, vel temporalem, juxta diversitatem Beneficiorum, reservata ei congrua portione redditutum pro sua sustentatione. Quod si Beneficium tot redditus non habeat, unde & Rectori principali, & substituto ejus Vicario, debita portio tribuatur illud nullatenus est uniendum alteri. Abbas *c. x. 7.* cum aliis.

51 Tertius modus uniendi Beneficia est, quando neutra Ecclesia alteri subjicitur, nec ipsæ simul coguntur in unum corpus, sed ambæ Ecclesiæ suum titulum, atque honoris gradum retinent: ac proinde uniuntur æque principaliter, ita videlicet, ut Rector unius sit etiam Rector alterius. Et secundum hoc manent duo beneficia, v. g. duo Episcopatus, quamvis sit idem utriusque minister v. g. Episcopus, *arg. c. Et temporis, 16. q. 1.* juncta Glossa *ib. V. Unire.* Fag. *c. Nov. x. 4. Ne Sede vacante &c.* Garz. *c. p. 12. c. 2. n. 37.* allegans plures alios; atque asserens quod unio facta eque principaliter, aliud non operetur, nisi ut Rector unius sit etiam Rector alterius: de reliquo autem utrumque beneficium maneat beneficium, sicut prius, gaudeatque propriis redditibus, privilegiis, honore &c. nisi quod subsint eidem Rectori. Quinimo, si talis unio fiat, non in perpetuum, sed ad vitam duntaxat Rectoris; in effectu est quædam dispensatio retinendi plura simul beneficia, etiam de se incompatibilia.

52 Quæritur II. A quo possint fieri uniones Beneficiorum? Resp. I. Unire Episcopatus, ad solum pertinet Romanum Pontificem. Ita textus expressus *in c. Sicut unire 8. de excessib. prælat.* ibi: *Sicut unire Episcopatus, atque potestati subjicere alienæ, ad Summum Pontificem pertinere dignoscitur.* Nam, ut notat Glossa *ibid. V. pertinere*: & alia Glossa *in c. Quod translationem V. Reservata de Off. legat.* unio Episcopatuum pertinet ad majores Ecclesiæ causas, solique Papæ specialiter reservatas.

53 Potest autem Papa non tantum Episcopatus, sed etiam omnia alia beneficia unire: quia habet plenariam in istis potestatem, *c. Licet, 2. de præbend. in 6. & Clem. 1. §. fin. Ut lite pendente &c.*

54 Resp. II. Episcopus etiam, spectato Jure communi, atque subsistente justa causa, & concurrentibus aliis requisitis, potest unire Beneficia suę Diœcesis. Ita communis; & patet ex *c. Sicut unire, 8. de excessib. prælat.* ubi immediate subjungitur post verba proxime relata: *Ita Episcopi est Ecclesiarum suæ Diœcesis unio, & subjectio earundem.* Unde ibidem irritanda dicitur unio per inferiorem Prælatum sine consensu Episcopi Diœcesani facta de sua Ecclesia; non obstante etiam assensu vel confirmatione per Metropolitanum interposita: hic enim in Diœcesi sui Suffraganei, absque ipsius assensu, non debet aliquid contra Constitutiones Canonicas attentare, prout ibidem loquitur Pontifex. Accedit ratio: quia ad Episcopum ipso jure pertinet cura Ecclesiarum, seu beneficiorum in sua Diœcesi existentium, *c. Cum non liceat, 12. de præscription. & can. Si quis Episcoporum, 16. q. 5.* cum similibus: ac proinde ad Episcopum pariter pertinet unio beneficiorum, quando justis de causis est facienda.

55 Limitatur tamen data Conclusio in beneficiis exemptis: nam hoc ipso, quod talia sint exempta jurisdictione Episcopi, non poterit illa Episcopus unire, sed recurrendum erit ad Papam Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episc. alleg. 66. x. 9.* Garz *ap. p. 12. de benef. c. 2. n. 62.* & alii.

56 Hoc tamen non obstante potest Episcopus unire Beneficia Papæ reservanda, dummodo ex tali unione prejudicium non fiat expectanti Beneficium reservatum: unde si Papa reservavit certum beneficium in favorem Titii, poterit quidem beneficium illud per Episcopum uniri alteri, validaque erit talis unio; sed unio hæc non habebit effectum suum, donec Titius moriatur, aut eodem beneficio privetur, vel sponte illud dimittat. Abbas *c. Sicut unire x. 7. de excessib. prælat.* Hojeda *c. p. 2. de beneficior. incompatib. c. 3. n. 7.* Rebuffus *in Praxi benef. tit. de uni nu. benef. n. 31.* Garzias *a. c. 2. n. 92.* Barbosa, *ubi supra, na. 7.* post Rotam *dec. 4. & 6. de Rebus Eccles. non alienand. in antiq.* & alios. Accedit ratio: quia reservatio Papalis non tangit, neque impedit aliud, quam collationem ab inferiore faciendam, ac proinde ea non obstante, potest per Episcopum fieri unio illius beneficii reservati, ita tamen, ut ex tali unione non præjudicetur Titio expectanti, sed ipsius unionis effectus suspendatur usque ad mortem, vel resignationem Titii.

57 Secus foret dicendum, quando Papa non simpliciter reservasset sibi collationem benefici quoad titulum, sed quamcunque aliam dispositionem quoad illud sibi retinuisset: tunc enim, quia ly, *Dispositio*, est verbum generale, non posset Episcopus uniendo, vel alia ratione, de eodem disponere. Abbas, & Barbosa, *ubi supra*. Quod ipsum alii intelligendum censent de beneficiis perpetuo reservatis collationi Papę, ut juxta Regulam quartam Cancellarię, est prima Dignitas post Pontificalem in Ecclesia Cathedrali: quia tunc Episcopus non poterit unire tale beneficium. Hojeda *c. n. 18.* Garzias *d. c. 2. x. 93.*

58 Limitatur secundo prefata Conclusio in unionibus ad tempus, seu ad vitam beneficiarii. Hę enim, cum contra formam Juris communis fiant in favorem personæ, non principaliter in favorem Ecclesię (sicut unio perpetua, simulque in effectu idem sint, ac dispensativa collatio plurium Beneficiorum: nequeunt fieri per Episcopum (imo nec per Legatum Apostolicum, absque speciali facultate sibi concessa (sed per solum Papam. Azorius *p. 2. lib. 6. c. 28. q. 17.* Garzias *ead. p. 12. c. 2. nu 84.* Barbosa *d. alleg. 66. n. 8.* Pirhing *tit. de prębend. n. 205.* & alii.

59 Resp. III. Facultas uniendi Beneficia, jure communi Episcopis competens, de facto per Concilium Tridentinum est restricta in nonnullis casibus; ut videre est

apud

gulæ 55. Cancellariæ, exprimendo in impetratione talium Beneficiorum, quod non excedant valorem viginti quatuor florenorum auri, Georg. Branden *ad Concordata Germaniæ est a. 12. Not.* 2 Nicolartsc. *Tit.* 2. *§.* 2. allegans alios Doctores, & multiplicem Decisionem Rotæ.

§. II.

De Divisione, Dismembratione, & Suppressione Beneficiorum.

S U M M A R I U M.

21 *Divisio Beneficiorum, quid?*
22 *Est regulariter prohibita, nec potest fieri.*
23 *Nisi subsit rationabilis, justaque causa. Puta, quia Parochia est nimis ampla. Ibid.*
24 *Dismembratio beneficii, quid?*
25 *Est de jure prohibita.*
Non debet unum Altare discooperiri, ut aliud cooperiatur. Ibid.
26 *Dismembratio Beneficiorum potest ex justa causa fieri.*
27 *Ad eam tamen requiruntur eædem causæ, & solemnitates, quæ ad unionem beneficiorum.*
28 *Et decurrentur hæ causæ.*
29 *Ad ipsam requiritur Consensus Capituli Cathedralis; & quando secus?*
30 *Requiritur etiam vocatio Rectoris, aut (si beneficium vacat) constituti Defensoris Ecclesiæ.*
31 *Benef. incurata non possunt dismembrari, ut eorum fructus simplici beneficio applicentur.*
32 *Suppressio beneficii, quid?*
Est prohibita? Ibid.
33 *Ex gravi tamen causa potest id fieri.*
Canonicatus ob tenuitatem redditnum, quando possiat supprimi? Ibid.
34 *Potest Canonicatus supprimi duntaxat per Episcopum; non per ejus Vicarium, vel Capitulum Sede vacante.*
35 *Dignitas ob tenuitate redditnum nequit supprimi absque authoritate Sedis Apostolicæ.*

21 Quæritur I. Quid sit, & qualiter illicita existat Divisio Beneficiorum? Resp. I. *Divisio beneficiorum* fieri intelligitur, quando ex uno Beneficio duo constituuntur. ut *c. Ad audientiam* 3. *de Eccles. ædificand.* Ubi propter nimiam distantiam locorum, ex una Ecclesia Parochiali eriguntur duæ.

22 Resp. II. Regulariter loquendo, divisio Beneficiorum fieri non potest, sed est a Jure prohibita. Textus est *in c. Maioribus* 8. *de Præbend.* desumpto ex Concilio Turonensi, ubi dicitur; *Divisionem Præbendarum, aut Dignitatum permutatione fieri prohibemus.* Intellige, regulariter loquendo, ac cessante justa causa, & sine Superiorum authoritate: alias secus; ut notat Glossa *ib. v. Divisionem* & Abbas *n.* 2. cum aliis, atque illico amplius dicetur. Unde

23 Resp. III. Nihilominus ex rationabili, justaque causa, recte potest una Præbenda, vel Parochia, per Episcopum una cum consensu Capituli dividi in duas. Ita Glos. & Abb. *sl c.* & communis aliorum. Idque patet ex *c. Vacante* 26 *de Præbend.* ubi divisio vacantis Præbendæ Canonicalis, ex rationabili causa, & de assensu Capituli per Episcopum facta, comprobatur, dummodo ejus facultates sufficiant pro duobus Canonicis. Concordat *cit. c. Ad audientiam* 3. *de Eccles. ædificand.* ubi in Parochia, quæ tam ampla est, ut populus non possit, maxime tempore hyberno, ad eam commode convenire, cæteroquin autem redditibus abundant, jubetur nova Ecclesia erigi, & Sacerdoti ibidem constituto, certa portio de antiqua Ecclesia assignari. Et hæc Conclusio confirmatur ex Concilio Trid. *Sess.* 21. *c.* 4. *de Reform.* ubi in tali casu conceduntur novæ Ecclesiæ, etiam invitis Rectoribus, erigi, ita tamen, ut illis Sacerdotibus, qui Ecclesiis noviter erectis præficiendi sunt, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus; & si necesse fuerit, compelli possit populus ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam, prout subjungit idem Concilium. Cæterum, quæ aliæ conditiones in erectione novæ Parochiæ requirantur, suo loco, nempe *Tit.* 48. *de Ecclesiis ædificandis*, dicetur.

Quæritur II. Quid sit Dismembratio Beneficii, & an, & quomodo illicita? Resp. I. *Dismembratio beneficii* est, quando aliqua pars reddituum a Beneficio separatur, & alteri applicatur, remanente Beneficio penes suum ordinarium Rectorem. Et hinc Dismembratio titulum non extinguit, sed titulo Beneficii illæso remanente, aliqui duntaxat fructus ab eo separantur, & alteri beneficio applicantur. Garzias *p.* 12. *de beneficiis*, *c.* 3. *n.* 1. & 2. Castro Palao *p.* 2. *tract.* 13. *de benef. disp.* 6. *§.* 10. *n.* 2. & alii. 24

Resp. II. Dismembratio beneficii, seu diminutio fructuum ejus, est de Jure prohibita. Ita communis; & patet tum ex *Rubr. un.* & *h. t.* tum ex *c. Majoribus* 8. & *c. Tuæ fraternitatis* 20. & *c. Vacante* 26. & *c. Cum causam* 36. *de Præbend.* Quibus in locis expresse dicitur, quod pro unius Præbendæ integratione altera scindi, seu dividi non debeat; alias vero (subjungitur in *c. Vacante*) dividens integrare teneatur; Et merito, quia, ut notanter Abbas in *c. Cum causam n.* 2. *de Præb.* loquitur, non debet unum Altare discooperiri, ut aliud cooperiatur. 25

Resp. III. Etsi dismembratio beneficiorum regulariter sit prohibita, ut dictum; nihilominus ex justa & rationabili causa potest Episcopus, servatis servandis, dismembrare beneficia Ecclesiastica. Ita Garzias, & Castro Palao, *ubi supra*, Barbosa *p.* 3. *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 67. *n.* 16. & 17. citan. Rotam *dec.* 1. *de Reb. Eccles. non alien. in novis*, & aliam Rotam *in Aliquan. Nullitatis erectionis*, 24. *Maii* 1610. *coram D. Pirovano*, & *alios*: Idque desumitur ex *cit. c. Ad audientiam* 3 *de Eccles. ædificand.* juncto *c. un. §. fin. h. t.* ibi: *pro causa justa, & necessaria &c.* 26

Resp. IV. Ut dismembratio beneficiorum licite ac valide fiat, requiruntur eædem causæ, ac solemnitates quæ requiruntur in unione beneficiorum, atque alienatione rerum Ecclesiasticarum. Ita Rota, & Doctores proxime allegati, cum aliis. Siquidem dismembratio est vera alienatio bonorum unius beneficii, quæ uniuntur alteri. Et hinc 27

Ad dismembrationem beneficiorum cumprimis requiritur causa justa, & rationabilis: qualis foret necessitas, vel utilitas Ecclesiarum, sive augmentum servitii spiritualis; puta, quia una Ecclesia ob tenuitatem redditnum, atitu. detentum Ministrorum, adeo ut Parochianis non possit commode satisfieri in administratione Sacramentorum: alia vero Ecclesia redditibus abundat: tunc enim poterit fieri dismembratio fructuum hujus Ecclesiæ applicandorum alteri Ecclesiæ, juxta *c. Ad audientiam*, 3. *de Eccles. ædificand.* Addit Barbosa *cit. alleg.* 67. *n.* 22. post Lotterium *de Re benef. lib.* 1. *q.* 28 *n.* 25. quod aliquando sola pinguendo reddituum unius, & exilitas fructuum alterius ecclesiæ, reputetur justa causa pro dismembratione. 28

Deinde requiritur ad dismembrationem beneficii consensus Capituli Cathedralis, talis enim etiam requiritur ad unionem Ecclesiarum, atque alienationem rerum Ecclesiasticarum, *c.* 1. *de Rebus Eccl. non alienand. in* 6. Hoc tamen intellige cum Garzia *d. p.* 12. *c.* 3. *n.* 11. & 12. de dismembratione beneficiorum quoad Ecclesias inferiores, quando Episcopus est auctor ipsius dismembrationis, nam quando non Episcopus, sed Rector inferioris Ecclesiæ non habentis Collegium, est auctor dismembrationis (seu alienationis alterius rei) illius Ecclesiæ, tunc sufficit, quod Rector alienet cum authoritate solius Episcopi; si tamen Ecclesia illa inferior habet Collegium, requiritur etiam consensus Collegii, *arg. c. Abbatibus* 12 *q.* 2. & *c. In venditionibus* 17. *q.* 4. & *Clem.* 1. juncta Glossa *v. Propter de rebus Eccl. non alienand.* Abbas *c.* 1. *n.* 5. *De his quæ fiant a Prælatis &c.* Covarruvias *lib.* 2. *Variar. resol. c.* 17. *n.* 1. Garzias *l. c.* allegans plures alios. 29

Requiritur ulterius ad præfatam dismembrationem beneficii prævia vocatio Rectoris, aut (si beneficium vacat) constituti Defensoris Ecclesiæ, seu beneficii illius; nam Rectoris Ecclesiæ vocatio omnino est necessaria, *arg. c. Ad audientiam* 3. *de Eccles. ædific.* idque propter magnum præjudicium, quod eidem per dismembrationem, atque diminutionem reddituum, inferri posset. Si tamen Rector vocatus noluerit consentire, poterit Episcopus (si justa causa subsit) eo etiam invito procedere 30

ad

apud Garziam loc. c. num. 86. & seqq. & Barbosam nu. 26. 29. & seqq. & alios; atque patet inductione.

60 Sic imprimis, juxta Concilium Tridentinum Sess. 14. c. 9. de Reformat. Beneficia unius Diœcesis nulla ratione possunt uniri Beneficiis, Monasteriis, Collegiis &c. alterius Diœcesis: idque saluberrime statutum fuit, *ut ordo Ecclesiasticus non confundatur: aut una & eadem Ecclesia duarum quodammodo Diœcesium fiat, non sine gravi eorum incommodo, qui illi subditi fuerint*, pro prout loquitur Concilium ibid. Secus erat de Jure antiquo: tunc enim integrum erat Episcopo, unire beneficium suæ Diœcesis cum alio alterius Diœcesis, accedente tamen consensu Episcopi illius. Garzias *ubi supra*, n. 86. Barbosa n. 29. Hojeda cit. c. 3. n. 6. Azorius d. c. 28. q. 17.

61 Deinde Concilium Tridentinum Sess. 24. c. 13. de Reform. restrinxit Jus commune, constituendo inter alia, ut *Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscunque, aut Abbatiis seu Dignitatibus, sive præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut Hospitalibus, Militiisve non uniantur*. Quo tamen Decreto non esse prohibitum, quin Ecclesiæ Parochiales cum aliis Parochialibus, vel curam animarum habentes cum aliis similibus uniantur, censet Azorius c. qu. 17. Quinimo *facere uniones perpetuas quarumcunque Ecclesiarum parochialium & baptismalium & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum, cum curatis, propter earum paupertatem &c.* expresse idem Concilium Sess. 21. c. 5. de Reform. concessit Episcopis, & quidem *etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegatis* sicque sub ampliori forma fieri poterat spectato Jure communi.

62 Tertio, a facultate uniendi beneficia simplicia præbendis tenuibus Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum insignium, excipiuntur beneficia regularia in Concilio Tridentino Sess. 24. c. 15. de Reform. ibi: *Non tamen regularia*. Idemque Concilium Sess. 25. c. 9. v. *insuper* de Refor. prohibet fieri *uniones de beneficiis liberis ad Ecclesias jurispatronatus, etiam laicorum subjectas*: de quo plura ibidem subjunguntur.

63 Resp. IV. Legatus a Latere, cum sit major Episcopo, possitque omnia in sua provincia, quæ Episcopus in sua Diœcesi, arg. c. 1. §. fin. de Offic. Legat. in 6. potest etiam ex causa legitima, ac servatis cæteris solemnitatibus, unire beneficia suæ Provinciæ. Rebuffus cit. tit. de Unionibus Benefic. n. 34. Hojeda, ubi supra c. 3. n. 7. Garzias d. p. 12. c. 2. n. 65. Pirbing. tit. de Præb. n. 207. & alii, post Rotam dec. 450. in antiq. alias 3. de Offic. Legat. & alibi pluries.

64 Resp. V. Capitulum Sede vacante, utpote succedens in ordinaria jurisdictione Episcopali, pariter succedit Episcopo in potestate faciendi uniones: dummodo per has juri Episcopali nihil detrahatur. Rebuffus loc. c. n. 36. Garzias n. 67. Hojeda d. n. 7. Pirhing n. 207. & alii; & concurdant dicta superius num. 34. Quamvis Capitulum Sede vacante non possit supprimere quodcunque Beneficium, illudque sibi unire, arg. Clem. Si una, § fin. de Reb. Eccl. non alien. ac censuit Sacra Congregatio Concilii relata per Garziam l. c. n. 68. Neque enim potest quis authorizare in facto proprio; sicut & nullus potest esse judex in causa propria, l. un. c. *Ne quis in sua causa &c.*

65 Resp. VI. Vicarius Generalis Episcopi unire non potest beneficia sine speciali mandato, arg. c. ult. de Offic. Vicar. in 6. Ubi is neque beneficia conferre potest, nisi horum collatio ipsi specialiter fuerit commissa. Rebuffus n. 37. Hojeda d. n. 7. Garzias n. 69. & alii.

66 Resp. VII. Prælati cæteri Episcopo inferiores, puta Abbates, Priores, beneficia unire non possunt sine assensu proprii Episcopi. juxta textum apertum in c. Sicut unire, 8. de excess. Prælat. Intellige, nisi ex speciali privilegio, aut præscriptione legitime completa, istud eisdem competere dignoscatur: nam jura Episcopalia inferiores præscribere non prohibentur, c. Auditis 15. de Præscription. Hojeda ubi supra, & alii.

67 Quæritur III. Quænam conditiones, sive solemnitates, requirantur ad faciendam unionem Beneficiorum? Resp. I. Præter legitimam facultatem beneficia uniendi &c. proxime explicatam, prima conditio, seu solemnitas requisita ad faciendam rite unionem beneficiorum, est causa justa & prævia cognitio de veritate ejus, arg. cap. Exposuisti, 33. de præbend. Clem. Si una, 2. de Reb. Eccl. non alienand. juncto Concil. Trident. Sess. 7. c. 6. de Ref. Ubi dicitur, *quod uniones perpetuæ, quæ deinceps ad cujusvis instantiam fient nisi eas ex legitimis, aut alias rationabilibus causis, coram loci Ordinario vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentæ præsumantur: ac propterea, nisi aliter a Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant*. Hæc ibi. Quod ipsum tradunt Rebuffus in praxi Benefic. tit. de Unionib. beneficior. n. 43. & 44. Hojeda cit. part. 2. de Beneficior. incompatibilit. cap. 3. n. 9. Pirhing tit. de Præb. n. 210. & alii passim.

68 Et hoc adeo verum est, ut si etiam Papa unionem Beneficiorum faciat, requiratur; quod de causa inquiratur in partibus: alias unio non valebit, juxta Reg. 22. Cancell. de Unionibus &c. Quamquam non requiri alium solemnem prævium tractatum ad ejusmodi unionem, censeat Garzias d. p. 12. c. 2. n. 146. citans Rotam dec. 1. de Rebus Eccl. non alienand. in antiq. Rebuffus d. tit. de Regula de Unionib. gl. 11. n. 2. Sanchez lib. 7. in Decalog. c. 29. n. 172. Pirhing tit. de Præbend. n. 210. & alii. Licet enim unio Ecclesiarum sit veluti alienatio quædam, c. Tua nuper, 8. in fin. De His quæ fiunt a Prælatis; non tamen habet rationem veræ, ac proprie dictæ alienationis: uti notant præcitati Authores, arg. Clem. 2. de Rebus Eccl. non alienand. ubi ad unionem Ecclesiarum, per Episcopum faciendam, sufficit consensus Capituli sui, neque opus est vocare Rectorem, aut vacante Ecclesia constituere Defensorem, quod tamen requiritur ad alienationem proprie dictam, cap. 1. eod. in 6. cum similibus. Concordant dicenda inferius num. 81.

69 Ceterum causa justa uniendi beneficia, in specie potest multiplex occurrere, atque assignari: generatim tamen ea reducitur ad duplicem, nempe ad evidentem Ecclesiæ necessitatem, vel utilitatem, juxta textum notabilem in cap. Exposuisti, 33. de Præbend. ibi: *Si evidens necessitas vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de Capellis in perpetuum annectendis eidem augmentare &c.*

70 Atque per hoc inferunt Doctores, & signanter Abbas c. Sicut unire, n. 6. de excessib. Prælat. quod unio beneficiorum, utpote facienda ex evidenti Ecclesiarum necessitate, vel utilitate non sit actus omnino voluntarius, sed quasi necessarius: sive, ut loquitur Garzias p. 12. de Benefic. c. 2. n. 210. unio magis concernat justitiam, quam gratiam: adeo, ut ex causa, præsertim necessitatis, teneatur Episcopus unionem facere; & si recusaret, possit adiri Superior arg. Nullus laicus, 17. de Jurepatronat. ac notat etiam Rebuffus cit. tit. de Unionib. Benefic. n. 42.

71 Quod si vero unio beneficiorum fiat sine causa, vel ex causa falsa, a parte rei non subsistente, etiam servata cæteroquin forma juris, tunc, ea est nulla ipso jure arg. cit. c. exposuit, de præbend. ac notat Garzias loc. cit. n. 113. Hojeda d. p. 2. de Beneficior. incompatibilit. cap. 3. num. 16. & 18. Barbosa p. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 66. n. 16. pluresque alii ab istis citati, contra Rebuffum in Praxi benef. tit. Regula de Unionibus, gl. 9. v. Secundus, & nonnullos alios, quos in oppositum citat Hojeda d. c. 3. n. 17. quique volunt, unionem ex causa falsa factam, non esse ipso jure nullam ac irritam, sed irritandam, seu declarandam, quod sit nulla, sicque Episcopum successorem non posse conferre beneficium taliter unitum ante dictam declarationem.

72 Resp. II. Altera conditio, seu solemnitas ad legitimam beneficiorum unionem requisita, consistit in hoc, quod omnes interesse habentes ad eandem faciendam citentur, eorumque consensus requiratur. Idque merito; Ne forsan cæteroquin cuipiam ignoranti, atque invito, grave damnum in suis juribus inferri contingat. Sic, quando Ecclesia est subjecta Abbati, vel alii inferiori Prælato, non potest Episcopus eam unire absque illius consensu; prout liquet ex Clem. 1. §. Ad hæc, de Statu Monach. ibi: *Cum consilio, & assensu Abbatum, per locorum ipsorum Ordinarios uniantur*.

73 Similiter, quando Beneficium uniendum pertinet ad collatorem, vel electorem Episcopo inferiores, etiam isti antea sunt vocandi, eorumque consensus requirendus: quia, cum beneficium post unionem amplius non sit vacaturum, ipsi amittent jus conferendi, vel eligendi ratione unionis, Rebuffus cit. tit. Regula de Unionib. gl. 11. n. 1. & 7. Garzias d. p. 12. c. 202. n. 2. cum aliis.

In-

74 Insuper ad unionem rite faciendam requiritur vocatio, & consensus Patroni, quando Ecclesia unienda est patronata, seu pertinens ad jus patronatus alicujus inferioris. Rebuffus, *ubi supra, nu. 6.* Garzias *num.* 202. Barbosa *cit. alleg. 66.* & alii passim. Idque desumitur ex *c. Pastoralis, 7. de Donationib.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 15. de Refor.* ibi: *Cum patronorum consensu.* Accedit ratio: quia Patronus habet interesse in unione beneficii: & si hæc fieret ipso inscio, vel invito, inferretur ipsi præjudicium, cum per unionem illam jus præsentandi cesset, atque extinguatur. Unde quod Rota pluries tenuerit, unionem beneficiorum, factam sine consensu Patronorum laicorum esse invalidam, refert Garzias *cit. p. 12. cap. 2. n. 205. & seqq.* & favet Concil. Tridentinum *Sess. 7. cap 6. de Refor.* statuens, quod uniones viribus omnino careant, *nisi eas ex legitimis causis, coram loci Ordinario vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit.*

75 Et hoc de jure communi procedit, sive Patronus sit laicus, sive Ecclesiasticus: de facto tamen istud præcipue locum habet loquendo de Patrono laico, ob novam dispositionem ejusdem Conc. Trid. *Sess. 24. c. 15. de Reform.* ibi: *Cum patronorum consensu, si de jure Patronatus laicorum fiat.* Nam ponderando, verba illa, *si de Jure patronatus laicorum sint,* Concilium a sensu contrario concedere intelligitur, unionem in casu *cit. cap. 15.* posse fieri per Episcopum absque consensu Patroni Ecclesiastici. Barbosa *dict. allegat. 66. n. 31.* post Sanchez *lib. 7. in Decalog. cap. 29. n. 115.*

76 Ceterum Plebs non debet vocari ad faciendam unionem Beneficiorum, haud obstante, quod aliquo modo sua interesse videatur: sed Episcopus proteget Plebem, quæ aliquando nesciret quid peteret. Rebuffus *cit. tit. Regula de unionib. gl. 11. n. 11.* illico tamen recte subjungens, quod etiam Plebs audiretur, si causam rationabilem allegaret impeditivam unionis, *arg. cap. Si quis Presbyterorum. 6.* juncta Glossa *v. Personis de Rebus Eccles. non alienand.* Idem tradit Garzias *cit. cap. 2. n. 219. & 220.* & Hojeda *ubi supra, cap. 3. n. 9* & Pirhing *tit. de Præbend. n. 210.*

77 Resp. III. Tertia conditio, ad unionem per Episcopum faciendam requisita, est consensus Capituli, videlicet Cathedralis. Textus est *in c. Pastoralis 7. de Donationib.* ibi. *Sed ut Episcopi donatio* (seu unio Ecclesiæ pio loco facta) *sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus.* Concordat *Clem. 2 de Reb. Eccl. non alien.* ibi: *suo consentiente Capitulo uniatur:* ac notat Glossa *ibid. v. Consentiente.* Abbas *c. Sicut unire. n. 2. de Excessib. Prælat.* Hojeda [illegible] *3. n. 9.* Garzias *d. p. 12. c. 2. n. 145. & 148.* allegans Rotam in [illegible] de anno 1580. hab [illegible] 33 [illegible] & alios. Additur tamen ly, *ad unionem [illegible] Episcopo faciendam &c.* propter dicta superius *n. 29.* [illegible] Capitulum, vel alii quorum interest, sine justa causa consentire nolint poterunt compelli per Superiorem [illegible], quando evidens causa necessitatis subest, [illegible] etiam invitis unio fieri, præsertim a Papa. [illegible] *Regula de unionib. gl. 11. n. 4.* Azorius *p. 2.* [illegible] & ab Episcopo. Pirhing *tit. de Præb.* [illegible] *lib. 7. in Decalogum, c. 29. n. 165.* Quamvis [illegible] Capituli intervenire etiam post [illegible] *3. De his quæ fiunt a Prælat.* [illegible] *loc. cit. n. 20.* Pirhing *d. n. 210.* Garzias, [illegible] *n. 147.* allegans Rotam *cit. Decis. 133. nu. 9.* [illegible] alios.

Quæritur IV. Utrum ad valorem unionis beneficiorum, etiam requiratur consensus Rectoris Ecclesiæ? Resp. Negative. Siquidem Rectori illi non præjudicatur aliquo, sed ipse manet Rector illius Ecclesiæ, seu beneficii, ut antea: neque enim talis unio totalem effectum suum habebit, nisi post mortem, vel amotionem [illegible] Rectoris, *arg. c. Consultationibus. 4 de Donation.* ac notat Glossa *in Clem. 2. v. Vocatus,* & Barbosa *in Collect. ibid. n. 4. de Rebus Eccl. non alienan.* Pirhing *eod. tit. n 8.* Rebuffus *cit. gloss. 11. n. 8.* Garzias *d. c. 2. n. 216.* post Rotam *cit. dec. 133.* & alios. Quin etiam, quando vacat beneficium uniendum, non necessario constituendus est Defensor ipsius, hujusque consensus requirendus. Patet hoc utrumque ex *clem. 2. de Rebus Eccl. non alienand.* ubi dicitur: *Si una Ecclesia alteri Ecclesiæ, seu Dignitati alicui, vel Præbendæ per Episcopum, suo consentiente Capitulo uniatur, aut Religioso loco donetur, ex eo quod Rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, Defensor eidem super hoc datus non extitit, nequaquam id poterit impugnari.* Hæc ibi.

Dices. *In cap. Ad audientiam 3. de Eccles. ædificand.* pro Dismembratione Ecclesiæ Parochialis expresse requiritur vocatio, & consensus Rectoris; ergo idem dicendum de unione Ecclesiæ Parochialis, vel alterius beneficii cum alio, vel alia. Resp. neg. conseq. & paritatem. Siquidem dismembratio Ecclesiæ Parochialis, vel alterius beneficii, statim in vita prioris Rectoris habet suum effectum; atque ideo, cum subintret præjudicium Rectoris, seu diminutio redituum ipsius, antea is vocandus est, ejusque consensus requirendus: quamquam, si irrationabiliter consentire recuset, eo etiam invito possit ob numerositatem populi nova Ecclesia Parochialis erigi, sicque prior Ecclesia dismembrari, juxta Conc. Trident. *Sess. 21. c. 4. de Ref.* junctis dictis *n. 78.* Secus dicendum de unione unius Ecclesiæ, vel beneficii cum altero: hac enim non obstante prior Rector retinebit Ecclesiam, seu aliud beneficium cum omnibus suis redditibus, sicut antea, *cit. c. Consultationibus 4. de Donationib.* estque proxime dictum: unde, quia nullum ipsi infertur præjudicium, saltem considerabile, non est ratio, cur necessario sit vocandus ad unionem faciendam, ejusque requiratur consensus. Barbosa *in c. Clem. 2. n. 4. de Rebus Eccl. non alienand.* 80

Urgebis. Saltem vacante Ecclesia dandus est eidem Defensor, hujusque consensus requirendus, antequam uniatur alteri, sicque supprimatur, *arg. c. 1. de Rebus Eccl. non alienand. in 6.* ubi non valet alienatio de rebus Ecclesiæ vacantis, si fiat non constituto prius legitimo Defensore ipsius: nam, quod perpetua concessio, seu unio Ecclesiarum, pertineat ad alienationes, patet ex *c. tua nuper. 8* juncta Gl. *fin. & DD. ib. De his quæ fiunt a Prælatis &c.* Resp. hanc esse difficilem instantiam in cujus solutione multum laborant Doctores, prout videre est apud Barbosam *loc. cit. a n. 9. usque ad n. 14.* diversas responsiones afferentem. Breviter tamen dicitur, disparitatem esse inter alienationem rerum Ecclesiæ, & inter alienationem, sive unionem totius Ecclesiæ: ibi enim semper intervenit præjudicium Ecclesiæ, seu Rectoris sui, cujus bona, sive redditus diminuuntur; simulque fit vera, & proprie dicta alienatio, ac proinde merito requiri debet consensus Rectoris, atque vacante Ecclesia Defensor constituendus est. Hic autem, sive in unione duarum Ecclesiarum, seu beneficiorum, neutrum contingit: nam, ex quo duæ Ecclesiæ simul uniuntur, inferior, seu una alteri principaliori, participat hujus privilegia, & jura; sicque potius perficitur, atque exaltatur: unde nec intervenit proprie dicta alienatio, ut jam dictum *n. 68.* Rector quoque, cum post unionem habeat proventus utriusque Ecclesiæ (excepta congrua portione Vicario Ecclesiæ unitæ constituenda) nihil detrimenti patitur in redditibus suis, sed re ipsa capit incrementum: unde merito nec opus est hujus speciali consensu, neque Defensore vacanti Ecclesiæ constituendo. 81

Accedit alia ratio disparitatis. Quia in alienatione, seu dismembratione bonorum Ecclesiæ, subesset periculum præjudicii, Ecclesiæ aut Rectori ipsius inferendi, nisi antea vocaretur, atque consentire deberet Rector Ecclesiæ, vel (hac vacante) constitutus Defensor ejus: qui duo quippe præ ceteris melius cognoscere censentur bona, & redditus ejusdem, & quantum ex his absque notabili cujuspiam præjudicio alienari, seu dismembrari possit. Secus dicendum in alienatione, seu unione totius Ecclesiæ, sive Beneficii, omniumque redditunm ipsius, ob rationes *n. præc.* allatas. Unde non mirum, quod ad evitandum tale periculum præjudicii inferendi, fortius resistat Jus commune alienationi, & dismembrationi bonorum Ecclesiæ; atque ad eam requirat vocationem, consensumque Rectoris, aut (vacante Ecclesia) constituti Defensori ipsius, juxta *cit. c. 1. de Rebus Eccl. non alien. in 6.* Minus autem resistat alienationi, seu unioni totius Ecclesiæ (ceteroquin tamen factæ ob evidentem necessitatem, vel utilitatem) neque ad hanc requirat consensum Rectoris, aut Defensoris ejus, *in c. clem. eod.* 82

Hinc notat Glos. *in c. clem. 2. V. Defensor.* quod impræsentiarum habeatur casus, in quo minus prohibetur, ubi majus permittitur. Potest enim Ecclesia tota dari sine Rectore, *c. Consultationibus 4. de Donat.* aut si vacat sine 83

De

Defensore) *cit. Clem. 2. de Rebus Eccles. non alien.* Non vero potest sic dari res Ecclesiæ, *cit. cap. eod. in 6.* Proinde non valet dicere. Qui potest totum, potest & partem; cum pars in toto contineatur, juxta *Reg. 80, jur. in 6.* Fallit enim hæc Regula, ubi Jus fortius resistit parti, quam toti, ob majus periculum ibi repertum, aliasve speciales rationes; ut fit in proposito.

§. IV.

De Pensionibus, harumque constitutione.

S U M M A R I U M.

84 QUæritur I. Utrum non obstante Rubrica præsentis Tituli, Pensiones in collatione Beneficiorum reservari possint? Ubi sciendum, quod nomine *Pensionis Clericalis*, seu *Ecclesiasticæ*, de qua solummodo impræsentiarum est sermo, intelligatur jus percipiendi partem fructuum ex alieno Beneficio, authoritate Superioris Ecclesiastici cuipiam Clerico justa de causa constitutum, de qua, & an sit beneficium Ecclesiasticum, ex professo dictum est supra *Tit. 5. de Præb. §. 3. n. 85. 86. & seqq.*

85 Cæterum hujusmodi Pensio potest imponi vel beneficio, vel personæ beneficiarii gravati, Hoc posteriori modo intelligitur pensio constituta, quando ea imponitur soli personæ Clerici gravati: ita nimirum, ut beneficiarius, quamdiu vixerit, seu beneficium tenuerit, debeat alteri certam portionem redditunm annuatim solvere; ad alium vero, nempe ad Successorem ipsius in beneficio, talis obligatio non transeat, sed cum ejus persona extinguatur; ut est casus in *c. Nisi essent 21. de Præb.* Priori modo, sive ipsi beneficio, potest Pensio imponi adhuc dupliciter: nempe, vel in perpetuum, & sic pensio coincidit cum censu constituto in beneficiis, & a singulis beneficiariis successive persolvendo, *ut c. penult. de Censibus & c. Præterea 23. de Jurepatronat.* vel ad vitam Pensionarii, ita videlicet, ut sit trasmissibilis ad Successores in beneficio, quamdio vixerit ille, cui pensio constituta fuit. Hoc prænotato

Resp. I. Papa potest ex causa rationabili, ac dispensando in Jure communi, omnibus præfatis modis Pensionem beneficiis imponere. Ita certa, & communis Canonistarum. Nam, ut *c. Licet 2. de Præb. in 6.* habetur, omnium *Ecclesiarum, personatuum, Dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscitur Pontificem pertinere.* Quod ipsum reperitur *in Clem. 1. §. fin. Ut lite pendente &c.* cum similibus. 86

Resp. II. Nullus Prælatus Papa inferior potest novum censum, vel pensionem perpetuam beneficio imponere, neque antiquum augere. Ita Abbas *c. prohibemus n. 2. de Censib.* Fagnanus *c. Nisi essent n. 46. de præb.* Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 85. nu. 1.* citans alios, & communem Doctorum. Idque patet ex *c. Scientes 3. & c. Prohibemus 7. de Censib.* juncta Rubrica præsentis Tituli, *Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*, cum similibus. Verum de Pensionibus perpetuis beneficio impositis, seu Censibus, plura interius *tit. 39. de Censibus &c.* 87

Resp. III. Etsi regulariter loquendo Episcopus, vel alius Collator Papa inferior, non possit conferre beneficium sub reservatione pensionis cuipiam persolvendæ nihilominus in casu speciali, atque ex justa & rationabili causa, potest etiam Episcopus pensionem imponere, seu constituere, saltem duraturam ad vitam Beneficiarii gravati, atque in eam consentientis, cum quo extinguatur pensio. Conclusio hæc quoad priorem partem est certa; & patet ex Rubrica, & textu præsentis Tituli, ubi pro regula ponitur: *Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*, cum similibus. 88

Alteram Conclusionis partem tenet Glossa *in c. Audivimus V. pensionem de Collusion. deteg.* Innocentius *c. De cætero nu. 7.* & Abbas *ibid. num. 2. de Transact.* Navarrus *Consil. 43. num. 4. de Simonia* Garcias *p. 1. de benefic. c. 5. n. 295. & 296.* Gonzal *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 5. n. 27.* citans Rotam *in una Melitens. Canonicat. 6. Martii 1596. coram D. Merl.* & alias sæpius Fag. *c. Nisi essent nu. 28. de Præb.* citans complures alios; atque asserens, hanc esse receptissimam sententiam. Conclusio hæc clare desumitur ex *c. Nisi essent 21. de Præb.* ubi pensio quadraginta librarum alteri litigantium, eo quod dignitati Prioratus cesserit, per Judices compromissarios fuit *pro bono pacis & utilitatis* ordinata, eidem per Priorem confirmatum annuatim porrigenda; quam etiam Papa *hoc adhibito moderamine tolerabat, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata: ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio prioratus, ita quod ipso priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur.* Accedit alius notabilis textus in *c. De cætero de Tr.* ibi. *Si compositio non est juri contraria, non est a loci Episcopo reprobanda; sed census absque Episcopali authoritate solutus, vitam ejus, qui solverit, non excedat.* Ubi Ab. *n. 2.* una cum aliis observat, talem censum, seu pensionem vitam gravati non excedentem, non esse constituendum in certa quota reddituum (puta, dimidia, vel tertia) ne videatur facta sectio beneficii, contra *c. Maj. 8. de Præb.* sed in certa quantitate fructuum, seu redituum. 89

Nec obstat Rubrica, & textus præsentis Tituli: *Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*, cum similibus. Siquidem per ejusmodi pensionem non gravatur beneficium, sed persona beneficiarii duntaxat; & sic adhuc beneficium sine diminutione confertur: nec fit aliqua sectio circa proventus ipsius, cum hos omnes recipiat beneficiarius gravatus, licet postea ad dies vitæ suæ, sive quamdiu tenuerit beneficium, debeat certum quid præbere Pensionario. Additur vero notanter in data Conclusione, *saltem duraturam ad vitam beneficiarii gravati*, ad differentiam sequentis quæstionis: unde 90

Quæritur II. An Episcopus possit Beneficio imponere Pensionem transmissibilem in Successorem, seu ad vitam ipsius Pensionarii? Resp. In resolutione hujus Quæstionis variare Doctores. Et quidem affirmativam sententiam, seu quod ex gravi causa possit Episcopus pensionem constituere, etiam ad vitam Pensionarii (id est, ejus, cui pensio solvitur) ita videlicet, ut post mortem Beneficiarii gravati transeat onus pensionis præstandæ ad Successorem ipsius in Beneficio: tenet Felinus *in c. Ad audientiam il 2. n. 2. concl. 2. de Rescript.* Gigas *de Pension.* 91

quæst. 6. a. 4. Garcias *de Beneficiis*, *par.* 5. *cap.* 15. *n.* 339. Layin, *lib.* 4. *Theolog. Moral. tract.* 2. *cap.* 18. *n.* 3. citans alios, ac sequitur Pirhing *h. t. n.* 12. asserens post Suarez *tom.* 1. *de Relig. l.* 4. *de simonia*, *cap.* 51. a. 18. quod saltem usu videatur recepta sententia affirmativa, quidquid sit de Jure stricto. Rationem dant: Tum quia in *c. De cætero* 5. *de Transact.* dicitur: *Sed census absque Episcopali authoritate--solutus*, *vitam ejus qui solverit*, *non excedit*: ergo, argumento a sensu contrario desumpto cum authoritate Episcopi potest excedere; prout innuit Glossa *ibid. Contrarin*. Tum quia Episcopus *ante donationem*, seu collationem Beneficii, potest *constituere*, *ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria*: ut dicitur c. *un.* §. *fin. h. t.* Potestque ex causa justa, v. g. ob evidentem necessitatem, vel utilitatem Ecclesiarum, dismembrare Beneficia, & dividere Ecclesias, juxta superius dicta. Cur igitur non similiter ex speciali, gravique causa poterit constituere pensionem ad vitam Pensionarii, sicque isto diutius vivente transituram ad Successorem in Beneficio, sine alia licentia Papæ?

92 Oppositam, seu negativam sententiam, & in Jure magis fundatam, videlicet, non posse Ordinarium Papa inferiorem imponere Pensiones, quæ transeant ad successores in Beneficio; tenet Navarrus *Consil.* 8. a. 9. *de Jure patronat.* & *Consil.* 43. *n.* 4. *de Simonia*, Flamin. Parisius *de Confidentiis Benefic. quæst.* 29. *n.* 120. Azorius *par.* 2. *l.* 8. *cap.* 6. *q.* 11. Sanchez *lib.* 7. *in Decalog. c.* 29. a. 99. Lessius *lib.* 2. *de justit. & jur.* c. 34. *n.* 206. Card. de Luca *de Pensionibus disc.* 40. *n.* 4. & Fagnanus c. *nisi essent n.* 40. & *seq. de Præb.* ex professo, ac fusissime hanc sententiam propugnans, & multipliciter probans Episcopum ordinaria sua potestate non posse pensionem imponere transmissibilem ad Successores in beneficio. Ratio hujus sententiæ desumitur cum primis ex *cit. c. nisi essent* 21. *de Præb.* ubi Papa expresse decernit, quod pensio pro bono pacis ex jussione Judicum Delegatorum super Prioratu constituta, non debeat vitam ejus qui solverit excedere, neque Successorem ad ejus præstationem ullo modo obligari, ne forte circa proventus ipsius Prioratus aliqua videatur facta sectio, illis verbis; *Nos eam* (ordinationem, seu constitutam pensionem quadraginta librarum) *hoc adhibito moderamine toleramus*, *ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus*, *sed persona Prioris maneant onerata*; *ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratus*; *ita quod ipso Priore defuncto*, *successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur*. Hæc ibi. Quæ verba ponderando

93 Sequitur manifeste, quod etiam pro bono pacis non possit Beneficio imponi pensio realis, seu transmissibilis ad Successorem: ut ibi: *Successor ipsius ad præstationem minime teneatur*. Idque ex eo; *Ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratus* seu alterius Beneficii, contra Concilium Turonense relatum *in c. Majoribus* 8. *de Præb.* Hæc quippe ratio urget in omni pensione transmissibili ad Successorem, utpote per quam oneratur ipsum Beneficium, hujusque onus, sive obligatio præstandi pensionem una cum ipso Beneficio transfertur in Successorem, veluti servitus ipsi inhærens. Quamvis possit ex justa causa constitui pensio personalis, seu obligans duntaxat personam Beneficiarii onerati, atque in ipsam consentientis, quæ proinde extinguatur in morte ipsius, & ad Successorem ipsius non transeat, ut ibi: *Non dignitas Prioratus*, *sed persona Prioris maneat onerata*; estque proxime dictum *Concil. præced.*

94 Confirmatur eadem Conclusio. Tum quia Ecclesiastica beneficia Canones præcipiunt sine ulla diminutione conferri, *can. Si quis præbendas* 1. *q.* 3. juncto Rubro, & Nigro *h. t.* Simulque sectio Beneficii penitus improbatur a Jure; ut c. *Majoribus* 8. & *c. tuæ fraternitatis* 20. *de Præb.* & *cit.* c. *nisi essent eod.* ibi; *ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio prioratus*: non obstante, quod hic intervenerit causa cæteroquin justa & sufficiens ad imponendam pensionem, saltem ad vitam gravati, nempe *bonum pacis & utilitatis*, uti loquitur textus.

95 Ex quo etiam rejicitur quorundam responsio, asserentium, per hæc, vel alia hujusmodi Jura solummodo probari, quod sine licentia Papæ non possit ordinarie, ac regulariter, imponi Beneficiis pensio transmissibilis ad Successorem; secus autem esse subsistente justa & necessaria causa, vel ob utilitatem Ecclesiæ. Tum quia in casu *cit. cap. nisi essent*, suberat justa causa, videlicet bonum pacis, & utilitatis, in ipsam quoque Ecclesiam redundans, & tamen Pontifex determinavit non posse imponi Prioratui pensionem transmissibilem ad Successorem. Tum quia novissime de Mandato S. D. N. Innocentii Papæ XII. expresse prohibitum est *ne imposterum graventur Parochiales*, *etiam juris patronatus laici*, *pensionibus*; prout patet ex Edicto, infra *n.* 100. referendo: atqui per pensionem transmissibilem ad Successorem gravarentur Ecclesiæ Parochiales, & non sola persona primi Beneficiarii gravati. Tum tandem, quia contra tot expressa Jura nihil conveniunt rationes oppositæ sententiæ, ac a. 91. relatæ.

96 Imprimis enim ex c. *de cætero* 5. *de Transact.* nihil probatur, Quia argumentum a sensu contrario desumptum non procedit, quando exinde resultat correctio jurium prout fieret in proposito. Fagnanus *cit. cap. nisi essent n.* 63. *de Præb.* estque jam dictum supra *lib.* 1. *tit. de Constitutionibus* §. 16. *n.* 408. Nec urget textus ex *cap. un.* §. *fin. h. t.* Nam, etsi Episcopus ante collationem Beneficii (una cum Capitulo suo, ut explicat Glossa *fin. ib.*) possit constituere, ut proventus Beneficiales ad tempus retineantur pro causa justa & necessaria v. g. pro reparatione Ecclesiæ ruinosæ: inde tamen nullatenus sequitur, quod possit Beneficiis imponere pensiones ad Successorem transmissibiles; ista quippe sunt valde diversa, neque ex diversis fit illatio. Barbosa *Axiomat.* 114.

97 Neque urget ultima ratio. Quia ex divisione, aut dismembratione Beneficiorum, non sequitur horum sectio, sive scissio; talis videlicet, per quam proventus unius Beneficii dividuntur in duos. Nam per divisionem eriguntur duo Beneficia, una cum propriis redditibus: & per dismembrationem redditus ab uno beneficio in perpetuum separantur, atque annectuntur alteri; idque contingit non ad privatum interesse alicujus Clerici (puta, Pensionarii) sed ob publicam utilitatem, augendumque cultum Divinum, & animarum salutem melius procurandam; secus fit in pensione ad Successorem transmissibili. Unde patet imbecillitas contrariorum; alioquin certo, si quid probarent, manifeste sequeretur, quod Episcopus ex causa rationabili posset novam & perpetuam pensionem Beneficio imponere, sicut potest ex justa causa in perpetuum dismembrare Beneficia, atque ob multitudinem, seu distantiam Parochianorum, dividere in perpetuum Ecclesias Parochiales? quod est contra dicta a. 87. & communem Doctorum.

98 Quæritur III. Utrum sit licitum, resignare beneficium Ecclesiasticum, reservata annua pensione? Resp. I. Illicitum est, atque simoniacum, resignare (aut conferre) Beneficium cum pacto, seu conditione apposita solvendi pensionem. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *in fin.* loquens in casu, quo Episcopus conferens alteri beneficium, requirit aliquid sibi exhiberi de fructibus illius beneficii; quia (inquit) *idem est, ac si aliquod munus ab eo exigeret; & non caret vitio simoniæ*. Idipsum tenet Abbas *c. cap. un. n.* 14. *Ut Ecclesiastica beneficia* &c. Garcias *p.* 1. *benefic. cap.* 5. *n.* 340. & *seq.* Pirh. *h. t.* a. 11. Fagnanus *c. Nisi essent n.* 18. & 19. *de Præbend.* istud intelligens tam de Episcopo in collatione beneficii paciscente, ut sibi solvatur pensio; quam de alio, puta de Resignante, simile pactum ineunte cum Resignatario; atque asserens, casum hunc non esse dubium. Ratio est; quia omne pactum, omnisque conventio, quæ jure non inest adjecta collationi beneficii, efficit eam simoniacam; *can. Quam pio* 1. *q.* 2. & c. *ult. de pactis* & *c. Quæsitum* 5. *de Rerum permutat.* cum similibus. Unde etiam *in cap. Nisi essent*. 21. *de præbend.* pensionem quadraginta librarum, ad dies gravati Prioris alteri pro bono pacis constitutam, non aliter Papa toleravit, nisi quia *non ex pactione partium*, *sed ex jussione judicum* debeat exhiberi.

99 Resp. II. Etiam seclusa omni pactione, seu conditione apposita regulariter loquendo renunciatio beneficiorum sub reservatione pensionis sibi annuatim præstandæ, coram Episcopo, vel alio Collatore Papa inferiore, fieri non potest; neque ab hoc approbari, vel admitti. Ita Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccl. un. c.* 15. *n.* 179. Engel *h. t.* a. 10. & alii. Concordat novissimum Edictum, jussu S. D. N. Innocentii Papæ XII. emanatum, tenoris sequentis.

EDICTUM

Non gravandi Ecclesias Parochiales Pensionibus.

Bandinus Tit. S. Pancratii Presbyter Cardinalis, Sanctissimi Domini Nostri Vice-Datarius.

100 *Cum velit Sanctissimus Dominus noster ex paterna sua charitate, & zelo, excitare Parochos ad majorem vigilantiam, pro animabus ipsorum curæ commissis, atque faciliorem ipsis sterncre viam subveniendi earundem necessitatibus per copiosiores eleemosynas: Idcirco accepto oretenus a Sanctitate Sua expresso mandato, præcipimus, & statuimus, ne imposterum graventur Parochiales, etiam Juris patronatus laici, Pensionibus; atque hoc etiam observetur ab ipsis Locorum Ordinariis, in Provisionibus ad ipsos spectantibus. Prætcrea, ne admittantur resignationes, aut permutationes Parochialium cum reservatione pensionum, ad cujuscunque favorem, & sub quocunque titulo, etiam præstationis alimentorum, multoque minus reserventur pensiones in super easdem Parochiales, sine causa, beneficio pleno, cum consensu possessorum, sua quacunque causa & titulo. Ex Dataria hac die 11. Novemb. 1692.*

Bandinus Cardinalis, Vice-Datarius,

101 Accedit ratio. Tum quia beneficia Ecclesiastica sine diminutione sunt conferenda; uti habetur toto Titulo, *Ut Beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur*. Atqui Episcopus nequit dispensare in Jure communi, & contra Sacros Canones, saltem regulariter loquendo, ac extra casum necessitatis; ut dictum supra *lib. 1. tit. 2. De constitutionibus §. 18. n. 425. & seq.* Tum quia talis resignatio in effectu est permutatio beneficii Ecclesiastici pro parte fructuum annuatim præstandorum: & consequenter cum fructus, ut a beneficio separati, sint quid temporale, fieret permutatio rei spiritualis pro temporali, quæ foret manifesta simonia. Tum tandem, quia quod beneficia simpliciter, & pure nulloque pacto inteveniente, sint resignanda liquet, ex *c. Ex par. 12. de Offic. Delegat. & cap. eo 7. de Transact. & cap. ult. de pactis & c. Quæsitum 5. de Rerum permutat.*

102 Additur notanter in data Conclusione, *regulariter loquendo*. Nam quod ex justa gravique causa (puta, quia Resignans est ætate decrepitus, vel infirmus, aut quia pro bono pacis fit resignatio beneficii litigiosi, & hujusmodi) possit episcopus resignanti pensionem constituere, persolvendam ipsi ad vitam Cleri gravati, seu consentientis in eam; satis probatur ex *c. Nisi essent, 21. de Præbend.* & tradit Barbosa *ibid. n. 8* & Fagnanus *num. 18.* asserens, hanc esse receptissimam. Abbas *c. Ad audientiam 31. n. 6.* & Felinus *ibid. n. 2. de Rescript.* Navarrus *Consil. 4. n. 1. & 2. de Simonia.* Pisfecus *in Praxi Episcopali par. 2. cap. 5. n. 64.* Card. Tuschus *Lit. P. Concl. 269.* Nicol. Garcias *par. 1. de Beneficiis cap. 5. n. 295. & seqq.* citans quamplures alios, & solvens contraria; atque concordant dicta *superius n. 89.*

103 Neque his contrariari videtur novissimum Edictum *n. 100.* relatum. Nam prima, sicut & postrema pars, loquitur de Pensionibus ipsi beneficio imponendis, seu quibus gravantur Ecclesiæ Parochiales, sive dein id fiat, dum vacant, ac de novo conferendæ sunt; sive, dum plenæ sunt, atque accedit consensus possessorum: de hujusmodi enim pensionibus data Conclusio non loquitur, quinimo hæ paulo superius, videlicet *num. 92. 93. & seq.* ex professo rejectæ fuerunt. Ad alteram vero partem, prohibentem, *ne admittantur resignationes, aut Permutationes Parochialium cum reservatione pensionum ad cujuscunque favorem & sub quocunque titulo, etiam præstationis alimentorum.* Responderi potest eo modo, quo in simili ad Constitutionem B. Pii V. quæ incipit, *Intolerabilis*, contra Confidentias 1569. Kal. Junii emanatum, respondet Barbosa *p. 2. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 85. n. 11.* citans Nicol. Garciam *part. 1. de beneficiis, c. n. 385.* & Filliucium *tract. 42. de Pensionibus cap. 3 num. 5.* videlicet; quod ejusmodi verbis non sit Episcopis abrogata aliqua facultas, qua prius licite uti poterant; sed solum prohibeatur, vel puniatur impositio pensionis ab Episcopis facta sine causa, videlicet rationabili & justa.

Atque hunc intellectum important ipsamet verba allegati Edicti; ut ibi; *Ad cujuscunque favorem.* Quia favorem duntaxat nemo rationabiliter agnoscet pro justa causa imponendi pensionem, etiam ad vitam solius gravati duraturam. Item ibi: *sub quocunque titulo, etiam præstationis alimentorum*: nam per ly *quocunque titulo*, non excludi justam causam; sed duntaxat quemcunque titulum futilem, fictum, & coloratum, probat clausula illa, *etiam præstationis alimentorum*. Siquidem dictio *etiam* est ampliativa, atque exprimit casum magis dubitabilem, simulque tamen implicando, seu involendo casum minus dubitalem. Barbos. *tract. de Dictionibus dict. 112. n. 1.* citans plurimos alios. Unde consequens est, quod præcedens clausula, *sub quocunque titulo*, denotet casus minus dubitales, minusque ponderosos; ac est præstatio alimentorum; tales autem non possunt esse; nisi tituli futiles ficti aut colorati; cum & præstatio alimentorum secundum se præcise spectata, & seclusa quacunque circumstantia graviori, non sit majoris ponderis. Patet enim, quod quilibet homo indigeat alimentis quotidianis, ergo, si semel concederetur, hunc titulum se solo, ac seclusa verbi gratia paupertate Resignantis, vel alia ponderosiori circumstantia, sufficere pro constituenda Pensione, quilibet Clericus resignans, etiam opulentissimus, posset sibi in Beneficio resignato reservare pensionem, authoritate Superioris constituendam: quod utique foret absurdum, præberetque portam latissimam pensionibus, ac diminutioni redditum Beneficialium, merito authoritate Apostolica denuo præclusam. Quamquam si Clericus resignans revera sit pauper, non idcirco videatur prohibitum, moderatam pensionem eidem constituere, ne vel ob defectum alimentorum mori, vel in opprobrium status Clericalis mendicare cogatur. 104

Quinimo, quod existente rationabili causa pro reservanda sibi moderata pensione possit Resignans, ut securior sit Episcopo ante suam resignationem supplicare; desumitur ex *c. Tua nos 34. de Simonia*, ibi: *Rogans humiliter*; ac notat Engel. *h. t. n. 16.* 105

Insuper possunt partes prius inter se tractare, atque Resignans super aliqua pensione sibi danda cum Successore amicabiliter componere: non quidem absolute, & quasi per seipsos illam concludendo (hoc enim non careret labe simoniæ, saltem Ecclesiasticæ, *cap. Quæsitum de rerum permutat.* junctis dictis *n. 98.*) sed sub conditione, relata in consensum Superioris, seu Episcopi, in cujus manibus Beneficium resignatur, ac sese submittendo dispositioni ejus; Glossa *in Clement. uni. V. Volentibus de rerum permutat.* Abbas *in cit. c. Quæsitum n. 10. eod.* hanc opinionem appellans veriorem. Navarrus *Consil. 15. n. 1. de Simonia.* Layman *lib. 4. Theolog. Moral. tract. 10. cap. 11. §. 5. n. 50.* Suarez, Sylvester, & plures alii; & concordant dicta superius *l. 1. tit. 6. de Renunciatione §. 4. n. 102. & 103.* Quidquid nonnulli & signantes Garcias *cit. par. 1. cap. 5. n. 340. & 343.* & Fagnanus *c. Nisi essent num. 5. de Præbend.* contradicere videatur; asserendo, quod compositiones pro Beneficiis, & Beneficialibus, ad hoc, ut valeant, & a simonia excusentur, debeant capere principium ab auctoritate Superioris, & non a pactione seu conventione partium: quamquam etiam hi Authores de pactione, seu conventione absoluta partium, & non de compositione amicabili juxta concessum superioris, intelligi possunt. 105

TITULUS XIII.

De rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 POstquam in præcedentibus visum est de rebus, juribusque Clericorum spiritualibus, nimirum de Præbendis & Dignitatibus, necnon de potestate disponendi circa ipsas: merito in hoc, ac sequentibus Titulis, tractatur de rebus eorundem temporalibus. Et quia quandoque res Ecclesiasticas expedit alienare, non raro autem id foret præjudiciale, atque damnosum Ecclesiis; hinc Rubrica præsentis Tituli duplex continet membrum. Pro cujus meliori intelligentia, sit

§. I.

De nomine Alienationis, rebusque Ecclesiæ alienari prohibitis.

S U M M A R I U M.

2 *Quid nomine* Alienationis *intelligatur.*
3 *Sumitur in proposito large.*
4 *Regula est, quod res immobiles, aut mobiles pretiosa Ecclesiarum &c. alienari non possint, nisi &c.*
5 *Hæc prohibitio est antiquissima, & jam a tempore Apostolorum. Et nu. 65.*
6 *Textus Extravagantis,* Ambitiosæ, *refertur.*
7 *Mobilia, & Immobilia, quæ?*
8 *Jura, & Actiones, seu nomina debitorum, vi nominis nec sunt mobilia, nec immobilia; sed constituant tertiam speciem.*
9 *In proposito tamen nomine* Immobilium *comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia: secus ad mobilia.*
10 *Nomine Immobilium veniunt etiam servitutes prædiorum, jura piscandi, venandi &c.*
11 *Accensus, seu annui redditus.*
12 *Mobilia pretiosa, quæ?*
13 *Reliquiæ Sanctorum numerantur inter Mobilia pretiosa quæ.*
14 *Quid dicendum de poculis argenteis, calicibus &c. minus utilibus?*
15 *Pecunia regulariter potest absque solemnitate alienari: nisi sit deputata pro emendis immobilibus &c. Et quando sic censeatur esse deputata? Ibid.*
16 *Nomine Mobilium pretiosorum etiam comprehenditur grex ovium, caprarum &c.*

2 QUæritur I. Quid nomine *Alienationis* intelligatur? Resp. I. Generatim loquendo, *Alienationis* nomine continetur omnis actus, quo dominium rerum transfertur. Ita textus expressus *in L. 1. Cod. de Fundo dotal.* ibi: *Est autem alienatio, omnis actus, per quem dominium transfertur.* Intellige, quando hujusmodi dominii translatio est voluntaria; non autem necessaria; *arg. l. Petrus Lucii §. Prædium ff. de Leg. II.* Unde, quando ea fit necessario; puta, ex ordinatione Testatoris, vel ex sententia Judicis, non diceretur quis proprie alienare: neque incidere in pœnam impositam alienanti. Barbosa *tract. de Appellativa verb. Jur. signif. Appell. 14. n. 2. & 4.* citans alios.

3 Resp. II. Alienationis nomen in proposito sumitur large, ac prout complectitur omnem actum quo Dominium rei directum, vel utile, aut ususfructus, seu jus in alterum transfertur. Ita Glossa in *cap. Nulli verf. Alienationis h. t.* Azorius *par 2. lib. 9. c. 1. quæst. 2.* Barbosa *in Collect. ad Extravag. Ambitiosæ n. 5. h. t. inter Commun.* citans alios. Idque patet ex *c. Nulli 5. h. t.* ubi dicitur: quod *alienationis verbum contineat conditiones* (alias conductionem) *donationem, venditionem, permutationem, & emphyteusis perpetuum contractum,* atque etiam (*ut ibid. §. 1.* dicitur) *specialis hypotheca titulo* obligationem. Concordat *can. Apostolicos 12. quæst. 2. & Auth. De non alienandis rebus &c. §. Nos igitur. Collat. 2.* cum similibus: & amplius habentur *in Extrav. Ambitiosæ h. t. inter Commun.* cujus verba *n. 6.* referentur.

Quæritur II. Quales res Ecclesiarum prohibitum sit alienare? Resp. I. Regula est, quod res immobiles aut mobiles pretiosæ Ecclesiarum, Monasteriorum, aliorumque Locorum piorum, alienari non possunt, nisi subsistente justa causa; & servata debita Juris solemnitate, & si secus fiat, alienatio non teneat, sed ipso jure sit irrita; atque insuper bona talia Ecclesiastica alienans, & sic alienata recipiens, præter alias pœnas, juxta diversitatem personarum constitutas, pœnam excommunicationis incurrat. Ita patet ex *can. Apostolicos cum seqq. quæst. 2. & c. nulli 5. & cap. Si quis Presbyterum 6 & c. Ad audientiam 9. & seqq. h. t.* junctis *c. 1. & 2. eod. in 6. & Clementinis,* quæ innovantur, vel de novo statuuntur *in Extravag. Ambitiosæ eod. tit. inter Commun.* & quantum attinet posteriorem partem Conclusionis, amplius dicetur infra *§. 5. n. 62. & 66 ac seqq.* 4

Concordat. *Auth. De non alienandis &c. §. Nos igitur Collat. 2.* eadem alienationem rerum Ecclesiasticarum ex professo prohibens. Quinimo hæc prohibitio est antiquissima etiam a tempore Apostolorum, *arg. cit. can. Apostolicos 12 qu. 2.* ibi: *Apostolicos, & paternos Canones renovans &c.* ac notat Card. de Luca *Discursu 23. de Alienat. n. 2.* allegans alios. 5

Solummodo pro majori intelligentia sequentium est prænotandum, quod in citata Extravaganti. *Ambitiosæ h. t. inter Commun.* præmissis malis, quæ sequuntur, *si immobilia, & pretiosa mobilia Deo dicata,* profanis usibus, applicatur, sicque alienantur cum maximo Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Locorum piorum, ac Divini cultus detrimento, inter alia Pontifex, seu Paulus Papa II. sic statuerit: "Omnium rerum, & honorum Ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a Jure præmissis, ac de rebus, & bonis in emphyteusin ab antiquo concedi solitis, & cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus, & bonis, quæ servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia, hac perpetuo valitura Constitutione præsenti fieri prohibemus: Prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus; in suo nihilominus robore permansuris. Si quis autem contra hujus nostræ prohibitionis seriem de bonis, & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sint roboris, vel momenti. Et tam, qui alienat, quam is, qui alienatas res, & bona prædicta receperit, sententia excommunicationis incurrat. Alienanti vero bona Ecclesiarum, Monasteriorum, Locorumque piorum quorumlibet inconsulto Romano Pontifice, aut contra præsentis Constitutionis tenorem, si Pontificali, vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus &c." Hæc Papa *in cit. Extrav. Ambitiosæ,* pro cæteris inferioribus Prælatis alias pœnas, inferius n. 65. & 68. referendas, subjunges; atque statuens, quod *nihilominus alienatæ res, & bona hujusmodi ad Ecclesias, Monasteria, & Loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo &c.* Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 25. cap. 11. de Reform.* Sed occasione prædictorum 6

Quæ-

7 Quæritur III. Quænam censeantur *Res immobiles*, ita ut alienari prohibeantur? Resp. I. *Mobilia* dicuntur, quę loco moveri possunt: ut pecunia, vestis, navis, animalia &c. Nam, quod mobilia, & moventia (puta, animalia) idem sint, nisi aliud appareat ex mente loquentis, textus est *in l. Moventium ff. de Verb. signif.* Econtra vero *Immobilia* censentur, quæ loco moveri non possunt: prædia, domus, agri, & hujusmodi.

8 Resp. II. Etsi vi nominis, ac secundum primævum significatum vocabulorum, jura, & actiones, seu nomina debitorum, nec sint mobilia, nec immobilia, sed constituant tertiam speciem: nihilominus in proposito nomine *Immobilium* etiam comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia. Ita Abbas *cap. Nulli num. 9. h. t.* Azorius *part. 2. cap. 1. quæst. 6.* Pirhing *h. t. n. 13.* & alii. Ratio prioris partis est: quia actiones, & jura cum sint quid incorporale, non concluduntur certo loco; & sic non possunt dici mobilia, videlicet ab uno loco in alium, nec immobilia. Unde *in l. A divo Pio §. In venditione ff. de re judicat.* jura, & actiones, seu nomina debitorum, pro tertia quadam specie ponuntur: statuendo, ut in venditione pignorum primo *Res Mobiles*, & animalia; & si hæc non suffecerint, deinde pignora soli, seu immobilia distrahantur; & si nec ista sufficiant, tunc perveniatur etiam ad jura.

9 Altera pars desumitur ex *cap. 2. h. t. in 6.* ubi jura, seu actiones ad immobilia, æquiparantur immobilibus, ibi: *Bona immobilia, aut jura* Ecclesiarum: juncta *l. Qui actionem ff. de R. J.* ibi: *Qui actionem habet ad rem recuperandam ipsam rem habere videtur*, cum similibus. Atque hoc procedit de juribus, seu actionibus, ad immobilia: nam actiones ad mobilia, v. gr. actio ad debitum certæ pecuniæ, dicitur res mobilis, sicut ipsa pecunia. Abbas, & Azorius *ubi supra* Lugo *disp. 4. de just. & jure num. 66.* & alii.

10 Insuper nomine *Immobilium* in proposito veniunt servitutes prædiorum, jura piscandi, venandi, & hujusmodi: ut *L. ultim. §. fin. C. de Præscription. longi tempor.* ibi: *Eodem observando, etsi res non soli sint, sed incorporales; quæ in jure consistant; veluti usus fructus, & cæteræ servitutes.* Et concordat *Clem. 1. h. t.* illis verbis: *Jura, redditus, aut possessiones ejusdem Monasterii.* Siquidem hæc omnia fixa manent, & instar immobilium afferunt fructum suum.

11 His adde census, seu annuos redditus; ut habetur *in Clem. Exivi §. Cumque annui de Verb. signific.* ibi: *Cumque annui redditus inter immobilia censeantur a jure.* Concordat textus notabilis *in Authent. De non alienandis &c. §. Vult enim illa, Collat. 2.* ubi inter alia *Civiles annonæ* (scilicet, reditus a Fisco percipiendi singulis annis, ut explicat Glossa ibidem) *inter immobilia* dicuntur esse *numeranda*.

12 Quæritur IV. Quænam dicantur Mobilia pretiosa, ita ut alienari nequeant? Resp. I. illa dicuntur *Mobilia pretiosa*, quæ sunt de thesauro Ecclesiæ; vel quæ propter pretium, artem, seu antiquitatem, conferunt Ecclesiæ singularem splendorem: uti sunt aurum, argentum, gemmæ, ornamenta, & vasa Ecclesiastica pretiosa, & hujusmodi. Azorius *cit. part. 2. lib. 9. cap. 1. quæst. 7.* Engel *hoc tit. num. 5.* Pirhing *eod. num. 12.*

13 Reliquiæ etiam Sanctorum, maxime ubi perpetuæ sepulturæ sunt traditæ, aut in muro clausæ; rectissime inter Mobilia pretiosa numerantur. Aloys. Riccius *in praxi part. 1. resol. 60. num. 3. & seqq.* Engel *ubi supra* & alii.

14 Non tamen ex hoc titulo videtur prohibitum, quia Prælatus possit aliqua pocula argentea minus utilia absque aliis solemnitatibus Juris alienare; seu veteres Calices, aut ornamenta pro novis commutare: prout consuetudo, optima legum interpres, passim declarat. Engel *cit. num. 5.*

15 Pecuniam etiam regulariter potest Prælatus sine solemnitate expendere: quia est res mobilis; atque reposita in cista nullum fructum affert, *c. Ejiciens dist. 88.* Abbas *d. cap. Nulli, num. 11. hoc tit.* Dummodo hinc excipiatur casus, quo certa summa pecuniæ specialiter deputata est ad emenda bona immobilia, vel Ecclesiam ædificandam, aut pro gravissimis futuris necessitatibus reservata, *arg. l. 3. Quid ergo ff. de Contraria & utili act. tutel.* ubi pecuniam ad prædiorum comparationem depositam Tutor alienare non potest, nec ex ea sibi solvere, Azorius *part. 2. lib. 9. cap. 1. q. 5.* subjungens, tunc pecuniam Ecclesiæ censeri deputatam ad rem immobilem emendam, quando cum Superioris authoritate, & Clericorum consensu, ad id retinetur. Quaranta *V. Alienatio rer. Ecclesiast. n. 25.* Engel *h. t. n. 7.*

Resp. II. Insuper nomine mobilium pretiosorum comprehenduntur illa mobilia, ex quorum fructibus diuturnum emolumentum, annuosque redditus percipere consuevit Ecclesia, sive Monasterium. Ita Molina *Tom. I. de Just. & jur. disp. 465. n. 4.* istud intelligens de grege ovium, vel caprarum. Licet enim fas sit, alienare, seu vendere arietes, hircos, hædos, & hujusmodi: non tamen fas est alienare totum gregem, nisi concurrentibus causis, & servata debita forma, quæ in alienatione rerum pretiosarum, quæ servando servari possunt, necesse est concurrant. Ita Molina *loc. cit.* & sequitur Pirhing *h. t. n. 12.* & Sannig *eod. tit. cap. 5. n. 8.* 16

§. II.

De causis, & solemnitatibus Juris ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitis.

SUMMARIUM.

17 *Generatim ad legitimam alienationem rerum Ecclesiasticarum immobilium, vel mobilium pretiosarum, requiritur Justa causa, & debita solemnitas.*

18 *Hujusmodi Justa causa alienandi est triplex: videlicet, necessitas Ecclesiæ.*

19 *Utilitas Ecclesiæ.*

20 *Quæ debet esse manifesta.*

21 *Et pietas: quæ exemplificatur.*

22 *Nonnulli addunt quartam causam, nempe incommoditatis: sed hæc reducitur ad secundam.*

23 *Qualis solemnitas requiritur ad alienationem rerum Ecclesiasticarum? Et num. seq.*

Hanc debet præcedere Tractatus Capitularis: & qualis? Ibid.

24 *Ad eandem requiritur consensus Capituli.*

25 *Et cujus Capituli?*

26 *Consensus iste Capituli debet esse expressus, nec sufficit tacitus.*

27 *Solvitur notabilis instantia.*

28 *Ad ejusmodi alienationem etiam requiritur, ut Capitulum se subscribat.*

29 *Et quomodo hæc subscriptio fieri debeat?*

30 *Requiritur etiam consensus Superioris: & cujus antiquitus?*

31 *Hodie, de pacto Juris loquendo, ad eam requiritur consensus Summi Pontificis.*

32 *Et quid de consuetudine, præsertim Germaniæ?*

33 *Patroni consensus non requiritur ad alienationem rerum Ecclesiasticarum.*

34 *Nisi in duobus casibus: & quibus?*

35 *Prædictæ solemnitates requiruntur solum in alienatione rerum Ecclesiasticarum immobilium, & mobilium pretiosarum.*

36 *Fallit hæc regula in Terullis, & aliis rebus exiguis: Idque declaratur.*

37 Can. Terullas 12. q. 2. *de facto non est derogatum. Et num. præced.*

Iis concordatur cum c. Ut super §. fin. h. t. *ibid.*

38 *Res exigui valoris, quæ?*

39 *In alienatione necessaria non requiruntur solemnitates juris.*

40 *Res ab antiquo in feudum, vel emphyteusin dari solitæ, possunt absque solemnitatibus juris denuo infeudari &c.*

41 *Secus, si hactenus non solitæ dari in feudum, vel emphyteusin.*

42 *Locatio ad triennium valet sine alia solemnitate.*

43 *Utrum locatio facta ultra triennium, valeat saltem ad primum triennium?*

44 *Repudiatio rerum, quæ nondum sunt incorporata bonis Ecclesiæ, valet absque solemnitatibus.*
45 *Mancipia Ecclesiæ, an, & qualiter alienari poterant?*
46 *Fructus, aliaque bona Ecclesiastica, quæ servando servari non possunt, alienantur sine solemnitatibus.*
47 *Et quæ dicantur Bona, quæ servanda servari non possunt.*
48 *Quid de Religionibus speciale privilegium habentibus, alienandi bona etiam stabilia absque licentia Papæ, vel Ordinariorum.*
49 *An requirantur præfatæ solemnitates Juris, si alienatio ab una Ecclesia fiat alteri Ecclesiæ? & n. seqq.*
Sententia negativa cum suis rationibus refertur. Ib.
50 *Sententia affirmativa est Juri conformior, & in praxi tenenda.*
51 *Solvuntur rationes negativæ sententiæ.*

17 QUæritur I. Quæ generatim requirantur ad legitimam alienationem rei immobilis, vel mobilis pretiosæ Ecclesiarum? Resp. Ad hujusmodi alienationem duo copulative requiruntur, videlicet justa causa, & debita solemnitas. Ita communis; atque patet ex c. can. *Sine exceptione* 12. q. 2. ubi dicitur: *Sine exceptione decernimus, ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ quidquam donare, vel commutare, vel vendere audeat: nisi forte aliquid horum faciat ut meliora prospiciat; & cum totius Cleri tractatu, atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ.* Idipsum habetur c. 1. h. t. in 6. ubi proinde Jo: Andreas in Summario breviter inquit, *Perpetua alienatio facta de rebus Ecclesiæ vacantis non præcedente tractatu, & sine justa causa non valet:* cum concordantiis.

18 Quæritur II. Quotuplex sit justa causa alienandi res Ecclesiasticas? Resp. I. Justa causa alienandi res Ecclesiasticas est triplex, videlicet, necessitas Ecclesiæ, utilitas Ecclesiæ, & pietas. Ita in re communis; quamvis nonnulli addant quartam causam, nempe incommoditatis. Et quidem prima causa rite alienandi res Ecclesiasticas, cæteroquin alienari prohibitas, est necessitas Ecclesiæ, cui aliter subveniri non potest. Textus est in *Clem. 1. h. t.* ubi sub nullitate actus prohibendo alienationem jurium, redditicum, aut possessionum cujuslibet Monasterii, expresse excipitur casus necessitatis, illis verbis: *Nisi necessitas, aut utilitas Monasterii hoc exposcat*, Concordant *c. 1. de Pignorib.* ibi: *Nisi justissima necessitate exigente.* Uti fieret, nisi Ecclesia ære alieno sit gravata, nec habeat res mobiles, unde solvat; aut quando alia similis causa necessitatis extrema id deposcit. Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. un. cap. 30. n. 12.* & alii.

19 Secunda, est utilitas Ecclesiæ manifesta: ut si res aliqua Ecclesiæ alienatur ad aliam meliorem emendam, juxta cit. can. *Sine exceptione* 12. q. 2. ibi: *Nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat; & cum totius Cleri tractatu, atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ.* Idipsum clarissime habetur *in cap. Ut super 8. §. fin. h. t.* ubi Pontifex sic loquitur: *Possessiones vero, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de Fratrum tuorum, & sanioris partis consilio, & assensu alienandi seu commutandi liberam concedimus facultatem.*

20 Debet autem hujusmodi utilitas esse manifesta: adeo, ut conditio Ecclesiæ patenter melior fiat, & locupletior: Barbosa *d. cap. 30. n. 15.* post Rotam *dec. 65. n. 48. & dec. 367. n. 5. & 7. par. 5. divers.* & alios. Unde non sufficit, quod Ecclesia non damnificetur; sed requiritur lucrum de tempore alienationis, *cit. can. exceptione 12. quæst. 2.* Barbosa *eod. cap. 30. n. 17.* citans Rotam *in Beneu. Devolutionis 16. Novembr. 1621. coram Rev. D. Coccino Decano*, & plures Authores.

21 Tertia, est pietas: veluti, si bona Ecclesiæ sint alienanda ad redimendos captivos, pauperes tempore famis alendos, seu ad ædificationem Templi, vel augmentationem Cœmeterii pro Fidelium sepultura: de his ex S. Ambrosio *lib. 2. de Officiis cap. 28.* habetur textus pulcherrimus *in can. Aurum 12. quæst. 2.* illis verbis: *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget.* Et infra:

„ Nemo enim potest dicere, cur pauper vivit? Nemo
„ potest queri, quia captivi redempti sunt. Nemo po-
„ test accusare, quia Templum Dei ædificatum est. Ne-
„ mo potest indignari, quia humandis Fidelium reliquiis
„ spatia laxata sunt. Nemo potest dolore, quia in sepul-
„ turis Christianorum requies defunctorum est. Ita his
„ tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam initiata confrin-
„ gere, conflare, vendere licet. *Hæc ibi.*

Glossa in *Summa, caus. 12. q. 2. V. Nunc quæritur*, 22
& Abbas *c. Novit. n. 5. h. t.* & Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. un. cap. 30. n. 11.* & Fagnanus *c. Nulli n. 7. h. t.* quartam addunt causam, ob quam licitum est alienare bona Ecclesiæ; nempe causam incommoditatis, vel minoris utilitatis, *arg. can. Terrulas 12. quæst. 2.* Ubi Episcopo conceditur, ut terrulas, & vineolas, possit alienare sine consilio Fratrum, sive Capituli sui, concurrentibus tamen copulative his tribus; nempe, ut sint exigui valoris, & Ecclesiæ minus utiles; simulque subsit necessitas, seu utilitas quædam eas alienandi, uti ex contextu patet. Veruntamen hæc causa incommoditatis apte reducitur ad secundam ex tribus enumeratis in Conclusione, videlicet ad utilitatem Ecclesiæ: nam huic utile est, carere incommoditatibus.

Quæritur III. Qualis solemnitas requiratur ad aliena- 23
tionem rerum Ecclesiasticarum? Resp. cum communi, solemnitas, seu forma observanda in alienatione rerum Ecclesiasticarum immobilium, aut mobilium pretiosiorum, consistit in sequentibus. Primo, ut præcedat Tractatus Capitularis: idest, ut Prælatus cum Capitulo, seu conventu capitulariter congregato, ac unoquoque dicente, quod sibi videtur, deliberet, an subsit justa causa; simulque, an expediat rem illam alienari. Idque patet tum ex *cit. can. Sine exceptione 12. quæst. 2.* cujus verba superius *n. 17.* referuntur, tum ex *c. Tua nuper. 8.* juncta Glossa *V. Tractatu, De his quæ fiunt a Prælatis &c.* Ac præsertim ex *cap. 1. h. t. in 6.* ubi *quia tractatus solemnis, & diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, & alienationibus rerum Ecclesiasticarum exigitur non fuit habitus*, cassatam judicialiter fuisse alienationem legitur.

Secundo, ad alienationem dictarum rerum Ecclesia- 24
sticarum requiritur consensus totius Capituli, seu majoris & sanioris partis ipsius. Et hoc patet ex *c. Ut super 8. §. fin. h. t.* ibi *de Fratrum tuorum, & sanioris partis consilio, & consensu*, juncto *cit. can. Sine exceptione 12. q. 2.* cum similibus. Nam propter plurima damna, ex indiscretis alienationibus per nonnullos Prælatos Ecclesiis illata, merito horum potestas restricta fuit, ut imposterum non valeat alienatio bonorum Ecclesiasticorum immobilium, aut mobilium pretiosiorum, absque consensu Capituli.

Et si petas, cujus Capituli consensus requiratur? Resp. 25
breviter cum Abbate *in cap. 1. num. 5. De his quæ fiunt a Prælatis &c.* Pirhing *h. t. n. 29. & 45.* quod, si Episcopus est author in alienatione rei Ecclesiæ Cathedralis, vel alterius inferioris; tunc requiratur consensus Capituli Cathedralis, *arg. c. 1.* juncta Gl. *V. Tenuer h. t. in 6.* cum similibus. Quando autem Episcopus non est dictæ author alienationis, sed Rector inferioris Ecclesiæ; tunc si ista habeat Collegium, requiritur, atque sufficit consensus Collegii, hujusque subscriptio una cum authoritate Episcopi, *arg. c. Abbatibus 12. q. 2. Clem. 1.* juncta Glossa *V. proprii h. t.* Quod si vero Ecclesia inferior non habeat Collegium, sufficit, quod Rector ipsius alienet rem Ecclesiasticam cum consensu Episcopi *arg. can. placuit in presbyteri 12. quæst. 2.* Accedit ratio disparitatis: quia, ubi Episcopus est auctor alienationis, ipse foret solus, atque subintraret periculum, ne per eum dissiparentur bona Ecclesiarum, sicque merito requiritur consensus Capituli sui: hæc autem ratio cessat, ubi Episcopus non est author alienationis, sed Rector inferioris Ecclesiæ; quare sufficit auctoritas Episcopi, simpliciter. Concordant in simili dicta superius *Tit. præced. §. 2. n. 29.*

Cæterum in alienatione perpetua rerum Ecclesiastica- 26
rum immobilium, seu mobilium pretiosarum, requiritur consensus Capituli expressus, nec sufficit tacitus. Glossa *in c. Continebatur, V. contradicente his quæ fiunt a Prælatis &c.* & alio Glos. *c. 1. perpetuis h. t. in 6.* Abb. *c. 1. n. 3. de his quæ fiunt a Prælatis &c.* Pirh. *eod. T. n. 2.* Accedit ratio: quia ad alienationem perpetuam rerum Eccle-

sia-

siasticorum requiritur diligens tractatus prævius *c. 1. h. t. in 6.* simulque collaudatio, atque subscriptio Capituli *cap. 1. de his quæ fiunt a Prælatis &c.* Atqui ista important consensum expressum; ergo.

27 Nec obstat *c. 2. & 3. de his quæ fiunt a Prælatis &c.* ubi ad alienationem rerum Ecclesiasticarum per Prælatum factam, sufficit consensus tacitus ipsius Conventus, utputa, scientis, & non contradicentis: imo & subsequens ratihabitio. Resp. enim illud procedere in alienationibus temporalibus de quibus loquuntur jura proxime citata: secus vero esse in alienationibus perpetuis, utpote quæ maius præjudium Ecclesiis inferre possunt, & de quibus procedunt Iura *n. praeced.* allegata Glossa *cit. c. 2. V. contradicente*, quam approbat Abbas *num. 6. de his ib. quæ fiunt a Prælat. &c.* Nam, quod Iura Iuribus, si fieri potest, sint concordanda, patet ex *cap. cum expediat. 29. de elect. in. 6* Nisi dicere velis cum Federico de Senis *cons. 51.* & *Jo:* Andr. *in Addit ab. specul. T. de Rebus Eccl. non alienand. super rubr. in fin.* atque Abbate *l. c. n. 3.* hæc posteriora Iura procedere in alienatione rei Ecclesiasticæ; modicæ ut *can. Terrulas 12. q. 2.* Secus vero esse dicendum, si res sit magna nam tunc requiruntur omnes solemnitates, sicque etiam consensus expressus Capituli, licet alienatio non sit perpetua, sed duntaxat temporalis.

28 Tertio, ad alienationem rerum Ecclesiasticarum immobilium, seu mobilium pretiosarum requiritur, ut Capitulum se subscribat. Textus est *in cit. can. Sine exceptione 12. qu. 2. & c. 1. de his quæ fiunt a Prælat* ubi dicitur *Irrita erit Episcoporum donatio, & venditio, v. l commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione, & subscriptione Clericorum.*

29 Verum circa hanc subscriptionem Clericorum, sive Capituli, in praxi observatur laudabilis consuetudo locorum: Iuxta quam receptum videtur, ut si instrumentum alienationis manu publici Notarii conficiatur necesse non sit; quod in ipso exprimatur nomina singulorum Capitularium; sed sufficiat, quod in ipso testetur Notarius de præstito unanimi, vel saltem majoris partis Capituli consensu. Quod si vero Notarius non fuerit adhibitus sollet instrumento factæ alienationis apponi sigillum Capituli, una cum subscriptione Præsidis (puta, Decani) Senioris, & aliorum, saltem nomine collectiva designatorum Abbas *c. Quanto n. 7. De his, quæ fiunt a Prelatis &c.* Aut si alicubi adhuc consuetudo vigeat, ut omnes Capitulares sese subscribere debeant, id intelligendum est de solis præsentibus: adeo, ut absentium nomina neutiquam inscribuntur *c. Quanto*, & Abbas *ibid. n. 7. De his quæ fiunt a Prælatis &c.* junctis dictis supra *tit. 11. De his quæ fiunt a majori & c. 17. 18. & 19.*

30 Quarto ad huiusmodi alienationem requiritur consensus Superioris; sicque opus est, ut eius quoque authoritas accedat. Porro antiquitus nomine *Superioris*, impræsentiarum veniebat proximus Superior: utputa, in alienatione ab Abbate facienda Episcopus, *c. Abbatibus 12. qu. 2. & can. In venditionibus 17 q 4* Imo in alienatione Episcoporum olim solum consensus Capituli requirebatur, *can. Sine exceptione 12. q. 2.*

31 Hodie tamen, de puncto Iuris loquendo, in alienationibus rerum immobilium, aut mobilium pretiosarum Ecclesiasticarum, etiam requiritur consensus Summi Pontificis: prout habetur clare statutum *in. c. h. t. in 6* ibi: *absque Capituli sui consensu, & apostolicæ Sedis licentia speciali.* Quod ipsum, & quidem generalius, decernitur in Extravaganti *Ambitiosæ* supra *n. 6.* jam relata, ibi *Inconsulto Romano Pontifice.*

32 Dicitur notanter *de puncto juris loquendo.* Siquidem ut post Zypæum *in Analysi jur. Pontific. t. n. 2.* notat Engel *b. t. n. 15.* de consuetudine, præsertim in Germania, & locis ab Urbe remotis, ubi difficilis aditus ad Papam est, dicta Extravagans recepta non est, saltem non quoad hoc, ut etiam inferiores Prælati Episcopis subiecti teneantur in ejusmodi alienationibus consensum Papæ requirere; adeo, ut non sufficiat consensus Episcopi. Quinimo eandem Extravagantem in multis locis non esse usu receptam, saltem in toto rigore, ac præsertim quoad penas, & locationem ultra triennium asserit etiam Covarruvias *lib. 2. Variar. resolut. c. 16. n. 6.* Navarrus *in Manual. cap. 27. n. 149* Sylvester *in Summa V. Alienatio §. 15* Engel *cit. n. 15.* Pirhyng *b. t. n. 56.* Vallensis *eod.* *§. 3. n.* cum pluribus aliis, quos citant. Unde in praxi attendantur particulares consuetudines locorum legitime præscriptæ.

33 Cæterum consensus Patroni non requiritur ad alienationem rerum Ecclesiasticarum, si iusta causa subsit, atque accedat consensus Superioris, cæteræque solemnitates rite observentur. Nam Patroni, seu conditores, aut dotatores Ecclesiarum, in rebus, quas eisdem ecclesiis conferant, nullam habent potestatem; sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesia, ut & dos ejus, ad ordinem Episcopi pertinet; prout habetur *can. Novet 10. quæst 1. & can. De rebus 12. q. 2.* juncto Concilio Trident. *Sess. 23. cap. 11 de refor.* ac notat Pirhing *b. t. n. 61.* citans alios.

34 Excipe cum eodem Pirhing. *n. 62.* duos casus Primo, si Patronus sua bona dedisset Ecclesiæ, non absolute, sed in feudum, tunc enim absque ejusdem consensu non possent alienari bona ipsius, *arg c. Ex transmissa 6 & c. Verum 7. de For. compet.* Secundo, si Patronus in limine fundationis apposuisset hanc conditionem, etiam acceptatam ab Episcopo, ut non alienentur imposterum bona Ecclesiæ sine suo consensu: de quo vide dicta superius *tit. 5 de Præbendis § 4 n. 105 seqq.*

35 Quæritur IV. An prædictæ solemnitates requirantur in quarumcunque rerum Ecclesiasticarum alienatione? Resp. I. Eas requiri solum in alienatione rerum Ecclesiasticarum immobilium, ac mobilium pretiosarum: nam de his duntaxat iura, dictas solemnitates requirentia, loquuntur, *c. Nulli 5 q 1* ibi: *Nulli liceat alienare rem immobilem Ecclesiæ* Quod ipsum procedere de re mobili pretiosa, utpote quæ æquiparantur immobili quoad difficultatem alienationis, *l. Iam quæ tutores § 1. C. de administrat. tutor* notat Glossa *c. Tua nuper. V. Tractatu C. de his quæ fiunt a prælatis &c.* & Abbas *d. c. Novit n. 8 v. t.* habeturque clare decisum *in Extravag. ambitiosæ b. t. inter Commun* ibi: *Immobilia, & pretiosa mobilia Deo dicata:*

36 Resp. II Etiam ab hac generali regula oportet nonnullos casus speciales excipere, iuxta illud vulgatum: *Nulla regula sine exceptione.* Sic imprimis excipiuntur Terrulæ, Vineolæ, & aliæ huiusmodi res exiguæ, minusque utiles Ecclesiis: hæc enim (concurrentibus tribus conditionibus, supra *num 22.* relatis) possunt alienari absque alis solemnitatibus Juris: puta, absque prævio tractatu & per solum Episcopum, non requisita expresso consensu Capituli, Textus est *in can. Terrulas 12. q. 2.* ibi *Terrulas, aut vineolas, exiguas & Ecclesiæ minus utiles, aut longe positas, parvas Episcopus sine consilio Fratrum (si necessitas fuerit) distribuendi debeat potestatem.* Hæc ibi; estque recepta Doctorum sententia. Neque huic *c. Terrulas* derogatum fuit per *extrav. ambitiosæ hoc tit inter Commun.* ac supra *n. 6.* relatum, nec per Concilium Tridentinum *Sess. 25. cap. 11. de refor.* prout declarasse Sacram Congregationem Concilii *die 11. Januarii 1596.* refert Fagnanus *c. Nulli num. 23. h t.*

37 Dices Saltem memorato *c. Terrulas 12. quest. 2.* derogatum est per *c. Ut super 8. 5 fin. h. t.* eo quod hic requiratur consensus capituli etiam pro alienatione rerum minus, utilium illis verbis: *possessiones vero, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de Fratrum tuorum, & sanioris partis concilio & assensu, alienandi, seu commutandi, liberam concedimus facultatem.* Hæc ibi Resp. Negando Assumptum: nam ut notat Glossa *fin. ib.* & Engel *b. t. n. 8.* in allegato textu ly, *Possessione minus utiles*, dicuntur tales comparatione magis utilium; & sic verbis istis denotatur iusta causa alienandi res ecclesiæ? nempe major utilitas servatis tamen debitis solemnitatibus. At vero *in cit. can. Terrulas*, per ly, *res minus utiles*, intelligentur, illæ, quæ sunt tales simpliciter, & absolute; atque in harum alienatione non requiritur expressus Capituli consensus, sed sufficit tacitus; qualis tam censetur intervenire, dum Capitulum facit, talem fieri alienationem, & non contradicit, *c. Continebatur De his quæ a prælatis &c.*

38 Quænam autem dicatur *Res exigui valoris cum id* Jure definitum non sit, est relinquendum Iudicis arbitrio, qui consideratis Ecclesiæ alienantis facultatibus, valore rei alienandæ & loci consuetudine estimabit, & iudicabit, an huiusmodi res sit modica, necne, per textum *c. Cæterum 3. de Donat.* & tradit Abbas *c. 1. 8. De in integr. restit.* Menochius *de Arbitr. Jud lib. 2. cas. 145 n 4.* Card. de

Luca *de alienat. Discurs. 1. n.* 127. *&* 178. Vallensis *h. t. §. 2. n. 3.* & Fagnanus *in c. Nulli n.* 26. *h. t.* allegans pro hac sententia Decisionem Sacræ Congregationis Concilii.

39 Secundo a prefata regula, seu necessitate adhibendi memoratas solemnitates, excipitur alienatio necessaria, seu quæ fit ex necessitate juris, eo quod Jus, præcipiat illam fieri. Sic bona imobilia Fratribus Minoribus sub modo licito legata, v. gr. domus, agri, ut vendantur, ac pretium in ipsorum Fratrum necessitates convertatur, possunt per idoneas personas alienari; neque in hujusmodi alienatione opus est alia solemnitate, quia fit ex præscripto Regulæ Seraphicæ juncta ejusmodi Declaratione per Nicolaum III. edita, quæ refertur *in c. Exit. qui seminat. §. Ad hæc quia de Verb. signif.* adeoque ex necessitate juris Fagnanus *l. cit. c. Nulli n.* 27. *&* 28. *h. t.* Socinus *in Falentus*, *Reg.* 10. *n.* & alii.

40 Tertio exipiuntur res immobiles ab antiquo in feudum, vel emphyteusin dari solitæ. Hæ siquidem feudo, hujusmodi vel emphyteusi expirante iterum in feudum, seu emphyteusin dari possunt, absque solemnitatibus juris cæteroquin ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitis; dummodo id fiat in evidentem Ecclesiæ utilitatem. Idque inter alia patet ex *c. Exer. Ambitiosæ h. t. inter. Comm.* ubi a generali prohibitione alienandi bona Ecclesiarum memoratæ res immobiles clare excipiuntur, illis verbis *Præterquam de rebus, & bonis in emphyteusin ab antiquo concedi solitis:* & notant DD. communiter.

41 Hoc autem non licet, si res illæ hactenus non sint solitæ dati in feudum, vel emphyteusin; idque tum propter dictam *Extrav. Ambitiosæ.* Tum quia in *c. Nullis* 5. *h. t.* generaliter prohibentur res immobiles Ecclesiarum alienari (intellige, absque justa causa, & non servantis solemnitatibus iuris) & mox subditur *Alienationis autem verbum continet conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteusis perpetuum contractum.*

42 Quarto excipitur locatio, atque conductio rei Ecclesiasticæ ad trienium. Hæc enim, si per Prælatum fiat iusta de causa, valet etiam sine alia solemnitate; argumento a sensu contrario desumpto ex *c. Extrav. Ambitiosæ* ibi *Locatione, & conductione ultra trienium.* Frustra enim in prohibitione locationis, & conductionis rerum Ecclesiasticarum, adderetur ly, *ultra triennium,* nisi premissa intelligeretur locatio & conductio ad triennium, vel infra.

43 Num autem locatio rei Ecclesiasticæ ultra triennium, puta, ad novem annos, facta sine solemnitate, tota quanta corruat, cum Canones ne distinctione videantur annullare talem contractum, an vero saltem valeat, quoad tres illos primos annos iuxta Reg. 37. Iuris in 6. *Utile non debet per inutile vitiari*; disputant Doctores. Breviter tamen dicendum cum Guttierez *Canon. Quæst lib 2. cap* 13. *nu* 7 Engel *h. t. nu.* 12. & aliis Rota apud Merlin *Decis.* 826. eam non valere, facta est una tantum indivisibilis locatio pro toto illo tempore; valere autem ad primum trieunium, si modo ordinario facta est locatio pro annua pensione; & ita divisibiliter ad primum, secundum, tertium, & reliquos annos. Item si fructus ex bonis locatis non percipuntur singulis annis, Posthus *de Manutent. dec.* 215. a. ubi Rota.

44 Quinto excipitur alienatio, seu potius repudiatio rerum, quæ nondum sunt incorporatæ bonis Ecclesiæ ut sunt res Ecclesiæ legatæ, sed nondum traditæ. Has itas posse. Prælatum valide repudiare absque solemnitatibus iuris, etiamsi tres sint immobiles; tradit Socinus in *Fallentus cit. Reg.* 110. & Vallensis *h. t. §. 2. num.* 4. atque ex communiori, & probabiliori Doctorum dictum est supra *tit.* 10. *De his quæ fiunt a Prælatis &c. § 2. n.* 38. *&* seq.

45 Sexto excipiuntur Mancipia Ecclesiæ, quæ licet inter res mobiles pretiosas computentur, ideoque (demptis fugitivis *can. Fugitivi* 12. *quæst.* 2. alienari, vel permutari prohibeantur, *cap.* 3 *&* 4 *de Rerum permutat.* Possunt tamen manumitti ab illis Ecclesiarum Rectoribus, qui dant Ecclesiæ rem duplæ æstimationis; ut dicitur *c. Consensus* 3. *h. t.*

46 Septimo excipiuntur fructus, & alia bona Ecclesiastica, quæ servando servari non possunt. Et hæc exceptio habetur clare in sæpe citata *Extravag. Ambitiosæ*, illis verbis: *Præterquam de fructibus, & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentia.* Quæ proinde per prælatum absque aliis solemnitatibus alienari possunt.

47 Porro Bona, quæ servando servare non possunt, dicuntur illæ res mobiles, quæ non durant triennio, vel, quæ usu consumantur, & non fructificant, *arg. l. Lex, quæ tutores §. fi. C. de Administr. tuor.* Navarrus *in Commentar. alienations rerum Ecclesiast. n.* 4. Fagnanus *cap. Nulli n.* 13. *h. t.*

48 Tandem exipiuntur nonnullæ Religiones, a Sede Apostolica habentes speciale privilegium alienandi bona etiam stabilia pro necessitate, & utilitate Monasteriorum, absque alia licentia Sedis Apostolicæ, vel Ordinariorum loci: prout Fratribus, & Monialibus Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo concessit Gregorius XIII in sua Constit. 34 *ex incumbenti* (ac refertur *T. 2. Bullar. Roman.*) dummodo in ejusmodi alienatione interveniat consensus duarum partium ex tribus Fratrum, vel Monialium, atque authoritas Prioris Generalis. Quamquam hujusmodi privilegia ob eorum abusum postmodum fuerint revocata, vel saltem restricta in tantum, ut nullis Regularibus intra fines Europæ existentibus, liceat dictas alienationes facere *absque Sac. Congregationis Concilii expressa licentia in scriptis, & gratis concedenta*: prout refert barbosa *lib. 2. Jur. ecclesiast. un. c.* 20. *n.* 15. adducentes tenorem talis revocationis, seu Decreti Sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini.

49 Quæritur V. An requirantur præfatæ solemnitates juris, si alienatio ab una Ecclesia fiat alteri Ecclesiæ? Resp. I. Etsi non desint, qui probabile censeant, saltem loquendo in puncto iuris, & theorice, non requiri solemnia alienationum in alienatione ab una Ecclesia in aliam: affirmativa nihilominus sententia est Juri conformior, atque in praxi merito tenenda. Prior pars patet ex eo quia memoratam sententiam tenet Barbosa *p. 3 de Offic. & potest. Episc. alleg* 85. *n.* 55 *& seq.* citans Trevisan. *dec.* 6. *p.* 2 Aloys. Riccius *in praxi par. 1. resol.* 35. *in fin.* Castro Palao *p. 2. tract.* 12 *disp. un. punct.* 15. *sect.* 3. *n.* 7 Ludov. Engel *h. t. n.* 16. Rationem dant; tam quia *in cap. 1. h. t.* permittitur Episcopo, ut si terram unius Ecclesiæ communare voluerint cum terra alterius Ecclesiæ, id (subsistente tamen causa rationabili) facere possit, neque plus requiritur, nisi ut istud *cum consensu amborum partium faciat.* Quod ipsum jam autea concessum videbatur *in can. Ea enim §. Item sibi invicem* 10. *q.* 2. Atqui permutatio rerum est vera alienatio, *cap. Nulli* 5. *§. Alienationis c. h. t.* cum similibus. Tum quia SS. Canones, qui requirunt supradictas solemnitates juris, principaliter agunt de alienatione rerum Ecclesiasticarum Laicis facta; ne videlicet res Deo semel dicatæ, ab profanos usus applicentur, contra *cap. Semel. Deo dicatum* 51. *de Regul. Iur. in 6.* aut ipsamet Ecclesia per voluntarias, & indiscretas alienationes depauperetur, atque in bonis suis, quibus Laici inhiant, grave præjudicium patiatur, *cit. Extravag. Ambitiosæ h. t. inter Communes.* Unde quia hæ rationes deficiunt in usu, quo res unius Ecclesiæ alienatur in aliam (omnes etiam constituunt unam Ecclesiam universalem *c. Legimus §. Nec alitena dist.* 93.) inferunt præfati Authores, saltem loquendo in puncto Iuris tunc memoratas solemnitates non requiri; quamvis ultre fareantur, aliud servari de stylo Curiæ Romanæ, consuetudine generali.

50 Altera vero pars datæ Conclusionis videlicet opositam, sive affirmativam esse Iuri conformiorem, & in praxi merito tenendam; probatur ex *cap. 1. h. t. in 6.* ubi sermo est de alienatione Decimarum fact. ab una Ecclesia ac aliam; & tamen, quia in ipsa non fuerunt observatæ debitæ solemnitates Juris (puta, *quia tractatus solemnis & diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, & alienationibus rerum Ecclesiasticarum exigitur, non fuit, habitus in eadem* prout loquitur textus) tota concessio, sive alienatio dictarum Decimarum, sententialiter cassata fuit, non obstante, quod fuerit facta ab una Ecclesia ad aliam. Et revera ponderando ly, *qui in talibus alienationibus exigitur &c.* hæc sententia videtur clare decisa. Ad idem adducitur textus *in can. Sine exceptione* 12. *q.* 2. *& cap. Nulli* 5. *hoc, tit.* ubi generaliter, atque indistincte prohibetur fieri donatio, venditio, permutatio, aliaque alienatio rerum Ecclesiasticarum sine justa causa, & non servatis

so-

ſolemnitatibus juris: ac poinde etiam cenſetur prohibita illa, quæ fit ab una Eccleſia ad aliam, dictis ſolemnitatibus non ſervatis; nam ubi Jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus, *l. de pretio ff. de publican in rem action.* & alibi. Et idcirco hanc ſententiam tenet Jo: Andreas *Collect. ib. n. 2.* allegans communem Romanæ Curiæ praxim: quidquid *cit. alleg 93. n. 55.* in contrarium docuerit Sperellus *dec 254. fori Eccl n. 22.* poſt Gratianum *diſcept. Forenſ. c. 517. n. 9. t. 3* & Rotam *in Treveren. Bonorum 11. Maii 1162. coram Dunozzetto ſeniore, & Peruſia, oblationum 27. Januar. 1640 coram Merlino.* Cardin. de Luca *de alienation. diſcurſ. 1. n. 104.* Quaranta *in Summa Bullarum, V. Alienatio n. 15.* Pyrrhus Corradus *in praxi diſpenſation. lib. 9. cap. 10. n. 8.* Bonacina *diſp. 3. de Contractib. q. 8. part. 4. n. 20.* aliique plures, juncta praxi Curiæ Romanæ, de qua atteſtantur memorati Authores. Accedit ratio: qua etiam per hujuſmodi arbitrarias, & quandoque indiſcretas alienationes, facile particularibus Eccleſiis grave damnum inferri contingeret, ſi fieri poſſent non ſervatis ſolemnitatibus juris.

51 Nec urgent rationes *n. 49.* in contrarium allatæ. Non quidem *c. 1. h. t.* Licet enim hinc ſolummodo fiat mentio de conſenſu ambarum partium, non tamen idcirco excluduntur cæteræ ſolemnitates, quæ requiruntur per *can. ſine exceptione 12. q. 2. & c. 1. h. t. in 6.* cum concordantiis; alioquin enim, ſi quid inde probaretur, neque requireretur iuſta cauſa ad faciendam premutationem rerum unius Eccleſiæ cum alia; quod nemo concedit. Neque urget altera ratio: quia licet Sacri Canones plus abhorreant alienationem rerum eccleſiaſticarum in Laicos, ob rationes in objectione allatas: nihilominus hanc etiam prohibent fieri ab una Eccleſia, ad aliam, non ſervatis debitis ſolemnitatibus; cum indiſtincte loquantur, ſimulque per indiſcretas alienationes facile Eccleſiis particularibus grande præjudicium inferri poſſit.

§. III.

De nullitate, revocatione, actionibus, pœniſque ex alienatione contra formam juris attentata conſurgentibus.

S U M M A R I U M.

52 *Alienatio rerum Eccleſiaſticarum attenta non ſervatis debitis ſolemnitatibus, eſt ipſo jure nulla.*

53 *Iſtud procedit pro foro externo: ſecus pro foro interno, ſeu coſcientiæ.*

54 *Et ſi Eccleſia factam alienationem malit confirmari per adhibitionem debitarum ſolemnitatum, videtur audienda.*

55 *Et hujus ratio.*
Contractus claudicat quandoque. Ibid.

56 *Quid agendum, ſi Eccleſia per alienationem, ſive contractum, fuit graviter læſa? Et num. ſeqq.*
Quando alienatio erat valida, tunc ſubvenitur Eccleſiæ per reſtitutionem in integrum. Ibid.

57 *Tenetur tamen Eccleſia reddere pretium, quod ab altero receperat.*

58 *Si autem alienatio non fuit valida, tunc ſubveniendum eſt Eccleſiæ revocando rem male alienatam per viam nullitatis actus.*

59 *Poteſtque & debet res male alienata revocari non ſolum per Succeſſorem, ſed etiam per Prælatum male alienantem.*

60 Contra factum proprium quis venire non poteſt: *& quando ſecus.*
Allegans propriam turpitudinem non auditur: *& quando ſecus.*

61 *In dejectum Prælati male alienantis, ejuſque Succeſſoris poteſt quilibet Clericus agere ad reſtitutionem rei Eccleſiaſticæ male alienatæ.*

62 *Eccleſiæ graviter læſæ per illigitimam alienationem, competit duplex actio: una contra Prælatum male alienantem, ut damnum reſarcint.*

63 *Altera contra poſſeſſorem, ut rem male alienatam reſtituat cum fructibus.*
Et quid, ſi is bona fide rem Eccleſiæ emiſſet. Ibi.

64 *Eccleſia rem ſuam recuperante per unam actionem, ceſſat altera.*

65 *Quæ ſint pœnæ male alienantium bona Eccleſiarum? num. ſeqq.*
Prima harum eſt nullitas alienationis, atque obligatio reſtituendi male alienata. Ibid.

66 *Altera pœna eſt excommunicatio, quam incurrit tam alienatos, quam is, in quem alienatio facta eſt, imo & huic ſubſcribentes.*
Et quando hæc excommunicatio incurratur, Ibid. & num. ſeqq.

67 *Ab ea incurenda excuſat ignorantia juris, & facti.*

68 *Aliæ pœnæ in extravaganti,* Ambitioſæ, *contentæ, referuntur.*

69 *An rigor hujus extravagantis ſit uſu receptus? & n. 32.*

QUæritur I. qualiter alienatio rerum Eccleſiaſticarum ſit nulla? Reſp. I. Alienatio rei Eccleſiaſticæ attentata contra formam Juris, ſeu non ſervatis debitis ſolemnitatibus, eſt ipſo jure nulla, & invalida. 52
Ita Gl. in *c. Si quis Preſbyterorum, V. ab initio nulla h. tit.* Abbas *c. nulli n. 7. c. Si quis n. 4. h. t.* Covarruv. *l. 2 var. reſ c. 17. n. 2.* Azorius *p. 2. lib. 9 c. 1. q 8.* Card. de Luca *de alienatione, diſc. 1. n. 99.* Pirhing *h. t. n. 35.* & alii. Idque deſumitur ex *can. Sine exceptione 12. qu. 2.* ubi dicitur: *Irrita enim Epiſcoporum venditio, & commutatio rei Eccleſiaſticæ erit abſque connivientia, & ſubſcriptione Cleric..* Concordat *c. ſi quis Presbiterorum 6 h. t.* illis verbis. *Confectum exinde documentum* (ſuper prædio Eccleſia male alienato) *viribus, quamvis ab initio nullas habuerit, vacuetur:* ponderando cum cit. Gl. ly: *Quamvis ab initio nullas habuerit.* Accedit text. *in c. 2. §. contractus autem h. t. n. 6. & Cle. 1. extrav. ambitioſæ eod. inter. Commun.* ubi alienatio rerum Eccleſiarum extra caſus a Jure permiſſos, *viribus omnino carere*, atque *nullius omnino roboris, vel momenti* eſſe cenſetur. Nec immerito: tum quia forma dat eſſe rei, *arg. c. tua nuper 8. de his quæ fiunt a Prælatis &c.* Barboſa *axiom. 100. num 1.* adeoque ea non ſervata ſemper inducitur nullitas actus. Tum quia *quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, juxta *reg. 64. jur. in 6. & can. Imderial. 25. q. 2. & l. non dubium. C. de Legib.*

Et hæc procedunt pro foro externo, nam loquendo pro foro interno: ſeu conſcientiæ, valida eſt alienatio rei Eccleſiaſticæ, quæ ceſſante omni fraude ac dolo, atque in caſu cæteroquin a Jure premiſſo (nempe ex juxta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis Eccleſiæ, aut pietatis) auctoritate Superioris, aliorumque, quorum intereſt, conſenſu facta eſt, quamvis præmiſſa fuerit formula juris. 53
Ita Riccius *p. 1. praxis reſ. 7. nu 4.* Layman *lib. 1. Theolog. Mor. tr. 4.* ſeu *de Legib. cap. 16. n. 9.* Navarrus *in Comment. ad alien. rerum Eccleſ. n. 17. V. ex quibus* Zoeſius *h. t. n. 17.* Engel *eod n 19.* Azorius *c. q. 8. V. Secundum eſt* allegans communem aliorum. Idipſum antea jam docuit Abbas *in c. quia plerique n. 31. de Immun. eccl. & c. requiſivit n. 9. de in integrum reſt.* ubi ex profeſſo hanc ſententiam tenet; additque generatim, quod omnis contractus in foro conſcientiæ validus ſit, liciteque retineatur res per ipſum acquiſita, quando in eo fuit ſervatum, quod in jus naturale præſcribit: videlicet abſentia deceptionis, & verus contrahentium conſenſus, etiamſi non fuerit ſervata forma tradita a jure poſitivo. Atque in confirmationem hujus adducit Abbas, *ubi ſupra* Innocentium *ic cap. quod ſicut circa med. de elect.* dicentem, quod ſi electio tenuit de jure naturali, ſcilicet ratione conſenſus eligentium, licet ſit nulla propter ſolemnitates juris poſitivi non ſervatas, non teneatur electus in Foro coſcientiæ renunciare. Quia (inquit) illa forma, ſeu ſolemnitas juris eſt introducta propter ſcandala, & deceptiones evitandas: unde quando iſta omnia ceſſarunt, & intervenit verus conſenſus, habet is fundamentum naturale, ſicque eſt tutus quoad Deum. Intellige, donec per ſententiam judicis atque in foro externo penitus reſcindatur. Concordat dicta ſuperius *Lib. 1. tit. 6. de electione §. 11. numer. 275*

Reſp. II Etſi alienatio abſque debitis ſolemnitatibus facta; invalida ſit ipſo jure, ut dictum: nihilominus iſtud eſt intelligendum in ſavorem Eccleſiæ, ſi nimirum ipſa fuerit læſa; ſicque alienationem atque contractum 54
ini-

initium rescindi desideret. Secus dicendum de tempore rei Ecclesiasticæ absque solemnitatibus; hinc enim nullo modo potest allegare nullitatem ad retractionem actus, puta contractus emptionis in favorem Ecclesiæ initi sine debitis solemnitatibus; ac proinde, licet emptor ultro velit restituere rem sic alienatam, Ecclesia non cogitur eam acceptare; sed si factam alienationem, puta contractum emptionis Ecclesiæ utilem, malit confirmari per adhibitionem debitarum solemnitatum atque ratihabitionem Superioris, videtur Ecclesia audienda. Ita Abbas *in c. diversis fallaciis, num. 6. de Cleric. conjug.* Engel *h. t. num.* 20.

55 Conclusio hæc probatur imprimis exemplo Pupilli, atque Minoris curatorem habentis, qui valide absque Tutoris, vel Curatoris authoritate contrahunt in suum commodum, non tamen in suum præjudicium *§. 1. Inst. de auctor. tutor.* ac proinde inviti compelli nequeunt ad standum contractui, bene tamen, si huic stare velint, possunt alterum secum contrahentem actione civili cogere ad standum illi contractui: unde, ut Glossa *c. §. 1. V. non obligantur*, animadvertit, *contractus claudicat quandoque*. Idem ergo dicendum de Ecclesia, utpote quæ fungitur jure Minoris *cap. auditis, 3. de integrum rest.* cum similibus. Accedit textus notabilis *in can. Si qua de rebus, 12. quæst.* 2. ubi facta alienatione rei Ecclesiasticæ, Sede Episcopali vacante (& sic non servatis solemnitatibus juris) dicitur, in judicio esse Episcopi (noviter ordinati) constitutum, si pretium debeat recipi, necne.

56 Quæritur II. Quid agendum, si Ecclesia per alienationem, seu quemcunque contractum, fuit graviter læsa? Resp. I. sub distinctione: Vel enim alienatio illa valida fuit, utpote facta cum debitis solemnitatibus juris, atque ex causa, quæ videbatur justa (idemque dicendum de quocunque alio contractu per Ecclesiam inito) & tunc, si ex post facto appareat, Ecclesiam exinde fuisse graviter læsam, subveniendum eidem beneficio restitutionis in integrum. Textu est in *cap. ad nostram, 11. h. t.* juncto *cap. 1. & seqq. de in integrum restitut.* estque ex professo declaratum supra *lib. 1. tit. 41. de in integrum rest. § 2. num. 32. & seqq.*

57 Tenetur tamen Ecclesia in integrum restituta alteri v. g. emptori, rerum suarum, reddere pretium, quod ab eo accepit, aliasque expensas in ipsius Ecclesiæ utilitatem factas refundere; prout ex *c. c. ad nostram h. t.* desumitur. Et merito; ne videlicet Ecclesia contra naturalem æquitatem cum aliena jactura locupletior fiat. *c. locupletari 48. de reg. jur. in* 6.

58 Vel alienatio ejusmodi non fuit valida, puta, quia facta est non servatis solemnitatibus Juris: & tunc subveniendum est Ecclesiis graviter læsæ revocando rem male alienatam per viam nullitatis actus, sive contractus; petendo videlicet, ut Judex pronunciet actum, seu contractum esse invalidum. Siquidem restitutio in integrum non habet locum, nisi contractus ille, ex quo gravis læsio sequitur de Jure sit validus, *l. in causæ cognitione, §. 1. & 2. ff. de rest. in integr.* Accedit ratio: quia restitutio integrum est remedium extraordinarium, & introductum in subsidium, ac proinde non concurrit cum ordinario, puta, cum revocatione actus, sive contractus per viam nullitatis: estque jam dictum supra *cit. lib.* 1. *tit.* 41. *num.* 14.

59 Resp. II. Quando res Ecclesiæ fuit male, seu invalide alienata, tunc ea non solum per Successorem in beneficio potest, & debet revocari ad jus ejusdem Ecclesiæ, *c. 2. de Precariis*; sed etiam per prelatum invalide alienantem. Textus est in *c. si quis Presbyterorum 6. h. t.* ubi Gl. *V. alienator* addit, quod is, qui alienat in præjudicium Ecclesiæ, etiamsi jurasset non repetere, revocare debeat alienationem non obstante juramento, cum sit illicitum *cap. Intellecto 32 de jurejurand.*

60 Nec obstat textus in *l. cum a matre, C. de rei vendic.* ac Summario *ibid* dicente, quod *contra factum proprium quis venire non potest*; juncto *c. Inter dilectos, 8. De Donat.* ubi allegans propriam turpitudinem, non auditur. Resp. enim, istud procedere regulariter loquendo, fallere tamen si factum est ipso jure nullum. Engel *h. t. n.* 17. Adde cum Zoesio *h. t. n* 4. quod regula ista locum habeat, si quis nomine proprio, & pro suo commodo velit facto proprio contra venire: secus. si nomine tertii (puta, nomine Ecclesiæ, cujus res male, jureque impedie[n]te alienavit) suo facto controveniat. Veral. *dec.* 17.. *n.* 8. Post. *de Manut. obser.* 57. *n.* 102. & apud illum Rotam *dec.* 323. Alias limitationes ponit Glos. *in c. inter dilectos, V. Turpitudinem, de donat.* quarum præcipua est, quod fallant allegatæ Regulæ, ubi vertitur periculum animæ, *arg. c. Lator.* & Gl. *ib. V. Insinuatione, de sent. & re jud.* Item, quando exceptio quam veniens contra factum proprium, seu propriam turpitudinem allegans, proponit, est talis, quod ex toto eludat jus Actoris, tunc enim fallunt dictæ regulæ, neque Actor, utpote notoriæ fovens injustitiam, debent audiri. Abbas *cit. c. inter dilectos, num. 7. de donationib.* Pirhing. *h. t. num.* 65.

61 Resp. III. Insuper in defectum Prælati male alienandis ejusque Successoris, potest quilibet Clericus agere ad restitutionem rei Ecclesiasticæ illegitime alienatæ, hancque revocare; Textus est in *c. Si quis Presbyterorum, §. fin. h. t.* ubi Pontifex in casu talis illegitimæ alienationis decernit, quod *liceat quibuscunque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata reposcere. & Ecclesiastica authoritate fulciri*. Quinimo, *in c. 1. h. t. in* 6. puniuntur Clerici, qui *scientes contra inhibitionem prædictam* de rebus Ecclesiæ absque solemnitatibus ibid. præscriptis non alienandis, *aliquid esse præsumptum, id Superiori denunciare neglexerint*.

62 Quæritur III. Quotuplex actio competat ecclesiæ per illegitimam rerum suarum alienationem graviter læsæ? Resp. Duplex. Nam ut notat Glos *c. si quis Presbyterorum V. alienata h. t.* & Pirhing *h. t. nu.* 69. allegans alios, Ecclesia in casu illegitimæ alienationis habet imprimis actionem personalem contra Prælatum male alienantem, ut damnum Ecclesiæ illatum resarciat, si est solvendo; ut *can. Monemus, 12. q. 2. & l. 3. c. Si tutor, vel curator intervenerit.* Atque hæc actio transit ad hæredem, unde hæres Clerici male alienantis, & defuncti, tenetur Ecclesiam reddere indemnem, Abbas *c. ex præsentium, n. 3. de pignorib.* Siquidem hæres censetur eadem esse persona cum defuncto, juxta *Auth. de jurejur. § 1 coll* 5. Simulque hæres succedit in omne jus defuncti, *l. cum hæres ff. de divers. & temporal præscript.*

63 Deinde Ecclesia in casu illegitimæ alienationis habet actionem in rem contra possessorem, ut restituat Ecclesiæ rem male alienatam, *c. Apostolicos, 12 q 2* atque in simili dicitur *l. 3. & ult. c. si tutor v. cur interv.* Et in tali casu possessor, sive is, qui rem Ecclesiæ male alienatam recepit, compelli potest ad rem ejusmodi cum omnibus fructibus inde perceptis restituendam; per textum *in c. c. si quis Presbyterorum 6 § fin. h. t.* ibi: *Ut cum fructibus possint alienata reposcere*. Siquidem rem Ecclesiæ indebite alienatam scienter recipiens, non facit fructus suos: sed tenetur eos restituere, etiam *cum accessionibus*, seu melioramentis, *l. Jubemus, l 2 §. Sane, C. de Sacrosanct. Eccl.* Abbas *d. c. si quis Presbyterorum, nu. 1. & 6 h t* Pirhing. *eod. n.* 70. Si tamen quis bona fide emisset rem Ecclesiæ, tunc is contra Prælatum male alienantem haberet actionem de suo interesse pretioque recuperando: nisi forsan ex fructibus interim perceptis ipsi sufficet satisfactum, *c. ad nostram, 11.* juncta Gloss. *V. sufficere, h. t.*

64 His tamen adde, quod si Ecclesia obtinendo contra unum, v. g. contra possessorem, rem suam recuperet, tunc esset actio contra alterum, puta, contra Prælatum male alienantem; quia bona fides non patitur, ut bis idem exigatur, *l. bona fides, ff. de reg. Jur.* Si vero Ecclesia convenisset unum, sed frustra, per hoc non fieret ipsi præjudicium, quo minus postea possit convenire alterum, seu actionem contra ipsum instituere; sola enim solutio imponit ipsi silentium, *l. 1. §. si apud duos, ff de positi.* Gl. *c. c. si quis Presbyterorum, V. alienata, h. t.* & alia Glos. *can. Monemus, 12 quæst. 2. V. reddere.*

65 Quæritur IV. Quæ sint pœnæ male alienantium bona immobilia, vel pretiosa Ecclesiarum? Resp. I. Prohibitio alienandi hujusmodi bona ecclesiarum est antiquissima, etiam a tempore Apostolorum, *arg can. Apostolicos, 12. q 2.* estque jam dictum supra *n.* 5. Unde non mirum, quod successive plures pœnæ in trasgressores statutæ fuerint; eo quod per arbitrarias, & indiscretas tales alienationes plurimum lædantur ac depauperentur ecclesiæ, & successu temporis fiant impotentes ad fabricæ, & mi-

oistro-

nistrorum congruam sustentationem, debitamque hospitalitatem observandam. Et prima quidem contravenientium pœna est, quod alienatio rerum Ecclesiasticarum contra formam Sacrorum Canonum, & sine causa legitima attentata, ipso jure sit nulla, & invalida, sicque rescindenda, simulque male alienans, vel alienata recipiens, teneatur Ecclesiam servare indemnem, seu res male receptas cum fructibus, atque accessionibus suis restituere, ut jam proxime dictum.

66 Resp. II. Insuper, si alienatione rei Ecclesiasticæ contra Sacros Canones fiat, tam alienator, quam is, in quem alienatio facta est, imo & alienationem subscribentes, excommunicationem incurrunt: *nisi celeri restitutione* (hoc est, antequam lædatur Ecclesia ex tali alienatione) *sibi prospexerint*. Textus est *in cit. c. si quis presbyterorum*, juncta Gloss. *V. Clerici h. t.* Idipsum jam antiquitus statutum fuerat in octava Synodo Universali, relata *can. Apostolicos 11. q. 2. & in can. non liceat, & can. ne rebus eodem caus. 12. q. 2.* cum similibus: estque hec pœna excommunicationis innovata, ipsoque jure inflicta *in extravagan. Ambitiosæ. h. t. & inter commun.*

67 Excusatur tamen ab incurrenda hac censura alienans vel male alienatum recipiens ex ignorantia juris, vel facti: *dum tamen eorum ignorantia non fuerit crassa, aut supina*, juxta textum notabilem *in c. 2. de const. in 6.* Barb. *in extrav. Ambitiosæ n. 23. h. t. inter commun.* Excusatur insuper ille, qui bona Ecclesiæ alienavit sine debitis solemnitatibus, si pœnitentia ductus, vel alia ratione permotus, alienationem revocavit ante realem, & pacificam traditionem rei Ecclesiasticæ, *cit. c. si quis presbyterorum 6. h. t.* Covarruvias *l. 2. Var. res. c. 16. n. 7.* Barbosa, *ubi supra n. 24.* citans alios. Non enim res dicitur alienata, donec traditio facta fuerit, *l. alienatum ff. de Verb. signif.* Simulque in jure, ac præsertim in materia odiosa, verba cum effectu accipienda sunt, *c. Relatum 4. de Cleric. non resident.* junctis concordantiis a Glossa *ibid. V. cum effectu*, allegatis.

68 Resp. III. Insuper alienanti bona Ecclesiarum, Monasteriorum, Locorumque piorum quorumlibet inconsulto Romano Pontifice, aut contra præsentis Constitutionis (nempe extrav. Ambitiosæ) tenorem, si Pontificali, vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus. Et si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem a regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, vel Monasterii, cui præsidet, in spiritualibus, & temporalibus, sit eo ipso suspensus. Inferiores vero Prælati, Commendatarii, & aliarum Ecclesiarum Rectores, beneficia, vel administrationem quomodolibet obtinentes, Prioratibus, Præposituris, Dignitatibus, Personatibus, Administrationibus, Officiis, Canonicatibus, Præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura, vel sine cura sæcularibus, & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienarunt duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur, possintque per locorum Ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis, quæ propterea privatæ fuerint) libere de jure conferri, nisi alias dispositioni Apostolicæ Sedis sint specialiter, aut generaliter reservata; nihilominus alienatæ res, & bona hujusmodi ad Ecclesias, Monasteria, Loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. *Ita his verbis decrevit Paulus Papa II. in cit. extrav. Ambitiosæ h. t. inter communes.*

Porro an rigor hujus Paulianæ Extravagantis ubique 69
fuerit usu receptus, non est hujus loci investigare, sed pendet a particularibus locorum consuetudinibus; & usu hactenus continuato. Et quidem eam esse usu receptam, & ita præsumi, eo quod inserta sit corpori Juris, sicque jus commune facere censeatur, tenent complures DD. ac Rota *in una Brixien. locationis 4. Decemb. 1504. coram Penia*; prout videre est apud Barb. *p. 3. de offic. & pot. Episc. alleg. 95. n. 49.* Alii vero asserunt, eam esse quidem usu receptam quoad nullitatem contractus, non vero quoad pœnas excommunicationis aliasque extrinsecas: prout refert idem Barb. *cit. n. 49. & in Collect. ad extrav. Ambitiosæ n. 3. h. t. inter commun.* Adde dicta superius n. 32.

T I T U L U S XIV.

De Precariis.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Precarium, quot modis sumatur? Et n. seq.*
Sumitur quandoque pro re precario data, quandoque pro contractu: sicut & Commodatum, Depositum, Mutuum, & Pignus.
3 *Nomen hujus contractus tripliciter jure reperitur expressum, & quomodo.*
Precaria, & precaria in fœminino sumpta, non differunt; ibid.
4 *Precarium, quid?*
5 *Et quomodo differat a donatione.*
6 *Et commodato? Et n. seqq.*
7 *Precarium potest etiam ad determinatum tempus constitui & qualiter.*
8 *Precario rem accipiens, naturaliter eam possidet: secus est in Commodato.*
9 *Ille tenetur solum ex dolo, & culpa lata; secus dicendum in Commodato, & cur.*
10 *Precariæ, sive precaria in singulari, quid.*
11 & 12 *Contractus precariæ, seu precariarum, & contractus precarii, differunt in pluribus. Et num. seqq.*
13 *Precarium semper potest revocari pro arbitrio concedentis, dummodo non fiat revocatio intempestiva.*
14 *Secus dicendum de precaria: nisi fuerit irrationabiliter concessa. Et n. 16.*
15 *Ad concessionem precariarum requiruntur solemnitates juris.*
16 *Quando conceduntur ultra triennium: alias secus.*
17 *Precarium expirat per revocationem concedentis.*
18 *Ac moriente illo, cui concessum est: non autem morte concedentis.*
19 *Finitur, etiam, si precario concedens rem alienaverit &c.*
20 *Precarium pignoris expirat soluta debita pecunia.*
21 *Precaria in fœminino accepta expirat, si elapso quinquennio non petatur renovatio ejus, & cur.*
22 *Qualis detur actio ex precariis? Et n. seqq.*
Spectato Jure Canonico non est opus exprimere nomen actionis in Libello, ibid.
23 *Ex precario in neutro, datur* Actio Precarii *seu* Interdictum de precario.
24 *Interdictum hoc restitutorium est.*
25 *Ex precaria, seu precariis fœminino, potest dici oriri* Actionem precariarum.

Quoniam Titulo præcedenti dictum est de alienatione rerum Ecclesiasticarum in genere; pergit compilator Juris Canonici ad agendum de contractibus in specie, utpote quibus alienari contingit res Ecclesiasticas. De quibus proinde impræsentiarum agendum restat, omissis tamen illis, quæ partim de pactis, & contractibus in genere, atque transactionibus, ex professo dicta fuerunt superius *lib. 1. decretal. tit. 35. & 36.* per totum: partim vero spectant ad Theologiam. Hinc, quantum ad Rubricam hujus Tituli. 1

Qua-

2 Quæritur I. Quot modis sumatur Precarium? Resp. I. Precarium (sicut & Commodatum, Depositum, Mutuum & Pignus) subinde accipitur pro re precario data; commodata, deposita. Quandoque vero pro ipso contractu Precarii, Commodati, Depositi, Mutui, seu Pignoris. Et hoc posteriori modo sumitur hic Precarium, nempe pro ipso contractu precarii, nam Precarium inter contractus numerari paret ex *l. contractus ff. de reg. jur.*

3 Resp. II. Nomen hujus contractus tripliciter in Jure reperitur expressum, videlicet in neutro, *Precarium*: uti fit *c. 3. h. t. & cit. l. Contractus ff. de reg. jur.* Et in fœminino numeri singularis: ut *can. precariæ a nemine* 10. *q.* 2. ibi: *Facere precariam*. Et rursum in fœminino numeri pluralis; ut *d. can. precariæ a nemine & can. precariæ de quinquennio* 10. *q.* 2. *& c.* 1. *ac ult. h.* t. Et quamvis Precaria, & Precariæ in fœminino sumptæ, non videantur differre; ut cum communi notat Ab. *c.* 1. *n.* 3. *h. t.* contra Hostiensem: nihilominus contractum Precarii differre a contractu Precariæ, sive precariarum, passim fatentur Doctores, & amplius patebit ex dicendis.

4 Quæritur II. Quid sit Precarium, & quomodo differat a donatione, & Commodato? Resp. I. Precarium recte definitur ab Ulpiano *l.* 1. *ff. de precario*, dicendo: *Precarium est, quod precibus petenti utendum conceditur tamdiu, quamdiu is qui concessit, patitur. Quod genus liberalitatis ex Jure gentium descendit.* Hæc ibi. Concordant *c. 3. h. t.* ibi: *Precarium utendum conceditur, quamdiu patitur* (id est non revocat) *qui concessit: solvitur quoque obitu ejus cui concessum est, non etiam concedentis.* Et in hoc sensu sumitur etiam ly, *precario*, adverbialiter dictum: nam, quod precario datur, aut accipitur, semper potest revocari, seu repeti.

5 Resp. II. Precarium est species quædam liberalitatis, adeoque contractus gratuitus. Differt tamen a donatione ex eo, quia qui donat, sic dat, ne amplius recipiat; qui autem precario concedit, sic dat quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere, seu revocare. Textus est *in cit. l. 1. ff. de precario*.

6 Resp. III. Etsi precarium simile sit Commodato, quantum ad hoc, quia etiam is, qui commodat alteri rem suam sic commodat, ut eam non faciat recipientis, sed post certum tempus, aut completum usum ab eo recipiat, *cit. l. 1 ff. de precario:* differt nihilominus a Commodato in pluribus aliis. Ita communis: & patet tum ex diversitate Titulorum, in quibus tractatur de eisdem: tum inductione. Nam imprimis Commodatum conceditur ad determinatum usum, certumque tempus expresse, vel saltem tacite appositum: ut si commodetur cuipiam equus ad arandum, expleto illo labore debet equus domino suo reddi, precarium vero non datur ad certum, & determinatum usum, neque etiam ad certum tempus: sed quamdiu concedens permiserit, sive Precarium non revocaverit, *c. ult. h. t.* juncta Gl. *V. per contestationem*, & Abbate *ib n.* 11. *&* 12. aliisque passim.

7 Nec obstat, quod etiam precarium ad certum tempus constitui possit, *l. in rebus, & l. cum precario ff. h. t.* Resp. enim, adhuc notabilem esse differentiam. Tum quia nihilominus ille, qui precario ad tempus rogavit, finito tempore illo rem precario possidere videtur, nisi revocetur: intelligitur enim dominus, cum patitur eum sic possidere, rursus precario concedere: *cit. l. in rebus §. fin. ff. eod.* Tum etiam, quia non obstante concessione Precarii ad certum tempus, adhuc illud ante hoc tempus (seclusa tamen malitia seu dolo) revocari potest: nam pactum contra substantiam contractus non valet, *cit. l. cum precario*, ubi Bartolus *in Summario eod.* Secus est in Commodato, quod nec ante determinatum tempus a Commodante revocari potest, nec ultra illud a Commodatario protrahi.

8 Secundo differunt: quia qui rem commodatam recepit nec civiliter, nec naturaliter possidet: nam rei commodatæ possessionem retinet ipsemet commodans, *l. rei commodatæ ff. Commodati & §. possideret. Inst. de Interdictis*. At vero is, qui precario rem accepit, naturaliter eam possidet, *arg. l. Et habet*, juncta Glossa *V. a possessione ff. de precario*, Pirhing *h. t. n.* 3.

9 Tertio differunt: quia qui precario rem accepit, tenetur solummodo ex dolo, & culpa lata, quæ dolo æquiparantur, si rem interire contigerit: non vero ex culpa levi, vel levissima, *l. quæsitum est §. Eum quoque ff. eod. & l. contractus ff. de reg. jur.* Secus dicendum de commodato, quod fit gratia recipientis tantum: nam ibi venit etiam præstanda culpa levis, ac levissima, ut dicetur *Tit. seq. n.* 15. *&* 16. ac notat Abbas *c. precarium n.* 14. *h. t.* Ratio disparitatis assignatur *in cit. §. eum quoque*, & Abbate *loc. cit.* Quia precarium pendet ex mera liberalitate concedentis, qui potest illud revocare, quandocunque voluerit: secus dicendum de Commodato, utpote quod non potest revocari ante completum usum, sive tempus determinatum.

Quæritur III. Quid sint Precariæ, & quomodo diffe- 10
rat a Precario? Resp. I. *precariæ*, sive *precaria* in singulari numero est contractus jure Canonico introductus, quo alicui ad preces, ac plerumque causa remunerationis ususfructus alicujus prædii, vel alterius rei Ecclesiasticæ immobilis, ad dies vitæ, vel aliud certum tempus conceditur: ea tamen lege, ut singulis quinquenniis renovatio hujus contractus petatur. Ita desumitur ex *cap.* 1. *& seqq. h. t.* estque in re communis. Unde Gloss. *in canon. precariæ a nemine* 10. *q.* 2. *V. precariæ*, inquit, quod Precaria sit quidam contractus affinis emphyteusi; sed in hoc differat, quod de quinquennio in quinquennium renovetur; ut *cit. c. precariæ de quinquennio* 10. *q.* 2. *& c.* 1. *h. t.* ibi: *precariæ de quinquennio in quinquennium secundum authoritatem, & antiquam consuetudinem renoventur*. Idem contractus est similis locationi, nisi quod Emphyteusis, atque Locatio, fiant sub onere præstandi certam pensionem annuam; Precariæ vero concedantur gratis, vel causa remunerationis.

Resp. II. Contractus Precariæ, seu precarium, & 11
contractus precarii, differunt in pluribus. Primo enim precarium potest fieri tam circa res mobiles, quam immobiles. Precaria vero solum circa res immobiles *arg. can.* 2. *§. Si œconomus & can. precariæ a nemine* 10. *q.* 2. ac notat Pirhing *h. t. n.* 10.

Deinde precarium regulariter ad certum tempus non 12
conceditur, sed tandium solum, quandium placuerit concedenti. Precariæ vero vel ad dies vitæ, vel ad aliud certum tempus concedi possunt, quamvis de quinquennio in quinquennium renovari debeant, ne fluxu temporis contingat perire memoriam beneficii, *c.* 1. *&* 3. *h. t.* Additur tamen *precarium regulariter*, propter dicta *n.* 7.

Tertio precarium semper potest revocari pro arbitrio 13
concedentis, *l.* 1. *ff. de precario, & c.* 3. *§.* 1. *h.* t. Dummodo non statim revocetur sine cogente necessitate, ne frustra, & illusorie concessum videatur; itaque beneficium alicui præstitum ipsi damnosum existat; alioquin enim, si fieret intempestiva, & præcipitata precarii revocatio, ex qua sequeretur maximum damnum alterius, obstaret exceptio doli: ut bene notant DD. cum Abbate *in c. ult. n.* 13. *h. t.* Siquidem Precarium debet continere liberalitatem, ac beneficium; non autem nocumentum, & injuriam. *Adjuvari quippe nos, non decipi beneficio oportet*, ut inquit Jurisconsultus *l. In commodato §. sicut, ff. commodati*.

Econtra vero Precariæ non possunt revocari, ante- 14
quam tempus concessionis sit elapsum *c. ult. §. fin. h. t.* ibi: *porro precariæ non sunt pro voluntate concedentium revocandæ*. Intellige, dummodo Precaria de rebus Ecclesiæ non sit irrationabiliter, seu in grave damnum Ecclesiæ facta, alioquin enim revocari posset, ac deberet, nedum a Successore concedentis, *c.* 2. *h. t.* sed etiam ab ipsomet concedente. Engel *h. t. num.* 5. & alii. Quod ut melius intelligatur.

Quæritur IV. Utrum ad concessionem Precariarum 15
requirantur solemnitates juris, cæteroquin ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitæ? Resp. Affirmative; Siquidem ad omnem alienationem rerum Ecclesiasticarum, imo ad locationem ultra triennium requiruntur dictæ solemnitates juxta *extrav. ambitiosæ, de rebus Eccl. non alienand.* Atqui Precariæ continent ejusmodi alienationem, similem locationi ultra triennium; eo quod per precarias concedatur ususfructus rei Ecclesiasticæ immobilis ad dies vitæ, vel aliud certum tempus: ergo ad eas, si concedantur ultra triennium, prout ordinarie fieri solet, requiruntur solemnitates Juris. Zoesius *h. t. n.* 1. Engel *n.* 4.

Secus dicendum, quando Precariæ non conceduntur 16
ultra triennium: quia tunc ad earum concessionem, ex

ra-

rationabili tamen causa factam, non requiritur specialis consensus Superioris; sicut nec ad locationem, cui assimilantur, solummodo ad triennium concessam, juxta citatam *extrav. ambitiosæ*. Alioquin vero, si precariæ ultra triennium irrationabiliter, seu non servatis debitis solemnitatibus juris, concessæ fuerunt, revocari debent per Successorem, *c. a. h. t.* imo etiam per ipsummet concedentem revocari possunt, ac debent, veluti nullæ ipso jure, juxta dicta superius *tit. præc. §. 3. n. 52. & 59. ac seqq.*

17 Quæritur V. Quando expiret precarium, vel precaria? Resp. I. Precarium cum primis expirat per revocationem concedentis: ut *l. 1. & 2. ff. de precario*. Est enim naturæ æquum, tamdiu te liberalitate mea uti, quamdiu ego velim: & ut possim revocare, cum mutavero voluntatem: prout ibidem Jurisconsultus loquitur Concordat *c. ult. §. 1. h. t.* ibi: *Precarium utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit.*

18 Resp. II. Insuper precarium expirat moriente illo, cui concessum est: non item morte illius, qui concessit. Textus est in *c. c. ult. h. t.* ibi: *Solvitur quoque* (precarium) *obitu ejus cui concessum est, non etiam concedentis*. Et ratio prioris partis est: quia precarium est beneficium personale, ipsi precanti concessum; atque *privilegium*, sive beneficia, *personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*, juxta *reg. 7. jur. in 6* Altera pars habetur etiam in *l. quæsitum est*, *§. quod a Titio*, & *l. Cum precario §. fin. h. t.* ubi dicitur, quod *rogatio precarii, ad heredem ejus, qui precario concessit, transit*. Nec immerito: nam hæres censetur eadem esse persona cum defuncto. *Auth. de heredit. & Collat. 5.* Unde, nisi hæres precarium revocaverit, censetur hujus concessio durare, quinimo hæres, cum patitur eum, qui precario rogaverat, possidere, rursus precario concedere intelligitur, *l. in rebus §. fin. h. t.*

19 Resp. III. Ulterius finitur precarium, si illud concedens, rem precario datam alienaverit; nisi de voluntate novi domini res eadem remaneat penes illum, qui ipsam precario receperat. Ita Gloss. *c. ult. V. Solvitur. h. t.* estque decisum *in c. l. quæsitum est*, *§. aliud ff. h. t.*

20 Expirat etiam precarium pignoris, quando debitor pecuniam debitam solverit creditori, *l. Si debitor ff. eod.* & Gloss. *loc. cit.* Quamvis enim nemo rem propriam precario habere seu possidere possit, *leg. in rebus §. Item si rem meam ff. h. t.* Nihilominus, si debitor rem suam pignori subdiderit, potest eam a Creditore precario habere, sicque possidere: ita tamen, ut soluto debito cesset precarium, *cit. l. Si debitor ff. h. t.* & notat Pirhing. *eod. n. 10.*

21 Resp. IV. Rursus Precaria in feminino accepta, expirat, quando ea fuit concessa ad longum tempus, & elapso quinquennio is, qui eam accepit, non petivit revocationem ejus. Ita Abbas *2. in fin. h. t.* istud a simili probans ex *can. Longinquitatem 16. q. 2.* atque ex eo: quia etiam Vasallus non petens investituram a novo Domino intra legitimum tempus, puta intra annum, cadit jure suo: idem ergo dicendum in proposito. Nam, ut longitudine temporis non pereat memoria factæ liberalitatis, seu contractum precarium, neque res immobiles ecclesiarum lapsu temporis præscribi valeant; & auctoritas, & antiqua consuetudo, precarias de quinquennio in quinquennium revocari præcepit, ut habetur *can. precarias de quinquennio*, *10. q. 2. & c. 1. h. t.* Pirhing. *eod. n. 4.*

Quæritur VI. Qualis detur actio ex precariis? Ubi 22
prænotandum, quod quidem, spectato præsertim jure Canonico, non sit necesse nomen actionis exprimere in Libello; sed sufficiat factum ipsum, reique veritatem clare proponere, simulque causam petendi, ipsamque conclusionem apte proponere; *c. dilecti*, *6. de judiciis*; estque jam dictum supra *lib 2. tit. 3. de Libelli oblatione*; *n. 18. & seqq.* Adhuc tamen Doctores, pro meliori intelligentia, passim solent quærere, quæ actiones hinc inde ex eisdem oriantur; quod proinde etiam impræsentiarum videtur observandum. Unde

Resp. I. Loquendo de precario in neutro; datur ex eo 23
Actio precarii, sive *Interdictum de precario*, quo illi licitum est uti, qui alteri rem suam precario concessit, ut eadem sibi restituatur, postquam revocaverit. Tunc enim incipit esse vitiosa possessio; cui proinde præcavendæ provisum est interdicto Prætoris *in l. 2. ff. de precario*, illis verbis: *ait Prætor, quod precario ab illo habes, dolo malo fecisti: ut desineres habere, qua de re agitur, id illi restituas.* Quamquam ibidem illico subjungitur, idque repetatur *l. duo in solidum*, *§. fin. ff. eod.* quod tunc non solum interdicto uti possimus, sed *etiam præscriptis verbis actione, quæ ex bona fide oritur.*

Interdictum hoc restitutorium est, atque rationabilem 24
in se habet æquitatem, & precarium revocare volenti competit; ne cuipiam ipso invito, seu precarium revocante, sua liberalitate uti liceat, imo res una cum fructibus, post interdictum precarii editum perceptis, sibi restituatur, *l. quæsitum est*, *§. ex hoc*, *ff. de precario*;

Resp. II. Loquendo de precaria, seu precariis in fe- 25
minino, qui contractus in Jure civili non reperitur, sed solis Canonistis cognitus est, operæ pretium non est multum laborare de nomine actionis, quæ ex precariis, utpote verum contractum, & pactum vestitum cum Juris assistentia importantibus datur; quia, ut proxime dictum in Foro ecclesiastico nomina actionum non solent specificari, sed sufficit materiam actionis, sive ipsum jus petendi clare in Libello exprimere. Si tamen quis nomen actionis scire desideret; arbitratur Ludov. Engel. *h. t. n. fin. V. verumtamen*, eam posse appellari *Actionem precariam*, eo quod in Jure Civili actiones ex contractu regulariter assumant nomen sui contractus; ut actio Precarii, Commodati, Locati &c. Nam, ubi Jus Canonicum nihil speciale constituit, solet jus Civile supplementum præstare, *c. 1. & 2. de operis nunciat. cum similibus.*

TITULUS XV.

De Commodato.

1 Ratio continuationis Rubricarum.

1 QUia Commodatum valde vicinum, & simile est Precario, post istum merito agitur de illo in præsenti Titulo: unde sit.

§. I.

De natura Commodati, rebusque, quæ commodari possunt, & obligationibus Commodatarii.

SUMMARIUM.

2 Commodatum, unde sic dicatur?
Commodator, & Commodatarius, quis; ibid.
3 Commodatum ut contractus, quid, & quomodo differat a cæteris contractibus. Et n. seq.
Commodatum quandoque sumitur pro re commodata; ibidem.
4 Et si res commodata facta est deterior, datur actio contra Commodatarium.
5 Commodatum debet esse gratuitum: ac per hoc differt a Locatione &c.
6 Et quomodo differat a Pignore, & Deposito, necnon a Mutuo.
7 Atque precario.
8 Quæ res commodari possint. Et n. seq.
9 An etiam commodari possint res, quæ ipso usu consumuntur.
10 Res tam profanæ, quam sacræ commodari possunt, Dummodo res sacræ ad usus profanos non applicentur.

Quæ

11 *Quæ sint obligationes Commodatarii. Et n. seqq.*
Non potest uti re commodata ad alium, nisi ad eum usum ad quem est commodata: alias tenetur actione furti. Ibid.
12 *Utens re sibi commodata, ad nihil tenetur, si hæc pereat absque culpa sua.*
13 *Commodatarius debet restituere rem commodatam tempore constituto.*
14 *Et quidem eandem rem in specie.*
Commodator manet dominus rei commodatæ. Ib.
15 *Commodatarius tenetur rem commodatam custodire exactissima diligentia.*
16 *Atque reparare damna, quæ rei commodatæ dolo; vel culpa sua; etiam levissima, passa est.*

2 QUæritur I. Quid sit Commodatum, & quomodo differat a cæteris contractibus? Resp. I. *Commodatum* sic dicitur, *quasi utentis commodo datum*: ut inquit Gloss. *cap. unic. V. commodatum h. t.* Porro ille, qui rem alteri commodat, dicitur *Commodans*, seu *Commodator*: qui vero rem sibi commodatam acquirit, *Commodatarius* appellatur.

3 Resp. II. *Commodatum*, prout accipitur pro contractu, *est alicujus rei ad aliquem specialem usum gratuita facta concessio*. Ita Gl. *c. un. V. Commodatum h. t.* & in re communis. Additur notanter, prout sumitur pro contractu: quia ut jam dictum est *tit. præc. n. 2.* Commodatum quandoque sumitur pro re Commodata; quandoque vero, ac præsertim in proposito, pro contractu Commodati: nam Commodatum connumeratur inter contractus bonæ fidei, *§. Actionum autem inst. de action.* de quibus jam dictum est supra *lib. 1. tit. 35. de pactis §. 6. n. 158. & n. 124. & seqq.*

4 Dicitur imprimis in data definitione, *alicujus rei*. Intellige, sive ea immobilis sit, puta domus, aut stabulum: sive mobilis; præsertim quæ usu non consumitur, licet minuatur, seu atteratur: ut equus, vestis, vasa &c. Omnia enim hæc commodari possunt; *l. 1. §. Hujus ff. Commodati*, vel econtra: atque amplius *n. 8. & seqq.* dicitur. Quamquam, si res commodata sit facta deterior, detur actio contra Commodatarium ad præstandum id, quod interest Commodatoris: quia, ut *l. Sed mihi §. 2. ff. eod.* dicitur: *Si reddita sit quidem res commodata, sed deterior reddita, non videtur reddita, nisi quod interest, præstetur: proprie enim dicitur res non reddi.* Hæc ibi: Verum de hoc rursus dicetur infra *§ n. 38.*

5 Dicitur secundo in eadem definitione, *gratuito facta concessio*. In hoc siquidem Commodatum differt a Locatione, Emphyteusi, atque aliis hujusmodi contractibus, ubi pro concessione, seu usu cujuspiam rei, certum pretium solvendum constituitur: nam res tunc proprie dicitur commodata, si nulla mercede accepta cuipiam utenda videtur: aliquin mercede interveniente locatus usus rei videtur. *Gratuitum enim commodatum esse debet* prout legitur *§. Item 15. Inst. Quibus modis re contrahitur oblig.*

6 Dicitur ulterius, *ad usum*. In hoc quippe Commodatum differt a Pignore, & Deposito, quorum usus non conceditur: quia si creditor pignore, vel depositarius re deposita, domino invito utatur, furtum committit *§. Furtum autem Inst. de oblig. quæ ex delicto &c.* Deinde per hoc differt Commodatum a Mutuo, utpote in quo rei datæ, seu alteri mutuatæ, dominium transfertur in Mutuatarium: nam *mutui datio* sic appellatur, quia *de meo tuum fit*, juxta textum expressum *in l. Mutuum §. Appellata ff. Si certum petatur*. Econtra in Commodato solus usus transfertur in Commodatarium, dominio atque possessione penes Commodantem remanente, *leg. Rei Commodatæ & seq. ff. h. t.*

7 Additur vero, *ad aliquem specialem usum*, Non enim licitum est uti re commodata ad alium usum præter eum, ad quem concessa est, *l. In commodato §. sicut ff. h. t.* ibi: *Modum commodati finemque præscribere ejus est, qui beneficium tribuit*. Concordat textus *in c. un. h. t.* illis verbis; *Nisi post usum expletum, cujus gratia res fuerat commodata*. Atque per hoc inter alia differt Commodatum a Precario; uti notat Gl. *ib. V. post usum*, estque jam dictum supra *tit. præc. n. 6.* Ex quibus etiam patet responsio ad alteram partem propositæ Quæstionis, nempe quomodo commodatum differat a cæteris contractibus.

Quæritur II. Quæ res aliis commodari possint? Resp. I. Non solum res immobiles, & mobiles (exceptis illis, quæ ipso usu consumantur) sed etiam jura incorporalia aliis commodari possunt. Ita Glossa *c. un. V. Commodatum h. t.* & communis. Idque præter dicta *n. 4.* patet ex *l. 1. & 2. ff. h. t.* ubi rejecta quorundam veterum opinione deciditur, quod proprie commodata res dicitur non solum, quæ mobilis est sed etiam quæ immobilis, seu *soli est*; subjungendo, *etiam habitationem commodari posse*. Ubi Gl. *V. habitationem V. Tu dicas*, per hanc intelligit servitutem habitandi; atque asserit *quod incorporalia commodantur*. Concordat Bartolus *in Sum ib.* dicens; *Commodari potest res mobilis*, & immobilis, & incorporalis. 8

Additur tamen, *exceptis illis, quæ ipso usu consumuntur*. Tales enim res proprie non commodantur, sed potius mutuo dantur, unde panis improprie dicitur commodari; quia postquam est comestus, non potest idem numero panis reddi, prout requiritur ad commodatum. Hinc *l. Sed mihi, §. fin. ff. h. t.* dicitur, *Non potest commodari id, quod usu consumitur: nisi forte ad pompam, vel ostentationem quis accipiat*; utputa panem, ut videatur panibus abundare, postea eundem numero panem redditurus domino suo; tunc enim is proprie commodaretur. Idemque dicendum de pecunia, & aliis hujusmodi, *l. Sæpe enim, ff. eod.* 9

Resp. II. Commodari possunt non solum res profanæ, sed etiam res Sacræ, puta, ab una Ecclesia ad aliam: dummodo hæ ad usus profanos non applicentur. Ita Azorius *p. 3. Instit. Moral. lib 7. cap. 4. de Commodato*. Pirhing. *h. t.* a. Sannig. *eod. c. 1. n. 3.* & alii. Prior pars desumitur ex *c. un. h. t.* ubi agitur de commodato rerum Ecclesiasticarum. Altera vero pars seu quod res Sacræ ad usus profanos applicari, seu commodari non possint; patet ex *can. Ligna, de consec. dist. 1.* & Reg. 51. Iur. in 6. *Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum*, cum concordantibus. Nam res sacras ecclesiæ applicare ad usus profanos continet irreverentiam, & speciem sacrilegii. 10

Quæritur III. Quæ sint obligationes Commodatarii? Resp. Esse potissimum sequentes, quas inter alias enumerat Azorius *p. 3. lib. 7. de Commodato c. 5.* I. Commodatarius non potest uti re commodata ad alium, nisi ad eum usum, ad quem est commodata; alioquin furti tenebitur. Textus est in *l. Si ut certo, §. nunc videndum, in fin. h. t.* ibi: *Quinimo & qui aliter re commodata utitur: non solum commodati, verum furti quoque tenetur*. Quod ipsum repetitur *ib §. Idemque ait*. 11

Si quis vero utatur re sibi commodata ad eam usum, ad quem est concessa, ad nihil tenetur, etsi ea pereat, tamen absque omni culpa sua, *cit. l. Si ut certo, §. quod vero, & l. alt. ff. eod.* Unde si tibi commodavi equum, ut ad bellum duceres; meum erit periculum; *c. §. Nunc videndum, V. plane si*. Nam ad hoc dedi, ut inquit Gl. *ib V. Periculum*. 12

II. Obligatio Commodatarii est, quod debeat restituere rem commodatam tempore constituto, sive id sit constitutum expresse, puta, ut restituatur Calendis Januarii; sive tacite, puta, restituatur expleto usu, ad quem est commodata, *cit. l. Si ut certo, §. 1. ff. h. t.* & *l. de restituenda, C. eod.* cum similibus: Nam in potestate Commodatoris, utpote beneficium voluntarie, nullaque cogente necessitate tribuentis, positum est ante concessionem commodati, modum ejus, finemque præscribere, quem necesse habeat Commodatarius observare, *l. in commodato, §. Sicut ff. h. t.* 13

III. Commodatarius tenetur eandem rem in specie (ut loquuntur Juristæ) quæ sibi commodata fuit; restituere. Siquidem per hoc commodatum differt a Mutuo, ut dictum *n. 6.* Accedit, quod quælibet res domino suo sit restituenda: atqui Commodator manet dominus rei commodatæ, *l. Rei commodatæ, & l. nemo ff. h. t.* ergo debet ipsi reddi, & quidem eadem in specie, sive (ut loquuntur) in individuo. 14

IV. Commodatarius tenetur rem commodatam servare ea cura, & diligentia, qua res proprias, *cit. l. Si ut certo, §. Videndum ff. h. t.* ubi dicitur, *Custodiam plane commodatæ rei etiam diligentem debet præstare*. Imo quia commodatum fit in gratiam solius Commodatarii, hinc ipse *exactissimam diligentiam custodiendæ rei præstare* 15

com-

tur, nec ei sufficit eam diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet, & alius diligentior custodire potuerit; prout habetur expressum *leg. 1. §. Is quoque, ff. de Action. & oblig.*

16 V. Tenetur Commodatarius compensare, & reparare damna, quæ res commodata dolo, vel culpa sua passa est ut *l. Sed mihi, §. si reddita ff. h. t.* cujus verba *n.* 4. relata sunt, cum concordantiis passim hoc titulo occurrentibus. Quinimo; ut Gl. *in c. l. si ut certo, §. nunc videndam, ff. h. t.* notanter inquit, *Tenetur regulariter omnis Commodatarius de lata, levi & levissima culpa*. Quod ultimum ut melius intelligatur, sit

§. II.

De divisione culpæ iuridicæ, seu civilis; & ex qua teneatur Commodatarius.

SUMMARIUM.

17 *Culpa aliter apud Theologos, aliter apud Juristas accipitur, & quomodo?*

18 *Culpa juridica est triplex, lata, levis, & levissima: & quæ?*

19 *Differt a casu, & Dolo; & quomodo?*
Casus, & Dolus, quid? ib.

20 *Ex qua culpa teneatur Commodatarius? & n. seqq. Ubi commodatum tendit in gratiam solius recipientis tenetur is spectando Leges humanas etiam de culpa levi, & levissima. Ib.*

21 *Etsi secus sit in Precario.*

22 *Et Deposito.*

23 *Et quid loquendo pro foro conscientiæ. Remissive.*

24 *Si Commodatum fit gratia utriusque, teneatur commodatarius solum de dolo, & culpa lata, atque levi; non vero de levissima.*

25 *Et si id fiat solius Commodantis, tenetur solum de dolo & culpa lata.*

26 27 28 *Ponuntur tres regulæ generales pro omnibus contractibus ad cognoscendum, ex qua culpa quis teneatur.*

17 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Culpa juridica, seu civilis? Resp. I. Culpa aliter apud Theologos, & aliter apud Juristas accipitur. Ita communis: atque jam dixi in Theologia Morali *tr. 8. dist. 2. n. 34. 35. & seqq.* Siquidem apud Theologos *Culpa* idem est, ac peccatum, sive mortale sit, sive veniale. Apud Juristas autem, *Culpa*: idem est ac omissio alicujus diligentiæ, unde sequitur quodpiam damnum proximo. Et potest facile contingere, quod hujusmodi culpa juridica, seu civilis sit homini involuntaria, & omni peccato coram Deo vacet: veluti, si ex naturali oblivione librum tibi commodatum in publico loco reliquisti, unde sequitur ejus amissio; culpam juridicam commisisti, quamvis coram Deo nihil peccaveris.

18 Resp. II. Culpa juridica, seu civilis, dividitur in latam, levem, & levissimam. Ita Abbas *c. un. n. 13. h. t.* & communis. Et quidem *Culpa lata*, est omissio ejus diligentiæ & circumspectionis, quam passim homines ejusdem conditionis adhibere solent; qualis foret, si quis librum commodatum relinqueret foris ante ostium, qui proinde perditur. Et talis culpa lata, licet dolus proprio non sit, tamen in jure æquiparatur dolo *l. 1. ff. Si mensor falsum &c.* ibi: *Lata culpa plane dolo comparabitur*, cum concordantiis, *culpa levis* est omissio ejus diligentiæ & circumspectionis quam solent homines diligentiores illius conditionis, & artis adhibere: & talis culpa foret illius qui librum sibi commodatum intra cubiculum relinqueret, ostio tamen aperto; nam homines diligentiores solent claudere januam. Culpa levissima tandem esse censetur omissio ejus diligentiæ, quam diligentissimi, & prudentissimi adhibent: qualis culpa foret illius, qui librum sibi commodatum intra cubiculum relinquens clausit quidem ostium, sed non tentavit manu, an illud bene sit obseratum: prout hasce culpas exemplificat Navarrus *c. 17. Manual. n. 178.* & alii.

19 Resp. III. Culpa juridica multum differt a Casu, & Dolo. Nam quælibet *culpa juridica*, seu civilis, etiam levissima, potest caveri diligentia humana cum sit omissio illius diligentiæ, quam homines diligentes vel saltem diligentissimi talis status, & conditionis adhibere solent. *Casus* autem est rei inopinatæ eventus, qui neque a diligentissimo prævideri, vel caveri, potest; sic casu fortuito contingunt, quæ fiunt, seu pereunt per bellum, latrones, terræmotum, gelu, grandinem, fulmina, & his similia. Unde *l. contractus, §. animalium, ff. de reg. jur.* dicitur „Animalium vero casus, mortes, quæcunque sine culpa accidunt, fugæ servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum a nullo præstantur." Hæc ibi. Dolus vero dicitur omnis calliditas, fallacia, & machinatio, ad circumveniendum, fallendum, & decipiendum alterum adhibita *l. 1. §. Dolum, de dolo malo*: ubi rejecta Servii definitione, hæc dicitur vera esse definitio Doli mali.

20 Quæritur II. Ex qua culpa teneatur Commodatarius? Resp. I. Hic opus esse multiplici distinctione, & quidem, ubi commodatum tendit in gratiam solius recipientis, tunc Commodatarius non solum tenetur de dolo, & culpa lata, sed etiam, spectando Leges positivas humanas de culpa levi, imo & levissima. Ita Glossa in *c. un. V. de levissima*, & abbas *ib. n. 1. & 12.* Angelus *in Summa, V. Commodatum, nu. 11.* & communis DD. Idque clare decisum est *cit. c. un. h. t.* illis verbis: *Cui gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur*. Concordat Jus Civile, istud pariter statuens in *l. si ut certo, §. nunc videndum, & l. in rebus; §. 1. ff. h. t. Contractus; ff. de reg. jur. & l. 1. §. Is quoque, ff. de actionibus & obligationibus* cujus verba *n. 15.* relata sunt.

21 Nec obstat primo, quod in Precario non nisi dolus, & culpa lata præstatur, *text. clar. l. quæsitum §. eum quoque ff. de precar.* Resp. enim, disparitatem esse: quia Precarium totaliter descendit ex liberalitate concedentis, atque ad libitum hujus quoquo tempore revocari potest: secus est in Commodato, ut jam dictum *tit. præc. n. 9.*

22 Nec obstat ulterius, quod etiam in Deposito non nisi dolus, & culpa lata præstatur; *l. 1. c. depositi*, ibi: *Qui depositum accepit, dolum solum, & latam culpam præstare debuit*, cum similibus. Resp. enim disparitatem esse: quia Depositum regulariter fit gratia solius deponentis, ut illud sibi secure asservetur; Commodatum vero gratia solius Commodatarii, cujus necessitati atque indigentiæ per rem commodatam quis subvenire intendit. Atqui naturalis æquitas postulat, ut major adhibeatur diligentia, & circumspectio in custodienda re aliena, quantumvis gratis ad suam solum utilitatem accepit, quam si eam accepisset ob alterius duntaxat gratiam, & utilitatem.

23 Additur notanter in data *n. 20.* Conclusione, *spectando Leges positivas humanas*. Quia juxta has omnimodis est procedendum & judicandum in Foro externo. An autem idem sit dicendum de obligatione in foro conscientiæ restituendi damnum in commodato illatum ratione culpæ levis, ac etiam levissimæ, & quidem ante sententiam Judicis, variant DD. atque cum pluribus aliis sententiam negativam tenendo, dixi ex professo in Theologia Morali *cit. tr. 8. dist. 2. n. 41. & 47. ac seqq.*

24 Resp. II. Quod si Commodatum fiat gratia utriusque, tam concedentis videlicet quam commodatarii, tunc iste tenetur solum de dolo, & culpa lata, atque levi, non autem de levissima. Ita desumitur ex *l. in rebus §. 1.* juncta Gl. *V. æstimatio*, & Barb. *in Summario ff. h. t.* ubi istud exemplificatur in casu, quo communem amicum ad cœnam invitavimus, tuque cœnam præparasti, & ego commodavi tibi vasa argentea, nam de his teneris mihi solum ex culpa lata, & levi, non autem ex levissima; prout etiam in rebus pignoratis fieri solet: Abbas *c. un. n. 12. & 14. h. t.* Angelus *V. Commodatum, n. 11.* Pirhing *h. t. n. 6.* Sannig *eod. c. 2. n. 2.* & alii.

25 Resp. III. Si vero Commodatum detur gratia solius commodantis; tunc præstatur solummodo dolus, & culpa lata; non autem culpa levis, aut levissima. Ita Glos.

Glos. *in c. un. V. de levissima*, *h. t.* Abbas *ib. n.* 12. Angelus *cit. n.* 11. Firhing *ubi supra*, *n.* 5. Sannig *n.* 1. & alii. Idque patet ex *l. si ut certo §. Interdum*, *ff. h. t.* ubi istud exemplificatur in casu, quo quis sponsæ, aut uxori suæ commodavit ornamenta, ut honestius culta ad se deduceretur; vel, si quis ludos theatrales exhibiturus, scenicis vestes necessarias commodavit: tunc enim, quia tale commodatum fit gratia solius dantis, re commodata pereunte solus dolus, & culpa lata, utpote dolo æquiparata, præstatur; non autem culpa levis, vel levissima.

26 Unde pro clariori, simulque generali hujus materiæ, seu obligationis intelligentia præ oculis habendæ sunt tres Regulæ; quas Doctores præallegati, aliique passim assignant, atque desumunt tum ex citatis, tum ex diversis aliis textibus utriusque Juris, ac præsertim ex *l. si ut certo §. nunc videndum*, juncto Bartolo *in Summario*, *ff. h. t.* I. Regula est: In contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum (prout communiter fit in Deposito) præstatur dolus, & culpa lata tantum, *arg. l. 1. c. deposito*, *& cit. §. nunc videndum* cum similibus. Exceptis tamen quibusdam contractibus, nempe Tutelæ, Mandati, & Negotiorum gestorum; in quibus ob specialem rationem etiam præstatur culpa levis; ut dicitur *l. Contractus*, *ff. de regul. juris*.

27 II. Regula est: Quandoque contractus fit gratia recipientis tantum (prout regulariter fit in Commodato, exceptis casibus proxime enumeratis) tunc præstatur non solum dolus, & culpa lata; sed etiam culpa levis, atque levissima, *arg. c. ult. h. t.* junctis dictis supra *n.* 20. Dummodo hinc excipiatur Precarium; in quo non nisi dolus, & culpa lata præstatur ob rationem *n.* 21. allegatam.

28 III. Regula est: quod si contractus fiat gratia utriusque (prout contingit in pignore, quod datur tum gratia Creditoris, ut ei fiat assecuratio rei creditæ; tum gratia Debitoris, ut ei sub assecuratione pignoris quidpiam mutuo concedatur) tunc præstatur dolus, & culpa lata, simulque culpa levis; non autem culpa levissima, *arg. cit. l. si ut, certo, §. Interdum ff. h. t.*

§. III.

De obligatione Commodatarii ex casu fortuito; ubi & de Actionibus Commodati.

S U M M A R I U M.

29 *Commodatarius non tenetur de casu fortuito.*
30 *Dummodo aliter non fuerit expresse conventum.*
31 *Neque is fuerit in mora reddendi.*
32 *Et quid, si res eodem modo peritura fuisset apud dominum?*
33 *Nec culpa Commodatarii fuerit data occasio casui fortuito.*
34 35 & 36 *Quid juris, si res commodata, & remissa perit culpa, vel etiam dolo Nuntii.*
37 *Præsertim, si Nuntius ille communiter habeatur pro fideli.*
38 *Quæ actiones oriantur ex Commodato.*
Et num. seqq.
Actio directa Commodati, quæ. Ib.
39 *Actio contraria Commodati, quæ.*
40 41 & 42 *Et quando competat Commodatario? Et n. præc.*
43 *An Commodatarius teneatur potius salvare res commodatas, quam proprias, si utrasque ob casum fortuitum salvare nequit. Remissive.*

29 QUæritur I. Utrum Commodatarius teneatur de casu fortuito, quo res commodata perit? Resp. Negative: dummodo aliter non fuerit expresse conventum, neque is fuerit in mora reddendi, nec sua culpa fuerit data occasio tali casui fortuito. Ita Glossa *in cap. un. V. De levissima*, & DD. *ib. h. t.* & habetur expressum *in cit. c. un. h. t.* illis verbis: *Cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur; licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari.* Hæc ibi. Concordat textus apertus *in l. Si ut certo §. Nunc videndum ff. h. t. & l. 1. C. eod. & l. contractus ff. de reg. jur.* cum similibus. Et merito; nam quælibet res domino suo perit; atqui dominus rei commodatæ est Commodator, *l. Rei commodatæ ff. h. t.* ergo.

Additur notanter in Conclusione I. *Dummodo aliter non fuerit expresse conventum*. Nam si pactum intervenit de præstando, seu resarciendo damno, quomodocunque res pereat, tenebitur Commodatarius etiam de casu fortuito; eo, quod periculum rei in se susceperit, seque obligaverit ad quodcunque damnum resarciendum; siquidem *contractus ex conventione legem accipiunt*, ut inquit reg. 85. jur. in 6. juncta *l. contractus ff. eod.* Hinc ille, qui sibi bovem commodari postulavit, sed contemplatione hostilis incursionis timendæ periculum ejus in se suscepit, per Præsidem Provinciæ compellitur conventionem implere, bovemque hostili incursu pereuntem resarcire, uti habetur *cit. l. 1. C. h. t.* 30

Additur II. *Neque is fuerit in mora reddendi*. Quia, si quis tardasset reddere domino rem commodatam post expletum usum ipsius, teneretur etiam de casu fortuito, juxta *cit. c. un. h. t.* Nam *mora sua cuilibet est nociva*, ut loquitur Reg. 25. *Jur. in* 6. 31

Intellige, nisi res eodem modo peritura fuisset apud dominum; quia tunc etiam non censeretur domino fuisse causa damni, sicque non obligaretur ad ejus recompensationem. Lessius *l. 2. de justit. & jur. cap. 7. num.* 38. Navarrus *cap.* 17. *Manual. num* 80. Sylvester *V. Mora quæst.* 4. Engel *tit. de Pactis §. 7. num.* 26. & alii, quamvis Glossa *ad cit. Reg.* 25. *Jur. in* 6. *V. Mora sua*, quoad hoc dissentiat, *arg. l. quod te ff. de Rebus creditis*, & quia fortassis interea dominus rem sibi restitutam vendidisset, sicque apud alium periisset. Nisi dicere velis, hanc Glossæ opinionem loqui extra casum a Lessio suppositum. 32

Additur III. *Nec sua culpa fuerit data occasio tali casui fortuito*; prout fieret, si vas argenteum, tibi pro convivio in Civitate celebrando commodatum, tecum accepisti peregre profectus, sicque illud in naufragio, vel prædonum incursu perdidisti. Nam tunc de hoc casu fortuito sine ulla dubitatione teneberis; prout exemplificatur *leg. In rebus*, *§. 1. ff. h. t. & leg. 1. §. Sed & in majoribus ff. de Actionib. & obligationib.* juncto *cap. un. h. t.* Quia videlicet casus ille, cæteroquin fortuitus, tua culpa accidit, qua commodatum sine licentia commodantis foras extulisti. 33

Quæritur II. Quid juris, si res commodata, & remissa, perit culpa, vel etiam dolo Nuntii? Resp. I. Quando Commodator certum Nuntium misit cum mandato, ut per eum res commodata remitteretur, periculum est ipsius, sicque Commodatarius Nuntio illi forsan postea cum re commodata aufugienti, vel etiam malitiose deterioranti, tradens rem commodatam liberatur. Textus est apertus *in l. Eum qui rem*, *§. Sed & si dum ff. h. t.* 34

Additur tamen, *cum mandato &c.* Nam si Commodator misit solummodo Nuntium, ut Commodatarium moneret ad remittendum commodatum, non tamen dixit, ut per eum mitteret; tunc Commodatarius huic tradens, non excusatur, si dolo, vel culpa illius Nuntii, vel servi res pereat. Bartolus *in citat. leg. Eum qui*, *§. Sed & si dum V. Tertio*. Quod intellige, si Nuntius ille communiter pro fideli, ac idoneo habeatur, conformiter dicendis *num.* 37. 35

Resp. II. Quod si Commodatarius Nuntium elegit, quem voluit, ad remittendam rem commodatam, tunc periculum ejus est, adeoque, si malum Nuntium, & cum commodato postea aufugientem, vel istud deteriorantem elegit, ipse tenetur ad damnum præstandum. Textus est *in cit. leg. Eum qui*, *§. Sed & si dum ff. h. t.* juncta *Leg. seq.* hujus rationem reddente, illis verbis. *Qui non tam idoneum hominem elegit, ut recte id* (commodatum) *perferri posset*. 36

Additur notanter, *si malum Nuntium*, hoc est non habitum pro fideli, *elegit*. Nam quando Commodatarius remisit commodatum per Nuntium communiter 37

pro

pro fideli habitum, non cogitur restituere, etsi res per nuncii dolum, aut culpam pereat. Textus est *in l. Argentum ff. h. t.* ubi dicitur; *Argentum commodatam, si tam idoneo servo meo tradidissem ad te perferendam, ut non debuerit quis existimare futurum, ut a quibusdam malis hominibus deciperetur: tuum, non meum detrimentum esse, si id mali homines intercepissent.* Idipsum brevius tradit Bartolus in *Summario ibid.* dicens: *Si res culpa nuntii perdatur, perit periculo domini, si remittens non fuit in culpa malæ electionis.* Concordat Navarrus *c. 57. Man. n. 185.* Azorius *p. 3. lib. 7. de commodato c. 8. q. 1.* Zoesius *in comment. ff. h. t. n. 13.* citans alios. Siquidem res regulariter domino suo perit: atqui dominus rei commodatæ est Commodator, *l. Res commodatæ ff. h. t.* Accedit, quod Commodatarius regulariter non teneatur de casu fortuito: atqui fuga servorum, puta, cum re commodata ausugientium, sicut & rapinæ, connumerantur inter casus fortuitos, *l. contractus, §. Animalium, ff. de R. J.* ergo.

38 Quæritur III. Quæ actiones oriantur ex Commodato? Resp. Duæ; una directa, altera contraria. *Actio directa commodati* dicitur illa, quæ competit Commodanti, ejusque hæredibus, adversus Commodatarium, ejusque hæredes, ut sibi res commodata post expletum usum, seu tempus determinatum restituatur: & si culpa Commodatarii deterior facta est, damnum resarciatur. Ita communis; & patet ex *l. Si is qui commodatum & l. In commodato ff. h. t.* junctis dictis supra n. 4. & n. 16.

39 *Actio contraria commodati*, & quasi ex opposito respiciens directam, est illa, quæ competit Commodatario adversus Commodantem: idque variis ex causis. Primo, si Commodans non patiatur Commodatarium uti re ad eum usum, ad quem est commodata (puta, quia hanc intempestive revocat, sicque Commodatario damnum infert) tunc is actione contraria commodati tenetur ad resarciendum damnum illatum, *l. In commodato, §. Sicut ff. h. t.* Etsi etiam a principio meræ voluntatis sit, commodare, & ita modum commodati, finemque præscribere liceat commodanti: postquam tamen fecit, tunc retroagere, atque intempestive usum rei commodatæ auferre, non tantum impedit officium, quod homo homini præstare debet; sed etiam suscepta est obligatio inter dantem, & accipientem, vi hujus contractus. Nec immerito: *Adjuvari quippe nos, non decipi beneficio oportet*; prout e. §. *Sicut*, subjungitur, & concordat textus *in c. un. h. t.*

Secundo contraria commodati actione, atque ad resarciendum damnum, tenetur Commodans, quando scienter alteri commodavit rem vitiosam, unde Commodatario damnum illatum est. Hinc, *qui sciens vasa vitiosa commodavit, si infusum ibi vinum, vel oleum corruptum effusumque est, condemnandus eo nomine est*: ut inquit Juris Consultus *l. in rebus, §. Item qui ff. h. t.* Similiter, quando servus alteri commodatus furtum fecit, *contraria commodati actione tunc commodans tenetur; cum sciens, talem esse servum, ignoranti commodaverit*, prout habetur *l. Si servus, ff. eod.* 40

Additur tamen *Qui sciens &c.* Nam secus dicendum de ignorante. Glossa *cit. §. Item qui*. Utrum autem quis scienter commodaverit rem vitiosam, ex circumstantiis colligendum est: atque in dubio *præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur*, juxta Reg. 47. Jur. in 6. 41

Tertio contraria commodati actione agi potest cum Commodante ad recuperandas magnas expensas, quas Commodatarius fecit in re commodata: secus dicendum de modicis impensis. Textus est *in l. in rebus, §. possunt, ff. h. t.* ubi istud inter alia exemplificatur de servo commodato, & infirmato, pro cujus valetudine recuperanda Commodatarius majores fecit impensas. Et additur, *majores impensas*. Modica enim impendia (sicut & impensæ cibariorum) ad Commodatarium pertinent; prout ibidem habetur. 42

Posset hoc loco quæri, an Commodatarius teneatur potius salvare res commodatas, quam proprias, si utrasque ob casum fortuitum, v. g. ob exortum incendium, salvare nequeat, *arg. l. Si ut certo §. Nunc videndum, V. Quod vero ff. h. t.* ubi dicitur: *Proinde & si incendio, vel ruina aliquid contingit*, vel aliquod damnum fatale circa rem Commodatam, commodatarius *non tenebitur, nisi forte cum posset res commodatas salvas facere, suas prætulit*. Verum de hoc dicetur commodius infra *T. seq. §. 2. n. 40. & seq.* 43

TITULUS XVI.

De Deposito.

1 Postquam actum est de Precario & Commodato, quæ sunt contractus in gratiam solius accipientis inventi, sequitur nunc explicandum Depositum, veluti contractus vice versa in gratiam solius tradentis, seu deponentis adinventus. Pro cujus clariori intelligentia sit.

§. I.

De natura, & divisione Depositi, atque obligationibus Depositarii.

SUMMARIUM.

2 *Depositum accipitur & pro re deposita, & pro contractu.*
3 *Et quid sit? & n. praced.*
4 *Dividitur in judiciale, & privatum. Et numer. seqq.*
5 *Illud alio nomine dicitur* Sequestrum, *sive* Sequestratio.
6 *Aliud genus Depositi judicialis assignatur.*
7 *Depositum privatum, quid?*
8 *Est duplex, voluntarium, & necessarium.*
9 *Et quomodo differunt. & n. seqq.*
10 *Lex magis subvenit illi, qui facit actum ex necessitate, quam qui omnino voluntarie.*
11 *Quæ sint obligationes Depositarii? & n. seqq.*
Tenetur hic depositum custodire ea fide & diligentia, qua res proprias custodit. Ibid.
12 *Nec potest uti re deposita sine consensu Depositoris.*
13 *Expresso, vel tacito.*
14 *Teneturque rem depositam restituere talem, qualem accepit, non fractam &c.*
15 *Ac eam absque mora reposcenti reddere, & num. seqq.*
16 *Depositor potest pro sua voluntate depositum revocare, etiam ante tempus statutum.*
17 *Contra depositum non admittitur compensatio, vel deductio.*
18 *Etiamsi ex utraque parte aliquid fuerit depositum.*
19 *Et quid pro Foro conscientiæ?*
20 *Dantur aliqui casus, in quibus depositum non statatum est restituendum, & n. seqq.*
Et si quid de novo emergat restitutionem impediens. Ibid.
21 *Aut ex restitutione depositi timeatur secuturum damnum &c.*
22 *Item, quando bona depositoris ob crimen sunt confiscata.*
23 *Et quando dominus, & fur depositor, in repetenda re concurrunt.*

24 *Aut fur rem furto sublatam deposuit apud dominum ejus.*
25 *Ex qua culpa Depositarius teneatur? Et n. seqq. Is tenetur de dolo, & culpa lata; non autem regulariter de culpa levi.*
26 *Exceptis certis casibus; ut si nominatim convenit, quod culpa levis præstetur.*
27 *Vel si quis seipsum deposito obtulit.*
28 *Aut mercedem pro custodia recepit.*
29 *Vel requisitus, ut depositum redderet, est in mora.*
30 *Conventio, ut dolus præstetur in Deposito, Commodato, aliisque contractibus, nullius est momenti.*
31 *Loquendo de remissione doli futuri: secus de remissione doli præteriti.*

1 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Depositum? Resp. I. *Depositum est, quod custodiendum alicui datum est.* Ita textus expressus, *l. 1. §. 1. ff. Depositi.* Quamquam hic Depositum definiatur, prout accipitur pro ipsa re deposita: potest enim Depositum accipi dupliciter, videlicet pro re ipsa deposita & pro contractu Depositi, prout in simili de Commodato dictum est supra *Tit. præced. n. 3.*

3 Et quidem Depositum sumptum pro contractu, aliud non est, quam Contractus, quo aliquid alteri gratis custodiendum datur; Ita Zoesius *h. t. n. 1.* Vallensis *eod. n. 2.* Pirhing *n. 1.* & in re communis. Additur notanter ly, *Gratis*; quia Depositum regulariter fit gratia solius deponentis, & nulla mercede data, vel promissa. Alioquin, si pro custodia rei detur merces, jam hoc casu Depositum transire videtur in contractum Locationis, & Conductionis; cum Depositarius (sive, qui rem penes se depositam ad custodiam recipit) accipiendo mercedem, censeatur operas suas ad rem custodiendam alteri locasse, *cit. L. 1. §. Si vestimenta, ff. Depositi,* Ubi Summarium breviter inquit: *Depositum dicitur, cum nulla merces pro custodia datur: alias dicitur Locatio.*

4 Resp. II. Depositum ut sic dividitur in judiciale, & privatum. Ita Azorius *par. 3. lib. 7. cap. 2. de deposito,* & in re communis; quamvis utrumque membrum suas patiatur subdivisiones. Et quidem *depositum judiciale* est, quando res in judicio controversa apud aliquem tertium deponitur, seu ipsi committitur custodienda, ut lite finita victori restituatur.

5 Et hujusmodi Depositum judiciale, alio nomine dicitur *Sequestrum*, seu *Sequestratio*: qualis postmodum subdividitur in *Sequestrationem voluntariam*, quæ fit mutuo partium consensu: & in *Sequestrationem necessariam*, quæ fit authoritate, & mandato Judicis: prout fusius declaratum est supra *Lib. 2. Tit. 17. de Sequestratione Possessionum §. 1. n. 6. 9. & seqq.*

6 Aliud genus Depositi judicialis assignat Azorius *cit. cap. 2.* & contingit tunc, quando debitor offert creditori pecuniam, quam debebat: quia verò creditor eam recusat accipere; tunc debitor ad usuras, vel alias molestias evitandas, consignat eam Judici. Textus est *in l. Acceptam C. de Usuris*: ubi subjungitur, quod hac ratione debitor & a solutione legitimarum usurarum (seu interesse) & a periculo casus fortuiti liberetur, & jus pignorum tollatur.

7 *Depositum privatum* econtra est, quod fit privata partium authoritate: sive quando apud privatum aliquem de cujus fide & diligenti cura deponens confidit, res aliqua deponitur ut eam rite custodiat. Atque istud dupliciter contingere potest, videlicet voluntarie, vel necessario. Et quidem

8 *Depositum voluntarium* censetur intervenire, quando nullo emergente periculo quis rem suam alteri custodiendam tradit. *Depositum necessarium* econtra dicitur, quod fit ex aliqua necessitate, puta, ratione incendii, ruinæ, tumultus publici, aut naufragii.

9 Est autem notabile discrimen inter istud duplex Depositum: quia actio depositi in priori casu datur in simplum: in posteriori autem datur in duplum: adeo, ut facto deposito necessario ex præfatis causis, si Depositarius doli mali vel culpæ latæ judicialiter condemnetur duplum, ac valebat res deposita, restituere cogatur. Textus est in *l. 1. §. Prætor ait, ff. h. t.* ibi: *Prætor ait, quod neque tumultus, neque incendii, neque ruinæ, neque naufragii causa depositum sit, in simplum; earum autem rerum, quæ supra comprehensæ sunt, in ipsum in duplum judicium dabo,* quod ipsummet repetitur *l. Quod tumultus 18. ff. eod.* ac notat Barbosa *ad Rubr. h. t. n. 7.* citans alios.

Ratio diversitatis est. Tum quia Lex magis subvenit illi, qui facit actus ex necessitate; quam illi, qui facit omnino voluntarie, *l. Si fidejussor §. Si necessaria ff. Qui satis dare cogantur,* & *c. Ab arbitris* juncta Glossa *V. Appellandum de offic. Delegat. in 6.* Tum quia voluntarie, ac extra omnem casum necessitatis, rem suam apud alium minus fidelem deponens sibi imputet, quod non quæsierit diligentiorem Depositarium; ac proinde sufficit, si recipiat ipsam rem depositam, aut pretium ejus in simplum. Secus dicendum de deponente rem suam ex necessitate incendii, naufragii &c. ubi res moram non patitur: & quia crescit crimen perfidiæ, si taliter afflicto Depositarius inficietur, remque depositam dolose sinat interire, hinc majori pœna dignus est, daturque contra eum actio Depositi in duplum. 10

Quæritur II. Quæ sint obligationes depositarii? Resp. I. Obligationes Depositarii, sive illius, qui rem depositam suscepit, potissimum consistunt in sequentibus. Imprimis enim debet is depositum custodire, atque servare ea fide, cura, & diligentia, qua solet proprias res servare, atque custodire. Textus est *in l. Quod Nerva ff. h. t.* ibi: *nisi tamen ad suum modum curam in deposito præstet, fraude non caret. Nec enim salva fide minorem iis* (depositis) *quam suis rebus diligentiam præstabit.* Et hoc adeo verum est, ut *bona fides abesse præsumatur, si rebus suis salvis existentibus depositas amiserit* Depositarius, uti habetur *c. 2. h. t.* juncta Glossa *V. Rebus suis salvis*: & Doctoribus. *Ibid.* 11

Deinde Depositarius non potest uti re deposita sine consensu expresso, vel tacito ipsius Depositoris, seu qui rem deposuit: alioquin si utatur, furtum committere censetur. Textus est *in l. si sacculum ff. h. t.* ibi: *Si sacculum, vel argentum signatum deposuero, & is penes quem depositum fuit, me invito contrectaverit; & depositi, & furti actio mihi in eum competet.* Idipsum habetur *§. Furtum, instit. de Oblig. quæ ex delict. &c.* ibi: *Sive creditor pignore, sive is apud quem res deposita est, ea re utatur furtum committit.* 12

Additur tamen, *sive consensu expresso, vel tacito ipsius Depositoris.* Nam quando Depositarius bona fide existimat, domino id non displicere, si utatur re deposita, jam non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur, idque multo magis dicendum, si dominus expressam licentiam utendi concesserit, *cit. l. Si sacculum §. permisso meo ff. hoc tit.* 13

Tertio, Depositarius tenetur rem depositam restituere talem, qualem accepit, hoc est, non fractam, non comminutam, corruptamve, nec factam aliquo modo deteriorem: alioquin enim non videtur reddita, *L. 1. §. An in pupillum ff. h. t.* ibi: *Si res deposita deterior reddatur, agi depositi potest: cum enim deterior redditur, potest dici dolo malo redditam non esse.* Hoc ipsum de Commodato habetur *l. Sed mihi videtur §. Si reddita ff. commodati.* 14

Quarto, Depositarius debet absque mora reposcenti depositum, illud reddere: simulque resarcire quidquid damni dolo, vel culpa sua, res deposita passa fuit. Azorius *par. 3. lib. 7. de deposito cap. 6.* & communis. Quod ultimum ut melius intelligatur 15

Quæritur III. An, & qualiter Depositarius teneatur reposcenti Depositum restituere absque mora? Resp. I. Depositarius requisitus statim tenetur rem depositam restituere, nisi causa restitutionem impediens de novo emergat: alioquin Depositor potest depositi agere, *L. 1. §. Et autem ff. h. t.* Adeo ut depositori liceat pro voluntate sua depositum revocare, *cap. 2. §. Sane, h. t.* Etiam ante tempus statutum: ut si quis deposuerit rem post obitum reddendam, possit mutare voluntatem suam, & ante mortem suam repetere *text. clar. cit. L. 1. §. penultim. ff. hoc cap.* Et si non restituitur, tunc possit agi actione Depositi: atque Depositarius conventus, & quia non restituebat, condemnatus, efficiatur infamis, *l. Qui depositum C. h. t.* & *l. Furtis §. Illud plane ff. De iis, qui notantur infamia,* ac notat Glossa *in cit. cap. 2. V. Revocare hoc tit.* 16

Et hoc adeo verum est, ut contra Depositarium non ad- 17

admittatur compensatio, vel deductio alterius debiti puta, si Depositor, quidpiam debeat Depositario, iste non poterit rem penes se depositam retinere in recompensationem illius debiti, neque partem ejus deducere, sibique pro satisfactione debiti reservare: sed compellitur totum Depositum fideliter Depositori repetenti restituere. Ita habetur *c. c.* 2. juncta Glossa *V. contra quod h. t.* Quod ipsum jam antea in Jure Civili *l. si quis, C. h. t.* rationabiliter statutum fuerit illis verbis: *Si quis vel pecunias vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti ei, qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur; nullamque compensationem, vel deductionem, vel doli exceptionem, opponat, quasi & ipse quasdam contra eum, qui deposuit, actionem personales, vel in rem, vel hypothecariam prætendens: cum non sub hoc modo depositum acceperit, ut non concessa ei retentio generetur: & contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam retrahatur.* Hæc ibi, non nulla alia ad propositum facientia subjungendo. Accedit ratio in allegato textu jam insinuata: quia Depositor rem suam fidei Depositarii committit, ut eam diligenter fideliterque custodiat, donec revocentur; atque talem custodiam rei Depositarius in se suscipit: ergo contra datam fidem agere convincitur, si rem depositam postea non restituat repetenti, sed sibi retineat in compensationem alterius debiti.

18 Ampliatur istud ad eum casum, quo ex utraque parte aliquid fuit depositum. Quia etiam tunc non habet locum compensatio, vel deductio: *sed depositæ quidem res: vel pecuniæ, ab utraque parte quam celerrime sine aliquo obstaculo restituantur; ei videlicet primum, qui primus hoc voluerit; & postea legitimæ actiones internæ quoque ei reserventur.* Textus est in *cit. l. Si quis §. sed etsi C. h. t.* Idque ob rationem proxime dictam.

19 Atque ista procedunt pro Foro externo, & contradicente altera parte. Nam loquendo pro foro conscientiæ si debitum sit certum, nec alia ratione consequi possit, depositarius licite uti poterit compensatione, ac rem depositam interim retinere, donec ipsis satisfiat, *V. Compensatio q. 2.* Layman *l. 3. Theol. Moral. tr. 2. cap. 9. n. 10.* Pirhing. *h. t. n. 11.* Dummodo absit periculum scandali, nec legitimus Judex aliud præcipiat, aut beneficio recompensationis sponte quis non renunciaverit.

20 Resp. II. Patitur nihilominus data Conclusio quasdam limitationes, juxta illud vulgatum. *Nulla regula sine exceptione.* Et primo quidem res deposita non statim restituenda est reposcenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens; ut *si in provincia res sit, vel in horreis, quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas, vel conditio depositionis non extiterit;* prout dicta regula limitatur *l. 1. §. Est autem ff. h. t.*

21 Secundo idipsum limitatur, quando ex restitutione depositi statim facienda probabiliter timetur secuturum damnum spirituale, vel corporale ipsis Depositarii, vel alicui alteri: ut si furiosus repetat gladium apud alium depositum; nam manifestum est tunc non esse reddendum, *can. Ne quis arbitretur §. Duo sunt 22. q. 2.*

22 Tertio limitatur; quando bona Depositoris ob crimen sunt publicata, seu confiscata: tunc enim non ipsis repetenti, sed Fisco sunt restituenda; idque ob Juris Civilis, Legumque constitutionem, etsi secus foret spectato Jure naturali gentium. Textus est in *l. Bona fides §. 1. ff. h. t.*

23 Quarto, quando dominus, & fur, qui rem furto ablatam apud aliquem deposuit, in repetenda re illa concurrunt: tunc enim res illa non furi, sed vero domino eam repetenti restituenda est: istud enim exigit virtus justitiæ, quæ jus suum cuique tribuit, *cit. l. Bona fides §. Incurrit, ff. h. t.* Secus dicendum, si domino non comparente solus fur rem furtivam depositam repetat: tunc enim, ea ipsis est reddenda, *l. 1. §. si prædo ff. h. t. & cit. §. Incurrit, V. Quod si ego,* ac notat Zor *p. 3. l. 7. de Deposito c. 8. q. 4.* Pirhing. *h. t. n 7.*

24 Quinto, quando fur rem furto ablatam deposuit apud dominum ejus qui tunc nesciebat rem esse suam: nam si postea resciat, seu cognoscat rem esse suam: non tenetur eam furi repetenti restituere. Textus est *c. l. Bona fides §. si tamen, & seq. ff. h. t.* ea addita ratione: cum quia tunc *Jure gentium non consistit Depositum; cujus hæc est potestas, ut alii non domino sua ipsius res, quasi aliena, servanda tradatur,* ut ibidem dicitur, juncta *l. Qui rem suam ff. eod.* Tum quia Depositum est contractus bonæ fidei; atqui bona fides non patitur, ut dominus rei judicialiter compellatur rem suam furi restituere; ergo.

Quæritur IV. Ex qua culpa Depositarius teneatur? 25
Resp. I. Depositarius tenetur de dolo, & culpa lata; non autem, regulariter loquendo de culpa levi, vel levissima. Ita communis; & patet ex *L.* juncta Glossa *V. Culpam C. h. t.* ubi dicitur. *Quid depositum accepit, dolum solum, & latam culpam* (quæ dolo comparatur) *præstare debet.* Concordat textus in *l. 1. §. In conducto, & § fin. ff. h. t. & l. 1. §. Is quoque, apud quem ff de action. & oblig.* ubi & hujus ratio redditur illis verbis; *Is quoque, apud quem rem aliquam deponimus etiamsi rem negligenter custoditam amiserit, securus est.* Quia enim non sui gratia accepit, sed ejus a quo *accepit, in eo solo tenetur, si quid dolo perierit, Magnam tamen negligentiam* (id est, ut explicat Gl. latam culpam) *placuit in doli crimen cadere.* Concordant dicta superius *Tit. præced. n. 27.* & ubi pro regula ponitur, quod in contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum (prout regulariter fit in Deposito) præstetur solum dolus & culpa lata. Additur tamen in data Conclusione *regulariter loquendo,* propter nonnullas limitationes illico afferendas; unde.

Resp. II. Dantur tamen nonnulli casus, in quibus te- 26
netur Depositarius etiam de culpa levi. Ita Glossa *cap 2. V. de culpa h. t.* plures tales casus enumerans; & in re communi. Idque imprimis fit, quando nominatim convenit, ut in Deposito etiam culpa levis præstetur. Textus est in *L. 1. § si convenit & §. Sæpe h. t.* addita illa ratione: quia *contractus legem ex conventione accipiunt.* Quod ipsum habetur *reg. 83. Jur. in 6.* & alibi.

Deinde Depositarius tenetur de culpa levi (imo et- 27
iam de levissima) quando is seipsum obtulit deposito, & postmodum res deposita quadam ipsius culpa periit. Patet istud ex *c. l. 1. § Sæpe ff. h. t. & c. 2 h. t.* ubi Pontifex cuipiam rescribens, inquit. *De culpa quoque teneris, si teipsum deposito obtulisti.* Quem textum, utpote indistincte loquentem intelligit Abbas *ibid. num. 3.* & Bartolus in *c. §. Sæpe* & Pirhing. *h. t. n. 5.* etiam de culpa levissima. Accedit ratio: quia Depositarius seipsum offerens ad recipiendum depositum, hoc ipso ad diligentiorem custodiam sese obligare censetur: imo tunc ipsius duntaxat gratia depositum esse factum, *arg. l. Si quis nec causam §. 1. ff. de Rebus creditis.* Ubi proinde Summarium breviter inquit. *Si depositum fiat gratia recipientis, ad eum spectat periculum.*

Tertio Depositarius tenetur de culpa saltem levi, si 28
mercedem pro custodia recepit. Textus est *in cap. 3. h. t.* ibi: *Vel si aliquid pro custodia recepisses;* quod ipsum habetur *l. 1. §. Si vestimenta & §. Si quis servum ff. h. t.* addita ea ratione: quia tunc datur actio ex conducto adversus Depositarium, utpote quia custodiam rei mercede interveniente in se recepit. Quia tamen contractus iste fit gratia utriusque, hinc notat Abbas *d. c. 2. num. 3. h. t.* solum præstandam esse culpam latam, & levem, non vero levissimam. Concordat dicta superius *Tit. præced. § 2. n 28.*

Quarto tenetur Depositarius, quando requisitus, ut 29
depositum redderet, est in mora reddendi. Quinimo, quod *pacto, culpa, vel mora præcedentibus,* casus etiam *fortuitus imputetur,* textus est expressus *in c. 2. h. t.* & concordant dicta superius *Tit. præced. §. 2. n. 29.*

Illud tamen est notandum, quod conventio, ne do- 30
lus præstetur in Deposito, nullius sit momenti, imo expresse improbatur a Jure: quia est, & ideo *contra bonam fidem, contraque bonos mores* hæc conventio nec sequenda est, prout dicitur *leg. 1. §. Illud non est ff. hoc tit.* Idem dicendum de Commodato: nam in *Commodato hæc pactio, ne dolus præstetur, rata non est,* per textum expressum *in l. In commodato ff. Commodati.* Imo hoc ipsum de omnibus aliis contractibus, & pactis intelligendum est: ut *l. Contractus ff. de Reg. Jur. & l. Si unus §. Illud ff. de pactis,* ibi: *Illud nulla pactione effici potest, ne dolus malus præstetur.*

Intellige istud de remissione doli futuri: secus, de 31
remissione doli præteriti, ut notat Glossa *cit. §. Illud* & Bartolus *in Summario ibid.* Et disparitas est: quia per remissionem doli futuri invitaretur quis ad male agendum, seu dolum committendum: secus per remissionem doli præteriti: Concordat Jus Canonicum *cap. ult. de Pactis* cum similibus.

§. II.

De probatione doli, & aliis Depositum concernentibus.

S U M M A R I U M.

32 *Dolus est difficilis probationis.*
Potest tamen probari ex propria confessione alicujus. ibid.
33 *Potest etiam probari ex conjecturis, & præsumptionibus, seu indiciis perspicuis.*
34 *Quæ indicia sint perspicua, & sufficientia ad probandum dolum? Et n. præc. Ac n. seq.*
35 *Præsumitur dolus ex parte Depositarii, vel Commodatarii, quando rebus suis salvis amisit alienas.*
36 *Generaliter dolus præsumitur, quando actus, ex quo alteri damnum sequitur, per se illicitus est.*
37 *Aut, quando quis non facit id, quod scit se facere debere, seu ad quod obligatus est.*
38 *Præsumitur dolus ex violentia, & pluribus aliis modis Remissive.*
39 *Paria sunt, si interveniat dolus re ipsa, vel ex proposito.*
40 *An Depositarius, vel Commodatarius, teneatur potius salvare res depositas, vel commodatas, quam proprias si utrasque, v. g. ob exortum incendium salvare nequit? Et num. seqq.*
Potest tunc res proprias pretiosas præferre alienis. Ib.
41 *Nec tenetur aliquid restituere.*
42 *Et quid si res propriæ, & alienæ, sint æquales in pretiositate.*
43 *Res depositæ, vel commodatæ pretiosiores sunt præferendæ propriis vilioribus.*
44 *Et an tunc passus damnum in propriis, possit petere compensationem istius?*
45 *Qualiter probetur, depositum, vel commodatum casu fortuito periisse? Et n. seqq.*
Asserenti istud incumbit probatio. Ibid.
46 *Non sufficit probare amissionem, sed insuper eam asserens teneatur probare, quod evenerit absque sua culpa.*
47 *Et quid, si notorie constet de casu fortuito, quo res aliena periit.*
48 *Casus fortuitus occultus, qualiter probetur?*
49 *Ecclesia, vel Monasterium, an teneatur ex deposito facto penes Rectorem Ecclesiæ, aut monasterii?*
50 *Et quid, si Prælatus una cum Capitulo depositum in suam fidem recepit?*
51 *Aut res deposita in utilitatem Ecclesiæ, vel Monasterii conversa fuit?*
52 *Duplex actio oritur ex deposito; nimirum actio directa, &*
53 *Actio contraria, & quid.*

32 QUæritur I. An, & quomodo dolus Depositarii, vel Commodatarii, &c. probetur? Resp. I. Etsi dolus sit difficilis probationis, ut inquit Menochius *de Arbitr. Jud. cas.* 116. *n.* 21 post Boerium *q.* 101. *n.* 3. & 4. & Mascardus *de probat. Concl.* 531. *n.* 1. eo quod consistat in animo, sicque directe probari nequeat; potest nihilominus dolus probari imprimis ex confessione adversarii, seu Depositarii &c. puta, quia ipsemet vel extra judicium id dixerat Abbas *c. Inter Monasterium n.* 14. *in fin. de Sent. & re judic.* Verum iste modus probandi caret difficultate, nisi quod sit de raro contingentibus.

33 Resp. II. Dolus etiam ex conjecturis, & præsumptionibus, sive ex indiciis perspicuis probari potest. Ita Abbas *l. c.* Mascardus *d. Concl.* 531 *n.* 2. & 7. Idque patet ex *l. Dolum C. de Dolo malo*, ibi: *Dolum ex indiciis perspicuis probari convenit.* Et additur, *perspicuis*: quia conjecturæ, seu indicia illa debent esse perspicua; id est talia, ut non possint accipi nisi in malam partem. Mascardus *d. n.* 7. & *seqq.* post Paulum de Castro *cit. l. Dolum n.* 1. & alios Nec inmerito: nam dolus regulariter non præsumitur, *l. Quoties operæ §. Qui dolo ff. de Probat.* ibid. *Qui dolo dicit factum aliquid licet in exceptione, docere dolum admissum debet.* Et quando indicia etiam in bonam partem accipi, vel saltem ut indifferentia exponi possunt, id ex lege Charitatis necesse est fieri: nam in dubio quilibet præsumitur bonus, non autem dolosus, *l. Merito ff. Pro socio, & c. ult. de Præsumptionib.*

Resp. III. Quænam indicia sint perspicua, vel sufficientia ad probandum dolum, Judicis arbitrio est relinquendum; eo quod in Jure ea omnia non reperiantur declarata, *arg. c. De causis 4 de Offic. Deleg. & L. 1. ff. de jure deliberand.* ac notat Mascardus *cit. Concl.* 531. *n.* 10. Dantur nihilominus aliqui casus, in quibus Jus ipsum præsumit dolum, vel saltem culpam latam, quæ dolo æquiparatur, præsertim loquendo de Depositario, & Commodatario. Idque probatur inductione. 34

Sic imprimis pro Foro externo, nisi oppositum probari possit, præsumitur dolus ex parte Depositarii, vel Commodatarii, quando rebus suis salvis existentibus amiserit alienas; patet hoc ex *c.* 2. *h. t.* ibi: *Bona fides abesse præsumitur, si rebus suis salvis existentibus, depositas amisit.* Idipsum iam antea decisum fuerat in *l. Quod Nerva ff. h. t.* illis verbis: *Et si quis non ad eum modum, quem hominum natura desiderat, diligens est, nisi tamen ad suum modum in deposito præstet, fraude non caret. Nec enim salva fide minorem iis, quam suis rebus diligentem præstabit.* Concordat textus in *l. Si ut certo §. Quod vero senectute ff. de Commodato* ubi loquendo de Commodatario dicitur: *Proinde & si incendio, vel ruina aliquid contingit, vel aliquod damnum fatale, non tenebitur: nisi forte, cum posset res commodatas salvas facere, suas prætulit*, junctis concordantiis a Glossa *ib. V. Salvas facere*, realis, notat Mascardus *de prob. Conc.* 322. *n.* 125. 35

Deinde, ac generalius loquendo, dolus præsumitur, quando actus, ex quo alteri damnum sequitur, per se illicitus est, ac simpliciter prohibitus; ut *L. 1. ff. de Legem Cornel. de Sicariis & c. 1.* juncta Glossa *fin. de præsumpt. & l. Si non convitii C. de Injuriis*, ubi verba sui natura injuriosa præsumuntur animo injuriandi prolata, nisi contrarium probetur, Atque ideo datam Regulam ponit Glossa in *l. Dolum V. Convenit C. de Dolo malo*. Fagnanus *V. Ex conscientia n.* 12. *de Crimine falsi*. Alexander *Concil.* 103. *n.* 13. *lib.* 1. Mascardus *cit. Concl.* 532. *nu.* 19. & 50. & 71. And. Gailus *lib.* 1. *de pace publica, c.* 7. *n.* 13. citans plures alios, atque generaliter docens, quod in Actibus prohibitus dolus semper præsumatur. 36

Tertio præsumitur dolus, quando quis non facit id, quod scit se facere debere, seu ad quod obligatus est. Talis enim præsumitur esse in dolo, *l. Si procuratorem §. dolo ff. Mandati* ubi dicitur: *Dolo autem facere videtur, qui id quod potest restituere, non restituit* Concordat textus in *l. Dolus est ff. eod.* ubi Bartolus *in Summario* breviter ait: *Qui non vult facere id, ad quod scit se teneri, & potest, est in dolo.* Et quantum ad propositum, Depositarius hoc ipso facere dolo censetur, *quod reposcenti rem non reddat*: dummodo reddere possit, *L. 1. §. Est autem ff. Depositi*. Atque ideo sic tenet Glossa *cit. leg. Dolum V. Convenit C. de Dolo malo* Menochius *de Arbitr. Judic. cas.* 208. *n.* 35. Mascardus *d. Concl.* 532 *n.* 24 & 149. allegans complures alios. 37

Quarto præsumitur dolus ex violentia, *arg. l. Sed extimendi ff. Ne quis eum, qui &c.* Item in delicto, puta, in incendio præsumitur dolus, quando præcessit inimicitia, *arg. Capitulum §. Qui ob inimicitiam ff. de Pœnis* Mascardus *cit. Concl.* 532. *n.* 134. & 137 apud quem videri poterunt alii modi præsumptive probandi dolum, quorum universim centum & novendecim enumerat. 38

Solum præmissis adde, quod paria sint, si interveniat dolus re ipsa, vel ex proposito Mascardus *l. c. n.* 25. & 26. istud probans ex *l. Omnes §. Lucius ff. Quæ in fraudem creditor.* idque exemplificans in læsione ultra dimidium justi pretii. Concordant dicta superius *Lib* 1 *Tit.* 26 *De transactionibus, nu.* 38. ubi allegatis pluribus aliis ostensum est, quod in Jure dolus ex proposito, & dolus re ipsa, æquiparentur; ut *leg. Si quis cum aliter ff. de Verb. obligat.* ibi: Idem est, etsi dolus nullus intercessisset stipulantis, sed res ipsa in se dolum habeat. 39

Quæritur II. Utrum Depositarius, vel Commodatarius teneatur potius salvare res depositas vel commodatas quam proprias, quando utrasque ob casum fortuitum v. g. ob exortum incendium, salvare non possit? Resp. I. Quando res propriæ Depositarii, vel Commodatarii, sunt pretiosiores aliis depositis, vel Commodatis, passim fatentur Doctores, quod possit suas pretiosiores præferre, 40

atque

atque salvare, præ alienis minus pretiosis, quando utrasque salvare nequit. Ita Glossa *in l. Si ut certo V. salvare facere ff. Commodati*, addita ea ratione: quia quilibet diligens hoc faceret, præferendo videlicet pretiosa vilioribus; atqui Commodatarius, & Depositarius, non tenetur facere circa res alienas nisi quod diligentissimus faceret circa proprias; ergo. Id ipsum tradit Abbas *c. 2. n. 2. h. t.* Angelus *V. Commodatum, n. 16.* Azorius *p. 3. lib. 7. de Commodato c. 7. q. 6.* Lessius *lib. 2. de Just. & jur. c. 27. n. 23. & 27.* Pirhing. *h. t. n. 16.* Engel *eod. n. 9.* Layman *lib. 3. Theol. Moral. tr. 4. c. 7. n. 7.* & communis.

41 Porro in tali casu, si Commodatarius, & multo magis Depositarius, salvando res proprias pretiosiores, deferat alienas sibi commodatas, vel penes se depositas, nihil tenetur restituere: quia censetur absque sua culpa, & casu fortuito interiisse *leg. Si ut certo, §. Quod vero, ff. Commodati*, ubi Glossa *cit. V. Salvas facere, & l. In rebus, §. 1. ff. eod.* Azorius *part. 3. lib. 7. de Commodato, c. 7. q. 6.* Layman *d. n. 6.* allegans alios, Engel *h. t.*

42 Resp. II. Quando res depositæ, vel commodatæ sunt æquales in pretiositate cum propriis, etiam tunc posse Depositarium, & Commodatarium salvare proprias dimissis alienis, si utrasque salvare nequeat: tenet Glossa *c. V. Salvas facere*, quam approbat Bartolus *ib.* & multum avet Abbas *c. c. 2. n. 2. h. t.* eo quod quisque magis se ipsum deligere debeat, quam proximum; sicque cæteris paribus potius suas, quam alienas res salvare possit. Verum etsi hæc sententia locum habeat in Deposito, quod fit in gratiam solius deponentis (imo & in Pignore, atque Conducto, quod fit in gratiam utriusque; sicque in pari causa, merito quis sibi prospicere possit præ aliis) tamen loquendo de Commodato, contrariam sententiam esse communem, asserit Lessius *d. c. 27. n. 29.* & Laym. *c. c. 7. n. 7.* eo quod in pari causa magis coveniat commodatarium in cujus solius gratiam contractus institutus fuit, ex fortuito casu damnum sustinere: juncta *l. Si ut certo §. quod vero, ff. Commodati*, ubi dicitur, commodata ius ex casu fortuito non teneatur: *Nisi forte, cum posset res commodatas salva facere, suas prætulit*: ponderando ly *suas prætulit.*

43 Resp. III. Quod si res depositæ, vel commodatæ, sint pretiosiores rebus propriis Depositarii, aut Commodatarii, tenetur hic eas præferre rebus suis vilioribus, illasque salvare post positis propriis minoris momenti, quando utrasque salvare nequit. Ita Abbas *c. c. 2. n. 2. h. t.* circa hoc tamen requirens arbitrium Judicis quoad utilitatem rerum, Angelus *V. Commodatum n. 16.* Layman *d. n. 7.* & alii. Siquidem hoc ipsum suadet prudentia, & æquitas naturalis; idque præsertim loquendo de commodato, utpote quod gratia solius Commodatarii fieri solet, qui proinde pro custodia ejusdem exactissimam diligentiam adhibere teneretur, ut dictum *Tit. præc. num. 15.* Atque istud vel maxime convincunt Iura *n. 35.* allegata.

44 Notant tamen Lessius *lib. 2. de Just. & jur. c. 27. n. 28.* Laym. *c. n. 7.* Pirhing. *h. t. n. 18.* Engel *eod. n. 9.* & alii, quod si Depositarius, vel Conductor, aliena proprii præferendo, passus fuerit jacturam, is possit petere compensationem damni sibi emergentis; eo quod nulli Officium suum debeat esse damnosum, simulque Depositarius non teneatur, nisi de dolo, & culpa lata. Secus est in commodatario: nam, cum in hujus solius gratiam Commodatum sit factum, tenetur is commodantem servare indemnem, etiam diligentissime custodiendo res sibi commissas: adeo ut teneatur etiam de levissima culpa, qualis jam interveniret servando suas res viliores prætermissis pretiosis sibi commodatis, utpote quod non faceret diligentissimus.

45 Quæritur III. Qualiter probetur, Depositum, vel Commodatum casu fortuito fuisse amissum? Resp. I. Quando Depositarius, vel alius hujusmodi, asserit rem alienam casu fortuito periisse; tunc ipsi asserenti incumbit probatio, ut *l. Si creditor. C. de Pignoratit. action.* ubi Glossa *V. Se perdidisse*, inquit: quod asserens, te perdidisse dignus, hoc probare debeat secundum omnes. Idem ergo dicendum in proposito: nam generale est, quod affirmanti incumbat probatio, *l. 2. ff. de Prob.*

46 Resp. II. In casu assertæ amissionis depositi, vel commodati, non sufficit probare amissionem, sed insuper eam asserens, probare tenetur, quod evenerit absque culpa sua: alias præsumitur contra eum. Ita Mascardus *de Prob. Concl. 87. n. 2.* allegans alios. Siquidem amissio, sive factum rei, præsumitur factum ex culpa illius, qui ad ejus custodiam tenetur, *l. cum duobus, §. Damna ff. Pro socio*: donec contrarium probetur.

Atque istud ampliatur ad casum, quo notorie constat de amissione rei alienæ sed ille casus de facili non contingit sine culpa: uti est incendium in domo propria. Nam etiam tunc necesse est probare, quod casus fortuitus, v. g. incendium, absque ulla culpa sua exortus fuerit, sicque res aliena perierit: alioquin prima fronte præsumitur contra asserentem, Abbas *c. 2. n. 9. h. t.* Mascardus *de Probat. Concl. 88. n. 12.* allegans alios. Secus dicendum de cæteris casibus fortuitis, qui ut plurimum contingunt sine culpa: ut irruptio hostium, fulmen &c. Nam in istis præsumitur culpam abesse: atque ideo hanc alleganti incumbit onus probandi, Abbas *cit. n. 9.* 47

Resp. III. Quid si res deposita vel commodata, dicatur amissa per casum fortuitum occultum, utputa, per furtum noctu commissum: tunc sufficit eum probare per conjecturas, habito respectu ad qualitatem personæ, temporis, aliarumque circumstantiarum: probando verbi gratia fores noctu fuisse perforatas, aut cistam fractam, ubi conservabantur res depositæ commodatæ &c. Ita Abbas *c. c. 1. n. 8. h. t.* Pirhing *eod. nu. 3.* Mascard *d. Concl. 88.* allegans alios. Idque probatur ex *l. Non omnes, §. A Barbaris ff. de Re militar.* ubi in simili, quod miles captus fuerit ab hostibus, non autem transfugerit ad eos, argumentis, seu conjecturis probandum esse dicitur, si liquido de hoc constare non possit. 48

Quæritur IV. Utrum Ecclesia; vel Nonasterium teneatur ex deposito facto penes Clericum, seu Rectorem Ecclesiæ, aut Monasterii, quod postmodum dolo, vel culpa istius periit? Resp. Negative: dummodo res illa deposita non fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiæ, vel Monosterii. Ita habetur decisum *c. 1. h. t.* ubi Abbas in *Summario*, & Barbosa in *Collect. n. 1.* aliique communiter. Accedit ratio: tum quia *delictum personæ* (seu Clerici, aut Prælati rem depositam contractantis) *non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*, juxta Reg. 76. Iuris in 6. Tum quia depositum *personæ* Clerici, vel Prælati, *non Ecclesiæ* supponitur esse *commodatum*; ut ibidem loquitur textus. 49

Secus foret dicendum, quando Prælatus una cum Capitulo, vel Conventu, depositum in suam fidem & custodiam recipisset: quia tunc obligatur Ecclesia, vel Monasterium, ad instar aliorum Depositariorum, juxta Gl. *c. c. 1. V. Personæ in fin.* communiter receptam. Nam Prælatus & Capitulum repræsentant Ecclesiam, *arg. can. Scire 7. q. 1. & c. Requisivisti, 15. de Test.* ac notat Pirh. *h. t. n. 13.* 50

Additur tamen in Conclusione, *dummodo res deposita non fuerit conversa in utilitatem Ecclesiæ, vel Monasterii.* Alioquin enim Ecclesia, vel Monasterium teneretur reddere id, quod dolo, vel culpa Depositarii, ad ipsam pervenit ex deposito: alioquin enim locupletaretur cum alterius jactura, contra *l. Nam hoc, ff. de Condict. indebit.* ubi Jurisconsultus, lumine naturali instructus, inquit: *Hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.* 51

Quæritur V. Quotuplex actio oriatur ex Deposito? Resp. Duplex, directa videlicet, & contraria. *Actio directa depositi* est, quæ datur Depositori, vel ejus hæredi, adversus Depositarium, vel hæredem istius ad repetendam rem depositam, quandocunque voluerit, *L. 1. §. Est autem & §. Si deposuero ff. h. t.* Item, si res deposita dolo, vel culpa lata Depositarii, fuit deteriorata, vel penitus amissa, eadem actio directa competit Depositori ad recipiendam æstimationem, seu pretium ipsius, *§. Præterea Instit. Quibus modis re contrah. obligat. & L. 1. §. An in pupillum ff. h. t.* Adde dicta superius *n. 9. 11. & 14.* 52

Actio contraria depositi econtra dicitur ea, quæ competit Depositario adversus Deponentem ad repetendas impensas in rei depositæ custodia factas, aut vitandum damnum, si quod inde incurrit, *leg. Actione depositi ff. h. t.* quia Officium suum nemini debet esse damnosum, *l. Si servus communis § Quod vero ff. de Furtis*, Zoesius *h. t. n. 2.* Vallensis *eod. n. 5.* Sannig. *ibid. c. 2. n. 6.* 53

TITULUS XVII.

De Emptione, & Venditione.

1 Ratio continuationis Rubricarum.

1 VIsum est hactenus de quibusdam contractibus, qui in gratiam unius tantum, dantis nempe, vel accipientis sunt instituti; uti sunt Precarium, Commodatum, & Depositum. Restat modo videre de nonnullis contractibus, qui in gratiam utriusque celebrantur; inter quos, quia præcipuus numeratur contractus Emptionis, & Venditionis, merito eundem aliis præponit Juris Compilator. Et quamvis SS. Canones pauca de illo scribant; nihilominus quia continet materiam summe practicam, scituque summe utilem, & necessariam, pro sua dignitate eam examinare conabimur, probationes in defectu Canonum ex Jure Civili, quod amplissime de eo agit, assumentes, ipsis sic suadentibus SS. Canonibus *c. 1. & 2. de Novi operis Nunc.*

§. I.

De natura, seu Substantia Emptionis & venditionis ac requisitis ad eam.

S U M M A R I U M.

2 *Emptio, Venditio quid?*
3 *Est contractus bonæ fidei.*
4 *Perficitur solo consensu contrahentium.*
5 *Dominium tamen ante traditionem rei venditæ non transfertur.*
6 *Est obligatorius ultro citroque.*
7 *Materia ejusdem est merx late sumpta.*
Merx proprie sumpta quid? Ibid.
8 *Pretium in Emptione debet esse pecunia.*
Pecuniæ & Emptionis origo.
9 *Emptio venditio melius dicitur duplex, quam simplex contractus.*
Et particula cadit inter diversa.
10 *Tria substantialia Emptionis.*
11 *Primum est verus consensus.*
12 *Secundum, res seu merx, & quidem certa.*
13 *Tertium Pretium determinatum.*
14 *Emptio pro pretio indeterminato quando valeat?*
15 *Non requirit certam verborum formam, nec scripturam.*
16 *Nisi desuper expresse conveniant contrahentes.*
17 *Secus est, quando expressa conventio abest, vel de ea dubitatur.*
Scriptura, seu instrumentum scriptum quare adhibeatur. Ibid.
18 *quando in contractu partim pecunia: partim alia res datur, aut promittitur, attendendum est ad intentionem contrahentium, & juxta illam contractus judicandus erit; quando nec res, nec pecunia prævalet.*
Contractus ex conventione & intentione contrahentium legem accipiunt. Ibid.
19 *Si alterutrum, res nempe vel pecunia in contractu data vel promissa prævalet; judicandus erit contractus juxta excessum.*
20 *Etiamsi aliud intendant, & exprimant contrahentes.*
21 *Quando nec res, nec pecunia prævalet, nec de intentione contrahentium constat, qualis tunc sit contractus, multum discrepant DD.*

2 QUæritur I. Quid sit Emptio, & Venditio, & an unum, vel duplicem importet contractum?

Resp. I. Emptio & venditio est contractus bonæ fidei, 3
solo consensus initus ultro citroque obligatorius de merce pro pretio, & econtra de pretio pro merce tradenda. Ita in re communis *arg. L. 1. de Contr Empt. & vendit.* Dicitur primo, *Contractus* loco generis.

Dicitur secundo, *bonæ fidei*, non quasi alii contra- 4
ctus essent malæ fidei, sed ad distinctionem contractuum stricti juris; de quorum natura, & quomodo differant, a contractibus bonæ fidei, actum est supra *lib. 1. tit. 35. de Pactis*, quod autem Emptio & Venditio sit contractus bonæ fidei, patet ex *§. Actionum autem 28. de instit. de Action.* Hinc in contractu isto multa potest arbitrari Judex, quæ secundum bonam fidem contrahentium censentur contractui inesse, licet verbis non fuerint expressa juxta dicta in citato *Tit. 35. de Pactis §. 6. n. 119. & seqq.*

Dicitur tertio; *solo consensu initus*, eo quod non requiratur actualis traditio pretii pro merce, & econtra, sed solus sufficiat mutuus contrahentium de hoc faciendo consensus, *Instit. h. t. in princ. ibi: Emptio, & Venditio contrahitur simul atque de pretio convenerint, quamvis nondum pretium numeratum sit* Unde per hoc distinguitur ab illis contractibus qui nonnisi actuali traditione rei perficiuntur; uti sunt Mutuum, Commodatum, Depositum Pignus; licet enim quis tibi promittat mutuum, commodare equum, est tamen, donec id actualiter faciat, nec mutuum, nec commodatum, sed præcise nudum pactum aderit *l. Juris gentium 7. §. Sed cum 4. ff. de Pactis.*

Porro quamvis, ut dictum, solo contrahentium con- 5
sensu, per signum aliquod externum manifestato; habeatur substantia sive essentia Emptionis, & Venditionis, indeque firma consurgat obligatio ex parte utriusque, ita ut nullus amplius pœnitere valeat, *cum nihil magis bonæ fidei congruat, quam id præstari, quod inter contrahentes actum est, l. Ex empto 11. §. 1. ff. de Action. empti*, dominium tamen non transfertur, donec venditor mercem: & emptor actualiter tradat pretium; *l. Traditionibus 22. C. de Pactis*: ibi *Traditionibus dominia rerum non nudis pactis transfertur*. Concordat *l. Nunquam 31. ff. de Acquir. rerum dominio.* Hinc Lessius *Lib. 2. c. 21. dubit. 1. n. 1. h. t.* Azorius, & alii bene inferunt, Emptionem & Venditionem solo mutuo contrahentium consensu perfici quidem quoad substantiam, non tamen quoad integritatem completam, utpote ad quam etiam ipsa reciproca mercis & pretii requiritur traditio.

Dicitur quarto, *ultro citroque obligatorius*; quia utri- 6
que contrahentium revera obligationem imponit; emptori quidem ad tradendum pretium, venditori autem ad tradendam mercem venditam. *Ex empto. 11. in princip. ff. de Action. empt.* Et per hoc differt contractus iste a donatione, cæterisque contractibus, vel quasi contractibus non ultro citroque, sed ex una solummodo contrahentium parte obligatoriis.

Dicitur quinto, *de merce pro pretio, & econtra tra-* 7
denda: ubi per mercem quævis res pretio æstimabilis, sive mobilis, sive immobilis intelligitur: non enim accipimus hic mercem in stricta & propria sua significatione, qua *Mercis* appellatio ad res mobiles tantum pertinet, *l. Mercis. 66. de V. S.* sed accipimus mercem in lato sensu pro quavis re, ut dictum, pretio æstimabili, juxta *leg. Si in emptione, 24. §. Omnium, 1. ff. de Contrahend. Empt.*

Per pretium intelligitur nummus, seu numerata 8
pecunia. *Pretium enim*, ut dicitur *§. Item, 2. Institut. de empt. & vendit. in numerata pecunia consistere debet*. Unde ubi pecunia non intervenit, sed res una pro altera, merx pro merce datur, permutatio, vel alius contractus, non vero Emptio & Venditio erit, *arg. l. 1. ff. de Contrah. empt.* ubi etiam Emptionis & Ven-

Venditionis, sicut & ipsius pecuniæ origo narratur, his verbis: *Origo emendi vendendique à permutationibus capit. Olim enim non ita erat nummus; neque aliud merx, aliud pretium vocabatur; sed unusquisque secundum necessitatem temporum, ac rerum, utilibus inutilia permutabat; quando plerumque evenit, ut, quod alteri superest, alteri desit. Sed quia non semper, nec facile concurrebat, ut, cum tu haberes, quod ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles; electa materia est* (pecunia nempe) *cujus publica, & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret. Eaque materia, forma publica percussa usum, dominiumque non tam ex substantia præbet quam ex quantitate: nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur.*

9 Resp. II. Quamvis Emptio & Venditio communiter accipiatur pro uno contractu, qui secundum diversum personarum respectum duplex sortitus est nomen; Emptionis nempe, respectu ementis, & Venditionis, respectu vendentis, prout cum communi aliorum bene advertunt Vallensis *h. t. num. 1.* Sannig. *eod. Tit. cap. 1. num. 2.* quia *Veteres in Emptione, Venditioneque, Appellationibus promiscue utebantur, l. Veteres, 19. ff. de Activa. empti.* Nihilominus Juri conformius dicitur, Emptionem Venditionem esse duplicem contractum, reciprocum tamen, & necessario connexum ad instar correlativorum. Probatur conclusio tum ex diversitate nominum, atque obligationum hinc inde consurgentium, tum ex copula *Et*, quæ ponitur in Rubrica præsentis Tituli, ac debet cadere inter diversa; ut in Rubrica, *ff. de Juris & facti ignorantia*, cum similibus: & notat Barbosa *tract. de Diction. usu frequent. Diction.* 110. *nu.* 25. Accedit textus expressus in *L. 1. ff. de Contrah. empt.* ibi: *Aliud est vendere, aliud emere: alius emptor, alius venditor.* Siquidem Emptio est pactio pretii pro merce. Venditio econtra est pactio mercis pro pretio. Quo tamen non obstante, quidquid dicitur de Emptione, idem de Venditione, & econtra servata proportione dictum intelligatur.

10 Quæritur II. Quænam requirantur ad essentiam, seu substantiam Emptionis, & Venditionis? Resp. I. Tria sunt essentialia copulative requisita ad Emptionem & Venditionem: videlicet 1. Liber, verus, perfectusque consensus. 2. Res seu merx certa. 3. Certum ac determinatum pretium. Ita communis, & certa, teste Card. de Luca *de empt. & vendit. in Summa, n.* 4. Probatur inductione.

11 Et quidem de consensu textus expressus est *in l. In venditionibus, ff. de Contrah. emptione*, ibi; *venditionibus & emptionibus consensum debere intercedere, palam est.* Concordant *l. 2. & 11. C. eod.* Qui consensus, quod verus, id est, non erroneus esse debeat, clare patet ex *cit. leg. In Venditionibus. Si enim*, ait textus, *ego me fundum emere putarem Cornelianum, tu mihi te vendere Sempronianum putasti; quia in corpore dissensimus* (seu erravimus) *emptio nulla est.* Verum si error non circa corpus, seu materiam, sed tantum circa nomen existat, & interim de corpore constet: *nulla dubitatio est, quin valeat emptio & venditio: nihil enim facit error nominis, cum de corpore constet, cit. l. in Venditionibus.* An autem etiam valeat Emptio Venditio, & quid Juris de ea, si error contingat circa qualitatem vel quantitatem materiæ; ut si pro pura ematur mixta, pro bona vendatur corrupta, pro integra tradatur diminuta; specialiter dicetur infra *§. 7. Eod.*

12 *Res* seu *merx* quoque quod ad substantiam Emptionis & Venditionis requiratur, claris habetur verbis *l. 8. ff. de contrah. empt.* ibi: *Nec Emptio, nec Venditio sine re quæ veneat, potest intelligi.* Quæ res certa debet esse ac determinata, uti liquet ex *cit. l. In vendition. ff. de Contrah. Empt.* & magis adhuc patebit ex dicendis §. sequenti, ubi principaliter examinabitur, quænam res emi vendique possint.

13 Tandem, quod etiam pretium & quid determinatum sit de substantia Emptionis, & Venditionis, aperte constat ex *§. Pretium Instit. h. t.* ubi dicitur: *Pretium constitui oportet: nam nulla emptio sine pretio esse potest. Sed & certum pretium esse debet.* Concordat *l. 2. de Contrah. empt.* Hinc invalida est venditio, si vendens dicat: tanti tibi vendo, quanti valet; vel: vendo tibi hanc rem justo, quo valet, pretio. Pariter valore carebit Emptio & Venditio, *cum emere volenti sic venditor dicit: quanti velis, quanti æquum putaveris, quanti æstimaveris, habebis emptum*; prout verbis formalibus loquitur *l. Quod sæpe 35. §. 1.*

Valebit autem Emptionis, & Venditionis contractus, 14
quando venditor dicit: tanti tibi hanc rem vendo, vel tanti hanc rem a te nemo, quam eam Judex, aut hic vel ille æstimaverit, aut taxaverit, *§. 1. Instit. h. t.* dummodo postea ille, qui nominatus est, rem seu mercem reipsa taxet. *Si autem ille vel noluerit, vel non potuerit pretium definire, tunc pro nihilo esse venditionem, quasi nullo pretio statuto*, expressis verbis statuitur *c. §. 1. propositum, institut. h. t.* Plura de Pretio infra *§. 5.*

Resp. I. Ad substantiam Emptionis, Venditionis non 15
requiritur certa forma extrinseca; sed fieri potest in scriptis, vel sine scriptis sicut & quavis verborum forma consensus interni sufficienter expressiva. Ita communis, *arg. In princip. Instit. h. t. juncta L. fin. C. eod. L. 17. C. de Fide instrum. & L. 4. ff. de Pignor.* ibi; *Nec ad rem pertinet, quibus fiat verbis &c. in his obligationibus, quæ consensu contrahuntur: Ideo & sine scriptura &c. res obligata erit.*

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo contrahentes 16
expresse conveniunt, se non nisi scriptis contrahere velle, ita, ut donec scriptura, seu instrumentum scriptum super contractu sit erectum, omnibusque numeris absolutum contractus non valeat. Hæc limitatio expresse posita habetur *in princ. Instit. h. t.* ubi etiam additur, licitum esse cuivis contrahentium pœnitere seu recedere usque dum instrumentum perfecte sit absolutum. Concordat, & rem magis declarat *l. Contractus 17. de Fide instrument.* & ibi DD. communiter.

Quod si vero contrahentes de scriptura necessario ad- 17
hibenda expresse non conveniat, sed duntaxat dicant, se velle facere, ut cras v. g. vel proximo tempore super contractu celebrato scriptum erigatur instrumentum, vel scriptura; vel ipso facto absque verborum ambage in scripturam contractum redigant, præsumitur, id solummodo majoris probationis, & securitatis *gratia* factum esse, ut proin ante scripturam perfecte completam, & absolutam, pœnitere, vel a contractu recedere eis non liceat. Quod idem dicendum, quotiescunque consideratis considerandis manet dubium an contrahentes scripturam tanquam necessariam conditionem sine qua non, an vero solius majoris probationis ac securitatis gratia adhiberi voluerint; uti cum communi aliorum contra Tolosanum Syntag. *lib. 25. cap. 17.* Paulum Castrensem, & nonnullos alios docet Tuschus *V. Contractus Conc. 99.* Haunoldus *Tract. 10. c. 1. contr. 4. n. 15.* Ratio est; quia merito præsumitur, quemvis contrahere velle juxta naturam contractus, si aliud expresse non declarat: ergo, cum natura Emptionis ac Venditionis sit, quod etiam sine scriptura subsistat, *l. 4. ff. de Pignor.* procul dubio sine scriptura quoque contractus Emptionis valebit, ubi de alia intentione contrahentium expresse non constiterit. Præsertim, quod scripta instrumenta de contractibus solo consensu initis, secundum Jura non nisi pro faciliori probatione fiant, *cit. l. 4. ff. de Pignor. Fiunt enim* (sunt verba legis) *de his scripturæ, ut, quod actum est, per eas facilius probari poterit: sine his autem valet, quod actum est,* si habeat *probationem*. Concordat *l. cum tres, 12. C. de probat.*

Quæritur III. An etiam Emptionis, & Venditio- 18
nis, vel potius alius sit contractus; si Emptor partim pecuniam, partim aliam certam rem loco integri pretii pro mercede paciscitur? Ratio dubitandi sumitur ex supra *cit. §. 2. Institut. h. t.* vi cujus pretium *in numerata pecunia consistere debet*. Nec inutiliter, aut de solo nomine proponitur hæc quæstio; cum alios effectus pariat Emptio Venditio; alios Permutatio, vel contractus innominatus, do, ut des; uti partim ex dictis, partim ex dicendis patet, & patebit. Resp. I. Si in hujusmodi contractu ex parte alterutrius, pecuniæ nempe, vel rei, quæ loco integri pretii pro alia re datur, non est notabilis excessus, attendendum est ad mentem & intentionem contrahentium, adeo, ut pro tali sit habendus contractus, qualem ipsi celebrare intenderunt.

Præsumitur autem talis fuisse eorum intentio, qualem verbis exprimunt, ita ut, si in contrahendo utantur vocabulo Emptionis Venditionis censeantur intendisse, eundem contractum inire: si vero adhibeant vocabulum permutationis, eandem intendisse præsumuntur. Ita Bartol. *in l. 34. ff. h. t.* quem sequitur Haunold. *tr. 2. tit. 1. controv. 3. n. 9.* Konig. *h. t. n. 12.* & teste Molina *disp. 336. n. 6.* communis aliorum, *arg. l. 6. §. 1. ff. de Actio e empti.* Ratio est; quia ubi jura specialiter non obstant; Contractus ex conventione ac intentione contrahentium legem accipiunt *l. 1. ff. Depositi*, *& Reg. 85. de R. J. in 6.* Intentio autem agentium ex verbis desumitur: cum *nemo censendus sit* dixisse, quod in mentem non agitaverit, *l. 7. §. 2. ff. de Supell. leg.* Dicitur notanter; *Si ex parte alterutrius, pecunia nempe vel rei, quæ loco integri pretii pro alia datur, non est notabilis excessus.* Nam

19 Resp. II. Si ex parte alterutrius notabilis apparet excessus, ita ut multum prævaleat pecunia, erit Emptio, Venditio: si autem in valore notabiliter excedat res illa, quæ una cum pecunia pro alia redditur, erit permutatio; etiamsi contrahentes alium contractum celebrare intendant, eumque verbis exprimant, nominando priorem contractum, ubi pecunia prævalet, contractum permutationis; posteriorem econtra, ubi valor rei excedit Emptionem. Sic, v. g. si quis paciscitur dare alteri pro agro domum constantem 1000 florenis, & insuper 20. florenos, erit permutatio; etsi paciscentes contractum Emptionis Venditionis intendant & exprimant: econtra si quis paciscitur pro agro dare 900. florenos, ac insuper equum constantem 50. florenis erit Emptio Venditio; licet contrahentes permutationem intendant, & nominent. Molina *l. c.* Abbas *in c. Constitutus n. 22. de Religiosis domibus*, Bartolus, Gomez, Covarruvias, & alii. Ratio est: quia, quando unum notabiliter excedit, censetur magis esse principale, ad quod semper trahitur minus principale, & accessorium, juxta *Reg. 42. Jur. in 6.*

20 Nec refert, quod contrahentes alium contractum intendant, & exprimant: quia, si aliquando ex subjecta materia contractus constat, amplius attendi non debet nomen a contrahentibus eidem impositum: cum privata dispositio non possit generalem constitutionem immutare *c. Requisisti 15. de Testam.* Petrus Anchar. *in c. Canonum statuta, de Constit. n. 36.* Abbas, Molina, & alii. Alias enim etiam Emptio Venditio foret, si quis bovem pro equo & decem crucigeris pacisceretur; imo si absque ulla pecunia interveniente bovem pro solo equo daret, dummodo diceret: vendo tibi bovem pro equo, & decem crucigeris; aut præcise bovem pro equo; quod absurdum esse, nemo inficias ibit.

21 Tandem qualis contractus si non adsit ex parte alterutrius notabilis excessus, nec constat de contrahentium intentione, plurimum variant Doctores. Aliqui enim cum Bartol. *in L. 1. C. de Rerum permutatione* volunt, denominationem faciendam esse a digniori, adeoque censendam permutationem, quæ dignior, quia antiquior, *l. 1. ff. de Æstimat. act.* Alii contra cum Baldo contendunt, fore Emptionem Venditionem, utpote contractum frequentiorem, *arg. l. 34. ff. de R. J.* Nonnulli cum Molina *l. c. n. 8.* Alciato, & Covarruv. docent, esse mixtum contractum seu duplicem, videlicet partim Emptionem, partim Permutationem.

§. II.

De iis, qui emere & vendere: Item de rebus, quæ emi, vendique possunt, aut debent.

S U M M A R I U M.

22 *Emere, & vendere potest, quicunque lege non prohibetur.*
Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur. Ibid.
23 *Clerici emendo & vendendo lucri causa negotiari nequeunt.*
24 *Administratores rerum alienarum non possunt emere res, quas administrant.*
25 *Nec tutores vel curatores res pupilli vel minoris.*
26 *Nisi forsan administratione careant.*
27 *Emere non possunt, qui carent usu rationis.*
Pupilli quoque, & Minores emere & vendere prohibentur.
28 *Gubernatores, Rectores, ac Præfecti locorum, nec non & nobiles, ac Illustres olim, ibi, ubi degebant, emere non poterant, bene tamen hodie.*
29 *Regula est: Ordinarie nemo cogi potest ad vendendam rem propriam, vel emendam alienam.*
30 *Fallit Regula ista in nonnullis casibus.*
31 *Et quidem primo tempore necessitatis communis, ubi subditi cogi possunt ad vendendas res, quibus non indigent.*
32 *Clerici quoque saltem a Judice Ecclesiastico.*
33 *Indigenis præ alienigenis est subveniendum.*
Pauperes indigenæ præ aliis sunt juvandi. Ibid.
34 *Secundo ob bonum publicum, aut favorem Religionis cogi possunt subditi ad vendendam rem suam.*
Ut si est necessaria pro via publica v. g. vel schola publica, vel Palatio Principis erigendis. Ibid.
35 *Vel pro erigendo, aut ampliando Monasterio.*
36 *Imo etsi absoluto necessaria non sit, sed tamen valde utilis & accomoda.*
37 *Dominus servum nimis dure tractans, cogi potest, ut eum vendat.*
Idem est de Dominis Jurisdictionalibus nimis severe tractantibus subditos. Ibid.
Abbas nemo potest re sua. Ibid.
38 *Alii casus reperiuntur apud Jasonem.*
39 *Ad emendum, quibus in casibus quis cogi possit?*
40 *Nisi specialiter prohibeatur, quævis res humano commercio subjecta emi vendique potest.*
41 *Etiam futura, seu quæ speratur.*
42 *Emptio rei, quæ speratur ex causa naturali, est conditionata, videlicet si nascatur.*
43 *Emptio vero rei, per fortunam, & per accidens expectatæ, absoluta est.*
44 *Emi vendique possunt tam mobilia, quam immobilia.*
45 *Vendi prohibetur homo liber, nisi major 25. annis consentiat.*
46 *Filium tamen Pater victus causa vendere potest.*
47 *Res spiritualis emi vendique nequit.*
48 *Veneni mali, non item boni venditio prohibetur.*
49 *Item Res litigiosa.*
Litigiosa res, quæ? Ibid.
50 *Et res universitatis.*
51 *Turcis, & Saracenis vendi non possunt arma, annona &c.*

Quæritur I. Quinam emere, & vendere possint, vel non possint? Resp. I. Quivis valide ac licite emere, vendereque potest, nisi a Jure specialiter prohibeatur. Est communis & certa. Ratio est: quia in materia communiter non prohibita, qualis est contractus Emptionis Venditionis, utpote Jure gentium, ob necessitates vitæ & commercium humani introductus *L. 1. de Contr. Empt.* procedit vulgatum illud exc. *Jam nunc 8. caus. 28. q. 1. & c. de Procur. in 6.* desumptum axioma Glossæ: in *c. Inter corporalia, V. Non inhibetur de Translat. Episc. Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur.* Prout magis diximus supra *Lib. 1. tit. De Rescriptis n. 33. & 34.* 22

Resp. II. Plures Jure prohibentur emere & vendere. Patet inductione. Sic enim primo Clerici prohibentur emendo & vendendo negotiari, lucri gratia, *c. 1. canonum 3. c. Quicunque 9. caus. 14. q. 2.* & quidem sub pœna excommunicationis *C. Secundum, 6. Nec Clerici vel Monachi*. Suspensionis item, ac depositionis, *can. Si quis 4. e. cau. 14. q. 4. can. 2. dist. 88.* quas pœnas amota appellatione innovavit Conc. Trid. *Sess. 22. de Reform. c. 1.* Dicitur notanter *lucri gratia* quia ob suam & suorum necessitatem, tam emere, quam vendere æque ac alii possunt. 23

Secundo Administratores rerum alienarum, de Jure nec per se, nec per alium emere possunt res illas, quas administrant, nisi id eis specialiter concedatur, textu expresso, *l. Non licet 46. ff. de Contrab. Empt.* ubi etiam pœna solutionis in quadruplum contra transgressores hujus legis statuitur. 24

Tertio prohibentur Tutores emere bona pupillorum, 25

rum, quæ administrant, *L. 34. §. fin. de Contrab. Empt.* nisi id palam, bonaque fide faciant, atque Contutoribus, si qui sunt, vel propinquis, aut Judici consciis & authoritatem accomodantibus, *l. Pupillus 5. §. 2. & seqq. ff. de auth. tutorum.* Eadem Juris prohibitio extenditur etiam ad *curatores, procuratores, & qui aliena negotia gerunt, c. l. 34. §. fin. Imo si filios tutoris, vel quæ alia persona jure ejus subjecta emerit, idem erit, atque si ipse emisset* sunt verba *l. Pupillus 5. §. fin. de authorit. tutor.*

26 Ratio hujus prohibitionis est, ne scilicet hujusmodi Administratores, Curatores, & Tutores, prætextu emptionis, occasionem capiant fraudulenter decipiendi illos, quorum bona administrant. Quæ ratio, quia in tutoribus, quibus administratio bonorum pupilli commissa non est, cessat, cum occasione similiter decipiendi carent, cessat etiam circa illos emendi prohibitio, *l. Tutores 6. ff. de author. tutor.* ibi: *Tutores, quibus administratio decreta non est, tanquam extraneos, rede a pupillo emere placet.*

27 Quarto denique a Contractu Emptionis Venditionis arcentur, qui vel a natura, vel a Jure universaliter prohibiti sunt pacisci. Quales sunt infantes, amentes, furiosi, quos omnes, utpote rationis usu carentes, natura ipsa ab omni contractu excludit. Item pupilli, minores & prodigi, quibus a lege certo modo interdictum est pacisci; prout amplius diximus supra *lib. 1. tit. de Pactis §. 2. per tot.* ubi videndum.

28 Resp. III. Quamvis olim Provinciarum & locorum Gubernatores, Rectores, Præfecti, Vicedomini &c. nullas emere potuerint res immobiles, præterquam prædia, quæ aliquando erant paterna, *l. 62. ff. de Contrab. Empt.* nec res mobiles aliasquam quæ ad victum, & amictum pertinent *L. 6. §. 3. de Offic. Proconsul.* Ac insuper Illustres, natalibusque nobiliores ab omni mercatura arcerentur *l. 3. C. de Commerc. & Mercat. l. 6. C. de Dignit.* cum concordantiis: ne videlicet horum potentia & authoritate plebei, & inferiores terrefacti, coacte potius, quam libere contractus ineant, non sine magno Reipublicæ detrimento: Nihilominus hodie omnes illi non minus, ac alii emere, venderéque possunt, eo quod consuetudine contraria præfatæ leges sint abrogatæ, uti communiter advertunt DD. & docet praxis ubique vigens.

29 Quæritur II. An aliquando emere, vel vendere quis etiam debeat, & ad id invitus cogi possit? Resp. I. Regula universalis est; ordinarie loquendo, nemo invitus cogi potest ad vendendam rem propriam, vel emendam alienam. Ita communis, textu claro *l. Invitum 11. Cod. de Contrab. Empt.* ibi: *Invitum comparare, vel distrahere, postulati desiderium, justam causam non continet.* Ubi Summarium breviter sic habet, *Contractus non redduntur in invitum.* Concordant *l. Nec emere 14. C. de Jure deliberand.* Ratio est: quia *suæ quisque rei moderator, atque arbiter existit, l. In re mandata C. Mandati* sicque pro libitu suo de ea disponere potest.

30 Resp. II. Fallit nihilominus præfata Regula in nonnullis casibus, in quibus aliquis etiam invitus a Magistratu, aut alio superiore legitima cogi potest ad rem propriam justo pretio vendendam. Glossa *unic. in c. l. Invitum* plures tales casus enumerans. Quod idem faciunt Jason in *l. Nec emere n. 3. & 4. C. de Jure deliberandi.* Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. c. 14. n. 1. 3. & 7.* Molina *disp. 34.* Castro Palao *de just. commutat. Disp. 5. punct. 19.* Layman *lib. 3. Tract. 4. c. 17. §. 5. n. 34.* & alii communiter. Probatur inductione.

31 Sic imprimis ob communem necessitatem, *v. g.* tempore famis, inopiæ frumenti, aliorumva victualium, & rerum ad quotidianum usum necessariarum, subditi quicunque a Domino territoriali, vel ejus Officialibus cogi possunt ad res similes vendendas; sicut & emptores prohibere, ne plus, quam sibi suisque necessarium est coemant, Abbas in *c. 1. de. r. n. 6.* Layman *l. c.* Menochius *Consil. 237.* & communis aliorum: textu claro *l. civitatum 2. C. ut nemini liceat:* ubi tamen etiam proinde statuitur, *ut nullus cogatur vendere omne id, quod sui usus gratia comparavit, sed tantam superflua: quandoquidem satis impium est, suis quemquam defraudari, eaque in alios transferri.* Concordat *l. 13. & 18. C. de operibus publicis.*

32 Cæterum extenditur Juris dispositio etiam ad Clericos, ita ut hi quoque in casu communis necessitatis ad vendendas res suas, cogi valeant, non quidem a Judice laico, utpote nullam jurisdictionem, aut potestatem in Clericos habente, sed a proprio suo Ecclesiastico. Jacobus Pignatel. *Tom. 1. Consult. 476.* ubi adducit declarationem Cardinalium in una Brundusina 7. Aprilis 1641. Layman *loc. cit.* & alii, *arg. c. Non minus 4. de Immunit.* Ratio autem est: tum quia in necessitate omnia debent esse communia, *can. Sicut 8. dist. 47.* Glossa *in can. Discipulos 26. de Consecrat. dist. 5.* tum quia Jure Divino & naturali quivis etiam Clericus fame laboranti succurrere tenetur: *can. Pasce 21. dist. 86.* ibi: *Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.*

Porro tempore necessitatis communis possunt habentes superflua etiam cogi, ut solis civibus & indigenis, vel iisdem prius quam exteris, frumentum aut alia necessaria vendant, casu quo utrique vendenda non sufficiant, Layman *loc. cit.* Covarruvias *lib. 3. Variar. resolut. c. 14. n. 7.* rem peregregie & ad longum deducens. Ratio est: quia cæteris paribus major semper ratio est habenda pro patria, patriæque incolis & civibus, quam exteris: monente S. Paulo ad Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei.* Concordant *can. 5. Concil. Turonens.* sub Pelagio I. ubi Spiritu S. dictante præcipitur, *ut unaquæque civitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, ut tam vicini presbyteri, quam cives omnes suum pauperem pascant quo fiet ut ipsi pauperes per civitates alienas non vagentur.* 33

Secundo cogi quis potest ad vendendam rem suam, quando id exigit bonum publicum, aut favor religionis, *v. g.* si alicujus privata domus, ager fundus &c. prosternenda via publica necessarius est, cogi potest dominus illius, ut eum justo taxato pretio vendat, Covarr. *loc. cit. n. 7.* Layman, Molina *disp. 341. n. 2.* & communis aliorum, *l. Si locus, §. Cum via publica, vel fluminis impetu, vel ruina amissa est, vicinus proximus viam præstare debet.* Idem ob eandem boni publici rationem Molina, *loc. cit.* & Lugo post Lopez, & Gomez extendunt ad casum, quo fundus domusque aliena necessaria est pro erigendis aut ampliandis Scholis publicis, Palatio Principis, vel aliis similibus, bono publico necessariis, vel admodum utilibus ædificiis de novo construendis, aut ampliandis. Addit Laym. *l. c.* fabrum ferrarium vicinum scholis publicis, ex eadem ratione, favore nempe boni publici, cogi posse, ut vel domum vendat, vel e vicinia migret, si labore suo Professoribus molestiam aut impedimentum creet. 34

Tertio etiam ob favorem Religionis cogi quis potest ad vendendum agrum, domum, fundum &c. si pro erigendo, vel ampliando Monasterio, Ecclesia, Hospitali, aut alio simili pii Instituti ædificio necesse est. Rursus communis, signanter Covarruv. *loc. cit.* Castro Palao *de Justis, commutat. disp. 5. punct. 19. n. 4. arg. l. si quis sepulcrum 12. de Religiosis, & sumptibus funerum.* Ratio est: quia, quod pro Religione facit, etiam pro bono & jure publico facit, *arg. l. 1. ff. de justit. & jur.* 35

Porro quamvis controversia inter DD. non careat, an cogi quis etiam possit ad vendendum agrum, fundum, domum &c. quæ quidem non absolute necessaria, bene vero admodum utilis & proficua foret pro bono publico, aut Religionis favore: Nihilominus communis affirmative respondet, teste Covarruvia *loc. cit. ad finem*, ubi communis opinio & ipse adhærens ait, æquissime quidem facturum Judicem, qui in simili casu receptissimæ DD. sententiæ se accomodans, privatum cogit ad vendendum agrum, domum &c. quando exinde nullum aut sane modicum venditori accrescit detrimentum: ubi vero detrimentum notabile venditori ex hujusmodi venditione inferretur, potestatem cogendi inferioribus judicibus non competere, sed negotium per supremum Principem decidi debere arbitratur; quæ doctrina & æquitati, & Juri videtur consona, *arg. l. si quando 9. c. de Operibus publicis.* 36

Quarto Dominus nimis severe ac inhumane tractans servum suum cogi potest eum vendere, *§. 2. Instit. de His, qui sunt sui, vel alieni juris.* Ratio ibidem redditur: *expedit enim Reipublicæ ne sua re male quis abutatur.* Idem est ob paritatem rationis, si ad illicita servum traheret, Castro Palao, post Covarruviam, Molinam, & 37

Lay-

Layman locis citatis. Ob eandem Juris rationem ulterius inferunt DD. citati cum Gailo *lib. 1. Observ. 8. n. 5. & Observ. 17.* per totum. Mysing. *Cent. 5. Observ. 8.* Dominos Jurisdictionales quoque, qui supra modum in subditos sæviunt, vel insolitas operas & angarias ab eis extorquent, cogi posse, ut jurisdictionem suam alteri saltem ad sui vitam vendant.

38 Præter enumeratos, sunt adhuc alii, minus tamen frequentes casus, in quibus ad vendendam rem suam cogi quis potest, quos videre licet apud Jason *in cit. l. nec emere de jure deliberand.*

39 Resp. III. Pariter dantur casus, in quibus ad emendum quoque quis cogi potest, quoties nempe id exigit Commune Reipublicæ bonum, cui prospicere omni meliori ac possibili modo, ut Magistratus tenetur, ita haud dubie potest cogendo etiam privatos ad emendum, Abbas *in cap. 1. h. t. n. 6.* Layman, & Castro Palao locis citatis. Probatur & exemplificatur inductione. Sic namque 1. Ad evitandam communem inopiam, cives cogi possunt ad coemendum frumentum & alia vitæ necessaria, 2. Idem fieri potest, dum timetur obsidio loci, 3. Juste coguntur subditi ad emenda instrumenta, sicut & alias res, sine quibus Officio, obedientiæ, vel obligationis incumbentis satisfacere nequeunt, DD. citati cum communi aliorum.

40 Quæritur III. Quænam res emi, vendique possint? Resp. I. Regula universalis est. *Omnium rerum, quas quis habere, vel possidere, vel prosequi potest, venditio recte fit. Quas vero natura, vel gentium jus, vel mores civitatis* (vel Jus Divinum, Civile, Canonicum aut statutum locale, ut cum aliis bene addit Azorius *n. a. lib. 7. cap. 5. §. Res præterea*) *commercio exuerunt, earum nulla venditio est.* Ita expressus textus *l. si emptione 34. §. 1. ff. de Contrah. Empt.* Concordant dicta superius *l. 1. tit. 35. de Pactis §. 2.* per totum. Ex hac regula

41 Infertur primo, emi, vendique posse res non tantum existentes, sed & futuras, quæ adhuc existunt in naturali causa, vel aliis sperantur, cujusmodi sunt *fructus, & partus futuri;* item *jactus aleæ, captus piscium &c.* textu claro *l. Nec emptio 8. in princ. ff. de Contrah. Empt.* Ubi tamen notabile ponit discrimen inter res, quas futuras ex causa & ordine naturali expectamus; & inter res, quas per accidens & fortunam potius quam naturæ cursum speramus.

42 Res siquidem prioris generis, v. g. fructus agri, partus animalium &c. censentur emi sub tacita conditione *si nascantur;* qua conditione non adimpleta, invalida erit Emptio, & restituendum erit pretium Emptori. Imo si Venditor sua in causa, ne fructus empti nascerentur, tenebitur etiam ad interesse *cit. l. Ex empto.* Molina *disp. 340. n. 14.* Haunold. *tr. 10. c. 14. Contr. 14. §. 1.*

43 Res vero secundi generis, jactus aleæ v. g. aut captus piscium censentur absolute, & sine ulla conditione emi, ita ut pretium remaneat Venditori, etsi parum, vel nihil capiatur, *cit. l. Empto,* ubi ratio redditur, *quia spei emptio est.* Sicut econtra res capta Emptoris erit, etsi duplo excedat pretium *l. Si jactum 12. ff. de Action. empti.* Nisi forsan contrahentes ipsi Emptionem aliter modificent, dicendo v. g. dabo pro quavis libra piscium, quos capies, decem cruciferos: tunc enim haud dubie conditionata censebitur Emptio, videlicet si pisces capiantur. Sicut econtra contractus absolutus foret si quis prioris generis res emens diceret, dabo tibi pro fructu, aut partu, qui speratur, hanc summam pecuniæ sive aliquid sive nihil nascatur.

44 Infertur secundo, emi ac vendi posse res, sive mobiles sint, sive immobiles, sive corporales, sive incorporales, uti sunt nomina, Jura, & actiones; debita, hæreditates &c. Ratio est: quia omnes & singulas *has res quis habere, vel possidere, vel prosequi potest* id quod de Jure requiritur, & regulariter sufficit ad hoc, ut res aliqua vendi, emique valeat. Verum quia in uno alteroque ex præfatis specialis reperitur difficultas, singillatim de iis agetur §. sequenti. Interea

45 Resp. II. Res, quæ vendi, emique nequeunt potissimum sunt sequentes. Primo homo liber, *l. si emptione ff. de Contrah. empt.* ibi: *Hominem liberum scientes emere non possumus, nisi major viginti an.* ad pretium participandum sese venundari patiatur *§. 4. Instit. de jure person.*

46 Specialiter etiam in Jure *l. 2. c. de Patribus, qui filios distraxerunt,* conceditur Patri, quod *propter nimiam paupertatem egestatemque victus causa, filium, filiamque vendere possit;* quod ipsum etiam de Jure naturali licitum videtur, prout bene advertunt, Covar. *l. 3. Var. resolut. cap. 14. n. 4.* Tiraquell. *lib. 1. de Retract. §. 26. n. 17.* eo quod proles post Deum maxime obligatæ existant Patri, indeque naturæ omnino conveniens reperiatur, ut proles ad conservandam vitam Patris, libertate privari se sinat: Plura de hoc videantur apud cit. DD. & Azorium *par. 3. lib. 8. cap. 6. per totum.*

47 Secundo emi & vendi nequeunt res mere spirituales, aut spiritualibus annexæ; talium enim Venditio foret simoniaca: per text. *can. ult. & penul. caus. 1. q. 3.* Idem est de rebus sacris seu sacratis qua talibus. Concordat Jus Civile *l. Sed Celsus 6. l. Hanc legem 22. l. Littera 31. de contrah. Empt.* juncta *l. Sancimus 2. de Sacrosanctis Ecclesiis.* Verum de his ex professo *tit. de Simonia.*

48 Tertio fieri non potest Emptio Venditio veneni mali, id est talis, quod *nullo modo adjectione alterius materiæ, usui nobis esse potest, l. Quod sæpe 35. §. 2. ff. de contrah. Empt. de venenis vero, quæ mixta aliis materiis adeo noscendi naturam deponunt, ut ex his antidota, & alia quædam salubria medicamenta conficiantur, aliud dici potest; pergit in contextu citata l. quod sæpe.*

49 Quarto emi & vendi non possunt res litigiosæ. Patet ex toto *tit. de Rebus litigiosis:* item *l. Lite pendente 2. l. quicunque 3. & l. censemus 4. c. de Litigiosis.* Dicitur autem *litigiosa res, de cujus dominio causa movetur inter possessorem & petitorem, judiciaria actione vel precibus Principi oblatis, & Judici insinuatis, & per eum futuro reo cognitis. Authen. Litigiosa, c. eod.* atque amplius declaratum est supra *lib. 2. t. 16. Ut lite pendente &c. §. 2.* per totum.

50 Quinto vendi prohibentur Res Universitatis, id est, jure Universitatis & non jure singulorum possessæ *l. Pacta, 72. §. 1. ff. de contrah. Empt.*

51 Sexto vendi non potest Turcis, Saracenis, & gentibus Barbaris hostibus nostris annona, nec aliquod quodcunque tandem genus armorum, *l. 2. C. quæ res exportari.* SS. Canones, *c. 6. 11. & 17. de Judæis,* etiam excommunicant illos, qui merces, vel arma Turcis transmittunt; de quo plura suo loco.

§. III.

De quibusdam Venditionibus in specie; Officiorum videlicet, Nominum, ac Hæreditatis.

S U M M A R I U M.

52 *De Jure naturali non est prohibitum Officia publica vendere.*
53 *Solvitur Objectio, n. 54.*
55 *De Jure humano Officia publica non possunt vendi.*
56 *Nisi adsit consuetudo.*
57 *Ut cujus pretio moderato dignis & idoneis, non item indignis, aut immoderato pretio venduntur licite.*
58 *Nomina, & Jura emi vendique possunt.*
Per Nomina quid intelligatur? Ibid.
59 *Certa solum & liquida, non autem incerta aut litigiosa debita vendi possunt.*
60 *Certa etiam vendi nequeunt potentiori ratione officii.*
61 *Debita etiam certa minori pretio emi possunt; si absque difficultate, lucro cessante, vel damno emergente obtineri non possunt.*
62 *Similia debita etiam ille licite minoris emit, qui ea facillime obtinere potest.*
63 *Solvitur instantia.*
64 *Quando hujusmodi debita emi possint ab Officialibus pecunias debitas administrantibus.*
65 *Debitor, si est in causa difficilis solutionis, præfata debita minoris emere nequit.*
66 *Sicut est, si difficultas solutionis aliunde provenit.*
67 *Potest idem anticipata solutione minoris emere, si creditor liberaliter offerat.*
68 *Controversia DD. de Emptione debitorum, quæ facile suo tempore obtineri possunt.*
69 *Doctores affirmantes talia debita licite minoris emi posse.*

Fun-

70 *Fundamenta eorum.*
71 *DD. negativam tenentes.*
72 *Ratio eorum.*
73 *Confirmatio.*
Ob dilatam solutionem non licet pluris vendere. Ibid.
74 *Respondetur ad fundamentum Adversariorum.*
Actio ad rem quando idem fit ac res ipsa. Ib. & n. 70.
75 *Responsio ad confirmationem Adversariorum.*
76 *Observantia practica.*
77 *Hæreditas nondum delata certa Testatoris adhuc viventis vendi nequit.*
78 *Nisi Testator ipse consentiat.*
79 *Hæreditas incerta Testatoris cujuscunque etiam adhuc viventis rite venditur.*
80 *Item hæreditas incerta Testatoris, qui est, vel creditur mortuus, sub conditione*, si me instituit hæredem.
81 *Solvitur instantia.*
82 *Hæreditas delata Testatoris jam defuncti libere potest.*
83 *Hæreditas delata quid sit.*
84 *Nomine hæreditatis venditæ veniunt omnia, quæ ad Testatorem pertinebant, etiam jura & Actiones activæ.*
85 *Ponitur limitatio.*
86 *Hæres tenetur emptori restituere, si quid de hæreditate dempsit.*
87 *Actiones passivæ contra Testatorem, non transeunt ad emptorem hæreditatis, sed manent penes hæredem.*
88 *Potest tamen hæres ante traditam emptori hæreditatem, tantum detrahere, quantam pro legatis. debitis testatoris requiritur.*

52 QUæritur I. An, & quomodo vendi emique possint Officia publica? v. g. Præfecti Cancellarii, Vicedomini, Consiliarii, Judicis, Scribæ, Tabellionis &c. Resp. I. Spectando Jus naturale non est prohibitum, nec illicitum, moderato pretio vendere officia temporalia, tali, qui idoneus, & officio bene functurus creditur. Ita D. Thomas *in Epistola ad Ducissam Brabant. Opuscul.* 21. Covarruvias *in Manuali, cap.* 25. *n.* 7. Azorius *p.* 3. *lib.* 8. *cap.* 7. Haunoldus *tract.* 10. *controv.* 16. *§.* 6. Castropalao *de Justit. commut. disp.* 5. *punct.* 18. *n.* 13. Cajetanus. Sylvester, & communis aliorum contra Adrianum, & Glossam *in c.* 1. *Ne Prælatis vices suas V. conferendi*. Fundamentum Conclusionis est: tum quia hæc Officia quatenus lucrum, & commoditatem afferentia, sunt vere pretio æstimabilia; tum etiam, quia ostendi non potest, qua ratione similis venditio esset juri naturali contraria.

53 Nec enim valet illa, quam Adversarii communiter afferunt, ratio, videlicet, quod hujusmodi Officiorum Venditio sit Reipublicæ perniciosa, cum occasione illius ad officia plerumque applicentur, non qui apti & digni, sed qui divitiis abundantes plus offerunt quantumvis cæteroquin inepti, & incapaces existant, quique Officio adepto omnibus modis per fas, & nefas adlaborant, ut pretium expensum iterum recuperent, parum vel nihil soliciti, quomodo obligationi Officii satisfaciant.

54 Nam contra est, quod ratio hæc tantum locum habeat, si Officia cuivis indiscriminatim, pretioque immoderato, non item si quod solum concedit Conclusio nostra, idoneo & apto, atq; moderato vendantur pretio; uti consideranti patet. Ultro enim fatemur ob rationem præfatam, perniciosum simul, & scandalosum, indeque summe illicitum esse, indiscriminatim cuivis, pretioque excessivo Officia publica vendere.

55 Resp. II. spectando leges positivas humanas vendi & emi non possunt Officia temporalia. Ita clare patet ex *novell.* 8. *c.* 7. *Nemo, l. c. c. de Adsessor. l.* 14. *c. de Re militari*, juncta speciali Constitutione Pii V. edita 157. quam per extensum refert Navarrus *in manual.* 6. ubi severissime & universaliter prohibetur quæcunque Officiorum Emptio, & Venditio ob plerumque concurrentia pericula & damna. *n.* 53. posita.

56 Resp. III. Nihilominus ubi legitime introducta habetur consuetudo, valide ac licite Officia temporalia moderato pretio vendi possunt dignis ac idoneis. Ita DD. communiter, præsertim supra *n.* 59. citati. Ratio est, quia hoc, ut supra probatum, nullo modo adversatur Juri naturali, sed tantum humano, contra quod valida & licita est consuetudo legitime introducta, *c. fin. de Consuetud.* Quæ ratio cum non tantum in supremis Principibus, sed aliis, ipsis etiam Officialibus procedat, de iis quoque Conclusio intelligenda est: ut proin quivis Officialis officium suum temporale vel pro annua pensione aliqua alteri signare, vel pro pretio moderato omnino cedere, sicque vendere valeat, ubi id faciendi habetur consuetudo; qualis vigere dignoscitur in Germania, ubi similes officiorum resignationes, accessiones ab Officialibus, viris etiam timoratis passim practicari videmus. In Gallia, & Hispania, quod Officia a Regibus ac Principibus frequentissime vendantur exploratum est. Testatur Azorius *loc. cit.* idipsum etiam in Curia Romana practicari, sed sit fides penes Authorem.

Dicitur notanter *dignis*, & *idoneis*, atque *moderato pretio*: indignis enim & ineptis, aut excessivo pretio vendere, cum ut perniciosum Reipublicæ, simulque scandalosum, utpote inductivum ad varias injustitias, semper & ubique ac respectu omnium prohibitum est, non obstante etiam inveterata consuetudine, quæ utpote fovens peccata potius dicenda est corruptela; *cap. fin. de Consuetud.* Concordant dicta *lib.* 1. *Tit. de Consuetudine*, *§.* 3. 57

Quæritur II. An, & quomodo emi vendique queant Nomina? prænotandum, per *Nomina* intelligi jura illa, & actiones, quæ alicui competunt ad petendam ab altero solutionem debitam. Hinc actiones etiam passim dicuntur jura debita, credita, Chyrographa. Hoc notato Resp. I. Certum est, Nomina, seu actiones, credita, debita: Chyrographa valide ac licite vendi cuique posse, etiam ignorante, & invito debitore. Ita unanimis ob clara Jura *l. Nominis* 3. *C. de Hæreditate vel actione vendita.* ibi; *Nominis venditio etiam ignorante, & invito eo, adversus quem actiones mandantur, contrahi solet*. Iisdem pene verbis loquitur. 1. *c. de Novat.* Concordat *l. Nomina* 17. *ff. de Hæreditat & action. vendit.* quæ etiam rationem dat, dicens; *eo enim res est, quæ emi & vendi potest*. 58

Resp. II. Ut nomina rite vendantur, debent esse certa, ac liquida, liti nondum subjecta; nam incerta; vel illiquida, aut litigiosa vendi & emi non possunt. Patet Conclusio tum ex dictis supra *n.* 49. tum ex *l. Quicumque, de Litigiosis*. Quibus addendum, quod quamvis, ut infra dicetur, Nomina incerta & litigiosa alteri donari possint, tamen si quis publice donationem Nominis sibi factam simulans, occulte aliquid, v. g. 100. pro incerto debito 1000. florenorum dedisset, sicque quodammodo emisset, debitor neque tali ementi, neque principali priori creditori plus dare teneatur, quam quod Emptor dicto creditori dedisse comprobatur; etiamsi occultus hujusmodi Emptor, causam integri debiti litigiosi in Judicio lucretur. Ita in favorem debitorum; contra ementes & vendentes litigiosa & incerta debita, expresse statutum habetur *l. Ab Anastasi*, 23. *cap. Mandati*. Verum de Donatione magis infra. 59

Resp. III. Nomina etiam certa vendi nequeunt potentiori. Textus est in *l.* 2. *capit. de Potentiori*, ubi etiam creditor puniri jubetur amissione totius debiti illius, quod potentiori vendere nititur. Notat tamen Glossa ibidem *vers. Actionis*. Molina *Disput.* 342. *numer.* 7. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. *§.* 5. *num.* 32. legem solummodo intelligendam esse de potentiori ratione officii, aut potestatis exercendæ in debitorem, ut proin potentiori ratione alterius qualitatis, Nomina certa licite & valide vendi queant. 60

Quæritur III. Utrum Nomina v. gr. debita, aut Chyrographa certa mille florenorum post annum solvendorum, de præsenti emi possint minori pretio v. g. octingentis aut nongentis florenis? Resp. I. Debita quantumvis certa, quæ ob absentiam, potentiam, tenacitatem, paupertatem, aut aliam odiosam qualitatem debitoris sine difficultate, vel lucro cessante, aut damno emergente obtineri non possunt, minori pretio juxta qualitatem difficultatis, periculi, damni &c. valide ac licite emuntur. Ita communis & certa; signanter Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dubit.* 8. *num.* 65. ubi conclusionem ut certam supponit. Layman *loc. cit.* Abbas *in c.* 2. *de Alien. Judicii mut. nu.* 6. Haunoldus *Tract.* 10. *capit.* 1. *Controv.* 14. *n.* 100. Molina *arg. l. Minus* 204. *ff. de* 61

reg.

Reg. jur. Ratio est; quia justum rerum pretium, communi omnium æstimatione statuitur, *l. Pretia Rerum. ff. ad leg. Falcid.* omnium autem prudentum judicio debitum, quod absque difficultate, periculo, expensis, aut lucro cessante, vel damno emergente obtineri nequit, minoris ac in se ipso est, æstimatur: ergo,

62 Resp. II. Talem debita minori pretio emi possunt etiam ab illo, qui ob certam aliquam circumstantiam, v. g. ob favorem Principis, aut Officialium, vel ipsiusmet debitoris, absque omni prorsus difficultate & periculo: nec non sine ullo lucro cessante, & damno emergente: præfata debita faciliter obtinere potest, Lessius *loc. cit. dubitat. 9 num.* 75. Layman *loc. cit.* Lugo *disp. 26. num.* 94. Molina 361. *numer.* 10. Sal. Haunold. & communis alio um contra nonnullos alios, ut Malderum, & Malfesium. Ratio est: quia ubi a lege taxatum non habetur rerum pretium, desumendum est non a singulorum, vel paucorum, sed a communi æstimatione hominum, *cit. l. Pretia rerum, 63. ff. ad Leg. Jul.* communi autem æstimatione haud dubie minoris reputatur debitum etiam certum, quod absque difficultate, incommodis, expensis, periculo, lucro cessante, aut damno emergente nec creditor, nec alii de communitate obtinere possunt, ergo,

63 Nec obstat, quod in uno vel altero emptore hæc ratio diminuendi pretium non inveniatur; quia hæc prorsus per accidens se habet, & ad privatam atque specialem fortunam pertinet, quam emere nemo tenetur. Sicut a pari Venditor pretium mercis ex solo hoc capite augere non potest, quod merx hujusmodi ob specialem aliquam circumstantiam uni, alterique emptori lucrum, aut commodum specialem causet, *arg. c. l. Pretia rerum, 63. ff. ad Leg. Jul.* ibi: *Pretia rerum non ex affectu, aut utilitate singulorum, sed communiter funguntur.*

64 Limitatur tamen Conclusio *num.* 62. posita, in ordine ad illos Ministros, & Officiales, qui Principum, vel aliorum debitorum pecunias administrantes, ex dolo, vel ex negligentia, aut alia culpa in causa sunt, quod solutio debiti difficilis, periculosa, aut onerosa evadat, hi enim debitum certum minoris emere minime possunt, ne ex dolo, & malitia commodum reportent, contra *Reg. jur.* 148. *& c. Ex litteris, 2. de Dolo & Contum.* Secus foret, si ipsi difficilis aut periculosæ solutionis causa non sint, tunc siquidem æque ac alii simile debitum minoris emere valent, cum non sint deterioris conditionis ac alii; prout post Lessium *cit dubitat.* 9 ad Finem bene advertit Layman *loc. cit. num. 39. arg. Reg. 61. Jur. in 6.* ubi tamen etiam ad finem fatetur, hujusmodi debitorum emptiones in Quæstoribus, aut pecuniæ administratoribus periculo non carere; Quod amplius demonstrat Molina *Disput.* 33.

65 Limitatur secundo quoad ipsos debitores, qui culpabiliter in causa sunt, quod præstanda suo tempore solutio debiti cæteroquin liquidi, ac certi, non sine difficultate, periculo, aut expensis obtineri valeat, hi namque anticipata solutione minoris emere non possunt; Lessius *loc. cit. dubitat. 8. n.* 70. & teste Haunoldo *loc. cit. num* 105. ferme omnes. Tum quia per vulgaria Juris, nemo delicto suo commodum reportare, nec cum alterius injuria ditari debet: Tum quia tales possunt, ac teneantur facere, quod certi debiti solutio difficilis aut periculosa non sit.

66 Si vero culpa pœnes debitorem non sit, quod debiti certo solutio, prefixo futuro tempore difficilis & periculosa existat, sed difficultas vel periculum aliunde originem trahat; v. g. quia ob belli tempora timendum, ne bona debitoris pereant, sicque ipse tempore solutionis præstandæ, solvendo amplius non sit; tunc æque, ac alii solutionem anticipando, minoris emere deditum potest: eo quod ratio *num.* 61. posita tam in illo, quam aliis militet; ubi autem eadem ratio est, eadem est legis dispositio, *arg. l. Illud 32. ff. ad Leg. Aquil.* Accedit, quod ipse non sit deterioris conditionis, ac alii. Idem ob eandem rationem dicendum, si debitor anticipando solutionem a creditore desideratam, damnum emergens, aut lucrum cessans patiatur.

67 Imo Layman *loc. cit.* post Molinam *numer* 361. recte observat quod si creditor partem debiti gratis ac liberaliter remittat, ut debitorem ad solutionem anticipandam alliciat, possit (secluso usurario affectu) hoc debitor acceptare, etsi nullum ex hujusmodi anticipata solutione debitori sequatur lucrum cessans, aut damnum emergens; quia juxta Glossam in *Reg. 4. Juris in 6. V. Restituatur*, liberalis remissio debiti æquiparatur solutioni, *arg. l. Item liberatur, 6. Quibus modis pig. hypoth.* Et certe nulla videtur adesse culpa, si creditore anticipationem solutionis sollicitante debitor dicat: bone vir, habe me excusatum, vi contractus nostri, primum post annum erit determinatum solutionis tempus, quo elapso obligationi meæ fideliter satisfaciam. Et contra creditor reponat, tempus solutionis nondam adesse, haud ignoro; veruntamen si modo solvas, tertiam debiti partem gratis tibi remittam; creditor vero respondeat; ego hoc quidem non desidero; nihilominus quia sponte ac liberaliter ipsemet offeret, cum gratiarum actione acceptabo, & in nomine Domini solutionem anticipabo

68 Et quidem circa hactenus dicta de Venditione & Emptione Nominum; DD. satis conveniunt. Verum maxime controvertunt, an Nomina seu debita liquida, in quibus obtinendis nulla prorsus difficultas, molestia, aut periculum, nec lucrum aliquod cessans, vel damnum emergens intervenit, minori pretio ex hoc solo capite emi possint, quod modo de præsenti detur pecunia pro debito, primum post aliquod tempus solvendo.

69 Siquidem affirmativam acerrime defendunt Doctores non minimæ notæ. Inter quos numeratur Sanchez *l. 1. consil. cap. 7. dub.* 17. *nu.* 5. ubi hanc affirmativam sententiam probabiliorem judicat. Ejusdem opinionis sunt Navarrus in *Manual. cap. 17. num.* 231. Cajetanus *V Usura*, ad finem, Armilla *eod. V. num.* 50. Innocentius in *c. in Civitate de Usur.* Sa *V. debitum*, *n.* 21. Laym. *l. 3 tract. 4. c. 17. §. 5. n.* 32. ubi hanc sententiam saltem ut probabilem admittit, Toletus Bellarminus, Vvadingus, & alii.

70 Fundamentum eorum potissimum hoc est; quia juxta communem hominum æstimationem, qua pretia rerum taxantur, plus valet res præsens quam futura: seu quod idem est, plus valet res ipsa, quam jus ad rem, *l. minus*, 204. *ff. de Reg. Jur.* ibi. *Minus est actionem habere, quam rem*, ergo quia emens debitum certum, futuro primum tempore solvendam, dat rem ipsam, debitum hujusmodi minori pretio emere potest. Præsertim (quod pro confirmatione addunt) quia res futura & absens, quandiu abest, inutilis, & quasi sterilis est etiam illi, qui jus ad illam habet, cum econtra res præsens continuo utilis sit habenti; quibus non obstantibus

71 Resp. III. Si non moraliter certa, saltem longe probabilior videtur sententia negativa, videlicet, quod debita certa minori pretio emi non possint, si in iis suo tempore obtinendis penitus nulla difficultas, vel periculum: neque lucrum cessans aut damnum emergens occurrat. Ita Sylvester *V. Usura*, 2. *quæst.* 14. Lessius *lib. 2. cap. 21. dubit.* 8. citans communem, Layman *loc. citat.* Valent. *tom. 3. disput. 5. quæst. 10. par.* 2. Petrus Navarrus *lib. 3. cap. 2. nu.* 162. Molina *disp.* 362. Sotus, Lopez, Gabriel, Haunoldus *tract. 10. c. 1. contr. 14. n.* 104. Sannig *b. t. c. 3. num.* 2.

72 Probatur Conclusio. Juxta omnes etiam adversarios illicita atque injusta est emptio venditio, quando non servatur æqualitas inter pretium, & mercem, seu rem, quæ venditur, ac emitur, *arg. l. Si servum, 33. ff. ad leg. Aquiliam, & l. 63. ff. ad leg. Falcid.* atqui si debitum liquidum, verbi gratia 1000. florenorum, in quo obtinendo nulla est difficultas vel periculum &c. emitur minori pretio, verbi gratia nongentis, non servatur æqualitas; ergo. Minor patet: quia debitum liquidum 1000. florenorum sine difficultate & periculo &c. obtinendum; revera valet mille florenis: consequenter si pro eo minus datur, non servatur æqualitas inter pretium & mercem. Probatur antecedens. Si debitum liquidum 1000. florenorum, minus valeret, quam mille, tunc ideo, quia

ejus

ejus soluto statim haberi nequit; alia namque ratio in casu nostro assignari non potest: atqui sola dilatio valorem non minuit; alias enim etiam in mutuo creditor aliquid ultra sortem accipere posset; cum æque in hoc, ac in illo dilatio solutionis debiti, consequenter inæqualitas inter datum & acceptum haberetur; hoc autem est damnatum ab Innocentio XI. qui inter alias etiam hanc *n.* 41. propositionem damnavit; *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.*

73 Confirmatur. Qui rem pluris, quam valet, vendit præcise ob dilationem solutionis; seu quia emptor non statim ac incontinenti solvit, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, textu claro *c. consuluit.* 10 & *c. In civitate,* 6. *Usura*: ergo etiam, qui rem, debitum v. g. liquidum, minori pretio, quam valet, emit præcise ob dilationem solutionis, seu quia non statim solvitur, aut traditur, contra justitiam peccat, & ad restitutionem tenetur: cum non sit major ratio de uno quam de altero, uti consideranti patet.

74 Ad Fundamentum Adversariorum *n.* 70. positum, respondetur verum esse, quod tam juxta communem hominum æstimationem, quam juxtam citatam Legem 204. *ff. de Reg. Iur.* pluris æstimetur res ipsa, quam jus ad rem, non quidem quasi vere absolute loquendo, res pluris valeret, quam jus ad rem; sed quia in consequenda re, ad quam quis jus habet ordinarie, occurrunt difficultates & pericula, lucrumve cessans, aut damnum emergens. Quæ si cuncta absunt par utriusque valor est, ut recte docent Bartolus *in l. per diversam, C. Mandati*, & Baldus *in l. 2. C. de Lite pendente, arg. l. Is qui* 15. *de Reg. Jur.* ibi: *is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsum rem habere videtur*, Concordant *c.* 6. & 10. *de Usur.*

75 Ad Confirmationem Fundamenti negatur suppositum; quia non versamur in casu, ubi emptor debiti cum pecunia præsenti negotiaretur, vel alio modo lucrum faceret; hoc enim in casu ob lucrum cessans, debitum etiam liquidum minori pretio emi posse, & nos fatemur; sed loquimur de casu, ubi pecunia sine omni negotiatione in cista, vel alibi otiosa remanet emptori non magis ac absens, ad quam jus habet, utilis foret. In quo casu, plane non apparet, cur una plus altera valeret, ut patet ex dictis.

76 Cæterum fateri oportet, in praxi rarissime contingere, quod in consequendo debito etiam certo non aliqua saltem adsit difficultas, molestia, periculum, lucrum cessans, vel damnum emergens; consequenter a potiori, & quasi ordinarie quodcunque debitum minoris, quam pecunia ipsa præsens æstimari, sicque minori pretio emi valeat.

77 Quæritur IV. An, & qualis Hæreditas vendi & emi possit? Resp. I. Hæreditas nondum delata alicujus certi testatoris adhuc viventis, vendi, nec valide nec licite potest, nisi testator ipse consentiat. Ita expresse statutum habetur *l.* 1. *ff. de Hæreditat. vel action. Vend.* ubi dicitur, *si hæreditas venierit ejus, qui vivit, nihil esse actum.* Idem *l. De quæstione,* 30. *C. de pactis*: ubi etiam ratio redditur; quia nempe hujusmodi Emptio Venditio est *contra bonos mores, ac pœna tristissimi & periculosi eventus*, utpote inducens votum captandæ mortis. Concordat *l.* 29 *§.* 2. *ff. de Donat. l.* 61. *ff. de V. O.*

78 Dicitur autem notanter, *nisi testator consenserit*: quia licita & valida est hæreditatis. Venditio, *si ipse, de cujus hæreditate pactum est, voluntatem suam ei accomodaverit, & in ea usque ad extremum vitæ suæ spiritum perseveraverit*, ut expresse habetur *cit. l.* 30. *de Pactis*, cum sic cesset, & sublata sit acerbissima spes, testatori alias gravis ac injuriosa, ut ibidem rationem addendo lex loquitur. Dicitur insuper *testatoris certi*. Nam

79 Resp. II. Hæreditas nondum delata incerta cujuscunque, etiam adhuc viventis testatoris in communi licite, ac valide emi, vendique potest, dicendo v. g. Vendo tibi omne id, quod aliquando a quocunque tandem testatore, hæreditate acquisiturus sum Lopez *p.* 1. *Confit.* 35. *Dis.* 17. Molina *Disp.* 104. *n.* 3. ad finem & communis DD. *arg. l. Ea vero,* 3. *§.* 1. & *l. Si societatem,* 73. *ff. pro socio.* Ratio est; quia in hoc casu cessat principalis ratio prohibitionis, cum propter incertitudinem hæreditatis, de nullius morte spes præmatura bonis moribus repugnans & votum captandæ mortis inducens concipiatur, uti communiter DD.

Resp. III. Insuper Hæreditas incerta testatoris, qui jam est, vel creditur defunctus, vendi potest, *si qua sit*, id est, sub hac conditione: vendo tibi hæreditatem mei fratris v. gr. qui est, vel dicitur defunctus; si me instituit hæredem, quod ignoro. Ita communis ob textum expressum *l. Nam hoc,* 11. *de Hæred. & action. vend.* ubi Ulpianus *hoc modo*, inquit, *admittitur esse venditionem: si qua sit hæreditas, est tibi empta, & quasi spes hæreditatis: ipsum enim incertum rei veneat, ut in retibus.* 80

Nec dicas, Conclusionem contrariam esse *l. cum hæreditatem,* 7. *ff. eod.* ubi sic statuitur: *Cum hæreditatem aliquis vendidit, esse debet hæreditas, ut sit Emptio, nec enim alia venditur, ut in venatione, & similibus, sed res, quæ si non est, non contrahitur Emptio.* Respondetur enim legem hanc loqui de hæreditate nondum delata certi alicujus testatoris adhuc viventis; econtra conclusionem nostram & *legem* 11. *Nam hoc* ibidem citatam, loqui de hæreditate testatoris, qui jam est, vel creditur defunctus. Cur autem hujus, & non illius venditio valeat, cum tamen utrobique incertitudo hæreditatis, & quasi alea contra prohibitionem citatæ *l.* 7. vendi videatur, ratio præter jam dictam *n. præc.* est; quia dum venditur hæreditas testatoris adhuc viventis, penitus incertum, in futurum, & ut alea venditur hoc ipso, quod testator vivus usque ad ultimum halitum voluntatem suam mutare, hæreditatem revocare valeat, *ambulatoria enim est voluntas defuncti usque ad vitæ supremæ* halitum *l.* 4. *de Adim. legat.* Econtra vero, dum testatoris jam defuncti hæreditas, *si qua est*, juxta *l.* 11. *ff. eod.* venditur, id quod præsens est, venditur, hæreditas nempe, quæ vel jam est actu certo delata & posita, vel certe non amplius deferetur, aut ponetur, utpote testatore jam mortuo. Et ita evitatur discordantia inter dictam *l.* 7. *ac* 11. *ff. de Hæred. vendit.* 81

Resp. IV. Hæreditas post mortem testatoris, hæredi jam delata, pro libitu vendi, & emi potest. Communis ac certa *l.* 2. & *toto ferre Titulo ff. de Hæredit & Action vendition.* Ratio est: quia cum suæ quisque rei moderator, atque arbiter existat, *l. In re mandata, c. Mandati*, de ea pro libitu disponere potest; nisi a lege specialiter prohibeatur. 82

Porro *hæreditas delata* dicitur omnis illa, quam quis remoto quolibet impedimento adire & cognoscere potest. Baldus *in l. Potuit C. de Jure delibe. Delatum* enim universaliter dicitur illud, quod adeundo statim consequi possumus, Schardus V. *Delatum.* 83

Quæritur V. Quænam nomine hæreditatis venditæ veniant, ita ut ad emptorem transeant? Resp. I. Omnes & singulæ res, jura, & commoda, sive parva, sive magna defuncti, quæ hæres titulo hæreditatis acquisivit, vel acquirere potuisset; item omnes actiones activæ utiles ad aliquid prosequendum & acquirendum veniunt nomine hæreditatis, & ad emptorem transeunt. Communis textu claro *l. Qui filii familias.* 14. *ff. de Hæredit. vendit.* ibi; *Si hæreditas veneat, venditor res hæreditarias tradere debet. Quanta autem hæreditas sit, nihil interest.* Concordat *l. Venditor* 21. *ff. eod.* & *l.* 5. *eod.* ibi. *Emptor hæreditatis actionibus mandatis eo* [illegible] *uti debet, quo is, cujus persona fungitur; quamvis utilis adversus hæreditarios debitores emptori tribui placuit.* 84

Limitatur Conclusio in casu, quo emptor hæredi quantitatis hæreditariæ ignaro inique ac dolose suadet exiguam, vel minorem esse hæreditatem, ac creditur; tunc enim venditor ad tradendam totam hæreditatem non tenetur *l.* 4. *c. de Hæredit. vend.* Sicut econtra, si hæres mendaciter majorem afferat hæreditatem ac est, vel aliqua adesse affirmat, quæ non inveniuntur, præstare debet quod affirmavit, *arg. l.* 15. *ff. eod.* 85

Resp. II. Si hæres defuncti aliquid de hæreditate vendidit, donavit, dolo, vel culpa lata destruxit, amisit, aut causa fuit, quod ad hæreditatem non venerit, tenetur præstare, seu recompensare emptori hæreditatis. Ita clare statutum habetur, *l.* 2. *§. Sed & si* 3. *ff. de Hæred. & action. vend.*: Ratio est, quia qui emit universitatem hæreditatis, hoc ipso emit, & acquisivit jus ad 86

omne

omne illud, quod ab instanti mortis testatoris ad hæreditatem pertinet; consequenter quicunque hoc jus emptoris injuste violat, illud resarcire debet.

87 Resp. III. Actionem passivæ, id est illæ, quas alii contra defunctum habebant; item actiones legatariæ, ac fidei commissariæ non veniunt nomine hæreditatis venditæ, nec ad emptorem transeunt, sed manent apud hæredem non obstante, quod hæreditatem vendiderit; ut proin contra hunc, non vero contra emptorem hæreditatis agere debeant, quicunque de bonis defuncti aliquid prætendere habent. Castro Palao *de justit. Commut. Disp.* 5. *punct.* 18. *numer.* 2. & communis aliorum, *arg. l. Actio juris* 2. *C. de Hæredit. vend.* ibi: *Actio Juris postulat, ut creditoribus hæreditariis, & Legatariis, seu fideicommissariis eum* (hæredem nempe) *convenire volentibus, tu respondeas.* Nisi forsan ipsemet emptor, creditoribus ad id consentientibus, sponte respondere, & satisfacere velit, *arg. cit. l.* 2. *C. de Hæredit. vend* Haunold. *tr.* 10. *c.* 1. *contr.* 14. *nu.* 92. Item nisi fiscus hæreditatem sibi debitam vendat, id onus emptoris pertinere, nec fiscum creditoribus hæreditatis respondere, certum, & absolutum est, inquit *l.* 1. *C. eod.*

88 Illud tamen cuivis venditori hæreditatis merito concedunt jura, quando ante traditionem hæreditatis venditæ, ab ea detrahere possit legata, fideicommissa, & alia onera, nec non omnia debita seu æs alienum, iisque satisfacere creditoribus, ac aliis justam prætensionem habentibus. Item quod, si jam tradita emptori hæreditate, a creditoribus defuncti conveniatur, atque satisfacere compellatur, possit emptorem hæreditatis; actione negotiorum gestorum convenire, aut tantum ei restituat, quantum ipse solvit creditoribus defuncti, *arg l.* 2. *C. de Hæred. vend.* Ratio est; quia nomine hæreditatis plus non intelligitur, quam quod deductis legatis, ære alieno, & quibusvis debitis post mortem defuncti adhuc superest, *arg. l. Subsignatum* 39. *V. §.* consequenter nec emptor hæreditatis plus accipere potest, vel si jam accepit, illud iterum tanquam rem alienam reddere tenetur.

§. IV.

De Venditione rei alienæ, præsertim furtivæ.

S U M M A R I U M.

89 *Res aliena, etiam furtiva emi potest.*
90 *Dummodo saltem emptor ignoret, rem esse furtivam.*
91 *An etiam ad emptionem rei alienæ non furtivæ requiratur; ut emptor ignoret, eam esse alienam, controvertitur.*
92 *Eligitur sententia affirmans.*
93 *Quando Venditori rei alienæ est valida, tradere eam debet emptori venditor, etsi sciat, eam esse alienam.*
94 *Proponitur: & solvitur objectio.*
95 *In valida Venditione rei alienæ venditor dominium pretii, non vero emptor dominium mercis acquirit. Et n. 96.*
97 *Solvitur instantia.*
98 *Emptor rei alienæ, non restituere debet, quando nescit eam esse alienam.*
99 *Et si dominus rei pretium expensus ei non refundat.*
100 *Improbatur mala praxis.*
101 *Qui emit rem alienam cum intentione eam restituendi domino, juste prætendit expensas.*
102 *Non solum rem sed fructus perceptos restituere tenetur emptor alienæ rei.*
103 *Controversia DD. an emptor teneatur rem alienam restituere domino, vel possit iterum tradere venditori, ab eoque repetere pretium.*
104 *Allegantur DD. scribentes pro emptore: videlicet, quod venditori iterum restituere possit mercem, & ab eo repetere pretium.*
105 *Statuitur sententia contraria.*
106 *Probatur ex doctrina Adversariorum.*
107 *Confirmatur ex sequela absurda.*
108 *Confirmatur ulterius.*
109 *Respondetur ad probationem adversariorum.*
110 *Firmatur responsio.*
111 *Emptor potest rem alienam emptam restituere venditori, si inde nullum sequatur damnum domino.*
112 *Si bona fide jam restituit venditori, nihil amplius tenetur domino.*
113 *Neque, si eandem bona fide rursus vendidit tertio.*
114 *Si res pecunia furtiva emitur, fit emptor rei emptæ dominus; nisi ematur res Ecclesiastica.*
115 *Venditor autem non acquirit dominium pecuniæ loco mercis acceptæ.*
Nisi ita suas bona fide commisceat, ut discerni non possint.

Quæritur I. An, & qualiter vendi, emique valeat res aliena? Resp. I. Certum est, rem alienam, etiam furtivam valide vendi emique posse, ita tamen, ut subjaceat evictioni. Dicitur namque *l. Rem alienam,* 28. *ff. de Cont. Empt. Rem alienam distrahere quem posse, nulla dubitatio est. Nam Emptio est & Venditio, sed res emptori auferri potest,* per evictionem nempe, de qua infra. Ratio est; quia *qui vendit, necesse non habet, rem emptoris facere,* seu rei venditæ dominium in emptorem transferre *l. Si ita distrahitur,* 25. *ff. de contr. Empt.* 89

Resp. II. Ut Emptio Venditio rei furtivæ valeat, necesse est, & sufficit, quod saltem emptor rem furtivam esse ignoret, sicque in bona fide existat; sive dein venditor sciat, sive ignoret, rem esse furtivam. Ita textus expressus *l. Si in Emptione,* 34. *§. Item;* 3. *ff. de Contr. Empt.* ibi: Si emptor, & venditor scit, furtivam esse, quod venit, a neutra parte obligatio contrahitur; si emptor solus scit, non obligatur venditor, nec tamen ex venditio aliquid consequitur; nisi ultra quod convenerit, præstet. Quod si venditor scit, emptor ignoravit, utrinsque obligatio contrahitur. 90

Dicitur notanter in Conclusione *rei furtivæ;* quia an emptio venditio rei alienæ non furtive sit valida, si uterque contrahentium probe sciat, rem esse alienam, vel an pariter requiratur, ut saltem emptor ignoret, rem esse alienam, magna controversia est inter DD. Glossa siquidem in *cit. l.* 34. *ff. de Contrab. Empt. V Furtivam,* Molina *disp.* 327. *nu.* 6. Haunoldus *tr.* 10. *c.* 1 *n.* 107 Lopez & alii volunt, Emptionem rei alienæ non furtivæ validam esse, etsi utrique contrahentium aperte constet, eam alienam esse. Rationem dant, quia *in cit. l.* 28. *ff. de Contrab. Empt.* venditionem rei alienæ valere statuitur absolute & generaliter, absque ulla distinctione, an contrahentes sciant, vel ignorent, rem esse alienam; a qua lege universaliter lata cum solummodo excepta reperiatur venditio rei furtivæ *l.* 34. *ff. eod.* reliquæ venditiones rei alienæ merito censentur inclusæ juxta *l. Quæsitum, de fundo instr.* Nam *Exceptio unius firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis.* Nihilominus 91

Resp. II. Emptio Venditio cuiusvis rei alienæ etiam non furtivæ invalida est, si utrique contrahentium, vel saltem emptori constet, rem esse alienam. Ita Wadingus citatus ab Haunoldo ubi supra, & Clarissimus P. Frierich. Ratio est; quia *Lex* 28. *ff. eod. de Contr. Empt:* absolute & universaliter lata, non tantum in Venditione furtivæ, sed cujusvis rei alienæ Emptore rei alienæ conscio limitatur, si non per *l.* 34. *ff. de Contr. Empt.* saltem per *l. Si fundum,* 27. *C. de Evict.* ubi absque omni mentione rei furtivæ decernitur, quod si emptor rem alienam vel obligatam scienter emerit, venditor eidem de evictione non teneatur, bene vero, si ignorans, rem esse alienam, contractum emptionis fecerit. Ex quo manifeste sequitur, Venditionem rei alienæ cujuscunque etiam non furtivæ, tempore hujus conscio, factam, invalidam esse, hoc ipso quod Venditione rei alienæ subsistente Venditori emptori de evictione semper obligetur, *arg. l. Ex empto,* 11. *ff. de Action. ex empt.* 92

Quæritur II. Quos effectus pariat valida emptio venditio rei alienæ. Resp. I. Quandocunque valide contrahitur Emptio Venditio rei alienæ, tam emptor quam venditor rei obligantur, ille quidem ad tradendum pretium, iste vero ad tradendam rem venditam, etsi sciat eam esse alienam. Communis. Testa Haunoldo *loc. cit. nu.* 113. *arg. l.* 38 *§. Item, ff. de Contrab. empt.* ibi: *Utrinque obligatio contrahitur.* Juncta *l.* 11, *Ex empt. §. Item Neratius,* 8. *de action. empt.* 93

Dices.

94 Dices: nemo potest obligari ad illicitum; atque illicitum est, rem, quæ scitur esse aliena, alteri, quam domino tradere, ergo saltem venditor non obligatur ad tradendam rem venditam, quam scit esse alienam, sed potius obligatur restituere eam domino; etiamsi cæteroquin valida sit talis venditio: Respondent, Vvadingus *tr. de contract. disp. 7. dub. 3. §. 1. n. 4.* Haunoldus *l. c. n.* 122. Friderich, *h. t. n.* 190. traditionem rei alienæ in hoc casu non esse illicitam; quamvis enim illicite agit venditor scienter rem alienam vendendo, tamen illicite non agit, contractu jam facto, eandem emptori tradendo, quia quoad venditionem, non item quoad traditionem, emptione jam peracta, dominus rei rationabiliter est invitus: tum quia hoc ipso, quod leges priori *num.* citatæ ob bonum publicum finito jam contractu, traditionem rei alienæ mandent, consentire debet, vel non nisi irrationabiliter invitus est; prout vult Vvadingus *l. c.* & cum ipso Rath. *Thes.* 38. Tum quia nullum ex hac venditione damnum domino rei emergat, cum ipso æque ab emptore, quam a venditore rem suam repetere ac consequi valeat, *l. rem alienam*, 28. *ff. de Contrah. Empt.* Imo plerumque facilius a bonæ fidei emptore, quam ab iniquo venditore rem suam consequi queat, adeoque etiam ex hoc capite traditioni consentire censeatur; uti volunt Haunoldus, & Friderich. *loc. cit.*

95 Resp. II. Quando Emptio, Venditio rei alienæ est valida, & fit ex parte utriusque contrahentis mutua traditio, pretii nempe pro merce, & econtra, acquirit quidem venditor verum dominium pretii eidem ab emptore pro merce seu re aliena etiam furtiva traditi: in emptorem tamen penitus nullum transit dominium mercis, seu rei alienæ a venditore pro pretio traditæ. Communis ac certa quoad utramque partem. Quarum prior pars patet ex *l. Si emptio*, 11. *ff. de Action. Empt.* & *l. Qui vas*, 48. *§. fin.* ubi ratio redditur: *Quod enim ex re furtiva redigitur, furtivum non esse, nemini dubium est; nummus ergo hic, qui redactus est ex pretio rei furtivæ non est furtivus.* Sunt verba legis. Ex quibus bene inferunt Layman *l. 4. tract. 4. c.* 17. *§. 3. n.* 21. Molina *disp.* 328. *n.* 6. & alii, quod, si postea venditor hujusmodi pecunia ex venditione rei alienæ etiam furtivæ acquisita; apud mercatorem emat pannum vel quid aliud, rursus tam ipse acquirat dominium panni, quam mercator dominium dictæ pecuniæ pro panno acceptæ.

96 Altera pars aperte constat ex *l. Si ex empto*, 11. *de Action. empt. l. Rem alienam.* 28. *de Contra empt. l. 6. cap. de Rebus alienis non alienam.* Ratio est, quia juxta Reg. 76. Jur. in 6. *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur:* ac juxta Reg. 21. Jur. *Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest,* consequenter cum venditor rei alienæ dominium illius non habet, illud in alium, absque consensu domini conferre nequit.

97 Nec dicas, ex hoc sequi, meliorem esse conditionem mala fide vendentis, quam bona fide ementis; cum ille non obstante mala fide acquirat dominium pretii: hic vero cum bona fide non consequatur dominium rei seu mercis. Nam contra est, quod iniquus venditor non obstante acquisito pretii dominio adhuc obligatus maneat, vel restitutionem debitam facere domino rei alienæ, vel re per dominum evicta, plenam satisfactionem præstare bonæ fidei emptori; præterquam quod hic etiam interea, usque dum res evincatur, habeat conditionem usucapiendi, seu præscribendi, *arg. l. Quod vulgo, ff. Pro tempore:* estque jam dictum supra *l. 2. tit. 26. de Præscriptionibus, §. 5. n.* 138.

98 Quæritur III. An, quid, & cui restituere debeat emptor, si in notitiam venit, rem a se emptam esse alienam? Circa hanc quæstionem quædam sunt certa, quædam controversa. Prius quæ sunt certa, ponemus. Postea controversa examinabimus. Hinc Resp. I. Emens bona fide rem alienam illico tenetur eam restituere Domino suo, si hic ante tempus ad præscriptionem requisitum compareat, & evincat, seu quod idem est, rem esse suam sufficienter demonstret. Ita certa & unanimis; atque clare definitur ex *l. Mater*, 3. & *l. Adversus*, 4. *C. de Rei vendicatione.* Ratio est quia non tantum, qui accipit, sed etiam qui retinet rem alienam domino rationabiliter invito, restituere tenetur, *arg. can. Si res aliena, caus. 14. q. 6.* Et quidem illico: quia *in omnibus obligationibus, quibus dies non apponitur, præsenti die debetur,* juxta Reg. 14. *Juris.*

99 Resp. II. Tenetur emptor rem alienam domino comparenti restituere; etsi hic de pretio pro re expenso nec obulum refundet. Rursus certa & communis omnium. Textu claro *l. Mater. 3. cap. 3. de Rei vendic.* ibi: *Rem tuam a possessore etiam non oblato pretio, vendicare poteris,* Hinc communis illa frivola, ac iniqua emptorum excusatio: restituam, si dominus prius refuderit mihi pretium, quod ego pro re ipsius bona fide expendi, rejicitur a *l. 2. C. de Furtis*, dum ait; *Incivilem rem desideratis, ut agnitas res furtivas non prius reddatis, quam pretium fuerit solutum a domino.* Ex quo

100 Infertur, malam & nunquam admittendam esse modernam plurimorum praxim, qui res alienas furtivas bona fide emptas domino comparenti non restituunt, nisi prius pretium pro re expensum, eisdem a domino restituatur. Adhuc vero pejorem esse praxim illorum, qui, cum res furtivas vili plerumque emant pretio, non solum hujus refusionem, sed insuper lucrum aliquod a dominis prætendunt & extorquent. Hos enim contra justitiam peccare & in foro tam externo, quam interno ad restitutionem obligari, nullus dubitat. Quo tamen non obstante licitum est hujusmodi emptoribus, gratis a domino oblata acceptare, & ut aliquid refundant, precibus convenientibus eundem rogare.

101 Limitatur autem Conclusio, sicut & doctrina inde illate, in casu, quo quis scienter rem furtivam modico pretio emit, ea intentione, ut rem sibi acquisitam suo restituat domino, utpote qui eandem forsan alias aut omnino non, aut certe non sine majoribus expensis acquisiturus esset: hoc enim casu, emptorem juste posse petere refusionem pretii pro re expensi, ipsumque dominum in utroque foro ad refusionem hujusmodi teneri, docent cum communi aliorum Covarruvias *l. c. n.* 5. Molina *l. c. n.* 2. Sylvester *V. Restitutio*, 3. *quæst.* 7. Ancheranus *in Reg. Peccatorum*, Layman *l. c. n.* 26, & alii, *arg. can. Rapinam*, 5. *caus.* 14. *q.* 6. ibi: *Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, ut cui ablata est, reddatur.* Ratio est: quia talis emptor utiliter gessit negotium domini, ob quod dominus recompensare tenetur, quidquid utiliter in rem ejus alter impenderit, *l. 2. ff. de Negotiis gestis.* Observat tamen bene Lessius *l. c.* quod si emptor ex præfata bona intentione æquale, vel majus pretium pro re expendisset, dominus ad totius refusionem pretii non teneatur; quia negotium ejus utiliter gestum non esset, quamvis nihilominus ad aliquid, judicio prudentum taxandum, obligatus remaneret, *arg. cit. l. 2. ff. de Negotiis gestis.* Cæterum extra hunc casum.

102 Resp. III. Non tantum rem ipsam alienam, sed & omnes ejusdem rei fructus adhuc extantes; nec non consumptos illos, quos vel a tempore cognitæ rei alienæ percepit, vel ex quibus jam antea bona fide perceptis, factus est ditior emptor, in utroque foro restituere tenetur domino. Rursus communis quoad omnes tres, quas habet conclusio, partes; prout constat ex dictis supra *l. 5. tit. 13. de Restitutione spoliatorum, §. 7.* ubi Jure & ratione sufficienter probata reperitur tota conclusio. Videatur ibidem.

103 Dicta hucusque de restitutione rei alienæ ab emptore facienda extra controversiam sunt apud DD. At vero multum controvertunt, an emptor semper teneatur restituere alienam rem domino suo, vel an possit eam in secreto iterum restituere illi, a quo emit, furi v. gr. & econtra ab illo petere restitutionem pretii, casu, quo ex circumstantiis prævideret, quod si furi rem furtivam iterum restituat, ipse quidem a fure pretium expensum sit accepturus, dominus vero rem suam non amplius sit acquisiturus, fure autem discessuro, aut certe restitutionem debitam neutiquam facturo. Econtra vero cognoscat, quod si domino restituat, nec ab hoc, nec a fure refusionem pretii expensi sperare possit; consequenter, magnum damnum necessario incurrere debeat.

104 Navarrus in manuali *c. 17. n. 6.* Lessius *l. 2. cap. 14. dubitat. 4. num. 14.* Sylvester *V. Restitutio*, 3. *quæst.* 7. Vasquez, Angelus, Alexander, Alensis, & nonnulli alii volunt, in hoc casu licitum esse emptori, rem alienam restituere venditori, & ab eo pretium pro re expen-

expensa repetere? Fundamentum eorum potissimum est, quod dominus rei rationabiliter non possit esse invitus, consequenter ei non fiat injuria, si emptor, ut se servet indemnem, rem emptam restituat in pristinum statum, tradendo eam furi tanquam venditori, & restituendo ab eo pretium acceptum. Præsertim cum nemo teneatur cum proprio damno rem alterius in meliorem statum redigere, quod tamen sequeretur, si in memorato casu emptor ipsi domino rem restituere deberet; cum id præstans faceret dominum possessorem rei suæ; quo utique melior redditur conditio ejus, quam si mansisset apud furem. *Melior enim est conditio possidentis*, *l. si debitor*. 10. *de Pignor.* cum concordantiis. Quo non obstante-

105 Resp. in casu supra *n.* 103. non potest emptor rem alienam reddere furi, aut alii venditori ad hoc, ut ab eo iterum suum recuperet pretium; sed omnino tenetur eam restituere proprio domino; etiamsi dominus vel ob ignorantiam, ubi res sit, vel aliunde impeditus, rem suam in foro externo non evincat, indeque restitutionem illius non petat, vel petens, defectu probationum non obtineat. Ita docent Molina *disp.* 722. per totum, ubi *n.* 7. ait hanc sententiam esse sane probabiliorem contraria. Covarruvias *in Reg. Peccatum*, *p.* 3. *n.* 3. ubi ait, conclusionem & rationibus satis firmam, & frequentissime TT. ac Canonistarum consensu receptam esse. Castro Palao *de Justit. commut. disp.* 1. *punct.* 9. *n.* 7. Layman *l.* 3. *tract.* 4. *c.* 17. *§.* 3. *nu.* 24. Cajetanus, Soto, Medina, Major: cum communiori, & probabiliori aliorum.

106 Probatur Conclusio. Certum est etiam juxta ipsos adversarios, quod si dominus nesciens quinam rem sibi ablatam emerit, & defacto possideat, ab eo restitutionem petat, non possit emptor rem hujusmodi, furi tanquam venditori tradere, ut vicissim ab eo pretium recipiat, seque indemnem servet; sed teneatur illam petenti restituere domino, ita quidem, ut si neglecto domino rem furi venditori traderet, contra justitiam peccaret, & ad restitutionem teneretur, atque ad eam faciendam etiam a judice compelli posset, ac deberet; etsi dominus pretium expensum eidem non refunderet, *cit. l. Mater*, 3. *l. Si mancipium*. 23. *C. de rei Vindicat.* juncta *l.* 2. *C. de Furtis.* Ergo ad idem tenebitur emptor rei alienæ, licet dominus ob ignorantiam, vel aliud impedimentum, id non petat, vel petere non possit: cum hoc prorsus per accidens se habeat, & obligatio restitutionis principaliter non ex petitione domini, sed ex ipso jure, quod ad rem suam dominus habet, oriatur, quo jure non subsistente, nec ipse juste petere, nec judex juste imperare posset restitutionem. *C.* 1. *de constit.*

107 Confirmatur: si emptor vitandi proprii damni causa, verum jus haberet, rem alienam emptam iterum restituendi injusto venditori, sequeretur, quod nullatenus peccaret, etiamsi id sciente ac expresse contradicente rei domino faceret; imo non posset a domino vel Judice impediri, nec prohiberi, & si prohiberetur, non teneretur obedire, hoc ipso quod utens jure suo nulli faciat injuriam, *Reg.* 51. *Jur. in* 6. atqui sequela est contra ipsos adversarios, qui uno ore fatentur, quod domino rei suæ restitutionem petente, vel Judice eadem mandante, emptor non amplius possit eam pro recuperatione pretii redere injusto venditori: ergo.

108 Confirmatur alterius; qui disponit de re aliena cum præjudicio, aut damno domini rationabiliter inviti, injuste agit, & ad restitutionem tenetur, etsi hoc faciat damni proprii vitandi causa, juxta omnes, *arg. c. fin. de Injuriis*, *& damno dato*; atqui hoc agit emptor, restituendo rem alienam emptam venditori, qui eam domino non amplius restituturus dignoscitur; id enim faciendo revera disponit de re aliena cum damno domini, & quidem rationabiliter inviti, hoc ipso, quod, si sciret, certo ac rationabilissime, uti posset, contradiceret; ergo. Nec refert, quod ob ignorantiam actu non contradicat; quia nihilominus vere adhuc & ad propositum sufficienter est, censetur, ac dicitur rationabiliter invitus, sicut quoad furtum censetur, & est rationabiliter invitus dominus, etsi, dum furtum committitur, ob ignorantiam actu non contradicat. Et per hoc patet ad fundamentum adversariorum *n.* 104. positum,

109 Ad id, quod probationis loco additur, videlicet neminem teneri cum proprio damno proximum ad meliorem statum redigere, optime respondet Molina *l. c. n.* 3. concedendo quidem, neminem cum proprio incommodo teneri, rem alienam redigere in meliorem statum, ac fuit is, quo quis rem alienam accepit; negando tamen, posse aliquem rem alienam eatrahere ex illo statu, quo eam accepit, ac in priorem cum damno ac injuria domini rationabiliter inviti collocare, *arg. cit. c. fin. de Injuriis damno dato*, quod faceret emptor restituendo rem alienam venditori, prout consideranti patet.

Confirmatur hæc Molinæ responsio. Si præfatum 110
adversariorum fundamentum subsisteret, sequeretur, quod etiam malæ fidei emptor rem alienam iterum posset restituere injuste venditori; & ab eo exigere datum pretium, quia ille rem alienam in antiquum collocaret statum, ad quod solum quis obligatur juxta adversarios; atqui sequela est juxta ipsos adversarios ultro concedentes, malę fidei emptorem, id est, qui scienter emit rem alienam, non posse eam reddere venditori, sed debere restituere domino, uti videre, est apud Lessium, Navarrum, & alios, *loc. cit.*

Fatendum tamen cum communissima DD. posse bonæ 111
fidei emptorem, vitandi proprii damni causa, iterum restituere venditori, quando prudenter judicat, nullum inde damnum secuturum domino, eo quod venditor ipsemet sponte sit restituturus, vel dominus ab eodem rem suam faciliter ac sine ullo incommodo obtinere valeat. Ratio est: quia in hoc casu dominus rationabiliter invitus esse non posset, prout cum aliis bene advertit Molina *l. c. n.* 1. dicens in hoc convenire DD.

Insuper conveniunt DD. teste eodem Molina *l. c.* 112
num. 3. Covarruvias *ad Reg. Peccatum p.* 3. *n.* 3. quod, si bonæ fidei emptor, rem alienam pro recuperatione pretii bona fide jam iterum restituerit venditori, putans id sibi licere, postea ad nullam amplius restitutionem domino faciendam teneatur; etsi domino damnum exinde sequatur, venditore vel aufugiente, vel alias restitutionem rei non faciente. Ratio est: quia in hoc casu nullus adesse videtur titulus obligans ad restitutionem. Non enim obligaretur emptor ad restitutionem ratione injustæ acceptionis, cum bona fide acceperit: nec ratione injustæ detentionis, quia rem non amplius habet: nec injustæ damnificationis, quia bona fide processit; nec denique adesse videtur, quod exinde ditior factus sit, quia supponitur, eum non nisi solum pro re expensum recepisse pretium.

Ob eandem rationem ulterius conveniunt DD. apud 113
Covarruviam *l. c.* Layman *loc. cit. n.* 25. Sylvester *V. Restitutio* 3. *q.* 7. Sanchez *lib.* 2. *c.* 23. *nu.* 18. quod, si Cajus v. g. equum, quem a fure bona fide emerat, rursus fide bona en iat Titio, postea comparens dominus; nihil a Cajo piet -nderevaleat, sed a Titio: qui tamen Titius equo per evictionem privatus, actionem de evictione contra Cajum, & hic contra furem, primum venditorem instituere potest, *arg. l. Exempto*, 11. *§.* 1. *&* 2. *ff. de Act. Empti*. Quid autem sit evictio, & actio de illa, dicetur infra per specialem *§.* de Evictione.

Quæritur IV. Quid Juris, si fur pecunia furtiva, vel 114
quis alius pecuniis alienis rem aliquam, equum, v. gr. domum &c. emat? Resp. I. In hoc casu rem nummis alienis emptam, una cum omnibus fructibus ex ea perceptis transire in verum dominium emptoris: venditorem vero non acquirere dominium pecuniæ alienæ, sed teneri eas comparenti domino restituere, nisi easdem jam præscripsisset, vel bona fide expenderit, vel propriis pecuniis ita commiscuerit, ut discerni amplius nequeant. Prima pars conclusionis communis est ac certa textu expresso *L.* 1. *& penult. c. Si quis alteri*, ibi: *Qui aliena pecunia comparat, non ei, cujus nummi fuerunt, sed sibi tam actionem empti, quam dominium, si ei fuerit tradita possessio, quærit.* Concordat *l. Si ex ea pecunia*. 6. *C. de Rei vindicat.* Excipitur tamen si quis pecuniis Ecclesiasticis rem aliquam emeret; hujus enim dominium emptor non acquiret, ob specialem Juris dispositionem, *can.* 1. *cau.* 12. *quæst.* 3. & ibi Glossa *V. Sua*. Notant etiam Conclusionem docentes, D. Thomas 2. 2. *quæst.* 78. *artic.* 3. Molina *disp.* 127. *concl.* 2. Covarruvias *Variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 6. Layman *loc. cit. num.* 22. non obstante rei emptæ dominio manere furem obligatum ad resarciendum omne da-

damnum, ac lucrum cessans tum illi, a quo abstulit; tum etiam Venditoribus, casu quo ab ipsis pecunia evincatur.

115 Altera Conclusionis pars aperte docetur *l. Si alieni 78. ff. de Solution.* ibi: *Si alieni nummi inscio, vel invito domino soluti fuerint, manent ejus, cujus fuerint; si mixti essent, ita ut discerni non possent, ejus fieri, qui accepit.* Nec obstant *l. Pompejus ff. de rei vendic.* ubi universaliter præcipitur, ut si plures ejusdem naturæ res commisceantur, quod amplius discerni nequeant, inter dominos pro rata dividantur. Nam ab hac lege excipitur mixtio pecuniarum ob specialem juris dispositionem, uti post Glossam *in c. l. Si alien*, cum aliis bene observat Layman *l. c. n. 23.* contra Lessium *c. 30. dub. 18. nu. 157.* docente, mixtione pecuniarium, dominium non mutari, sed teneri miscentem eandem restituere comparenti domino. cui cum DD. citatis consentimus in casu, quo pecunia aliena propriæ commixta, adhuc bene discerni potest, ut si pecunia aliena in auro, propria in argento, vel aliena in majori, propria in minori sorte consisteret, *arg. n. l. Si alteri*, vi cujus tunc solum miscens pecunias, dominium alienorum nummorum acquirit, *si mixti essent ita, ut discerni non possent*; consequenter si discerni possunt, aliter & juxta Legem universalem *l. Marcellus ff. de rei vendic.* judicandum est: quo tamen in casu habet venditor actionem contra ementem. Cæterum pro praxi ex Conclusione infertur, Furem (idem est de depositario) pecuniis alienis negotiantem & lucrantem, neutiquam esse obligandum ad restituendum lucrum: nisi forsan id exigeret lucrum cessans, vel damnum emergens domini, prout contra Glossam *in cap. Tun de usur.* bene ostendit Abbas *ibid. n. 3.* Molina *disp. 339.* Layman *loc. c. num 21.* & alii.

V.

De Pretio rerum venalium.

S U M M A R I U M.

116 *Pretium rerum quid, & in quo consistat?*
117 *Est duplex, legitimum nempe, & vulgare.*
118 *Pretium vulgare triplex, infimum nempe, medium & summum.*
119 *Quolibet horum utpote justo emere, & vendere licet.*
120 *Non quolibet ad libitum, sed justo tantum pretio emere ac vendere licet.*
121 *Obiiciuntur textus Juris.*
122 *Solvuntur.*
123 *In foro externo toleratur deceptio emptionis Venditionis, nisi sit ultra medium.*
124 *Parvus excessus vel defectus pretii justi, nec in foro interno illicitus est.*
125 *Imo nec magnum peccatum inducit, si ex parte alterius adsit condonatio.*
Donatio quando præsumatur. Ibid.
126 *Excessus, vel defectus pretii ultra dimidium, præsumptionem donationis in foro externo non admittit.*
127 *Merces raræ, gemmæ, v. g. aves Indiæ &c. vendi non possunt quovis pretio ad libitum.*
128 *Proponitur, & solvitur objectio.*
129 *Pretium rerum augeri non potest, ob particularem utilitatem, necessitatem, vel affectionem amantis.*
130 *Res vilissimæ communiter magni æstimantes, magno pretio vendi possunt.*
131 *Pretium juste taxatum, seu legitimum, obligat in utroque foro.*
132 *Etiam Clericos.*
133 *Qui transgredientes taxam, puniri possunt in Judice Ecclesiastico.*
134 *Peregrini quoque ad pretium taxatum tenentur.*
135 *Pretium injuste taxatum non obligat in foro interno.*
136 *Hinc absque peccato contrahentes illud transgredi,*
137 *Vel licita fraude per pondera & mensuras justam compensationem facere possunt.*
138 *Etiam immiscendo mercibus aliam materiam.*
139 *In dubio, an pretium sit justum, præsumitur justum.*
140 *Unde si manifeste non constet, esse injustum, illud transgredi non licet.*

QUæritur I. Quid, & quotuplex sit pretium rerum venalium? Resp. I. Pretium rerum venalium est, quod ab emptore venditori pro merce, seu re venali promittitur. In re communis, *arg. §. 2. inst. h. t.* Patetque definitio ex terminis; solummodo notanda est particula *promittitur*; qua indicatur, non esse necessarium, quod illico detur, seu solvatur pretium pro mercede sed sufficere, si interim promittatur, *L. 1. de contrah. Emption.* Debent autem hoc pretium certum, ac determinatum esse. *§. Pretium inst. h. t.* & insuper in numerata pecunia consisteret, *l. 1. de contrah. Empt. & §. Item Instit.* uti uberius jam dictum est supra *n. 8.* 116

Resp. II: Pretium generaliter loquendo, duplex est, legitimum nempe, seu legale, & naturale, seu vulgare. Legitimum (a lege sic dictum) est illud, quod a lege publica, aut decreto principis, vel magistratu habente ad id potestatem ponitur, aut taxatur pro communi totius Reipub. bono. Expedit enim bono communi, ut subinde rerum certa statuantur pretia, sicque avaritiæ venditorum obvietur, ne res seu merces pro libitu vendant cum magno ementium, præsertim indigentium, præjudicio. Quamvis nonnunquam etiam in favorem ipsorum venditorum pretium taxetur, ne videlicet emptores, præcipue potentiores, res seu merces pretio nimis vili extorqueant, non sine magno venditorum damno. Ita quoad totam conclusionem communiter tradunt DD. uti videre est apud Layman *lib. 3. t. 4. c. 14. §. 1. n. 4.* Castro Palao *de just. comm. disp. 4. pun. 2. nu. 2.* Less. *lib. 2. c. 21. n. 7.* Engel *h. t. n. 4.* Covarr. & alii, docetque quotidiana praxis, qua videmus, quod passim a Magistratu taxetur, seu certum ponatur pretium pro vino apud hospites pro pane apud pistores, pro piscibus apud piscatores, pro carne apud laniores &c. quod pretium in indivisibili consistit, & transgredi regulariter non licet, uti infra dicetur. 117

Pretium naturale, seu vulgare est, quod absque taxatione legis, aut superioris, communi ac prudenti hominum judicio & æstimatione mensuratur, considerata non solum ipsa rei natura, sed etiam ejusdem utilitate, vel necessitate, abundantia, vel penuria, ipsaque hominum affectione, *arg. l. Pretia rerum 63. ff. Ad leg. Falc.* Et quia hominum judicia non usque eo conveniunt, quin aliqua etiam discrepantia interveniant, hinc hoc pretium non consistit in indivisibili, seu in certa, ac determinata pecuniæ quantitate, uti pretium legitimum, seu legale; sed habet quandam latitudinem; vi cujus eidem pretium a citatis DD. aliis communiter dividitur in infimum seu pium, in medium seu moderatum, & summum sed rigorosum, vernacula lingua, *In den geringesten, mittleren, und. hochsten Unschlag, oder Kauff.* Quantum autem hæc tria pretii naturalis genera inter se distent, ob varia hominum judicia omnino certa & mathematica regula dari nequit. Engel *h. t. n. 11.* post Laym. putat, quod si res aliqua secundum medium pretium æstimaretur decem florenis, infimum pretium in novem, supremum vero in undecim circiter consisteret florenis: Castro Palao judicat: si res secundum pretium medium constaret centum florenis, tunc secundum infimum pretium quinquaginta, & secundum supremum centum & quinque florenis æstimari debere. Verum, ut dictum, non potest omnino certa ac mathematica regula assignari. 118

Illud tamen unanimiter fatentur DD. signanter Scotus *in 4. dist. 15. q. 2. art. 2.* Navar. *in Man. c. 23. n. 7.* Layman *l. c. n. 4.* quod quamdiu limites pretii summi aut infimi non excedantur, Emptio Venditio in utroque foro sit justa, licet eadem res specifica ab aliis medio, ab aliis infimo, & a nonnullis supremo vendatur pretio; quia quodvis horum pretiorum adhuc justum reputatur, & est. 119

Quæritur II. An licitum sit, quolibet pretio, pro libitu vendere & emere? Resp. I. In foro conscientiæ non quolibet, sed justo solum pretio, licitum est rem vendere, vel emere, ita quidem: ut si notabilis excessus, vel defectus justi pretii inteveniat, peccet 120

contra justitiam, & ad restitutionem teneatur emptor vel venditor, ille quidem, si pretium minus justo pro merce solvit; hic vero, si rem pluris ac valet, vendit, nisi ex parte illius, qui damnum patitur, liberalis adsit donatio, aut remissio. Ita communis, ac certa cum S. Augustino *lib. 13. de Trinit.* D. Thomas *2. 2. q. 77. art. 1, ad 1.* Navarrus *in Manual. c. 23. num. 84.* Layman *lib. 3, tract. 4. c. 17. L. 33. ff. ad Leg. Aquil. L. 6, ff. de leg. Falcid.* juncto *c. 1. h. t.* Ratio est, quia juxta l. Jure naturæ 206. ff. de Reg. Jur. *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem.* Unde & Paulus 1. ad Thessal. 4. præcipit, *ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, vindex enim est Dominus de his omnibus.* Accedit, quod ubi non adhibetur justum rerum pretium, violetur justitia commutativa, quæ in contractibus vult, servari æqualitatem.

121 Nec valent in contrarium, qui adesse videntur, textus Juris *l. in causæ 16. §. 4. de Minor.* ubi Pomponius ait, *in pretio Emptionis & Venditionis naturaliter licere contrahentibus se circumvenire*, & *l. Item si 22. §. 3. ff. Locati. In emendo & vendendo naturaliter concessum est, quod pluris sit, minoris emere; quod minoris sit, pluris vendere, & ita se invicem circumscribere.* In re mandata 12. C. Mandati, *seu quisque rei moderator, & arbiter existit.* Neque commune illud Jurisperitorum dictum; *Res tanti valet, quanti vendi potest, arg. L. 1. §. 16. ff. ad S. C. Trebell.*

122 Nam ad primos duos ex *L. 16. ff. de Minor.* & *l. 22. ff. Locati* desumptos textus respondetur cum Less. *Lib. 2. cap. 21, dub. 4. num. 13.* Navar. *lib. 2. Var. res. c. 3. nu. 2.* Reginald. *lib. 25. num. 309.* & aliis, eos intelligendos esse in hoc sensu, videlicet, licitum esse contrahentibus, in emptione, Venditione se invicem circumvenire intra limites justi pretii; ita ut venditor rem summo pretio vendere, emptor vero infimo pretio emere possit; vel licitum, id est, permissum, seu toleratum est in foro externo contrahentibus se circumvenire, quatenus nempe non puniuntur circumvenientes, nec datur actio contra illos, nisi sit lesio ultra dimidium, prout respondet Molina *Disput. 349.* Castro Palao *de Just. Commutat. disp. 5. pun. 17. num. 4.* Lugo *disp. 26. num. 82.* & alii. quia verbum, *licere*, pro permittere in Jure aliquoties sumitur, juxta *l. Non omne, 144. de reg. jur.* ibi: *Non omne, quod licet honestum est*: id est, non omne quod permissum est, honestum est. Eodem modo intelligendum est illud vulgare Juristarum; *Res tanti valet, quanti vendi potest*; Ad textum *L. 12. Mandati*, respondetur: *Suæ quisque rei moderator atque arbiter existit*, in tantum, in quantum eam vendere potest, vel retinere, uti supra *n. 29.* jam diximus; non vero in tantum, ut eandem quovis excessivo pretio distrahere valeat.

123 Dicitur notanter in Conclusione; *in foro conscientiæ*; quia, uti jam dictum, & dicetur adhuc infra, in foro externo, licet, id est permittitur, & toleratur, rem quovis pretio emere, vendere, dummodo ex parte alterius non fiat læsio, vel deceptio ultra dimidium *arg. leg. 2. C. de Rescis. vend.* juncto *c. cum dilecti 3. h. t.* ubi non nisi lesis ultra dimidium contra lædentes conceditur in foro externo.

124 Dicitur ulterius, *si notabilis excessus, vel defectu justi pretii interveniat*; quia ubi modicus tantum excessus vel defectus justi pretii adest, etiam in foro interno validus, & licitus, nullique restitutio obnoxius erit contractus Emptionis, Venditionis; uti post Doctorem nostrum subtilem *in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 2.* recte docet Layman *loc. cit. n. 6.* & communis aliorum. Ratio est; quia tunc communi consensu censentur contrahentes sibi invicem gratis donare, & remittere; cum durum valde, imo vix non impossibile sit, exactissimam in contractibus servare justitiam, & æquitatem. Hinc Layman *loc. c.* tradit universalem, & a DD. communiter receptam regulam „In dubio est æstimandum, quod contrahentes invicem sibi remittere; & „condonare si velint, in contractu inæqualitas modi„ca, & non admodum notabilis accedat.

125 Dicitur insuper: *Nisi ex parte illius, qui damnum patitur, liberalis adsit donatio aut remissio.* Hæc enim si adest, itidem in foro interno a peccato, & restitutionis onere immunem esse contractum Emptionis venditionis, etiamsi gravis interveniat inæqualitas mercem inter & pretium, probabilissime defendunt Molina *disp. 351.* Layman *loc. c.* Ancharanus *in reg. peccatum, n. 21.* Navarrus, Medina, & alii; *arg. l. 2. Cod. de rei vend.* dummodo, quod bene notandum, contrahentes, sciant justum rerum valorem, neuter, necessitate urgente, cum altero contrahat, omnisque absit ignorantia, fraus, dolus, metus, violentia, nimius affectus, vel passio ementis; horum enim aliquo concurrente liberalis donatio præsumi prudenter non potest; bene vero si hæc absunt; uti citati advertunt Doctores, quos sequitur Lessius *lib. 2. cap. 21. num. 37.* dicens, hanc præsumptionem donationis, seu remissionis vix locum habere, nisi inter consanguineos, vel si quis alteri specialiter affectus, & bene facere solitus esset; cum donatio præsertim inter extraneos non præsumatur, nisi per evidentia probetur signa, & alia interpretatio actus haberi non possit, Menochius *de Arbitar. Judic. cas. 88. num. 1. & 2.* Pirhing *hoc tit. num. 31. arg. leg. Cum de indebito, 25. §. vi vero ff. de Probat.*

Porro si excessus, vel defectus pretii est ultra dimidium præsumptionem donationis in foro externo locum non habere, plurimi DD. accerrime simul ac solide defendunt apud Covarruviam *lib. var. res. c. 4.* Plura eaque selecta de præsumptione donationis etiam congerit Menochius *de Arbitr. Jud. cas. 88.* Verum de his infra *Tit. de Donat.* 126

Resp. II. Neque merces, seu res valde raræ, uti sunt raræ gemmæ, pretiosæ picturæ, aves Indiæ, peregrina animalia, aut venationi, vel aucupio valde apta, vel humanam artem, & solertiam imitari condocefacta, quovis excessivo pretio vendi possunt. Navarrus *in Manual. c. 23. n. 78.* Lessius *l. 2. c. c. 21. n. 16.* Molina *disp. 344.* Castro Palao *l. c. punct. 3. n. 2.* Lugo *disp. 26. n. 47.* cum communi, ac probabiliori aliorum, contra Molinam *de rest. quæst. 32.* Petrum Navar. *l. 3. c. 2. num. 11.* & alios, Probatur Conclusio per Jura & rationes supra *num. 121.* allatas, utpote quæ non minus de rebus in conclusione positis, ac aliis procedunt. Præsertim cum nunquam liceat committere injustitiam, quæ tamen committeretur, si excessivo seu injusto pretio res aliqua quæcunque tandem venderetur. 127

Objicies cum Adversariis; merces in conclusione positæ non habent pretium taxatum, uti supponitur; neque naturale, seu vulgare, hoc ipso, quod ordinarie contractum non veniant, indeque communem æstimationem, a qua pretium naturale desumitur, non recipiant: ergo quolibet pretio vendi possunt, saltem si emptor nulla necessitate, dolo vel fraude, sed sola specialis ductus affectione, vel delectatione pretium excessivum libere, ac scienter expendat; cum sic excessum donare censeatur. Resp. negando, quod non habeant pretium naturale: licet enim a rudi, ac communi plebe similes res raræ communem æstimationem, ac pretium non recipiant: tamen illud recipiunt a prudentibus ac intelligentibus. Lessius & Castro Palao citati. 128

Nec justificat pretium, quod emens ex singulari affectionem ad eam, pretium excessivum libere expendet; quia ob particularem affectionem vel utilitatem ementis rem pluris justo vendere non licet, ut infra magis dicemus, cum *pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter*, *l. Pretia rerum, ff. ab leg. Falcid.* Neque censetur emens donare excessum, eo quod non intendat donare, sed emere; ipseque venditor pretium non ut donatum, sed ut debitum accipiat, nec aliqua sufficiens donationis præsumptio adsit: præsertim cum emptor libenter minoris emeret, si daret venditor, indeque ille cum isto de hujusmodi rerum pretio, diu tractare ac contendere soleat, teste experientia. 129

Illud tamen communiter concedunt DD. posse in præfatis mercibus pretium augeri ob expensas factas in his acquirendis, advehendis, conservandis, nutriendis &c, item si specialem delectationem non uni tantum vel alteri, sed communiter afferant, vel etiam licet communiter alicubi, sed irrationabiliter magni æstimantur, *arg. cit. l. Pretia rerum*: Ob quam causam Palao *cit. num. 4.* post Covarruviam *lib. 2. Var. Resolut. cap. 3, num. 4.* 130

n. 4. Salas, & alios, bena docat, licitom essa Europæis, res vilissimas v. g. aviculas, coltellos, specula, vitra colorata, joculares minurias apud nos parum æstimatas magno & plurimum excessivo pretio vendera Indis, & Æthiopibus, eo quod hæ minutiæ apud hos barbaros communiter plus æstimentur, quam aurum & argentum iisque etiam communiter magis delectentur, & afficiantur, quam nescio quibus aliis rebus pretiosis, quo fit, quod pretia eorum jam *communiter funguntur*, juxta requisitum *l. Pretia rerum, ff. ad Leg. Falcid.*

131 Quæritur III. An, & qualis sit obligatio servandi pretium legitimum; seu taxatum? Resp. I. Omnis taxatio seu determinatio pretii juste facta obligat non tantum in foro externo, sed etiam interno, ita ut juxta quantitatem excessus vel defectus peccet contra justitiam, & ad restitutionem teneatur tam venditor, si pluris taxato pretio vendat, quam emptor si minoris emat, vel extorqueat, Ita unanimis & certa; uti videre est apud Molinum *disp.* 364. *n.* 2. Navar. *in Manual. c.* 23. *num.* 88. Castro Palao *de Just. comm. disp.* 5. *n.* 4. Sanchez *lib.* 1. *Consil. c.* 7. *dub.* 4. *& seqq.* Lugo *disp.* 26. & alios, dicit namque Scriptura Proverb. 11. *v.* 1. *Statera dolosa abominatio est apud Dominum: & pondus æquum voluntas ejus*; ac Levit. 19. *v.* 36. *Statera justa, & æqua sint pondera, justus modius æquusque sextarius*. Ratio est; quia lex a superiore legitimo juste lata obligat etiam in conscientia; prout late probavimus supra *Lib.* 1. *Tit. de constitutione*, §. 7. Et in materia justitiæ violata restitutione exigi per vulgaria Juris; ergo.

132 Resp. II. Pretium juste taxatum observare tenentur non solum laici, sed etiam clerici, ac Religiosi. Castro Palao *loc. c. pun.* 5. *n.* 5. Azorius *t.* 1. *L.* 5. *c.* 12. *q.* 4. Medina *de rest. q.* 36. Guttierez *pract.* 99. *q.* 180. Ratio est, quia leges civiles justæ, quæ absolute feruntur, & SS. Canonibus, aut immunitati Ecclesiasticæ non adversantur, etiam Clericos obligant, *arg. c.* 1. *&* 2. *de Novi operis nunciation.* atque amplius diximus *lib.* 2. *T.* 2. *de Const.* §. 14. *nu.* 319. *&* 320. & in specie de observatione pretii juste taxati in Theol. Moral. *Tit.* 2. *dist.* 3. *a.* 15

133 Hinc si leges hujusmodi transgreditur Clericus, peccat, & ad restitutionem tenetur, æque ac laicus, potestque in foro externo puniri, non quidem a Judice laico; cum *Laicis desuper Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa potestas, vel jurisdictio, c. Ecclesia S. Mariæ,* 10. *de const.* Sed a judice Ecclesiastico, coram quo Clericus delinquens conveniri debet.

134 Resp. III. Etiam peregrini tenentur ad pretium juste taxatum, nisi specialiter eximantur. Sanchez *lib.* 3. *de Matr. disp.* 18 *a.* 13. Medina *de restit. q.* 36. §. *dubitaret*, cum communi, & certa aliorum. Ratio est, quia *ratione contractus forum quis sortitur, cap. fin. de foro compet.* Pretium autem mercibus statutum, vel maxime pertinet ad contractus; ergo. Accedit quod ratione contractus forum sortiri, & legibus contractus astringi, a pari procedant juxta dicta in Theologia nostra Moral. *tract.* 2. *dist.* 3. *num.* 23.

135 Resp IV. Si manifeste constat, pretium indebite, irrationabiliter, ac injuste taxatum esse, nemo in foro interno illud observare tenetur. Molina *disp.* 364. *num.* 3. Layman *l. c.* §. 1. *a.* 3. *&* 5. Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 14. ad finem. Navarrus *c.* 23 *a.* 88. cum communi. Ratio est; quia lex injuste ac irrationabiliter determinans pretium, est injusta; lex autem injusta nullam in foro conscientiæ obligationem parit, cum careat conditione ad legem necessario requisita, *can.* 2. *dist.* 4. vi cujus Lex debet esse honesta, & justa.

136 Infertur I. cum citatis & aliis DD. I. Quod si Principes, vel Magistratus, aut deputati ab eis ex odio, vel passione; aut muneribus corrupti, vel errore, vel ignorantia seducti; pretium rerum plus minusve justo determinent, possint tam emptores, quam venditores taxam tuta conscientia transgredi. Idem dicendum, si pretium ab initio juste positum, una ex recensitis causis, vel etiam ex negligentia non mutent, mutatis notabiliter circumstantiis, ex quibus mercium æstimatio pendet; his enim mutatis, si lex non mutatur, evadit injusta, utpote per quam injuste gravantur subditi.

137 Infertur II. Posse subditos ad evadendas pœnas transgredientibus taxam statutas, uti licita fraude: v. g. posse piscatorem, pistorem, hospitem, praxatorem, mercatorem &c. per pondus, ulnam, mensuram, aut alio consimili modo tantum sibi comparare, quantum justo pretio deest: id, quod persæpe in confessionali concedendum est lamentantibus pœnitentibus, & in conscientia attestantibus, certum esse, quod stante taxa vel ipsimet grave damnum pati, vel certo omni honesto lucro, unico ipsorum sustentationis medio carere deberent, taxatoribus rem vel non intelligentibus, aut inconsiderate, vel omnino passionate taxantibus, aut taxam mutatis circumstantiis, non mutantibus, vide Bonaciam *disp.* 3. *de restitut. quæst.* 2. *pun.* 4. *nu.* 7. item *par.* 6. *a.* 17.

Infertur III. Quod venditores, quando alia via justum pretium obtinere nequeunt, mercibus aliam rem, vel eandem specie, minus tamen bonam, v. g. optimo tritico mediocrem, generoso vino vel cerevisiæ debilem, vel etiam, aquam, ceræ picem, stanno plumbum (idem dic de aliis mataris) immiscere; dummodo in modica quantitate, & ita fiat, ut nullum exinde detrimentum emptoribus sequatur, satisque adhuc merx sit idonea ad usum, vel finem, cujus gratia emitur. Layman *loc. cit.* §. 2. *num.* 15 Molina *disp.* 353. in fine. Lessius *cap.* 22. *dub.* 11. Bonacina *loc. cit.* Lugo, Sylvester. & alii. Ratio ulterior est; tum quia per hoc nulli emptori fit injuria, cum adhuc, ut supponitur, inter mercem & pretium servetur æqualitas, ac justitia commutativa. Tum quia, ut statim infra dicetur, possunt leves hujusmodi defectus, quibus merx alias affecta est, in venditione abscondi, & tamen pro ea taxatum, aut vulgare pretium justum accipi; ergo etiam eidem immisceri; saltem si alia via damnum ex injusta taxa sibi imminens avertere; & pretium justum obtinere venditor non valet. 138

Dicitur autem in conclusione *n.* 135. posita: *si manifeste constat*, pretium esse injuste taxatum. Nam si dubitatur tantum, an taxatio pretii justa sit, nec ne, præsumendum de justitia legis, eique etiam foro interno standum esse, concedunt omnes, ut videre est apud Molinam *disp.* 364 *n.* 5. Bonaciam *loc. c. n.* 7. eo quod universaliter in dubio præsumptio stet pro superiore, *arg. can. Quid culpatur* 4. *caus.* 23. *q.* 1. & ibi Glossa *V. Sacrilego*. Ex quo ulterius 139

Infertur IV. Illos juxta quantitatem deceptionis peccare & ad restitutionem teneri, qui stante justa pretii taxatione, vel dubio ejusdem, modis supradictis utentes per pondus, ulnam, mensuram, mixturam &c. emptores decipiunt: uti constat ex iis, quæ diximus supra *p.* 131. 140

§. VI.

De causis & Circumstantiis, ob quas pretium augeri, vel minui, ipsæque res carius vendi, vel vilius emi possunt.

S U M M A R I U M.

141 *Causa justa augendi pretium est damnum emergens.*
142 *Et lucrum cessans.*
143 *Dummodo ex venditione, & non aliunde sequantur. Specificantur exemplis. Ib.*
144 *Lucrum cessans, & damnum emergens deductis prius expensis computari debent.*
145 *Debet moneri emptor de augmento pretii ob lucrum cessans vel damnum emergens venditori.*
146 *Ob specialem affectionem, quam ad rem habet venditor, eam carius vendere potest, si certæ adsint conditiones.*
147 *Ob specialem affectionem emptoris ad mercem, vel utilitatem quam ex ea sperat rem carius vendere Nequit venditor.*
148 *Raritas mercium, & multitudo emptorum auget pretium.*
149 *Ob solam dilatam solutionem, licitum quidem est rem vendere rigoroso pretio.*

150 *Sed non excedente limites justi pretii.*
151 *Nisi adsit periculum perdendi vel ex toto, vel ex parte pretium.*
152 *Periculum damni subire, est pretio æstimabile.*
153 *Probatur efficaciter.*
154 *Fidejussor ratione periculi aliquid accipere potest.*
155 *Ob periculum damni licet augere pretium, etsi dein damnum non sequatur.*
156 *Ob periculum solutionis carius vendens, monere debet emptorem, si absque offensa, & suo damno potest.*
157 *Objectio adversariorum ex c.* Naviganti de Usur. *proponitur, & solvitur.*
158 *Alia solutio.*
159 *Si in obtinenda solutione prævidentur difficultates, labores ac molestiæ, juste augetur pretium.*
160 *Partier, si ex dilata solutione lucrum cessans, vel damnum emergens venditori obveniat.*
161 *Approbatur praxis Mercatorum ob dilatam solutionem carius vendentium: adjungitur etiam cautela.*
162 *Causæ minuendi pretium, vel viliori pretio emendi dantur, & sunt primo lucrum cessans, vel damnum emergens.*
163 *Secundo, copia mercium, & paucitas emptorum,*
164 *Tertio, si magna copia mercium simul ematur.*
165 *Quarto, modus vendendi, ut si merces sub basta, vel in foro scrutatorio venduntur.*
166 *Merces ultroneæ vilescunt, quomodo intelligendum! & num. 167.*
168 *Merces apud Mercatores plus valent, quam apud proxenetas: & quare?*
169 *Ob solam anticipatam solutionem, nulla alia minuendi pretium circumstantia existente, non est licitum, rem minus justo emere:*
Et n. 170.
171 *Solvitur objectio.*

141 QUæritur I. Quæ sint causæ, vel circumstantiæ, ob quas pretium rei taxatum, vel vulgare augere, eamque carius vendere licet? Resp. eas plures posse, potissimum vero sequentes esse. Prima est, damnum emergens; si nempe venditori ex eo, quod rem suam emptori vendat, damnum emergat, non secuturum, si eandem servaret. Unanimis & certa; signanter D. Thomas 2. 2. *q. 77. art. 1.* Navarrus *c. 23. n. 84.* Molina *disp. 351. n. 2.* Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 4.* Castro Palao *de Just. Commutat. disp. 5. punct. 12 n. 3.* eoque teste omnes, *arg. can. Precariæ 4. §. 3. caus. 10. q. 2. juncta l. Hoc Jure 19. §. 1. ff. de donat.* Ratio est, quia damnum emergens est pretio æstimabile; & æquitas non patitur, ut quis ex contractu damnum in gratiam alterius invitus patiatur; consequenter si cui ex eo, quod in gratiam alterius rem suam vendat, damnum emergat, ejus recompensationem juste prætendere potest, augendo, juxta proportionem damni, pretium rei venditæ:

142 II. Causa, seu circumstantia est lucrum cessans. Ita citati DD. cum communi aliorum, *arg. cit. can. 4. §. 3. can. 20. quæst. 2. cum ratio, & usus obtineat, neminem, qui non vult contra utilitatem & rationem cogi, de propria facere beneficium.* Concordat *cap. fin.* de Usur. *L. 2. §. fin. L. 4. ff de eo, quod certo loco.* juncta *L. 21. §. 3. ff. de Action. empt.* Ratio est: quia cum talis venditor non tantum mercem, sed etiam lucrum, quo pretio æstimabile est, vendat, pro illo æque, ac pro merce proportionatum potest exigere pretium, ne invitus beneficium in contractu præstare cogatur contra *c. c. 4.*

143 Verum ut ob hanc & priorem causam, lucrum nempe cessans, & damnum emergens, rite augeatur pretium, aliquæ requiruntur conditiones, Quarum prima est, ut damnum sequatur, vel lucrum cesset ratione ipsius venditionis, & non aliunde, vel per accidens: Sic v. g. si equum vendo, quo retento proponebam insequentes jamjam, damnum mihi illaturos prædones declinare, licet mihi pro quantitate damni, pretium equi augere. Non vero si periculi ignarus cum equo alias domi manens a prædonibus deprehensus damnum pateret: eo quod simile damnum non ex venditione equi, sed per accidens emergat. Pariter licite quis pluris vendit triticum, pannum, vinum, vel alias res, si prudenter prævidet, quod post aliquod temporis spatium, quousque aliquid vendere non cogitaverat; mercium naturale vel taxatum pretium majus sit futurum: secus vero, si horum nihil prævidens, merces alias vendidisset; textu claro c. fin. de Usur. ibi: *Excusatur etiam; qui pannos granum, vinum, oleum vel alias merces vendit, ut amplius, quam valeant, in certo termino recipiat pro eisdem; si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.* Concordant *c. 6. eod.* juncta *l. 21. § 3. ff. de Action. empti*: Idem est, si res alius vendit, quibus retentis negotiari, vel alias lucrari potuisset.

144 Secunda conditio est, ut augmentum pretii non in tantum, quantum damnum emergens, vel lucrum cessans efficit, sed deductis, sint expensis, & laboribus, quos in evitando damno, vel lucro acquirendo venditor facere debuisset. Sic v. gr. certa tritici mensura nunc juxta justum pretium vulgare, vel taxatum 20. constans florenis, non potest vendi 30. florenis ex eo, quod hoc pretium ejusdem mensuræ futurum sit sequenti, ad quam alias reservare intenderat, anno; sed debet prius deducere expensas, quas pro purgando & cribrando, ne inficiatur, retento tritico, fecisset, Communis & certa. Ratio patet; quia universaliter tam damnum emergens, quam lucrum cessans non nisi deductis expensis computantur.

145 Tertia conditio est; ut prius moneatur emptor, quod videlicet ex venditione hac venditor damnum emergens, vel lucrum cessans patiatur, indeque pluris vendat, quam pretium naturale vel legitimum efficit. Ita Valentia 2. 2. *disp. 5. q. 20. punct. 2. Concl. 3. §. Tertia.* Salas *T. de Emp. dub. 30. n. 4.* Friderich. *b. t. n. 317.* & communis aliorum. Ratio est; quia alias deciperetur emptor, qui ignorans rerum pretium, justo pretio secum retrahi putat, indeque emit, non empturus, si sciret, pretium ob venditoris lucrum cessans, vel damnum emergens augeri, eo quod forsan facere alium inveniret, qui currente justo pretio vendere paratus foret, utpote nullum ex venditione damnum emergens, vel lucrum cessans passurus.

146 II. Causa licite augendi pretium, cariusque vendendi est specialis ad rem affectus venditoris, causans eidem honestam oblationem &c. Molina *disp. 35 n. 3.* Lessius *l. 2. c. 21. n. 26.* Navarrus *lib. 3. c. 2. num. 21.* Palao *de Just. com. disp. 5. p. 12. n. 3.* & communis aliorum: Ratio est: quia cum talis affectus honestam causet mentis distractionem, oblationem, aut hilaritatem, per quam non raro vires restaurantur, sanitas recuperatur, vel conservatur, omnino æstimabilis est, consequenter in pactum deduci potest: Dummodo, quod DD. communiter requirunt. Affectus hujusmodi I. non sit lævis, vel communis, sed magnus; & II. desuper moneatur emptor ob rationem *n. præc.* dictam; ac III. Venditor non æque sit affectionatus ad rigorosum, seu summum rei pretium; alias enim affectus affectu compensaretur. Quæ conditiones quia raro concurrunt, raro quoque pluris justo pretio rigoroso merx vendi potest ob venditoris affectum; prout bene observat Molina *disp. 351. n. 3.* ubi ad finem ob plurium circumstantiarum periculum consulit, ne facile augeatur pretium propter affectionem. Cæterum augmentum pretii hujusmodi juste facti, vocare solent pretium affectionis.

147 Notandum hic etiam specialiter cum communi DD. quod allegatæ hactenus tres causæ augendi non procedant, si non in venditore, sed in emptore reperiantur, hoc est venditor pluris vendere rem ex eo non potest, quod videat, emptorem speciali erga illam affectu affici, vel magnum inde reportaturum lucrum, aut necesse habere, ita ut nisi emat, notabile incurrat detrimentum. Ratio est; tum quia juxta D. Thomam 2. 2. q. 77. a. 1. communiter receptum, *nemo suam commoditatem emere cogitur*: tum quia venditor non potest vendere id, quod non est suum: commoditas autem illa. utilitas, affectus, vel necessitas, quam respectu rei solus habet emptor, non est venditoris; ergo. Ex quo colligitur, injustissimam ac restitutioni obnoxiam esse praxim plurimorum, qui videntes, quod res ipsorum necessariæ, vel admodum utiles sint cuidam tertio, ex hoc solo capite, pretium notabiliter augent, mendaciter simulando; quasi vero rem omnino illi-

beoter

benter venderent, vel ex venditione damnum emergens proprium aut lucrum ceffans haberent. *S.* Thomas *l. c.* Lyman *l. c. §.* 2. a. 10. Leffius *c.* 21. Frideric. *de Empt. & Vend.* a. 337.

148 IV. Caufa licite augendi pretium eft penuria feu raritas mercium, ac multitudo emptorum. Communiffima apud Layman *l. c.* Caftro Palao *de Juft. commut. difp.* 5. *pun.* 12. *num.* 1. Leffium *c.* 21. *dub.* 4. a 30. *arg. can. Legimus* 24. *dift.* 93. ibi: *Omne quod rarum eft, plus appetitur, et pretiofius eft.* Ratio eft, quia quod rarius eft, difficilius haberi poteft, quod autem difficilius, minorique in copia invenitur, exiftentibus multis emptoribus, communiter pluris æftimatur, quæ communis æftimatio pretium juftificat, *arg. l. Pretia rerum, ff. ad Leg. Falc.* Hinc fit quod nonnunquam pretia rerum repente notabiliter crefcant, fuperveniente nempe fubito multitudine emptorum, quibus abeuntibus eadem pretia illico iterum ad antiquum ftatum redeunt; prout contingit in adventu exercitus, item tempore comitiarum, &c.

149 Quæritur II. An dilatio folutionis fit fufficiens caufa carius vendendi? five an ex eo, quod quis credito vendat, pretium licite augere poffit? Ante refponfionum ut certum fupponendum eft, ex eo, quod emptor non ftatim folvat, licitum effe venditori merces vendere pretio jufto fummo rigorofo, qua alias folet infimo vel medio vendere, ita enim tefte Azorio *lib.* 8. *c.* 8. *§. in primis conftat*, fentiunt omnes TT. & Jurifperiti, juxta dicta fupra *n.* 119. Unde tantum difficultas eft de augmento limites jufti pretii excedente. Ad quam

150 Refp. I. Illicitum eft, rem pluris jufto vendere, ex hac fola caufa, quod emptor non ftatim vendat, feu quod folutio differatur, & venditio credito fiat. Ita unanimis omnium DD, tefte Azorio *l. c. §. vis agitur*: texto claro *c. confuluit* 10. *de ufuris*, ubi ad interrogationem „an negotiator confimili pœna (Ufuræ) debeat condemnari „ qui merces fuas longe majori pretio diftrahit fi abfolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quam fi incontinenti pretium perfolvatur? Refpondetur, hujusmodi homines judicandi funt male agere &c. ad reftituenda accepta in animarum judicio „ efficaciter inducendi. Et merito, quia fi quis rem decem florenorum conftantem vendit quindecim ex hoc folo, quia decem floreni non ftatim folvuntur, idem facit, ac fi decem florenos mutuos daret, ut non aliquod tempus quindecim accipiat, uti confideranti patet; atqui pofterius continet ufuram: ergo prius. Dicitur autem notanter, *ex hac fola caufa*. Nam

151 Refp. II. Si ob dilatam folutionem venditor prudenter timet periculum ipfius pretii jufti vel ex toto, vel ex parte perdendi, poteft juxta arbitrium viri prudentis rem pluris vendere juxta proportionem periculi. Medina *de reft. q.* 38. *caf.* 3. & 4. Leffius *c.* 21. *dub.* 6. *n.* 54. Caftro Palao *de Juft. commut. difp.* 3. *pun.* 12. *n.* 6. Molina *difp.* 356. Valentia, Sa, cum communi & probabiliori aliorum, quibus etiam favet D. Thomas 2. 2 *q.* 77. *art.* 4. *ad* 2. contra plures graviffimos DD. ut Lopez, Bannez, Conrad. Rebell. & alios. Probatur Conclufio efficaciter ex *c. in civitate* 6. *de Ufur.* ubi poftquam Pontifex reos peccati pronuntiavit illos, qui ob dilatam folutionem pretium augent, excipiendo fubjungit: *nifi dubium fit, merces illas, plus tempore, quo pretium debent recipere, valituras.* Ex quo fic firmatur argumentum: vi hujus capituli licitum eft venditorem pluris vendere ex eo præcife, quia venditor fubit periculum perdendi lucrum, feu pretii incrementum, quod jufte accipere fperat, fi rem fuam ad tempus aliquod fervaret, alia enim caufa augendi pretium ibi non adeft, ut confideranti patet: ergo a fortiori licitum erit venditori, rem carius vendere fi vendendo fubfit periculum, non tantum pretii incrementum, fed & ipfum pretium ex toto, vel faltem notabili ex parte perdendi, prout res fe habet in conclufione.

152 Ratio autem Conclufionis quamvis multiplex a DD. afferatur, potiffima tamen hæc eft; quia exponere fe periculo gravis damni, eft omnium judicio pretio æftimabile, *arg. l.* 5. *ff. de Nautico fœn.* ibi: *Periculi pretium eft*; ergo pro eo aliquid exigi poteft, confequenter fi venditor ob dictam folutionem revera fe exponit periculo gravis damni, perdendi nempe pretium ex toto, vel ex parte, licite poterit ratione hujus aliquid exigere.

Confirmatur eadem ratio. Vendere rem credito, abfque periculo perdendi pretii, & eam vendere cum periculo, multum difcrepant; quia in hoc, non item in illo venditor odiofa moleftatur cura, follicitudine, ac timore, & labore, ne pretium pereat; ergo fi poteft in priori venditione totum juftum pretium etiam rigorofum petere, poterit in pofteriori ob annexam novam circumftantiam vel caufam pretio æftimabilem aliquid ultra petere. Cum venditor non teneatur in gratiam emptoris abfque ullo emolumento tantam fubire moleftiam. Ob quam caufam ipfimet adverfarii fatentur, poffe nomina feu chirographa minus emi, fi in eis, licet cæteroquin liquidis, obtinendis periculum fit; juxta dicta fupra *n.* 61. 153

Confirmatur ulterius, quando in cafu periculofæ folutionis ab emptore conftituitur Fidejuffor ad hoc, ut folvat venditorem, cafu quo ipfe debitor principalis folvere vel nollet, vel non poffet, licitum eft tali fidejuffori, ratione folius periculi, quod fubit, aliquid prætendere & accipere, juxta communem DD. etiam ipforum adverfariorum, ut videre eft apud Molinam *difp.* 319. *n.* 1. Navarrum alias conclufioni fummum adverfarium, *in Man. c.* 17. *n.* 185. Covarruviam *p.* 3. *var. refol.* 2. *n.* 6. *arg. Hoc jure §. r. ff. de don.* ergo ratione ejufdem periculi etiam ipfe venditor aliquid prætendere & accipere poteft, cogitando vel dicendo, vendam credito abfque fidejuffore, ut id quod hic ratione periculi caperet, ego accipere valeam: cum non fit major ratio, de uno, quam de altero. 154

Notandum tamen cum communi DD ad hoc, ut venditor ratione periculi aliquid ultra rigorofum pretium licite petere poffit, periculum debere effe verum & non fictum, nec ex vana apprehenfione, aut perfuafione alicujus meticulofi, aut avari ubique periculum timentis, & nulli fidentis conceptum. Quamvis non requiratur, ut damnum poftea reipfa eveniat, eo quod non tantum propter ipfum damnum revera futurum, fed etiam propter verum quidem periculum, & confequens inde moleftias augmentum pretii licite fieri poffit, etfi dein per accidens damnum non fequatur, *arg. cit. c. In civitate* 6. *de ufuris*, vi cujus ob folum *dubium*, feu periculum perdendi lucrum carius vendere licet, etiamfi poftea effectus dubii vel periculi non fequatur. 155

Volunt infuper DD. ut Leffius *loc. cit. num.* 55. Molina *difp.* 356. & alii, debere emptorem a venditore moneri, quod ratione periculi rem carius vendat. Verum hoc recte limitat Gibalin. in cafu, quo hæc monitio fieri nequit abfque offenfa emptoris; prout ordinarie fit in minoribus & quotidianis commerciis & emptionibus apud mercatores. Et certe, quis vellet obligare mercatores, ut, dum ob verum periculum pretium jufte augent, femper moneant emptorem, eique dicant v. g. rem hanc credito tibi vendo, fed pluris ideo, quia periculum eft, an fis folvendo, vel an non interea tua dilapides, vel an fis foluturus &c. plane enim hac monitione plerumque vel graviter offenderet emptores, vel etiam ipfum periculum augeret, emptoribus id pro accepto habentibus. Aliud eft de venditionibus majoris momenti, v. g. agrorum, prædiorum &c. ubi fine offenfa emptoris facile fidejufforem petere poteft hoc ipfo, quod in hujusmodi venditionibus, fi credito fiunt, ad evitanda communia pericula ordinarie fidejuffor, vel pignus peti, darique foleat: quod fi non petat, caufam indicare fane debet, cur rem fuam pluris vendat, ob rationem fupra *n.* 145. datam. 156

Objectio adverfariorum contra conclufionem noftram eft textus *cap. Navigantı ultim. de ufur.* ubi aperte reprobata videtur doctrina noftra his verbis: *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod fufcepit in fe periculum, recepturus aliquid fupra fortem ufurarius eft cenfendus. Ille quoque, qui dat decem folidos, ut alio tempore totidem fibi grani, vini, vel olei menfuræ reddantur, quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, minusve tempore folutionis fint valituræ, verifimiliter dubitatur, non debet ex hoc ufurarius reputari.* Ob hunc textum Lopez noftram conclufionem periculofam cenfet in fide, fed immerito. Nam refpondetur cum Gonzalez *in cit. cap. Naviganti de Ufur. n.* 8. Navarro *in Manual. cap.* 17. *n.* 8. *§.* 4. Sylveftro Cajetano, & communi aliorum, priorem partem textus intelligendam effe de cafu, quo quis ad palliandam ufuram dat mutuas pecunias, earumque periculum, quod alias ad 157

mutuatarium, tanquam dominum pertinet, in se suscepit hoc fine, ut possit aliquid supra sortem accipere; qui modus ab usura minime excusat, ut post Alexandrum *l.4. Concl.* 121. Albericum *in l. Jubemus C. de Sacr. Eccl.* Decium & alios bene docet Gonzalez *in c. c. Naviganti n.* 8. Non item in casu, quo quis juxta naturam contractus, periculum pecuniæ mutuatæ, vel rei venditæ relinquens mutuatario, vel emptori, aliquid prætendit ob periculum non obtinendæ solutionis.

158 Vel dic cum Laymano *lib.3. tr.4. ca. 16. n. 13.* Palao *de just. Commut. disp.4. punc.* 18. Fach. *lib. 2. contr. ca. 48.* Gibal. *lib.2. t.4. art.3.* Barnatio, Narbona, & aliis, in præfata priori parte textus, errore transcribentium omissam esse particulam *non*, adeoque pro *usurarius est censendus*, legendum esse, *usurarius non est censendus*: quæ interpretatio quamvis omnes codices erroris arguat; cum nullibi particula *non* reperiatur, tamen fundamento non caret: tum quia sic facile concordatur *c. Naviganti* cum *c. In civitate de usur.* Tum quia idem ex sequenti parte textus aperte colligi videtur, dum statim subjungitur; *Ille quoque &c. non debet usurarius reputari*, Siquidem dictio *quoque* est implicativa prioris casus, *arg. l. 1. §. In amittendo ff. de Acquir. possess. & l. qui legatorum §. Filium quoque ff. pro herede*. Tum quia verisimile non est, quod Pontifex tam inconvenientem fecerit constructionem, duobus casibus, an usuram contineant, propositis, ita respondendo. *Primus casus usuram continet: secundus quoque non continet usuram*; ly *quoque* enim omnino requirit, ut vel in primo particula *non* addatur, vel etiam in secundo dematur, ita ut utraque vel affirmativa sit, vel negativa; alias enim, ut consideranti patet, regularis non habetur constructio. Sunt adhuc aliæ responsiones DD. ad dictum textum, quas videre licet apud Gonzalez *in cit. c. Naviganti*.

159 Resp. III. Si quis credito rem vendens, prudenter prævidet, quod solutionem quidem sit obtenturus, sed non nisi cum magna difficultate, molestia, labore &c. potest ultra rigorosum pretium, aliquid juxta arbitrium prudentis viri accipere. Ita DD. pro priori Conclusione n. 151. citati. Imo teste Castro Palao *loc. c. n.6.* DD. fere omnes. Et ratio est; quia propter alium molestias devorare, labore, & difficultate fatigari, est omnium judicio pretio æstimabile; ergo ob hanc causam aliquid exigi juste potest, *arg. l. si in emptione 34 ff. de Contrah. Empt.* Id quod in mercatoribus contingere non raro videmus, qui dum pro debita mercede venditarium credito mercium, aliquoties currunt, magnaque cum molestia instant, sæpe non nisi mala verba, imo nonnunquam & verbera, vel minas loco mercedis reportant; donec tandem hujusmodi hodiosis debitoribus solvere bene commodum fuerit.

160 Resp. IV. Si ob dilatam solutionem venditor lucrum cessans vel damnum emergens patiatur, non passurus, si justum pretium statim fuisset solutum, licet potest juxta proportionem lucri, vel damni pretium augere. Ita DD. supra *n.* 141. citati. Probaturque conclusio fundamentis Juris, & rationum ibidem allegatis, quia utrobique pariter militant: cum non apparet ratio, cur quis ob lucrum cessans, vel damnum emergens possit augere pretium, dum vendit pro præsenti & enumerata pecunia, & non, dum vendit credito. Notandum tamen quod sicut citata, ita, & hæc conclusio non nisi cum conditionibus ibidem appositis sit intelligenda. Cæterum ex dictis.

161 Colligitur, vix damnari posse illam mercatorum praxin qua merces suas credito pluris, quam pro numerata pecunia vendunt, eo quod teste experientia plerumque & ordinarie loquendo, adsit vel periculum perdendi pretii, vel in eo obtinendo prævideatur lucrum cessans, aut damnum emergens, hoc ipso, quod mercatores cum præsenti pecunia continuo negotientur, & lucrum faciant &c. Observent tamen mercatores, necesse est: ne indistincte apud quoscunque credito ementes, pretium æqualiter augeant; sed juxta proportionem periculi, aut molestiarum, quas in quovis prudenter prævident: uti communiter notant DD. & merito, alias enim multi injuste gravarentur, cum in aliquibus vel nullum, in aliis modicum, & in quibusdam majus periculum, aut molestiæ prudenter sint timendæ.

162 Causis diminuendi pretium annumeratur etiam pactum redimendi. Rota *dec. 344. p. 4. tom. 2. recent.* & in una Romana prætensæ simulationis contractus, 16. Junii 1653. & apud Bichium *dec. 648. n. 24.*

Quæritur II. Ob quas causas, vel circumstantias 163
pretium rerum venalium minuere, easque minus pretio infimo emere liceat? Resp. Sicut augendi, ita etiam minuendi pretium, plures dantur causæ, potissimum vero sequentes I. Causa est lucrum cessans, vel damnum emergens emptoris: ut si quis v. g. agrum, domum, equum, gemmam &c. vel quid aliud sibi minus utile, in gratiam venditoris emit pecunia numerata, qua alias negotiari & lucrari, vel quid aliud sibi magis utile ac proficuum emere potuisset, & revera fecisset: vel si in re, quam emit, procuranda, vel conservanda debet expensas facere, potest juxta proportionem lucri cessantis, vel damni emergentis pretium minuere. Ita communis DD. præsertim illi, quos *n.* 141. & 242. citavimus, ob fundamenta Juris & rationis ibidem allegata.

II. Causa est copia mercium, & emptorum paucitas. 164
Communissima, imo teste Navarro *Manual. c. 23. n.78.* omnes. Ratio est; quia quando adest abundantia mercium, & deficiunt emptores, hoc ipso jam merces vilescunt, & communiter minus æstimatur: ubi autem communis æstimatio minuitur, ipsum etiam minuitur pretium, *arg. l. pretia rerum ff. ad leg. Falcid.* ut proin recte dixerit Tertul. *lib. 1. de Habitu muli er. Semper abundantia in se ipsa contumeliosa est*: & Poeta: *Inopem me copia fecit*. Inde etiam fit, quod in fine nundinarum dilapsis jam emptoribus, merces in copia adhuc existens minoris emantur.

III. Causa est, si magna mercium copia simul ematur 165
Layman *l.3 tr.4. c.17. n.* 10. Lessius *l. 2 c. 25. dub. 4. in fin.* Frideric. n. 341. cum communi aliorum. Ratio est; quia communi consensu receptum habetur inter venditores & emptores, quod minus pretium detur & accipiatur, si merces simul & semel in magna copia, quam si sigillatim ac successive emantur, Nec immerito: quia venditori aliunde fit aliqua recompensatio, dum tali simultanea copiosæ mercis emptione exoneratur multis curis; molestiis, & laboribus, quos alias in conservandis, vel sigillatim vendendis mercibus sustinuere debuisset; simulque probabilior redditur ad comparandas alias recentes, & novas merces, quibus novum lucrum facere licet.

Hunc communiter reducunt DD. etiam illum modum 166
quo emptor rogatus a venditore, emit, eo quod juxta tritum illud, *merces ultroneæ vilescunt*. Ob quam causam teste Navarro *l. c.* communiter recepto, fit, quod idem pannus, vel eidem libere &c. plus valeat in taberna mercatoris, quam in manu proxenetæ quærentis emptorem: & longe minoris valeant spolia, quæ victor exercitus vendit statim a direptis hostium castris, quam alia ejusdem generis, quæ etiam a proxenetis deferuntur vendenda; bello jam finito.

Verum hæc doctrina cum grano salis, certaque cum li- 167
mitatione est intelligenda; cum non absolute ac universaliter; sed tunc tantum verificetur, quando merces ultroneæ simul habent admixtam aliam qualitatem vel circumstantiam, vi cuius vilescunt: ut si v. g. adest abundantia mercium, aut paucitas emptorum; vel si merx emptori nullatenus, vel parum sit utilis, vel etiam onerosa, aut damnosa, & nihilominus eam in gratiam venditoris emat. Secus vero, si harum circumstantiarum nulla existat. Sicut enim ex hoc præcise, quod emptor ob privatam suam utilitatem vel necessitatem roget venditorem ut rem aliquam eidem vendat, non potest eam pluris vendere venditor, prout cum D. Thoma 2. 2. *q. 77. art.* 1. Scoto *in 4. dist.* 15. *q.* 2. Navarro *Man. c. 23. n. 78. & 83.* Lessio, Laymano, ac communi aliorum, supra *n.* 147. jam diximus, ita etiam ex solo hoc capite, quod quis in necessitate forsan constitutus, rem suam vendendam alteri ultroneé offert, eumque, ut emat, rogat, minoris emi nequit. Lugo *disp. 26. num.* 91. Lessius *c. 21. nu.* 31. Molina *Disp. 5. in princ.* & alii. Alias certo etiam rem sibi summe utilem minoris emere quis posset ab eo, qui paupertate pressus eam vendendam ultro offert, & ut ematur; rogat. Imo de facto vi hujus tituli ferme apud omnes mercatores res minoris emi possent; cum singuli merces suas vendendas offerant, & exponant, passimque prætereuntes, ut emant, invitent, & rogent. Invaluit autem

tem tritum illud, *merces ultroneæ vilescunt*, exinde, quod ordinarie una ex recensitis circumstantiis pretium minuentibus, sit conjuncta.

168 Illud tamen quod Navarrus cum communi docet, negandum non est, merces, quæ a proxenetis, vel aliis vendendæ circumferuntur, minoris valere, quam in officina publica, non ideo, quia ultroneæ offeruntur, sed quia mercatoribus, ex quibusvis mercibus honestum lucrum, utpote unicum ipsorum substentationis remedium conceditur, ob labores & curas, quas vi officii sui in conquirendis & conservãdis pro bono communi mercibus jugiter habent, prout cum Lugo *disp.* 26. *n.* 88. Lessio, & Medina communiter tradunt DD. ipsaque probat consuetudo ubique recepta, vi cujus Mercatores, & alii vi officii vendentes ordinarie merces pluris vendunt, quam alii.

169 Quæritur IV. An liceat minoris emere ob anticipatam solutionem. Resp. I. Si ob anticipatam solutionem emptor patiatur lucrum cessans, vel damnum emergens, aut incurrat periculum, ne dolo justæ mercis, suo tempore tradantur defectuosæ; vel alia fraus eidem aut dolus inferatur, potest rem minoris emere. Certa & unanimis per ea, quæ supra *n.* 149. *& seqq.* de dilata solutione diximus.

170 Resp. II. Si nulla ex recensitis aut similibus circumstantiis, rerum pretium minuentibus adsit, illicitum ac injustum est, ex solo anticipatæ solutionis titulo rem minoris emere. Ita teste Friderich. *h. t. n.* 356. Omnes DD. ob fundamenta, quibus *supra n.* 149. probavimus, injustum esse, ob dilatam solutionem rem pluris vendere: Quia ob paritatem rationis in utroque implicita continetur usura, *arg. c. consuluit* 10. *de Usur.*

171 Nec dicas, hoc esse contra receptam praxim plurium Provinciarum, ut Belgii, ubi teste Castro Palao *loc. cit. punc.* 13. lanæ anticipata solutione plerumque minoris emuntur, ac est currens prætium: item aliarum Provinciarum, ubi fructus agrorum, pratorum, vinearum &c. ordinarie minoris emuntur, si solutio anticipatur. Respondetur enim, hoc fieri non præcise ob anticipatam solutionem sed quia ordinarie concurrit una ex circumstantiis pretium minuentibus sæpe jam adductis.

§. VII.

De Venditione rerum vitio laborantium; ubi etiam de dolis, & fraudibus, quæ in Emptione, venditione committuntur.

S U M M A R I U M.

172 *Vitia seu defectus mercium quadruplicia, in substantia nempe, quantitate, qualitate, & mixtura.*
173 *Quando emptor de certo vitio interrogat, tenetur illud manifestare venditor, nisi cognoscat, emptorem nihilominus eodem empturum pretio.*
174 *Vitium, vel defectus manifeste patens, necessario non est indicandus.*
175 *Nisi forsan venditor cognosceret, vitium patens ab emptore ex ignorantia, vel negligentia non observari.*
176 *Vitium, seu defectus circa substantiam ordinarie manifestari debet.*
177 *Ponitur limitatio.*
178 *Vitia circa qualitatem, causantia emptori, vel tertio damnum, vel reddentia merces inutiles ad finem ementis, manifestare tenetur venditor. Et n.* 179.
180 *Secus est, si merces vitiis qualitatis affectæ, sint æque, aut ferme æque utiles ad usum & intentum ementis.*
181 *Vitium in quantitate quoque manifestare debet venditor.*
182 *Nisi pretium legitimum, vel vulgare esset injustum.*
183 *Proponitur & solvitur objectio circa deceptionem in pondere & mensura.*
184 *Monitio Molinæ ad Confessarios.*
185 *De mixtura mercium. Remissive.*
186 *Si venditor dolose occultando vitium mercis, causat damnum emptori, vel tertio tenetur ad recompensationem.*
187 *Qui bona fide rem vendit, ignorans illam laborare vitio, non tenetur damna inde secuta resarcire, bene tamen restituere id quanto minoris res empta fuisset.*
188 *Nisi tempore contractus bona fide celebrati, per expressam conditionem ab omni periculo, & onere restituendi se exemisset.*
189 *Hæc tamen conditionis appositio non juvat dolose abscondentem rei vitium.*
190 *Emptor quoque ad restitutionem tenetur, si ab ignorante venditore rem bonam pro mala, argentum pro stanno &c. emit.*
191 *Etiamsi prius moneat venditorem, ut rem bene consideret; vel condonationem defectus prætii, si quis esset, ab ignorante obtineat.*
192 *Ponitur limitatio præcedentis doctrinæ.*
193 *Merces in una Regione vilissimæ, in alia summo pretio licite vendi possunt, si ibi communiter magni æstimantur.*
194 *Qui occulte scit in agro, vel alio fundo latere thesaurum, venas metalli &c. potest illum currente pretio emere, nec tenetur venditorem monere de thesauro, vel propterea augere pretium.*
195 *Qui scit brevi minuendum vel augendum pretium, illicite vendit & emit currente pretio, juxta aliquos*
196 *Fundamentum eorum.*
197 *Eligitur sententia contraria.*
198 *Probatur.*
199 *Confirmatur.*
200 *Respondetur ad fundamentum adversariorum.*
201 *An non saltem contra charitatem peccet, controvertunt DD.*
202 *Ponitur sententia negativa.*
203 *Quæ tamen limitatur in casu, quo cum magno emptoris detrimento vendit magnam quantitatem, quam alias non vendidisset venditori.*
204 *Si venditor causa efficax non est, potest etiam magnam quantitatem vendere.*
205 *Qui vendidisset magnam quantitatem, etsi notitiam non habuisset, non tenetur post notitiam habitam a venditione abstinere.*
206 *Nisi forsan in extremam necessitatem deveniret emptor.*
207 *Non potest quis vendere alicui damnum passuro, si habere potest emptorem, qui absque damno emit.*
208 *Qui scit valorem certæ monetæ minuendum, potest eandem expendere in ea quantitate, in qua alias expendisset.*
209 *Non autem potest ob hanc notitiam studio omnem talem monetam segregare & expendere in quantitate, in qua alias non expendisset.*
210 *Sciens, discessuram aulam principis, potest domum locare pretio quo alias locasset.*
211 *Pariter vendere potest sua, qui scit ea, ob futuram obsidionem brevi peritura, si alias vendidisset, secus illicite ageret.*

Quæritur I. An, & quales teneatur venditor detegere defectus vel vitia mercis? Notandum prius, quadruplicem dari posse in rebus defectum, vel vitium. Primo in substantia; ut si vendatur vitrum pro gemma, auricalcum pro auro &c. Secundo in quantitate, puta in mensura, numero pondere &c. Tertio in qualitate, ut quando datur ovis morbosa pro sana, pannum adustum, tigna vitiosa &c. Huc pro quarto reducunt merces aliena materia adulteratas, vel deterioratas, ut vinum aquatum, frumentum paleis, aliisque seminibus involutum, ceram pice permixtam &c. Inter quæ vitia, alia manifeste patent, alia latent, vel utrumque, vel saltem emptorem. His prænotatis. 172

Resp. I. Si emptor de quibusdam vitiis expresse interrogat, tenetur illa manifestare venditor. Molina *loc. cit. n.* 26. Lugo *disp.* 26. *n.* 133. Conclusionem nostram ponens pro regula universali. Ratio est; tum quia si venditor expresse interrogatus, fraudolenter negat, vel dolosa æquivocatione celat vitium, censetur dolus dare causam contractui. Hujusmodi autem contractus illicitus ac invalidus, vel saltem ut iniquus invalidandus, *ar. c.* 15. & 16. *de rescr.* vi quorum fraus, & dolus nulli patrocinari debent. Advertunt nihilominus citati DD. quod, si venditor verisimiliter judicet, emptorem etiam manifestato 182

vitiorem vitiosam eodem pretio empturum, consequenter dolum non esse causam contractus, negando vitium, non nisi veniali mendacio peccet, contractu de reliquo, & valido & licito remanente.

174 Resp. II. Si vitium aliquod, vel defectus quicunque tandem manifestaquivis patet, regulariter loquendo non tenetur illum manifestare venditor, vel desuper monere emptorem. D. Thomas 2. 2. *q. 77. art. 3. ad 1.* Molina *disp. 353. n. 17.* Navarrus *in Manual. c. 27. nu. 29.* Castro Palao *loc. cit. pun. 22. n. 6.* Layman *loc. cit. §. 2. nu. 14.* & communis aliorum: textu expresso *l. Ex q. 43. ff. de Contrab. Empt.* & *L. 1. ff. de ædilit. edict.* Ratio est; quia ubi res ipsa loquitur, non est opus voce venditoris

175 Dicitur notanter, *regulariter loquendo*, quia limitatur conclusio in casu, quo ex circumstantiis venditur bene advertit, emptorem tam rudem, ac imperitum esse, ut vitium per se patens non agnoscat; uti communissime advertunt DD. signanter Molina *loc. cit.* Palao *loc. cit. n. 7.* Layman *loc. cit.* Petrus Navarrus *de rest. c. 2. dub. 7. n. 57.* Ratio est; quia respectu talis, vitium revera censetur occultum. Idem dicendum, si emptor ex negligentia, vel inadvertentia vitium non observare dignoscitur; uti contra Friderich. *n.* 515. Toletum, Vega, Salas & alios recte docet Abbas *in c. Injustum de rerum permut. num.* 4. Sylvester *V. emptio n.* 20. Medina *de rest. q.* 34. Castro Palao *l. c.* & alii Rationem assignat Abbas; quia quamvis in hoc sit aliqua culpa penes emptorem, nihilominus venditor hoc advertens, committit dolum, si emptorem non monet. Dolus autem præponderat culpæ, *l. Item si obstetrix ff. ad l. Aquil.* Accedit, quod etiam respectu talis saltem hic & nunc vere dicatur vitium occultum.

176 Resp. III. Si vitium seu defectus est occultus, & versatur circa substantiam, omnino manifestari debet, ita ut si taceatur, contractum non tantum illicitum, sed & irritum, ac invalidum reddat. Omnes. Ratio est; quia ubi est error seu defectus in substantia, deest consensus, qui est de substantia emptionis venditionis, textu claro *l. in venditionibus ff. de contrab. Empt. juncta l.* 2. & 11. *C. eod.* prout amplius diximus supra *n.* 11.

177 Limitant conclusionem aliqui, in casu, quo una res pro alia, substantialiter, diversa tradita, æque, vel saltem æque bona, utilis & conducens est ad usum & finem ementis, ac illa quæ petitur & intenditur, Sanchez *lib. 7. de Matr. dis.* 18. *n.* 12. Lugo *disp. 26. n. 124.* Salas *de Empt. dub.* 35. *n.* 1. Graffis, Lopez, & alii. Rationem dant; quia quamvis etiam in tali casu physice loquendo, una res ab alia quoad substantiam sit diversa; tamen juxta moralem considerationem & æstimationem (per quam rerum prætia statuuntur) censentur esse idem, consequenter etiam adesse consensus, vel certe non nisi irrationabiliter abesse. Ex quo colligunt licite & valide dari posse unum medicamentum a petito substantialiter diversum, quando certo constat, hoc æque utile esse pro fine ementis ac illud. Idem dicendum in aliis mercibus, præsertim quando emptorem non intelligere, venditor, certo scit, quod res substantialiter alia, eidem ad usum & finem intentum magis serviat quam petita.

178 Resp. IV. Si vitia occulta versantur circa qualitatem, & sunt talia, ut ad usum, vel finem ab emptore intentum, vel omnino, vel parum sunt utilia, vel etiam si sint eidem, vel tertio nociva, gravissime obligatur venditor illa manifestare, etiamsi de iis non interrogetur. Ita teste Castro Palao *loc. cit. num.* 8. omnes DD. *arg. leg.* 1. *§. Proinde ff. de Ædilit. edicto*, ibi: *Proinde, si quid tale fuerit vitii, sive morbi, quod usum ministeriumque impediat, id dabit redhibitioni locum.* Concordant leges ibidem sequentes. Ratio est; quia in hujusmodi Emptoribus dolus revera dat causam contractui, deest verus emptoris consensus, quo deficiente deficit contractus ipse, *leg. in venditionibus ff. de contrab. Empt.*

179 Procedit Conclusio etiam in casu, quo emptor rem non ad specialem usum pro se, sed, ut iterum vendat alteri, emit. Castro Palao *loc. cit. n.* 9. Navarrus *in Manual. c.* 23. *n.* 89. Petrus Navarrus *de rest. c. 2. dubit.* 7. & communissima aliorum, *arg. cit. l. 1. §. Proinde, ff. de Ædil. edicto.* Ratio est: quia in hoc quoque deest consensus ementis utpote qui non nisi merces sibi, aut illis, quibus revenditurus est, utiles, ac proficuas emere intendit; consequenter si merces revendendas aliis emptoribus, ob vitium, quo laborant, inutiles sunt, vel parum utiles, consensus eas emendi adesse non censentur.

Resp. V. Si occulta circa qualitatem versantia rerum vitia sint modica, vel talia, quod iis non obstantibus res ad usum, & finem ab emptore intentum æque, vel fere æque sint utiles, ac si vitia abessent, non tenetur illa manifestare venditor. D. Thomas *quod lib. 2. ar. 10.* Molina *loc. cit.* Layman *loc. cit. n.* 19. cum communi aliorum, *arg. cit. l. 1. §. Proinde, ff. de Ædilit. edict.* ibi: *Non utique quodlibet quam levissimum efficere; ut morbosus, vitiosusve habeatur; Proinde levis febricula aut vetus quartana, quæ tamen jam sperni potest, vel vulnusculum modicam; nullum habet in se delictum, contemni enim hæc potuerunt.* Concordant LL. immediate sequentes. Ratio est; tum quia communi ementium & vendentium consensu, modica hujusmodi vitia licite abscondi possunt: tum quia alias mercatores magnum fortunæ discrimen subire deberent; *cum forte emptores*; ut ajt D. Thomas *loc. cit. propter vitium hujusmodi vellent plus subtrahi de pretio, quam esset subtrahendum*; vel sæpe non emerent, mercibus apud mercatores sine lucro remanentibus, vel cum damno eorundem pereuntibus. 180

Resp. VI. Si vitium occultum est in quantitate, puta in pondere, mensura &c. ut si putat emptor, pannum v. g. novem ulnarum continere 10. ulnas, tenetur venditor illud vel manifestare, vel juxta proportionem defectus, prætium minuere. Communis & certa; quia alias aperta committeretur fraus, & injustitia; nec servaretur æqualitas a justitia commutativa requisita. fieretque contra illud Pauli 1. *ad Thess. 4. ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum; vindex est Dominus de his omnibus.* Concordant textus supra *n.* 131. citati. 181

Limitant tamen Conclusionem DD. communiter, præsertim Molina *disp.* 353. in fine Layman *tr. 4. c. 17. n.* 15. Lugo *disp. 26. n.* 125. Palao *l. c. pun.* 22. *n.* 5. Gibal. *de Negot. hum. lib. 4. c. 4. art.* 7. Vega, Medina, Sylvester & alii in casu, quo vel prætium a superioribus injuste est taxatum, vel emptores inique conveniunt, quod non nisi certo, minus justo pretio vulgari merces emere velint; tunc enim licite & valide poterunt venditores non tantum abscondere, ac dissimulare occultum quantitatis vitium, sed etiam postquam res jam est empta, pro Fraude in pondere vel mensura tantum detrahere, quantum ad complendum justum rei pretium exigitur; prout supra jam diximus *n.* 137. Ratio præter ibidem allegatam est. Tum quia nulli fit injuria, cum uti supponitur servetur æqualitas inter mercem & pretium. Tum quia venditores non tenentur cum injusto suo damno vendere, vel deserere sua Officia Reipublicæ necessaria. 182

Nec obstat, quod objici posset, consensum ac intentionem emptoris esse 10. v. g. vel non tantum 9. Convento pretio emere. Nam hoc ipso, quod velit emptor 10. emere, vult etiam emere 9. utpote in illis inclusas, sicque quoad 9. ulnas emptio pro proportionato pretio erit valida. Quod autem decimam ulnam venditor non addat, vel demat, juste conqueri, vel invitus esse non potest emptor: quia pro illa nullum dedit pretium, cum, uti rursus supponitur, prætium, quod pro 10. obtulit, tantum sit justum & proportionatum pro novem, qun supposito per occultam compensationem, ut se indemnem servet, & contractum justum æqualemque efficiat unam ulnam detrahere utique poterit; ita sapienter discurrit Lugo *disp. 26. sect. 8. n.* 25. 183

Monet tamen recte Molina *disp.* 353. cum aliis: Confessarios, ut conquerentibus pœnitentibus, similes in se quidem pias fraudes indistincte, & inconsiderate non admittant, sed prius circumstantias bene examinent, iisque satis consideratis, adhuc conscientias pœnitentium onerent, ne plus in pondere & mensura detrahant, quam ad justum pretium complendum sit necessarium. In dubio autem justi pretii a similibus Fraudibus eos omnino cohibeant, prout etiam jam notavimus *n.* 139. 184

De quarto vitii vel defectus genere proveniente ex mixtura mercium, dum bonæ minus bona, vel alia materia admisceretur, sufficienter jam diximus supra *n.* 138. ubi videndum. 185

Quæritur II. An, & quantum restituere teneatur qui merces vitio affectas vendit? Resp. I. Quandocunque venditor occultum rei vitium scienter abscondit, 186
vel

vel non manifestat, quod manifestare juxta dicta tenetur, peccat contra justitiam, & obligatur ad restitutionem, compensandumque omne illud damnum, quod propterea emptori & aliis emergit. D. Thomas 2.2. *q. 77. n. 3.* Molina *disp. 310. n. 3.* cum communi, & certa aliorum. Textus expressus, & in *l. Julianus 13. in princ. ff. de Actionibus empti*, ibi: Qui pecus vitiosum vendidit si quidem ignorans fecit, id tantum ex empto actione præstaturum, quanto minoris essem empturus, si ita esse scivissem: si vero sciens reticuit, & emptorem decepit; omnia detrimenta, quæ ex ea actione emptor traxerit, præstaturum ei; sive igitur ædes vitio ligni corruerunt ædium restitutionum, sive pecora contagione morbosi pecoris perierunt, quod interfuit, donec venisse, erit præstandum, item qui furem vendidit, aut fugitivum &c. Concordat *l. 1. c. Ædilit. action.* Ratio est; quia quicunque rem alienam injuste damnificat, uti in casu conclusionis res se habet ad restitutionem tenetur, per Juris vulgaria; ergo. Dicitur autem notanter, *si scienter*. Nam

187 Resp. II. Si venditor vitium rei ignoravit, non tenetur ad compensanda alia damna emptori, vel alii inde secuta, sed tantum ad restituendum id, quanto minoris rem emisset emptor, si vitium cognovisset. Nisi forsan pretium rei jam præscripsisset, vel bona fide consumpsisset, ditior inde non factus. Molina *loc. cit. nu.* 8. Frideric. *h. t. n. 536*, Sylvester, Navarrus, Panormitanus, Covarruvias Conradus, Lessius, Lugo, cum communi & certa aliorum, ob clarissimam Juris dispositionem allegatam præcedenti nu. ex *l. Julianus 13. ff. de action. empti*. Ratio est, quia non fuit causa voluntaria illorum damnorum.

188 Imo, si venditor revera ignorans occultum rei vitium tempore contractus exprese paciscatur, & dicat, se tanti vendere & non aliter, nec velle teneri ratione alicujus occulti vitii, si quod forsan inesset, & postea pateficeret; neque ad id, quanto minoris vitio cognito res fuisset empta, restituendum tenebitur. Molina *l. c.* a. *19.* Friderich. *l. c.* & communi aliorum, *arg. l. Quæro 39. ff. de action. empti*. Ratio est; quia hoc ipso, quod emptor voluntarie, & scienter in se periculum suscipit, periculi eventum sustinere debet: præsertim *cum scienti & consentienti non fiat injuria, neque dolus, reg. 27. jur. in 6.*

189 Secus foret; si venditor sciret & taceret occultum rei vitium: teneretur enim in utroque foro ad omnia damna; non obstante; quod tempore contractus dixerit, se nolle teneri de occultis vitiis, eo quod hæc cautela sollummodo ignoranti, non item scienti, occultum rei vitium patrocinetur, *cit. l. Quæro 39. ff. de action. empti* ibi; *Hæc exceptio non ad ea pertinere debet, quæ venditor novit, sed ad ea, quæ ignoravit, & de quibus emptorem certiorare nequivit*. Nec juvat venditorem, etsi unum vitium tacendo, alia detegat, vel in genere dicat; vendo tibi hunc equum claudum, ferocem, & omnia alia vitia habentem; eo quod generica manifestatio vitiorum neutiquam sufficiat, si venditor sciat occultum notabile vitium in specie, prout bene observat Abbas *in c. Injustum de rerum permut.* Navarrus *cap. 23. a. 89.* Molina *loc. cit. n. 16.* cum communi aliorum.

190 Quæritur III. Quid Juris, si venditor rei propriæ substantiam, vel qualitates ignorans, unam pro alia bonam pro mala, gemmam pro vitro &c. vendat? Resp. in hoc casu teneri emptorem saltem in foro conscientiæ augere pretium usque ad limites justi saltem supremi non tantum, quando statim ab initio cognoscit errorem venditoris, sed etiam, quando & ipse in pari versatur errore, dummodo resciat, antequam eandem legitime præscribat, vel bona fide consumat, ditior inde non factus. D. Thom. *loc. cit. n. 1.* Conrad. *d. contr. q. 54.* Molina *disp. 383. a.* 10. Silvester, Navarrus, & DD. communiter. *arg. l. In venditionibus, de Contrah. empt.* Ratio est; quia emptor non minus tenetur servare æquitatem & justitiam commutativam in contractu, quam venditor; ergo sicut venditor non potest pluris accipere; quam justum prætium efficit, ita emptor non potest minus dare, quam limites prætii justi exigunt.

191 Nec satisfacit conscientiæ emptor, si rem bene cognoscens, v. g. bone amice, volo emere, & esse sine scrupulo, maneretque tutus in conscientia; hinc dico tibi; considera rem bene, & resolvere, an velis mihi eam pretio jam oblato vendere, simulque libero condonare, si forsan res pluris valeret, quia ut contra Cajetanum *V. emptio n. 2.* bene advertit Molina *loc. cit. n. 11.* Lugo *disp. 26. n. 137.* Palatris, Ledesma, Bannes, & alii, hæc condonatio; ob ignorantiam venditoris non habet tantum voluntarii, quantum ad validam condonationem requiritur, plane enim non condonaret, si uti emptor, rei pretium bene intelligeret.

192 Aliud foret; si tam emens, quam venditor mercis qualitates, & verum pretium ignorantes communi periculo se exponerent paciscendo; sive plus, sive minus valeat, nullum amplius ad quidpiam teneri: hoc enim in casu, ob periculum, cui uterque se exponit, tutus erit quivis in conscientia, nisi forsan unus emptor v. g. sagax, venditor rudis esset, emptorque vile præbendo prætium, prope nulli periculo se exponeret, cum verisimilitudine ingentis lucri; econtra venditor ob ruditatem suam subiret periculum summi lucri, vel econtra: tunc siquidem notabiliter minus periculum patiens, saltem in foro interno tantum restituere tenetur, quantum spes majoris lucri, judicio prudentis viri valet: prout citati DD. bene advertunt. Ratio est; quia, ut consideranti patet, revera in simili contractu fraus aliqua cum gravi alterius præjudicio intercedit: *Fraus autem & dolus alicui patrocinari non debet, c. Ex litteris 16. de rescript.* ergo.

193 Illud merito, ut certum supponunt Lessius *c. 21. n. 85.* Lugo *l. c.* & alii; quemvis licite emere posse quamvis mercem in uno loco, eo pretio, quod ibidem etiam a peritis communiter æstimatur justum v. g. 100. etsi probe sciat quod in alia *Regione* eadem res 1000. Florenis, vel pluris communiter æstimetur; facilique negotio vendi queat, quia justum in quovis loco pretium rerum est, quod ibidem ut tale communiter æstimatur, *arg. l. Pretia rerum, ff. ad Leg. Falcid.* etsi alibi pluris, vel minoris res eædem æstimentur; ut proin justi fructus in industriæ, vel fortunæ reputentur; qui inde colliguntur, quod merces in una Regione vili, justo tamen ibidem pretio emptæ in alia maximo, pariter tamen inibi justo pretio distrahantur.

194 Quæritur IV. An quis fundum, agrum, domum, vel aliud terræ spatium, ubi ingentem scit latere thesaurum, vel venam metalli, lapicidinas &c. valide ac licite emere possit, absque hoc, quod desuper moneat venditorem, vel saltem prætium augeat? Resp. Affirmativa. Molina *l. cit. n. 12.* Lugo *disp. 26. n. 138.* Cardinalis de Luce *h. t. dis. 44.* per totum, ubi affert decisionem Rotæ Sotus, & alii, *arg. l. In lege fundi 77. ff. de Contrab. Empt.* ubi in specie de lapicidinis pro nostra conclusione habetur textus, *quod si non appareat, non videri lapicidinas esse emptas: neminem enim, nec vendere, nec excipere, quod non sit, & lapicidinas, nullas esse, nisi appareant*. Confirmatur ex illo Matth. 13. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem, qui invenit homo, vadit, & vendit omnia, quæ habet, & emit agrum illum*. Ratio est; quia recepto Jure gentium, communiter etiam talis ager juste censetur emptus, qui emitur justo pretio; communis autem æstimatio justum reddit prætium, juxta dicta; ergo.

195 Quæritur V. An dolose & inique, an vero licet agat, qui rem currente pretio justo emit, vel vendit, si scit, pretium paulo post minuendum fore vel augendum? Non desunt DD. sat graves, ut Medina *de Restit. q. 35.* Conrad. *de Contract. q. 62. 63. & 67.* Portel. *in l. Quæro, ff. action. empti*, & alii dicentes; talem dolose & injuste agere, proindeque ad restitutionem teneri. Item sentit Glossa *in l. Contra legem. ff. de Legibus*. Cicero quoque Ethnicus, lib. 3. offic. judicavit, ita vendere vel emere; non esse boni, ac honesti viri.

196 Fundamentum eorum præcipuum hoc est, quod alter, cum quo quis ita contrahit, censeatur invitus ac involuntarius quoad hunc contractum; cum certum videatur; quod venditor currente pretio v. g. 10. florenis non venderet frumentum, si sciret post aliquot dies pretium illius commune ac justum 20. vel 50. florenis fore. Et econtra certum pariter videatur, quod nullus de præsenti emeret 30. florenis unam frumenti mensuram, quam 6. vel. 8. florenis post unum alterumve diem haberi posse, certo sciret. Ubi autem deest voluntas & consensus contrahendi, nullus est contractus, *l. in venditionibus ff. de Contrab. empt.*

197 Resp. I. Nullam injustitiam, nec dolum injustum committit, nullamque ad restitutionem tenetur, quicunque currente justo pretio emit, vel vendit, etsi privata scientia

tia certo sciat, pretium intra paucos dies notabilissime in duplo v. g. vel triplo augendum fore, vel minuendum, Ita D. Thomas 2. 2. *qu. 77. art. 8. ad* 4. Covarruvias *in Regul. Peccatum par. 3. §. 4. n. 6.* Sylvester *V. emptio q.* 15. *n.* 16. Lessius *lib. 2, cap. 21. dub.* 5. per totum Palao *de Just. commutat. disp. 5. pun. 15. n. 3.* cum communi & probabiliori aliorum. Probatur ex illo *Genesis* 41. ubi Joseph vir utique justissimus justo currente pretio coemit maximam frumenti copiam, non obstante, quod certo scivit, & præviderit futuram sterilitatem, indeque subsecuturum pretii augmentum, & tamen propterea a nemine arguitur alicujus injustitiæ. Quod si autem emptor sciens brevi futurum augmentum pretii, potest absque justitiæ detrimento emere merces currente pretio, non apparet, quare econtra non possit venditor currente pretio vendere merces, quarum pretium brevi minuendum pariter cognoscit.

198 Probatur Conclusio etiam ratione de utroque, tam emente scilicet, quam vendente. Quandocunque quis vendit, emitque taxato vel vulgari justo pretio: juste emit, nulli que ullam facit injuriam; atqui positi in Conclusione emunt, venduntque justo taxato, vel vulgari pretio, uti supponitur: ergo juste & sine ullius injuria emunt, vel vendunt. Unde Diogenes Stoicus bene objecit Ciceroni contrariam judicanti: *Adveni, exposui, Vendo meum non pluris quam cæteri, fortasse etiam minoris, cum major sit copia cui sit injuria*,

199 Confirmatur. Ex eo præcise, quod quis sciat, pretium frumenti, vel aliarum mercium brevi actum iri non potest de præsenti merces illas carius vendere: sed si vendere vult, omnino tenetur currente justo pretio eas vendere, ut ipsi fatentur adversarii, nisi forsan eas ad tempus illud carius servare cogitaret, & tantum in gratiam emptoris venderet, *c. fin. de usuris*; ergo etiam ex eo præcise, quod quis sciat, pretium brevi minuendum, non tenetur, minus vendere. Et econtra ex eo præcise, quod quis sciat pretium mercium brevi diminutum iri, non potest eas minus justo pretio currente emere: ergo etiam ex eo, quod sciat pretium brevi augendum, non tenebitur pluris justo currente pretio emere; cum par utrinque sit ratio; quæ ubi est eadem, eadem quoque est iuris dispositio, *arg. l. Illud. ff. de Leg. Aquil.*.

200 Ad Fundamentum in contrarium *n.* 196. allatum, respondetur, negando, quod ex parte alterius desit voluntas & consensus contrahendi: quamvis enim secundam quid voluntarium adesse censeatur, contractus tamen simpliciter voluntarius est, non obstante quod eum non fecisset, si, quæ ignoravit, contrahens scivisset: quia regulariter loquendo ignorantia & error, nisi sit circa substantiam non tollit consensum, prout amplius docebimus infra ostendendo illud commune *si scivissem non emissem, vel vendidissem*, universaliter non irritare contractum, nec tollere consensum, ad eundem requisitum, alias certe etiam invalida esset emptio illius, quod emptum postea incendio perit, aut furto aufertur, quia si emptor hoc prius scivisset, non emisset.

201 Dicitur autem notanter in conclusione, *nullam injustitiam committi &c.* Nam quamvis in hoc DD. satis conveniant, discrepant tamen in hoc, an non saltem contra charitatem peccetur? aliquibus affirmativam, aliis econtra negativam tenentibus.

202 Resp. I. Qui ita vendit, vel emit, regulariter loquendo, neque contra charitatem peccat. Ita Lessius *l. 2. c.* 21. *n.* 43. Molina *disp.* 354. *n.* 4. Palao *l. cit. n.* 8. Frideric. *h. t. n.* 391. Salas, Ledesma, & alii, quibus etiam favet D. Thomas 2. 2. *q. 77. art.* 3. dum dicit, majoris fore virtutis, si quis abstineret. Ratio est; quia quicunque facit actum de se licitum & honestum, sibique utilem vel necessarium, non peccat contra charitatem, etsi videat exinde per accidens secuturum proximi damnum, sive temporale, sive spirituale, uti communiter docent DD. & merito, quia alia certe multos omittere deberemus actus. Dicitur autem notanter *regulariter*, nam

203 Limitatur primo: si quis ob talem notitiam venderet magnam quantitatem quam alias non vendidisset alicui, grave propterea passuro damnum, Molina *loc. cit. nu.* 5. Lessius *loc. cit.* Ratio est: tum quia taliter vere abutitur notitia sua, ob eamque damnum infert tertio cum, uti supponitur, damnum hoc non intulisset si notitia illa caruisset; tum quia juxta illud lumine naturæ notum, *quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*. Certe venditor ægre ferret, si sibi ab alio ita contingeret; ergo.

Dicitur vero notanter *grave propterea damnum passuro*: 204
si enim emptor eandem quantitatem alios ab aliis eodem pretio emisset, eo quod forsan illa quantitate ad quotidianum, quo assumitur, usum indiget, consequenter venditor causa efficax damni non sit, charitatem lædere non videtur; cum talis ex una parte rem suam justo currente pretio vendens utatur jure suo, ex altera vero parte, nulli infert injuriam, *c. cum Ecclesia Vulterana 31. de Elect.* neque damnum hoc ipso, quod, uti supponitur, idem damnum proximo evenisset, etsi venditor talis rem suam eidem non vendidisset.

Dicitur ulterius *quam alia non vendidisset*. Nam si eandem, 205
vel adhuc majorem quantitatem vendidisset, licet nullam diminuendi pretii notitia habuisset, dummodo emptores adfuissent, vendere libere, ac licite, etiam absque charitatis læsione potest, non obstante, quod secuturum exinde prævideat emptoris damnum, uti bene advertit Molina *loc. cit. n.* 6. Ratio est; quia nemo debet sua re privari ne per eam quia evadat deterioris conditionis, quam alii eadem notitia carentes, quod tamen fieret, si ob eam cum suo damno & incommodo vendere non amplius posset, quod prius, notitia illa carens vendere potuisset, & revera vendidisset, aliique ignorantes adhuc vendere possunt.

Limitatur conclusio secundo: si exinde emptor in extremam 206
vel gravem deveniret paupertatem, Palao *loc. cit. n.* 9. Molina *loc. cit.* Friderich. *loc. cit.* & alii. Ratio est; quia quivis tenetur ex charitate in tali necessitate proximo succurrere; ergo a fortiori illum in eam non inducere, nisi forsan sit in pari necessitate, tunc enim potest uti jure suo.

Limitatur tertio, in casu, quo quis rem suam cæteroquin 207
licite vendit alicui damnum passuro, cum facile habere posset emptorem sine damno empturum: Molina *loc. cit.* Ratio est; quia quivis ex charitate tenetur avertere damnum proximi, si absque proprio incommodo id facile potest. Cæterum ex dictis pro praxi.

Infertur I. Nulla ratione peccaturum illum, qui certo 208
sciens, valorem certæ monetæ brevi minuendum, eandem præsenti valore expendit in ea quantitate, in qua eandem expendisset, etiamsi notitiam illam non habuisset v. g. pro emendis victualibus, solvendis creditoribus &c. Nec refert, an id ex privata notitia, vel inde sciat, quod si unus ex consiliariis, vel magistratu, monetæ valorem authoritative diminuentibus; cum hi non sint deterioris conditionis, quam alii. Molina *loc. cit. n.* 6. Friderich. *n.* 388. Lugo *disp.* 26. *n.* 140. Palao *loc. cit. n.* 6. Ratio ulterior patet ex *n.* 202. *&* 205.

Secus foret, si tali moneta magnam coemeret quanti- 209
tatem, vel talia compararet, quæ alias non emisset: vel si ad emenda necessaria exquisito studio segregaret omne genus monetæ, cujus valore diminuendum scit, alio contrahente id ignorante. Ratio patet partim ex dictis *n.* 203. partim ex eo, quod, uti consideranti patet, revera intervenire videatur aliqua fraus, quæ patrocinari alicui nunquam debet, *c. ex tenore 16. de rescript.* Pariter fraudolenter ac injuste agerent Consiliarii, vel alii valorem monetæ, aut pretium rerum minuentes vel augentes si studio aliquandiu legis hujusmodi promulgationem differrent, ut ipsi interea monetam minuendam omnem expendere, vel alias emendo, & vendendo lucrari valeant, prout teste Friderich. *n.* 389. fatentur omnes.

Infertur II. Non peccaturum illum, qui currente ma- 210
gno pretio domum suam locat alteri, etsi sciat aulam Principis brevi alio migraturam, indeque locationis pretium notabiliter minuendum casu quo domum suam tali pretio locasset, etiamsi hanc notitiam non habuisset. Secus foret, si domum nulli elocasset, nisi forsan conductor ob ignorantiam suam eodem pretio aliam domum conduxisset.

Pariter, qui scit, brevi futuram civitatis obsidionem 211
per eamque plurima paritura, licite agit vendendo ea, quæ alias vendidisset. Illicite vero si ob hanc notitiam multa cum gravi aliorum damno vendit, non venditurus, si notitiam illam non habuisset: nisi emptores ob ignorantiam obsidionis similia ab aliis emissent, dam-

num-

numque contraxissent. *Ratio* patet ex *nu*, 203. *cap.* 5. & 209. videatur Molina *loc. cit.*

§. VIII

De Peculio, & commodo, seu fructibus rei venditæ.

S U M M A R I U M.

212 *Periculum rei venditæ, post traditionem pertinet ad emptorem.*

213 *Etiam ante traditionem, si vendatur res certa in individuo.*

214 *Nisi aliter contrahentes specialiter convenerint,*

215 Res domino suo perit, *quomodo intelligatur.*

216 *Si res ex dolo, vel culpa etiam levi, non item levissima venditoris perit, ad eundem periculum pertinebit.*

217 *Idem est, si venditor fuit in mora tradendi. Mora sua cuivis est nociva.*

218 *Nisi res etiam apud dominium periisset.*

219 *Res ante traditionem ex delicto venditoris, secundum dicta, venditori perit.*

220 *In venditione conditionata, periculum venditor subit si ante traditionem impletum totaliter perit; si vero tantum deterior fiat, damnum emptor habet.*

221 *Venditio ad corpus, & ad mensuram explicatur,*

222 *Qualis sit venditio, si quantitas exprimitur.*

223 *Monitio Haunoldi,*

224 *In Venditione ad corpus, periculum emptoris est.*

225 *In Venditione autem ad mensuram, venditoris periculum est, donec res numeretur, ponderetur &c. Nisi emptor sit in culpa, quod numerata non fuerit.*

226 *Fructus & commoda rei venditæ post traditionem ad emptorem pertinent.*

227 *Fructus pendentes ante traditionem quoque ad emptorem pertinent.*

228 *Etsi nondum solverit, nec cautionem præstiterit.*

229 *Fructus post contractum provenientes ex re nondum tradita, nec soluta &c. secundum plures pertinent ad venditorem.*

230 *Ad transferendum dominium in emptione, quæ requirantur?*

Probatio eorum ex Jure. Et n. seq.

232 *Fructus quicunque post venditionem provenientes ad emptorem pertinent, etsi res nondum sit tradita; nec pretium solutum &c. Et n. seq.*

234 *Probatur ex Legibus.*

235 *Probatur ratione, videlicet; quia cujus est periculum, & commodum esse debet.*

236 *Respondetur ad argumenta in contrarium, & solvuntur textus Juris usque ad n. 239.*

Res domino suo fructificat, *quomodo intelligendum?*

239 *Venditor percipiens adhuc fructus ex re vendita, tenetur ad restitutionem.*

240 *Sicut etiam, si eadem utatur.*

241 *Nisi adsit specialis conventio inter contrahentes.*

242 *Per quam ob lucrum cessans, vel damnum ex dilatione solutionis emergens, potest sibi reservare fructus rei venditæ.*

243 *Imo rem ipsam loco hypothecæ retinere potest, donec pretium solvatur.*

244 *Ob solam tamen dilationem solutionis, fructus rei venditæ sibi reservare & percipere nequit.*

245 *Res duobus in solidum vendita; & nulli adhuc tradita: dari debet primo emptori.*

246 *Si vero secundo emptori jam esset tradita ejus manet. Venditor tamen punitur pœna falsi.*

Quid hæc pœna importet; Ibid.

247 *Habet etiam primus emptor actionem contra venditorem ad interesse.*

248 *Si prior emptor est privilegiatus (cujusmodi sunt loca & causæ piæ) acquirit dominium ante traditionem, resq; restitui debet ei, etsi secundo emptori jam esset tradita.*

249 *Idem est, si priori emptori res vendita, fuit etiam hypothecata.*

250 *Si secundus emptor conscius fuit, rem prius jam esse alteri venditam, debet eam, etsi sibi jam traditam iterum restituere primo emptori, si is contra eum intra annum actionem instituit.*

Anno elapso, rem ipsam restituere licet non amplius teneatur.

251 *Tenetur tamen (saltem in foro interno) emptori compensare id, quantum ejus interfuit, rem non esse alteri venditam.*

QUæsitur I. Ad quem pertineat periculum rei venditæ? Sensus quæsiti est, quinam damnum vel jacturam sentire, & ferre debeat, emptor, an venditor; si res perfecto jam venditionis contractu pereat, vel deterior fiat? Consequenter quis tempore contractus, hujusmodi damni periculum in se sumere debeat? Prodit autem quæstio de re a venditore emptori nondum tradita. Nam si res vendita perit, vel deterior fit, postquam emptori jam fuit tradita, certum est apud omnes, & extra omnem controversiam, quod pereat emptori, *l. lectos* 12. *l. quod si neque* 14. *ff. de Periculo, & commod. rei venditæ.* Ratio est; quia per traditionem emptor evadit dominus rei emptæ *l. Traditionibus* 20. *C. de Pactis*; etiamsi pretium nondum sit solutum; modo cautio fidejussoria, aut pignoratitia ab emptore præstita fuerit, aut venditor fidem habeat emptori, rem eidem credito vendendo; *§. 41. Instit. de rerum divis.* Res autem domino perit, *l. Pignus* 9. *C. de Pignorat. act.* Loquendo igitur de rebus venditis, sed nondum traditis. 212

Resp. I. Si certa res in specie, seu (ut Philosophi loquuntur) in individuo v. g. hic equus, hæc domus venditur, totum periculum ad emptorem pertinet, ita quidem, ut non obstante interitu, vel deterioratione rei, totum pretium, si forte nondum solvit, solvere debeat. Ita aperte constat ex §. 3. *Instit. h. t.* ibi: *Quum Emptio, Venditio contracta sit (quod effici diximus, simul atque de pretio convenerit) periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet. Itaque si ædes totæ, vel aliqua ex parte incendio consumptæ fuerint &c. emptoris damnum est, cui necesse est, si licet rem non fuerit nactus, pretium solvere. Quidquid enim sine dolo, & culpa venditoris accidit in eo venditor securus est.* Concordant *l. quod sæpe* 35. *§. si res ff. de contrab. Empt. l. id quod* 7. *l. Necessario* 8. *ff. de Periculo & commod. rei venditæ lib.* 1. 4. *penult. & ult. C. eodem* cum similibus. Tradunt que Covarruvias *Pract. Resol. cap.* 3. *n.* 5. Sylvester *vers. Empt. nu.* 3. Molina *disp.* 366. *num.* 11. Lessius *loc. cit. n.* 96. Pithing *h. t. nu.* 46. cum communi aliorum. Ratio conclusionis quamvis varia a DD. assignetur, potissima & optima esse videtur hæc; quod, quia commoda & fructus rei venditæ non traditæ pertinent ad emptorem, juxta dicenda infra, æquum sit, ut etiam periculum ejusdem ad illum pertineat: cum *qui sentit commodum, sentire debet & onus, reg.* 55. *Jur. in* 6. Eadem ratio aperte insinuatur *cit. §. instit. h. t.* 213

Dices res domino suo perit, *L.* 9. *C. de Pignor. act.* atqui venditor manet dominus rei, donec tradatur; ergo. Resp. distinguendo ant. res domino perit, in casu, quo non est obligatus dominium ad libitum alterius abdicare, conceditur: si est obligatus; uti fit peracta venditione, negatur. Accedit, quod venditione peracta, emptor saltem Juris fictione evadat dominus, ut bene observant Pithing *h. t. n.* 39. Haunold. *tr.* 10. *contr.* 9. *n.* 42. & subintrat *reg.* 15. *Juris ff. is qui actionem habet, rem ipsam habere censetur.* 214

Dicitur autem notanter in conclusione, *regulariter*; quia limitatur in nonnullis casibus. Et quidem primo quando contrahentes specialiter conveniunt, ut, donec res empta tradatur, periculum penes venditorem remaneat, *arg. l. Si in venditione* 10. *ff. de Peric. & commod. rei vendit. & §. Quum autem. Instit. h. t.* Ratio patet; quia nempe *contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. Reg.* 85. *Jur. in* 6. 215

Limitatur secundo, quando res vendita, ante traditionem perit ex dolo aut culpa lata, vel levi venditoris, *l. Custodiam* 3. *l. Si vendita* 13. *ff. de Pericul. & commod. rei vendit. l. Quod sæpe* 35. *§. Si res, ff. de Contrab. Emp.* cum concordantiis, Molina *disp.* 366. *num.* 12. Pithing *h. t. num* 51. cum communi. Ratio est; quia venditor, Juris dispositione debet esse custos rei, donec tradatur: consequenter in ea custodienda debitam & quidem *exactissimam præstare debet diligentiam, quam in rebus suis faceret,* 216

L. 8.

L. 1. ff. de Pericul. & commod. rei vendit. Nec tamen tenetur de culpa levissima, licet primum citata *L. 3.* obliget venditorem ad talem diligentiam, ad qualem obligatur commodatarius, qui etiam de levissima culpa tenetur, *l. in rebus 16. ff. Commodati.* Rationem dat Glossa *in cit. l.* Molina *loc. cit.* quia, quamvis venditor teneatur ad tantam diligentiam, adquantam commodatarius; eo quod commodatum fiat in gratiam solius commodatarii, Emptio Venditio vero in gratiam utriusque.

217 Limitatur tertio, si venditor est in mora tradendi, & res interea casu fortuito pereat, vel deterior fiat, tunc enim periculum venditoris est; *l. Illud 17. ff. de Pericul. & commod. rei vendit.* Ratio est; *quia Mora sua cuilibet, est nociva. Reg. 25. Jur. in 6.* Quod si tam emptor quam venditor fuit in mora, ne res traderetur, tunc ad illum periculum pertinet, qui est in posteriori mora: ita enim disponit *cit. l. Illud 17.* his verbis. *Si interpellaverat venditorem, & non dederit id, quod emeram, deinde posteriore offerente illo, ego non acceperim; sane hoc casu nocere mihi deberet. Sed si per emptorem mora fuisset. deinde, cum omnia in integro essent, venditor moram adhibuerit, cum posset se exsolvere, æquum est, posteriorem moram venditori nocere.*

218 Porro si res æque periisset, vel deterior facta fuisset apud dominum, si eidem restituta fuisset, ad nihil tenetur venditor ob moram. Molina *loc. cit. nu. 13.* Sylvester *V. Emptio, quæst. 2.* Lugo *disp. 26. n. 217.* Palao *de Justit. commut. tract. 24. nu. 3.* & communis aliorum, cum Glossa *in §. Quum autem 3. instit. h. t. arg. Si plures 15. §. Sive autem ff. Depositi vel contra* ubi habetur, quod depositarius ratione moræ ad nihil teneatur, si res deposita etiam periisset apud dominum, casu quo eidem fuisset restituta. Concordant *l. eum res 47. §. 6. ff. de Legat. I. & l. item si verberatum 15. §. fin. ff. de Rei vendic.* ubi venditor in mora tradendi existens jubetur præstare periculum, si res vendita, casu, atque absque omni alia illius culpa & dolo periit. Ratio ibidem datur; quia si tradidisset, emptor eam forsan distraxisset, sicque omne damnum declinasset: ergo, inferunt a sensu contrario, citati DD. si non distraxisset, sed æque apud ipsum, quam venditorem periisset, ad nihil tenebitur venditor ratione moræ, utpote per quam nullum damnum causavit.

219 Limitatur conclusio quarto, si res vendita ante traditionem ex delicto venditoris fisco additur, venditor periculum subire, & pretium, si jam solutum accepit emptori iterum reddere debet. Molina *loc. cit. num. 15.* cum communi textu claro *l. Si fundus 33. ff. Locati.* ibi, *Si vendideris mihi fundum, isque prius, quam vacuus traderetur, publicatus fuerit, tenearis ex empto, ut pretium restituas.*

220 Limitatur quinto; si Emptio Venditio conditionate fit, & ante impletam conditionem res totaliter perit venditori, *l. Necessario 8. ff. de Peric. & commod. rei vendit.* Molina *loc. cit. num 8.* Haunold. *Tract. 10. contr. 9. num. 48.* Palao *loc. cit. nu. 4.* Ratio est; quia contractus nondum est perfectus. Quod si vero res totaliter non pereat, sed tantum deterior evadat, totum periculum conditione postea impleta, ad emptorem transibit, ita ut propter deteriorationem neque pretium minuere possit, prout citati AA. cum Rebell. *part. 2. de obligat. Justit. lib. 9. quæst. 15 num. 4.* bene docent, *arg. cit. l. Necessario,* ibi: *Si sub conditione res venierit, si quidem defecerit conditio, nulla est Emptio: Quod si extiterit, Proculus & Octavenus emptoris esse periculum, ajunt, idem Pomponius L. 9. probat.* Rationem dant DD. quia adimpleta conditione, contractus retrotrahitur ad tempus conventionis.

221 Resp. II. Si res aliqua in numero, pondere, aut mensura consistens ematur ad corpus per aversionem, totum periculum penes emptorem erit. Ut autem hæc & sequens conclusio intelligatur, notandum prius, Res in pondere, numero, & mensuram consistentes vendi posse ad corpus, & ad mensura. Emptio ad corpus fit, quando plura individua, seu species per modum unius absque expressione ponderis, numeri: & mensuræ emuntur: quæ Emptio alias etiam, & quidem propriissime Emptio ad corpus per aversionem, seu simpliciter Emptio per aversionem dicitur, eo quod, ut dicemus, totum periculum rei venditæ a venditore illico avertat in emptorem. Sic v. g. quando quis videns acervum frumenti, vel cumulum lapidum, vel multitudinem animalium, aut dolium vini, olei &c. dicat venditori: dabo tibi pro hoc acervo frumenti, cumulo lapidum &c. 100. florenos, quidquid dein contineat, erit Emptio ad corpus aversionem, *ein Kauff uber haupt oder Ubrbausch.* Si vero dicat: emam a te totam multitudinem animalium, & pro quovis eorum dabo tibi 10. florenos: vel emo a te totum hoc dolium vini, & pro quavis mensura in eo contenta dabo tibi sex denarios &c. erit venditio ad mensuram. Pariter erit Emptio Venditio ad mensuram, si dicat emptor: ex hoc dolio vini, vel ex hoc acervo frumenti emam a te sex urnas; vel sex mensuras, & pro singulis earum dabo tibi 10. florenos. Et in hac terminorum explicatione conveniunt Juristæ.

Gravissime autem controvertunt, an Emptio, Venditio ad corpus, an vero ad mensuram sit; si uno pretio venditur & emitur totum aliquod corpus cum expressione quantitatis; v. g. si dicat venditor; vendo tibi 100. florenis hunc acervum lapidum, qui continebit circiter 10. mensuras, vel hoc dolium, in quo decem urnæ continentur &c. Communior in eo convenit, quod, si a venditore exprimatur quantitas non ut taxativa, seu restrictiva pretii: sed tantum ut demonstrativa, seu causa demonstrandi, vel distinguendi, & secernendi corpus venditum ab aliis corporibus: fit Venditio ad corpus; præsertim si addat plus, minus, circiter *benleiffig ungefahr*; & prius ipsa substantia quam quantitas exprimatur; v. gr. vendo tibi 100. florenis hunc cumulum frumenti, qui circiter 10. mensuras habebit. Si vero quantitas exprimitur tanquam restrictiva & taxativa pretii, eo animo, ut si major esset quantitas, eam vendere hoc pretio nollet venditor, erit Emptio Venditio ad mensuram; præsertim si quantitas ante corpus; & non sub dubio; sed absolute, & quasi certa exprimitur, v. gr. vendo tibi 100. florenis decem jugera, quæ in hoc meo fundo continentur. 222

Verum, quia hæc regula adeo infallibilis non est, quin aliquando fallere possit, ideo post Vvadingum bene advertit Haunoldus *loc. cit. n. 53.* attendendum esse etiam ad alias circumstantias, ex quibus colligi possit, an ad mensuram, vel ad corpus emere & vendere velint contrahentes, casu quo quantitatem exprimunt. Monet insuper *n. 62.* ad finem contrahentes, ut ad evitandas lites, mentem ac intentionem suam verbis bene declarent. Hoc notato 223

Probatur Conclusio *num. 221.* posita, ex *L. Cum convenit 2. C. de Pericul. & commod. rei vend.* ibi; *Cum universum, quod in horreis erat positum, venisse sine mensura, & claves emptoribus traditas alleges: post perfectam venditionem, quod vino mutato damnum accidit, ad emptorem pertinet. Hæc omnia locum habent, non solum si vinum, sed etiam si oleum, vel frumentum, vel his similia venierint: & ea aut deteriora, aut penitus corrupta fuerint.* Item docent DD. fere omnes teste Frideric. *n. 11. h. t.* 224

Resp. III. Si merx in pondere, numero, aut mensura consistens venditur ad mensuram, tunc antequam res tradatur, aut mensuretur, ante traditionem omne periculum ad venditorem pertinet: est communis, & certa. Textus expressus conclusionem ad longum declarans habetur *l. Quod sæpe 35. §. In his ff. de Contrahen. empt.* ubi etiam ratio additur; videlicet, quando res ad mensuram emitur, censeantur semper tacita hac conditione, empta; si admensa, ponderata, vel numerata fuerit: ut proin antea contractus non sit perfectus. Concordat *l. Cum convenit 2. de Pericul. & commod rei vendit.* Si tamen contractui constitutus est aliquis terminus, intra quem res empta, ponderanda, vel numeranda esset, & per emptorem steterit, quo minus numeratio &c. fieret, ipse periculum subire debet. Sicut etiam, si nullo constituto termino venditor præsentibus testibus emptorem moneat, ut intra certum tempus ad mensurandam, vel ponderandam rem emptam compareat. *l.* 225

Si

Si quis vina ff. de pericul. & commod. rei vendit. juncta *l. 2. C. eod.*

226 Quæritur II. Ad quem pertineant commodam & fructus rei venditæ? Resp. I. Postquam res a venditore tradita est emtori, & ab hoc illi pretium solutum, vel de præsenti oblatum; vel saltem cautio fidejussoria, aut pignoratitia præstita: vel si a venditore fides habita sit emptori, eique res credito vendita, & tradita, atque ad solvendum concessa dilatio, omnea ejusdem fructua & emolumenta pertinent ad emptorem. Ita unanimiter DD. teste Friderich. *h. t. n. 714.* Ratio est; quia rei ita venditæ emptor verus sit dominus per ea, quæ ex Jure diximus *n. 121.* Res autem domino suo fructificat, ubi lex non obstat. Hoc itaque extra controversiam posito, & loquendo de re vendita nondum tradita.

227 Resp. II. Fructus rei venditæ adhuc pendentes, sive quæ tempore contractus adhuc adhærent rei, pertinent ad emptorem, sive dein maturi sint, sive immaturi. Est communissima DD. signanter Covarruv *part. 3. Var. Resolut. cap. 25. n. 2.* Lessius *lib. 2. cap. 21. n. 110.* Molina *disp. 368. n. 13.* Sylvester *V. Emptio quæst. 3.* Layman *l. 4. cap. 17. num. 17.* Lugo *disp. 26. n. 209.* Palao *de Justit. commut. disp. 5. punct. 25. an. 2.* & legistæ passim, habeturque *l. Julianus 13. §. 10. & 18. ff. de action. empti l. Fructus 13. & l. Post perfectam, cap. eod. l. fin. §. Fructus, ff. quæ in fraudem creditoris.* Ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi videntur, l. 44 ff. de rerum divis.* consequenter uno indivisibili pretio simul venduntur. Quod si tamen venditor post peractum contractum aliquas expensas in colligendis, custodiendis, vel conservandis fructibus bona fide fecisset, eas recompensare deberet emptor; prout merito statuitur, *l. Post factum 16. c. de Action. empt.* his verbis: *Post perfectam venditionem, fœtus quidem pecorum emptori, venditori vero sumptus, si quos bona fide fecerit, restitui debere, notissimum est,*

228 Cæterum procedit conclusio, etiamsi pretium solutum nondum sit, nec cautio fidejussoria, vel pignoratitia ab eo præstita fuerit, nec venditor fidem ejusdem secutus sit; uti contra Angelum *V. Emptio n. 2.* & Sylvester *V. Emptio q. 3.* citati, & alii tradunt DD. præsertim Covarruvias *loc. c.* Molina *disp. 368. in princ. & in fine.* Palao *loc. c.* eo quod dispositio, & ratio Juris numero præcedenti allegata, pariter etiam de hac venditione militat. Et in hoc rursus communiter conveniunt DD.

229 Econtra autem maxime disconveniunt in decidenda quæstione, ad quem pertineant rei venditæ fructus, qui primum post peractum contractum nascuntur, casu quo res nondum tradita, vel si tradita quidem, pretium tamen nondum solutum, nec cautio præstita, nec fides de pretio habita; nec dilatio ad solvendum expresse concessa est. Covarruvias siquidem *lib. 1. Variar. Resolut. cap. 25. n. 2.* Molina *disp. 368. n. 8.* Mynsing. *cent. 4. Observ. 56.* Rebell. *part. 2. de oblig. Just. lib. 9. qu. 16. n. 5.* & Legistæ communiter volunt, fructus hujusmodi ad venditorem pertinere. Fundamentum ipsorum est; quia res fructificat domino suo; venditor autem manet Dominus rei venditæ donec tradatur, & simul pretium solvatur, nec cautio præstetur, vel saltem fides ejusmodi habeatur, *§. 4. inst. de Rer. divis.* ibi: *Venditæ vero res, & traditæ, non aliter emptori acquiruntur, quam si venditori pretium solverit, vel alio modo ei satisfecerit, vel ex promisso; vo aut pignore dato &c. sed si is, qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit. dicendum est, statim rem emptoris fieri.* Concordat *l. 19. ff. de Contrab. Empt.* ergo fructus, quos ei res sua etiam post venditionem generat, illius tanquam domini erunt.

230 Secundo adducuntur pro se plures leges, ut *l. Curabit 5. c. de Action. Empt.* ubi sic dicitur. *Curabit Præses Provinciæ, compellere emptorem, qui nactus possessionem fructus percipit, partem pretii, quam penes se habet, cum usuris restituere, quas & perceptorum fructuum ratio, & minoris ætatis favori (licet nulla mora intercesserit) generavit.* Ratio ulterior datur *l. Julianus 12. §. 29.* his verbis: *nam cum re emptor fruatur, æquissimum est, eum usuras pretii pendere.* Ex quo colligunt; quod, quia emptor ob perceptos fructus rei ex toto, vel ex parte nondum solutæ compensationem eorundem fructuum facere debeat, præstando eorum usuras compensatorias (ut volunt) hoc ipso fructus ad eum non pertineant; alias enim ob eorum perceptionem aliquid compensare, vel usuras præstare non debet.

231 Confirmant ea *l. Qui pendentem 25 ff. de Action. empti* vi cujus venditor emptorem ob non solutum pretium prohibere potest, ne uvas ex eidem vendita vinea colligat. Imo ob non solutum ex toto, vel ex parte pretium, venditor nedum fructus, sed ipsam rem venditam retinere potest, *l. Julianus 13. §. 8. ff. de Action. empti*; ergo donec pretium solvatur, fructus peracta venditione nati ad venditorem tanquam rei dominium pertinebunt. Quibus non obstantibus.

232 Resp. III. Postquam contractus Emptionis Venditionis aliquando est absolutus, omnes & singuli: non tantum tempore contractus pendentes, sed etiam post illum primum nati, ac provenientes fructus, & emolumenta rei venditæ, ad emptorem pertinent, etiamsi res tradita nondum sit, nec cautio fidejussoria, aut pignoratitia præstita, nec fides emptori de pretio habita, nisi aliter inter contrahentes conventum fuerit. Ita docent Petrus Navarrus *lib. 3. Sam. sect. 9. cap. 17. §. 2. num. 18.* Sylvester *V. Usura 9. quæst. 11.* Resol. *eod. V. n. 47.* Palao *loc. cit. punct. 26. n. 4.* Lopez *de Contract. cap. 36. ad 1.* Lessius *cap. 21. n. 109.* Layman *loc. cit. n. 18.* cum communiori TT. quos ex Legistis sequitur Harprecht *in §. 3. Instit. h. t. num. 32.* Arnoldus Rat, & alii. Probatur conclusio nostra efficaciter ex jure *l. Julianus 13. 13. §. 18. ff. de Action. empt.* ibi: *Si quod servo distracto venditor donavit ante traditionem, hoc quoque restituere debet* (emptori) *hæreditates quoque per servum acquisitæ, & legata omnia: nec distinguendum est, cujus respectu ista fiat relicta. Item quod ex operis servus præstitit venditori emptori restituendum est.* Ex quo clare patet, quod omnes fructus etiam post contractum, & ante traditionem rei, quocunque modo provenientes ad emptorem pertineant; cum eos omnes eidem restituere debeat venditor, si quos peracto contractu, ex re vendita servo v. g. percepit: sive dein pretium solutum fuerit, sive non, lex enim absolute & sine ulla distinctione hoc præcepit; ubi autem Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut habet Summarium *l. de Pretio ff. de Public. in rem action.*

233 *L. 13. C. de Action. empti*, quoque sine ulla distinctione inter fructus pendentes, vel postea natos, absolute dicit: *Fructus post perfectum contractum emptoris spectare personam convenit; ad quem & functionum gravamen pertinet*; quæ Juris dispositio etiam ante solutum pretium procedit, ut ex immediate sequentibus verbis liquet. *Venditor quoque pretium tantum, ac si mora intercessisse probatur, usuras Officio judicis exigere potest*; ubi, ut patet, supponit Jus, pretium nondum esse solutum, & tamen emptori, fructus adjudicat. Pariter *L. penul. C. eod.* sine ulla distinctione fructuum pendentium, vel post contractum primum conceptorum, & natorum; an res sit tradita nec ne, an pretium solutum, vel non absolute loquitur: *post perfectam venditionem, fœtus pecorum emptori restitui debere, notissimum est*; ergo.

234 Confirmatur a paritate aliorum emolumentorum, & commodorum, v. g. accessionum, ac incrementorum rei venditæ; hæc enim omnia etiam ante traditionem rei, & pretii solutionem ad emptorem pertinent, si peracta traditione rei adveniunt, prout ipsi fatentur adversarii, Jure id clare statuente *§. 3. Instit. h. t.* ibi: *Si post emptionem fundo aliquid per alluvionem accesserit, ad emptoris commodum pertinet.* Concordat *l. id quod 7. ff. de peric. & commod. rei vend.* Nec refert, quod hæc commoda, & emolumenta non sint fructus proprie dicti. Nam contra est, quod, dum Jura dicunt, commoda rei venditæ pertinere ad emptorem, non distinguant inter commoda, quæ sunt fructus proprie, & improprie dicti. Accedit, quod non major, sed eadem sit ratio de commodis, ac fructibus proprie dictis; ubi autem est eadem ratio eadem est Juris dispositio, juxta vulgare Juristarum.

235 Ratio potissima, & efficax conclusionis est, quod dictante æquitate naturali illius debeat esse commodum, cujus est periculum & incommodum. Quam rationem

Jus

Jus ipsum assignat §. 3. *Inst. h. t.* ubi postquam dixit: *Si post emptionem fundo aliquid per alluvionem accesserit, ad emptoris commodum pertinet*, Rationem dat: *nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est*. Ea eadem ratione commodum ad emptorem spectare, æquum judicat *l. Id quod 7. ff. de Pericul. & commod. rei vend.* ibi: *Si totus ager post emptionem flumine occupatus esset: periculum esset emptoris: sic igitur & commodum ejus esse debet*. Atqui periculum totum etiam ante traditionem, & pretium solutum, ad emptorem pertinet, ut dictum supra n. 213. & ipsi nobiscum docent adversarii: ergo commoda quoque rei venditæ etiam ante traditionem, & pretii solutionem ad emptorem pertinere debent. Nec dici potest, periculum, quod sustinet emptor, compensari per pretium, quod emptor adhuc apud se retinet. Nam rursus contra est: tum, quod pecunia ex seipso sit infructuosa, consequenter ad compensandum periculum rei insufficiens: tum, quod etiam post interitum rei, emptor debeat pretium solvere, ac insuper ob culpabiliter dilatam solutionem, damnum resarcire venditori, si quod inde passus est, juxta dicenda infra.

236 Ad Fundamenta in contrarium, & quidem primum respondetur, per illud contra nos nihil probari: Nam sicuti res domino fructificat, ita eidem perit, *L. 9. C. de Pignorib. action.* & tamen ante traditionem, & pretii solutionem non perit venditori, licet sit adhuc dominus rei venditæ, consequenter neque eidem fructificat ex hoc quod adhuc illius sit dominus; eo quod hæc Juris axiomata, *res domino suo perit, ac fructificat*, non procedant quando dominus res alteri debet, & obligatus manet, eam ejusque dominium alteri, accepto ab eo pretio, tradere; ut est in casu venditionis, utpote qua peracta illico obligatus est venditor, ut rem emptori tradat; quia in hujusmodi casu fictione Juris emptor jam censetur esse dominus ad hoc, ut res eidem pereat, & fructificet, prout in simili cum Haunoldo jam responsum est supra n. 214.

237 Ad *l. Curabit C. de action. empti.* Respondetur, eam potius pro conclusione nostra, quam contra eam militare; cum ex ea manifeste pateat, quod emptor etiam ante solutionem pretii fructus rei venditæ percipiat. Nec facit contra conclusionem, quod emptor ante solutionem pretii percipiens fructus, debeat postea una cum pretio usuras ejusdem pretii restituere; quia per hoc non sequitur, quod emptor debeat fructus restituere, vel compensationem eorundem facere, sed tantum, quod debeat consuetas usuras pretii, v. g. 5. pro centum restituere, ut videlicet, dum emptor cum suo commodo ante solutionem percipit fructus rei, etiam venditor aliquo fruatur commodo, usura nempe pretii consueta, quam compensetur cessans lucrum, quod forsan fuisset, si pretium eidem ab emptore solutum fuisset, per quod etiam patet ad rationem ex *l. Julianus §.* 20. additam.

238 Ad *l. qui pendentem 25. ff. de Action. empti. & § 8. Leg. 13. ff. eod.* Respondetur, ex illis plus non probari, quam quod venditor rem venditam nundum traditam pignoris loco, donec emptor solvat, retinere, non autem quod fructus sibi appropriare valeat. Item quod, si rem jam tradidit, possit non tantum actionem contra emptorem intentare, ut pretium una cum usura ejusdem restituat, sed etiam prohibitoriales impetrare, ne emptor, donec solvat, fructus colligat.

239 Ex duplici hac conclusione infertur I. Quod, si quis vendat agrum plenum adhuc fructibus immaturis, vel etiam maturis, debeat restituere emptori, si quos fructus ex eis post venditionem ante traditionem colligit, per ea, quæ dicta sunt n. 227.

240 Infertur II. Restitutioni obnoxium esse venditorem, si post venditionem utatur servo, vel jumento, vel alia re vendita, etsi nondum tradita, juxta dicta n. 23. quibus concordat *l. Julianus 13. §. 13. ff. de Action empt.* ibi: *Si quid ex operis servorum, vel vecturis jumentorum, vel navium* (post eorum venditionem) *quæsitum est, emptori præstabitur*. Idem ex eodem Jure est, si quis domum, hortum, vineam &c. vendat & post venditionem locat, vel de prius locata percipit fructus a tempore venditionis peractæ. Quamvis domus prius locatæ fructus usque ad tempus venditionis pro rata temporis percipere licite possit. Cæterum notanter dicitur in conclusione n. 232. posita, *Nisi inter contrahentes alia conventio fuerit*. Nam

Resp. IV. Si circa fructuum perceptionem inter contrahentes specialis fiat pactio, vel conventio, eidem omnino standum erit. Palao cum communi aliorum, *arg. l. Qui fundum 50. §. 18. ff. de Contrah. Empt. & l. Julianus 13. §. 18. de Action. emp.* cum concordantiis. Ratio est: quia *contractus ex conventione legem accipere dignoscantur Reg. 85. Jur. in 6.* Ex hac conclusione 241

Infertur I. Posse venditionem tempore contractus per specialem conventionem tantum sibi reservare de fructibus rei venditæ, quantum ex dilatione solutionis prudentes sibi timet imminere damni emergentis, vel lucri cessantis. Ita ex allegatis principiis docet Lugo *disp. 25. n.* 140. dicens, de hujus veritate non existere dubium. 242

Infertur II. Non tantum fructus, sed & ipsum rei venditæ, etiam jam traditæ dominium per specialem conventionem reservare sibi posse venditorem; donec emptor solvat; dummodo simul etiam periculum ejusdem rei in se assumat: *quia cujus est commodum, ejus debet esse etiam periculum §. 3. Instit. h. t.* 243

Postquam vero dominium in emptorem venditor jam transtulit, nullumque periculum lucri cessantis, vel damni emergentis apparet, non potest ob solam dilationem pretii sibi reservare fructus rei venditæ; prout contra non paucos, ut Bartolum, Baldum, Covarruviam, & alios, quorum sententiam probabilem judicat Molina *disp. 368. n. 17.* Lugo *disp. 25. num.* 138. Diana, & Sanchez; docet Sylvester *V. Usura 2. q. 11.* Rosella *verf. Usura 1. num.* 47. S. Antoninus 2. *par. tit. 1. cap. 7. §. 2d.* Abbas, Alexander, & alii Juristæ, quos refert Sanchez *Consil. Moral. cap. 7. dub. 21. num.* 2. Ratio est; quia ob solam dilationem solutionis fructus reservare, vel aliquid accipere, usurarium est per ea, quæ dicta sunt supra n. 150. 244

Quæritur III. Quid Juris, si una eademque res pluribus successive in solidum vendatur? Resp. I. Si neutri ementium res tradita est, nec ullos eorum dominium & jus in re adhuc obtinuit, illi tradendum est res, qui prior emit. Covarruvias *l. 2. Variar. Resol. cap. 19. n. 6.* Palao *de Just. comm. disp. 6. punct. 27. n. 1.* Haunuldus *Tr. 10. c. Controv. 12. num. 71.* Lessius *cap. 21. dub.* 20. *n.* 140. cum communi & certa aliorum: quia cæteris paribus, *qui prior est tempore, potior est jure, Reg. 54. Jur. in 6.* Idem ob eandem rationem est: quando est dubium, an in aliquem, vel in quem dominium sit translatum. Nisi forsan secundus emptor, pretium jam numerasset, & solvisset: tunc enim præsumeretur, quod eidem res etiam tradita, vel dominium in eum translatum fuisset prout bene observat Covarruvias *loc. c.* Palao *loc. c. n. fin.* Lessius *loc. cit.* 245

Resp. II. Si secundo emptori res non tantum vendita: sed etiam tradita est, præferendus est priori emptori. Ita DD. citati & communis aliorum, *l. Quoties 15. Cod. de Rei vendic.* ibi: *Quoties duobus in solidum prædium jure distrahitur, manifesti Juris est, eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorem*. Ratio est; quia regulariter loquendo sola venditione non transfertur dominium rei venditæ, sed requiritur etiam traditio, *l. Traditionibus 20. de Pactis*, ibi: *Traditionis, & usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur & §. 3. Instit. h. t. Sane qui nondum emptori rem tradidit, adhuc ipse dominus est*, consequenter eam tanquam suam, priori venditione non obstante, vendere adhuc potest alteri; saltem valide: quamvis vendendo peccet, & pœna falsi puniatur, *L. 2. ff. ad Leg. Cornel. de Falsis*, ibi: *Qui duobus in solidum eandem rem diversis contractibus vendidit, pœna falsi coercetur*. Quæ pœna est deportatio, & omnium bonorum publicatio, *Leg. 1. §. fin. ff. eod.* 246

Præter hanc pœnam venditoris, habet etiam contra ipsum prior emptor actionem, non tantum ad recuperandum pretium, si quod forsan jam solvit, sed etiam ad interesse, ita ut præter pretium, tantum debeat emptori compensare, quantum ejus intereat, rem alteri non esse venditam, textu expresso *l. Quotiens 6. C. de Hæred. vel action. vend.* 247

248 Limitatur tamen Conclusio primo in casu, quo prior emptor est privilegiatus, ita ut eidem dominium peracta venditione etiam ante traditionem acquiratur. Hic enim rem tanquam suam vendicare poterit, etiamsi secundo emptori jam sit tradita, Lessius *loc. cit. num. 76.* Covarruvias *lib. 2. Varior. Resol. cap. 19. n. 2.* Molina *disp. 369.* post principium, & communis aliorum. Ratio est manifesta, quia hoc ipso, quod talis emptor statim post emptionem absque traditione rei dominium acquirat, venditio subsequens jam erit rei alienæ. Hujusmodi emptores privilegiati sunt Ecclesiæ, Monasteria, Hospitalia, & alia loca pia; item qui pro civitatibus, vel pro redemptione captivorum emunt *l. Ut inter 23. C. de SS. Ecclesiis*,

249 Limitatur secundo, quando priori emptori res vendita, fuerit etiam hypothecata; cum enim stante tali hypotheca primus emptor illico acquirat jus in re, hoc ipso secundus emptor tam firmum & stabile dominium rei acquirere non potest (etiamsi eidem tradatur) quia possit prior emptor vendicare. Covarruvias *loc. cit.* Gutierrez *de juramento part. 1. cap. 30. n. 2.* Molina *disp. 369.* Lessius *loc. cit. n. 14.* & communis aliorum, *arg. l. Si prior, §. fin. ff. Qui potiores in pignore*, ibi: *In pignore placet, si prior convenerit de pignore, licet posteriores tradatur, adhuc potiorem esse priorem*, & ibi, *Glossa*.

250 Limitatur tertio: si secundus emptor conscius fuit, rem prius jam fuisse alteri venditam; hoc enim in casu prior emptor rem a secundo emptore revocare, & vindicare potest intra annum, numerandum a die notitiæ de alienatione secunda acquisitæ, *L. 1. & seqq. ff. Quæ in fraudem creditorum*, & tenent Baldus *in Rub. C. eod.* Covarruvias *loc. cit. n. 5.* Molina *disp. 369. nu. 9.* Lessius *loc. cit. n. 142.* Layman *lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 17. n. 19.* Palao *loc. cit. n. 10.* & communis aliorum. Post annum autem elapsum secundus emptus in foro externo non amplius tenetur rem emptam priori emptori restituere, uti patet ex *c. L. 1. & l. Ait prætor ff. eod.* certumque cum citatis DD. *l. c.* supponit Palao.

251 Num autem etiam in foro conscientiæ post annum licet sit a restitutione, graviter controvertunt DD. citati & alii. Probabilior & communior ait, elapso anno, esse quidem liberum secundum emptorem ab onere restituendi rem ipsam, manere tamen obligatum ad compensandum id, quantum interfuit primo emptori, rem secundo non esse venditam. Ratio est; quia injuste damnificavit primum emptorem; ergo ad restitutionem tenetur saltem in casu, quo iniquus venditor, tanquam principalis damnificans restituere non vult, vel non potest, *arg. c. fin. de injur. & dam. dat.*

§. IX.

De Pactis, quæ Emptioni Venditioni subinde apponuntur, in specie de Pacto legis commissoriæ, Addictionis in diem, Retrovendendi, & Mohatræ: ubi etiam de Arrhis.

S U M M A R I U M.

252 *Emptioni Venditioni licite apponuntur pacta.*
253 *Pactum legis commissoriæ, quid?*
Lex commissoria, & pactum legis commissoriæ idem sunt. Ibid.
254 *Quare dicatur hoc pactum legis commissoriæ.*
255 *Si emptor determinato per pactum tempore non solvit, dicitur commissa lex, & statim ipso jure res ad venditorem redit.*
256 *Una cum omnibus fructibus interea ab emptore perceptis.*
257 *Nisi venditor præeliget pretium, uti potest, ita tamen, ut si semel pretium petat, variare amplius non possit.*
258 *Emptor id præstare debet, quid venditor elegerit.*
259 *Pactum addictionis in diem quid? & unde origo ejus.*
260 *Melior conditio quæ dicatur.*
261 *Si in tempore per pactum determinato alius emptor meliorem conditionem offert, ipso jure res vendita una cum fructibus interea perceptis ad venditorem redit.*
262 *Dummodo vere, & non dolose melior conditio offeratur.*
263 *Et eam venditor acceptet.*
264 *Illamque prior emptor præstare nolit.*
265 *Simulque in vivis adhuc existat venditor, vel idoneus adsit hæres.*
266 *Tempore intermedio per pactum additionis in diem determinato emptor est dominus, pertinentque ad illum fructus, commoda,*
267 *Et pericula.*
268 *Si venditio celebrata fuit absolute: secus, si conditionate, quandonam talis venditio absolute, quando conditionate fiat?*
269 *Conditio suspensiva, non item resolutiva facit contractum conditionatum. Quid sit utraque conditio?*
270 *Pactum addictionis in diem, & legis commissoriæ licitum est.*
271 *Quid sit, & quotupliciter fieri queat pactum retrovendendi, seu redimendi, Et n. seq.*
273 *Effectus hujus pacti potissimus est obligare emptorem ad revendendum, ita quidem, ut non satisfaciat præstando interesse.*
274 *Ratio hujus redditur.*
275 *Obligatus ad pactum, an, & quando satisfaciat præstando interesse.*
276 *Cum pacto retrovendendi emens fit dominus rei, & lucratur omnes fructus.*
277 *Nec tenetur eos tempore retrovenditionis restituere, & quare?*
278 *Fructus pendentes pro rata temporis sunt dividendi inter emptorem, & venditorem.*
279 *Solvuntur leges in contrarium allegatæ.*
280 *Ponitur, casus, in quo fructus pendentes ad venditorem pertinent.*
281 *Incrementa, & accessiones rei interea factæ emptoris sunt.*
282 *Ad quem pertinet decrementum, pertinere etiam debet incrementum.*
283 *Solvuntur leges in contrarium allegatæ.*
284 *Pactum retrovendendi in gratiam venditoris, utroque Jure licitum est.*
285 *Non bene probatur ex Scriptura* Lev. 25.
286 *Ponitur alia probatio.*
287 *Solvitur instantia.*
288 *Ut licite fiat hoc pactum, debet abesse omnis animus usurarum.*
289 *Signum animi usurarii est, si emptor nimis vile pro re det pretium.*
290 *Potest tamen minus ordinario justo dare pretium.*
291 *Si emptor nimis utile sibi paciscatur tempus, signum præbet usurariæ mentis.*
292 *Sicut etiam, si postulanti mutuum offerat emptionem cum pacto retrovendendi.*
v93 *Item si pro retrovenditione majus paciscatur pretium.*
294 *An unum sufficiat, vel plura requiratur ex præfatis, signa ad judicandum usurarium?*
295 *Etiam in gratiam Emptoris licite fieri potest.*
296 *Ponuntur quædam formulæ emendi cum pacto retrovendendi.*
297 *Ponuntur quædam illicitæ formulæ.*
298 *Contractus Mohatra, vel Varetra quid,*
299 *Non est licitus.*
300 *Arrha quid? a quo, & quando detur?*
301 *Si datur ante contractum omnino perfectum, in signum, & securitatem perfectionis faciendæ, recedi adhuc potest a contractu, sed tamen qui altero invito, discedit arrham perdit, vel duplum restituit.*
302 *Contractu jam completo, & pretio soluto restitui debet arrha, nisi jam in pretium computata.*
303 *Si post perfectum jam contractum, sed ante rem traditam, & pretium solutum datur Arrha, recedi adhuc posse a contractu, volunt plures.*
304 *Eligitur sententia negativa.*

Sol-

305 *Solvitur objectio.*
306 *Et instantia.*

252 QUæritur I. An contractui Emptionis Venditionis valide, & licite apponi possint a contrahentibus pacta specialia, vel conditiones! Resp. affirmative. Est coutra controversiam. Patetque responsio ex toto T. *C. de Pactis inter emptorem & venditorem*; ut proin non minus Emptio Venditio, quam alii contractus ex conventione legem accipere dignoscantur, *Reg. 58. Jur. in 6.* Hujusmodi pacta quamvis varia esse possint, pro beneplacito nempe contrahentium, specialiter ramen tria in legibus magis reperiuntur, magisque a Legistis examinantur, videlicet pactum legis commissoriæ, pactum addictionis in diem, & pactum retrovendendi. De quibus & nos in præsenti agemus. Hinc

253 Quæritur I. Quid sit, & quos effectus pariat pactum legis commissoriæ? Resp. I. Est pactum a contrahentibus Emptioni Venditioni appositum ad hoc, ut nisi intra certum tempus emptor solverit pretium, res sit inempta, seu contractus sit nullus. In re communis, patetque ex *l. 2. & 5. ff. de Lege Commissoria*. Legistæ plerique illud non vacant pactum legis commissoriæ, sed absolute legem commissoriam; prout etiam ipsum Jus Civile illud nominat, ponendo integrum Tit. *de Lege Commissoria*. Verum a parte rei sunt idem lex commissoria, & pactum legis commissoriæ: Quo termino posteriori communiter utuntur Canonistæ; quia in Jure Canonico *c. significante 7. de Pignor.* ita vocatur; quod etiam plures Legistæ imitari non dubitaut: ut proin prorsus inutilis lis de nomine sit, quam excitat Eramus Rotterodamus, an lex commissoria vel pactum legis commissoriæ nominari debeat.

254 Cæterum dicitur *Lex*, seu pactum legis; quia pactum privaum dicitur etiam lex saltem privata, *l. 20. §. 1. ff. de Pactis*, & quia, quando emptor hoc pactum non observat, dicitur committere *in Legem*, seu lex dicitur commissa; *arg. l. fin. de Leg. commiss.* vel quia pacto hoc non observato, committitur, seu relinquitur arbitrio venditoris, an velit contractum adhuc servare, an vero velit irritum facere, *l. Nam legem 3. & l. Si fundus 4. ff. de Lege commiss.*

255 Resp. II. Si emptor determinato per pactum tempore pretium non solvit, dicitur lex commissa, reditque res vendita illico ipso jure ad venditorem, *l. fin. de Lege commiss.* Etiamsi emptor a venditore ad solvendum non moneatur aut interpelletur. *Si fundus 4. §. fin. eod.* quia in hoc die interpellat pro homine, *l. Magnam 12. C. de Contrah. & commut. stip.* Nisi forsan emptor legitimam allegare posset causam, ob quam a solutione impeditus fuerit, v. g. quia volens solvere pretium, habere non potuit præsentiam venditoris, *c. l. Si fundus 4. §. 4. & l. fin. de lege commiss.* vel quia Fiscus solutionem prohibuit *c. l. fin.*

256 Resp. III. Non tantum res ipsa vendita iterum redit ad venditorem, sed etiam fructus interea ab emptore percepti; item & reliqua commoda, vel accessiones rei, eidem restitui debent, *l. Si fundus 4. & l. lege fundo 5. ff. de lege comm.* ubi etiam ratio additur; quia nihil penes eum residere oportet ex re, in qua fidem fefellidet. Non obstaute, quod emptor verum acquisierit dominium fructum interea ex re vendita collectorum, *c. l. lege fundo*; quia dominium hoc resolubile est, & rescisso contractu reducitur ad non titulum dominii ita, ac si nunquam fuisset, prout bene observat Haunold. *tr. 10. c. 1. Contr. 21.*

257 Resp. IV. In libera potestate venditoris quidem positum est, utrum lege commissa, id est, pretio per emptorem debito tempore, non soluto, velit pretium adhuc petere, vel contractum irritum habere, remque venditam una cum fructibus accipere; nihilominus statim se resolvere debet, & si semel alterutrum elegerit, variare amplius non potest, *l. Si fundus 4. ff. de lege commiss.* ibi: Eleganter Papinianus scribit, statim atque commissa est lex, statuere venditorem debere, utrum commissoriam velit exercere, aut potius pretium petere, nec posse, si commissoriam elegerit, postea variare. Concordant *l. 4. C. de Pactis inter empt.* Quare si partem pretii accepit, vel etiam, si post legem commissam venditor pretium petat, legi commissoriæ renunciatum videtur, nec variare, & ad hanc redire potest, *l. Post diem 7. ff. de lege commiss.*

Resp. V. Quamvis, ut dictum, sit in libera potestate 258
venditoris positum, an post commissam ab emptore legem, vel pretium petere: vel legis favore gaudere velit: tamen vicissim non est in potestate emptoris, lege commissa pretium solvere, vel contractum irritum, sed debet etiam invitus se accomodare voluntati venditoris: *arg. cit. Juribus*, præsertim *l. 4. de lege commiss. & l. 3. eod.* Ratio est, quia alias, quod in favorem venditoris introductum est, in ejus odium & perniciem cederet, quod omnino absurdum est, *l. 40. §. fin. ff. de Fidei. liber.* ac iniquissimum *l. 6. C. de Legibus*.

Quæritur II. Quid sit, & quos effectus habeat pactum 259
addictionis in diem? Resp. I. Est pactum a contrahentibus venditioni appositum, ad huc, ut liceat venditori rem venditam, denuo alteri emptori vendere, si intra certum tempus aliquis meliorem conditionem pro tali offerat. Ita desumitur ex *l. 1. ff. de In diem addict.* atque *l. 2. §. 4. ff. Pro emptore*. Originem hoc pactum sumpsit a publicis venditionibus sub hasta, ubi pluribus emptoribus concurrentibus, illi res addicitur, qui licitando plus offert. Inde enim ad privatas Venditiones hic vendendi modus ductus est. Dicitur autem *Addictio in diem*; quia primo emptori non statim irrevocabiliter & perpetuo addicitur: id est, datur & tribuitur; sed in diem, id est, ad certum tempus, intra quod si nullus emptor meliorem conditionem offerens appareat, addicitur randem perpetuo, & irrevocabiliter; prout cum aliis bene declarat Haunoldus *tr. 10. cap. 1. Cont. 20. n. 180.*

Quisnam porro meliorem conditionem offerre dicen- 260
dus sit, optime declarat *l. Tibi autem 4. §. fin. ff. In diem addict.* his verbis: Melior autem conditio adferri videtur, si pretium sit additum, sed & si nihil pretio addatur solutio autem offeratur facilior pretii, vel maturior, melior conditio adferri videtur. Præterea si locus opportunior solvendo pretio dicatur, æque melior conditio allata videtur &c. Si quis accedat ejusdem pretii emptor, seu qui levioribus emat conditionibus, vel qui satisdationem nullam exigat, melior conditio allata videtur. Idem erit dicendum & si viliori pretio emere sit paratus, ea tamen remittit, quæ venditori gravia erant in priori Emptione. Imo universaliter loquendo, quidquid ad utilitatem Venditoris pertinet, pro meliori conditione haberi debet, *l. Quidquid 5. ff. eod.*

Resp. II. Si Venditione cum pacto addictionis in diem 261
celebrata, intra tempus determinatum compareт alius emptor meliorem conditionem offerens, eamque Venditor acceperit, statim ipso jure, absque ulla alia actione dominium rei Venditæ iterum redit ad Venditorem; textu claro *l. Si quis hoc lege 41. princ. ff. de Rei vend.* cessatque pignus, si res intermedio tempore ab emptore alii est oppignorata, *l. ubi autem 4. §. 3. ff. de in diem addict.* & debet emptor una cum re etiam omnes fructus interea ex illa perceptos, sicut & accessiones, ac commoda illius restituere, *l. Item 6. ff. eod.* Conceditur tamen emptori deducere expensas, quas interea in rem necessario se fecisse probare potest, *l. Imperator 16. eod.* ibi: Imperator scripsit, sicut fructus additæ domus, cum melior conditio fuerit allata, Venditori restitui necesse est, ita rursus, quæ prior emptor medio tempore, necessario probaverit erogata, vel reddita retineri, vel, si non sufficiat, solvi æquum est.

Resp. III. Ut pactum addictionis in diem enumeratos 262
in præcedenti conclusione effectus habeat, requiruntur sequentes conditiones. Prima est, ut alius emptor sincere absque dolo, & simulatione meliorem conditionem offerat, quia simulata pro infectis haberi debent, *l. 6. cap. Si certum pet.* alias enim tam Emptori quam Venditori facile foret, pro libitu a contractu recedere, subornando aliquem, ut simulate plus offerat. Hinc, si Venditor simulaverit meliorem allatam conditionem, cum minori, vel tantidem alii venderetur, utrique emptori in solidum erit obligatus, statuit in pænam dolosi venditoris, *l. Si venditor 14. ff. de in diem addict.* Si vero emptor simulate & dolose alium emptorem substituat, v. g. aliquem, qui quidem majus pretium offert, sed solvendo non est; ignorante id Venditore, valebit quidem venditio secunda, primaque ipso jure evanescet, *cit. l. 14. §. 1.*

§. 1. & 2. deceptus tamen Venditor habebit actionem cum priori emptore, quanti sua intersit, id non esse factum, *cit. l. 14. §. 1.*

263 Secunda conditio est, ut Venditor oblatam a secundo emptore meliorem Conditionem re ipsa acceptet, & pro ea eidem rem vendere velit: si enim secundo huic emptori pro oblata meliori conditione rem Vendere recuset, uti potest *l. Sabinus 9. ff. eod.* ubi Sabinus scribit, licere Venditori meliorem oblatam abiicere, & sequi primam quasi meliorem, substinet prima Emptio etiam invito emptore, *cit. l. 9.* nisi nominatim & expresse convenerit, ut liceret emptori resilire, meliori conditione oblata, tunc enim dicendum erit, dissolutam priorem emptionem etiamsi Venditor sequentem non admittat, *cit. lib. 9. D. eod.*

264 Tertia conditio est, ut emptor primus ipse nolit oblatam meliorem conditionem præstare, vel adæquare; si enim prior emptor ad idem se offert, subsistet venditio, *c. Licet. ff. eod.* ibi: licet oblata, addicere autem Venditori meliori conditione posteriori, nisi prior paratus sit addicere, unde debet Venditor priorem emptorem de oblata ab alio meliori conditione monere, *l. Necesse. 8 eod.* ubi etiam ratio additur; videlicet, ut si quid alius adjicit, ipse quoque adiicere possit.

265 Quarta conditio est, ut intra diem seu tempus addictionis venditor non moriatur; vel si moriatur, exiltat intra illud tempus hæres idoneus, cui melior conditio possit offerri, *l. Si prædio, 15. D. eod.* ibi: Si prædio in diem addicto, ante diem resolutionis præfixum venditor mortuus sit, sive post diem hæres ei existat, sive non existat, priori emptori, prædium emptum est:

265 Respond. IV. Si emptio cum pacto addictionis in diem absolute, & non conditionate fiat, acquirit emptor verum quamvis revocabile rei venditæ dominium; & fructus intermedio tempore suos facit, pertinentque ad eum tanquam dominum accessiones & commoda rei emptæ, *l. 2. §. 1.* ibi: ubi pura est venditio Iulianus scribit, hunc, cui res in diem addicta est, & fructus, & accessiones lucrari, intellige tamen revocabiliter. Potest etiam rem ita emptam tanquam dominus illius oppignorare, *cit. l. 4. §. 3. eod.*

267 Econtra vero ad eundem quoque tanquam verum dominum pertinet etiam rei periculum, *L. 3. D. eod.* ubi Iulianus scribit, & periculum ad eum pertinere, si res interierit, intermedio illo per pactum addictionis in diem determinato tempore. Ratio est; quia iuxta superius jam dicta, res domino suo perit, & non alii, *L. 9. C. de Pign. act.*

268 Dicitur autem notanter, si absolute; quia si conditionate celebratur venditio cum pacto addictionis in diem nec periculum, nec commoda rei ad emptorem, sed ad venditorem tanquam dominum adhuc spectant *l. 4. C. eod.* eo quod venditio conditionata ante conditionem adimpletam non censeatur emptio perfecta, sed suspensa. Utrum autem & quando absoluta quando conditionata censeri debeat huiusmodi venditio, attendendum est iuxta Ulpianum *l. 2. ff. eod* quid actum sit: nam si quidem hoc actum est, ut meliore allata conditione discedatur; erit pura Emptio, quæ sub conditione resolvitur: sin autem actum est, ut perficiatur Emptio nisi melior conditio offeratur, erit Emptio conditionalis. Ex quo colliges, absolutam fore sequentem & similes venditiones cum pacto addictionis in diem: vendo tibi hanc rem, ita tamen, ut si melior conditio intra octo dies ab alio offeratur, mihi liceat ab hac venditione discedere, & rem alteri vendere: sequens vero & similes conditionatas esse: vendo tibi hanc rem, vel sit tibi vendita hæc res, si non, vel nisi intra octo dies alius meliorem conditionem offerat.

269 Dices, in utroque casu adest particula *si* vel *nisi*, ergo utrobique erit emptio conditionata; quia hæ particulæ conditionem exprimunt, *L. 14. ff. de Contrah. empt.* Respondetur concesso ant. negando conseq. quia in uno ponitur conditio suspensiva, in altero resolutiva. Non enim quævis conditio opposita, sed suspensiva solum, id est, quæ usque ad sui positionem suspendit actum, facit contractum conditionalem. Non item Resolutiva conditio, id est illa, quæ resolvit, & annullat contractum non quidem, si ipsa deficiat, sed si existat. Exemplum habetur *l. 3. ff. de Contrab. empt.* ibi: *Si res ita distracta sit, ut si displicuisset, inempta esset, constat non esse sub conditione distractam, sed resolvi Emptionem sub conditione.* Haunold. *tract. 10. c. 1. nu. 17 & 179*

Porro, quod Emptio Venditio cum pacto addictionis in diem, sicut & legis commissoriæ in utroque foro liceat non tantum probandum supponendum esse, bene dicit Azorius; cum sit omnium sententia, ut idem asserit *part. 3. lib. 7. c. 13. & 14* 270

Quæritur III. Quid sit, & quos effectus producat pactum retrovendendi, seu, ut alii loquuntur, redimendi? Resp. I. est Pactum a contrahentibus Emptioni Venditioni appositum, ad hoc, ut emptor vel possit, vel debeat rem emptam revendere venditori. Ita desumitur ex *L. 2. C. de Pactis, inter empt.* Patet, que bonitas definitionis ex eo, quod conveniat omnibus huius pacti modis, seu speciebus, enim vero non uno, sed variis modis hoc pactum fieri, & contractui apponi potest, ut cum aliis bene advertit Azorius *part. 3. lib. 7. c. 12. Quinto quæritur.* Primo in gratiam solius venditoris: & fit, quando emptor tenetur rem emptam revendere venditori id postulanti: qui retrovendendi modus frequentior cæteris est, teste Lessio *c. 22. dub. 14* Secundo in gratiam solius emptoris, & fit quando venditor cum tempore tenetur rem a se venditam iterum emere. Tertio in gratiam utriusque, quando nempe uterque contrahentium se obligat ad celebrandum novum contractum, emptor nempe ad revendendum, si venditori placuerit; venditor vero ad emendum seu redimendum, si emptor postulaverit. 271

Rursus fieri potest cum determinatione certi temporis, vel sine huiusmodi determinatione, ita, ut quandocunque placuerit venditori, teneatur emptor revendere, vel venditor iterum emere, si libuerit emptori. Quando fit cum assignatione certi temporis, iterum varie celebrari potest; videlicet vel ut intra certum tempus teneatur emptor rem emptam venditori revendere; vel ut intra certum tempus duorum v. g. annorum non possit res vendita redimi: vel ut non nisi certo anni tempore redimi valeat. 272

Resp. III. Pactum retrovendendi in favorem venditoris oppositum, hunc potissimum producit effectum, quod obliget emptorem ad revendendam venditori rem ab eodem prius venditam, ita quidem, ut huic obligationi suæ non satisfaciat, solvendo interesse. Fachin. *lib. 2. c. 7.* Haunoldus *loc. cit. num. 198.* Pinel. in *L. 2. C. de resciund. vend. par. 2. c. 3. num. 22.* Palao, & communis aliorum, contra Comeum, Cognol. & alios, quos refert, & refutat Pinel. *loc. cit.* ubi ait, eos improvide læssos esse. Probatur ex *L. 2. C. de Pact. inter. empt.* ubi expresse habetur, quod si hæres emptoris non pareat (hoc est, retrovendere nolit) competat venditori actio ex vendito contra illum. Non autem competeret, si liberum esset emptori rem revendere, vel interesse solvere. Hunc faciunt etiam *L. 68. ff. de Rei vind. & L. 25. §. 1. ff. Contrab. Empt.* 273

Confirmatur. Pactum retrovendendi in favorem creditoris ideo plerumque fit, & conceditur a Iure, ut necessitate pressi res suas vendentes, habeant opportunum remedium easdem cum tempore denuo recuperandi. Quibus propterea etiam conceditur actio, *cit. L. 2. C. de Pactis inter empt.* atqui non esset consultum miseris venditoribus, si emptor solvendo interesse a revendendi obligatione immunem se facere posset. 274

Obiiciunt Adversarii. Obligatus ad factum aliquod, satisfacit obligationi suæ, vel exequendo factum, vel solvendo interesse, *l. Stipulationem. 72. Celsus ff. de V. O.* sed ex pacto retrovendendi consurgit obligatio ad factum; revendere enim est facti, *arg L. 4. ff. de Usur.* ergo. Respondentur primo, incertum esse, an obligatus ad factum satisfaciat præstando interesse, ut post Glossam *fin. in l. Si quis ab alio. ff. de Re judic.* solide ostendit Molina *disp. 562. num. 4* Respondetur secundo, distinguendo: obligatus ad factum satisfacit præstando, interesse; quando obligatio non præcise, & determinate ad factum se extendit, transmittitur: si se ita extendat, negatur, *arg. l. 34. ff. de Reg. Jur.* juncta *l. 6. C. de Resciud. vendit.* 275

276 Resp. III. Pactum retrovendendi non impedit, quin emptor rei emptæ verus evadat dominus, fructusque omnes, tempore, quo possidet, faciat suos, ita quidem, ut eosdem restituere non amplius teneatur, etsi postea juxta exigentiam pacti, rem iterum revendat venditori. Est certa & unanimis DD. Et quidem, quod fiat dominus, inde patet; quia emptor solvit pretium, & venditioni tradit mercem, quo facto dominium trasferri, constat ex *§. 41. Instit. de rerum divis.* & *l. 22. C. de Pactis*. De fructibus constat, tum *l. cum te fundum. 6. C. de Pact. inter empt.* ubi non nisi illi fructus venditori attribuuntur, quos emptor in mora retrovendendi existens colligit: tum quia secundum naturam est, commoda cuiuscunque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, *l. Secundum. 10. de R. J.* Accedit quod quævis res domino suo fructificet.

277 Quod vero fructus perceptos non amplius teneatur restituere, sicut eos restituere tenetur, qui cum pacto legis commissoriæ, aut editionis in diem emit, juxta dicta superius *num. 256. & num. 261.* Ratio est: quia vi illorum pactorum contractus Emptionis prius factus totaliter & ita resolvitur, ac si nunquam fuisset factus; si autem contractus factus non fuisset, certum est, quod fructus ad emptorem non pertinuissent, consequenter nec ad eum pertineant, casu quo juxta conditionem pacti, contractus resolvitur. Econtra vero vi pacti retrovendi, non rescinditur prius facta Emptio Venditio, sed celebratur nova; vi cuius fit venditor, qui prius erat emptor; conveniunt enim emptor & venditor hoc pacto inter se, ut venditor reddat pretium emptori, hic teneatur revendere; vel si emptor reddat rem venditori, hic refuso pretio teneatur emere seu redimere; quia ratione novum celebrari contractum, dubium non est, *l. Ab Emptione: 58. C. de Pactis*, Unde fit, quod fructus prius percepti maneant penes venditorem, haud secus, acsi rem alicui tertio venderet.

278 Resp. III. Fructus prudentes adhuc immaturi dividendi sunt pro rata temporis inter emptorem, & venditorem, ita ut quoad valorem, & æstimationem, quam tempore revenditionis faciendæ habent, maneant emptoris; secundum valorem vero & æstimationem quam a tempore revenditionis, vel a mora emptoris in revendendo, habent, pertineant ad venditorem redimentem. Covarruvias *lib. 1. Variar. Resol. c. 15.* Berlich. *p. 2 concl 21. num. 69.* Molina *Disp. 374 num. 3.* Lessius *lib. 2. c. 21. num. 123.* Tusch. Jason. & teste Fachin. *lib. 2. controv cap. 14* communis aliorum, contra Baldum, Alexandrum, & alios, quos refert, & sequitur Petr. Barbos. in *l 8. princ. ff. Solut. Matrim. n. 70.* Conclusio hæc sequitur ex priori cum enim juxta illam omnes fructus pertineant ad emptorem, fructusque pendentes etiam sint fructus pretio revera æstimabiles secundum valorem, quem prudentum indicio tunc habent, haud dubie secundum eundem valorem etiam ad emptorem pertinebunt.

279 Dices *l. Julianus 13 §. 16. ff. de. Action. empt. l. Fructus 13* & *l. Post perfectam. C. eod. l. fin. ff Quæ in fraudem*. Fructus rei pertinent ad illum, quia & nunc rem emit, atque, dum vi pacti retrovendi venditor rem venditam redimit, vere emit, emptorque evadit, ergo ad eundem pertinebunt fructus prefertim pendentes, cum hi sint pars fundi, *leg. Fructus, ff. de Rei vendicat.* Resp citatas leges loqui de communibus & ordinaris Emptionibus, in quibus fructus rei ad emptorem pertinere, gratis conceditur, & dictum est supra *n* 227. quia in illis ob pendentes sive maturos, sive immaturos fructus pretium rei augetur. Secus est de retrovenditione, in qua quia emptor ob fructus pendentes pretium augere nequit, sed eodem pretio, quo rem prius emit, revendere debet, potest valorem fructuum pendentium utpote commodum sibi tanquam domino accrescens pro rata temporis deducere.

280 Aliud foret, ut bene advertit Covarruvias *loc. cit. n. 7. ad finem*; si vi pacti retrovenditionis venditor non eodem, sed alio, currente nempe tunc isto pretio rem redimeret; tunc enim sicut in aliis Emptionibus fructus pendentes procul dubio ad ipsum transirent, eo quod ob illos pretium in contractu augeri jam supponeretur. Pariter ad venditorem etiam eodem pretio redimentem pertinerent fructus pendentes, si emptor cum iisdem fructibus rem prius pari pretio emerat.

Respond. IV. Etiam incrementa, & commoda, quæ 281
per alluvionem, vel alio modo, rei ante retrovenditionem adveniunt, remque meliorem reddunt, ad emptorem pertinent. Menochius *l. 1. Concl. 26* Lopez *p. 2. consil. 1. defens. 18.* Fachin. *lib. 2. Controv. capit. 6.* & communis aliorum contra Tiraq. *de Retr. Convent. ad fin. n. 62.* Berl. *p. 2. concl. 2. an. 54.* & alios. Ratio est; quia emptor non obstante pacto retrovendendi sit verus dominus rei emptæ; ut ipsi fatentur Adversarii, & suse probat Tiraq. *loc. cit. § 2. an. 36.* domino autem accedunt commoda, & incrementa, sicut & detrimenta rei, *l. 33. & 34. ff. de Rei vend.*

Confirmatur: ad quem spectat damnum decrementi, 282
ad eundem etiam spectare debet lucrum incrementi. *l. Si id, quod, 9. §. ult. ff. de Rescind. vendit.* & *l. penult. c. de Solut.* & merito, quia secundum naturam, est commoda cuiuscunque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, *L. 10 ff. de R. I.* atqui iuxta ipsos etiam adversarios pericula & incommoda rei cum pacto retrovenditionis venditæ, ad emptorem spectant, non obstant, quod eiusdem rei revocabile tantum habeant dominium; ergo etiam eodem non obstante ad eundem quoque commoda & incrementa spectare debent. Ex quo sequiur, si incrementum rei separabile non est tenere emptorem illud una cum revenditori redimenti revendere, sed retineri ab eo posse; si separabile non est, eius æstimationem solvi debere a redimente.

Obiiciunt Adversarii *l. 23. §. 1. ff. de Ædilit. edict.* ubi 283
jubent Ædiles restitui, & quod venditioni accessit; & si quas actiones esse ipse præstiterit: ut uterque resoluta Emptione nihil amplius consequatur, quam non haberet, si venditio facta non esset. Concordat *l. Si homines. 29. ff. de Usu cap. l. Item quod dictum, 6. ff. de In diem addict.* Resp. has leges minime obesse nostræ conclusioni, quia loquuntur de casu, quo Emptio rescinditur, & nova non celebratur; uti fit in venditione cum pacto legis commissoriæ, & addictionis in diem, ubi cum legibus & Adversariis ipsis docemus, fructus & incrementa omnia ad venditorem ita pertinere, ac si venditio aliqua facta nunquam fuisset. Secus est de venditione cum pacto retrovendendi, ubi prior factus contractus non rescinditur, sed novus celebratur juxta dicta supra *num. 277.*

Quæritur III. An utroque Iure licita sit Emptio Ven- 284
ditio cum pacto retrovendendi? Respond. I. Emptio Venditio, quæ fit cum pacto retrovendendi in gratiam venditoris, licita est tam Canonico, quam Civili Iura Ita communissima tam Theologorum, quam Canonistarum, ac Legistarum, signanter Molina, *Dis. 375. numer. 2* Lessius *lib. 2. cap. 21. numer. 113.* Azorius *part. 3. libr. 7. cap. 12.* Covarruvias *lib 3. Variar. Resolut. cap. 8. numer. 3 §. His sane.* Fachin. *libr. 2. Controu. cap. 12.* Pirhing *h. t. numer. 31.* Berlich. *par. 2. concl. 1. & 2.* cum aliis contra non paucos apud Gonzalez. *in c. 5. h. t. num. 3.* Et quidem de Iure Civili aperte constat ex *l. Si fundum, 2. C. de Pactis inter empt.* ubi pactum hoc declaratur, approbatur, & actio ex eo conceditur. De Iure Canonico patet ex *c. Cum Joannes, de Fide Instrum.* ubi quædam venditio ædium sub hoc pacto facta dicitur conditionalis (conditione improprie sumpta pro modo) vique illius pacti domus adiudicatur emptori. Idem patet ex *Extravag. Regimini, 1. & 2. h. t.* ubi expresse ut licita approbatur Emptio Venditio cum pacto retrovendendi, seu redimendi.

Probant alii, ut Pirhing *loc. cit.* conclusionem etiam 285
ex Scriptura *Levit.* ubi Filiis Israel non aliter, quam sub redemptionis conditione, seu cum pacto retrovendendi possessiones suas vendere conceditur: Verum, ut bene observat Gibalin. *lib. 4. de negot. hum. c. 5. art. 3. n. 2.* locus ille Scripturæ non faciat pro conclusione, vi enim illius textus, fructus ab emptore interea percepti, debent computari in pretium, quando postea revenditio fit: dicitur namque ibidem *vers. 26.* Sin ipse (qui possessiones suas vendidit) pretium ad redimendum potuerit invenire: computabuntur fructus ex eo tempore, quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. Juxta

con-

conclusionem vero nostram, fructus in pretium non computantur, sed acquiruntur emptori tanquam domino. Hinc pro assertionis nostræ probatione adducendus non videtur allegatus Scripturæ textus. Quod si contra nos objiciatur, respondetur, cum non esse Juris Divini-naturalis, sed positivi, qui una cum aliis Judicialibus & cæremonialibus per legem gratiæ abolitus est.

286 Probatur conclusio etiam ratione. Quicunque potestatem habet rem suam vendendi, vel non vendendi, habet etiam potestatem, eandem vendendi certa cum limitatione, conditione, modo, pactu, conventione &c. dummodo cæteroquin servet æqualitatem inter pretium & mercem, nec eatinde alii faciat injuriam, nullamque violet legem humanam, aut Divinam: Nam suæ quisque rei moderator, atque arbiter existit, *l. In re Mandata*, *C. Mandati*, & non tantum de Jure Civili *l. 1. ff. Depositi*; sed etiam Canonico, *Reg. 86. Jur. in 6.* Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur; atqui per Venditionem cum pacto revendendi nulli fit injuria, nullaque violatur lex Divina vel humana, debitaque (ut supponitur) servatur æqualitas: ergo.

287 Objiciunt Adversarii *cap. ad nostram 5. h. t.* ubi reprobata reperitur Emptio Venditio cum pacto retrovendendi. Concordat *cap. Illo vos 4. de Pignor.* Sed Respondetur cum communi, per *cit. c.* non damnari Emptionem, quia cum pacto retrovendendi; sed quia cum talibus circumstantiis celebrata est, ex quibus prudenter colligi poterat, eam affectu & animo usurario factam, consequenter palliatam usuram fuisse, uti patet legenti textum.

288 Notandum siquidem; prætextu Emptionis cum pacto retrovendendi facillime committi posse & non raro committi palliatas usuras. Hinc DD. ad hoc, ut hujusmodi Emptio licite fiat, principaliter requirunt, ut contrahentes vere emere & vendere intendant, nihilque animo usurario agant; hic enim ubi adest, procul dubio contractus illicitus est. Unde autem colligi queat, pactum hoc, animo usurario fieri, plura quidem a DD. congeruntur signa, ut videre est apud Berlich qui *p. 2. concl.* 1. quadraginta hujusmodi signa affert. Menochius quoque *lib. 3. Præsumpt.* 122. non pauca congerit, Nos cum Abbate & aliis ea adducemus, quæ ex *cap. Ad nostram 5. h. t.* & *cap. Illo vos 4. de Pignor.* habetur.

289 Primum itaque signum animi usurarii est, quando emptor nimis vile pretium pro re offert, ita ut certus quasi sit, venditorem iterum redempturum rem venditam. Ita faciebat positus *in cit. cap. 5. h. t.* qui pro domibus & olivis dedit 40. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam partem justi pretii contingebant. Quapropter Pontifex illum usurarie egisse judicavit; & merito; cum enim hic emptor optime sciret, venditorem hoc tam vili pretio rem iterum redempturum, prudenter & juste de illo præsumi potuit, eum ideo solummodo pretium expendisse pro domibus & olivis, ut interea per aliquot annos fructibus illorum frui, & simul post certos ibidem specificatos annos, integrum pretium suum denuo recipere posset. Quod in re aliud non est quam si idem pretium mutuum ad tempus ea conditione dedisset, ut interea fructibus rerum mutui frui posset.

290 Dicitur autem notanter nimis vile pretium, quale est, quod vix attingit medietatem, *arg. cit. cap. 5. h. t.* Nam, ut cum aliis bene observat Abbas *in cit. cap. 5. n. 9.* non ex quavis tenuitate, vel modicitate pretii desumi posse emptorem usurarium, sed debet esse valde tenue, seu nimis vile. Ratio est; quia in venditione cum pacto retrovendendi, nec emptor dare tenetur nec venditor exigere, vel accipere potest tantum pretium, quantum in aliis Venditionibus; sed debet descendere ob onus & obligationem revendendi, quam emptor imponit: ob hanc enim res merito minoris æstimatur, quam si absque simili obligatione venderetur; uti cum citato Abbate docet communissima, imo teste Frider ch. *n. 467.* ferme omnes, *arg. l. Fundi partem 79. de Contrah. Empt.*

291 Secundum signum esse potest; quando emptor pro modico oblato pretio, nimis sibi utile tempus retrovendendi paciscatur, ut si v. g. vi pacti venditori ante septennium non liceret, & post novennium non amplius posset redimere; qualiter tutius fecit iniquus emptor in sæpe *cit. cap. 5. h. t.* & judicio Abbatis *loc. cit.* propterea principaliter judicatus est, animo usurario lucrandi fructus emisse.

292 Tertium signum est, si venditor prius postulavit mutuum, & emptor mutuum recusans, statim ad emptionem se offert cum pacto revendendi, *arg. primum cit. c. h. t.* in quo iterum reus fuit ibidem descriptus emptor. Verum hoc signum tam certum non est, quin fallere possit: cum multi ex rationabili causa mutuum recusare, & ad Emptionem cæteroquin justam se offerre valeant, ut *loc. cit.* recte observat Abbas, patetque consideranti.

293 Quartum signum est; si emptor pactum retrovendendi offerens, alias solitus sit usuras exercere. Quintum si paciscatur, ut in retrovenditione majus eidem detur pretium, quam ipse emendo solvit. Quæ ultima duo signa habentur *in c. Illo vos 4. de Pignor.* & communiter etiam a DD. adducuntur.

294 Porro an, & quando unum ex his signis sufficiat, item quando plura, vel quot requirantur, ad judicandum aliquem usurarium, arbitrio Judicis relinquendum merito censent cum Covarruvia Molina *Disp. 358. n. 7.* Carpz. *part. 2. Constit. 1. def. cons. 2. num. 18.* Si primum cum quarto, nimia videlicet modicitas pretii cum consuetudine fænerandi simul concurrunt, nemo dubitat, quin usura lateat. Sunt, qui volunt ordinarie sufficere primum etiam solum. Quam opinionem in Camera Imperiali practicari testatur Mynsinger *Centur. 3. Observ. 62.* eamque tanquam securiorem & communiorem præsertim apud Canonistas merito suadet.

295 Resp. II. Etiam in gratiam emptoris licite celebrari potest Emptio Venditio cum pacto retrovendendi. Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 9. num. 3.* Molina *h. t. num. 33.* Lessius *lib. 2. cap. 21. num. 17.* & communis aliorum tam Theologorum quam Jurisperitorum. Ratio est; quia est talis venditio absque usuræ labe, & injuria tertii; consequenter licite fieri potest. Ut autem ita fiat, requiritur primo; ne majus exigat pretium tempore retrovenditionis, quam ipse pro re expendit, *arg. c. Illo vos 4. de Pignor.* Secundo, si eadem ipse prius ita emit, majus det pretium venditori, quam ordinarium, consuetum, & justum: Ratio est, quia imponit venditori onus pretio æstimabile, obligationem nempe redimendi rem venditam, quando placuerit emptori. Nam sicut, dum per pactum retrovendendi in gratiam venditoris imponitur obligatio emptori, rem iterum revendendi, est onus pretio æstimabile, & propterea a venditore pretium minui debet, *arg. l. Fundi partem 79. ff. de Contrah. Empt.* Ita pariter si econtra emptor imponit venditori obligationem redimendi, onus pretio æstimabile est.

296 Ex hactenus dictis infertur pro praxi, validas & licitas utroque Jure esse sequentes Emptionum Venditionum cum pactu revendendi formulas. Hunc agrum alias, ut vides, 400. florenis valentem, vendo tibi 300. florenis, hac tamen conditione, vel pacto, ut pro eodem pretio eundem mihi iterum revendas, quandocunque mihi placuerit: vel, ita tamen, ut si intra annum, aut duos annos idem pretium tibi obtulero, tu mihi revendere tenearis: tempore vero hoc elapso habeas liberam de eo disponendi libertatem. Item licitum erit: si venditore rei venditionem cum pacto revendendi offerente, dicat emptor, emam pretio petito, ita tamen, ut si intra decem annos non redimas, amplius redimendi non habeas potestatem.

297 Econtra vero illicitos esse sequentes modos, si offerente venditore rem revendendam justo pretio, dicat emptor: tanti emere nolo, dabo autem mediam hujus pretii partem, eodemque pretio rem hanc tibi iterum revendam, quando volueris: vel si petente 100. florenos mutuos respondeat rogatus, mutuum dare non soleo; emam autem a te domum tuam, vel agrum (ponamus, quod de se valeat ducentis florenis) daboque pro illo petitos centum ac decem florenos, atque insuper concedam, ut eodem pretio redimere valeas, quando tibi placuerit: vel si ipso venditore venditionem cum pacto revendendi offerente, dicat emptor: sum contentus, ita tamen, ut ante octo annos non redimas, & post decem annos redi-

mere amplius non valeas: vel, ita tamen, ut dum redimis, majus pretium offeras &c.

298 Quæritur IV. Quid sit, & an liceat contractus Mohatra? Resp. *Contractus Mohatra* (alias & Varatra dictus, est, quo mercator, vel alius credito alicui vendit rem aliquam summo, vel etiam medio justo pretio, cum tali revendendi pacto, ut teneatur emptor eidem venditori pro minimo pretio consistente in numerata pecunia eandem rem revendere. Ita contractum hunc declarant Carden. *in Crisi Theologica ad propositionem* 40. inter damnatas ab Innocentio XI. Palao *disp.* 5. *punct.* 33. & cæteri DD. Hispani, utpote in quorum patria multum vigebat iniquus iste contractus. Dum enim indigentes a mercatoribus petebant mutuum, hi ut pœnas usuræ (quæ in mutuo potissimum exercetur) declinarent, loco mutui offerebant indigentibus credito vendendas merces hoc pacto, & conditione, ut illas eisdem venditoribus statim iterum, sed pro minori pretio, in numerata tamen pecunia consistente, revendere possent, ac deberent. Quo fiebat, quod indigentes illico paratam pecuniam, mercatores autem sub titulo venditionis, lucrum illud habere possent, quod vi mutui, ob nimis manifestam usuram aperte conquirere, timore pœnæ non audebant.

299 Resp. II. Mohatra vel Varatra est contractus omnino illicitus. Ita hodie unanimis & certa: eo quod ut talem declaravit Innocentius XI. dum inter alias etiam hanc num. 4. propositionem damnavit: Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri. Ratio est; quia ut consideranti patet, palliatam continet usuram.

300 Quæritur V. Quid sit Arrha. & quid Juris circa eam? Resp. I. *Arrha*, seu *Arrhabo* est id, quod ante solutionem totius pretii ab emptore datur venditori in confirmationem contractus facti, vel in securitatem faciendi. Quamvis enim regulariter loquendo Arrha detur in signum & confirmationem contractus jam facti, *Instit. h. t. princ. ibi*: quod arrhæ nomine datur, argumentum est Emptionis, & Venditionis jam contractæ: tamen etiam subinde in securitatem contractus faciendi, seu potius perficiendi datur, *arg. §. 1. ad finem Institut. h. t. & l. Contractus* 17. *C. de Fide instrum. juncta l.* 11. *§.* 6. *ff. de action. empt.* Sic v. g. dum contrahentes Emptionem Venditionem in scriptis fieri volunt, dare interea possunt arrham, donec contractus erectione scripturæ perficiatur. Pariter dum suspenditur perfectio contractus, donec pretium ab aliis taxetur, vel donec socii, vel alii consentiant, dari interea potest Arrha. Datur autem regulariter ab emptore venditori: & non econtra, *§ 1. Instit. h. t. & l. Contractus* 17. *C. de Fide instrum.* potest in pecunia, vel in alia materia consistere *l. Ex empto* 11. *§. Is qui vina, ff. de Action. empti.* Aliquando datur pro ea quædam pars ipsius pretii postea computanda in pretium, *l. fin. ff. de l. Commiss.* Non datur necessario arrha; nam ut dicitur *l. quod sæpe* 35. *ff. de Contrah. empt.* quod sæpe arrhæ nomine datur, non eo pertinet, quasi sine arrha conventio nihil proficiat: sed ut evidentius probari possit, convenisse de pretio.

301 Resp. II. Si Arrha ante contractum perfectum & absolutum datur in signum & securitatem ejusdem perfectionis faciendæ, non impedit quidem, quin contrahentes a contractu licite & valide recedere valeant; nihilominus si emptor sine justa causa invito venditore resilit, arrham datam perdit; si vero sine justa causa recedit invito emptore venditor, restituere debet arrham acceptam, & insuper de propriis bonis tantum dare emptori, quantum valor acceptæ prius arrhæ efficit. Communis & certa. Textus expressus habetur *prin. Instit. h. t. ibi*: donec enim aliquid deest ex his, pœnitentiæ locus est, & potest emptor & venditor sine pœna recedere; Ita tamen impune eis recedere concedimus, nisi jam arrharum nomine aliquid fuerit datum; hoc enim subsecuto, sive in scriptis, sive sine scriptis celebrata sit, is qui recusat adimplere contractum, si quidem est emptor, perdit quod dedit: si vero venditor, duplum restituere compellitur. Idem habetur *l. Contractus* 17. *c. de Fide Instrum. ibi*: tamen qui vendere pollicitus est, venditionem recusans, in duplum eas (arrhas) reddere cogatur, & qui emere pactus est, ab Emptione recedens, datis a se arrhis cadit, restitutione earum deneganda.

302 Resp. III. Si consensu utriusque vel casu, aut alio modo sine alterutrius culpa Venditio dissolvitur, tenetur venditor acceptam arrham restituere, *l. ex empto*, 11. *§.* 6. *ff. de action. empti*. Pariter, & quidem a fortiori iterum restitui, vel saltem in pretium computari debet, si contractus totaliter est perfectus, & pretium solutum, *arg. l. fin. ff. de Lege Commiss.*

303 De hactenus dictis circa materiam arrhæ communiter conveniunt DD. At vero gravissime controvertunt in decidenda quæstione de effectu arrhæ datæ post contractum jam perfectum, & absolutum, re vendita tamen nondum tradita, & pretio necdum soluto: an nempe id efficiat, ut a contractu recedere liceat uni, invito altero: dummodo arrham vel relinquat, vel in duplo restituat? Fachineus *lib.* 2. *cap.* 8. ac DD. Hispani plerique, Molina *disp.* 338. Hal. *lib.* 2. *singul. respons. cap.* 34. Berlich, Palao, Jason, & plures alii volunt, pariter esse discurrendum, sive arrha datur ante, sive post perfectum jam contractum. Contra quos

304 Resp. IV. Quando datur arrha in confirmationem vel signum contractus jam facti, seu contractus jam perfecti & absoluti, nulli contrahentium, invito altero amplius licet a contractu resilire, etiamsi traditio rei nondum facta sit, nec pretium solutum, & etiamsi recedere volens emptor paratus sit datam arrham perdere, vel venditor duplum restituere. Haunoldus *tract.* 10. *cap.* 1. *controv.* 8. *nu.* 36. dicens ita sentire veriorem, & communiorem, Carpz *p.* 2. *constit.* 33. *defin.* 14. Harprecht *ad prin. Instit. h. t. num.* 91. & alii ab eodem ibidem citati. Probatur. Certum est, quod quando absque adjectione arrhæ habetur perfectus Emptionis Venditionis contractus, non amplius liceat uni, altero invito recedere a contractu, etiam venditor duplum pretium reddere velit, *l.* 6. *C. de Rescind. vendit. ibi*: non est probabilis causa, propter quam rescindi factam Venditionem desideras. Quamvis enim duplum pretium offeras emptori, tamen invitus ad rescindendam venditionem urgeri non debet: ergo neque ab eo jam perfecto discedere licebit, quando celebratur cum adjectione arrhæ. Consequentia patet; quia per arrhas non infirmantur, sed potius confirmantur contractus. Et certe absurdum videtur, ut per id, quod in robur, confirmationem, ac probationem contractus facti additur, contractus infirmetur, & robur alias habitum perdat, quod fieret subsistente contraria sententia.

305 Objiciunt Adversarii dicendo, contractus quidem non infirmari vi ipsius arrhæ, sed vi taciti consensus contrahentium; hi enim, hoc ipso, quod contractui addant arrham, tacite consentire, & innuere censentur, licere cuivis a contractu recedere, si arrham datam perdere, vel acceptam in duplo restituere velit. Sed respondetur, hoc omnino gratis, & absque vero Juris fundamento dici, consequenter minime attendendum esse,

306 Instant, Arrha non datur nisi in signum Emptionis jam factæ & perfectæ, *princ. Instit. h. t.* ergo ab eodem arrha confirmato recedere licebit; dummodo arrham amittere, vel duplum restituere quis sit paratus; cum id absolute concedatur *cit. prin. Instit. h. t.* Resp. negando ant. aperte enim ostendimus *n.* 300. ex Jure, eam dari etiam in securitatem contractus faciendi, seu perficiendi, a quo proin, non item a perfecto jam, licet arrha confirmato contractu recedere licebit.

§. X.

De actionibus ex empto, & vendito; ac in specie de Actione redhibitoria, & æstimatoria, seu quanti minoris.

S U M M A R I U M.

312 *Actio*

312 *Actio redhibitoria & quanti minoris unde originem habeant?*
313 *Actio redhibitoria quid? cui? & contra quos detur?*
314 *Actio Redhibitoria non datur, nisi vitium sit notabile, & quidem corporis, non animi.*
Morbus & vitium quomodo inter se differant? Ibid.
315 *Contra venditorem, qui ignoranter vendidit rem vitiosam, non datur actio Redhibitoria.*
316 *Rescissio contractus non semper indicat contractum prius fuisse validum.*
317 *Actio Æstimatoria seu quanti minoris quid?*
Cui, & contra quos detur? Ibid.
318 *Cur detur Actio æstimatoria, si læsio non sit ultra dimidium.*
319 *Qui scienter vendidit rem vitiosam, non tenetur etiam ad damna inde secuta. Qui ignoranter vendidit, ad id solum tenetur, quanto minoris fuisset res empta.*
310 *Tempus ad Actionem Redhibitoriam est semestre: ad Æstimatoriam vero, annus.*
321 *Quando ob vitium conceditur Actio redhibitoria, potest emptor loco illius assumere æstimatoriam.*
Anno elapso præscribuntur in foro externo Actiones Redhibitoriæ & quanti minoris: in foro interno tamen manet obligatio. Ibid.
322 *Quoties res tali laborat vitio, quod si emptor scivisset, non emisset, contractum nullum esse, & Redhibitoria agi posse, volunt plures.*
323 *Statuitur, declaratur, & probatur sententia contraria.*
Et num. seq.
325 *Respondetur ad fundamentum Adversariorum.*

307 Constat ex dictis, Emptionem Venditionem esse ultro, citroque obligatoriam, ita ut vi illius ad quædam obligetur venditor emptori, & hic ad quædam illi. Quapropter Jura utrique actionem concedunt, venditori quidem Actionem venditi, seu ex vendito ad consequenda ea, quæ eidem debentur ab emptore: huic vero, emptori nempe, Actionem empti, seu ex empto ad ea consequenda, ad quæ eidem vi Emptionis venditionis obligatur venditor.

308 Quæritur I. Quid sit, & ad quæ detur Actio venditi, seu, quod idem est, ex vendito? Resp. I. Actio ex vendito est, quæ competit venditori ad consequenda ea, quæ ei ab emptore præstari oportet, sunt verba *l. Julianus* 13. §. 9. *ff. de Action. empti.* Oritur statim, ac de re, & pretio inter contrahentes absolute conventum est, *§.* 1. *Institut. h. t.* institui tamen cum effectu non potest, antequam a venditore res tradita sit, *l. Qui pendentem* 25. *ff de Action. empti*, aut saltem pro tradita habeatur, re scilicet pereunte; *l. Cum emptor* 5 *ff. de Rescind. Vendit.* ubi homine mortuo perinde habenda est venditio, ac si tradita fuisset.

309 Resp. II. Actio venditi competit venditori ad consequenda ea omnia, quæ ei ab emptore præstari oportet *cit. l. Julianus* 13. § 19. *ff. de Action. empti.* Patet inductione. Sic imprimis datur ad consequendum pretium quanti res venit; *cit. l.* 13. *§.* 20. item usuras pretii post diem traditionis; ut ibidem dicitur. Tertio datur ad recuperandas expensas; si quas forsan in res iam venditas bona fide fecit, *l. penult. C. de Action. empti.* Quarto si ex dolo emptoris venditor rem minoris vendidit, ac a parte rei valet; ut si emptor rei dolose persuasit animal vendendum esse morbosum, hæreditatem exiguam &c. competit venditori Actio venditi quanti pluris res vendita fuisset, si deceptio illa abfuisset, *cit. l.* 13. *§.* 5. Et quinto universaliter ad ea cuncta, de quibus inter se contrahentes specialiter convenerant; nam nihil magis bonæ fidei congruit, quam id præstari, quod inter contrahentes actum est, *l. Ex empto* 11. *§.* 1. *ff. de Action. empti.*

310 Quæritur II. Quid sit, & ad quæ detur actio ex empto, seu empti? Resp I. Actio empti est, quæ competit emptori ad ea consequenda, quæ ei a venditore vi contractus debentur: *l. Ex empto* 11. *ff. de Action. empti.* Oritur statim ac perfecta habetur venditio, *§.* 1. *Instit. h. t.* donec tamen pretium ex integro solvatur, vel saltem realiter offeratur, cum affectu contra venditorem institui non potest, *l.* 13. *§.* 8. *ff. de Action. empti.* ubi etjam ratio redditur, quia donec pretium solvatur, venditor quasi pignus retinere potest eam rem, quam vendidit, nisi forsan fidejussorem, aut hypothecam dedisset emptor, aut alio modo satisfecisset, *l. Ut res* 53. *ff. de Contrah. Empt. l. Procuratoris* 3. *n.* 18 *ff. de Tribut. action.* Aut credito rem vendidisset venditor, fidem habendo emptori sine ulla assecuratione, *l. Quod vendidi.* 19. *ff. eod.*

Resp. II. Actio empti, seu ex empto datur ad omnia 311
ea consequenda, ad quæ obligatur eidem venditor, patet ex toto *Tit. de Actionib. empt.* præcipue ex *leg.* 11. eiusdem. In specie autem quædam adducendo, datur imprimis ad ea consequenda, quæ nominatim in contractu expressa sunt; *cit. l.* 11. *ff. de Actionib. empti.* Quod si nihil convenit, tunc ea præstabuntur, quæ naturaliter insunt, *cit. l.* 11. Tertio eadem petuntur fructus commoda, emolumenta, & accessiones rei post contractum provenientes, per ea, quæ dicta sunt supra *n.* 227. Quarto per eandem agitur, ut venditor de evictione caveat *l.* 11. *ff. de Actionibus empti. §.* 2. Quinto hac actione venditor compelli potest, ut vitia & onera rei manifestet, *Leg. Ea quæ* 4. *ff. de Contrah. empti.* Sexto eadem actione emptor prætendit sumptus, quos in rem emptam fecit, casu quo illam iterum restituere debet, *l. Imperator* 16. *ff de indiem addict.* Septimo hac actione etiam continentur actiones redhibitoriæ, & quanti minoris tanquam species sub genere, uti aperte colligitur ex *cit. Leg. Ex empto ff. de actionib. empti.* Verum quia de ambabus his actionibus specialia occurrunt, specialiter de eis agendo.

Quæritur III. Quid sit Actio Redhibitoria, & Æsti- 312
matoria, seu quanto minoris? quando? qualiter? quibus? & contra quos serviant? Ponitur utraque hæc actio suo uno quæsito examinanda majoris claritatis gratia, quia multum sunt affines, & dependenter ab invicem intelliguntur. Ante responsionem notandum Ædiles Curules, quorum officium erat; sacras ædes, & vias publicas curare, fraudesque a foro, & venditionibus arcere, Schardius *verf. Ædiles*, Edictum proposuisse; vi cuius venditores aperire tenentur morbos, & vitia, quæ in re vendenda latere sciebant, *l.* 1. *ff. de Ædilit. edict.* Ex hoc Edicto duæ prodire actiones Ædilitias contra eos, qui Edicto inobedientes, res occultis vitiis, morbis, aut defectibus infectas vendunt. Una dicitur Redhibitoria, altera Æstimatoria, seu quanto (sive quanti) minoris; quæ in hoc potissimum differunt, quod prima, redhibitoria nempe detur, quando tale vitium occultat venditor, ob quod ad usum finemque intentum inutilis vel quasi inutilis est res empta, adeo, ut, si illud scivisset emptor, rem merito non emisset, Altera vero æstimatoria nempe, seu quanto minoris adhibetur, quando vitium occultum ita est constitutum, quod, etsi scivisset emptor, nihilominus emisset, minori tamen pretio, ut cum communi aliorum declarat Abbas *in c. Injustum*, 4. *h. t. n.* 2. *a.* 368. & alii.

Resp. I. Actio redhibitoria est actio ex empto com- 313
petens emptori contra venditorem ad redhibendam, id est, iterum habendam vel accipiendam rem venditam, & econtra ad pretium cunctaque in integrum restituenda, casu quo tale occultavit, vel non aperuit rei vitium, & defectum, aut morbum, per quem res vel ex toto, vel notabiliter reddatur inutilis ad finem & intentum ementis, adeo, ut si scivisset emptor, non emisset. Ita desumitur ex *l. Cum autem* 23. *§. Julianus*; & *l. Facta*, 60. & *ll. seqq. de Ædilit. edict.* Dicitur autem redhibitoria ab effectu quem habet. Redhibere enim est facere, ut habeat venditor, quod habuerit: & quia redhibendo id fiebat, idcirco redhibitio est appellata quasi redditio, *l. Redhibere*, 21. *ff. eod.* Vocatur etiam Judicium redhibitorium, *l. Si quid* 18. *ff. eod.* nec non Judicium redhibitoriæ actionis, *cit. l. Cum autem* 23. *§.* 7. *ff. eod.* Datur non tantum emptori, sed etiam hæredibus ejus, *l. Sciendum* 19. §. 5. *ff. eod* contra venditorem, *l. Si venditor.* 28. & hæredes ejus, *l. Cum autem*, 23. §. 5. *ff. eod. ibi*: hæ actiones adversus omnes hæredes dantur.

Respond. II. Ut hæc actio detur, requiruntur 314
plura.

plura. Et quidem primo quod vitium occultum non leve, sed notabile sit, & tale, ut ministerium, & usum, ad quem emitur, impediat, vel saltem notabiliter deteriorem efficiat, consequenter in emptore illud merito verificet, quod, si scivisset, non emisset, *l. 1. §. Perinde*, 8. *ff. de Ædilit. edict.* Secundo debet esse vitium corporis, quoniam Ædiles de corporalibus vitiis loquuntur, *c. l. 1. §.* 10. Si autem corporis & animi mixtum vitium est, redhibitio locum habet, *l. 4. §. 4. ff. eod.* In summa, si quidem animi vitium est, redhiberi non potest, nisi si dictum est, hoc abesse, & non abest, *cit. §.* 4.

315 Porro quamvis ob occulta animi vitia non detur actio redhibitoria proprie talis, communi tamen actione ex empto agi potest, si sciens vitium animi reticuit, *cit. l. 4. §. 4. ff. eod.* Cæterum an morbus sit, an vitium in actione redhibitoria, non attenditur; licet alias morbus & vitium inter se differant, *l. inter* 101. *ff. de V. S.* ubi dicitur, morbum esse temporalem corporis imbecilitatem; vitium vero perpetuum corporis impedimentum, velut si talum excussit: nam & lusus ita vitiosus est.

316 Tertio requiritur, quod venditor sciverit latens vitium; quia contra ignorantem venditorem non datur Actio redhibitoria, sed quanto minoris, *l. Julianus*, 13. *in princ. ff. de Action. empti.* nisi error sit in substantia; vel nisi vendatur fundus ad pastum animalium: pestiferas seu nocivas animalibus herbas habens; contra hujus enim etiam ignorantem venditorem actio redhibitoria datur, *L. pen. c. de Ædilit. action.* Quod si vitium est patens, illudque ex culpa sua, negligentia, aut crassa ignorantia non observat emptor, redhibitoria actio postea ei non conceditur, *L. 1. §. 6. l. Quæritur 14. §. fin. ff. de Ædilit. edict.* Quia talis ignorantia habetur pro scientia, textu expresso *l. Nec supina 6. ff. de juris & facti ignor.* Quid autem in foro interno observandum, habetur ex *num.* 175.

Illud porro cum Molina *Disp.* 353. *num.* 5. advertendum, ex eo, quod leges nonnunquam dicant, per redhibitionem rescindi debere contractum, non bene colligi, contractum prius in foro externo validum fuisse, & primum rescindi debere: quia rescissio in Jure non semper indicat annullandum contractum, sed subinde etiam revocationem illius, quod vi contractus de Jure irriti, actum est, uti notat Glossa *in l. Et eleganter*, *ff. de Doli mali. vers. de doli actione*: Et quidem contractum, contra quem datur Actio redhibitoria, irritum esse, non obscure colligitur ex *l. facta 60. de Ædilit. edict. ibi*: facta redhibitione omnia in integrum restituuntur, perinde ac si neque Emptio, neque Venditio intercessit.

317 Resp. III. *Actio æstimatoria*, seu quanto minoris est actio, quæ ob venditam vitio laborantem rem competit emptori adversus venditorem ad hoc, ut tantum restituatur emptori, quanto minoris emisset, si vitium scivisset. Est communis, patetque ex toto ferme *tit. de Ædilit. edict.* vocatur promiscue quanti minoris, & quanto minoris, ut videre est in Rubrica item *l. 31. §. 16*, & aliis legibus, *ff. de Ædilit.* Datur non tantum emptori, sed & hæredibus ejus, *l. Secundum*, 19. *§. 5. ff. eod.* adversus venditorem & hæredes, *l. Cum autem 23. §. 5. eod.* Quamvis, ut ex definitione patet, præcise instituatur ad id, quanto minoris res vitio cognita fuisset empta, non vero ad rescindendum contractum. Nihilominus potest nonnunquam judex etiam vi illius redhibitionem imperare; quando nempe cognoscit, rem ita vitiosam, ut non expediat domino, eam habere, *l. Bovem 43. §. 4. ff. eod.*

318 Dices, Læsis in Emptione Venditione regulariter non datur actio, nisi læsio sit ultra dimidium, *l. 2. C. de Rescind. vendit. l. Si voluntate 8. c. eod. c. Cum dilecti 3. h. t.* atqui in casibus, in quibus instituitur Actio quanti minoris, vix contingit læsio ultra dimidium: ergo actio hoc locum habere non videtur. Resp. distinguendo: non datur actio læsis, nisi læsio sit ultra dimidium, si læsio contingit in solo pretio, conceditur: si aliunde sit, quia v. g. venditor vitiosam rem vendit, negatur. Sciendum itaque, Jura, quæ non nisi ultra dimidium læsis actionem concedunt; loqui de sola læsione in pretio, quæ fieri potest in venditione rei in se cæteroquin optimæ, omnique vitio carentis; si nempe eadem plus justo venditur, vel minus justo emitur. Contra reliquas læsiones, ex alia causa provenientes, Jura varias actiones empti, & venditi atique concedunt.

Resp. IV. Si venditor rem vitiosam scienter vendidit 319
emptori: potest conveniri ab emptore Redhibitoria, vel Æstimatoria actione, non tantum ad restituendum pretium, vel partem ejus, sed etiam ad compensanda omnia secuta damna, *l. Julianus 13. prin. ff. de Action. emption. l. Quæro 58. ff. de Ædilit. edict.* Si vero & ipse vitio ignoravit, de damnis non tenetur, sed sola actione æstimatoria conveniri potest ad restituendum id, quanto minoris res ob vitium illud valet, *cit. leg. Julianus 13. ff. de Action. empti.* ut jam dictum supra *n.* 185. 186. & 187. ubi etiam *num.* 188. annotatio utilis apposita habetur.

Quæritur IV. Quantum tempus concedatur a Jure ad 320
intentandas Actiones redhibitorias, & quanti minoris? Resp. I. Regulariter loquendo, pro instituenda Actione redhibitoria sex menses conceduntur, *l. 19. §. fin. ff. de Ædilit. edict. ibi*: Tempus autem redhibitionis sex menses utiles habet &c. quod tempus a die venditionis currit, ut dictum promissumque quid est, ex eo, quod dictum promissumque quid est. Pro actione æstimatoria vero annus utilis datur, *cit. l. & §. ff. eod. ibi*: Si autem non redhibeatur, sed quanto minoris agitur, annus utilis est. Concordant *Lex 2. cap. de Ædilit. edict.*

Resp. I. Si vitium occultum ita inficit rem venditam, 321
ut propterea de Jure licitum sit emptori Actionem redhibitoriam instituere contra venditorem, in libertate emptoris positum est, intra sex menses vel actione redhibitoria, vel quanti minoris agere, ita tamen, ut si aliquando unam assumit, variare amplius non possit textu claro *l. Si is, qui 25. §. 1. ff. de Except. rei judic. l. Si quid 18. princ. ff. de Ædilit. edict.* Quod si vero nullam intentaverit actionem intra sex menses, post illos adhuc intra annum actionem quanto minoris instituere potest, *l. Si tamen 42. §. 2. ff. eod. ibi*; non nocebit emptori, si sex mensium exceptione redhibitoria exclusus, velit intra annum æstimatoria agere Elapso autem anno nullam amplius nec æstimatoriam nec redhibitoriam intentare licebit, quia eo tempore præscribunt, *l. Cum proponas 2. c. de Ædilit. action. ibi*: Etenim Redhibitoriam actionem sex mensium temporibus, vel quanto minoris anno concludi, manifesti Juris est. Interim in foro externo semper manet obligatio restituendi, vel compensandi id, in quo unus contrahentium alterum inique decepit, vel damnificavit, Molina *Disp.* 353. *conf.* 2. Covarruvias, Regula *possessor. 2. p. §. 11. n.* 5. Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 17. n.* 15. aliique communiter, *arg. Reg. Peccatum, juris in 6.* dictumque jam est supra.

Quæritur V. An Emptio Venditio toties pro invali- 322
da habenda, & consequenter contra eam Actio redhibitoria admittenda sit, quoties venditor tali vitio affectam rem scienter vendit, quod, si scivisset emptor, non emisset? Non desunt affirmative respondentes, intra quos sunt Navarrus *in Manual. cap. 23. num.* 89. Panormitanus *in cap. Injustum 4. de Rerum permutat. num.* 2. plureique alii citati a Rebell. *part. 2. lib. 9. quæst. 9 n.* 2. Fundamentum eorum est; quia abesse videtur consensus, eo ipso, quod si emptor scivisset, non emisset; deficiente autem consensu, deficere contractum, extra controversiam est, *l. In venditionibus 9 ff. de Contrah. Emp.* Quo non obstante

Resp I. Regulariter loquendo non debet pro invali- 323
da haberi Emptio Venditio, nec admitti Actio redhibitoria, ex eo præcise, quod si vitium latens scivisset emptor, mercem non emisset; sed debet abesse vitium in substantia, vel tale, quod usum finemque ementis vel totaliter, vel notabiliter impediat. Ita sentiunt Palao *disp. 5. de justit. commut. punct. 22. num.* 14. Valent. *Disp. 5. quæst. 20. punct. 4. Concl.* 2. & 4. Petr. Navar. *de Restit. cap. 2. n.* 59. Molina, Layman, & communior aliorum, *arg. L. 1. §. Proinde 8. l. Ob quæ vitia 4. ff. de Ædilit. edict.* Ratio est; quia si ex præfata causa sola invalidus esset contractus, sequeretur grande, bonoque Reipublicæ utriusque summe præjudiciosum absurdum, videlicet, quod innumeri contractus, professiones, electiones, matrimonia &c. essent invalidi; eo quod plurimi eorum non essent facti, si omnes latentes

dese-

defectus, vitia, vel circumstantiæ fuissent precognitæ, prout consideranti patet. Hinc, ut bene observat Palao *loc. cit.* an invalidus, vel invalidandus sit contractus aliquis, Emptio Venditio v. g. principaliter non attenditur, an emptor omnibus cognitis empturus fuisset, vel non, sed attendi debet, an Jure naturali vel positivo contractus annulletur, vel non; si enim nullo horum annullatur, subsistet, etsi unus contrahentium omnibus cognitis non contraxisset.

324 Quapropter ad propositum, quia nec naturali, nec positivo Jure annullantur Emptio, Venditio rerum vitio laborantium, nisi vitium, vel defectus versetur circa substantiam, vel merces ad ministerium hominis, usumve intentum reddat inutiles, vel quasi inutiles *l. cit. §. proinde, & Leg. Ob quæ vitia 4. ff. de Ædilit. edict.* valebit, nec Actionem Redhibitoriam patietur; etsi res vendita levi aliquo, cæteroquin tamen tali, laboret vitio, quod si emptor scivisset, non emisset.

325 Ad fundamentum Adversariorum respondetur negando suppositum, toties deesse contrahendi sensum, quoties quis non contraheret, si omnes circumstantias perspectas haberet. Tum ob absurdissimam *n. 322.* positam sequelam: tum quia ex eo solum, quod empturus non essem, si scirem, quod modo ignoro, non sequitur, quod nunc revera non consentiam, vel consensum hanc rem emendi non habeam, sed tantum consensurus non essem, si notitiam perfectam haberem; quia in simili casu circa ignorata, nulla habetur voluntatis actualis operatio, sed tantum animi dispositio, habitualis quædam inclinatio. Aliud foret, si intentio mea ad aliquam qualitatem actualiter dirigeretur, dicendo v. g. vel cogitando, volo hanc, & non aliam rem emere, vel nolo emere, si hæc vel illa conditio adsit, vel absit; tunc enim cum voluntas non nisi in objectum tali qualitate affectum feratur, verus consensus deest, si qualitas abest. Et ita abesse videtur, quoties defectus versatur circa substantiam, vel finem intentum inutiles reddat merces; eo quod voluntas actualiter dirigatur ad hanc, & non aliam substantiam, v. g. vinum, non cerevisiam: simulque actu intendat rem pro fine utilem, non vero inutilem comparare. Ita post alios ad propositum sapienter discurrit Friderich. *b. t. n. 526.*

§ XI.

De Læsione ultra dimidium, & actione ob illam competente.

SUMMARIUM.

326 *Proponitur status quæstionis.*
327 *Regulariter loquendo, læso in pretio non competit de Jure Civili actio, nisi læsio sit ultra dimidium.*
328 *Idem est de Jure Canonico, loquendo de foro externo.*
329 *Succurritur tamen hoc Jure læsis per denuntiationem Evangelicam.*
330 *In foro interno etiam infra dimidium lædens ad restitutionem tenetur.*
331 *Nisi læsio sit valde modica: vel major quidem, sed jam præscripta, aut condonata.*
332 *Ob læsionem ultra dimidium competit actio venditori.*
333 *Et emptori.*
Correllativorum idem est judicium; eademque disciplina, ibid.
334 *Ubi eadem est ratio, idem & Jus.*
335 *Læsio ultra dimidium in venditore quomodo computanda?*
336 *Quomodo in emptore?*
337 *Læsio ultra dimidium æqualiter computari debet in venditore, & emptore: probatur.*
338 *Et confirmatur.*
339 *Solvitur Adversariorum instantia.*
340 *Actio ob læsionem ultra dimidium competens, est Actio empti, vel venditi.*
341 *Emptor ultra dimidium lædens tenetur vel defectum pretii supplere, vel rem iterum restituere.*
342 *Nec satisfacit restituendo tantum, quantum sufficit ne læsio sit amplius ultra dimidium.*
Idem proportionaliter de venditore lædente dicendum. Ibid.
343 *Si læsio facta est bona fide, & emptor iterum restituit rem emptam, potest fructus interea perceptos retinere.*
344 *Solvitur lex in contrarium allegata.*
345 *Cur una cum re restitui debeant fructus, si rescinditur contractus vi pacti Commissarii, vel Addictionis in diem, & nondum rescinditur ob læsionem ultra dimidium?*
346 *Venditor tenetur emptori refundere meliorationes, si læsio ultra dimidium bona fide contingit.*
347 *Sicut fructus, & commoda, sic etiam pericula pertineat ad emptorem in casu læsionis ultra dimidium.*
348 *Decipiens emptor ultra dimidium dolose, debet una cum re etiam fructus restituere.*
Nisi deceptus eligat pretii supplementum, Ibid.
349 *Actio contra lædentem ultra dimidium bona fide durat 30. annis, contra lædentem mala fide, perpetuo.*
350 *Minoribus, & Ecclesiis, etsi infra dimidium in pretio lædantur, conceditur actio.*
351 *Et universaliter omnibus, quando læsio facta est dolose.*
352 *Vel bona quidem fide, sed in pretio taxato, seu legitimo.*
Ratio legis est anima legis: & ratione legis cessante, cessat lex, Ib.
353 *Læsis infra dimidium non competit actio, si per Procuratorem contrahunt.*
354 *Læsis ultra dimidium justi pretii, actio negatur, si eidem specialiter renuntiarunt.*
355 *Non item, si generaliter tantum renunciarunt.*
356 *Specialis renunciatio valet; etsi in continenti fiat.*
357 *Solvitur objectio.*
358 *Nisi læsio esset enormissima.*
Et quæ hæc? ib.
359 *Læsus ultra dimidium, quandonam ob condonationem factam agere prohibeatur, & n. seq.*
360 *Læsis ultra dimidium negatur actio, quando specialiter conveniunt, quod si quid de pretio deest, vel superfluit, resarciatur, seu restituatur.*
361 *Cæterum læsis ultra dimidium actio competit, etsi res Authoritate, seu decreto Judicis vendatur.*

Contingit non raro etiam in rebus nullo penitus vitio, aut defectu, vel saltem non nisi manifesto, qui utrique contrahentium patet, laborantibus, lædi unum contrahentium in pretio, & hoc vel ex mutua ignorantia, vel ex deceptione alterutrius: ut si verbi grat. emptor dolose, vel ex ignorantia persuadeat venditori, rem minus valere, ac revera valeat, vel contra venditor, inique, vel pariter ex ignorantia credere faciat emptorem, rem plus valere, quam a parte rei valet: vel unus absque alterius persuasione rem aliter, ac meretur, æstimat, sicque vilius emit, vel carius juste vendit cum alterius contrahentis læsione, ac detrimento. Hinc, quia contra hujusmodi lædentes non datur actio redhibitoria, nec quanto minoris, indagatur in præsenti, an, & quomodo Jura succurrant taliter in pretio læsis. 326

Quæritur I. An cuivis qualitercumque in pretio læso succurrant Jura, actionemque contra lædentem admittant? Resp. I. Regulariter loquendo, neque in Foro Civili, neque Canonico externo, ulli in pretio læso directe succurritur, vel actio conceditur contra lædentem, nisi sit læsio ultra dimidium. De Jure Civili certum est apud omnes ob expressam dispositionem celeberrimæ illius Legis 2 *C. de Rescind. vend. & l. Si voluntate C. eod.* ubi habetur, neque bonam fidem, neque ullam rationem concedere, rescindi contractum, nisi minus dimidio justi pretii, quod fuerat tempore venditionis, datum esset. Ratio est: uti communiter advertunt Doctores, ne nimium multiplicentur lites: cum enim hujusmodi læsiones in pretio sint frequentissimæ, & quasi quotidianæ, nullus esset finis litium, si cuivis ob quamvis læsionem actio concederetur: unde merito Jura statuere, quod ubi læsio ultra dimidium non esset, nullus in foro externo audiretur. 327

Quod neque de Jure Canonico in foro externo Ecclesiastico læsis in pretio directo concedatur actio nisi læsio sit ultra dimidium, tenent Palao *disp. 5. de Just. commut. punct. 17. §. 2. num. 6.* allegans communem Pinel. 328

in l. 2. C. de Rescin. vend. p. 2 c. 2. n. 36. Haunold. *tr. 10. c. 1. n. 236.* cum communi aliorum. Et probatur ex *c. Cum dilecti 3. & c. Cum causa 6. h. t.* ubi Juri Civili conformiter non nisi læsis ultra dimidium conceditur actio contra lædentem: nec exstat ullus canon, infra dimidium læso actionem concedens, vel legibus quid contrarium statuens. Ubi autem leges non contradicunt SS. Canonibus, etiam in foro Ecclesiastico sunt servandæ; nam sicut leges non dedignantur Sacros Canones imitari: ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur, ait Pontifex *c. 1. de Novi oper. nunt.* Quod tunc præcipue procedit, quando ratio dispositionis Civilis etiam pro foro Ecclesiastico militat; uti in præsenti res se habet: cum diminutio litium (quæ est ratio dispositionis Civilis) vel maxime attendantur in foro Ecclesiastico, utpote cui proprium est, lites pro possibili amputare & evitare, prout liquet ex tota dist. 90.

329 Dicitur notanter actio directa neque in foro Ecclesiastico conceditur; quia indirecte, per viam scilicet denunciationis Evangelicæ in hoc foro succurritur etiam læsis infra dimidium, eatenus, quatenus, si, qui læsit, admonitus non restituat, denuntiari possit Judici Ecclesiastico, qui eundem per censuras & alias pœnas ad id compellere valet, ad quod sub peccato mortali tenetur, *arg. c. Nov. 3. de Jud.* Et hoc est, quod dicere volunt Navarr. *c. Nov. de Judiciis. Notab. & coroll. 13. princ.* Fachin. *lib. 5. c. 25.* & alii, dum dicunt, etiam læsos infra dimidium in foro Ecclesiastico audiri, ut proin immerito ab aliis citentur tanquam conclusionis Adversarii.

330 Resp. II. Non obstante, quod in nullo foro externo concedatur actio contra lædentes in pretio, nisi læsio sit ultra dimidium. Nihilominus in foro interno quivis etiam infra dimidium lædens ad restitutionem tenetur; etsi ex ignorantia & bona fide læserit. D. Th. 2. 2. *q. 77. art. 1.* Molina *disp. 350.* Covarruvias *Reg. Possessor. 2. p. §. 7.* Pirhing. *h. t. n. 26.* Navarrus, Layman *l. c. n. 5. & 6.* Palao *l. c. n. 3.* eoque teste communis & certa aliorum. Ratio est, quia ita exigit justitia commutativa, quæ in contractibus dominans servari vult æquitatem. Quia Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem *Reg. 206. ff. de Reg. Jur.*

331 Intellige tamen conclusionem conformiter dictis *n. 124.* ubi diximus, levem, & modicum excessum neque in foro interno attendendum esse, ob rationem ibidem allatam. Limitatur etiam conclusio in casu, quo quis bona fide lædens excessum jam præscripsit; vel bona fide consumpsit; ditior inde non factus: vel læsus læsionem condonavit; uti abunde ex dictis patet.

332 Quæritur II. An tam emptori, quam venditori ultra dimidium læso concedatur actio? Resp. I. Quod venditori ultra dimidium læso concedatur actio, certum & indubitatum est apud omnes, eo quod tam Leges Civiles, quam SS. Canones actionem venditori expresse concedant. Sic enim sonat celebris illa jam citata *L. 2. C. de Rescin. vend.* Rem majoris pretii, si tu vel pater tuus minoris distraxerit, humanum est, ut vel pretium te restituente emptoribus, fundum venundatum recipias authoritate Judicis intercedente, vel si emptor elegerit, quod deest Justo pretio, recipias. Concordat, pariterque de venditore læso, & quidem solo loquitur *leg. Si voluntate 8. Cod. eod.* quod idem faciunt *c. Cum dilecti, c. Cum caus. 6. hoc. tit.* ut proin extra controversiam sit venditori contra emptorem actionem competere ad hoc, ut emptor vel iterum restituat rem eidem venditam, vel pretium suppleat; casu quo venditorem ultra dimidium læsit, verbi gratia pro merce 100. florenis constante, 48. tantum florenos, vel adhuc minus pretium dando. Verum hoc ipso, quod de solo venditore disponant allegata Jura, controvertitur, num etiam emptori contra venditorem in pretio lædentem actio competat?

333 Resp. II. Actio & beneficium *L. 2. Cod. de Rescind. vend.* etiam emptori contra venditorem competit, ad hoc, quod si ultra dimidium justi pretii pro merce dedit, compellere possit venditorem, ut vel excessum pretii restituat, vel refuso toto pretio rem venditam iterum recipiat, Abbas *in c. Cum dilecti 3. hoc tit. n. 3.* Molina *disp. 349.* Pirhing *h. t. n. 25.* testeque Haunoldo *l. c. cit. num. 340.* communissima ac receptissima tam TT. quam Juristarum sententia contra Cujacium *lib. 16. Obser. 18.* Robert. *lib. 1. Animadvers. cap. 13.* Gibal. & paucos alios. Probatur conclusio. Emptor & venditor correlative opponuntur; atqui in correlative oppositis, quod de uno statuitur, censetur etiam statutum de altero: si eadem de utroque militat ratio, ut in præsenti *arg. l. fin. C. de Indict.* juncta *l. Cum emptor ff. de Rescin. ven. & Reg. 41. Juris.* Hinc illud vulgatum, Correlativorum idem judicium, eademque disciplina. Barbosa *Axiom. 61.* citans alios.

Confirmatur, quotiescunque aliquod beneficium legis principaliter meritis causæ, & non intuitu personæ conceditur, tunc ubi eadem est ratio & causa, idem concessum censetur beneficium: etsi lex de una tantum persona loquatur, *l. Ideo 27. ff. de legibus*, ibi: semper quasi hoc legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineant, quæ quandoque similes erunt. Et merito quia non possunt omnes articuli sigillatim aut legibus, aut Jurisconsulto comprehendi; sed cum in aliquo casu sententia eorum manifestata est, is, qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita Jus dicere debet, *l. Non possunt 12. eod.* Hinc Glossa in *l. illud ff. ad l. Aquil.* ait: Ubi eadem est ratio, ibi idem Jus esse debet; atqui revera ad præsens eadem est ratio inter emptorem & venditorem, ipsumque beneficium *legis 2.* non intuitu personæ, sed meritis causæ concessum videtur; cum penitus non appareat, cur potius venditori, quam emptori læso actio, & beneficium præfatæ legis concedatur; ergo. 334

Quæritur III. Quomodo læsio ultra dimidium sit computanda? seu, quod idem est, quid sit lædi ultra dimidium justi pretii? Resp. I. Læsio ultra dimidium justi pretii respectu venditoris est, quando eidem nec media pars pretii justi infimi, quo res tempore Venditionis æstimatur, ab emptore datur: verbi gratia si pro re, quæ tempore contractus secundum pretium justum infimum 100. florenis æstimatur, dantur 48. floreni, dicitur venditor læsus ultra dimidium. Est certa, & unanimis, *arg. l. 2. C. de rescin. ven.* ibi: minus autem pretium videtur; si nec dimidia pars veri pretii soluta est: id est: justi pretii, quod fuerat tempore Venditionis, *l. Si voluntate 8. C. eod.* Et quidem infimi (casu quo ematur res pretio naturali, seu vulgari habente summum, medium, & infimum pretium) quia cum infimum pretium adhuc sit justum pretium, & emptor medio, vel summo pretio emere non teneatur, venditor ultra dimidium justi pretii lædi non dicitur, si quantitas soluta mediam saltem partem justi pretii infimi efficit, vel superat; etsi mediam partem justi pretii supremi vel medii non attingat, prout bene docet Covarruvias *lib. 2. Variar. Resol. c. 3. num. 3.* Molina *disp. 349. num. 3.* Rebell. *de Oblig. Instit. par. 2. lib. 9. quæst. 3. sect. 1.* aliique DD. qui in hoc, sicut & in tota conclusione de læsione ultra dimidium respectu venditoris conveniunt. At vero plurimum controvertunt, an eodem modo computanda sit læsio, qua læditur emptor, ita ut hic dicatur læsus ultra dimidium justi pretii, si ipse pro re, quæ tempore contractus juxta infimum pretium justum valeat centum, dat 152. Florenos. An vero solum, si loco centum dedit plusquam ducentos Florenos. 335

Resp. II. Læsio ultra dimidium justi pretii tangens emptorem, eodem modo est mensuranda, quo illa qua læditur venditor; ita ut emptor quoque revera ultra dimidium justi pretii læsus dicatur, si ultra justum pretium infimum verbi gratia 100. Florenos, quo res tempore contractus æstimabatur, dedit plusquam mediam partem dicti pretii, verbi gratia 52. sicque in summa 152. florenos. Covarruvias *l. c. n. 8.* Gutier. *2. p. qq. q. 133.* Molina *disp. 389. n. 2.* Lessius *c. 21. n. 20.* Layman *l. c. n. 7.* Palao *l. c. pun. 17. §. 5. nu. 3.* Pirhing *h. t. num. 25.* dicens hanc sententiam esse communem, veriorem, & æquiorem. Eandem sententiam tenet Glossa *in c. L. 2. C. de Rescind. vendit. & in c. Cum causa 6. h. t. vers. Dimidium.* Bartol. Bald. & alii Legistæ complures cum communi TT. & Canonistarum, contra Abbatem *in c. Cum dilecti, h. t. n. 2.* Cujacium *lib. 16. Observ. 18.* Fachin. *lib. 2. c. 16.* Mynsing. *centur. 4. Observ. 73. n. 4.* qui pro se allegat communem sententiam modernorum Legistarum, praxinque Cameræ Imperialis. 336

Pro-

337 Probatur conclusio juxta dicta supra *n. 333.* emptor ac venditor ob identitatem rationis, & quia sunt correlativa æqualiter gaudent beneficio Legis 2. *C. de Rescind. vendit.* ubi plures nobiscum fatentur Adversarii, ergo æqualiter computanda est utriusque læsio ultra dimidium in ordine ad instituendam actionem, & fruendum beneficium Legis, ita, ut ea quantitas, quæ sufficiat in uno, sufficiat etiam (cæteris paribus) in altero ad constituendam læsionem ultra dimidium justi pretii, indeque instituendam actionem conformiter *L. 2. C. de Rescind. vendit.* Subsumitur; atqui in sententia Adversariorum non sufficeret eadem in utroque, sed requireretur duplo major quantitas in emptore, quam in venditore; ergo. Probatur subsumptum sequenti exemplo: quando fit Emptio Venditio rei constantis centum florenis, dicitur venditor ultra dimidium lædi, si nec dimidia hujus pretii pars, nempe nec 50 floreni ei dantur, ipseque plus quam in 50. verbi gratia in 52. lædatur, prout fieret, si eidem pro tali re vendita tantum darentur 48. floreni: atqui eadem læsionis quantitas in 52. verbi gratia consistens non sufficeret in emptore ad constituendam læsionem justi pretii ultra dimidium; cum juxta Adversarios minime haberetur, etsi pro illa emptor dedisset 152. florenos, sicque in 52. læsus existeret; sed requireretur, quod plus quam ducentos dederit, sicque plusquam in centum læsus maneret; cum tamen in eodem casu sufficeret in venditore læsio in quinquaginta duobus consistens.

338 Confirmatur. Ille emptor dicitur revera lædi in pretio ultra dimidium, qui præter, seu ultra totum justum pretium dat, quod dimidiam, seu mediam partem totius illius justi pretii adhuc superat; atqui emptor dans 152. florenos pro re, quæ juxta infimum justum; tantum centum. valet præter totum justum pretium, centum nempe florenos, dat adhuc, quod hujus totius justi pretii mediam partem, 50. nempe florenos superat; ergo illud dans revera læditur ultra dimidium justi pretii, nec requiritur, ut Adversarii volunt, quod in hoc casu ultra ducentos solvat; quia sic læsio non tantum foret ultra dimidium, sed ultra totum justum pretium, simulque in duplo illius, quod in venditore læsionem ultra dimidium constituit, quod admitti sane non debet ob magnam venditorem inter & emptorem inæqualitatem, quam æquitas justitiæ commutativæ in contractu reciproco nullatenus admittit.

339 Objiciunt Adversarii faciendo aliam, & quidem sequentem computationem læsionis ultra dimidium justi pretii. Venditor, juxta omnes, tunc dicitur lædi ultra dimidium, quando nec dimidiam partem justi pretii accipit pro re, quam vendit: ergo etiam emptor tunc solum ultra dimidium læditur, quando nec dimidium valorem rei accepit pro pretio, quod dedit. Subsumunt, atqui quando pro re, quæ tempore contractus valet centum, non dat plusquam ducentos, sed tantum ducentos vel minus, verbi gratia 152. florenos, accipit revera dimidium, vel plusquam dimidium valorem pretii, quod numeravit; cum accipiat rem valentem centum florenis, qui utique sunt media pars ducentorum florenorum vel plus quam media pars 52. florenorum, quos pro re illa expedit. Resp. negando totum subsumptum argumenti; non enim, uti supponit argumentum, æstimatio, & computatio læsionis desumi debet a re, quam accipit emptor, sed a pretio, quod dat, ita videlicet, ut, sicut damnum venditoris consideratur ex eo, quod minus acceperit, sic vicissim damnum emptoris consideratur ex eo, quod plus dederit; ut bene observat Covarruvias *lib. 2. Variar. resolut. cap. 3. num.* 8. tum quia Emptio Venditio a pretio consideranda est, non ab eo quod utrinque datur, sicut permutatio: cum emptio Venditio non sit permutatio pecuniæ cum re, sed æstimatio ad pecuniam: tum quia alias supra *n. 337. & 338.* allegata sequeretur magna justitiæ commutativæ adversa inæqualitas Juris ac beneficii emptorem inter ac venditorem.

340 Quæritur IV. Qualis sit Actio læsa ultra dimidium justi pretii competens? item quid? & quamdiu operetur? Resp. I. Si agit venditor contra emptorem, est actio ex vendito, seu venditi; si vero emptor contra venditorem agit, est actio ex empto, seu empti. Ita Bartolus, Harprecht, & communis aliorum contra Cynam, Hunnium, & alios. Fundamentum conclusionis est: tum, quia, uti ex dictis constat, actio empti & venditi ad ea omnia prosequenda datur, ad quæ præstanda venditor emptori, & hic illi tenetur, nisi specialis actio in Jure præscribatur, *arg. l. Julianus 13. § & l. Ex empto 11. ff. de Action. empt.* tum quia sub actione empti, & venditi cadunt ea omnia, quæ sunt moris & consuetudinis; *L. 31. § 20. ff. de Ædil. edict.* ergo multo magis quæ sunt Juris: tum quia actio empti, & venditi determinate etiam datur ad rescindendum justis de causis contractum *cit. l. Ex empto 11. & l. Julianus 13. ff. de Actionibus empti.* ergo a fortiori datur disjunctive ad rescindendum contractum, vel supplendum pretium.

Resp. II. Actio ea lesione ultra dimidium justi pretii competens venditori hoc operatur, quod emptor lædens teneatur vel supplere defectum pretii, vel rescindere contractum, & rem venditori iterum restituere: & vicissim venditor lædens teneatur vel excessum pretii restituere emptori, vel rescindere contractum, remque venditam refuso toto accepto pretio iterum recipere. Prima pars est extra controversiam ob clara Jura *L. 2. C. de rescind. vendit. & L. Si voluntate 8. C. eod.* juncto *cap. Cum causa 6. h. t.* vi quorum expresse disponitur, quod venditore ultra dimidium justi pretii læso emptor disjunctive teneatur vel supplere defectum justi pretii, vel rescindere contractum, ita ut obligationi suæ satisfaciat, si pro libitu alterutrum faciat. Secunda pars communiter docetur a DD. ob paritatem rationis, obligationem reciprocam, ac correlationem mutuam, quæ venditorem inter, ac emptorem, in contractu Emptionis Venditionis interdicit, juxta dicta superius *num. 333.* 341

Resp. III. Præfata actio insuper efficit: quod emptor lædens, vel rescindere contractum, vel supplere totum defectum justi pretii teneatur, ita, ut neque in foro externo sufficiat, tantum addendo, quantum sufficiat, ne amplius sit læsio ultra dimidium; verbi gratia si pro re centum valente dedit 48. florenos, non sufficit addere tres vel quatuor; sed requiritur, ut adhuc 52. addat, sicque totum defectum justi pretii suppleat, centum tanquam justum pretium efficiendo. Rursus communis ac certa contra Cujacium *arg. c. L. 2. C. de Rescind. vend. & c. Cum causa 6. h. t.* ubi expresse præcipitur, ut vel rescindat contractum, vel suppleat, quod deest justo pretio: non suppleretur autem justum pretium, si tantum id adderetur; quo læsio constituitur extra dimidium, cum pretium adhuc maneret injustum ut consideranti patet: ergo. Idem ob identitatem rationis cum proportione de emptore dicendum est. 342

Resp. IV. Si læsio ultra dimidium facta est bona fide, & emptor, uti potest, eligat rescindere contractum, & restituere rem emptam, non tenetur una cum illa restituere fructus ex ea interea perceptos; sed potest eos in utroque foro retinere, Guttierez *2. p. qq. quæst. 134.* Molina *disp. 349.* Fachin. *lib. 2. cap. 24.* Layman *Tract. 4. cap. 17. n. 8.* Lessius *lib. 2. cap. 21. dub. 15.* Pinell. *par. 2. cap. 4. n. 1.* cum communiori aliorum contra Covarruviam *lib. 2. Variar. Resolut. cap. 3. n. 9.* & alios ab eodem ibi citatos, ubi tamen in medio fatetur nostram sententiam esse in praxi receptam. Patet conclusio imprimis per Jura & rationes, quibus toto §. 8. docuimus peracta Emptione Venditione periculum & commoda rei pertinere ad emptorem tanquam dominum. Probatur etiam specialiter ex *c. Ad nostram 11. de Rebus Ecclesiæ alienand.* ubi ob enorme dispendium, quod ex Venditione feudi Monasterio illatum est, jubetur emptor recepto pretio fundum restituere, fructus autem interea perceptos retinere permittitur, cum sibi fructus recepti sufficere debeant pro labore; ut ibidem ait Pontifex. 343

Objicitur I. *Lex 1. Cod. si major fact. alien.* ubi habetur; in arbitrio emptoris esse, an velit possessionem cum fructibus restituere. Respondetur cum Guttierez *loc. citat.* in casu hujus legis duplex vitium intervenisse. Unum, quod res minoris absque decreto Judicis fuit vendita: ex quo contractus 344

fuit

fuit nullus. Alterum, quod contingente læsio ultra dimidium. Quia tamen dictus minor, postea major factus ratificavit venditionem, ignarus, quod prius facta esset invalida, concessa est emptori electio, vel supplere pretium, vel possessionem cum fructibus restituere, alias enim, si ratificatio secuta non fuisset, debuisset emptor, vi prioris vitii contractum annullantis, prædium eum omnibus fructibus necessario restituere; prout citati DD. bene observant.

345 Objicitur II. *l. Item quod 6, l. Imperator 16. ff. de In diem addict. l. Lege fundo 5. de Lege Commiss.* in quibus exprese habetur, quod rescisso contractu teneatur emptor rem una cum fructibus restituere; ergo etiam in casu læsionis ultra dimidium emptor id facere debebit, si rescissionem contractus eligat. Respond. negando conseq. & paritatem. Disparitas est; quia si emitur res cum pacto addictionis in diem, vel legis Commissariæ, item si Actione redhibitoria resolvitur contractus reducitur res in eum statum, ac si empta non fuisset, nec aliquis contractus extitisset, prout supra jam diximus *arg. leg. 24. §. 1. ff. de Ædilit. edict.* juncta *l. 60. de Ædilitio edict* ibi: Omnia in integrum restituuntur perinde ac si neque Emptio, neque Venditio intercessisset. Secus est, quando ob læsionem ultra dimidium contractus rescinditur, eo quod in hac rescissione contractus nulla lege in eum redigatur statum, ac si unquam fuisset, consequenter fructus intermedio tempore, ab emptore tanquam domino percepti, ejus manebunt.

346 Resp. V. Si læsione bona fide facta emptor eligat contractus rescissionem; tenetur ei venditor refundere expensas, si quas interea in necessarias, vel utiles rei meliorationes fecit. Baldus *in Leg. 2. C. de Resc. Vendit.* Pinell. *par. 2. cap. 3. n. 1.* Haunold. *loc. c. n. 261.* eoque teste communis & vera aliorum contra Salicetum. Ratio est quia universaliter bonæ fidei possessori, casu quo rem iterum restituit, sumptus ac meliorationes restitui debent, *l. Si prædium 16. Cod. de Prædiis minor.*

347 Resp. VI. Sicut fructus & commoda, ita etiam periculum ad emptorem pertinet, ut proin defectum justi pretii supplere debeat, etiamsi res interea apud ipsum, vel etiam apud venditorem (absque hujus culpa) pereat. Abbas *in c. cum dilecti, 3. h. t. num. 10.* Joan. And. *in idem c. num. 2.* & communis Canonistarum, cum quibus etiam sentit Imola *in c. Cum causa 6. h. t. n. 19.* Layman *loc. c. num. 8.* & alii contra Haunoldum *loc. cit. n. 259.* Covarr. *lib. 2. cap. 4. n. 14.* Molina *Disp. 340. n. 6.* ubi pro se communem citat. Probatur conclusio legibus, & rationibus, quibus supra *n. 213.* universaliter ostendimus, pericula rei venditæ ad emptorem pertinere. Habentur autem ibidem certæ limitationes, cum quibus & hanc conclusionem proportionaliter intelligi volumus. Confirmatur, quando duo disjunctive sunt in obligatione, si unum perimitur, vel non amplius extat, alterum debetur, *l. Plerumque 10 ff. de Jure dotium leg. Si Stichum 16. ff. de V. O.* ibi: Si Stichum, aut Pamphilium mihi debeas, & alter ex eis meus factus sit ex aliqua causa: reliquus debetur mihi a te; sic etiam in præsenti, quia emptor vel rem restituere, vel defectum pretii supplere tenetur; si res non amplius extat, pretium supplere debebit.

348 Resp. VII. Si læsio ultra dimidium justi pretii facta est dolose, & ex mala fide; Emptio Venditio ipso Jure est nulla, teneturque emptor una cum re etiam fructus perceptos restituere. Abbas *in cit. c. Cum dilecti. 13. hoc titul. num. 6.* cum communi aliorum. Ratio est: quia quandocunque solus dat causam contractui bonæ fidei, qualis est Emptio venditio, *§. Actionum autem 28. Instit. de Action.* contractus ipso Jure est nullus. *l. Eleganter*; juncta Gloss. *V. Si in hoc ipso ff. de Dolo malo, l. In causæ §. 1. ff. de Minor. & l. Ea vero 3. §. fin. ff. Pro socio*, & amplius diximus supra *Lib. 2. Tit. de Dolo, & contumacia numer. 14. & seqq.* ubi autem contractus est nullus, emptor nullum acquirit rei emptæ dominium nullumque aliam habet titulum justum fructus faciendi suos: ergo. Quod si vero venditor deceptus nolit restitutionem rei; sed eligat pretii supplementum, tenebitur ad id emptor dolosus; quia illud, quod dolus dans causam contractui bonæ fidei, contractum annullet, intelligendum est, si deceptus velit, si enim nolit, illum esse irritum, valebit in præjudicium dolosi, ne dolus prosit doloso contra *c. Sedes 15. & c. Ex tenore 16. de Rescript.* simulque quia deceptis, & non decipientibus Jura subveniunt, *c. Cum universorum 8. de Rerum permut.* Abbas *loc. cit. n. 8.* & dictum est supra *cit. lib. 2. Tit. de Dolo & contumacia, n. 15.*

Resp. VIII. Actio ob læsionem ultra dimidium instituí potest usque ad 30. Annos. Abbas *in cap. Cum causa 6. hoc tit. num. 6.* Glossa & Baldus *in cit. leg. 2. de Rescind. vend.* Molina *Disp. 394. num. 16.* cum communi aliorum. Ratio est; quia cum hæc actio habeat paratam viam in Jure, eodem tempore durat, quo durat actio personalis, triginta nempe annis, *l. Sicut 3. Cod. de Præscript. 30. An.* Abbas *l. c.* Intellige conclusionem, si læsio facta est bona fide; nam ubi mala intercessit fides lædentis, perpetuo durat: & nullo tempore præscribitur; quia possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit, *Reg. 2. Jur. in 6.* concordat *c. fin. de Præscript.* 349

Quæritur V. An vi Legis 2. *Cod. de Rescind. vend.* universaliter omni, & soli læso ultra dimidium justi pretii in quocunque casu sine ulla limitatione competat actio? Respond. I. Quamvis regulariter loquendo non nisi læso ultra dimidium justi pretii competat actio prout constat ex *cit. leg. 2. Cod. de Rescind. vendit.* Nihilominus dantur casus, in quibus etiam infra dimidium in pretio læsis actio conceditur, non quidem ex dicta *leg. 2.* sed aliis legibus. Probatur inductione. Sic enim in primis Minoribus 25. annis conceditur actio contra graviter lædentem; etsi læsio sit infra dimidium. Palao *de Justit. commut. Disp. 5. pun. 16. n. 8.* cum communi & certa aliorum. Patetque tum ex *l. Quisquis 15. C. de Rescind. vend.* ac totis Titulis *ff. de Minor. & C. de In integr. restit.* Idem est de Ecclesiis, ac Communitatibus, eo quod Ecclesia fruatur jure Minoris, *c. auditis 3. de In integrum restit.* 350

Secundo datur actio læsis in pretio infra dimidium, si læsio facta est ex dolo, fraude, vel mendacio; datur enim tunc actio ex dolo, *l. Et eleganter ff. de Dolo malo, l. Jul. 13. §. 4. 6. ff. de Action. empti.* Castro Palao *loc. c.* ubi citat. Pinell. *in leg. 2. Cod. de Rescind. vend. p. 1. cap. 1. num. 8.* & alios. Ratio est, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debet, *c. Ex tenore 16. de Rescript.* 351

Tertio, quando fit læsio in pretio taxato, seu legitimo. Castro Palao *loc. cit.* citans Ledesmam *2. p. sum. tract. 8. c. 32. difficult. 2.* Roderiquez *2. p. sum. c. 79. concl. 4.* Salas *tract. de Empt. dub. 27. num. 5.* Ratio est, quia pretia rerum ob bonum publicum taxantur, idemque ob bonum observari, & transgredientes etiam infra dimidium, puniri a Judice debent; consequenter læsi in illo contra lædentem agere possunt. Accedit, quod ratio, ob quam negatur actio læsis infra dimidium, evitatio nempe litium, in casu pretii taxati cesset, hoc ipso, quod pretium istud in indivisibili consistens certo sciatur, ejusque læsio sine ulla controversia cognoscatur, ubi autem cessat ratio legis, cessat lex ipsa, *l. In omni ff. de Adoption.* Barb. *Axiomat 136. n. 9. cum Ratio legis sit anima legis, l. Cum ratio ff. de Bonis damnatorum.* 352

Aliqui, ut Paulus de Castro *in cit. leg. 2.* Alexander *in l. Si quis arbitratu, ff. de V. O. num. 29.* apud Palao *loc. cit. num. 4.* volunt, etiam læso infra dimidium actionem competere, si non per se, sed per Procuratorem contraxerit. Verum negativa Juri conformior est, eamque tenet Abbas *in c. Cum causa h. t. num. 5.* Fachin. *lib. 2. cap. 29.* Pinell. *in leg. 2. Cod. de Rescind. vendit. part. 2. cap. 1. num. 15.* Palao *loc. c.* cum communi aliorum. Ratio est: tum quia læsio infra dimidium facta, nullibi excipitur a *cit. Leg. 2.* non nisi læsis ultra dimidium actionem concedente, Tum quia læsioni per procuratorem factæ, expresse derogata videtur actio, nisi sit ultra dimidium *L. 8. Cod. eod.* ubi licet filius quasi procurator, loco matris contraxerit, tamen dicitur, bonam fidem non pati, ut talis contractus rescindatur, nisi minus dimidio justi pretii datum esset. Tum, quia procurator gerit per- 353

so-

sonam principalis, qui sibi imputare debet, quod tam ignaro, vel negligenti suum commiserit negotium, *l. Cum mandatur* 23. *ff de Minor.*

354 Resp. II. Pariter quamvis regulariter loquendo, cuivis læso ultra dimidium justi pretii concedatur actio contra lædentem; tamen dantur etiam casus, in quibus etiam læsi ultra dimidium actione & beneficio *l. 2. C. de resc ind. vend* non gaudent. Probatur inductione. Sic namque primo læsus ultra dimidium agere non potest, si beneficio legis hujus expresse, & specialiter renunciavit. Covarr. *lib. 2. Variar. resol. capit. 4. nu.* 1. citans. Bart. *in l. Si quis cum aliter ff. de V.O.* Baldum, Jasonem, & communem aliorum. Idem docet Palao *loc. cit. §. 10. n. 2.* Guttierez 1. *par. de Juram. cap. 26. n. 3.* & communis aliorum *l. Quæritur 16. §. Si venditor 9. ff. de Ædilit. edict. ibi*: Renunciantibus actiones suas, non est regressus dandus. Ratio est; quia regula Juris antiqui est omnem licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt renuntiare, *l. penult. C. de Pactis*.

356 Dicitur tamen notanter, specialiter & expresse; quia qui generaliter tantum omni Juris remedio renuntiavit, minime impeditur ab actione contra lędentem ultra dimidium, Covarr. *loc. cit.* citans Tiraquel. *in l. Si unquam de Revocat. donat. n. 123.* Bart. *in l. Si quis cum aliter ff. de V.O.* & communem aliorum, sequitur Palao *loc. c. n. 3.* dicens, id certum esse, & alii, *arg. leg. ult. §. Idem quæsitum 3. ff. de Condict. indebit.* Rationem dant; quia generali renuntiatione nemo præsumitur renuntiare cum gravi suo incommodo, *l. Hæc adjectio 293. de V. S.* juncta *l. Mater decedens. ff de inofficioso Testam.*

356 Cæterum valet renuntiatio expressa, & specialis, etiamsi in continenti, seu in ipso venditionis contractu fiat: uti docet Covarruvias *l. c. n. 4.* Palao *l. c. n. 5.* cum Bart. & Bald. contra Gomez, & alios volentes, etiam specialem renuntiationem non valere, si non post aliquod intervallum, sed in continenti adjicitur, prout factum censetur, si in eodem instrumento contractus venditionis, & renuntiatio specialis continetur. Ratio autem nostræ assertionis est, quod jura nullibi requirant, aut hujusmodi renunciatio primum post intervallum fiat.

357 Nec obstant, quas objiciunt *l. Si mulier 22. C. ad S. C. Vellejan.* & *l. Dolo 19. §. Diversum ff. de Donation.* ubi habetur, quod renuntiationes etiam speciales Mulierum, & Minorum, non valeant, maxime si non post debitum intervallum fiant. Nam respondetur, de Mulieribus & Minoribus esse specialem Juris dispositionem, ob imbecillitatem, & infirmitatem judicii.

358 Illud tamen cum Covarruvia *l. c.* Abbate, & aliis fatendum, specialem renuntiationem non obesse, quin læsus agere possit, casu quo læsio esset gravissima, seu ut vocant, enormissima. Ratio est; quia talis læsio æquiparatur dolo *l. Si superstite S. C. de Dolo malo.* Eandem doctrinam in Rota servari testatur Covarruvias *loc. cit.* Quæ autem læsio sit enormissima, non conveniunt DD. sunt, qui volunt, illam tunc contingere, quando læsio est supra duplum, seu triplum justi pretii. Rectius tamen dicitur cum Card. de Luca *h. t. in Summa n. 26.* id relinquendum esse arbitrio Judicis.

359 Secundo agere contra lædentem læsus non potest; si probe sciens valorem rei, nullaque necessitate urgente vendens, vel emens, absque omni dolo, fraude, metu, & ignorantia liberaliter excessum vel defectum donet: his vel similibus verbis: si quid, seu quod pluris est, dono, aut remitto. Abbas *in c. Cum causa 6. h. t.* Menochius *de Arbitrar. Jud. c. casu 144. num. 3.* dicens, ita sentire omnes & *n. 15.* Si vero ignoraret valorem rei, donatio non obesset actioni. Abbas *loc. c.* Menochius *l. c. n. 13.* dicens, esse unanimem opinionem DD. Quamvis non desint contradicentes, ducti ratione, quod quivis præsumatur scire valorem rei suæ, *l. Quisquis 15. C. de Rescind. vendit.* Quibus tamen respondet Abbas *loc. cit.* huic præsumptioni opponi duplicem aliam, videlicet, quod non præsumatur jactare suum; & in dubio donatio non præsumatur, *l. Campanus 47. ff. de Operis libert.* Præsumptio autem fortior elidit minus fortem, *c. Litteras de Præsum.* fatetur tamen ibidem Abbas, si donans utatur his, vel similibus verbis; quod reliquum est, vel quod deest &c. dono, sive magnum sit, sive parvum, donationem valere. Item docet Menochius *loc. cit. num. 17.* dummodo læsio non sit enormissima; utpote quæ juxta dicta *n. 358.* æquiparatur dolo. Illud porro hic notandum, ex hoc solo, quod quis sciens valorem rei lædatur ultra dimidium, non præsumatur condonare, si pluris justo emit, vel minoris justo vendit, consequenter non obstante quod scienter læsus sit, eidem adhuc competat actio contra lædentem, prout contra plerosque Juris interpretes supra *n. 125. & 126.* jam diximus, & magis dicemus *infra Tit. de Donat.*

Tertio ultra dimidium læsus agere nequit si, uti sæpe contingit, conveniunt contrahentes, quod si aliquid de pretio desit, suppleatur, vel restituatur, si nimium datum esset. Alexander *in l. Si quis cum aliter ff. de V.O.* Baldus, & alii contra Fachin. *lib. 2. cap. 40. Controv. 3.* & ab ipso citatum Jason. aliosque. Ratio est; quia hoc pactum justum est; ergo servari debet; cum nihil magis bonæ fidei congruat, quam id præstari, quod inter contrahentes actum est; consequenter non potest læsus agere disjunctive ad rescindendum contractum, vel supplendum pretium, sed contentus esse debet, si vi pacti, defectus pretii suppleatur, vel excessus restituatur, casu quo læsus existit emptor. 360

Controversia est inter DD. an læso actio contra lædentem competat, si Emptio Venditio ex mandato, & decreto Judicis fiat; uti contingit, si res sub hasta vendatur. Dicendum tamen cum Abbate *in c. Cum causa 6. h. t. n. 6.* Molina *Disp. 349.* Menochio *de Præsumpt. l. 3. Præsumpt. 75. n. 34.* Palao *loc. cit. §. 5. n. 2.* contra plures alios; eosque gravissimos AA. ut Bart. Paulum Castr. Decium &c. actionem læso competere. Ratio est; quia quamvis Authoritas Judicis faciat, quod deceptio & læsio non præsumatur; tamen non excludit probationem in contrarium, *arg. c. Cum dilecti. 3. & c. Cum causa 6. h. t.* ubi Ecclesiæ ultra dimidium læsæ competit actio, non obstante, quod quævis alienatio rei Ecclesiasticæ immobilis authoritate Judicis fieri debeat, uti patet ex dictis supra *Tit. de Rebus Ecclesiæ alienand.* Confirmatur ex *l. Si quos 16. C. de rescind. vendit.* ubi expresse prohibetur, ne sub nomine subhastationis publicæ, locus fraudibus relinquatur: consequenter actio permittitur, casu quo fraudes occasione talis venditionis publicæ committantur; præsertim si miseri illi, quorum bona sub hasta venduntur, vel creditores ultra dimidium lædantur, rebus subhastatis nimis vili pretio venditis. Et certe, si nulla contra authoritate publica vendentes, vel ementes daretur actio, pateret eis ampla via fraudandi, non sine gravi detrimento ac injuria boni publici, & privatorum; uti consideranti patet. 361

§. XII.

De Evictionibus.

S U M M A R I U M.

362 *Evictio quid?*

363 *Quamprimum lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor emptorem defendere, itemque assumere.*

364 *Nisi sciat, rem esse alienam; tunc enim absque lite illam domino, pretium autem & interesse emptori restituere debet.*

Emptor advertens evictionis periculum retinere potest pretium, nondum solutum ib.

365 *Venditor emptorem defendere non tenetur, nisi eum prius laudaverit emptor, seu litem esse motam, ei denuntiaverit.*

Laudare Authorem quid? ib.

366 *Non sufficit quævis denuntiatio, sed debet fieri cum requisitione ut veniat, & emptorem defendat.*

367 *Debene insuper denuntiationi includi libellus, & acta litis mota.*

368 *Requiritur etiam ut debito tempore fiat. Et quod illud?*

369 *Denuntiationem motæ litis facere debet emptor, etsi venditor id aliunde jam sciat.*

370 *Excipitur tamen Minor, & Ecclesia, simulque casus, quo venditor defensionem expresse promisit.*

371 *Ven-*

362 QUæritur I. Quid sit Evictio? Resp. I. *Evictio* est rei propriæ, quam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio. Ita in re communis. Pro cujus intelligentia notandum, sæpe contingere, quod etiam res alienæ v.g. furto ablatæ vendantur, permutentur, vel alio modo alienentur domino inscio & invito; Hinc Jura, ut debito succurrerent medio, concesserunt quod rem suam nondum præscriptam, ubicunque extiterit, authoritate Judicis iterum recuperare quivis possit, per Actionem competentem demonstrando, rem hanc suam esse, indeque, ut sibi restituatur, debite instando. Dum igitur rem ab alio, justo titulo possessam dominus iterum sic recuperat, dicitur hæc recuperatio rei Evictio. Et quoniam per talem Evictionem, is, qui prius justo titulo acquisitam rem possederat, eadem re privatur; huic quoque, ne damnum innocenter pati cogeretur, concesserunt Jura, ut ex empto agere possit contra eum; qui rem alienam sibi vendidit, permutavit &c. agendoque illum adigere, ut pretium, ac interesse restituatur; prout magis patebit ex dicendis.

363 Quæritur II. An, & ad quid teneatur venditor ratione Evictionis; antequam res actu sit evicta? Resp. I. Quamprimum emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor emptorem defendere, litemque in se assumere, & propriis impensis prosequi; etiamsi ad hoc specialiter se non obligaverit; dummodo illum debito tempore laudaverit emptor, seu, quod idem est, ei legitime intimaverit, litem esse motam. Abbas *in cap. ult. nu.* 11. *h. t.* Bart. *in l. Qui absentem 75. ff. de Procur.* cum aliis, *arg. l. Si plus 74. §. 2. ff. de Evict.* ibi: Mota quæstione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem defendendam venditor conveniri potest. Si enim, ut vult lex, ad defendendam rem conveniri potest, ad diem etiam condemnari potest: cum ubi actio est, ibi etiam condemnatio fieri possit, quia sententia debet esse conformis libello.

364 Intellige tamen conclusionem, si venditor bona fide putat, vel judicat, rem fuisse suam, & a se legitime alienatam. Nam si sciens rem alienam vendidit, utique defendere non tenetur, cum bona conscientia non possit; sed debet eam ultra restituere domino, *Reg. Peccatum 4. de Reg. juris in 6.* Venditori autem pretium, ac interesse, *l. Servus 30. §. Si sciens, ff. de Action. empti.* Quod si dubium & periculum sit, ne res aliena, & propterea evincatur, potest emptor statim in limine contractus retinere pretium non solutum, donec ei per fidejussores, vel alio modo sufficiens securitas præstetur, *l. penult. ff. de Peric. & commod. rei vendit.* ibi: Ante pretium solutum, dominii quæstione mota, pretium emptor solvere non cogetur, nisi fidejussores idonei a venditore ejus evictionis offerantur. Concord. *l. Post perfact. 24. C. de Evict.*

Resp. II. Ut venditor teneatur defendere emptorem, litemque assumere debet prius emptor venditori legitime intimare, seu denuntiare, quod eidem lis moveatur de re empta. Communis ac certa, *l. Emptore & l. Empti actio 21. C. de Evict.* Concordat *c. fin. h. t.* Si venditori, post institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nuntiare, de evictione juxta legitimas sanctiones (leges puta) agere non valebit. Denuntiare venditori, litem esse motam, alias etiam dicitur laudare Authorem, *l. Authore laudato, 7. C. de Evict. l. Tenetur ff. de Action. empt.* Authorem enim Romani eum vocabant, a quo quis jus aliquod, seu causam possidendi habebat, *Reg. 57. ad Reg. Jur.* 365

Ut autem denuntiatio hæc rite fiat, venditorque legitime laudetur, non sufficit simplex significatio litis motæ, sed debet venditorem expresse requirere, ut veniat, rem suam defendat, & motæ liti assistat, uti bene advertunt Abbas *c. fin. h. t. n. 3.* Molina *disp. 380. 9. n.* Covarruvias *lib. 3. Var. Res. c. 17. n. 3.* Bartolus, Guttierez, & communis aliorum teste Molina, & Covarruvias *loc. c.* Ratio est: quia ita leges & *cit. c. fin. h. t.* expresse requirunt. 366

Secundo requiritur, ut emptor denuntiationi accludat libellum, & acta litis adversus se motæ. Fachineus *lib. 2. Controv. c. 35.* Covarruvias *loc. cit.* Bartolus, Alexander, & cum communi aliorum, *arg. l. Clem. Causam de Elect.* Ratio est; ut venditor debite cognoscere, ac deliberare valeat, an cedere, vel contendere malit. Putat tamen Molina *l. c.* id usu receptum non esse, consequenter valere etiam denuntiationem sine accluso libello, saltem in casu, quod venditori a Judice fit denuntiatio. Hinc in hoc attendenda est consuetudo locorum, quamvis securius faciat emptor, si libellum accludat. 367

Tertio debet hæc litis denuntiatio fieri debito tempore, quo venditor rem litigiosam, & emptorem possit adhuc defendere. Henric. post Speculatorem in *cit. c. fin. h. t.* puta fieri debere ante litis contestationem; quod securissimum, & optimum est; quia sic venditor adhuc eligendi libertatem habet, an velit sine expensis cedere, vel cum expensis, & periculo perditionis, litem incipere. Quamvis juxta veriorem sententiam teste Covarruvia *loc. c. n. 8.* sufficiat, si dicta denuntiatio fiat ante publicationem testium, & conclusionem in causa *l. Si rem 29. §. 2. ff. de Evictio.* ibi: Quolibet tempore venditori denuntiari potest, ut de ea re agenda adsit; quia non præfinitur certum tempus in ea stipulatione dum tamen ne prope ipsam condemnationem fiat. Imo teste Covarruvia *l. c.* apud utriusque Juris interpretes magis receptum habetur, quod etiam post sententiam in prima instantia latam, legitime fiat denuntiatio litis in causa appellationis dummodo adhuc integra sint Jura, possitque venditor seipsum, & emptorem defendere, prout etiam tradit Glossa in *l. Si rem vers. Quolibet ff. de Eviction.* Joan. Andreas, Hostiensis, & Imola in *cit. c. fin. h. t.* 368

Porro debet hactenus explicata denuntiatio litis venditori fieri; etiamsi aliunde jam certo sciat, litem esse motam, Covarruvias *loc cit n. 9.* Molina *loc. cit. n. 9. ff.* Abbas in *c. fin. h. t. n. 9.* citans Bartolum in *l. Denunciasse ff. de Adult.* cum communi aliorum. Ratio est; quia ita expresse requirunt Leges. Nec obstat Reg. 31. Juris in 6. Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet; eo quod hæc regula tunc solum procedat, quando denuntiatio seu certioratio simpliciter fit ad habendam scientiam: non item si fieri debet ad aliquid faciendum uti cum Bart. bene observat Abbas *loc. c. arg. l. 16. & 17. ff. Ad Legem Jul. de Adult.* uti fit in proposito, ubi venditori fit denuntiatio, ut veniat, & se defendat. 369

Excipiunt tamen a taliter explicato onere denuntiandi, Minores, *arg. l. In minor, 3. C. In quibus causis in integrum &c.* hi enim ob moram suam non privantur Jure agendi contra venditorem in casu Evictionis; dummodo venditor aliunde sciverit litem moveri emptori. Idem etiam de Ecclesia docent Covarruvias *loc. c. num. 6.* Molina *Disp. 380 num. 53.* cum communi aliorum. Ratio est, quia Ecclesia fungi- 370

tur

tur Jure Minorum, *c. Requisivit, & c. auditis de restit. in Integr.* Huc quoque reducunt idem Molina *l. c.* Lugo *Disp. 26. num. 159.* & alii casum, quo venditor expresse promisit defensionem. Rationem dant; quia quando non promisit, tenetur defendere facta denuntiatione; ergo si promisit, tenetur absque illa præstare, alias enim promissio nihil operaretur. Consentiunt Covar. *loc. cit. num 5.* Abbas, Joan. Andreas & alii, si promissio fuerit jurata. Verum non videtur in hoc esse distinctio: si enim promissio jurata hunc effectum habet, habebit eundem & simplex; eo quod juramentum sequatur naturam contractus, super quo cadit, *c. Quemadmodum 25. de Jurejur.*

371 Resp. III. Venditor laudatus debet in defensione rei venditæ sequi forum emptoris; ut proin si venditor sit Clericus, & emptor laicus, coram laico Judice emptoris litigare debeat Clericus, & econtra, si emptor sit Clericus, venditor vero laicus, coram Judice Ecclesiastico venditor respondere debeat. Molina *loc. cit. n. 15.* Ancharanus in *c. Ea quæ, de Reg. Jur. in 6. q. 17.* Covar. *pract. qq. cap. 8. num. 3.* Abbas in *c. Quoniam frequenter, ut lite non contest. n. 28.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univers. cap. 39. n. 2. n. 116.* ubi postquam plurimos pro conclusione citavit DD. ipse quoque *n. seqq.* concludit dicens, hanc sententiam esse longe veriorem, & communis aliorum contra Dianam *part. 3. tract. 1. resol. 25.* Castrensem *in l. Venditor n. 3. ff. de Judic.* & plures alios allegatos a Barbosa *l. c. num. 115.* Ratio conclusionis est; quia in casu Evictionis actor non convenit venditorem, sed emptorem, hicque, & non ille in judicio instituitur reus, prout etiam contra eundem, & non contra venditorem fertur sententia; ut proin venditor tantum assistat liti. *arg. l. 49. ff. de Judiciis*; ergo si defendere emptorem vult, prout tenetur, coram ejusdem emptoris tanquam principalis rei Judice defendere debet; quia actor non aliud, quam forum rei sequi tenetur, notis Juribus. Confirmatur: quando actor movet litem, & emptorem coram competente Judice accusat; tunc cum illo litigare, & ab eo rem evincere vult, minime sollicitus, an, & quis eum defendere, vel juvare debeat; cum propterea alium Judicem adire non teneatur; sed merito instare possit, ut modo emptor, utpote rem alienam possidens restituat; qui dein cum venditore facere poterit, quid ei placuerit. Nec obstant canones, quibus statuitur, Clericos coram Judice laico conveniri non posse; quia negatur suppositum; cum, uti ex dictis constat, in simili casu non venditor Clericus, sed emptor laicus tanquam principalis reus conveniatur.

372 Quæritur III. An, & ad quid emptori teneatur venditor, postquam res fuit evicta? Resp. I. Regulariter loquendo, postquam res aliena vendita, ex toto, vel ex parte ab alio actu fuit evicta, obligatur venditor de Evictione, competitque emptori contra venditorem actio ex empto, etsi ratione Evictionis inter contrahentes nihil actum, aut cogitatum sit. Est certa & unanimis. Textus expressus habetur *l. 1. ff. de Evict.* ibi: Sive tota evincatur, sive pars, habet regressum emptor in venditorem, & *l. Non dubitatur 6. C. de Evict.* ibi: Non dubitatur, etsi specialiter venditor evictionem non promiserit, re evicta, ex empto competere actionem. Concordat *l. Si in venditione 60. ff. eod.* Et quidem

373 Resp. II. Postquam res fuit actualiter evicta, tenetur venditor emptori totum pretium restituere, si tota res fuit evicta, partem vero, si pars tantum evicta habeatur, Rursus communis & certa ob clara Jura *l. 1. l. Bonitatis 13. l. Ex mille 64. prin. ff. de evict.* Quod si pars tantum evincatur, agere ad rescissionem contractus, totiusque pretii restitutionem non potest emptor, sed tantum ut proportionata pars pretii solvatur, *arg. l. Ædiles 38. §. 12. & 14. ff. de Ædilit. edict.* juncta *leg. 1. ff. de Evict.* nisi pars remanens esset inutilis emptori, aut inseparabilis a reliquis, *cit. l. Ædiles, §. fin. ff. de Ædilit. edict.*

374 Resp. III. Re evicta tenetur venditor præter pretium emptori etiam restituere, & præstare id, quod emptoris interest, rem non esse evictam. Est extra controversiam. Textus est, in *l. Titius 43. ff. de Action. empt.* ibi: Non enim pretium continet tantum, sed omne, quod interest emptoris. Idem habetur *l. Evicta re 70. ff. de Evict.* his verbis: Evicta re ex empto non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id, quod interest emptoris. Concordat *l. Si in venditione 60.* & *l. Si plus 74 ff. eod.* Nomine autem illius, quod interest, venit lucrum cessans, & damnum emergens, *l. Si sterilis 21. §. 3. ff. de Action. empt.* Hinc si fundus alluvione crevit, augmentum illius emptori præstandum est, *l. Evicta re 16. princ. ff. de Evict.* Debet autem damni jactura esse certa & liquida, *l. Quemadmodum 19 §. 3. ff. ad l. Aquil.* simulque vera, ex ipsa natura rei, & non ex privato emptoris affectu proveniens, *l. Si servum 33. ff. eod.* juncta *l. Pretia rerum ff. eod. ad leg. Falc.*

375 Porro si quantitas lucri cessantis, & damni emergentis nimia foret; ita ut excederet duplum pretium, non tenetur venditor ad excessum illum, qui supra duplum pretium est, resarcire, *l. Cum forte 44. ff. de Action. empt. l. un. C. de Sent.* quæ proco, quod interest, proferuntur, ibi: Sancimus itaque in omnibus casibus, qui certam habent quantitatem, vel naturam, veluti in venditionibus, locationibus, & omnibus contractibus, hoc, quod interest, dupliciter quantitatem minime excedere. Ratio est; quia non est verisimile, ullum venditorem directe vel indirecte se obligare ad omno quantumcunque excessivum interesse emptoris præstandum, in casu evictionis, *l. 43. § fin. ff. de Action. empt.*

376 Cæterum nomine illius, quod interest, veniunt etiam expensæ, quas emptor in casu evictionis ratione litis fecit, si, ut supponitur, ex mandato tacito vel expresso venditoris, litem motam prosequitur. Ratio est; quia cum venditor mota lite teneatur emptorem defendere, litemque in se suscipere, *leg. Si plus 74. §. 2. ff. de Evict.* Et quidem propriis sumptibus, *l. Quod nisi 20. ff. de Oper. libert.* consequenter si emptor ejus mandato id faciat, resarcire debet, & ad expensas tenetur.

377 Resp. IV. Ad hoc, ut venditor actione Evictionis teneatur una cum pretio restituere etiam interesse, requiritur, quod emptor eundem prius laudaverit, seu eidem legitime, modo supra explicato denuntiaverit, litem moveri. Est communis & certa, *arg. c. fin. h. t.* Concordant Jura supra *n. 365 & seq.* citata. Item, quod sententia contra emptorem jam sit lata, *l. Si plus 74 §. fin. 2. ff. de Evict. l. Qui rem 3. C. eod.* & executioni mandata, *l. Habere 57. ff. de Evict.*

378 Quæritur IV. An aliquando, & quibus in casibus venditor emptori de Evictione non teneatur? Resp. plures esse casus, in quibus ratione Evictionis venditor non tenetur emptori. Omnes. Probatur inductione. Sic imprimis de Evictione non tenetur venditor, quando non fuit laudatus ab emptore, seu quando eidem litem esse motam, legitime intimatum non fuit, *c. fin. h. t.* patetque ex dictis *n. præced. & 365.*

379 Quibus tamen addendum, quod, quando evidens & manifestum est, rem esse alienam, nullamque competere defensionem venditori, denuntiationem litis motæ facere emptor non tenetur; sed possit ea omissa ex empto agere contra venditorem pro recuperando pretio & interesse. Ita contra Bart. Jasonem, & alios docent Covar. *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 3. num. 6.* Fachin. *lib. 3. Contr. c. 37.* Felinus *in c. Cum olim nu. 11.* & in *c. Cum Bertoldus; n. 24. de Re judicat.* cum pluribus aliis a Covar. citatis, qui etiam de communi testatur. Probatur. Ratio, ob quam Jura volunt venditorem laudari est, ut hic se possit defendere: ergo quando certo constat, nullam defensionem competere, laudari necessario non debet: cum cessante fine & ratione Legis, cesset etiam lex *l. In omn. 13. ff. de Adop.* Confirmatur; quando emptori manifeste constat; rem defendi non posse, potest, quin & tenetur, etiam posito e invito venditore, deserere litem motam, hoc ipso, quod manifeste injustam causam defendere licite nemo valet; ergo idem potest venditore ignorante & absente, *arg. Reg. 26. Juris* ibi: Qui potest invitis alienare, multo magis & ignorantibus & absentibus potest.

380 Confirmatur ulterius. In casu, quo ob causam liquidam & manifestam reus non citatus condemnatur, vel contra eum non citatum fertur sententia, non auditur, si postea nullam aliam exceptionem affert,

quam

quam quod citatus non fuerit *c. Cum sit romana 5. §. Praeterea de Appell* licet alias ob omissam citationem sententia sit nulla, *Clem. Pastoralis de Sentent. & de judicat.* ergo multo minus audietur venditor conquerens: quod lis mota eidem intimata non fuerit; si manifeste constat, eum nulla ratione defendere se potuisse.

381 Dices, ex hoc sequeretur, emptorem ob omissam denuntiationem litis motae nunquam perdere jus agendi contra venditorem ratione Evictionis, eo quod post latam contra ipsum sententiam semper manifestum sit, venditorem etiam laudatum defendere se non potuisse, hoc ipso, quod sententia Judicis praesumatur justa, *l. Herennius ff. de Evict.* Resp. negando sequelam; quia ex eo, quod Leges praesumant, sententiam Judicis esse justam, non praesumunt, nec presumere possunt, nullam superfuisse venditori defendendae causae viam. Nam sententia justa est, quae procedit juxta allegata & probata, *arg. c. Pastoralis de Offic. Delegat.* & his conformiter lata praesumitur, non item, quod allegata fuerint omnia, quae allegari utiliter potuissent. Hinc quamdiu aperte non constat emptori, nihil allegari a venditore posse, eum laudare debet; utpote qui instrumenta, vel alia remedia emptori incognita contra actorem adhibere forsan potest.

382 Secundo venditor de Evictione non tenetur emptori quando emptor contumaciter absuit tempore sententiae promulgatae, *c. fin. h. t.* Ratio datur ab Ulpiano *l. Si ideo 55. prin. ff. de Evict.* Magis enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit.

383 Tertio, si res evicta est culpa Judicis, sententia per injuriam lata, *c. fin. h. t.* Concordat *l. Si per imprudentiam 51. in prin. ff. de Evict.* ibi: Si per imprudentiam judicis, aut errorem emptor rei victus est, negamus, auctoris damnum esse debere. Aut quid refert, sordibus judicis, an stultitia res perierit? Injuria enim, quae fit emptori, auctorem non debet contingere. Quo tamen casu agere contra Judicem emptor potest, *l. 2. C. de Poena jud. qui male judic. & prin. Instit. de Obligat. quae ex quasi delicto.*

384 Quarto, si emptor venditore absente, a sententia non appellavit, etsi prius intimatione litis motae legitime jam fecerit, *l. Si bona 11. C. de Admin. Tutor.* juncta *l. Herennius 63. §. 2. ff de Evict.* Intellige, nisi emptor manifeste justam cognoscat sententiam; tunc enim subintrant dicta supra *n. 379.*

385 Quinto, si aliqua quapiam culpa, imperitia, negligentia &c. emptoris, sententia pro actore lata, & res evicta fuit; ut si emptor sua culpa possessionem amisit, & ex reo factus est Actor, *l. Si rem 29. §. 1. de evict.* vi potuisset praescribere, & non fecit, *l. Si edictum 26. § 3. ff. eod.* Vel si in arbitrium compromisit, & compromissarius contra eum tulit sententiam, *cit. l. 56. §. 1. ff. eod.*

386 Sexto, si emptor sciens rem alienam emit, nisi actionem ex empto ob evictionem expresse sibi reservasset, *l. Si fundum 27. ff. eod.* ibi: Si fundum sciens alienum, vel obligatum comparavit Anthenocles, neque quicquam de actione convenit; quod eo nomine dedit, contra juris poscit rationem. Idem habetur *l. Si fratres 7. C. Communia judic.* cum concordantiis.

387 Septimo, si venditor bona fide credens, rem esse suam, eam vendit cum expresso pacto quod ratione evictionis forsan futurae ad nihil obligetur, liber est a solvendo interesse, non item a solvendo pretio, *l. Ex empto 11. §. 18. de Action. empti.* ubi sic habetur: Si aperte in venditione comprehendatur, nihil Evictionis nomine praestitum iri, pretium quidem deberi re victa, utilitatem non deberi. Ratio ibidem assignatur, neque enim bonae fidei contractus hanc patitur conventionem, ut emptor rem amitteret, & pretium venditor retineret. Si tamen expresse convenirent, quod nec ad pretium teneretur venditor in casu Evictionis, standum esset huic pacto, utpote vi cujus emptor periculum libere in se suscepit, *l. 11. ad fin. ff. de Action. empti.* Pariter a restitutione pretii simul & interesse liber foret emptor; si vendendo diceret: si quod jus est in re, tibi vendo; vel, quidquid juris in ea est tibi vendo, *l. Quod si 13. ff. de Haer. dit. & action. vend.* quia, ut inquit Ulpianus *cit. l. 11. in fin. ff. de action. empti.* qui ita vendit, idem facit, ac qui jactum retis vendit.

388 Dicitur autem notanter bona fide: nam si venditor scit rem esse alienam; de dolo tenetur, pretiumque una cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit: quod ratione Evictionis ad nihil, neque ad pretium teneatur, *l. Tenetur 6. §. fin. de action. empti, l. Ex empto 11. §. 12. ff eod.* Nec juvat, si illa vendendi formula usus fuerit; *vendo tibi, si quid juris, seu quidquid juris in hac re continetur; quia fraus & dolus patrocinari alicui non debet, c. Ex tenore de Rescript.*

§. XIII.

De Jure Retractus.

S U M M A R I U M.

389 *Retractus quid?*
390 *Est multiplex, & quidem alius Conventionalis.*
391 *Alius legalis scriptus, & consuetudinarius.*
392 *Retractus propter dominium directum competit domino emphyteusis, & feudi.*
393 *Retractus ratione crediti quid, & cui competat.*
394 *Retractus ratione Communionis & Societatis quid, & quibus competat.*
395 *Retractus ratione Territorii quid?*
396 *Retractus ratione Sanguinis, seu Gentilitius quid?*
397 *Retractus competens Fisco ratione Metallorum.*
398 *Quinam Retractus de Jure communi adhuc valeant?*
399 *Et quinam revocati censeantur?*
400 *Consuetudine totius Germaniae valet Retractus Gentilitius, seu jure sanguinis.*
401 *Sola bona immobilia, non item mobilia, nisi illis adhaereant, retrahi possunt.*
402 *Legitime retrahere volens, debet observare plures conditiones, quarum prima est, una cum expensis totum dare pretium a priore emptore sine dolo oblatum.*
403 *Etsi sit majus justo.*
404 *Secundo debet emptori refundere factas interea in rem impensas necessarias, & utiles, non item voluptarias.*
405 *Tertio debet intra annum & diem retrahere.*
406 *Quarto debet id suo, non alterius nomine, aut commodo facere.*
407 *Retrahere possunt omnes venditoris consanguinei, Clerici, non item Religiosi.*
408 *Qui proximior est sanguine, reliquos praecedit, & excludit.*
Filii illegitimi hoc Jure non gaudent. Ibid.
409 *Si plures sint in gradu aequales, quid?*
410 *Renunciare quis potest Juri Retractus.*
411 *Tacite & expresse.*
412 *Tacite quando censeatur renuntiare? Et n. praeced.*
413 *Retractus locum non habet, quando contractus est nullus.*
414 *Compendiosa collectio eorum, quae de jure Retractus statuta Bavarica disponunt.*

QUaeritur I. Quid, & quotuplex sit Retractus, seu Jus Retractus? Resp. I. *Retractus* (Germanis *Einstand Recht*) est jus vi Legis, vel statuti, vel consuetudinis, vel specialis pacti alicui competens ad hoc, ut rem ab alio venditam, eodem pretio sibi retrahere, seu pro se emere valeat. Est in re communis. Jus hoc accepit nomen retractus ab Imperatoribus Antonino & Vero, qui retrahendi verbum pro recuperatione bonorum alienatorum usurparunt, uti constat ex *leg. Imperatores 9. §. 1. ff. de administrat. rerum ad civit.* ibi: Item rescripserunt; agros Reipublicae retrahere Curatorem civitatis debere, licet a bona fide emptoribus possideantur. 389

Resp. II. Retractus dividitur in Conventionalem, & 390
Legalem. Legalis dividitur in Legalem Scriptum, & Consuetudinarium. *Retractus Conventionalis* est, quando contrahentes specialiter conveniunt, ut, si emptorem emptam rursum vendere velit, alicui certo prae aliis vendere debeat: vel etiam si idem tertius intra certum tempus emere velit, eidem revendere teneatur: *arg. l. Qui Romae 122. ff. de V. O.* juncta *l. Qui fundum 75. ff de Contrab. Empt.* Effectus hujus Retractus est, quod em-

pt. r

ptor tali tertio emere volenti, vel absolute, vel præ aliis juxta qualitatem pacti revendere debeat; nec possit rem emptam alteri vendere, nisi prius hujusmodi tertio denuntiaverit, ab eoque licentiam acceperit. Secus enim si rem vendat, tertius, cui jus competit, agere contra eum potest ex vendito citata *leg. Qui fundum 75 de Contrab. empt.* & *Leg. 2. Codic. de Pactis inter empt. & vendit. & libr. 5. Feud. Tit. 13.*

391 *Retractus Legalis* est, qui singulari Lege, vel Jure scripto, aut Consuetudinario certis personis competit, vel propter dominium directum, vel propter creditum, vel propter communionem, vel propter vicinitatem, & territorium, vel propter consanguinitatem *cit. libr. 5. Feud. Tit. 13 & seqq.*

392 *Retractus propter Dominium directum* competit domino directo rei Emphyteuticæ, vi cujus si emphyteuta emphyteusin vendere intendit, prius domino directo, quantum pretium eius alius sibi dare velit, indicare, simulque an ipse eodem pretio emere velit, responsum expectare debet. *leg. fin. vers. Sed ne hac. Cod. de jur. Emphyteutico.* Verum de hoc jure Retractus magis *Tit. seq.* Propter idem dominium directum competit Retractus domino Feudi, de quo infra *Tit. de Feudis*

393 *Retractas ratione Crediti* est, vi cujus creditores bona debitorum, casu quo authoritate Judicis sub hasta vendantur, retrahere possunt, *leg Cum bona fide 16. ff de Rebus Authorit judic. possid.* ubi etiam decernitur, quod inter creditores ipsos ille præferatur, cui plus debetur.

394 *Retractus ratione Communionis, seu Societati* (alias etiam Retractus Portialis dictus) est, qui competit illis, qui cujusdam rei indivisum dominium simul habent: horum enim aliquis si partem suam vendit extraneo, aliis potestas competit, eodem preto rem retrahendi, seu emendi. Il quod specialiter etiam procedit, quando pluribus ejusdem hæreditatis hæredibus existentibus unus cohæredum partem suam vendit extraneo alicui, possunt enim in tali casu singuli cohæredes talem partem eodem pretio retrahere, *arg. leg. Quidam 12. de Evict.*

395 *Retractus ratione Vicinitatis, seu Territorii* competit existentibus de aliquo Territorio, Provincia, vel Regno ad hoc, ut, si quis extraneus in hujusmodi Territorio quid emit, Incolæ illius Territorii illud eodem oblato pretio retrahere valeant. Favet *lex un. C. Non licere habitatoribus.*

396 *Retractus ratione Sanguinis* (alias etiam Gentilitius) item Legitimus, & Linearis, germanice (*Erweinstandit, Erblosung*) est, vi cujus consanguineis competit ius retrahendi, vel emendi rem quam consanguineus extraneo vendidit, ut statim infra magis dicetur.

397 Præter enumeratos Retractus competit etiam Fisco ius Retractus in venditione metallorum, *l. 2. Codic. de Metall.*

398 Quæritur II. An de iure communi hodie adhuc locum habeat Retractus? Resp. I. Jura Retractus, quæ competant domino directo in alienatione emphyteusis. Fisco in alienatione Metallorum, Proximis agnatis in alienatione feudi antiqui, domino directo in alienatione feudi novi, creditoribus ratione debiti; etiam hodie adhuc, de Jure communi procedunt. Haunoldus *Tract. 10. cap. Controvers. 23. num. 211.* cum aliis, *arg. leg. fin. C. de jure Emphyteut. leg. 1. Cod. de Metall. l. Cum bona 16. ff. de Rebus authoritat. Judic. poss.* & dicemus adhuc magis infra agentes de Emphyteusi, & Feudis.

359 Resp. II. Reliqua Jura Retractus de Jure communi revocata sunt, consequenter iuxta illud hodie non amplius valent. Est communis textu claro *l. Dudum, 14. c. de Contrab. Empt.* ibi: *Dudum proximis, consortibusque concessum erat, ut extraneos ab Emptione removerent, neque homines suo arbitratu vendenda distraherent, sed quia gravis hac videtur injuria, quæ inani honestatis colore velatur, ut homines de rebus suis facere aliquid cogantur inviti, superiore Lege cassata unusquisque pro arbitratu quærere, vel probare possit emptorem: nisi Lex specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit.* Nec refert, quod per constitutionem Friderici Imperatoris iterum renovata habeantur Jure Retractus; quia præfata Friderici constitutio inter Leges Rom. nondum recepta est, prout contendunt Berlich. *p. 2. concl. 39. n. 15.* Carpz. *p. 2. constit. 31. def. 1.* & alii. Quamvis non desint docentes, Constitutionem illam legitimam esse, proindeque Ius Retractus revera renovatum, & hodie de Jure communis valere.

Resp. III. Non obstante revocatoria Lege *dudum*, 400
Jus Retractus saltem ratione Sanguinis, universali totius Germaniæ consuetudine rursum legitime introductum habetur, valetque. Ita testatur Insignis Legista practicus Gail. *lib. 2 Observ. 19. num. 1.* idem, & quidem de omnibus Regnis & Provinciis affirmat Haunoldus *loc cit.* Patetque experientia ubique manifesta. Ratio hujus rationabilis consuetudinis est; quia lugubre & deplorandum est, videre paternas, & avitas domos, ac antiqua majorum prædia in externas manus transire, atque devenire, *l In fundo, ff. de Rei vind. l. Lex, quæ tutores, 22 §. Nec vero domum, c. de Administr. tutor.* & advertunt Legistæ communiter *in cit. l. Dudum.* Canonistæ vero *in c. Constitutus, 8. de in integr. restit.* ubi hæc consuetudo de Retractu Gentilitio, seu ratione Sanguinis expresse approbatur. Idem Retractus etiam in veteri Testamento iussu divino observabatur; uti videre est *Levit. cap 25. vers 25.* Ruth, *cap. 4.* Unde cæteris omissis de hoc Gentilitio Retractu, utpote celebriori ac universaliori in præsenti §. specialiter agendo

Quæritur III. Quænam res, & quomodo retrahi pos- 401
sint? Resp. I. Jure Retractus Gentilitii bona immobilia præsertim Generachica, Avita, Gentilitia *Stammen-Gutter* retrahi possunt. Communis apud Tiraquell. *§ 1. Glossa 7. nu. 73. & n. 100. arg L. 6a ff. de Contrab. Empt. l. Si in 35 ff de Minor.* Non item bona mobilia. Tiraquel. *loc. cit.* cum communi aliorum, quibus favet Constitutio Friderici: nisi talia bona mobilia immobilibus cohæreant, vel cum illis simul veneant *arg. L. Eum qui, 23. princ ff de Usucap. L. Si in Emptione, 34 ff. de Contrab. Empt.* Inter immobilia computantur etiam annui redditus, usufructus, decimæ, aliaqua iura, ac res incorporales super re immobili constitutæ, *arg Clem Exivi de Paradiso. §. Cumque annui, de V. S.* Covarr. *lib. 3. Variar. Resolut. c. 7. num. 2.*

Resp II. Qui legitime retrahere vult, plures debet ob- 402
servare conditiones. Nam primo debet offerre integrum pretium ab emptore extraneo vel jam solutum, vel promissum; una cum omnibus sumptibus, & expensis ratione contractus necessario factis ita ut emptor servetur indemnis, *arg l. Debet autem 27 ff de Ædilit. ed. l. Cum dubitatur. 3. § Et si quidem, c. De Jure emphyteut.* Quod si emptor pretium accipere nolit; poterit retrahens illud deponere apud Magistratum, sicque restitutionem urgere, *arg. L. Si solutturus, 39 ff. de Solut. & l. Obsignatio 9. C. eod.*

Porro quamvis Jason, Castrensis, & alii velint, 403
retrahentem non teneri totum refundere pretium, si ab emptore plus justo pro re vendita datum cognosceretur. Nihilominus probabilius docent Baldus *in L. 2. in fine cap. de Rescind. vendit.* & Harpreht *in §. ult. instit. de Emptione n. 264.* Ioan. Andreas, Imola, & alii debere retrahentem offerre totum id, quod extraneus emptor sine dolo & fraude pro re dedit, vel promisit, etsi justum pretium excedat, *arg. cit. Legibus*, n. præc. ubi sine distinctione præcipitur, ut totum pretium refundatur.

Secundo debet retrahens refundere factas interea ab 404
emptore in rem expensas necessarias, & utiles, quas ipse consanguineus, vel retrahens fecisset, *l. Utilium, 8. ff. de Impens. in res dot. l. Si servus. 25 ff. de Pignorat. act. L. 27. ff. de Ædilit. edict.* Non item voluptarias, *cit. Leg. Utilium, 8. ff de impens, in res dot. & Leg. Sine 32. ff. de Administ. & peric. tutor.* Hinc ad evitandas lites suadet. Gail. *loc. c. n. 10.* ut volens uti Jure retrahendi, illico denunciet emptori, ne aliquos faciat in rem sumptus; se enim de retrahendo cogitare.

Tertio debet retrahere intra annum & diem, *c. Con-* 405
stitutus, 8. de in Integr. restit. Tit 9. § fin. lib 2. Feud. Gail. *lib. 2. Observat 19. n. 11.* Computatur autem hoc tempus a die cognitæ alienationis, prout cum communi aliorum docet Berlich. *pag 2. concl. 40. num. 28.* & Engel *h. t. n. 24 arg. Tit. 9. §. fin. lib 2. Feud.* ibi: *annali silentio, ex quo sciverit, computando.* Hinc ignorantibus non currit.

Quarto debet suo nomine, in suumque, non vero in 406
alterius commodum retrahere, sicut etiam extraneo cedere non potest, prout late Tiraquell. *de Retract. §. 26. Gloss. 1. nu. 1.* Engel *h. t. n. 24.* Ratio, quia Jus Retractus ratione Sanguinis personale est, consequenter

ex-

extraneus particeps illius fieri nequit. In quibusdam locis ad evitandas omnes fraudes debet retrahens consanguineus juramentum præstare, quod pro se, suoque commodo, & non pro alio retrahat.

407 Quæritur IV. Quibus & quo ordine competat *Retractus ratione Sanguinis?* Resp. I. Competit omnibus & singulis consanguineis venditoris. Communis ac certe apud Gail. *lib* 2. *Observ.* 19 Mynsing. *Centur.* 3. *Observ.* 51. *n.* 1. Non tantum Laicis, sed etiam Clericis, *arg. c. Constitutus*, 8. *de in integr restit.* Gutierez a *pract. qq. q.* 116. Molina, Palao, & communis aliorum. Religiosus tamen consanguineus, vel eius loco Monasterium retrahere nequit, eo quod per hujus Retractum res non maneret in familia, consequenter cessat ratio Retractus Gentilitii, Tiraquell. *de Retract. par.* 1. *§.* 1. Glos 8. *n.* 19 *&* at. Palao *c. disp.* 5. *pun.* 29. *§* 3. *n.* 15. Engel *h t. n.* 25. & communis aliorum; vicissim etiam docens, quod si Monasterium rem patrimonialem sui Religiosi vendat, illius consanguineis Jus retrahendi non competat: quia ex quo translata est in dominium Monasterii, desiit esse res patrimonialis.

408 Resp. II Ordo, quo consanguineis Jus Retractus competit, sequens est, videlicet, ut proximior sanguine semper præcedat, & excludat remotiores. Proinde ante omnes ius hoc competit liberis tam masculis quam fœmellis; *arg. l.* 1. *D. de V. S. l. fin. c. Quorum bonorum*. Ratio, est; quia Jus retrahendi conceditur, ne res exeat de familia. Nomine autem familiæ etiam fœminæ veniunt, nisi subjecta materia repugnet, *arg. l. Voluntas*, 4. *cum acutissimi*, 30. *D. de Fideicommiss.* Intellige tamen conclusionem de liberis Legitimis, quia ab hoc Iure excluduntur Filii, & Filiæ naturales, & Spuriæ, *arg. l. Spurius*, 4 *D. unde cognati*, *& l Humanitat*, 8. *C. de Natur. liber.*

409 Resp. III. Si liberi non existant, Jus retrahendi habent consanguinei collaterales iuxta gradus prærogativam, ita ut ille semper sit potior Jure, qui sanguine proximior venditori est; etsi adsint sanguine proximiores illi, a quo bonum retrahendum ad familiam pervenit. Ita *Constit. Friderich*, & communis DD. *arg. L. Peto*, *D. de Legat.* 2. Si plures sunt consanguinei ejusdem gradus, omnes simul admittuntur, possuntque rem retractam vel in communi possidere, vel, si dividi potest, dividere, vel sorti committere, *arg. §. Optionis*, 25. *Instit. de Legatis*. De Jure tamen Bavarico qui prior retrahit, habet, nec immerito; quia cæteris paribus. *Qui prior est emptore, potior est Jure*, *Reg* 54. *Juris in* 6. Hic advertendum in hoc Jure Retractus non esse locum repræsentationi, ita ut cum fratre superstite, v. g. simul retrahere valeant liberi fratris vel sororis defuncti, *arg. l. Tutela*. 3. *§.* 5 *de Legit. tutor*. Quod si unus ex æqualiter propinquis jure suo non utatur, admittuntur reliqui in solidum. Sicut etiam si proximiores existentes retrahere nolunt, retrahendi potestas remotioribus competit.

410 Quæritur V. An, & quomodo possit quis renunciare Retractui? Resp. I. Quod Juri Retractus quivis renunciare possit, certum est; *quia Juri suo quilibet renuntiare potest*, *l. Si quis in conscribendo C. de Episc. & Cler. & c. ad Apostolicam de Regul.*

411 Resp. II. Renunciatio hæc fieri potest tacite & expresse. Expresse fit, si consanguineus verbis aut signis apertis indicet, quod juri suo renuntiare velit, & retrahere nolit. Est extra controversiam. Tacite fit; si contractui tanquam testis assistat, vel eundem subscribat, vel etiam alio modo promoveat. Ita cum communi aliorum sentit Berlich, limitationem addens in casu, quo quis tanquam persona publica v. gr. ut Notarius, Judex ex officio contractui assistere, eumque promovere debet.

412 Respond. III. Quando venditor proximo consanguineo, quod Titio v. g. vendere velit domum suam quingentis florenis, denuntiat, eumque interrogat, an hoc pretio domum ipse habere velit, consanguineus vero respondeat; se hac vice non emere, tacite renuntiare suo iuri non censetur, etsi nullam protestationem juris reservatam adiiciat. Berlich. *par.* 2. *concl.* 40. *numer.* 28. Rath *de Continuat. Juris different.* 1. *lit. D.* Ratio est; quia Renuntiationes sunt odiosæ, consequenter strictæ interpretationis, *arg. Reg.* 15. *Jur. in* 6. De Jure Bavarico tamen *Tit.* 10. *artic.* 13. requiritur, ut cathegorice se resolvat; si præsens est contractui. Si autem absens interrogatur, etiam hoc municipali jure renuntiare præfata responsione non censetur; eo quod statuta locorum sint stricti juris, & ita interpretanda, ut Jure communi minime derogent.

Quæritur IV. An locum habeat Retractus, casu 413
quo contractus ex aliqua ratione, verb. gr. ob defectum requisitæ solemnitatis sit nullus? Resp. Negative. Omnes. Ratio manifeste patet; quia contractu non subsistente, non emptor, sed venditor manet dominus, contra quem Retractus non datur, uti patet. Eadem ratione Retractui locus non est, si inter emptorem & venditorem convenitur, ut si aliquis Retractum attentaret, contractus sit nullus: Tiraq. *§.* 2. *Glos.* 2. *a. num.* 59. Harprecht *in §. ult. Instit. de Empt. a numer.* 301. Ratio est, quia talis contractus est conditionalis sub conditione suspensiva, quæ eveniens contractum annullat. Pauca hæc de Retractu sufficiant, plura enim de illo congerere consultum ideo non videtur, quod eiusdem cognitio potius a particularibus locorum statutis, & consuetudinibus, quam Jure communi dependeat. Nihilominus quia DD. scribentes de hoc Jure, passim adiiciunt id quod statuta & consuetudines illius loci, in quo scribunt, observari volunt, placuit etiam hic in compendio annectere id, quod de Jure hoc statuta tradunt Bavarica per totum Titulum decimum continentem 19. articulos.

Itaque *Art* 1. Statuitur, ut venditurus rem allodia- 414
lem, prius denuntiet, & offerat consanguineis usque ad quartum gradum, vel in earum absentia, eorundem Procuraroribus, Administratoribus, aut Tutoribus. Vel si bonum vendendum allodiale non sit, denuntiet prius dominis directis, qui si emere volunt, res salva est: si nolunt, observabitur ratione contractus, quod sequentes dabunt articuli.

Art. 2. Si illis, quibus venditio denuntiata, hic & tunc emere quidem nolint. Retractui tamen non renuntiant, sed vel tacite, vel expresse reservant, possunt intra annum uti jure Retractus. Qui annus a die traditionis computatua, si nobiles, vel alias privilegiatæ personæ, puta, Consiliarii Principum, Patritii, & Doctores vendunt. Apud reliquas personas vero a die insinuati apud Magistratum contractus. Vel, si consanguineis venditio iam perfecta cum suis circumstantiis denuntiata est, a die denuntiationis factæ. Quod si quis venditor nec vendendam rem consanguineis prius offerat, nec venditam denuntiet, consanguineis biennium conceditur ad retrahendum; quo tamen elapso ita ius exspirat, ut ob nullam rationem ulli amplius competat.

Art. 3. Si venditio cum pacto retrovendendi fit, observandum erit rationem temporis, ac si sine tali pacto fieret: salvo tamen iure redimendi. Si contractus celebratur sub conditione suspensiva, tempus retrahendi ante conditionem completam currere non incipit, nisi res jam tradita esset. Si sub conditione resolutiva contrahitur, statim ab initio tempus Retractus currit, salvis tamen conditionibus appositis, & jure resolutionis.

Art. 4. Quando una cum re immobili, & alia nomina, jura, vel aliæ res v. g. supellex uno eodemque contractu venduntur, debet volens uti Retractu, omnia retrahere; alioquin nihil retrahere poterit.

Art. 5. Præcipitur retrahere volenti sub gravi pœna, ut pro se, suaque utilitate, & animo retinendi, non item pro alio, aut animo lucri gratia statim iterum vendendi retrahat. De quo, si petatur, etiam Juramentum præstare, vel fidem nobilem interponere debet. Ibidem prohibetur, ne quis animo aliquid ab emptore extorquendi simulet se retractum, dum id facere aut non cogitat, aut ob notorium defectum mediorum non potest. Trasgressores privantur jure Retractus, jubentur restituere, & subjacent gravi pœnæ arbitrariæ. Loquitur autem Articulus de solis bonis allodialibus.

Art. 6. Iubetur retrahens integrum pretium una cum omnibus expensis ratione contractus factis emptori refundere.

Art.

Art. 7. Conceduntur etiam retrahentibus omnes favores & jura, quæ vi contractus extraneo emptori competebant, præsertim circa terminum solutionis.

Art. 8 Cavetur, ne emptor tempore Retractui concesso, in re empta aliquid ædificet, neve interea eam elocet, oppignoret, vel alienet, neç notabilem lignorum cæsionem faciat, aut simile quid in præjudicium Retractui attenet. Alias restituere tenebitur. Expensas tamen necessarias in rem facere omnino potest, easque refundere tenetur retrahens.

Art. 9. Jubentur venditor & emptor sincere indicare pretium, quo res vendita est, sicut etiam conditiones adjectas. Et quidem sub juramento, vel fide nobili, si ita desiderat retrahens. Transgressores, aut dolum in hoc puncto committentes puniuntur tanquam falsarii.

Art. 12. Proximi consanguinei præferuntur aliis. Si sunt plures æquales præfertur, qui prius pretium obtulit. Si simul offerunt, sortem mittere debent: nisi aliquis illorum jam haberet jus quoddam in bono retrahendo; hic enim ob causam communionis cæteris præferetur.

Art. 11. Consanguinitatis gradus computandi sunt secundum jus Civile.

Art 12. In favorem retrahentium præcipitur, ne contractus clam fiant, sed vel coram debito superiore, vel idoneis testibus. Secus facientes quinque pro singulis centenis florenis pretii, loco pœnæ solvere debent, tempore retractus a die traditionis currere incipiente.

Art. 13. Si consanguineus præsens est contractui, debet venditor eidem prius offerre rem vendendam; consanguineus vero declarare se debet, an velit contrahere nec ne; vel saltem expressa protestatione sibi reservare debet jus detrahendi; alias illud amittit. Pariter illud amittit, si contractum promovet, vel aliquo modo juvat, v. g. fidejubendo, testem agendo, subsignando &c. nisi retractum sibi expresso reservet.

Art. 14. Etiam in Emphyteusi, & Feudis jus retrahendi consanguineis conceditur, cum consensu tamen domini directi.

Art. 15. Qui dominus directus etiam consanguineis præfertur; etsi contractum subscribendo jam approbaverit. Exceptis tamen Feudis nobilibus. *Ritterleben*, nisi forsan nobilis consanguineus retrahere aut nollet, aut non posset.

Art. 16. Filii, Filiæ, nepotes, & neptes retrahere possunt non tantum per modia a parentibus, sed etiam aliunde juste acquisita.

Art. 17 Fructus rei venditæ ante solutum a retrahente pretium collecti, vel percepti ad emptorem pertinent. Post solutum pretium, retrahentis sunt, hac tamen cum obligatione, ut emptori necessarias expensas ac etiam consuetum interesse pro rata temporis de summa pretii solvat.

Art. 18. In Permutatione, Retractus locum non habet, nisi unus permutantium præter rem permutatam daret in pecunia eam quantitatem, quæ medietatem superaret, sicque Emptionis contractum afficeret.

Art. 19. Quando ad instantiam creditorum, bona debitorum sub hasta, aut alias authoritate publica venduntur, Retractus locum non habet. Bene tamen si ex mandato superiorum ipsemet debitor creditoribus satisfacturus, vel ejusdem curatores, vel tutores bona sua vendant.

Plura qui de Retractu desiderat, copiose reperiet apud Tiraquell. Bersich *part. n. Concl & seq.* Palao *de justit. Commut: disp. 3. punct.* 29. Molina *disp.* 370. Schmid. ad statuta Bavariæ, *tit.* 10. Sanchez *lib.* 2. *conf. cap.* 4. *dub.* 37. & alios.

§. XIV.

De Resolutione seu Dissolutione Emptionis Venditionis, & aliis quibusdam quæsitis contractum hunc concernentibus.

SUMMARIUM.

415 *Variæ causæ, ob quas Emptio Venditio mutuo consensu dissolvitur.*

416 *Re adhuc integra, potest Emptio mutuo consensu dissolvi.*

417 *Quando censeatur res adhuc esse integra.*

418 *Quando contractus ex una saltem parte jam est completus, solo mutuo consensu non amplius dissolvitur in foro externo.*

Bene tamen in foro interno. Et n. seq.

420 *Contractu Emptionis ex utraque parte completo, per mutuum consensum non dissolvitur prior contractus, sed fit novus.*

421 *Solvitur objectio Adversariorum.*

422 *Contractu Emptionis aliquando perfecto tenetur venditor tradere rem venditam, nec satisfacit præstando interesse.*

423 *Obligatus ad factum, an & quando satisfacit præstando interesse.*

424 *Solvitur objectio.*

425 *Deputatus ut certo & determinato pretio rem aliquam emat, vel vendat, an possit sibi retinere excessum, si pluribus vendat aut minoris emat?*

426 *Non potest, si pretium solummodo determinatur, ne excedatur.*

427 *Potest: si dominus plus non, quam solum determinatum pretium, & nihil aliud desiderat.*

428 *Contrarium tamen ordinarie præsumi debet.*

429 *Non potest retinere ratione laboris, & industriæ.*

430 *Nec quia pro se emit.*

431 *Quandonam & qualiter pro se emere valeat?*

432 *Famuli & famulæ excessum pretii retinentes ordinarie peccant.*

433 *Deputati ad emendum certo pretio, regulariter retinere sibi nequeunt excessum pretii.*

434 *In specie peccant sartores ad emendum missi.*

435 *Nisi Mercatores speciali ex ratione eisdem minoris vendant.*

436 *Peregrinis non licet carius vendere, quam indigenis.*

Circa primam partem de dissolutione emptionis venditionis prænotandum, eam dissolvi posse variis de causis, quarum aliquæ sunt communes etiam aliis contractibus, uti dolus, metus, error, aliaque, quæ ex speciali conventione partium contractum irritum vel infirmum faciunt. De quibus utpote ad materiam de contractibus ut sic spectantibus hic non agemus. Aliquæ existunt huic contractui speciales; uti sunt Pactum Legis Commissoriæ, Addictionis in diem, retrovendendi, Actio Redhibitoria, Actio Æstimatoria, & Læsio ultra dimidium; de quibus omnibus, quomodo illis mediantibus Emptio Venditio dissolvatur, quia abunde jam diximus in præcedentibus, pariter hic nihil repetendum videtur. Solum, quod nondum tetigimus, superest, an, & quomodo mutuo consensu dissolvi queat hic contractus. Quamvis enim & mutuus consensus ad communes causas contractuũ dissolutivas pertineat, specialiter tamen hic examinatur, quia specialia de hoc contractu continet. Hinc 415

Quæritur I. An, & quomodo Emptio Venditio dissolvi possit mutuo contrahentium consensu? Resp. I. 416
Quando res adhuc est integra, omnino potest Emptio Venditio mutuo contrahentium consensu dissolvi. Omnes, claris juribus, *l. Emptio* 3 *ff. de Rescind. vendit.* ibi *Emptio Venditio, sicut consensu contrahitur, ita contrario consensu dissolvitur, antequam fuerit res secuta.* Idem habetur *l.* 1. *C. Quando licet ab Emption. discedi.* illis verbis: *Re quidem integra ab Emptione, & Venditione utriusque partis consensu recedi potest.* Ratio est, quia nihil tam naturale est, quam eo genere quidquam dissolvi, quo colligatum est. *L.* 35. *ff. de Reg. Juris.* Unde L. 100.

ff. eod. pro universali quoque Regula, datur: *Omnia: quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt* & L. 164. *Prout quibuscunque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur*.

417 Dicitur; autem res integra, quando nec traditio rei, nec solutio pretii inchoata est, *§. fin. Instit. Quibus modis tollitur obligat.* ibi: *Notandum secundum, idest, neque pretio soluto, neque fundo tradito.* Nec refert, quod arrha jam data & accepta sit, *l. Prefactam 2. C. Quando licet ab Empt. discedi.* vel emptor a venditore de solvendo pretio, vel venditor ab emptore ratione evictionis, & traditionis pignus aut fidejussorem acceperit, *l. Emptio 3. ff. de Rescind. vendit.*

418 Resp. II. Quando res non amplius est integra, sed contractus ab alterutro saltem contrahentium jam aliquo modo impletus; ut si emptor jam aliquid de pretio solvit, vel venditor rem jam tradidit, solo nudo mutuo consensu solvi amplius non potest Emptio Venditio; nisi prius pretium, vel res accepta iterum restituatur, & res in antiquum integrum statum reducatur. Ita statutum habetur, *l. Ab Emptione 18 ff. de Pactis, & L. 1. C. Quando liceat ab Empt. disced.* Advertit tamen bene Molina *disp. 573. n. 5.* conclusionem procedere solum in foro externo, non autem interno, utpote in quo ex quolibet pacto etiam nudo oritur obligatio saltem naturalis juxta communem DD. *arg. cap. 1. de Pactis*, ubi Summarium sic habet, *Pacta quantumcunque nuda servanda sunt*, supple: in foro interno. Et diximus supra *l. 1. tit. 35. de Pactis*.

419 Infertur, quod quando celebrato contractu, & ex una parte venditoris v. g. per traditionem rei jam completo, dicunt contrahentes: volumus contractum nihil valere, vel nullum, & irritum esse, teneatur in conscientia emptor venditori rem iterum tradere, quamvis ad id in foro externo non adigeretur. Observant tamen aliqui praxin hodiernam Tribunalium etiam ex nudo pacto actiones admittere.

420 Resp. III. Quando contractus ex utraque parte jam est impletus traditione nempe rei, & pretii, tunc mutuo consensu non dissolvitur prior contractus, sed celebratur novus, Molina *disp. 333. n. 7* citans Pinel. *in l. 2. C. de Rescind. vendit. par. 2. c. 3. n. 9.* & Molineum contra communem aliorum. Probatur ex *l. Si quam 2. ff. de Rescind. vendit.* ibi: *Potest, dum res est integra, conventione nostra infecta fieri Emptio: atque ita consistit posterior Emptio, quasi nulla praecesserit, sed non poterimus eadem ratione uti, post pretium solutum Emptione repetita, cum post pretium solutum (pro re tradita) infectam Emptionem facere non possumus.* Quæ Lex, quod de contractu utriusque jam impleto, & pretio pro re jam tradita soluto loquatur, inde bene deducitur: quia alias contradiceret; *l. 1. C. Quando licet ab Empt. & leg. 58. ff. de Pactis*, vi quarum potest mutuo consensu dissolvi contractus una tantum parte, per traditionem nempe rei, vel solutionem pretii; dummodo prius restitutione accepti, res in pristinum statum reducatur, juxta dicta *n. 418*.

421 Dices cum Adversariis: si potest contractus ex una parte jam impletus, mutuo consensu dissolvi, saltem post restitutionem accepti; poterit, etiam pariter dissolvi impletus ex utraque parte, si nempe pars utraque acceptum prius restituat; cum non sit major ratio de uno quam de alio. Resp. Negando paritatem. Disparitas est, quod, dum Emptio Venditio ex utraque parte jam est impleta, contractus sit adeo perfectus & absolutus, ut pœnitus nulla amplius obligatio maneat resolvenda. E contra vero, si ex una tantum parte impletus habetur, contractus tam perfectus & integer nondum est, quin adsit adhuc aliqua obligatio alterutrius adimplenda, consequenter etiam mutuo consensu dissolvenda.

422 Quæritur II. An Emptione Venditione utriusque consensu jam perfecta teneatur venditor ad tradendam rem, vel satisfaciat præstando interesse? Resp. Tenetur absolute & præcise ad tradendam rem, nec satisfacit præstando interesse. Pinell. *in l. 2. Cod. de Con. Matern. par. 3. n. 25. & in l. 2. C. de Resc. vend. part. 2. c. 3. n. 22.* Carpz. *par. 2. Const. 2. def. 15.* ubi asserit, hanc sententiam ubique esse receptam, Harprecht. *prin. Instit. de Empt. n. 48.* Bartol. Alexander, Felinus, & communissima, ac receptissima aliorum, ita, ut Pinellus *loc. cit.* dicere non dubitarit, eos qui contrarium asserunt, improvide lapsos esse, eorumque opinionem veritati, & publicæ quieti adversari. Est autem contra Fachin. *lib. 2. cap. 30.* Gibalin *lib. 4. de Negot. hum. cap. 4. art. 4. nu. 6.* & plures alios, quos allegat Haprecht. *loc. cit.* Probatur ex variis Legibus. Sic enim *leg. Si quis 46. ff. de Action empt.* dicitur, venditorem cogi posse, *implere venditionem*; atqui aliud est implere contractum, aliud præstare interesse, *leg. Contractus 17 C. de Fide instrum.* ergo præstando interesse non satisfacit venditor, sed, quod vendidit, tradere debet, *leg. Ex empt. 11. §. 2. ff. de Action. empt.* expresse dicitur: *Imprimis ipsam rem præstare oportet, id est, tradere*; ergo non sufficit præstare interesse *§. 1. Instit. de empt.* præcipitur, ut *omnimodo &c. & pretium solvatur, & res tradatur*, *l. Cum venditorem 10 C. de Action empt.* dicitur fidem conventionis rupisse; & *l. Qui tibi. Cod. de Hæred. & Action. vendit.* contractus fidem fregisse; qui rem venditam, cum posset, non tradidit; atqui hoc verum non esset, si in arbitrio venditoris foret, vel rem tradere, vel interesse præstare; ergo.

Objiciunt Adversarii primo. In obligationibus facti non datur alia actio quam ad id, quod interest, *leg. Si quis 13 in fine, ff. de Re jud.* ibi: *Si non fecit, quod promisit; in pecuniam numeratam condemnetur sicut evenit in omnibus faciendi obligationib.* Concordant *leg. Stipulationes 72. & l. Quoties 81. de V. O.* atqui tradendi obligatio est facti, *l. Ubi autem 75. §. 7. ff. eod. l. Consilio 7. §. fin. ff. de Curat. furios.* ibi; *Traditio facti magis, quam Juris est*; ergo. 423

Respondetur, in primis valde dubium esse, an de Iure Civili satisfaciat præstando interesse, qui obligatur ad factum: cum hoc ex *d. l. Si quis ff. de Re judic. & l. 82. de V. O.* non evincatur, ut post Glossam *fin. in cit. l. Si quis.* bene ostendit Molina *disp. 573. nu. 4.* & jam dictum est supra. Certe de Iure Canonico obligatus ad factum, non satisfacit præstando interesse, sed, si potest, factum præstare debet juxta communem DD. *ar. c. 1. & c. Qualiter de Pactis*. Dein respondetur ulterius, obligationes facti esse duplicis generis. Aliquæ respiciunt nudum ac simplex factum v. g. pingendi imaginem, eundi Romam &c. Aliæ factum quidem etiam continent, ita tamen, ut in eo non consistat, sed per factum tendant ulterius ad transferendum v. g. dominium & possessionem. Ex prioribus obligationibus non dari actionem nisi ad præstandum interesse, transmitti potest juxta Leges contra nos citatas, cum ad purum factum sine vi & impressione cogi nemo possit. De posterioribus negatur, præsertim quia in his cessat ratio; cum ad traditionem & transferendam possessionem ac dominium absque vi & impressione compelli quis bene possit; si nempe per tertium rei traditio fiat.

Objiciunt secundo, *leg 10. princ. ff. de Action. empt.* habetur; *si res vendita non tradatur in id, quod interest; agitur, hoc est, quod rem habere interest emptori l. Ex empto 11. §. 9. ff. eod.* dicitur. *Non tradentem, quanti intersit, condemnari*; ergo præstando interesse satisfit obligationi, & ad id solum datur actio. Resp. has & similes Leges intelligendas esse, in casu, quo res amplius tradi nequit; alias enim Leges sibi contradicerent, ut patet ex Legibus citatis *n. 422* ut proin rem tradere in utroq; foro teneatur, quando potest; si non potest, quia forsan jam consumpsit, destruxit, alteri vendidit &c. præstare interesse debet. 424

Quæritur III. An deputatus ab alio, ut rem aliquam certo pretio emat; vel vendat; retinere possit excessum pretii, si rem pluris vendat, vel minoris emat? Quæstio hæc quamvis Theologica potius, quam Juridica sit, tamen quia quotidiana, & summe practica est, proxenetis, procuratoribus, famulis, & famulabus, administratoribus materiam continuo ministrantibus, merito hic examinatur. Ubi ante responsionem quædam ut certo supponenda præmittuntur. 425

Supponitur itaque tanquam certum, & ab omnibus concessum primo, talem deputatum nihil sibi de excessu pretii retinere posse, quando de mente domini manifeste constat, quod pretium certum ideo tantum determinet, ne infra illud vendatur, vel ultra illud ematur, v. g. si dicit: rogo te, vende pro me hanc rem pretio, quo potest meliori, volo tamen ut infra sex florenos non vendas. Vel: vende hanc rem ad minimum sex florenis. Vel eme pro me pannum pretio, quo potest viliori, plus autem pro eo non expendas, 426

quam

quam 10. florenos: vel eme pro me decem ulnas panni, & pro qualibet ad summum expendes tres florenos.

427 Supponitur econtra tanquam certum secundo, posse deputatum pretii determinati excessum licite sibi retinere, si eidem dominus sufficienter indicet, contentum se esse, dummodo præscripto seu determinato pretio emat, vel vendat; nec plus desiderare, sed gratis relinquere illi, si carius vendendo, vel minoris emendo quid sibi acquirere possit: verbi gratia si expresse dicat; pallium hoc viginti vendendum tibi committo, si pluris vendideris, tuum erit &c. Difficultas & quæstio solum in hac consistit, an retinere sibi possit excessum pretii vendens alterius nomine, si dominus exprimit quidem seu præscribit pretium, quo rem vendi vel emi velit, non tamen addit, an excessum pretii sibi restitui, & vendenti relinquere velit, casu quo deputatus rem pluris vendat, vel minoris emat. Ad quam

428 Resp. I. Regulariter loquendo, non potest is, cui res certo pretio vendenda fuit commissa, retinere excessum illum, quem supra determinatum a domino pretium, pluris vendendo acquisivit, quando aliunde non constat, quod excessum talem libere eidem relinquere velit dominus. Navar. *Manual. cap. 23. num. 97.* Molina *disp. 363. n. 1.* Castro Palao *de Instit. commun. disp. 5. pun. 16.* Lessius *lib. 2. c. p. 21. dub. 19.* Sylvester *V. Emption. q. 24.* Saa *V. Venditio num. 11.* Lugo *disp 6. nu 9* & communis aliorum. Ratio a DD. communiter assignatur hæc; quia nullum habet justum titulum retinendi. Nam primo non potest retinere titulo donationis præsumptæ. Tum quia regulariter, & ordinarie loquendo, quando a domino fit designatio pretii, solum ideo fit, ne infra illud res vendatur; non vero, quod nihil ultra desideret; vel excessum vendenti donare velit: cum in dubio donatio non præsumatur, *l. Campanus ff. de Oper. libert. & l. fin. C. de Novat.* Tum quia, uti supponitur, Colligi non potest, quod excessum hujusmodi gratis relinquere velit vendenti.

429 Secundo retinere non potest titulo mercedis aut stipendii pro labore & industria in vendendo habitis, quia eidem merces vel jam, ut supponitur, est constituta; uti communiter proxenetis constitui solet; vel aliunde pro hoc & aliis suis laboribus universaliter jam constitutam censentur habere mercedem & stipendium, uti salariati famuli & famulæ, administratores dominorum; vel onus vendendis gratis in se suscepisse merito præsumitur, saltem quando seipsum offert, vel rogatus a domino, absque petitione vel prætensione mercedis, laborem vendendi in se suscipit, & dominus negotium hoc mercedem exigenti forsan non commisisset, sed alium quæsivisset, qui libenter gratis fecisset. Accedit, quod excessus pretii designati ordinarie superest quantitatem mercedis pro exiguo vendendi labore debitæ.

430 Tertio non potest retinere ex eo, quod dicat se ipsum statim rem illam determinato pretio emere, & sic emptam, dein tanquam suam pretio majori vendere. Nam contra est, tum quod juxta dicta, voluntas domini non sit, ut præcise hoc, quod designat, pretio vendatur, sed ne minoris distrahatur; consequenter deputato incumbat, debitam adhibere diligentiam, rem meliori, quo potest, pretio vendendi; tum quia si deputatus rem statim sibi emptam vellet, deberet etiam rei periculum in se suscipere, & totum determinatum pretium dare domino, etsi nullum invenerit, qui tanto pretio rem emeret: quod deputati præstare certo non volunt.

431 Quod si tamen hujusmodi deputatus post adhibitam diligentiam aliquem, qui pluris determinato pretio emeret, non inveniret, haud dubie ipse rem illam pro se emere, & suo tempore, majori pretio vendere posset. Hinc etiam Layman *lib. 3. tract. cap. 17. num. 9.* licite agere pronunciat illum quæstorem, aut granarii præfectum, qui jussus a Domino, ut illico venderet pretio currente 500. scophas frumenti, eodem pretio ipsemet emit; quia certo prævidet, pretium intra breve tempus auctum iri, indeque sibi magnum lucrum accescere. Cæterum ex conclusione.

432 Infertur, ordinarie contra justitiam peccare, & ad restitutionem teneri proxenetas, famulos, & famulas, administratores, & negotiorum gestores, qui aliunde jam pro laboribus suis constitutam mercedem, aut stipendium habentes, industriæ & laboris, aut inaniter præsumptæ donationis titulo retinent excessum, quem ex rebus, ultra designatum a domino pretium venditis redigunt: illos vero præter injustitiæ crimen etiam mendacii peccato se inquinare, qui pretio per dominum designato, mendaciter fingunt, se minoris, ac res se habet, pretio vendidisse.

433 Resp. II. Regulariter loquendo deputatus ad rem emendam, si minoris emit; ac præscriptum a domino pretium efficit, non potest excessum designati a domino pretii retinere, vel sibi appropriare. Ita DD. *n. 428.* allegati, ob rationes ibidem assignatas; quia pariter utrinque militant.

434 Infertur cum Palao *loc. cit.* sartores (idem dic proportionaliter de aliis) quibus committitur, ut meliori, quo possunt, aut determinato pretio apud mercatorem emant pannum, non posse sibi quidquam retinere propterea, quod minoris rem emerint, ac pretium determinatum efficit, vel ex prætextu, quod apud alium mercatorem pluris emere potuissent, vel debuissent.

435 Quod si vero mercator præcise in gratiam ipsius sartoris, vel alterius deputati, eidem rem minori pretio venderet, forsan ex fine, ut eundem præ aliis etiam imposterum accedat, adeoque præ aliis merces emat, improbabile non est, retineri posse a sartore, illud, quo minoris rem ei vendendam dabit mercator, non daturus, si dominus ipsemet vel alius emisset, Palao., & Molina *loc. cit.* Ratio est; quia videtur esse donum a mercatore factum. Quamvis, ut bene observat Molina, hoc scrupulis plenum sit, & ideo antequam fiat, dissuadendum, post factum vero, quomodo contingerit, bene examinandum.

436 Quæritur IV. An licet exteris, & peregrinis rem carius vendere quam indigenis? Resp. negative. Textus est *in c. h. t.* ubi decernitur, ut *Presbyteri, sive Plebani plebes suas admoneant, ut se hospitales exhibeant erga transeuntes peregrinos, & non carius ipsis vendant ea, quibus indigent, quam in mercato, sive publico foro vendere possunt; alioquin ad Presbyterum.* (id est Episcopum Gloss. fin. hic) *id referant, ut ad id jussu ipsius compellantur.* Ratio autem, quod Episcopus vendentes ad id compellere possit, est; quia habet jurisdictionem etiam in Laicos, quando agitur de vitando peccato, & exercendo opera pietatis *cap. 1. de Offic. Judic. Ordin. & c. Novit. 13. de Judic.*

437 Quæstio in hoc Titulo nondum examinata moveri etiam hic posset: ubinam, qua in moneta, & quando solvendum sit ab emptore pretium? Verum quia hæc quæstio in tutulo de Solutione examinatur, merito examinanda hic omittitur.

TITULUS XVIII.

De Locato, & Conducto.

1 *Ratio ordinis Rubricæ.*

1 LOcatio, & Conductio quia Emptioni Venditioni simillima, *§. 1. Instit. hoc. tit.* ideo eidem & ordine proxima est. Quibus cum Emphyteusis quoque plurium affinis sit, de illa etiam in hoc Titulo agemus, Compilatorem Canonum, imitantes, qui Capitulum *Potuit.* 4. de eadem materia tractatum huic titulo inserit.

§. IV.

De natura Locationis Conductionis, & iis, qui locare, aut conducere, rebusque quæ locari, vel conduci possunt.

S U M M A R I U M.

2 *Locatio Conductio definitur.*
3 *Locari & conduci possunt non tantum res utendæ & fruendæ.*
4 *Sed etiam personæ, seu labores ipsorum.*
5 *Pretium in locatione, & quidem certum interveniré debet.*
6 *Locationis proprie dictæ pretium pecunia est; improprie vero dictæ pretium etiam alia res esse potest.*
7 *Locator, Conductor, Inquilinus, Colonus, Redemptor, & Publicanus qui dicatur?*
8 *Locatio Emptioni simillima; in quo ab ea differat?*
9 *Quivis locare & conducere potest, quia a Jure specialiter non prohibitur.*
10 *Jure conducere prædia prohibentur primo Milites,*
11 *Secundo Curiales.*
12 *Tertio Clerici.*
13 *Tutores & Curatores, donec tutelæ & curæ rationem reddant.*
14 *Fabri & alii strepentem artem exercentes non possunt prope scholas publicas & Monasteria domos conducere.*
15 *Res quę vendi, etiam locari potest;*
16 *Res aliena quoque locari potest: & quomodo? Ibid. & num. seq.*
18 *Locator rei alienę restituere debet conductori pretium, si res evincantur; ac etiam interesse, nisi bona fide locasset.*
19 *Servitutes reales, non item personales locari prohibentur.*
20 *Res fungibiles non nisi ad pompam locari permittuntur.*
21 *Rem propriam pro ipso conducere nemo potest.*
22 *Res Ecclesiasticę immobiles absque Juris solemnitate ultra triennium utile locari non possunt.*
23 *Locatio rei Ecclesiasticę diversimode contingere potest. Et num. seq.*
25 *Locatio ultra triennium facta, nec quoad primum triennium valet, si post illud a locatore, vi contractus revocari non possit.*
26 *Probatur ex* Clem. 1. de Rebus Eccles. alienand.
27 *Actus si non valet ut fit, nec valebit ut fieri potest.*
28 *Clausula adjecta, de repetenda locatione post triennium non valet.*
29 Utile per Inutile non debet vitari: *quando intelligendum?*

2 QUæritur I. Quid sit Locatio Conductio? an, & in quo potissimum differat ab emptione venditione? Resp. I. *Locatio Conductio* est contractus bonæ fidei, solo consensu initus, quo pro re aliqua utenda vel fruenda, aut pro opera personæ certum præstatur pretium. Ita in re communis. Patebitque definitionis bonitas, sicut & tota hujus contractus natura ex declaratione verborum. Dicitur *Contractus* loco generis. Est enim Locatio Conductio verissimus contractus, & quidem unius sub diverso tamen personarum respectu, diverso nomine expressus. Respectu enim personæ, quæ rem aliquam utendam vel fruendam pro pretio, aut mercede conducit, Locatio dicitur. Respectu personæ vero, quæ pro re utenda aut fruenda pretium præbet, Conductio vocantur, *ut l. Sicut emptio 20 ff. locati Conducti*: quamvis persæpe alterutro vocabulo totus contractus respectu utriusque significetur, *l. Locatio 4. & leg. 20. ff. hic*. Dicitur *bonæ fidei*: quia inter contractus bonæ fidei expresse numeratur Locatio Conductio *§. 19. de Act.* Additur *solo consensu* initus, quia consensu contrahitur; sicut emptio & venditio, *l. 1 ff. Locati Conducti*.

3 Dicitur; *quo pro re aliqua utenda vel fruenda*; quia res aliquæ locantur & conducuntur ad solum usum, ut domus, equus &c. *leg. 9. prin. ff. h. t.* quarum fructus alius non est, quam usus ipsorum. Aliæ vero ad fructus ex eis percipiendos, ut ager, vineæ, pascua, Jura, & redditus, *l. Sed addes 19. §. 1. ff. hoc. tit.* Contractus, quo res utenda vel fruenda locatur, Locatio rerum communiter dicitur. Quo reducitur etiam conventio illa; qua oves, & vaccæ ea lege locantur, ut conductor singulis annis certam quantitatem lanæ, butyri, vel casei, loco pretii domino præbeat. Germanice, *dat Vich auff. den Bastande. thun.* Italis *Socida*. Item contractus, quo prædium rusticum non pro pecunia, sed pro certa parte fructuum, media v. g. vel tertia *Umb. die Helffte, oder Umbs tritel.* impensis, & periculis conducentis locatur *leg. Et hæc 35. in fine ff. h. tit. l. Si olei 21. Cod. eod.* Qui contractus alio nomine *Affictus* dicitur. Pariter ad Locationem rerum pertinet contractus, quod redditus alicujus Provinciæ, Civitatis, districtus &c. alicui pro certo pretio ad tempus percipiendi conceduntur, ab aliis *Admodiatio* dictus, Besol. *Thesaur. pract. V. admodiat.*

Dicitur *pro operis personæ*: siquidem non tantum res, 4
sed etiam personæ, seu potius operę, & labores personarum locantur & conducuntur: *locat enim artifex operam suam l. Item si 22. §. 2. ff. h. t.* sic enim famuli, & famulæ se, vel suas operas ad certum tempus locant dominis, & ab his conducuntur. Idem est de Operariis, Officialibus, Opificibus, qui se, seu operas suas aliis locant, & ab aliis conducuntur, Et hæc *Locatio operarum*, seu, *faciendi*, dicitur.

Ex contractu Locationis Conductionis varia nomina 5
sortiuntur contrahentes. Et quidem universaliter ille, qui pretium vel mercedem pro opera personæ, ut usu, fructuve rei dat, *Conductor*. Ille vero, qui pro usu, vel fructu rei, aut operis sui mercedem recipit, *Locator* dicitur, totis *Tit. ff & Cod. h. t.* specialiter autem si quis prædium urbanum, vel domum conducit, *Inquilinus* nominatur. *leg. Sed addes 19. §. 4 & 5. ff h. t.* Si agrum, vel prædium rusticum, *Colonus*, *l. Res pignoris 37. ff. de Aquir. possess.* Si opus, *Redemptor*, *l. cum in plures 60. §. 3. h. t.* Si vectigalia *Publicanus*.

Dicitur, *certum præstatur pretium* Merces siquidem 6
seu pretium in Locatione intervenire debet. *Quæ enim locatio, cum merx non intercesserit*? Interrogat Ulpianus; *l. Si convenerit 23. in fine ff. Communi dividund.* Et in hoc differet a Commodato, & Precario, in quorum res ad usum gratis conceduntur, juxta dicta superius *Tit. de Commodat & Tit. de Precar.* Debet autem hoc pretium esse certum ac determinatum; *quia de causa si sarcinatori sarcienda vestimenta quis dederit, nulla statim mercede constituta; sed postea tantum daturus, quantum inter eos convenerit, non proprie locatio & conductio contrahi intelligitur, sed eo nomine actio præscriptis verbis datur.* Sunt verba *§. 1. Instit h. t.*

Utrum autem pretium in Locatione necessario consi- 7
stere debeat in numerata pecunia, vel loco pecuniæ etiam alia res dari possit, non conveniunt DD. Molina namque *disp. 386. n. 2.* Azorius *part. 2. lib. 8. de locat. & Conduct. cap. 5. q. 4.* Lessius *lib. 2 c. 21. & cap. 24. n. 1.* Pirhing. *h. t. n. 2.* Bartolus, testibusque Molina & Azorio communis aliorum volunt, pretium debere in pecunia consistere, alias Locationem non esse. Pro qua opinione habetur textus expressus *§. 2. Instit. h. t. Naturalis 5. §. At cum 2. ff. de Præscript.* ibi: *Cum do, ut facias; si tale sit factum, quod locari solet, puta, ut tabulam pingas, data pecunia locatio erit: & si res, non erit locatio: sed nascetur vel civilis actio in hoc, quod mea interest; vel ad repetendum condictio*. Vallensis contra *h. t. n.* cum nonnullis aliis vult; pretium Locationis non necessario consistere in pecunia, sed etiam in aliis rebus præsertim fungibilibus, *l. Et hæc 35. in fine ff. h. t. & l. Olei 21. C. eod.* ubi aliæ quoque res loco pretii in locatione admittuntur. Pro concordantia Legum & Doctorum dicendum videtur in locatione proprie ac stricte tali requiri numeratam pecuniam; in Locatione vero large tali etiam alias res, præsertim fungibiles loco pretii servire posse; de qua proin large sempe sumpta Locatione, *l. 35. ff. & l. 21. C. h. t.* loqui, reliqua autem Iura pecuniam requirentia de locatione stricta intelligenda esse: post Zoesium *in Comment. ff. h t. n 4* bene docet Pirh. *h. t n. 2.* Molina *loc. cit.*

Resp.

8 Resp. II. Quamvis inter emptionem venditionem, ac Locationem Conductionem maxima sit convenientia, adeo quidem; ut in quibusdam casibus dubium sit, an emptio venditio, an vero Locatio Conductio; uti habetur, leg. 1. §. 1. ff. h. t. ubi etiam in principio dicitur, Locatio & Conductio proxima est emptioni & venditioni, iisdemque Juris regulis consistit: Nihilominus ab ea essentialiter in hoc differt, quod in contractu emptionis secuta traditione transferatur in emptorem dominium; si venditor fuit dominus rei, iuxta dicta Tit. praeced. non vero in Locatione; l. Non solet. 39. h. t. ibi: Non solet Locatio dominium mutare.

9 Quæritur II. Quinam locare, & conducere possint; Resp. I. Omnes, quia Iure specialiter non prohibentur. Communis & certa. Ratio est. quia in materia communiter non prohibita, qualis est Locatio Conductio, utpote de Iure gentium l. 1. ff. h. t. procedit illud vulgatum Glossæ in c. Inter corporalia V. Non invenitur de Transl. Episc. Concessum intelligitur, quod non expresse prohibetur.

10 Resp. II. Plures sunt, qui de Iure Locare & Conducere non possunt. Probatur inductione. Sic in primis Milites de Iure conducere nequeunt prædia ad colendum, l. Licet cætero 45. & l. Milites 31. Cod. h. t. ibi: Milites nostros alienarum rerum conductores &c. fieri prohibemus. Ratio ibidem assignatur; videlicet, ne amisso armorum usu ad opus rurestre se conferant, & vicinis graves præsumptione singuli militaris existant. Transgressores ipso Jure infames sunt, militiæ gradum & honorem amittunt, invalideque contrahunt, cit. l. Licet retro. C. hoc. tit. Quo tamen non obstante possunt Milites conducere domum ad necessariam habitationem, stabulum ad equos nutriendos, & conservandos, Glossa in cit. leg. Milites V. Conductores. C. hoc. tit. Azorius loc. cit. cap. 3. quæst. 1.

11 Secundo Conducere prædia de Iure non possunt Curiales, id est, obstricti & obligati Curiæ, l. Curialis 3. Cod. h. t. ubi etiam irritus declaratur Locationis Conductionis contractus ab iis initus. Ratio est; ne per curas, & negotia prædii conducti, ab officii sui obligationibus distrahantur. Nihilominus sicut Milites, ita & Curiales necessaria conducere non prohibentur. Imo, ubi contraria legitime introducta habetur consuetudo, etiam prædia, & alia conducere possunt Curiales, sicut & Milites, arg. cap. §. fin. de Consuet.

12 Tertio Clericis & Monachis de Jure expresse prohibetur alienarum possessionum, & sæcularium rerum conductores esse, can. 1. caus. 21. quæst. 3. & cap 1. Nec Cler. vel Monach. Intellige turpis lucri gratia, quia necessitatis causa domum v. g. pro habitatione, & alia necessaria conducere non minus, ac alii possunt, cit. cap. 5. Ne Cleric. vel Monach. Azorius loc. cit. quæst. 7.

13 Quarto. Tutores, & curatores quamdiu administrant, aut donec rationes tutelæ vel curæ reddant, ad conducenda vectigalia, & prædia fiscalia non admittuntur, l. un. Cod. Ne igitur, vel Curator juncta l. §. 2. ff. ad leg. Cornel de Falsis. Transgressores punitur pœna falsi, cit. l. un. C. Ne tutor, vel Curator.

14 Quinto. Fabri, aliique artifices, qui artem strepeream exercent, prohibentur conducere domos vicinas scholis publicis, si ex illorum strepitu Professores & Scholares a studiis impediuntur, arg. l. un. Cod. de Liberalibus studiis Urbis Rom. Bonacina de Contract. disp. 3. quæst. 7. pun. 2. num. 2. qui idem tenet de Fabris conducere volentibus domos vicinas Monasteriis, arg. can. Pridem. 7 caus. 18. quæst. 2. ubi Episcopus jubetur etiam Baptisterium prope Monasterium erectum auferre, ne ob strepitum, Monachi in divinis officiis impediantur aut distrahantur.

15 Quæritur III. Quænam res locari, & conduci queant? Resp. I. Omnis res, quæ enim, vendique, etiam locari & conduci potest, nisi specialiter a Jure eximatur. Communis & certa DD. leg. 1. ff. h. t. Hinc quia omnium rerum, quas quis habere, vel possidere, vel prosequi potest, venditio recte fit; leg. 33. §. 1. ff. de Contrah. empt. Et econtra, quias quas natura, vel gentium Jus, vel mores Civitatis commercio exuerunt, earum venditio nulla est, cit. Leg. 34. idem de Locatione & Conductione erit dicendum: ut proin parum referat, an res locanda sit mobilis, vel immobilis, corporalis, vel incorporalis, propria, vel aliena. Nam.

Resp. II. Non tantum propriam, sed & alienam rem locare quis potest. Azorius loc. cit cap. 4. quæst. 8. Engel h. t. n. 1. Molina disp. 489. n. 1. & communis aliorum, l. Si tibi alienam 7. & l. Si quis 9. §. 6. ff. h. t. Hinc Vasallus rem feudalem Tit 9. lib. 2. Feud Emphyteuta rem emphyteuticam, Usufructuarius rem usufructuariam locare valide, & licite potest, l. Arboribus 12. § 2 ff. de Usufruct. & quemadmodum t. 9. §. 1. h. t. Imo potest conductor rem conductam alteri locare, citat. l. Si tibi 7. ff. hoc. tit. nisi aliter conventum sit, l. Nemo C. h. t. ibi: Nemo prohibetur, rem quam conduxit, alteri locare; si aliud non convenit. Et Locatio fiat æque idoneo, sine damno domini, Tuschus lit E. concl. 483 Bonacina loc. cit. n. 4. 16

Notat tamen bene Engel, quod si usufructuarius rem, in qua usum fructum habet, alteri ad certum tempus v. g. quinquennium, locaverit, & interea tertio v. g. vel secundo anno moriatur, hoc ipso expiret hæc secunda Locatio; eo quod usus fructus sit personalis & cum persona expiret, §. 3. Instit. de Usufruct. ita ut hæres locatoris defuncti, conductori huic secundario ad nullum interesse, sed tantum ad mercedem, seu pretium pro rata temporis restituendum teneatur; ita clare deciditur l. Si quis 9. §. 1. ff. h. t. 17

Porro si quis rem prorsus alienam, in qua nec dominium utile, nec usum, aut usum fructum habet; alteri locat, valet quidem Locatio, locator tamen tenetur conductori totum refundere pretium, casu quo res aliena taliter locata postea a domino evincatur, ita ut ea frui conductor non possit. Textus est, in l. Si tibi alienam 7. & l. Si quis 9. princ. ff. h. t. Imo non tantum pretium, sed etiam id, quantum interest conductoris, quod re conducta frui non possit, præstare debet, si rem prorsus alienam locat, l. Non videamus 8. ff. h. t. nisi forsan justam ignorantiam, & bonam fidem doceat. leg. si fundus 33 ff h t. Quod si locator, rei alienæ, in casu evictionis conductori alienam æque commodam rem substituat, conductor contra eum pro refusione pretii agere non potest, cit. l. Si quis 9. princ ff. h. t. ibi: Plane si locator paratus sit, aliam non minus idoneam habitationem præstare, æquissimum est, ait (Pomponius) absolvi locatorem 18

Resp. III. Plures sunt res, quæ locari de Iure non possunt. Patet inductione. Nam primo locari nequeunt servitutes prædiales, seu reales: uti sunt iter, actus, via, jus pascendi pecora &c. l. Locatore 44 ff. h. t. ibi: Locare servitutem nemo potest. Ratio est; quia Locatio fit tantum ad tempus: servitutes autem ipso quidem Jure neque ex tempore, neque ad tempus constitui possunt, l. Servitutes 4. ff. de Servitutibus. Bonacina loc cit. n. 2. Azorius loc. cit. cap. 4. q 5. Servitutes tamen personales locari non prohibetur § 1 & 5. Instit. de Usu, & habit. juncta l. Inquæ eo 51. & Plenum. 12. §. fin. ff. eod. 19

Secundo locari de Iure prohibentur res fungibiles in pondere, numero & mensura consistentes, quæ usu statim consumatur, arg. l. Sed mihi 3. §. fin. ff. Commodati. Ratio est; quia per Locationem res absque translatione domini conceditur tamen ad usum, ea lege, ut elapso Locationis termino res eadem numero reddatur: quod in fungibilibus, quæ usu consumuntur, fieri nequit. Si quis tamen solummodo ad pompam & ostentationem res fungibiles conducere vellet, locare eidem sicut & commodari, possunt, cit. L. 3. ff. Commodati, ibi; Nisi ad pompam, & ostentationem quis accipiat. 20

Tertio nemo de Jure valide conducere potest rem sibi alias propriam, casu quo eam existimat alienam, l. Si quis 9. §. fin. ff. h. t. l. Neque 45. de reg. jur. ibi: Locatio rei suæ consistere non potest l. Qui rem 20. C. h. t. Qui rem propriam conduxit, existimans alienam &c. in efficacem Conductionis contractum facit. Nisi forsan quis rem suam alteri oppignoraverit; quia in hoc casu potest pro conducto re sua debitor uti, l. cum & sortis in fin. ff. de Pignorat: Concordat leg. Si pignus 37. ff. eodem. 21

Quarto absque requisita Juris solemnitate (de qua supra Tit. 13. de Rebus Eccles. alien.) locari nequeunt ultra triennium res Ecclesiasticæ immobiles Extr. Ambitiosæ de rebus Eccles. alien. Debet tamen triennium hoc accipi pro utili & fructuoso. Hinc ager, qui alternis tantum annis fertilis, est ad sexennium absque ulla Iuris solemnitate valide ac licet locari potest, Covarruvias l. 2. Var. 22

Resol. cap. 16. *n* 6 Pignatell. *tom.* 4. *Concl.* 223. ubi plures Rotæ decisiones affert, vi quarum ad novennium absque solemnitate facta approbatur Locatio, qua locabantur res Ecclesiasticæ immobiles singulis trienniis solummodo frustrum afferentes.

23 Porro, an & quando valeat Locatio rei Ecclesiasticæ immobilis saltem ad primum triennium, casu quo ad plures annos facta est, diximus quidem supra *tit.* 13. *de Rebus Ecclesiæ alienat.* §. 2. n. 42. *&* 43. Nihilominus quia quæstio hæc valde celebris est, & ad hunc Titulum proprie pertinet, id, quod diximus, hic uberius declarandum utile duximus. Pro quo notandum, Locationem ultra triennium varie, præcipue vero tribus modis fieri posse. Primo, taliter quod res Ecclesiastica immobilis uno non indivisibili, sed pluribus Locationis contractibus post triennium elapsum pro libitu locatoris repetendis vel recusandis, ad plures annos elocetur, ita ut Ecclesiæ Rector pro uno triennio rem locans, nullatenus se obliget, ad eandem elapso triennio ulterius locandam; quamvis eandem nihilominus, denuo, libere tamen, ad novum triennium, & sic deinceps successive ad viginti vel triginta annos locet. Quem locandi modum ultra tempus triennii licitum, ac validum esse omnes fatentur, & quotidiana docet praxis. Ratio est; quia Jura non prohibent repetitis, iisdem liberis contractibus rem Ecclesiasticam ultra triennium locare, si post elapsum triennium semper liberum manet Locatori Ecclesiastico Locationem continuare, vel omittere.

24 Secundo fieri potest Locatio ultra triennium taliter, & cum hac clausula, quod quidem contractus Locationis singulis trienniis de novo renovari debeat, ita tamen, ut eum negare, non sit in potestate Locatoris Ecclesiastici, sed eum continuare omnino debeat. Tertio fieri potest taliter, quod uno eodemque invisibili contractu non repetendo, res Ecclesiastica ultra triennium pro pretio sive simul & semel, sive successive præstando elocetur. Hoc prænotato.

25 Resp IV. Si collatio rei Ecclesiasticæ fiat secundo, & tertio modo, illicita ac invalida est etiam quoad primum triennium. Ita docet Guttierez *Canon. qq. lib.* 2. *cap.* 13. n. 13 Covarr. *Variar. resol. l.* 2. *cap.* 16. *n.* 5. §. *Tandem ut libere sententiam dicam.* Navarr. *de Alienat. rerum Eccles.* n. 21. Bartolus *Authentic. Qui rem. Cod. de SS. Eccles. n.* 7. Iason. *in eandem* 21. Alexander *lib* 4. *consil.* 17. *n.* 16. & plures alii Guttierez & Covarruvia *loc. cit.* allegati: eandem sententiam tenet Rota *decis.* 709. n. 6. *part.* 2. *divers. & decis.* 30. *n.* 3. *part.* 1. *recent.* Probatur primo *per Extravag. Ambitiosæ*, ubi habetur, quod aliter ac præscribitur, facta *alienatio & Conductio nullius omnino sint roboris ac momenti*. Fit autem aliter, si ultra triennium extenditur ita, ut in potestate Locatoris non sit, locationem omittere: ergo.

26 Probatur secundo ex *Clem.* 1. *De Rebus Eccl. alien.* ubi expresse statuitur; quod si res Ecclesiasticæ immobiles alicui contra Juris formam qualitercunque alienentur, *recipiens jus aliquod non acquiratur*: ubi notanda dictio *aliquod*, utpote quæ in qualibet etiam minima parte verificatur, prout post Glossam *in Clem.* 1. *de Foro compet. V. Aut rerum* bene advertit Guttierez & Navarrus *l. c.* consequenter nec pro primo triennio valebit; alias enim jam *aliquod* jus ex illa acquireretur.

27 Probatur tertio: quando agitur de contrahenda obligatione in his, quæ pendent ex voluntate duorum, *si actus non valet ut fit, nec valebit, ut fieri potest*, *arg. L.* 1. §. *Si quis ita ff. de V.O.* & ibi Bartolus communiter receptus. Facit etiam pro conclusione doctrina Roman. *cons.* 66. videlicet, quod stante statuto, electio etiam quoad primum annum sit nulla ac irrita, casu quod dicti Consiliarii ultra annum, v. g. triennium contra statuti tenorem eligerentur.

28 Nec juvat, si juxta n. 24. specificatum modum adjiciatur clausula, quod elapsis singulis trienniis Locationes de novo fieri, vel revocari debeant: cum enim hæc clausula, ut supponitur, non efficiat, quin elapso triennio Locator Ecclesiasticus nolens volens de novo locare vi contractus primi debeat, Locationem Juris conformem minime reddit, nec aliquid operatur. Nam a parte rei plane nullum discrimen est, nec aliquid refert, utrum una Locatione non amplius repetenda, vel pluribus vi clausulæ necessario, & non libere repetendis res Ecclesiastica ultra triennium elocetur, si utrobique, vi primi contractus Locator ita ligatur, ut post triennium rem vel locatam relinquere, vel de novo locare necessario debeat. Ut proin DD. bene advertunt clausulam illam revera tantum in fraudem Legis, consequenter contra Legem ipsam fieri: cum idem sit contra Legem facere, ac in fraudem Legis, seu contra intentionem illius facere, *Reg. fin. de reg. jur in* 6.

29 Objiciunt Adversarii principaliter *Reg.* 37. *jur. in* 6. *Utile per inutile non debet vitiari.* Concordat. *l. Sancimus* 34. *& L. penult. C. de Donat.* ubi statutum reperitur, quod donatio ultra quantitatem a Iure permissam facta vitietur tantum quoad excessum, quoad reliquam vero partem firma permaneat. Resp. cum Covarruvia distinguendo: Utile per inutile non debet vitiari, si unum ab altero separari potest, conceditur; si separari non potest, ut in casu nostro, negatur. Supponimus enim contractum primum ita fuisse celebratum, Locator Ecclesiasticus elapso triennio Locationem continuare, vel de novo celebrare necessario debeat, consequenter unum tempus ab alio vi contractus separari nequeat.

§. II.

De Obligationibus, & Juribus locatoris rerum.

S U M M A R I U M.

30 *In Locatione attendenda est specialis conventio, & consuetudo locorum.*
Locator rei debet facere, quod conductor ea libere uti vel frui valeat; alias restituere debet mercedem, ac interesse, si ob ejus causam re frui non possit conductor. Ibid.
31 *Si absque culpa locatoris conductor impeditur re conducta, frui vel uti, mercedem remittere debet locator, non item interesse præstare.*
32 *Locator obligatur reparare reparanda in domo, vel re locata.*
33 *Tenetur etiam refundere expensas, quas conductor necessario, & utiliter in rem fecit.*
Utiliter tantum factas, si immodicæ sunt, restituere non tenetur. Ibid.
34 *Expensas ordinarias pro colligendis fructibus factas non refundit locator.*
35 *Si expensas necessarias non refundat locator, potest conductor re locata uti & frui, donec ei satisfiat.*
Vel potest meliorationes in rem factas secum auferre, si absque deterioratione rei locatæ, & proprio commodo fieri potest. Ibid.
36 *Locator debet vitia occulta rei locatæ manifestare conductori.*
Alias tenetur ad damna inde secuta, nisi bona fide & ignorantia inculpabili locasset. Ibid.
37 *Tributa & alia onera, rei locatæ imposita solvit locator.*
38 *Si propter sterilitatem, vel alios casus, absque culpa conductoris evenientes, conductor nullos vel paucos percipit fructus, merces ex toto, vel provocata eidem remitti debet.*
39 *Solvitur objectio.*
40 *Propter sterilitatem nihil tenetur remittere locator, si specialiter ita conventum est.*
41 *Vel sterilitatis damnum fertilitate præcedentium aut subsequentium annorum compensatur.*
42 *Aut si loco mercedis certa pars fructuum datur.*
43 *Item si sterilitas est consueta, & proveniens ex vitio ipsius rei.*
44 *Sicut etiam, si sterilitas proveniat ex culpa conductoris.*
45 *Et universaliter, si damnum in fructibus est modicum.*
46 *Damnum modicum quale censeatur, variæ opiniones DD. Et n. seq.*
48 *Eligitur probabilior: & quæ illa?*
49 *Locatori adversus conductorem competit actio ex locato.*
50 *Ante finitum Locationis tempus locator absque legitima causa non potest expellere conductorem.*

Dan-

51 *Dantur quatuor causæ ante tempus expellendi conductorem etiam invitum.*
Prima est, si debito tempore non solvit Locationis pretium.
52 *Secunda est, quando locator ipsemet necessario indiget re locata.*
53 *Pro se, aut sibi proxime conjunctis.*
54 *Tertia est, si res locata indigeat reparatione prius incognita.*
55 *Quarto est, sire locata male utatur, vel contra bonos mores, vel eam deteriorando.*
An in hoc casu teneatur remittere mercedem pro rata, respodetur distinctione. Ibid.
56 *Ob privatas causas potest locator propria authoritate conductorem expellere; quamvis securius imploret officium Judicis.*

30 QUæritur I. Quæ sint obligationes locatoris rerum? Resp. I. Ante omnia attendendum esse ad speciales conventiones contrahentium, & particulares locorum consuetudines, *l. Circa locationes 19. cap. b. t.* His autem suppositis Locator vi Locationis plures, præsertim vero sequentes, contrahit obligationes. Primo obligatur, rem locatam juxta modum & tempus per Locationem conventam præstare conductori, ita, ut conductor tempore modoque convento, re locata libere uti valeat, *l. Ex conducto 15 l. Si in l. 24. §. 4 l. Si merces 25. §. 1. & 2. ff. h. t.* Hinc si locatorem steterit, quo minus conductor tempore modoque convento, re conducta frui queat, tenetur ad refundendum pretium, & simul ad interesse, *cit. l. 15. §. 8. l. 24. §. 4. D. h. t.* Id contingit, si v. g. conductorem a domo locata injuste expellat, vel ea frui non permittat; *l. 26. §. 4. D. h. t.* vel si ante tempus locationis finitum rem vendat, *cit. l. 25. § 1, D. h. t.* Berlich. *part. 2. concl. 45. n. 10.* nisi forsan emptor conductorem re locata usque ad finitum tempus frui permittat; ad quod tamen nisi specialiter conventum fuerit, non tenetur, *l. Emptorem. 9. C. h. t.* Pariter ad pretium simul & ad interesse conductori tenetur locator, si impedimentum ab alio proveniens non impedivit, vel sustulit, dum potuit, *l. Ex conducto 15. § 8. D. h. t. & l. Si fundus 33. ad fin. D. eod.* ibi: *Nam si colonus tuus frui eo te, aut ab eo prohibetur, quem tu prohibere, ne id faciat, possis, tantum ei præstabis, quantum ejus interfuerit frui: sin vero* (pergit ibidem Lex) *ab eo interpellabitur, quem tu prohibere propter vim majorem, aut potentiam ejus non poteris, nil amplius ei; quam mercedem remittere aut reddere debebis.*

31 Eodem modo ad solum pretium pro rata temporis, non item ad interesse tenebitur, si impedimentum non ex causa locatoris, seu aliunde proveniat, quod conductor re locata modo & tempore convento frui non possit v. g. si res aliena, bona fide conductori elocata, ab alio evincatur, *l. Si quis 9. prin. D. h. t.* vel si incendio, chasmate, irruptione hostili &c. pereat, *l. Ex conducto 16. §. 2. & l. Perinde 34. D. h. t.* Vel; si exigente necessitate locator domum, vel aliam rem locatam reficiat, & conductor re conducta uti non possit; tunc enim non nisi ad restituendum vel remittendum pretium pro rata temporis locator tenebitur, *l. Qui insulam 30. prin. l. Ex hac 35. princ. D. h. t.* Secus foret, si non ex necessitate, sed ob majorem utilitatem, aut commoditatem reficiendo, reparando, mutando, aut, ampliando rem locatam, conductorem ab usu illius impediret, *cit. l. 30. & 30. D. h. t.*

32 Secundo obligatur locator, necessario reparanda, in re locata ita reparare, & reficere, ut conductor modo & tempore convento, ea frui commode valeat, *l. Ex conducto 15. ff. h. t.* Hinc ad refundendum, pretium ac interesse ex conducto agere potest conductor, si *villa v. g. non reficitur vel stabulum, vel ubi greges stare oporteat, cit l. 15. § 1. D. h. t. Eadem intelligimus, si ostia, fenestrasque nimium corrumpat locator non restituat; l. Si merces 25. §. 2. D. h. t.* Idem est de aliis.

33 Tertio obligatur refundere expensas extraordinarias tam necessarias quam utiles a conductore in rem locatam factas, *l. Dominus 54 §. 1. D. h. t. si in conducto fundo* (vel alia re locata) *conductor sua opera aliquid necessario vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, instituerit, cum id non convenisset, ad recipienda, quæ impedit, ex conducto cum domino fundi experiri potest, l. Colonus 61. princ. §. h. t.* Notat tamen Molina *disp. 399.* cum Lopez & Castrensi, quod quamvis expensæ necessario factæ, vi dictarum Legum & justa communem, sine ulla limitatione restituendæ, vel compensandæ sint conductori: De expensis tamen, non necessario, sed utiliter tantum factis in rem locatam, distinguendum esse ita, ut si expensæ valde magnæ, aut graves non sint, sed moderatæ, eas etiam inscio locatore factas refundere conductor teneatur, *l. 55. §. 1. h. t. juncta l. Sed addes 19. §. 4. & 5. eod.* dummodo sint tales, quæ non pro solo conductoris usu & commodo, tempore locationis serviunt, sed etiam post tempus locationis pro commodo locatoris adhuc durant; bene observat. Bart. *in l. Impensæ ff. de Impensis.* Expensas immodicas verb. & valde graves abisque voluntate locatoris in rem utiliter tantum, & non necessario factas restituere non teneatur, *arg. l. Paulus 14 ff. de Doli mali except.* Ratio est; quia iniquum videtur, ut, dum inquillinus in domo aliena abisque præscitu, & consensu domini, ædificat, vel sumptuosas, ac non necessarias reparationes aut meliorationes pro libitu faciat, locator dominus impensas postea præstare invitus cogatur.

Dicitur autem notanter ab initio hujus num. *Impensas extraordinarias in rem locatam factas*; quia impensas ordinarias non in rem, sed pro colligendis fructibus factas, v. g. in arando, serendo, metendo, stercorando &c. refundere locator nullatenus tenetur cum; propterea locator uberiores fructus percipiat, uti cum Paulo Castr. *lib. 2. consil. 270.* & communi aliorum bene notat Engel *h. t. n. 10.* 34

Cæterum si expensas necessarias, vel utiles moderatas refundere detrectat locator, potest conductor rem locatam retinere, eaque uti tamdiu, donec ei a locatore fuerit satisfactum *L. 5. prin. ff. de Impensis in rem dot.* vel si mavult, melioratures sive utiles sive necessarias, sive magnas, sive parvas a re locata separare & auferre, atque de is pro libitu disponere potest, *l. Sed addes 16. §. 4. & 5. D. h. t.* dummodo, uti ibidem bene limitatur, *caveat, ne in aliquo, dum aufert, deteriorem causam ædium* (vel alterius rei locatæ) *faciat, sed ut pristinam faciem ædibus reddat.* Porro circa beneficium auferendi notandum, id tunc locum habere, quando auferens inde aliquod commodum adhuc sperare potest; secus vero, si abisque ullo suo commodo ex sola invidia, aut malitia picturas v. g. corradere, ornamenta horti destruere &c. vellet, *l. In fundo 35. V. Constituimus D. de Rei vendic.* ibi: *Non est enim malitiis hominum indulgendum, cui nihil aliud, quam agunt, ut noceant.* 35

Quarto, obligatur conductori manifestare occulta rei locatæ vitia, ita quidem, ut si ex vitio non manifestato, conductori damnum sequatur, vel res locata eidem minus utilis evadet; teneatur ad restitutionem, *l. Sed addes 19. §. 1. D. h. t. juncta l. Tenetur §. Sed si vas D. de Action. empt.* Navarrus *Manual. c. 17 num. 196* Molina *disp. 404.* Sylvester *V. Locatio q. 18.* Hinc si quis equum assuetum sese in aquam mittere alteri locavit; tenetur merces expensas, perditas, aliaque propterea secuta damna resarcire, si conductorem non monuit: idem est, si quis pascuam ferentem herbas nocivas elocet *cit. l. 19. §. 1. D. h. t.* quod si tamen vitium occultum locator ipsemet ignoraret; ad solum pretium, non item ad interesse teneretur, *cit. L. 19 D. h. t.* juncta *L. 15. 33. & 34. D. h. t.* Molina *loc. cit.* Bonacina *de contr. disp. 3. quæst. 7. punct. 3 n. 3.* nisi rem locatam vitio carere expresse affirmet & pro tali eam elocet: tunc enim non obstante ignorantia ad damna ex vitio occulto secuta tenetur conductori, *l. tenetur §. Sed si vas D. de act. empt.* & docet cum communi aliorum Molina *loc. cit. n. 5.* Pariter ad secuta damna tenetur, si etiam bona fide, & ignorans dolia, vel alia vasa vitiosa vendidit, ob specialem dispositionem Juris, *l. Sed addes §. 1. D. h. t.* Ratio est; quia Lex præsumit, in simili doliorum locatione adesse ignorantiam culpabilem; cum attendere deberet locator, qualia elocet vasa. Verum hoc ipso, quod Lex hæc fundetur in præsumptione ignorantiæ culpabilis, non procedit in foro interno, si culpabilis ignorantia revera abest; prout cum Molina & Bonacina citatis docet communis DD. 36

Quinto obligatur, tributa, & onera rei locatæ imposita 37

præstare, *l. Ædiles studeant. un. ff. de Via publica:* ibi: *Construat vias publicas unusquisque secundum propriam domum; & aquæ ductus purget, qui sub dovo sunt: & construat ita, ut non prohibeatur vehiculum transire. Quicunque autem mercede habitant, si non construat dominus, ipsi construentes imputent in mercedem.* Layman *lib. 3. tract. 3. cap. 22. n. 4.* Bonacina *loc. cit. n. 7.*

38 Quæritur II. An locator teneatur remittere mercedem seu pretium, quando ob sterilitatem aut alium casum fortuitum absque culpa conductoris supervenientem, v. g. ob grandines, inundationem aquarum, nives, vermes, hostilemque incursionem segetes depopulantem, &c. conductor non percipit fructus ex re locata frugifera? Resp. I. Regulariter loquendo, si ob sterilitatem, vel alios sine culpa conductoris evenientes casus, conductor ex re frugifera locata fructus non percipit, tenetur locator remittere mercedem & quidem totam; si omnino nullos percipit fructus, vel pro parte, & rata, si paucos & exiguos colligit. Abbas *in c. Propter 3. h. t. n. 1.* Ancharanus *ibid.* Lessius *lib. 2. cap. 24. n. 15.* Pirhing *h. t. n. 4.* cum communi & certa aliorum ob clara Jura; *c. Propter sterilitatem 3. h. t.* ibi: *Propter magnam sterilitatem, quæ magno incommodo conductores afficit, & sine culpa ipsorum, vel casu fortuito evenit, ipsis colonis pro rata est pensionis remissio facienda.* Item *l. Ex conducto 15. §. 2. ff. h. t.* ibi: *Servius omnem vim, cui resisti non potest, dominum colono præstare debere ait: ut puta, fluminum, graculorum, sturnorum, & si quid simile acciderit; aut si incursus hostium fiat.* Concordat *l. Si merces 25. §. 5. ff. eod. & l. Licet 8. C. eod.* Ratio est; quia in Locatione rei frugiferæ merces constituitur in compensationem fructuum percipiendorum: ergo Ratio & æquitas postulat, ut si nulli, vel exigui percipiantur fructus, pensio ex toto, vel ex parte pro rata, juxta proportionem damni remittatur.

39 Nec obstat, quod dicitur *l. Ex conducto 39. 26. n. 9. ff. h. t. cum quidam de fructuum exiguitate quæreretur, non esse rationem ejus habendam, rescripto D. Antonini continetur.* Resp. enim ibi sermonem esse de casu, quo ob modicum tantum damnum, aut defectum in fructibus, colonus conquestus est; cui nihil remittendum esse de mercede, ipsi fatemur infra *n. 45.* Ita autem explicare hanc Legem debemus; quia alias aperte sequeretur Jurium contradictio, quæ pro possibili evitari debet, *c. cum expediat de Elect. in 6.*

40 Dicitur autem notanter, *regulariter loquendo*, quia patitur conclusio aliquas limitationes. Et quidem primo limitatur, si specialiter conventum sit, quod conductor omne periculum in se suscipere, & non obstante quocunque casu fructuum perceptionem impediente, pensionem solvere debeat. Communis ac certa e. textu claro *l. Si quis 9. §. 2. ff. h. t.* ibi: *Si quis fundum locaverit, ut etiam si quid vi majori accidisset, hoc ei præstaretur, pacto standum esse.* Ratio est: *quia contractus ex conventione legem accipiunt*, *Reg. 85. jur. in 6.* quæ lex, si cæteroquin nihil iniquum continet, servari debet *l. Ex empto 13. ff. de Action. empti.* Qua tamen in conventione generali comprehensi non videntur casus omnino insoliti, ac plane extraordinarii, atque in simili regione nunquam auditi, de quibus penitus nulla cogitatio aut timor concipi poterat, uti cum communi aliorum contra Pinellum & alios apud Molinam docet Molin. *disp. 495. num. 20.* Bonacina *loc. cit. n. 13.* Pirhing *h. t. n. 6. arg. l. Fistulas. §. Frumenta ff. de Contrah. empt.* ut autem reputetur casus pro penitus insolito, non sufficit, quod à longo tempore, v. g. à quadraginta annis non contingerit, sed debet talis esse, qui in hujusmodi regione nunquam contigit, aut omnem memoriam hominum superat; alias enim in conventione generali includitur, hoc ipso, quod de illo cogitatio aut timor concipi potuerit.

41 Limitatur secundo, si ob præcedentium, vel subsequentium annorum fertilitatem, damnum quod in fructibus conductor de præsenti patitur, compensatur. Textu expresso *c. Propter sterilitatem 3. h. t.* ibi: *Nisi præcedentis, vel subsequentis anni ubertate compensetur.* Concordat *l. Licet 8. h. t.* Nec refert, sive continuis sive interpolatis annis sterilitas ubertate compensetur, ut bene observat Molina *loc. cit.* Barbosa *in cit. c. Propter. 3. h. t. n. 18.* Pirhing *cit. n. 6. l. Ex conducto. 15. §. 4. ff. h. t.* Imo si ob præsentis anni sterilitatem locator mercedem ex toto, vel parte remittit: eandem iterum repetere potest, si immediate sequenti, vel etiam in secundo, tertio, aut quarto anno ubertate compensatur damnum illatum. DD. citati. Textus est in *cit. l. Ex conducto §. 4. ff. h. t.* ibi: *Papinianus ait, si uno anno remissionem quis colono dederit ob sterilitatem, deinde sequentibus annis contingit ubertas, nihil obesse domino remissionem, sed integram pensionem etiam ejus anni, quo remisit, exigendam.*

Limitatur tertio in colono partiario, qui loco mercedis pecuniariæ certam partem fructuum, tertiam v. g. vel quartam præbet, Abbas *in c. Propter 3. h. t. n. 13.* Molina *loc. cit. n. 22.* Menochius *Consil. 669. n. 12. & seq.* Pirhing *loc. cit. n. 7. arg. l. 53. §. 4. ff. Pro socio, & l. Si merces 25. §. 6. ff. h. t.* ubi ratio redditur; videlicet, quia *partiarius colonus quasi societatis Jure damnum & lucrum cum domino fundi partitur.* 42

Limitatur quarto, si sterilitas est consueta, vel oritur ex vitio ipsius rei, ac intrinseca ejus qualitate, *l. Ex conducto 15. §. 2. ff. h. t.* ibi: *Si qua tamen vitia ex re oriuntur, hæc damno coloni esse &c. si vero nihil extra consuetudinem acciderit, damnum coloni esse:* Ratio est; quia sibi imputare debet colonus, quod conducat rem cum manifesto periculo, quod scit, & prævidet, vel scire debet. Hinc Azorius *par. 3. lib. 8. cap. 10. q. 2.* bene infert, ob fructus non perceptos non posse prætendere remissionem mercedis colonum illum, qui conducit agrum juxta flumen, quod sæpius exundat, vel qui tempore belli conducit prædium in vicina, ubi periculum hostilis incursionis prudentes timent; sequentur Gail. *Observ. 23.* Pirhing *h. t. n. 7.* 43

Quando limitatur, si sterilitas, vel damnum in fructibus proveniat ex culpa ipsius conductoris, Molina *loc. cit. n. 15.* Azor. Gail. Pirhing *loc. cit. arg. l. Ex conducto 15. D. h. t.* ibi: *Cui resisti non potest.* Ratio est; quia *damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*, *Reg. 86. Jur. in 6.* Hinc si colonus in colendo, vel stercorando agro est negligens: item si in vinea debito modo, aut tempore vites intorto stramine non vestivit, remissionem pretii ob defectum fructuum exigere nequit. Quod procedit etiam in casu, quo non propria, sed servorum culpa damnum accipit, saltem si in eligendis servis fuit negligens juxta dicenda infra *n. 6.* 44

Sexto limitatur, si damnum ex sterilitate, aut casu fortuito proveniens sit modicum, *l. Si merces 25. §. Vis major 6. D. h. t.* quia, ut ibidem dicitur, *modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui immodicum lucrum non aufertur*, hoc est, cui, si ob unius, vel plurimum annorum ubertatem, ac fertilitatem copiosiores solito crescunt fructus, lucrum inde proveniens non aufertur: propterea solita merces non augeatur; consequenter ferre æquo animo debet modicum damnum, utpote quod aliorum annorum fertilitate facile compensatur. 45

Verum quodnam damnum censeri debeat parvum & modicum, ad hoc, quod propterea remissio pensionis consuetæ exigi nequeat; & econtra quodnam magnum notabile vel immodicum, ita, ut ob illud remissio fieri debeat, magna est opinionum diversitas, quas refert Abbas *in c. Propter 3. h. t. n. 12. & 13.* Aliqui enim volunt, tunc solummodo magnum, seu immodicum censeri damnum obligationem remittendi mercedem inducens, quando nec semen in terram jactum recipitur, vel si id solum colligitur; sed hæc opinio utpote colonis nimia dura merito rejicitur ab Abbate *loc. cit.* præsertim cum versetur extra statum quæstionis; nam contingente tali casu debet tota merces remitti, cum nulli fructus percipiantur, *arg. l. Fructus 7. prin. D. Soluto matrim.* ibi: *Fructus esse constat, qui deducta impensa supererunt.* Ad præsens autem est quæstio de casu, quo ob defectum non omnium, sed aliquorum solummodo fructuum merces non ex toto, sed pro rata remitti debet, *c. Propter h. t.* Alii, inter quos est Bartolus *in l. Si merces § Vis major. ff. h. t.* docet, tunc solum adesse magnum damnum, si deductis impensis nihil percipit, nel lucratur colonus. Sed & hæc opinio ob rationem jam dictam rursus merito rejicitur ab Abbate *loc. cit.* 46

Alii, iique satis multi, inter quos numeratur Molina *loc. cit. n. 5.* volunt, tunc demum adesse damnum notabile, si detractis semine & impensis tot fructus non percipiuntur, quod adæquent mediam partem pensionis an- 47

nuæ

nis præstandæ. Moventur, quia in Jure magna læsio adesse non censetur, nisi sit ultra dimidium justi pretii, per ea quæ diximus *tit. præc. §. 12.* Abbas vero *l. c.* quem sequitur Azorius *l. 8. c. 10. q. 1.* Covarruvias, & alii dicunt tunc adesse notabile damnum, si nec duas tertias, multo magis, si nec medianı partem percipit de fructibus, quos alias ordinarie fundus profert. Utraque hæc sententia probabilis censetur.

Probabilior autem videtur sententia docens; id desumendum esse ex communi viciniarum opinione & consuetudine, vel relinquendum esse prudentis Judicis arbitrio Gail. *Observ. 23 n. 1.* Laym. *lib. 3. tr. 4. c. 22. n. 7.* Menochius *de Arbit. Jud.* Pirhing. *h. t. n. 5. arg. l. 1. ff. de Jur. dolib.* juncta *l. Circa locationes, 19. C. h. t.* ubi decernitur circa contractum Locationis attendendum esse ad regionum consuetudines.

48 Porro an vicissim merces augeri debeat ob fertilitatem & ubertatem annorum, uti remittitur ob sterilitatem, dicetur *§. seq.* de Obligatione conductoris.

49 Quæritur III. Quæ jura, & actiones competant locatori rerum, adversum conductorem? Resp. Locatori competit jus & *actio ex locato* ad ea omnia prosequenda, ad quæ idem obligatur conductor vi Locationis, *leg. Præses, 17. c. h. t.* ibi: *Præses Provinciæ ea, quæ locatione debentur, exsolvi sine mora curabit non ignarus, ex locato, & conducto actionem admittere.* Ad quænam autem eidem, vel Locationis teneatur conducto, dicetur *§. seq.* Interea.

50 Quæritur IV. An, & quando, & quomodo locatori competat jus expellendi colonum, vel inquilinum etiam invitum, vel privandi eundem usu, fructuve rei locatæ ante tempus Locationis finitum? Resp. Absque legitima causa non potest locator ante tempus Locationis finitum conductorem invitum e domo, vel fundo conducto expellere, vel eum usu fructuve rei locatæ privare etiamsi alius majus pretium offerat. Communis ac certa. Claris Juribus, *l. Ædes, 3. & l. Si olei, 21. c. h. t.* Quod si illegitime expellat, pretium restituere ac interesse præstare tenetur, *l. Si in Lege, 24. §. 4. ff. h. t.* & diximus amplius supra *n. 30.*

51 Resp. II. Quatuor sunt causæ, ob quas locator conductorem etiam invitum, ante finitum Locationis tempus expellere, usuque, vel fructu rei locatæ privare potest. Abbas *in c. Propter 3. h. t.* Molina *disp. 499.* Azorius *loc. c. q. 2.* cum communi aliorum, *l. Ædes 3. c. h. t. & c. propter 3. h. t.* ubi quatuor causæ expellendi invitum conductorem expresse allegantur, & sunt sequentes. Prima est, si mercedem constitutam per biennium conductor in solidum non solverit *can. propter h. t.* ibi: *Si canonem per biennium non solverit.* Concordat *l. quæro. 54. & l. cum domini, 56. ff. h. t.* juncta *l. 3. C. eod.* Neque sufficit, quod per partes solverit, quia, *cum sæpe solutio partium non minima incommoda habeat, l. plene, 3. ff. Famil. Hercisc.* non juvat conductorem quin adhuc a locatore expelli possit, uti bene observat Glossa *in c. l. Ædes V. In solidum, c. h. t.* Porro tempus biennale ad repellendum requisitum, intelligendum est, si locatio celebrata fuit ad longum tempus puta 10. annos vel etiam ad 5. annos; ad brevius autem tempus v. g. duos, aut tres annos si contraxerunt, statim repelli potest, si constituto tempore pensionem non solverit, uti post Glossam *in c. propter V. Canonem h. t.* notat Abbas *in c. propter n. 10.* Azor. *loc. cit.* Sylvester *V. Locatio q. 9.* Navarrus *Manual. c. 17. n. 193.* Pirh. *h. t. n. 16.* cum communi aliorum, *arg. l. Ædes, C. h. t. & l. Quæro §. 1. ff. eod.* Imo etiam locatione ad longum tempus celebrata invitus ante tempus expelli potest conductor, si in contractu pro solutione totius mercedis certum tempus fuit determinatum, & a conductore non observatum. Abbas *loc. c.* Ratio est, quia *frangenti fidem fides servanda non est:* uti docet communis apud Barbosam Axiom *98. n. 7. arg. l. Eum qui 22. §. 1. ff. de Inof. test.* Secus est, si tempus determinatum non fit, vel merces in singulos annos solvenda constituatur.

52 Secunda causa est; quando locator ipsemet indiget domo, vel alia re locata propter necessitatem aliquam, quæ tempore Locationis non erat; & cui defectui aliter providere nequit. *l. Ædes 3. C. h. t.* ibi: *Nisi propriis usibus dominum eam necessariam probaverit & c. propter h. t.* ibi: *Vel necessitas dominum inhabitare ædes (quæ tamen tempore Locationis non erat) id exposcat.* ubi notanda verba *quæ tamen tempore Locationis non erat;* quia si tempore Locationis præsens jam erat, vel prudenter prævideri poterat, expellere ante tempus conductorem invitum non potest, sed sibi imputare debet, quod domum sibi necessariam locaverit. Pirhing. *h. t. n. 23.* Molina *loc. cit. num 6.* & communis aliorum, *arg. l. Si is 3. §. fin ff. ut in possess. legat.* Pariter expellere non potest, si necessitas aliter provideri potest, Abbas *in cap. Propter h. t. num. 6.* Navarrus *loc. cit.* Ratio est; quia si aliter commodo provideri potest, necessitatem veram habere dici non potest locator.

Cæterum necessitatem habere dicitur, non tantum si propriis usibus domus vel alia res necessaria sit; v. g. si domus, in qua locator habitat, incendio pereat, aut corruat, nec habeat aliam domum, in qua habitat: vel uxorem quæat, indeque ob majorem familiam ampliori domo indigeat, uti exemplificat Glossa *in cit. c. propter, h. t. V. Verum.* Azorius *loc. cit.* Molina *loc. cit. n. 5.* & communis aliorum: aut si ibi ubi habitat, ob appropinquantes hostes, manere non amplius potest, aut alia urgente causa inde discedere debet. Molina *loc. cit.* Sed etiam si filius locatoris, aut pater ejusdem, vel mater re alteri locata indigeat, Azorius *loc. c.* Molina *loc. c.* Pirhing. *loc. c.* Ratio est: quia hi jure naturali extraneo conductori præferuntur; uti bene observat Baldus *in l. Ædes C. h. t. n. 11.* Verum si locator ob suam suorumque necessitatem conductorem re locata privat, mercedem pro rata temporis remittere tenetur, *c. Propter h. t.* ibi: *Remissa pro residuo temporis pensione.* 53

Tertia causa est, si domus locata necessario indigeat reparatione, qua non indigebat tempore Locationis, & quæ fieri nequit, nisi ad tempus discedat conductor, *c. propter h. t. l. Et hæc 35. prin. ff. h. t. l. Æde 3. C. eod.* & communis DD. Quo tamen in casu mercedem pro rata temporis remittere debet. Textus claro *c. propter h. t.* ibi: *Remissa pro residuo temporis pensione.* Ac insuper præstare interesse conductori casu, quo necessitate reficiendi prævisa domum conductori id ignoranti locavit, Pirhing. *h. t. n. 14.* Ratio est: tum quia culpa sua causam damni dedit; consequenter resarcire debet juxta ea, quæ dicta sunt *n. 30.* Tum quia necessitas, in quam quis seipsum voluntarie conjicit, neminem excusat, *l. 2. §. 8. ff. Si quis caut.* Advertit etiam Glossa marginalis *in l. 3. V. cum inquilinus D. uti possidetis*, refecta domo cogi posse locatorem a conductore, ut iterum ad inhabitandam domum admittatur conductor. 54

Quarta causa est, si conductor re locata male, seu perverse utatur *c. 3. h. t.* ibi: *etiam inde rationabiliter amovetur conductor; si perverse ibi fuerit conversatus & l. Ædes 3. C. h. t.* ibi: *Aut tu male in re locata versatus es.* Sequuntur omnes. Potest autem conductor re locata male uti dupliciter; videlicet vel ita, ut culpa, & negligentia sua rem locatam notabiliter destruat aut deteriorem reddat; vel ita, ut sine aliquo locatoris damno fortunæ, re abutatur contra mores bonos v. g. recipiendo aut introducendo in eam meretrices, lenones, fures, aut alia illicita cum vicinis scandalo; aut domus diffamatione ibidem exercendo; Abbas *in c. propter 3. n. 16. h. t.* Molina *disp. 499. n. 14.* Azorius *loc. q. 2.* Pirhing. *h. t.* An autem in casu hoc teneatur locator remittere mercedem pro rata temporis, controversia est inter DD. Communior ac probabilior distinguit, videlicet, quod si secundo modo, nempe contra bonos mores abutatur re conducta locator mercedem pro rata temporis non teneatur remittere, casu quo pro residuo tempore alium conductorem habere non potest, Abbas *in c. propter 3. h. t. n. 16.* Molina *loc. cit.* Pirhing. *h. t. n. 19.* Lopez, & alii. Ratio est; quia locator ex culpa conductoris damnum sentire non tenetur, sed potius locator illud resarcire tenetur, juxta dicta *n. 30.* Si vero alium inquilinum statim haberet, merces pro rata remittenda foret. Molina *loc. cit.* Ratio est; quia nullam tunc locator haberet causam, totam mercedem accipiendi. Quod si vero primo modo male utatur re locata, competit locatori actio ex locato, ratione damni illati. Gl. *in c. 3. h. t. V. perverse* & DD. citati, *arg. l. 17. h. t.* mercedem tamen pro rata remittere debet; si pro tempore residuo alium inquilinum habet: secus, si non habeat, ob rationem jam dictam. Si autem res locata foret 55

Eccle-

Ecclesiastica, absolute observari debet, quod statuitur *Auth. qui rem. Cod. de SS. Eccles.* videlicet, *ut solvat totius temporis pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat, non petiturus, si quid impedit nomine meliorationis.*

56 Quæritur V. An ex causis præfatis locator propria authoritate possit conductorem ante tempus conventum privare re conducta, an vero requiratur authoritas Judicis? Resp. Quamvis stando Juri communi improbabile non sit, quod ex allegatis causis possit locator propria authoritate conductorem privare re locata, uti docet Molina *loc. cit.* Azorius *loc. cit.* & alii, *arg. l. Si duo §. Cum inquilinus ff. Uti possidetis.* Tutior tamen ac probabilior videtur sententia dicens, implorandum esse officium Judicis; per ea, quæ in simili dicemus infra num. 194. & 195.

Cæterum quæ de potestate expellendi dicta sunt, non tantum de locatis domibus & prædiis, sed & aliis rebus intelligenda sunt. Molina *loc. cit. numer.* 14. quia ubique eadem est ratio, consequitur eadem juris dispositio.

§. III.

De Obligationibus & Juribus conductoris rerum.

S U M M A R I U M.

57 *Conductor vi conductionis plures habet obligationes, quarum prima est, ut pretium debito tempore fideliter solvat.*
58 *Secunda est, ut rem conductam non nisi ad conductum usum adhibeat.*
59 *Tertia est, ut rem conductam ante finitum Conductionis tempus non deserat sine justa causa aut deserens solvat totum pretium.*
60 *Quarta est damnum ex culpa ipsius lata, vel levi, in re conducta emergens, resarciat: non item, quod contingit casu fortuito.*
61 *Vel culpa levissima.*
62 *Nisi desuper specialis sit conventio.*
63 *Aut conductor ex culpa sua det causam casui fortuito.*
64 *Tenetur conductor ad resarciendum damnum sive propria sive famulorum culpa contingat.*
65 *Si fuit negligens in eligendis bonis servis.*
66 *Controversia DD. cuinam incumbat probatio emergente damno.*
67 *Opinio eorum, qui volunt conductorem probare debere, quod sua culpa incendium non contingerit.*
68 *Probabilius est, locatori incumbere probationem, si incendium culpa conductoris contigerit.*
69 *Solvitur objectio.*
70 *Conductor de incendio culpa servorum contingente quando teneatur?*
71 *Locatori non desunt media probationis.*
72 *Quando non constat, unde incendium exortum sit, nec conductor, nec domestici puniri possunt.*
73 *Quæ dicta sunt de casu incendii, etiam de aliis damnis in re locata contingentibus, proportionaliter intelligi debent.*
74 *Quando conductor uti non potest re locata ob impedimentum ex parte sua, vel ratione sui proveniens, tenetur nihilominus ad totam mercedem.*
75 *Illatio practica.*
76 *Si vero uti non potest re conducta ob impedimentum non ex sua culpa, nec ratione sui, sed aliunde proveniens mercedem solvere non tenetur.*
77 *Illatio practica.*
78 *Conductor non tenetur augere mercedem ob ubertatem, quæ provenit ex ejus industria.*
79 *Neque si provenit ex cæli clementia.*
80 *Solvitur objectio.*
81 *Conductori competit actio ex conducto contra locatorem.*
82 *Et heredes ejus.*
83 *Successor Ecclesiasticus non tenetur stare Locationi factæ ab antecessore nomine proprio.*
84 *Bene vero Locationi factæ de rebus ad Ecclesiam ipsam pertinentibus, ac nomine Ecclesiæ.*
85 *Jura, & obligationes conductoris transeunt ad hæredes ejus.*

Quæritur I. Quæ sint obligationes conductoris rerum? Resp. I. Circa has pariter ante omnia attendendum esse ad speciales conventiones, & locorum consuetudines, *l. Circa Locationes. C. h. t.* ibi: *Circa locationes, atque Conductiones maxime fides contrahentium servanda est: si nihil specialiter exprimatur contra consuetudines Regionis.* De Jure autem communi conductor vi Conductionis plures, præsertim autem sequentes contrahit obligationes. Prima est, ut integrum pretium fideliter solvat locatori. Communis & certa, *l. Quod si 28. & l. Insulam 58. h. t.* Et quidem tempore per contractum definito, aut quo juxta regionis consuetudinem solvi debet, *Reg. Semper 34. ff. de R. J.* ibi: *Semper enim in contractibus, id sequimur, quod actum est, aut si non pateat quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur.* Quod si alicubi nulla particularis, vel varia vigeat consuetudo, nec tempus solutionis a contrahentibus sit determinatum; solutio in fine anni aut temporis Locationi præfixi præstandum erit, ita Baldus in *l. Divortio prin. ff. de Soluto matrim.* Bonacina *loc. cit. punct. 3. n. 5.* Bartolus, Molina, Navarrus, & communis aliorum. Ratio est; quia ante lapsum anni, vel temporis determinati, nondum adimplevit contractum ex parte sua locator. Cæterum si conductor est in mora solvendi, tenetur & pretium, & usuras ejusdem solvere, *l. Præses 17. C. h. t.* ibi: *Præses Provinciæ, ea, quæ ex Locatione debentur, exsolvi sine mora curabit, non ignorans post moram usuras legitimas admittere.* Porro an, & quando locator teneatur aliquid de pretio remittere ob sterilitatem, dictum est supra *n. 38.* 57

Secunda obligatio conductoris est, ne re conducta ad alium adhibeat usum; ac in Locatione conventum est, *l. Qui Jumenta 40. ff. de Furtis*; nisi forsan rationabiliter præsumeret, locatorem non fore invitum; *l. Qui re 76. D. eod.* Hinc cum aliis bene infert Bonacina *loc. c. punct. 8.* eum, qui absque rationabiliter præsumpto domini consensu equo, quem pro equitando conduxit, ad vehendum utitur, ex locato teneri; sicut & qui eodem, pro itinere Romam versus conducto, utitur Viennam versus. 58

Tertia obligatio est, ut rem conductam ante tempus Conductionis finitum non deserat. *Nam qui contra legem Conductionis fundum* (idem est de aliis rebus locatis) *ante tempus sine justa & probabili causa deseruerit, ad solvendas totius temporis pensiones ex conducto conveniri potest, l. Dominus 55. §. 2. ff. h. t.* Notanda sunt autem verba legis *sine justa & rationabili causa:* enim vero, *si causa fuisset cur periculum timeret, quamvis periculum vere non fuisset; tamen non debere mercedem: sed si causa timoris justa non fuisset, nihilominus debere,* merito statuitur, *l. Habitatores 27. §. D. h. t.* Hujusmodi causæ sunt, si domus spectris infestetur, si pestis vel hostiles incursiones timeantur, si domus ruinam minatur; his enim & similibus de causis rem locatam deserens non nisi ad pretium pro rata temporis tenetur, Gallus *lib. 2. Observ. 23. n. 7.* Azorius *loc. c. cap. 9. q. 4.* 59

Quarta obligatio est, ut re conducta utatur, eamque diligentia custodiat, ac conservet tanquam bonus paterfamilias, ita, ut si ejusdem dolo vel culpa lata, aut levi res pereat, aut deterior fiat ad restitutionem teneatur *l. Si quis 9. §. 3. & l. Item quæritur 13. §. 1. D. h. t.* Quapropter si dolo, vel culpa lata, aut levi conductoris, seræ, fenestræ, fornax, ostia &c. confringantur, vel res perdatur, pereat, v. g. domus incendio comburatur &c. ipse propriis impensis reparare, vel domum resarcire debet, uti citatis Juribus habet communis & certa DD. apud Azorium *l. c. c. 7.* Engelh. *t. n. 7.* Layman *lib. 3. tr. 4. c. 22. n. 6.* Molina *disp. 494. num. 1.* qui tamen etiam unanimiter docent, quod si casu fortuito res periret, aut deterior evaderet, conductor ad nihil tenetur *cit. l. 11. §. 3. & l. 13. §. 1. D. h. t.* 60

Pariter ordinarie & regulariter loquendo, ad nihil tenetur, si culpa solum levissima intercessit. Ratio est; quia in contractibus, qui in gratiam utriusque fiunt, nulla 61

datur

datur obligatio ex culpa levissima, Molina *disp.* 494 *n.* 1. Lessius *lib.* 2. *cap.* 24 *num* 30. Layman *loc. c. num* 4. cum communi aliorum, & dictum est supra *Tit. de Commod. n.* 28. *arg. l. Si ut certo, ff. de Commodat.* Nec obstat, quod *§.* 5. *Instit. h. t.* a conductore talis custodia desideratur, qualem diligentissimus pater familias rebus suis adhibet; quia ibidem superlativus *diligentissimus* adhibitus est pro positivo; id, quod non raro in Jure contingit, uti post Alciatum *in l. Proximis, l. Illa verba, & l. in Vulgari, ff. de V. S.* bene observat Azorius *l. c. c.* 7. *q.* 3. *ad finem*, vel textus loquitur de casu extraordinario. Porro quid sit culpa lata, levis, & levissima, dictum est supra *Tit. XV. de Commod. §.* 2. *per totum*.

62 Notanter autem dicitur num præced. *Ordinarie & regulariter loquendo*; quia dantur casus, in quibus conductor etiam de culpa levissima, quin & de casu fortuito tenetur. Veluti primo, si expresse inter contrahentes conventum est de præstando damno quomodocunque etiamsi culpa levissima, vel casu fortuito contingat, Molina, & Layman *loc. cit.* cum communi aliorum, quia *contractus ex conventione legem accipiunt Reg.* 85. *Juris in* 6. Concordat *Reg.* 34 *ff de reg. Jur. l Ex empto.* 11. *§.* 1. *ff. de actio empt.* Ratio est; quia hoc ipso, quod conductor omne qualecunque tandem periculum libere in se suscepit, , de quolibet tenebitur, *arg. l.* 1. *C. h. t.*

63 Secundo de culpa levissima, & casu fortuito tenetur, si conductor sua culpa det causam casui fortuito, ut si in Locatione v. g. convenit, *ignem non habeto, & habuit, tenebitur, etiamsi fortuitus casus admisit incendium; quia non debuit ignem habere: aliud est, ignem innocentem habere, l. Videamus. §* 1 *ff. h. t.* Idem est, si conductor fuit in mora restituendi rem locatam; *quia mora sua cuilibet est nociva, Reg.* 25. *jur. in* 6. Intellige; nisi res eodem modo peritura fuisset apud dominum juxta dicta superius *Tit. XV. de commod.* & *Tit. XVII. de Empt. n* 218.

64 Cœterum, quæ de quarta hac obligatione conductoris dicta sunt, intelligi debent, sive res dolo aut ex culpa ipsius conductoris, sive famulorum ejusdem, aut domesticorum ut liberorum, aut eorum, quorum opera & ministerio utitur, res locata pereat, aut deterioretur: saltem si negligens vel culpabilis est conductor in seligendis bonis ac probatis servis aut domesticis, Azorius *loc. cit. c* 7. *q.* 4. *arg. l. Videamus*, 11. *prin ff. h. t.* ibi: *Videamus, an & servorum culpam, & quoscunque induxerit, præstare debeat conductor? & mihi ita placet, ut culpam etiam eorum, quos induxit, præstet suo nomine, etsi nihil convenit, si tamen culpam in inducendis admittit, quod tales habuerit, vel suos, vel hospites*. Concordat *§. fin.* ibidem, *& l. Qui insulam*; 30 *§ fin. ff. h. t.* juncta *l. Si servus servum, §.* 9 *ff. Ad Legem Aquil.* ibi: *Si fornacarius servus coloni ad fornacem obdormisset, & villa fuisset exusta, Neratius scripsit, ex locato conventum debere; si negligens in eligendis ministeriis fuit*. Ex quibus citatus Azorius infert, conductorem non teneri de damno proveniente ex culpa servi cæteroquin boni, seduli, diligentis, & probari.

65 Engel *h. t. n* 6. post Gail. *lib.* 2. *observ.* 21. *n.* 6 ubi citat pro se communem, puta conductorem de damno, & culpa servi dato, nunquam teneri; nisi delinquat circa officium quod ei a patre familias fuit commissum; v. g. si stabularius ignem in stabulo negligenter custodiat; tenetur conductor de culpa servi; quia sibi imputare debet, quod negligentis hominis utatur opera. Si autem ex culpa ejusdem servi in alio loco, v. g. in culina incendium exoritur, ad nihil tenetur dominus, quia servus non deliquit circa officium sibi commissum *arg. L.* 1. *§. Familiæ, ff. de Publicanis*. Verum huic opinioni obstare videntur textus supra citati præsertim *l. Si servus servum, ff. ad Legem Aquil.* ubi dominus tenetur de damno ex culpa servi etiamsi circa officium suum non deliquerit: hinc Juribus conformius dicitur, dominum de culpa servi teneri, si in eligendis servis negligens sit vel culpabilis, sive dein circa officium delinquat sive non, *arg. cit. L.* 27. *ff. ad Legem Aquil.* ibi: *Si negligens fuerit in eligendis ministeriis*: & *L.* 11. *ff. eod.* ibi; *Si tamen culpam in ducendis admittit, quod tales habuerit*.

66 Circa quartam hanc obligationem adhuc alia, eaque gravissima oritur controversia inter Doctores. Cum enim, uti ex dictis constat, conductor ordinarie ad resarcienda damna solum teneatur, si ex dolo, vel culpa lata, vel levi, non item, si ex casu fortuito vel levissima conductoris, seu suorum culpa res conducta perit, vel deterioratur, quæritur, an locator probare teneatur, quod culpa conductoris, aut domesticorum eius, res locata perierit, vel deterior facta sit; an vero ad conductorem spectet probare, id sua suorumque culpa non contingisse, casu quo dubium existit, an culpa lata vel levi; an vero sola levissima, vel casu damnum secutum sit.

67 Et quidem specialiter loquendo de casu, quo domus, vel villa locata incendio perit, docet Fachin. *lib.* 1. *controv. cap.* 87. & Imola *in l. Si domus, ff. de Legat.* apud Mascardum *concl.* 468. *n.* 7. conductori incumbere onus probandi; quod incendium sua suorumque culpa lata vel levi exortum non sit. Tum quia locator habet præsumptionem Juris pro se; cum incendia ordinarie culpa inhabitantium facta præsumantur, *l. Si vendita* 11. *ff. de Pericul. & commod. rei vend.* Præsumptio autem iuris transfert onus in adversarium per vulgaria Jura. Tum quia difficillimum, & vix non impossibile esset locatori, probare ea, quæ fiunt in domo, quam ipse non inhabitat, ut proin suadente æquitate naturali probatio illi potius imponenda sit, qui eiusdem media in promptu habet. Quo non obstante

68 Probabilior, simul & communior est sententia asserens, locatorem teneri probare, quod incendium culpa conductoris contingerit, quo non probato, conductorem absolvendum esse. Ita docet Mascardus *loc. cit. n.* 9. dicens hanc sententiam veram esse ac communem, Menochius *de arbitr. Jud. cas.* 390. *n.* 9. Mynsing. *cent.* 6. *observ.* 88. Layman *loc. cit. n.* 7. Gail. *lib.* 2. *observ.* 21. Engel *h. t. n.* 7. & communis aliorum. Fundamentum est: tum quod Actori incumbat probatio, *L.* 2. *ff. de Probat. & L.* 4. *C. de Edendo*. In casu autem incendii, si a conductore locator prætendit damni compensationem, est actor, uti patet. Tum quia culpa & delictum in dubio non præsumitur, sed probari debet, ut habet communissima apud Mascardum *loc. cit. n.* 1. *arg. l. Merito*, 51. *ff Pro socio l. Dolum*, 6. *C. de Dolo*, sive dein consistat in omittendo, sive in committendo. Alexander *Consil.* 100. *num.* 3. Baldus & Bartolus apud Mascard. *loc. cit.*

69 Nec dicas, hoc secundum fundamentum locum non habere in illis, quæ sine culpa ordinarie fieri non consueverunt, & in quibus culpa de jure præsumitur, uti est in casu incendii respectu inhabitantium, utpote quorum culpa incendium exortum esse, de Jure præsumitur, juxta *cit. l. Si vendita*, 11. *ff. de Pericul. & commodo rei vendit.* ibi: *Cum incendium sine culpa fieri non possit*, intellige ordinarie. Nam contra est, quod quamvis incendium culpa inhabitantium exortum præsumatur, tamen præsumptio hæc non nisi de culpa levissima intelligenda sit; Mascardus *loc. cit. num* 6. Menochius *loc. cit. num.* 6. ubi dicit, nullum in hoc dissentire, Salic *in l. Quæ fortuitis, col. fin. vers. Unum tamen est singulare*. De culpa levissima autem non teneri conductorem, fatentur ipsimet Adversarii.

70 Accedit, quod incendia sæpius culpa, vel negligentia servorum aut domesticorum, quam domini contingant; culpa autem servorum non noceat domino, nisi in iis eligendis fuerit negligens, prout diximus supra *numer* 64. *& num.* 65. & confirmatur *l. Si vendita*, 11. *ff. de Pericul. & commodo. rei vendit.* ibi: *Neque si servorum negligentia factum est* (incendium) *continuo dominus in culpa erit*:

71 Ad id, quo dicitur; difficillimum & quasi impossibile esse locatori, probare ea, quæ fiunt in domo, quam ipse non inhabitat, bene responder Engel *loc. cit.* videlicet, media probationis locatoris non deesse; cum possit instantiam facere apud judicem, ut domesticos, sicut & vicinos iurato præcipiat, & super incendio inquirat, quæ inquisitio per se etiam incumbit Iudici, eo quod causa incendii, sive casu, sive culpa accidat, criminali iudicio subiecta sit, teste Mysing. *Centur.* 6. *observ.* 88

72 Ex quibus bene infert Menochius *loc. cit. nu.* 11. non tantum conductorem, sed & domesticos, sicut & omnes alios ab omni obligatione recompensandi, aliisque pœnis Iuris immunes esse, si locator probare nequit, vel aliunde constat, unde vel ex cuius negligentia.

vel

vel culpa incendium exortum sit; prout contingere solet, si, ut specificat idem Menochius *loc. cit.* ob varietatem inhabitantium ignoratur, quinam eorum causa incendii fuerit, v.g. si tempore nocturno in caupona seu publico hospitio, in quo non solum adest cauponis familia, sed & plures hospites. Baldus *in l. Si creditor ff. de Pignoritat. not.* Vel si in domo ampla duæ vel plures familiæ sint; quarum una in inferiori, altera in superiori, contignatione habitat, & ignoratur, quænam culpam incendii præbuerit, Menochius *ib.* citans alios, qui plures similes casus recensent.

73 Porro quæ dicta sunt de casu incendii, quod nempe in dubio, non conductori, vel locatori incumbat probatio, a fortiori etiam intelligi debent de aliis casibus, in quibus dubitatur, vel ignoratur, an res locata, culpa levi, latave conductoris, vel inhabitantium, an vero casu, vel levissima culpa perierit, aut deterior facta sit, eo quod in his contra conductorem vel domesticos nulla habeatur Juris præsumptio, uti in casu incendii Azorius *p. 3. lib. 8 cap. 7. quæst. 5. ad finem* argumento desumpto ex citatis Juribus *numer.* 68, ubi tamen cum communi aliorum limitat in casu, quo conductor vi conductionis etiam specialiter deputatur custos rei, *Leg. Si quis ex argentariis, ff. de edendo*, uti patebit *§. seq.*

74 Quæritur II. An conductor teneatur solvere mercedem, casu quo uti non potest re locata? Resp. I. Si impedimentum, ob quod conductor uti vel frui non potest re conducta, proveniat ex ipsius conductoris culpa; vel si absque ejusdem culpa: saltem ratione illius proveniat, ab eoque originem habeat, ac præcise ex parte illius se teneat, obligatur integram mercedem solvere locatori, Lessius *lib 2. cap 24 num.* 8. Sylvester *V. Locatio, quæst. 11 nu 12.* Bonacina *de Contract. disp. 3. quæst. 7. punct. 3. nu. 6.* Sa *V. Conductio, n. 11.* Rebell. *p. 2. lib. 14 q. 14* & communis aliorum. *arg. l. Habitatores. 27 §. 1. ff. h. t. & l. Dominus 55. § 2. ff. eod.* Ratio est; tum quia æquitas non patitur, quod locator damnum patiatur ex culpa conductoris, vel ob impedimentum aut casum ex parte conductoris, & ratione illius præcise provenientem: tum quia uti infra *num.* 76. dicetur, quando impedimentum, quo minus conductor uti potest re conducta, provenit ex culpa locatoris, vel ob impedimentum ratione illius proveniens, mercede carere, & damnum pati debet locator: ergo vicissim si impedimentum ex parte conductoris provenit, ipse quoque damnum sentire, & mercedem præstare debet: cum obligatio conductoris, & locatoris sit reciproca & correlativa, *Correlativorum autem idem est judicium, eademque disciplina.*

75 Infertur, conductorem teneri solvere integram mercedem, si vitandi damni, vel procurandi lucri proprii causa debeat alio pergere, & propterea domo conducta, verb. gr. uti non possit: vel si promotus ad dignitatem, vel ob matrimonium contractum indiget ampliori domo; & propterea domum conductam deserat Nisi forsan locator similem domum, vel aliam rem a conductore desertam, statim alteri pro æquali mercede elocasset, ac consequenter ob discessum conductoris prioris damnum non sentiret; uti citati Doctores bene limitant ob rationem, & Jura allegata infra, num 93.

76 Resp. II. Si impedimentum, vel casus, ob quem conductor uti non potest re conducta, non proveniat ex culpa conductoris, nec ex illo originem trahat, neque ratione illius oriatur, sed vel ex culpa locatoris, vel absque illius culpa, saltem ratione ejusdem, aut casu fortuito proveniat, non tenetur conductor solvere mercedem pro illo tempore, quo re conducta uti non potuit. Ita Doctores *num.* 74. citati cum communi aliorum, *argum. citata leg. Habitatores 27. §. 1. ff. hoc tit. l. Si fundus 33. l. Perinde 34. l. Et hæc. 35. ff. eod.* Ratio est, quia conductor tempore contractus non censetur se obligasse; nec a locatore rationabiliter obligari potuit ad solvendam mercedem pro tempore, quo absque omni sua culpa, vel ob impedimentum ratione illius non proveniens uti nequit re conducta. Contractus autem non obligat ultra intentionem contrahentium; ergo.

77 Infertur, quod conductor mercedem pro rata temporis deducere possit: si domus conducta absque sua culpa incendio, chausmate, aut hostili incursu pereat: vel si reparatur a locatore, ita ut ipse interea ibi habitare nequeat: vel si a domo ob pestem aut bellum, aut quia vexatur a spiritibus discedat: multo magis si injuste a locatore ante tempus expellatur, aut domus vendatur, prout amplius diximus, & ex Jure probavimus supra, *n. 30. 31. & n. 59.*

Quæritur III. An conductor teneatur augere merce- 78
dem, si tempore ubertatis, ac fertilitatis majores solito fructus percipit ex conducta re frugifera, agro v.g. vel vinea &c. sicut tenetur locator eidem remittere mercedem, si ob sterilitatem defectum in fructibus patiatur? juxta dicta num. 38. Resp. I. Si ubertas & fertilitas provenit ex speciali diligentia ipsius conductoris, quia v.g. diligentius, & exactius colit agrum, non tenetur propterea augere pensionem, Abbas *in c. 3. h. t. in fin.* Lessius *lib. 2. c. 24. n. 10* Azorius *loc. cit. cap. 10. quæst. 1.* Molina *disput. 495. num. fin.* Pirhing. *hoc tit. num.* 8. & DD. fere omnes. Ratio est; quia illud incrementum fructuum sunt fructus industriales, qui haud dubie illius esse debent, qui industriam adhibet, *arg. l. fin. C. de Alluvion.* ubi ratio redditur, videlicet, *ne doleant diligentes operam suam agri decisse culture, nec diligentiam sibi damnosam judicantes intelligant.*

Resp. II. Neque tenetur augere pensionem, quando 79
ubertas provenit ex clementia cœli & aeris. Molina *disp. 495. n fin.* Zoesius *h. t. n. 12* Engel *h. t. n. 6.* Canisius *h. t. n. 9.* Barbosa *in c. 3. h. t.* contra Pirhing *h. t. n. 8.* Bonacina *l. c. pun. 3. n 14.* & alios. Probatur ex *l. Si merces 25. §. 6. ff h. t.* ubi ideo *modicum damnum æquo animo ferre debet colonus*, quia etiam *immodicum lucrum ei non aufertur.* Nec dicas cum Adversariis, ibi Legislatorem loqui de immodico lucro proveniente ex speciali industria ipsius conductoris. Nam contra est: tum quod hoc omnino gratis dicatur: tum quia non videretur motivum rationabile ad persuadendum conductorem, ut tolleret modicum damnum, quod eidem relinquatur lucrum industriæ; cum de hoc nulla sit controversia, & fructus industriales alio titulo jam sint conductoris; consequenter loquitur de fructibus aliunde provenientibus. Confirmatur: in Iure, & quidem *l. Ex conducto 15. §. 4. ff. h. t.* unicus exprimitur casus, in quo conductor augere debet pensionem ob ubertatem, si nempe ob præcedentem sterilitatem ei pensio est remissa; ergo extra hunc casum augere non tenetur; quia inclusio unius est exclusio alterius, *l. Cum prætor 12. ff. de Iud.* Accedit consuetudo pro sententia nostra passim vigens.

Dices: *Contrariorum eadem est ratio* ac disciplina, *l. 1. ff* 80
de His, qui sui, vel alieni jur. ergo si ob sterilitatem remitti debet conductoris merces, hic ob ubertatem augere mercedem debet. Præsertim quia *secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, Reg. 10. ff. de R. J.* Resp. Distinguendo ant. Contrariorum eadem est disciplina nisi specialis & diversa utrobique militet ratio, conceditur; si militat, ut in casu nostro, negatur; in casu enim sterilitatis conductor agit de damno vitando, locator vero in casu ubertatis de lucro acquirendo. Potius autem succurritur agenti de damno vitando, quam agenti de lucro acquirendo, *arg. Reg. 33. ff. de Reg. J.*

Quæritur IV. Quæ Jura & actiones competant con- 81
ductori? Resp. I. Conductori competit Jus & actio ex conducto ad ea cuncta prosequenda, ad quæ eidem obligatur locator. Azorius *loc. cit. cap. 16.* cum communi & certa aliorum, *arg. l. Præses 17. ff. hoc tit.* Ad quænam autem locator obligetur conductori, diximus *§. præced.*

Respond. II. Non tantum contra locatorem, sed 82
etiam contra hæredes ejus competit conductori actio ex conducto. Molina *disput. 489. in fin.* Azorius *loc. citat.* cum communi aliorum *loc. Sed addes 19. §. 9. ff. hoc titul.* ubi hæredes defuncti jubentur solvere mercedem servo conducto a domino defuncto. Concordat *l. Vinum veritatis 10. Cod. eod.* Ex quo sequitur, quod hæres defuncti locatoris non possit augere mercedem, nec conductorem ante tempus coductionis finitum expellere, sed ad omnia illa servanda obligatus sit, ad quæ tenebatur locator ipse, *l. Veteris 13. C. de Contrah. & Commit. stipul.*

83 Quæritur V. An conductor & hæredes ejus habeant etiam jus & actionem contra successorem Prælatum Ecclesiæ, casu quo antecessor ipsius locationem fecit? seu quod idem est, an teneatur successor stare locationi factæ a prædecessore? Resp. I. Si prælatus seu Superior Ecclesiasticus, seu beneficiatus, locat res suæ Dignitati, aut beneficio deputatas, atque ad suos redditus particulares, suamque sustentationem pertinentes; adeoque suo, & non Ecclesiæ nomine, non tenetur Locationi stare successor, consequenter nec datur actio contra eum, Molina *disp* 492. *n* 5. Covarruvias *lib* 2 *Var. resol. cap.* 15. *num* 6. Tusch. *Lit. E concl.* 419 Glossa *in c. fin. V. Statutum terminum*, *Ne Prælati vices suas &c.* Pirhing. *h. t. n* 26. & communis aliorum. Ratio est; quia Locatio talis morte locantis expirat, hoc ipso, quod redditus & fructus beneficii a die mortis beneficiarii pertineant ad Successorem, eique reservari debeant, in cujus præjudicium facere nihil potest antecessor, *c. fin. de offic. Jud. ord. & c. Relatum de Test.* Idem est, si ante tempus Conductionis finitum beneficiatus, Parochos v. g. beneficium resignat, mutat, vel ab eo privatur, uti post Covarruviam *l. c.* bene observat Pirhing *b. t. n.* 26.

84 Resp. II. Si Prælatus Ecclesiæ debita Juris solemnitate, modoque & tempore a Jure concesso locat res non ad se suamque propriam sustentationem specialiter deputatas, sed ad Ecclesiam ipsam, vel Monasterium pertinentes, adeoque non suo, sed Ecclesiæ nomine cujus administrator est, tenetur Locationi stare etiam successor, consequenter contra ipsum actio ex conducto datur. Ita Doctores citati cum Abbate *in c. fin. n* 5. *Ne prælati vices suas*, & communi aliorum. Ratio est, quia Prælatus est legitimus administrator bonorum Ecclesiæ: consequenter locatio ejusdem ita se habet, ut Locatio bonorum factæ a Tutore, vel Curatore nomine pupilli aut minoris; huic autem stare tenentur & minores, & successores Curatorum *l. Tutelæ* 8 *ff. de Administr. tutor.* Advertunt tamen hic communiter DD. quod si Ecclesia per Locationem Antecessoris graviter esset læsa eidem competeret beneficium restitutionis in integrum, *c. 1. de in Integrum rest. & cap. 1. eodem in 6.* Tuschus *loc. cit.* ubi totam quæstionem prolixe & solide tradit. Porro quid observare oporteat, ut Locatio nomine Ecclesiæ rite fiat, dictum est supra *Tit. XIII. de Rebus Eccles. alienand.*

85 Quæritur VI. An jura & obbligationes Conductoris transeant ad hæredes ejus? Resp. Affirmativè. Molina *disp.* 489. *n.* 4. Azorius *l. cit. c.* 5 *q.* 1. & communis aliorum. Et quidem, quod jura transeant; clare patet ex textu § *fin inst. h. t.* ibi: *Mortuo conductore inter tempora Conductionis, hæres ejus eodem jure in Conductione succedit.* Concordat *leg. Via* 10 *Cod. hoc t.* Quod autem etiam obligationes & onera transeant, constat ex *l. Veteris* 13. *C. de Contrah. & commit. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: *Generaliter sancimus omnem stipulationem sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, & ad hæredes, & contra hæredes transmitti.* Ubi etiam ratio redditur: *Cur enim, quod in principalibus personis justum est, non ad hæredes & adversus hæredes transmittatur?* Hinc sequitur, quod hæredes conductoris ad ea omnia præstanda obligentur, ad quæ vi Conductionis tenebatur conductor.

§. IV.

De Obligationibus, & Juribus locatoris operarum & conductoris earundem: seu de Obligationibus & Juribus famulorum, operariorum, officialium &c. ac dominorum.

S U M M A R I U M.

86 *Is qui operas suas alii locant, tenentur ex justitia fideliter laborare, & in casu negligentiæ restituere:*
87 *Atque resarcire damna inde secuta domino.*
88 *Custodes gregum & aliarum rerum tenentur restituere, si eorum lata, vel levi, non item si levissima eorum culpa res perit, vel perditur.*
89 *Tenentur probare, quod res perierit, & quod eorum culpa non perierit.*
90 *Famulus ante finitum Locationis tempus discedens perdit totum salarium, tenetur que ad damna domino inde secuta.*
91 *Conductor alienarum operarum tenetur fideliter solvere pretium, ac usuras ejus, si tempore debito non solvit.*
92 *Debet totum salarium solvere, si absque legitima causa famulum ante tempus repellit.*
93 *Nisi famulum aliud servitium pro æquali mercede statim acquirat, sicque damnum non sentiat.*
94 *Tenetur conductor solvere personam conductam, etsi uti non possit opera ejus si impedimentum intuitu ipsius conductoris proveniat.*
95 *Exemplificatur.*
96 *Excipitur casus, quo interea persona conducta, aliis pro mercede operas præstat.*
97 *Si impedimentum ratione ipsius personæ conductæ proveniat, quo minus ejus opera uti possit conductor, mercedem dare non tenetur.*
98 *Exemplificatur.*
99 *Herus non tenetur dare mercedem famulo pro tempore, quo ægrotat.*
100 *Proponitur objectio ex Jure.*
101 *Solvitur.*
102 *Si specialis habeatur conventio, aut loci consuetudo, etiam ægroto merces & salarium solvi debet.*
103 *Talis consuetudo datur respectu Officialium & Consiliariorum Principis.*
104 *Si modico tantum tempore famulus infirmatur, nihil de mercede ei detrahi potest.*
105 *Ex eo, quod famuli probabiliter judicent, salarium suum esse minus justo, non possunt occulte aliquid surripere.*
106 *Idem est de Officialibus, Consiliariis, & aliis personis pro mercede servitia præstantibus.*
107 *Quando evidens est, salarium esse injustum, licita est occulta compensatio.*
108 *Pretium, seu salarium justum in Locatione quid sit?*
109 *Debet attendi ad consuetudinem loci, ad id, quod communiter ab aliis dari solet.*
110 *Salarium justum est, pro quo alii parati sunt servire, etsi ad sustentationem servientis non sufficiat.*
111 *Ob solam necessitatem operas suas locantis non potest constitui minus salarium.*
112 *In assignando justo salario quantitas, & qualitas laboris attendi debet.*
113 *Non vero an ad sustentationem salariati sufficiat, vel non.*
114 *Doctrina practica pro Confessariis.*
115 *Casus in quibus salarium evidenter injustum censetur.*
116 *Alia doctrina practica pro Confessariis.*
117 *Reliqua de Locatione & Conductione remissive.*

QUæritur I. Quæ sint obligationes locatorum ope- 86
rarum, seu illorum, qui seipsos vel potius operas
& la-

& labores suos alteri locant? cujusmodi sunt servi, famuli, officiales, operarii, artifices, custodes &c. Res. I. Hi omnes ex justitia obligantur juxta Locationis Conductionis tenorem fideliter præstare operas & labores locatos, ita ut pro rata laboris debiti omissi vel negligenter peracti (quatenus non pervenit ad gradum infimum justi laboris) teneantur mercedem remittere, vel jam acceptam restituere, Navarrus *Manual. c. 17. n. 197.* Molina *disp. 944. n. 9.* Sylvester *V. locatio q. 12.* Bonacina *de Contr. disp 3. quæst 7 punct 4. n. 1.* & communis aliorum; *arg. lib. 15. §. 6 ff. h. t. & l. fin. C. de Condict. ob causam* Ratio patet; quia his merces & stipendium datur ob labores & operas; consequenter si hi omnino non, vel non debite præstantur, pro rata laboris omissi, vel non debite præstiti mercedem remittere, vel restituere debent.

87 Resp. II. Præfati operarum suarum locatores tenentur etiam ad interesse, & damna, si quæ ex lata vel levi, non item quæ ex levissima eorum culpa domino emergunt, Azorius *loc. c. c. 13. n. 7* Navarrus *l. c.* Bonacina *loc. c.* Reginaldus *l. 25. c. 39. n. 552.* & communis aliorum, *arg. l. Si §. 10. ff. ad Legem Rodiam.* Ratio est; quia, ut supra *nu. 61.* diximus, in contractibus, qui fiunt in gratiam utriusque, ex culpa lata vel levi; non item levissima obligantur contrahentes. Hinc si quis mercede conducitur ad opus faciendum, & illud ob imperitiam suam, vel ob non adhibitam competentem in qualitate aut quantitate materiam, vel aliam ob causam sua culpa opus imperfecte, aut vitiose perficit; ad interesse, & damna resarcienda tenetur. Molina *loc. c. n. 10.* cum communi aliorum *l. Si in l. prin. 24 l. opus 36. l. Ea lege, l. Locavi ff. h. t.*

88 Infertur, quod pastores gregum, si eorum levi, vel lata culpa animal perit, vel perditur ad restitutionem teneantur, *l. Si quis fundum, 9. § 4 h. t.* Idem est de omni illo, qui mercedem pro custodia accipit alicujus rei, *l. Qui mercedem 40 ff. h. t.* Azorius *l. c.* putat, custodem rei mercede conductum, teneri etiam de culpa levissima, citatque pro hac opinione omnes. Verum ut bene observat Molina *disp. 944. n. 12* Hæc sententia nimium rigida, consequenter practicabilis non est. Plane in jure fundata non videtur. Tum quia universaliter ex contractu in gratiam utriusque facto, ex sola culpa lata, vel levi, non item levissima obligantur contrahentes; nisi aliud specialiter fuerit conventum, vel adsit in aliquo specialis dispositio Legis, quæ in contractu custodiæ non habetur; cum ex *l. Si quis fundum, §. 4. ff. h. t.* quam Azorius pro se citat, minime probetur, ut legenti textum patebit. Nec ex *l. Qui mercedem, ff. h. t.* ex qua alii probare conantur.

89 Illud tamen constituti pro mercede custodes rerum speciale onus habent, quod licet alias in dubio, an res culpa conductoris vel causa perierit, conductor probare non teneatur, quod ejus culpa res non perierit, sed probatio locatori rerum incumbat, culpa conductoris damnum contigisse; custodes tamen rerum probare teneantur, non tantum, quod res perierit, sed etiam quod ipsorum culpa factum non sit, casu quo circa hoc dubium existat. Molina *l. c. n. 13* Laym *l. c. n. 5.* citans communem, Mascardus *concl. 272. arg. l. Si quis fundum, 9. §. Imperator ff. h. t. l. Si quis ex argentariis. prope fin ff. de edendo,* juncta *l. fin. ff. de Cust. rerum & exhib* Unde si custos dicat, rem sibi furto, vel rapina ablatam esse, vel alias periisse, aufugisse &c. probare debet, quod hoc factum sit, & quod sua culpa factum non sit, ita *arg. cit. Jur.* citati DD cum communi aliorum.

90 Resp. II. Si famulus, vel alius locans operas suas, ante tempus locationis finitum absque legitima causa ex malitia & culpa sua discedat, tenetur ad damna domino inde secuta. Azorius *l. c. n. 13. q 6.* Bonacina *l. c. n. 12.* Filliucius & communis aliorum, *arg. l. Dominus, 55. §. 2. ff. h. t.* juncta *l. 1. C. de Servis fugitivis*; ubi ratio additur, videlicet, *Ne servorum fuga dominis suis ex quacunque causa fiat damnosa.* Accedit, quod revera interest Reipublicæ, ne famuli pro libitu servitia dominorum contra locationis tempus deserant; ubi bene observat Azorius *l. c.* Bonacina tamen limitat in casu, quo ex discessu famuli herus damnum emergens, vel lucrum cessans non patitur: utpote, quia statim alium æque idoneum ad manum habuit, tunc enim non totum salarium, sed tantum pro rata temporis negare potest. Quæ limitatio in utroque foro procedit, si famulus non ex malitia & culpa sua, sed ob aliquam rationabilem causam, vel impedimentum ratione ipsius proxime provenien discedat juxta dicenda infra *n. 94 & seq.* Num autem etiam locum habeat, si famulus ex malitia & culpa sua discedat, DD. non conveniunt pro foro interno tamen, & ante Judicis sententiam eam tali quoque casu procedere bene probat Bonacina *l. c.* & patebit ex *num* 93

Quæritur III. Ad quid obligentur conductores alie- 91
narum operarum, id est, illi qui pro mercede conducunt operas, & labores officialium, famulorum, operariorum &c. Res. Tenentur debito tempore fideliter solvere integrum conventum pretium, Omnes. Claris Juribus supra *n. 37.* Patetque ex Scriptura Sacra, quia *Dignus est operarius mercede sua.* Unde gravissime peccant domini, & ad restitutionem tenentur, qui justum stipendium denegant famulis, operariis &c. Tenentur etiam ad usuras, & interesse, si sunt in culpabili mora solvendi, *l. Præses, 17. C. h. t.* Unde consequens est, Principes & alios Dominos teneri ad restitutionem damnorum, quæ ob culpabilem eorum moram solvendi salaria, Officiales vel alii patiuntur, utputa, si propterea famuli credito, ac consequenter carius emere cogantur; vel si debita contrahere, & pro summis capitalibus interesse solvere debent, idem dic de honesto lucro cessante. Ratio ulterior est: quia famuli & domini habent obligationem correlativam, ac reciprocam: consequenter cum ex culpa lata vel levi famulus domino teneatur ad interesse & damna juxta *num. 87.* ex causa tenebitur dominus servo, cum juxta vulgatum, *Correlativorum idem est judicium, eademque disciplina.* Barbosa *Axiom. Jur. Axiom 61. arg. l. fin. c de indict; vid.* Accedit etiam præceptum Divinum Levit. 19. *Non morabitur opus mercenarii.*

Resp. II. Si dominus ante Locationis tempus finitum 92
absque legitima causa servum expellit, vel etiam mercede conducta personam officio vel servitio privat; vel si ob severitatem dominii nimiam, aut quia eam ad illicita adigit, ipsemet discedit famulus; vel si alias per eum steterit, quo minus famulus, vel alius conductus debitas operas præstare queat, tenetur ad solvendam integram mercedem determinato Locationis tempori correspondentem, Baldus *in l. 11. C. h. t.* Azorius *l. c. qu. 5.* Bonacina *loc. cit. num. 12.* Molina cum communi aliorum, *arg. leg. qui operas, 38. ff. hoc tit.* ibi: *Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quo minus operas præstet, l. 2. ff. de his, qui sui, vel alieni jur. leg. Sed addes 19 §. 4 ff. hoc tit.*

Limitat tamen Conclusionem Lessius *l. 2. c. 24. n. 18.* 93
Sylvester *V. Locatio q. 11. & 12.* Rebell. Reginald Filliucius & alii in casu, quo famulus operas suas æquali pretio statim alteri locavit *arg. l. Sed addes, 19. §. 9. ff. h. t.* ubi Imperator rescribit deberi mercedem illi, penes quem non stetit, quod operas locatas præstaret: *si eodem anno mercedem ab alio non accepit.* Ratio est; quia mercedem integram in casibus Conclusionis dare debet dominus servo, ut servus servetur indemnis: ergo si damnum non patitur, solvere non tenetur. Quæ limitatio in foro conscientiæ & ante sententiam Judicis vera est.

Quæritur III. An conductor alienarum operarum sol- 94
vere debeat integram mercedem, casu quo non potest uti opera personæ conductæ? Resp. I. Si impedimentum, vel circumstantia, ob quam conductor opera conductæ personæ uti non potest ex culpa conductoris, vel etiam absque ejus culpa saltem ex illo originem habeat, ac præcise se teneat ex parte ipsius conductoris, & ratione illius proveniat, ita ut nullo modo stet penes personam conductam, quominus operam suam præstet; tenetur conductor locatæ personæ integram solvere mercedem, si interea persona conducta alteri operas suas pro æquali mercede non locavit. Sylvester *V. Locatio, qu. 11. & 12* Lessius *l. 2. c. 24. n. 8.* Navarrus *c. 17. n. 197 arg. l. qui operatur 38. ff. h. t.* ibi: *Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non stetit, quominus operas suas præstet.* Concordat *l. 2. ff. de His, qui sui, vel alieni jur. l. Sed addes, 19. §. 9. ff. h. t.* Ratio est; quia quando impedimentum, quo minus conductor uti potest opera personæ conductæ, provenit ratione ipsius personæ conductæ, mercede carere, & damnum pati debet ipsa persona

sona conducta, uti statim infra dicemus; ergò vicissim si impedimentum se habet ex parte conductoris, & ratione illius supervenit, ipse quoque damnum sentire, & mercedem præstare debet: cum obligatio conductoris & locatoris sit reciproca & correlativa; *Correlativorum autem idem est judicium eademque disciplina* juxta dicta *n. 74.*

95 Infertur, quod si quis ad annum conducat servum pro adjutore alicujus officii, quo fungitur, & sub anno ex culpa sua ab officio, deponitur, vel eidem sponte resignat vel ad aliud officium promovetur, ita ut opera personæ conductæ non amplius utatur, nec uti possit, teneatur tali servo conducto integram totius anni solvere mercedem. Pariter si quis pro ædificanda domo, vel constructione alterius operis ad certum tempus conducit operarios, opificies, artifices &c. & postea pœnitentia ductus omittit opus, teneatur ad solvendam totius anni conductione determinati mercedem. Imo si quis ad certum tempus a domino conducitur, tenetur etiam hæres ad solvendam totius temporis mercedem, si interea dominus moriatur, consequenter opera conducti servi uti amplius non possit. DD. citati per rationes & Jura allegata.

96 Dicitur autem notanter in Conclusione, *Si interea persona conducta alteri operas suas pro æquali mercede non locavit*; hoc enim si fit, integram mercedem conductor vel hæredes ejus solvere non tenentur; sed tantum id, quod pro rata temporis debetur. Ita citati DD. cum communi aliorum. Patet clare ex *l. Sed reddes*, 19. *§. 9. ff. h.t.* Ubi Imperator statuit, servo conducto solvendam esse integram totius anni mercedem, non obstante, quod sub anno dominus sit mortuus, & opera servi amplius uti non potuerit; dummodo talis servus (uti Lex expresse limitat) *eodem anno mercedem ab alio non acceperit*: Ratio est, quia merces integra in casibus specificatis debetur servo, ut servetur indemnis; ergo si damnum non patitur integram mercedem solvere non tenetur, sed tantum illam, quam rata temporis, quo servivit, & quod postea sine mercede consumere otiose debuit, v.g. medii anni, si quadrante anni servivit, & quadrante anni absque servitio & mercede vivere debuit.

97 Resp. II. Si impedimentum, casus, vel circumstantia, ob quam conductor uti non potest opera conductæ personæ, præcise se habet ex parte ipsius personæ conductæ, & ratione illius superveniat; ita ut nulla ratione penes conductorem stet, non tenetur conductor totam mercedem solvere, sed tantum id, quod rata temporis, quo operas præstitit, efficit, Lessius *l.c. n. 8.* Navarrus *l.c. n. 187.* Covarruvias *l. 3. var. res. c. 13. n. 8. de Famulo ægrotante*, & communis aliorum, *arg. l. Ex conducto, 15. §. 2. & 6. ff. h.t. l. Ex fundo, 33. ff. eod. l. fin. C. de Cond. ob caus.* Ratio est, quia conductor temporis contractus non censetur se ipsum obligasse, nec a locata persona rationabiliter obligari potuit ad solvendam mercedem pro tempore, quo uti opera conductæ personæ non potest, impedimento se tenente præcise ex parte personæ conductæ, & ratione illius solummodo proveniente. Contractus autem non obligant ultra intentionem contrahentium; ergo.

98 Infertur, si famulus vel alia persona, quæ operas suas ad certum tempus locavit alicui, in propria causa aliorsum proficiscitur, v. gr. ad visitandos parentes, ad eos sepeliendos, vel ad hæreditatem capiendam, vel ad litem propriam prosequendam; vel si ob culpam suam truditur in carcerem, vel promovetur ad aliud officium, ita ut operas domini privati præstare nequeat, conductor non integram mercedem, sed tantum quo rata temporis, quo operas præstitit, eidem solvere teneatur.

99 Resp. III. Si famulus, operarius, vel alia persona mercede conducta ob infirmitatem & morbum per notabile tempus non potest præstare operas mercede conductas, non tenetur dominus pro tempore infirmitatis, quo operas non præstitit, mercedem dare; nisi aliud specialiter sit conventum, vel consuetudo sit in contrarium, Glossa *in penul. c. de condict. ob causam*. Covarruvias *l. 3. var. res. c. 13. n. 8.* Ancharan. *in c. Propter sterilitatem 3. h.t. n. 17.* Abb. *in c. cum pro causa Procurator n. 4.* Navarrus *in Manual. c. 17. n. 118.* Lessius *loc. c. a 7.* Azorius *l. c. c. 14. §. Tertio quæritur*. Bonacina *l. c. pun. 4. n. 13.* Lanfran Zachies *de Salario q. 29. n. 14. & seqq.* Dian. *par. 1. tr. 8. res. 86.* cum communi aliorum contra Jo: Andream *in c. Sterilitatem 3. h.t.* Hostiensem *in Summa h.t. §. tandiu*. Baldum *in l. fin. C. de Cond. infert.* Imolam Speculatorem, & Gl. *in l. Arborib. V. de illo, ff. de usufructu* Probatur Conclusio fundamentis Juris & rationis in præcedenti Conclusione *n. 98.* allatis Quibus addenda est *l. Si pecuniam, 5. in princip. ff. de condict. caus. data* ubi expresse statuitur, quod conductus mercede, ut Capuam iret, mercedem acceptam restituere iterum debeat, si causa valetudinis iter perficere non possit. Ratio ulterior est; quia merces debetur tantum & datur propter operas conductas, ergo si opera non præstatur, merces non debetur, casu quo impedimentum ratione ipsius personæ conductæ provenit.

100 Objiciunt Adversarii varias Leges, ut *l. cum hæres 4. §. 5. de statu lib.* ubi expresse habetur; quod dies, quibus servus ægrotat, etiam computari debeant, ubi etiam ratio assignatur illis verbis: *Servire enim nobis intelliguntur etiam hi, quos curamus ægrotos, qui cupientes servire propter adversam valetudinem impediuntur*; item *L. 1. §. Divus, 13. ff. de variis & extraor. Cognit.* ubi ab hæredibus Advocati defuncti non potest repeti merces, quam pro patrocinio causæ necdum finitæ accepit. Ratio redditur, *quia per ipsum non steterat, quo minus causam ageret, l. Qui operas 38. ff. h.t.* ubi universaliter sic statutum habetur. *Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non stet, quo minus operas præstet*: atqui per famulum ægrotum non stat, quo minus operas præstet; ergo. Confirmatur ex Jure Canonico, vi cujus etiam Clerico ægroto toti dantur redditus, prout liquet ex *Tit. VI. de Cleric. ægrot.*

101 Respondetur *l. cum hæres, ff. de statu lib.* loqui de casu, quo paucis tantum *quibusdam diebus* servire impeditur servus; quod & nos concedimus, ut infra dicemus. Deinde respondetur cum Covarruvia *l. c.* in dicta Lege esse specialem dispositionem ob favorem libertatis, ob quam & non ob aliam mercedem servus in illa lege positus serviebat. Pariter *l. 1. ff. de variis & extraord. cogn.* specialem constitutionem continet ob speciale privilegium; & favorem competentem Advocatis propter excellentiam officii, & ingeniosam professionem. Ad *l. Qui operas ff. h. tit.* respondetur, eam non universaliter, sed in iis tantum casibus locum habere, in quibus penes conductam personam non stat, quin operas præstet, impedimento, non ratione ipsius, sed ratione conductoris proveniente juxta dicta *nu. 94.* Et ita interpretari nos jubent aliæ Leges, quibus alias dicta Lex contradiceret. Multi enim reperiuntur in Jure casus, in quibus operas conductas non præstans servus perdit mercedem, licet penes ipsum minime stet, quo minus operas præstet; ut videre est in *l. Si pecuniam 3. ff. de Conduct. causæ dat. l. Ex conducto, 15. §. 6. ff. h.t.* & alibi. Ad id, quod ex Jure Canonico allegatur, respondetur, redditus Ecclesiasticos non præcise dari ob laborem, & operam personalem, sed etiam propter officium Divinum, & excellentiam status Clericalis, ob cujus favorem specialem etiam ægroto Clerico stipendia præbet Ecclesia, ne in dedecus status Clericalis mendicare cogatur, ac proin etiam de Clericis specialis sit dispositio Juris ad alios non extendenda.

102 Dicitur autem notanter in Conclusione. *Nisi aliud specialiter sit conventum, vel consuetudo sit in contrarium. Contractus enim a conventione legem accipiunt, l. 85. Jur. in 6.* quæ omnino servari debet, *l. Ex empt. 11. ff. de act. emp.* Pariter etiam consuetudo observari debet: tum quia hæc legitime introducta vim legis habet juxta dicta *l. 1. t. 4. de Consuet.* Tum quia juxta consuetudinem locorum locatio Conductio fieri præsumitur, nisi aliud exprimatur textu claro *l. circa locationum, 19. C. h.t.*

103 Ex quibus colligitur, Officialibus Principum deberi integram mercedem, etiamsi per notabile tempus ob infirmitatem operas conductas præstare v. g. Concilia frequentare &c. non possint; eo quod passim vigens locorum consuetudo hoc habeat. Quæ quia in privatorum dominorum famulis, & famulabus non ita viget, tempore infirmitatis mercedem prætendere non possunt, sed juxta dispositionem Juris communis supra allegati, detractionem pro rata temporis pati debent. Nec obstat, quod aliqui Domini famulis suis etiam pro tempore diuturnæ infirmitatis mercedem præbeant; quia in cæteris *præjudicium afferre non possunt*; prout statuitur *l. circa locationes 19. C. h.t.* ut proin famuli specialem obligationem gratitudinis contrahant, qui ab heris suis etiam pro tempore ægri-

ægritudinis diuturnionis mercedem accipiunt.

104 Dicitur ulterius in Conclusione *per notabile tempus*; quia si modico tantum tempore, v. g. per aliquos dies ægrotaret ad annum conductus famulus, æquitas suadet ne quid propterea de mercede detrahatur, *arg. l. cum hæres 4 § 5 ff. de Statu. lib.* Ratio est, quia, cum omnes simus imbecilles homines infinitis morborum periculis subjecti, censetur tacite in Locatione inclusum, ne ob quamvis brevem infirmitatem impedito servo merces detrahatur. Accedit consuetudo passim recepta, quę juxta immediate dicta etiam in Locatione attendi debet. Limita tamen hanc doctrinam in operariis diurnis, & aliis personis, quæ non ad integrum, vel medium annum, sed ad unum vel alterum diem tantum conducuntur, & quibus pro singulis diebus merces solvitur. his enim merces juste detrahitur pro rata temporis; etsi uno aut altero die ęgrotent: teste praxi ubique recepta.

105 Quæritur IV. An famuli, & famulæ possint occulte aliqua sibi surripere de bonis dominorum suorum, si judicant mercedem seu salarium eorum esse minus justo? Resp. I. Negative, si famuli, vel famulæ absque evidenti cognitione simile judicium ferunt ex fundamento, sive apparenter, sive vere probabili tantum. Est hodie certa, & extra controversiam ob doctrinam contrariam ab Innocentio XI. damnatam, quæ inter propositiones rejectas ordine 37. sic sonabat: *Famuli, & famulæ domesticę possunt occulte heris suis surripere ad recompensandam operam suam, quam majorem judicant salario suo.* Ratio est; quia iniquum ac injustum est, ob rationes solummodo probabiles, aliquem privare possessione bonorum suorum: prout communiter observant DD. inter quos Th. Sanch. *lib. 2. de Matrim. disp. 44 n. 3.* ita sentire universos, qui propterea etiam omnes ad quamcunq; occultam compensationem præter alias conditiones hunc quoque requirunt videlicet, ut compensare volenti, moraliter certo constet, rem sibi ex justitia deberi, in quod etiam in Theologia nostra Morali *tr. 9 disp. 5. n.* 118. notavimus; eo quod possessio legitima tribuat jus certum retinendi, quo spoliari ob rationes solummodo probabiles nemo potest, *arg. c. dilecto* 28. *§. fin. de V. S. l. Peregre* 44. *ff. de acquirend. possess.* Accedit quod in dubio, vel pari causa melior sit conditio possidentis, *Reg. 65. Jur. in 6.* consequenter cum dominus sit in possessione suorum bonorum, iis a famulo ob probabilem rationem privari nequit, hoc ipso quod sola probabilitas unius probabilitatem alterius non exhauriat, sed rationibus pro & contra stantibus rem positive dubiam efficiat, juxta communem DD. & dicta *in Theologia nostra Morali tr.* 1. *disp. 3 n. 29.*

106 Porro intelligenda est conclusio & propositio damnata non tantum de famulis & famulabus domesticis, sed etiam de omnibus aliis, quibuscunque præ mercede & salario operas, & servitium præstantibus, quales sunt, Officiales quicunque, Ministri, Consiliarii, Judices, Administratores &c. Sbogar. *tr. 39. c. unic. n. 7.* Cardenas *in propositiones damnatas dissert* 25. *c.* 1. *art* 3 rem egregie probans ex hoc præcipue fundamento, quod revera prorsus eadem de his ac illis sit ratio, uti consideranti patet; consequenter idem judicium, eademque Juris dispositio, *arg. l. Illud ff. ad l. Aquil.*

107 Resp. II. Quando non solum probabiliter, sed evidenter constat, mercedem seu salarium famulis, vel aliis mercede conductis ac servientibus personis ex justitia debitum, esse minus justo, licitum est famulis uti occulta compensatione. Cardenas *l. c. c. 1. ar. 1. n.* 38 Molina *disp.* 506. Navarrus *Man. c. 17. n* 172 & communis aliorum. *arg. l. 6.* & toto fere *Tit. ff. de Compens.* Ratio est, tum quia in hoc casu famulus accipit, quod suum est, vel saltem quod ei certo debetur; tum quia juxta certam & unanimem doctrinam TT. licitum est uti occulta compensatione, quando debitum moraliter est certum, & alia ratione absque molestia, expensis, amissione benevolentiæ, favoris &c. acquiri nequit, uti res se habet in casu nostro: cum ordinarie loquendo, famulus, vel officialis contra dominum in judicio pro justa sua mercede obtinenda agens, vel non audiretur, vel auditus succumberet, vel non nisi cum magna sua molestia, amissione benevolentiæ, aliisque incommodis victoriam reportaret, expensis forsan majoribus, quam valeat id, quod ei debetur: uti advertunt Molina *l. c. n.* 5. Bonacina *de contract. disp. 3. q. 7. princ. 4. n. 3.* Navar. *Manual. c. 17. n.* 112. & communis aliorum.

108 Quæritur V. Quodnam censendum sit justum stipendium, merces, vel salarium famulorum, officialium, & aliorum pro mercede servientium? & unde evidenter colligi possit id esse injustum ad hoc, ut injuriam patiens licite uti possit occulta compensatione? Ante responsione notandum, quod sicut in Emptione Venditione, ita etiam in Locatione operarum justum pretium naturale non in indivisibili consistet, sed latitudinem habens dividatur in infimum, medium, ac supremum, eo modo uti supra *tit. præc. n.* 118. & 119. de pretio rerum venalium diximus. H. N. Resp. Regulariter loquendo, istud est, & merito dicitur justum stipendium seu salarium, quo attenta locorum consuetudine, multitudine, & paucitate eorum, qui ad serviendum eo tempore haberi possunt, judicio probi ac prudentis viri correspondet labori aut ministerio, licet cæteroquin ad sustentationem illius, qui servit, vel liberorum & familiæ ejusdem non sufficiat. Ita in re Molina *disp.* 506. *nu.* 4. Bonacina *l. c.* Cardenas *dissert. 23. c. 2. a 3. n 65.* cum communi aliorum Declarantur quædam particulæ hujus descriptionis, indeque patebit Conclusionis veritas.

109 Dicitur primo *attenta locorum consuetudine*; quia in pensanda mensura justi pretii, ad id, quod in aliquo loco communiter fit, & justum æstimatur, omnino attendere oportet *arg. l. Pretia rerum ff. ad l. Falcidiam*, Molina, & Cardenas *loc. cit.*

110 Dicitur ulterius *attenta multitudine, vel paucitate eorum qui eo tempore ad inserviendum haberi possunt.* Quamvis enim salarium videatur tenue, & ad sustentationem servientis, vel liberorum ac familiæ ejus minime sufficiat; nihilominus si facile haberi possunt alii qui pro eodem salario similes operas vel officium libenter obeant, eo quod, licet nec eis ad sustentationem sufficiens sit, sufficiat tamen una cum aliis bonis, quæ habent, vel quæ ex labore & industria sua cum officio, non incompatibili aliunde acquirunt; vel quia parcius vivunt &c. justum reputandum est stipendium, si pro eodem famulus, vel officialis sponte ac libere operas suas locat; & conduci se permittit, uti cum communi citati DD. præsertim Molina *l. c. n.* 3. optime observat.

111 Aliud foret, si ob paucitatem eorum, ad simile officium idoneorum, nullus alius haberi posset, qui pro tam tenui mercede laborem domino necessarium vel utilem præstaret, & tenuem hujusmodi mercedem locator non omnino libere, sed ideo pacisceretur, quia dominus plus dare non vult, & ipse necessitate paupertateque pressus, eam accipere cogitur, utpote sustentationis mediis carens. Hoc namque in casu injustum esset tale salarium; si considerata servitii quantitate & qualitate, locique consuetudine infimum justum non attingeret. Sicut enim non licet vilius emere, quia venditor necessitate pressus vendere cogitur; juxta dicta *tit. præc. n.* 166. & 167. ita etiam viliori pretio conducere non licet, ex hoc præcise quod locator ob necessitatem operas suas locare cogatur, *arg. leg. 2. ff. h. t.*

112 Dicitur, *quod labori, & servitio correspondet*, cum enim præcise propter hoc merces in Locatione operarum constituatur; haud dubie in assignanda mercede qualitas & quantitas laboris seu servitii attendi, & juxta eam salarium constitui debet, ut debita servetur æqualitas, quam in contractibus justitia commutativa requirit. Nam sicut pro vili re venali merito & juste vile datur pretium; ita pro vili labore & exiguo servitio, exiguum juxta proportionem datur stipendium, *quia Locatio Conductio iisdem Juris regulis consistit*, quibus Emptio Venditio *cit. l. 2. ff. h. t.* Unde ulterius sicut in Emptione venditione *merces ultroneæ vilescunt*, ita etiam operæ, labores, & servitia ultronee oblata vilescunt, & vilius merentur stipendium, quod tamen intellige cum limitatione *tit. præced. n.* 167. posita. Nam sicut ibidem diximus, ex hoc præcise, quod quis merces vendendas ultronee offerat, minui non posse pretium, nisi alia concurrat qualitas rem venalem vilificans: ita etiam ex hoc solo capite, quod quis servitia ultronee offerat minui non potest salarium, nisi alia circumstantia servitium vilificans simul sit conjuncta; qualis esset, si conductor opera & servitio locatoris non indigeret, nullamque vel exiguam inde uti-

lita-

litatem haberet; locatorem nihilominus in gratiam ejusdem conduceret, Quo casu utriusque salarium vilius ac pro labore aut servitio necessario, vel utili dare potest, ut citati DD. cum communi aliorum docent, & probatum est supra *cit. tit. praec. n. 167.*

113 . Additur, *licet caeteroquin ad sustentationem illius, qui servit, vel liberorum ac familiae ejusdem non sufficiat*, quia an justum vel injustum sit salarium seu stipendium mercede conductarum personarum, regulariter nequaquam inde desumi, vel ad id attendi debet, an ad sustentationem servientis sufficiat, vel non; sed inde, an attentis praefatis circumstantiis correspondeat labori: Molina *l. c.* cum aliis. Ratio patet; quia plurima dantur servitia & officia, quorum merces & salarium ad sustentationem servientis minime sufficiens est, & tamen ab omnibus justum reputatur. Teste quotidiana experientia, & ubique recepta praxi. Ex hactenus dictis.

114 Colligitur, quomodo habere se debeat Confessarius cum illius Officialibus, Ministris, Consiliariis &c. qui se accusant, quod aliqua heris suis occulte surripuerint, vel an id facere non liceat, consulunt dicendo, & conquerendo: *Pater Reverende! salarium mihi assignatum non sufficit ad meam, & meorum sustentationem: si occulte aliquid mihi surripio debeo mendicare, praesertim, quia aliis mediis careo, nec aliud officium habeo, neque acquirere valeo: Vel dum famuli, aut famulae dicunt. Pater Reverende! habeo valde tenue salarium, vel mercedem, qua vix calceos, aut necessarias vestes comparare mihi queo &c.* attendat nempe, & consideret, vel ipsum poenitentem interroget, an non alii pro hac tenui mercede servire sint parati? hoc enim si deprehenderit, restitutionem acceptorum imperare, & surreptionem in futurum graviter prohibere debet, non obstante, quod dicat, se mendicare debere; Molina *disp. 506.* Cardenas *dissert. 23. c. 2. art. 2.* Sbogar *tr. 59. c. un.* Reginaldus, Filliuc. Bonacina, & communis aliorum. Ratio est; quia quamvis ad evitandam mendicationem utpote gravis necessitatis casum liceat differre (non omittere) restitutionem male acceptorum (nisi damnum passus sit in gravi necessitate) juxta unanimem DD. tamen non licet aliena positive surripere, seu furari; prout certo constat ex Decreto Innocentii XI. inter alias etiam hanc ordine 36. propositionem damnantis. *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Nec excusantur, etsi per surreptiones minutas absque hoc, quod dominus advertat, id faciant, quia & minutae hae surreptiones illicitae sunt; & dum successive gravem quantitatem efficiunt, grave quoque peccatum constituunt, gravemque restituendi obligationem inducunt, prout iterum certo liquet ex damnata propositione sequenti ordine 38. *Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.*

115 Resp. I. Stipendium, merces, vel salarium evidenter injustum, ratione cujus occulta compensatione uti licet, esse censetur in sequentibus. Primo, si herus salarium promissum integre non solvit. Secundo, si absque legitima causa non solvit servo vel officiali laborem debitum fideliter praestanti. Tertio, si solvit quidem, sed in tali materia, qua servus non indiget, & quam tanto pretio, quanti in debitum salarium exiit, vendere nequit; ut si v. g. mercator dat servo pannum, quo non indiget, artifex arte factum &c. Quarto, si invitus servire cogitur, & non datur ei stipendium, quod juxta servitii proportionem ab aliis communiter dari solet. Idem est si quis non quidem a domino, sed a propria necessitate coactus, servitia praestat, nisi fortan servitia talia essent, quibus dominus non indigeret, & quae nullam, vel exiguam necessitatem eidem afferrent, juxta dicta *n. 112.* Vel nisi adsint alii, qui pro tali vili mercede, idem servitium libenter praestarent, juxta dicta *n. 110. & 114.* In iis itaque casibus tantum per occultam compensationem surripere sibi potest, quantum damnum sibi inferri evidens est. Ita Molina *cit. disp. 506.* Cardenas *l. c.* Lessius *l. 2. c. 12. n. 63.* Sbogar *l. c.* Vasquez, Corduba, Rebel. Bonac. Navarrus cum communi aliorum. Nec indiget ulteriori probatione, cum tota Conclusio partim ex dictis, partim ex communibus, iisque certis principiis constet.

116 Extra hos *nn. praec.* enumeratos, via datur casus, in quo ob mercedem aut salarium minus justo judicatum uti liceat occulta compensatione. Debeatque Confessarii semper prae oculis habere indubitatam illam, & hodie certam doctrinam, *quod nisi evidenter, & (ut loquitur Molina) luce meridiana clarius constet, mercedem esse injustam, juxta doctrinam hactenus traditam, servis, & officialibus licitum non sit, aliqua occulte surripere dominis.* Observanda etiam est doctrina & regula, quam Cardenas *l. c. a. 6.* Sbogar *l. c.* & alii *ad propositionem 38. damnatam* tradunt, nempe, quod judicium, an salarium evidenter justum sit, non competat ipsi famulo aut officiali de injustitia salarii conquerenti, cum hic ob philautiam, & amorem proprium in causa facile decipiatur, ut pro evidenti habeat, quod dubium, aut via probabile est. Sed debeat ad id eligi & consuli Confessarius, non quivis obvius mediocriter doctus, sed vir timoratus, valdeque prudens & doctus; ut proin in conscientia minime sint securi, qui in hujusmodi casu vel proprium sequuntur judicium, vel studio talem Confessarium consulunt, ob cujus laxitatem, vel insufficientem doctrinam favorabile responsum sperant.

Et haec de Locatione Conductione dicta sufficiant. Re- 117
liqua enim, quae adhuc examinari de ea possunt, ex Titulo praecedenti de Emptione & Venditione cognoscere licet; quia *Locatio Conductio proxima est emptioni venditioni, iisque juris regulis consistit, l. 2. ff. h. t.*

DE EMPHYTEUSI.

§. V.

De natura, & divisione emphyteusis; ac de iis qui in emphyteusin dare, & accipere, rebusque, quae in emphyteusin venire possunt.

SUMMARIUM.

118 *Emphyteusis unde? Emphyteuta quis dicatur?*
119 *Definitur emphyteusis. Est contractus nominatus.*
120 *Et quidem stricti Juris.*
121 *Solvitur instantia.*
122 *Solae res immobiles in emphyteusin dantur.*
123 *Cum translatione dominii utilis, non item directi.*
124 *Emphyteuta tenetur rem colere, ac conservare.*
125 *Debet praestare annuum canonem* Stuff, und Gildt Grund deinst.
126 *Item Laudemium* den Anfall.
127 *Potest concedi vel in perpetuum, vel ad tempus.*
128 *Emphyteusis alia est Ecclesiastica, alia laicalis.*
129 *Alia perpetua, alia temporalis.*
Laicalis in dubio praesumitur perpetua.
130 *Emphyteusis ad vitam alicui concessa, vitalitium* Leibgeding Leigerechtigkeit *vocatur. Quid juris circa illam.*
131 *Emphyteusis alia est haereditaria, alia non haereditaria: haec etiam familiaris, item ex pacto, & providentia dicitur.*
132 *Emphyteusis Bavaris specialis aliqua adducitur, dictu* Die Anverlaithe Freystifft, oder Herzon Gunst.
133 *Scriptura est de substantia Emphyteusis.*
134 *Solvitur objectio.*
135 *Confirmatur ex hoc, quod sit contractus bonae fidei:*
136 *In Bavaria habetur insuper speciale statutum de necessitate scripturae ad Emphyteusin.*
137 *Quilibet rei suae administrationem liberam habens, in Emphyteusin concedere potest.*
138 *Pupilli & minores non possunt.*
139 *Neque Curatores, aut Tutores eorum absque authoritate Judicis.*
140 *In Emphyteusin accipere possunt, qui contrahere valent.*
141 *Pupilli & Minores sine consensu Tutorum, aut Curatorum in Emphyteusin accipere nihil possunt; Clericis quoque, lucri causa id facere prohibitum est. Non item mulieribus.*
142 *Quaevis res immobilis tam frugifera, quam infrugifera in Emphyteusin dari potest.*
143 *Non item mobilis, nisi immobili adhaereat.*
144 *Etiam Ecclesiasticae res in Emphyteusin dari possunt;*

S Pro-

PRomisimus statim ab initio Tituli præsentis, quod quia emphyteusis magnam cum Locatione Conductione affinitatem habet, Compilatorem Canonum sequentes de illa in eodem Titulo simus acturi. Hine

118 Quæritur I. Unde proveniat, quid, & quotuplex sit emphyteusis? Resp. I. Emphyteusis est nomen græcum latine idem significans, ac melioratio, juxta Speculatorem, & Accurs. *§. Adeo V. Emph. Instit. de Locat.* Sylvestrum *V. Emphyteusis*, & alios: vel ut cum Alciato & aliis vult Molina disp. 444. *Implantatio* seu *insitio*, eo quod ab initio non nisi sterilia, seu inculta in emphyteusin concedebantur eo fine, ut emphyteutarum diligentia & labore per implantationem, seminationem, & culturam fructifera & meliora redderentur, *arg. l. 2. & 3. C. de jur. emph.* Et quidem primitus in emphyteusin dabantur communes agri & fundi utpote qui defectu colonorum inculti ac sine fructu jacebant. Publicum exemplum deinde secuti sunt privati, Azorius *T. 3. l. 10 cap. 1. q. 3.* Porro ille qui rem in Emphyteusin concedit, dominus directus Germanis (*Grundt-Herte, Grundt-Herts schafft*) ille vero, qui accipit, emphyteuta sive emphyteuticarius seu colonus (Germanis *Mair*, item *Erb-Rechter*, *Librechter*, vel *Leibgedingee*, item *Erei-stafftee* pro diversitate emphyteusis concessæ) vocatur, *Leg. 1. & 3. C. de jure emphyteut.*

119 Resp. II. Emphyteusis est contractus nominatus stricti Juris, quo res immobilis cum translatione dominii utilis, retento dominio directo, seu proprietate, alteri fruenda & colenda, per annuā pensionem in recognitionem dominii directi præstanda conceditur vel in perpetuum, vel ad alicujus, vel plurium vitam, vel ad certum tempus, Est in re communis, excepta particula *stricti juris*. Probatur explicando singulas definitionis particulas. Dicitur I. *Contractus* loco generis, in quo cum aliis contractibus convenit: est enim emphyteusis juxta sententiam omnium, tam antiquorum, tum recentiorum Juris peritorum teste Jul. Claro *l. 5. §. emph. n. 2.* verus & proprie dictus contractus *l. 1. C. de Jure emph.* ibi: *Justum esse validumque contractum*: ut proin audiendus non sit Bocer contrarium asserens. Dicitur *Nominatus* ad distinctionem contractuum innominatorum, id est, illorum, qui speciale nomen in Jure non habent.

120 Dicitur *stricti juris*, emphyteusin enim non bonæ fidei, sed *stricti Juris* contractum esse, tenent Baldus, Jason, Salic. & Sichard. *in l. 1. C. de jure emph.* Idem sentiunt Bocer *in tr. de qual. & differ. feud. c. 1. n. 28.* & novissime Klingensperger *l. 3. t. 25. q. 15.* contra Heiginm *n. 20. Inst. h. t.* & alios in Additionibus ad Clarum *q. 2. n. 19.* citatos ab Engel *h. t. n. 2.* Probatur autem nostra assertio tum ex *L. 2. de act. & oblig.* ac *§. Actionum 28. de Inst. de action.* ubi omnes contractus bonæ fidei, actionesque eorum in specie enumerantur, & tamen nulla fit mentio emphyteusis, uti legenti patebit. Tum quia nulla alia Lege cautum habetur, quod emphyteusis sit contractus bonæ fidei.

121 Nec obstat, quod Julius Clarus cum sequacibus objicit, videlicet, emphyteusin solo consensu perfici, & hoc ipso contractum bonæ fidei, *l. Consensu 2. ff. de Oblig. & action.* Respondetur enim negando suppositum, quod emphyteusis solo consensu perficiatur, cum, ut infra patebit, ad ejus substantiam requiratur scriptura. Nec probant quidquam ad intentum Leges a Julio Claro ibidem citatæ, quia non loquuntur de emphyteusi, sed de Locatione Conductione, a qua emphyteusis essentialiter distinguitur, *L. 1. C. de Jure emph.* ibi: *Jus emphyteuticum neque conductionis, neque alienationis esse titulis adjiciendum, sed hoc jus tertium constituimus, ab utriusque memoratorum contractuum societate seu similitudine separatum.*

122 Dicitur quo *res immobilis*, ager v. g. vinea, prædium, domus &c. quia de mobilibus emphyteusis constitui non potest. Molina *disp. 445. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 31.* Jul. Clarus *l. c. q. 1.* cum communi aliorum, *arg. l. 1. C. de Jure emph.* Ratio est; quia conceduntur res emphyteuticæ non tantum ad utendum & fruendum, sed etiam, ut colantur, colendoque meliorentur, vel saltem conserventur, res autem mobiles usu ordinarie non coluntur, nec meliorantur, aut conservantur, uti ad emphyteusin requiritur; sed potius usu longi temporis deteriorantur, vel omnino destruuntur; ergo.

123 Dicitur *cum translatione dominii utilis, retento dominio directo, seu proprietate*; quia per emphyteusin dominium utile revera transfertur in emphyteutam, remanente penes dominum solo dominio directo, *l. 1. ff. Si ager vectigal.* Hinc emphyteutæ competit jus reale in rem emphyteuticam, actioque realis contra quemcunque possessorem, *cit. l. 1. D. Si ager vectigal.* ibi: *Quamvis non efficiantur domini* (directi) *tamen placuit competere eis in rem actionem adversus quemcumque possessorem.* Et per has particulas differt a locatione, & venditione. A locatione quidem, quia in hac usus tantum, & commoditas fructuum, non item utile dominium transfertur; Molina *disp. 445.* Pirhing *h. t. n. 31. l. non solet 39 D. h. t.* Ab emptore venditione vero; quia per hanc etiam dominium directum ac proprietas transfertur juxta dicta *tit. præc.* Quamvis ab utroque hoc contractu etiam per præcedentem particulam *res immobilis* differat; eo quod non tantum immobilis, sed & mobilis res vendi ac locari possit, *l. Si in emptione 34. §. 1. D. de Contr. empt.*

Dicitur *fruenda & colenda*, emphyteuta namque re in emphyteusin concessa non tantum frui, sed etiam eam colere debet, si non meliorando saltem conservando, ut magis patebit §. seq. de Obligationibus emphyteutæ. 124

Additur *pro annua pensione in recognitionem dominii directi præstanda*. Quibus verbis rursus differt a locatione; quamvis enim etiam in conductione annua pensio detur domino directo, tamen ea non præstatur in recognitionem dominii directi, sed solum pro æstimatione justa fructuum & usus rei. In emphyteusi vero principaliter præbetur in recognitionem dominii directi, ut infra magis dicetur. Ista pensio alias etiam communiter vocatur *canon annuus l. 2. de jure emph. & c. fin. h. t.* (Germanis *Grunde dienst Stufft und Gildt*) licet stricte loquendo hi duo termini Germanici *Stufft und Gildt* differant, ita ut ly *Gildt* hodie significet ipsum canonem annuum in magna quantitate aliqua juxta portionem fructuum impositum: ly *Stufft* vero significet modicam annuam quantitatem in aliquibus paucis nummis vel cruciferis consistentem, vel in solam dominii recognitionem, vel in signum & probam primæ concessionis factæ dari hic loci solitam, quæ etiam *der Stafft pfenning* vocatur, ut bene observat Illustrissimus D. Schmidt *in suo Comment. ad Jus Bavaric. t. 21. art. 5. num. 3.* 125

Præter canonem annuum datur etiam domino directo laudemium *der Anfall* non quidem singulis annis, uti canon, sed quoties emphyteuta mutatur juxta dicenda infra *num. 214.* Rursus exigere etiam potest & solet dominus directus statim ab initio aliquid pro concessione emphyteusis, quod tamen ad naturam emphyteusis necessarium non est, nec dare aliquid pro prima concessione, seu pro ingressu emphyteuta ten.tu, nisi exprefse in pactum deducatur, uti cum communi bene advertit Molina *disp. 450.* Quamvis hodie emphyteuses vix concedantur sine magna exactione pro concessione seu ingressu præstanda. 126

Dicitur tandem, *vel in perpetuum, vel ad alicujus, vel plurium vitam, vel ad certum tempus*: omnibus enim his modis, & temporum differentiis emphyteusis constitui potest: dummodo, quod bene notandum, non sit minus decennio. Nam si ad minus tempus res ittenda conceditur, jam non emphyteusis, sed locatio erit, sicut econtra, si res immobilis locetur alicui ad decennium usque, emphyteusis erit, non obstante, quod contrahentes vocabulo locationis utantur. Layman *lib. 3. tr. 4. c. 23. n. 2.* Lessius *lib. 2. c. 24. n. 3* Tulchus *litt. L. concl. 403.* 127

Resp. II. Emphyteusis primo dividitur in Ecclesiasticam, & Laicalem. *Ecclesiastica* est, vi cujus bona Ecclesiastica, hoc est, cujus proprietas ad Ecclesiam, Monasterium, aliumve pium & Religiosum locum pertinet, fruenda & colenda conceduntur, *l. Joannes, 14. c. de SS. Ecclesiis, & c. fin. h. t.* Azorius *p. 3. lib. 10. c. 4.* Molina *disp. 446. num. 1.* & communis aliorum. *Laicalis* est, vi cujus fruenda & colenda traditur res, cujus dominium & proprietas ad Laicum, vel Laicalem potestatem pertinet, DD. citati, & alii, *l. 1. c. de jure emph.* juncta *Authent. Perpetua, c. de SS. Ecclesiis.* 128

Secundo dividitur in perpetuam, & temporalem: *Emphyteusis perpetua est*, quæ & hæreditaria (Germanice, *Erbrecht Erbgerechtigkeit*) vocatur, est, quando res fruenda & colenda non ad certum tantummodo tempus, nec pro cer- 129

certis duntaxat personis; sed in perpetuum ita conceditur, ut Jus emphyteuticum concessum etiam ad hæredes perpetuo transeat, adeo, ut eodem absque legitima aliqua, ex infra enumerandis, causa inviti privari nequeant, *§. 2. Inst. h. t.* Quæ species emphyteusis est proprissime emphyteusis, qualis in dubio, & nisi ex pactis aliud colligatur esse, semper præsumitur, Hatprecht in dictum *§. 3. Inst. h. t.* Jul. Clarus *l. c. q. 21. n. 1.* Itum *q. 42.* & communis aliorum. *Temporalis* est, quæ ad certum duntaxat tempus, vel ad unius, alteriusve vitam, aut etiam ad certam generationem, vel familiam conceditur.

130 Emphyteusis, quæ ad alicujus vitam conceditur, concedi potest, vel ad vitam ipsius concedentis domini directi, qui modus concedendi in Bavaria inferiori olim valde frequens erat, & vocabatur *Neustufft* teste Klingensperger *l. 3. q. 13.* hodie tamen vix amplius est in usu. Vel concedi potest ad vitam unius, vel plurium emphyteutarum, qualiter, si conceditur *Vitalitium*, seu Emphyteusis vitalitia dicitur (Germanis *Leibrecht Leibgerechtigkeit* vel simpliciter *Leib*) eo quod ad unius vel alterius vitam tantum duret. Klingensperger *l. c.* & si Illustr. D. Schmidt in statuta Bavariæ *tit. 21. a. n. 1. & 3.* Vitalitium hoc, seu emphyteusis vitalitia in his partibus est frequentissima, & cum emphyteusi perpetua per omnia convenit, excepto, quod illa perpetuo, hæc vero ad unius duntaxat, aut plurium vitam duret. Hinc fit, quod si emphyteusin accepturus senex jam, vel valetudinarius sit, non ad propriam, sed ad filii v. g. juvenis vel alterius cujuscunque tandem sani judicati vitam, emphyteusin accipiat, ut si non ipse, saltem hæredes ejus, emphyteusi vitalitia diu frui valeant. Transit namque simile vitalitium etiam ad hæredes tamdiu, donec moriatur ille, ad cujus vitam emphyteusis data est juxta dicenda infra *§. fin.* Sicut etiam eo moriente exspirat; licet emphyteuta principalis adhuc vivat; ut proin emphyteutæ non raro decipiantur illis, ad quorum vitam emphyteusin sibi comparant, ante ipsum emphyteutam morientibus, qui tamen credebantur eundem longe superviȼturi.

131 Alii dividunt emphyteusin in hæreditariam, & non hæreditariam. *Hæreditariam* vocant, quæ transit ad omnes etiam extraneos hæredes; & est eadem cum emphyteusi perpetua supra *n. 129.* explicata. *Non hæreditariam* dicunt illam, quæ ad solos liberos & descendentes, non item ad extraneos hæredes transit, Bartolus *in l. ut jurisjurandi, §. Si libert. ff. de Oper. libert. n. 4.* Jason *in l. 2. C. de jure Emphyt.* Non hæreditaria ab aliis etiam vocari solet emphyteusis familiaris, item ex pacto, vel providentiæ.

132 Præter enumeratas emphyteusis species, datur adhuc alia, minus tamen proprie dicta emphyteusis, Bavaris specialis, utpote per eorum Statuta municipalia ibidem introducta, quæ a propria emphyteusi in hoc potissimum distinguitur, quod dominus directus colonum, seu emphyteutam singulis annis expellere, & Jure emphyteutico privare valeat; dummodo pretium, & expensas, quod emphyteuta primitus pro emphyteusi expendit, una cum laudemio refundat, detractis prius iis, quæ ab emphyteuta ratione deteriorationis, in re emphyteutica fortan factæ pretendere potest. Ita clare habetur *Tit. 21. art. 4. & 5. Stat. Bav.* ubi hæc emphyteusis vocatur *ein Freystufft oder ein anverlaubte Freystufft*. Alias emphyteusis alterata, seu justa praxin Decasteriorum Bavaricorum, modificata dicta; vocantur a nonnullis simpliciter etiam *ein Freystufft* seu abusive, quia terminus *Freystufft* puram locationem, seu *einen Bloß en Bestands* significat, juxta clarum tenorem dictorum statutorum Bavaricorum *c. T. a. 6.* Verum, quia hæc emphyteusis *die anverlaubte Freystufft oder Herzengunst* de solo municipali, non item communi Jure procedit, plura de ea hic non dicimus; sed Lectorem Bavarum ad præfata Statuta, eorumque interpretem Illustrissimum D. Schmidt remittimus.

133 Quæritur II. An scriptura seu erectio scripti instrumenti sit de substantia emphyteusis? Resp. Affirmative. Julius Clarus *§. Emphyteusis q. 4.* Molina *disp. 447. n. 4.* Azorius *p. 3. l. 10. c. 5. q. 3.* Layman *cit. c. 36. n. 6.* Pirhing *h. t. n. 33.* & communis aliorum cum Glossa *in L. 1. V. Alienationis, C. de jure emph.* contra nullos alios, quibus aliqui annumerant Bartolum *in cit. l. 1. V. Scriptura, c. de jure emph.* & Abbatem *in c. Potuit 4. h. t.* sed immerito, cum Bartolus *loc. c.* solum putet, consuetudinem esse contrariam; Abbas vero præcise referat doctrinam Bartoli. Probatur Conclusio ex *L. 1, C. de jure emph.* ubi expresse habetur, firma esse & custodiri debere ea, quæ in emphyteusi inter contrahentes *scriptura interveniente* conventa sunt, ergo quæ sine *interveniente scriptura* in hoc contractu fiunt, firma non sunt: cum *contractus, qui in scriptis fieri placuit, ante scripturæ expeditionem validus non sit, l. Si contractus, 17. C. de fide instr.* Confirmatur ex *Novel. 7. in fine præfationis, & Novel. 120. c. 5. & c. 6. §. 2.* ubi ad emphyteusin Ecclesiasticam scriptura expresse requiritur.

Dices in aliis contractibus, qui solo consensu perficiuntur scriptura non est de substantia, sed de sola probatione, *l. 4. In re ff. de Fide instrum.* ibi; *In his obligationibus, quæ consensu contrahuntur, si ne scriptura, si convenit, & probari poterit, res obligata erit*, atqui emphyteusis contractus solo consensu perficitur *§. 3. Inst. h. t.* ergo. Resp. negando minorem; eo quod ex *c. §. 3. Inst. h. t.* minime probari valeat, emphyteusin solo consensu perfici. Imo ex eo potius contrarium colligitur, cum dictus *§. 3.* se remittat ad Legem Zenoniam, quæ est *l. 1. C. de jure emph.* ubi expresse requiritur scriptura. 134

Confirmatur responsio: Contractus, qui solo consensu & absque scriptura perficiuntur, sunt bonæ fidei, *l. 2. ff. de Action. & Oblig.* ergo etiam emphyteusis si solo consensu perficitur. Adversarii concedunt totum, & ideo in emphyteusis definitione expresse ponunt particulam, *est contractus bonæ fidei*. Subsumitur: atqui emphyteusis non est contractus *bonæ fidei*, sed *stricti Juris*, prout supra jam ostendimus, & evidenter probatur inde. Si emphyteusis ut sic est contractus bonæ fidei, erit etiam contractus bonæ fidei emphyteusis Ecclesiastica; quidquid convenit generi, necessario etiam conveniat, speciei. *l. Si causa cognita C. de Transact.* & a genere ad speciem fit optimum Juris argumentum. Everard. *loco VI. a Genere ad speciem*; atqui emphyteusis Ecclesiastica non est contractus bonæ fidei; eo, quod ad eam solus consensus non sufficiat, sed necessario requiritur scriptura, *arg. Novel. 7. in fine præfationis*, & ipsimet fatentur Adversarii; ergo. 135

Ad id, quod cum Bartolo aliqui obiiciunt, videlicet consuetudinem esse contrariam. Respondemus cum Claro cit. q. 4. non esse verum, quod habeatur universalis consuetudo contraria: cum multi DD. testentur de pluribus locis contrarium; id quod etiam in Bavaria verificatur, ubi non tantum nulla habetur hujusmodi consuetudo, sed potius positive contrarium consuetudine receptum invenitur statutum, videlicet, quod emphyteusis sine scriptura non valeat, *t. 21. art. 3.* Cæterum si in aliquo loco legitime introducta haberetur consuetudo, quod emphyteusis etiam absque scripto instrumento valeat, non negamus, quin ibidem ei conformiter sit judicandum, cum consuetudo deroget Legi humanæ *c. fin. de consuet.* per hoc tamen non probatur, quod de Jure ad substantiam emphyteusis non requiratur scriptura. 136

Quæritur III. Quinam dare & accipere possint in emphyteusin? Resp. I. In emphyteusin dare possunt omnes illi, quibus præter dominium competit libera rerum suarum administratio. Azorius *p. 3. lib. 10. c. 2. q. 2.* Bonacina *disp. 3. q. 8. punct. 1. n. 7.* Filliucius, & communis aliorum, *arg. in re mandata C. de mandat.* Ratio est, quia hoc ipso quod quis liberam potestatem disponendi de rebus suis habeat, de ea per quamvis licitum contractum, qualis est emphyteusis, pro libitu disponere potest, sive sit privatus *l. 1. & tot. T. C. de jure emph.* sive etiam integra Civitas, aut alia communitas dominium in communi habentes *l. 1. §. 1. ff. Si Ager vectigalis*; An autem & quomodo Prælati ac Communitates Ecclesiasticæ res Ecclesiæ in emphyteusin concedere valeant, dicemus infra specialiter *§. fin.* Interea 137

Colligitur I. In emphyteusin concedere de rebus suis nihil posse Pupillos & minores sub Tutoribus & Curatoribus constitutos, *arg. l. Non solum, 4. & l. Etiam, 13. C. de Prædiis &c. minor. sine decreto.* Ratio est; quia libera administratione rerum suarum non gaudent. 138

Colligitur II. Neque ipsos Tutores aut Curatores res Pupillorum & Minorum in emphyteusin concedere posse absque decreto & authoritate Judicis. Ratio est; quia in Jure specialiter cavetur, ne hoc absque decreto & authoritate Judicis attentent, *c. l. Etiam, 13. & tot. t. C. de prædiis &c. minor sine decreto.*

140 Resp. II. In Emphyteusin res alienas accipere possunt omnes illi, quibus commercium non est interdictum, aut qui liberam contrahendi potestatem habent, sive masculi sint, sive fœminæ, nisi specialiter a Jure prohibeantur *arg. can. Jam nunc, 8. cau. 28. q. 1. & c. 1. de Procur. in 6.* Zoesius *ad ff. h. t. nu.* 59. & alii. Ratio est; quia cum Emphyteusis non sit de genere prohibitorum, procedit de illa illud vulgarum Glossæ *in c. Inter corporalia. V. Non invenitur, de transl. Episc. Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur.*

141 Resp. III in Emphyteusin accipere non possunt Pupilli, & minores, nisi accedat authoritas & consensus Tutorum, aut Curatorum, *l. quamvis, 32. ff. de Acquirend. & ammittend. possess.* Item etiam Clerici lucri causa accipere in Emphyteusin nihil possunt, Azorius *p. 3. l. 10. c. 2.* & communis aliorum. Ratio est; quia omnis negotiatio, lucri causa Clericis est prohibita, *can. 1. cau. 14. q. 4. & can. Si quis 4. eadem cau. & q.* ibi: *Si quis ex quolibet negotio turpe lucrum quæsierit, &c.* juncto *can. 9. dist. 88.* ibi: *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* Dicitur autem notanter, *lucri causa*; quia ob suam, vel suorum necessitatem, tam contractum Emphyteuticum, quam alium licite ac valide contrahere possunt. Azorius putat, etiam fœminas ab accipienda Emphyteusi excludi: verum quia hujusdicti non apparet fundamentum in Jure, hinc cum aliis tenendum fœminas æque, ac viros in Emphyteusin accipere posse, prout diximus *num. præc.* dummodo dominus directus dare velit.

142 Quæritur IV. Quænam res in Emphyteosin dari queant. Quamvis olim solæ res incultæ, steriles, ac desertæ in Emphyteusin fuerint concessæ, eo fine, ut industria & cultura Emphyteutarum fructuosæ, fertiles, ac meliores redderentur, prout juxta nominis Etymologiam statim ab initio *§. 5. n. 118.* notavimus, *arg. L. 3. C. de jure emph.* tamen hodie etiam res frugiferæ, ac fertiles, item domus, aliæque res immobiles in Emphyteusin dari solent, & possunt, *arg. §. 3. Inst. h. t.* illis verbis *De Prædiis, quæ perpetuo quibusdam fruenda dantur,* juncta *Authent. Si quas ruinas, C. de SS. Eccl. & Novel. 120. c. 1. §. fin.* Docetque praxis & consuetudo ubique recepta: & consentiunt DD. communiter.

143 Resp. II, Solæ res immobiles, non item mobiles in emphyteusin dari possunt. Patet Conclusio ex dictis supra *num. 122.* quibus addendum, quod si res mobiles solo emphyteutico adhæreant, una cum ipso fundo in emphyteusin dari & accipi possint, Azorius *l. c. c. 3. q. 6.* Harprecht *ad §. 3. Inst. h. t. n. 143. & seqq.* Ratio est: quia quamdiu solo immobili seu fundo adhærent, pars ejus, unaque res cum ipso esse censentur; *l. Fructus 44. ff. de rei vendic.* ibi: *Fructus pendentes pars fundi videntur.*

144 Resp. III. Non tantum res Laicales, sed etiam Ecclesiasticæ in Emphyteusin dari possunt. Prout specialiter dicetur *§. fin.*

§. VI.

De obligationibus & Juribus emphyteutæ.

SUMMARIUM.

145 *Quatuor potissimum habet obligationes emphyteuta.*
146 *Prima est, ut servet pacta conventa.*
147 *Secunda est, ut rem emphyteuticam meliorem reddat, si hac conditione accepit.*
148 *Absque hac conditione eam propriis expensis conservare tenetur, in illa bonitate, in qua accepit.*
149 *Si tota res Emphyteutica absque culpa emphyteutæ, casu v. g. perit, periculum penes dominum est: si vero non tota perit, periculum emphyteutæ est.*
150 *Si tota res perit causa emphyteutæ, ipsius erit periculum.*
151 *Tertia obligatio emphyteutæ est, ut solvat annuum canonem.*
152 *Qui potest esse magnus & parvus.*
153 *Dummodo sit minor fructibus annuis.*
154 *Si casu aliquo tota res perit; annuum canonem solvere non tenetur emphyteuta.*
155 *Et si res secundum partem pereat, aut ex illa emphyteuta ob sterilitatem, vel alium casum fortuitum, nullos aut modicos percipit fructus, tenetur is nihilominus solvere canonem, si modicus est constitutus in solam recognitionem dominii.*
156 *Secus vero, si canon magnus etiam intuitu & consideratione fructuum impositus est.*
157 *Indeque probatur ratione.*
158 *Solvitur instantia, & ostenditur, DD. in contrarium allegatos stare pro nobis. Et n. seq.*
160 *Hodie ordinarie tenentur domini remittere de canone, quando ob sterilitatem, aut alios casus damnum patiuntur emphyteutæ.*
161 *Nisi damnum sit modicum.*
162 *De augmento Canonis. Remissive.*
163 *Emphyteuta habet jus utendi ac fruendi re emphyteutica.*
164 *Ejusque incrementis, & augmentis, saltem, si non omnino distincte appareant.*
165 *Melioramenta, quæ emphyteuta in emphyteutica re facit vi contractus, finita emphyteusi plenarie pertinent ad dominum.*
166 *Illatio practica.*
167 *Melioramenta vero gratis facta, finita emphyteusi tenetur refundere dominus. Et n. seqq.*
169 *Etiamsi contractu jam celebrato inhibuerit emphyteutæ, ne quid ædificet, vel ne meliorationes indebitas faciat.*
170 *Aliud foret, si in ipso contractu cautum esset, ne quid sine consensu domini immutaret &c.*
171 *Meliorationum non dubiarum impensas repetere valet emphyteuta, etsi propria culpa emphyteusin amittat.*
172 *Solvitur Lex in contrarium allegata.*
Emponemata quid? Ib.
173 *Confirmatur ex Novella 120.*
174 *Potest emphyteuta rem Emphyteuticam aliis vendere.*
175 *Dummodo prius id domino intimet, pretiumque, quo vendere velit, indicet.*
Si dominus eodem pretio emere velit, ei præ aliis vendere tenetur: si nolit, vel per duos menses se non declarat, potest vendere, cui vult, Ib.
176 *Modo vendat personis, Emphyteusin emere non prohibitis.*
Nequit Emphyteusis vendi iis, ob quorum potentiam vel paupertatem, vel aliam rationem fit deterior domini conditio. Ib.
177 *Ecclesiis, & aliis causis piis, sicut & communitatibus vendi non potest emphiteusis; nisi emphyteuta sit ejusdem conditionis.*
Militibus & curialibus vendi nequit. Ib.
178 *Potest emphyteuta inscio & invito domino emphyteusin venum exponere, & cum licitatoribus de pretio in eventu tractare.*
179 *Emphyteuta absque præscitu & consensu domini potest emphyteusin suam donare, legare, & in dotem dare.*
180 *Illis, intuitu quorum non fit deterior conditio domini.*
181 *Quibus tamen, præsertim ecclesiis donari, & legari potest, adhuc, ut saltem ejus æstimationem recipiant, vel intra annum vendant.*
182 *Debet etiam donatio fieri sine fraude.*
Et Donatarius, vel Legatarius investituram a domino petere, eique laudemiam solvere. Ib.
183 *Potest emphyteuta domino irrequisito rem cum alia permutare.*
184 *Nisi dominus similem rem, pro qua emphyteusin emphyteuta permutare vult, ipsemet habeat.*
185 *Potest insuper emphyteuta irrequisito domino rem oppignorare.*
186 *Et ad breve, non item ad longum tempus locare. Tempus breve, longum quid? ib.*

QUatuor potissimum obligationes habet emphyteuta, videlicet servandi pacta in contractu emphyteutico facta 2. Colendi & conservandi rem emphyteuticam. 3. Solvendi annuum canonem. 4. Præstandi laudemium: ut patebit ex sequentibus. 145

Quæritur I. An, & quomodo emphyteuta obligetur servare pacta conventa? Resp. Emphyteuta, tenetur perfecte 146

fecte, servare, quidquid per contractum Emphyteuticum inter ipsum & dominum directum specialiter conventum est. Textus expressus habetur *l. 2. C. de Jure Emphyt.* ibi. *In emphyteutico contractu sancimus, siquidem aliquæ pactiones in emphyteuticis instrumentis sunt conscriptæ, easdem & in omnibus aliis observari.* Ratio est; quia *contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. *Reg. 85. in 6.* Unde in dignoscendis obligationibus emphyteutæ, ante omnia inspici debet scriptura, seu instrumentum scriptum, quod super Emphyteusi erigi debere, diximus supra *n. 133.*

147 Quæritur II. An, & quomodo teneatur emphyteuta rem in emphyteusin concessam colere, & conservare? Resp. I. Si emphyteutæ in Emphyteusin res sterilis, vel inculta data est hac conditione, vel pactione, ut eam frugiferam & meliorem redderet, tenetur id facere propriis impensis, nec satisfaciet eam in suo esse, in quo accepit, conservando. Communis ac certa: Paretque ex conclusione præcedenti; hoc ipso enim, quod teneatur emphyteuta pactiones specialiter factas observare, *l. 2. C. de jure emphyt.* tenetur rem sterilem & incultam in emphyteusin acceptam, reddere meliorem & frugiferam, si sub hac conditione, & pacto eam accepit.

148 Resp. II. Si emphyteutæ in emphyteusin data est res jam frugifera & culta, vel etiam res immobilis de se infrugifera v. g. domus; absque adjecto meliorationis pactione, seu conditione, tenetur emphyteuta eam conservare in ea bonitate, in qua accepit, ita ut si vel usu quotidiano, vel casu, multo magis si sua, aut servorum culpa deterior evadat, eandem propriis impensis restaurare, & ad pristinum statum, seu bonitatem redigere teneatur. Molina *disp. 456.* dicens, in hoc convenire DD. & merito: quia ita expresse statuitur *§. 3. ad fin. inst. h. t. Auth. qui rem C. de SS. Ecclesiis, l. 1. C. de jure emph.* ibi: *Si ea, quæ fortuitis casibus eveniunt, pactorum non fuerint conventione concepta, siquidem tanta emerserit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quæ per emphyteusin data est, faciat interitum, hoc non Emphyteuticario, cui nihil rei permansit, sed rei domino, qui quod fatalitate ingruebat, etiam nullo intercedente contractu habiturus fuerat, imputetur. Sin vero particulare, vel aliud leve contigerit damnum, ex quo non ipsa rei penitus lædatur substantia: hoc Emphyteuticarius suis partibus non dubitet adscribendum.* Simile quid habetur *novel. 7. §. 3.* ibi: *Scire oportet emphyteutam, si deterius fecerit prædium, aut suburbanum, aut domum, cogi eam de suo, diligentiam ac restitutionem prioris status facere, & obligatum esse ad hoc ipsum & hæredes ejus, & successores ejusdem rei &c.* In quo differt rursus a Locatione, vi cujus conductor domum vel aliam rem conductam, quæ absque culpa sua, solo quotidiano usu, aut casu deterior fit, propriis expensis reparare non tenetur, & si reparet, expensas a Locatore prætendere potest per ea, quæ supra *num. 61. & 62.* dicta sunt. Ratio diversitatis est; quod quia in Locatione pro solo rei locatæ usu & fructu absque ullo dominio utili datur annua pensio, seu pretium & quidem tantum, quantum æstimatur rei hujusmodi usus & fructus, æquum sit ut periculum rei penes locatorem tanquam dominum plenorium maneat, ipseque rem locatam usu quotidiano, a quo pretium recipit, casuve pereuntem, vel deterioratam reparet, & restauret; *arg. reg. 55. jur. in 6.* E contra vero in Emphyteusi, quia transfertur in emphyteutam dominium utile, & ipse pro eo tantum annuatim non det, quantum usus & fructus rei æstimantur; cum annuus canon minor sit fructibus, & usu rei Emphyteuticæ, qualitas postulat, ut hic aliunde aliquid recompenset, reparando nempe, & in pristinum statum redigendo rem Emphyteuticam, si usu rei, vel casu deterior fiat, *arg. cit. Juribus*.

149 Resp. III. Si res Emphyteutica absque culpa emphyteutæ, casu aliquo totaliter perit, v. g. incendio comburitur, ab hostibus vastatur, domino directo perit, ut proinde emphyteuta eandem de novo restaurare, vel reædificare propriis expensis non teneatur. Molina *c. disp. 456.* & cum communi aliorum. Textu claro *§. 3. Instit. h. t.* ibi: *Si nihil de periculo fuerit pactum: tunc siquidem totius rei interitus accesserit, ad dominum super hoc redundare periculum; sin autem particularis, ad emphyteuticarium, hujusmodi damnum venire. Quo Jure utimur.* Concordat textus ex *l. 1. C. de jur. emph.* allegatus *n. præc.*

150 Dicitur notanter, *si casu, & absque culpa emphyteutæ*; hujus enim si culpa lata vel levi res totaliter pereat; haud dubie de damno tenebimur, eo quod in omni contractu, qui in gratiam utriusque celebratur, ex culpa lata & levi obligatio oriatur, juxta jam sæpius repetita, *arg. l. Si ut certo, 4. §. 2. ff. Mandati* ibi: *In contractibus &c. ubi utriusque utilitas vertitur, & dolus, & culpa præstatur.* Et ibi DD. communiter. Hinc infertur, emphyteutam ad totum damnum teneri, si domus eidem in Emphyteusin data, tota propterea collabatur, quod eandem emphyteuta debito tempore non refecerit, & a ruina, uti tenebatur, non custodierit: sic namque ipsius culpa periit.

Quæritur II. An, & qualiter teneatur emphyteuta dare pensionem seu canonem annuum? Resp. I. Certum est de Jure, quod emphyteuta teneatur singulis annis domino dare aliquam certam pensionem in recognitionem dominii directi. Omnes uno clara Jura *l. 2. C. de jure emph. §. 3. Instit. h. t. c. fin. h. t.* Quæ pensio communiter vocatur canon citatis Juribus. Differt tamen a pensione Locationis, quod hæc detur juxta æstimationem usus, seu fructuum, quos conductor ex re locata percipit juxta dicta *n. 125.* Canon in Emphyteusi vero principaliter datur in recognitionem dominii directi, uti notant DD. communiter. Tempus porro, quo dari debet annuus canon, illud est, quod aut per contractum, aut per consuetudinem determinatum est. Potissima consuetudo habet, quod ad finem cujuslibet anni præstetur. Clarus *§. Emphyteusis q. 12. n. 1.* Jason *in l. 1. C. de jure emph.* Azorius *lib. 10. c. 7. q. 1.* Pirh. *h. t. n. 14.* In Bavaria solvitur circa tempus S. Michaelis. 151

Resp. II. Licet juxta præcedentem Conclusionem in Emphyteusi canon annuus principaliter detur in recognitionem dominii directi; tamen hodie etiam datur in compensationem dominii utilis, lucri, & fructuum, ex re Emphyteutica perceptorum, vel percipiendorum, ut proin juxta horum proportionem major & minor imponi valeat, adeoque necesse non sit, ut in modica quantitate constituatur; dummodo sit minor annuis fructibus. Alvar. Valas *de jure emph.* Molina *disp. 451. num. 2.* Azorius *l. c. qu. 1.* ubi citat communem contra Bartolum *in l. 1. C. de jure emph.* & nonnullos alios volentes, canonem annuum Emphyteusis consistere debere in modica quantitate, alias transire in Locationem. Ratio autem Conclusionis est; quia ex nullo textu Juris ostendi potest, quod in emphyteusin canon annuus necessario esse debeat modicus; cum ubique tantum percipiatur, ut canon diligenter solvatur; ergo. Confirmatur diuturna consuetudine ferme ubique vigente, vi cujus vivemus: quod juxta proportiones fructuum pro canone annuo satis magna quantitas pecuniæ, frumenti, vel alterius materiæ juxta tenorem contractus imponatur, v. g. viginti, aut triginta scaphæ, aut aliæ certæ mensuræ frumenti, non raro 50. vel 70. aut etiam centum florenos efficientes, consuetudo autem *est optima Legum interpres, c. cum dilectus 8. de consuet.* & quæ pro Lege habenda est, quando ex Jure scripto nihil certi habemus *l. 33. ff. de legib.* ibi: *Diuturna consuetudo pro Jure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari solet.* 152

Additur tamen in Conclusione, *dummodo annuis fructibus sit minor*: quia cum præter canonem, etiam laudemium solvere debeat Emphyteuta, *l. 3. C. de jure emph.* graviter læderetur requisita in contractibus æqualitas, si canon annuus in valore æqualis esset fructibus annuatim percipiendis, ut consideranti patet. Et per hoc evitatur, ne Emphyteusis transeat in Locationem; quamvis ab eadem etiam aliunde sufficienter conferetur distincta per hoc, quod canon annuus in Emphyteusi detur in recognitionem dominii directi, non item in Locatione: Item quod hæc tam de mobilibus, quam immobilibus; illa vero de solis immobilibus fiat. Rursus in Emphyteusi detur laudemium, non item in Locatione. Ac denique, quod hæc ad modicum, illa ad longum tempus celebretur, juxta hactenus dicta, ut proin fundamentum Adversariorum de identitate cum Locatione penitus non subsistat. 153

Quæritur III. An emphyteuta teneatur solvere integrum canonem annuum, casu quo res emphyteutica ex toto vel parte perit? item quando ob sterilitatem, hostium incursiones, vel alium casum fortuitum absque culpa ipsius contingentem nullos vel modicos percipit fructus? Resp. I. Quando res emphyteutica totaliter fuit destructa, vel ablata sine spe recuperationis, v. g. si domus incendio 154

totaliter periit, si fundus alluvione totus quantus abreptus, si prædium ab hostibus occupatum est sine ulla spe recuperationis, non tenetur emphyteuta solvere aliquem canonem annuum. Alvar. Valas de jure emph. q. 27. n. 1. Jul. Clarus l. c. q. 8. n. 8. Zoesius h. t. n. 20. Abbas in c. fin. h. t. n. fin. Molina disp. 454. n. 2. Azorius p. 3. lib. 10. c. 6. qu. 1. dicens in hoc convenire omnes, arg. §. 3. Inst. h. t. & l. 1. C. de jure emph. Ratio est, quia canon annuus datur in recognitionem dominii directi; consequenter si non amplius extat, vel ad alium transit dominium, emphyteuta jam hoc ipso in prius domino illud annua pensione recognoscere amplius non potest. Accedit, quod re perempta, pereat jus super ea re constitutum, vel ex ea debitum. Azorius l. c. Unde communiter recipiuntur duo illi versus apud Clarum l. c.

Si perit tota, non debet emphyteuta;
Sed si pro parte, nulla sit liberus arte.

155 Resp. II. Etsi res emphyteutica ex parte pereat, vel ob sterilitatem, vel hostium incursionem, vel alium casum fortuitum contingentem, nullos aut modicos colligat fructus emphyteuta, tenetur is nihilominus integrum solvere canonem annuum, si exiguus sit, & in modica consistat quantitate. Abbas l. c. nu. 16. l. c. n. 7. ubi citat communem. Jason in l. 1. C. de jure emph. n. 18. allegans communem. Glossa in c. fin. h. t. V. Expellis, prope finem, id pro certo asserens. Molina l. c. Azorius l. c. q. 2. Zoesius h. t. n. 20. & revera communissima aliorum, arg. cit. §. 3. Inst. h. t. & l. 1. Cod. de Jur. Emphyteut. ubi habetur, quod nisi tota pereat, totum damnum ad emphyteutam pertineat. Ratio autem est; quia quando modicus præbetur canon annuus, non censetur solvi intuitu, seu ratione fructuum, sed præcise præberi in recognitionem dominii directi; consequenter quamdiu dominium hoc manet, solvi debet; non obstante quod nullos ex re colligat fructus emphyteuta. Dicitur notanter in Conclusione: *si canon sit exiguus, seu in modica consistat quantitate.* Nam

156 Resp. III. Si solvendus canon est magnus, & non tantum in recognitionem dominii directi, sed etiam intuitu & consideratione fructuum, seu in compensationem dominii utilis impositus, non tenetur emphyteuta integrum solvere canonem annuum, pro illo anno, quo ob sterilitatem, hostium invasionem, aut alium absque ipsius culpa contingentem casum fortuitum, nullos, aut modicos percipit fructus, aut magnum & notabilem in iis patitur defectum, seu detrimentum. Jason in l. 1. C. de jure emph. n. 26. Clarus l. c. n. 7. Gailus lib. 7. observ. 23. Navarrus in Manual. c. 17. n. 190. Carpz. p. 2. c. 38. Alvar Valas. de jure emph. q. 27. art. n. 7. Konig h. t. n. 43. Lessius lib. 2. c. 24. n. 49. Pirhig h. t. n. 7. Layman lib. 3. tr. 4. c. 22. n. 7. Sylvester V. Emphyteusis, q. 4. Bartolus, Lopez, & teste Navarro communis aliorum. Probatur Conclusio. Quando annuus canon magnus constituitur intuitu, & ratione fructuum eorumque in compensationem, tunc assimilatur Emphyteusis in hoc puncto Locationi, ejusque naturam induit, utpote in qua etiam merces & annua pensio intuitu fructuum, & juxta eorum æstimationem præstatur, juxta dicta superius: atqui in Locatione conductor pensionem integram solvere non tenetur, sed pro rata minuere potest, casu quo ob sterilitatem, aut alium fortuitum casum fructus non percipit, aut re conducta uti non potest, juxta dicta supra n. 38. & seqq. ergo idem de Emphyteusi erit dicendum.

157 Confirmatur. Cessante ratione & causa Legis vel obligationis cessat Lex, seu obligatio ipsa, l. Adigere, §. 6. ff. de jure patron. atqui causa & ratio, ob quam etiam tempore sterilitatis, & contingentibus casibus fortuitis magnum damnum afferentibus emphyteuta de Jure tenetur solvere integrum canonem, est, quia is modicus tantum in solam recognitionem dominii directi, & non in compensationem fructuum præbetur, ut ipsi fatentur Adversarii; ergo, si non in solam recognitionem dominii modicus tantum; sed etiam in compensationem fructuum, magnus præbetur canon; obligatio eam solvendi, tempore sterilitatis cessat. Vel sic: causa solvendi magnum canonem, sunt magni fructus; ergo si hi sint nulli, vel modici, magnus canon solvi non debet.

158 Nec dicas, hanc Conclusionem esse contra doctrinam communem gravissimorum DD. pata, Abbatis, Gratiani, Nattæ, Ancarani, Azorii &c. Glossæ in c. Post h. t. V. Expellere, & alios, utpote, qui absolute asserunt, propter sterilitatem, aut alios casus fortuitos emphyteutam non excusari a solvendo integro canone: ergo curanda non est Conclusio, vel saltem a dominis directis contrarium secure practicari potest. Respondetur primo. Transmisso anteced. negando conseq. tum, quod DD. æque graves stent in contrarium. Tum quia doctrina, cui jus clarum, vel ratio obstat, practicari nequit, etsi a DD. defendatur, ut supponitur ex Theologia. Respondetur secundo. Negando antecedens; quia si prædicti & alii DD. bene legantur, potius pro Conclusione nostra, quam contra eam stare dignoscentur. Siquidem æstimati hi Adversarii ideo docuere canonem negari, aut pro rata minui non posse, uti minuitur in Locatione propter sterilitatem, aliosve casus fortuitos rem non totaliter destruentes, quia supposuere, in Emphyteusi canonem semper, aut saltem regulariter dari in modica quantitate, præcise in recognitionem dominii, & non in compensationem fructuum, vel eorum intuitu, uti in Locatione: ergo a sensu contrario, si præbetur in magna quantitate, ac in compensationem fructuum, uti in Locatione, pensio pro rata negari, aut minui potest. Videatur Abbas l. c. n. 18 ubi rationem diversitatis affert, ob quam in Locatione, & non in emphyteusi canon remittatur ob casus fortuitos, quia nempe in illa datur pensio propter fructus in illa vero *in recognitionem dominii.* Eodem modo contra nos citatus discurrit Azorius his verbis: *Nam pensio in emphyteusi non solvitur ratione fructuum: sed ut rei dominus agnoscatur*, pariter discurrunt cæteri.

Ratio est; quia antiquitus regulariter, & ordinarie loquendo, modicæ tantum ac minimæ pensiones annuæ imponebantur emphyteutis, præcise in recognitionem dominii directi, nullatenus vero in compensationem fructuum, prout cum aliis bene observat, & probat Fag. in c. potuit h. t. ant. 24. & seqq. ubi plures antiquos refert DD. Jason. Bald. Barbat. Natta &c. idipsum pro tam certo habentes, ut ex hoc solo discrimen inter Locationem & emphyteusim agnoverint, quod nempe in illa ob compensationem fructuum præbeatur Pensio magna: in hac absque consideratione pensio modica in solam dominii recognitionem solvatur. Idem tenuit Rota dec. 14. n. 15. & 12. p. 4. recent. ut proinde omnes contra nos citati sentiant nobiscum in casu, quo canon magnus, non in solam recognitionem dominii, sed etiam ratione & consideratione fructuum constituitur, consequenter Conclusio nostra communissima, & vix non unanimis sit apud DD. Ex qua 159

Infertur, quod moderno tempore domini directi regulariter omnino teneantur, emphyteutis pro rata canonem remmittere, si ob sterilitatem, hostium incursionem, aut alios casus fortuitos absque eorum culpa contingentes nullos aut modicos fructus colligunt, aut saltem magnum in iis defectum vel detrimentum patientur; eo quod revera moderno tempore canon sat magnus non in solam recognitionem dominii, sed vel maxime etiam intuitu & consideratione fructuum, eorumque in compensationem ordinarie constituatur. 160

Resp. IV. Si damnum, seu defectus fructuum ob sterilitatem, vel casus fortuitos modicus est; tenetur emphyteuta integrum solvere canonem, etsi magnus sit, & in compensationem fructuum præbeatur ita omnes; Ratio est; quia ob damnum modicum ipse etiam locator solvere debet integram pensionem, nec aliquid ei remittitur per dicta supra n. 45. ergo multo magis emphyteuta, utpote qui solvendi pensionem majorem & minus remissibilem obligationem habet juxta dicta. Valet enim argumentum a minori ad majus. Everhard. loco 15. a Minori arg. & cum dilectus, de elect. 161

Porro an, & quando dominus augere possit annuum canonem; item quando ob non solutum canonem perdat jus Emphyteuticum emphyteuta, dicetur §. seq. de jure domini directi. Circa secundum §. partem de Juribus emphyteutæ notandum, illa præcipue consistere in usu rei Emphyteuticæ, & in percipiendis ex ea fructibus ac meliorамentis, nec non in alienatione ejusdem. Hinc. 162

Quæritur IV. An, & quale jus competat emphyteutæ utendi re Emphyteutica, & percipiendi ex ea fructus? 163
Resp. I. Salva rei substantia potest emphyteuta liberrimo

mo

me uti, ac frui re Emphytentica, ità ut eidem competat verum jus reale contra quemcunque possessorem. Est certa & indubitata apud omnes, Patetque ex definitione emphyteusis superius data & explicata, præsertim ex *n.* 123. ubi ex hoc, quod emphyteuta dominium utile habeat, docuimus, eidem competere jus reale contra quemcunque possessorem, *arg. l.* 1. *ff. Si ager vectigalis*, etiam ipsum dominum, si ipque eum impedire vellet a dominio utili, quod in illum per Emphyteusin transtulit.

164 Resp. II. Emphyteutæ etiam competit jus percipiendi fructus ex augmento, seu incremento rei emphyteuticæ per alluvionem, vel alium casum facto, Clarus §. *emphyteusis quæst.* 41. *n.* 1. *arg. l. Item si fundi* 9. §. *Vicinus* 4. *ff. de Usufruct. & quemadmodum.* Ratio est, quia, cum omne decrementum ad emphyteutam pertineat, *l.* 1. *C. de Jure Emphyteut.* æquum est, ut etiam incrementum ad eundem pertineat; nam *secundum naturam est; commoda cujuscunque rei, eum sequi, quem sequuntur incommoda*, *l.* 10. *ff. de R. J.* Limitat Clarus *loc. cit.* Conclusionem in casu, quo incrementum patenter ac distincte accedit rei emphyteuticæ, *arg. cit. l.* 9. *ff. de Usufruct.* Alii vero in additionibus ejusdem, hanc limitationem rejiciunt: videtur tamen Clari sententia solide fundari in Jure, saltem in casu: quo valde patenter & distincte incrementum accedat, *cit. l.* 9. *ff. de Usufruct.* ibi: *Placuit alluvionis quoque usumfructum ad usufructuarium pertinere. Sed si insula juxta fundum in flumine nata sit, ejus usumfructum ad usufructuarium non pertinere, Pegasus scribit, licet proprietati accedat: esse enim veluti proprium fundum; cujus usufructus ad te non pertineat. Quæ sententia non est sine ratione: nam ubi latitat incrementum, & usufructus augetur: ubi autem apparet separatum, fructuario non accedit.* Illud certum videtur, quod idem Clarus §. *Feudum q.* 88. *V. Item quæro*, notat, hujusmodi incrementa neutiquam quoad proprietatem, sed tantum quoad dominium utile, quamdiu nempe emphyteusis durat, emphyteutæ accedere. Id, quod dicit Conclusio.

165 Quæritur V. Ad quem pertineant melioramenta, seu meliorationes, quas in re emphyteutica facit emphyteuta? Ante responsionem notandum, quæstionem potissimum esse de tempore, quo emphyteusis vel ex culpa emphyteutæ, vel quia tempus determinatum elapsum est, finitur, seu expirat. Nam quamdiu Jure Emphyteutico emphyteuta gaudet, dubium non est, quin meliorationes ab emphyteuta factæ, saltem quoad dominium utile ad eum pertineant, ipseque iis uti, & fructus ex eis colligere valeat. Resp. I. Melioramenta, seu meliorationes, quas emphyteuta vi contractus emphyteutici facere debuit, puta, pro conservanda re emphyteutica, vel colligendis fructibus; aut quia accepit in emphyteusin rem sterilem, incultam, aut dirutam hac conditione, ut eam frugiferam reddat, colat, aut ædificet, plenarie pertinent ad dominum tempore, quo finitur emphyteusis, sive dein ex culpa emphyteutæ, sive ex alia causa finiatur. Jason in *l.* 1. *C. de Jure emphyt.* Molina *disp.* 456. *n.* 1. & 463. *n.* 1. Alvar. Valasc. *de Jure emphyt. q.* 26. *a num.* 1. citans Bart. Bald. Fach. *l.* 2. *Contr.* 92. cum communi aliorum. Pateque Conclusio ex *n.* 146. & 147. Juribusque ibidem allegatis.

166 Infertur, inepte prætendi a rusticis, aut aliis emphyteutis ad finem emphyteusis, vel dum a directis dominis removentur, illas expensas, quas fecerunt pro conservanda & colenda re emphyteutica, ædificando, aggeres reficiendo, fossata purgando, puteos mundando, stabula pro pecoribus, horreum pro frumento, & tecta reparando, vias muniendo &c. eo quod cuncta hæc ex natura contractus facere tenebantur, adeo ut omittentes ad restitutionem & recompensationem cogi potuissent, supra *n.* 148.

167 Resp. II. Meliorationes notabiles reliquæ, quas emphyteuta absque obligatione libere fecit in re Emphyteutica, pertinere ad emphyteutam, vel hæredes ejus, debetque dominus æstimationem earum finita emphyteusi emphyteutæ refundere, si adhuc extant, & emphyteusis absque culpa emphyteutæ finitur; puta, quia tempus vel Generatio, ad quam data fuit, extincta est. Clarus *l. c. q.* 45. ubi citat communem. Berous *q.* 16. asserens, esse ab omnibus receptam, Molina *disp.* 463. *num.* 2. allegans communem. Alvar. Valasc. *de Jure emphyt. q.* 25. cum communi aliorum, *arg. l. Eum ad quem*, *C. de Usufruct.* ibi: *Si quid ultra, quam impendi debeat, erogatam potes docere, solemniter reposces* juncta *l. Divortio* §. *Impendio ff. Solut. matrim.* Ratio est; quia *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, fieri locupletiorem*, *l. Nam hoc* 14. *ff. de Condict. indebit.* & *Reg.* 206. *ff. de Reg. jur.*

168 Infertur, quod si emphyteuta domum, horreum incendio combustum, aut alio casu absque culpa ipsius penitus destructum &c. reædificet: vel si aliud novum ædificium utile extruat, teneatur dominus finita Emphyteusi æstimationem illorum emphyteutæ vel hæredibus ejus refundere.

169 Procedit præfata doctrina, etiamsi dominus post contractum jam absolutum inhibuerit emphyteutæ, ne aliquid de novo ædificaret, vel etsi protestetur, se nihil soluturum, si aliquid de novo ædificet, aut alias meliorationes non debitas faciat, Molina *loc. cit.* Valasc. *loc. c. n.* 9. & 10. sequitur Schmidt ad t. 20. *art.* 5. *n.* 16 & 17. Ratio est; quia post contractum jam factum dominus prohibere non potest, quin emphyteuta in re emphyteutica meliorationes utiles faciat: cum has vi naturæ contractus facere queat. Hinc licet alias negotiorum gestor non possit prætendere a domino expensas, quas contra prohibitionem domini fecit, *l. fin. Cod. de Negot. gest.* tamen hoc non procedit, quando dominus id prohibere nequit, uti in emphyteusi. Molina & Valasc. citati.

170 Aliud foret, si in ipso contractu conventum, & cautum esset, ne emphyteuta sine domini consensu aliqua nova ædificia, aut alias non debitas meliorationes faceret; vel quod, si faciat, propriis impensis non refundendis præstet, *l.* 2. *C. de jure emphyt.* & DD. citati. Vel si in fraudem excessivas meliorationes facere, tempore litigiosæ emphyteusis, ut sic dominum, qui forsan ob paupertatem tantas meliorationes refundere non posset, a lite cessare tacite cogat, DD. citati cum aliis. Ratio est; quia *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

171 Resp. III. Quamvis sit communissima sententia DD. quod si emphyteuta in commissum incidat, seu ex sua culpa emphyteusin amittat, etiam omnes quascunque tandem meliorationes perdat, uti videre est apud Clarum §. *Emphyteusis quæst.* 45. Molinam *disp.* 453. Alvar. Valasc. *de jure Emphyt. quæst.* 25. *n.* 2. & alios, *arg. l.* 2. *C. de jure Emphyteut.* Nihilominus omnino probabile, & æquitati naturali consentaneum videtur, quod etiam in casu caducitatis, seu dum ex culpa sua Emphyteusin perdat emphyteuta, non amittat melioramenta extraordinaria ac indebita; consequenter eorum æstimationem a domino prætendere possit, & hic eam refundere teneatur. Ita Fachin. *lib.* 7. *controv.* 90. Alvar. Valasc. *cit. quæst.* 25. *num.* 3. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. par.* 2. *cap.* 3. *nu.* 9. Molina *disp.* 455. Lopez, & alii, quibus novissime subjicit se Schmidt in Comment. ad Jus Bavaricum, *tit.* 21. *art.* 5. Ratio est; quia, ut supra jam allegatum, *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento locupletiorem fieri*, *cit. l. Nam* 14. *ff. de Condict. deb.* & *l.* 206. *ff. de reg. jur.* Ob quam rationem etiam malæ fidei possessor repetere potest sumptus, quos in re mala fide possessa fecit, uti bene advertit Fachin. *l. c.* Baldus *in* §. *Adeo. Instit. de Locato arg. l. Plane* 38. *ff. de Pet. hæred.* ibi: *Benignius est, in hujus quoque persona haberi rationem impensarum.* Ratio eadem, quæ supra redditur ibidem illis verbis. *Non enim debet petitor ex aliena jactura lucrum facere.* Ergo multo magis impensas in melioramentis factas repetere potest emphyteuta, utpote qui rem bona fide possedit, bonaque fide, & pleno jure impensas fecit juxta dicta *n.* 169.

172 Nec obstat *l.* 2. *de jure Emphyteut.* ubi clare decidi videtur, quod emphyteuta in commissum cadens, seu ex sua culpa emphyteusin amittens, meliorationes prætendere non possit. Sic enim habet: *Et* (domino) *licere eum* (emphyteutam) *prædiis Emphyteuticariis repellere nulla ei imposterum allegatione nomine meliorationis, vel eorum, quæ emponemata dicuntur, opponenda.* Resp. enim cum Fachin *loc. cit.* & aliis, dictam Legem loqui de melioramentis illis, quæ ex natura emphyteusis facere debet emphyteuta, non vero de melioramentis extraordinariis atque indebitis, prout liquet ex adjuncto termino *emponemata*, terminus enim iste Græcus est, & proprie significat eas meliorationes, quibus res sterilis vel inculta in emphyteusin concessa, colitur, conseritur, plantatur, ac vi contractus melior efficitur, uti bene explicat Calvini

Lexicon Juridicum *V. Emponema*, ubi Calvinus increpat modernos quosdam Juristas, qui id minus advertentes docent, etiam extraordinarias meliorationes ad dominum transire.

173 Confirmatur ex *Novel. 120. c. 8* ubi sine ulla mentione de alia melioratione solummodo statuitur, quod emphyteuta ob culpam suam emphyteusin amittens, non valeat de *empon. matis* actionem instituere. Ratio ulterior est, quia, cum olim ipsis fatentibus Adversariis, non nisi sterilia & inculta ordinarie in Emphyteusin concedebantur hac lege, ut fertilia redderentur, exolerentur, & meliorarentur Jura de meliorationibus disponentia, non nisi emponemata, seu illas meliorationes ordinarie intelligunt, quæ pro colenda, & fertili reddenda re emphyteutica, necessariæ, & consequenter vi contractus debitæ sunt.

174 Quæritur VI. An, & quale jus competat emphyteutæ alienandi rem emphyteuticam, vel per alios contractus disponendi de ea pro libitu? v. g. vendendi, donandi, legandi, locandi, oppignorandi &c. Resp. I. Potest emphyteuta tam ipsam rem emphyteuticam, quam meliorationes in eam factas vendere, si requisitas a Jure adhibeat conditiones. Ita omnes. Ob clara Jura *l. fin. C. de Jure emphyteut. & c. fin. h. t.* ibi: *Potuit emphyteuta (Ecclesia primitus acquisita, eique nuntiato, quantum sibi ab illis offertur, si nolle se emere dixerit: vel a denuntiatione tempore, duorum mensium spatium fuit elapsum) meliorationes, & jus sibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur.* Idem habetur, magisque declaratur *cit. l. fin. C. de Jur. emphyt.*

175 Ex quo textu infertur, duas potissimam conditiones a Jure requiri ad hoc, ut emphyteuta rite vendere valeat rem emphyteuticam cum suis meliorationibus. Prima est ut prius domino directo significet, quod, & quanto pretio vendere velit emphyteusin; quo facto, si dominus vendendi licentiam dederit, vel nolle se emere dixerit, *c. fin. h. t.* libere vendere poterit: si dicit, quod ipsemet hoc pretio emere velit, ipsi præ aliis vendere teneatur, *c. l. fin. C. de Jure emphyt.* ibi: *Si dominus maluerit tantum quantitatem præstare, quantam ipse revera emphyteuta ab alio recipere potest ipsum dominum omnino hæc comparare.* Si vero nihil dicat, sed taceat, debet expectare per duos menses, ut dominus interea deliberare valeat, an indicato pretio ipsemet emere velit, uti potest *cit. cap. fin. & l. fin. C. de jure Emphyt.* ibi: *Sin autem duorum mensium spatium fuerit emensum, & dominus hoc facere*, id est eidem oblatum ab aliis pretium ipse *dare noluerit, licentia emphyteutæ detur, ubi voluerit, & sine consensu domini meliorationes suas vendere, l. fin. C. de jure emphyteut.* quod idem habetur *c. fin. h. t.* ibi: *Si a denuntiationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum, meliorationes, & jus sibi competens aliis vendere potest*; non obstante, quod dominus contradicat, & consensum deneget, *c. l. fin.* ibi: *Et sine consensu domini.* Item ibidem *Necessitatem habere dominum, accipere emphyteutam*: dummodo personis a Jure non prohibitis vendatur emphyteusis, nam

176 Secunda conditio est, ut venditio fiat personis *illis, qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur, c. fin. h. t.* vel, ut dicitur *l. fin. C. de jure emphyt. His personis, quæ non soleat in emphyteuticis contractibus vetari ad hujusmodi venire emptionem.* Prohibetur autem venditio rei Emphyteuticæ primo universaliter omnibus, qui ratione potentiæ sunt difficilis conventionis, ita ut ab eo dominus difficilius pensionem annuam, vel aliam præstationem debitam v. g. laudemium habere valeat, Clarus *§. emphyteusis q. 22.* dicens, hanc esse vulgarem & notissimam regulam. Jason *in l. 2. C. de jure emphyteut. n. 90.* Molina *disp. 459. n. 4.* Ratio est, quia tali venditione deterior redderetur conditio domini directi. Ob eandem rationem vendi non potest illis, a quibus ratione paupertatis, vel alia de causa, puta, quis emere volens est lusidus œconomus &c. difficile haberi potest pensio &c. Molina *l. c.* Jas. *loc. cit. n. 97.* ubi ponit hanc universalem conclusionem, *omnis illa persona, per quam deterior redditur conditio domini, intelligitur prohibita, sive fiat deterior ob potentiam emptoris, sive ob paupertatem, sive quia est persona privilegiata*: ob quam rationem etiam mulieri vendi nequit emphyteusis. Jason *l. c. n. 93.* Imola *in c. Potuit h. t.* quia mulier ob debitum non potest incarcerari: nisi dominus expresse consentiat, vel ipse dare velit, juxta dicta supra n. 140.

Secundo vendi non potest Ecclesiis, Monasteriis, aut aliis hujusmodi piis causis privilegiatis. Molina *l. c.* Jason *l. c. n. 91.* Pirhing *h. t. n. 42.* Ratio est; quia & tali venditione deterior fieret conditio domini directi, eo quod Ecclesiæ & causæ piæ non moriantur & bona aliquando acquisita alienari non possint; consequenter ab eis rarius habere queat dominus laudemium, mutatione emphyteusis vel nunquam contingente: ob quod etiam Communitati, utpote, quæ pariter nunquam moritur, venditio fieri nequit. Intellige, nisi dominus consentiat; Jason *l. c. n. 90.* cum enim *quivis rei suæ moderator & arbiter existat*, *l. In re mandati C. Mandati*, utique concedere potest dominus, ut etiam his vendatur Emphyteusis, sicut eisdem ipsemet dare potest. Rursus intellige; nisi emphyteuta vendere volens, sit æque potens, vel pauper, aut Ecclesia &c. Molina *l. c.* Jason *l. c.* Ratio est; quia tunc non fit deterior conditio domini, cum acquirat talem colonum, qualem prius habuit. Tertio specialiter de jure prohibentur emere emphyteusin milites & curiales. Clarus *l. c.* Jason *l. c. n. 90.* Pirhing *l. c. arg. l. curiales, & l. Milites C. h. t.* 177

Illud hic cum communi DD. notandum, quod quamvis emphyteuta absque consensu Domini, & præfatis solemnitatibus non possit actualiter vendere rem emphyteuticam, possit tamen absque ejusdem consensu eandem venum exponere, & cum licitatoribus prævie tractare; quantum eisdem vendere sit paratus, casu quo Dominus consentiat, *c. l. fin. C. de jure emphyt.* Ratio est; quia hoc ipso, quod jura velint, ut antequam vendat prius denuntiet Domino, quantum pretium ab aliis habere possit, supponunt, quod cum aliis habere possit. 178

Resp. II. Potest emphyteuta rem emphyteuticam quoad dominium utile una cum meliorationibus alteri donare, vel legare etiam sine petitione consensus, vel denuntiatione domino facienda, Julius Clarus *qu. 15.* Abbas *in c. fin. h. t. n. 9.* Azorius *l. 10. c. 8. q. 3.* Pirhing *h. t. n. 43.* Gloss. *in l. fin. V. Aliis vendere C. de jur. emph.* quam communiter DD. sequuntur, quorum aliqui apud Clarum testantur, ita docere omnes, quamvis contrarium sentiat Bartolus *in l. domus §. fin. n. 2. ff. Leg. 1.* Ratio est; quia *l. 3. C. de jure emphyt.* sola prohiberi videtur venditio; quamvis enim ibidem generaliter proponatur quæstio; an liceat sine consensu domini alienare jus emphyteuticum, tamen postea in responsione decisiva, de sola venditione fit mentio. Concordat *c. fin. h. t.* ubi pariter ad venditionem requiritur requisitio consensus, & denuntiatio domino facienda. Confirmatur: ideo potissimam denuntiatio domino fieri debet, ut deliberare possit, an non eodem pretio ipse emere velit; atqui hæc ratio cessat in casu donationis vel legati, utpote, ubi gratis & sine ullo pretio emphyteusis in alterum transfertur, qualiter ut sibi fiat, dominus exigere non potest, Clar. *loc. cit.* Extendunt alii, ut Pirhing *l. c.* Azorius *l. c. q. 4.* Sylvester *V. Dos*, ad casum, quo emphyteusis in dotem datur. 179

Verum ut res emphyteutica alteri sine consensu, & denuntiatione rite donetur, legetur, aut in dotem detur, merito requirit Clar. *l. c.* cum communi aliorum sequentes conditiones I. Ut non transferatur in talem personam, ratione cujus evaderet conditio domini deterior juxta dicta *n. 176.* 180

Limita tamen hanc conditionem in Ecclesiis & causis piis, quamvis enim alias in his quoque venditio emphyteusis fieri nequeat juxta dicta *n. 176.* potest nihilominus eis emphyteusis legari, donari, non quidem ut retineant, sed ut æstimationem ejusdem recipiant, Jason *in L. 2. C. de jure emphyt. n. 91.* citans Speculatorem *arg. Filius familias 114. §. 5. ff. de Leg. 1.* ibi: *Si quid alicui fuerit relictum, quod ipse quidem propter qualitatem relicti, vel aliam quamcunque probabilem causam habere non potuit, quanti solet comparari, tantam æstimationem accipiet.* Unde idem Speculator ait, teneri Ecclesiam intra annum vendere rem emphyteuticam si quæ eidem legetur, vel donetur, *arg. can. longinquitate caus. 13. q. 1.* Eadem limitatio ob paritatem rationis etiam ad alias personas emere emphyteusin prohibitas extendi potest. 181

Secunda conditio est, ut fiat absque fraude, qua ad evitandum domini jus prælationis in emendo, emphyteuta dicit se donare, cum tamen in secreto pretium accipiat: *Fraus enim & dolus alicui patrocinari non debet.* Tertia conditio est, ut novus emphyteuta sine consensu 182

Do-

Domini possessionem non capiat; cum Domino competat jus prius explorandi, an non sit unus de prohibitis, & eum repellendi, si idoneus repertus non sit. Quarta conditio est, ut talis donatarius, vel legatarius domino laudemium solvat. Quinta, ut aliter in contractu emphyteutico cautum non sit, vel loci consuetudo contraria, vel particularia statuta non obstent. Uti in Bavaria, ubi omnis alienatio, imo & oppignoratio sine consensu domini prohibita est, *Tit. 21. art. 15.* & ibi Schmidt.

183 Resp. III. Emphyteuta potest etiam absque requisitione consensus, & denuntiatione, rem Emphyteuticam cum alio permutare, Jason *in l. fin. n. 101. C. de jure emphyt.* Jul. Clarus *§. Emphyteusis q. 17.* Layman *l. 3. tr. 4. c. 23. n. 9.* Sylvester *V. Emphyteusis q. 17.* Azorius *l. c. q. 5.* Pirh. *h. t. n. 43.* Ratio conclusionis est eadem, quæ de donatione. Accedit eadem confirmationis ratio, cum plerumque fiat permutatio propter affectionem, vel particularem commoditatem, *v. g.* vicinitatem aliquam, quam permutando acquirit emphyteuta, alias non permutaturus. Quam commoditatem, quia dominus æque præstare nequit, ei injuria non fit, si etiam illo irrequisito, & absque ulla denuntiatione eidem facta, emphyteuta permutationem faciat.

184 Limitat autem bene conclusionem Molina *loc. cit. n. 1.* Layman *loc. cit.* Speculator, & alii apud Jasonem *l. cit. n. 101.* in casu, quo emphyteuta permutare vult pro tali re, quam æqualem habet, & cum eodem emolumento dare potest dominus directus: ut si v. g. Emphyteutica res permutatur pro oleo, frumento, vino &c. Ratio est; quia cæteris paribus semper præferendus est dominus directus, ut in alienatione ad eum præ aliis res emphyteutica redeat, *arg. Ut l. fin. C. de Jure emphyt.* Porro sicut ad legitimam donationem & legatum, ita etiam ad permutationem requiruntur enumeratæ *n. 180. & 182.* conditiones.

185 Resp. IV. Potest insuper emphyteuta irrequisito domino rem Emphyteuticam oppignerare, seu hypothecare, Jul. Clarus *§. Emphyteusis q. 18.* Jason *in l. fin. n. 78. C. de Jure emphyteut.* Molin. *disp. 461. n. 9.* Pirh. *h. t. n. 44.* & communis aliorum. Ratio est; quia oppignorando aut hypothecando res non transfertur in dominium alienum, cum pignus maneat in bonis debitoris, *l. Pignus 9. de Pignorit. act.* De Jure tamen Bavariæ id specialiter prohibetur *tit. 21. art. 15.*

186 Resp. V. Potest emphyteuta rem emphyteuticam ad modicum, non item ad longum tempus locare, Jul. Clarus *l. c. num. 19.* Alex. *cons. 139. circa finem lib. 3.* Molina *l. c. n. 2.* & text. Clar. communis aliorum. Ratio de modico tempore est; quia Locatio ad tempus modicum alienatio non est. Ratio vero de longo tempore est; quia Locatio ad longum tempus in emphyteusin transit, trasferturque utile dominium juxta dicta superius. Emphyteusin enim in emphyteusin dare, seu contractui sub emphyteutico eam subjicere, emphyteuta nequit, juxta communissimam DD. apud Clarum *l. c. q.* Jason *in l. fin. C. de Jure emphyteut. n. 110.* Molin. *disp. 461. n. 2.* Valasc. *de jure emphyteut. q. [illegible]um. 11* Est autem longum tempus decennium, decennio vero minus, modicum dicitur, *l. Super longi 11. C. de Præscript. longi temp.*

§. VI.

De obligationibus, & Juribus Domini directi: præsertim de causis, ob quas expellere potest emphyteutam: ubi etiam discutitur, an, & quando possit augere canonem & laudemium.

S U M M A R I U M.

187 *Dominus tenetur emphyteutæ præstare rem emphyteuticam ad liberum usum, & fruitionem.*
188 *Absque legitima causa nequit dominus emphyteutam invitum privare emphyteusi perpetua vel vitalitia.*
189 *Bene tamen emphyteusi alterata* Herrngunst, oder anverlaithe Frayst. *fit de jure Bavariæ.*
190 *Quatuor causæ privandi Emphyteutam emphyteusi.*
191 *Prima est, si de emphyteusi laicali per triennium, vel de Ecclesiastica per biennium non solvit canonem.*
192 *Privatur ob hanc causam emphyteusi etiam ante sententiam judicis.*
193 *Dummodo dominus declaret, quod privare velit.*
194 *Propria tamen authoritate absque interventu Judicis a possessione eum repellere non potest.*
195 *Quia alias sequeretur scandala.*
196 *Emphyteuta caducitatem non incurrit, si canonem omittit solvere, quia alia ratione dominus eidem tantundem debet.*
197 *Vel quia ob sterilitatem aliamve causam excusatur a solvendo canone.*
198 *Item si non solvit ex ignorantia, aut alia simili causa.*
199 *Vel si obtulit, & dominus non acceptavit.*
200 *Emphyteuta Ecclesiasticus canonem dubio tempore non solvens potest purgare moram.*
201 *Non item emphyteuta laicalis, de rigore juris loquendo.*
202 *Secus est de æquitate.*
Æquitas præferenda est rigori juris. Ibid.
203 *Confirmatur doctrina præcedens.*
204 *Dominus non potest augere canonem annuum, etiam si emphyteusis notabiliter sit meliorata.*
205 *Vel licet emphyteusis sit alterata* Herrogunst, oder anverlaithe Fraystefft.
206 *Emphyteuta rem emphyteuticam absque debitis Juris conditionibus vendens, perdit jus suum.*
207 *Si rem venditam actualiter tradat, non obstante quod dicat, se vendere salvo jure domini.*
208 *Si venditio est invalida, pœna caducitatis non incurritur.*
209 *Si est valida, incurrit pœnam emphyteuta, etsi statim iterum redimat rem venditam.*
210 *Ob alias alienationes, quas facere licite potest, Emphyteusin non perdit.*
211 *Ob deteriorationem notabilem factam in substantia perdit jus suum emphyteuta.*
212 *Secus de modica deterioratione, vel non in proprietate, sed fructibus solummodo facta, ipsum emphyteutam præcise concernente.*
213 *Cæterum ob veram & notabilem deteriorationem, sicut etiam ob venditionem; ante ullam Judicis sententiam privatur jure suo.*
214 *Contingente mutatione ex parte emphyteutæ, debet is domino præstare laudemium* Anfall.
Laudemium quid? Ibid.
215 *Limita primo in casu, quo, mortuo emphyteuta alius titulo hæreditatis, jure sanguinis succedit.*
216 *Limita secundo, si hæredes Emphyteusin titulo hæreditatis acquisitam inter se dividunt, aut unus alteri vendit, vel cedit.*
217 *Limita tertio in casu, quo fit alienatio necessaria, ut si Emphyteusis detur in dotem filiæ.*
218 *Limita quarto, quando ante traditionem, contractus iterum rescinditur: item si vi pacti retrovendendi res vendita redit ad dominum: sicut etiam, si contractus fuit irritus.*
219 *Crescente valore rei emphyteuticæ potest dominus augere laudemium. Et quomodo?*
220 *Quare hodie magna dentur laudemia?*
221 *In Bavaria datur vigesima pars in quavis mutatione emphyteutæ.*
222 *Narratur minus recta consuetudo quorundam in Bavaria exigendi plura laudemia* Anfall., und Abfahrt.
224 *Laudemia* die Anfall *valide & licite exiguntur & quomodo? & tribus n. seqq.*
225 *Ab omnibus liberis simul non potest exigi laudemium: nec a filia, aut vidua.*
227 *Laudemium* die Abfahrt *exigi non potest, ubi id exigendi non viget consuetudo.*
228 *Triginta, vel quadraginta annorum; si fit mutatio per contractus inter vivos.*
229 *Si fit mutatio per mortem prioris emphyteutæ, requiritur Immemorialis aut 40. annorum cum justo titulo.*
230 *Deductio practica.*
231 *An & quomodo per specialia pacta ac indirecte multiplicari possint laudemia?*
232 *Quid juris de laudemiis in vitalitio* Laibrecht *& Feudis.*

Quæ-

187 QUæritur I. Quæ sit obligatio domini directi respectu emphyteutæ? Resp. Dominus directus obligatur præstare emphyteutæ rem in emphyteusin concessam, simulque facere, ac concedere, ut dominio utili una cum aliis *§. præced.* enumeratis juribus libere frui queat. Est extra controversiam. Ratio est, quia hoc totum requirit ipsa natura Emphyteusis juxta hactenus dicta.

188 Quæritur II. An dominus directus habeat jus emphyteutam pro libitu expellendi, saltem si eidem refundat pretium & alias ratione Emphyteusis factas expensas, v. g. laudemium, Germanice, *ob der Grundt Herr macht hat, den Mayr nach belieben von dem Guet zu treiben, oder Vorzugsten thue aus zu Kauffen*? Resp. I. Absque legitima causa nequit dominus directus emphyteutam invitum privare Emphyteusi illa, quæ vel in perpetuum, *Erbrecht*, vel ad dies vitæ *Leibgreding*, vel ad certam generationem datur. Communis ac certa. Ratio est; tum quia, ut supra jam diximus, emphyteuta habet verum jus reale in similes emphyteuses contra quemcunque possessorem, etiam ipsum dominum. Tum quia ut infra dicetur, hujusmodi Emphyteuses juxta qualitatem contractus transeunt etiam ad hæredes.

189 Resp. II. Emphyteusis alterata, seu modificata *Herrengnast, oder anverlaitbe Freystifft*, quæ est emphyteusis impropriè dicta, in Bavaria frequentissima, potest dominus emphyteutam singulis annis privare, seu *aus Kauffen*, vel *abstifften*, dummodo requisitas servet conditiones I. Ut id tempore debito faciat, *Zur Stuff Zeit*. II. Ut prius id refundat emphyteutæ, quod hic pro comparanda emphyteusi expendit. III. Ut idem prius restituat acceptum ab eo laudemium. Et IV. meliorationes, quas in rem emphyteuticam fecit, salvo tamen jure detrahendi tantum, quantum res emphyteutica, culpa vel negligentia emphyteutæ fuit deteriorata. Quod si ratione meliorationis vel deteriorationis controversia orietur inter dominum & emphyteutam, res per ocularem inspectionem juridicam decidi deberet. Ita expresse statutum habetur in statutis Bavariæ *t. 21. art. 5.* Verum quia hæc emphyteusis species de solo Jure municipali Bavariæ, non item de Jure communi procedit, plura de ea non dicimus, sed lectorem ad statuta Bavariæ, ejusque Interpretem Illustris. D. Schmidt remittimus, prout jam fecimus supra *n. 132.*

190 Quæritur III. Quæ sint legitimæ causæ emphyteutam invitum privandi emphyteusi etiam perpetua, vel vitalitia, vel alia in Jure communi locum habente? Resp. Tres potissimum in Jure reperiuntur hujusmodi causæ. I. Si in emphyteusi Civili per triennium, vel in Ecclesiastica per biennium non solvit integrum canonem II. Si dolo vel culpa emphyteutæ res Emphyteutica notabiliter deterioratur. III. Si emphyteuta irrequisito domino emphyteusin alteri vendat. Ita omnes. Patebitque ex sequentibus, quibus singillatim has causas examinabimus, quæsitis.

191 Quæritur III. An, & quomodo emphyteuta per dominum privari possit emphyteusi ob non solutum canonem? Resp. I. Si emphyteuta per integrum triennium de emphyteusi Civili, vel per biennium de emphyteusi Ecclesiastica, non solvit canonem debitum, privari potest a domino re Emphyteutica, Julius Clarus. *Emphyteusis q. 8.* Molina *disp. 453.* Pirhing *h. t. n. 35.* & unanimis DD. Ratio est, quia si quis de Emphyteusi Civili per triennium canonem non solvat, ipso jure incidit in commissum, seu fit emphyteusis caduca, seu, quod idem est, ipso jure perdit emphyteusin, consequenter per dominum ea privari, actuque ab illa expelli potest, textu claro *L. 2. C. de Jure Emphyt.* De Emphyteusi Ecclesiastica vero, si per biennium non solverit, *c. fin. h. t.* ibi: *Cessando a solutione canonis per biennium.* Procedit Conclusio *non obstante quod ei, ut canonem solveret, non extitit nuntiatum, cum in hoc casu dies statuta interpellet pro domino*; sunt verba *cit. c. fin. h. t.*

192 Resp. II. Emphyteuta in commissum incidit, privarique Emphyteusi potest etiam ante sententiam Judicis, dummodo dominus declaret: quod Emphyteusin eidem ademptam velit, seu relinquere amplius nolit. Abbas *in cit. c. Potuit h. t.* Jul. Clarus *l. c. q. 9.* Joan. Andreas *in c. cap. Potuit h. t.* Azorius *par. 3 l. 10. c. 9. q. 2.* Pirhing *h. t. n. 36.* & communissima aliorum *arg. L. 2. C. de Jure Emphyteut.* ubi absolute conceditur, quod, si velit dominus expellere possit emphyteutam, quando per dictum tempus canonem non solverit. Si autem pro libitu expellere potest, non indiget sententia. Confirmatur ex Novell. 7. c. 2. *§. Scire autem 2. & c. L. 2.* ubi Imperator utitur dictionibus *omnino, omnimode*. Quarum dictionum vis hæc est, quod indicent aliquid ipso Jure fieri, adeoque tantum esse necessariam declarationem domini volentis uti jure suo, non item Judicis, ut cum aliis tradit Tiraquel. *in Repetit. l. Si unquam §. super Verbo revertatur n. 76.*

Dicitur tamen notanter in Conclusione; *dummodo dominus declaret, quod Emphyteusin eidem ademptam velit*; 193 quia uti Jul. Clarus *l. c.* cum communissima aliorum bene advertit, pœna caducitatis locum non habet, nisi domino volente, & voluntatem suam declarante; ut proin, si nihil moveat, emphyteuta emphyteusi uti ac frui libere & licite valeat, adeo quidem, ut si dominus suæ voluntatis declarationem differat, & primum post quadriennium v. gr. vel quinquennium se declaret, fructus interea percepti ad emphyteutam pleno jure pertineant, prout solutis argumentis in contrarium, fuse demonstrat Fachin. *l. 1. contr. 94. arg. L. 2. C. de Jure emphyteut.* ubi dicitur: emphyteutam cadere jure suo, ob canonem non solutum, *si dominus velit*; ergo antequam dominus velit, non cadit; illa enim verba, *si dominus velit*, important conditionem, antequam autem conditio eveniat, actus sub conditione factus non habet effectum, *l. Cedere diem ff. de Verb. signif. l. Legata sub conditione ff. de Cond. & demon.*

Resp. III. Quamvis dominus directus absque ulla sententia Judicis possit emphyteutam expellere ob non solutum canonem, tamen possessione actu eum repellere nequit propria authoritate absque interventu & authoritate Judicis. Fach. *l. 1. contr. 95.* Klingensperg *l. 3. t. 25. q. 15.* contra alios non paucos, *arg. l. Creditores C. de Pignor.* ubi Imperator dicit: *Creditores, qui non redditam sibi pecuniam, conventionis legem ingressi possessionem exercent, vim quidem facere non videntur. Attamen authoritate Præsidis possessionem adipisci debent*: ergo etiam domini directi non nisi eadem authoritate possessionem alteri auferre, & sibi dare debent. Ratio est; quia nemo sibi ipsi judex esse debet, *L. 1. C. Ne quis in sua causa judicet.* 194

Accedit, quod si quivis propria statim authoritate emphyteutam expelleret, passim scandala, & rixæ orirentur 195 ut ipsi Adversarii fatentur, & consideranti patet, rixas autem & scandala evitare Leges ubique student, *l. Æquissimum ff. de Usufruct.* Hinc *l. Non 176. ff. de Reg. Jur.* provide statuitur: *Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publice possit fieri; ne occasio sit majoris tumultus faciendi.* Nec valet in contrarium objicere *L. 2. C. de Jure Emphyteut.* ubi dicitur, quod ipse dominus possit, si velit expellere emphyteutam. Resp. enim distinguendo: potest id facere propria authoritate, negatur, authoritate Judicis, conceditur.

Limitatur autem Conclusio *n. 194.* posita, ita, ut emphyteuta ob non solutum canonem liber sit a pœna caducitatis, primo in casu, quo dominus ex alia ratione tantum debet emphyteutæ, quantum efficit canon debitus, 196 Abbas *in c. Bona fides n. 12. de Deposito*, Molina *disp. 453. n. 10.* Azorius *lib. 10. c. 6. q. 4.* Navar. in Manual. *c. 17. n. 192.* Sylvester *V. Emphyteusis q. 2.* Pirbing *h. t. n. 37.* Ratio est; quia saltem in materia odiosa & ad evadendam pœnam compensatio hujusmodi locum habet, ut citati DD. bene advertunt, *arg. l. Si constat 4. de Compensat.*

Secundo limitatur, quando ob sterilitatem, vel aliam causam excusatur a solvendo canone, juxta dicta *n. 156.* Jul. Clarus *§. Emphyteusis q. 8. n. 6.* id tanquam certum asserens. Ratio est; quia ubi nulla adest obligatio solvendi canonem, nulla est culpa omittentis solvere: ubi autem nulla culpa est, nulla quoque esse potest pœna commissi. Glossa *in L. 2. V. Secundum Legem, C. de Jure emphyt.*

Limitatur tertio. Quando emphyteuta canonem solvere omittit ex ignorantia, vel alia hujusmodi justa causa, uti v. g. si hæres succedens ignoret, rem esse Emphyteuticam, vel sciat quidem, sed tamen nesciat, debere se propterea præbere annuum canonem, Clarus *l. c. num. 9.* Pirbing *h. t. n. 37.* Layman *l. 3. tract. 4. c. 23. n. 8.* Molina *disp. 453.* Sylvester *V. Emphyteusis qu. 4.* Glossa *loc. cit.* & communis DD. Ratio est, quia quamvis de rigore Juris pœnam caducitatis etiam in tali casu incurreret emphyteuta, nihilominus de æquitate restitueretur in integrum, etiamsi jam esset major 25. annis, ut citati DD. 197

beoe

bene advertunt ex illa clausula universali: *Si qua mihi justa causa videbitur*, *L. 1. in fin. ff. Ex quibus causis major.*

199 Limitatur quarto: Quando dominus canonem loco & tempore debito ab emphyteuta oblatum non acceptavit, Molina *l. c. n. 9.* Jul. Clarus *l. c. n. 10.* Glossa *fin. in c. L. 2. C. de jure Emphyt.* Layman *l. c.* & communis aliorum. Ratio est, quia in tali casu penes eum non stetit, quo minus canonem solveret; consequenter ob eum non solutum puniri nequit. Dummodo realiter; & non nudis verbis offerat, prout cum aliis Jul. Clarus *l. c.* bene advertit: cum juxta tritum illud, *ubi opus est facto, non sufficiunt verba.* Nec tamen est necessarium, ut oblatum canonem alicubi juridice deponat, prout aliqui, quos refert Glossa *loc. c.* volunt, *arg. L. 2. in fine C. de jure Emphyteut.* eo quod ibidem depositio canonis non praecipiatur, sed tantum concedatur; sitque necessaria tantum ad hoc, ut emphyteuta penitus dein liber sit a solutione canonis; non item ut evitet caducitatis poenam, uti habet communis t. sic Molina *l. c.*

200 Quaeritur IV. Utrum emphyteuta canone intra tempus debitum non soluto, habeat facultatem se purgandi, sicque evadendi poenam commissi? Resp. I. In Emphyteusi Ecclesiastica conceditur emphyteutae facultas moram purgandi. Fachin *lib. 7. Contr.* 98. Jul. Clarus *l. c. n. 15.* Molina *disp. 453. n. 5.* Pirhing *h. t. n. 37.* Glossa in *cap. Potuit vers. Clericis. t. arg. cit. c. Placuit h. t.* ibi: *Nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset.* Quantum autem tempus ad purgandam moram concedatur; controvertunt DD. uti videre est apud Gloss. *l. c.* aliqui putant, decendium concedi, eo quod hoc tempus in Jure modicum dicatur; *l. Promissor. 21. §. 1. ff. de Pec. constit.* ibi: *Modicum tempus statuendum est non minus decem dierum.* Abbas vero *in c. Potuit h. t. n. 12.* Clarus *l. c. n. 15.* citans communem, Azorius, & alii putant, id relinquendum esse arbitrio Judicis, eo quod ordinarie loquendo, quando quaestio est de termino *statim, celeriter*, temporis definitio relinquatur Judicis arbitrio.

201 Resp. II. Loquendo de Emphyteusi Civili, quamvis de rigore Juris nulla emphyteutae competat facultas purgandi moram; nihilominus ex aequitate etiam in hac emphyteusi purgatio morae admittenda videtur. Primam partem de rigore Juris tenent Fachin. *l. 1. contr. 98.* Jason *in l. 2. C. de jure Emphyt.* Clarus *l. c. n. 15.* Covarruvias *l. 3. Variar. Resolut. c. 17. n. 4.* Pirhing *h. t. n. 37.* & communis aliorum. Ratio Conclusionis est: tum quia, ubi dies & poena obligationi est adjecta, mora purgari non possit, *l. Trajectitiae 23. de Oblig. & Action. l. Magnum 12. C. de Contrah. & committ. stipulat.* Tum quia, quando poena ipso Jure imponitur, mora purgari non potest, *l. Qui ob rem ff. de condict. indebiti l. Si is cui 40. de Legat. 2.* Tum quia, cum in Emphyteusi Ecclesiastica statim quis post biennium, ob non solutum canonem incidit in commissum, in Civili vero primum post triennium, merito emphyteutae Ecclesiastico, non item Civili facultas purgandi moram conceditur.

202 Secunda pars de aequitate docetur etiam a Claro *l. c. n. 15.* ad finem, Sarmient. *lib. 3. Select. interp. c. 5.* Baldo *in l. Si pacto, quo poenam C. de Pact.* Pirhing *l. c.* & aliis quos citat Jason *arg. l. Si servum 91. §. Sequitur 3. ff. de Verb. Obl.* ubi expresse statuitur, quod si quis sit in mora solvendi, moram ex aequitate purgare possit: *aequitas autem est praeferenda rigori juris*, ut dicitur ibidem, sicut & *l. Pl. cum 8. C. de judiciis* ibi: *Placuit in omnibus rebus praecipuam esse justitiae, aequitatisque, quam stricti juris rationem.*

203 Confirmatur ex ipsa adversariorum doctrina. Ipsi enim nobiscum concedunt, quod quando emphyteuta canonem per triennium non solvit, ob sterilitatem, vel ignorantiam, vel si dominus est illius debitor, poenam caducitatis non incurrat, juxta dicta superius *n. 196. & seqq.* ergo audiri debet; an non ob hujusmodi vel aliam similem culpam fuerit in mora solvendi: consequenter moram purgare potest.

204 Quaeritur V. An dominus directus possit augere canonem, vel alias praestationes annuas, saltem in casu, quo bonum emphyteuticum notabiliter est melioratum & augmentatum, vel si fructuum ex eo perceptorum valor notabiliter crescit? Resp. Negative, Jul. Clarus *l. q. §. Emphyt. q. 41. n. 2.* Molina *disp. 46 a. n. 1.* ad finem, Jo: Andreas cum communi aliorum, *d. l. Si merces 25.* ubi etiam conductori immodicum lucrum absque ullo mercedis seu pensionis annuae augmento conceditur; ergo multo magis relinqui id debet emphyteutae, utpote qui longe majus jus habet in rem emphyteuticam, quam conductor in rem locatam: Confirmatur Conclusio ex dictis *n. 78. & 79.* ubi dictum & probatum est, locatorem augere non posse pensionem conductoris ex eo, quod res conducta evadat melior, majoresve ex eo colligat fructus conductor: optime enim a minori ad majus inferre licebit; ergo neque dominus praestationes annuas emphyteutae, *arg. l. fin. C. qui et a qu.* Ex quo sequitur, emphyteutam nec poenam caducitatis incurrere, nec a domino directo expelli posse ex eo, quod canonem a domino auctum, quod augmentum per triennium non solvat.

Habet conclusio locum, & procedit etiam in emphyteusi alterata seu modificata Bavaris multum usitata; *Herrn Bunst, oder anverlaithe Freystifft*, uti expresse habetur *Tit. 21. art. 3.* ubi licet concedatur dominis directis; quod singulis annis possint emphyteutas repellere a bono emphyteutico *aussstifften, oder aussklauffen* modo supra *n. 189.* specificato, sicque indirecte saltem canonem augere, dicendo v. g. vel majorem canonem praebe, vel a bono emphyteutico discede; tamen etiam ibidem additur, quod si juxta praescriptas conditiones emphyteutam dimittere nolint, illius, vel successoris canonem annuum augere non possint. Plura ib. habes *l. c.* D. Schmidt. 205

Quaeritur VI. An & quando ob alienationem Emphyteusis, emphyteuta perdat jus emphyteuticum, ita ut eo per dominum privari queat? Resp. I. Si emphyteuta irrequisito consensu domini, & absque debitis Juris conditionibus Emphyteusin vendat, jus suum perdit, poenamque caducitatis contrahit. Ita omnes per textus expressos *l. fin. C. de jure emphyteut. & c. fin. h. t.* Quaenam autem conditiones de Jure requirantur ad hoc ut venditio rite fiat dictum supra est *n. 175.* ubi videndum. Hic solum addendum, ad hoc, ut ob venditionem caducitatis poenam incurrat emphyteuta, non sufficere nudam venditionem, sed requiri etiam actualem rei venditae traditionem. Jul. Clarus *l. c. q. 13. n. 3.* Imola *in c. Potuit h. t. n. 49. in fin.* Tiraquell. *de Retract. §. 1. Gloss. 2. n. 42.* Pirhing *h. t. nu. 42.* cum communi aliorum. Ratio est quia ante traditionem secutam res nondum dicitur perfecte alienata; cum dominium adhuc maneat penes alienantem, *l. Alienatam 67. ff. de V. S.* ibi: *Alienatum non proprie dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet.* 206

Quamprimum autem tradit, poena caducitatis a tergo sequitur, non obstante, quod dicat, se vendere salvo jure domini, seu ad ratificationem ejusdem. Clarus *l. c. q. 13. n. 5.* Molina *disp. 459. n. 8.* Pirhing *h. t. n. 42.* & communis aliorum. Ratio est; quia talis protestatio est facto contraria, consequenter nullius valoris. Ante traditionem tamen multum serviunt hujusmodi clausulae, *si dominus consenserit, seu ad ratificationem domini*, liberant enim a caducitatis poena etiam in sententia illorum, qui alias volunt venditionem solam absque traditione poenam caducitatis inducere. Hinc ordinarie in quavis alienatione emphyteusis apponi solet; nec ante verificationem ejusdem res emphyteutica traditur. 207

Porro etiamsi res actualiter jam sit tradita, si tamen venditio ex alio capite, quam quod irrequisito domino facta sit, existat invalida, in commissum non incidit emphyteuta, Molina *l. c. n. 9.* Pirhing *l. c. n. 42.* Bart. Speculator & alii. Ratio est: quia talis venditio, alienatio proprie dici nequit, *c. l. alienatam ff. de V. S.* Ob eandem rationem post Bartolum, & Jasonem, censet Molina *l. c. n. 9* poenam caducitatis locum non habere, si venditio postea ita resolvitur, ac si ab initio nunquam contigisset; ut fieri potest, si celebratur cum pacto Legis commissoriae, addictionis in diem, seu sub alia conditione hujusmodi, juxta dicta *tit. praeced. §. 9.* 208

Caeterum si venditio aliquando est completa, eique traditio secuta, ipso Jure privatus existit emphyteuta re emphyteutica; non obstante, quod eam iterum recuperet: *arg. l. Quidam 10. & l. Rogo 21. ff. de Fideic. lib.* quia sufficit jus domino semel esse apertum; praesertim cum emphyteuta per hoc quod poeniteat, nocens esse non desinat, *l. 26. ff. de Furtis.* 209

Resp. II. Ob alias alienationes emphyteusis, sicut etiam, ob alias venditiones, quas juxta dicta *n. 174. & seqq.* de Jure 210

re facere potest emphyteuta, nullam caducitatis pœnam contrahit. Ita communis. Patetque ex iis, quæ supra n. 174. diximus.

211 Quæritur VII. An, & quando emphyteuta expelli possit ob deteriorationem rei emphyteuticæ? Resp. Si res emphyteutica, lata, vel levi culpa emphyteutæ notabiliter deterioratur in substantia, expelli potest ab emphyteusi, simulque cogi, ut etiam id, in quo rem læsit, resarciat, Jul. Clarus *l.c.q.16.* Molina *disp.* 457. Azor. *l.10.c.9.* Pirh. *h.t. n.* 38. & alii communiter. Textus expressus habetur *in Authen Qui rem C. de SS. Eccles.* ibi: *Qui rem in Emphyteusin acceptam fecerit deteriorem &c. hac Lege expelli potest, ut tamen id, in quo rem læsit, resarciat.* Quæ Constitutio licet de emphyteusi Ecclesiastica loquatur, tamen etiam a citatis, imo teste Jasone apud Clarum citatum, omnibus DD. tam antiquis, quam modernis eandem etiam ad emphyteusin Laicalem, ob rationis paritatem extenditur, cum utraque utenda & colenda, non vero abutenda tradatur.

212 Dicitur autem, *si notabiliter deterioratur in substantia*, quia ob modicam deteriorationem, in commissum non incidit emphyteuta. Sylvester *V. Emphyteusis.* Molina *l.c. n.* 2. Pirhing *h.t.* n. 38. & alii communiter, *arg. l. Scio 4. ff. de in integr. restit.* In dubio, an modicum sit, vel notabile, Judicis arbitrio decidendum erit, *arg. c. l. Scio.* Notabilis deterioratio communiter censetur, si emphyteuta arbores frugiferas succidat, sylvas extirpet, reparationes debitas negligat &c. Pariter si non in substantia seu in ipsa proprietate, consequenter nec perpetuo, sed tantum quoad perceptionem fructuum res deterior fieret ad tempus, quo colonus ea fruitur, repelli propter eam non potest. DD. citati, cum Myusing. *centur. 6. Observ.* 86. Layman *l. 3. tr. 4. c. 23. n. 7.* Ratio est; quia deterioratio in fructibus ad tempus, quo emphyteuta fruitur, ipsum solum concernit. Quod si ultra tempus sibi concessum se extenderet, damnum resarcire deberet; quod idem facere teneretur, si modica deterioratio in substantia contingeret, juxta ea quæ dicta sunt *n.* 154.

213 Huc etiam referenda est doctrina, quam supra n. 192. de emphyteuta omittente solvere canonem dedimus, videlicet quod ante ullam judicis sententiam pœnam caducitatis incurrat emphyteuta, dummodo suam desuper declaret voluntatem: quamvis ad executionem authoritate Judicis opus sit. Quod idem dicendum, si ob venditionem in commissum incidat emphyteuta.

214 Quæritur VIII. Quid Juris domino directo competat ratione laudemii? Resp. Regulariter loquendo, quotiescunque contingit aliqua mutatio ex parte emphyteutæ, ita ut emphyteusis ab uno in alterum transferatur, v.g. per venditionem, mutationem, donationem, legatum &c. tenetur novus emphyteuta domino directo præstare laudemium, Germanis, *den Anfall*, idque pro investitura, quam novo colono dominus impertitur; Jason *in L. 2. C. de Jure emphyteut n. 33 & seq.* Lessius *lib. 2. c. 24. n.* 57. Molina *disp* 459. n. 21. communisque, & certa aliorum texto expresso *L. 3. de Jure emphyt.* Est autem *Laudemium* de Jure communi quinquagesima pars pretii, quo bonum emphyteuticum æstimatur, *c. l. 13. C. de jure Emphyteut.* ibi: *Quinquagesimam partem pretii vel æstimationis loci, qui transfertur accipere liceat domino.* De consuetudine vero alicubi 30. alibi 20. pars pro laudemio dari solet.

215 Dicitur notanter *regulariter loquendo*: quia limitatur conclusio in aliquibus casibus. Et quidem primo, quando defuncto emphyteuta emphyteusis transit ad hæredem necessarium, vel alium talem, qui emphyteutæ intestato decedenti in hæreditate legitime succedit. Sylvest. *V. emphyteusis q.* 21. Molina *disp. 461. n. 8.* Alvar. Valasc. *de Jure emph. q.* 18. n. 28. Pirhing *h.t.* n 44. Lessius *l. 2. c.* 24 n. 57. & alii. Ratio est: quia emphyteusis ex natura sua transit ad hæredes, uti dicetur inferius. Verum hæc limitatio non procedit in hærede extraneo instituto, qui ab intestato in emphyteusi non succederet. Sylvester *l.c.*

216 Limitatur secundo, quando plures hæredes succedentes inter se dividunt Emphyteusin, quam titulo hæreditatis simul acquirunt. Jason in *L. fin. C. de Jure emph.* n 57. Barb. *in c. Potuit*, *n 36. h. t.* ubi plures alios citat Lessius *loc. cit.* Molina *disp. 460. n. 6. & 7.* Pirhing *l.c.* & communis aliorum, *arg. l. Fieri C. de litigios.* Rationem dant; tum quia divisio videtur necessaria, *L. 22. C. Mandati* tum quia hoc ipso, quod vi primæ investituræ Emphyteusis ad hæredes transcendit, hi in prima illa investitura inclusi videntur; ita ut opus non habeant dominum de novo per præstationem laudemii recognoscere, præsertim, cum nihil intersit, num inter eos, unus, vel plures emphyteusin possideant, eo quod æqualem canonem ubique percipiat dominus. Ob rationem eandem tenent Doctores communiter apud Clarum *§. Emph. q.* 14. quod etiam irrequisito domino emphyteusin inter se dividere, vel ante divisionem unus alteri partem suam alienare, vendere, aut cedere possit absque ulla præstatione laudemii, sequitur Molina *disp.* 460. n. 7. ubi tamen ad finem addit, quod, si hæredes emphyteusin aliquando inter se jam diviserunt, ac postea primum unus alteri suam partem vendere velit, laudemium præstare debeat.

217 Limitatur tertio: In alienatione necessaria. Jason *l.c. n.* 48. Pirhing *l.c.* Lessius *l.c.* Bar. *l.c.* & communis aliorum Ratio est; quia *necessitas legem non habet* Dec. *in l. quæ propter 162. ff. de reg. jur.* Unde etiam irrequisito domino alienari potest Emphyteusis, si ita necessitas exigat; cum universaliter, quando alienatio prohibetur, prohibita non censeatur alienatio necessaria, *arg. l. Divus 5 ff. de Hær. pet.* juncta *L. 1. in princ. ff. de Fundo dotal.* Et hac limitatione inferunt citati, & alii DD. communiter, quod si parens nihil aliud habens, quam bonum emphyteuticum, illud in dotem det filiæ, hæc laudemium solvere non teneatur, quia parens filiam dotare necessario debet.

218 Limitatur quarto, quando ante traditionem venditio emphyteusis iterum rescinditur. Barbosa *l.c. n.* 38. Sylvester *l. c.* & communis aliorum. Ratio est; quia laudemium datur propter investituram; hæc autem non datur, si ante traditionem contractus iterum rescinditur, uti consideranti patet; ergo. Limitant quinto, quando vi pacti retrovendendi, res vendita iterum redit ad dominum. Et sexto, quando contractus ex aliqua causa est invalidus, de quo vide apud Barbosam *l. c.*

219 Quæritur IX. Utrum dominus possit augere laudemium, casu quo augetur valor rei emphyteuticæ? Resp. Quamvis non possit dominus augere laudemium in hoc sensu, quod plus quam quinquagesimam partem pretii, quo æstimatur emphyteusis, possit exigere: potest tamen illud augere in hoc sensu, quod juxta incrementum emphyteusis, crescat etiam quinquagesima pars pretii ejusdem pro laudemio præstanda. Ita communis, praxique ubique recepta sententia. Patetque utraque pars Conclusionis ex *l. 3. c. de Jure emph.* Prima quidem, quia ibidem expresse prohibetur, ne plusquam *quinquagesima* pars exigatur: Secunda vero, quia præscribitur ut mensuretur dicta quinquagesima pars juxta mensuram pretii, quo æstimatur res emphyteutica, consequenter, si crescit mensura pretii, crescit etiam quinquagesima pars ejusdem.

220 Hinc venit, quod de eadem emphyteusi, de qua olim pro laudemio dabatur viginti, hodie dari debeant centum floreni, v.g. eo quod olim vilissimo: hodie vero maximo pretio æstimentur bona emphyteutica, juxta quorum æstimationem tempore mutationis quinquagesima pars mensuratur.

221 Cæterum notandum, dicta hactenus de Laudemio procedere de Jure communi: contra quod variis in locis habentur consuetudines, & particularia statuta, uti in Bavaria; ubi vi statutorum municipalium pro Laudemio dari debet vigesima pars pretii, quo, deducta supellectile, *Fahrnuss*, æstimatur bonum emphyteuticum, prædium v.g. rusticum, tempore, quo ex parte emphyteutæ fit mutatio. Idq; toties, quoties, & quomodocunq; fiat mutatio ex parte emphyteutæ, sive dein voluntaria sit, sive necessaria, sive emphyteusis detur in dotem, sive emptione, mutatione, donatione, successione hæreditaria, aut alio quoque modo acquiratur *Land Recht t. 21. art.* 21. ibi: *der Anfall, sooft sich mit dem Besitzer ein Verenderung zutragt, Wie die Beschicht, solt also genommen, und bezahlt werden, dass von 100. fl. Wie die Gerechtigkeit des Guts ausser Fahrnuss. geschetzt werden 5. fl und nicht dariber komme; wo aber bißhero weniger, im Gebrauch gewesen, darbey solle es bleiben.*

222 Præter dictum laudemium (quod vocant *Anfall*) & a novo emphyteuta solvendum est, aliud adhuc laudemium *die Abfahrt* dictum, in eadem Bavaria solvere debent emphyteutæ bonum emphyteuticum in alium transferentes, idque pro discessu *für die Abfahrt von dem Guth*: quod tamen non ubique, sed in iis tantum Bavariæ locis præstari debet; ubi id exigendi, ac præstandi notoria viget consue-

tu-

tudo vel observantia, uti liquet ex textu (*cit. tit. 21. art. 21.*) ubi supra allegato textui statim subjungitur: *Vuaauch an einem orth die Absahrt nebenden anfall, oder Zustand sunnebens brauchig, und bund lich herkommen, mag die selbe an solchen Orthen jurechin auch genommen vverden.* Cujus Laudemii alicubi vi consuetudinis est etiam vigesima pars, seu quinque pro centum; alibi vero, & quidem a potiori, quadragesima, duo, & medius floreni pro centum pretii, quo bonum emphyteuticum æstimatur.

Porro occasione harum specialium dispositionum Juris Bavarici *Land. Recht*, variæ in Patria introductæ habentur praxes, & vigent mixtæ corruptelis consuetudines, plus justo multiplicandi Laudemia, non sine gravissimo miserorum subditorum emphyteuticorum præjudicio, & non minori periculo animæ dominorum directorum.

Nam, ut exemplificemus, Multis in locis hæc viget praxis; quod, si quis emphyteuta habens prædium rusticum v. g. *einen Bauren Hof.* 4000. *fl.* æstimatum, moritur, & relinquit plures. quatuor v. g. prolas una cum uxore, debent relictæ proles hæredes simul statim dare Laudemium pro discessu patris, *die Abfacbrt.* Dein debent rursus tanquam hæredes, ad quas devolvitur prædium emphyteuticum dare Laudemiū *den Anfall, oder Anstand* seu ut etiam vocant *Zustand seu Land Schuld*, Tertio, quia cum omnes simul prædio emphyteutico frui non possint, conveniunt inter se, & cedunt illud totum uni soli ex ipsis, v. g. natu majori filiæ (quod, ut ajunt, fit nova mutatio) debent liberi cedentes, de partibus, quas alteri cedunt, rursus dare Laudemium, pro discessu *fur die Absart*: Filia autem; cui totum prædium ceditur, debet de partibus, quas per cessionem acquisivit, de novo dare Laudemium *den Anfal oder Anstand.* Et quoniam filia hæc, utpote mulier pro emphyteuta a Domino non acceptatur, nec cognoscitur, illud cedit sponso futuro suo marito; ex qua cedione, quia denuo nova fit mutatio (ut ajunt) Dominus directus iterum exigit a præfata Filia cedente Laudemium pro discessu *die Abfacbrt*; a sponso vero, seu marito futuro aliud Laudemium *vor den Anfall, oder Anstand*: uti proin in hoc unico casu per mortem emphyteutæ facto erunt tres mutationes & sex emergunt Laudemia, tria scilicet pro discessu *vor die Abfacbrt*, & tria pro nova acquisitione *vor den Anfall, oder Anstand.* quæ in hoc unico casu efficiunt 1100. *fl.* ubi Laudemium *vor die Abfahrt* est etiam vigesima pars (vel saltem 825. *fl.* ubi moris est, quod pro discessu *Absabart*, tantum media pars sumatur, uti computanti patet.

Idem prorsus faciunt, si in casu mortis paternæ remanentes proles impuberes prædium rusticum successione sibi competens cedunt matri, & hæc novo marito; in quo casu pariter erunt tres mutationes; prima, qua transit bonum emphyteuticum a patre ad liberos; secunda, qua ab his transfertur in matrem: Tertia, qua mater illud cedit marito; pro quarum qualibet duplex exigunt Laudemium pro discessu nempe, & accessu, *Absfacbart und Anfall*, quæ laudemia, tam in hoc, quam priori casu intra paucos dies solvi debent, antequam aliquid de fructibus prædii percipiant miseri subditi. Et quoniam facile contingere potest, quod intra paucos annos moriantur plures emphyteutæ unius prædii, intra paucos annos vi solius Laudemii plus emungitur a subditis, quam pretium totius prædii efficit, præter canonem annuū qui stricte singulis annis exigitur.

Exinde non raro mota est quæstio, an hæc praxis in Foro tam interno, quam externo sit licita? an item, & quando plura Laudemia *vor die Absart und Anfall* exigi possint? Ad quam summe practicam quæstionem, ut clare respondeamus, prius quid de speciali Jure, ac consuetudine Bavariæ circa Laudemia *Anfall*: dein quid circa laudemia *der Absabart.* & tandem quid vi specialis pacti, aut contractus liceat, dicemus

223 Resp. itaque I. Loquendo de laudemio integro pro accessu *vor dem Anfall oder Zustand, anfall. Landschuld*, quæ sunt synonyma: certum est, quod debeat illud dari a novo emphyteuta, quotiescunque fit mutatio per contractus inter vivos, ita ut emphyteusis ab uno in alium transferatur. Hæc conclusio caret controversia ob claram dispositionem Juris Bavarici *t. 21. art. 21. der Anfall, sooft sich mit dem Besitz, v ein Veranderung zutragt, Vvie die Beschicht, soll also genomen und betacvelt Vverden.*

Infertur proin, obligari novum emphyteutam ad hoc Laudemium, sive per donationem, sive per emptionem, & venditionem, sive permutationem, constitutionem dotis, sive per resignationem, sive per transactionem, sive per alium modum quemcunque tandem, *Vuie die Beschicht*, emphyteusin acquirat. Et hoc etiam tunc, quando contractus, iterum rescinditur aut dissolvitur; dummodo prius cum prævio domini directi consensu fuerit celebratus, uti patet ex verbis *cit. t. 21. art. 21.* ibi *Dannoch irb zvveyen eines Guts Gerechtigkait, oder eines Herren Gunst halber, mit einander einen Kauff, ubergab, oder dec gleichen gemacht, oder geschlossen solches auch dem Grund. Herrn angezaigt, und sein Bevvilligung hatthen; ist mandem Grund-Herrn den Anfall schuldig, ob gleich der Contract. Vvieder zuruck gienge.*

Resp. II. Etiam, quando moriente priori emphyteuta, 224 per dispositionem ultimæ voluntatis, aut successionem hæreditariam bonum emphyteuticum transit ad unum, vel plures hæredes, debetur Laudemium *den anfall*, ab illo, quia Domino directo pro emphyteuta recognoscitur, acceptatur, ac investitur. Hæc quoque conclusio caret controversia, ob generalem ac indistinctam dispositionem Juris Bavarici *cit. tit. 21. art. 21.* vi cujus toties, *sooft* debetur dictum Laudemium, quoties, & quomodocunque ea parte emphyteutæ contingit mutatio, *Vuie die Beschicht*, ubi, uti vides, non distinguitur: an per contractum inter vivos, an vero mortis causa contingat mutatio, ac novus fiat emphyteuta, sed generaliter ac indistincte venit interpretanda ac intelligenda dispositio *arg. c. Quia circa 22. de Privil. & l. de Pretio. de Publ. in rem act.* accedente præsertim universali totius Bavariæ consuetudine, *quæ est optima legum interpres l. 37. ff. de Legib. & c. cum dilectus, de Consuet.*

Dicitur autem notanter ab illo, *qui a domino directo pro novo emphyteuta recognoscitur, aut investitur*; quia etsi plures liberi v. g. tanquam hæredes in bono emphyteutico succedant, tamen nec omnes simul pro toto bono emphyteutico, nec ut singuli pro parte sua laudemium *den anfall, zustand* dare tenentur, sed ille solus integrum solvere debet, cui reliqui pro compensatione pecuniaria suas portiones, totumque bonum emphyteuticum, prædium v. g. rusticum cedunt, & qui per domini directi recognitionem aut investituram fit emphyteuta. Ratio manifeste patet, quia Laudemium *de Anfall* solummodo, ac præcise præstatur pro nova recognitione, subscriptione; ac investitura, aut acceptatione in emphyteutam, ut habet communissima DD. *ad l. fin. sive ex statu V. Nec avaritia, C. de jure emph.* Atqui unicus tantum ex liberis, ille nempe; cui suas portiones reliqui cedunt, recognoscitur investitus, ac novus emphyteuta fit, & ut talis inscribitur; reliqui vero investituram nec obtinent, nec petunt, nec emphyteutæ evadunt, nec inscribuntur ut tales, ergo ille solus, non item isti Laudemium *den anfall* dare tenetur, cum uti dictum est hoc genus laudemii non nisi novus emphyteuta & quidem pro sola recognitione, investitura aut inscriptione dare tenetur. Et ita cum aliis docet magnificus ac Excellentiss. D. Klingesperger *in disp. 1. Jurid. de jure emph. c. 9. asser. 99. n. 7. & asser. 100. n. 3.* atque decisum refert in Revisorio Monacensi (31. Augusti 1669.) nec dissentit Excellent. Dominus Cancellarius Bavariæ intimus Schmidt ad Statuta Bavar. *ad tit. 21. art. 24. a 31. §. altera notabilis differentia.* Neque magnificus D Bassus *in Semicent. 1. conc. 31. art. n. 4.* Ubi ambo aliud non docent, quam quod, si in casu mortis plus extent liberi, unicum tantum laudemium *vor den anfall* debeatur, nec duplicari, vel augeri possit ex eo, quod reliqui liberi suas portiones uni soli cedant: quod idem in substantia docet magnificus D. Klingesperger *l. c.* ita ut dissentire non videantur, nisi quod hic expresse dicat, quod solus novus emphyteuta totum ac integrum laudemium *den anfall*, id est, vigesimam partem pretii, quo prædium tempore mutationis æstimatur, de toto prædio, consequenter etiam de portionibus per cessionem acquisitis, utpote in toto prædio comprehensis, semel ac unica vice solvere debeat; liberi vero cedentes nec ante, nec post cessionem pro laudemio *vor den anfall* quidquam solvere habeant; consequenter novus emphyteuta *der newe Mair* solus 200. *fl.* pro laudemio *anfall* dare debeat, si prædium tempore, quo pro emphyteuta recognoscitur aut investitur 4000. *fl.* æstimatur, Excellent. vero D. Cancellarius Bavariæ intimus Schmidt cum magnifico Basso dicat, quod Laudemium *der anfall* duplicari, aut repetitis vicibus propterea exigi vel augeri non possit, quia liberi uni ex ipsis cedunt suas portiones, & totum prædium consignant;

dum-

dummodo de integro prædio consequenter etiam de consignatis aliis portionibus integrum Laudemium *den anfall* aliunde datur a novo videlicet emphyteuta, quod doctissimi hi viri supponunt, hoc ipso quia *l. c.* defendunt, unicum quidem ac simplex, sed integrum pro toto prædio deberi laudemium *vor den anfall*, etiam in casu, quo ob mortem prioris emphyteutæ contingit mutatio, & fit novus emphyteuta.

Resp. II. Ad hoc, ut dominus directus moriente emphyteuta, ob omnibus liberis, vel hæredibus simul, vel a filia aut vidua, in casu, quo earum alicui res emphyteutica, prædium v. g. rusticum traditur, redditur, aut consignatur possit exigere Laudemium *vor den Anfall*, non sufficit consuetudo aut observantia triginta, aut quadraginta annorum, sed requiritur tempus immemorabile, aut saltem quadraginta anni cum justo titulo debite probato. Conclusio hæc manifeste ita probatur. Ad præscribendam consuetudinem, aut observantiam, cui jus resistit; vel ubi præsumptio est contra præscribentem, requiritur tempus immemorabile, aut quadraginta annorum cum justo probato titulo, juxta unanimem *c. 1. de præscr. in 6.* sed præfatæ consuetudini Jus resistit, & habetur insuper præsumptio contra præscribentem, *arg. l. fin. C. de Jure emphyt.* ubi non tantum in genere præstationem Laudemialem avaritiæ Dominorum adscribit; sed insuper in specie disponit, quod non nisi quinquagesima pars pretii exigi possit, idque solummodo pro inscriptione, seu recognitione, ac investitura emphyteatę, consequenter neutiquam ab eo, qui pro emphyteuta non inscribitur, nec recognoscitur; ergo. Subsumitur, atqui nec omnes liberi simul post mortem patris, nec vidua, nec filia, in casu, quo eis ceditur, consignatur, aut traditur bonum emphyteuticum, Inscribuntur, neque investiuntur, aut pro emphyteutis acceptantur, vel recognoscuntur, uti supponitur; ergo Domini directi ab eis, vel ab eorum aliquo, Laudemium *den Anfall* exigere non valent, nisi adsit consuetudo aut observantia quadraginta annorum cum justo titulo rite probato.

Neque favet neque assistit huic consuetudini Jus Bavaricum *t. 21. art. 25.* quia licet ibidem contra Jus commune assistat Dominis directis in eo, quod possint non solum quinquagesimam, sed & vigesimam partem pretii pro Laudemio *vor den anfall*; exigere, tamen eisdem contra dictum Jus commune non assistit in eo, quod ab alio, quam a novo emphyteuta, quia pro tali recognoscitur, inscribitur, aut investitur, Laudemium *vor den Anfall, oder Zustand* exigere valeant.

Obiicies I. Quoties fit mutatio ex parte emphyteutæ, toties potest exigi laudemium juxta claram dispositionem Juris Bavarici *Land Recht tit. 21. art. 21.* atqui si moriente emphyteuta succedentes plures liberi cedunt uni ex ipsis totum prædium, contingit ex parte emphyteutæ ad minimum duplex mutatio, vel etiam triplex; si illud cedunt sorori, vel viduæ, & hæc marito. Una namque fieri censetur mutatio, quando moriente emphyteuta prædium rusticum transit ad omnes liberos tanquam hæredes simul. Secunda contingere videtur, si per cessionem, aut consignationem ab omnibus simul ad unum ex liberis solum, vel ad viduam transfertur. Tertia fit, quando ab hac consignatur Marito; ergo etiam totidem exigi possunt Laudemia *Anfall*. Unum ab omnibus liberis simul, utpote ad quos per primam mutationem prædium transiit. Secundum ab illo, vel illa, ad quem in secunda mutatione per cessionem devenit. Tertium a marito, casu quo eidem filia, vel vidua nubens, prædium consignat. Resp. disting. Major. Toties exigi potest Laudemium *den Anfall*, quoties ex parte emphyteutæ fit mutatio, si fit taliter, quod per eam novus aliquis fiat, recognoscantur, aut investiatur emphyteuta. Conceditur Major. Si fit taliter, quod per eam nullus adhuc novus fiat, recognoscatur, aut investiatur emphyteuta, negatur, Eodem modo distinguitur Minor, & negatur Conseq. Nam quia per primam mutationem, qua ad liberos simul prædium rusticum v. g. transit, nullus novus Emphyteuta fit, vel recognoscitur, cum omnes simul pro tali nec recognoscatur, nec investiantur, imo recognosci non valeant, ob hanc mutationem laudemium *den Anfall* exigi non potest, hoc ipso, quod adhuc novus nondum adsit, nec recognoscatur emphyteuta, qui solus, & quidem pro sola recognitione, seu acceptatione, aut investitura præstare tenetur Laudemium juxta dicta *num. 15.* & communissimam DD. *arg. l. fin. C. de Jure Emphyteut.*

Porro, quia, dum liberi prædium sorori, vel viduæ cedunt, non fit nec recognoscitur emphyteuta, cum, uti supponitur, Dominus directus fœminam pro emphyteuta recognoscere, investire, aut accipere nolit, sed virum habere velit, nullum a fœmina tali exigere Laudemium *den Anfall*, aut prætendere potest, utpote quam pro emphyteuta non acceptat, nec investit, nec recognoscit. Et certe ridiculam, ac iniquum videtur, si uti a nonnullis fieri soles, Dominus directus dicat ad talem fœminam: Ego te pro emphyteuta non accepto, nec recognosco, nec inscribo; aut investio, sed, ut virum sistas, habere volo: Veruntamen onus, & obligationem emphyteutæ, Laudemium nempe *den Anfall*, quod solus emphyteuta pro recognitione, inscriptione, aut investitura in emphyteutam solvere tenetur juxta dicta *n. 25.* a te exigo, idemque a marito etiam suo futuro exigam. Similiter ridiculum, ac iniquum videtur dicere ad omnes liberos simul; Vos omnes simul pro emphyteuta non recognosco, nec accepto, sed tamen ab omnibus simul obligationem, & onus emphyteutæ, Laudemium nempe pro sola recognitione & acceptatione in emphyteutam, aut inscriptione debitum prætendo, prætenturus idem etiam ab illo, cui totum prædium assignabitis. Nunquid talis fœmina, aut tales liberi jure merito obiicere, aut dicere possent. Domine mi! si vis, ut portemus onus & incomoda emphyteutæ pro talibus nos recognoscere, ac concedere debes, ut fructibus quoque, ac commodis emphyteutæ fruamur juxta æquissimam Juris Regulam *55. de Reg. Jur. in 6.* Qui sentit onus, sentire debet & commodum.

Obiicies II. Ad hoc, ut quis teneatur dare Laudemium *den Anfall*, non requiritur, ut recognoscatur pro emphyteuta, sed sufficit, quod jus aliquod ad emphyteusin aliquo saltem tempore debeat; prout patet ex *tit. 21. art. 21.* Juris Bavarici, ubi ad talo Laudemium obligantur etiam illi qui contractu aliquo emphyteusin acquirunt, etsi contractus postea iterum dissolvatur; ergo etsi nec liberi simul, nec uxor, aut filiæ, cui totum bonum emphyteuticum consignatur, pro emphyteuta recognoscantur, nec acceptentur, ad præstandum Laudemium tenebuntur: eo quod ipsi, quoque aliquo saltem tempore jus quoddam ad illud habuerint; cum alias alteri consignare, aut cedere non potuissent; *cum nemo possit dare, quod non habet, l. Traditio ff de Acquirend. rerum domin.* Resp. negando Anteced. Ad textum statutorum Bavariæ dico, per eum potius contrarium Antecedentis, id videlicet probari, ad hoc, ut quis Laudemium dare teneatur, omnino requiri, quod a Domino directo pro emphyteuta recognoscatur; cum ibidem ad inducendam obligationem præstandi Laudemium expresse requiratur, ut præcedat Domini directi consensus, quo significet, quod emptorem v. g. pro emphyteuta recognoscere & acceptare velit, ibi: *da sie solches auch de grundherra angezeit, und dessen Bewilligung erlangt hatten*, qui consensus solus sufficit ad recognoscendum emphyteutam Magnificus D. Klingasperg. ubi supra *Assert. 99. a. 4* citans Georg. Franthz *de Laudem. c. 5. n. 9. & seq.* consequenter etiam ad inducendam obligationem præstandi Laudemium; quod si vero dissolvatur, respectu Domini directi, qui ex parte sua omnia jam posuit, per accidens est, & propterea ei in Laudemio præjudicare non debet. Aliter res se habet in casu, quo successiona hæreditaria bonum emphyteuticum ad liberos venit: cum enim, dum emphyteusis ad hos omnes simul vi primæ investituræ transit, eos Dominus directus emphyteusis aliquo consensu pro emphyteuta nullatenus recognoscat, nec acceptet: sed potius contrarium faciat, manifestando eisdem, quod omnes simul pro emphyteuta recognoscere non possit, nec velit, indeque uni soli totum prædium v. g. consignare debeant, plane ab eis simul, laudemium *den Anfall*, pro sola recognitione, & acceptatione, & in emphyteutam de Jure debitum exigere non potest. Pariter, quia dum prædium emphyteuticum etiam cum consensu Domini directi consignatur filiæ, aut viduę nullam harum pro emphyteuta consensu aliquo cognoscat, vel acceptet Dominus directus, hoc ipso quod ea non contentus, maritum pro emphyteuta sibi sisti petat, & ab eo tanquam tali laudemium exigat, non a filia, vel vidua, cui prædium assignatur, sed a solo maritu qui pro emphyteuta cognoscitur, & acceptatur, laudemium *den Anfall*, petere potest; cum

pro

pro sola hac recognitione, & acceptatione Laudemium præstetur, tam de Jure communi *l. fin. C. de jure emph.* quam etiam Bavarico, *cit. tit. 21. art. 21. ad finem* juxta dicta,

Obiicies III. In Feudis, quando moriente Vasallo reliquuntur plures liberi, debent hi omnes simul de Jure Bavarico dare Laudemium *den Anfall*, etsi non omnes feudum retineant, nec pro vasallis investiantur. Debet insuper ille, cui reliqui totum feudum pro compensatione pecuniaria cedunt, de novo dare laudemium *den Anfall*, saltem pro partibus sibi consignatis, textu expresso *tit. 12. art. 8.* ergo idem dicendum erit in emphyteusi. Resp. conc. Ant. negando Cons. quia Laudemium præstatio est odiosa, consequenter non extendenda de casu ad casum, sed potius restringenda, uti bene advertit Everhat. *vol. 5. consil. 34 n. 23.* Berlich. *in dec. aur. p. 3. dec. 571. n. 9. & seq.* Excellentiss. D. Schmidt *ad tit. 21. art. 24.* & alii communiter, *arg. l. fin. C. de jure emph. & c. Odia de R. J. in 6.* Hinc etiam licet in Feudis Laudemium præstare debeat Vasallus, sive ex parte Vasalli fiat mutatio; tamen idem non procedit in emphyteusi, cum emphyteuta laudemium dare non teneatur, si solum ex parte Domini fiat mutatio; prout concedunt omnes, qui consequenter etiam concedere debent, a feudis non valere argumentum ad emphyteusin in Bavaria. Accedit, quod, dum plures liberi in feudo succedunt, omnes simul in communi stare, ac omnes investiri possent, si vellent, sicque Domini investituram paratam haberent. Econtra in emphyteusi plures liberi simul stare, vel emphyteusin inter se dividere non permittantur, nec omnes, etsi vellent, investiantur; consequenter mirum non est, quod in feudis non item in emphyteusi duplex laudemium præstetur, si totum bonum uni consignetur, cum in feudis consignatio fiat libere, in emphyteusi vero necessario; quod ex parte etiam advertit Excell. D. Schmidt *c. tit. 21. art. 24. n. 3. circa fin.* ubi propterea etiam iniquum reputat, si ob necessariam emphyteusis, consignationem, aut cessionem in unum, laudemium multiplicetur. Cæterum cur statuta Bavariæ plura laudemia concedant in Feudis quam emphyteusi, etiam alia ratio esse potest, videlicet, ut fiat aliqua resarcitio canonis annui, qui in emphyteusi, non item in feudis datis. Et hæc de laudemiis debitis *von den Anfall.* Jam

237 Quæritur ulterius, an, & quando liceat in Bavaria laudemium *vor die Abfahrt* exigere? Resp. I. Tam in foro interno, quam externo illicitum & invalidum est exigere laudemium *vor die Abfahrt*, nisi alicubi notoria & legitima habeatur consuetudo, vel observantia. Hæc conclusio est certa; quia ita, & non aliter contra jus commune concedunt statuta Bavariæ *tit. 21. art. 21.* ibi: *Wann an einem Orth die Abfahrt neben den Anfall zu nehmen gebräuchig, und landtlich herkommen, mögen dieselbe an solchen Orthen furterhin auch genommen, Werden.* Ex quo sequitur; minime tutos esse in conscientia, sed graviter contra justitiam peccantes ad restitutionem teneri illos dominos, qui consuetudinem laudemia *vor die Abfahrt* exigendi primum introducere incipiunt, vel inceptam jam, sed nondum legitime præscriptam continuant, vel ideo præcise exiguut, quia idem ab aliis in Bavaria practicari conspiciunt: cum non exemplis, sed legibus sit judicandum, *leg. Nemo C. de Sentent. & interlocut. omn.*

238 Sed adhuc quæritur, quantum tempus requiratur ad inducendam consuetudinem, vel observantiam exigendi præter laudemium *den Anfall*, etiam laudemium *die Abfahrt*? Resp. I. Si fit mutatio emphyteusis per contractus inter vivos, v. g. per venditionem, mutationem, donationem, vel dationem in dotem, aut in solutum, requiritur, & sufficit tempus longissimum triginta vel quadraginta annorum. Ita Excell. D. Schmidt ad statuta Bavariæ *tit. 21. art. 21. n. 3.* Magnificus D. Klingensperger *loc. c. Assert. 93 n. 3.* Magnificus D. Bassus *in Cent. 1. contr. 31. n. 13. & seq.* & alii. Estque testibus citatis doctissimis viris ita judicatum in Revisorio. Ratio est; quia universaliter loquendo, omnia jura, etiam res maximi momenti, ac præstationes, quæ Juris resistentiam non habent, dicto tempore acquiruntur. *Tot. tit. D. de Præscr. 30. vel 40 annorum*; ergo Nec obstant, quæ copiose congerit Covarruvias *in c. Possess. de reg. jur. in 6. §. 4.* probare volens, ad omnem consuetudinem exactivam onerum novorum contra subditos, requiri tempus immemorabile: quia respondetur, ea intelligenda esse de oneribus insolitis, Juris resistentiam habentibus: quale onus non est præstatio laudemialis *vor die Abfahrt.* in Bavaria, utpote cui statuta Bavariæ potius assistunt, quam resistunt, ibi, ubi consuetudo viget; uti liquet ex *tit. 21. art. 21.* ibi: *Wo es gebräuchig, mages genommen Werden.* Dicitur autem notanter (si mutatio fit per contractus inter vivos.) Nam

Resp. II. Si moriente emphyteuta transit bonum emphyteuticum ad unum, vel plures hæredes, nullo modo potest dominus directus ab aliquo petere laudemium *vor die abfahrt*, vel ut alii loquuntur, *vor den Todt fall*, etiamsi illud exigendi alicubi vigeret consuetudo, aut observantia, triginta, vel quadraginta annorum, nisi adsit tempus immemorabile, vel 40. anni cum justo titulo. Ita Excellentissimus Dominus Schmidt *ad tit. 12. art. 8. n. 34. & 35.* id probans *ex cit. tit. 13. art. 8.* ubi expresse prohibetur, ne dominus feudi, moriente vasallo Relevium pro discessu *vor den abfahrt*, seu *vor den Todt fall* exigat: quod idem in emphyteusi prohibitum esse, clarum & liquidum esse asserit, ob paritatem rationis; videlicet, quia alias hæredi successori incumberet obligatio duplex, pro se, & pro antecessore solvendi laudemium, seu Relevium, quod ait Excellentissimus D. Schmidt iniquum esse, manifeste apparet, cum novus Vasallus vel emphyteuta non nisi unicam obligationem Laudemii, aut Relevii pro recognitione aut investitura solvendi habeat. 239

Aliter res se habet in mutatione emphyteusis per contractus inter vivus v. g. per venditionem, aut dationem emphyteusis seu Feudi dotem &c. cum enim tali casu duæ extent personæ obligationis suæ præstandæ capaces, una nempe discedens, feudum, vel emphyteusin relinquens, altera succedens ac acquirens, non immerito Jura Bavariæ *tit. 21. art. 21.* ibi, ubi est notoria consuetudo, aut observantia, duplex laudemium concesserunt, unum *die abfahrt* nempe, solvendum ab illo, qui discedit a bono, idque in gratiarum actionem quasi pro concessa facultate emphyteusin transferendi: alterum *den anfall* solvendum ab illo, qui succedit, idque pro recognitione, seu acceptatione in emphyteutam vel vasallum. Hinc *cit. tit. 21. art. 21.* ubi pro discessu *vor die abfahrt.* laudemium juvante consuetudine conceditur, intelligi debet de casu inter viventes, ubi discedens ipse adhuc laudemium *die abfahrt* præstare potest, & non de casu mortis, ubi decedente obligationis amplius præstandæ incapace, duplex onus pro se, & pro alio solus portare deberet successor.

Accedit, quod germanicum verbum *die abfahrt*, idem est ac *der abzug vor dem Guth*, quod in sensu proprio de solis viventibus, non item morientibus, nisi improprie intelligi potest: verba autem Legis in propria sua significatione accipi, & intelligi debent *l. Non aliter ff. de Legat. III.* & ad sensum improprium, præsertim in materia odiosa qualis est laudemialis, nequaquam extendenda sunt *c. Odia de R. J. in 6.*

Confirmatur: Jura Bavarica quoad laudemia plus favent, & concedunt dominis directis feudorum, quam Emphyteusis, uti constat ex dictis supra in Objectione III. atqui dominus Feudi non potest moriente Vasallo ab hæredibus exigere laudemium, seu Relevium *vor die abfahrt*, seu *vor den Todtfall*. textu claro *tit. 21. art. 8.* ergo multo minus illud exigere poterit dominus emphyteusis, argumento a majori ad minus desumpto.

Dictum est ulterius *supra nu. 29. Etiamsi illud exigendi alicubi vigeret consuetudo, nisi adsit tempus immemorabile:* Ratio patet; quia juxta communissimam, imo unanimem DD teste Covarruvia *loc. cit. n. 5.* ad præscribendam consuetudinem, aut observantiam onerum exactivam contra subditos, quibus jus non assistit, sed resistit, aut præsumptio est contra possidentem; requiritur tempus immemorabile, vel saltem quadraginta annorum cum titulo justo ac probato, *c. 1. de Præscr. in 6.* atqui consuetudini exigendi laudemium *vor die abfahrt* seu *vor den Todtenfall* moriente emphyteuta Jus commune resistit, & habetur præsumptio contra præscribentem, *arg. l. fin. Cod. de Jure emphyteut.* ubi ut supra jam dictum non tantum in genere præstationem laudemialem; avaritiæ dominorum directorum adscribit, sed in specie disponit, quod non nisi quinquagesima pars, & quidem solummodo pro inscriptione, seu recognitione, consequenter nisi pro discessu *vor die abfahrt* peti possit; ergo. Nec favet, neque assistit dictæ consuetudini Jus Bavaricum *tit. 21. art. 21.* cum ibidem soli assistat consuetudini exigendi laudemium *die abfahrt*, si fit mutatio emphyteusis inter vivos; non item si fit per

mor-

mortem prioris emphyteutæ, uti patet ex dictis a n. 229. Cæterum quot actus requirantur ad præscribendam consuetudinem, quomodo item consuetudo introduci, ac probari valeat? vide supra *l. 1. T. 4. de consuet.* Hinc interea solum notandum, quod si contra unum solum habeatur usus, dicatur observantia, quæ requirit veram præscriptionem cum bona fide juxta dicta *lib. 2. t. de Præscr.* Si vero contra omnes, vel majorem partem cujusdam loci habeatur, dicatur consuetudo, uti communiter advertunt DD. præsertim in Jura Bavarica *loc. c.* scribentes, inter quos magnificus D. Klingensper. *l. c. Assert. 93. n. 9.* Insuper optime addit, quod in priori casu probatio pertineat ad Dominum directum, in posteriori autem probatio exemptionis a communi consuetudine pertineat ad emphyteutam.

Et ex his hactenus dictis patet, quod *n. 222.* specificati modi exigendi, ac multiplicandi laudemia *den anfall, und abfahrt* a potiori sint merissimæ corruptelæ, & abusus, quibus miseri subditi contra justitiam emunguntur, & dominorum directorum conscientiæ peccatis caudatis, restitutionis obligationem gravissimam secum trahentibus replentur, non sine magno æterni interitus periculo; cum multi restitutionem præteritorum negligere & corruptelas has etiam in futurum continuare non dubitent, penitus non excusante argumento, quia etiam alii faciunt.

Quod periculum nec illi evadunt, qui Religiosiores apparere cupientes, supradictos modos exigendi ac multiplicandi laudemia *den anfall, und abfahrt* explicite non practicant quidem, tamen implicite, & a parte rei multum de eis participant, dum pro exactione omnium laudemiorum *den anfall, und abfahrt* quæ juxta corruptelam pluribus communem erui, ac numerari possent, certam summam pecuniæ pro arbitrio, & libitu suo vel (ut ajunt) pro æquo & bono a subditis exigunt: non attendentes, an quantitati a Lege taxatæ conveniat nec ne. Certe enim licitum non est Judicis, aut Domini voluntarium arbitrium, ubi certum habetur Legis præscriptum *arg. c. 1. de Constit.*

Qua propter si quis Dominorum directorum in conscientia securus esse vult, contingente casu, bene attendat, an fiat mutatio emphyteusis per contractum inter vivos, an vero per mortem prioris emphyteutæ. Item bene indaget in libris emphyteuticis. *In den Saal. und Grund-Bücheren*, an, qualis, quomodo & quot actibus hactenus introducta habeatur consuetudo, aut observantia. Enimvero, ut dicta hucusque pro praxi recapitulemus, quando per contractum inter vivos, per venditionem, donationem, mutationem, dationem in solutum &c. fit mutatio ex parte emphyteutæ, potest dominus directus a novo emphyteuta pro recognitione, acceptatione, ac investitura ejusdem exigere laudemium *den Anfall*, seu ut alii vocant, *den Zustand, oder Laud Schuld*, quinque pro centum pretii, quo tempore mutationis æstimatur prædium v. g. emphyteuticum. Idem ab antiquo emphyteuta potest exigere laudemium pro discessu, *die Abfahrt*, ibi: Ubi hoc laudemium exigendi notoria ac legitima consuetudo, aut observantia per triginta vel quadraginta annos viget, Ubi vero consuetudo talis, aut observantia nondum est introducta, pro discessu *vor die abfahrt* penitus nihil exigere valeat, juxta dicta *supra n. 227.*

Eodem & non alio modo laudemium pro discessu, & accessu *vor die Abfahrt und anfall* exigere potest, si prior emphyteuta rem emphyteuticam, prædium rusticum v. g. filio, vel filiæ tradit, *Wann der Batter Sohn oder Tochter ubergiebt*, vel huic rem aliquam emphyteuticam pro dote consignat. Nec enim in casu, quo res emphyteutica traditur filiæ, duplex laudemium *vor den anfall*, nec duplex *vor die abfahrt* ex eo capite, quia ab hac iterum traditur marito, exigere potest juxta dicta supra 225. *& seqq.* cum Dominus directus, uti supponitur, filiam pro emphyteuta non recognoscat, nec acceptet, sed solum maritum, sic illa nec ad Laudemium *anfall* nec ad Laudemium *abfahrt* obligatur, utpote quæ nunquam fuit, nec de facto est, nec fiet emphyteuta, consequenter solus maritus emphyteuta, novus pro recognitione debet præstare laudemium *den anfall*, pater vero præteritus emphyteuta Laudemium pro discessu *die abfahrt*, ibi: Ubi id dandi 30. vel 40. annorum viget consuetudo, vel observantia.

Quando autem fit mutatio ex parte emphyteutæ per mortem prioris emphyteutæ, tunc Dominus directus nullum potest exigere laudemium pro discessu *vor die abfahrt oder Todtfall*, etsi illud exigendi vigeat consuetudo, nisi sit immemorabilis juxta dicta 229. *& seqq.* Neque potest ab hæredibus simul exigere laudemium pro accessu *vor den anfall oder aufstand* multo minus potest duplicare aut multiplicare laudemia *der abfahrt, und dens anfall*, ex eo, quod liberi uni ex illis v. g sorori, aut viduæ, & hæc marito cedant totum prædium emphyteuticum, sed debet esse contentus uno simplicissimo laudemio solvendo per illum solum, qui pro novo emphyteuta acceptatur, recognoscitur, ac investitur, juxta dicta *n. 225. & seqq.*

Verum quæ hactenus de laudemiis diximus, secundum Jura ac consuetudines patriæ intelligenda sunt. Quibus non obstantibus possunt domini directi per specialia pacta & conditiones, plura & alia onera etiam insolita imponere subditis, tempore, quo res Allodialis primitus datur in emphyteusin, ita ut bene possit dominus directus dicere. Concedo tibi hanc rem in emphyteusin hac tamen conditione, ut mihi in quovis casu etiam mortis detur duplex laudemium *den abfahrt und anfall*, ut omnes concedent: *tum quia contractus ex conventione legem accipiunt, c. contractus 85. de R. J. in 6. & l. Contractus ff. de R. J.* tum quia suæ quisque rei moderator & arbiter existit, *l. in re mandata C. mandat.* Nec per hoc fit injuria subdito, utpote cui liberum est, rem in emphyteusin accipere, vel non. Scienti autem, & consentienti non fit injuria *c. Scienti 27. de R. J. in 6.*

Dicitur autem notanter, quando res Allodialis primitus datur in emphyteusin, quia si hæc prius jam data transit ad hæredem, vel in alium transfertur, non potest Dominus directus tempore mutationis, ac novæ investituræ, novum de Jure ac consuetudine indebitum onus per speciale pactum imponere, nisi consentiente emphyteuta aliud onus proportionaliter remittat, vel aliunde compenset, v. g. non potest dominus directus filio, vel alteri in emphyteusi succedenti dicere. *Volo te in emphyteutam acceptare, & recognoscere, si imposterum in omni casu mutationis, etiam mortis mihi detur laudemium duplex.* Ratio est, quia tenetur eum investire, si justam causam repellendi non habet, cum juxta dicta §. VIII. Emphyteusis de Jure etiam transeat ad hæredes: possitque etiam alteri donari, consignari, aut vendi per directa §. VII. Bene tamen potest dicere: *Si imposterum duplex præstatur Laudemium, volo remittere dimidiam partem canonis annui debiti.* Sicut econtra potest dicere: *Remittam duplex Laudemium de jure speciali, & consuetudine debitum si plus das pro canone annuo:* ubi tamen semper in libertate subditi positum est, an conditionem acceptare, an vero jura antiqua tueri velit. Hinc minime tuti sunt in conscientia illi, qui absque consensu Emphyteutæ vel etiam ipsius consensu per injuste incussum metum extorto, aut a Juris sui ignaris, dato tempore mutationis investituris scriptis novo emphyteutæ tempore mutationis dari solitis *Gerechtikeitesf. Brief.* Laudemia, aut alia onera de jure indebita, prætexta pactorum specialium inferunt, indeque Ius exigendi in futurum sibimet pro libitu cudunt.

Verum quamvis non possit Dominus aliter ut dictum est Laudemia directe exigere, aut multiplicare, potest tamen indirecte id facere in Emphyteusi qualificata, *in der anweelnuiten Frey. Stufft* apud Bavaros multum vigente dicendo v. g. Laudemia tal vel tali modo præstes, bonum Emphyteuticum tibi aufero, & pretium una cum reliquis tibi debitis, restituo: *Kauff dich auff.* Dummodo ignarum & simplicem instruant, quid juris ei in tali privationis casu *bei dem anbau ffen, oder ausstifft* competat (videlicet, quod eidem pretium rei Emphyteutæ in parata pecunia statim tradere, ac una cum suppellectili *Fahrnus* Laudemium si quod accepit, iterum restituere atque notabiles meliorationes refundere debeat dominus, juxta Tit. 21. art. 5. *Land Recht* ne ignorans deterreatur, aut decipiatur. Ratio patet, cum enim dominus directus jus habeat singulis annis refuso pretio & aliis bonum Emphyteuticum *ein naverlasthe Freystufft* retrahendi, textu claro T. 21. art. 5, bene potest sub conditione hoc jus remittendi, laudemium multiplicare: quod tamen facere non potest in Feudo, nec in Emphyteusi perpetua, seu hæreditaria *Erb Recht*; quia hæc auferendi jus non habet dominus directus, ut omnes fatentur.

Hic intacta relinquenda non est iniqua fraus quorumdam dominorum directorum, qui ut canonem annuum subditorum augeant, eis proponunt, quasi plura, ac Juris, & consuetudinis est, deberent Laudemia juxta abusus supra enumeratos; dicendo v. g. Ecce bone amice; pos-

possent a te tot accipere Laudemia, quæ efficerent tantam summam pecuniariam; sed quia miseret me tui, volo unum aut alterum remittere: ita tamen, ut tu, & successores tui canonem annum augeatis. Ex qua propositione boni subditi Juris, & ob obligationis suæ ignari, ut præsentem graviorem summam illico dandam declinent, onus etiam perpetuum, solvendi nempe majorem canonem annuum facile recipiunt, ob quod tamen non minori onere, & utinam non perpetuo graventur conscientiæ, ac animæ dominorum, nisi remittant aliquid, & quidem proportionaliter de Laudemiis, aut aliis oneribus sibi de Jure, & consuetudine vere debitis: bene enim dicere possunt; Ecce: quia hoc tempore prædium tanto pretio æstimatur, de quo mihi vigesimam partem, i. 5. pro 100. debes, possem jure merito tantum accipere pro Laudemio; verum si canonem annuum auges, dimidium dimittam.

Quod hactenus de laudemiis *der Abfahrt and Anfall* in emphyteusi perpetua seu hæreditaria *Erb. Rech.*, & modificata seu altera *anverlettbe Frbyftrffr*, diximus, etiam de Emphyteusi vitalitia *von der Leib Geretechtiglcir* procedit, videlicet, quod toties, quoties ex parte Emphyteutæ fit mutatio per contractus inter vivos v.g. venditionem, traditionem, mutationem &c. novus possessor seu Emphyteuta debeat dare Laudemium *den Anfall. 6.* pro centum, antiquus vero Laudemium *die Abfahrt 2. fl.* & medium pro centum ibi, ubi hoc ultimum Laudemium exigendi notoria viget consuetudo 30. vel 40. annorum; uti contra D. Rath bene docet excellentissimus Schmidt ad T.31.a.21.n. 5. ubi universalem allegat consuetudinem, quæ est optima legum interpres. *c. Cum dilectas 8. de consf. & sem. 1. cont. 30.* ubi contra præfatum D. Rath bene ostendit, vitalitium vere non esse merum usumfructum, nec solam locationem, cum in eo transferatur utile dominium, ita ut emphyteuta vitalitius illud vendere aut alias alienare possit, uti Emphyteusi vitalitia observandum, quod si moriente priori Emphyteuta vitalitium transit ad hæredes, hic non teneatur ad laudemium *vor die Abfahrt* nisi habeatur consuetudo immemorialis, aut 40. an. cum titulo justo probato. Multo minus ad hoc laudemium tenetur hæredes defuncti, casu quo per hujus mortem vitalitium omnino extinguitur, & ad dominum pleno jure redit.

Pariter, quæ de laudemiis Emphyteusis dicta sunt, procedunt laudemiis, seu Releviis in Feudo, hac sola cum differentia, quod in Feudo debeat dari Relevium *vor den Anfall* sive ex parte domini sive ex parte vasalli fiat mutatio *T. 12.a.8.* Item, quod si moriente vasallo Feudum transeat ad heredes, & hi illud uni cedunt, debeat ille de eo hic vero etiam de partibus sibi consignatis dare Relevium. *Aa.*

Et hæc de laudemiis pro securitate conscientiæ dominorum directorum ac pro consolatione miserorum subditorum dicta sufficiant. Quę si uni, vel alteri domino directo non placent, quęso absque solido fundamento non explodat, sed rem pro merito causæ examinet, vel per doctiores (quorum meliori judicio libenter me submitto) examinari faciat. Interea eundem debita reverentia, ac Christiana charitate admoneo, ut cordi bene habeat, in hac materia, utpote in præjudicium tertii vergente, non licere sequi probabilem sententiam, relicta probabiliori, juxta novissimum Decretum Innocentii XI. contrariam doctrinam damnantis. Item ne obliviscatur verborum Christi Matth. *16. v. 26. Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.*

§. VIII.

De Successione in Emphyteusi, ubi etiam specialiter de Emphyteusi Ecclesiastica.

S U M M A R I U M.

233 *Emphyteusis laicalis, si conceditur simpliciter absque aliqua clausula: censetur esse perpetua & n. 239.*
234 *Non item emphyteusis Ecclesiastica.*
235 *Laicalis sub clausula* pro te & hæredibus *concessa transit ad omnes hæredes.*
236 *Idem est de emphyteusi Ecclesiastica & n. seq.*
242 *Emphyteusis vitalitia quoque ad quosvis hæredes transit & quomodo?*
243 *Emphyteuses cum specialibus clausulis juxta clausulas & non aliter ad hæredes transeunt.*
244 *In emphyteusi fœminæ succedunt.*

245 *Etiamsi cum clausula,* pro te & filiis tuis *sit concessa. Filiorum nomine etiam filiæ continentur ib. & duob. seqq.*
248 *In emphyteusi quomodo succedunt illegitimi, ac legitimati? & seqq.*
251 *Si hæres Monasterium ingreditur an & quando succedat in emphyteusi Monasterium? & seqq.*
253 *Emphyteusin hæreditariam potest emphyteuta alicui prælegare, vel donare pro libitu.*
254 *Idem est in emphyteusi ex pacto & providentia.*
255 *Si est nova.*
256 *Et impensis ipsius emphyteutæ, seu ipsius intuitu acquisita.*
257 *Successor tenetur de emphyteusi satisfacere creditoribus antecessoris, si emphyteusin titulo hæreditario acquirit.*
258 *Secus est, si vi primæ investituræ eam acquirit.*
259 *Monasterium succedit etiam in emphyteusin ex pacto & providentia: & quomodo?*
260 *Res Ecclesiasticæ in emphyteusin concedi non possunt absque solemnitatibus Juris.*
261 *Bene vero illis adhibitis; etiam in perpetuum.*
262 *Emphyteusin antiquam ad Ecclesiam reversam potest Prælatus Ecclesiæ denuo concedere in Emphyteusin etiam absque Juris solemnitate.*
263 *Dummodo eadem causa utilitatis existat.*
264 *Vel saltem similis causa.*
265 *Emphyteusis antiqua quænam dicatur?*
266 *Emphyteusis etiam antiqua, si ad Ecclesiam reversa applicatur mensæ Ecclesiæ, vel Prælati, non potest amplius absque juris solemnitate in emphyteusin concedi.*
267 *Quænam bona dicantur de mensa Prælati vel Ecclesiæ?*

QUæritur I. Quinam succedant in Emphyteusi, seu 233
ad quos transeat emphyteusis? Ante responsionem notandum emphyteusin variis modis, variisque cum clausulis concedi posse, ut visum est §. Unde ante omnia circa successionem inspicienda est investitura, seu instrumentum super contracto emphyteutico erectum, & juxta illud concludendum. Resp. I. Si emphyteusis conceditur simpliciter non facta aliqua mentione temporis, vel personarum, ad quas transeat, v.g. *concedo tibi hoc prædium in emphyteusin* censetur esse perpetua, transitque ad omnes hæredes, sive ab intestato, sive ex testamento succedentes etiam extraneos, si sit emphyteusis Laicalis, Harprecht *ad §. 3. Instit. h. t. n. 94.* Jason *in l. 2. C. de Jure Emph.* n. 160. Jul. Clarus *§. Emphyt. q. 28. n. 1.* eoque teste omnes. Ratio est; tum quia justa dicta superius *n. 129.* Emphyteusis perpetua, est proprie emphyteusis, consequenter in dubio, & ubi aliud ex investitura non apparet, pro illa judicandum erit, uti habent citati DD. quibuscum sentit Menochius *de Præsumpt. l. 4. Præsumpt. 107.* n. 7. Tum quia, cum natura translationis dominii sit, ut perpetuo duret, *l. fin. C. de Legibus* & concessio non possit referri magis ad unum, quam aliud tempus, debemus in dubio præsumere, eam esse perpetuam, *arg. l. Obligationem fere. §. Placet. ff. de Obligat. & act.*

Dicitur autem notanter: *si sit Emphyteusis Laicalis* quia 234
limitatur conclusio a nonnullis DD. in emphyteusi Ecclesiastica, ita ut hæc simpliciter concessa, ad solos descendentes filios & filias, eorumque nepotes transeat. Covarruvias *Variar. Resolut. l. 2. cap. 17. n. 6. & c. 18. n. 1.* Jason *l. c.* Jul. Clarus *l. c.* citans Gozad. *arg. Novell. 7. cap. 3.* ubi limitatio aperte habetur. An autem limitatio hæc locum habeat, patebit ex *n. 238. & seqq.* interea

Resp. II. Si Emphyteusis laicalis expressis verbis con- 235
ceditur in perpetuum addita clausula, pro te & hæredibus tuis, pariter transit ad omnes etiam extraneos hæredes sive ex testamento, sive ab intestato succedentes, Jul. Clarus *l. c. n. 6.* citans communem, & merito: quia a DD. in hoc sine ulla controversia omnes conveniunt, teste Molina *disp. 469. n. 3.* Ratio est, quia hæredis nomen simpliciter prolatum generale est, comprehendens non tantum necessarios, sed etiam extraneos hæredes *in princip. Instit. hæredit. qualit. & different.*

Dictum est autem notanter emphyteusis laicalis; quia 236
cum etiam emphyteusi Ecclesiastica concessa cum clausula ut transeat ad hæredes, extraneos quoque comprehendat, gravissima controversia est inter DD. uti videre

est apud Jul. Clarum *l. c. n. 6.* Ante decisionem prius tanquam certum præsupponendum est, emphyteusin Ecclesiasticam debita Juris solemnitate concessam, æque ac Laicalem transire ad omnes etiam extraneos hæredes, si ita expresse investitura cautum est his, vel similibus clausulis, Concedo emphyteusin pro te & tuis hęredibus etiam extraneis: vel, per te & tuis hæredibus omnibus: vel quibuscunque, vel quibus dederis &c. Ratio est, quia uti bene notat Clarus *l. c. n. 5.* similes clausulæ ex proprietate verborum omnes hæredes, nullo excepto comprehendunt, Covarruvias *l. c c. 17. n. 5.* & alii commmuniter: Sola igitur controversia est de clausula, qua simpliciter dicitur pro te & tuis hæredibus absque additamento, omnibus, vel quibuscunque &c.

237 Aliqui ut Imola *in l. Ex facto, n. 14. ff. de hæredis Instit.* Alexander *Cons. 23. n. 4. l. 1.* Alvar. Valas. *de jur. Emphyt. q. 39. n. 9.* & plures a Julio Claro copiose relati, *cit. q. 24. n. 6.* cum communiori aliorum volunt, quod emphyteusis Ecclesiastica concessa cum præfata clausula, v. g. concedo emphyteusin tibi pro te & tuis hæredibus ut ad solos descendentes, non item ad extraneos hæredes transeat. Moventur duplici fundamento. Primum est, quia emphyteusis Ecclesiastica ex natura sua, regulariter loquendo non nisi ad descendentes transit; consequenter licet nomine hęredis alias etiam extranei hęredes comprehendantur, nomen hoc in emphyteusi Ecclesiastica extraneos hæredes non comprehendat; eo quod regulariter loquendo nomine hæredis extraneus non veniat, in materia, quæ de sui natura non est transitoria ad extraneos; uti teste Doceo docet comm. Alterum fundamentum est; quia *Novell. 7. c. 3.* expresse habetur, quod emphyteusis Ecclesiastica ad solos descendentes usque ad tertiam generationem transire valeat, & aliter facta penitus nullius sit roboris. Quibus non obstantibus.

238 Resp. III. De Jure loquendo etiam emphyteusis Ecclesiastica concessa cum hac clausula. Concedo emphyteusin pro te & tuis hæredibus. transit ad hæredes extraneos, censeturque esse proprie dicta empyteusis perpetua *Erb, Reth.* ita Jul. Clarus *cit. q. 28. n. 6. & 7.* ubi plures alios citat. Idem tenet Covarruvias *l. 2. Var. Resol. c. 17. n. 5.* Abbas *in c. in Præsent. de Probat. n. 28. & 29.* Molina *disp. 469. n. 3.* & aliis satis communiter. Probatur conclusio *arg. princ. Instit. de Hæred. qualit. & differ.* ubi habetur, quod nomine hæredis omnes etiam extranei veniant, & *l. Si pactum 9. ff. de Probat.* ubi universaliter statuitur, quod in contractibus & pactis regulariter etiam ad hæredes contrahentium quodcunque Jus trasferatur. Ratio ibid. datur; quia plerumque tam hæredibus nostris, quam nobilmepti sis cavemus. Concordat *l. Sicut re 8. §. Si debitori 10. ff. Quibus modis pignus & hypoth. & l. Veteris, 13. princ. c. de Contrah. & committ. stipulat.* ibi: *Veteris juris alteratione decidentes generaliter sancimus omnem stipulationem sive in dando, sive in faciendo, sive mixta ex dando & faciendo inveniatur, & ad hæredes, & contra hæredes transmitti, sive specialis hæredis fiat mentio, sive non:* ergo idem dicendum erit de stipulatione, & contractu emphyteutico Ecclesiastico.

239 Confirmatur. Emphyteusis ex natura sua, & nisi aliud ex speciali pactione habeatur, est perpetua, sicque ad quosvis hæredes transitoria, uti docent Jason, & Menochius *citati, n. 233.* cum communi aliorum, *arg. l. 1. In princ. ff. Si ager vectig.* ergo idem dicendum erit de emphyteusi Ecclesiastica; cum ubi Jus commune non distinguit, nec non distinguere debeamus; uti habet Summarium *in l. de Pretio ff. de Publiciana in rem action.* nullam autem facit distinctionem emphyteusin Laicalem inter & Ecclesiasticam in puncto successionis; ergo.

240 Nec enim valet distinctio, quæ loco fundamenti ex *Novell. 7. c. 3. cit. n. 237.* fuit illata; quia præfata Novella penitus quoad hoc punctum nullius est roboris aut valoris, eo quod Leges Civiles, quæ nominatim ac specifice disponunt de Ecclesiis, personis, rebusve Ecclesiasticis, irritæ sint & invalidæ, etiamsi in favorem Ecclesiæ sint factæ, textu claro *c. Ecclesiarum 10. de Constitut.* & cum communissima aliorum singulariter ad propositum notant. Jul. Clarus *q. 28. n. 7.* Abbas, & late probatum est supra *l. 1. t. 2. de Constitut.* Ut proin Abbas, & Clarus citati mirentur, quod DD. Adversarii adeo innitantur novellæ dictæ. Præsertim, quod, si quid etiam aliquando valuisset, defacto expresse revocata esset per *Novellam 120. cap. sexto, paragr. primo*:

241 Minus obstat fundamentum, quod dicunt, emphyteusin Ecclesiasticam ex natura sua regulariter non nisi ad descendentes transire. Nam contra est: tum quia hoc omnino gratis, & absque ullo juris fundamento dicitur; cum de hoc in jure Canonico penitus nihil statutum habeatur. Dispositio autem juris civilis ex *Novella 7. cap. 3.* sit invalida: tum quia potius contrarium ex jure Canonico deducitur; cum ibidem perpetua emphyteusis expresse concedatur, & approbetur *can. 2. §. perpetua caus. 12. q. 2. c. Ad aures, 7. de rebus Ecclesiæ alienan.* & ibi Glossa *v. Hereditorio*, solumque prohibeatur, ne fiat absque debita juris solemnitate *c. Nulli eodem, & c. 2. eod. in 6.* qualiter etiam aliæ alienationes prohibentur. Unde sicut non obstantibus his probationibus aliæ alienationes perpetuæ rerum Ecclesiasticarum ex sant natura valide, si debitæ abhibeantur solemnitates. Ita circa emphyteusin quoque rea se habebit.

242 Resp. IV. Emphyteusis vitalitia quoque ad quoscunque hæredes transit, tamdiu, quamdiu vivit ille, ad cujus vitam Emphyteusis hæc cognoscitur concessa, etiamsi emphyteuta principalis prius moriatur, prout supra *n. 140.* jam diximus. Estque communis. Ratio est: quia hæc species emphyteusis cum emphyteusi propria seu perpetua in omnibus, excepto tempore pro speciale pactum determinato convenit, uti *l. c.* cum DD. ibidem allegatis jam notavimus.

243 Resp. V. Emphyteusis ex pacto vel providentia, item concessa ad certas personas, generationes, vel familias transit ad illos solos, quibus vi contractus emphyteutici concessa est, Jul. Clarus *cit. q. 28. n. 23. & 24.* communisque & certa aliorum. Ratio est; quia contractus ex conventione legem accipiunt *Reg. 28. Jur. in 6.* extra controversiam est, illos solos succedere, quibus solis in investitura jus succedendi conceditur.

244 Quæritur II. An in emphyteusi si succedant etiam fœminæ? Resp. I. Affirmative; nisi in contractu specialiter, & positive, excludantur. Jul. Clarus *§. Emph. q. 34. n. 1.* Covar. *Var. Resolut. l. 2. c. 18. n. 1.* Alvar Valas. *de Jure Emph.* Molina *disp. 574. n. 9.* & communior aliorum contra Baldum apud Jason. c. Alexandrum, & alios a Covarruvia citatos. Ratio est; quia hoc ipso quod emphyteusis transeat ad quoscunque hæredes: hæredis autem nomine veniant non tantum masculi sed & fœminæ, etiam hæ in emphyteusi succedunt: præsertim cum nullo jure reperiantur ab hac successione exclusæ, & Lex indistincte loquens, indistincte sit intelligenda, *arg. c. quia circa 22. de priv.* nec obstat, quod fœminæ regulariter in feudis non succedant; quia universaliter non valet argumentum a feudis ad emphyteusin, cum non eadem ubique militet ratio: Feudum enim, uti dicemus, datur pro servitio personali in bello, quod fœminis non congruit: secus est in emphyt.

245 Resp. II. Emphyteusis tam Ecclesiastica, quam Laicalis transit etiam ad fœminas filias: etsi sit concessa cum hac clausula: *Concedo Emphyteusin pro te & filiis tuis*, Jul. Clarus *cit. q. 32. n. 2.* Covarruvias *loc. cit.* Molina *l. c. n. 10.* Alvar. Valasc. *de Jure emphyt. q. 41. n. 3.* Alciat. *in l. 1. ff. de V. S.* Tiraquell. *l. 1. de Retract. §. 1. Glos. 9. n. 206.* Sanlicetus & alii. Ratio est; quia pronuntatio sermonis in sensu masculino ad utrumque sexum plerumque porrigitur, *l. Pronuntatio 195. in princip. ff. de V. S.* & in specie nomine filii veniunt etiam filiæ, *l. Si quis ita 16. in prin. ff. de testament. tutel.* ubi pro generali doctrina dicitur, Filiorum appellatione & Filiæ continentur.

246 Dices. In contractibus stricti Juris, qualis juxta nos est emphyteusis, verba proprie, ac stricte accipienda sunt, *arg. l. quidquid. 99 ff. de V. O.* Filiorum autem nomine proprie non continetur filiæ, sed tantum per extensionem *cit. l. 195. de V. S.* Ergo. Resp. concessa majore, negando min. quia non tantum per extensionem, sed etiam proprie ac vere continetur filia nomine filii in sensu Juris *cit. l. 16. prin. ff. de Testam. Tutel.* ibi: filiorum appellatione & filiæ continentur.

257 Instabis. In contractibus & stipulationibus, quando verba sunt ambigua, interpretanda sunt contra stipulatorem, qui poterat verba apertius dicere, *l. Veteribus, 39. ff. de pactis:* ergo: Resp. negando suppositum, quod nomen Filii sit ambiguum in ordine ad significandum etiam filiam, cum jura expresse declarent, nomine Filii absque omni dubio etiam filiam comprehendi, & contineri.

Quæ-

248 Quæritur III. an etiam illegitimi succedant in emphyteusi? Resp. I. In emphyteusi seculari succedunt etiam illigitimi eo modo, quo succedunt in alia bona defuncti. Molina *Disp.* 475. Clarus *q.* 30. *n.* 1. Decius, & communis aliorum. Ratio est; quia prorsus nulla repetitur in Jure prohibito illegitimos magis a successione in emphyteusi, qaam aliis bonis arcens. Quando autem & quomodo in aliis bonis succedant dicetur infra *Tit. de Testamentis*, & *Tit. de Successionibus ab intestato*.

249 Resp. II. In emphyteusi Ecclesiastica illegitimi non succedunt. Jul. Clarus *q.* 30. Baldus *in l. Generaliter*, *§. Cum autem*, *n.* 1. *c. de institut.* & *Substitut.* Jason. *in L.* 2. *de Jure emphyteut.* Molina *l. c. num.* 7. Caldas *de Nominat. emphyteut. q.* 19. an. 28. & communis aliorum Ratio est: quia hoc ipso, quod ecclesia omnes illegitimos utpote conceptos ex actu peccaminoso, maxime abhorreat & exosos habeat; uti patet ex variis Capitulis, præsumenda non est, generalibus verbis illos comprehendere velle, quos interrogata exclusisset uti communiter argumentantur DD.

250 Procedit Conclusio, etiamsi per rescriptum Principis fiut legitimati, Jul. Clarus *q.* 31. & alii *num. præcedent.* citati cum in iis eadem adhuc, quæ in illegitimis non legitimatis militet ratio. Secus est de legitimatis per matrimonium subsequens, prout cum communi aliorum docet Molina *l. c. n.* 16. Jul. Clarus *§. Feudum q.* 82. *n.* 4. Caldas *l. c. q.* 21. *n.* 35. Ratio est; quia quamvis & in his militet eadem ratio; nihilominus quia ob favorem matrimonii ab istis utroque jure tam Canonico quam civili omnia tollitur inhabilitas & pœna, ita per omnia legitime natis æquiparentur, etiam in emphyteusi ecclesiastica & sæculari succedunt *arg. Authen. Quibus modis natur. effic. sui §. Si quis igitur* & *c. Tanta, qui Filiis sint legitimi*, ibi; Tanta est vis matrimonii, ut, qui antea sunt geniti post contractum matrimonium legitimi habeantur.

251 Quæritur IV. Quid juris circa successionem emphyteusis, si hæres alias legitimus Monasterium ingrediatur. Resp. In Emphyteusi hæreditaria succedit Monasterium, ita tamen, ut saltem post mortem Professi, intra annum teneatur vendere, vel alio modo alienare emphyteusin, Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 23. *n.* 15. Pirhing. *h. t. n.* 53. Molina *Disp.* 482. *n.* 3. Clarus *q.* 33. & communis aliorum. Ratio est: quia cum, ut infra dicetur, Monasterium cæteroquin bonorum capax succedat in alia bona, non est ratio, cur non succedat in eamphyteusi hæreditaria. Quod autem debeat intra annum vendere, vel alias alienare, ex dictis supra *n.* 181.

252 Nec obstat, quod in investitura cautum sit, nec transeat in Monasterium, vel alias causas pias Abbas *in c. in præsentia*, 8. *n.* 7. *de Probat.* Layman, & Doctores citati Ratio est; quia illa prohibitio intelligenda est de translatione libera, facta ab emphyteuta vivente, non vero de necessaria, quæ ex dispositione Legis fit moriente emphyteuta. Vel intelligi debet de translatione, qua emphyteusis in perpetuum cum præjudicio domini directi transfertur in Monasterium: non vero de illa, vi cujus tenetur Monasterium eandem intra annum alienare.

253 Quæritur V. An possit Pater alicui ex liberis vel extraneo emphyteusin prælegare, aut donare? Resp. I. emphyteusin hæreditariam potest pater pro libitu, cui vult, donare, legare, aut prælegare. Molina *Disp.* 478. *n.* 1. Layman *l. c. n.* 16. Jul. Clarus *q.* 16. dicens, ita absque controversia sentire omnes. Ratio est manifesta: quia hoc ipso, quod hæc emphyteusis juxta dicta *num.* 233. & *seqq.* transire possit ad quosvis hæredes, potest de illa, sicut de aliis bonis *salvo jure domini directi* libere disponere emphyteuta.

354 Resp. II. Etsi emphyteusis hæreditaria non sit, sed familiaris, vel ex pacto, & providentia, nove tamen & impensis ipsius emphyteutæ, aut saltem ipsius intuitu acquisita potest eam emphiteuta alicui ex filiis donare, aut prælegare, vel etiam aliter, cum domini consensu in vivis adhuc de illa pro libitu disponere. Jul. Clarus *§. Emphyteusi*, *quæst.* 16. *n.* 4. citans communem aliorum Layman *l. c. n.* 16. Contra Covarruviam *l.* 2. *Variar. Resolut. c.* 28. *n.* 2. Molina *l. c. n.* 2. & plures alios a Claro, & Molina citatos, *arg. l. Nec emere*, 16. *cap. Mandati*. Ratio Conclusionis est, quia per hoc, quod pater pro se aut filiis suis comparet emphyteusi non intendit ligare sibi manus, quin de tali Jure emphyteutico suis impensis acquisito, quamdiu vivit, pro libitu disponere possit: sed tantum stipulare vult, quod si velit, filiis, aut certæ generationi relinquere possit, ad distinctionem empthyteusis vitalitiæ, aut concessæ ad certum tempus, quam, etsi velit, filius aut generationi certæ relinquere, perfecte nequit: utpote quæ expirat expirante tempore, vel vita illius, ad quam concessa est.

Dicitur notanter, *Nova tamen* quia Clarus, & Layman citati limitār conclusionem in emphyteusi antiqua, 255
id est illa, quæ a primo possessore empyteuta jam transiit ad alios: hæc enim, ajunt, a successoribus cum præjudicio aliorum, qui in investitura vocati sunt, seu pro quibus emphyteusi fuit a primo possessore comparata, etiam cum consensu domini directi alienari, aut legati contra sensum primæ investituræ non potest. Ratio est: quia omnes in prima investitura nominati beneficio primi acquirentis acquisiverunt jus cui præjudicare successor non post. Quæ limitatio vera est: nisi primus successor amphyteusin uni prælegasset, aut donasset, uti juxta conclusionem potuit: vel nisi cohæredes filii, vel alii ad emphyteusin jus habentes transegissent, & relinqui accepta æstimatione suæ portionis, totam emphyteusin uni reliquissent, prout hodie communiter fieri solet.

Dicitur ulterius, *impensis emphyteutæ aut ipsius intuitu* 356
acquisita, si enim a Domino emphyteusis specialiter etiam intuitu, & in gratiam filiorum, gratis vel saltem minori pretio data esset, aut alias ex investitura appareret, quod ea alicui certo, vel aliquibus relinquere necessario debeat, certum est; quod ea in præjudicium talium investitura nominatorum prælegari aut donari nequeat: eo quod, ita nominatis per investituram jus sit quæsitum, quo privari etiam de consensu domini non possunt: uti cum omnibus aliis Jul. Clarus quoque concedit.

Quæritur VI. Utrum filius, vel alius in emphyteusi 257
succedens teneatur de emphyteusi satisfacere creditoribus emphyteutæ defuncti? Resp. I. Affirmative, si est emphyteusis hæreditaria. Jul. Clarus *§. Feudum qu.* 41. eoque teste omnes. Idque patet manifeste, quia, uti infra dicemus de Testamentis, certum est, quod hæres tenetur satisfacere creditoribus defuncti, de bonis, quæ titulo hæreditatis acquisivit.

Resp. II. Si filius, vel alius successor emhyteusin vi 258
primæ investituræ, & non titulo hæreditatis acquisivit, eo quod emphiteuta defunctus juxta *n.* 255. aliter de ea disponere non potuerit, non tenetur ex hac emphyteusi creditoribus defuncti satisfacere, casu quo hæreditatem cum beneficio inventarii addit. Clarus *loc. cit.* communisque aliorum. Ratio est: quia, ut habet communis & certa DD. nullus successor tenetur debita antecessoris defuncti de bonis sibi alio, quam hæreditatis titulo competentibus, expungere, consequenter cum emphyteusis, de qua est quæstio, alias jam titulo nempe investituræ, successori hujusmodi debeatur, de ea minime tenebitur debita antecessoris solvere; si cum beneficio inventarii hæreditatem adiit. Secus enim sicut quivis alius hæres, ita & ipse etiam de hac emphiteusi, quin & de propriis bonis solvere haud dubie debet cuncta debita antecessoris cujus hæreditatem adiit: uti claris juribus vulgaribus habet certa & communis DD. Diceturque magis infra Tit. de Testamentis

Quæritur VII. An etiam in emphyteusi ex pacto & 259
providentia succedat Monasterium, quod intravit alias legitime succedens? Resp. In Emphyteusi ex pacto & providentia succedit quidem etiam Monasterium, sed non nisi quoad fructus & commoditatem, ita ut iis, quamdiu Religiosus vivit, frui possit emphyteusin tamen etiam de consensu domini alienare non valeat, sed eo mortuo cedere debeat secundum ordinem illis, qui in investitura sunt notati. Ita DD. citati. Patetque Conclusio ex dictis *n.* 255. ubi ostendimus, quod emphiteusin antiquam ex pacto & providentia, etiam de consensu domini, in præjudicium vocatorum in investitura, alienare non possit emphiteuta, sed fructibus & commoditatibus illius quamdiu vivit, contentus esse debeat.

Quæritur VIII. An, & quomodo a prælatis, seu Rectori- 260
bus ecclesiæ in emphyteusin concedi possint res ecclesiarum? Resp. I. quamvis absq; legitima causa, & debitis Juris solemnitatibus nec ad tempus, nec in perpetuum de novo

in emphyteusin concedi possint res Ecclesiarum; fieri tamen licite ac valide potest tam in perpetuum, quam ad tempus, existente legitima causa, & adhibitis Juris solemnitatibus. Prima pars communis est ac certa, patetque clare ex *can. Apostolicos 13 caus. 12. q. 2. & c. Nulli 5. de Rebus Eccles. alien. & Extravag. Ambitiosæ. eod.*

261 Secunda pars, quod id fieri etiam in perpetuum possit existente legitima causa, & adhibitis Juris solemnitatibus, docet Jul. Clarus *§. Emphyteusis q. 6 n. 4.* Abbas *in c. in præsentia de Probat. n. 29.* Covarruvias *lib. 2. Variar. Resol. c. 17 nu. 3. arg. can. Sine exceptione 52. caus. 12. q. 2. c. 1. de Reb. ecclesiæ alien. in 6. Clem. 1. eod. juncta Extrav. Ambitiosæ, eod.* Ubi quævis alienatio, etiam perfecta venditio, qua dominium utile, ac directum simul alienatur nedum emphyteusis, facta ex legitima causa, ac cum debitis Juris solemnitatibus, tanquam licita & valida approbatur. Nec obest Dispositio Civilis *Novellæ 7. c. 3.* quia ut supra *num. 240.* jam diximus, & plenius probat Abbas *in c. in præsentia. n. 28. de Probationibus* illa dispositio utpote ex se invalida, ac insuper revocata, penitus nullius est roboris. Quæ autem causæ ac solemnitates requirantur, plene dictum est supra *t. 13. §. 2. de Rebus eccles. alien.*

262 Resp. II. Si res Ecclesiarum in emphyteusin aliquando legitime concessæ, iterum redeant ad Ecclesiam v. g. quia tempus est elapsum, vel quia deficiunt successores legitimi, potest Prælatus Ecclesiæ eas de novo etiam absque Juris solemnitate concedere in emphyteusin; dummodo eadem, vel similis utilitatis causa adhuc existat: consequenter non cum minori, sed cum eadem, vel majore evidenti Ecclesiæ utilitate emphyteusis concedatur. Abbas *in c. ut super num. 11. de Rebus eccles. alien.* Clarus *q. 6.* Pirhing. *h. t. num. 46.* Azorius *c. 2. q. 8.* & communis aliorum, *arg. c. 2. de Feudis & extrav. Ambitiosæ, de Rebus eccles. alien.* Ubi a prohibitione alienationis rerum ecclesiæ excipiuntur res ab antiquo in feudum vel emphyteusin dari solitæ. Ratio est; quia dum Prælatus rem aliquando in emphyteusin legitime jam datam, denuo in emphyteusin concedit, non tam novam alienationem, quam excusationem ordinationis antiquæ facere censetur; uti cum aliis bene argumentatur, Abbas *l. c. arg. c. Consuluit. 7. de Judæis*,

263 Dicitur autem adeanter, *dummodo eadem vel similis utilitatis causa existat &c.* quia ut emphyteusin antiquam de novo etiam absque solemnitate Juris concedere possit Rector Ecclesiæ, requiritur expresse *ex extrav. Ambitiosæ de Rebus Ecclesiæ alien.* quod fiat cum *ecclesiarum evidenti utilitate*, & *c. 2. de Feudis, si videtur expedire*; non expedit autem Ecclesiæ, nec in ejus utilitatem vergit: si emphyteusis ad Ecclesiam reversa, de novo concedatur in emphyteusin modo, vel cum conditionibus, & clausulis Ecclesiæ minus utilibus facientibus conditionem ejus deteriorem ac prius erat: & ita tenere omnea, testatur Jul. Clarus *quæst. 6.* Hinc infertur cum Ab. *loc. c. num. 11* & aliis, quod, si sterilis, & incultus Ecclesiæ fundus pro modico canone conceditur in emphyteusin, ut colatur, & postea frugifer factus, ex aliqua causa revertitur ad Ecclesiam, non possit Ecclesia pro eodem modico canone eum absque Juris solemnitate denuo in emphyteusin concedere; quia nec eadem, nec similis causa, ob quam prius emphyteusis pro modico canone concedebatur, amplius existit; prius enim pro tam modico concedebatur canone, ut ex sterili acquireret feudum fertilem Ecclesia; ergo postquam jam frugifer factus revertitur ex aliqua causa ad Ecclesiam, hæc causa non amplius existit. Pariter, si Emphyteusis prius data privato, revertitur ad Ecclesiam, non potest postea dari potentiori vel alicui Communitati &c. quia fieret deterior conditio Ecclesiæ.

264 Dicitur vero *eadem vel similis causa*; quia necessarium non videtur, ut prorsus eadem causa perduret; sed sufficit quod sit similis, vel talis, ob quam eandem utilitas Ecclesiæ speratur, quæ ex priori emphyteusi habebatur. Atque ita intelligendus est Abbas *l. c.* dum dicit, eadem debere subsistere causam: nam *extravag. Ambitiosæ de Rebus eccles. alien. & c. 2. de Feud.* præcise requiritur, ut fiat *cum eccles. utilitate*, ex quacunque dein causa utilitas proveniat,

Porro quandonam censeatur emphyteusis antiqua, seu res ab antiquo in emphyteusin dari solita, controvertunt DD. Aliqui eorum cum Abbate *loc. cit.* volunt sufficere, quod res semel data sit in emphyteusin. Alii vero cum Jul. Claro putant, requiri, quod res bis saltem jam sit concessa in emphyteusin; vel si semel tantum concessa dignoscitur, saltem per 40 annos talem emphyteusim quis habuerit. Abbatis, & sequacium opinio fundatur *in c. 2. de Feudis* ubi plus non requiritur, quam quod res prius in feudum sit concessa. Jul. Clar. & consentientes fundatur se *in extrav. Ambitiosæ*, ubi expresse requiritur; quod talis res, quæ *ab antiquo in emphyteusin dari est solita*: non autem vere dicitur *solita*: si semel tantum fuit concessa; ergo. Quæ sententia probabilior videtur, & securior, adeoque in praxi tenenda, præsertim cum Lex posterior, qualis est extravagans *Ambitiosæ* respectu *c. 2 de Feudis*, deroget priori, *arg. c. Licet Romanus de Constit. in 6.* hæc juxta illam interpretationem sumere debeat, prout amplius diximus *in Proœmio §. 12.* 265

Resp. III. quando emphyteusis ad ecclesiam reversa applicatur ad Mensam Prælati, Episcopi, vel Ecclesiæ, non potest amplius absque Juris solemnitate de novo in emphyteusin concedi, quantumvis prius, & ab antiquo in emphyteusin dari sit solita. Abbas *in cit. c. Ut super 8. num 9. & 10. de Rebus eccles. alien.* Azorius *l. 10. cap. 3. q. 2.* Pirhing *h. t. num. 49.* & communis aliorum. Ratio est quia hoc ipso, quod incorporetur aliis bonis ecclesiasticis ad Mensam pertinentibus, induit naturam & qualitatem eorum: hæc autem absque Juris solemnitate in emphyteusi concedi nequeunt, per ea, quæ dicta sunt supra *n. 260.* ergo. Pro majori intelligentia hujus Conclusionis, 266

Notandum, quod aliqua bona ecclesiastica dicantur ad Mensam ecclesiæ, Capituli, vel Monasterii &c. pertinere, aliqua ad Mensam Prælati, vel episcopi &c. Primi generis sunt illa bona, & redditus, qui sunt destinati ad sustentationem ministrorum ecclesiæ, vel Canonicorum Capituli, vel Religiosorum Monasterii, & pertinentium ad eos. Secundi generis sunt bona & redditus, quæ propriesunt destinati & spectant ad sustentationem Prælati, vel Episcopi &c. Azorius *l. 10, cap. 2. qu. 1.* & alii. Bona vero, quorum solum dominium rectum ad Ecclesiam, vel Monasterium spectat; utile autem ad extraneum, non dicuntur esse de mensa Ecclesiæ vel Prælati: uti habet Gloss. *in Clem. 1. §. Ad mensam, de excess. Prælat.* Abbas *in c. Ut super. num. 9. de Rebus eccles. alien.* Quando igitur talia bona ad ecclesiam etiam quoad dominium utile reversa, applicantur sustentationi ministrorum ecclesiæ, vel Canonicorum Capituli, aut Religiosorum Monasterii, aut Prælati vel episcopi &c. dicuntur fieri, & esse de Mensa ipsorum. Porro applicatio seu destinatio bonorum ad certam mensam varie fieri potest, videlicet vel per dispositionem Episcopi cum consensu Capituli, vel per præscriptionem, vel per concessionem aut privilegium Papæ, ut bene notat Glossa *l. c.* Postquam ergo bona emphyteutica ad ecclesiam reversa ita applicantur ad aliquam Mensam, amplius sine Juris solemnitate in emphyteusin dari nequeunt, prout habet Conclusio. Et hæc de emphyteusi dicta sufficiant. Qui plura de hac materia desiderat, copiose reperiet apud Jul. Clarum *l. 4 §. emphyteusis.* Molinam *disp. 444.* Alvar. Valas. *de Jure emphiteu.* & alios. 267

TITU-

TITULUS XIX.

De Rerum Permutatione.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Permutatio duplex stricte & late sumpta.*
3 *Stricte sumpta definitur.*
4 *Est contractus innominatus.*
5 *Bona fides.*
6 *Ad Permutationem requiritur res certa in specie.*
7 *Permutatio distinguitur a contractu do, ut des.*
8 *Requiritur ad ejus substantiam actualis traditio rei, antequam secutam licet adhuc resilire de jure Civili.*
9 *Non item de Jure Canonico.*
10 *Omnis res certa, in numero, pondere, vel mensura non consisteas.*
11 *Quæ vendi, etiam permutari potest.*
12 *Excepta re aliena, quæ vendi quidem, non tamen permutari potest.*
13 *Res ad invicem permutandæ debent ambæ esse certæ ac non fungibiles.*
14 *Res spiritualis pro temporali permutari non potest.*
15 *Bene tamen pro alia re spirituali.*
16 *Dummodo fiat cum debita Juris solemnitate, casu quo spiritualia bona immobilia, vel mobilia pretiosa Ecclesiarum permutantur.*
17 *Bona Ecclesiastica cum debita Juris solemnitate permutari valent.*
18 *Solvitur instantia.*
19 *Quænam requiratur Juris solemnitas? Remissive.*
20 *Minor causa sufficit ad permutandam, quam vendendam rem Ecclesiasticam.*
21 *Rem Ecclesiasticam male permutans, ante traditionem non incurrit pœnas Juris.*
22 *Mancipia Ecclesiastica, qua ratione permutari valeant.*
23 *Ab absurdo valet argumentum.*
24 *Servi Ecclesiastici fugitivi permutari valent.*
25 *Duæ Ecclesiæ vel beneficia quoad proprietatem possessa possunt ita commutari, ut excessus unius pecunia compensetur.*
26 *Secus est in beneficiis quoad titulum possessis.*
27 *Non requiritur necessario duplex contractus.*
28 *Sunt, qui putant etiam in beneficiis quoad titulum possessis fieri posse permutationem ita, ut pinguius recompensetur pecunia.*
29 *Statuitur sententia negativa.*
30 *Confirmatur.*
31 *Solvitur fundamentum Adversariorum.*
32 *Confirmatur ulterius.*
33 *In permutatione beneficiorum potest dimittenti pinguius beneficium constitui pensio.*
34 *Permutare possunt omnes qui specialiter non prohibentur.*
35 *Qui emere & vendere non possunt, nec permutare possunt.*
36 *Res Ecclesiasticas permutare possunt, qui eas alienare possunt.*
37 *De Permutatione Beneficiorum remissive.*
38 *Propter gravem causam potest Episcopus cogere beneficiatum ad resignandum.*
39 *Etiamsi beneficiatus sit sine culpa.*
Bonum commune præferendum est privato. Ib.
Propter scandalum relaxanda, ac dimittenda sunt Jura. Ibid.
40 *Si alia via juvari potest, nullus cogendus est ad permutandum.*

1 QUandoquidem non tantum locatio conductio, sed etiam *Permutatio vicina est Emptioni L. 2. ff. hoc tit.* recto ordine præcedentes duos Titulos præsens sequitur, circa quem

2 Notandum prius, Permutationem dupliciter, stricte nempe, ac late sumi posse. Late sumpta importat omnem contractum, quo una res quæcunque tandem, sive in genere, sive specie pro altera datur. Molina *Dis. 396. n. 1. & 2.* Pirhing *h.t.n. 1.* & communiter alii cum Glossa *in Rubric. C. h. t.* Stricte sumpta est, qua una certa res pro alia certe redditur. In præsenti agemus de permutatione stricte sumpta. De qua

Quæritur I. Quid sit Permutatio? Resp. I. *Permutatio* est contractus innominatus bonæ fidei, quo una certa res in specie pro altera certa re in specie datur. Patet descriptionis bonitas ex ejusdem declaratione. Dicitur *Contractus* loco generis, in quo cum omnibus contractibus convenit. Est enim Permutatio verus contractus *§. 2. V. Diversæ Instit. de Empt. & vendit.* ubi dicitur: *Permutationem esse propriam speciem contractus*, ut proin eandem a contractibus immerito excludat Faber *l. 6. Conject. c. 9.* 3

Dicitur *innominatus*: quamvis enim hic contractus in Jure speciale videatur habere nomen; cum in utroque Jure specialibus Titulis agatur *de Rerum permutatione* tamen communiter a DD. inter contractus innominatos numeratur *arg. l. 1. §. 2. ff. h. t.* Ratio est: quia, ut inquit Abbas & Glos. communiter recepta *in Rubrica h. t.* nomen *Permutationis* nimis generale est conveniens omnibus, quæ inter hominum manus versantur. Vide, quæ diximus *l. 1. T. 35. §. 5. de Pactis n. 109. & 110.* 4

Dicitur *bonæ fidei*: eo quod contractibus bonæ fidei expresse annumeretur Permutatio *§. Actionum 28. Instit. de Action.* ubi aperte dicitur, quod actio bonæ fidei dicatur etiam *ea, quæ ex Permutatione competit*: & notant DD. communiter, signanter Pirhing *h. t. n. 2.* Engel *h. t. n. 2.* prout etiam nos supra citato *l. 1. T. 35. §. 6. de Pactis.* 5

Dicitur *quo una certa res in specie, pro alia certa re in specie datur.* Ubi per rem in specie intelligitur res certa ac determinata in individuo v. g. hæc domus, hic equus: quia quod Philosophi individuum, hoc Legistæ speciem nominant: & quod illi speciem, hoc isti genus vocant. Debet ergo res certa pro alia re certa dari ad hoc, ut sit rerum Permutatio: secus enim erit contractus innominatus *do ut des*: sic v. g. si datur certus equus pro certo equo, vel bove vel cane certo: vel si datur domus certa pro alia domo certa, aut domus pro agro, vinea, prædio certo, & erit Permutatio, si vero datur equus indeterminatus pro alio equo indefinite sumpto, vel etiam unus determinatus pro alio indeterminato, erit contractus innominatus *do, ut des*, Glos. *fin.* communiter recepta *in L. 1. C. h. t.* Pirh. *h. t. n. 2.* Vvesembecius, Vultejus, & alii. Ratio est; quia Permutatio est perfecta mutatio (nam dictio *per* denotat perfectionem *l. Urbana ff. de V. S.*) qualis Permutatio perfecta non est, quando convenitur mutuo pro tradenda re in genere. 6

Ex quo colliges rationem differentiæ contractus Permutationis a contractu innominato *do ut des*. Non desunt quidem qui docent, Permutationem, & contractum *do ut des*, esse eundem contractum, ut videre est apud Zoesium *in ff. h. t. n. 4.* Verum hi audiendi non sunt, tum ob rationem jam dictam: tum quia Permutatio est contractus bonæ fidei; contractus autem *do ut des* stricti Juris *argum. §. Actionum 28. Instit. de Action.* Tum etiam, quia de iis distincti in Jure reperiuntur Tituli: de Permutatione quidem *ff. l. 19. T. 4. & C. l. 4. T. 64.* De contractu *do ut des* vero *ff. de Præscrib. verbis*. Nec obstat quod subinde Jura videantur confundere præfatos duos contractus. Respondetur, enim illa Jura loqui de Permutatione late sumpta. 7

Dicitur *datur*; quia Permutatio non nudo consensu perficitur, ut Emptio Venditio, sed requiritur actualis rei permutatæ traditio, quæ donec sequatur, licitum est permutantibus (loquendo de Jure Civili) pœnitere, seu a contractu resilire, textu claro *l. Ex placito 3. C. h. t.* ibi: *Ex placito Permutationis, nulla re secuta, constat nemini, actionem competere.* Concord. *l. 4. & 5. C. eod. & L. 1. §. fin. ff. eod.* Ratio est: quia donec sequatur traditio est, & manet nudum pactum, & quo ex Jure Civili non datur actio *l. Juris gentium §. Sed cum nulla ff. de Pactis* ibi: *Igitur nuda pactio obligationem non parit.* Imo etsi unus permutantium rem suam alteri jam tradiderit, sicque ex parte sua contractum im- 8

pleverit, licitum adhuc est saltem huic, qui ex parte sua contractum jam implevit, non item alteri pœnitere, vel, si mavult, alterum actione præscriptis verbis cogere, ut & ipse contractum ex sua parte adimpleat, prout supra *lib. 1. Tit. 35. n. 113.* diximus.

9 Dicitur autem notanter n. præcedenti *de jure Civili licet pœnitere*: quia de Jure Canonico etiam ex nudo pacto datur actio, & unus altero invito resilire, vel pœnitere nequit, prout amplius diximus citato *tit. 35. de Pactis numer. 37. & n. 114. ac seqq.* ubi etiam addidimus, idem hodie & in foro Civili practicari.

10 Quæritur II. Quænam res ad invicem permutari valeant? Resp. Omnis res certa in pondere, numero, seu mensura non consistens, quæ vendi & emi potest, etiam permutari potest pro alia simili re. Azorius *l. 6. c. 2.* Engel *b. t. n. 3.* & communis aliorum. Probatur Conclusio per singulas partes. Quod enim debeant esse *res certæ*, constat ex dictis supra *n. 6.* quod vero *in pondere, numero, vel mensura consistere non debeant*: Ratio est: quia contractus de mutua traditione similium rerum, Mutuum, non Permutatio foret, *princip. Instit. Quibus modis rei oblig. contrah.* ibi: *mutui datio in iis rebus consistit, quæ pondere, numero, mensura consistunt, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro, quas res aut metiendo, aut numerando, aut appendendo damus &c.*

11 Dicitur ulterius in Conclusione, *quæ vendi emique potest*; quia res cæteroquin certæ, quæ vendi non possunt, etiam permutari nequeunt, DD. citati. *Hinc cum rerum, quas natura, vel Jus gentium, vel mores Civitatis commercio exuerunt, venditio nulla fit, l. Si in emptione 34. §. 1. ff. de Contrah. empt.* Permutatio quoque earum irrita est. Idem est de iis, quæ ipso Jure Civili aut Canonico emi vendique prohibentur, de quibus vide *Tit. 17. §. 2. de Empt. & venditione n. 45. & seq.*

12 Limitatur Conclusio quoad has particulas in re aliena; hæc enim quamvis de Jure valide ac licite vendatur *L. 28. ff. de Contrah. empt.* Permutatio tamen ejusdem fieri non potest *L. 1. § Ideoque 3. ff. h. t.* ibi: *Pedius ait, alienam rem dantem, nullam contrahere Permutationem*, Concordat *cap. Cum venerabilis 6. de Emptionibus*: ubi statuitur, quod, *cum Permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quam cum domino, vel cum eo, qui habetur loco domini, legitime valeat celebrari*, & ibi DD. communiter. Porro si quis rem alienam permutat, tenetur de Evictione *l. Si permutationis 29. C. de Evictionib.* Quid autem Evictio operetur, habetur *tit. XVII. §. 2. Emption. & vend.* per totum.

13 Dicitur tandem in Conclusione *pro alia re simili*; quia non sufficit, ut unus permutantium rem certam in specie numero, mensura, aut pondere non constantem, sed requiritur insuper, quod & alter contrahentium rem similem tradat ob rationem supra *n. 6.* allegatam. Hinc etsi quis permutare intendens, tradat alteri rem certam in specie, & ab eo accipiat pecuniam, venditio, non permutatio erit, vel si pro re certa tradatur res fungibilis, id est, pondere vel mensura constans, erit contractus innominatus *do ut des*. Qualis autem contractus, si pro re certa non fungibili, detur alia res certa similis, & simul pecunia, dictum est supra *Tit. XVII. & 1. de Empt. & vendit. n. 18. & seqq.*

14 Quæritur III. An permutari etiam valeant res spirituales? Resp. I. Res spiritualis pro temporali nec valide nec licite permutari potest. Est certa apud omnes textu claro *c. fin. de Pactis.* ibi: *Pro spiritualibus &c. omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare & nullius penitus est momenti*, juncto *c. fin. h. t.* ibi: *Cum Permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur.* Ratio est, quia universaliter dare temporale pro spirituali, vel econtra, simoniacum est: prout amplius dicetur infra *l. 5. Tit. 3. de Simonia*.

15 Resp. II. Res spiritualis pro alia re spirituali licite ac valide permutari valet. Abbas *in cap. 2. de Transact.* cum communi aliorum contra Richardum, Paludanum, & alios, volentes, omnem Permutationem rerum spiritualium ad invicem prohibitam esse ac simoniacam. Probatur autem Conclusio *c. un. h. t. in 6. & Clem. un. eod.* ubi illicita supponitur & valida Permutatio Beneficiorum (quæ utique sunt quid spirituale.) Ratio est: quia cum res spirituales sint ejusdem ordinis, ac sibi invicem proportionatæ, nullatenus derogatur earum dignitati, si ad invicem permutantur; unde illud Joan. *1. v. 16. Gratiam pro gratia.*

Notandum tamen, quod, si res spirituales Ecclesiasticæ immobiles, v. g. Beneficium, jus decimandi &c. vel mobiles pretiosæ permutentur, id fieri debeat cum debita Juris solemnitate: quia universaliter bona immobilia, vel mobilia pretiosa quæcunque tandem sine debita Juris solemnitate alienari nequeunt; prout supra *tit. XIII. de Rebus Eccles. non. alienand.* diximus: Permutatio autem est species alienationis *c. Nulli de Rebus Eccles. non alienandis*. Quod si vero res spirituales sint privatorum, libere etiam absque Juris solemnitate permutari possunt: id quod confirmat quotidiana praxis, qua constat: absque ullo scrupulo pro libitu a privatis permutari ad invicem res spirituales, v. g. Reliquias &c. idem est de mobilibus Ecclesiarum non pretiosis. 16

Quæritur IV. An etiam bona Ecclesiastica permutari queant? Resp. I. Possunt equidem ex causa rationabili bona Ecclesiastica permutari cum aliis etiam sæcularibus rebus, ita tamen, ut si bona Ecclesiastica sint immobilia, aut mobilia pretiosa, quæ servari possunt, non nisi adhibitis Juris solemnitatibus Permutatio fiat. Ita communis ac certa *arg. can. Sine exceptione, 52. can. 12. q. 2.* ibi: *Sine exceptione decernimus, ne quis Episcopus* (idem est de aliis) *de rebus Ecclesiæ suæ quidquam donare, vel commutare, vel vendere valeat nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ.* 17

Nec obstat Conclusione *Reg. 5. Jur. in 6.* dicens. *Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.* Res. enim, per ly *Deo dicatum*, intelligi consecratum *arg. c. Muncipia 3. h. t.* ibi: *Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non decet.* Agri autem, vel prædia &c. ad Ecclesiam spectantia non sunt specialiter consecrata, unde non minus ac jumenta Ecclesiæ, aut fructus decimarum &c. alienari, & permutari possunt, servata tamen Juris solemnitate. 18

Quænam autem requiratur Juris solemnitas, quænam item censeantur bona immobilia, aut mobilia pretiosa item quæ pœnæ, pro male commutantibus bona Ecclesiarum, ac denique an, quando, & quomodo commutationes malæ factæ iterum sint revocandæ, vide supra *T. XIII. de Rebus Eccles. alien. vel non*, ubi in genere de alienatione rerum Ecclesiasticarum egimus: cuncta enim dicta etiam Permutationi bonorum Ecclesiæ accomodari possunt; utpote quæ species quoque alienationis est, *c. Nulli 5. de rebus Ecclesiæ alien.* ibi; *Alienationis autem verbum continet conditionem donationis, venditionis, permutationis &c.* 19

Solum notandum cum Layman & Pirhing *h. t. nu. 5.* minorem causam sufficere ad permutandam, quam vendendam rem Ecclesiasticam, eo quod ordinarie loquendo Permutatio rei Ecclesiasticæ cum alia re æquivalenti minus obesse, & sæpe prodesse valeat, ratione circumstantiarum v. g. propinquitatis &c. 20

Insuper notandum, quod pœnæ a Jure in male alienantes statutæ non incurrantur male permutantibus, nisi Permutatio actuali traditione rei mutatæ sit completa. Ratio est; quia, ut supra *n. 8.* dictum est, Permutatio non nudo permutantium consensu, sed rei traditione perficitur. Pirhing *loc. cit.* 21

Res. II. Circa Permutationem servorum seu mancipiorum Ecclesiæ speciale & quidem sequens habetur statutum. *Mancipia Ecclesiastica nisi ad libertatem non convenit commutari:* videlicet, *ut Mancipia, quæ pro Ecclesiastico homine dabuntur, in Ecclesiæ servitute permaneant, & Ecclesiasticus homo qui commutatur, fruatur perpetua libertate c. Mancipia. 3. h. t.* Ratio ibidem additur; *quod enim semel Deo consecratum est humanos usus transferri non decet.* 22

Idem statutum habetur, ac insuper extenditur *can. Injustum caus. 12. q. 2. & c. Injustum 4. h. t.* dum tanquam *injustum atque* impium declaratur, quod servi aut Mancipia Ecclesiarum, *cujuscunque muneris pretio vel commutationis commercio; iterum in servitutem sæcularem redigatur*; ubi ulterior ratio hæc additur, quia *est absurdum ut ab Ecclesiastica dignitate servus decedens, humanæ obnoxius sit servituti* Ex quo textu Abbas *ib. n. 2.* bene infert, ab *absurdo* valere argumentum, etsi nulla allegetur authoritas *c. Ex Ex ore 10. de Privileg.* 23

Limi-

24 Limitatur Conclusio in servis fugitivis, *arg. cit. c. 4. h. t.* ibi: *Cum Canonica authoritas servos tantummodo permittat distrahi fugitivos*. Concordat *canon. Fugitivi 64. & can. Injustum 55. caus. 12. q. 2.* Notat tamen bene Glossa *in cit. c. 4. h. t. v. Fugitivos*, servum, quamdiu in fuga est, vendi non posse, *arg. L. Quod sæpe 35. §. Si quis amico 3. ff. de Contrah. empt.* & dum præsens venditor, prius emptor de vitiu, quod videlicet ad fugam inclinet, moneatur, *cit. L. Quod sæpe 35. §. fin. ff. de Contrah. empt.* Porro de licentia Papæ licet commutare & donare etiam non fugitivos servos Ecclesiasticos remunerationis gratia. *arg. can. Ecclesiasticis, 67. cau. 12. q. 2.*

25 Quæritur V. An duæ Ecclesiæ, quarum una habet pinguiores redditus, possint invicem ita permutari, ut habens Ecclesiam seu Beneficium cum minoribus redditibus, possit pecunia recompensare possessiones pinguiores alterius Beneficii, Germanice *Aluffgeben*. Resp. Si Ecclesiæ seu Beneficia possideantur jure proprietatis, id licitum esse, præsertim, si duo fiant contractus, quorum uno ipsæ Ecclesiæ seu Beneficia, altero vero possessiones eorum permutentur. Hostiensis & Abbas *c. Ad quæstiones, 6. n. 1. 2. & 3. h. t.* Pirhing *h. t. n. 10.* cum communi aliorum, *arg. c. Ad quæstiones 6. h. t.* ubi similis Permutatio Ecclesiarum jure proprietatis possessarum, duplici contractu factæ, ut licita & valida approbatur. Ratio assignatur *in cit. cap. ad quæstiones, hoc tit.* quia nempe Permutatio Beneficiorum seu Ecclesiarum per se loquendo licite fieri potest, uti dictum est *Lib. 1. Tit. IX. de Renunt. a n. 82.* & Permutatio Possessionum nullibi reperitur inhibita, consequenter concessa, uti notat Glossa hic *v. Inhibitum*. Intellige, dummodo utrobique debitæ adhibeantur Juris solemnitates.

26 Dixi autem notanter, *si jure proprietatis possideantur*; quia secus est, si in titulum possideantur, uti dicemus quæstione *seqq.* Hinc si duo Monasteria, v. g. Collegia, vel Capitula habeant aliquas Parochias sibi incorporatas, consequenter quas jure proprietatis possident, bene possunt ad invicem ita permutare, ut Monasterium habens Parochiam minorum redditwum, pecunia compenset id, quo alterius Monasterii Parochia permutanda quoad possessiones, & redditus abundat. Quod idem non possunt duo Parochi, seu Beneficiati Beneficia sua non jure proprietatis, sed in titulum possidentes ob rationem infra *num. 29.* dicendam.

27 Dicitur ulterius in Conclusione; *præsertim si duo fiant contractus*; quia ita suadetur *cap. ad quæstiones 6. h. t.* & consulunt DD. communiter, ubi videre est apud Abbatem *l. c.* quamvis absolute necessarium non sit: cum etiam uno eodemque contractu talis Permutatio fieri queat; dummodo in contractu bene exprimatur, quod compensatio pecuniaria pro abundantioribus alterius Ecclesię possessionibus, & non pro ipsa Ecclesia, vel Beneficio, aut jure spirituali dari debeat, prout recte observat Suarez *l. 4. de Simonia. c. 34. n. 13.* Laym. Pirh. *h. t. n. 11.* & alii. Et sane parum referre videtur, utrum duplici contractu talia Beneficia permutentur, & dicatur; uno contractu absolute permuto tecum Beneficium mihi incorporatum, altero autem possessiones, quas Beneficium meum habet, & volo, ut pecunia recompenses id, in quo possessiones mei Beneficii, possessiones tui Beneficii superant: An vero negotium unico contractu absolvatur, & dicatur: permuto tecum Parochiam incorporatam, ita tamen, ut excessum, quo possessiones Parochiæ mihi incorporatæ possessiones Parochiæ tibi incorporatæ superant, pecunia recompenses; æque enim in hoc simplici, ac in illo duplici contractu apparet, quod excessus præcise detur pro temporalibus possessionibus: & non pro jure spirituali; sicque omnis absit species simoniæ, id, quod solum Jura desiderant.

28 Quæritur VI. An pariter in Permutatione duarum Præbendarum, seu Beneficiorum quoad titulum, quorum unum pinguiores habet redditus, quam alterum excessus unius in redditibus suppleri possit pecunia aut alia re temporali, sicut fieri posse diximus in Permutatione eorumdem quoad proprietatem possessorum? Non desunt DD. affirmative respondentes, inter quos est Angelus *v. Permutatio n. 6.* Lessius *lib. 2. de Just. & Jur. c. 35. n. 101.* Silvester *v. Permutatio 2. q. 6.* Cajetanus, & alii, quibus communiter etiam annumerant Abbatem *in cit. cap. ad quæstiones n. 3.* sed immerito, cum Abbas ibidem expresse loquatur de Permutatione Præbendarum quoad proprietatem, uti aperte liquet tam ex Summario, quam ex contextu ejusdem. Verum quidquid sit de probabilitate hujus sententiæ.

29 Resp. Ad quæsitum negative. Ita Barbosa *in cit. c. ad quæstiones h. t. num. 1.* dicens opinionem contrariam *esse falsam, periculosam, plerumque fraudibus, & dolis*. Covar. *lib. 1. Variar. Resolut. cap. 5. num. 9.* Navarrus *Manual. cap. 23. n. 100.* Zoesius *h. t. num. 18.* Vallensis *eod. num. 4.* Engel *eod. num. 4.* & communis aliorum, quibus & nos in Theologia nostra Morali *Tract. XI. dist. 2. num. 5.* jam adhæsimus. Ratio autem conclusionis simul & disparitatis inter Permutationem duarum Ecclesiarum quoad proprietatem, & duorum Beneficiorum quoad titulum est; quia in priori Permutatione duo intervenire possunt contractus ab invicem separati, quorum uno ipsa Beneficia, seu jura spiritualia, altero vero jura temporalia possessionum, agrorum, prædiorum &c. permutantur, *arg. c. ad quæstiones h. t.* vel si unico contractu Permutatio absolvitur, potest saltem peti compensatio pro excessu possessionum independenter a jure spirituali, eo quod permutantes habeant perfectum jus & dominium in tales possessiones temporales.

30 Secus est in altero casu; cum enim Beneficiatus Beneficium in titulum possidens non habeat dominium possessionum, agrorum, prædiorum Beneficii, sed solummodo jus percipiendi redditus ex ipsis: neque sit dominus redituum futurorum, sed eos primam acquisiturus sit sub conditione, si nempe Beneficium retineat, atque debita officia præstet, jam non potest ratione possessionum aut reddituum percipiendorum specialem contractum instituere, vel ratione illorum, utpote quæ ad illam non spectant, & ad quæ jus non habet, aliquam compensationem temporalem exigere, vel pascici, consequenter si nihilominus facit, pro ipso Beneficio, seu jure spirituali temporale exigit, sicque Simoniam committit.

31 Et per hoc patet ad fundamentum Adversariorum, qui paritatem in utroque casu extorquere nituntur. Sunt etiam qui putant, exigi posse compensationem temporalem non pro excessu, qui remanet annexus ipsi titulo, sed pro incommodo temporali, quod quis subit, spoliando se majoribus redditibus futuris, & spe illorum. Sed contra est, quod futuri majores redditus, & spes eorundem percipiendi habeant dependentiam, & connexionem ad Beneficium, cum sint accessorium Beneficii: unde urget illud *can. Si quis objecerit caus. 1. q. 3. Quisquis horum ulterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*.

32 Confirmatur Conclusio, & responsio nostra: si, uti volunt Adversarii, Beneficium possessam, vel possidendum quoad titulum potest separari a redditibus, sequitur manifeste, quod possit quis Beneficium suum vendere, vel pro eo aliquid temporale accipere: si nempe dicat; Beneficium, seu jus spirituale tibi gratis tribuo; pro redditibus vero, seu spe illorum, vel pro incommodo temporali, quod subeo, spoliando me futuris redditibus, exigo tantam quantitatem pecuniæ &c. atqui hoc juxta omnes etiam Adversarios Simoniacum est; ergo. Sequeretur item, quod idem facere possent Collatores Beneficiorum, dicendo Beneficium se gratis conferre, pro redditibus vero utpote separabilibus in sententia Adversariorum, tanquam pro emolumento temporali, quod conferre tibi non teneretur, peto compensationem temporalem: quod rursus simoniacum, & ab Alexandro VII. Ann. 1665. damnatum est; dum inter alias etiam sequentem ordine 22. propositionem damnavit: *Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis: quia collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii; sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*.

33 Cæterum prædictis non obstantibus potest authoritate Episcopi constitui pensio solvenda illi, qui permutando pinguius Beneficium dimittit, non quidem pro compensatione excessus, ob rationem jam dictam, sed ob aliam causam justam & rationabilem, v. g. quia fit commutatio ob bonum commune, aut bonum pacis privatę, aut quia pensionem prætendens est infirmus, vel ætate decrepitus. Barb. *l. c. n. 3.* Navarrus *de Simon. consil. 43.*

rum. 3. Piasec. *in praxi Episc. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 125. Engel *hoc tit. n.* 4. & alii. Vide quæ de pensionibus diximus supra *Tit. XII. Ut beneficia Ecclesiastica sine diminut.* §. 4. per totum.

34 Quæritur VII. Quinam permutare possint? Resp. I. Permutationem rerum temporalium facere possunt omnes, qui a natura, vel a Jure specialiter non prohibentur. Communis ac certa; quia in materia communiter non prohibita, *concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur*, uti habet Glos. communiter recepta *in cap. inter corporalia V. non invenitur de Translat. Episc.* Permutare a natura prohibentur carentes usu rationis, quales sunt amentes, furiosi, infantes &c. hi enim sicut ab omni contractu, ita & Permutatione excluduntur, prout amplius diximus *l.* 1. *tit.* 35. *de Pactis* §. 2.

35 A Jure prohibentur permutare, qui de Jure vendere & emere non possunt, Ratio est; quia *Permutationem vicem emptionis obtinere non est dubium*, *l.* 2. *c. h. t.* Hinc quia nec Clerici lucri causa, nec pupilli aut minores absque authoritate Tutorum, aut Curatorum emere ac vendere possunt, ita nec permutare valent. Pariter sicut bona pupillorum aut minorum absque Judicis authoritate sibi comparare non possunt Curatores, & Tutores, prout *Tit. XVII. n.* 23. *& seqq. de Empt. & vendit.* diximus, & ex Jure probavimus, ita nec Permutatione id facere queunt.

36 Resp. II. Permutationem rerum Ecclesiasticarum facere possunt omnes, & soli, qui easdem res alienare possunt. Communis. Ratio est: quia Permutatio est species alienationis *c. Nulli* 5. *de Rebus Eccles. alien.* Quinam autem res Ecclesiasticas alienare valeant, vide supra *tit. XIII. de Rebus Eccles. alienand.*

37 Pertractant hic amplius DD. materiam de Permutatione Beneficiorum. Verum quia nos de hac sufficienter jam egimus supra *l.* 1. *tit. IX. de renuntiatione* §. 4. *d. n.* 82. ideo hic nihil repetimus, sed illuc Lectorem remittimus.

Solum, quod ibidem desiderari posset, est, quod Episcopus subinde possit etiam cogere Clericum ad permutandum cum alio Beneficium, si nempe gravis id causa postulet, vel quia Beneficiatus minus est idoneus ad præstanda munera Beneficii hujus, vel in hoc loco &c. Abbas *in c. quæsitum* 4. *hoc tit. n.* 7. *&* 8. Innocentius *in c. nisi de renunciat.* Engelb. *l. infra.* Parisius Flamin. *de Resignat. Benefic. n.* 161. *& seq. arg. cit. c. Quæsitum*, §. *fin.* ubi ita statuitur: *Si Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas, ut quæ uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere.* 38

Procedit doctrina, etiamsi causa absque culpa Beneficiarii eveniat, v. gr. exurgat gravis aversio & odium populi adversus Parochum; ita ut hujus verba nihil amplius fructificent, populus Divioa contemnat, vel scandalum nascatur &c. uti apud Abbatem citatum bene observat Innocentius *loc. cit.* Ratio est; quia bonum publicum debet præferri privato, *can. Scias* 39. *caus.* 7. *q.* 1. ibi: *Nam plurimorum utilitas unius utilitati aut voluntati præferenda est*; & ad extinguendum scandalum atque pro bono pacis relaxanda sunt Juris præcepta, *c. Si forte* 36. *dist.* 63. & ibi: Glos. *V. ita tamen*, item *can. ut constitueretur* 25. *ad finem dist.* 50. *& cap. Nihil prodest* 2. *de Præscription.* ubi Glos. *vers. nihil cum scandalo*, ait: *Propter scandalum desistendum est a Jure suo.* Ac docet cum S. Joanne a Capistrano *in c. Manifesta de Pænitent. & Remission. n.* 43. Flaminius Parisius *l. c. n.* 164. Intellige, si alia via succurri non possit, enim vero quamdiu alia via juvandi restat, v. g. posset succurri malo per assignationem Coadjutoris, non posset Beneficiatus invitus cogi ad permutandum. Abbas *l. c.* Porro si alia ratione malum tolli nequit; æquum est ut illi, qui absque culpa sua Beneficium pinguius dimittit, assignetur pensio, vel alia compensatio, uti notat Abbas *loc. cit.* Flaminius Parisius *l. c. n.* 176. ac concordant dicta *n.* 33. 39

TITULUS XX.

De Feudis.

1 *Ratio continuationis Rubricæ.*

1 PRæcedentem Titulum præsens sequitur; tum quia Feudum in multis assimilatur Emphyteusi de qua in præcedenti Titulo actum est; tum quia etiam per Feudum transfertur dominium saltem utile rerum, indeque alienationis speciebus, de quibus hactenus copiosa erat quæstio, annumeratur. Materiam de Feudis S. Canones brevissime, duobus nempe, iisque brevibus capitulis absolvunt: Jus Civile vero eam duobus integris libris, & pluribus Titulis pertractat. Quapropter Legistæ magna Commentariorum volumina de eadem scripsere. Nos ea, quæ scitu utilia magis vel necessaria videbuntur, seligemus. Ponitur itaque

§. I.

De origine, natura, & divisione Feudi.

SUMMARIUM.

2 *Controversia Doctorum de origine Feudi.*
3 *Probabilius a Longobardis originem trahit.*
4 *Et Feudum derivatur a Fide seu fidelitate.*
5 *Feudi varia acceptio.*
Feudatarius, & dominus directus quinam? ibid.
6 *Feudum definitur.*
7 *Debet esse res immobilis.*
Jura incorporalia immobilibus comparantur. Ibid.
8 *Per Feudum transfertur solummodo dominium utile liberaliter tamen & perpetuo; in quo differt ab Emphyteusi.*
9 *Feudatarius obligatur ad fidelitatem & obsequium personale.*
Utriusque descriptio.
10 *Si habet Feudum proprium.*
11 *Feudum dividitur varie prime in proprium ac improprium.*
12 *Feudum antiquum & novum, paternum & avitum quid?*
13 *Differentia inter Feudum novum & antiquum, Et num. seq.*
15 *Feudum Ecclesiasticum, & sæculare quid, & unde cognoscatur?*
16 *Episcopi, & alii Clerici habentes Feudum sæculare, a domino dicto in causa Feudali judicantur.*
17 *Feudum sæculare, quod Ecclesia habet, differt a Feudo sæculari, quod Laicus habet; & quomodo?*
18 *Feudum nobile & ignobile quid?*
19 *Regale & non Regale quid?*
Regalia quid importent. Ibid. remissive.
20 *Feudum Ligium & non Ligium quid?*
21 *Feuda Ligia non potest quis a duobus dominis accipere.*
22 *Bene tamen Feuda non Ligia.*
23 *Feudum Familiæ, seu ex pacto, & providentia Stammeleben quid?*
24 *Feudum hæreditarium quid?*
Clausula, Concedo Feudum pro te, & tuis hæredibus quibuscunque *indicat Feudum de hæreditario. Ibid.*
25 *Non item clausula* pro tuis hæredibus: *& quare?*
26 *Verba intelligenda sunt secundum subjectam materiam.*
27 *Feudum Masculinum & Fœmineum quid?*
28 *Fœmineum est improprie Feudum; nec possunt in eo succedere fœminæ quamdiu masculus superstes est.*

29 Feu-

29 *Feudum Francum, & non Francum quid?*
30 *Feudum reale, & personale. Personale aliud est de Camera, aliud de Cavena.*
31 *Aliud Quardiæ, aliud Gastaldiæ.*
32 *Aliud Soldatæ.*
33 *Feuda Personalia sunt Feuda impropria.*
34 *Feudum emptitium & gratuitum.*
An in emptitio succedant fœminæ? Ibid.
35 *Feudum bursaticum Bavaris speciale quid.*
36 *Enarrantur ejus conditiones.*
37 *Feuda bursatica in Bavaria sunt frequentia.*
38 *Feuda equestria quæ?*
39 *Libri Feudorum an sint authentici? quæritur.*
40 *Respondetur affirmative.*
41 *Probatur immemoriali consuetudine.*
Consuetudo habet vim Legis. Ibid.
42 *Quænam capitula non sint authentica in libris Feudorum & quæ illa?*

2 QUæritur I. Unde originem trahat, & derivetur Feudum? Respondetur primo. Quamvis gravissima inter Doctores sit controversia de origine Feudi; cum aliqui cum Zasio *in l. 2. v. Carias ff. de Orig. juris*, & Cujac. *in commentar. ad l. Feud. in princ.* velint, Feuda ex antiquo Romanorum Jure originem habere. Alii cum Luca de Penna *in l. quicunque C. de omni agro desert. l. 11.* docent, Feuda tempore Justiniani cœpisse. Alii dicunt, Feuda a Gallis ad Germanos, Italos, Hispanos, & alias Europæ Provincias venisse, uti videre est apud Fachin. *l. 7. c. 1.* ubi singulas opiniones examinat.

3 Nihilominus communiter ac probabilior tenet, Feuda originem habere, ac primitius concessa fuisse a Longobardis, qui Italiam occuparunt, quique possederunt, natione cæteroquin Germani, vel Germanis vicini. Fachin *l. 7. cap. 1.* Harprecht *in Annotat. ad Jul. Clar. in §. Feudum q. 1. n. 11.* Heig. *part. 1.* Engel *h. t. n. 1.* & complures alii. Ratio est: tum quia in libris Feudorum passim fit mentio Longobardorum, & Legum Longobardicarum, veluti *lib. 2. titul. 1. de Feudi cognitione*, item *lib. 2. tit. 8. de Investitura*, rursus *lib. 2. tit. 58. de Notis Feudi* & alibi. Tum quia in iisdem libris plura reperiuntur vocabula Germanica, & Morgenatica, Marchia, Marchio, prout bene observat Fachin *loc. cit.*

4 Resp. II. Idipsum nomen Feudum derivatur a fide, seu fidelitate. Rosental. *c. 1. de Feud. concl. 7. lib. 1.* Engel *hoc tit. n. 5.* & communis aliorum *Lib. 2. Feud. Tit. 3. Per quos fiat investitura*, ibi. *Cum a fidelitate Feudum dicatur, vel a fide*, quæ verba, cum sint clara, audiendus non est Fachin *loc. cit.* dicens errare eos, qui putant ly. *feudum* a fide, seu fidelitate derivari. Ratio autem est; quia natura Feudi proprii est, obligare feudatarium, ut specialem exhibeat fidelitatem erga dominum suum directum, cujus est vasallus; *cit. lib. 2. tit. 3. Per quos fiat investitura*; ubi dicitur: *Nulla investitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat.*

5 Quæritur II. Quid sit Feudum? Ante responsionem notandum, Feudum subinde sumi pro ipso contractu Feudali, quo res in Feudum datur: subinde pro jure, quod ex contractu Feudali, Feudatario, seu vasallo nascitur; subinde vero pro ipsa re, quæ in Feudum conceditur. Ille, qui rem in Feudum concedit, dicitur dominus directus, item dominus Feudi, Germanis *Lebens Herr*; qui accipit, vocatur vasallus, item feudatarius *Leben Mann oder Lebentrager*: res autem, quæ in Feudum conceditur res feudalis, item simpliciter etiam Feudum, Germanis *Leben Guet* vel simpliciter *Leben* appellatur. In præsenti agemus quidem de Feudo in quavis acceptione considerato, principaliter tamen de Feudo, prout sumpto pro ipsa re in Feudum concessa, in quo sensu nunc Feudum definiendo.

6 Resp. I. Feudum proprie dictum est res immobilis, vel æquivalens, alicubi quoad dominium utile liberaliter, & perpetuo concessa sub onere fidelitatis & obsequii personalis præstandi. Ita in re communis ac certa: atq; desumitur ex *§. fin. l. 2. feud. c. 23.* ubi ita describitur: *Est beneficium illud, quod ex benevolentia ita datur alic..., ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: ususfructus vero illius rei, ita ad accipientem transeat, at ad eum, hæredesque suos masculos, sive fœminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat, ad hoc, ut ille, & sui heredes fideliter domino serviant.* Ex quo textu, quamvis clare pateat bonitas definitionis nostræ, nihilominus pro majori ejusdem claritate explicantur singulæ particulæ.

Dicitur ergo primo, *Res immobilis*, v. g. castrum, 7
prædium, ager, vinea &c. res enim mobilis feudum esse nequit, *arg. cit. lib. 2. cap. 23.* ibi: *Rei immobilis*. Additur autem vel *æquivalens*; cujusmodi sunt jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, qualia jura sunt piscandi, venandi, lignandi, decimandi &c. *arg. l. 4. & §. fin. C. de Præscrit. longi temp.* juncta *Clem. 1. de Rebus Eccles. alienand.* item, census, & redditus annui, *Clem. Exivi §. Cumque annus de V. S.* ibi: *Cumque redditus annui inter immobilia censeantur a Jure*: hæc enim æque ac immobilia proprie talia, utpote quibus æquivalent, in feudum dari possunt, ut habet communis Doctorum.

Dicitur *quoad dominium utile*; quia sicut emphyteuta, 8
ita & feudatarius solum dominium utile, nullatenus autem proprietatem rei feudalis habet, claris verbis textus citati, *ut proprietas rei immobilis penes dantem remaneat: ususfructus vero ad accipientem transferatur.* Dicitur *liberaliter*; quia feudum est *beneficium ex benevolentia* datum: per quod differt ab Emphyteusi, in qua domino directo ab emphyteuta præstari debet canon annuus: unde si etiam in feudo annua pensio constituatur; prout nonnunquam fieri solet, jam feudum proprium non est, sed improprium. Dicitur *perpetuo*, quia feuda proprie dicta non precise ad certum tempus, vel generationem uti aliquæ saltem emphyteuses, sed perpetuo conceduntur, ita ut etiam ad feudatarii *heredes in perpetuum pertineant*; prout loquitur textus. Quapropter si quod feudum ad certum duntaxat tempus reperitur concessum feudum improprie censeri debet.

Dicitur tandem *sub onere fidelitatis, & obsequii præstandi*; quia principale onus & obligatio feudatarii est, ut 9
domino directo, a quo tantum beneficium accepit, sit fidelis, & nunquam aliquid contra eum machinetur, sed potius consilio, & auxilio adjuvet, præsertim euntem ad bellum personaliter sequatur, vel alium sui loco, *domino acceptabilem mittat, vel dimidium redditus feudi unius anni domino subministret pro belli expensis, l. 2. c. 55. §. 1. de Prohibita Feudi alienat.* unde si feudatarius ab his oneribus liber, aliis gravatur oneribus, vel obligationibus; Feudum improprium est.

Dicitur autem notanter in Conclusione, *feudum proprie* 10
dictum, quia dantur hodie plurima feuda, quibus definitio data quoad omnes particulas non convenit, quæ proin feuda improprie vocantur. De quibus statim infra.

Quæritur III. Quotuplex sit feudum, & quomodo dividatur? Resp. I. feudum multiplex est, variєque dividitur. Et quidem primo in feudum proprium & improprium. *Proprium* est, quod supra descripsimus. *Improprium* est, cui aliqua ex requisitis conditionibus, seu particulis definitionis deest, cujusmodi plura afferemus infra; quæ omnia generice conveniunt in descriptione sequenti. Feudum large sumptum est rei immobilis alicui ad hoc concessa, ut domino sit fidelis, eique præstet id, ad quod per investituram specialiter obligatur. Est clara ex terminis, ac patebit ex specificis feudis impropriis infra allegandis.

Secundo dividitur in feudum novum & antiquum. *No-* 11
vum est, quod vasallus possessor non ab aliquo antecedente, vi successionis; sed ab ipso domino, vel præscriptione primum accepit. *Antiquum* est, quod prius jam ab alio ascendentium acquisitum, per successionem ad alios devolvitur. Julius Clarus, *§. Feudum quæst. 8. n. 1.* Zasius *in Emptione p. 2. n. 6.* Engel *h. t. n. 7.* Pirhing *eod. num. 3.* & communis aliorum *arg. l. 2. tit. 3. prin.* Et si quidem feudum antiquum ab aliquo ascendentium intra quartum gradum v. g. a patre, avo, proavo, vel ab avo primitus obtentum, est, vocari solet feudum paternum *ein Vatterlichs Leben*, *arg. lib. 1. Feud. tit. 8.* si vero ab aliquo ascendentium ultra quartum gradum, v. g. a tritavo obtentum, dignoscitur feudum *avitum*, seu *proprie antiquum* dicitur, *ein Vralvatterliches Leben*. Verum quia in ipsis feudorum libris paternum, & avitum promiscue, ac pro eodem sumuntur, uti videre est *lib. 2. Feud. tit. 11. §. His vero* quoad effectum Juris non differunt, ideo hodie non amplius attenditur divisio feudi antiqui in paternum & avitum, sed

ad

ad Juris exemplum pro eodem utrumque sumitur; ut bene advertit Vul. *de feud. lib. 5. c. 8.* Engel *h. t. n. 7.* Julius Clarus *loc. cit.* & alii.

13 Cæterum multum refert, an Feudum novum sit, vel Antiquum; quia præter alias differentias, quas recenset Gail. *lib. 2. Variar. observat.* 50. *n. 2.* principaliter etiam differt Feudum novum ab antiquo, quod in novo soli descendentes, Filii nempe, nepotes ac pronepotes succedant; quibus deficientibus Feudum ad dominum revertitur, Gailus *l. c. arg. l. 1. Feud. tit. 8. §. Filia*, in fine. In antiquo autem etiam fratres, & alii collaterales admittantur, dummodo a primo acquirente descendant; Gailus *l. c.* Engel *h. t. n. 8.* textus est *in lib. 2. Feud. tit. 11. & tr. 50.*

14 Rursus differt, quod si pater intra annum, quo feudi renovationem petere debuisset, moriatur, filius in Feudo novo succedens non habeat integrum annum, sed tantum illud anni tempus residuum, quod patri defuncto adhuc supererat succedenti vero in Feudo antiquo, si vasallus intra annum mortuus fuerit, concedatur novus integer annus, Gailus *l. c. 8. & 9.* Zasias & alii, *arg. l. Si Juden 32. ff. de Judiciis ac l. Et ideo 15. ff. de V. O.* Ratio est, quia in Feudo novo filius hæres refert, & repræsentat patris personam, *l. Æmilius 38. ff. de Minor.* Secus in Feudo antiquo, utpote in quo successor non ex persona defuncti, sed jure proprio per primum acquirentem sibi competente venit.

15 Tertio dividitur Feudum in Ecclesiasticum & Sæculare, seu Laicale. *Ecclesiasticum* est, quod ab Ecclesiarum Prælatis de bonis ad Ecclesiam spectantibus datur alicui sive Clerico, sive Laico. Bocer. *de Qualitat. & different. Feud. c. 2.* Engel *h. t. n. 9.* Vult. *l. 1. c. 8. n. 19.* Azorius *l. 10. cap. 2.* & communis aliorum. *Sæculare*, seu *Laicale*, est, quod a Principibus, vel aliis dominis sæcularibus, aut etiam a Clericis, de bonis tamen patrimonialibus & sæcularibus datur. Nam in dignoscendo Feudo, an Ecclesiasticum sit, aut Sæculare, non tam aspicitur persona Feudum concedens, quam res ipsa in Feudum concessa, ita, ut si res sit laicalis, vel sæcularis, ipsum Feudum quoque sæculare sit, etiamsi Clerico, Ecclesiæ, vel Monasterio concedatur, *arg. C. ex transmissa 6. de Foro compet.* Econtra si res sit Ecclesiastica seu proprie ad Ecclesiam pertinens Feudum quoque Ecclesiasticum erit, etiamsi Laico sit concessa.

16 Hinc bene observat Gailus *lib. Observ. 30. n. 4.* Territoria illa, quæ multi, præsertim Germaniæ Episcopi, & Prælati, in Feudum acceperunt. Feuda esse sæcularia, intuitu quorum, Episcopi hujusmodi sunt vere vasalli sæculares Imperatorum, & coram eis in causa feudali comparere ac judicari debent; eo quod universaliter quæstiones feudales per dominum Feudi terminentur, *c. Ex transmissa 6. & c. Verum 7. de Foro compet.*

17 Verum quamvis, uti dictum, res laicalis Ecclesiæ concessa, sit feudum sæculare; nihilominus speciale privilegium habet, quo caret feudum sæculare a Laico acceptum: videlicet, quod propter delictum, aut infidelitatem Prælati amittatur quidem, & ad dominum redeat, quamdiu vivit talis Prælatus delinquens, verumtamen mortuo tali delinquente, feudum denuo redit ad Ecclesiam, textu expresso *lib. 2. Feud. Tit. 40.* Ratio est; quia *delictum Personæ Prælati non debet in detrimentum Ecclesiæ redundari*, Reg. 76. de Reg. Jur. in 6.

18 Quarto dividitur feudum in nobile & ignobile, seu plebejum. *Nobile* est, quod ex conferentis potestate ac voluntate nobilitatem, *Ignobile* est, quod ex defectu potestatis, vel voluntatis in concedente, nullam nobilitatem confert accipienti feudum. Vultejus *de Feudis c. 8. n. 9. & seqq. arg. lib. 2. de Feud. Tit. 19. & 53.*

19 Nobile feudum subdividitur in Regale & non regale. *Regale* est (Germanis *ein Fahen Lehen* dictum, eo quod investitura mediante vexillo tradatur) quod a supremo Principe cum jure Regalium conceditur. Hujusmodi feuda sunt Regnum, Electoratus, Ducatus, Marchionatus Principatus, Comitatus. *Non Regale* est, quod personam accipientis quidem nobilitat, absque tamen jure Regalium, Vultejus *de feudis c. 8. n. 12.* Engel *h. t. n. 50. arg. lib. 1. Tit. 14. feud.*

20 Quinto dividitur feudum in Ligium, & non Ligium. *Ligium* (a ligando se verbo ligo, quod fœdus & societatem arctissimam significat) est, vi cujus vasallus jurat fidelitatem contra quemcunque, *l. 2. tit. 99. de Feud. Ligio.* Excipe Romanum Pontificem, utpote qui in quovis feudo Ligio intelligitur exceptus, eo quod contra ipsum, nullum fidelitatis juramentum fieri queat, *arg. cap. Venientes 19. de Jurejurando*: ibi: *Cum prædictum juramentum vos excusare non possis, in quo debet intelligi jus Superioris exceptum*, ob quam etiam rationem feuda Ligia non nisi a supremis Principibus superiorem non agnoscentibus dari possunt; quia quovis feudo Ligio superior dantis exceptus censetur, *arg. cit. c. Venientes.*

21 Porro non potest quis a duobus distinctis dominis feuda Ligia accipere, *arg. cit. lib. 2. Tit. 99.* Glossa *in Clem. Pastoralis v. Homo ligius, de Re judicata.* Ratio est; quia impossibile est duobus promittere fidelitatem contra quemcunque; cum hoc ipso, quod uni jam promiserit fidelitatem contra quemvis nullo excepto, etiamsi contra illum promiserit, quo postea feudum Ligium accipere vult. Clar. *§. Feud. q. 11.* Eng. *h. t. n. 11.*

22 *Feudum non Ligium* est, intuitu cujus vasallus domino ita fidelitatem jurat, & debet, ut tamen alicui alteri ex eadem vel simili causa fidelitatem debitam præstare valeat. Hinc bene quis potest duo, vel plura feuda non Ligia a diversis dominis accipere; dummodo in nullo fidelitatem contra dominum aliquem feudi juret, uti habet communis, probatque praxis recepta.

23 Sexto dividitur feudum in hæreditarium, & in feudum Familiæ, seu ex pacto, & providentia. *Feudum Familiæ*, Germanis, *Stammenleben* est, in quo soli masculi a primo vasallo per legitimum matrimonium descendentes, jure agnationis & sanguinis succedunt; quia ordinarie in favorem & conservationem Familiæ conceditur. Et hoc propriissime feudum dicitur, esseque semper præsumitur, quoties ex investitura pactisve specialibus aliud non habetur, Bercer. *de qualitat. & different. feud. cap. 5. n. 36.* Vultejus *de feudis c. 8. n. 32. arg. l. 2. feud. tit. 2.* in fine.

24 Feudum *hæreditar.*, *ein Erbleben*, item *ein algentum blieb Leben*, est, in quo per specialia pacta, & ex speciali providentia primi acquirentis, vel speciali beneficio concedentis receditur a jure communi, ita ut non soli agnati a primo acquirente succedentes, sed etiam omnes alii quicunque tandem hæredes sive masculi sive fœminæ, sive testamento, sive ab intestato venientes succedunt. Tale Feudum esse censetur, si in investitura hæc vel similis clausula habeatur: *Concedo Feudum pro te & tuis hæredibus quibuscunque* Jul. Clarus *§. Feudum q. 9. n. 2.* Pithing *h. t. n. 3.* Fachin. *lib. 7. c. 6.* & communis aliorum. Ratio est, quia quamvis alias natura Feudi sit, non nisi Jure sanguinis succedentes admittere, nihilominus, quia *contractus ex conventione legem accipiunt*, Reg. 85. *Jur. in 6.* Et quilibet de re sua pro libitu disponere potest, *l. in re Mandata C. Mandati* concedere etiam quis potest Feudum hæreditarium, concessum merito præsumitur, quando investituræ præfatam inseruit clausulam. Siquidem *verba indicant animum loquentis l. Labeo ff. de Suppellect. legata*: nec a propria eorum significatione recedendum, quamdiu de contraria non constat voluntate, *l. Non aliter, de Leg. 3.*

25 Illud tamen cum Fachin *l. 7. c. 3.* Bald. Decio, Pistorio, Gailo, & aliis concedendum videtur, quod, quando in investitura sequens adhibetur clausula: *Concedo Feudum pro te & hæredibus tuis*, non censeatur Feudum hæreditarium, sed ex pacto & providentia seu Feudum Familiæ, ita ut soli agnati masculi jure sanguinis succedant; non item fœminæ, multominus hæredes extranei. Ratio est; quia licet alias ly *hæres* universaliter quemvis hæredem significet, *arg. prin. Instit. de Hæred. qualit. & different.* prout *tit. præced. n. 238.* jam probavimus de Emphyteusi. Aliter tamen discurrendum in materia Feudi, utpote in qua per specialem consuetudinem Feudorum per nomen *hæredes* simpliciter & absolute prolatum significantur soli masculi ex legitimo matrimonio a primo acquirente jure sanguinis succedentes, *lib. 1. Feud. t. 8. & lib. 2. t. 23. & t. 50.*

Nec obstat, quod alias ly *hæres* universaliter quemvis hæredem denotet *cit. princ. Instit. de Hæred. qualit. & different.* Nam contra est, quod verba etsi generaliter prolata intelligi debeant secundum subjectam materiam *L. 2. §. Prætor. 2. in v. Qualiscunque ff. Qui satisd. cog.* juncta Glossa ibidem *v. Facultatem, & c. 1. § fin. de Jurejur. in 6.* Consequenter quia in materia Feudi nomen *hæredes* solos jure sanguinis succedentes legitimos masculos compre-

hen-

hendit, de illis solis nomen intelligere debemus.

27 Septimo dividitur Feudum in Masculinum & Fæmineum. *Masculinum* est, in quo soli masculi succedere possunt. *Fæmineum* Germanis *VVeiber, oder Gant K Leben* est quod primitus collatum est fœminæ, indeque fœminas succedere patitur, *l. 2. Feud. tit. 30. & 50.* Alii volunt etiam illud Feudum fœmineum esse, in quo ex speciali pacto & fœminæ succedere possunt, etsi primitus collatum sit masculo. Verum horum opinio videtur conformis *l. 2. Feud. tit. 50.* ubi Feudum fœmineum expresse distinctum reperiatur a Feudo, in quo solum ex speciali pacto fœminæ succedunt: dicitur namque ibidem, quod in Feudo non succedat *filia nisi ex pacto, vel nisi sit fæmineum;* uti bene advertunt Rosental *in Synopf. cupit. 2. concl. 7.* Vultejus *l. 1. de Feud. cap. 8. n. 3.* & alii. Ad conciliandos tamen Doctores dici potest, Feudum, in quo ex speciali pacto etiam fæminæ succedunt, dici posse *Fæmineum* improprie dictum, id quod confirmare videtur praxis, vi cujus universaliter ac sine distinctione vocari audimus Feudum fæmineum *ein VVeiber, oder Kunek Leben*, in quo fæminae succedere possunt, sive ex pacto speciali, sive quia primitus collatum fuerat fæminæ.

28 Utrumque tamen hoc feudum fœmineum, improprie Feudum est; quia de natura feudi proprie dicti est, quod soli masculi succedant, *arg. l. 1. Feud. tit. 8. §. Filia* ibi: *Filia non succedit in feudo, nisi investitura fuerit, ut & filiæ succedant, vel nisi investitæ fuerint.* De utroque insuper notandum est, quod non nisi masculis deficientibus in Feudo succedere valeant fæminæ, ita ut quamdiu masculus aliquis succedere potens superstes est, nulla fæmina, etsi propinquior ad successionem, admittatur; textus expressus habetur *in cit. lib. 1. t. 8.* ibi: *Tunc enim succedit filia, filiis non extantibus, & lib. 2. tit 30. Fæmineum feudum deficientibus masculis ad filias pertinebit.*

29 Octavo dividitur in Feudum *francum*, id est liberum *ein Freyleben*, & *non francum*. *Francum* est, vi cujus ad nulla servitia præstanda obligatur vasallus. *Non Francum* est vi cujus ad certum servitii genus, prout nempe in investitura determinatur, tenetur vasallus. Et quia de natura Feudi est obligare vasallum ad aliquod saltem servitium, *lib. 2. T. 23. Feud.* ideo Feudum *Francum* a DD. communiter Feudum improprium salutatur.

30 Nono dividitur in Reale & Personale. *Reale* est, quod cum primo acquirente non extinguitur, sed etiam ad hæredes transit. Azorius *lib. 10. de Feudis, cap. 2. quæst. 5.* cum communi aliorum, *arg. l. 1. cap. 1. Feud. Personale* est, in quo nullus hæres succedit, sed quod cum primo acquirente extinguitur. Personale varie subdividitur. Aliud enim Feudum personale dicitur *de Camera in Camer Leben*, in hoc consistens, quod alicui ex ærario seu fisco domini directi aliquid pro sustentatione, quamdiu vivit, præbeatur. Aliud dicitur *de Cavena*, vi cujus nempe vasallo ad dies vitæ aliquid datur e cella, horreo, vel penuario domini, Rosental *cap. 2. concl. 30.* De utroque hoc Feudo personali, de Camera nempe, & de Cavena fit mentio. *lib. 2. Feud. Tit. 1. §. Sciendum.*

31 Rursus feudum personale aliud est Guardiæ, aliud Gastaldiæ. *Feudum Guardiæ* est, quod datur alicui ad dies vitæ, vel certum tempus sub hoc onere, ut vasallus castrum domum, territorium &c. custodiat, aut custodire, ac tueri juvet *Feudum Gastaldiæ* est, quod alicui eo fine datur, ut domum aut aliam rem domini gubernet, administret, aut procuret. De utroque hoc Feudo agitur *in lib. 1. Feud. tit. 2.*

32 Adhuc aliud feudum personale est *Soldatæ*, in hoc consistens; quod alicui non quidem ex certa camera, vel cavena, sed simpliciter annua quantitas pecuniæ, vini vel frumenti sub obligatione fidelitatis, & servitorum, præstetur, ita tamen, ut non tantum per mortem ipsius vasalli, sed etiam per mortem dantis expiret; qua propter & personalissimum dicitur, Azor. *l. c.* Et de hoc feudo Soldatæ ita habetur *l. 2. feud. tit. 10. Soldata est præstatio quædam annua gratuita, quæ a neutra parte transit in hæredem: morte enim dantis & accipientis intervenient finitur: Soldata vero dicitur; quia plerumque in solidorum donatione consistit: quandoque autem in vino & annona consistit.*

33 Cæterum cuncta hactenus recensita feuda personalia, tantum improprie feuda sunt: tum quia non durant perpetuo: tum quia non necessario super immobilibus constituuntur; quod utrumque tamen ad feudum proprie dictum requiritur, textu claro. *l. 2. T. 23. feud.* & diximus supra n. 7. & 8. explicando definitionem feudi.

34 Decimo dividitur in Feudum emptitium, & gratuitum. *Emptitium* est, quod pretio emitur, de quo habetur *l. 1. Feud. t. 20. Gratuitum* vero, quod gratis conceditur. Et quia de natura Feudi proprii est, ut liberaliter concedatur, hinc etiam Feudum emptitium feudis impropriis annumeratur. Controvertunt autem plurimum Doctores, num in Feudo emptitio succedant etiam fæminæ, casu quo de iis in investitura nulla habeatur mentio. Affirmativam tenent Gailus, Mynsinger, Hartman. & alii, quos citat & sequitur Illustriss. D. Schimidt *ad Tit. 12. a. num. statut. Bavar.* Idipsum expresse constitutum habetur in statutis Bavaricis *l. c.* Negativum tenentur Rosenthal *in Synopf. feud. cap. 7. concl. 34.* Verum quia nec affirmativa, nec negativa ex libris Feudorum clare deduci potest, ad locorum consuetudines, & particularia statuta attendendum erit; præsertim, quia totum Jus Feudale potissimum ex usu & moribus compilatum est, ac propterea Jus consuetudinarium vocatur, ipsique Feudorum libri *usus*, seu consuetudines Feudorum inscribuntur.

35 Præter Feuda hucusque enumerata dantur aliqua Bavaris specialia, inter quæ sunt Feuda bursatica, *Beutel, oder Suckel Leben*, quorum natura in hoc consistit, quod vasallum ad nulla servitia personalia, sed tantum ad solvendam Relevium *den Lebenraich*, obligent toties, quoties sive ex parte domini, sive ex parte vasalli contingit mutatio, Est autem *Relevium* vigesima pars pretii, quo æstimatur bonum Feudale, sicut supra diximus de Laudemio, a quo tamen Relevium in hoc differt, quod Laudemium de bono Emphyteutico tantum solvatur contingente mutatione ex parte emphyteute. Relevium vero præstatur, sive ex parte domini, sive vasalli fiat mutatio, vi statutorum Bavariæ *t. 11. ar. 3.* & ibi Schimidt, quo tamen non obstante pinguius reputatur in Bavaria Feudum Bursaticum, quam emphyteusis; quia in hac præter Laudemium suo tempore dandum, singulis annis præberi debet annus canon, & quidem hodierna consuetudine sat magnus; in Feudo autem præter Relevium ad nihil obligetur vasallus.

36 Inter alias qualitates Feudi Bursatici, etiam sequentes sunt. I. Quod transeat ad quosvis hæredes etiam extraneos, & fæminas, si masculi deficiant. II. Quod hæres legitimo tempore, id est, intra annum & diem a domino Feudum requirat, eum agnoscat, eique Relevium solvat. III. Quod si Feudum inter vivos alienare velit, consensum domini requirere debeat; quem etiam dominus dare tenetur, nisi justam recusandi causam habeat. IV. Quod si quia vasallus heredes ab intestatu successuros habeat, non possit in extraneum, nec per ultimam voluntatem, nec per alienationem inter vivos transferre, nisi requirat simulque habeat domini consensum: sine quo si transferre nititur, dispositio nulla est, & Feudum ad hæredes ab intestato succedentes transit.

37 Hujusmodi Feuda Bursatica sunt ferme omnia Feuda rustica & plebeja in Bavaria, utpote vi quorum nulla servitia personalia, sed tantum Relevia præstantur, & vel hoc ipso, sicut etiam ex aliis capitibus, Feuda impropria reputantur; sunt insuper plerumque emptitia: vide de hoc Feudo *T. 11. art. 4. statut. Bavar.* & ibi Illustriss. Interpretantem D. Schmidt.

38 Aliud Feudum in Bavaria frequens est feudum Equestre *Ritter-Leben*, vi cujus tenetur vasallus domino præstare servitia equestria, & contingente mutatione in recognitionem pro Relevio præbere *einen Schiefzeug*, antiquitus consistebat hoc Relevium in bombarda & gladio; cujus loco hodie succedit pensio aliqua pecuniaria consistens in 7. florenis, & 14. crucigeris, prout videre est *in statutis Bavar. tit. 22. art. 8.* & apud Illustriss. D. Schimidt ad Processum summarium *t. 11. art. 4* ubi etiam docet, quod hæc Feuda equestria quoque dividantur in masculina & fæminea: nova & antiqua, quæ membra faciliter cognoscuntur ex dictis supra *n. 11. & seq.* Cæterum quia Feuda Bursatica & equestria non sunt de communibus Feudorum consuetudinibus, sed particularibus Bavariç dispositionibus plura de iis non agimus; sed ulterius, quę sunt Juris communis tractando.

39 Quęritur IV. An libri Feudorum, seu scriptę, corporique Juris insertę Feudorum consuetudines sint authen-

thentici, habeantque vim Legis? Ratio dubitandi est: tum quod illæ consuetudines videantur particulares Italorum, maxime Mediolanensium, consequenter pro Lege universali in Foro Imperii Romani maxime habendæ. Tum quia majori ex parte consistunt ex responsis, seu decisionibus privatorum DD. Gerhardi Nigri, Oberti de Orto, qui potestate Legislativa caruere. Et ob has rationes Hostiensis *in Summa de Immunitate Eccles. §. In quantum* & alii a Fachin. *l. 7. cap.* 2. citati, negativam sententiam tenuerunt. Nihilominus

40 Resp. Libri Feudales, seu Feudorum consuetudines sunt vere authentici, ita ut eadem, qua reliquæ Leges scriptæ, authoritate polleant; ac vim obligandi habeant. Ita Fachin. *l. c.* Jul. Clarus *§. Feudum quæst.* 3. Zasius *in epitome de Feudis in pri.* Engel *h. t. a. 1.* & communissima aliorum. Ratio est: quia Imperatores, quorum est Leges condere, consuetudines Feudales variis in locis confirmarunt illis partim addendo partim detrahendo, partim ratificando; uti colligitur ex *l. 1. Feu. T. 11. & l. 2. Feu. T. 44. & 53.* Eosdem libros, ac consuetudines Feudales in eis contentas approbarunt etiam Summi Pontifices, *arg. c. Cæterum 5. de Foro de Judiciis, &c. Ex transmissa 6. de Foro comp.*

41 Accedit, quod longissima ac immemoriali Orbis Christiani consuetudine recepti, & practicati sint, inique & extra judicium allegentur; quod autem judicio populi receptum, & frequenter in eodem controversiarum genere servatum est, pro Lege habetur. *Nam cum ipsæ Leges* (a.t Julianus *l.* De quibus 32. ff. de Legibus *nulla alio ex causa nos teneant quam quod judicio populi receptæ sint: merito & ea, quæ sine ullo scripto populus probavit, tenebunt omnes. Nam quid interest, suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis & factis.* Unde ibidem dicitur: *Inveterata consuetudo pro Lege non immerito custoditur.* Item: *De quibus causis, scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus, & consuetudine introductum est.*

42 Notat tamen bene Clarissimus D. Gletle, id quod modo de authoritate & valore librorum Feudalium diximus, intelligendum esse de capitulis ordinatiis, quæ in libro primo & secundo Feudorum usque ad capitulum 58. inclusive continentur: reliqua enim in secundo libro capitula extraordinaria, utpote non publica authoritate, sed opera Cujacii, & aliorum adjecta dubiæ authoritatis, nec usu ita recepta sunt, uti priora. Quæ proin tunc tantum valent, & allegari possunt, quando cum capitulis ordinariis prioribus conveniunt, vel eorum explicationem faciunt, vel denique quando casum in ordinariis non decisum continent; minime vero, quando ordinariis contraria existunt. Stryk *in Exam. jure Feud. cap. 1. quæst.* 22. & alii.

§. II.

Quinam, quid, & quomodo in Feudum dare & accipere possint.

SUMMARIUM.

43 *In feudum dare possunt omnes & soli rerum suarum administrationem habentes.*
44 *Etiam plebei, & fœminæ.*
45 *Episcopi quoque, & Ecclesiarum Prælati adhibibitis juris solemnitatibus.*
46 *Imo sine juris solemnitatibus Feuda antiqua.*
47 *Rerum suam administrationæ carent, in feudum dare nequit.*
48 *Excipitur minor, qui saltem feudum antiquum concedere potest.*
49 *Feudum accipere potest quivis, si specialiter non prohibetur.*
50 *Etiam minorennis & pupillus: quomodo?*
51 *Ac insuper superior ab inferiore.*
52 *Clerici quoque feuda accipere possunt.*
53 *Affertur ratio.*
54 *Omni res immobilis in feudum dari potest.*
55 *Excipitur tamen res sacra.*
56 *Licet & hæc saltem indirecte in feudum concedatur.*
57 *Investitura abusiva fieri debet coram paribus curiæ: vel coram aliis testibus.*
Pares curiæ quinam? Ibid.
58 *In casu litis quomodo vasallus investituram probare debeat.*
59 *Feudum acquiritur etiã præscriptione triginta annorum.*
60 *Etiam sine titulo, dummodo adsit bona fides.*
61 *Præscriptione fieri potest ex re Feudalis allodialis.*
62 *Controversia DD. an Feudum male alienatum præscribi valeat?*
63 *Sententia affirmativa.*
64 *Refutatur.*
65 *Et respondetur cum distinctione. Et n. seq.*
67 *Vasallus præscriptione facere potest ex re feudali allodialem.*
68 *Reliqua de præscriptione feudi. Remissive.*

QUæritur I. Quinam dare possit Feuda? Resp. I. Universaliter omnes & soli, qui liberam rerum suarum administrationem habent. Communis: Textus habetur *in lib. 2. Feud. tit. 3.* ibi: *Investitura Feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimam bonorum suorum administrationem habet.* Et quidem Feuda sæcularia dare imprimis potest Romanorum Imperator, non tantum de bonis propriis, seu patrimonialibus, sed etiam de bonis Imperii; hac tamen cum limitatione, ut hodie regalia, & majoris momenti bona; *Soetmas treffliches eintragen aus Furstenthumb Graffschaffton Stadt und dergleichen* sine præscitu & consensu Electorum in Feudum concedere, aut de eis expectantias, ut vocant, dare nequeat, sed illorum redditus, si quando vacent, ad Imperii usus servare debeat; uti videre est *in capitulatione Caroli V. art. 24. Ferdinandi II. art. 28. Ferdinandi III. art. 23. Ferdinandi IV. a. 30. Leopoldi I. a. 30. & Josephi Romanorum Regis a. 29.* 43

Deinde etiam Electores Imperii, Princeps, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii Nobiles bona sua in Feudum dare possunt per textum *in lib. 1. Feud. tit. 1. in princ.* De plebeis quidem aliqualiter controversum est sed communior & Juri conformior tenet; etiam illos bona sua allodialia, quorum liberam administrationem habent, in feudum dare posse. Ratio est, quia ubi juris dispositio non obstat, *quilibet rei suæ moderator atque arbiter existit l. in re mandata C. Mandati;* nullibi autem in jure reperitur dispositio Juris plebeis in hoc contraria: imo ipsi libri feudales, eis positive etiam assistunt, dum universaliter absque ulla limitatione concedunt, quod quilibet bona sua, quorum legitimam administrationem habet, in feudum dare queat *cit. l. 2. Feud. tit. 3.* Nec refert mas sit an fœmina; dummodo rei, quam in feudum dare vult, administrationem habeat; nam, ut ibidem dicitur, *Fœminam quoque etiam novi Feudi investituram facere posse plerique consentiunt.* 44

Resp. II. Episcopi Abbates, ac cæteri Prælati & Superiores Ecclesiastici possunt quidem bona Ecclesiæ in novum feudum concedere, sed non nisi cum requisitis juris solemnitatibus, Jul. Clarus *§. Feudum* & hodie communis, ac certa ob claram juris dispositionem, *Extravag. Ambitiosæ de Rebus Eccles. alienand.* ubi inter alia nova *infeudatio* de bonis Ecclesiæ expresse prohibetur, nisi fiat cum debita juris solemnitate. Concordat textus *in l. 1. Feud. t. 6.* ibi: *Si Episcopus, vel Abbas, vel abbatissa Feudum dederit de bonis Ecclesiarum, quæ eis subjecta sunt &c. nullam habet vigorem:* Quænam autem Juris solemnitas requiratur ad concedendum novum feudum Ecclesiasticum, vide supra *T. 13. de Rebus Eccles. alienand.*, *§. 21.* eadem enim, quæ ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requiritur Juris solemnitas, etiam ad constituendum novum Feudum Ecclesiasticum exigitur, eo quod & feudum aliquam alienationis speciem habeat eique annumeretur, *c. Extrav. Ambitiosæ de Rebus Ecclesiæ alienand.* & amplius Pirhing *h. t. n. 4.* 45

Dicitur autem notanter *Feudum novum*, quia, quod res ab antiquo in feudum dari solitas, seu antiqua feuda, quando redeunt ad Ecclesiam, denuo etiam absque juris solemnitate in feudum concedere valeant Ecclesiarum Prælati, communiter tenet DD. signanter Jul. Clarus *c. q. 13. nu. 1.* Abbas *in c. Ut super de Rebus Eccl. alienand. n. 11.* Pirhing *h. t. n. 6.* & alii. Patetque tam ea libris feudorum, quam SS. Canonibus. Et quidem *lib. 1. Feu. t. 1.* sic habetur: *Feudum autem dare possunt, Archi-Episcopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit feudum dare.* Ex SS. Canonibus vero, *c. fin. h. t.* expresse statuit Pontifex, quod 46

feu-

feudum ad Ecclesiam reversum, libere de novo concedere valeat Prælatus, si viderit Ecclesiæ expedire, id est, si eadem, vel similis causa utilitatis existat, prout diximus *Tit. præcedent. de Emphyteusi a num. 262. & seqq.* quæ ibidem usque ad finem Tituli de Emphyteusi dicta, etiam de feudis cum proportione intelligi volumus.

47 Resp. III. Omnis ille bona sua in feudum dare prohibetur, qui bonorum suorum administrationem non habet. Communis; & certa, textu claro *lib. 2. feud. Tit. 3. in princ.* ibi: *Investitura Feudi non ab alio recte fit; nisi ab eo, qui legitime suorum bonorum administrationem habet.*

48 Limitatur tamen Conclusio in minore nepote qui saltem antiquum feudum, non item novum concedere potest *cit. lib. 2. Tit. 3.* ibi: *Investitura, quæ de veteri fit, etiam a minore poterit dari.* Azorius *l. 10. de Feudis, cap. 5. q. 8.* Quæ limitatio ad alios bonorum suorum administratione carentes, v. g. pupillos, furiosos non videtur extendenda. Ita Azorius *loc. cit.* Ratio est; quia solus minor excipitur a lege universali. Exceptio autem unius firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis *arg. l. Quæsitum 12. §. 43. de Fundo instructo can. Dominus 6. cau. 23. q. 7.* & amplius diximus *in lib. 3. Tit. 2. n. 405.*

49 Quæritur II. Quinam in feudum accipere possint? Resp. Omnis, qui nominatim non reperiuntur prohibiti. Dicitur namque *lib. 2. tit. 3. Feud. Personam investituram accipientis non distinguimus; nam etiam servus investiri poterit.* Hinc non refert, mas sit an fœmina feudum accipiens. Quamvis enim in feudo proprio non succedant fœminæ, ut infra dicetur, tamen feuda eidem concedi possunt, *lib. 2. Feud. tit. 23. §. fin. & tit. 30.*

50 Pariter non refert, an majorennis sit, vel minorennis: quia minorennis quoque, quin & pupillus etiam absque Tutore vel Curatore Feudum acquirere, & conditionem suam meliorem facere potest, *arg. cit. lib. 2. tit. 3. Feud. & princ. instit. de Authoritat. Tutor.* ibi: *Namque placuit, meliorem quidem conditionem licere eis* (pupilli) *facere, etiam sine Tutoris authoritate: deteriorem vero non aliter, quam cum Tutoris authoritate.* Est tamen discrimen inter pupillum & minorem, videlicet quod si absque Tutoris authoritate pupillus accipiat Feudum, hoc instar aliorum contractuum cum pupillis initorum claudicet, ita nempe ut pupillus quidem utilitatem Feudi percipiat, obligationem tamen præstandi servitia & onera realia non contrahit. Minorenis vero ad servitia saltem personalia obligetur, eo quod minor, non item Tutor absque Curatoris authoritate ad servitia personalia obligare se possit, cum Curator pro rebus tantum, & non simul pro persona, uti Tutor detur, ut communiter advertunt DD. *in l. Obligare. 43. ff. de Oblig. & action.*

51 Rursus non refert, an inferior, vel superior sit feudum accipiens, siquidem & superior ab inferiori Feudum accipere potest, *arg. c. l. 2. Feud. Tit. 3. & l. 14. ff. de juris dict.* notat tamen Scarder *de Feud. part. 4. c. 3. ult.* & alii, quod si superior, præsertim Ecclesiasticus ab inferioribus Feudum accipiat, ad servitia præstanda alium subvasallum constituere possit: & solent, id quod in praxi observari videmus.

52 Quæritur specialiter III. An etiam Clerici, & Religiosi in Feudum accipere quid possint? Ante responsionem notandum, aliud esse simpliciter quærere, an Clerici feudum accipere possint; aliud an in feudo succedere; aliud an illum retinere valeat. Quæsitum procedit de primo membro, quia an succedere in feudo queant, dicemus infra *§. seqq.* Unde respondetur, quod Clerici & Religiosi non minus ac Laici de novo accipere possunt quæcunque feuda, si dominus directus ita velit, eisque libere concedat. Fachin. *lib. 7. cap. 35.* Rosent. *de Feudis capit. 3. conclus. 5.* Zasius *in Epitome part. 5. numer. 21.* Pirhing. *hoc tit. nu. 23.* & communis. Probatur ex utroque Jure, & quidem ex Jure Canonico per *cap. Ex transmissa 6. & seqq.* ubi indubitate supponitur, quod Clerici feuda accipere, & habere valeant; eisque præcipitur, ut feuda habentes secularia coram domino feudi judicium sustineant. Idem habetur ex *lib. 2. Feud. tit. 40. §. fin.* ubi pariter supponitur Clericos feuda a domino directo data habere posse: ibi: *Si Clericus veluti Episcopus, Abbas beneficium* (id est feudum) *habens a Rege datum &c.*

Ratio conclusionis est; quod quamvis Clerici, aut Religiosi servitia personalia, vi feudi proprii debita præstare per se non valeant, consequenter feudi proprie talis incapaces esse videantur: Nihilominus, quia dominus, si vult, statim in investitura concedere potest, ut Clerici per substitutos servitia peragant, feudum etiam alias proprium hac ratione accipere possunt Clerici, ac Religiosi. De reliquis feudis improprie talibus habentibus obligationem, seu servitia cum statu Clericali non incompatibilia v. g. præstationem certæ pecuniæ, vel aliud simile onus, dubium non est, quin ea accipere Clerici valeant. Confirmatur praxi passim, præsertim in Germania vigente, ubi videmus Clericos feuda non tantum Franca, aut talia, quæ habent onera statum Clericalem non decentia, sed etiam propria feuda servitium personale sequentia habere, sic namque ferme omnes Germaniæ Episcopi, & plurimi Abbates feuda Imperialia habent, ob quæ Imperatori tamquam Domino directo in bello servitia personalia per alios præstant.

53 Quæritur IV. Quidnam in feudum dari & accipi possit? Resp. I. Omnis & sola res immobilis temporalis sive laicalis, sive Ecclesiastica in feudum dari, & accipi potest. Est communis, patetque ex jam dictis. Et quidem quod debeat esse res immobilis, dictum est supra *h. tit. num. 7.* ubi etiam explicatum habetur, quidnam intelligatur per rem immobilem. Quod vero omnis res immobilis etiam Ecclesiastica in Feudum concedi queat (adhibitis nempe Juris solemnitatibus) constat ex *num. 45.* Resp. II. Res sacræ, Religiosæ, ac spirituales in feudum dari, & accipi directe non possunt. Rursus communis ac certa. Ratio est: tum quia commercio humano sunt exempta *l. Pacta 73. §. final. ff. de Contrah. empt.* Tum quia simoniacum est, quodcunque servitium aut onus temporale pro re spirituali promittere, uti patebit ex dicendis infra *Tit. de Simonia.* Dicitur tamen *directe*, quia indirecte ac in consequentiam etiam res sacræ ac spirituales in feudum accipi & dari possunt; si nempe temporalibus sunt annexæ: quia tunc cum ipsa re principali, accessorie ac indirecte traduntur in feudum, *arg. cap. Ex literis 7. de Jurepatronatus*; ubi expresse habetur, quod una cum universitate bonorum temporalium accessorie etiam transeat jus patronatus.

54 Quæritur V. Quomodo, seu quibus modis acquiratur Feudum? Resp. Tribus potissimum modis dari, & accipi, vel acquiri potest Feudum: Videlicet, I. Pacto & investitura. II. Præscriptione. III. Successione. Per Pactum intelligitur ille contractus Feudalis, quo dominus alicui sub certis conditionibus; aut oneribus rem suam in Feudum concedit, & a Feudatario reciprocam promissionem accipit. Investitura vero, *die Belung*, est actus ille solemnis, quo Feudatarius a domino directe, vel actualiter mittitur in possessionem rei Feudalis, vel signum aliquod, v. g. vexillum, gladium, hastam, annulum &c. juxta loci consuetudinem accipit cum expressione verborum idoneorum a dante prolatorum, quod hoc signo intendat, aut velit Feudatario Feudum revera concedere, & illum actualiter investire, *lib. 2. Feud. Tit. 2.* ubi etiam dicitur, quod actus ille, quo quis a domino, vel ejus deputato actualiter mittitur in possessionem Feudi, sit & dicatur investitura propria; ille vero actus, quo traditur signum, vocetur investitura abusiva, seu impropria, ibi: *Investitura quidem proprie dicitur possessio, abusivo autem modo dicitur investitura, quando hasta, vel aliud corporeum quodlibet porrigitur a domino Feudi, se investituram facere dicente.*

55 Porro Investitura absolute necessaria est ad acquirendum Feudum. *Nam sciendum est, Feudum sine investitura, nullo modo constitui posse*, sunt verba, *lib. 1. Feud. tit. 25.* Sufficit autem etiam abusiva investitura, *lib. 2. feud. tit. 31. in princ.* ibi: *Sciendum itaque est, feudum acquiri investitura &c. vel eo, quod habetur pro investitura.* Quamvis enim per investituram abusivam Feudatarius possessionem non statim acquirat, tenetur tamen dominus eum in possessionem actualem immittere, ita ut amplius pœnitere non possit, nec satisfacere valeat præstando interesse *lib. 2. tit. 26. § si facta.* Imo potest Feudatarius abusive investitus, statim propria authoritate Feudum vacuum ingredi, prout *arg. Ex literis*

teris 2. *de Consuetud.* communiter tradunt DD. apud Berckolt. *de Feud. cap.* 8. *n.* 10. Potest etiam per alium tam dari, quam accipi investitura? nam *utrum ipse, vel alius pro te investituram faciat, vel suscipiat, nihil interesse putamus*, dicitur *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *circa finem*.

56 Illud tamen notandum, quod si quis abusive investiatur, investitura fieri debeat coram duobus saltem paribus curiæ, id est, coram aliis duobus vasallis, qui ab eodem domino Feudum possident, casu quo talis dominus plures vasallos habeat, *lib.* 2. *Feud. tit.* 2. *in prin.* ibi: *quæ* (investitura abusiva) *si quidem ab illo fiat, qui illos habet vasallos, saltem coram duobus ex illis solemniter geri debet, alioquin licet alii testes intersint, investitura minime valeat*. Quod si vero alios vasallos non habeat dominus, vel si habet, tamen venire non possunt, adhiberi possunt ac debent testes extranei, *arg. cit. textu, & lib.* 1. *tit.* 26. ubi etiam habetur, quod in Feudis Ecclesiasticis *pariter accipiantur pares & extranei*. Eodem modo extranei sufficiunt, ubi consuetudo est, eos adhibendi *arg. cap. fin. de Consuetud.*

57 Hinc si lis oriatur inter dominum & vasallum, debet vasallus investituram sibi factam probare per pares curiæ, vel alios extraneos testes juxta dicta *num. præced. citat. lib.* 2. *Feud. tit.* 2. Si pares curiæ vel testes non amplius existunt, probatio fieri debet per instrumentum tempore investituræ legitime erectum, *Lehen-Brief*, quod alii etiam investituram vocant. Si nec instrumentum extat, ad Juramentum proceditur, quod idem observatur, si pares curiæ, aut testes odio vel amore veritatem dicere recusarent, aut se absentarent, *lib.* 1. *Feud. tit.* 26. *& lib.* 2. *tit.* 2. ubi modus jurandi prolixe præscribitur. Porro, quandonam investituræ renovatio fieri debeat, dicetur infra.

58 Secundo acquiri potest Feudum præscriptione triginta annorum, textus expressus habetur in *lib.* 3. *Feudum tit.* 26. *§. Si quis per* ibi: *Si quis per triginta annos rem aliquam ut Feudum possedit, & servitium domino exhibuerit: quamvis de ea re non sit investitus, præscriptione tamen triginta annorum se tueri potest*; intellige, si contra dominum sæcularem, vel alium privatum fiat præscriptio; contra Ecclesiam enim vel alia loca pia, si præscribatur, quadraginta requiruntur anni. Ratio est; quia universaliter ad præscribenda bona immobilia contra ecclesiam, vel aliam piam causam requiritur præscriptio quadraginta annorum, prout ex Jure late probavimus supra *Lib.* 2. *tit.* 26. *de Præscriptione n.* 162. *&* 163. præsertim, cum in libris Feudorum contrarium non habeatur, bene vero præcipiatur, ut si casus emerserit, qui in libris Feudorum non comprehenditur, juxta Legem scriptam decidatur, *lib.* 2. *Feud. tit.* 1. *§. Strenuus* & sequuntur DD. communiter, signanter Engel *h. tit. n.* 17. Mynsing. *Cent.* 4. *Observ.* 29. *n.* 3. Rosenth. *de feud. cap.* 6. *conclus.* 78. *n.* 7. contra Vult *de feudis lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 8. & nonnullos alios.

60 Requiritur autem ad hanc præscriptionem bona fides, quia *capit. fin. de Præscrip.* universaliter statutum habetur; *ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam Canonica, quam Civilis*; unde est regula Juris in 6. *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*: Nec valent leges Civiles, & consuetudines contrariæ, utpote quibus derogatur per SS. Canones; *cit. cap. fin. de Præscript. cum generaliter sit omni constitutioni, & consuetudini derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari*. Titulus tamen ad præscribenda Feuda non requiritur: Engel *h. t. n.* 17. Ratio est, quod universaliter ad præscriptionem longissimi temporis bona fides absque titulo sufficit, *arg. can.* 1. *de Præscript. in* 6. & dictum est supra *lib.* 3. *tit.* 26. *de Præscript. n.* 155.

61 Porro sicut vasallus contra dominum, ut rem ipsius in feudum possidere queat, ita dominus contra vasallum præscribere potest, ut propria & allodialis res vasalli evadat feudalis, si nempe per annos triginta a vasallo ratione rei alicujus præstantur servitia, vel alia onera feudalia Engel *h. t. n.* 17. Vult. *de Feudis lib.* 1. *cap.* 11. Clarus *§. Feudum quæst.* 19. *&* 45. *num.* 1. cum communi aliorum. Ratio est: quia videntur esse correlativa, ideoque statutum de uno, censetur etiam statutum de altero, Barbosa *Axiomat.* 61. *arg. l. fin. C. de Indict. viduit.*

Major est controversia inter DD. an, si quis absque consensu domini Feudum suum alteri vendat, vel alias alienet, possit bonæ fidei emptor spatio triginta, vel quadraginta annorum tale Feudum præscribere, ita, ut ex feudali fiat allodialis, vel saltem, ut fiat ipse loco prioris vasallus, adeoque dominus talem alienationem absque suo consensu facta annullare, & Feudum tamquam sibi apertum revocare amplius nequeat? Resp. Quoad primum, an fieri possit ex re Feudali male alienata allodialis mediante præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, negativam tuentur plures cum Harprecht. *prin. Inst. de Usucap. n.* 16. ob clarissimum textum tum *l.* 2. *feud. tit.* 55. ubi Fridericus Imperator sic statuit, *Nos autem ad pleniorem Regni utilitatem providentes, non solum imposterum, sed etiam hujusmodi illicitas alienationes hactenus perpetratas hac perpetua sanctione cassamus, & in irritum deducimus nullius temporis præscriptione impediente &c. emptori bona fidei exempto de pretio contra venditorem competente*. 62

Affirmativam vero tenent alii non pauci, ut Gailus, Rosenth. *in Synops. Juris feud. cap.* 6. *concl.* 130. *& c.* 9. *concl.* 132. Tiraquel. præpositus, Baldus, & alii, moti hac ratione quod ob bonum Reipublicæ & ad tollendas innumeras lites præscriptio triginta vel quadraginta annorum cuilibet plenam securitatem præstet, *l. Sicut.* 3. *& l. Omnes* 4. *C. de Præscript.* 30. *&* 40. *ann.* Ad textum libri Feudalis respondet, illum intelligendum esse de præscriptione ordinaria decem, vel viginti annorum; non item extraordinaria longissimi temporis. 63

Verum huic affirmativæ absolute adhærendum non videtur: tum quia textus nimis clare omnem præscriptionem cujuscunque temporis, consequenter etiam longissimi infirmat, per verba; *nullius temporis præscriptione impediente*: tum quia ubi Jus præscribenti positive resistit, ut in præsenti casu, nec quadraginta anni absque legitimo titulo sufficiunt, uti bene advertit Jul. Clarus *§. feud. quæst.* 45. *n.* 2. *ad finem arg. cap. de Præscript. in* 6. 64

Hinc probabilius cum Engel *h. t. n.* 42. distinguitur inter Feuda, quæ habent annexa servitia militaria pro Reipublicæ utilitate, & plerumque a Principibus dantur, qui gerendi bellum facultatem habent: ac inter Feuda privatorum, vel vi quorum ad servitia & onera militaria vasali non tenentur. De prioribus Feudis dicendum, ea male alienata spatio triginta, vel quadrinta annorum non præscribi, ob textum *n.* 62. allegatum. In posterioribus autem præscriptionem locum habere. Ratio hujus distinctionis & diversitatis desumitur ex ipso *cit. tit.* 55. *lib.* 2. *feud.* utpote quia præcise de prioribus Feudis, non item de posterioribus loqui videtur, uti ex fine ac ratione Legis ibidem statim in principio allegato patet; ubi dicit Imperator, se ideo cunctas alienationes feudorum reprobare; ac omnem præscriptionem infirmare, ne cum magno Reipublicæ detrimento servitia militaria minuantur; & expeditioni bellicæ vasalli obligari desint. Quæ ratio, cum in posterioribus Feudis cesset, cessat etiam lex ipsa, quia cessante ratione Legis cessat ipsa, *l. Quod dictum ff. de pactis* præsertim quæ est correctoria Juris prioris, *cap. Cum expediat.* 29. *de Elect. in* 6. uti est Constitutio hæc Feudalis; utpote contraria *cit. l. Sicut* 3. *& l. Omnes* 4. *C. de Prescript.* 65

Ob eadem fundamenta quoad secundum responderi potest, videlicet, quod Feudum male alienatum, a bonæ fidei emptore & possessore spatio quadraginta vel triginta annorum præscribi valeat saltem quoad dominium utile, ita nempe, ut loco prioris succedat vasallus bonæ fidei emptor, consequenter dominus contractum irritare, ac feudum, tanquam sibi apertum revocare non valeat; eo quod etiam in hoc casu hoc cesset ratio Legis *lib.* 2. *feud. tit.* 55. insinuata, cum vasalli non minuantur, adeoque bona Reipublicæ, vel expeditio bellica detrimentum nullum patiatur. Et ita tenent Glossa *in l.* 2. *tit.* 40. *& Preterea.* 66

Defendit quoque Abbas *in cap. Ad audientiam* 13. *de præscript. n.* 17. quem sequitur Engel *h. t. num.* 42. quod sicut dominus præscriptionem facere potest, ut ex re allodiali vasalli fiat Feudalis, ita contra vasallus eadem præscriptione triginta annorum efficere queat; ut ex re feudalis fiat allodialis ipsius vasalli, si nempe per annos triginta bona fide nulla servitia vel onera feudalia præ- 67

stat

stat, *arg. l. Omnes 4. C. de Præscript.* Nec obstat textus *lib. 2. feud. t. 55.* quia ibi fit sermo de præscriptione Feudi mali alienati, non item de feudo, quod præscribit ipse vasallus absque alienatione, faciendo præscriptionem ex eo rem allodialem. De qua proin præscriptione loqui debemus juxta communia Juris principia de Præscriptione.

68 Pariter juxta Jus commune responderi debet ad quæsitum, an & quando tempore unus dominus adversus alterum præscribere valeat Feudum. Quidnam autem Jus commune de Præscriptione statuat, vide supra *Lib. 2. Tit. 6. de Præscriptione.*

§. III.

De Successione Feudi.

SUMMARIUM.

69 *Quamvis olim nulla daretur, hodie tamen datur successio in Feudo.*
70 *Ab intestato, non item ex testamento.*
71 *Omnis dispositio testamentaria de feudis invalida est.*
72 *Excepto feudo perfecte hæreditario.*
73 *Triplex genus succedentium in feudo.*
74 *Primo loco succedunt descendentes Filii & Nepotes, hi in stirpes, illi in capita æqualiter.*
75 *Filii æqualiter succedunt, etsi sint ex diverso matrimonio.*
76 *In Feudis individuis Ducatus v. g. solus primogenitus succedit, cujus filius tanquam nepos patris præfertur secundogenito.*
77 *Filii adoptivi & illegitimi, etsi legitimati in Feudo non succedunt, nisi legitimentur per subsequens matrimonium: vel ad id specialiter legitimentur Rescripto Principis.*
78 *Filius etiam juste exhæredatus in Feudo succedit, nisi Feudum dependeat ab hæreditate.*
79 *Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt.*
80 *Casus, in quibus ordinarie succedunt.*
81 *Deficientibus descendentibus regulariter succedunt collaterales, agnati, tam Consanguinei, quam Germani, non item Cognati.*
Agnati & Cognati qui? Consanguinei & Germani Ibid.
82 *Probatur ex Jure.*
83 *Deficientibus descendentibus & fratribus, succedunt nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem.*
84 *Deficientibus etiam his nepotibus, succedunt agnati illi, qui ex linea defuncti vasalli descendunt, etsi adsint alii proximiores primo, ex alia tamen linea venientes, acquirenti.*
85 *Agnati in infinitum succedunt, etiam collaterales.*
86 *Solvitur instantia.*
87 *In Feudo novo soli descendentes succedere possunt.*
88 *Fœminæ & descendentes ab eis etiam masculi regulariter in Feudis succedunt.*
89 *Rationes hujus afferuntur.*
90 *In feudo fœmineo, vel ex speciali pacto etiam fœminæ succedunt.*
91 *Si nullus amplius masculus extat.*
92 *An in Feudis impropriis fœminæ deficientibus masculis succedunt, controversia est inter DD.*
93 *In Bavaria affirmativa tenet in Feudis emptitiis.*
94 *Fœmina in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato, nisi hic tempore investituræ jam fuerit in utero matris.*
Fœtus in utero gaudet privilegiis nati. Ibid.
95 *Fœmina semel exclusa an censeatur perpetuo exclusa, controvertunt DD.*
96 *Clerici & religiosi in feudis propriis regulariter non succedunt.*
97 *Solvitur instantia.* Et num. seqq.
99 *Clerici & religiosi in feudis propriis succedunt, si sunt annexa dignitati Ecclesiasticæ, vel si vi investituræ, statuti, aut consuetudinis id eis competit.*
100 *In feudis francis, fœmineis, hæreditariis, & aliis impropriis Clerici & Religiosi succedere possunt.*
101 *Imo etiam Monasterium, loco professi, quamdiu talis Religiosus vivit.*
102 *Ratio cur post mortem professi feudum non amplius retineat?*
103 *In feudis Regalibus Monasterium loco professi non succedit.*
104 *Bene tamen in Oppidis & Castris jurisdictionem habentibus.*
105 *Muti, surdi &c. succedunt in feudis, quorum servitia præstare valent.* Et num. seqq.
107 *Non item in illis, quorum servitia præstare nequeunt.*
108 *Debet tamen de his, si magnos redditus habent, muto, surdo &c. præstari honesta sustentatio.*

Tertius modus acquirendi Feudum est Successio, de qua, quia plura examinanda occurunt, ponitur præsens Paragraphus specialis, unde

Quæritur I. An, & qualiter Feudum acquiratur Successione? Resp I. Quamvis ab initio penitus nulla daretur Feudorum Successio, ea tamen postea moribus & legibus introducta, ac successive magis extensa fuit. Ita clare habetur *lib. 1. Feud. Tit. 1. §.* ibi: *Antiquissimo enim tempore, sic erat in dominorum potestate connexum, ut quando vellent, possent auferre rem in Feudum a se datam; postea vero eo ventum est, ut per annum tantum firmitatem haberent. Deinde statutum est, ut usque ad vitam fidelis produceretur: Sed cum hoc jure successionis ad filios non pertineret; sic progressum est, ut ad filios deveniret, in quem scilicet dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita stabilitum est ut ad omnes (filios) æqualiter veniat.* Et infra. *Hoc quoque sciendum est, quod beneficium hoc ad venientes ex latere ultra fratres patrueles non progreditur successionem secundum usum ab antiquis constitutum; licet moderno tempore usque ad septimum gradum sit usurpatum, quod in masculis descendentibus novo jure usque in infinitum extendetur.* 69

Resp. II. Licet in rebus allodialibus duplex detur successio, testamentaria nempe, seu ex testamento, & ab intestato, quæ & legitima vocatur *Lib. 1. 3. & 8. ff. de Petit. hæredit.* In Feudis tamen sola successio ab intestato, seu legitima, non item ex testamento admittitur, Engel *h. t. n. 18.* cum communi aliorum, *arg. l. 1. Feud. tit. 8. princ.* ibi: *Nulla ordinatione defuncti in feudo, manente vel valente.* 70

Hinc irrita ac nullius valoris est omnis circa Feudum dispositio testamentaria, qua v. g. pater disponit, ut Feudum ad filios inæqualiter transeat aut ut illud unus solus habeat prælegativum nomine possideat, Schrader *de feud. part. 7. cap. 2. n. 3. & 12.* etiamsi cum domini directi consensu id faciat, *arg. l. 13. Feud. tit. 7. princ.* nisi agnati quoque de quorum præjudicio agitur, consentiant, Curt. Jun. *de feud. part. 3. n. 127. & seqq.* Pariter nulla est circa Feudum dispositio testamentaria ad causas pias, *l. 2. tit. 9. §. Donec.* idque io tantum, ut ne quidem æstimationem Feudi relicti hæres prestare teneatur pio Legatario, eo quod de relegata, cujus nullum est commercium (uti in præsenti Feudum *l. 2. tit. 52. & 55.*) nec æstimatio debeatur, *arg. l. Cum servus 39. in fin. ff. de Legatis I.* 71

Limitatur Conclusio in Feudo mere hæreditario, de hoc enim testamentum quoque fieri posse, dispositionemque testamentariam valere, nemo dubitat, Vult. *l. 1. feud. cap. 9. n. 74.* & dictum est supra *n. 24. & 25.* ubi etiam explicatum habetur, quid sit Feudum hæreditarium. 72

Quæritur II. Quo ordine in Feudo fiat successio ab intestato? Ante responsionem notandum, triplex esse genus eorum, qui ab intestato, jure sanguinis in Feudo succedere possunt, descendentium nempe, ut Filium, Nepotum &c. Ascendentium, Patris v. g. vel Avi &c. De singulis singula dabimus responsa. Hinc

Resp. I. Primo loco & ordine in Feudis succedunt descendentes masculi Filii nempe, & nepotes. Textus est *in l. 2. Feud. tit. 11. princ.* ibi; *Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est, filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendentibus, cæteri removentur agnati.* Est autem inter descendentes ordo succedenti talis, ut, si plures sint Filii, succedant æqualiter in capita; nepotes ve-

vero cum Filiis concurrentes, in stirpes loco patris defuncti, jure nempe repræsentationis, *lib. 1. cap. 8.* ibi: *Siquis decesserit filiis superstitibus, succedunt filii æqualiter, vel nepotes ex filio patris sui.*

75 Nec refert, an filii sint sui vel emancipati, ax uno, vel diverso matrimonio nati eo quod textus citati de Filiis indistincte loquantur; quibus concordat textus *l. 1. Feud. tit. 1. §. 1.* ubi de successione Filiorum in Feudis sic habetur: *Quod hodie ita statutum habetur, ut ad omnes æqualiter filios pertineat*, & quidem de emancipatis habetur etiam textus specialis *Novell. 118. cap. 1.* ubi sublato discrimine antiquo, emancipati & sui æqualiter admittuntur. De Filiis secundi matrimonii dubium facere posset textus *lег. 2. tit. 26. §. Mulier.* ubi Filii prioris matrimonii præferuntur in successione Feudi; sed respondetur cum Luduvvel, Azorio *lib. 10. cap. 8. quæst. 3.* Curt. *ib. Tractat. de Feud. p. 3. membr. 1. quæst. 24.* cum communi, textum illum intelligendum esse de casu, quo ob speciale pactum in contractu matrimonii factum, Filii prioris matrimonii præferuntur; qualites factum legimus *lib. 2. Tit. 29.* vel quando ita haber specialis loci consuetudo.

76 Limitatur autem Conclusio primo in feudis individuis seu quæ dividi prohibentur: qualia sunt Feuda Regalia, v. g. Marchionatus, Comitatus, Ducatus &c. quæ dividi etiam expresse prohibentur, *lib. 2. tit. 55. §. 5. vers. Præterea. Præterea Ducatus, Marchia, commitatus de cætero non dividatur.* In his enim Feudis solus primogenitus succedit: quod ita verum est, ut, si quis relinquat ex primogenito nepotes, & simul secundogenitum, præferantur secundogenito nepotes ex primogenito; prout cum communiori aliorum bene docet Fachin. Rosenthal. *cap. 7. concl. 26. n. 13.* Ratio est; tum quia pater & filius natura una persona intelliguntur, hicque in locum illius jure repræsentationis juxta Jus commune succedit. Tum quia in successione Electorali ita expresse statutum est in *Bulla aurea Caroli IV. cap. 7.*

77 Limitatur secundo in filiis adoptivis. Nam *adoptivus* filius in Feudo non succedit, *lib. 2. tit. 26. §. Omnes*. Item in illegitime natis, dicitur enim *lib. 2. tit. 26. §. Mulier... Naturales filii, licet postea fiant legitimi, ad successionem Feudi nec soli nec cum aliis admittuntur*: nisi forsan per subsequens matrimonium legitimentur; hoc enim una cum aliis legitimis æqualiter succedere, communissime tenent DD. signanter Gailus 2. *Observ.* 141. nn. 2. Mynsiger *Cent. 5. Observ. 42. & 52.* ubi etiam testatur, hanc esse receptam sententiam in camora Imperiali. Imo legitimati etiam pes Rescriptum Principis succedere possunt, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat, Lachin. *l. 7. c. 49.* Engel *h. t. n. 22.*

78 Limitaut Conclusionem alii etiam in filiis legitimis juste exhæredatis; sed melius dicitur cum Julio Claro hos a successione Feudi non excludi, nisi per investituram cautum sit, quod absque hæreditate feudum haberi non possit. Ratio e : tum quia non vi dispositionis testamentariæ, sed vi investituræ Filii succedunt in feudo, ut proin in Feudis proprie dictis dispositio ultima defuncti nihil valeat: tum quia etiam in aliis, quæ jure singulari ad filium pertinent, filius juste exhæredatus succedit *arg. l. 114. §. 15. ff. de Legatis 1.*

79 Resp. II. Quamvis regulariter loquendo ascendentes in Feudo non succedant; nihilominus dantur aliqui casus, in quibus etiam illi ad Feudi successionem admittuntur. Prima pars est communis ac certa, ob claram Juris dispositionem *l. 2. t. 5.* ibi: *Successionis Feudi talis est natura, quod ascendentes non succedant, v. g. Pater Filio.*

80 Secunda pars probatur inductione. Sic enim primo etiam ascendentes succedere possunt, si Feudum est hæreditarium *lib. 2. tit. 58.* Secundo, si Filius propter merita patris acquisivit Feudum, Corvin. *Synop. Jur. Feud. l. 2. tit. 4. in fin.* Engel *hoc. tit. nu. 26.* Tertio si investitura ita expresse fuerit cautum, *arg. lib. 2. tit. 84.* Quarto si ita babet cousuetudo & statutum loci. Aliqui ut Engel. *l. 2.* Schar. & alii etiam quintum casum afferunt, si nempe Pates Filio feudum renuntiet, & hic ante patrem sine descendentibus moriatus: probare hoc conatur ex *l. 2, tit. 14. & t. 84.* Verum ut legenti patet, ex citatis locis sententia horum DD. stabiliri non potest, cum potius contrarium *c. t. 84.* aperte statuatur illis verbis: *Si quis filiam habeas, ipsam per dominum investiri fecerit, ut si filius decesserit ante patrem, quod Feudum ad patrem revertatur, dicitur defuncto ante patrem filio, patrem carere beneficio, & domino acquiri beneficium.* Quid clarius.

Resp. III. Deficientibus descendentibus, in Feudo, id est nati saltem ex uno patre, licet proveniant ex diversa matre, quam germani, hoc est habentes eundem patrem, eandemque matrem, cum quibus, si ex simili Fratre adsunt nepotes, succedunt cum patruis suis in stirpem tantum; omnes simul tantum capientes, quantum pater eorum, quem jure repræsentant, accepisset. Tota Conclusio communis est ac certa ob clarissimas dispositiones in libris feudabilibus contentas. 81

Præsertim *lib. 2. tit. 11.* ubi imprimis expresse dicitur. *Ad cognatos beneficium non pertinet, nec beneficii successio.* Ubi alterius clare habetur. *Descendentibus deficientibus vocantur primo fratres cum fratrum præmortuorum filiis; deinde agnati ulteriores.* Notandum tamen, quod proximitas attendatur respectu ultimi possessotis; non vero respectu primi acquirentis feudum, ut proin frater defuncti vasalli excludat patruum suum, etsi hic proximior sit primo acquirenti, Engel *h. t. n. 28.* cum communi aliorum, *arg. l. 2. tit. 50. ad fin. & l. 1. tit. 14.* Quod autem fratres consanguinei cum germanis æqualiter succedant, licet alias de Jure communi *Novell. 118. cit. 3.* in allodialibus germanus defuncti excludat fratrem consanguineum. Ratio est; quia in Feudis penitus nulla habetur ratio matris, seu vinculi materni, ut cum aliis bene observat, & in Camera judicatum testatur Gailus *lib. 2. Observ. 151. arg. cit. lib. 1. tit. 11.* 82

Resp. IV. Si nec filii nec fratres defuncti existunt, sed meri fratrum filii, consequenter ex fratribus nepotes, succedunt hi omnes æqualiter in capita, non in stirpes, Clarus *§. Feudum, quæst. 76. n. 2.* Mynsing. *Cent. 2. Observ. 94.* Engel *h. t. n. 18.* & communissima aliorum, Ratio est: tum in tali casu non succedunt jure repræsentationis, sed quivis jure proprio, *arg. Novell. 118. c. 3.* tum qui ubi in libris Feudorum specialis constitutio deficit, judicare debemus juxta Jus commune, *l. 2. tit. 1. §. Strenuus.* Jure autem communi duorum vel trium fratrum defunctorum filios, si soli sine patruis extant, in capita, & non in stirpes succedere, constat, ex *l. Post consanguineos. §. 2. ff. de suis & leg. hæred. & l. 2. §. fin. ff. Si pars hæred. petat.* quæ Leges cum nominarim correctæ non sint per *Novell. 118. cap. 3.* merito eisdem adhuc standum erit, *arg. l. Præcipimus, 32. §. ult. cap. de Appellat.* Eandem sententiam tenere non tantum Parlamenta Gallica, sed ea etiam *a Carolo V. in Comitiis Spirensibus* decisive promulgata est 1529. 83

Resp. V. Deficientibus etiam Nepotibus ex fratre, succedunt cæteri agnati, non quomodocunque sanguine proximi, sed sanguine proximi ex illa linea, ex qua fuit defunctus, ut proin hi excludant alios quidem æque proximus, vel proximiores, ex alia tamen linea descendentes, ita clare statuitur *l. 2. tit. 50.* ibi: *Ad quos perveniat* (Feudum) *quæritur? Respondetur, ad solos; vel ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste* (defunctus) *fuit, & hoc est, quod dicitur, ad proximiores pertinere.* 84

Cæterum successio, non tantum ad descendentes datur in infinitum *l. 1. t. 1. §. 4. in fine*: ibi: *In masculis descendentibus novo jure extenditur in infinitum*: sed etiam ad collaterales agnatos, Clar. *§. Feudum, quæst. 79. nn. 3.* & communis aliorum *arg. l. 2. tit. 31.* ibi: *Et etiam in infinitum.* Item *tit. 11. & 50. l. 2.* ibi: *Ex latere omnes masculos decendentes usque in infinitum.* 85

Nec obstaut textus *l. 1. tit. 5.* ubi dicitur, quod tantum usque ad septimum gradum collaterales succedant. Nam contra est, uti bene advertit Gailus, & Clarus citati. quod dictus & alii similes textus intelligi debeant, de antiquioribus Feudorum usibus, qui successu temporis fuere mutati. Hinc teste Zasio, totius Germaniæ consuetudine receptum habetur, quod etiam collaterales usque in infinitum admittantur. 86

Cæterum quæ hucusque de successione collateralium dicta sunt, intelligi debet de Feudis antiquis: quia in Feudo novo penitus nullus collateralium, sed soli descendentes succedunt, quibus deficientibus Feudum ad dominum redit, textibus clarissimis *lib. 1. tit. 1. §. 2. Si unus ex fratribus Feudum a domino acceperit, eo defuncto si* 87

ne-

ne legitimo herede frater ejus in Feudum non succedit. Concordat *tit. 8 54. & 20.* Quid autem sit Feudum novum, quid antiquum, vide supra *n. 52.*

88 Quæritur III. An, & quando in Feudis succedant fœminæ? Resp. I. Regulariter loquendo, fœminæ & descendentes ab eis etiam masculi in Feudis non succedunt. Communis ac certa, textu claro *l. 3. t. 1. §.* ibi: *Hoc autem notandum: licet filiæ ut masculi partibus succedant, legibus tamen a successione Feudi removentur, similiter & earum filii, nisi specialiter dictum fuerit, ut ad eas pertineat.* Et *c. 8 §. Filia. Filia vero non succedit in Feudo, nisi investitura fuerit facta, ut filii & filiæ succedant in Feudo.*

89 Ratio autem, quod fœminæ in Feudis non succedant, multiplex assignatur a DD. Potissimæ sunt, qui a finis Feudorum est, ut dominus ad sui defensionem devinctum sibi habeat vasallum: item ut conserventur Familiæ: item ut inter parea curiæ resideant, & in causis Feudalibus judicent; quæ omnia fœmineo sexui non conveniunt: nam alienam defensionem suscipere munus virile est. *l. Alienam 18. C. de Procur.* sicut & judicium subire, vel judicem esse, *Reg. 2. ff. reg. jur.* Dein in fœminis Familiæ non conserventur, cum illæ Familiam viri sequantur.

90 Dicitur *regulariter loquendo*: quia limitatur Conclusio in Feudis fœmineis, id est, primitus, fœminæ concessis, vel ubi vi specialis pacti etiam fœminis succedere licet, ut patet partim ex allegatis textibus, partim & quidem specialiter ex *lib. 2. tit. 30.* ubi dicitur: *Non succedit filia nisi ex pacto, vel nisi sit femineum: tunc enim succedit filia patri & matri.* Item ubi consuetudo localis habet ut statutum: quod fœminæ succedant, *l. 2. tit. 1.*

91 Intellige, si nullus masculus extat, enimvero neque in Feudo fœmineo succedunt fœminæ, quamdiu adhuc superest aliquis masculus, uti communiter advertunt Doctores clare habetur *l. 2. tit. 3.* ibi: *Si fœmina habens feudum decesserit, quia femineum est feudum, & sine pacto speciali deficientibus filiis masculis, ad filias pertinebit.* Idem est de feudis, in quibus ex speciali pacto succedere possunt fœminæ, de quibus *l. 1. tit. 6.* ita habetur: *Si quis eo tenore acceperit feudum, ut eis succedentes masculi, & feminæ illud habere possint, relicto masculo feminæ ulterius non admituntur & tit. 8. Tunc succedit filia, filiis non extantibus.* Idem dic de aliis quibuscunque feudis, in quibus fœminæ succedere possunt *ar. l. 2. tit. 31. §. 2. & tit. 17.* Quodsi tamen feudum perfecte hæreditarium est, de eo constitui debet filiæ legitima, Fach. *l. 7. cap. 47.* & teste Hauoold. DD. Omnes Ratio est quia hujusmodi Feuda sunt vera pars hæreditatis, & suo modo comparantur allodialibus.

92 Limitant aliqui Conclusionem secundo, in feudis emptitiis, Francis, & illis, quæ servitia fœminis non convenientia exigunt: in his enim etiam fœminas deficientibus masculis succedere volunt pluris: tum quia dum jura fœminas a Feudis excludunt, de solis Feudis propriis loqui videntur: Tum quia in his Feudis ratio fœminas expellendi cessat. Alii econtra id negant docendo, fœminas etiam deficientibus masculis prorsus in nullo Feudo succedere, nisi sit fœmineum, vel ex speciali pacto successio eisdem competat, eo quod Jura fœminas universaliter ab omnibus Feudis excludendo, præfatas duas species præcise excipiant, *l. 2. tit. 30.* ibi *Nisi ex pacto vel nisi sit fœmineum*; ut proin grandis desuper sit controversia apud feudistas, prout videre est apud Jul. Clarum *§. feudum q. 7. 3.* Fachin. *lib. 7. contr. 37. & 38.* & alios, apud quos videndum.

93 Illud tamen pro Bavaris specialiter hic notandum, quod vi statutorum Bavaricorum in feudis emptitiis fœminæ deficientibus masculi succedere valeant, *tit. 12. art. 21.*

94 Cæterum si fœmina feudum actu acquisivit, non excluditur ab illo per masculum postea primum natum, uti contra Forster tradit communis, & sequitur Engel *h. t. n. 20.* Ratio est, quia jure jam quæsito nemo sine culpa privandus est; *& legitime factum retractari non debet, licet casus postea, eveniat a quo non potuit incohari. reg. 73. Jur. in 6.* Excipe casum quo nascitur agnatus, qui, dum fœmina accipiebat feudum, jam jacebat in utero pregnantis Matris suæ; quia *qui in utero est, proinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quæritur*; quamquam alii antequam nascatur, nequaquam posit *L. 7. & L. penult. ff. de Statu hominum.*

Porro, an fœmina per masculum aliquod exclusa, perpetuo censeatur exclusa; ita ut succedere amplius nequeat, licet ille masculus absque hæredibus moriatur rursus gravissima est controversia inter Doctores. Negativam in favorem fœminarum tenent Mynsinger *Cent 5. Observ. 74* Rosenthal *c. 7. concl. 44* Ludvvel. & novissime Sometiog in *Semisen. contr. illust decad. 5. contr. 4.* Alii econtra, inter quos est Fachin. *l. 7. c. 45.* cum communiori, affirmativæ adhærent ob textum *lib. 1. tit 6 §. 1.* ibi: *Quia etiam si quis eo tenore Feudum acceperit, ut ejus descendentes masculi, & feminæ illud habere possint: relicto masculo, alterius fœminæ non admittuntur*: ubi per ly *ulterius* feminas non amplius admittendas, consequenter perpetuo exclusas esse opinantur Doctores citati inde que inferunt; quod masculo hujusmodi sine hæredibus descendente Feudum devolvatur ad dominum, quod non obscure insinuari videtur, *cit. tit. 6.* ad finem; ubi dicitur: *Et his omnibus casibus Feudum amittitur & ad dominum revertitur* Fundamenta DD. negativam tenentium solide & prolixe solvit Fachin *l. c.* 95

Quæritur IV. An, & quando Clerici ac Religiosi in Feudis succedant? vel prius acquisitum retinere valeant? Resp. I. Regulariter loquendo in Feudis proprie dicti servitium personale statui Clericali inconveniens indispensabiliter requirentibus. Clerici & Religiosi succedere non tantum non possunt, sed prius habitum, post ea Clerici facti dimittere debent. Mynsing. *Cent 5. Observ* 48 *a. 4.* Jul. Clar *§ feudum q. 78.* Rosenth *c 7. concl* 29. Fachin *l. 1. c. 35.* Pirhing *h. t. n. 25* cum communi aliorum Textus est *lib. 2. tit 30.* ibi: Ex hoc illud descendit, quod dicitur, Clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi postea quam habitum Religionis assumpsit, postposuerit Idem in omnibus, qui habitum Religionis assumunt, ut Conversi. Hi enim nec postea in Feudo succedunt, & si quo habent, perdunt, Concordat textus *tit. 26 § Qui Clericus*, ibi: *Qui Clericus efficitur, aut votum Religionis assumit, hoc ipso Feudum amittit.* Idem habetur *tit 36. & tit. 21.* ubi etiam ratio assignatur illis verbis: *eo quod desiit esse miles sæculi, qui factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium* 96

Nec dicas, in Feudo etiam proprio non esse necesse, quod vasallus personaliter inserviat, sed sufficere, quod vel alium loco sui substituat, vel dimidium reddituum unius anni de Feudo domino subministret, prout clare patet ex textu *lib 2. tit. 55.* ibi: Firmiter etiam statuimus, tam in Italia, quam in Alemania, ut quicunque indicta publica expeditione vocatus a Domino, in eadem expeditione, spatio competenti temere venire supersederit, vel alium pro se Domino acceptabilem mittere contempserit, vel dimidium redditus Feudi unius anni, domino non subministraverit. Feudum ammittat &c., Atqui hoc etiam Clerici præstare, & consequenter etiam Feudo proprio succedere possunt. 97

Nam contra est, quod, uti bene advertit post Fachin. *lib. 7. cap. 35.* Pirhing. *h. t. n. 28.* textus ille loquatur de illis vasallis, qui in Feudis propriis regulariter, de Jure succedere, eaque retinere valent, quales non sunt Clerici, qui, uti præcedenti *n.* claris textibus vidimus, regulariter & de Jure nec in Feudo succedere, nec ea retinere valent. Et certe penitus superflui, ac sine omni effectu quin & falsi essent omnes textus *nu. præced.* citati, si Clerici per substitutum servientes, vel dimidium redditum subministrantes in feudis propriis regulariter, & jure succedere, eaque retinere possent, prout consideranti patet. 98

Resp. II. Clerici & Religiosi succedere possunt in Feudis cæteroquin propriis, si ex prima investitura annexa sunt dignitati Ecclesiasticæ Fachin. *l. 7. c. 43.* Pirhing. *l. c. arg. l. 2. tit 40. & c. Verum 7. de Foro comp.* Patetque experientia, qua videmus quod plures Episcopi, & Abbates in Germania, Feuda propria Imperialia possideant, & in iis successores succedant. Idem universaliter de quibuscunque Clericis dicendum, si statuto vel consuetudine locali ita receptum sit; prout in Germania generalem hujusmodi consuetudinem vigere testatur cum aliis Pirhing. *h. t. n. 22.* Illustr. tamen D. Schmidt. in Comentario *ad t. 12. at. 1. n. 13.* dicit, se ut Præfectum Feudorum vi consuetudinis Clericos ad successionem feudi nunquam admisisse, eo quod allegatam consuetudinem probare nullus potuerit; 99

100 Resp. II Clerici, & Religiosi regulariter loquendo Jure succedere possunt in omnibus feudis Francis hæreditariis, fœmineis, item illis, quæ nullum servitium personale, sed reale, v. g. pensionem pecuniariam, exigunt; imo etiam in illis, quæ servitium quidem personale statui tamen Clericali non incompatibile, vel etiam incompatibile, ita tamen requirit, quod vi investituræ, aut ex speciali concessione domini per substitutum servire liceat. Ita communis, signanter Fachin. *l. 7. cap. 37.* Pirh. *h. t. n.* 22. Fagnanus *in c. Quæ in Ecclesiarum 7. de Constit.* Rosenthal, Clarus. Vult. Layman, & alii. Fundamentum est, quia in omnibus istis Feudis cessat ratio, ob quam Clerici a successione Feudorum per libros feudales sunt exclusi; videlicet, quia *beneficium non pertinet ad eum, qui non debet gerere officium.*

101 Resp. IV. In Feudis *n. preced.* allegatis succedit etiam Monasterium bonorum capax loco sui Religiosi professi, quamdiu talis religiosus vivit, quo mortuo transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus ad dominum, Azorius *par. 3. l. 10. q. 4.* Clarus *§. Feudum q 78. n. 2.* Innocentius. Jo: Andreas, Abb. *in. c. In præsentia de Probat.* Fagnanus *in Quæ in Ecclesiarum 7. de Constit. n.* 60. Pirhing. *h. t. n.* 25. & communis aliorum. Ratio est; quia cum Monasterium succedat in aliis sui Professi bonis, non est, cur non etiam in prædictis succedat Feudis, utpote in quibus cessat ratio excludendi illud a successione.

102 Quod autem non perpetuo, sed tantum ad vitam Professi, eoque mortuo ad agnatos transeat, ratio est; quia ut bene observat Engel *h. t. n.* 24. alias conditio domini directi fieret deterior; cum Monasterium nunquam moriatur & Feudum ordinarie, non ad quosvis, sed ordinarie tantum ad hæredes sanguinis transeat; nisi sit Feudum perfecte hæreditarium, in quo non minus Monasterium ac alii hæredes perpetuo succedere possunt Felin. *in c. In præsentia* 8. *n.* 48 *de Prob.* Pirh. *h. t. n.* 17. patet ex ipsa natura Feudi perfecte hæreditarii, utpote cui proprium est ad quosvis hæredes transire juxta dicta superius *n.* 24.

103 Cæterum limitatur conclusio in Feudis Regulibus Regnis videlicet, Ducatibus, Marchionabitus Comitatibus &c. Jul Clarus *§. Feudum q.* 78. Barb. *l. 3. Jur. Eccles. un. n.* 2. Pirhing. *h. t. n.* 26. Engel *eod n.* 24. Et quidem de Regno fatentur omnes prout videre est apud Barbosam *l. c.* quia valde indecens videtur, quod Regia dignitas per Monasterium repræsentetur, *arg c. Hoc nequaquam* 45. *caus.* 1 *q.* 1. & Gl. *in can. Scripsit 26. V. Dignitate caus.* 27. *q.* 2. De Ducatibus, Marchionatibus, Comitatibus habet communis DD. ac teste Barb. *l. c.* recepta consuetudo Ratio est; quia similes Dignitates ea mente, ac tacita conditione a Regibus conferuntur, ut vasalli sua presentia personali, & apparatu regiam Majestatem in publicis actibus condecorare possit.

104 Extendunt aliqui dictam limitationem ad quæcunque etiam Oppida & Castra jurisdictionem annexam habentia. Verum Barb. *loc. c. n.* 3. cum aliis contrarium verius, Jurique conformius censet; quod nullam assignari queat Juris fundamentum, vi cujus Monasterium sucedere non possit in Feuda habentia jurisdictionem; quamvis enim Officium judicandi ipsis Monachis prohibitum videatur, tamen non prohibentur juritdictionem exercere & iustitiam administrare partibus per alios ad id idoneos, quod consuetudine, quæ est optima Legum interpres, ubique practicari videmus,

105 Quæritur V. An muti, surdi, cæci, claudi, vel alias imperfecti in Feudis succedant? Dubium causant Textus *l. 2. t.* 36. ibi; *Mutus, & surdus, cæcus, & claudus vel aliter imperfectus, etiamsi sic natus fuerit, totum Feudum paternum retinebit, Obertus, & Gerardus, & multi alii: quidam tamen dicunt, eum, qui talis natus est, Feudum retinere non posse; quia ipsum servire non valet. Et lib. 1. tit. 6. §* 2. ibi. *Mutus Feudum retinere non potest, scilicet, qui nullo modo loquitur: sed si Feudum fuerit magnum, quo ei oblato se exibere non valeat, tantum ei relinqui debet, unde sustentare possit?*

106 Resp I. Muti, surdi &c sive a nativitate, sive aliunde tales existant, succedere possunt in omnibus illis Feudis, in quibus non solum requiritur servitium reale, vel personale quidem, tale tamen, quod ipsi bene peragere queunt Fach. *lib. 7. c.* 34. Azorius *par. 3. l. 10. c.* 8. & communis aliorum. Probatur Conclusio tum ex textu primo citato *prec. n.* tum ex eo, quod ratio cesset, ob quam surdi muti &c. Feudorum incapaces redduntur; videlicet, *quia ipsum servire non valent lib. 2. tit.* 36.

Resp. II. Quando Feudum est ita constitutum, ut personale & tale requirat ut obsequium, quod per mutum, surdum &c. fieri nequit, & quod per substitutum peragi non conceditur, muti, surdi &c. tunc in tali Feudo non succedunt. Fachin. *l. c.* & alii Idque patet ex ultimis verbis textus primi *l. 2. tit. 36. & l. 1. tit. 6.* Nec in contrarium quid probat prima sententia Oberti, & Gerardi *l. Feud. tit.* 36. relata, ubi absolute ac sine distinctione muti, surdi &c. capaces declarantur Feudorum, Nam contra est, quod Textus ille concordari debeat cum aliis Juris textibus, in quibus aperte habetur, quod qui officium requisitum præstare nequit, beneficium habere non possit; uti etiam patet ex *lib. 2. 1. nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet genere officium.* 107

Notandum tamen, quod si feudum sit magnum, id est, habens copiosos reditus, honesta sustentatio inde præberi debeant cæco, claudo &c. qui ratione impedimenti hujusmodi naturalis succedere impeditur *lib. 1. tit. 6.* Imo tales servitia præstare impediti, in feudis plane etiam succedunt, si vigore investituræ vel consuetudinis, per alios servitia præstare licet: qualem consuetudinem communiter vigere testatur Azorius *loc. cit. q.* 2. 108

§. IV.

De Juribus, & obligationibus, quas ratione Feudi tam Dominus quam Vasallus habent: item de causis, ob quas amittitur Feudum.

S U M M A R I U M.

109 *Domino competit jus proprietatis in feudo.*
110 *Vasallus debet domino prestare obsequium, & jurare fidelitatem.*
111 *Quidnam ratione fidelitatis debeat vasallus domino?*
112 *De Formula juramenti vasallorum, relative.*
113 *Contingente mutatione ex parte domini vel vasalli, debet vasallus renovationem investituræ petere.*
114 *Pro renovatione investituræ de Jure quidem nihil, de consuetudine tamen Relevium datur & quantum.*
115 *Relevium inter & Laudemium distinctio, quod illud non item illud dari debeat mutatione contingente, sive ex parte domini, sive ex parte vasalli Observatio circa Jus Bavaricum.*
116 *Vasallus habet dominium utile in feudo.*
117 *Quales obligationes habeat dominus feudi respectu vasalli? Et n. seqq.*
119 *Vasalus sine consensu domini nullatenus potest feudum suum alienare.*
120 *Limitatur in feudo hæreditario.*
121 *Ac in casu, dum feudum alienatur proximiori agnato.*
122 *Item in casu, quo mulier feudum habens, illud marito pro dote consignat.*
123 *Potest etiam vassalus feudum alteri dare in feudum.*
124 *Et etiam ad modicum, non item ad longum tempus locare.*
125 *Feudum novum potest vasallus cum consensu domini alienare.*
126 *Non item antiquum, nisi accedat etiam consensus agnatorum.*
127 *Feudum antiquum male alienatum, si proximus agnatus suo tempore non revocat, possunt illud eo mortuo agnati remotiores revocare.*
128 *Agnatis competit ius retractus Feudi absque eorum consensu alienati.*
129 *Licitum est alienare feudum ad ratificationem domini.*
130 *Vasallus absque consensu domini feudum alienans, perdit illud.*
131 *Postquam actu illud etiam tradit.*
132 *Etiamsi id statim iterum recuperet.*
133 *Controversia, an feudum antiquum sine consensu domini alienatum, ad dominum, vel agnatos transeat,*

Pro-

134 *Proponitur sententia dicens, illud ad agnatos devolvi.*
135 *Probabilius est, tale feudum ad dominum reverti.*
136 *Solvuntur argumenta adversariorum, & n. seq.*
138 *Proponitur sententia media.*
139 *Refutatur.*
140 *Si contingente mutatione ex parte domini, vel vasalli dolose, vel culpabiliter investituræ renovationem non petat, feudum amitti vasallus, & n. seq.*
142 *Secus est, si legitime impeditus, vel ex alia causa rationabili id omittit.*
143 *Milites ad petendam investituram habent annum & mensem.*
Impuberes ob neglectam investituram non amittunt feudum, bene tamen minores. Ibid.
144 *Quibus tamen competit restitutio in integrum.*
145 *Dominus finito anno & die admittens vasallum ad servitia feudalia, censetur remisisse pœnam.*
146 *Feudum ob neglectam investituram amissum, ad dominum, non ad agnatos redit.*
147 *Per renuntiationem etiam amittitur feudum, quæ renuntiatio fieri potest.*
148 *Si abest fraus.*
149 *Illi, qui alias succederet, potest absque consensu domini resignari feudum novum.*
150 *Et antiquum; non item extraneo. Imo feudum antiquum nec domino, vel extraneo cum consensu domini renuntiari potest; nisi & agnati consentiant.*
151 *Ob Feloniam amittitur feudum.*
Felonia quid? Ibid.
152 *Delicta recensentur, ob quæ vasallus privatur feudo, & duobus n. seq.*
155 *Feudum novum, ob delictum amissum, devolvitur ad dominum.*
Antiquum vero ad proximos agnatos, si delictum tale est, quo dominus nec directe, nec indirecte offensus est. Ibid.
156 *Si vero per delictum ipse dominus offendatur, feudum etiam antiquum ad dominum perpetuo redit.*
157 *Nisi feudum sit annexum dignitati ecclesiasticæ, hoc enim non nisi ad vitam delinquentis ad dominum devolvitur & postea ad successores ecclesiasticos redit.*
158 *Si Feudum ad Prælatum & Capitulum simul pertinet, privatur pars peccans pro sua parte sine præjudicio alterius innocentis.*
159 *Feudum fit domino apertum, quando nullus amplius existit hæres.*
160 *Ad privandum possessione vasallum delinquentem requiritur sententia declaratoria Judicis.*
161 *Quis sit Judex in materia feudali. Remissive.*

109 QUæritur I. Quale jus competat domino feudi? Resp. Præter proprietatem & dominium directum quod in rem feudalem dominus habet: *lib. 1. tit. 23.* jus ejus positum consistit in obligationibus, quibus eidem obstrictus manet vasallus. Obligationes autem vasalli respectu domini sunt sequentes.

110 Prima est, ut id, quod eidem in investitura imponitur, ipseque præstare promittit, fideliter exequatur. Et quidem in feudo proprio adigitur jurare, quod domino esse velit fidelis, eique debitum præstare obsequium. Fidelitas autem, quam domino jurat, multum importat, quæ continetur *in c. De forma 18. caus. 22. q. 5.* ubi Fulbertus Episcopus interrogat, quidnam ratione fidelitatis, quam vasallus jurat domino feudi, debeatur? Sic respondet.

111 „ Qui domino fidelitatem jurat, ista sex semper in „ memoria habere debet, incolume, tutum, honestum, „ utile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit in „ damnum domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit „ in damnum de Secreto suo, vel munitionibus, per „ quas Tutus esse potest. Honestum, ne sit in damnum „ de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem „ ejus pertinere videntur. Utile, ne sit in damnum de „ suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum, „ quod dominus suus facere leviter poterat, faciat ei „ difficile, neve id, quod possibile erat, reddat ei im„ possibile. Ut fidelis hæc omnia nocumenta caveat, ju„ stum est. Sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi „ fiat id, quod bonum est, restat, ut ex supradictis con„ silium, & auxilium, domino suo fideliter præstet, si „ beneficio dignus vult, & salvus esse de fidelitate, quam „ juravit. Qui textus etiam *L. 1. feud. tit. 6.* habetur.

Formula Juramenti per extensum habetur *lib. 2. tit. 7.* 112
quæ an ubique vigeat, & præstari debeat, locorum consuetudines attendi debent.

Secunda obligatio est, ut contingente mutatione, sive ex parte domini, sive ex parte vasalli per mortem, vel alium casum, vasallus petat renovationem investituræ, petendoque dominum recognoscat, & ei fidelitatem juret, Textus est *in l. 2. feud. tit.* 21. 113

Porro, quamvis de Jure communi feudalis hæc investitura gratis danda sit, cum nullum vestigium in libris feudorum appareat, quod pro investitura nova aliquid solvi debeat, nihilominus, ut bene observat Illustrissimus D. Schmidt *ad tit. 12. art. 8. Jur. Bavar. n.* 1. communi fere omnium locorum consuetudine introductum habetur, ut pro nova investitura in recognitionem domini directi aliquid præstetur, quod *Relevium*, vulgo *den Lehenreich.* vocant. In quonam autem consistat hoc Relevium, particularis cujusvis loci consuetudo vel statutum attendi debet. In Bavaria debet vasallus contingente mutatione pro investitura Feudi equestris *Ritterleben, einen Schieß. Zeug. geben*, cujus loco hodie porriguntur 7. floreni, & 14 crucigeri. Pro bursaticis, & aliis non equestribus, sed communibus & vulgaribus Feudis vero solvere debet 5. pro certum de pretio, quo feudum tale venditur, vel æstimatur: ita clare statutum habetur *tit. 12. art.* 8. ubi etiam specialiter & expresse cavetur, ne duplex Relevium *der Anfall und Abfahrt*, ut Laudemium in Emphyteusi petatur. 114

Est etiam aliud discrimen inter Laudemium, & Relevium, videlicet, quod illud tantum præstetur, quando fit mutatio ex parte emphyteutæ. Relevium vero etiam solvi debeat, sive fiat mutatio ex parte domini, sive ex parte vasalli, eo quod sive hac, sive illa mutatione contingente renovatio investituræ peti debeat, *l. 2. feud. t.* 24. Advertit tamen Schmidt *tit. 11. art. 14.* quod, si ex parte vasalli mutatio fiat, de Jure Bavarico Relevium solvi debeat, sive per mortem, sive per alienationem mutatio contingat: E contra vero si ex parte domini mutatio emergat, Relevium tunc tantum solvatur, si dominus moriatur, non item, si proprietatem suam vendat, vel alias alienet. Quod etiam clare habetur *tit.* 12. *art.* 8. 115

Præter enumeratas obligationes sunt & aliæ, vi quarum ab aliquibus abstinere debet, de quibus magis infra, quando agemus de causis, ob quas vasallus amittit feudum. 116

Quæritur II. Quale jus competat vasallo ratione feudi? Resp. Vasallus consequitur & habet dominium utile in Feudo, ita ut rem feudalem libere administrare, eo uti, & frui, cunctaque ea circa illud disponere possit, quæ meliorem, non item quæ deteriorem reddunt conditionem feudi, textu claro *L. 2. tit.* 8. Num vero, & quomodo alienare quoque feudum valeat, dicetur infra. 117

Resp. II. Præter dominium utile competit vasallo, quo sibi reciproce obstrictum, & obligatum habet dominem feudi. Obligationes autem Domini, quas erga vasallum, habet, potissimum sunt sequentes. I. Ut præstito fidelitatis juramento vasallum illico in possessionem mittat, & si moram fecerit, omnem utilitatem vasallo præstet. Textu claro *l. 2. tit.* 7. Secundo si vasallum in re aliena sive scienter, sive ignoranter investiverit, præstare eidem evictionem debet *l. 2. tit.* 8. dummodo vasallus post litem motam dominum, ut se defendat, debite monuerit, *lib. 2. tit.* 25. ipseque vasallus tempore investituræ nesciverit, feudum sibi conferendum, rem esse alienam, *cit. tit.* 25. *& tit.* 8. ibi: *Qui enim alienæ* rei sciens investituram acceperit; nisi pacto speciali sibi prospexerit, de evictione agere non poterit. 118

Tertio debet vasallo reciproce fidelitatem (non tamen juratam) nam uti dicitur *cit. canon. de forma* 18. *caus.* 22. *qq.* 5. *Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet: quod si non fecerit, merito censebitur malefidus, sicut ille, qui eorum prævaricatione vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & perjurus.* Item habetur *L. 2. tit.* 6. 119

120 Quæritur III. An, & qualiter vasallo competat jus aut potestas feudum alienandi? Resp. I. Nullus vasallus absque domini consensu feudum aliquod alienare potest Communis ac certa, textu claro *lib. 9. tit. 52. & 55.* ubi etiam irrita declaratur omnis alienatio feudi absque domini consensu facta, & in transgressores pœna privationis statuitur, sive dein gratuita sit sive onerosa. Hinc sine requisito domini consensu vasallus feudum nec donare potest *l. 1. c. 9.* nec hypothecare *l. 2. tit. 55.* nec permutare *ibid.* nec in solutum dare, nec in dotem dare *tit. 6. Donare*, nec testamento relinquere, aut legare *lib. 1. tit. 8.* nec vendere, nec alio quocunque contractu, quo jus reale transferetur, alienare *lib. 2. tit. 52.* ibi: *Hac Edilacti, Deo propitio, perpetuo valitura lege sancimus, ut nulli liceat fundum totum, vel partem aliquam vendere, vel pignorare, vel quoquo modo distrahere, vel alienare, vel pro anima judicare sine permissione illius domini, ad quem feudum spectare dignoscitur.*

121 Limitatur Conclusio I. in Feudis hæreditariis, *lib. 2. tit. 48.* ibi: *Si quis ea lege alicui dederit Feudum, ut ipse, & sui hæredes & cui ipse dederit, habeat, respondeo, iste, qui accepit, poterit id vendere, vel donare, vel aliter, si placuerit, etiam sine voluntate domini alienare.* Vult. *l. 1. cap. 10. n. 91.* Clarus *§. Feudum q. 31. n. 8.* Engel *h. t. n. 37.* & communis aliorum. Ratio est; quia dando hujusmodi feudum censetur dominus statim ab initio universaliter consensum alienandi præstitisse; nisi forsan in ipsa investitura expresse exciperet, & ut sine suo consensu feudum non alienetur, caveret.

122 Limitatur II. In casu, quo feudum alienatur proximiori agnato, seu illi, qui alias immediate succederet vasallo mortuo. Quę doctrina pro indubitata traditur apud Clarum in Additionibus *quæst. 31. Additione finali*, ac sequitur Engel *hoc. tit. num. 37. arg. lib. 1. tit. 13. §. fin.*

123 Limitatur III. Conclusio, quoad dationem dotis, quod nempe licet pater vel alius feudum in dotem filiæ dare sine consensu non possit; id tamen ipsa filia, vel alia mulier Feudum habens id facere, & feudum marito, vel potius sibi ipsi in dotem dare & assignare valeat. Pirhing. *h. t.* Rosenthal, & communis aliorum *arg. l. 2. tit. 15.* Ratio est; quia in hoc casu feudum adhuc apud talem uxorem manet, ad eamque soluto matrimonio pleno jure revertitur, vel ipsa mortua ad maritum non transit, utpote qui ea tali dote plus non habet, quam quod illo, durante matrimonio ad se & uxorem sustentandum, uti, & frui valeat *cit. tit. 13.*

24 Resp. II. Potest vasallus etiam absque consensu domini feudum alteri in feudum dare, ac etiam ad modicum, v. g. triennium, non item ad longum tempus locare, Clarus *§. Feudum q. 32.* Pirhing. *h. t. num. 18.* Gloss. *in c. Que in Ecclesiarum 7. V. Alienandi de Constit.* cum communi DD. Textus est *in lib. 2. tit. 9. & tit. 34* ubi tamen statuitur, ut subinfeudandus sit ejusdem conditionis cum vasallo principali: ne fiat deterior conditio domini: textus si habet: *Nec vasallus feudum sine voluntate domini alienabit, in feudum tamen recte dabit, si secunda persona sit talis, quæ feudo servire potest: ut si dans miles est, & ille, qui accepit feudum inveniatur miles, ad hoc ut feudum, si contigerit, domino similiter servire ut & prior possit.* Idem habetur *tit 26. §. 5. Beneficium:*

125 Secunda pars de Locatione ad modicum tempus patet ex *lib. 2. tit. 9* Quod vero ad longum tempus locatio sine consensu domini fieri nequeat, ratio est; quia Locatio ad longum tempus alienationis æquivalet, prout supra *tit. de Locato, & Conducto* diximus; unde Locans feudum suum attendere debet, ne in hoc nimium faciat, vel fraudem committat, prout bene monet textus *cit. tit. 9.* ibi: *Potest locare, nisi locatio esset fraudulenta alienatio.*

126 Resp. III. Feudum novum cum consensu domini potest vasallus quocunque contractu ex supranominatis alienare. Communis ac certa textu claro, *lib. 1. tit. 13. §. fin.* ibi: *Si cum domini voluntate totum vel medium (Feudum) alienaverit, stabilis permaneat alienatio.* Dicitur notanter *Feudum novum*.

127 Nam si feudum est antiquum, vel paternum, requiritur etiam agnatorum ad hoc, ut constanter teneat talis alienatio. Enim vero si quis vasallus cum consensu domini, absque tamen consensu agnatorum feudum alienet antiquum, tenet quidem hæc alienatio, quamdiu vivit taliter alienans, eo tamen mortuo feudum ita alienatum redit iterum ad proximum agnatum sine refusione ullius pretii, nisi per annum sciens taceat, *lib. 2. tit. 26. §. Titius*, ibi *Titius filios masculos non habens, partem suam Seio, partem ejusdem feudi possidendi agnato suo concessit. Sempronius proximior agnatus mortuo demum Titio partem illius Feudi nullo dato pretio recipere potest &c. Quod si consensit alienationi vel per annum, ex quo scivit, tacuit, omnino removebitur:* Concordant statuta Bavariæ, *Landrecht. tit. 11. art. 3.* Ratio est; quia jus, quod agnatis ex antiqua investitura competit, alieno facto auferri non potest *arg. l. Id quod nostrum 11. ff. de R. J.*

Ob eandem rationem, si proximus agnatus feudum a vasallo male alienatum non revocat, possunt illud cæteri revocare agnati; quando dictus proximus agnatus moritur, non obstante, quod jam multis annis feudum per alienationem acquisitum alius possideat, cum communi aliorum docet, & bene probat Fachin. *lib. 7. cap. 12* eo quod remotiores agnati, vivente proximiore, agere non potuerit; agere autem non valenti non currit Præscriptio, *arg. l. 1. §. Ad hæc. C. de Annali Except.* 128

Porro competit etiam agnatis jus Retractus, si feudum antiquum absque eorum consensu venditum est, ut proin etiam vivente adhuc vasallo alienante recuperare possit feudum proximus agnatus, vel eo nolente etiam remotior, si nempe idem pretium, quod alter dedit, offerat, *arg. lib 2 tit. 9. §. Porro, & tit. 26. §. Titius* juncto *t. 3. §. Sed etiam res*, quid autem circa Retractum observandum sit, habetur supra *tit. 7. de Exemptione & venditione §. 13.* 129

Resp. IV. Ad alienationem fuedi sive antiqui, sive novi non requiritur consensus actu præsens, sed sufficit etiam subsequens, adeo ut bene, & absque pœna commissi alienare quis possit feudum ad ratificationem domini, vel sub clausula ac conditione: *Si dominus consenserit*: vulgo *auff.* ratification, vel *Guethaissung. der Grundtherzschafft.* Clarus *q. 51. n. 5.* Mysinger. ac Communis aliorum. Ratio est; quia talis clausula est resolutiva alienationis, ita ut consensu domini non subsequente, alienatio non subsistat, nec vasallus Feudum alienasse dicendus, & consequenter pœna commissi puniendus sit. Recte tamen monet Clarus *loc. cit.* ne ante consensum subsecutum traditio Feudi cum tali clausula alienati fiat, eo quod alias actus tali protestationi videretur contrarius, qui magis attenditur quam protestatio ipsa, *arg. c. Gratum de Offic. Delegat.* Cæterum bene servire possunt alienationes feudorum cum hujusmodi clausulis factæ tunc, quando dominus hic & nunc præsens non est, & alienare urgent rationes ac circumstantiæ, ipseque dominus vel agnati præsumuntur postea consensuri. Prout non raro contingit, dum per testamentum, vel alia ultima voluntate disponere vult de Feudo. 130

Quæritur IV. Quibus de causis mittatur Feudum, vel finiatur? Resp. Feudum variis de causis amitti ac finiri, præsertim ob malam alienationem, ob non petitam investituram ob refutatam rem, & ob commissam Feloniam. Primo itaque feudum amittit vasallus, si illud absque domini consensu alienet in casibus, in quibus consensus requiritur. Unanimis ob clara Jura *lib. 1. tit. 21. §. fin. lib. 2. tit. 52. & tit. 55.* Nec refert, quod olim potuerit vasallus saltem medietatem feudi absque domini voluntate vendere, *lib. 1. tit. 13. in princip.* ibi: *Si clientulus voluerit partem suam Feudi alienare, id est, medium sine voluntate domini poterit hoc facere, ulterius progredi non potest.* Nam contra est, quod hoc postea absolute interdictum sit adeo. ut *si vasallus contra constitutionem Lotharis Regis, beneficium alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, partem perdat, & ad dominum revertatur*, prout expressis verbis habetur *lib. 2. tit. 38.* 131

Verumtamen, ut quis ob alienationem incurrat pœnam amissionis, non sufficit nuda alienatio, sed requiritur etiam feudi alienati traditio. Vult. *de Feudis lib. 1. cap. 11. n. 41.* Engel *h. t. n. 34. arg. l. 2. tit. 55.* ibi: *Qui feudum vendunt, & in alio transferunt.* Ratio est, quia *alienatum proprie non dicitur, quod adhuc in dominio est* venditoris, *leg. Alienatum 67. ff. de V. S. Traditionibus autem dominia rerum, non nudis pactis transferuntur, l. Traditionibus 22. C. de Pactis.* 132

An tamen vasallus Feudum actu male alienans, & statum 133

tim iterum recuperans, pœnam commissi incurrat, gravis est controversia inter Doctores. Fachin. *lib. 7. cap. 84.* cum Jasone, Baldo, Alexandro, & aliis, affirmativam tenet, *arg. lib. 2. tit. 44* ibi: *Hoc autem si ipsum alienaverit, si quidem illicite, licet postea recuperaverit, tamen penes eum non remanebit, utpote domino ad quem pervenerit, apertum*; ubi, uti legenti patet, sine distinctione, an statim, vel post intervallum iterum recuperetur Feudum male alienatum, domino apertum declaratur. Alii tamen, ut Afflictus, Speculator, Zasius, negativam amplectuntur plura allegantes Juris fundamenta non contemnenda, *l. fin. C. de Bonis, quæ liberis l. 3. ff. de Divor. l. In lege §. Colonus ff. Locati c. Potuit de Locato*. Quæ cuncta tamen Fachin. solvere conatur, apud quem videndum.

132 Adhuc gravior, eaque summe practica est controversia inter Feudistas, utrum Feudum, quod ob illegitimam alienationem vasallus amittit, transeat ad dominum directum, vel ad proximos agnatos. Quæ quidem controversia non extat de feudo novo, utpote quod male alienatum indubitate transit ad dominum, cum in eo nullum jus quæsitum habeant agnati juxta dicta supra *nu.* 87. Sed de antiquo, ad quod vigore investituræ etiam agnatis jus competit.

133 Julius Clarus *§. Feudum q. 66. n. 3.* Glossa *in c. 2. §. Hoc quoque de Successione Feudi*. Afflictus, Imola, Zasius, Socinus, & plures alii a Fachin. *lib. 7. cap. 24.* citati volunt, feudum antiquum ob malam alienationem amissum devolvi ad agnatos proximos, *arg. lib. 2. tit. 9.* Rationem dant, tum quia pœnam sentire non debet, qui non deliquit: Nam *peccata suos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum, leg. Sancimus 22. C. de Pœnis*: tum quia Juri quæsito tertii per factum alienum præjudicari non potest, prout supra jam diximus: tum etiam quia juxta ipsos adversarios vasallus etiam cum consensu domini male alienans præjudicare non potest agnatis, juxta dicta supra nu. 126. ergo multo minus sine illius consensu. Accedit, quod alias vasallus pro libitu suo posset suis agnatis inferre præjudicium, male nempe alienando feudum.

134 Fachin. econtra *lib. 7. cap. 24.* cum aliis docet, feudum mala alienatione amissum ad dominum reverti. Probat id pluribus, iisque satis claris Juris textibus, quibus aperte ac indistincte habetur, quod si vasallus feudum ob illicitam alienationem perdat, illud ad dominum revertatur. Ita clara habetur *lib. 1. tit. 5. l. 2. tit. 38. 44. & 55. ac tit. 24.* ubi hæc ipsa quæstio, an feudum amissum ad dominum vel agnatos revertatur, resolvitur ac statuitur, ut quotiescunque vasallus in personam domini peccat, feudum non ad agnatos, sed ad dominum revertatur: deinde subditur. *Si vasallus contra constitutionem Lotharii Imperatoris beneficium alienaverit, quia dominum contemnere videtur, ad dominum beneficium pertinet*. Qui textus revera tam aperte sententiam Fachin. probat, ut eandem, saltem, ut probabiliorem, & nos amplectamur.

135 Præsertim, cum fundamenta contrariæ sententiæ facile solvantur: quia ad primas duas Juris rationes respondetur illas procedere, nisi aliud specialiter ordinent Jura, prout contingit in materia feudi, ubi universaliter ob delictum, quod vasallus in dominum committit, etiam agnatis præjudicat, textu claro *lib. 2. tit. 24.* Unde nihil etiam contra hanc sententiam facit, quod vasallus pro libitu possit præjudicium inferre agnatis, si nempe feudum male alienat; sicut nihil contra eandem facit, quod aliud delictum in dominum committendo possit pro libitu agnatis præjudicium facere. Multo minus quid probat, quod vasallus cum consensu domini feudum antiquum alienans non possit præjudicare agnatis; quia alia de hoc casu habetur Juris dispositio.

136 Conantur adversarii allegata *n. 133.* Juris fundamenta infirmare dicendo, ea loqui de Feudis novis, non antiquis; afferuntque alia Jura prioribus contraria *lib. 3. tit. 9. & tit. 26. §. Titius*. Sed contra est: tum quia Jura indistincte loquuntur, consequenter etiam indistincte sunt intelligenda; nam *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*, *l. de Pretio ff. de Publiciana in rem act.* Tum quia Textus *l. 2. tit. 24.* expresse loquitur etiam de Feudo antiquo, hoc ipso quod ordinet quandonam feudum ob delictum amissum ad agnatos devolvatur; feudum enim novum ad eosdem nunquam devolvitur, juxta dicta supra *nu.* 87. Ad textus contrarios allatos, bene respondet Fachin. eos intelligendos esse de Jure antiquo feudali, vi cujus concessum erat absque consensu domini saltem medietatem alienare, vel loqui de Jure Retractus domino, & agnatis competente, non item de caducitate ob malam alienationem emergente.

Menochius media via incedere volens docet, ad dominum quidem reverti feudum, quamdiu male alienans vivit, post mortem vero illius ad agnatos redire, argumento a simili *l. Statuis 37. ff. de Jure Fisci, & l. cum pariter §. Hæreditate ff. de Legatis 2.* ubi fidei commissum ob delictum confiscatum, post mortem delinquentis ad cæteros, quibus competit, redit: & *arg. l. 2. tit. 78.* ubi media hæc sententia expresse videtur tradita, dum ibidem ita statuitur: Cum *Feudum hæreditarium uni ex cohæredibus ex propria causa aufertur &c. cæteris non præjudicat*. Hoc autem intelligitur, *ut vivo eo, vel suis hæredibus, feudum ad cæteros venire non intelligatur*. 13

Sed respondetur adducto argumento a simili, nimium probari, videlicet, quod Feudum etiam propter alia quæcunque delicta dominum commissa post mortem delinquentis ad agnatos devolveretur, quod ipse Menochius negat, utpote militans contra expressum Juris textum *l. 2. tit. 24.* Idem responderi potest ad textum ex *tit. 78.* allatum. Accedit, quod textus ille sit ex illis Titulis, qui authentici non sunt, & in casu, quo adversantur textibus authenticis, nihil probant juxta dicta supra *n. 42.* Unde consideratis omnibus considerandis omnino tenenda videtur sententia Fachin. quam etiam tenet communis DD. teste Claro *l. c.* Imo ipsemet Clarus cæteroquin contrarius in praxi hanc sententiam suadet. 139

Secundo amittitur feudum, si contingente mutatione sive ex parte domini per mortem, vel contingente mutatione quacunque tandem ex parte vasalli intra annum, & diem investitura de novo non petatur. Textus est *l. 2. t. 24.* ibi: *Prima causa beneficii amittendi hæc fuit, & adhuc est in plerisque Curiis, quod si vasallus per annum & diem domino suo mortuo steterit, quod hæredem domini sui, investituram petendo, fidelitatem pollicendo non adierit, tanquam ingratus existens, beneficium amittit: & e converso, si domino superstite vasallus decesserit, & filius ejus per jam dictum tempus neglexerit petere investituram beneficio carebit*. 140

Ut autem ob neglectam investituræ renovationem feudum amittatur, necesse est, quod dolus vel culpa interveniat vasalli, *arg. l. 2. tit. 52. §. fin.* ibi: *Sancimus, si vasallus non dolose, per annum & diem steterit, quod a domino sui beneficii investituram non petierit, feudum non ob hoc amittat*. Dolus autem abesse videtur, si justa causa impediente steterit. Hinc si quis legitimum impedimentum, vel causam rationabilem afferre potest, a pœna privationis liber erit, si in illo loco, ubi dominus degit, pestis grassatur: si succedens in feudo ignoret, rem esse feudalem; si quis infirmatur, vel alias legitime impeditur ad dominum venire *l. 1. tit. 22.* item si ignoret mortuum dominum directum, tempus enim non currit vasallo, nisi a die, quo rescit, dominum esse mortuum, vel si mortuus est vasallus, a die, qua feudi possessionem est adeptus. Clarus *q. 49. n. 8.* Engel *h. t. n. 44.* 141

Ex quo bene infertur illud, de quo alii controvertunt, videlicet, vasallo post annum & diem investituram non petenti competere moram purgandi se, hoc ipso, quod pœnam caducitatis non incurrat, si causam vel legitimum impedimentum habet, de quo an habeat, utique audiri debet, & allegare & probare valeat, prout in simili supra *de Locato & Conduct. n. 202. & 203.* diximus, & docet Clarus *§. Feudum q. 49.* contra Baldum & Schraderum. 142

Militibus ex speciali Juris privilegio etiam absque alia legitima causa conceditur annus, & mensis ad petendam investituram *l. 1. tit. 22.* Impuberes autem, id est, annum decimum quartum non habentes omnino liberi sunt a pœna privationis ob non petitam Investituram incurrenda, non obstante, quod Tutores habeant, Clarus *§. Feudum q. 49. n. 4.* Engel *h. t. n. 44.* cum communi aliorum, *arg. l. 2. tit. 26. §. Si moneri*. Verum, *si quis infeudatus major quatuordecim annis sua incuria, vel negligentia per annum & diem non steterit; quod feudi investituram a proprio domino non petierit, transacto hoc spatio feudum amittat, & feudum ad dominum redeat* statuitur *lib. 2. tit. 55.* 143

Advertit tamen Glossa *in cit. lib. 2. tit. 53. §. Præterea* 144

minoris 25. annis, & sequitur Clarus *l. c. n. 5.* Engel, & communis, investituram debito tempore petere negligenti minori competere beneficium restitutionis in integrum, Ratio est; quia hoc beneficium de Jure minoribus est concessum *lib. 1. totoque tit. ff. de Minoribus*, & Jure feudali non reperitur ademptum. Idem dic de aliis beneficio restitutionis in integrum gaudentibus. Nec dicas, restitutionem in integrum non procedere in delictis, quale est negligere investituram, *lib. 2. tit.* 24. ubi omissio petitionis vitium ingratitudinis dicitur, ergo, Resp enim, antecedens esse verum de vitiis quæ dolo e committendo, non vero de iis, quæ culpabiliter omittendo fiunt, prout dictum est *l. 1. tit. 41. §. 4. n.* 102.

145 Illud etiam advertendum, quod si dominus vasallum intra annum & diem etiam absque legitima causa investituram non petentem nihilominus ad debita servitia Feudalia admittat, hoc ipso juri suo renuntiasse, & injuriam remisisse censeatur, Clarus *quæst. 49. num.* 10. Engel *h. t. nu.* 44. Præpositus, Afflictus, Socinus, & communis aliorum.

146 Porro utrum feudum ob non petitam investituram amissum revertatur ad dominum, vel ad agnatos, magna iterum controversia est inter DD. quæ tamen eodem modo, quo illa, quæ *n. 133, & seqq.* habetur, resolvitur: tum ob argumenta ibidem posita; tum ob specialia Jura *l. 2. tit.* 55. ibi: *Transacto spatio ad dominum redeat*; tum etiam, quia investituram petere omittens, vitium ingratitudinis contra dominum committere dicitur, *lib. 2. tit.* 24. ibi: Tamquam ingratus existens beneficium amittit; ob vitium autem in personam commissum, si amittitur feudum, ad dominum non ad agnatos redit, *lib. 2. tit. 24. §. Denique*. Fachin. *lib. 7. c. 25.* citans plures alios, solvensque argumenta in contrarium.

147 Tertio amittitur feudum per refutationem seu renuntiationem, sive resignationem *lib. 2. tit.* 38. Est autem feudi renuntiatio duplex, propria nempe, & impropria. Illa est, qua vasallus feudum resignat domino suo: Hæc vero, qua illud resignat agnato vel extraneo. Controvertunt Doctores, an, & qualiter possit vasallus refutare feudum; præsertim, an sine consensu domini, & cui refutare possit? Ad quod communiter cum distinctione ita respondetur, videlicet, quod feudum novum etiam absque consensu domini licite & valide resignare vasallus possit, ipsi domino, vel illi, qui alias post mortem vasalli resignantis succederet. *arg l. 2. tit.* 38. ibi. *Vasallus etiam sine domini voluntate recte Feudum refutare potest. Post refutationem tamen ad serviendum non tenetur; sed eum quidem tunc offendere non debet*. Ratio est: quia Feudum habet rationem beneficii, & principaliter ut favor vasalli consideratur *l. 1. tit.* 23. Favori autem suo renuntiare quivis potest; *cum sit regula Juris antiqui omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare, l. si quis 29. C. de Pactis*.

148 Notat tamen bene Mynsinger *Cent. 5. Observ.* 65. Engel *h. t. n.* 45 & communis aliorum, quod hujusmodi refutatio invito domino fieri non possit in fraudem, ut si perceptis prius totius anni fructibus, tunc primum resignare vellet; quando dominus iturus ad bellum opera & servitiis vasalli maxime indigeret. Hac enim ratione deterrima esset conditio domini.

149 Cæterum, quod novum Feudum etiam absque domini consensu possit illi renuntiari, qui eidem alias succederet, patet ex dictis supra *num.* 121. Extraneo tamen Feudum nec novum, nec antiquum absque consensu domini renuntiari potest: eo quod talis refutatio vera alienatio esset, quæ absque consensu domini fieri nequit, juxta dicta *n.* 121.

150 Feudum antiquum etiam absque consensu domini resignari potest proximo agnato, *arg. lib. 1. tit. 13. §. fin.* non item extraneo sine consensu domini & agnatorum. Imo nec domino sine consensu agnatorum: quamvis enim resignatio Feudi antiqui sine consensu agnatorum domino facta, vel cum consensu domini facta extraneo teneat, quamdiu vasallus talis vivit, tamen eo mortuo redit ad proximos agnatos æque, ac si non resignasset per Jura & rationes supra *n.* 126. allegatas.

151 Quarto amittitur Feudum ob commissam feloniam, circa quam notandum, *Feloniam* esse terminum Feudalem, qui delictum Vasalli Feudo privans significat, *l. 2. tit.* 37 Hujusmodi delicta sunt in triplici differentia. Alia cum directe in dominum committuntur, alia indirecte eundem offendunt: & aliqua, quæ nec directe nec indirecte dominum tangunt, quia tamen multum infamant, ita ut vasallus in curia domini cum aliis honeste stare non possit, Feudo etiam privant.

Delicta dominum directe tangentia, ob quæ amitti- 152
tur Feudum, sunt, si vasallus violentas manus domino injiciat, aut contra eum gladium stringat etiam vulnere non secuto; si veneno aut alio modo insidias domino struat; si fœdus cum hostibus domini ineat. si domum vel castrum, aut alia domini bona vi aggrediatur; si dominum absque jussu Magistratus criminaliter accuset, aut famosa aliqua actione pulset, item si in simili causa testem, vel advocatum contra dominum agat; si dominum ipsum vel feudum abneget, si domini arcana dolose revelet, si debita servitia ei deneget, si eum in acie deserat, & tandem universaliter, si aliquam quamcunque tandem gravem injuriam, aut læsionem in bonis corporis, famæ, vel fortunæ domino inferat &c.

Delicta dominum indirecte offendentia sunt, si vasallus 153
cum uxore domini, vel cum nepte, aut nuru, vel cum sorore domini; dum ea in familia domini est, commisceatur, aut id facere attentet: idem, si aliquid scienter committit, quod in gravem aliquam injuriam personarum ad dominum specialiter spectantium redundet; jurat namque vasallus *l. 2. tit. Nunquam ex persona mea aliquid faciam scienter quod pertineat ad tuam vel tuorum injuriam, vel contumeliam*. Quo etiam pertinet, si vasallus subditos nimis crudeliter tractet, aut nimium emungat, vel gravet.

Delicta nec directe nec indirecte dominum tangentia 154
sunt parricidium, latrocinium, crimen læsæ Majestatis, & alia quæcunque crimina gravem Juris infamiam inferentia, ita ut vasallus honeste stare in Curia non possit. Quæ triplicis generis delicta quod Feudo privent, videre est *l. 1. tit. 5. 17. & 21.* item *l. 2. tit. 3. 5. 6. 7. 14. 17. §. fin. tit 26. §. si vasallus tit.* 37. & DD. communiter.

Ad quem autem Feudum, quod vasallus ob delictum 155
amittit, devolvatur, non modica est controversia inter DD. qui tamen in hoc conveniunt, quod Feudum novum indubitate devolvatur ad dominum, quodcunque tandem ex recensitis delictum committat vasallus; item conveniunt, quod si delictum nec directe, nec indirecte dominum tangat, Feudum antiquum non ad dominum, sed ad agnatos devolvatur *l. 2. tit. 24. §. Denique si vero non in dominum, sed alias graviter deliquerit, vel grave quid commiserit, & Feudum amittit & non ad dominum, sed ad proximos pertinet*. Concordat textus *tit. 37. h. t.* Excipit Fachineus filios, utpote ad quos Feudum ob delictum vasalli amissum, nunquam transire docet *l. 7. c. 23. arg. l. 2. tit.* 31. ibi: *Vasalli Feudum delinquentis licet ad agnatos quandoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aspirabit*. Ratio est quia filiorum cum parte delinquente major est conjunctio, indeque magis adesse præsumitur periculum, ne eum sanguine etiam paternam malitiam participent, *arg l. Quisquis 5. §. 1. C. ad leg. Jul. Majestatis*,

Si vero delictum dominum tangit, volunt aliqui feu- 156
dum antiquum etiam ad agnatos, & non ad dominum reverti: alii econtra docent, illud ad dominum non quidem perpetuo, sed quamdiu vivit delinquens, redire. Probabilior tamen ac communior docet, feudum ob tale delictum ad dominum perpetuo devolvi: quæ sententia profecto claros pro se habet Textus, præsertim *lib. 2. tit. 24. §. Denique*, ubi ipsissima hæc controversia proponitur, & ita solvitur; *Siquidem vasallus ita in dominum peccaverit, ut Feudum amittere debeat, non ad proximos, sed ad dominum beneficium revertatur, ut hanc saltem habeat suæ injuriæ ultionem: si vero non in dominum, sed alias graviter deliquerit & feudum amittit, & non ad dominum, sed ad proximos pertinet*. Idem habetur *eod. l. tit.* 37. ibi: *Cum autem dominum respicit Feudum tunc domino aperitur*.

Limitatur nihilominus hæc sententia in Feudis, quæ di- 157
gnitati Ecclesiasticæ sunt annexa, enim vero si Prælatus eam possidens unum ex recensitis delictis committit amittit quidem feudum quoad fructus & redditus, quamdiu vivit, vel in dignitate est, eo vero mortuo, deposito aut resignante, feudum a domino iterum redit ad Ecclesiam, vel successorem in Prælatura, ob specialem Juris dispositionem *l. 2. t. 10. § Item* ibi: *Item si Clericus, velut Episco-*

pus; *Abbas beneficium habens a Rege datum non solummodo personæ, sed Ecclesiæ, ipsam propter suam culpam perdat eo vivente & ecclesia, cum beneficium, vel honorem habente ad Regem pertineat. Post mortem vero ejus ad successorem revertatur. Ratio est quia delictum personæ non debet in Ecclesiæ detrimentum redundare, reg. 76. Jur in 6.*

158 Quod si vero Feudum non ad solam mensam Prælati, sed ad Prælatum, & Capitulum simul pertineret, & solus Prælatus delinqueret, non totum Feudum, sed ex parte tantum proportionaliter nempe amitteretur; nam ut dicitur *L. Sancimus 22. C. de Pœnis: Peccata suos teneat Authores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum.* Ob quam rationem si solum peccaret Capitulum, pariter non prejudicaret Prælato, sed privaretur sua parte Feudi Capitulum, quandiu membra talia viverent, iisque mortuis rediret ad successores. Utroque autem tam Capitulo, quam prælato delinquente totum feudum quoad fructus ad dominum, mortuis vero delinquentibus ad successores Prælati & Capituli rediret *arg. cit. l. 2. tit. 40. & R. J. 76 in 6.* docenteque Pirhing. *h. t. n. 14.* Rosenthal *c. 10. de Feud. concl. 3.* Layman. & alii.

159 Tandem amittitur, seu potius finitur, & extinguitur feudum quando mortuo vasallo nullus extat amplius hæres, qui in Feudo de Jure succedere possit, *l. 1. tit. 18. & lib. 2. t. 15.* Et in hoc casu Feudum dicitur proprie domino apertum, seu fieri apertum Domino: Germanicè *fallt dem Leben Heresibuab*, secundum si ob delictum seu Feloniam amittitur, dicitur fieri caducum, Germanicè *Verwürckt.*

Porro universaliter notandum, quod etsi ob Feloniam commissum Feudum ipso Jure quoad dominium amittatur, seu fiat caducum, nihilominus, quoad privationem possessionis requiratur sententia declaratoria Judicis Gailus *lib. 2. observ. 51. n. 1.* Mynsing. *Cent. 5. Observ. 77.* Rosenthal. *de Feudis cap. 10. conclus. 1.* & communis aliorum; *arg. lib. 1. tit. 21.* ibi: *Sancimus ut nemo miles sine cognita culpa beneficium suum amittat, si ex culpis ius vel causis convictus non fuerit &c. non amittit.* Idem expresse habetur in statutis Bavariæ *tit. 32. art. 6.* ordinantibus, ut in casu sive aperturæ, sive Feloniæ & caducitatis, Feudum propria authoritate non arripiat, sed expectet sententiam declaratoriam Judicis, nisi forsan Feudum omnino esset vacuum, nullusque possessor illius adesset. 160

Quæritur V. Quis sit Judex orientis lite in causa feudali? Resp. Quæstioni huic esse satisfactum *l. 2. tit. 1. de feudis §. 5. n. 1. & seq.* ubi videndum Cæterum qui plura de amplissima materia feudali, de qua aliqui integros scripserunt Tomos, desiderat, reperiet apud feudistas, præ cæteris Julium Clarum *§ Feudum*, Rosenthal *de feud.* Fachin. *l. 7. per totum*, Haunoldum *tr. 9. c. 5.* & alios. 161

T I T U L U S XXI.

De Pignoribus, & aliis Cautionibus.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 VIsum est hactenus de nonnullis contractibus, utpote speciebus alienationis, sequitur nunc de iis, quæ contractibus ad majorem firmitatem, & contrahentium securitatem solent adhiberi, Pignoribus nempe & Cautionibus. De quibus sit

§. I.

De natura ac divisione Pignoris.

S U M M A R I U M.

2 *Varia acceptio Pignoris.*
3 *Pignoris definitio.*
4 *Pignus & Hypotheca large conveniunt, proprie differunt.*
5 *Assignatur propria differentia inter illa.*
6 *Solvitur instantia.*
7 *Inter Pignus & hypothecam quoad actionem inde sequentem nulla est differentia.*
8 *Pignoris & hypothecæ varia divisio.*
9 *Pignus expressum, & conventionale quid?*
10 *Pignus prætorium.*
11 *Et Judiciale quid?*
12 *Hypotheca Generalis, quid, & quæ comprehendat?*
13 *Recensentur ea, quæ Generali hypotheca non comprehenduntur, Et n. seq.*
15 *Pignus speciale quid?*
16 *Pignus tacitum, & legitimum, seu legale quid?*
17 *Uxor ratione dotis habet tacitam hypothecam in omnibus bonis mariti, cum iure prælationis.*
18 *Ac etiam ratione bonorum paraphernalium administrationi viri commissorum, sine tamen jure prælationis.*
19 *Econtra tacitam habet hypothecam maritus in bonis uxoris pro dote nondum tradita: præstanda.*
20 *Rursus habet hypothecam tacitam Fiscus in bonis contrahentium cum eo, ac bonis Officialium.*
21 *Item minores & pupilli in bonis Curatorum, & Tutorum.*
22 *Et Ecclesiæ, loca & causæ piæ in bonis Prælati, & Administratoris.*
23 *Liberi quoque prioris matrimonii in bonis parentis ad secundas nuptias transeuntis.*
24 *Sicut & Legatarii in bonis testatore relictis.*
25 *Ac pupillus in re ex ipsius pecuniis empta.*
26 *Item mutuas dans pecunias pro reficiendo &c. ædificio, in ipso ædificio suis pecuniis refecto.*
27 *Venditor in re vendita, donec pretium solvatur.*
28 *Locator in rebus in prædium urbanum invectis, vel illatis.*
29 *Speciale quid in prædiis rusticis observatur.*
30 *Solvitur instantia econtra prædia rustica.*
31 *Creditor acquirens res debitoris, an, & quando res retinere valeat?*
32 *Prædia rustica & urbana quæ?*
33 *Oppignorare qui possint?*
34 *Prælati Ecclesiarum generaliter, non item specialiter hypothecare possunt res Ecclesiæ.*
35 *Solvitur instantia.*
36 *Debita propter Ecclesiæ, vel personalem necessitatem a prælato contracta solvere tenetur Successor.*

2 QUæritur I. Quid sit Pignus? an & quomodo differat ab Hypotheca? Ante responsionem notandum Pignus subinde accipi pro re ipsa oppignorata, seu quæ in Pignus datur, uti patet ex totis ferme titulis *ff. & C de Distract. Pignor.* Subinde pro ipso jure, quod creditor in re oppignorata habet, totis Titulis *ff. & C. qui potiores in pignore*. Subinde pro ipso contractu, seu conventione, qua res alteri securitatis gratia datur vel obligatur *l. 1. §. fin. ff. de pactis*, ibi: *Conventiones pleræque in aliud nomen transeunt, veluti, emptionem, locationem, Pignus, &c.* Sumendo itaque Pignus in hac ultima acceptione.

3 Resp. I. *Pignus* est conventio tacita vel expressa, qua res alteri iterum datur, vel obligatur in securitatem debiti; ut si aliunde eidem non satisfaceret, inde satisfactionem haberi possit. Ita in re communis. Solum notandum, verba *tacita vel expressa*, idem esse addita, ut tam tacitum, quam expressum Pignus, quod juxta dicenda datur, in definitione comprehendatur. Cæterum colligitur ex data definitione finis Pignorum, videlicet major securitas creditorum, seu eorum, qui alios sibi obligatos habent; nam ut dicitur *§. unde constat. 14. Instit. de oblig.*

quæ est debiti, etiamsi idoneum debitorem habeas expedit Pignori potius incumbere, quam in personam agere. Et plus Cautionis in re est, quam in persona reg. 25. ff. de reg. jur.

Resp. II. Quamvis pignus & Hypotheca tam a Doctoribus, quam a Iure persæpe confundantur, nulla nisi nominis distinctione inter utramque admissa, *l. Res 5. §. 1 ff. h. t. inter Pignus autem, & Hypothecam, tantum nominis sonus differt.* Nihilominus stricte, ac proprie loquendo, aliqua est differentia; quam aliqui in hoc consistere dicunt, quod Pignus sit circa res mobiles, Hypotheca vero circa immobiles, *arg. l. Plebs 238 §. Pignus 2. ff. de V. S* ibi; *Pignus appellatum est a pugno: nam res, quæ pignori dantur, manu traduntur, unde etiam videri est, verum esse, quod quid m putant, Pignus proprie rei mobilis esse.* Verum hæc differentia, quam aliqui *putando* (ut loquitur textus) assignant, non usque adeo in Iure subsistit; etsi enim plerumque & ordinarie Pignus in re mobili constituatur indeque a pugno, seu manu, qua res mobilis in Pignus datur, suam derivationem habeat *cit. l. 2. 38. ff. de V. S.* Nihilominus hoc adeo universaliter non procedit, quin res immobilis pro Pignore proprie tali, eo modo actualiter tradatur, de Iure servire possit *arg. l. 2. § fin. de Relig. & sumpt. fund.* ibi: *Is, qui Pignori dedit agrum.*

5 Hinc alia, & quidem verior differentia inter Pignus & Hypothecam communiter assignatur hæc, quod quando res a debitore creditori pro securitate actualiter traditur, donec ei debitum solvatur, sit proprie pignus: Hypotheca vero, quando nuda conventione res aliqua alteri obligatur, absque hoc, quod eidem actualiter tradatur, vel possessio in eum usque ad satisfactionem transferatur: Ita clare desumitur ex *l. Si rem 9. § 1. ff. de Pignorit. act.* ibi: *Proprie Pignus dicimus, quod ad creditorem transit: Hypothecam, cum non transit nec possessio ad creditorem.* Concordat *§ fin Instit quibus modis re contrahitur oblig. & §. Item Serviana. Instit. de act.* ibi: *Inter pignus & Hypothecam differentia est: nam Pignoris appellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ simul etiam traditur creditori, maxime si mobilis sit. At eam, quæ sine traditione, nuda conventione tenetur, proprie Hypothecæ appellatione contineri dicimus.*

6 Neque allatæ differentiæ obstat textus in *l. 1. ff. de Pignorit. act.* ibi: *Pignus contrahitur, non solum traditione sed etiam nuda conventione, etsi non traditum sit.* Res enim hoc loco, Pignus large & improprie sumitur; unde non additur in hoc textu ly *proprie pignus*, prout fit *l. Si rem 9 ff. de Pignor. act. & § Item Serviana Inst. de action.*

7 Cæterum quoad effectum inter Pignus & Hypothecam nulla est distinctio; cum ex utroque eadem competat *actio hypothecaria*, vi cujus creditor rem oppignoratam vel hypothecatam, ubicunque tandem existat, donec debitum solvatur, exigere, & econtra debitor rem pignori datam soluto debito iterum repetere potest *arg. §. Item Serviana. Instit. de action.* ibi: *Inter pignus & hypothecam, quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil interest.* Pirhing *h. t. n. 2* Zoesius *ff. eod. n. 2.*

8 Quæritur II. Quotuplex sit pignus & Hypotheca? Resp. Pignus aliud esse expressum, aliud tacitum. *Expressum* aliud conventionale, aliud prætorium, aliud iudiciale, aliud generale, aliud speciale. *Tacitum* quoque membra habet, quæ infra enumerabimus, postquam expressum & membra ejus declaraverimus.

9 *Pignus* itaque *expressum* est, quod vel expresso Iudicis præcepto expressa partium conventione fit de re oppignoranda; ut si v. gr. quis alteri pro sua, vel aliena obligatione, omnia vel certa quædam sua bona in securitatem obligat; nam *dare quis hypothecam potest sive pro sua obligatione, sive pro aliena l. Res 5. §. fin. h. t.* Et hoc pignus, quod partium expressa conventione, fit, ab aliis etiam *Conventionale* vocatur.

10 Pignus quod expresso Iudicis præcepto fit, aliud prætorium aliud Judiciale. *Prætorium* est, quod ante sententiam definitivam ex primo decreto Iudicis fit per missionem in possessionem, vel quasi possessionem rerum debitoris ex causa legatorum, damni infecti, novi operis, nunciationis, vel alia causa; v. gr. propter absentiam, contumaciam, vel frustrationem, *L. 1 & 2. C. de Prætor. Pignor l. 7 §. 1. & seqq. ff. Quibus ex causis in possess. eatur, L. 3 §. 1. ff. de Reb. eor. qui sub tutel. cap. Tuæ fraternitati, Ut lite non contestata.*

Judiciale est, quod constituitur decreto Judicis per immissionem in bona debitoris per sententiam jam condemnati, adeoque in executione sententiæ iam latæ; Layman *l. 3. tract. 4 cap. 36. n. 2* cum communi aliorum. 11

Pignus expressum Generale, seu universale est, quando quis cuncta bona in genere & universaliter alteri in securitatem obligat: per quod pignus aut Hypothecam obligata creditori manent omnia bona tam mobilia, quam immobilia, tam præsentia quam futura, etsi in contractu pignorationi hanc expressam mentionem non facit, sed tantum dicat, oppignoro tibi cuncta mea bona, vel simpliciter mea bona. *L. fin C. Quæ res Pignori*, ibi: *Super Generali Hypotheca illud quoque ad conservandam contrahentium voluntatem sancimus, ut si res suas supponere debitor dixerit, non adjecto tam præsentes, quam futuras, jus tamen Generalis Hypothecæ etiam ad futuras res producatur.* Imo etiam Jura & actiones in Generali Hypotheca censentur inclusæ, prout contra Jasonem communiter tenent Doctores. *Nam incorum & eorum appellatione etiam actiones contineri dicendum est l. Si legatus 30. §. 1 ff. ad S. C. Trebell.* Concordat *l. Bonorum 49. ff. de V. S*, ibi: *Æque bonis adnumerabitur, etiamsi quid in actionibus, petitionibus, persecutionibus: nam hæc omnia in bonis esse videntur.* Nec hoc in præjudicium debitoris est; cum exinde, quod nomine generali hypothecæ tam multa comprehendantur, ipsius non crescat debitum, sed tantum firmetur creditori securitas; uti bene advertit Molina *tr. 2 disp. 525. n. 6.* 12

Excipiuntur nihilominus ab hypotheca generali *ea quæ verisimile est, quæ quis quam specialiter obligaturum non fuisse: utpota supellex: item vestis relinquenda est debitori, ut dicitur, l. Obligationem 6. ff. h. t. item quæ ad usum quotidianum sunt, L. 7. ff. eod. Et si alia istiusmodi; L. 8. ff. eod. de quibus certum est, eum, si interrogatus fuisset, Pignori daturum non fuisse, cit. L. 6 ff. h. t.* 13

Excipiuntur etiam bona illa, quæ creditoris alienare & in Hypothecam dare non potest; qualia sunt bona Fideicommissaria, Feudalia, Primogenituræ, hoc ipso enim quod hæc bona sine domini directi, vel aliorum consensu alienari, & hypothecam dari non possint, in generali quoque hypotheca inclusa non censentur; uti post Lopez cum aliis bene docet Molina *loc. cit. n. 6.* Idem est de bonis emphyteuticis loquendo de Iure communi juxta dicta supra *Tit. Locat. Conduct. n. 18.* Non item de Jure Bavar. *Tit. 21. art. 15.* 14

Hypotheca & pignus Speciale est, quo una vel plures mobiles, vel immobiles in specie aut individuo alteri in securitatem debiti obligantur, *l. Quamvis constat. 2 & l. Quamvis ea 17 C. h. t.* Hunc etiam pertinet Pignus, vel Hypotheca, qua quis cuncta sua bona certi generis in commune oppignorat; v. gr. oppignoro tibi omnia mea bona mobilia; vel omnia mea bona immobilia; vel omnia mea animalia &c. hoc ipso enim quod aliquod genus vel speciem determinet, jam hypotheca perfecte generalis, sub qua omnia comprehenduntur, non est; *arg. L. fin C. Quæ res pignor.* & communiter DD. 15

Pignus & Hypotheca tacita est, quæ absque expressa hominum conventione; & absque expresso Iudicis decreto a Lege introducta est, atque subsistit absque omni consensu debitoris, imo etiam eo invito. Quod Pignus propterea etiam Legale; seu legitimum utpote a Lege constitutum; appellatur. Layman *l. c. n. 3.* Pirhing *h. t. n. 3.* Azorius, & alii communiter. 16

Exempla *Hypothecæ tacitæ* seu *legalis* varia reperiuntur in jure, quorum potiora adducemus. Primo itaque uxor tacitam Hypothecam habet pro securitate dotis allatæ in omnibus bonis mariti, *L. un. C. de Rei uxor. act. § fuerat autem. Inst. de actionibus, & c. Ex litteris 5. h. t.* ibi: *Bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata: & cum suo onere transierunt ad quemlibet possidentem.* Quod verum est, etiamsi alias maritus ob delictum privari deberet bonis; quia in Iure cautum est, quod *propter mariti maleficium uxor indotata remanere non debeat, cit. cap. 5 h. t. Et ob maritorum culpas, uxores inquietari Leges vetant l. 2. C. Ne uxor pro marito.* 17

Habet insuper uxor tacitam Hypothecam in bonis mariti, etiam pro securitate bonorum paraphernalium eorum, quæ vir illius administrat; non item illorum, quæ uxor penes se retinet, & viri administrationi non 18

com-

commitur, Covarruvias *lib. 1. Var. r sol. cap. 7. n. 1.* Abbas in c. 5. *n. 10. h. t.* Pirh. *h. t. n. 8.* Azorius *par. 3. l. 7. c. 3. in princ.* & communis aliorum *arg. l. ubi 29. C. de Iure dotium, & L. fin. C. de Pact. convent.* Differt tamen Hypotheca hæc ob bona paraphernalia ab illa, quam ratione dotis habet uxor, quod in hac gaudeat privilegio prælationis, & antecedat alios creditores similiter non privilegiatos; non item in illa, *cit. §. Fuerat 29 Inst. de action.* ibi: *Præferri autem aliis creditoribus in hypothecis tunc censuimus, cum ipsa mulier de dote sua experiatur, cujus solius providentia hoc induximus.* Et ita DD. citati qui ita intelligunt Gloss. *in c. c. Ex literis h. t. V. Obligata* dum dicit, ob bona paraphernalia non competere uxori tacitam hypothecam in bona mariti videlicet cum privilegio prælationis.

19 Secundo vice versa habet maritus tacitam hypothecam in bonis uxoris pro dote promissa sibi præstanda, *L. un. §. 1. C. de rei uxor. act.* ibi *Damus ex utroque latere* Pirh. & Layman *l. c.* & communis aliorum, textu clar. *hypothecam sive ex parte mariti pro restitutione dotis, sive ex parte mulieris pro ipsa dote præstanda.*

20 Tertio competit Fisco Hipotheca tacita in bonis contrahentium cum eo, vel conducentium quid ab eo, item in bonis suorum Officialium, & Administratorum *l. 1 & 2 C. In quibus causis pignor. tacite & l. Aufertur. 16. ff. de jure Fisci*; ibi: *Fiscus semper habet jus Pignoris & l. si cum pecunia 3. C. de privil. Fisci* Azorius *l. c. §. Nono.* Engel *h. t. n. 3.* & communis.

21 Quarto pupilli & Minores habent tacitam Hypothecam in cunctis bonis Tutorum & Curatorum *l. pro officio 10 C. de Administ. tut. vel cur.* ibi *Pro officio administrationis tutoris, vel curatoris bona, si debitores existant, tanquam pignoris titulo obligata, minores sibi vendicare minime prohibentur.* Concordat *l. Si mater 6 C. in quibus causis Pignor.* Idem est de Administratoribus Civitatis, in quorum bonis Civitas tacitam hypothecam habet, *arg. l. fin. C. Quo quisque ordine conven.* Molina *disp. 536. n. 7.* ubi advertit hoc magis probari ex eo, quod Civitas gaudeat privilegio Minoris.

22 Quinto Ecclesia, collegia, aliæque causæ piæ, quæ jure Minorum gaudent, habent tacitam Hypothecam in bonis prælati, vel alterius administratoris rerum ad similes pias causas pertinentium. Glossa *in c. ex literis V. obligata h. t.* Abbas *cod. n. 11* Layman *lib. 3. tr. 4. c. 30. n. 3* Engel. *h. t. n. 3.* Pirh. *ibid. n. 10* & communis aliorum. Quamvis enim id expresso Iuris textu probari nequeat optime tamen ex Juris ratione deducitur: quia nempe Ecclesiæ gaudent & fruuntur jure Minoris *c. 1. & c. Auditis 3. de in integr. restitut.*

23 Sexto tacita Hypotheca gaudent liberi prioris matrimonii in bonis tam patris, quam matris ad secundas nuptias transeuntis, ratione bonorum, quæ ad eos ex priori matrimonio pervenerunt, Azorius *l. c. §. Septimo* & alii *l. Hac edictali 6. §. 2. & l. Si quis prioris 8 § 4. Cod. de secundis nuptiis*, ibi: „Veterum sanctionem adimplentes præcipimus exemplo matris, cujus res post secundas nuptias, filiis ex priore matrimonio natis in hypothecam suppositæ sunt, ad conservanda eis lucra, quæ ex priori matrimonio ad eam pervenerunt: patris quoque bona, quæ habet, habiturusque est, filiis ex priori matrimonio natis, post secundas ejus nuptias ad ea conservanda, quæ ex eorum matre lucratus est, supposita esse.

24 Septimo legatarii, & fidei commissarii tacitam Hypothecam habeat in bonis a testatore relictis, textu claro *§ 2. Institut. de Legat. & Leg 1 Communia de legatis* Molina *loc. cit. n. 12.* Engel *h. t. n. 3.* & communis aliorum.

25 Octavo tacitam Hypothecam habet pupillus in rebus ex ipsius pecunia emptis, Layman *l. c. num. 3.* Azorius *loc. c. §. Quinto* cum communi; textus est in *l. Idemque 7. ff. Qui potiores pignore.*

26 Nono qui mutuas dat pecunias pro reficiendo ædificio, tacitam hypothecam habet ædificio suis pecuniis refecto, Azorius *loc. cit.* cum communi *l. 1 ff. In quibus causis Pignus tacit.* Eandem Hipothecam habet in re, ad quam emendam, vel conservandam pecunias mutuas dedit *l. Qui navem 26. & l. Quod quis 36. ff. Reb. auth. jud. possid.*

Decimo, venditor in re vendita, usque dum pretium eiplene sit solutum, Molina *l. c. n. 31* cum communi *l. Julianus 13. § 8. ff. de Actionibus empti; & l. Quod si 31. § 8 ff. de Ædilit. edict.* ibi: *Nam venditor pignoris loco id quod vendidit, retinet, quoad emptor satisfaciat & Leg. Hæreditatis, 22. ff de Hæreditat. vend.* 27

Undecimo locator in omnibus a conductore in domum, vel prædium illatis & invectis non tantum pro pensione, sed etiam pro deteriorarione rei locatæ tacitam Hypothecam habet, Layman *l. c.* Engel *h. t. n. 3.* Azorius *l. c. §. Idem quoque* & communis; textu expresso *Leg. 2 ff. in quibus causis pignus*, ibi: *Non solum pro pensionibus, sed & si deteriorem fecerit habitationem culpa sua inquilinus, invecta & illata, pignori erunt obligata.* Concordat *l. Eo Iure 4. eod.* ibi: *Quæ in prædia urbana inducta, illata sunt, pignori esse creduntur*, dummodo ea mente illuc inducta sint, ut ibi maneant, *l. 7. § 1. ff. eod.* ibi: *Videndum est ne non omnia illata & inducta, sed ea sola, quæ, ut ibi sint, illata fuerint, pignori sint quod magis est.* 28

In rusticis prædiis contra observatur *l. 4 ff. In quibus causis pignus* Nam in prædiis rusticis fructus qui nascuntur, tacite intelliguntur pignori esse domino fundi locati, etiam si nominatim id non convenerit *l. In prædiis 7. ff. eod.* non item aliæ res illatæ, nisi de iis expressa conventio fiat *l. Si non 5. C. in quibus causis pignus, & §. 3. Inst. de interd.* 29

Non desunt quidem DD. qui cum Gloss. in c. *l. 4 ff. in quibus causis pignus*, etiam res illatas seu invectas in prædium rusticum domino prædii tacite hypothecatas manere volunt *arg. l. certi Iuris 6. de Legat. cond.* ibi: *Certi Juris est, ea, quæ voluntate dominorum coloni in fundum conductum induxerunt, pignoris iure a dominis prædiorum teneri.* Verum melius dicitur cum aliis, & Glossa marginali, verba de *voluntate dominorum* intelligi de *pacto & conventione*; ut sint subjecta pignori: sic enim concordantur jura, quæ alias sibi contradicerent. 30

Notat tamen Layman *l. c.* ex Gailio *lib. 2. observ. 22.* n 5 res a colono in prædium rusticum illatas a domino retineri posse, donec ei debita pensio solvatur ob generalem regulam usu receptam, quod si sine vitio ad creditorem pervenerit, & subsit causa retinendi, res voluerens, interim retineri possit v. gr. vestis a sartore ob non solutam mercedem, Acta a procuratore, vel Advocato, equum a fabro curatum &c. 31

Tandem in annis hic etiam cum Eng. *l. c.* prædia rustica dici fundos & agros, nec non ædificia pro conservandis aut colligendis fructibus extructa. Prædia urbana vero, quæ inhabitationis causa extra Urbem extruuntur, quibus annumerantur etiam domos in Urbe conductas. *arg. l. a ff. in quibus causis*. Plura de tacitis Hypothecis vide apud Molinam *disp. 536.* Negusan *de pignor. par. 2. memb. 4.* Silvester *V. pignor. q. 1.* Azorius *p. 3. l. 7. cap. 5 & 4.* peregregie. 32

Quæritur III. Quinam aliquid in Pignus dare valeant? 33
Resp. I. Omnes, qui rerum suarum liberam administrationem habent; Azorius *l. c. c. 5 & l. 6 ff. Si res aliena pignori*; quo refertur etiam Tutor & Curator, utpote qui res Minorum, & pupillorum, præsertim mobiles pro utilitate eorundem oppignorare possunt *l. 3. C. Si aliena res l. Tutor. 16 ff. de pignorat. actio.* Item etiam Procurator, vel negotiorum gestor, si ad hoc speciale mandatum habet, *l. Solutum 11. § fin. ff. eod.* ibi *Si ei mandatum fuerit pignori dare; vel si habet mandatum generale cum libera potestate l. procurator. cui 58. ff. de procurator.* Azorius *loc. cap. 5 q. 6.*

Resp. II. Quamvis Prelati, & Rectores Ecclesiarum absque Juris solemnitate res Ecclesiasticas alienare prohibitas, speciali Hypothecæ subjicere non possint, prout ex communi docet Azorius *l. c. q. 4.* Pirhing *h. t. n. 25.* & dictum est supra *tit. 13. de rebus Eccl. non alienand. arg. c. nulli 5. de rebus Eccl. alienan.* ibi *neque speciali hypothecæ titulo obligare*, possunt tamen eadem bona Ecclesiæ pro ejusdem, non item pro propria utilitate per hypothecam Generalem alienare, etiam absque Juris solemnitate: Ita DD. citati, & Abb. in *cit. c. Nulli 5. de rebus Eccles. alienan.* & ibi Ioan. Andreas *n. 1.* Covarruvias *variar. resolut. cap. 16 n. 7.* Molina *disp. 466. num. 5.* Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 10. num. 2.* & alii argumento a sensu 34

contrario: hoc ipso enim, quod ibidem solummodo hypotheca specialis prohibeatur, concessa censetur Generalis, ut citati argumentantur DD. qui etiam rationem disparitatis assignant, videlicet, quia per hypothecam specialem plus juris transfertur in creditorem, quam per Generalem, cum periculo majori, ne a creditore alienetur.

35 Nec obstat, quem alii objiciunt, textus, *Extravag. ambitiosæ de rebus Eccl. alienan.* ubi habetur, quod sicut omnium *rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienatio*, ita etiam *hypotheca* generaliter prohibetur. Nam contra est, quod licet omnium rerum, sed tamen omnis, id est, tam Generalis quam specialis hypotheca prohibetur, prout consideranti patet.

36 Quod autem non in propriam sed Ecclesiæ utilitatem possit bona Ecclesiæ oppignorare Prælatus, clare patet ex c. *ex præsentium 3. h. t.* ubi jubetur hæres restituere res Ecclesiasticam a Rectore Ecclesiæ pro propria necessitate (intellige) patrimoniali, non personali, ut explicat Gloss. *in cit. c. Ex præsent v. Necessitas oppignorati.* In casu tamen quo ob aliquam supervenientem causam adjuste [illegible] nem, vel evadendam necessitatem personalem redditus. v. g. quia est infirmus, ab hostibus captus, vel quia hoc anno ob hostiles incursus redditus non percipit; & propterea vel etiam pro Ecclesiæ necessitate debita contrahit, rebus Ecclesiæ oppignoratis, debet Successor similia debita solvere, & Pignus redimere, Abb. *in cap. Ex præsentium 3, num. 6. h. t.* Pirh. *h. t. n. 19. arg. cap. 1. de Solut.* ibi: *Sicut filius debita patris solvere tenetur, ita Prælatus jam prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.*

§. II.

De Rebus, quæ oppignorari, vel hypothecari possunt, & fructibus earum; ubi etiam de pacto antichriseos, & Legis commissoriæ.

SUMMARIUM.

37 *Res, quæ vendi, & emi potest, etiam oppignorari potest.*
38 *Res aliena absolute oppignorari nequit.*
39 *Bene tamen conditionate.*
40 *Creditor Pignus habens, potest illud alteri oppignorari, & quo effectu?*
41 *Emphyteusis hypothecari potest.*
42 *Instrumenta ad agriculturam spectantia non possunt oppignorari.*
43 *Creditor invito Domino potest uti Pignore.*
44 *Bene vero cum expressa, vel prudenter præsumpta voluntate domini.*
45 *Dummodo consensus vere sit liber.*
46 *Fructus ex pignore creditor quidem percipere, sed eos in sortem computare debet.*
47 *Fructuum nomine quid veniat?*
48 *Fructus quoque, quos percipere potuisset, & non percepit, restituere debet.*
49 *Et quidem in pignore conventionali, tenetur ex culpa levi: in prætorio autem ex sola lata.*
50 *Dominus feudi non tenetur computare fructus perceptos a Feudo sibi in pignus dato.*
51 *Nec maritus possessiones pro securitate dotis promissæ, in Pignus datas.*
52 *Nec Clericus fructus beneficii a Laico injuste possessi, in Pignus sibi dati.*
53 *Antichryseos pactum quid?*
54 *Est illicitum & Usurarium.*
55 *Legis commissoriæ pactum quid?*
56 *Est utroque Jure reprobatum.*
57 *Ratio hujus allegatur.*
58 *Est illicitum, etsi debitor renuntiet beneficio Juris. Favori suo renuntiare cum præjudicio boni publici nemo potest. Ibid.*
59 *Licitum est sequens pactum; si intra certum tempus non solverìs, sit tibi pignus justo pretio venditum.*
60 *Vel absolute, sit tibi venditum, absque expressa clausula justo pretio,*
61 *Vel sit tibi, aut maneat tibi in solutum justo pretio, vel absolute maneat tibi in solutum,*
62 *Hoc ultimum probatur a pari.*
63 *In casu dotis promissæ valet pactum legis commissoriæ.*
64 *Illicitum est pactum legis commissoriæ, etsi ex intervallo primum adjiciatur.*
65 *Solvitur instantia; & probatur quod etiam respectu fidejussoris non valeat pactum legis commissoriæ.*

Quæritur I. Quænam res pignori aut hipothecæ subjici queant? Resp. I. Omnis res, quæ emi vendique potest, etiam oppignorari vel hypothecari potest, nisi specialiter a Iure aliter disponatur. Ita clare habetur *l. Sic, & quod 9. ff. h. t.* ibi: *Quando emptionem, venditionemque recipit, etiam pignorationem recipere potest.* Et econtra, res, quæ emi vendique nequeunt, etiam oppignorari non possunt: Nam *rem, quam quis emere non potest, quia commercium ejus non est*, jure Pignoris accipere non potest, ut D. Pius Claudio Saturnino rescripsit *l. 1. §. 2. ff. quæ res pignori.* Quænam autem res emi, vendique possit, & quæ non, prolixe diximus supra t. 17. *de emptione, & venditione §. 2. & 3.* ubi videndum ne superflua fiat repetitio. Dixi tamen in Conclusione (*nisi aliter a Jure specialiter disponatur*, siquidem ob specialem Juris dispositionem 37

Limitatur Conclusio I. In re aliena; hæc enim quamvis possit vendi *l. Rem alienam 28. ff. de contrahen. & Vendition.* tamen oppignorari absolute non placet, nam ut dicitur *Leg. 6. Cod. Si aliena res Pigno. d. per alienam rem alienam invito domino, pignori obligari non posse, certissimum est*; si tamen dominus postea ratum habuerit, valet pignus, & retrotrahitur ad tempus pignorationis factæ: *l. Si fundus 16. ff. h. t.* ibi: Si nesciente domino res ejus hypothecæ data est, deinde postea dominus ratum habuerit, dicendum est, hoc ipsum, quod ratum habet, voluisse eum retro recurrere ratihabitionem ad illud tempus, quo convenit; si vero ratam habere nolit, pignus ad dominum redibit, & creditori competet actio pignoratitia adversum eum debitorem, ut rem aliam æque bonam oppignoret, *argument. cit. l. 6. C. Si aliena res* 38

Dicitur notanter *absolute*, quia sub conditione res aliena, ad quam quis spem habet, oppignorare bene potest; videlicet, *si acquisivero*, *cit. leg. 16. §. 7. ff. h. tit.* ibi: *Aliena res utiliter potest obligari sub conditione, si debitoris facta fuerit.* Imo, si quis rem alienam etiam absolute alteri oppignoret, & postmodum ejusdem rei ex aliqua causa fiat dominus: pignus, ture convalebit, *l. Rem 41. ff. de pignorat. act.* ibi: *Rem alienam pignori dedisti, deinde dominus rei ejusdem esse cœpisti: datur utilis actio pignoratitia creditori.* 39

Pignus quoque datum creditori, potest ob easdem rationes alteri creditori iterum dari in pignus, & in securitatem debiti a se contracti, textu claro *l. 1. C. Si pignus pignori datum* ibi: Etiam id, quod pignori obligatum est, a creditore pignori obstringi posse jam dudum placuit. scilicet, ut sequenti creditori utilis actio detur, tamdiuque eum iste, qui jus repræsentat, tueatur, quamdiu in causa pignoris manet ejus, qui dedit. Hinc si primus debitor debitum solvit, aut obligationi suæ satisfaciat, Pignus apud secundum creditorem expirat, primo debitori restituendum erit *l. Grege 13. §. 2. ff. h. t.* ibi: *Quod si dominus solverit pecuniam, pignus quoque perimitur.* Quo tamen casu competit secundo creditori adversum debitorem suum actio, ut vel debitum statim solvat, vel eidem aliud æque bonum substituat pignus, *arg. eod. l. 13. ff. h. t.* 40

Emphyteusim quoque, etsi res aliena sit, quoad dominium utile hypothecæ subjici de jure communi, n. n. item de iure Bavarico posse, jam supra *tit. de locat. C. n. 185.* dictum est, & late probat Schmidt *t. 21. a. 15. n. 12* & *v.* Cæterum. 41

Limitatur Conclusio *num. 37.* allata, secundo in Instrumentis aratoriis & rebus ad agriculturam destinatis. *l. Executores, 7. C. Quæ res pignori* ibi: Executores a quocunque judice dati ad exigenda debita, ea, quæ civiliter poscuntur, servos, aratores, aut boves aratores, aut instrumentum aratorium pigno- 42

„ gnoris causa de possessionibus non abstrahant. Ratio ibidem redditur, quia nempe alias tributorum illatio retardaretur. Concordat *l. pignorum* 8. *& auth. agricultores, C. eod.* Putat tamen Negusant. consuetudinem obtinuisse, ut res aratoriæ, vel agriculturæ Pignori serviant. Quæ consuetudo an alicubi vigeat, specialiter ubique videndum.

43 Quæritur II. an creditor uti possit Pignore sibi a creditore in securitatem tradito? Resp. Inscio & invito debitore creditor non potest uti Pignore sibi dato; si utatur, furtum committit, actioneque furti convenire potest, non quidem secundum æstimationem Pignoris, sed quantum æstimatur usus illius habitus. Molina *disput.* 535, cum communi ac certa; *l. qui jumenta*, 40. *l. Si pignore*, 54. *ff. de furtis*, ibi: *Si pignore creditor utitur, furti tenetur*. Idem habetur *§. Furtum autem*, 6. *Instit. de obligat. quæ ex delict.* ibi: „ Furtum autem fit, non solum cum „ quis intercipiendi causa rem alienam amovet, sed ge„ neraliter, cum quis alienam rem invito domino, con„ trectat: Itaque si creditor pignore utatur &c. furtum committit.

44 Dicitur autem notanter *inscio & invito domino*; nam si eum expressa, vel prudenter præsumpta libera voluntate domini creditor utatur Pignore tradito, v. g. libris, suppellectile, annulo &c. nec furti, nec alterius delicti reus erit; ut cum Navarro *in Manual. cap.* 17. *num* 203. Sylvestro *V. Pignus num.* 7 Molina *l. c.* Abbate, & aliis docet communis, *arg. cit. cap. Furtum Instit. de Obligat. quæ ex delict.* ibi: *Invito domino &c.* Ratio est quia *scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus*, Reg. 27, Jur. in 6.

45 Dummodo talis consensus debitori sit vere liber, & non mixte involuntarius, eo modo, quo cum mixto involuntario quis solvit usuras, utpote alias mutuum non obtenturus; hoc enim in casu, si creditor Pignore ob mutuas sibi pecunias dato utitur, usuram committit; ut bene *num. præced.* citati Doctores, inter quos Sylvester, & Navarrus cum D. Thoma 2. 2. *quæst.* 78. docent; id ordinarie in usu Pignoris fieri, nisi Pignus sit talis res, quæ inter amicos sine pretio concedi solet, ut sunt libri, supellex &c.

46 Quæritur III. Quid juris de fructibus rei oppignoratæ vel hypothecatæ? Resp. I. Quamvis creditor possit ex Pignore sibi tradito fructus colligere, eosque, si servando servari non possint, etiam vendere, debet tamen postea eos computare in sortem, ita, ut in tantum minuatur debitum, in quantum de fructibus ex Pignore percipit: imo totum extinguatur, Pignusque restitui debeat, quamprimum fructus percepti totum debitum exæquant, quod si superant, una cum Pignore restitutio superflui quoque fieri debet. Ita communis, & certa, claris Juribus *Leg.* 1. *Cod. de Pignorat. act.* ibi: „ Ex pigno„ re percepti fructus imputentur in debitum: qui si suf„ ficiunt ad totum debitum, solvitur actio, & red„ ditur pignus: si debitum excedunt, qui supere„ runt, redduntur: Concordat *l.* 3. *& ult. C. eod. &* „ *cap. Cum contra* 6. *h. t.* ibi: Cum secundum Canonicas Sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari.

47 Ratio est; quia quævis res domino suo fructificat. Dominus autem Pignoris est debitor, non creditor, *l. Pignus, cap. de pignor. act.* Hinc *cap.* 1. *& 2. de Usuris* censetur usurarium, ex Pignore lucri facere fructus rei oppignoratæ. Veniunt autem fructuum nomine illi soli, qui supersunt deductis expensis, *l. Fructus*, 7. *princ. ff.* ibi: *Fructus eos esse constat, qui deducta impensa supererunt*. Concordat *l. Dispositio*, *§. fin. eod. & c.* 1. *de Usuris*, ibi: *Deductis expensis*, ac etiam lucro cessante, & damno alio emergente, Engel *h. t. n.* 10. *arg. can. precaria*, 4. *§.* 3. *caus.* 10. *q.* 2.

48 Resp. II. Debet creditor modo præfato, in sortem computare fructus non tantum perceptos, sed etiam illos, quos percipere potuisset ex tradita sibi re oppignorata, & culpa sua non percepit, Molina *disput.* 535. Azorius *par.* 3. *lib.* 7. *c.* 8. *qu.* 2. Pirhing. *h. t. num.* 19. Joan. Andreas, Abbas, & communis aliorum contra Hostiensem. Textus est *L.* 2. *C. de pignor. act.* ibi „ Creditor, qui prædium pignori nexum detinuit, fructus „ quos percipit, vel percipere debuit, in rationem exo„ nerandi debiti computare necesse habet. Ratio est; quia fructus rei fructiferæ æque ac ipsa res censetur oppignorati, & constituunt cum re unum Pignus, *L. quamvis* 3. *C. in quibus causis Pignus*, Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 30. *num.* 8. Molina *l. c. num.* 3 & alii; consequenter tenetur de iis ex eadem causa, ex qua de ipso corpore tenetur lata nempe & levi, non item levissima, eo quod contractus Pignoris celebretur in gratiam utriusque, in hujusmodi autem contractu sola culpa lata & levis, non item levissima obligat; prout pro regula supra *tit.* 25. *§.* 3. *n.* 28. *de Deposito*, diximus.

Notanda est tamen hic aliqua differentia inter Pignus 49
prætorium & conventionale; quod nempe in isto ex culpa lata & levi; in prætorio autem solummodo ex dolo, vel culpa lata, teneatur, Molina *l. c. n.* 3 *l. præter*, *§. ost præterea*, 3. *ff. de bonis auth. Jud. poss.* juncta Gloss. *ib.* Hinc si quis ex culpa levi fructus rei conventione oppignorata non faceret; teneretur ad restitutionem, non item, si id contingeret in Pignore prætorio. Porro quid si Pignus Prætorium vide supra n. 10.

Resp. III. Dantur tres casus, in quibus creditor non 50
tenetur fructus perceptos, vel culpa neglectos, computare in sortem. Probatur inductione. Nam non tenetur dominus Feudi fructus computare in sortem casu, quo eidem vasallus Feudum sibi concessum, in Pignus dat, dummodo dominus interea non exigat a vasallo servitia alias debita, textu claro *in c.* 1. *de Feudis*, *&c. Conquestus* 8. *de Usuris*. Ratio est; quia, cum vasallus interim præstet servitia (ut supponitur) sed remaneat liber ab ipsis, suspenditur obligatio inter dominum & vasallum contracta, & coalescente dominio directo, ac utili res feudalis redit ad primam naturam; sicque dominus utitur fructibus ejus, ac si feudalis non esset, atque ita excusatur ab usuraria pravitate, prout notat Faghanus *in. c. 1. n.* 3. *de Feud.*

Secundo non tenetur maritus computare in sortem fru- 51
ctus perceptos ex Pignore eidem dato pro dote promissa a Socero, *cap. Salubriter* 16. *de Usuris*, ibi: „ Sane gene„ rum ad fructus possessionem, qui sibi a Socero sunt „ pro numerata dote Pignori obligati computandos in „ sortem non credimus compellendum. Ratio ibidem „ additur: cum frequenter dotis fructus non sufficiant „ ad onera matrimonii supportanda: quasi diceret, cum fructus dotis alioquin cedant marito ad onera matrimonii sublevanda; imo sæpe non sufficiat, merito loco fructuum dotis nondum solutæ poterit maritus interim percipere fructus ex Pignore, idque ratione lucri cessantis ob dotem nondum solutam.

Tertio non tenetur Clericus computare in sortem fru- 52
ctus, quos percipit a Beneficio, quod Laicus injuste possidens idem in Pignus tribuit, textu claro *c.* 1. *de usuris*. Ratio manifesta est; quia, cum cæteroquin Beneficium illud a Laico injuste possessum ad se legitime spectet, jam hoc ipso potest uti occulta compensatione, sic enim redimit id, quod ad se legitime pertinet. Et ob hanc rationem Glossa ibidem *V. Beneficium*, extendit hanc decisionem etiam ad Laicum, cujus possessio ab alio injuste detinetur.

Quæritur IV. Quid sit, & an validum, licitumque sit 53
pactum Antichryseos Pignori adjectum? Resp. I. *Antichryseos* esse pactum contractui Pignoris adjectum, quo inter creditorem & debitorem convenitur, ut, donec debitum solvatur, creditor pignore uti, & fructus ex ea percipere valeat. Ita Doctores communiter describunt; prout etiam in Theologia Morali *Tract.* 8. *disp.* 4. *nu.* 50. descripsimus.

Resp. II. Pactum Antichryseos regulariter loquendo 54
illicitum, atque usurarium esse. Ita communis Doctorum prout *loc. cit. num.* 51, in Theologia nostra Morali habes. Ratio est, quia quandocunque ultra sortem aliquid ratione mutui, vel debiti accipitur, illicitum & usurarium est, uti magis dicetur infra *Tit. de usuris*, ergo etiam si fructus ex Pignore accipiuntur; quia revera etiam ultra sortem sunt. Hinc ut, *num.* 48. & 47. jam dictum est ex *cap.* 1. & 2. *de usuris*, satis clare deciditur, quod sit usura, lucrifacere fructus rei oppignoratæ, ubi insuper præcipitur, *fructus restitui & in sortem computari*.

Dicitur notanter *regulariter loquendo*: quia fallit Con-

ejus

clusio in casu, quo adest lucrum cessans, vel damnum emergens, vel alius justus titulus, prout notat communis.

55 Quæritur V. Quid sit, & an liceat pactum Legis commissoriæ in contractu Pignoris. Resp. I. *Pactum Legis commissoriæ* ad propositum est illud, quo debitor cum creditore convenit, ut, si intra certum tempus, debitum non fuerit solutum, Pignus dein ad creditorem pertineat, sitque eidem venditum, vel in solutum, vel etiam in Feudum datum, prout cum communi describit Layman *lib. 3. tr. 4. c. 19. num. 6. arg. tot. Tit. C. de pact. pignor. & lege Commiss. ac cap. Significante 7. h. t.*

56 Resp. II. Pactum Legis commissoriæ in Pignoribus utroque Iure, tam Civili nempe, quam Canonico tanquam invalidum & illicitum est reprobatum. Unanimis. Dicitur autem notanter *in pignoribus*: quia pactum Legis commissoriæ in contractu emptionis venditionis omnino licitum esse, atque validum, patet ex dictis supra *Titul. 17. de emption. & vendit. §. 9. num. 243.* Probatur itaque, quod in pignoribus sit reprobatum, & quidem a Jure Canonico *cap. Significante 7. h. t.* ibi, *Cum igitur pactum Legis commissoriæ sit in pignoribus improbatum &c.* Probatur etiam ex jure civili ex *tot. Tit. præsertim l. fin. C. de pactis pignorum, & Lege commiss.* ibi: *Quoniam inter alias captiones præcipue Commissoriæ* (pignorum) *legis crescit asperitas, placet infirmari eam, & in posterum omnem ejus memoriam aboleri &c.*

57 Ratio est: quia pignus ordinarie plus valet, quam sit debitum, plerumque enim, uti experientia constat, indigentes pecunia mutua, liberaliter offerunt pignora in pretio quantitatem debiti longe excedentia, v. g. pro 100 florenis, pignus constans ducentis vel trecentis florenis, tantum ut sic facilius, ac citius impetrent pecunias, quibus indigent. Hinc si pactum Legis commissoriæ adderetur, videlicet ut, si intra certum tempus, debitum non fuerit solutum, pignus cedat creditori: jam hoc ipso debitum plus solvere cogeretur, quam deberet, ipseque creditor vi mutui, vel alterius obligationis ultra sortem ei debitam, aliquid & quidem absque justo titulo acciperet, atque usuram committeret; prout Azorius *l. c. c. 9.* Abbas *in cap. Significante 7. h. t. n. 7.* & alii Doctores communiter argumentantur.

58 Extenditur Conclusio ad casum, quo debitor renuntiat beneficio Iuris, quo tale pactum est improbatum, Jo: Andreas *in c. Significante 7. n. 8. h. t.* Azorius *l. c. §. Quæres, an valeat.* Pirhing *h. t. num.* 30. & alii *arg. c. Si diligenti 12. de Foro comp.* Ratio est; quia, quamvis possit quilibet renuntiare juri principaliter in favorem suum & privatorum constituto, nequit tamen renuntiare juri sibi favorabili ob bonum, & utilitatem publicam, v. g. ut occasio fraudibus usuræ, vel injustitiæ publicæ tolleretur, principaliter constituto, *arg. l. Tamen 11. ff. ad S. C. Maced.* & ibi Glossa, nam ut dicitur *c. c. Diligenti, de Foro comp. pacto privatorum juri publico minime potest derogari, & l. Jus publicum 38. ff. de pactis, Ius publicum pactis privatorum mutari non potest.* Talis autem constitutio & jus est, quo prohibetur pactum Legis commissoriæ, utpote occasione cujus innumeræ usuræ & fraudes cum gravi detrimento boni publici fierent, Indigentibus cum simili pacto abundanter offerre passim paratis, tantum ut necessarias acquirerent pecunias.

59 Licitum tamen, validumque est pactum, quo debitor cum creditore ita paciscitur, ut, si intra præfixum tempus non solverit, Pignus eidem justo pretio (quanti nempe arbitrio prudentis viri æstimabitur) sit venditum. Joan: Andreas *l. c.* Abbas *in c. Significante 7. h. t. num. 6.* Azorius *l. c. §. Ad vero licitum.* Pirhing *h. t num.* 32. & communis aliorum textu claro, *l. Si fundus 16. ff. de pignor.* ibi: *Potest ita fieri pigneris datio, Hypothecæve ut, si intra certum tempus non sit soluta pecunia jure emptoris possideat rem justo pretio tunc æstimandam.* Ratio ibidem additur: *Hoc enim casu videtur quodammodo conditionalis esse venditio.* Quapropter in simili casu pignus æstimari; & illud, quo pretium justum quantitatem debiti excedit, debitori restitui debet.

Extenditur præfacta doctrina ad casum, quo sine 60
addita clausula, *justo pretio*, pactum absolute ita fit, *si intra hoc tempus non solvero, sit tibi pignus modo datum, venditum*, quia benigna interpretatione subintelligitur *justo pretio*, arbitrio boni viri taxando, Abbas *l. c.* Pirh. *l. c.* Covarruvias, & communis aliorum, *arg. l. fin. princ. ff. de Contr. empt.* ubi simile pactum Legis commissoriæ in pignore, etiam non adjecta clausula *justo pretio* expresse approbatur.

Item, quod de pacto cum clausula, quod debito in- 61
tra tempus certum non soluto, *sit pignus venditum creditori*, diximus; etiam intelligi, potest ac debet, si fiat cum clausula, sit tibi datum in solutum *justo pretio*, vel absolute, *sit datum in solutum*, intelligi enim etiam debet *justo pretio*, Ita videlicet, ut creditor possit quidem solutionis loco retinere pignus, debeat tamen excessum, quo pretium pignoris, arbitrio boni viri, vel Judicis taxatum, excedit quantitatem debiti, debitori restituere. Abbas *l. c. n. 6.* Azorius *l. c. §. Sed quid si debitor*, Pirhing *h. t. n. 31.* Covarruvias *lib. 2. var. resol. cap. 2, num. 8.* & alii contra Joan. Andream *l. c. num. 8.* Bartolum, & alios, putantes pactum cum clausula, *sit datum*, seu *maneat in solutum*, esse licitum. Ratio nostræ doctrinæ est, quia quamvis improbum sit pactum, vi cujus excessivum pignus totum promittitur in solutum pro minori quantitate debita per dicta superius *nu.* 57. tamen iniquum non est pactum, quo promittitur pignus in solutum proportionaliter pro quantitate debiti, ita nempe ut retento pignore restituat creditor debitori quantum juste æstimato pignore, pretium hujus excedit debitum. Hujusmodi enim datio, aut promissio in solutum licite fieri potest, *arg. l. elegantem 2. in princ. & fin. ff. de pignor.*

Accedit, quod non videatur esse major ratio, cur va- 62
leat pactum, quo dicitur *nisi hoc tempore solvero, sit tibi pignus venditum*; & non valeat, *sit tibi*, seu *maneat tibi in solutum*; cum utrobique benigna interpretatione subintelligi possit *justo pretio*. Secus foret, si ad instantiam creditoris, vel etiam libere, & expresse diceret debitor, *nisi hoc tempore solvero, maneat tibi totum pignus loco debiti*: vel *retine totum pro debito &c.* sic enim jam plus debito promitteretur, & postea acciperetur, id, quod solum Leges prohibentes pactum Legis commissoriæ, avertere intendunt, prout *l. c.* bene demonstrat Covarruvias.

Porro in causa dotis quoque licitum, atque validum est 63
pactum Legis commissoriæ, vi cujus socer, vel uxor genero pro dote promittit certam quantitatem pecuniæ, & interim in pignus fundum v. g. tribuit, hoc pacto, ut si intra certum tempus promissam dotem non solverit, fundus totus eidem remaneat loco dotis, Azorius *l. c. §. Quæro postremo*, Pirhing *h. t. n. 32.* Baldus, Angelus, & alii, contra Alexandrum *cons.* 178. Ratio est; quia socer sicut & uxor potest pro libitu in dotem promittere, ac insuper postea plus dare, ac prius promiserat: unde hac ratione nulli fit injuria, dummodo socer, vel uxor id scienter, ac libere, nulla fraude, ignorantia, vel dolo decepti faciant.

Nonnulli, ut Abbas *l. c.* Bartolus, & alii distinguen- 64
da volunt, Pactum Legis commissoriæ, valere si non statim incontinenti, tempore contractus pignoratitii, sed primum postea, seu ex intervallo adjiciatur, eo quod tunc videatur abesse omnis fraus & dolus nec ullatenus cogatur is, qui pignus tribuit. Verum contraria opinio merito verior, ac probabilior judicatur a Covarruvia *var. resol. lib. 3. c. 2. n. 8. §. Tertio*, Pirhing *h. t. nu.* 33. Azorio *l. c. §. Præterea.* Ratio est; tum quia *l. 3. C. de pacto pign.* universaliter, ac sine distinctione prohibetur Pactum Legis commissoriæ tum quia quæ iniquitas usuraria committitur, sive ante, sive post contractum absque alio justo titulo accipitur aliquid ultra sortem debitam, sola causa mutui, vel dilatæ solutionis.

Nec obstat, ea quam Adversarii objiciunt, *l. Titius 34.* 65
de pignor. act. quia, ut legenti patet, Lex illa loquitur de casu, quo pignus justo pretio remanet creditori in solutum, vel justo pretio emptum: quod valere, nos ipsi fatemur juxta dicta *nu.* 59. Pariter responderi potest, ac debet: ad illam distinctionem, qua aliqui dicunt, quod quamvis non teneat pactum Legis commissoriæ cum ipso creditore, valeat tamen cum fidejussore; v. g. Si Titius mu-

mutuas accipiens pecunias creditori offerat fidejussorem, huicque dicat, si tu fidejussor debitum certo tempore solvendum, pro me solvere debebis, remaneat tibi tutus fundus meus, quem tibi pro pignore constituo: eo quod *l. fin. ff. de contrah. emp.* quam pro se allegant Adversarii, expresse dicat de casu, quo vi pacti hujusmodi, talis fundus fidejussori remanet emptus, justo videlicet pretio; & certe nulla ratio assignari potest, vel lex, ob quam fidejussor absque alio justo titulo sola culpa fidejussionis, mutui, vel dilatæ solutionis aliquid ultra sortem possit accipere, & non principalis creditor: hinc, ut bene advertit Covarruvias *l. c.* nulla facienda est distinctio in pacto legis commissoriæ, sive fiat in continenti sive post intervallum: sive creditori principali, sive fidejussori.

§. III.

De Juribus, Obligationibus, & Actionibus, quæ ratione Pignoris aut Hypothecæ tam ex parte creditoris, quam debitoris oriuntur.

S U M M A R I U M.

66 *Creditor habet jus reale in Pignore, potestque illud actione Hypotechario prosequi, ubicunque existat.*
Actionis Hypothecariæ varia nomina. Ib.
67 *Si pignus apud tertium existat non potest contra illum agere creditor, nisi prius debitorem principalem excusserit: imo nullatenus potest, si in alienationem consensit.*
68 *Actio Pignoratitia quoque creditori contra debitorem competit: & in quibus casibus?*
69 *Creditor retinere potest pignus, donec totum debitum etiam cum expensis solvatur.*
70 *Si debitor est in mora solvendi, potest creditor pignus justo pretio vendere.*
71 *Si cum pacto datum est pignus, ut intra certum tempus debito non soluto, venditio fieri potest.*
72 *In quo casu non est opus, ut debitorem de solutione prius moneat.*
73 *Si oppignoratio facta est sine pacto de vendendo, vendi quidem pignus potest, sed non nisi postquam ut solverit, monuerit creditor, ac post monitionem per biennium expectaverit.*
74 *Si oppignoratio fiat cum pacto, ne vendatur: vendi nihilominus potest post biennium, præmissa prius trina monitione de solvendo.*
75 *Pignora vendens debet prius specialiter oppignorata, & illis non sufficientibus, generaliter hypotechata vendere.*
76 *Creditor pignus vendens; pro se illud emere nec per se nec per interpositum potest, nisi ea speciali pacto id ei competat.*
77 *Juri conformiter vendens pignora non tenetur de evictione: illegitime vendens, nulliter vendit.*
78 *Creditori hypotechario competit jus prælationis præ creditoribus.*
Si pluribus eadem res fuit oppignorata, potior est jure qui prior est tempore. Ib.
79 *Nec refert an Hypotheca sit specialis, an generalis: tacita, vel expressa &c.*
80 *Priori tamen præfertur posterior, qui mutuum dat ad conservandam vel reficiendam rem oppignoratam.*
81 *Vel ad emendam cum conditione, ut ei maneat oppignorata*
82 *Item creditor, qui pignus per instrumentum publice erectum probare potest, præcedit habentem instrumentum privatum, nisi hoc tribus testibus sit subscriptum*
83 *De Jure Prelationis creditorum, Remissive.*
In Pignore, eodem tempore, pluribus constituto, præcedit ille, qui pignus simul possidet, Ib.
84 *Prioritas temporis circa constitutionem pignoris attenditur etiam hora, & momentum.*
85 *Creditor tenetur pignus sibi traditum exacta diligentia tueri, & conservare, inde resarcire damna, ejus culpa lata vel levi, pignori illata.*
86 *Debito sibi soluto, tenetur pignus restituere cum fructibus deductis prius necessariis expensis.*
87 *Alias contra eum debitor habet actionem pignoratitiam.*
88 *Quæ eidem competit etiam in casu, quo alius pro illo solvit, vel si creditor pignus non acceptat.*
89 *Item, si debitum compensatione deletur, vel creditori creditoris solvatur, aut administratori creditoris.*
90 *Item, si creditor debitum tacite vel expresse remittit.*
91 *Debitor minus idoneum pignus constituens tenetur idoneum substituere: ac etiam impensas, & damna ratione pignoris illata resarcire.*
92 *Cautio quid, & quotuplex? alia simplex & quæ?*
93 *Alia idonea, sed sufficiens, quæ dividitur in satisdatoriam, & pignoratitiam.*
94 *Quando in Jure satisdatio expresse requiritur, non sufficit Cautio pignoratitia.*
95 *Cautio juratoria quid, & quando fiat.*

Quæritur I. Quid juris creditori competat ratione Pignoris aut Hypothecæ, eidem pro securitate debiti constitutæ? Resp. Plura sunt jura, quæ creditori ratione pignoris, aut Hypothecæ, competunt. Communis & certa, patetque inductione. Nam primo habet creditor jus in re, vi cujus actione Hypothecaria prosequi potest pignus, aut Hypothecam, ubicunque tandem etiam apud tertium existat §. 7. *Inst. de act.* ubi etiam habetur, quod actio Hypothecaria, qua locator prosequitur res sibi a colono in pignus pro securitate mercedis data, vocetur *Serviana*, ab authore Servio prætore; Actio vero, qua alii creditores res quascunque sibi oppignoratas prosequuntur, *quasi Serviana* dicatur. Actio autem, qua quis pignus pretorium prosequitur, actio *Hypothecaria prætoria* intituletur § 6 *Inst. eod.* quod pro notitia ponere, simul tamen notare placuit, quod in terminis harum actionum nullum habendum est scrupulum, quia subinde promiscue etiam in Jure sumuntur: dum *quasi Serviana*, subinde etiam simpliciter *Serviana*; absque addito *quasi* vocetur, *l. 3. ff. de pignor. l. 7. & 10 ff. eod.* Subinde vocatur *utilis Serviana l. 4. C. de precario* Pariter *inter pignus & hypothecam* (quantum ad actionem hypothecariam attinet) *nihil interest*, uti expresse dicitur *cit. §. 7. Instit. de action.* 66

Illud tamen hic advertendum, quod si pignus apud tertium jam existat, contra hunc Actione hypothecaria agere nequeat creditor, nisi prius excusserit debitorem, ejusque hæredes, vel etiam fidejussores (si quos constituit) jique solvendo non amplius exstiterint textu claro *l. 24 cum auth. seqq. C. de pign.* juncta *novell. 4. c. 4.* Imo si debitor Pignus sciente & consentiente creditore alienavit; non potest creditor contra emptorem, vel alio alienationis contractu sibi comparantem Pignus, amplius agere, *l. 2. C. de remiss. pign.* ubi etiam ratio redditur illis verbis: *Nam obligatio pignoris consensu & contrahitur, & dissolvitur.* Qua propter cautos oportet esse creditores, ne in alienationem Pignorum improvide consentiant. 67

Præter Actionem hypothecariam (quæ est realis) competit eidem creditori, & hæredibus ejus etiam Actio pignoratitia personalibus, qua agere possunt contra debitorem, & hæredes ejus pro recuperandis impensis, quas creditor fecit in conservando, tuendo, & retinendo Pignore *l. 8. ff. de pign. act.* ibi: *Si necessarias impensas fecerim in servum, aut fundum, quem pignoris causa acceperim, non tantum retentionem, sed etiam pignoratitiam actionem habebo.* Azorius *p. 3. lib. 7 c. 15.* Eadem actio personalis contra debitorem competit creditori: si eidem rem alienam invito domino oppignoraverit, vel propriam quidem, alteri tamen jam prius ita obligatam, ut utriusque obligationi satisfaciendæ non sufficiat, *l. Si rem alienam ff. de pig. act.* vel si æs pro auro in Pignus tribuit, *l. Si quis in Pign. 36. ff. eod* 68

Secundo competit creditori jus retinendi Pignus (si habet) donec solvatur non tantum illud debitum, pro cujus securitate Pignus datum est, sed etiam aliud, quod sine dato Pignore forsan debetur, *l. un. C. etiam ob Chirographariam*, ibi: *Si in possessione fueris constitutus, nisi ea quoque pecunia tibi a debitore reddatur, vel offeratur quæ sine pignore debet, eam restituere non cogeris &c.* Pariter retinere potest Pignus, si debitum quidem, sed expensæ in conservando, vel tuendo Pignore factæ non sint solutæ, *l. 8 ff. de pign. act.* Item si pars debiti, & non totum fuerit 69

solu-

folutum retineri adhuc poteſt totum Pignus, quia *omnis pecunia* inquit Ulpianus *l. Si rem alienam 9. §. 3. ff. de pign. act. exſoluta eſſe debet, aut eo nomine ſatisfactum ut naſcatur pignoratitia actio* debitori adverſus creditorem,

70 Tertio competit eidem creditori jus vendendi, ſeu diſtrahendi Pignus, poſtquam debito conſtitutus eſt in mora ſolvendi. Circa quod jus notandum; triplici modo ad propoſitum res aliquas oppignorari, ſeu hypothecari poſſe, videlicet. I. Cum adjecto ſpeciali pacto, quod debito ad certum tempus non ſoluto liceat creditori diſtrahere Pignus. II. Sine ullo pacto de diſtrahendo Pignore. III. Cum pacto eam non diſtrahendi, uti aperte conſtat ex *l. Si convenit 4. ff. de pign. act.*

71 Si primo modo res aliqua oppignoratur vel hypothecatur, pactum utpote validum & licitum ſervandum erit tam circa modum, quam tempus diſtrahendi *l. Si convenit. 4. ff de pignor.*,, Si convenit de diſtrahendo pignore ,, ſive ab initio, ſive poſtea non tantum venditio valet, verum incipit emptor dominium rei habere & *l. fin. §. 1. C. de Jure domini impetr.* ibi: Sancimus itaque, ſi quis rem ,, creditori ſuo oppignoraverit, ſi quidem in pactione cautum eſt, quemadmodum debet Pignus diſtrahi, ſive in ,, tempore, ſive in aliis cautionibus, ea obſervari, de ,, quibus inter creditorem & debitorem conventum eſt.

72 Et quidem, ſi tempus certum determinatum eſt, eo elapſo poteſt creditor diſtrahere pignus abſque ulla monitione de ſolvendo præmiſſa, eo quod dies interpellet pro homine per regulam generalem *l. Magnam 12. de contrah. & commit. ſtip.* debet autem creditor expectare lapſum totius diei conſtituti, *l. 4 ff. de diſtract. pign.* Si vero per pactum vendendi ſpeciale tempus pro ſolvendo determinatum non ſit, vendere creditor Pignus non poteſt, niſi poſtquam debitor fuerit in mora ſolvendi, in qua eſſe cenſetur, tempore, quo ratio & circumſtantiæ exigunt, ut ſolvat, ſimulque creditor debitorem, ut ſolvat, debite admoneat, Molina *diſp. 538. n. 2.* citans Neguſ. *de pignor. p. 6. membr. 1. n. 1.* & communem aliorum, *arg. l. Si ex legat. cauſ. ff. de V. O.*

73 Si ſecundo modo fit oppignoratio, nullo videlicet pacto, de vendendo Pignore interveniente, debet creditor, ſi Pignus, uti poteſt, *l. 4 ff. de pignor. act.* vendere vult, unam ſaltem denuntiationem, ſeu monitionem, ut debitor ſolvat, præmittere, & poſt hanc per biennium expectare, quo elapſo, ſi debitor non ſolverit, Pignoris venditio legitime procedit, Molina *l. c. n. 4* cum communi, *e. l. fin. §. 1. C. de Jure domini imp.* ibi ,, Sin autem nulla pactio interceſſerit, licentia dabitur fœneratori ex de- ,, nuntiatione, vel ex ſententia judiciali poſt biennium, ,, ex quo atteſtatio miſſa, vel ſententia prolata eſt, nu- ,, merandum, eam vendere. Ex quibus verbis etiam patet, quod tempus biennii ſit computandum a die factæ denuntiationis, ſi debitum eſt liquidum ac certum: ſi vero litigioſum a die latæ ſententiæ quod aliquis revera debeat, prout Molina *l. c. n. 4* & communis aliorum hic bene advertit.

74 Si tertio contingit oppignoratio, adjecto nempe pacto quod creditor Pignus vendere non queat, licitum quidem nihilominus erit creditori vendere Pignus, ſed non niſi trina denuntiatione de ſolvendo prius præmiſſa, *c. l. Si convenit 4. ff. de pignor. act.* ibi: *Ubi vero convenit, ne diſtraheretur, creditor, ſi diſtraxerit, furti obligabitur niſi ei ter fuerit denuntiatum, ut ſolvat, & ceſſaverit.* Quæ trinæ denuntiationes non debent fieri in uno contextu, ſed cum aliquo intervallo trium v. gr. dierum aut judicis arbitrio, Quibus denuntiationibus factis reditur ad Jus commune vi cujus per biennium expectare debet, antequam vendat, *l. fin. §. 1. C. de Jure domini imp.* & ibi Gloſſa *fin.* Molina *l. c. n. 5.* Bart. & communis aliorum. Cur autem non obſtante pacto de non vendendo pignore, pignus vendi queat, ratio eſt; quia exigente bono communi pactum illud tacitam ſecus habet conditionem; niſi trina denuntiatio facta fuerit, *arg. c. l. 4. de pign. act.* & notant DD. communiter.

75 Eſt inſuper circa diſtractionem pignorum notandum quod ſi creditori aliqua ſpecialiter, & alia generaliter ſint oppignorata, creditor prius ſpecialiter obligata vendere debeat (ſi vendere pignora vult) & illis non ſufficientibus, generaliter obligata demum vendere poſſit, *l. Quæ ſpecialiter 9. C. de diſtr. pign.* ibi: *quæ ſpecialiter vobis obligata ſunt, debitoribus detrectantibus ſolutionem, bona fide debetis & ſolemniter vendere &c. Quod ſi quid dederit, non prohibemini cætera etiam bona jure conventionis conſequi*

Tandem etiam obſervandum, quod dum creditor pignus juxta hactenus dicta diſtrahere vult, alii diſtrahere debeant, eo quod ipſe nec per ſe, nec per interpoſitam perſonam pro ſe pignus emere valeat, *l. & qui 10. C. de diſtr. pign.* Layman *l. 3. tr. 4. c. 30. n. 6.* niſi ex pacto ſpeciali id ei competeret, juxta dicta *n. 59.* 76

Et hæc jura de diſtractione pignorum hucuſque allegata bene ſunt notanda; quia diſtractio pignorum contra jura facta, nulla, & irrita eſt, *l. 4. C. Si venditio pign. agatur.* Si vero legitime, & Juri conformiter fiat venditio, adeo firma eſt, ut creditor vendens nec de evictione teneatur, quamvis obligetur evincenti cedere actionem, quam adverſus debitorem alias habuiſſet *l. in creditore 38. ff de evi.* 77

Quarto competit creditori jus prælationis, caſu quo debitor ære alieno nimium gravatus cedat, vel ultra vires obæratus moriatur; hoc enim in caſu creditores habentes pignus aut Hypothecam præferuntur aliis creditoribus Pignus non habentibus, niſi ſpecialiter ſint privilegiati, *l. Si debitor 10. ff. de pign.* Inter ipſos autem creditores hypothecarios ſervatur trita Regula 54. Jur. in 6. *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure:* etiamſi ſecundo creditori res non tantum obligata, ſed etiam in pignus actualiter tradita ſit *l. qui generaliter 2. ff. qui potiores pignore,* ibi *Qui generaliter bona debitoris pignori accepit, eo potior eſt: cui poſtea prædium ex his bonis datur.* Concordat *l. 12. ff. eod. l. Licet 7. C eod.* ibi: *Iiſdem pignoribus, diverſis temporibus, multis creditoribus datis, priores habeantur potiores & l. 8. C. eod. Diverſis temporibus eadem re duobus jure pignoris obligata, eum, qui prior data pecunia pignus accepit potiorem habere certi ac manifeſti Juris eſt.* 78

Nec refert, an prior creditor habeat Hypothecam ſpecialem, vel Generalem per textum *c. l. qui generaliter 2. ff. Qui potiores pignore, & l. Si generaliter 6. C. eod.* ibi ,, Si ge- ,, neraliter bona ſunt obligata, & poſtea res alii ſpeciali- ,, ter pignori detur: quo enim ea generali obligatione po- ,, tior habetur creditor, qui ante contraxit: item non refert, an Hypotheca ſit tacita, vel expreſſa, conventionalis, vel judicialis, Berlich. *lib. 1. Concl. 66. n. 2. l. 2. 4. & 8. C. qui potior. pign.* 79

Limitatur tamen data Regula, *prior tempore, potior jure.* Primo in caſu, quo quis ad conſervationem aut refectionem rei oppignoratæ mutuum dat; hic enim præcedit etiam illos creditores, quibus eadem res prius jam fuit hypothecata, *l. Interdum 5. ff. qui potiores pig.* ibi ,, In- ,, terdum poſterior potior eſt priori, utpote in rem iſtam ,, conſervandam impenſum eſt, quod ſequens credidit, ve- ,, luti ſi navis fuit obligata, & ad armandam eam rem, ,, vel faciendam eam ego credidero. Concordat *l. Hujus 6. ff. eod. & l. 1. ff. In quibus cauſis pignus contrah.* 80

Secundo limitatur in caſu, quo quis dat pecunias mutuas ad emendam aliquam rem hac lege, ut eidem ſpecialiter maneat hypothecata: nam, ut dicitur, *l. licet 7 C.* ,, Qui potiores pignore; licet iiſdem pignoribus, mul- ,, tis creditoribus diverſis temporibus datis, priores ha- ,, beantur potiores, tamen eum, cujus pecunia prædium ,, comparatum probatur, quod ei pignori eſſe ſpecialiter ,, obligatum, ſtatim convenit, omnibus anteferri decla- ,, ratur. 81

Tertio limitatur in caſu, quo quis pignus vel Hypothecam publico inſtrumento erectam habet, hic namque præfertur aliis etiam tempore prioribus creditoribus, pignus vel hypothecam ex privato inſtrumento probantibus, niſi hujuſmodi privatum inſtrumentum eſſet ſubſcriptum tribus idoneis teſtibus, *l. Scripturas 11. C. qui potiores pignore,* ibi ,, Si autem jus pignoris vel Hypothecæ ex ,, inſtrumentis vendicare quis ſibi contenderit; eum qui ,, inſtrumentis publice nititur, præponi decernimus; ,, etiamſi poſterioris contineatur: niſi forte probatæ ac in- ,, tegræ opinionis trium, vel amplius virorum ſubſcri- ,, ptiones eiſdem ideochiris contineantur. 82

Plura de prælationis jure, quo unus creditor alteri præfertur, dicemus infra *tit. de ſolutionibus:* ubi etiam afferemus illos creditores, qui non hypothecariis ſpeciali jure ac privilegio præferuntur creditoribus. Interea hic illud adhuc ponendum, quod ſi res eadem eodem tempore duobus ſit oppignorata, præcedat ille, cui pignus etiam traditum 83

ditum est, seu qui pignus possidet: si nullus possidet, æquali jure utuntur, *l. Si debitor 10 ff. b. t.*

84 Cæterum temporis prioritas ad propositum non tantum secundum diem, sed etiam secundum horas, & momenta attenditur, adeo ut illa hypothecarius, qui probare potest, media hora rem sibi prius esse hypothecatam, præcedat creditores reliquos hypothecarios: ita Ill. D. Schimidt. *ad stat. Bavar. tit. 16. art. 3. n. 12.* citans Gailum, Berlich, Rath, & alios. Ratio est; quia sic præcluditur via fraudibus debitorum, ne, quod ante prandium uni, post prandium alteri obligent cum præjudicio creditorum. Quamvis non desint volentes, pignora eadem die, licet diversis horis, constituta, censeri eodem tempore constituta, in ordine ad effectum prælationis, Huttoman, & Cuiac. *ad l. aliena 20 §. 1 ff. b. t.*

85 Quæritur II. Quæ sint obligationes creditoris habentis Pignus? Resp. Ad duo præcipue obligatur, qui Pignus accepit. Primo ut rem pignori sibi traditam tueatur, conservet, & custodiat exacta diligentia, *l. ea 14 ff de pign. act.* nam, ut ibidem dicitur, *Ea, quæ diligens pater familias in suis rebus præstare solet, a creditore exiguntur.* Quapropter si dolo, vel culpa lata, aut levi ejusdem (non item levissima) Pignus periit, vel deterioratum est, resarcire tenetur *§. 4. Instit. quibus modis re contr. obl.* ibi; Quia pignus utriusque gratia datur, & debitoris quo magis ei pecunia credatur; & creditoris, quo magis in tuto sit creditum, placuit sufficere, si ad eam custodiendam exactam diligentiam adhibeat, quam si præstiterit, & aliquo fortuito casu rem amiserit, securum esse, nec impediri creditum petere *l. creditor 7. C. de pign. act.* ibi: Si dolo vel culpa rem suppositam deteriorem fecerit, eo quoque nomine pignoratitia actione tenebitur, ut talem restituat, qualis fuerat tempore obligationis. Concordat *l. 3. & 5. C. eod.*

86 Secundo obligatur, ut debito sibi soluto pignus iterum restituat, *c. §. 4. Inst. quibus modis re contrah. oblig.* ibi: *Qui pignus accepit, re obligatur, quia & ipse, de ea re, quam accepit, restituenda tenetur.* Ratio clara est: quia hac conditione tacita pignus datur, ut si debiti fiat solutio, pignus restituatur. Et quidem juxta dict. *n. 46* una cum omnibus fructibus ex pignore interea perceptis, utpote, qui debent computari in sortem, *l. 1. C. de pign. act.* quamvis nihilominus possit detrahere expensas, quas creditor in tuendo & custodiendo pignore fecit, *l. Creditor 7. C. de pign. act.* ibi; *Creditor autem necessarios sumptus, quos circa res pignoratitias fecit, exigere non prohibetur.*

87 Quæritur II. Quid juris competat debitori ratione pignoris? Resp. Jus debitoris in eo potissimum consistit, ut possit a creditore, & hæredibus ejus id actione pignoratitia exigere, ad quod eidem obligatur creditor: unde quia soluto debito tenetur creditor debitori restituere pignus cum fructibus, ac etiam damni compensatione dolo vel culpa illati, competit debitori jus eadem repetendi, & contra reluctantem actionem pignoratitiam instituendi, *l. Si rem alienam 9. ff. de pign. 11. C. de pigno. act.* ibi: *Pignoris causa res obligata, soluto debito restitui debere, pignoratitiæ actionis natura declarat.*

88 *Nec interest, quis solvat, utrum ipse, qui debet, an alius pro eo, liberatur enim & alio solvente, sive sciente, sive ignorante debitore vel invito eo solutio fiat*, ut habente formalia *princ. Inst. Quibus modis toll. obl.* Imo competit debitori allegatum jus, etiam in casu, quo creditor solutionem non acceptat; dummodo eam debitor solemniter deponat, *l. 10. C. de pign. act. & l. 3. C. de executione pign.* ibi: *Si, quod debetur, obtuleris, ac, si non acceperit, deposueris consignatum, restitui tibi res pacto pignoris obligatas providebit.*

89 Idem est, si debitum compensatione deletur, *l. Si debitor ff. qui potiores pignore.* Ratio ibidem redditur dum dicitur, *Nec enim interesse, solverit, an pensaverit.* Item si debitum solvatur non ipsi creditori immediate sed alii, qui loco ipsius solutionem accipere potest, qualis subinde etiam est creditor creditoris: nam dicitur *l. Solutum 11. §. 5. ff. de pign. act.* ibi, Solutam pecuniam, accipiendum, non solum, si ipsi, cui obligata res est, sed & si alii sit soluta voluntate ejus, vel procuratori ejus, vel servo pecuniis exigendis præposito. Unde si domum conduxeris, & ejus partem mihi locaveris, ego locatori tuo pensionem solvero; pignoratitia adversus te potero experiri (Nam Julianus scribit,) solvi ei posse, & si partem tibi, partem ei solvero, tantundem erit dicendum.

Pariter discurendum, si creditor remittat debitum expresse, vel tacite, puta, si redat debitori syngrapham, in quo debitum & obligatio continetur, *l. Labeo 2. ff. de pact. l. Creditricem 7. C. quibus modis pig. remit.* ibi: Creditricem patrui tui sub obligatione fundi, qui per chirographum nexus pignori fuerat, jubente eandem cautionem reddere pignoris etiam jus remisisse, manifestum est. 90

Quæritur IV. Quæ sint obligationes debitoris rem suam pignori, vel Hypotecæ subjicientis? Resp. Præter hoc, quod debitor obligetur, ne creditorem in jure suo, quod juxta dicta, ratione pignoris habet, impediat, tres præcipue obligationes habet. Prima est, ut tradat eidem Pignus idoneum, casu quo malitiose dolose, vel ex ignorantia prius Pignus minus idoneum, vel alienum, vel alteri jam obligatum per dicta *n. 68.* Secunda est ut solvat creditori impensas factas in tuendo & conservando Pignore per textum ex *l. 8. ff. de Pign. act. & l. 7. C. eod.* & allegatum *c. n. 86.* quamvis in loco citatis tantum fiat mentio de expensis necessariis, tamen idem dicendum videtur de impensis utilibus (dummodo immoderatæ non sint) ut bene nota Gl. in *in l. Creditor. 7. C. de Pignoris act.* & docet Sylvester *v. Pignus n. 13.* Azorius *lib. 3. c. 7. §. Secundo obligatio*, & alii *a l. si servus ff. de pign. act.* Tertia obligatio est, ut reparet creditori damnum, quod ei ratione Pignoris ex dolo vel culpa saltem levi debitoris illatum est, v. g. si dedit pro pignore servum quem scivit esse furem, tenetur resarcire, si talis servus quid creditori abstulit, *l. 3 Si servus. 31. ff. de pign. act.* 91

Quæritur V. Quoad secundum Rubricæ partem de Cautionibus, quid, & quotuplex sit Cautio? Resp. *Cautio*, quæ ut sic aliud non est quam securitas quæ alteri præstatur, ut habet Calvin. *V. Cautio arg. l. 25. ff. de regulis jur. & l. 3. C. eod. de Verb. Sign.* ibi; *Cautionis nomine, id est securitatis.* Itaque Cautio dividitur in simplicem, juratoriam, & idoneam, *Cautio simplex* aliud non est, quam nuda promissio: quæ Cautio semper sufficit, quoties in Jure sine aliquo additu requiritur Cautio: eo quod Jura hoc nomine unde prolato velint *nudam promissionem significari l. 3. C. de Verb. & rer. signif.* 92

Cautio idonea (ab aliis sufficiens dicta) est; qua vel per pignus, vel fidejussorem cavetur. Quotiescunque enim in Jure Cautio idonea, vel sufficiens requiritur, per Pignora, vel fidejussorem caveri debet, *l. ergo 4. §. 8. C. de Fideicom. libert.* ibi: *Cavendum est idonee: quid est idonee? satisdato utique, aut pignoribus datis.* Fagnan. *l. c.* & communis aliorum, dictumque est supra *c. l. 2. t. 14. n. 97* Si datur cautio per Pignus, vacatur cautio pignoratitia: si vero per fidejussorem dicitur cautio satisdatoria, seu satisdatio. 93

Porro quando in Jure satisdatio expresse requiritur, ordinarie non sufficit Cautio Pignoratitia, sed dari debet fidejussor, *l. prætoriæ 7. ff. de præt. stipul.* ibi, prætoriæ satisdationes personas desiderant pro intervenientium, & neque pignoribus quis &c. in vicem satisdationis fungitur. Concordat *l. 1. ff. qui satisdare coguntur.* 94

Cautio juratoria est, securitas data præstito juramento; quæ vel ad partis instantiam vel tunc adhibetur, & sufficit, quando Jura quidem idoneam exigunt sed tamen aliquis ob paupertatem, vel aliam causam hic & nunc idoneam præstare nequit, & cœteroquin persona probatæ fidei, & bonæ opinionis dignoscitur. Fagnanus *in c. Odoardus nu. 6. c. de solut.* Laym. *lib. 1. tr. 5. par. 2. c. 2. n. 8.* Sylvester *V. Absolutio 3. n. 3.* Navarrus *cap. 26 Manual. n. 7.* Abb. *in c. quæstioni in fine, & cap. qua fronte n. 17. de appellat.* cum communi; & dictum est supra *l. 2. tit. 14 de dolo, & contum. nu. 97. arg. cap. per vestras 7. de donat. inter virum & mulier.* Ratio est quia *ad impossibile nemo tenetur*, Reg. 6. Jur. in 6.

TITULUS XXII.

De Fidejussoribus.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 PRæcedentem Titulum de Pignoribus, & aliis Cautionibus præsens recto ordine sequitur: quia Fidejussio, quam Fideiussor præstat, est species Cautionis idoneæ, *l. ergo 4. §. 7. C. de Fideicom. libert.* Et quamvis Rubrica Tituli de solis Fideiussoribus sonet, tamen etiam de ipsa Fidejussione principaliter hic agetur.

§. I.

De natura & divisione Fidejussoris.

S V M M A R I U M.

2 *Fidejussor quid?*
3 *Fidejussio quid?*
4 *Fidejussio quotuplex? alia libera, alia necessaria.*
5 *Alia Judicialis, alia extrajudicialis.*
Judicialis, etiam satisdatio dicitur. Ibid.
6 *Alia principalis, alia subalterna, seu succedanea.*
7 *Alia simplex, alia indemnitatis.*
8 *Alia idonea seu sufficiens: alia inidonea, seu insufficiens.*
9 *Media sufficientia quis dicatur habere.*
Conventionis difficilis esse quis dicatur. Ibid.
10 *Contra Fidejussorem carentem sufficientibus mediis, vel qui est difficilis conventionis debitor excipere potest.*
11 *Fidejussio quavis verborum forma oretenus & in scriptis, imo inter absentes, & per epistolam fieri potest.*
12 *Fidejussor dari potest super quovis debito, obligatione quomodocunque etiam per delictum contracta.*
13 *Si agitur civiliter, vel etiam criminaliter, sed non nisi ad pœnam pecuniariam vel similem.*
Membrorum suorum nemo est dominus. Ibid.
14 *Potest quis de sistenda persona incarceranda fide jubere quam si non sistit, ipse Fidejussor non incarceratur, sed punitur pœna pecuniaria.*
15 *Non tantum pro præsenti, sed etiam futura obligatione dari potest Fidejussor, & quomodo.*
16 *Fidejubere omnes possunt qui liberam rerum suarum administrationem habent, & lege non prohibentur.*
17 *Milites (exceptis veteranis honesto dimissis) fidejubere non possunt.*
18 *Nec mulieres, etiam pro conjunctissimis personis fidejubere possunt.*
19 *Mulier si confecto publico instrumento tribus testibus subsignato fidejubet, valet quidem Fidejussio, sed exceptione S. C. Vellej. elidi potest: si sine prædicta solemnitate fidejubet, irrita est Fidejussio etiam absque exceptione.*
20 *Mulier nec in conscientia aliquid præstare tenetur ratione Fidejussoris.*
21 *Et si ignorans privilegium suum, aliquid ratione Fidejussionis dedit, iterum repetere potest imo non repetenti tenetur creditor restituere quod ab ea accepit.*
22 *Ponuntur limitationes, & casus in quibus etiam mulieres tenentur stare Fidejussioni a se factæ.*
23 *Controversia, an Mulier renuntiare possit privilegio* S. C. Vellej. *Doctores negantes, & distinguentes.*
24 *Statuitur sententia affirmativa.*
25 *Assignatur ratio Juris.*
26 *Confirmatur consuetudine universali.*
Consuetudo est optima Legum interpres. Ibid.
27 *Ut valeat mulieris renuntiatio, debet de privilegio debite certiorari, & informari.*
Particularia ex statutis Bavariæ de Fidejussione rustici, vel civis communis, Ibid.
28 *Ecclesiarum Prælati, & Clerici de jure fidejubere non possunt.*
29 *Limitatur conclusio; si raro fit Fidejussio, præsertim ex pietate, charitate &c. Tenetur subinde fidejubere.*
30 *Clericus fidejubens debet patrimonialibus vel quasi talibus & non de Ecclesiasticis satisfacere.*
31 *Nisi ex causa necessitatis, pietatis &c. pro egeno; aliave pia causa fidejubeat.*
32 *Clericus pro alio Clerico, ac etiam pro Ecclesia sua fidejubere valet.*
33 *Casu quo Clerici Fidejussio de bonis patrimonialibus sit illicita; semper tamen est valida, teneturque ei stare Clericus.*
34 *Nec Prælati, nec privati Religiosi sine juris solemnitate fidejubere possunt.*
35 *Limitatur in casu, quo Prælatus pro modica quantitate fidejubeat.*
36 *Fidejussio a Prælato, vel privato Religioso contra Jura facta, illicita & invalida est; nec obligat Monasterium; privat etiam prælatum administratione temporalium, & spiritualium.*
37 *Prælatus tamen in tali suspensione ab administratione celebrans non incurreret irregularitatem.*

QUæritur I. Quid sit Fidejussor, & Fidejussio? 2
Resp. I. *Fidejussor* (dictus a *fide & jubeo*, quasi fide sua jubens, ut alteri credatur, *Creditor. 60. §. 1 ff. Mandati, & l. ubi 75. §. qui vero ff. de V. O.*) est, qui interpositione propriæ fidei, pro majori securitate creditoris, alienam obligationem in se suscipit, principali debitore nihilominus manente obligato. Ita in re communis *arg. inst. princ. de Fideju.* Patetque definitio ex terminis. Ex quibus etiam constat finis, ob quem dantur, vel petuntur Fidejussores, videlicet major securitas creditorum: cum enim sæpe contingat, aliquos debitores, vel certo modo obligatos, ob defectum mediorum, vel aliam ob causam, vix esse solvendo, vel non fore satisfacturos &c. petuntur, & dantur Fidejussores, quod principali non solvente, ipsi solvere & satisfacere, sicque interea creditorem de satisfactione debiti, vel obligationis assecurare velint.

Resp. II. *Fidejussio* est contractus, quo quis promittit 3
se soluturum id, seu satisfacturum in eo, quod alius debet, casu quo principalis non solveret, vel satisfaceret; ipso principali debitore nihilominus manente obligato. Rursus communis in re *arg. c. princ. Inst. h. t. & l. Sicut 63. ff. eod.* Sola notanda sunt verba, quæ tam in hac, quam precedenti definitione ponuntur, videlicet, *ipso principali debitore manente nihilominus obligato*: quia per Fidejussionem principalis debitor non cessat esse, sed manet obligatus creditori, ita quidem, ut creditor pro solutione vel satisfactione debiti etiam stante Fidejussione prius principalem convenire, & excutere, id est, videre & experiri debeat an adhuc sit solvendo necne, quo facto, principali nempe excusso; seu cognito, quod solvendo non sit, Fidejussorem primum convenire poterit, *Novel. 4. c. 1.* & magis dicetur infra.

Quæritur II. Quotuplex sit Fidejussio? Resp. Eam 4
varie dividi. Primo quidem in voluntariam, & necessariam. *Voluntaria* est, quam quis libere ac voluntarie, nemine mandante præstat: qualis est, dum unus ab alio rogatus, pro eo libere fidejubet. *Necessaria* est, quæ a Lege, Magistratu vel Judice exigitur: cujus exemplum extat *in l. 23. de usufructu.*

Secundo dividitur in Judicialem, & extrajudicialem. 5
Illa est, quæ in Judicio probetur, *l. Græce 8. §. 3. ff. h. t.* & contingit, quando quis de reo sistendo, & de Judicatum solvi, vel alterutro fidejubet, Molina *disputat. 539, n. 7* Layman, Clarus, & alii. *Extrajudicialis* vero est, quæ extra Judicium inter privatos constituitur

Judi-

Judicialis fidejussio, præsertim necessaria, alias etiam satisdatio vocantur *leg. Prætoriæ. lib. ff. de Prætor stipulat.* & exigi solet, quando creditor vel actor de fide debitoris vel rei dubitat, aut minus securum se rationabiliter judicat; & per Pignora commode caveri nequit.

6 Tertio dividitur in principalem, & Succedaneam. *Principalis* est, qua quis pro aliquo debitori principali se obligat. *l. Si plures §. 4. ff. de Fideiuss. & mandat.* ibi: *si Fideiussor fuerit principalis &c. Fideiussio succedanea* est, qua aliquis pro ipso fideiussore principali in favorem & majorem securitatem debitoris fideiubet, nam *pro Fideiussore Fideiussionem accipi, nequaquam dubium est*, dicit Ulpianus *l. Græce 8. § fin. ff. de Fideiuss. & mandat.* Huiusmodi fideiussor apud Germanos dicitur *Ruckborg.*

7 Quarto dividitur in fideiussionem simplicem & idemnitatis. Illa est qua quis absolute fideiubet quod debiture non solvente ipse solvere velit. Hæc vero qua quis promittit, ipsum Fidejussorem servare indemnem. Unde ut bene observat Schmidt *tit. 14. a. 1. n. 17. & 18.* differt Fideiussor indemnitatis *ein Schadlosszborg.* a Fideiussore sub alterno *von dem Ruckborg*: quia hic æque ac principalis datur pro maiori securitate debitoris: ille vero, indemnitatis nempe, datur pro securitate ipsius Fideiussoris simplicis, qui proin in casu, quo solvere debet, contra Fideiussorem indemnitatis actionem habet, non item debitor principalis.

8 Quinto dividitur in Fidejussionem idoneam, seu sufficientem, *anstandige oder genungsame Borrschafft.*: & insufficientem, seu non idoneam. *Idonea* est, qua creditor de recipiendo debito satis securus, eique sufficienter cautum est quod tunc fit, quando talis datur Fideiussor, qui duas sequentes habet qualitates. Videlicet, sufficientia ad solvendum media, & facile potest conveniri; seu qui non est difficilis conventionis, *l. 2. pr. ff. Qui satisdare coguntur.* ibi: *Fideiussor in iudicio sistendi causa locuples videtur dari non tantum ex facultatibus, sed etiam ex conveniendi facilitate.*

9 Media debitoris debet tanta esse, ut inde creditor probabiliter ex integro solvi possit: nam *solvendo esse nemo intelligitur, nisi qui solidum potest solvere. l. Solvendo 114. ff. de V. S.* Facilitate autem conveniendi carere, & difficilis esse conventionis dicitur, qui est diversi a creditore fori: item, qui est rixosus, vel litigiosus, insuper, qui est potentiore, aut vir magnæ qualitatis: ac denique, qui est talis, cui de Jure competit exceptio contra Fideiussoriam obligationem, aut læsione probata restitutio Gailus *l. 3. Observ. 25. arg. de die ponenda 8. §. 1. D. Qui satisdare cog.*

10 Hinc, qui unam ex recensitis creditori odiosis qualitatibus habet: aut sufficientibus ad solvendum caret mediis, inidoneus censetur Fideiussor, ejusque Fidejussio inidonea, seu insufficiens, *einunastangide Borgschafft*; contra quam proin debitor vel actor in iudicio excipere & idoneam petere potest, casu quo Jura ipsam satisdationem idoneam imponunt, vel eam de Jure petere valet. Idquod in praxi passim fieri videmus.

11 Quæritur III. Quomodo, & in qua causa fieri possit ac debeat Fideiussio? Resp. I. Quamvis olim Fideiussio non nisi solemni stipulatione per interrogationem unius, & responsionem alterius celebrata fieri potuerit; hodie tamen consuetudine universali præsertim Germaniæ Fidejussio quovis nudo pacto, & quavis verborum forma, sive in scriptis, sive oretenus prolata, imo etiam inter absentes, & per epistolam, dummodo mens sufficienter exprimatur, fieri potest. Engel *h. t. t. n. 2.* Carsp. *in Jurisd. foren. p. 2 const. 19. def. 17.* Vvidman *de Cont. tit. 17. n. 11.* & communis aliorum *arg. c. fin. de Consuetud.*

12 Resp. II. Super quovis debito vel obligatione quomocunque contracta constitui potest Fideiussio communis ac certa, claris Juribus *l. 1. ff. de fideiuss. & mandat.* ibi: *Omni obligationi fideiussor accedere potest* l. Græce 8. §. 1. ff. eod. *Præterea sciendum est, Fidejussorem adhiberi omni obligationi posse, sive re, sive verbis, sive consensu.* §. 1. Inst. hoc tit. *Omnibus autem obligationibus adsumi potest; id est, sive re, sive verbis, sive litteris, sive consensu contrahatur. Ac nec illud quidem interest, utrum civilis, an naturalis sit obligatio, cui adjiciatur Fidejusso.* Nec refert, an ex contractu, vel delicto oriatur obligatio? dicitur namque l. Græce 8. ff. h. t. *Sed etsi ex*

debito oriatur actio, magis putamus, teneri Fideiussorem. Unde in specie habetur *l. Si quis §. fin. ff. eod. Pro furti actione Fideiussor accipi potest.*

Intellige, si ex delicto agitur civiliter, vel etiam criminaliter, sed non nisi ad pœnam pecuniariam, vel similem; Nam si criminaliter agitur ad pœnam mortis, vel corporis afflictivam, nullus admittitur Fidejussor, Abbas *h. t. in Rub.* Pirhing. *h. t. num. 3.* Ratio est: tum quia hæ pœnæ suos debent tenere Authores *L. 6. §. Super bis. eod. de Appellat.* Tum quia nemo est dominus vitæ & membrorum; *quoniam dominus membrorum suorum nemo videtur, l. Liber homo 13. ff. ad l. Aquil.* 13

Hinc quamvis ad evitandam carcerationem etiam in criminalibus (dummodo nimis gravia non sint) criminaliter ad pœnam corporis propositis desistendo persona, vel securitate eidem, Fideiussionem præstare quis possit, *L. 1. 2. & 3. ff. de Custod. & Exhibit. reorum* Nihilominus si reus aufugiat, vel a fideiussore non sistatur, pœna corporali, quam reus meruit, non plectitur Fideiussor, sed pœna pecuniaria, vel taxata a Jure, decreto, consuetudine, vel arbitraria Judicis: & quidem extraordinaria, si ex dolo Fideiussoris exhibitus non est, vel aufugit *l. Si quis 4. ff. eod.* ubi hoc totum sequentibus recensetur verbis: *Si qui reum criminis, pro quo satisdedit, non exhibuerit, pœna pecuniaria plectitur: puto tamen, si dolo non exhibeat, etiam extra ordinem esse damnandum. Sed si neque in Cautione, neque in decreto Præsidis certa quantitas comprehensa est, ac nec consuetudo ostendit, quæ certam formam habet, Preses de modo pecuniæ, quæ inferri oporteat, statuet.* Sequitur Abbas *loc. cit.* 14

Porro non tantum pro præsenti, sed etiam pro futura obligatione fieri potest Fidejussio, *l. Stipulatus. 6. §. 2. D. h. t.* ibi: *Adhiberi autem Fideiussor tam futuræ quam præcedenti obligationi potest.* Verum si pro futura datur, censetur esse conditionata, suspenditurque & pendet, donec ponatur obligatio principalis, *l. Non quemadmodum. 35. D. Judiciis*, quia *Fideiussor antequam reus debeat, non potest conveniri. l. Fideiussor. 57. D. h. t.* Ea vero posita evadit absoluta, & statim obligat: ea autem non posita, nec aliquando eveniente, evanescit. 15

Quæritur IV. Quinam Fideiubere possint? Resp. Omnes, qui se & sua obligare, valent liberamque rerum suarum administrationem habent, & a lege non prohibentur. Ita pro regula universali tradunt communiter Doctores, ut videre est apud Vallensem *h. t. §. 3. num. 1.* Engel *eod nu. 2.* Sannig *eod. c. 2. num. 1.* Silvest. *verf Fideiussor n. 2.* & alios *arg. l. 3. D. h. t.* Quinam antem Fideiubere a Jure specialiter prohibeantur, dabunt responsiones sequentes. 16

Resp. II. Milites de Jure non possunt Fideiubere *l. 8. §. 1. D. Quis satisdare coguntur*, & *l. Miles. 31. C. de Locato* ibi: *Milites. Fideiussores fieri, prohibemus.* Ratio additur illis verbis: *Armis autem, non privatis negotiis occupentur, & numeris & signis suis iugiter inhærentes, Rempublicam. a qua aluntur, ab omni necessitate bellorum defedant.* Hinc Fideiussiones ab eis factæ nullæ fuut, nisi in rem propriam fidejubeant, ut pro suo procuratore, *cit. L. 8. §. 1. D. qui satisdare coguntur.* Limitatur tamen Conclusio in veteranis, *arg. L. 1. C. de Veteranis* ubi eisdem permittitur negotia tractare & commercia. Ratio est: quia ex militia honeste dimissi veterani Sacramento sunt soluti; cessatque in illis ratio prohibitionis. 17

Resp. III. Fideiubere etiam prohibentur mulieres. *tot. Tit. D. & C. ad S. C. Velleian.* ubi statim *L. 1. D. eod* universaliter sic habetur: *Velleiano Senatus consulto plenissime comprehensum est, ne pro ullo fœminæ intercederent.* Quod adeo verum est, ut nec pro coniunctissimis personis intercedere, multo minus fideiubere valeant (nam intercedere latius patet, quam fidejubere) v. g. Mater pro filiis, *l. Si cum 3. C. ad S. C. Velleian.* nec filia pro parentibus *l. Si paternam. 8. Cod. eod.* nec uxor pro marito, *l. 1. Cod. Nec uxor pro marito.* Ratio est; quia Legislatores considerantes imbecillitatem, & imprudentiam mulierum, ob quam pericula ex Fidejussionibus imminentia non providentes, commisseratione facile motæ 18

passim inducerentur cum periculo rei familiaris, statuere, omnes earum Fideiussiones vel esse nullas, vel ope exceptionis ex *S. C. Vellejan.* elidendas, ita ut penitus nulla obligationem parerent.

19 Et quidem si mulier absque instrumento publice confecto, & tribus testibus subsignato fidejubeat, ipso jure statim irrita est Fideiussio, ipsaque mulier libera & soluta est ab omni obligatione tam naturali quam civili, etiam absque exceptione, *l. Antiquæ §. fin. C. ad S. C. Vellejan* Si vero cum dictis solemnitatibus Fidejussionem præstat, valebit quidem, sed tamen exceptione *S. C. Vellejan.* elidi potest, *cit. l. Antiqua Cod. ad C. S. Velleian.* Hinc minime subsistit doctrina Molinæ *disp.* 540. *n.* 2. citantis communem, Layman *lib* 3. *tract.* 4. *cap.* 29. *num.* 5. & aliorum universaliter docentium, quascunque mulierum Fidejussiones etiam absque nulla solemnitate interposita validas esse, & tandiu obligari, donec mulier exceptione & privilegio *S. C. Vellejan.* utatur. Nam contra est, quod Iure Codicis (quidquid sit de Jure ff.) expresse aliter declaratum sit & statutum, videlicet, quod si mulieres sine instrumento publice confecto, & tribus testibus subsignato fideiubeat, *pro nihilo habeatur huiusmodi scriptura, vel sine scriptis obligatio, tanquam nec confecta, nec penitus scripta, ut nec S. C. Vellejan. imploretur, sed sit libera, & absoluta, quasi penitus nullo in eadem causa subsecuto*, sunt verba formalia *l. Antiquæ* 13. *§. fin Cod. ad S. C. Vellejan.* Haunold. *tom.* 3. *tr.* 9. *cap.* 7. *n.* 116.

20 Porro favent mulieri Leges *in Tit. ff. & ad S. C. Velleian.* non tantum in foro externo, sed etiam interno, adeo ut si uti velit suo privilegio, nec in conscientia obligationem habeat præstandi aliquid ratione Fideiussionis a se factæ, Molina *loc. cit. n.* 1. Engel *h. t. n.* 7. & communis aliorum. Ratio est; tum quia lex iusta in foro externo, est etiam iusta in foro interno, ibique obligat, prout magis dictum est *lib.* 1. *Tit.* 2. *Constit. §.* 7. Tum, quia alias mulieres nullam ex hoc privilegio utilitatem haberent, si eo utentes in conscientia tutæ non essent.

21 Hinc citati Doctores, & alii bene inferunt, quod si mulier ex errore vel ignorantia sui privilegii, aliquid intuitu Fideiussionis a se factæ solveret, illud in foro tam interno quam externo condicere, ac repetere posset, *l. Quamvis.* 9. *C. ad S. C. Vellejan.* Ratio est; quia, qui exceptionem perpetuam habet (qualis est, quæ competit ex S. C. Velleian.) solum per errorem repetere potest, *l. Qui exceptionem.* 4. *princ. ff. de Condict. indebiti.* Imo creditor accipiens aliquid a muliere privilegium suum ignorante, tenetur restituere, etsi mulier non repetat, casu quo Fideiussio ab ea facta est sine publico instrumento tribus testibus consignato, eo quod, ut dictum, tali Fideiussio etiam absque ulla exceptione nulla sit, & irrita, ac si facta non fuisset, *l. Antiqua* 23. *§. fin. C. ad S. C. Vellejan.*

22 Verum dictis non obstantibus, dantur casus, in quibus mulier in utroque foro stare tenetur Fideiussioni a se præstitæ, veluti primo, si in propriam suam utilitatem fideiubeat, ipsaque Fideiussio in propriam utilitatem cedat, *leg.* 8. *§.* 1. *D. Qui satisdare coguntur*, & Novell, 134. *cap* 8. Secundo, si pro dimissione servi fideiubet, *l. Veterum* 24. *C. ad S. C. Velleian.* Tertio, si fidejubet, pro dote mulieris, *l. fin. C. eod.* Quarto, si apud creditorem, qui est minor 25. annis mulier pro aliquo fideiubeat, mulier non utetur. Senatus consulti auxilio, *l. Si apud minorem ff. de Minoribus*, Quinto si pro Fideiussione, sive ab initio, sive postea aliquid accepit, *l. Antiquatæ* 23. *princ. C. ad S. C. Velleian.* Sexto si animo decipiendi fideiubeat, sciens, se non teneri ad Fideiussionem, *L.* 2. *§.* 3. *ff. ad S. C. Vellejan.* ibi *Decipientibus mulieribus, Senatus consultum auxilia non est*: ubi etiam ratio redditur; nam *deceptis, non decipientibus opitulatur.* Septimo si iuramento confirmet Fideiussionem, *arg. cap. Cum contingeat* 20. *de Iureiurando.* Ratio est; quia universaliter iuramentum præstitum super actu legibus infirmato principaliter in favorem iurantis, licet secundario in favorem publicum, necessario est observandum; si nec vi nec dolo sit præstitum; neque in alterius vergat præiudicium, vel dispendium salutis æternæ, prout Summarium & textus *in cit. c. cum contingat*. Et qidem de his recensitis casibus non est controversia inter Doctores ob claram dispositionem, quam allegata Iura continent.

23 Gravis tamen est controversia inter eosdem, an mulier privilegio *S. C. Vellejan.* renuntiare valeat, & renuntians dein stare teneatur Fideiussioni: Paulus. Castren. & Salicet *ad l. fin. D. ad S. C. Vellejan.* Engel. *ad leg. ult. C. eod.* Bartolus, Baldus, Albert. & multi alii absolute negant, renuntiationem hanc, loquendo de Jure, a muliere fieri posse. Alii, ut Covarruvias, Gomez, Molin. distinguendo, docent, fieri posse a muliere renuntiationem in iudicio, non item extra illud.

24 Fachin. vero *lib.* 2. *Controv. cap.* 60. Gailus *lib.* 2. *observat.* 77. Sylvester *vers. Fideiussor. quæst.* 1. Engel *h. t. num.* 7. cum communiori ac probabiliori aliorum (quibuscum & nos sentimus) indistincte volunt mulierem maiorem, si nulla vi, vel dolo inducatur, in & extra iudicium etiam de Iure, loquendo, renuntiare posse dicto privilegio *S. C. Velleian.* renuntiantemque teneri ad fideiussionem æque ac vir aliquis, dummodo prius de privilegio debite certioretur, ac informetur; Idque probatur ex *l. fin. §.* 3. *D. ad S. C. Velleian.* ubi sic habetur *si mulier pro eo, pro quo intercessit, iudicium parata sit accipere, ut non in veterem debitorem actio detur: quoniam Senatus consulti exceptionem opponere potest, cavere debet, exceptione se non usuram, & sic ad iudicium iri.* Ecce sufficientem textum, quod possit renuntiare privilegio huic.

25 Ratio autem est; quia *est regula Iuris antiqui, omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare, L. penult. C. de Pactis.* Nec valet obiicere, Regulam in locum habere, quando favor introductus est principaliter in favorem publicum, uti se habere videtur in præsenti. Nam contra est, quod Privilegium *S. C. Velleian.* principaliter in favorem mulierum, & secundario tantum in favorem publicum introductum dignoscatur; prout videre est in Sumario, & textu *c. cum contingeat.* 28. *de Iureiurand*, ubi propterea similes renuntiationes mulierum iuramento firmatæ, validæ ac obligatoriæ declarantur: quod profecto subsistere non posset, si privilegium hoc, cui renuntiatur, esset in favorem publicum principaliter introductum; cum renuntiatio huiusmodi privilegii etiam iuramento firmata, nulla sit & irrita, ut patet in casu, quo Clericus sub iuramento renunciaret privilegio Clericali, utpote in favorem publicum totius status Clericalis, cui privatus præiudicare nequit, introductum: dictumque est supra *Lib.* 1. *Tit.* 2. *de constitut. §.* 21 *num.* 47. & *Lib.* 2. *Tit.* 2. *§.* 10. *num.* 248. Unde mirandum sane, quod DD. Adversarii, inter quos etiam numeratur Haunoldus *Tom.* 3. *tract.* 8. *cap. controv.* 7. *num.* 138. fateantur, renuntiationem mulieris iuramento firmatum valere, tamen contendant, privilegium hoc principaliter in favorem publicum esse introductum.

26 Confirmatur nostra doctrina, quando dubitatur de sensu legis, optima interpres est consuetudo *l. Si de interpretatione. D. de Leg.* atqui consuetudine & praxi ubique recepta, & teste Albert. apud Gailum *loc. cit.* per totum mundum vigente habetur, quod mulier privilegio *S. C. Velleian.* renunciare valeat, uti ipsi etiam fatentur Adversarii: ergo. Idem statuitur in statutis Bavariæ *Titulo primo articul.* 13. & 14.

27 Dixit tamen notanter numer. 23. *Dummodo prius de privilegio certioretur, & informetur*; eo quod sine prævia certioratione huiusmodi renuntiatio non valeret; uti communiter tenent Doctores, signanter Gailus *loco citat.* Engel *hoc. tit. num.* 7. quia in qualibet renuntiatione requiritur certioratio, Gailus *loc. citato num.* 3. citans Hypolytum, Bartolum, Alexandrum, ac Decium. Debet autem huiusmodi certioratio fieri vel per Notarium publicum, vel alium virum idoneum *Universaliter* apud nos dictum; Engel *hoc. tit. num.* 8. praxi assistente. Ipipsum, & plura adhuc alia in statutis Bavariæ requiruntur *Tit.* 1. *a.* 13. & 14 ubi sicut etiam *a.* 12. declaratur; quo benevolum Lectorem remitto, simulque certiorem reddo, vi eorundem statutorum etiam plura par-

particularia requiri, si rusticus, vel vilis civis fidejubeat, qui in favorem eorum ibidem introductis renuntiare nequeunt, ut videre est *Tit.* 14. *n.* 7. dictorum statutorum.

28 Resp. III. Quamvis Ecclesiarum Prælatis, & aliis Clericis universaliter a Jure prohibitum sit fidejubere, patitur tamen hæc prohibitio aliquas limitationes. Prima pars aperte constat ex utroque Jure; Canonico quidem, *Can. Te quidem* 39. *cauf.* 11. *q.* 1. ibi: *Te quidem* (Episcopum alloquitur Papa) *oportet irreprehensibiliter vivere & summo studio vitæ, omnes vitæ hujus occupationes objicias; ne Fidejussor existas &c.* & *c.* 1. *h. t. Clericus Fidejussionibus inserviens abjiciatur.* Civili vero Jure, *novella* 123. *c.* 6. Secunda pars conclusionis probatur inductione.

29 Nam limitatur primo. Si raro tantum in uno vel altero casu ex causa rationabili præsertim necessitatis, pietatis, vel charitatis, sive dein pro Clerico, sive pro Laico fidejubeatur; *arg. cit. cap.* 1. *h. t.* ubi solum prohibetur, ne Clericus sit *inserviens* Fidejussioni, quæ particula frequentiam denotat, uti docet Glossa *in cap.* 1. *h. t. verf. Inserviens.* Abbas *in eod. c. num.* 1. cum communi aliorum. Et merito; quia ratio, ob quam Jura prohibent Clericis Fidejussionem, est, ne nimium se involvant & distrahant sæcularibus negotiis, textu claro *cit. cap. Te quidem* 39. *cauf.* 11. *quæst.* 1. Hoc autem non sit per actum unius vel alterius Fidejussionis. Hinc subinde (non item frequenter) bene potest Clericus etiam pro Laico præcipue egeno fidejubere; præsertim, si alium Fidejussorem vel omnino non, vel saltem non nisi difficulter acquirere potest, Abbas *loc. cit. n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 13. Engel *eod. n.* 4. Glossa *in cap. Quod quibusdam* 4. *h. t. verf. Fidejubere*; ubi etiam docet, Clericum in causa necessitatis non tantum posse; sed etiam teneri Fidejubere, *Arg. can. Non satis* 14. *Dist.* 86. Quod intellige de raro casu: nam licet aliqui universaliter doceant, Clericum causa pietatis pro egeno fidejubere posse; tamen aliter docent Abbas *in cit. cap.* 1. *num.* 3. *h. t.* Archidiach. *in cap. Pervenit* 86. & dicunt, nec pro egeno Clericus frequenter Fidejubere, vel generaliter officium Fidejussionis assumere posse, & merito: quia etiam in frequenti Fidejussione pro pauperibus procedit ratio prohibitionis *n.* 27. allegata.

30 Porro in casu, quo Clericus licite fidejubet, debet de patrimonialibus suis, vel quasi patrimonialibus, vel illis redditibus Beneficii sui, de quibus dominium, & liberam administrationem habet, non item de bonis ipsius Ecclesiæ, vel superfluis redditibus Ecclesiasticis fidejubere, & satisfacere; nisi forsan ex causa necessitatis ac pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret fidejussio: Abbas *in cap.* 1. *h. t. num.* 2. & alii. Ratio manifesta est; quia Ecclesiam debitis gravare Clericus non potest, textu claro *c.* 1. *de solut.* ibi: *Firmiter inhibemus, ne quis præsumat, Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis.* Redditus autem mere Ecclesiasticos superfluos ad causam profanam obligari, & applicari non posse, certum est patebitque ex dicendis infra *Tit. XXV. de pecul. cleric.*

31 Dicitur notanter, *Nisi forsan ex causa necessitatis aut pietatis pro egeno, aliave causa pia contingeret Fidejussio*; quia cum in simili casu Clericus posset, imo subinde teneatur donare juxta dicenda infra *cit. Tit. de Pecul. Cleric.* multo magis poterit per Fidejussionem interim obligare redditus mere Ecclesiasticos etiam superfluos: Eadem ratione, quia Prælati & Rectores Ecclesiarum non tantum de bonis ad mensam suam pertinentibus; sed etiam de illis, quæ ad ipsam Ecclesiam spectant, possunt in simili pia causa egenis etiam sine Capituli consensu aliquid in parva quantitate (non item cum notabili detrimento Ecclesiæ) donare, prout dicemus infra *Tit. de Donatione*, multo magis poterunt similem parvam quantitatem per Fidejussionem obligare. Pirhing *h. t. num.* 11. Sylvester *verf. Fidejussor q.* 4. & alii.

32 Limitatur Conclusio secundo in Fidejussione; quam Clericus pro Clerico, vel ipsa Ecclesia sua facit. Hujusmodi Fidejussionem licitam, atque validam esse, tenent Glossa *in c.* 4. *h. t. verf. Fidejubeat & in can. Te quidem* 39 *cauf.* 11. *q.* 1. *verf. Fidejussor.* Abbas *in c.* 2. *h. t. n.* 1. Barbosam *in idem c. nu.* 2. Engel *eod. tit. n.* 4. Bellet. cum communi aliorum. Et quidem quod Clericus pro Clerico id possit, probatur ex *cap.* 3. *h. t.* ubi Papa fidejussionem Clerici pro Clericis factam, non tantum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus eidem satisfiat, adeoque tacite approbat. Quod etiam pro sua Ecclesia fidejubere valeat, patet ex *c.* 4. *h. t.* idipsum habetur *l. Cum Clericus* 25. & *l. Omnes* 33. *§.* 2. *de Episc. & Cleric.*

33 Resp. IV. Si Clericus quicunque sæcularis vel absolute, vel in specie de bonis suis patrimonialibus, vel illis redditibus, qui ad ipsum plene pertinent (quales sunt, qui ad honestam sustentationem spectant) nimis frequenter consequenter contra Canones fidejubet, illicite quidem, sed non invalide agit; teneturque stare Fidejussioni, & in defectum debitoris principalis, de præfatis bonis, satisfacere. Glossa *in c.* 3. *h. t. verf. Inserviens.* Barbosa *in idem c. ad finem*, ubi plures citat. Menochius *de Præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 46. *n.* 5. Engel *h. t. n.* 5. Ratio est, quia nullibi in Jure reperitur pro nulla declarata fidejussio clerici sæcularis. Nec refert, quod sit prohibita; *quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem.* Accedit, quod quævis promissio, si servari potest, de Jure naturæ obliget; Clericus autem omnino potest in hoc casu promissum servare de præfatis bonis in defectu debitoris principalis solvendo: ergo. Secus foret, si de bonis Ecclesiæ, utpote de quibus nec potest, multo minus tenetur satisfacere, casu quo de illis contra Canones fidejussit.

34 Resp. V. Religiosi quoque non tantum privati, sed etiam superiores sine majori parte consensus Capituli fidejubere prohibentur. De privatis habetur textus clarus *cap. penult. h. t.* ibi: *Quod quibusdam Religiosis a Sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi, ne qui videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo Fidejubeat.* Idem est de Prælatis, si debitas Juris solemnitates non adhibeant, per textum ex *c.* 2. *h. t.* supra jam citatum. Et sequuntur DD. communiter, signanter Sanchez *in præcepta Decalog. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 15. *n.* 38. Barbosa *in c.* 4. *h. t. n.* 5. Engel *h. t. n.* 6. Ratio est; quia nec prælatus, nec subditus Religiosus in particulari aliquid proprium de quo Fidejubere posset, possidet: cum voto paupertatis tam prælatus, quam subditus sit adstrictus.

35 Limitatur nihilominus conclusio in Prælato, dum pro modica tantum quantitate & raro fidejubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facultatem pertinet. Pirhing *h. t. n.* 11. Sylvester *verf. Fidejussor q.* 4. Engel *h. t. n.* 6. *ad finem* & alii. Imo etiam privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate administrandi redditus habet, etiam tacitam licentiam habere censetur, raro & in modica quantitate fidejubendi. Quænam aut sit modica quantitas, pro qua Religiosus Fidejubere potest, relinquendum est arbitrio prudentis, consideratis Monasterii, vel Ecclesiæ redditibus.

36 Resp. VI. Fidejussio a Prælato, vel etiam Religioso contra Jura de bonis Monasteriis, vel Ecclesiæ facta, non tantum illicita; sed etiam invalida est, ita ut Monasterium vel Ecclesia ad nihil teneatur: privarque Prælatum ipso Jure administratione tam spiritualium, quam temporalium. Prima pars patet ex *c.* 2. *de Solutionibus*, ibi: *Decernentes ad Solutionem talium debitorum Ecclesiam non teneri.* De privatis Religiosis constat ex *c. Quod quibusdam* 4. *h. t.* ibi: *Non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere.* Tertia pars de pœna privationis habetur in *cit. c.* 2. *de Solution.* ibi: *Si quis autem contra præmissa venire præsumpserit; ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum.*

37 Observat tamen hic bene Joan. Andreas, & Abbas in *c.* 2. *de Solution. n.* 2. Engel *h. t. n.* 6. & alii contra Hostiensem; Prælatum in hac suspensione, quam ipso facto incurrit, celebrantem non incurrere irregularitatem: quia suspensio ab administratione, non est suspensio a Divinis vel ab ordine; præsertim cum etiam suspensio ab administratione in spiritualibus commodo explicari possit in sensu proprio, absque relatione ad Ordinem: v. g. de susceptione ad Ordinem, vel professionem, de correctione in Capitulo ac similibus. Accedit quod in pœnalibus termini mitius accipi, & interpretatione pro possibili mitigari debeant, juxta *Reg.* 49. *de R. J. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda.*

§. II.

De Effectibus Fidejussionis, videlicet, de Obligationibus, & favoribus Fidejussoris; ubi etiam de actionibus ex Fidejussione resultantibus.

S U M M A R I U M.

38 *Principalis obligatio Fidejussoris est, ut solvat id, quod debitor principalis tempore Fidejussionis debebat, si hic non est solvendo; etiam usuras, si ita promisit.*

39 *Fidejussor non tenetur plus, nec prius solvere, quam debitor principalis revera debet: potest tamen fortius obligari, quam debitor principalis.*

40 *Si Fidejussor ad plus se obligavit, quam debitor revera debuit, debet saltem illud solvere, quod debitor principalis a parte rei debet.*

41 *Probatur varie ex Jure.*

42 *Solvitur fundamentum Adversariorum.*

43 *Si Fidejussore ad certum duntaxat tempus fidejubente, creditor tempus sine consensu Fidejussoris prorogat, nihil debet Fidejussor.*

44 *Si debitor principalis est in culpabili mora solvendi, nocet etiam Fidejussori, casu quo absolute, & non ad certum duntaxat tempus Fidejussit.*

45 *Fidejussor non tenetur ad usuras, aut alias novas cedentes obligationes.*

46 *Nisi specialiter, vel universaliter ad has quoque se obliget.*

47 *Fidejussoris obligatio transit etiam ad haeredes ejus.*

48 *Si plures sint Fidejussores super eodem debito; tenentur omnes in solidum: manetque liberum creditori, quem velit convenire.*

49 *Fidejussor habet quatuor specialia beneficia & favores.*

50 *Primum est beneficium Excussionis seu ordinis; in quo consistat?*

51 *Correcta sunt Jura antiqua beneficium Excussionis negantia.*

52 *Si notorie constat, debitorem non esse solvendo, Fidejussor uti non potest beneficio Excussionis.*

53 *Item si debitor absens est.*

54 *Pariter si debitor est difficilis conventionis.*

55 *Nec non, si malitiose negat Fidejussionem, & postea convincitur.*

56 *Sicut etiam, si beneficio ordinis seu excussionis, expresse, vel tacite renunciat.*

57 *Secundum Fidejussoris beneficium est Divisionis; in quo consistat?*

58 *Quo tamen beneficio non gaudet, si eidem expresse vel tacite renunciat.*

59 *Vel si Fidejussionem malitiose neget, & convincatur. Mendacium & negatio tollit beneficium, Ibid.*

60 *Aut si fiat Fidejussio pro tutore in re pupilli.*

61 *Tertium Fidejussoris beneficium est cedendarum actionum. In quo consistat.*

62 *Si creditor, uti tenetur, Fidejussori solventi cedat actiones, potest Fidejussor pro libitu contra debitorem, & confidejussores agere: si vero actiones non cedat, nulla ei competit actio.*

63 *Actiones possunt a creditore Fidejussori non tantum ante; sed etiam post solutionem cedi.*

64 *Solvitur instantia ex Jure.*

65 *Quartum Fidejussorum beneficium est liberationis. In quo consistat?*

66 *Fidejussor in pluribus casibus petere potest liberationem a solutione, etiam antequam solvat: veluti primo, si debitor inculpabili mora solvendi est,*

67 *Secundo, si debitor incipit notabiliter dilapidare bona sua.*

68 *Nisi sciente Fidejussore, tempore Fidejussionis jam caeperit dilapidare bona sua.*

Necessitati qui se ultro exponit non succurritur, Ibid.

69 *Vel nisi mature se emendet fidejussor cessando a dilapidatione.*

70 *Tertio, quando Fidejussor ad solvendum pro debitore condemnatur.*

71 *Nisi debitor a sententia legitime appellet.*

72 *Quarto, si inter fidejussorem, & debitorem, hujus culpa exortae sint capitales, vel graves inimicitiae.*

73 *Quinto, si inter debitorem & fidejussorem conventum est, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur a Fidejussione.*

74 *Sexto, si fidejussor ex rationabili causa pergere proficiscitur.*

75 *De actionibus ex Fidejussione provenientibus, Remissive.*

76 *Actiones ex Fidejussione resultantes dantur etiam contra haeredes.*

QUaeritur I. Quae sint obligationes Fidejussoris? Resp. I. Primaria & principalis obligatio fidejussoris est, ut id totum & solum solvat, quod tempore fidejussionis debitor principalis debuit, & fidejussor in defectum debitoris principalis solvere promisit; etiam usuras sequentes, si ita promisit, & debitor solvendo non sit. Communis ac certa, *arg. l. fidejussores 68. ff. h. t. Fidejussor 10. C. h. t. l. Si mandato 8. C. Quod cum eo, qui in alienat. ibi: Et sortem, & usuras te pendere oportere, si utrumbos obligasti &c. Quod si Fidejussor creditae pecuniae intercessisti, teneri te ex obligatione, explorati Juris est.* 38

Resp. II. Fidejussor ad plus non obligatur, quam debitor principalis; ut proin, si ex post facto reiciatur; debitorem ad nihil, vel ad minus obligari; quam pro quo fidejussor intercessit, a tota, vel a parte obligationis liber quoque erit fidejussor, juxta obligationem nempe debitoris. Unanimis juxta clara Jura *l. 8. §. 7. ff. h. t. & §. 5. Instit.* ibi: *Fidejussores ita obligari non possunt, ut plus debeant, quam debet is, pro quo obligantur.* Rationem dat ibidem Legislator: *Nam eorum obligatio est accessoria principalis obligationis: nec plus in accessione potest esse, quam in principali.* Quod intelligendum etiam est de tempore, ita ut Fidejussor prius non obligetur, quam obligatur debitor principalis *cit. §. 5. Instit. h. t.* ubi etiam ratio subjungitur illis verbis: *Plus est enim statim aliquid dare, minus est, post tempus dare.* Concordat *l. Fidejussor 57. ff. h. t. Fidejussor antequam reus debeat, conveniri non potest.* Illud tamen contingere potest, quod fortius obligetur Fidejussor quam debitor principalis; veluti si debitor principalis ex solo Jure naturali, vel solo humano obligatus est, fidejussor utroque Jure ad idem debitum obligari potest & revera obligatur: naturali quidem; quia quaevis promissio etiam naturaliter obligat: humano autem: quia Leges humanae passim fidejussorem ad solvendum pro debitore principali obligent, & compellant. Layman *l. 3. tract. 4. q. 19. n. 1.* Vallensis *h. t. nu. 1.* & communis aliorum *arg. §. 11. Instit. h. t.* 39

Resp. III. Si casu aliquo Fidejussor ad plus se obligat, quam Principalis revera debet, non corruit vel extinguitur tota Fidejussio, sed tenetur Fidejussor in defectum debitoris principalis saltem illud solvere, quod per debitorem a parte rei debet. Perez *C. h. t. n. 1.* Anotius *in C. eod. n. 7.* Zoesius *ad ff. eod. nu. 9* Molina *Disp. 451. num. 3.* Gomez *l. 2. Var. Res. n. 2.* Haunold *tom. 3. tr. 9. c. 1. Contr. 6. n. 94.* Valensis *h. t. n. 2* dicens, hanc esse communiorem ac de jure verissimam. Est tamen contra Pachip. *l. 8. c. 51.* Glossam in *l. Graece ff. h. t.* Bartolum, Accursium, & alios, putantes, totam Fidejussionem annullari, ita ut Fidejussor ad prorsus nihil teneatur. Probatur Conclusio: quotiescunque ex errore plus quam opportuit, promissum est, non tota obligatio, seu superfluum solummodo infirmatur *arg. l. Hactenus 11. ff. de Pecun. constit.* ibi: *Si quis centum aureos debens, ducentos constituat; in centum tantummodo tenetur, quia ea pecunia debita est & l. Sed & 12. ff. eod.* ibi: *Sed & si decem debeantur, & decem & Stychum constituit, potest decem tantummodo nomine teneri.* 40

Probatur secundo. Qui stipulanti decem, promittit viginti, saltem ad decem tenetur, quia decem insunt illis viginti; textu claro *l. 1. §. 4. ff. de V. O.* Ergo idem dicendum de fidejussione, cum & ipsa sit species stipulationis. Confirmatur ex *Reg. 37 de R. J. in 6. Utile non debet per inutile vitiari*, quando ab invicem separari possunt; prout in nostro casu fieri posse, suppono: ergo. 41

Potissimum Adversariorum fundamentum, quod obij- 42

objiciunt, est textus *in l. Græce 8. §. 7. ff. h. t. Illud commune est universis; qui pro aliis obligantur, quod, si fuerint in duriorem causam adhibiti, placuit eos omnino non obligari*. Ex quo sic inferunt: ad plus obligatus, quam debitum principale revera efficit, *omnino non*, consequenter nec ad debitum revera existens, obligatur. Sed respondetur, negando consequentiam; quia ly *omnino non* optime intelligi potest, *in solidum*, id est in totum promissum non obligatur; quia ly *omnino* in Jure sæpe accipitur in solidum, *leg. Sive 3. ff. Qui satisdare cogunt. & leg. Voluntate 10. ff. Quibus modis Pignor. & Hypoth.* Et ita ad allegatum respondet Perez, vel die cum Harprecht *omnino non*, id est, nec naturaliter, nec civiliter obligari Fidejussorem quoad excessum. Vel dici potest cum Haunold. ly *non* minus recto sensu esse postpositum; cum potius præponi, & dici deberet *non omnino* obligari: in qua positione terminorum textus est aperte pro nobis. Neque est quid novi in Jure, tales, postpositiones fieri, v. g. *Omnes non*, loco *non omnes*, uti videre *l. 9. ff. Si quis in cautionibus*, ibi: *Quia verum est, omnes statos non esse, loco non omnes statos, & l. Sedes 21. §. 11. ff. Ab exhibendam* ibi: *Cibaria potest non recusare, loco non potest recusare*.

43 Resp. IV. Si quis ad certum duntaxat, & determinatum tempus Fidejubeat, & elapso illo tempore creditor tempus solvendi sine consensu Fidejussoris, aut renovatione Fidejussoris adhuc proroget, ad nihil amplius tenetur Fidejussor. Glossa *in §. Si quid vers. Solverit Instit. h. t.* Layman *lib. 3. tract. 4 cap. 20. n. fin* Sylvester *vers. Fidejussor. n. 12.* & alii *l. Item quæritur 13. §. Qui impleto 11. ff. Locati*, Ratio est, quia *contractus ex conventione legem accipiunt*, *l. 1. ff. Depositi*.

44 Resp. V. Si Fidejussio absolute fiat absque determinatione aliqua temporis, tunc, si debitor est in culpabili mora solvendi, indeque res credita v. g. pereat, vel deterior fiat, etiam Fidejussori nocet hujusmodi mora, ita ut obligatio ipsius inde non cesset, nec minuatur, textu claro *leg. Mora 88. ff. de V. O.* ibi: *Mora rei Fidejussori quoque nocet* & *l. Si a Colono 58. ff. h. t.* ibi: *Cum facto suo reus Principalis obligationem perpetuat, etiam Fidejussori durat obligatio, veluti si moram fecerit in Sticho solvendo, & is decessit*. Concordat *l. Si servum, 91. §. 4. ff. de V. O.* ubi etiam ratio additur: *quia in totam causam spoponderant*, id est, præsumuntur Fidejubentes ejus esse intentionis, quod creditorem velint servare securum, etiamsi culpabili mora debitoris principalis obligatio perpetuetur.

45 Resp. VI. Si quis modo, in conclusione præcedenti, allato fidejubet, non tenetur ad usuras, aut alias novas obligationes principali debito ex post facto accedentes *l. Fidejussores 8. §. 1. ff. h. t.* ibi: Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis centum annua Petronius & alii fidejusserant. bona Romuli Fiscus ut obligata sibi occupaverat, & conveniebant Fidejussores tam in sortem, quam in usuras: qui deprecabantur. Lecta subscriptione Fidejussionis, quoniam in sola centum annua se obligaverant, non in omnem conductionem, decrevit, Fidejussores in usuras non teneri. Concordat *l. Centum, 8. ff. de eo, quod certo loco*. Ratio est; quia nisi aliud ex tenore Fidejussionis constet, nullus Fidejussor censetur se ad amplius, quam debitum principale obligare.

46 Resp. VII. Quod si quis in omnem causam, & eventum, vel etiam in specie ad novas accessiones, vel usuras fidejubeat, tenetur usuras, quoque solvere, & alia damna compensare, eo modo, quo debitor principalis tenetur. Rursus communis per clara Jura *l. Quæro 54. ff. locati* ibi: *Quæro, an Fidejussor conductionis etiam in usuras non illatarum pensionum nomine teneatur &c. Paulus respondit, si in omnem causam conductionis etiam Fidejussor se obligavit, eum quoque exemplo coloni tardius illatam per moram coloni pensionem præstari debere usuras.* Concordat *l. Fidejussor 10. C. h. t.* ibi: *Fidejussor seu mandator, si in usuras quoque obligatus est, justam causam recusandi eas solvere non habet*; eo quod sibi adscribere debeat, si cum similibus clausulis fidejussionem præstet. Hinc cautos esse oportet fidejussores, ne in præstanda & clausulanda fidejussione se, & hæredes suos nimium gravent. Nam

47 Resp. VIII. Obligatio fidejussoris transit etiam ad hæredes ejus, ita ut isti in tantum, & taliter maneant obligati, in quantum, & qualiter obligatus erat ipse fidejussor. Est doctrina indubitata *l. Fidejussoris 24. C. h. t.* ibi: *Fidejussoris quidem hæres exemplo Fidejussoris tenetur, & §. 2. Instit. h. t. Fidejussor non tantum ipse obligatur, sed hæredem relinquit obligatum*: sive de iis specialis hæredum fiat mentio, sive non; prout expresse dicitur *l. Veteris 13. C. de contrahend. & commit. stipulation.* ubi etiam ratio additur, *Cur enim quod in principali persona justum est, non ad hæredes, & adversus eos transmittatur?*

48 Resp. IX. *Si plures sint fidejussores super eodem debito constituti, quotquot erunt numero, singuli in solidum tenentur. Itaque liberum erit creditori, a quo velit solidum petere*: sunt verba *§. 2. Si plures 4. Instit. h. t.* ut proin si reliqui solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum teneatur. Imo potest creditor, postquam contra unum jam egit, & ab eo, qui forsan solvendo non erat nihil, vel non totum obtinuit, *ad alium reverti, cum nullus de his electione liberetur*, *l. Reos 23. C. h. t.* Quomodo autem, cui, & quando in simili casu pluribus fidejussoribus super eodem debito constitutis, competat beneficium Divisionis? dicetur infra *n. 65. & seqq.*

49 Quæritur II. Quales favores, & beneficia de jure competant fidejussori; & quid importent? Resp. I. Quatuor competere fidejussori beneficia, videlicet, 1. Beneficium excussionis, seu ordinis, 2. Beneficium cedendarum actionum, 3. Beneficium divisionis, & 4. Beneficium liberationis. Quidnam importent, patebit ex conclusionibus sequentibus.

50 Resp. II. Beneficium excussionis, seu ordinis consistit in hoc, quod (regulariter loquendo) si creditor solutionem debiti prætendat, ordine prius non ipsum fidejussorem molestare, sed principalem debitorem accedere, eumque excutere, hoc est; videre & explorare debeat, an sit solvendo necne, & reperto, quod ipse totum debitum solvere adhuc possit, apud eum, & non apud fidejussorem solutionem quærere habeat: Si vero reperiat, debitorem principalem vel nihil amplius, vel saltem non totum solvere posse, tunc primum fidejussorem pro solutione vel totius, vel partis juxta defectum principalis convenire valeat. Ita clare statutum habetur *Aut. Præsente C. h. t.* ibi: *Præsente tamen utroque* (videlicet debitore principali, & fidejussore) *non convenit intercessorem convenire, priusquam reus inventus est minus idoneus sive in totum, sive in partem*. Ubi ulterius statuitur, quid faciendum, si debitor principalis, tempore solutionis faciendæ sit absens, his verbis. Absente autem reo præsens intercessor jure quidem convenitur, ipso tamen desiderante Judex definiet tempus, intra quod deducat reum primum conveniendum, ipsum in subsidium reservando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi a creditore actionibus. Idem & adhuc amplius habetur *in Novell. 4. c. 1.* cujus capitis summa copiosa, in allegata *Auth. Præsent.* continetur.

51 Suntque per has dispositiones correcta Jura antiqua *L. 23. C. h. t.* creditori universaliter libertatem concedentia, pro libitu prius conveniendi debitorem principalem vel fidejussorem. Ut proin hodierno jure fidejussor a creditore prius conventus, eum illico remittere possit, ac dicere: excute prius debitorem principalem, vide & proba, an non ipse sit solvendo, quam excussionem creditor tam exacte ac rigorose præstare debet, ut usque ad saccum & peram fieri debeat. Jason *in §. fin. n. 6. Instit. de Act.* & alii. Dicitur notanter *regulariter loquendo*.

52 Nam dantur casus, in quibus fidejussor beneficio hoc uti non potest, sed respondere & satisfacere debet; si ante debitorem principalem conveniatur. Veluti I. Si notorie constat, debitorem principalem non esse solvendo. Minsing. *cent. 2. Observat. 15.* Engel *h. t. n. 9.* Ratio est; quia tunc frustra fieret excussio.

53 II. Si debitor principalis absens est. *Auth. Præsent. C. hoc tit.* ubi tamen etiam ordinatur, quod in hoc casu possit petere a Judice determinationem temporis, intra quod debitorem afferre, & in eum actionem transferre liceat; uti patet ex textu *n. 49.* citato.

54 III. Si debitor sit difficilis conventionis. Haunoldus citans communem. Ratio est, quia in tali casu æque incommodum est creditori principalem debitorem convenire,

ac in casu absentiæ illius, atqui in hoc non gaudet fidejussor excussionis beneficio: ergo neque in illo.

55 IV. Si fidejussor malitiose negat fidejussionem, & postea convincitur. Barbosa in cap. 2. h. t. n. 6. Molina Disp. 545. vers. Item Fidejussor. Engel loc. cit. cum communi. Ratio est, quia mendacium aufert privilegium L. Præs t. C. Contra Jus & utilitatem. ibi: *Etsi Legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis*.

56 V. Si fidejussor beneficio excussionis exprese vel tacite renunciavit. Molina Disp. 545. n. 12. Engel h. t. n. 10. & communis aliorum. Ratio est, quia est Regula Juris antiqui, *omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare*, L. pen. C. de Pactis. *Pacta autem convocata, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt*, cit. L. pen. C. de Pact. Censetur autem tacite renuntiare ordinis, seu excussionis beneficio, si solvit non opposita beneficii exceptione. Item, si in fidejussione se tanquam principalem debitorem obligat, & quod velit esse *Schuldner und Baller*. Engel l. c. estque receptum communi praxi Germaniæ.

57 Resp. III. Beneficium Divisionis fidejussoribus competens consistit in hoc, quod quando plures fidejussores pro eodem debito fidejusserunt, & creditor unum ex illis, ut totum solvat, conveniat; uti potest, cum singuli in solidum teneantur, per textum §. *si plures* 4. *Instit. h. t. n.* 47. citatum, possit conventus excipere, & dicere, ut singulos æqualiter pro suis partibus conveniat, si sunt solvendo. Ita habetur ex Epistola Divi Hadriani, prout videre est §. *Si plures* 4. *Instit. h. t.* ibi: *Ex Epistola D. Hadriani compellitur creditor a singulis, qui modo solvendo sunt, litis contestatæ tempore partes petere*. Concordat l. *Si contendat* 28. D. eod. l. *Non recte* 3. l. *Fidejussor* 10. C. h. t. ibi: *Is, qui cum altero fidejussit, non solus conveniatur, sed dividatur actio inter eos, qui solvendo sunt*.

58 Limitatur Conclusio, ita ut Fidejussori beneficium Divisionis non competat. I. Si huic beneficio expresse vel tacite renuntiat. Molina Disp. 543. Engel h. t. n. 11. cum communi, arg. l. pen. C. de Pactis. & l. Inter 26. D. h. t. Censetur autem tacite renuntiare huic beneficio, si sine oppositione beneficii Divisionis ad instantiam creditoris totum debitum solvat, Engel loc. c. quo tamen casu competit ei actio contra alios confidejussores, prout magis dicetur infra n. 60. & seqq.

59 Limitatur II. Si Fidejussor, qui in solidum convenitur, malitiose negat, se esse Fidejussorem: textu claro l. *Si dubitet* 10. §. 1. D. h. t. ibi: *Ita demum inter fidejussores dividitur actio, si non inficiatur, nam inficiantibus auxilium Divisionis non est indulgendum*, Sequitur communis DD.

60 Limitatur III. Quando plures fidejubent pro tatore in re pupilli; tunc enim conventus in solidum totam summam solvere tenetur, etiamsi confidejussores sint solvendo l. *fin. D. h. t.* Molina loc. c. cum communi.

61 Resp. IV. Beneficium cedendarum actionum Fidejussoribus competens consistit in hoc, quod, si unus Fidejussorum beneficio divisionis, vel excussionis non utatur, aut ex aliqua causa nti non valeat, sed a creditore conventus totam summam nomine proprio, Fidejussoris videlicet solvat, de Jure a creditore petere, & prætendere possit, ut sibi cedat omnes actiones, tam personales, quam reales, etiam hypothecarias, ac pignoratitias, quas ipse tam contra debitorem principalem, quam contra confidejussores, ac Pignorum possessores habet, Molina Disp 544. Engel h. t. n. 12. & communis aliorum, arg. l. *Cum alter* 11. C. h. t. l. *Fidejussoribus* 17. l. *Cum is* 36. D. h. t. Quod, si creditor recuset actiones cedere solventi Fidejussori, cogere eum potest per Judicem, ut cedat. Lopez l. 11. tit. 2. part. 5. vel poterit retinere debitum, donec cedat actiones; imo etiam repetere jam solutum, tanquam indebitum. Glossa l. *fin. D. h. t.* Molina l. c. cum aliis.

62 Casu quo ergo creditor, ut tenetur, Fidejussori cedat actiones, quas habet, poterit tunc Fidejussor pro libitu vel contra debitorem principalem, vel contra reliquos Fidejussores agere, uti poterat ipse creditor, arg. l. *Cum is* 36. D. h. t. Si vero cessionem actionum non petat, vel actiones eidem non cedantur, nec contra debitorem principalem, nec contra confidejussores ulla ei competit actio; textus est in l. *Ut Fidejussor* 39. ff. h. t. & l. *Cum alter* 11. C. eod. Non quidem contra Fidejussores reliquos, quia nec ex contractu, nec quasi contractu eidem obligati sunt, utpote qui non ipsi Confidejussori, sed creditori principali per fidejussionem se obligarunt. Nec contra debitorem principalem; quia pariter non cum ipso, sed cum creditore contraxit, eique se per Fidejussionem obligavit. Nihilominus, si sciente demandante, vel rogante debitore fidejussit, & solvit, habet contra eundem actionem mandati §. 6. *Instit. h. t.* ibi: *Si quidem autem fidejussor pro reo solverit, ejus recuperandi causa habet cum eo mandati judicium*, juncta l. *Si remunerandi* 6. §. 2. ff. *Mandati*: vel negotiorum gestorum, si debitore absente, vel ignorante fidejussit, & realiter solvit, l. *Sed videamus* 4. ff. *de Negotiis gestis*; si vero pro vetante & contradicente, aut donando animo fidejuberet, caret omni actione, arg. l. *fin. C. de Negotiis gestis* & cit. l. *Sed videamus* 4. ff. eod.

63 Illud hic etiam specialiter observandum, quod cessio actionum a fidejussore totum debitum solvente, peti & obtineri possit non solum ante conclusionem, aut tempore solutionis, vel statim post illam, sed etiam ex intervallo, & tempore subsequente, ut bene docet Molina Disp. 544. n. 4. Engel h. t. n. 12. Harprecht in §. Si plures 4. Instit. h. t. Azorius, Lopez, & alii arg. l. *Papinianus* 28. ff. *Mandati*, & ibi Glossa fin. l. *Stichum aut Pamphilum*, §. *si mandato* 10. ff. *de Solut.* juncta leg. *Si quid possessor* 31. princ. ff. *de Petit. hæred.* Ratio est; quia hoc ipso, quod omne suo Fidejussoris nempe aliud pro debitore principali solvit, censetur ea intentione, & tacita conditione, ac pacto solvere, ut sibi a creditore cedantur actiones.

64 Nec obstat, l. *Modestinus* 76. ff. *de Solution.* quæ contrarium statuere videtur. Nam, uti bene respondet Glossa ibidem; eam intelligi de illis fidejussoribus correis debendi, quorum singuli tenentur in solidum principaliter; aut de illis fidejussoribus, qui non nomine proprio fidejussorio, sed nomine debitoris solverunt, ut ait Glossa fin. in l. *Papinianus* 28. D. *Mandati*.

65 Resp. V. Beneficium Liberationis, quo gaudet fidejussor, consistit in hoc, quod in certis casibus, etiam antequam solvat, petere possit liberationem a fidejussione, & contra debitorem libere recusant agere, ut eundem liberet, solvendo nempe creditorem, vel alium idoneum Fidejussorem; aut sufficientia pignora substituendo. Hujusmodi casus tres enumerantur in c. *fin. h. t.* illis verbis: *Eum pro quo fidejussorem te obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit: seu super hoc condemnatus fuisti, jure poterit convenire, ut te a fidejussione debeat liberare*. Concordat l. *Lucius*, 38. §. 1. D. *Mandati* ibi: *Si diu in solutione reus cessavit, aut certe bona sua dissipavit; præsertim si domi pecuniam fidejussor non habebit, qua numerata creditori, mandatæ actione conveniat*.

66 Primus itaque casus, quo fidejussor liberationem petere, eamque debitor præstare tenetur, est; si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi est. cit. l. *fin. h. t.* & l. *Lucius ff. Mandati*. Ratio est, ne continuum, & quasi perpetuum sit fidejussoris periculum, ac onus. Quamdiu autem in mora solvendi existere debeat debitor, ad hoc ut fidejussor, antequam solvat, liberationem a fidejussione petere valeat, non conveniunt Doctores, alii enim, uti videre est apud Molin. Disp. 546. n. 8. volunt, sufficere biennium: alii contendunt, requiri decennium, prout videre est apud Gailum l. 2. Observ. 29 n. 6. verius tamen, Jurique conformius dicitur, id consideratis circumstantiis, Judicis arbitrio relinquendum esse. Et ita docet Barbosa in cit. c. *fin. h. t.* n. 4. Gailus loc. cit. Menochius de *Arbitr. casu* 41. n. 3. Molina Disp. 546. n. 8. cum communi aliorum, clareque desumitur ex l. 1. §. *fin. D. Jure deliberan.*

67 Secundus casus est, quando debitor principalis incipit esse prodigus & dissipare bona sua, cit. c. *fin. h. t.* & l. *Lucius ff. Mandati*. Ratio est, quia, cum tunc periculum fit in mora, ne fidejussor sine spe aliquid a debitore recuperandi, cum suo tempore solvere, sicque damnum incurrere debeat, merito ante solutionem, liberationem a fidejussione petit. Est autem intelligenda conclusio non de parva & modica, sed de magna & tali dilapidatione, qua rationabiliter timetur paupertas debitoris, & impotentia solvendi, Gai-

Gailus *l. c. n. 8. arg. l. Scio 4. D. de restitut. in integr.* & ibi Glossa *vers. Summam*.

68 Limitatur conclusio in casu, quo debitor tempore fidejussionis sciente fidejussore jam cœpit dilapidare bona sua, prout bene docet Glossa communiter recepta *in l. Si pro ea* 10. *C. Mandati*, Gailus *loc. cit. num.* 9. Pirhing *h. t. n.* 18. *arg. l. Si creditores D. de Privilegiis creditorum*. Ratio est; quia talis fidejussor periculum sponte in se suscepisse præsumitur. Non autem succurritur ei, qui se ultro necessitati exponit: *neque enim meretur*, ait Ulpianus *l. Fidejussor. 7. D. Qui satisdare cogantur; qui ipse sibi necessitatem satisdationis imposuit*.

69 Barbosa *in c. fin. h. t. num* 6. citans Tiraquell. *cessante causa part. 1. in princ. n.* 21. Manticam, & alios, limitat etiam Conclusionem; si debitor post inchoatam dilapidationem iterum ad meliorem frugem revertitur & antequam ad inopiam vel impotentiam solvendi, aut periculum ejus interveniat, a dilapidatione cessat. Ratio est; quia cum in tali casu res adhuc sit integra, cessetque causa petendi liberationem, periculum nempe damni Fidejussoris, nullatenus poterit ante solutionem pro liberatione agere, eo quod, nisi adsit legitima & justa causa, ante solutionem Fidejussor liberationem a Fidejussione petere nullatenus valeat, textu claro, *l. Si pro ea C. de Mandati*.

70 Tertius casus est; quando Fidejussor, ut pro debitore solvat, condemnatur: Tunc enim illico agere potest adversus debitorem, ut eum a Fidejussione liberet, ac indemnem servet, *cit. c. fin. h. t.* & *l. Lucius D. Mandati*, juncta *l. Fidejussor* 45. *ff. h. t.* etiam antequam solvat; quia cum sententia paratam habeat executionem, *l. Post rem* 56. *ff. de re Judicat.* perinde est, ac si jam solvisset. Addit Barbosa in *c. fi. h. t. n.* 9. Gailus *Observ.* 29. *n.* 13. Menochius *de Arbitrar. casu* 41. *n.* 19. Pirhing *h. t. n.* 18. agere etiam posse Fidejussorem pro liberatione statim post conclusionem in causa; quia, etsi tunc condemnatus nondum sit, certum tamen est, quod condemnandus sit, ut proin merito jam habeatur pro condemnato. Idem dicendum, quando vi statuti sententia, seu condemnatio necessaria non est, veluti si Fidejussor per instrumentum confessionatum est obligatus &c. Barbosa *l. c. n.* 10. citans plures alios, Gailus *lo. c. n.* 12.

71 Limitatur autem Conclusio, quando Fidejussore condemnato appellat debitor, Barbosa *loc. cit. num.* 11. Pirhing *h. t. n.* 8. Ratio est; quia per appellationem, nisi frivola sit, & frustratoria, suspenditur sententia, ut patet per ea, quæ diximus *Lib. 2. Tit. 28. §. 7. de Appellatione*. Præter hoc casus *cap. fin. h. tit.* & *l. Lucius, D. Mandati*, contentos, assignantur a Doctoribus adhuc alii. Unde

72 Quartus casus præbens Fidejussori justam causam petendi liberationem a fidejussione est, si inter debitorem & fidejussorem graves vel capitales exortæ sunt inimicitiæ. Barbosa *loc. c. n.* 14. Surd. *de Aliment. tit. 1. q.* 45. *num.* 73. Pirhing *h. t. n.* 18. *arg. l. Filius familias* 8. *§. fin. D. de Procurat.* intellige, si culpa debitoris, non item si culpa fidejussoris inimicitiæ sint exortæ; alias enim pro libitu liberare se posset a fidejussione fidejussor, incipiendo nempe inique litem ac discordiam.

73 Quintus casus est, si inter fidejussorem & debitorem conventum est, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore liberaretur Fidejussor, Glossa in *c. fin. h. t. V. Si dixi*. Barbosa in *cit. cap. fin. h. t. num.* 13. Gailus *loc. c. n.* 13. & 14. Menochius *de Arbitrar. casu* 41. *n.* 26. Pirhing. *h. t. n.* 18. Ratio est, quia contractus ex conventione legem accipiunt *l. 1. §. 6. De Depositi*, & pacta justa servanda sunt, *l. pen. C. de Pactis*.

74 Sextus casus est, si fidejussor ex rationabili causa, v. g. negotiationis, studiorum, vel simili, vult peregre proficisci, Abbas in *c. fin. h. t. n.* 4. Barbosa in *idem c.* 16. Pirhing *h. t. n.* 18. Gailus *l. 2. Observ. 29. n. 15. arg. l. Filius familias* 8. *§. fin. D. de Proc. l. Aut si* 9. & *l. Aut longa* 23. *ff. eod.* Sunt præter enarratos adhuc alii, minus tamen in praxi occurrentes casus, in quibus pro liberatione agere potest fidejussor, quod vide apud Doctores, præsertim Socinum *Reg.* 147.

75 Quæri hic etiam posset, quæ actiones oriantur ex fidejussione? verum quia de hoc supra *a num.* 60. de Beneficio cedendarum actionum sufficienter jam egimus, docendo, quod creditori principali competat actio contra debitorem principalem, & fidejussorem, quam actionem fidejussori solventi, vel ad solvendum damnato cedere potest ac debet; ideo hic nihil repetimus, sed illuc Lectorem remittimus.

76 Id solum notandum, quod actio, quam creditor, vel ex hujus cessione fidejussor habet, non tantum detur contra debitorem principalem, ac fidejussorem, atque confidejussores, sed etiam contra hæredes eorum, *§. 2. Inst. hoc t.* ibi; Fidejussor non tantum ipse obligatur, sed etiam hæredem relinquit obligatum, & *l. Fidejussor* 24. *C. h. t.* Etiamsi nulla hæredum fiat mentio, *l. Veteris* 3. *C. de Contrah. & commit. stipulat.* ibi: Generaliter sancimus, omnem stipulationem sive in dando sive in faciendo, sive mixta ex dando & faciendo inveniatur, & ad hæredes & contra hæredes transmitti; sive specialis hæredum fiat mentio, sive non. Imo etiam si fidejussoria obligatio taxative concipiatur, & dicatur, quod fidejussor solus, vel tantum duntaxat teneatur, contra hæredes ejus dabitur actio; *l. Si necessarias 8. §. 4. D. de Pignor. action.*

TITULUS XXIII.

De Solutionibus.

1 *Ratio continuationis.*

2 *Solutio late sumpta quid?*
3 *Solutio proprie sumpta definitur.*

4 *Omnis, qui debet, tenetur solvere per se vel per alium.*
5 *Si solvendo non est, tenetur cedere bonis.*
6 *Qui non habet in ære, luat in cute, quomodo intelligendum?*
7 *Solvendo non existens Clericus non tenetur cedere bonis, nec potest propterea incarcerari, aut aliter molestari.*
8 *Limitatur primo in Clerico Minorista.*
Opinio contraria Fagnani. Ib.
9 *Secundo in Clerico malitiose negante debitum.*
10 *Tertio, si Clericus debet ex delicto: item qui bona illicite v. g. cum meretricibus consumpsit.*
11 *Quarto, si est suspectus de fuga.*
12 *Quinto in casu, quo creditor magis eget, quam Clericus debitor.*
13 *Qui rerum suarum administrationem non habent, valide solvere non possunt.*
14 *Procurator tam specialis, quam universalis pro debitore solvere potest.*
15 *Imo quivis alius etiam pro invito solvere potest.*

1 Quando quidem debitore principali non solvente, ad solvendum compellitur fidejussor, juxta vulgare illud Germanum adagium *die Burger muss man würgen* recto ordine post *Tit. de Fideiussor.* sequitur *T. de Solutionibus*, quamvis solutionis obligatio etiam ex aliis capitibus oriatur.

§. I.

De Natura solutionis, ac iis, qui solvere possint, & debeant; nec non de illis, quibus solvi possit ac debeat.

S U M M A R I U M.

solutum retineri adhuc potest totum Pignus, quia *omnis pecunia* inquit Ulpianus *l. Si rem alienam 9. §. 3. ff. de pign. act. exsoluta esse debet, aut eo nomine satisfactum ut nascatur pigneratitia actio* debitori adversus creditorem.

70 Tertio competit eidem creditori jus vendendi, seu distrahendi Pignus, postquam debito constitutus est in mora solvendi. Circa quod jus notandum; triplici modo ad propositum res aliquas oppignorari, seu hypothecari posse, videlicet. I. Cum adjecto speciali pacto, quod debito ad certum tempus non soluto liceat creditori distrahere Pignus. II. Sine ullo pacto de distrahendo Pignore. III. Cum pacto eam non distrahendi, uti aperte constat ex *l. Si convenit 4. ff. de pign. act.*

71 Si primo modo res aliqua oppignoratur vel hypothecatur, pactum utpote validum & licitum servandum erit tam circa modum, quam tempus distrahendi *l. Si convenit. 4. ff. de pignor.* „ Si convenit de distrahendo pignore „ sive ab initio, sive postea non tantum venditio valet, verum incipit emptor dominium rei habere & *l. fin. §. 1. C. de Jure dominii empb.* ibi: Sancimus itaque, si quis rem „ creditori suo oppignoraverit, si quidem in pactione cau„tum est, quemadmodum debet Pignus distrahi, sive in „ tempore, sive in aliis cautionibus, ea observari, de „ quibus inter creditorem & debitorem conventum est.

72 Et quidem, si tempus certum determinatum est, eo elapso potest creditor distrahere pignus absque ulla monitione de solvendo præmissa, eo quod dies interpellet pro homine per regulam generalem *l. Magnam 12. de contrah. & commit. stip.* debet autem creditor expectare lapsum totius diei constituti, *l. 4. ff. de distract. pign.* Si vero per pactum vendendi speciale tempus pro solvendo determinatum non sit, vendere creditor Pignus non potest, nisi postquam debitor fuerit in mora solvendi, in qua esse censetur, tempore, quo ratio & circumstantiæ exigunt, ut solvat, simulque creditor debitorem, ut solvat, debite admoneat, Molina *disp. 538. n. 2.* citans Neguf. *de pignor. p. 6. membr. 1. n. 1.* & communem aliorum, *arg. l. Si ex legat. caus. ff. de V. O.*

73 Si secundo modo fit oppignoratio, nullo videlicet pacto, de vendendo Pignore interveniente, debet creditor, si Pignus, uti potest, *l. 4 ff. de pignor. act.* vendere vult, unam saltem denuntiationem, seu monitionem, ut debitor solvat, præmittere, & post hanc per biennium expectare, quo elapso, si debitor non solverit, Pignoris venditio legitime procedit, Molina *l. c. n. 4* cum communi, *e. l. fin. §. 1. C. de Jure dominii imp.* ibi „ Sin autem nul„la pactio intercesserit, licentia dabitur fœneratori ex de„ nuntiatione, vel ex sententia judiciali post biennium, „ ex quo attestatio missa, vel sententia prolata est, nu„merandum, eam vendere. Ex quibus verbis etiam patet, quod tempus biennii sit computandum a die factæ denuntiationis, si debitum est liquidum ac certum: si vero litigiosum a die latæ sententiæ quod aliquis revera debeat, prout Molina *l. c. n. 4* & communis aliorum hic bene advertit.

74 Si tertio contingit oppignoratio, adjecto nempe pacto quod creditor Pignus vendere non queat, licitum quidem nihilominus erit creditori vendere Pignus, sed non nisi trina denuntiatione de solvendo prius præmissa, *e. l. Si convenit 4. ff. de pignor. act.* ibi: *Ubi vero convenit, ne distraheretur, creditor, si distraxerit, furti obligabitur nisi ei ter fuerit denuntiatum, ut solvat, & cessaverit.* Quæ trinæ denuntiationes non debent fieri in uno contextu, sed cum aliquo intervallo trium v. gr. dierum aut judicis arbitrio. Quibus denuntiationibus factis reditur ad Jus commune vi cujus per biennium expectare debet, antequam vendat, *l. fin. §. 1. C. de Jure dominii imp.* & ibi Glossa *fin.* Molina *l. c. n. 5.* Bart. & communis aliorum. Cur autem non obstante pacto de non vendendo pignore, pignus vendi queat, ratio est; quia exigente bono communi pactum illud tacitam secus habet conditionem; nisi trina denuntiatio facta fuerit, *arg. e. l. 4. de pign. act.* & notant DD. communiter.

75 Est insuper circa distractionem pignorum notandum quod si creditori aliqua specialiter, & alia generaliter sint oppignorata, creditor prius specialiter obligata vendere debeat (si vendere pignora vult) & illis non sufficientibus, generaliter obligata demum vendere possit, *l. Quæ specialiter 9. C. de distr. pign.* ibi: *quæ specialiter vobis obligata sunt, debitoribus detrectantibus solutionem, bona fide debetis & solemniter vendere &c. Quod si quid dederit, non probibemini cætera etiam bona jure conventionis consequi*

76 Tandem etiam observandum, quod dum creditor pignus juxta hactenus dicta distrahere vult, alii distrahere debeat, eo quod ipse nec per se, nec per interpositam personam pro se pignus emere valeat, *l. & qui 10. C. de distr. pign.* Layman *l. 3. tr. 4. c. 30. n. 6.* nisi ex pacto speciali id ei competeret, juxta dicta *n. 59.*

77 Et hæc jura de distractione pignorum hucusque allegata bene sunt notanda; quia distractio pignorum contra juta facta, nulla, & irrita est, *l. 4. C. Si venditio pign. agatur.* Si vero legitime, & Juri conformiter fiat venditio, adeo firma est, ut creditor vendens nec de evictione teneatur, quamvis obligetur evincenti cedere actionem, quam adversus debitorem alias habuisset *l. in creditore 38. ff. de evi.*

78 Quarto competit creditori jus prælationis, casu quo debitor ære alieno nimium gravatus cedat, vel ultra vires obæratus moriatur; hoc enim in casu creditores habentes pignus aut Hypothecam præferuntur aliis creditoribus Pignus non habentibus, nisi specialiter sint privilegiati, *l. Si debitor 10. ff. de pign.* Inter ipsos autem creditores hypothecarios servatur trita Regula 54. Jur. in 6. *Qui prior est tempore, potior est jure*: etiamsi secundo creditori res non tantum obligata, sed etiam in pignus actualiter tradita sit *l. qui generaliter 2. ff. qui potiores pignore*, ibi *Qui generaliter bona debitoris pignori accepit, eo potior est: cui postea prædium ex his bonis datur.* Concordat *l. 12. ff. eod. l. Licet 7. C. eod.* ibi: *Iisdem pignoribus, diversis temporibus, multis creditoribus datis, priores habeantur potiores & l. 8. C. eod. Diversis temporibus eadem re duobus jure pignoris obligata, eum, qui prior data pecunia pignus accepit potiorem habere certi ac manifesti Juris est.*

79 Nec refert, an prior creditor habeat Hypothecam specialem, vel Generalem per textum *e. l. qui generaliter 2. ff. Qui potiores pignore, & l. Si generaliter 6. C. eod.* ibi „ Si ge„neraliter bona sunt obligata, & postea res alii speciali„ter pignori detur: quo enim ex generali obligatione po„tior habetur creditor, qui ante contraxit: item non refert, an Hypotheca sit tacita, vel expressa, conventionalis, vel judicialis, Berlich. *lib. 1. Concl. 66. n. 2. l. 2. 4. & 8. C. qui potior pign.*

80 Limitatur tamen data Regula, *prior tempore, potior jure.* Primo in casu, quo quis ad conservationem aut refectionem rei oppignoratæ mutuum dat; hic enim præcedit etiam illos creditores, quibus eadem res prius jam fuit hypothecata, *l. Interdum 5. ff. qui potiores pig.* ibi „ In„terdum posterior potior est priori, utpote in rem istam „ conservandam impensum est, quod sequens credidit, ve„luti si navis fuit obligata, & ad armandam eam rem, „ vel faciendam eam ego credidero. Concordat *l. Hujus 6. ff. eod. & l. 1. ff. In quibus causis pignus contrah.*

81 Secundo limitatur in casu, quo quis dat pecunias mutuas ad emendam aliquam rem hac lege, ut eidem specialiter maneat hypothecata: nam, ut dicitur, *l. licet 7 C.* „ Qui potiores pignore; licet iisdem pignoribus, mul„tis creditoribus diversis temporibus datis, priores ha„beantur potiores, tamen eum, cujus pecunia prædium „ comparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter „ obligatum, statim convenit, omnibus anteferri decla„ratur.

82 Tertio limitatur in casu, quo quis pignus vel Hypothecam publico instrumento erectam habet, hic namque præfertur aliis etiam tempore prioribus creditoribus, pignus vel hypothecam ex privato instrumento probantibus, nisi hujusmodi privatum instrumentum esset subscriptum tribus idoneis testibus, *l. Scripturas 11. C. qui potiores pignore*, ibi „ Si autem jus pignoris vel Hypothecæ ex „ instrumentis vendicare quis sibi contenderit; eum qui „ instrumentis publice nititur, præponi decernimus; „ etiamsi posterioris contineatur: nisi forte probatæ ac in„tegræ opinionis trium, vel amplius virorum subscri„ptiones eisdem ideochiris contineantur.

83 Plura de prælationis jure, quo unus creditor alteri præfertur, dicemus infra *tit. de solutionibus*: ubi etiam afferemus illos creditores, qui non hypothecariis speciali jure ac privilegio præferuntur creditoribus. Interea hic illud adhuc ponendum, quod si res eadem eodem tempore duobus sit oppignorata, præcedat ille, cui pignus etiam tra-

ditum

ditum est, seu qui pignus possidet: si nullus possidet, æquali jure utuntur, *l. Si debitor 10 ff. b. t.*

84 Cæterum temporis prioritas ad propositum non tantum secundum diem, sed etiam secundum horas, & momenta attenditur, adeo ut illa hypothecarius, qui probare potest, media hora rem sibi prius esse hypothecatam, præcedat creditores reliquos hypothecarios; ita Ill. D. Schimidt. *ad stat. Bavar. tit. 16. art. 3. n. 12.* citans Gailum, Berlich, Rath, & alios. Ratio est; quia sic præcluditur via fraudibus debitorum, ne, quod ante prandium uni, post prandium alteri obligent cum præjudicio creditorum. Quamvis non desint volentes, pignora eadem die, licet diversis horis, constituta, censeri eodem tempore constituta, in ordine ad effectum prælationis, Hottoman, & Cujac. *ad l. aliena 20. §. 1 ff. b. t.*

85 Quæritur II. Quæ sint obligationes creditoris habentis Pignus? Resp. Ad duo præcipue obligatur, qui Pignus accepit. Primo ut rem pignori sibi traditam tueatur, conservet, & custodiat exacta diligentia, *l. ea 14. ff de pign. act.* nam, ut ibidem dicitur, *Ea, quæ diligens pater familias in suis rebus præstare solet, a creditore exiguntur.* Quapropter si dolo, vel culpa lata, aut levi ejusdem (non item levissima) Pignus periit, vel deterioratum est, resarcire tenetur *§. 4. Instit. quibus modis re contr. obl.* ibi; Quia pignus utriusque gratia datur, & debitoris quo magis ei pecunia credatur; & creditoris, quo magis in tuto sit creditum, placuit sufficere, si ad eam custodiendam exactam diligentiam adhibeat, quam si præstiterit, & aliquo fortuito casu rem amiserit, securum esse, nec impediri creditum petere *l. creditor 7. C. de pign. act.* ibi: Si dolo vel culpa rem suppositam deteriorem fecerit, eo quoque nomine pignoratitia actione tenebitur, ut talem restituat, qualis fuerat tempore obligationis. Concordat *l. 3. & 5. C. eod.*

86 Secundo obligatur, ut debito sibi soluto pignus iterum restituat, *c. §. 4. Inst. quibus modis re contrah. oblig.* ibi: *Qui pignus accepit, re obligatur, quia & ipse, de ea re, quam accepit, restituenda tenetur.* Ratio clara est: quia hac conditione tacita pignus datur, ut si debiti fiat solutio, pignus restituatur. Et quidem juxta dict. *n. 46* una cum omnibus fructibus ex pignore interea perceptis, utpote, qui debent computari in sortem, *l. 1. C. de pign. act.* quamvis nihilominus possit detrahere expensas, quas creditor in tuendo & custodiendo pignore fecit, *l. Creditor 7. C. de pign. act.* ibi: *Creditor autem necessarios sumptus, quos circa res pignoratitias fecit, exigere non prohibetur.*

87 Quæritur II. Quid juris competat debitori ratione pignoris? Resp. Jus debitoris in eo potissimum consistit, ut possit a creditore, & hæredibus ejus id actione pignoratitia exigere, ad quod eidem obligatur creditor: unde quia soluto debito tenetur creditor debitori restituere pignus cum fructibus, ac etiam damni compensatione dolo vel culpa illati, competit debitori jus eadem repetendi, & contra reluctantem actionem pignoratitiam instituendi, *l. Si rem alienam 9. ff. de pign. 11. C. de pigno. act.* ibi: *Pignoris causa res obligata, soluto debito restitui debere, pignoratitiæ actionis natura declarat.*

88 *Nec interest, quis solvat, utrum ipse, qui debet, an alius pro eo, liberatur enim & alio solvente, sive sciente, sive ignorante debitore vel invito eo solutio fiat*, ut habente formalia *princ. Inst. Quibus modis toll. obl.* Imo competit debitori allegatum jus, etiam in casu, quo creditor solutionem non acceptat; dummodo eam debitor solemniter deponat, *l. 10. C. de pign. act. & l. 3. C. de executione pign.* ibi: *Si, quod debetur, obtuleris, ac, si non acceperit, deposueris consignatum, restitui tibi res pacto pignoris obligatas providebit.*

89 Idem est, si debitum compensatione deletur, *l. Si debitor ff. qui potiores pignore.* Ratio ibidem redditur dum dicitur, *Nec enim interesse, solverit, an pensaverit.* Item si debitum solvatur non ipsi creditori immediate sed alii, qui loco ipsius solutionem accipere potest, qualis subinde etiam est creditor creditoris: nam dicitur *l. Solutum 11, §. 5. ff. de pign. act.* ibi, Solutam pecuniam, accipiendum, non solum, si ipsi, cui obligata res est, sed & si alii sit soluta voluntate ejus, vel procuratori ejus, vel servo pecuniis exigendis præposito. Unde si domum conduxeris, & ejus partem mihi locaveris, ego locatori tuo pensionem solvero; pignoratitia adversus te potero experiri (Nam Julianus scribit,) solvi ei posse, & si partem tibi, partem ei solvero, tantundem erit dicendum.

Pariter discurendum, si creditor remittat debitum expresse, vel tacite, puta, si redat debitori syngrapham, in quo debitum & obligatio continetur, *l. Labeo 2. ff. de pact. l. Creditricem 7. C. quibus modis pig. remit.* ibi: Creditricem patrui tui sub obligatione fundi, qui per chirographum nexus pignori fuerat, jubente eandem cautionem reddere pignoris etiam jus remisisse, manifestum est. 90

Quæritur IV. Quæ sint obligationes debitoris rem suam pignori, vel Hypotecæ subjicientis? Resp. Præter hoc, quod debitor obligetur, ne creditorem in jure suo, quod juxta dicta, ratione pignoris habet, impediat, tres præcipue obligationes habet. Prima est, ut tradat eidem Pignus idoneum, casu quo malitiose dolose, vel ex ingnorantia prius Pignus minus idoneum, vel alienum, vel alteri jam obligatum per dicta *n. 68.* Secunda est ut solvat creditori impensas factas in tuendo & conservando Pignore per textum ex *l. 8. ff. de Pign. act. & l. 7. C. eod.* & allegatum *c. n. 86.* quamvis in loco citatis tantum fiat mentio de expensis necessariis, tamen idem dicendum videtur de impensis utilibus (dummodo immoderatæ non sint) ut bene nota Gl. in *in l. Creditor. 7. C. de Pignoris act.* & docet Sylvester *V. Pignus n. 13.* Azorius *lib. 3. c. 7. §. Secundo obligatio*, & alii *a l. si servus ff. de pign. act.* Tertia obligatio est, ut reparet creditori damnum, quod ei ratione Pignoris ex dolo vel culpa saltem levi debitoris illatum est, v. g. si dedit pro pignore servum quem scivit esse furem, tenetur resarcire, si talis servus quid creditori abstulit, *l. 3 Si servus. 31. ff. de pign. act.* 91

Quæritur V. Quoad secundum Rubricæ partem de Cautionibus, quid, & quotuplex sit Cautio? Resp. *Cautio*, quæ ut sic aliud non est quam securitas quæ alteri præstatur, ut habet Calvin. *V. Cautio. arg. l. 25. ff. de regulis jur. & l. 3. C. eod. de Verb. Sign.* ibi: *Cautionis nomine, id est securitatis.* Itaque Cautio dividitur in simplicem, juratoriam, & idoneam, *Cautio simplex* aliud non est, quam nuda promissio: quæ Cautio semper sufficit, quoties in Jure sine aliquo addito requiritur Cautio: eo quod Jura hoc nomine unde prolato velint *nudam promissionem significari l. 3. C. de Verb. & ver. signif.* 92

Cautio idonea (ab aliis sufficiens dicta) est; qua vel per pignus, vel fidejussorem cavetur. Quotiescunque enim in Jure Cautio idonea, vel sufficiens requiritur, per Pignora, vel fideiussorem caveri debet, *l. ergo 4. §. 8. C. de Fideicom. libert.* ibi: *Cavendum est idonee: quid est idonee? satisdato utique, aut pignoribus datis.* Fagnan. *l. c.* & communis aliorum, dictumque est supra *c. l. 2. t. 14. n. 97* Si datur cautio per Pignus, vacatur cautio pignoratitia: si vero per fideiussorem dicitur cautio satisdatoria, seu satisdatio. 93

Porro quando in Jure satisdatio expresse requiritur, ordinarie non sufficit Cautio Pignoratitia, sed dari debet fideiussor, *l. prætoriæ 7. ff. de præt. stipul.* ibi, prætoriæ satisdationes personas desiderant pro intervenientium, & neque pignoribus quis &c. in vicem satisdationis fungitur. Concordat *l. 1. ff. qui satisdare coguntur.* 94

Cautio juratoria est, securitas data præstito juramento; quæ vel ad partis instantiam vel tunc adhibetur, & sufficit, quando Jura quidem idoneam exigunt sed tamen aliquis ob paupertatem, vel aliam causam hic & nunc idoneam præstare nequit, & cæteroquin persona probatæ fidei, & bonæ opinionis dignoscitur. Fagnanus *in c. Odoardus nu. 6. c. de solut.* Laym. *lib. 1. tr. 5. par. 2 c. 2. n. 8.* Sylvester *V. Absolutio 3 n. 3.* Navarrus *cap. 26. Manual. n. 7.* Abb. *in c. quæstioni in fine, & cap. qua fronte n. 27. de appellat.* cum communi; & dictum est supra *l. 2. tit. 14 de dolo, & contum. nu. 97. arg. cap. per vestras 7. de donat. inter virum & mulier.* Ratio est quia *ad impossibile nemo tenetur*, Reg. 6. Jur. in 6.

T L

TITULUS XXII.

De Fidejussoribus.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 PRæcedentem Titulum de Pignoribus, & aliis Cautionibus præsens recto ordine sequitur: quia Fidejussio, quam Fideiussor præstat, est species Cautionis idoneæ, *l. ergo 4. §. 7. C. de Fideicom. libert.* Et quamvis Rubrica Tituli de solis Fideiussoribus sonet, tamen etiam de ipsa Fidejussione principaliter hic agetur.

§. I.

De natura & divisione Fidejussoris.

S U M M A R I U M.

2 *Fidejussor quid?*
3 *Fidejussio quid?*
4 *Fidejussio quotuplex? alia libera, alia necessaria.*
5 *Alia Judicialis, alia extrajudicialis.*
Judicialis, etiam satisdatio dicitur. Ibid.
6 *Alia principalis, alia subalterna, seu succedanea.*
7 *Alia simplex, alia indemnitatis.*
8 *Alia idonea seu sufficiens: alia inidonea, seu insufficiens.*
9 *Media sufficientia quis dicatur habere.*
Conventionis difficilis esse quis dicatur. Ibid.
10 *Contra Fidejussorem carentem sufficientibus mediis, vel qui est difficilis conventionis debitor excipere potest.*
11 *Fidejussio quamvis verborum forma oretenus & in scriptis, imo inter absentes, & per epistolam fieri potest.*
12 *Fideiussor dari potest super quovis debito, obligatione quomodocunque etiam per delictum contracta.*
13 *Si agitur civiliter, vel etiam criminaliter, sed non nisi ad pœnam pecuniariam vel similem.*
Membrorum suorum nemo est dominus. Ibid.
14 *Potest quis de sistenda persona incarceranda fide jubere quam si non sistit, ipse Fidejussor non incarceratur, sed punitur pœna pecuniaria.*
15 *Non tantum pro præsenti, sed etiam futura obligatione dari potest Fidejussor, & quomodo.*
16 *Fidejubere omnes possunt qui liberam rerum suarum administrationem habent, & lege non prohibentur.*
17 *Milites (exceptis veteranis honeste dimissis) fidejubere non possunt.*
18 *Nec mulieres, etiam pro conjunctissimis personis fidejubere possunt.*
19 *Mulier si confecto publico instrumento tribus testibus subsignato fidejubet, valet quidem Fidejussio, sed exceptione* S. C. Vellej. *elidi potest: si sine prædicta solemnitate fidejubet, irrita est Fidejussio etiam absque exceptione.*
20 *Mulier nec in conscientia aliquid præstare tenetur ratione Fidejussoris.*
21 *Et si ignorans privilegium suum aliquid ratione Fidejussionis dedit, iterum repetere potest imo non repetenti tenetur creditor restituere quod ab ea accepit.*
22 *Ponuntur limitationes, & casus in quibus etiam mulieres tenentur stare Fidejussioni a se factæ.*
23 *Controversia, an Mulier renuntiare possit privilegio* S. C. Vellej. *Doctores negantes, & distinguentes.*
24 *Statuitur sententia affirmativa.*
25 *Assignatur ratio Juris.*
26 *Confirmatur consuetudine universali.*
Consuetudo est optima Legum interpres. Ibid.
27 *Ut valeat mulieris renuntiatio, debet de privilegio debite certiorari, & informari.*
Particularia ex statutis Bavariæ de Fidejussione rustici, vel civis communis, Ibid.
28 *Ecclesiarum Prælati, & Clerici de jure fidejubere non possunt.*
29 *Limitatur conclusio; si raro fit Fidejussio, præsertim ex pietate, charitate &c. Tenetur subinde fidejubere.*
30 *Clericus fidejubens debet patrimonialibus vel quasi talibus & non de Ecclesiasticis satisfacere.*
31 *Nisi ex causa necessitatis, pietatis &c. pro egeno, aliave pia causa fidejubeat.*
32 *Clericus pro alio Clerico, ac etiam pro Ecclesia sua fidejubere valet.*
33 *Casu quo Clerici Fidejussio de bonis patrimonialibus sit illicita; semper tamen est valida, teneturque ei stare Clericus.*
34 *Nec Prælati, nec privati Religiosi sine juris solemnitate fidejubere possunt.*
35 *Limitatur in casu, quo Prælatus pro modica quantitate fidejubeat.*
36 *Fidejussio a Prælato, vel privato Religioso contra Jura facta, illicita & invalida est; nec obligat Monasterium; privat etiam prælatum administratione temporalium, & spiritualium.*
37 *Prælatus tamen in tali suspensione ab administratione celebrans non incurreret irregularitatem.*

QUæritur I. Quid sit Fidejussor, & Fidejussio? 2
Resp. I. *Fidejussor* (dictus *a fide & jubeo*, quasi fide sua jubens, ut alteri credatur, *Creditor. 60. §. 1 ff. Mandati, & l. ubi 75. §. qui vero ff. de V. O.*) est, qui interpositione propriæ fidei, pro majori securitate creditoris, alienam obligationem in se suscipit, principali debitore nihilominus manente obligato. Ita in re communis *arg. inst. princ. de Fideju.* Patetque definitio ex terminis. Ex quibus etiam constat finis, ob quem dantur, vel petuntur Fidejussores, videlicet major securitas creditorum: cum enim sæpe contingat, aliquos debitores, vel certo modo obligatos, ob defectum mediorum, vel aliam ob causam, vix esse solvendo, vel non fore satisfacturos &c. petuntur, & dantur Fidejussores, quod principali non solvente, ipsi solvere & satisfacere, sicque interea creditorem de satisfactione debiti, vel obligationis assecurare velint.

Resp. II. *Fidejussio* est contractus, quo quis promittit 3
se soluturum id, seu satisfacturum in eo, quod alius debet, casu quo principalis non solveret, vel satisfaceret; ipso principali debitore nihilominus manente obligato. Rursus communis in re *arg. c. princ. Inst. h. t. & l. Sicut 65. ff. eod.* Sola notanda sunt verba, quæ tam in hac, quam procedenti definitione ponuntur, videlicet, *ipso principali debitore manente nihilominus obligato*: quia per Fidejussionem principalis debitor non cessat esse, sed manet obligatus creditori, ita quidem, ut creditor pro solutione vel satisfactione debiti etiam stante Fidejussione prius principalem convenire, & excutere, id est, videre & experiri debeat an adhuc sit solvendo necne, quo facto; principali nempe excusso; seu cognito, quod solvendo non sit, Fidejussorem primum convenire poterit, *Novel. 4. c. 1.* & magis dicetur infra.

Quæritur II. Quotuplex sit Fidejussio? Resp. Eam 4
varie dividi. Primo quidem in voluntariam, & necessariam. *Voluntaria* est, quam quis libere ac voluntarie, nemine mandante præstat: qualis est, dum unus ab alio rogatus, pro eo libere fidejubet. *Necessaria* est, quæ a Lege, Magistratu vel Judice exigitur: cujus exemplum extat *in l. 13. de usufructu.*

Secundo dividitur in Judicialem, & extrajudicialem. 5
Illa est, quæ in Judicio probetur, *l. Græce 8. §. 3. ff. h. t.* & contingit, quando quis de reo sistendo, & de Judicatum solvi, vel alterutro fideiubet, Molina *disputat. 559. n. 7.* Layman, Clarus, & alii. *Extrajudicialis* vero est, quæ extra Judicium inter privatos constituitur

Judi-

Judicialis fidejussio, præsertim necessaria, alias etiam satisdatio vocantur *leg. Prætoriæ. lib. ff. de Prætor stipulat.* & exigi solet, quando creditor vel actor de fide debitoris vel rei dubitat, aut minus securum se rationabiliter judicat; & per Pignora commode caveri nequit.

6 Tertio dividitur in principalem, & Succedaneam: *Principalis* est, qua quis pro aliquo debitori principali se obligat. *l. Si plures §. 4. ff. de Fideiuss. & mandat.* ibi: *si Fideiussor fuerit principalis &c. Fideiussio succedanea* est, qua aliquis pro ipso fideiussore principali in favorem & majorem securitatem debitoris fidejubet, nam *pro Fidejussore Fideiussionem accipi, nequaquam dubium est*, dicit Ulpianus *l. Græce 8 § fin. ff. de Fideiuss. & mandat.* Huiusmodi fideiussor apud Germanos dicitur *Ruckborg.*

7 Quarto dividitur in fideiussionem simplicem & idemnitatis. Illa est qua quis absolute fideiubet quod, debitore non solvente ipse solvere velit. Hæc vero qua quis promittit, ipsum Fidejussorem servare indemnem. Unde ut bene observat Schmidt *tit. 14. a. 1. n. 17. & 18.* differt Fideiussor indemnitatis *ein Schadlosßborg.* a Fideiussore sub alterno *bon dem Ruckborg*: quia hic æque ac principalis datur pro maiori securitate debitoris: iste vero, indemnitatis nempe, datur pro securitate ipsius Fideiussoris simplicis, qui proin in casu, quo solvere debet, contra Fideiussorem indemnitatis actionem habet, non item debitor principalis.

8 Quinto dividitur in Fidejussionem idoneam, seu sufficientem, *anstandige oder genungsame Borrschafft.*: & in sufficientem, seu non idoneam. *Idonea* est, qua creditor de recipiendo debito satis securus, eique sufficienter cautum est quod tunc fit, quando talis datur Fideiussor, qui duas sequentes habet qualitates. Videlicet, sufficientia ad solvendum media, & facile potest conveniri; seu qui non est difficilis conventionis, *l. 2. pr. ff. Qui satisdare coguntur.* ibi: *Fideiussor in iudicio sistendi causa locuples videtur dari non tantum ex facultatibus, sed etiam ex conveniendi facilitate.*

9 Media debitoris debet tanta esse, ut inde creditor probabiliter ex integro solvi possit: nam *solvendo esse nemo intelligitur, nisi qui solidum potest solvere. l. Solvendo 114. ff. de V. S.* Facilitate autem conveniendi carere, & difficilis esse conventionis dicitur, qui est diversi a creditore fori: item, qui est rixosus, vel litigiosus, insuper, qui est potentiore, aut vir magnæ qualitatis: ac denique, qui est talis, cui de Jure competit exceptio contra Fideiussoriam obligationem, aut læsione probata restitutio Gailus *l. 3. Observ. 25. arg. de die ponenda 8. §. 1. D. Qui satisdare cog.*

10 Hinc, qui unam ex recensitis creditori odiosis qualitatibus habet: aut sufficientibus ad solvendum caret mediis, inidoneus censetur Fideiussor, ejusque Fidejussio inidonea, seu insufficiens, *einunanstangide Borgschafft*; contra quam proin debitor vel actor in iudicio excipere & idoneam petere potest, casu quo Jura ipsam satisdationem idoneam imponunt, vel eam de Jure petere valet. Id quod in praxi passim fieri videmus.

11 Quæritur III. Quomodo, & in qua causa fieri possit ac debeat Fideiussio? Resp. I. Quamvis olim Fideiussio non nisi solemni stipulatione per interrogationem unius, & responsionem alterius celebrata fieri potuerit; hodie tamen consuetudine universali præsertim Germaniæ Fidejussio quovis nudo pacto, & quavis verborum forma, sive in scriptis, sive oretenus prolata, imo etiam inter absentes, & per epistolam, dummodo mens sufficienter exprimatur, fieri potest. Engel *h. t. 1. n. 2.* Carsp. *in Jurisd. foren. p. 2 const. 19. def. 17* Vvidman *de Cont. tit. 17. n. 11.* & communis aliorum *arg. c. fin. de Consuetud.*

12 Resp. II. Super quovis debito vel obligatione quomocunque contracta constitui potest Fideiussio communis ac certa, claris Juribus *l. 1. ff. de fideiuss. & mandat.* ibi: *Omni obligationi fideiussor accedere potest* l. Græco 8. §. 1. ff. eod. *Præterea sciendum est, Fideiussorem adhiberi omni obligationi posse, sive re, sive verbis, sive consensu.* §. 1. Inst. hoc tit. *Omnibus autem obligationibus adjumi potest; id est, sive re, sive verbis, sive literis, sive consensu contrahatur. Ac nec illud quidem interest, utrum civilis, an naturalis sit obligatio, cui adjicitur Fideiusso.* Nec refert, an ex contracta, vel delicto oriatur obligatio? dicitur namque l. Græce 8. ff. h. t. *Sed etsi ex delicto oriatur actio, magis putamus, teneri Fideiussorem.* Unde in specie habetur *l. Si quis §. fin. ff. eod. Pro furti actione Fideiussor accipi potest.*

13 Intellige, si ex delicto agitur civiliter, vel etiam criminaliter, sed non nisi ad pœnam pecuniariam, vel similem; Nam si criminaliter agitur ad pœnam mortis, vel corporis afflictivam, nullus admittitur Fidejussor, Abbas *h. t. in Rub.* Pirhing. *h. t. num. 3.* Ratio est: tum quia hæ pœnæ suos debent tenere Authores *L. 6. §. Super his. cod. de Appellat.* Tum quia nemo est dominus vitæ & membrorum; *quoniam dominus membrorum suorum nemo videtur, l. Liber homo 13. ff. ad l. Aquil.*

14 Hinc quamvis ad evitandam carcerationem etiam in criminalibus (dummodo nimis gravia non sint) criminaliter ad pœnam corporis propositis desistendo persona, vel securitare eadem, Fideiussionem præstare quis possit, *L. 1. 2. & 3. ff. de Custod. & Exhibit. reorum* Nihilominus si reus aufugiat, vel a fideiussore non sistatur, pœna corporali, quam reus meruit, non plectitur Fideiussor, sed pœna pecuniaria, vel taxata a Jure, decreto, consuetudine, vel arbitraria Judicis: & quidem extraordinaria, si ex dolo Fideiussoris exhibitus non est, vel aufugit *l. Si quis 4. ff. eod.* ubi hoc totum sequentibus recensetur verbis: *Si qui reum criminis, pro quo satisdedit, non exhibuerit, pœna pecuniaria plectitur: puto tamen, si dolo non exhibeat, etiam extra ordinem esse damnandum. Sed si neque in Cautione, neque in decreto Præsidis certa quantitas comprehensa est, ac nec consuetudo ostendit, quæ certam formam habet, Preses de modo pecuniæ, quæ inferri oporteat, statuet.* Sequitur Abbas *loc. cit.*

15 Porro non tantum pro præsenti, sed etiam pro futura obligatione fieri potest Fidejussio, *l. Stipulatus 6. §. 2. D h. t.* ibi: *Adhiberi autem Fideiussor tam futuræ quam præcedenti obligationi potest.* Verum si pro futura datur, censetur esse conditionata, suspenditurque & pendet, donec ponatur obligatio principalis, *l. Non quemadmodum. 35. D. Iudiciis*, quia *Fideiussor antequam reus debeat, non potest conveniri. l. Fideiussor. 57. D. h. t.* Ea vero posita evadit absoluta, & statim obligat: ea autem non posita, nec aliquando eveniente, evanescit.

16 Quæritur IV. Quinam Fideiubere possint? Resp. Omnes, qui se & sua obligare, valent liberamque rerum suarum administrationem habent, & a lege non prohibentur. Ita pro regula universali tradunt communiter Doctores, ut videre est apud Vallensem *h. t. §. 3. num. 1.* Engel *eod. na. 2.* Sannig *eod. c. 2. num. 1.* Silvest. *verf Fideiussor n. 2.* & alios *arg. l. 3. D. h. t.* Quinam autem Fideiubere a Jure specialiter prohibeantur, dabunt responsiones sequentes.

17 Resp. II. Milites de Jure non possunt Fideiubere *l. 8. §. 1. D. Qui satisdare coguntur*, & *l. Miles. 31. C. de Locato* ibi: *Milites, Fideiussores fieri, prohibemus.* Ratio additur illis verbis: *Armis autem, non privatis negotiis occupentur, & numeris & signis suis iugiter inhærentes, Rempublicam, a qua aluntur, ab omni necessitate bellorum defendant.* Hinc Fideiussiones ab eis factæ nullæ sunt, nisi in rem propriam fidejubeant, ut pro suo procuratore, *cit. L. 8. §. 1. D. qui satisdare coguntur.* Limitatur tamen Conclusio in veteranis, *arg. L. 1. C. de Veteranis* ubi eisdem permittitur negotia tractare & commercia. Ratio est: quia ex militia honeste dimissi veterani Sacramento sunt soluti: cessatque in illis ratio prohibitionis,

18 Resp. III. Fideiubere etiam prohibentur mulieres. *tot. Tit. D. & C. ad S.C. Velleian.* ubi statim *L. 1. D. eod* universaliter sic habetur: *Velleiano Senatus consulto plenissime comprehensum est, ne pro ullo fœminæ intercederent.* Quod adeo verum est, ut nec pro coniunctissimis personis intercedere, multo minus fideiubere valeant (nam intercedere latius patet, quam fidejubere) v.g. Mater pro filiis, *l. Si cum 3. C. ad S.C. Velleian.* nec filia pro parentibus *l. Si paternam. 8. Cod. eod.* nec uxor pro marito, *l. 1. Cod. Nec uxor pro marito.* Ratio est; quia Legislatores considerantes imbecillitatem, & imprudentiam mulierum, ob quam pericula ex Fidejussionibus imminentia non providentes, commisseratione facile motæ

X passim

passim inducerent ut cum periculo rei familiaris, statuere, omnes earum Fideiussiones vel esse nullas, vel ope exceptionis ex *S. C. Vellejan.* elidendas, ita ut penitus nulla obligationem parerent.

19 Et quidem si mulier absque instrumento publice confecto, & tribus testibus subsignato fidejubeat, ipso jure statim irrita est Fideiussio, ipsaque mulier libera & soluta est ab omni obligatione tam naturali quam civili, etiam absque exceptione, *l. Antiquæ §. fin. C. ad S. C. Vellejani* Si vero cum dictis solemnitatibus Fidejussionem præstat, valebit quidem, sed tamen exceptione *S. C. Vellejan.* elidi potest, *cit. l. Antiquæ Cod. ad C. S. Vellejan.* Hinc minime subsistit doctrina Molinæ *disp. 540. n. 2.* citantis communem, Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 29. num. 5.* & aliorum universaliter docentium, quascunque mulierum Fidejussiones etiam absque nulla solemnitate interposita validas esse, & tandiu obligari, donec mulier exceptione & privilegio *S. C. Vellejan.* utatur. Nam contra est, quod Iure Codicis (quidquid sit de Jure ff.) expresse aliter declaratum sit & statutum, videlicet, quod si mulieres sine instrumento publice confecto, & tribus testibus subsignato fideiubeat, *pro nihilo habeatur huiusmodi scriptura, vel sine scriptis obligatio, tanquam nec confecta, nec penitus scripta, ut nec S. C. Vellejan. imploretur, sed sit libera, & absoluta, quasi penitus nullo in eadem causa subsecuto*, sunt verba formalia *l. Antiquæ 13. §. fin Cod. ad S. C. Vellejan.* Haunold. *tom. 3. tr. 9. cap. 7. n. 116.*

20 Porro favent mulieri Leges *in Tit. ff. & ad S. C. Vellejan.* non tantum in foro externo, sed etiam interno, adeo ut si uti velit suo privilegio, nec in conscientia obligationem habeat præstandi aliquid ratione Fideiussionis a se factæ, Molina *loc. cit. n. 1.* Engel *h. t. n. 7.* & communis aliorum. Ratio est; tum quia lex iusta in foro externo, est etiam iusta in foro interno, ibique obligat, prout magis dictum est *lib. 1. Tit. 2. Constit. §. 7.* Tum, quia alias mulieres nullam ex hoc privilegio utilitatem haberent, si eo utentes in conscientia tutæ non essent.

21 Hinc citati Doctores, & alii bene inferunt, quod si mulier ex errore vel ignorantia sui privilegii, aliquid intuitu Fideiussionis a se factæ solveret, illud in foro tam interno quam externo condicere, ac repetere posset, *l. Quamvis. 9. C. ad S. C. Vellejan.* Ratio est; quia, qui exceptionem perpetuam habet (qualis est, quæ competit ex S. C. Velleian.) solum per errorem repetere potest, *l. Qui exceptionem. 4. princ. ff. de Condict. indebiti.* Imo creditor accipiens aliquid a muliere privilegium suum ignorante, tenetur restituere, etsi mulier non repetat, casu quo Fideiussio ab ea facta est sine publico instrumento tribus testibus consignato, eo quod, ut dictum, tali Fideiussio etiam absque ulla exceptione nulla sit, & irrita, ac si facta non fuisset, *l. Antiquæ 13. §. fin. C. ad S. C. Vellejan.*

22 Verum dictis non obstantibus, dantur casus, in quibus mulier in utroque foro stare tenetur Fideiussioni a se præstitæ, veluti primo, si in propriam suam utilitatem fideiubeat, ipsaque Fideiussio in propriam utilitatem cedat, *leg. 8. §. 1. D. Qui satisdare cogantur*, & *Novell. 134. cap 8.* Secundo, si pro dimissione servi fideiubet. *l. Veterum 14. C. ad S. C. Velleian.* Tertio, si fidejubet, pro dote mulieris, *l. fin. C. eod.* Quarto, si apud creditorem, qui est minor 25. annis mulier pro aliquo fideiubeat, mulier non utetur. Senatus consulti auxilio, *l. Si apud minorem ff. de Minoribus*. Quinto si pro Fideiussione, sive ab initio, sive postea aliquid accepit, *l. Antiquæ 23. princ. C. ad S. C. Velleian.* Sexto si animo decipiendi fideiubeat, sciens, se non teneri ad Fideiussionem, *L. 2. §. 3. ff. ad S. C. Vellejan.* ibi *Decipientibus mulieribus, Senatus consultum auxilio non est*: ubi etiam ratio redditur; nam *deceptis, non decipientibus opitulatur*. Septimo si iuramento confirmet Fideiussionem, *arg. cap. Cum contingat 20. de Iureiurando.* Ratio est; quia universaliter iuramentum præstitum super actu legibus infirmato principaliter in favorem iurantis, licet secundario in favorem publicum, necessario est observandum; si nec vi nec dolo fuit præstitum; neque in alterius vergat præiudicium, vel dispendium salutis æternæ, prout Summarium & textus *in cit. c. cum contingat.* Et qidem de his recensitis casibus non est controversia inter Doctores ob claram dispositionem, quam allegata Iura continent.

23 Gravis tamen est controversia inter eosdem, an mulier privilegio *S. C. Vellejan.* renuntiare valeat, & renuntians dein stare teneatur Fideiussioni: Paulus. Castren. & Salicet *ad l. fin. D. ad S. C. Vellejan.* Engel. *ad leg. ult. C. eod.* Bartolus, Baldus, Albert. & multi alii absolute negant, renuntiationem hanc, loquendo de Jure, a muliere fieri posse. Alii, ut Covarruvias, Gomez, Molin. distinguendo, docent, fieri posse a muliere renuntiationem in iudicio, non item extra illud.

24 Fachin. vero *lib. 2. Controv. cap. 60.* Gailus *lib. 2. observat. 77.* Sylvester *vers. Fideiussor. quæst. 1.* Engel *h. t. num. 7.* cum communiori ac probabiliori aliorum (quibuscum, & nos sentimus) indistincte volunt mulierem maiorem, si nulla vi, vel dolo inducatur, in & extra iudicium etiam de Iure, loquendo, renuntiare posse dicto privilegio *S. C. Velleian.* renuntiantemque teneri ad fideiussionem æque ac vir aliquis, dummodo prius de privilegio debite certioretur, ac informetur; Idque probatur ex *l. fin. §. 3 D. ad S. C. Velleian.* ubi sic habetur *si mulier pro eo, pro quo intercessit, iudicium parata sit accipere, ut non in veterem debitorem actio detur: quoniam Senatus consulti exceptionem opponere potest, cavere debet, exceptione se non usuram, & sic ad iudicium irro.* Ecce sufficientem textum, quod possit renuntiare privilegio huic.

25 Ratio autem est; quia *est regula iuris antiqui, omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare, L. penult. C. de Pactis.* Nec valet obiicere, Regulam in locum habere, quando favor introductus est principaliter in favorem publicum, uti se habere videtur in præsenti, Nam contra est, quod Privilegium *S. C. Velleian.* principaliter in favorem mulierum, & secundario tantum in favorem publicum introductum dignoscatur; prout videre est in Sumario, & textu *c. cum contingeat. 28. de Iureiurand.* ubi propterea similes renuntiationes mulierum iuramento firmatæ, validæ ac obligatoriæ declarantur: quod profecto subsistere non posset, si privilegium hoc, cui renuntiatur, esset in favorem publicum principaliter introductum; cum renuntiatio huiusmodi privilegii etiam iuramento firmata, nulla sit & irrita, ut patet in casu, quo Clericus sub iuramento renunciaret privilegio Clericali, utpote in favorem publicum totius status Clericalis, cui privatus præiudicare nequit, introductum: dictumque est supra *Lib. 1. Tit. 2. de constitut. §. 21 num. 47. & Lib. 2. Tit. 2. §. 10. num. 248.* Unde mirandum sane, quod DD. Adversarii, inter quos etiam numeratur Haunoldus *Tom. 3. tract. 8. cap. controv. 7. num. 138.* fateantur, renuntiationem mulieris iuramento firmatum valere, tamen contendant, privilegium hoc principaliter in favorem publicum esse introductum.

26 Confirmatur nostra doctrina, quando dubitatur de sensu legis, optima interpres est consuetudo *l. Si de interpretatione. D. de Leg.* atqui consuetudine & praxi ubique recepta, & teste Albert. apud Gailum *loc. cit.* per totum mundum vigente habetur, quod mulier privilegio *S. C. Velleian.* renunciare valeat, uti ipsi etiam fatentur Adversarii: ergo. Idem statuitur in statutis Bavariæ *Titulo primo articul. 13. & 14.*

27 Dixit tamen notanter numer. 23. *Dummodo prius de privilegio certioretur, & informetur*; eo quod sine prævia certioratione huiusmodi renuntiatio non valeret; uti communiter tenent Doctores, signanter Gailus *loca citat.* Engel *hoc. tit. num. 7.* quia in qualibet renuntiatione requiritur certioratio, Gailus *loc. citato num. 3.* citans Hypolytum, Bartolum, Alexandrum, ac Decium. Debet autem huiusmodi certioratio fieri vel per Notarium publicum, vel alium virum idoneum *Universaliter* apud nos dictum; Engel *hoc. tit. num. 8.* praxi assistente. Ipipsum, & plura adhuc alia in statutis Bavariæ requiruntur *Tit. 1. a. 13. & 14* ubi sicut etiam *a. 12.* declaratur: quo benevolum Lectorem remitto, simulque certiorem reddo, vi eorundem statutorum etiam plura

par-

particularia requiri, si rusticus, vel vilis civis fidejubeat, qui in favorem eorum ibidem introductis renuntiare nequeunt, ut videre est *Tit. 34. a. 7.* dictorum statutorum.

28 Resp. III. Quamvis Ecclesiarum Prælatis, & aliis Clericis universaliter a Jure prohibitum sit fidejubere; patitur tamen hæc prohibitio aliquas limitationes. Prima pars aperte constat ex utroque Jure; Canonico quidem, *Can. Te quidem 39. caus. 11. q. 1.* ibi: *Te quidem* (Episcopum alloquitur Papa) *oportet irreprehensibiliter vivere & summa studio vitæ, omnes vitæ hujus occupationes abjicias; ac Fidejussor existens &c.* & c. 1. *h. t. Clericus Fidejussionibus inserviens abjiciatur*. Civili vero Jure, *novella 123. c. 6.* Secunda pars conclusionis probatur inductione.

29 Nam limitatur primo. Si raro tantum in uno vel altero casu ex causa rationabili præsertim necessitatis, pietatis, vel charitatis, sive dein pro Clerico, sive pro Laico fidejubeatur; *arg. cit. cap. 1. h. t.* ubi solum prohibetur, ne Clericus sit *inserviens* Fidejussioni, quæ particula frequentiam denotat, uti docet Glossa *in cap. 1. h. t. verf. Inserviens*, Abbas *in eod. c. num. 1.* cum communi aliorum. Et merito; quia ratio, ob quam Jura prohibent Clericis fidejussionem, est, ne nimium se involvant & distrahant sæcularibus negotiis, textu claro *cit. cap. Te quidem 39. caus. 11. quæst. 1.* Hoc autem non fit per actum unius vel alterius fidejussionis. Hinc subinde (non item frequenter) bene potest Clericus etiam pro Laico præcipue egeno fidejubere; præsertim, si alium Fidejussorem vel omnino non, vel saltem non nisi difficulter acquirere potest, Abbas *loc. cit. n. 3.* Pirhing *h. t. n. 13.* Engel *eod. n. 4.* Glossa *in cap. Quod quibusdam 4. h. t. verf. Fidejubere*; ubi etiam docet, Clericum in causa necessitatis non tantum posse; sed etiam teneri Fidejubere, *arg. can. Non satis 14. Dist. 86.* Quod intellige de raro casu: nam licet aliqui universaliter doceant, Clericum causa pietatis pro egeno fidejubere posse; tamen aliter docent Abbas *in cit. cap. 1. num. 3. h. t.* Archidiach. *in can. Pervenit 86.* & dicunt, nec pro egeno Clericus frequenter Fidejubere, vel generaliter officium Fidejussionis assumere posse, & merito: quia etiam in frequenti Fidejussione pro pauperibus procedit ratio prohibitionis *n. 27.* allegata.

30 Porro in casu, quo Clericus licite fidejubet, debet de patrimonialibus suis, vel quasi patrimonialibus, vel illis redditibus Beneficii sui, de quibus dominium, & liberam administrationem habet, non item de bonis ipsius Ecclesiæ, vel superfluis redditibus Ecclesiasticis fidejubere, & satisfacere; nisi forsan ex causa necessitatis ac pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret fidejussio: Abbas *in cap. 1. h. t. num. 2.* & alii. Ratio manifesta est; quia Ecclesiam debitis gravare Clericus non potest, textu claro *c. 1. de solut.* ibi: *Firmiter inhibemus, nequis præsumat, Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis*. Redditus autem mere Ecclesiasticos superfluos ad causam profanam obligari, & applicari non posse, certum est patebitque ex dicendis infra *Tit. XXV. de pecul. cleric.*

31 Dicitur notanter, *Nisi forsan ex causa necessitatis aut pietatis pro egeno, aliave causa pia contingeret Fidejussio*; quia cum in simili casu Clericus possit, imo subinde teneatur, donare juxta dicenda infra *cit. Tit. de Pecul. Cleric.* multo magis poterit per Fidejussionem interim obligare redditus mere Ecclesiasticos etiam superfluos: Eadem ratione, quia Prælati & Rectores Ecclesiarum non tantum de bonis ad mensam suam pertinentibus; sed etiam de illis, quæ ad ipsam Ecclesiam spectant, possunt in simili pia causa egenis etiam sine Capituli consensu aliquid in parva quantitate (non item cum notabili detrimento Ecclesiæ) donare, prout dicemus infra *Tit. de Donatione*, multo magis poterunt simile in parvam quantitatem per Fidejussionem obligare. Pirhing *h. t. num. 11.* Sylvester *verf. Fidejussor q. 4.* & alii.

32 Limitatur Conclusio secundo in Fidejussione; quam Clericus pro Clerico, vel ipsa Ecclesia sua facit. Hujusmodi Fidejussionem licitam, atque validam esse, tenent Glossa *in c. 4. h. t. verf. Fidejubeat & in can. Te quidem 39 caus. 11. q. 1. verf. Fidejussor.* Abbas *in c. 2. h. t. n. 1.* Barbosam *in idem c. n. 2.* Engel *eod. tit. n. 4.* Bellet. cum communi aliorum. Et quidem quod Clericus pro Clerico id possit, probatur ex *cap. 2. h. t.* ubi Papa fidejussionem Clerici pro Clericis factam, non tantum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus eidem satisfiat, sicque tacite approbat. Quod etiam pro sua Ecclesia fidejubere valeat, patet ex *c. 4. h. t.* idemque habetur *l. Cum Clericus 23. & l. Omnes 33. §. 2. de Episc. & Cleric.*

Resp. IV. Si Clericus quicunque sæcularis vel absolute, vel in specie de bonis suis patrimonialibus, vel illis redditibus, qui ad ipsum plene pertinent (quales sunt, qui ad honestam sustentationem spectant) nimis frequenter consequenter contra Canones fidejubet, illicite quidem, sed non invalide agit; tenetur que stare Fidejussioni, & in defectum debitoris principalis, de præfatis bonis, satisfacere. Glossa *in c. 1. h. t. verf. Inserviens*. Barbosa *in idem c. ad finem*, ubi plures citat. Menochius *de Præsumpt. lib. 2. præsumpt. 46. n. 5.* Engel *h. t. n. 5.* Ratio est, quia nullibi in Jure reperitur pro nulla declarata fidejussio clerici sæcularis. Nec refert, quod sit prohibita; *quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem*. Accedit, quod quævis promissio, si servari potest, de Jure naturæ obliget: Clericus autem omnino potest in hoc casu promissum servare de præfatis bonis in defectu debitoris principalis solvendo: ergo. Secus foret, si de bonis Ecclesiæ, utpote de quibus non potest, multo minus tenetur satisfacere, casu quo de illis contra Canones fidejussit. 33

Resp. V. Religiosi quoque non tantum privati, sed etiam superiores sine majori parte consensus Capituli fidejubere prohibentur. De privatis habetur textus clarus *cap. penult. h. t.* ibi: *Quod quibusdam Religiosis a Sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi, ne qui videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo Fidejubeat*. Idem est de Prælatis, si debitas Juris solemnitates non adhibeant, per textum ex *c. 2. h. t.* supra jam citatum, Et sequuntur DD. communiter, signanter Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 6. c. 15. n. 38.* Barbosa *in c. 4. h. t. n. 5.* Engel *h. t. n. 6.* Ratio est; quia nec prælatus, nec subditus Religiosus in particulari aliquid proprium de quo Fidejubere posset, possidet: cum voto paupertatis tam prælatus, quam subditus sit adstrictus. 34

Limitatur nihilominus conclusio in Prælato, dum pro modica tantum quantitate & raro fidejubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facultatem pertinet. Pirhing *h. t. n. 11.* Sylvester *verf. Fidejussor q. 4.* Engel *h. t. n. 6. ad finem* & alii. Imo etiam privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate administrandi redditus habet, etiam tacitam licentiam habere censetur, raro & in modica quantitate fidejubendi. Quænam aut sit modica quantitas, pro qua Religiosus Fidejubere potest, relinquendam est arbitrio prudentis, consideratis Monasterii, vel Ecclesiæ redditibus. 35

Resp. VI. Fidejussio a Prælato, vel etiam Religioso contra Jura de bonis Monasteriis, vel Ecclesiæ facta, non tantum illicita; sed etiam invalida est, ita ut Monasterium vel Ecclesia ad nihil teneatur: privatque Prælatum ipso Jure administratione tam spiritualium, quam temporalium. Prima pars patet ex *c. 2. de Solutionibus*, ibi: *Decernentes ad Solutionem talium debitorum Ecclesiam non teneri*. De privatis Religiosis constat ex *c. Quod quibusdam 4. h. t.* ibi: *Non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere*. Tertia pars de pœna privationis habetur in *cit. c. 2. de Solution.* ibi: *Si quis autem contra præmissa venire præsumpserit; ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum*. 36

Observat tamen hic bene Joan. Andreas, & Abbas *in c. 2. de Solution. n. 2.* Engel *h. t. n. 6.* & alii contra Hostiensem; Prælatum in hac suspensione, quam ipso facto incurrit, celebrantem non incurrere irregularitatem: quia suspensio ab administratione, non est suspensio a Divinis vel ab ordine; præsertim, cum etiam suspensio ab administratione in spiritualibus commodo explicari possit in sensu proprio, absque relatione ad Ordinem: v. g. de susceptione ad Ordinem, vel professionem, de correctione in Capitulo ac similibus. Accedit quod in pœnalibus termini mitius accipi, & interpretatione pro possibili mitigari debeant, juxta *Reg. 49. de R. J. in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*. 37

objiciunt, est textus in *l. Græce 8. §. 7. ff. h. t. Illud commune est universis, qui pro aliis obligantur, quod, si fuerint in duriorem causam adhibiti, placuit eos omnino non obligari*. Ea quo sic inferunt: ad plus obligatus, quam debitum principale revera efficit, *omnino non*, consequenter nec ad debitum revera existens, obligatur. Sed respondetur, negando consequentiam; quia ly *omnino non* optime intelligi potest, *in solidum*, id est in totum promissum non obligatur; quia ly *omnino* in Jure sæpe accipitur in solidum. *leg. Sive 3. ff. Qui satisdare cogant. & leg. Voluntate 10. ff. Quibus modis Pignor. & Hypoth.* Et ita ad allegatum respondet Perea, vel dic cum Harprecht *omnino non*, id est, nec naturaliter, nec civiliter obligari Fidejussorem quoad excessum. Vel dici potest cum Haunold. ly *non* minus recto sensu esse postpositum; cum potius præponi, & dici deberet *non omnino* obligari: in qua positione terminorum textus est apertus pro nobis. Neque est quid novi in Jure, tales, postpositiones fieri, v. g. *Omnes non*, loco *non omnes*, uti videre *l. 9. ff. Si quis in cautionibus*, ibi: *Quin verum est, omnes statos non esse*, loco *non omnes status*, & *l. Sedes 11. §. 11. ff. Ad exhibendam* ibi: *Cibaria potest non recusare*, loco *non potest recusare*.

43 Resp. IV. Si quis ad certum duntaxat, & determinatum tempus Fidejubeat, & elapso illo tempore creditor tempus solvendi sine consensu Fidejussoris, aut renovatione Fidejussoris adhuc prorogat, ad nihil amplius tenetur Fidejussor. Glossa *in §. Si quid vers. Solverit Instit. h. t.* Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 20. n. fin.* Sylvester *vers. Fidejussor. n. 12.* & alii *l. Item quæritur 13. §. Qui impleto 11. ff. Locati*, Ratio est, quia *contractus ex conventione legem accipiunt*, *l. 1. ff. Depositi*.

44 Resp. V. Si Fidejussio absolute fiat absque determinatione aliqua temporis, tunc, si debitor est in culpabili mora solvendi, indeque res credita v. g. pereat, vel deterior fiat, etiam Fidejussori nocet hujusmodi mora, ita ut obligatio ipsius inde non cesset, nec minuatur, textu claro *leg. Mora 88. ff. de V. O.* ibi: *Mora rei Fidejussori quoque nocet* & *l. Si a Colono 58. ff. h. t.* ibi: *Cum facto suo reus Principalis obligationem perpetuat, etiam Fidejussoris durat obligatio, veluti si moram fecerit in Stycho solvendo, & is decesserit*. Concordat *l. Si servum, 91. §. 4. ff. de V. O.* ubi etiam ratio additur: *quia in totam causam spoponderunt*, id est, præsumuntur Fidejubentes ejus esse intentionis, quod creditorem velint servare securum, etiamsi culpabili mora debitoris principalis obligatio perpetuetur.

45 Resp. VI. Si quis modo, in conclusione præcedenti, allato fidejubet, non tenetur ad usuras, aut alias novas obligationes principali debito ea post facto accedentes *l. Fidejussores 8. §. 1. ff. h. t.* ibi: Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis centum annua Petronius & alii fidejusserant. bona Romuli Fiscus ut obligata sibi occupaverat, & conveniebant Fidejussores tam in sortem, quam in usuras: qui deprecabantur. Lecta subscriptione Fidejussionis, quoniam in sola centum annua se obligaverant, non in omnem conductionem, decrevit, Fidejussores in usuras non teneri. Concordat *l. Centum, 8. ff. de eo, quod certo loco* Ratio est; quia nisi aliud ex tenore Fidejussionis constet, nullus Fidejussor censetur se ad amplius, quam debitum principale obligare.

46 Resp. VII. Quod si quis in omnem causam, & eventum, vel etiam in specie ad novas accessiones, vel usuras fidejubeat, tenetur usuras, quoque solvere, & alia damna compensare, eo modo, quo debitor principalis tenetur. Rursus communis per clara Jura *l. Quæro 54. ff. locati* ibi: *Quæro, an Fidejussor conductionis etiam in usuras non illatarum pensionum nomine teneantur &c. Paulus respondit, si in omnem causam conductionis etiam Fidejussor se obligavit, eum quoque exemplo coloni tardius illatam per moram coloni pensionem præstari debere usuras.* Concordat *l. Fidejussor 10. C. h. t.* ibi: *Fidejussor seu mandator, si in usuras quoque obligatus est, justam causam recusandi eas solvere non habet*; eo quod sibi adscribere debeat, si cum similibus clausulis fidejussionem præstet. Hinc cautos esse oportet fidejussores, ne in præstanda & clausulanda fidejussione se, & hæredes suos nimium graveot. Nam

47 Resp. VIII. Obligatio fidejussoris transit etiam ad hæredes ejus, ita ut isti in tantum, & taliter maneant obligati, in quantum, & qualiter obligatus erat ipse fidejussor. Est doctrina indubitata *l. Fidejussoris 24. C. h. t.* ibi: *Fidejussoris quidem hæres exemplo Fidejussoris tenetur*, & *§. 2. Instit. h. t. Fidejussor non tantum ipse obligatur, sed hæredem relinquit obligatum*: sive dein specialis hæredum fiat mentio, sive non; prout expresse dicitur *l. Veteris 13. C. de contrahend. & commit. stipulation.* ubi etiam ratio additur, *Cur enim quod in principali persona justum est, non ad hæredes, & adversus eos transmittatur?*

48 Resp. IX. *Si plures sint fidejussores super eodem debito constituti, quotquot erunt numero, singuli in solidum tenentur. Itaque liberum erit creditori, a quo velit solidum petere*: sunt verba *§. 2. Si plures 4. Instit. h. t.* ut proin si reliqui solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum teneatur. Imo potest creditor, postquam contra unum jam egit, & ab eo, qui forsan solvendo non erat nihil, vel non totum obtinuit, *ad alium reverti, cum nullus de his electione liberetur*, *l. Reos 23. C. h. t.* Quomodo autem, cui, & quando in simili casu pluribus fidejussoribus super eodem debito constitutis, competat beneficium Divisionis? dicetur infra *n. 65. & seqq.*

49 Quæritur II. Quales favores, & beneficia de jure competant fidejussori; & quid importent? Resp. I. Quatuor competere fidejussori beneficia, videlicet, 1. Beneficium excussionis, seu ordinis, 2. Beneficium cedendarum actionum, 3. Beneficium divisionis, & 4. Beneficium liberationis. Quidnam importent, patebit ex conclusionibus sequentibus.

50 Resp. II. Beneficium excussionis, seu ordinis consistit in hoc, quod (regulariter loquendo) si creditor solutionem debiti prætendat, ordine prius non ipsum fidejussorem molestare, sed principalem debitorem accedere, eumque excutere, hoc est; videre & explorare debeat, an sit solvendo necne, & reperto, quod ipse totum debitum solvere adhuc possit, apud eum, & non apud fidejussorem solutionem quærere habeat: Si vero reperiat, debitorem principalem vel nihil amplius, vel saltem non totum solvere posse, tunc primum fidejussorem pro solutione vel totius, vel partis juxta defectum principalis convenire valeat. Ita clare statutum habetur *Aut. Præsente C. h. t.* ibi: *Præsente tamen utroque* (videlicet debitore principali, & fidejussore) *non convenit intercessorem convenire, priusquam reus inventus est minus idoneus sive in totum, sive in partem*. Ubi ulterius statuitur, quid faciendum, si debitor principalis, tempore solutionis faciendæ sit absens, his verbis. Absente autem reo præsens intercessor jure quidem convenitur, ipso tamen desiderante Judex definiet tempus, intra quod deducat reum primum conveniendum, ipsum in subsidium reservando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi a creditore actionibus. Idem & adhuc amplius habetur *in Novell. 4. c. 1.* cujus capitis summa copiosa, in allegata *Auth. Præsent.* continetur.

51 Suntque per has dispositiones correcta Jura antiqua *L. 23. C. h. t.* creditori universaliter libertatem concedentia, pro libitu prius conveniendi debitorem principalem vel fidejussorem. Ut proin hodierno jure fidejussor a creditore prius conventus, eum illico remittere possit, ac dicere: excute prius debitorem principalem, vide & proba, an non ipse sit solvendo, quam excussionem creditor tam exacte ac rigorose præstare debet, ut usque ad saccum & peram fieri debeat. Jason *in §. fin. n. 6. Instit. de Act.* & alii. Dicitur notanter *regulariter loquendo*.

52 Nam dantur casus, in quibus fidejussor beneficio hoc uti non potest, sed respondere & satisfacere debet; si ante debitorem principalem conveniatur. Veluti I. Si notorie constat, debitorem principalem non esse solvendo. Minsing. *cent. 2. Observat. 15.* Engel *h. t. n. 9.* Ratio est; quia tunc frustra fieret excussio.

53 II. Si debitor principalis absens est. *Auth. Præsent. C. hoc tit.* ubi tamen etiam ordinatur, quod in hoc casu possit petere a Judice determinationem temporis, intra quod debitorem afferre, & in eum actionem transferre liceat; uti patet ex textu *n. 49.* citato.

54 III. Si debitor sit difficilis conventionis. Haunoldus citans communem. Ratio est, quia in tali casu æque incommodum est creditori principalem debitorem convenire,

ae io casu absentiæ illius, atqui in hoc onn gaudet fidejussor excussioois beneficio: ergo neque in illo.

55 IV. Si fidejussor malitiose negat fidejussionem, & postea convincitur. Barbosa *in cap. 2. h. t. n. 6.* Molina *Disp. 545. vers. Item Fidejussor.* Engel *loc. cit.* cum communi. Ratio est, quia mendacium aufert privilegium *L. Peun t. C. Contra Jus & utilitatem.* ibi: *Etsi Legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis.*

56 V. Si fidejussor beoeficio excussionis expresse vel tacite renunciavit. Molina *Disp. 545. n. 12.* Engel *h. t. n. 10.* & communis aliorum. Ratio est, quia est *Regula Juris antiqui, omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare, L. pen. C. de Pactis. Pacta autem convocuta, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt, cit. L. pen. C. de Pact.* Censetur autem tacite renuntiare ordinis, seu excussionis beneficio, si solvit non opposita beneficii exceptione. Item, si in fidejussione se tanquam principalem debitorem obligat, & quod velit esse *Schuldner und Baller.* Engel *l. c.* estque receptum communi praxi Germaniæ.

57 Resp. III. Beneficium Divisionis fidejussoribus competens consistit in hoc, quod quaodo plures fidejussores pro eodem debito fidejusseruot, & creditor unum ex illis, ut totum solvat, conveniat; uti potest, cum singuli in solidum teneantur, per textum *§. si plures 4. Instit. h. t. n. 47.* citatum, possit conventus excipere, & dicere, ut singulos æqualiter pro suis partibus conveniat, si sunt solvendo. Ita habetur ex Epistola Divi Hadriani, prout videre est *§. Si plures 4. Instit. h. t.* ibi: *Ex Epistola D. Hadriani compellitur creditor a singulis, qui modo solvendo sunt, litis contestatæ tempore partes petere.* Concordat *l. Si contendat 28. D. eod. l. Non recte 3. l. Fidejussor 10. C. h. t.* ibi: *Is, qui cum altero fidejussit, non solus conveniatur, sed dividatur actio inter eos, qui solvendo sunt.*

58 Limitatur Conclusio, ita ut Fidejussori beneficium Divisionis non competat. I. Si huic beneficio expresse vel tacite renuntiat. Molioa *Disp. 543.* Engel *h. t. n. 11.* cum communi, *arg. l. pen. C. de Pactis & l. Inter 26. D. h. t.* Censetur autem tacite renuntiare huic beneficio, si sine oppositione beneficii Divisionis ad instantiam creditoris totum debitum solvat, Engel *loc. c.* quo tamen casu competit ei actio contra alios confidejussores, prout magis dicetur iofra *n. 60. & seqq.*

59 Limitatur II. Si Fidejussor, qui io solidum convenitur, malitiose negat, se esse Fidejussorem: textu claro *l. Si dubitet 10. §. 1. D. h. t.* ibi: *Ita demum inter fidejussores dividitur actio, si non inficientur, nam inficiantibus auxilium Divisionis non est indulgendum.* Sequitur communis DD.

60 Limitatur III. Quando plures fidejubent pro tutore in re pupilli; tunc enim conventus in solidum totam summam solvere tenetur, etiamsi confidejussores siot solvendo *l. fin. D. h. t.* Molina *loc. c.* cum communi.

61 Resp. IV. Beneficium cedendarum actionum Fidejussoribus competens consistit io hoc, quod, si unus Fidejussorum beneficio divisionis, vel excussionis non utatur, aut ex aliqua causa uti ooo valeat, sed a creditore conventus totam summam nomine proprio, Fidejussoris videlicet solvat, de Jure a creditore petere, & prætendere possit, ut sibi cedat omnes actiones, tam personales, quam reales, etiam hypothecarias, ac pignoratitias, quas ipse tam contra debitorem principalem, quam contra confidejussores, ac Pignorum possessores habet, Molina *Disp. 544.* Engel *h. t. n. 12.* & communi aliorum, *arg. l. Cum alter 11. C. h. t. l. Fidejussoribus 17. l. Cum is 36. D. h. t.* Quod, si creditor recuset actiones cedere solveoti Fidejussori, cogere eum potest per Judicem, ut cedat. Lopez *l. 11. tit. 2. part. 5.* vel poterit retinere debitum, donec cedat actiones; imo etiam repetere jam solutum, tanquam indebitum. Glossa *l. fin. D. h. t.* Molina *l. c.* cum aliis.

62 Casu quo ergo creditor, ut tenetur, Fidejussori cedat actiones, quas habet, poterit tunc Fidejussor pro libitu vel contra debitorem principalem, vel contra reliquos Fidejussores agere, uti poterat ipse creditor, *arg. l. Cum is 36. D. h. t.* Si vero cessionem actionum non petat, vel actiones eidem non cedantur, nec contra debitorem principalem, nec contra confidejussores ulla ei competit actio; textus est in *l. Ut Fidejussor 39. ff. h. t. & l. Cum alter 11. C. eod.* Non quidem contra Fidejussores reliquos, quia nec ex contractu, nec quasi contractu eidem obligati sunt, utpote qui non ipsi Confidejussori, sed creditori principali per fidejussiooem se obligaruot. Nec contra debitorem principalem; quia pariter ooo cum ipso, sed cum creditore contraxit, eique se per Fidejussionem obligavit. Nihilominus, si sciente demandante, vel rogante debitore fidejussit, & solvit, habet contra eundem actionem mandati *§. 6. Instit. h. t.* ibi: *Si quidem autem fidejussor pro reo solverit, ejus recuperandi causa habet cum eo mandati judicium,* juncta *l. Si remunerandi 6. §. 2. ff. Mandati*: vel negotiorum gestorum, si debitore absente, vel ignorante fidejussit, & realiter solvit, *l. Sed videamus 4. ff. de Negotiis gestis*; si vero pro vetaote & contradiceote, aut donando animo fidejuberet, caret omoi actione, *arg. l. fin. C. de Negotiis gestis & cit. l. Sed videamus 4. ff. eod.*

Illud hic etiam specialiter observandum, quod cessio actionum a fidejussore totum debitum solvente, peti & obtineri possit non solum ante cooclusionem, aut tempore solutionis, vel statim post illam, sed etiam ex intervallo, & tempore subsequente, ut bene docet Molioa *Disp. 544. n. 4.* Engel *h. t. n. 12.* Harprecht *in §. Si plures 4. Instit. h. t.* Azorius, Lopez, & alii *arg. l. Papinianus 28. ff. Mandati*, & ibi Glossa *fin. l. Stychum aut Pamphilum, §. si mandato 10. ff. de solut.* juncta *leg. Si quid possessor 31. princ. ff. de Petit. hæred.* Ratio est; quia hoc ipso, quod nomine suo Fidejussoris nempe aliud pro debitore principali solvit, censetur ea intentione, & tacita conditiooe, ac pacto solvere, ut sibi a creditore cedantur actiones. 63

Nec obstat, *l. Modestinus 76. ff. de solution.* quæ contrarium statuere videtur. Nam, uti bene respondet Glossa ibidem; eam intelligi de illis fidejussoribus correis debendi, qoorum singuli teneantur in solidum principaliter; aut de illis fidejussoribus, qui non nomine proprio fidejussorio, sed nomine debitoris solverunt, ut ait Glossa *fin. in l. Papinianus 28. D. Mandati.* 64

Resp. V. Beneficium Liberationis, quo gaudet fidejussor, consistit in hoc, quod in certis casibus, etiam antequam solvat, petere possit liberationem a fidejussione, & contra debitorem libere recusant agere, ut eundem liberet, solvendo nempe creditorem, vel alium idoneum Fidejussorem; aut sufficientia pigoora substituendo. Hujusmodi casus tres enumerantur in *c. fin. h. t.* illis verbis: *Eum pro quo fidejussorem te obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit: seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a fidejussione debat liberare.* Concordat *l. Lucius, 38. §. 1. D. Mandati* ibi: *Si diu in solutione reus cessavit, aut certe bona sua dissipavit; præsertim si domi pecuniam fidejussor non habebit, qua numerata creditori, mandata actione conveniat.* 65

Primus itaque casus, quo fidejussor liberationem petere, eamque debitor præstare teoetur, est; si debitor diu negligit solvere, seu io culpabili mora solvendi est, *cit. l. fin. h. t. & l. Lucius ff. Mandati.* Ratio est, ne continuum, & quasi perpetuum sit fidejussoris periculum, ac onus. Quamdiu autem in mora solvendi existere debeat debitor, ad hoc ut fidejussor, antequam solvat, liberationem a fidejussione petere valeat, noo conveniunt Doctores, alii enim, uti videre est apud Molin. *Disp. 546. n. 8.* volunt, sufficere bienoium: alii conteodunt, requiri decennium, prout videre est apud Gailum *l. 2. Observ. 29 n. 6.* verius tameo, Jurique conformius dicitur, id consideratis circumstantiis, Judicis arbitrio relinquendum esse. Et ita docet Barbosa *in cit. c. fin. h. t. n. 4.* Gailus *loc. cit.* Menochius *de Arbitr. casu 41. n. 3.* Molina *Disp. 546. n. 8.* cum communi aliorum, clareque desumitur ex *l. 1. §. fin. D. Jure deliberan.* 66

Secundus casus est, quaodo debitor principalis incipit esse prodigus & dissipare bona sua, *cit. c. fin. h. t. & l. Lucius ff. Mandati.* Ratio est, quia, cum tunc periculum sit in mora, ne fidejussor sine spe aliquid a debitore recuperandi, cum suo tempore solvere, sicque damnum iocurrere debeat, merito ante solutionem, liberatiooem a fidejussione petit. Est autem iotelligenda conclusio non de parva & modica, sed de magna & tali dilapidatione, qua rationabiliter timetur paupertas debitoris, & impotentia solvendi, 67

Gai-

Gailus *l. c. n. 8. arg. l. Scio 4. D. de restitut. in integr.* & ibi Glossa *vers. Summam*.

68 Limitatur conclusio in casu, quo debitor tempore fidejussionis sciente fidejussore jam cœpit dilapidare bona sua, prout bene docet Glossa communiter recepta *in l. Si pro ea 10. C. Mandati*, Gailus *loc. cit. num. 9.* Pirhing *h. t. n. 18. arg. l. Si creditores D. de Privilegiis creditorum*. Ratio est; quia talis fidejussor periculum sponte in se suscepisse præsumitur. Non autem succurritur ei, qui se ultro necessitati exponit: *neque enim meretur*, ait Ulpianus *l. Fidejussor. 7. D. Qui satisdare cogantur; qui ipse sibi necessitatem satisdationis imposuit*.

69 Barbosa *in c. fin. h. t. num 6.* citans Tiraquell, *cessante causa part. 1. in princ. n. 22.* Manticam, & alios, limitat etiam Conclusionem; si debitor post inchoatam dilapidationem iterum ad meliorem frugem revertitur & antequam ad inopiam vel impotentiam solvendi, aut periculum ejus interveniat, a dilapidatione cessat. Ratio est; quia cum in tali casu res adhuc sit integra, cesseque causa petendi liberationem, periculum nempe damni Fidejussoris, nullatenus poterit ante solutionem pro liberatione agere, eo quod, nisi adsit legitima & juxta causa, ante solutionem Fidejussor liberationem a Fidejussione petere nullatenus valeat, textu claro, *l. Si pro ea C. de Mandati*.

70 Tertius casus est; quando Fidejussor, ut pro debitore solvat, condemnatur: Tunc enim illico agere potest adversus debitorem, ut eum a Fidejussione liberet, ac indemnem servet, *cit. c. fin. h. t.* & *l. Lucius D. Mandati*, juncta *l. Fidejussor 45. ff. h. t.* etiam antequam solvat; quia cum sententia paratam habeat executionem; *l. Post rem 56. ff. de re Judicat.* perinde est, ac si jam solvisset. Addit Barbosa *in c. fi. h. t. n. 9.* Gailus *Observ. 29. n. 13.* Menochius *de Arbitrar. casu 41. n. 19.* Pirhing *h. t. n. 18.* agere etiam posse Fidejussorem pro liberatione statim post conclusionem in causa; quia, etsi tunc condemnatus nondum sit, certum tamen est, quod condemnandus sit, ut proin merito jam habeatur pro condemnato. Idem dicendum, quando vi statuti sententia, seu condemnatio necessaria non est, veluti si Fidejussor per instrumentum confessionatum est obligatus &c. Barbosa *l. c. n. 10.* citans plures alios, Gailus *lo. c. n. 12.*

71 Limitatur autem Conclusio, quando Fidejussore condemnato appellat debitor, Barbosa *loc. cit. num. 11.* Pirhing *h. t. n. 8.* Ratio est; quia per appellationem, nisi frivola sit, & frustratoria, suspenditur sententia, ut patet per ea, quæ diximus *Lib. 2. Tit. 28. §. 7. de Appellatione*. Præter hoc casus *cap. fin. h. tit.* & *l. Lucius, D. Mandati*, contentos, assignantur a Doctoribus adhuc alii. Unde

72 Quartus casus præbens Fidejussori justam causam petendi liberationem a fidejussione est, si inter debitorem & fidejussorem graves vel capitales exortæ sunt inimicitiæ. Barbosa *loc. c. n. 14.* Surd. *de Aliment. tit. 1. q. 45. num. 73.* Pirhing *h. t. n. 18. arg. l. Filius familias 8. §. fin. D. de Procurat.* intellige, si culpa debitoris, non item si culpa fidejussoris inimicitiæ sint exortæ; alias enim pro libitu liberare se posset a fidejussione fidejussor, incipiendo nempe inique litem ac discordiam.

73 Quintus casus est, si inter fidejussorem & debitorem conventum est, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore liberaretur Fidejussor, Glossa in *c. fin. h. t. V. Si dia* Barbosa in *cit. cap. fin. h. t. num. 13.* Gailus *loc. c. n. 13. & 14.* Menochius *de Arbitrar. casu 41. nu. 26.* Pirhing *h. t. n. 18.* Ratio est, quia contractus ex conventione legem accipiunt *l. 1. §. 6. De Depositi*, & pacta justa servanda sunt, *l. pen. C. de Pactis*.

74 Sextus casus est, si fidejussor ex rationabili causa, v. g. negotiationis, studiorum, vel simili, vult peregre proficisci, Abbas in *c. fin. h. t. n. 4.* Barbosa in *idem c. 16.* Pirhing *h. t. n. 18.* Gailus *l. 2. Observ. 29. n. 15. arg. l. Filius familias 8. §. fin. D. de Proc. l. Aut si 9. & l. Aut longa 23. ff. eod.* Sunt præter enarratos adhuc alii, minus tamen in praxi occurrentes casus, in quibus pro liberatione agere potest fidejussor, quod vide apud Doctores, præsertim Socinum *Reg. 147.*

75 Quæri hic etiam posset, quæ actiones oriantur ex fidejussione? verum quia de hoc supra *a num. 60.* de Beneficio cedendarum actionum sufficienter jam egimus, docendo, quod creditori principali competat actio contra debitorem principalem, & fidejussorem, quam actionem fidejussori solventi, vel ad solvendum damnato cedere potest ac debet; ideo hic nihil repetimus, sed illuc Lectorem remittimus.

76 Id solum notandum, quod actio, quam creditor, vel ex hujus cessione fidejussor habet, non tantum detur contra debitorem principalem, ac fidejussorem, atque confidejussores, sed etiam contra hæredes eorum, *§. 2. Inst. hoc t.* ibi; Fidejussor non tantum ipse obligatur, sed etiam hæredem relinquit obligatum, & *l. Fidejussor 24. C. h. t.* Etiamsi nulla hæredum fiat mentio, *l. Veteris 3. C. de Contrah. & commut. stipulat.* ibi: Generaliter sancimus, omnem stipulationem sive in dando sive in faciendo, sive mixta ex dando & faciendo inveniatur, & ad hæredes & contra hæredes transmitti; sive specialis hæredum fiat mentio, sive non. Imo etiam si fidejussoria obligatio taxative concipiatur, & dicatur, quod fidejussor solus, vel tantum duntaxat teneatur, contra hæredes ejus dabitur actio; *l. Si necessarias 8. §. 4. D. de Pignor. action.*

TITULUS XXIII.

De Solutionibus.

1 *Ratio continuationis.*

1 QUando quidem debitore principali non solvente, ad solvendum compellitur fidejussor, juxta vulgare illud Germanum adagium *die Burger muß man würgen* recto ordine post *Tit. de Fideiussor.* sequitur *T. de Solutionibus*, quamvis solutionis obligatio etiam ex aliis capitibus oriatur.

§. I.

De Natura solutionis, ac iis, qui solvere possint, & debeant; nec non de illis, quibus solvi possit ac debeat.

SUMMARIUM.

2 *Solutio late sumpta quid?*
3 *Solutio proprie sumpta definitur.*
4 *Omnis, qui debet, tenetur solvere per se vel per alium.*
5 *Si solvendo non est, tenetur cedere bonis.*
6 *Qui non habet in ære, luat in cute, quomodo intelligendum?*
7 *Solvendo non existens Clericus non tenetur cedere bonis, nec potest propterea incarcerari, aut aliter molestari.*
8 *Limitatur primo in Clerico Minorista.*
Opinio contraria Fagnani. Ib.
9 *Secundo in Clerico malitiose negante debitum.*
10 *Tertio, si Clericus debet ex delicto: item qui bona illicite v. g. cum meretricibus consumpsit.*
11 *Quarto, si est suspectus de fuga.*
12 *Quinto in casu, quo creditor magis eget, quam Clericus debitor.*
13 *Qui rerum suarum administrationem non habent, valide solvere non possunt.*
14 *Procurator tam specialis, quam universalis pro debitore solvere potest.*
15 *Imo quivis alius etiam pro invito solvere potest.*

16 *Successor Ecclesiasticas solvere tenetur debito ab antecessore pro Ecclesiæ utilitate contracta.*
17 *Non item alio titulo contracta.*
18 *Ut successor teneatur solvere debita antecessoris, debet prius creditor probare, ea in Ecclesiæ utilitatem vel necessitatem fuisse conversa.*
19 *Aut saltem, quod tunc temporis adfuerit Ecclesiæ necessitas.*
Subtilitas nimia in observanda Jure subinde nocet. Ibid.
20 *Solutio primum fieri debet, ac post creditori etiam invito, si administrationem suorum bonorum habet.*
21 *Ei vero, qui administratione caret, solutio fieri nequit.*
22 *Fieri tamen potest ejusdem tutori, aut curatori, in quo casu securius quis facit, ut adhibeat authoritatem judicis.*
23 *Procuratori tam generaliter, quam specialiter ad solutionem accipiendam deputato recte solvitur, & n. seq.*
25 *Idem est de servis, & filiis familias specialiter vel generaliter ad id deputatis.*
26 *Etiam creditori creditoris recte fit solutio.*

2 QUæritur I. Quid sit solutio? Respond. I. Solutionem posse late, ac generaliter; atque proprie & stricte sumi. Generaliter, & late sumpta significat omnem quamcunque satisfactionem, pro omni quacunque obligatione, sive per ultroneam promissionem, sive alio quovis modo contractam, *l. Solutionis verbum* 54. *ff. h. t.* ibi: Solutionis verbum pertinet ad omnem liberationem, quoquo modo factam, & *l. Solutionis verbo* 176. *ff. de V. S.* ibi: Solutionis verbo satisfactionem quoque omnem accipere placet: solvere enim dicimus, cum quis fecit, quod facere promisit.

3 Resp. II. Solutio proprie ac stricte sumpta, est idonea ac sufficiens debiti præstatio, seu satisfactio, tempore & loco convenienti legitime facta. Ita in re communis. Nec indiget aliqua declaratione; cum patent ex terminis. Sola notanda verba legitime facta, quorum loco alii, sed minus juridice, ponunt, creditori facta, quia uti ex *l. Solutam* 49. *ff. h. t.* constat, & ex infra dicendis patebit, vera solutio esse potest, etsi non ipsi creditori, sed alicui alteri personæ fiat.

4 Quæritur II. Quinam solvere teneantur, & possint? Resp. I. Solvere per se, vel per alium tenetur omnis, quicunque debet vel obligatur; sive dein sit Laicus, sive Clericus, sive Masculus, sive Fæmina. Ratio est, quia Justitia exigit, ut reddatur unicuique suum, seu quod ei debetur, notis Juribus, nec obligatio aut debitum tollitur nisi solutione, & satisfactione, *princ. inst. Quibus modis tol. oblig.* ibi: Tollitur autem omnis obligatio solutione ejus, quod debetur.

5 Resp. II. Si quis debitor solvendo amplius non sit, & est laicus, debet cedere bonis, ac permittere, ut bona ejus subhastentur. Germanis *sich auff die Gand. schereiben lassen*. Ex quibus dein bonis cessis creditores servato Juris ordine §. III. ponendo sumunt, quantum cuivis debetur, quamdiu aliquid adest, Claro *l. 1. C. Qui bonis cedere possint* relictis tamen iis, quæ debitori ad sustentationem necessaria sunt. Nec enim fraudandus est alimentis quotidianis, ut dicit Ulpianus; *l. Qui bonis* 6. *ff. h. t.* Quo non obstante, si ad pinguiorem fortunam venerit, tenetur solvere, in quantum potest, *l. Is qui* 4. *ff. h. t.* ibi. Is, qui bonis cessit, si quid postea acquisiverit, in quantum facere potest, convenitur, cum concordantiis & *c. 3. h. t.*

6 Dices. Juxta trium axioma, Qui non habet in ære, luat in cute, *l. 7. ff. de Jurisdict.* ibi: Qui inopia laborat, corpus torquendum est; & *l. fin. ff. de In jus vocando*: ergo. Resp. distinguendo antecedens. In debitis ex delicto provenientibus, conceditur: ex mutuo, vel alio titulo provenientibus, negatur: quia dictum axioma tunc solum procedit, quando quis delictum committit, cujus pœna pecuniaria est; nam in tali casu, si solvere nequit, luere debet in cute, ne delicta maneant impunita.

7 Resp. III. Quamvis, ut dictum, etiam Clerici solvere teneantur, nihilominus, si ob inopiam solvendi non sunt, ob delictum bonis cedere non tenentur, nec excommunicari, incarcerari, aut aliter molestari non possunt. Abbas in *c. Odoardus* 3. *h. t. n.* 3. Barb. in *Idem eod.* a. 2. Engel *h. t. n.* 1. Sannig *eod. c.* a. a. 1. & communis aliorum *arg. c. c. Odoardus* 3. *h. t.* Neque tenetur creditori, ea cuncta cedere pro solutione debiti, quæ de præsenti habeat, sed ea, quæ pro honesta sustentatione sunt necessaria deducere, ac sibi reservare. Glossa in *c.* 3. *n. 1. Ad pinguiorem*, Menochius *de Arb. Jud. casu* 103. *n.* 30. Abbas *loc. cit. n.* 8. Engel *h. t. num.* 1. Covarruvias *Var. Res. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 9. cum communi aliorum, *arg. l. Is qui* 4. *ff. de Cession. bon.* Ratio est; quia sicut miles non tenetur solvere usque ad subtractionem sustentationis necessariæ, *arg. l. Miles* 10. *ff. de re jud.* Ita dicendum de milite Christi, ut notat Glossa in dictam *l. Miles*.

Limitatur tamen Conclusio primo in Clerico, in minoribus primum constituto, nisi serviat Ecclesiæ. Covarruvias *loc. c. vers. Sed quoad Decisionem*. Barbosa in *c. 3. h. t. n.* 8. Menochius *loc. c.* Molina *Disp.* 121. *n.* 20. cum communi aliorum, *arg. Conc. Trid. Sess.* 23. *cap.* 6. Quamvis Fagnanus in *cap.* 3. *h. t.* Juri vere conformiter doceat, quosvis etiam Minores Clericos gaudere beneficio, *cit. cap. 3. h. t.* cui tamen, quia praxis resistere videtur, adhærendum non videtur. 8

Limitatur secundo, si clericus malitiose negans debitum, convincitur, Barb. in *c. 3. h. n.* 11. Belletus *de Clerico deb.* §. 1. a. 1. Molina *l. c. n.* 21. Fagnanus in *cit. c. 3. h. t. n.* 55. Put. *Dec. l.* 2. *dec.* 321. Guttierez, & alii, *arg. c. 3. h. t.* ibi: Recognoscentem debita; id est, confitentem debita, ubi bene exponit Glossa in *cit. c. 3. h. t. v. Recognoscentem*, *arg. l. Si dubit.* 10 §. *ff. de Fidejussoribus*. 9

Limitatur tertio, quando Clericus convenitur pro debito descendente ex delicto, vel quasi delicto: tunc enim capi, & incarcerari potest, Barbosa *loc. cit. n.* 15. Bellet. *loc. cit. na.* 9. Farinacius *de Carcer. & carcerat. tom.* 1. *part.* 1. *quæst.* 27. *n.* 72. Abbas in *cap. Veniens* 8. *n.* 4. *de Transact.* Ratio est; quia male meritus publice, ut exemplo aliis ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet, *l. Bona fides*, *ff. Deposit.* Idem est de Clerico, qui ludo prohibito, aut cum meretricibus bona sua consumpsit. Bellet. *loc. cit. na.* 6. Barbosa in *cap. 3. h. t. n.* 21. & teste Fagnano in *cap. 3. hoc tit. num.* 39. & 40. moderni communiter. 10

Limitatur quarto, si Clericus suspectus est de fuga, tunc enim capi cum bonis suis poterit etiam ab ipso creditore, ac tradi competenti Judici. Covarruvias *lib.* 1. *Variar. Resol. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 9. Belletus *loc. cit.* a. 17. *h. t. arg. cap. Olim* 12. *de Restitut. spoliat.* ubi licitum est cum moderamine inculpatæ tutelæ invadere Clericum pro rebus recuperandis, uti *loc. c.* bene advertit Abbas. 11

Limitatur quinto in casu, quo creditor magis eget, quam ipse Clericus debitor. Barbosa *l. c. num.* 7. Belletus *loc. c.* a. 11. & alii. Ratio est, quia in pari causa præferri debet, qui agit de damno vitando: sicut & in dubio pronuntiandum est pro eo: qui agit de damno vitando, uti DD. scribunt in *l. fin.* §. *Si autem C. de Jure deliberandi*. Plures alias limitationes vide apud Barbosam in *c.* 2. *h. t.* a. 6. Bellet. *de Clerico debitore* §. 2. & alios. 12

Resp. IV. Ii, qui libera rerum suarum administratione carent, uti sunt pupilli habentes tutorem, minores, & prodigi habentes curatorem, sine authoritate curatorum, aut tutorum solvere non possunt, *l. Quod si* 14. §. *ff. h. t.* ibi: Pupillum sine tutoris authoritate solvere nec posse, palam est. Concordat §. *fin. Instit. Quibus aliena licet*. Ratio est; quia solutio est quædam alienationis species, *Ibid.* Quod, si nihilominus solvunt, non fit accipientis, cum nullius alienatio eis sine tutoris authoritate sit concessa, ut dicitur *cit.* §. *fin. Instit. Quibus alien. licet*. Concordat *c. lib.* 14. §. *ult. h. t. ff. h. t.* ibi: Sed si dederit nummos, non fient accipientis, vindicarique possunt. Plane si fuerint consumpti, liberabitur creditor a vendicatione. Pariter liber erit a vendicatione creditor, si pecunias a pupillo acceptas suis jam ita commiscuerit, ut dignosci nequeant Zas. *ad lib.* 19. §. 1. *n.* 8. *ff. de Rebus cred.* 13

Resp. V. Solvere pro debitore potest procurator ejusdem, non tantum ille, qui speciale ad id mandatum habet, sed etiam universalis, *l. Procurator* 58. *hoc t.* ibi: Procurator, cui generaliter administratio rerum 14

com-

commissa est; potest exigere, aliud pro alio mutare. Additur lege immediate sequenti, *ff. eod.* Sed & id quoque ei mandari videtur, ut solvat creditoribus. Unde solutum a procurarore universali dominus repetere nequit; nam ut dicit Celsus *l. Quodlibet* . 87. *ff. h. t.* Quodlibet debitum solutum a procuratore meo (universali) uti patet ex contextu; non repeto.

15 Resp. VI. Non tantum debitor principalis, aut procurator eius, sed quicunque alius pro debitore etiam invito ac ignorante solvere, ac satisfacere, cumque a debito liberare potest, *l. Solutionem. 23. ff. hoc tit.* ibi: Solutionem vel judicium pro nobis accipiendo & inviti, & ignorantes liberari possumus. Idem habetur *l. Solvere 53. ff. eod.* Solvere pro ignorante & invito, cuique licet. Ratio ibidem redditur; quia nempe licet etiam ignorantis invitique meliorem conditionem reddere. Concordat *l. Solvendo 39. ff. de Neg. gest.* ubi eadem ratio additur, videlicet alienam conditionem meliorem quidem etiam ignorantis & inviti, nos facere posse, deteriorem non posse. Ubi notandum, quod si quis pro alio sciente, & volenre solvat, habeat contra illum actionem mandati, *arg. l. Si remunerandi 6. §. 2. ff. Mandati*. Si pro ignorante, negotiorum gestorum actione repetere a debitore id, quod solvit, potest, *l. Cum pecunia 43. ff. de Negotiis gest.* nisi, si quid debitoris interfuit, eam pecuniam non solvi, prout limitat *cit. l. Cum Pecuniam*. Si vero pro alio nolente ac contradicente solvat, nulla eidem actio, vel jus repetendi solutum competit, *arg. l. fin. C. de Negotiis gest. & c. l. 6. §. 2. ff. Mandati.*

16 Quæritur III. An successor in Episcopatu, Prælatura, aut Beneficio solvere teneatur debita ab Antecessore facta? Resp. I. Affirmative, si debita pro Ecclesiæ utilitate, vel necessitate fuerint contracta. Communis. textu claro *cap. 1. hoc tit.* ibi. Sicut filius debita patris solvere tenetur, ita Prælatus sui Prædecessoris pro Ecclesiæ utilitate contracta. Idem est de debitis, quæ Antecessor pro sua necessaria, honesta, ac decenti sustentatione contraxit. Abbas in *cap. 1. h. t. n. 2.* Barbosa in *idem cap. num. 3.* Engel *h. t. n. 18.* Flamin. Parif. *de Resig. lib. 1. q. 16. n. 15.* Fagnan. in *idem cap. n. 10.* citans Rotæ decisionem. Ratio est; quia & hæc debita propter unionem, quam habet rector cum Ecclesia, pro necessitate Ecclesiæ censentur contracta, eo quod Ecclesia teneatur Prælatum suum alimentare: cum secundum Apostolum, qui altari servit, vivere debet de altari, & qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede, *c. Cum secundum 16. de Præb.*

17 Resp. II. Si Antecessor nec pro utilitate aut necessitate Ecclesiæ; nec pro necessaria aut honesta sui sustentatione, sed alio titulo debita contraxit, ea solvere Successor non tenetur, textu claro *c. 2. h. t. c. 4. de Fidejuss. & c. 1. de Deposito, can. 2. caus. 10. q. 2.* juncta Glossa in *c. 1. h. t. v. Necessitate*. Accedit ratio, quia juxta *Reg. 56. Jur. in 6.* Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare, & consequenter neque Clerici, debita contrahentis Injuria vel prodigalitas nocere debet Ecclesiæ. Hinc talia debita vel de Antecessoris relictis patrimonialibus solvi, vel his deficientibus insoluta manere debent: ut sibi adscribat, oportet, Fidejussor, vel creditor qui rectori Ecclesiæ ad alias, quam Ecclesiæ necessitates quid mutuo, dat, credit, vel pro eo fidejubet.

18 Resp. III. Ad hoc, ut Successor Ecclesiasticus teneatur solvere debita ab Antecessore contracta, debet creditor probare, pecuniam, vel rem creditam esse in utilitatem vel necessitatem Ecclesiæ, aut saltem necessariam Prælati sustentationem conversam, *c. 2. §. 1. ad fi. cap. 10. q. 2.* ibi; Is creditor hic intelligatur, qui, quod credidit, probat, in utilitatem divinę domus processisse. Concordat *cap. pen. de Fidejuss.* ibi: Nisi forsan manifeste constiterit, in utilitatem domus ipsius redundasse, ubi notanda verba: nisi manifeste constiterit.

19 Notant tamen communiter DD. uti Abbas in *cit. cap. penult. n. 7. de Fidejuss.* Joan. Andreas in *cap. Ex præsentium de Pignor.* Hostiensis in *c. 1. h. t. num. 3.* Covarruvias *Var. Resol. lib. 2. cap. 17. n. 3.* Fagnanus in *c. 1. h. t. n. 7.* Belletus de Clerico debitore *§. 3. num. 42.* & Glossa in *cap. 2. §. 1. ad fin. cau. 10. q. 2. v. Probat*, & alii, sufficere, si creditor probet, tunc temporis ad fuisse casum utilitatis, vel necessitatis Ecclesię; etsi non probet; in eam pecunias, vel aliam rem creditam fuisse controversam, *arg. l. 1. ff. Quid si mutuum, 8. ff. de Exerc. Action. & l. Lucius 7. ff. eod.* Ratio est; tum quia, uti bene advertit Abbas, & Glossa locis citatis; nimis durum esse tam Prælato, quam creditori, si ille in quovis casu semper deberet mittere testes, vel aliter certificare, quod pecunia mutuanda, vel res credito accipienda actualiter in Ecclesiæ utilitatem expendatur: Vel hic, creditor nempe semper curiose interrogare deberet, ad quem usum petatur simulque attendere, an actu ipso ad Ecclesiæ utilitatem convertatur. Et profecto, si nimia subtilitate in hoc casu procederetur, timendum, ne potius in perniciem, quam utilitatem Ecclesiæ verteretur, cum vix inveniretur, qui cum Ecclesiæ Prælatis contraheret, prout Glossa *l. c.* ulterius bene notat, *arg. leg. penult. pr. C. Ad S. C. Trebell.* ubi hujusmodi nimia Juris subtilitas in causa pupillorum reiicitur ex eadem ratione, illis verbis; Ne dum nimia subtilitate utimur circa res pupillares, ipsa subtilitas ad perniciem eorum revertatur.

20 Quæritur IV. Cuinam fieri debeat, aut possit Solutio? Resp. I. Primum solutio fieri debet ac etiam invito potest ipsi creditori; dummodo is rerum suarum administrationem habeat, ipsaque solutio debito loco & tempore fiat. Quod si creditor solutionem in hujusmodi circumstantiis acipere nolit, poterit debitor pecuniam debitam Magistratui consignare, sicque se & a debito principali & ab usuris liberare. Silvester *v. Solutio q. 4.* Engel *h. t. n. 2. ac 3.* Sannig *eod cap. 2. nu. 2.* ac communis, texto claro *l. Obsignatione C. h. t.* Porro debet fieri creditori solutio; etsi ad mortem accusatus esset, *l. Reo 41. ff. h. t.*

21 Dicitur autem notanter in Conclusione: dummodo rerum suarum administrationem habeat; huic enim, qui caret, sine authoritate tutoris, ac curatoris solutio secure non præstatur. Hinc si qui sine horum authoritate pupillo, minori, aut alii curatorem habenti, ut prodigo, amenti &c. solvit, & pecuniaria soluta perdatur, aut male consumatur, denuo pro solutione debiti conveniri potest. Ita DD. *loc. c.* quia Pupillo solvi sine authoritate tutoris non potest *l. Pupillo 15. ff. hoc t.* ubi tamen in favorem solventis additur: Si tamen solverit debitor, & nummi salvi sint, petentem pupillum doli male exceptione debitor submovebit. Hinc

22 Resp. II. Creditore administratione suorum bonorum carente solvi potest eiusdem Curatori, vel tutori, textu claro *l. Quod si 14. §. fin. h. t.* ibi: Curatori quoque furiosi recte solvitur; item curatori sibi non sufficienti, vel per ætatem, vel per aliam justam causam, sed & pupilli curatori recte solvi constat. Quo clarissimo, aliisque Juris textibus non obstantibus, securius facit debitor pupilli, aut minorennis, si adhibita etiam authoritate Judicis solutionem præstat; secus enim pecunia soluta male perdita, pupillo competit beneficium restitutionis in integrum, etsi pupillo cum authoritate Tutoris, aut curatoris, aut ipsi curatori, vel tutori debitum solverit *§. fin. Instit. Quibus alienar. licet, vel non*.

23 Resp. III. Creditoris Procuratori speciale ad id, vel generale mandatum habenti solutio debiti legitime fit: textu claro, *L. vero 12. princ. ff. h. t.* ibi: Vero procuratori recte solvitur. Verum autem accipere debemus eum cui mandatum est vel specialiter, vel omnium negotiorum administratio mandata est; juncta *l. Qui omnem 34. §. 3. ff. eod.* Si vero mandato generali carens ad aliquid aliud, v. g. litem, specialiter constitutus est procurator, recte eidem non solvitur *l. Sed si 13. ff. de Pactis, & l. Hoc jure 86. ff. h. t.* ibi: Hoc jure utimur, ut litis procuratori non solvatur.

24 Porro si creditor procuratorem suo officio privat, vel, ne solutionem accipiat, specialiter prohibet, idque debitor ignorat, liberabitur ab obligatione sua si hujusmodi procuratori solvat; secus, si sciat *cit. l. Vero 12. §. 2. ff. h. t.* ibi: Si quis mandaverit, ut Titio solvam, deinde vetuerit, eum accipere, si ignorans, prohibitum, eum accipere, solvam, liberabor; sed si scivero, non liberabor, juncta *l. Qui hominem 34. §. 3. ff. eod.* ibi: Si Titium omnibus negotiis meis præposuero, deinde vetuero eum, ignorantibus debitoribus administrare mea negotia, debitores ei solvendo liberabuntur. Concordat *l. Dispensatori 51. ff. eod.*

25 Resp. IV. Servis quoque ac Filiis familias, si exi-

zen-

gendis pecuniis specialiter sint deputati, aut liberam atque universalem habent administrationem, rite solvitur, p. t Jura a. *præc.* citata, ac *l. Si quis* 18. atque *l. Solutam pecuniam* 49. *ff. h. t.* ibi. Etsi jussu ejus alii solvent, vel servo actori proficiet ei solutio.

26 Resp. V. Creditori creditoris, etiam sine hujus mandato vel consensu recte solvi potest debitum, ita tamen, ut debitor per hujusmodi solutionem ipso Jure quidem nondum sit liberatus ab obligatione sua, liberare tamen exceptione doli mali illico se possit, ac dicere; ego jam solvi tuo creditori, casu quo ab illo solutionem prætenderet adhuc creditor, *l. Si opera* 6. *ff. de Doli mali except.* & ibi Baldus, Sylvester *v. Solutio q.* 4 Perez *n.* 6. *h. t* Nisi ex eadem causa, qua debitori obligatur creditori, hic obligeretur alii priori creditori: v. g. debitor conduxit domum ab aliquo, qui eandem prius ab alio conduxerat: tunc enim ipso Jure liberatur debitor, solvendo creditori, uti citati habeot DD. *arg. l.* 36. *ff. de Negot. gest.* & *t.* 11. *§.* 5. *de Pignorit. act.*

§. II.

De eo, quod solvi, modoque, quo debitum solvi debet, ubi etiam de compensatione occulta.

S U M M A R I U M.

27 *Solvi debet idipsam in specie, quod debetur.*
28 *Non tamen tenetur debitor debitas pecunias in eadem specie monetæ, qua accepit solvere, nisi ita conventum sit, aut alias creditor damnum pateretur.*
29 *Controversia de casu monetæ.*
Mutatio monetæ alia intrinseca, alia extrinseca. Ib.
30 *Si fit intrinseca monetæ mutatio, debet fieri solutio juxta bonitatem intrinsecam monetæ tempore contractus, mutuo v. g. data.*
31 *Etiamsi id specialiter pactum non deducatur.*
32 *Si tempore contractus specialiter conventum est, ut in eadem specie ac numero monetæ solutio fiat, ac interea mutatio monetæ contingat, damnum & lucrum pertinet ad creditorem.*
33 *Nisi augmentum vel diminutio esset.*
34 *In casu, quo species eadem monetæ conventæ haberi non posset, solutio fieri debet in alia specie ejusdem valoris.*
35 *Si tempore contractus nec de specie nec de numero monetæ aliquid conventum est, solutio fit in moneta tunc currente, sive extrinsece, sive intrinsece diminuta.*
36 *Idem est, si convenitur quidem, ut in certa specie monetæ fiat solutio, sed de certo numero nulla fiat mentio.*
37 *Nisi fiat mutatio monetæ ad certum solammodo ac determinatum tempus, vel etiam intrinsece fieret.*
38 *Si debitor est inculpabili mora solvendi, contingente mutatione monetæ, damnum ad ipsum solum pertinet.*
39 *Qui factum debet, non satisfacit solvendo æquivalens interesse.*
40 *Solvitur objectio.*
41 *Regulariter loquendo, totum, quod debetur, simul & semel solvi debet.*
42 *Ponuntur quatuor limitationes.*
43 *Si quis ex pluribus causis debet, & aliquam Solutionem faciens non exprimat, quodnam debitum solvere velit, censetur semper solutum debitum magis onerosum.*
44 *Si tamen una cum capitali simul usuras debet, censentur solutæ usuræ, etsi debitor capitale se solvere exprimat.*
45 *Si conventione speciali tempus solutioni præfixum est, servari debet.*
Dies interpellat pro homine. Ib.
46 *Si tempus in gratiam debitoris determinatum est, ante illud solvere potest debitor: secus si etiam in gratiam creditoris determinatum inveniatur.*
47 *Si nullum tempus est determinatum, potest debitor differre Solutionem, donec petatur.*
48 *Ponuntur duæ limitationes.*
49 *Si certus locus Solutioni est præfixus, ibi fieri debet.*
50 *Quid Juris, si pro Solutione locus præfixus non est? usque ad n. 55.*
55 *Debitum absque solutione tollitur acceptilatione.*
Acceptilatio, quid, Ib.
56 *Restituens Chirographum, censetur tacite remittere debitum; non item, si Pignus restituatur.*
57 *Licita est Compensatio tam publica quam occulta, eoque debitum tolli potest.*
58 *Etiamsi ex parte utriusque concurrant debita inæqualia.*
59 *Ut Compensatio sit licita, requiritur primo ut debitum sit certum.*
60 *Secundo (loquendo de foro externo) ut fiat circa res ejusdem.*
61 *Tertio, ut ordinaria via obtineri facile nequeat.*
62 *In foro externo quorundam debitorum compensatio non datur. Et quorum.*
62 *Inter hæc etiam est debitum ex Commodato.*

Quæritur I. Quid solvi debeat? Resp. I. Idipsum, quod in specie debetur. Ratio est: quia, ut ait J. C. Paulus *L.* 2. *§.* 1. *ff. de Rebus cred.* Aliud pro alio, invito creditore, solvi non potest. Unde non satisfacit debitor, si invito creditori rem aliquam æque bonam vel pretium speciei debitæ solvat, cum sæpe specialis affectio sit ad aliquam rem in specie, aliudque sit pretium, aliud res, *L.* 1. *ff. de Rerum. Permut.* & *L. Tantum* 88. *ff. de V. S.* Hinc etiam non liberatur ab obligatione debitor, si pro pecuniis dat, vel dare vult equum, bovem, agrum &c. tantundem valentem. Nam præter allegatam Juris rationem hujusmodi solutio haberet speciem emptionis: emere autem invitus, & vendere regulariter nemo tenetur, *l. Invitum* 11. *Cod. de Contrahend. Empt.* 27

28 Resp. II. Priori Conclusione haud obstante, non tenetur debitor pecunias debitas, in eadem, qua accepit, specie solvere, sed satisfacit, in alia quacunque demum specie dummodo proba, verbi gratia pro Imperialibus sibi mutuo datis, Florenos &c. solvat, nisi expresse sit conventum, in eadem specie monetæ Solutio fiat *l. Qui extrinsecus*, 65. *§.* 1. *ff. de V. O.* Aut nisi ex Solutione in diversa specie monetæ damnum pateretur creditor *arg. l.* 99. *ff. h. t.* Ratio conclusionis est, quia pecunia in genere suo regulariter mutuam functionem recipit, & in ratione proportionati valoris, nummi sunt ejusdem generis; nec in Solutione tam species, quam valor ejusdem attenditur. Hinc l. *§.* 1. *ac ll. Tit.*, 35. *ff. de Auro & Argento*, statuitur, quod si aurum legatur, satisfacere hæredem, si vel aurum, vel pretium auri in alia specie monetæ præstet: si non certum genus Auri (v. g. aliqui certi extraordinarii valoris aurei) legatum sit, *cit. l. ad fin. ff. de Auro, & Arg.*

29 Occasione præcedentis Conclusionis occurit celebris inter DD. controversia examinanda. Quid Juris nempe, qualiter in qua specie Monetæ a debitore solutio præstanda; Item ad quem, debitorem nempe, an creditorem, damnum vel lucrum pertineat, casu quo valor monetæ, Principis dispositione mutetur? Ubi prius notandum, duplicem esse, & fieri posse mutationem Monetæ, intrinsecam, & extrinsecam. Intrinseca est; quando ipsa materia Monetæ mutatur, ita ut eidem in pondere, vel detrahatur, vel deterior materia admisceatur, v. g. semicuprei quindenarii cudantur &c. Extrinseca vero est, si manente eadem bonitate materiæ, valor & æstimatio extrinseca mutetur, ita ut Thalerus prius duobus Florenis constans, Principis dispositione quatuor vel quinque Florenis valeat. Layman *l.* 3. *tit.* 3. *g.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Engel *h. t. n.* 13. & communis DD. Hoc supposito

Respond. III. Si moneta mutata est intrinsece, inspiciendum est tempus contractus. & Solutio præstanda in illa bonitate, ac valore Monetæ, quam tempore contractus habuit, ita ut vel eandem speciem Monetæ, vel si hanc non habet, novam deteriorem usque ad valorem tamen & æstimationem Monetæ habitæ tempore contractus solvat. Ita Gailus *lib.* 2. *Observ.* 73. *num.* 3. *ac* 6. Abbas in *c. Olim causam*, 20. *de*

Cen-

Censib. Layman *loc. cit. n.* 18. Filliucius *tract.* 35. *p.* 2. *n.* 40. Covarruvias *de collat. veter. numis. cap.* 7. *§. unico, nu.* 2. Engel *h. t. n.* 33. & com nunissima aliorum, *arg. c. Olim causam* 20. *de Censibus, & l. Cum quid*, 3. *ff. de Rebus Creditis*. Ratio principalis est; quia justitia commutativa exigit, ut in omni d-b to tantundem in ea specie, seu genere, & qualitate solvatur, sicut in obligationem fuit deductum; consequenter si ante viginti annos centum de bona materia cusos Thaleros mutuos accepisti, vel eisdem agrum credito emisti; similibus Thaleris, vel certe alia Monetæ specie secundum valorem & æstimationem intrinsecam eisdem æquivalente solutionem præstare teneris, neque satisfacis, solvendo in nova Moneta secundum valorem intrinsecum deteriori; licet secundum æstimationem exteriorem per dispositionem Principis idem valente.

31 Sicut econtra si contingat, post contractam obligationem in substantia, & materiam meliorem Monetam cudi, non teneris in ejusmodi Moneta juxta valorem intrinsecum meliorem solvere, sed potes in antiqua, tempore contractus, currente, vel secundum æstimationem ejus solutionem præstare. Layman *loc. cit.* & alii. Nec refert, quod aliquid specialiter in pactum deductum non sit; quia uti dicitur *l. Cum quid*, 3. *ff. de Rebus credit.* Cum quid mutuum dederimus, etsi non cavimus, ut æque bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quæ ex eodem genere sit, reddere. Ratio ibidem additur: Nam in contrahendo, quod agitur, pro cauto habendum est; id autem agi intelligitur, ut ejusdem generis, & eadem bonitate solvetur, qua datum est.

32 Resp. IV. Si tempore contractus specialiter deductum est in pactum, ut in certa specie ac numero Monetæ suo tempore debitum solvatur, & interea mutatio extrinseca Monetæ fiat, damnum, vel lucrum creditoris erit, ita ut tot Thaleros v. g. solvere debeat, quot in pactum venerunt, sive valor eorum extrinsece auctus, sive diminutus fuerit: v. g. Si crediam vineam emisti centum aureis in specie ac numero solvendis; vel mutuo 1000. Thaleros hoc pacto accepisti, ut solutio in specie & numero ejusdem Monetæ fiat, omnino teneris pro empto agro centum aureos in specie & numero, ac pro mutuo accepto, 1000. Thaleros in specie & numero solvere. Covarruvias *de Collat. veter. numis. cap.* 7. *§. un. concl.* 7. Abbas in *c. Quanto*, 18. *n.* 55. *de Jure jur.* Layman *loc. cit. n.* 13. eoque ac Covarruvia teste communis aliorum, *arg. l. Quæ extrinsecus* 65. *ff. de V. O. ac l. penult. §. Mancipia, ff. Soluto Matrimonio*. Ratio est; quia contractus ex conventione legem accipiunt. *Reg.* 85. *Jur.* in 6. Nec aliud pro alio, invito creditori solvi potest *l.* 2. *§.* 1. *ff. de Rebus credit.*

33 Limitat non immerito Conclusionem Engel *h. t. n.* 53. in casu, quo augmentum, vel diminutio Monetæ est nimis gravis; præsertim si ultra duplum fiat, tunc enim ait, quod quamvis creditor ob pactum factum, ac susceptum periculum lucri, vel damni aliquid petere possit, id tamen fieri debeat, cum moderatione prudentis Judicis. Ratio est; tum quia Judicis arbitrium in causis, in quibus interesse prætenditur, requirit Legislator *l. un. C. de Sententiis, quæ pro eo*, ubi etiam statuitur, hoc, quod interest dupli quantitatem minime excedere; Tum quia verba contrahentium ad casus insolitos, de quibus tempore contractus verisimiliter cogitatum non fuit, cum rigore extendi non debent, *L. Continuus*, 137. *§. cum quis, ff. de V. O.*

34 Casu quo tamen species Monetæ in pactum deductæ omnino periisset, aut reprobata esset, aut alia ratione haberi non posset, tunc solutio fieri potest, ac debet in alia moneta ejusdem æstimationis, *arg. c. Olim de Censib.* Glossa *fin. in c. Olim* 20. *de Censib.* & ibi Abbas *nu.* 4. Layman *loc. cit.* Gailus *lib.* 2. *Observ.* 73. *n.* 7. dicens, esse communem omnium.

35 Resp. V. Si nec certa species, nec numerus certus Monetæ in pactum fuit deductus, sed præcise conventum est de quantitate, v. g. ut centum Floreni pro centum mutuo acceptis, vel agro empto &c. solverentur, & postea contingat extrinseca Monetæ mutatio, potest & tenetur debitor in specie Monetæ tunc currente, sive sit aucta, sive diminuta, solvere, pertinetque lucrum, vel damnum ad ipsum, ita ut tanto pauciores nummos, vel corpora Monetæ obligetur solvere quanto magis valor eorundem extrinsecus est diminutus. Covarruvias *loc. cit. §. unic. nu.* 3. *ad finem, ac concl.* 50. Abbas in *c. Quarto* 18. *n.* 2. *de Jurejur.* Hostiensis in *idem*. Mynsinger *Cent.* 4. *Observ.* 1. Layman *loc. cit. num.* 15. Engel *h. t. nu.* 14. Et quamvis Conclusio ex Jure per textum aliquem sufficienter probari nequeat; Satis tamen probata manet per consuetudinem universalem; saltem Romani Imperij, juxta quam aucta extrinsece Moneta, debita solvuntur minore numero corporum Monetæ; Ipso Ferdinando I. Anno 1559. in Comitiis Augustanis id approbante, ac concedente, ut debitores Florenis Rhenanis tribus cruciferis extrinsece, tunc auctis in eodem valore solvere debita sua potuerint. Ita de facto Ferdinandi, & consuetudine Imperii testatur Layman *loc. cit.* De quibus vero causis, scriptis legibus non utitur, id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine inductum est, *l. De quibus*, 32. *princ. ff. de Leg. & long. Consuetud.* Concordat *l.* 33.

36 Procedit Conclusio etiam in casu, quo quidem conventum est, ut in certa specie monetæ, sed non in certo numero corporum ejusdem speciei solveretur: v. g. Si quidem dicat creditor, mutuo tibi trado hos centum aureos hac conditione, ut in aureis iterum solvas, sed non exprimat; ut centum hujusmodi in specie solvat secundum valorem extrinsecum tempore contractus currentem. Ita DD. *n. præc.* citati, id probantes tum ex consuetudine allegata: tum etiam ratione: quia nempe auctio ac diminutio monetæ ideo fit, ut secundum eam solutiones debitorum fiant; consequenter si aliud in pactum specialiter non deducitur, eidem debitores juste se accommodant: præsertim cum ipsi ante solutionem sint suarum pecuniarum domini, ad quos regulariter commodum & periculum rei spectat. Accedit, quod in dubio bene fieri possit interpretatio contra creditorem; Nam in stipulationibus, cum quæritur, quid actum sit; verba contra stipulatorem interpretanda sunt *l. Stipulatio* 38. *§. In stipulationibus* 18. *ff. de V. O.* quia stipulatori liberum fuit, verba lata concipere, id est, clare exprimere *l. Quidquid* 99. *ff eod.* ubi præterea universaliter statuitur; Quidquid astringendæ obligationis est, id, nisi palam verbis exprimitur, omissum intelligendum est.

37 Limitatur autem etiam Conclusio: primo, si mutatio monetæ non fuerit perpetua, idest sine determinato tempore, sed solummodo ad certum determinatum tempus. Layman *loc. cit. n.* 16. Engel *loc. cit. n.* 14. *arg. l. Pretia rerum* 63. *ad finem ff. ad l. Falcid.* Secundo limitatur, si mutatio monetæ non fiat a legitima potestate; uti per se patet. Tertio, si moneta intrinsece quoque mutetur, juxta dicta supra *n.* 30.

38 Resp. VI. Si debitor rite interpellatus, ut solvat, est in culpabili mora solvendi, contingente monetæ mutatione ipse solus damnum sentire debet. Communis. Ratio est; quia universaliter, mora cuique sua, non alteri nocere debet. *Reg.* 25. *jur. in* 6. Putat quidem Engel, etiam hic intrare boni viri arbitrium; cum justa causa, v. g. impossibilitas, aut magna difficultas dandi, a mora excuset, *l. Quod te* 5 *ff. de Rebus credit.* & ibi Glossa, cum Glossa in *cit. Regul. Mora*. Verum hoc est extra statum quæstionis, & conclusionis; quæ solum dicit, si debitor est in culpabili mora, qualis ibi non est, ubi adest justa differendi causa.

39 Resp. VII. Si quis obligatus est ad factum, non satisfacit, loco facti solvendo interesse æquivalens facto debito. Zoesius *ad D. de V. O. nu.* 53. Konig *h. t. num.* 19. & alii contra Harprecht, Ludvvel, & communem aliorum. Probatur Conclusio ex *l. Stipulatione* 72. *princ. D. de V. O.* ibi: Stipulationes non dividuntur earum rerum, quæ divisionem non accipiunt, veluti itineris, actus &c. idem puto, si quis faciendo aliquid stipulatus sit, velati fossum fodiri, insulam fabricari, vel operas &c. Accedit ratio; quia aliud pro alio invito creditore solvere non potest, *l.* 2. *§.* 1. *ff. de Rebus cred.*

42 Objicies cum Adversariis eandem *l. stipulationes D. de V. O.* ubi post textum allegatum ita pergit Lex. Celsus tamen refert, Tuberonem existimasse, ubi quid fieri stipulentur, si non fuerit factum, pecuniam dari oportere, ideoque etiam in hoc genere dividi stipulationem:

secun-

secundum quem Celsus a t, posse d·ci, justa æstimatione facti dandam esse petitionem. Favet etiam *l.* 13. *§.* 1. *ff. de Rebus cred.* cum concordantiis. Resp. subsequentem hunc textum legis Stipulationes, sicut & alia Jura solum velle, quod post commissam moram creditor præstationem acceptare non teneatur, sed agere possit ad interesse: vel certe loqui de casu, quo factum præstari amplius nequit. Et ita respondendo concordantur Jura Juribus, juxta ordinationem, *c. Cum expediat.* 29. *de Elect. in 6.* ibi: Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones, si substineri valeant, evitari.

41 Quæritur II. Qualiter, seu quomodo fieri debeat solutio? Ante responsionem notandum, tria præcipue ex parte modi solvendi requirere Jura. I. Ut totum solvatur. II. Ut debito tempore. III. Ut debito loco solvatur. De singulis singulas ponemus Conclusiones. Hinc Resp. I. Regulariter loquendo, obligatur creditor totum, quod debet, simul & semel solvere: nec tenetur creditor solutiones per partes accipere, quia v. g. debitor ad 1000. Florenos obligatus bodie 100. post annum ducentos solvere vellet. Est communis, caretque controversia *arg. l. Tutor* 41. *§.* 1. *de Usuris l.* 9. *C. h. t. ac l. Plane* 3. *ff. Familiæ Erciscundæ*, ubi etiam Ratio additur, quia sæpe & solutio & exactio partium non minima incommoda habet.

42 Limitatur autem Conclusio primo: si creditor solutionem per partes ultro accipiat. In quo casu intelligendus est textus *§.* 1. *ad fin. Instit. Quibus modis tollat. obligat.* ibi: quod debetur, pro parte recte solvitur; intellige, si invitus non est creditor; vel certe, si ita conventum, aut debitum per partes contractum est. Nam limitatur Conclusio secundo, si specialiter conventum est inter debitorem, & creditorem, quod solutio per partes fiat, *l. Arbitria.* 2. *§.* 4. *ff. de eo quod loco.* Limitatur tertio, si debitum per partes tantum contractum est, quia obligatio eo modo tolli potest, quo contracta est, *l. Nihil.* 35. *ff. de Reg. Jur.* Gibal. *de Usur. leg.* 1. *cap.* 3. *art.* 4. *n.* 2. Limitatur quarto, si quis eo diversis causis debita contraxit, v. g. centum ex mutuo, viginti ex empto, decem ex locatione &c. *l.* 1. *C. h. t.*

43 Circa hanc limitationem quartam notandum venit, quod si quis pluribus causis debitor existens, aliquid de suis debitis solvat, in ejus potestate sit: exprimere, quod potius debitum per hanc particularem solutionem solutum velit: quod si vero nihil exprimat, libitum creditori maneat, pro quo debito solutionem acceptam habere velit. Ita expresse habetur *l.* 1. *ff. & C. h. t.* Additur tamen *l.* 1. *ff. hoc tit.* debitore nihil exprimente esse quidem in potestate creditoris, pro quo debito solutionem accipere velit, debere tamen eundem taliter se gerere, ut id constituat solutum, quod ipse, si deberet, esset solaturus, ita ut per aliquam partialem solutionem semper intelligatur illud debitum expunctum, quod magis gravat debitorem, eique onerosum magis, vel odiosum est. Ratio additur *cit. l.* 1. *ff. h. t.* illis verbis: Æquissimum enim visum est, creditorem ita agere rem debitoris, ut suam ageret. Concordat *l. In his*, 5. *& l. Cum ex pluribus*, 97. *ff. eod.* ubi etiam statuitur, quod etsi quis majorem quantitatem pecuniæ solvat, quam aliquod debitum efficit, nihilominus hujusmodi debitum, si magis odiosum est debitori, quia v. g. sub infamia debet, ex toto, & proxime onerosum ex parte censeatur solutum.

44 Circa usuras tamen specialem quid statuere Jura, videlicet, quod si quis una cum capitali simul usuras, aliquot verbi gratia, annorum debeat: & aliquam solutionem præstet, prius censeantur illæ quam summa capitalis solutæ; nec sit in potestate debitoris, prius capitale quam usuras solvere, licet debitum summæ capitalis sit ei magis onerosum & odiosum, quam usurarum, utpote cum ex illa, non item ex istis de novo iterum dare debeat usuras. Et ita statutum habetur *l. In his* 5. *§.* 3. *h. t.* Estque communis inter Doctores.

45 Resp. I. Si certum tempus ad solvendum, conventione speciali præfixum est, a debitore observari debet. Communis ac certa, *l. Solutum*, 85. *ff. h. t.* ibi: Solutum solvitur, non minus quantitate, quam die. Ratio est; quia contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. *Reg.* 85. *Jur. in* 6. & Pacta justa servanda sunt *leg. penult. C. de Pactis.* Procedit Conclusio, etsi non urgeat solutionem creditor; quia dies interpellat pro eo, *c. fin. de Locat. Conduct.* & ibi Glossa *vers. Secreta* juncta *l. Magnam*, 12. *C. de Contrah. & commit. stipulat.* nec non *l.* 2. *C. de Jure Emphyteut.* Hinc si ob culpabilem moram determinato tempore solvendi, damnum patiatur creditor, resarciri debet a debitore, juxta *Reg.* 25. *Jur. in* 6.

46 Resp. II. Quando tempus determinatum fuit in gratiam debitoris, prout communiter contingere solet, *l. Cum tempus* 17. *ff. de R. Jur.* potest debitor ante finitum tempus conventum solvere, teneturque solutionem creditor acceptare, *l. Quod certa* 70. & *l. Qui res* 98. § 4. *ff. t.* Ratio est; quia Regula Juris antiqui est, omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare, *l. penult. C. de Pactis*. Si vero tempus in favorem creditoris determinatum fuit, prout fit quando pro summa capitali mutuo accepta dari debet usura, debitor ante illud tempus solutionem præstare, non potest, nec eam creditor accipere tenetur *l. Iuvolenus* 15. *ff. de annuis legatis.* Et tradit communis Doctorum.

47 Resp. III. Si nullum tempus pro solutione fuit determinatum, potest eam differre debitor, donec creditor petat. Abbas in *c. Licet. Heli de sim. nu* 13. Molina *disp.* 564. n. 7. Lopez *leg.* 8. *tit.* 14. *p.* 5. *Glos.* 1. Gaspar. *p.* 2. *const.* 28. *defin.* 19. ac communis aliorum, *arg. l. Debitores præsentes*, 10. *C. de Pignor. ac l. in fideicommiss.* 3. *ff. de Usuris:* cum concordantiis. Probatur etiam a sensu contrario: quia hoc ipso, quod tunc solum monitio creditoris necessaria non sit, si tempus solutioni præfixum est; eadem monitio, seu petitio debiti necessaria recte dicitur, si tempus præfixum non habetur. Ratio est, quia quando in simili casu creditor solutionem non petat, prudenter præsumere potest debitor, creditorem quoad dilationem solutionis non esse invitum.

48 Limita tamen Conclusionem in casu quo debitum descendit ex delicto, v. g. furto; tunc enim etiam sine petitione in culpabili mora restituendi ac solvendi delinquens est. Sylvester *v. Mora*, *q.* 1. *Semper enim moram fur facere videtur*, *l. in re furtiva*, 8. *ff. de condit. furtiva.* Item limita, si debitor ex timore etiam reverentiali debitum petere non audet, aut illud ignorat; in hoc enim casu debitor in culpabili mora esse censetur ex eo tempore, quo arbitrio boni viri solvere potest ac debet. Sylvester *loc. c.* & ita ad præsens intelligi debet *l. in omnibus*, 14. *ff. de R. J.* ibi: In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die habetur.

49 Resp IV. Si certus locus solutioni præfixum est. Solutio fieri debet in loco convento, *l.* 1. *& l. is, qui ff. de eo, quod certo loc. petit.* ibi: Is, qui certo loco dare promittit, nullo alio loco, quam in quo promisit solvere invito stipulatore potest. Nec potest creditor alio in loco a debitore solutionem juste petere *l.* 2. *§.* 2. *ff. eod.* Excepto casu, quo debitor vel data opera, vel etiam justa de causa ad locum conventum nunquam veniret, aut venire non posset, uti expresse habetur *l.* 1. *ff. eod.*

50 Resp. V. Si locus pro solutione determinatus non est, & debitum oriatur ex injusta acceptione, tenetur debitor propriis expensis restituere & solvere in eo loco, ubi creditor moratur, vel ubi dominus rem possessurus esset, si ablata non fuisset. Covarr. in *Reg. Pactum*, *p.* 1. n. 9. Lessius *l.* 2. *c.* 15. *dub.* 8. nu. 48. Cajetanus 2. 2. *q.* 62. *art.* 5. & communis aliorum. Ratio est; quia creditor injuste læsus, perfecte reddi debet indemnis; notis Juribus.

51 Si vero ex contractu quid debetur; & Contractus in gratiam solius debitoris celebratus fuit, simulque talis est, in quo debitor aliquid, idem numero iterum restituendum accepit (uti fit in commodato v. g.) tenetur debitor propriis expensis restituere rem acceptam in eo loco, ubi accepit. Lessius *l. c. n.* 52. Gibal. *de Usur. l.* 1. *c.* 3. *art.* 4. n. 7. & alii. Ratio est; quia æquum non est, ut ejus expensis restituatur, cujus commodum in contractu non quæritur. Et econtra par est, ut qui sentit commodum & onus sentiat, *Reg.* 55. *de R. J. in* 6. Nec tamen tenetur ad locum remotum, quo forsan creditor migravit, remittere.

52 Econtra; si quid idem numero restituendum debetur ex contractu in gratiam solius creditoris celebrato, qualis est, si quis depositum custodiendum in gratiam debitoris accepit, expensis ipsius creditoris deponentis v. g. re-

resti-

stituendum venit; nec tenetur illud debitor propriis expensis ad dominum remittere; si e præsens sit, sive alibi existat, ac satisfaciat sibi, ubi accepit, tradat, Idem Lessius l. c. n. 54. & DD. communiter, ratione, & argumento, praced. n. a contrario sumpto.

53 Quod si autem quid debetur ex contractu gratuito, vi cujus aliquid accipitur, & nihil amplius redditur, uti fit in donatione, promissione, legato, solvitur res, ibi ubi tempore donationis v. g. existebat; nec tenetur donans, promissor, vel hæres rem donatam &c. expensis suis ad donatarium &c. transferre. Lessius l. c. n. 59. Ratio est, quia qui rem gratis donat, vel promittit, non intendit se ad amplius obligare; sed relinquit donatario, an rem donatam velit suis expensis auferre, nec ne. Actus autem agentium non operantur ultra intentionem eorum l. Non omnis, 19. ff. de rebus, redit. Barbosa de Axiomat. jur. verf. Actus.

54 Si tandem quid debetur ex contractu, ratione cujus aliquid datur, & aliquid accipitur, veluti in emptione, locatione &c. locus solutionis illi erit, ubi res, pro qua datur alia, fuit accepta; nisi aliter inter se conveniant contrahentes. Lessius l. 2. c. 15. dub. 8. n. 56. Engel h. t. n. 7. ubi testatur, ita communiter sentire DD. Ratio, quam proponit; & ad longum deducit Lessius l. c. est: quia nullus alius modus justitiæ magis congruit; eo quod in similibus contractibus una res in locum alterius substituatur, quod perfecto modo fieri nequit, nisi idem locus servetur.

55 Resp. IV. Potest etiam debitor liberari a debito absque solutione per acceptilationem, textu claro §. 1. instit. Quibus modis toll. obligat. & l. in pluribus, 6. ff. de acceptilatione. Est autem Acceptilatio imaginaria solutio, per interrogationem debitoris & responsionem creditoris facta: quod enim Titio debetur, si id Titius velit remittere, poterit ut patiatur hæc verba debitorem dicere: Quod ego tibi promisi, habesne acceptum? Titius respondeat habeo: sunt verba cit. §. 1. Instit. Quibus modis toll. obligat. Ut autem acceptilatio valeat, fieri debet, cujus debiti remissio petatur cit. l. in pluribus, 4. ff. de Acceptilat. Hinc ibidem dicitur: Si ego aliud accepturi tulis, aliud tu rogasti, nihil valere Acceptilationem.

56 Porro potest talis remissio debiti non tantum per expressa verba, sed etiam tacite fieri, & facta censetur quando creditor debitori Chirographum restituat, vel laceret, aut deleat, l. 2. §. 1. ff. de Pactis ibi: Si debitori meo reddiderim cautionem, videtur inter nos convenisse, ne peterem. Non item si ante solutionem Pignus restituat creditor l. 3. ff. de Pactis, ibi: Postquam pignus vero debitori redditur, si pecunia soluta non fuerit, debitum peti posse, dubium non est. Estque communis DD.

57 Quæritur III. Utrum etiam per compensationem rite fieri possit solutio, & debitum expungi? Ante responsionem sciendum, quod compensatio sit debiti & crediti inter se contributio, l. 1. C. de Compens. quæ, si publice fiat, publica erit; si occulte, occulta: sic v. g. Si quis tibi centum debet Florenos, & illos via ordinaria acquirere non valeas, ab eodem in occulto surripis totidem Florenos; vel debitor ejusdem occultus existens solutionem in æquivalenti non præstat, diceris occultam facere compensationem. Hoc notato, Resp. I. Si debitæ adsint conditiones; omni Jure licita est compensatio: D. Thomas 2. 2. q. 65. art. 5. ad Tertium. Glossa in c. jus Gentium 9. dist. 2. v. Sedium. Abbas in c. Sicut, 29. n. 14. & 15. de jurejur. Navar. Man. c. 15. n. 112. Sylvester v. Furtum q. 13. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 1. nu. 9. Molina Disp. 691. num. 10. Lessius l. 2. c. 27. nu. 16. Engel h. t. nu. 15. & communis aliorum l. Dedisse 76. ff. de V. S. Dedisse intelligendus est; etiam is, qui compensavit. Non enim interest, solverit, an compensavit, prout dicit Pomponius l. Si debitor 4. ff. Quis potiores Pig. Concordat l. Si constat 4. C. de compensat. Ratio est; quia Jure naturali, & gentium licitum est ex rebus debitoris sibi satisfacere, seque indemnem reddere: quando aliter solutionem obtinere quis nequit.

58 Nec refert, si debita sint inæqualia; v. g. tu debes alteri ducentos, & ille tibi ex alia causa centum Florenos; poteris enim nihilominus uti compensatione quoad concurrentem summam, centum videlicet Florenorum. Textus expressus habetur L. 4. Cod. de Compens. ubi etiam statuitur, quod non tantum tollat obligationem, ac sistat cursum a die, quo per debitorem opponitur compensatio, sed etiam a die, quo duo hujusmodi debita concurrerunt.

Dicitur notanter in Conclusione; Si debitæ adsint conditiones. Ut enim compensatio sit licita, & subsistat requiritur primo ut debitum sit certum, L. 4 de Compens. & quidem pro foro externo, ac si publice fit, ut causa ex qua compensatur, liquida sit, & non multis ambagibus innodata, sed possit Judici facile exitum sui præstare ut Leg. 14. C. de Compensat. ubi etiam monentur Judices; ut non proclives ad admittendas compensationes existant. Ratio est; quia in dubio melior est conditio possidentis. 59

Secundo requiritur pro foro externo, ut fiat compensatio circa res in eodem genere fungibiles: quare valet quidem, si per compensationem pecuniæ pro debito pecuniario: frumentum pro frumento, oleum pro oleo subripiatur: non item, si pecunia pro equo, aut equus pro bove &c. Abbas in c. Bona fides, n. 12. de Compens. Molin. Disp. 61. n. 5. Layman loc. cit. num. 9. Engel loc. cit. n. 15. & alij. Ratio est; cum quia l. 2. §. 1. ff. de Rebus cred. Aliud pro alio, invito creditori solvi non potest: tum quia diversa corpora diversæ sunt æstimationis; transitque talis compensatio in novum contractum emptionis, vel permutationis; qualem invito invitus, regulariter nemo tenetur, juxta superius dicta. Potest nihilominus in hoc casu res aliena diversi generis pro alia re debita retineri. Engel loc. cit. arg. l. si in Sortem, 5. ff. de Condict. indebit. 60

Tertio requiritur, ut alia convenientiori, & ordinaria via debitum facile obtineri non possit. Glossa in c. Jus gentium, 9. dist. 1. v. Sedium, Abbas in c. Sicut, 29. n. 15. de Jurejur. ibi: Generali lege decernimus, neminem sibi esse judicem, aut jus sibi dicere debere. Layman l. c. n. 9. Arg. l. nn. C. Ne quis in sua causa, Molin. Disp. 691. [illegible] 61

Porro pro foro externo sunt quædam debita excepta ita ut in illis pro foro externo compensatio non valeat, etiamsi sint ejusdem generis & alia via obtineri nequeant. Veluti si quis Reipublicæ ex causa vectigalis, vel tributi debet, l. 3. C. de compens. Item si quis debet ex furto, rapina, spolii fraude &c. l. fin. C. de Compensat. ibi: Possessionem autem alienam perperam occupantibus Compensatio non datur. Rursus si quis debet ex deposito, c. fin. de Deposito, ibi: Sane depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare, contra quod Compensationi vel deductioni non est locus. Ubi per ly deductioni compensatio ex parte intelligitur, Glossa in cit. c. fin. v. Contra quod, quæ fit, dum debita sunt inæqualia juxta dicta superius n. 57. 62

Utrum autem in foro externo etiam in Commodato compensatio valeat, necne, controversum est inter DD. Sylvester siquidem v. Compensatio Abbas in cit. c. fin. de Deposit. n. 12. citans communem, affirmativam tenet Engel vero h. t. n. 15 Lessius l. 2. c. 27. num 15. & alij negativam tuentur, quibus & nos adhæremus ob Juris textum revera satis clarum l. fin. C. de Commodat. ibi: Prætextu debiti, restitutio commodati non probabiliter recusatur. 63

Verum pro foro interno conscientiæ hæc debitorum exceptio locum non habet; sed potest etiam fieri compensatio occulta, ita ut rem quamcunque creditoris etiam alterius generis in æquivalenti (si ejusdem generis haberi non potest) vel occulte surripere, vel; si jam habet (uti fit in deposito, commodato, re per furtum vel fraudem acquisita &c.), retinere debitor valeat; dummodo debitum sit certum: etsi illud probare nequeat, uti pro foro externo requiritur l. 14. C. de compensat. & debitor rem suam ordinaria via acquirere commode nequeat: ita DD. n. 56. citati cum communissima aliorum, ob rationem ibidem citatam. 64

Monent tamen plerique, ut Molina, Layman loc. c. Abbas in c. Sicut 29. n. 15. debitorem occulte compensantem, ut omni possibili modo vigilet, ac laboret, ne creditor vel hæres, ipsi debitori, vel heredibus illius denuo solvat, aut ex eronea conscientia peccatum committant, omittendo solutionem, ad quam adhuc se obligatos existimant, item attendat, monent, ne det scandalum, aut se ipsum infamet, ac tanquam alienæ rei invasor 65

vel

vel fur in foro externo habitus puniatur: sic enim per accidens etiam in foro interno peccatum committeret.

66 De occulta compensatione famulorum, & aliorum servientium &c. dictum est supra *Tit. de Locatione, & Conductione n. 105.*

§. III.

De Ordine inter creditores in solvendis debitis servando, dum debitor nimis obæratus moritur, aut cedit bonis, ubi etiam de condicione indebiti.

S U M M A R I U M.

67 *Condictio indebiti definitur.*
68 *Indebitum ac debitum triplex.*
69 *Qui utroque Jure indebitum per errorem solvit, repetere potest.*
70 *Solvens debitum Jure Civili, naturali vero indebitum repetere potest.*
71 *Pariter repetere quis potest solutum per ignorantiam facti, indebitum Jure Civile, & debitum Jure naturali, dummodo ignorantia crassa & supina non sit.*
72 *Universaliter & absolute loquendo: sive per Juris, sive per facti ignorantiam, indebitum quis solvat, repetere potest.*
73 *Probatur, & confirmatur Conclusio ex Jure usque ad n. 77.*
77 *Qui sciens indebitum solvit, repetere non potest: secus est, erco, qui mente dubia & titubante solvit.*
78 *Asserens, se indebitum solvisse probare debet: nisi solutum accipiens, utique agnoverit, se aliquid recepisse.*
79 *Deficientibus ad cuncta debita solvenda mediis, sequens ordo servari debet: ut primo solvantur, seu restituantur res aliena apud debitorem existentes.*
80 *Secundo sumptus judiciales.*
81 *Tertio impensæ funebres; ac illi creditores qui ad has interea aliquid subministrarunt.*
82 *Item illi, qui ad insinuationem testamenti, vel confectionem inventarii &c. aliquid subministrarunt.*
83 *Quarto debita contracta apud pharmacopæum, medicos, & chirurgos.*
84 *Tempore infirmitatis ultimæ, non item prius contracta.*
85 *Qui ad reficiendam, conservandam, ædificandam, vel emendam rem mutuo dant &c.*
86 *Quinto uxores quoad illatam dotem, præferuntur etiam hypothecariis creditoribus, & quando?*
87 *Quoad dotem promissam, & nondum solutam nullo gaudent privilegio.*
88 *Sexto, pupilli, minores, ac reliqui curatorem habentes.*
89 *Septimo, Fiscus quoad bona eorum, qui cum illo contraxerunt, vel bona illius administrarunt.*
90 *Octavo, Creditores, hypothecarii expressam hypothecam habentes.*
91 *Quibus etiam comparantur provisi tacita hypotheca.*
92 *Nono: Creditores Chirographarii: qualis ordo inter ipsos.*
93 *Ordo de Jure Bavarico præscriptus.*

67 QUæritur I: Quid sit condictio indebiti, & quando locum habeat? Resp. *Condictio* est actio personalis, qua is, quique habet contra eum, cui indebitum, hoc est, aliquid, quod ei non debebat, per errorem solvit. Ita in re communis DD *arg. tot. ff. & C. de Condictione indebiti.* Declaratur definitio exemplo, v. g. si quis non amplius recordans, aut ignorans, a se, vel uxore, aut tutore suo debitum aliquid creditori jam esse solutum, denuo solvat, potest dein, id resciens, ita solutum tanquam indebitum condicere, id est, actione instituta repetere, si aliter reddere nolit creditor. Idem, si quis ex ignorantia putet, se de Jure quid debere alicui, illudque solvat, quia uti n. 72. dicemus datur Condictio indebiti, non tantum, si solutio per errorem facti, sed & si per errorem Juris facta est.

Pro secunda quæstionis parte prænotandum cum Glossa in c. *fin. h. t. verf. Indebitum.* Abbate *in idem* nn. 4. 7. & 8. *h. t.* & aliis: sicut debitum, ita indebitum varium, præsertim vero triplex dari. Primo enim datur indebitum Jure tam naturali, quam Civili, id est, quod nec Jure naturali, nec Civili debetur. Secundo datur indebitum Jure naturali tantum, Jure Civili vero debitum. Tertio datur indebitum solo Jure Civili, naturali Jure vero debitum. Sic ex nudo pacto oritur obligatio, & indebitum de Jure naturali, quod tamen de Jure Civili est indebitum, *l. Juris gentium, 7. §. Sed cum nullo, ff. de Pactis.* Hoc notato 68

Resp. I. Qui utroque Jure indebitum, id est, quod nec Jure naturali, nec Civili debuit, per errorem solvit, solutum condicere, ac repetere potest, Communis, ac certa, *tot. Tit. ff. & C. de Condictione indebiti.* Ratio est; quia natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem, *l. Nam hoc 14. ff. de Condiction. indebiti* hoc autem inique fieret, si utroque Jure indebitum solutum repeti non posset. 69

Resp. II. Qui per errorem solvit indebitum Jure naturali, debitum vero Jure Civili, solutum pariter condicere, seu repetere potest. Glossa *loc. cit.* Abbas *in c. fin. h. t. n.* 14. Pithing *eod. n.* 22. & alii, *arg. l. Si in sortem 26. Indebitum, 2. ff. de Condiction. indebiti.* Ratio est; quia qui per errorem solvit, certat de damno vitando, is vero, qui solutum accepit, de lucro captando: in quo casu, nec Juris ignorantia nocet, *l. Error, 8. ff. de Jur. & fact. ignorant.* ibi: Cæterum omnibus juris error in damnis amittendæ rei suæ non nocet. 70

Resp. III. Quando quis id, quod Jure naturali tantum, non item Civili debet, per ignorantiam facti solvit, condicere ac repetere solutum potest. Glossa *in cit. cap. fin. h. t. verf. Indebitum.* Abbas *in idem n.* 12. *arg. l. Error, 8. ff. de Jur. & fact. ignorant.* ibi: Error facti ne maribus quidem in damnis & compendiis non sit. Dummodo supina, crassa, aut affectata non sit, *l. Nec supina 6. ff. eod.* ibi: Nec supina ignorantia ferenda est factum ignorantis. Ratio ibidem assignatur; quia hujusmodi ignorantia pro scientia habetur; ubi autem quis scit, se Jure naturali quid debere, haud dubie solvere, aut solutum jam relinquere tenetur, etsi Jure Civili ad id non teneatur, eo quod ignorantia talis non excuset. *cap. Apostolicæ 9. de Cleric. excommun. ministr. & c. 2. de Constitut.* in 6. Abbas *l. c.* & communis. 71

Resp. IV. Præcedentes Conclusiones procedunt, ita, ut indebitum solutum repetere quis possit, sive per ignorantiam Juris, sive facti solverit. Calvinus *verf. Condictio indebiti* ubi citat alios. Quoad primam & secundam Conclusionem tenent etiam Abbas *in c. cap. fin. n.* 11. & 14. *h. t.* Glossa *in idem verf. Indebitum,* Pirhing & alii. Quoad tertiam vero idem, Abbas quidem *loc. c. n.* 12. Pirhing vero *l. cit. n.* 23. Glossa *loc. cit.* dissentiunt, *arg. L. 1. & seqq. ff. de Jur. & fact. ignorant.* ubi expresse ac repetitis vicibus habetur, quod Juris ignorantia non prosit; adeo ut *l. Reg. 4. princ. ff. eod.* pro regula ponatur; Regula est, Juris ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere. Accedit in qua se principaliter fundant Adversarii, *L. Cum quis 10. C. eod.* quæ ad propositum loquens sic habet: Dum quis Jus ignorans, indebitam pecuniam solverit, cessat repetitio: per ignorantiam enim facti tantum repetitionem indebiti soluti competere, tibi notum est. 72

Probatur autem nostra doctrina universaliter de omnibus tribus Conclusionibus. Condictio indebiti introducta est ex æquitate naturali *l. In summa 65. §. Quod ob rem 4. & l. seqq. ff. de Condiction. indebiti* atqui eadem est ratio æquitatis naturalis repetendi seu condicendi, sive per Juris, sive per facti errorem solvatur indebitum, cum Jure naturali revera iniquum ac injustum sit; ut is qui indebitum accepit, cum alterius jactura locupletetur *l. Nam hoc 14. ff. eod.* ac *Reg. 206. ff. de Reg. Jur.* ibi: Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem, consequenter si quis ostendere potest, se ex errore sive facti, sive Juris solvisse, quod non debuit, accipiens restituere debet; alias certe, injuste retinet alienum; & facit injuriam solventi; consequenter cum illius detrimento ac injuria contra Jus naturæ locupletior fit. Confirmatur: Univer- 73

versaliter & absolute loquendo, Juris error aut ignorantia illi, qui agit de damno amittendæ rei suæ non nocet, *Leg. 8. ff. de Juris & facti ignorant.*

74 Leges in contrarium allegatæ, si quid probatent, nimium probarent; probarent enim contra ipsos Adversarios, videlicet, quod solutum indebitum per ignorantiam Juris etiam in casibus primæ & secundæ Conclusionis non prodesset, nec condictionem admitteret: cum citatæ Leges universaliter ac indistincte loquantur, Juris ignorantiam non prodesse, & hac ignorantia solutum indebitum repeti non posse, uti legenti patet, Ubi autem Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, juxta vulgatum Juristarum axioma, quod habetur in Summario, *l. de Pretio, D. de Publician. in rem action.* Et verba generalia generaliter sint intelligenda, *cap. Quia circa, 22. de Privileg.*

75 Hinc ad Leges *ex D. Tit. de Condition. indebit.* citatas respondetur, ab is exceptam esse Juris ignorantiam in casu condictionis indebiti, hoc ipso, quod in pluribus Legibus, *D. & C. de Condition. indebiti*, absolute & indistincte statuatur, per errorem, seu ignorantiam solutum indebitum condici, ac repeti posse,

76 Ad *l. 10. C. eod.* respondetur, eam loqui de casu particulari, in quo solvens forsan supinam habuit ignorantiam Juris, quæ hoc ipso, quod æquiparetur scientiæ, *l. Nec supina, 6. D. de Jur. & fact. ignorant.* & is, qui scienter indebitum solvit, repetere non possit juxta dicenda inferius *n. seqq.* bene in hoc sensu loquitur dicta *l. 10. C. de Condict. indebit.* Favet etiam *l. Regulam 9. §. 3. D. de Jur. & fact. ignorant.* ibi: Sed juris ignorantiam non prodesse, Labeo ita accipiendum existimat, si Jurisconsulti copiam haberet, vel sua prudentia instructus sit, ut cui facile sit scire, ei detrimento sit juris ignorantia; utpote in simili casu supina seu crassa.

77 Resp. V. Qui scit, se non debere, & tamen solvit, non potest solutum condicere vel repetere, *l. 1. D. de condict. indebit.* ibi: Si sciens se non debere, solvit, cessat repetitio. Idem habetur, *l. Si in sortem 26. §. 3. D. eod.* Ratio est; quia talis præsumitur donare: Nam cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est, *l. Cujus 53. D. de Reg. jur.* Nec refert, si hac mente dedit, quod velit iterum repetere, *l. Quod quis 50. D. de Condict. indebit.* ibi: Quod quis sciens indebitum dedit hac mente, ut postea repeteret, repetere non potest. Secus foret, si animo dubio, incerto, aut titubante solvit, *l. fin. C. eod.* Quia ut dicitur *Reg. 41. D. de R. jur.* In re obscura melius est favere repetitioni; quam adventitio lucro.

78 Resp. VI. Qui Condictionem intentat, & dicit, se indebitum solvisse, probare debet, quod fuerit indebitum; nisi adversarius negaret, se a condicente solutionem accepisse: tunc enim si de solutione accepta convincatur, ipse probare debet, id, quod solutum accepit sibi, revera debitum fuisse. Ita expresse habetur *cap. fin. h. t. ac l. Cum de indebito, 25. D. de Probat.* Ratio primæ partis est; quia præsumptio stat contra solventem, *cit. l. Cum de indebito. Qui enim solvit*, ut ibidem habetur, nunquam ita resupinus est, ut facile suas pecunias jactet, & indebitas effundat. Ratio secundæ partis est; quia hoc ipso, quod inique negans convincatur de mendacio, stat præsumptio contra ipsum, quod causam iniquam foveat, ut proinde eidem non immerito imponatur onus probandi, id, quod solutum accepit, sibi debitum fuisse, *cit. l. Cum de indebito, & c. fin. h. t.* Licet enim alias actori incumbat probatio, nihilominus si præsumptio stat contra reum in eundem onus probandi rejicitur: uti bene advertit Glossa *fin. de cit. cap. fin. h. t. arg. l. Sicut possidetis 16. C. de Probat.*

Quæritur II. Quo ordine Solutio facienda sit, seu cui ex creditoribus solutio prius præstanda, vel restitutio facienda sit, casu quo debitoris media non amplius sufficiunt ad cuncta debita solvenda, aut debitor moriatur, aut cedat bonis. Resp. sequentem ordinem servari debere. Primo omnium solvendi, ac cæteris cunctis præferendi suos illi, qui res ibi pecunias apud debitorem existentes, habent: quales sunt, qui apud debitorem aliqua deposuerunt, vel ei commodarunt; vel si quæ ab eis furto ablata &c. apud debitorem existant; hæc enim ante omnia dominis suis restituenda veniunt: Molina *Disp. 536. nu. 29.* cum communi *l. deposui 30. D. de Pecul. leg. Procuratoris, 5. §. Sed si dedi. D. de Tribut. act. leg. Cum fundus, 31. D. de rebus credit.* Ratio est; quia solutio fieri debet de propriis bonis debitoris, consequenter res alienæ prius dominis suis restitui debent, nec de illis solvi potest aliis creditoribus.

Secundo solvendi veniunt sumptus Judiciales, si quos 80
forsan ratione Processus edictalis, vel Inventarii &c. vel solutionis de bonis relictis ab ipso Judice creditoribus præstitæ fieri contingunt. Azorius *in Summa aurea, lib. 3. C. Rubr. de sport. & sumpt.* Borglacher *de Privil. credit.* Rhaat *in Discept. Jurid. ad Process. edict. Thesi 11.* Quamvis enim id ex Jure per textum aliquem probari non possit. Ratio tamen & æquitas naturalis. dictat, ut cum Judices pro utilitate creditorum laborent, labores eorum dignam remunerationem recipiant. Idem decernitur *in statut. Bav. in Process. edict. art. 2.*

Tertio loco etiam ante creditores hypothecarios sol- 81
vendi veniunt sumptus funebres seu funeralia. Garcias *de Expens. & meliorat. cap. 8. nu. 18. & 25.* Negusan. *de Pignor. part. 5. memb. 2. l. 18. l. 19. leg. Impensæ, 45. D. de Relig. & sumpt. fun.* ibi: Impensa funeris semper ex hæreditate deducitur, quæ etiam omne creditum solet præcedere; cum bona solvendo non sunt. Ratio est publica utilitas, nec cadavera maneant insepulta. Ob quam rationem, & prælationis privilegio gaudet etiam ille, qui interea ad funerandum media subministravit, Molina *loc. cit. n. 31.* Garcias *loc. cit. n. 25.* Rhaat *loc. cit Thesi 30.* Sumptus funeris dicuntur, quidquid ratione corporis erogandum, est *L. 37. de Reg. & sumpt. fun.* ubi res amplius declaratur. Debent autem impensæ funeris non excessive cum detrimento creditorum, sed moderate fieri juxta statum defuncti, & consuetudinem loci, uti communiter notant plures Doctores.

Ad huc locum referuntur il creditores, qui aliquid 82
in Testamenti insinuationem, vel inventarii confectionem, vel in alias necessarias causas hæreditatis probavetint, sese persolvisset: uti verbis formalibus statuitur, *l. fin. §. 9. C. de Jure delib.* Molina *loc. cit. n. 32.* & alii.

Ad eundem locum, vel potius quarto loco solvenda 83
veniunt debita tempore infirmitatis ultimæ, apud Pharmacopæum, Medicos, & Chirurgos contracta, Surdus *decis. 255. num. 26.* Rhaat *loc. cit. Thes. 33.* & Doctores communiter, *arg. l. restituenda, 4. C. de Petit. hæred. ac L. 3. C. de Relig. & sumpt. fun.* Ratio est: ne alias medicinæ & Medicorum defectu, infirmi indebitis obærati necessario mori debeant, cum Pharmacopæus, Medici, & Chirurgi rationabiliter prævidentes, se solvendos non esse, vel sine mercede debita laboraturos, auxilium, & remedia negarent,

Dicitur notanter tempore infirmitatis ultimæ; quia 84
uti communiter notant DD. impensas Pharmacopæorum, Mædicorum &c. quæ ab antiquo restant, prælationis pivilegio non gaudere. Ratio est: tum quia sibi imputare debent, quod satisfactionem sibi debitam non prius exegerint. Tum ne patrimonium cum detrimento aliorum creditorum nimium exhauriatur, tum etiam, ut addit Berlich *lib. 1. concl. 64. nu. 98.* ne tribuatur eis occasio. ægroti necem procurandi, ex eo, quod videant. se a creditore, ære alieno nimium gravato, debita obtinere aliter haud amplius posse. 85

Quinto veniunt, qui ad reparationem vel conservationem alicujus domus vol alterius ædificii pecunias, vel materialis dedit, *leg. Interdum 5. & l. Creditor 25. D. de Credit & si cert. petat, D. qui potior Pignor.* Mynsig. *cent. 1. Observ. 8. n. 7.* & alii. Ratio datur *l. Hujus 6. D. qui potiores pignor.* quia ita mutuans *pecunia sua salvam fecit totius Pignoris causam*. Ad eundem locum pertinent, qui ad emendam, vel ædificandam noviter domum vel aliud ædificium mutuas dederunt pecunias, hac tamen cum distinctione, ut dum ita mutuo dans privilegio hoc gaudere vult, sibi simul rem, ad quam emendam, vel ædificandam mutuas dat pecunias, sibi pro expressa hypotheca paciscendo statim reservet, textu claro *l. quamvis 17. C. de Pign. & hypth. & l. Licet 7. D. qui potiores Pign.*

Sexto loco collocantur uxores quoad dotem allatam; 86
quia uxores pro hac tacitam hypothecam, & jus prælationis ante reliquos creditores actiones personali gauden-

dentes, habentur. Ita expresse habetur *l. Assiduis*, 12. *C. Qui potiores &c.* juncta *l. un. C. de Rei uxor. act.* Præferuntur etiam hypothecariis creditoribus, casu quo hypotheca primum post matrimonium, & dotem allatam, non item si antea constituta est; uti cum communi aliorum bene docet Gailus *lib. 2. Observ.* 25. *nu.* 10. *Zos. in §. Fuerat n.* 22. *Instit. de Action.* ubi dicit, hanc sententiam esse verissimam, eamque tenet Glossa *in cit. l. Assiduis, vers. licet anteriores.*

87 Dicitur notanter, quoad dotem actu jam allatam; quia quoad dotem tantum promissam vel cautam, item confessam a marito, quasi data iam esset; cum data & numerata non sit, Communis tenet, uxorem nullo gaudere prælationis Privilegio; prout videre est apud Gailum *lib. 2. Observ. 91. per totum*, ubi etiam testatur, hanc esse in Camera approbatam opinionem. Ratio est, tum quia dotem numeratio, non scriptura faciat; & ideo non ignoranus ita demum ad petitionem dotis admitti posse si dotem a se re ipsa datam probatura est. Concordat *l. Si ex cautione 3. C. de non numerat. pecun.*

88 Septimus locus competit pupillis, & minoribus, atque aliis curatorem habentibus; ut sunt prodigi, amentes &c. item causis piis respectu bonorum, Tutorum, Curatorum, administratorum &c. utpote in quæ tacitam hypothecam, ac ideo jus prælationis præ cæteris, etiam anterioribus Chirographariis creditoribus, & posterioribus hypothecariis, non item anterioribus hypothecariis habent sicut supra de uxore dictum. De pupillis, minoribus, prodigis; res in Jure certa est, per *l. 4. §. 1. de Privileg. credit. ac l. fin. de Tut. ac ration. distrah.* cum concordantiis. De causis piis controversia est inter Doctores, uti videre est apud Berlich *lib. 1. Conclus. 67. n. 47. & seqq.* tamen quia gaudent Jure Minorum, eisdem hoc privilegium denegandum non est.

89 Octavum locum possidet Fiscus in bonis eorum, qui cum eo contraxerunt, vel administrationum rerum ad Fiscum pertinentium habuerunt: quia Fiscus in horum bonis tacitum pignus habet; Nam certum est ejus, qui cum Fisco contrahit, bona veluti pignori titulo obligari, quamvis specialiter id non exprimatur, *l. 2. C. In quibus caus. Pignor. tacit. ac leg. Aufertur, 46. ff. de Jure Fisci*, cum concordantiis: Et hinc non tantum anterioribus creditoribus Chirographariis, sed etiam posterioribus hypothecariis, non item anterioribus præferuntur.

90 Nono loco ponuntur creditores, qui habent hypothecam expressam; hi enim quoad bona hypothecata vel oppignorata præferuntur reliquis supra non recensitis, qui solam actionem personalem habent, *l. Eos 9. C. qui potiores pig.* ibi: qui receperunt pignora, cum in rem actionem habeant, privilegiis omnibus, quæ personalibus actionibus competunt præferri constat, *leg. Si pignus 8. ff. Qui potiores Pig.* cum concordantiis. Molina *loc. cit. num. 33.* Quinam autem ordo sit observandus inter ipsos hypothecarios expressos, superius *tit. 21. de pig. n. 78. & seqq.* dictum est.

Huc reducunt Faber *de Errorib. pragmat. Decad. 6. error. 3.* Rhaat *Assert. 99.* per totum, & alii, etiam illos creditores, qui tacitam hypothecam habent. Ratio eorum est: quia cum tacita hypotheca æque, ac expressa rem afficiat, *l. Si quis 8. C. de secun. napt.* nec appareat ratio, cur hypotheca constituta ab homine sit majoris virtutis, ac constituta per Legem, merito hypotheca tacita ejusdem efficaciæ cum expressa quoad propositum habetur; *l. 2. & 4. C. Qui potiores pignor.* 91

Tandem veniunt creditores personales, seu Chirographarii nullum jus prælationis habentes, quorum de Jure communi nullus præfertur alteri, etsi aliqui eorum potiores sint tempore & antiquiorem prætensionem habeant; ut proin in his Juris regula, Qui potior tempore, potior est Jure, non attendatur; sed si media non sufficiant, singulis debita solvantur pro rata, ita ut qualis est proportio debiti ad debitum, quoad quantitatem, talis sit proportio ejus, quod quisque accipit, ad id, quod alii accipiunt, Molina *Disp. 536. n. 41.* Gailus *Observ. 25. nu. 13.* ac alii, *arg. l. Privilegia. D. de Privileg. credit. leg. Si hominem, 3. §. fin. D. Deposit. ac leg. Pro debito. Cod. de bon. auth. Jud. poss.* ibi: Æquali portione pro rata debiti quantitate omnibus creditoribus consuli potest. 92

De Jure Bavarico in processu Edictali, Gand Processus sequens in solvendis creditoribus, casu quo debitor cedit boni, servatur ordo a Jure communi haud multum difformis, & de reliquo æquitati summe conseutaneus, uti legenti articulos patet, in quos late Illustrissimus D. Schimdt. Primo loco ponuntur sumptus Judiciales. 2. Impensæ funerales, cui æquiparantur expensæ in Pharmacopæum, Medicos, & Chirurgos. 3. Merces operariorum & famulitii domestici. 4. Qui ad reparandam, conservandam, ædificandam, emendam domum &c. materialia, vel mutuas pecunias dederunt. 5. Uxor ratione dotis. 6. Pupilli, Minores, & aliæ causæ piæ. 7. Fiscus 8. Creditores hypothecarii. 9. Chirographarii habentes confecta Instrumenta coram Notario, & testibus. 10. Qui solum personale privilegium habent, ut Chirographariis simplicibus præferantur. De quibus vide in fonte, & ibi Illustrissimum D. Schmidt. 93

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

1 *Ratio Ordinis.*

1 ACtum est in præcedentibus de quibusdam contractibus onerosis, ex utraque parte obligationem inducentibus, videlicet de Emptione, & Venditione, Locato, Conducto, Permutatione &c. agitur nunc de nonnullis contractibus gratuitis, inter quos principalis est Donatio, De qua sit

§. I.

De natura ac divisione Donationis: item de requisitis ad eam, & effectu ejusdem.

SUMMARIUM.

2 *Donationis Definitio.*
3 *Debet esse mere liberali: hinc remuneratoria donatio proprie talis non est.*
4 *Donatio alia est realis, alia verbalis.*
5 *Alia mere gratuita, alia remuneratoria: alia absoluta, alia conditionata.*
6 *Alia inter vivos, alia mortis causa.*
7 *Ad donationis valorem requiritur consensus donantis signo externo mostratus.*
8 *Potest donatio fieri absenti, & præsenti: oretenus & scriptis: tacite & expresse.*
9 *Potest etiam ex coniecturis præsumi.*
10 *Requiritur etiam ex parte donatarii acceptatio.*
11 *Quæ fieri potest verbis & signis: imo si præsenti & tacenti fiat donatio, censetur acceptata.*
12 *Donatio Ecclesiæ, vel alii piæ causæ facta, illico obligat, etsi a Rectore, vel Administratore causæ piæ nondum sit acceptata.*
13 *Probatur a pari de donatione facta Reipublicæ.*
14 *Donatio quingentos solidos excedens insinuari debet apud Judicem. Insinuatio quid?*
15 *Solidus quid?*
16 *Donatio quingentos solidos excedens valet in pluribus casibus absque insinuatione. Veluti I. Si fit ad reparationem ædium incendio consumptarum. II. Si fiat ad causas pias.*
17 *Solvitur instantia ex iure.*
18 *Tertio, si fiat a belli Duce militibus. Quarto valet donatio, quam princeps privato, aut privatus principi facit.*

Quin-

19 *Quinto, si est remuneratoria, vel ob causam facta.*
20 *Donari potest omnis res in commercium humanam veniens, etiam aliena, & quomodo.*
21 *Donare possunt omnes, qui rerum suarum administrationem, & lege non prohibentur.*
22 *Prohibentur autem donare plures, & quidem primo omnes, qui administratione rerum suarum carent.*
23 *Secundo Tutores & Curatores de rebus, quas administrant, donare non possunt.*
24 *Nisi remunerationis causa; aut quæ de more & consuetudine donantur.*
25 *Tertio pater donare non potest liberis nondum emancipatis.*
26 *Nisi ob causam, vel remunerationis gratia.*
27 *Mater vero tam emancipatis, quam non emancipatis valide donat.*
28 *Quarto milites, & Clerici donare non possunt concubinis.*
29 *Quinto prohibentur Donationes inter virum & mulierem. Remissive.*
30 *Donatio etiam verbalis acceptata obligat, & parit actionem.*
31 *Si quis verbaliter tantum promisit, quod promissum servans, alios creditores non amplius solvere, vel se sustentare posset, &c.*

2 QUæritur I. Quid sit Donatio? Resp. Donatio, dicta a dono, quasi doni datio, *l. Senatus 35. § 1. ff. de Mort. caus. donat.* est rei licitæ (id est donari non prohibitæ) nullo jure cogente, ex mera liberalitate facta collatio, seu datio, *arg. l. Donari, 82. ff. de reg. jur.* ibi: Donari videtur, quod nullo Jure cogente conceditur. Convenit cum dicta definitione etiam definitio; quam dat Doctor subtilis *in 4. dist. 55. q. 2. § Secunda* potest, dicendo: Donatio est datio rei mere liberalis. Explicatur Definitio. Dicitur rei licitæ; quia, ut bene notat Abbas *ad Rubr. h. t.* rei illicitæ Donatio, sicut & venditio nulla est, *l. quod sæpe 35. §. Veneni mali ff. de contrah. Emption.* unde donans ad eam tradendam compelli non potest.

3 Dicitur nullo Jure cogente, videlicet nec naturali, nec humano: per quæ verba a Donatione proprie sumpta excluditur Donatio remuneratoria, quæ fit ex causa & debito gratitudinis ob præcedentia aliqua merita donatarii: licet enim ex hac nulla detur actio, aut jus exigendi nec in foro interno, nec externo, nihilominus quia est Jure naturalis aliquo modo debita, vera donatio non est, utpote qualem quis propter nullam aliam causam facit, quam ut liberalitatem, & munificentiam exerceat. Hæc proprie Donatio appellatur *l. 1. princ. ff. h. t.* Unde *l. Aquilinus 27. ff. eod.* a vera donatione excluditur illa, quam quis facit Magistro suo, cum remuneratio obsequii & officii, quam liberalis datio sit. Abbas *ad cit. rub. h. t.* Bartolus *in proœmio ff.* Clarus *V. Donatio q. 3.* & t. Pirhnig *h. t. n. 1.* & communis aliorum.

4 Quæritur II. Quotuplex sit Donatio? Resp. eam varie, & quidem primo dividi in realem, & verbalem. Ita est, qua quis rem alteri gratuito donat, & actu tradit. Quæ Donatio est proprie talis, cui definitio *n. 2.* data convenit. Donatio verbalis est nuda promissio, seu conventio de dando, qua quidem res alteri per verba de præsenti actu donatur, sed actu non traditur, utpote forsan absenti, vel donanti ad tempus adhuc necessaria &c. Et hæc Donatio est imperfecta, ac impropria talis, cum ei definitio ex Jure *l. 82. ff. de reg. jur.* & *l. Donari 27. ff. h. t.* desumpta non conveniat; non enim est datio, sed collatio; prout citata Jura requirunt.

5 Secundo dividitur in mere gratuitam, ac remuneratoriam. Illa est, quæ ex mera liberalitate absque ulla justitiæ, vel gratitudinis obligatione exercetur: & hæc proprie Donatio est, quam supra definivimus. Remuneratoria vero est, quæ fit ex titulo gratitudinis ob præcedentia merita debita. Quæ donatio juxta dicta *n. 3.* est impropria. Tertio dividitur in donationem absolutam, quæ fit absque ulla conditione: & donationem conditionatam, id est, quæ sua certa aliqua conditione contingit, quæ pariter non proprie donatio dicitur *Leg. 1. ff. hoc tit.*

6 Quarto, & quidem principaliter dividitur in donationem inter vivos, & donationem mortis causa. Donatio inter vivos, est, quæ sine monitione, cogitatione, aut suspicione mortis fit, vel fieri potest, *l. Alia autem 2. instit. h. t.* Donatio mortis causa est, quæ ad nutum revocabilis; fit intuitu mortis, & facta mentione mortis, seu ut dicitur *§ 1. instit. h. t.* Cum quis ita donat, ut si quid humanitus ei contigisset, haberet is, qui accepit, in autem supervixisset, is, qui donavit, reciperet; vel si eum pœnituisset, cui donatum est. De hac Donatione amplius agamus infra *Tit. de Testamentis*. De Donatione inter vivos vero in præsenti principaliter tractabitur.

Quæritur III. Quænam requirantur ad hoc, ut donatio de Jure subsistat? Resp. Duo adhuc principaliter requiruntur, videlicet voluntas, & animus donandi ex parte donantis; & acceptio ex parte donatarii, *l. In omnibus 55 ff. de oblig. & act.* Et quidem ex parte donantis consensus; seu voluntas donandi signo externo sufficienter expressivo manifestari debet. Neque enim in dubio præsumitur Donatio, sed probari debet, juxta vulgarem in ore omnium existentem regulam, uti loquitur Menochius *arg. l. cum de indebito 25. ff. de probat.* Ad cujus probationem elidendam, si alia conjectura, vel interpretatio appareret, sumitur. Menochius *lib. 2 de Arbitr. jud. cas. 88. n. 2.* Barbosa *de Axiom. usu freq. V. donare* Surdus *decis. 150. n. 4. l. Eleganter ff. de pignor.* Imo potius error, quam Donatio præsumitur, Mascardus *de prob. Concl. 564. n. 4.* Menoch *l. c. n. 3.* Barbosa *loc. c.* Flamin. Parisius *de resignat. Benef. l. 9. q. 19. n. 5. l. Sed etsi me putem n. 22 prin ff. de Con. indeb.* Ratio *in cit. l. 25. ff. de prob.* continetur, quia nempe nullus suum jactare & perdere, sed acquirere, ditarique velle præsumitur. 7

Cæterum sufficit quivis manifestandi modus sive oretenus, sive in scriptis, sive præsenti, sive absenti fiat *arg. leg. Nec ambigi. 6. ac leg. Si aliquid 13. Cod. hoc tit.* Potest etiam facto solo tacite manifestari voluntas donantis; uti fit, si quis sciens solvit, quod non debet si reddat Chirographum &c. prout diximus supra *Tit. præc. n. 56.* 8

Receditur tamen ab allegata Juris regula, daturque præsumptioni locus; quando adsunt conjecturæ. Menochius *l. c. n. 8.* ubi plures conjecturas enumerat. Veluti I. Si vir nobilis dives det aliquid non admodum notabile donare præsumitur, Gl. *in l. Si uxori 32. § fin. ff. de Legatis 3.* Menochius *loc. c. n. 39.* plures allegans, *arg. c. 1. h. t.* II. Quando quis alicui post merita ejusdem quid dat, donasse censetur in remunerationem. Menochius *loc. c. n. 53. l. 12. § 8 ff. Mandati.* Jason & alii. Plures similes conjecturas vide apud Menochium *l. c.* qui ibidem *n. 8.* etiam docet, Judicis arbitrio relinquendum, quænam ad præsumendam donationem sufficiat: quia conjecturæ in facto consistunt, *arg. l. Sed si quis 54. §. 7. ff. de reg. & sumpt. fun.* 9

Ex parte donatarii, quod requiratur acceptatio, indubitati Juris est; cum vi hujus, ante ejusmodi acceptationem nullam obligationem pariat, indeque moderari, mutari, vel omnino revocari possit a donante *l. Absente 10. ff. h. t.* Ratio est, quia ante acceptationem Donatio, utriusque consensu nondum est perfecta, prout tamen de Jure requiritur, *l. In omnibus 55. ff. de oblig. & act.* censeturque donans potius donare, quam donasse Clarus *V. Donatio q. 52. & 53.* Hinc si quis donans absenti moriatur, antequam donatarius donationem resciat, & acceptet, nihil ex donatione tali consequitur donatarius text. claro, *l. 2. §. 6. ff. h. t.* nisi ea mente res servo vel alii Donationem insinuaturo data fuerit, ut statim ejus fiat *c. l. absenti 10. ff. h. t.* 10

Potest autem acceptatio non tantum verbis, sed etiam signis fieri: imo si quis donat præsenti, isque tacet, consentire, & acceptare videtur. Ita contra Decium, & Tiraquel. docet Julius Clarus *§. Donatio quæst. 14. n. 5.* Azotius *p. 3. lib. 11. de Donat. cap. 5. quæst. 2.* Pirhing *h. t. num. 2.* Engel *eod. num. 2.* cum communi aliorum; quia juxta *Reg. Jur. in 6.* qui tacet, consentire videtur saltem in iis, quæ in ejus favorem cedunt: uti habet communis DD. 11

Porro si donatio verbalis fiat Ecclesiæ vel alteri piæ causæ, illico obligat, etsi Rector, aut Administrator Ecclesiæ, vel alterius causæ absens sit, consequenter 12

eam non acceptet. Barbosa *l. a jur. Eccles. univers. c. 13. num. 29.* Tiraquell. *de Privileg. piæ causæ privileg. 115.* Abbas, Molina, Engel *hoc tit. num. 21.* ac alii plurimi a Barbosa citati, contra non paucos alios ab eodem citatos. Ratio est; quia quod donatur, vel promittitur Ecclesiæ, aut aliæ piæ causæ, censetur donatum aut promissum ipsi Deo, *arg. can. Nulli liceat 3. caus. 12. qu. 2.* qui abique præsens, & acceptans est. Nec dicas cum Adversariis; talem Donationem immediate fieri ipsi causæ piæ, non Deo. Nam contra est, quod mens dantis non feratur in rem creatam cui donat, sed in Deum, uti bene respondent Sanchea, Sperell. & alii. Hinc etiam, ut iidem bene notant; Donatio aut promissio facta per modum voti, statim ante ullam acceptationem obligat, tametsi non immediate ipsi Deo, sed causæ piæ fiat.

13 Confirmatur: si quis ex aliqua causa v. gr. ob reparationem incendii, ruinæ, ob ingratitudinem &c. aliquid promittat Civitati, vel Reipublicæ, statim etiam ante ullam acceptationem obligatur, nec amplius promissionem revocare potest, toto ferme tit. *ff. de Pollicit.* Ergo idem de promissione ex causa salutis animæ, factis causis piis, merito dicitur: tum quia juxta communem DD. in *l. penult. C. de SS. Eccle.* a Republica, & Civitate ad Ecclesias & causas pias in favorabilibus bona est argumentatio. Tum quia indignum videtur, Ecclesias, & causas pias in eodem genere, minori gaudere privilegio & favore, quam causas profanas.

14 Quæritur I. An, & in quibus casibus ad Donationem requiratur insinuatio apud Judicem? Ante responsionem notandum; per insinuationem hic intelligi declarationem & petitionem donatoris, qua declarat, & manifestat, se donare, petitque, ut in Acta redigatur, ac desuper Instrumentum conficiatur, Jul. Clarus *§. Donatio q. 15. n. 3. & 4.* Azorius *loc. cit. c. 6. q. 1. arg. l. Donatio 25. & l. In Donationibus 31. C. h. t.* Hoc notato. Resp. I. Hodierno Jure insinuatio Donationis apud Judicem nunquam requiritur, nisi Donationis excedat quingentos solidos. Ratio est: quia suæ quisque rei moderator, atque arbiter existit, *l. in re mandata C. Mandati* & de ea disponere potest, nisi a Jure prohibeatur; non prohibetur autem, nisi in casu conclusionis. Nam quamvis olim Donatio excedens ducentos, & postea tercentos solidos insinuationem requisierit, *l. Sancimus 34. & l. penul. in fin. h. t.* tamen hodie etsi quingentos solidos Donatio non excedat, insinuari apud Judicem necessario non debet, *textu claro §. Aliæ autem 2. instit. hoc titul.* Estque certa apud Doctores. Ratio autem insinuationis est; tum ne excessivis Donationibus cives cum detrimento Reipublicæ ad egestatem redigantur: tum ut fraudibus in Donatione magnæ quantitatis obvietur.

15 Est autem solidus juxta receptam consuetudinem aureus ungaricus, seu apud nos ducatus, qui veteri solido successit; Mynsinger *in §. Aliæ autem Institutiones h. t.* Schneidewin *ibid. num. 24.* Carpz. *p. 2. Constit. 12. def. 12.* & post illos Pirhing *h. t. n. 5.* ut proin quingenti solidi sint quingenti aurei, seu ducati, quos si excedat Donatio: apud Judicem insinuari debet. Quæ tamen insinuatio, si a donante omittatur, non vitiat totam Donationem: sed tantum quoad excessum; eo quod in iis, quæ dividi possunt, utile per inutile non debet vitiari, *l. Si sponsus 5. §. 2. ff. De Donat. inter vir. & mulier.* & *Reg. 37. Jur. in 6.*

16 Resp. II. Dantur plures Donationes, quæ sine dicta insinuatione valent, etsi quingentos solidos excedant. Probatur inductione. Nam Primo valet Donatio facta alicui ad reparationem ædium, quæ ruina, vel incendio consumptæ sunt *l. penult. §. eandemque 2. C. h. t.* vel pro redemptione captivorum; *ead. in princ.* Ratio est; quia per hoc opus pietatis exercetur *c. leg. princ.* ibi: Piissimam administrationem. Ob eandem Juris ea *cit. l.* desumptam rationem. Secundo universaliter valet Donatio facta ad pias causas. Clarus *Donatio q. 17. num. 1.* Pirh. *h. tit. num. 6.* & communis tam Canonist. quam Theol. contra Zoesium *ad ff. h. t. num. 48.* & alios. Probatur etiam textu Matth. 19. Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.

17 Nec obstant dispositiones Juris Civilis *leg. Illud 19. C. de SS. Eccl. & l. Sancimus 34. C. h. t.* Nam contra est; Tum quia causæ piæ, dispositioni Juris Civilis non subjacent, *arg. 1. Eccl. 10. de const.* sed secundum SS. Canones judicari debent, *cap. Relatum 11. & 12. de Test.* & ibi Glossa. Tum quia dictæ dispositiones civiles videntur sublatæ & correctæ ab ipso Jure Civili *tit. l. 34. h. t.* ibi: Exceptis Donationibus, quæ in causas piissimas procedunt & *leg. 36 Cod. eod.*

Tertio valet Donatio rerum mobilium quingentos solidos excedens, quos Duces militum præstant militibus tam ex sua substantia, quam ex spoliis hostium, sive in ipsa belli occupatione, sive in quibuscunque locis degere noscuntur, *l. Si quis 36. §. 1. C. h. t.* Quarto valet Donatio, quæ a Principe fit, *l. Sancimus 34. princ. h. t.* ibi: Exceptis donationibus imperialibus &c. & quæ a privatis in ipsum Principem fit Donatio Authen. immediate *seq. leg. 34. C. h. t.* 18

Quinto valet Donatio remuneratoria. Clarus *§. Donatio q. 16. n. 6.* Bart. *in l. Aquilius 27. n. 3. ff. h. t.* Pirhing *eod. n. 6.* & communis aliorum *arg. c. l. Aquilius 27. ff. h. t.* Ratio ibidem assignatur, quia talis Donatio non est propria Donatio, utpote quæ fit ex mera liberalitate, *l. 1. ff. hoc tit.* Ob eandem rationem etiam reliquæ Donationes ob aliquam causam v. gr. ad militiam studia, nuptias &c. factæ subsistunt; quia & hæ stipulationes, quæ ob causam fiunt, non habent Donationem, prout dicitur, *leg. Hoc jure 19. §. Sic & hæ, ff. hoc tit.* Attendendum tamen in Donatione remuneratoria, ne excedat merita donatarii; quia quo ad illum excessum non valeret. Clarus *loc. cit. quæst. 3. n. 3. & 4.* Azorius *p. 3. lib. 9. de Donat. cap. 6. q. 4.* Pirhing *h. t. n. 6.* cum communi. 19

Quæritur III. Quid donari possit? Resp. Omne id, quod in commercium humanum venit, sive sit quid corporale sive incorporale, mobile aut immobile. Azorius *loc. cit. c. 4. q. 1.* cum communi & certa aliorum, *tot. t. ff. de Donat.* Valet etiam Donatio rei alienæ saltem ad hoc, quod Donatarius rem donatam usu capere, & cum tempore præscribere possit; quamvis dominium ejus confestim non acquirant, *l. 2. & tot. ferme tit. ff. Pro donato* Azorius *l. c. q. 2.* quod si dein res evincatur, donans non tenetur de evictione, *l. Aristo 18. §. fin. ff. h. t.* ibi: Labeo ait, si quis mihi rem alienam donaverit, inque eam sumptus magnos fecero, & sic evincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere. Ratio assignatur *l. Ad res 62. ff. de Ædilit. edict.* videlicet, ne eo casu liberalitatis suæ donator pœnam patiatur: nisi forsan sciens rem alienam mala fide & dolose, ignoranti donasset tunc enim saltem pro restituendis impensis agere contra eum posset donatarius, *cit. l. ad fin.* Imo si Donatio remuneratoria vel ob causam facta est, etiam de evictione tenebitur donator, etsi ignorans rem alienam donaverit, *l. 1. C. de Donat. quæ sub modo & l. Aquilius 27. juncta l. Si pater 34. ff. h. t.* 20

Quæritur IV. Quinam donare possint? Resp. I. Omnes qui dominium, ac rerum suarum administrationem habent, nec specialiter prohibentur. Communis ac certa. Ratio est: tum quia juxta l. in re mandata C. mandati, suæ quisque rei moderator, atque arbiter existit. Tum quia in materia communiter non prohibita concessum intelligitur, quod non expresse prohibetur: uti dicit Glossa communiter recepta in *c. inter corporalia §. non invenitur de Translat. Episcop. argum. can. jam nunc. 8. caus. 26. quæst. 1.* 21

Resp. II. Plures sunt, qui de Jure prohibentur donare. Probatur inductione. Nam I. Donare non possunt pupilli, minores, furiosi, amentes, prodigi &c. Ratio est; quia universaliter omnes; qui administratione suorum bonorum carent, quales sunt præfati, etiam alienare & donare sine authoritate tutoris vel curatoris prohibentur, per vulgaria juris. 22

Curatores ac Tutores licet magna polleant authoritate, ac potestate, donare aliquid de bonis, quæ administrant, non possunt, *l. Contra Juris 38. §. fin. de Pactis* ibi: Juliano placet, etiamsi maximam quis administrationem peculii habeat concessam, donandi jus eum non habere, juncta *l. Lucius 46. §. fin. ff. de Administrat. tut. & c. 3. de offic. vicar.* Ratio est: quia Tutores & curatores dantur pro utilitate suorum principalium, *l. Tutor, 22.* 23

& l.

& l. Lucius *ff. de Administ. tut.* non vero, ut bona eorum perdat, quale est donare, *l. 27. princ. ff. h. t.*

24 Nihilominus licet dictis Tutoribus & Curatoribus pro facultatibus, ac dignitate principalium, proportionatas facere Donationes remuneratorias pro meritis & servitiis principali collatis, item tales, quæ pro more & consuetudine fieri solent. Textus expressus habetur, *l. Cum plures 12. §. 3. ff. de admin. tut. ac l. 13. ff. eod.* docetque communis DD.

25 III. Pater donare non potest filio, quamdiu hic in illius potestate est constitutus, *l. cum bonis 11. C. h. t. ac l. donat. 25. C. de don. inter vir. & mulier.* Rationem DD. communiter assignant hanc, quia scilicet, omne, quod filius a patre acquirit, ad peculium filii profectitium spectat; cujus peculii quia pater dominus est, non tam filio quam sibi dare censetur. Neque tamen omni utilitate caret talis donatio, eo quod saltem emancipationem, res prius donata, statim transeat ad filium donatarium, si usque ad emancipationem pater donationem non revocavit, *l. Donationes 31. §. 2. ff. h. t.* ibi, Pater qui filiæ quam habuit in potestate mancipia donavit, & peculium emancipatæ non ademit, ex post facto donationem videbatur perfecisse. Concordat *l. Sive emancipatis, 17. C. h. t.* Filiis autem emancipatis (quales de Germaniæ consuetudine sunt etiam omnes illi, qui patrimonio juncti, in domo patris non habitant) pater valide donare potest, *cit. leg. 17. h. t.* juncta *leg. 2. C. eod.* Quia in his cessat ratio peculii profectitii.

26 Imo etiam non emancipatis valide donat ratione studiorum, vel opificii addiscendi, *l. 15. Cod. de Negot. gest.* Item remunerationis gratia, *leg. Cum pater 77. §. 25. ff. de Legat. 2.* quia & hujusmodi donatio talis propria non est; juxta dicta superius *n. 3.* Pariter ex causa militiæ, ad gradum vel honorem adipiscendum valide donat filio pater, quia & in hoc cessat prohibitionis ratio *num. præc.* adducta, cum ita donatum efficiatur peculium castrense, vel quasi, in quo filius liberam dispositionem habet.

27 Porro Mater indistincte tam emancipatis, quam sub potestate constitutis liberis valide donat, Molina *disp. 291. n. 4.* Layman *l. 3. tr. 4. c. 13. n. 12.* Lessius *lib. 2. c. 18. n. 90.* Gomez *var. res. lib. 2. c. 4.* Engel *h. t. n. 4.* Ratio est: tum quia & in hac quoque ratio prohibitionis cessat, cum liberos in sua potestate non habeant *§. Feminæ, 10. Instit. de Adop.* Tum quia eidem donare prohibitum non est, *a l. Sed si ego 4. §. 1. ff. ad S. C. Velleia.* Ratio ibidem additur, quia tam faciliter non donant, vel certe ordinario defectu administrationis multum donare non possunt. Nec obstat *l. Hæc ratio, 3. §. 4. ff. de donat. inter vir. & mulier.* ubi etiam matris donatio in valida declaratur illis verbis. Si mater filio, qui in patris potestate esset, donet, nullius momenti esset donatio, quia patri quæritur. Resp. enim cum communi DD. in dicta Lege ideo præcise matri prohibitum esse donare, ne donando liberis, eluderet Legem prohibentem donationes inter virum & mulierem, cum tempore illius legis conditæ, distinctio peculii adventitii introducta nondum esset, sed quidquid, exceptis castrensibus, ad liberos pervenerat, ad patrem de jure pertinebat, *§. 1. Instit.* Per quas personas cuique acquir. consequenter etiam donatum a matre liberis, illico ad dominium patris devolveretur, prout ipsa Lex apponendo rationem clare indicat, quia patri quæritur, sicque mater donando liberis, donare marito, & inde Legem de prohibita inter virum & mulierem donatione, pro libitu eludere posset, Jam vero, quia novissima Justiniani Imperatoris dispositione *cit. §. 1. Instit.* per quas personas, antiquo Jure sublato habemus, quod solummodo donata liberis a patre, ad patrem, reliqua vero aliunde acquisita ad liberos spectent, cessat Legis ratio, consequenter Lex ipsa.

28 IV. Milites donare non possunt focariis, seu concubinis suis *l. 2. Cod. de don. inter vir. & mulier.* ubi etiam ratio additur, quia licet donatio meretrici ab aliis etiam ob rem turpem facta valeat, textu claro *affectionis 5. & leg. Donationes in concubina, 31. ff. hoc tit.* Milites tamen meos (ait Imperator) a focariis suis hac ratione, fictisque adulationibus spoliari nolo. Et quia Clerici ordinarie gaudent privilegio militum; cum ipsi quoque militare dicantur, ac blanditiis fœminarum depauperari valeant, hinc dispositionem *cit. l. n. 2. C. de Donation. inter vir. & mulier* etiam ad Clericos merito extendit Rota *dec. 46. n. 6.* coram Seraph. teste Konig *h. t. n. 10.* citans Cæsar. de Panimoll. *dec. 59. n. 38.* & Covar. *in c. Peccatum, de reg. jur. in 6. p. 2. §. 2. n. 2.* qui ultimus tamen de hac re nihil resolvit.

V. Prohibetur donatio inter virum & mulierem, de qua amplius, *lib. 4. tit. 20.* de donatione inter virum & uxorem. 29

30 Quæritur V. Quis sit effectus donationis? Resp. I. Donationis verbalis, quæ absque actuali traditione rei donatæ fit, effectus est obligatio tradendi rem donatam, si donatio a donatario fuit acceptata. Communis ac certa, textu claro *§. alia vero 2. Instit. h. t.* ibi: Donationes &c. etiamsi (res donatæ) non tradantur, habeat plenissimum & perfectum robur, & traditionis necessitas incumbat donatori, & *l. Si quis argentum 35. C. h. t.* ubi etiam conceditur donatario actio (quæ condictio ex Lege ibidem dicitur) contra donatorem ad tradendam rem verbaliter donatam.

31 Verum, si actione ad tradendam rem donatam convenitur donator, debet prius debita aliis creditoribus, & potest necessaria propriæ sustentationi deducere, casu quo solvendo totum promissum, alios creditores non amplius solvere, vel se honeste sustentare amplius non posset, *l. Qui ex don. 12. ff. h. t.* ibi: Qui ex donatione se obligavit, in quantum facere potest, convenitur, sed enim id quod creditoribus debetur, erit detrahendum. Concordat *l. quis id 33. ff. eod.* ibi: Actione non in solidum, sed quantum facere potest, convenitur. Quod si in mora tradendi est, non tenetur fructus ex re donata interea perceptos, donatario restituere, *l. In ædibus 9. §. 1. ff. h. t.* ibi, Ex rebus donantis fructus percepti in rationem donationis non computantur. Idem habetur *l. cum de modo 11. ff. eod.* Ratio est, quia ante traditionem donatarius nondum est dominus rei donatæ; cum traditionibus, non nudis pactis dominia rerum transferantur, *leg. Traditionib. 20. C. h. t.* Res autem domino suo fructificant. Neque tenetur ob dilatam traditionem usuras solvere, *l. Eum qui 22. ff. eod.* ibi: Eum, qui donationis causa pecuniam, vel quid aliud promisit, de mora solutionis pecuniæ usuras non debere, summæ æquitatis est. Ratio ulterior est, ne donatori sua liberalitas nimis sit damnosa.

§. II.

De Donationibus Episcoporum, Prælatorum, ac Rectorum Ecclesiarum, Clericorum Religiosorum: ubi etiam de Revocatione Donationis.

SUMMARIUM.

32 *Donationes magnas Ecclesiarum Rectores de rebus Ecclesiæ non possunt facere.*

33 *Quod si faciant, revocari possunt ac debent. a quibus?*

34 *Modicas tamen donationes de bonis Ecclesiæ rite faciunt ibi: ubi ita donandi est consuetudo.*

35 *Imo etiam ibi, ubi non est consuetudo.*

36 *Dummodo per plures justo repetitas modicas donationes graviter non lædant Ecclesiam.*

37 *Nulla consuetudine introduci potest, quod Prælati de rebus Ecclesiæ donationes magnas faciant.*

38 *Quia talis consuetudo esset contra Jus divinum & naturale,*

39 *Doctrina practica pro prælatis multa donantibus.*

40 *Donationes remuneratorias etiam magnas facere possunt Ecclesiarum Rectores.*

41 *Dummodo non multum excedant merita & obsequia donatarii.*

42 *Tam Prælatus donans, quam donatarius probare debent, donationes magnas fieri, vel factas esse remunerationis gratia: casu quo dubium emergat.*

43 *Debet insuper Prælatus Ecclesiæ solemnitatem Juris adhibere, si bona immobilia, vel mobilia pretiosa*

tiosa remuneratoria donet.

44 *Potest Ecclesiæ prælatus cum consensu Capituli, donationes magnas etiam immobilium facere, ut donatarium excitet ad benefaciendum, vel avertat a damno majori inferendo Ecclesiæ.*

45 *Causa pietatis & misericordiæ donare proportionaliter possunt Ecclesiæ prælati etiam magna.*

46 *De Redditibus ad propriam mensam pro honesta sustentatione deputatis indistincte donare possunt.*

47 *Religiosi extra Monasterium beneficium cum libera administratione habentes, donare possunt, uti cæteri beneficiati sæculares, & n. seqq.*

49 *Religiosi in Monasterio sine beneficio, & administrationis Officio degentes, penitus nihil, nec pauperibus quidem, nisi in extrema necessitate donare possunt.*

50 *Donatio semel legitime facta revocari amplius non potest.*

51 *Limitatur in tribus casibus.*

52 *Primo, si donatarius erga donantem ingratus est.*

53 *Veluti si ei verbis, vel facto injuriam atrocem inferat.*

54 *Vel violentas manus per se, vel per alium ei inferat.*

55 *Aut grave damnum in rebus fortunæ inferat.*

56 *Item; si eum in vitæ periculum conjiciat, etsi mors non sequatur.*

57 *Rursus, si conditiones in donatione appositas, donatarius non adimpleat.*

58 *Putant aliqui etiam ob alias (præter recensitas) ingratitudinis causas revocari posse donationem.*

59 *Contraria tamen sententia est probabilior.*

60 *Lex pœnalis ob paritatem rationis non est extendenda ad casus in Jure non expressos.*

Æquitatis ratio potius debet attendi, quam stricti Juris: ib.

61 *Donator probare debet ingratitudinem, si ob illam revocare vult donatum.*

62 *Potestas revocandi donationem non competit hæredi, nec contra hæredem.*

63 *Probatur rationibus Juris.*

64 *Si donator ingratitudinem donatarii ignoravit, vel agere contra eum impeditus fuit, possunt hæredes ejus revocare donationem.*

65 *In pluribus casibus donatio revocari nequit ob ingratitudinem, veluti primo, si sit causa piis.*

66 *Secundo, si est remuneratoria, vel fit ob causam.*

67 *Tertio, si fit ratione Dotis.*

68 *Quarto, si iam est in tertium bona fide alienata.*

69 *Secunda principalis causa revocandi donationem est, si donatori liberis carentis postea nascantur liberi.*

70 *Si notabilis; non item si modica tantum quantitas donata est.*

71 *Donatio facta Ecclesiæ, tantum usque ad legitimam revocatur, ob liberos postea natos.*

72 *Solvitur instantia ex Jure.*

73 *Donatio remuneratoria non revocatur ob liberos postea natos.*

32 QUæritur I. An, & quid Episcopi, aliique Prælati, ac Ecclesiarum Rectores donare possint de redditibus, & proventibus, vel aliis bonis ac rebus Ecclesiæ, Monasterii &c. Resp. I. Donationes magnas, seu in magna quantitate, Episcopi vel Ecclesiarum Prælati, sive sæculares, sive regulares ex mera liberalitate facere de redditibus, & bonis Ecclesiæ non possunt. Communis ac certa, textu claro c. 2. h. t. ob etiam ratio additur, videlicet, quod cum Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit procurator (seu administrator) non dominus, conditionem Ecclesiæ meliorare potest, facere vero deteriorem non debet c.

33 Resp. II. Donationes præc. n. specificatæ ab Ecclesiarum Prælati fiunt, revocari possunt ac debent, non tantum per Successorem, sed etiam per ipsum prælatum ita donantem: Imo in defectu horum quivis alius Clericus agere potest ad restitutionem bonorum Ecclesiasticorum præfacto modo donatorum. Tota Conclusio constat ex iis, quæ diximus supra tit. 13. *de rebus Eccl. non alien. a num.* 59. ubi similem conclusionem ponimus in casu, quo contra Jura fit mala & invalida alienatio rerum Ecclesiasticarum; qualis cum etiam sit Donatio textu expresso *cap. nullus 5. de reb. Eccl. alien*, idem de ea dicendum est.

Resp. III. Donationes modicas, seu in parva quantitate etiam mere liberales; præfati Prælati valide ac licite facere possunt, ubi est loci consuetudo, Abbas in *c. 3. h. t. n. 3.* Pirhing *h. t. n.* 13. Barbosa *in c. 3. h. t. n. 2.* Bell. *Disq. Cler.* § 5. *n.* 10. Engel *h. t. n.* 12. cum communi & certa aliorum, ob textum clarum *c. 3. h. t.* ibi: Data rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen SS. Canonibus non obstet) est diligentius attendenda, & secundum hoc est donum ratum, vel irritum judicandum. Ratio est; quia ubi est consuetudo, non possunt hujusmodi donationes moderatæ absque querela & suspicione avaritiæ omitti; consequenter merito a Jure conceduntur. Quænam autem sit parva & modica quantitas, cum in Jure definitum non sit, id Judicis, aut viri prudentis arbitrio dicendum relinquitur, prout ex communi DD. & declaratione Cardinalium a Fagnano *in c. nulli n.* 26. *de reb. Eccl. alien.* allegatâ supra jam diximus *tit.* 13. *de rebus Eccl. alien. num.* 38. 34

Resp. IV. Possunt Ecclesiarum Prælati modica donare etiam ibi, ubi modica donandi non est consuetudo. Glossa *loc. c.* Imola *in cap. 3. h. t. in fin.* Pirhing. *hoc tit. n.* 14. *arg. cap. 2. hoc tit.* ubi solum prohibentur donationes graves & magni momenti; ergo a sensu contrario non graves conceduntur. Accedit ratio; tum quia hoc pertinet ad liberam administrationem, quam de Jure habent Prælati, *cap. Cum nobis* 19. *in fin. de election.* ibi: Liberam administrationem ei tam in temporalibus, quam spiritualibus committentes, & *cap. Is cui* 42. *eod. in* 6. ibi: Plena & libera administratio. Tum quia per hujusmodi modicas donationes evitatur avaritiæ suspicio, conservatur bona æstimatio & benevolentia hominum, indeque procuratur etiam Ecclesiæ utilitas. Nec obstat, quod Prælati non sint domini, sed tantum administratores; quia etiam sæculares administratores & curatores domini non sunt, & tamen modica donare possunt juxta dicta superius. 35

Colliges, quod dum de facto modica donandi videatur introducta, & recepta consuetudo, ac etiam absque hac Prælatis donare liceat modica, Ecclesiarum Prælati in modicis donandis sine scrupulo esse possint. Dummodo non etiam per mutuas, plus justo repetitas modicas donationes Ecclesiam graviter lædant, uti bene observat Glossa *in cap. 2. h. t. V. Graves arg. l. Si quis plures §. 1. ff. de lur. Patr.* 36

Resp. V. Nulla consuetudine introduci potest, quod Episcopi, vel alii Prælati bona Ecclesiæ immobilia, vel mobilia pretiosa, aut alias in magna quantitate, seu magni momenti suis consanguineis, vel ad aliam causam profanam donare valeant. Abbas *in c. 3. h. t. n. 3.* cum aliis, *arg. ex c. 3. h. t.* ubi illa tantum consuetudo donandi de bonis Ecclesiæ approbatur, quæ SS. Canonibus obstat, atqui consuetudo donandi in magna quantitate obstat SS. Canonibus, cum sit contra bonum Ecclesiarum, ac in grave detrimentum eorum, consuetudo autem bono communi adversans, utpote irrationabilis obstat SS. Canonibus, ab eisque reprobatur, prout amplius diximus, *lib. 1. tit. 4. a n. 34. de Consuetudine.* 37

Accedit, quod hæc consuetudo sit etiam contra jus Divinum ac naturale, utpote injustitiam continens ac fovens semper enim injustum est, domino rationabiliter invito, auferre aliena, & alteri donare, etsi id faciendi consuetudo immemorialis adesset, *c. fin. h. t.* Atqui in casu nostro Prælati auferrent aliena domino rationabiliter invito: ergo, Unde sicut juxta unanimem DD. nulla consuetudo introduci potest, quod quis licite, aut valide furetur, etsi furto ablatum alteri donet, ita etiam nulla consuetudine introduci potest, quod Prælati de bonis Ecclesiarum in magna quantitate Donationes ad causas profanas faciant; utpote aliena domino rationabiliter invito auferentes, adeoque etiam verum furtum, ac injustitiam committentes. 38

Colliges, pessime facere, peccatisque cludatis gravissimis conscientias suas cum magno æternæ perditionis periculo gravare illos Episcopos, & Ecclesiarum Prælatos, qui de redditibus, & bonis Ecclesiarum in consanguineos suos, vel alios, graves donationes, seu magna & notabili quantitate, absque legitima a jure approbata causa 39

faciunt

faciunt, non obstante, quod in multis locis, & etiam ubi ipsimet, degunt, item donandi sit consuetudo, utpote quæ verissima est corruptela.

40 Resp. VI. Possunt Episcopi, & Ecclesiarum Prælati Donationes remuneratorias etiam magnas, seu gravis momenti facere ob merita a donatariis in Ecclesiam, vel ipsum Prælatum collata. Abbas in *c. 3. a. 3. h. t.* & in *c. 5. n. 6. eod.* Layman *l. 3. tr. 4. c. 12. n. 9* Pirhing *h. t. n.* 10. Barbosa in *c. 5. h t. n.* 2. Menochius *conf.* 191. *n.* 32. Engel *h. t n.* 52. & communis *arg. c. 5. h. t.* ubi remunerationis causa, ut licita & invalida probetur infeudatio, licet alias infeudatio sicut Donatio sit prohibita, *Extrav. Ambitiosæ de Reb. Eccl. non alien. & c. 2. de Feudis*. Ratio: quia uti ex dictis supra *n. 3.* constat, datio, remuneratoria, non est proprie donatio; cum non sit mere liberalis, sed ex titulo gratitudinis debita. Accedit, quod Tutores non tam ampla & perpetua administratione gaudentes ac Prælati, de bonis pupilli donationes remuneratorias etiam in notabili quantitate facere valeant *leg. Cum plures 12 §. 3. & leg. seq. ff. de Administr. tutor.* consequenter a minori ad majus etiam Ecclesiarum Prælati.

41 Debent tamen donationes remuneratoriæ esse proportionatæ meritis & obsequiis præstitis; secus enim, in quantum damnum excedit merita, donatio illicita erit ac invalida. Clarus *§ Donatio a. 3.* citans communem. Layman *l. c.* Pirhing *h. t.* Intellige, si notabiliter excedat, modicum enim Prælatus etiam sine causa donare potest juxta dicta *n. 35.*

42 Porro in casu, quo donationes remuneratorias magnas facit Prælatus, non sufficit dicere, se remunerationis causa id facere, vel fecisse: sed debet Conventui forsan dubitanti, ac inde juste interroganti, merita specificare ac probare. Clarus *l. c. n.* a. cum communissima aliorum. Ratio est; quia alias Lex prohibens semper eludi a Prælatis posset, dicendo, se remunerationis gratia donare, vel donasse. Hinc etiam ipse donatarius merita probare debet, si remunerationis gratia graves donationes eum accepisse dignoscitur, alias donatio revocari potest.

43 Insuper, si Prælatus donationes remuneratorias magnas de bonis immobilibus seu mobilibus pretiosis vult facere, debet necessario etiam adhibere consensum Capituli. Ratio est quia ad ista alienanda non sufficit justa causa, sed duo copulative necessario requiruntur, videlicet justa causa, & simul consensus Capituli; ita ut uno eorum deficiente actus sit invalidus prout amplius diximus supra *Titul. 13. de Rebus Eccl. alienand.*

44 Resp. VII. Potest Prælatus etiam sine præcedentibus, meritis donationes non tantum modicas, sed & graves de rebus quoque immobilibus (cum consensu Capituli) facere ad hoc, ut donatarium, cujus opere, auxilio, gratia, vel beneficientia Ecclesia indiget, excitet ad benefaciendum, vel succurrendum, vel etiam ut damnum ac detrimentum ab eo injuste inferendum avertat. Suarez *Tom. 4. de Relig. lib. 2. cap. 26. n. 14* Pirhing *h. t. n.* 10. Ratio manifesta est: quia ita dando procurat utilitatem Ecclesiæ, ob Ecclesiæ autem utilitatem bona ejusdem etiam gravis momenti alienare licet *arg. can. Sine exceptione caus. 12. q. 2.* & amplius diximus supra *T. 13. de Rebus Eccl. alien. §. a. n. 19. & 20.* Monet tamen recte *l. c.* Pirhing; ut in simili donatione semper habeatur respectus ad utilitatem Ecclesiæ, & ædificationem proximorum, ne scandalum, vel sinistra opinio generetur.

45 Resp. VIII. Prælati Ecclesiastici ex causa pietatis ac misericordiæ possunt de redditibus & bonis Ecclesiæ donationes proportionatas consideratis Ecclesiæ facultatibus aliisque circumstantiis in causas pias, & pauperes etiam absque ullo Capituli consensu facere. Omnes Ratio est; quia hæ donationes non tam ex liberalitate, quam obligatione, & quidem gravissima fiunt, ut magis dicemus, & probabimus *tit. seq.* ubi etiam amplius declarabimus, quantum in causas pias, & pauperes præsertim consanguineos erogare valeant.

46 Notandum hic specialiter, quod Conclusiones hucusque positæ intelligendæ sint de proventibus, redditibus, & bonis ipsarum Ecclesiarum, seu ad eas pertinentibus; quia quod donare indistincte possint de redditibus illis, qui separati ab Ecclesiæ bonis, ad ipsorum mensam, atque honestam eorum sustentationem (exceptis superfluis) particulariter sunt deputati (prout in aliquibus locis dantur) est extra controversiam uti pariter patebit ex *Tit. seq.*

Quæritur IX. An, & quid donare possint Religiosi privati? Resp. I. Religiosi privati, qui extra Monasterium degentes beneficium, ejusdemque de licentia Superiorum liberam administrationem habent, possunt, ac tenentur de redditibus beneficii disponere, donationesque de illis facere, uti alii beneficiati sæculares. Pirhing *h. t. num.* 16. Molina *disp. 276. a num.* 2. & alii. Ratio est quia inter Religiosos in Conclusione positos, & beneficiatos Clericos sæculares in ordine ad dispositionem redditunm nulla adesse videtur disparitas; consequenter eadem utriusque potestas, ac obligatio; cum de similibus idem sit Judicium, *cap. Translato de const. cap. Inter corporalia de Transl. Episcop. & leg. Non possunt ff. de Leg.* 47

Resp. II. Religiosi, qui intra Monasterium degentes aliquam bonorum temporalium administrationem sibi commissam habent: item illi, qui extra Monasterium degentes, beneficium quidem, sed cum limitata administratione habent, ita ut redditus Monasterio consignare debeant (uti plerumque fit in beneficiis Monasterio incorporatis) possunt quidem secundum limites, & conditionem administrationis, Eleemosynas, & alias donationes modicas facere, sed tamen non nisi dependenter ab ordinatione per Superiorem sibi data, de ejusdemque expressa, vel rationabiliter præsumpta licentia, atque juxta Ordinis statuta, locique consuetudinem. D. Thomas 2. a *q. 38. art.* 8. Roderiq. *Tom. 2. qq. Regula q. 57. art.* 2. Molina *loc. cit. n.* 5. Pirhing *h. t. a.* 16. Sanchez *l. 7. Moral. cap.* 19. *n.* 92. Ratio est: quia hoc ipso, quod ex una parte, ipsa administrationis natura & officium aliqualem saltem donandi potestatem exigat; ex altera vero parte religiosus a Superiorum dispositione, Ordinisque regulis & statutis dependeat tenor Conclusionis subsistit. 48

Resp. III. Religiosi ceteri in Monasterio seu obedientia Superiorum viventes, & nec beneficium, nec administrationem aliquam habentes, sine expressa vel tacita Superiorum suorum licentia penitus nihil, nec pauperibus quidem donare possunt; nisi pauper existat in extrema necessitate, cui Monasterium, vel alii non succurrunt. D. Thomas 2. 2. *art. 8. ad* 1. Layman *l. c.* Molina *l. c. n. fin.* Sanchez *l. c. n.* 95. Pirhing *h. t. n.* 16. & teste Molina alii omnes *arg. c. Cum ad Monasterium 6. de statu Monach. & c. non dicatis 11. caus. 12. q.* 1. Ratio est; quia hoc ipso quod tales Religiosi defectu officii nullam administrationem, & ratione paupertatis nullum dominium sed solum rerum usum habeant, nullam quoque disponendi de rebus Monasterii potestatem habent: ut proin toties contra paupertatem peccent, quoties absque tacita vel expressa Superioris licentia aliquid etiam pauperibus donent: uti bene notant citati DD. & statuitur in Bulla Clementis VIII. *Religiosæ Congregationis*, & Urbani VIII. in Bulla, *Nuper a Congregatione*, quas per extensum refert Hyacinthus Donatus *Tract.* 15. *de Largitione munerum*; quamvis plures Doctores apud eundem velint, præfatas Bullas usu non esse receptas. 49

Quæritur X. An, quando, per quem, & a quo donatio iterum revocari possit? Resp. I. Regulariter loquendo donatio inter vivos legitime facta, & acceptata revocari per donatorem non amplius potest. Communis ac certa: Textus expressus est *in l. fin. C. de Revoc. don.* ibi: *Generaliter sancimus omnes donationes Lege confectas, firmas illibatasque manere.* adeoquidem, ut nec per rescriptum Principis revocari valeant, *l. Si donationem, 5. C. eod.* ibi: *Si rite fecisti: hanc authoritate rescripti nostri rescindi non oportet*. Ratio est: quia Jure suo invitus nemo privari potest: ne quidem authoritate Principis supremi, nisi ob bonum commune, seu utilitatem publicam, cui privata cedere haud dubie debet, uti videmus in Præscriptione. 50

Dicitur autem notanter, *regulariter loquendo*, *quia* dantur tres causæ principales, ob quas donatio revocari 51

potest, videlicet. I. Ob ingratitudinem Donatarii. II. Ob prolem susceptam. III Si Donatio est inofficiosa, uti ex sequentibus Conclusionibus magis patebit.

52 Resp. II. Donatio revocari potest ob ingratitudinem Donatarii. Caret Controversia, ob clara Jura *cap. fin. h. t.* ibi: *Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore Juris eam potuit revocare, & l. 1. C. de revoc. don.* ibi. *Si ingratus sit, omnis donatio, mutata patronorum voluntate, revocanda est*, Concordat *l. His solis, & l. fin. C. eod.* ubi etiam enumerantur ac specificantur casus; in quibus ingratitudo præbens facultatem revocandi, committi censetur.

53 Veluti Primo, Si Donatarius in Donatorem *injurias atroces effundat. cit. l. fin. & c. fin.* ibi: *Si injurias atroces inferre præsumpserit*, Quænam autem sit injuria atrox, merito Judicis arbitrio relinquitur, qui eam æstimare debet *ex facto, vel loco; veluti si in theatro, vel in foro, vel in conspectu prætoris facta est: vel ex persona, veluti si Magistratus injuriam passus est, vel Senatori ab humili persona injuria facta est, §. Atrox 9. Inst. de Injur.* Porro potest fieri injuria vel verbis, v. g. verbis graviter contumelioris, ac injuriosis eum afficiendo: vel facto (absque tamen manuum injectione, quia hæc ad secundum *n. seq.* specificandum casum pertinet) v. g. Si Donatorem captivum teneat, Abbas *in c. fin. h. t. arg. c. Nuper 39. de Sentent. excom.* Molina *disp.* 281. *n.* 1. vel si adulterium cum uxore, aut stuprum cum filia committeret, Pirhing *h. t. n.* 34.

54 Secundo ingratitudinem committit, si Donatarius manus impias ac violentas inferat, *cit. l. fin. & c. fin. h. t.* ibi: *Si forte in ipsum impias manus injecerit*. Censetur autem impias manus inicere, vel inferre non tantum si manibus propriis eum invadat, graviter percutiat, fuste verberet, gladio vulneret, sed etiam, si lapidem in eum proiiciat, scopletum emittat &c. Molina *l. c.* & patet per ea, quæ Jura tradunt de percussione Clerici. Nec refert, sive per se, sive per alium id præstet: Nam *non solum is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui percussit: verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel curavit, ut cui mala pugno percuteretur*, uti dicitur, *l. Non solum, 11. princ. ff. de Injur.* Debet tamen percussio, seu impia manuum injectio esse injusta, simulque talis, quæ constituat culpam mortalem: alias enim hoc ipso non esset impia, vel non graviter injuriosa. Hinc bene infert Molina *l. c.* si quis pro Patriæ, vel propria, vel proximi justa defensione Donatori manus iniiciat, ingratus dici non possit. Ratio est quia *vim vi repellere* omnia Jura permittunt. Pariter ingratitudinis reus non erit, si ex ignorantia, vel casu id faciat: quia animus injuriandi deest, quo absente injuria non fit, *l. 3. §. 1. ff. de injur.*

55 Tertio *si Donatori grave rerum suarum damnum inferre præsumpserit, c. fin. h. t.* vel ut dicitur, *l. fin. C. de revoc. Donat. Si jacturæ molem ex insidiis ingerat, quæ non levem sensum substantiæ Donatori imponat*. Quid autem sit grave damnum; Judicis arbitrio determinari debet. Abbas *in c. fin. h. t. n.* 2. Molina *l. c. n.* 2. Pirhing *h. t. n.* 34. Attentis circumstantiis, præsertim facultatibus Donatoris, ratione quarum id, quod in uno modicum, in alio grave damnum est. Non sufficit autem, si Donatarius solum attentet inferre damnum, sed requiritur, ut actu inferat. Ratio est, quia Lex concedens revocationem, pœnalis est, cujus verba sumi debent cum effectu, *arg. can. Hæc autem verba, de pœnitent. dist. 1.* ibi: *Hæc autem verba cum effectu accepimus*, & *Leg. 1. ff. Quod quisque Juris*. ibi: *Quid enim obfuit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum.*

56 Quarto, si vitæ periculum aliquod intulerit, *l. fin. C. de Revocand. Donat.* & *cap. fin. h. t.* ibi: *Si vitæ periculum inferre præsumpserit*; veluti si venenum præparet, sive per se, sive per alium faciat, *cit. l. Non solum, 11. princ. ff. de Injur.* etsi mors non sequatur, Abbas *in c. fin. n.* 2. Molina *l. c.* quia Jura in hoc puncto ob solam attentionem seu positionem periculi, etiam effectu non subsecuto, revocationem expresse concedunt; & merito, quia morte secuta, revocatio fieri non amplius posset non a mortuo, uti pater, nec ab hæredibus, utpote quibus revocatio non competit, juxta dicenda *n.* 62. nec a Judice, eo quod revocatio non nisi ad instantiam fiat uti infra dicemus.

Lex fin. C. de revocand. Donat. etiam quintum casum addit, *si nempe quasdam conditiones, sive in scriptis Donationi impositas; sive sine scriptis habitas quas Donationis acceptare spopondit, minime implere voluerit*, Qui casus *c. fin. h. t.* non ponitur; quia, uti bene advertit Abbas *l. c.* in hoc casu non tam propter ingratitudinem, quam non servatam conditionem revocatio conceditur. 57

Controversia est inter DD. an præter allegatas quinque, etiam ob alias æquales, vel majores ingratitudines causas revocari possit Donatio? Clarus siquidem *§. Donatio, q. 21. n. 2. & 3.* citans communem. Abbas *in c. fin. h. t. n. 3.* Sylvester *V. donatio, q. 13.* & multi alii affirmativam tenent, docentque teneri v. g. donatarium alere Donatorem inopia pressum, & si non alat, Donatio revocari possit, saltem in casu, quo Donatarius donum in magna quantitate accepit, uti *l. c.* notat Abbas & Clarus addens, attendendas esse etiam præsentes facultates; an commode possit, Fundamentum eorum est; tum quia, ubi est *eadem ratio, eadem est Legis dispositio leg. Illud 32. ff. ad leg. Aquil.* tum quia Donationem accipiens; in magna quantitate, filio comparari potest: ut putat Abbas *l. c.*, filius autem tenetur alere parentem, *Leg. Si quis, ff. de liberis agnoscendis & alendis* quæ sententia licet æquitati naturali sit multum conformis, 58

Nihilominus contraria sententia, negativa nempe Juri conformior, adeoque in praxi amplectenda est; eamque tenent Molina *disp.* 118. *n.* 8. Engel *h. t. n.* 19. Layman *l. c. n.* 17. Zoesius *in comment. jur. c. h. t. n.* 12. Konnig *eod. n.* 30. & alii. Probatur ex *l. fin. C. de revocand. donat.* ubi verbis expressis ita statuitur. *Ex his tantummodo* N. B. (quinque enumeratis) *causis, si fuerint in judicium dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ, etiam donationes in eos factas everti concedimus*: ergo ad alias causas contra expressum Juris textum non est extendenda revocandi licentia. 59

Confirmatur: Lex pœnalis; qualis est concedens facultatem revocandi donationes: non debet, nec potest extendi ad casus in Jure non expressos, etiam ob paritatem vel majoritatem rationis, ut habet communis, *arg. l. 40. ff. de pœnis*, juncta *reg. 15. & 49. de reg. Jur. in 6.* Ex quo argumento corruit fundamentum Adversariorum a paritate rationis desumptum. Nec subsistit Ratio Abbatis Donatarium cum filio comparantis; quia in Jure non fundatur. Pariter non obstat, quod sententia Adversariorum æquitati naturali sit multum conformis, quamvis enim *in omnibus rebus præcipuam esse æquitatis, quam stricti Juris rationem* velint Jura, *leg. placuit C. de Judiciis & leg. in omnibus ff. de Regulis*; tamen quia hæ Juris dispositiones solum de æquitate Juris scripta sunt intelligendæ, juxta dicta *lib.* 1. *Tit.* 2. *num.* 416. & Rigor Juris scriptus præferatur æquitati non scriptæ, ipso etiam fatente Abbate *l. c.* expresse scripta Juris dispositio *leg. fin. cap. de Revocand. Donat.* omnino attendi debet: quod videlicet Donatio ob solos quinque specificatos ingratitudinis casus revocari valeat. 60

Respons. III. Ad hoc, ut Donator cum effectu revocare valeat Donationem ob ingratitudinem Donatarii, debet prius ingratitudinem commissam actione instituta legitime probare, & Judicis expectare sententiam, antequam ingratus Donatarius donatum restituere non tenetur, textu claro *leg. fin. Cod. de Revocand. Donat.* ibi: *Ex his* (ingratitudinis) *causis, fuerint in judicium dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ*. Molina *loc. cit. num.* 5. Pirhing *hoc tit. n.* 36. & alii. 61

Resp. IV. Potestas revocandi Donationem ob ingratitudinem competit soli Donatori; non item hæredibus ejus; & quidem contra solum Donatarium, non vero contra hæredes illius. Abbas *in cap. fin. h. t. n.* 4. Molina *loc. cit. num.* 3. Barbosa *in cap. fin. h. t. n.* 23. Engel *h. t. num.* 20. Pirhing *eod. num.* 38. & communis aliorum. Prior pars clare patet ex *c. fin. h. t.* ibi: *Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non transit hæredes* 62

& Leg.

& *l. fin. C. de revoc. don.* ubi etiam secunda pars probari videtur illis verbis. *Hoc tamen usque ad primas personas tantummodo stare censemus, nullam licentiam concedendo donatoris successoribus &c. etenim si ipse qui hoc passus est* (ingratitudinem nempe) *tacuerit, silentium ejus maneat semper, & non a posteritate ejus suscitari concedatur vel adversus eum, qui ingratus dicitur, vel adversus ejus successores.* Concordat, atque utramque partem probat *l. His solis 7. §. Actionem* ibi: *Nec in hæredem detur, nec tribuatur hæredi.*

63 Ratio Conclusionis est, quia actio hæc consurgit ex delicto & injuria & Donatarii, atqui *injuriarum actio neque hæredi, neque in hæredem datur l. Injuriarum 13. prin. ff. Injuriis; & peccata tenent suos Auctores l. Sancimus 22. C. de pœnis.* Hinc si Donator, quamdiu vixit, tacuit, nullamque ob Donatarii ingratitudinem, movit actionem; hæredes ejus nihil amplius movere possunt, *semel autem lite contestata, hanc actionem etiam ad successores pertinere,* verbis expressis habetur *cit. Leg. Injuriarum 13. prin. ff. de injuriis*, in quo casu eadem actio etiam contra hæredes Donatarii datur, *Leg. un. Cod. Ex delict. defunct.* ibi: *Post litis contestationem &c. successores in solidum, alioquin in quantum ad eos pervenit, conveniri, absolutissimi Juris est*: Ratio additur; *ne alieno scelere ditentur.*

64 Imo competit hæredi Donatoris actio contra Donatarium, & hæredes ejus, etiamsi Donator absque lite contestata decesserit, casu quo ingratitudinem ignoravit donator, vel ad agendum tempus non habuit, vel impeditus fuit &c. Abbas *l. c. num. 7.* Joan. Andreas *ibid.* Sylvester *V. Donatio 1. q. 14.* Pirhing *h. t. num. 38.* Engel *eod. n. 20.* & alii: argumento a contrario desumpto ex *c. fin. h. t. & l. fin. C. de Revoc. Donat.* in quo utroque loco dicitur, si Donator *tacuit*, non competere actionem hæredibus: ergo si non tacuit, competit: non dicitur autem tacere aliquid ille, qui id ignorat, aut loquendi seu agendi non habet tempus, vel aliunde impeditur; *c. fin. de dilat.* & *c. cum veteri 52. de elect.*

65 Resp. V. Dantur casus, in quibus nec Donator, nec hæredes ejus Donationem ob ingratitudinem Donatarii revocare possunt. Probatur inductione. Primo enim Donatio facta Ecclesiæ, Monasterio, vel aliis piis locis, revocari nequit propter ingratitudinem Prælati, vel Capituli, vel utriusque simul, vel Administratoris. Barbosa *in cap. fin. h. t. num. 15.* Clarus *§. Donatio qu. 2. num. 5.* citans communem. Pirhing *h. t. num. 37.* Azorius *lib. 1. c. 8. quæst. 5.* & alii contra Abbatem *in cap. Verum 4. num. 3. de condition. apposit.* ubi docet, tunc saltem revocari posse, si Prælatus & Capitulum simul sint ingrati. Ratio autem nostræ conclusionis est; quia quod Ecclesiis, causisque piis donatur, censetur principaliter donatum Deo, ut proin non Prælatus, vel Capitulum, nec ambo simul, licet Ecclesiam repræsentent, sed ipse Deus sit donatarius, qui nunquam ingratus est.

66 Secundo, Donatio remuneratoria, vel ob causam facta revocari ob ingratitudinem Donatarii non potest, Abbas *in cap. fin h. t. n. 11.* Clarus *l. c. n. 4.* Molina *disp. 281. num. 12.* Barbosa *loc. cit. n. 17.* Pirbing *loc. cit. num. 37.* Engel *hoc tit. ad fin.* & communis aliorum *arg. l. Si pater 34. & l. Aquilius 27. ff. hoc t.* Ratio est; quia Donatio remuneratoria, vel ob causam, non est proprie Donatio, cum non sit mere liberalis, uti supra jam *n. 3.* probatum est: Si tamen donatio excederet merita, quoad excessum ob ingratitudinem revocari posset, Pirhing *l. c.* & alii. Ratio est; quia quoad excessum est mere liberalis, consequenter propria Donatio.

67 Tertio, Donatio facta ratione dotis, ob ingratitudinem revocari non potest, *l. Si dotem 24. C. de Jure dotium & l. fin. de Dotis promiss.* ibi: *Liberalitas talis maneat vera, & irrevocabilis.*

68 Quarto revocare non valeat Donator rem a tertio, cui eam Donatarius jam vendidit, donavit, permutavit &c. Engel *h. t. n. 20.* Harprecht *in §. 2. Inst. h. t. n. 167.* Pirh. *h. t. n. 36.* Zoesius *arg. l. His solis 2. C. de revocand. Don.* Ratio est, tum quia actio revocatoria ita personalis est, ut contra tertium non detur, nisi forsan in fraudem alienasset rem donatam, sciente eo, in quem alienatio facta est; cum *fraus & dolus nemini patrocinetur*; notis Juribus; tum ne illi, ad quem res legitimo titulo pervenit, delictu præjudicetur alieno.

69 Resp. VI. Secunda causa principalis revocandi Donationem est, si quis liberis carens, omnia sua bona; vel majorem, aut dimidiam, vel notabilem partem donet, & postea unum, vel plures liberos acquirat, textu claro, *l. Si unquam 8. cap. de Revocand. donat.* ibi: „ Si unquam libertis patronus filios non habens, bona „ sua omnia, vel partem aliquam Donatione largitur, „ & postea susceperit liberos, totum, quidquid largitus fuerit, revertatur, in ejusdem Donatoris arbitrio, ac ditione remansurum. Quamvis enim textus tantum de Donatione libertis facta loquatur, tamen juxta communem DD. etiam ad extraneos, id est, illos, qui non sunt de numero libertorum, seu descendentium Donatoris, extenditur. Tum quia donans tacita hac conditione donasse præsumitur, *nisi mihi adhuc liberi nascantur*: cum nemo censeatur extraneos propriis præferre liberis. Clarus *§. Donatio q. 22. q. 1.* Ripa *in cit. l. Si unquam q. 2.* dicens hanc esse communem Legistarum, & Canonistarum. Molina *Disp. 282. num. 2.* Engel *h. t. nu. 17.* Pirhing *eod. nu. 30.* cum communi, *arg. leg. cum avus 102. ff. de condit. & demonst. Leg. Cum acutissimi 30. C. de Fideicommissis.* Tum, quia eadem utrobique militat ratio ob Leges jam allegatas, sicut & sequens, videlicet, quod verisimile sit Donantem de filio non cogitasse, consequenter in eum eventum, quo eidem liberi nascantur non donasse, *Reg. 8. de reg. Jur. in 6.* ob quam etiam rationem procedit Conclusio, etsi unica tantum nascatur proles; præsertim cum appellatione liberorum, etiam unicus comprehendatur filius, *Leg. non est 148. ff. de V. S.* Hinc etiamsi quis unicum filium habens donet, revocare Donationem nequit, etsi post Donationem plurimi alii eidem adhuc nascantur; quia *non est sine liberis, cui vel unus filius, unave filia est*, *c. leg. non est.* Bruneman *ad l. 8. ff. de revoc. donat. in 6.* Konig. *h. t. n. 32.*

70 Dicitur notanter in Conclusione, *si notabilem partem donet*; quia modica donatio, ob liberos postea natos revocabilis non est, juxta communem DD. Quanta autem esse debeat Donatio ad hoc, ut sit revocabilis, Judicis arbitrio determinari debet, juxta Clarum *l. c. num. fin.* Covarruviam *var. res. l. 1. c. 19. n. 13.* Menochius *de Arbitr. Jud. cas. 133. n. 2.* Molina *disp. 28. n. 5.* & alios. Quamvis consentiant a priori non tantum dimidiam partem, sed etiam illam quantitatem sufficere, quam non donasset: si de filiis cogitasset, aut illos se suscepturum scivisset.

71 Cæterum limitatur Conclusio, si Donatio facta est Ecclesiæ vel aliis piis causis: tunc enim non nisi usque ad legitimam revocatur. Abbas *in c. fin. h. t. n. 5.* Clarus *§. donatio, q. 23. n. 2.* Molina *l. c. n. 10.* Engel *h. t. n. 19.* Covarruvias *l. c. num. 5.* Pirhing *h. t. n. 43.* & communis aliorum: Tum quia Ecclesia, aliæque piæ causæ habentur instar liberorum, *arg. Authent. Si qua mulier C. de SS. Eccles.* juxta communem DD. Donatio autem facta filio non in totum, sed tantum ad legitimam revocatur, *Leg. 5. & 7. de inof. donation.* Tum quia donans Ecclesiæ, vel aliis piis causis, principaliter Deo donat, quem utique, sicut & animam suam plusquam liberos amare censetur, ut bene observat Abbas *l. c.* consequenter donaturus præsumitur, etsi de filiis adhuc suscipiendis cogitasset.

72 Nec obstat *can. Quicunque, 43. caus. 17. q. 4.* ubi Augustinus de Episcopo, qui donatum Ecclesiæ, iterum restituit Donatori ob liberos eidem natos, ita dicit: *in potestate habeat Episcopus, non reddere; sed jure fori, non jure poli.* Nam respondetur, quod per hunc textum imprimis confirmetur limitatio nostra quoad forum externum, per verba *jure fori*: Dein per verba *non jure poli* non innuitur obligatio ex justitia, vel lethali culpa, sed ea honestate aliqua & æquitate naturali; quatenus nempe Deo magis placitum est; magisque ad ædificationem populi cedit, si liberis postea natis totum Donatori reddatur, uti explicat Glossa *ib.* Molina *l. c. n. 10.* Layman *lib. 3. tr. 4. c. 12. n. 20.* Engel *h. t. n. 18.* Covarruvias *l. 1. c. 15. n. 5.* longam pro favore nostro explicationem dicti textus faciens.

73 Limitatur Conclusio secundo in Donatione remuneratoria vel ob causam facta, ob jura & rationes *n. 3.* allegatas

74 Resp. VII. Tertia causa principalis revocandi donationem est: si sit inofficiosa, id est, tanta ut filiis non maneat legitima (hæc enim Donatio inofficiosa dicitur *tot. Tit. C. de inoff. donat.*) tunc namque liberi tam extantes tempore Donationis, quam postea nati post mortem donantis patris, vel matris *Novell. 92.* revocare donatum possunt usque ad legitimam, *l. 5. 7. & 8. C. de inoff. donat.* sive dein in unum aut plures filios, sive in extraneos facta sit inofficiosa Donatio, *l. 1. eod.* ibi: *Sive in quosdam liberos sive in extraneos exhausit.* Porro facultas revocandi inofficiosam Donationem etiam parentibus competere potest; si nempe liberi eorum tam excessivas donationes faciunt, ut non remaneant ejus de Jure debita legitima, casu quo præfati Donatores absque liberis, seu nepotibus moriantur. Molina *disp. 283.* & alii, *l. Si filias, 4. C. eod.* Ratio est, quod querela inofficiosæ Donationis in omnibus fuerit introducta ad similitudinem inofficiosi Testamenti, *l. fin. C. de inoffic. donat.* Querela autem inofficiosi Testamenti pauperibus competit, *l. Nam etsi 15. ff. de inof. Test.* ergo eisdem etiam querela inofficiosæ Donationis competit.

TITULUS XXV.

De Peculio Clericorum.

1 *Ratio Continuationis.*

1 Opportune inter Titulum de Donationibus, & Titulum de Testamentis, præsens Rubrica inseritur, ut melius intelligatur conditio bonorum, de quibus Clerici vel in vita Donationes, vel causa mortis testamentum, aliasque dispositiones facere, vel non facere possint.

§. I.

De Natura, ac divisione bonorum, seu Peculii Clericorum, eorumque dominio.

SUMMARIUM.

2 *Peculium Clericorum quid?*
3 *Est quadruplex: Patrimoniale nempe.*
4 *Quasi Patrimoniale seu industriale.*
5 *Stolæ redditus secundum aliquos non sunt industrialia bona, sed Ecclesiastica.*
6 *Probatur.*
7 *Juxta communem vero sunt bona industrialia.*
8 *Præsentiæ seu Distributiones quotidianæ an sint bona industrialia? controvertitur.*
9 *Probabilius est, quod non sint.*
10 *Solvitur instantia.*
11 *Bona Parsimonialia quid?*
12 *Ecclesiastica Clericorum quid?*
13 *Clerici habent perfectum dominium bonorum patrimonialium.*
14 *Et si quasi patrimonialium seu industrialium, infertur doctrina practica.*
15 *Atque parsimonialium.*
16 *Nec non Ecclesiasticorum ad honestam sustentationem necessariorum.*
17 *Probatur ex Jure.*
18 *Et Concilio Tridentino.*
19 *Nec non ratione.*
20 *Confirmatur.*
21 *Doctrina practica.*

2 Quæritur I. Quid sit, ac significet Peculium Clericorum? Resp. Esse, & significare idem, ac bonum, seu bona Clericorum, quæ in Rubrica hujus Tituli dicuntur *Peculium* ob quandam similitudinem, quam habent cum Laicorum Peculio descripto, *l. Depositi 5. §. fin. ff. de pecul.* ubi *Peculium* dicuntur illa bona quæ servi, & etiam filiifamilias a bonis domini, vel patris separata habent. Quibus conformiter, quia bona sua Clerici a bonis ad Ecclesiam immediate ac directe spectantibus, ejusdem Ecclesiæ præmissa separata defacto possident, non immerito *Peculium* vocantur. Appellantur etiam præfata Clericorum bona diminuto vocabulo a SS. Canonibus; ut tacite innuant, pauca & modica esse debere bona Clericorum, qui pauperis Christi pauperumque Apostolorum vestigia sequi præ cæteris tenentur. Nam *Peculium dictum est quasi pusilla pecunia; sive patrimonium pusillum, c. l. depositi, 5. §. 3. ff. de pecul.*

Quæritur II. Quotuplicia sint bona Clericorum? 3
Resp. II. Esse quadruplicia, videlicet. I. Patrimonialia. II. Quasi patrimonialia, seu industrialia. III. Parsimonialia, & IV. mere Ecclesiastica. *Bona patrimonialia* dicuntur, & sunt illa, quæ Clericis ex hæreditate, donatione, arte, aliave industria, vel causa profana, qua etiam Laici acquirunt, sive ante, sive post Clericatum susceptum obveniunt. Ita DD. communiter, nec est aliqua controversia de bonorum patrimonialium explicatione.

Bona quasi patrimonialia seu industrialia vocantur, quæ 4
Clerici ex industria vel labore aliquo spirituali, & functionibus Ecclesiasticis, veluti ex celebratione Missarum votivarum, concionibus, administratione Sacramentorum, ex officio Vicarii Generalis &c. absque ullo intuitu Beneficii acquirunt. Neque in hoc est controversia inter DD. communiter asserentes, bona illa quasi patrimonialia seu industrialia vocari, quæ ex industria spirituali absque intuitu Beneficii acquirunt. Disputant tamen, an his bonis annumeranda sint etiam illa bona, quæ Parochi. & Curati acquirunt ex talibus functionibus spiritualibus, quas intuitu Beneficii & Officii Parochialis præstare tenentur, consequenter quæ intuitu ipsius Beneficii acquirunt, utpote non acquisituri, si Beneficium non haberent. Cujusmodi bona sunt, quæ Parochis ex benedictione Nuptiarum, administratione Sacramentorum, sepulturis &c. obvenient, atque defacto fructus Stolæ communiter appellantur.

Hostiensis siquidem *in Summa n. 3. h. t.* pro regula universali ponit; omnia illa bona, quæ Clericus intuitu & 5
prospectu Ecclesiæ vel beneficii acquirit, non acquisiturus, si non haberet beneficium, nullatenus bonis patrimonialibus seu industrialibus, sed mere Ecclesiasticis annumerari. Idem novissime docet & ad longum probat Van Espen. in Jure Ecclesiastico univers. *p. 2. tit. 32. de peculio Cler. c. 1. a n. 44.* & cum ipso Boetius Episcopus *c. 1. de Testament. n. 79. & 80. arg. l. Castrense 11. ff. de Castrensi Pecul.* Nam sicut ibi Peculium, seu bonum Castrense dicitur, quod intuitu militiæ acquirit Filiusfamilias, non acquisiturus, si non militaret; vel si acquireret, tamen bonum Castrense non esset: ita quod intuitu Ecclesiæ seu Beneficii acquiritur, non acquirendum, si beneficium non haberetur, bonum Ecclesiasticum dicendum erit. Probatur etiam ex *c. quia nos 9. de Testamentis*; ubi Pontifex manifeste indicare videtur, quænam sint bona mere Ecclesiastica, & quæ non, statuendo, Clericum de iis, quæ ad eum non habito ad Ecclesiam respectu pervenerunt, libere disponere, ac etiam testari posse, non item de illis, quæ consideratione, seu intuitu Ecclesiæ percepit: verba Pontificis sunt ista; *Consultationi tuæ taliter respondemus, quod licet Clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti suo, dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere dispo-*

disponere valeant, de iis tamen, quæ consideratione Ecclesiæ (id est Beneficii) *perceperunt, nullum de Jure possunt facere testamentum*. Hoc ipso autem, quod de bonis his intuitu Ecclesiæ acquisitis libere disponere nequeat Clericus, bona industrialia non sunt; cum de istis juxta communem adversariorum liberrime disponere valeat.

6 Confirmatur; juxta communissimam etiam Adversariorum, bona mere Ecclesiastica sunt, & dicuntur illa, quæ intuitu Beneficii acquirunt: atqui redditus Stolæ revera intuitu Beneficii acquiruntur; plane enim illud proprie intuitu Beneficii acquiri dici potest ac debet, quod Clericus non acquireret, nisi Beneficium haberet; ergo. Nec juvat dicere, bona Stolæ non dari intuitu Beneficii, sed intuitu industriæ & laboris spiritualis in administrandis Sacramentis, v. g. sepeliendis defunctis, benedicendis Nubendis &c. habiti Nam contra est, quod etiam redditus beneficiales dentur propter industriam & laborem spiritualem, recitationem nempe divini officii (*Beneficium enim datur propter Officium, cap. fin. de rescript. in 6.*) & tamen non sunt bona industrialia; quia nempe, etsi Clericus Officium recitaret, non darentur, nisi Clericus simul etiam Beneficium haberet: Ergo etiam licet redditus Stolæ dentur Parocho propter industriam spiritualem, tamen quia non darentur, nisi beneficium Parochiale haberet, nullatenus bona industrialia, sed mere Ecclesiastica erunt, utpote intuitu Ecclesiæ seu beneficii acquisitæ. Et hæc sententia probabilitate sua certe non caret. Profecto enim negari vix potest, rem aliquam proprie dici intuitu alicujus rei acquiri, quæ si non respiceretur, vel non adesset, non acquireretur, *arg. cit. l. Castrense, ff. de Castren. Peculio, & §. 1. Instit. Per quas personas cuique acquir.* ubi in simili profectitium dicitur, quod intuitu patris datur filio, non dandum, si pater non respiceretur; juncto *c. quia nos 9. de Testament.*

7 Econtra alii, & quidem hodie communis DD. docet, præfatos stolæ redditus bona industrialia seu quasi patrimonialia esse; ita namque sentiunt Navarrus *tract. de reddit. Eccl. q. 1. Monito* 19. Layman *lib. 4. tract. 2. c. 3. n. 1.* Engel *eod. n. 2.* Konig. *h. t. n. 2.* Molina *disp. 142. n. 2.* Ratio est: quia fructus seu redditus stolæ Clericis etiam curatis non intuitu beneficii, sed præcise intuitu industriæ seu laboris spiritualis præstiti dantur tanquam stipendium & merces absque ullo tacito aut expresso onere superflua in causas pias eroganda, *dignus est enim operarius mercede sua. Lucæ* 10 ad quam mercedem ob labores ob spirituales percipiendam Clerici non minus jus habent, quam Laici ob labores profanos. Imo allegatæ Scripturæ verba proprie de Clericis prolata sunt. Neque ex hoc quod Clericus eas non acquireret, si beneficium non haberet, dici debent intuitu beneficii acquisitæ: quia hoc esse videtur per accidens, cum dantes absque ullo respectu ad beneficium solummodo intuitu & consideratione industriæ & laboris spiritualis præstiti præfatos stolæ fructus Parocho largiantur, largituri, etsi beneficium non haberet, dummodo desideratos labores spirituales illis exhiberet; teste experientia, qua videmus, quod laici ob præstita sibi similia servitia spiritualia Clericis, mercedem & stipendium tribuant, sive fiat beneficiati, sive non.

8 Alia controversia circa bona industrialia inter DD. est an nempe Distributiones quotidianæ, seu Præsentiæ, ut vocant; bonis industrialibus, vel potius mere Ecclesiasticis sint annumerandæ, Covarruvias *de Testament. in cap. cum in officiis 7. de Testament. num.* 14. Pirhing *h. tit. num. 2.* Engel *h. t. numer. 4.* Cardinal. Tuschus *Litter. D. conclus. 512. n. 1.* citans Geminianum *Conclusion. 85. super princ. nu.* 18. Affirmativam docent. Ratio eorum est: quia etiam dari censentur tanquam stipendium & merces laboris.

9 Verum sententia contraria dicens, eas bonis mere Ecclesiasticis annumerari, probabilior est, eamque tenet Navarrus *de Reddit. Eccles. Monit. 30. num. 2.* Sanchez *lib. 1. cap. 2. dub. 46. num. 4.* Sarmiento *de Reddition. part. 3. cap. 5. num. 6.* Van Espen, *loc. cit.* & alii, Ratio est, quia dictæ Distributiones quotidianæ de ipsis bonis mere Ecclesiasticis, seu redditibus beneficii ordinarie sumuntur, suntque tertia pars dictorum redditum, ut patet ex *Conc. Trident. Sess. 21. cap. 3. & sess. 22. cap. 3.* atque intuitu beneficii acquiruntur, utpote non acquirendæ, si Clericus beneficium non haberet, etsi Chorum accederet.

Nec refert, quod memoratæ Distributiones sint defacto pars separata a redditibus, & fructibus grossis, denturque tanquam merces propter industriam & laborem. 10 Nam contra est: tum quia separatio postea facta non abstulit, nec auferre potuit naturam eorum, ac finem Fundatorum volentium, ut non nisi ad pias causas applicentur. Tum quia etiam ipsi redditus grossi sunt merces, & dantur propter industriam & laborem, recitationem nempe Officii divini, *cap. fin. de Præbendis in 6.* & tamen non sunt fructus industriales. Nec enim in dignoscendis bonis Ecclesiasticis, an sint mere industrialia nec ne, ad id præcise attendi debet, utrum dentur propter laborem, & servitium; sed etiam, & quidem præcipue, qua intentione, pacto, & fine sint datæ, vel dentur. Qua propter cum Distributiones quotidianæ non minus ac ipsi fructus grossi utpote horum pars, indeque desumpti, ex intentione pactoque tacito vel expresso Fundatorum non nisi ad causas pias applicari valeant, nullatenus bona mere industrialia, sed mere Ecclesiastica sunt, & manebunt, sicuti ante separationem fuerunt, non obstante quod ob laborem, & diverso modo acquirantur, cum diversus lucrandi modus non variet finem, ob quem percipitur lucrum, *L. 1. & l. Legatum 4. ff. de Administr. rerum ad Civit. & clem. Quia contingit de Relig. domib.*

11 *Bona Parsimonialia* dicuntur, & sunt illa, quæ Clerici ex redditibus mere Ecclesiasticis ad congruam sustentationem sibi competentibus, parcius ac honeste possent, vivendo sibi subtrahunt, & congregant: ut si Clericus, considerato statu & conditione sua, pro honesta sustentatione de redditibus Beneficii annuatim posset impendere 1500. florenos, & tantum impendit 1000. florenos erunt 500. floreni residui bona Parsimonialia. Ita DD. absque controversia.

12 *Bona tandem mere Ecclesiastica* vocantur, & sunt illa quæ intuitu, seu ratione & respectu Ecclesiæ, sive Beneficii alicujus v. gr. Episcopatus, Canonicatus, Parochiæ, aut alterius Beneficii titulo acquiruntur: uti sunt redditus eorum ordinarii, v. g. Decimæ, fructus agrorum, ac rerum ad beneficium ipsum pertinentium. Explicata itaque natura ac divisione bonorum Ecclesiasticorum, ulterius

13 Quæritur III. An Clerici bonorum præfatorum habeant dominium? Resp. I. Bonorum Patrimonialium habent Clerici perfectum dominium. Ita Omnes textu claro, *c. quia nos 9. h. t.* supra *nu.* 5. jam allegato. Ratio est, quia Clerici sæculares nullo modo abdicarunt dominium bonorum temporalium uti Religiosi: nec per Ordinem, seu statum Clericalem fiunt incapaces dominii, cum nullo id Jure, bene vero, quod dicit Conclusio, probari valeat, tum Juribus citatis; tum ex *can. Certe 8. caus. 12.* ibi: *Qui volunt habere aliquid proprium, non eis aufero Clericatum.*

14 Resp. II Etiam bonorum quasi patrimonialium, seu industrialium dominium, perfectamque disponendi facultatem habent Clerici sæculares. Navareus *loc. cit. q. 1. Monito* 19. Engel *h. t. n.* 2. Pirhing *h. t. n. 3.* Layman *lib. 4. tr. 2. cap. 3. n. 1.* Zoesius *h. t. n.* 2. Sannig. *eod. nu.* 2. Castro Palao *de justit. & jur. disp. un. pun. 7. §. 2. nu. 3.* ac communissima aliorum. Ratio est; quia Clericis bona industrialia ut pura merces laborum, absque ullo intuitu Beneficii dantur: *dignus est enim operarius mercede sua, Lucæ* 10. vel si non ut merces laboris, saltem dantur sine omni tacito, vel expresso dantis pacto aut onere, eas in causas pias erogandi, juxta communem sensum Fidelium qui utique in hoc puncto maxime attendi debet. Et ex his duabus Conclusionibus infertur, quod si clerici ex præfatis bonis quædam pro honesta sua sustentatione applicent, possint tantundem ex bonis Ecclesiasticis superfluis sibi accipere, & expensas resarcire: quod etiam in Theologia nostra Morali *tract. 7. disp. 4. n.* 27. notavimus.

15 Resp. III. Bonorum parsimonialium quoque verum dominium ac illimitatam de eis disponendi libertatem habent. Navarrus *loc. cit. Monito 26. n. 1.* S. Thomas 2. 2. *q. 185. art. 7.* Engel *h. t. nu.* 7. Covarruvias *de Testament. cap. 17. nu. 9.* Lessius *lib. 2. cap. 4. n. 37.* & alii, contra

Ab-

Abbatem, & nonnullos alios. Ratio est, quia Parsimonialia desumuntur de bonis mere Ecclesiasticis honestæ sustentationi Clerici necessariis, suntque pars illorum, horum autem Clerici perfecti sunt domini, ut statim sequenti Conclusione probabimus, simulque Conclusionem præsentem stabiliemus: ergo. Omnes has tres Conclusiones etiam in Theologia nostra Morali jam dedimus *tract. 7. dist. 4. q. 3.*

16 Resp. IV. Clerici beneficiati omnes etiam bonorum mere Ecclesiasticorum perfectum dominium, perfectamque disponendi facultatem habent quoad illam partem, quæ honestæ eorum sustentationi competit, ac necessaria est. D. Thomas *loc. cit.* Navarrus *loc. c. & Monito 43. ac 44.* ubi solvit objectiones, Engel *h. t. n. 7.* Lessius *loc. cit.* Covarruvias *loc. cit.* Layman *lib. 4. tr. 3. cap. 3. n. 2.* Molina *disp. 145.* Pirhing. *h. t. n. 4.* cum communissima aliorum contra Abbatem *in c. cum esses 10. n. 27. de Testament.* qui tamen non ex professo, sed tantum per transitum quasi contrarium docet, uti bene observat Navarrus *loc. cit. Monito 44.*

17 Probatur Conclusio ex Jure *cap. un. de Præben. in 6.* ubi habetur, quod Clericus debite non residens Distributionum *perceptarum dominium non recipiat, nec faciat esse suas*. Pariformiter statuitur in Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 1. de reformat.* de Episcopis, aliisque Clericis debite non residentibus, eos *pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere*, ergo per argumentum a sensu contrario (quod fortissimum est apud Glossam receptum in *c. cum Apostolicam, de his quæ fiunt a Prælatis V. Datur intelligi*) si debite resident, præfatos fructus Ecclesiasticos faciunt suos, saltem illos, qui honestæ sustentationi necessarii sunt.

18 Confirmatur ex eodem Concilio Trident. *Sess. 24. c. 12.* ubi non tantum negative, sed & positive insinuat, & asserit, Clericos debite residentes *fructus facere suos*: dum de indebite absentibus sic ait: *Alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ, ac Residentiæ fecit suos*, ubi notanda verba: *Quos ratione Præbendæ ac Residentiæ fecit suos*, quibus Concilium profecto manifeste indicat, Clericum debite præsentem, fructuum mere Ecclesiasticorum acquirere & habere dominium, cum rem suam facere, & ejus dominium acquirere sint idem, *arg. l. 2. §. 2. ff. de rebus credit. & c. un. cit. de Præbend. in 6.* ubi fructus suos facere, & eorum dominium acquirere pro eodem sumuntur, quod ipsum etiam in Concil. Trident. *Sess. 22. de reform. cap. 22.* fit.

19 Ratio Conclusionis est; quia illa pars bonorum Ecclesiasticorum, seu redituum & fructuum beneficii ad sustentationem honestam necessaria, est vera & propria merces, justumque stipendium Clericis pro officio, & obsequio Ecclesiæ præstito prorsus debitum, cum secundum Apostolum, *qui altari servit vivere debeat de altari; & qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede*; pari a simili, *ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur*. Et infra, *Dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua, & per quam divinis obsequiis adscribantur, c. cum secundum 16. de Præb.* ubi ut vides, Clericorum sustentatio honestum vocatur *stipendium*, & *merces* obsequii Ecclesiæ præstiti, stipendium aut & merces laboris, ac obsequii transit in dominium, laborem & obsequium præstantis, non tantum Laici, sed etiam Clerici: utpote qui non est deterioris conditionis ac ille, nec minus dominii capax est.

20 Confirmatur: Exinde, quod Clericus dicatur bonorum honestæ sustentationi necessariorum habere perfectum dominium, plenamque de eis disponendi facultatem, nemini fit injuria, aut præjudicium, nec pauperibus, nec aliis piis causis, nec intentioni Fundatorum. Non pauperibus, & piis causis; quia hæc solummodo in superflua, non item in necessaria sustentationi bona jus habent; alias enim clericus sine illorum injuria, nec sibi dicta bona necessaria applicare posset. Non intentioni Fundatorum, quia horum finis, videlicet, ut bona ab ipsis collata in pias causas impendantur; æque perfecte jam censentur impleta, dum Clerico pro honesta sustentatione, ac si pauperibus vel aliis piis causis dentur; cum necessaria clerici sustentatio etiam causis piis æquiparetur, *cit. c. 16. de Præbend.* indeque æquale cum pauperibus, & aliis piis causis in bonis acceptis jus habeat; atqui exinde, quod pauperes, aliæque piæ causæ dicantur acquirere, & verum habere dominium bonorum Ecclesiasticorum sibi collatorum, plenamque de eis disponendi facultatem, non fit injuria intentioni Fundatorum; ergo nec, si eorundem bonorum domini dicantur Clerici. Ratio utriusque est; quod dicta intentio Fundatorum pariat tantum obligationem personalem stringentem dispensatores, vel administratores ad hoc, ut bona ab ipsis collata in pias causas distribuant, quo semel facto jam censentur perfecte impleta, neque ulterius se extendit, nec amplius obligat pias causas, quæ eorum bona acquirunt; ut proinde iis tanquam perfecti domini pro libito disponere valeant.

Ex quibus colligitur, Clericos non tantum de bonis patrimonialibus & industrialibus, sed etiam parsimonialibus, id est, illis bonis, quæ parcius ac tenentur, vivendo, reservant de mere Ecclesiasticis ad honestam sustentationem necessariis, posse pro libitu suo disponere, & de illis ditare consanguineos, eisque succurrere. Et quidem de dominio bonorum hucusque recensitorum DD. satis communiter conveniunt, ita ut specialis difficultas & controversia de eis non sit. Celeberrima autem controversia inter eosdem versatur circa dominium bonorum mere Ecclesiasticorum superfluorum, id est illorum, quæ ad honestam sustentationem Clericis necessaria non sunt: Hinc de illis specialem Paragraphum facimus. 21

§. II.

De Clericum bonis Ecclesiasticis superfluis, sive illis, quæ ad eorum honestam sustentationem necessaria non sunt.

SUMMARIUM.

22 *Utile & necessarium scitu est, an superfluorum bonorum dominium habeant Clerici, nec ne?*
23 *Allegantur DD. affirmativam tenentes.*
24 *Probatio eorum ex jure.*
25 *Probatio ex Bulla Julii III.*
26 *Probatio ex ratione.*
27 *Probatio a simili.*
28 *Confirmatur ratione juris. Et n. seqq.*
30 *Proponitur sententia negativa, & DD. eam tenentes.*
31 *Probatur ex jure.*
32 *Probatur ex SS. Patribus.*
33 *Concertatio DD. utriusque sententiæ usque ad numerum 37.*
37 *Probatur ulterius sententia negans ex jure, & Concil. Trident.*
38 *Et SS. Patribus.*
Membranam inutiliter occupat, dictio in lege vacans. Ibid.
39 *Pontifices dividendo bona Ecclesiastica non potuere mutare naturam eorum.*
40 *Quia hoc esset in damnum Ecclesiarum.*
41 *Uti probatur a pari.*
42 *Solvuntur Textus, quibus dicitur Clericos facere fructus suos.*
43 *Respondetur ad Bullam Julii III.*
44 *Et ad argumentum ex ratione propositum.*
45 *Solvitur alia instantia.*
46 *Quare toleretur, & non rescindantur contractus Clericorum de bonis superfluis facti?*
47 *Dominus bonorum superfluorum Ecclesiasticorum Christus est.*
48 *Probatur a simili.*
49 *Quare bona Ecclesiastica vocentur patrimonium pauperum, & dicantur pertinere ad jus Sacerdotum, vel Ecclesiæ.*
50 *Sententia negativa agnoscitur probabilior.*

Quæritur, An Clerici bonorum Ecclesiasticorum superfluorum dominium habeant? Notandum prius, hanc quæstionem non esse mere speculativam, sed summe practicam, indeque scitu summe utilem 22

lem ac necessariam. Enim vero si Clerici dictorum bonorum verum habent dominium, facile probari potest, eos ad restitutionem non teneri, si quid de iis ad causas profanas expendunt; sed tantum ad agendam pœnitentiam ob peccatum, quod impendendo dicta bona ad causas profanas committunt. Si autem dominio præfatorum bonorum careant, non tantum peccant, sed etiam ad restitutionem tenentur, si quid de memoratis bonis ad profanas causas applicant.

23 Circa hanc quæstionem duæ immediate sibi oppositæ celebres sunt sententiæ: una nempe, quæ dicit, Clericos etiam bonorum superfluorum Ecclesiasticorum verum habere dominium. Ita docent Covarruvias *in c. cum in officiis 7. nu. 3. de Testament.* Molina *disp. 143. n. 2.* Barbosa *lib. 3. jur. Eccles. un. cap. 17.* Fagnanus *in c. Si quis sanae alt. h. t.* Lessius *lib. 2. cap. 4. dub. 6. a. 44.* Layman *lib. 4. tract. 2. cap. 3. num. 3.* Sanchez *in præcept. Decalogi lib. 2. cap. 20. n. 24.* Pirhing *h. t. n. 5* Filliucius, Valent. Bonae. Reginald. Haunoldus, & Recentiores communiter.

24 Probatio hujus opinionis, atque fundamentum principale desumitur ex *c. un. de Præbend. in 6.* & Concilio Trident. *Sess. 22. de reform. cap. 3. Sess. 23. cap. 1. & sess. 24. cap. 12.* in quibus locis aperte habetur, quo Clerici sæculares beneficiati debita non præsentes dominium fructuum, seu bonorum Ecclesiasticorum non acquirant, nec eos faciant suos, uti constat ex textibus supra *nu. 17. & 18.* allegatis: ergo a sensu & argumento contrario, si debite sunt præsentes, dominium acquirunt, eosque faciunt suos.

25 Probatur etiam ex Bulla Julii III. *cum sicut nobis* edita anno 1550. & durante Conc. Trident. publicata (invenitur in Tom. 1. Bullarii) ubi §. 1. ita loquitur Pontifex. *Pecunias, & res alias, occasione Ecclesiarum, Monasteriorum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum provenientes, postquam ad manus Beneficiatorum pervenerint, & cum aliis ipsorum Beneficiatorum fructibus commixti fuerint &c. non ulterius in Ecclesiasticis, sed potius in ipsorum Beneficiatorum propriis, & ab eis acquisitis bonis judicari, & propterea quodammodo pro sæcularibus & profanis haberi &c.*

26 Probatur ulterius ratione, & argumento sequenti: Clerici etiam juxta contrariam sententiam sunt veri domini redditaum seu bonorum mere Ecclesiasticorum honestæ sustentationi necessariorum; ergo etiam sint domini superfluorum. Consequentia probatur. Clerici beneficiati, redditus omnes Ecclesiasticos tam necessarios, quam superfluos promiscue & commixtim accipiunt; ergo dici non potest, quod aliquorum acquirant dominium, & aliorum non acquirant; sed dici necessario debet, quod si unius, etiam alterius generis bonorum promiscui acceptorum acquirant; & habeant dominium: præsertim quia etiam pecuniæ propriis ita mixtæ transeunt in dominium illius, cujus pecuniis miscentur; saltem si discerni amplius nequeant.

27 Confirmatur hoc argumentum a pari: Quando quis alicui centum v. g. florenos ad instituendam peregrinationem dat hoc fine & pacto, ut, quod necessariis expensis superest, det pauperibus, acquirit acceptator verum dominium tam superfluorum quam necessariorum, quamvis cum obligatione superflua in pauperes erogandi: ergo idem dicendum de Clericis accipientibus bona Ecclesiastica tam necessaria, quam superflua promiscue hoc pacto, & conditione, ut necessariæ sustentationi superflua tribuant pauperibus, & aliis piis causis. Ita argumentatur Layman *lib. 4. tr. 2. cap. 3. num. 4.* & ex ipso Pirhing *h. t. n. 5.* ac plures alii.

28 Probant adhuc *n. 23.* allegatam opinionem DD. ibi citati; quando habetur certum, ac manifestum fundamentum, non debet, nec expedit Clericis gravissimam obligationem, & periculosissimum conscientiæ onus imponi, sed qui docent, Clericos non esse dominos superfluorum, hoc ipso imponunt eis sine manifesto fundamento gravissimam obligationem & periculosissimum conscientiæ onus restituendi, nempe iterum ad pias causas, quæ de superfluis in causas profanas expenderunt: ergo. Majorem ut certam supponunt: tum quia *in obscuris minimum est sequendum*, juxta Reg. 30. *Jur. in 6.* Obscurum autem, & non certum, utpote textibus Juris pro & contra stantibus ac inter Doctores summe controversum est, an Clerici habeant dominium superfluorum; consequenter *minimum*, id est, quod minorem parit obligationem, sequendum est; tum quia *in pari causa potior est conditio possidentis:* Clerici autem in hac pari controversiæ causa sunt possessores bonorum superfluorum: ergo. Minor quoque certa videtur: quod enim præfata ex doctrina contraria, sequens obligatio esset gravissima, patet: quod foret simul periculosissima, nemo negabit: profecto enim stante obligatione, quod Clerici superflua ad profanas causas expensas, iterum ad pias restituere debeant, plurimi erunt in summo periculo æternæ suæ salutis; cum multos videamus superflua in causas profanas expendere, paucos vero restitutionem facere, ubi autem *non restituitur ablatum, non dimittitur peccatum;* consequenter maximo cum periculo æternæ salutis vivitur: ergo.

Quod vero eadem obligatio, ac conscientiæ onus absque certo, ac manifesto fundamento imponatur, inde 29
patet; quia Jura & Canones, quos pro se copiose allegant contrariæ opinionis Doctores, loquuntur vel exaggerative, vel de statu & tempore Ecclesiæ antiquo, in quo Clerici in communi vivebant: non item de tempore moderno, quo bonorum Ecclesiasticorum per Simplicium, & Gelasium Summos Pontifices circa annum Domini 470. Divisio in quatuor partes facta, & cuique parti suæ portionis dominium assignatum est: vel tandem, si qui Textus etiam de moderno tempore allegantur, illi vel obscuri sunt, vel plus non probant, quam quod Clerici teneantur superflua erogare in pauperes; non item, quod eorum dominium non habeant, indeque ad causas profanas expensa, ex justitia iterum restituere debeant. Hæc sunt potissima hujus opinionis fundamenta. Reliqua loco objectionum ponentur.

Altera sententia immediate contrarium dicit, videli- 30
cet, quod Clerici beneficiati sæculares quicunque, prorsus nullum dominium bonorum Ecclesiasticorum superfluorum habeant, sed eorum meri dispensatores, administratores, & procuratores sint, consequenter ex justitia teneantur eadem juxta intentionem fundatorum in causas pias erogare, & aliter in causas profanas nempe expensa iterum restituere obligentur. Ita docent celeberrimi, imo (fatentibus ipsis adversariis) penes omnes Canonistæ ac Theologi antiqui; signanter Navarrus *de Reddit. Eccles. quæstion. 1. Mon. 21. & quæst. un. 7.* Abbas *in c. cum secundum 16. num. 4. de Præbend.* & alibi. Archidiac. *in c. Statutam, §. Assessorum, de Rescript. in 6.* Innocentius *in cap. Indecorum, de Ætat. & qualit.* Pelagius *de Planctu Eccles. capit. 28.* Augelus *V. Clericus 3. num. 1. & 3.* B. Antonin. *part. 3. tit. 15. cap. 1. §. 19.* Bellet. *Disquisit. Cleric. de Bonis Cleric. §. 2. num. 5.* Sannig. *de justit. & jur. disp. 5. quæstion. 4.* Van. Espen Eminentissimus Sfondrati, Jo: Andreas, Ancharanus, Galerindus, Richardus, Hostiensis, Sylvester, Armilla, Alexander Alensis, Jason, Barbat. Petrus Sotus, Decius, Rosella, Masion dicens, *ante ipsius ætatem, nullum tenuisse contrarium:* & alii plurimi, quorum omnium vel nomina tantum citare nimis longum foret.

Probatur hæc sententia ex Jure, & SS. Patribus, ra- 31
tione, ac solutione fundamentorum contrariæ sententiæ. Ex Jure quidem: quia ibidem Episcopi, ac cæteri Clerici nunquam domini, sed tantum Dispensatores, Administratores, aut Procuratores bonorum mere Ecclesiasticorum vocantur; ipsaque bona Ecclesiastica, *res Dei patrimonium Christi, & pauperum, vota Fidelium, pretia peccatorum* dicuntur. Audiamus Canones: *canon. Si privatum 28. caus. 12. quæstion. 1.* habetur: *Si privatum possidemus, non illa nostra sunt, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus. Can. Episcopus 23. tit. caus. 12. quæst. 1.* dicitur: *Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indiget, cum summa reverentia, & timore Dei. Participet autem & ipse, quibus indiget, tam in suis, quam in fratrum necessariis usibus, ita, ut in nullo, qualibet occasione fraudentur, juxta Apostolum dicentem, habentes victum & tegumentum, his contenti sumus. Can. Quia 59. caus. 12. quæst. 1.* ita loquitur Synodus Romana, *Quia juxta SS. Patrum traditionem novimus, res Ecclesiæ vota*

esse

esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Dist. 42, in Rubrica: *Aliena rapere convincitur* (Clericus) *qui ultra necessaria sibi retinere probatur Can.* 1. *caus.* 12. *quæst.* 1. Stephanus Papa eadem bona pecunias Christi vocat illis verbis. *Qui Christi pecunias, & Ecclesiæ aufert, fraudat, & rapit. can. Quia* 8. *caus.* 12. *quæst.* 1. de memoratis bonis statuitur: *Omne, quod superest, in causis piis, & religiosis erogandum*. Concordant *can. Res Ecclesiæ* 26. *caus.* 12. *quæst.* 1. *can. Decimæ* 66. *caus.* 16. *quæst.* 1. *can. Quod autem caus.* 23. *quæst.* 1. *can. Apostolorum* 37. & 75. Similiter loquuntur Concilia, ut Aquisgranense *cap.* 116. Agathense *capit.* 6. Carthaginense *capit.* 46. & alia, quorum omnium Textus afferre, esset brevitatis leges transgredi, præsertim, cum ex dictis satis jam constet, Clericos de Jure solos Dispensatores, Administratores, & Procuratores, non item dominos esse, bonaque Ecclesiastica superflua, *res Dei, & Ecclesiæ, patrimonium Christi, & pauperum*, consequenter non ipsorum esse.

32 Probatur eadem sententia etiam ex SS. Patribus, qui pariformiter loquuntur, S. Augustinus *Serm.* 219. *de Tempore: Quidquid* (ait) *excepto victu, & vestitu rationabili superfuerit, non luxuriæ reservetur, sed in thesauro cælesti per eleemosynam reponatur: quod si non facimus, res alienas invasimus*. Ecce juxta S. Augustinum bona Ecclesiastica Clericorum superflua *aliena* sunt; ergo non propria Clericorum, Similiter loquitur S. Hieronymus *can. fin. caus.* 16. *quæst.* 1. *Quoniam quidquid* (superflui) *habent Clerici, pauperum est*. Gaudentius *de Sermone Villico; nobis*, inquit, *credita est dispensatio* (non dominium) *facultatum Domini nostri, vel ad utendum eis sufficienter, vel ad distribuendum conservis; ideo non licet nobis eas in expensas usurpare superfluas: cum sit erogationis ratio Domino venienti reddenda*. Pariter loquuntur alii SS. Patres.

33 Ad hoc, & similes SS. Conciliorum, Canonum, & Patrum textus vix non unanimiter respondent primæ sententiæ Auctores, videlicet, eos loqui, intelligendos esse, ac verificari de bonis superfluis Ecclesiasticis illis, quæ in primo illo ac Clerici habuere ante divisionem bonorum Ecclesiasticorum, factam circa annum 470. a Simplicio, & Gelasio Summis Pontificibus: non item de bonis acquisitis post illam divisionem, mediante qua dicti Pontifices bona Ecclesiastica in quatuor partes diviserunt, unam Ecclesiæ, alteram Episcopis, tertiam clericis, quartam pauperibus tribuentes: *can. Concesso* 26. *can. Quatuor* 27. & *can.* 28. *caus.* 12. *q.* 2. per hanc enim divisionem in allegatas quatuor partes bonorum sibi assignatorum dominium acquisivisse, ajunt, sed non probant Doctores primæ sententiæ.

34 Contra autem hanc responsionem reponunt DD. secundæ sententiæ, & dicunt, probantque, extare similes SS. Conciliorum, Canonum, & Patrum Textus: qui etiam post dictam bonorum divisionem idem de bonis Ecclesiasticis dicunt, quod antiqui ante divisionem de iisdem dixerunt, consequenter communis hæc responsio DD. prorsus non subsisteret. Probant ant. ex *cap. Inquirendum* 4. *h. t.* ibi: *Inquirendum est, si quis presbyterorum de redditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium alieno nomine res comparavit: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis debet: quoniam hoc sacrilegium est, & par criminis Judæ furis*: & *c.* 2. *de donat.* ubi dicitur, *quod Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiarum sit procurator, non dominus*. Ad hos, & nonnullos alios Juris textus post divisionem primum positos dicunt, eos loqui de bonis, quæ ad Ecclesiam ipsam immediate spectant, & a bonis Clericorum separata existunt; quorum dominium Clericos non habere, sed mere Oeconomos & Administratores esse, ipsimet fatentur: non item de bonis Ecclesiasticis, quæ separata ab Ecclesia immediate Clericis obveniunt.

35 Sed contra respondent secundæ sententiæ Doctores, dari textus Juris novi, qui de bonis ad Clericos immediate spectantibus loquentes, expresse indicant, Clericos eorum nullum habere dominium. Sic *c. fin. h. t.* de ipsis bonis Clericorum loquens ait: *Si quis sane Clericorum agella, vel vineolas in terra Ecclesiæ sibi fecisse probabitur, sustentandæ vitæ causa, usque ad diem obitus sui possideat, nec testamentario, aut successorio Jure cuiquam hæredum, prohæredumve relinquat*, & *c.* 3. *eodem* statuitur: *ut unusquisque res, quas post dies consecrationis acquisierit* (occasione Ecclesiæ, uti bene observat Glossa ibid. *vers. Acquisierit*) *propriæ Ecclesiæ relinquat*. *c. cum in officiis* 7. & *c. Relatum* 12. ordinatur, *quod ipsorum Clericorum bona, intuitu Beneficii acquisita penes Ecclesiam debeant cuncta remanere*, ita ut hæredes eorum nec ex testamento, nec ab intestato quidquam inde acquirere valeant. Idem habetur de Episcopis *capit.* 1. *eod.* Ex quo manifeste patet, Clericos, neque in bona ab Ecclesiæ bonis distincta, & sibi acquisita aliquod habere dominium, hoc ipso, quod nec de iis testari, nec in eis hæredes ab intestato succedere valeant. Nam si præfata bona propria ad Clericos spectarent, hique illorum haberent dominium, injuriam eis faceret Ecclesia, potestatem testandi adimendo, cum hæc potestas de Jure & æquitate naturali cuivis competat. *Nihil enim est, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis liberum quod iterum non redit, arbitrium. iis relinquatur, disponendi de bonis suis. L.* 1. *C. de SS. Eccles.* Unde æquitati huic conformiter, *cap. quia nos* 9. *de Testament.* liberrima testandi conceditur potestas Clericis de bonis suis; quorum dominium habent. Qua potestate quia carent circa bona superflua Ecclesiastica, signum evidens est, non esse bona *sua*, seu ipsorum, nullumque eis in illa competere dominium,

Pariter faceret Ecclesia injuriam hæredibus ab intestato succedentibus, adimendo eis ea; quorum dominium ad Clericum consanguineum spectabat, & in quæ succedendi ipsi jus habent: Nec enim juvat dicere, hæredes succedere ab intestato non posse, quia præfata bona tenebatur Clericus in pias causas erogare? Nam contra est, quod Clerici juxta Doctores primæ sententiæ, tantum ex charitate, vel religione, non item ex justitia id facere tenebantur, consequenter ex justitia adhuc pertinent ad hæredes, & penes eos jus adhuc remanet, quo illos propter obligationem ex virtute charitatis dictis bonis inhærentem, privare non potest Ecclesia, sicut juxta ipsos etiam Adversarios privare non potuisset, si memorata bona eisdem in vivis Clericus donasset, non obstante, quod contra virtutem Charitatis vel Religionis egisset. 36

Probatur ulterius ex Jure novo, quod Clerici bonorum superfluorum, intuitu Beneficii sibi acquisitorum, dominium non habeant, ex eo, quod præfata bona etiam Jure novo, uti in antiquo vocentur *Res Dei; Patrimonium Jesu Christi &c.* ut patet *c. cum secundum* 16. *de Præbend.* ibi: *De patrimonio Jesu Christi &c. c. cum ex eo* 34. *de Elect. in* 6. ubi Bonifacius VIII. de redditibus Clericorum intuitu Ecclesiæ acquisitis conqueritur, quod *multi de patrimonio Jesu Christi sunt sublimati*. Et novissime ex Concilio Trident. *Sess.* 25. *de reform. cap.* 1. ubi prohibet, ne ex redditibus Ecclesiasticis consanguinei ditentur, quia *Dei sunt*. 37

Probant ulterius sententiam suam ex SS. Patribus, ex quibus unicum brevitatis gratia adducere placet S. Bernardum, qui diu post divisionem vivens, ita de bonis Clericorum, intuitu Beneficiorum acquisitorum loquitur: *Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est*: atqui si ipsorum non est, & retinentes rapinam committunt, eorum dominium non habent, uti cuivis consideranti patet. Pariter loquuntur alii SS. Patres. Nec valet, quod dicant, SS. Patres, ex pia quadam exaggeratione loqui. Nam contra est: tum quia injuria videtur fieri Sanctissimis simul ac Doctissimis Patribus, dicere de eis, quod in re maximi momenti, & ubi agitur de periculosissimo, eademque gravissimo conscientiæ onere, loquantur exaggerative. Tum quia idem dicunt Jura antiqua & nova, uti patet ex *c.* 4. *h. t.* ubi, sicut in aliis locis fures vocantur Clerici, bona Ecclesiastica male impendentes, Hinc etsi dato non concesso, aliqui SS. Patres exaggerative loquerentur: dicere saltem non possunt Adversarii, quod Jura, Canones, & Leges Ecclesiasticæ exaggerative loquantur; cum juxta illud receptissimum Glossæ in *c. Solitæ* ℣. *Tanquam de Majorit. & obedient. Nulla dictio debeat vacare in lege aut Decreto, alioquin frustra membranam occupat*. 38

Con-

39 Confirmatur, quod etiam post divisionem Clerici non sint domini superfluorum bonorum. Clerici juxta ipsos etiam Adversarios, ante divisionem non fuere domini; ergo nec post illam. Probatur Consequentia. Pontifices nec potuere nec voluere mutare naturam bonorum Ecclesiasticorum, & transferre eorum dominium, cum gravi ac communi Ecclesiarum detrimento; atqui Pontifices mutando naturam dictorum bonorum, & transferendo eorum dominium, grave damnum intulissent Ecclesiis, & causis piis, ergo. Major quoad primam partem, quod non potuerint, probatur, quia, quamvis eidem plena de beneficiis disponendi competat potestas *cap.* 2. *de Præbend. in* 6. tamen eadem cum Ecclesiarum præjudicio abuti non possunt; uti communiter fatentur Doctores. Quod vero non voluerint, inde constat; tum quia neutiquam supponere, ac præsumere licet, Summos Pontifices per suas dispositiones id velle, quod in grave præjudicium Ecclesiarum esse aperte dignoscitur. Tum quia *actus operantium non operantur ultra finem eorum*; atqui Pontifices per divisionem bonorum Ecclesiasticorum solummodo intenderunt evitare scandala, rixas, ac dissensiones inter Episcopos, Capitula, & Clericos hinc inde exortas, quod Episcopis solis dispensatoribus existentibus, bona Ecclesiastica persæpe indebite fuerint distributa, cui malo occurrere Pontifices constituendo plures dispensatores optime ac sufficientissime potuere, etsi hujusmodi dispensatoribus nullum jus in bona dispensanda tribuerent.

40 Minor vero, quod videlicet Pontifices per divisionem bonorum mutando naturam & eorum transferendo dominium, grave, idemque commune damnum & præjudicium causassent Ecclesiis, ex hoc ipso liquet, quod quivis Clericus bona superflua Ecclesiastica, quæ prius ad Deum, causasque pias pertinebant, & non nisi pro illis applicari poterat, pro libitu ad causas profanas saltem valide, & sine ullo restitutionis onere expendere, indeque grave damnum Ecclesiis, causisque piis inferre possent, hoc ipso, quod cuncta illa bona dictis causis piis in perpetuum decedant, quæ a Clericis profane expenduntur; & quæ domino non translato ad ipsarum utilitatem fuissent expensa. Nec juvat, quod Clerici saltem licite non possint dicta bona ad causas profanas expendere, sed teneantur illas in pias causas applicare; quia non obstante hac obligatione, præfatum præjudicium non evitatur; teste etiam ipsa experientia, qua videmus, quod cum maximo, ac continuo Ecclesiarum, causarumque piarum præjudicio bona Ecclesiastica superflua ad causas profanas expendantur a Clericis, non obstante, quod certo, sciant, se id sine peccato mortali facere haud posse.

41 Hinc sicut a pari dici non potest, non fieri præjudicium illi, cui quis aufert rem, sive dominium, ac proprietatem, illudque cum potestate libere de illa, valideque disponendi, alteri tradit, etsi eidem simul obligationem imponat, vi cujus non nisi ad utilitatem illius, cujus res est ablata, rem traditam licite applicet ita etiam dici non potest, factum non fuisse præjudicium Ecclesiis, aut causis piis, si ab eis Pontifices dominium bonorum superfluorum abstulissent, illudque Clericis cum potestate libere de illis, valideque disponendi tradidissent, etsi cum obligatione adjuncta fecissent, quod præfata bona non nisi ad utilitatem causarum piarum licite expendere valerent; præsertim si finem pro bono communi tunc intentum, etiam absque dominii translatione, & inde subsequenti Ecclesiarum præjudicio habere poterunt.

42 Ad fundamenta DD. primæ sententiæ, & quidem ad primum ex Jure deductum, ac *numer.* 33. allegatum respondent DD. sententiæ secundæ, distinguendo Consequens; ergo Clerici debite præsentes faciunt fructus suos, & acquirunt dominium illorum, qui sunt necessarii pro honesta eorundem sustentatione concedimus; illorum, qui sunt superflui, negatur Consequentia. Quæ responsio plane contemnenda non est: tum quia per illam facillimo negotio solvunt principale Adversariorum fundamentum ex Jure, & Concilio Tridentino *sess.* desumptum. Tum quia conformis est SS. Canonibus, dominium necessariorum sustentationi ubique concedentibus Clericis: tunc etiam quia per illam absque omni absurdo optime concordantur Jura Juribus ad intentionem *capit. cum expediat.* 29. *de Elect. in* 6. simulque evitatur grave ac commune Ecclesiarum, causarumque piarum præjudicium supra *n.* 40. & 41. demonstratum, servaturque intentio Fundatorum, nullique sequitur vel minimum præjudicium, aut damnum, prout consideranti etiam Adversario patet.

Ad Bullam Julii III. Resp. eam pariter de bonis necessariis, non item de superfluis necessariæ sustentationi loqui; vel si loquitur etiam de superfluis, intelligenda est in casu, quo fructus Ecclesiastici superflui per accidens, per commixtionem nempe, acquiritur dominium pecuniarum de novo admixtarum; non vero quasi per factam a Pontificibus divisionem bonorum Ecclesiasticorum; eidem dominium competeret; cum non obstante tali dominio, commixtione per accidens acquisito, adhuc teneantur ex justitia, dicta bona superflua in causas pias erogare; simulque dominio eorum careant in casu, quo aliis pecuniis ipsorum non commiscentur; ut proin absolute loquendo bene dicatur, quod non sit domini bonorum superfluorum, cum mere per accidens sit, quod hæc necessariis commisceantur. Sicut a pari licet Depositarius, Tutor, Curator, Fur &c. si pecunias depositas vel pupilli, aut minoris, vel furto ablatas commiscent propriis pecuniis, acquirant dominium, evadatque domini illarum, tamen absolute loquendo, non dicuntur domini nec habere dominium illarum, eo quod non per se seu per ipsam depositionem Tutelæ, ac Curatoris officium, vel futurum dominium illarum acquirant, sed per accidens, quatenus nempe commixtione pecuniæ alienæ cum propria acquiritur dominium ejus, manente obligatione ex justitia tantumdem restituendi, quantum in simili casu de alienis pecuniis commixtum est propriis. Quod autem Bulla de dicto commixtionis casu intelligenda sit, patet ex verbis ipsius Pontificis, ibidem ita loquentis: *si ad eos pervenerint, & aliis ipsorum beneficiatorum fructibus fuerint commixti*; ubi, ut vides, non sufficit ad dominium superfluorum acquirendum, quod ad Clericos pervenerint, sed & *quod fuerint commixti* propriis clericorum pecuniis; quia dictio & regulariter copulativa, ac conjunctiva est, *l. Si quis ita ff. de V. O.* 43

44 Et per hoc patet etiam responsio ad probationem ex ratione desumptam, ejusdemque confirmationem *num.* 26. & 27. propositam, quod videlicet per accidens, commixtione nempe, acquirant dominium, dicanturque domini superfluorum, manente obligatione ex justitia dicta bona in causas pias erogandi; quam obligationem ipse etiam Adversarius fatetur Layman, qui dictum ex ratione desumptum argumentum alias contra DD. secundæ sententiæ proponit.

45 Ad probationem *num.* 28. propositum negant DD. secundæ sententiæ Minorem, videlicet, quod sine manifesto, ac sufficienti fundamento imponent onus & obligationem ex justitia, superflua profane expensa iterum ad causas pias restituendi. Ea propter etiam ad *Regulas Jur. in* 6. adductas negant suppositum, quod versemur in obscuris, vel in pari causa.

46 Sed objiciunt DD. primæ sententiæ ulterius; Summi Pontifices, aliique Superiores Ecclesiastici validos agnoscunt, hoc ipso quod non rescindunt, sed tolerent Clericorum contractus de redditibus Ecclesiasticis superfluis factos; ergo etiam agnoscunt, Clericos habere eorum dominium; secus enim hujusmodi contractus utpote cum injuria domini pecuniarum, sicque injuste factos tenentur irritare ac rescindere. Resp. Negando ant. eo quod contractus hujusmodi a Superioribus Ecclesiasticis non ideo tolerantur, quia validos eosdem agnoscunt; *cum multas per patientiam tolerentur quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non deberent tolerari c. cum jamdudum* 18. *de Præbend.* Sed ideo tolerant, & non rescindunt; quia difficillimum, litiumque continuarum occasio foret, velle semper examinare, an hic, vel ille contractus Clericis de bonis mere ecclesiasticis superfluis, an vero de necessariis, aut patrimonialibus, industrialibus, vel parsimonialibus, consequenter valide, vel invalide factus sit.

Ob-

47 Obiiciunt adhuc: non potest ostendi, sub cujus dominio existant bona Ecclesiastica superflua, vel quinam eorum dominus sit si clerici eorum dominium non habent; ergo. Resp. Negando ant. Quia Dominus eorum optime dicitur esse Christus, non quidem universali illa ratione qua *domini est terra & plenitudo ejus*. *Psal.* 23. sed speciali, & quidem hac; Eidem, Eiusque intuitu offeruntur, ac sub nullius alterius dominio existunt. Et ob hanc rationem toties in Jure vocantur *Patrimonium Jesu Christi* uti *c. cum secundum de præbend. c. cum ex eo* 34. *de Elect. in* 6. eadem ratione dicuntur *Res Dei*, *Concil. Trident. Sess.* 25. *de reform. cap.* 1. Item *Pecunia Christi can.* 1. *cauf.* 12. *quæst.* 2. ibi: *Qui Christi pecunias aufert, fraudat, & rapit*. Hinc etiam *can. Nulli cad. cauf. & qui* universaliter asseritur: *Omne, quod Domino consecratur* (id est, donatur, ut explicat Glossa *hic verf. Consecratur*) *domini erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum* (intellige quoad necessaria, vel ad jus disponendi, juxta hactenus dicta) *propter quod &c. quia Domino, cui competunt, aufert, invadit vastat, vel eripit, ad restitutionem etiam sub excommunicatione tenetur*. Idem tenet Glossa *in c. cum ex eo* 34. *de Elect. in* 6. *verf. Christi* dicens: nota *dominium bonorum Ecclesiasticorum esse penes Christum* Abbas *in c. cum secundum* 16. *n.* 4. *de præbend.* & alii.

48 Et sane mirari non debent Adversarii, quod Doctores secundæ sententiæ, quædam bona superflua, nempe Ecclesiastica constituant extra omne humanum dominium, eorumque Dominum solum Deum asserant; quia idipsum fateri & ipsi debent de bonis ad fabricam, ornatumque Ecclesiarum proprie designatis; cum enim hæc bona non sint in dominio Laicorum, ut certum est, nec Clericorum, utpote qui juxta omnes Adversarios, illorum tantum dispensatores existunt; neque dominus eorundem sit ipsi lapides & ligna, sed materialis Ecclesia; consequens est, præfata bona in penitus nullo hominum, sed solius Dei cui, & intuitu cuius offeruntur, dominio existere.

49 Nec refert, quod bona Ecclesiastica in Jure subinde etiam vocentur *Patrimonium pauperum*, *can.* 59. *cauf. q.* 1. nonnunquam vero dicatur pertinere ad Ecclesiam *c.* 3. *h. t.* Subinde ad *jus Sacerdotum*, *can. Nulli* 3. *cauf.* 12. *q.* 2. quia uti bene post Innocentium observat Abbas *in c. cum esset* 10. *de Testam. n.* 29. Navarrus *de Reddit Eccles. q.* 12 *Mon.* 21. *n.* 3. & 4. Jura intelligenda sunt, bona Ecclesiastica esse *Christi*, quoad dominium *Sacerdotum*, quoad *dispensationem*, & administrationem, *Ecclesia* vero & *pauperum*, quatenus ex intentione petentium, & voluntate Dei, pro Ecclesiæ conservatione & ornatu, pauperum autem necessitate expendi debeat. His ac similibus itaque argumentis ac fundamentis probant opinionem suam Doctores secundæ sententiæ.

50 Quænam vero ex his duabus sententiis sit vera, quæ falsa, consequenter ex praxi unice tenenda, non facile dixerim: quamquam enim prima sententia ob tantam Doctorum authoritatem damnari vix possit, & nosmet ipsi in Teologia nostra Morali *Tract.* 7. *disp.* 5. *num.* 29. cum Teologis a potiori loquentes, eandem ut probabiliorem defenderimus; nihilominus certum ac indubitatum est, secundam longe tutiorem esse ac securiorem, imo etiam Juri conformiorem consequenter in praxi cunctis beneficiariis suadendam; præsertim cum Juris fundamenta, quibus DD. primæ sententiæ præcipue nituntur, DD. secundæ sententiæ Juri conformiter faciliter solvantur, uti constat ex dictis *n.* 42.

§. III.

De Clericorum obligatione erogandi bona Ecclesiastica superfluo in causas pias, pauperes præsertim: ubi etiam de honesta sustentatione Clerici.

S U M M A R I U M.

51 *Clerici graviter tenentur superflua in pias causas erogare.*
52 *Etiamsi, dicantur domini bonorum Ecclesiasticorum superfluorum.*
53 *Clerici tenentur ex Jure Divino superflua in causas pias erogare.*
54 *Consuetudo erogandi superflua in causas profanas illicita, & invalida est.*
55 *Controversia Doctorum, an Clerici ex justitia, vel alia virtute teneantur superflua in causas pias erogare.*
56 *Probabilius est, eos ex justitia teneri. Probatur authoritate DD.*
57 *Probatur, quod non teneantur ex charitate.*
58 *Nec ex virtute Religionis.*
59 *Quod fideles bona sua dederunt Ecclesiis hac intentione, conditione, & fine, ut ad causas pias applicarentur, consequenter aliter applicantes contra intentionem dantium, sicque contra justitiam peccent, probatur usque ad n.* 66.
66 *Causa pia nomine quæ veniant?*
67 *Si qui pauperes in gravi, vel extrema paupertate existant, iis præ cæteris causis piis, bona superflua erogare debent? probatur ex Jure.*
68 *Et ratione.*
69 *Pauperibus, quibus aliunde providetur, non tenetur de bonis superfluis succurrere Clericus.*
70 *Doctrina practica contra clericus bona superflua in futurum reservantes.*
71 *Inter pauperes, præferuntur magis indigentes. Inter pariter indigentes magis justi: & cæteris paribus consanguinei, præferuntur.*
72 *Clerici non possunt de bonis ecclesiasticis pauperes sive consanguineos, sive alios ditare, vel ad majorem statum suum exaltare.*
73 *Cæteris paribus potius ecclesiæ, propriæ, quam piis locis eroganda, vel relinquenda, sunt superflua clericis.*
74 *Error aliquorum circa hoc.*
75 *Si Ecclesia propria non indiget, recte aliis piis locis egentibus superflua dantur.*
76 *Honesta sustentatio clerici, dicatur.*
77 *Doctrina practica.*
78 *Nobilibus.*
79 *Et litteratis major debetur sustentatio, quam aliis Litterati comparantur Nobilibus. Ibid.*
80 *In computando honesta sustentatione attendi etiam potest ac debet circumstantia temporis, & loci.*
81 *Sicut etiam consuetudo prudentium, ac timentium Deum.*
82 *Hospitalitas quoque, honesta recreatio, ac alia ad sustentationem decentem pertinent.*
83 *Clerici in computanda sustentatione sua debet esse memores, quod vivant de patrimonio Christi, & pauperum, sive de Eleemosina.*
84 *Error circa hoc.*

QUæritur I. An & quo Jure teneantur Clerici, bona superflua Ecclesiastica erogare in causas pias? 51
Resp. I. Clerici beneficiati omnes tam Maiores quam Minores, nullo, nec Episcopo excepto gravissime sunt obligati cuncta bona Ecclesiastica superflua seu redditus Beneficii superfluos erogare in causas pias, pauperes præsertim, ita ut toties peccent, quoties de præfatis bonis aliquid in causas profanas expendunt, sive dicantur & sint domini dictorum bonorum, sive non. Ita certa ac indubitata omnium DD. tam Teologorum quam Canonistorum, ac etiam SS. Patrum, ut proin probatione non indigeat; *cum ea* (sunt verba Eminentissimi Cardinalis Sfondrati) *omnes Patres, omnes canones, omnes Leges Divinæ, & humanæ, ac denique omnes Teologi uno ore profiteatur, adeo ut hæc doctrina non* 53 *pertineat ad illas sententias, quæ problematicæ sunt, & in utramque partem disputantur; sed ad eas, quæ dogmaticæ sunt, nullumque ambigendi locum relinquunt, & in quam omnes Doctores nullo excepto conveniunt.* Et quidem SS. Patres, quod attinet; *nihil firmius ab eis creditum, nihilque sæpius, ac intensius inculcatum, quam, quæ viris Ecclesiasticis de fructibus Beneficiorum supersunt, non posse in causas profanas, ditandosve consanguineos, sed in solos pauperum usus, causasque pias impendi.* Laudatus pergit Eminentissimus Sfondrati: SS. Canones si spectemus, *ii nihil frequentius, nihilque* cla-

clarius, quam hoc ipsum inculcant; adeo ut fateri oporteat, aut nihil SS. Canones probare, aut nihil magis probare, quam conclusionis tenorem. Idem dicit Eminentissimus Sfondrati. Eandem doctrinem semper tenuere Concilia, ut *Hispalense, Carthaginense, Toletanum, Aquisgranense, Lateranense, Tridentinum &c.* Hinc Doctores, Theologos, & Canonistas conclusionem tenentes specifice allegare operosum nimis ac superfluum foret, hoc ipso, quod eam tradant omnes, quicunque de hac materia tractant.

52 Dicitur notanter in Conclusione, *sive dicuntur & sint domini dictorum bonorum, sive non*; quia omnes etiam illi, qui Clerici bonorum superfluorum dominium tribuunt, fatentur Clericos nihilominus graviter obligari ad eroganda bona præfatu superflue in causus pias; eo, quod (ajunt) dominium dictorum bonorum sit illis concessum cum tacito, vel expresso onere erogandi in causas pias: ut proin Clerici bona superflua in causam profanam expendentes, a peccato minime sint immunes per hoc, quod dicant, se adhærere sententiæ docentium, Clericos bonorum superfluorum dominos esse.

53 Resp. II. Clericorum obligatio, bona superflua Ecclesiastica in causas pias erogandi est etiam Juris Divini, ut proin contra eam omnis introducta consuetudo invalida sit, & illicita. Ita Layman *lib. 4. tr. 2. cap. 3. n. 2.* Pirhing *de Testam. n. 41.* Mulina *disp. 147. n. 31.* & communissima aliorum, ita ut Vasquez opusculo *de Eleemos. cap. 4. num. 12.* testetur *nullum legi, qui assereret, Jure tantum humano ad id teneri, cui per consuetudinem derogari possit, sed omnes asserunt ad hoc Clericos teneri Jure Divino & naturali.* Eidem sententiæ in Theologia nostra Morali *tr. 7. disp. 4. nu. 34. ad finem*, item *tract. 8. disp. 3. n. 54.* jam adhæsimus. Ratio est: tum quia juxta omnes clericus bona Ecclesiastica ad causas, profanas applicans peccat vel contra charitatem, vel contre Religionem, vel contra justitiam; consequenter etiam contra Jus Divinum. Tum quia fideles dantes, & offerentes bona sua Ecclesiis, piis locis, hac intentione & fine, hocque tacita, vel expresso facto ac onere dant; ut non nisi ad Dei Gloriam & honorem, cultumque Divinum, in usus, & causas pias convertantur *arg. can. Pontifices 3. can. 12. q. 4. & c. Apostolicos 13. eod. caus. & q.* consequenter Clerici ad causam profanam præfata bona applicantes, contra intentionem & finem dantium, pactumque expressum, vel tacite initum agunt; taliter autem agere, nisi contra Jus Divinum, nemo dubitat.

54 Resp. III. Consuetudo passim vigens, bona superflua Ecclesiastica in causas profanas erogandi, non tantum illicita, sed & invalida, ac pessima corruptela est. Hæc conclusio necessario sequitur ex præcedenti, eamque tenere debent omnes illi, qui præcedentem amplectuntur, si consequenter docere volunt. Ratio manifesto patet, quia hoc ipso, quod talis consuetudo sit contra Jus divinum, etiam illicita atque invalida est: cum juxta omnes quævis consuetudo contra Jus Divinum vel naturale militans, non tantum illicita, sed & invalida, atque verissima corruptela sit, textu claro *c. fin. de consuetud.* Quod magis adhuc dicemus infra *tit. 26. de Testament. §. de Testamentis Clericorum*, ubi singulariter examinabimus Quæstionem illam, an vi consuetudinis Clerici valide testentur; item an dari possit consuetudo, quæ sit valide, & non licite.

55 Quæritur II. An ex virtute justitiæ teneantur Clerici bona superflua erogare in causas pias, ita ut in causam profanam expendentes teneantur ad restitutionem? Ante responsionem notandum, hujus quæsiti decisionem potissimum dependere ex resolutione illius quæsiti, an Clerici sint domini suorum redituum. Unde sicut de hoc, ita etiam illo quæsito magna est controversia inter DD. Illi namque, qui docent, Clericos non habere dominium bonorum superfluorum, docent etiam consequenter, eos teneri ex justitia, dicta bona erogare in causas pias, obligarique ad restitutionem, si quid in causas profanas expendunt. Illi vero, qui dominium præfatorum bonorum Clericis concedunt, a potiori docent, memoratam obligationem bona superflua erogandi in causas pias, non ex justitia, sed vel ex charitate, vel ex Religione procedere, consequenter ad restitutionem non teneri Clericos, si quid in causas profanas erogant. Quod idem etiam in Theologia nostra Morali *tract. 7. disp. 4. nu. 34.* docuimus. Verum quia §. *præced. num. 50.* jam fassi sumus, sententiam Clericis dominium bonorum superfluorum negantem, non tantum in praxi securiorem, sed etiam SS. Canonibus conformiorem esse, hinc mutata illa, quam in Theologia Morali pro Theologis potius; quam Juristis dedimus sententia; consequenter

Resp. Sententia docens, Clericos ex justitia teneri, superflua bona Ecclesiastica erogare in pias causas, simulque ad restitutionem obligari, si quid in causas profanas expendunt, non tantum tutior ac securior, sed etiam SS. Canonibus conformior, ac probabilior; indeque in praxi omnino suadenda & amplectenda est. Probatur Conclusio primo Authoritate Doctorum. Nam imprimis hanc sententiam docens omnes Doctores qui Clericis dominium bonorum superfluorum denegant; quos supra n. 30. jam citavimus, inter quos Eminentissimus Cardinalis Sfondrati de Conclusione ita loquitur: *Veritas hujus conclusionis, si ex SS. Canonibus, sententiaque omnium Patrum, hoc est, ex principiis veræ Theologiæ petenda est, certissima erit, nullumque dubium admittet; sed hodierno die, alia docendi ratio invaluit: cum enim aut pigeat Patres, Canonesque evolvere, quod otiosis, delicatisque Scriptoribus molestum est, aut non lubeat eorum sententias amplecti, quippe plerunque cupiditati adversas, & ad severitatem Evangelicam compositas, ideo alia Theologiæ methodus inventa est.* Petrus Soto ob insignem, qua fulgebat, pietatem, & doctrinam Confessarius Caroli V. Imperatoris, *in Tractatu de vita Sacerdotum in principio*, sic ait: *Constat ex decursu totius Ecclesiæ ab Apostolis & ipso jure divino, omnia bona* (intellige superflue) *pauperum esse, nec ulla ratione, aut potestate humana posse in alios usus transferri, quam Ecclesiasticorum & pauperum, & contrarium credimus errorem gravissimum saltem contra bonos mores, & justitiam quidni etiam contra Scripturam*. Tenner *tom. 3. Disp. 4. de justit.* asserit: *Sententiam hanc multo esse probabiliorem, imo speculative, & ex propriis principiis unice verum*: Archidiaconus canonista celeberrimus *in c. Statutum. Assessorum, de rescript. in 6.* dicere non dubitavit *contrariam opinionem esse juris hæresia*. Paulus Comitolus judicat, *contrariam opinionem esse novam ac periculosam post mille, & quingentos annos in Christi Ecclesia invectam*. Eandem sententiam tenet Felinus *in c. Postulasti de rescript. in 6.* Layman *lib. 4. tr. 2. cap. 3* Dionysius Cartusiens. Joan. de Ligna, Pisanus, Gandavensis, Petrus de Ubaldis, ac plurimi alii, imo fatentibus ipsis Adversariis ferme omnes Canonistæ & Theologi antiqui, qui tot tantique Doctores, si non superant; certe adæquant authoritatem Recentiorum cæteroquin celebrium Doctorum.

Probatur Conclusio secundo ratione. Omnes DD. 57
etiam Adversarii fatentur, Clericos superflua in causam profanam expendentes gravissime peccare: atqui hoc solide probare vix possunt, nisi dicant: præfatos Clericos etiam contra justitiam peccare; ergo. Major est indubitata. Minor probatur. Quæritur enim, si contra justitiam non peccant; contra quam aliam virtutem delinquant dicti Clerici? Respondet Fagnanus *in c. Si quis sane n. 1. h. t.* cum aliis, eos peccare contra solam virtutem charitatis: & misericordiæ. Sed contra est, quod Lex charitatis & misericordiæ erga pauperes sub mortali non obliget, nisi adsint pauperes in extrema; vel gravi necessitate constituti, juxta communissimam & certam Theologorum. Potest autem contingere, quod in quibusdam locis, vel Provinciis nulli reperiantur pauperes gravem vel extremam paupertatem patientes, vel si qui sint, quod eis per Magistratum aut aliunde sufficienter provideatur: in quo casu dici non potest, quod Clerici graviter teneantur ex charitate & misericordia erogare bona superflua pauperibus; & tamen adhuc mortaliter peccant, si quid notabile de præfatis bonis in causas profanas expendunt; ergo contra aliam virtutem, quam charitatem & misericordiam.

Hinc Lugo *disp. 4. de justit. & jur. sect. 2. n. 16. & seqq.* 58
cum aliis respondet, eos peccare solummodo contra virtutem Religionis: Sed contra. Quæritur cur peccent contra virtutem Religionis? Respondet Lugo, quia bona Ecclesiastica juxta Concil. Trident. & SS. Canones

nes *Res Dei sunt*, quas in profanos usus expendere sacrilegium est. Sed quæritur ulterius: quare sint, & dicantur *Res Dei?* Respondetur quia a fidelibus hoc fine, intentione, ac conditione data sunt, ut ad cultum Divinum, causasque pias impendantur. Verum ex hac ipsa responsione immediate sequitur, præfatos Clericos etiam contra justitiam peccare, hoc ipso, quod bona superflua profane expendendo, contra finem ac intentionem dantium ac Fundatorum expendantur; ut magis patebit ex argumento sequenti, quo

59 Probatur Conclusio Tertio. Quandocunque alicui sive cum, sive sine translatione dominii quid datur, aut donatur sub certa conditione, intentione, ac fine tenetur donatarius ex justitia, vel conditionem ac intentionem, sub qua datum accepit, adimplere, vel restitutionem facere, v. g. donat quis alteri certam quantitatem pecuniæ hac conditione, ac fine, tacitoque vel expresso pacto, ut quantum sibi pro aliquo itinere faciendo necessarium fuerit, inde sumat, reliquum vero in pauperes vel pias causas expendat, tenetur donatarius ex justitia, ut vel conditionem ac intentionem a donante præscriptam adimpleat, residuumque illud pauperibus distribuat, vel aliter impendens restitutionem faciat, *arg. l. 1. & 2. C. de Donat quæ sub modo, vel conditione* Atqui fideles dando & offerendo bona temporalia ecclesiis, vel piis locis, semper hac intentione, conditione, & fine, pactoque tacito vel expresso dant, ut non nisi ad Dei cultum, causasque pias (Inter quas etiam est honesta Clericorum sustentatio) applicentur; ergo Clerici, locorumque Sacrorum Rectores dicta bona accipientes, tenentur ex justitia, eas ad causas pias applicare consequenter aliter applicantes restitutionem facere. Major est certa, & patet ex citatis Legibus, conceditur que ab ipsis Adversariis.

60 Minor, in qua cardo vertitur, probatur ex SS. Canonibus, ubi redditus Ecclesiastici ideo in pauperes, aliasve causas pias erogari jubentur; quia hac conditione, fine, ac intentione a fidelibus oblata sunt. Sic namque *can. Pontifices 3. caus. 12. q. 3.* habetur. *Ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non proc..., modo Sacerdotis offerre probatur* & *can. Apostolicas 13. & c. 12. q. 2* declaratur *redditus Ecclesiasticos ad Ministrorum propriam utilitatem* (honestam nempe sustentationem) *& ob escam pauperum & peregrinorum sustentationem esse.* Hinc ibidem aliter bona expendens Clericus *depons jubetur, tanquam prævaricator Divinorum Legum, & præceptorum, can. Quia juxta 79. caus. 16. quæst. 1.* narratur de Carolo X. Francorum Rege; quod ob res Ecclesiarum ablatas non tantum in æternum sit damnatus, sed etiam Angelo revelante, in inferno de facto *recipiat pœnas propter peccata omnium, qui res suas, & facultates in honore, & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus Divini cultus, & alimoniis Servorum Christi, ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderunt.* Ex quibus verbis, utique manifeste paret finis, ac intentio, ob quam fideles bona sua locis sacris offerunt. Idem constat ex verbis Urbani Papæ relatis in Breviario Romano 25. Maii, ibi: *Ipsæ res fidelium, quæ domino offeruntur, non debent in alios usus, quam Ecclesiasticos, & Christianorum, & indigentium converti* (ratio ad propositum serviens additur) *quia sunt vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonium pauperum.* Idem habetur *can. Indigne 22. caus. 12. q. 2.* cum Concordantiis.

61 Probatur ulterius eadem Minor principalis, videlicet, quod fideles hac conditione, fine, ac intentione, bona sua conferant Ecclesiis, ut non nisi ad causas pias cultumque, & honorem Divinum applicentur, sequenti argumento: Omnes fideles tam præsentis, quam antiqui temporis, dando, & offerendo bona sua Christo, Sanctis, Ecclesiis, locisque piis voluerunt, ac intenderunt facere opus pium ac meritorium pro anima sua, *arg. citatis & multis aliis juribus* ubi propterea res ab eis oblatæ vocantur *Vota fidelium, ac pretia peccatorum, can. Quia juxta 79. caus. 16. qu. 1.* & dari dicuntur *pro redemptione animæ suæ, can. Pontifices 3. caus. 12. q. 2.* item *pro remedio peccatorum vel salute, & requie animarum suarum &c.* ergo tacite, vel expresse etiam voluerunt, ut in pios usus converterentur; secus namque bonum opus non fecissent, nec meritum aliquod pro remedio peccatorum, vel salute & requie animarum suarum habuissent: sicuti omni merito apud Deum careret, nec opus bonum aliquod, sed potius malum, vel certe profanum faceret: qui Clerico, vel Religioso, Ecclesiæ, vel Monasterio bona aliqua temporalia nulla habita pietatis consideratione conferret, dandoque concedere, quod accipientes vel Rectores eorum, præfata bona convertere ad superfluam pompam, excessiva convivia, vel ædificia, ditandos consanguineos, vel alios similes malos, aut indifferentes usus applicare possent; uti cuivis consideranti patet.

62 Probatur insuper memorata Minor principalis ex ipsa confessione adversariorum, utpote communiter fatentium bona Ecclesiastica ideo vocari etiam *Res Dei, Patrimonium Christi, & pauperum*; quia hac intentione ac fine a fidelibus oblata sunt, ut ad Dei gloriam & cultum, pauperumque sublevamen applicarentur.

Confirmatur eadem Minor. Nisi dicatur; Christi Fideles hac conditione, intentione ac fine, tacitoque vel expresso pacto bona sua contulisse piis locis, ut non nisi ad pios usus converterentur; consequenter aliter applicantes contra finem ac intentionem dantium, indeque contra justitiam peccent, & per consequens ad restitutionem obligentur; nullum amplius subesset Adversariis fundamentum dicendi, quod Clerici bona superflua ad causam profanam impendentes illicite agant, vel peccatum aliquod mortale committant. Cum enim juxta ipsos Clerici præfatorum bonorum sint domini, & juxta hypothesin ex intentione Fundatorum illa ad pias causas convertere non teneantur, nihil amplius obstat, quo minus tanquam domini de rebus suis sicut Laici pro libitu valide ac licite disponere possint. Quod tamen est contra omnes

63 Nec valet, quod aliqui dicunt, Clericos nihilominus vi præcepti Ecclesiastici teneri bona superflua ad usus pios convertere, consequenter ad causam profanam applicantes, adhuc peccare. Nam contra est: Tum quia si solo Jure Ecclesiastico tenentur Clerici posset Papa dispensare, quod tam in vivis, quam mortis causa possent Clerici cuncta bona Ecclesiastica ad causas profanas applicare: posset etiam consuetudo introduci, imo jam esset introducta contra dictam obligationem: cum contra Leges humanas licita & valida sit consuetudo legitimo tempore præscripta, *c. fin. de Consuet.* Quod tamen utrumque est contra ipsos Adversarios: Tum quia sequeretur, erogare bona Ecclesiastica in causas profanas esse solummodo malum, quia in Lege Ecclesiastica prohibitum, non vero prohibitum, quia malum: cum tamen omnes Canones, ipsumque Concilium Tridentinum, illud per se jam malum supponat, ac sese in Jure Divino, ac naturali fundent, ideo prohibentes, ne Clerici bona Ecclesiastica ad causas profanas applicent; quia sunt *Res Dei patrimonium Christi, & pauperum, vota fidelium, & pretia peccatorum*

64 Objectiones, quas faciunt Adversarii contra hanc Conclusionem, ferme sunt eædem, quæ supra *num.* 42. sunt allatæ contra sententiam dicentem, Clericos non esse dominos redituum superfluorum: item & fundamenta, quibus Adversarii probare nituntur, Clericis præfatorum bonorum dominium competere, quia vero ad hæc responsum jam est ibidem, Lectorem illuc remittimus.

65 Quæritur III. Quid nomine causarum piarum veniat, & quo ordine in eas bona superflua erogare teneantur Clerici? Resp. I. Nomine causarum piarum veniunt omnia loca, ac instituta pia, qualia sunt Ecclesiæ, Monasteria, Hospitalia; Nosocomia, Confraternitates &c. Item pauperes omnes non tantum ii, qui carent necessariis vitæ, aut naturæ, sed etiam qui necessaria vitæ habentes, egent necessariis ad decentem sustentationem, juxta qualitatem & conditionem sui status, quales esse possunt etiam Nobiles, Barones, Comites, imo & Principes, qui non ob excessivam pompam, & luxum, nec ob malam dilapidationem, nec ob aliam culpam propriam, sed ex infortunio, vel casu aliquo, incendio, ruina, bello, multitudine prolium &c. egent necessariis statui, aut conditioni suæ. Ita communis signanter Sanchez *lib. 2. cap. 2. dub. 28. n. 11.* Navarrus *de Reddit. Eccles. quæst. 1. monit. 26. 27.* Lugo *de Just. & jur. disp. 4. sect.*

sect. 3. num. 37. Molina, & alii. Etquidem de locis piis constat ex *c. de Religios. domib.* item ex *can. Pulchra 18. dist. 86.* ibi: *Maxime Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum honore congruo, ut etiam hoc cultu Aula Domini resplendeat.* De pauperibus vero innumeri extant Textus in Jure ut *c. Aurum 70. can. Gloria 71. cau. 12. qu. 2.* item *can. Considranda 17. dist. 86.* ubi expresse etiam de iis fit mentio, qui divites, vel Nobiles ad egestatem absque proprio vitio perveniunt.

67 Resp. II. Quamvis Clericus obligationi suæ satisfaciat, si cæteris paribus bona Ecclesiastica superflua in aliquam ex dictis causis piis eroget, nihilominu pro diversitate circumstantiarum, tenetur etiam inter dictas causas servare ordinem, ita ut uni potius, vel prius succurrere, eique bona superflua Ecclesiastica dare dabeat quam alteri. Et quidem, si de præsenti existant pauperes, in gravi vel extrema necessitate constituti, iis omnium primo succurrere tenetur, adeo, ut non satisfaciat conscientiæ, si iis neglectis, bona sua ad alias causas pias applicet, nisi sciat, dictis pauperibus aliunde jam sufficientes provideri. Ita communis, pateteque ex variis Juris textibus, ubi pauperes cæteris causis piis adeo præferuntur, ut ipsa etiam bona locis piis collata, exigente necessitate, pauperibus distribui jubeantur: sic enim *can. Aurum 70. caus. 12. quæst. 2.* habetur: *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, subveniat in necessitatibus.* Et infra: *Nonne dicturus est Dominus, cur passus es tot inopes fame emori? Melius fuerat, ut vasa viventium servares, quam metallorum. Si dicis: Timui, ne Templo Dei ornatus deesset: Respondebit Christus, ornatus Sacramentorum, redemptio est captivorum: & vera illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas a morte: siquidem ob sublevandam pauperum necessitatem, vasa Ecclesiæ etiam initiata, confringere, conflare, vendere licet. can. Gloss. Episcopi 71. ead. caus. & qu.* Summarium sic habet: *Non parietes Templi ornare, sed pauperibus providere gloria Episcopi est.* Textus vero ita sonat: *Gloria Episcopi est, pauperum inopiæ providere: ignominia Sacerdotis est, propriis studere divitiis:* & infra: *Accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere; omnium prædonum crudelitatem superat.* Huc quadrat illud, quod Isidorus Pelusiota in Epistola ad Eusebium Episcopum illis verbis scribit: *Ajunt, te Ecclesiam Pelusii ædificare arte atque opere quidem pulcherrimo, sed iniquis rationibus, perque summam injuriam, ac magno pauperum malo, quorum impensis opus fecis; quod profecto nihil aliud est, nisi Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitatibus ædificare.*

68 Ratio Conclusionis est; quia existentibus in gravi, vel extrema necessitate pauperibus ipsi etiam Laici, de bonis suis, quorum tamen perfectum ac illimitatum dominium habent, subvenire pariter tenentur, ita, ut juxta unanimem DD. obligationi suæ non satisfaciant, neglectis, gravi vel extrema necessitate pauperibus, bona sua aliis piis locis, vel causis tribuant; ergo multo magis tenentur Clerici hujusmodi pauperibus subvenire de bonis Ecclesiasticis superfluis, utpote quæ alias jam dicuntur; & sunt *Patrimonium pauperum*, & ad quæ pauperes tempore dictæ necessitatis majus jus, quam alii ad bona Laicorum habent.

69 Dicitur autem notanter in Conclusione: *Nisi sciant, dictis pauperibus aliunde jam provideri, vel esse provisum.* Hoc enim in casu non tantum conscientiæ satisfacere, & laudabiliter agere Clericos, si bona sua superflua ad alias causas pias impendant, nemo dubitat, hoc ipso, quod in tali casu cesset necessitas pauperum, & ratio eis succurrendi. Hinc *can. Pulchra 18. dist. 86.* dicitur: *Pulchra etiam liberalitas est in ipso quoque dato mensuram tenere, & quantum oporteat largiri pauperibus non superflua, sed competentia;* quia uti, *can. Dominus 15. eod. dist.* habetur: *Dominus non vult simul effundi opes, sed dispensari;* consequenter jam sufficienter provisio alterius non tribuere.

70 Cæterum ex Conclusione colligitur, in conscientia minime securos esse illos Clericos, qui licet pauperes in gravi, val extrema necessitate existentes plures sciant, eis tamen parum vel nihil tribuunt, palliata pietate se excusantes, se bona superflua in futurum reservare, & congregare, pro majori Dei gloria, pro fundandis videlicet Beneficiis Anniversariis, vel similibus piis causis. Quamvis enim pia ac meritoria hæc sit cogitatio, & intentio, dum nulli existunt pauperes gravem, vel extremam necessitatem patientes, vel si existentibus aliunde jam sit provisum. Neutiquam tamen pia sed impia potius erit, si neglectis, & sine ulla cura habitis, existentibus dictis pauperibus, nullam provisionem aliunde habentibus, hujusmodi reservatio fiat, aut conservatio. In quo puncto multi Clerici non sine animæ periculo graviter decipiuntur, & errant.

Resp. III. Inter ipsos pauperes ii sunt præferendi, 71
qui magis indigent: inter pariter egentes præferuntur magis justi; item qui mendicare merito erubescunt: Cæteris autem paribus, consanguinei primum locum obtinent. Caret controversia. Et quidem, quod potius ac prius succurrendum sit magis indigentibus, dictat lumen naturale, pateque clare ex *can. Considranda 17. dist. 86.* ibi: *Consideranda est etiam in largiendo ætas, atque debilitas: nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales; ut senibus plus largiaris, qui sibi labore jam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc juvanda promptius.* Quod vero inter æqualiter egentes justi præcedant, clare habetur *can. Non satis 14. dist. 86* illis verbis: *Nam etsi omnibus debeatur misericordia, justo tamen amplius.* De mendicare erubescentibus constat ex *cit. can. Considranda*, illis verbis: *Nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales.* Huc faciunt etiam ultima verba ejusdem *can. Considranda*, ibi: *Tum etiam, si quis ex divitiis cecidit in egestatem.* De consanguineis tandem patet ex *can. Cæterum dist. 85.* ibi: *Cæterum Dei traditio est, ut prius pascat parentes & can. Est probanda 16. ead. dist.* ibi: *Est probanda etiam illa liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab alienis sumptum deposcere.* Concordat *can. 1. dist. 30.* & ibi: Glossa *V. Fideles.* Ratio est: quia consanguinei duplicem titulum, paupertatis nempe & sanguinis habent: consequenter cæteris paribus potius juvandi sunt, quam alii.

Resp. IV. Quamvis juxta dicta Clerici de bonis Eccle- 72
siasticis superfluis possint & teneantur pauperibus succurrere; debent nihilominus etiam in iis succurrendo modum servare, ita ut ex dictis bonis nec consanguineos nec alios pauperes ditare, vel ad majorem statum exaltare, aut plus, quam ad conditionem & decentiam status necessarium habent, conferre sine peccato non possint. Omnes. Textu claro *Concilii Trident. Sess. 25. de Reform. cap. 1.* ubi Episcopis, & aliis Clericis beneficiatis *omnino interdicit, ne de redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresque suos augere studeant: cum & Apostolorum Canones prohibeant, ut res Ecclesiasticas quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant.* Concordant *can. Est probanda 16. dist. 86.* ubi conceditur quidem, ut pauperibus consanguineis de bonis Ecclesiasticis succurratur *non tamen ut ditiores eos fieri velint, quod tu posses inopibus conferre. Neque enim propterea te Domino dedicasti, ut tuos divites facias. Putant se parum pascere? pretium tuum quærunt; vitæ tuæ fructum adimere contendunt: & accusant, quod eos divites non facias; cum te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede.* Quod si autem de bonis Ecclesiasticis nec consanguineos, multo minus extraneos pauperes augere, vel ditare licebit. Hinc de quibuscunque pauperibus loquendo, *Quantum oportet largiri non superflua, sed competentia*, vult *can. Pulchra 18. dist. 26. Nam pulchra liberalitas est, in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, cit. c. Pulchra:* præsertim cum *Dominus non velit simul effundi opes, sed dispensari c. 15. dist. 86.*

Resp. V. Cæteris paribus, & Pauperibus præfatis non 73
existentibus, vel aliunde jam provisis, si non obligatorium, saltem summe decens est, ut Clericus bona Ecclesiastica superflua det, vel relinquat propriæ Ecclesiæ, in qua beneficium habuit. Ita Lugo *de Just. & Jur. Disp. 4. Section. 3. numer. 38.* cum communi

aliorum *arg. c. Ut nunsquisque 3. h. t.* ubi *præcipitur, ut unusquisque Presbyter res, quas post dies Consecrationis acquisierit, propriæ relinquat Ecclesiæ*. Concordat *c. fin. eod. & c. 1. ac 6. Cum in officiis 7. de Testam.* ubi pariter statuitur, ut Clerici bona Ecclesiastica propriæ relinquant Ecclesiæ. Ratio desumitur *cit. cap. 7. de Testament. Cum in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficiam cognoscimus recepisse: econtra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia receperint, bona per eos acquisita, in alios transferre præsumunt &c. nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesiam eadem bona præcipimus remanere.*

74 Tunc minus perfecte, & meritorie agunt illi Clerici beneficiati, qui ex privata aliqua devotione, aut relatione minus rationabili, bona superflua in vivis applicant, vel post mortem per Testamentum relinquunt aliis locis, vel causis, casu quo vident Ecclesiam propriam valde pauperem, æque vel magis indigentem esse decentibus vasis ac ornamentis carere, vel non habere sufficientia ad ministros sufficienter sustentandos, luminaria & sartatecta conservanda &c. vel esse gravatam debitis, ruinæ proximam &c. Certe Lugo *loco citat.* in similibus circumstantiis non tantum decens, sed & obligatorium judicat, Ecclesiæ propriæ præ aliis locis, causisque piis, superflua Ecclesiastica relinquere.

75 Dicitur notanter in Conclusione *cæteris paribus*. Siquidem in casu disparitatis, quo Ecclesia propria alias jam abundat, vel saltem sufficienter jam provisa dignoscitur, non tantum licite, sed etiam ordinate magisque meritorie agit Clericus, si aliis magis indigentibus piis causis & locis bona Ecclesiastica eroget, vel relinquat: *arg. cit. canon. Pulchra 18. dist. 86.*

76 Quæres IV. Quænam sit, ac dicatur, & quomodo dijudicare debeat honesta sustentatio clerici? Merito hæc quæstio hic subjungitur, cum enim juxta dicta non nisi honestæ sustentationi superflua in causas pias erogare teneantur Clerici, scire utique oportet, quænam sit, ac dicatur honesta Clerici sustentatio. Hinc Resp. I. Honesta & congrua Clerici sustentatio ea est, & dicitur, quæ spectatis omnibus prudenter spectandis, puta personæ, ejusque dignitatis, qualitatis, gradus, doctrinæ &c. item temporis. Regionis, & consuetudinis locorum nec excedit, nec deficit in iis, quæ pro re domestica, œconomia, famulatu, victu, vestitu &c. expendere ordinarie solent. & judicio prudentum, ac proborum possunt aliæ similis conditionis: ac timoratæ conscientiæ personæ. Sanchez *l. 2. Consil. cap. 2. dub. 41*, Molina *Disp. 35.* Engel *in Manual. Paroch. p. 4. cap. 3. num. 8*, Marchant. *tom. 2. tract. 2. tit. 4. sect. 2. quæst. 1. Appendice a.* Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 13. num. 183.* & communis aliorum, quibus etiam in Theologia nostra Morali *Tract. 12. disp. 2. num. 5* jam adhæsimus. Patetque Conclusio ex variis Juris Textibus, ut *can. fin. caus. 1. q. 2. can. Vulturanæ 23. caus. 12. qu. 2. c. De multa 28. in fine de Præbend. can. Consuluit fin. dist. 74.* cum concordantiis, ubi aperte disponitur, ut juxta diversitatem circumstantiarum, Nobilitatis, scientiæ, meritorum &c. stipendia Ecclesiastica assignentur. Ratio est; quia talis prudenter præsumitur fuisse intentio ac voluntas dantium & Fundatorum; hoc ipso, quod ubique ratio & ordo stipendiorum habenda sit, *l. Non omnes 5. ff. de Re militari.*

77 Infertur primo, cæteris paribus plus pro honesta sustentatione competere Episcopo, quam Proposito vel Decano; plus huic quam Canonico simplici: plus Canonico Cathedralis, quam Ecclesiæ Collegiatæ: plus Parocho, quam simplici beneficiato non Canonico, prout bene advertunt Doctores citati, præsertim Lugo *loc. cit. nu. 34. arg. citatis Juribus*, specialiter *c. fin. dist. 74.* ubi plus assignatur Presbytero quam Diacono beneficiato. Quod idem docet Glossa *in can. fin. caus. 1. quæst. 2. V. Meritum.*

78 Infertur secundo, in dijudicanda honesta Clerici sustentatione attendendam etiam esse qualitatem personæ præsertim vero Nobilitatem, ac scientiam, ut proin plus pro honesta sustentatione concedatur Nobilibus, ac Litteratis, quam nobilitate ac scientia speciali carentibus, prout præter communem DD. bene advertit Gl. *in c. Conquerente 6. de Cleric. non resid. V. Sufficientia arg. c. De multa 28. ad fin. de Præb.* Ratio est; quia ita qualificati plus honoris & utilitatis conferunt Ecclesiæ, quam alii. *Sublimes* enim, seu nobiles Clerici sua Nobilitate, excellentia, authoritate &c. honorem, splendorem, & æstimationem non modicam tribuunt Ecclesiæ, indeque proportionato stipendio rationabiliter & merito honorantur, ne alias Ecclesia, quod eidem turpe valde ac indecorum foret, ob exiguitatem sustentationis non nisi viles, abjectas, & plebejas personas pro suo ministerio habere cogatur: *arg. can. Consuluit fin. dist. 74.*

79 Insigniter *Litterati* vero præter honorem, magnam etiam doctrina ac labore suo conferunt Ecclesiæ utilitatem. Cum horum vel unicus tantum, ignorantes instruendo & docendo, hæresiantibus & anxiis consulendo, Leges & Canones interpretando, jura Ecclesiæ defendendo, ejusque membra ab erroribus; indeque subsequentibus confusionibus; & damnis tuendo, plus prosit Ecclesiæ, quam multi alii solida doctrina non imbuti, ut proin quoad collationem Beneficiorum, honorum, ac stipendiorum a SS. Canonibus *c. De multa 28. de Præb.* hujusmodi insigniter litterati, Sublimibus, ac valde Nobilibus merito æquiparentur & pinguiori quam alii sustentatione etiam digni judicentur, quod non tantum turpe ac indecorum, sed insuper summe nocivum Ecclesiæ foret, doctis carere, ac insciis turgere ministris. Accedit, quod scientia etiam nobilitet; uti advertit Glossa *in cit. cap. De multa 28. de Præb. V. Sublimes arg. Leg. 1. ff. de Var. & extraord. cog.* Intelligunt autem Jura, & Doctores per litteratos, solide & insigniter doctos; non vero leviter tantum, & obiter, vel mediocriter tinctos, cum hi sicut nullum splendorem, vel honorem, ita nullam vel certe modicam conferant Ecclesiæ utilitatem, consequenter majori propter litteraturam præmio digni non sint.

80 Infertur tertio, in computandis necessariis sustentationi honestæ, attendendam quoque esse circumstantiam temporis, & locorum; sicut enim uno tempore, unave in Regione, victualia, aliaque necessaria non nisi magno, aliis vero temporibus, aliisve in locis, levi acquiri possunt pretio; ita certe Clerico certis temporibus ac locis quædam sunt necessaria, quæ alio tempore, vel loco superfluunt; prout citati Doctores bene advertunt, indeque inferunt, Clericos præfatas circumstantias in computandis honestæ sustentationi necessariis, debere conscientiose examinare, ut sicut caro tempore, majorem, ita caritate cessante, minorem bonorum Ecclesiasticorum quantitatem pro honesta sustentatione computent.

81 Infertur quarto, attendi etiam posse & debere rationabilem loci consuetudinem, adeoque tantum pro honesta sua sustentatione Clericum expendere licite posse, quantum alii ejusdem conditionis prudentes, & Deum timentes Clerici in eodem loco expendere solent. ita DD. communiter præsertim Molina *Disput. 35. §. Quartum*, & Lugo *de Just. & Jure Disp. 4. Sect. 4. nu. 55. argum. leg. final. de Consuetud. & canon. In his 7. distin.* 11. Dicitur autem notanter, *prudentes & Deum timentes Clerici*; cum enim rem non intelligentes, ex ignorantia facile errare possint; Cum vero parum timentes, sæpe errare, & SS. Canones transgredi soleant, nec hi nec illi regula sequendi esse possunt. Et quoniam his perversis Sæculi temporibus, iniquissimæ corruptelæ multis in locis irrepsere, non paucis pro universali regula, & principio habentibus, id sibi licere, quod ab aliis, vel alibi practicari vident, caute cuivis salutis suæ sollicite in puncto consuetudinis erit procedendum, nec passim agendum, quod ab aliis fieri videt; *quamvis enim consuetudinis, non vilis sit authoritas, non tamen usque adeo valeat, ut vel Juri positivo præjudicium generet, nisi fuerit rationabilis, vel legitime præscripta*, qualis certe non est consuetudo plurium Clericorum, qui terminos honestæ sustentationis transgrediendo, bona Ecclesiastica superflua ad causas profanas contra Jus Divinum applicant.

82 Resp. II. Ad honestam sustentationem etiam pertinent ea, quibus Clericus indiget ad exercendam debitam,

tam, & moderatam hospitalitatem, non solum erga pauperes peregrinos (quæ inter maxima pietatis opera numerata, Clericis summe commendatur a Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 8.*) sed etiam erga consanguineos, & extraneos non pauperes, juxta qualitatem beneficii, & modestiam status Ecclesiastici, Lugo *de just. & jur. Disp. 4. sect. 4. n. 66.* Molina *disp. 35. §. Tertium*. Sanchez *lib. 2. Consil. cap. 2. n. 4. arg. c. De Monachis 12. de Cleric. non resident.* & ibi Glossa *V. Hospitalitatem*. Ratio est: tum quia Clerici ad hospitalitatem maxime tenentur, Glossa *loc. cit. arg. §. 1. dist. 83.* Tum quia idem faciunt, qui alias moderate se sustentant; ut advertit D. Thoma *Quodlibet 6. a 23. ad ult.* Navarrus, Corduba, & alii, qui ob dictam rationem etiam docent, ad honestam sustentarionem illa quoque spectare, quæ ad honestum, & moderatum convivium amicis subinde instituendum, moderatam donationem gratitudinis vel remunerationis causam faciendam; Item quæ ad honestam Clerici recreationem sunt necessaria. Non enim ad omnino parcam, vel avaram, sed honestam, decentem, & moderatam sustentarionam, Jura, et Fundatores obligara inrendunr Clericum. Item ad honestam sustentationem spectant pauperes parentes, fratres, ac consanguinei, *arg. can. 39. dist. 50.* Vallensis *tit. de Concess. Præbend.* et alii.

83 Resp. III. Quamvis, ut ex dictis patet, honesta claricorum sustentatio non consistat in indivisibili, sed diversa sit, major & minor pro diversitate circumstantiarum, Dignitatis, Personæ, qualitatis, temporis, loci, consuetudinis rationabilis &c. Nihilominus omnes & singuli, præsertim Nobiles, ac in Dignitate constituti clerici semper, & ubique in puncto sustentationis memores esse debent, se membra status Ecclesiastici esse, *de patrimonio Christi, & pauperum vivere, populi peccata comedere*, consequenter de dicto Christi & pauperum patrimonio penitus nihil ad ea, quæ pompam, luxum, fastum, aut vanitatem seculi, vel abundantiam sapiunt, sed id solum, quod moderatam modestam; decentem, et frugalem sustentationem requiritur, ac sufficit, expendere posse. Prout habet communis Doctorum, & paucis indicat Concilium Tridentinum *Sess. 26. de Reform. cap. 1.* ubi *non solum jubet, ut Episcopi modesta supellectili, & mensa, ac frugali victa contenti sint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum aut vanitatum contemptum præseferat: Quæ vero de Episcopis dicta sunt, eadem etiam in quibuscunque Beneficia Ecclesiastica tam Regularia, quam Sæcularia obtinentibus, pro gradus sui conditione observari decernit*, Item dicit Concilium Carthaginense *cap. 15.* relato *can. Episcopus 7. dist. 41.* illis verbis: *Episcopus vilem supellectilem & mensam, & victum pauperem habeat: & dignitatis suæ authoritatem fide, & vitæ meritis quærat*, *cap. 45* autem relato *can. fin. ead. dist.* ait: *Clericus professionem suam habitu, & incessu probet, & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat*. Concordat illud S. Bernardi Epistola 2. ad Fulionem Canonicum Lugdunensem: *Dignum est, qui Altari servit, de Altari etiam vivat. Conceditur ergo tibi, ut si bene deservis, de Altari vivas, non autem, ut de Altari luxurieris, ut de Altari superbias.*

Infertur, haud dubie graviter errare, restitutioniqua obnoxios esse, & in periculoso animæ suæ statu versari illos Clericos Nobiles, qui status Clericalis, & quod de patrimonio Christi, ac pauperum, seu de Eleemosyna vivant, immemores, prætextu Notabilitatis de bonis Ecclesiasticis æque, vel etiam magis splendide, ac similis conditionis vel status, Nobiles Laici ordinarie se gerunt in victu, vestitu, famulatu, conviviis, cæterisque sæculi vanitatibus; post quos proin clamant pauperes illi S. Bernardi verbis Epistola 42. ad Senponensem Archiepiscopum: *nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod expenditis: nostris necessitatibus demitur, quidquid accedit vanitatibus vestris.*

T I T U L U S XXVI.

De Testamentis, & Ultimis Voluntatibus.

1 *Ratio continuationis.*

1 DUplici de causa præcedentes titulos præsens immediate sequitur, uti notat Abbas *in rubric. h. t.* Primo, ut quia hucusque actum est de contractibus, & cæteris actibus, ac dispositionibus inter vivos, videatur etiam, quid Juris, de dispositionibus mortis causa, testamentum nempe, & aliis Ultimis Voluntatibus. Secundo, ut materia peculii Clericorum per immediate præcedentem Titulum examinata, perfecte cognoscatur, dum ulterius indagatur, an & quomodo da peculio suo, mortis causa disponere possint Clerici. Quamvis autem alias regulariter loquendo prius agatur de genere quam specie, indeque prius agendum videatur de ultima voluntate in genere, quam de testamento, utpote quod est species sub Ultima voluntate tanquam genere comprehensum, cum omne testamentum sit etiam Ultima Voluntas, non tamen econtra; Nihilominus quia in Rubrica ly *testamentis* ponitur anta ly *Ultimis Voluntatibus*: ipsumque testamentum est principalis species Ultimæ Voluntatis, prius de testamentis in specie, dein de reliquis Ultimis Voluntatibus tanquam secunda parte Rubricæ agemus. Cæterum, quia materia de testamento est summe practica, indeque scitu summe necessaria, eandem juvante Deo, exacte simul & practice, servatis tamen brevitatis Legibus, tradere conabimur.

§. I.

De Natûra & Divisione Testamentorum

S U M M A R I U M.

2 *Definitio Testamenti.*
3 *Hæredis institutio est de essentia Testamenti.*
4 *Ad quodvis testamentum certæ requirantur solemnitates*
5 *Testamentum aliud est publicum, aliud privatum.*
6 *Aliud solemne, aliud non solemne seu privilegiatum.*
7 *Solemne aliud scriptum seu clausum.*
8 *Aliud nuncupativum.*

QUæritur I. Quid sit Testamentum? Resp. I. *Testamentum* juxta nominis etymologiam sic appella- 2
tum, *quod sit mentis testatio, prius Instit. de testam. ord.* bene definitur dicendo. *Testamentum est ultima voluntas cum directa hæredis institutione*. Ita in re communis, *arg. l. 1. ff. Qui testament. facere possint*, ubi testamentum a Modestino ita definitur: *Testamentum est voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult*. Quæ definitio, licet a multis tanquam legitima agnoscatur, & recipiatur, nihilominus quia a nonnullis ob omissam particulam *cum hæredis institutione*, ut manca & imperfecta rejicitur, eo quod hæredis institutio sit de essentia Testamenti, ut statim infra *numer. sequent.* dicetur, hinc ad evitandam omnem inutilem controversiam, alia, eaque clarior, & in re tam cum definitione Juris, quam aliis Doctorum definitionibus conveniens fuit posita. In qua dicitur primo

Ultima voluntas loco generis in quo Testamentum convenit cum cæteris Ultimis Voluntatibus, seu dispositionibus, quæ mortis causa fiunt, quales sunt Legatum, Codicillus, Donatio mortis causa &c. Nominatur autem *Ultima Voluntas*, non quasi post eam, nullum alium voluntatis actum quis exercere, vel aliam voluntatis dispositionem facere non valeret, sed quia non nisi per mortem, postquam alia dispositio amplius sequi non potest, confirmatur, & irrevocabilis redditur; Nam quamdiu Testator vivit, Testamentum suum, quantumvis perfecte conditum, variare, vel revocare pro libitu potest, *Ambulatoria est enim voluntas Testatoris usque ad vitæ supremum exitum L. Quod §. 4. ff. de Alimend. Legat.* Dicitur secundo, *cum directa hæredis institutione*; loco differentiæ essentialis, in qua differt a reliquis Ultimis Voluntatibus, utpote in quibus directa hæredis institutio non fit. Hinc

3 Respond. II. Hæredis institutio est de essentia & substantia cuivis Testamenti, adeo ut sine ipsa nullum Testamentum quantumvis privilegiatum valeat, vel subsistat. Communis ac certa, ob clara Jura *§. Imprimis igitur 2. Institut. de Fideicommissariis hæred.* ibi: *Inutile est Testamentum, in quo nullus hæres instituitur §. ante 34. Instit, de Legatis* ibi: *Testamenta vim ex institutione hæredis accipiunt, & ob id, velut caput, atque fundamentum intelligitur totius Testamenti, hæredis institutio l. Proxime 3. ff. De his, quæ in Testament. debent.* ibi: *Non potest ullum Testamentum valere, quod hæredem non habet*. Concordat *l. Jubemus 29. §. Quod si non fuerit C. de Testament. & leg. 10. ff. de Jure Codicill.* Quid autem sit hæres? quomodo hæredis institutio fieri debeat? & quid juris ei competat? Dicemus *§. 3. De Hæredis*.

4 Resp. III. Præter hæredis institutionem, requiritur etiam certa solemnitas extrinsecus ad valorem Testamenti. De qua tamen, quia non est eadem pro quovis Testamento, sed diversa, major & minor pro diversitate nempe Testamentorum, agemus *in §. his sequentibus*, in quibus singula Testamenta cum suis solemnitatibus eorum examinabimus.

5 Quæritur II. Quotuplex sit Testamentum? Resp. Testamentum varie dividi. Et primo quidem (dimissis tribus antiquis veterum Testandi formulis, de quibus *§. 1. Instit. de Testament. ord.*) in Testamentum publicum & privatum. *Publicum* est, quod authoritate publica nititur; & fit, dum Testator absque alia Juris solemnitate Ultimam suam Voluntatem ad Acta tradit, vel precibus insertam Principi offert ad hoc, ut fide & authoritate publica substineatur, ac defectus solemnitatum suppleantur *l. Omnium 19. C. h. t. Privatum* est, quod testimonio, & authoritate privatorum firmatur.

6 Secundo dividitur in Testamentum solemne, & non solemne seu privilegiatum. *Solemne (ein zierliches Testament.)* est, quod habet omnes solemnitates a Jure requisitas. *Non solemne, seu privilegiatum* est, quod ex speciali Juris privilegio, etiam absque solemnitatibus alias de Jure communi ad Testamentum requisitis valet. Cujusmodi est Testamentum militis in expeditione bellica factum: Testamentum parentum inter liberos: Testamentum ad pias causas: Testamentum factum tempore pestis: Testamentum rustici, ac etiam Testamentum publicum, id est ad Acta traditum, vel Principi oblatum.

7 Testamentum solemne subdividitur in Scriptum, seu clausum, & in Nuncupativum *§. fin. Institut. de Testament. ord.* *Testamentum solemne Scriptum* (vulgo *ein zierliches* Testament. *in Schrifften*) est, quod in scripturam redactum, subscriptum, & subsignatum est servata Juris forma, *l. Hac consultissima Cod. h. tit.* præscripta. Tale facere solent illi, qui etiam testes latere volunt id, quod in Testamento continetur: non enim necesse est, ut Testator Testamentum scriptum prælegat, vel tenorem illius ei manifestet, sed sufficit, si eidem scripturam obsignatam, vel clausam, aut convolutam exhibeat, dicendo in illa, seu in hac papyro contineri suum Testamentum *cit. l. Hac consultissima Cod. h. t.* quod propterea etiam clausum Testamentum dicitur: de quo plura infra.

8 *Testamentum solemne Nuncupativum* (*ein von Mund aus gesprochnes zierliches* Testament.) est, quod sine scriptura, ac etiam sine subscriptione, & subsignatione testium fit, dum Testator coram requisitis testibus hæredem oretenus nominat, simulque indicat, quid de bonis suis post mortem fieri velit, *§. fin. Instit. de Testam. Ord.* Et quamvis hoc Testamentum pro faciliori ejusdem probatione, & ne memoria excidat, etiam subinde in scripturam redigatur, tamen per hoc non cessat esse Testamentum Nuncupativum, eo quod scriptura non necessario, sed tantum pro majori commoditate, ac faciliori probatione adhibeatur, prout in simili dicitur *l. In re ff. de Fide instr.* ibi: *Fiunt etiam de his scripturæ, ut quod actum est, per eas facilius probari possit; sine his autem valeat, quod actum est, si habet probationem*, Julius Clarus *§. Testamentum quæst. 4. num. 2.* de quo, sicut & de reliquis recensitis speciebus testamenti specialiter agemus paragraphis sequentibus.

§. II.

De Testamento solemni Scripto, seu clauso, & solemnitatibus ad illud de Jure Civili requisitis.

SUMMARIUM.

9 *Testamenti scripti natura declaratur per* l. Hac consultissima. C. h. t.
10 *Requisita ad illud breviter recapitulantur.*
11 *Ad Testamentum solemniter Scriptum requiritur primo, ut sit in Scripturam redactum, & manu propria Testatoris scriptum, nisi ipse totum Testamentum scripsisset sua manu.*
12 *Secundo debent adesse septem testes idonei: & quinam hi?*
13 *Religiosi, & Confessarii possunt esse testes; quamvis pro possibili abstinere debeant a ferendo testimonio.*
14 *Hæres non potest esse testis in Testamento, nec pater ejus, si hæres filius adhuc in potestate illius est: nec fratres ejusdem necdum emancipati.*
15 *Bene tamen consanguinei hæredis, & famuli, ac domestici ejusdem.*
16 *Legatarii & Fideicommissarii particulares possunt esse testes.*
17 *An, & quando filius possit esse testis in Testamento patris, & contra? & an fratres.*
18 *Possunt plures ex eadem domo etiam consanguinei, v. g. pater & filius esse testes in eodem Testamento.*
19 *Testis inhabilis, qui communiter creditur habilis, non invalidat Testamentum.*
20 *Sufficit, & requiritur, ut testes tempore, quo fit Testamentum, sint habiles, quidquid postea fiat.*
21 *In Testamento Scripto testes debent esse rogati: & quomodo.*
22 *Debent etiam ita præsentes esse, ut Testatorem non tantum audiant, sed & videant.*
23 *Testator coram testibus contestari debet, in papyro, quam scribendam exhibet, contineri suam ultimam voluntatem.*
24 *Debet etiam se subscribere, vel octavum testem loco ipsius subscribentem adhibere.*
25 *Testes omnes manu propria subscribere debent: limitatio aliqua pro rusticis.*
26 *De Jure Bavarico potest unus testis pro alio litterarum ignaro subscribere, dummodo saltem major pars testium propria manu subscribat.*
27 *Testes non tantum suum, sed etiam testatoris nomen in subscriptione exprimere debent*
28 *Et quomodo.*
29 *Omnes testes etiam signare debent testamentum sigillo proprio vel alieno.*
30 *Sive sit annulus, sive aliud sigillum.*
31 *Qualis subsignatio, qualeque sigillum de Iure Bavarico requiratur. Et n. seq.*
33 *Totum negotium debet uno contextu absolvi, nullo actu extraneo interveniente.*
34 *Exceptis actibus corporalis necessitatis.*

35 Com-

35 *Compendiosa notitia, & instructio de condendo Testamento solemni Scripto. Et n. seq.*

37 *Non requiritur ad illud Notarius publicus, quamvis consultum sit, ut adhibeatur.*

38 *Notarii officium quod?*

39 *Dissuadetur Testamentum solemne Scriptum: & quare?*

9 QUæritur I. Quid sit, & quas de Jure Civili solemnitates requirat Testamentum solemne Scriptum? Resp. I. Hujus Testamenti (quod etiam supra *num.* 7. jam descripsimus) natura & solemnitates de Jure Civili requisitæ optime declarantur *in l. Hac consultissima* 21. *C. h. t.* quæ Lex, quia continuo citatur, merito hic quoad formalia sua ponitur: ibi: *Hac consultissima Lege sancimus, licere per scripturam conficientibus testamentum, si nullum scire voluerint ea, quæ in eo scripta sunt, consignatam, vel ligatam, vel tantum clausam, involutamque proferre scripturam, vel ipsius testatoris, vel alterius, manu conscriptam, eamque rogatis testibus septem numero, Civibus Romanis, puberibus, omnibus simul offerre signandam vel subscribendam dum tamen testibus præsentibus testator suum esse dixerit testamentum, quod offertur: ibique ipse coram testibus sua manu, in reliqua parte Testamenti subscripserit. Quo facto, & testibus uno eodemque die ac tempore subscribentibus, & consignantibus, valere testamentum, nec ideo infirmari, quod testes nesciant, quæ in eo scripta sunt testamento. Quod si litteras testator ignoret, vel subscribere nequeat octavo subscriptore pro eo adhibito, eadem observari decernimus.* Et infra: *Licet alio tempore dictatum, scriptumque fuerit testamentum, sufficiet uno tempore, unoque die, nullo actu extraneo interveniente, testes omnes simul, nec diversis temporibus subscribere, signareque testamentum. Finem autem testamenti subscriptiones, & signacula testium esse decernimus. Non subscriptum autem a testibus, ac non signatum testamentum pro infecto haberi convenit. Ex imperfecto autem testamento voluntatem teneri defuncti, nisi inter solos liberos a parentibus utriusque sexus habeatur, non volumus.*

10 Ex hac, sicut ex aliis Legibus Juris Civilis deducunt DD. plures, & quidem sequentes solemnitates de Jure Civili ad Testamentum solemne Scriptum requiri: videlicet I. Ut ad Testamentum manu propria Testatoris, vel aliena in scripturam redigatur. II. Debent adesse septem testes idonei. Et quidem III. Rogati; ac IV. Ita præsentes, ut Testatorem audiant, & videant. V. Ut ita præsentibus testibus contestetur Testator, in charta, quam profert, contineri suam voluntatem. VI. Ut omnes testes subscribant. VII. Ut signacula propria apponant VIII. Ut totus actus uno tempore peragatur; prout magis patebit ex sequentibus numeris, quibus singularum solemnitatum necessitatem singulariter probabimus.

11 Primo igitur ad Testamentum solemne Scriptum requiritur ut, vel manu ipsius Testatoris, vel ejus jussu ab alio sit in scripturam relatum, uti supra *num.* 7. dictum fuit, *arg. cit. L. Hac consultissima C. h. t.* ibi: *Vel ipsius Testatoris, vel cujuslibet manu conscriptum.* Ratio est: quia propterea Scriptum dicitur, cum alias si scriptum non esset, scriptum dici non posset. Et quidem si manu propria Testatoris scriptum non est Testamentum, ipse Testator coram testibus subscribere, vel, si ipsemet subscribere nolit, vel ob ignorantiam aut debilitatem, aliudve impedimentum non possit, octavum testem adhibere debet, qui eo loco illius subscribat *L. 21. & 28. C. h. n.* Si vero ipsemet manu propria Testamentum conscripserit, necesse amplius non est, ut nomen suum per propriam, vel octavi testis manum subscribat, *l. Cum antiquitas* 28. *§. Cum autem h. t.* ibi: *Sancimus, si quis sua manu totum Testamentum, vel Codicillum conscripserit, & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quod hoc sua manu confecerit, sufficit ei totius Testamenti scriptura, & non alia subscriptio requiratur neque ab eo, neque pro eo ab alio.* Ratio est quia totius chartæ manu propria exaratæ scriptura, si non majoris, utique tanti momenti est, quam solius nominis subscriptio. Cæterum, nec refert, quo tempore scriptum, dictatumque sit Testamentum *cit. l.* 21. *C. h. t.* ibi: *Licet alio tempore dictatum, scriptumque fuerit Testamentum sufficiet.* Hæc prima solemnitas pariter præscribitur a Statutis Bavariæ *Tit.* 34. *art.* 11.

Secundo requiritur præsentia septem testium idoneorum *L. 21. C. h. t.* ibi: *Testibus septem numero.* Ratio assignatur *L. fin. C. de Fide com.* nempe, *ut per ampliores homines perfectissima veritas reveletur.* Dicuntur *testes idonei*, qui nulla Lege vel Jure ad testificandum sunt inhabiles. Declarantur autem inhabiles ad ferendum testimonium in Testamentum, in primis omnes, qui in aliis caussis testes esse non possunt, de quibus vide *Lib. 2. Tit. 20. §. 1. 2. & 3.* Concordat *§. Testes 6. Institut. de Testam. ord.* ibi: *Neque mulier, neque impubes, neque servus, neque furiosus, neque mutus, neque surdus, neque is, cui bonis interdictum est; neque ii, quos Leges jubent improbos, intestabilesque esse, possunt in numerum testium adhiberi, dum fit testamentum.* Huc reducuntur etiam cæci, ex eo, quod Testatorem videre non possint, quod tamen requiritur juxta dicenda *n.* 22. 12

Monachi tamen ac Religiosi, licet alias comparentur servis, Glossa *in L. Tædius. §. 1. ff. de Recept.* quia servi juxta dicta testes nequeunt, in Testamento testes esse possunt, Julius Clarus *§. Testamentum q.* 55. *n.* 7. citans communem: Illustrissimus Schmidt *in statut. Bavariæ T.* 34. *a.* 2. *n.* 19. Pirhing *h. t. n.* 3. Ratio est; quia quamvis servis comparentur, servi tamen non sunt, nec a ferendo testimonio in materia Testamenti per Jura arcentur. Nec refert, si in Testamento Monasterium eorum sit pro hærede, aut legatario institutum, *arg. c. Insuper 6.* Glossa *ibid. Ecclesia can. 1. cau. 14. q. 2. Cum nuncius 12. de testibus.* Ratio est quia causa Monasterii non est causa singulorum Religiosorum, sicut causa Ecclesiæ non est singulorum Clericorum; cum damnum & lucrum non pertineat ad eos nomine proprio, sed ad ipsam Ecclesiam, vel Monasterium, *ar. c. Insuper 6. de Testib.* & ibi: Glossa *V. Ecclesiæ, & c. Cum nuncius 12. eod. Non lateat prudentiam vestram, quod Clerici non sunt a ferendo testimonio super negotio Ecclesiæ suæ (nisi alia causa rationabilis impediat) repellendi.* Validum est etiam Religiosorum Testimonium, etsi sine præscitu & licentia Superiorum, testes in Testamento agant, Farinacius *de Testibus qu.* 91. *num.* 134. Quamvis sine eorundem Superiorum præscitu & licentia licite non examinarentur: unde praxis habet, quod in casu, quo Religiosi confectioni Testamenti testes adfuere, a potestate sæculari Superior requiratur, ut vel ipse Religiosum examinet, & depositum testimonium transmittat, vel eundem examinari permittat. Ad multa etiam evitanda absurda, cavere debent Religiosi præsertim Confessarii, ne facile testes agant in Testamentis, sed alios vocent, aut vocari curent, nisi necessitas, vel proximi charitas, vel alia causa rationabilis aliud exigat, prout contingere potest, casu, quo alii testes facile haberi nequeant, vel Testator alios testes habere nolit &c. Nec dicas, saltem de Jure Bavarico Religiosi non possunt esse testes: quia vi eorum *Tit.* 34. *art.* 1. ii non possunt esse testes in Testamento, qui ipsi Testamentum facere non possunt; quales sunt Religiosi. Nam contra est, quod præfata statuta dum in citato art. a ferendo Testimonio excludunt illos, qui Testamentum facere nequeunt, solum intelligant illos, qui ex delicto testari non possunt; quales sunt Usuarii v. g. *c. fin. de Usur. in 6.* Ratio hujus interpretationis est: tum quia præfatus art. factus est conformiter *§. 6. Instit. de Testam. ord.* ubi a testimonio ferendo repelluntur non omnes testamenti condendi incapaces, sed qui tales ex *improbitate* sunt. Tum quia alias etiam filii familias puberes bona castrensia non habentes, testes esse non possent in Testamento alieno; cum etiam hi Testamentum facere nequeant, *l. 6. princ. c. 16. D. Qui testam. facere*; sequela autem videtur esse absurda, utpote non tantum contra Jus commune, sed etiam contra praxin Bavariæ: Ergo. Accedit, quod Illustrissimus D. Schmidt optime ex praxi sciens mentem Legislatoris Bavarici, expresse doceat, Religiosos posse esse testes, uti videre est *l. c.* 13

Ad habilitatem testis in Testamento requiritur ulterius etiam, ut testis sit extra omnem suspicionem. Hinc 14
in Testamento *neque hæredes scriptus, neque eis qui in potestate ejus est, neque pater ejus, qui eum habet in potestate; neque fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt,* testes adhiberi possunt, *§. Sed neque,* 10. *Instit. de Testam. ord.* De ipso hærede ratio ulterior est, quia nullus testis idoneus esse potest in causa propria.

l. Nullus, 10. *ff. de Testib.* ibi: *Nullus in re propria idoneus testis intelligitur*, *& l. Omnibus*, 10. *C. eod.* ibi: *Omnibus in re propria dicendi Testimonium facultatem Jura submoverunt*. Quando autem hæres quis instituitur, de ejus propria causa in Testamento haud dubie agitur. De reliquis in citato Textu allegatis personis ratio est; quia fictione Juris censetur una persona, Pater quidem cum filio non emancipato per *l. 3. ff. de Donat. inter vir. & mul.* Fratres vero non emancipati ex eo, quia hi cum hæredis patre fictione Juris pariter sunt una persona, consequenter etiam cum ipso hærede tanquam fratre suo, & filio ejusdem patris; cum juxta Philosophos, quæcunque sunt eadem uni tertio sint eadem inter se. Quæ Ratio unitatis & identitatis, cum in filio & fratribus emancipatis cesset, adeo tam pater in Testamentu, ubi filius hæres est, quam fratres emancipati testes esse possunt. Accedit, quod *Exceptio unius firmet Regulam in contrarium in casibus non exceptis*: consequenter cum Jura a testimonio ferendo in Testamento solos excipiant hæredis fratres in patria potestate adhuc constitutos, & patrem in sua potestate adhuc habentem hæredem institutum, illi testes omnino esse possunt, quos vinculum patriæ potestatis non impedit.

15 Hinc etiam testes esse possunt cæteri consanguinei, & affines hæredis, necnon & famuli, officiales, ministri, ac domestici ejus, non obstante, quod cit. *§. Neque hæres*, 10. *institut. de Test. ord.* pro teste idoneo declaratur, *qui in potestate ejus* (id est hæredis) *est*, *& §. In testibus*, 9. *Instit. eod.* reprobatum sit hac in re *Testimonium domesticum*. Quia uterque Textus intelligendus est de iis, quos vinculum patriæ potestatis unit cum hærede, ita ut qui sub hæredis patria potestate est, filius nempe, & qui hac ratione domesticus illius reperitur, testis esse non valeat; prout communiter interpretantur Doctores.

16 Porro, quæ de hærede, & conjunctis eidem patriæ potestatis vinculo dicta sunt, non extenduntur ad Legatarios & fidei commissarios particulares; hi enim in Testamento testes esse nullibi prohibentur, sed permittuntur expresse, *l. Qui Testamento*, 2. *C. Qui Testamenta facere possint*, *& l. Distantibus*, 22. *C. h. t.* Nec obstat *L. 10. ff. de Testib. & l. 10. C. eod.* ubi prohibetur quis esse testis in causa propria. Nam contra est: tum quia in Testamento non principaliter, ac primario, sed minus principaliter ac secundario tantum agitur causa Legatarii; cum non Juris universi: sed rerum particularium tantum sit successor, uti dicitur *§. Legatariis*, 11. *instit. de Testam ord.*

17 Cæterum ob vinculum unitatis ex patria potestate provenientis, nec filius in Testamento patris, nec pater in Testamento filii nondum emancipati, nec fratres nondum emancipati in Testamento fratris sui testes esse possunt: textu claro *§. In testib.* 9. *Instit. de Testam. ord.* Cæteri vero consanguinei Testatoris, necnon & famuli, vel officiales ejusdem testes esse nullo Jure prohibentur. Imo & fratres jam emancipati, nec non & pater in Testamento filii testatoris emancipati, item maritus in Testamento uxoris testes non possunt: eo quod in his omnibus cesset ratio Legis, vinculum nempe unitatis ex patria potestate proveniens.

18 Possunt insuper plures ex eadem domo, etiam sanguine juncti, & inter quos vinculum patriæ potestatis versatur, v. g. duo vel plures fratres, inter pater & filius testes esse in Testamento Testatoris simili vinculo testatori non uniti, textu *l. Ad testium*, 22. *prin. ff. Quis Testam. facere*, ibi. *Ad testium numerum simul adhiberi possumus, ut ego, & pater, & plures, qui fuimus in ejus potestate*, *& §. Pater* 8. *institut. de Testam. ord.* ibi: *Item duo fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt, utrique testes in uno Testamento esse possunt*. Ratio est; quia ubi similiter conjuncti intersunt negotio alieno, eadem persona esse non censentur: id, quod *in cit. §. Pater*, 8. *instit. de Testam. ord.* innuitur illis verbis: *Quia nihil nocet, ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi*.

19 Illud etiam circa idoneitatem testium notandum, quod, si aliquis ex testibus tempore conditi Testamenti fuerit inhabilis, v. g. servus, qui tamen communi opinione credebatur habilis, ita ut nec Testator, nec contestes de inhabilitate ejus aliquid sciverint, vel noverint, Testamentum subsistat per textum expressum §. *Sed cum*, 17. *de Testam. & l. 1. C. h. t.* Nec refert, si unus vel alter de communitate inhabilitatem sciverit; quia Leges communem æstimationem, & opinionem multorum, non unius vel alterius attendunt, *L. 30. §. 3. ff. de Acquir. hæred. & l. Siquis*, 3. *prin. ff. ad S.C. Maced.*

Pariter subsistet Testamentum, si unus vel plures testes moriente Testatore existant actu inhabiles, v. g. infames, qui tamen tempore conditi Testamenti fuerunt habiles; quia *conditionem testium tunc inspicere debemus, cum signarent, non mortis tempore: si igitur tunc dum signarent, tales fuerint, ut adhiberi possint, nihil nocet, si quid postea eis contigerit*, *l. Ad testium*, 22. *§. 1. ff. Qui Testam facere*. Ob quam Legem econtra Testamentum invalidum est, cujus confectioni interfuit testis tunc inhabilis v. g. impubes: etsi postea fiat, & decedente Testatore sit habilis, pubes v. g. Ratio est; quia Testamentum initio vitiosum, tractu temporis non convalescit, adeoque si tempore conditi Testamenti unius testis fuit inhabilis, consequenter Testamentum invalidum manebit tale. 20

Tertio de Jure Civili requiritur ad testamentum solemne Scriptum, ut testes ad testificandum sint rogati, seu invitati ac moniti, *cit. l. Hac consultissima*, *C. h. t.* ibi: *Rogatis testibus*: ut proin Testamentum non subsisteret, si coram fortuito præsentibus, vel ex alia causa convocatis Testator absque alia requisitione Testamentum faceret. Secus foret, si fortuito, vel ex alia causa jam præsentes rogaret, aut de testis officio exercendo moneret, ut testes esse velint sui Testamenti; quia, ut communiter notant Doctores, specialis convocatio ad testificandum, necessario non requiritur, sed sufficit, si alias jam præsentes, saltem rogentur, seu moneantur, ad agendos testes. Prout etiam habet Recessus Spirens. 1512. *Rubric. von Testamenten*, ibi *Oder auff i vvoste ungeschickter dingen, unbervesst zugegen vvaren darzu ermahnt und besprochen vverden*. Quod idem habetur in statutis Bavariæ *T. 34. a 1.* Nec requiritur certa rogandi formula, neque multis precibus consensus testium ad testificandum acquiratur, sed sufficit, si præsentes roget, vel requirat, ut conditi sui Testamenti velint esse testes, quacunque dein forma utatur. Imo sufficit, si de voluntate vel mandato Testatoris, ab alio teste ad testificandum rogentur, vel moneantur; hoc ipso enim, quod Testator præsens patiatur fieri requisitionem testium, eam ipse facere censetur, *arg. l. Qui patiatur* 18. *ff. Mandati*. Illustr. Dominus Schimidt *ad Tit. 34. a. 1. nu. 5.* Julius Clarus §. *Testamentum q. 58. n. 5.* testans de communi Doctorum, ac consuetudine recepta. 21

Quarto debent omnes testes ita esse præsentes, ut Testatorem non tantum audire, sed & videre valeant, Jul. Clarus *§. testamentum*, *q. 59.* dicens, ita sentire omnes DD. Schnedvvin *Rubr. de testamento solemni*, *num. 7.* Pirhing *h. t. n. 3.* & communis aliorum, *arg. l. Si non speciali*, 9. *C. h. t.* ibi: *Si testes non in conspectu testatoris, testimoniorum officio functi sunt, nullo Jure testamentum valet*. Hinc si testes forte interposito velo, aut interiecta cortina solummodo loquentem audirent, non autem viderent Testatorem, non subsisteret Testamentum, etsi affirment, se loquelam, & vocem Testatoris optime novisse. Ratio hujus requisiti est, ut in Testamento tanquam negotio maximi momenti, utpote vi cujus de universo patrimonio & substantia quisque disponit, evitetur omnis fraus, quæ alias a callentibus imitationem vocis, contingere posset, seu ut *perfectissima veritas reveletur*, prout loquitur *l. fin. C. de Fidei com.* 22

Quinto requiritur, ut Testator coram testibus rite præsentibus dicat, vel per alium in sua persona dici curet, in hac carta, papyro, vel scriptura, quam subscribendam exhibet, contineri suum Testamentum *arg. cit. l. Hac consultissima*, *C. h. t.* ibi: *Dum tamen testibus præsentibus, testator suum esse testamentum dixerit*, quod offertur. Idque rursus ad evitandam fraudem, quæ aliud supponendo Testamentum, fieri posset. 23

Sexto requiritur, ut Testamentum ita exhibitum ipse testator manu propria subscribat, aut si litteras ignoret, vel subscribere nequeat, octavum testem, qui nomine ipsius subscribat, adhibeat *cit. l. Hac consultissima*. Nisi forsan ipsemet prius totum Testamentum manu propria conscripsisset, prout diximus supra *n. 11.* 24

Quam-

Quamvis & in hoc casu melius securius fiat, si ipse Testator nomen suum subscribat, vel per octavum testem subscribi faciat.

25 Septimo requiritur, ut quivis testium nomen suum manu propria subscribat *§. Sed cum, 3. Instit. de Testam. ord. l. Hac consultissima, 21. C. h. t. & l. Ad Testium, 22. §. 4. ff. Qui Testament. facere*, ibi: *Si quis ex testibus nomen suum non subscripserit, pro eo est, atque si adhibitus non esset*. Concordat *l. pen. ff. eod.* Rusticis tamen in loco, ubi tot testes scribere scientes haberi non possunt, conceditur, quod testes litterarum periti, loco aliorum litteras non callentium subscribere valeant, *l. fin. Cod. h. t.* Quod privilegium Civibus in civitate, vel oppido, ubi litterarum viget scientia, ibidem denegatur. Imo nec rusticis suffragatur, casu quo testes litterarum periti haberi possunt, *c. l. fin. C. h. t.* ubi rusticis dictum privilegium concedendo sic ait: Ita tamen, ut ubi scientes litteras inventi fuerint, septem testes adhibeantur, ut unusquisque pro sua persona subscribat: ubi autem non inveniuntur litterati, septem testes etiam sine scriptura admitti &c. Infra: si vero unus, vel duo, vel plures fuerint litterati, liceat eis pro ignorantibus litteras, præsentibus tamen subscriptionem suam interponere.

26 De Jure Bavarico etiam aliis non rusticis, atque in loco, ubi litterati testes haberi possent, universaliter & absolute conceditur, ut quotiescunque ex convocatis testibus aliqui scribere non sciunt, reliqui testes litterarum gnari, eorum loco subscribere valeant; ita tamen ut semper adsit major pars, qui litteras sciant, propriaque manu se subscribant: ac insuper, si pro alioquis subscribit, expresse addat, quod, quia hic, vel ille testis scribere ignorat, rogatus ab eo, ejusdem loco subscripserit. Quod idem, si unus pro alio sigillum non habente suum apponit sigillum, observari mandat; ut videre est *Tit. 34. art. 1.* ibi: *Hette aber ein Zeug kein eigenes Sigill oder Pettschafft, oder Kaane als schreiben sowag Voll ein anderer Zeug sein Sigill fur igne, und seinen namen gebrauchen, und al so das sel be Zwegmal anhengen, oder furdrucken, auch sich fur igne unterschreiben doch das in den unterschreiben solches aus druklich gemeldt werden, wie nemblich sein Mitzeug kein eignes Sigill habe, oder nit Chriben konte, und desshalben ihme solches fur ahne zu than erbetten habe.*

27 Porro ut subscriptio rite fiat, requiritur insuper de Jure communi, ut singuli testes in subscriptione non tantum suum, sed etiam Testatoris nomen exprimant, & annotent; *l. pen. ff. Qui Testament. facere*, ibi: *Singulos testes, qui in testamento adhibentur, proprio chirographo adnotare convenit, quis & cujus testamentum signaverit*. Quamvis non desint docentes, hunc textum quoad expressionem nominis testatoris non continere præceptum; sed consilium, eo quod terminus *convenit*, & non terminus *debet*, vel æquivalens adhibeatur. Verum securius est, ut & Testatoris nomen exprimatur: Jus Bavaricum circa hoc punctum ita disponit, ut si duo primi se subscribentes testes præter nomen suum etiam nomen Testatoris expresserint, simulque fassi sint, se a Testatore audivisse quod in præsenti charta ultima ejus voluntas contineatur, sufficiat, si reliqui testes solum suum nomen subscribant, simulque addant, se fateri, & testari, uti præcedentes *Tit. 34. a. 1. ad finem*, ibi: *Wan die Zwey erste Zeugen aussencklich in ihrer Unterschrifft gemeldet, das der* Testator (cujus nomen exprimitur) *welcher massen in folgenden* Libell *sein Lezter will begriffen seye, Bekent; so ist genug das die andere Zeugen in ihrer undterschrifften melden, sy bekennen, wie die vor Unterschribene Zeugen.*

28 Colliges pro praxi, sequentem subscribendi formulam testium, Juri communi, & Bavarico conformem esse: Ego N. (scribatur nomen testis) testor, quod ab N. (scribatur nomen Testatoris) audiverim in præsenti libello & carta contineri suam ultimam voluntatem. Qua, vel simili formula de Jure communi subscribere debent singuli testes: de Jure Bavarico autem saltem duo primi; reliquis sufficienter ita subscribentibus: ego N. (exprimitur nomen) testor, ut primi Contestes.

29 Octavo requiritur, ut omnes testes subsignent proprio anulo, vel sigillo, si habent, vel alterius, si proprio careant. *§. Possunt, 3. & 5. Instit. de Testam. ord. & l. Hac consultissima, 21. C. h. t.* ibi: Non signatum Testamentum pro infecto haberi convenit *l. Ad testium, 22. ff. Qui test. facere, §. 4.* ibi: Si quis ex testibus nomen suum adscripserit, non tamen signaverit, vel econtra, pro eo est, ac si adhibitus non esset. Possunt autem (dicitur *§. 5. Inst. de testam. ord.*) omnes testes & uno anulo signare testamentum &c. sed & alieno quoque anulo signare testamentum. Imo, si ab ipso testatorem anulum accepero, & signavero, testamentum valeat quasi alieno signaverim, ait Legislator *cit. l. 22. §. 2. Qui Testam. facere*.

30 Hinc inutiliter aliqui controvertunt, an ad signandum, necessario adhiberi debeat anulus, an vero sufficiat illud sigillum? Nonnulli enim putant, anulum necessario adhiberi debere, eo quod Leges ubique de anulo solummodo mentionem faciant: imo *L. 22. §. 5.* ad finem expresse decidatur, *magis esse, ut tantum anulo quis possit signare*. Verum sententia dicens etiam aliud signum seu sigillum sufficere, communior ac probabilior hucusque recepta, & consuetudine universali roborata est. Ratio est: tum quia ad finem legis, evitandas nempe fraudes, & dolose in testamento penitus nihil refert, an signo rotundo, anulo idest an vero quadrato quis utatur; tum quia Legislator per anulum intellexit quodvis sigillum, aut signum, cui forma & effigies pro usu signandi impressa est; uti colligitur ex *cit. L. 22. §. 5. ad finem; ff. Qui Test. facere*, ibi: *dum habet anulum, id est formam, insculptamque signi imaginem*; ut proin Leges præscribendo anulum, solummodo excludere voluerint instrumenta effigie destituta, atque ad alios fines quam obsignandum destinata. Vinn. ad *§. 5. Inst. de Testam.* 3. Ludvel. *de Ultim. Vol. p. 2. c.* Pithing *h. t. n. 4.* & alii. Accedit *consuetudo, quæ est optima Legum interpres*.

31 Statuta Bavarica *Landrecht cit. tit. 34. art. 1.* in puncto subsignationis rursus differunt a Jure communi; dum volunt, ut saltem major pars testium proprio sigillo subsignet: & si quis pro alio sigillum suum apponat, hoc in subscriptione exprimat; prout liquet ex verbis formalibus relatis supra *n. 26.* Insuper differunt, quod juxta eadem *tit. 34. art. 1.* non sufficiat quodvis sigillum testis proprium, sed requiratur, ut testis sigillum ordinarium habeat cassidem, & arma, *Schildt und Helm* consequenter sigilla, in quibus Sacerdotes calicem, Pastores spiram, Cervisarii spatham suam habent, ad Testamentum solemne scriptum in Bavaria non sufficiant, uti bene advertit Excellentissimus D. Schmidt *ad cit. art. n. 19.* & Klingensperger *lib. 2. tit. 10. q. 22.*

32 Nec dicas, ex hoc sequi, quod in dicta Bavaria Pistores, Cervisarii, Laniones, aliique cives communes vix unquam possint esse testes in testamento solemni scripto; cum plerique non nisi similibus insufficientibus sigillis ordinarie utantur. Nam contra est, quod præfati cives in casu Testamenti solemnis possint aliquem ex contestibus requisitum sigillum habentibus, rogare, ut ejusdem nomine subsignet, prout ipsa Bavariæ statuta *l. c.* præscribunt, ac concedunt, dummodo major pars testium sigilla requisita habeat, eaque apponat.

33 Nono requiritur, ut totum negotium Testamenti solemnis scripti uno eodemque tempore, unoque contextu, nullo extraneo ad factionem Testamenti non pertinente actu (excepto actu necessitatis naturalis) juxta dicenda *infra n. seq.* coram omnibus testibus simul in unum congregatis, audientibus, & videntibus absolvatur, claris Juribus *§. Sed cum 3. Inst. de Testam. ord.* ibi: *Constitutum est, ut uno eodemque tempore, septem testibus adhibitis, & subscriptione testium signacula testamentis apponerentur. & l. Hæredes 21. §. fin. ff. Qui Testament. facere*, ibi: Uno contextu actu testari oportet, est autem uno contextu nullum actum alienum testamento intermiscere, *& l. Hac consultissima 21. C. h. t.*

34 Admittuntur autem actus, quos vel necessitatis corporalis, vel sanitatis causa ab ipso testatore forsan ægroto, vel urgente natura, ab aliquo testium fieri contingit, ita tamen, ut actus quem exercet testis aliquis, brevis sit, prout providentissime, simul ac prudentissime sancitur, *l. Cum antiquam, 28. pr. C. h. t.* illis verbis: Si quid autem necessarium evenerit, & ipsum corpus laborantis (Testatoris nempe) respiciens contigerit, id est, si vel victus necessarii, vel potionis oblatio, vel medicaminis datio, vel impositio, quibus relictis ipsa sanitas

tas testatoris periclitetur, vel si quis necessarius naturæ usus ad depositionem superflui ponderis immineat, vel testatori, vel testibus, non esse ex hac causa Testamentum subvertendum, licet morbus comitialis (quod & factum esse comperimus) uni ex testibus contigerit; sed eo, quod urget, & imminet, repleto vel deposito, iterum solita per testamenti factionem adimpleri. Et si quidem a testatore aliquid fiat testibus paulisper separatis; cum coram his facere aliquid naturale testator erubescat: iterum introductis testibus consequentia factionis procedere. Si tamen in quendam, vel quosdam testium aliquid tale contingat: si quidem ex brevi temporis intervallo necessitas potest transire; iterum eorundem testium reversum expectari, & solempnia peragi sancimus: sin autem longiori spatio refectio fortuiti casus indigeat, & maxima si salus Testatoris periclitantis immineat, tunc illo, vel illis testibus, circa quos aliquis tale evaniet, separatis, alios subrogari, & ab eo, vel ab eis, tam Testatorem, quam alios testes sciscitari, si ea, quæ eorum præsentiam antecedunt, omnia coram ipsis processissent. Et si hoc fuerit andique manifestum, jubemus tunc eos, vel eum una cum aliis testibus, ea, quæ oportet facere, etsi in medio subcriptiones testium jam fuerint subsecutæ. Hactenus verba Legis, quibus, cum sint clara, nihil addendum videtur.

35 Ut autem breviter sciatur, quænam solemnitates ad Testamentum solemne scriptum requirantur, & quomodo fieri debeat, hinc pro praxi in compendio brevis fit recapitulatio, ac instructio. Quicunque ergo facere intendit Testamentum solemne scriptum. I. Cogitet, & se resolvat, quem velit bonorum suorum hæredem scribere, ac instituere, & cui velit legare. II. Resolutione apud sametipsum facta Testamentum, hæredem nempe, atque legata (si quæ facere vult) scribat, vel per alium scribere faciat, antequam testes convocet, ne testes nimium expectare debeant: quamvis si velit, etiam præsentibus testibus Testamentum suum dictare vel scribere valeat. III. Testamento conscripto, testes ad testificandum convocat, vel, si jam adsint eos, ut testificentur, roget, vel requirat ac moneat: dicendo v. g. Patroni, vel Domini, vel chari vicini, vel amici &c. cogito facere Testamentum, vel ultimam dispositionem circa bona mea temporalia: quapropter rogo vos, ne gravetis hujus esse testes. IV. Testibus rogatis, dictet, vel scribat suam Ultimam Voluntatem, si prius non est scripta: si vero (quod melius est) prius jam fuit scripta, ostendat, vel exhibeat testibus papyrum vel chartam, in qua Ultima ipsius Voluntas continetur, ita compositam, & convolutam, ut testes, quid contineatur in ea, legere non queant (casu quo, sicuti potest, testes latere vult, quod disposuit) dicatque coram eis, & contestetur, quod in hac, quam exhibet, vel ostendit, charta aut papyro, contineatur ejusdem Ultima Voluntas. V. Hoc pronuntiato ipsemet coram dictis testibus præsentibus propria manu nomen suum subscribat, vel si scribere amplius nequeat, aut non sciat, per testem octavum ad id specialiter convocatam, sun nomine subscribi faciat, nisi forsan propria manu totum Testamentum prius ipse scripsisset; hoc enim in casu nec propria, nec alterius manu proprium nomen subscribere necesse erit, quamvis expediens, ac melius sit. VI. Nomine proprio subscripto, etiam testibus subscribendam offerat a se subscriptam Testamenti chartam; ita tamen dispositam ac convolutam, ut solum vacuum in quo testes subscribant, appareat spatium, testibus, quid contineatur, nihil legere valentibus, nisi contentum eisdem manifestare libere velit. VII. Testes omnes ac singuli in vacuo ad subscribendum relicto chartæ spatio, successive manu propria subscribant, simulque sigillum suum, si quod habent, aut ab alio commodatum apponant. Nec refert de Jure communi quale sigillum sit, bene vero de Jure Bavarico, ubi necessario requiritur Sigillum cum casside; & armis *Schild und Helm*. Si quis testium scribere nequat, ad testificandum de Jure communi in Testamento solemni scripto inhabilis est, excepto Testamento rustici, quod fit in loco, ubi litterati haberi nequeunt. De Jure Bavarico autem ignorans litteras, contestem, ut nomine ipsius subscribat, rogare potest in quovis Testamento; dummodo major pars testium manu propria subscribat & qui pro alio subscribit, hoc in subscriptione exprimat. Si quis vero proprium sigillum non habeat, tam de Jure communi, quam Bavarico contestem, ut pro se subsignet, invocare potest; hoc discrimine, quod de Jure communi sufficiat quodvis sigillum, nec requiratur, ut major pars testium proprio sigillo utatur, neque ut in subscriptione mentio fiat, quod subsignatio alieno sigillo facta sit. De Jure Bavarico autem major pars testium sigillum cum casside & armis necessario habere, & apponere debet, a quibus dein cæteri testes simili sigillo carentes, hujusmodi, & non aliud commodatum accipere; simulque in subscriptione exprimere debent, quod proprio debito sigillo carentes, alio sint usi. Tandem observare debet, ut cuncta hactenus recensita uno tempore, unoque contextu, nullo alio actu extraneo (nisi aliud naturæ necessitas exigat) interveniente, coram testibus omnibus simul congregatis & debite præsentibus fiat, excepto, quod Testamentum prius conscribi valeat.

36 Postquam autem Testamentum dicto modo rite habetur, confectum, necesse ulterius non est, ut etiam ad extra sigillo aliquo Testatoris, vel alterius signetur, & claudatur. Quamvis, si velit, id facere possit, & ut faciat consultum sit, ne quivis illud apertum videns legere possit. Dum tamen adextra quis sigillando illud claudit, expedit, ut etiam brevi aliqua subscriptione, quod intus contineatur Testamentum, indicet; scribendo v. g. Testamentum N. N. scribat nomen, & cognomen suum.

37 Pariter, quamvis necesse non sit, ut ad Testamentum solemne scriptum adhibeatur Notarius, cum a Jure nullibi requiratur, uti bene notant DD. nihilominus consultissimum est, ut adhibeatur ad conficiendum Testamentum publicum super negotio, & solemnitatibus Testamenti rite observatis. Hoc enim nisi fiat, & interea, ante mortem nempe Testatoris unus, vel plures testes morerentur, totum testamentum corrueret, vel periculosissimæ liti exponeretur, quod totum evitatur, si Notarius adhibetur, utpote cujus Instrumento publico fit, quod Testamenti valori nihil obsit, etsi plures, imo etiam omnes testes ante Testatorem morerentur. Hinc recepta praxis habet, quod in omni Testamento solemni Notarius publicus adhibeatur. Quod ipsum statuta Bavarica *Landrecht t. 34. a. 3.* summopere suadent. Debet autem Notarius ad interessendum confectioni Testamenti, & erectionem Instrumenti publici specialiter etiam requiri, ac rogari, hoc ipso quod sit persona publica, quæ officium suum non impertitur nisi rogata; prout cum communi aliorum bene observat Schmidt *cit. tit. 34. ar. 1. n. 3.*

38 Porro officium notarii est; ut bene attendat, num solemnitates debitæ observentur, & rite observatas Instrumento inserat.

39 Et ex hactenus dictis colliges, quod cum valde multæ solemnitates, ac Juris subtilitates ad Testamentum solemne scriptum requirantur; errorcsque facillime contingere valeant, consequenter periculo litigiosæ impugnationis via non semper subjectum sit, tale testamentum nulli consulendum sed potius dissuadendum, sit econtra suadendum Testamentum ad Acta, seu judiciale, utpote in quo authoritate publica non tantum supplentur omnes defectus solemnitatum, sed etiam idem, qui per Testamentum solemne scriptum; haberi potest finis, videlicet, ut testes etiam lateat, quid Testator per Ultimam suam Voluntatem statuerit: cum, ut infra dicetur, in scriptis ad extra sigillo Testatoris clausum tradi possit, ita ut nec Judex, nec quivis alius de contexto aliquid scire valeat.

§. III.

De Testamento solemni Nuncupativo, & solemnitatibus ad illud de Jure Civili requisitis.

S U M M A R I U M.

40 Testamentum Nuncupativum plus non requiritur, quam ut adsint septem testes idonei.

41 Ad id rogati.

42 Co-

42 *Coram quibus Testator Voluntatem suam palam pronuntiet.*
43 *Quæcunque deist verborum formula.*
44 *Nec refert, an per se, vel per alium, oretenus vel ex scriptis suam voluntatem manifestet.*
45 *Dummodo testes moneat, quod velit testari solummodo nuncupative.*
46 *Brevis instructio de faciendo Testamento Nuncupativo.*
47 *Notarius ad illud necessarium non est, bene tamen valde utilis.*
48 *Testamentum Nuncupativum cum relatione ad schedam secundum aliquos valet.*
49 *Probabilius autem est, quod non.*
50 *Probatur ex l.* Hac consultissima.
51 *Probatur ex fine Legis.*
52 *Confirmatur.*
53 *Tale Testamentum Nuncupativum, etsi nomen hæredis non exprimatur, dummodo alio indubitabile signo,*
54 *V. g. Digito præsens demonstretur.*
55 *Testamentum scriptum cum relatione ad Codicillum valet.*
56 *Testamentum ad interrogationem alterius variis modis fieri potest, & num. 57. & 58.*
59 *Valet Testamentum ad interrogationem alterius factum si Testator illud prius jam conscripsit, vel dictavit, & ut testibus manifestaretur, rogavit.*
60 *Dummodo, quod hoc fecerit, probari possit.*
61 *Doctrina practica ad propositum.*
62 *Si quis interrogatus ab alio tantum annuit capite, invalide testatur.*
63 *Qui interrogatus de testamento tantum respondet ita, vel placet, invalide testatur, si prius testamentum non scripsit, vel dictavit.*
64 *Valent tamen ita interrogati, ac respondentis legata, loquendo de Jure Bavarico, non item de Jure communi.*
65 *Qui interrogatus prudenter respondet, ac discurrit, valide testatur, si prius de testamento nihil cogitasset.*
66 *Nullibi prohibetur testamentum ad interrogationem alterius facere.*
67 *Doctrina practica ad propositum.*
68 *Testamentum in ratione scripti invalidum, valet vim Nuncupativi.*
69 *Probatur ex Novella 42. Leonis Imperatoris.*
70 *Solvitur objectio.*
71 *Testamentum invalidum, non valet in vim Codicilli, nisi clausula Codicillaris expresse apposita sit.*
72 *Testamentum scriptum ex defectu solemnitatis invalidum, nec in vim Nuncupativi valet, si neque hujus solemnitates habeat.*
73 *Prout ordinarie contingit.*

40 QUæritur I. Quid sit, & quales requirat solemnitates Testamentum solemne Nuncupativum *zu einem von Mund ausgesprochnen zierlichen* Testament? Ad primam partem quæsiti jam patet per dicta superius *num.* 8. Unde ad secundam partem. Resp. I. Præter hæredis institutionem, quæ de cujusvis Testamenti essentia ex juxta dicta *num.* 3. Ad hoc Testamentum in primis requiruntur septem testes ad testificandum convocati; vel rogati, debite qualificati seu idonei taliter, qualiter requiruntur ad Testamentum solemne scriptum, ita tamen quod nec subscriptio, nec sigillatio eorundem, vel Testatoris sit necessaria. Communis ac certa, ob clara Jura, *l. Hac consultissima, 21. §. Per nuncupationem, 2. C. h. t.* ibi: *Per nuncupationem quoque, hoc est, sine scriptura Testamentum non alias valere sancimus, quam si septem testes (ut supra dictum est) simul uno, eodemque tempore collecti, testatoris voluntatem: aut Testamentum sine scriptura facientis, audierint.* Concordans *l. In Testamentis, cap. eod. & §. fin. instit. de testam. ord.* ibi; *Si quis sine scriptis voluerit ordinare Jure Civili testamentum, septem testibus adhibitis; & sua voluntate coram eis nuncupata, sciat hoc perfectissimum Testamentum Jure Civili, firmumque constitutum.*

Debent autem testes etiam esse rogati, prout communiter tenetur a Doctoribus, ut Schneide W. *in Rubr. de testam. nuncup. num.* 1. Harprect. *§. fin. num.* 1. *Instit. de testam. eod.* Pirhing. *h. t. num.* 5. & 6. & alii, *arg. l. Hæredes 21. §. 2. ff. Qui testam. facere*, ubi expresse, & universaliter statuitur, quod *in testamentis testes rogati adesse debeant*. Nec obstat *l. 26. C. h. t.* ubi dicitur *Testamentum Nuncupativum valere, etiamsi non ante hujusmodi dispositionem prædixerit testator, ideo eosdem testes convenisse, quod sine scriptis suam voluntatem vel Testamentum componere censuit.* Quia per hæc verba solammodo videtur remissa solemnitas illa, qua præter requisitionem testes admonentur de fine, ob quem convenerunt, ut cum aliis bene observat Schmidt *in tit. 34. n. 4. n. 7.* Concordant statuta Bavarica *loc. cit.* 41

Resp. II. Ad idem Testamentum necessario ulterius requiritur ut Testator coram præfatis septem testibus idoneis simul præsentibus Voluntatem suam Ultimam circa hæredem & legata, si quæ fieri cupit, palam pronuntiet, seu alias sufficienter manifestet. Rursus Communis. Patetque clare ex *l. Hac consultissima, 21. §. 2. C. h. t. & §. fin. instit. de testam. ord.* ibi; *In Testamentis sine scriptis faciendis omnem formalem observationem penitus amputamus, ut postquam septem testes convenerint, satis est, voluntatem testatoris vel testatricis, simul omnibus manifestari, significantis, ad quos substantiam suam pervenire velit, vel quibus legata dare, vel fideicommissa, vel libertates disponere.* 42

Porro si Testator coram testibus præsentibus manifestat suam Ultimam Voluntatem, non requiritur certa verborum formula, sed sufficit quævis, dummodo per eam sufficienter pateat voluntas Testatoris. Textus est in *l. Quoniam. 15. C. h. t.* ubi dicitur: *Verborum non esse necessariam observantiam, utrum imperativis, & directis verbis fiat, aut inflexis: nec enim interest, si dicatur: hæredem facio vel instituo, vel volo, ac mando, vel cupio, vel esto, vel erit: sed quibuslibet confecta sententiis, vel in quolibet loquendi genere formata institutio valeat, si modo per eam liquebit voluntatis intentio: nec necessaria sunt momenta verborum, quæ forte seminecis, & balbutiens lingua profudit.* 43

Dein necesse non est, quod totam suam ultimam dispositionem coram testibus oretenus ipsemet pronuntiet, & suis verbis declaret; sed potest id per alium ad id deputatum, v. g. per Notarium vel Confessarium, aut aliquem alium, cum quo forsan prius de sua Voluntate Ultima jam egit, eumque ut venientibus testibus Voluntatem suam indicaret, rogavit. Potest item ex charta prælegere vel per alium prælegi facere suam Voluntatem prius jam conscriptam: dummodo manifestata per alium sua voluntate, ipse postea annuat, ac ita suam esse voluntatem, vel ita se velle, affirmet: ita Clarissimus D. Glette in Tractatu Canonico Civili *de testam. cap. 2. § 2. num.* 2. Fachin. *lib. 10. controv. cap.* 12. Klingensperger *lib. 2. tit. 10. quæst. 26. & 27. arg. l. Hac consultissima, 8. C. Qui testam. facere*, Nec obstant Leges supra *num.* 40. & 41. citatæ, utpote quæ plus non requirunt, quam ut Testator coram septem testibus suam voluntatem manifestet, testesque, quid ultimo velit, audiant & percipiant, quod revera fit, dum manifestata per alium voluntate ipse dicat, *ita est*, vel *ita volo*, vel *hæc est mea voluntas ultima*. Concordant statuta Bavariæ *tit. 34. art.* 4. 44

Illud tamen requiritur, ut antequam voluntatem suam in charta scriptam testibus manifestet, prius eosdem moneat, vel per alium moneri faciat, se solummodo cogitare condere Testamentum Nuncupativum, *arg. l. Hac consultissima 8. C. Qui Testament. facere*, ibi: *Adse vocatos, quod sine scriptis testentur, edoceant*, quod maxime observandum, si per se, vel per alium ex charta prælegit ultimam suam Voluntatem, ne alii ob adhibitam scripturam decepti putent, Testamentum solemne scriptum fieri, consequenter ob debitas solemnitates omissas impugnari posse. 45

Cæterum ad Testamentum solemne Nuncupativum nil requiritur, ut proin in praxi Testamentum hoc, a quovis faciliter fieri valeat: cum enim juxta dicta plus non requiratur, quam ut septem idoneos testes convocet; eisque quod Testamentum Nuncupativum fa- 46

cere

cere velle, indicet, & illos ut testes esse velint, requirat, atque eorum eisdem Voluntatem suam per se, vel per alium oretenus, vel ex charta manifestet, nulla plane in eo concedendo difficultas, nullum periculum est.

47 Illud tamen notandum, quod, licet ad hoc Testamentum Notarius necessarius non sit, tamen optime faciat Testator, si illum etiam adhibeat, ob rationem, quam supra de Testamento solemni scripto dedimus, videlicet; ne alias Testamentum corruat, si forsan ante mortem Testatoris, unus vel plures testes morerentur, uti facile contingere potest. Idipsum suadetur a statutis Bavariæ *loc. cit. artic.* 5. Sic quidem in dictis hactenus de Testamento Nuncupativo ob satis clara Jura conveniunt DD. Controversia tamen inter eosdem est in iis, quæ in duobus sequentibus proponentur quæstitis.

48 Quæritur II. An valeat Testamentum Nuncupativum, in quo Testator remittit se ad schedam, vel scripturam aliquam, dicendo v. g. coram septem testibus: instituo hæredem hæredem meorum, quem in schedula, vel scriptura apud Confessarium meum deposita scripsi: vel in charta, quam post mortem meam in hac vel illa cista, aut loco reperietis: vel si manibus chartam tenens, coram septem testibus dicat: quod in charta continetur, est ultima mea Voluntas: sive instituo hæredem, qui in hac carta continetur, & post mortem meam videri potest. Affirmativam tenuere Jul. Clarus §. *Testamentum, quæst.* 4. *num.* 5. & *quæst.* 36. Berlich. *part.* 3. *conclus.* 4. *numer.* 22. Ludvvell. *de Ultim. Volunt. part.* 2. *capit.* 3. *pag.* 590. & olim communissima DD. teste Jul. Claro *l. c.* Fundamenta eorum infra ponentur loco objectionum, quia faciunt contra sententiam negativam, qua ad quæsitum.

49 Resp. Hujusmodi Testamentum penitus non valere. Manz *de Testament. t.* 14. *quæst.* 2. *n.* 16. & *seqq.* Bruneman *ad l.* 21. *ff. Qui testament. facere, num.* 3. Ferdin. Vasquez *tom.* 1. *lib.* 2. §. 11. *num.* 18. & 17. Sichard. & Gilchen. in *l. Hac consultissima C. h. t.* idem habent statuta Bavar. *tit.* 34. *art.* 4. & ibi Schmidt *num.* 10. Probatur Conclusio ex variis, iisque claris Juris textibus. Sic enim *L. Jubemus* 29. *C. h. t.* expresse statuitur: quod in testamento Nuncupativo nomen vel nomina hæredum ita debeant manifestari, & exprimi, ut *omnimodo sciant testes, qui sint hæredes.* Atqui si Testator se refert ad schedulam, eo mortuo primum aperiendam & legendam, plane non sciunt testes, qui sit institutus hæres, non dici non potest servus scire mandatum vel voluntatem domini dicentis: audi tu, hæc est mea voluntas vel mandatum, quod in hac clausa charta continetur; in tali etenim casu scit quidem testis vel servus, quod in designata charta voluntas testatoris, vel domini contineatur, sed non sciunt, quæ sit voluntas illorum, vel quis sit hæres.

50 Probatur ulterius ex Jure. Nam *l. Hac consultissima* 21. §. 2. disponitur: Testamentum Nuncupativum non valere, *nisi septem testes Testatoris voluntatem, & Testamentum audierint*; at rursus testes dici non possunt audivisse voluntatem & Testamentum Testatoris, si non, quod voluit, sed tantum ubi voluntatis dispositio contineatur, audierint. Deinde *L. Hæres. 21. in princ. ff. Qui Testament. facere*, ita præcipitur: *Hæredes palam, ita ut exaudiri possunt, nuncupandi sunt*; sed profecto palam a testibus non auditur hæres, qui est in schedula absconditus. Nec dicas, audire saltem & scire testes, quod in certa schedula hæres contineatur. Nam contra est, quod hoc nondum sit *palam audire, & omnimodo scire*, quis sit hæres: quod tamen utrumque requiritur a Jure. *cit. l.* & *l.* 29. *Cod. hoc tit.* ibi: *Omnimodo sciant testes hæredem.*

51 Confirmatur. Finis, ob quem Testamentum solemne scriptum inventum est a Jure, inter alia fuit, ut Testator voluntatem suam ultimam omnibus etiam testibus absconditam habere posset, si velit *arg. l. Hac consultissima*, 21. *Cod. h. t.* ibi: *Si nullum scire volunt ea, quæ in eo Testamento scripta sunt*: atqui si valeret Testamentum Nuncupativum cum relatione ad schedulam, vel chartam aliquam, finis præfatus penitus corrueret, frustaneus, ac superfluus esset, hoc ipso, quod eundem habere quis possit per testamentum Nuncupativum. Et sane imprudens quivis esset, qui maxima cum cura, summoque cum invaliditatis periculo, ob varias solemnitates Juris Testamentis scriptis ordinarie connexo, faceret Testamentum scriptum, si omne ejusdem valorem & finem longe minori labore, & absque aliquo nullitatis periculo per Testamentum Nuncupativum facillime habere posset.

Confirmatur ulterius: Jura ideo solemnitates testamentorum præscripserunt, & eo modo fieri volunt Testamenta, ut omnibus sufficienter obviaretur fraudibus, & *perfectissima haberi posset veritas l. fin. Cod. de Fideic.* atqui in Testamento nuncupativo facto cum relatione ad schedulam, vel chartam, nec sufficienter obviaretur fraudibus, nec veritas perfecte ac secure haberi potest, hoc ipso, quod, cum schedulam apud alium depositam, vel in cista jacentem non viderint testes, nec quid ibi contineatur, legerint, alia supponi facillime posset, testibus similem fraudem avertere non valentibus: utpote qui interrogati a Judice aliud dicere nequeunt, quam quod audierint a Testatore, in schedula hic, vel ibi exigente contineri Testatoris ultimam Voluntatem, nesciat vero, an schedula, quæ modo producitur, sit illa, ad quam se retulit Testator, an vero alia loco alterius supposita; prout consideranti patet. 52

Objiciunt Adversarii I. Textum *l. Quoties*, 9. §. *Si quis*, 8. *ff. de Hæredibus instit.* ubi dicitur: *Si quis nomen hæredis quidem dixerit, sed indubitabili signo eum demonstraverit, quod pene nihil a nomine distet &c. valet institutio*, atqui hoc habetur in Testamento cum relatione ad schedulam: ergo. Resp. I. cum distinctione: valet institutio, si indubitabili signo ita demonstretur hæres, ut immediate, seu ut loquuntur Jura; *palam*, & *omnimodo* sciant testes, qui sit hæres, conceditur; si tantum mediate, seu ubi hæredis institutio sit in venienda cognoscunt, negatur. Resp. II. Negando suppositum, quod in Testamento cum relatione ad schedam *indubitabili* signo demonstretur hæres; hoc ipso enim, quod testes id scire nequeant, & revera dubium esse possit: an schedula post mortem producenda sit illa, ad quam se retulit Testator, an vero alia loco illius supposita; uti in *numer. præced.* jam dictum est, hæres indubitanter non demonstratur. Confirmatur responsio ex ipsamet l. contra conclusionem nostram citata §. fin. sequenti, ubi habetur: *hæres institui, nisi certe demonstratur, non potest*: atqui in Testamento facto cum relatione ad schedulam hæres *certo* non demonstratur: uti patet ex dictis: ergo. 53

Objiciunt II. *l. certum est*, 6. *ff. de rebus credit.* ubi dicitur: *Nihil referre, proprio nomine res appelletur an digito ostendatur, an vocabulis quibusdam demonstretur, quatenus mutuo vice fungantur quæ tantundem præstent*: ergo. Resp. per hunc textum plus non probari quam quod necessario non requiratur, ut hæres instituendus proprio nomine exprimatur; dicendo v. g. *Titium hæredem instituo*; sed sufficiat; si absque nominis expressione digito vel alio signo indubitabili demonstretur dicendo v. g. *ille sit meus hæres, quem digito demonstro, seu cujus manus nunc apprehendo.* Ratio est quia dum digito ita demonstratur hæres, atque in cognitionem illius veniunt hæredes præsentes, perfectaque haberi potest veritas, ac fraus quævis evitari, at si nomen ejusdem exprimeretur; hoc ipso, quod hæres digito demonstratur censeatur esse præsens, & quomodo digito demonstretur, videant testes, consequenter quis hæres sit, ab eisdem *palam*, & *omnimodo* cognoscatur, prout habetur *in l. nemo dubitat.* 58. *ff. de Hæred. instit.* ibi: *Nemo dubitat, recte ita hæredem nuncupari posse*: hic (videlicet; quem digito, vel alio signo absque nominis enuntiatione demonstrat.) *mihi hæres esto, cum sit coram qui ostenditur.* Quibus verbis aperte innuitur, ideo taliter bene institui hæredem, quia *coram*, seu præsens est, seu quia testes immediate seu *omnimodo* statim; & *omnimodo* sciunt, quinam sit institutus hæres; consequenter a sensu contrario institutionem tali modo recte non fieri, si hæres *coram* seu præsens non est, & per consequens, quis institutus sit, testes ignorent; uti contingit dum quis hæredem instituit, vel Testamentum facit cum relatione ad schedam, vel 54

char-

chartam, dicendo v. g. hic, vel ille sit hæres meus, qui in hac scheda. seu in scheda apud Titium existente, vel in cista deposita scriptus invenietur.

55 Objiciunt III. Valet Testamentum scriptum cum relatione ad Codicillum, v. g. *hæres meus sit, quem in Codicillo scripsero*, *l. Asse toto*: 77. *ff. eod.* ibi: *Asse toto non distributo ita scriptum est quem hæredem Codicillis fecero, hæres esto: Titium Codicillis hæredem instituit; ejus quidem institutio valet, ideo quod licet Codicillis dari hæreditas non possit, tamen hæc ex Testamento data videatur*; ergo idem licebit in Testamento Nuncupativo. Resp. negando consequentiam & paritatem. Disparitas est: tum quia in Testamento scripto, scripturæ cujus contextus testes lateat, de jure conceditur *l. Hac consultissima*, 21. *C. h. t.* non idem in Testamento Nuncupativo, in quo ut hæres omnimodo manifestetur testibus, præcipitur per Jura superius citata. Tum quia dum in scripto Testamento fit relatio ad Codicillum, fit ad scripturam solemnizatam, & ad evitandas fraudes idoneam. Non sic in Testamento Nuncupativo. Tum quia Codicillus est pars Testamenti, de Jure autem licet in quavis parte Testamenti scribere hæredem. Tum tandem quia, etiamsi in Testamento Scripto fiat relatio ad Codicillum, nullum emergit periculum fraudis: enim nulli constet, an cum simili relatione ad Codicillum, vel potius cum determinatione ac denominatione hæredis ibidem jam expressa Testamentum Scriptum factum sit, hoc ipso, quod hujus Testamenti tenor etiam Testibus occultetur *l. Hac consultissima*. *C. h. t.*

56 Quæritur III. An valeat Testamentum Nuncupativum factum ad interrogationem alterius? Ante responsionem notandum, Testamentum ad interrogationem alterius varie fieri posse. Et primo quidem taliter, quod Testator Testamentum facere prius jam se resolverit, indeque illud; donec solemnitates adhibeantur, ipsemet scripserit, vel per Notarium, aut ab alio scribi fecerit; vel saltem eidem Voluntatem suam oretenus indicaverit; eumque rogaverit, ut venientibus ad testificandum testibus prælegeret, aut Voluntatem Ultimam prius auditam ediceret: ipseque Notarius, vel alius a Testatore rogatus, aut deputatus, testibus præsentibus, & ad testificandum rogatis prælegat jam conscriptam, aut saltem oretenus manifestet communicatam sibi Ultimam Voluntatem, addita interrogatione ad Testatorem: num ita adhuc vellet, vel etiam num hæc ejusdem esset Ultima Voluntas? Testatorque respondeat, *ita*, vel *sic volo*, aut *hæc est mea Voluntas*.

57 Secundo fieri, potest, quod licet Testator prius de testamento nihil cogitaverit vel resolverit, vel si resolvit, nihil tamen de eodem conscripserit, vel scribi fecerit, nec alicui Voluntatem suam oretenus communicaverit multo minus, quod coram testibus aliquid proponeret, aliquem rogaverit, vel deputaverit: Nihiluminus Notarius, vel alius quisquam convocet testes, eisque præsentibus interroget Testatorem, an non velit facere Testamentum, huncque vel illum habere pro hærede, huic vel illi aliquid legare! Et Testator præ debilitate plus non possit, aut ob dolorum acerbitatem plus respondere nolit, quam *ita*: vel *volo*, *placet* & præcise annuat capite.

58 Tertio fieri potest taliter, quod Testator etiam modo primum dicto interrogetur, ipse tamen non solum annuat capite, vel solis verbis, *ita*, *volo*, &c. affirmet, sed ad diversa puncta pluribus verbis distincte, ac diversimode respondeat, aliqua neget, quædam affirmet, & forsan etiam subinde rationem addat. His notatis.

59 Resp. I. Si primo modo *num.* 56. relato conditur Testamentum ad interrogationem alterius, validum est. Est certa apud omnes test. Fachin. *lib.* 5. *Controv. cap.* 69. *arg. l. Pamphilo* 39. *§.* 1. *ff. de Legatis* 3. & *l. Hac Consultissima* 8. *c. Qui Testament. facere*. Ratio est: tum quia in Testamento ita condito perfecte adimpletur, quod Jura supra *num.* 41. & 42. citata ad Testamentum Nuncupativum requiruntur, cum immediate, & quidem etiam absque periculo & suspicione fraudis in notitiam hæredis, ac reliquæ ultimæ Voluntatis deveniant testes: tum quia, si quid valori obesset, esset, quod in tali condendi modo ipse Testator ore proprio hæredem, & voluntatem reliquam non exprimat; hoc autem non obest, uti constat ex dictis; ergo. Concordat Jus Bavaricum *Tit.* 34. *a.* 5. ubi tamen requirit, ut Testator non tantum ad finem Testamenti ab alio lecti, vel oretenus manifestati affirmet, vel annuat dicendo, *ita*, vel *ita volo*, aut *hæc est mea voluntas*, sed hujusmodi affirmationem ad singula puncta in testamento contenta, & per alium proposita faciat: Quod tamen de Jure non requiritur, sed sufficere videtur, si ad finem affirmet, Clarus *vers. Testamentum q.* 37. *n.* 4. citans communem: dummodo alias constet, & probari possit, quod voluntatem suam alteri communicaverit, vel dictaverit, eumque ut venientibus testibus prælegeret, vel manifestaret, requisierit; nisi enim de hoc sufficienter constet, Testamentum ab alio propositum, vel prælectum, atque ad interrogationem simili affirmatione *ita*, vel *sic volo*, confirmatum non valet, uti ex Conclusione sequenti patebit.

60 Ad probandum autem, quod Testator prius voluntatem suam alteri manifestaverit, vel dictaverit, & eum, ut testes ad testificandum convocaret, aut rogaret, eisque venientibus voluntatem suam manifestaret, sufficiunt duo testes: prout habet communis DD. Ratio est; quia universaliter loquendo, & quando Jura in aliquo casu expresse plures non requirunt, ad legitimam probationem sufficiant duo testes *arg. l. Ubi numerus ff. de Testibus*, & *can. Testes §. Ubi numerus cau.* 4. *q.* 3. ibi: *ubi numerus testium non adjicitur*, & *duo sufficiunt*. Prout amplius diximus *Lib.* 2. *Tit.* 20. *§.* 8.

61 Infertur pro praxi, omnino consultum esse, ut, si quis ægrotum cum aliquo v. g. Confessario tractat de Voluntate sua Ultima, eidem eam manifestando, vel dictando: vel rogando eum, ut domi conscribat, & rediens postea testibus convocandis nomine suo prælegat, vel manifestet coram testibus præsentibus, quod voluntate ei communicaverit repetat; vel, quod adhuc securius est, voluntate sua Confessario jam manifesta iterum vocet duos saltem domesticos testes, eisque præsentibus dicat, quod huic Confessario suo, vel alteri Voluntatem suam ultimam jam indicaverit, eumque rogarit, ut illam venientibus testibus ad id convocandis communicaret. Hoc enim, nisi fiat, & Testator interea, prout sæpe contingit, ita debilis evadat, ut plus dicere amplius non possit, quam *ita*, vel *volo*, aut *placet* &c. vel solo capite annuere valat, Testamentum ad interrogationem alterius etiam deputati non valet.

62 Resp. II. Si Testator venientibus testibus ita jam sit infirmus ac debilis, ut nullum verbum articulatum, v. g. *nec ita*, vel *placet*, *volo* &c. pronunciare possit, & ad interrogationem solummodo annuat capite, invalidum est Testamentum; etiamsi prius Testamentum alicui dictaverit, vel communicaverit, & ut testibus proponeret, mandaverit. Schimidt in Statut. Bavar. *Tit.* 24. *a.* 5. *n.* 2. hoc tanquam certum supponens, *ar. Leg.* 29. *C. h. t.* ubi etiam ratio assignatur, videlicet, quia *si talis Testator, ut neque scribere, nec articulate loqui possit, mortuo similis est*. Accedit, quod, si æger tam debilis est, ut amplius nihil loqui, sed solo nutu capitis annuere valeat, certo non constat, an adhuc sibi perfecte præsens, sanumque adhuc habeat intellectum, qui tamen ad validum Testamentum requiritur. Dein tale Testamentum solo nutu factum subesset periculo fraudis, uti consideranti patet.

63 Resp. III. Si secundo modo *n.* 57. ad interrogationem alterius conditur Testamentum, invalidum est. Jul. Clarus *§. Testamentum n.* 7. Zoesius *Consil.* 3. *l.* 1. *n.* 37. Joan. *in L. Jubemus ad fin. C. de Testam.* Covarruvias *in c. cum tibi n.* 4. *de Test.* citans communem. Fach. *l.* 10. *c.* 7. ubi revocat doctrinam contrariam prius datam. Probatur duplici fundamento. Primo, quia ad valorem Testamenti Nuncupativi, de Jure requiritur, ut testes a Testatore; vel ejus jussu, ab alio sint rogati aut requisiti *l. Heredes* 21. *§.* 2. *ff. Qui Test. facere*: in hujusmodi autem Testamento testes a Testatore, vel ejus jussu ab alio non rogantur: ergo. Secundo, quia ad valorem Testamenti requiritur, ut de seria voluntate Testatoris sufficienter constet, quod non habetur in præfato testandi modo, cum præsumere non immerito liceat, ægrum potius ad submovendam molestiam & importunitatem interrogantis, quam serio testandi animo respondisse *ita*, vel *sic volo*, *placet* &c. Concordant Statuta Bavarica *l. c.* ubi tamen disponunt, quod saltem legata tali modo facta substineantur.

Num

64 Num autem circa Legata idem sit de Jure communi, non conveniunt DD. quibusdam affirmantibus *arg. l. Nutu ff. de Legatis 3.* ibi: *Nutu etiam relinquitur Fidei commissum*: aliis negantibus *arg. l. Jubemus 29. de Testam.* ibi: *Si enim talis est Testator, ut neque scribere, nec articulate loqui possit, mortuo similis est*; consequenter testari nequit; quæ ratio cum etiam de legatis procedat, ad eandem Legem extendunt Doctores, cum quibus & nos sentimus, præsertim cum *Lex Nutu 21. ff. de Legatis* dum dicit: *Nutu etiam relinquitur Fidei commissum*, exprefle subjungat, *Dummodo is nutu relinquat qui & loqui potest; nisi superveniens morbus ei impedimento sit* id est, qui a natura mutus non est, & tantum morbo aliquo accidentali a loquela impeditur, & *nutu litteris* nempe, Legatum relinquere potest uti explicat Glossa *in cit. l. nutu V. loqui*, volens, quod si quis facultate loquendi ob morbum destitutus, & simul litterarum sit ignarus, alio nutu, capitis v.g. legare nihil possit, *arg. l. Discretis 10. C. Qui Testam. facere*, ibi: *Si lingua ejus penitus sit præpedita, attamen si hunc peritum litterarum esse proponamus, nihil prohibet, cum scribentem hæc omnia facere*: consequenter secus dicendum, si litterarum peritus non est.

65 Resp. IV. Si tertio modo *n. 58.* specificato, ad interrogationem alterius fit Testamentum, validum est; dummodo cætera requisita adsint. Ratio est; quia per talem testandi modum testes immediate veniunt in notitiam hæredis, & legatorum: abestque omne periculum fraudis; cum uti patet, nullatenus ad submovendam molestiam, & importunitatem interrogantis, sed serio, ac deliberato animo voluntatem suam manifestet, hoc ipso, quod ut supponitur, plene sibi præsens prudenter, distincte, ac diversimode respondeat.

66 Nec obstat, quod ad interrogationem alterius id faciat: quia Testamentum ad interrogationem alterius facere, nullo Jure prohibetur; imo positive conceditur *l. Pamphilo ff. de Legatis 3. & l. Hac consultissima 8. C. Qui Testam. facere*. Dummodo cætera requisita adsint.

67 Infertur; si quis ægrotum de Testamento prius nil cogitantem vel tractantem interroget, an non velit uxorem suam instituere hæredem suorum bonorum, & Testator respondeat; v. g. quia prolem non habeo, & uxor mea mihi semper fuit fidelis, volo; rogoque præsentes, velint esse testes, quod uxorem meam hæredem modo instituam. Vel si interrogetur, an non duos fratres Cajum & Titium velit habere hæredes: & ægrotus respondeat; Cajum solum volo, quia Titius alias jam media sufficientia habet, rogo proin, vocet ad hunc finem testes, eosque meo nomine, ut, id restificentur, requirat. Nec refert, quod tales interogationes fiant ad instigationem personæ quoad hoc suspectæ v. g. uxoris: imo non refert, etiamsi fiat ab ipsa uxore, vel alio pro hærede institui cupiente. Ratio est: quia nullibi prohibetur in Jure, per se, vel per alium, ut quis pro hærede instituatur, instare, aut sollicitare; dummodo Testator adhuc sit ita constitutus, ut non tam ad submovendam molestiam, quam declarandam voluntatem suam respondere credatur, qualis non est testator in conclusione positus, ad diversa puncta diversimode, & rationabiliter respondens. Hinc non minus validum erit hujusmodi Testamentum, quam si quis omnino sanus ab alio rogatus, vel interrogatus, an non placeret, illum institui hæredem, conderet Testamentum, & rogantem, vel interrogantem institueret pro hærede.

68 Quæritur IV. An Testamentum Scriptum, ex defectu alicujus solemnitatis invalidum, valeat saltem in vim Nuncupativi? Sensus quæsiti sit, an, si quis intendens condere Testamentum solemne Scriptum, convocat testes, cæterasque adhibet requisitas ad tale Testamentum solemnitates, excepta una vel altera, ob quam ex incuria, vel ignorantia omissam, Testamentum in ratione Scripti non valet; ut si v. g. unus testis non subscribit, vel sigillum suum non apponit: an, inquam, in simili casu Testamentum in ratione Scripti invalidum, valeat saltem tanquam Nuncupativum? Resp. I. Si hujusmodi Testamentum in ratione Scripti attentatum; sed ex defectu alicujus solemnitatis invalidum, habet saltem omnes illas solemnitates, quæ ad Testamentum Nuncupativum requiruntur, valebit in vim Nuncupativi etiamsi non sit apposita salutaria illa clausula, *ut si hoc Testamentum non valet ut scriptum, valeat modo, quo potest meliori*. Menochius *l. 4. de Præsumpt. Præsumpt. 2. n. 16.* Harprechet *ad §. fin. Instit. de Testam. n. 7.* Perez *de Testam. art. 19.* Besoldus, Mauz. & alii, inter quos etiam communiter citatus Clarus *§. Testam. q. 4. n. 2.* sed immerito, cum ibidem Conclusionem non absolute, sed cum limitatione docet. Probatur Conclusio ex illa universali Regula, qua unusquisque præsumitur velle, actum suum potius valere, quam non valere; consequenter, si non valet modo, quo ipsum hic & tunc valere putat; valeat saltem modo, quo potest meliori: casu quo agenti, ejusque intentioni magis expediens sit, valere actum, quam non valere: *arg. l. Quoties 12. ff. de Rebus dubiis*. Quæ Regula, quod etiam in materia Testamentorum locum habeat, aperte constat ex Jure *l. Si Miles 3. ff. de Militari Testament.* ubi Testamentum militis, qui illud in forma communi condere volens, perficere non potuit, approbatur saltem, ut Testamentum militare, utpote cujus solemnitates habuit. Ratio ad propositum serviens continetur in textu, qui sic habet: *Si miles, qui destinaverit Jure communi testari, ante defecerit, quam testaretur, Pomponius dubitat; sed cur non in milite diversum probet? neque enim* (ecce rationem ad propositum) *qui voluit jure communi testari, statim beneficio militis renuntiavit. Nec credendus est quisquam genus testandi eligere ad impugnanda sua judicia: sed magis utroque genere voluisse propter fortuitos casus.* Ex quo a pari bene inferre licet, quod etiam Testamentum in ratione Scripti attentatum, valeat saltem in vim Nuncupativi; nam sicut miles intendens testari in forma communi, non renuntiat beneficio condendi Testamentum militare, minorem solemnitatem requirens; ita volens testari in scriptis, non renuntiat facultati testandi nuncupativa; consequenter sicut militis Testamentum in forma communi attentatum, sed non perfectum, subsistit saltem militare, ita etiam Testamentum in Scriptis attentatum, sed non perfectum, valet saltem ut Nuncupativum, supposito quod solemnitates ad Nuncupativum requisitas habeat.

69 Confirmatur ex *Novella 42. Leonis Imperatoris*, quæ quia Corpori Juris inserta habetur non levis ponderis est; ubi expresse statuitur, quod Testamentum in ratione scripti attentatum, valeat saltem in vim Nuncupativi, si solemnitate Testamenti scripti destitutum, eam habet, quam Nuncupativum requirit: *Sancimus*, ait Imperator, *ut, quod Testamentum respectu eorum, quæ scripto Testamento adesse debent, imperfectum est, si tamen Nuncupativi Testamenti testimonio non indigeat, vigore Nuncupativi Testamenti firmum sit*. Sed

70 Objicies I. Qui vult testari in Scriptis, non vult testari Nuncupative; ergo deficit voluntas testandi Nuncupative; consequenter necessarium requisitum; cum sine voluntate testandi testamentum nullum sit. Resp. Distinguendo. Qui vult testari in Scriptis, non vult testari Nuncupative explicite & expresse, conceditur, implicite negatur: quia quicunque testatur, principaliter ita testari intendit, ut Testamentum valeat, consequenter etiam implicite vult, ut, si Testamentum non valet modo, quo illud condere conatur, valeat saltem modo alio, quo potest meliori. Nam ut dicitur *l. Quoties 12. ff. de Rebus dubiis*: *Quoties in Actionibus, aut exceptionibus ambigua oratio est, commodissimum est, id accipi, quo res, de qua agitur, magis valeat, quam pereat.* Consequenter cum abiguum & controversum sit, an in Scriptis Testamentum attentans, voluerit etiam saltem implicite testari Nuncupative, debemus partem affirmativam tenere, utpote per quam res, Testamentum nempe de quo agitur, *potius valeat, quam pereat*: præsertim, quia alias in dubio in favorem Testamenti pronuntiandum est, *l. Si pars. 19. prin. ff. de Inoff. Testam.* ibi: *Humanius erit, sequi ejus partis sententiam, quæ secundum Testamentum spectavit.*

71 Objicies II. Testamentum defectu solemnitatis invalidum non valet in vim Codicilli, nisi apposita clausula Codicillaris, qua testator exprelle disponit, *quod si non valet ut Testamentum, valeat ut Codicillus*, aut modo, quo potest meliori, quamvis alias requisitas ad Codicillum solemnitatem habeat *l. 1. ff. de Jure Codicill.* ibi: *Sæpissime scriptum, & conclusum est, eum, qui Testamentum facere opinatus est, nec voluit quasi Codicillos valere, videra*

ne

nec Codicillos fecisse, ideoque quod in illo testamento scriptum est, licet quasi in Codicillis poterit valere; tamen non debetur: & ibi Doctores: ergo neque Testamentum Scriptum ex defectu solemnitatis invalidum, valebit in vim Nuncupativi nisi addita clausula; *quod, si ut Scriptum non valeat, illud saltem ut Nuncupativum valere velit.* Resp. negando consequentiam, & paritatem. Disparitas est quod ex Testamento Scripto & Nuncupativo idem habeatur effectus; non item ex Testamento & Codicillo: cum per illud quis testatur, per hunc vero intestatus decedat, consequenter qui Testamentum intendit, non hoc ipso etiam Codicillum condere intelligatur; nisi per clausulam Codicillarem id manifeste declaret. Accedit, quod circa Codicillum specialiter disponant Jura, illum sine expressa clausula Codicillari præsumi non debere: non sic de Testamento Nuncupativo, de quo proin juxta communia alia Juris principia erit discurrendum, inter quæ & illud est, quod quivis præsumatur velle, actum suum potius valere, quam non valere.

72 Dicitur autem notanter in Conclusione; *si saltem habet omnes illas solemnitates, quæ ad testamentum Nuncupativum requiruntur;* si enim Testamentum Scriptum ex defectu alicujus solemnitatis etiam ad Nuncupativum requisitæ est nullum, *v. g.* si non interfuere sufficientes, aut debite qualificati testes, neutiquam in vim Nuncupativi valebit, etiamsi adesset clausula, quod in vim Nuncupativi illud valere velit. Omnes. Ratio est quia ut valeat Testamentum in vim Nuncupativi, non sufficit sola voluntas testatoris, sed adesse etiam debent solemnitates de Jure requisitæ. Pariter non valebit in vim Nuncupativi, si Scriptum Testamentum ex defectu solemnitatis invalidum, testibus præsentibus, dum condebatur, prælectum non fuit. Prout pariter fatentur omnes ex eo, quod una ex requisitis ad Testamentum Nuncupativum solemnitatibus sit, ut hæres, & reliqua dispositio ultima palam manifestetur testibus juxta dicta *n.* 49.

73 Hinc infertur, Testamentum Scriptum est defectu solemnitatis invalidum, in vim Nuncupativi rarissime, & vix unquam valere; quia licet alias requisitas ad Testamentum Nuncupativum solemnitates habeat; tamen plerumque & ordinarie in hoc deficit, quod testibus, quid contineatur non manifestetur, hoc ipso, quod Testamentum Scriptum ideo sit adinventum, & ordinarie ideo fiat ut ipsos etiam testes lateat, id quod in testamento continetur.

Et hæc de testamento Nuncupativo, quod quomodo practice fieri possit, ac debeat, compendiose jam dictum est supra *n.* 46.

§. IV.

De Necessitate solemnitatum in Foro externo.

SUMMARIUM.

74 *Status quæstionis.*
75 *In Foro externo solemnitates sunt de substantia testamenti.*
76 *Doctrina practica.*
77 *Testamentum defectu solemnitatum nullum, valet quoad legata, si hæres ab intestato fatetur, seipsum audivisse defuncti voluntatem.*
78 *Et si hæres excipiat, quod testamentum non habeat debitas solemnitates.*
79 *Si negat, se aliquid a testatore audivisse, potest ei offerri juramentum.*
80 *Probatur ex jure.*
81 *Si hæres ab intestato non interfuit Ultimæ voluntati; tunc corruente testamento corruunt etiam legata.*
82 *Proponitur, & solvitur objectio.*
83 *Testamentum minus solemne valet etiam in Foro externo casu quo hæres ab intestato ipse percepit, & fatetur defuncti voluntatem.*
84 *Probatur ex ratione Legis.*
85 *Leges solemnitatem præscribentes fundantur in præsumptione fraudis.*
86 *Universali, non particulari.*
87 *Hinc non se extendunt ad testamentum confessatum a parte adversa.*
88 *Lex debet esse utilis & necessaria.*
89 *Solvitur objectio.*
90 *Neganti hæredi ab intestato, se interfuisse testamento, potest offerri juramentum.*

Vidimus in præcedentibus Paragraphis, quænam solemnitates de Jure Civili requirantur ad Testamentum solemne tam scriptum, quam Nuncupativum. Videndum modo de necessitate earundem. An videlicet sint tantum necessariæ seu necessario requirantur ad probationem, ita, ut si aliunde insufficienter constet de Voluntate Ultima testatoris, testamentum etiam absque solemnitatibus a Jure Civili præscriptis valeat. An vero sint etiam necessariæ, seu necessario requirantur ad substantiam & valorem illius, adeo; ut si aliqua eorum desit, Testamentum ipso Jure nullum sit; etsi aliunde de Ultima Voluntate testatoris sufficienter vel certo constet, aut probari possit. Et quidem procedit quæstio pro Foro externo, quia quomodo pro Foro interno necessariæ sint solemnitates; dicemus *§.* sequenti. Hinc 74

Quæritur I. Qualiter Testamentorum solemnitates a Jure Civili præscriptæ sint necessariæ pro Foro externo? Resp. I. Sunt necessariæ non tantum ad faciendam probationem, sed etiam ad substantiam & valorem Testamenti, adeo, ut si vel una deficiat, totum testamentum in Foro externo quoad hæreditatem, seu hæredis institutionem, sit nullum, & irritum, quamtumvis aliunde certo constet de Voluntate Testatoris, nisi ipse hæres ab intestato perceperit, & fateatur defuncti voluntatem, Covarruvias *c.* 20. *de Test. n.* 14. *& seq.* Bart. *in l. Nemo potest ff. de Legat.* 1. & ibi Jason *n.* 17. sicut & *in l. ff. de Condict. indebit. n.* 17. Klingenspenger *l.* 2. *Tit.* 10. *q.* 8. Pirhing *h. t. n.* 10. Alexander, Decius, Aretinus, & communis Legistarum. quibus & nos in Theologia nostra Morali *Tr.* 8. *diss.* 3. *n.* 6. idem docuimus. Probatur Conclusio ex variis Juris textibus, in quibus Testamentum debita solemnitate destitutum, dicitur irritum & nullum. Sic in primis de numero testium, *l. Si unus* 12. *C. de testament.* ita habet: *Si unus de septem testibus defuerit, vel coram testatore omnes eodem loco testes suo vel alieno anulo non signaverint, Jure deficit testamentum.* De subscriptione & subsignatione testium ad testamentum scriptum requisita, *l. Hac consultissima* 21. *C. h. t.* ita disponit: *Non scriptum a testibus, ac non signatum testamentum pro infecto haberi convenit.* De solemnitate vi cujus testes testatorem vivere debent, sic statuitur, *l. Si non speciali* 9. *C. h. t. Si testes non in conspectu testatoris, testimoniorum officio functi fuerint; nullo Jure testamentum valet &c.* Deinde de omnibus & singulis solemnitatibus universaliter ita disponitur *l. Hac consultissima* 21. *Cod. h. t. Ex imperfecto autem testamento* (id est solemnitatibus debitis destituto) *voluntatem defuncti tenere non volumus* §. 7 *Instit. Quibus modis testament. infirm.* dicitur: *Imperfectum testamentum sine dubio nullum est.* Concordat *l. fin. C. h. t.* ac plures aliæ, ob quæ clara Jura Doctores satis conveniunt, solemnitates *in Foro externo* esse de substantia Testamenti; præsertim, quia una deficiente solemnitate ipso facto est nullum, & ad instantiam partis pro tali declarari debet, etsi alias certo constet, vel evidenter probetur defuncti voluntas; uti magis dicetur infra. 75

Infertur, nullum ac irritum quoad hæreditatem in Foro externo esse Testamentum solemne Scriptum, si non interfuere septem testes, vel si septem adfuere, unus tamen fuit de Jure inhabilis, vel si non omnes subscripserunt; vel si non omnes sigillum apposuerunt; vel si non fuerunt rogati, aut requisiti; vel si non fuere ita præsentes, ut potuerint in testatorem audire, & videre, vel si totum negotium uno contextu non fuit absolutum &c. Idem est de testamento Nuncupativo, si aliqua ad illud requisita solemnitas supra ex recensitis deest. Dicitur autem notanter in Conclusione *quoad hæreditatem, seu hæredis institutionem.* Nam 76

Resp. II. Etsi Testamentum careat una, vel pluribus solemnitatibus a Jure Civili requisitis, indeque quoad hæreditatem irritum ac nullum sit in Foro externo, valet nihilominus in eorum Foro quoad fideicommissa, 77

& le-

& legata, casu quo hæres, Testamento invalido existente, ab intestato succedens ipsemet præsens audivit, & fatetur defuncti voluntatem, etiamsi testatoris dispositio neque solemnitates ad legatum vel fideicommissum requisitas habuerit. Jul. Clarus *§. Testamentum quæst.* 90. *num.* 2. citans communem. Alexander *in l. Nemo potest. ff. de Legibus*, & ibi Bart. quem DD. communiter, imo teste Capic. *dec.* 89. *q.* 2. omnes sequuntur, textu clar. *l. Non dubium*, 16. *C. h. t.* ibi: *Illud etiam adjiciendum est, ut qui ex testamento, vel ab intestato hæres extiterit, etsi voluntas defuncti circa legata, seu fideicommissa, seu libertate legibus non sit subnixa, tamen id sua sponte agnoverit, implendi eam necessitatem habet*. Concordat *l. Etsi*, 2. *C. de Fideicommiss.* ubi disponitur, quod si quis alicui fideicommissum in testamento minus solemni, consequenter invalido relictum solvat, & tradat, revocari tale fideicommissum postea non amplius possit. Ratio ibidem assignatur; quia præsumitur ita tradentem ipsummet audivisse, ac scivisse Testatoris fideicommittentis voluntatem: consequenter urgente conscientia tradidisse: cum in simili casu dispositio Testatoris quoad legata valeat, etsi requisitis aliis solemnitatibus careat. Verba Legis sunt sequentia: *Et similiter* (id est absque debitis Juris solemnitatibus) *Fideicommissum relictum sit, tamen si hæredes comperta voluntate defuncti prædia ex causa fideicommissi avo suo præstiterunt, frustra ab hæredibus ejus de ea re quæstio movetur, cum non ex ea sola scriptura* (solemnitatibus carente) *sed ex Conscientia relicti Commissi defuncti voluntati satisfactum videtur*.

78 Infertur proin, quod si Judices etiam in Foro externo Testamentum aliquod agnoscant, & declarent nullum, hoc ipso non statim etiam legata, vel fideicommissa tanquam nulla ac invalida rejicere, sed prius videre debeant an non confiteatur, vel jam confessus sit hæres ab intestato succedens, quod ipsemet audiverit defuncti voluntatem, hoc enim si fatetur, ad legata, & fideicommissa eum compellere debent non obstante quod excipiat dicendo, Testamentum non valere, neque habere requisitas ad legata solemnitates; uti patet ex citatis juribus, & *§. fin. de Fideicommiss. hæredit.* ubi expresse statuitur: *Quod si is confiteatur quidem, sed ad Legis subtilitatem recurrat, omnino solvere cogendus est*.

79 Quod si neget, se aliquam dispositionem circa legata fideicommissa ab ipso Testatore audivisse, ille vero pro quo legatum aut fideicommissum factum est, sciat & affirmet, hæredem ab intestato ipsummet interfuisse præsentem, & dispositionem Testatoris propriis auribus percepisse, compellendus est dictus hæres ad præstandum juramentum, quod nihil tale a testatore audiverit; casu quo ille, cui legatum vel fideicommissum relictum est, aliis probationis mediis destitutus, juramentum dicto hæredi ab intestato offerat: prout clare statuitur *cit. §. fin. Institut. de Fideicommis. hæreditat.* illis verbis: *Si Testator, fidei hæredis sui commisit, ut vel hæreditatem, vel speciale fideicommissum restituat, & neque ex scriptura, neque ex quinque testium numero (qui in fideicommissis legitimus esse dignoscitur) possit res manifestari, sed pauciores quam quinque, vel nemo penitus testis intervenerit; tunc sive pater hæredis, sive quicunque alius sit, qui fidem hæredis elegerit, & ab eo restitui aliquid voluerit: si hæres perfidia tentus, adimplere fidem recusat, negando rem ita esse subsecutam, si Fideicommissarius jusjurandum ei detulerit; cum prius ipse de calumnia juraverit, necesse eum habere, vel jusjurandum subire, quod nihil tale a Testatore audiverit, vel recusantem ad fideicommissi, vel universalis, vel specialis solutionem coarctari, ne depereat Ultima Voluntas Testatoris, fidei hæredis commissa. Eadem observari censuimus, si a Legatario, vel fideicommissario aliquid similiter relictum sit. Quod si is, a quo relictum dicitur (postquam negaverit) confiteatur quidem aliquid a se relictum esse, sed ad Legis subtilitatem recurrat, omnino solvere cogendus est*. Ex quibus, sicut & ex prædictarum Legum verbis aperte constat tenor conclusionis nostræ, videlicet, quod corruente ob defectum solemnitatis Testamento, valeant saltem legata, ac fideicommissa, casu quo hæres ab intestato succedens fatetur, quod ipsemet audiverit Testatoris circa præfata legata voluntatem; etiamsi Testamentum neque requisitas ad legata solemnitates habeat, & hæres defectum solemnitatum excipiendo objiciat.

Idem habetur *l. fin. Cod. de fideicommissis*, ubi etiam ratio revera efficax redditur, videlicet, quia propria confessio est optima probatio superans omnem aliam extraneam a testibus, vel aliunde desumptam probationem: verba Legis, rationem etiam pro conclusione nostra afferentia, sunt sequentia: *Cum enim res per testium solemnitatem ostenditur, tunc & numerus testium, & omnia subtilitas Legis requirenda est: Lex etenim, nec quid falsitatis per duos forte testes Testamentum compositum, majorem numerum testium expostulat, ut per ampliores homines perfectissima veritas reveletur. Cum autem is, qui aliquid ex voluntate defuncti lucratur (maxime ipse hæres) dicere compellitur veritatem per Sacramenti Religionem: qualis locus testibus relinquatur, vel quemadmodum ad extraneam fidem recurratur, propria & indubitata fide relicta*. 80

Quæ verba & ratio legis Conclusionem ulterius confirmat quoad illa verba, *casu quo hæres ab intestato succedens ipsemmet audivit, & fatetur defuncti voluntatem*. Si enim hæres ab intestato voluntatem defuncti ipsemet non audivisset, & Legatarius non ex propria confessione hæredis, sed aliunde v. g. per quinque testes legatum in Testamento invalido sibi factum probaret, & prætenderet, nihil ei in Foro externo deberetur, nisi expresse apposita esset clausula Codicillaris, ut supra *n.* 70. jam diximus, *arg. l.* 1. *ff. de Jure Codicill.* & *l. Ex testamento*, 29. *Cod. de Fideicommiss.* Cujus ratio ulterior est; quod Jura citata solummodo excipiant casum, in quo hæres ab intestato ipsemet fatetur voluntatem defuncti: Exceptio autem unius firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, *leg. In iis quæ, ff. de Legib.* ut proin in reliquis Regula sit: corruente Testamento, corruere etiam legata profana, nisi apposita sit clausula Codicillaris *cit. l. Ex testament.* 29. *Cod. de Fideicommiss.* & *l.* 1. *ff. de Jure Codicill.* 81

Nec inferas: ergo Conclusio *numer.* 77. data non subsistit, præsertim, quia Jura ibidem allegata non loquuntur de casu Testamenti, sed Codicilli. Resp. Negando illatam. Ad probationem pariter nego, Jura pro Conclusione allegata non loqui de casu Testamenti: cum contrarium aperte non constet ex *l.* 16. *C. h. t.* 82

Resp. III. Testamentum debitis solemnitatibus destitutum non tantum quoad legata & fideicommissa, sed & quoad ipsam hæreditatem, seu institutionem hæredis, consequenter totum, etiam in Foro externo valet, casu, quo ille, qui alias ab intestato succederet, ipsemet audivit, & fatetur totam voluntatem Testatoris. Molina *disput.* 81. *numer* 17. & omnes illi, qui docent solemnitates non esse de substantia, sed tantum de forma probatoria. Inter quos numeratur Barb. *in l. Nemo potest ff. de Legat.* 1. & Ripa *num.* 25. cum aliis. Probatur Conclusio principaliter ex *l. fin. Co. hoc tit.* ubi universaliter dicitur, *quod tunc tantum numerus testium, & nimia subtilitas sit requirenda, si res* (seu veritas) *per testium solemnitatem ostenditur*: si vero habeatur propria confessio adversarii, recurrendum non sit ad extraneam probationem. Nec dicas ibi tantum esse sermonem de legatis & fideicommissis, non item de Testamentis, vel hæreditate. Nam contra est: tum quia licet Lex ibidem principaliter loquatur de legatis & fideicommissis, tamen ratio ibidem apposita militat etiam de Testamentis; videlicet, quod habita propria confessione adversarii, utpote probationis genere omnium fortissimo ac securissimo recurrendum non sit ad probationes alias, ubi autem eadem est ratio, eadem est etiam Legis dispositio *leg. Illud, ff. ad leg. Acquil.* Tum quia, dum dictam rationem allegat, eam etiam in Testamento procedere expresse affirmat; prout patet examinanti textum *n.* 80. allegatum, præsertim illa verba, *Lex enim ne quid falsitatis incurrat per duos forte testes compositum Testamentum majorem numerum testium expostulat, ut per ampliores homines perfectissima veritas reveletur*, ubi, ut vides, expresse loquitur etiam de Testamentis, & tamen dicit, quod tunc tantum testium numerus, & Juris subtilitas sit adhibenda, si per testium solemnitatem quis Testamentum probare velit:

velit: econtra vero si propria adversarii confessio habeatur, necesse non sit, *ut ad extraneam fidem decurratur, propria, ac indubitata fide* (confessione nempe propria) *relicta*, prout contextus habet.

84 Confirmatur primo. Ratio & finis Legis solemnitatem præscribentis solus & unicus est, ut in Testamentis quævis evitetur fraus, & perfecta, atque secura habeatur veritas *cit. l. fin. C. de Fideicommiss.* ibi: *Lex etenim, ne quid falsitatis incurrat per duos forte testes compositum Testamentum, majorem numerum testium expostulat, ut per ampliores perfectissima veritas reveletur*; atqui hæc ratio, & finis nunquam habet locum in Testamento; cujus tenorem hæres ab intestato ipsemet audivit & fatetur; cum in tali Testamento nullo modo possit contingere fraus per solemnitatem evitanda & econtra ipsa veritas æque, imo magis habeatur per confessionem propriam adversarii, quam per dictam Juris solemnitatem, hoc ipso quod propria confessio juxta omnes sit omnium optima ac plenissima probatio, vel potius probationis relevatio; prout amplius dictum est *Lib. 2. tit. 18. de Confessis n. 12. & seqq.* Ergo Lex solemnitates præscribens non se extendit ad dicta Testamenta; præsertim, cum juxta illud vulgare, *ratio Legis sit anima Legis*; ac *cessante ratione Legis, cesset lex ipsa, l. In omni ff. de adopt.* ipsaque *intelligentia de dictorum ex causis dicentis sit assumenda e. Intelligentia de S. V.*

85 Confirmatur secundo. Leges irritantes Testamenta debitis solemnitatibus destituta fundantur in præsumptione fraudis per Jura hactenus, præsertim *num. praced. ex l. fin. C. de Fideicommiss.* citata ibi: *Lex etenim ne quid falsitatis incurrat testamentum &c.* ergo ubi abest, vel adesse non potest fraus. ibi Lex non obligat, vel illuc se non extendit; cum præsumptio cedat veritati, *arg. c. tua nos & l. 1. s. qui fidem de sponsal.* atqui in Testamento, quod hæres alias ab intestato succedens audivit, & fatetur abest, imo nunquam adesse potest fraus, ergo ad illud se non extendit.

86 Ad hoc argumentum respondent Covarruvias *de testament. cap. 10. n. 15.* Klingensperger *lib. 2 tit. 10. qu. 8.* & Adversarii communiter, distinguendo Anteced. Leges irritantes Testamenta fundantur in præsumptione fraudis universali, concedunt: in præsumptione fraudis particulari, negant. Eodem modo distingunt consequens, & ulterius dicunt, ad hoc, ut Lex cessare, vel non obligare dicatur, non sufficere, quod cesset in casu particulari, sed cessare debere in universali, quod fieri non putant in casu nostro.

87 Verum hæc responsio potius firmat nostram probationem, quam quod infringat; quia non tantum in particulari, sed in universali cessat ratio Legis in casu Conclusionis, eo quod non tantum in uno vel alio, sed universaliter in omni Testamento per partem adversam confessos absit fraus, omneque periculum illius, adeo ut non tantum aliqua fraus nunquam subsit, sed nec subesse possit, hoc ipso quod hæres ab intestato tanquam adversarius Testamentum minus solemne impugnans, ipsemet sciat, & juxta suppositum fateatur, hanc revera fuisse testatoris voluntatem.

88 Confirmatur tertio. Inter conditiones ad Legem requisitas est etiam, quod sit *necessaria & utilis, can. 1. dist. 4.* atqui Lex ad evitandas fraudes, & acquirendam de voluntate Testatoris veritatem præscribens solemnitates Juris, non est *necessaria* neque *utilis*, sed superflua & inutilis in ordine ad testamenta per heredem ab intestato confessa; hoc ipso, quod in illis fraus aliqua subesse nunquam possit, & insuper ubi adest confessio partis adversæ, alia probationis media ad eruendam veritatem amplius necessaria non sint, juxta dicta *L. 2. tit. 10. de Confessis n. 12. & seq.* nec attendere possit Judex subtilitatem Juris, quando obest veritati, *arg. l. Sicut re corporali, ff. Quibus modis Pig. vel hypoth. solv.* ergo præfata Lex ad memorata Testamenta se non extendit. Et profecto negari vix potest, superfluam, ac inutilem, imo injustam fore Legem, si habita per indubitatam ac infallibilem probationem, confessionem nempe propriam partis adversæ, statueret, ut eadem veritas per probationis media minus certa, & fallibilia adhuc probaretur, ita quidem, ut si per incerta hæc probationis media, veritas non probetur, probatio certa & infallibilis non respiciatur; prout consideranti patet.

89 Objicies textus Juris *n. 75.* citatos, vi quorum omnia testamenta declarantur nulla, quæ requisitis Juris solemnitatibus carent; ergo etiam testamenta per partem adversam confessata. Resp. I. Distinguendo Anteced. Declarentur nulla illa testamenta, in quibus potest esse periculum, vel suspicio fraudis concedutur; illa, quæ ab omni suspicione & periculo fraudis sunt aliena, seu quæ fraudi subjacere non possunt, negatur Anteced. Distinguo aliter: declarantur nulla omnia testamenta, quæ non a Jure habentur excepta, transeat; quæ excipiuntur uti sunt testamenta confessata per partem adversam *l. fin. Cod. de Fideicommissis*, negatur. Instabis, experientia ac consuetudine universali habetur, quod testamenta quæcunque etiam confessa, in Foro externo pro irritis habeantur, *consuetudo autem est optima Legum interpres*; ergo. Resp. negando antec. quia quamvis in Foro externo consuetudo talis & praxis Legibus conformis vigeat quoad testamenta solemnitatibus destituta, quibus pars adversa non interfuit, vel se interfuisse, & voluntatem defuncti audivisse negat; tamen eadem non habetur quoad testamenta per partem adversam modo supra dicto confessata, hoc ipso, quod talia testamenta rarissime vel nunquam fiant: tum quia, si Testator heredem alias ab intestato successurum ab hæreditate excludit, illiusque loco alium hæredem instituit excludendum præsentem esse, dum Testamentum faciet non facile patiatur, nec ei aliquid desuper communicare, sed potius ad avertendam aversionem animorum omnia abscondere soleat. Tum quia etsi in casu rarissimo hæres ab intestato succedens, se per Testamentum exclusus voluntatem Testatoris præsens audiret, tamen hoc utpote sibi nocivum facile non fateretur, consequenter actus, ex quibus praxis, & consuetudo allegata fieret, vel facta existeret, vix ostendi queant.

Manet itaque, quod Testamentum requisitis solemnitatibus destitutum valeat, etiam quoad hæredis institutionem, casu quo pars adversa, hæres nempe ab intestato succedens ipsemet Testamento interfuit, & fatetur, se ipsum a Testatore hanc voluntatem ac dispositionem audivisse, etsi dein ob defectum solemnitatis Testamentum impugnet. Quod si vero interfuit, neget autem se interfuisse, & præsentem audivisse Testatoris voluntatem, potest ei hæres institutus deferre juramentum, eumque adigere, ut juret, se ultimam Voluntatem testatoris non audivisse, prout in simili ex jure diximus supra *n. 79.* De legatis, fideicommissis, & de testamentis patet ex *l. fin. C. de Fideicommissis*, Molina *disp. 81. num. 17.* 90

§. V.

De Necessitate solemnitatum pro Foro interno; ubi etiam de solemnitatibus de Jure Canonico requisitis.

S U M M A R I U M.

91 *Status quæstionis proponitur.*
92 *Doctores docentes, solemnitates pro Foro interno non esse necessarias, conantur id probare ex Jure.*
93 *Et ratione, videlicet, quia Leges fundantur in præsumptione.*
94 *Valent proin secundum ipsos Testamenta minus solemnia in Foro interno.*
95 *Enumerantur Doctores, & fundamenta sententiæ docentis, solemnitates testamenti etiam in Foro interno esse necessarias.*
96 *Sententia quædam media proponitur.*
97 *Distinguendum est inter testamenta, quibus interfuit hæres ab intestato, & inter ea, quibus non interfuit.*
98 *In casu quo hæres ab intestato interfuit Testamento, defunctique voluntatem percepit, valet Testamentum minus solemne in Foro interno quoad legata.*
99 *Imo etsi neget, dummodo revera interfuit, & audivit voluntatem defuncti.*
100 *Probatur ex Jure.*

101 Te-

101 *Testamentum minus solemne, quod hæres ab intestato ipse percepit, valet in Foro interno etiam quoad hæreditatem.*
102 *Hinc potest tam hæres, quam legatarii tuta conscientia relictam in tali testamento hæreditatem vel legata accipere & retinere.*
103 *Teneturque hæres ab intestato eu illis restituere.*
104 *Quod si non restituat, possunt hæres & legatarii scripti uti oculta compensatione, vel agere contra eum. Et n. seq.*
106 *Testamentum minus solemne, cui hæres ab intestato non interfuit, valet in Foro interno, nisi hæres ab intestato excipiat.*
107 *Testamentum minus solemne parit obligationem naturalem.*
108 *De Jure gentium quivis facere potest Testamentum.*
109 *Quod Testamentum minus solemne pariat obligationem naturalem, probatur a simili.*
110 *Lex irritans actum ob præsumptionem fraudis, non obligat in conscientia in casu, quo fraus abest.*
111 *Actus de natura validus valet in Foro interno, etsi a Lege irritetur.*
112 *Leges præscribentes Testamenti solemnitatem non tollunt obligationem naturalem in Testamento minus solemni.*
113 *Rejicitur regula Haunoldi.*
114 *Et ponitur vera regula, quando Lex irritans contractum, tollat etiam obligationem naturalem.*
115 *Probatur ex Jure, quod Leges solemnitatem requirentes non tollant obligationem naturalem.*
116 *Respondetur ad fundamenta Adversariorum. Et n. seq.*
118 *Testamentum minus solemne post Judicis sententiam nec in conscientia valet.*
119 *Probatur ratione.*
120 *Probatur a simili.*
121 *Judex authoritate Divina judicat.*
122 *Objicitur ex c.* Cum esses, h.t. *quod Leges Civiles solemnitatem requirentes sint contra jus Divinum.*
123 *Respondetur & duobus n. seq.*
126 *Leges Civiles solemnitatem præscribentes non sunt contra Ecclesiæ consuetudinem.*
127 *Non fundantur particulari, sed universali præsumptione fraudis.*
128 *Veritas requirit adminicula Legis. Et n. seq.*
130 *Obligatio naturalis duplex est: efficax, & inefficax.*
131 *Corollarium.*
132 *Et doctrina practica.*
133 *Solemnitas de Jure Canonico requisita, quæ?*
Jus civile est servandum etiam in foro Canonico, ubi expresse a Canone non est correctum. Ib.
134 *Solemnitas Canonica eadem modo est de substantia testamenti, quo solemnitas Civilis.*
135 *Unumquodque Jus quoad solemnitatem est servandum in suo Foro,*

91 QUæritur I. An etiam pro Foro interno necessariæ sint solemnitates a Jure Civili ad Testamentum requisitæ, ita ut sine illis testamentum factum non subsistat? hæc quæstio celeberrima est, non tantum quia & summe controversa inter Doctores, sed & quia summe practica, & vix non quotidiana est. Quam proin exacte ac conscientiose discutere, vel ideo etiam expedit, imo necessarium videtur, quod in ea non liceat sequi probabilem relicta probabiliori, quia ejus materia concernit, & tangit interesse ac præjudicium tertii, in hujusmodi quæstionibus illicitum esse, relicta probabiliori, sequi probabilem, omnes fatentur, prout amplius dictum est in theologia nostra Morali *tract. 1. dist. 1. §. 2.* Ut autem veritas magis elucescat, placet sententias aliorum cum fundamentis eorum premittere, ac dein nostram mentem aperire.

Tres igitur celebres circa hanc quæstionem sententiæ Doctorum sunt. Prima dicit, solemnitates a Jure Civili præscriptas pro Foro interno non esse necessarias, valere proin in dicto Foro Testamentum, etsi una, vel pluribus hujusmodi solemnitatibus careat, dummodo aliunde sufficienter constet de Voluntate Testatoris, ita docent Fagnanus *in c. cum esses n. 4.* Abbas *in eodem c. cum esses*, Molin. *disp. 81.* Lessius *de jure & just. lib. 2. c. 19. dubit. 5.* Mastrius *disp. 4. Theolog. Moral. n. 52.* Sannig. *disp. 12. de just. p. 3. n. 9.* Jason *in l. Cum quis 10. de jur. & facti ign.* Clarus *§. testam. q. 90.* & alii, qui opinionem suam probare conantur duplici præcipuo fundamento. Primum desumunt ex Legibus supra *num. 77 & seqq.* citatis, utpote vigore quarum ultima dispositio absque debitis solemnitatibus facta subsistit, casu quo aliunde, ex confessione nempe hæredis ab intestato, de voluntate Testatoris constat.

92 Secundum fundamentum eorum est; quod Leges Civiles solemnitatem Testamentorum præscribentes fundentur in præsumptione fraudis *l. fin. C. de Fideicommiss.* ibi: *Lex etenim, ne quid falsitatis incurrat per duos forte testes compositum testamentum, majorem numerum testium exigit &c.* Atqui præsumptio cedit veritati, consequenter si aliunde sufficienter constat de Voluntate Testatoris, omnemque fraudem abesse, clare dignoscitur, Leges in conscientia saltem non obligant.

93 Hinc inferunt, quod licet in Testamento solemni scripto vel non adessent septem testes, vel ex septem unus vel plures ad testandum essent inhabiles, vel aliæ similis solemnitates deessent, Testamentum in Foro interno nihilominus valeret; consequenter hæredem institutum tutissima conscientia accipere, ac retinere posse hæreditatem, sicut & legatarios legata: econtra hæredem ab intestato sine peccato mortali non posse impugnare tale Testamentum, & teneri ad restitutionem, si impugnans in Foro externo causam lucretur: item posse legatarios, & hæredem in tali solemnitatibus destituto Testamento, uti occulta compensatione, casu quo hæres ab intestato hæreditatem & legata eisdem non restitueret.

94 Secundam sententiam dicit, solemnitates Juris Civilis non tantum pro Foro externo, sed etiam interno absolute, & ad substantiam esse necessarias, adeo ut hæredes, & legatarii vi Testamenti solemnitate præscripta carentis, nec aliquid accipere, nec si iam receperunt, illud tuta conscientia retinere valeant, sed hæredibus ab intestato cuncta relinquere, vel restituere graviter obligentur, quantumcunque de voluntate Testatoris certo constet.

95 Ita docent Covarruvias *de testam. c. 10. n. 12.* Herincx *disp. 2. q. 4. de testam.* Haunoldus *tr. 6. cap. 1. Controv. 3.* Vasquez *de testam. cap. 3. n. 4.* Salas *disp. 26. qu. ult. nu. 52.* Bonacina, Diana, Lugo, Dicastillo, & alii. Fundamentum hujus sententiæ præcipuum duplex est. Primo quod Leges Civiles requirentes solemnitatem ad Testamentorum valorem justæ sint, uti supponunt. Lex autem justa in Foro externo, est etiam justa & obligat pro Foro interno per ea, quæ de Legibus diximus *lib. 1. tit. 2. de Constitut.* Secundo quia ad valorem cujuscunque actus requiritur voluntas, & potentia *arg. c. cum super 23. de Offic. & potest. delegat.* nemo autem testari potest sine solemnitatibus a Jure Civili præscriptis per textus *nu. 75.* allegatos; ergo.

96 Tertia sententia docet, mentem Legislatorum solemnitatem Testamentorum præscribentium fuisse, Testamentis minus solemnibus resistere tantum civiliter tollendo actionem & obligationem civilem (ita videlicet, ut heres, vel legatarius vi talis Testamenti nullam possint actionem in Foro externo instituere, aut hereditatem, vel legatum ibidem repetere) non tamen tollere obligationem naturalem ex tali Testamento consurgentem, vi cuius heredi, vel legatario competit ius accipiendi, vel retinendi legatum, aut hereditatem in minus solemni Testamento sibi relictam, nisi per exceptionem Legis, vel per sententiam Judicis jus tale infirmetur, prout fieri posse fatentur, eo quod obligatio naturalis, & jus ex Testamento imperfecto consurgens non sit tam firma, & efficax, quin exceptione Legis elidi queat: prout etiam diximus in Theologia nostra Morali *tr. 8. dist. 3. num. 15.* & magis dicemus infra. Layman *lib. 1. tract. 4. c. 17.* Sa *V. Contractus* Bannes, & Victor, & alii.

97 Præmissa hac DD. controversia, quid nos sentiamus, per sequentes Conclusiones indicabimus, prius tamen notandum duximus, quosdam Doctores nec propriam sententiam solide probare, nec fundamenta contraria sufficienter solvere posse ex eo, quod sine ulla distinctione de hac controversia conclusionem universalem ponant, cum tamen omnino facienda sit distinctio inter testamenta, quibus heres alias ab intestato succedens interfuit, volun-

voluntatemque defuncti ipse percepit & inter testamenta, quibus dictus hæres non interfuit. Itaque

98 Resp. I. In casu, quo hæres ab intestato succedens ipsemet percepit voluntatem defuncti, non sunt necessariæ aliæ Juris solemnitates ad hoc; ut hæres in Foro interno obligetur solvere legata; vel fideicommissa; sed tenetur ea solvere, etsi Testamentum, vel Codicillus omni solemnitate careat. Hæc conclusio necessario sequitur ex Conclusione data supra n. 77. cum enim ibidem per varia Jura, ut *l. Non dubium 16 C. h. t. Etsi 5. de Fideicommiss. §. fin. Instit. de Fideicomm. hæredib.* demonstratum sit, Testamentum absque solemnitate conditum, valere etiam in Foro externo, multo magis valebit in Foro interno, præsertim quod unica ratio; cur in Foro interno non valeret, esset, quia in Foro externo foret nullum: quæ ratio, quia cessat testamentum hujusmodi in Foro interno quoad legata, & fideicomissa procul dubio valebit, & obligabit. Hanc tenent omnes *n. 92.* citati, utpote qui universaliter, consequenter etiam in hoc casu docent, Testamentum carens solemnitatibus civilibus, valere saltem in foro interno.

99 Resp. II. Pariter quoad legata & fideicommissa in Foro interno valebit, & obligabit, in casu quo testis ab intestato revera ipsemet audivit, & percepit Testatoris voluntatem; etsi id neget, seu non confiteatur. Ita rursus omnes *n. 92.* citati, videlicet Fagnanus, Abbas, Molina, Clarus, Jason, Lessius, Sanchez, Mastrius. Probatur hæc Conclusio, simulque confirmatur præcedens sequenti fundamento. Testamentum quodvis carens Juris solemnitate parit saltem obligationem naturalem, vi cujus alicui competit jus accipiendi & retinendi ea, quæ ei naturaliter debentur; ergo obligat in conscientia. Antecedens patebit infra *n. 107.* Conseq. probatur inde, quod juxta omnes obligatio naturalis quælibet obligat saltem in Foro interno: prout bene observat Fachin. *lib. 4. cap. 5. arg. c. Novit. de Judiciis.*

100 Confirmatur conclusio specialiter etiam ex *l. Etsi 2. C. de Fideicommiss.* ubi fideicommissum in Testamento minus solemni relictum, & per hæredem solutum, repeti non amplius posse statuitur, ob sequentem rationem, quod *non ex sola scriptura, sed ex conscientia relicti fideicommissi defuncti voluntati satisfactum esse videatur*; sive, quod non ideo fideicommissum solverit, quia ex scriptura insolemni cognovit defuncti voluntatem; sed *ex conscientia*, id est; quia ipsamet scivit, & percepit defuncti voluntatem. Ex qua ratione Legis manifeste sequitur, secundum ipsummet Jus Civile ex testamento minus solemni oriri obligationem in casu, quo hæres ab intestato ipsemet audivit defuncti voluntatem, etsi eam audivisse non fateatur. Confirmatur ulterius, si in simili casu non oriretur obligatio saltem naturalis, posset hæres ab intestato fideicommissum vel legatum tanquam indebite solutum condicere, seu iterum repetere; Nam *quod indebitum per errorem solvitur, aut ipsum, aut tantundem repetitur*, *l. Quod indebitum ff. de Condict. indebiti* ac in specie *fideicommissum, vel legatum indebitum per errorem facti solutum repeti posse explorati Juris est*: *l. Fideicommissum 7. Cod. eod.* atqui fideicommissum in Testamento minus solemni relictum, & ab hærede solutum repeti non amplius potest *l. 2. C. de Fideicommiss.* ergo.

101 Resp. III. Valet etiam quoad hæreditatem seu institutionem hæredis Testamentum in Foro interno, casu quo voluntatem defuncti percepit hæres ab intestato. Hæc Conclusio necessario sequitur ex Conclusione data *n. 83.* ubi probavimus, valere tale testamentum etiam in Foro externo. Facit etiam pro ejus probatione ratio *num. præced.* allata.

102 Et quidem præcedentes hæ tres Conclusiones, videlicet, quod in casu quo hæres ab intestato succedens, ipsemet percepit defuncti voluntatem, Testamentum minus solemne in conscientia obliget, plane certum videtur ob clara Jura: quidquid sit de aliis Testamentis minus solemnibus, quorum tenorem hæres ab intestato ipsemet a Testatore non audivit, utpote de quibus clara Jura non exstant. Hinc magis certa ab incertis per distinctas Conclusiones separare, & ex præmissis tribus tanquam magis certis inferre placuit. Primo, quod in casu, quo hæres ab intestato fatetur seipsum audivisse defuncti voluntatem, possit hæres, vel legatarii in illo instituti tutissima conscientia accipere ac retinere hæreditatem, vel legata in Testamento minus solemni relicta.

103 Secundo, quod hæres ab intestato in conscientia graviter obligetur, juxta tenorem Testamenti, hæreditatem, vel legata hæredi, aut legatariis institutis tradere, aut relinquere, etsi Testamentum solemnitatibus careat.

104 Tertio, quod, si tradere recuset, contra eumdem hæredes & legatarii instituti agere possint in Foro externo: vel si id sine incommodo aut periculo suo facere nequeant, uti compensatione occulta per ea, quæ de compensatione occulta diximus supra *Tit. de Solut. n. 57.*

105 Quarto, quod idem possint hæredes & legatarii instituti, casu quo hæres ab intestato ipsemet a Testatore percepit quidem Ultimam Voluntatem, sed id neget; possunt, inquam, vel contra illum in Foro externo agere offerendo eidem juramentum juxta dicta supra *n. 90.* vel, si illum falso juraturum prudenter timeant, aut alias absque incommodo & periculo eundem convenire in Foro externo nequeant, uti compensatione occulta, ob fundamenta *cit. tit. de Solut. n. 57.* allegata.

106 Resp. IV. Etiam in casu, quo hæres ab intestato factioni Testamenti non interfuit, nec ab ipso Testatore dispositionem ultimam percepit, valet testamentum minus solemne in Foro interno in tantum, ut hæredes, ac legatarii instituti tuta conscientia hæreditatem, vel legata accipere & retinere valeant, nisi exceptione Legis, vel Judicis sententia impediantur. Laym. *lib. 3. tract. 4. c. 17.* Sa *V. Contractus n. 1.* & *V. Hæreditas n. 3.* Bannes, Victor, Sotus, & alii; idem in Theologia nostra Morali *tract. 8. disp. 3. n. 15.* diximus. Probatur Conclusio, quando sufficienter probari potest, quod Testamentum carens Juris solemnitate pariat saltem obligationem naturalem, & quod hæc obligatio naturalis per leges sublata non sit, tunc revera hæredi vel legatariis in illo institutis competit jus accipiendi ac retinendi, quod eis naturaliter debetur, atqui Testamentum minus solemne parit obligationem naturalem, quæ per Leges sublata non est, ergo. Major patet: tum quia effectus præcipuus obligationis naturalis est, tribuere creditori jus accipiendi ac retinendi naturaliter debitum, si absque exceptione solvatur, prout diximus in Theologia nostra Morali *tr. 8. disp. 3. n. 18.* & communis DD. Tum quia obligatio naturalis sufficit ad transferendum dominium, prout pariter communis DD. habet. Tum etiam quia obligatio naturalis quævis saltem in conscientia vim habet, nisi elidatur.

107 Minor quoad primam partem, videlicet, *quod pariat saltem obligationem naturalem*, probatur ex *l. etsi 2. C. de Fideicommiss.* ubi Legislator prohibet repetitionem fideicommissi ex minus solemni Testamento soluti, & hoc ipso agnoscit obligationem saltem naturalem ex tali testamento oriri; alias enim fideicommissi sine obligatione aliqua consequenter indebite soluti restitutionem minime prohiberet; cum omne id, quod absque obligatione aliqua per errorem solvitur, repeti possit *l. quod indebitum 7. ff. de Condict. indebit.* ac in specie *Fideicommissum, vel legatum indebitum per errorem solutum repeti posse, explorati Juris sit*, uti habetur *cit. l. Fideicommissum 7. C. eod.*

108 Probatur eadem Minor ulterius: Factio Testamenti est Juris naturalis, & gentium, sive, non solo Jure positivo humano, sed de Jure naturæ & gentium quivis facere potest testamentum; ut habet communis DD. plurésque fatentur Adversarii, uti patebit ex dicendis infra *§. de iis qui facere possunt Testamentum*, ergo. Nec requiritur ad illud Juris solemnitas, sed valet de Jure naturali absque dicta Juris Civilis solemnitate, *ex. cum esses bet.* ergo etiam de Jure naturali obligationem parit, cum hæc ex Jure gentium per quemvis consensum quem quis præstare potest, semper oriatur, prout amplius diximus in Theologia nostra Morali *tract. 8. disp. 1. n. 19. & 23. arg. l. cum amplius ff. de reg. Jur.* ibi: *is natura debet, quem gentium jure dare oportet, cujus fidem secuti sumus.*

109 Probatur a simili in aliis actibus, pactis, & contractibus, v. g. Electione, Alienatione rerum Ecclesiasticarum, Contractibus Minorum &c. Quamvis enim ad horum valorem Jura certas requirant solemnitates, nullumque & irritum ipso facto pronuntient quemcunque talem actum, qui sine præscripta solemnitate celebratus est, uti de Electione constat ex *c. quia propter.*

de Elect. De alienatione Ecclesiasticarum rerum ex *can. Sine exceptione caus.* 12. *q.* 2. *si quis c.* 6. *de Rebus Ecclesiast. alien.* cum concordantiis, & amplius diximus *supra tit.* 13. *de Rebus Ecclesiast. alien.* §. 3. *n.* 52. De Contractibus Minorum per ea, quæ diximus *lib.* 1. *tit.* 35. *de Pactis* §. 2. Nihilominus dicti actus & contractus obligationem naturalem pariunt pro Foro conscientiæ, ibique valent adeo, ut sine debita solemnitate electus ad Beneficium, contrahens cum Ecclesiæ rectoribus rem Ecclesiasticam emptam; contrahens cum Minori rem vi contractus sibi competentem, tuta conscientia accipere, ac etiam retinere valeant, nisi exceptione Legis, vel Judicis sententia in contrarium fiat, sicut habet communissima DD. & dictum est supra *cit. tit.* 13. *de Rebus Eccl. non alien.* Ergo idem dicendum de Testamento, videlicet, quod licet absque præscriptis solemnitatibus factum per Leges pronuntietur ipso facto nullum ac irritum, pariat tamen obligationem naturalem pro Foro conscientiæ; ibique valeat, ita, ut nisi exceptio Legis, vel sententia Judicis in contrarium obstet, hæredes & legatarii in Testamento minus solemni instituti tuta conscientia hæreditatem, & legata accipere ac retinere valeant: cum non sit major ratio de uno quam altero.

110 Confirmatur Conclusio. Quandocunque actus aliquis a Lege fundata in præsumptione fraudis dicitur nullus, valet adhuc in conscientia, ibique obligationem, & effectum suum parit, ita ut tuta conscientia accipere, ac retinere quis valeat, quod ratione actus alias debetur, si revera fraus adest, uti docet Menochius *de Præsumpt. l.* 1. *Præsumpt.* 80. Innocentius *in c. quia plerisque n.* 3. *de Immunit. Eccles.* Abbas *ibid. n.* 5. & *in c. Is qui fidem nu.* 4. *de sponsal.* cum aliis, & ex illa ratione, quod in Foro conscientiæ spectetur veritas, eique cedere debeat quævis præsumptio: ergo idem dicendum erit de Testamentis, eo quod Leges solemnitatem ad valorem illius requirentes, pariter fundentur in præsumptione fraudis, *l. fin. C. de Fideicommissis.*

111 Confirmatur ulterius. Quando actus & contractus aliquis de Jure naturæ valet, & a Lege tantum communiter, & non plenissime quoad utrumque Forum irritatur, valet in Foro interno juxta dicta *lib.* 1. *tit.* 2. *de Constit.* §. 15. *n.* 155. atqui testamentum absque solemnitatibus civilibus factum, de Jure naturæ est validum, *arg. c. cum esses* 10. *h. t.* nec plenissime irritatur a Legibus, uti statim patebit; ergo.

112 Probatur tunc Minor *n.* 106. posita, etiam quoad secundam partem, scilicet, quod obligatio naturalis ex minus solemni Testamento in conscientia consurgens non fuerit sublata, ex hac ratione; quia ex nulla Lege id probari potest. Nec dicas, hoc ipso, quod Jura declarent ipso facto nullum Testamentum sine solemnitate debita factum, auferent etiam obligationem naturalem: Nam contra est, quod plures actus sine præscripta solemnitate facti dicantur a Jure nulli ac irriti ipso facto, & tamen obligationem naturalem pariant, valeantque in Foro interno, juxta dicta supra *n.* 106.

113 Nec insistes cum Haunoldo *tract.* 6. *cap.* 1. *controv.* 3. *n.* 30. quandocunque verba Legis sunt absolute irritantia contractum vel actum aliquem, & non explicant alibi, se nolle tollere obligationem naturalem, tunc censendæ sunt etiam obligationem tollere; atque pro Foro interno irritare; atqui verba Legis absolute irritant testamenta absque solemnitatibus debitis facta, *l. Hac consultissima* 21. *C. h. t.* & §. 7. *Instit. quibus modis Testam. infirm.* ibi: *Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est*, cum concordantiis: & nusquam declarant, se obligationem naturalem nolle tollere: ergo. Nam contra respondetur, negando Majorem: quia Jura Alienationem rerum Ecclesiasticarum sine debita solemnitate factam absolute irritant, nec alicubi declarent, se nolle tollere obligationem naturalem; & tamen alienatio dicta obligationem naturalem parit, ac in foro interno valet; donec exceptione Legis, vel sententia Judicis rescindatur, seu potius nulla declaretur, juxta dicta *n.* 109.

114 Hinc loco falsæ regulæ, & majoris ab Haunoldo positæ ad dignoscendum, an Leges irritantes actum, vel contractum etiam in Foro interno obligent, ipsamque obligationem naturalem tollant; aliam, eamque duplicem ponimus regulam supra *nu.* 111. jam positam videlicet: quando actus alias de Jure naturæ est validus, & tantum communiter irritatur a lege positiva humana, tunc retinet obligationem naturalem, valetque in Foro conscientiæ; si nemo se opponat, & exceptione Legis utatur, vel Judicis sententia non obstet; econtra si actus vel contractus ipso Jure naturæ est irritus, v. g. quia deest consensus agentis: vel si de Jure naturæ validus plenissime a Jure irritatur quoad utrunque Forum, tunc etiam obligationem naturalem tollit, ac pro Foro interno obligat; uti constat de Matrimonio sine præsentia testium, & Parochi celebrato juxta Concilium *Tridènt. Sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* Vide quæ diximus *l.* 1. *tit.* 2. *de constit.* §. 11. *De Lege irritante.*

Deinde negatur etiam Minor Haunoldi *n.* 113. posita, 115 videlicet, quod leges Civiles irritantes Testamentum sine debita solemnitate factum, nullibi declarant se nolle tollere obligationem naturalem; quia contrarium satis clare patet ex *l. Eos* 2. *de Fideicommiss.*

Respondetur modo etiam ad fundamenta adversariorum *n.* 92. posita: & quidem ad primum: *Lex justa in Foro externo est etiam justa, & obligat pro foro interno*, negatur, id universaliter ac indistincte procedere; quia limitatur in Lege irritante, utpote quæ licet sit justissima in Foro externo; tamen in Foro interno non semper, & universaliter obligat in casu, quo irritat actum & contractum ex jure naturæ validum; sed tunc solummodo, quando similem actum plenissime, & quoad utrumque Forum, tollendo etiam obligationem naturalem irritat, juxta dicta. Confirmatur Responsio: si dictum Adversariorum fundamentum universaliter ac indistincte etiam in lege irritante procederet; sequeretur, quod etiam Electio, & Alienatio rerum Ecclesiasticarum sine Juris solemnitate celebratæ, in Foro interno essent nullæ, etsi nullus se opponeret; hoc ipso, quia a Jure declarantur ipso facto nullæ & irritæ, *c. Quia propter de Elect. Clem.* 1. & *Extrav. Ambitiosæ, de rebus Eccles. alien.* atqui sequela est contra communissimam DD. ac ipsosmet Adversarios: ergo. 116

Ad secundum fundamentum, *Ad omnem actum requiritur voluntas & potestas*; sed sine solemnitate nullus potest facere testamentum, ergo. Respondetur negando Minorem, vel distinguendo: sine solemnitate nullus potest facere Testamentum ita, ut valeat, & firmiter subsistat in Foro externo conceditur Minor: ita ut valeat in Foro interno, negatur Min. Ratio jam patet ex dictis. Dicitur autem notanter in conclusione *n.* 160. data: *Nisi exceptione Legis vel Judicis sententia impediantur*, ob Conclusionem sequentem, quæ ad quæsitum *n.* 91. positum 117

Resp. V. quando hæres ab intestato Testamentum sine solemnitate debita factum, beneficio Legis utens, impugnat & Judex: prout debet, idem irritum declarat, tunc etiam in Foro interno erit irritum, ita ut nec naturaliter amplius obliget, vel valeat, consequenter hæres ab intestato vi illius, hæredibus, vel legatariis institutis hæreditatem, & legata tradere nec in conscientia teneatur; econtra hæredes, & legatarii, si quid jam acceperunt, illud restituere obligentur. Menochius *de Præsumpt. lib.* 1. *Præsumpt.* 80. *n.* 7. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 17. Sotus *lib.* 4. *de Justit. q.* 5. *ar.* 3. Sa *V. Hæreditas n.* 32 *V. Testamentum n.* 3. Victor. & alii; quorum sententiam amplexi jam sumus in Theologia nostra Morali *tract.* 8. *dist.* 3. *n.* 5. & *seqq.* 118

Probatur Conclusio. Primo ex doctrina generali de Legibus irritantibus, videlicet, quod si actum vel contractum ex natura alias validum non plenissime irritent, valent quidem in conscientia, si nemo se opponat, nec aliud Judicis sententia declaret; non autem si quis se opponat, & Judicis sequatur sententia; uti cum communi aliorum docuimus *lib.* 1. *tit.* 2. *de Constit.* §. 15. *n.* 155. consequenter cum hujusmodi leges irritantes sint etiam illæ, quæ præscribunt certam solemnitatem ad Testamentum, pariter de iis erit discurrendum. 119

Probatur secundo a simili, exemplis ex Jure desumptis. Sic enim sine debita forma Electus, quamvis tuta conscientia Beneficium retinere possit, si nemo se opponat, vel Electionem impugnet, *c. Quod sicut de Election.* tamen postquam Judex illam nullam declaravit, etiam in conscientia obedire, ac Beneficium dimittere tenetur; ut cum communi diximus *supra lib.* 1. *tit.* 6. *de election.* Pariter licet contrahens cum pupillo sine authoritate Tutoris, naturaliter, & in Foro inter- 120

non valide agat, utraque conscientia retinere valeat; quod vi talis contractus accepit, *arg. l. Stichum, ff. de solut.* Nihilominus quando Judex contractum nullum & irritum declarat, acceptum restituere tenetur; prout ipsi fatentur Adversarii. Idem est in casu Alienationis rerum Ecclesiasticarum; juxta dicta supra *tit. 13. §. 3.*

131 Ratio hujus, & ulterior Conclusionis probatio est; quod sententia justa in Foro externo (nisi fundetur in falsa præsumptione) sit etiam servanda in foro interno, prout cum communissima aliorum docet Sanchez *lib. 1. in Decalog. c. 10. n. 11.* Covarruvias *de testam. c. 10. n. 14.* & aliis, & ex illo fundamento, quod Judex ex authoritate Divina sententiam ferat, eique juste judicanti ut obediatur, velint Leges Divinæ, ac humanæ *arg. can. Quo Jure, dist. 8. c. Omnis anima 2. de Censibus ibi: Omnis anima sublimioribus potestatibus subjecta sit. c. 2. de Major. & obedien.* ibi: *In libro regum legitur, qui non obedierit Principi, morte moriatur.* Deut. 17. *Præcipit Deus veniet ad Judicem, qui fuerit illo tempore, sequerisque sententiam eorum nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram*, atqui sententia annullans testamentum minus solemne est justa, hoc ipso, quod fit juxta Leges, *l. Hac consultissima, C. h.* & Judex juxta Leges judicare debeat *c. 3. dist. 8.* Nec fundatur in deceptione, vel falsa præsumptione, cum Judex illam pronuntiare, Testamentumque minus solemne irritum declarare teneatur, etiamsi certo sciat nullam subesse fraudem, sed esse verissimam voluntatem Testatoris, uti bene advertit Covarruvias citans unanimem DD.

132 Objicies primo cum Fagnano *in c. cum esset h. t.* Leges Civiles requirentes solemnitatem, sunt injustæ ac contra Jus Divinum & naturale, SS. Patres, ac universalem Ecclesiæ consuetudinem; ergo etiam sententia illis innixa: consequenter nec ista, illæ in conscientia obligare unquam possunt. Antecedens probatur ex *c. cum esset 10. h. t.* ubi Pontifex ita loquitur. *Proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod Testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem, vel quinque testium fiant, secundum quod Leges humanæ decernunt. Quia vero a Divina Lege & SS. Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine, id esse noscitur alienum, cum scriptum sit, in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, præscriptam consuetudinem improbamus, & Testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & tribus, vel duobus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere, sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere Testamenta.* Hæc ibi: ex quibus Fagnanus *loc. cit.* infert, & ad longum probare conatur, Leges Civiles solemnitatem requirentes, esse reivera contra Jus Divinum; indeque tanquam iniquas, irrationabiles, ac foventes peccatum esse declaratur a Jure Canonico, consequenter nullatenus servandas.

133 Sed respondetur negando Antecedens Ad textum pro probatione allegatum dico, per illum plus non probari, quam quod Leges Civiles solemnitatem Testamentorum præscribentes sint *præter*, non vero *contra* Jus Divinum: cum enim dicti Capituli, *Cum esset*, constitutio se fundet in Lege Divina: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*; hæc autem Lex tantum velit, quod nemo possit condemnari ad testimonium pauciorum quam duorum, vel trium, ut patet ex *Deut. c. 17. vers. 6.* ibi: *In ore duorum, aut trium testium peribit, qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium.* Vel quod, quantum est de Jure Divino, ad veritatem comprobandum sufficiat duorum, vel trium testimonium, ut colligitur ex Joanne 8. *vers. 17.* ubi Christus ad Judæos ait: *in lege vestra scriptum est; quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum, qui testimonium perhibeo de me & testimonium perhibet de me, qui misit me, pater*: non autem quod generaliter in quavis causa debeat sufficere testimonium duorum vel trium; & Lege humana statui non possit, ut in certis casibus plurium testimonium requiratur Covarruvias *c. 17. n. 7.* citans ferme unanimem, *arg. c. Licet 23. de Testibus* ibi: *Licet quædam sint causæ, quæ plures quam duos exigunt testes, nulla est tamen causa, quæ unius testimonio quamvis legitimo terminetur.*

134 Confirmatur hæc responsio: si Lex Divina *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum*, esset ita præceptiva, ut vult Fagnanus, videlicet, quod in nullo casu liceret plurium quam duorum vel trium testimonium exigere, vel præscribere, atque in eo sensu deberet intelligi *cap. cum esset h. t.* sequeretur manifeste, quod dictum *cap. cum esset*, sibi ipsi contra diceret, & immediate ageret contra Jus Divinum, hoc ipso, quod ibidem præter duos vel tres idoneos testes, etiam Parochum loci requirat, qui tamen de Jure Divino absolutenus requiritur. Imo plures Canones essent contra Jus Divinum, ut *can. Præsul. 2. quæst. 4.* juxta quem *Præsul. non condemnabitur, nisi 72. testibus &c.* & *can. Nullum 3. eod. caus. & quæst.* ubi idem disponitur. Pariter contra Jus Divinum egisset Concilium Tridentinum ad valorem contractus Matrimonialis requirendo præter duos testes etiam Parochum loci, *Sess. 24. de Reformat. Matrim. cap. 1.* sequelam autem nemo admittit: ergo.

Urgebis cum Fagnano *loc. cit. num. 150.* Si dictæ Leges essent tantum præter, & non contra Legem Divinam, male fuissent damnatæ sub pœna anathematis, *cap. Cum esset*, quia quod est tantum præter Legem Divinam, non est peccatum; quod autem peccaminosum non est, anathemate non feritur: ergo. Respondetur negando suppositum, quod Leges Civiles solemnitatem præscribentes, sub anathemate sint damnatæ, *cap. cum esset*, cum, uti legenti patet, *cit. cap.* non damnet Leges, sed novam condat, eamque sub pœna anathematis observari præcipiat; ut proin anathematizatio immediate non afficiat Leges Civiles, quasi vero ex se ipsis peccaminosas & anathemate dignas essent; sed transgressores Legis novæ Legibus Civilibus contrariæ, quam sub anathemate (pro Laterinæ Pontifici subjecto) juxta statim dicenda, observari præcipit Alexander III. 135

136 Instabis cum dicto Fagnano *num. 123.* Leges Civiles solemnitatem requirentes, sunt contra *generalem Ecclesiæ consuetudinem, cit. cap. cum esset h. t.* quæ consuetudo obligat, sicut præceptum *can. 1. dist. 12.* & in terminis notat Abbas *in cit. cap. cum esset h. t. n. 9.* ergo. Resp. cum Klingensperger *lib. 2. Instit. tit. 10. q. 5. obj. 4.* & aliis Doctoribus *in cit. cap. cum esset*, distinguendo; sunt contra consuetudinem generalem Ecclesiæ Hostiensis, de qua ibi expressa fit mentio, conceditur: sunt contra consuetudinem Ecclesiæ universalis, negatur. Plures alias objectiones ex fundamentis Fagnani *loc. cit.* formari possent ad probandum, quod Leges Civiles solemnitatem ad Testamentum requirentes, sint contra Legem Divinam, & ideo tanquam injustæ ac iniquæ a Jure Canonico reprobatæ. Verum quia Doctrina hæc omnium ferme judicio rejicitur, ut bene notat Covarruvias *cap. 10. numer. 7.* & Objectiones sint facilis solutionis, eas brevitatis causa hic omittimus, & ad alias solvendas pergimus.

137 Objicies II. Leges Civiles, sicut etiam sententia Judicis, irritantes Testamenta minus solemnia fundantur in præsumptione fraudis, *l. fin. Cod. h. t.* atqui Lex & sententia hujusmodi non obligant absente fraude, eo quod præsumptio cedat veritati, *arg. c. Tua nos, de Sponsal.* ergo in casu, quo certo constat, Testamentum minus solemne absque ulla fraude esse conditum, obligare cessabunt, saltem in conscientia, ita ut quamvis in Foro externo obedire, & hæreditatem ac legata relinquere, vel restituere teneantur hæredes & legatarii instituti, tamen in Foro interno uti possint occulta compensatione; sicut facere potest, qui per sententiam ad falsas testium depositiones latam, condemnatur ad solvendum, quod non debet. Resp. cum Covarruvia *loc. cit. numer. 15.* & aliis, distinguendo Majorem: Leges Civiles irritantes testamentum minus solemne fundantur in præsumptione fraudis particularis, negatur, in præsumptione fraudis universalis, conceditur Major. Pariter distinguitur Minor: Lex, & sententia Judicis, fundata in præsumptione fraudis particularis, absente fraude non obligat, conceditur: fundata, in præsumptione fraudis universalis, absente fraude particulari non obligat, negatur Minor & consequentia. Ad exemplum pro confirmatione adductum, negatur paritas; quia cum ibi sententia a Judice feratur, ob præsumptionem particularem, quæ videlicet supponit, testes vera deposuisse,

se, meritò dicitur sententiam illam in Foro interno non obligare, quia per illam condemnatus uti possit occulta compensatione. Secus est in casu nostro, ubi licet in particulari casu juxta hypotesin fraus, & ratio Legis cesset, non tamen universaliter cessat, periculum fraudum, quæ ob avaritiam hominum non raro contingeret; nisi eisdem per Leges irritantes testamenta, sine requisitis solemnitatibus facta obviaretur. Hinc etiam venit, quod etsi certo ac indubitanter per testes omni exceptione majores; & in aliis casibus ad probandum sufficientes certo constaret, Testamentum absque fraude esse conditum, nihilominus si aliqua solemnitas desit, & res ad Judicium deducatur, Judex illud irritum declarare non tantum possit, sed & debeat, hoc ipso, quod juxta Leges, quæ similia Testamenta pro nullis habent, *leg. hac consultissima*, *Cod. h. t.* cum concordantiis, judicare teneatur, *can. 9. dist.* 8. Covarruvias *de testamen. cap.* 10. *n.* 13. Layman, & alii; quod non sit in sententia ex falsa præsumptione particulari lata, utpote quæ juste fieri non potest, quando per legitimas probationes falsitas patet.

128 Objicies III. In Foro interno principaliter spectanda est veritas, nec tenetur quis obedire Legi contra veritatem pugnanti; *cap. 1. dist. 9.* ergo in casu, quo certo constat de veritate Testamenti, Leges Civiles, & sententia Judicis illud ob defectum solemnitatum irritantes non obligabunt, quin saltem occulta compensatione uti queant, etsi in Foro externo ad scandala evitanda obedire debeant hæres, & legatarii instituti. Resp. negando Antecedens, utpote universaliter non verum; cum in pluribus casibus non nude & inefficax veritas, sed veritas vestita Legibus attendi debeat. Nam ut bene argumentatur Baldus apud Fagnanum *in cap. cum esses h. t. nu. 60.* quamvis amanda & attendenda sit veritas, *leg. Sam ita legatum, ff. de Condit. & demonstrat.* tamen veritas debet esse condita sale Constitutionum, & habere Legis adminicula, ubi illa requiruntur, *l. Si veritas 25. Cod. de Fideicommiss.* & *l. Bona fides, ff. Depositi*; alias certe ridiculæ, & frustraneæ essent Leges certam solemnitatem ad quoddam contractus requirentes; si eisdem nec post Judicis sententiam se accommodare tenerentur subditi. Nec obstat *cap. 1. dist. 9.* quia hic & similes Canones loquuntur de Legibus, quæ contra Legem Divinam, vel naturæ pugnant.

129 Accedit; quod ipsi Adversarii fateantur, posse a potestate Legislativa humana certas solemnitates in contractibus observandas ita præscribi, ut iis non observatis, contractus etiam in Foro interno sit nullus, quantumvis de veritate certo constet; uti constat de contractu Matrimoniali ex Concilio Trident. *Sess. 24. cap.* 1. *de Reform.* ac de Professione Religiosa *Sess. 25. de Regularib. cap.* 15. Ex quo manifeste patet; etiam in conscientia non semper nudam veritatem, sed subinde vestitam Legibus attendi debere, quando nempe ita desiderant Jura.

130 Urgebis; juxta nos ipsos Testamentum minus solemno parit obligationem naturalem, quæ in conscientia obligat: ergo etiam post sententiam Judicis valebit. Resp. distinguendo Anteced. parit obligationem naturalem efficacem, negatur; inefficacem, & quæ per exceptionem Legis elidi potest, ut in casu minus solemnis Electionis, & Alienationis rerum Ecclesiasticarum; conceditur Antecedens, & negatur consequentia. Etenim duplex est obligatio naturalis, efficax nempe, & inefficax, sive quæ per exceptionem elidi potest, ut cum aliis in Theologiæ nostra Morali *tr. 8. dist. 3. nu.* 18. docuimus.

131 Et ex hactenus dictis fit sequens Corollarium; videlicet, quod Testamentum sine debitis solemnitatibus factum, ante sententiam Judicis, & quando nemo se opponit, pro Foro interno in tantum valeat, ut hæredes, & legatarii in eo constituti, tuta conscientia accipere & retinere valeant hæreditatem, vel legata sibi in tali Testamento relicta; post sententiam vero etiam in Foro interno sit nullum: adeo, ut tuta conscientia accipere nil possint, & acceptum restituere teneantur.

132 Infertur, quod ex Testamento minus solemni hæredes hæreditatem, & legatarii legata accipere, & retinere valeant. I. Si vel hæredes ab intestato ipsimet fatentur defuncti voluntatem. II. Si hæres, vel legatarius ipsimet interfuit, & audivit, consequenter certo scit defuncti voluntatem. III. Si defuncti voluntatem à duobus saltem testibus perceperunt. Nec tenetur hæredibus ab intestato manifestare, quod testamentum careat solemnitate, etsi hæredes ab intestato id invincibiliter ignorent, uti cum aliis bene observat Menochius *de Præsumpt. Præsump.* 80. Econtra hæredes ab intestato, videntes, Testamentum carere solemnitate debita, nec hæreditatem, nec legata profana tradere tenentur institutis hæredibus, vel legatariis: sed, si ipsimet non audierunt defuncti voluntatem, beneficio Legis uti, ac excipere possunt dicendo; Amice! nihil tibi debemus; quia Testamentum invalidum est: possuntque tutissima conscientia impugnare; etsi unica tantum solemnitas, v. g. sigillatio unius testis desit; licet cæteroquin omnes testes jurato deponant de voluntate defuncti, ut cum aliis bene observat Layman *Lib. 2. tract. 3. cap.* 13. *num.* 3. Imo hæredes vel legatarii instituti, hæreditatem, vel legata jam accepta restituere tenentur, postquam Judex Testamentum nullum declaravit.

Quæritur II. Quænam solemnitates de Jure Canonico requirantur in testamento ad causam profanam? Resp. Hoc Jure plus non requiri, quam ut adsint duo testes idonei, & parochus loci. Ita expresse statuitur *in c. cum esses 10. h. t.* Fagnanus *cit. c. cum esses*; intelliguntur autem per testes idoneos, non tantum illi, qui e testimonio ferendo absolute repellantur; uti sunt amentes, infantes &c. sed etiam qui a Jure Civili in casu Testamenti testes esse non possunt; quales sunt impuberes, servi, mulier, hæres &c. ut contra Anchoranum *in cap. cum esses h. t. nu.* 6. & alios bene docent Fagnanus *loc. cit. num.* 56. Ratio est; quia, ubicunque dispositio Juris Civilis non reperitur expresse immutata, vel correcta à Jure Canonico, debet Jus Civile etiam in Foro Canonico & Ecclesiæ servari, ut cum communi aliorum ipse habet Anchoranus *in c. canonum statuta de Const.* Joan. Andreas *in c. cum esses h. t. nu.* 9. & ibi Abbas *num. 6. arg. c. De novi operis nunt.* consequenter cum Jus Canonicum tantum quoad numerum testium expresse aliud statuerit *cit. c. cum esses h. t.* reliqua solemnitas a Jure Civili ad tale Testamentum requisita, etiam in Foro Canonico observari debet, ut proin testes de Jure Canonico etiam debeant esse rogati, prout ulterius contra Anchoranum *in c. cum esses h. t. num.* 6. bene observat Fagnanus *loc. cit. num.* 17. 133

Ob eandem Juris rationem, videlicet, quod, ubi in Jure Canonico non reperitur expresse contraria dispositio, Jus Civile etiam in Foro Canonico observari debeat, Ad quæstionem, an solemnitates Juris Canonici sint de substantia, vel forma probatoria tantum in Foro Canonico? Respondetur eo modo, quo supra §. 5. & 14. de necessitate solemnitatis Civilis responsum est, videlicet, quod in Foro externo sint de substantia, nisi hæres ab intestato ipsemet audiverit, & fateatur defuncti voluntatem; ut proin invalidum sit Testamentum etiam in Foro Canonico, cui non interfuit Parochus, vel ubi testes non fuere rogati, aut non debite idonei, licet alias per duos vel tres testes satis constet de voluntate Testatoris. In Foro externo autem valeat Testamentum ante sententiam Judicis, non item post illam, juxta modum supra allegatum. 134

Quæritur III. Quid Juris ergo circa numerum testium? estne servanda circa hunc dispositio Juris Civilis septem testes requirentis, an vero dispositio Juris Canonici duos tantum testes cum Parocho præscribentis? Respondetur unumquodque Jus esse servandum in suo Foro; ita ut in terris Romano Imperio subjectis tam in Foro Ecclesiastico, quam Civili fieri, & judicari debeat testamentum secundum solemnitatem Civilem: in terris vero temporali Jurisdictioni Romani Pontificis subjectis, secundum solemnitatem Canonicam, *c. cum esses h. t.* præscriptam. Glossa *in cit. c. cum esses vers. Improbamus*. Alexander *consil.* 146. *num. 6. lib.* 2. & *consil. 47. num.* 2. dicens, hanc esse communem; Baldus; Pasilius; & communis aliorum apud Fagnanum *in c. cum esses n.* 46. Estq; opinio consuetudine recepta, sicque confirmata, consequenter tenenda. Ratio est, quia, ut cum communi di-

ximus in Procemio *n.* 217. si manifesta sit contrarietas inter Jus Canonicum, & Civile, eaque versetur circa causam profanam, quodlibet Jus in suo Foro servandum est: hoc autem fit io proposito casu: ergo. Accedit, quod *c. cum esses h. t.* inscribatur Hostiensi Episcopo; Civitas autem Hostiensis est de temporali jurisdictione Pontificis: ergo. Et hæc de solemnitatibus Testamentorum non privilegiatorum, atque ad causas profanas.

§. VI.

De Testamentis Privilegiatis ad pias causas.

SUMMARIUM.

136 *Testamentum ad causam piam est, ubi causa pia hæres.*
137 *Causæ piæ nomine quid veniat?*
138 *Testamentum ad causas pias est in utroque Foro privilegiatum.*
139 *Probatur ratione.*
140 *Et, universali consuetudine.*
141 *Solvitur objectio ex jure.*
Exceptio unius firmat regulam in contrarium. Ibid.
142 *Etiam de jure Civili videtur Testamentum esse privilegiatum ad causas pias.*
143 *In testamento ad pias causas requiruntur duo testes legitimi, casu quo aliunde non constet de voluntate testatoris.*
144 *Duo testes non sunt de substantia testamenti ad pias causas.*
145 *Testamentum ad pias causas est æque privilegiatum, ac testamentum inter liberos.*
146 *Debent in eo adesse saltem ea, quæ requiruntur a Jure naturæ.*
147 *Testamentū ad causam piam valet, quando sine omni teste adest manus propria testatoris: vel hæres ab intestato ipsemet audivit defuncti voluntatem.*
148 *Vel si hæres pius, v. g. pauper solus audivit defuncti voluntatem: loquendo de Foro interno.*
149 *Doctrina practica ad propositum.*
150 *Valet etiam solo nutu ad interrogationem alterius factum.*
151 *Ac etiam, si incertus hæres instituitur, vel alterius arbitrio committitur.*
152 *Si aliunde non constet de voluntate testatoris, necessario requiruntur duo testes.*
Unus testis, nullus testis. Ibid.
153 *Doctrina practica pro Confessariis.*
154 *Testes in testamēto pio nō necessario debēt esse rogati.*
155 *Potest etiam mulier esse testis.*
156 *An vero esse possint testes omnes alii, qui solo Jure Civili, non item Jure naturæ sunt inhabiles, controvertitur, & affertur sententia affirmativa.*
157 *Eligitur sententia negativa: & quomodo?*
158 *Quænam personæ in testamento pio possint esse testes.*
159 *Mulier potest esse testis: & quare?*
160 *Solvitur objectio.*
161 *In testamento ad causas pias valent etiam legata profana.*
162 *Solvitur objectio ex Jure.*
163 *Quod quisque juris in alterum statuerit, vel obtinuerit, ut eo & ipse debet.*
164 *Corruente testamento profano, valent legata pia.*
165 *Resp. ad Regulam*, Accessorium sequitur naturam principalis.
166 *Testamentum dicitur imperfectum ratione voluntatis.*
167 *Et ratione solemnitatis.*
168 *Imperfectum ratione voluntatis, nec ad causam piam valet.*
169 *Solvitur objectio ex Abbate.*
170 *Doctrina practica.*
171 *Imperfectum ratione solemnitatis, in Foro externo quoad legata profana non valet.*
172 *Et quid in Foro interno? Remissive.*
173 *Quoad legata pia valet in utroque Foro.*
174 *Solvitur objectio.*
Ambulatoria est Ultima Voluntas usque ad supremum halitum. Ibid.
175 *Testamentum ad pias causas est magis privilegiatum, quam inter liberos.*
176 *Doctrina practica.*
177 *Quomodo faciliter fieri possit testamentum pium.*
188 *Testamentum ad pias causas est mixti Fori.*

Visis Testamentis solemnibus, seu non privilegiatis, & solemnitatibus ad ea requisitis, videndum modo de Testamentis non solemnibus, seu privilegiatis, inter quæ, quia frequentissimum est Testamentum ad pias causas, ideo de eo ante reliqua in præsenti paragrapho agimus. De hoc igitur

Quæritur I. Quid, & an privilegiatum sit Testamentum ad causas pias? Resp. I. Testamentum ad causas pias est, in quo pro hærede instituta est causa pia. Communis ac certa. Ratio est; quia forma essentialis dat esse rei: hæc autem in testamento est hæredis institutio juxta dicta supra *n.* 3. consequenter, an aliquod Testamentum ad causas pias sit, ab hæredis institutione, sive ab hærede instituto desumendum erit, ita, ut testamentum, in quo hæres est causa profana, dicatur testamentum ad causam profanam; etsi etiam contineat aliqua legata ad causas pias; econtra ubi hæres est causa pia, Testamentum ad causam piam nominetur, licet aliqua legata ad causas profanas immixta habeat. 136

Nomine autem causæ piæ hic veniunt omnia loca ac instituta pia, qualia sunt Ecclesiæ, Monasteria, Hospitalia, Nosocomia, Confraternitates, item pauperes omnes non tantum qui carent necessariis vitæ & naturæ, sed etiam qui necessaria vitæ habentes egent necessariis ad decentem sustentationem juxta qualitatem & conditionem status, uti cum communi supra *t. præced. de pec. Cler. n. 66.* jam diximus. Dummodo eisdem principaliter ob honorem Dei, & animæ salutem hæreditas vel legata relinquantur, uti post Glossam bene advertit Abbas in *rubric. h. t. n. 7. arg. c. requisivisti* 15. *eod.* Hinc omnino consultum est, ut si quis alicui pauperi, præsertim consanguineo hæreditatem, vel legatum relinquat, coram testibus vel in scriptura exprimat, quod enim tanquam pauperem pro hærede instituat, & legatum ei relinquat, ne alias Testamentum, vel dispositio ad causam profanam reputetur, sicque ob defectum solemnitatis in Foro externo rejiciatur, casu quo dubitatur, an institutus hæres revera sit pauper, vel an ei ob honorem Dei, & animæ suæ salutem, vel potius eo alio motivo profano hæreditas aut legatum sit relictum. 137

Resp. II. Testamentum ad causas pias perfecte, & pro utroque Foro est privilegiatum, ita ut non tantum in Foro interno, sed etiam externo valeat, etsi careat solemnitatibus a Jure Civili alias ad Testamentum requisitis; dummodo aliunde sufficienter constet de Testatoris ultima Voluntate. Fagnanus in *c. Cum esses h. t. n.* 11. & ibi Abbas, & egregie Bart. *in l. Habeat a n.* 70. *Cod. de SS. Eccl.* Jul. Clarus *§. testamentum quæst. 6. n.* 1. Covarruvias *cap.* 11. *de testam. num.* 1. Pirhing *h. t. num.* 19. Engel *eod.* & hodie ferme omnes tam Civilistæ, quam Canonistæ, ac Theologi, ita ut hæc Conclusio hoc tempore sit extra controversiam. Probatur autem principaliter ex *c. Relatum* 11. *h. t.* ubi expresse statuitur, quod Testamentum ad pias causas coram duobus testibus factum valeat, & quod *cum aliqua talis causa*, simile nempe Testamentum aut dispositio ad causas pias (dictio enim *talis* est restrictiva ad similia, & dissimilium exclusiva, ut post Baldum bene observat Fagnanus in *cit. c. Relatum numer.* 4.) *ad examen* Judicii nempe externum fuerit, *ea non secundum Legee, sed secundum Decretorum*, id est Canonum, *statuta tractetur*. 138

Ratio Conclusionis est, quia in causa & materia spirituali, qualis Testamentum, ac aliæ dispositiones ultimæ ad causas pias, servandum est Jus Canonicum in utroque Foro tam Civili, quam Ecclesiastico, ac in quovis loco seu territorio, *arg. quæ in Ecclesiarum* 7. & *c. Ecclesiæ S. Mariæ* 10. *de Const.* juncto *can. Cuncta per mundum cauf. 9. q. 3.* atque amplius dictum est in procemio *n.* 217. 139

Confirmatur, praxis, & consuetudo universalis ubi. 140

ubiquo recepta habet, quod Testamenta, & dispositiones ad causas pias in utroque Foro judicentur juxta Canones, *consuetudo autem est optima Legum interpres*, *L. 37. & 38. ff. de Legib.* ergo judicare debemus quod *cap. Relatum*. 11. pro utroque foro, Civili nempe & Canonico, sit positum, consequenter in utroque Foro servandum.

141 Dices *l. Generali 13. Cod. de SS. Ecclesiis* aperte statuitur, quod Testamentum etiam ad causas pias non subsistat, nisi debitas solemnitates Juris habeat: ergo saltem pro Foro Civili non est privilegiatum Testamentum ad causas pias. Confirmatur *l. Hac Consultissima. C. h. t.* omne Testamentum solemnitate civili carens est nullum & irritum: ergo etiam Testamentum ad pias causas, eo ipso, quod Lex generaliter loquens, generaliter sit intelligenda, *c. Quia circa 22. de Privileg.* & *l. de Pretio. ff. de Publiciana in rem act.* Accedit, quod licet Leges Civiles aliqua testamenta in specie ut Testamentum militis, ac inter liberos a solemnitate excipiant, de Testamento tamen ad pias causas taceant, consequenter in Lege universali includant; cum *exceptio unius firmet regulam in contrarium in casibus non exceptis*, *l. In iis quæ ff. de Legibus*: ergo pro Foro Civili Testamentum ad pias causas non est privilegiatum. Resp. Transmittendo, quod Testamentum ad causas pias non sit privilegiatum de Jure Civili; negando vero, quod non sit privilegiatum de Jure Canonico. Sufficit autem, ut per Jus Canonicum sit privilegiatum, ad hoc, ut dicatur pro utroque Foro privilegiatum, ac in utroque Foro obligare, eo quod Testamentum hoc contineat causam piam, quæ juxta dicta non secundum Leges Civiles, sed secundum Canones in utroque Foro tractari & judicari debet. Hinc Doctores communiter fatentur, Leges Civiles solemnitatem in Testamento ad causas pias requirentes, esse correctas a Jure Canonico per *cap. Relatam* 11. *h. t.* ut proin licet Testamentum ad causas pias non sit privilegiatum per Jus Civile, sit tamen privilegiatum pro Foro Civili a Jure Canonico, in materia spirituali pro utroque Foro, obligante.

142 Dixi in responsione notanter, *transeat*, quia, quod etiam de ipso Jure civili privilegiatum sit Testamentum ad causas pias, non obscure deumitur ex *L. 28 ff. de Fideicommiss. libert.* ubi licet pater imperfecto Testamento libertatem cuidam reliquerat, eam nihilominus manumittere debuerint filii: & *L. 1. C. de SS. Ecclesiis*, sicut & ea generali illa regula ac principio, quod a milite, & liberis, nec non a quacunque causa favorabili bona sit argumentatio ad Ecclesiam, & causas pias, uti advertit Engel *h. t. n. 8.* & plurimis aliis congestis, Menochius *lib. 3. consil. 224 n. 62.* consequenter cum Testamentum inter liberos de Jure Civili sit privilegiatum *l. Hac consultissima, C. h. t.* eodem jure privilegiatum quoque erit testamentum ad causas pias.

143 Quæritur II. An, & qualis ergo de Jure Canonico requiratur solemnitas in Testamentis ad causas pias? Resp. I. De Jure Canonico in Testamentis ad causas pias plus non requiritur, quam ut adsint saltem duos testes legitimi, ita tamen, ut duo testes non sint necessarii ad substantiam & valorem Testamenti ad causas pias, sed tantum ad probationem in casu, quo aliunde non constat, nec probari potest voluntas Testatoris, nisi per testes: ut proin, si aliunde de voluntate Testatoris sufficienter constet, Testamentum ad causas pias in utroque Foro tam interno, quam externo, Civili & Canonico, etiam sine testibus validum existat, dumodo adsint ea quæ requiruntur de Jure naturæ & gentium. Covarruvias *de Testament. cap. 11. n. 12.* Fagnanus *in c. cum esses h. t. n. 8.* Menochius *lib. 3. cons. 224. a. n. 53.* peregregie Pirhing. *h. t. n. 20.* Engel *eod. n. 18.* Tiraquell. *in Tract. de Causa pia 2. Privil.* Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 2. n. 3.* Lessius, & communis aliorum, contra plures citatos a Menochio *lib. 3. Consil. 224.* Prima pars Conclusionis, videlicet, quod duo requirantur testes, aperte statuit *c. Relatum* 11. *h. t.* ibi: *Mandamus, quatenus cum aliqua talis causa* (Testamentum nempe ad causas pias) *ad vestrum examen fuerit deducta, eam non secundum Leges sed secundum Decretorum statuta tractatis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis*.

144 Secunda pars, quod scilicet duo testes sint de substantia, probatur ex eo, quia in primis in testamentis ad causas pias solemnitas Legum Civilium non attenditur, juxta dicta *n. praeced.* & *n. 39.* Dein in Jure Canonico nullibi reperitur Decretum irritans Testamenta ad causas pias sine testibus facta; prout tamen circa alios contractus reperitur, quando testes requiruntur ab substantiam; uti de Contractu Matrimoniali constat ex Concilio Trident. *Sess. 24. de reform. cap. 1.*

Confirmatur: valet Testamentum patris factum inter liberos sine omni teste, si aliunde ex manu nempe propria Testatoris constet de voluntate testatoris *L. Hac consultissima 21. C. h. t.* & *Authent. sequenti*, magisque patebit *§. seqq.* ergo etiam Testamentum factum ad pias causas, cum hoc, si non magis, saltem æque privilegiatum sit ac Testamentum inter liberos, ut habet communissima DD. apud Menochium *l. 3. concl. 224. n. 64.* Accedit, quod Constitutio *cap. Relatum 11. h. t.* in favorem causæ piæ facta, sit favorabilis, nam *summa est ratio, quæ pro religione facit*, *l. Sicut personæ 43. ff. de relig. & sumptib. fun.* consequenter amplianda, cum *odia restringi, & favores conveniat ampliari reg. 15. Jur. in 6.* atqui magis favorabile est causæ piæ, si dicatur in Testamento ad causas pias testes non requiri de substantia: ergo. 145

Dicitur autem notanter in Conclusione: *Dummodo adsint ea, quæ de Jure naturæ & gentium requiruntur ad testamentum*, videlicet libera voluntas testandi, & capacitas Testatoris, ut scilicet habeat sufficientem rationem, ac intellectum, quia, si horum aliquid desit, Testamentum etiam ad pias causas invalidum esse, omnes fatentur. An autem ad valorem Testamenti pii requiratur etiam testandi potestas Civilis, ita ut nullum sit Testamentum ad causas pias factum ab iis, qui de Jure Civili nequeunt testari, quales sunt prodigi, damnati ad mortem, deportati, impuberes &c. dicemus infra *§. 10.* agendo de iis, qui testari possint. 146

Interea ex prædictis duabus Conclusionibus infertur I. pro praxi, validum esse Testamentum ad causas pias non tantum illud, quod coram duobus testibus, sed etiam quod absente quovis teste fit, si aliunde sufficienter constat de voluntate Testatoris: v. gr. si reperitur Testamentum manu Testatoris scriptum, vel saltem ejusdem manu propria subscriptum, prout cum communissima aliorum bene observat Fagnanus *in cit. cap. Relatum 12. h. t. n. 9.* Menochius *loc. c.* Pirhing & alii *num. 143.* citati. Item si ipse hæres ab intestato sine omni teste audivit defuncti voluntatem: hoc enim in casu omnino tenetur in Foro interno adimplere defuncti voluntatem; imo etiam in Foro externo: si fatetur, se eam audivisse: si negat, offerri ei potest juramentum, juxta dicta supra *n. 77. & seqq.* 147

Infertur II. Quod valeat etiam pro Foro saltem interno, ad hoc ut accipi & retineri valeat relicta hæreditas, vel legatum, si hæres pius, pauper v. g. ipsemet interfuit & audivit defuncti voluntatem: licet nec scriptura, nec testibus id probare valeat. Quæ doctrina servit valde in casu, quo herus vel domina cuidam fideli & pauperculæ famulæ, vel famulo tanquam pauperi in secreto, absentibus aliis, aliquid legat; dicendo v. g. post mortem meam accipe in hoc vel illo loco, has vel illas pecunias, vel aliam rem, quam, tibi tanquam pauperculo lego, potest enim in secreto accipere, & retinere, loquendo de Foro interno, & si nemo se opponat (secus foret de Foro externo, vel si hæres ab intestato se opponat.) Ratio autem eadem, quæ prior est, quia de Jure naturæ sufficit ad transferendum dominium, ut ille, in quem transfertur dominium, revera sciat voluntatem transferentis, eamque acceptet: sicut a pari ad hoc, ut quis rem donatam tuta conscientia accipere, ac retinere valeat, sufficit, ut donatarius sciat voluntatem donantis, eamque acceptet, licet in Foro externo conventus, eam per duos saltem testes probaret, vel non probans, rem donatam hæredibus ab intestato relinquere, aut jam acceptam restituere deberet. 148

Ex eadem ratione infertur III. Quod, si testator alicui etiam soli in secreto committat, ut post mortem suam, accipiat existentes in certo loco pecunias, easque pauperibus, vel aliis causis piis distribuat, vel pro ani- 149

ma

ma defuncti Missas legi faciat, possit talis commissaria persona (loquendo de foro interno) tales pecunias accipere, ac juxta intentionem datam ad causas pias applicare: licet in Foro externo ei non crederetur, neque in Foro interno credere eidem teneretur hæres ab intestato, sed executionem impedire, vel etiam ad restitutionem compellere tuta conscientia posset, casu quo resciret, quod aut vellet ita distribuere, aut jam distribuisset deputata personæ.

150 Infertur IV. Quod licet Testamentum ad interrogationem alterius, solo nutu factum non valeat de Jure Civili, *l. Jubemus*, *h. t.* & diximus supra *nu. 63.* valeat tamen ad causas pias. Layman *loc. cit.* Menochius *loc. cit. n. 64.* Tiraquell. *in tract. de privileg. causæ piæ Privileg. 8.* Julius Clarus *§. Testamentum quæst. 6. n. 7.* citans communem, Abbas *in rubric. h. t. n. 9.* & communis aliorum. Ratio est, quia nutu testari non est probibitum Jure naturæ vel gentium, sed a Lege Civili, quæ in testamentis ad causas pias non attenditur.

151 Infertur V. Quod, quia solo Jure Civili, non item naturali invalida est dispositio, qua quis hæredem incertum instituit, vel hæreditatem aut legata alterius arbitrio distribuendam committit, juxta dicenda infra *§. 12. de Hæredibus, & institutione eorum*, tamen valeat ad causas pias in utroque Foro, ut proin legitima sit dispositio, si quis manu propria scribat, vel coram duobus legitimis testibus dicat: pro hærede instituo Deum, & causas pias vel præcise causas pias, vel pauperes illos, quos elegerit, vel quibus hæreditatem meam dare voluerit hic vel ille meus executor, vel bonus amicus &c. vel illos, qui venerint in Civitatem. Item valet, si dicat: instituo animam meam pro hærede; quia censetur velle, ut pro animæ salute hæreditas ipsius relicta ad pias causas applicetur. Pariter valet, si dicit; instituo pro hæredibus animas in purgatorio; velle enim censetur, ut pro hæreditate relicta legantur Missæ applicandæ pro animabus in purgatorio, Jul. Clarus *§. Testament. qu. 6. n. 5.* Molina *disp. 134. n. 3. & ult.* Layman *loc. cit. n. 7.* Abb. *consil. 32. n. 3. lib. 2.* Covar. *de Testam. in c. cum tibi n. 12.* Pirh. *h. t. n. 23.* & communis aliorum, qui etiam valere dicunt testamentum ad causas pias, si Testator præcise dicat; omnia bona mea [illegible] Titii committo, seu juxta arbitrium Caii distribu[illegible] *arg. c. cum tibi 13. h. t.* quia licet in tali [illegible] causa [illegible] nec in communi exprimatur, censetur tamen [illegible] velle testari ad causas pias, ita ut commissarius deputatus teneatur omnia erogare in causas pias. Ratio ulterior est; quia cum Ultima Voluntas in dubio semper ita intelligi debeat, ut potius valeat, quam non *arg. l. Abbate 15. de V. S. & l. Quoties 13. ff. de Rebus dub.* Testamentum autem ita factum non valeat ad causas profanas, interpretari debemus, mentem Testatoris fuisse ad causam piam testari, quod ipsum notat Summarium *cit. cum tibi*, & egregie pertractat Covar. *c. 18. de Testam.*

152 Resp. II. Cuando per scripturam propriam Testatoris, vel aliunde de voluntate testatoris sufficienter non constat, tunc in testamento ad pias causas necessario requiruntur duo testes legitimi juxta Canones, adeo ut nec in foro interno hæres ab intestato credere teneatur uni testi, licet omni exceptione majori, testimonium suum etiam juramento confirmanti, Layman *lib. 3. tract. 5. c. 2. n. 4.* & communis aliorum. Patetque tum ex *c. Relatum 11. h. t.* ubi duo saltem vel tres testes ad valorem Testamenti requiruntur (intellige, si non aliunde quam per testes de voluntate testatoris constat) tum ex illa universali Juris Regula, quo unus testis ad probandum non sufficiat, *c. Licet universis 23. de testib.* & amplius dictum est *lib. 2. tit. 20. de testibus §. 8.* Hinc illud vulgare verum dictum, *Unus testis, nullus testis*: & quod cum suo, vel alterius præjudicio nullus teneatur credere uni soli, etiam omni exceptione majori.

153 Infertur, improvide, ac periculose agere, tam testatorem, qui uni soli, v. g. Confessario manifestat, quam ipsum Confessarium, qui suscipit Voluntatem Ultimam referendam hæredibus ab intestato, hoc ipso enim, quod uni soli quisquis ille sit, credere non teneantur hæredes ab intestato, dispositio talis ultima periculo nullitatis semper exponitur. Hinc, vel ipsi hæredi ab intestato communicet dispositionem ad piam causam, vel quod melius est, manu propria scribat, aut duos testes adhibeat testator.

Non tamen est necesse, ut testes sint rogati. Jul. Clarus *loc. cit. num. 3.* citans communem, Covar. *cap. 11. de Testam. n. 5.* Bartolus, & Baldus, Pirhing *h. t. n. 21.* Abbas *in c. Relatum eod. n. 3.* Fagnanus *in idem c. n. 12.* & communis aliorum. Ratio jam sæpe dicta est; quia nempe solo Jnre Civili, quod in his Testamentis non attenditur, non vero Jure naturæ, gentium, vel Canonico ad probandum requiruntur rogati testes. Nec obstat, quod *c. Relatum 11. h. t.* dicat *coram duobus testibus requisitis*, quia hoc non ita intelligendum est, quasi testes deberent esse rogati a testatore; sed quia *requiruntur* ad probationem, si aliæ probationes deficiunt. 154

Ob eandem rationem etiam mulier potest esse testis in testamento ad pias causas, Covar. *loc. cit. num. 7.* citans communem, Pirhing *loc. cit.* Clarus *loc. cit. n. 4.* Abbas *loc. cit.* Fagnanus *in c. cum esses 20. h. t. n. 35.* & communissima aliorum. Accedit, quod mulier in quavis causa Civili (qualis etiam est testamentum) possit esse testis de Jure Canonico; & solum per Jus Civile, quod in pio testamento non attenditur, repellatur, a ferendo testimonio, in testamentis. 155

Num autem etiam alii testes, qui a solo Jure Civili ad ferendum testimonium in testamento sunt inhabiles, v. g. servi infames &c. possint esse testes, major est difficultas; Anchoranus siquidem *in c. cum esses 10. h. t. n. 6.* Fagnanus *in idem c. eod. n. 35.* & alii affirmative respondent, nec sine fundamento; quia, cum communissima DD. teneat in Testamentis ad causas pias aliam non exigi solemnitatem, quam quæ requiritur de Jure naturæ & gentium, necessario sequitur, etiam servos, & infames esse posse testes; utpote qui de Jure naturæ ad testimonium ferendum non sunt inhabiles. Idem in re sentire videtur Pirhing *h. t. num. 21.* Imo fere communis aliorum, dum fœminam pro habili teste in testamento ad causam piam agnoscentes, hanc communiter assignant rationem, quod in hujusmodi Testamento testis esse possit, quicunque de Jura naturæ & gentium a ferendo testimonio non repellitur. Quo non obstante 156

Resp. III. In casu, quo non nisi per testes de voluntate testatoris constare potest, etiam in testamento ad causas pias necessario (saltem pro Foro externo) requiruntur duo testes legitimi de Jure Canonico, adeo ut inhabiles sint, non tantum qui de Jure naturæ & gentium, sed etiam qui de Jure Canonico ad ferendum testimonium communiter, seu regulariter non admittuntur. Covar. *cap. 11. de Testam. num. 11.* citans Corneum *Consil. 166. vol. 3.* Patetque Conclusio satis clare ex *c. Relatum 11. h. t.* ubi expresse statuitur, ut Testamenta ad pias causas in Judicium deducta tractentur *requisitis duobus testibus legitimis secundum Decreta*, SS. Canones. Ex quo sic argumentor: vigore hujus *c. Relatum*, in Testamento ad pias causas necessario requiruntur *duo Testes legitimi secundum Canones*: ergo qui secundum Canonum; seu de Jure Canonico non sunt testes legitimi, seu a testimonio ferendo communiter repelluntur, in Testamento pio non sunt testes habiles seu legitimi. Videtur revera hoc argumentum efficax ut patet legenti & consideranti textum. Concordat *cap. Testimonium 54. de Testib.* ubi in causis Civilibus, qua is est de testamento, pro testibus inhabilibus universaliter declarantur, existentes in crimine, ac infames etiam emendati, qui tamen de Jure naturæ & gentium ad ferendum testimonium inhabiles non sunt. 157

Infertur, quod, quia sequentes personæ ad ferendum Testimonium a Jure Canonico communiter reputantur inhabiles, seu illegitimi, videlicet servi *can. Testes §. Servi, & §. Liberi caus. 4. q. 3. & c. Forus 20. de V. S.* infames infamia Juris, *c. Nulli caus. 3. q. 4. c. Præterea 7. de Testib.* Excommunicati vitandi, *c. Illi qui can. Infamis caus. 6. q. 1. c. Decernimus 8. Sentent. excomm. in 6.* Criminosus non emendatus; si ei crimen objiciatur, *c. Testimonium 54. De Testib.* &c. Pauperes minus honestæ vitæ, & qui ob vitium proprium in paupertatem venerunt, de quibus tamen sicut de reliquis magis vide *lib. 2. tit. 20. de Testibus* præsertim *§. 2. 3. 4.* quod, inquam, hi omnes etiam in Testamentis ad causas pias sint inhabiles; quia nempe secundum Canones, testes legitimi non sunt. 158

159 Econtra vero, quia mulier in causis saltem Civilibus pro teste habili a Jure Canonico agnoscitur, *c. 2. de Judiciis in 6.* & *can. Ex eo, quod caus. 55. q. 3.* cum concordantiis pro testamento pio testis omnino esse potest: licet de jure civili in testamentis pro legitimo teste non agnoscatur *§. Testes 6. Instit. de testam. ord.* Idem de muliere sentiunt Doctores fere omnes, qui tamen a potiori de aliis testibus secundum Leges inhabiles, de natura vero habiles, v. g. servis, infamibus, &c. abstrahunt.

160 Objicies contra Conclusionem *nu. 43.* datam. Sufficiunt ad Testamentum pium ea, quæ de Jure naturæ ac gentium sufficiunt; atqui hoc Jure sufficiunt de Jure Canonico inhabiles: ergo. Resp. Disting. major. Sufficiunt in casu, quo aliunde quam per testes de voluntate testatoris satis constat, conceditur: in casu, quo non nisi per testes dicta voluntas probari potest, negatur major, & concessa minori, sub data distinctione conceditur, & negatur Conseq. Ratio jam supra allegata est; quia nempe in casu, quo voluntas ultima per testes probari debet. Jus Canonicum *testes juxta Decreta legitimos* requirit, præcipitque, ut *juxta Canones* Testamentum pium judicetur.

161 Quæritur III. An Testamentum absque solemnitate Civili ad causas pias conditum, valeat etiam quoad legata profana eidem inserta? Et econtra, an corruente ob defectum solemnitatis civilis Testamento ad causam profanam facto, corruant etiam legata pia in eo contenta? Resp. I. Testamentum absque solemnitate Civili factum ad causas pias, valet etiam quoad legata profana eidem inserta, Covarruvias de Testament. *c. 11. num. 2.* Molin. *disp. 134.* Tiraquell. *Privileg. 80.* Pirh. *h. t. n. 22.* Engel *eod. n. 19.* Layman *lib. 3. tract. 3. cap. 2. nu. 10.* Clarus *loc. cit. q. 6. n. 9.* citans communem, quamvis ipsemet ad finem titubet. Lessius, & communior aliorum contra Jasonem *in leg. 1. C. de SS. Eccles. in 1. lect. n. 22.* licet *in l. Hac consultissima §. Ex imperfecto n. 10.* fateatur, se dissentientem a Conclusione nullum legisse, & Klingensperger *lib. 1. tit. 13. q. 12. obed. 2.* Ratio est: quia juxta *reg. 42. Jur. in 6. Accessorium sequitur naturam principalis*, consequenter, si testamentum tanquam principale valet, etiam legata utpote *Accessorium* valebunt. Hinc *Authen. Quod sine C. de testament.* in Testamento patris inter liberos sine solemnitate ordinaria facto, valent etiam legata extraneis relicta.

162 Nec obstat textus *l. Hac consultissima 21. §. Ex imperfecto C. h. t.* ubi dicitur, ejusmodi Testamentum ratione solemnitatis imperfectum valere inter liberos tantum, *& si alia extranea persona sit mixta, quantum ad illam duntaxat permixtam personam pro nulla haberi, & liberis accrescere.* Resp. enim, quod, cum illi duo textus videlicet *l. Hac consultissima* & *authen. Quod sine* immediate se subsequantur, sint concordandi sub hac distinctione, quod textus *l. Hac consultissima* procedat, quando una cum liberis admixta est persona tanquam cohæres: textus *Auth.* vero habeat locum, si admixtæ personæ tantum relinquitur legatum, vel fideicommissum.

163 Confirmatur Conclusio. Si legata profana in testamento ad causas pias sine solemnitate Civili facto non valerent, necessario accrescerent ipsi causæ piæ tanquam hæredi instituto; hoc ipso, quod hæres succedat in universum jus Testatoris, juxta dicenda infra *§. de Hæred.* atqui æquitati contrarium videtur, quod idem testamentum, cujus favore, & valore causa pia se defendit, ob ejusdem causæ piæ favorem oppugnetur in aliquo, aut infirmetur, contra tritum illud Juris, *Quod quisque juris in alterum statuerit, vel obtinuerit, uti eo & ipse debet.*

164 Resp. II. Etsi testamentum ad causam profanam factum, ob defectum solemnitatis Civilis corruat, valent nihilominus legata pia eidem inserta; dummodo habeat ea, quæ ad valorem dispositionis piæ juxta dicta supra *n. 143.* requirunt. Covarr. *de testam. c. 11. n. 4.* Layman *l. c.* Pirh. *l. c.* Imola *c. Quæ in Ecclesiarum de Constit. colum. penul.* Eng. *h. t. n. 20.* Tuscus *V. Legatum Concl. 109. n. 7.* contra Jasonem *in l. Hac consultissima §. Ex imperfecto n. 11.* & alios a Covarruvia citatos. Ratio est; quia, ut sæpe dictum, in relictis ad causam piam Jus Civile non attenditur, *arg. c. Relatum 11. h. t.* consequenter etsi defectu solemnitatis Civilis Testamentum non valeat quoad profana, valet tamen quoad legata pia in eo contenta.

165 Nec obstat *reg. 42. de Jur. in 6. accessorium naturam sequi principalis*: & consequenter corruente principali, Testamento nempe profano, corruere etiam legata pia inserta; utpote accessoria. Resp. enim, Regulam illam habere plures limitationes, & præsertim non procedere, quando in Accessorio habetur specialis ratio, quæ non reperitur in principali, ut hoc corruente, illud sustineatur; prout in proposito est favor Religionis. Quod si urgeas, etiam in legatis profanis respectu Testamentorum ad causas pias haberi eandem diversitatem, quæ habetur in proposito, ergo & in casu *n. 161.* proposito citata Regula Juris male allegatur pro probatione! Resp. Negando consequentiam: etsi enim habeatur aliqua disparitas ibi, non tamen habetur specialis ratio, cur subsistente testamento ad causas pias, debeant corruere legata profana; qualis tamen specialis ratio habetur, ut corruente Testamento profano, valeant legata pia; nimirum favor Religionis.

166 Quæritur IV. An Testamentum imperfectum, sive aliquo modo cœptum, sed non perfectum, vel absolutum valet quantum ad pias causas? Intricata hæc est Quæstio, & inter DD. multum controversa. Pro cujus clariori intelligentia prius notandum, dupliciter posse intelligi Testamentum imperfectum: Respectu nempe voluntatis, & respectu solemnitatis. Primo modo dicitur imperfectum in casu, quo Testator cogitat, vel resolvit facere Testamentum, ad quem finem vocari facit testes, interea annotat aliqua, vel discurrens cum aliquo, vel pluribus dicit, se se in Testamento hoc vel illud ordinaturum, hujus vel illius personæ specialiter fore memorem &c. ut ea dein testibus facilius proponere, & coram eisdem cum solemnitate aliqua juxta propositum testari valeat; ante adventum testium vero moritur; vel illis advenientibus loquela, aut rationis usu privatur seu alias impotens ad testandum redditur. Quamvis enim in tali casu mentem suam de futura dispositione in scriptis, vel oretenus facienda jam jam aliqualiter manifestaverit, tamen Testamentum aliquod nondum facit, nec facere revera & proprie incæpit, sed tantum ad faciendum se præparavit, aut quomodo coram testibus facere vellet, se resolvit, hoc ipso, quod non prævia illa annotationis scriptura, nec coram illis, coram quibus de futura sua dispositione discurrebat, sed coram venientibus aliis ad id vocatis testibus testari voluerit; hoc Testamentum respectu voluntatis imperfectum dicitur, prout explicat Molina *disp. 134. n. 9.* Covarruvias *can. 11. de Testam. n. 13.* & alii communiter.

167 Secundo modo, sive respectu solemnitatis imperfectum dicitur Testamentum; quando quis coram testibus jam præsentibus incipit testari dicendo verbi gratia hæredem instituo hunc, aut illum: vel huic, vel illi tale legatum facio &c. volens adhuc plura ordinare, antequam vero ad finem veniat, moritur, aut alias incapax redditur: hoc enim in casu dispositio circa ea, quæ proposuit, jam dicitur perfecta ratione voluntatis, hoc ipso, quod ut proposuit, coram actu præsentibus actu valuerit testari, ac revera testari incæperit, quamvis adhuc dicatur imperfecta ratione solemnitatis, eo quod donec Testamentum plene absolvatur, debite solemne non sit; *Leg. 25. ff. h. t.* Idem esset, si quis sine testibus testari volens inciperet voluntatem suam ultimam manu propria scribere (prout contingere posset in Testamento ad causas pias, vel inter liberos) sed ante absolutum Testamentum e vivis decederet, vel alias inhabilis redderetur, Covar. *loc. cit.* Molina *disp. 134. n. 9.* cum aliis.

168 Resp. I. Quando primo modo, ex defectu nempe voluntatis imperfectum habetur testamentum; tunc etiam quoad causas pias est invalidum, sive dein causam piam pro hærede sive legataria instituere voluerit. Covarr. *c. 11. de Testam. 13.* Molina *disp. 134. n. 9.* Decius *in c. 1. de Fide Instrum. n. 15.* Barb. *in c. cum tibi 13. h. t. n. 5.* Surdus *dec. 292. n. 11. cum seqq.* Jason, Castrensis, & communis aliorum contra Abbatem *in cap. 1. de Successon. ab intest. n. 2.* Ratio est; quia ubi deest voluntas testandi, deest solemnitas de Jure naturæ requisita, juxta omnes, ubi autem deest aliquid eorum, quæ de Jure naturæ requiruntur, dispositio Testatoris etiam ad piam causam invalida est, sive per modum Testamenti, sive per modum Codicilli coram venturis testibus testari resolverit.

Nec

169 Nec dicas cum Abbate *l. c.* adesse voluntatem, & consensum naturalem, qui in Testamento sufficit. Resp. enim distinguendo: adest consensus, & volunras testandi de præsenti, negatur: de futuro, venientibus nempe testibus vocatis, conceditur. Hæc autem voluntas non sufficit; alias enim etiam sufficeret ad valorem dispositionis ultimæ pro causa pia, si quis sanus adhuc coram duobus diceret, ego aliquando hoc vel illud Monasterium instituam pro hærede &c. quod tamen nec ipsemet Abbas concedit.

170 Hinc infertur pro praxi si quis advertit, se ita constitutum, ut periculum sit, ne ante adventum testium alias ad solemnitatem requisitorum, e vivis decedat, vel incapax ad testandum reddatur, maxime consultum sit, ut interea, si potest, scribat suam Ultimam Voluntatem; vel, si hoc non valet, obvios testes etiam domesticos saltem duos numero convocet, & oretenus coram eis, vel si scribit suam voluntatem in charta, de iis saltem, quæ pro causis piis relinquere cogitat actu testetur, expresse dicendo, vel addendo testibas, vel in scriptura, se de facto coram eis, aut hac charta velle Testamentum, vel Codicillum facere ad bas vel illas causas, testesque alios tantum vocare pro valore eorum, quæ ad causam profanam relinquent: vel pro majori solemnitate, casu quo tunc jam causam piam pro hærede instituit; hoc enim in casu duo testes obvii, etiam mulieres, sufficiunt ad totum Testamentum, etiam quoad legata profana eidem inserta.

171 Resp. II. Si secundo modo seu defectu solemnitatis Testamentum, vel Codicillus habetur imperfectus, valet dispositio saltem quantum ad causam piam, licet in foro externo non valeat ad causam profanam. Secunda Conclusionis pars quoad profanas est certa & extra controversiam, ut dicit Abb. *in c. 1. de succes. ab intest. n. 2.* textu claro *l. si is, qui 25. ff. h. t. quia censentur* (subdit textus) *magis cœpisse facere Testamentum, quam fecisse*. Concordat *l. Furiosus 9. C. Qui Test. facere*. Ubi dicitur, quod licet furiosus absente furore facere possit Testamentum, tamen si illud facere incipit, & ante absolutionem totius Testamenti eum furor invasit, totum Tastamentum fit nullum. Rationem dant Jurisconsulti hanc, videlicet, quod Testamentum secundum Leges si quid individuum ut proin, qui tantum partam facit, nihil fecisse censcatur, consequenter, etsi hæredem jam denominasset, tamen Testamentum in foro externo foret nullum, si legata, quæ facere destinaverat, deficiunt, uti bene notat Jason *in rubr. ff. de Legatis n. 12.*

172 Dicitur notanter *in foro externo*, quia quidquid sit de Foro interno, vide, quæ dicta sunt supra *n. 18.*

173 Prima vero pars Conclusionis videlicet, quod hujusmodi Testamentum valeat saltem quantum ad causam piam, docetur a Covar. *de Test. c. 11. nu. 14.* Molina *disp. 134. n. 9.* Abbate *l. c.* Layman *lib. 3. tr. 5. c. 2. n. 6.* Tiraquell. *Privil. 7.* Bartolo *in l. in Test. ff. de Fideicom. hæred.* Decio *cons. 159.* dicente, banc esse communem, Jasone, Alexandro, & communi aliorum, contra Jul. Clarum *§. Testamentum q. 7. n. 4.* ubi contenditur hanc suam opinionam esse communam. Ratio Conclusionis est; quia, ut supra cum communi aliorum, ipso etiam non dissentiente Claro, diximus, in Testamento ad causas pias sufficiunt ea, quæ de Jure naturę requiruntur, atqui de Jure naturę non requiritur, ut quis totum testamentum, prout ordinaverat, absolvat, sed potest quis perfecte disponere de aliquibus, ita ut quoad taliter disposita, dicatur de præsenti adesse perfecta disponendi voluntas; quamvis alitar sit da Jure Civili, cit. *l. Si is qui 25. ff. h. t.* quod Jus Civile in testamento pio non attenditur.

174 Dices cum Claro *l. c.* etiam in tali casu testameotum dici non esse perfectum ratione voluntatis hoc ipso, quod teste quotidiana experientia videamus, multos Testatores in ipso actu conficiendi testamenti mutare, addera, demere, ac revocare: ob quod etiam testamentum inter liberos cęptum, sed non perfectum, irritum ast, licet ęque, imo secundum aliquos magis sit privilegiatum, quam testamentum ad causas pias, prout magis demonstrat idem Clarus *q. 8.* ergo, Resp. negando, quod testamentum revera inceptum quoad ea, de quibus Testator jam disposuit, ratione voluntatis non sit perfectum ex eo, quod dispositionem mutare potuerit, & teste experientia mutare sępe soleat testator. Hoc enim si quid probaret, probaret etiam, quod nec testamentum totaliter absolutum, dici posset perfectum ratione voluntatis; cum & hoc adhuc mutare possit, & sæpe soleat testator: *Ambulatoria est enim voluntas Testatoris, usque ad vitæ supremæ exitum, l. Quod si 4. ff. de Adim. Legat.* Hinc, licet mutare possit voluntatem suam testator, tamen, si re ipsa non mutat, censetur voluntas de jure naturali, & Canonico perfecta circa quæ actu jam disposuit, ut cum aliis bene advertit Bartolus *l. c.*

175 Nec valet exemplum de testamento inter liberos pro confirmatione adductum. Tum quia testamentum inter liberos, etsi sit privilegiatum, tamen adhuc subjacet dispositioni Legis Civilis, ut patet ex *Authen. Quod sine & Auth. Hoc inter C. h. t.* Tum quia negatur suppositum, quod testamentum inter liberos sit æque privilegiatum, ac ad causas pias, cum hoc longe major, fruatur favore, uti bene advertit Covar. *l. c.* Abbas *in c. 1. de Success. ab intest.* Bartolus, Menochius, & alii.

176 Infertur, quod si quis non aliter, quam coram convocatis, vel alias jam præsentibus testibus cogitans testari, incipit testamentum facere & nominato hærede ad pias causas, moritur, vel pergere non amplius potest, testamentum in utroque Foro validum existat, totaque substantia relicta pertinaat ad hæredem, piam causam denominatam: licet destinaverit etiam alia legata v. g. consanguineis facere; quia, ut infra dicetur *§. de Hæredibus*: hæres succedit in universum jus defuncti, nec tenetur cuipiam aliquid dare, nisi id expresse disponat Testator. Valet item ad legata profana, si hæres est causa pia juxta dicta *nu. 161.* etsi totaliter non sit absolutum testamentum. Si vero hæres est causa profana, & inserta legata pia, valebit quoad legata pia, & irritum erit quoad hæreditatem, ac etiam legata profana, si quæ eidem jam sunt admixta, juxta dicta *n. 164.*

177 Cæterum ex prædictis infertur, quomodo practice fieri possit ac debeat Testamentum, vel alia dispositio ad causas pias videlicet, quod, cum juxta dicta & probata, ad illud plus non requiratur, quam ut per ea, quæ de Jure naturæ ad probandum sufficiunt, constet de voluntate Testatoris possit Tastator vel manu propria absque ullo teste suum Testamentum scribese, vel ab alio scriptum subscribere, qui modus utpote facillimus cuivis qui sua causis piis relinquere cogitat, etiam tempore sanitatis, suadetur, ut saltem in omnem eventum, quo forte morte, vel gravi morbo interveniente testari amplius non posset, juxta sanctam intentionem suam adsit dispositio; vel queat voluntatem suam indicara hæredi ab intastato; quomodo multi utuntur qui non totam hæreditatem, sed tantum aliqua legata causis piis relinquunt; si alias hæredem ab intestato fidelem, & conscientiosum noruut, vel duobus obviis e domo propria, vel e vicina convocatis duobus testibus (qui etiam mulieres esse possunt) voluntatem suam manifestare circa causas pias valeat; qui modus est securior utroque priore. Primo quidem, quia non desunt (quamvis pauci sint) negantes, solam scripturam propriam absque omni teste sufficere: Altero vero, quia semper periculum manet, an non hæres ab intestato avaritia excæcatus, dispositionem pro causa pia negligat, sibique relictam attribuat. Unde hic modus præ cæteris consulendus (ni, quod adhuc securius est, quis velit Testamentum ad Acta dare, juxta dicenda infra *§. IX.*) Et præsertim iis utilis est, qui ingravescente infirmitata scribere amplius non possunt aut timent, ne donec scribendo absolvant, morte, aut incapacitate præveniatur.

178 Illud tandem circa causas pias cum Pirhing *h. t. n. 22.* & aliis, Engel *h. t. n. 24.* Guttierez *pract. Quæst. lib. 1. q. 44. num. 2.* notandum, quod sit mixti Fori *arg. cap. Si hæredes 6. h. t. & l. Hæreditas 50. ff. de hæred. petit.* ibi: *Principali, vel Pontificali authoritati* ut proin in arbitrio hæredis, vel legatarii sit, hæreditatem aut legatum pium a Judice sæculari, vel Ecclesiastico petere, casu quo hæres ab intestato vel executor Taltamenti ast Laicus: Nam si Clericus foret, haud dubie coram Ecclesiastico judice agere oporteret, si quæ causa pia ab eo hæreditatem, vel legatum prætanderet, eo quod Clericus coram judice laico conveniri non valeat. Si pro hærede causa pia invenitur instituta, quæ se defendere nequit,

quit, dandus est ei ab Episcopo procurator in litem, Engel *l. c.* Barbosa *de offic. & pot. Epis. a. 3. alleg. 82. n. 14.*

179 Quæritur V. An valeat testamentum ad causam piam sine institutione hæredis factum? Ratio dubitandi est; quia hæredis institutio tantum de jure civili requiri videtur ad Testamentum; jus autem Civile in testamento ad causam piam non attenditur; ita argumentatur, & propterea affirmativam tenet Lessius *lib. 2. c. 19. dub. 2. n. 8.* citans Clarum *§. Testamentum 6. a. 8.* sed immerito, quia Clarus ibidem tantum docet, quod in Testamento ad causas pias necessarium non sit, liberis titulo institutionis, seu hæredis aliquid relinquere; dummodo alias legitima eis relinquatur: non vero docet, quod Testamentum ad pias causas valeat absque omni institutione hæredis. Resp. Ad hoc, ut dispositio Ultimæ Voluntatis ad pias causas valeat per modum Testamenti, omnino necessarium est, ut vel explicite, vel saltem implicite instituatur hæres. Conclusio videtur certa ex eo, quod hæredis institutio sit de essentia Testamenti, juxta dicta supra *n. 3.* & per eam testamentum differat ab aliis dispositionibus Ultimæ Voluntatis: ergo etiam in Testamento ad pias causas sequiritur. Confirmatur: Testamentum ad causas pias definitur esse illud, in quo hæres est causa pia, ergo ubi hæres non est nec testamentum ad causas pias, sed præcise Codicillus est. Nec dicas cum Lessio, hæredis institutionem tantum requiri per dispositionem Juris Civilis, quod non attenditur in Testamento pio. Nam contra est, quod institutio hæredis sit etiam de jure gentium hoc ipso, quia etiam de jure gentium hæres ab intestato succedat in universum jus defuncti, si nullus reperitur hæres institutus in dispositione Testatoris, de jure gentium enim nemo nisi hæres ex Testamento, vel ab intestato in universum jus succedit; consequenter, ubi non adest hæres institutus, succedit hæres ab intestato. Dicitur autem notanter in Conclusione *explicite*, vel *implicite*, quia necessa non est, ut in Testamento ad pias causas fiat institutio explicite, id est expresso nomine *hæredis*. di[illegible] v. g. pro *hærede* instituo causam piam: sed sufficit si fiat implicite, dicendo v. g. volo, ut cuncta mea bona post mortem meam dentur huic Monasterio, vel applicentur ad hanc, vel illam causam piam; *arg. c. Cum tibi 13. h. t.* Ratio est; quia cum hæres nil aliud sit quam ille, qui in universum jus defuncti succedit, *l. hæred. ff. de R. J.* in tali autem testandi modo jam designetur aliquis, qui ita succedat, hoc ipso jam hæres institutus censetur saltem implicite, quod de jure gentium sufficit. Infertur proin, valere per modum testamenti, Voluntatem Ultimam ad causas pias, qua sic dicit Testator: volo, ut cuncta mea residua dentur pauperibus, vel huic Ecclesiæ: vel applicentur pro legendis Missis &c. item valet si factis prius aliquibus legatis dicit: reliqua dentur Ecclesiæ, vel pauperibus &c. hoc ipso enim, quod legatarii tantum in particulare jus succedant, causa pia, si eidem reliqua omnia sine exceptione relinquuntur, implicite erit heres, utpote in reliquum non exceptum jus universum succedens. Econtra vero, si nec implicite ita instituitur heres, sed tantum aliqua in specie reliquuntur, in vim Testamenti non valebit, sed tantum Codicillus erit, hoc ipso, quod nullus sit deputatus, qui in jus universum succedat, consequenter heres ab intestato veniat. Aliqua adhuc de hoc vide *num. 196. & 197. & seq.*

§. VII.

De Privilegiatis Testamentis parentum inter liberos.

S U M M A R I U M.

180 *Testamentum inter liberos quid?*
181 *Est privilegiatum pro utroque foro.*
182 *Requiritur tamen aliqua solemnitas civilis ad illud.*
183 *Designatæ in eo portiones pro liberis non debent numeris arithmeticis, sed distinctis verbis exprimi.*
184 *Requiritur etiam, ut dies & annus, nec non propria liberorum nomina clare apponantur; si in scriptis sit testamentum.*
185 *Patris subscriptio non est necessaria, si ipse totum testamentum scripsit.*
186 *Secus, si ab alio est scriptum.*
187 *Sufficit, si testamentum aliena scriptum manu propria parentis, vel omnium liberorum subscribatur.*
188 *Etiam Nuncupativum testamentum parentis inter liberos valet, dummodo adsint duo testes.*
189 *Qui necessario non debent esse rogati; esseque possunt fœminæ.*
190 *Potest parens liberos inæqualiter instituere.*
191 *Solvitur objectio.*
192 *Cuivis ex liberis portio legitima relinqui debet titulo hæredis.*
193 *Testamentum inter liberos saltem aliquas Juris Civilis requirit solemnitates.*
194 *Inter quas est, ut liberis portio legitima titulo hæredis assignetur.*
195 *Jura contrarium dicentia sunt correcta.*
196 *Testamentum ad pias causas valet, etsi in illo liberis titulo hæreditatis nil relinquatur.*
197 *Doctrina practica. Et n. seq.*
199 *Testamentum inter liberos non valet, si nullus in eo est hæres.*
200 *Aliud est quærere, an valeat testamentum, in quo nullus est hæres: & aliud, ubi unus vel plures ex liberis non instituuntur titulo hæredis. Et n. seq.*
202 *Quando testamentum parentis inter liberos non valet in vim testamenti, valet tamen ut Codicillus.*
203 *Testamentum minus solemne inter liberos non valet, quoad extraneas personas hæredes institutas.*
204 *Valent tamen legata in eo extraneis facta.*
205 *Solvitur objectio* ex Novell. 170. c. 3. *Et n. seq.*
207 *Probabile est, quod nec legata pro extraneis valeant.*
208 *Testamentum patris inter liberos illegitimos non est privilegiatum.*
209 *Bene tamen testamentum Matris.*
210 *Practica instructio circa testamentum inter liberos.*

180 Quæritur I. Quid, & qualiter privilegiatum sit testamentum inter liberos? Resp. I. *Testamentum inter liberos* est illud, quod parentes, Pater nempe, vel Mater, vel ascendentes in linea recta faciunt, in eoque liberos, vel nepotes instituunt. Ita communis. Pateteque ex *l. fin. C. Fam. Hercisc.* & *l. hac consultissima 21. §. Ex imperfecto 6. h. t.* ubi etiam aperte insinuatur, testamentum inter liberos esse non tantum, quod a Patre: sed quod a Matre fit: ibi: *a Parentibus utriusque sexus.* Et quia *appellatione parentis non tantum pater, sed etiam avus & proavus, & deinceps omnes superiores continentur, sed & mater, & avia, & proavia, l. appellatione 51. ff. de V. S.* ideo etiam illud testamentum, quod ascendentes pro hæredibus instituunt, testamentum inter liberos consequenter privilegiatum erit, Layman *l. 3. t. 5. c. n. 10.*

181 Resp. II. Testamentum inter liberos est pro utroque Foro privilegiatum, adeo ut valeat, etsi solemnitatibus de Jure Civili ad Testamentum ut sic requisitis careat: dummodo ea habeat, quæ pro eodem a jure specialiter requiruntur. Omnes, textu claro *L. hac consultissima 21. C. h. t.* ibi: *Ex imperfecto autem Testamento voluntatem tenere defuncti, nisi inter solos liberos a parentibus utriusque sexus habeatur, non volumus.* Dicitur tamen notanter in Conclusione, *Dummodo ea habeat, quæ pro eodem a Jure specialiter, requiruntur.* Quia, ut patebit ex sequentibus, etiam ad hujus Testamenti valorem aliqua saltem requiruntur. Nam

182 Resp. III. Si parens aliquis in scriptis testetur inter liberos, & totum Testamentum manu propria scribit, tunc valet etsi nullus testis, vel alia Juris solemnitas adhibeatur dummodo manu propria *in subscriptione tempus*, quo Testamentum fecit, *declaret, deinde filiorum quoque nomina propria*: ac uncias, seu id, quod cuivis relinquere intendit, *non signis numerorum, sed claris, & indubitatis verbis exprimat*, ut habetur *Novella* 107. *c. 1.* Concordat, & Conclusione ulterius probat *L. fin. C. Famil. Herciscund.* ibi: *Seu Epistola parentis esse memoretur, sive quocunque alio modo scriptæ* (intellige manu propria extracto juxta *cit. Novel.*) *inveniantur relictæ &c. defuncti dispositio custodiatur, etiamsi solemnitate Legum hujusmodi dispositio fuerit destituta, & Authen. Quod sine C. h. t.* ubi de Testa-

stamento parentis inter liberos sic legitur. *Quod sine subscriptione ita procedit, si parens litteras edoctus manu propria, non signis, sed litterarum consequentia, declaret tempus, & liberorum nomina, item & unciarum numerum, seu signa rerum specialium.*

183 Ex quo textu præsertim ex verbis, *non signis numerorum, sed litterarum consequentia, declaret &c.* Bartolus *in l. Quoties §. 1. ff. de Hær. inst.* Jul. Clar. *§. Testamentum q.* 14. n. 3. cum communi aliorum bene advertit, quod si parens liberis certam pecuniarum quantitatem assignet, non sufficiat illam signis arithmeticis, seu ciferis eam exprimere, scribendo v. g. filio Josepho pro portione sua hæreditaria assigno 500. fl. sed litteris expressis eam declarare debeat dicendo v. g. *quingentos florenos &c.* Concordat Novella 107. *c.* 1. ibi *Uncias non signis numerorum significandas, sed per totas litteras declarandas, ut undique claræ, an indubitate consistant.* Pariter, si alias res in Testamento inter liberos distribuit requiritur, ut litteris omnia ita declaret, ne ullum dubium de mente Testatoris remaneat, *c. Auth. quod sine & Novella* 107. *c.* 1. Ex quo nonnulli etiam abbreviationes admittere nolunt; Quamvis Clarus *l. c.* circa has scrupulizandum non putet. Verum, quidquid sit, securius, & Legi conformius est, si absque ulla abbreviatione singula integris verbis & litteris declarantur.

184 Item infertur, quod nomina liberorum clare exprimi, diesqua & annus apponi debeant, *c. Novel.* 107. per verba: *Tempus id quo fecit Testamentum declaret, dein filiorum nomina propria.* De Jure Bavarico tamen annotatio diei & anni alias de Jure communi requisita *novel.* 107. *c.* 1. necessario non requiritur; uti testatur Illustrissimus D. Schimidt *in Semic.* 1. *cont.* 39. n. 9. ex eo quod *tit.* 34. *n. a* 8. ubi de hoc Testamento agitur, non exigantur.

185 Cæterum, si supradicto modo parens manu propria Testamentum inter liberos totum scripsit, valebit, etsi ipsemet nomen suum non subscribat; *arg. l. Hac consultissima, & Auth. Quod sine C. h. t.* ibi: *Quod sine subscriptione ita procedit*; ratio supra n. 11. allegata habetur: dummodo Testatoris manus liquido agnoscatur: ut proin quævis schedula manu parentis scripta, & in cista patris v. g. reperta in utroque Foro servanda sit, Gailus *l. 2. observ.* 112. *n.* 7. & 8. Clarus *l. c.* n. 1. Jason *in Auth. Quod sine C. h. t. n.* 1. Fachineus *l.* 4. *c.* 1. cum communi aliorum.

186 Si tamen non ab ipso parente, sed ab alio scriptum est Testamentum, parens propria manu subscribere debet; si vult, ut absque omni alia solemnitate valeat. Gailus *l. c.* Layman *l. c.* Fagnanus *in c. Tua nobis h. t.* n. 10. *arg. l. Hac consultissima* 21. *C. h. t.* ubi Testamentum manu propria totum scriptum, & scriptum manu aliena, sed manu propria subscriptum æquiparetur. Ratio est; quia totum scribere, vel ab alio scriptum subscribere paria sunt prout supra *l. 2. t. 22. de Fide instrumentorum* n. 149. diximus, & ea jure probavimus.

187 De Jure Bavarico non tantum pater, sed etiam liberi subscribere debent, casu quo testamentum non propria manu Testatoris, sed aliena scribitur, vult Schimidt *cit. c.* 34. *n.* 8. ob verba; *Da sie* (parentes) *denselben* (Ultimam voluntatem) *durch einem anderem schreiben leissen sie dieselben durch die Kinder unter schriben lass.* ubi licet nulla mentio fiat de subscriptione parentis Testatoris, hanc tamen etiam necessariam esse vult Illustrissimus D. Schimidt n. 18. ob hanc rationem, quia alia facillime contingere posset fraus, qua liberi se colludentes Testamentum ad placitum suum ab alio scribi facere, ac subscribere possent; si nulla parentis subscriptio necessaria foret, ut consideranti patet. Verum de jure communi id non videtur necessarium, eo quod *Auth. Si modo C. Famil. Herciscund.* expresse dicatur in sensu diviso sufficere, *si huic scripturæ vel parentis, vel omnium, inter quos fit partitio, liberorum subscriptio subjiciatur*: ubi de aliena scriptura sermonem esse inde constat, quod ad propriam scripturam parentis, nec ipsius parentis, nec liberorum requiratur subscriptio, juxta dicta supra n. 85. Et cum nec de Jure Bavarico tam patris quam filiorum subscriptio expresse requiratur, sequitur quod tam de Jure communi, quam speciali Bavarico validum sit Testamentum inter liberos, quod ab aliena manu subscriptum, & vel parentis, vel omnium liberorum hæredum subscriptum invenitur. Layman *l. c.* n. 13. Clarus *l. c. n.* 6. citans communem, ubi tamen addit, valere scripturam alienam sola manu filiorum subscriptam, potius per modum contractus inter ipsos, quam in vim Testamenti.

Resp. IV. Si parens aliquis sine scriptis Nuncupativum condit Testamentum inter liberos, valet, etsi omni alia solemnitate careat, dummodo per duos testes, vel aliunde satis constet de voluntate Testatoris, Julius Clarus *§. Testamentum q.* 11. Fach. *l.* 4. *c.* 2. Layman *l. cit. nu.* 13. Gailus *l.* 2. *obser.* 112. *n.* 4. Glossa, & textus *Lege Hac consultissima* 21. *§. Ex imperfecto C. h. t.* ubi sine omni distinctione inter scriptum & Nuncupativum Testamentum dicitur, Testamentum imperfectum valere, si sit inter liberos. Ratio est: quia finis, ob quem Legislator Testamentum inter liberos privilegiatum fecit, favor nempe tum parentum, tum liberorum, non minus in Nuncupativo, quam scripto Testamento habetur. 188

Porro testes in testamento Nuncupativo inter liberos, non necessario debent esse rogati, possuntque in eo testes agere etiam fæminæ, Gailus *l. c.* n. 5. & 6. Layman *l. c. disp.* 128. n. 1. cum communi aliorum. Concordat Jus Bavaricum *l. c.* Ratio est; quia, quod testes esse debeant rogati, & masculi, est solemnitas juris Civilis, quæ in Testamento inter filios non attenditur nisi specialiter pro eo exprimatur, *l. fin. C. Familiæ Hercisc.* ibi: *Etiamsi solemnitate Legum hujusmodi dispositio fuerit destituta.* 189

Resp. V. Valet Testamentum parentum inter liberos, etsi parens eos inæqualiter instituat, uni majorem & pinguiorem partem hæreditatis assignando quam alteri; dummodo cuivis legitimam relinquat Gail. *l. c.* n. 23. Jas. *in l. Parentibus C. de inoff. Test.* n. 1. Layman *l. c.* n. 12. Clarus *l. c. q.* 14. *n.* 8. & solide Fachin. *l.* 5. *controv. c.* 2. cum communi contra Covarruviam *de Testam. c.* 16. *§.* 5. n. 5. Decium, & Tiraquel. *arg. cit. l. Parentibus* 8. *C. de Inof. Test.* ibi; *Parentibus arbitrium dividendæ hæreditatis inter liberos adimendum non est, & l. Cum pater* 66. *Evictis*, 8. *ff. de Legat.* 2. Ratio est; quia alias Privilegium Testamenti inter liberos vix ullum effectum haberet sit ex Testamento non aliter quam ab intestato, æqualiter nempe succedere possent. 190

Nec obstat textus *l. fin. C. Familia Herciscund.* ibi: *Pares esse videntur.* Respondetur enim, textum ibi non velle, quod omnes liberi in Testamento quoad portionem hæreditariam pares esse, seu æqualiter institui debeant, sed quod omnes in quovis gradu venientes, v. g. etiam nepotes pares sint in tantum, ut tam quod remotiores, quam propinquiores descendentes privilegium Testamenti inter liberos procedat; uti explicat Fachin. *l. c.* & legenti textum patet. 191

Resp. VI. Ad hoc ut Testamentum inter liberos sive Scriptum, sive Nuncupativum valeat, requiritur, ut cuivis ex liberis portio sua relinquatur titulo institutionis, seu ut omnes in eo instituantur, & nominentur honorabili nomine hæredis, Gailus *l.* 1. *observ.* 112. *nu.* 11. Covarruvias *de Test. c.* 16. *§.* 1. n. 4. Clarus *l. c. q.* 8. *nu.* 7. citans communem. Fach. *lib.* 4. *controv. c.* 24. Salic. *in Auth. Novissima, C. de inof. test.* n. 1. Berlich. *p.* 2. *con.* 15. n. 20. Carpzov. *p.* 3. *Con.* 4. *def.* 21. cum communi aliorum tam Legistarum, quam Canonistarum, contra Jasonem *in Auth. Novissima, C. de Inof. Test.* n. 16. *& seqq.* ubi dicit, se contrariam opinionem credere tanquam Evangelium: licet fateatur, quod contra ipsam; ac pro Conclusione nostra communis tam Canonistarum, quam Legistarum stet sententia; Accursius in eandem *Auth. Novissima*, & alios paucos a Jasone citatos, Conclusio manifeste patet ex *novel.* 113. *c.* 3. ubi reprobatur Testamentum parentum, in quo pater non per modum institutionis, *sed per donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel per alium quemcunque modum eis dederit, Legibus debitam portionem.* 192

Objicies cum Jasone, & aliis, quod liberis in Testamentis portio legitima relinquatur titulo hæreditatis, seu institutionis, est tantum solemnitas Juris Civilis, atqui hæc non attenditur in Testamento parentum inter Liberos, sed tantum Jus gentium & naturale, *arg. leg. Hac consultissima*, 21. *§. Ex imperfecto C. h. t.* & communiter tenent DD. etiam Conclusionis nostræ fautores, qui propterea dicunt, in tali Testamento testem posse esse & fœminam; nec requiri, ut testes sint rogati, quod 193

tamen

tamen utrumque alias de Jure Civili ad Testamentum requiritur *L. 21. C. h. t. & §. 6. Inst. h. t.* Resp. concessa Majori, distinguendo Minorem; In Testamento ad causas pias non attenditur solemnitas juris Civilis, in qua jus ipsum dispensavit, seu quam remisit, conceditur; non attenditur illa, in qua jus non dispensavit, seu quam non remisit, sive quæ etiam expresse requiritur ad testamentum inter liberos, negatur minor, & ita distincto consequenti, conceditur etiam, & negatur consequentia. Qua licet *l. hac consultissima, §. Ex imperfecto, C. h. t.* jus ipsum in solemnitate Civili dispensaverit, declarando quod etiam Testamentum imperfectum, id est, non omnes solemnitates habens, valet, si est inter solos liberos; tamen non dispensavit in omnibus, ita, ut sine omni solemnitate Civili valeret; prout patet ex *Novell.* 107. ubi ad valorem scripti Testamenti etiam inter liberos necessario requiritur, ut omnia in illo *non signis, sed literarum consequentia declarentur, ac singula liberorum nomina exprimantur, & tempus apponatur &c.* prout amplius diximus supra *n.* 183. & 184. & concedunt ipsimet Adversarii, licet hæc solemnitas de Jure Civili minime requiratur.

194 Talis autem solemnitas a jure dispensata, est etiam illa, vi cujus in Testamento inter liberos requiritur, ut cuivis portio legitima relinquatur titulo institutionis hæredis, uti patet tamen ex *c. Novell.* 115: *c.* 3. tum ex eo, quod dispositio juris Civilis cit. *l. hac consultissima, §. Ex imperfecto, C. h. t.* cum concordantiis declarans imperfectum testamentum parentum inter liberos validum, sit factum in favorem liberorum, consequenter in eorundem filiorum favorem, & non in odium eorum interpretanda veniat, quia *quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, Reg. 61. Iur. in 6.* atqui si dicitur quod etiam in illa solemnitate qua filiis in Testamento relinqui debet portio legitima titulo hæredis, fuerit dispensatum, dispensatio, & dispositio hæc non esset in favorem, sed odium filiorum; cum non tantum honorabilius, sed etiam longe utilius, & favorabilius sit cuivis liberorum titulo hæredis quam legati v. g. habere sibi deputatam in Testamento portionem legitimam, ut cum communi aliorum bene advertit Clarus *§. testamentum, q.* 38. *n.* 1. patetque ex eo: tum quia si filio portio legitima titulo hæredis assignatur, succedere is potest, & hæreditas ei accrescit, casu quo cohæredes repudient hæreditatem, vel alias hæredes esse non possunt, *l. Liber homo, 59 §. cum quis, 3. ff. de hæred. inst.* Secus vero, si tantum titulo legati, vel fideicommissi assignatam portionem habet, *arg. l. Eam quam, 14 C. de Fideicom.* Tum quia institutus hæres propria authoritate capit, non item legatarius. Tum etiam, quia hæres scriptus potest intentare remedium *l. fin. C. de Edicto Divi Adrian. toll.* & petere, ut mittatur in possessionem non item legatarius: ergo.

195 Objicies I. Juxta *Auth. Novissima C. de inofficioso test.* sufficit, dummodo liberis legitima relinquatur *quocunque dein titulo*. Idem habetur *Nov.* 18. c. 1. ubi sufficere dicitur, *sive instituti eam modo sive per legati, sive per fideicommissi occasionem relinquatur portio legitima*; ergo. Resp. utramque hanc juris dispositionem utpote priorem, & antiquiorem fuisse correctam per *Novellam* 115. *c.* 3. tanquam recentiorem & posteriorem; si quidem hæc Novella non tantum recentior quam *Auth. Novissima* sed etiam posterior *Novel.* 18. est. Nam dicta *Novel.* 18. *c.* promulgata est Anno Christi 536. *Novel.* 115. *c.* 3. autem promulgata habetur ab Anno Christi 541. ut ibidem in fine sub *lit. C.* Gothefredus notat.

196 Objicies III. Valet Testamentum ad causas pias, in quo liberis solo titulo legati, non item institutionis hæredis relinquitur legitima, juxta communem DD. etiam Adversariorum, prout videre est apud Clarum *l. c. q.* 6. *n.* 8. ergo etiam Testamentum inter liberos, etsi uni vel alteri portio sua non relinquatur titulo hæredis, sed legatarii, cum hoc Testamentum æque sit privilegiatum ac Testamentum ad pias causas. Resp. concesso Antecedente; negando consequentiam & paritatem. Disparitas est; tum quia Testamentum ad pias causas totaliter, & per omnia exemptum est a dispositione juris Civilis, juxta dicta *n.* 143. non sic Testamentum inter liberos, quod propterea etiam minus privilegiatum communiter dicitur, quam Testamentum ad pias causas. Tum quia etsi Testamentum ad pias causas dicatur privilegiatum etiam quoad illam Juris solemnitatem, qua liberis in Testamento debet relinqui legitima titulo hæredis, non sequitur aliquod præjudicium, vel detrimentum causis piis, in quorum favorem Testamentum factum est privilegiatum: sicut tamen sequeretur detrimentum liberorum, in quorum favorem Testamentum parentum inter liberos factum est privilegiatum, si hoc Testamentum etiam privilegiatum foret in illa solemnitate juris, quia filiis legitima titulo hæredis in Testamento relinqui debet, juxta dicta *n.* 93. consequenter in Testamento pio cessat etiam ratio, ob quam Testamentum inter liberos præfatæ solemnitati subjecta est.

197 Infertur, quod etsi validum sit Testamentum ad causas pias in quo liberis legitima solo titulo legati, vel fideicommissi, & non titulo hæredis relinquitur, dicendo v. g. hæredem instituo hanc vel illam causam piam; filio autem, vel liberis lego 1000. florenos vel volo, ut hæres extradat 100 florenos (supposito, quod hæc summa attingat saltem legitimam, de qua infra §. 13.) eo quod præter fundamenta jam dicta licet legitima liberis debeatur Jure naturali vel gentium, *l. Scripto §. 5. ff. Unde liberi & l. cum ratio 7. ff. de Bonis damnat.* eisdem tamen dicto jure naturali non debeatur, ut portio illis assignetur titulo hæredis: cum hoc solummodo debeatur ex dispositione Iuris Civilis, *Nov.* 115. *c.* 3. quod Jus in Testamento pio non attenditur, *c. Relatum h. t.* Licet, inquam, validum sit Testamentum pium ita conditum.

198 Nihilominus validum non est Testamentum parentis inter liberos, in quo parens unum vel plures liberos pro hærede instituit, cæteros vero præterit, vel eisdem solo titulo legati vel fideicommissi, & non titulo hæredis portionem legitimam assignat dicendo v. g. Filium meum Joannem, vel filios meos Joannem, & Petrum pro hærede universali instituo; filiæ vero Mariæ quingentos florenos lego. Ratio, & fundamentum supra *n.* 92. jam dictum est.

199 Pariter invalidum est testamentum parentum inter liberos, si nullus in eo hæres instituitur; hoc enim in casu jam non Testamentum, sed Codicillus tantum habetur, hoc ipso, quod nullus in dispositione reperiatur institutus hæres, consequenter filii ab intestato succedere habeant.

200 Ubi notandum, quod aliud sit quærere, an valeat testamentum parentum inter liberos, in quo omnino nullus reperitur institutus hæres, & aliud, an valeat, si una vel altera proles pro hærede quidem invenitur instituta, una tamen etiam vel plures præteritæ, seu quibus legitima solo titulo legati v. g. non item hæredis est assignata. In primo casu, Testamentum invalidum esse, omnes concedunt, hoc ipso, quod ubi hæres non reperitur institutus, Testamentum esse nequeat, sed tantum Codicillus sit juxta dicta supra *n.* 179. consequenter habeat locum successio ab intestato. In secundo autem casu invalidum quidem etiam est Testamentum, non tamen juxta omnes, sed juxta communem per dicta *n.* 192.

201 Pariter aliud est quærere; An testamentum ad pias causas valet, ubi omnino nullus reperitur institutus hæres: & aliud, an valeat testamentum, in quo pares pro hærede instituit causam piam, unum tamen, vel omnes liberos præterit, seu solo titulo legati, vel fideicommissi, & non hæredis, portionem legitimam relinquit. Non in primo casu dispositionem in vim testamenti non valere, certum est, eo quod juxta dicta, ubi hæres non est, Testamentum esse nequeat, prout etiam diximus *n.* 179. In secundo autem casu testamentum validum est per dicta *n.* 196. & 187. quæ prolixius annotare placuit ad evitandam omnem confusionem, & malam intelligentiam facile consecutarum, quando quæstiones indiscriminatim, ac indistincte ponuntur, vel resolvuntur, uti videre est apud Lessium *l. c.*

202 Illud etiam ad propositum hic specialiter notandum quod si testamentum parentis inter liberos ex defectu solemnitatis Civilis v. g. quia unus filius fuit præteritus, vel nomina non fuere expressa, vel signis tantum & non literis unciæ seu quantitatis pecuniæ relictæ, manifestata &c. non valeat ut Testamentum, valeat saltem ut Codicillus non solum, si clausula Codicillaris expresse habetur

betur apposita, qua Testator dicit: si hæc dispositio mea non valet pro Testamento, volo ut valeat tanquam Codicillus, seu modo, quo potest meliori, sed etiam si hæc clausula non expresse habetur apposita uti cum communi bene docet Jason *in Auth. Novissime C. de inof. test. n.* 21. Menochius *l.* 4. *Præsumpt.* 31. *n.* 16. Gailus *l.* 2. *observat.* 112. *n.* 1. Covarruvias *inc. Raynutius §.* 1. *n.* 4. & plures aliis ab his citati. Ratio est; quia ubique præsumitur, parentem voluisse hanc clausulam habere inclusam, uti si dispositio eadem non valeat in vim testamenti valeat saltem alio, quo potest modo meliori.

203 Quæritur II. An testamento parentum inter liberos minus solemni subsistente, valeant, & subsistineant etiam dispositiones quoad extraneos eidem insertæ? Resp. I. Si in hujusmodi Testamento extraneis aliquid relinquatur titulo hæredis invalida est dispositio quoad extraneos, & liberis accrescit, licet testamentum quoad liberos subsistat. Omnes textu claro *l. hac consultissima §. Ex imperfecto* ibi „ Ex imperfecto autem testamento voluntatem „ tenere defuncti nisi inter solos liberos, non volumus. „ Si vero in hujusmodi voluntate alia sit extranea mixta „ persona certum est, eam voluntatem defuncti quantum ad illam duntaxat permixtam personam pro nullo „ haberi; sed liberis accrescere. Concordat *l. fin. C. Familiæ Herciscund.* ut proin Testamentum, quo maritus dicit: liberos meos & uxorem pro hæredibus instituo, vel quo uxor dicit, proles mea, & maritus heredes sunto, nec uxori, nec marito prosit: nisi habeat solemnitates ad Testamentum non privilegiatum requisitas, vel ad Acta tradatur.

204 Resp. II. Si in Testamento minus solemni inter liberos extraneæ personæ relinquitur aliquid per modum legati, aut fideicommissi, valeat. Covarruvias *de test. c.* 11. *n.* 2. Molina *disp.* 128. *n.* 2. citans communem, Alexander *Conf.* 41. *& Conf.* 103. cum communi contra Jasonem *in l. hac consultissima §. Ex imperfecto n.* 10. *C. h. t.* & plures alios. Probatur Conclusio ex *Auth. quod sine C. h. t.* ibi: *In quo* (imperfecto nempe, & solemnitatibus carente Testamento inter liberos) *& aliis legari, & fideicommitti, & libertas relinqui potest.* Ratio conclusionis est; quia *Accessorium naturam sequi convenit principalis Reg.* 42. *Jur. in* 6. consequenter, si Testamentum minus solemne inter liberos valet, etiam legata eidem inserta, utpote accessorium quid valebunt. Nec obstat textus *§. ex imperfecto & l. fin. C. Familiæ Herciscund.* quia ut *n. præc.* jam dictum est, hi textus intelligendi sunt de casu, quo persona extranea tanquam cohæres; sed titulo heredis admisceatur; alias enim, & nisi ita interpretemur, Jura in eodem contextu Codicis sibi aperte contradicerent, contra illud *leg. tanta §. Contrarium* 15. *ff. de veteri jure enucleand.* ibi „ Contrarium autem in hoc Codice positum, nullum sibi locum vindicavit, nec invenitur, si „ quis subtili animo diversitatis rationes excutiet &c.

205 Pariter non obstat *Novel.* 107. *c.* 3. ubi sic habetur. „ Si tamen aut uxori, aut extraneis personis aliquibus „ voluerit (parens in Testamento minus solemni inter „ liberos) relinquere legata, aut fideicommissa, aut „ libertates, & hæc propria scripta manu, dictaque a „ Testatoribus coram testibus, quoniam omnia consequenter in dispositione posita ipsi & scripserunt, & „ volunt valere, sint firma, nihilo minuenda ex eo, quod „ videantur in charta scripta reliquam observationem „ Testamentorum non suscipiente, sed hoc solum immutetur, quod ejus manus, & lingua habet omnem „ virtutem chartæ præbitam. Ex quo textu præsertim ex verbis, *Si propria manu scripta, dictaque coram testibus &c.* inferunt Adversarii, quod Testamentum parentum inter liberos & propria Testatoris manu scribi, & simul quinque, vel saltem duos testes habere debeat, ad hoc ut valeat quoad legata, & fideicommissa profanis extraneis relicta. Resp. enim, hoc ipso textu probari tenorem Conclusionis nostræ, per verba *nihilo minuenda ex eo &c.* Sensus enim est, legata in Testamento parentis inter liberos extraneis relicta, non rejiciantur ex eo, quod scriptura Testamentum continens non habeat reliquas solemnitates, ex quo patet, legata immixta revera esse etiam accessorie privilegiata.

206 Nec aliquid in contrarium evincunt verba, *si propria manu scripta, dictaque coram testibus*, quia verba hæc commode explicari possunt in sensu diviso, ita ut loco *dictaque* intelligatur *dictave*, consequenter sensus sit; in testamento minus solemni parentum inter alios posse fieri etiam legata extraneis, si aut manu testatoris propria aut coram duobus saltem testibus (qui in tali Testamento Nuncupativo requiruntur, juxta dicta *n.* 188.) dicta fuerint: cujus interpretationis ratio hæc est, quia alias, si nempe ordinaria solemnitas requireretur ad extranea legata, sine effectu forent illa textus verba, quibus dicitur, legata non esse rejicienda ex eo, quod non adsint ordinariæ Testamentorum solemnitates. Accedit, quod *Auth. quod sine C. h. t.* quæ est compendium dictæ *Novell.* 107. *c.* 3. sine ulla requisitione alicujus solemnitatis absolute ac indistincte dicat, in Imperfecto Testamento parentum inter liberos etiam aliis legari, fideicommitti, & libertates relinqui posse. Nec inconveniens est, quod loco *dictaque*, ponantur *dictave*, sicque ex conjunctive fiat sensus divisivus, quia idem etiam in jure nonnunquam fit; & ita accipi maxime debet, quando alias sequitur contrarietas juris, ut fieret in proposito: Vide Barbosam *de Dictionibus*, *Dictio Et n.* 37.

207 Verum licet ex dictis Conclusio omnino probabilis appareat, nihilominus etiam sententia negans, legata in testamento minus solemni inter liberos pro extraneis inserta valere, nisi solemnitates saltem ad Codicillum requisitæ adhibeantur, quinque nempe testes, si non probabilior, certe æque probabilis est, tum quia jura aperte ac indistincte dicunt, Testamentum imperfectum inter liberos quoad extraneas personas non valere *c. §. Ex imperfecto & l. fin. C. Familiæ Herciscund.* ergo neque quoad legata. Præsertim cum *in cit. novel.* 107. expresse requiratur ut dum parens in scriptis testans pro extraneis vult facere legata, non sufficiat sola scriptura manu propria exarata, sed requirantur etiam testes per verba *dictaque coram testibus*, per quod aperte innuitur legata pro extraneis Testamento minus solemni inter filios inserta non valere, etsi valeat Testamentum pro liberis; hoc ipso quod legata inserta Testamento manu testatoris scripto, quod inter filios sine omni teste valet, pro invalidis agnoscat si nulli interfuere testes. Nec sequitur ex hac sententia aliqua contradictio Jurium; eo quod licet in Novella dicatur, valere legata extranea, etsi desint solemnitates ad Testamentum requisitæ, non tamen dicitur, eadem valere, si etiam desunt solemnitates ad Codicillum requisitæ. Sicut etiam licet *in Auth. quod sine C. h. t.* dicatur, in Testamento minus solemni inter liberos posse fieri legata extranea, non tamen nec implicite dicitur; illa fieri posse absque solemnitate codicilli: præsertim cum etsi adsint solemnitates Codicilli, v. g. quinque testes, adhuc Testamentum minus solemne inter liberos. Hinc merito in jure Bavarico *t.* 34. *art.* 8. hujusmodi legata extranea pro nullis habentur, nisi Testamentum inter liberos habeat solemnitates Codicilli, nempe quinque testes.

208 Quæritur III. An Testamentum parentum minus solemne valeat etiam inter liberos naturales & spurios. Resp. I. Negative (loquendo de Testam. patris inter filios naturales) Jul. Clar. *§. testamentum q.* 13. *n.* 1. citans communem. Gailus *lib.* 2. *observ.* 112. *n.* 18. Jason *in l.* 21. *§. Ex imperfecto C. h. t. n.* 4. Decius *cons.* 610. *n.* 3. Fachin. *lib.* 4. *controv. c.* 3. Alexander, Baldus, & communis aliorum. Ratio est: tum quia dum Lex mentionem de liberis, ac filiis faciat, regulariter soli legitimi intelliguntur, *L. filium, 6. ff. de his, qui sunt sui* tum quia credibile non est, quod jura specialem favorem exhibere velint filiis illegitimis ob inordinatam patris libidem alias suspectis: Licet enim concubinatus extra pœnam sit, favorem tamen Legis non meretur.

209 Resp. II. Matris tamen Testamentum minus solemne, in quo unum vel plures proles illegitimas instituit pro hærede, validum est, Jul. Clarus *l. c. q.* 2. Gailus *l. c. n.* 20. Jason *l. c. n.* 4. cum communi aliorum. Ratio est: quia respectu matris, filii naturales reputantur pro legitimis in ordine ad capiendam hæreditatem, *§. Novissime Instit. ad S. C. Orphit. & hac p.* 2. *ff. Unde cognati*. Plura de his, sicut & Legitimis in *tit. seqq. de Success.* ab intestato.

210 Interea pro compendiosa notitia, quænam ad Testamentum inter liberos requirantur, & quomodo fieri debeat, ponitur sequens instructio: videlicet, quod, qui cogitat Testamentum facere inter liberos, possit illud

sine

sine omni adhibito teste facere, si nempe manu propria illud ipsemet scribat, vel ab alios scriptum subscribat, vel a cunctis liberis subscribi curet, juxta dicta n. 181: Dummodo in eo cuivis ex liberis saltem legitimam portionem titulo hæredis relinquat, simulque singulorum nomina, & quod cuivis relinquit, claris verbis ac litteris, non vero signis exprimat, juxta dicta n. 183 Vel si scribere nesciat, aut nolit, idem coram duobus testibus etiam non rogatis, qui & feminæ esse possunt, conficere queat, pronunciando coram eis, quid cuivis ex liberis hæreditatis titulo relinquere velit; qui modus priori ideo securior est, quia facile contingere posset, quod unus ex liberis videns in Testamento aliis plus, quam sibi assignatum esse, characterem patris negaret, quo casu Testamentum haud dubie liti exponeretur, excepto casu, quo singuli liberi Testamentum patris propria, vel aliena manu scriptum ipsimet subscripsissent. Quod si in eodem Testamento velit etiam extraneam personam, v. g. uxorem, fratrem &c. instituere pro herede, debet necessario adhibere omnes juris solemnitates, vel tradere ad Acta, juxta dicta n. 303. Si vero in eodem extraneis tantum aliqua legata relinquere cogitat, expedit, ut saltem quinque testes utpote solemnitatem pro Codicillo necessariam adhibeat; quamvis enim probabile sit, juxta dicta n. 204. legata Testamento minus solemni inter liberos inserta valere, si Testamentum ipsum valet; tamen etiam sententia id negans probabilis est, ut proin sine periculo impugnationis non foret talis dispositio quoad legata extraneis relicta.

§. VIII.

De Privilegiatis Testamentis Militum, Rusticorum, & tempore pestis factis.

S U M M A R I U M.

211 *Status quæstionis.*
212 *Testamentum quod miles in expeditione bellica facit nullam requirit solemnitatem.*
213 *Qui Urbem obsident, vel obsessam defendunt, in expeditione bellica esse censentur.*
214 *Testamentum militis in castris quidem, sed absque expeditione bellica existens requirit duos saltem testes.*
215 *Militis vero nec in castris, nec in expeditione bellica constituti Testamentum ordinarias requirit solemnitates.*
216 *Testamentum Militis etiam in expeditione bellica factum, duos requirit testes, si non aliunde quam per testes probari potest.*
217 *Enumerantur alia privilegia Testamentis militum competentia.*
218 *Textus legis continens privilegium testamenti Rustici.*
219 *Rusticus si potest habere septem testes, debet illos ad testamentum adhibere: si non potest habere, sufficiunt quinque, qui debent se subscribere, consequenter esse litterati, si haberi possunt.*
220 *Si non possunt haberi literati sufficiunt alii.*
221 *Testes in Testamento Rustici eodem modo debent esse qualificati, sicut in alio testamento.*
222 *Privilegio Rustici gaudere etiam Nobiles, & ruri testantes volunt plures.*
223 *Statuitur sententia negativa.*
224 *Testamentum tempore pestis, secundum aliquos nullam requirit solemnitatem.*
Necessitatis in casu receditur a Regula Juris. ib.
225 *Secundum alios requirit quinque testes.*
226 *Verius est, quod requirantur septem testes saltem successive.*
227 *Necessitas non semper excusat a Lege.*
228 *Tempus pestis, & belli non sunt idem.*
229 *Tempore pestis ita sævientis, ut septem testes haberi nequeant, sufficiunt pauciores.*
230 *Solvitur objectio.*
231 *Et stabilitur conclusio.*
232 *Quid de Jure Bavarico?*

Quæritur I. Quid sit Testamentum Militis quando & quomodo privilegiatum? Resp. I. *Testamentum militis* est, & dicitur illud, quod miles facit. Omnes. Circa hoc Testamentum tripliciter quæri potest, videlicet I. De Testamento militis, quod facit miles in expeditione bellica, aut actuali prælio, vel conflictu constitutus. II. De eo, quod condit miles, nec quidem in actuali prælio, nec in expeditione bellica, sed tamen in castris existens, *sezu Feldtß*. III. De illo, quod fit a milite nec in expeditione, nec in prælio actuali, neq; in castris, seu in hibernis v. g. vel alibi existente. De singulis singulas dabimus Conclusiones. Hinc 211

Resp. II. Ad Testamentum, quod miles in expeditione bellica, prælio, vel conflictu actuali, consequenter in periculo ac discrimine belli constitutus facit, penitus nulla Juris Civilis solemnitates requiritur, sed sufficit, si de voluntate militis satis constet, quomodocunque dein innotescat, ut proinde valeat non tantum illud Testamentum, quod propria manu in charta scripsit miles, sed *etiam si quid in vagina aut clypeo litteris sanguine suo rutilantibus adnotaverit, aut in pulvere inscripserit gladio suo, &c. hujusmodi voluntatem stabilem esse oportet*; uti loquitur *l. Milites in expeditione degentes 15. C. de Test. milit.* Concordat *L. 1. ff. eod.* ibi. *Simplicitati eorum* (militum) *consulendum existimavit, ut quo modo testati fuissent, rata esset eorum voluntas. Faciant igitur testamenta, quomodo volent, & faciant quomodo poterint, sufficiatque ad bonorum suorum divisionem faciendam nuda voluntas testatoris.* Idem habetur *prin. Instit. eod.* ibi: *Quamvis ii neque legitimum numerum testium adhibuerint, neque aliam Testamentorum solemnitatem observaverint; recte nihilominus testantur, videlicet, cum expeditionibus occupati fuerint.* Sequuntur DD. communiter, & concordant *Landrecht tit. 34. art. 7.* 212

Militibus in expeditione bellica, vel actuali pugna, vel conflictu merito annumerantur illi, qui in expugnandis Urbibus sunt occupati; nec non & illi, qui actu obsessam Urbem defendunt; quoniam omnes isti in manifestis periculis ob machinationes reciprocas versantur, & quasi in continuo conflictu, & vel maxime in expeditione bellica existunt, Andlerus *in Medulla Juris de Test. milit. n. 2.* Illustrissimus, D. Schmidt *ad statuta Bavar. tit. 34. art. 7. num. 4.* 213

Resp. III. Ad Testamentum militis in castris quidem, sed absque actuali conflictu, vel expeditione bellica secure degentibus duo saltem requiruntur testes. Ita hodie certa per recessum Imperii 1512. *tit. von. Testamenten. Gesund-fallen.* Konig *h. t. n. 8.* Schmidt *ad tit. 34. art. 7. nu. 7.* Carlpov. *p. 3. constit. 4. defin. 26.* Concordat *Landrecht.* 214

Resp. IV. Testamentum militum, qui, nec in castris nec in expeditione aliqua bellica degunt, sed vel in hybernis, vel in fortalitiis obsidionem actualem non patientibus præsidiarii existunt; vel alibi reperiuntur, quales sunt, qui pro custodia Principum sunt deputati, nullatenus est privilegiatum; consequenter ad valorem ejusdem ordinariæ juris solemnitates omnino sunt necessariæ, Gailus *lib. 2. Observ. 118.* cum communi & certa aliorum, claris Juribus, *prin. instit. de Test. milit* ibi „Illis autem temporibus, per quæ citra expeditionum necessitatem in aliis locis, vel suis ædibus degunt, minime ad vendicandum tale privilegium adjuvantur, sed testari quidem, etsi filiifamiliarum sunt, propter militiam conceduntur, Jure tamen communi, eadem observatione & eorum Testamentis adhibenda, quam in testamentis paganorum proxime exposuimus. Idem habetur *L. 16. C. eod.* 215

Porro quamvis, ut dictum, milites in expeditione bellica occupati, quovis modo valide testari valeant, dummodo de eorundem voluntate satis constet: nihilominus, si voluntas, non aliter quam per testes probari potest, duo saltem testes necessario requiruntur, Gailus *l. c. nu. 17.* Accurs. *in lit. V. Nuda., ff. de Test. milit.* Jason. Bartolus, & communis aliorum, textu *§. 4. Inst. de Testam. milit.* Ratio est, quia juxta dicta superius n. 152. Regula est, quod unus testis ad probandum non sufficiat, arg. *c. Licet universis 23. de Testibus*, & nemo, consequenter nec militis hæredes ab intestato cum suo, vel alterius præjudicio, uni soli, etsi omni exceptione majori, credere tenentur. 216

Cæterum præter privilegium, vi cujus in condendo 217
Testa-

Testamento à jure solemnitatibus in expeditione bellica milites sunt exempti, etiam sequentia privilegia eorundem Testamentis conveniunt. I. Quod factum in expeditione bellica per integrum adhuc anno in validum subsistat, postquam miles a militia jam dimissus, *Angedanchte*, vel a castris rediens in alio securo loco degat, ubi: *Quod inequiem fecerit Testamentum non communi Jure sed quomodo voluerit, post missionem intra Annum valebit*: Concordat *l. quod dicitur, 38. ff. eod.* ut proin heres institutus hæreditatem vi talis testamenti caperet, si miles intra annum moreretur in sua domo v. g. II. Non subjacet Legi Falcidiæ *l. 17. ad finem, ff. de test. milit.* Nec querelæ inofficiosi Testamenti, *l. fin. C. de inof. test.* II. Potest in eo institui deportatus pro hærede, *l. idem est, 13 de test. milit.* De quibus vide DD. *in tit. C. & ff. de test. milit.*

218 Quæritur II. An, & quomodo privilegiatum sit Testamentum Rustici. Resp. Testamentum Rusticum, id est illud, quod Rusticus facit, non admodum quidem, aliqualiter tamen est privilegiatum: cujus privilegium declaratur *L. fin. C. h. t.* his verbis: ibi „ In illis locis, in „ quibus raro inveniuntur homines litterati, per præ„sentem Legem Rusticanis concedimus, antiquam eo„rum consuetudinem Legis vicem obtinere: ita tamen, „ ut ubi scientes litteras inventi fuerint, septem testes „ (quos ad testimonium vocari necesse est) adhibean„tur; et unusquisque pro sua persona subscribat: ubi „ autem non inveniuntur litterati septem testes etiam „ sine scriptura testimonium adhibentes admitti. Sin „ autem in illo loco minime inventi fuerint septem te„stes, usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi „ jubemus: minus autem nullo modo concedimus. Si vero „ unus, aut duo, aut plures ex iis sint litterati, liceat „ eis pro ignorantibus litteras præsentibus tamen sub„scriptionem suam interponere: sic tamen, ut ipsi te„stes cognoscant testatoris voluntatem; & maxime, „ quem, vel quos hæredes sibi relinquere voluerint. Et „ hoc post mortem testatoris jurati deponant. Quod „ igitur quisque Rusticorum (sicut prædictum est) pro „ suis rebus disposuerit, hoc omnimodo, Legum subti„litate remissa, firmum, validumque consistat.

219 Ex quibus claris Legis verbis absque ulteriori investigatione patet, in quonam consistat privilegium Testamenti a Rustico facti, videlicet, quod possit valide fieri coram quinque testibus, in casu, quo rusticus in loco, ubi testatur, septem testes de jure alias ad testamentum requisitos, *L. 21. C. h. t.* commode habere nequit. Quo privilegio tamen non gaudent rustici habitantes in pagis ubi septem testes facile haberi possunt. Sicut neque, si in urbe, vel oppido forsan testaretur, licet alias ordinarie ibi habitet; uti cum communiter docent Julius Clarus *loc. cit. n. 6.* Ratio est; quia tunc non sunt in loco, ubi testes habere nequeunt. Imo non sufficiunt testes utcunque, sed debent adhiberi litterati, id est scientes legere ac scribere (si haberi possunt) qui omnes se subscribant. Quod si non omnes, unus tamen vel plures scribere scientes facile inveniri possunt, possunt & debent in loco aliorum litteras ignorantium, testamentum subscribere. Idem observandum est, si deficientibus septem testibus, coram quinque testamentum erigitur, uti patet ex textu.

220 Quod si vero nullus litteratus haberi possit, potest rusticus etiam testari coram septem testibus (si haberi possunt) vel coram quinque, si septem facile acquirere nequit, valide testari, per verba, *ubi autem non inveniuntur litterati*, coram paucioribus autem quam quinque nullo modo valet testamentum rustici; ut proin necessitas necessario decedere debeat, in loco, ubi quinque testes habere non potest: per verba citatæ Legis: *minus autem nullo modo concedimus.*

221 Porro testes in Testamento rustici necessario debent esse etiam rogati, seu convocati, *argum. l. 21. Quos ad testamentum vocari necesse est.* Debent insuper esse masculi, puberes, & universaliter ita qualificati, prout ad aliud Testamentum non solemne requiruntur, de quibus supra *n. 12. & seqq.* Francisc. Borrii *de test. l. 1. tit. 2. n. 9.* Schmidt *in tit. 34. n. 7. & 8.* Vasquez, & alii. Ratio est; quia hoc ipso, quod jura solummodo in numero testium dispensent, non ab ordinaria solemnitate eximunt Testamenta rusticorum, reliquis solemnitatibus subjecta censentur, cum exceptio unius firmet reg. in contrarium *l. 10 in. quæ ff. de Leg.*

222 Controversia est inter DD.; an præfato privilegio gaudeant non tantum rustici, sed etiam alii rure habitantes, quales sunt quidam Nobiles in castris, & pagis habitantes: eadem est controversia de Civibus, & aliis ad pagos, negotiationis causa se conferentibus, & ibi ægrotantibus, ac ideo ibidem testantibus casu quo testes requisitos habere nequeunt. Non desunt, qui etiam his privilegium competere asserunt, uti videre est apud Joan. Dauth. *ad l. fin. C. h. t.* Schmier *tit. 31. art. 7 n. 3.* Vasquez & alii. Moventur hoc fundamento, videlicet, quod in his eadem militet ratio; defectus nempe testium, consequenter eadem Legis dispositio, *arg. leg. Ideo ff. de Leg.*

223 Verum sententia negative videtur probabilior, juri, que conformior, eamque tenet Jul. Clarus *§ test. quæst. 56. n. 6.* Bartolus in *d. l. fin. C. h. t. n. 2.* communis Sanchez n. Ratio est; tum quia non solum ob defectum testium in *d. l. fin. C. h. t.* privilegium rusticis est concessum, sed etiam & primario ob simplicitatem & imperitiam rusticorum, uti patet ex verbis Legis: „ Homines rustici, & in qui„bus non est litterarum peritia, quomodo poterunt tan„tam Legum subtilitatem custodire in ultimis volunta„tibus? Ideo necessarium duximus per hanc Legem eo„rum simplicitati subvenire. Tum quia lex expresse id insinuat illis verbis „ In locis, in quibus raro inveniun„tur homines litterati, rusticanis concedimus: hoc ipso enim, quod de solis *rusticis* concedit, cæteris implicite negat, etsi habitent, vel existant etiam in loco, ubi litterati non inveniuntur.

224 Quæritur II. An, & qualiter privilegiatum sit Testamentum tempore pestis confectum? Ante responsionem notandum, magnam esse circa hoc quæsitum controversiam inter DD. qui in tres præcipue opiniones diversas abeunt. Prima est, quod ad Testamentum hoc ea sola sufficiant, quæ de jure naturæ & gentium requiruntur, consequenter hujusmodi testamentum coram duobus testibus factum in utroque foro subsistat. Ita sentiunt, Lorian. *in l. Milites, C. de test. milit.* Portius *§ fin. Inst. h. t.* Paul. Comitol. *lib. 7. respons. moral. q. 1. conch. 2.* Fundamentum eorum præcipuum est, quod in casu necessitatis recedatur a regulis juris communis, utpote cui alia non subjacet, *l. ubi absunt, 19 ff. de Tutor. & Curat. l. 13. ff. de publico, & vectig. l. 7. & 8. ad S. C. Trebel.*

225 Secunda opinio dicit, ad istum Testamentum quinque saltem requiri & sufficere testes, casu quo plures haberi non possunt. Baldus *in l. fin. C. h. t. n. 2.* dicens hanc esse communem. Clarus *§. test. q. 36 nu. 6.* Decius *Cons. 189 n. 5 in fin.* & plures alii a Marca *d. concl. 1359. n. 1 &* citati, quorum fundamentum præcipuum hoc est, quod tempus belli, & tempus pestis æquiparentur, cum invalescente pestilentia Deus cum hominibus bellum gerere, & arma mortis in eos retorquere videatur, ut notat Bartolus in *l. Naturaliter 5 ff. de usurp. & usucap. n. 23.* atqui in bello sufficiunt quinque, imo etiam duo vel tres testes juxta dicta supra *n. 212* ergo.

226 Tertiam sententiam pandit Conclusio sequens, quæ ad quæsitum. Resp. I. Loquendo de rigore juris communis ad testamentum condendum tempore pestis non usque adeo in vicinis quin testes ad Testamentum alias requisiti commode haberi possint, septem testes, & omnes alias juris solemnitates requiruntur, hoc solo excepto, quod testes non simul & semel congregati esse debeant, sed successive venire queant, consequenter necesse non sit, ut Testamentum uno contextu fiat, prout alias de jure ad testamenti valorem requiritur, *l. Hæredes 2 §. fin. ff. qui test. facere.* Ita Fach. *lib. 5. controv. 92.* Alexander *cons. 177 vol. lib. 2.* Molina *disp. 137 §. at Jure communi.* Layman *lib. 3. tr. 4. c. 2. n. 17.* & aliorum communior. Probatur conclusio evidenter ex *l. Casus majoris, 8. C. h. t.* ubi sic disponitur: *Casus majoris, ac novi contingentis ac tione, adversus timorem contagionis, quæ testes deterret: aliquid de jure relaxatum est: non tamen prorsus reliqua testamentorum solemnitas perempta est: testes enim hujusmodi modo oppressos, eo tempore jungi, atque sociari remissum est, non etiam conveniendi numeri eorum observatio sublata est.* Ex quibus verbis utique clare patet, Legislatorem præcise in eo quod Testes confecti Testamenti simul interesse, & actus uno contextu fieri debeat,

non

non itemin numero testium, nec in alia solemnitate dispensasse, cum juxta vulgarem Regulam *exceptio unius firmet Regulam in contrarium* in casibus non exceptis, *leg. Quæsitum 12. §. Denique 43. ff. de instr. & inst. leg.* cum concordantiis. Accedit, quod dispensationes sint odiosæ, & ideo restringendæ, nec extendendæ de uno ad aliud, *arg. c. fin. de Filiis Presb. in 6.* Glossa *in c. Ordinarii, de offic. ord. in 6.* Jason *in l. Omnium C. h. t. n. 13.* consequenter cum Legislator solum in unitate contextus dispensaverit, ulterius extendere dispensationem non debemus.

227 Nec quidquam in contrarium evincunt rationes & fundamenta Adversariorum: Nam ad primum *n. 224.* positum respondetur in casu necessitatis recedi quidem a regulis juris communis, at non perpetuo, prout tamen fieret in proposito. Dein etiam in casu necessitatis a Jure communi non receditur, quando Leges cavent, ne recedatur, prout in proposito, cum *l. Casus majoris 8. C. h. tit.* expresse disponat, quod etiamsi pestis tanquam necessitatis casus præsens urgeat, tamen septem testes saltem successive adhibendi sint. Concordant *l. fin. C. h. t.* vi cujus licet rustici defectum testium necessario patiantur, ita ut nec quinque testes habere nequeant, sicqua quoad numerum Testium in vera necessitate degant, tamen Testamentum eorum, nisi coram quinque saltem testibus fiat, invalidum est, eo quod jura expresse ita caveant.

228 Ad secundum *n. 225.* adductum respondetur, magnam in jure esse disparitatem inter bellum & pestem; eo quod in testamento militis simpliciter omnes solemnitates sunt remissæ per textus supra *n. 222.* allegatos: non sic in Testamentis tempore pestis confectis *arg. cap. l. Casus majoris C. h. t.*

229 Resp. II. In casu, quo ob sævientem pestem incolæ partim in tuta loca se jam receperunt, partim per mortem sublati sunt, partim morbo correpti actualiter decumbunt, residui ob similis periculi timorem ad testificandum vel non, vel non nisi ægerrimæ volentibus comparere, non requiruntur septem testes, sed sufficiant quinque vel etiam duo. Gailus *l. 2. observ. 118. n. 19.* dicens ita practicari in Camera Imperiali. Mynsing. *cent. 1. observ. 96.* Ludvvel *de ult. vol.* Jason *in l. Hac ab antiquis C. h. t. n. 3. 4. & 5.* ubi longam quæstionem discutit Clarus *q. 56 n. 6.* & plures alii. Probatur Conclusio ex eo, quod in dubio illa opinio sit eligenda, quæ favet Testamentis, ut cum communi tenet Jason *l. c. n. 7.* Gailus *l. c. arg. l. Si pars, prin. ff. de Inof. test.* quia causa conservationis Testamenti concernit utilitatem publicam. *l. Vel negare 5. ff. quemad. test. aperiun.* Accedit, quod ubi clarus non habetur textus, *optima legum interpres est consuetudo, l. Si de Interpretatione 37. ff. de Legibus*; atqui consuetudo & praxis jam recepta habet, quod in casu Conclusionis etiam duo testes sufficiant; ita siquidem practicatur in Camera Imperiali teste Gailo *l. c.* Ludvvel & Mynsinger *l. c.* sicut & Jasone *l. c. n. 7.* & aliis.

230 Nec dicas in casu nostro adesse Legem claram & certam; videlicet *l. Casus majoris C. h. t.* consequenter rationes allatas nil probare. Resp. enim negando Antec. quamvis enim clare dicat, quod etiam tempore contagionis requirantur septem testes juxta dicta *num. 226.* tamen non dicit, quod in quavis etiam clementissima contagione totidem requirantur: de quo proin quia dubium est, quid Lex intenderit, merito confugimus ad consuetudinem tanquam optimam Legum interpretem; præsertim cum eadem consuetudo sit æquitati summe consentanea, eo quod alias tempore vehementis pestis vix ullus valide testari posset, consequenter multi millení intestati decedere necessario deberent, non sine detrimento boni publici; *l. Vel negare 5. ff. quem. ad test. aperiun.*

231 Tenendum ergo, quod tempore pestis non adeo sævientis, ubi septem testes commode haberi adhuc possunt, illi una cum cæteris juris solemnitatibus adhiberi debeant, excepto, quod necesse non sit, negotium uno contextu absolvere, juxta dicta *n. 226.* Tempore autem vehementis, & ita sævientis pestis, ut requisitus numerus testium commode haberi non possit, sufficiant pauciores, etiam duo testes.

232 Jura Bavarica *t. 34. art. 16.* circa hoc ita disponunt, quod si pestis in aliquo loco ita invalvit, ut talis locus jam sit bannitatus, possit a quovis etiam peste non infecto valide fieri Testamentum coram quinque testibus: si vero locus bannitatus adhuc non sit, possint etiam personæ peste infectæ, non item aliæ a peste liberæ coram quinque testibus facere Testamentum. Addunt ibidem, quod necessarium non sit, ut testes intrent cubiculum, ubi peste infectus decumbit; sed sufficiat, si eum a longe videant, & audiant: quod idem de jure communi tempore pestis sufficere fatentur DD. communiter.

§. IX.

De Privilegiatis Testamentis publicis, videlicet, Principi oblatis, seu coram Principe factis: & ad Acta datis, vel coram Actis factis.

SUMMARIUM.

233 *Testamentum Principi oblatum, seu coram eo factum quid?*
234 *Potest etiam coram deputatis a Principi fieri, vel eis offerri.*
235 *Testamentum Principi proprie est aliud.*
236 *Quam Testamentum coram Principe factum.*
237 *Testamentum Principi oblatum, vel coram eo factum valet absque omni solemnitate.*
238 *Dummodo constet, & probari possit, quod sit oblatum.*
239 *Ad quod probandum serviunt duo testes.*
240 *Potest Principi offerri Testamentum clausum.*
241 *Solvitur objectio.*
242 *Quomodo cretenus fieri possit, ac debeat testamentum coram Principe.*
243 *Et quomodo in scriptis eidem offeratur.*
244 *Testamentum ad Acta datum, vel coram Actis factum quid? vocatur etiam judiciale.*
245 *Testamentum ad Acta datum potest fieri coram quovis Judice.*
246 *Etiam solo, Assessores, vel Actuarium non habente.*
247 *Probatur ex praxi.*
248 *Potest etiam fieri coram Judice incompetente, idest, non habente jurisdictionem in testatorem.*
249 *Doctrina practica.*
250 *Validum est testamentum ad Acta, quod coram deputatis a Judice extra locum judicii in domo testatoris v. g. fit.*
251 *Probatur ratione.*
Voluntariæ Jurisdictionis actus, coram quovis Judice fieri possunt. Ib.
252 *Acta ibi esse dicuntur, ubi aliquid fit authoritate judicis.*
253 *Confirmatur praxi.*
254 *Solvitur objectio.*
255 *Ut rite fiat testamentum coram judice, debet is requiri.*
256 *Testamentum ad Acta datum valet absque omni solemnitate.*
257 *Dummodo aliunde constet, quod revera datum sit ad Acta.*
258 *Testamentum in loco judicii coram judice, in communitate consistente factum, non requirit testes ad probandum, quod sit ad Acta datum.*
259 *Idem est, si fit extra locum judicii coram aliquibus deputatis.*
260 *Sufficit autem, quod duo ex Communitate deputentur etiam sine Actuario; vel unus cum Actuario.*
261 *Vel unus sine Actuario, adhibitis tamen duobus testibus.*
262 *Si testamentum coram Judice particulari personam publicam, vel Assessores non habente fiat, debent adhiberi duo testes.*
Judici soli non creditur. Ib.
263 *Duo testes quare requirantur, & sufficiant?*

Testa.

264 *Testamentum coram solo Judice non valet; bene vero coram judice & Actuario; vel coram judice, & duobus testibus privatis.*

265 *Coram solo Actuario, vel alio privato per judicem delegato secundum aliquos non valet testamentum, nisi adhibiti fuerint testes.*

266 *Statuitur sententia contraria.*

267 *Et datur doctrina practica.*

268 *Testamentum potest in scriptis clausum ad acta dari.*

269 *Testamentum per tertium ad Acta mitti non posse, plures volunt.*

270 *Eligitur sententia contraria, & solvuntur objectiones, n. 271. & 272.*

273 *Quamvis prior in praxi suadeatur.*

274 *Testamentum ad Acta suadetur.*

275 *Quomodo practice fieri possit testamentum ad Acta in scriptis, in loco judicii.*

276 *Et quomodo extra, v. g. in domo propria?*

277 *Quomodo oretenus faciendum sit Testamentum ad Acta?*

278 *Etiam ille, qui legere, & scribere nescit, testamentum in scriptis clausum ad Acta dare potest.*

HActenus egimus de Testamentis privatis: sequitur modo de Testamentis publicis, id est, fide & authoritate publica, Principis nempe, vel Judicis juxta dicta *n.* 5. Hinc

233 Quæritur I. Quid sit Testamentum Principi oblatum, seu coram Principe factum? Resp. I. Esse illud, quod testator prius jam absque ordinaria Juris solemnitate ad testamentum requisitis factum, supremo Principi, vel ejus nomine deputatis offert; vel coram ejusdem absque ordinaria solamnitate facit, rogans, ut id Authoritate Principis sustineatur. Ita in re communis, *arg. l. Omnium,* 19. *C. h. t.* licet enim ibidem de solo Imperatore, & testamentis Eidem oblatis, vel coram Eo factis fiat mentio: tamen hanc Legis dispositionem Tuschus *litt. T. Conclus.* 122. *n.* 67. & Doctores communiter ad omnes Reges, & Principes Superiorem non agnoscentes extendunt. Imo sub eadem Konig *h. t. nu.* 5. Myllesus *de Principibus & stat. imper. c.* 28. *nu.* 1. & alii adjuvante consuetudine: etiam supremos R. I. Principes, licet Superiorem, nempe Imperatorem habeant; intelligi volunt, ut proin Testamentum Cæsari, & Principi Supremo cuicunque oblatum, vel coram eo factum ejusdem naturæ ac privilegii sit, communiterque testamentum Principi oblatum, vel coram eo factum, vel precibus insertum dicatur.

234 Cum quibus idem est testamentum, quod non immediate ipsi Principi, sed ejusdem nomine deputatis, Secretariis v. g. Consiliariis vel Cancellariis offertur, vel coram eisdem erigitur; prout contingere solet, si testator testamentum Principi offerre volens, domi infirmus decumbit, vel est unus ex plebeis, ad quos Principem personaliter venire, vel illos ad præsentiam Principis admittere, non convenit, Konig. *h. t. nu.* 5. citans Clarissimum D. a Someting, Illustrissimus D. Schmidt *ad tit.* 34. *art.* 10. *n.* 15. Ratio & fundamentum infra *n.* 262. patebit, ubi dicemus, quod in testamentis ad Acta datis, etiam Judices inferiores, v. g. Magistratus, possint aliquos deputare, qui testamentum ad Acta recipiant, vel coram quibus testamentum testator condat, Et hinc in definitione testamenti Principi oblati notanter dicitur, *quod Supremo Principi, vel ejus nomine deputatis offertur &c.*

235 Proponitur autem sub eodem quæsito Testamentum *Principi oblatum, & coram eodem factum*; eo quod gaudeat utrumque eodem privilegio, indeque plerumque confundatur, & promiscue sumatur; licet aliqualiter inter ea diversitas sit, ita ut proprie loquendo, Testamentum Principi oblatum fiat, sit, & dicatur, quando Testator absque solemnitate voluntatem suam prius in scripturam redigit, eamque sic scriptam & factam Principi offert, rogans, ut illam sua Authoritate sustineat: vel ut magis conformiter *l. Omnium,* 19. *B. h. t.* loquamur, est, & fit, quando Testator preces, & supplicationem in scriptis facit, eique voluntatem suam Ultimam inserit, ac Principi offert, rogando eundem, ut eam sua Authoritate manuteneat; quod propterea etiam Testamentum *precibus insertum* subinde vocari solet, *arg. cit. l.* 19. *C. h. t.* Item *scriptum, vel in scriptis Principi oblatum.*

236 Testamentum vero coram Principe actum proprie fit, est, & dicitur, quando Testator voluntatem suam ultimam coram Principe, vel deputatis ab eo oretenus declarat, & manifestat, rogando, ut Principis Authoritate sustineatur; siquidem non solum in scriptis jam factum Principi offerri: sed etiam oretenus coram eodem fieri posse Testamentum absque omni solemnitate, docent communiter DD. habetque praxis, & consuetudo & communiter recepta.

237 Quæritur II. Qualiter privilegiatum sit & quomodo fieri possit, ac debeat Testamentum Principi oblatum, vel coram eo factum? Resp. I. Ad *Testamentum Principi oblatum, seu coram Principe factum* penitus nulla requiritur Juris Civilis solemnitas; potestque fieri absque omni teste; dummodo alias constet, & probari possit; quod revera Principi oblatum, vel coram eo factum sit Testamentum. Covarruvias *part.* 2. *Rub. de Testam. n.* 5. Tuschus *litt. T. Concl.* 122. *n.* 67. Berlich. *part.* 3. *concl.* 4. *num.* 3. & 3. ubi ait, ita sentire omnes Doctores, Jason *in l. Omnium,* 19. *C. h. t. in princ.* Mascardus *concl.* 1359. *nu.* 47. Layman *lib.* 3. *tr.* 5. *cap.* 2. *n.* 15. *arg. l. Omnium, C. h. t.* ubi dicitur; quod æque securus sit Testator; sive auribus privatorum (adhibita solemnitate ordinaria) sive coram Principe testetur, ibi: *Qui nobis mediis, & toto Jure (quod in nostris est scriniis constitutum) teste succedit.* Ratio est; quia Principis Authoritas omnem solemnitatem superat. Accedit, quod Princeps nunquam solus, sed semper nobilibus, aliisque probatis personis stipatus esse censeatur, *cit. l. Omnium,* 19. *C. h. t.* ibi: *Omnium testamentum solemnitatem superare videtur, quod insertum mera fide precibus, inter tot nobiles, probatasque personas, etiam conscientium Principis tenet.*

238 Dicitur autem notanter; *Dummodo legitime constet, & probari possit. quod revera Principi oblatum, vel coram eo factum sit testamentum arg. cit. l. Omnium,* 19. *ad fin. C. h. t.* ibi: *Nec institutus hæres pertimescat, cum oblatas preces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus possit approbare*; consequenter a sensu contrario timere debet, si, quod oblatum sit, probare nequit hæres. Ratio est: quia, licet Principis Authoritas tollat Juris solemnitatem, ita ut ea necessaria non sit ad condendum Testamentum Principi offerendum, vel coram eo faciendum, tamen non tollit probationem veritatis, seu facti, seu non facti, quod minus rite probari debet, quando dubium emergit, an hoc, vel illud Testamentum Principi revera oblatum, vel coram eo factum sit, nec ne. Quale dubium facile oriri potest; casu quo Princeps ante Testatorem moritur, vel ratione ac intellectu privatur, ita ut ipse testificari nequeat, sibi oblatum, vel coram se factum esse Testamentum.

239 Hinc Clarus *cit. q.* 56. *n.* 7. Layman *loc. cit.* Bartolus *in cit. l. Omnium,* 19. *C. h. t.* & communis aliorum docent, quod si quis coram Principe oretenus Testamentum faciat, duos testes adhibere debeat ad probandum, quod suam voluntatem coram Principe manifestarit. Quod idem dic, si Testamentum scriptum Principi offeratur; nisi defectus testium alio ad probandum sufficienti medio suppleatur, prout suppleri potest, si Princeps per Secretarium intimum, vel alium quendam in exteriori facie annotari faciat annum, diem, & locum, quo Testamentum Principi oblatum, & a Principe receptum sit, ipseque Princeps manu propria subscribat, ac proprium Sigillum apponat, uti teste Schmidt *tit.* 34. *art.* 10. *n.* 17. fieri solet in Bavaria, vel si Princeps dat Recepisse, id est, attestationem, quod Testamentum sibi oblatum receperit.

240 Illud tamen cum Berlich. *part.* 3. *concl* 4. *n.* 3. Schmidt *loc. cit. num.* 12. & communi aliorum contra Herman. Vult. specialiter notandum, quod si Testator in scriptis Principi, vel ejus nomine deputatis suum offerat Testamentum, necesse non sit, ut Principi vel deputatis ab eo prælegat, & manifestet tenorem Testamenti, sed possit illud obsignatum & clausum offerre, dicendo; in hac clausa charta continetur mea voluntas ultima; rogo proin, ut Principis Authoritate sustineatur, *arg.*

l. Testamenta 18. & *l. Consulta Divalia*, 27. *C. h. t.* ubi dicitur quod Testamentum ad Acta datum (quod ejusdem cum Testamento Principi oblato Privilegii est) non possit, nisi a certis ibidem denominatis aperiri: ergo supponitur, quod clausum sit oblatum; consequenter clausum offerri possit.

241 Nec dicas cum Vult hoc esse contra *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* ubi ad valorem hujus Testamenti requiri videtur; ut Testator apud Principem, vel apud Acta (si ad Acta tradit) voluntatem suam publicet, & manifestet. Resp. enim, Testatorem hoc ipso, quod coram Principe vel deputatis ejus dicat, in charta, quam clausulam exhibet & offert, continere suam voluntatem, manifestare suam voluntatem saltem implicite; quod sufficit, cum Lex majorem & explicitam manifestationem non requirat. Imo quod dicta *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* de implicita tantum manifestatione intelligenda sit, patet ex praxi & consuetudine recepta, utpote *quæ est optima Legum interpres*, *l.* 37. *ff. de Legib.*

242 Et ex his facile colligitur secunda quæsiti pars, videlicet quomodo Testamentum Principi offerri, aut coram eo fieri possit, ac debeat, videlicet, quod, si Testator testamentum Nuncupativum condere coram Principe cogitat, prius audientiam Principis procurare (si est persona nobilis vel spectabilis) eaque procurata coram eo comparere, & coram duobus saltem testibus voluntatem suam ultimam oretenus indicare debeat: vel (si est persona plebeja, quæ ad præsentiam Principis non facile admittitur, aut si Nobilis, ad accedendum tamen ob infirmitatem impotens) debet per tertium, aut libellum supplicem rogare Principem; ut unum, vel plures, qui ejusdem nomine voluntatem ultimam percipiant, deputare dignetur, ac dein deputato cum duobus testibus voluntatem suam manifestare, additis precibus, ut Principis Authoritate sustineatur.

243 Si autem, quod melius, commodius, ac securius est in scriptis voluntatem suam Principi offerre intendit, scribat manu propria suam voluntatem, vel ab alio scriptam subscribat, simulque (si Principi tenorem testamenti manifestare non vult, uti non tenetur) sigillo claudat, & ita clausum vel ipsi Principi, vel deputatis ab eo offerat, additis precibus, ut Authoritate Principis sustineatur. Ubi tamen advertat, necesse est, ut dum offert, vel duos testes adhibeat, vel Recepisse, sive attestationem oblati Principi testamenti obtineat, vel saltem subscriptionem Principis in exteriori facie, juxta dicta *n.* 239. fieri curet, ad hoc, utemergente dubio oblatio facta probari queat.

244 Quæritur III. Quid & qualiter privilegiatum sit testamentum *ad acta datum*, seu *apud Acta factum*? Resp. I. *Testamentam ad acta datam*, seu *apud Acta factum*, est illud quod factum, & in scripturam redactum, Judici, vel deputatis ab eo offert: vel coram eodem aut deputatis ab oretenus facit. Ita in re communis. Patetque Conclusio ex terminis: ubi solum notandum venit, quod sicut supra *n.* 233. Testamentum *Principi oblatum* & *coram eo factum* sub eodem posuimus quæsito, ita modo Testamentum *ad Acta datum*, vel *apud Acta factum* proponamus pariter sub eodem quæsito; eo quod sint ejusdem Privilegii, passimque confundantur, & pro eodem sumantur; licet aliqualis sit diversitas; cum Testamentum *ad Acta datum* proprie sit, & dicatur illud, quod Testator prius jam absque solemnitate factum, & in scripturam redactum, Judici offert: Testamentum *apud acta factum* vero proprie fiat, sit, & dicatur, quando Testator voluntatem suam coram Judice vel deputatis ab eo oretenus declarat, sicque declarando, coram eodem Testamentum facit. Solet hoc Testamentum alias communiter etiam vocari *Testamentum Judiciale*, quia Judici offertur, vel coram eo fit.

245 Intelligitur autem hic per *Judicem* omnis ille, qui veram aliquam jurisdictionem habet, sive major sit, sive minor, sive Judicium penes integram Communitatem totum Magistratum v. g. vel Consilium: vel unum solum maneat: prout habet cum communi aliorum Lauterbach. Eckolt, Glettle infra *n. seq.* citandi, *arg. l. Omnium*, 19. *C. h. t.* ibi: *Qui actis cujuscunque judicis mentis suæ judicium publicavit.* Quamvis enim aliqui, inter quos est Berlich. *q.* 5. *Decis. Aurear. Decis.* 85. velint, Testamentum coram solo Judice Assessores, vel Scabinos, vel saltem Actuarium secum non habente, factum, nullo gaudere privilegio, nec dici, fieri ad acta, etiam si Judex pro Tribunali sedeat *arg. c.* 28. *de Testib. & Attestat.* & alii vero cum Carpz. *p.* 3. *const.* 3. *def. n.* 17. doceant tale Testamentum dici; *fieri ad acta*; & esse privilegiatum, si coram Judice pro Tribunali sedente, non item, si coram eodem sine præsentia Assessorum vel Actuarii extra locum judicii fiat.

246 Tamen probabilior, Jurique conformior sententia est, Testamentum etiam coram solo Judice, nec Assessores, nec Actuarium secum habente, sive in loco judicii, sive extra illud factum, vere dici, *fieri ad acta*, esseque privilegiatum: dummodo per duos saltem testes probari valeat, quod revera coram eo factum, vel eidem oblatum sit, juxta dicenda infra *n.* 257. *& seqq.* Eckolt. *ff. Qui Testam. facere poss.* §. 8. Lauterbach. *de Testam judic. num.* 17. Glettle *in Tract. Canon. Civil. c.* 3. §. 5. *de Testam. judicib.* ac alii. Ratio est; quia ex nullo jure probari potest necessitas præsentiæ Assessorum, vel Actuarii, eo quod *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* præcisæ requiratur; ut fiat coram Actis judicis; Acta autem censentur esse, ubi judex, ut judex judicii officio fungens præsens est; ut ipsi fatentur Adversarii juxta dicenda *n.* 252.

247 Accedit praxis & consuetudo recepta, qua videmus, quod judices particulares soli, tam in loco judicii, quam extra illud apud ægrotum v. g. Testamenta ad acta recipiant, solis adhibitis duobus testibus necessariis non ad ipsam formam, sed ad probandum factum: Et certe si solus judex sine præsentia Assessorum recipere non posset Testamentum sine præsentia Assessorum, aut personæ publicæ, pauci in Oppidis & pagis facere possent *Testamenta ad Acta*, eo, quod ibidem judices particulares sæpe nec Assessorem, nec aliam personam publicam adjuvantem, sed a potiori unum privatum scribam habeant. Ad *c.* 28. *de Testib. & Attest.* patebit infra *n.* 60. *&* 62. videlicet, quod, quia soli judici non creditur, persona publica, vel saltem duo testes privati sint necessarii ad probandum, Testamentum revera fuisse ad Acta traditum, non item ad formam Testamenti.

248 Porro ob textum *L.* 19. *C. h. t. Actis cujuscunque judicis* unanimiter concedunt Doctores, non requiri, ut judici competenti, seu apud judicem competentem, id est illum, sub cujus jurisdictione Testator vivit, Testamentum offeratur, aut fiat, sed sufficere, etsi coram incompetente; & alieno fiat, vel eidem offeratur. Ratio est; quia factio Testamenti est voluntariæ jurisdictionis, Glossa communiter recepta *in L. Testamenta* ¶. *Solent. C. h. t.* Berlich. *loc. cit. concl.* 4. *n.* 12. Carpz. *loc. cit.* Nec requiritur, ut judici offeratur, aut coram eodem fiat, nisi quis ejusdem Authoritate illud sustineri desideret: hujusmodi autem actus, etiam coram judice incompetente expediri queunt *l. Data jam pridem* 27. & *l. In hac* 30. *C. de Donation.*

249 Hinc valet Testamentum, sive Consilio Aulico, sive Regimini, sive Magistratui, sive particulari loci Præfecto, vel judici offeratur aut coram eisdem fiat. Item valet, si Civis Frisingensis testator Magistratui Monachensi, vel Præfacto Mospurgensi testamentum suum offerat, aut illud coram eis faciat. Pariter valet, si Laicus apud judicem Ecclesiasticum, vel econtra Clericus apud judicem Laicum testamentum suum deponat, vel coram eo id faciat: Quia nempe depositio seu factio testamenti apud Acta, est voluntariæ jurisdictionis indeque coram quovis judice veram jurisdictionem habente (quales sunt enumerati) fieri potest, *cit. l. Omnium*, 19. *C. h. t.*

250 Imo valet testamentum; non solum, si apud aliquem ex præfatis judicibus fit, vel deponitur, sed etiam, si eorum nomine deputatis offeratur, vel coram eisdem erigitur. Berlich. *loc. c. n.* 10. *& seqq.* Wesenbach. *in Comment. ad Tit. ff. Qui Test. facere, n.* 10. Struvius *Exercit. ad ff.* 32. *Thes.* 9. Eckolt *ff. Qui Testam. facere eod.* Quod intellige, etiam si apud tales deputatos non in loco judicii, ubi acta existunt, sed in alio loco testamentum per testatorem deponatur, vel fiat, v. g. si testator domi suæ ægrotus decumbens, vel ob aliam causam, judicem adire nequit, indeque eundem rogari facit, ut vel ipse veniat; vel aliquos suo nomine deputet, qui suum testamentum ad Acta suscipiant, Berlich *l. cit.* Carpz. *p.* 3. *Constit.* 3. *defin.* 16. Dauth. *ad l. Omnium* 19. *C. h. t. n.* 4. & alii contra Vult. *arg. l. Curet Magistr.* 22. *ff. de testib.* ibi: *Curet Magistr. cujusque loci testari volentibus, & seipsos, & alios testes, vel* signa-

signatores præbere, quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum salva sit.

251 Ratio est; quia juxta dicta *n.* 248. & communem aliorum, ipsumque Adversariorum Vult. *Consil.* 34. *n.* 55. Salycet, *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* factio Testamenti est voluntariæ jurisdictionis, actus autem hujusmodi fieri potest coram Judice ubique locorum, & non tantum pro Tribunali sedente, vel in loco Judicii existente, seu ubique, *arg. §. Servi autem*, 2. *Instit. de libertin. L.* 2. *ff. de Offic. Proc.* ibi: *Omnes Proconsules, statim, quam Urbem ingressi fuerint, habent jurisdictionem, non contentiosam, sed voluntariam &c.* Concordant *l. Actus*, 8. *C. de Feriis*, *L.* 3. *C. de Emancip. lib. L.* 7. & 8. *ff. de Manumissi vindicta*.

252 Confirmatur ex eo, quod ibi intelligantur esse Acta, ubi aliquid sive in loco Judicii, sive extra illum fit authoritate Judicis, *arg. l. An apud se*, 5. *de Manumissi vindict.* Carpz. *loc. cit. de fin.* 16. Berlich. *loc. cit. num.* 11. Jason *in l. Is apud quem*, *n.* 4. *C. de Edend.* & alii; consequenter apud Acta, vel coram Actis fieri dicatur, quod coram Judice, vel deputatis ab eo, quocunque tandem in loco peragitur.

253 Accedit praxis communis, & consuetudo recepta, quæ est Optima Legum interpres *L.* 37. *ff. de Legib.* videmus enim ubique practicari, quod pro Testamento *ad Acta dato*, vel *coram Actis facto* revera habeatur illud, quod ægrotus locum Judiciis accedere non valens, coram Judice ad se vocato, vel coram deputatis ab eo facit, aut in scriptis jam factum, eisdem tradit. Et merito, quia alias ægrotis per Leges satis consultum non esset; utpote qui Testamenta ad Acta dare, vel coram eis facere nunquam possent; cum tamen testamenta plurima ab ægrotis fiant.

254 Dices cum Vult. *l. c.* ad hoc, ut Testamentum ad Acta dari, vel apud Acta fieri dicatur: non sufficit, ut Judici offeratur, & coram illo fiat, sed etiam necesse est, ut in loco, ubi Judicii Acta asservantur, id fiat, *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* ibi: *Si Actis cujuscunque Judicii publicavit*, & *l. Sancimus*, 27. *C. eod.* ibi: *Si inter Acta manifestaverit*: ergo extra locum Judicii in domo ægroti v. g. Testamentum ad Acta dari, vel fieri non potest; eo, quod secundum proprietatem verborum, vulgatumque modum loquendi, qui utique attendi debet, nemo apud Acta Judicii quid facere dici possit, quod domi suæ peragit. Resp. negando Antecedens ob rationem supra *n.* 252. jam insinuatam. Ad rationem pariter negatur, quod juxta vulgatum modum loquendi apud Acta fieri non dicatur, quod coram Judice fit: quamvis enim apud Acta quid facere quis dici non possit, quod domi suæ abique præsentia Judicis facit; secus tamen est, si idem in præsentia Judicis ad id vocati, & officio Judicis fungentis fiat. Berlich. *loc. cit. n.* 13.

255 Notandum tamen, ad hoc, ut testamentum extra locum judicii coram judice ordinario, vel delegato valeat, necesse esse, quod judex a Testatore sit prius rogatus, vel requisitus, prout bene advertit cum communi aliorum Berlich. *c. concl.* 4. *n.* 17. Schmidt *ad tit.* 34. *ar.* 10. *n.* 33. & alii: ut proin Testamentum coram judice non requisito, sed ex alia causa præsente factum, non valeat, nisi prius ibidem etiam requiratur, & ut, authoritate judicis adesse velit, imploretur.

256 Resp. II. Ad valorem Testamenti ad Acta dati, vel coram actis facti, sive in loco judicii, sive extra illud fiat nec testis, nec alia requiritur juris Civilis solemnitas; dummodo alias legitime constet, & probari possit, Testamentum revera ad Acta fuisse datum. Carpz. *p.* 3. *constit.* 3. *de fin.* 11. & 13. Berlich. *concl.* 4. *n.* 4. Dauth. *in l. Omnium C. h. t. n.* 2. & 3. Jason *ibid. n.* 15. ubi plures rationes affert, & contrarias solvit, Mynsing. *cent.* 6. *Obser.* 29. Tuscus *lit. T. concl.* 122. *n.* 69. & *seqq.* cum communi aliorum, *arg. l. Omnium*, 19. *C. h. t.* ubi testamentum ad Acta, & testamentum Principi oblatum in ratione privilegii æquiparantur. Testamentum autem Principi oblatum absque ullo teste, & solemnitate valere, concedunt Omnes, juxta dicta *n.* 237. & *l. Sancimus*, 27. *C. h. t.* ubi id, quod apud Acta fuit manifestatum, meretur æqualem fidem cum eo, quod per testes invenitur probatum: idipsum etiam *in l. Omnium*, *C. h. t.* habetur ubi testamentum apud Acta depositum, sed ibidem factum, in valore æquiparantur testamento cum ordinaria solemnitate condito. Ratio est; quia in testamentis ad Acta authoritas judicis requisitas solemnitates supplet, imo superat, *l. Omnium*, 19. & *l. Sancimus*, 27. *C. h. t.* ut proin merito dicatur *l. In Donationibus*, 31. *C. de Donat. Superfluum est Testamentum privatorum, cum publica monumenta habeantur*, ubi propterea etiam statuitur, *in Donationibus, quæ Actis insinuantur non esse necessarium, vicinos, vel alios testes adhibere*. Addunt alii communiter etiam hanc rationem; quod, ubi acta sunt; ibi semper censeatur etiam copia hominum esse. Verum quia hæc ratio non in omni Testamento ad Acta procedit, cum in Testamento ab ægroto domi suæ condito locum non debeat, probationis loco hic non additur.

257 Dicitur autem notanter in Conclusione: *dummodo alias legitime constet, & probari possit*, Testamentum ad Acta fuisse revera datum, aut coram eis factum. Nam sicut supra *n.* 238. de testamento Principi oblato diximus, quod licet ad ejus valorem nulla requiratur solemnitas, nullusque necessarius sit testis, ob Legem, & rationem ibidem allatam; tamen alias debeat legitime constare, vel probari, quod testamentum Principi revera oblatum sit, sic idem modo de testamentis ad acta dicimus. Quomodo autem constare, vel probari sufficienter possit, aut debeat, patebit ex sequentibus conclusionibus.

258 Resp. III. Si Testamentum in loco judicii fit coram Judice, vel in eodem loco offertur judici in Communitate consistenti, ita ut Judicium & Jurisdictio sit penes illam v. g. Magistratum, Consilium, Regimen, &c. tunc neque ad probandum, quod testamentum ad acta datum, vel coram eis sit factum, requiruntur tectes vel alia solemnitas, aut probatio. Omnes. Ratio est; quia in tali casu sufficientissime jam constat de veritate; cum membra hujuscemodi Communitatis eminenter sint testes, consequenter intret vulgare illud Juris: *l. in Donationibus*, 31. *C. Donat. Superfluum est testam. privatorum, cum publica habentur.* Accedit praxis & consuetudo *optima Legum interpres*, *l.* 37. *ff. de Legib.* cum ubique videamus testamenta coram tali Communitate, Magistratu v. g. facta, vel eidem oblata, pro validis haberi, etsi nullus adhibitus fuerit testis.

259 Resp. IV. Si testamentum extra locum Judicii v. g. in domo testatoris ægroti coram aliquibus ex tali Communitate deputatis fit, vel eisdem ibid. offertur, rursus valet absque omni teste alio adhibito. Carpz. *p.* 3. *const.* 3. *de fin.* 12. Schmidt *ad tit.* 34. *n.* 10. *n.* 36. Berlich. *p.* 3. *concl.* 4. *n.* 13. & *seqq.* cum communi aliorum, ob rationem, & Legem *in præc. con.* allatam. Quibus etiam accepit consuetudo, qua constat, quod testamenta, quæ in his partibus coram deputatis duobus ex Magistratu, & Actuario, vel Secretario, aut Registratore fiunt, vel quæ eidem ab ægroto offeruntur, pro validis absque omni controversia agnoscantur. Quoniam autem deputati esse debeant, dicetur *n. seq.*

260 Resp. V. Ad hoc, ut testamentum ad acta dari, vel coram eis etiam extra locum judicii fieri dicatur, & absque aliis testibus valeat, sufficit, duos deputare ea communitate jurisdictionem habente, vel unum cum persona alia v. g. Notario publico, vel publico Actuario, *Marc. oder Stadt Schreiber* vel Secretario. Quod duo de Communitate sufficiant, concedunt communiter, uti videre est apud Carpz. *p.* 3. *const.* 3. *de fin.* 17. Berlich. *l. c. concl.* 4. *n.* 15. Quod vero sufficiat unus ex Communitate una cum persona publica deputatus, tenet Wesembach *in Comment. ff. Qui Testam. facere*, *n.* 2. cum aliis contra Carpz. *l. c. de fin.* 8. & Berlich. *l. c. n.* 16. Probatur autem manifeste ex *c.* 28. *de Test. & Attest.* ubi expressa statuitur quod ad hoc, ut Judicii fides adhibeatur, sufficiat, si secum habet aliquam personam publicam. Nec obstat, quod Carpz *l. c. de fin.* 38. obiicit, nempe Actuarium v. g. vel aliam similem personam publicam non esse membra communitatis Judicem repræsentantis, *l. Universos*, 15. *C. de Decurion.* Nam contra est, quod necesse non sit, ut duo ex Communitate simili deputentur; cum uni soli Jurisdictio deputari possit, & persona publica addatur præcise, ut absque suspicione fraudis fidem mereatur delegatus.

261 Infertur proin, quod quamvis securius sit, ut duo ex Communitate una cum Secretario, vel Actuario, *Stadat oder Marck Schreiber* deputentur, ut laudabilis habet consuetudo, tamen etiam sufficeret, si unus solus v. g. Cancellarius, Consiliarius, Consul &c. una cum persona publica mitteretur; vel si solus mittitur, si duo testes privati adhiberentur, *arg. cit. c.* 28. *de Test. & attest.*

262 Reſp. VI. Teſtamentum fiat coram Judice, qui ſolus abſque Communitate Juriſdictionem exercet, nec Aſſeſſores, nec Scabinos, vel aliam perſonam publicam, v. g. Notarium publicum, vel Actuarium juratum, *Gericht. Stadet oder Marck. Schreiber* ſecum habet, vel ſi eidem ſoli offertur, requiruntur ſaltem duo teſtes, non quidem ad valorem & formam Teſtamenti, ſed ad probandum, quod Teſtamentum ad Acta revera datum, & coram eis factum ſit; ſive dein fiat, aut offeratur Teſtamentum Judici in ipſo loco Judicii pro Tribunali, ſive extra, ſedenti. Patet Concluſio ex dictis n. 234. ubi ſimile quid de Teſtamentis Principi oblatis docuimus ex *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* Tenetque Clarus *q. 56. n. 7.* Carpz *p. 3. Conſtit. 3. def. 15. n. 15.* cum communi aliorum: Probaturque ulterius ex *c. Cum a nobis 28. de teſtib. & Atteſtat.* ubi expreſſe ſic ſtatuitur: *Et Canonica, & Civilia Jura ſequentes diſtrictius inhibemus, ne unius judicis, quantæcumque fuerit Authoritatis, verbo credatur in cauſis, ſive ſuper teſtamentis, ſive quibuslibet aliis contractibus quæſtio agitetur. Nec ſcriptum eorum obtineat firmitatem (niſi teſtium adminiculo fulciatur) quia ei poſſit. & debeat duorum, vel trium teſtium teſtimonio prævalere.* Ratio eſt, ne alias per improvidentiam aut iniquitatem Judicis aliis præjudicetur, *can. Quoniam 11. de Probat.* ubi propterea etiam ſtatuitur, *ut tam in ordinario Judicio, quam extraordinario judex ſemper adhibeat aut publicum (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui videlicet univerſa judicii Acta conſcribant &c. ut, ſi fuerit ſuborta contentio, per hoc poſſit veritas probari, quatenus hoc adhibito moderamine ſic honeſtis & diſcretis deferatur judicibus.*

263 Quod autem duo ſaltem requirantur teſtes (ſi publica perſona cum Judice non ſit) Ratio eſt; quia Teſtimonium unius privati ad probandum non ſufficit, *arg. c. Licet 23. de teſt. & Atteſtat.* Quod vero duo ſufficiant, ratio eſt; quia, hic Teſtes non requiruntur ad formam Teſtamenti, ſed tantum ad probandum, quod Teſtamentum ad Acta revera ſit datum, *arg. l. Ubi numerus, ff. de Teſtib & can. Si teſtes, cau. 4. q. 3.*

264 Infertur, quod ſolus Teſtator Judicem accedat, vel Judex rogatus ad Teſtatorem ægrotus ſolus veniat Teſtamentum non ſubſiſtat, quod ſolus coram ſolo facit, aut idem offert; licet Prothocollo & Actis illud inſerat Judex. Valeat vero, ſi vel duo teſtes etiam privatos adhibeat: vel ſaltem perſonam publicam v. gr. *Gericht Schreiber* &c. ſecum habeat, *arg. cit. c. Cum a nobis* 28. ibi: *Aut publicam perſonam, aut duos idoneos.*

265 Utrum autem valeat pro Teſtamento ad Acta, ſi particularis Judex ad Teſtatorem venire impeditus delegat ſolum Actuarium publicum, vel ſuum privatum ſcribam, aut aliam perſonam, ut una cum duobus teſtibus teſtamentum ad Acta recipiat, major eſt controverſia: quæ eadem eſt de caſu, quo Judex in Communitate conſiſtens, nullum ex Communitate, ſed ſolum Secretarium, vel Actuarium, aut etiam aliam perſonam privatam delegat, ut nomine Magiſtratus v. g. coram duobus teſtibus privatis teſtamentum ad Acta ab ægroto teſtatore recipiat. Carpz. *l. c. de fin.* 18. putat extra dubium eſſe, quod Teſtamentum tale non valeat. Ejuſdem opinionis eſt Schmidt *ad t. 34. art. 10. n. 32.* ubi ineptum reputat, quod a Conſilio, vel Senatu deputetur aliquis Regiſtrator, vel Actuarius pro ſuſcipiendo Teſtamento ad Acta; eo quod hoc munus excedat ſphæram activitatis eorum.

266 Sed, ut verum fateor, non video, quod Teſtamentum hujuſmodi non valeat. Licet enim ſuſcipere Teſtamentum ad Acta ſit extra ſphæram activitatis Actuarii qua Actuarii, ſeu alterius perſonæ privatæ qua talis non tamen eſt extra ſphæram eorum, qua delegatorum, ſeu quatenus delegati non ſuo, ſeu Judicis nomine & authoritate hoc munus exerceat; cum enim certum ſit, quod a Judice ordinario quivis delegari valeat, qui a natura, moribus, aut Legibus non prohibentur *l. Cum prætor. ff. de judiciis, & c. 1. §. Tria ſunt cau. 3. q. 7.* dictumque eſt amplius *lib. 1. Tit. 29 §. 5. n. 66.* ac rurſus certum ſit quod delegatus in cauſa ſibi delegata authoritatem, & juriſdictionem delegantis participet, juxta dicta *l. 1. t. XXIX.* & rurſus certum ſit, ex jure oſtendi non poſſe, quod in cauſa Teſtamenti ex ſola Communitate aliqui delegari debeant, vel Actuarius, aut alius delegari ad hoc officium non valeat, certum plane de jure videtur, quod Teſtamentum coram unico delegato quocunque tandem valeat, ſi duo ſimul interfuere teſtes.

Infertur proin, quod quamvis conſultum non ſit, ut Judex in Communitate conſiſtens ſolum Actuarium, vel alium, qui de Communitate non eſt, deleget tamen, ſi id facit, de Iure validum ſit Teſtamentum, quod ægrotus coram tali facit, vel eidem præſentibus duobus teſtibus offerat. Pariter de Jure validum & ad Acta traditum, vel coram eiſdem factum cenſendum eſt Teſtamentum, quod in domo ægroti fit, vel offertur coram duobus teſtibus, ſoli Actuario *Gericht Schreiber*, vel alii a Judice particulari loci ad id delegato. Ubi tamen pro praxi advertendum, quod, ſi Judex particularis aliquem delegaret, conſultum foret, ut etiam duo teſtes aſſumeret, dum delegationem facit, ut eam in caſu controverſiæ probare poſſet. 267

Reſp. VII. Poteſt Teſtator Teſtamentum tam extra locum Judicii in domo ægroti v. g. quam in loco Judicii coram Judice ordinario aut delegato non tantum oretenus facere, ſed etiam in ſcriptis clauſum offerre, exhibendo ſcripturam & dicendo v. gr. in hac charta, quam clauſulam hic exhibeo, continetur meum Teſtamentum, rogo proin, dignetur illud ſuſcipere ad Acta. Berlich. *p. 3. concl. 4. n. 25.* Carpz. *p. 5. Conſtit. 3. de fin.* 28. Schmidt. *ad tit. 34. a. 10. n. 31.* & communis aliorum, per Leges ſupra n. 240. citatas, ubi idem de teſtamentis Principi oblatis diximus. Quibus & hæc additur ratio, videlicet, quod Teſtamentum ad acta in ratione valoris æquiparetur Teſtamento coram ſeptem teſtibus facto, *l. Omnium*, 19. *C. h. t.* atqui hoc valet, ſi teſtamentum in ſcriptis clauſum fiat, etſi teſtibus tenor non prælegatur, *l. hac conſultiſſima. C. h. t.* ergo idem dicendum de Teſtamento ad Acta. Accedit conſuetudo *optima Legum interpres*, *L. 37. ff. de Legib.* 268

Quæritur IV. Utrum etiam per nuntium, vel procuratorem liceat mittere Teſtamentum ad Acta? vel, quod idem eſt; an ſit, & dici poſſit Teſtamentum ad Acta quando quis illud domi conſcripſit & claudit, ſicque clauſum per tertium aliquem ad Judicem mittit, eique coram duobus teſtibus tradi facit, rogans, ut id ſumere velit ad Acta? Berlich. *p. 3. concl.* 4. n. 31. Carpz *p. 3. conſtit. 3. de fin.* 23. Konig. *h. t. n. 6.* Struv. *Exercit.* 31. *theſ.* 9. & plures negativam tenent, eamque multis probare conantur rationibus, infra loco objectionum ponendis, quibus non obſtantibus. 269

Reſp. De Jure loquendo, omnino probabile eſt, tale Teſtamentum revera eſſe & recte dici ad Acta, conſequenter abſque Juris ſolemnitate valere. Ita apud Berlich. *loc. cit.* docet Andreas Gerhard. *de Teſtament. Diſp. 2. Theſ.* 14. Fulgoſ. *ad l. Omnium*, *C. h. t. n.* 2. & ibi Alexander *n.* 35. Ratio & fundamentum Concluſionis eſt quia nec *in l. Omnium C. h. t.* nec in alio Juris textu ſpecialiter requiritur præſentia perſonalis Teſtatoris; ubi autem ad aliquem actum perſona & induſtria ſpecialiter non requiritur procedunt Juris Regulæ, *Poteſt quis per alium, quod poteſt per ſeipſum*, Reg. 68. Jur. in 6. & *Qui facit per alium, eſt perinde, ac facit per ſeipſum*, Reg. 72. eod. 270

Obiicies I. Cum Adverſariis, *l. Omnium* 19. *C. h. t.* requiritur, ut Teſtator voluntatem ſuam coram Actis vel Judice declaret, ſucceſſorem deſignet &c. atqui hi actus videntur exigere ipſam perſonam Teſtatoris: ergo. Reſp. Diſtinguendo: requiritur, ut voluntatem ſuam coram Judice declaret per ſe, vel per alium, conceditur; neceſſario per ſeipſum, negatur; quia hoc ex Lege nullo modo evincitur. 271

Obiices II. *Si non ſpeciali*, 9. & *l. Si unus*, 12. *C. h. t.* debent teſtes in teſtamento adhibiti ita eſſe præſentes teſtatori, ut eundem videre, & audire valeant, atqui in Teſtamento Judiciali Judex adhibetur loco teſtium, eorumque vicem obtinet, *arg. l. 19. C. h. t.* ibi: *Meditis nobis, & toto Jure teſte*, ergo & ipſe teſtatori, conſequenter, & hic illi debet eſſe præſens. Reſ. Non valere argumentum a teſtamento privato, ad Teſtamentum Judiciale, eo quod in hoc, Judiciale nempe, omnes Juris Civilis ſolemnitates ſint remiſſæ, *arg. l. Omnium*, 19. *C. h. t.* Hinc ſicut valet Teſtamentum ad Acta, etſi aliis Juris civilis ſolemnitatibus careat, ſic etiam valebit, etſi judex vicem teſtium obtinens teſtatorem non videat, dummodo aliunde rite conſtet, quod hæc, quæ offertur coram judice, ſit vera voluntas teſtatoris; quod ſufficienter habetur, ſi teſtator teſta- 272

men-

mentum totum vel ipse scripsit, vel saltem subscripsit, præsertim si illud coram duobus testibus alicui, ut judici coram eisdem ad acta offerat, committit.

273 Verum, quamvis hæc sententia probabilis sit de jure, consultius tamen est, ut Testator ipsemet in persona coram judice in loco judicii compareat; aut si non potest, vel ex certa causa nolit, ad se judicem vocet, eique personaliter Testamentum tradat, vel idam coram illo, aut deputatis ab eo faciat. Et hoc, ut omne periculum, litisque occasio evitetur. Ob quam rationem & ipsi judices Testamento per tertium allata, ad Acta suscipere non facile deberent. Quod ipsum in his partibus observari videmus.

274 Cæterum, quia ex hactenus dictis constar, facillimum simul ac securissimum esse Testamentum ad Acta cum in eo nullæ requirantur juris Civiles solemnitates & requisitus judex ubivis ferme ad manum sit; cum judex quivis ad illud sufficiat. Modus hic testandi præ omnibus suadetur. Cujus notitia ut adhuc expeditior habeatur, dicta in compendio hic recapitulamus, & subjungimus, qualiter & quam faciliter Testamentum ad Acta fieri queat.

275 Quicunque ergo Testamentum ad Acta facere, vel tradere desiderat, cogitet prius, & resolvat, an in scriptis, vel oretenus illud condere, item an judici tenorem Testamenti manifestare, vel occultare velit. Si vult, ut judicem lateat tenor Testamenti, consequenter si in scriptis clausum Testamentum facere velit; scribat ipse, vel per alium scribi faciat, ipseque saltem subscribat suam ultimam voluntatem, in eaque hæredem, & legata, prout disponere vult, exprimat, postea claudat, & si, illo proprio obsignet. Quo facto conferat se ad Judicem aliquem quemcunque tandem proprium, vel alienum; quia juxta dicta *n.* 248. quivis etiam incompetens quadrat, v. g. ad Consilium Aulicum, vel ad Regimen, vel ad Magistratum Civilem, vel ad Præfectum, aut Judicem Civitatis, Oppidi, aut Pagi &c. eumque roget, ut Testamentum, quod clausum hic exhibet, ad Acta sumere non gravetur. Ubi notandum quod si soli Judici particulari assessores, vel aliam personam publicam secum non habenti Testamentum ad Acta tradat; duos testes adhibere debeat, ad probandam traditionem ad Acta esse factam, juxta dicta *n.* 262. Qui tamen testes necessarii non sunt, si tradit Testamentum Judici in Communitate consistenti; v. g. Concilio Ecclesiastico, Consilio Aulico, Regimini, Magistratui &c juxta dicta *n.* 258.

276 Quod si vero morbo impeditus Judicem ipsum personaliter adire non possit, aut ex rationabili causa nolit, mittat per tertium ad aliquem ex præfatis Judicibus, eumque roget & requirat, ut vel ipse venire, vel aliquos deputare dignetur, qui Testamentum suum ad Acta suscipiant: ubi notandum, quod si ad Acta Judicis in Communitate consistentis tradere vult Testamentum, mittere debeat ad primarium Communitatis, v. g. ad Præsidem Consilii, vel ad Vicedominum, vel ad Cancellarium, vel ad Consulem, qui pro tempore officio fungitur, eumque rogare, ut aliquos deputare dignetur, qui Testamentum ad Acta suscipiant: venientibus dein debita reverentia Testamentum tradat, rogando, ut illud ad Acta suscipere dignentur. Ubi rursus est observandum, quod si judex ipse quidem sed solus, seu deputatus ab eo aliquis solus adveniat, coram duobus testibus illud tradere debeat: si vero judex ipse cum aliqua persona publica v. g. Notario publico, vel publico Actuario *Gericht oder Mark Schreiber* venit: vel si duo, aut tres ex Consilio, vel Magistratu deputati, sive cum, sive sine Actuario comparent, nullis testibus aliis opus est juxta dicta *n.* 560. *& seqq.* sed sufficit, quod eisdem Testamentum clausum tradat dicendo v. g. Domini mei in hac charta continetur mea ultima voluntas, rogo proin, ut eandem ad Acta suscipere, & Recepisse mihi date dignentur: quamvis enim tale recepisse, seu attestatio Judicialis, dati Testamenti ad Acta, necessaria non sit, tamen valde utalis est: unde & illud petere consultum est, si quis personaliter in Judicii loco comparens Testamentum ad Acta tradit.

277 Si autem Testamentum Nuncupativum facere vult (quod plerumque fieri solet, si ægrotus ob infirmitatem scribere amplius non potest, vel periculum mortis urget) conferat se ad aliquem ex præfatis Judicibus vel si illuc se conferre non potest, aut non vult, rogari eum per tertium faciat, ut vel ipse veniat, vel aliquos deputare dignetur: & dein coram actu præsentibus hæredem denominet, cæteraque legata clare exprimat: & quidem coram duobus testibus, si judex vel deputatus solus est: sine testibus autem, si judex, cum persona publica v. g. Actuario publico, vel duo aut tres ex Consilio, vel Magistratu, cum vel sine Actuario adsunt, juxta dicta *n. praced.* Ubi Judex, vel deputati provide faciunt, si per se, vel per alium manifestatam Testatoris voluntatem diligenter statim annotent, seu scribant, scriptamque Testatori adhuc prælegant, interrogando eundem, an ita adhuc valit; & num hæc ultima ejusdem sit voluntas, ad quam interrogationem Testator affirmare & annuere debet, si ita adhuc velit; vel monere, si quid mutatum cupit, bene monent DD. sic enim fit, ut e memoria nihil amplius excidat, & Testamenta ad Acta reponi illico possit. Quamvis illa annotatio absolute necessaria non sit si testator in domo sua Testamentum oretenus condit; sed sufficit, quod Judex, vel deputati voluntatem ex ore defuncti percipiant, & desuper testimonium deponant, cum eisdem plena fides sit adhibenda, uti cum aliis bene docet Carpz. *p. Constit. 5. def.* 24. Imo eisdem creditur, si charta, in qua voluntas Testatoris coram Judice vel deputatis manifesta fuit conscripta, perditur, comburitur, aut alias perit, ut idem Carpz. *loc. c. de fin.* 29. cum aliis docet; eo quod juxta dicta, scriptura in tali casu non sit absolute necessaria, sed tantum adhibeatur pro futura rei memoria.

Quæres hic incidentaliter, an, & quomodo testamen- 278
tum in scriptis clausum ad Acta facere valeat, qui nec legere, nec scribere potest? Ratio dubitandi, & negativam tenendi est, quod hoc ipso, quia talis nec totum Testamentum scribere, nec ab alio scriptum, subscribere, nec, quid sit scriptum, legere valeat, inconveniens, & periculis fraudum expositum esse videatur, si hujusmodi Testator Testamentum in scriptis clausum condat. Quo non obstante Resp. I. Potest quæstionatus Testator etiam in scriptis clausum facere, & offerre Testamentum ad Acta. Probatur Conclusio. Testamentum clausum ad Acta dare potest sciens litteras: ergo etiam ignarus litteratum; præsertim cum Jus non distinguat; nec ullibi litterarum peritum requirat pro faciendo Testamento ad Acta, ipsumque Testamentum robur suum neutiquam acquirat a manu propria testatoris, sed ab Authoritate Judicis, coram quo fit, vel cui offertur, juxta dicta.

Confirmatur. Potest ignarus litterarum facere Testamentum solemne scriptum clausum *l. Hac consultissima*, 22. *C. h. t.* ergo etiam idem facere potest ad Acta, quia non est major ratio de uno, quam de altero; præsertim cum defectus solemnitatum, qui solus pro diversitatis ratione assignari potest, suppleatur Authoritate publica Judicis, *l. Omnium*, 19. *& l. Sancimus*, 27. *C. h. t.* Nec obstat ratio in contrarium *n. præc.* allegata: quia, ut consideranti patet, eadem prorsus militat in Testamento solemni Scripto per ignarum litterarum condito; cum nec hoc Testator scribat, nec subscribat, nec quid in eo continuatur, legere valeat, nec quidquam de eodem legant, & sciant testes, *cit. l.* 21. *C. h. t.* & tamen valet; ergo non obstante dicta ratione, pariter valebit Testamentum clausum ad Acta datum. Hinc sicut Testator litterarum inscius, condendo Testamentum solemne Scriptum, fidere potest, & debet, uni alterive Testamentum scribenti, & prælegenti; (Nam octo testibus postea ad testificandum convenientibus non prælegitur, *arg. Sæpe*, *cit. l.* 21. *C. h. t.*) ita etiam fidere potest, ac debet ejusmodi Testator, Testamentum clausum condens, defectum testium, & reliquæ solemnitatis supplente Authoritate Judicis, *l. Omnium*, 19. *C. h. t.*

Ex quo etiam inferre licet, quod nec ille, qui litteras callet, Testamentum propria manu scribere vel subscribere necessario debeat; quamvis, ut faciat consultius sit, clausum ad Acta offerre vult testamentum.

§. X.

De iis, qui possunt, & iis, qui non possunt facere Testamentum.

S U M M A R I U M.

279 *Testamentum facere quilibet potest, qui non prohibetur.*
280 *Testamenti factio est de jure naturæ & gentium.*
281 *Testamenti condendi incapaces sunt varii.*
282 *Jure naturæ Testamentum facere nequit infans.*
283 *Nec furiosus, nec ullus alius ratione privatus,*
284 *Tempore, quo caret usu rationis.*
285 *Possunt tamen facere testamentum tempore lucidi intervalli.*
286 *Dummodo durante lucido intervallo totum absolvant,*
287 *Et certe constet, testatorem habuisse lucidum intervallum quod probare hæres scriptus debet, casu quo testator incurabiliter, vel longo tempore insania laberat.*
288 *Si vero per modicum tempus solummodo rationis privationem patitur, præsumitur fuisse sanæ mentis, nisi privatio rationis probetur:*
Accidentia non præsumuntur, sed probari debent. Ib.
289 *Muti & surdi quinadonam Testamentum facere nequeant.*
290 *Mutus & surdus quis intelligatur?*
291 *Cæci quomodo facere possint testamentum?*
292 *Impuberes facere non possunt testamentum, Impuberes qui? Ibid.*
293 *Non requiritur, ut ætas pubertatis sit mathematice completa,*
Dies cæpta habetur pro completa in favorabilibus, secus in odiosis, Ibid.
294 *Impubes nec authoritate tutoris facere potest testamentum,*
295 *Filli familias etiam cum consensu patris testari nequeunt de bonis profectitiis, vel adventitiis.*
296 *Etiam illis, quorum usufructum pater non habet.*
297 *Solvitur objectio,*
298 *De peculio Castrensi, vel quasi Castrensi testari possunt filiifamilias,*
299 *Mancipia a servi proprie dicti testari non possunt.*
300 *Capti ab hostibus quando facere non possunt testamentum? Et n. seqq.*
302 *Obsides non possunt testari, nisi eis permittatur,*
303 *De Clericis & Religiosis. Remissive.*
304 *Damnati ob libellum famosum testamentum facere non possunt,*
305 *Idem est de Damnatis ad mortem,*
306 *Quamvis hodie contrarium etiam probabile sit,*
307 *Incarceratus ad mortem, ante sententiam valide condit testamentum: imo etiam post sententiam, si ab hac appellaverit,*
308 *Deportati, & Banniti a Cæsare testari nequeunt.*
309 *Bene tamen Relegati, & Banniti ab Imperii Principe.*
310 *Rei criminis læsæ Majestatis testari non possunt. Idem est de Proditoribus patriæ.*
311 *Hæretici de Jure testari non possunt. Excipiuntur aliqui hæretici in Germania.*
312 *Percutientes, & offendentes Cardinalem testari non possunt,*
313 *Usurariis quoque manifestis prohibitum est testari.*
314 *Nisi ante morte saltem restituant, vel cautionem præstent.*
315 *Solvitur objectio.*
Non firmatur tractu temporis, quod ab initio de Jure non subsistit. Ibid.
316 *Contrahentes incestuosum matrimonium non possunt testari,*
317 *Nec prodigi, ut tales declarati,*
318 *Imo secundum aliquos etiam prodigi manifesti, etsi non declarentur, testari nequeunt.*
319 *Excommunicati, & infames testari non prohibentur.*
320 *Ex natura inhabiles ad testamentum faciendum, etiam ad causas pias testari non possunt.*
321 *De Jure Civili tantum inhabiles possunt facere testamentum ad causas pias de illis bonis, quorum dominium retinent.*
322 *Testamentum ad pias causas non subjaceat dispositioni juris Civilis.*
323 *De bonis quorum dominium quis non habet, nec ad causam piam testari valet,*
324 *Hinc Rei criminis læsæ Majestatis, incestuosi nubentes, Deportati, Banniti a Cæsare, Hæretici, Filiifamilias testari ad causas pias non possunt.*
325 *Bene vero prodigi, impuberes, & damnati ad mortem.*

Quæritur I. Quinam, & quo Jure facere possunt Testamentum? Resp. I. Testamentum facere potest quilibet, qui Jure aliquo non prohibetur. Communis ac certa *arg. L. Ex facto, 43. princ. ff. De Val. & pupill. substit.* ubi dicitur, *iniquum esse auferre testamenti factionem homini sanæ mentis*; supple, nisi justa de causa eam Jus ipsum auferat; & *L. 1. Cod. de SS. Eccles.* ubi etiam ratio additur illis verbis; Nihil enim est, quod magis omnibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, postquam jam velle non possunt, sit licitum, quod iterum non redit, arbitrium. Addunt Doctores communiter etiam hanc rationem; videlicet, quod factio Testamenti sit de genere non prohibitorum seu communiter permissorum, de quibus procedit illud Glossæ communiter receptæ *in c. Inter corporalia V. Non invenitur, de Transl. Episc.* Regula: *Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur, arg. L. 1. §. 1 ff. de Testib. & L. 43. §. 1. ff. de Procurator.* 379

Resp. II. Non solo Jure Civili, sed etiam naturali, & gentium quivis concedere potest Testamentum, qui aliquo jure non prohibetur: licet hodiernus modus certis cum solemnitatibus testandi sit a Jure civili introductus, Jul. Clarus *§. Testamentum, qu. 2.* Covarruvias *lib. 3. Variar. resolut. cap. 6. num. 7.* Bartolus *in l. Interdum n. 7. de Conditione indebit.* Jason, *in Repetit. l. Admonendi post num. 184. V. Subdit tamen ff. de Jurejurand.* Engel *h. t. n. 5.* com communissima aliorum. Patetque Conclusio cum ex Juris testibus *praeced. num.* citatis: tum ex *l. Lege obvenire 130. ff. de Verb. Signif.* ubi habetur, quo Jure 12. Tabularum, consequenter primo Jure Romano, & Civili Successiones Testamentariæ confirmentur. Ex quo satis patet, Testamenti factionem jam ante Jus Civile, sicque jure gentium, & naturali extitisse, hoc ipso, quod confirmatio nihil novi inducat, sed antiquum, & jam præexistens ratificet, *l. Et quia 6. ff. de Jurisdict. & c. cum inter, 3. de Sent. & re judicat* juncto *c. 4. de confirm. util. & inutil.* Accedit, quod tam ex profanis, quam sacris historiis habeatur, Testamenta longe ante conditas Leges Civiles a variis gentibus esse facta; ergo. Nec obstat, quod modus & certa forma testandi sit introductus a jure Civili; qua etiam non obstante hujusmodi forma per Legem humanam in contractu Matrimoniali, adinventa, contractus Matrimonialis est de jure naturali, & gentium. 380

Quoad secundam Rubricæ partem, nempe de iis, qui facere Testamentum non possint, notandum prius, plures esse condendi Testamenti incapaces; quos pro majori claritate in tres Classes dividere, & pro singulis Classibus, singula quæsita instituere placet: videlicet. Primo de illis, qui ab ipsa natura, ob defectum nempe naturalem corporis, vel animi ad facienda Testamenta sunt incapaces, Secundo de iis, qui a natura capaces, per Legem humanam Civilem, vel Canonicam sine respectu ad culpam, vel delictum, ob defectum ætatis v. g. vel ob conditionem personæ aut status testari prohibentur. Tertio de iis, quibus per eandem Legem humanam ob culpam, & delictum adempta est potestas testandi. Itaque 381

Quæritur II. Quinam ab ipsa natura a faciendo testamento arceantur? Res. Sequentes I. Infantes ante usum rationis; quales de jure præsumuntur esse omnes qui septimum annum nondum attigerunt. Omnes. Ratio est; quia ut actus humanus valeat, etiam jure naturæ requiritur, ne agens careat usu rationis, *arg. §. Item furiosus. Instit. Quibus non est permissum facere testam.* juncta *Leg. 2. & Lege in adversa 17. ff. Qui testam. facere.* 382

II. Fu-

283 II. Furiosi, amentes, mente capti, & universaliter omnes, qui usu rationis carent, Jure naturali Testamentum facere prohibentur, eo tempore, quo usu rationis actualiter privati existunt. Rursus communis ac certa. Ratio eadem est; quæ in *præcedenti n.* de infantibus dicta est. Textus habentur *in §. 1. Instit. Quibus non est permissum*, ibi: *Item furiosus, quia mente caret*, *& l. 2. ff. Qui testam. facere*, ibi: *in eo, qui testatur, ejus temporis, quo testamentum facit, integritas mentis, non corporis sanitas exigenda l. In adversa 17. eod.* ibi: *In adversa corporis valetudine mente captus, eo tempore testamentum facere non potest*. Concordat *l. furiosus 9. C. eod. & l. Furiosi 20. ff. de R. J.*

284 Dicitur autem notanter, *eo tempore quo usu rationis actualiter privati existunt*. Quia si quis Testamentum fecit, antequam in furorem vel insaniam incideret, dum adhuc usu rationis gaudebat, absque dubio validum erit: non obstante, quod postea furor, insania, vel alia rationis privatio sequatur, ut omnes concedunt, textu claro *l. Qui Testamento, 20. §. 4. ff. Qui Testament. facere*, ibi: *Testamentum quoque, quod ante furorem consummavit, valebit*; & *§. 1. instit. Quibus non est permissum*, ibi: *Certe eo, quod ante furorem fecerint, testamento valente*; ubi etiam ratio assignatur illis verbis: *Nam neque Testamentum recte factum, neque ullum aliud negotium recte gestum postea furor* (vel alia rationis privatio) *perimit*. Cui consonat *l. In ambiguis §. 5. ff. de R. J.* ibi: *Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent; licet ille casus extiterit, quo initium capere non potuerunt*.

285 Pariter valent testamenta condita a furiosis, vel alias usu rationis privatis, condita tempore, quo habuerunt lucida intervalla, textu claro *cit. §. 5. Instit. Quibus non est permissum*, ibi: *Furiosi autem, si per id tempus fecerint testamentum, quo furor eorum intermissus est, Jure testari videntur*, & *l. Furiosum 9. C. qui testam. facere poss.* ibi: *Si vero voluerint in dilucidis intervallis aliquod condere Testamentum, & ultimam voluntatem, & hæc sana mente inceperit facere, & consummaverit, nullo tali morbo* (rationis usum impediente) *interveniente, stare Testamentum sive quamcunque ultimam voluntatem censemus, si & alia omnia accesserint, quæ in hujusmodi actibus legitima observatio requirit*.

286 Verum ut valeat Testamentum, vel alia ultima voluntas, non sufficit, eam ante insaniam, furorem, aut aliam rationis privationem, vel tempore serenæ mentis, lucidive intervalli incipere, sed necessario requiritur, ut omnino & totaliter sit absoluta & completa, adeo ut si durante testandi actu in furorem, amentiam, vel insaniam incidat, aut alias usu rationis privetur, tota dispositio sit nulla, & si hæredem, vel aliqua legata serena mente jam pronunciarit Testator. Sichard. *ad Rubric. C. Qui testam. facere n. 15.* Mans. *de testament. tit. 2. n. 54. & seqq.* & communis, aliorum, *arg. cit. L. 20. §. 4. ff. Qui testament. facere*, ibi: *testamentum consummatum valebit*, & *l. Furiosum 9.* ubi dicitur, *si cœpto testamento eum furor* (vel alia rationis privatio) *invasit, tale testamentum hominis, qui in ipso actu testamenti adversa valetudine tactus est, pro nihilo esse*; iis tamen exceptis, quæ disposita sunt ad causas pias, juxta dicta supra *n. 171. & seqq.* ubi docuimus, quod licet Testamentum cœptum, & non perfectum, sit nullum in ordine ad ea, quæ concernunt causas profanas, subsistat tamen quoad dispositiones pias.

287 Porro ad hoc, ut valeat ultima dispositio tempore lucidi intervalli facta, requiritur, ut certo, ac liquido constet de lucido intervallo, & quod eo tempore Testamentum factum atque perfectum sit, casu quo Testatori furor, insania, amentia, aut alia rationis privatio perpetuo ac insanabiliter, aut longo tempore notorie inhæret. Ratio est; quia in tali casu Testator semper præsumitur talis, nisi aliud manifeste probetur. Menochius *lib. 6. de præsumpt. 44. n. 2. & 7.* dicens hanc esse sententiam omnium, item *Præsumpt. 45. num. 59. & seqq.* ubi plurimos alios refert: inter quos est Abbas *c. Cum inter Canonicos, de elect. num. 16* Jason *L. Patre furioso num. 6. ff. De his qui sunt sui*. Ratio est: quia in ita affectis hominibus mentis serenitas, seu sanitas, accidens esse videtur; accidentia autem non præsumuntur, sed probari debent, Menoch. *loc. cit.* & *Præsumpt. 45 num. 64. arg. l. Si vero §. Qui pro rei qualitate ff. Qui satisdare cogantur*. Ut proin hæredi scripto incumbat probatio, quod Testator totum Testamentum tempore lucidi intervalli absolverit, non obstante, quod constet, vel probatum sit Testatorem subinde habuisse dilucida intervalla: Censetur autem lucidum intervallum habuisse, sanæque fuisse mentis, quando producit actus homini sanæ mentis convenientes, sua negotia recte peragit, & ad interrogata convenienter & prudenter respondet. Menochius *l. c. n. 21.* citans Rotam, ac plures alios DD.

Secus est in casu, quo Testator non perpetuo, nec incurabiliter nec ad longum tempus, sed per accidens ad modicum tempus, vel aliquot dies evasit furiosus, aut usu privatur rationis. Quod idem dic in casu, quo non constat, Testatorem prius fuisse furiosum, insanum, aut usu rationis privatum: his enim in casibus testator præsumitur fuisse sanæ mentis, incumbitque asserenti probare, quod tempore conditi testamenti testator non habuerit usum rationis Menochius *loc. c. præsumpt. 45. n. 16.* Mynsinger *ad §. 1. Instit. Quibus non est permissum num. 7.* Bartolus *in l. Filium ff. de Acquir. hæred.* Baldus *in l. Ne codicillos C. codicill.* & communis aliorum, *arg. c. Cum dilectus de Success. ab intestat.* & ibi Glossa *V. Compotem. et l. Ne codicillos 5. C. de codicill.* Ratio est; quia natura ordinarie parit homines sanos, consequenter qui contrarium asserit, probare debet: cum ei adversetur præsumptio a natura descendens. Hinc enim fit, quod inter testes disconvenientes magis credatur deponentibus de sana ratione, quam deponentibus de insania. Menochius *l. c.* Decius, Socinus, & alii. Quomodo autem quis probare valeat, testatorem tempore conditi testamenti non habuisse usum rationis, aut saltem sana cum mente illud totum non absolvisse, vide Menochium *l. cit. præsumpt. 45.* ubi *n. 32. & seq.* promit septemdecim signa ex quibus carentiam rationis probare licet. 288

II. A natura incapaces ad testandum sunt surdi & muti simul a natura, *§. Item surdus 3. Instit. Quibus non est permissum Testamenta facere l. qui in potestate 6. §. 1. ff qui Testam. facere*, & *l. Discretis 10. C. eod.* ubi tamen distinguit Legislator, & ita disponit; quod licet surdi & muti simul a natura incapaces sint condendi Testamenti; condere tamen illud valeant, si non a natura, sed primum in decursu vitæ per accidens tales effecti sint, dummodo litteras edocti, scribere, & voluntatem suam litteris exprimere valeant. Item disponit, quod si Testator sive a natura sive per accidens mutus quidem, non tamen simul surdus sit, & scribere valeat, Testamentum facere validissime possit. Vel contra si surdus quidem sive a natura, sive per accidens non tamen simul mutus sit, sed articulate loqui possit, Testamentum tam oretenus, quam in scriptis condere queat. Unde per hanc *l. 10. Cod. h. t.* correctæ censentur dispositiones Digestorum *l. Si mutus aut surdus 17. & l. Filiusfamilias 16. ff. h. t.* quarum ad condendum Testamentum incapax videtur, qui disjunctive surdus, vel mutus est. Sequuntur DD. communiter, ut Pirhing *hoc t. n. 25* Perez *ad tit. C. qui Testam. facere* Layman *lib. 3. tr. 5. cap. 3. n. 2.* & alii Concordant statuta Bavariæ *Land-Recht tit. 34 art. 11.* 289

Intelliguntur autem hic per surdos non illi, qui difficulter vel minus clare audiunt, sed qui omnino nihil percipiunt. Sicut pariter per mutos non intelliguntur illi, qui tarde, vel difficulter loquuntur, sed illi soli, qui nihil eloqui valent, *arg. cit. l. Discretis 10. C. h. t. & §. Item surdus 3. Instit. quibus non est permissum*, ibi: Utique autem de eo surdo loquimur, qui omnino non exaudit, non qui tarde exaudit: nam mutus is intelligitur, qui eloqui nihil potest, non qui tarde loquitur. 290

Occasione defectuum, ob quos Jure naturæ quis censetur inhabilis ad testandum, merito hic etiam fit mentio de cæcis, dicendo, quod licet cæcis sive a natura, sive ex accidente talibus condere Testamentum prohibitum non sit; nihilominus si testari volunt, nuncupativum Testamentum facere debeant ob- 291

servata forma *l. Hanc consultissima. 8. C. qui Testam. facere;* præscripta; ubi requiritur, ut testator præter septem testes, & alias Juris solemnitates, etiam Notarium adhibeat ad hoc, ut Testamentum a testatore coram Testibus ostenus enuntiatum conscribat; quod conscriptum testes omnes subscribere, & signare debent; Notario quoque sigillum suum apponente. Quod si Notarius haberi nequit, loco illius octavum testem, qui munus Notarii obeat, adhibere testator cæcus debet, Vide legem ipsam 7. *qui testam. facere*. Concordat Recessus Imperii 1512. *Tit. von. Notarien. §. uber tu eines Blinden*.

292 Quæritur III. Quinam de Jure naturæ capaces, per legem Civilem, vel Canonicam sine respectu ad culpam, vel delictum sint incapaces ad faciendum Testamentum? Resp. Sunt sequentes I. Impuberes, Masculi quidem ante annum decimum quartum, & Fœmellæ ante annum duodecimum completum. Unanimis, claris Juribus *l. Si frater 4. Cod. qui Testam. facere*. & *leg. A qua ætate, 5. D. eod.* ibi: A qua ætate vel masculi, vel fœminæ Testamentum facere possint videamus. Verius est in masculis quidem quartumdecimum annum spectandum, in fœminis vero duodecimum completum. Concordat *§. Præterea. Instit. quibus non est permissum*, ibi: Præterea Testamentum facere non possunt impuberes. Ratio subjungitur: quia nullum eorum animi judicium est. Quam rationem ulterius extendit, & ob eam etiam militibus nondum puberibus Testamenti factionem denegat Imperator *l. fin. Cod. de Militari testam.* illis verbis: Indignum nostris temporibus esse videtur, eum qui stabilem mentem nondum adeptus est propter privilegium militum, sapientum hominum jura pertractare, & in tam tenera ætate, ex tali licentia parentibus forte suis, vel aliis propinquis nocere propriam substantiam extranei relinquendo.

293 Verum licet tempus pubertatis debeat esse completum, citatis Juribus, non tamen requiritur, ut sit completum in omni rigore, de momento in momentum, ita ut totum absolverit, indeque jam aliqualiter excedat testator, *arg. cit. l. A qua ætate 5. D. qui Testam. facere*, ibi: Utrum excessisse debeat quis quartum decimum annum, ut Testamentum facere possit; an sufficiat complesse? propone aliquem Calendis Januarii natum, Testamentum suum ipso natali suo fecisse quartodecimo anno an valeat Testamentum? dico valere. Plus arbitror, etiamsi quis pridie Calendarum fecerit post sextam horam noctis (quæ apud nos est duodecima hora noctis) valere Testamentum: jam enim complesse videtur quartumdecimum annum, ut Martiano videtur. Ratio est, quia quamvis in odiosis, ac illis materiis, ubi agitur de præjudicio tertii, tempus requisitum debeat de momento in momentum compleri, uti videre est in materia præscriptionis, *arg. l. In omnibus 5. D. de Diversis temp. præscript*. Secus tamen est in favorabilibus, utpote in quibus dies cœpta habetur pro completa; factionem autem Testamenti esse favorabilem constat ex *l. In Testamentis 12. D. de R. J.* Dauth. *adit qui testam. facere n. 146.* cum communi aliorum.

294 Cæterum Impuberes ad Testamentum condendum adeo reputantur incapaces, ut nec authoritate Tutoris illud facere valeant, Sicbard. *ad Rubric. C. qui Testam. facere n. 6.* Manz. *de testam. tit. 2. n. 55.* cum communi: *arg. l. 1. §. 1. D. de tutel. & rat. distrah.* Ratio est; quia ultima voluntas non potest pendere ab alieno arbitrio, *arg. l. Illa 32. D. de Hæred. instit.* Neque convalescit Testamentum ab impubere factum, licet ut pubes moriatur, *l. Si filiusfamilias 19. D. qui Testament. facere, & §. Præterea 1. Institution. quibus non est permissum*, ibi: Nec ad rem pertinet, si impubes postea pubes factus, & decesserit. Ratio est, quia in materia testamenti, illud tempus, quo fit Testamentum, attendi debet, *l. 2. D. qui testam. facere*, & quia, quod ab initio est nullum, tractu temporis non convalescit, *Reg. 18. de Reg. Jur. in 6. & l. 29. D. de R. J.*

295 II. Filiifamilias sub patria potestate adhuc constituti, per leges testari prohibentur; etsi parens eisdem testandi facultatem concedat, textu expresso *princ. instit. quibus non est permissum*, ibi: iis qui alieno juri subjecti sunt, Testamentum faciendi jus non habent; adeo quidem, ut quamvis parentes eis permiserint, nihil magis de Jure testari possint. Idem dicitur *l. qui in potestate, 6. ff. qui Testam. facere*, ibi. Qui in potestate parentis est, faciendi Testamenti jus non habet: adeo ut quamvis pater ei permittat, nihilo magis tamen jure testari possit: etiamsi filiusfamilias bona perfectitia vel adventitia quæcumque non tantum communia & regularia, sed etiam irregularia, id est, talia habeat, quorum usufructus ad patrem non pertinet: textu claro *l. penult. & ult. C. Qui Testament. facere*. Schmidt. *ad tit. 34. art. 11. n. 3.* Konnig *h. t.* Covarruvias, Fachin. Harprecht, & teste Haunoldo *tr. 6. cap. 4. Controv.* communis Theologorum & Juristarum.

Nec obstat, quam Hunn. 2. *Variar. Resolut. 5. q. 10.* & alii obiciunt, *l. Cum non 8. §. 5. C. de Bonis quæ liberis*, ubi de iis duntaxat bonis adventitiis filii familias testari prohibentur, quorum ususfructus ad parentes pertinet, & consequenter a sensu contrario testari eis conceditur de iis bonis adventitiis, quorum usumfructum pater non habet; qualia sunt illa bona, quæ eis dantur, vel relinquuntur conditione hac adjecta, ne ad patrem perveniat ususfructus, *Authen. Exceptis C. eod.* Item illa, quæ filiusfamilias acquirit, succedendo una cum patre vel matre in bona defuncti fratris aut sororis. *Auth. Item C. eod.* nec non & illa, quorum usumfructum pater filio libere relinquit, *l. Cum oportet 6. §. Non autem 2. C. eod.* Nam contra est, quod argumentum a sensu contrario non valeat contra expressum textum, qualis est *l. penult. C. eod.* 296

Pariter non obstat *Novell. 117. c. 1. §. 1.* ubi dicitur, quod de præfatis bonis adventitiis, quorum ususfructus ad patrem non pertinet, filiusfamilias etsi sub patria potestate adhuc constitutus, *quo velit modo*, disponere valeat. Nam rursus contra est, quod verba illa generalia, *quo velit modo* sint restringenda ad dispositionem inter vivos, alias enim sequeretur correctio Juris prioris *l. penult. C. de bonis quæ liberis*, quæ correctio pro possibili evitari debet *arg. c. Cum expediat, 29. de Election. in 6.* Accedit, quod Lex generalis posterior non tollat Legem specialiter loquentem priorem, sed per hanc distinguatur, & limitetur prout amplius diximus *l. 1. tit. de Constitut. n. 296.* 297

Limitatur tamen doctrina *n. 295.* posita, in bonis Castrensibus, vel quasi Castrensibus, juxta communem & certam. Textus expressi sunt *in princip. Instit. Quibus non est permissum, & §. ult. Instit. de testam. milit. l. penult. & ult. Cod. Qui testam. facere*. ibi: *Omnibus omnino, quibus quasi Castrensia peculia habere ex Legibus concessum est, habent licentiam in eo tantummodo ultimas voluntates condere*. Ratio est; quia in his bonis filius habetur loco patrisfamilias, ut proinde de iis etiam invito patre pro libitu testari valeat: dummodo pubes sit, *arg. cit. Jurib. n. 292.* 298

III. Mancipia, seu servi proprie dicti ex dispositione Juris facere Testamentum nequeunt, *l. Filiusfamilias. princ. 16. & L. 19. ff. Qui testam. facere*, juncto *can. Illud 5. caus. 13. q. 2.* ubi Glussam *vers. Contradicat*, observat, in multis locis vigere consuetudinem, quod servi saltem filiis suis peculium, quod habent, relinquere possint. Notant autem Mynsiger *Cen. 2. Observ. 53.* Konnig. *h. t. n. 17.* Glettle *in tract. Canonico-Civili, c. 4. §. 5. n. 3.* Gailus, & alii, servis proprie dictis non annumerari homines proprios, apud nos *Leibdigne*; eo quod, licet in quibusdam locis dure admodum tractentur revera tamen adhuc liberi ac ingenui sunt. 299

IV. Absque respectu ad culpam, vel delictum, facere Testamentum per Leges prohibentur capti ab hostibus in bello justo, *l. Ejus qui 8. prin. D. Qui Testam. facere* ibi: *Ejus, qui apud hostes est, Testamentum non valet, quamvis redierit*. Idem habetur *§. fin. Instit. Quibus non est permissum*: ubi etiam additur, quod licet non valeat Testamentum quod captivus facit tempore, quo apud hostes detentus existit, nec convalescat, postquam a captivitate liberatur; valeat tamen, quod ante captivitatem condidit, etsi in captivitate moriatur. Concordat *Leg. 8. & 12. D. Qui testament. facere*. Ratio autem, cur captivi in bello justo testari nequeant, est, quia statim ac capiuntur, fiunt servi, uti cum aliis bene observat, & ex Jure insigniter probat Co- 300

varru-

varruvias *in Relect. c. Peccatum part. 2. §. 11.* per totum.

301 Verum notat idem Covarruvias *loc. cit. nu.* 6. citans Bart. Abbatem, & alios, quod hodie capti in bello etiam iustissimo, quod Christiani cum Christianis gerunt, non fiant servi capientium; cum vi consuetudinis reciproce a capientibus ut servi non habeantur, nec ut tales tractentur, sed solummodo detineantur, donec certa peccuniarum quantitate redimantur; consequenter Testamentum; quod in huiusmodi captivitate Christiani detenti condunt, validum merito reputetur. Idem dicendum existimat citatus Covarruvias *l. c.* de Christianis in bello captis per Turcas, & Saracenos; eo quod hi contra Christianos ex odio Christiani nominis ordinarie dimicent, consequenter injustum bellum gerunt, sicque capti ab eis, servi eorum revera non evadant, quantumvis ab eis pro talibus habeantur, Unde Testamentum, quod Christianus apud Turcas captivus condit validum erit. Econtra tamen, si Turcæ a Christianis capiuntur, veri & proprii servi Christianorum evadunt; ut cum aliis observat Schneidewin *ad §. penult. Instit. de Jure person.* Ratio est; tum quia bellum Christianorum adversus Turcas justum est: tum quia Jure talionis pro servis merito habentur capti Infideles, qui capientes Christianum non nisi ut servum habent.

302 Captis in bello aliqualiter æquiparantur obsides, qui publicarum conventionum firmandarum causa ab uno populo traduntur alteri quasi pignoris loco; hac tamen differentia, quod libertatem non statim amittant, nec statim fiant servi illius, cui traduntur; sed tunc tantum, quando pacta a parte Obsides dante non servantur. Veruntamen *Obsides testari non possunt, nisi eis permittitur*, *Lege Obsides 11. ff. Qui Testament. facere*.

303 V. Sunt Clerici, & Religiosi: de quibus tamen specialiter *§. seq.*

304 Quæritur IV. Quinam Per Leges ob defectum morum, vel ob culpam, & delictum sint incapaces faciendi Testamentum? Resp. Sequentes I. Damnati ob libellum famosum, vulgo *Pasquillam*, *Leg. Is cui 18. §. 1. D. Qui Testament. facere*, ibi: Si quis ob carmen famosum damnatur, Senatu consulto expressum est, ut intestabilis sit. Idem habetur *l. 21. D. de testibus*.

305 II. Damnati ad mortem naturalem vel civilem, Abbas *ad Rubric. hoc tit. nu.* 4. Julius Clarus *§. Testam, quæst.* 21. *nu.* 1. citans communem, Pirhing *h. t. nu* 25. Covarruvias *in Rubric. de Testament. p. 3. num.* 27. Layman *loc. cit. num.* 2. & communis aliorum, *arg. l. Ejus qui 8. §. 1. ff. Qui Testam. facere*, *& l. Si quis 6. §. 6. ff. de injusto rupto*, ubi etiam ratio additur, Ibi; Sed & si quis fuerit capite damnatus, vel ad bestias, vel ad gladium, vel aliam pœnam, quæ vitam adimit, Testamentum ejus irritum fiet &c. nam pœnæ servus efficitur. Imo etiam illud Testamentum, quod ante crimen vel commendationem fecit, secuta damnationis sententia nullum & irritum fit, *cit. lib. Ejus qui 8. §. 1. ff. Qui Testament. facere*, ibi si cui aqua & ignis interdictum sit, eius nec istud Testamentum valet, quod antea fecit; nec istud, quod postea fecerit. Idem est de Donationibus mortis causa, *L. Si aliquis 7. ff. de Mortis causa Donat.* Excepta donatione conjugi facta, utpote quæ ante crimen facta, etiam post sententiam condemnatoriam subsistit, *l. Hæc C. de Donat. inter virorum & mulier.* nisi donans sit reus criminis læsæ Majestatis, ob quod memoria delinquentis damnanda est. *Leg. Cum hic status §. Cum maritus 2. ff. de Donation. inter virum & mulier.* Donationes tamen inter vivos post crimen commissum, sed ante damnationem factæ subsistunt, *leg. Post contractam 15. ff. de Donat.*

366 Non desunt tamen qui docent, etiam post latam jam sententiam & condemnationem, damnatos hodierno Jure valide testari, & alias dispositiones mortis causa facere posse; ita namque sentiunt Salicet *in Auth. Sed hodie n. 2. C. de Donation. inter virum & mulier.* & plures alii apud Clarum *loc. cit. in Addit.* citati; ipseque Clarus fatetur, ita fere ubique observari, quod idem dicit Imola *in cap. Quia ingredientibus: hoc tit. n. 30. in fine.* Ratio eorum est; quia antiqui Juris cessat ratio, consequenter ejusdem dispositio: siquidem hodierno Jure propter nullum delictum quantumvis grave, quis pœnæ servus efficitur, *Auth. Sed hodie, Cod. de Donat. inter virum & mulier* ac *Novell. 22. cap. 6.* nec damnatum amplius comitatur publicatio bonorum nisi sit reus criminis læsæ Majestatis, *Auth. Bona damnatorum, C. de Bonis proscript. seu damnat. & Novell. 134. cap. ult. ad finem.* Ob quæ Jura, licet sententia hæc improbabilis de Jure non videatur, in praxi tamen attendenda circa hoc videtur locorum consuetudo, ut bene observat Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 3. n. 2.*

Illud certum est, quod, si quis ante condemnationem condit Testamentum, atque ante eandem decedit, Testamentum valeat, licet ad mortem jam incarceratus sit, *l. Si quis, 9. ff. Qui Test. facere, ibi*: Si quis post accusationem in custodia fuerit defunctus indemnatus, Testamentum ejus valebit. Imo, si quis in Capitali crimine damnatus appellaverit, & tempore pendentis appellationis fecerit Testamentum, & ita discesserit, valebit ejus Testamentum; ut dicit *l. Qui a latronibus, 13. §. 2. ff. eod.* Quæ notentur ab eis, qui incarceratos, vel damnatos ad mortem visitant. 307

III. Sunt Deportati, id est illi, qui a toto Romano Imperio ejiciuntur, ita ut non tantum amittant omnia bona, sed etiam Civitatem Romanam, cessenteque esse Cives Romani Imperii, *Authen. Delegatus, ff. de Interdicto & relegatis, ibi*: Deportatio civitatem, & bona adimit, *l. Ejus qui 8. §. 2. ff. Qui Testament. facere*, Imo deportatis non tantum adimitur testandi facultas, sed etiam infirmatur Testamenta ante deportationem ab eisdem facta, *cit. L. 8. ff. Qui Testam. facere*. His hodie æquiparantur Banniti, seu proscripti ab Imperatore, vel Camera Imperiali, *welche in die Reich. Acht erkent seyn* utpote pariter cessant esse Cives Romani Imperii, & pro hostibus ejusdem habentur. Gailus *de Pace publica; lib 2. cap. 12. n. 4 & 5.* Concordat statuta Bavariæ *tit. 34. art. 11.* ubi Bannitis seu proscriptis ab Imperatore, *welche in des Kaysers Acht seyn* testandi facultas specialiter adimitur. 308

Relegati tamen, id est illi, qui non ex toto Imperio, sed a certa aliqua Provincia exulare coguntur, potestate testandi gaudent, *Authen. Relegatus. ff. de Interdictis & Relegat.* Ratio est, quia hi cives Romani esse non cessant; nec bona aut jura sua amittunt, *Leg. Relegati, ff. de Interdict. & relegat. ibi*: Relegati in potestate sua liberos retinent, quia & alia omnia sua retinent: & bona quoque sua omnia retinent. Concordat *Authen. Relegatus, Digestis eodem ibi*: Magna est differentia inter Deportationem, & Relegationem; nam deportatio Civitatem & bona adimit: Relegatio neutrum tollit. Relegatis similes sunt, qui tantum ab aliquo Principe, vel Electore Imperii proscribuntur, dum a Provincia sua exulare coguntur: Sicut Deportatis assimilantur Banniti a Cæsare. Plura de Relegatis, & Deportatis qui desiderat, videat apud Jul. Clarum *§. Testamentum, quæst. 19. & 23.* Schmidt *ad tit. 34. art. 11. n. 51* & alios. 309

IV. Testari prohibentur Rei criminis læsæ Majestatis, id est, qui hostile quid contra supremum Principem, vel ejus Consiliarios moliuntur: *L. Quisquis, 5. C. ad l. Jul. Majestatis*, ubi etiam aliæ pœnæ hujus criminis Reis dictantur; Inter quas *L. 6. C. eod.* etiam est, quod hæredibus quoque eorum bona auferantur. Reis criminis læsæ Majestatis, communiter quoad effectum Juris æquiparantur proditores patriæ, & omnes illi, qui in patriæ perniciem conspirant, vel quid moliuntur. Concordant statuta Bavariæ *loc. cit.* 310

V. Ob delictum per Leges prohibentur testari Hæretici, *l. Manichæos 4. & Ariani 5. C. de Hæreticis*, ubi plurimi Hæretici in specie enumerantur. Idem dic de receptoribus, defensoribus, & fautoribus Hæreticorum, *Authent. Credentes, Cod. eod. ibi*: Præterea receptores, defensores, & fautores Hæreticorum, quilibet talium &c. sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Concordat Jus Canonicum *c. Excommunicamus 13. §. Credentes de Hæret.* ubi tenor *Authen. Credentes* ad verbum refertur. Notandum tamen, vi pacis Westphalicæ Lutheranos, & Calvinistas in Imperio tolerari, indeque 311

ibidem & factionis testamentorum, & aliorum Jurium Civilium capaces esse.

312 VI. Omnis ille, qui S. R. E Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandavit, vel factam ratum habuerit, aut consilium dederit, vel favorem, aut postea receptaverit, vel defenderit scienter eundem &c. sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento vel ab intestato vocetur. Sunt verba *c. Felicis*, 5. *de Pœnis in 6.*

313 VII. Sunt Usurarii manifesti, horum enim testamenta ipso jure sunt nulla, nisi prius usuras restituant, aut de restitutione facienda idoneam cautionem præstent textu expresso *c. fin. ad finem, de Usuris in 6.* ibi: Testamenta quoque manifestorum Usurariorum aliter (id est, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent idoneam cautionem) facta non valeant, sed sint irrita ipso jure, Quod intellige etiam de testamento, quo testator prius, antequam usuras exerceret, condidit, Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 2. ad finem*, Imola *in c. 2 de testam. n. 25.* & alii a Covarruvia citati. Ratio desumitur ex textu citato, ubi indistincte quodvis testamentum usurarii, nisi restituat, vel cautionem præstet, nullum dicitur; atqui testamentum ante practicaram usuram factum, vere dicitur testamentum usurarii tempore illo quo testator usuræ subjacet, ergo nullum erit, nisi restituat, vel cautionem præstet. Quinam vero censendi sint usurarii manifesti, dicetur *l. 5. tit. 19. de Usuris*. Videri etiam potest Covarruvias *loc. cit. n. 5.* & Menochius *de Arbitr. jud. lib. 2. casu 235.*

314 Utrum autem testamenta ante usuræ usum, vel tempore, quo usuris subjacet Testator, facta convalescant, si non ante, sed post factum jam testamentum restitutionem facit, vel cautionem præstat Testator; licet magna sit controversia inter Doctores, ut videre est apud Jul. Clarum *loc. cit. q. 26. a. 3.* Covarruviam *l. c.* communis tamen docet, testamentum omnino convalescere; dummodo ante mortem adhuc restituat, vel cautionem præstet usurarius Testator. Jul. Clarus *loc. cit.* Cavarruvias *loc. cit.* Joan. Andreas, & Anchoranus *in c. fin. de Usuris in 6.* & ibidem Glossa *vers. Aliter facta*, Schmidt *ad tit. 36. art. 1. nu. 68.* & communis aliorum. Ratio est; quia talis revera satisfacit Canonicæ Constitutioni *c. fin. de Usuris in 6.*

315 Nec obstant, quas Adversarii objiciunt, & ob eas de Jure veriorem judicant sententiam contrariam, *Reg. 18. jur. in 6.* Non firmatur tractu temporis, quod ab initio de jure non subsistit: *& l. 29. ff. de R. J.* Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere; Nam contra est, quod per *c. fin. de Usuris, in 6.* Testamenta Usurariorum non absolute ac simpliciter, sed sub conditione videantur declarata nulla, videlicet, nisi ante mortem adhuc restitutionem faciat; vel de ea facienda cautionem præstet testator.

316 VIII. Vi Legum ob culpam testari non possunt; qui incestuosas nuptias contraxerunt. Ratio est; quia horum delinquentium bona statim Fisco addicuntur, consequenter de eisdem disponere nequeunt *Novell.* 12. *c.* 1. ubi tamen additur, quod si liberi ex legitimis nuptiis extent, præferantur Fisco.

317 VIII. Prodigi, quibus bonorum administratio interdicta est, *§. Item 2. Instit. Quibus non est permissum, ibi:* Item Prodigus, cui bonorum suorum administratio interdicta est, testamentum facere non potest, sed id, quod antea fecit, quam interdictio bonorum suorum ei fiat, ratum est. Idem habetur *l. Is cui 18. ff. qui testam. facere*. Ex quibus textibus Doctores communiter inferunt, valere testamentum Prodigi: non tantum illud, quod ante prodigalitatis vitium fecit; sed etiam quod manifestus prodigus fecit, si pro prodigo nondum declaratus est, *arg. cit. Juribus*, ubi expresse dicitur, quod testamentum, quod ante fecit, quam interdictio bonorum suorum ei fiat ratum sit. Mynsinger *in cit. §. Item n. 2. Instit. Quibus non est permissum*, & ibi Vvesenbec *n. 3.* Clarus *§. testamentum q. 36.* & Glossa communiter recepta *in l. Is cui 18. ff. qui testam. facere*. Bartolus, Jason, Dauth. Mans. & alii. Rationem dant, quia non ipsa prodigalitas, sed declaratio, & Judicialis interdictio inhabilem ad testandum facit.

318 Non desunt tamen docentes, testamentum, quod manifeste prodigus facit, etiam ante declarationem prodigalitatis invalidum esse. Moventur hac ratione, quod prodigus dicatur bonis Lege interdici, *leg. 1. ff. de Curat. furios. & leg. I. cui. L. 18. D. qui testam. facere*: id autem Lege fieri dicitur, quod sola fit lege, nullo hominis facto interveniente, *arg. l. legitimos 5. priar. D. de legitim. Tutor.* cum concordantiis. Verum quia *§. Item. 2. Institut. Quibus est permissum*, valde clare sonat, quod valeat testamentum prodigi, antequam interdictio ei fiat, a communi sententia non videtur recedendum.

319 Hactenus enumeratis ad testandum inhabilibus addunt aliqui Excommunicatos non toleratos: communis tamen sententia contraria est, uti videre est apud Pirhing *h. t. num. 25.* Abbatem *ad Rubric. h. t. n. 5.* eo quod nullo Jure videantur prohibiri testari, excepto casu, quo excommunicantur ob delictum inhabilitatem testandi inducens, quale est *Hæresis c. 13. de Hæret. & c. Filias 5. eod. in 6.* Idem est de infamibus, ut bene advertit Molina *Disp. 137. num. 9.* Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 3. num. 8.*

320 Quæritur V. An hucusque recensiti ad testandum inhabiles, etiam ad causas pias testamentum facere nequeant? Resp. I. Illi, qui ex natura ad testandum sunt inhabiles, videlicet infantes, amentes, insani, furiosi, muti & surdi simul a natura, nec ad causas pias facere possunt testamentum. Communis ac certa. Patetque Conclusio ex dictis supra; ubi cum communi aliorum diximus pro valore testamenti ad causas pias saltem ea adesse debere, quæ de Jure naturæ requiruntur; consequenter ubi potestas testandi Jure naturali desit, nullum etiam ad causas pias fieri poterit testamentum.

321 Resp. II. Qui solo Jure Civili sunt inhabiles ad testandum, valide ac licite possunt facere testamentum de iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent. Riccius in *Praxi aurea p. 4. Resolut. 8. per totum*. Bartolus *in l. 2. C. de SS. Eccles.* Engel *h. t. num. 3.* Molina, Lessius Sanchez & alii *arg. lib. 1. C. de SS. Eccles.* ubi Imperator *unicuique* absque limitatione, consequenter etiam alias inhabilibus licentiam concedit testandi ad piam causam. Nam natura dictionis *unusquisque* est, neminem excludere, *l. 29. D. de Heredib. instit. ibi*: Hoc articulo unusquisque omnes significantur. Nec dicas cum adversariis per ly *unusquisque* intelligi unumquemque de Jure habilem, non vero inhabilem. Nam contra est: tum quod in dicta *l. 1.* concessum est causis piis speciale privilegium; atqui non esset privilegium, si per ly *unusquisque* tantum intelligerentur alias jam habiles, ut bene observat Riccius *loc. cit.* ut consideranti patet.

322 Probatur etiam ratione, videlicet; quia testamentum ad pias causas nullo modo subjacet dispositioni Juris Civilis, sed secundum Canones, Juraque naturæ & gentium judicandum venit, *arg. c. Relatum 11. hoc tit.* prout ipsi etiam fatentur Adversarii, qui propterea communiter docent, quod in testamento ad causas pias mulier possit esse testis; item quod testes necessario non debeant esse rogati &c. non obstante, quod Jus Civile contrarium disponat: ergo pariter non obstante, quod quis Jure civili testari nequeat, poterit saltem testari ad causas pias, de Jure naturæ ac gentium inhabilis non est. Et profecto nulla apparet solida ratio, cur testamentum ad pias causas coram testibus fœminis valeat, & non valeat testamentum ad pias causas a prodigo v. g. factum, cum de Jure Civili non minus invalidum sit Testamentum coram testibus fœminis, quam a prodigo factum: & Ratio, ob quam testamentum ad pias causas coram fœminis factum valet, videlicet, quia in testamento ad pias causas non attenditur dispositio Juris Civilis, æque militans in testamento ad pias causas a prodigo facto: ubi autem eadem est ratio, ibi eadem esse debet dispositio.

323 Dicitur autem notanter in Conclusione, *de iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent*: quia de bonis aliquo modo alienis, & de quibus sine præjudicio tertii testamentum a dictis inhabilibus fieri nequit, neque ad causam piam testari valent. Ratio est; quia Ecclesia, & SS. Canones causis piis privilegium cum præjudicio alio-

aliorum concedere neutiquam intendunt *arg. cap. fin. de Sepult. in 6.* ubi propter filius familias de bonis adventitiis (quorum usum fructum Parens habet, consequenter quorum dominium perfectum ad filium familias non pertinet) etiam ad causam piam testari prohibetur; ne videlicet alias præjudicium emergat patri, utpote qui usufructu, de Jure sibi competente, si tale testamentum ad pias causas valeret, privaretur. Idem universaliter dic de omnibus illis, qui etsi solo Jure Civili testari prohibeantur, tamen ob delictum Confiscationem omnium bonorum inducens, sunt inhabiles ad testandum, quia cum Leges Civiles talibus delinquentibus bona juste auferant, eaque Fisco attribuant, non intendit Ecclesia cum præjudicio Fisci, talibus concedere privilegium testandi ad causas pias.

324 Infertur proin, quod, quia juxta dicta, Rei criminis læsæ Majestatis contrahentes incestuosum matrimonium, Deportati & Banniti a Cæsare, & Hæretici illico sua amittunt bona, eaque Fisco credere debent, testamentum etiam ad causas pias facere non valeant; licet sola Lege Civili ad testandum sint inhabiles. Pariter quia filius familias bonorum profectitiorum, & adventitiorum perfectum dominium non habet; cum usufructus regulariter ad patrem pertineat, juxta dicta *n.* 295. nec ad causam piam testari valeat. Aliud est de illis bonis profectitiis & adventitiis, quorum usumfructum pater non acquirit, cum enim horum perfectum habeat dominium filius familias, testandoque nulli causet præjudicium, testari de illis ad pias causas poterit. Quænam autem sint talia profectitia, vide quæ diximus supra *num.* 296.

325 Infertur ulterius, quod quia prodigi rerum suarum dominium retinent testari ad causas pias valeant, non obstante; quod administratione bonorum careant; cum hujus privatio, Testamenti factionem neutiquam impediat; prout videre est in minore pubere, qui testari juxta omnes potest; licet administrationem rerum suarum non habeat. Idem est de impuberibus pupillis septimum annum jam egressis, judicium sufficiens ac naturale ad peccatum mortale consequenter etiam ad valorem naturalem aliorum actuum jam habentibus. Pariter, quia juxta dicta supra *num.* 306. bona damnatorum ad mortem non confiscantur, testari saltem ad causam piam poterunt taliter damnati.

§. XI.

De Testamentis Clericorum tam Regularium, quam sæcularium: tam Maiorum, quam inferiorum.

SUMMARIUM.

326 Clerici testari possunt de bonis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus.
327 Sicut & de patrimonialibus,
328 Solvitur Objectio.
329 De bonis Ecclesiasticis superfluis, nec ad piam causam testari potest Clericus loquendo de Jure.
330 Vi consuetudinis possunt de præfatis bonis testari ad ad causam piam.
331 Talis consuetudo passim habetur introducta.
332 Solvitur Objectio.
333 Doctores scribentes vi consuetudinis posse Clericos valide & licite testari ad causas profanas.
334 Alii volunt, id valide sed non licite fieri posse.
335 Probabilius est, quod non licita, nec valida, consuetudo testandi ad causas profanas dari possit.
336 Probatur ratione duplici. Et n. seqq.
338 Consuetudo irrationabilis nec licita;
339 Nec valida est.
340 Implicat consuetudinem aliquam esse validam, & non licitam.
341 Probatur dilemmate.
342 Vi Juris quidem, sed non vi consuetudinis esse quidem potest illicitum, & tamen validum.
343 Solvitur objectio. Et n. seq.
345 Clerici bona superflua Jure Divino tenentur erogare in causas pias.
346 Licet Papa det licentiam testandi de bonis Ecclesiæ superfluis.
347 Tenentur Clerici Jure Divino dicta bona ad causas pias erogare, & quare? ac n. seq.
349 Acquisibilia privilegio, sunt etiam acquisiblia consuetudine.
350 Consuetudo testandi ad causas profanas cur toleretur?
351 Probabilius est, eam nullibi inveniri.
352 Respondetur ad rationem Adversariorum.
353 Hæredes profani nec ex testamento, nec ab intestato accipere, vel retinere possunt bona Ecclesiastica.
354 Si sciunt, vel prudenter præsumere possunt illa talia esse.
355 Secus si id ignorant.
356 Doctrina practica quoad hoc.
357 Nullus Religiosus potest facere testamentum,
358 Neque ad pias causas.
359 Neque cum licentia Superioris.
Nemo potest dare quod non habet, Ibid.
360 Nec aliam ultimam voluntatem facere possunt Religiosi.
361 Novitii quovis tempore facere possunt testamentum.
362 Nec tenentur ad formam Concil. Trident. Et n. seqq.
365 Testamentum ante Professionem factam, post Professionem subsistit.

SUppono prius ex dicti supra *praeced. Tit. num.* 3. & 4. Quænam sint, & dicantur bona Clericorum patrimonialia, quasi patrimonialia, seu industrialia, parsimonialia; & mere Ecclesiastica,

326 QUæritur I. An, & de quibus bonis Clerici sæculares facere possint Testamentum? Resp. I. De Bonis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus, seu industrialibus Clerici sæculares omnes tam majores, quam minores æque ac Laici facere possunt Testamentum. Jul. Clarus §. *Testamentum q.* 27. Abbas *in c.* 1. *h. t. n.* 1. Pirhing *h. t.* Navarrus *de Reddit. Eccles. q.* 1. *num.* 59. & 82, cum communi, & certa aliorum. Clareis Juribus, *c. Quia nos* 9. *h. t.* ibi Consultationi tuæ respondemus, quod Clerici de his, quæ paternæ successionis vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant. De his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure facere possunt Testamentum. Concordant *can.* 1. & 2. *caus.* 12. *q.* 3. & *can. Episc.* 19. *eod. caus. q.* 1. ibi: Episcopis de rebus propriis, vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, relinquant,

327 Resp. II. Etiam de Parsimonialibus bonis possunt Clerici facere Testamentum. D. Thomas 2. 2. *qu.* 185. *artic.* 7. *in respons. ad* 2. Covarruvias *de Testament. cap.* 7. *num.* 9. Navarrus *de Redan, Eccles. qu.* 1. *num.* 26. & 43. ac 44. Pirhing *h. t. n.* 33. Konig. *eod. n.* 27. estque communiter recepta sententia: ita ut Barbosa *in c. Cum in officiis nu.* 3 *h. t.* dicat, ita de facto sentire omnes, etsi contrarium teneat Garcias *de Benefic. p.* 2. *capit.* 1. *nu.* 9. Ratio Conclusionis est, quia ut supra *Tit. præced. num.* 13. dicimus, Clerici bonorum parsimonialium perfecti sunt domini, habentque illimitatam potestatem de iis pro libitu disponendi: ergo etiam testandi, *arg. c. can, Episcopi* 19. *caus.* 12. *qu.* 1. ubi de *propriis rebus* testari Clerico conceditur; consequenter etiam de bonis parsimonialibus, utpote propriis, & ad dominium Clerici spectantibus juxta dicta,

328 Nec obstat *c. Quia nos h. t.* ubi dicitur, quod Clerici de bonis, quæ intuitu Beneficii perceperunt; qualia etiam esse videntur bona parsimonialia, nullum de Jure facere possint Testamentum. Nam contra est quod ibi sit sermo de solis Ecclesiasticis superfluis, hoc ipso, quod bona sustentationi necessaria, postquam Clerico ad hunc finem semel data fuere & collata, cessent esse bona Ecclesiastica, sicuti bona superflua a Clerico pauperi data; eo quod finis Fundamentorum jam sit impletus, ut proin sicut pauper ita acceptorum perfectus sit dominus, perfecteque de eis disponere potest, ita & Clericus de bonis ad suam honestam sustentationem sibi collatis, perfecte disponere potest.

Resp.

329 Resp. III. De bonis Ecclesiasticis superfluis Clerici penitus nullum, nec ad causam piam, de Jure facere possunt Testamentum. Omnes, ob clarissima Jura *cit, c. Quia nos h. t.* ibi: *Quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt; nullam de Jure facere possunt testamentum* & *cap. Ad hæc 8. eod.* ubi licet concedatur, quod Clerici in vivis existentes de Bonis Ecclesiasticis eleemosynam dare queant, tamen etiam eleemosynæ causa, consequenter ad piam causam, testari prohibentur, ibi: *Præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de Jure testari non possint: viventes tamen, & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis, non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu, erogare in ægritudine constituti*: Concordat *c. 1. & c. cum in officiis 7. & c. Relatum 12.* ac alia *h. t.* Ratio autem, ob quam Ecclesia etiam ad pias causas de bonis Ecclesiasticis testari prohibuit Clericis, secundum Layman *lib 4. tract. 2. cap. 3. n. 6.* Navarrum, & alios videtur fuisse hæc, ut Clerici videntes, nullam sibi superesse facultatem de bonis suis mortis causa disponendi, a turpi illa ac nociva erogandi cura, & sollicitudine, liberi, bona sua superflua adhuc in vivis in pias causas, pauperes præcipue, quorum patrimonium alias jam sunt, libentius erogarent.

330 Quæritur II. An non saltem vi consuetudinis Clerici de bonis Ecclesiasticis superfluis pro libitu tam ad profanam, quam piam causam testari valeant? Resp. potest induci legitima consuetudo, vi cujus Clerici sæculares de bonis Ecclesiasticis superfluis Testamentum ad pias causas valide, & licite condere queunt. Molina *Disp. 147. n. 25.* Pirhing *h. t. n. 40.* Abbas *in c. Cum in officiis h. t. n. 5* Layman, Navarrus, cum communi & certa aliorum *arg. c. Relatum 12. h. t.* Ratio est; quia testari ad causas pias Clericis prohibitum est solo Jure humano; contra Jus autem humanum valide, & licite introduci potest consuetudo, *cap. fin. de Consuetud.* ergo.

331 Et quidem hujusmodi consuetudo de bonis Ecclesiasticis superfluis testandi ad causas pias, passim, præsertim in Germania habetur introducta a Clericis inferioribus, non item ab Episcopis, ut proin illi, non item illi de præfatis bonis Testamentum ad pias causas facere valide ac licite possint; Quamvis teste Molina *loc. cit.* etiam Episcopi Pontifex licentiam ad pias causas testandi concedere soleat, quod ipsum pro ratione Conclusionis confirmat, videlicet, ita testari esse solo Jure humano prohibitum; secus enim ita testandi licentiam dare Pontifex non posset, utpote cui potestas in Jure Divino, vel naturali dispensandi nulla competit; hoc ipso, quod Lex superioris per inferiorem tolli non possit, *Clem. Ne Romani, de Elect.*

332 Dices juxta dicta *Tit. præced.* Clerici non habent dominium bonorum superfluorum Ecclesiasticorum; ergo nec vi consuetudinis de illis testari possunt, eo quod nemo nisi de propriis suis bonis qui testari valeat: *arg. c. Filius 6. h. t.* & Testamentum aliqua species Donationis sit, quæ de rebus alienis fieri posse non videtur. Resp. concesso Ant. negando Consequentiam. Ad rationes dico, Clericum non tam suo, quam Ecclesiæ vel Cristi nomine, ad quem dominium spectat, de superfluis Ecclesiasticis testari, eo modo, quo in vivis eadem bona pauperibus donat, non obstante, quod eorum nullum habeat dominium: vel eo modo, quo Tutor juxta dicta *tit. 24. de Donat* modica de rebus pupilli donare potest, quamvis dominium illorum non sit: vel etiam eo modo, quo juxta communem Religiosi prælati facultate Pontificis testari valent; licet nullius rei dominium habeant. Quamvis etiam absolute negari possent rationes allatæ; cum juxta dicta donatio rei alienæ, & juxta dicenda legatum ejusdem valeat.

333 Quoad alteram quæsiti partem de Clericorum consuetudine testandi ad profanas causas; notandum, magnam esse controversiam inter Doctores, qui in tres diversas opinionem abeunt. Prima est docentium, consuetudine introduci posse, ut valide ac licite ad causas profanas de bonis Ecclesiasticis superfluis testentur, ita sentiunt Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. un. cap. 17. nu. 67. & 68.* item *in c. Cum in officiis 7. h. t. n. 6. & 7.* Garcias *de Benefic. p. 2. c. 1. n. 16. & seq.* Azorius *p. 2. l. 7. c. 9. q. 1.* pro eadem sententia citat Pirhing *n. 39.* etiam Covarruviam, & Lessium, sed immerito cum uterque doceat talem consuetudinem validam, sed non licitam esse, uti videre est apud Lessium *lib. 2. c. 19. n. 43. & 44.* & Covarruvias *in c. Cum in officiis 7. h. t. n. 27.* ubi postquam *n. 23.* ad longum probare conatur, valere tamen consuetudinem, ad finem *n. 27.* addit, Clericos nihilominus peccare, si vi talis consuetudinis in causas non pias quid distribuant:

Secunda sententia est, validam quidem, sed non licitam esse consuetudinem testandi ad causam profanam, seu, quod idem est, consuetudine introduci posse, quod Clerici de bonis Ecclesiasticis superfluis valide testentur ad usos profanos, non vero quod licite testentur, consequenter non obstante consuetudine etiam immemoriali, ii omnes peccent mortaliter, qui de præfatis bonis ad causam profanam testantur, licet Testamentum valeat, ita ut heredes profani instituti hæreditatem tuta conscientia acceptare, & retinere valeant. ita docent Lessius, & Covarruvias *loc. cit.* Molina *Disp. 127. nu. 26. & 31.* Zoesius *h. t. n. 27.* & alii. Fundamenta utriusque sententiæ infra ponemus loco objectionum contra tertiam sententiam, quam proponit Conclusio sequens, qua. 334

Resp. II. Non potest introduci aliqua consuetudo; vi cujus Clerici sæculares sive majores, sive inferiores de Bonis Ecclesiasticis superfluis Testamentum ad causas profanas licite, vel valide testari possint: sive quod idem est. non tantum illicita, sed etiam invalida est Clericorum consuetudo testandi ad causas profanas, ut proin Clerici de bonis Ecclesiasticis ad causam profanam testantes non tantum mortaliter peccent, sed etiam invalide agant, nullumque ac irritum sit Testamentum hujusmodi ad causam profanam conditum; consequenter hæres profanus in eo scriptus hæreditatem tuta conscientia nec accipere, nec retinere possit: & acceptam sub gravi culpa ex justitia iterum restituere teneatur. Tres partes habet Conclusio. Quarum prima est, quod illicita sit talis consuetudo, seu quod vi consuetudinis licite testari ad causas profanas non possint Clerici, docetur a Navarro *Disp. 147. num. 31.* Lessio *loc. cit. num. 44.* Abbate *in c. Cum in officiis h. t. n. 5.* & *c. Cum esses n. 29. & 30.* Covarruvias *loc. cit. nu. 27.* Zoesio *loc. cit.* Laymano *lib. 4 cap. 3. num. 7.* Pirhing *h. t. n num. 42.* Engel *in Manuali paroch. part. 4. cap. 4. num. 26.* Tanner *Tom. 3. Disp. 4. quæst. 6. dub. 8. num. 249.* Sylvestro, & communissima aliorum; contra Doctores *n. 333.* relatos, nempe Barbosam, Garziam, Azorium, & nonnullos alios, quorum tamen sententia hodie vix non unanimiter rejicitur. 335

Probatur Conclusio in primis ex dictis *tit. præc. de Peculio Cleric. §. 3. n. 53.* ubi probavimus, quod Clerici de Jure naturali ac Divino teneantur bona superflua Ecclesiastica erogare in causas pias: Ex hoc enim manifeste sequitur, consuetudinem aliter erogandi licitam non esse, sed potius illicitam & iniquam corruptelam, cum juxta omnes quævis consuetudo Juri naturali, vel Divino contraria, illicita, & pessima sit corruptela, *arg. l. fin. de consuetud.* patetque ex dictis *Lib. 1. tit. 4. de consuetud. §. 2.* Verum, quia sunt nonnulli docentes, Clericos solo Jure Ecclesiastico, non item Divino vel naturali teneri bona superflua Ecclesiastica in causas pias erogare. ideo etiam contra illos & universaliter contra quosvis ilos. 336

Probatur Conclusio efficaciter sequenti argumento a Pirhing, Layman, Lessio, & aliis proposito. Juxta omnes DD. etiam Adversarios Clerici non obstante consuetudine mortaliter peccant; si quid notabile de bonis Ecclesiasticis superfluis ad causam profanam in vivis applicat: seu. quod idem est, nulla consuetudo efficere potest, quod Clerici in vivis bona Ecclesiastica superflua in causas profanas licite applicent; ergo multo minus vi consuetudinis id fieri potest per dispositionem mortis causa: tum quia rursum juxta omnes Doctores, Clerici majorem potestatem habent disponendi de bonis Ecclesiasticis inter vivos, quam mortis causa, textu claro *c. Ad hæc 8. cum concord. hoc. tit.* Tum quia penitus nulla ratio vel fundamentum assignari potest, ob quam Clerici vi consuetudinis per dispositionem mortis causa, possint bona sua superflua ad causas profanas applicare, & non per dispositionem inter vivos, 337

Secun-

338 Secunda pars Conclusionis, videlicet quod etiam invalida sit memorata consuetudo, sive quod vi consuetudinis de bonis Ecclesiasticis superfluis nec valide testari valeant ad causam profanam, docetur a Navarro *loc. cit.* Abbate *in c. Cum in officiis n. 5. h. t.* & *in c. Cum esses eod. nu. 29. 30.* Pirbing *h. t. n. 42.* Layman *loc. cit.* Engel *loc. cit.* ac insuper *h t. num. 3.* Lann. *Tom. 3. Disp. 40. qu. 6. dub. 8. num. 249.* Sylvestro *verf. Clericus* 4. Archidiac. Majoron. Barbat. Angel Alvar. Pelag. Cajetanus & teste ipso Adversario Covarruvia *loc. cit. n. 23.* magis communis aliorum contra Doctores relatos *numer. 344.* Probatur autem nostra sententia taliter. Illa consuetudo non est valida, quæ non est rationabilis; atqui consuetudo Clericorum de bonis superfluis Ecclesiasticis testandi ad causas profanas non est rationabilis, ergo. Majorem omnes, etiam Adversarii concederent, ob clarum textum *cap. fin. de Consuetud.* ubi expresse habetur, consuetudinem non valere, *nisi fuerit rationabilis*, dictumque est amplius *Lib. 1. titul. 4. de Consuetud. §. 2.* Minor probatur: Consuetudo nutritiva peccati, seu præbens occasionem peccati, sive quæ sine periculo exerceri nunquam potest, non est rationabilis sed irrationalis; utpote contra Deum & anima militans: atqui talis est consuetudo memorata: ergo. Major rursus conceditur ab omnibus etiam Adversariis, *arg. cit. c. fin. & ex parte 10. de Consuetud. cap. Extirpandæ de Præb. c. Non satis 10. & c. cum in Ecclesia 9. de Simon.* juncto *can. Mala consuetudo 3. dist. 8. & c. fin. de Præscript.* Minor contra Adversario *nu. 333.* relatos est probata supra *nu. 337.* ab Adversariis vero *n. 334.* adductis ultro conceditur: utpote qui si ipsi docent, talem consuetudinem esse illicitam, & sine peccato practicari non posse. ergo

339 Probatur Secundo, & quidem specialiter contra DD. secundæ sententiæ *n. 335.* citatos. Consuetudo militans contra jus naturale non tantum est illicita, sed etiam invalida, & potius corruptela; atqui consuetudo præfata militat contra jus naturale, ergo. Major est certa & evidens, concedique debet a quovis sanæ mentis, textu clarissimo *c. c. fin. de Consuetud.* ibi: *Nemo sanæ mentis intelligit. naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptella) posse aliquatenus derogari.* Minor constat non tantum ea dictis, & probatis supra *n. 339.* sed etiam ex propria confessione Adversariorum *n. 334.* citatorum, uti videre est apud Molinam *Disp. 147. n. 31.* ergo.

340 Probatur tertio: Implicat, consuetudinem aliquam esse illicitam, & tamen validam, ergo si, uti concedunt DD. *n. 334.* allegati: & contra citatos *n. 333.* probatum est. Consuetudo præfata est illicita, ergo etiam erit invalida: Consequentia patet: Anteced. probatur, consuetudo illicita, & quæ sine peccato practicari non potest, est irrationabilis per jura citata *n. 338.* sed implicat consuetudinem irrationabilem esse validam *l. fin. de Consuetud.* ergo etiam implicat, consuetudinem illicitam esse validam.

341 Confirmatur sequenti dilemmate Adversariis secundæ sententiæ solutu plane difficili. Consuetudo Clericorum de Bonis Ecclesiasticis testandi ad causam profanam, vel est rationabilis, vel non? Neutrum, quin se intricent, dicere possunt Adversarii, ergo. Si enim dicunt, eam non esse rationabilem: illico doctrina ipsis contraria legitime infertur: ergo neque est valida; cum nonnisi rationabilis consuetudo contra Legem sit valida, ipsismet fatentibus Adversariis, textu expresso *c. fin. de Consuetudin.* Si respondent; eam esse rationabilem, rursus doctrina ipsis contraria sequitur: nempe; ergo etiam est licita; cum quævis consuetudo rationabilis non tantum valida; sed etiam licita sit, prout omnes concedunt, *arg. Sæpe cit. c. fin. de Consuetud.*

342 Nec dicas, multa esse illicita, & tamen valida, prout videre est in casu, quo quis injuste resilit a Sponsalibus de futuro, & sine consensu sponsæ prioris, & matrimonium de præsenti contrahit cum alia, ubi matrimonium est validum, non obstante, quod sit illicitum, seu illicite contrahatur: idem contingit in aliis innumeris casibus & contractibus; ergo non implicat, quin idem fieri possit, in materia Testamenti, quod nempe quis illicite, sed tamen valide concedere possit Testamentum, juxta vulgata Juris. *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint roboris obtinent firmitatem.* Nam respondetur distinguendo Anteced. multa sunt illicita, & tamen valida, vi consuetudinis, negatur: sunt illicita, & tamen valida ipso Jure naturali, vel humano conceditur Ant. & ita distincto Consequenti, conceditur, & negatur Consequentia. Et per hoc patet etiam ad exemplum adductum; quia matrimonium contra fidem prioris sponsæ illicite contractum, non est validum vi consuetudinis, sed vi Juris communis *arg. c. Si inter de Sponsal.* Pariter respondetur ad illud Juris: videlicet, quod multa fieri prohibita, postquam sunt facta, roboris obtineant firmitatem vi ipsius juris, non autem vi consuetudinis. Ratio est; quia nullus actus, vel contractus de Jure illicitus & invalidus, per consuetudinem validari potest, nisi sit legitima & rationabilis, si autem est legitima & rationabilis, actum non solummodo validum, sed etiam licitum reddit *cit. cap. fin. de Consuetud.* Sed audimus adhuc alias objectiones Adversariorum.

Objiciunt primo: Clerici solo Jure humano prohibentur de bonis Ecclesiasticis superfluis testari, *cap. 1. 2. 7. 9.* & alii *h. t.* atqui contra Jus humanum licita simul ac valida est consuetudo; ergo. Resp. I. Transmissa Majori, distinguendo Min. contra Jus humanum licita & valida est consuetudo rationabilis, conceditur: irrationabilis, negatur, *arg. cap. fin. de Consuetud.* Pariter distincto Consequenti, conceditur, & negatur consequentia. Quod autem Clericorum consuetudo testandi ad causas profanas, sit irrationabilis, patet ex eo, quia juxta dicta & probata *n. 338.* semper est illicita, & fovens peccata: cum, etsi dato non concesso, solo Jure humano prohibitum esset, testari ad causas profanas, Clerici non obstante quavis consuetudine peccarent, si de præfatis bonis aliquid in causas profanas, inter vivos disponerent; consequenter etiam & multo magis, si mortis causa id faciant. 343

Dicitur notanter in responsione *Transmissa Majori* nam aliter Respondetur II. Distinguendo Majorem. Clerici solo Jure humano prohibentur testari ad causas pias conceditur, ad causas profanas negatur. Cum enim juxta dicta *Tit. præc. n. 53.* Clericis Jure Divino universaliter ac indistincte sit prohibitum, bona Ecclesiastica superflua in causas profanas erogare, vel expendere; eodem Jure Divino etiam eis prohibitum erit, dicta bona, per dispositionem mortis causa in usus profanos destinare, tum quia eadem, imo major est ratio de dispositione mortis causa, quam inter vivos, juxta dicta *n. 337. ar. c. 7. h. t.* tum quia ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus: tum etiam quia eo modo quo prohibetur genus, eodem censetur etiam prohibita species; nam *in toto partem contineri, non est dubium, Reg. 80. Jur. in 6.* consequenter quia erogatio bonorum Ecclesiasticorum in causas profanas generaliter ac indistincte est prohibita Jure Divino, eodem etiam prohibita erit erogatio eorundem bonorum ad causas profanas per dispositionem mortis causa. 344

Nec dicas, non posse solido fundamento ostendi, quod Clericis Jure Divino sit prohibitum, erogare bona superflua Ecclesiastica in causas profanas: præsertim cum ostendi nequeat, contra quam virtutem peccent Clerici tale præceptum transgredientes. Nam respondetur, id satis solide ostensum fuisse *Tit. præced. n. 53. & 56.* ubi probavimus Clericos ex justitia teneri, erogare bona superflua in causas pias, sicque aliter erogantes, contra justitiam, & consequenter contra Jus Divinum peccare. 345

Urgebis si quævis erogatio bonorum Ecclesiasticorum superfluorum, & consequenter Testamentum de eisdem ad causas profanas esset Jure Divino prohibita, non posset Papa licentiam, & facultatem dare de præfatis bonis ad causam profanam inter vivos, vel mortis causa licite disponendi; cum inferior non possit dispensare in lege superioris, *Clem. Ne Romani de elect.* atqui Papa Clericis dedit licentiam & facultatem tam inter vivos, quam mortis causa de bonis Ecclesiasticis superfluis disponendi ad causas profanas, ut patet ex Bulla Sixti IV. Quæ incipit, *Etsi universis. Calend. Jan.* 1474. edita, & Bulla Julii III. *Cupientes ut alma* 1550. edita, estque quinta inter Constitutiones dicti Pontificis in Bullario Cherubini, cujus tenor sic sonat *Motu proprio &c. Statuimus & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, omnes & singuli Urbis incolæ, cujuscunque dignitatis, status, gradus, qualitatis, præeminentiæ, vel conditionis existant:* 346

stant; etsi Cardinalatus honore, aut Patriarculi, Archiepiscopali &c. vel quavis dignitate Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant &c. de omnibus & singulis eorum immobilibus, mobilibus, & se moventibus bonis, juribus, actionibus, & rebus aliis in dicta Urbe & ejus districtu pro tempore existentibus, & per eos etiam ex fructibus, redditibus, & proventibus ecclesiarum & Beneficiorum Ecclesiasticorum &c. acquisitis, cujuscumque quantitatis, qualitatis, summæ, valoris, & pretii, seu conditionis existuat, tum donatione inter vivos, quam causa mortis, etiam Testamento, Codicilits, fidei commissis, legatis, aut quovis alia ultimu voluntate, in favorem consanguineorum, & affinium, & quarumvis aliorum personarum disponere licite valeant &c. quodque si ab intestato decesserint; eorum bona & hujusmodi ad ipsorum pro tempore proximos agnatos, & alios &c. qui eis (nisi essent Beneficiati) de Jure succedere deberent, alias juxta Juris dispositionem libere devolvuntur. Quam Constitutionem denuo confirmavit Paulus V. in Constitutione, *In Emineat.* 18. *Aprilis* 1606. edita, quæ est XVI I. apud Cherubinum.

347 Ad hoc argumentum respondetur, concedendo, quod non possit Summus Pontifex universim cuilibet dare facultatem de bonis Ecclesiasticis ad causam profanam pro libito dispensandi; cum ipse non sit Dominus omnium bonorum Ecclesiasticorum, sed tantum Administratoria Deo constitutus non ad dissipandum, sed ad legitime dispensandum, & rationabiliter expendendum tanquam res Dei, seu ad cultum Divinum oblata, & donara, uti bene advertit Albas in *Repetit. c. Cum esses* to. *h. t. n.* 20. Molina *disp.* 147. *n.* 33. & 34. Layman *loc. cit.* & alii, *arg. c.* 1. *dist.* 40. & *can. Non liceat Papæ, caus.* 12. *q.* 2. Quo tamen non obstante in casu vel loco particulari ex rationabili causa similem facultatem ad causas profanas testandi concedere potest Pontifex; eo quod nullus fidelium sua bona ita offerre potuisse, vel voluisse censendus sit, quin adhuc Pontifici tanquam universali Dispensatori & Administratori bonorum Ecclesiasticorum remancat libera potestas disponendi de iis prout causa rationabilis, & bonum Ecclesiæ requisierit, *arg. c.* 2. *de Præb. in 6. c. Si Papæ* 10. *de Privileg. in* 6. & *Clem. un. Ut lite pendente*. Cujus ratio est, quod dum Papa ex rationabili causa, pro bono Ecclesiæ in casu vel loco particulari licentiam de bonis Ecclesiasticis ad causam profanam testandi concedit, facultatem, hoc ipso, ob piam causam, consequenter in favorem causæ piæ concedat, ita ut ipsa concessio & erogatio ad causam profanam concessa, in favorem causæ piæ indirecte redundat, & per consequens Papa ita concedendo, Jus Divinum, vi cujus bona Ecclesiastica in solas causas pias expendi debent, minime lædat, sed exacte observet; sicut idem observat Clericus, qui ex rationabili causa, remunerationis intuitu v. gr. in vivis alicui Diviti aliquid de bonis Ecclesiasticis donat, *arg. c. Relatam* 12. *h. t.*

348 Et per hoc liquet, quod nihil contra nos probent exempla *n.* 346. allata; quia, ut patet, vi illorum Pontifices non universaliter cuivis Clerico, sed particulariter Clero, & populo Romæ existenti dedere potestatem ad causas profanas testandi ex causa haud dubie rationabili in bonum Ecclesiæ, & consequenter in favorem causæ piæ indirecte redundante, uti patet tum ex præfatione Bullæ, tum ex eo, quod, cum Papæ, & per consequens Ecclesiæ specialiter ac multum intersit. Populum & Clerum Romanum habere sibi fidelem, devotum, ac Benevolum, ac gratiose concessione eum sibi devincere, & in quovis emergenti casu benevolum reddere merito fuerit conatus.

349 Dices juxta vulgare illud, *quæ sunt acquisibilia privilegio sunt acquisibilia consuetudine*, præsertim immemoriali, *arg. L.* 3. *§. Ductus aquæ; ff. de Aqua quotidiana*: & *c.* 9. *de Offic. ordin. in* 6. ergo quia Privilegio acquiri potest potestas testandi ad causas profanas, eadem acquiri poterit consuetudine. Resp. I. negando suppositum, cum juxta dicta, Pontifex non universaliter, vel passim absque justa causa, sed tantum ex justa causa in favorem causarum piarum redundare privilegium testandi ad causas profanas concedere possit. Resp. II. Negando consequentiam; quia dictum illud, *Acquisibilia privilegio &c.* non universaliter procedit, prout *Lib.* 1. *Tit.* 4. *de Consuet. n.* 65. jam diximus, & ex Jure probavimus, addentes, dictum illud etiam non procedere, quando consuetudo est a Jure probata, qualis est consuetudo testandi ad causas profanas, utpote irrationabilis juxta dicta.

Obiicies II. Praxis, & consuetudo in universo pene 350
Orbe (ut dicit Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 17. *n.* 67.) obtinuit, & habet, quod Clerici de bonis omnibus, etiam Ecclesiasticis superfluis ad causam profanam pro libitu testentur, hæredesque, vel legatarii profani hæreditatem relictam absque omni scrupolo accipiant & retineant, Pontifice & Superioribus Ecclesiasticis non tantum scientibus & tolerantibus, sed insuper hujusmodi Testamenta Clericorum ad causas profanas positive exequentibus: ergo consuetudo hæc licita & valida est; secus enim non tantum Clerici ita testantes, sed hæredes relicta accipientes, imo Pontifex, aliique Superiores Ecclesiastici idem tolerantes, ac positiva executione foventes graviter peccarent ac in periculo æternæ damnationis existerent, quod sane de tot, tantisque Viris absque temeritatis nota dici vix potest. Resp. I. Transmisso Ant. negando consequentiam, eo quod Superiores Ecclesiastici Clericorum Testamenta de bonis Ecclesiasticis ad causas profanas facta non ideo tolerent; quia eadem valida, & licita agnoscunt, *cum multa per patientiam tolerentur quæ si deducta fuerint in Judicium, exigente justitia non debeat tolerari; c. cum jam dudum* 18. *de Præb.* sed ideo tolerant, quia (ut in simili diximus *Tit. præced. nu.* 46.) difficilium, litiumque continuarum cum hæredibus occasio foret, velle examinare, & judicare, an Testamentum Clerici de bonis mere Ecclesiasticis, consequenter invalide; an vero de Patrimonialibus, quasi patrimonialibus, seu industrialibus, vel parsimonialibus, consequenter licite & valide factum sit.

Dicitur notanter, *Transmisso Antecedente* quia, etiam 351
absolute negari potest, vigere in toto bene Orbe, Clericorum praxin, & consuetudinem de bonis Ecclesiasticis superfluis testandi ad causas profanas: cum potius contrarium doceat experientia, qua constat, potissima Clericorum Testamenta vel esse de causas pias, dum in eis plerumque aut consanguineos, quoad statum suum pauperes, sicque conditionem causæ piæ jam habentes, aut alias pias causas pro hæredibus instituunt, insertis subinde quibusdam legatis profanis, quæ quia de propriis bonis facile esse, & fieri possunt, de eisdem facta, consequenter Legem in nullo violatam, merito præsumi debet, *arg. l. In obscuris* 114. *ff. de R. J.* vel, si ad causam profanam testantur, testamentum non de bonis mere Ecclesiasticis superfluis, sed de patrimonialibus, quasi patrimonialibus, aut parsimonialibus, condere, vel de iis condidisse juste præsumantur, hoc ipso, quod Clerici similia bona facile habere, & per dicta supra *n.* 326. licite & valide de iisdem testari valeant; consequenter de iis tanquam licitis, & non de mere Ecclesiasticis seu illicitis Testamenta fecisse merito præsumantur; *arg. c. l.* 114. *ff. de R. J.* ibi: *in obscuris inspici solet; quod est verisimilius*, & *Reg.* 56. *ff. eod.* ibi: *Semper in dubiis benigniora sunt præferenda.*

Et per hæc etiam patet ad rationem n. 350. allatam; 352
cum ex sententia nostra minime sequatur, tot, tantosque viros in periculo æternæ damnationis versari: non Clericos ipsos Testatores, quia nulli, vel certe pauci de bonis mere Ecclesiasticis ad causas profanas testantur; non Superiores tolerantes, vel etiam exequentes; tum quia examinare, & judicare, an testamentum ad causam profanam de mere Ecclesiasticis, an vero de bonis Clerici propriis factum sit, sine continuis libitis non possunt, consequenter ad majora evitanda mala juste tolerant, & conscientiæ hæredum relinquunt: tum quia illud de bonis propriis ipsius Clerici conditum esse, ordinarie merito præsumunt, & per consequens juste exequuntur. Non denique ipsos hæredes profanos, utpote qui ordinarie pariter merito præsumere possunt. Testatorem Clericum non de bonis mere Ecclesiasticis, sed propriis, patrimonialibus nempe, quasi patrimonialibus, vel industrialibus, consequenter valide & licite Testamentum condidisse, præsertim si quæ etiam legata pia in testamento habentur inserta, utpote per quæ Clericus obligationi suæ, qua tenetur mere superflua Ecclesiastica in causas pias expendere, jam satisfecisse non immerito præsumi potest.

Quod si tamen testamentum, vel legatum de annis 353
mere

mere Ecclesiasticis ad causam mere profanam fiere tul-§. tro fatemar, illud non obstante quavis consuetudine, illicitum, ac invalidum fore, ita ut nec hæredes tata conscientia accipere, malto minus retinere valerent, sed omnino tenerentur restituere hæreditatem in tali Testamento sibi relictam ab intestato, si sciant, vel prudenter præsumere possant, eam ex bonis mere Ecclesiasticis superfluis consistere.

354 Possant autem, & debent id prudenter præsumere, si bene sciunt, defunctum Clericum consanguineum, ante obtentam Beneficium, pauperem fuisse; & tempore habiti Beneficii nulla patrimonialia, vel quasi patrimonialia acquisivisse; nec parce, sed laute, vel statui suo conformiter vixisse: consequenter nec parsimonialia congregasse, *arg. c. 1. de Pecul. Cleric. & cap. 1. h. t.* junctis rationibus & Juribus pro Conclusione hactenus adductis.

355 Si vero nesciunt, vel dubitant hæredes, an relicta bona sint mere Ecclesiastica superflua, nec ne, valide ac licite accipere, ac retinere valent, quidquid eisdem ex Testamento relinquit Clericus, qui vir timens Deum, & rem intelligens fuisse noscitur. Ratio est; quia prudenter resolvere, ac præsumere possant, hæreditatem de bonis patrimonialibus, vel industrialibus esse, hoc ipso, quod alias vir prudens ac timens Deum, eam hæredi profano cum propriæ salutis periculo, vel dispendio reliquisset.

356 Dicitur autem notanter, *bona, quæ ex Testamento Clerictus vir timens Deum, & rem intelligens reliquit*; quia si intestatus moritur, vel fecit quidem Testamentum, fuit tamen parum timens Deam, vel rem minus intelligens, omnino tenentur ejusdem hæredes profani, conscientiose indagare, ac examinare, num bona relicta sint mere Ecclesiastica necne, & juxta compertam, vel prudenter præsumptam veritatem procedere, intactamque nempe relinquere, vel acceptam restituere hæreditatem, quam de bonis Ecclesiasticis esse norunt, aut prudenter præsumunt. Quod quia multi non faciant, magnam sane animæ periculum incurrunt, & nullum, vel sane modicam emolumentam temporale percipiunt, bonis Ecclesiasticis ita acquisitis; param vel nihil fructificantibus, imo subinde etiam plus damni, quam lucri temporalis afferentibus, teste experientia veroque vulgari adagio. *Clericorum donum raro affert lucrum.*

357 Quæritur II. An Religiosi facere possint Testamentum? Resp. omnes ac singuli Religiosi professi, tam Prælati, quam subditi incapaces sunt condendi Testamenti. Julius Clarus *§. Testamentum q. 28.* Covarruvias *cap. 1. de Testament. n. 6.* Molina *Disp. 141. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 44.* cum communi & certa aliorum *c. 2. h. t. & can. Quia ingredientibus 7. caus. 19. quæst. 3.* ibi: *quia ingredientibus Monasterium ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum Monasterii jura fiant, aperta Legis definitione decretum est.* Idem habetur *Auth. Ingressi C. de SS. Eccles.* Ratio est: quia ob votum obedientiæ & paupertatis; omni libertate & proprietate se privant, ita ut nec velle, nec nolle, nec quidquam proprium, de quo disponere possint, amplius habeant, *arg. cit. Juribus*, juncto *can. Non dicatis 11. caus. 12. q. 1.*

358 Intellige Conclusionem etiam de testamento ad causas pias, Molina. *Disp. 141. num. 1.* Barbosa *in cap. 2. h. t. n. 5.* Sanchez *lib. 7. Moral. cap. 8. n. 3.* Pirhing *h. t. nu. 47.* & communis aliorum. Ratio est; tum quia Jura indistincte intelligenda sunt, *arg. c. Quia circa 22. de Privil.* Tum quia Juris rationes æque in Testamentis ad pias causas, ac aliis locum habent; ut consideranti patet.

359 Nec refert, quod Prælatus licentia testandi tribuat; eo quod nec ipse Prælatus testari possit. Molina *loc. c. nu. 9.* Barbosa *l. c. n. 6.* Sanchez *l. c.* Pirhing *loc. c. n. 48.* cum communi aliorum. Nemo autem *potest plus juris transferre in alterum, quam sibi competere dignoscatur. Reg. 79. de Reg. Jur. in 6. & Reg. 54. ff. de Reg. Jur.* cum nemo possit dare quod non habet, *l. Traditio ff. de Acquir. rerum dominio.*

360 Porro quod dictum est de Testamentis, etiam intelligitur de Codicillis, & aliis ultimis voluntatibus. Barbosa, & alii Doctores *loc. cit.* Ratio est; quia regulariter loquendo, qui Testamentum facere non potest, etiam aliam voluntatem ultimam condere nequit, non quidem Codicillum; quia *codicillum is demum (id est solum) facere potest, qui & testamentum facere potest, l. 6. §. 3. ff. de Jure codicill.* nec Donationem mortis causa, *arg. l. 1. ff. de Tutell. & rat. distrah.* Excipe, nisi de re modica fiat donatio mortis causa: hanc enim cum consensu Prælati, & multo magis ipsum Prælatum facere posse, tenent Barbosa *loc. cit.* Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 3. n. 4.* Sanchez *loc. cit. n. 11.* Pirhing *loc. cit. n. 48.* Bartolus, & alii communiter. Ratio est, quod, cum modicum quid inter vivos Prælatus ipse donare, & donandi licentiam dare possit, non appareat, cur non idem mortis causa fieri queat. Illud certum est, quod, si Religiosus de utensilibus, & munusculis sibi concessis, dispositionem non obligatoriam sed precatoriam faciat; rogando, ut post mortem suam huic vel illi Ecclesiæ applicentur, vel fratri, consanguineo, aut amico dentur, Prælatus talem dispositionem (si de modicis est) ratificare possit. Layman *loc. cit.* & alii communiter.

361 Resp. III. Religiosi non professi, seu Novitii, etiam absque omni licentia Episcopi, vel Superioris Regularis possunt æque ac Laici facere Testamentum Jul. Clarus *loc. cit. num. 2.* Molina *Disp. 139. num. 8.* Covarruvias *de Testam. cap. 2. num. 5.* Pirhing *h. t. num. 53.* & communis aliorum *arg. Authen. Nunc autem Cod. de Episcop. & Cleric. & can. Si qua mulier 9. fin. caus. 15. quæst. 3.* Fundamentum est: quia in Novitiis locum non habet Juris prohibitorii ratio, cum ipsi libertatem voluntatis suæ, velleque ac nolle: sicut & perfectum dominium suarum rerum adhuc possideant, hoc ipso, quod nec obedientiam, nec paupertatem adhuc voverint. Nec obstat, quod *cit. can. 7. caus. 19. quæst. 3. & Authen Nunc autem C. de SS. Eccles.* dicatur; ingressos Monasterium non posse testari, quia ut DD. communiter interpretantur, illi textus intelligendi sunt de ingressu irrevocabili per professionem Religiosam confirmato.

362 Pariter non obstat Concilium Tridentinum *Sess. 25. de Regular. cap. 16.* ubi videtur, consensum Episcopi, vel Vicarii Generalis requirere illis verbis: *Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio antea, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione, aliter vero facta, etiam si cum hujus favoris expressa renunciatione, etiam jurata, sit irrita, ac nullius effectus.* Nam contra est, quod Concilium hic tantum loquatur de Novitii dispositionibus inter vivos, renunciationibus v. g. donationibus &c easdem absque præscripta solemnitate factas infirmando ne alias per illas utpote de Jure illico validas, Novitii bonis temporalibus privati; libertatem redeundi ad sæculum amittant, & manere in Religione quodammodo cogantur. Quæ ratio, quia non procedit in Testamento, cum per illud utpote ad professionem usque, semper revocabile Novitius bonis suis non privetur, ad illud dispositio Tridentina extendi non debet, *arg cap. Intelligentia de V. S.* Zoesius *h. t. num. 17.* Pirhing *eod. nu. 55.* Navarrus, & alii.

363 Ut proin Novitius quovis tempore Novitiatus, imo etiam ante ingressum Religionis absque ulla requisita Episcopi, vel aliorum Superiorum licentia licite & valide condere possit Testamentum, *arg. c. Juribus*, quibus pro valore Testamenti ante Ingressum in Religionem facti, adde etiam *Novell. 5. cap. 5.* ibi: *Illud quoque decernimus, ut qui Monasterium introire voluerit, antequam Monasterium ingrediatur, licentiam habere, suis uti, quomodo voluerit.* Securius tamen facit Novitius, si juxta formam a Conc. Trident. *præced. n.* allegatam testetur.

364 Quod si quæras, an Testamenta ante ingressum, vel post ingressum quidem, sed ante professionem tempore Novitiatus facta, post professionem subsistant, vel potius per eam utpote mortem Civilem inducentem rumpantur, & invalidentur, ita ut dein, vel ipsum Monasterium bonorum capax, vel hæredes ab intestato succedant, casu quo Testator Religionem bonorum temporalium incapacem profitetur? Respondetur, testamentum minime invalidari: sed omnino etiam secuta professione subsistere, hac tamen cum differentia, quod si Testator Religionem omnis dominii, etiam in communi incapacem (qualis est Seraphicus Ordo noster) profiteatur, hæreditas illico transeat ad hæredes institutos: si vero Religionem bonorum temporalium capacem ingrediatur, Monasterium interim frui possit bonis Testato-

ſtatoria uſque ad ejus mortem, qua ſecuta, hæreditas ad hæredem inſtitutum tranſeat. Covarruvias *de Teſtam. cap.* 2. *num* 7. *& ſeqq.* Abbas *in cap. Præſentia de Probat. n* 58. Zoeſius *h. t. num.* 15. Julius Clarus *§. Teſtamentum q.* 28. *nu.* 4. *&* 5. Layman *lib.* 3. *tract.* 5 *cap.* 3. *n.* 3. Sanchez *de Matrim. lib.* 5. *Diſp.* 17. *num.* 9. Molina *Diſp.* 150. *num.* 4. cum communi aliorum, contra nonnullos alios, quorum aliqui volunt, Teſtamentum per profeſſionem totaliter invalidari: alii vero diſtinguunt, dicendo; illud Teſtamentum, quod quis fecit nihil cogitando adhuc de ingredienda Religione: validum ſubſiſtere, non vero illud, quod reſolutione de ingreſſu Religionis jam facta, vel etiam tempore Novitiatus, factam dignoſcitur. Alii autem docent in omni caſu valere Teſtamentum, dummodo Monaſterio titulo inſtitutionis relinquatur legitima: prout videre eſt apud Jul. Clarum, Covarruviam, & alios *loc. cit.* Ratio autem, & fundamentum noſtræ reſponſionis videlicet, quod Teſtamentum valeat, ſive Teſtator de Religione cogitaverit, ſive non, ſive aliquid, ſive nihil Monaſterio in Teſtamento reliquerit, eſt, quia Jura citata ſine ulla diſtinctione liberam facultatem Teſtamenti ante profeſſionem faciendi concedunt. Accedit, quod hæc facultas fruſtranea eſſet: ſi Teſtamentum ante profeſſionem factum, poſt illam rumperetur.

§. XII.

De Teſtamentis præſertim reciprocis, ſeu mutuis conjugum.

SUMMARIUM.

QUia frequentiſſime in praxi occurrunt Teſtamenta præſertim reciproca Conjugum, & nonnihil ſpeciale continent, ſpecialem de eiſdem Paragraphum inſtituere placuit.

365 QUæritur I. Quid ſit, & quomodo fieri poſſit, ac debeat Teſtamentum reciprocum inter conjuges ein Teſtament, *welches die Eheleuth gege nieuander aufrichten?* Reſp. I. *Teſtamentum reciprocum, ſeu mutuum inter conjuges* eſt illud, in quo conjuges conſilio, ac mutuo conſenſu ſe invicem hæredes inſtituunt, vel aliud in eo ad invicem ordinant. Ita in re communis Doctorum. Qui etiam docent, Teſtamentum reciprocum faciendi non eſſe ſpeciale privilegium conjugibus, ſed quibuslibet perſonis conceſſum; ita ut non tantum duo conjuges, ſed etiam duæ aut plures aliæ perſonæ nulla ratione conjunctæ, mutuo conſilio aut conſenſu poſſint ſe invicem hæredes inſtituere, vel quid aliud ordinare, dicendo v. g. *Si ego ante te deceſſero, hæredem bonorum meorum te inſtituo vel uſumfructum omnium bonorum ad dies vitæ tibi lego &c.* & alter reciproce, *ſi ego ante te obiero, te quoque hæredem inſtituo, aut hoc vel illud tibi lego &c. arg. l. Licet C. de Pactis*, & *l. Eo quod C. Si certum petatur.* Peck *de Teſt. Conjug.* Molina *Diſp.* 252. *n.* 1. Gailus *lib.* 2. *Obſ.* 117. *n.* 1. Alvar. Valaſc. *in Conſult. n.* 1. Gilck *in l. Licet C. de Pactis n.* 2. Schmidt *ad t.* 34. *ar.* 12. *n.* 1. & communis aliorum.

Reſp. II. Teſtamentum reciprocum inter conjuges (idem proportionaliter ſemper intellige de aliis reciprocum Teſtamentum facientibus) poteſt variis modis fieri, & quidem I. Quando conjuges in Teſtamento reciproco communi conſilio ac conſenſu ſe invicem hæredes inſtituunt; dum maritus v. g. dicit, *ſi ante uxorem meam mortuus fuero, hæres bonorum meorum ſit uxor mea*: uxor vero dicat: *econtra ſi ego ante maritum meum deceſſero, bonorum meorum hæres ſit maritus meus.* Et hoc propriiſſime dicitur Teſtamentum reciprocum inter conjuges; atque tunc maxime fieri ſolet, ac poteſt, quando conjuges liberis carentes neceſſarium hæredem non habent, Licet enim etiam fieri poſſit a conjugibus proles, ſicque neceſſarios hæredes habentibus; tamen, ut in hoc caſu ſubſiſtat, liberis neceſſario relinqui debet Legitima ſine omni onere, & quidem ex titulo hæredis, *arg. Novell.* 18. *cap.* 3. *& Auth. Noviſſima C. de Inofficioſ. Teſtam.* prout habent Doctores communiter, patebitque magis ex dicendis. Interea Concluſio, cum in ſola explicatione terminorum conſiſtat, alia probatione non indigent. 266

II. Fit, quando dicti conjuges non quidem ſe invicem hæredes inſtituunt, ſed relictorum bonorum uſumfructum, vel quid aliud mutuo conſenſu ſibi invicem relinquunt, aut legant, prolibus, vel aliis pro hærede inſtitutis. Ubi rurſus notandum, quod, ſi proles extent, una pars conjugum non poſſit uſumfructum omnium penitus bonorum alteri cum effectu legare, ſed debeat neceſſario ſaltem legitimam liberis una cum uſufructu, ac ſine omni alio onere relinquere; textu claro *citata Novell.* 18. *cap.* 13. ubi Legislator conjuges aliter teſtantes increpando ita ſtatuit: *Novimus aliqua Teſtamenta, ſecundumque morientes, non paterne, nec ut viros oportebat, ſed nimis molliter atque remiſſe inſtitutiones fecerunt uxoribus; ſi quidem illis omnium rerum ſuarum reliquerunt uſumfructum, filiis autem proprietatem nudam &c. filiis forte fame peremptis &c. Non licebit igitur de cætero ulli omnino filios habenti tale aliquid agere, ſed modis omnibus, eis, hujus legitimæ partis, quam nunc deputavimus, & uſumfructum, inſuper & proprietatem relinquat.* Hinc Doctores unanimiter conveniunt, quod etſi una pars conjugum alteri uſumfructum omnium bonorum ad dies vitæ in Teſtamento univerſaliter leget, vel relinquat, tamen ſemper exceptus intelligatur uſusfructus Legitimæ, ita ut extantes poſt mortem Teſtatoris liberi poſſint a patre, vel matre, cujus uſusfructus omnium bonorum relictus eſt, petere legitimam una cum uſufructu. Gailus *lib.* 2. *obſerv.* 144. *n.* 1. Decius *conſil.* 590. *n.* 8. Jaſon *in l. Extraneum n.* 6. *C. de Hæred. inſtit.* &, ut dictum, DD. unanimiter omnes: *arg. l. Quoniam* 32. *de Auth. Noviſſima C. de inofficioſ. Teſtam.* Ratio eſt: quia legitima liberorum non a voluntate parentum dependet, ſed Lege debetur Civili & naturæ, *l. Cum ratio* 7. *ff. de Bonis damnat.* prout magis patebit *in §. ſeqq.* 367

Notandum tamen, poſſe & ſolere nonnunquam maritos certis Teſtamento adjectis clauſulis liberos indirecte cogere, ut uſufructu omnium bonorum Matri per Teſtamentum relicto, legitimam de Jure ſibi debitam, uſque ad mortem matris non petant: ut, ſi v. g. conjux in Teſtamento ſequentem apponit clauſulam: *Si liberi, mei, vel unus ex eis hac mea diſpoſitione minus contenti,* 36&

matri-

matri legatum usumfructum omnium bonorum relinquere vellent, sed legitimam suam una cum usufructu illius prætenderent, teneantur quidem mater eisdem deferre, ita tamen, ut illico ac mater petitam legitimam eis dederit, cætera omnia matri non tantam ad usumfructum, sed etiam quoad proprietatem accrescant, adeo, ut de eisdem tam inter vivos, qam mortis causa libere tanquam perfecta domina disponere valeat. Cum enim per appositam similem clausulam liberi bene videant, se petendo legitimam, maximo cum damno amittere majoris portionis proprietatem, alias vi Testamenti sibi debitam, indirecte coguntur, potius ad tempus carere usufructo suæ legitimæ, eumque matri relinquere, quam tantum damnum proprietaris incurrere.

369 Declaratur res exemplo, seu casu, quo trium prolium pater possidens prædia, vel Summam Capitalem 9000. florenorum, in Testamento tres proles instituat pro hæredibus, uxori vero ad dies vitæ relinquat usumfructum omnium dictorum bonorum addita clausula, quod si unus vel plures hac dispositione minus contenti essent, mater minus contento vel contentis Legitimam quidem una cum usufructu dare teneatur, ita tamen, ut portio, dempta præcise legitima, manens residua, matri tam quoad proprietatem, quam usu ufructum accrescat & remaneat. In hoc casu si liberi Testamento patris acquiescunt, quilibet ex eis proprietatem 3000. florenorum acquirit, quæ eis post mortem matris una cum usufructu tradi debet: Si vero unus, vel plures dispositioni paternæ non acquiescentes, quod de Jure sibi debetur, prætendunt, acquirit quilibet minus contentus solummodo 1000. florenos, reliqui pleno jure accrescunt matri; hoc ipso, quod Legitima cuivis debita in hoc tantum efficiat 1000. florenos *arg. Auth. Novissima C. de inofficios. Testament.* ibi: *Novissima L. cautum est, ut si quatuor sint filii, vel pauciores, ex sententia deficientis Trientis, si plures sint, semis, debeatur*, cum concordantiis.

370 Verum quamvis modus ita testandi, & clausulandi Testamentum omnino validus sit & licitus, cum parens de Jure liberis plus quam Legitimam dare non teneatur, & de cæteris pro libitu disponere valeat, *arg. c. Auth. Novissima*. Nihilominus paternæ providentiæ & amori omnino conveniens videtur, ut matri imponat onus, de usufructo saltem illos alendi, ac sustentandi liberos, qui aliunde sustentationis media non habent; ne alias mater cum tempore unum, vel alterum minus diligens, ad petendam legitimam, indeque amittendam reliquam portionem hæreditariam, vel eam vendendam indirecte cogat. Nam licet mater alias jam de Jure teneatur alere prolem, quæ alia sustentationis media non habet, nec habere potest; secus tamen est in casu, quo eadem media, si vult, facile & illico habere potest, ut foret in casu præsenti, quo mater bene de Jure dicere posset: „ Chara proles, scio quidem, „ quod parens de Jure naturæ alere, & sustentare teneatur prolem aliunde media sustentationis non habentem; verum quia tu mediis hujusmodi facile habere potes, vel petendo tuam portionem legitimam „ vel vendendo totam proprietatem ex Testamento „ tibi debitam, ideo de usufructu mihi assignato nullam tibi sustentationem debeo.

371 III Fieri potest Testamentum conjugum tam reciprocum, quam non reciprocum, oretenus vel in scriptis. Et quidem, quod specialiter notandum: si Testamentum reciprocum condunt in scriptis, possunt illud ambo conjuges in eodem libello vel charta, si volunt, coram iisdem testibus, ac eodem tempore: vel si magis placet, in duplici charta, ac coram diversis testibus facere. Gailus *lib. 2. observ.* 117. *num.* 1. Molina *disp.* 152. *num.* 1. Jul. Clarus *§. Testamentum n.* 1. Pechk *de Test. conjug.* Schmidt *ad tit.* 34. *art.* 12. *n.* 5. & communis aliorum *arg. l. Eo. quod C. Si certum petatur, & l. Licet C. de Pactis*, ubi tamen advertendum, quod si uno libello, & coram iisdem testibus Testamentum reciprocum condant, uterque conjux illud signare, & subscribere, testesque ad ferendum testimonium rogare, seu requirere debeat: ipsi vero testes in subscriptione non tantum proprium suum, sed etiam utriusque conjugis nomen separatim ac specifice exprimere debeant, *ag. L. 21. C. hoc tit. & l. penul. ff. Qui testam. facere*: Ratio est quia, licet in una charta ambo conjuges ultimam suam voluntatem exprimant, duplex tamen Testamentum est, hoc ipso, quod quivis tantum de sua substantia testetur, Gailus *l. c.* Berlich *in Aureis decis. dec* 92. *n.* 4. Mynsinger *cent.* 1. *observ.* 8. *n.* 6. & alii supra citati cum Communi *ar. l. qui tabernas ff. de Contr. empt. & l. Servi electioni §. cum fundus ff. de Legat.* 1. Ob eandem rationem ambo conjuges necessario debent rogare testes, casu quo coram eisdem testibus eodem tempore simul testamentum reciprocum oretenus erigunt. Cæterum non refert, an conjuges æqualiter, vel inæqualiter se invicem instituant uti com aliis ex Jure & praxi probat Berlich *in Aureis dec. dec.* 91.

Infertur, validas ac legitimas esse omnes sequentes reciproce testandi formulas: dum v. g. ambo conjuges in eadem charta voluntatem suam ultimam scribunt, vel scribi faciunt, dicendo in plurali „ Nos infrascripti conjuges hisce testamur, quod unus alterum post mortem „ suam instituat hæredem: vel unus alteri omnium bonorum relinquat usumfructum cum hac clausula &c. „ vel committat administrationem &c. vel si quis conjux distincte ac in singulari in eodem libello declaret suam voluntatem; dum maritus v. g. prius ita incipit: „ Ego N. hisce testor, quod post mortem meam velim „ pro hærede habere uxorem meam &c. vel lego eidem „ bonorum omnium, vel certorum usumfructum, aut „ hoc vel illud proprium &c. Et econtra uxor voluntate „ mariti finita, subjungit: Et ego N. reciproce instituo „ maritum meum pro hærede, vel ei usumfructum, aut „ hoc vel illud lego, ac insuper volo &c. addat id, quod vult; dummodo quivis dein testes, ut testimonium ferre dictoque modo sigillare, & in relicto vacuo spatio (contextu tecto, si illum latere volunt) subscribere velint, requirat. Idem etiam in separatis duabus chartis, vel etiam oretenus præstare poterunt: Porro pro majori intelligentia dictorum. 372

Quæritur II. Quomodo intelligenda sit dispositio conjugis mariti, v. g. qui absque illa *n.* 368. allegata, vel simili clausula in testamento reciproco (vel etiam non reciproco, qu a eadem est quæsiti ratio de utroque) alteri conjugi usumfructum omnium bonorum simpliciter relinquit? an nempe ita intelligi debeat, ut uxor habeat usumfructum solummodo in tantum, in quantum necesse habet, pro sua honesta sustentatione? an vero etiam superfluum, ita ut de toto usufructu quantumvis superfluo: tanquam proprie suo libere disponere valeat? Maxima circa hoc quæsitum est controversia inter DD. licet in aliquibus conveniant, uti patebit ex Conclusionibus sequentibus. Nam 373

Resp. I. In casu, quo adsunt liberi, & unus conjux alteri in Testamento sive reciproco, sive non reciproco usumfructum omnium bonorum sive titulo legati, sive hæreditatis relinquit, possunt liberi, si volunt, Legitimam suam una cum usufructu eisdem illico petere, ut proin legatum de usumfructu omnium bonorum de usufructu Legitimæ intelligi non possit, nisi clausula *n.* 367. posita addatur. Ita certa & unanimis. Patetque absque alia probatione ex dictis *n.* 397. *arg. Novell.* 18. *cap.* 3. 374

Resp. II. Si conjux in Testamento claris, & omni dubio carentibus, nullamque aliam præsumptionem patentibus verbis relinquat usumfructum omnium bonorum, v. g. si ita dicit maritus „ Uxori meæ ad dies „ vitæ lego omnium bonorum meorum usufructum, „ non tantum illum, qui ei ad honestam sustentationem necessarius est, sed etiam omnem alium quantumvis superfluum, standum ex Testamento, ita ut omnis etiam superfluus usufructus (solo Legitimæ usu excepto) uxori pleno jure competat. Gailus *lib.* 2. *Observ.* 144. *num.* 5. Decius *Consil.* 454. *num.* 1. Mynsinger *cent.* 5. *Observ.* 35. *num.* 5. Schmidt *ad tit.* 34. *a.* 14. *n.* 1. cum Communissima aliorum. Ratio est, quia etiam conjuges non minus ac alii de Jure libere ac pro libitu suo disponere possunt de cunctis suis bonis, dummodo liberis relinquant Legitimam, *arg. leg.* 43. *ff. de vulg. & pupill.* ergo si clare constat quod mens Testatoris conjugis fuerit, alteri conjugi relinquere usumfructum etiam superfluum, ea (solo dempto Legitimæ usufructu) servari debet. Præsertim, cum 375

in tali casu præsumptio aliqua (quæ sola abesse potest) pro liberis locum habere nequeat, *arg. l. Ille 25. ff. de Legat. 3.* ibi: *Cum verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio*. Gailus *l. c.* cum Communi aliorum.

376 Resp. III. Si nullis extantibus liberis conjux extraneum hæredem v. g. fratrem, consanguineum, vel alium, etiam causam piam instituit, uxori vero usumfructum omnino bonorum legat, intelligi debet dispositio non tantum de necessariis sustentationis uxoris, sed etiam de superfluis, etsi maritus id clarissimis & specificis verbis non exprimat, sed simpliciter dicat v. g. *Uxori meæ ad dies vitæ lego usumfructum omnium bonorum meorum*. Gailus *l. c. nu. 7 & l. 2. observ. 143. num. 2.* Ant. Gab *lib. 5. de Usufruct. conclus. 3.* per totum, Baldus *in l. Id quod pauperibus n. 27 C. de Episc. & Cler.* Covarruvias *var. res. lib. 2. c. 2. num. 5.* Concordant statuta Bavariæ *tit. 34. art 14.* & ibi Schmidt *n. 5.* cum communi & veriori aliorum, adeo ut Alexander *Cons. 262. num. 3.* dicat, contrariam opinionem tanquam iniquam esse rejiciendam; quamvis contrarium teneat Jo: Andreas apud Gailum *l. c.* Ratio est tum quia per *vulgaria Juris*, deficientibus hæredibus necessariis quivis de re sua pro libitu disponere potest. Tum quia, ubi nulla specialis ratio aliter præsumendi, aut interpretandi habetur, *verba generaliter sunt intelligenda c. Quia circa 22 de Privil.* ubi ratio additur. *Cum nihil exceperit, & potuerit excepisse*. In casu autem Conclusionis nulla suppetit ratio aliter interpretandi; ergo. Et quidem de tribus his Conclusionibus specialis controversia inter DD. non est.

377 Maxima autem controversia inter eosdem versatur in casu, quo exstantibus liberis conjux unus alteri usumfructum omnium bonorum absque specifica explicatione vel declaratione sensus, legat, simpliciter dicendo v. g. *Filios meos hæredes instituo, ita tamen, ut uxori meæ ad dies vitæ ususfructus omnium bonorum meorum seu totius hæreditatis remaneat; vel uxori meæ omnium bonorum seu totius hæreditatis usumfructum lego, aut relinquo &c.* Gailus siquidem *l. 2. observ. 144. n. 2.* citans communem. Menochius *de præsumpt. lib. 4 præsumpt. 139. n. 4. &* Bartolus *in l. Titia cum Testamento §. fin. n. 3. ff. de Legat. 2.* & ibi Doctores communiter, Jason, Imola, Decius, Tiraquel, & plurimi alii tam apud Gailum, quam Menochium citati cum Glossa *in Auth. Hoc locum. C. Si secundo nupserit*, & statutis Bavariæ *tit. 34. art. 14.* docent, in tali casu dispositionem ac mentem Testatoris intelligi debere solummodo de ususfructu necessario ad alimenta, seu honestam sustentationem ejus, adeo ut uxor de relictæ hæreditatis usufructu plus, quam necessaria ejusdem alimentatio requirit, sibi sumere, vel appropriare non possit; & consequenter residuum liberis relinquere, ac desuper rationem reddere debeat. Concordant statuta Bavariæ *l. c.* Fundamentum eorum præcipuum hoc est, quod, cum pater censeatur magis diligere proles, quam conjugem *l. Cum acutissimi C. de Fideicommiss. & l. cum avus ff. de condit. & in demonst.* verba dispositionis ejusdem, *Lego uxori meæ usumfructum omnium bonorum meorum*; in eo sensu intelligi non possit, ex quo sequeretur defectus sustentationis, fames item, ac interitus prolium; prout tamen sequeretur, si vi verborum uxori competeret omnium bonorum ususfructus etiam superfluus, nullo fructu liberis relicto, *arg. Novel. 18. cap. 3.* ibi: *Filius forte fame peremptis &c.* sed debent in favorem prolium intelligi in alio sano & accommodo sensu, videlicet, quod per dicta & similia verba præcise intenderit maritus uxori legare necessariam sustentationem ex usufructu capiendam; residuo vel superfluo autem post mortem suam ei committere administrationem omnium bonorum, eamque constituere rerum gubernatricem, seu administratricem, ut sic in priori statu & præeminentia conservetur, & a prolibus non contemnatur, vel vilipendatur. Quibus non obstantibus

378 Resp. IV. Quamvis *n. præced.* allegata doctrina communis sit, Juri nihilominus conformius, consequenter probabilius est, per dictum legandi modum pleno Jure uxori competere non solum necessarium, sed etiam superfluum usumfructum (solo excepto Legitimæ usufructu; qui juxta dicta *n. 367* detrahi potest) omnium bonorum, ita ut de illo tanquam suo, pro libitu disponere valeat. Ita Fachinetus *lib. 5. controv. cap. 47.* Baldus, & Salicetus *in Auth. hoc locum. C. Si secundo nupserit*, & alii apud Menochium *l. c. n. 8.* Probatur Conclusio tum ex illo generali principio supra jam allegato. *Verba generalia generaliter sunt intelligenda, c. Quia circa 22. de privileg.* tum ex alio itidem generali principio, videlicet, quod in causa Testamentaria a propria significatione verborum *recedere non oporteat, quam cum manifestum est, aliud sensisse Testatorem*, prout dicitur *leg. non aliter 69. de Legat. 3.* atqui horum vel similium verborum, *uxori omnium bonorum, vel totius hæreditatis usumfructum lego*, propria sua significatione revera indicat omnem usumfructum, nullo excepto, hoc ipso, quod generaliter ac universaliter sonet, *arg. cit. cap. 22. de Privil.* nec manifestum sit aliud sensisse testatorem; ergo,

Probatur conclusio argumento Fach, revera efficaci desumpto ex *Novella 18 c. 3.* ubi Imperator reprehendit maritos illos, qui in Testamento liberis nudam proprietatem, uxori *vero omnium rerum usumfructum relinquunt*; eo quod, ait Imperator, ut talis Testamenti penitus nullum fructum haberent, consequenter aliis sustentationis mediis destituti fame perire deberent liberi. Ex hoc enim merito infert Fachin. ergo ipsemet Legislator, Jusque ipsum hæc & similia verba *lego uxori usumfructum omnium bonorum* in eo sensu intelligi, quod vi talium verborum competeret ususfructus omnis etiam superfluus, & non tantum necessarius honestæ sustentationi, alias enim immerito reprehenderet maritos, quod liberis nudam proprietatem sine ullo usufructu relinquant, si quod volunt Adversarii, per præfata generalia verba uxori sola alimentatio, filiis autem præter proprietatem, etiam residuus competeret ususfructus prout consideranti patet. 379

Nec obstat alterius præsumptionis ratio *n. 377.* allegata quia negatur suppositum, quod ex nostro interpretandi sensu, in casu posito sequatur fames prolium, vel defectus sustentationis eorundem, eo quod liberis adhuc maneat saltem Legitimæ ususfructus juxta dicta *n. 367.* quod ipsum etiam & non plus voluit *Novell. 18. c. 3.* dum prohibuit, ne filiis nuda proprietas, & uxori totius hæreditatis relinquatur ususfructus. 380

Quæritur II. An cuivis conjugum liceat Testamentum reciprocum iterum pro libitu revocare? Resp. Affirmative Gailus *lib. 2. observ. 11. n. 1.* Mynsinger *cent. 1. observ. 8 n. 5.* Berlich *in Aureis decis. 91.* Peck. *de test. conju. lib. 1. n. 43.* & communissima aliorum: ratio est: quia *ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitæ supremæ exitum, l. 4. ff. de adim.* Nec effectum aliquem habet ante mortem Testatoris *per vulgaria jura*. Ob quam rationem DD. conclusionem communiter intelligunt non tantum in casu, quo unus conjux jam obiit, sed etiam si ambo adhuc vivunt, sive dein alter conjux revocationem sciat, & consentiat, sive nesciat, seu contradicat hoc ipso, quod valor Testamenti neutiquam dependere possit a voluntate, vel arbitrio alterius *l. Illa Instit. ff. de hæred. inst.* Nec obstat, quod in una charta reciprocum Testamentum conscripserint, vel scribi fecerint; quia non obstante identitate chartæ, duplex distinctum ac separabile nihilominus censetur esse Testamentum ita ut quivis de suis bonis præsumatur Testamentum fecisse, consequenter pro sua parte illud denuo revocare valeat; uti cum communi aliorum citati Authores bene observant. 381

Notandum tamen cum Peck *l. c.* Menochius *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 165. n. 20.* & aliis, quod, si sufficienter constet, maritum a conjuge ideo institutum, quia ab eo reciproce fuit instituta: vel econtra, & pars una, inscia altera Testamentum suum clandestine revocet, etiam compars suum Testamentum tacite revocasse, vel potius, illud expirasse censeatur, hoc ipso, quia sub spe & conditione tacita factum præsumitur, quod nullus ante mortem alterius Testamentum revocare, sed potius unus alteri in eventum mortis tali Testamento favere velit. Idem habetur in statutis Bavariæ *tit. 3. art. 13.* ubi universaliter statuitur, quod si unus conjugum Testamentum inter eos reciproce factum, clandestine revocet etiam alterius Testamentum revocatum censeatur: Si vero 382

unus

unus non clandestine, sed sciente altero Testamentum revocavit, remaneat conjugis alterius Testamentum in suo valore; si post revocationem ab altero factam, tamdiu adhuc vixit, quod etiam ipse suum Testamentum facile revocare, vel mutare expresse potuisset, & tamen non fecit; quod ultimum num etiam de Jure procedat, Jurisperitis amplius examinandum relinquimus.

383 Cæterum ex dictis colligitur, quomodo conjuges practice, facere possint, ac debeant Testamentum tam reciprocum, quam non reciprocum. Volentes namque testari, in primis attendant, num adsint liberi, nec ne. Si liberi non habentur, res omni difficultate caret; tunc enim conjuges eo modo, quo soluti, de rebus suis liberrime disponere, seque invicem, vel alios pro hæredibus instituere, ideque vel in reciproco, vel non reciproco Testamento: Et si in reciproco, id vel oretenus, vel in scriptis, item in uno, vel duplici libello vel charta juxta dicta *nu. 371. & seq.*

384 Si vero adsunt liberi, considerent, & se resolvant, an unus alterum de bonis suis hæredem instituere, aut de iisdem bonis aliquid determinatum, ut proprium legare, vel usumfructum, eumque vel omnium rerum, vel certorum prædiorum, agrorum, vel summæ capitalis relinquere velint. Nam quodvis horum pro libitu facere possunt, idq; rursus vel in reciproco, vel non reciproco testamento.

385 Et quidem si extantibus liberis unus alterum etiam hæredem esse velit, poterit id facere vel instituendo eundem æqualiter cum liberis, dicendo v. g. *liberos & uxorem pro hæredibus universalibus æqualiter denomino ac instituo:* vel potest, si vult, uxori, sicut econtra hæc illi majorem partem hæreditatis assignare, dicendo v. g. *liberos & uxorem pro hæredibus meis instituo, ita tamen ut liberis, non nisi præcise legitima portio de jure debita detur, reliqua omnia vero tam mobilia quam immobilia uxori ut propria remaneant.* Ubi tamen advertendum, quod si una cum liberis etiam uxorem, vel hæc maritum pro hærede instituere velit, omnes solemnitates ad solemne Testamentum requisitas adhibere, vel certe ad Acta dare, aut coram iis condere, vel coram Principe facere debeat; eo quod alias Testamentum quoad uxorem tanquam extraneam, ac non privilegiatam personam non valeret, ipsaque uxori assignata hereditas, ipso jure liberis accresceret, *arg. leg. Hac consultissima C. h. t.*

386 Si vero maritus solos liberos pro hæredibus instituere, uxori vero, vel hæc marito solummodo quid legare cogitat, rursus consideret, an eidem aliquid proprium, vel tantum rerum usumfructum legare, vel etiam, an bonorum administrationem eidem solummodo committere velit. Si proprium legare vult, specificet, ac determinet illud pro libitu etiam in magna quantitate, si placet; quia potest conjux unus alteri de jure etiam per modum legati tantam quanti atem relinquere quæ longe excedat portionem hæreditariam liberorum, sicque cum eodem, vel etiam cum majori effectu per legatum consulere uxori, vel hæc marito, quam si eundem hæredem cum liberis fecisset; dummodo liberis Legitima remaneat. Sic v. g. in casu, quo pater duorum aut trium liberorum, aliquod bonum immobile 2000. florenorum, ac simul paratas pecunias, vel Summam Capitalem 10000. florenorum habet, poterit dicere: *Liberos meos pro hærede universali instituo, uxori vero 6000. vel 7000. florenos lego:* vel, *Uxori lego meum prædium N. simulque 4000. florenos, quos ei liberi illico tradere teneantur:* ubi, ut vides, sola uxor tantum, vel etiam plus recipit per modum legati, quam omnes liberi simul per modum hæreditatis: Et hoc quidem de jure validissime; eo quod parens de jure liberis plus relinquere non teneatur quam Legitimam; qualem in casu haberent, utpote capientes 5000. florenos, qui in casu posito jam efficiunt, imo superant tertiam totius hæreditatis partem, quæ est legitima portio, quando plures non adsunt liberi quam quatuor.

387 Si autem non quid proprium, sed tantum usumfructum legare velit uxori, vel hæc marito: idem deliberet, an omnium bonorum, an vero certorum tantum bonorum usumfructum legare expediat. Si hoc secundum resolvit, specificet, ac determinet illud dicendo v. g. *liberos meos pro hæredibus instituo, uxori vero lego ad dies vitæ usumfructum hujus vel illius prædii, vel horum agrorum, aut hujus domus &c. vel interesse annuum hujus aut illius capit. &c.*

388 Si primum, videlicet, usumfructum omnium bonorum eidem legare velit: exprimat illud bene, claris ac omnem aliam præsumptionem excludentibus verbis, non præcise dicendo v. g. *uxori ad dies vitæ lego usumfructum omnium meorum bonorum, aut totius hæreditatis:* sed insuper addat, *non solummodo quantum necessarium est ad ejus sustentationem, sed universaliter omne etiam superfluum.* Licet enim prior modus sine tali additamento sufficeret: juxta dicta *n. 378.* nihilominus, quia circa hoc magna controversia est inter DD. juxta dicta *n. 377.* uxorem periculo litis exponeret, nisi sensum manifestum poneret. Insuper excipiat usumfructum Legitimæ prolibus debitæ; quamvis enim de jure jam censeatur exceptus in casu, quo usus fructus omnium bonorum maritus uxori, vel hæc marito legat, juxta dicta *n. 367.* Nihilominus melius Jurique præsertim *Novellæ 18. c. 3.* conformius fit, si Testator ipsemet excipiat, dicendo v. g. *liberos meos pro hæredibus instituo, uxori vero omnium bonorum usumfructum non tantum sustentationi necessarium, sed etiam superfluum dempto legitimæ usufructu lego:* nisi forsan per clausulam supra *n. 368.* positam, liberos indirecte cogere velit, ut matri etiam Legitimæ, consequenter omnium prorsus bonorum usumfructum ad dies vitæ relinquant.

389 Si tandem maritus uxori non usumfructum; sed administrationem omnium bonorum relinquere, sicque matrem curatricem, aut nutricem prolium facere velit, pariter id exprimat. Quamvis enim officium administrationis, extantibus post mortem mariti liberis, alias de jure jam competat matri ad secundas nuptias non transeunti, adeo ut, si velit, omnibus aliis (exceptis datis per Testamentum patris) præferatur; textu claro *novella 118. & novell. 94. c. 2.* cum quibus etiam Bavariæ statuta concordant *T. 5. a. 3.* Nihilominus firmius erit, si id in Testamento etiam exprimat maritus.

390 Illud porro notandum, quod, si maritus uxori, vel hæc illi Testamento aliquid legat, secure faciat, si solemnitates saltem ad Codicillum requisitas adhibeat, vel ad Acta tradat; ne alias litis periculo factum legatum exponat, ob sententiam plurium DD. volentium Testamentum minus solemne inter liberos validum, quoad legata esse invalidum pro extraneis inserta, juxta dicta supra *n. 162.*

391 Insuper etiam advertendum, quod si maritus uxori, vel hæc illi proprium quid, vel usumfructum legare velit necesse non sit, ut faciat Testamentum, sed possit id per solum Codicillum, adhibitis ad id quinque testibus juxta dicenda *§. 20. & 21.* præstare, dummodo coram testibus manifestet, quod non intendat facere Testamentum, sed tantum Codicillum, in quo præcise legata pro uxore, vel etiam pro anima sua, vel pro aliis indicare, liberis autem ab intestato successuris hæreditatem dividendam relinquere velit.

392 Tandem conjuges monendi, quod quamvis unus alteri, tam in reciproco, quam non reciproco Testamento usumfructum, vel etiam proprietatem omnium bonorum (sola excepta Legitima) de Jure Civili legare valeat; nihilominus si vident, quod liberi per solam portionem legitimam, sustentationis necessariæ media non habeant, nec se aliunde sustentare valeant, quivis conjux saltem de Jure naturali teneatur plus relinquere liberis, hoc ipso, quod ad præstanda eisdem alimenta Jure naturali teneatur, *per vulgaria juris.* Limita monitionem in casu, quo maritus v. g. probe scit, matrem pro liberis omnino fore sollicitam, legatamque sibi substantiam vel usumfructum in liberorum utilitatem applicaturam, vel saltem conservaturam, ut proin similia legata in liberorum detrimentum non vergant, sed tantum ad id serviant, ne mater a liberis despiciatur, aut minus honoretur, aut ne ab eis dependere debeat, vel etiam ne liberi sua immature consument, ac dissipent &c. tali enim casu, tam de Jure naturali, quam Civili valide ac licite aget, etsi usumfructum, vel proprietatem omnium bonorum, excepta Legitima, uxori, vel hæc marito relinquat.

Quæ cuncta a *num. 383.* hucusque prolixius dicta sint in gratiam minus peritorum in Jure, vel praxin non habentium, ut in frequentissimis conjugum Testamentis sibi, aliisque facilius consulere valeant, præsertim in locis, ubi Jurisperiti, aut practici alii haberi non possunt,

393 Quæritur III. An sit aliqua obligatio, faciendi Testamentum? Resp. per se loquendo, nulla datur talis obligatio, bene vero per accidens. Prima pars, quod per se non detur talis obligatio, communiter conceditur, indeque patet; quia nulla Lex nec Divina, nec naturalis, nec humana assignari potest ad id obligans. Secunda vero pars tanquam certa docetur a Molina *disp. 135. nu. 1.* Dicitur autem per accidens & indirecte obligari, quando quis prævidet, quod, nisi condat Testamentum, sint secutura multa scandala, odia ac dissidia, vel præjudicium tertii, v.g. creditorum &c. Ratio est; quia quivis dum facile potest, tenetur similia mala avertere, si non ex justitia, saltem ex charitate.

Infertur proin, Clericos sæculares habentes bona Ecclesiastica mere superflua graviter teneri præfata bona vel in vivis erogare in causas pias, vel ad easdem causas facere Testamentum; eo quod alias, nisi videlicet alterutrum faciant, bona residua Ecclesiastica ab intestato capiant consanguinei cum magno eoque injusto præjudicio causarum piarum. Limitat tamen hanc illationem in casu, quo Clerici consanguinei ab intestato successuri ita sunt pauperes, ut omnibus residuis indigeant: cum enim tabulis bona superflua tam in vivis donare, quam per Testamentum relinquere posset, eadem illis & intestatus cedere potest.

§. XIII.

De Hæredibus, & eorum institutione, variisque modis instituendi.

S U M M A R I U M.

394 *Hæres, & hæreditas quid?*
395 *Hæres alius est ab intestato, alius ex testamento.*
396 *Alius necessarius, alius voluntarius: necessarius alius suus, alius non suus.*
397 *Extranei hæredes, & voluntarii qui olim?*
398 *Et qui nunc? Et n. 400.*
399 *Hæredes necessarii hodierno Jure qui?*
401 *Hæres esse potest omnis, qui non prohibetur.*
402 *Prohibentur autem plures esse hæredes, & quinam?*
403 *Fratres Minores non possunt institui hæredes, bene tamen legatarii.*
404 *Hæredes hodierno Jure necessario instituendi sunt non tantum liberi & nepotes respectu testamenti paterni, & ascendentium illius.*
405 *Sed etiam respectu testamenti materni, & ascendentium illius.*
406 *Probatur ex Jure.*
Prohibita seu illicita de Lege, sunt etiam invalida. Ib.
407 *Maternum, & ascendentium illius Testamentum valet, si descendens in eo sit preteritus; dummodo causa præteritionis sit incerta.*
408 *Non tantum liberi adhuc sui, sed etiam emancipati necessarii sunt hæredes.*
409 *Solvitur instantia ex Jure.*
410 *Liberi illegitimi, alii naturales, alii spurii, & alii ex damnato coitu.*
411 *Liberi ex damnato coitu nunquam sunt necessarii hæredes.*
412 *Bene vero naturales legitimati.*
413 *Naturales non legitimati sunt necessarii hæredes respectu matris, non item respectu patris.*
414 *Quid de his statuta Bavariæ?*
415 *Deficientibus descendentibus, ascendentes sunt necessarii hæredes.*
416 *Testamentum parentum vel liberorum ob solam præteritionem nullum, valet quoad legata.*
417 *Fratres & sorores nunquam sunt hæredes necessarii: possunt tamen impugnare Testamentum, casu quo turpis persona est instituta.*
Fratres consanguinei, Germani, Uterini, qui? Ib.
418 *Turpis persona ad propositum quænam dicatur?*
419 *Jus instituendi querelam inofficiosi testamenti Fratribus competens, non competit eorum liberis.*
420 *Hæreditas tota vocatur As, dividitur in 12. Uncias, & partes certa nomina habentes.*
421 *Ad institutionem nulla requiritur verborum formula.*
422 *Potest quis vel solus, vel cum alio institui in re certa.*
423 *Si solus instituitur, est hæres ex Asse.*
424 *Nec obstat, si testator expresse declaret, hæredem re certa sibi assignata debere esse contentum. Et n. seq.*
426 *Quando plures instituuntur in re certa, capiunt singuli rem illam certam Jure prælegati, in reliquo æqualiter ut hæredes ex Asse succedunt.*
427 *Quando pluribus institutis extraneis, unus simpliciter & universaliter, alius vero in re certa invenitur institutus, tunc hic venit loco legatarii.*
428 *Secus dicendum, si plures hæredes necessarii sunt instituti.*
429 *Doctrina practica.*
430 *Hæredes necessarii debent institui titulo hæredis.*
431 *Quid juris, si plures instituantur hæredes. Et n. seq.*
433 *Incerti hæredis institutio non valet, nisi ad causas pias.*
434 *Idem est de institutione hæredis alterius arbitrio commissa, & n. seq.*
436 *Potest ex pluribus certis incertus instituendus alterius arbitrio committi.*
437 *Hæredis institutio etiam sub conditione fieri potest.*
Conditio varia. Ib.
438 *Hæredes extranei possunt sub quavis conditione honesta.*
439 *Non item hæredes necessarii.*
440 *Instituti, tamen sub conditione de præsenti vel præterito purificata non possunt.*
441 *Conditio turpis vel impossibilis apposita hæredi extraneo habetur pro non adjecta: apposita vero liberis annullat Testamentum.*
442 *Institutio sub conditione facta suspenditur: & deficiente conditione corruit.*
443 *Limitatur in duobus casibus, & n. seq.*
444 *Conditio habetur pro impleta, si non stat per eum, ad quem pertinet: limitatur.*

QUæritur I. Quid, & quotuplex sit hæres? Resp. I. 394
Hæres (cujus nomen derivatur ab hero; quia veteres *hæredes pro dominis appellabant §. fin. inst. de hæred. qual.*) est, qui in universum jus defuncti vel ex Testamento & dispositione testatoris, vel ab intestato, & dispositione Legis succedit. Ita in re communis, patetque ex *l. hæredem 59 ff. de reg. jur.* ibi: *Hæredem ejusdem potestatis jurisque esse, cujus fuit defunctus, constat:* & *l. hæres 37. ff. de acquirend. hæred.* ibi: *hæres in omne jus mortui: non tantum singularum rerum dominium succedit.* Hinc etiam universum jus defuncti *hæreditas* ab hærede vocatur, *l. hæreditas 62. ff. de reg. jur.* ibi: *hæreditas nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuit.* An autem, & quomodo quis possit hæres institui, in parte certa, vel etiam in parte determinata, sicque hæres esse rei certæ, ac determinatæ salva definitione data, patebit ex conclusionibus dandis ad quæsitum sextum, faciendum infra *n. 420.*

Resp. II. Hæredem primo dividi in hæredem ab intestato, & in hæredem ex Testamento seu institutum. 395
Hæres ab intestato est, qui ex dispositione Legis succedit in universum jus illius, *qui intestatus decedit, qui nempe aut omnino Testamentum non fecit, aut non Jure fecit: aut id, quod fecerat, ruptum irritumque factum est: aut si ex eo nemo hæres extiterit: pr. inst. de hæred.* Concordat *l. 1. ff. de Suis & legit.* Hujusmodi hæredes ab intestato sunt proximi consanguinei intestatorum: de quibus hæredibus specialiter *in t. seq. de success. ab intestat. hæredes ex testamento*, seu *instituti* sunt, qui ex speciali dispositione Testatoris, in Testamento hæredes nominati, ac instituti in jus defuncti succedunt: *per vulgaria.*

Secundo dividitur hæres in necessarium, & voluntarium sive liberum, qui etiam extraneus vocatur. 396
Necessarii hæredes olim subdividebantur in Necessarios *suos*, & Necessarios *non suos*. *Necessarii ut sic* illi vocabantur, qui si hæredes scribebantur, nolentes volentes hæreditatem etiam cum suo præjudicio, vel damno adire debebant. *§. 1. Institution. de hæreditat. qualit.* *Necessarii* & simul *sui* erant filii & filiæ, ac nepotes in Testatoris patria potestate adhuc constituti, *§. 2. Instit. de hæred. qualit.* ibi: *Sui autem & necessarii hæredes sunt, veluti filius, filia, nepos, neptisve ex filio, & deinceps cæteri liberi, qui in potestate morientis modo fuerint.* Ubi etiam Legislator, quare ita

re ita

re ita vocentur, explicat illis verbis: *Sui quidem hæredes ideò appellantur; quia domestici hæredes sunt*: item, quia hęreditatem prius quodammodo jam suam obtinent, *l. in suis, 21. ff. de liberis & posthumis. Necessari vero ideo dicantur; quiomnino, sive velint, sive nolint, tam ab intestato, quam ex Testamento hæredes fiunt*, adeo, ut Testator a testamento sine justa exhæredandi causa eos excludere non possit, ipsi vero hæredes *necessarii* & *sui* hæreditatem sive ex testamento, sive ab intestato eis competentem repudiare olim non potuerint, *cit. §. 2. Instit. de Hæred. qualit.* Quamvis hodierno Jure in hoc ultimo sint dispensati, eo quod *sui* quoque hæredibus concedatur, repudiare hæreditatem, si velint, *Instit. de Hæred. qualit. & l. Necessarii, 57. ff. de Acquirend. hæredit.* Ut proin liberi & nepotes in patria potestate constituti, non amplius sint hæredes *necessarii* in hoc sensu, quod necessario hæreditatem adire debeant, eamque repudiare non possint; sed quod necessario debeant hæredes institui vel exhæredari.

397 *Hæredes voluntarii*, sive *extranei* erant cæteri omnes etiam liberi emancipati, & etiam liberi non emancipati in casu hæreditatis maternæ, *cit. §. 3. Instit. de Hæred. qualit.* ibi: „ Cæteri, qui testatori jure subjecti non sunt, extranei hæredes appellantur. Itaque liberi quoque nostri, qui in potestate nostra non sunt, hæredes a nobis instituti extranei hæredes nobis videntur. Qua de causa, & qui hæredes a matre instituuntur, eodem numero sunt: quia fœminæ in potestate liberos non habent.

398 Verum licet liberi jam emancipati, & universaliter liberi in casu hæreditatis maternæ, in sensu Juris antiqui, nec *sui*, nec *necessarii* hæredes fuerint; hodierno tamen Jure omnes liberi tam emancipati, quam non emancipati, sive adhuc in patria potestate constituti, equaliter dicuntur hæredes *necessarii* in hoc sensu, quod vel necessario debeant institui hæredes, vel nominatim exhæredari. *§. 5. Instit. de Exhæred.* ut proin hodierno Jure, in puncto successionis inter liberos nondum emancipatos tanquam hæredes *suos*, ac *necessarios*; & inter liberos emancipatos tanquam hæredes *non suos* hodierno tamen Jure in præfato sensu *necessarios* nulla sit differentia; nisi quod secundum Gomez, Vasquez, Hunnium, & alios, hæredes *necessarii sui*, id est: liberi & nepotes in potestate Testatoris paterna adhuc constituti ipso Jure acquirant hęreditatem quoad dominium (non quoad possessionem) absque aditione, eamque transmittant ad hęredes, *arg. l. in suis hæredibus. 11. ff. de liberis & posthum.* Emancipativi vero utpote hæredes hodierno Jure *necessarii* quidem, sed *non sui* primum per aditionem hæreditatis acquirant illius dominium, & absque aditione dicta hæreditatem ad hæredes sibi descendentes non transmittant, *arg. cit. §. 3. Instit. de hæred. qualit.*

399 Porro hodierno Jure & stylo per hæredes *necessarios* ordinarie intelliguntur omnes & soli illi, qui in Testamento saltem quoad legitimam hæredes necessario instituti debeant, sunt liberi ac deficientibus liberis, eorum nepotes, ac cæteri descendentes in linea recta, *§. 5. Instit. de Exhæred. lib.* His autem deficientibus ascendentes in linea recta, ita tamen, ut quamdiu adsunt descendentes, ascendentes inter hæredes *necessarios* non computentur, *Novell. 118. cap. 1.*

400 Per hæredes *voluntarios* vero, & *extraneos* intelligantur illi, qui in Testamento institui necessario non debant. Quales exceptis descendentibus, & ascendentibus, sunt omnes reliqui, adeo, ut Testator nec fratrem, nec sororem, nec uxorem, nec maritum, nec consanguineum, nec ullum alium pro hærede instituere, vel eis legatum facere Jure teneatur, sed possit illis neglectis suam hæreditatem cuivis hæreditatis capaci pro libitu relinquere (sola excepta persona turpi, juxta dicenda infra) ut habet Communis & certa, patebit magis ex dicendis.

401 Quæritur II. Quinam possint esse hæredes? Resp. I. Regula est; Omnes homines non tantum singuli & privati, sed etiam integræ Communitates, causæque piæ, & profanæ institui, & esse possunt hæredes, nisi Jure specialiter prohibeantur. Communis ac certa, *arg. l. Non Juris. 31. ff. de hæred. instit. princ. instit. eod.*

402 Resp. II. Sequentes de Jure specialiter prohibentur institui hæredes. I. Judæorum communitas, *l. 1. Cod. de Judæis*. II. Hæretici, eorumque receptores, & defensores *l. Manichæos, 4. & l. fin.* juxta *Authen. Credentes. Cod. de Hæreticis*: ibi *Credentes præterea defensores, & fautores hæreticorum, nec testandi habeant potestatem, nec ad hæreditatis successionem accedant.* Excipiuntur tamen Lutherani & Calvinistæ, utpote qui saltem in Imperio Romano hæredes esse possunt vi pacis Monasteriensis. III. Apostatæ a Christiana fide *l. Hi qui, 3. C. de Apostatis.* ibi: *Apostatæ a fide Christiana nulli in hæreditate succedant, a nemine scribantur hæredes.* IV. Qui percutiunt, vel persequuntur Cardinalem *cap. 5. de Pœnis in 6.* ibi: *Nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocentur.* V. Peregrini, qui jus Civitatis Romanæ ex causa pœnæ amiserunt, quales sunt Deportati, *l. 1. C. hæred. instit.* ibi: *Qui deportantur, si hæredes scribantur, tanquam peregrini capere non possunt: sed hæreditas in ea causa est, in qua essent, si scripti non fuissent.* Secus est de peregrinis sine causa pœnæ, seu alienigenis; hi enim, quia facere possunt Testamentum. *Authen. Omnes peregrini C. Communia, de Success.* etiam hæredes institui possunt, eo quod Testamenti factio activa tanquam nobilior annexam habere soleat passivam. IV. Damnati ad ultimum supplicium, eo quod statim ac damnantur, peregrini evadant, *l. Qui ultimo. 29. ff. de Pœn.* 8. Servi pœnæ *l. 3. ff. de His: quæ pro non script. habentur.* VIII. Liberi rebellium, & perduellium, *l. Quisquis 5. §. 1. C. ad Legem Jul. Majestat.* ibi: *Filii vero a materna, vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate, ac successione habeantur alieni, e testamentis extraneorum nihil capiant &c.* VIII. Spurii ex damnato coitu nati, *Authen. Ex complexu, C. de Incest. nupt. & Auth. Licet C. de Natural. lib.* ibi: *Sed qui ex damnato sunt coitu, omni prorsus beneficio secludantur.* IX. Ex Testamento vel ab intestato hæres esse nequit; qui occidit Testatorem, *leg. 7. §. penult. ff. de Bonis damnat. & l. 15. §. fin. ff. & C. S. C. Silaniano* X. Nihil capit ex Testamento, qui manifestissime comprobatus est, id egisse, ut per negligentiam vel culpam suam illa persona, a qua hæres institutus est, moreretur, *l. Indignum, 3. ff. de His, quæ ut indignis.* Tandem institui hæredes non possunt omnes illi, qui ob delictum, Testamentum facere nequeunt, de quibus supra n. 304. egimus. Item & illi, quibus ob delictum aufertur hæreditas & adjudicatur Fisco. Plura de iis, qui institui hæredes non possunt, qui desiderat, videat apud Legistas.

Præter enumeratas personas specialiter etiam vi Re- 403
gulę, & altissimę paupertatis, hæredes institui prohibentur Fratres minores Ordinis S. Francisci Regulam ejusdem pure & absque dispensatione observantes, quales sunt Observantes, Reformati, & Capucini: textu claro *Clem. un. §. Quia igitur, de V. S.* ubi etiam ratio additur illis verbis: *Quia in successionibus transit non solum usus rei, sed & dominium suo tempore in hæredes*, dominii autem, omnisque juris politici, vi Regulæ, & altissimę paupertatis omnino incapaces sunt dicti Fratres tam in communi, quam in specie; uti patet tum ex Regula, tum ex *c. Exiit de V. S. in 6. & cit. Clement. un. eod.* Quo tamen non obstante possunt eisdem relinqui legata per modum eleemosynę, *cit. cap. Exiit. 3. §. Ad hæc de V. S.* dummodo ita excessiva non sint, ut in fraudem facta præsumi queant, *c. Clem. un. §. Quia igitur de V. S.* ibi: *Nec licet eis valorem hæreditatum, vel tantum earum partem, quod præsumi posset, hoc in fraudem fieri, quasi sub modo, & forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere: quia potius ista sic fieri ab eis simpliciter prohibemus.* De quo magis infra.

Quæritur III. An, & quinam sint hæredes *necessarii*, 404
ita ut necessario institui debeant hæredes? Resp. I. Omnes liberi legitimi, adhuc *sui*, seu nondum emancipati, tam masculi, quam fœminæ respectu patris & ascendentium ejusdem, videlicet avi, aviæ, proavi & proavię &c. paternorum sunt hæredes omnino *necessarii*, necessarioque vel hæredes institui, vel nominatim exhæredari debent; ita quidem, ut Testamentum, in quo pater filium, vel filiam, aut avus, vel avia paterna nepotem, vel neptem præterit, vel nominatim non exhæredat; causa legitima exhæredationis expressa Testamentum ipso Jure sit nullum. Ita certa apud omnes textu claro *prin. Instit. de Exhæred. lib. & §. 5. Instit. eod.* ubi antiqua Constitutio de solis masculis nondum emancipatis loquens ampliatur illis verbis. Sed hęc quidem vetustas introducebat, nostra vero Constitutio inter masculos & fœminas in hoc Jure nihil interesse existimans; quia utraque persona in ho-

minum procreatione, simili naturæ officio fungitur: ideo simplex ac simile jus & in filiis, & in filiabus & in cæteris descendentibus per virilem sexum personis non solum jam natis, sed etiam posthumis introduxit, ut omnes sive sui, sive emancipati sint vel hæredes instituantur, vel nominatim exhæredentur; & eundem habeant effectum circa testamenta parentum suorum infirmanda. Concordat *novell.* 115. *c.* 3.

405 Resp. II. Præfati liberi & nepotes etiam respectu matris & ascendentium illius avi nempe, aviæ, proavi, & proaviæ maternorum pari modo sunt hæredes *necessarii*, ita ut vel institui, vel exhæredari, vel saltem causæ exhæredandi in Testamento exprimi debeant: Ita tenent Clarus §. *testamentum c.* 47. citans communem. Giurssus §. *testamentum q.* 36. *n.* 1. Manz. *tit.* 8. *nu.* 54. Corneus *cons.* 118. *in lit. A. lib.* 2. ubi dicit, ita sentire DD. omnes ubique licet Adversariis non careat, ut Cujac. *in leg.* 4. *circa finem ff. de lib. & posthum hær. inst.* Duaren. *ad tit. de inof. test. c.* 3. Donel. *in Auth. ex caus. n.* 5. *C. de liber. præterit.* ibi: Mater, vel avus maternus necesse non habent liberos suos aut hæredes instituere; aut exhæredare, sed possunt eos silentio omittere, nam silentium matris aut avi materni, & cæterorum per matrem ascendentium tantum facit, quantum exhæredatio patris &c. Sed aliud liberis adminiculum servatur; videlicet *querela inofficiosi testamenti*, per quam petere possunt rescissionem hujusmodi Testamenti, *l.* 3. *& l. Filium* 15. *Cod. de inofficioso test.* juncto §. *fin. instit. de exhæred. liber. & prin. inst. de inof. test.*

406 Verum citatis Juribus non obstantibus verior, Jurique conformior est Conclusio nostra, eo quod citata jura utpote vetustiora correcta sint a novo, *in novell.* 115. *c.* 3. ibi: Sancimus igitur, non licere penitus patri, vel matri, vel avo, vel aviæ, proavo, vel proaviæ suum filium, vel filiam, vel cæteros libros præterire, aut exhæredes facere in suo testamento &c. nisi probabuntur ingrati, & ipsas ingratitudinis causas, parentes suo inseruerint Testamento &c. Si autem hæc observata non fuerint, nullum exhæredatis liberis præjudicium generari, sed quantum ad institutionem hæredum pertinet, testamento evacuato, ad parentum hæreditatem liberos tanquam ab intestato ex æqua parte pervenire. Concordat *Authen. Non licet C. de Liber.* ibi: *Non licet parenti* (quo nomine non solum pater, sed mater, cum utriusque ascendentibus intelligitur, Calvini *in Lexic. Jurid. ar. l.* 1. *&* 3. *ff. de Grad.*) *aliquem ex liberis exhæredare, nisi probetur ingratus, & ingratitudinis causa nominatim inseratur Testamento.* Ex his enim Testibus clare patet; etiam Testamentum matris, & ascendentium illius, ipso jure irritum esse, nisi in eo liberi instituantur hæredes, eo quod, quæ Lege prohibentur, etiam irrita sint, *l. non dubium*, 5. *C. de Legibus*, ibi: *Quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur: licet legislator fieri prohibuerit tantum.*

407 Dixi notanter in Conclusione, *vel saltem causa exhæredandi exprimi debeat*; quia DD. communiter concedunt, Testamentum maternum, & ascendentium ejusdem valere, etsi prolem nec instituant hæredem, nec exhæredent; dummodo saltem causam præteritionis testamento inserant: nam cum Jure antiquo §. *fin. instit. de hæred. liber.* mater, & ascendentes ejusdem, liberos pro hæredibus instituere necessario non debuerint; & novella illud corrigens expresse addat, nisi forsan *probabuntur ingrati, & ipsas nominatim causas ingratitudinis, parentes suo inservierint testamento*, palam est, Jus antiquum manere in suo valore casu, quo mater, vel ascendentes ejusdem saltem causam exhæredationis testamento inserunt: Quamvis contra illud querelam instituere possit proles exhæredata, se injuste exhæredatam putans.

408 Resp. III. Non tantum *sui*, seu nondum emancipati, sed etiam *non sui*, id est, jam emancipati liberi & nepotes ita necessarii sunt hæredes, ut nisi instituantur, vel nominatim exhæredentur, vel saltem (si est Testamentum maternum) causa præteritionis exprimatur, testamentum ipso Jure sit nullum. Molina *disp.* 175. *n.* 35. Covarruvias *in c. Raynatius, in prin. n n.* 3. *b.* 1. cum Communi contra Alciatum, Perez *C. h. t. n.* 4. Grossum §. *Suitas*, §. 4. *n.* 9. & alios docentes, Testamentum hujusmodi non esse nullum ipso Jure, posse tamen annullari. Probatur Conclusio nostra ex *c.* §. *inst. de Exhæred. liber.* ubi relato jure antiquo novum statuitur hujus tenoris: *Ut omnes sive sui, sive emancipati sint, vel hæredes instituantur, vel nominatim exhæredantur: & eundem effectum habeant circa testamenta parentum suorum infirmanda.* Concordat *novella* 115. *c.* 3. ubi sine discrimine inter *suos & emancipatos* absolute statuitur, *penitus non licere patri, vel matri, filium vel filiam vel cæteros liberos* (utique emancipatos, utpote qui liberi esse non cessant) *præterire*.

Dices, *cit.* §. 5. *Inst. de hæred. lib.* statuitur; Testamenta, in quibus liberi emancipati sunt præteriti, esse infirmanda; ergo ipso jure non sunt infirma seu nulla, 409
Resp. ly *infirmanda* ibi non sumi in sensu stricto, quasi vero Testamenta hujusmodi ex se firma essent, & primum per judicis sententiam infirmari deberent; sed quod ipso jure jam infirma, pro talibus declari debeant; alias enim sequeretur etiam Testamenta, in quibus *sui* sunt præteriti, de jure esse firma, & primum infirmanda fore cum textus de utroque Testamento pariter loquantur, ut legenti patet. Sequela autem est contra omnes etiam adversarios. Accedit, quod ratio Legis novæ jus antiquum corrigentis etiam militet in emancipatis; videlicet, *quia utraque persona in hominum procreatione simili natura officio fungitur*, *cit. novel.* 115. *c.* 3.

Quæritur IV. An etiam liberi illegitimi necessario in- 410
stitui debeant hæredes? Ante responsionem notandum illegitimos alios esse naturales: alios spurios, alios ex damnato coitu natos. *Naturales* sunt, qui procreantur a parentibus solutis ad contrahendum matrimonium tempore conceptionis habilibus. *Spurii* proprie dicti sunt, qui quidem gignuntur a parentibus solutis, & ad contrahendum habilius, matre tamen existente publica meretrice, ita ut certo constare non possit, quisnam ex fornicatoribus sit verus pater, *l. Vulgo*, 23. *ff. de Statu hominum*. *Nati ex damnato coitu* dicuntur, qui proveniunt a parentibus tempore conceptionis ad contrahendum matrimonium inhabilibus prout sunt liberi ex adulterio, vel a Sacerdotibus, aut consanguineis nati, quamvis hi etiam spurii passim vocentur, de quibus omnibus infra *lib.* 4. *tit.* 7. *qui filii sint legitimi*. Hoc notato

Resp. I. Liberi ex damnato coitu nullatenus sunt *ne-* 411
cessarii hæredes. Communis ac certa, Patetque Conclusio ex dictis supra *num.* 202. ubi diximus, quod nati ex damnato coitu, neque possint institui hæredes, *Authen. Licet C. de Naturall.*

Respond. II. Liberi naturales, si sunt legitimati, 412
æque sunt *necessarii* hæredes ac legitime nati, ita ut vel necessario institui, vel nominatim exhæredari debeant. Clarus §. *Testamentum*, *quæst.* 84. Hunn. *in Encyclop. Jur. part.* 4. *tit.* 7. *cap.* 1. *n.* 27. Decius *consil.* 52. *n.* 1. Jason, Gailus, & Communis aliorum. Ratio est; quia regulariter loquendo legitimati æquiparantur legitimis.

Resp. III. Liberi naturales non legitimati sunt *neces-* 413
sarii hæredes respectu testamenti materni, non item paterni, ut proin Testamentum matris sit nullum, in quo proles naturalis instituta, vel nominatim exhæredata, non sit. Ita Communis. Et quidem de Testamento materno patet ex *l. Modestino*, 8. *ff. unde cognati*, *& l.* §. *Sed & vulgo*, *ff. ad S. C. Tertul.* ubi sine differentia inter legitimatos, & non legitimatos liberi naturales una cum legitimis necessario succedere debent. De Testamento paterno autem constat ex *Auth. ex complexu C. de Incest. nupt.* Quamvis enim ibidem tantum sit sermo de natis ex damnato coitu; tamen eadem Juris dispositio etiam ad naturales communiter extenditur a DD. ob rationem, quod dicta dispositio in favorem legitimorum, & in odium fornicatorum sit facta, Gailus *lib.* 2. *obser.* 88. Clarus *q.* 42. *n.* 4. cum Glossa communiter recepta *in l.* 1. *pr.* *V. Naturales*, *ff. de bonis possess.*

Statuta Bavariæ *tit.* 39. circa illegitimos in aliquibus 414
differunt a jure communi, præsertim quod mater illegitimos naturales instituere non possit, nisi legitimati. Si vero legitimati non sunt, & mater legitimos liberos, aut parentes suos adhuc debeat; illegitimis non nisi honestam sustentationem relinquere valeat: casu quo vero legitimis descendentibus careat, naturales etiam non legitimatos hæredes instituere possit. Cæterum

an,

an, & quid illegitimis alias dare possint, vel teneantur parentes, dicemus alibi.

415 Quæritur V. An, & quando *necessarii hæredes* sint parentes? item fratres & sorores? Resp. I. Qui habet legitimos descedentes, de Jure non tenetur instituere parentes, vel alios ascendentes; sive quod idem est, existentibus descendentibus Testatoris, ascendentes ejusdem non sunt *hæredes necessarii*. Si vero nullus habeat descendentes Testator, debet parentes, vel alios ascendentes in linea recta saltem quoad Legitimam necessario instituere, vel nominatim exhæredare, causa exhæredationis expressa. Communis ac certa. Prima pars patet ex *Novel.* 118. *cap.* 1. vi cujus ascendentes omnes totaliter excluduntur a successione per existentes descendentes Secunda vero pars liquet ex *novel.* 115. *c.* 4. *prin.* ibi, „Sancimus itaque non licere liberis parentes suos præterire, „ aut quolibet modo a rebus suis, in quibus habent te„standi licentiam, eos omnino alienos facere, nisi cau„sas, quas enumeravimus, specialiter in suis Testa„mentis nominaverint, vel descripserint. Et §. 9. Si „ autem hæc omnia non fuerint observata, nullam vim „ hujusmodi Testamentum quantum ad institutionem „ hæredum habere sancimus, sed reciso Testamento „ (per declarationem nullitatis) eis, qui ab intestato „ ad hæreditatem defuncti vocantur, res ejus dari dispo„nimus; legatis videlicet & aliis capitulis suam obtinen„nentibus firmitatem.

416 Ex quibus ultimis Novellę verbis DD. unanimiter inferunt, Testamentum prolis ob solam præteritionem parentis, vel alterius ascendentis nullum, valere quoad legata & fideicommissa eisdem inserta. Sicut a pari etiam Testamentum parentis ob solam præteritionem prolis nullum, valet, quoad legata & alias dispositiones eisdem insertas *e. novell.* 115. *c.* 3. ibi, Si vero contigerit in „ quibusdam talibus Testamentis (parentum) quędam „ legata, vel fideicommissa, aut libertates, aut tuto„tum donationes relinqui, vel quælibet alia capitula „ concessa Legibus nominari: ea omnia jubemus adim„pleri, & dari illis, quibus fuerint relicta, & tanquam „ in hoc non recissum obtineat Testamentum.

Porro quænam sit Legitima parentibus debita, ac quomodo institui debeant? item quæ causę eos exhęredandi sint? dicetur *n.* 420. *& §. seq.*

417 Resp. II. Quamvis fratres & sorores in nullo casu de Jure sint hęredes proprie *necessarii*; & quodvis Testamentum alias legitima factum de jure validum sit, etsi fratribus & sororibus penitus nihil in eo relinquatur, merique extranei hęredes alii & legatarii instituantur: nihilominus in casu quo soror aut frater in Testamento fratres & sorores totaliter pręterit, & turpem personam pro hęrede instituit, possunt fratres & sorores consanguinei (id est ab eodem patre nati, *leg.* 4. *ff. Unde cognati & leg.* 3. *de lib. Tut & §. Cæterum inst. de leg. agn. fac.* sive dein eandem sive diversam matrem habeant, *l.* 1. 3. 6. *& l.* 14. *C. de Legit. hær. cum concord.* qui tamen, si simul ab eadem matre sunt, etiam Germani vocantur) non item Uterini, id est, ab eadem matre, sed diversis patribus progeniti, hujusmodi Testamentum per querelam inofficiosi Testamenti rumpere, non vero dicere nullum. Clarus *qu.* 5. Berlich *p.* 3. *concl.* 11. *n.* 12. Gomea *var. ref. to.* 1. *c.* 11. *n.* 3. & Communis aliorum. Patetque Conclusio clare, & §. 1. *inst. de Inof. test. & l. Fratres* 27. *C. eod.* ibi „ Fratres, & „ sorores uterini ab inofficiosa actione contra testamen„tum fratris, vel sororis penitus arceantur; consangui„nei autem, durante agnatione vel non, contra testa„mentum fratris sui, vel sororis de inofficioso quęstio„nem movere possunt, si scripti hęredes infamię, vel „ turpidinis, vel levis notę macula aspergantur. Item habent statuta Bavarię *tit.* 36. *art.* 7. ubi tamen aliqua a jure communi reperitur differentia in hoc consistens, quod sorores, & fratres non solum per querelam Inofficiosi impugnare possint Testamentum hujusmodi, sed illud etiam dicere nullum. Multum autem refert, an Testamentum ipso jure sit nullum, & consequenter an nullum dici possit, an vero solam querelam inofficiosi contra illud instituere, & invalidare possit hæres ab intestato; quia, ut DD. communiter advertunt, jus dicendi nullum Testamentum, durat per 30. annos. jus vero instituendi querelam inofficiosi Testamenti, tantum ad quinquennium; intra quod si quis Testamentum non impugnat, postea impugnare amplius nequit.

Porro Turpes per one ad propositum sunt primo omnes infames infamia Juris, de quibus *l.* 2. *& seqq. ff. qui notantur infamia, l.* 2. *& tot. t. C. ex quibus caus. infam. irrog.* Secundo etiam infames infamia facti, id est illi, quos morum, aut vitæ turpedo inquinat, *l. ea qu.* 13. *C. eod. & l.* 2. *C. de dign.* quales sunt concubinarii, meretrices, mimi, lenones, bonorum dilapidatores, & quicunque malę famę apud probos existunt. Gomez *tom.* 1. *var. res. c.* 11. *n.* 38. Clarus *in Addit. n.* 1. Haunoldus *tr.* 6. *c.* 7. *n.* 428. cum Communi, *arg. cit.* l. 27. *C. de inof. test.* ibi: *Si scripti hæredes, infamiæ, vel turpitudinis, vel levis notæ macula aspergantur*. Num autem Turpibus personis ad præsens etjam annumerentur Spurii, controversia est inter DD. Jason *in c. l.* 27. *de inof. test. num.* 10 Bartolus, Baldus & alii affirmativam tenent. Negativa vero octo solidissimis argumentis ex Jure defenditur in Additionib. Clari *§. testamentum quæst.* 50. *a num.* 3. ubi vide. De Jure Bavarico certum est, quod nomine Turpium ad pręsens veniant omnes illegitime nati, uti patet ex *tit.* 36. *art.* 8. 418

Illud etiam cum Gomea *l. c.* Berlich *p.* 3. *concl.* 11. *nu.* 14. & communi aliorum notandum, jus instituendi querelam inofficiosi testamenti competere solis fratribus & sororibus, non item eorum liberis, eo quod hanc querelam ad solos fratres, & sorores consanguineos restrinxerint Jura. De Jure Bavarico tamen, quia juxta dicta *num.* 417. Testamentum tale est ipso Jure nullum, etiam Fratrum liberi succedunt. Schmidt *ad cit. tit.* 36. *art.* 8. *n.* 12. 419

Quæritur IV. Quomodo fieri possit, & debeat hęredis institutio? Pręsertim an quis in re certa? item an quis incertus institui possit hęres? Notandum prius, quod tota hęreditas, quę a Jure *As* vocatur, communiter, & nisi aliter Testator exprimat, in duodecim partes seu uncias dividatur, quę singulę pro numeri diversitate, diversa sortiuntur nomina; omnes autem simul sumptę *Assem* constituant; ex quo venit, quod hæres totius hęreditatis, hęres ex *Asse* nominetur *arg. §. Hæredes* 5. *inst. de hęred. instit.* ubi etiam habetur, quod in potestate testatoris sit, in quot partes hęreditatem dividere velit; ibi „ Hęreditas plerunque divi„ditur in duodecim uncias quę Assis appellatione „ continentur: habent autem & hę partes propria nomi„na, ab uncia usque ad Assem, utpote hęc, Sextans, id est sexta pars Assis, quę facit duas uncias: *quadrans*, sive quarta pars Assis, continens tres uncias: *Triens*, sive tertia pars Assis, complectens quatuor uncias totius Assis: *Quincunx*, sive quinque uncię: *Semis*, sive dimidium Assis comprehendens sex uncias: *Septunx*, sive septem uncię: *Bes*, idest octo uncię: *Dodrans*, sive novem uncię: *Dextans*, sive decem uncię: *Deunx*, sive undecim uncię, & tandem *As* sive omnes partes simul sumptę, seu tota hęreditas. 420

Res. I. Ad institutionem hęredis nulla requiritur certa verborum formula, sed potest fieri quibuscunque verbis; dummodo ex eis voluntas testatoris sufficienter pateat. Communis ac certa, ob clarissimam juris dispositionem *l. quoniam* 15. *C. h. t.* quam per extensum retulimus supra *n.* 43. Imo valet institutio hęredis, etsi omisso vocabulo *hæres* aliis verbis ęquivalentibus, hęredes sufficienter innuentibus fiat; uti si v. g. Testator dicit. *Omnia mea exceptis certis legatis relinquo Titio.* vel *post mortem meam omnia bona mea pertineant ad Titium &c.* Hunn. *p.* 4 *tit.* 7. *cap.* 2. *nu.* 14. Grassus *in tr. de success. §. instit. qu.* 14. *nu.* 4. Natta *in rep. l.* 21. *§. Ex imperfecto C. h. t. num.* 115. & alii, *arg. leg. In Testamentis* 26. *C. h. t.* ibi: *In testamentis satis est voluntatem testatoris, vel testatricis manifestari, ad quos substantiam suam pervenire velit &c.* Ratio est; quia hoc ipso, quod Testator aliquam denominet, ad quem sua bona post mortem devolvi cupit, hæredem instituit: cum juxta dicta *num.* 394. hęres aliud non sit, quam is, qui in universum jus defuncti succedit: quod idem circa testamentum ad causam piam supra *num.* 179. jam diximus. Securius tamen semper est, si vocabulo *Hæredis* utatur testator: quo nomine si non utatur, & alicui determinatum ac certum quid in ultima voluntate relinqui, v. g. *Titio relinquo* 421

meam domum &c. in vim Testamenti non valebit, sed tantum in vim Codicilli, eo quod nec explicita, nec implicita adsit institutio hæredis, quæ est de essentia Testamenti juxta dicta *n.* 173. *&* 179.

422 Resp. II. Potest aliquis non tantum extraneus, sed etiam filius, vel alius hæres necessarius, vel solus, vel cum aliis in re certa institui. Hunn. *l. c. c.* 5. n. 6. Grass. *l. c. q.* 22. n. 1. Tuschus *lit. I concl.* 3. *n.* 2. Jason *ad l. quoties cod. de hæred. instit. n.* 4. in eadem Sichard. n. 3. cum communi textu claro *l.* 1. *§.* 4. *&* *l.* 9. *§.* 13 *ff. de hæred. inst. & Novell.* 115. *c.* 5. ubi etiam de institutione *necessariorum* Jus loquens, ita disponit: *Si qui hæredes fuerint nominati, etiamsi certis rebus jussi fuerint esse contenti, hoc casu quidem testamentum nullatenus solvi præcipimus*. Nec dicas, juxta dicta n. 394. hæres succedit in universum jus defuncti; ergo non potest institui in re certa. Nam contra est, quod etiam in re certa institutus vel succedat in universum jus defuncti, juxta dicenda, vel stricte loquendo hæres non sit, Ubi tamen notandum, multum referre, an qui solus, vel una cum aliis in re certa instituatur, ob diversos affectus inde provenientes, ut statim patebit ex Conclusionibus sequentibus. Nam.

423 Resp. III. Si quis solus sine cohærede instituitur in re certa seu determinata, v. g. si Testator in Testamento dicat; *Titiam pro hærede instituo, eique pro hæreditaria portione assigno meam domum vel* 1000. *florenos*, reputatur *hæres ex Asse*, succeditque in tota hæreditate relicta: dummodo Testator adhibeat vocabulum *Hæredis*. Hunn. *p.* 4. *tit.* 7 *c.* 5. *n.* 12 Tuschus *l. c. nu.* 23. Jason. *ad l. Extraneum, C. de hæred. instit.* Peregrin. *de Fideicom. art* 5. *n.* 34 Donel, Cujac. & Communis aliorum, *arg. l.* 1. *§.* 4 *D. de hæred. inst.* ibi: *Si ex fundo fuisset aliquis institutus, valet institutio detracta fundi mentione*. Ratio est; quia nemo potest partim testatus, partim intestatus decedere *l. jus nostrum*, 7. *D. de R. J.*

424 Dicitur autem notanter: *Dummodo testator adhibeat vocabulum in hæredis*: quia si nec expresse per dictum vocabulum *hæres*, vel implicite per designationem universi juris, seu totius hæreditatis constet de hærede, censetur potius Codicillus, quam legatum, Hunn. *l. 1. numer.* 14. Menochius *lib.* 4. *præsumpt.* 20. *nu.* 3. *&* 9. Daut. *Rubr. de materia test. n.* 23 Haunoldus *tom.* 2. *tr.* 6. *c.* 5. *contr.* 3. *nu.* 300 Ratio est: quia institutio hæredis est de essentia Testamenti, qua deficiente deficit Testamentum, juxta dicta *n.* 3. *&* 179. Hinc infertur, neutiquam pro Testamento haberi sequentem vel similem dispositionem; *Titio, vel filio meo relinquo hoc prædium, aut* 1000. *florenos* bene vero, si dicit; *Titius aut filius meus hæres sit in prædio N. vel Filio tanquam hæredi, seu titulo hæredis relinquo* 1000. *florenos*. Idem citati Doctores, volunt, si Testator omisso vocabulo *hæres*, utatur saltem vocabulum *instituo*, dicendo, v. g. *Filium meum instituo in hoc N. prædio*. Verum quia terminus *instituo* generalis & communis est, etiam legatariis competens, cum & hi institui dicantur, ultimum hunc modum securum non judicamus.

425 Porro limitant aliqui Conclusionem in casu, quo Testator expresse declarat, hæredem unicum in re certa institutum, illa re debere esse contentum, dicendo v. g. *Titium hæredem instituo, voloque, ut ei detur domus mea, & nihil aliud &c* hoc enim in casu putant, non adesse Testamentum, sed succedere hæredes ab intestato, ita tamen, ut & Titio tanquam legatario, restituant rem illam determinatam, detracta, si opus est, *Trebellianica*. Hannoldus *t.* 6. *c.* 5. *controv.* 3 *n.* 304. Gomez, Grassus, Mulina, iisque testibus Communis aliorum, *arg. l.* 9. *§.* 13. *D de hæred. inst* ibi: *Si modo voluntas patrisfamilias manifestissime non refragatur*. Ratio est, quod cum in tali casu certo constet de Testatoris voluntate, eaqua certo patena sit adimplenda, *§. disponat. Auth. de nupt.* Casu autem, quo impletur, verus hæres in universum jus succedens non adsit, hoc ipso jam dispositio ut Testamentum non subsistat, utpote essentiali requisito, hærede nempe destitutum.

426 Verum Fachin. *lib.* 4. *controv.* 15. Hunn. *l. c. n.* 11. Menoch. *l. c. nu.* 4. Imola *h. t. n.* 64. Alexander *ad l. quoties, C. de hæred. inst. nu.* 11. Toschus *l.* 1. *concl.* 232. *nu.* 42. 55. *&* 78. Peregrin *de Fideicom art.* 5. *nu.* 13. & alii volunt, etiam in hoc casu institutum in re certa esse verum hæredem, & succedere in universum jus defuncti, *arg. cit. l.* 1. *§.* 4 *D. de hæred. inst. & l. Si ita quis hæres*, 74. *D. eod*, ibi: *Si ita quis hæres institutus fuerit excepto usufructu hæres esto; perinde erit jure Civili, atque si sine ea re hæres institutus esset*: In his juris casibus, ut patet, certo constat, quod Testator totam hæreditatem hæredi instituto relinquere noluerit, tamen a Jure eidem adjudicatur: ergo non obstante, quod testator expresse declaret, hæredem unicum in re certa institutum, debere illa re esse contentum, hæreditas tota ad eum tanquam verum hæredem pertinebit, exceptis legatis, si quæ forte in Testamento continentur. Ratio est: quia *nemo potest in suo testamento cavere, ne leges in suo testamento locum habeant*: ut dicitur *leg. Nemo potest.* 55. *D. de Legat.* 1. Tum quia nullus partim testatus, partim intestatus decedere potest, *leg. Jus nostrum.* 7. *D. de Reg. Jur.* Ad textum ex *lib.* 13. *D. de hæred. inst.* allatum, Respondetur, illum loqui de casu, quo plures hæredes sunt instituti, circa quem est Conclusio sequens, qua

Respond. III. Quando plures instituuntur hæredes, & 427
singuli in re certa sive æqualis, sive inæqualis valoris, tunc quivis eorum rem certam illam, in qua institutus est, capit tanquam prælegatum, in residua autem hæreditate æqualiter succedunt *hæredes ex Asse*, Hunn. *loc. cit. numer.* 15. Sichard. *ad Leg. Quoties, Cod. de hæred. instit. num.* 6. Donell. *ad eand numer.* 5. *& lib.* 6. *Commeat. cap.* 18. *§. Sed quod dicitur*. Tuschus *litter. I. Conclusion.* 232. Honnig. *loc cit. numer.* 39. cum Communi aliorum *arg. Leg. quoties*, 9. *§.* 13. *ff. de hæred. inst.* ibi „ Si duo sint „ hæredes instituti; unus ex parte tertia fundi Cor„ neliani, alter ex Besse ejusdem fundi, Celsus ex„ peditissimam Sabini sententiam sequitur, ut de„ tracta fundi mentione, quasi sine parte hæredes „ scripti potirentur, si modo voluntas patrisfamilias „ manifestissime non refragatur. Qui textus quod in sensu Conclusionis intelligendus sit, patet inde, quia alias discordaret cum aliis Juribus præsertim *leg. En facto* 35. *D. eod.* ubi clare habetur, quod duo instituti in re certa succedant, uti in Conclusione diximus. Nec obstant dicti *§.* 13. ultima verba, *si modo voluntas &c.* ob quæ verba nonnulli volunt, plures institutos hæredes *in re certa*, pure ut legatarios succedere in re illa determinata, in reliquo succedere hæredes ab intestato, casu quo manifeste constat de voluntate Testatoris, quod quivis institutorum contentus esse debeat re sibi assignata. Nam contra est, quod præfata verba aliter, videlicet ita intelligenda sint, ut sensus sit, hæredes in sensu Conclusionis succedere, nisi manifeste constet voluntatem Testatoris fuisse, ut sicut inæqualiter instituti sunt in rebus certis, ita etiam inæqualiter succedant in reliqua non determinata hæreditate, uti observat Fachin. *loc. cit.* Haunoldus *loc. citat. numer.* 303. Perez, & alii, *arg. cit. Leg. Ex facto*, 35 *ff. de Hæred. instit. & leg. Nemo potest.* 55. *ff. de Legat.* 1. juncta *l. Jus nostrum.* 7. *ff. de R. J.*

Resp. IV. Si plures instituuntur *hæredes mere extranei* 428
& unus vel plures eorum in re certa, unus vero, vel plures universaliter, vel simpliciter, vel indeterminata parte hæreditati, v. g. si dicit Testator, *Titium & Cajum pro hæredibus instituo, voloque ut Titio pro sua portione hæreditaria detur mea domus, vel prædium N. aut* 100. *floreni*, tunc ille, vel illi, qui in re certa instituti sunt, habentur tanquam legatarii, & ut tales capiunt rem certam sibi assignatam; reliqui vero universaliter vel simpliciter instituti, succedunt æqualiter in tota residua hæreditate. Hæc est communis ac certa textu claro *l. quoties*, 13. *de hær. inst.* ibi „ Quoties certi quidem ex certa re scripti „ sunt hæredes, vel certis rebus pro sua institutione conten„ ti esse jussi sunt, quos legatorum loco haberi certum „ est: alii vero ex certa parte, vel sine parte qui pro veterum „ Legum tenore ad certam unciarum institutionem refe„ runtur: eos tantummodo omnibus hæreditariis actio„ nibus uti & conveniri decernimus, qui ex certa parte, „ vel sine parte scripti fuerint, nec aliquam diminutio„ nem earundem actionum occasione hæredum ex cer„ ta rescriptorum fieri, Ex qua Lege etiam patet, multum inter se differre, & aliud esse, in re certa, aliud in certa parte institui. *In re certa* institui di-

citur

citur, cui rea certa in individuo, vel certa pecuniæ quantitas assignatur, v. g. *hæc domus*, *hoc prædium*, *centum florens &c.* & ita iostitutus tanquam legatarius habetur, si cohæredem vel universaliter, vel simpliciter, vel in certa parte iostitutum secum habet. *In parte certa* autem institui dicitur, cui certa pars hæreditatis, v. g. *Bes*, *quadrans*, *triens &c.* assignatur, non assignandum individuum aliquod, vel certam quantitatem; licet similis certa pars totius hæreditatis multa ac varia contineat individua, & varias pecuniarum quantitates efficere possit.

Dicitur autem signanter, si plures instituuntur *heredes mere extranei*. Nam

Resp. V. Si plures instituuntur, quorum unus aut plures vel etiam omnes sunt *hæredes necessarii*, v. g liberi, tunc omnes necessarii etiam in re certa instituti habentur loco hæredum saltem in hoc sensu, quod illi, qui in re certa inveniuntur instituti, non possit quasi præteriti; & legatarii Testamentum dicere nullum, vel illud impugnare, sed debeant esse contenti illa certa se sibi assignata; illi vero, qui vel simpliciter, aut universaliter, vel in parte certa instituti sunt, succedant in tota reliqua non determinata hæreditate, sive dein sint *hæredes necessarii sive extranei* Tuschus *lit. I. Conclus.* 232. *n.* 8. *& seqq.* Grassus *de Successf. §. Institutio, quæst.* 20. *num.* 2, *&* 3. Jason *ad l. Quoties*, *C. de hæredit. instit. n.* 4 Sichard. *in eand. n.* 3. & communis. Probatur Conclusio manifeste ex eo, quia si necessarius hæres in re certa institutus, non esset hæres, sed legatarius, posset dicere Testamentum nullum, *arg. Novell.* 155. *c.* 3. atqui hæres necessarius in re certa institutus Testamentum nullum, vel se præteritum dicere non potest, sed re illa certa, sibi assignata tanquam hæres particularis contentus esse debet, dummodo Legitimam attingat, textu claro *Novell.* 115. *cap.* 5. ibi: *Cæterum si qui hæredes* (parentes, vel liberi) *fuerint nominati: etiamsi certis rebus jussi fuerint esse contenti, hoc casu quidem Testamentum nullatenus solvi præcipimus, quidquid autem minus legitima portione eis relictum est, hoc secundum alias leges ab hæredibus adimpleri: sola enim serenitatis nostræ intentio est a parentibus & liberis injuriam præteritionis, & exhæreditationis auferre*: ergo.

429 Infertur, validas, & ad amussim servandas esse sequentes, institutiones, quibus Testator dicit, v.g. *Omnes meos liberos hæredes instituo, ita tamen, ut Titio detur mea domus: Cajo relinquatur prædium N. Sempronio detur* 1000. *florent*, *Simplicius vero reliquum habeat*: vel dicit; *Filium, vel filio & uxorem hæredes instituo, ita tamen, ut liberis non nisi Legitima detur, vel ut cuivis ex liberis pro sua portione legitima* 100. *floreni tradantur, reliquum vero totum uxoris sit*: dummodo portiones certæ liberis assignatæ Legitimam efficiant, de qua *§. seq.*

430 Resp. VI. Omnes liberi, sicut & parentes, casu, quo necessario institui debent, iostituendi sunt titulo hæredis, adeo quidem; ut Testamentum nullum dicere possint, si alio titulo v. g. legatarii, fidei commissarii &c. portio etiam Legitimam excedens eis relinquatur. Omnes, patetque Conclusio tum ex dictis supra *nu.* 404. *& seqq.* tum ex *Novell.* 115. *cap.* 13. ibi: *Sancimus, non licere parentibus &c. per quamlibet aliam donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel aliam quemcunque modum dare Legibus debitam portionem &c.* De liberis respectu parentum patet ex *Novell. cit. c.* 4. per textum *c.* 14. citatum.

431 Resp. VII. Si plures simul instituuntur, hæredes simpliciter, vel universaliter, & nullos eorum in re certa vel parte determinata, omnes æqualiter succedunt, sive dein omnes sint *hæredes necessarii*, sive *extranei*, sive invicem mixti, *extranei* nempe cum *necessariis*. Communis, textu claro *§. Si plures* 6. *Instit. de Hæred. Instit.* ibi: *Si plures instituantur &c. satis constat, nullis partibus nominatis, ex æquis partibus eos hæredes esse*: ut proin non tantum liberi simpliciter, vel universaliter instituti, sed etiam extranei, v. g. uxor, fratres, consanguinei, aut alii cohæredes cum liberis æqualiter succedant: v. g. si dicit, *Filios meos* (non nominando illos) *& uxorem vel fratrem meum hæredes instituo*, capit uxor, vel frater tantum, quantum quivis filius.

Limita Conclusionem in casu, quo plures *hæredes necessarii* inter quos est ordo successionis ab intestato, instituuntur, ut dum dicit Testator: *Filium meum, & nepotes instituo hæredes*; tali enim in casu præsumitur solus institutus proximus hæres ex *Asse*, alter vero substitutus, successurus primum post mortem sui patris tanquam filii avi: ita cum communi Mantica *de conject. lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 1. Menochius *lib.* 4. *Præsump* 18. *n.* 15. Covarruvias *in cap Raynutius &c. §.* 3. *num.* 6. Dauth. *De Testam. rubr. de Hæred. instit.* cujus doctrinæ communis textus Juris clarus, vel fundamentum aliud dari nequit, quam præsumptio de mente Testatoris.

Secus, est, si plures, *non necessarii*, sed *extranei* instituantur hæredes, etsi inter eos sit ordo successionis, ut si Testator dicat, *Cajum. & filium ejus instituo hæredes*; tali namque in casu patrem & filium æqualiter & immediate succedere, recte & communiter docent DD. ut Hunn. *loc. cit. cap.* 3, *num.* 3. Menochius *loc. cit. num.* 15. Mantica *loc. cit. n.* 17. *&* 18. Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 17. *num.* 20. & alii. Imo etiam *necessarios hæredes*, inter quos est ordo successionis ab intestato, æqualiter succedere, volunt citati Doctores, in casu, quo Testator non utitur dictione *&*, sed *simul una cum* &c. ut si v. g. non dicit, *Filium, & nepotem meum instituo*, sed filium una cum nepote.

Limita secundo, in casu, quo Testator unum particulariter, alios vero collective instituit, dicendo v. g. *Cajum filium meum, & Titiæ filiæ meæ defunctæ liberos hæredes instituo*, tunc enim singuli non æqualiter, sed Cajus in media parte hæreditatis, & liberi Titiæ omnes simul alteram mediam partem æqualiter inter se dividendam capiunt, textu claro *l. interdum* 13. *princ. & L. Liber homo* 59. *§. Titius*, *ff. de Hæred. instit.* Ratio est; quia in hujusmodi institutione plures collective nominati, loco unius, veniunt, ut post Glossam *in cit. l. Interdum*, communiter advertunt DD. signanter Menochius *l.* 4. *Præsumpt.* 18. *n.* 10. citans plurimos alios.

Resp. VIII. Si plures instituti sunt, & nullus eorum *in re certa*, bene tamen in *parte certa*, observari debet, quod statuitur *§.* 6. 7. *&* 8. *Instit. de Hæred. instit.* ibi: 432
„ Si plures instituantur hæredes, ita demum in hoc casu partium distributio necessaria est, si nolit testator eos ex æquis partibus hæredes esse &c. Partibus autem in quorundam personis expressis, si quis alius sine parte nominatus erit; siquidem aliqua pars Assis deerit, ex ea parte hæres fit; & si plures sine parte scripti fuerint, omnes in eandem partem concurrunt. Si vero totus As completus sit, ii, qui nominatim expressas partes habent, in dimidiam partem vocantur, & ille, vel illi omnes in alteram dimidiam. Nec interest, primus, an medius, an novissimus sine parte hæres scriptus sit; ea enim pars data intelligitur, quæ vacat, Videmus, si pars aliqua vacet, nec tamen quisquam sine parte sit hæres institutus, quid juris sit, veluti si tres ex quartis partibus scripti sunt: Et constat vacantem partem singulis tacite pro hæreditaria parte accedere, & perinde haberi ac si ex certis partibus hæredes scripti essent. Et ex diverso, si plures hæredes scripti in portionibus sint, tacite singulis decrescere: ut si v.g. ex certis partibus hæredes scripti sint, perinde habeantur, ac si unusquisque ex quarta parte hæres scriptus fuisset. Etsi plures unciæ quam duodecim distributæ sint, is, qui sine parte institutus est, quod dupondio deest, habebit. Idemque erit, si dupondius expletus sit. Quæ omnes partes ad Assem revocantur; quamvis sint plurium unciarum.

Resp. IX. Hæredis institutio, ut de Jure valeat fieri debet de persona, vel personis certis; quia *hæres institui, nisi certe demonstretur, nemo potest*, prout dicitur, *l. Quoties* 9. §. 9. *ff de. Hæred. instit.* Sequitur unanimis DD. qui tamen etiam conclusionem unanimiter limitant in Testamento ad causam piam juxta dicta *n.* 51, ut proin licet non valeat testamentum, quando Testator dicit, *hæredem instituo unum ex cognatis meis*, valeat tamen si dicit, *hæredem instituo causas pias, vel pauperes, vel animas in purgatorio*, etsi, nullam causam piam, vel pauperem specificet, *arg. l. Quod id* 24. *C. de Episc. & Cler.* ibi: *quod pauperibus testamento, vel Codicillis relinquitur, non ut in certis personis relictum evanescat, sed omnibus modis, ratum & firmum subsistat.* Concordat *l. Nulli* 28. *in princ. C. eod.* 433

Resp.

434 Resp. X. Pariter non valet hæredis profani institutio, alterius arbitrio commissa, ut si v. g. dicit Testator, *Hæredem instituo, quem Cajus voluerit*, vel *hæredem post mortem meam nominandum Cajo committo, seu relinquo*, Rursus Communis ac certa, textu claro *l. Illa institutio 32. ff. de Hæred. instit.* ibi, Illa institutio, quos Titius voluerit, ideo vitiosa est, quod alieno arbitrio permissa est, nam satis constanter vateres decrevarunt, Testamentorum jura ipsa per se firma esse oportere, non ex alieno arbitrio pendere.

435 Dicitur notanter *hæredis profani*, quia si causa pia est hæres, valat institutio etiam alterius arbitrio commissa, prout supra *num. 51.* cum Communi aliorum jam dictum est, *arg. c. cum tibi 13. h. t.* ibi: *Dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus*. Quam Juris dispositionem licet aliqui etiam ad hæredem profanum extendunt, sicque per eam Jus Civile correctum velint; nihilominus communis, ac recepta opinio est, eam de sola dispositione ad causam piam procedere.

436 Illud tamen communiter receptum habetur apud DD. ut Hunn. *loc. cit. cap 2. n. 10.* Sichard. *ad Rubr. C. de Hær. instit. n. 5.* Haunol. *loc. cit. n. 332.* & alios, quod possit persona, seu hæres incertus ea pluribus certis, alterius arbitrio eligendus institui, dicendo v. g. *Ex fratribus meis illam hæredem instituo quem Titias elegerit*. Rationem dant: tum quia nulla lex resistit: tum quia in tali casu, institutio non vere committitur libero arbitrio alterius: cum non possit aliquem pro libitu, sed teneatur necessario unum ex designatis eligere.

437 Quæritur VII. An, & quomodo fieri possit institutio hæredis sub conditione? Ante responsionem notandum, conditiones alias dici & esse potestativas, alias causales, alias mixtas, alias impossibiles, alias turpes, alias vero honestas & possibiles. *Potestativa conditio* ad præsens dicitur, quæ in potestate hæredis, seu illius, cui apponitur, est, ita ut, si velit eam facile implere valeat. *Casualis* est, quæ in potestate hæredis non existens a casu fortuito dependet. *Mixta* est, quæ aliquid de utroque participat. *Impossibilis* est, quæ vel a natura non implebilis, vel a Lege probibita est: si prohibita a Lege est, etiam turpis dicitur. *Possibilis* est, quæ adimpleri potest; & *honesta*, cujus adimpletio per nullam Legem habetur prohibita. Ita Communis, patetque ea terminis. Resp. I. Certum est, quod hæredis institutio etiam sub conditione fieri valeat. Omnes *arg. tot. tit. ff. de condit. instit.*

438 Resp. I. Extraneus hæres potest sub quavis conditione possibili & honesta tam potestativa, quam casuali, & mixta institui, Hunn. *part. 4. tit. 7. cap. 7. n. 11.* Jason *ad L. Si pater. C. de Instit. & substit. n. 11.* Gomez *var. resol. tom. 2. cap. 2. n. 22.* cum Communi & certa aliorum. Ratio est, quia hoc nullo Jure reperitur.

439 Resp. II. Hæredes necessarii omnes institui quidem possunt, sub *Conditione potestativa*, non tamen omnes sub *casuali*, aut *mixta*. Prima pars est certa, textu claro *L. 4. ff. de Hæred. instit.* ibi: *Suus quoque hæres sub conditione institui potest, sed excipie dus est filius, qui non sub omni, sed sub ea conditione institui potest, quæ in ejus potestate est*. Concordat *l. fin. ff. de condit. instit.* ibi: *Si filius sub conditione hæres erit &c. ita demum testamentum ratum est, si conditio fuit in filii potestate*. Secunda pars rursus certa est, quantum ad hoc, quod non omnes hæredes necessarii sub *casuali*, vel *mixta* institui possint; cum, ut patet ex Lege primum citata filii (idem est de reliquis liberis) tub sola *potestativa conditione* instituti queant. Controversia tamen est, an, & quinam hæredes necessarii etiam sub *conditione casuali* & *mixta* institui valeant? Quibusdam ut Hunn. *l. c. n. 5.* Jason *ad l. Si pater. C. de Instit. & substit. n. 6.* Perez, Pachov & aliis volentibus, nepotem & neptem etiam sub *casuali conditione* institui posse: quorum sententia de Jure antiquo certa videtur, *arg. cit. L. 4. & lege 6. §. 1. ff. de Hæred. Inst.* ibi: *Nepotes autem, & deinceps cæteri &c. sub omni conditione institui possunt*. Econtra Clarus *q. 27. n. 4.* & alii volunt, Jus antiquum in hoc puncto esse correctum ita ut hodie nulla sit differentia inter liberos, & nepotes in puncto conditionalis institutionis: cujus controversiæ decisionem vide apud Civilistas.

440 Illud tamen hoc notandum, quod licet institutio liberorum sub *conditione casuali* de futuro non valeat, valeat conditione purificata. Hunn. *l. c. n. 6.* cum communi; textu expresso *l. 10. ff. de Condit. instit.* ubi etiam ratio redditur illis verbis, *Cum nulla conditio sit, quæ in præteritum fertur, vel quæ in præsens*.

Resp. IV. Si quis hæres extraneus instituitur sub *conditione turpi*, vel *impossibili*, habetur conditio pro non adjecta, valetque Testamentum, ac si conditio adjecta non esset; verum si filius instituitur sub tali conditione, Testamentum est nullum, daturus locum successioni ab intestato. Ita Communis ac certa. Prima pars Conclusionis clare patet ex *§. impossibilis. Inst. de Hæred. instit.* ibi: *Impossibilis conditio in institutionibus & legatis, nec non fideicommissis, & libertatibus pro non scripta habetur, & l. Conditiones 14. ff. de Condition. inst.* ibi: Conditiones contra Edicta Imperatorum, aut contra Leges, aut quæ Legis vicem obtinent, scriptæ, vel quæ contra bonos mores, vel derisoriæ sunt, aut hujusmodi quas Prætores improbaverunt, pro non scriptis habentur, & perinde ac si Conditio hæreditati, sive legato adjecta non esset, capitur hæreditas, legatumve. Secunda vero pars de casu quo liberis apponitur, constant ea *l. Filius 15. & l. fin. ff. eod.* quibus iidem Legibus probatur, Testamentum quoque nullum esse, etsi filius sub *Conditione possibili & honesta*, *casuali* tamen vel *mixta* instituantur saltem in casu, qua Conditione deficiente exhæredatus est, nec cohæredem habet, Jason in *l. Si pater, C. de instit. & substit. n. 4.* Donell. *in eandem n. 3. & seq.* Hunn. *loc. cit. c. 7. n. 4.* Gilchen *ad eandem n. 5.* cum communi aliorum. 441

Resp. I. *Conditio honesta & possibilis* legitima apposita suspendit valorem Testamenti, & deficiens regulariter irritat, Testamentum. Mantica *de Conject. l. 10. t. 5. n. 2.* Gomez *var. resolut. Tom. 1. c. 12. n. 59.* Hunn. *l. c. cap. 7.* cum communi & certa aliorum, textu claro, *l. un. §. Sin autem 7. C. de Caduc. tol.* Ratio est, quia deficit intentio Testatoris. Dicitur autem notanter, *regulariter loquendo*. 442

Limitatur Conclusio I. In casu, quo Conditionis eventus impediatur ab eo, qui aspirat hæreditatem v. g. ab hærede ab intestato successuro, *l. Jure Civile 161. ff. de Reg. Jur.* ibi: In Jure Civili receptum est, quoties per eum, cujus interest Conditionem non impleri, fiat quo minus adimpleatur, perinde haberi ac si impleta Conditio fuisset, quod ad libertatem, & legata, & hæredum institutiones perducitur. 443

Limitatur II. In *Conditione potestativa*, si absque culpa & negligentia hæredis instituti deficiat, *l. Ulter 26. ff. de Condit. instit.* ibi: *Plerumque enim hæc Conditio, si uxorem duxerit, si dederit, si fecerit, ita acipi oportet, quod per eum non fiet, quo minus ducat, det, aut faciat*, similia exempla plura habentur in Jure, ut *L. 1. C. de Instit. & substit. & L. 11. ff. de Cond. instit.* Ratio est, quia universaliter juxta *Reg. 66. Jur. in 6. cum non stat per eum; ad quem pertinet, quo minus Conditio adimpleatur, haberi debet proin ac si impleta esset*. Sublimita tamen hanc, & præcedentem Limitationem: nisi certo & manifeste constet, Testatorem simpliciter & absolute voluisse allegare institutionem eventui Conditionis. Hinc licet pro impleta habeatur Conditio, qua Testator dicit: *Cajum instituo hæredem, si Titiæ nupserit*, dummodo postea Cajus Titiam nubere voluerit, illa autem nuptias recusaverit, *arg. cit. Juribus*: tamen pro impleta non habetur Conditio, quo Testator aliquem ita instituit: *Sempronium hæredem instituo, si filios acquisierit*; licet Sempronius nubat, & penes eum non stet, quo minus liberos acquirat. Ratio est; quia in hoc casu manifeste patet, quod Testator institutionem conditioni, procreationis nempe filiorum intuitu stematis vel familiæ allegaverit, Haunoldus *tr. 6. c. 6. Controv. 2. n. 346*. 444

§. XIV.

§. XIV.

De Legitima, Falcidia, & Trebellianica.

S U M M A R I U M.

445 *Legitima quid? debetur liberis, & quanta?*
446 *Legitima nepotis quando, & quanta debeatur? Et n. 447. 448. & seqq.*
449 *Legitima parentibus quando, & quanta debeatur, duob. num. seqq.*
452 *Legitima fratribus, quando, & quanta debeatur?*
453 *Liberis & parentibus Legitima relinqui debet titulo institutionis.*
454 *Etiamsi in vivis portionem suam jam accepissent.*
455 *Quid juris, si pars aliqua titulo institutionis relicta Legitimam non attingat?*
456 *Legitima sine onere debet relinqui: onus additum habetur pro non adiecto.*
457 *Sub Conditione potestativa, ac favorabili potest Legitima relinqui.*
458 *Doctrina practica.*
459 *Legitima debetur, computaturque ex solis.*
460 *Et omnibus bonis Testatoris, deducto ære alieno.*
461 *Hæres pro libitu aliquid loco Legitimæ arripere non potest.*
461 *Nisi Testator aliter expresse disponat.*
463 *Ad computationem Legitimæ conferuntur etiam bona, quæ hæredes necessarii in vivis jam receperunt.*
464 *Limitatur præcedens doctrina.*
465 *Falcidia quid; & unde origo ejus.*
466 *Trebellianica quid? & unde.*
467 *Falcidia ex quibus bonis deducatur, & computetur.*
468 *Quantitas bonorum in computatione Legitimæ attenditur solum illa, quæ adfuit tempore mortis.*
469 *Falcidiæ subjacet etiam donatio mortis causa, ac fidei commissum particulare.*
470 *Falcidia non habet locum in Testamento militis.*
471 *Nec deducitur a legatis privilegiatis: secus de jure Bavarico.*
472 *Neque a profanis, si Testator expresse ita cavet, prout de Jure communi potest; non item Jure Bavariæ.*
473 *Dicta de Falcidia, intelligenda veniunt etiam de Trebellianica.*
474 *Limitatur in aliquibus.*
475 *Liberi præter Legitimam deducunt etiam Trebellianicam, vel Falcidiam. Et n. seq.*

445 QUæritur I. Quid sit Legitima, quibus, & qualiter, & quanta relinqui debeat? Resp. I. *Legitima* ad propositum est illa portio hæreditaria, quæ necessariis hæredibus, puta liberis, nepotibus, & aliis descentibus (iisque deficientibus) parentibus in Testamento necessario relinqui debet. Est extra controversiam, patetque ex terminis. Et quidem imprimis debetur liberis, estque hodierno Jure *triens*, seu tertia pars totius hæreditatis relictæ, deductis expensis funeralibus, & ære alieno computanda; si non sunt plures liberi, quam quatuor? si vero sunt quinque aut plures, Legitima erit *Semis*, seu pars media inter præfatos liberos sive masculos, sive fœminas æqualiter dividenda. Ita hodie unanimis, *claris Juribus Novell.* 18. *c.* 1. & Auth. *Novissima. C. de inoffic. Testam.* ibi: *Novissima lege cautum est, ut si quatuor sint fines, vel pauciores, ex substantia deficientis Triens, si plures sint. Semis debeatur &c. ex æquo scilicet eos dividendus.* Dicitur autem notanter *hodierno Jure*, quia Jure antiquo erat quarta pars, *l. Papinianus §. Quarta ff. de inoffic. Testam.* quod hodie non amplius attendendum. Hinc pro hodierno Jure sunt vulgares illi versiculi.

Quatuor aut infra dant natis Jura Trientem.
Semissem vero dant natis quinque vel ultra,
Arbitrium sequitur Substantia cætera patris.

446 Resp. II. Etiam nepotibus, quorum parentes jam mortui sunt, debetur Legitima, & ita quidem, ut si una cum liberis testatoris extent, tunc præfati nepotes, sive pauci, sive multi sint pro sua Legitima plus non accipiant quam præmortuus eorum parens accepisset, nec in ordine ad computandam Legitimam plus augeant numerum quam parens eorum supervivens auxisset: consequenter si extant tres liberi, & decem nepotes ex dictorum liberorum fratre mortuo residuæ proles, Legitima horum omnium tam liberorum quam nepotum non erit *Semis*, sed *Triens*: nepotum autem dictorum quarta pars *Trientis*, eo quod hanc portionem solam pater eorum accepisset. Communis ac certa, Berlich *concl.* 12. *ar...* *n.* 40. Tusch. *litt. L. concl.* 582. *n.* 1. *& seqq.* per tot. Salycet. *in auth. Novissima. C. de inoffic. q.* 96. Schmidt *ad tit.* 36. *num.* 2. & communissima aliorum, *arg. auth. de Triente, & Semisse.*

447 Resp. III. Si nullis extantibus liberis soli nepotes existunt, non minus, sed diversorum filiorum, & filiarum Testatoris, iis omnes in stirpem succedunt, ita tamen, ut legitima pars computanda sit a numero parentum illorum, consequenter omnes simul capiant *Trientem*, si parentes eorum plures non fuere, quam quatuor, *Semissis* vero, si quinque vel plures. Ita DD. citati, *arg. tit. auth. de Triente, & Semisse.*

448 Resp. IV. Si vero nullis extantibus liberis existunt nepotes unius tantum filii, vel filiæ præmortuæ, succedunt hi nepotes in capita, faciuntque in ordine ad computandam Legitimam tantum numerum, quantum facerent, si veri filii Testatoris essent, adeo, ut si quinque aut plures hujusmodi extant nepotes, Legitima eorum in capita dividenda sit *Semis*, seu media pars hæreditatis: si vero tantum quatuor aut pauciores essent, Legitima in capita dividendam haberent *Trientem*, seu tertiam partem totius hæreditatis. Ita Doctores citati *n.* 446. *arg. cit. auth. de Triente & Semisse.* Concordant quoad omnes has quatuor Conclusiones statuta Bavariæ *tit.* 36. *art.* 1. & 3.

449 Resp. V. Deficientibus descendentibus, debetur parentibus quoque Legitima, quæ universaliter est *Triens*, seu tertia pars hæreditatis illius, quam nullo existente Testamento, ab intestato accepissent. Covarruvias *de testament. in cap. Raynutius §.* 9. *n.* 12. Fachin. *lib.* 4. *c.* 28. Sichard. *ad auth. Novissima. C. de Inoffic. testam. num.* 12. Hunn. *par.* 4. *t.* 11. *cap.* 4. *n.* 6. Ratio est; quia in casu Conclusionis & hi sunt hæredes necessarii, *arg. Novell.* 115. *cap.* 4. Necessariis autem hæredibus debetur Legitima *authen. de Triente, & Semisse*: & quidem universaliter *Triens*, quando plures non sunt, quam quatuor necessarii hæredes in capita succedentes: qualiter plures parentes respectu unius Testatoris non erunt: ergo.

450 Dicitur autem notanter, *tertia pars hæreditatis illius, quam ullo existente testamento ab intestato accepisse* ad denotandum, parentum Legitimam non semper esse *Trientem* totius hæreditatis, sed tunc tantum, quando nulli fratres aut sorores extant, vel extantes cum eis non instituuntur hæredes: quando autem hi cum illis hæredes instituuntur, Legitima parentum erit sola tertia pars illius hæreditariæ portionis, quam parentes ab intestato accepissent: ut proin, si tota hæreditas efficeret 900. florenos, & duo fratres cum matre v. g. instituti essent, Legitima matris plus non efficeret quam 100. florenos, utpote efficientes tertiam partem illius portionis hæreditariæ, quam mater in casu hoc ab intestato accepisset, cum enim ab intestato cum extantibus fratribus nonnisi æqualiter in capita succederet, ita autem succedendo tantum 300. florenos acquireret, tertio vero hujus partis efficiat 100. florenos, consequens est quod in præfato casu legitima matris esset tantum dicti 100. floreni. Ita discurrunt, ac docent Fachin. *lib.* 4. *cap.* 29. Tuschus *lit. L. concl.* 183. *n.* 28. Berlich *par.* 3. *concl.* 12. *n.* 53. cum communi aliorum *arg. sæpe cit. Novell.* 18. *c.* 1. ubi satis clare innuitur, quod impostertum pro legitima præstanda sit tertia pars quo modo antiquitus præstari debuit quarta pars, atqui olim erat computanda juxta portionem, quam quis ab intestato accepisset, *l. Papinianus §. si quis, ff. de inoffic. testam.* ergo hodierna tertia pariter erit computanda. Concordant statuta Bavariæ *tom.* 36. *art.* 1.

451 Quod si vero Testator fratres & sorores præteriret, solamque matrem, vel una cum ea extraneum hæredem, honestam personam institueret, Legitima matris esset tertia pars totius hæreditatis: uti cum communiori & veriori aliorum non docet & saltis decem argumentis in contrarium egregie probat Berlich *loc. cit. n.* 51. Tuschus *loc. cit. & concl.* 185. *n.* 19. Gaulsus *§. legitima q.* 8. Schmidt

ad

ad cit. & *n.* 13. Jason in *Auth. Novissima, C. de Inoffic. testam. n.* 48. & plures alii. Ratio est; tum quia non admittitur ad partem, qui non facit partem *§. Sed nostra, Instit. de success. libert. l. Plane* 34. *§. Si duobus*, & *l. Hujusmodi*, 84. *§. si Titio, de Legat.* 1. Tum quia iniquum est, ut quis diminuat partem, quam ipse non est habiturus *c. §. sed nostra*, & *l. Post mortem, §. Si liberi, ff. de bonor. possess. contra Tab.* Atqui fratres extraneo hærede cum matre instituto non admittunt ad partem aliquam hæreditatis; nec si hæreditas diminueretur, pars eis adveniret; ergo partem non faciunt, nec Legitimam diminuunt, consequenter matris Legitima erit tertia pars totius hæreditatis, sicuti esset, si nulli fratres existerent.

452 Resp. VI. Fratribus & sororibus nunquam debetur Legitima nisi in casu, quo instituitur turpis persona. Communis ac certa. Ratio est, quia, uti patet ex *n.* 417. Fratres & sorores nunquam sunt hæredes necessarii, quam in casu posito. Est autem Legitima eorum quarta pars illius, quod ab intestato accepissent, Berlich. *p.* 3. *concl.* 15. *n.* 71. Hunn. *l. c. t.* 11. *c.* 3. *n.* 9. Mart. de Afflict. *Decis. Neapol.* 204 *n.* 3. & 4. cum communi aliorum, contra nonnullos alios ab Hunn. citatos, volentes, cum fratrum Legitima *trientem* esse. Ratio autem prioris partis est, quia Jure antiquo *l. Papinianus, ff. de inoffic. test.* dicta Legitima erat quarta pars: ergo adhuc est; cum dictum Jus nullibi inveniatur correctum quoad fratres.

453 Resp. VII Liberis, nepotibus, & reliquis descendentibus (iis deficientibus) parentibus necessario relinqui debet legitima titulo institutionis, seu hæredis, adeo, ut si vel uni, alio titulo v. g. legati fidei commissi &c. relinqueretur, posset is Testamentum quoad hæredis institutionem dicere nullum. Patet Conclusio ex dictis supra *n.* 404. *Land. Rechet. l. c. n.* 5. Potest autem eisdem pro Legitima certa res, vel certa pars assignari, dummodo portionem Legibus debitam attingat, ut supra *num.* 422. dictum est, dicetur infra *n.* 455. Concordant statuta Bavariæ *loc. cit. ar.* 3. Nec obstat *Novell.* 18. *c.* 1. ubi dicitur: *idem est dicere sive quis illud institutionis modo, sive per legati, sive per fidei commissi relinquat occasionem.* Nam contra est, quod dicta Novella quoad hoc correcta sit a *Novella* 115 *c.* 3. ubi expresse habetur non sufficere, *si per quamlibet donationem vel legatum vel fidei commissum, vel alium quecunque modum eis dederit, Legibus debitam portionem.*

454 Resp. VIII. Etiamsi hæres necessarius, filius v. g. vel filia suam legitimam in vita Testatoris jam acceperit, simulque omni futuræ hæreditati renuntiaverit, prout contingere solet, si parens filiæ in dotem quid largitur aut filio ad certum finem quid tribuit, debet nihilominus in legitima titulo hæredis adhuc institui, non quidem quasi de novo eidem teneretur pariter aliquid dare; sed quod debeat jam datum in Legitimam computare; dicendo v. g. *etiam filium, vel filiam N. pro hærede instituo, eique pro legitima assigno id, quod jam accepit* &c. Grass. *§. Legitima q.* 3. *n.* 10. Gabr. *de Legit. concl.* 8. *n.* 14. Schmidt *ad t.* 36. *a.* 5. *n.* 16. & *l. c.* statut. Bavariæ. Ratio est; quia portio legitima necessario ac inevitabiliter relinqui debet titulo institutionis propter jus accrescendi, & alios favores quos institutio habet, *a. Novel.* 115. *c.* 3. & 5. Quod si portio illa, quam parens in vivis filio, vel filiæ dedit, & in Testamento pro Legitima eidem instituto assignat, Legitimam non attingeret, posset taliter institutus agere ad complementum Legitimæ; non vero Testamentum dicere nullum, vel illud per querelam inofficiosi impugnare; prout patebit ex conclusione sequenti.

455 Resp. IX. Si liberis vel parentibus, titulo institutionis relinquitur certa res, vel determinata pars, quæ quantitatem Legitimæ Legibus debitæ non efficit, possunt ita instituti agere ad suplementum Legitimæ, non vero Testamentum dicere nullum, vel contra illud tanquam inofficiosum, querelam instituere. Ita Communis, *§. Sed hæc 3. Instit. de inoffic. Testam.* ibi: *Sed hæc ita accipienda sunt, si nihil eis penitus a Testatoribus Testamento relictum est* &c. *Sin vero quantacunque pars hæreditatis vel res eis fuerit relicta de inofficiosi querela quiescente, id, quod eis deest, usque ad quartam* (hodie tertiam) *legitimæ partem repleatur.* Idem novissime statutum est *Novell,* 115. *c.* 3. & merito quia cum sæpe substantiam suam quivis ignoret, non raro inverterentur Testamenta, si hærede necessarii in re vel parte certa Legitimam non attingente Testamentum impugnare possent.

456 Resp. X. Legitima debita debet relinqui absque omni onere, gravamine, & conditione odiosa. Covarruvias *in c. Raynaldus, §.* 2. *n.* 2. *de testam.* Natta *consil.* 156. *n.* 3. Sichard *in Auth. Novissima, n.* 24. *c. de inoffic testam.* Gailus *lib.* 1. *observ.* 121. *n.* 9. cum communi & certa aliorum, *l. Quoniam*, 32. & *l. Scimus*, 36. *§* 1. *C. de Testam.* Concordant statuta Bavariæ *T.* 36. *a.* 1. Quod si tamen onus; vel conditio odiosa adjiceretur, ob hoc Testamentum per querelam inofficiosi impugnari non posset, sed conditio, seu onus haberetur pro non adjecto, uti habent citati Doctores cum Berlich. *p.* 4. *conclus.* 14. *n.* 5. Gailus *l.* 2. *observ.* 119. *n.* 2. cum communi *arg. c. jurib.* & præsertim *l.* 33. *C. de inoffic. Testam.* ibi: *Hoc in præsenti addendum esse censemus, ut si conditionibus quibusdam, vel dilationibus, aut aliqua dispositione moram, vel modum, vel aliud gravamen introducente, eorum jura, qui ad memoratam actionem vocabantur, imminuta esse videantur; ipsa conditio, vel dilatio, vel alia dispositio moram vel quodcunque onus introducens tollatur, & ita res procedat, quasi nil eorum Testamento additum esset:*

457 Dicitur autem notanter *Conditio odiosa*; quia *Conditio favorabilis* utique apponi potest, ut bene advertit Gomez *to.* 1. *variar. res. c.* 11. *n.* 25. Natta *cons.* 528. *n.* 1. & 2. Hunn. *l. c. c.* 6. *n.* 21. cum communi. Imo potest etiam sub *Conditione potestativa indifferenti*, id est nec *odiosa*, nec *favorabili*, & impletu facili relinqui. Ferd. Vasq. *de Success. l.* 1 *§.* 10. *n.* 224. & *seq.* Corneus *cons.* 106. *n.* 24. *vol.* 2. Hunn. *l. c. n.* 18. patetque ex dictis *n.* 438. & 439. ubi diximus, filium sub *conditione potestativa* institui posse, *arg. l. fin. de condit. instit.*

458 Infertur ex Conclusione omnes sequentes conditiones, & onera in testamento hæredibus necessariis apposita, in ordine ad legitimam partem haberi pro non adjectis, v. g. si testator dicit: *Liberos meos instituo, ita tamen ut usumfructum totius hæreditatis ad dies vitæ relinquant matri*; vel, *Hæreditatem primum post annum acipiant*: vel *quod huic, aut illi singulis annis pensionem certam solvant*: vel, *si liberos acquirant* &c. Dicitur autem notanter *in ordine ad legitimam*; quia si hæreditatis portio necessariis hæredibus in Testamento designata superat Legitimam, utique conditionibus, & operibus honestis eam gravare poterit Testator; quæ si supplere hæredes recusat, a parte legitimam excedente abstinere, solaque Legitima contentus esse debet: præsertim, si uti fieri solet, id expresse cavet Testator, dicendo v. g. *Filium pro hærede instituo, ita tamen, ut ad dies vitæ usumfructum totum relinquat matri, cui dispositioni, si acquiescere nolit, volo, ut ei titulo hæredis detur sola Legitima jure debita, reliquum totum vero tam quoad proprietatem quam usumfructum remaneat matri*; prout cum Communi diximus supra.

459 Quæritur II. Ex quibus bonis debeatur, & computari debeat Legitima? Resp. I. *Legitima* debetur ex solis bonis propriis Testatoris, deducto prius ære alieno & expensa funeris, post mortem Testatoris residuis. Communis ac certa, textu claro *l. Papinianus* 8. *Quarta autem* 9. *ff. de Inoffic. testam.* ibi: *Quarta autem* (hodie est tertia juxta dicta n. 445.) *accipietur, deducto ære alieno.* & *funeris impensis.* Ratio est; quia ad hæredem transire non potest, quod in bonis Testatoris non est, atqui *bona cujuscunque intelligitur, quæ deducto ære alieno superfunt, L.* 39. *§.* 1. *ff. de V. S.*

460 Resp. II. *Legitima* debetur ex omnibus & singulis bonis Testatoris, ita ut nec hæres universalis aliquid ex bonis relictis pro libitu obtrudere valeat, nec ille cui Legitima competit, id acceptare teneatur, sed omnino de qualibet re Testatoris partem suam Legitimæ titulo prætendere possit, nisi Testator expresse aliter disponat. Hunn. *p.* 4. *tit.* 11. *c.* 3. Natta *cons.* 152. *n.* 1. *vol.* 1. Covarruvias *in c. Raynaldus §.* 2. *n.* 5. *de testam.* Fach. *lib.* 4. *controv. c.* 33, cum Communi aliorum *arg. Novell.* 18. *c.* 1. & *l. Scimus C. de Inoffic. testam.* Ratio est quia Legitima est tertia pars totius substantiæ relictæ a Testatore, *cit. Novell.* 18. *c.* 1. ergo non certæ partis substantiæ; præsertim, cum subinde intersit, unam rem præ aliis habere, & subinde ad rem aliquam affectus sit, *eo quod major fuerit, l. si in emptione* 35. *ff. de Minor.*

461 Quemadmodum autem ille, cui Legitima competit,

tit, aliquid certum accipere non tenetur, ita nec ipse pro libitu aliquid accipere potest. Hunn. *l. c. n.* 18. Covarruv. *l. c. n.* 10. Fachin. *l. c.* Menochius & alii, *arg. juribus citatis.* Quod si hæredes in assignanda Legitima convenire non possint, Judicis arbitrio assignanda erit vide Menochium *de Arbitr. judic. casu* 163.

462 Dicitur autem notanter in Conclusione, *nisi testator aliter expresse disponat*, quamvis enim citati DD. & alii velint, nec Testatorem, patrem v. g posse filio in aliqua re certa v. g. pecunia assignare portionem legitimam *arg. c. Nov.* 18. *c.* 1. Communior tamen cum Menoch. *l. c.* Rip. *in l. In quartam ff. ad l. Falcid. n.* 126. & aliis tenet, id in potestate patris positum esse; dummodo assignata res certa portionem Jure debitam adæquet, ac sine onere, vel odiosa conditione assignetur *arg. Novell.* 115. *c.* 5. per textum supra *n.* 455 allegatum. Nec obstat *Novell.* 18. *cap.* 1. quia hęc in quantum contraria dictę *Novell.* 115. ab eadem utpote quinque annis posteriori fuit correcta Concordant Jura Bavarica *tit.* 56. *art.* 3.

463 Resp. III. In computanda Legitima debent conferri non tantum bona post mortem Testatoris, deducto ære alieno extantia, sed etiam illa, quę hæredes necessarii in vivis per modum dotis v. g. donationem propter nuptias &c. jam acceperunt, nisi Testator contrarium expresse statuerit, Molina *disp.* 237. Decius *ad l.* 17. *C. de Collat.* Sichard *ad rubr. C. de Collat. n.* 11. & Communis aliorum *arg. tot. Tit. & ff. C. de Coll.* & præsertim *Novel.* 18. *cap.* 6. ubi antiqua jura in hoc puncto aliqualiter inveniuntur correcta.

464 Limitatur Conclusio in expensis, quas parens v. g. fecit in educandis liberis; item studiorum, vel opificii aut artis addiscendæ causa. Item in donationes ac remunerationes. De quibus, sicut & aliis collationem bonorum in computanda Legitima, & capienda hæreditate concernentibus vide apud Legistas *ad tit. de collat. bon. ff. & C.* Quid Jura Bavarię de bonorum collatione statuant; vide *tit.* 36. *art.* 14.

465 Quęritur III. Quid sit Falcidia, & Trebellianica? Resp. I. *Falcidia* est quarta pars bonorum Testatoris, post mortem ejus, deducto ęre alieno, & expensis funeralibus residua, hæredi scripto nimiis legatis gravato debita. Communis ac certa textu claro §. *Quantitas autem* 2. & §. *cum autem* 3. *de inst. de l. Falcid.* ubi etiam origo *Falcidię* narratur, videlicet quod, cum olim experentia doceret, plures hęredes scriptos repudiare, & recusato hereditatem ex eo, quod Testatores juxta licentiam *legis* 12. *Tabularum* hęreditatem toto, & tantis gravarent legatis, ut hęredibus onera hęreditatis portantibus, vel nullum, vel non nisi modicum lucrum remanserit, huicque malo nec per Legem *Furiam* (qua prohibebatur uni plus quam 1000. aureos legari) nec per Legem *Vocariam* (vi cujus alicui plus legari quam hęredi relinqui non poterat) sufficienter cautum esset, *Falcidius* Tribunus plebis sub Octaviano Legem posuerit, vi cujus cavet, ne tanta fiant legata: quin adhuc quarta saltem pars omnium bonorum post mortem Testatoris, deducto ęre alieno, restantium, hęredibus scriptis remaneret. Quę quarta *Falcidia* dicitur & constitutio eam introducens *lex Falcidia a Falcidio* Tribuno plebis authore ejusdem prout verbis pene formalibus habetur *princ. Instit: de lege Falcid.* Concordant *can. Quædam dist.* 2. & statuta Bavariæ *tit.* 38. *art.* 1. *& seqq.*

466 Resp. II. *Trebellianica* est quarta pars omnium bonorum eodem modo, quo *Falcidia* scriptis hęredibus debita casu, quo hæreditas gravata est fideicommisso universali ut proin *Falcidia* & *Trebellianica* non nisi in hoc differunt, quod *Falcidia* detrahatur a nimiis & excessivis legatis *Trebellianica* vero ab excessivo fideicommisso universali: & *Falcidia* derivetur a *Falcidio* utpote Authore ipsius. *Trebellianica* vero a *Trebelliano* Rursus Communis ac certa, textu claro §. *Sed quia* 7. *Instit. de Fideicomm. hæredit.*

467 Quæritur IV. Ex quibus bonis & quomodo deducatur ac computetur *Falcidia*, & *Trebellianica*? Resp. I. Computatio *Falcidiæ* fit, respectu omnium bonorum post mortem Testatoris deducto ære alieno, & impensis funeris residuorum, ita, ut si respectu horum quartam partem non habeat hæres scriptus ob nimia legata, possit eam a dictis legatis proportionaliter deducere. Ita clare statuitur §. *fin. Instit. de Lege Falcid.* ibi. *Cum autem ratio Legis Falcidiæ ponitur, ante deducitur æs alienum, funeris impensa, & pretia servorum manumissorum, tunc demum in reliquo illa ratio habetur, ut ex eo quarta pars apud hæredem remaneant, tres vero partes inter legatarios distribuantur, pro rata scilicet portione ejus, quod cuique eorum legatum fuerit.*

468 Quantitas autem bonorum in ordine ad detrahendam *Falcidiam* illa præcise attenditur & computatur, quę post mortem testatoris deducto ęre alieno adfuit, sive dein ante aditionem hæreditatis fuerit aucta, vel diminuta, §. 2. *Instit. de Lege Falcidia* ibi: *Quantitas autem patrimonii, ad quam ratio Legis falcidiæ redigitur mortis tempore spectatur*: Ad hanc tamen quantitatem etiam refertur, si Testator hæredi præter hæreditatem etiam quid particulariter legat, ut proin tale legatum non computetur in *Falcidiam*, sed conferatur ad quantitatem omnium bonorum, cujus quarta pars *Falcidiæ* erit detrahenda proportionaliter a legatis, etiam illo, quod hæredi Testator per modum legati specialiter reliquit. *l. In quartam* 95. *ff. ad legem Falcid.* ibi: *In quartam hæreditatis, quam per legem Falcidiam hæres habere debet, imputantur res, quas jure hæreditario capit, non quas jure legati, aut fideicommissi &c. nam hæc in quartam non imputantur.*

469 Porro subjacent detractioni non tantum legata, sed etiam donationes mortis causa *l. Si quis* 18. *C. ad Leg. Falcid.* ibi: *Si enim cum mortis causa donatio procedit, & hæc modum Legis Falcidię excedat, hæres post aditionem repetit eam pecuniam, quæ ultra modum Legis Falcidiæ corporaliter quidem data est, Lege autem in patrimonio permansit* Concordat *l. Si mortis* 5. *C. eod.* Eidem detractioni subjecta sunt fidei commissa particularia *l.* 2. & 3. *Cod. eod.*

470 Limitatur Conclusio I. In Testamento militis: nam *in Testamento militis Leg. Falcidię & legatis, & fideicommissis cessare explorati Juris est*, *l.* 12. *c. de Testam. milit.*

471 Limitatur II. In legatis privilegiatis, qualia sunt, quæ cum perpetua inalienabilitate relinquuntur, ab his enim *Falcidia* non detrahitur, *Auth. Sed & C. ad Leg. Falcid.* ibi: *Sed & in ea re cessat Falcidia, quæ ita relicta est, ne alienetur, sed permaneat apud successores ejus, cui relicta.* Pariter a detractione *Falcidiæ* exempta sunt legata pia, *Aut. Similiter. C. eod.* ibi: *Similiter Falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt.* Differt in hoc aliqualiter Jus Bavaricum, utpote concedens, quod tunc saltem a legatis piis, & aliis privilegiatis hæres deducere possit *Falcidiam*, quando legata profana non sufficiunt ad constituendam *Falcidiam*; prout videre est *tit.* 38. *art.* 2.

472 Limitatur III. In casu, quo Testator prohibet *Falcidiæ* detractionem a legatis &c. Textus est *in Auth. Sed cum Testator C. eod.* ibi: *Sed cum Testator hoc expresse voluit, non ignarus, qui modus sit sui patrimonii, cessat Falcidia.* Concordat *Novella* 1. *c.* 2. *in fine* quibus Juribus correctum est Jus antiquum per quod non licuit Testatori prohibere detractionem *Falcidiæ*, cui tamen adhuc adhæret Jus Bavaricum *tit.* 38. *art.* 2. expresse statuens quod non obstante Jure novo Cęsareo Testator detractionem *Falcidiæ* prohibere nequeat.

473 Resp. II. Ea, quæ de computatione & detractione, *Falcidiæ* dicta sunt, a potiori etiam proportionaliter intelligenda sunt de *Trebellianica* detrahenda a Fideicommisso universali. Communis & certa. Ratio est; quia *Falcidia* & *Trebellianica* in jure novo sæpe æquiparantur, & nomine unius etiam alia venit, prout videre est *cit. Novella* 1. *cap.* 2.

474 Dicitur tamen notanter *potiori*; quia præterquam, quod *Falcidia* a legatis, donationibus mortis causa, ac fideicommissis particularibus, *Trebellianica* vero a Fideicommisso universali detrahatur, etiam in hoc differunt, quod legatum hæredibus fideicommisso universali gravatis factum computetur in *Trebellianicam*, textu claro *cit. l.* 91. *ff. ad leg. Falcid.* ibi: *Sed in fideicommissaria hæreditate restituenda, sive legatum, vel fideicommissum datum sit hæredi, sive deducere, sive percipere, vel retinere jussus est, in quartam ei imputatur.* Secus est de *Falcidia* juxta dicta *num.* 468. *arg. cit. l.* 91. *ff. eod.* Aliam adhuc differentiam affert Fachin. *lib.* 5. *Controv. cap.* 9. videlicet, quod Jure communi possit Testator prohibere detractionem *Falcidiæ*, non item *Trebellianicæ*. Verum Molina *disp.* 187. *n.* 23. Covarruvias *in cap. Raynaldus* §. 3. *n.* 6. *de Testament.* Clarus §. *Testam. quæst.* 62. cum Communi aliorum hanc differentiam negant, docendo Testatorem Jure novo æque *Trebellianicæ*, ac *Falcidiæ* detractio-

ctionem prohibere posse ob rationem *n. præced.* allatam.

475 Quæritur V. An liberi Fideicommisso universali, aut nimiis legatis gravari possint preter Legitimam etiam *Falcidiam* vel *Trebellianicam* detrahere? Celeberrima est hęc quęstio, & summe controversa inter DD. in tres sententias abeuntes, quorum prima absolute negativam tenet, Cujacius 8. *Observ.* 5. Hortoman *Illust. qu.* 44. Hunn. Perez, Zoesius, & alii. Altera docet, posse liberos præter Legitimam deducere etiam *Falcidiam* casu quo legata sub conditione, seu in diem sunt relicta; non item, si pure sunt relicta Gailus *lib.* 2. *Observ.* 121. Molina 187. *n.* 51 & alii. Tertiam sententiam pandit Conclusio sequens.

476 Resp. Simpliciter & absolute loquendo possunt liberi præter Legitimam, etiam *Falcidiam*, vel *Trebellianicam* detrahere, casu, quo nimiis legatis, vel fideicommisso universali gravantur. Ita docet celeberrimus Legista Fachin. *lib.* 5. *c.* 2. Besoldus *in Delib. Jur. ex L.* 35. *ff. q.* 1. Abbas, & Glossa *in c. Raynutius, & c. Raynaldus h. t.* Engel *h. t. n.* 7. ac plures alii, *arg. cit. c. Raynutius, & c. Raynaldus h. t.* ubi sententia nostra expresse videtur decisa, adeo ut plures ex ipsis Adversariis fateantur de Jure Canonico sententiam nostram esse veram, non item de Jure Civili. Verum Fachin. *l. c.* cum aliis DD. eandem etiam ad longum deducit ex Jure Civili, apud quos vide. Ratio Conclusionis est quod *Legitima* debeatur liberis Jure naturę, *cit. c. Raynutius §. cum autem, h. t.* ibi: *Legitima portio jure naturæ debita: & l. cum ratio. ff. de Bonis damnat. Trebellianica*, vero, vel *Falcidia* debeatur jure Civili ob aliam rationem juxta dicta superius; atqui ubi eidem personę duo diversa accidunt jura, illa est censenda jure duorum, quorum sustinet vices, *arg. l. Si Consul ff. de Adop.* itaque quia secundum Leges tota hęreditas in 12. partes seu uncias regulariter dividitur, filius universali fideicommisso gravatus, imprimis Jure naturę pro *Legitima* sua detrahet tertiam; seu quatuor uncias; & quia postmodum remanent adhuc octo uncię, ex his pro *Trebellianica* detrahet quartam partem, id est, duas uncias, adeoque universim sex uncias, seu dimidiam partem totius hæreditatis, prout amplius explicat Abbas, Glos. *l. c.* Concordat Jus Bavar. *t.* 58. *ar.* 6.

§. XV.

De Exhæredatione Hæredum necessariorum.

S U M M A R I U M.

477 *Exhæredatio quid? competit solis hæredibus necessariis.*
478 *Exhær datio descendentium, ut rite fiat, debet fieri nominatim.*
479 *Et circa totam hæreditatem.*
480 *Atque ex legitima causa Testamento inserta.*
481 *Quæ ab hærede scripto probari debet.*
482 *Conditiones requisitæ ad exhæredationem descendentium, requiruntur etiam ad exhæredationem ascendentium.*
483 *Causæ exhæredandi descendentes, sunt quatuordecim sequentes. I. Si descendens parenti manus violentas injicit.*
484 *II. Si gravem ei injuriam infert.*
485 *III. Si criminaliter accusat: non item, si civiliter.*
486 *IV. Si cum maleficis versatur.*
487 *V. Si vitæ parentis insidiatur.*
488 *VI. Si cum noverca sua rem carnalem habet.*
489 *VII. Si defert patrem cum ejusdem præjudicio gravi.*
490 *VIII. Si pro patre incluso filius recusat fidejubere.*
491 *IX. Si parentem testari impedit.*
492 *X. Si arenariis, & mimis se associat.*
Arenarii & Mimi, qui? Ibid.
493 *XI. Si filia recusatis honestis nuptiis luxuriosam vitam ducit.*
494 *XII. Si proles parenti in amentiam lapso, competens non præstat obsequium.*
495 *XIII. Si parentem ab hostibus captum non redimit.*
496 *XIV. Si proles non est catholica.*
497 *An ob alias æque graves causas fieri possit exhęredatio? controvertunt Doctores.*
498 *Quævis gravis injuria est causa sufficiens.*
499 *Liberi sine consensu parentum nubentes, an exhæredari possint? Controversia usque ad n. 502.*
502 *Quid circa hoc disponant statuta Bavariæ?*
503 *Enumerantur octo causæ, ob quas exhæredari possint parentes.*
504 *Causa exhęredationis cessat, si ante conditum Testamentum parens cum liberis, vel hi cum illo reconciliantur.*
505 *Item si proles Monasterium ingrediatur.*
506 *Frater in casu personæ turpis institutæ, ob quas causas exhæredari possit?*

477. Quæritur I. Quid sit exhæredatio hæredum necessariorum? Resp. *Exhæredatio*, est exclusio hæredis alias necessario instituendi, ab hæreditate ob causam legitimam facta. Est inde communis, patetque ex terminis, solum notanda verba, *hæredis alias necessario instituendi*; qui soli hæredes necessarii, non item extranei proprie dicuntur exheredari, *arg. l. quidam* 132. *ff. de V. O.* ubi dicitur, *in extraneo Exhęredationem esse rem turpem*. Hinc exheredatio tantum respectu descendentium: & his deficientibus ascendentium: & in casu institutæ personę turpis etiam fratrum fieri potest. Quia vero respectu horum non eodem modo, nec ob easdem causas fit Exhęredatio, ideo plura instituuntur quęsita.

478 Quęritur II. Quomodo fieri possit ac debeat Exhæredatio descendentium? Resp. I. Ad hoc, ut Exhęredatio rite fiat, suumque effectum sortiatur, plures requiruntur conditiones, quarum Prima est, ut nominatim exhęredentur, *prin. inst. de Exhæred. lib.* ibi: *Parens curare debet, ut filium instituat, vel exhæredem eum nominatim faciat, alioquin, si eum silentio præterierit, inutiliter testabitur: & §. 5. eod.* ibi: *Omnes sive sui, sive emancipati fiat, vel hæredes instituantur, vel nominatim exhæredentur*. Si tamen unicus est filius, vel filia non est necesse, eum nomine suo vocare, sed sufficit, si Testator dicat, *Filius meus exhæres esto*, *§. 1. inst. eod.*

479 Secunda conditio est, ut Exhęredatio fiat ab omnibus bonis paternis, *arg. l. Cum quidam* 19 *ff. de L. & posthum.* ubi exhęredatio universaliter facta, reprobatur illis verbis: *Cum quidam filiam ex Asse hæredem scripsisset, filioque, quem in potestate habebat decem legasset, adjecit: & in cætera parte exhæres mihi erit, & quęreretur, an recte exhęredatus videretur, Scęvola respondit, non videtur, & in disputando adjiciebat, ideo non valere, quoniam nec fundi exhęres esse jussu recte exhæredaretur*. Nec dicas: potest quis in re certa institui, ergo etiam in re certa exhęredari. Nam respondet citata *l. Cum quidam* ad finem, *aliam esse causam institutionis, quæ benigne accipienda est, Exhæredationes autem non esse adjuvandas*.

480 Tertia conditio est, ut causa legitima Exhęredationis in Testamento specifice exprimatur, *Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint Testamento*. Utrum autem Testamentum, in quo proles sine expressione causę exhęredata invenitur, sit ipso jure nullum, an vero per querelam inofficiosi Testamenti primum rescindendum, pro, & contra multum disputant DD. ut videre est apud Fachin. *lib* 4. *c.* 9. Covarruviam *de test. c.* 16. Gomez 1. *variar. resolut.* 19. Zoesium *ad ff. de l. & posthum. n.* 10. & alios. Porro quænam sint causę legitimę exhęredandi, dicetur *n.* 483.

481 Quarta conditio est, ut causa Exhęredationis Testamento inserta, ab hęrede scripto legitime probetur *arg. cit. Novell.* 115. *c.* 3. *prin.* ibi: *Nisi probabuntur ingrati &c.* Et per hoc correcta sunt jura antiqua, vi quorum Exhęredato incumbebat probare suam innocentiam, & non hęredi scripto causam Exhęredationis.

482 Resp. II. Eędem conditiones, quę ad Exhęredationem liberorum etiam ad Exhęredationem parentum requiruntur. *Novella* 115. *cap.* 4. & *Novella* 22. *c.* 47.

483 Quęritur III. Quęnam sint legitimę causę exhęredandi descendentes? Resp. I. Causę justę ac legitimè exhęredandi liberos, & alios descendentes sunt quatuordecim, quas enumerat *Novella* 115. *c.* 3. ut sequitur. I. *Si quis parentibus manus intulerit*, supple injuste violentas; v. gr. percutiendo, caput ad parietem allidendo, tundendo, aut simili modo. Ab hac tamen causa immunis est filius, qui pro patria pugnans, patrem hosti adhę-

re-

rentem percutit, vel occidit: sicut & ille, qui pro defensione vitæ & membrorum contra patrem injuste, aut immoderate castigantem, violentis manibus servato moderamine inculpatæ tutelæ se defendit. Covarruvias *in c. Raynutius, de testam. num. 13.* Ratio est; quia, *quod quisquis ob tutelam corporis sui facit, jure fecisse æstimatur l. 3. ff. de I. & I.*

484 II. *Si gravem & inhonestam injuriam ei intulerit.* Quænam autem sit gravis injuria, vel levis, vide apud Menochium *de Arbitr. Jud. causa* 263. Harprecht *ad §. fin. inst. de Exhared. lib.* & alios. Putat Clarus *§. Testam. quæst.* 21. *n.* 3. Joan. Andreas *in c. princ. de Donat.* & teste Claro Communis aliorum, huc referri etiam gravem injuriam verbalem, v. g. si quis patrem nominet proditorem patriæ. Rationem dant; quia gravis injuria verborum æquiparatur verberibus: præcipue si inferatur parenti, utpote cui summus honor & reverentia Jure Divino & humano debetur. Verum Harprecht *ad §. fin. inst. de Exhared. lib. num* 23. putat, injuriam gravem ad propositum esse judicandum sine respectu ad personam *parentis*; eo quod alias vix esset levis injuria parenti illata, *l. Prætor 7. §. 8. ff. de injur.*

485 III. *Si eos in criminalibus causis accusaverit, quæ non sunt adversus Principem, vel Rempublicam.* Vel sponte & non coactus in causa criminali proles contra parentem testimonium ferat. Gloss. *in cap. Veniens, de testib. in 6.* Covarruvias *de Testam. cap.* 16. *n.* 15. Ratio est; quia accusare, & testimonium in caput alicujus dicere, paria sunt, *l. Qui cum 14. §. 5. de Bonis libert.* Nec excusatur filius, si crimen patris verum sit. Covarruvias *l. c. arg. cit. Novell.* 115. *cap.* 3. *Civiliter* autem agens contra patrem eumque accusans filius exhæredari non potest, *arg. cit. Novella.* Ratio est: quia *qui jus suum prosequitur, nemini facit injuriam, l. 155. ff. de R. J.*

486 IV. *Si cum maleficis hominibus, ut maleficus conversatur.* Ex quibus verbis patet, non sufficere ad Exhæredationem, si proles cum maleficis conversationem aut societatem habeat, sed etiam requiri, ut ipsa quoque malefica, vel venefica sit.

487 V. *Si vitæ parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari tentaverit.* In quæ verba *Novellæ* notat cum aliis Covarruvias *l. c. n.* 17. sufficere conatum, etsi effectus non sequatur; puta, quia parens insidias prius deprehendit, vel efficaciter se defendit, *arg. cit. Novell. Si tentaverit.* Ratio est, quia valde detestabile crimen est, ut liberi attentent illis adimere vitam a quibus vitam acceperunt: Accedit, quod si requireretur etiam eventus, hæc causa nunquam effectum haberet, hoc ipso, quod parens jam occisus exhæredare amplius non posset. Putat tamen Covarruvias *l. c.* Exhæredationis causam cessare; si filius parato jam veneno, v. g. pæniteat, antequam deprehendatur, vel illud adhibeat.

488 VI. *Si novercæ suæ, aut concubinæ patris filius sese immiscuerit*, id est, rem carnalem cum ea habuerit Jus Bavaricum *tit.* 35. *art.* 2. extendit hanc causam etiam ad filiam carnaliter se commiscentem cum vitrico suo, sive cum marito matris suæ;

489 VII. *Si delator contra parentes filius extiterit, & per suam delationem gravia eos dispendia fecerit sustinere*, sive in corpore, sive in fama, sive in fortuna. Quantum autem esse debeat dispendium, ut dicatur grave. Judicis arbitrio relinquitur, *l. 1. §. 2. ff. Jure delib. & c. de Causis 4. de Offic. deleg.*

490 „ VIII. Si quemlibet ex dictis parentibus inclusum
„ esse contigerit, & liberi, qui possunt ab intestato ad
„ ejus successionem venire, petiti ab eo, ut omnes ex his,
„ in sua eum fidejussione noluerit suscipere, vel pro per-
„ sona, vel pro debito, in quantum ex sa, qui petitur,
„ probatur esse idoneus. Hoc tamen, quod de fidejus-
„ sione censuimus, ad masculos tantummodo liberos vo-
„ lumus pertinere. Quibus formalibus *Novellæ* verbis,
quia clara sunt, nihil addendum videtur.

491 IX. *Si quis ex liberis prohibet vel impedit, ne parens faciat testamentum*, juste exhæredatur: imo ipso jure exhæres est, e suo quo, ob tale impedimentum prolis, parens testamentum facere nequit; uti contingit, si testes impedit, sigilla abscondit &c. *c. Novell.* 115. *cap.* 3. *§.* 9.

492 X. *Si præter voluntatem parentum, inter Arenarios, vel Mimos sese filius sociaverit, & in hac professione permanserit: nisi forsan etiam parentes ejusdem professionis fuerint.* Sunt formalia *Novellæ citatæ §.* 10. *Arenarii* vocantur, qui in arenam pugnandi causa descedunt, ibique sive cum bestiis, sive cum hominibus publice pugnant, *l. hæredem 38. ff. de Oper. libert.* His annumerantur hodie ii, qui omnis generis armatura inter se concurrunt & se invicem pro pecunia inspicientium cædunt, vulgo Federfechet, Marthruder, Lothruder. per Mimos intelliguntur non tantum illi, qui pro mercede publice coram Communitate ludos faciunt, vulgo die Banckler, Sailtanßer; Schalcksnarzn, sed etiam joculatores illi, qui dominis ludi causa serviunt, & qui ut tales eorum conviviis se inferunt, & omnis generis jocos inferunt. Sichard. in *Lex Jurid. V. Mimi.*

XI. Si alicui ex dictis parentibus volenti, suæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem secundum vires suæ substantiæ pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit. Quamvis enim filia ex eo, quod nuptias a parente oblatas recuset, exhæredari nequeat, *l. Cum te 18. C. de Inoffic. Testam.* tamen exhæredationi subjacet, si honestis nuptiis oblatis, luxuriosam vitam ducat. 493

XII. Si liberi parentibus in furorem, vel dementiam lapsis obsequium & curam competentem non præbuerint, a parentibus ad sanitatem redeuntibus exhæredari possunt, *cit. Novell.* 115. *cap.* 35. *§.* 12. ubi etiam statuitur, quod casu quo parentes in tali statu moriantur, hæreditas ab intestato deveniat ad eum, qui ita constituto parenti usque ad mortem succurrebat; dummodo prius liberos, quod parenti succurrat, per attestationes certos faciat, & illi nihilominus parentem negligant. 494

XIII. Si liberi parentem in captivitate hostis detentum non redimunt: dum possunt, juste exhæredantur a patre. Imo ipso jure exhæredes sunt, ipsaque hæreditas pro redemptione applicanda devolvitur ad Ecclesiam, ex qua captivus oritur, casu, quo parens in captivitate absque Testamento moriatur, *cit. Novell.* 115. *c.* 3. *§.* 13. 495

XIV. Si quis ex prædictis parentibus orthodoxus constitutus senserit filium suum vel liberos non esse catholicos fide, nec in sacrosancta Ecclesia communicare in qua omnes Beatissimi Patriarchæ una conspiratione, & concordia fidem rectissimam prædicant, sanctas quatuor Synodos, Nicænum, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, & Chalcedonensem amplecti seu recitare noscuntur: liceat iam habeant pro hac maxima causa ingratos eos, & exhæredes in suo scribere Testamento. 496

Hæ quatuordecim exhæredandi liberos causæ breviter comprehenduntur in sequentibus versiculis.

Bis septem ex causis exhæres filius esto,
Si patrem feriat, vel maledicat ei,
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
Criminis accuset, vel paret insidias,
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit,
Testarique vetet, se societque malis,
Si Mimos sequitur, vitietque cubile parentum,
Si mutet Fidem, filia fit meretrix.

Num autem præter enumeratas, etiam ob alias æque graves, vel graviores causas exhæredari possint liberi, controversia est inter DD. Negant Molina *disp.* 170. Perea *de lib præter. n.* 18 & nonnulli alii, ducti verbis *Novell.* 115. *c.* 3. *princ.* ibi: Nulli liceat ex alia Lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in hujus Constitutionis serie continentur. Affirmant Fachin. *lib.* 6. *c.* 79. Jul. Clarus *§. Testamentum q.* 24. Covarruvias *de Testam. c.* 16. *n.* 23. & Communis, imo teste Fachin. receptissima aliorum, qui nituntur præcipue illo trito: ubi est eadem ratio, eadem est Legis dispositio, & textu *l. Non possunt, ff. de leg.* ibi: Non possunt omnes articuli sigillatim aut Legibus, aut Senatus consultis comprehendi, sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is, qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, & ita judicare debeat. Verum ad hunc textum facile respondent Adversarii dicendo procedere illum, nisi Lex ipsa extensionem ob paritatem rationis expresse prohibeat; prout fit in casu nostro, *arg. cit. Novell.* 115. *c.* 3. *princ.* 497

Hinc huic quantumvis communi sententiæ plene deferendum non videtur. Illud tamen eidem etiam Adversarii concedere debent, quod licet non omnis alia æque gravis ingratitudo præbeat justam causam exhæredandi li- 498

liberos hanc tamen ſubminiſtret omnis quęcunque tandem gravis injuria parenti illa; conſequenter adh c in aliquo ſenſu verum ſit, quod in dicta *Novella* 115. non omnes exhęredandi cauſę in ſpecie ſint expreſſę: cum *§.* 2. in genere dicatur ad exhęredandam prolem ſufficere, ſi gravem & inhoneſtam injuriam parenti intulerit. Quęnam autem illa ſit, plane arbitrio Judicis relinquendum videtur, juxta dicta *n.* 484. *&* 489.

499 Specialiter autem controvertunt DD. an gravis injuria, conſeqnenter juſta cauſa exhęredandi prulem ſit, ſi proles contra voluntatem parentis certę perſonę nubat. Et quidem imprimis communiter negativam tenent in caſu, quo proles abſque parentis conſenſu, vel contra eundem nuptias celebrat cum honeſta perſona, uti videre eſt apud Jul. Clarum *q.* 41. *n.* 4. Abbatem *in c.* 1. *de Sponſal. impub n.* 5. Covarruviam *de Matrim. part.* 2. *cap.* 3. *§.* 8. *n.* 5. Jaſonem *in Authen. Sed ſi poſt, C. de Inofficioſ. Teſtam.* & alios. Ratio eſt; quia nulli facit injuriam, qui utitur jure ſuo, *l.* 155. *ff. de R. J.* atqui de Jure poteſt quis etiam ſine conſenſu parentum contrahere matrimonium præſertim cum honeſta perſona, *arg. cap. Gemma, h. t. & Trident. Seſſ.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 9. *& l. Cum te* 18. *C. de Officioſ. Teſtam.* ergo.

500 Multum autem controvertunt de caſu, quo proles abſque conſenſu parentum nubit perſonæ inhoneſtę. Gloſſa ſiquidem *in can. de raptoribus, V. Excaſata, cauſ.* 36. *q.* 1. Alexander *in l.* 1. *ff. ſolut. Matrim.* Paul. Pariſien. *vol.* 3. *conſ.* 29. Felin. *in c. Idem num.* 13. *h. t.* ac nonnulli alii tenent, in hoc caſu omnino juſtam adeſſe cauſam exhęredandi prolem contra voluntatem parentis ante annum 25. indignæ ac turpi perſonæ nubentem, ſaltem ſi pater alias honeſtas nuptias obtulit, vel eas non impedivit, *arg. Authen. Sed ſi poſt C. de Inoffic. Teſt.* ibi: Sed ſi, & ſine conſenſu tuo (parentis) marito ſe, libero tamen copulaverit, eam exhæredare non poteſt; ergo, inferunt a ſenſu contrario, ſi ſine conſenſu parentis marito non libero, vel turpi perſonæ ſe copulet, exhæredari poteſt. Contrarium docent. Covar. *l. c. n.* 5. & apud eum Imola *in c. Accedens de Procurat.* Jaſon, *in Authen. Sed ſi C. de Inoffic. Teſtam.* Haunoldus *tract.* 6. *c.* 7. *num.* 470. Molina *diſp.* 170. Clarus *l. c.* cum communi aliorum, cum quibus etiam ſentiunt omnes illi, qui docent, præter cauſas in *Novella* 155. *cap.* 3. expreſſas, nullam aliam eſſe, ob quam parens liberos exhæredare poſſet, *arg. Juribus nu. præc. allegati*. Ad *Authen. Sed ſi* reſpondent, eam vel contrarium non docere, vel ſi docet, attendendam non eſſe utpote pugnantem in hoc contra Canones, contra quos Leges Civiles in materia matrimoniali nil obtinent, *arg. c. Tuam de Ordin. cognit. & c. Cauſam* 7. *Qui filii ſint legitimi* juncto Concilio Trident. *Seſſ.* 24. *can.* 12 ibi: Si quis dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos, anathema ſit.

501 Verum contra reſpondent prioris ſententiæ DD. Leges Civiles per hoc nihil præjudicare Ss. Canonibus, ſed potius eos adjuvare; cum enim juxta Canones, & Leges Eccleſiaſticas ſaltem illicitum ſit, contra voluntatem parentum cum turpi perſona contrahere matrimonium, utique idem tanquam illicitum etiam Leges Civiles ſub pœna exhæredationis prohibere, ſicque prohibendo, Canones adjuvare poſſunt, ſicut prohibent transgreſſionem aliarum Legum Eccleſiaſticarum. Quæ ſane ratio ſententiam hanc DD. facit ſatis probabilem.

502 Statuta Bavariæ *tit.* 40. *art* 9. circa hoc punctum ſequentiam diſponunt, videlicet. I. Quod ſi liberi nondum emancipati ſine præſcitu & conſenſu parentum aliquibus inferioris ſtatus, & conditionis, *welche ihnen in Stand, un Der Kommen nicht gemeſſ*, ſe conjungunt; exhæredari quidem non poſſint, tamen eiſdem nec dotem, nec aliud auxilium in vivis præſtare teneantur; imo filia ita nubens privetur dimidia parte illius, quod alias ab inteſtato habuiſſet, caſu quo parens abſque Teſtamento diſcedat. II. Si filia ante 25. annos, filius vero ante 30. annos abſque conſenſu parentum nubit non tantum inæquali, ſed etiam turpi perſonæ, poſſunt a parentibus omnino exhæredari. Si vero parentes ſine Teſtamento diſcedunt, plus, quam dimidiam partem Legitimæ capere non queunt. III. Si liberi abſque conſenſu parentum, perſonæ conditionis æqualis nubunt, nec exhæredantur, nec ab inteſtato aliqua parte hæreditatis alias ſibi debitæ privantur: parentibus tamen liberum manet, an ita nubentibus dotem, aliudve auxilium in vivis præſtare velint nec ne.

Quæritur IV. Quænam ſint cauſæ, ob quas licet liberis exhæredare parentes, vel alios aſcedentes. Reſp. eſſe octo ſequentes, *citata Novella* 115. *c.* 4. comprehenſas. 503
Quarum I. eſt. Si parentes ad interitum vitæ liberos ſuos tradiderunt, nempe, ut Gloſſa ibidem explicat, accuſando eos de crimine pœnam mortis inducente, citra cauſam tamen, quæ ad Majeſtatem pertinere cognoſcitur. II. Si venenis, aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitæ inſidiati probabuntur. Quod enim proportione intellige in eo ſenſu, quem explicavimus ſupra. III. Si pater nurui ſuæ, aut concubinæ filii ſui ſeſe immiſcuerit. Cujus ſenſum deſume ex dictis ſupra. IV. Si parentes, filios ſuos Teſtamentum condere prohibuerint in rebus, in quibus habent teſtandi licentiam: omnibus videlicet in hujuſmodi Teſtamentorum prohibitione ſervandis, quæ in parentum perſona diſtinximus. V. Si pater uxori ſuæ, vel hæc illi venenum præbet, aut vitæ inſidiatur, poteſt a liberis ejuſdem exhæredari, *§.* 5. *cit. Novell.* VI Si liberis, vel uno ex his in furore conſtituto, parentes eos curare neglexerint: omnia & hic obſervari præcipimus, quæ de parentibus furioſis ſuperius diſpoſuimus. *ſunt verba Novellæ, vide de hoc n.* 494. VII. Si liberi in captivitate detenti negliguntur a parentibus, *§.* 7. *cit. Novell.* vide de hoc *n.* 495. VIII. Tandem filius catholicus exhæredare poteſt parentem hæreticum, *§.* 8. *cit. Novel.* Hæ cauſæ comprehenduntur in ſequentibus verſibus

Si pater accuſet capitalis criminis, aut ſe
Adjungat nurui, vitaque eſt inſidiatus,
Teſtari prohibet gnatum, matrique venenum
Præparet, incluſam in carcere, vel furioſum
Negligat, & veram contemnat Religionem.

Concordat in his cauſis Jus Bavaricum *Land-Recht tit* 35. *art.* 3. ubi ad finem additur, quod tam hæ quam precedentes cauſæ exhæredandi ceſſent, ſi in vivis adhuc parentes liberis, vel hi illis, ante conditum Teſtamentum reconciliantur: non item in reconciliatione poſt Teſtamentum, cui exhæredatio jam eſt inſerta, niſi Teſtator Teſtamentum revocet prius factum. De Jure communi quoque cauſa exhæredandi ceſſat, ſi ante Teſtamentum conditum fiat reconciliatio, prout cum communi aliorum docet Clarus *q.* 41. *n.* 9. *&* 10. Gloſſ. *§. Teſtamentum q.* 42. *n.* 9. Bartolus, & alii: quod varie probatur in additionibus Clari *loc cit.* Si vero poſt teſtamentum jam conditum exhæredationem ſibi inſertam habens, reconciliatio contingat, exhæredationem de Jure communi ceſſare, communiter negant: quamvis Bartolus in *l.* 3. *§. fin. cum l. ſeqq. ff de Adimplet.* & Jaſon apud Covar. *de Teſt. c.* 16. *n.* 24. contrarium ſentiant. 504

Porro ſi proles poſt datam Exhæredationis cauſam Monaſterium ingreditur, ipſo jure Exhæredatio ceſſat, etſi reconciliatio ſubſecuta non ſit; prout docet Covar. *loc. cit. n* 28. Abbas *vol.* 2. *conſ.* 7. Felinus *in c. Rudolphus de reſcript.* Gloſſ *in l. Deo nobis, C. de Epiſc. & Cleric. arg. can. fin. cauſ.* 19. *q.* 3. ibi: Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos; quamvis cum Laici fuerint, in cauſam ingratitudinis inciderint. Non deſunt tamen, qui doctrinam hujus *nu.* negant, ex eo, quod Gratianus dicat, ſe hunc textum ſumpſiſſe ex *Novell.* 123. *c.* 59. ubi nihil de hoc invenitur. Verum Covarruvias, & alii defendunt Gratianum, oſtendendo, quod licet Textus citatus non inveniatur in citato *c.* 59. ejus tamen ſubſtantia ſit in *c.* 41. ejuſdem Novellæ 123. ut proin in decreto Gratiani error calami, vel Typographi irrepſerit, præſertim cum in citata *Novell.* tantum quadraginta quatuor ſint Capita. 505

Quæritur V. Quæ ſint cauſæ exhæredandi fratres in caſu, quo turpis perſona inſtituta eſt hæres? Reſp. Eas breviter comprehendi in *Novella* 22. *cap.* 47. illis verbis: illum ſolum tanquam ingratum circa fratrem effectum participare hoc lucrum non concedimus, qui mortem voluit fratri, aut criminalem inducere contra eum ſubſcriptionem, aut ſubſtantiæ ei præparavit inferre jacturam: ejus enim portio tam ad reliquos fratres, quam matrem veniat. Brevius has cauſas indicant ſequentes Verſus. 506

Tres licet ob cauſas ingratum pellere fratrem,
Si fratri inſidias, perniciemque ferat.

Si scelera pingat, ferro, fatoque pianda,
Aut si fraternitas perdere tentet opes.

§. XVI.

De Jure deliberandi, de Inventario, de Petitione, Aditione, Repudiatione, Abstentione, & Renuntiatione Hæreditatis.

S U M M A R I U M.

507 *Jus deliberandi quid? & quare concedatur?*
508 *Etiam hodie conceditur petenti.*
509 *Inventarium quid?*
510 *Et qualia afferat privilegia?*
511 *Regulariter loquendo, nemo tenetur facere Inventarium.*
512 *Limitatur in aliquibus usque ad n. 515.*
515 *Inventarium quando inchoari, & perfici debeat?*
616 *Requisita ad legitimam confectionem Inventarii.*
557 *Hæreditatis petitio quid.*
558 *Hæreditatis aditio & immixtio quid.*
519 *Hæreditatis aditio quomodo fiat, & fieri præsumatur?*
520 *Hæreditatem adire potest, qui se obligare potest.*
521 *Dummodo hæreditas ei sit delata, ipseque sit certo hæres*
522 *Aditio hæreditatis habet plures effectus. I. Namque transmittit hæreditatem ad hæredes.*
523 *II. Confert jus & dominium totius hæreditatis.*
524 *Non tamen possessionem.*
Possessio hæreditatis quomodo acquiratur? Ibid.
525 *III. Transfert in hæredem omnem obligationem defuncti, etsi vires hæreditatis excedat; si Inventarium non fecit.*
Hæres, & defunctus sunt una persona, ibid.
526 *IV. Facit hæredem obligatum ad solvenda legata, & adimplendam voluntatem defuncti, salva detractione* Falcidiæ, *ac* Trebellianicæ.
527 *Repudiatio & abstentio hæreditatis quid.*
Hæreditas delata quæ dicatur?
528 *Repudiare hæreditatem potest, qui eam acquirere potest.*
529 *Qui semel hæreditatem adiit, eam repudiare amplius non potest: & econtra.*
530 *Limitatur in hærede suo, qui repudiatam hæreditatem adhuc adire potest.*
531 *De repudiatione hæreditatis facta a Prælato sine consensu Capituli. Remissive.*

507 QUæritur I. Quid sit, ad quid, & quamdiu concedatur jus deliberandi? Resp. I. Jus deliberandi ad propositum est facultas hæredi concessa ad certum tempus differendi resolutionem, an hæreditatem adire velit, nec ne, ac interea inquirendi, quid hæreditas importet, quænam debita extent, consequenter, an utile sit, hæreditatem adire. Communis, *arg. tot. tit. ff. & C. de Jure del.* Introducta est a Jure hæc facultas ad evitandum omne periculum in aditione hæreditatis alias subeundum cum enim hæres statim ac hæreditatem adit, contrahat obligationem solvendi omnia debita defuncti, etiam hæreditatem excedentia, Jura prætatam facultatem hæredi concesserunt, ne ignarus hæreditatis, & debitorum defuncti, adeundo hæreditatem periculum damni incurrat. Hinc debet Prætor hæredi subvenire, eique copiam Instrumentorum inspiciendorum facere, ut proinde instruere se possit, expediat, necne, agnoscere hæreditatem; prout dicitur *l. Aristo ff. de Jure delib.* Et quamvis hæc facultas hodie videatur frustranea ob noviter introductum beneficium Inventarii, ut bene advertit, *l. fin. C. eod.* Nihilominus.

508 Resp. II. Etiam hodie adhuc volenti conceditur jus deliberandi, ita tamen ut Princeps non nisi tempus unius anni, Magistratus vero novem mensium spatium deliberandi concedere possint, Textus expressus est in *cit. l fin. C. eod.* Incipit autem hoc tempus deliberandi primum elapsis novem diebus post mortem illius, de cujus hæreditate agitur. Nam ante hos dies elapsos, utpote tempus ad luctum concessum, nulli licet hæredes defuncti molestare, *Authen. Sed neque C. de Sepulchro viol.* ibi: Sed neque ante novem dies ab obitu numerandos ulla prorsus fiat molestia adversus quemlibet ex persona defuncti. Si quæ enim cautio, si quid simile fiat, inutile erit ex hoc nullo præjudicio creditori generando.

Quæritur I. Quid, & cujus effectus sit Inventarium? 509
Resp. I. Inventarium ad propositum est scriptura, in qua res inventæ in hæreditate defuncti describuntur; prout definit Glossa *in §. Si vero absunt. Authen. de hæred. & Falc. coll.* I. Vel est legitima bonorum in hæreditate defuncti repertorum annotatio, & in scripturam reductio prout eam DD. communiter definiunt, *arg. l. fin. C. de Jure delib.* Dicitur notanter ad propositum; quia præter Inventarium hæreditatis dantur etiam alia Inventaria, quæ fiunt a Tutoribus & Curatoribus circa res pupillorum vel Minorum, de quibus *l. Tutores 24. C. de Administr. Tutor.* Item a creditoribus in possessionem creditorum missis, *l. Dum plures 15. ff. de Rebus auth. Jud. poss.* De quibus hic non agimus.

Resp. II. Inventarium plures; præsertim vero sequentes habet effectus, & commoda. I. Quod hæres conficiens, 510
vel confici curans Inventarium, sit immunis ab omni periculo adeundæ hæreditatis, possitque hæreditatem absque ullo suo damno iterum repudiare, ut proinde nullo indigeat jure deliberandi, an velit hæreditatem adire necne; cum etiam adeundo extra omne periculum sit, dummodo cum beneficio Inventarii adeat, prout clare habetur *l. fin. §. u. C. de Jure delib.* & unanimiter docent DD. signanter Hunn. *p. 4. t. 17. c. 5.* Sichar. *ad l. fin. §. Si præsertim num. 4. C. de Jure delib.* Facbin. *lib. 7. cap. 13.* & alii. Hinc II. Non tenetur creditoribus solvere ultra vires hæreditatis, *cit. l. fin. §. 4. & 5. C. de Jure delib.* III. Potest cuivis creditori liquido solutionem præstare, nec tenetur examinare, quis ex creditoribus potius aut prius privilegium habeat, *cit. l, fin. §. 5 C. eod.* IV. Potest detrahere Falcidiam a legatis, etsi hæreditas solvendo non sit, Hun. *l. c.* Tholos. *in Syntag. Jur. lib. 46. c. 3. n. 17.* Jason *ad cit. l. fin. § Etsi præfata n. 1.* Sich. *in eand. n. 5. arg. c. l. fin §. 5.* V. Potest unum pro alio v. g. rem pro pretio creditori etiam invito solvere, *c. l. fin. §. Sin vero C. eod.* licet alias juris regula sit, quod unum pro alio creditori invito solvi nequeat *l. 2. ff. Si mutui datio ff. Si certum petatur.* VI. Quod a creditoribus intra tempus ad confectionem inventarii a Jure concessum conveniri, aut molestari non possit, *cit. l. fin. §. Donec 11. C. eod.* Conveniunt in his etiam DD. & statuta Bavariæ *Tit. 43. art. 7.*

Quæritur III. Quinam, & quando teneantur conficere 511
Inventarium? Resp. I. Quamvis per se loquendo, nullus teneatur, nec cogi possit ad conficiendum Inventarium, præsertim, quando certo constat, quod hæreditas pro omnibus debitis sufficiat, vel hæres sit solvendo, ita ut nulli aliquod damni periculum immineat, prout habet Communis: eo quod Inventarium principaliter introductum sit in favorem hæredum, favore autem & privilegio uti nemo teneatur, *l. Si quis 29. C. de Pactis*. Cui concordant statuta Bavariæ *tit. 34. d. 5.* Nihilominus, qui periculum in adeunda hæreditate sæpe occurrens, pœnamque Legis evitare vult, Inventarium conficere omnino debet, Tholos. *in Syntag. Jur. lib. 46. c. 3. nu. 12.* Hunn. *loc cit. cap. 1.* Schneidevv. *in §. Extraneis Instit. de Hæred. qualit. & diff. num. 12.* Hartman. *pract. Observ. 1. 41. Observ. 2. n. 12.* cum communi aliorum. Ratio patebit ex dicendis infra.

Resp. II. Dantur casus, in quibus confectio Inventarii necessario fieri debet. Patet inductione. Sic impri- 512
mis tenentur ad Inventarium Tutores, & Curatores, casu quo eorum curæ commissi v. g. pupilli, minores, prodigi, furiosi, amentes &c. hæredes sunt: quod si non faciant, debent non tantum illi, cujus curam gerunt, sed etiam creditoribus ultra vires hæreditatis satisfacere si damnum inde exoritur, Hunn. *loc. c. n. 13.* Sebast. de Montiul. *de Inventario c. 5. n. 43.* & Communis aliorum. Ratio est; quia omnes qui præstandarum rationum obligationem habent ad confectionem Inventarii tenentur, *arg. l. 1. ff. de Tut. & rat. distrah.*

II. Debet fieri Inventarium ab hæredibus, vel eis invitis, a Judice ex officio, quando periculum est, ne illo omisso cohæredes absentes, creditores, legatarii aut alii damnum patiantur, prout contingere posset, si præsentes hæredes hæreditatem interea distraherent, partem occultarent, vel dilapidarent, vel tam pauperes essent,

ut restitutionem Lege debitam facere non possent &c. Molina *Disp.* 219 Hunn. *l. c.* & communis aliorum *arg. c. l. fin. C. de Jure delib.* & Novella 1. *cap.* 2. *§.* 1. Concordat Jus Bavar. *t.* 43. *art.* 1. ubi etiam mandat, quod apud Rusticos universaliter fieri debeat Inventarium.

514 III. Gravati Fideicommisso universali tenentur ad Inventarium, Molina *Disp.* 219. citans Communem, Hunn. *l. c. c.* 1. *n.* 22. Peregrin. *de Fideicom. art.* 31. *V.* 25. Tuschus *Tom* 4. *Concl.* 249 *n.* 20. & communis aliorum, *arg. cit. l fin. C. de Jure delib. & Novell.* 1. *c.* 2. *§.* 1. Ratio est, quia hoc ipso, quod vi Fidaicommissi teneatur alteri restituere hæreditatam, Inventarium facere deber, ne aliter adaundo hæreditatem dici possit aliquid subtraxisse, aut neglexisse.

515 Quæritur IV. Quando, & quomodo fieri possit, ac debeat Inventarium? Resp. I. Confectio inventarii intra triginta dies a tempore aditæ hæreditatis inchoari, & cœpta intra sexaginta dies (si hæreditas præsens est) si vero absens est intra annum absolvi debet. Textus clarus habetur *l. fin. §. Sin autem dubius* 2. *& §. Sin autem a locis* 3. *C. de Jure delib.* De Jure Bavarico Confectio inventarii intra triginta dies a die obsignationis factæ inchoari, & cępta, quam primum & quidem uno die, si fieri potest, vel proximis diebus, ad summum autem intra mensem perfici debet, si hæreditas præsens est: si vero absens intra sexaginta dies, *tit.* 43. *art.* 2.

516 Resp. II. Ad hoc, ut Inventarium rite perficiatur, requiritur I. Ut fiat in præsentia Notarii publici, ab ipsoque conscribatur, Hunn. *p.* 4. *tit.* 17. *c.* 2. *n.* 28. Tholesan. *in Syntag. Jur. l.* 46. *c.* 3. *n.* 10., Schneidevv. *ad §. Extraneis n.* 13. *Inst. de Hær. qualit. arg. c. l. fin. §.* 2. *C. de Jure delib.* II. Debent adhibesi saltem duo idonei testes, Hunn. *l. c. n.* 24. Jason *ad c. l. fin n.* 4. Sich. *ad eandem n.* 24. Schneidevv. *l. c.* Matta *consil.* 214. *n.* 14. *& seq. arg. cit. l. fin §.* 2. *C. de Jure delib.* qui testes debent hæredem cognoscere.

517 III. Requiritur, ut citentur creditores & legatarii, Hun. & Schneid. *l. c.* IV. Ut hæres formato prius signo Crucis in principio Inventarii propria manu subscribat, simulque fateatur, omnia absque dolo, & fraude esse facta, *cit. l. fin. §.* 2. *de Jure delib.* Quod si hæres litterarum est ignarus, specialem adhuc Notarium, qui loco illius subscribat, adhibere debet, *arg. l. fin. cit. §. C. de Jure delib.* Plura de inventario vide apud Legistas. Statuta Bavariæ de illo tractant *Tit.* 43. *ubi art.* 3. ex speciali privilegio conceditur, quod moriente Nobili, possint Nobiles consanguinei absque interventu Judicis, & Notarii in præsentia testium conficere Inventarium, uti & obsignara.

518 Quæritur V. Quid sit hæreditatis petitio? Resp. Hæreditatis petitio est actio, qua quis hæreditatem, vel totam vel pro parte petit, seu vindicat ab eo, qui illam pro hærede, aut pro possessora possidet. Calvinus *V. Petitio hæreditatis arg. l. Licet minimam* 10. *ff. de Hæred. petit. & l.* 27. *ff. de Rei vindic. Pro hærede autem possidet*, qui putat se hæredem esse *l. pro hærede* 11 *ff. de Hær. petit.* Pro possessore vero possidet, qui causam suæ possessionis aliam reddere nequit, quam quia possideo, *cit. l.* 11. *& seqq. ff. eod.* Uterque tenetur petione hæreditatis, nam regulariter definiendum est, inquit Ulpianus *l. Regulariter* 9. *ff. eod.* eum demum teneri petitione hæreditatis, qui vel jus pro hærede, vel pro possessore possidet, vel rem hæreditariam. Cautelam pro Advocatis in faciendis Libellis quoad petitionem hæreditatis ponit Gailus *lib.* 1. *Observ.* 68.

519 Quæritur VI. Quid sit adire hæreditatem, & quomodo aditio hæreditatis fiat? Resp. I. Adire hæreditatem aliud non est, quam se pro hærede declarare, seu hæreditatem amplecti, agnoscere seu admittere. Ita in re communis Textus est in *l. Pro hær.* 20. *& l. Gerit.* 88. *ff. de Acquiren. hær.* Et quamvis solus extraneus propria adire hæreditatem, hæres suus vero se immiscere hæreditati dicatur, *l. Et qui se ff eod. & §. Extraneis Inst. de Hær. qual. & diff.* juncta *l.* 4. *ff. Quibus ex causis in possess.* Cujus ratio est, quod hæres suus viventibus adbuc parentibus quodammodo jam sit dominus, *l. in Suis ff. in Suis & legit. hæred.* tamen in Jure sæpe confunduntur, ita ut adire hæreditatem, & immiscere se eidem pro eodem sumantur prout post Sichard. *ad Rubr. C. de Jure delib. n.* 16. bene notat Hunn. *p.* 4. *Tit.* 16. *de Aditione hær. n.* 4.

Resp. II. Aditio hæreditatis variis modis contingere po- 519
test, videlicet verbis, factis, aut aliis signis, dummodo tacite vel expresse quis significet, quod se pro hærede declarare, habere, aut augere velit, *l. Pro hærede* 22. *& l. Gerit* 88. *ff. ad Acquirend. hær.* Hinc non tantum ille adire hæreditatem dicitur, qui expressis verbis pro hærede se declarat, de quo *c. l. Gerit ff. eod.* sed etiam ille, qui actum non nisi hęredi competentem facit, *cit. l. Pro hæred.* 22. *§. Papinianus, ad finem ff. eod.* Hujusmodi actus copiosos enumerat Doctores, pręsertim Menochium *lib.* 4 *Præsumpt.* 102. ubi vide: idem *c. l.* 4. *præs.* 100. copiose agit, quomodo ex verbis cognoscatur, adire quem hæreditatem. Illud universaliter notandum, per actus indifferentes communes, tam hæredi, quam aliis hęreditatis aditionem non præsumi, nisi alia conjectura concurrat, Hunn. *l. c.* Tholos. *l. c. n.* 3. Mantica *de Conject. ultim. vol. l.* 12 *tit.* 12. *n.* 7. Sichard. *ad l. Potuit n.* 15. *C. de Jure delib.* cum communi *arg. c. l. Pro hærede §. Papinianus ff. de Acquir. hæred.* Inter hos actus indifferentes etiam reputatur facere actum Religiosum, v. g. sepelira defunctum. Menochius *l. c. præsumpt.* tot. *n.* 70. Hunn. *l. c. cap.* 2. *n.* 26. Mantica, & alii.

Quæritur VII. Quinam adire hæreditatem possint, 520
& quid requiratur ad hoc, ut rite adeatur? Resp. I. Regula est: Omnis, qui se obligare potest, etiam adire hæreditatem valet. Communis. Infertur ex ea: quod pupillus sine authoritate Tutoris hæreditatem adire non valet, *l potius* 5. *C. de Jure delib.* idem dic de furiosis, mente captis, prodigis &c. Ratio est, quia obligare se non possunt. Potest nihilominus eorum Curator, vel Tutor eandem adire, *l. Si infanti* 18. *C. de Jure delib.* ita tamen, ut si pupillus sit infante major, excedens nempe septem annos, Tutor sine hujus consensu hæreditatem solus adire non possit *l.* 5. *C. eod.*

Resp. II. Ad hoc, ut hæreditatem adire quis possit, 521
debet prius ex Testamento, vel ab intestato esse delata hæreditas, ac sufficienter constare, quod adire volens sit certo hæres, Hunn. *p.* 4 *tit.* 16. *c.* 3. Donnell. *lib.* 7. *Commen. c.* 4. *§. Non satis*, Thol. in *Syntag. Jur. l.* 46. *c.* 4. *n.* 16. & alii, infarentes inde, quod quamdiu dubium est, an Testamentum subsistat, vel quis sit legitimus hæres ab intestato aditio hæreditatis valide non fiat.

Quæritur VIII. Quosnam pariat effectus Aditio hæ- 522
reditatis? Resp. Parere plures, præsertim sequentes. I. Quod hęreditatem transmittat ad hæredes hæredis: non adita autem non transmittatur, excepto casu, in quo hæres suus nondum adit hæreditatem, textu expresso *l.* 1. *§. In Novissimo*, ibi: Hæreditatem etenim, nisi fuerit adita, transmitti nec veteres concedebant, nec nos patimur, exceptis liberorum personis.

II. Per aditionem hæreditatis acquirit quis jus, & do- 523
minium omnium rerum hæreditariarum, quas defunctus habuit, Gailus *l.* 2. *Observ.* 129. Hunn. *p.* 4. *tit.* 16. *c.* 3. *n.* 16. Matta *con.* 448. *n.* 4. *& seqq.* Sichard. ad *l Si soror* 14 *n.* 1. *& seqq. C. de Jure del.* cum communi, *arg. l.* 1. *§. Veteres & l. cum hæredes* 23. *ff. de Aquir. & amitt. possess.* ibi: Adita hæreditate omnia jura ad nos transeunt; etiam si eorum possessionem actu, & corporaliter nondum acceperit, eo quod aditio hęreditatis solo animo fieri possit: & in nuda voluntate consistat, dummodo de ea sufficienter per signa externa constet, *§. fin. Inst. de Hær. qualit. & diff.* ibi: Nuda voluntate extraneus hæres fit.

Possessio tamen ipsa, nisi quis eam naturaliter etiam 524
apprehendat, per solam aditionem hæreditatis non acquiritur. Gailus *loc. cit. n.* 2. Jason. *in l.* 3. *ff. eod. n.* 31. & ibidem Zas. *n.* 27. cum Communi DD. *ff. ad cit. tit. de Acq. possess.* Textus expressus, & *in cit. l.* 23. *ff. eod.* ibi: Adita hæreditate omnia quidem jura ad nos transeunt: possessio tamen, nisi naturaliter comprehensa, ad nos non pertinet. Ratio est; quia possessionem sic dictam a pedum positione *l.* 1. *ff. eod.* adipiscimur corpore, & animo, neque per se animo, neque per se corpore ut dicitur *l.* 3. *princ. ff. eod.* Licet semel acquisita, solo animo acquiri non possit, tamen solo animo retineri potest. Ex quo colliges malam esse consequentiam: Sum hęres, adii hæreditatem; ergo sum possessor hæreditatis; prout bene advertit Gailus *loc. cit. n.* 8. ubi insuper cum communi Doctorum *in l.* 3. *ff. eod.* docet, quod quis per possessionem unius rei hæreditariæ v. g. fundi in hoc loco, non

acqui-

acquirat aliarum rerum aliis in locis existentium possessionem: tametsi hoc in aliis casibus, veluti in emptione &c. fallat, *arg. cit. l. 1. §. Vetere, & l. Prædia ff. de Acquir. possess.*

525 III. Adeundo hæreditatem contrahit quis obligationem solvendi omnia debita & obligationes defuncti, omnesque actiones passivas in se recipit, Sichard. de *Rubr. C. de jure delib. & l. Si infanti princ. C. eod.* Hunn. *par. 4. tit. 16. c. 3. a. 4.* Laym. *lib. 3. tract. 5. c. 6.* Tholos. *l. c. a. 5. n. 5. & 8.* Schrader in *Tract. Feud. p. 3. sect. 4. n. 66.* cum communi aliorum, *arg. l. fin. C. de Jure delib.* cum corcordantiis, etiamsi vires hæreditatis excedant; casu quo non fecit Inventarium, vel sine beneficio Inventarii hæreditatem adiit, ut habet communis, *l. fin. §. Sin autem C. de Jure delib. &c. In litteris 5. de Raptorib.* Ratio est: quia hæres & defunctus fictione Juris censentur una persona, *l. Cum a matre C. de rei vendic. & l. Quoties C. de hæred. instit.* Sichard. *ad l. 3. n. 4. C. de* Fideicomm. Hunn. *l. c. cap. 3. nu. 6.* cum communi. Nam ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet, *l. Ex qua 149. ff. de Reg. Jur.* & Non debeo melioris conditionis esse, quam auctor meus; a quo jus in me transit.

526 Resp. IV. Post aditionem hæreditatis tenetur hæres solvere cuncta legata & fideicommissa, totamque adimplere voluntatem defuncti, ita tamen, ut detrahere possit a legatis Falcidiam, vel a fideicommissis Trebellianicam, si fecit Inventarium, de obligatione adimplendi voluntatem defuncti est. Communis ac certa *l. 1. C. de SS. Eccl.* De detractione Falcidiæ & Trebellianicæ patet ex dictis. Dicitur autem notanter, si fecit Inventarium; quia qui sine beneficio Inventarii adit hæreditatem, Falcidiam detrahere non potest, textu claro *l. fin. C. de Jure delib.* Utrum autem etiam deductionem Trebellianicæ perdat hæres hæreditatem sine Inventario adiens, magna est controversia inter DD. nonnullos ut Hunn. *loc. c. n. 11.* Covarr. *c. 16. §. 11. n. 16. de Testam.* Clar. *§. Testamentum q. 66.* cum aliis affirmativam tenentibus; aliis vero, ut Gail. *lib. 2. Observ. 134. nu 4.* ubi ait, sententiam contrariam non observari in praxi, Graff. *de Success. §. Trebellianica q. 7. per tot.* Fachin. *lib. 4. controv. 38.* negativam tenentibus; utraque sententia inspectis Juris fundamentis ab iisdem allegatis, videtur probabilis.

527 Quæritur IX. Quid sit repudiare hæreditatem, & abstinere ab ea: vel quid sit repudiatio hæreditatis, vel abstentio ab ea, & a quo fieri possit? Resp. I. Repudiare, est hæreditatem jam delatam recusare, seu rejicere, vel non admittere. Communis. Dicitur hæreditatem delatam: quia quæ delata nondum est, repudiari non dicitur, textu claro *l. 1. §. Decretalis ff. de Success. edict.* Dicitur autem hæreditas delata alicui, quando mortuo jam illo, de cujus hæreditate quæritur, potest hæreditatem, si vult, statim adire & acquirere, vel repudiare; uti cum communi docet Molina *Disp. 274. num.* 20. Calvinus *V. Delata* Baldus in *l. Potuit. C. de Jure delib.* Torre *de pactis Success. lib. 2. c. 1. nu. 15. l. Delata ff. de V. S. & l. 1. §. Decretalis ff. de Success. edict.* Hinc hæreditas, vel aliud jus, quod de præsenti volens adire non potest, nondum dicitur delatum, & ob id hæreditas futura, nondum defuncti, quia nondum delata est, repudiari non dicitur. Abstinere fere coincidit cum repudiare, ipsaque abstentio & repudiatio idem significant, eosdemque juris effectus habent, solumque in hoc differunt, quod abstinere dicatur hæres necessarius suus; extraneus vero repudiare; Calvinus *V. Repudiatio* cum communi, *arg. §. 5 & 6. Instit. de Hæred. & qualit. & differ.* sicut supra diximus circa adire hæreditatem, & immiscere se eidem: quod nempe adire hæreditatem dicatur extraneus, immiscere vero se eidem dicatur hæres suus; quamvis nonnunquam confundantur, ita ut & hæres suus repudiare hæreditatem dicatur.

528 Resp. II. Omnis is potest repudiare hæreditatem, qui & acquirere potest, ait *l. Is, 8. ff. de Acquir. hæred* Hinc sicut pupillus (idem dic de furiosis, amentibus &c.) se solo non potest adire hæreditatem, ita etiam nec repudiare valet, *l. Pupillorum 5. C. de repud. vel abstinend. hær.* ibi: Pupillorum repudiatio delatæ hæreditatis, sine Tutore Authore facta, nihil eis nocet.

529 Resp. III. Regulariter loquendo, qui semel hæreditatem adit, eam repudiare amplius non potest: sicut econtra, qui eam repudiavit, illam adire amplius nequit. Communis ac certa. Textus expressus habetur *l. Sicut 4. C. de repud. hær.* ibi: Sicut major 25. annis, antequam adeat delatam hereditatem, repudians successionem, post quærere non potest, quęsitam renuntiando nihil agit, sed ejus, quod habuit, retinet.

Dicitur notanter regulariter loquendo; quia limitatur Conclusio in herede suo, ut pote qui repudiatam hæreditatem adhuc adire potest, si nondum alienata est, *l. Si suus 6. C. eod.* ubi etiam tempus determinatur, intra quod heredi suo hereditate semel repudiata, eam iterum adire licet: ubi vide, sicut & Jason in dictam *l. Si suus C. eod.* 530

Hic etiam examinare solent DD. an liceat Prælato sine consensu Capituli, ac aliis Juris solemnitatibus repudiare hereditatem vel legatum Ecclesię factum? Verum quia de hac re *tit. 10. §. 2.* jam egimus, Lectorem illuc remittimus. 531

§. XVII.

De Renuntiatione Hæreditatis, & Jure accrescendi.

S U M M A R I U M.

532 *Renuntiatio hæreditatis quid?*
Spes futuri juris renuntiari, & in pactum deduci potest, ibid.
533 *Renuntiatio hæreditatis multiplex.*
534 *Renuntiatio futuræ hæreditatis in genere, vel personæ incertæ valet.*
535 *Renuntiatio & pactum circa hæreditatem adhuc viventis, cum hujus consensu valet. Et n. seq.*
537 *Dummodo consensum non revocet.*
538 *Consensus debet præstari tunc, quando fit Renuntiatio.*
539 *Nec sufficit, si postea sequatur, & quare?*
540 *Consensus debet esse expressus, nec sufficit tacitus.*
541 *Renuntiatio de hæreditate viventis, sine hujus consensu facta non valet.*
542 *Etsi juramento confirmata sit.*
543 *Et alicubi contraria sit consuetudo.*
544 *Juramentum contra bonos mores, vel jus naturale, vel in præjudicium tertii non obligat.*
545 *Renuntiatio hæreditatis plurium, uno absente aliis præsentibus valet, quoad præsentes, & non valet quoad absentes.*
545 *Renuntiatio Matris quando noceat liberis? Et n. seq.*
548 *Renuntiatio est stricte interpretanda.*
549 *Et non extenditur ad Feudalia bona.*
550 *Renuntians hæreditati paternæ potest eam a fratre vel alio iterum acquirere.*
551 *Ac retinet jus ad alimenta.*
552 *Renuntiatio sub conditione deficit, deficiente conditione.*
553 *Sicut etiam facta ex certa causa deficit, deficiente causa.*
554 *De renuntiatione remissive.*
555 *Jus accrescendi quid?*
556 *Et quibus competat?*

Quæritur I. Quid sit renuntiatio hereditatis? An & quomodo fieri possit? Resp. I. Renuntiatio hereditatis est cessio, seu remissio juris; quod quis ad hereditatem habet, vel habere potest. Est in re communis; *arg. l. 1. C. de Pactis* dicitur autem notanter, vel habere potest, ut etiam includatur Repudiatio futurę hereditatis: quia non tantum juri jam quęsito, sed etiam quęrendo, seu futuro quis renuntiare potest, *arg. l. 1. C. de Pactis.* Quamvis enim jus quęrendum, ac primo futurum in bonis nostris esse non dicatur, nec valeat de eo dispositio, *arg. l. Si filius 14. & l. Constante 2. C. de Donat.* tamen renuntiari & in pactum deduci potest spes, quam habemus ad jus futurum, *arg. cit. l. 1. C. de Pactis & l. Spem 3. C. de Donat* juncta *l. Si jactum 12. ff. de Action. empt.* 532

Resp. II. Renuntiatio hereditatis varia est, & varie fieri potest. Patet inductione. Alia enim est, & fieri potest super hereditate paciscentium inter se, Alia super hereditate Tertii. Renuntiatio hereditatis Tertii rur- 533

fus illa est, & fieri potest in genere, qua nempe quis renuntiat omni cuicunque tandem hæreditati, quam undecunque habere potest. Alia in specie, dum nempe quis renuntiat hæreditati certæ, vel certarum personarum. Insuper alia est, qua quis remittit, vel dimittit hæreditatem actu jam aditam. Alia, qua quis renuntiat hæreditati futuræ nondum delatæ, seu potius spei, & juri incerto, quod quis habet ad futuram hæreditatem alicujus adhuc viventis, uti jam dictum *n. præc.* Talis foret Renuntiatio, qua quis renuntiat hæreditati consanguinei, cui succedendi spem habet. Renuntiatio adhuc alia est, & fieri potest in favorem tertii, vocaturque ab aliis Renuntiatio extinctiva, ac etiam Translativa, quatenus renuntians in alterum transfert jus, quod ad hæreditatem habet. Alia est, quæ fit simpliciter, & in nullius favorem qua quis declarat, se nolle succedere, quisquis dein succedat. Potest autem fieri renuntiatio, vel ex sola ac simplici voluntate solius renuntiantis, absque concursu voluntatis alterius, & hæc propriissime dicitur Renuntiatio. Torre *l. c. n. 37.* Galler. *de Renunt. l. 1. c. 8. n. 6. 7. & 8.* Alia, quæ fit cum consensu voluntatis alterius per modum pacti, & conventionis, quæ non differt a priori, nisi quod non possit tam faciliter revocari, Torre *l. c.* Galler *loc. cit. c. 3.* in præsenti præcipue erit quæstio de renuntiatione hæreditatis futuræ adhuc viventis, eo quod de cæteris vel nulla, vel modica sit difficultas. De quibus tamen videri potest, Torre *de Pactis futuræ successionis, lib. 2. c. 1. & seqq.* Passerinus *in c. Quamvis de Pactis, in 6. n. 61.* & alii.

534 Quæritur II. An, & quando valida sit renuntiatio præsertim jurata hæreditatis futuræ, alicujus adhuc viventis? Resp. I. Renuntiatio seu pactum circa hæreditatem alicujus adhuc viventis incerti, seu in genere licite & valide fieri potest, etsi fiat in favorem tertii, Molina *Disp. 412. & 579.* Sanchez *lib. 7. Mor. l. c. 2. n. 31.* Layman *lib. 3. tr. 5. c. 7. n. 3.* Torre *de Pactis fut. succ. lib. 1. c. 26. nu. 1.* cum communi aliorum, *arg. l. 3. ff. Pro socio*. Ratio est; quia in hujusmodi renuntiatione abest periculum voti captandæ mortis, ob quod alias Jura prohibent renuntiationem hæreditatis futuræ hominis adhuc viventis in favorem tertii, *arg. l. fin. C. de Pactis*. Hinc valida erit sequens renuntiatio: Renuntio & cedo tibi omnem hæreditatem, quæ mihi aliquando a quocunque tandem obventura erit: hoc ipso enim, quod nullius certi hæreditas specificetur, nullius vita ob cupiditatem illius, cujus fit renuntiatio, periculum patitur.

535 Resp. II. Quævis renuntiatio, & pactum circa hæreditatem hominis viventis adhuc, etiam in alterius favorem facta, valet, si fiat cum consensu illius, de cujus hæreditate fit pactum, seu renuntiatio, dummodo talis consensum suum usque ad mortem non revocet: Layman *l. c. eod.* Menochius *consil. 2. n. 166.* Seraphyn. *de Priv. juram. Privil. 20. n. 6.* Torre *de Pactis fut. succ. lib. 1. cap. 26. n. 1.* eoque teste DD omnes. Textus expressus habetur *cit. l. fin. C. de Pactis*: ubi postquam damnata sunt pacta super hæreditate viventis, apponitur sequens limitatio: Nisi ipse forte, de cujus hæreditate pactum est, voluntatem suam eis accomodaverit, & in ea usque ad extremum vitæ suæ spatium perseveraverit: tunc enim sublata acerbissima spe licebit eis illo sciente, & jubente hujusmodi pactiones servare. Ratio est; quia cum in favorem illius, de cujus hæreditate agitur, sint prohibitæ renuntiationes & pacta circa hæreditatem viventia, potest talis consentiendo renuntiare favori suo, hoc ipso, quod omnes licentiam habeant his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare, *l. Si quis 29. C. de Pactis*. Et scienti ac consentienti non fit injuria, *c. scienti, de Regul. Jur. in 6.*

536 Hinc valet pactum, quo liberi de futura hæreditate patris adhuc viventis, ipso sciente & consentiente paciscuntur: dicendo v. g. Si das mihi modo mille Florenos cedo, & renuntio tibi omnem hæreditatem paternam mihi aliquando obventuram: vel si gratis unus ex eis dicat: Renuntio meam aliquando mihi obventuram hæreditatem paternam in favorem hujus, vel illius &c.

537 Dicitur notanter, dummodo talis consensum suum usque ad mortem non revocet, quia si revocat, uti potest, omnis valor renuntiationis factæ evanescit, *arg. cit. l. fin. C. de Pactis*. Et jam si juravit, se consensum non revocaturum; quia licet in tali casu pater v. g. consensum revocans perjurus esset, revocatio nihilominus valida foret, factamque renuntiationem invalidaret. Molina *Disp. 179. n. 4.* Sanchez *lib. 7. Mor. c. 2. n. 28.* Torre *l. c.* Alciatus *ad l. fin. C. de Pactis* cum communi aliorum.

Debet autem hic consensus præstari tunc, quando fit 538
renuntiatio, seu pactum de hæreditate consentientis, ita ut non sufficiat, si postea primum sequatur, seu ratificet. Torre *de Pactis fut. success. lib. 1. c. 29. n. 34.* Merend. *Controv. lib. 1. c. 18. n. 7.* Bolognet. *ad l. fin. C. de Pactis, n. 46.* Hodiernus *Controv. c. 28. num. 29.* ubi plures allegat Rotæ Decisiones, & alii. Ratio est: tum quia, quando consensus requiritur ad integrandam paciscentium personam debet consensus in ipso actu intervenire, nec sufficit, si postea sequatur, *arg. §. Tutor. instit. de Author. Tutor.* Tum etiam: quia quando agitur de præjudicio tertii, vel contra jus publicum, uti fit in renuntiatione hæreditatis, debet consensus requisitus præstari tunc, quando fit actus, uti cum citatis Doctoribus bene advertit Daniel. *de Nobil. disp. 82. n. 80.*

Nec obstat *c. Ratihabitionem, de Reg. Jur. in 6.* dicens 539
Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, non est dubium. Nec si dicas in casu, quo consensus solummodo exigitur ad evitandum præjudicium tertii, sufficere, si postea consensus sequatur. Nam contra est, quod hæc tantum procedant in casu, quo actus præcise ideo prohibetur propter delictum, & ob jus publicum, prout res se habet in præsenti; ubi renuntiatio seu pactum circa hæreditatem viventis, eo non consentiente, ideo prohibetur, quia est contra bonos mores, *l. fin. C. de Pactis*, & jus publicum, *l. fin. C. de Legit. Hæred.* Hinc ille, de cujus hæreditate agitur, ab initio per suum consensum facere quidem potest, quod fiat sine delicto, vel injuria *l. Volenti, ff. de Reg. Jur.* post factum tamen, consensu suo facere non potest, definere delictum, vel actum cum delicto factum non esse; *l. Quæ ea mente, ff. de Furto*. Illud tamen tatendum, sufficere consensum subsequentem, si renuntiatio ad ratificationem illius, de cujus hæreditate agitur, expresse facta est.

Porro non sufficit consensus tacitus, sed requiritur 540
expressus Merlin. *de Pignor. & Hypothec. l. 1. q. 40. n. 1.* Bolognet. *ad l. fin. C. de pactis*, Hodiern. *Contr. l. 1. c. 28. n. 58.* Flamin. Parisiens. *l. c.* & alii contra Sanchez *l. 7. in Decal. c. 2. n. 11.* & alios, *arg. cit. l. fin. C. de Pactis* ibi: Sciente & jubente &c. Ratio est, quia tacitus consensus non sufficit, seu tacens non habetur pro consentiente, quando agitur de præjudicio tacentis, nisi Jus specialiter quid disponat, prout latius probavimus supra *lib. 2. tit. 12. n. 177.*

Resp. III. Omnis Renuntiatio, vel pactum circa hæ- 541
reditatem unius vel plurium viventium in specie, sine hujus vel horum consensu, in favorem alterius facta etiamsi juramento fuerit confirmata, nulla atque invalida est. Prima pars, quod talis renuntiatio absque juramento facta invalida sit, fatentur Omnes, textu claro, *l. fin. C. de pactis*: ubi etiam ratio habetur; quia nempe hujusmodi pactiones odiosæ videntur, & plenæ tristissimi exitus, ac contra bonos mores sunt.

Altera Conclusionis pars, quod videlicet nullæ sint, 542
etsi juramento confirmentur, est Communissima, multisque Decisionibus Rotæ firmata, ut proin teste Torre *de pactis succes. l. 2. c. 3. n. 68.* de veritate hujus Conclusionis hodie non amplius sit ambigendum. In specie eam tenent Torre *l. c. n. 67.* Bolognet. *in l. fin. C. de pactis num. 59.* Baldus *in c. Ad nostram de Jurejur. num. 7.* Soc. Sen. *vol. 3. cons. 73.* Fach. *l. 8. c. 72.* Sanch. *lib. 7. c. 2. num. 33.* Tholosan. *Syntag. Jur. univ. lib. 41. n. 23.* Layman *lib. 3. tr. 5. c. 7. nu. 3.* Galler. *de renunt. l. 3. c. 2. n. 60.* & communissima aliorum. Ratio est; hujusmodi renuntiationes & pacta sunt contra bonos mores, *l. fin. de pactis*. Non est autem obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum: *Reg. 58. de Reg. Jur. in 6.* nec actum jure nullum validat, si ideo est nullus, quia est contra bonos mores, vel jus naturale, *§. Sed naturalia, instit. de jure natural. gent. & Civ.* vel si est in præjudicium tertii, *c. Cum contingat 28. de Jurejur.* uti res se habet in casu nostro; utpote in quo inducitur votum captandi mortem alterius, *l. fin. C. de pactis*, quod tanquam iniquum non solum a Jure Civili, sed & Canonico reprobatur *c. 2. de Concess. præb. & c. 2. art. 3. eod. in 6.*

Procedit Conclusio, etiamsi alicubi vigeret contraria consuetudo: quia & hæc etiam invalida est, si est contra Jus naturale vel fovet peccatum; *c. fin. de Consuet.*

Ta-

Talis autem foret consuetudo renuntiandi hæreditatem viventis, absque hujus consensu. Peccatum siquidem foveret, quia, utpote contra bonos mores nunquam exerceri posset sine peccato. Contra Jus naturale vero, quia in præjudicium tertii vergit, quippe inducens votum captandæ mortis.

544 Nec dicas, per juramentum universaliter convalidari actus, & contractus alias de Jure nullos: ergo etiam Renuntiationem de hæreditate viventis, Textu claro *c. quamvis 2. de Pactis in 6.* ibi: Quamvis pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum regressum ad bona paterna haberet, improbet Lex Civilis, si tamen Juramento non vi, nec dolo, præstito firmatum fuerit, ab eadem omnino servari debet; cum non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum. Resp. enim distinguendo ant. Confirmat actus, & contractus de Jure nullos, si non sunt contra bonos mores, nec fovent peccatum, nec vergunt in præjudicium tertii, concedo: Si una ex his qualitatibus affecti sunt, uti renuntiatio hæreditatis viventis, *nego Ant. & conseq.* Dices, etiam renunciatio posita in *c. Quamvis de Pactis in 6.* est de hæreditate viventis, & tamen juramento firmatur: ergo. Resp. negando rationem & paritatem. Disparitas est, tum quia in dicto casu accessit consensus illius, cujus hereditas renuntiabatur, patris nempe: tum quia facta non est in favorem tertii, consequenter, absque periculo voti captandæ mortis, sicque in nullius præjudicium, nec contra bonos mores, *arg. c. Jurib.*

545 Illud etiam hic advertendum, quod, si quis hæreditati plurium in specie renuntiat, uno vel altero præsente, & consentiente: altero vero absente, & consequenter consensum non præstante, talis renuntiatio foret, valida quoad consentientes, invalida vero quoad illos, quorum consensus defuit, Torre *de Pact. fut. l. 2. c. 5. n. 67.* cum pluribus aliis a se citatis. Ratio est; quia in materia separabili, utile per inutile non debet vitiari, *c. Utile 37. de Reg. Jur. in 6.*

546 Quæritur III. An renuntiatio, qua filia dote accepta rite & valide renuntiat, noceat liberis ex tali filia natis, vel generandis? Resp. I. Si in renuntiatione expressum est, quod pro se & hæredibus renuntiet, etiam liberis nocet. Ita satis communis. Tenentque omnes, qui universaliter docent, liberos excludi per renuntiationem factam a Matre, inter quos est Surdus *cons. 133. n. 11. & 12. lib. 1.* Decius *cons. 118. & in l. Pactum totale de Col.* & alii citati per Fachin. *lib. 3. c. 23.* Ratio est: quia quantum ad bona fortunæ & jura sua potest quis se, & heredes obligare, per vulgaria Juris: consequenter, si ita expresse paciscitur mater, libere acquiescere debent.

547 Resp. II. Si nulla de heredibus facta est mentio in renuntiatione, non nocet liberis, casu quo mater eorum ante avum, vel aviam fuit mortua. Fachin *l. 3. c. 23.* Carpz. *p. 3. con. 35. defin. 11.* Cavth. *in c. Quamvis de Pactis in 6. n. 44.* Covarr. *in c. Quamvis de Pactis in 6. p. 3. §. 2. n. 4.* Azorius *T. 2. lib. 2. c. 28. n. 13.* Bartolus *in l. Qui superstitis ff. de Acquir. hæred.* & alii contra Molina *Disp. 579. num. 4.* Surd. *consil. 133. n. 11. & 12. lib. 1.* Fundamentum est, quod licet mater per talem renuntiationem sit exclusa ab omni successione; per hoc tamen non manent exclusi liberi, utpote qui mortua matre, jure proprio succedant avo, vel aviæ, *arg. l. Si quis filio ff. de Injusto rupto.* Accedit, quod renunciatio habeat tacitam hanc conditionem, si hereditas fuerit delata, *arg. l. 1. ff. de Hær. & act. vend. & l. 174. ff. de R. J. & l. Qui superst. ff. Acqu. hæred.* atqui si filia renuntians ante matrem, aut patrem renuntiatarium moritur: hereditas ei non fuit delata *arg. cit. l. 1. de Hæred. & act. vend.* patetque ex dictis, ergo. Nec obstat, quod in renuntiatione filia acceperit dotem. Nam contra est quod pater teneatur dotare filiam *l. fin. de Dotis prom.* & sola dos non impediat: quin filia dotata adhuc succedat; dummodo conferat dotem, *l. Illam C. de Collation.*

548 Quæritur IV. Quomodo sit interpretanda renuntiatio? ad quæ bona, & quousque se extendat? ac quando expiret? Resp. I. Renunciatio est stricte interpretanda, nec extendenda ultra verborum proprietatem, aut communem renuntiandi consuetudinem, ac ita intelligenda, ut renuntianti minus præjudicet, Carpz. *p. 2. consil. 46. defin. 12. n. 6.* Layman *l. 3. tr. 5. c. 7. n. 2.* Gailus *l. 2. observ. 77. n. 5.* Decius *cons. 352. n. 7.* Torre *l. c. l. 2. c. 15. n. 81.* ac plurimæ Rotæ Decisiones, *arg. l. Tres fratres 35. l. Si unus §. Pactus 4. & l. Emptor 45. §. Lucius ff. de Pactis.* Ratio est; quia quæ contra Jura sunt, uti renuntiatio de futura successione, *arg. c. Quamvis de Pact. in 6.* stricte interpretanda veniunt, per vulgaria.

Resp. II. Renuntiatio non se extendit ad bona Feudalia, nisi expressa de eis mentio fiat. Covarr. *p. 3. in c. Quamvis pactum de Pactis in 6. n. 9.* Molina *Disp. 579. num. 22.* Layman *l. c.* Torre *de Pactis fut. succes. lib. 2. c. 38. n. 12. & seq.* Menochius *cons. 19. n. 25.* Sanch. *l. 7. Moral. c. 7. n. 8.* & communis aliorum. Ratio est: quia bona Feudalia non tam jure hereditario, quam ex pacto primi acquirentis devolvuntur: ut patet ex dictis supra *tit. 20. de Feudis.* 549

Resp. III. Renuntians hæreditati paternæ vel maternæ, potest eam jure hæreditario adhuc acquirere a fratre vel alio, ad quem renuntiata hæreditas devenit; si tali vel ab intestato, vel ex testamento succedit, Molina *l. c. n. 20.* Covarr. *l. c. n. 2.* Sanch. *l. 7. Moral. c. 7. n. 6.* Menochius *consil. 335.* & communis aliorum. Ratio est; quia renuntians in tali casu non petit bona tanquam hæreditatem paternam, cui renuntiavit, sed fraternam, vel aliam cui non renuntiavit. 550

Resp. IV. Renuntians hæreditati paternæ, habet jus ad alimenta in casu necessitatis. Covarr. *p. 2. in c. Quamvis pactum §. 6. n. 14.* Baldus *in l. Pactum C. de Collat. q. ul.* Sanchez *l. c. n. 4.* Menochius *cons. 71. a n. 5.* late pro ans, & plures alii contra non paucos apud citatum Covarr. & Sanchez. Ratio est; quia Jure prohibitum est futuris alimentis renuntiare, *l. Cum hi 8. ff. de Transact.* 551

Resp. V. Renuntiatio facta sub conditione, regulariter loquendo evanescit, deficiente conditione. Torre *de Pact. futuræ success. l. 2. c. 35. & 40.* Merlin. *dec. 253. n. 5.* cum Communi & certa aliorum. Ratio est: tum quia universaliter dispositio conditionalis deficiente conditione, est ipso jure nulla *arg. l. 1. C. de Donat. quæ sub modo l. Qui hær. & Mævius ff. de Condition. & demonstrat.* Tum quia conditio nihil ponit in esse; & hinc actus conditionalis non valet, conditione deficiente, *l. Cedere diē ff. de V. S. & l. Si quis sub cond. ff. Si quis omissa causa,* Et ideo sequens renuntiatio, qua dicit soror: renuntio hæreditati paternæ in favorem fratris mei, si hic nubit, & filios acquirit; invalida erit, si vel non nubat, vel nubens filios non acquirat. 552

Resp. VI. Renuntiatio facta ex certa causa finali cessat quando causa non adimpletur, vel cessat, aut non evenit. Donad. *de Renun. Tom. 1. c. 19. per tot.* Fontan. *de Pactis Nuptial p. 1. Claus. 9. Glos. un. n. 83.* Torre *de Pact. fut. success. l. 2. c. 33. n. 224. & seqq.* Molina *decis. 229. & dec. 362. n. 12.* & Communis aliorum, *arg. cit. l. 1. C. de Donat. Quæ sub modo.* Ratio est; quia universaliter causa expressa regulat actum, & datum ex aliqua causa, revocatur causa non subsecuta *l. 1. ff. de Condict. causa data.* Vide Barbosam *de Axiom. Jur. Axiom. 40.* 553

Plura de Renuntiationibus vide apud Civilistas, præsertim in *l. fin. C. de Pactis*, quorum aliqui integros Tractatus scripsere de hac materia. Idem apud Canonistas in *c. Quamvis pactum de Pactis in 6.* In quod pulchre Covarr. Insigniter etiam *de Pactis fut. suc.* integrum Tractatum scripsit Joannes Torres. Specialiter etiam hic agendum esset de Renuntiationibus, quæ fiunt a Novitiis; vel sæcularibus intuitu ingressus in Monasterium. Sed de hac infra *tit. 29. de Reg.* 554

Quæritur V. Quid sit, & quibus competat Jus accrescendi? Resp. I. Ut sic est jus, quo pars vacans cedit, & accrescit parti sub uno toto quasi sociæ jam occupatæ. Calvinus in *Magno Lexic. Jur. V. Accrescendi jus* & est in re communis. Dicitur autem Ut sic; quia non tantum in materia hæreditatis sed etiam in aliis datur. Ad præsens autem specialiter loquendo in materia hæreditatis: est jus, quo alicui jam habenti aliquid de hæreditate accrescit alia hæreditatis portio ex certa causa vacans. Calvinus *l. c.* Ludwell *de alt. vol. p. 1. c. 5.* cum Communi, *arg. l. 9. ff. de Suis & Legitim. hæred.* 555

Resp. II. Quandocunque plures instituuntur hæredes, & unus, vel plures adeunt hæreditatem; unus vero, vel plures eandem repudiant, vel ex alia ratione eam acquirere nolunt, aut non possunt, tunc horum portio 556

vacans accrescit adeunti hæreditatem. Communis ac certa textu claro, *c. l. Sicu pluribus 9. ff. de Suis & legitimis hær.* ibi; Si ex pluribus hæredibus legitimis quidam omiserint adire hæreditatem, vel morte, vel qua alia ratione impediti fuerint, quo minus adeant, reliquis qui adierint, accrescit illorum portio.

Reliqua de Jure accrescendi relinquimus Legistis, qui hanc materiam pro una ex difficillimis & subtilissimis in Jure reputant, ut putat Vult. ad *§. fin. instit. de Don. a. 1.* adeo, ut nulla in Jure spinosior sit, ut opinatur Hotom. *Ill. q. 44.* bene de hoc jure discurrit Ludo vel *l. c.* Tuschus *Lit. I. concl. 165. & seq.*

§. XVIII.

De Substitutionibus.

S U M M A R I U M.

557 *Substitutio quid?*
558 *Alia est directa, alia indirecta.*
559 *Differentia inter utramque.*
560 *Substitutio directa adhuc multiplex est.*
561 *Alia est enim vulgaris; & quæ.*
562 *Valet Substitutio vulgaris, sive institutus nolit, sive non possit addire hæreditatem.*
563 *Et consequitur substitutus totum id, quod institutus habuisset.*
564 *Continet Substitutio vulgaris expressa tacitam pupillarem.*
565 *Et facit ex hærede suo voluntarium.*
566 *Substitutio vulgaris expirat post aditam hæreditatem.*
567 *Nisi impubes sit hæres.*
568 *Vel pubes intra annum voluntatem defuncti adimplere negligat.*
569 *Expirat etiam, si substitutus ante institutum, vel ante aditam ab ipso hæreditatem moritur.*
570 *Pupillaris substitutio quid?*
571 *Alia est Pupillaris expressa: alia tacita.*
572 *Solis impuberibus in potestate patria testatoris constitutis fieri potest pupillaris substitutio.*
573 *Mater non potest facere Substitutionem pupillarem.*
574 *Requisita ad validam Substitutionem pupillarem.*
575 *Substitutus pupillariter succedit tam in bonis pupilli quam Testatoris substituentis.*
576 *Substitutio pupillaris expressa continet tacitam vulgarem.*
577 *Et excludit matrem a successione impuberis.*
578 *Enumerantur casus, in quibus Substitutio pupillaris expirat. Et n. seq.*
580 *Et si expiret substitutio pupillaris expressa, per hoc nondum expirat vulgaris tacita, & duobus n. seqq.*
583 *Substitutio exemplaris quid?*
584 *Potest fieri tam a matre, quam a patre.*
585 *Potest fieri furiosis, mentecaptis, prodigis, mutis, ac surdis.*
586 *Quinam substitui possint, ac debeant?*
587 *Substitutio exemplaris potest varie fieri.*
588 *Habet eosdem effectus, quos pupillaris.*
589 *Ita, ut etiam excludat matrem furiosi, vel amentis.*
590 *Expirat autem hæc substitutio, si ille, cui fit, per notabile spatium liberatur a sua infirmitate.*
591 *Præsertim si tempore lucidi intervalli facit Testamentum.*
592 *Item expirat, si amenti postea nascantur liberi.*
593 *Substitutio Reciproca, seu breviloqua quæ?*
594 *Non requirit certam formulam.*
595 *Pro diversitate modi, quo fit, diversas continet alias substitutiones.*
596 *Juxta quarum naturam etiam expirat.*
597 *Substitutio Compendiosa quæ. Et cujus effectus.*

POstquam hucusque egimus de principali specie Ultime Voluntatis, pergimus modo ad reliquas Ultimarum Voluntatum species, Substitutiones nempe, Fideicommissa, Legata, & Donationes mortis causa, & Codicillos. Et quia inter has principalior est substitutio utpote propinquius accedens ad essentiam Testamenti prius de hac in præsenti Paragrapho agemus. Hinc

Quæritur I. Quid, & quotuplex sit Substitutio? Ante 557
responsionem nota, multum, sed plane inutiliter controvertere aliquos DD. circa definitionem Substitutionis, nonnullis amplectentibus definitionem datam, *l. 1. ff. de Vulg. & Pupil. subst.* ubi definitur substitutio, quod sit hæredis secunda institutio: aliis eandem ut minus sufficientem rejicientibus. Resp. I. Substitutio est subordinata hæredis institutio, aut vocatio ad rem aliquam ex Ultima Voluntate. Pirhing *h. t. n. 60.* Wesembec. *in l. 1. ff. de Vulg. & pupil. subst.* Estque in re communis, *arg. c. l. 1. ff. de Vulg. & pup. subst.* Et patet ex terminis. Solum notanda verba, aut vocatio ad rem aliquam ex ultima Voluntate; quæ ideo sunt addita, ut conveniat cuivis Substitutioni etiam indirectæ, ac in legatis factæ. Quamvis enim propriissime Substitutio dicatur, si in locum unius hæredis substituatur alius, casu quo primus hæreditatem adire nollet, vel non posset, *c. l. 1. ff. de Vulg. & pupill. subst.* Tamen etiam indirecte, ac in legatis fieri potest Substitutio, ut bene advertit Covarr. *de Test. c. 16. §. 4. n. 1.* textu claro *l. Ut hær. 50. ff. de Legatis II.* ibi; ut hæredibus substitui potest, ita & legatariis. Hinc ut omni Substitutioni definitio conveniret, addita sunt præfata verba.

Resp. II. Substitutio primo dividitur in directam, & 558
indirectam, seu obliquam. Covarr. *l. c. n. 2.* Pirh. *h. t. l. c.* Hunn. *p. 4. t. 18. n. 6.* & communis aliorum. Directa est qua quis immediate ab ipso testatore absque ullo ministerio alterius instituti, hæreditatem consequitur: ut si Testator dicit: hæredem instituo Titium, qui si hæres non erit, puta quia non vult, aut non potest, hæres mihi sit Cajus, sive hæredem substituo Cajum indirecta vero seu obliqua substitutio (quæ etiam Fideicommissaria appellatur) est, qua quis hæreditatem non immediate ab ipso Testatore, sed mediante alio prius instituto juxta dispositionem tamen Testatoris accipit, dum nempe institutum rogat, eique mandat, & fidei jus committit, ut hæreditatem ex toto vel ex parte substituto restituat. Talis est, si Testator dicat: Lucium hæredem instituo, voloque vel mando, ut rogo, ut eam Sempronio restituat. Ita cum communi aliorum DD. citati, quibus adde Schneidevv. *ad pr. Inst. de Vulg. & pup. subst. n. 6.* Abb. *h. t. in c. Raynatius.* Jason *in Rub. ff. de pup. sub.* In dubio præsumitur Substitutio directa, textu claro *c. 1. h. t. in 6.* Ratio est; quia regulariter mavult Testator, ut substitutus a se quam ab alio hæreditatem capiat.

Differt autem substitutio directa ab indirecta in pluri- 559
bus. Et I. quidem, quod directe substitutus capiat totam hæreditatem sine ulla diminutione: indirecte vero substitutus pati debet detractionem Trebellianicæ, quam facere potest directe institutus juxta dicta superius *n. 473.* II. Quod si directe institutus non adeat hæreditatem, vel ante Testatorem moriatur, expiret substitutio indirecta, seu Fidei commissoria: non item directa.

Substitutio directa ulterius dividitur in Vulgarem, Pu- 560
pillarem, Exemplarem, Reciprocam seu breviloquam, & Compendiosam. Covarruvias *l. c.* Pirhing *l. c.* Schneidev. & communis aliorum.

Quæritur II. Quid sit, & quos effectus habeat substitu- 561
tio Vulgaris? Resp. I. Est substitutio directa, qua quivis (testandi capax) quemvis (hæreditatis, vel legati capacem) substituere, seu in locum alterius vocare potest. Covarruvias *loc. cit. num. 3.* Schneidevv. *l. c. n. 8.* Bart. *in l. 1. n. 5. ff. de Vulg. & pupill. inst.* Hunn. *loc. c. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 61.* & communis aliorum. Dicitur Vulgaris, quia cuivis, tam suo nempe, quam extraneo hæredi fieri potest. Covarruvias *loc. cit.* citans Teopil. *in prin. instit. de pupill. substit.* Potest autem hæc substitutio ob duplicem casum fieri videlicet, vel quia hæres institutus hæreditatem adire non vult; aut quia non potest, utpote præmortuus, vel Lege impeditus. Qui uterque casus a Testatore potest vel generalibus, vel specificis & expressis verbis exprimi. Generaliter exprimitur uterque, si Testator absolute & generaliter dicit: Titium hæredem instituo, qui si hæres non erit, Titium substituo, vel Titius hæres esto, vel si dicit, Cajum & Sempronium hæredes instituo, illosque sibi invicem substituo. Specialibus verbis fit; si Testator dicat v. g. Titium heredem instituo, qui si hæres non potuerit, vel noluerit esse substituo Cajum: vel si tantum unum casum exprimat

dicen-

dicendo v. g. Cajum hæredem instituo, cui, si hæres esse nolit, Mævium substituo. Controversia modo est inter DD an substitutio semper ad utrumque casum extendatur ac intelligenda sit? Ad quam decidendam

562 Resp. II. Substitutio Vulgaris ad utrumque casum extenditur, non tantum, quando verbis generalibus, vel specialibus uterque casus tam impotentiæ, quam nolleitatis scilicet exprimitur, sed etiam quando verbis expressis unicus casus, v. g. sola impotentia hæredis, vel sola contraria voluntas succedendi in Testamento exprimitur, dicendo, v. g. Titium hæredem instituo, cui si hæres esse nolit, Cajum substituo: aut Pium hæredem substituo, eique, si hæres esse nequeat, Mævium substituo. Prima & secunda pars est certa apud Omnes unanimiter concedentes, substitutionem, qua dicitur: Titium hæredem instituo, eique vel nolenti, vel non potenti adire hæreditatem, substituo Lucium, esse validam, sive nolit, sive non possit institutus hæres adire hæreditatem. Menoch. *de Præsump. lib. 4. Præsump. 65.* Gras. *de success. V. subst. q. 1. n. 7.* Surd. *cons. 236. n. 23.*

563 Tertia paradocetur a Covarruvia *c. 16. h. t. §. 4. nu. 5.* Molina *disp. 183. n. 2.* Gomez *variar. resolut. cap. 3. n. 10.* Gras. *loc. cit.* & communissima aliorum, *arg. l. Gallus, ff. de Liberis, & posthum. & l. fin. C. posthum. hæred. instit.* Fundamentum ulterius desumitur tum ex præsumpta voluntate Testatoris: tum ex identitate rationis: Nec enim est major ratio, cur velit Testator substituto assignare hæreditatem, si hæres institutus adire nolit, & non si adire prohibetur a Lege, vel econtra. Et certè merito præsumitur, quod, si Testator dicens, se velle Cajum substitutum, si Titius institutus adire hæreditatem non posit, interrogatus fuisset, an non eundem substitutum velit, si adire nolit, esset responsurus affirmative; habetur autem hoc pro disposito, de quo si fuisset Testator ipse interrogatus, verosimiliter respondisset, se ita velle, ut tradit Glossa in *l. tale pactum, §. Qui provocavit ff. de Pactis*, & ibi copiose Jason, ac post alios Decius in *cons. 89. num. 8.*

564 Resp. III. Substitutio Vulgaris plures, præcipue autem sequentes habet effectus. I. Est, quod institutus hæreditatem adire nolit, aut non possit, morte v. g. præventus, aut alias Lege prohibitus, succedat substitutus, tantumque consequenter, quantum consecutus fuisset hæres institutus, cui substitutus est. Schneidevv. *l. 2. t. 15. de vulg. subst.* Ludvvell. *de ultim. volunt. p. 2.* Pirhing *h. t. n. 61.* cum communi & certa aliorum *arg. l. Quamdiu 69. ff. de A. quir. & amitt. hæred.* Et consequenter Testamentum, quod in instituto deficit, a substituto vires, & valorem accipiat, *arg. l. 4. ff. de Liberis, & posthum.* De bonis tamen ipsius instituti substitutus nihil consequitur, in quo differt a Pupillari Substitutione juxta dicenda infra. Schneidevvin. Pirhing *loc. cit.* Sylvester *V. Hæreditas 4. quæst. 4.*

565 II. Quod Vulgaris substitutio expressa contineat tacitam Pupillarem. Covarruvias *h. t. c. 16. §. 4. nu. 6.* Schneidevvin. *l. c.* Ludvvell. *de ult. volunt. par. 2. c. 2.* & communis aliorum *arg. l. Jam hoc jure 4. ff. de vulg. & pupill. subst.* Hinc si pater dicit: Filium meum hæredem instituo, eique, si hæres non erit, Titium substituo, est substitutio Vulgaris expressa, includit tacitam Pupillarem ita, ut si filius post aditam hæreditatem ante annos pubertatis moriatur, Cajus vi tacitæ Pupillaris Substitutionis succedat. Limitat autem Covarruvias *l. c.* Ludvvel. *l. c.* Jason *in l. Precibus 8. C. de Impuber. nu. 6.* & Communis aliorum, hunc effectum, in caso, quo mater impuberis adhuc in vivis degit, hanc enim præferri substituto, probatur ex *cit. l. Precibus*, ibi; Eo defuncto ad te (matrem nempe) omnino ejus pertineat institutio; & *l. fin. C. de instit. & subst.*

566 III. Quod ex hærede suo & necessario voluntarium efficiat, ita ut non tantum Jure Prætorio, sed Civili hæreditatem repudiare valeat. De quo sicut & aliis Vulgaris substitutionis effectibus vide apud Bartolum, & alios Legistas *ad l. 1. ff. de Vulg. & pupill. subst.* bene etiam de eisdem scribit Ludvvell *l. c.* Hunn. *p. 4. tit. 18.* & alii.

Quæritur III. Quandonam expirat Substitutio Vulgaris? Resp. I. Regula est; quam primum hæres institutus adit hæreditatem, Substitutio Vulgaris expirat, & evanescit. Communis ac certa. Textus expressus est in *L. Post aditam 5. C. de Impub.* ibi: Post aditam hæreditatem directæ substitutiones non impuberibus factæ expirare solent. Ratio est; quia substitutio Vulgaris fit sub conditione, videlicet, si institutus hæres non erit; consequenter si institutus hæres fit, conditio defecit, sicque actus sub conditione factus, conditione deficiente deficit. *arg. l. 1. Cod. de Donat. quæ sub modo*, & aliis Juribus *nu. 552.* citatis.

567 Limitatur tamen Conclusio I. in casu, quo substitutione Vulgari facta pupillo; hic ante pubertatis annos expirat, quia in hoc casu vulgaris expressa continet tacitam pupillarem, juxta dicta *num. 564.* Unde notanda verba in *cit. l. post. aditam*; substitutiones non impuberibus factæ.

568 Limitatur II. Si hæres post aditam hæreditatem, intra annum voluntatem defuncti non adimplet, tunc enim Lex hæreditatem instituto aufert, & substituto, si de adimplenda voluntate defuncti cavet, applicat. Ludvvell. *l. c.* Hunn. *l. c. cap. 5. n. 7.* & communis aliorum *Auth. hoc amplius C. de Fideicom.* ibi: Quid defuncti judicium monitus a Judice intra annum non implet, excluditur &c. hoc autem eum onere suo, danda super hoc cautione, defertur primo substitutis

569 Resp. II. Pariter expirat substitutio Vulgaris, si substitutus ante institutum, vel saltem ante aditam ab ipso hæreditatem moritur. Molina *disp. 183. n. 8.* Pirhing *h. t. n. 61.* & communis aliorum. Ratio manifesta est; quia hæreditas non adita non transmittitur ad heredes *l. unic. §. In novissimo, C. de Caduc. toll. & l. Sed si plures 10. ff. de vulg. & pupill. subst.*

570 Quæritur IV. Quid, & quotuplex sit substitutio Pupillaris? cur, a quo, & quomodo fieri possit? Resp. I. Substitutio Pupillaris est, qua parentes liberis adhuc impuberibus hæredibus institutis alium heredem substituunt. Schneidevv. *lib. 2. tit. 16. de pupill. subst.* Hunn. *l. c. tit. 19.* Covarruvias *h. t. c. 16. §. 5.* Ludvell *l. c.* & communis aliorum *arg. prin. Instit. de pupill. Substit.* ubi etiam causa originalis hujus substitutionis allegatur, videlicet, ut, quia pupilli impuberes Testamentum facere non possunt pater eorum loco faceret.

571 Resp. II. Substitutio Pupillaris duplex est, una expressa, altera tacita; expressa est, quando testator expressis verbis etiam meminit conditionis, quod si filius impubes ante annos pubertatis decedat, velit hunc vel illum substitutum. Tacita est, ipsa vulgaris expressa, qua impuberi absque expressa mentione primum dictæ conditionis instituto hæredi substituitur alius, quia juxta supra *n. 564.* dicta Vulgaris expressa semper continet tacitam Pupillarem. Sic v. gr. Substitutio pupillaris expressa erit, si Testator ita dicit: Filium meum hæredem instituo; eique si hæres non erit, vel si hæres erit, tamen ante annos pubertatis moritur, Cajum substituo: vel si omisso primo membro absolute dicat; Filius, aut filia mea hæres sit, cui, si ante annos pubertatis decedat, substituo Titium; vel cujus loco, si ante pubertatem moritur, hæres sit Titius. Substitutio vero tacita Pupillaris erit sequens: Filius meus impubes, vel absolute, filius meus hæres sit: qui si hæres non erit, hæres sit Titius; vel substituo Titium. Schneidevv. *l. c. n. 4.* Covarr. *l. c.* Hunn *l. c. n. 5.* Donell. *lib. 6. Comment.* Pirhing *h. t. sect. 3. §. 3.* & communis aliorum *arg. princ. Inst. de Pupill. subst.* ibi: Liberis suis impuberibus, quos quis in sua potestate habeat non solum ita, ut supra diximus id est ut si hæredes ei non extiterint, alius sit ei hæres (quæ est vulgaris expressa, & tacita pupillaris) sed eo amplius, ut si hæredes ei extiterint, & adhuc impuberes mortui fuerint, sit eis aliquis hæres: veluti, si quis dicat hoc modo. Titius filius meus hæres mihi esto; & si filius meus hæres mihi non erit, sive hæres erit, & prius moriatur, quam in suam tutelam venerit, tunc Sejus hæres esto. Concordat *l. 3. ff. de Vulg.*

572 Resp. III. Solis liberis impuberibus etiam posthumis, & nepotibus in patria potestate Testatoris adhuc constituris, & consequenter a solo illo, qui hos in sua potestate habet, substitutio pupillaris fieri potest. Gras. *de Success. §. Substit. q. 62.* Sichard. *ad l. Precibus n. 16. de Impub. & aliis subst.* Schneidevv. *loc. cit.* Hunn. *loc. cit. tit. 19. cap. 1.* cum communi aliorum: Textu claro, *l. 2. ff. de Vulg.* ibi: Moribus introductum est, ut quis li-

beri impuberibus Testamentum facere possit donec masculi ad quatuordecim annos pervenerint, fæmellæ ad duodecim. Quod sic erit accipiendum, si sint in potestate. Cæterum emancipatis non possumus. Posthumis plane possumus; nepotibus etiam possumus. Et deinceps si qui non sunt relapsuri in patris potestatem. Ex quibus ultimis verbis patet, quod avus nepoti, vivente hujus patre, non semper efficaciter possit aliquem pupillariter substituere; licet enim nepos de Jure communi sit in potestate svi, etiam vivente adhuc patre: quia tamen dum moritur avus, nepos illico relabitur in potestatem patris, vi dictorum ultimorum verborum: Avus nepoti ita relabenti substituere non potest. Sed si eos patres præcedant (pergit citata *L. 2.*) id est, si pater nepotis, ante nepotem impuberem moritur, ut proin in ejus potestatem nepos avi non incidat, substitui ei potest.

573 Inferior, quod mater nunquam facere possit substitutionem pupillarem. Covarruvias *l. c. n.* 18. Bart. ad dictam *L.* 2. & Doctores communiter. Ratio est, quia liberi nuquam sunt, neque dicuntur esse in potestate matris, sed patris, vel avi.

574 Resp. IV. Ad hoc, ut substitutio pupillaris rite fiat, & valeat, plura requiruntur. Patet inductione. Nam præter hoc, quod non nisi impuberi in potestate Testatoris constituto fieri debeat, requiritur ulterius. I. Ut substituens prius faciat pro se Testamentum, *l. 2 §. 1. ff. de Vulg.* ibi; quisquis autem impuberi Testamentum facit, sibi quoque debet facere. Cæterum soli filio facere non potest; nisi forte sit miles. II. Ut in dicto Testamento prius illum, cui substituere vult, scribat hæredem, vel exhæredet, quod ita necessarium est, ut si prius substituat, & postea hæredem scribat; substitutio sit nulla, *cit. l. 2. princ.* ibi; Si instituti vel exhæredati fuerint (ubi nota, etiam exhæredatis substitui posse) & *§. 4.* ibi: Prius autem sibi quis debet hæredem scribere, deinde filio substituere, & non convertere ordinem scripturæ. Cæterum, si ante filio (per substitutionem) deinde sibi Testamentum faciat, nil valere. III. Ut proles, cui substituitur, autem mortem Testatoris substituentis non attingat annos pubertatis; & maneat adhuc in ejus potestate, *arg. l. Cohæredi, 41. §. Cum filiæ c. 3. ff. de Vulg.* & *l. In pupillari*, 14. *ff. eod.* ibi: In pupillari substitutione licet longius tempus comprehensum fuerit, tamen finitur substitutio pubertate. Pariter finietur, si impubes vivo substituente fuerit emancipatus, Schneidevv. *loc. cit. num.* 9 Gelicken. *ad l. Post aditam, C. de Impub. & aliis subst.* Jason. *in l. 1. num. 21. ff. de Vulg.* Grassus *loc. cit. q. 23. n.* 10; cum Communi. IV. Requiritur, ut substitutus hæreditatem patris Testatoris adeat, hanc enim si repudiat, nec impuberis hæreditatem adire potest. Communis ac certa, textu claro *l. 2. §. 1. ff. de Vulg.* ibi: Nisi adita quoque patris hæreditas sit, pupillare Testamentum evanescit, & *l. Sed si plures* 10. *§. 4.*

575 Quæritur IV. Qui sint effectus substitutionis pupillaris? Resp. Esse præcipue tres sequentes Primus & principalis effectus est, quod vi illius substitutus succedat non tantum in bonis, seu hæreditate Testatoris substituentis, sed etiam in bonis illius, cui substitutio facta est, undequaque dein, sive a patre, sive a matre, sorore, donatione &c. illa habeat, casu quo talis ante pubertatem moritur. Communis ac certa textu claro, *l. Sed si plures*, 10. *§. 5. ff. de vulg.* ibi: ad substitutos pupillares pertinent, & si quæ postea pupillis obvenerint, ubi etiam ratio additur; Neque enim suis bonis Testator substituit, sed impuberis. Alia ratio assignatur, *princ. instit. de Pupill. subst.* nempe quia pater substituens pro impubere jam fecit Testamentum, ibi: Nam moribus introductum est, ut cum ejus ætati filii sint, in qua sibi ipsi Testamentum facere non possunt; parenteseis faciant. Et in hoc principaliter differt a substitutione Vulgari, utpote vi cujus substitutus in solis bonis Testatoris substituentis, & non illius, cui substituitur, succedit, juxta jam dicta *n.* 563.

576 Secundus effectus, est, quod substitutio pupillaris expressa contineat Vulgarem tacitam, sicut supra *nu.* 564. diximus, in vulgari expressa contineri tacitam pupillarem. Sive dein fiat verbis Vulgarem quoque exprimentibus, v. g. dum pater ita testatur: Filium meum hæredem instituo, eique, si heres non erit, vel si erit, tamen ante pubertatem moritur, Cajum substituo: sive fiat verbis solam Pupillarem expresse manifestantibus, v. g. Filium heredem instituo, eique si à te pubertatem decedat, Cajum substituo: Covarruvias *loc. c. §.* 5. Schneidevv. *loc. cit. n.* 14. Mantica *de Conject. ultim. volunt. lib.* 5. *tit.* 3. Zasius *de substit. pupill. num.* 18. & communis aliorum, *arg. l. Jam hoc jure, ff. de vulg.* ibi: Jam hoc jure utimur; ut cum pater impuberi filio in alterum casum substituisset, in utrumque casum substituisse intelligatur: sive filius heres non extiterit, sive extiterit, & impubes decesserit. Hinc fit, si post mortem Testatoris superstes filius non adeat hereditatem, substitutus adhuc hereditatem paternam capiat saltem vi tacitæ Vulgaris substitutionis.

Tertius effectus est, quod substitutio pupillaris expressa excludat etiam matrem a successione impuberis intra annos pubertatis decedentis. Covarruvias *de Testam. cap.* 16. *§.* 5. *n.* 20. Schneidevv. *loc. cit. n.* 16. Pirhing *hoc tit. num.* 66. Bartolus *in l. 2. ff. de vulg.* & communis aliorum *l. Lucius* 45. *ff. eod. l. Papinianus*, 8. *§. Sed ne impuberes, ff. de Inoff. Testam.* juncto *c. 1. h. t. in 6.* Dicitur autem notanter Pupillaris expressa; quia pupillaris tacita in vulgari expressa comprehensa matrem non excludit, juxta dicta *num.* 564. 577

Quæritur V. Quandonam expiret substitutio pupillaris? Resp. Plures quidem a Doctoribus assignari casus, in quibus substitutio pupillaris expirat, ut videre est apud Schneidevv. *loc. cit.* Bart. & alios; quia tamen plures per se patent, ideo aliquos tantum adducere placet. Et quidem universaliter expirat, quoties Testamentum rumpitur, revocatur, aut rescinditur, Tholosan. *in Syntag. Jur. lib. 42. c.* 20. *num.* 2. Hunn. *p. 4. tit.* 19, Duaren. *in Comment. tit. de vulg. & pupill. subst. c.* 16. cum communi. Et patet; quia cum non nisi a Testamento substituentis vim suam habeat hæc Substitutio, utique illo deficiente, & hæc deficiet? Cum cessante causa cesset effectus. 578

II. Expirat si proles impubes heres constitutus venit ad annos pubertatis. Communis ac certa textu claro *§. pen. Instit. de Pupill. subst.* ibi: Si hoc tempus (pubertatis) excesserit, Substitutio evanescit. Concorcordant, *l. 14. ff. de vulg.* Ratio est, quia proles pubes facta, sibi ipsi Testamentum facere, & heredem pro libitu instituere potest *l. A qua ætate 5. ff. Qui Testam. facere poss.* III. Si Testator brevius tempus, quam pubertatis præfixit, illudque elapsum sit v. g. Si dicit Testator; Filium heredem instituo; & si intra 10. annos ætatis suæ moriatur, substituo Cajum: elapsis 10. annis, expirat pupillaris Substitutio. Textu expresso *l. Si ita quis* 51. *ff. eod.* ibi: Si ita quis substituerit: si filius meus intra decimum annum decesserit, Seius heres esto, dein ante quartum decimum, post decimum decesserit, magis est, ut non possit bonorum possessionem petere substitutus. Rationem statim subjungit Legislator; Non enim videtur in hunc casum substitutus. IV. Expirat si substitutus hereditatem paternam non adit, *l. 2. §. 1. & l. 10. §. 4. ff. eod.* Et de his nulla est inter DD. controversia, bene vero circa casum, de quo 579

Quæritur VI. An expirante ob pubertatem advenientem Substitutione pupillari, expiret etiam tacita Vulgaris comprehensa in expressa pupillari? Sensum quæsiti capies ex sequenti casu, quo parens filium impuberem hæredem instituit, eique Pupillariter substituit Cajum, dicendo v. g. Filium meum hæredem instituo, eique, si ante annos pubertatis decedat, Cajum substituo: filius vero post mortem patris pubes vel impubes existens repudiat hæreditatem ejusdem: quæritur jam, an post adventum pubertatis expiret non tantum Substitutio pupillaris juxta dicta *num. præced.* sed etiam tacita Vulgaris, ita ut substitutus non tantum a successione bonorum puberis, sed etiam hæreditatis paternæ, quam alias vi tacitæ Substitutionis arripere posset, excludatur. 580

Resp. Quamvis olim opinio affirmativa valde communis fuerit, hodie tamen communior & verior est negativa. Covarruvias *de Testam. cap.* 16. *§.* 5. *n.* 9. ubi Conclusionem per undecim rationes & Juris Fundamenta solide propugnat; solutis argumentis in contrarium adductis. Harnoldus *Tract. 7. capit. 1. de Substit. pupilli Controv.* 4. *nu.* 99. Socinus, Imola, & alii a Covarruvia citati, *arg. l. Jam hoc jure, princ. ff. de vulgar. & pupillar* 581

Ra-

Ratio autem desumitur ex præsumpta voluntate Testatoris substituentis: hoc ipso enim, quod Testator in casu, quo filius impubes heres quidem esset, tamen at impubes decederet, voluerit ra sua, quam pupilli bona ad substitutum venire, *l. Sed si plures*, 10. *§. Ad substitutos*, *§. ff. eod.* merito præsumitur voluisse, quod si filius patris esse nolit, bona saltem sua, paterna nempe ad dictum substitutum devenirent, *arg. l. Hæredes mei*, 57. *§. 1. ff. ad S. C. Trebell.*

582 Colliges, quod si filius institutus hæres post mortem patris, hujus hæreditatem repudiet, substitutus Pupillariter illico capere possit hæreditatem paternam, sive dein filios ut pubes jam, sive impubes repudiet hæreditatem paternam. Quod si ut impubes adhuc repudiet eandem hæreditatem, & intra annos pubertatis moriatur, substitutus, etiam in bonis pupilli defuncti succedet, quia per repudiationem hæreditatis paternæ ab impubere factam, pupillaris Substitutio non expirat.

583 Quæritur VII. Quid sit Substitutio exemplaris, a quo, cui, & quomodo fieri possit? Resp. I. Substitutio exemplaris (sic dicta quia ad exemplum pupillaris fit, unde & quasi pupillaris dicitur) est, qua parens liberis furiosis, vel mente captis (aut simili modo testari a Lege prohibitis) heredibus institutis, alium hæredem substituit in eventum, quo in tali statu moriantur. Ita in re Communis, *arg. §. 1. Instit. de Pupill. substit. & l. Humanitatis 9. C. de Impub. & aliis substit.*

584 Resp. II. Exemplariter non tantum pater, sed & mater & quivis ascendentium substituere possunt, Covarruvias *de Testam. c. 16. num. 1.* Ludvvel. *p. 2. c. 2.* Schneidevv. *l. c. de Exemplari subst.* Molina *Disp. 185. arg. cit. l. Humanitatis 9. C de Impub. & aliis subst.* cum Communi aliorum. Ratio est; quia hæc Substitutio non fundatur in patria potestate, sed in humanitate & affectu parentum erga liberos, *arg. cit. l. 9 C. eod.* ibi: Humanitatis intuitu parentibus indulgemus &c. ubi Jus, uti patet, non distinguit inter parentes. Et merito, quia eadem censetur in parentibus erga liberos humanitas, pietas, & affectio; *l. Maximum 4. C. de Liber. prater.*

585 Resp. III. substitutio exemplaris omnibus, & singulis furiosis, & mente captis, sicut & ob alium corporis defectum testari impeditis, ut puta mutis, surdis, item & prodigis, sive dein sint puberes, sive impuberes, sive in patria potestate constituti, sive emancipati, fieri potest. De furiosis & mente captis, fere conveniunt Doctores ob clara Jura. De mente captis quidem *§. 1. Instit. de Pupill. substit.* ibi: Si qui mente captos habeant; *& l. 9. C. de Impub. substit.* ibi: Si mente captus, vel capta sit. De furiosis autem *l. Divus Marcus*, 14. *ff. de Offic. Præsid.* ubi furiosus mente captus dicitur, & reputatur. De mutis vero, surdis, & prodigis, docet Covarruvias *loc. cit. §. 6. n. 1.* Molina *Disp. 185. n. 1.* Hunn. *p. 4. tit. 22. c. 2. n. 5.* Schneidevv. *loc. cit. n. 4.* Gomez *Variar. resolut. Tom. 1. c. 5. num. 5.* & Communis aliorum, contra Perez, & paucos alios, *arg. l. Ex facto*, 34 *ff. de Vulg.* Fundamentum desumitur ex identitate rationis fundatæ in humanitate & pietate parentum, juxta dicta *n. præced.* Ultima pars, videlicet. Sive sint puberes sive impuberes &c. communiter conceditur, *arg. cit. §. 1. Instit. de pupill.* ibi. Etsi sint puberes &c. Ratio autem jam est allegata, videlicet, quod potestas patria in hac substitutione non attendatur.

686 Resp. IV. In Substitutione exemplari, necesse est, ut ordo in personis substituendis servetur, ita videlicet, ut si ille, cui fit Substitutio, habet descendentes, hi necessario debeant substitui: si vero descendentibus carens fratres habeat, hi quoque ante alios necessario instituendi sint: si vero nec descendentes, nec fratres illius existunt, quivis extraneus juxta libitum Testatoris substitui possit. Communis & certa. Textus expressus Conclusionem adhuc clarius explicans est *in l. Humanitatis 9. C. de Impub. & aliis subst.* Concordat *§. 1. Instit. de Pup. substit.*

587 Cæterum ad Substitutionem exemplarem non requiritur certa verborum formula, potestque fieri verbis generalibus, & implicitis sine expressa aliqua furoris, vel amentiæ mentione, dicendo v. g. Filium meum hæredem instituo, eique Cajum substituo: Covarruvias *loc. c. §. 6. n. 9.* Menochius *l. 4. Præsumpt. 49. n. 5.* Zasius *ad l. Ex facto, ff. de Vulg. n. 35.* Hunn. *l. c. cap. 4.* & alii. Ratio; quia hoc ipso, quod furioso vel amenti alius substituatur, præsumitur Substitutio exemplaris, casu quo tales substituit, qui de *L. 9. C. de Imp. & aliis sub.* substitui debent. Deinde fieri potest verbis specialibus facta furoris v. g. mentione, ita. Filio meo furioso, aut amenti Cajum substituo; ejusmodi Substitutionem vocat Covarruvias, & Menochius *l. c. exemplarem specialem*. Item fieri potest taliter: Filium furiosum hæredem instituo, & si hæres erit; atque in furore decesserit, Cajum substituo; quæ Substitutio exemplaris singularis a citatis DD. vocatur.

Quæritur VIII. Quid sint effectus substitutionis exem- 588
plaris? Et quando expiret? Resp. I. Effectus hujus Substitutionis esse pene eosdem, cum effectibus Substitutionis pupillaris. Ratio est; quia ad exemplum, seu similitudinem hujus introducta, indeque exemplaris, seu quasi exemplaris dicta est, *arg. l. Humanitatis 9. C. de Impub. & aliis substit.* atque dictum est supra. Hinc I. efficit, quod substitutus non tantum bona substituentis Testatoris, sed etiam furiosi, vel amentis, cui substituitur, cuncta acquirat, si is in furore, seu amentiæ statu discedat. Ludvvel. *p. 2. c. 2.* Schneidevv. *lib. 2. tit. 16. §. de Exemplari substit.* Covarruvias *loc. cit. num. 10.* Bartolus *in l. Ex facto, num. 30. ff. de vulg.* & communis aliorum *arg. cit. §. 1. instit. de Pupill. substit. & l. 9. C. de Impub. & aliis substit.* II. Quod sicut pupillaris, ita & exemplaris contineat tacitam Vulgarem; ut prolis in casu, quo alium patris hæreditatem non adit, sed in furore decedit, nihilominus substitutus capiat bona. Schneidevv. & Ludvvell. *l. c.* Zasius *in tractat. Success. cap. 3.* cum Bartolo, & communi aliorum.

Num autem III: Per exemplarem Substitutionem 589
mater etiam quoad Legitimam excludatur a successione in bonis amentis filii, sicut excluditur per pupillarem expressam successione in bonis impuberis, major est controversia inter DD. Molina siquidem *disp. 185. n. 5.* Gomez *Tom. 1. variar. resolut. c. 6. n. 7.* Baldus, & Jason negativam tenent, ducti ea ratione; quia imperator hoc ipso, quod in casu, quo existunt fratres amentis, eos præ aliis extraneis substitui velit, censetur id a potiori de matre, utpote magis propinqua, velle. Verum opinio affirmativa est communior; Junque conformior: tum quia exemplaris ad similitudinem pupillaris est introducta, & consequenter ejusdem effectus, ubi jus aliud expresse non disponit: tum quia hoc ipso, quod Imperator fratres existentes amenti substitui imperet, & matris non recordetur, eam exclusam velle censendus est, cum exceptio unius firmet Regulam in contrarium in casibus non exceptis. Et ita sentiunt Covarruvias *loc. c. n. 10.* Ludvvell. *l. c.* Bartolus *l. c.* Curt. Jun. *in cit. l. Humanitatis 9. C. de Impub. & aliis substit.* ac testibus ipsis adversariis, communis aliorum.

Resp. II. Substitutio exemplaris expirat I. Quando il- 590
le, cujus substitutus alius est, liberatur a furore, amentia, aut alia infirmitate incapacem reddente ad testificandum. Omnes, textu claro *§. 1. Instit. de pupill.* ibi. Sin autem resipuerint, eandem institutionem infirmari: Limita, nisi statim, vel brevi iterum relabatur in antiquam infirmitatem; hoc enim in casu Substitutio non totaliter expirat, uti bene advertunt Gomez *loc. cit.* Covarruvias *loc. cit. n. 11.* Menochius *lib. 4. Præsumpt. 30. n. 6.* Jason *in l. Ex facto, ff. de Vulg. n. 43.* & communis aliorum. Ratio est; tum ne alias inanis & ludibrio a videatur talis substitutio, *arg. l. Cum aliis 6. C. de Curat. furios. & prodig.* Tum quia in simili casu potius ad tempus cessare, & suspendi, quam extingui censenda est talis Substitutio; prout in simili loquitur J. C. in *l. Quæres*, 98. *§. Arram*, 8 *ff. de Solut.* Quod si tamen furor vel amentia per notabile temporis spatium cesset. Substitutionem penitus expirare, merito volunt multi Doctores apud Ludvvell. *loc. cit.*

Illud certum est, quod si furiosus tempore lucidi in- 591
tervalli facit Testamentum, prout potest juxta dicta superius *n. 285. & 286.* Substitutio exemplaris totaliter expiret, Mantica *de Conject. ult. vol. lib. 5. tit. 6. num. 26.* Zasius *ad l. Ex facto, ff. de vulg. n. 41.* Gikken. *ad l. Humanitatis, C. de Impub & aliis*, *nu. 54* Ludvvell. *loc. c. arg. l. ex facto*, 43. *ff. de vulg.* Ratio est, quia hoc ipso, quod Testamentum tale valeat, Substitutio ei contraria evanescit.

II. Ex-

592 II. Extinguitur Substitutio exemplaris, si post eam furioso nascatur liberi Schneidevv. *loc. c. num.* 15. Ludvvell. *loc. cit.* & alii, textu claro *l. Ex facto*, 43. *in fine prin. ff. de Vulg.* Nec obstat, quod dicit Zasius, furiosum non gignere liberos; adeoque casum hunc non habere locum: nam contra est, quod quamvis furiosis & amentibus matrimonium contrahere non liceat, contractum tamen ab eis valeat, in eoque liberos habere possint, *arg. l. Ex per.* 9. *ff. de His, qui sui, vel alien. Jur.* III. Expirat primo, & quarto modo, quo supra *n.* 578. *& seq. pupillarem* expirare diximus.

593 Quæritur IX. Quid sit Substitutio reciproca, seu breviloqua? Quomodo fiat? Quos effectus habeat? & quando expiret? Resp. I. Substitutio reciproca est illa, qua Testator plures hæredes instituit, eosque sibi invicem substituit. Est in re communis; patetque ex *l. Jam hoc Jure*, 4. *ff. de Vulg.* ibi; Si pater duos filios hæredes instituat, eosque invicem substituat, in utrumque casum, reciprocam Substitutionem factam videri, concordat *l. Qui plures* 13. *l. Lucius*, 45. *ff. eod.* juncto *§.* 1. *instit. eod.* Dicitur autem Reciproca, quia vere reciproce sub invicem substituuntur plures hæredes: Breviloqua autem, quia Brevibus fit verbis, juxta Glossam *in l. Lucius*, *ff. de Vulg. V. Non ad matrem*.

594 Resp. II. Ad hanc Substitutionem non requiritur certa verborum formula, potestque variis fieri modis, dummodo reciproca institutio sufficienter percipiatur; sic v. g. erit Substitutio hujusmodi; Petrum, & Paulum instituo pro hæredibus, eosque sibi invicem substituo, *arg. l. Lucius*, *ff. de Vulg.* Quæ Substitutio specialibus verbis expressa dicitur a Covar. *l. c. §.* 7. *n.* 2. Item si dico: Titium, & Cajum instituo & Titio substituo Sempronium, Sempronio autem Titium, *arg. c. l. Jam hoc Jure*. Quæ substitutio singularibus verbis facta dicenda est juxta citatum Covarruviam. Potest etiam fieri generalibus, ac implicitis verbis v. g. Sejus, & Cajus uterve eorum vivet, hæres mihi esto, prout in his terminis adducitur *l. Titius* 24. *ff. de hæred. instit.*

595 Resp III. Effectus, & vis hujus Substitutionis maxime in hoc consistit: quod sub diversitate substitutorum & modi substituendi, diversas alias Substitutiones contineat, earumque effectus participet, Covarruvias *l. c. n.* 3. asserens, id omnium consensu receptum esse. Et inde communiter tenent DD. eam ab aliis non proprie, sed tantum in modo concipiendi distingui. Hinc si fit circa duos hæredes extraneos, continet duas Vulgares. Deinde continere potest duas Pupillares, quando nempe duo impuberes invicem substituuntur. Potest etiam duas Fideicommissarias continere, si verbis obliquis Substitutio reciproca fit. Vide de his Covarruviam *l. c.* Schneidevv. *l. c. §. de Reciproc. subst.* Menochium *lib.* 4. *Præsump.* 60 Hunn. *p.* 4. *tit.* 20. *cap.* 1. Bartolum & DD. *in l. Lucius*, *ff. de Vulg.*

596 Resp. IV. Substitutio reciproca expirat eo modo, quo quælibet species substitutionis in ea contenta extinguitur. Covarruvias *loc. cit. num.* 5. citans Bartolum *in l. Lucius*, *ff. de Vulg* Jason, & Zasius. Ratio patet, quia hoc ipso; quod hæc Substitutio a parte rei non differat ab aliis, quas continet, utique eodem cum eis modo expirare debet.

597 Quæritur X. Quid sit Substitutio compendiosa? Resp. esse illam, quæ verborum compendio plures sub se continet Substitutiones, secundum diversa tempora, & ætatem, pupillarem nempe, & pubertatis: prout fit in sequenti substitutione, qua testator dicit: Filium meum hæredem instituo, eique, quandocunque decesserit, Cajum substituo. Hæc quidem substitutio erit Vulgaris, si filius ante patrem Testatorem decedat; si vero mortuo patre supervivat, & hæreditatem repudiet, vel adeat quidem, tamen ante annos pubertatis moriatur; erit pupillaris, ita ut vi illius non tantum bona paterna, sed etiam ipsius impuberis defuncti capiat substitutus. Si post pubertatem moritur, erit rursus Vulgaris, vel Fideicommissaria si verbis obliquis facta est. Si Filius incidit in furorem, vel amentiam, erit Exemplaris. Covarruvias *de Test. cap.* 16. *§.* 9. Schneidevv. *loc. cit. de §. De Compendiosa*. Bartolus *in l. Centurio*, 15. *de Vulg.* Hunn. *loc. cit. tit.* 21. Menochius *lib.* 4. *Præsumpt.* 51. & alii cum Glossa *in c. Raynutius*, 16. *h. t. V. Si absque liberis*.

Differt autem a Reciproca, quod hæc inter plures sibi invicem substitutos fiat; Compendiosa vero, dum unus vel plures sine reciproca substitutione substituuntur. Schneidevv. *l. c.* Effectus hujus substitutionis est idem cum effectu illius Substitutionis, quam juxta diversitatem temporis repræsentat: unde & eodem cum illa modo extinguitur ob rationem *num. præced.* de Reciproca allegatam. Plura de hac substitutione vide apud Legistas, præsertim Bartolum *in cit. l. Centurio*, 15. *de Vulg.* Schneidevv. & Hunn. *l. c.* Item apud Covarruviam *l. c.* Præcipue etiam apud Menochium *lib.* 4. *Præsump.* 51. *& seqq.*

Explicatis speciebus substitutionis directæ, examinare restat substitutionem indirectam seu Fideicommissariam: Quia vero speciales ad eadem difficultates, & amplior materia se offerunt, specialem sequentem de eadem Paragraphum instituere placet.

§. XIX.

De Substitutione indirecta, seu Fideicommissaria: Et de Fideicommissis.

S U M M A R I U M.

598 *Substitutio Fideicommissaria quid?*
599 *Potest in & extra Testamentum fieri.*
600 *Conditionate, vel absolute.*
601 *Inducit veram obligationem*
602 *Restituendi hæreditatem totam, vel partem ejus prout mandat, vel rogat Testator.*
603 *Potest fieri non tantum indirectis verbis, sed etiam communibus.*
604 *Fideicommissum, Fideicommissarius, Fideicommissarius hæres, & Fiduciarius hæres quid?*
605 *Fideicommissum aliud universale, aliud particulare.*
606 *Aliud absolutum, aliud conditionatum.*
607 *Fideicommisso gravare regulariter potest quivis*
608 *Quemvis, cui vel ab intestato,*
609 *Vel in Testamento hæreditatis, aut legatum contingit.*
610 *Fideicommissum fieri potest pro libitu Testatoris. Quandonam vocetur, & sit Primogenitura, vel Majoratus? Ibid.*
611 *Fideicommissarius hæres tenetur omnia juxta dispositionem Testatoris restituere.*
612 *Exceptis fructibus post aditam hæreditatem collectis.*
613 *Potest etiam cogi, ut hæreditatem adeat, eamque Fideicommissario restituat.*
614 *Fideicommissum regulariter vendi nequit.*
615 *Limitatur in 6. casibus, usque ad n. 621.*
621 *Fideicommissum purum, non item conditionatum transmittitur ad hæredes Fideicommissarii,*
622 *Si liberi Fideicommisso universali gravantur, semper subintelligitur conditio, si absque liberis discedant.*
623 *Non discedit absque liberis, qui unicam prolem, sive masculum, sive famellam habet.*
624 *Si proles Fideicommisso gravata sub conditione: si sine liberis discedat, ingreditur Monasterium, devolvitur hæreditas ad Monasterium.*
625 *Nisi de contraria voluntate Testatoris aliunde constet.*
626 *Vel hæres iniquo animo fraudandi Substitutum hæreditate, intraret Monasterium,*
627 *Vel si substituta esset causa pia.*
628 *Fideicommissum quandonam expiret.*

QUæritur I. Quid sit substitutio Fideicommissaria? & quomodo facienda? Resp. I. Est Substitutio indirecta, qua hæres ex Testamento, vel ab intestato succedens, vel absolute, vel sub conditione gravatur, seu obligatur hæreditatem totam, vel certam aliquam partem ejusdem, mediam v. g. vel tertiam, vel certam rem alteri restituere. Ita Molina *Disp.* 162. *nu.* 12. Estque in re communis, *arg. §.* 1. *&* 2. *instit. de Fideicom. hæred.* dicitur autem substitutio loco generis, in quo convenit cum aliis substitutionibus, Dicitur indirecta, per quam particulam 598

culum jam a reliquis Substitutionibus, & quidem principaliter in hoc differt, quod substitutus directe, immediate, ac proprio jure, sine ministerio alterius capiat hæreditatem. Substitutus autem indirecte, eandem, non nisi mediate, mediante nempe alio, hærede scilicet, hæreditatem capere possit; adeo, ut si hæres directe institutus hæreditatem non adeat, regulariter evanescat Fideicommissum, quamvis substitutus Fideicommissarius monere, imo etiam cogere possit hæredem institutum, ut hæreditatem adeat, excepto casu, quo cauta pia facta est substituta; illa enim capit Fideicommissum, etsi hæreditas ab alio non adeatur, ut plurimis citatis notat Tiraquell. *Privileg. causæ piæ*, 32. & 66. Porro evanescit Fideicommissaria substitutio, si hæres directe institutus, & Fideicommisso gravatus moritur ante testatorem, ob rationem jam dictam, quia nempe Fideicommissarius non nisi ab hærede ad id gravato Fideicommissum accipere potest.

599 Dicitur ex Testamento, vel ab intestato succedens, ad denotandum, non tantum hæredem institutum in Testamento, sed etiam hæredem ab intestato per Codicillum gravari posse Fideicommisso, sive substitutione fideicommissaria; prout habet communis textu claro *§. Imprimis* 2. & *§. Præterea*, 10. *Instit. de Fideicom. hæred.* ibi: Præterea intestatus quoque moriturus potest rogare eum, ad quem bona sua, vel legitimo jure, vel honorario pertinere intelligit, ut hæreditatem suam, partemve ejus, aut rem aliquam (vel uti fundum, hominem, pecuniam) alicui restituat. Concordat *§. 2. instit. de Codicill.* ibi: Nam per fideicommissum hæreditas Codicilli jure relinquitur.

600 Dicitur absolute vel conditionate gravatur, quia utroque modo fieri potest substitutio Fideicommissaria, *§. 2. inst. de Fideic. hæred.* ibi. Liberum est, vel pure, vel sub conditione relinquere fideicommissum, vel ex certo die. Absolute fit, quando Testator absque omni conditione apposita dicit, v. g. Titium hæredem instituo, eumque rogo, vel mando eidem, ut totam vel mediam hæreditatem restituat Cajo. Conditionate fit, si honesta conditio apponitur v. g. Titium hæredem instituo, voloque ut, si liberos non acquirat, post mortem illius hæreditas restituatur Cajo.

601 Dicitur ulterius, gravatur, & obligatur ad denotandum, quod quamvis antiquo Jure in libertate illius, qui Fideicommisso gravabatur, positum, fuerit, an Fideicommissum præstare velit, nec ne, *ar. §. 1. Inst. de Fideicom. hæred.* ibi Sciendum est, primis temporibus omnia Fideicommissa infirma fuisse; quia nemo invitus cogebatur præstare, id, de quo rogatus fuerat: hodierno autem Jure fideicommissa veram obligationem inducunt, ut habet unanimis *cit. §. 1. Instit. eod.* quod procedit non tantum, quando vere ita fieri velle manifestat Testator, aut ita mandat, dicendo v. g. Titium hæredem instituo, voloque, vel mando, ut tertiam partem ejus statim restituat Cajo; sed etiam si solummodo rogando, vel deprecando id facit, v. g. Titium hæredem instituo, eumque rogo, ut mediam ejus partem Cajo restituat. Communis. Textus habetur *in §. 2. instit. de fideicom. hæred.* ubi similis Fideicommissi formata præscribitur illis verbis: Cum igitur scripserit aliquis: Lucius Titius hæres esto potest adjicere: rogo te Luci Titii, ut cum primum poteris, hæreditatem meam adire, eam Cajo Sejo reddas, restituas.

602 Dicitur, hæreditatem totam, vel certam aliquam partem ejusdem, v. g. mediam, quia non tantum tota hæreditas, sed & pars ejusdem fideicommitti potest, textu claro *cit. §. 2. inst. eod.* ibi: Potest autem quisque, & de parte restituenda hæredem rogare. Imo etiam certa aliqua res, textu expresso *§. 10. Inst. eod.* ibi: Præterea potest rogare, ut rem aliquam (v. g. fundum, hominem, pecuniam) alicui restituat; hinc additur ad finem, vel certam rem alteri restituere.

603 Resp. II. Quamvis substitutio Fideicommissaria ordinarie fiat indirecte & obliquis verbis, quibus hæres rogatur, aut jubetur hæreditatem totam, vel partem ejus alteri restituere; nihilominus potest, & solet hæc substitutio etiam aliis non obliquis, præsertim vero communibus, & ad utrumque sensum tam directum nempe, quam obliquum accommodabilibus verbis fieri: qualia verba sunt: hæreditas deveniat, pertineat, eam habeat &c. dummodo Testator manifestet, & disponat ut hæreditas illius post mortem hæredis instituti veniat ad designatos: ut proin non tantum sequens, aut similis dispositio: Titium hæredem instituo, eumque rogo, vel jubeo, ut hæreditatem totam, vel tertiam partem restituat Cajo, sic Substitutio Fideicommissaria, ipsaque hæreditas verum Fideicommissum; sed etiam sequens, qua ita disponit: Titium hæredem instituo, voloque, ut post mortem ejus hæreditas mea ad Cajum perveniat: vel ita tamen, ut post mortem illius hæreditas mea ad Cajum pertineat: vel Titium hæredem instituo, voloque, ut hæreditas mea, vel hoc aut illud Castrum post mortem illius maneat apud natu majorem a Titio descendentem, deficiente vero sexu masculino, hæredes sint etiam fœminæ a dicto Titio descendentes. Bartolus *l. Quoties num. 3. ff. de hæred. instit.* Mantica *de Conject. Ult. Vol. l. 8. t. 1. n. 31.* Garpz. *par. 3. const. 7. def. 18.* Ratio est: quod etsi nec terminus Fideicommissum in tali Substitutione appareat, nec verbis obliquis Fideicommissum exprimatur, tamen pro Fideicommisso hæreditas, vel relictum aliud censendum sit, si ita fuisse voluntatem Testatoris ex conjecturis desumi potest, uti bonus textus est, *in l. Unum ex familia, 67. §. penult. & ult. ff. de Legat. 2. & l. Cum pater 77. §. Cum ex imperfecta, 22. ff. eod.* Talis autem conjectura vel maxime est, si Testator disponit, ut post mortem hæredis, hæreditas ad certos alios deveniat; ergo.

Quæritur II. Quid & quotuplex sit Fideicommissum? 604
Resp. I. Fideicommissum nil aliud est, quam ipsa hæreditas, vel pars illius, quam vi dispositionis ultimæ, Testamenti nempe, vel Codicilli alteri restituere rogatur, aut jubetur hæres; sive quod vi dictæ dispositionis ultimæ post mortem hæredis, ad alios a Testatore designatos, necessario pervenit, vel pertinet. Molina *disp. 182.* cum communi aliorum, *arg. tot tit. C. de Fideicom. & instit. de Fideicom. hæred.* Ubi etiam notandum, quod hæres, qui jubetur, vel rogatur restituere hæreditatem, vel partem ejus, vocetur hæres Fiduciarius, item hæres gravatus, *l. Sejum 46. ff. ad S. C. Trebellian.* Item hæres Fideicommissarius. Ille vero, cui restituere debet Fideicommissarius simpliciter, *§. Sed quia. 7. Instit. de Fideicom. hæred.* proprie enim non est hæres, etiamsi cum effectu quodammodo sit hæres, & loco hæredis habeatur, *§. 3. Instit. de Fideicommiss. hæred.* Molin. *loc. cit.* cum Communi.

Resp. II. Fideicommissum principaliter dividitur primo in universali, & particulari. Universale est, quando tota hæreditas, vel certa quota ejus debet alteri restitui, *instit. de Fideicomm. hæred.* Particulare est, quando res aliqua in singulari restitui debet, *instit. de singulis rebus per Fideicomm.* Gayprecht, Schneidewv. *lib. 2. tit. 23. de Fideicom. n. 7.* Pirh. *h. t. n. 71.* & communis aliorum. 605
In præsenti præcipue est sermo de Universali: de Particulari enim in sequenti erit sermo, agendo de Legatis; nam per omnia exæquata sunt Legata Fideicommissis particularibus, *L. 1. ff. de Legat. 1.*

Secundo dividitur in Purum seu Absolutum, & in Conditionale. Purum est, quod fit non tantum sine ulla conditione apposita, sed etiam absque omni dilatione, ita ut statim post mortem testatoris ab hærede restitui debeat substituto Fideicommissario. Tuschus *lit. F. V. Fideicom. concl. 246. n. 1.* Bartolus *in l. Si quis servum in fine, ff. de Condit. & Demonstrat.* cum Communi, *arg. §. 1. Instit. de Fideicomm. hær.* Talis est; si Testator dicit: Titium hæredem instituo, voloque, ut eam restituat Cajo. Conditionale est, quod vel tota certa aliqua conditione, vel in eventum mortis hæredis alteri restitui debet. Tuschus *l. c. nu. 4.* Alexander, *cons. 14 lib. 1.* & alii. Talis est: si dicit Testator: Filium hæredem instituo, & volo, ut post mortem ejus, hæreditas mea deveniat ad Cajum: item, si dicit, Cajum hæredem instituo, eique, si absque filiis decedat, substituo Titium. Nota tamen Tuschus *l. c.* cum Communi aliorum, fideicommissum Conditionale, eveniente seu purificata conditione evadere purum, *arg. l. Cedere diem 213. ff. de V. S. l. 1. ar 4. ff. Quando dies legat.* 606

Quæritur III. Quis, quem, & quomodo possit fideicommisso præsertim Universali gravare? Respond. I. Omnes illi Substitutionem Fideicommissariam facere, seu Fideicommisso, aliquem gravare possunt, qui jus habent 607

habent testandi. Hunn. *part. 4. titul. 24. cap. 2. n.* 15. Peregrin. *tractat. de Fideicommiss.* & communis aliorum, *arg. l. 1. ff. ad S.C. Trebell.* Ratio est; quia in materia communiter non prohibita *concessum intelligitur, quod expressè non prohibetur*, juxta sæpe dicta.

608 Resp. II. Omnes, & soli illi, quibus ab intestato relinquitur hæreditas, vel qui in testamento, aut Codicillo honorati sunt, id est, quibus, vel hæreditas, vel legatum, vel fideicommissum per ultimam voluntatem relictum est, fideicommisso gravari possunt. Prima pars patet ex dictis *n.* 599. nec non ex *l. conficiunt, 8. ff. de jure Codicill.* Nec obstat, *§. 2. inst. de fideic. hær.* ubi dicitur, ad fideicommissum opus esse, ut prius quis hæres in Testamento instituatur, Respondetur enim distinguendo: Opus esse, si in Testamento fideicommissum relinquatur, conceditur: si extra Testamentum, negatur.

609 Secunda pars, quod omnes honorati per ultimam voluntatem Testatoris gravari possint, patet, ex *l. 9. C. de* Fideicommissis, nec non ex *l. 1. §. 6. ff. de Leg. 3.* ibi: Sciendum est autem eorum fideicommitti quem posse, ad quos aliquid perventurum est, morte ejus; vel dum eis datur, vel dum non adimitur. Idem docet cum Hunn. *loc. cit.* Sichard. *ad tit. l. 9. C. eod.* & Communis aliorum. Ratio est; quia juxta *Reg. 55. Jur. in 6.* Qui sentit commodum, sentire debet & onus a Testatore impositum, consistens in dando, vel faciendo aliquo juxta dispositionem Testatoris. Dummodo sit proportionatum gravamen, & non plus gravetur, quam accepit hæres. Sichard: *loc. cit. n. 3.* Peregrin *de Fideic. art.* 12. *n.* 24. Quod vero soli in hoc, *& præc. num.* allegati Fideicommisso gravari valeant, tenet præter citatos Parisius *cons.* 18. *n.* 11. *vol.* 2. & communis aliorum. Textus est in *l. Sed etsi, 6. §. 1. ff. de Legat.* 3. ubi etiam ratio redditur, videlicet, recipiendum non esse, ut cui nil dederis, eum rogando obliges.

610 Resp. III. Substitutio Fideicommissaria, & Fideicommissum pro libitu Testatoris fieri potest, videlicet, vel absolute, vel conditionate, *§. 2. Instit. de Fideicomm. Hær.* Item potest unum, vel plures substituere, eosque vel simul, vel successive successuros. Et quidem, si substituit hæredes plures alios, vel totam familiam, ita tamen, ut semper unus solus, & quidem primogenitus succedat, vocatur Primogenitura, quæ aliud non est, quam Fideicommissum individuum in una tantum persona, eaque primogenitam deferendum, excludens concursum simultaneum aliorum, uti cum aliis bene docet Card. de Luca de Fideicommissis, *disc. 6. n. 6.* ubi etiam contendit, idem esse Majoratus, adeo ut Majoratus, & Primogenitura sint synonima ad exemplum majoratus, & Primogenituræ in Feudis Imperii.

611 Quæritur IV. Qui sint effectus fideicommissi? Resp. Esse varios, præcipue vero sequentes: I. Obligat, & facit, ut juxta tenorem dispositionis fideicommissariæ hæreditas, vel pars illius restituatur fideicommissariis a Testatore substituente, seu fideicommittente designatis. Omnes *toto tit. Instit. de fideicommiss. hær. & C. de Fideicommiss.* Et quidem si est Fideicommissum ita universale, ut rogetur, seu jubeatur hæres Fiduciarius restituere totam hæreditatem: vel si disponit ipse Testator, ut tota hæreditas post mortem hæredis obveniat certis a se designatis, tunc restitui debent omnia tam mobilia, quam immobilia in hæreditate reperta, sive quæcunque hæres titulo hæredis acquisivit, uti pro Regula tradunt Menochius *l. 4. Præsumpt. 197. n. 2.* Mantica *de Conject. ultim. Vol. lib. 7. n. 12. & tit. 8. num.* 1. Hunn. *p. 4. tit. 24. c.* 4. II. Item pretium, quod ex venditione rerum fideicommisso subjectarum comparatum est, Hunn. *l. c. n. 9.* Peregrin. *l. c. art.* 10. n. 30. III. Credita per hæredem gravatum exacta, Mantica *de conject. Ult. Vol. lib. 7. tit. 6. n.* 2. Item res pecunia hæreditaria comparatæ, quæ cuncta patent ex *t. C. de Fideicommissis; & Instit. de Fideicomm. hær. & de singulis rebus per Fideicom. relict.* Vide de hoc Menoch. *lib. 4. Præsumpt.* 197.

612 Fructus tamen, & redditus ex Fideicommisso post aditam jam hæreditatem ab hærede collecti restituendi non sunt, Menochius *de Arbitrar. Jud. 256. n. 8.* Peregrinus *de Fideicom. art. 6. n. 39.* textu claro *l. In Fideicommissaria, 34. & l. Postulante, 44. §. 1. ff. ad S.C. Trebell.* Ratio est; quia adeundo hæreditatem hæres fit dominus hæreditatis; consequenter ex ea tanquam sua, fructus pro se percipere potest, *arg. l. 1. §. Veteres, de Acquir. pos.* & ibi Jason *n.* 14. Aliud est de fructibus ante hæreditatem a Testatore jam collectis. Menoch. *c. Præsumpt. 197. n.* 2. Notandum tamen, quod hæres gravatus detrahere possit Trebellianicam, juxta supra dicta *n.* 473.

613 Secundus principalis effectus Fideicommissi est, quod vi illius hæres gravatus cogi possit, ut hæreditatem adeat, eamque juxta dispositionem Testatoris Fideicommissario restituat, casu quo eandem adire nollet. Pirhing. *h. tit. n.* 72. Molina *Disp. 186. n.* 2. Gomez *tom. 1. Variar. Resolut. cap. 5. n.* 13. & communis aliorum, textu claro *§. Ergo 6. in medio Instit. de Fideic. hæred. l. Recusare 6. l. Nam quod, 14. §. Compulsus, 4. ff. ad S. C. Trebellian.* ubi insuper statuitur, quod si quis cogi debeat ad hæreditatem adeundam, hoc ipso amittat quartam Trebellianicam, etsi pœniteat, quod libere non adierit, ibi: Qui compulsus adiit hæreditatem, sicut cæteris commodis caret, ita hoc quoque casu careat, ne possit pœnitendo quartam retinere. Verum, quando ita cogitur hæreditatem adire, eamque totam restituere Fideicommissario, transeunt etiam ad Fideicommissarium una cum hæreditate omnes actiones contra hæredem, ac cætera hæreditatis incommoda, ita ut commodum cum incommodo accipere debeat, *nullo nec damno, nec commodo* apud hæredem remanente, ut dicitur *§. Sed. 7. ad finem Institut. de Fideicommiss. hær.*

614 Tertius effectus Fideicommissi est, quod regulariter loquendo, per hæredem, alienari, aut pignori vel hypothecæ subjici non possit; si est Fideicommissum purum, vel ad certum diem, textu claro *l. fin. §. Sed quia 2. C. Communia de Legat.* ibi: Nemo itaque hæres ea, quæ pure, sub certa die relicta fuat, vel quæ restitui aliis disposita sunt, vel substitutioni supposita, putet imposterum alienanda, vel pignoris, vel hypothecæ titulo assignanda: Ratio ibidem statim subjungitur illis verbis: Quia satis absurdum est, & irrationabile, rem quam in suis bonis pure non possidet, eam ad alios posse transferre, vel hypothecæ pignorisque nomine obligare, vel alienam spem decipere.

619 Dicitur autem notanter, regulariter loquendo, item, si est Fideicommissum purum, vel ad certum diem, quia limitatur effectus iste I. Si est conditionatum; valet enim ejus alienatio usque ad mortem gravati hæredis, seu quandiu jus ejus durat, & donec conditio eveniat, illa tamen eveniente, illico evanescit; potestque substitutus Fideicommissum statim vendicare. Tuschus *litt. F. Concl.* 283 *n.* 43. Jason *in l. Filius, §. Drv. ff. de legat.* 1. *n* 83. & Communis aliorum, textu claro *c. l. fin. C. Communia, de Legat. §. Sed quia.*

616 Limitatur II. Si sit alienatio pro solutione debitorum Testatoris. Tuschus, *lit. C. consil. 283. n.* 16. Gloss. *in l. Filius familias, §. Drv. ff. de leg.* 1. & ibidem cum Bart. & aliis, Jason. *in Lectura* 1. n. 11. & *Lectura* 2. *n.* 4. Ratio est; quia Lex prohibere alienationem cum præjudicio creditorum non intendit *arg. l. Creditoris arbitrio, ff. ad l. Falcid.* intellige tamen hanc limitationem in sano sensu, ita ut immobilia non distrahantur, si pecunia vel alia mobilia ad solvendum sufficientia adsunt. Cardin. de Luc. *de Fideicom. discurs. 161. n. 5.* & 8. & magis *in Summa n.* 305. & 306. item *discurs. 162. n.* 8.

617 Limitatur III. Si est necessaria distractio pro detractione competentis Legitimæ, & Trebellianicę. Tuschus *loc. cit.* n. 22. *& seqq.* Baldus *l. 4. consil.* 163. n. 4. Parisius *lib. 2. consil.* 17. & 18. & communis aliorum. Ratio est, quia detractio præfata hæredi de Jure debetur, consequenter si non aliunde, quam vendendo haberi potest, vendi debet. Limitatur IV. In rebus, quę servando servari non possent, Fus. *q. 73. n.* 4. Card. de Luca *disc. 99. n.* 9. cum communi, & certa: dummodo pretium inde comparatum postea restituatur substitutis juxta dicta n. 611.

618 Limitatur V. Si est alienatio necessaria pro competenti dote. *Authen. Res, quæ C. Com. de legat.* Tuschus *lit. F. concl.* 284. n. 5. citans communem: vel pro alimentis hęredis gravati, & suorum descendentium. Cardinal. de Luca *de Fideicommiss. disc.* 170. & 171. Tuschus *loc. cit.* vel pro liberatione possessoris ab hostibus, vel latronibus, Cardinal. de Luca *de Fideicommiss. in Summa* n. 294. & communis aliorum.

Limi-

619 Limitatur VI. Si distractio est utilis, uti fit in casu permutationis Fideicommissi pro bono utiliori, ipsi gravato, ac ulterius substitutis. Card. de Luca *Disc.* 157. *n.* 7. & 8. Tuschus *loc. cit. concil.* 283. *nu.* 84. Ratio est, qoia in tali casu, & Testatoris, & aliorum tacitus præsumitur adesse consensus, cum nulli fiat injuria, nec damnum, sed commodum.

620 Limitatur VII. Si omnes substituti, in quorum Favorem Fideicommissum factum est, ad alienationem consentiunt. Tuschus *l. c, nu.* 41. dicens ita sentire omnes; & merito ob textum clarum, *l. Quoties*, 11. *ff. de Fideicom.* ibi: Quoties ab omnibus, qui alienatione Facta ad Fideicommissum petitione aspirare possunt, venditio celebretur, aut quibusdam vendentibus alii consenserunt contractus authoritas convelli nequaquam potest. Plures limitationes vide apud Tuschum *l. c.*

621 . Quartus effectus est, quod Fidei commissum purum transmittatur ad hæredes fideicommissarios (nisi alii sint substituti) etsi hic ante hæredem gravatum, vel adiram ab ipso hæreditatem moriatur. Tuschus *lit. F. concl.* 229. Hunn. *part.* 4. *tit.* 24. *cap.* 5. *n.* 1. Gailus *l.* 2. *observ.* 131. *in prin. arg. l. Postulante, prin. ff. ad S. C. Trebellian. l. Cogi, §. Idem Marinus, ff. eod. & l.* 3. *C. de Fideicom.* Secus erit in Fideicommisso Conditi mali, hoc enim, si Fideicommissarius ante hæredem gravatum vel conditionem adimpletam moritur, ab hæredes Fideicommissarii non transmittitur. Doctores citati cum communi aliorum, *arg. l. un. §.* 7. *de Caducis. toll.*

622 Quæritur V. Quomodo interpretanda sint Fideicommissa, quibus parens liberos gravat; præsertim addita conditione; si sine liberis discedant? Resp. I. Si pater filium hæredem institutum gravat Fideicommissio universali, semper tacita subintelligitur conditio, nisi eidem liberi nascantur, ita ut quævis proles præferatur extraneo substituto, *l. Cum avus*, 102. *ff. de Condit. & demonstr.* & *l. Cum acutissimi* 30. *C. de Fideicomm.* ibi: Si quis filium suum hæredem instituit, & restitutio nis post mortem onerit iubegit, non aliter hoc videri dispositum, nisi cum filius ejus sine sobole vitam suam reliquerit. Ubi etiam ratio subjungitur, videlicet, quia merito præsumitur hæreditatem suam potius propriis descendentibus, quam alienis relinquere voluisse,

623 Resp II. Quando filius hæres sub dicta conditione tacita, vel expressa, si sine liberis decesserit, gravatur Fideicommisso universali, deficit Fideicommissum, si unica proles gravati sive mascula, sive fæmella tempore mortis Testatoris existat, etsi postea statim decedat. Tuschus *lit. F. concl.* 225. Baldus *consil.* 363. *lib.* 3. Anchoranus *cons.* 396. & Communis aliorum, *arg. l. Acutissimi*, 30. *C. de Fideicommiss.* Ratio est; quia liberorum appellatione veniunt etiam fæmellæ, & qui vel unicam prolem post suam mortem relinquit, non dicitur sine liberis decessisse *l.* 148. *de V. S.* ibi, Non est sine liberis, cui vel unus filius unave filia est: hæc enim enuntiatio, habet liberos, non habet liberos, semper plurativo numero profertur. Quod si vero filius hæres gravatus liberos quidem genuit, ii tamen ante ipsum adhuc sunt mortui, Fideicommissum procedit, & devolvitur ad Fideicommissum a Testatore designatum. Tuschus *l. c. concl.* 254. Ruin. *lib.* 2. *cons.* 7. *n.* 5. & Communis aliorum *arg. c. li* 30. *C. eod.* Ratio est; quia purificatur conditio, & verum est, quod sine liberis decedat; etsi prius aliquos habuerit.

624 Resp. III. Si Filius sub præfata conditione fideicommisso universali gravatus ingrediatur Monasterium bonorum capax, ibique profiteatus, excluditur substitutus, & succedit Monasterium. Covarruvias *lib.* 1. *var. resol. c.* 19. Laym. *l.* 3. *tr.* 5. *c.* 9. Pirh, *h. t. nu.* 74. & Communis aliorum, *Auth. Nisi rogati*, *C. S. C. Trebell.* & *c. In præsentia* 8. *de Probat.* ubi simili casu proposito, pro Monasterio judicatum est. Ratio desumitur ex præsumpta voluntate Testatoris, qui si de Monasterio, in quo filios profitetur, cogitasset, illud præ alio extraneo amaturum, & in favorem ejus dispositurum fuisse, merito præsumitur.

625 Limittatur autem Conclusio in casu, quo de Testatoris contraria voluntate constat, ut si dicit, uti potest: si filius Monasterium ingrediatur, aut Clericus fiat &c. obveniat hæreditas Titio &c. Covarruvias *l. c.* Laym. *l. c.* Molina *Disp.* 190. *V. Hæc vero* Sanchez *lib.* 7. *Moral. cap.* 16. *n.* 12. Pirh. *h. t. n.* 76. Ratio patet; quia præsumptio cessat, ubi versamur in claris, Barbosa *de Axiomat. Iur. V. Præsumption* 8. Idem hic, si eadem Testatoris voluntas aliunde potest colligi; prout contingit in Primogenituris, ac Majoratibus, qui ad conservandum splendorem Familiæ eriguntur; in his enim excluso Monasterio succedere proximum agnatum, communiter fatentur DD, ut videre est apud Layman *l. c.* Sanchez *lib.* 7. *cap.* 25. *n.* 19. Azorium *tom.* 1. *lib.* 12. *c.* 8. *q.* 5. Covarruviam *l. c.* Molina *Disp.* 623. Ratio est, quia nec Monasterium, nec Religiosus filius pro conservanda Familia servit, consequenter a Fideicommisso exclusi intelliguntur.

Limitatur secundo, in casu, quo hæres iniquo animo 626
fraudandi substitutum Fideicommisso, intra Religionem. Menochius *lib.* 4. *Præsumpt.* 83. *nu.* 56. Sanchez *lib.* 7. *c.* 16. *n.* 54. & 55. Pirhing *h. t. n.* 76. Abbas in *c. In præsentia* 8. *de Probat. n.* 46. Ratio est; quia fraus & dolus nulli patrocinari debet, juxta vulgaria. Præsumitur autem is in fraudem, vel odium substituti Religionem intrare; si prius minatur substituto, se in illius odium Religionem ingressurum, Menochius *l. c. num.* 83. Pirhing *l. c.* Abbas *l. c.* & alii. Limitatur tertio, si hæres filius ingreditur Monasterium bonorum incapax: Hujusmodi sunt Monasteria Franciscanorum, ac Capuccinorum, tunc enim filio Religionem profitente, substitutus illico succedit in Fideicommisso. Omnes. Ratio est, quia in tali casu filius habetur loco mortui, Sanch. *l. c. n.* 13. & 16.

Limitatur quando in casu substituitur alia causa pia, 627
v. g. dicendo: Si filius, vel alius hæres meus sine liberis obierit, substituo pauperes, vel volo, ut hæreditas erogetur in pauperes, aut pro ædificando Nosocomio, Hospitali &c. Abbas *loc. cit. num.* 36. Pirhing. *l. c. n.* 76. Glossa *in cit. c. In præsentia* 8. *de Probat.* cum Communi. Ratio est; quia si privilegiatus concurrit cum privilegiato, tunc privilegiis non attentis servandum jus Commune, consequenter, si hærede Religionem ingrediente liberi eidem no nascantur, hæreditas juxta conditionatam substitutionem restituenda erit piæ causæ substitutæ, *arg. c. Cum causa de Præbend.*

Quæritur VI Quandonam expiret Fideicommissum? 628
Resp. Expirare potissimum in sequentibus casibus. I. Si hæres gravatus moritur ante Testatorem, juxta dicta *num.* 598. II. Si moritur ante aditam hæreditatem, *l.* 13. *§.* 3. *ad finem*, *ff. ad S. C. Trebellian.* nisi forsan de adeunda hæreditate mandatum iam acceperit a Judice, post hoc enim si moritur; Fideicommissum non expirat, etsi ante aditam hæreditatem moriatur, *l. Non justam*, 4. *C. eod.* Pariter non expirat ob non aditam hæreditatem, si hæres gravatus hæreditatem transmittit ad hæredes, uti bene observat Bartolus in *cit. l.* 13. *ff. ad S. C. Trebellian.* III. Expirat, si purificatur conditio in Fideicommisso Conditionali; v. g. si Testator dicit: filium meum hæredem instituo, voloqua, ut si absque liberis decedat, hęreditas obveniat Cajo; expirat, si filius relicto uno, vel pluribus liberis decedat. Ratio est; quia actus sub conditione non valet, nisi existente conditione: Per vulgaria.

§. XX.

De Legatis, & Fideicommissis particularibus.

SUMMARIUM.

629 *Legatum, & Fideicommissum particulare sunt idem.*
630 *Legatum sumitur vel pro ipso actu legandi: vel pro re ipsa legata.*
631 *Definitur Legatum sumptum pro actu legandi.*
Pars certa, & res certa hæreditatis non sunt idem. ibi.
732 *Legatum sumptum pro re ipsa legata definitur: sicut etiam Fideicommissum particulare.*
Legatarius quid? ibid.
633 *Omnes & soli, qui testari, etiam legare possunt.*
634 *Qui incapaces sunt hæreditatis, sunt etiam incapaces Legati.*
635 *Excipiuntur Fratres, Minores, quibus legari potest moderata quantitas; etsi non possint esse hæredes.*

Ut

636 *Ut tamen Legatum valeat, modo illicita fieri non debet. Et quis talis modus illicitus, vel licitus? Ib.*

637 *Hæres nolens præstare fratribus Legatum, potest cogi a Judice: qui, ut officio suo fungatur, etiam a fratribus rogari & moneri potest.*

638 *De Annuis Legatis. Remissive.*

639 *Legata in & extra testamentum fieri possunt, verbis, & in scriptis.*

640 *Legatum est multiplex. Aliud* purum.

641 *Aliud* in diem.

642 *Aliud* conditionatum. *Conditio proprie quid? Ib.*

643 *Legatum sub conditione de futuro, quando valeat? Conditio potestativa, casualis, mixta, turpis, possibilis, impossibilis, honesta &c. Quid? Ib.*

644 Conditio, si non nubat, *Legato apposita, habetur pro non adjecta.*

645 *Si Legataria nunquam adhuc fuit juncta matrimonio: secus, si est vidua.*

646 *Nec refert, an Legataria persona sit masculus, vel famella.*

647 *Valet conditio: si non nupserit Titio: vel uni ex certis determinatis.*

648 *Item valet conditio: Si Cajo, vel uni certo nupserit; vel si liberos acquisierit.*

649 *Veruntamen evanescit conditio, debetque legatum, si legatarius minime nubens Religionem ingreditur.*

650 *Aut sacros Ordines suscipiat.*

651 *Dummodo talis Clericus usque ad mortem in Clericatu maneat, & tale legatum ad causas pias applicet.*

652 *Valet conditio aperte manifestata: Si Religionem ingreditur, vel Clericatum assumit, nihil, vel minus lego.*

653 *Solvitur instantia, & ostenditur, quod similis conditio iniqua non sit.*

654 *Pariter valet conditio: Si Religionem ingreditur vel Clericus fit, hæredem instituo, vel eidem plus lego.*

655 *Idem quod de Legatis dictum de hæreditate intellige.*

656 *Legatum* sub modo *quid sit, & quomodo fiat?*

657 *Legatum* sub causa *quid?*

658 *Etsi causa non subsistat, subsistit* Legatum sub causa *factum.*

659 *Nisi hæres probet, testatorem legaturum non fuisse, si causam non subsistere scivisset, vel sit error circa substantiam personæ.*

660 *Legatum* cum demonstratione *quid? valet, etsi falsa sit demonstratio.*

661 *Dummodo res legata existat.*

662 *Et non sit error circa substantiam personæ, vel nisi probetur legaturum non fuisse, si errorem scivisset Testator.*

663 *Ad legatum Testamento insertum, eadem requiritur solemnitas, quæ ad Testamentum.*

664 *Limitatur in quatuor casibus.*

665 *Ad legatũ sine testamento requiruntur quinque testes.*

666 *Excipitur legatum pium. & casus, quo hæres fatetur defuncti voluntatem.*

667 *Quinque testes non necessario cogari, bene vero simul præsentes esse debent.*

668 *Doctrina practica, quod sæpe expediat sola legata & non Testamentum facere.*

669 *Quævis res propria Testatoris legari potest.*

670 *De Jure Civili etiam alienæ rei legatum valet.*

671 *Si Testator scivit rem esse alienam: secus si ignoravit, nisi legetur personæ propinquæ.*

672 *Legatarius tenetur probare, Testatorem scivisse, rem esse alienam.*

673 *Etiam de Jure Canonico valet legatum rei alienæ.*

674 *Respondetur* ad c. Filius, h. t. *usque ad n.* 677.

677 *Res propria Legatoris legari non potest.*

678 *Debitum, quomodo creditori legari possit Testator?*

679 *Creditum debitori legando remittere potest Testator.*

680 *Legati dominium acquiritur post aditam hæreditatem*, Cedere, & venire diem, *quid sit? Ib.*

681 *Fructus, qui sunt pars legati, pertinent ad legatarium.*

682 *De aliis fructibus controversia est inter DD. & n. seq.*

684 *Fructus legati indeterminati, vel in genere pertinent ad hæredem, si non est in mora solvendi legatum.*

685 *Legatum in diem, aut sub conditione non debetur ante diei, vel conditionis adventum.*

686 *Legatarius habet actionem personalem, & hypothecariam, nec non hypothecam tacitam in bonis defuncti.*

687 *Non potest propria authoritate capere legatum.*

AGimus hic sub una Rubrica de legatis & Fidei- 629
commissis particularibus, eo quod licet antiquo Jure magna fuerit diversitas inter Legatum & Fideicommissum particulare: hodie tamen inter eadem penitus nulla quoad effectum, & in re ipsa sit differentia, prout aperte constat ex *l.* 1. *ff. de leg.* 1. ibi: Per omnia exæquata sunt legata Fideicommissis, supple, particularibus. Concordat *l.* 2. *C. Communia de legatis*, & §. *Sed non instit. de leg.* ibi; Necessarium esse duximus, omnia legata Fideicommissis exæquare, ut nulla sit inter ea differentia: sed quod deest legatis, per hoc crescat Fideicommissorum natura. Nulla itaque in effectu, vel re ipsa est differentia, sed tantum in modo, quo fiunt, & relinquuntur, & a quo quodvis suam denominationem accipit. Nam legata fiunt verbis immediate ad legatarium directis; ut dum dicitur v. g. Titio lego meam domum; vel centum aureos. Fideicommissum particulare vero verbis respectu Fideicommissarii indirectis, & obliquis, utpote non immediate ad ipsum, sed ad alium hæredem præcipue directis, qui rogatur, vel jubetur ut rem aliquam certam alteri restituat, v. g. Jubeo, vel rogo Cajum hæredem meum, ut hanc meam domum, vel centum aureos Titio det, & restituat. Hinc, quia utrumque in re plane convenit, quidquid de Legatis dicemus, de Fideicommissis particularibus (id est, illis; quo aliquod determinatum in specie verbis obliquis alicui relinquitur) dictum volumus.

Quæritur I. Quid sit legatum? a quo, & cui fieri possit? 630
Notandum prius, legatum dupliciter accipi ac definiri posse, videlicet, vel pro actu, aut dispositione, qua res aliqua legatur; vel pro ipsa re, quæ legatur. In præsenti sequentes praxin Doctorum, definiemus Legatum, prout sumitur pro ipso actu, quo quis rem aliquam alteri leget, seu relinquit. Ex hujus enim definitione facile patebit definitio Legati sumpti pro re ipsa legata. Hinc

Resp. I. Licet multæ in Jure afferantur definitiones le- 631
gati receptissima tamen est, & optima videtur, quæ §. 1. *Inst. de Leg.* datur illis verbis: legatum est Donatio quædam a defuncto relicta, ab hærede præstanda. Dicitur I. Donatio loco generis, in quo convenit cum aliis Donationibus tam inter vivos, quam mortis causa. Differt vero per id a Testamento, utpote quod non est Donatio liberalis vel gratuita, sed onerosa, habens annexa onera hæredis, de quibus supra dictum est. Dicitur quædam, id est: cujusdam rei particularis, quæ hæreditatis rationem non habet: quia legata non nisi circa res particulares, ac in specie, vel potius in individuo determinatas fiunt: v. g. certa domus, utensilia, certa pecuniæ quantitas, vel alia certa bona mobilia, vel immobilia. Et ideo per hanc particulam differt legatum, & Fideicommissum particulare a Fideicommisso universali, utpote cui tota definitio alias convenit, solo excepto, quod non fiat circa res aliquas in particulari, sed vel circa totam hæreditatem; vel aliquam certam partem, v. g. circa mediam tertiam, vel quartam hæreditatis. Nec enim est idem certa ad particularis res aliqua hæreditatis: ac certa pars hæreditatis *l.* 13. *C. hæred. instit.* quia certa pars, v. g. tertia pars hæreditatis participat de quavis re certa particulari totius hæreditatis. Dicitur a Defuncto relicto: quia Legata non nisi post mortem legantis robur & firmitatem suam habent; cum usque ad mortem semper pro libitu revocari possint *l.* 3. *fin. ff. de adim. leg.* ibi; Non solum autem legatum? sed & Fideicommissa adimi possunt: & quidem nuda voluntate. Et per hoc differt a Donationibus inter vivos, utpote quæ statim ac fiunt, & acceptantur, inter vivos adhuc valent juxta dicta supra *tit.* 24. *de Donationibus*. Quomodo autem differat a Donatione mortis causa, dicetur infra *n.* 21. Dicitur tandem ab hærede præstanda: quia, quamvis Legatarius statim a die mortis acquirat Dominium Legati, vel saltem certum jus ad illud, juxta dicenda *n.* 680. & *seq.* tamen propria authoritate absque pœna Legis illud occupare non valet *l.* 5. *C. de Legat.* sed expectare debet; donec sibi ab alio tradatur: quod ordinarie fit ab hærede; licet etiam

non-

nunquam ab alio, v. g. a legatario, vel hærede hæredis, imo & ab ipso testatore præstari possit legatum, *l. Lucius 22. ff. de legat. 2. & l. Hujusmodi, 84 §. Titio, ff. de leg* 1. per quod non infirmatur definitio, utpote quæ data est a Legislatore circa ea, quæ ut plurimum & ordinarie fiunt: Nam quæ semel aut bis acciduot, contemnunt Legislatores, *l. Jura, & seqq. de legat.*

632 Et ea bis facile colligitur, quid sit, & quomodo definiatur Legatum acceptum pro re ipsa, quæ legatur. Est nempe res aliqua particularis verbis ad legatarium directis a defuncto relicta, ab hærede præstanda. Fideicommissum particulare pariter est res hujusmodi particularis verbis non ad Legatarium, sed hæredem immediate directis, a defuncto relicta ab hærede præstanda. Ille, cui Legatum, seu res præstanda est, vocatur Legatarius seu Fideicommissarius particularis.

633 Resp. II. Omnes; & soli illi legare possunt, qui jus testandi habent. Est extra controversiam. Textu claro *l. 2. ff. de legat.* 1. ibi: Sciendum est, eos demum Fideicommissum (adeoque etiam Legatum utpote idem cum illo, *l. 1. ff. eod.*) posse relinquere, qui testandi jus habent. Quinam autem jure testandi, consequenter etiam legandi careant, vide supra *§.* 10.

634 Resp. III. Regulariter illis solis legari quid potest, qui hæredes institui possunt. Communis ac certa Textus est in *§. Legari, 24. Inst. de leg* ibi: Legari autem illis solum potest, cum quibus testamenti factio est. Hinc venit, quod, licet uxor marito donationem inter vivos facere non possit, eidem tamen legare quid possit, eo quod eundem hæredem instituere queat. Porro quinam hæredes institui nequeant, & per consequens Legatorum incapaces sint, vide supra *§.* 13.

635 Dicitur notanter regulariter; quia limitatur Conclusio in Fratribus Min. Ord. S. Francisci; utpote quibus legatum fieri potest, etsi hæredes institui nullatenus possint, *c. Exiit 3. §. Ad hæc de V. S. in 6. & Clem. un. eod.* dictumque jam est supra n. 403. ubi etiam notavimus, attendere debere Fratres, ne legata in nimia quantitate recipiant, ex qua fraus præsumi merito posset. Nec enim licet eis (inquit Pontifex *Clem un. §. Quia igitur de V. S.*) valorem hæreditatum, vel tantum earum partem, quod præsumi possit, hoc in fraudem fieri, quasi sub modo, & forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere; quin potius ista sic fieri ab eis, simpliciter prohibemus. Quænam autem sit quantitas excessiva, ita ut in fraudem præsumi possit, Ministri, & Custodes, non item Guardiani ex præsenti vel imminenti necessitate arbitrari debent, Rodriquez *qq. Reg. Tom. 2. q. 17. art. 1.* Sanchez *loc. cit.* Sorb. *in Comp. Priv. V. legata*, & alii, *arg. c. Exiit §. Insuper utensilia. de V. S. in 6.* Qui Ministri non unius, sed plurium Conventuum necessitatem attendere possunt ac debent, ut proin licet legatum respectu unius Conventus videatur immoderatum, tamen respectu Provinciæ, seu aliorum Conventuum sit necessarium.

636 Porro ut legatum Fratribus Minoribus factum valeat illudque Fratres licite acceptare queant, necesse est; quod factum non sit tali modo, qui fratribus est prohibitus in Regula: qualis foret, si testator legaret vineam, vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, aut similia verba in similibus proferret, aut modos similes in relinquendo servaret: uti dicitur *c. Exiit, de V. S. in 6.* ubi præcipitur, ut a tali legato, & ejus receptione per omnem modum Fratres abstineant. Concordant *Clem. Exivit eod, §. Licet vero*, ubi pariter præcipitur, quod si legaretur ager, vel vinea ad excolendum, vel hortus, ut olera vel hortalitia pretio distrahantur &c. a tali legato abstineant Fratres, ratio additur: videlicet, quia præmissa habere, ut pretium fructuum statis temporibus habeatur, ad naturam, & formam proventuum (qui Fratribus sunt prohibiti) appropinquat.

637 Si vero modum licitum Fratribus in legando expressetit Testator, ut si diceret: Lego pecuniam pro Fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam, & similia, ad hoc, quod per certam personam, vel personas idoneas distrahantur, & pecunia de rebus ipsis accepta, in ædificia, vel alia Fratrum necessaria convertantur: aut in legando similibus modis, vel verbis utatur; secure legatum accipere possunt Fratres, in quacunque dein re, sive mobili, sive immobili consistat, prout expresse dicitur *citat. cap. Exiit de V. S. in 6.*

Pariter absque ullo scrupulo accipere possunt quodvis non excessivum legatum, si Testator aliquid generaliter absque modi expressione legat, *cit. c. Exiit, de V. S. in 6.* Ratio ibidem assignatur; quia tale legatum sub modo licito intelligitur, & præsumitur relictum, ita quod nec legans merito, nec Fratres ipsi effectu relicti fraudentur. 638

Quod si hæres legatum Fratribus licito modo relictum tradere nollet, cogi posset a Judice tam sæculari, quam Ecclesiastico etiam nemine petente, uti bene docet Sanchez *l. 7. Mor. c. 26. n. 60. & 61.* Barb. *in c. Exiit, de V. S. in 6. n. 14* & alii, *arg. cit. c. Exiit*, ubi etiam hortatur Papa, ut Prælati & sæculares, quibus de jure vel consuetudine provisi ista competeret, cum expedierit, se se officio suo promptos exhibeant ad pias voluntates deficientium adimplendas. Possunt etiam ipsi Fratres Judicem extrajudicialiter rogare, & monere, ut officio suo fungatur. Sanchez *l. c.* Sylvester *V. Hæred. 1. q. 7. dict. 1. n. 10* Corduba, Rodriq. & alii a Sanchez citati. Ratio est, quia ita monendo, & rogando nec actionem instituunt, prout non possunt, *arg. Clem. Exivi §. Cupientes, de V. S.* nec jus aliquod in hujusmodi legatum prætendunt, consequenter nulla actione illicite agunt. Plura de legatis factis Ordini Minorum vide apud Sanchez *l. c.* Rodriquez *Tom. 2. qq. Regul. q. 27.* Sorb. *V. legata.* Corduba, & Expositores Regulæ. Insignem etiam tractatum de Morientium Eleemosynis, & legatis scripsit Cyrillus Bubeus Capuccinus. 639

An autem, & quomodo Fratres Minores sint capaces legatorum annuorum, præsertim perpetuorum, dicemus infra *tit. 29. de Censibus.* 640

Quæritur II. Quotuplex sit, & quomodo fieri possit legatum? Resp. I. legata fieri possunt tam in quam extra Testamentum: tam oretenus, quam in scriptis. Tota Conclusio communis est, ac certa. Et quidem, quod in Testamento fieri, eisque inseri possint, abunde patet ex dictis. Quod vero absque illo, seu sine illo fieri queat, constat ex *tot. tit. ff. de legat. Item Inst. & C. de Codic.* Quod non tantum in scriptis, sed & oretenus fieri valeant, expresse dicitur *l. Indicante, 4. h. t.* ibi: Nudis verbis &c. *& fin. §. 3. C. de Codic.* ibi: Sive in scriptis, sive sine scriptis conficiatur voluntas. 641

Resp. II. Possunt legata, vel pure, vel in diem, vel sub conditione, vel sub modo, item vel sub demonstratione, vel sub causa fieri. Et hinc alia sunt, & dicuntur legata pura, alia in diem; alia conditionata seu sub conditione, alia sub modo; alia sub causa; alia sub demonstratione, Molina *Disp. 205. n. 1.* cum communi. Patetque inductione. Legatum purum est, pureque fieri dicitur, quando absque ullo adjecto tempore, conditione, vel modo simpliciter fit, *§ Omnis, 2. Inst. de Verb. oblig.* Quamvis etiam alias latius sumatur, prout nempe omne illud dicitur legatum purum, quod sine conditione in futurum fit, prout constat ex *l. Hæres meus 79. prin. ff. de cond. & demonstr.* ibi: legatum in diem purum dicitur, quia sub conditione factum non est; dicit namque Lex: Hæres meus, cum morietur Titius, centum ei dato, purum legatum est, quia non conditione sed mora suspenditur. 642

Legatum in diem est, & fit, quando testator quid legat tradendum certo post mortem tempore determinato, ut si dicat testator; Lego Titio centum florenos tradendos eidem biennio post mortem meam elapso, *arg. tot. tit. ff. Quando dies legat. cedat. & cit. § Omnis 2. inst. de oblig.* ibi. In diem, quando adjecto die, quo solvatur, fiat. Ubi tamen notandum; quod si dies vel tempus incertum apponatur, legatum conditionatum, & non in diem appelletur, *l. Dies incertus ff. de cond. & demonst.* ibi: Dies incertus conditionem Testamento facit. Ceterum legatum in diem hanc proprietatem habet, quod transmittatur ad heredes, si Legatarius post mortem Testatoris moritur ante diem solutioni determinatum, *l. Si post diem, 5. prin. & l. Si dies posita, 21. ff. Quando dies legat. cedat.* Ratio est; quia post aditam hereditatem dies statim cedit, ita ut illico contrahatur obligatio legatum solvendi, non quidem statim, sed pro die vel tempore per testatorem denominato, *l. 1. §. Cum dies ff. de Cond. & Demonstr.* Cedere enim diem aliud non est, quam incipere obligationem, licet executioni mandari non statim debeat. 643

Legatum conditionatum, seu sub conditione est, & fit 644
quan-

quando quid non nisi sub certa conditione de præterito præsenti, vel futuro præstandum legatur: v. g. sub conditione de præterito fit; dum dicit testator; Lego Titio centum, si navis ex India jam advenit, *l. Conditio in præteritum* 110. *ff. de V. O.* Sub conditione de præsenti fit, quando testator dicit: v. g. Si Rex Romanorum adhuc vivit, centum lego, *l. Cum in præsens 37. ff. de reb cred. & si cert. petat,* Sub conditione de futuro fit, v. gr. dicendo: Centum lego, si navis non erit submergenda, si consul fies &c. *arg. §. sub cond. Inst. de V. O.* Et hoc dicitur proprie legatum conditionatum, seu sub conditione factum; id vero quod sub conditione de præsenti, vel præterito fit, non nisi impropie: eo quod sola conditio de futuro sit proprie conditio, *arg. §. Sub cond. Inst. de V O. & l. Itaque de cond. & demonstr.* ibi: Itaque tunc potestatem conditionis obtinet cum in futurum confertur. Hinc legata sub conditione de præsenti, vel præterito nullatenus suspenduntur, sed, si conditio vera est, illico debentur, si non, evanescunt, *c. l. Cum ad præsens, ff. Si certum petat* ibi: Conditiones, quæ ad præsens, vel præteritum tempus referuntur, aut statim infirmant obligationem; aut omnino non differunt: nam si ea ita non sunt, nihil valet: si autem ita se habet, statim valet.

643 Porro legatum sub conditione de futuro contingenti eodem fere modo se habet, quo institutio hæredis sub conditione, de qua supra *n. 437.* ita, ut fieri possit, & valeat, si sit honesta & possibilis, potestativa vel casualis aut mixta: Si vero conditio sit turpis, vel impossibilis, habeatur pro non adjecta; consequenter legatario legatum, etiam deficiente conditione debeatur, ac si sine omni conditione eidem factum fuisset. Quid vero sit conditio potestativa, casualis, mixta, turpis, honesta, possibilis, ac impossibilis, vide supra *n.* 437.

644 Quæritur III. Quid Juris de legatis conditionatis? si nupserit, vel non nupserit: Item si religionem ingrediatur, vel non: Si Ordines suscipiat, vel non. Resp. I. Si alicui, quæ hucusque nunquam erat matrimonio juncta, quid legatur hac conditione, si non nubat, seu si maneat in statu cœlibatus habetur conditio pro non adjecta; capitque legataria persona totum legatum, etsi nubat. Communis ac certa, claris juribus *l. Sed si hoc, 62.* cum duobus *seq. ff. de cond. & demonstr.* Ratio est, quia videtur talis conditio esse contra favorem Matrimonii, & Reipublicæ bonum ex procreatione prolis proveniens, *arg. l. Hoc modo 64 ff. eod.*

645 Dicitur autem notanter, alicui quæ nunquam erat juncta matrimonio; quia si sub tali conditione viduæ quid legatur, conditio adimpleri debet, adeo, ut licet talis vidua dicens, se velle conditionem servare, & a secundis nuptiis abstinere, petere possit legatum, nihilominus tamen cautionem præstare debeat, quod nubens iterum restituere velit acceptum legatum, textu claro *Authen. Cui relictum, C. de Indict. viduit. toll. & Novell. 22. cap. 43.* Et per hoc correcta sunt Jura antiqua *præc. num.* citata, vi quorum talis conditio etiam in legato viduæ facto habebatur pro non adjecta.

646 Cæterum, quæ de legato sub dicta conditione facto femellæ dicta sunt, intelligenda etiam sunt de legatis hujusmodi factis masculo, ita ut conditio habeatur pro non adjecta, si uxorem adhuc non habuit: valet vero, si sit viduus, *arg. cit. Authen. Cui relictum, C. de Indict. viduit. toll* & ibi Glossa cum communi DD. advertit. Accedit identitas rationis supra positæ.

647 Resp. II. Cum ita legatum sit, Si Titio non nupserit, vel ita, Si neque Titio, neque Seio, neque Mævio nupserit, & denique, si plure personæ comprehensæ fuerint, magis placuit, cuilibet eorum si nupserit, amissuram legatum: sunt verba *l. Cum ita 53 ff. de condit. & demonst* ubi etiam ratio subjungitur, videlicet, quod per talem conditionem Matrimonium absolute non prohibeatur: cum alii cuilibet satis commode possit nubere.

648 Resp. III. Conditio legato apposita: si nupserit, & liberos acquisierit, vel si certæ alicui personæ v. gr. Titiæ nupserit; valida & observanda est, *l. Cum ita 63. & l. Titio centum §. 1. ff. de cond. & demonstr.* ubi etiam ratio additur, videlicet, quia licitum est ad Matrimonium certa lege invitare. Limitatur tamen Conclusio in casu, quo persona, cum qua legatarius vi conditionis contrahere deberet, esset inhonesta, vel nuptiis alterius indigna, Textu claro *cit. l. Cum ita 63. §. 1. ff. eod.*

Resp. IV. Quamvis Conditio, si nupserit, & liberos procrearit, vel absolute si nupserit, valida & servanda sit juxta dicta *præc. Conclus.* tamen habetur pro non adjecta, si legatarius aut Religionem ingrediatur, aut Sacros Ordines suscipiat. Prima pars de ingredientibus Monasterium, docetur a Pirhing *h. t. n. 74.* Covarruvias *l. 1. var. res. cap. 19. n. 7. usque ad* 11. ubi plures alios citat Molina *Disp. 207. n. 13.* dicens, in hoc convenire Omnes, *arg. Auth. Nisi rogati C. ad S. C. Trebellian & Novel. 123. cap. Si quis sub conditione 37.* ubi expresse ita statuitur: sancimus, si personæ talibus conditionibus subjectæ; sive Masculi sive Fœminæ, Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant, tales conditiones invalidas, & pro non scriptis esse. Ratio est; quia quando non expresse constat de contraria voluntate Testatoris, merito præsumitur voluisse excipere a conditione casum, quo Legatarius Religionem ingrediatur. 649

Secunda pars, quod annullentur similes conditiones etiam casu quo legatarius Monasterium non ingreditur sed manens in sæculo Sacros Ordines suscipit, docetur ab eodem Pirhing. *h. t. nu. 75.* Menoch *lib. 4. Præsumpt. 83. n. 65. & seqq.* Felin. *in cap. 8. Probat. n. 56.* Decius *Consil. 259 n. 5. & 6.* Covarr. *loc. cit. n. 10. arg. cit. Novell. 122. cap. 13.* ubi divisive loquitur textus: Si Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant: consequenter satis insinuat alterutrum sufficere, cum dictio divisiva *Vel* in quovis ex divisis membris verificetur, *arg. l. Ubi autem §. Illud ff. de V. O.* Accedit, quod quando lex de Monachis & Clericis mentionem simul facit, per hos ultimos semper intelligat Clericos sæculares, *arg. l. Deo nobis 56. C. de Episc. & Cleric.* Imo textus ipse aperte indicat, quod per ly Clerici ibidem intelligat Clericos sæculares, hoc ipso, quod aliter de ingredientibus Monasterium, aliter de Clericis loquatur, statim subsequentibus illis verbis: Hoc autem solatio Clericis Ecclesiarum fruantur, si usque ad suam vitam in his perseveraverint, ut res sub tali conditione donatas, aut relictas, ad pia opera expendant & relinquant (Ecce dispositionem de Clericis) in personis enim quæ in Monasterium ingrediuntur, Monasterio res sub tali conditione donatas, aut relictas cum alia eorum substantia competere volumus: Ecce etiam dispositionem de ingredientibus Monasterium. Nullatenus proin attendendus est Abbas, qui in *c. In præsentia 8. de Probat. n. 43.* Textum allegatum pro sententia contraria interpretari conatur. 650

Verum fatentur Doctores citati cum Communi aliorum, duo requiri ad hoc, ut Clericus sæculari accipere possit legata sub conditione, si nupserit, vel liberos acquisierit, sibi facta; videlicet primo, ut in clericatu usque ad mortem perseveret: secundo, ut talia Legata, vel hæreditatem ad causas pias applicet; per textum in citata *Novella 123. cap. 37.* allegatum. 651

Limitatur autem Conclusio *nu. 639.* posita, iisdem in casibus, quibus supra Conclusionem *n. 624.* positam limitari diximus, præcipue autem, si Testator manifeste voluntatem suam exprimit, quod filio, aut filiæ seu extraneo legatum vel totum vel partem denegari, vel adimi velit in casu, quo vel Sacerdos, vel Monachus fiat, expresse v. g. dicendo. Titio lego ducentos florenos, si nupserit, aut in sæculo remaneat; Si vero Ordines Sacros suscipiat, aut religionem aliquam ingrediatur, solummodo centum vel nihil; vel volo ut præfati ducenti Cajo restituantur, omnino valida & servanda est conditio. Covarr. *l. c.* cum pluribus aliis ab eodem citatis. Molina *l. c. n. 14. & 15.* ac alii supra *nu. 625.* citati, ob Juris fundamentum ibidem allegatum. 652

Nec dicas, turpe esse, ac viro Christiano indignum, suæ dispositioni apponere conditionem qua quis retrahatur a statu perfectiori, qualis est status Religionis, aut Clericatus respectu laicalis; atqui talis est conditio, qua Testator dicit: si Titius in seculo manet, vel si nubat, vel si liberos acquirat &c. hæredem instituo, vel ducentos florenos lego &c. Si vero Religionem ingrediatur, aut Sacros Ordines suscipiat, Cajum substituo, vel solummodo viginti, aut nihil lego. Item si dicit: liberos meos, si in seculo manent, hæredes æqualiter instituo; si vero unus vel plures Religionem ingrediantur, aut Ordines suscipiant, volo, ut eis sola relinquatur legitima, reliquum cæteris accrescat &c. ergo. Nam contra est, quod 653

licet

licet turpe, consequenter illicitum sit, similes conditiones vel ex odio religionis, vel absque justa causa ex hoc solo fine apponera, ut hæredes vel legatarii instituti a Religione vel statu Clericali retrahantur; minime tamen turpe est, si id ex aliqua justa causa fiat, uti facile fieri potest: v. g. si fit ad conservationem Familiæ, vel Stemmatis: vel si remanenti in sæculo plus quam ingredienti Religionem ideo relinquitur aut legatur; quia ille majori, hic minori sustentatione indiget; vel quia sæcularis, non item Religiosus necesse habet: vel quia sæcularis a Religioso nihil amplius, bene vero Religiosus a sæculari aliquid temporale sperare aut acquirere potest, vel per Testamentum, vel ab intestato, uti post Covarr. l. c. bene advertit Molina l. c. n. 14. & alii.

654 Resp. V. Conditio, si Religionem ingrediatur, vel Sacerdos, aut Clericus fiat, valet, & servanda est, vel legatum sub ea factum dimittendum est. Covarr. lib. 1. var. res. cap. 19. n. 10. Gomez tom. 1. var. res. cap. 12. n. 8. Molina disp 207. n. 6. & alii arg. c. 2. de Cond. apposit. & l. Titio, §. 1. ff. de Cond. & Demonst. Ratio est: quia licet sub spe lucri temporalis aliquem ad Religionem, vel Clericatum invitare arg. cit. c. de Condit. apposit. Nec obstat, quod juxta n. 664. & Jura ibidem allegata, conditio si non nubat habeatur pro non adjecta, conditio autem si Religionem ingrediatur, aut Sacerdos fiat, tacite involvant dictam conditionem, si non nubat: tum quia neutiquam præsumendum est, quod Jura per annullationem conditionis non nubendi, annullare etiam voluerint conditionem ingrediendi Religionem, seu Monasterium, vel Clericatum assumendi, utpote cui in omnibus summopere faveant, adeo ut alicui hæredi vel legatario sub conditione, si liberos acquirat, instituto, hæreditatem vel legatum Monasterium ingredienti, vel potius ipsi Monasterio relinquat; etsi ita ing edienti, liberi non nascantur, juxta dicta n. 624. arg. Novell. 123. c. 37.

655 Illud etiam cum citatis DD. hic notandum, quod ea, quæ de legato sub hujusmodi conditionibus facto diximus, etiam intelligenda sint de hæreditate, arg. cit. Novell. 123. cap. 37.

656 Legato sub conditione plurimum affinis est Legatum sub modo, quod tunc fieri & esse dicitur, quod Testator cum certo aliquo gravamine, onere, vel moderamine in futurum quid legat, dicendo: v. g. Titio lego mille Florenos, ita tamen ut singulis bonis Cajo det decem, vel hoc aut illud faciat, arg. tot. t. C. de Donat. quæ sub modo. Differt hoc legatum a conditionato per hoc, quod istud suspendatur usque ad purificationem conditionis, indeque evanescat, si ante conditionis adimpletionem legatarius e vita discedat, juxta dicta superius, & notat Glossa in c. Verum 4. de Cond. apposit. Econtra vero Legatum sub modo statim valeat, & transmittatur cum onere ad hæredes, si per hoc æque ac per legatarium modus impleri potest, uti bene observat Glossa loc. c. arg. l. 1. 2. & 3 C. de Donat. quæ sub mod. Molina disp. 208. n. 2. cum Communi DD. Solet autem modus regulariter exprimi per dictionem Ut, sicut conditio per Si, & causa per Quia, juxta versiculum Glossæ citatæ: ibi: Scit, quod ut modus est: si conditio quia causa. Nec refert, quod Testator faciendo legatum sub modo utatur verbo conditio, dicendo v. g. Lego Titio bis mille hac conditione, ut Cajo alimenta præstet, arg. c. Verum 4. de Con. apposit. & ibi Glossa cum communi. Plura de Legato sub modo vide apud Legistas, & Molinam, c. disp. 208. per totum.

657 Quæritur IV. Quid sit? quomodo fiat? & quomodo valeat legatum sub, seu ea certa causa? Resp. I. Legatum sub, seu ea certa causa est, & fit, quando Testator exprimit finem vel causam aliquam, ob quam præsentem vel præteritam alicui quid legat; dicendo v. g. Quia Titius pauper est: vel quia ipse fideliter negotia mea gessit: vel quia cæcus est, & proprio labore acquirere nihil potest, lego ei mille; solet autem causa ordinarie indicari per dictiones, quia, quoniam, cum, & ideo &c. Dicitur notanter, ob quam tanquam præteritam vel præsentem: quia si fit ob causam & finem de futuro, non dicitur legatum ex causa, sed sub modo. Ita cum Communi, & certa aliorum explicat legatum sub causa. Molina disp. 209. n. 1. arg. l. Demonstratio falsa 17. & l. cum tale 72. §. Falsum 6. ff. de Cond. & Demonstr.

658 Resp. II. Etsi causa, ob quam Testator legatum fecit, non subsistat, valet nihilominus legatum, nisi expresse, vel saltem præsumptive, indubitanter tamen constet, idque hæres sufficienter probet, quod Testator hoc, quod alicui ex certa causa legavit, non legasset, si scivisset, causam non subsistere. Gomez tom. 1. var. resol. c. 12. n. 66. Molina loc. cit. n. 8. cum communi aliorum, Claris Juribus §. Longe 31. Inst. de leg. ibi: Legato falsa causa adjecta non nocet, veluti si quis dixerit; Titio, quia me absente negotia mea curavit; Stichum do, lego &c. vel ita: Titio, quia patrocinio ejus capitali crimine liberatus sum, Stichum do, lego. Licet enim negotia Testatoris nunquam gesserit Titius, neque patrocinio ejus liberatus sit, legatum valet, l. Demonst. falsa 17. §. Quod autem, & l. cum tale 72. §. Falsam 6. ff. de Cond. & Demonst. ibi: Falsa causa legato non obesse, verius est. Rationem addit: quia ratio legandi legato non cohæret; subjungit tamen, quod pro secunda parte Conclusionis nisi &c. facit: sed plerunque doli exceptio locum habebit, si probetur, alias legatarius non fuisset. Concordat l. 1. & fin. C. de fals. caus. adject. & l. Si pater C. de Hær. inst.

Hinc regulariter loquendo hæredi incumbit probatio, 659
quod Testator alicui legatum non fecisset, si causam non subsistere scivisset, arg. cit l. cum tale §. Falsam ff. de cond. & D. monst. Limita tamen hoc, si Testator in substantia personæ erravit, putans eam esse Filium, Fratrem &c. cum tamen talis non esset, tunc enim absque ulteriori probatione præsumitur, quod testator non legasset, si errorem scivisset: quod idem est, si in instituendo hærede circa personam fiat error: textu claro l. Quoties 9. princ. ff. de Hær. inst. ubi etiam ratio habetur illis verbis: Quoniam voluntate deficitur. Concordat l. Neque professio 4. C. h. t. & l. Si pater 4. de Hær. inst.

Legato sub causa multum affinis est legatum cum de- 660
monstratione, quod fieri, & esse dicitur, si testator circa rem, quam legat, vel personam, cui legat, circumstantiam aliquam, signum, vel accidens exprimit dicendo v. g. Centum, qui in illa mea cista jacent: vel, quæ Cajus mihi debet: vel, quos mihi Sylvius donavit; lego Titio, vel Titiæ, quæ virgo est, lego mille &c. arg. l. Falsa Demonst. princ. 11. ff. de Condit. & demonst. Circa hujusmodi legata illud Jura statuunt: quod si extet res illa, & constet de ea, quam legavit, ac de persona, cui legavit, valeat legatum, etsi testator in demonstratione erret: textu claro cit. l. Falsa Demonstratio 17. princ. & §. 1. ff. eod. ubi expresse dicitur; quod Demonstratio falsa, sive sit circa rem, sive circa personam, non obsit legato: ibi: Si ita servus legatus sit, Stichum cocum, Stichum sutorem lego, si neque cocus, neque sutor sit, ad legatarium pertinebit; si de eo sensisse testatorem conveniat. Nam etsi in persona legatarii designanda aliquid erratum fuerit, constat autem, cui legare voluerit, perinde valet legatum, ac si nullus error intervenisset l. Quibus diebus 40. §. Qui dotalem fundum nullum habebat, ita legaverat: fundum Cornelianum, quem illa mihi doti dedit; ei hæres esto: responderunt, fundum nihilominus legatum esse: quia cum fundus Cornelianus in rerum natura sit, demonstratio falsa legatum non perimit. Concordat l. Proxima 30. Instit. de leg. ubi dicitur; Juris regulam esse, falsa demonstratione legatum non perimi.

Si vero res, quæ demonstratur, omnino non existit, 661
ut si dicat testator: Lego Titio centum florenos, qui in illo loco sunt; & ibi nullæ pecuniæ reperiantur, invalidum est legatum, l. 1. §. Sed et si dotem 7. ff. de Dot. Præleg. ibi: Nam si quis ita legaverit centum; quæ in arca habeo, vel, quæ ille apud me deposuit, si nulla sunt, nihil deberi constat; quia nulla corpora sunt, quod si tamen in demonstrato loco aliqua, sed non tota designata pecunia, v. g. solum quinquaginta floreni forent, valeret legatum quoad istos, l. Si servus 108. §. Qui quinque 19. ff. de legat. 1. ibi; Qui quinque in arca habebat, ita legavit, decem, quæ in arca habeo, legatum valebit, ita tamen, ut sola quinque ex testamento debeantur. Hinc etiam si testator dicit; Lego Titio decem, quæ Cajus mihi debet, non valebit legatum, si Cajus testatori nihil debeat; l. Si sic 75. ff. de legat. 1. ibi; Si mihi quod Titius debet, fuerit legatum, neque Titius debeat, sciendum est nullum esse Legatum.

Pariter non valet Legatum, si in falsa demonstratione 662

sit error circa substantiam personæ: item si hæres sufficienter probat, Testatorem legaturum non fuisse, si errorem cognovisset, per Jura n. 658. citata. Et in hoc limitatur doctrina n. 660. posita.

663 Quæritur V. Quæ forma, & solemnitas requiratur ad legatum? Resp. I. Si legata fiunt in Testamento, seu inseruntur Testamento, eædem solemnitates regulariter requiruntur ad valorem legati, quæ ad valorem Testamenti illius, cui inseruntur, adeo, ut si Testamentum ex defectu alicujus solemnitatis deficiat, corruant etiam Legata profana eidem inserta, nisi Testamentum appositam habeat clausulam Codicillarem. Communis ac certa: Textus expressus est *in leg. 1. ff. de Jure Codicill.* & *leg. Ex testamento 29. Cod. de fideicommiss.* ibi: Ex testamento, quod Jure non valet, nec fideicommissum (particulare) peti potest: & dictum est supra *n. 71. & 81.*

664 Limitatur tamen Conclusio I. In casu, quo Testamentum præcise est nullum ex causa præteritionis hæredis necessarii: textu claro *Novell. 115. cap. 13. ad finem*: ibi: Si vero contigerit in quibusdam talibus testamentis (ob injuste præteritum necessarium hæredem nullis) quædam legata &c. relinqui ea omnia jubemus adimpleri. II. Si hæres ipsemet fateatur defuncti voluntatem *leg. Non dubium 16. Cod. h. t.* prout amplius dictum est supra *num. 77.* III. Si inserta sint legata pia, hæc enim etiam corruente Testamento valent juxta dicta *§. VI.* si apposita est clausula Codicillaris, de qua Paragrapho sequenti.

665 Resp. II. Si legatum quis faciat extra Testamentum, vel sine Testamento, quinque requiruntur & sufficiunt testes; sive dein oretenus, sive in scriptis fiat. Communis contra Pirhing *h. t. nu. 87.* Textus expressus est in *leg. fin. §. fin. C. de Codicill.* ibi: In omni autem ultima voluntate excepto testamento, quinque testes debent adhiberi. Quæ verba legis tam clara sunt, ut capere non valeam, quod Pirhing *loc. cit.* docere non dubitet, sufficere ad legatum extra Testamentum conditum duos vel tres testes. Nec enim quidquam pro ipso probat *c. Indicante 4. h. t.* tum quia ex illo plus non probatur, quam quod legatum etiam solis nudis verbis, id est, absque scriptura fieri possit; non item, quod duo testes sufficiant, prout legenti patet. Tum quia legata ibidem memorata fuera privilegiata, utpote Monasterio & liberis facta, consequenter ex illo *c.* pro legatis profanis nihil probatur. Adducit quidem pro se etiam Abbatem *in cit. cap. 4. num. 5.* hic tamen ibidem solum dicit, posse fieri legatum nudis verbis absque scriptura, & sine Testamento; estque satis, si probetur per testes: non vero dicit, quod sufficiat probatio per duos testes.

666 Limitatur Conclusio rursus primo in legatis piis, utpote ad quæ tam in, quam extra Testamentum sufficiunt duo testes, quicunque rationis capaces, etiam fœminæ; vel sola manus propria Testatoris: vel sola notitia ipsius hæredis; cum ad dispositionem pro causa pia pœnitus nulla requiratur Juris dispositio, sed tantum, ut constet de voluntate Testatoris, juxta dicta supra *§. VI.* Limitatur secundo etiam quoad legata profana casu, quo ipsemet hæres fateretur defuncti voluntatem; cum enim existente propria confessione adversarii valeat absque consueta solemnitate Testamentum juxta dicta supra *num. 83. & seq.* multo magis valebit legatum.

667 Resp. III. Ad faciendum legatum extra Testamentum quinque testes vel rogati, vel qui fortuito venerint, in uno eodemque tempore debent adhiberi, sive in scriptis, sive sine scriptis voluntas conficiatur: Testibus videlicet, quando in scriptis voluntas componitur, subnotationem suam accommodantibus. Sunt verba *l. fin. ad fin. C. de Codicillis.* Ex quibus colligitur, quod licet testes necessario non debeant esse rogati ut in testamento juxta dicta *n. 21. h. t.* tamen necessario eo tempore, quo fit legatum, simul præsentes esse, ac simul se subscribere debeant; si in scriptis fiat legatum; non item si oretenus; subsignatio vero, aut sigillatio testium, nec in scripto legato necessaria est.

668 Infertur, quod cum etiam sine Testamento legata fieri possint, & Testamenta ob requisitam solemnitatem multis invaliditatis, sed impugnationis periculis sint subjecta, plusquam requirant, quam alia dispositio ultima, sæpe expediat, securius & utilius sit, ut ultimam suam voluntatem seu dispositionem absque Testamento facere præsertim tunc, quando alias illos pro hærede quis instituerit, qui de Jure ab intestato succedunt, uti fit apud parentes v. g. liberis gaudentes; sic enim possunt permittere, ut sine testamento liberi ab intestato succedant, & nihilominus uni vel alteri proli pro libitu aliquid prælegare, aut alia legata pia pro sua anima, vel etiam profana facere. Et quidem, si sola legata pia faciunt, sufficit, duos testes quoscunque obvios etiam fœminas adhibere, vel voluntatem suam manu propria annotare: si vero etiam profana legata faciunt, quinque saltem testes, qui & fœminæ esse possunt, adhibere debent: Ubi specialiter illud attendat quivis oportet, ut, dum sine Testamento legata ordinat, testibus prius indicet, se nolle facere testamentum, sed tantum legata, vel Codicillum, &c. ne alias hæredes ab intestato similem dispositionem seu voluntatem ultimam impugnent credentes, & dicentes, defunctum voluisse testari, & defectu solemnitatum, invalidum condidisse Testamentum.

Quæritur IV. Quænam res, præsertim an aliena legari possit? Resp. I. Quælibet res propria testatoris tam mobilis, quam immobilis: tam præsens quam futura in humano commercio existens legari potest. Est extra controversiam, per vulgaria. Solum notandum, per futuram rem hic intelligi rem, quæ nondum existit, sed tamen obveniet, v. g. fructus agri jam seminati &c. qui etsi necdum in re, sed tantum in spe existant, legari possunt, Textu claro *§. Ea quoque 7. instit. de leg.* ibi: Ea quoque res, quæ in rerum natura non est, si modo futura est, recte legatur, veluti fructus qui in illo fundo nati erunt, aut quod ex illa ancilla natum erit. 669

Resp. II. Certum est, quod Jure Civili valeat legatum rei alienæ nec ad testatorem, nec ad hæredem spectantis, si testator scivit, eam esse alienam; secus vero si hoc ignorans putavit, esse rem suam. Est extra controversiam ob clara Jura *§. Non solum 4. Instit. de leg.* ibi: Non solum autem testatoris, vel hæredis res, sed etiam aliena legari potest, ita ut hæres cogatur redimere, vel si eam non potest redimere, æstimationem ejus dare. Quapropter si testator rem alienam cuidam legat, tenetur hæres illam a domino justo pretio emere: vel si dominus eam vendere nolit, tantum legatario dare, quantum res illa æstimatur. 670

Dicitur tamen notanter, si testator scivit, eam esse alienam &c. Nam statim subjungitur *in cit. §. Non solum.* Quod autem diximus alienam rem posse legari, ita intelligendum est, si defunctus sciebat, rem esse alienam, non si ignorabat. Ratio additur, forsitam enim, si scivisset alienam rem esse, non legasset. Quæ ultima verba indicant legem hanc, quoad ignoranter legentes rem alienam fundari in præsumptione, quæ quia cessat in casu, quo quid legatur proximis, vel valde conjunctis personis, utpote circa quas merito contrarium præsumitur, videlicet, quod eidem rem legasset testator, etsi scivisset, eam esse alienam: valet legatum rei alienæ eisdem factum; licet testator ignoraverit, eam esse alienam, textu expresso *l. cum rem alienam 10. C. de l.* ibi: cum rem alienam quis reliquerit, si quidem sciens, tam ex legato quam fideicommisso, ab eo, qui legatum, vel Fideicommissum meruit, peti potest: quod si suam esse putavit, non aliter valeat relictum, nisi proximæ personæ, vel uxori, vel alii tali personæ datum sit, cui legaturus esset, si scivisset, rem alienam esse. 671

Cæterum, quod sciverit testator rem alienam esse; probare tenetur legatarius, *arg. cit. §. Non solum 4. Instit. de l.* ibi: Verius est ipsum, qui agit, id est, legatarium probare oportet scivisse, rem alienam legare, defunctum non hæredem probare oportere, ignorasse alienam, quia semper necessitas probandi incumbit illi qui agit. 672

Resp. III. Probabilius est, etiam de Jure Canonico valere Legatum rei alienæ, Pirhing *h. t. n. 84.* Covarruvias *in c. Filius 5. h. t. n. 6.* Fachin. *l. 5. n. 38.* & Communis aliorum contra Panormitan. *in c. cum esses h. t.* Alexand. & Jason *in l. cum alienum, C. de legatis.* Probatur ex *can. Si Episcopus 5. causa 12. q. 5.* ubi legatum rei alienæ valere aperte supponitur. Accedit ratio, quod leges Civiles etiam juxta Canones servari debeant, nisi ab his inveniantur correctæ. Nam sicut leges non dedignantur SS. Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur, *cap. 1. de Novi operis nunt.* ut proin juxta Communem, & certam sententiam non debeat induci discrepantia in- 673

inter Jus Civile & Canonicum, sed lex Civilis etiam in Foro Ecclesiæ servari, nisi aperte a Jure Canonico inveniatur immutata, prout amplius diximus in Proœmio *§. 13. a num. 224.*

674 Nec obstat, quod ab Adversariis communiter obiicitur *c. Filius 5. h. t.* ubi dicitur: Et quidem leges sæculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si actor ejus rem legaverit alienam, sed quia lege Dei, non autem lege hujus sæculi vivimus, valde mihi videtur injustum, quod res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ asta perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti. Ex quibus verbis aliqui putant, legem Civilem a Jure Canonico tanquam iniquam correctam fuisse. Nam contra est: tum quod Pontifex ibidem non improbet Legem Civilem, sed tantum iniquam detentionem Legatarii, qui rem alienam sibi Legatam, invito rei domino retinere voluit, quod ab ipsa etiam Lege Civili reprobatur, utpote quæ nullatenus concedit, ut rei alienæ legatæ dominus ad eam vendendam cogatur, multo minus admittit, ut ea eidem invito auferatur, vel eodem invito retineatur, sed tantum disponit, quod, si dominus rem legatum, vel penitus non, vel non nisi immoderato pretio vendere velit, hæres æstimationem illius præstare debeat Legatario, *argument. cit. c. Non solum 4. Instit. de legat. l. Qui quatuor 30. §. fin. & leg. Non dubium 14 ff. de leg. 3.* ibi; *Si redimere non possit, quod dominus non vendat, vel immodico pretio vendat, justam æstimationem inferat.*

675 Aliter *ad cit. c. Filius h. t.* respondet Innocentius dicens, illud tantum intelligendum esse in casu, quo legatur res aliena Ecclesiastica, sive ad Ecclesiam pertinens: hæc enim cum non nisi difficulter, & adhibitis Juris solemnitatibus vendi queat, utiliter legari nequit. Idem sentit Glossa *in can. Episcopus 5. caus. 12. q. 5. V. Legaverit.* Quæ tamen eandem Glossa *in c. Filius h. t. V. Restituere*, aliter sentit, dicens, tantum *cit. c. Filius*, intelligendum esse de benignitate Canonica, non de rigore Juris.

676 Alii cum Cuvarruvia putant, Pontificem ibidem solummodo factum iniqui detentoris; qui pro suæ injustæ detentionis defensionem Legem civilem allegaverat, quasi vero vi illius liceret eidem rem alienam sibi legatam etiam invito domino, arripere, ac retinere, reprehendisse dicendo, quod etsi Leges Civiles concederent, licitum non foret, utpote militans contra Legem Dei, quæ rem alienam invito domino rapere aut retinere non permittit, & hoc dicere voluisse per verba. Et quidem Leges sæculi hoc habent. Quidquid autem de sensu hujus Canonici sit, sufficit, quod communis Doctorum concedat, vi illius Legatum rei alienæ non improbari, & consequenter etiam de Jure Canonico valere, cum alius Textus contrarius non reperiatur.

677 Resp. IV. Quamvis rei alienæ Legatum præfato modo factum valeat, etiamsi sit ipsius hæredis, *arg. c. §. 4. instit. de Legat. & l. 67. §. 8. ff de Legat. 2.* Tamen invalidum est Legatum rei alienæ ad ipsum Legatarium pertinentis. Textus expressus est *in l. Proprias 13. C. de Leg.* ibi: Proprias tuas res legari, vel committi tibi non potuisse; certum est. Hinc nullum, & elusorium quoque est Legatum rei, quæ prius jam debetur, dicendo v. g. Mille, quæ Cajo debeo, eidem lego, nisi forsan aliquod saltem emolumentum inde haberet Legatarius: ut si v. g. ei Testator debet mille per partes post multos annos solvenda: validum & utile erit Legatum, si dicit. Lego creditori meo mille, quæ eidem debeo. Ratio est quia vi legati potest totum simul statim petere, textu claro *leg. 82. ff. de Leg. 2. & l. 28. ff. de leg. 1.*

678 Porro, si debitum, quod legat Testator, est pure *legale* aut *statutarium*, cujusmodi sunt legitima, dos, donatio propter nuptias in tantum valet, ut per illud solvatur; & expungatur debitum hujusmodi legale, adeo ut vi legis amplius quid solvere hæredes non teneantur, *arg. Auth. Præterea, C. unde vir, & uxor & l. omni modo 30. C. de inoffic. Testament.* Si vero non sit legale, seu a lege, legisve provisione introductum sed ex contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto debitum, tunc legatum valet, debentque hæredes præter illud etiam debitum solvere, nisi aliter exprimat Testator dicendo v. g. In compensationem debiti hoc lego, aut lego mille, quæ debeo, *argum. l. un. §. de Rei uxor. act. & leg. 85. ff. de leg. 2.* Klingensperger *lib. 2. tit. 20. quæst. 12.* Menochius *lib. 4. Præsumpt. 1 19.* Fach. *l. 5. c. 23.* Infertur proin, in casu, quo Testator debet Titio centum, & legando dicit: lego Titio centum, debere hæredes præter legatum etiam debitum solvere, nisi addat; lego centum, quæ debeo, vel in solutionem debiti.

Illud etiam certum est, posse Testatorem id; quod ei debetur, debitori legare, Textu claro *§. 13. instit. h. t.* ibi: Si quis debitori suo liberationem legaverit, legatum utile erit: & neque ab ipso debitore, neque ab hærede eius potest hæres petere, sed & potest a debitore conveniri, ut liberet eum. 679

Quæritur VII. Quandonam legatarius acquirat dominium, & fructus legati sibi facti? Resp. I. Quando res certa, ac determinata individuo pure legatur v. g. hæc domus, hic ager, & prædium &c. verum illius dominium acquirit illico post aditam ab hærede hæreditatem, sed non ante. Gomez *var. resolut. cap. 12.* Fachio. *lib. 1. cap. 94.* Molina *disput. 181. & 194.* cum communi aliorum, *leg. si tibi homo 86. §. 2. ff. de legat. 1. l. Si nemo 182. ff de Reg. J.* ibi, si nemo subierit hæreditatem, omnis vis testamenti solvitur, *leg. Nemo 1. ff de Testament. tutel.* ibi: Si nemo hæreditatem adierit, nihil valet ea his, quæ Testamento scripta sunt. Rationem dant Doctores; quia nemo est a quo legata petantur, cum solus hæres ea præstare debeat. Dicitur autem notanter verum dominium; quia quando post aditam hæreditatem Legatarius acceptat Legatum, fictionem Juris retrotrahitur dominium ad diem mortis, eo quod dies legati statim a die mortis cedat, *l. Si post diem 5. §. 1. ff. quando dies leg. ced.* ibi: Itaque si pure legatum est, ex die mortis dies ejus cedit: idest debetur, *l. Cedere 213. ff. de V. S.* ibi: Cedere diem significat incipere debere pecuniam. Venire diem significat, eum diem venisse, quo peti potest pecunia. Porro licet legatarius post aditam hæreditatem dominium legati etiam ante acceptationem illius, imo ignorans acquirat, tamen, donec acceptet, revocabile est, potestque adhuc repudiare legatum: post acceptationem autem redditur irrevocabile, *arg. c. l. Si tibi homo 86. §. 2. ff. de l. 1.* Hinc Alexander in eandem l. apud Molinam *disp. 181. nu. 1.* ad conciliandos Doctores, & Jura, triplex distinguunt legati dominium, Videlicet verum, sed revocabile, quod legatarius post aditam ab hærede hæreditatem, ante acceptationem legati acquirit. Secundo Fictum, quod juxta dicta a die mortis habet. Tertio verum irrevocabile, quod ei competit post legatum, hæreditate jam adita acceptatum. Limitatur autem Conclusio in legatis piis utpote quæ debentur, etiamsi hæreditas non adeatur, eo quod juxta dicta in his juris subtilitas non attendatur.

Resp. II. Fructus illi, qui aliquo modo evadunt pars rei legatæ; omnes pertinent ad legatarium a die mortis, Est extra controversiam, textu claro *leg. 20. ff. de leg. 1.* ibi: Grege legato, & quæ postea accedunt, ad legatarium pertinent; & *§. 20. Instit. de leg.* ibi: Grege autem leges etiam eas oves, quæ post Testamentum factum gregi adjiciuntur, Legato cedere Julianus ait. Ratio est; quia illa capita evadunt pars gregis. Idem die de fructibus soli, aut agri legati pendentibus, aut hærentibus ante mortem Testatoris. 681

De aliis vero fructibus magna est controversia inter Doctores, quorum aliqui, ut Vasquez, Molina *disp. 194. a. 1.* Gomez *Var. resol. to. 1. c. 12 a. 5. & 22.* Bartolus & alii volunt, eos deberi a die mortis; vel saltem a die aditæ hæreditatis, *arg. l. Titia ff. de Furtis*, & ibi Glossa finalis, & *l. cum servus 86. §. 2. ff. de l. g. 1.* Rationem dant; quia fructus sequuntur dominium rei, cujus sint fructus per vulgaria; consequenter cum juxta dicta legatarius post aditam hæreditatem acquirat dominium legati, taleque dominium post acceptationem fictione Juris retrotrahatur ad diem mortis, fructus a tali tempore ad eundem pertinebunt. 682

Alii vero cum Godefred. Cujacio, & Vvadingo ducent non nisi illos fructus deberi legatario, qui fuere percepti postquam hæres fuit in mora solvendi, *arg. l. fin. C. de Usur. & fruct. leg. 1.* ibi: In legatis & fideicommissis post litis contestationem, non ex die mortis consequuntur, sive in rem, sive in personam agatur. Ex quo inferunt, quod licet legatarius post aditam hæreditatem, statim petere pos- 683

possit legatum, tamen si petere differt, fructus legati interea percepti ad hæredem pertineant. Et quoniam verba legis sunt valde clara, sententia horum Doctorum sane æque probabilis videtur, ac præcedens; præsertim cum Jura in contrarium allegata non male interpretentur, & ad rationem bene respondeant; fructus rei sequi dominium eius, si non aliter expresse disponatur in Jure, conceditur: secus vero, quando aliter disponitur, uti in præsenti casu.

684 Resp. III. Si legatum non est quid determinatum, sed in genere, tunc fructus intermedii acquiruntur hæredi, nisi sit in mora solvendi. Gomez *tom. 1. Var. res. c. 12. n. 22.* Molina *disp. 194. n. 13.* Bartolus, & alii, *l. Si quis bonorum 23. ff. de leg. 1.* ibi. Si quis bonorum partem legaverit, ut hodie fit; sine fructibus restituitur: nisi mora intercesserit hæredis.

685 Resp. IV. Quando legatur aliquid in diem, vel sub conditione de futuro, non transit dominium in legatarium, donec dies determinata adveniat, & conditio adimpleatur, Communis *arg. l. Unica §. Sin autem 7. C. Communia de leg.* Ratio patet; quia ante adventum conditionis nondum debetur, imo conditione non adimpleta, omnino exspirat juxta dicta; ergò dominium ad eundem non transit, consequenter nec fructus ejus.

686 Resp. V. A die, quo legatarius comparat dominium legati, habet non tantum actionem personalem, & hypothecariam, sed etiam rei vendicationem. Molina *disp. 194. n. 15.* Covarr *h. t. c. 16. §. 10. n. 2.* cum Communi *arg. l. 1. C. Communia de legat.* Prius autem, antequam dominium comparat, habet solam actionem personalem, & hypothecariam, non item realem. Doctores citati. Ratio est; quia, qui dominium non habet, ei actio in rem non competit: habet tamen talis legatarius tacitam hypothecam in omnibus bonis defuncti, *arg. cit. l. C. Communia de legat.* Hinc colliges, quod licet legatarius dominium legati in genere etiam post aditam hereditatem non acquirat: nec legati in specie ante aditam hæreditatem, semper tamen habeat ad illud jus & actionem personalem; nec non etiam hypothecam in bonis defuncti, usque dum legatum suum consequatur.

687 Quæritur VIII. An legatarius propria authoritate capere possit legatum? Resp. Negative: imo si propria authoritate illud capere attentat, id, quod capit, amittit. Communis: Textu claro *l. Non dubium 5. C. de leg.* ibi: Non est dubium, denegari actionem legatorum ei pro portione competenti in his rebus, quas subtraxisse eum de hæreditate apparuerit. Limita in casu, quo id ex sententia, aut dispositione ipsius Testatoris faciat. Molina *disp. 194.* Gomez *loc. cit. nu. 19.* & communis aliorum, *arg. l. Titio cum Testamento 34. ff. de leg. 2.* Idem dic, si de voluntate hæredis accipit. Ratio est; quia tunc propria authoritate capere non amplius dicitur, *arg. l. Si ex stipulatione 5. ff. de Acquir. poss.*

Quandonam autem debeatur legatum, & a quo peti possit? dicemus infra *§. 25. de Executoribus & Executionibus Testam. & aliarum Ult. Vol.*

§. XXI.

De Donationibus mortis Causa: item de Codicilliis, & clausala Codicillari.

SUMMARIUM.

688 *Definitur Donatio mortis causa. In dubio præsumitur Donatio inter vivos.*
689 *Doctrina practica.*
690 *Donatio mortis causa requirit acceptationem donatarii*
691 *Nec perfecta censetur ante mortem donantis.*
692 *Tres modi Donationis mortis causa referuntur.*
693 *Potest hæc donatio quovis tempore, etiam a sano fieri, dummodo intuitu mortis, & facta mentionem ejusdem fiat.*
694 *Donatio in mortis periculo, aut in infirmitate facta exspirat statim, quando ad sanitatem redit, vel periculum evadit donans.*
695 *Donare mortis causa potest; qui testari valet.*
696 *Econtra qui testari nequit, nec mortis causa donare potest.*
697 *Cuivis mortis causa donare licet, qui legatorū capax est.*
698 *Quævis donatio mortis causa prolibitu revocari potest.*
699 *Solvitur instantia ex Jure.*
700 *Donatio mortis causa expirat, seu tacite revocatur quatuor modis: primo, quando cessat infirmitas, seu periculum mortis, occasione cujus quis donavit.*
701 *Secundò, si donatarius moritur ante donantem, usque ad n. 707.*
707 *Codicillus definitur.*
708 *In Codicillo hæreditas per Fideicommissum indirecte dari potest.*
709 *Codicillus ad quid serviat?*
710 *Ad codicillum requiruntur quinque testes simul præsentes, qui in scripto codicillo etiam se subscribere debent.*
711 *Etiam Fœminæ esse possunt in codicillo.*
712 *In Codicillis parentum inter liberos, & ad pias causas sufficiunt duo testes.*
713 *Codicillum facere potest omnis, qui testari potest oretenus, & in scriptis: cum & sine Testamento post illud,*
714 *Et ante illud.*
715 *Potest quis plures facere codicillos,*
716 *Dispositio volentis testari, nec ut Codicillus valet, si non habet clausulam codicillarem.*
717 *Vel dispositio sit inter liberos, vel ad causas pias.*
718 *Clausula codicillaris tacita & expressa quid?*
719 *Facit, quod Testamento existente nullo, nihilominus præstari debeant legata.*
720 *Ac restituatur tota hæreditas (deducta Trebellianica) per modum Fideicommissi hæredi instituto.*
721 *Etiamsi ob præteritionem, vel exhæredationem hæredis necessarii, Testamentum sit nullum.*
722 *Vi dictæ clausulæ potest hæres institutus agere, vel ex Testamento, vel in vim codicilli.*
723 *Clausula codicillaris nil operatur, nisi dispositio saltem illam solemnitatem habeat, quæ ad codicillum requiritur. Et n. seq.*
725 *Refertur clausula in Bavaria præcipue usitata.* Quidquid in vacuo Testamenti spatio, vel in separata charta adjecero, volò, ut valeat, ac si ab initio Testamenti fuisset insertum, *usque ad n. 729.*
729 *Refertur clausula inutilis.*

Quæritur I. Quid sit, quomodo, & quando fieri possit Donatio mortis causa? Resp. I. Donatio mortis causa est illa, quæ intuitu mortis, & expressa cum mentione ejusdem fit. Ita in re Communis conveniteque cum illa, quæ datur *§. 1. Instit. de Don.* ibi: Mortis causa donatio est, quæ propter mortis fit suspicionem. Dicitur autem notanter in nostra definitione cum expressa mentione mortis. Quando enim nulla fit mentio mortis, præsumitur Donatio inter vivos, etiamsi interne intuitu mortis donare intenderit, ipsamque Donationem in summo mortis periculo fecerit Donator; prout habet Communis, *arg. l. Seja 42. §. 1 ad fin. ff. de Donat.* ubi etiam ratio habetur, dum dicitur; Eum qui absolute donaret, non tam mortis causa, quam morientem donare. Hinc allegauti Donationem hanc incumbit probatio; cum etiam in dubio semper præsumatur Donatio inter vivos, hoc ipso, quod hæc sit proprie Donatio, verba autem ordinarie in proprio accipiantur sensu. 688

Infertur, Sequentem Donationem ab aliquo in mortis articulo constituto: Titio dono centum florenos: vel meam domum: esse Donationem inter vivos; quia nulla fit mentio mortis, sequentem vero esse mortis causa, quia video, me brevi moriturum, vel, quia omnes moriemur: vel, quia & ego aliquandò mori debeo, dono Titio meam domum &c. Ratio est; quia ob expressam mortis mentionem Clare patet: Donantem intuitu, & consideratione mortis donasse. 689

Resp. II. Ad hoc, ut Donatio mortis causa plenum, ac irrevocabilem sortiatur effectum, requiritur acceptatio Donatarii: nec ordinarie perfecta censetur, donec sequatur mors Donantis. Prima pars tenetur ab omnibus. Ratio est, quia juxta dicta supra *tit. 20. n. 10. de Donat.* ad omnem donationem requiritur acceptatio, *l. Absenti 10. ff. de Donat.* consequenter etiam ad donationem mortis causa. Hinc etsi quis utatur verbo Donatio in sua ultima dispositione, tamen Donatio non erit, sed Legatum, vel Fideicommissum si quis ita disponit, quod ille cui 690

do-

donatur, acceptare ob ignorantiam v. g. non possit; prout fit, si quis in clausula Scripturæ facit Donationem, mandans, ut primum post mortem suam aperiatur, textu expresso *l. 75. ff. de leg. 2.* & *l. 77. §. 26.*

691 Altera vero pars liquet ex *l. 32. ff. eod.* ubi expresse habetur: Non videtur perfecta Donatio mortis causa facta, antequam mors insequatur. Nec obstat *l. 2. ff. eod.* ubi dicitur: Esse etiam speciem donationis mortis causa, si quis ita donat, ut statim fiat accipientis. Nam contra est, quod etiam hæc Donatio adhuc sit revocabilis, consequenter in effectu nondum omnino perfecta; prout magis dicetur infra.

692 Resp. III. Tribus præcipue modis fieri potest Donatio mortis causa, qui referuntur *l. 2. de Mortis causa Donat.* ibi: Tres esse species mortis causa Donationum, Julianus ait. Una, cum quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. Aliam esse speciem mortis causa Donationum ait; cum quis imminente periculo commotus, ita donat, ut statim fiat accipientis. Tertium esse genus Donationis, ait, si quis periculo motus non sic donat, ut statim fiat accipientis; Sed tunc demum cum mors fuerit secuta.

693 Resp. IV. Potest Donatio mortis causa fieri non tantum in evidenti & præsenti, sed & futuro mortis periculo, & in quavis infirmitate, imo etiam tempore perfectæ sanitatis; dummodo intuitu mortis fiat, & mentio mortis expressa habeatur. Communis ac certa, textu claro *cit. l. 2. de Mortis causa Donat.* ibi: Cum quis nullo præsentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitas donat, & *l. Senatus 35. §. 4. ff. eod.* ibi: Mortis causa Donatio fit multis modis. Alias extra suspicionem ullius periculi a sano, & in bona valetudine posito, & cui ex humana sorte mortis cogitatio est. Alias ex metu mortis, aut ex præsenti periculo, aut futuro; si quidem terra, marique, tam in pace, quam in bello, & tam domi, quam militiæ multis generibus periculum mortis metui potest. Concordat *l. 3. 4. & 5. ff. eod.*

694 Et tamen notabile discrimen inter Donationem mortis causa factam præsenti vel imminenti periculo, aut infirmitate, & illam, quæ absente omni periculo a sano fit. Prima siquidem ipso Jure expirat, quam primum donans a periculo mortis, vel infirmitate, in qua donavit, liberatur, *arg. §. 1. instit. Donat.* Ratio est; quia talis præsumitur sub tacita conditione donasse si in hac infirmitate vel periculo decedat. Altera vero donatio, nisi revocetur, perdurat, & completur, quandocunque, & quocunque mortis genere decedat. Ratio differentiæ est, quia hoc ipso, quod quis omni absente mortis periculo plane sanus Donationem fecerit, eam certo mortis generi tacite alligasse, præsumi prudenter non potest.

695 Quæritur II. Quinam, & cui donare mortis causa possit? Resp. I. Quicunque testari nequit; etiam mortis causa donare non potest. Prima pars caret controversia, patetque clare ex *l. Marcellus 15. ff. de Mortis causa Donat.* ubi ideo mortis causa Donatio approbatur, quia facta est ab eo; qui testari potest. Adhuc clarius Conclusionem probat *l. cum hic status 32. §. Si mulier 8. ff. de Donat. inter vir. & uxor.* ubi ita habetur, Mortis causa donare poterit, cui testari permissum est. Unde bene infert Fachin. *lib. 5. c. 56.* post Jasonem *in l. 3. ff. de leg. 1.* Alciatum *in l. 2. n. 2. ff. de V. O.* & alios, Minorem puberem etiam sine Tutoris authoritate, mortis causa donare posse, quia sine ejusdem authoritate testari potest. Item, licet conjugum donationes ad invicem inter vivos non valeant, valere tamen eorum donationes mortis causa, *arg. l. Sicum 9. §. 2.* ubi expresse dicitur. Inter virum & uxorem donationes mortis causa receptæ sunt. Rationem subjungit immediate *l. 10. ff. eod.* illis verbis. Quia in hoc tempus excurrit donationis eventus, quo vir & uxor esse desinunt.

696 Altera pars est communis, & probatur ex *l. 1. ff. de tutel. & rat. distr.* ubi ideo pupillus mortis causa donare prohibetur, quia testari non potest; ita enim loquitur Lex. Nam sicut testamenti factio pupillis concessa non est, ita nec mortis causa donationes permittendæ sunt; quinam autem testari nequeant, vide supra *n. 281. & seqq.*

697 Resp. II. Omnibus mortis causa (donatio) permittitur, qui scilicet & legata accipere possunt; sunt verba *l. Omnibus 9. ff. de Mortis causa Donat.* Quæ cum sint clara, nil eis addendum videtur.

698 Quæritur III. An, & quomodo Donatio mortis causa revocari possit? Item quandonam ipso Jure expiret? Resp. I. Donatio mortis causa propria talis quævis etiam accepta, ad libitum Donationis revocari potest, Fachin. *lib. 5. cap. 23.* Menochius *lib. 3. Præsump. 25. n. 21.* Julius Clarus, *§. Donatio, quæst. 4. in fin.* Mascardus *de Probat. concl. 561. n. 6.* & communis aliorum volentium, Conclusionem adeo veram esse, ut si pactum, vel promissio de non revocanda Donatione mortis causa fiat, eo ipso jam non censeatur donatio mortis causa, sed inter vivos. Fundamentum Conclusionis est; quod de natura hujus Donationis sit, esse revocabilem usque ad mortem hoc ipso, quod Donans pœnitere possit, & ad ipsum, si pœniteat, donatum revertatur, *§. 1. instit. de Donation.* ubi natura dictæ Donationis ita describitur; Mortis causa donatio est, quæ propter mortis fit suspicionem cum quis ita donat, ut si quid ei humanitus contigerit, haberet is, qui accepit; sin vero supervixisset, is, qui donavit, reciperet, vel si eum Donationis pœnituisset, aut prior decesserit is, cui donatum. Concordat *l. 1. ff. de Mortis caus. Donat.* Pariter de natura hujus Donationis esse dicitur, quod Donans donatum potius sibi manere, quam Donatarii esse, semper vellit; consequenter, quoties vult, Donationem iterum revocare, remque donatam iterum perfecte suam facere valeat; Verba legis sunt sequentia. Mortis causa Donatio, cum quis habere se vult, quam eum, cui donat; magisque eum, cui donat, quam hæredem suum. Accedit, quod si in aliquo casu Donatio mortis causa esset irrevocabilis, jam hoc ipso ante mortem esset perfecta, quod tamen est contra expressum textum *cit. l. Non videtur 32. ff. de Mortis causa Donat.* Confirmatur Conclusio specialiter ex clarissimo textu *l. ubi ita 27. ff. eod.* ibi: Ubi ita donatur mortis causa, ut nullo casu revocetur, causa donandi magis est, quam mortis causa Donatio, & ideo perinde haberi debet, atque alia quævis inter vivos donatio: ideoque inter vivos, & uxores non valet; & ideo nec Falcidia locum habet, quasi in mortis causa donatione.

699 Objiciunt Adversarii volentes Donationem mortis causa saltem tunc revocari non posse, quando Donator promisit se non revocaturum, *l. Si alienam 13. §. 1. ff. eod.* ibi: Sic quoque potest donari mortis causa; ut nullo casu sit ejus repetitio, id est, nec si convaluerit quidem donator. Quæ verba repetuntur, *leg. Senatus 35. §. 4. ad fin. eod.* Ad hunc textum varie respondetur a Doctoribus; receptio tamen responsio est, quod, si ita donatur, jam hoc ipso mortis causa donatio proprie non sit, sed tantum ita vocetur, quia mors est causa impulsiva donandi, *arg. cit. leg. ubi ita 27. ff. eod.* & aliis Juribus *præc. a.* citatis.

700 Resp. II. Quadrupliciter præcipue ipso Jure expirat, seu tacite revocata censetur mortis causa Donatio, prout videre est, *§. 1. Instit. de donat.* videlicet: Primo, quando cessat infirmitas, seu mortis periculum, occasione & intuitu cujus donatio facta est: ibi: Sin autem supervixisset, is, qui donavit, reciperet. Glossa, *Ibid. V. Supervixisset.* Menochius *lib. 3. Præsump. 37. n. 3.* Ratio est; quia, qui in tali statu donat, sub tacita hac conditione donare censetur, si in hoc periculo, vel infirmitate decedat, consequenter, si non decedat, sed evadit periculum, deficit conditio, & per consequens etiam tacite conditionata donatio.

701 Secundo cessat ipso Jure absque ulla expressa revocatione, vel voluntate declaratoria, si donatarius moritur ante donatorem, textu claro *cit. §. 1. instit. de donat.* ibi: Aut prior decesserit, cui donavit. Concordat, *l. Si vir uxori §. uxor viro ff. de donat. inter vir. & uxor.*

702 Tertio expirat, quando donatorem pœnitet donationis factæ, *cit. §. 1. instit. de donat.* ibi. Vel si eum donationis pœnituisset, & *l. c.* Qui mortis causa donavit, ipse ex pœnitentia conditionem, vel utilem actionem habet. Potest autem pœnitentia donatoris vel expresse, vel tacite significari. Expresse: si clare dicat, se pœnitere de facta donatione. Tacite fit illis modis, quibus tacite revocari censetur Legatum, *arg. leg. Illud 37. ff. eod.* Quomodo autem tacite revocetur Legatum, dicetur infra *§. 9. §.* Vide etiam de hoc Menochium *cit. lib. 3. Præsump. 37. a n. 9.*

703 Quarto expirat ipso Jure, si donator pœna capitis

afficitur, *l. Si aliquis 7 ff. eod.* ibi: Si aliquis mortis causa donaverit, & pœna fuerit capitis affectus, removetur donatio ut imperfecta: quamvis cæteræ donationes sine suspicione pœnæ factæ valeant,

704 Quæritur IV. In quibus differat donatio mortis causa a legato, & donatione inter vivos? Resp. I. Quamvis *l. Illud 37. princ. ff. de Mortis caus. donat.* dicatur: illud generaliter meminisse oportebit, donationes mortis causa factas, legatis comparatas: Quandocunque igitur in legatis quid juris est, id in mortis causa donationibus erit accipiendum & *§. 1. Instit. de donat.* quod donatio mortis causa, per omnia fere legatis annumeretur. Nihilominus in aliquibus ab eo differt. Et quidem I. Quod ad donationem mortis causa requiratur acceptatio ante mortem donantis, non item ad Legatum, uti patet ex dictis. II. Quod donatio mortis causa ab infirmo, vel in mortis periculo constituto facta, reconvalescentia donantis ipso Jure exspiret, non item Legatum: prout rursus ex dictis habes. III. Quod Donatio mortis causa, morte donantis confirmetur independenter ab aditione hæreditatis: secus in legato, *arg. l. Post legatum 5, §. 17. ff. de His quæ ut indig.*

705 Resp. II. Donatio mortis causa a Donatione inter vivos in pluribus, præsertim vero in sequentibus differt, I. quod donatio inter vivos semel rite facta, ordinarie non amplius sit revocabilis; bene vero donatio mortis causa, juxta dicta. II. Quod donatio mortis causa evanescat moriente ante donatorem donatario, nec transmittatur in hoc casu ad hæredes; secus in donatione inter vivos. III. Quod ad donationem inter vivos quingentos solidos excedentem requiratur insinuatio apud Judicem, *arg. § alia autem 2. Inst. de donat.* Non item ad donationem mortis causa, *l. fin. C. de donat. Mortis caus.*

706 Quæritur V. Quænam solemnitas requiratur ad donationem mortis causa? Resp. Eandem, quæ ad Codicillum, *arg. l. fin. C. de Codicill.*

707 Quæritur VI. Quid sit Codicillus? ad quid serviat? a quo, & quomodo fieri debeat? Resp. I. Codicillus est ultima voluntas, sine directa hæredis institutione facta, per quam donationes mortis causa, Legata, Fideicommissa etiam universalia fieri, ac Testamentum declarari, salvaque hæredis institutione immutari, minui, & augeri potest. Est in re Communis, desumiturque ex *tot. tit. Instit. & C. de Codicill.* nec non ex *tit. C. de Jure Codicill.* Dicitur ultima voluntas loco generis. Dicitur, Sine directa hæredi institutione facta; quia in Codicillis, hæres institui non potest, sicut nec hæreditas hæredi auferri, *§. Instit. h. t.* Nam Codicillis hæreditas directe nec dari, nec adimi potest, ne confundatur jus Testamentorum, & Codicillorum. Concordat *l. 2. & l. Si idem C. eod.* ubi etiam habetur, quod per hoc maxima differat Codicillus a Testamentis.

708 Dicitur autem notanter, sine directa hæredis institutione, quia indirecte per Fideicommissum in Codicillis hæreditas dari, consequenter in Codicillis hæres indirecte suo modo institui potest; prout contingit, si quis absque Testamento decedens facit Codicillum, in eoque rogat hæredem ab intestato, ut hæreditatem vel totam, vel partem restituat alteri; debet enim in hoc casu parere hæres, quamvis Trebellianicam deducere possit. Communis ac certa, textu claro, *§ 2. Instit. de Codicill.* ibi; Nam per fideicommissum hæreditas Codicillis Jure relinquitur. Concordat *l. 2. C. eod.*

709 Cætera verba ponuntur loco differentiæ, qua differt a cæteris Ultimis Voluntatibus; patetque ex eis ad secundam quæsiti partem, ad quid serviat. Servit namque illis, qui testamentum facere nolentes, libenter aliqua legata, vel donationes mortis causa facerent. Item servit illis, qui testamentum jam factum, libenter immutassent, declararent, minuerent, vel augerent, adderent, demerent &c. hæc omnia namque per Codicillum fieri possunt; dummodo salva semper maneat hæredis institutio facta, hæc enim, ut dictum, per Codicillum tolli non potest, & consequenter nec ipsum testamentum quoad essentiam vel substantiam, quæ in hæredis institutione consistit, revocari valet aut immutari. Item potest quis intestatus decedens, per Codicillum indirecte substituere hæredem, rogando hæredem ab intestato, ut hæreditatem alteri restituat, juxta dicta *n. præced.*

710 Resp. II. Ad Codicillum nulla alia requiritur Juris solemnitas, quam quinque testes, sive fœminæ, sive masculi, sive rogati, sive fortuito, eodem tamen tempore simul præsentes, qui se subscribere, non item subsignare debent, si erigitur Codicillus in scriptis; quæ subscriptio necessaria non est, si oretenus fit. Omnes, ob clarum textum, *l. fin C. de Codicill.* ibi; In omni ultima voluntate excepto testamento, quinque testes, vel rogati, vel qui fortuito venerint, in uno eodemque tempore debent adhiberi: sive in scriptis, sive sine scriptis voluntas conficiatur: testibus videlicet, quando voluntas in scriptis componitur, subnotationem suam accommodantibus. Ubi disponentes admonendi, quod si Codicillum oretenus factum, in scripturam, ob memoriæ adjutorium redigunt, coram testibus exprimant, se non in scriptis, sed nuncupativum facere Codicillum, scripturamque solummodo adhibere, ut facilius memoria retineatur.

711 Porro, quod etiam fœminæ possint esse testes; docent Tuschus, *litt. C. concl. 405 n. 1.* Baldus *consil. 183. circa finem lib. 3.* Molina *disp 131. n. 6.* & Communis aliorum. Ratio est; quia in requisito numero testium non requiruntur soli masculi, nec fœminæ excluduntur, sicut in testamento: Concordat Jus Bavar. *tit. 73. art. 1.* Debent tamen, sicut alii testes ad Codicillum requisiti, ad testificandum de Jure idonei, & omni exceptione majores esse, *arg. c. relatum 11. h. t.*

712 Limitatur. Conclusio in Codicillis inter liberos, & ad pias causas factis; quia cum ad testamenta inter liberos, vel ad causas pias facta coram duobus testibus valeant, utique etiam Codicillus, utpote ad sui formam, minorem requirens solemnitatem valebit; uti cum aliis bene advertit Tuschus *litt. C. concl. 405. n. 11.* & Molina *disp. 131. n. 8.* quod valde inservit pro parentibus, qui licet subinde testamentum illibenter faciunt, libenter tamen ob certas causas uni ex liberis plusquam alteri, vel quid speciale legarent; possunt namque hoc facere absque ullo Testamento per Codicillum coram adhibitis duobus obviis testibus etiam fœminis factum. Idem est de illis, qui Testamentum condere nolentes, libenter pro anima sua quid legarent, aut disponerent.

713 Resp. III. Codicillum omnis, & solus facere potest, qui testari valet; & quidem oretenus, vel in scriptis: Item sine Testamento, & cum Testamento: sicut & ante, ac post illud. Prima pars Conclusionis patet ex *l. Divi 8. de Jure Codicill.* ibi; Codicillos is demum facere potest, qui & Testamentum facere potest. Secunda pars constat ex *l. fin. C. de Codicill.* ibi: Sive in scriptis, sive sine scriptis voluntas conficiatur. Quod absque testamento fieri valeat, controversia caret. Textus est in *l. Non idcirco 4. C. eod.* Quod cum testamento, & quidem quod post illud fieri possit, omnes concedunt, *arg. l. Si quemqui 3. ff. de Jure Codicill.*

714 Quod vero etiam ante testamentum factus Codicillus valeat, dicitur *§. 1. Inst. de Codicill.* dummodo appareat, eum, qui testamentum fecit, a voluntate, quam in Codicillis expresserat, non recessisse, uti notanter dicitur *cit. §. 1.* Quod si testator in testamento subsequenti expresse confirmat Codicillum prius factum, certo valebit, *arg. l. Sive initio 6. C. eod. & cit. Inst. eod.* ibi: Sed cum ante testamentum factum, facti Codicilli erant, Papinianus ait.

715 Resp. IV. Potest quis non tantum unum, sed plures Codicillos facere, textu expresso *§. 1. Instit. eod.* ibi: Codicillos autem plures quis facere potest. Nec revocatur prius per posterius, nisi quatenus sibi contrarii sunt, *l. 3. C. eod.* Nec sefatt, quod testamentum prius rumpatur per posterius, *§. 2. de Inst. Quibus modis testam. infirm.* Nam disparitas est; quod testamentum sit integra voluntas de omnibus bonis, atque ideo per posterius rumpatur: Codicillus autem integram omnium bonorum dispositionem non contineat, consequenter priori per posterius non detrahatur, nisi in quantum contrarium est.

716 Resp. V. Ultima Voluntas illius, qui dicit, vel exprimit, se velle Testamentum facere, non valet per modum Codicilli; si ex defectu solemnitatis non valet ut Testamentum, etsi omnes solemnitates ad Codicillum adessent, nisi dispositio clausulam habeat Codicillarem, Caret Controversia. Textus expressus est in *l. 1. ff. de Jur. Codicill.* ibi: Sæpissime rescriptum, & constitutum est, eum qui Testamentum facere opinatus est, nec voluit,

qua-

quasi Codicillos id valere, videri nec Codicillos fecisse. Ideoque, quod in illo testamento scriptum est, licet quasi Codicillus poterit valere, tamen non debetur: Quod idem sentiendum in casu, quo quis expressa quidem non dicit, quod testari velit, tamen hæredem instituit, vel exhæredationem facit; quia præsumitur, quod testari voluerit, *l. Non Codicillum 13. C. h. t.* ibi: Non Codicillum, sed testamentum aviam vestram facere voluisse, institutio, & exhæredatio facta probent evidenter. Limitatur tamen Conclusio, si sit adjecta clausula Codicillaris *arg. l. fin. §. 1. C. de Codicill.* patebitque magis ex sequentibus.

717 Limitatur II. In testamento parentum inter liberos, & ad causas pias in quo, etsi clausula Codicillaris non sit inserta, tamen semper tacite censetur apposita, pro ut communiter advertunt DD.

718 Quæritur VI. Quid, & cujus effectus sit clausula Codicillaris? Resp. I. Clausula Codicillaris est, quam Testator Testamento apponit, & per eam expresse, vel tacite declarat, quod, si Voluntas sua Ultima, ex defectu solemnitatis non valeret ut testamentum, valeat tamen ut Codicillus. Dicitur, expresse vel tacite. Duplex enim est Clausula Codicillaris, Expressa nempe, & tacite. Expressa est dum expresse dicit v. g. Si hæc mea dispositio non valet ut Testamentum, volo ut valeat ut Codicillus tacite est, quando id non expresse, sed tacite innuit, dicendo nempe: Si hæc mea dispositio non valet ut testamentum, volo, ut valeat modo, quo potest, meliori: in hac siquidem clausula tacite jam insinuat, quod voluntatem suam valere velit etiam per modum Codicilli, hoc ipso, quod valere eam velit omni meliori modo. Ita terminos explicat Communis DD. *arg. l. 1. ff. de Jure Codicill. & l. fin. C. de Codicill.* juncta *l. Ex ea scriptura 29. ff. Qui Testament. facere*. Hodierna praxis utramque clausulam Codicillarem tam expressam nempe, quam tacitam cuivis testamento apponere solet dicendo v. g. Si hæc mea Ultima dispositio non valet ut testamentum, volo ut valeat tanquam Codicillus, vel alio modo, quo potest meliori. Quæ praxis ideo merito imitanda est: quia multum disputant DD, quænam ex his duabus clausulis melior sit, ac pinguiores producat effectus; quamvis alii bene demonstrent, esse omnino ejusdem effectus. Quidquid autem sit, utriusque effectus Testator habebit, si utramque dicto modo apponit.

719 Resp. II. Effectus clausulæ Codicillaris sunt plures, præcipue autem sequentes. Primus est, quod in casu, quo testamentum ex defectu alicujus solemnitatis est nullum, v. g. quia tantum adfuere sex, vel quinque testes, vel non omnes rogati, vel non debite subscripserunt, vel non sigillarunt &c. valeat nihilominus dispositio ut Codicillus, vi cujus proin hæres ab intestato succedens tenetur solvere omnia Legata, ac Fideicommissa particularia in hujusmodi nullo testamento reperta. Communis ac certa, Textus est in *l. fin. §. 1. C. de Codicill. & l. Ex ea scriptura 29. ff. Qui Testam. facere*, Concordant Land-Recht Bavariæ, *tit. 37. art. 3.*

720 Secundus effectus est, quod hæredes extranei ab intestato venientes teneantur hæredi in hujusmodi irrito testamento instituto per modum Fideicommissi restituere totam hæreditatem, sola dempta Trebellianica, quam pro se deducere possunt, si Inventarium fecerunt. Gailus *lib. 2. Observ.* 114. Tuschus *lit. C. concl. 440. & seqq. item conclus. 292.* Jason *in Authent. Ex causa 22. C. de lib. præter.* Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 8. n. 4.* & Communis aliorum, *arg. l. Scævola 76. ff. ad S. C. Trebellian. l. Si frater. C. de Fideicommiss.* juncta *l. 20. ff. Qui Testam. facere*, Concordant Land-Recht Bavariæ *loc. cit.* Ratio est quia cum juxta dicta in Codicillo indirecte saltem, per Fideicommissum dari possit hæreditas, testamentum vero irritum clausula tamen Codicillari provisum, valeat saltem ut Codicillus, consequens est, quod hæredes ab intestato saltem per modum Fideicommissi hæreditatem restituere debeant hæredi instituto.

721 Eadem obligatio incumbit hæredibus necessariis, liberis v. g. in testamento parentum scienter, etsi injuste præteritis, vel indebite exhæredatis, hoc solo cum discrimine, quod sicut hæredibus extraneis competit detractio Trebellianicæ, ita hæredibus necessariis detractio Legitimæ, & Trebellianicæ simul, juxta dicta supra *n.* 475. Ita Doctores citati. Tuschus *Lit. C. concl. 292. n. 3.* Clarus *§. Testam. q. 46.* & Communis aliorum, ita ut Gailus *loc. cit. n. 3.* dicat, in hac doctrina non esse dubium; quamvis Fachin. *l. 4. c. 11.* & alii velint in casu præteritionis, hæredem necessarium non teneri restituere hæreditatem vi clausulæ Codicillaris. Ratio autem nostræ ac communis doctrinæ est, quod quia parens potuisset talium tali Fideicommisso per Codicillum gravare uti omnes concedunt, jam hoc ipso censeatur gravatus, si clausula Codicillaris est apposita *arg. c. Janib.* præsertim *l. 29. ff. Qui testam. facere*. Concordant *Land-Recht* Bavariæ *cit. tit. 37. art. 3.*

722 Tertius effectus est, quod hæres in testamento, clausulam codicillarem habente institutus agere pro libita possit vel ex Testamento, vel in vim Codicilli; id est posset vel vi Testamenti petere totam hæreditatem in Testamento sibi designatam: vel timens Testamentum non subsistere, agere in vim Codicilli, vique illius petere, ut hæreditas per modum Fideicommissi sibi restituatur. Ubi tamen notandum, quod si hæres institutus semel incepit agere ex Testamento, amplius variare, & hæreditatem in vim codicilli petere non possit, nisi esset ex agnatis usque ad quartum gradum, vel ex cognatis usque ad tertium gradum. Ita clare dicitur *l. fin. a. 1. & 2. de Cod.*

De aliis minus principalibus effectibus clausulæ Codicillaris vide apud Legistas, ac Tuscum *loc. cit.*

723 Resp. III. Ad hoc, ut clausula Codicillaris effectus præfatos operetur, necesse est, ut Testamentum saltem illas solemnitates habeat, quæ ad Codicillum requiruntur. Communis ac certa. Ratio patet; quia dispositio ultima in vim Codicilli valere plane non potest, quæ solemnitatem, & Juris requisita ad Codicillum non habet. Infertur proin: si non fuere adbibiti quinque testes, vel interfuere de Jure inhabiles ad testificandum, vel si Testamentum factum est ab incapace testandi regulariter nec in vim Codicilli valere Testamentum.

724 Hic tamen in memoriam revocanda doctrina *a. 77. & seqq.* posita, ex qua colligitur, quod etsi Codicillus separatim a Testamento factus, vel Testamentum habens clausulam Codicillarem careat solemnitate ad Codicillum requisita, nihilominus hæredes ab intestato teneantur restituere hæreditatem, casu quo ipsimet interfuere, & perceperunt defuncti voluntatem: & quidem in Foro interno semper juxta dicta *n.* 98. In foro externo vero, si libere, vel juramento (quod oblatum præstare tenentur) compulsi fateantur defuncti voluntatem, ob rationes & Jura allegata *c. n. 77. & seqq.*

725 Præter præfatam duplicem clausulam Codicillarem Jura Bavarica *Land-Recht tit. 37. art. 2.* adhuc aliquam adducunt DD. illius teooris, quo Testator dicit: Volo insuper, ut quidquid huic meo testamento, vel in vacuis foliis, aut spatio ipsius testamenti, vel in scheda separata scriptis adjecero; valeat eodem modo, ac si prius jam huic testamento insertum esset. De hac clausula ita disponunt Jura Bavarica, quod nempe vi illius omnino valeat, totumque suum effectum habeat, id, quod vel in vacuo spacio testamenti, vel quod in separata schedula scribitur ipsique testamento adjicitur; dummodo constet de manu propria testatoris, vel totum novum textum aut dispositionem scribentis, aut ab alio scriptam saltem subscribentis, diesque & annus appositus sit vel ubi de manu propria testatoris dubitatur, si per duos testes, qui ipsum testatorem in vacuis testamenti spatiis scribere, vel subscribere viderunt, probari possit. Qui testes insuper subscribere debent, casu, quo non in vacuis testamenti scripti spatiis, sed in separata scheda ulterior voluntas testatoris scribitur, nisi forsan per Notarium publicum fieret Instrumentum testificans, quod Testator in præsentia duorum testium similem schedulam scripserit, vel subscripserit; tunc enim valet, etsi testes non audiantur, vel jam mortui sint.

726 Hanc clausulam non solum Jure speciali Bavarico, sed etiam communi Cæsareo procedere, effectumque suum sortiri *loc. cit. n. 3.* bene probat Schmidt, citans Besold. & alios, *arg. l. Si ita scripsero 38. ff. de Cond. & Dem.* ac insuper *n. 5. & 6.* defendit, quod vi hujus clausulæ valeat voluntas in vacuis testamenti spatiis, vel in separata schedula scripta, non tantum quoad legata, & Fideicommissa particularia, sed etiam quoad hæredis institutionem, & immutationem, eo quod virtute relatio-

nis, quam supracitata clausula habet, quidquid ea postfacto scriptum, & testamento adjectum fuerit, quasi ab initio factum, & testamento insertum censeatur, sitque pars illius testamenti; ejusdemque virtute, & non sua propria valeat, prout etiam in Concilio Aulico ita decisum esse refert, *arg. cit. l. 38. ff. de Cond. & Dem.* ubi dicitur, quod si quis in testamento dicat, se id velle dispositum, quod in Codicillis, vel Epistola, consequenter in separata schedula scripserit, valeat ex ipso testamento, seu vigore & virtute testamenti.

727 Nec dicas, Testamentum quoad institutionem hæredis immutari non posse, nisi per novum testamentum; juxta dicenda *n. 754.* Resp. enim, id verum esse, nisi testamentum immutetur per scripturam subsequentem, quæ ipsius testamenti prioris pars, & de substantia ipsius esse censetur; prout juxta dicta contingit in casu nostro. Verum hæc doctrina quoad instituendum, vel immutandum hæredem per similem Shedulam, difficultate & controversia non careat; ut proin ad evitandum omne periculum melius faciat testator, quod, si mutationem hæredis in testamento facere vult, de novo aliud testamentum condat, juxta dicenda infra *n. 354. & seqq.*

728 Cæterum admodum utilis, & præcipue quoad facienda, immutanda, addenda, minuenda legata, & Fideicommissa particularia, proficua est præfata clausula: ubi enim illa apposita non est, sine numero quinque testium legata, aut fideicommissa, de novo fieri, aut immutari non possunt: cum econtra, ubi illa adest, duo testes, vel sola manus propria testatoris certo in Bavaria, & probabilissime de Jure communi etiam alibi sufficiunt; juxta dicta *n. 726.*

729 Hucusque enumeratis clausulis aliqui etiam sequentem in testamento apponere solent: Reservo mihi potestatem, hanc meam ultimam Voluntatem semper revocandi, immutandi, addendi, vel detrahendi. Verum cum cuivis hæc potestas de Jure jam competat, *arg. l. 22. de legat. 2. & l. 4. de Adem. legat.* ex quorundam stylo & consuetudine superflue addi videtur, uti bene observat Klingensperger *lib. 2. tit. 25. q. 6.* licet non noceat, si addatur.

§. XXII.

De Irritatione, Destitutione, Ruptione, Revocatione, ac Mutatione Testamentorum, ac aliarum ultimarum Voluntatum.

S U M M A R I U M.

730 *Testamentum antiquitus lapsu decennii infirmatur.*
731 *Irritari testamentum quid sit? ibi.*
732 *Capitis diminutione maxima, media, & minima, irritatur.*
Capitis diminutio quid? ibi.
733 *Destitui testamentum dicitur, quando nullus ex eo existit hæres.*
734 *Si hæres non repudiaat hæreditatem, intra annum ad deliberandum concessum, decedat, transfertur jus adeundi hæreditatem ad hæredes.*
735 *Rumpi hæreditatem quid sit? Rumpitur nativitate legitimi hæredis.*
736 *Et quando post testamentum testatoris quis efficitur* hæres suus.
737 *Ac revocatione.*
738 *Quivis testamentum suum pro libitu revocare potest, etsi se obligaverit, quod nollit revocare.*
739 *Dummodo in secundo testamento mentionem faciat, quod non obstante tali obligatione velit revocatum testamentum prius.*
740 *Quæ tamen mentio necessaria non est, si secundum testamentum juramento confirmet Testator.*
741 *Qui juravit se non revocaturum testamentum, revocare illud non potest.*
742 *Nisi gravis prius non prævisa emergeret mutatio circumstantiarum.*
743 *Nudis verbis revocari non potest Testamentum, nisi elapso decennio fiat coram tribus testibus, vel apud Acta.*
744 *Jure Bavarico nudis verbis revocatur coram septem testibus, si testator dicit, se velle intestatus mori.*
745 *Idem aliqui de Jure communi affirmant, alii probabilius negant, usque ad n. 751.*
751 *Deleto nomine hæredum, probabiliter valeat legata non deleta.*
752 *Per deletionem unius legati, non censetur deletum alterum.*
753 *In dubio testamentum consultò supponitur deletum, quando fuit asservatum apud ipsum testatorem, secus si alibi.*
754 *Testamentum facto revocatur per posterius, etsi hoc non sortiatur suum effectum.*
755 *Et in priori sit institutus hæres ex asse, in posteriori autem in re certa.*
756 *Dummodo posterius sit rite factum; vel si non rite sit factum, institutus sit, qui alias ab intestato succederet.*
757 *Testamentum prius solemne revocatur, & rumpitur per posterius privilegiatum.*
758 *Solvitur instantia ex Jure.*
759 *Testamentum prius ad Acta datum revocatur per posterius in absentia Actorum erectum.*
760 *Specialis Constitutio circa revocationem testamenti parentum inter liberos. Et n. seq.*
762 *Practica instructio circa revocationem Testamenti.*
763 *Etiam aliæ Voluntates Ultimæ revocari possunt.*
764 *Legata revocari possunt verbis, & quomodo?*
765 *Revocantur etiam deletione, vel cancellatione, aut confessione alterius testamenti, non vero alterius legati nisi contrarii.*
766 *Revocari etiam possunt solo nutu, & quomodo?*
767 *Tacite revocatur, si illud in vivis alteri donet testator etsi donatio sit invalida.*
768 *Vel necessitate non urgente alienet titulo oneroso.*
769 *Vel si graves inimicitiæ oriantur inter testatorem & Legatarium, vel hic illi gravem irroget injuriam.*
770 *Item, si Legatarius ante Testatorem moriatur.*
771 *Solemnitas ad revocationem Legati requisita quæ?*

Quia Testamentum, ac aliæ Ultimæ Voluntates etiam rite confectæ multis modis infirmari possunt, merito de his modis, postquam testamentorum naturam examinavimus, in præsenti nunc agimus. Ubi ante omnia notandum venit, quod, licet antiquitus testamentum lapsu decennii, ipso jure fuerit infirmum, tamen hodie jus antiquum in hoc passu sit correctum, adeo ut nullo etiam longissimo tempore testamentum aliquod infirmum, aut nullum reddatur, textu claro *l. Sancimus 27. prin. & fin. C. h. t.* ibi: Testamenta mortuorum per decennii transcursionem evanescere nullo modo patimur: prioribus Constitutionibus, quæ super hujusmodi testamentis evacuandis latæ fuerant, penitus antiquandis. Rationem reddit illis verbis. Quod enim non mutatur, quare stare perhibetur. Unde pro regula generali ponitur *princ. Inst. Quibus modis testam. infirm.* testamentum Jure factum usque eo valet, donec rumpatur, irritumque fiat. 730

Quæritur I. Quid sit irritari testamentum, & quomodo irritetur? Resp. I. Irritari dicitur testamentum, quando non ex parte ipsius testamenti, sed testatoris accidens defectus, vel vitium aliquod emergit, vi cujus testamentum prius validum infirmatur, & redditur nullum *§. 4. 5. & 6. inst. eod.* ubi etiam habetur, quod licet testamenta ex alio capite nulla, dicantur irrita; tamen quia sane commodius erat, singulas singulis appellationibus distingui, ideo quædam non Jure facta dicuntur, quædam Jure facta rumpi, & quædam irrita fieri. 731

Resp. II. Testamentum præcipue irritatur, quando testator patitur status mutationem, seu, ut Jura loquuntur, capitis diminutionem; nam capitis diminutio est status mutatio *princ. Instit. de Capitis diminut.* ubi ulterius dicitur, quod capitis diminutio sit triplex, Maxima nempe, quæ fit, cum quis libertatem amittit, & servus efficitur. Minor seu media, quæ contingit, cum quis Civitatem amittit. Minima, quæ fit, cum quis prius sui juris, alterius juri subjicitur, ut fit, si testator alteri arrogandum se tradit; prout amplius explicatur *§. 1. 3. 4 & Inst. eod. & l. 1. ff. eod.* Quavis autem ex dictis tribus capitis diminutionibus, si nempe testator, aut servus evadit, aut Civitatem amittit, aut ab altero arrogatur, irritatur testa- 732

men-

mentum ipso Jure, *arg. 4. §. 4. inst. Quibus modis test.* ibi: Testamenta Jure facta infirmantur, cum is qui fecit testamentum, capite diminutus sit: quod quibus modis accidat, libro primo retulimus. Concordant *l. Si quis 6. §. 5. & seqq. ff. de injusto rupto, l. Conficiuntur 8. §. 3. ff. de Judic. C.* Utrum autem testamentum ob capitis diminutionem irritum factum, maneat irritum, etsi ante mortem testator recuperet pristinum statum, litigant legistæ, Negat cum aliquibus Harprecht *ad §. 4. inst. quibus modis test. infirm.* Affirmat cum Raath, quorum sententia Juri conformior videtur, *arg. §. 6. inst. Quibus modis test. in prin. & l. 11. §. 2. ff. de bonorum possess. secundum tabul.*

733 Quæritur II. Quid sit destitui, & quomodo destituatur testamentum? Resp. Destitui testamentum dicitur, quando nullus ex eo hæres existit, *arg. l. in quantitate prin. 75. ff. de Falc.* ibi: Ne destituto testamento & *§. 2. inst. quibus modis test. infirm.* Quod dupliciter contingere potest, videlicet, quia institutus hæres vel non vult esse hæres, seu hæreditatem repudiat, vel ab ea abstinet, vel quia non potest, *cit. §. 2 inst. eod.* ibi: Ideoque si quis aut noluerit esse hæres, aut vivo testatore, aut post mortem ejus, antequam hæreditatem adiret, decesserit, aut conditione, sub qua hæres institutus est, defectus sit, in his casibus Paterfamilias intestatus moritur. Rationem subjungit: Cum nemo ex eo hæres extiterit.

734 Notandum tamen, quod si hæres institutus hæreditatem non repudians, intra annum pro deliberando concessum decedat, jus adeundi hæreditatem ad suos hæredes transfertur, prout habet communior DD. Textu ad propositum valde claro, *l. cum 19. C. de jure delib.* ibi; Ideoque sancimus, si quis vel ex Testamento, vel ab intestato vocatus, deliberationem meruerit; vel si hoc quidem non fecerit, non tamen successioni renuntiaverit, ut ex hac causa deliberare videatur &c. prædictum arbitrium in successionem suam transmittat, ita tamen, ut anius anni spatio eadem transmissio fuerit conclusa.

735 Quæritur III. Quid sit rumpi, & quomodo rumpatur Testamentum? Resp. Rumpi dicitur Testamentum, cum in eodem statu manente Testatore, ipsius Testamenti jus vitiatur, sunt verba *prin. instit. quibus modis test. infir.* Dupliciter autem de jure rumpitur Testamentum, Primo, si post conditum Testamentum nascitur suus hæres legitimus, proles nempe legitima, *l. Posthumi 3. §. 4. ff. de injusto rupto:* dummodo vivus, & verus homo in monstrum non declinans veniat in lucem; nam si vel mortuus editus est, vel vivus quidem, sed declinans in monstrum, nativitate sua Testamentum non rumpitur, textu claro *l. 3. C. de Posthum. hær. inst.* ibi: Sancimus, si vivus perfecte natus est, licite illico, postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis decessit, nihilominus Testamentum rumpi: hoc tantummodo requirendo, si vivus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum, vel prodigium.

736 Secundo rumpitur, si post Testamentum conditum aliquis testatori suus hæres efficiatur, ut si filius naturalis post Testamentum legitimetur, *novell. 89. c. 12.* vel si ab ascendente quis in filium adoptatur, *§. 2. inst. de adopt.* vel si quis a quocunque arrogatur, *§. 1. inst. quibus modis test. infirm.* ibi: Si quis enim post Testamentum factum adoptaverit sibi filium per Imperatorem, eum, qui sui juris, aut per Prætorem, secundum nostram Constitutionem, eum, qui in potestate parentis fuerit, Testamentum ejus rumpitur, quasi agnatione sui hæredis. Limitatur tamen in casu, quo adoptatus, antequam adoptaretur, fuit in Testamento institutus hæres; tunc enim Testamentum in suo valore manet *l. 24. §. Si Titius, ff. de liber. & posthum.* ibi: Si Titius hæres institutus loco nepotis adoptetur, defuncto postea filio, qui pater videbatur, nepotis successione non rumpitur Testamentum ab eo, qui hæres invenitur.

737 Tertio rumpitur per revocationem & mutationem. De quibus, quia speciales extant difficultates, specialiter

738 Quæritur IV. An, & quomodo Testator possit suum revocare, aut mutare Testamentum? Resp. I. Poterit testator usque ad mortem semper, & pro libitu Testamentum vel penitus revocare, vel mutare. Est extra controversiam apud Omnes, *arg. l. Si quis 22. ff. de leg. 2.* Ratio redditur, *l. quod si 4. ff. de Adim. legat.* ibi: Ambulatoria enim est voluntas defuncti usque ad supremum vitæ exitum. Quod adeo verum est, ut nullo pacto, clausula, vel conditione a revocando, vel mutando Testamento seipsum impedire, vel ab alio impediri quis valeat; eo quod nemo sibi eam possit dicere Legem, at a priori voluntate ei recedere non liceat; prout habetur *cit. l. si quis 22. ff. de legat 3.* Concordant Jure Bavarica, Land-Recht *tit. 34. art. 15.* sequitur Communis DD.

Notandum tamen, quamvis DD. conveniant, quod non obstante clausula derogatoria revocari possit Testamentum, si revocans expressam mentionem facit hujusmodi clausulæ, dicendo v. g. Licet testamento meo priori inserverim, ac promiserim, quod illud non amplius revocare velim: aut, quod velim omnem revocationem, vel Testamentum futurum contrarium irritum, nihilominus volo revocatum prius; aut volo valere hoc meum posterius Testamentum. Quamvis, inquam, in hoc conveniant DD. tamen multum controvertunt, an etiam sine mentione prioris clausulæ derogatoriæ possit revocari vel censeatur revocatum, seu ruptum, per posterius Testamentum. Affirmat Bartolus, *in l. Si quis 22. n. 9. ff. de legat. 3.* Faber, Merend. & alii. Negat vero Fachin. *lib. 4. c. 29.* Menochius *lib. 4. præsum. 166. n. 25. & 26.* ubi plurimos alios citat, vereque asserit, hanc esse receptam & communem sententiam; *arg. c. l. Si quis 22. ff. de legat. 3.* ubi postquam dictum est, neminem posse sibi eam legem ponere, quod a priore voluntate ultima ei recedere non liceat, statim subjungitur: Sed hoc ita locum habebit, NB. si specialiter dixerit, prioris voluntatis se pœnituisse. Quibus sane verbis satis clare innuitur, requiri specialem mentionem clausulæ prioris derogatoriæ. 739

Limitatur tamen hæc doctrina communiter in casu, quo quis secundum Testamentum juramento confirmavit: tunc enim merito præsumitur pœnitere prioris voluntatis, etsi penitus nullam mentionem faciat prioris Testamenti, aut clausulæ derogatoriæ eidem insertæ: Covarruvias *de test. p. 2. rubr. n. 59.* Molin. *disp. 153. n. 56.* & communis aliorum. 740

Major difficultas est an revocari possit Testamentum quod se nullatenus revocaturum juramento confirmavit Testator? Legistæ communiter affirmant, ut videre est apud Clarum; *§. testamentum q. 94. n. 3.* Alexander in *l. Stipulatio hoc modo n. 5. ff. de V. O.* ubi asserit, ita concludere omnes, Dauth. *d. Mut. test. n. 89 & seqq.* & alii. Id expresse statuitur in jure Bavarico Land-Recht *tit. 34 art. 15. arg. c. l. Si quis 22. ff. de legat. 2.* Verum attendendo punctum Juris, negativa, quod videlicet saltem licite revocari nequeat, videtur probabilior, quam tenet Glossa *can. ultima voluntas, 3. cau. 13. q. 2.* Molin. *disp. 153.* & communior Canonistarum, uti apud Clarum *loc. cit.* fatetur Albert. *in l. 1. C. de SS. Eccl. arg. c. Cum contingat. 28. & c. Si vero 8. de jurejur.* ubi universaliter statuitur, omne juramentum, quod non vergit in præjudicium tertii, & quod sine dispendio salutis æternæ servari potest, servandum esse, etsi caderet super actu Legibus infirmato. 741

Aliud cum legistis sentiendum foret, in casu, quo quis simpliciter juramento confirmavit testamentum, non item juravit, se non revocaturum: tunc enim libere, & absque omni perjurio illud revocare potest, eo quod solummodo censeatur jurasse, hanc revera suam esse voluntatem, non autem, quod eam revocare nolit; consequenter, cum quævis voluntas ultima revocari valeat; & juramentum non immutet, sed sequatur naturam actus, cui adjicitur, non obstante tali juramento, eam revocare poterit testator: imo etsi quis juravit, se Testamentum non revocaturum, potest illud revocare, si gravis causa eam revocandi emergat; v. g. graves inter Testatorem, & hæredem oriantur inimicitiæ, eo quod juramentum sicut & cæteri actus tacitam habeant conditionem rebus sic stantibus; prout habet Communis, *arg. c. quemadmodum 25. de jurejur.* ubi expresse deciditur, quod licet quis juravit certam ducere uxorem, eam ducere non teneatur, si post juramentum mulier illa meretrix, vel leprosa, aut paralytica fieret, vel oculos, vel nares amitteret. Potest autem testamentum verbis revocari, & facto: onde 742

Quæritur IV. An, & quomodo revocari possit verbis? Resp. Testamentum prius rite conditum revocari 743

potest

potest verbis. Ut tamen revocatio nudis verbis facta valear, duo copulative requiruntur. Videlicet I. Ut coram tribus saltem testibus, aut coram Actis, seu apud Acta fiat. II. Ut elapsum jam sit decennium a tempore conditi Testamenti: una ex his conditionibus deficiente, revocatio verbalis est nulla, etiamsi coram viginti testibus, & nescio qua solemnitate fieret. Clarus *l. c. q.* 91. Alexander *in l.* 27. *C. h.* t. a. 28. cum communi DD. claris Juribus §. t. *inst. quibus mod. Test. infir. C. h. t.* ubi præfatæ conditiones enumerantur illis verbis: Si Testator tantummodo dixerit, non voluisse prius stare testamentum: vel aliis verbis utendo contrariam aperuerit voluntatem, vel inter acta manifestaverit, & decennium fuerit emensum: tunc irritum est testamentum tam ex contraria voluntate, quam ex cursu temporali. Ex quo colligitur, revocationem verbalem non adeo esse commodam; meliusque ac facilius agere testatorem, si facto revocet testamentum, uti patebit ex sequentibus.

744 Notandum hic est, de Jure Bavarico nudis verbis coram septem testibus semper fieri posse revocationem prioris testamenti: dummodo addat testator, quod sine testamento mori velit: quo addito non obstante novum testamentum facere potest. Land-Recht, *tit.* 34. *art.* 15.

745 Idem de Jure communi procedere, defendit Covarruvias *h. t. p.* 2. *Rub.* ✠. *Sexta conclusio*. Clarus *§. testamentum*, *q.* 92. Mantica *de conject. ult. vol. lib.* 2. *tit.* 14. *n.* 18. & valde communis aliorum, *arg. l.* 1. *§. si hæres*, *ff. Si tabul. test. nullæ ext.* Rationem dant, quia, qui dicit, se velle intestatum decedere, hoc ipso videtur instituere hæredes ab intestato. Verum quia textus, *l. Sancimus*, valde clarus est, & sæpius in Jure, uti *c. Militis*, *§. Veteranus*, *ff. de Milit. test. & §. Ex eo*, *inst. Quibus modis test. infirm.* reperitur, testamenta nudis verbis revocari non posse, nisi adsint præscripta, *l.* 27. *C. h. t.* Juri conformior est sententia dicens revocationem solam verbalem coram septem testibus factam non rumpere testamentum prius, etsi revocans addat, se se velle intestatum decedere, & ita tenent Fulgos. *in cit. l. sancimus C. h. t.* Fachin. *lib.* 4. *controv.* 8. & alii; ut proin in hoc passu differentia admittenda sit inter Jus commune & Bavaricum.

746 Quæritur VI. An, & quomodo facto revocetur testamentum? Resp. I. Omnino posse facto revocari testamentum, & quidem primo per cancellationem, deletionem, incisionem, lacerationem, inductionem, corruptionem, vel alio simili modo a Testatore, vel ejus mandato ab alio factam. Secundo per confectionem novi testamenti validi, prout patebit ex sequentibus conclusionibus. Primo igitur facto revocari, & rumpi censetur testamentum scriptum cancellatione a testatore vel ejus mandato per alium consulto facta, textu claro, *l.* 1. *&* 2 *ff. de his quæ in test. delend.* Est autem Cancellatio ad propositum nil aliud, quam inducere calamum per medium scripturæ in modum crucis; sicque transversis seu cancellatim ductis lineis scripturam delere: uti notat Farin. *crim. p.* 2. *q.* 153. *n.* 30. Calvinus *in Lex jur.* ✠. *Cancellare*. Idem est, si alia consimili ratione deletus, aut inducitur, *arg. c. l.* 1. *ff. de his quæ in test. delent.* Pariter revocatur facto, si testator testamentum, vel signacula incidat, auferat, destruat, vel laceret, aut alio simili modo corrumpat, *arg. cit. Juribus*, juncta *l. penult. h. t.* ibi: Si Testator linum, vel signacula inciderit, vel abstulerit, Testamentum non valere, *& l.* 1. §. 8. *ff. Si Tabul. test. nullæ extabunt.* ibi: Si incisæ tabulæ, vel cancellatæ, vel si alia ratione voluntatem Testator mutavit, voluitque intestatos decedere, dicendum, ab intestato rem habituros eos, qui bonorum possessionem acceperunt. Ratio horum est; quia ex hujusmodi actione sufficiens habetur signum mutatæ voluntatis, *arg. c. l. pen. C. h. t.* ibi: Utpote ejus voluntate mutata, *& l.* 1. *§.* 8. *ff. si tab. test. ext.* ibi: Qui testator voluntatem mutavit.

747 Dicitur autem notanter in conclusione, si consulto; quia si fortuito, aut præter voluntatem testatoris cancellatio, incisio, aut alia deletio fiat, nullatenus revocatum, aut ruptum censetur Testamentum, dummodo hæres institutus adhuc legi possit. Omnes, textu claro *l.* 1. *ff. de his quæ in test. delib.* ibi: Quæ in testamento legi possunt, ea inconsulto deleta, & inducta, nihilominus valent: consulto, non valent: id vero, quod non jussu domini scriptum, inductum, deletumve est, nihil est: Legi autem sit accipiendum, non intelligi, sed oculis perspici, quæ sunt scripta &c. Sufficit autem, si legibilia sint inconsulto deleta, sive ab ipso, sive ab alio &c. Quod igitur incaute factum est, pro non facto est, si legi potuit &c. Sed si legi non possunt, quæ inconsulto deleta sunt, dicendum est, non deberi: sed hoc ita demum, si ante consummationem testamenti factum est.

748 Ubi propter ultima Legis verba distinguendum cum DD. & attendendum est: An deletio ante consummationem testamenti facta sit, vel illo jam consummato. Nam si ante ipsam testamenti factionem, vel dum actu illud scribit, aut scribi curat testator, scriptum aliquid consulto iterum delet, pro non scripto habetur: si inconsulto, valebit; dummodo legi possit: si vero legi non possit, invalidum erit, etsi aliunde intelligi queat, & inconsulto omissum sit. Ludvvell. *p.* 1. *c.* 10. *fol.* 172. Duaren. *ad tit. de injust. rupto c.* 5. Castrens. & Communis aliorum, *arg. cit. l.* 1. *princ. & §.* 1. 2. *ac* 3. *ff. de his quæ in test. delen.* Quod si post testamentum consulto fiat deletio, tunc testamentum non quidem statim ipso Jure infirmatur, sed ope exceptionis infirmari potest, juxta Communem *l.* 1. *§. ff. eod.* ibi: Exceptione repelluntur. Si vero inconsulto, id, quod in deleta scriptura exprimitur, peti potest, sive legi possit, sive non; dummodo aliunde probabiliter possit intelligi: ita DD. citati, *ac Sæpe cit. l.* 1. *§.* 3. *ff. eod.* ibi: consulto vero, non repelluntur, sive legi possunt, sive non possunt. Ratio diversitatis; quod si testator in ipsa factione aliquid ita delet, ut amplius legi nequeat, idque postea advertens non emendat, sed ulterius disponit, & testamentum absolvit, deletionem, seu cancellationem hoc ipso approbasse merito præsumatur: consequenter pro invalido tam a Lege, quam a DD. juste reputetur: quæ ratio, quia non militat in deletione post testamenti factionem contingente, mirum non est, quod aliter de ea & Jura disponant DD. sentiant.

Et hæc præcipue quidem de Cancellatione, vel deletione totaliter testamenti, nam quid Juris sit, si tantum ex parte cancelletur, seu deleatur dabunt Conclusiones sequentes.

749 Resp. II. Si testator non totum testamentum delet, seu incidit, sed tamen aliquid substantiale, sine quo ultima voluntas consistere nequit; ut si delet nomina testium, aut infringit, vel aufert Sigilla; totum testamentum etiam quoad legata nullum est. Daut. *l.* 21. *C. h. t. n.* 17. Struv. *Syntag. Jur civil. Exercit.* 33. Raath *disp.* 37. & alii, *arg. l.* 1. *§. Si hæres*, *ff. si tabul. test. ext. & l. penult. C. h. t.* Ratio est; quia in tali casu merito præsumitur totam mutasse voluntatem, ac intestatum decedere voluisse.

750 Resp. III. Si plures instituti sunt hæredes, & testator unius solummodo, vel alterius, non item omnium nomina delet, & cancellat, testamentum non rumpitur, sed manet in suo valore, ita tamen, ut tota hæreditas accrescat hæredibus non deletis. Si vero unus tantum hæres est institutus, & ejus nomen deletur: vel si plures, & omnium nomina delentur, testamentum quoad institutionem corruit, & datur successio ab intestato. Tota conclusio est communis, uti videre est apud Gicken *in l.* 30. *C. h. t. n.* 9. Castrensem in *l.* 3. *ff. de his*, *quæ in test. delen.* Mant. *de conject. ult. vol. lib.* 12. *tit.* 1. *n.* 21. & alios. Ratio prioris partis est; quia nemo partim testatus, partim intestatus decedere potest, *l. Jus nostrum* 7. *ff. de R. J.* Fundamentum posterioris desumitur ex Legibus in casu deletionis hucusque citatis.

751 Utrum autem deleto nomine omnium hæredum præter institutionem, etiam invalida sint legata non deleta, gravis est controversia inter DD. Auth. siquidem, Cujac. & plures alii *l.* 3. *de his*, *quæ in test. delen.* affirmativam tenent, *arg. c. l.* 3. *ff. eod.* ubi etiam ratio allegatur; quia nempe invalido existente testamento, etiam invalida sint legata *arg. l. Ex testamento*, *C. de fideicom.* Econtra Ludvvell *l. c. fol.* 173. Castrensis in *l.* 3. *ff. de his*, *quæ in test. delen.* Gilken *in l.* 30. *C. h. t.* & ibidem Bruneman cum aliis docent, legata non deleta nihilominus valida esse, & deberi, *arg. cit. eadem l.* 3. *ad finem ff. de his*, *quæ in test. delen.* ubi rupto propter deletionem hæredis testamen-

mento, legatum deberi, deciditur. Nec obstat, quod ibidem sit sermo de speciali casu, quo libertas est legata: Nam contra est, quod ratio ibidem allegata universaliter de quovis alio legato procedat: videlicet, quod in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius est, quam tutius; sunt verba Legis. Pariter non obstat, quod *num.* 749. dictum sit, deleto substantiali (quale est institutio hæredis) deleta etiam censeri Legata. Nam contra est, quod limitetur præfata doctrina in casu, quo jura quid aliud specialiter statuunt, uti in præsenti.

752 Illud certum, & ab omnibus concessum est, quod deletio, vel cancellatio legatorum nihil obsit institutioni hæredum: sicut etiam deletio & cancellatio unius legati non destraat legatum deletione aut cancellatione non affectum, per Jura supra allegata, præsertim *l.* 1. *ff. de his, quæ in test. delen.*

753 Tandem prætermittendum non est, quod in dubio an Testamentum, vel pars ejus consulto, aut inconsulto, deleta sit, consulto præsumatur deletum, si Testamentum apud Testatorem fuit asservatum, Ludvvel. *loc. cit. fol.* 172. Mantica *l.c. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 28. Zoes. *lib.* 1. *cons.* 2. *n.* 1. Salycet Gilk & Cruneman ad *l.* 12. *C. de test.* Ex ea ratione, quod maxima circa ultimas voluntates propria soleat esse solertia: ob cujus rationis defectum idem non præsumitur, si in aliena custodia asservatur testamentum, DD. citati, & alii.

754 Quæritur VI. An, & quomodo facto revocetur Testamentum per confectionem alterius? Resp. I. Certum est, quod Testamentum etiam rite factum, rumpatur, & etiam revocatum censeatur per Testamentum posterius legitime factum, etiamsi hoc posterius suum non sortiatur effectum, puta, quia hæres in illo institutus non adiit, sed repudiavit hæreditatem, vel conditio de futuro, sub qua hæres institutus est, defecit. Communis ac certa, ob claram Juris dispositionem, *§.* 2. *Inst. quibus modis test. infirm.* ibi: posteriori quoque Testamento, quod Jure perfectum est, superius (id est prius) rumpitur; nec interest, extitent aliquis hæres ex eo, an non; hoc enim solum spectatur, an aliquo casu existere potuerit. Ideoque, si quis aut noluerit esse hæres, aut vivo Testatore, aut post mortem ipsius, antequam hæreditatem adiret, decesserit, aut conditione, sub qua hæres institutus est, defectus sit, in his casibus paterfamilias intestatus moritur. Concordat *l.* 1 *ff. de injusto rupto*. Dicitur autem notanter, vel conditio de futuro deficit; quia si apponitur conditio de præterito, vel præsenti, eaque deficiat, prius Testamentum non rumpitur per posterius, eo quod deficiente conditione tali Testamentum statim ab initio sit nullum, *arg. l. Conditio* 100, *ff. de V. O. & §. Præsens instit. eod.*

755 Ampliatur Conclusio; etsi in primo Testamento hæres fuisset ex Asse institutus: in secundo autem in re certa, *§.* 3. *Inst. quibus mod. test. infirm.* ibi: Etiamsi in certis rebus in eo hæredem instituerit, superius tamen sublatum esse Testamentum, Divi Severus, & Antoninus rescripserunt. Ampliatur ulterius, etsi prius Testamentum clausulam Testamenti derogatoriam contineat, dummodo hujus clausulæ in posteriori fiat mentio juxta dicta *n.* 738. *& seq.*

756 Resp. II. Ad hoc, ut testamentum prius per posterius rumpatur, necesse est, ut posterius rite seu legitime cum requisitis Juris solemnitatibus sit factum, nam si ex defectu alicujus solemnitatis posterius esset nullum, prius maneret in suo valore. Omnes *arg. cit. §.* 2. *inst. quib. mod. test. infirm.* ibi: Posteriori Testamento, quod jure perfectum est, superius rumpitur, *& l.* 2. *ff. de injusto rupto*, ibi: Tunc autem prius Testamentum rumpitur, cum posterius rite perfectum est. Subjungitur tamen statim duplex limitatio illis verbis: Nisi forte posterius vel militari jure sit factum, vel in eo scriptum est, qui ab intestato venire potest; tunc enim & posteriore non perfecto superius rumpitur: quia si Testamento Testator tales instituit hæredes, qui alias ab intestato succederent, rumpetur prius Testamentum & valebit posterius; dummodo coram quinque Testibus fuerit erectum, textu expresso *l. hac consultissima*, 21. *ff.* 3. *si quis*, *C. h. t.*

757 Oritur hic dubium apud DD. An Testamentum prius solemniter factum, rumpatur per posterius privilegiatum v. g. datum ad Acta, vel factum ad causas pias, vel tempore pestis? Et econtra, an Testamentum apud Acta factum, vel coram eis oblatum possit revocari per testamentum posterius, solemne quidem, sed non ad Acta datum? Ratio dubitandi, & quoad primam partem negative respondendi desumitur ex *cit. l.* 2. *ff. de injust. rupto*, ubi postquam dictum est, non nisi per rite factum Testamentum posterius revocari prius, duos solummodo casus supra *n. præc.* specificatos excipit, consequenter reliquos includit, cum exceptio unius firmet regulam in contrariam in casibus non exceptis, per Vulgaria.

Verum non obstante ratione dubitandi, affirmativa sententia communior, Jurique conformior, ac usu recepta est, Carpz *p.* 3. *const.* 3. *Defin.* 42. Salycet *in l. Sancimus* 27. *C. h. t. n.* 3. Harprecht *ad §.* 2. *inst quibus mod. Test. infirm.* Covar. *de test. p.* 2. *Rub. n.* 2. *& seqq.* Mantica, & alii. Ratio est, quia ut prius Testamentum per posterius revocatum, censeatur, plus de Jure non requiritur, quam quod jure, seu rite, sive legitime cum requisitis Juris solemnitatibus sit factum, uti videre est *cit. §.* 2. *inst. eod. l.* 1. *&* 2. *ff. de inj. rupto*, ac *L.* 21. *C. h. t.* Atqui tale Testamentum ad Acta, vel pias causas habens solemnitatem illam, quæ de jure ad id requiritur, etsi careat solemnitate ordinaria ad aliud non privilegiatum requisita; ergo. Ratio ulterior est, quod Testamentum privilegiatum habet eandem vim ac solemne, *arg. l.* 1. *&* 34. *ff. de Milit. Test.* 758

Nec contrarium obstat *l.* 2. *ff. de injusto rupto*, & exceptiones ibidem factæ; quia ibi est sermo de Testamento posteriore ex defectu solemnitatis invalido, ut sensus sit, per Testamentum posterius, etsi alias defectu solemnitatis requisitæ de Jure nullum sit, tamen rumpi prius, si posterius militare, vel in eo hæredes alias ab intestato successuri instituantur; casu quo quinque saltem adhibeantur testes in hoc posteriori. 759

Altera pars dubii, videlicet, quod Testamentum ad Acta, vel coram Principe factum revocari valeat per subsequens aliud Testamentum sine Actis, seu in absentia Actorum, ordinaria, vel privilegiata solemnitate factum, communiter docetur, ut videre est apud Jul. Clarum *§. Testamentum q.* 94. *num.* 2. Baldum *in l. omnium nu.* 3. *C. h. t.* Covar. *loc. cit.* Carpz *loc. cit.* & alios, *arg. l. omnium* 29. *V. Nec sane*, *C. h. t.* accedunt rationes, & Jura *n. præc.* allegata. Illud extra dubium est, Testamentum ad Acta datum, per aliud ibidem factum rumpi, non item per nudam verbalem revocationem ibidem factam, nisi elapsum sit decennium juxta dicta *num.* 743. *arg. l. Sancimus* 27. *hoc tit.* 760

Resp. III. De revocatione Testamenti parentum inter liberos specialiter statuunt Jura, quod non aliter quam per aliud Testamentum coram septem testibus legitime factum revocari valeat, etsi prius coram duobus tantum factum esset. *Novell.* 107. *& Authen. Hoc inter C. h. t.* ibi: Hoc inter liberos Testamentum ita infirmatur; si parens septem Testibus adhibitis, declaret, se nolle tale Testamentum valere, & aliam disponat voluntatem, vel in Testamento perfecto, vel in non scripto perfecta voluntate. Ex quibus verbis bene inferunt DD. requiri etiam ut posteriori Testamento inseratur expressa mentio revocatoria prioris. 761

Notant tamen Gilch. in *cit. Auth. hoc inter C. h. t.* Menochius *lib.* 4. *præsumpt* 166. *n.* 62. & alii, per secundum Testamentum privilegiatum inter liberos rumpi prius, casu, quo posterius est favorabilius liberis; quia forte in priori liberi inæqualiter, in posteriori vero æqualiter, fuere instituti. Ratio est, ne quod favore introductum in eorum odium retorqueatur, *leg. quod favore C. de leg.* 762

Ex his colliges, quomodo practice habere se debeat, qui Testamentum suum revocare intendit. Potest enim illud verbis, vel facto revocare, aut mutare; solis tamen verbis ante elapsum decennium revocare non potest, & post cursum decennii non nisi coram tribus testibus, vel saltem coram Actis juxta dicta *num.* 743. unde consultum non est, nudis verbis revocare: sed præstat facto revocare. Et quidem, si cito, & absque mora illud revocare, ac intestatus decedere vult, optime faciet, si id statim cancellet, totumque deleat, incidat vel auferat: tunc enim illico suum habet intentum per dicta *n.* 746. Si vero 763

aliud

aliud Testamentum condere cogitat, & seipsum ex priori recolligere intendit, petat illud a Judice, ad cujus Acta dedit, ipsum enim tradere tenetur, *arg. l. Omnium 19. C. h. t.* vel si alibi disposuit, accipiat, & pro libitu aliud disponat. Nec est necesse, ut secundum eo modo, vel eadem solemnitate, quo prius condat; quia prius per quodvis posterius, sive juxta ordinariam, sive privilegiatam solemnitatem rite factum, & validum, rumpitur ac revocatur per dicta *n. 757. & seqq.* ut prius Testamentum ad Acta datum, per testamentum solemne domi factum, vel per Testamentum aliud privilegiatum rumpere possit: & econtra per testamentum ad Acta, vel aliud privilegiatum posterius rumpere ac revocare Testamentum prius solemniter factum. Neque est necesse, ut testamentum prius dilaceret, vel ab Actis revocet, sed potest illud in suo loco intactum relinquere; quia sola confectio posterioris rumpit prius: quod illis notandum, qui libenter in occulto aliud Testamentum condere desiderantes timent ne avocando prius Testamentum, mutandi intentio advertatur.

763 Quæritur VII. An, & quomodo revocari possint, & quando revocatæ censeantur aliæ Ultimæ Voluntates, Donationes nempe mortis causa, Legata, & Codicilli? Resp. I. Certum est, quod æque aliæ voluntates ultimæ ac Testamentum revocari valeant. Ratio est; quia non tantum Testamentum, sed quævis Ultima voluntas defuncti ambulatoria est usque ad supremum vitæ exitum, *l. quod si 4. ff. de adim. legat.* Quomodo autem revocentur, & quando revocata censeantur, patebit ex sequentibus Conclusionibus. Et quidem de revocatione Donationis mortis causa, jam patet ex dictis. Hinc de legatis loquendo

764 Resp. II. Possunt legata revocari verbis, facto, & signis, in & extra Testamentum tacite & expresse: dummodo adsint eæ solemnitates, quæ ad ejusdem confectionem requiruntur, quinque nempe Testes. Communis & certa patetque Conclusio ex *tot. tit. ff. de Adim. Legat. & §. un. de Adempt. Legat.* ibi: Ademptio legatorum, sive eodem Testamento adimantur, sive Codicillis; firma est; sed & sive contrariis verbis fiat ademptio, velut si quis ita legaverit, do, lego: ita adimatur: non do, non lego, sive non contrariis, sed aliis verbis. Ex quibus verbis satis patet, Legata verbis expressis in & extra Testamentum revocari posse. Et in hoc differt revocatio legatorum a revocatione Testamenti, utpote quod solis verbis ante decennium valide revocari nequit, n. 743.

765 *Facto* revocantur legata, quando delentur, cancellantur, aut calamo inducuntur, *l. 1. princ. & l. 3. ff. de his, quæ in Test. delent.* Item, quando totum Testamentum per confectionem alterius, aut per totalem cancellationem vel destructionem, aut revocationem verbalem rumpitur, aut revocatur: eo quod juxta dicta *n. 663.* rupto vel invalido existente Testamento legata non debentur. Excipe limitationes n. 664. positas, & casum, quo nomen hæredis, non vero legata delentur, aut cancellantur juxta dicta *n. 749.* Cæterum licet confectione Testamenti alterius revocetur prius Testamentum, & legata ei inserta: tamen confectione posterioris legati, vel Codicilli, legatum aut Codicillus antecedens non revocatur, nisi in quantum eidem contrarius existit *arg. §. 3. instit. de Codicil.*

766 Quod etiam sola nuda voluntate, signis, nutu, v. g. vel litteris etiam ad interrogationem alterius manifestata revocari queat legatum, aperte docetur *l. si quis 3. § 11. ff. de adm. legat.* ibi: Non solum autem legata, sed & Fideicommissa adimi possunt, & quidem nuda voluntate. Dummodo legans alias sit perfecte præsens, loqui tunc possit, vel si non morbo aliquo accidentali absque infirmitate lethali sit impeditus, *arg. l. Nutu 21. ff. de Legat. 3.* Si enim ex mera infirmitate, & debilitate loqui non amplius posset sicque morti jam propinquus esset, solo nutu ad interrogationem alterius dato legatum revocare probabiliter non posset, eo quod taliter constitutus idem nec facere valeret per leges, & rationes supra n. 63. & 64. allegatas: Quamvis Molina *disp. 127. n. 6. & 212. num. 1.* Covar. in *c. cum ibi h. t. num. 3.* & multi alii concedant, etiam tali statu Legatum solo nutu, & fieri, & revocari posse *arg. l. Nutu 21. ff. de Legat. 3. & l. cum* *proponebatur 64. de Legat.* Quorum sententia improbabilis sane non est.

Tacite revocatur, vel potius revocatum ipso jure censetur legatum variis modis, & quidem primo. Si rem legatam Testator vivus alii donaverit, omnimodo extinguitur legatum, nec distinguimus, utrum propter necessitatem rei familiaris, an mera voluntate donaverit, sunt verba *l. rem legatam 18. ff. de adim. legat.* Nec refert, si donatio sit invalida, *l. legatum 24. ff. eod.* ibi: Sed etsi non valeat Donatio, tamen minuisse legatum intelligitur. Secundo revocatum censetur, si nulla urgente necessitate titulo oneroso illud alienet, vendat v. g. vel commutet, *l. Fideicommissa quoque 11. Si rem 12 ff. de legat. 3. & l. rem legatam 18. ff. de adim. legat.* ac Glos. *in l. quid post V. Dedit. C. de legat.* Porro non reviviscit legatum per donationem, vel alienationem revocatum, etsi illud postea Testator emptione, vel alia ratione iterum recuperet, *l. cum servus 15. ff. de adim. legat. & leg. qui res 95. §. 8. ff. de Solut.* 767

Quando vero necessitate aliqua urgente rem legatam titulo oneroso alienat Testator, puta quia alias erat peritura, vel tunc necesse erat ad providendam Familiam, legatum revocatum non censetur, sed adhuc valet, debetque hæres illud redimere, vel æstimationem ejus dare; nisi idem hæres sufficienter probet intentionem & voluntatem Testatoris fuisse, legatum tali alienatione adimere, seu revocare. Idem est, si necessitate compulsus legatum hypothecæ, aut pignori subjicit. Ita expresse statuitur *§ Si rem suam Instit. de legat. & l. Fideicommissa, 11. §. Si rem 12. ff. de legat. 3.* ibi: Si rem suam Testator legaverit, eamque necessitate urgente alienaverit, Fideicommissum peti posse: nisi probetur adimere ei Testatorem voluisse: probationem autem mutatæ voluntatis ab hæredibus exigendam. Concordat *leg. qui post 3. C. de legat.* Atque in hoc sensu ad concordanda jura intelligi debet *l. Si ex toto 8. prin. de legat. 1.* Nec obstat, quod per donationem etiam urgente necessitate factam, revocatum censeatur legatum *c. l. rem legatam ff. de adim. legat.* quia ratio diversitatis allegatur in *ead. l. rem legatam ad finem:* ubi dicitur, quod distinctio inter donationem liberaliter, & ex necessitate factam in munificentiam donantis non cadat: cum nemo in necessitatibus liberalis existat. 768

Tertio tacite ipso jure revocatum censetur legatum, si capitales & graves inimicitiæ oriantur inter Testatorem, & Legatarium: non item, si tolummodo leves: dicitur namque *l. 3. fin. ff. de adim. leg.* Si quidem capitales, vel gravissimæ inimicitiæ intercesserint, ademptum videri, quod relictum est: sin autem levis offensa, manet fideicommissum, & *l. si inimicitiæ 9. ff. de his, quibus ut indig.* Si tamen ante mortem in amicitiam redeunt, reviviscit iterum legatum: prout verbis fere formalibus statuitur *l. 4. immediate sequenti ff. eod.* Idem est, si legatarius Testatori, verbo aut facto gravem irroget injuriam, aut gravem accusationem, vel damnum attentet, Textu expresso *cit. l. Si inimicitiæ 9. ff. eod. & c. fin. §. Seja 2. ff. de adim. leg.* 769

Quarto revocata, vel potius expirata censentur legata, si legatarius ante Testatorem, vel ante completam conditionem moriatur, vel si hæreditas non adeatur, uti patet ex dictis. 770

Resp. III. Ad hoc, ut revocatio legati valeat, adhiberi debent eædem solemnitates, quæ ad confectionem legati requiruntur, septem nempe testes, casu quo legatum verbis aut signis revocatur. Molina *disp. 212. n. 1.* & Glossa recepta in *l. Fideicommissum C. de Fideicom.* & Communis DD. *arg. §. ex eo 7. inst. quibus mod. Test. infir. & §. un. inst. de adempt. legat.* In casu autem quo legata facto, vel tacita revocantur, tantæ solemnitates necessariæ non sunt, sed sufficit, si aliunde satis constet, vel sufficienter ordinaria probatione, duobus nempe testibus omni exceptione majoribus probetur. Molina *l. c. num. 5.* Covar. *de Testam. p. 2. Rubricæ num. 2.* Hinc sufficit, si facto constet, Legatum esse cancellatum, deletum &c. vel si duobus Testibus probari possit, quod Legatum fuerit alienatum, vel quod graves inimicitiæ fuerint exortæ &c. 771

Porro quæ de revocatione Legatorum dicta sunt, proportionaliter de Codicillis intelligenda sunt; eo quod

quod illa extra Testamentum non nisi per hos fiant.

Hic etiam aliqui agunt de Commutatione Legatorum piorum in alios usus pios facienda post mortem Testatoris. Verum de hoc §. *seqq.*

§. XXIII.

De Executoribus, & Executione Testamentorum, & aliarum Ultimarum Voluntatum.

S U M M A R I U M.

772 *Executor Testamenti quis?*
773 *Alius est* legitimus *alius*, Testamentarius, *alius* dativus: *alii* universales, *alii* particulares.
774 *Si nullus in Testamento deputatur, Executor illius est hæres, exceptis Legatis pro alimentis pauperum.*
775 *In defectu aliorum Executorum, Executor est Episcopus, præsertim in relictis ad causas pias.*
776 *Executor potest deputari unus, vel plures, Clerici, vel laici, etiam fœminæ.*
777 *Etiam Religiosus cum licentia Superioris.*
778 *Sine qua secundum aliquos executio est valida.*
779 *Secundum alios vero invalida.*
780 *Ipsi Superiores sine ulteriori licentia esse possunt executores.*
781 *Fratres Minores non possunt esse executores.*
782 *Possunt tamen dare executoribus consilium.*
783 *Potest etiam testator committere Fratri Minori, ut ipse aliquem executorem denominet: item potest obligare executorem, ut non nisi illius pauperibus, vel causis piis legata distribuat, quos denominaverit Frater Minor.*
784 *Regulariter nullus cogi potest ad suscipiendum munus executoris.*
785 *Ex causa tamen rationabili Clericus ab Episcopo, & laicus a Judice suo ad id cogi potest.*
786 *Executores, quamprimum possunt, tenentur exequi Ultimam Voluntatem.*
787 *Nisi certum tempus a testatore sit designatum.*
788 *Tum laicus Judex, quam Episcopus potest compellere Executores negligentes, sive sit ad causam piam.*
789 *Sive profanam.*
790 *Legatario non capace petendi legatum, tenetur Judex ex officio compellere executorem.*
791 *Judex Laicus executorem Clericum compellere non potest.*
792 *Judex post aditam hæreditatem, statim compellere potest executorem, ut exequatur,*
793 *Etsi Testator id prohibuerit.*
794 *Executor semel monitus, si intra annum non adimplet Voluntatem defuncti, amittit omne commodum ex testamento sibi competens.*
795 *Bis monitus, si pia legata exequi negligit, amittit profectum commodum etiam ante annum elapsum.*
796 *Qui intra sex menses legata pia etiam sine admonitione exequi negligit, debet illa cum fructibus restituere.*
797 *Executore negligente potestas exequendi devolvitur ad Episcopum.*
798 *In Executione Ultimæ Voluntatis, ipsa voluntas testatoris principaliter attendi debet.*
799 *Pluribus constitutis executoribus, an, & quando unus sine alio procedere valeat?*
800 *Religiosus, vel Clericus executor potest suo Monasterio, vel Ecclesiæ quid applicare, si dispositio est, ad causam piam in genere.*
801 *An vero etiam sibi ipsi, si dispositio est pro pauperibus in genere? dubitatur.*
802 *Affirmativa est probabilior.*
803 *Si Testator ignoraverit paupertatem executoris.*
804 *Nullus executor potest dispositionem pro una causa pia in aliam mutare.*
805 *Nisi nova causa, vel prius ignorata emergat.*
806 *Vel respectu eleemosynæ sit aliquod opus spirituale, v.g. Missarum, quas tunc reducere licet.*
807 *Papa tamen ex rationabili causa semper potest pias Voluntates ab uno in alium usum pium mutare.*
808 *Monitio Concilii Tridentini circa hoc.*
809 *Etiam Episcopus cum hærede, si relictum ad determinatam etiam causam applicari nequit.*
810 *Expirante causa pia ante mortem testatoris, debet legatum eidem relictum in alium pium usum converti.*
811 *Legato pro pauperibus in genere relicto, non potest executor pro libitu id distribuere, sed debet ordinarie procedere.*
812 *Et quidem prius incolis quam exteris dare.*
813 *Et inter pauperes loci, magis egenos eligere.*
814 *Inter æqualiter egenos loci, prius conjunctis Testatori, quam aliis succurrere.*
815 *Item debet meliores, præsertim Religiosos, pauperes aliis præferre.*
816 *Malevolis ac otiosis pauperibus omnino nihil est dandum*
817 *Cæteris paribus fœminæ præferuntur maribus.*
818 *Relicta pro pauperibus non potest executor uni soli dare.*
819 *Et universaliter nulli plus, quam necesse habet.*
820 *Quomodo exequenda dispositio pia:* Volo, ut hæc applicentur pro Dei Gloria, vel salute animæ meæ.
821 *Executores tenentur facere Inventarium, & reddere rationem expensarum, etsi id remiserit Testator.*

QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Executor Testamenti, vel alterius Ultimæ Voluntatis? Resp. 772
I. *Executor* ad propositum ille est, & dicitur, qui vel ex dispositione Legis, vel Testatoris, vel Judicis exequitur defuncti voluntatem. Ita in se Communis. Definitionis bonitas inde constat, quia convenit omni & soli definito, ejusque naturam clare explicat, ut magis patebit ex sequenti Conclusione, qua

Resp. II. Executores Ultimarum Voluntatum varii 773
sunt, varieque dividuntur. Alii enim sunt *Legitimi*, alii *Testamentarii*, alii *Dativi*. Et quidem *Legitimi* sunt & dicuntur illi, qui ab ipso Jure seu a Lege dantur; sive quibus munus exequendi a Lege competit. *Testamentarii* sunt, qui ab ipso Testatore in Testamento dantur, & designantur. *Dativi* sunt, qui a Judice, aut Magistratu dantur, casu quo hæres institutus Executor esse nequit, aut deputatus in Testamento munus exequendi accipere nolit, vel non possit. Vocantur ita ad imitationem Tutorum, quorum alii sunt Legitimi, alii testamentarii, alii Dativi *arg. tot. tit. de Test. tutel. & T. ff. de Tutor. & Curat.* Executores *Testamentarii & Dativi* rursus alii sunt & dicuntur *universales*; quibus nempe totius ultimæ voluntatis executio committitur. Alii *particulares* illi videlicet, quibus non integram voluntatem, sed unam vel alteram tantum dispositionem Particularem exequi, committitur.

Quæritur I. Quinam de jure sint executores? Resp. I. 774
Si testator in testamento nullum Executorem denominat ipso Jure executor est hæres institutus, eique munus exequendi de jure incumbit, adeo ut integram defuncti voluntatem, etiam quoad Legata pia exequi possit, & teneatur, si hæreditatem adit. Molina *disp. 247. n. 2.* Abbas *in c. 3. h. t. n. 4.* Pirhing *h. t. n.* 101. Layman *lib. 3. tr. 7. c. 11. q. 1.* Covarruvias *in c. 3. h. t. n.* 11. & Communis aliorum *arg. c. & c. Si hæredes 6. h. t.* juncta *l. nulli 28. C. de Episc. & Cler. & novel.* 131. *c.* 10. Limita tamen Conclusionem in casu, quo aliqua relicta sunt pro redemptione captivorum, vel pauperum alimentis, horum enim executio non ad hæredes, sed loci Episcopum tanquam communem patrem pauperum, & miserabilium personarum de jure pertinet, uti ex citatis juribus &c. 11. *cit. Novel.* 130. allegati docent DD. quamvis & in hoc attendenda sit consuetudo loci, ut bene observat Layman *l. c. num.* 1.

Resp. II. In defectu aliorum executorum, munus exe- 775
quendi pertinet ad Episcopum loci præsertim in relictis ad causas pias: veluti si Testator animam suam pro hærede instituit, aut pauperes, vel causas pias in genere. Layman *l. c. n.* 4. Molina *l. c. n.* 4. Sylvester *V. Test. 2. q.* 8. Abbas *l. c. n. 4, art. cit. Novel.* 130. *c.* 11. Idem est si hæres, aut executor deputatus voluntatem defuncti exequi negligit. Layman, & DD. citati, *arg. c. tua 17 h. t.* & ibi Glossa *V. Piis voluntatibus* juncta *l. Hæreditas* 50. *ad finem ff. de Petit. hæred.*

Quæritur II. Quinam possint deputari, & esse executores ultimarum voluntatum? Resp. I. Potest Testator unum, vel plures deputare executores ultimæ suæ voluntatis

luntatis: hosque vel masculos, vel fœminas, vel Clericos, vel Laicos, sive ex hæredibus, sive ex extraneis. Molina *disp.* 247. Layman *l. c. n.* 2. Pirhing *l. c. n.* 102. & Communis aliorum. Quod non tantum unus; sed plures, & quidem tam Clerici, quam Laici esse possint executores, patet ex *c. Joannes* 19. *h. t.* ibi: *Joannes Clericus & P. Laicus executores ultimæ voluntatis.* Quod etiam fœminæ esse possint Executrices ultimæ voluntatis, colligitur ex *c. nos quidem* 3. *h. t. & l. a Filio* 1. *§. pen. ff. de legat. aliment.* & tenet præter citatos etiam Bartolus *in c. a. Filio*, Covarruvias *c.* 17. *n.* 3. cum Communi aliorum. Imo admittitur ad hoc officium etiam minor 25. annis; dummodo septemdecim annos excesserit, Molina *l. c. n. fin.* Sylvester *l. c. q.* 1. Pirhing *l. c. n.* 112. Glossa *in c.* 2. *h. t. in 6. V. Religiosus*, ubi testatur etiam de consuetudine. Ratio est; quia in hac ætate constitutus quivis potest esse procurator ad negotia, textu claro *c. quia generaliter* 5. *§. fin. de Procur. in* 6.

777 Resp. II. Etiam Religiosi quicunque (exceptis Fratribus Minoribus) possunt deputari, & esse executores ultimarum voluntatum, tam quoad profanas, quam pias causas; dummodo ad exequendum habeant licentiam a legitimo Superiore. Communis ac certa ob claram Juris dispositionem in *c.* 2. *h. t. in* 6. & *Clem. un. h. t.* ubi insuper disponitur, quod Religiosus etiam exemptus teneatur reddere rationem Episcopo de munere Executionis peracto. Porro per superiorem, qui licentiam dare potest, intelligitur ad propositum, Superior localis, seu Prælatus Monasterii, Conventus, aut domus Religiosæ, nisi specialia Statuta aliud ordineat, Layman *l. c.* Pirhing *h. t. n.* 108. Sanchez *lib. 6. Moral. n.* 15. & 16.

778 Utrum autem executio, quam Religiosus absque licentia Superioris sui suscepit, ac peregit, valeat, multum disputant DD. & quidem affirmativam cum communi aliorum tenet Felinus *in c.* 2. *de judiciis*. Layman *l. c. n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 109. Sanchez *l. c.* Ratio eorum est: tum quod licet SS. Canones prohibeant, tamen non annullent executionem a Religioso absque licentia Superioris factam: tum quia, quamvis Religiosus *velle & nolle* non habeat, habet tamen consensum naturalem, qui una cum consensu Testatoris sufficiens esse videtur ad hoc officium, *arg. l. Filiusfamilias §. Veteranus ff. de procur.* ubi habetur, quod licet miles alias nequeat procurator in Judicio, tamen, si non repellatur actus ab eo gestus valeat.

779 Verum negativam docet, & egregie propugnat Covarruvias *de Test. c.* 17. *n.* 2. Molina *l. c. n.* 9. Sylvester: & alii: Probant suam sententiam ex *l. non dubium C. de leg.* ubi decernitur „ ut ea, quæ Lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet Legislator prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est; atqui *c.* 2. *h. t. in* 6. expresse prohibetur, imo ibidem *c. c.* 2. *h. t. in* 6. expresse dicitur, quod Religiosus *non possit esse executor* sine licentia sui Superioris. Et quidem ex ea ratione, quia *velle & nolle* non habet; ergo. Nec sufficere videtur consensus naturalis, alias enim etiam minor septemdecim annis, utpote naturali consensu gaudens valide esse posset executor. Neque in contrarium quid probat *l. filiusfamilias*; tum quia id jura expresse concedunt: tum quia longe strictius deponit Monachus *velle ac nolle* quam miles. Confirmatur ex Gloss. communiter recepta *in reg.* 1. *jur. in* 6. ubi manifeste ostenditur, quod quando dicit Lex *non potest esse* actus in contrarium gestus non tantum illicitus, sed & invalidus sit. Quorum consideratione posterior hæc sententia sane videtur probabilior, & juri conformior: licet prior probatione non careat.

780 Illud tamen hic notandum, quod Superior qui alteri dare licentiam exequendi ultimam voluntatem & ipse valeat sine ulteriori licentia exequi talem ultimam voluntatem: quia universaliter possunt Superiores uti facultate, quam aliis præbere valent: prout bene docent Molina *l. c. n.* 9. Sylvester *l. c. q.* 2. & communis aliorum. Possunt etiam Religiosi extra Monasterium degentes, v. g. aliquo beneficio Ecclesiæ provisi sine Superioris licentia dictum munus assumere, juxta Gloss. in *c.* 2. *in prin. V. Religiosus*, quia cum hic & nunc sub obedientia Prælati non vivant, aliquo modo *velle & nolle* habent, consequenter cessante ratione Legis, sine licentia petita executores esse possunt.

Resp. III. Fratres Minores nullatenus possunt esse executores ultimarum voluntatum, etiam ad causas pias factarum; neque possunt Superiores ad hoc munus eisdem dare licentiam. Communis ac certa, textu claro *Clem. Exivi §. verum etiam de V. S.* ibi „ Prædictis Fratribus non „ licet, nec eompetit, quin potius considerata puritate sta„ tus sui debent sibi scire interdictum, quod hujusmodi „ executionibus, & dispositionibus se exponant. Ratio ibidem & præponitur, & subjungitur „ cum dicti ordinis „ professores pro nulla re temporali possint in judicio experiri &c. hæc autem sæpius absque litigio, & contrectatione, vel administratione pecuniæ nequeant expediri 781

Veruntamen iis his dare consiliū, ipsorum statui non obsistit: pergit *cit. Clem. exivi*, ob rationem, quam statim subjungit, *cum in hoc ipsis circa bona temporalia nulla jurisdictio sive actio in Judicio, sive dispensatio tribuatur*. Ex quo Covarruvias *de test. c.* 17. *n.* 1. Sanchez *lib.* 6. *moral. c.* 11. *n.* 28. Barbosa *in cit. Clem. exivi de V. S. n.* 26. Molina *disp.* 247. *n.* 12. & Communis aliorum inferunt; posse Fratres Minores dare consilium executionis non tantum, quando libere interrogantur ab executoribus, sed etiam posse Testatorem mandare executoribus, ut ad executionem non procedant, nisi petito prius consilio a Fratribus, quamvis consilium datum sequi executores non teneantur, uti bene notat Sanchez *lib. 6. moral. c.* 11. *n.* 28. Barbosa *l. c.* Pirhing *h. t. n.* 112. Rodriquez *QQ. Reg. to.* 3. *q.* 70. *art.* 2. & communis aliorum. Ratio est; quia universaliter jussus aliquid facere cum consilio alterius, tenetur quidem consilium petere, ast non tenetur sequi, ut habet Communis apud Sanchez *l. c. & lib.* 1. *de matr. disp.* 34. *n.* 24. 782

Ulterius docet Sanchez ex *lib. 6. Moral. c.* 11. *n.* 31. & 41. Abbas *in Clem. Religiosus n. penul. relig.* Covarruvias *l. c.* Barbosa *l. c.* Bartolus, Emmanuel Rodriquez *QQ. regul. tom.* 3. *q.* 70. *ar.* 2. contra Molin. *disp.* 247. *n.* 2. & alios a Sanchez citatos, posse Testatorem committere Fratribus Minoribus, ut ipsi denominent unum, vel plures executores: item præcipere posse executoribus, ut non nisi illis pauperibus, vel causis piis hæreditatem, vel legata distribuant, quos Fratres Minores elegerint, vel commendaverint. Ducuntur hoc fundamento, quod in tali casu cesset ratio prohibitionis, cum hoc munus sine litigio, & contrectatione, vel administratione pecuniæ omnino valeant exequi, quale enim litigium contrectatio, vel administratio pecuniæ? si dicente Testatore: *ille sit meus Executor, quem hic aut ille Frater Minor, aut Guardianus denominaverit*: Guardianus dicat, *ego denomino Cajum*: vel quando Testator in Testamento ita ordinat: *lego mille florenos distribuendos pauperibus illis, quos Guardianus loci hujus nominaverit, vel pro quo rogaverit, aut quem commendaverit*. Et Guardianus dicat, *ego denomino, & commendo hos, vel illos*: vel si Testator ita disponit, *Lego annuatim mille distribuenda viginti pauperibus illis, quos recommendaverit, aut denominaverit ille vel hic Frater Minor* & designatus Frater certos recommendat. Accedit quod ita denominare pauperes, vel executores, sit solummodo facti, & non Juris, *arg. l. cum pater* 79. *§. Hæreditatem de leg.* 2. Hinc non immerito hæc doctrina contra Molinam manuteneri, & vel ideo etiam sine scrupulo a Fratribus practicari potest, quia, prætarquam quod inde in nullo maculetur eorum status, persæpe testatores rationabilissimum tale munus committunt Fratribus, utpote quibus ex Confessionali; vel aliunde plerumque magis quam aliis noti sunt veri, & eleemosyna præ ceteris digni pauperes. Vide Emmanuel Roderiq. *l. c.* 783

Queritur III. An executor in testamento deputatus cogi possit ad exequendam ultimam defuncti voluntatem. Resp. Regulariter loquendo talis cogi non potest, ut munus exequendi in Testamento sibi oblatum acceptet, & exequatur, etiamsi dispositio sit ad causam piam, postquam tamen tacite vel expresse acceptavit, omnino etiam invitus cogi potest, ut defuncti voluntatem exequatur, ac proin eidem amplius liberum non est, munus semel susceptum iterum recusare. Abbas *in c. Joannes* 19. *h. t. n.* 3. ibi Jo: Andreas, Molina *disp.* 248. *n.* 3. Covarruvias *de test. c.* 19. *n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 113. & Communis aliorum: *arg. c. c. Joannes* 19. *h. t.* ibi: *Post susceptum mandatū cogi debent.* Ratio est; quia universaliter *mandatum non suscipere cuivis liberum est susceptum autem consumandum est.* 784

Dixi *Regulariter*, quia ob causam rationabilem potest 785

test Episcopus Clericum in testamento Executorem denominatum cogere, ut munus suscipiat, vel nullo executore denominato, eidem hoc mandare, ut voluntatem defuncti exequatur: in quo tamen casu non erit executor Testamentarius, sed Dativus, vel potius Commissarius aut Delegatus Episcopi, Abbas *l. c.* Covarruvias *l. c.* & alii DD. *n. præc.* citati. Ratio est; quia universaliter potest Episcopus, quando eidem executio aliqua competit, munus suum alteri delegare, delegatumque, ut obediat, compellere: dummodo sit suæ Jurisdictionis, ut bene advertit Abbas *loc. cit.* Sylvester *V. Testamentum 2. q. 3. arg. l. un. c. qui pro sua jurisdictione*. Pariter potest Judex Laicus ob justam causam Laicum suæ jurisdictionis compellere, ut munus executionis suscipiat, & peragat, *arg. c. cit. l. un. C. qui pro sua jurisdiction.*

786 Quæritur IV. Quandonam executores teneantur exequi ultimam voluntatem defuncti? & a quo negligentes compelli possint, ac quibus pœnis subjaceant debito tempore non exequentes? Resp. I. Executores tenentur, quamprimum poterunt, exequi ultimam voluntatem, nisi certum tempus ab ipso Testatore sit designatum, Abbas *in c. si hæredes 6. n. 5.* Covarruvias *ib. num. 4.* Layman *l. 3. tr. 5. c. 11. n. 12.* Sylvester *V. Testamentum 2. q. 6. & 9. arg. c. si hæredes 6. h. t. & l. cum res 47. ff. de legat. 1.* ubi expresse præcipitur, ut Legata sine mora præstentur. Ratio est: quia adita per hæredem hæreditate, etiam Legatarius statim evadit dominus Legati, *l. si tibi homo 86. §. 2. ff. de legat. 1.* Hinc Layman: Sylvester, & alii docent, mortaliter peccare executores, si ex negligentia diu differant exequi ultimam voluntatem. Nec obstat, quod juxta Jura intra *num. 794.* citanda annus concedatur executoribus, pro exequendis ultimis voluntatibus ad causas profanas & sex menses ad causas pias. Nam contra est, quod ibi tantum designetur tempus in ordine ad incurrendas pœnas, si illo elapso executores exequi negligant defuncti voluntatem.

787 Dicitur autem notanter, *Nisi certum tempus ab ipso testatore sit designatum*, hoc enim in casu sufficit voluntatem exequi tempore per Testatorem designato, *arg. novell. 22. c. 2.* ubi dicitur, quod voluntas Testatoris sit pro Lege tenenda, quamvis illud prævenire liceat, cum talis præventio non sit contra Testatoris voluntatem; Molina *disp. 251. n. 1.* Abbas *in c. nos quidem 3. n. 10. h. t.* Pirhing *h. t. num. 19.* & Communis aliorum *arg. c. post mortem 12. c. de Fideicommiss.*

788 Resp. II. Tam Judici Laico, quam Ecclesiastico, Episcopo nempe, competit potestas monendi, ac compellendi executores Laicos ad exequendam voluntatem defuncti, sive hæreditas, aut Legata sint ad causam profanam, sive piam, ita ut hæc causa sit mixti Fori, detur que locus præventionis, Abbas *in c. si hæredes 6. nu. 3.* Covarruvias *ib. n. 1.* Molina *disp. 250. num. 1.* Pirhing *h. t. n. 115* cum Communi aliorum. Et quidem quod Episcopo competat hæc potestas, si Legata, vel alias voluntas defuncti sit ad causas pias, etsi Testator sit Laicus, controversia caret, sextu claro *c. tua 17. h. t.* ibi, cum in omnibus ultimis piis voluntatibus per locorum Episcopos „ providendum sit, ut secundum defuncti voluntatem „ cuncta procedant &c. mandamus quatenus executores „ Testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter, & „ plenarie in usus prædictos expendat, monitione præmissa compellas. Concordat *c. nos quidem 3. & c. si hæredes 6. h. t.* Quod autem etiam Laico in casu, quo voluntas est ad causam piam competat dicta potestas, patet ex *Auth. Hoc amplius de fideicom. & novel. 131. cap. Si quis ædificationem 10.* ubi etiam Legata pia, *providentia locorum Episcopi, & Judicis civilis jubentur compleri*.

789 Porro, quod in casu, quo dispositio est ad causam profanam, & Testator fuit Laicus, Judici Laico competat potestas compellendi executores certum est apud Omnes. Quod vero in tali casu eadem potestas etiam Episcopo competat etsi Testator, & executor sit Laicus, tenet Glossa *in c. si hæredes 6. V. ab Episcopo h. t.* Abbas *ib. nu. 7.* Molina *disp. 250. n. 5.* Covarruvias *ib. n. 3.* Hostiensis *in c. Joannes h. t.* Pirhing *h. t. n. 115.* & Teste Covarruvia communis aliorum, *arg. c. c. si hæredes 6. h. t.* ubi absque ulla distinctione Episcopo loci tribuitur facultas compellendi executores ad exequendam defuncti voluntatem. Ratio est: quia Judicis Ecclesiastici est, subvenire personis miserabilibus, ac destitutis auxilio, *c. super quibusdam 26. de V. S.* Talis autem persona censetur etiam esse defunctus, utpote quia ipse agere non potest, ut voluntas sua adimpleatur. Ab. *l. c. & in c. cum esses 10. n. 33. h. t.*

Resp. III. Quando is, cui aliquid in Testamento relictum est, id non exigit, seu exigere non potest, uti sunt Fratres Minores juxta dicta supra, potest, ac tenetur Judex ex officio sive Ecclesiasticus, sive Laicus compellere executorem, ut solvat. Abb. *in c. 3. hoc tit.* Molina *disp. 251. n. 10.* Laym. *l. 3. tr. 7. c. 10. num. 15.* Barbos. Pirhing *h. t. nu. 118.* & alii, *a. c. c. 3. h. t.* ubi nemine petente Episcopus ex officio processit. 790

Illud etiam notandum; quod etsi juxta dicta judex Laicus possit executores compellere ad exequendam Ultimam Voluntatem pro causis piis factam, si executor est Laicus, non item si est Clericus: eo quod in hunc penitus ulla jurisdictio Judici Laico competat, per vulgaria. 791

Resp. IV. Judices præsertim Ecclesiastici, statim post aditam ab hærede hæreditatem, monere, quin & compellere possunt executores, ut voluntatem defuncti executioni mandent etiamsi testator id expresse inhibuerit. 792 Prima pars Conclusionis patet ex *n. 785.* hoc ipso enim, quod juxta ibidem dicta teneantur executores voluntatem defuncti statim adimplere, *arg. l. cum res 47. in prin. ff. de legat. 1. & l. si domus 71. §. in pecunia ff. eod.* possunt a Judicibus ad id nolentes compelli, cum quivis compelli valeat, ut obligationi suæ satisfaciat: ut proin, licet executores non incurrant pœnam ab ipso jure statutam, nisi intra tempus a jure determinatum voluntatem exequi negligant; ut patebit ex Conclusionibus *n. 794. & seq.* ponendis; tamen ante illud tempus elapsum possunt arbitrariis pœnis ad executionem compelli; prout bene docet Covarruvias *in c. si hæredes 6. h. t. nu. 4.* & ibi Abbas *nu. 5.* Cardinalis ib. Pirhing *h. t. n. 129.*

Altera pars, quod executores compelli possint, etsi Testator id prohibeat, aperte docetur *c. tua 17. h. t.* ibi: *Licet etiam a Testatoribus id contingeret interdici*, Ratio est; quia privata persona non potest generalem Constitutionem publici Juris Ecclesiastici vel Civilis immutare aut impedire, *l. nemo potest 55. ff. de Legat. 1. & c. Requisisti h. t.* juncta *in c. c. tua V. Interdici h. t.* 793

Resp. V. Si executor semel monitus a Judice, sive Ecclesiastico, sive Laico voluntatem defuncti intra annum non adimplet, perdit omne id; quod eidem alias ex Testamento competit, sive hæreditas, sive Legatum sit, 794 Molina *disp. 251. n. 3.* Covarruvias *in c. si hæredes n. 6. h. t.* Pirhing *h. t. num. 126.* Textu expresso *Auth. Hoc amplius C. de Fideic. & novel. 1. c. 1. §. 1.* juncto *c. Nos quidem 3. & c. si hæredes 6. h. t.* ubi etiam ratio additur, nempe ut hac ratione *vota defuncti adimpleantur.* Alia ratio habetur *l. si patroni 55. §. Sed nec illud ff. ad S. C. Treb.* ibi: *Cur enim non videatur indignus, ut, qui destruit supremas defuncti preces, consequatur quid ex voluntate?* Limitatur tamen Conclusio in hærede necessario, utpote cui Legitima (sola tamen) nihilominus habetur, *arg. cit. Jur.* nisi forsan hæreditas sit talis, quæ dividi non possit, uti sunt Regna, Ducatus &c. *arg. c. licet. 6. de Voto*; ubi Filio Regis Hungariæ indicitur privatio Regni, si defuncti patris voluntatem non adimplet, Gl. *ib. V. Privandum*. Sylvester *V. Testamentum 2. q. 10. dicto 3.*

Resp. IV. Si executor his admonitus ab Episcopo dispositionem ad causas pias exequi neglexerit, etiam ante annum privatur commodis ex testamento eidem alias competentibus, Textus expressus habetur *in novel. 131. c. 11. V. Si autem, qui hoc jussi*: Covarruvias *in c. si hæredes 6. n. 5. h. t.* & ibi Ab. *n. 5.* Layman *l. c. n. 13.* Bart. & Salycet *in Auth. hoc Amplius C. Fideicom.* Quod si perperam neget, relictum esse Ecclesiis, vel aliis piis causis, condemnandus est in duplum: prout statuitur in *§. Mixta inst. de Action.* & tenent cum Communi DD. citati. 795

Resp. VII. Si executor cessante legitimo impedimento Legatum ad causas pias intra sex menses a die insinuati Testamenti numerandos non exequatur, debet in pœnam restituere præfata Legata, una cum omnibus fructibus & emolumentis, quæ a tempore mortis Testatoris interea percipi potuissent, ita verba bene formalia *novel. 135. V. si autem Legatum* & sequuntur DD. communiter. 796

Illud etiam hic notandum, quod si executor semel admoni- 797

monitus, intra annum voluntatem defuncti, præsertim circa causas pias adimplere negligat, potestas exequendi devolvatur ad Episcopum, ita expresse habetur *Novell. 131. c. 10. & c. nos quidem 3. h. t.* Quod si bis admonitus exequi negligat; etiam ante annum dicta exequendi potestas ad Episcopum devolvitur *cit. novel. 131. c. 11. §. si autem qui hoc facere.* Covarruvias *in c. nos quidem 3. h. t. n. 8.* Abbas *ib. n. 11.* & alii.

798 Quæritur V. Quomodo adimpleri, seu executioni mandari debeat ultima voluntas defuncti? Resp. I. In omnibus principaliter observanda; & pro Lege habenda est ipsa voluntas, ac dispositio Testatoris *l. verbis 120. ff. de V. S. & novel. 22. c. 2.* ibi *Disponat unusquisque super suis, ut dignum est, & sit Lex ejus voluntas:* hæc enim in ultima Testatoris dispositione tanquam Regina denominatur, *l. Condition. 19. prin. ff de cond. & dem.* dummodo Legibus non repugnet, *novel. 1. in præf. §. 1.* ibi ,, Justum est competentes deficientium dispositiones, quæcunque non repugnant Legibus, omnibus modis adimpleri; quia nemo potest in testamento cavere, ne leges in suo testamento locum habeant; prout dicitur *l. nemo potest. 55. De leg. 1.*

799 ,, Pluribus a Testatore executoribus simpliciter deputatis uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi forte nolente, ne voluntas Testatoris impediri vel nimium differri contingat, poterat alius (etiam unicus ex deputatis) nisi Testator aliud expresserit, officium executionis injunctum libere adimplere, sunt verba *c. fin. h. t. in 6.* ubi tamen Gl. *V. in remotis* notat, quod si absens intra tempus designatum possit venire, debeat exspectari adventus ejusdem. Idem est de alio impedimento si quo impeditus reperitur unus, vel plures ex sociis executoribus; quod videlicet executio differri debeat, si simile impedimentum brevi, vel intermino assignato finiendum dignoscitur; secus vero, si nimium extenderetur.

800 Resp. II. Si Testator disposuit, ut hæreditas, vel Legata dividerentur in pauperes, vel causas pias in genere, nullam specificando, poterit executor religiosus suo Monasterio, aut Clericus suæ Ecclesiæ, vel alius quique executor suis pauperibus consanguineis dicta legata applicare. Sanchez *l. 2. mor. c. 11. num. 59.* Layman *lib. 3. tr. 6. c. 11. num. 6.* Anchoranus *cons. 84. num. 9. & Sylvester V. Test. 1 q. 2. dicto 5.* Pirhing *h. t. nu. 109.* & alii. Ratio est; quia in his jam adimpletur voluntas defuncti; eo quod tam Ecclesia, quam Monasterium revera veniant nomine causæ piæ, consequenter voluntas videatur adimpleta, si Testator simpliciter disponat, ut in causas pias erogentur: sicut etiam si suis pauperibus consanguineis distribuit executor, casu quo dispositio in genere vult, ut pauperibus Legata dentur. Nec valet objicere, quod Religiosus, vel Clericus, suo Monasterio, vel suæ Ecclesiæ quid tribuens videatur in propria causa executionis autoritatem præbere. Nam contra est, quod causa Monasterii distincta sit a causa seu persona Professi: sicut etiam causa Ecclesiæ a causa seu persona Beneficiati; ob quod etiam testes esse possunt in causa suæ Ecclesiæ vel Monasterii, prout amplius diximus *lib. 2. tit. 20. de Testibus num. 197.*

801 Num autem pauper executor quicunque tandem, sibi ipsi applicare possit Legata, quæ vi dispositionis tenetur in pauperes, vel causas pias erogare; gravis est controversia inter DD. uti videre est apud Sanchez *l. c. n. 50. & seqq.* Mantica siquidem *de conject. ult. volunt. l. 8. tit. 5. n. 9.* Anchoranus *in c. 2. n. 3. h. t. in 6.* Abbas *in c. fin. n. 4. de inst.* & plures alii citati Sanchez *l. c.* volunt nequaquam posse executorem pauperem in tali casu sibi ipsi aliquid applicare de legatis hujusmodi: ducuntur, quia inter dantem, & acceptantem debet esse distinctio *arg. c. Per nostras 26. de jure patron.* ubi propterea non conceditur, quod possit Patronus seipsum præsentare, Nihilominus

802 Resp. III. In casu, quo Testator in genere disposuit, ut Legata, vel hereditas erogaretur in pauperes, vel causas pias, potest Executor etiam sibi ipsi quædam applicare; si revera pauper est, ipsiusque paupertatem ignoravit Testator. Sanchez *l. c. n. 54.* D. Thomas *2. 2. qu. 32. art. 9. ad 3.* Menochius *lib. 4. præsum. 125. num. 17.* Pirhing *h. t. n. 109.* Layman *l. c.* ac plures alii a Menochio, & Sanchez citati: Ratio est: tum quia executor non est deterioris conditionis, quam alii pauperes; Tum quia revera adimpletur voluntas defuncti, qui nil aliud intendit, quam ut vera eleemosyna detur pauperibus, quod plane etiam fit, si sibi ipsi, ut pauperi quid reservat executor. Accedit, quod etiam servetur distinctio inter dantem & accipientem; cum in hoc casu non executor: sed Testator revera dicatur dare eleemosynam: Executor vero sit tantum Minister; sicut si in vivis quis per servum elargitur eleemosynam, non servus, sed dominus revera dicatur dare eleemosynam; adeoque inter dantem & accipientem eleemosynam, etiam in hoc casu videatur esse distinctio. Per quod etiam patet ad rationem Adversariorum; præterquam quod etiam adsit disparitas; quia Patronus ob vitium ambitionis seipsum præsentare nequit, quod non procedit in casu nostro.

Dicitur autem notanter in Conclusione, *ipsiusque paupertatem ignoraverit Testator*; limitant enim DD. citati, præsertim Sanchez, ac Menochius Conclusionem in casu, quo Testator bene cognitam habuit paupertatem executoris; & merito, quia verisimile est, quod, si testator voluisset etiam executorem aliquid habere, eidem jam indicasset, utpote paupertatem illius sciens, ut proin hæc limitatio fundetur in contraria Testatoris voluntate. Notat tamen Sanchez posse executorem pauperem sibi aliquid attribuere, si scivisset quidem Testator executorem egentem esse, sed non scivit, quod tam gravi inopia premeretur. 803

Quæritur VI. An executores possint mutare ultimam defuncti voluntatem ad pias causas, in alium usum pium saltem in casu, quo Legatum ad destinatum pium usum non sufficit, vel applicari non potest? Resp. I. Regulariter loquendo nullus præter Summum Pontificem executor, nec Episcopus quidem relicta ad certas pias causas, in alios usus, vel causas, etsi evidenter meliores essent, commutare potest, si voluntas determinata defuncti commode ac juste adimpleri potest, Mol. *disp. 249. n. 1.* Layman *l. 3. tr. 5. c. 11. n. 11.* cum Communi ac certa aliorum. Probatur imprimis ex Iuribus *n. 798.* citatis, ubi dicitur, quod Voluntas Testatoris pro Lege habenda sit. Probatur ulterius ex *c. nos quidem, 3. h. t. & can. 4. caus. 13. q. 2.* ibi ,, Ultima Voluntas defuncti omnibus modis observari debet. Clem. quia contingit de Religios. domib. ubi expresse dicitur, quod ea quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicæ authoritate) converti. 804

Dicitur *Regulariter*, quia limitatur Conclusio primo in casu, quo causa aliqua vel de novo incidat, vel Testatorem latuit, quam si scivisset, & prævidisset, aliter disposuisset, & nunc quoque, si viveret, contentus foret, si ad alium pium usum converteretur, Layman *l. c. n. 11.* Sa *V. Testamentum n. 33.* Covarruvias *in c. 17. de test. n. 12.* cum aliis concedit, quod si pecunia in usum minus necessarium vel utilem sit legata, possit authoritate Episcopi in alium Christianæ Reipublicæ magis necessarium usum, cui aliunde sine magna difficultate subveniri non potest, convertere, Pariter si Testator certas pecunias legavit pro ornamento Sacristiæ; quia tunc indigebat: interea autem ornamentis abundanter aliunde providetur, & econtra Ecclesia ruinæ proxima est; poterit Episcopus cum consensu hæredis, vel executoris deputati dictas pecunias pro reparatione Ecclesiæ ruinosæ applicare & id quidem non ex alia potestate proprie dispensandi, vel commutandi voluntatem defuncti, sed ob rationabiliter præsumptam voluntatem testatoris secundum Epikejam uti bene observant DD. citati. 805

Limitant aliqui secundo ,, si contingit in quibusdam vel tam magnum missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis testatoribus præscriptis, nequeat satisfieri vel eleemosynam pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inveniatur, qui velit huic se muneri subjicere, unde depereunt piæ testantium voluntates, & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio datur: tali enim in casu Episcopus & Generales ordinum potestatem habere in suis respective Ecclesiis, reducendo & mutando ordinare, quod magis ad Dei cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire ex verbis C. Tr. docent. Verum hæc limitatio hodie non procedit, eo quod per decretum Urbani VIII. infra *in tit. de cel. Mis.* adducendum universaliter omnibus etiam 806

Epi-

Episcopis, & Generalibus prohibeatur, ne ullam reductionem missarum sine Sedis Apostolicæ licentia faciant, habetur præfatum decretum etiam in Bul. Cher. Incipit *cum sæpe*, estque 45. inter Constitutiones dicti Pontificis.

807 Dicitur autem notanter in Conclusione, *præter Summum Pontificem*, quia hic ex justa & rationabili causa licite & valide potest defunctorum commutare voluntates in alios pios usus, etiamsi voluntas defuncti adimpleri commode possit, uti cum citatis communiter tenent DD. *arg. c. Clem. quia contingit de Religios. dom. ibi: Salva Sedis Apostolicæ authoritate*. Concordat *l. 1. & 4. ff. de Administratione rerum ad Civit. pert.* Ratio est; quia cum is toti Reipublicæ Christianæ Præpositus, quæ magis eidem utilia sunt, providere & ordinare debeat: utique poterit relicta ad causam vel usum pium, convertere in alium Ecclesiæ magis utilem. Accedit, quod quævis voluntas, & dispositio pia Testatoris tacite se submittat ordinationi ac dispositioni summi Ecclesiæ Capitis, tacitamque habeat clausulam, *salva authoritate Summi Pontificis*.

808 Et quia plerumque contingit, quod Summi Pontifices in commutatione ulrimarum voluntatum ad instantiam & preces aliorum facienda, negotium committant Episcopis locorum, ordinavit Concilium Tridentinum *Sess. 22. de reform. c. 4.* ut *in commutationibus ultimarum voluntatum tanquam Delegati Sedis Apostolicæ non procedant, nisi prius summarie & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum*.

809 Resp. II. Si relicta pia vel non possunt applicari ad pium usum a Testatore designatum, vel non sufficiunt, vel converti nequeunt eo modo, quo voluit Testator, possunt & debent Episcopi cum consensu tamen hæredis vel executoris deputati, ad aliam piam causam relicta convertere, ita tamen, ut quantum fieri pore.t, servetur voluntas defuncti. Abb. *in c. 3. h. t. n. 6.* & ibi Covarruvias n. 12. Molina *disp. 249. n. 7* Laym. *loc. cit.* n. 10. & communis aliorum *arg. c. 3. h. t. & l. Legatum 16. ff. de Usu & usufruct. Sed unum semper nota*, ait, *loc. c.* Abb. *quod ista conversio non potest fieri per solum Episcopum*, sed cum consensu hæredis, aut Executoris, nisi forsan hic absque justa causa consentire recuset, *arg. cit. c. 3. h. t.*

810 Inferunt ex hac conclusione DD. citati, quod etsi juxta dicta alias legatum exspiret moriente ante testatorem legatario, tamen si quis alicui pauperi, vel Religioso, vel certæ piæ causæ qui legat, vel relinquit, non in favorem ipsius personæ vel causæ, nec principaliter intuitu ipsius sed ob animæ suæ salutem, tanquam ob piam causam (quod in dubio præsumitur) debeat simile relictum, dicto modo ad alium pium usum per Episcopum & hæredem applicari; etsi talis pauper, vel Religiosus, vel causa pia ante Testatorem moriatur, expiret, vel incapax reddatur.

811 Quæritur VII. An possit Executor, vel in ejus defectu Episcopus relicta ad causam piam, pro libitu, vel pauperi, cui vult etiam uni soli erogare; si testator in genere ac sine ulla determinatione dicit: *Volo, ut hæc bona distribuantur pauperibus*, vel *applicentur pro piis causis*, vel *pro honore Dei*, vel *pro salute animæ meæ* Resp. I. Etsi testator in genere dicat, *volo, ut hæc pecunia distribuatur pauperibus* tamen non possunt Executores pro libitu, multo minus pro affectu suo particulari distributionem facere, sed omnino tenentur ut consideratis considerandis ordinate procedant, & in elargiendo illos præ cæteris respiciant, quos testator magis voluisse rationabiliter præsumitur. Menochius *l. 4. Præsumpt. 125.* Bartolus *cons. 194. n. 3. in fine* Konig. *h. t. n. 60.* Zypeus *l. 3. consult. 1. de Parochiis*, & alii.

812 Hinc debent executores in tali casu pauperes Civitatis, vel loci præ exteris eligere, uti docet Glossa *in c. 2. Pauperes h. t. in 7.* Menochius *loc. cit.* n. 6. Tiraquell. *de Privileg. piæ causæ, Privil. 56.* & alii. Rationem dant; quia, nisi aliunde contrarium constet, magis his quam exteris, ut succuratur testatorem voluisse merito præsumitur, *arg. l. præses, C. de Servit. & aqua*.

813 Inter pauperes loci magis & prius succurrendum est magis indigentibus, quam minus egentibus, D. Thomas 2. 2. *q. 32. art. 3.* ad primum. Menochius *loc. cit. n. 10.* & DD. citati n. 811. Ratio est, iterum præsumpta voluntas Testatoris, utpote qui merito præsumitur id voluisse quod est magis meritorium; magis autem meritorium est, dare eleemosynam magis egeno, quam minus egeno, D. Thomas *loc. cit.* Menochius *loc. cit.*

Inter æqualiter egenos præferendi sunt conjuncti, ac 814
consanguinei Testatoris. Menochius *l. c. n. 3.* D. Thomas 2. 2. *q. 32. art. 9.* Ratio est: quia Testator præsumitur voluisse ordinatam charitatem; hæc autem propinquos præ exteris respicit; *arg. l. præses C. de Servit. & aqua* & 1. *ad Tim.* 5. Advertit tamen D. Thomas *l. c.* inter ipsos conjunctos esse etiam habendam rationem, ut potius succurratur magis, quam minus conjuncto; & prius magis, quam minus egeno.

Cæteris paribus, meliores preferendi sunt, præsertim 815
illi qui bono communi magis sunt utiles, imo hos etiam ipsis propinquis præferendos esse, vult D. Thomas 2. 2. *q. 32. art. 9. in corpore*. Hinc Menochius *loc. c. n. 12.* vult Pauperes Religiosos aliis pauperibus præferendos esse: quamvis enim nec Religiosi, nec personæ in Xenodochiis, ac Hospitalibus existentes, qui ex annuis redditibus sufficientem suam sustentationem habent, nomine pauperum hic veniant, & consequenter Executor illis de relictis elargiri nihil possit, casu quo testator mandavit, ut inter pauperes relicta dividerentur, uti bene observat Layman *l. 3. tract. 5. c. 11. n. 8* citans Palud. *in 4. dist. 15. q. 3. ar. 7. concl. 4.* Aliud tamen est de Religiosis nullos reditus habentibus & ex incerta Fidelium eleemosyna viventibus, quales sunt Fratres Minores.

Porro malevolis, & otiosis pauperibus penitus nihil 816
dandum esse, communiter docent DD. post D. Thom. & S. Augustinum; quia eleemosyna hujusmodi pauperibus scandalum, occasio peccati, & ruina animæ est, eo quod eleemosynæ innitentes, in desidia, otio & aliis vitiis, quorum fæcunda mater, & nutrix, ipsiusque diaboli pulvinar, & sponsa otium est, pergere vivant non sine magno proprio, & alieno, etiam Reipublicæ detrimento ut proin merito dixerit D. Augustinus *in Epist. 84.* ad Vincentium Donatistam. *Melius esurienti panis tollitur si de cibo securus justitiam negligat, quam esurienti panis frangitur si injustitiam seductus acquiescat*. Accedit Verbum Divinnm Eccl. 12. *Da bono, & non receperis peccatorem; benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare*.

Cæteris paribus fœminæ pauperes præ masculis sunt 817
juvandæ, præsertim vero pauperes Moniales. Menochius *loc cit. n. 7. & seqq.* Baldus *in l. multis in fin. ff. de statu hominum*, & alii: Rationem dant; quia fœminis paupertas periculosior est, quam masculis.

Resp II. Quando testator disponit in plurali, ut quæ- 818
dam distribuantur inter pauperes, regulariter non possunt Executores uni soli relicta dare, sed debent proportionaliter in plures distribuere. Felinus *in can. Omnes leges dist. 1.* Baldus *in leg. 1. n. 19. C. de SS. Eccles.* Jason *in l. Gallus §. quod si is n. 12. ff. de liber. & posthum.* & alii citati a Menochio *l. c. a n. 24.* contra nonnullos alios apud eundem Menochium; Ratio est quia ita esse præsumitur voluntas testatoris in plurali loquentis.

Resp. III. Largiendo relicta pauperibus non possunt 819
Executores uni soli plus dare, quam necessarium habet. D. Thomas 2. 2. *q. 32. art. 10.* Menochius *loc. cit. n. 26.* & Communis aliorum docentium pauperi superfluum dare vitium esse. Non enim datur eleemosyna, ut pauper dives efficiatur, sed ut necessaria habeat.

Quæritur VIII. Quomodo habere se habeant executo- 820
res? si testator dicit; *Volo, ut hæc impendantur pro salute animæ meæ* vel *pro Dei gloria*. Resp. In hoc casu satisfaciunt Executores si relicta applicent uni, vel pluribus piis causis, inter quas haud dubie etiam sunt pauperes, adeo ut in simili casu etiam uni soli pauperi tota relicta substantia dari queat, si eadem indiget. Menoch. *l. c. n. 1.* & Communis aliorum. Ratio est; quia revera satis fit voluntati defuncti cum quidquid pro causa pia sive uni sive pluribus expenditur, ad Dei gloriam, & animæ salutem cedat.

Tandem circa executores notandum, quod ante Executionem factam teneantur reddere rationem acceptorum & expensorum, etiamsi testator id remiserit, vel prohibuerit, ne Executor ad reddendam rationem cogeretur. Molina *disp. 251. n. 8.* Pirhing. *h. t. ad finem*. Sylvester *V. Testamentum 2. q. 8. circa finem arg. Clem. un. h. t. & Authen. Licet C. de Episc. & cler.* juncta *Novell.* 131. Ratio est; quia Exactio hujusmodi est munus publicæ potestatis introductum ob bonum commune, unde a privato Testatore impediri nequit.

TITULUS XXVII.

De Successionibus ab intestato.

1 *Ratio Ordinis.*

1 DUplici via acquirunt homines hæreditatem defuncti, videlicet *vel ex testamento, vel ab intestato §. fin. Inst. per quas personas, nob. acquir.* ita tamen ut quamdiu hæreditas ex Testamento aditi potest, Successio ab intestato locum non habeat. *l. Quamdiu 89. ff. de R. J. & l. Antequam 8. C. communia de Successione.* Hinc Compilator Juris Canonici postquam egit de Testamentis, & competente ex eis Successione, recte agit de Successionibus ab intestato.

§. I.

De Natura, & Divisione Successionis ab intestato: ubi etiam de Computatione Consanguinitatis graduum in ea observanda.

SUMMARIUM.

2 *Intestatus quis dicatur?*
3 *Successio ab intestato definitur.*
4 *Est duplex: una in stirpes, altera in capita.*
5 *Ordo Succedentium breviter enarratur.*
6 *Graduum computatio in linea recta.*
7 *Graduum computatio in linea transversali utriusque Juris.*
8 *Graduum computatio civilis pro Successione hæreditaria etiam a jure Canonico servatur: & graduum computatio Canonica pro matrimoniis etiam a jure Civili servatur.*

2 PRo faciliori notitia Successionis ab intestato notandum prius, quod *Intestatus* ille dicatur, *Qui vel omnino Testamentum non fecit, aut non Jure* (id est non legitime seu valide) *fecit, aut id, quod fecit, ruptum, irritumque factum est, aut si ex eo nemo hæres extiterit,* juxta verba Justiniani *prin. Instit. de Hæred. quæ ab intest.* Qui igitur tali succedit, dicitur intestato, seu ab intestato succedere, & hæres ab intestato vocatur. Nec refert, an quis noluerit, aut non potuerit, facere Testamentum, quivis enim quod effectus Successionis, pro intestato habetur; *Nam licet qui testari non potuit, proprie non sit intestatus, puta impubes, furiosus, vel cui bonis interdictum est: tamen hos quoque pro intestatis accipere debemus,* ait Ulpianus *l. prin. de Suis & Legitim. H.N.*

3 Quæritur I. Quid & quotuplex sit Successio ab intestato? Resp. I. Est acquisitio hæreditatis absque Testamento, vel dispositione hominis Legibus debita *toto Tit. ff. Si quis omissa causa Testam.* dicitur *acquisitio hær.* loco generis. Dicitur *absque Testam.* per quod differt a Successione ex Testamento. Additur: *vel dispositione hominis Legibus debita;* quibus verbis differt ab acquisitione hæreditatis per pactum vel renunciationem cum consensu illius, de cujus hæreditate agitur factam: hæc namque ex speciali dispositione & conventione hominum inter se acquiritur; Successio ab intestato autem absque ulla hominis dispositione Legibus debetur: unde & Successio *legitima*, ipsaque hæreditas ab intestato acquisita, *legitima*, id est Legibus debita vocatur *L. 3. §. 2. Pro socio l. Legitimam 8. ff. de Relict. hæred.* & *l. Quamdiu 89. ff. de R. J.*

4 Resp. II. Successio ab intestato duplex est, seu potius dupliciter fit, in capita nempe & in stirpes. *Successio in capita* fit, & est quando plures ejusdem gradus personæ æqualiter succedunt, ita ut una de hæreditate plus non accipiat, quam altera, totque fiant portiones seu partes hæreditatis æquales, quot sunt capita, seu personæ: ob quod Successio in capita dicitur *Novell. 118. c. 3. in fine Successio in stirpem*, seu stirpes fit, & est, qua unus, vel plures nulla habita ratione multitudinis vel paucitatis personarum, loco alterius ita succedunt, ut omnes simul, sive multi, sive pauci sint, tantam portionem de hæreditate accipiant, quantam accepisset ille, cujus loco succedunt: quamvis dein talem portionem inter se æqualiter ac in capita dividant. Exemplum est in casu, quo pater intestatus moriens duos liberos, ac sex nepotes ex filio prædefuncto relinquit: hoc in casu sex nepotes succedunt in stirpem, id est in locum sui patris a quo tanquam stirpe proveniunt, ac omnes plus non accipiunt quam pater eorum, si viveret, accepisset, tantum nempe, quantum quivis ex duobus fratribus suis adhuc viventibus. Eandem portionem acciperent, si plus, vel pauciores essent nepotes v. g. duodecim, vel duo aut tres, vel unus *§. Cum filius 6 & fin. Instit. de Hæred. quæ ab intest.* & *Auth. In successionem C. de suis, & legitim.*

Quæritur II. Quinam, & quo ordine ab intestato succedant? Resp. Sequentes ordine sequenti succedere: videlicet. Primo Descendentes defuncti, Secundo Ascendentes illius. Tertio Collaterales consanguinei, fratres v. g. illius. Quarto Conjux. Quinto Fiscus. Ita antiquato Jure antiquo statuitur *Novell. 118. cap. 1. 2. & 3.* ac *tot. Tit. ff. & C. Unde vir, & uxor, totoque tit. C. de bonis vacantium*, patebitque ex sequentibus; quia de quovis ordine succedentium horum specialiter agemus. 5

Quæritur III. Quomodo computentur gradus consanguinitatis in ordine ad dignoscendum, si quis sit gradu proximior consanguineus defuncti? Merito præmittitur hæc quæstio subsequentibus Paragraphis: Nam quia in illis dicemus, eum, qui est proximior gradu, esse etiam priorem in successione, ita ut remotiorem excludat, *§. plures, Instit. de Legit. agnati success.* omnino prius explicare & scire oportet, quomodo computatio graduum fieri debeat ad dignoscendum, quis sit proximior. Itaque Resp. I. In linea recta ascendentium, & descendentium eodem modo computantur gradus consanguinitatis secundum Jus Civile, quo secundum Jus Canonicum, ita ut utrobique recepta hæc sit Regula unica: *Tot sunt gradus in linea recta ascendente ac descendente, quot sunt personæ una dempta, communi nempe stipite, a quo incipit numeratio;* consequenter *tot gradibus distant in linea recta duæ personæ, de quibus quæritur inter se, quot sunt personæ a communi stipite, una dempta.* Sic v. g. Pater & filius in primo gradu sunt conjuncti; avus & nepos in secundo: proavus & pronepos in tertio, & sic deinceps. Textu claro *can. ad sedem, 2. caus. 35. q. 2. & §. 1. ac seqq. Instit. de Grad. cognat.* caret Conclusio omni controversia. 6

Resp. II. In linea collaterali, seu transversali, tam æquali quam inæquali aliter computantur gradus a Jure civili in ordine ad capiendam hæreditatem; aliter a Jure canonico in ordine ad contrahenda matrimonia. Omnes textu aperto *c. can. 2. caus. 35. q. 2.* de Jure Canonico enim pro linea collaterali æquali habetur illa Regula: *Quot gradibus singulæ personæ, de quibus quæritur, distant a communi stipite, tot gradibus distant inter se.* Pro linea collaterali inæquali autem recepta est sequens Regula: *Quot gradibus persona remotior distat a communi stirpe, tot gradibus distant duæ personæ collaterales inter se;* prout patebit ex dicendis infra *l. 4. t. de Sponsalib. & Matr.* Econtra de Jure civili pro computandis gradibus lineæ collateralis tam æqualis, quam inæqualis habetur alia, & quidem unica sequens regula. *Tot sunt gradus quot sunt, ex utraque parte vel linea personæ, una dempta, communi nempe stipite:* consequenter *tot gradibus duæ personæ in linea transversali distant inter se, quot ex utraque parte numerantur personæ usque ad communem stipitem, in quo ambæ conveniunt, una dempta, ipso nempe stipite communi* Sic v. g. duo fratres secundum Jus Civile in ordine ad capiendam hæreditatem distant duobus gradibus inter se, quia sunt tres personæ, duo fratres nempe, & pater, in quo tanquam communi stipite conveniunt, consequenter una dempta duo gradus; hinc de Jure Civili in linea transversali non datur gra- 7

dus

dus primus. Pariter duo patrueles sunt in quarto gradu inter se; quia enim utraque parte seu linea usque ad communem stipitem sunt quinque personæ, ipsi nempe duo patrueles; duo ipsorum patres, & avus, una autem persona, avo nempe dempto, sunt quatuor personæ, consequenter quatuor gradus. Rursus nepos & patruus, id est fratres patris distant inter se tertio gradu; quia nempe usque ad communem stipitem; avum scilicet ex utraque parte numerantur quatuor personæ, una vero dempta, sunt tres, consequenter tres gradus. Ita unanimis ob claram Juris dispositionem, *arg. tot. tit. Inst. de Gradib. cogn. & c. 2. caus. 35. qu. 5.* ubi etiam exempla afferuntur illis verbis. *Fratres itaque, qui secundum Leges sæculares dicuntur in secundo gradu, juxta Canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in secundo: & sic deinceps.* Rationem diversitatis merito servandæ inter Canones & Jus Civile ibidem allegat Pontifex diversam causam; ait namque: *dum ventilatio Legibus & SS. Canonibus distincte invenimus, ob aliam atque aliam causam, alteram Legum fieri, alteram Canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hereditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos tradatur. In Canonibus vero ob hoc progenies computatur, ut aperte monstretur usque ad quartam generationem a consanguineorum nuptiis sit abstinendum &c.*

8 Illud tamen notandum, quod computatio graduum Juris Civilis in ordine ad successiones hæreditarias non tantum in Foro sæculari, ac civili, sed etiam Ecclesiastico & Canonico sit observanda; quia quoad hoc leges civiles approbatæ, & canonizatæ sunt a SS. Canonibus, *arg. cit. can. 2. caus. 35. qu. 5.* Et econtra computatio graduum Juris Canonici in ordine ad contrahendum matrimonium non tantum in Foro Ecclesiastico, sed etiam sæculari sit servanda, prout ipsi etiam fatentur Civilistæ *arg. cit. can. 2. caus. 35. qu. 5.* ut proin verum sit dicere, quoad successionem hereditariam, eodem modo fieri computationem graduum a Jure Canonico, & Civili; Et econtra computationem graduum in ordine ad contrahendum matrimonium, pariter eodem modo fieri ab utroque Jure, consequenter Jus utrumque in computatione graduum non nisi penes diversa objecta differre, idque ob rationem *n. præced.* allegatam.

§. II.

De Successione Descendentium, liberorum nempe, nepotum, ac pronepotum.

S U M M A R I U M.

9 *Liberi varii afferuntur.*
10 *Liberi legitimi & naturales simul quomodo succedant.*
11 *Legitimati per Matrimonium qui? succedant eodem modo, quo legitimi.*
12 *Sicut etiam adoptati liberi.*
13 *Legitimati per Rescriptum Principis, vel Comitis Palatini, quomodo succedant?*
14 *Legitimatio Rescripto Principis facta non exspirat nativitate subsequente filiorum.*
15 *Naturales liberi qui? & quomodo succedant?*
16 *Spurii qui? & quomodo succedant?*
17 *Spurii improprie dicti juxta Canones qui?*
18 *Liberi ex damnato coitu parentibus non succedunt, alimenta tamen ab eis percipiunt.*
19 *His comparantur liberi parentis rei criminis læsæ Majestatis.*
20 *Nepotes cum liberis existentes succedunt in stirpem.*
21 *Sicut etiam, si soli sine liberis extent, & a diversis parentibus proveniunt.*
22 *Si filius superstes succedere aut nolit, aut non possit, succedunt nepotes.*
23 *Nepotes naturales legitimati quomodo succedant?*
24 *Nepotes naturales non legitimati succedunt aviæ maternæ.*
25 *Utrum vero paterno avo succedant, magna est controversia. Et an. seq.*
27 *Contra Jus commune habent statuta & consuetudines locorum circa Successionem ab intestato, præsertim in Bavaria.*

Quæritur I. Quinam liberi, & quomodo succedant ab intestato? Ante responsionem notandum, liberos esse in varia differentia; alii enim sunt, & dicuntur spirituales; alii affines seu privigni; alii legitimi & naturales simul alii legitimi tantum, alii naturales tantum. Naturales rursus alii proprie tales alii spurii; alii ex damnato coitu; alii legitimati; alii non legitimati. *Filii spirituales* alicujus dicuntur illi, quos quis in Baptismo, vel Confirmatione tenuit, *arg. can. 1. caus. 30. q. 3.* Et de his certum est, quod penitus nullum habeant jus succedendi ab intestato parentibus suis spiritualibus; quia nulla inter eosdem habetur ratio consanguinitatis, prout dicitur cit. *can. 1. caus. 30. q. 3.* *Liberi affines*, sive Privigni sunt & dicuntur respectu Vitrici, seu Novercæ. De quibus pariter certum est, quod in nullo casu ab intestato succedant parenti vitrico, sive novercæ, *l. Affinitatis, 7. C. Communia de Successione*, ibi: *Affinitatis jure nulla successio permittitur*, & *l. 3. C. eod.* ibi: *Vitrico privigni successionem intestato Civili, vel honorario non deberi, certissimum est.* His itaque extra omnem controversiam positis, dabimus de aliis liberis Conclusiones sequentes.

Resp. I. Liberi primi gradus, naturales & legitimi simul, sive, quod idem est, liberi ex legitimo matrimonio procreati omnes sine ulla status differentia, sive fœminæ sive mares, sive sui, sive emancipati; sive laici, sive clerici, etiam Religiosi in capita & æqualiter ab intestato succedunt patri & matri, ut excludant non tantum collaterales consanguineos, v. g. patruos, avunculos &c. sed etiam ascendentem, & descendentes nepotes, casu quo horum, nepotum nempe, patres adhuc in vivis existunt. Unanimis ac certa claris Juribus *Novell. 118. cap. 1. & Auth. in Successione C. de Suis & legit.* Ratio desumitur tum ex præsumpta voluntate defunctorum, qui utique liberis suis potius, quam extraneis bona sua congregasse, & relinquere voluisse merito censentur; tum ex jure & æquitate naturali, ut ex bonis paternis liberi alimenta consequantur, *l. Cum ratio, 7. ff. de Bonis damnat.* 10

Resp. II. Liberi naturales legitimati per subsequens matrimonium, eodem modo, quo legitime nati ab intestato succedunt parentibus, *§. 2. Instit. de Hæred. quæ ab intest. & c. Tanta 6. Qui filii sint legitim.* & ibi Glossa *V. Legitimi*, cum Barb. *n. 14.* Pirhing *h. t. n. 6.* Engel *eod. n. 8.* Gailus *lib. 2. Observ. 141. n. 1.* & Communiter alii aliorum docentium, legitimatos per subsequens matrimonium per omnia æquiparari legitime natis; eo quod magna vis matrimonii omnia præcedentia purget, Glossa *laudat.* Dicitur autem proles naturalis per matrimonium legitimari, quando pater illius cum matre, ex qua Proles concepta erat postea contrahit matrimonium, sive dein hoc fiat ante, vel post nativitatem prolis naturalis, etiam in mortis articulo, imo etsi interea aliam duxerit, dummodo aliquando ducat, & dummodo tempore conceptionis habiles ad contrahendum erant, *arg. cit. c. Tanta 6. Qui filii sint legit.* & ibi DD. communiter; præsertim Barbosa; diceturque amplius in *lib. 4. cit. Tit. Qui filii sint legitimi.* 11

Resp. III. Filii legitimi tantum; id est adoptivi etiam eodem modo, quo legitime nati æqualiter in capita succedunt adoptanti, vel arroganti, *l. 4. C. de Legitim. hær.* & ibi: *Sive pater dum in sua potestate fuisset, solum genitor in adoptionem dedit cum filiis naturalibus adoptivi patris ante & post acquisitis defuncto ab intestato succedere potest.* Dummodo ante mortem adoptantis per emancipationem adoptatio non dissolvatur, *l. Cum in adoptivis, 10. §. 2. C. de Adopt.* Ad successionem tamen agnatorum & cognatorum adoptantis non admittuntur, *l. 10. §. 1. C. de Adopt.* 12

Resp. IV. Liberi naturales Legitimati per Rescriptum Principis, vel Comitis Palatini quoque æquali jure cum legitime natis succedunt ab intestato parentibus suis, si tres concurrant conditiones, videlicet Primo, si nulli extent liberi legitimi. Secundo si pater peracta generatione matrem ex justa causa ducere, sicque per subsequens matrimonium prolem legitimare non potuit. Et tertio, si proles in legitimationem consenserit. Ita expresse statuitur *Novell. 74. cap. 1. & Novell. 89. c. 9.* Observat tamen circa primam conditionem Gailus *lib. 2. Observ. 142. n. 7.* citans Communem, quod supremus Princeps de plenitudine potestatis suæ possit naturalem etiam extantibus legitimis ad successionem ab intestato legitimare cum clausula Diplomati inserta, *non obstante quod adsint legit.* vel etiam 13

in præjudicium legitimorum. Ratio est; quia potest antiquas Leges abrogare, & novas ordinare, *arg. l. Disputare, 3. de Crim. Sacril. & l. 5. C. de Divers. Rescript.* Quæ ratio, cum cesset in Comite Palatino, ei ita legitimandi potestas non competit, nisi eidem speciali expresso privilegio concessa inveniatur; uti post Baldum *in l. Cum filius familias, ff. de Testam. milit. n. 1.* notat Gailus *loc. cit.*

14 Verum autem legitimatio filii naturalis per Rescriptum Principis, tempore, quo nulli existebant liberi, factam, quoad Successionem ab intestato expiret, quando postea legitimos liberos pater generet, gravissima est controversia inter Doctores. Affirmativam multi tenent citati a Tiraquell. *in l. Si unquam, n. 275. C. de Revoc. donat. arg. leg. Existimo, 98. princ. ff. de V. O.* Negativam vero tuentur Gailus *loc. cit. n. 5.* Bartolus *in l. Ex facto, n. 3. ff. de Vulg. & pupill.* Baldus *ibid. n. 1.* ac etiam Jason *n. 15.* ubi dicit esse Communem. Fundamentum eorum desumitur ex illa Juris Regula, quod semel perfecta & consummata non irritentur, etsi ad eum casum perveniant, a quo incipere non potuissent, *l. In ambiguis, 85. §. 1. ff. de R. J.* ibi: *Non est novum, ut, quæ semel utiliter constituta sunt, durent, licet ille casus extiterit, a quo initium capere non potuerant, & c. Factum, 73. de R. J. in 6.* ibi: *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat a quo non potuit inchoari.* Et videtur hæc sententia omnino probabilis.

15 Resp. V. Filii naturales non legitimati, id est, procreati ex duabus personis liberis, tempore conceptionis ad matrimonium inter se ineundum non inhabilibus, matre vel concubina, vel saltem non meretrice publica, aut pluribus ita exposita; ut pater certus sciri nequeat, æquali jure cum legitime natis succedunt matri ab intestato, etsi mater fuerit persona illustris. Ita clare Jura *l. 2. Unde cognati, §. Novissime Inst. ad S. C. Orfitian. l. pe[…] S. C. Orfit. & l. Si qua illustris, ad fin. C. eod.* ibi: *Si autem con[…]abina (erat illustris) libera conditionis constituta filium vel filiam ab homine libero habita procreaverit, eos etiam cum legitimis liberis ad materna venire bona, quæ jure legitimo, in suo patrimonio possidet, nulla dubitatio est.* Patri vero ab intestato non succedunt, si proles, vel nepos legitimus, vel uxor ejusdem adhuc extant; his vero omnibus deficientibus capiunt tales liberi naturales præter nutrimentum, sextam partem bonorum, seu duas uncias cum matre sua dividendas; ita, ut non prolibus naturalibus, altera vero uncia matri remaneat. *Novell. 18. c. 5. & Novell. 89. cap. 12. Si quis autem 4.* ibi: *Si quis autem defunctus fuerit, legitima & omnino sobole non extante filiorum dicimus aut nepotum, aut deinceps successionis, neque legitima conjuge, deinde maniatur non disponens de sua substantia &c. sit autem ei libera mulier in Schemate concubinæ sociata, & filii ex ea, & alimentum damus eis, & intestatis parentibus duas paternæ substantiæ uncias habere cum matre partiendas, quotquot fuerint filii, & unius filii portionem mater accipiat.* Dummodo pater ex una sola, & non ex pluribus concubinis plures tales liberos habeat, hoc enim in casu, ejus liberi ita procreati & matres ipsorum privato beneficio Legis carerent, in odium libidinis paternæ; prout in citatis Novell. ulterius ordinatur, quibus etiam concordat *Authen. licet. C. de Natural. lib.*

16 Resp. VI. Liberi *Spurii* proprie tales, seu vulgo *quæsiti*, id est, procreati quidem a duabus personis liberis, & tempore conceptionis ad contrahendum matrimonium habilibus, matre tamen communi meretrice, vel saltem pluribus ita exposita existente, ut quis ex fornicatoribus pater sit, certo sciri non possit, *arg. l. Vulgo quæsiti; ff. de Statu hominum*, patri nullatenus succedunt, *arg. §. 4. Inst. de Success. cognat.* Ratio patet; quia certus pater nescitur: Matri vero, eodem modo, quo naturales ab intestato succedunt: nisi mater fuerit illustris, *cit. §. Novissime Instit. ad S. C. Orfitian.* ibi: *Novissime sciendum est, etiam illos liberos, qui vulgo quæsiti sunt, ad matris hæreditatem ex hoc consulto admitti.* Idem statuitur *l. 2. ff. Unde cognati.* Dicitur tamen notanter, *nisi mater fuerit illustris*; huic enim naturales quidem, non autem spurii succedunt, si liberos legitimos habet, secus vero si legitimis careat, textu claro *l. Si qua, 5. ad S. C. Orfitian.* ibi: *Sancimus, ut neque ab intestato justis liberis existentibus aliquid penitus ab illustribus matribus ad spurios perveniat.*

17 Dicitur in Conclusione *Spurii proprie tales*; quia etiam nati ex damnato coitu vocantur *Spurii* præsertim a Canonistis, *arg. cap. Tanta. Qui filii sint legitim.* qui penitus spurios, & natos ex damnato coitu promiscua accipiunt, qui tamen in sensu Juris Civilis proprie *spurii* non sunt.

Resp. VII. Liberi ex damnato coitu, id est, procreati ex illis, inter quos tempore congressus matrimonium esse non potuisset, quales sunt filii Presbyterorum, liberi ex adulterio; item liberi ex incestu, nec patri, nec matri ab intestato succedunt; etiamsi nulli legitimi extent, textu claro *Novell. 89. cap. fin. & Auth. Ex complexu C. de Incest. nupt.* ubi etiam alimenta eis denegantur, ibi: *ex complexu nefario aut incesto, aut damnato coitu liberi nec naturales sunt nominandi omnis paternæ substantiæ indigni beneficio, aut nec alantur.* Quamvis quoad alimenta a Jure Canonico Jus Civile mitigatum sit, ita ut his quoque liberis a parentibus alimenta debeantur, *arg. c. Cum habent 5. de Eo, qui duxit in matr.* Concordat Jus Bavaricum *tit. 39. art. 7.* statuens, ut hujusmodi liberi tandiu saltem de parentum bonis sustententur, donec ipsimet labore manuum suarum, aut arte panem necessarium sibi acquirere valeant. 18

Liberis ex damnato coitu æquiparantur, ita ut ab omni successione ab intestato excludantur, liberi, quorum parentes ob crimen læsæ Majestatis sunt condemnati, *leg. Quisque, 5. §. 1. C. ad l. Jul. Majest.* Item liberi eorum, qui propter hæresin damnantur, *c. Excommunicamus, 3. Damnati de Hæret.* quod tamen limita in Germania, ubi Hæretici tolerantur. 19

Quæritur II. Quinam, & quomodo succedant nepotes ab intestato? Resp. I. Quando cum liberis legitimis primi gradus concurrunt legitimi nepotes, vel pronepotes &c. Tunc parentibus eorum præmortuis, avo, vel aviæ ab intestato succedunt tales nepotes, vel pronepotes æquali jure cum liberis, hac tamen cum differentia, quod liberi in capita, nepotes vero, vel pronepotes in stirpes succedant. Unanimis ac certa, apertis Juribus, *§. Cum filius, 6. Instit. de Hæred. quæ ab intest. Novell. 118. & Auth. in successionem, C. de Suis & legit.* ibi: *In successionem patrisfamilias, seu filiifamilias liberi ejus, si sunt, omnibus aliis prælati succedunt. Primi quidem gradus æqualiter succedant, nepotes vero, & ulteriores in stirpes.* Ratio est; quia fictione Juris repræsentant patrem, sicque jure repræsentationis veniunt, *arg. cit. §. 6. Inst. de hæred.* Quid autem sit *in capita*, & quid *in stirpes* succedere; vide supra *num. 4.* 20

Resp. II. Si nullis existentibus liberis primi gradus soli existant nepotes ex diversis liberis primi gradus, tunc omnes jure repræsentationis in locum parentum succedunt in stirpes, & non in capita, sive æqualis, sive inæqualis sint numeri; ut si Titius tres liberos habuisset, ii vero ante Titium mortui essent, & unus eorum tres liberos, alter vero quinque, tertius autem unum tantum, nepotes avi reliquissent, omnes in stirpes ita succederent, ut unicus nepos ex tertio succedens, tantum caperet de substantia avi, quantum quinque ex altero provenientes, vel tres illi ex primo procreati, eo quod idem & non plus quivis horum parens, quem repræsentant, & in cujus locum succedunt, accepisset. Idem dic, si plures in ulteriori gradu v. g. pronepotes, aut abnepotes extent, sive æquali sive inæquali numero, sive ejusdem, sive diversi gradus, quivis enim ex numero talium, suum semper repræsentat parentem, ejusque in locum succedit, tantumque & non plus de hæreditate ab intestato capit, quantum parens eorundem habuisset, *l. 2. C. de Suis & legit.* ibi: *Nepotes ex diversis filiis diversi numeri succedentes ab intestato non pro virilibus portionibus, sed ex stirpibus succedunt.* Adhuc clarius atque ad longum habetur *in §. Cum filius, 6. §. fin. Inst. de Hæred. quæ ab intest.* Ex quo etiam cum Communi aliorum dicimus, quod descendentes jure repræsentationis cum quovis alio in infinitum succedant, ita ut abnepos vel pronepos, quorum parentes sunt defuncti, per liberos etiam primi gradus non excludantur a successione abavi, vel proavi. 21

Resp. III. Quando parens nepotum, filius nempe avi, hæreditatem ab intestato adire vel nollet, vel non posset, succedunt præfato modo nepotes. Ita contra Hunn. docent Forsterus *l. 4. cap. 20. num. 8.* Haunoldus *Tract. 5. cap. 3. Controv. 2. num. 424.* Beisold. Manz, Vaconnius, & alii, *arg. l. 7. ff. de his, qui sui vel alieni juris*, ibi: *Si qua pœna pater affectus fuerit, ut vel civitatem amittat,* 22

vel

vel servus pœnæ efficiatur, sine dubio nepos loco filii succedit. Accedit, quod etiam in his procedat Juris ratio, videlicet memoriæ sui in posteris propagatio, *l. Liberorum* 120. *ff. de V. S.* Et quia etiam tales vere ex sanguine avi descendunt.

23 Resp. IV. Nepotes naturales legitimati per subsequens Matrimonium, eodem modo, quo legitime nati avo ab intestato succedunt per jura *n.* 11. citata. De Legitimatis vero per Rescriptum Principis idem proportionaliter dicendum, quod de liberis Legitimatis *n.* 13. *& seqq.* diximus. Ratio est, quia nomine liberorum etiam nepotes veniunt, ubi Jura aliter specialiter non disponunt *l. Liberorum* 220. *ff. de V. S.*

24 Resp. V. Nepotes naturales non legitimati, etiam spurii proprie tales succedunt aviæ maternæ; aliisque ascendentibus ex linea materna. Est communis *l. Modestinus*, 8. *ff. Unde cognati* ibi: *Modestinus respondit, non ideo minus ad aviæ maternæ bona ab intestato nepotes admitti, quod vulgo quæsiti proponuntur*. Concordat *§. Novissime* 3. *Instit. ad S. C. Orfitian. & l.* 5. *C. eod.* ubi tamen limitatur Conclusio in casu, quo mater est persona illustris, ac nepos spurius.

25 Utrum autem, & quomodo naturales nepotes succedant avo paterno, magna controversia est inter Doctores, qui tamen in hoc conveniunt, quod spurii proprie tales avo paterno nullatenus succedant, eo quod certum patrem non habeant. De Nepotibus naturalibus vero Schneidevv. in *lib. 3. tit. 1. de success. liber. natur.* & alii dicunt, eos avo paterno nullatenus nec in duabus unciis succedere, *arg. l. fin. C. de Natural. lib.* ubi postquam statutum est; quod avus ex Testamento prolibitu quædam relinquere possit nepotibus naturalibus, additur: *Sed hoc in his tantummodo sancimus, in quibus voluntate aliquid consecuti fuat. Jura etenim ab intestato in avi successionem nemini eorum penitus aperimus*. Hanc sententiam amplectuntur *Land. Rech tit.* 39. *art.* 4.

26 Econtra Covarruvias *de Matrim. p.* 2. *c.* 8. *§.* 4. *n.* 18. cum aliis docet, nepotem naturalem eodem modo succedere avo, quo modo parens ejus defunctus, quem repræsentat, successisset, in duabus nempe unciis, si nulli legitimi descendentes, nec legitima extet uxor, juxta dicta supra *num.* 15. *arg. Eadem l. fin. C. de Natur. lib.* ibi: *Et hæc non solum eis accidere censemus a substantia avi paterni naturalis, vel etiam proavi, vel ejus cognationis*. Ex quibus verbis Jus succedendi avo paterno ab intestato pro nepotibus eruere conantur. Verum prioris sententiæ DD. hæc verba Legis aliter interpretando respondent, videlicet quod intelligenda sint & referenda ad priorem textum, ut sensus sit, quod non tantum avus paternus, sed & proavus &c. possint in Testamento suam substantiam relinquere nepotibus naturalibus. Et sane hæc interpretatio DD. consequenter etiam sententia eorum Juri videtur conformior, quamvis etiam Covarruviæ opinio sua probabilitate non careat. Ulteriorem hujus controversiæ examinationem relinquimus Legistis.

27 Cæterum, quæ hactenus circa Successionem Descendentium ab intestato dicta sunt, da Jure communi procedunt, contra quod varia habentur statuta particularia ac consuetudines locorum. Inter quæ etiam est, quod in aliquibus locis soli primogeniti succedant. In quibusdam locis fœminæ etiam legitimæ cum masculis Nobilibus æqualiter non succedunt, sed contente esse debent certa per statuta municipalia, vel consuetudinem assignata portione, relicta substantia tota remanente masculis pro conservatione familiæ, quod idem etiam habetur statutum in Bavaria per Novellam editam a Serenissimo Electore Ferdinando Maria, 1672. 2. Aprilis. Eadem Bavariæ statuta etiam in hoc differunt a Jure communi, quod nepotes naturales cum legitimis extantibus aviæ maternæ ab intestato non succedant, *cit. tit.* 39. *art.* 5.

§. III.

De Successione Ascendentium, & Collateralium, fratrum nempe, & aliorum sanguine junctorum.

S U M M A R I U M.

28 *Deficientibus Descendentibus, & fratribus germanis succeduat soli Ascendentes.*
29 *Et quidem æquales in gradu, in stirpes æqualiter.*
30 *Etiamsi bona defuncti vel ex toto, vel a potiori ab uno parentum veniant.*
31 *Si cum ascendentibus existunt fratres germani, succedunt omnes in capita.*
Proximus quis? Ibid.
32 *Fratres uterini, vel consanguinei soli excluduntur ab ascendentibus.*
33 *Germanorum proles, non item nepotes succedunt cum ascendentibus.*
34 *An præmortui germani proles sine aliis germanis extantes succedant cum parentibus, alii negant.*
35 *Alii affirmant.*
36 *Ascendentes quomodo succedant naturalibus?*
37 *Deficientibus Descendentibus, & Ascendentibus succedunt fratres & sorores germani.*
38 *Eorumque præmortuorum proles; ita tamen, ut hæc in stirpem, & illi in capita veniant exclusis uterinis.*
39 *Soli defuncti præmortuorum fratrum existentes liberi succedunt in capita.*
40 *Solvitur instantia ex Jure.*
41 *Si existunt cum eis defuncti fratres uterini, vel consanguinei, tunc liberi germanorum succedunt quidem sed in stirpes.*
42 *Deficientibus germanis, & liberis eorum succedunt uterini vel consanguinei cum eorum liberis.*
43 *Et fratres ac sorores quidem æqualiter non habita ratione, an a patre vel matre bona provenerint; & tribus seqq. nu.*
47 *Nullis existentibus fratribus & sororibus eorum, succedunt cæteri collaterales juxta gradus prærogativā.*
48 *Adoptivi filii non succedunt legitimis liberis patris adoptantis,*
49 *Frates naturales ac spurii, cæterique collaterales illegitimi ex patre tantum conjuncti, nec sibi invicem, nec legitimis, nec bi illis succedunt.*
50 *Conjuncti vero ex linea materna: & sibi invicem, & legitimis, ac cum illis, uti legitimi succedunt.*
51 *Nati ex damnato coitu, ab omni successione repelluntur.*

Quæritur I. Quomodo succedant parentes, & alii ascendentes casu quo nulli extent descendentes defuncti? Resp. I. Si quis intestatus moritur sine liberis & nepotibus, ac etiam sine fratribus & sororibus germanis id est ex utroque vinculo conjunctis, & sine horum liberi eidem ab intestato succedunt, soli ascendentes tamen, ut gradu proximior semper excludat graduum remotiorem; pater v. g. vel mater, avum & aviam defuncti. Omnes, quia ita, & ad longum statutum habetur *Novell.* 118. *c.* 2. per quam etiam correctum est Jus antiquum, vi cujus mater excludebatur a successione filiorum *prin. Instit. ad S. C. Tertyll.* Ordinatur insuper citata *Novell.* 118. *c.* 2. quod pater & mater ab intestato liberis æqualiter succedant in capita, etiamsi omnia vel plura filii v. g. bona ab uno parentum patre v. g. vel linea paterna proveniant juxta dicenda infra *n.* 30. 28

Resp. II. Quando plures ascendentes in secundo vel ulteriori gradu sine fratribus vel sororibus defuncti existunt, v. g. avus & avia paterni, una cum avo & avia materni, aut cum solo avo materno, aut econtra, tunc succedunt æqualiter non quidem in capita, sed in stirpes, ita ut in tali casu mediam capiat avus & avia paterni, alteram vero avus & avia materni vel unus horum, si solus cum aliis existit. Caret iterum controversia ob apertam Juris dispositionem *cit. Novell.* 118. *c.* 2. ibi: *Si plurimi ascendentium vivunt, qui eundem habent gradum, ex eo inter eos hæreditas dividatur, ut medietatem quidem accipiant a patre ascendentes, quanticunque fuerint; medietatem vero reliquam a matre ascendentes, quantoscunque eos inveniri contigerit.* 29

30 Resp. III. Ascendentes tam in primo, qnam secundo, aut ulteriori gradu æquali, præfato modo æqualiter succedunt Descendenti intestato, etsi hic cuncta, vel saltem plura a patre vel linea paterna, quam a matre, aut econtra acquisita habeat. Fachin. *l. 6. c. 4.* Mynsinger *Cent. 6. Observ. 55. n. 3.* dicens doctrinam Conclusionis practicari in Camera Imperiali, Nicol. de Ubald. *de Succession. ab intest. p. 2. n. 4.* Pirhing *h. t. n. 12.* cum Communi aliorum contra Beelich. *p. 3. concl. 20. n. 14. & seq.* Schneidevvin. Bartol. & nonnullos alios. *arg. l. Si plures 10. §. Filio, ff. de Vulg. & pupill. substit. & c. Novell.* 118. *cap.* 2. ubi Imperator generaliter, ac sine ulla distinctione bonorum dicit, hæreditatem Descendentium inter Ascendentes esse æqualiter dividendam. Ratio est; quia cuncta bona propria filii unum patrimonium, unamque hæreditatem efficiunt; nam *hæreditas nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuerit, l. Hæreditas, 62. ff. de R. J. & l. Nihil 24. ff. de V. S.* ergo, quia Novella dicit, totam hæreditatem æqualiter dividendam esse inter Ascendentes, distinguere inter bona non debemus.

31 Resp. IV. Si cum Ascendentibus æqualis gradus, extant etiam germani fratres aut sorores defuncti, tunc omnes succedunt æqualiter & in capita, ita ut tot fiant portiones æquales, quot sunt capita, seu personæ, v. g. existunt una cum matre & patre defuncti tres fratres, fiunt quinque portiones æqualiter dividendæ. Item si deficientibus etiam parentibus defuncti existunt ejusdem avus, & avia paterna, una cum avo materno, & tribus fratribus fiant sex æquales portiones, ut proin concursus fratrum faciat, quod successio ascendentium, quæ, si soli essent, fieret in stirpes, juxta dicta *n. 29.* fiat in capita. Ita desumitur ex *Novell.* sæpe citata 118. *cap.* 2. ibi: *Si cum ascendentibus inveniantur fratres aut sorores ex utrisque parentibus conjuncti defuncto, cum proximis gradu ascendentibus vocabuntur, si & pater aut mater fuerit dividenda quippe inter eos hæreditate secundum personarum numerum, uti & ascendentium, & fratrum singuli æqualem habeant portionem.* Et ibi Gloss. communiter recepta *Vers. Proximis.* Covarruvias *in Epitome de Success. ab intestat. n. 6.* Fachin. *l. 6. cap. 7.* Pirhing *h. t. n. 15.* & Communis aliorum. Nec obstat; quod in citata Novella dicatur, *fratres succedere cum proximis gradu*, hi autem sint parentes, non item avus v. g. vel alii in ulteriori gradu ascendentes, ergo si parentes tanquam in proximo, utpote primo gradu non existunt, fratres soli, & non cum cæteris descendentibus succedunt defuncto. Nam contra est, quod proximus in Jure dicatur, quem hic & nunc nemo antecedit, *l. Proximus 92. ff. de V. S.* ibi: *Proximus est, nemo quem antecedit*: consequenter cum deficiente patre & matre, avum v. g. & aviam in gradu nemo antecedat, inter ascendentes proximi erunt, & cum fratribus, hique cum illis succedere habebunt.

32 Dicitur tamen notanter in conclusione *Fratres Germani*, quia frates, aut sorores uterini, id est, ex sola matre, vel consanguinei ex solo patre, excluduntur per ascendentes, prout docet Pirhing *h. t. n. 15.* & communiter pro Regula traditur a Legistis, *arg. cit. Novell.* 118. *c.* 2. ibi: *Si inveniantur fratres & sorores ex utrisque parentibus conjuncti.*

33 Porro, si cum ascendentibus existunt fratres aut sorores germani, simulque hujusmodi fratris præ defuncti proles, etiam hæ cum illis, sed non nisi in stirpem succedunt, quatenus nempe jure repræsentationis veniunt in locum patris. Ita expresse statuitur *Novell.* 127. *c.* 1. ac etiam corrigitur *Novell.* 118 *c.* 3. ubi tales proles in dicto casu a successione exclusi erant, verba *Novell.* 127. ita sonant. *Hoc itaque juste corrigentes sancimus, ut si quis moriens relinquat ascendentium aliquem, & fratres qui possunt cum parentibus vocari, & alterius præmortui fratris filios, cum ascendentibus & fratribus vocentur etiam præmortui fratris filii, & tantam accipiunt portionem quantam eorum futurus erat pater accipere, si vixisset.* Nepotes vero vel pronepotes præmortui fratris hoc privilegio non gaudent, sed a parentibus fratribus excluduntur; tum quia hæc Novella est correctoria prioris, consequenter ultra casus expressos non extendenda, *c. Quæ a jure communi 28. de R. J. & l. 141. ff. eod.* Tum quia jus repræsentationis ultra fratrum filios locum non habet in linea Collaterali, *arg. Auth. post fratres, fratrumque filios C. de legit. hæred.*

Num autem præmortui fratris filii simul succedant in casu, quo præter ascendentes, nulli extant fratres aut sorores germani; non conveniunt DD. Negativam tenent Cujac. *ad dict. Novell.* 118. Zoesius *ad ff. de Suis & legit. hær. n. 28.* Perez *in tot. C. ad S. C. Tertyll.* Pirhing *h. t. n. 14. arg. cit. Novell.* 127. ubi in illo duntaxat casu admittuntur liberi fratris præmortui, quo simul cum eis existunt etiam adhuc alii fratres ipsius defuncti, consequenter, ajunt, cum hæc Novella sit correctiva Juris anterioris, ultra casus expressos extendenda non est, *arg. præter Jura cit. n. præced. l. Præcipimus, 32. C. de Appellat.* Et *Exceptio unius firmet Regulam in contrarium*, per vulgaria. 34

Econtra alii, ut Forsterus *de Success. 3. cap. 7.* Schneidevvin. *lib. 2. tit. 1. de secundo gradu success. n. 29.* ubi citat Cyn. *in Tract. Success. ab intest. §. Nunc in hac parte 2. n. 5. & 9* & alii, quorum sententiam veriorem etiam judicat Haunoldus *Tract. 5. c. 3. n. 478.* affirmativam docent, idque probare conantur tum ex *Novell.* 127. Rubrica, ita sonante, *Ut fratrum filiis succedant pariter ad imitationem fratrum etiam ascendentibus extantibus*, ubi ut legenti patet, nulla distinctio est inter filios fratris sine aliis, vel cum aliis fratribus extantes. Tum ex eo quod penitus nulla ratio assignari queat, ob quam præmortui fratris filii succedant, si adhuc extant fratres aut sorores defuncti: & non, si sine hujusmodi fratribus soli sint: prout consideranti liquet. In qua opinionum varietate id sane fatendum est, quod utriusque sententiæ Authores passim fatentur, utramque nempe sententiam probabilem, adeoque Transactioni locum esse. Posteriori tamen sententiæ adhæret Jus Bavariæ *Land. Recht tit. 40. arg. 4.* 35

Resp. V. In iis casibus, in quibus filii naturales, ac illegitimi succedunt parentibus, succedunt parentes illis. Covarruvias *in Epitome de Success. ab intestat. n. 19.* Pirhing *h. t. n. 16.* Bartolus *in l. ult. ff. de His, quibus ut indig.* Baldus *in Auth. Licet C. de Natural. Novell.* 89. 13. ibi: *In quibus casibus naturales filios vocavimus ad successionem, in iis quoque & ipsi decentem naturalem patribus devotionem servent, eandemque mensuram, sicut parentes prospiciunt naturalibus filiis secundum nostram Legem & ipsi parentibus compensent, sive in successionibus, sive in alimentis.* 36

Quæritur II. Quando, & quomodo ab intestato succedant Collaterales? Resp. I. Si quis intestatus moriens nec descendentes, nec ascendentes reliquit, succedunt eidem sanguine juncti Collaterales taliter, quod proximior gradu semper totaliter excludat remotiorem. Et quidem omnium primo fratres & sorores germani, id est ab utroque parente, tam matre nempe, quam patre conjuncti defuncto *die rechte Schwester und Brüder, Sive die geschwistert von beyden Banden, oder Voller Geburth* æqualiter & in capita succedunt, penitus exclusis fratribus & sororibus consanguineis, id est, ex solo patre, & uterinis, sive ex sola matre junctis. Caret controversia, ob clara Jura *Novella 118. cap. 3. & Auth. itaque C. Communia de Success.* ibi: *Itaque mortuo patrefamilias, si filius decedat intestatus sine liberis, relictis fratribus, & sororibus aliis consanguineis, aliis uterinis, & quibusdam ex utroque parente conjunctis, in eos solos transmitti hæreditatem qui ex utroque latere connexi sunt.* Ratio est; quod licet etiam consanguinei & uterini æque sint in primo gradu ac fratres germani, tamen quia duplex vinculum plus ligat quam simplex, merito Jura germanos aliis fratribus præponunt. 37

Resp. II. Si una cum defuncti fratribus & sororibus germanis extent etiam aliqui fratris aut sororis germanæ prædefuncti liberi, tunc hi quoque cum illis ab intestato succedunt, ita tamen ut fratres & sorores in capita, liberi vero hujusmodi in stirpem loco patris jure repræsentationis veniant, tantum omnes simul capientes, quantum eorum parens, si viveret, accepisset. Unanimis & certa apertis Juribus *Novell. cit.* 118. *c.* 3. *§. Si autem defuncto* ibi: *Si autem defuncto fratres fuerint, & alterius fratris, aut sororis præmortuorum filii, vocabuntur cum illis ad hæreditatem etiam isti, & quanticunque fuerint, tantam ex hæreditate percipient portionem, quantam eorum parens futurus erat accipere, si superstes esset.* Idem habetur *in Auth. C. de Legitim. hæred.* ubi etiam, sicut & in *cit. Novell.* 118. *c.* 3. ordinatur, quod hujusmodi præmortui, fratris liberi etiam excludant fratres & 38

foro-

ſorores ex uno parente tantum conjunctos; licet enim (addendo rationem pergit Novella) frater vel ſoror ex uno parente ſit in ſecundo gradu junctus defuncto, præmortui fratris germani, liberi autem in tertio, nihilominus quia hi privilegio Juris ſuum patrem repræſentant, ejuſque loco ſuccedunt, pater autem eorum, ſi viveret, utpote germanus defuncti frater excluderet uterinos & conſanguineos, etiam liberi ejuſdem excludunt: ob eandem rationem præmortui fratris liberi excludunt patruum defuncti, id eſt, fratrem ſui patris, & avunculum, id eſt, fratrem ſuæ matris: ſicut & amitam, ſororem ſcilicet patris, & materteram, ſororem nempe matris, *cit. Novell.* 118. *c.* 3. *§. Illud palam*, & *auth. Poſt fratres autem C. de Legit. hæred.* Notandum tamen, quod jus repræſentationis, quo cum defuncti fratribus in ſtirpem ſuccedunt fratrum liberi; ulterius non extendatur ad deſcendentes collaterales, ut proin, ſi præmortuus frater defuncti relinqueret nepotes, hi cum fratribus defuncti, vel fratrum liberi non ſuccederent, nec etiam fratres aut ſorores ex una parente excluderent; uti expreſſe cavetur *cit. Novell.* 118. *c.* 3. *℣. Hujuſmodi vero privilegium.* Ratio eſt, quia jus repræſentationis ultra fratrum filios in linea collaterali ſe non extendit, *arg. auth. poſt fratres fratrumque filios. C. de Legit. Hæred.*

39 Reſp. III. Quando nullis defuncti fratribus aut ſororibus germanis, nec aliquibus ex una parente conjunctis extantibus ſoli ſuperſunt ei defuncti fratribus & ſororibus germanis, liberi, tunc hi omnes ſuccedunt in capita, etiam plurium fratrum, aut in diverſo numero ſint liberi; v.g. Si Titius relinquit tres liberos ex præmortuo fratre germano, & ſex ex præmortua ſorore germana, dividitur hæreditas in novem partes æquales æqualiter inter novem dictos liberos dividendas. Ita Fachineus *lib.* 6. *cap.* 3. Molina *Diſp* 164. *n.* 12. Covarruvias *in Epitome ſucceſſ. n.* 2. Mynſinger *Cent.* 3. *obſerv.* 94. Pirhing *h.t.* cum communiori & veriori aliorum, quos copioſe citat Harprecht contra Gloſſam *in auth. Ceſſante ℣. Stirpes eod. de Legit. hæred.* Accurſ. *in dictam auth. Ceſſante* & plures alios. Probatur Concluſio ex *L.* 2. *§.* 2. *ff. de Suis & legit. hæred.* ibi: *Duos fratres habui, unus ex his unum filium; alius duos relinquit, hæreditas mea in tres partes dividetur* & *l. penult. ad fin. C. de Legit. hæred.* ubi de liberis fratrum & ſororum ita habetur: *Illo procul dubio obſervando, ut ſucceſſio non in ſtirpes, ſed in capita dividatur, & is gradus in ordinem legitimum transferatur.* Eandem ſententiam ſpeciali Conſtitutione in Comitiis Spirenſibus cum conſenſu Statuum Imperii approbavit Carolus V. Imperator 1529. *tit. Kayſerliche Conſtitution. und. gatung. von bruder and ſchwöſter kinder &c.* ut proin in terris Imperii ſententia noſtra omnino præferri debeat. Ratio eſt; quia quando filii fratrum ſoli exiſtunt, nulla opus eſt repræſentatione, cum in tali caſu filii proprio conjunctionis jure, & ex propria perſona ſuccedant, conſequenter etiam hæreditatem æqualiter, utpote æquales in gradu dividant.

40 Dices, Jura allegata correcta fuiſſe a Jure novo *Novell.* 118. *c.* 3. ubi aperte habetur, quod filii fratrum, patruo ſuo jure repræſentationis, conſequenter in ſtirpes ſuccedat; ergo. Reſp. neg. antec. quia dicta. Novella Jus antiquum ſolummodo corrigit, filioſque fratrum patruo ſuo in ſtirpes ſuccedere dicit in caſu, quo cum eis etiam concurrunt defuncti fratres & ſorores: ibi: *Si defuncto fratres fuerint, & alterius fratris, aut ſororis præmortuorum filii*: conſequenter cum in hoc ſolo caſu Jus antiquum corrigat, in reliquo illud intactum relinquit: præſertim cum *Exceptio unius firmet Regulam in contrarium*, & Juris correctoria non ſint extendenda, *c. Quæ a communi* 28. *de R. J. in* 6. & *reg.* 14. *ff eod.*

41 Reſp. IV. Si præmortuis fratribus & ſororibus germanis exiſtunt liberi cum fratribus & ſororibus ex uno parente conjunctis defuncto, tunc ſoli quidem tales liberi excluſis patruis ſuis ex uno parente conjunctis ab inteſtato ſuccedunt in ſtirpem, non autem in capita. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 3. Pirhing *h.t. n.* 20. Harprecht, Manz. & communior aliorum, quoad ſecundam partem, quod nempe non in capita, ſed in ſtirpes tali in caſu ſuccedant, prima enim pars, quod excludant patruos ex uno parente conjunctos, certa eſt, clareque patet ex *cit. Novell.* 118. *c.* 3. *℣. Unde conſequens.* Ex quo eodem loco etiam ſecunda pars deducitur. Cujus ratio eſt, quia, quando liberi præfati cum defuncti fratribus ex uno parente concurrunt, non niſi jure repræſentationis ſuccedere, & dictos fratres excludere poſſunt; quia nempe pater illorum, eoſdem excluderet, atqui ſi jure repræſentationis ſuccedunt, in ſtirpes ſuccedunt, ergo.

Reſp. V. Quando nec fratres, nec ſorores ex utroque 42
parente conjuncti, nec liberi eorum poſt mortem defuncti exiſtunt, tunc ab inteſtato ſuccedunt fratres & ſorores ex uno parente conjuncti, conſanguinei nempe & uterini *die Stieff oder halbe Bruder und Schweſtern*, ſimulque horum præmortuorum liberi. Unanimis Jure ita diſponente, ſæpe citata *Novell.* 118. *c.* 3. *℣. His autem* ibi: *His autem non exiſtentibus in ſecundo loco illos fratres vocamus, qui ex uno parente juncti ſunt defuncto, ſive per patrem ſolum, ſive per matrem.* Et *auth. Poſt fratres autem C. de Legit. hæred.* ibi: *Poſt fratres autem ex utroque parente, & eorum filios admittuntur ex uno latere fratres, ſororeſve, cum quibus & filii eorum, ſi quis ex eis jam diſceſſerit.* Servatur autem idem ſuccedendi ordo inter hos, qui inter defuncti fratres germanos, & prædefunctorum liberos: videlicet, quod ſi liberi cum fratribus concurrunt, ſuccedant fratres in capita, liberi in ſtirpem, utpote in locum patris jure repræſentationis: ſi vero ſoli horum fratrum liberi extent, ſuccedant in ſtirpem, utpote proprio jure, non jure repræſentationis vocati, juxta dicta ſupra n. 39. Et ſicut fratres ejuſmodi excludunt patruum, & avunculum &c. ita etiam eorum liberi, idque jure repræſentationis, textu claro *auth. Poſt fratres autem C. de Legit. hæred.* Ratio eſt eadem, quæ ſupra.

Controverſia hic eſt inter DD. An ſi defunctus relin- 43
quat conſanguineos & uterinos fratres, an hi æqualiter ſine diſtinctione bonorum, in capita ſuccedant: an vero uterini in bona materna, id eſt, illa, quæ defunctus a matre obtinuit, conſanguinei vero in paterna, id eſt, illa, quæ a patre obtinuit, ſuccedant. Covar. *in Epitome Succeſſ. n.* 13. *§. Tertio eſt advertendum.* Molina *Diſp.* 264. *n.* 7. Bartolus *in auth. Itaque C. Communia de Succeſſ.* Jaſon *in Leg. Poſt dotem ff. Soluto Matrim.* Pirhing *h.t.* & Communiſſima aliorum cum Gloſſa *in auth. Poſt fratres autem, verſ. Filii eorum*, docent omnino habendam eſſe bonorum differentiam in ſucceſſionem, ita ut fratres uterini, id eſt, a matre conjuncti defuncto eiſdem ſuccedant in bonis, quæ a matre ad eum pervenerunt: conſanguinei vero in bonis paternis, ſeu quæ a patre defuncto obtinuit, in aliis vero bonis æqualiter ſuccedant. Fundamentum eorum præcipuum, & vix non unicum eſt, *C. de emancipatis,* 13. *§.* 2. *exceptis maternis, C. de legit. hæred.* ubi ſic habetur: *Exceptis maternis rebus, in quibus, ſi de eadem matre fratres, vel ſorores ſunt, vos ſolos vocari oportet.* Quibus non obſtantibus

Reſp. VI. Etſi concurrant fratres & ſorores partim 44
uterini, partim conſanguinei, id partim a ſola matre, partim a ſolo patre conjuncti defuncto: nihilominus eidem in omnibus bonis æqualiter ſuccedunt, nulla habita ratione, an bona a patre, vel matre proveniant. Ita Fachin. *lib.* 6. *cap.* 5. Falgoſ. & Corneus *in auth. Itaque, C. Communia de Succeſſ.* Haunold. *Tract.* 5. *c.* 3. *Controv.* 4. *n.* 515. Baldus, Salycet. Bacov. & alii; inter quos etiam numeratur Mans. dicens, oppoſitam ſententiam authoritate potius, quam Jure niti. Probatur autem Concluſio imprimis ex *Novell.* 118. *c.* 3. ubi expreſſe habetur, quod deficientibus germanis ſuccedant illi fratres, *qui ex uno parente conjuncti ſunt defuncto, ſive per patrem ſolum, ſive per ſolam matrem*, ubi, ut vides, Imperator æqualiter vocat conſanguineos & uterinos ad ſucceſſionem defuncti, nulla facta mentione differentiæ bonorum, quam certe feciſſet, imo facere debuiſſet, ſi hujuſmodi differentiæ rationem haberi voluiſſet, hoc ipſo, quod condens Novellam promiſerit, ſe omnes ſucceſſiones ab inteſtato clara graduum diviſione velle diſponere, in eum nempe finem; ut jus ſucceſſionis liquidum, & ab omni controverſia liberum eſſet. Ratio Concluſionis eſt; quia poſtquam bona a patre, & matre venerunt ad fratres, deſierunt eſſe bona paterna & materna, & illico inceperunt eſſe bona proprie fraterna; atqui ad hæc vigore *cit. Novell.* 118. conſanguinei ſine differentia ulla æqualiter ſuccedunt; ergo.

Confirmatur. Ex ſententia oppoſita ſequerentur 45
plura

plura absurda: Et quidem Primo, quod in casu, quo cuncta bona a patre, & nihil a matre forsan paupere ad defuncti fratres pervenirent, consanguineus uterinum totaliter excluderet, solusque in cuncta bona succederet, uterino penitus nihil capiente, quod est plane contra mentem & verba Imperatoris, utpote qui in citata *Novll.* 118. ambos universaliter & pro omni casu ad successionem vocat. Sequeretur secundo, quod uterini etiam cum germanis admittendi essent ad successionem bonorum a matre provenientium, & consanguinei ad successionem bonorum a patre habitorum, quod tamen contra ipsos Adversarios, & expressum text. *Novll.* 118. est. Tertio sequerentur ex opposita sententia continuæ ac innumeræ lites inter uterinos & consanguineos, singulis, hæc vel illa bona a matre potius quam a patre, vel econtra provenire contendentibus: sententiam nostram sequuntur statuta Bavariæ *Land. Recht. tit.* 41. *art.* 2.

46 Ad *l.* 13. *C. de Legit. hæred.* respondent aliqui, eam esse correctam a *Novell.* 118. *cap.* 3. Fachin. vero *loc. cit.* dicit, textum ibidem non loqui de uterinis, qui a sola matre conjuncti sunt defuncto, sed de germanis, idest, illis, qui tam a patre, quam a matre conjuncti sunt defuncto, quod Imperator ibidem quoad bona a matre provenientia præferri volebat consanguineis, etiam illo tempore, quo olim consanguinei cum germanis succedebant. Quod vero, textus ibidem non de uterinis, sed germanis loquatur, ostendit Fachin. ulterius solide ex eo, quia eo tempore uterini nullatenus ad successionem fratrum fuerunt admissi; cum hæc eisdem primum fuerit concessa per *l. Meminimus*, 15. *C. de legit. hæred.* quæ est posterior *l. de Emancipatis*, 13. *C. eod.*

47 Resp. VII. Penitus nullis existentibus fratribus & sororibus, nec liberis eorum, succedunt ab intestato cœteri Collaterales sanguine juncti, sine ulla distinctione aut differentia agnationis, vel cognationis, vel bonorum paternorum aut maternorum, secundum prærogativam gradus, ita ut gradu proximior excludat remotiorem, pares autem gradu pariter succedant non in stirpes, sed in capita; textus expressus habetur in sæpe citata *Novll.* 118. *§.* 1. *& Auth. Post fratres, cod. de legit. hæred.* ibi: *sunt fratres, fratrumque filios vocantur, quicunque gradu sunt proximiores, ut pares, in gradu pariter admittantur, sublata differentia masculorum & fæminarum. Fit autem divisio in capita non in stirpes.* Quousque autem, sive ad quem usque gradum hæc successio Collateralium extendatur, an in infinitum, ut aliqui volunt, an vero solum usque ad decimum gradum inutilis videtur quæstio, eo quod ultra decimum gradum casus successionis ab intestato vix contingat.

48 Cœterum quæ hactenus de successione fratrum, & collateralium diximus, intelligenda sunt de legitimis & naturalibus simul, sive de procreatis ex legitimo Matrimonio, de Reliquis sunt Conclusiones dandæ ad subsequens Quæsitum.

49 Quæritur III. Quomodo legitimi tantum seu adoptivi, & illegitimi collaterales succedant? Resp. I. Filius adoptivus non succedit fratribus naturalibus, id est, filiis patris adoptantis, nec aliis agnatis, vel cognatis, nec isti fratris filio adoptivo. Schneidvv. *lib.* 3. *tit.* 1. *de Tertio ordine succedentium n.* 41. & alii Textus est *in l. penult. §.* 3. *V. Et ideo*, *C. de Adopt.*

50 Resp. II. Fratres naturales, spurii, ac cæteri hujusmodi naturales ex uno patre, vel linea paterna; diversis tamen matribus provenientes, sibi invicem ab intestato nullatenus succedunt. Ita statuitur *l. Si Spurius*, 4. *unde cognati*. Schneidevv. *loc. cit. n.* 42. Engel *loc. n.* 13. Covarruvias *de Matrim. p.* 2. *c.* 8. *§.* 5. *n.* 26. dicens hanc esse receptam omnium sententiam. Neque succedunt fratri legitime procreato, nec legitimato, nec isti illi. Schneidevv. *loc. cit. arg. Novell.* 89. *c.* 4. ubi deciditur, quod filius naturalis etiam legitimatus soli patri, non autem cæteris Collateralibus succedat: & per consequens nec hi illis; quia hæc successio reciproca est, ita ut legitimus succedere non possit illegitimo, in casu, quo illegitimus succedere non valet legitimo: uti post alios bene advertit Covarruvias *in Epitome Success. ad finem arg. cit. Novell.* 89. *c.* 4.

51 Resp. III. Fratres naturales, ac spurii, cæterique hujusmodi Collaterales uterini, seu ex materna linea conjuncti succedunt, & sibi invicem, & collateralibus legitime natis, & cum illis eodem modo, ac si legitime nati forent. Covarruvias *de Matrim. l. c.* Schneidevv. *l. c. n.* 44. Engel *loc. cit.* & communis aliorum, textus expressus habentur in *l.* 2. *& l. si spurius*, 4. *ff. Unde cognati*.

Resp. IV. Nati ex damnato coitu collaterales, nec sibi invicem, nec legitimis, nec hi illis ab intestato succedere possunt, sive dein ex linea paterna, vel materna sint conjuncti. Covarruvias *loc. cit.* Schneidevv. *l. c. n.* 47. Decius *consil.* 311. Fachin. *lib.* 6. *c.* 10. & teste Schneidevv. Communis aliorum contra Nicolaum de Ubald. *de Success. ab intestat. p.* 3. *col.* 4. Cur. juniorem *Consil.* 123. & alios apud Covarruviam, *arg. cit. auth. Ex complexu. C. de incest. & innupt. nupt. & Novell.* 89. ubi adeo odibiles reputantur taliter nati, ut non tantum ab omni successione, sed etiam ab alimentatione parentum excludantur; ergo multo magis a successione Collateralium. Concordant statuta Bavariæ, *Land. Recht. Tit.* 39. *art.* 7.

§. IV.

De Successione Conjugum, & Fisci: ubi etiam specialiter de Successione in bona Clericorum.

S U M M A R I U M.

Quæritur I. Quando, & quomodo sibi invicem succedant Conjuges? Resp. I. Quando nec descendentes, nec ascendentes, nec collaterales sanguine juncti defuncto supersunt, tunc eisdem succedit conjux excluso Fisco; nisi in contrarium adsint pacta dotalia, aut statuta, vel consuetudines locorum. Communis ac certa, claris Juribus *l. un. C. Unde vir & uxor.* ibi: *Maritus & uxor ab intestato invicem sibi in solidum pro antiquo Jure succedunt, quoties deficit omnis parentum, liberorumve, seu propinquorum legitima, vel naturalis successio, Fisco excluso.* Etsi matrimonium non sit consummatum; quia nuptias non concubitus, sed consensus facit, *l. Nuptias*, 3. *ff. de R. J.* 52

Dummodo Matrimonium sit legitimum *l. un. ff. Unde vir & uxor* ibi: *Justum matrimonium esse oportet &c. nihil enim capi propter injustum Matrimonium potest.* Et tempore mortis unius nullum inter eos fuerit divortium etiam quoad thorum, vel cohabitationem *cit. l. un. Unde vir & uxor* ibi; *Ut autem hæc successio locum habeat, oportet uxorem esse mortis tempore, sed si divortium secutum sit, hæc successio locum non habet.* Ratio est quia causa hujus mutuæ successionis est individua conjunctio maris & fæminæ *l.* 1. *ff. de Ritu nupt.* quæ quia per divortium cessat, cessat etiam jus succedendi; *cum cessante causa cesset etiam effectus c. cessante*, 60. *de appell.* 53

Di-

54 Dicitur autem notanter in Conclusione *nisi ea contrarium adsint pacta dotalia, vel statuta, aut consuetudines locorum*; quia ut cum communi aliorum bene advertit Schneidevv. *lib. 3. tit. 1. de Tertio ordine success. de Success. inter virum & uxorem*. Engel *h. t. n. 15.* Mynsing. *Cent. observ. 33.* ante omnia attendendum est, an, & quæ adsint pacta dotalia sive nuptialia inter conjuges, Germanis *Deyraths Rald.* atque juxta eadem procedendum; quamvis enim pacta etiam dotalia futuræ successionis alias de Jure sint invalida, *l. Pactum 15. & fin. C. de Pactis*, *& l. Hæreditas 5. C. de Pactis conventis*, juncta *l. Stipulatio 61. ff. de V. O.* consuetudine tamen ubique saltem in Imperio Romano recepta valent, observari debent, *arg. c. fin. de consuetud.* Deficientibus vero pactis dotalibus attendenda erunt statuta, & consuetudines locorum, utpote quæ Juri communi derogant *ar. cit. c. fin. de Consuetud.* juncta *l. De quibus, 32. ff. de Leg.*

55 Resp. II. Si moriens maritus dives relinquat liberos, vel alios sanguine junctos, & uxorem, indotatam vero, ac pauperem, capit uxor ab intestato quartam partem hæreditatis, si non sint plures quam tres liberi: si vero quatuor aut plures liberi extant, succedant in parte virili, id est, accipit tantam portionem, quantam quævis proles legitima *einem Kinds Theil.* Pariter cum Collateralibus ab intestato in quarta parte succedit, si hi deficientibus defuncti descendentibus, vel ascendentibus ab intestato succedunt. Ubi tamen notandum, quod si uxor una cum liberis marito succedat, tantum usumfructum portionis sibi debitæ ad dies vitæ habeat, proprietatem autem liberis asservare debeat; si vero cum collateralibus succedat; etiam proprietatem suæ portionis acquirat, Ita clare statutum habetur *Auth. Præterea, C. Unde vir & uxor*, & *Novell. 117. c. 5. & Novell. 57. c. fin.* In hanc tamen portionem imputatur etiam illud, quod eidem a marito legatum, vel relictum est, *cit. Auth. Præterea*. Ratio autem Conclusionis est; ne uxor in opprobrium conjugis defuncti mendicare, aut alias non secundum statum decenter vivere cogatur: adeoque in honorem & reverentiam bene transacti matrimonii, *arg. l. Unum ex familia 67. §. fin. ff. de l. 2.* & ne afflictio addatur afflictæ.

56 Porro, ut præfata Conclusio locum habeat, requiruntur etiam conditiones *n. 53.* positæ, ac tamen cum limitatione, quod si maritus sine legitima causa repellat a se uxorem, hæc nihilominus cum liberis, vel collateralibus portionem sibi debitam acquirat, textu expressu *Novell. 117.* Insuper requiritur, ne pacta dotalia, aut statuta, vel consuetudines locorum obsint, per dicta *n. 54.*

57 Dicitur autem notanter in Conclusione, *uxorem indotatam & pauperem*: si enim uxor dotem viro attulit, uxor vero soluto matrimonio iterum repetit, *c. fin. de Donation. inter virum & uxor.* consequenter eidem de bonis mariti nil debetur *arg. cit. Auth. Præterea*, ibi: *Si absque dote*: dummodo uxori ad sustentationem sufficiat; modica enim aut ad sustentationem sufficiens dos non impedit uxorem, quo minus cum liberis aut sanguine junctis præfato modo succedat; uti cum aliis bene advertit Schneidevv. *loc. cit. n. 17.* eo quod stante tali dote, adhuc eadem ratio & æquitas militet, ne videlicet mendicare cogatur, aut indecenter vivere. Insuper pauper esse debet, etsi enim dotem viro non attulerit, aliunde tamen media sua habet, nihil ei de bonis mariti debetur. *Authen. Præterea, C. Unde vir & uxor*, ibi: *Si superstes laboret inopia.* Concordat *Novell. 53. c. ad finem*: ibi: *Nam si aliunde habet, non erit justum gravare filios per successionem.* Quandonam autem uxor dicatur inops & pauper, & quando vir dives, relinquitur arbitrio Judicis. Juxta Glossam *in cit. Auth. Præterea, vers. Locuples*, qui considerabit substantiam superstitis, an ad victum & vestitum congruum pro qualitate personæ sufficiat; & econtra an substantia præmorientis ad victum & vestitum hæredis ac conjugis superstitis sufficiens sit, computatis semper inopis superstitibus in quartam partem juxta DD. *in præfat. Auth.*

58 Cæterum, utrum Conclusio procedat etiam de marito, ita ut hic reciproce cum liberis, aut sanguine junctis uxoris succedat in quartam vel virilem partem casu quo uxor dives præmoriens relinquat pauperem maritum, difficultate non caret; quamvis enim Schneidevv. *loc. cit. n. 17.* Engel *h. t. n. 15.* Glossa *prim. in c. Auth. Præterea*, & ibi DD. communiter affirmativam teneantur *arg. cit. Auth. Præterea, C. Unde vir & uxor*, ubi indistincte de conjuge superstite ita habetur, *Præterea si matrimonium sit absque dote, conjux autem præmoriens locuples sit, superstes vero laboret inopia, succedat una cum liberis communibus alteri asve matrimonii in quartam, si sint tres, vel pauciores quod si plures in virilem portionem*, & *Novell. 53. c. 6.* ubi hæc sententia expresse traditur his verbis: *Si inops aut vir aut mulier inveniatur, & moriens quidem aut vir, aut mulier locuples sit, ille vero, vel illa superstes pauper existat.* Cui etiam identitatis ratio accedere videtur. Nihilominus scrupulum movent novissimæ Constitutiones *Novell. 117. c. 5.* in fine; *virum enim talibus casibus quartam secundum priorem nostram Legem ex substantia mulieris accipere omnibus modis prohibemus*. Quæ verba considerationi legentium, præsertim Legistarum, relinquuntur.

Quæritur II. An, & quando ab intestato succedat Fiscus? Resp. I. *Si nullum ex qualibet linea aut Juribus titulo legitimum reliquerit institutum hæredem*, sunt verba *l. Vacantia 4. C. de Bon. vacant.* Antequam autem Fiscus bona intestati capiat, prius facienda est publica promulgatio, qua denuntietur, ut si quis ad hæreditatem jus habere putet, compareat inter certum præfixum tempus, intra quod si nemo se insinuat, bona vacantia censentur *l. fin. C. eod.* Limitatur tamen Conclusio in casu morientis peregrini, utpote cujus bona si hæres ignoratur, aut bona eidem tradi non possunt, per manus Episcopi in pias causas erogari debent, textu claro *Auth. Omnes peregrini C. communia de success.* ibi: *Peregrini si intestati decesserint nihil ad hospitem pertinet, sed bona ipsorum per manus Episcopi loci, si fieri potest, hæredibus tradantur, vel in pias causas erogentur.* 59

Resp. II. Insuper succedit Fiscus in casu, quo alicui ut indigno hæreditas aufertur. Quibus autem tanquam indignis hæreditas aufertur, vide *tit. ff. & eod. de quibus ut indignis hæreditas auferatur*, & ibi Legistas. 60

Quæritur III. Quinam succedat in bona Clericorum? Resp. I. In bona Clericorum patrimonialia, quasi patrimonialia, industrialia, & parsimonialia ab intestato succedunt consanguinei legitimi Clericorum, eodem modo & jure, quo in bona Laicorum succeditur. Abbas *in c. 1. h. t. n. 1.* Barbosa *ib. n. 2.* Engel *h. t. n. 1.* Glossa *in c. 1. V. tradantur h. t.* cum communi *arg. can. fin. caus. 12. q. 5.* Ratio est; quia cum horum perfectus sit dominus Clericus, ita ut de eis pro libitu disponere possit juxta dicta *Tit. 20. de Pœnit. Cleric.* eodem modo, quo de bonis Laicorum quoad successionem ab intestato discurrendum est. Dicitur autem notanter *legitimi*, quia de illegitimis idem dicendum est, quod de illegitimis consanguineis Laicorum diximus, ut proin filii Clericorum ex damnato coitu non nisi alimenta ex hæreditate Clerici parentis capiant. 61

Resp. II. Si Clericus consanguineos successionis capaces non habet, in dicta bona patrimonialia, industrialia, & parsimonialia, succedit Ecclesia, cui servivit, seu in qua Beneficium habuit, excluso Fisco Episcopali. Abbas *in c. 1. h. t. n. 2. & 3.* Barbosa *ib. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 26.* Engel *eod. n. 22.* Bellet. *Disquisit. Cleric. p. 1. §. 14. n. 2.* & Communis aliorum, textus expressi habentur *can. 2. caus. 12. q. 5. & c. fin. ead. caus. q. 5.* juncto *c. 1. h. t.* ubi Summarium sic habet: *Clericus bona propria dare potest cui vult, sed si decedat Intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia*: idem dicit textus. Ratio congruentiæ est; quia Ecclesia Clerico est loco sponsæ & uxoris, unde sicut uxor laici, deficientibus consanguineis succedit excluso Fisco laico, ita etiam succedet Ecclesia tanquam uxor Clerici. 62

Resp. III. Si Clericus intestatus moriens Beneficium non habuit, nec consanguineos reliquit, succedit in bonis propriis, patrimonialibus nempe, quasi patrimonialibus, & industrialibus Fiscus Episcopalis. Abbas *in c. 1. h. t. n. 2.* Bellet. *Disquisit. Cleric. p. 1. §. 14. n. 2.* Engel *h. t. n. 22.* Pirh. *h. t. n. 26.* Pereg. *de Jur. Fisc. l. 4. tit. 3. n. 10.* & Communis aliorum. Ratio desumitur a pari; Nam sicut deficientibus consanguineis, & uxore Laici, succedit Fiscus sæcularis, juxta dicta *n. 59.* sic deficientibus consanguineis, & Ecclesia tanquam uxore Clerici, succedit Fiscus Ecclesiasticus, cum etiam Episcopus suum Fiscum, ac jura Fiscalia habeat, uti bene notat Ab. *l. c.* Engel *h. t. n. 22.* Bellet. *l. c. n. 8.* Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 107. n. 16.* Notant tamen DD. citati, præsertim Abb. *l. c. & in c. 1. ad finem* non posse Episcopum in tali casu sibi ipsi appro- 63

appropriare hujusmodi bona propria Clericorum ad Fiscum suum pertinentia, sed debere erogare in causas pias.

64 Resp. IV. In bona mere Ecclesiastica Clericorum, seu in bonu respectu & intuitu Ecclesiæ seu Beneficii acquisita, ab intestato semper succedit successor Beneficii, & quidem solus, si Clericus non fuit ex Communitate, vel Collegio Clericorum, ut sunt Episcopi, Parochi, Beneficiati simplices privati; totum vero Collegium, seu communitas, quando Clericus Beneficiatus illius membrum fuit (uti Canonici Cathedrales, & Collegiati) succedit, ita tamen, ut hæreditatem non sibi appropriare possint, sed in usus pios fideliter distribuere debeant. Pirhing *h. t. n. 27. & tit. de Testam. n. 36.* Engel *eod. n. 22.* Abbas in *c. Relatum 12. de Testam. n. 1.* & ibi Doctores communiter *arg. c. 1. & c. Relatum 12. de Testam.* ibi: *Respondemus, quod generaliter bona qualibet per Ecclesiam acquisita, eis Ecclesiis debent juxta Lateranense Concilium, post acquirentis obitum remanere. Nomine autem Ecclesiæ non Episcopus; vel successor Clerici morientis, ubi est Collegium Clericorum, sed Communis Congregatio intelligitur quæ illarum rerum debet Canonicam distributionem, & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum unus est ordinandus, is ea bona, sicut & alia ipsius Ecclesiæ in Dei timore dispenset.*

65 Resp. V. Quamvis passim, præsertim in Germania vigeat consuetudo ut consanguinei Clericorum, in cuncta eorundem bona tam Ecclesiastica, quam propria indistincte ab intestato succedant; nihilominus consuetudo hæc quoad bona Ecclesiastica, illicita & invalida est, ac per consequens non tantum peccant, sed etiam ad restitutionem tenentur dicti consanguinei, si quid de bonis mere Ecclesiasticis scienter accipiunt. Hæc Conclusio necessario sequitur ex dictis *Tit. 25. de Pecul. Cleric. a n. 30. & 52* cum enim juxta dicta Clerici non sint domini bonorum Ecclesiasticorum, neque de iis valide aut licite testari valeant, sed omnia Jure Divino teneantur erogare in pias causas, non obstante quacunque consuetudine, consequens est, neque consuetudine fieri posse, quod in dicta bona ab intestato succedant hæredes profani, consanguinei nempe Clericorum; cum non nisi in bona propria defuncti detur successio ab intestato, & contra Jus Divinum non tantum illicita, sed & invalida sit consuetudo: prout amplius dictum & probatum est *cit. tit. 25. de Pecul. Cleric. a n. 51. & tit. praced. n. 333. & seqq.* ubi etiam Objectiones Adversariorum solvimus.

Hinc repetimus etiam doctrinam *in præced. tit. n. 393.* traditam, quod videlicet Clerici bona superflua mere Ecclesiastica habentes, teneantur sub peccato mortali ea, vel in vivis erogare in causas pias, vel ad easdem causas de iisdem bonis facere testamentum, aut aliam ultimam voluntatem, nisi forsan hæredes consanguinei Clericorum ab intestato successuri ita sint pauperes, ut cunctis bonis Ecclesiasticis Clerici superfluis ipsimet indigeant. Ratio est; quia, cum sciant, vi corruptelæ introductæ consanguineos cuncta ab intestato accepturos, sicque magnum præjudicium causis piis illaturos, debent, si facile possunt illud impedire; possunt autem facillime, disponendo nempe ad causas pias, consequenter disponere tenentur, & non disponens est causa indirecte gravis damni causarum piarum, indeque reus gravis delicti. 66

Dicitur tamen notanter, *nisi consanguinei ejusdem adeo essent pauperes &c.* his enim sicut licite, & valide Testamentum, ita etiam ab intestato relinquere potest bona Ecclesiastica superflua Clericus: cum non sit major ratio de uno, quam alio.

Agendum hic foret etiam de Successione ab intestato, quia Monasteria loco Professorum suorum succedunt. Verum, quia de hoc *in tit. de Regular.* agemus, hic supersedemus.

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

1 Ratio continuationis.

1 IN præcedentibus ultimis duobus Titulis actum est de Testamentis, & aliis ultimis voluntatibus, nec non de Successione ab intestato, quæ non nisi post mortem suum sortiuntur effectum, *c. cum Marthæ 6. de Celebr. Miss.* Hinc quia mortem illico sequitur Sepultura, recto ordine præfatis præcedentibus sequentem subjungit Titulum Compilator Canonum.

§. I.

De Natura, Loco, & Jure Sepulturæ.

SUMMARIUM.

2 *Varia acceptio Sepulturæ.*
3 *Sepulturæ definitio.*
4 *Locus Sepulturæ ordinarie est Cœmeterium.*
5 *Quæ etiam ab Ecclesiis remota esse possunt: & quare.*
6 *In Ecclesiis olim nemo poterat sepeliri: bene tamen hodie.*
7 *Dissuadetur abusus, quo nimis multi sepeliuntur in Ecclesiis? Et n. seq.*
9 *Ubi quis eligit Sepulturam, ibi sepeliri debet.*
10 *Si nulla eligitur Sepultura, quivis sepelitur in sepulchro Majorum.*
11 *Majorum & parentum nomine qui veniant? Item quid Juris, si Majores in diversis jacent sepulchris?*
12 *Qui non habet sepulturam Majorum, nec aliquam sibi eligit, sepelitur in sua Parochia.*
13 *Clerici non Beneficiati ibi sepeliuntur, ubi Laici.*
14 *Beneficiati vero ibi, ubi Beneficium habent etsi alibi domicilium habent.*
15 *Solvitur objectio. Et duobus n. seqq.*
Domicilium habet Clericus ubi residet. Ib.
18 *Religiosi sepeliuntur in suo Monasterio, si ibi, vel extra in loco tamen propinquo moriuntur, si in remoto loco, ibidem, vel in sepultura electa sepeliuntur.*
19 *Si e loco propinquo deferuntur ad Monasterium, nihil debetur Parocho loci.*
20 *Novitii sepeliuntur in Monasterio.*
Gaudent privilegiis Religiosi. Ibid.
21 *Domestici & servientes Religiosorum, in eorum Ecclesia, vel Cœmeterio sepeliuntur.*
22 *Uxor vidua sepelitur in sepulchro viri, etsi post mortem mariti in aliam Parochiam secedat.*
23 *Uxor adhuc ligata ubi sepeliuntur?*
24 *Idem quod de uxore, etiam reciproce de marito dicendum est ratione sepulturæ.*
25 *Solvitur objectio.*
Vocabulo fœmineo non continetur masculus. Ib.
26 *Hospites & peregrini transeuntes sepeliantur in propria Parochia, si illuc commode portari valent: secus in Parochia loci, ubi decedunt.*
27 *Solvitur instantia.*
28 *Peregrini & advenæ diu alicubi habitantes sepeliuntur in loco, ubi moriuntur.*
Consuetudo est optima Legum interpres. Ib.
29 *Jus Sepulturæ de Jure communi competit Ecclesiæ Parochiali.*
30 *Item Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus ex speciali privilegio.*
31 *Invitis Regularibus apud eosdem nemo sepeliri potest.*
32 *Ad eligendam alicubi Sepulturam nemo potest induci.*
33 *Pacta inter Superiores locales, & Clericos sæculares circa Sepulturam observari debent.*
34 *Corpus defuncti qui Sepulturam apud Regulares elegit,*

git, non possunt Regulares sine requisitione & præsentia Parochi levare, & ad suas Ecclesias deferre, nisi Parochus requisitus consentire, vel venire recuset.

35 *Non tenentur corpus prius deferre ad Ecclesiam Parochialem.*

36 *Exequias, & actum Sepulturæ peragunt Religiosi, non Parochus loci.*

37 *Regulares, & Communitates comitantes funus debent prius ad Ecclesiam Parochialem pergere, & inde primum cum Clero ad domum defuncti.*

38 *Hæredes non tenentur curare Officia, & Missas fieri in Ecclesia Parochiali, casu quo apud Regulares electa est sepultura,*

2 NOtandum prius *Sepulturam* tripliciter accipi. I. Pro Jure sepeliendi corpora, seu cadavera mortuorum, *arg. Clem. 2. h. t.* & aliis Juribus *infra* citandis. II. Pro ipso loco, in quo cadavera sepeliuntur *can. Aurum caus. 13. q. 2. & c. 3. h. t.* cum concordantiis. III. Pro actu, ritu, seu officio quod in humandis & sepeliendis corporibus impenditur *can. Dictum 105. caus. 1. q. 1. & can. præcipiendum 15. caus. 13. q. 1.* In præsenti præcipue erit sermo de Sepultura in secundo sensu quatenus nempe significat locum, in quo cadavera mortuorum sepeliuntur. Et de hac

3 Quæritur I. Quid sit Sepultura? Resp. *Est locus authoritate Episcopi benedictus, in quo cadavera Catholicorum pie decedentium sepeliuntur*, Ita Glossa *in can. 14. can. 13. q. 4. vers. si terra.* Abbas *in Rubr. h. t. n. 1.* & in re Communis, patetque definitio ex terminis. Dicitur *Locus benedictus*, quia quamvis olim ipsa corporis humatione, seu per ipsum corpus humatum seu sepultum locus redderetur Religiosus & benedictus, uti expresse habetur *l. 2 & l. cum in diversis 44. ff. de relig. & sumpt. funer.* hodie tamen specialiter authoritate Episcopi benedici debet, ad hoc, ut dici possit Sepultura, ut habet Glossa communiter recepta in can. *In Ecclesiastico 14. cau. 13. q. 2. vers. si terra arg. c. 4. de Religios. dom.* Dicitur *Catholicorum* quia juxta dicenda infra *n. 77. & 78.* qui Catholicus non est, in Sepultura ritu Catholico benedicta, sepeliri non potest; sicut neque Catholicus in statu gravis peccati notorie decedens & ideo etiam additur *pie decedentium.*

4 Quæritur II. Ubinam, & quæ loca deputari & servire possint pro Sepultura? Resp. I. Regulariter loquendo, locus sepulturæ est atrium, aut porticus, vel aliud terræ spatium prope Ecclesiam, quod hodie Cæmeterium communiter vocatur. Communis textu claro *can. Præcipiendum 15. caus. 13. q. 2.* ibi *Præcipiendum est etiam secundum Majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur: sed in atrio, porticu aut in exhedris Ecclesiæ* Vocatur autem *Cæmeterium, can. 1. cau. 13 q. 1.* & alibi, quod græce idem significet ac *Dormitorium*; quia ibi requiescunt corpora Catholicorum, qui ob spem resurrectionis non tam mortui jacere, quam dormire dicuntur *Joan. c. 11. & 2. ad Thessalon. 4.* ibi: *Nolo vos ignorare de dormientibus*, in quem textum S. Hieronymus ait, *eos dormientes appellari, quia certum est, eos resurrecturos.*

5 Porro licet ut dictum, Cæmeteria plerumque prope Ecclesiam fiant, possunt nihilominus etiam in remotis ab Ecclesia locis constitui, ibique sepeliri cadavera, præsertim tempore pestis, uti post Sylvestrum *v. Sepulturam q. 1.* bene notat Van. Espen. *p. 2. tit. 38. de Sepult. c. 2.* Pirhing. *h. t. n. 2.* & alii, consuetudine addente robur. Imo *L. 3. §. 5. ff. de Sepulch. viol.* sub pœna 40. aureorum statuit, ne quis in Civitate sepeliretur, ne scilicet Communitas fœtore inficeretur. Et quamvis hæc Lex non stringat amplius tamen ob rationem Legis factum esse, credibile est, quod hodie in magnis Civitatibus Cæmeteria extra Civitatem erigantur, *Gotts Acker* vocant. Dicitur autem notanter in conclusione *regulariter loquendo*, nam

6 Resp. II. Quamvis olim in solis Cæmeteriis, & nullus in Ecclesia sepeliri potuerit; uti patet ex *cit. can. Præcipiendi 15. can. 13. q. 2.* ubi habentur hæc verba *Intra Ecclesiam vero & prope Altare, ubi corpus & Sanguis Domini conficitur, nullatenus sepeliantur*, & can. *Nullus 18. ead. caus. & qu.* ibi: *Nullus mortuus intra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut digni Præsbyteri, vel fideles Laici*: ubi per *fideles Laicos* intelliguntur Laici in fama sanctitatis, & miraculis clari juxta Glossam ibidem *vers. Fideles*, tamen hodie & Jure, & consuetudine introductum habetur, quod quivis Catholicus sive Clericus, sive Laicus etiam in Ecclesiis sepeliri queat *c. Ex parte 5. & c. Cum liberum 6. h. t.* juncto *can. cum gravia 17. caus. 13. q. 2.* ubi ratio (quæ etiam de Cæmeteriis prope Ecclesiam militat) additur, videl. ut *defunctorum proximi qui ad eadem loca sacra* (Cæmeteria nempe, & per ea ad Ecclesias) *veniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordentur, & pro eis Domino preces fundant.* Est & alia ratio, ut crebro illuc venientes homines mortalitatis, & mortis sibi imminentis utiliter recordarentur. Varro, *lib. 5 de Lingua Latina.*

Notat tamen Bernard. Van. Espen. *p. 2. Tit. 28. de Sepulturis, cap. 2. n. 34.* magnum circa sepeliendos in Ecclesia abusum hodierno vigere tempore, ita ut Ecclesiæ videantur quasi Cæmeteria divitum, Cæmeterio communi in solam pauperum Sepulturam relicto. Quem abusum non tantum rationibus dissuadet, sed & necessariam ejusdem eliminationem ex pluribus recentioribus Conciliis demonstrat. Inter quæ Concilium Rothomagense 1581. *T. de Curatorum offic. iis, n. 31.* sic ait: *Non adeo promiscue mortui sepeliantur in Ecclesiis, sed hoc servetur Deo sacratis specialiter hominibus, eo quod præ aliis eorum corpora templum sint Christi, & Spiritu Sancti, & aliis in sublimitate & dignitate tã Ecclesiastica quam seculari constitutis; quandoquidem & isti Dei ministri sunt, atque Organa Spiritus sancti: Aliis insuper, qui nobilitate, vel virtutibus, vel meritis erga Deum, & Rempublicam fulgent. Ceteri pie & religiose in Cœmeteriis ad hoc dedicatis Sepulturæ tradantur*, Concil. Rhemense 1583. *T. de Sepulturis* ordinavit: *Ut omnes Christiani, quibus sepultura non est interdicta, in Cæmeteriis, non autem in Ecclesiis sepeliantur, nisi forte de consensu Superiorum; Superiores autem non passim omnibus id privilegium concedant, sed in ejusmodi concessionibus delectum habeant personarum.* Imo idem Concil. ad tollendos abusus statuit, *ut in Ecclesiis deinceps nulli sepeliantur nisi fuerint Sacerdotes, vel Sacris initiati, vel Religiosi, Ecclesiarumque Patroni. Alii autem, qui nobilitate, authoritate, meritisque in Deum, & Religionem commendati fuerint, ad id cum licentia Episcopi admittantur. Ceteros vero in Cæmeteriis, quæ olim etiam Illustriores non aspernebantur, sepeliri mandamus.* 7

Concordat Rituale Romanum sub Paulo V. editum, dum dicit: *Ubi viget antiqua consuetudo sepeliendi mortuos in Cæmeterio, retineatur, & N. B. ubi fieri potest, restituatur.* Addit insuper: *At vero, ubi locus Sepulturæ dabitur in Ecclesia, humi tantum detur, cadaver autem prope Altaria non sepeliatur.* Hinc in multis locis Decreta Synodalia extant, vi quorum sine expressa Episcopi licentia in Ecclesia nemo sepeliri potest. Certe Episcoporum erit, intuitu tot Conciliorum, vigilare, ut abusus hic in Diœcesibus eorum tollatur. Van. Espen. *l. c. n. 43.* 8

Quæritur II. Ubinam quivis, seu in quo Cœmeterio, vel Ecclesia sepeliri debeat? Resp. I. Qui sibi eligit Sepulturam, in ea sepeliri debet, etsi sit aliena, *c. 1. h. t.* ibi: *Nulli tamen negamus propriam eligere Sepulturam, etiam alienam: Dominus enim Magister elegit alienam ut propriam.* Concordat *c. Cum super 8. & c. in nostra, 10. h. t.* sicut & *c. 1. & 2. eod in 6.* dummodo non eligat locum profanum, sed Religiosum, cui vel a Jure communi, vel ex privilegio jus Sepulturæ competit, *c. 3. h. t. & c. 16. & 17. de Excess. Prælat.* & eligere sibi sepulturam per Jura non prohibeatur. Quibus autem locis jus Sepulturæ competat, dicetur infra *n. 49.* Qui vero eligere Sepulturam de Jure non possint, dicetur *§. seq.* 9

Resp. II. Qui sibi ipse Sepulturam non eligit, sepeliri debet in sepulchro Majorum suorum. Caret controversia, claris Juribus *c. 1. h. t.* ibi: *Statuimus, unumquemque in Majorum suorum sepulchro jacere, ut Patriarcharum exitus docet.* Concordat *c. 2. & 5. eod. in 6.* ibi: *Is, qui non electa sepultura decedit, in ea, in qua majorum ipsius ab antiquo sepultura extitit, sepeliri debebit, dummodo absque periculo ad ipsum valeat deportari.* Sequuntur DD. communiter signanter Abbas *in c. 1. h. t. n. 1.* Engel *h. t. n. 4.* Pirhing *eod. n. 3.* Veniunt autem nomine *Majorum*, pater, avus, proavus, ceterique ascendentes in linea recta *l. Jurisconsultus 10. ff. de Gradib.* 10

Controvertunt autem Doctores. ubinam quis sepeliri de- 11

debeat, casu quo Majores in diversis jacent sepulchris. Probabilior tamen, & Juri conformior doctrina videtur sequens, videlicet I. Quod si abavus, proavus, & avus in uno, pater vero in alio specialiter sibi electo loco jaceret, filius sepeliri non deberet in sepulchro patris, sed Majorum, nisi pater pro se, & posteris aliam sepulturam expresse elegisset. Glossa *in c. Is qui 3. vers. Ab antiquo h. t. in 6.* Engel *eod. n. 6.* Sylvester *v. Sepultura q. 8.* & alii, *arg. c. 1. & 3. h. t.* ubi semper in plurali fit locutio, ut in sepulchro *Majorum*: item in sepulchro *patrum & parentum* (quo nomine etiam Majores veniunt *c. l. 10. §. 7. ff. de Gradib. affinit.* ibi: *Parentes usque ad Tritavum acmiantur*) item *in sepultura Majorum ab antiquo*, *c. Is qui 3. h. t. in 6. sepeliantur*, atqui hæc Jura magis verificantur, si in præfato casu, filius non in sepulchro solius patris, sed majorum antecedentium sepeliatur, ut consideranti patet ergo. Dicitur autem notanter. *Nisi sepulturam pro se & posteris expresse*: hoc enim in casu filius utique in sepultura patris sepeliri deberet, *arg. can. 3. §. Item in novo caus. 13. q. 2.* Ratio est; quia si posteri aliam sepulturam non eligant, in similem patris electionem consentire, sicque sibi ipsis sepulturam tacite elegisse censentur. Sepultura autem electa omnes præcedit per dicta *n 9.* ergo. II Si abavus & proavus in uno, avus vero, & pater in alio quiescant loco, filius sepeliendus erit cum patre & avo, Engel *loc. cit.* Pirhing *loc. cit. n. 4* Sylvester *loc. cit. q. 28.* Barb. *de Offic. & potest. Par. c. 26. n. 32. & in c. 1. h. t. n. 2.* Old. *Consil. 25.* Ratio est; quia unio sepulturæ procedit ex quadam charitate & mutua dilectione, quæ fuit inter vivos: Major autem filii charitas seu dilectio præsumitur fuisse erga proximiores Majores, patrem nempe, & avum, quam erga remotiores, abavum nempe & proavum; ergo cum proximis sepeliendus est; præsertim cum tunc æque satisfiat Juris textibus, ac si in sepulchro remotiorum sepeliretur. III. Si quivis Majorum in alio jacet sepulchro, sepeliendus erit filius in propria Parochia. Barb. *in c. 1 h. t. n. 2.* Engel *h. t. n. 6* & alii. Ratio patet; quia tunc censetur carere sepultura Majorum; carens autem sepultura Majorum, sepeliri debet in sua Parochia, uti, statim dicetur *n. seq.* nisi pater pro se posteris sepulturam elegisset, ob rationem superius dictam.

12 Resp. III. Si quis sepulturam Majorum non habet, nec sibi ipse aliquam elegit, vel si habet, aut elegit quidem, sed ad eam commode portari nequit, sepeliendus est in propria Parochia, ubi domicilium habuit, Sacramenta percepit, Divina audivit. Ita communis & certa *arg. c. 1. §. Ex parte 5. & c. In nostra 10 h. t.* junct. *c. 1. & 3 in 6.* Ratio est; quia cum dignus sit operarius mercede sua, merito quis ibidem sepeliri jubetur, ubi in vivis refectionem spiritualem percepit, ut operarius Parochus nempe, occasione sepulturæ etiam mercedem recipiat ab illo, cui in vivis operas spirituales exhibuit, prout innuitur *c. 2. h. tit.* indeque etiam præcipitur, ut si quis in alieno sibi electo, vel Majorum sepulchro sepeliatur, ob dictam rationem Parocho portio Canonica tribuatur, de qua magis *§. seqq.* Et hæc de Sepultura Catholicorum in genere, quia vero Jura de Sepultura quorundam in specie specialiter disponunt, ideo circa speciales.

13 Quæritur II°. Ubinam sepeliendi sint Clerici seculares? Resp. I. Clerici Beneficium non habentes ibidem ubi Laici, sepeliri debent in sepultura nempe sibi electa, vel in sepultura Majorum, si habent, vel denique in Parochiali sua Ecclesia. Unanimis. Ratio est, quia cum Jura speciale de eis nihil statuunt, idem de eis dicendum, quod de Sepultura Catholicorum, ut sic Jura communiter statuunt: *Nam ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus*, *l. de Pretio ff. de Publician. in rem act.* & verba generalia generaliter sunt intelligenda, *c. Quia circa 22. de Privileg.*

14 Resp. II. Clerici Beneficiati tam simplices, quam Curati, qui sepulturam Majorum non habent, nec aliquam sibi specialiter eligunt, sepeliri debent in Ecclesia, vel Cœmeterio illius Parochiæ, ubi Beneficium habent, & servitium cum residentia exhibent, etiamsi in aliena constanter & perpetuo habitent, ibique moriantur. Ita Barbosa *in c. 1. h. t. n. 4.* Vallensis *h. t. n. 6.* Sannig. *h. t. n. 8.* Bellet. *Disq. Cleric. p. 1. §. 3. num. 9. 10. 11. & 20.* Fuschus *Litt. P. Conclus. 99. n. 5.* Jo: Asin. *in l. Familiaris ff. de relig. & sumpt. fun.* Bursat *Consil. 226. nu. 18. & 19.* Pirhing *h. t. n. 9.* Murga & communis aliorum, *arg. c. 1. h. t. & c. 2. eod. in 6.* ubi statuitur, illos, qui sepulturam sibi non elegerunt, & Majorum sepulturam non habent, sepeliri debere, ubi *pabulo cælesti refici consueverunt*, *c. 1. h. t.* seu ubi *officia consuevit audire Divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta*, *c. 2. h. t. in 6.* seu *a quibus receperunt salutis pabula*, *c. 4. h. t.* Atqui Clerici Beneficiati ibi Divina audiunt, & Sacramenta percipiunt, ubi Beneficium habentes servitium cum residentia exhibent, prout certum est, ergo. Ratio est; quia Clericus beneficiatus vere ibidem parochianus est; cum alias non ibi, sed alibi Sacramenta percipere, & Divina audire statutis a Jure temporibus deberet, *arg. c. Omnis utriusque 12. de Pœnis & Remiss* & Conc. Trid. *Sess. 14. can. 12.* Accedit, quod Parocho jus sepeliendi suos Parochianos a SS. Canonibus attribuatur tanquam merces laboris spiritualis, quem in Sacramentorum, & officiorum Divinorum administratione Parochianus, in vivis exhibet, *arg cit. c. 1. h. t. & c. fin. de Paroch.* ibi: *Ab eis temporalia non exigunt, quibus spiritualia non ministrant*; ergo, quia præfatis Clericis non Parochus loci, in quo habitant, sed Parochus loci in quo Beneficium habent, Divina administrat, non ille, sed iste jus sepeliendi habebit, & per consequens Parochus erit.

Dices: ubi quis domicilium habet perpetuum, ibi Parochianus est; ergo etiam ibidem sepeliri debet, *arg. c. Is qui 3. h. t. in 6. & c. fin. de Paroch.* Resp. Disting. Antec. Ubi quis domicilium habet ibidem Parochianus est, si ibidem statutis a Jure temporibus Divina & Sacramenta percipi, conceditur: secus negatur Ant. & conseq. Unde quia Clericus Beneficium cum residentia habens, ibi percipit Sacramenta, ubi ratione beneficii residere, & Divinum obsequium exhibere debet, alibi Parochianus non erit, etsi ibidem materiale domicilium, sed habitationem habeat. Resp. II. Negando suppositum, quod Clericus Beneficiatus in aliena Parochia perpetuo habitans ibidem verum ac proprium domicilium in sensu juris ad propositum habere dicatur, cum ratione beneficii domicilium contrahat ibi, ubi residere tenetur, uti bene advertit Donatus *tom. 3. tr. 9. q. 26.* Bursat. *cons. 226. n. 18.* Vallensis *h. t. §. 2. num. 6. arg. c. 3. de Tempor. Ord.* Nam sicuti a pari Clericus aliquis Cathedralis, vel alius Beneficiatus ad residentiam adstrictus, in Ecclesia sua residere dicitur, si ibidem temporibus suis debitum obsequium Divinum exhibet, licet in loco alterius Parochiæ domicilium & habitationem materialem habeat: ita etiam domicilium in sensu Juris habere, ibique Parochianus esse dicitur, ubi residet, Divina percipit; licet alibi seu in alia Parochia corporaliter habitet; cum hoc ad præsens prorsus sit per accidens, *arg. cit. Juribus*. 15

Instabis: Clericus beneficiatus recipit viaticum, & extremam Unctionem a Parocho loci, in quo corporaliter habitat, seu ubi domicilium & habitationem suam materialem habet, licet alibi Beneficium cum residentia habet: ergo etiam Parochi parochianus, & per consequens ab eodem sepeliendus erit: cum viaticum & extremam Unctionem non nisi proprius Parochus impertiatur. Resp. Conces. ant. negando conseq. quia in ordine ad Sepulturam SS. Canones non attendunt locum, ubi quis in extremis reficitur, sed ubi in vivis Cælesti pabulo refici consuevit (notetur terminus *consuevit*) prout dicitur, *c. 1. h. t.* seu ubi in vivis *officia consuevit audire Divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta*, ubi habetur *c. 2. eod. in 6.* Unde quia Clericus in vivis Sacramenta percipere consuevit in loco Beneficii, ibidem sepeliri debet, non obstante, quod Viaticum a Parocho loci, ubi habitat, recipiat; quia hoc non recipit, quasi vere dicti Parochi parochianus esset, quia Parochus proprius fines & territorium Parochi, ubi habitat intrare, ibique Divina ipso invito administrare nequit, *arg. can. sacra. 3. q. 1.* Hinc etiam fit, quod si quis recreationis, vel negotii causa in villam extra fines suæ Parochiæ sitam se conferat, ibique moriatur, non ibidem sed in propria Parochia sepeliri debeat, etsi in aliena Viaticum & extremam Unctionem receperit, textu claro *c. Is qui 3. h. t. in 6.* 16

Urgebis, allegando præsentis controversiæ Decisionem apud Donatum *l. c.* ex qua habetur, quod Clericus in illa Parochia, ubi habitat, non ubi servit, sepeliri debeat. Resp. ibi non esse sermonem de Clerico beneficium perpetuum habente, sed de Clerico servitore, seu 17

fer-

servitium temporale ad ou tim revocabile præstante, consequenter ad propositum nihil contra, sed pro nobis probare, præsertim quia ibidem fatetur citatus Author, etiam servitorem Ecclesiæ perpetuum sepeliri debere in Ecclesia ubi servit, non ubi habitat: ergo multo magis beneficiatus perpetuus, utpote qui magis unitus est Ecclesiæ, quam aliquis servitor. Unde etiam idem Donatus non obstante dicta decisione nostræ Conclusioni adhæret *l. c. n.* 1. dum dicit: *Beneficiatus sepeliri debet in Ecclesia, ubi est Beneficiatus:* nec refert, quod addat *supple cum cura & residentia*, quia ly & ibi sumi debet pro *vel*: tum quia ibidem allegat DD. qui omnes in sensu diviso loquuntur, tum quia ipsemet *ibid. n.* 4. fatetur, etiam servitorem Ecclesiæ perpetuum, qui nullam animarum curam habet sepeliri debere in Ecclesia cui servit, licet alibi habitet, ergo multo magis beneficiatus, nec neabsurdum particulam conjunctivam & pro disjunctiva capere, quia etiam in Jure non raro ita accipitur, vide apud Barbosam *de diction. V. Et.*

18 Quæritur IV. Ubi sepeliendi sint Religiosi; eorum Novitii, & reliqui famuli aut domestici? Resp. I. *Religiosi, nisi forsan a propriis Monasteriis adeo sint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode portari non possint, nequeunt (cum velle & nolle habeant) sibi eligere sepulturam sed sunt apud sua Monasteria tumulandi.* Sunt verba *c. fin. h. t. in* 6. Ubi notanda verba, *Nisi a propriis Monasteriis adeo sint remoti, ut ad ea commode portari non possint:* tali enim in casu utique sepulturam eligere sibi possunt Jure ipso per dictam limitationem id concedente; & tenet Glossa, ibi: *In casu* Donatus *tom.* 3. *tr.* 1 u. *q.* 1. Engel *h. t. n.* 11. & alii, Ratio est, quia ratione incommoditatis & periculi permittitur, quod alias permissum non est, *arg. c.* 3 *eod. in* 6. *& c. Si duo §. Sane de Procurat. in* 6. quod si in hujusmodi casu sepulturam sibi non eligant, sepeliendi sunt in Parochia, in qua moriuntur, idque expensis Monasterii, si bona in communi possidet; Donatus *loc. c.* Glossa *in cit. c. fin. h. t. in* 6. ubi citat communem DD.

19 Si vero decedit in loco propinquo, a quo commode ad Monasterium portari valet, ibidem sepelire debet, *arg. cit. c. fin. h. t. in* 6 & ibi Glossa *fin*, cum communi DD. In quo casu nihil tenentur solvere Parocho loci, in quo decessit, etsi Religioso infirmo Viaticum & extremam Unctionem dederit: uti declaravit S. Congregatio 1615. 22. Maii, apud Donatum *loc. cit. tract.* 19. *quæst.* 2. Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. cap.* 26. *nu.* 68. possuntque dicti Regulares inconsulto Parocho defunctum deferre ad suum Monasterium, prout eadem S. Congregatio 1620. 2. Julii, declaravit, uti videre est apud Barbosam & Donatum *loc. cit.*

20 Resp. II. Novitii sepulturam sibi non eligentes, in Monasterio, ubi decedunt, sepeliuntur expensis ipsius Monasterii, & absque ulla obligatione solvendi portionem Canonicam Parocho loci. Engel *h. t. n.* 12. cum Communi aliorum. Ratio est; quia Novitii in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum, eorumque privilegiis gaudent, *arg. c. Religios.* 21. *de Sentent. Excomm. in* 6. Accedunt specialia circa hoc privilegia Religiosis concessa (de quibus testatur Donatus *loc. cit.*) & universalis Religionum consuetudo, quæ utique etiam derogaret Legi, si quæ in contrarium foret *c. fin. de Consuetud.* Procedit Conclusio, etsi Novitius in proposito fuisset redeundi ad sæculum, Sylvester *vers. Sepultura q.* 8. Engel *loc. c.* Ratio est; quia non voluntas & effectus, sed factum mutat statum & domicilium, *l. Domicilium* 20. *ff. ad Municipalem.*

21 Resp. III. Famuli; ac Servitiales domestici Religiosorum pariter absque onere solvendi portionem Canonicam sunt sepeliendi in Ecclesia, vel Cœmeterio Monasterii, si intra illius septa moriantur, nec aliam sibi sepulturam eligant. Rodériquez *tom.* 2. *q.* 68. *n.* 2. Layman *loc. cit. n.* 9. Molina *disp.* 214. *n.* 16 Pirhing *h. t. n* 9. Sorbo *vers. Sepultura n.* 2. Sanig. *h. t. cap.* 5. *n.* 5. Donatus *part.* 3. *trat.* 10. *q.* 21. dicens, id dubio carere cum Communi aliorum. Fundamentum Conclusionis est privilegium a summis Pontificibus specialiter ad id concessum; uti videre est apud Sorb. & Rodericus *loc. cit.* Pirhing *loc. c.* etiam citat compendium privilegiorum Societatis.

22 Quæritur V. Ubinam sepeliri debeat uxor sive vidua sive actu adhuc ligata? Resp. I. Uxor vidua, etsi sepulchrum Majorum habeat, tamen non in eo, sed in sepulchro mariti sepeliri debet. Caret controversia, textus expressus habetur *in can. Ebron.* 2. *caus.* 13. *quæst.* 2. etiam ratio redditur illis verbis: *Ut quos conjunxit unum conjugium, conjugat unum sepulchrum, quia una caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet.* Quod si mulier *plures viros habuit successive, si sepulturam non eligat, est cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, post mortem, tumulanda*, juxta Constitutionem Bonifacii VIII. *c. Is qui* 3. *§. Mulier hoc t. in* 6. Etiamsi talis mulier post mortem ultimi mariti locum habitationis mutet, & ad patrem v. g. vel aliorsum extra fines & locum sepulturæ mariti se conferat. Pirhing *h. t. n.* 12. Sylvester *V. Sepult. quæst.* 8. *dict.* 5. Joan. Andreas *in c. Is qui* 3 *h. t. in* 6. & alii. Ratio est, quia non tantum in vita mariti. *l. fin. §.* 3. *ff. ad Municipalem*, sed etiam post mortem ejusdem, uxor retinet domicilium illius, *arg. cit. c. Is qui* 3. *h. t.* ibi: *Cujus domicilium retinet, & c. Ex parte* 15. *de Foro compet.* juncta *L.* 3. *C. de Privileg. Schol. & can.* 3. *caus.* 13. *quæst.* 2. ibi: *Unaquæque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte.* Accedit quod etiam in tali vidua aliorsum se conferente militet ratio Juris allegata, scilicet, *ut quos unum conjunxit conjugium, conjugat unum sepulchrum.*

Resp. II. Si uxor actu adhuc ligata, ante virum moritur, nulla sibi electa sepultura, debet sepeliri in sepultura mariti, si hic aliquam sibi jam elegit, aut in sepulchro Majorum sepeliri statuit. Abbas *in c.* 7. *h. t. n.* 6. Barbosa *ibid. n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 12. Sylvester *V. Sepultura q.* 8. *dict.* 5. *arg. cit. can.* 2. *caus.* 13. *q.* 2. Ratio est; quia mariti animi destinatione ibidem jam censetur esse Sepultus. Si vero maritus voluntatem suam circa sepulchrum nondum declaravit, sepelienda erit uxor in sepulchro Majorum, si habet, vel in Parochia, ubi decedit, conformiter dispositioni Juris communis supra allegati. Ita Doctores citati. 23

Porro utrum ea, quæ dicta sunt de sepultura uxoris reciproce etiam dicenda sint de sepultura mariti, ita ut hic quoque in sepultura uxoris sepeliendus sit, si nullam sibi sepulturam eligat? controversia est inter Doctores, Sylvester enim *loc. c.* quem sequitur Pirhing *h. t. n.* 12. negative respondet: tum quia *cit. can.* 3. *caus.* 13. *quæst.* 2. solum dicitur, *quod mulier sequi debeat virum & in vita, & in morte:* non autem dicitur econtra de viro: tum quia absurdum est, si maritus sequitur dispositionem mulieris, *arg. l. Si ita* 44. *ff. de Leg.* 2. Abbas vero *in c. de Uxore* 7. *h. t. num.* 7. affirmativam tenet, quæ sane videtur probabilior; eo quod revera eadem prorsus militet Juris ratio in marito, quæ in uxore, *c.* 2. *caus.* 3. *quæst.* 2. expressa, videlicet, *ut quos conjunxit unum conjugium, conjugat unum sepulchrum, quia sunt una caro, & quos Deus conjunxit, homo non separet.* ubi autem eadem ratio, eadem est Juris dispositio, *arg. c. Inter corporalia* 2. *de Translat. Episc. & l. Ideo ff. de Leg.* ibi: *Semper quasi hoc Legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineat, quæ quandoque similes erunt: quia non possunt omnes articuli singillatim comprehendi, sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita jus dicere debet,* uti habetur *l. Non possunt. ff. eod.* 24

Nec obstant rationes in contrarium: quamvis enim vir non teneatur tam in vita, quam post mortem sequi uxorem, sicut uxor tenetur sequi virum: tenetur tamen hic illam sequi post mortem, si non vigore *can.* 3. tamen vigore *c.* 2. *caus.* 13. *q.* 2. ob Juris omnimodum identitatem. Nec est absurdum, si sequitur vir dispositionem uxoris, si autem Jura ita exigant, aut mulier rationabiliter disponat. Neque in contrarium stat *l.* 45. *ff. de Legat.* 2. ab Adversariis citata, utpote ubi non id, quod ipsi dicunt, sed illud tantum dicitur, quod vocabulo *feminæ masculus non continetur*; supple nisi aliunde præsertim ex ratione Juris contrarium appareat. Accedit, quod vir uxorem sequi ad eundem locum sepulturæ necessario non teneatur, cum possit, si velit, propriam sibi eligere sepulturam quam si non eligit, sepulturam uxoris tacite eligere, & affectu maritali illud Juris velle videtur, *ut quos conjunxit idem matrimonium, conjungat idem sepulchrum.* 25

Quæritur VI. Ubi sepeliri debeant Viatores transeuntes, hospites, peregrini, & advenæ? Respond. I. Qui in aliena Parochia existens animo moram lon- 26

gam

gam ibidem non trahendi, moritur, sepeliri debet in sepulchro Majorum vel si non habet, in propria Parochia dummodo illuc commode & sine periculo portari possit. secus vero in Parochia loci: ubi decedit. Abbas in cap. 1. h. t. Molina disp. 214. num. 17. Barbosa in cap. 1. h. tit. Pirhing h. t. n. 8. Sylvester V. Sepultura q. 8. dict. 2. Van. Espen. p. 2. Tit. 38. de Sepult. cap. 3. n. 9. & 10. arg. c. 1. h. t. & c. Is, qui 3. eod. in 6. ibi: Is, qui habet domicilium in civitate, vel castro, quando ad villam ruralem se transfert recreationis causa, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electa Sepultura decedat ibidem, non in Ecclesia dictæ villæ; sed in sua Parochiali, vel in ea potius, in qua Majorum suorum ab antiquo sepultura existit, sepeliri debet; dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari. Ratio prioris partis est quæ supra n. 12. Ratio posterioris vero quod videlicet sepeliri debeat in Parochia, in qua decedit, casu quo ad sepulchrum Majorum, vel propriam Parochiam portari nequit, est; quod tunc Parochus loci præ cæteris potissimum jus habet: tum quia Parochus loci peregrinis administrat Sacramenta arg. c. de Celebrat. Miss. tum quia Parochus habet fundatam intentionem super omnibus proventibus spiritualibus intra illius Parochiam provenientibus, uti bene notat Abbas loc. cit. num. 4. arg. cap. Pastoralis, 9. de His, quæ fiunt a Prælat.

27 Dices cum Bellet. Disquisit. Cleric. part. 1. de Cleric. debitore, §. 3. n. 21. Hoc ipso, quod peregrinus in aliena Parochia, ubi moritur, percipit Sacramenta, censetur sibi ibidem elegisse sepulturam; ergo ibidem sepeliri debet, etiamsi ad proprium Parochiam commode portari posset; cum sepultura electa omnes procedat per dicta n. 9. Resp. negando ant. utpote militans contra expressum textum c. h. t. in 6. Sacramenta enim ibi suscipit, non quod intendat per hoc ibidem eligere sepulturam, sed quia eam aliunde habere nequit, juxta dicta n. 16. Est tamen etiam attendenda consuetudo loci.

28 Resp. II. Illi, qui alicubi proprium domicilium habentes ad alium locum se conferunt, animo ibidem non quidem perpetuo, sed tantum per aliquod tempus, tamdiu tamen permanendi, ut quasi domicilium ibi contrahant (quales sunt studiosi, & famuli conductitii) si in tali loco moriuntur, in Parochia illius loci sepeliri debent; si aliam sepulturam sibi non eligant. Abbas loc. cit. Valensis h. t. §. 2. num. 4. Molina disp. 241. num. 18. Pirhing l. c. num. 7. Van. Espen. loc. cit. n. 8. Ratio est; tum quia ratione quasi domicilii ibidem acquirunt Parochiam, adeo, ut non tantum Sacramentum Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & extremæ Unctionis, sed etiam Matrimonii ibidem percipere valent, ut ex communiori docet Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 23. n. 12. & 13. Tum quia id exigit casuum frequentia, & ordinaria distantia a loco proprii domicilii, ob quam ad evitandos labores, & expensas multa alias prohibita permittuntur, uti multis argumentis probat Glossa in cap. 2. de in integr. restit. V. Locorum distantiam. Accedit passim recepta consuetudo, quæ non tantum in dubiis est optima legum interpres, l. Si de 37. ff. Leg. sed etiam claræ Legi derogat, c. fin. de Consuet.

29 Quæritur VII. Quibus locis competat jus Sepulturæ ad hoc, ut defunctorum cadavera ibidem sepeliri possint ac debeant? Resp. I. Jus sepulturæ de Jure communi competit Ecclesiis Parochialibus, earumque Cœmeteriis, quæ habent fundatam pro se intentionem, ita ut omnes Parochiani ibidem sepeliri, non tantum possint, sed & debeant; nisi probetur, quod defunctus habeat sepulchrum Majorum, vel aliam sepulturam sibi elegerit. Abbas in c. Certificari, n. 7. h. t. & ibi. Sylvester V. Sepultura q. 3. Molina disp. 214. num. 11. & communis aliorum arg. cap. 3. & 10. h. tit. c. 1. h. tit. in 6. Cl. 2. §. Verum, h. t. juncto can. 1. can. 13. q. 1. Ratio est supra n. 12. allegata.

30 Resp. II. Ex speciali privilegio Juri communi hodie inserto, etiam Ecclesiis Fratrum Prædicatorum, & Minorum S. Francisci competit jus Sepulturæ in tantum, ut omnes ibi sepeliri possint, & debeant (si Religiosi consentiant) qui sepulturam ibidem elegerunt. Molina disp. 214. n. 21. Abbas in c. Certificari, 9. h. t. n. 8. Donatus tom. 3. tract. 10. q. 12. Pirhing h. t. n. 30. Sannig h. t. n. 5. Roderiquez t. 3. q. 99. & q. 58. art. 3. & Communis aliorum, texto claro, Clem. Dudum, 2. §. Hujusmodi, h. t. & Extravag. Super cathedram, 2. §. Hujusmodi, h. t. ubi statuitur, ut Fratres dictorum Ordinum in Ecclesiis, vel locis suis ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam; videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Idem privilegium postea Augustinianis, & Carmelitis concessum est, ut notat Abbas loc. cit. Item etiam aliis Religiosis partim per speciale privilegium, partim per communicationem privilegiorum. Mol. & Pirhing loc. c.

Dicitur autem notanter, Si Religiosi consentiant; quia ipsis invitis, vel sine expressa licentia Superioris Regularis, nemo potest sepeliri in Ecclesia, vel Cœmeterio eorum; nec possunt ibidem Benedictiones, Processiones, & officia mortuorum, Exequiæ, aut alia Divina peragi, absque dicta Superioris licentia. Donatus par. 2. tr. 9. quæst. 19. Sannig h. t. c. 5. n. 4. cum communi, & certa aliorum ob clara Privilegia ad id a pluribus Pontificibus concessa, ut a Clemente IV. per Bullam, Virtute conspicuos, quæ est quarta constitutio dicti Pontificis apud Cherub. & a Julio II. Estque declaratum a S. Congregatione teste Bordon. Tom. 1. Consil. 31

Ne autem occasione privilegii sepulturæ, seditiones & scandala oriantur, mutuaque præjudicia sibi invicem causarent Clerici sæculares, & Religiosi, Bonifacius VIII. c. 1. h. t. in 6. Universis Religiosis; & sæcularibus Clericis, cujuscunque status, vel conditionis existant, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ (consequenter sub gravi culpa) districtissime prohibuit, ne aliquos ad vovendum, vel jurandum, vel fide interposita, aut alias promittendum inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent: contrafacientes tenentur, corpus (si jam est sepultum) cum omnibus proventibus intra decendium restituere sub pœna Interdicti, cui Ecclesiæ & Cœmeteria eorum tam diu subjacent, donec satisfecerint. Electio vero ad hujusmodi inductionem facta, ipso Jure est nulla: debentque ita eligentes ibi sepeliri, ubi nulla electione facta, alias de Jure sepeliri debuissent, prout ulterius statuitur cit. c. 1. h. t. in 6. 32

Idem Pontifex c. 1. & fin. h. t. in 6. statuit, ut, si Religiosi cum Parocho aut Clerico alicujus loci specialiter paciscantur, quod privilegio sepulturæ pro Ecclesiis & locis suis concesso, ex toto, vel ex parte uti nolint, vel non nisi cum certis circumstantiis, pactum hujusmodi omnino servare debeant, quamquam aliqui apud eos sepeliri libere elegerint; prout dicitur, cit. cap. 1. h. t. in 6. ubi etiam ratio subjungitur illis verbis: Cum per dictum pactum Indulto hujusmodi derogetur: etsi factum sit sine præscitu & Consensu Generalis & Provincialis, dummodo a Prioribus aut Guardianis cum conventuum consilio & assensu sic factum & approbatum; uti expresse statuitur c. fin. h. t. in 6. & notat Molina loc. c. n. 23. 33

Quæritur VIII. Quænam observanda circa sepulturam, casu quo quis eam apud Regulares elegit? Resp. I. Ante omnia circa hoc attendendam esse consuetudinem loci & pacta specialiter erecta, juxta dicta n. præced. arg. cap. 1. & fin. de Pactis in 6. Resp. II. nullo speciali pacto existente possunt Regulares etiam irrequisito ac invito Parocho associare corpus defuncti, illudque ad sepulturam comitari: corpus tamen ipsum levare, & ad locum sepulturæ deferre non possunt, nisi prius requisito, & exspectato Parocho eoque præsente: vel nisi requisitus consentire, vel præsens esse recuset; tunc enim etiam invito, & absente Parocho corpus levare & ad propriam Ecclesiam recto tramite deferre valent. Donatus loc. c. quæst. 12. Barbosa de Offic. & potest. Parochi par. 3. c. 26. n. 66. & seq. Peyr. Tom. 3. Privileg. Minim. in Constit. 26. Leonis X. §. 16. nu. 20. Sannig h. t. cap. 5. nu. 10. & 11. & hodie Communis aliorum. Patet Conclusio ex Constitutione Leonis X. In Concilio Lateran. ubi statuit: quod Fratres quorumlibet Ordinum non possint intrare Parochias cum cruce ad levanda corpora defunctorum, qui apud Ecclesias eorundem Fratrum suam elegerant sepulturam, nisi prius præmonito, ac requisito, ac recusante Parochiali Presbytero &c. uti refert Roderiquez T. 3. q. 58. art. 3. Donatus l. c. n. 3. Nec juvat Fratres, quod subsequentes Pontifices de novo concesserint eis privilegium, irrequisito Parocho cum cruce 34

intran-

intiandi Parochiam ad levanda & deferenda corpora defunctorum, ut *loc. cit* bene probat Roderiq. Nam contra est, quod denuo novissima emanarint Decreta Sacr. Congregar. id, quod Conclusio dicit, expresse habentia, prout videre est apud Barbosam *loc. cit*. Donat. *loc. cit. num.* 5, ubi simile Decretum per extensum refert, in quo ad propositum illa habentur verba; „ Declarat, & statuit, quibusvis Regularibus, quorumcunque Ordinum & Congregationum tam Mendicantium, quam non Mendicantium existant, nullo modo licere Parochias cum cruce processionaliter, aut alias, ad afferenda & levanda defunctorum funera intrare, vel illa levare, & efferre, nisi vocato, & expectato proprio defuncti Parocho, eoque itidem præsente; vel nisi requisitus dissentiat, aut venire expresse recuset &c. quod Decretum editum est 20. Januarii 1604. Simile per extensum refert editum 1639. 14. Januarii Brugnoli *Tract.* 4 *c.* 15.

35 Resp. III. Nec Regulares, nec hæredes defuncti cogi possunt ut defuncti corpus prius ab ædibus defuncti ad Ecclesiam Parochialem deferant, ibique deponant, pro accipienda ultima quasi Benedictione & Vale a Parocho, & Ecclesia; sed possunt Regulares, apud quos defunctus sepulturam elegit, recto tramite corpus ab ædibus ad suam Ecclesiam deferre, Parocho tamen prius requisito & vocato, eoque præsente; qui si requisitus consentire, ac venire nolit, etiam eo absente & invito id facere possunt. Donatus *loc. cit. q.* 13. Pirbingh *h. t. n.* 31. Roderiq. *Tom.* 3. *q.* 85. *a.* 21. Sannig. *loc. cit.* Barbosa *loc. cit. n.* 56. Lezana *verf. Defunctus*, & Communis aliorum. Ita enim expresse declaravit Sixtus IV. uti per extensum videre est apud Roderiq. *loc. cit.* Donatum *loc. cit.* Lezanam *loc. cit* qui duo ultimi plura quoque per extensum referunt Decreta Sacr. Congregationis pro conclusione edita. In quibus tamen etiam illud habetur, quod ad Parochum loci spectet, cadaver in ædibus defuncti benedicere, & ultimum Vale dicere *Aussegnen*; si vero venire recuset, liberum est Regularibus corpus levare, & ad sepulturam electam deferre: casu quo autem consentientibus & volentibus hæredibus corpus prius ad Ecclesiam Parochialem deferrentur, ibique deponeretur, nihil propterea deberetur Parocho præter alia jura Parochialia, uti expresse declaravit Sac. Congregatio apud Barbosam *loc. c. n.* 72. ut proin attendenda non sit doctrina contraria a Van-Espen. *p.* 2. *tit.* 38. *n.* 12. *&* 13. absque fundamento posita.

36 Resp. IV. Dum defertur corpus ad sepulchrum, non defertur crux Parochialis Ecclesiæ, sed illius Ecclesiæ, in qua sepelitur, Barbosa *loc. cit. nu.* 78. citans Sac. Congregationis Decreta duo. Lezana *loc. cit. num.* 78. Potest tamen Parochus loci etiam cum stola funus comitari usque ad Ecclesiam Regularium, ac etiam illam intrare, ibique permanere, nullo modo tamen se immiscere in actu Sepulturæ, vel Officia defunctorum peragere, aut preces, vel Psalmos publice recitare, quoniam omnia hæc ab ipsis Fratribus fieri debent; prout allegatis pluribus Decretis Sacr. Congregationis docet Barbosa *loc. cit. a n.* 76. & habent Decreta tum a Lezana, tum a Donato per extensum allegata, & inserta cuidam Decreto Auditoris Cameræ pariter per extensum apud citatos DD. relato; ubi vide.

37 Resp. V. Penes hæredes est an, & quot Sacerdotes, aut Religiosos, vel Confraternitates pro comitando funere vocare, item an, & quot ceteos dividere velint. Barbosa *loc. cit. n.* 57. ex Decreto Sac. Congregationis ibidem relato: vocati autem Regulares, si comparere volunt, debent se omnes prius conferre ad Ecclesiam Parochialem defuncti, indeque cum Parocho, & Clero pergere ad ædes defuncti; nec licet eis neglecta Ecclesia Parochiali statim ad domum defuncti accedere, vel alibi, donec se immisceant, expectare. Barbosa *loc. cit. num.* 62. per plura Decreta ibidem allegata.

38 Resp. VI. Hæredes defuncti nullatenus cogi possunt, ut præter Officia, & missas, quæ in Ecclesia Regularium, apud quos defunctus elegit Sepulturam, in Exequiis juxta dicta *num.* 36. celebrantur, etiam in Ecclesia Parochiali celebrari faciant. Donatus *loc. cit. num.* 17. Portel. *in Respons. part.* 2. *casu* 12. Lezana, & alii, post Declarationem ac Decretum Sac. Congregationis apud Donatum *loc. cit.* Ratio est libertas Sepulturæ, quam Regulares habent, *Clem. Dudum h. t.* Quæ libertas nimium læderetur, si hæredes cogi possent ad duplicanda Officia & Missas; sic enim absterrerentur ab eligendo Sepulturam apud Regulares, ut consideranti patet.

§. II.

De Electione Sepulturæ, ac Portione Canonica: ubi etiam de eo, quod peti & accipi potest pro Sepultura.

S U M M A R I U M.

39 *Eligere Sepulturam quilibet sibi potest, etiam uxor, & filiusfamilias.*
40 *In quovis loco Religioso, etiam in privata Cappella.*
41 *Impuberes prohibentur sibi eligere Sepulturam: Parentes eorum loco eligunt.*
42 *Religiosi subditi professi non possunt sibi eligere Sepulturam. bene tamen Prælati supremi.*
43 *Ac Novitii, item Professi in remotis decedentes.*
44 *Quando quis sepelitur extra suam Parochiam, debetur Parocho loci Portio Canonica.*
45 *Si quis duo habuit domicilia, in quibus æqualiter habitavit, dividitur in duos Parochos dicta Portio.*
46 *Portio Canonica Episcopalis, & Parochialis quid? vocatur etiam Quarta funeralis.*
47 *Quantitas Portionis Canonicæ certa ac indivisibilis Jure non est determinata.*
48 *Ordinarie tamen est quarta pars eorum, quæ per ultimam voluntatem obveniunt Ecclesiæ alienæ, in qua quis sepelitur.*
49 *Portio Canonica debetur de omnibus & solis, quæ Ecclesiæ alienæ vel ratione funeris, vel per ultimam voluntatem defuncti obveniunt. Et n. seq.*
51 *Limitatur in relictis causæ piæ, & in casu decedentis Novitii, aut servitutis Religiosorum.*
52 *Ac ubi est consuetudo de aliquibus non dandi portionem.*
53 *Solvitur instantia* ex Clem. Dudum.
54 *Sola Ecclesia aliena, in qua defunctus sepelitur, tenetur ad Portionem Canonicam.*
55 *Regulares quamplures sunt exempti a Portione Canonica.*
56 *Observanda circa usum privilegiorum in hoc puncto, annotantur: & affertur Constitutio Concilii Trid. Pii V. & Gregorii XIII. Et duobus n. seqq.*
59 *Portio Canonica Episcopalis quid?*
60 *Quantitas ejusdem quæ?*
61 *Portionem Episcopalem dare tenentur omnes Ecclesiæ, & loca pia.*
62 *Limita in Monasteriis, & Ecclesiis exemptis.*
63 *Ac etiam in Ecclesiis non exemptis, casu quo eis quid relinquitur pro fabrica, luminaribus &c.*
64 *Hæc portio consuetudine passim est sublata.*
65 *Pro terra Sepulturæ deputanda nondum benedicta aliquid exigi vel accipi potest.*
66 *Non vero pro cera jam benedicta.*
67 *Nisi ibi adsit consuetudo, vel liberaliter quid offeratur.*
68 *Ratione situs etiam, & honoratioris loci aliquid peti potest.*
69 *Solvitur instantia.*
70 *Parochus neminem cogere potest ad dandum aliquid pro Officio sepulturæ, exequiis &c.*
71 *Bene tamen liberaliter recipere: & qui dandi consuetudo est, Episcopum convenire, ut ad dandum compellat.*
72 *Solvitur instantia.*
73 *Abusus Parochorum in petendo aliquid pro Sepultura & Exequiis, & n. seqq.*

QUæritur I. Quinam, & ubi eligere sibi possit Sepulturam? Resp. I. Omnes & singuli pro libitu eligere sibi possunt Sepulturam, quibus a Jure specialiter non est prohibitum, Est communis ac certa, textu claro c. 1. *h. t.* ibi: *Nulli negamus propriam eligere Sepulturam, vel alienam.* Rationis loco subjungitur exemplum Christi illis verbis: *Dominus enim & Magister alienam elegit, ut propriam.* Etiam uxori competit hæc facultas textu expresso c. *De uxore h. t.* ubi dicitur, *Quod nulla super hoc* 39

inter

inter virum & mulierem sit facienda distinctio. Ratio additur, *cum electio ista non eum potius statum pertineat, in quo mulier solvitur a lege viri*. Item licet filiusfamilias pro anima sua nullam circa temporalia non Castrensia facere possit dispositionem ultimam, tamen absque patris consensu sibi potest libere eligere sepulturam, *c. Licet 4. h. t. in 6.* Ratio est; quia quoad jura spiritualia quale est etiam jus sepulturæ *can. q. 12. caus. 13. q. 2.*, filiusfamilias patriæ potestati subjectus non est.

40 Resp. II. Habentes jus eligendi sepulturam possunt sibi in quovis loco Religioso eligere, etiamsi alias eidem jus sepulturæ non competat, qualis est Capella, vel alia Ecclesia sepulturam non habens, & in qua raro celebrantur Missæ. Abbas *in c. 3. hoc t. nu. fin. ad fin.* Gonzalez *ibid. num. 9.* Pirhing *h. t. n. 17.* & alii apud Fagnan. *in cit. c. 3. h. t. n. 1. arg. cit. c. 1. h. t. & c. 2. Si quis h. t. in 6.* ibi: *Si quis antiqua dimissa novam etiam in loco minus Religioso elegerit sepulturam, electionem hujusmodi (licet Jura super hoc videantur esse diversa) nequaquam volumus impugnari* & ibi Glossa in casu. Nec obstat *c. Fraternitatem 3. hoc tit.* ubi sepultura *in loco minus Religioso* electa expresse reprobatur. Nam contra est; quod in hoc textu per *locum minus Religiosum* intelligatur vel locus omnino profanus, vel si aliquo modo Religiosus, tamen irrationabiliter & malitiose, vel non soluta portione Canonica Ecclesiæ Parochiali electus: *In c. 2. h. t. in 6.* verum per *locum minus Religiosum* intelligatur talis locus, qui Religiosus quidem est, tamen minus talis utpote in quo minus frequenter Officia Divina, Missæ, aut publicæ orationes fiunt, uti cum Doctoribus citatis bene docet Glossa *in c. c. 2. h. t. in casu*, quæ vel ideo recipienda, quia sic evitatur Jurium correctio. Notat tamen ibidem Glossa, melius & utilius esse sepulturam in magis Religioso loco eligere, præsertim in tali, *ubi orationes & Missarum solemnia tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur*, *cap. 3. h. t.* Ratio: tum quia ibi sepulti plus de piis operibus participant: tum quia eorundem ob populum ibidem magis concurrentem frequentior fit memoria, uti cum Glossa *cit.* notat Fagnanus *in c. 3. h. t.* & Doctores communiter. Hic iterum in memoriam revocanda sunt dicta supra *nu. 32.* ne aliquis ad eligendam alicubi sepulturam inducatur, *arg. c. 1. h. tit in 6.*

41 Resp. III. Sepulturam sibi eligere a Jure prohibentur sequentes I. Impuberes *cit. c. Licet 4. h. t. in 6.* ibi: *Nequeunt antequam ad annos pubertatis pervenerint, eligere sepulturam*. Conceditur tamen ibidem, quod *pater (si consuetudo terræ id habeat) suo voluerit, impuberem sepelire; hoc tamen non potest, ubi consuetudo hujusmodi non habetur, sed cum suis Majoribus, vel in parochiali Ecclesia sunt tumulandi*. Quæ ultima verba juxta ordinem Scripturæ, non in sensu divisivo sunt intelligenda, ita quod absente consuetudine non possit pater pro libitu sepelire impuberem, vel in sepultura Majorum, vel in Parochia propria, sed quod debeat illum necessario in sepultura Majorum, si habeat, si vero non habet, tunc primum in Parochia sepeliri facere, ut bene docet Glossa *in cit. c. Licet 4. h. t. vers. vel in Parochiali*. Anchoranus *ibid. not. 4.* Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. part. 3. c. 26.* ubi affert pro hoc Declarationem Sacr. Congregationis.

42 Resp. IV. Religiosi subditi professi in claustris morientes, non possunt sibi eligere sepulturam. Communis ac certa, per textum *c. fin. h. t. in 6.* supra *num. 18.* allegatum: ubi etiam ratio habetur; videlicet, quia *velle & nolle non habent*. Dicitur autem notanter *subditi*; quia Religiosi Prælati saltem illi, qui alium superiorem, nisi Papam vel Episcopum non habent, quales sunt Generales Ordinum, ac Abbates non exempti, juxta communem DD. sepulturam sibi eligere valent. Abbas *in cap. de Uxore 7. h. t. n. 5.* Rodriquez *eod. n. 10.* Sannig. *eod.* Lauret. de Franch. *p. 2. q. 61. n. 3.* & alii contra Donatum *tom. 3. tract. 10. q. 2.* arg. a sensu contrario desumpta, quia nempe in multis *velle & nolle* habent, utpote nulli subjecti, nisi quemadmodum alii Clerici sæculares dicuntur subjecti Papæ & Episcopo. Abbas *l. c.*

43 Dicitur ulterius *professi*, quia limitatur in Novitiis, utpote qui juxta m Communissimam sibi eligere sepulturam libere possunt. Donatus *loc. c. q. 4.* Piringh *h. t. n. 25.* Engel *h. t. n. 12.* Armilla *V. Sepultura n. 6.* Diana *p. 5. tr. 4. Resolut. 109.* & alii, *arg. cit. c. fin. h. t. in 6.* ubi ideo præcise prohibetur Religiosis eligere sepulturam, *quia velle & nolle non habent*; ergo a sensu contrario; quia Novitii *velle & nolle* adhuc habent, cum obedientiam nondum promiserint, haud dubie sepulturam eligere sibi poterunt, dicitur insuper *in Claustris morientes*, quia extra Monasterium decedentes, si commode ad Monasterium portari nequeunt, sepulturam sibi eligere valent, per dicta *n. 18.*

44 Quæritur II. Quid Juris & emolumenti Parochus defuncti habeat, casu quo aliquis in aliena Parochia sepulturam elegit, vel in sepultura Majorum extra propriam Parochiam existente sepellitur? Resp. I. Regulariter ac juxta Jus commune loquendo, in hoc casu debetur defuncti Parocho portio Canonica de omnibus, quæ Ecclesiæ illi, in qua defunctus sepelitur, per ultimam defuncti voluntatem obveniunt, vel occasione funeris deferuntur, sive dein in propria, sive aliena decedat Parochia. Abbas *in c. Cum super 8. h. t. n. 5.* Engel *h. t. num. 13.* Vallen. *eod. §. 5. n. 1.* Pirhing *eod. n. 44.* Sannig *eod. c. 3. num. 1.* cum Communi ac certa aliorum, clara Jura *c. 1. 2. 8. 9. & 10. h. t.* & *Clem. Dudum 2. Hujusmodi h. t.* cum concordantiis. Ratio assignatur *cit. c. 1. h. t.* videlicet, *quia dignus est operarius mercede sua &c.* & juxta Apostolum *sint socii consolationum, uti fuerunt passionum*, consequenter cum Parochus in administrandis Divinis vivo Parochiano, onus & laborem habuit, dignum est, ut de funere ipsius capiat emolumentum.

45 Resp. II. Si quis in duabus distinctis Parochiis habet domicilia, in quibus æqualiter, vel quasi æqualiter per diversa anni tempora moratur, dividenda est Portio Canonica inter duos Parochos, casu quo defunctus in tertio loco sepulturam eligit, vel in sepultura Majorum extra ambas Parochias existente sepelitur. Doctores *n. præc.* citati, textu expresso *c. 2. h. t. in 6.* ibi; *Cum ab eo, qui duo habet domicilia se collocans æqualiter in utroque loco in tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habebunt inter se dividere Portionem Canonicam*. Ratio est: quia cum ubique verum domicilium contraxerit, *l. ejus, qui 27. §. Celsus ff. ad Munic.* utrobique Divina, prout potuit accepisse, consequenter Parochi ambo in administrandis Divinis laborantes mercede digni esse merito censentur, *arg. cit. c. 1. h. t.*

46 Quæritur III. Quid, quotuplex, & quanta sit Portio Canonica? Resp. I. *Portio Canonica ut sic, est quædam pars bonorum defuncti, Episcopo, vel Parocho debita*. Definitio est clara ex terminis, & desumitur ex Juribus *n. 44.* citatis juncto *c. Requisivisti 15. de Testam.* patebitque magis ex statim dicendis. Nam Resp. II. *Portio Canonica* est duplex *Episcopalis* nempe, & *Parochialis*. *Episcopalis* declarabitur per Conclusiones dandas ad quæsitum sequens *n. 59.* ponendum. *Portio Canonica Parochialis* est certa Parocho defuncti debita pars bonorum illorum, quæ ex defuncti voluntate ultima, vel occasione funeris obveniunt alienæ Ecclesiæ, in qua defunctus sepulturam elegit, vel ubi tanquam in sepultura Majorum sepelitur. Est in re communis, & constat ex jam citatis Juribus *nu. 44.* Porro vocatur hæc Portio subinde *Canonica*, ut *c. 4. h. t.* & *c. 2. h. t. in 6.* quia per SS Canones constituta. Subinde *Quarta Parochialis*, *c. In præsentia 10. h. t.* cum Parocho defuncti debita. Subinde *Quarta funeralis*. *Concil. Trid. Sess. 25. de reform. c. 13.* quia, ut dicetur, *Quarta pars* eorum, quæ ratione *funeris* obveniunt loco, in quo quis sepelitur, debetur proprio defuncti Parocho.

47 Resp. III. Quamvis ex Jure certa ac determinata quantitas *Portionis Canonicæ Parochialis* pro quovis casu, & loco non habeatur, ac proinde circa quantitatem consuetudo locorum attendenda sit: Nihilominus ubi consuetudo aliud non habet, sola quarta pars eorum, quæ per ultimam defuncti voluntatem, vel ratione funeris Ecclesiæ, in qua sepelitur, obveniunt. Ecclesiæ Parochiali debetur. Prima pars Conclusionis docetur a Molina *Disp. 215. n. 5.* Engel *h. t. n. 13.* Pirhing *eod. nu. 56.* & Communis aliorum. Probaturque ex eo, quod non una eademque, sed diversa quantitas portionis Canonicæ Parochialis assignetur in Jure: subinde enim dicitur esse media pars *c. 2. h. t.* ibi: *Omnium rerum medietatem &c. Ecclesiæ reliquat*. Subinde assignatur tertia pars *c. 1. h. t.* ibi: *Tertiam partem Ecclesiæ dari censemus, in qua cælesti pabulo refici consuevit*. Subinde assignatur quarta pars, *c. In no-*

stra

stra 10. ibi: *Quarta Parochialis*. *Item Quartam partem habeant c. Cum super* 8. *h.t.* ibi: *Quarta portio relinquatur*, *Clem. dudum* 2. *h.* t. Tr. *l.c.* ibi: *Quarta quæ funeralium dicitur*. Idipsum habet, & hanc primam Conclusionis partem certam reddit textus, *c. certificari* 9. *h.t.* ibi: Cum autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint statuta. Leone justitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore censentibus, nos talé præbemus in hac veritate responsum, ut sicut B. Hieronymus inquit. Unaquæque Provincia in suo sensu abundet secundum rationabilem consuetudinem Regionis, illa justitia circa medietatem vel tertiam, vel quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

48 Secundam partem tenent Gl. *in c.*2.*h.t. in* 6. *prin.* Abbas *in c. certificari* 9. *h.t. n.*3. Molina *l.c. n.*55. Pirh. *h.t. n.*56. & alii. Ratio est: tum quia quartæ partis frequentior fit mentio in jure, videturque confirmata novissimo jure Concil. Tr. *cit. sess.* 25. *de ref. c.* 13 tum quia in quarta parte tanquam minori Summa concordant omnia jura, uti post Gl. bene advertit Abbas *l.c. arg. de arbitr. in* 6. ibi: *Licet cum aliis in quindecim, alius in decem, tertias vero in quinque pronunciat, illius, qui dixit de Summa minori (cum in illas omnes concordes existent) sententia efficax consetatur*. Ut proin Parochus præcise quartam partem prætendere queat, nisi probet, vi consuetudinis sibi plus deberi.

49 Quæritur IV. De quibus rebus, & a quibus locis solvi debeat Portio Canonica Parochialis? Resp. I. Regulariter ac de jure communi loquendo, debetur dicta portio de omnibus, & solis rebus, quæ per ultimam voluntatem defuncti, vel ratione funeris obveniunt Ecclesiæ alienæ, in qua defunctus elegit sepulturam, vel ubi tanquam in loco sepulturæ Majorum sepelitur. Patet Conclusio ex dictis & Juribus ibidem citatis, præsertim vero ex *Clem. dudum* 2. *§. hujusmodi h.t.* ubi etiam alias privilegiatis locis & personis Religiosis Ordinis S. Dominici, & S. Francisci authoritate Apostolica præcipitur „ ut de obventionibus „ omnibus tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis distincte, vel indistincte, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, de quibus etiam quarta seu Canonica Portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de Jure, vel non de datis, vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo, in infirmitate dantis, vel donantis, de qua decesserit, quomodocunque directe vel indirecte Fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem quartam partem (quam authoritate Apostolica taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus seu Curatis largiri integre teneantur.

50 Infertur, quod debeatur quarta etiam de candelis, cereis, faculis, ac intortitiis accensis, quæ circa crucem & cadaver deferuntur, aut ponuntur, Barb. *de offic. & potest. Parochi p.* 3. *c.*25. *n.* 41. item de libris, blandeis, culcitra, pallio, seu panno, quo feretrum tegitur, ac aliis, quæ ibidem appenduntur, vel apponuntur. Barbosa *l.c. n.* 44. & Communis aliorum. Idem dic de equis & armis, nisi in subsidium Terræ sanctæ offerantur, aut sepultura eligatur apud hospitalarios, *arg. c. in nostra* 10. *h.t.* Porro debetur Quarta de relictis Ecclesiæ alienæ, ubi defunctus sepelitur, per ultimam voluntatem, sive per modum institutionis, sive legati, sive donationis mortis causa fiat, per Jura citata, & sequuntur DD. communiter.

51 Limitatur tamen Conclusio in aliquibus; ita ut de iis Portio Canonica Parocho etiam de Jure communi non debeatur. Et quidem primo nihil debetur de relictis per ultimam voluntatem, Ecclesiæ, vel alio pio loco (in quo sepelitur defunctus) aut ad divini cultus obsequium veluti pro fabrica, luminaribus, vestibus, aut paramentis, anniversariis perpetuis &c. Barb. *l.c. n.*47. & 58. Molina *disp.* 315. *n.*8. Sylvester *V. Canonica portio*, Pirhing *h.t. n.*61 & Communis aliorum post Gl. *in c.* 2. *h.t.* V. *Decrevit* textu claro *c. fin. de test.* ibi *De his quæ in ornamentis, vel pro eis seu fabrica, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo, vel trigesimo Die, sive aliis ad perpetuum cultum legantur Ecclesiæ, vel reliquis piis locis Canonica Portio (dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus, sive Parochialis Ecclesia debeat defraudari) deduci non debet*. Secundo non debetur de equis & armis, quæ vel in subsidium Terræ Sanctæ offeruntur, vel si defunctus apud Hospitalarios sepelitur, Tertio non debetur de relictis, quæ offeruntur occasione funeris Novitii; ac quarto, quæ offeruntur in funere domestici aut servitiali Religiosorum intra septa Monasterii decedentis, juxta dicta *n.* 20. & 21.

52 Quinto nihil debetur de iis, de quibus vi consuetudinis nihil datur, ut habet Communis, *arg. c. in nostra* 10. *h.t. ac c. fin. de consf.* consuetudo autem passim introducta ac recepta habetur, quod non nisi de iis, quæ occasione funeris (non item quæ per dispositionem aliquam ultimam) & quidem in solo die dispositionis, aut Sepulturæ, Ecclesiæ alienæ obveniunt, v. g. de candelis, faculo, panno feretræ, armis, equis, insignibus, culcitra &c. solvatur Portio Canonica, teste Molina *disp.* 215. *nu.* 9. Roderiquez *tom.* 1. *Q. Q. reg. p.* 39. *art.* 2. Sannig *h.t. c.* 2. Pirhing *eod. n.* 50. & alii, patetque experientia.

53 Ne his obstat *Clem. dudum* 5. *§. hujusmodi h. t.* ubi expresse habetur, quod omnibus & singulis vel per voluntatem ultimam vel occasione funeris, obveniunt, debeatur Portio Canonica: etiam de illis, *de quibus* (sunt verba Pontificis) *Quarta seu portio Canonica dari, vel exigi non consuevit vel non debet de jure*. Nam contra est quod, cum dicta *Clementina* quoad hoc sit aperte correctoria Juris veteris, sit restringenda, & ultra Fratres prædicatores & Minores, de quibus solis *Clementina* ibi loquitur, non extendenda, consequenter solis dictis Fratribus, non item cæteris piis locis, aut Ecclesiis obsit: uti bene advertit Gl. *in c. Clem.* V. *de jure art.* 2. *quæ a jure* 28. *de R. J. in* 6. patetque ex dictis *in lib.* 6. *t.* 2. *de consf. n.* 241. Accedit, quod etsi Lex aliqua præteritam revocet, aut infirmet consuetudinem, per hoc non faciat, quo minus nova consuetudo in futurum introduci queat, nisi sit corruptela, juxta dicta supra *in tit. de consuet.* Ex quo apparet, nimis zelose pro parochis locutum fuisse alias Doctissim. Van. Espen. *p.* 2. *tit.* 38. *de Sep. c.* 5. *n.* 31. & *seqq.* ubi *Clementinam* illam universaliter ad omnes Ecclesias ac pia loca indistincte extendit. Nec suffragatur eidem Gl. *in cit. Clem.* V. *Fauorabilibus*, ubi dicit, quoad licet sit nimis rigorosa Bulla tamen sit observanda quoad omnia & singula, nullo penitus excepto. Nam rursus contra est, quod Glossa ibi tantum dicat, Bullam etiam respectu Fratrum prædicatorum & Minorum esse nimis rigorosam; non autem respectu aliorum, utpote quos non tangit, prout ipsa Glossa in statim sequenti V. *de Jure* fatetur.

54 Quæritur V. Quinam, & quæ loca teneantur solvere portionem canonicam, seu Quartam parochialem, sive funeralium? Resp. I. De Jure communi, atque seclusa consuetudine & privilegio, omnes & solæ illæ Ecclesiæ, vel loca pia, in quibus alienus Parochianus sepelitur, dictam portionem tenentur solvere. Communis ac certa claris juribus supra *n.* 44. citatis: Hinc DD. post Glos. *in c.* 8. *h.t. v. Judicium*, communiter inferunt, illas Ecclesias vel loca pia, in quibus defunctus sepultus non est, de sibi relictis, vel legatis Canonicam portionem parochialem solvere non teneri. Dicitur autem notanter *de jure communi loquendo*; quia plures regulares, seu potius Ecclesiæ & loca eorum, sunt exempti a solutione portionis Canonicæ, prout patebit ex *concl. seq.*

55 Resp. II. Fratres Minores, ac complures aliæ religiones, eorumque Ecclesiæ ad loca pia, per specialia privilegia sunt exempti ab omni solutione portionis Canonicæ parochialis; probatur conclusio allegando dicta privilegia; sic enim pro Fratribus Minoribus hujusmodi privilegium concessit Julius II. Leo X. & alii Summi Pontifices, prout videre est apud Sorb. V. *Canonica Portio*, Sannig *h.t. c.* 5. *art.* 6. Paulus III. apud Donatum *t.* 3. *tr.* 11. *q.* 5. 10 Decisione Rotæ, quam per extensum refert. Pro Carmelitis concessit Nicolaus V. Sorb. *l.c.* ac Julius II. Donatus *t.* 3. *tr.* 11. *q.* 4. prædicatoribus Sixtus IV. & Alexander IV. Sorb. & Donat. *l.c.* Fratribus Minimis Julius II. Sorb. & Don. *l.c.* Leo X. Congr. Camaldunensi Celestinus V. suæ Congreg. Roderiquez *tom.* 1. *q.* 31. *art.* 3.

56 Circa usum tamen dictorum privilegiorum præ oculis habenda novissima Constitutio Concilii Tridentini *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 13. sic habens: Decernit Sacr. Synodus quibuscunque in locis; jam ante annos quadraginta. Quarta, quæ funeralium dicitur Cathedrali, aut Parochiali Ecclesiæ solita esset persolvi, ac postea fuerit ex quocunque privilegio aliis Monasteriis, Hospitalibus, aut quibuscunque locis piis concessa, eadem pote-

potestas post hac integro jure, & eadem portione, quæ antea solebat, Cathedrali, seu Parochiali Ecclesiæ persolvatur, non obstantibus concessionibus, gratiis, privilegiis, etiam Mari magno nuncupatis, aut aliis quibuscunque. Ex his Tridentini verbis infertur illa sola Monasteria, quæ 40. annis ante Conc. Trid. (quod promulgari cœpit 1563.) erectam Canonicam portionem Parochialem tot annis jam dare consueverunt, eandem eodem quo prius modo, dare teneantur, non obstantibus privilegiis privatis. Econtra vero Monasteria eorumque Ecclesiæ, & loca pia, quæ quidem ante dictos 40. annos fuere erecta. Portionem tamen præfata dare tot annis solliti non sint, nec imposterum dare teneantur, sed privilegiis allegatis uti valeant. Idem est de illis Monasteriis, quæ 40. annis citra fundata existunt, sicut etiam quæ post Concil. fuere erecta, & quotidie eriguntur, ad penitus nullam portionem tenentur, sed memoratis privilegiis gaudent. Barb. *d. offic. & pot. Parochi p.3.c.25.a n. 12.* citans Decret. Sacr. Congr. & Decisiones Rotæ. Donatus *tom. 3 tr. 11.q.5.* Layman *lib 3 tr. 5. c.12. num. 13.* Rodriquez ubi supra, Sannig. *h.t.c. 5. n. 7. & 8.* & alii.

57 Huc servit etiam Bulla S. Pii V. *Etsi mendicantes*, edita paucis annis post publicatum Conc. *Tr.* anno 1567. in Bullario Cheru ..41. Inter Constitutiones dicti Pontificis, ubi *§.11.* sic habet: Quartam autem funeralium, d *Sess. 25. c.13.* nequaquam solvere teneantur Monasteria, quæ a quadraginta annis circa existunt, postquam Conc. Trid. ipsum loquitur tantum de Monasteriis ante annos quadraginta fundatis, quæ ipsam Quartam solvere consueverunt; & ubi solvi consuevit, id tantum corporum, & aliorum, quæ in aliquibus partibus deferri contigerit, tempore, quo defunctorum corpora ad sepulturam deferuntur; non autem de Missis, seu legati, vel aliis, Fratribus ipsis, seu Monialibus hujusmodi relictis, aut alias quomodolibet donatis, solvi debet: sicque intelligi Concilii decretum quoad Quartam hujusmodi solvendam debere decernimus. Ubi vero non est consuetudo solvendi Quartam hujusmodi, de nulla suprascriptorum solvi debere declaramus.

58 Nec dicas hanc S. Pii V. Constitutionem revocatam esse per Greg. XIII. in Bulla: *In tanta mole*, quæ est 9. inter Constitutiones dicti Pontificis in Bullario Cherub. Nam contra est, quod Gregor. XIII. tantum revocaverit Bullam S. Pii V. in iis, quibus conceditur aliquid contra Conc. Trid. non vero in iis, in quibus dictum Conc. solummodo declaratur, aut eidem nihil contrarium conceditur, uti bene observat Barb. *l. c. n. 14.* Donatus *l. c.* Roderiquez *l.c.* Tambur. *de Jur. Abb. tom. 2. disp 15 q 17.* & alii communiter: prout etiam declaravit Sac. Congregatio apud Barbosam & Donatum *l. c.* atque sepius secuta est Rota.

59 Quæritur VI. Quid, & quanta sit? a quo, & cui debeatur Portio Canonica Episcopalis? Resp. I. *Canonica portio Episcopalis* est quædam pars juxta SS. Canones Episcopo debita de iis bonis, quæ per ultimam voluntatem relinquuntur Ecclesiis, vel aliis locis piis. Barbosa *de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 90. n. 1.* Donatus *t. 3. tr. 18. q. 1.* Pirh. *de te. n. 94* & in te Communis aliorum. *arg. c. requisivisti 15. de test. c. Officium, 14 eod. c. conquerente 16. de offic. ordin.* juncta *can. 1. & seq. 10. q. 3.* Vocatur *Canonica portio. c. fin. de test.* & alibi, quia per SS. Canones fuit introducta, Barbosa *l. c.* item *Quarta mortuariorum, c. conquerente 16. de offic. ordinar.* quia de relictis in morte, seu per ultimam voluntatem, Gl. *in c. conquerente*, *V. Mortuariorum*.

60 Resp. II. Quantitas *Portionis Canonicæ Episcopalis* non ubique est eadem, sed diversa pro diversitate consuetudinis locorum, ut proin circa quantitatem attendendum sit ad loci consuetudinem; prout in simili diximus supra de Portione Canonica Parochiali; patetque clare ex *cit. c. Requisivisti, 15. de test.* ibi: *Regulariter verum est quod Episcopus secundum diversas consuetudines tertiam vel quartam portionem debet habere.* Tertia pars assignatur etiam *can. de his 7. & can. Decernimus 10. caus. 12. q. 1.* Quarta determinatur *cap. Vulteranæ 25.* & plur. seq. *can. 12. q. 2.* sicut etiam *can. conquerente, de offic. ordinar.* subinde etiam Medietas *can. Antiquus 8. caus. 10. q. 1.* ut proin consuetudo merito attendenda sit, quæ ubi deest, quarta pars eligenda est per jura allegata supra *n. 48.* ubi in simili quartam probavimus in *Portione Parochiali*.

61 Resp. III. *Portionem Canonicam* debent Episcopo omnes & solæ Ecclesiæ locaque pia intra suam Diœcesin existentia, suæque Jurisdictio subjecta, Barbosa *l. c.* Pirh. *l. c. & §. de offic. ord. n. 106.* Sylvester *V. Canonica portio q. 3.* Donatus *l. c. n. 1.* Abbas *in c. Requisivisti, 15. nu. 9. de test.* Layman *l. 3. tr. 5. c. 12. n. 13.* & communis aliorum juribus supra *n. 59.* citatis. Ratio est: tum quia non tantum Ecclesia Cathedralis, sed & aliæ Ecclesiæ, ac loca pia eidem sunt subjecta, *c. cum Episcopus 7. h. t. de offic. ordinar.* consequenter omnia ad portionem hanc sicut ad alia Jura Episcopalia (de quibus *in c. c Conquerente, de offic. ord.*) in signum recognitionis tenentur: tum quia circa omnes onus gerit & curam Episcopalem, consequenter ab omnibus mercedem meretur, *argu. 1. de Sepult.* Barbosa *l. c. n. 7.*

Limitatur autem conclusio *Primo* in Monasteriis, Ecclesiis & locis exemptis; hæc enim ad Quartam Episcopalem non teneri; Communis, ac probabilior tenent DD. Signanter Barbosa *l. c. n. 10.* ubi testatur de Communi & vera, Abbas *in c. officium, 14. n. 6. de test.* dicens, esse *communius & verius*, Sylvester *V. Canonica portio, q. 3. n. 4.* Engel *eod. verb. n. 7.* Miranda *in Manual. Prælat tom. 1. q. 48. art. 2.* Pirh. *de test. n. 100.* Azorius *p. 2. lib. 9. c. 12. q. 5.* & alii. Fundamentum est, quod rationes, ob quas alia loca pia teneantur Episcopo solvere portionem Canonicam, cessent in locis exemptis, utpote respectu quorum Episcopus nec est Superior, cum ab ejus jurisdictione exempti sint, & eorum Ordinarius sit Summus Pontifex, ubi bene observat Glossa communiter recepta *in can. nulla 8. dist. 93. V. Acephalos* nec specialem curam & onus circa eosdem, quippe curæ illius non subjectos habeat. Accedit, quod Episcopus nec cætera jura Episcopalia recipiat a locis exemptis, *c. cum Episcopus 7. de offic ordinar. in 6.* & ibi Glossa recepta *V. Exempto*. His adde, quod etsi exempti etiam de Iure communi tenerentur ad solvendam Quartam Episcopalem, tamen complures Religiones præsertim supra *n. 55.* allegatæ essent ab hoc onere liberæ ob specialia privilegia per Pontifices ibidem adductos concessa, vide apud Doctores *eod. n.* citatos. 62

Limitatur *secundo* in casu, quo Ecclesiis, & locis piis etiam non exemptis legatur vel relinquitur aliquid pro fabrica, luminaribus, ornamentis, Anniversariis &c. textu claro *c. fin. de test* & ibi Abbas *n. 2.* Covarruvias *n. 4.* Barb. *l. c. n. 23.* & alii. Limitatur *tertio*, si quid legatur pauperibus in genere, Barbosa *l. c. n. 22.* Ratio est quia in tali casu legatum non fit loco pio, sed personis, de relictis autem personæ non debetur Portio Episcopo *c. Ex par. 31. de V. S.* ergo; alias Limitationes vide apud Barbosam *l. c.* 63

Illud tamen etiam circa Portionem Canonicam, seu Quartam Episcopalem addendum, quod hodie in pluribus Diœcesibus contraria consuetudine penitus sublata sit, prout testatur Laym *l. 3. tr. 5. c. 12. n. 13.* & alii, patetque experientia, prout etiam videmus in ordinatissima Diœcesi Frisingensi in qua Rever. Ordinarii de legatis & relictis Ecclesiæ vel loco pio cuicunque, Portionem Canonicam nunquam prætendunt, vel exigunt 64

Quæritur VII. Num aliquid peti possit pro Sepultura? Resp. I. Quamvis terra fundus nondum benedictus emi & vendi possit ad hoc, ut dein benedicatur, & in Cœmeterium, vel aliam sepulturam privatam erigatur; tamen pro eadem jam benedicta, aut Authoritate Episcopi in Sepulturam Ecclesiasticam deputata penitus nihil peti potest, non obstante consuetudine. Prima pars caret omni controversia, eamque cum Gl. *in cap. Abolendæ 13. h. t. V. Sepulturæ*, tenent DD. unanimiter, *arg. can. Aurum 70. can. 17. qu. 2. & l. locum 9. Cod. de Religios. & sumpt.* ubi utraque pars Conclusionis illis verbis habetur: *Locum quidem religiosum distrahi non posse manifestum est verum agrum purum monumento adhærentem profani Juris esse, ideoque efficaciter venundari, non est incertæ opinionis,* ubi *per purum agrum* terra nondum benedicta intelligitur, *l. 2. §. Purus 4. ff. de Religios.* habetur ibi: *Purus autem locus, cui neque Sacer, neque Sanctus, neque Religiosus est.* Ratio est; quia cum juxta dicta hujusmodi terra vel fundus sit quid prorsus profanum utique a domino ejusdem libere vendi, & ab alio emi potest; *cum quivis rei suæ moderator, & arbiter sit l. in re mandata C. Mandat.* Nec tenetur dominus talem fundum pro sepultura gratis

dare

dare, utpote minime obligatus ad beneficium faciendum de suo: *can. Aaram 70. caus. 12. q. 2.*

66 Altera Conclusionis pars pariter est certa, eamque tenet Glossa *l. c. V. Sepultura*. Abbas *in c. abolendæ 13. h. t.* n. 1. Barbosa *ib.* n. 1. Pirh *h. t.* n. 36. *&* 37. Sannig *eod. c. 4.* n. 7. & Communis aliorum, *arg. c. cun. q. 12.* & tribus seqq. *caus. 13. q. 2.* ubi contraria praxis vocatur *prava consuetudo c. abolendæ 13. h. t.* ibi: Abolendæ consuetudinis perversitas inolevit: ut decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur &c. Mandamus, quatenus cum loci Diœcesanus existas, inhibeas Clericis ne quidquam omnino præsumant exigere hac de causa juncta *l. locum C. de Religiosis*. Concordant *c. non satis 8. c. cum in 9. de Simonia*, ubi reprobatur etiam contraria consuetudo ex *quod tanto graviora fiat crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerant alligatam*, en. *c. 9. & quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget*. Ratio est; quia ipsa benedictio Sepulturæ adhærens emi ac vendi, consequenter res temporalis pro spirituali dari censetur, quod simoniacum est, *arg. tot. tit. de Simonia*.

67 Resp. II. Potest nihilominus pro Sepultura liberaliter Ecclesiæ oblatum aliquid temporale accipi; imo, ubi consuetudo pro ea quid dandi viget, etiam peti, absque tamen turpi exactione, quamvis Laici, si talem consuetudinem observare detrectent, a loci Episcopo ad id compelli possint, funeralibus tamen prius peractis. Abbas *in c. Abolendæ 13. h. t. n. 7.* Sylvester *V. Simonia q. 1 t. dist. 1.* Pirhing *h. t. n. 40.* & alii infra *n. 70.* citandi: ubi, quod similiter pro Exequiis, & actu Sepulturæ quid peti & accipi possit, dicemus, & ulterius probabimus *arg. cap. ad Apostolicam 42. de Simon.* ubi consuetudo pro Exequiis aliquid dandi non tantum approbatur, sed etiam observari præcipitur. Ratio autem, cur pro Sepultura aliquid accipi & stante consuetudine etiam peti possit, est conservatio, ac reparatio fabricę, & aliorum Ecclesię, ob quam Pontifices similes laudabiles consuetudines aliquid Ecclesię dandi merito approbant, & observari præcipiunt. Roderiquez *tom. 3. q. 58. art. 2.* & alii.

68 Resp. III. Probabile est, posse etiam per modum pretii & contractus aliquid peti & accipi, pro honoratiori situ & loco Sepulturæ, v. g. ut quis sepeliatur in Ecclesia, Capella &c. Rodriq. *tom. 3. QQ. reg. q. 58. a. 2.* Bellet. *disp. Cler. p. t. de Cler. debitore § 3. n. 30.* Barb. *in c. abolendæ 13. h. t. n. 7.* & plures alii a Barbosa citati: quamvis non omnes ab eo citati Conclusionem teneant, uti patebit inspicienti fontes, contra Pirhing *h. t. n. 38.* Ratio est, quia in tali casu non attenditur ipsa Sepultura, sed honor & præeminentia, quæ ut quid profanum pretio æstimabile est, & ordinarie defuncto, vel hæredibus ejus intenditur, utpote qui alias in Cœmeterio tanquam communi loco Sepulturæ, & ad id specialiter benedicto sepeliri permitterent defunctum. Accedit praxis quotidiana Doctissimorum & timoratissimorum virorum ex utroque tam sæculari quam Regulari Clero pro Sepultura in Ecclesiis vel aliis similibus honoratioribus locis sine omni scrupulo paciscentium, & pretium accipientium, scientibus & tolerantibus Rever. Ordinariis, imo idipsum per suos praticantibus, qui omnes sane continuæ Simoniacæ pravitatis urgui absque temeritate vix possunt.

69 Dices cum Adversariis; locus, ac quævis res sacra sub nullius sunt dominio, *l. in tantum 6. § sacræ ff. de rer. div.* ergo pretio temporali distrahi non possunt. Resp. Negando suppositum argumenti, quod nempe ipse locus sacer pretio distrahatur, cum juxta dicta non pro illo, sed tantum pro honore & præeminentia concessa pretium exigatur; sicut a pari contingit, si pro pretio Ecclesia Laico concedit honoratiorem locum, seu sedem, sive bancum in Ecclesia; quod fieri posse etiam Adversarii concedunt.

70 Quæritur VIII. An Clerici aliquid exigere possint pro actu, & officio Sepulturæ, pro Exequiis, deductione funeris &c. Resp. I. Illi Clerici, quibus cura sepeliendi ratione beneficii incumbit, quales sunt omnes Parochi coactive nil possunt exigere, seu neminem possunt compellere, cogere, seu adigere; ut aliquid det pro actu Sepulturæ, Exequiis &c. etsi ita compellendi & exigendi ubicubi vigeat consuetudo. Est communis ac certa, claris juribus *c. abolendæ 13. & c. non satis 8. de Sim.* ibi pro Sepultura quoque nulla cujuscunque pretii exactio attentetur, nec sub prætextu cujuspiam consuetudinis reatum suum quis tueatur; quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget *c. cum in Ecclesia 9. eod.* ibi: Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro sepultura & exequiis mortuorum aliquid requiratur. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sint crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam &c.

Resp. II. Possunt nihilominus præfati Clerici sponte oblata pro exequiis accipere; imo etiam, ubi aliquid dandi viget consuetudo, dandum petere, & ut dent, Laicis obligationes insinuare, absque tamen coactione & compulsione, utpote quæ non ipsis Parochis, sed Episcopo loci competit, casu quo Laici laudabilem dandi consuetudinem alicubi introductam observare detractarent *arg. c. ad audientiam 24. de Sim.* ubi ad propositum ita statuit Pontifex: *Pravas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari*, & infra: *per Episcopum loci compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare*. Ratio autem, cur Pontifex hanc consuetudinem tanquam laudabilem approbet & observari præcipiat, esse censetur honesta Parochorum sustentatio, cujus titulo etiam pro spiritualibus temporalia accipere licet, prout videre est in Missis, ac aliis laboribus spiritualibus, nec immerito *cum dignus sit operarius mercede sua c. 1. h. t.* Nec mirum sit quod quis pro sua sustentatione ab eo accipiat temporalia, cui administrat spiritualia, teste Doctore gentium. Et secundum eundem Apost. *qui altari servit de altari vivere debeat c. cum secundum 16. de præb.* 71

Nec dicas: Parochus aliunde jam v. g. ex Decimis, oblationibus &c. suam habere sustentationem: Nam contra est, quod licet aliqui forsan essent, hoc per accidens foret, cum major pars honesta ac decenti sustentatione careat, nisi eisdem funerales, & alii ex laudabili consuetudine v. g. pro benedictione nuptiarum, administrandis Sacramentis debiti redditus competerent; præsertim postquam hodie Decimæ reales & mixtæ passim ad capitula Canonicorum, Monasteria & Nobiles transire: Decimæ vero personale passim omnino in desuetudinem jam abierunt, ob continuam difficultatem in præscrutando, quidnam singulis annis quivis lucratus, consequenter ad quam quantitatem titulo decimarum personalium obligatus esset. In quarum proin decimarum personalium locum, præfatam & similes consuetudines laudabiles introductas, & a Summis Pontificibus approbatas fuisse, verisimile est, uti ex Concilio Camerac. bene advertit Van. Espen. *p. 2. tit. 36 de sepul. c. 4. n. 40.* 72

Observat tamen Abbas *in cit. c. abolendæ 13. h. t. n. 3.* Barbosa *ib. n. 8.* & DD. communiter, quod Episcopus non tantum attendere debeat, ut Laici laudabiles consuetudines observent, sed etiam vigilare teneatur, nec in hoc a Parochis excessus fiant, ut loco laudabilium consuetudinum pravæ corruptelæ introducantur; inter quos est *Primo*, si ipsi Parochi sua authoritate Laicos cogunt, & compellunt ad dandum id, quod vi laudabilis consuetudinis tenentur, *arg. c. non satis de simon. & c. cum in Ecclesiæ 9. eod. Secundo*. Si nimium prætendunt, & quasi pro libitu, & effectu augent, vel diminuunt funeralia, præsertim, quando hæredes defuncti alias non adeo divites, sed in statu suo egentes sunt. Pro evitando hoc excessu in pluribus locis laudabilissime habentur certæ quædam taxæ ab Episcopis, alibi a Synodis, & in nonnullis locis, communitatis consiliis, Authoritate Ecclesiastica, & Laicali positæ, quas transgredi nec Clericis, nec Laicis licet. Habetur quidem similis taxa etiam in Bavaria per specialia concordata inter Reverend. Ordinarios & Principem Territorialem inita, in hoc puncto præscripta. Verum quia dicta taxa pro moderno tempore, quo cuncta honestæ sustentationi necessaria majori sunt comparanda pretio, pro Clericis videtur nimis modica hodie non amplius observatur. Parochis ipsis taxam pro libitu; & discretione sua facientibus. Uti proin haud dubie utile, & ad multa evitanda inconvenientia conducens foret, ad exemplum aliarum Diœcesium denuo certam, & proportionatam tempori secundum personarum morientium & exequiarum diversitatem præscribere, plura exempla ad propositum affert Van. Espen. *l. c.* 73

74 *Tertio* fit excessus quando Parochus defunctum prius sepelire recusat, antequam eidem certum pretium persolvatur, aut promittatur, qui excessus, *abolendæ consuetudinis perversitas* vocatur, *c.c.abolendæ* 13. *h. t.* gravissime ibidem prohibetur.

75 *Quarto*, quando cogunt, & variis modis adigunt hæredes defuncti, ut præter Exequias, ac Depositionis Officium etiam Tertium, Septimum, vel Trigesimum pro lucro, & commodo Clericorum celebrari faciant, cum Tertium, Septimum, vel Trigesimum celebrandi nulla de Jure obligatio, sed mera liberalitas sit, prout etiam in diversis Diœcesibus, ac specialiter, in ordinarissima nostra Frisingensi judicatum habetur, quod etiam annotavit Schmidt in statuta Bavariæ, ad processum *edit. tit.* 2. *art.* 3. *n.* 13.

§. III.

De iis, quibus Sepultura Sacra concedi, vel negari debet.

S U M M A R I U M.

76 *Omnes Fideles baptizati, etiam damnati ad mortem (exceptis suspensis, & rotæ affixis) in loco sacro sepeliri debent.*
77 *Sepeliri in loco sacro probibentur plures, veluti Infideles inter quos etiam sunt infantes non baptizati.*
78 *Item hæretici, eorumque fautores, & defensores,*
79 *Enumerantur plures Sepultura indigni: præser tim Duellantes.*
80 *Si in ipso Duello occumbunt.*
81 *De Duellantibus remissive.*
82 *Sepultura etiam sunt indigni Usurarii, Interdicti.*
83 *Religiosi proprietarii.*
84 *Notorie excommunicati.*
85 *Etiamsi non sint vitandi.*
86 *Suicidæ etiam privantur sepultura,*
87 *Limitatur tamen in aliquibus casibus. Et duobus num seqq.*
90 *Sepultura privantur omnes in notorio peccato mortali decedentes.*
91 *Si excommunicatus denuntiatus, aut infidelis sepelitur in loco sacro, polluitur Ecclesia, debetque corpus iterum exhumari.*
92 *An etiam reliqui indigni exhumari debeant, est controversia.*
93 *Certum tamen, quod per hos Ecclesia non polluatur,*
94 *Pæna sepelientis indignum quæ? & n. seq.*
96 *Per sepelientes quinam intelligantur.*

76 Quæritur I. Quinam in loco sacro sepeliri possint, ac debeant? Resp. I. Regula est: *Omnes & soli Fideles baptizati in loco sacro sepeliri possunt ac debent, nisi a jure probibeantur.* Unanimis, *ar. can. qui divina* 28. *cau.* 13. *q.* 2. ibi: *Christianorum per omnem modum humari oportet corpora defunctorum, c. Ecclesiam* 28. *de consec. dist.* 1. cum concordantiis. Nec refert, quod sint ad mortem damnati, textu expresso, *can.* 30. *cau.* 12. *q.* 2. ubi etiam ratio redditur illis verbis „ Si omnibus de peccatis suis „ puram Confessionem agentibus, & digne pænitenti„ bus Communio in fine secundum Canonicum jussum „ danda est; cur non eis (de suspensis in patibulo est sermo) „ qui pro peccatis suis pænam extremam persolvunt: „ scriptum est enim, non vindicat Deus bis in idip„ sum. Intellige tamen hæc, si a Potestate sæculari permittitur, vel nisi ab eadem prohibeatur; dicitur enim *l.* 3. *ff. de Cadaver. punit. Hodie eorum in quos animadvertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quam si fuerit petitum, & permissum, & nonnunquam non permittitur.* Nec est hæc Lex injusta, uti post Glossam *in can.* 3. *cau.* 13. *q.* 2. *V. in patibulis*, docet Covarruvias *l.* 2. *var. res. c.* 1. *n.* 11. contra aliquos a Covarruvia citatos, sed approbatur hodierna praxi, qua videmus in patibulo suspensos in loco sacro non sepeliri, imo ad justum terrorem aliorum nonnunquam etiam insepultos relinqui. Hinc licet, cum Abbate *in c. cu p.* 11. *n.* 4. Sylvestro *q.* 40. Laym. *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 12. *n.* 10. Pirhing *h. t. n.* 62. Communis doceat, ad mortem damnatos, si pœnitentes decedant, posse sepeliri in loco sacro, & divina pro ipsis peragi; fatentur tamen etiam patibulo suspensos, vel rotæ illigatos, sine Principis licentia deponi non debere.

77 Resp. II. Plures sunt, qui in loco sacro sepeliri non possunt. Patet inductione. Sic enim *in primis* omnes non baptizati, quales sunt Infideles Christi, ut Judæi, Turcæ &c. *can. Ecclesia* 27. & 28. *de consec. dist.* 1. Huc pertinent infantes Catholicorum sine Baptismo decedentes; nisi certo constet, eos in utero matris jam esse mortuos, tunc enim cum matre sunt sepeliendi, si hæc simul moritur, Engel *h. t. n.* 17. Pirhing *h. t. n.* 63. Layman *l. c. V. Sepultura n.* 4. & communis aliorum. Ratio est; quia *partus antequam edatur, mulieris portio, seu viscerum, l.* 1. *§. ex rescripto* 1. *ff. de Insp. vent.* Quod si post mortem matris dubitetur, an fœtus adhuc vivat, scindenda est mater, ut fœtus extrahatur, & baptizetur: si vero dubium sit de vita infantis, illeque saltem sub conditione, aut etiam sub forma, vel materia dubia sit baptizatus, sepultura sacra privari non debet, Engel *h. t. n.* 17. *arg. c. In obscuris*, 30. *de R. J.* Pariter adhuc pertinent Cathecumeni, quia & ipsi Baptismo adhuc carent, Layman *loc. cit.* Palud. *in* 4. *dist.* 4. *q.* 3. *art.* 1. Pirhing *h. t. l. c.* & Communis aliorum.

78 *Secundo*. Hæretici, & in puncto hæresis receptores, defensores, fautores &c. textu expresso, *c. sicut* 7. & *c. excommunicamus*, 13. *§. Credentes de hæret.* juncto *c.* 2. *eod. in* 6. etiamsi hæresis primum post mortem eorum fuerit detecta, *arg. c. Sane*, 6. *cau.* 24. *qu.* 2. Quod si tamen hostili, vel alio tempore sub comminatione gravium malorum a potentioribus urgeretur, ut Hæreticus in loco sacro sepeliretur, eidem ad evitandum grave malum deferri posset, si non in contemptum Ecclesiæ, sed pro Familiæ splendore, aut conservando honore & respectu desideraretur, eo quod Leges humanæ non obligent cum periculo gravi: uti cum Communi docuimus supra *lib.* 2. *tit.* 2. *de const.* Quamvis cessante periculo, cadaver iterum exhumari deberet, si ab aliis dignosci queat. Si vero in Ecclesiæ contemptum id peteretur, deneganda foret Sepultura etiam cum periculo mortis, vel alterius gravis mali, *ar. can. nos* 15. *de cons. dist.* 4. *can quisquis* 80. *cau.* 11. *q.* 3. & *c. Sacris*, 5. *de his, quæ vi metusque causa*. Ratio est, quia cooperari ad contemptum Ecclesiæ non tantum humana, sed etiam Divina Lege prohibitum est, *arg. Matth.* 18. Engel *h. t. n.* 18. & alii.

79 *Tertio* Ecclesiastica Sepultura privantur, qui per annum integrum confiteri, & tempore Paschali sacram Synaxin sine justa causa omittunt, *c. omnis* 12. *de pæn. & remis. Quarto* qui in torneamentis, & *Quinto*, qui in duello occumbunt, etsi pœnitentes moriantur, juxta Conc. Tr. *sess.* 25. *de ref. c.* 19. juncta Bulla Gregorii XIII. *ad tollendam*, quæ est 78. Constitutio dicti Pontificis apud Cherub. & Clementis VIII. *Illius vices*, quæ est apud Cherub. 11. Constitutio dicti Pontificis; qui duo Pontifices varias, easque gravissimas alias pænas statuere in Duellantes & eorum patrinos, spectatores, consilium & auxilium præstantes &c. de quibus infra. Interea ad propositum notandum, Sepultura, juxta Clementem VIII. carere etiam private absque patrinis & consuetis solemnitatibus duellantes, si in duello ad certum locum & tempus condicto quis occumbit. Clemens VIII. *l. c.* Constitutionem Concilii, & Antecessorum extendit, & vult „ locum habere ubique gentium & terrarum inter quas„ cunque personas etiam armatas, & in castris, seu pro„ pugnaculis militantes &c. Idem quoque juris censen„ dum esse, si miles aliquis etiam Ducum permissu ex „ condicto ad singulare certamen descendat, aut illum „ promovet &. Ad finem statuit, ut hæc Bulla a die pu„ blicationis Romæ factæ, ibidem obliget post triduum, „ eos vero, qui extra Urbem Romanam circa montes, „ post duos menses: ultra montes vero post quatuor men„ ses, omnes perinde arctet, & afficiat, ac si eorum cui„ libet personaliter intimata fuisset. Legatur Bulla, quia digna lectu, ubi etiam illud apparet; quod licet quidam tempus, & locum non determinent, pænis subjacere, dummodo ad certamen provocent, & compareant.

80 Hic tamen observandum, quod etsi Duellantes aliis pænis semper subjaceant, Sepultura tamen Ecclesia-

stica

ſtica non priventur, ſi non in ipſo conflictu decedant, prout bene notat Engel *h.t.n.22.arg.Concil.Trident.l.c.* ubi dicit; *Si in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo careant Eccleſiaſtica Sepultura*, Ergo a ſenſu contrario, ſi non in conflictu, ſed alibi decedant, etſi in conflictu, ſeu duello lethaliter vulnerati fuerint, ſepultura non carebunt præſertim, quia in *pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, *c. In pœnis 49. de R. J. in 6.*

81 Utrum autem illi, qui pro defendendo honore, & ne reputentur pro timidis, ſicque minus æſtimentur, vel promoveantur, aut omnino priventur officio ſuo, offerre, vel acceptare poſſint duellum, major eſt controverſia inter DD. circa quam reſpondebitur, *lib. 5. tit. 14.* de Clericis pugnantibus in duello. Interea breviter dicimus *regulariter* loquendo, nec tales excuſari, ſi tenorem & finem Bullarum, præſertim Clementis VIII. attendimus: vide interim Engel *h. t.* & alios.

82 *Sexto*. Sepultura ſacra privantur Uſurarii manifeſti, *c. 3. de Uſuris*, etſi pœniteant, ac etiam in ultima voluntate mandent, ut per uſuram acquiſita iterum reſtituantur, niſi actu reſtituant, vel ſaltem de reſtitutione facienda idoneam cautionem præſtent; prout expreſſe ſtatuitur *c. 2. eod. in 6.* ibi „ Quamquam Uſurarii manifeſti de uſuris quas receperunt, ſatisfieri expreſſa quantitate, vel „ indiſtincte in ultima voluntate mandaverint; Nihilominus tamen eis Eccleſiaſtica Sepultura denegetur, „ donec de Uſuris ipſis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenarie ſatisfactum, vel illis, quibus facienda eſt reſtitutio &c. idonee de reſtitutione facienda „ ſit cautum.

83 *Septimo*. Religioſi proprietarii, qui nempe peculium, vel aliud proprium ſine licentia Superioris retinent; niſi in fine pœniteant, ac proprium reſignent *c. 2. & 4. de ſtatu Monach. Octavo*. Qui decimas ad Eccleſiam pertinentes non reſtituunt, *c. prohibemus 19. de Decimis*. *Nono*. Nominatim Interdicti. *Clem. 1. de Sepult.* Niſi ante mortem pœniteant, *c. ſi ſit cui 20. de ſent. excom. in 6.*

84 *Decimo*. Notorie excommunicati, *can. 3. can. 24. q. 2. & c. Sacris 12 h. t.* Ratio utrobique illa redditur: Quia *quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus*, niſi ante mortem fuerint abſoluti ab excommunicatione, *c. fin. h. t.* (quæ abſolutio in mortis articulo etiam a Sacerdote ſimplici dari poteſt, juxta Trid. *ſeſſ. 14. c. 7.*) vel ſaltem ſigna pœnitentiæ dederint, ac per eos non ſteterit, quo minus abſolvantur; hæc enim ſi adſunt, excommunicatus etiam poſt mortem ritu ab Eccleſia præſcripto abſolvi, ſicque abſolutus in loco ſacro ſepeliri poteſt, ac debet, *c. A nobis, 28 de ſent. excom. in 6.* Accedit Declaratio Cardinalium apud Barb. *de offic. & poteſt. Parochi p. 3. c. 26. nu. 40.*

85 Controvertunt hic DD. an omnes notorie excommunicati, an vero ſoli excommunicati vitandi; ac publice denuntiati careant Sepultura Eccleſiaſtica? Navarrus ſiquidem *in Manuali c. 27. n. 36.* item *lib. 3. conſ. 5. h. t. a. 2.* Suarez *diſp. 15. de Cenſuris. ſect. n. 5.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 4. & 9.* Pirhing *h. t. n. 68* Henriquez *lib. 13. c. 11. §. 1.* & alii volunt, ſolos denuntiatos ac vitandos carere Sepultura. Moventur ab *extravag. Martini V. ad evitanda ſcandala*, ubi decernitur quod imposterum nullus excommunicatus ſit vitandus, niſi ſit publice denuntiatus, aut publicus Clerici percuſſor: ex hoc enim inferunt; ergo cæteri excommunicati, etſi notorie tales, ſepultura non privantur, cum in his ceſſet Juris ratio ſupra allegata; *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus*: poſſumus enim cum vivis non denuntiatis communicare; ergo etiam cum mortuis.

Econtra vero Avila *p. 2. c. 6. diſp. 9. dub 6.* Engel *h. t. n. 19.* Covarruvias *in c. Alma mater p. 1. §. 2. n. 11.* & alii docent, quemvis notorie excommunicatum etiam non vitandum carere Sepultura; quorum opinionem etiam in noſtra Theologia Morali *tr. 13. diſt. 2. n 26.* ſecuti ſumus, & amodo ſequimur, non obſtante Bulla Martini V. Ratio eſt; quia per dictam Bullam Pontifex in nullo voluit gratificare excommunicatis, nec eos ab aliqua Juris pœna eximere, ſed tantum relevare fideles innocentes, eiſque concedere, ut ad evitanda pericula poſſint cum quovis excommunicato nondum denuntiato communicare, prout patet ex ipſa Bulla (quam per extenſum refert Covarruvias *l. c.* præſertim ex ultimis ejuſdem verbis ita ſonantibus: *Per hæc tamen excommunicatos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari*. Ex quo ſic argumentari licet: de jure communi *can. 1. qu. 2. & c. 12. h. t.* certum eſt, quod notorie excommunicatus etiam non vitandus careat ſæpultura Eccleſiaſtica, niſi eundem ab hac pœna eximat ac relevet Bulla Martini V. prout ipſi fatentur Adverſarii; atqui dicta Bulla ab hac pœna eundem non relevat, eum in nullo, conſequenter nec pœna privationis ſæpulturæ eum relevare intendat: ergo. Nec refert, quod ceſſat ratio Legis; quia etiam ceſſante expreſſa ratione Legis, non ceſſet Lex ipſa, quando ita jus ipſum declarat (prout ſit in propoſito) quia tunc tacite innuit; præter expreſſam eſſe adhuc & latere aliam rationem Legis: qualis in caſu noſtro facile eſſe poteſt odium excommunicati.

Illud tamen velut certum ab omnibus conceditur, quod occulte excommunicato ſepultura Eccleſiaſtica deneganda non ſit: cum enim privatio ſepulturæ ſit publica, requirit cauſam publicam, ne alias, qui publice habetur bonus, hac via infametur; prout etiam in Morali noſtra *l. c.* jam diximus.

Undecimo. Sepultura Eccleſiaſtica privantur, qui ex impatientia, ira, tædio vitæ, deſperatione, vel alia ſimili cauſa ſeipſos occidunt. Farinac. *in praxi Crimin. qu. 128, n. 17.* Sannig. *h. t. c. 4. n. 5.* Covarruvias *var. reſ. lib. 2. c. 1. num. 14,* Pirhing *h. t. n. 64* & communis aliorum *arg. can. Placuit, 12. can. 22. qu. 5.* ibi „ Placuit, ut qui „ ſibi ipſis voluntaria aut per ferrum, aut per venenum, „ aut per præcipitium, aut per ſuſpendium: vel quolibet „ modo violentam inferunt mortem ad ſepulturam „ eorum cadavera non deducantur. Gloſ. *Lib. V. Sepulturam*, Ratio eſt: quia qui ſeipſos occidunt, in peccato mortali decadunt *can. ſi non licet 9. can. 23. q. 4.* ita autem decedentes ſepultura ſacra non gaudent, uti ſtatim dicetur, infra. 86

Limitant tamen DD. citati cum Sylveſtro *V. Sepulturam, q. 9.* & Communi aliorum, I. in caſu, quo quis ex amentia, vel mentis alienatione ſeipſum interimit; quia talis utpote ratione privatus non peccat. II. in caſu, quo quis abſque intentione ſe occidendi, ſed vel mortem, vel aliud grave malum evadendi, in manifeſtum mortis periculum ſe conjicit; prout ſit, Si quis ad declinandas flammas conflagrantis domus e feneſtra ſe præcipitat, etſi per accidens dein in tali periculo pereat. Ratio eſt; quia, uti ſupponitur, talis nullatenus ſe occidere cogitat, ſed mortem etiam in periculo, in quod ſe conjicit, evadere adhuc aliqualiter ſaltem ſperat; conſequenter mors per accidens ſubſecuta eidem ad culpam imputari, ſicque ipſe ſepultura privari non debet, uti bene obſervat Gloſſa *in c. ex p. 11. h. t. V. Non ſponte*. Secus foret, ſi abſque ſpe evadendi ſimile quid attentaret, quia tunc intentione ſeipſum occidendi in periculum ſe conjicere cenſeretur, *arg. c. c. 11. h. t.* & ibi Gloſſa citata: niſi forſan talis ſubeſſet cauſa, ex qua ſei ſum indirecte occidere liceat; de cujuſmodi cauſis vid. apud Theologos, & in Theologia noſtra Morali *tr. 9. diſt. 3. n. 11.* 87

Limitatur III. Si quis animo ſe occidendi lethaliter quidem ſe vulneravit, ante mortem tamen adhuc pœnituit Sylveſter *l. c. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 15.* Konig. *eod. n. 10.* & alii, *arg. c. 3. & 4. de Statu Monach. & c. Is cui 22. de ſent. excom. in 6.* ubi pariter ſepultura conceditur, alias privatis, ſi in morte pœniteant. Ratio eſt, quia talis in peccato mortali non decedit. 88

Porro obſervat ad propoſitum Barboſ. *de offic. & poteſt. Paroch. p. 3. c. 26. n. 49.* Covarruv. *lib. 2. var. reſ. c. 1. n. 11.* Pirhing *h. t. n. 65.* Socinus jun. *Conſ. 51. lib. 1.* Navarrus *lib. 3. Conſ. 7. h. t.* Konig. *l. c.* & alii, quod ſi quis reperiatur in flumine, vel puteo ſubmerſus, vel laqueo ſuſpenſus, veneno, aut ferro interfectus, ſepultura privari non debeat, niſi aliunde conſtet, quod ſe ipſum occiderit; id quod in dubio præſumendum non eſt; cum in dubio delictum præſertim tam grave de nemine præſumatur, *l. Merito 51. ff. pro ſocio*. Accedit quod potuerit talis per inſidias, aut vi per aliam in flumen præcipitari, aut ſuſpendi: aut ex amentia, vel mentis alienatione ſeipſum occidere, uti bene advertunt DD. citati. Secus foret, ſi mentis compos prius jam ex tædio vitæ, impatientia, deſperatione, vel alia ſimili cauſa cogitationes, & conſimilia ſeipſum occidendi agitaſſet; vel ſi ex cir- 89

circumstantiis manifeste appareret, quod a nullo alio, quam a se ipso sibi bene, præsente interfectus fuerit.

90 *Duodecimo*. Tandem omnes Sepultura sacra privantur, qui in notorio, ac certo peccato mortali absque pœnitentia decedunt, ut habet communis ac certa cum Gl. *in c. 12 n. 11. h. t. V. Communicabitur arg. can. Quibus peccata 26. can. 13. q. 2. c. non æstimemus, 19. & can. pro obeuntibus 31. ead. cau. & seqq.* Hinc qui in actuali furto, rapina, fornicatione, adulterio occiduntur, in loco sacro non sepeliuntur, *arg. cit. jur.*

91 Quæritur II. Quid Juris, si quis juxta SS. Canones sepultura indignus sepeliatur in loco Sacro? An nempe, & quando iterum exhumari, & locus reconciliari debeat? Resp. I. Si publicus Clerici percussor, aut excommunicatus denuntiatus, vel Infidelis, aut Paganus sepelitur in loco Sacro, polluitur Ecclesia: debetque iterum exhumari, si ossa discerni possint, & Ecclesia reconciliari; quod donec fiat, nemo interea ibidem sepeliri potest. Prima Pars de Excommunicato est certa apud omnes ex textu clato c. *Sacris 12. h. t. & c. Consuluisti 7. de cons. Eccles.* De Infidelibus tenet communissima DD. ut videre est apud Barbosam *in c. Ecclesiam 27. de Consecr. dist. 2.* patetque manifeste ex *cit. can. 28. & 29. de consecr. dist. 1.* ibi: *Evulsis corporibus &c.* Quod autem ante reconciliationem nemo sepeliri ibidem possit, expresse deciditur *c. un. de consecr. Eccl. in 6.*

92 Resp. II. Utrum reliqui juxta SS. Canones sepultura indigni exhumari debeant, casu quo in loco Sacro sepeliuntur, nihil certum habetur in Jure. Quamvis enim affirmativæ Vallensis *h. t. nu. 4. & 5.* Sannig. *eod. c. 4. n. 4.* quibuscum consentire videtur Engel *h. t. n. 18.* ubi ait, quemvis hæreticum iterum exhumari debere, & Farinacius in praxi criminali *qu. 128. n. 17.* solidum tamen ex jure non afferunt fundamentum, quia *c. 12 h. t. & c. 7. de consec. Eccles.* quod allegant, solummodo de Excommunicatis citandis loquuntur. Ratio nihilominus esse posset; quia hoc ipso, quod loco Sacro per SS. Canones sepeliri nequeunt indigni, ibidem tolerari non debent. Nec videtur major ratio, cur cadaver Infidelis debeat exhumari, & non cadaver alicuius seipsum occidentis, vel in peccato notorio mortali decedentis &c. Si dicis, rationem, ob quam Excommunicati denunciati, ac Infideles debeant exhumari, esse; quod quia cum illis adhuc vivis non communicavimus, nec cum mortuis communicare possimus, *arg. c. Sacris 12. h. t.* Contra est: tum quod cum infidelibus vivis communicare non sit prohibitum: tum quod multis aliis communicare in vivis liceat, qui tamen sepeliri in loco Sacro non possunt, ut patet de Usurariis, manifestis peccatoribus &c. ergo disparitas data nihil probat. Favet huic doctrinæ specialiter etiam *c. 2. de Hæreticis in 6.* ubi omnes sepelientes hæreticum quemcunque tandiu excommunicationi subjacent, donec sepultum iterum exhumulent, ut proin saltem de notoriis hæreticis sententia Juri conformior sit, eos exhumari debere, præsertim, quod isti notorie etiam sint excommunicati; hi vero exhumari iterum debeant, etsi denuntiati non sint, juxta dicta *num. 85.*

93 Illud certius est; Ecclesiam per sepulturam talium indignorum (exceptis percussoribus Clericorum notoriis, & excommunicatis denuntiatis; imo conformiter dictis *n. 85.* etiam non denuntiatis, notoriis tamen) non pollui; prout magis dicemus infra *Tit. 40 de consec. Eccles.* ubi etiam modum reconciliandi afferemus.

Quæritur III. Quas pœnas incurrunt, qui indignos in loco sacro sepeliunt? Respondet ad Quæsitum Clemens V. *Clem. 1. h. t.* illis verbis, „ Eos, qui propriæ temeritatis audacia, defunctorum corpora, non sine contemptu clavium Ecclesiæ, in Cœmeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a jure, vel excommunicatos publice, & nominatim interdictos, vel Usurarios manifestos scienter sepelire præsumunt, decernimus ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere &c. nullo eis exemptionis, vel quovis alio privilegio sub quacunque verborum forma concesso aliqualiter suffragante. Eadem excommunicationis pœna statuitur in scienter sepelientem hæreticos, credentes, receptores, vel fautores eorum *c. 2. de hæret. in 6.* 94

Ex quibus verbis DD. cum Glos. *in cit. Clem.* inferunt dictæ pœnæ excommunicationis solos & omnes etiam exemptos & privilegiatos subjacere, qui vel aliquem tempore Interdicti, vel excommunicatum publice, vel personaliter nominaliter interdictum; vel manifestum Usurarium, vel hæreticum, aut eius defensorem, fautorem, vel receptorem; non item qui suicidam, vel decedentem in peccato mortali, vel infantem non baptizatum &c. sepeliunt. Ratio est; quia lex hæc utpote pœnalis ultra casus & personas expressas non est extendenda, prout amplius diximus *l. 1 t. 2. de const. §. 17. an. 437.* A qua tamen pœna etiam ex prælatis aliquem sepelientes excusantur, qui ex ignorantia, vel gravi metu coacti id faciunt; *arg. cit. Clem. & c. 2. de hæret. in 6.* ibi: *Qui scienter, & propriæ temeritatis audacia præsumunt*. Pirhing *h. t. n. 79* Gl. *ib. V. Scienter*. Item illi, qui tempore Interdicti sepeliunt in casibus a Jure concessis: veluti si Clerici servantes interdictum in secreto sine campanarum pulsu, aut privilegiati confratrem sepeliunt. Gl. *ib. V. a jure*. 95

Porro quinam per sepelientes hic intelligantur, optat Gl. *in cit. Cl. 1. h. t. V. Sepelire* declarationem Principis. Anchoranus tamen *in cit. Clem. 1. h. t. n. 10.* Pirh. *h. t. nu. 80.* & alii volunt, huic pœnæ subjacere non tantum, qui propriis manibus mortuum in sepulchrum immittunt, sicque materialiter sepeliunt, sed etiam qui procurant, mandant, aut concedunt, uti Rectores, aut Parochi Ecclesiarum sicuti & qui sequuntur sepulturam: item juxta Anchoranum *l. c.* dissentiente Pirhing, qui comitantur funus, Crucem portant, luminaria deferunt, sepulchrum aperiunt &c. Ratio est, quia omnes isti participant in crimine criminoso, consequenter omnibus dictis pœnis subjacent, *arg. c. Nuper & c. Concubinæ de sent. excom.* 96

Cæterum licet pro sepelientibus reliquos non specificatos indignos nulla certa reperiatur pœna in Jure, peccant tamen mortaliter, utpote in gravi causa agentes contra prohibitionem Ecclesiæ, & subjacent arbitrariæ pœnæ ab Episcopo infligendæ, utpote qui potest quosvis transgressores Legum Ecclesiasticarum punire. 97

TITULUS XXIX.

De Parochis, & alienis Parochianis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Parochia improprie.*
3 *Et proprie sumpta quid, & unde?*
Parochus non potest alterius Parochi terminos intrare, ibid.
4 *Parochias erigere, & dividere præter Papam solus potest, & debet Episcopus.*
5 *Parochus non est ad nutum amovibilis; habet varia nomina.*
6 *Ad Parochiam requiritur primo, ut authoritate Episcopi sit erecta. Secundo, ut habeat certum districtum, ac populum.*
7 *Tertio, ut habeat unum, eumque perpetuum Parochum.*
8 *Cum cura animarum.*
9 *Jura Parochialia quæ?*
10 *Parochianus proprius, & alienus quis.*
11 *Laici pro libitu mutare possunt Parochiam, & Diœcesin; non item Clerici.*

Quæ-

1 QUando quidem Sepultura io Ecclesia Parochiali est peragenda nisi alia eligatur, vel habeatur Sepultura Majorum. Hinc Compilator Canonum præcedenti Titulo de Sepulturis præsentem de Parochiis merito subjungit.

2 Quæritur I. Quid sit Parochia a quo erigi possit? & quæ ad eam constituendam requirantur? Ante responsionem notandum, Parochiæ duplicem esse acceptionem in jure. Aliquando enim accipitur, sed improprie, pro tota Diœcesi, uti patet ex *can. Si quis 4. & duobus seq. dist. 92. & c. Apostolicæ de decimis* ibi: *de Parochia unius Episcopi in diœcesi alterius* Unde etiam Parochianus pro Diœcesano sumitur *c. 3. h. t.* ibi: *Nullus Episcopus alterius Parochianum judicare præsumat*. Regulariter autem ac proprie loquendo sumitur, ut indicat Conclusio sequens.

3 Resp. I. *Parochia*, quæ alias etiam *Paræcia* dicitur, est certum territorium, seu districtus per Papam, vel Episcopum determinatus; habens unum Rectorem stabilem cum potestate populum ibidem existentem regendi & judicandi, eique Sacramenta, aliaque Divina administrandi. Additur *per Papam vel Episcopum determinatus*; quia quævis Parochia habet certos ac determinatos limites, certumque assignatum, ab aliis distinctum districtum, intra quem, & non extra, jurisdictionem in Foro pœnitentiali habet, & exercere potest Parochus, *arg. c. 5. can 13. qu. 1.* Pro quo sciendum, quod licet olim curam animarum totius Diœcesis solus Episcopus per Sacerdotes pro suo libitu missos, & ad nutum amovibiles administrarit, assignatis cuivis laboranti Sacerdoti iis sustentationis mediis, quæ Episcopus pro tali judicaverat sufficientia, ut propterea tota Diœcesis merito diceretur Porochia, *arg. cit. Juribus nu. præc.* Tameo, quia successu temporis experientia docebat, hunc regendi modum ob multitudinem populi continuo crescentem, & ob alia incommoda, minus proficuum esse ac utilem Reipublicæ Christianæ, quælibet Diœcesis secata, & partita fuerit io plures Ecclesias Parochiales, seu Parochias, assignato cuivis earum certo ac stabili Rectore, seu Parocho, qui intra illam Parochiam, seu certum sibi assignatum districtum: populum ibidem existentem in spiritualibus debite pasceret, ac regeret. Unde ab hac partitione nomen Parochiæ derivatum putat Abbas *in rubr. h. t. n. 1.* ut *Parochia* idem sit, ac *partitio curæ*: quamvis alii aliam derivationem afferant; uti videre est apud Vallentem *h. t.* præter divisionem Parochianorum divisa fuut etiam bona mere Ecclesiastica, prius soli dispensationi Episcoporum commissa, assignatis cuivis Parochorum suæ Parochiæ Decimis, una cum reliquis Juribus parochialibus, de quibus infra *n. 9.* Idque totum patet ex *can. 1. cau. 13. q. 1.* ubi ita narrat Dionysius Papa „ Ecclesias singulas singulis Presbyteris dedimus: Parochias, & Cœmeteria eis divisimus; & unicuique jus „ proprium habere statuimus, ita videlicet, ut nullus „ alterius Parochiæ terminos, aut jus iovadat; sed sit „ unusquisque suis terminis contentus, & taliter Ecclesiam & plebem sibi commissam custodiat.

4 Porro dicitur notanter io definitione Parochiæ, *per Papam, vel Episcopum*, ad innuendum, quod nemo, nisi Papa, vel Episcopus Parochias erigere possit, prout colligitur ex *can. Nullus omnino 11. cau. 16. qu. 17.* & docet ibi Barbosa cum communi DD. Accedit novissima Constitutio Conc. *Tr. Sess. 24. de ref. c. 13.* ubi mandat etiam S. Synodus Episcopis, ut in iis Civitatibus & locis, ubi „ nullæ sunt Parochiales Ecclesiæ, quamprimum fieri „ curent: non obstantibus privilegiis quibuscunque & „ consuetudinibus immemorabilibus. Eandem potestatem parochias erigendi adhuc magis auget idem Concil. Trid. *Sess. 21. de ref. c. 4.* ubi ulterius Episcopis concedit, quod etiam nimis amplas Parochias dividere valeant, imo, ut dividant, mandat, casu quo id necessarium videatur, verba relatu digna sunt sequentia „ Episcopi etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, in omnibus „ Ecclesiis Parochialibus, vel baptismalibus, in quibus „ populus ita numerosus est, ut unus Rector non possit „ sufficere Ecclesiasticis Sacramentis administrandis, „ & cultui Divino peragendo, cogant Rectores, vel „ alios, ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc „ munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum. In iis vero io quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & divina officia audienda accedere non possunt, novas Parochias etiam invitis Rectoribus juxta formam Constitutionis Alexander III. „ Quæ iocipit, ad audientiam; constituere possint, Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis „ noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus; & si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quæ „ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam „ non obstantibus quibuscunque &c. Formam ad quam se remittit Concilium parochiam dividendi, exhibet *c. ad audientiam, 3. de Ecclesiis ædificand.* quod lege.

5 Dicitur ulterius *habens unum Rectorem stabilem*; quia amplius ut olim non ad nutum amovibilis, sed stabilis ac perpetuus præest ac instituitur in quavis parochia rector; qui ordinarie vocatur parochus juxta Concilium *Tr. l. c.* subinde vero *Rector Ecclesiæ Parochialis*, dicto *Concil. Trid.* olim etiam *Plebanus* dicebatur, *c. Scriptum 40. de elect.* a plebe seu populo, qui sub ejusdem cura spirituali in Parochia degit. Nonnunquam *Sacerdos proprius*, *c. Omnis utriusque 12. de pænit. & remiss.* aliquando etiam *Capellanus*, tunc nempe, quando in Ecclesia Monachorum curam gerit, *c. 1. de Capellis Monachor.* Frequenter etiam *Curatus*, a cura spirituali, qua commissum sibi populum regit. Regulariter autem & ordinarie, ut dictum, hodie *Parochus* appellatur. Reliqua verba adduntur ad indicendum officium & potestatem Parochi.

6 Resp. II. Plura requiruntur ad Constitutionem Parochiæ, seu, ad hoc, ut Ecclesias aliqua dicatur, sit & probetur Parochialis: Et quidem *Primo* requiritur, ut authoritate Papæ, vel Episcopi sit erecta, prout patet ex dictis *num. 4.* præsumitur autem erecta Episcopi authoritate, ex lapsu temporis, quo Rector Ecclesiæ officia peregit, Sacramenta administravit, ac reliqua Parochialia præstitit, & recepit. Afflict. *decis. 367. n. 6.* Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. p. 1. num. 39.* & alii ab eodem citati. *Secundo* requiritur certus locus, ac districtus cum certis limitibus ab Episcopo determinatis juxta dicta *n. 3. arg can. 1. can. 13. qu. 1.* In quo loco decem saltem esse debent mancipia, seu, ut alii leguot, municipia, id est domus aut familiæ, *can. Unio, 3. caus. 10. qu. 3.* ubi statuitur *Ut Ecclesia, quæ decem habuerit mancipia, super se habeat Sacerdotem: quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis conjungatur Ecclesiis*. Ratio est: quia decem faciunt plebem, ut bene ibidem advertit Gloss. *V. Mancipia*. Verum hodierna praxi & consuetudine io erectione parochiæ non tam attenditur ad numerum populi, quam ad id, an, & quomodo parochus instituendus congruam possit habere sustentationem; item an populus ad Ecclesiam parochialem commode convenire, ibique Sacramenta percipere, & divina officia frequentare valeat.

7 Tertium est, ut unum solum, ac perpetuum Rectorem seu Parochum habeat; Conc. Tr. *Sess. 24. de ref. c. 13.* ibi: *Cuicunque Parochiæ suum perpetuum peculiaremque Parochum assignet, qui eas cognoscere valeat, & a quo solo licite Sacramenta suscipiant*, Qui parochus juxta dicta *n. 5.* varia sortitur nomina in Jure, quæ tamen in effectu, regulariter, sunt synonima, uti bene advertit Barbosa *l. c. n. 43.*

8 Quartum est, cura animarum, & potestas Fori pœnitentialis competens soli Rectori Ecclesiæ, ita ut Jure ordinario in Parochianos nullus alius, sed solus ac unicus parochus præditam habeat curam *arg. cit. Concil. Trident.* ibi: *Peculiarem Parochum, a quo solo licite sacramenta suscipiant &c. & can. In apibus 41. cau. 7. quæst. 1.* Nam sicut una sponsa non potest habere duos aut plures sponsos, *cap. 1. de Sponsa duor.* nec unum corpus duo capita, *c. Quia plerique de offic. Ordinar.* ita una Ecclesia non potest habere duos sponsus seu Rectores, *c. Cum non ignores 15. de Præb.* ibi: *Una Ecclesia unius debet esse Sacerdotis, qui non per Vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem Ecclesiæ cura requirit, nisi forte dignitati, vel præbendæ parochialis Ecclesia esset annexa*, ut dicitur, *c. Extirpandæ 30. eod.* Et hæc sunt principalia requisita, quorum unum si deest, contraria præsumptio indu-

inducitur. Ponunt aliqui etiam pleraque jura parochialia pro requisitis ad eam; verum quia potest Ecclesia parochialis esse, & dictis Juribus carere, ideo inter principalia requisita non numerantur, quamvis aliquam pro Ecclesia parochiali præsumptionem faciant, ut bene observat Barbosa *p. 1. c. 1. a num. 27.* Gonzalez *ad reg. Cancel, Glossa 6. num. 36. & seqq.* & alii.

Quæritur II. Quænam sint Jura parochialia, Ecclesiæ & Parocho competentia? Resp. Præter potestatem Fori pœnitentialis esse potissimum sequentia, I. Quod Parochiani proles suas proprio Parocho teneantur baptizandos offerre, *arg. Conc. Florent. in Decreto Eugenii*, & docet cum Communi aliorum Layman *l. 5. tr. 2. c. 7. n. 2.* Barbosa *de Offic. & potest. Parochi p. 1. c. 18. n. 1.* dicentes, Parochianum graviter peccare, si absque licentia proprii Parochi prolem baptizandam alieno offert. II. ut diebus Dominicis & Festivis in Ecclesia parochiali Missam audiant *c. 2. h. t.* Num autem & quando alibi audientes satisfaciant præcepto, dicemus infra *tit. de celebr. Miss.* III. Ut semel in anno Parocho proprio confiteantur, textu claro *c. Omnis utriusque 12. de Pœnit. & remiss.* ibi; *Omnis utriusque sexus Fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata semel in anno proprio confiteatur Sacerdoti.* Ea consuetudine tamen & privilegio *Clem. Dudum 2. §. Statuimus etiam*, & alibi habetur, quod dicti Parochiani etiam tempore paschatis confiteri possint Religiosis Mendicantibus. IV. Ut reverenter ad minus in paschate Eucharistiæ Sacramentum ibidem suscipiant, *c. c. omnis utriusque.* V. Ut nonnisi a proprio Parocho Sacramentum Extremæ Unctionis percipiant, *Clem. 1. de privil.* ubi etiam exemptis ac privilegiatis Regularibus sub pœna excommunicationis prohibetur, ne absque licentia parochi Sacramentum hoc alicui parochiano administrent. VI. Quod mortui in Parochiali Ecclesia, vel Cæmeterio sepeliri debeant; nisi alibi sepulturam Majorum habeant, vel propriam eligant, juxta dicta *tit. præc.* VII. Quod in Ecclesia Parochiali coram proprio Parocho Matrimonia, & Nuptiæ solemni ritu celebrentur *c. 5. de Clandest. despons. & can. 1. caus. 30. qu. 5.* juncto Conc. Trid. *Sess. 24. de ref. matr. c. 1.* de quo magis infra *lib. 4.* VIII. Quod Parocho solvi debeant Decimæ, primitiæ, & oblationes juxta dicenda Titulo sequenti. IX. Quod limites fines seu termini Parochiarum nec per tempus immemorabile præscribi valeant, *a. c. Super eo 4. h. tit.* & amplius dictum est *lib. 2. tit. 29. de præscriptione*, Plura de quovis horum jurium in suo loco.

10 Quæritur III. Quod ad alteram Rubricæ partem, quinam sint, & dicantur proprii & alieni Parochiani? Resp. Omnes & solos illos esse, & dici Parochianos, qui intra limites alicujus Parochiæ verum, vel saltem quasi domicilium habent, sive dein sint Laici, sive Clerici; nisi alibi beneficium cum residentia habeant, ibique resideant ob dicta supra *num.* 14 dicuntur proprii respectu illius parochi in cujus Parochia degunt; alieni vero respectu alterius Parochi in cujus Parochia domicilium non habent, Tuschus *V. Parochiani concl. 99. n. 1.* Vallensis *h. t. §. 1. n. 12.* Engel *eod. n. 22.* & communis aliorum. Paterque exterminis; *Parochiani* enim a *Parochia* dicuntur. si quis in duabus Parochiis domicilium habet, ibique æqualiter, vel quasi æqualiter habitat, utrobique Parochianus est, Barb. *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 69.* citans plures Rotæ Decisiones *a. c. Cum quis 2. de Sepult. in 6.* Si vero inæqualiter in illis habitat, ibi Parochianus erit, in quo per notabiliter majorem anni partem moratur. Barbosa *l. c. n. 70.* Menochius *Cons. 398. nu. 16. & 17. a. l. 1. §. æstatem ff. de Aqua quotid. & æstiv.* Quod si domicilium seu domum in confinibus duarum parochiarum habet, ibi parochianus erit, ubi domus aditum habet. Bart. *in l. 6. a. 6. in fin. ff. de damno infect.* Barbosa *l. c. n. 71.* Ratio est, quia ex aditu judicatur domus, cujus sit, Baldus *cons. 60. n. 5. resol.* Casu quo autem domus hujusmodi duas haberet portas, seu aditus, erit ibi Parochianus, ubi porta principalis, & aditus magis frequentatus habetur. Riccius *in praxi Fori Eccl. dec. 333. n. 1.* Barb. *l. c. n. 17* & alii. Cæterum quid sit domicilium verum, & quasi tale, vide *l. 2 tit. 2. §. 2. de Foro compet.* ubi de hoc late.

11 Quæritur IV. An quis pro libitu domicilium, consequenter etiam parochiam mutare valeat? Resp. Quamvis Laici id liberrime possint, ita ut absque ulla licentia non tantum ab una parochia, sed etiam ab una Diœcesi ad aliam migrare possint, in quo casu etiam jura parochi, & Episcopi cum eo migrant juxta communem *arg. c. ult. h. t.* & ibi Gl. *V. habitatores.* Clerici tamen ab una Diœcesi ad aliam absque licentia & Dimissoriis proprii Ordinarii transire, vel ab alieno recipi non possunt, *arg. c. 7. & seqq. dist. 71.* juncto *c. 1. & 2. de Clericis peregr.* quod si inconsulto Episcopo proprio Diœcesin deserant, eisdem Sacrorum exercitium interdici debet, juxta Conc. Trid. *Sess. 23. de ref. c. 16.* vide Fagnanum *in c. fin. h. t.*

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

1 *Ratio ordinis.*

1 INter Jura parochialia unum ex præcipuis est jus percipiendi Decimas, primitias, & Oblationes, Quapropter ordine non incongruo post titulum de parochiis præsens subjungitur. Et quoniam materiam summe practicam, ac continuo occurentem continet, idemque celebris habetur, eum pro dignitate sua explanare conabimur.

§. I.

De Natura, & Divisione Decimarum; ubi de Jure, quo introductæ sunt, & debentur.

SUMMARIUM.

2 *Decimæ definiuntur.*
3 *Aliæ sunt prædiales seu reales, aliæ personales.*
4 *Decimæ mixtæ non agnoscuntur.*
5 *Decimæ prædiales aliæ majores, aliæ minutæ.*
6 *Aliæ pure Spirituales, & Ecclesiasticæ, aliæ Laicales.*
7 *Decimæ aliæ formaliter, aliæ materialiter & secundum substantiam sumptæ: Hæ debentur Jure naturali.*
8 *Divino, & humano.*
9 *De Decimis formaliter sumptis est controversia.*
10 *Recentiores volunt eas deberi solo jure humano.*
11 *Quia per consuetudinem, & privilegia tolluntur.*
12 *Explicantur textus in contrarium apparentes.*
13 *Eligitur sententia contraria, videlicet, quod Decimæ etiam formaliter sumptæ sint de jure divino.*
14 *Probatur variis textibus ex jure.*
15 *Distinctio inter Decimas formaliter, & materialiter sumptas non est fundata in jure.*
16 *Nec fuit in veteri Testamento.*
17 *Decimæ non tantum debentur pro honesta sustentatione Clericorum, sed etiam pro usu pauperum, & in signum supremi dominii.*
18 *Decimæ debeantur integre, consequenter formaliter.*
19 *Responsio ad fundamenta Adversariorum.*
20 *Defraudans Decimas peccat contra Religionem.*
21 *Et contra justitiam.*

22 *De-*

22 *Defraudans Decimas potest, & debet excommunicari.*
23 *Gravissimæ pœnæ defraudantibus Decimas a Deo infliguntur: solventibus vero benedictiones promittuntur.*
24 *Et hoc præcipue intuitu pauperum.*

2 QUæritur I. Quid, & quotuplices sint Decimæ? Resp, I. *Decimæ* ad propositum bene definiuntur quod sint *decima pars omnium fructuum & proventuum juste acquisitorum, Deo in recognitionem universalis supremique dominii debita, atque Ecclesiæ Ministris solvenda*. Est in re communis. Patetque declarando singulas particulas. Dicitur *Decima pars* loco generis, quo convenit cum quavis alia parte decimæ cujuscunque rei etiam ad profanum finem ordinatæ, cujusmodi *Decima* multiplex reperitur in Jure Civili, ut *l. cuncti 3. C. de metall.* ubi fossores privati Decimas de metallis solvere jubentur Fisco; simile quid habetur *§. 1. Instit. de pœnit. tempor. litig. & l. 2. §. 2. de pollicit.* Dicitur *omnium fructuum & proventuum juste acquisitorum, nam fidelis homo de omnibus quæ licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur*, ut dicitur *c. ex transmissa 23. h. t. & c. non est 22. eod.* diceturque magis infra *n. 25. & seqq.* Dicitur *Deo in recognitionem universalis supremique dominii debita*: quibus verbis indicatur primarius & principalis finis dandi Decimas, videlicet, ut iisdem colamus Deum, contestemurque illum universi dominum Creatorem, & Datorem omnium, a quo bona cuncta procedunt, *c. Tua nobis 26. h. t.* ibi: *Decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse Decimas & primitias asseverans*, & in concil, Trid. *Sess. 25. de reform. c. 12. cum Decimarum solutio debita sit Deo*, quod idem dicitur *cit. c. Tua nobis, h. t.* Dicitur *Ecclesiæ ministris quotannis solvenda* his enim Dei loco solvi debent, *arg. can. Decimas Deo 6. caus. 17. q. 7. & cit. c. Tua nobis, h. t.* diceturque magis infra *§. 5. & 6.* ubi etiam patebit, quando & quare solvendæ sint Laicis.

3 Resp. II. Decimæ dividuntur in prædiales, seu reales, & personales *arg. c. Ad Apostolicæ 20. h. t.* ibi Glossa *vers. Personales Prædiales*, seu *reales*, sunt, quæ solvuntur de prædiorum, agrorum, vinearum, pratorum, hortorum, arborum, domus elocatæ, silvarum, & omnibus terræ fructibus: nec non & de animalibus, *arg. cit. c. ad Apostolicæ 20. h. t.* & ibi Glossa, juncto *c. cum in tua 30. h. t. & cap. fin. de Paroch. personales* sunt, quæ solvuntur ex acquisitis proprio cujusque labore, solertia, & industria, utputa, negotiatione, scientia, artificio, militia, mercatura, & officio *&c. arg. cit. c. ad apostolicæ 20. c. non est 22. & c. Pastoralis 28. h. t.* juncto *can. Decimæ 66. caus. 16. q. 1.* ibi: *De militia, de negotio, de artificio redde Decimas.*

4 Præfatis duobus generibus Decimarum, *realium* nempe & *personalium*, addunt aliqui tertium genus, nempe Decimas *mixtas*, hasque illas esse volunt, quæ partim reales, partim personales sunt, quatenus nempe partim a natura, partim ex industria hominum proveniunt: quales sunt, quæ ex caseo, lacte, melle, &c. solvuntur. Verum alii hoc tertium genus distinctum non agnoscunt, sed ad genus decimarum prædialium reducunt & merito, quia alias etiam omnes prædiales dici deberent Decimæ mixtæ, cum etiam illæ partim a natura, partim ab industria hominum proveniant, uti consideranti patet, in frumento, vino, & oleo &c. utpote ad quæ producenda non tantum natura, sed & industria hominis in excolendis v. g. agris multum concurrunt: ut proin cum Glossa *in c. ad Apostolicæ 20. h. t. V. personales*, Engel *eod. n. 1.* & aliis probabiliter dicatur, duo tantum genera Decimarum esse, *prædialium* nempe seu *realium*, & *personalium* quas ipsas etiam & non alias adducunt SS. Canones *cit. c. ad Apostolicæ 20. h. t.* nulla alicubi facta mentione de *Decimis mixtis*.

5 *Quamvis reales* seu *prædiales* subdividuntur in majores & minores seu minutas, vulgo *grossen und kleinen Zechent c. 3. & c. cum in tua 30. h. t.* & ibi Glossa *V. Minutæ*, cum Communi. *Majores*, vel etiam grossæ sunt, quæ de frumento, vino, & oleo solvuntur: *Minores* seu *Minutæ* sunt, quæ de partu animalium, puta, de agnis vitulis, suculis, pullis (quæ apud nos etiam Decimæ carnatricæ *Bult Zechent* dicuntur) item de lana, caseis, butyro, hortorum fructibus, ac leguminibus solvuntur. Glossa *in c. cum in tua 30. h. t. V. Minutæ*. Zoesius *h. t. n. 14.* Van. Espen. *par. 2. tit. 32. c. 6. n. 26.* Pirhing *h. t. n. 5.* & alii. Quamvis etiam circa hoc consuetudo attendenda sit. Jus Bavaricum *Land-Recht tit. 28. art. 12. de Majoribus & Minutis* specialiter ita disponit: *Zu den Klainen Zechent gehoren, Kraut, Ruben, Flachs, Hanff, Brein, und dergleichen geringe Fruchten, auch das Obs, und Bluth Zechent: aber Albreis, Haid, Brein Bonnen und Linsen solen zu den grossen Zechent gerechnet vverden vvare dann an in, oder anderen Orth. ein anders vie Rechts vvegen her Kommen, so solle es darbey verbleiben.*

Porro Decimæ Ecclesiasticæ rursus aliæ sunt pure spirituales, stricte Ecclesiasticæ: aliæ Laicales, & minus Ecclesiasticæ. *Priores* sunt quæ in signum universalis dominii Dei super nos, solvuntur clericis pro honesta eorum sustentatione, intuitu laborum spiritualium eisdem debita. *Posteriores* sunt, quæ ad dictum finem primitus institutæ, ex concessione Ecclesiæ ob justam causam solvuntur Laicis. Gregor. Tholos. *l. 2. Syntag. c. 30.* Laym. *l. 4. tr. 6. c. 1. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 5.* & alii. 6

Quæritur II. Quo Jure sint introductæ, & debeantur Decimæ? Ante Responsionem notandum juxta Doctores plures, præsertim recentiores, Decimas dupliciter considerari posse, videlicet vel materialiter & secundum substantiam, quatenus nempe sint necessarium ob præstita servitia stipendium Ministrorum Ecclesiæ pro honesta & necessaria eorum sustentatione: vel formaliter & secundum certam ac determinatam quotam *decimam* nempe *partem* fructuum & obventionum H. N. Resp. I. *Decimæ* in prima acceptione, quatenus nempe sunt necessarium stipendium pro honesta sustentatione Ministrorum Ecclesiæ, debentur iis Ministris Jure naturali, Divino, & humano. D. Thomas 2. 2. *q. 87. art. 1. in corp.* Gutierez *can. qq. cap. 11. nn. 9.* Layman *l. 4. tr. 6. cap. 2. n. 1.* Navarrus *de Reddit. Eccles. q. 1. monit. 58.* Pirhing *h. t. n. 6.* Engel *h. t. n. 2.* Sannig *h. t. c. 2. n. 5.* & communissima aliorum. Probatur prima pars de Jure naturali, quia ratio naturalis & Lex justitiæ naturalis dictat, ut, qui alicui servitium præstat, ab eodem stipendium justum recipiat: ergo quia Ministri Ecclesiæ Laici servitia spiritualia ministrant, utique eisdem a dictis Laicis naturaliter debetur stipendium, quod juxta dicta sunt ipsæ Decimæ secundum substantiam seu materialiter consideratæ. 7

Probatur secunda pars de Jure Divino; ex variis textibus S. Scripturæ, ut Matth. 10. ubi Christus de Ecclesiæ Ministris loquens ait: *Dignus est operarius mercede sua*, 1. ad Corinth. 9. ibi: *Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiaverunt, de Evangelio vivere*, cum concordantiis. Idem frequenter innuunt SS. Canones: *ut can. 2. caus. 16. q. 2.* ibi: *Decimas quas ipse Deus dari constituit can. 1. caus. 16. q. 7.* ibi: *Decimas quas fideles præcipiente Domino offerunt, can. Revertimini 65. can. Decima tributa 66. ead. caus. & q. & c. Parochianos 14. h. t.* ibi: *Decimæ non ab homine, sed ab ipso Domino sunt institutæ c. tua 25. h. t.* ibi: *Divina constitutione debentur & c. 26. eod.* ibi: *Decimæ quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit*. Qui textus, si non de Decimis formaliter sumptis, saltem de Decimis secundum substantiam intelligi debent. Tertia pars, quod etiam Jure humano habeantur, patet ex toto *Tit. de Decimis*, qui etiam in *Sexto, Clem. & Extrav.* existit, ubi solutio Decimarum passim præcipitur. Idem ex Concil. Trid. *Sess. 25. de reform. c. 12.* & pluribus *can. caus. 16. q. 1. & 6.* Et quidem de Decimis secundum substantiam sumptis nulla est controversia inter DD. 8

Magna vero inter eosdem agitatur controversia de decimis formaliter sumptis; an nempe hæ etiamnum in novo Testamento sint de Jure Divino, sicut erant in veteri: an vero solum de Jure humano. Recentiores siquidem Canonistæ ac Theologi fere omnes cum D. Thoma contra antiquos Canonistas docent, quod licet Decimæ formaliter spectatæ, seu secundum certam & determinatam quotam, decimam nempe partem omnium bonorum juste acquisitorum in veteri testamento ex Jure Divino positivo fuerint debitæ; in novo tamen Testamento Jure duntaxat Ecclesiastico debeantur. Prima pars de antiquo Testamento est certa ex variis antiqui Testamenti textibus; ut *Levitici 27.* ibi: *Omnes Decimæ terræ, sive ex frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.* 9

Exo-

Exodi c. 12 *Decimas tuas non tardabis reddere*, rursus *Levitici* 28. ibi: *Omnium Decimarum bovis & ovis, & capræ, quidquid demum decimum venerit, sanctificabitur Domino.*

10 Secundam partem de novo Testamento docent D. Thomas 2 2. q. 87 *art. 1. in cor.* Pirhing *b. t. n.* 7. Van. Enspen, *par.* 2. *t.* 33. *n.* 4. Engel *b. t. n.* 2. Laym. *l.* 4. *tr.* 6. *c.* 2. *n.* 1. Covaruvias *Variar. Resolut. l.* 1. *c.* 17. *nu.* 2. Guttierez *lib.* 2. *can. qq. cap.* 12. *nu.* 9. & ut dictum, communissima tam Theologorum, quam Canonistarum recentiorum; ac ita probant. Certum, & ab ipsis Adversariis concessum est, quod Decimæ formaliter sumptæ non debeantur de jure naturali. Certum insuper est, quod nullus textus, nullaque Lex divina in toto novo testamento ostendi valeat, ex quo probari possit obligatio dandi decimas: ergo solo iure Ecclesiastico debentur, per varios textus *h. t.* Nec refert, quod in veteri Testam. Jure Divino obligarint. Nam contra est, quod cunctæ leges & præcepta veteris Testamenti cæremonialia & judicialia (inter quæ fuit etiam præceptum dandi Decimas formaliter sumptas, utpote non fundatum in ratione aliqua naturali, consequenter nec morali (in nova Lege fuerunt abolita, uti aperte constat *Epist. Paul. ad Hebr. c.* 7. & 8. & *ad Galat. c.* 4. cum Concordantiis, & *c. un. de Purificat. post partum*, tenetque unanimis DD.

11 Confirmant. Decimæ formaliter sumptæ, variis in locis per consuetudinem fuere diminutæ & alteratæ; imo quoad quosdam regulares per Pontificia privilegia omnino sublatæ, prout constat ex *c. ex par.* 10. *c. licet* 11. & *c. In aliquibus* 32. *h. t.* atqui hoc nec licite, nec valide fieri potuisset, si Decimæ etiam formaliter sumptæ essent adhuc de Jure Divino: cum contra hoc non valeat consuetudo, *c. fin. de Consuetud.* nec in illo dispensare possit Pontifex hoc ipso, quod Lex superioris per inferiorem tolli nequeat *Clem. ne Romani de Election.* ergo,

12 Ad antiquos Canones supra *n.* 8. allegatos, in quibus expresse dicitur, decimas etiamnum deberi Jure Divino; respondent, illos Textus intelligi debere de decimis secundum substantiam, quatenus nempe solvuntur in debitum stipendium Ministrorum Ecclesiæ pro honesta eorundem sustentatione. Verum quamtumvis probabilis appareat, & hodie accepta habeatur Recentiorum doctrina, recedendum non videtur ab antiquis Canonistis, unde cum ipsis.

13 Resp II. Decimæ saltem prædiales formaliter sumptæ etiamnum in novo Testamento sunt de Jure Divino. Abbas *in c. aliquibus* 32 *h. t. n.* 9. & 10. *ad finem*, & *idem in rub.* & *c.* 1 *b. t. n.* 1. Hostien. *in c. a nobis* 24. & *in c. in aliquibus* 32. *b. t.* Innocent. *in c. fin. de Paroch.* dicens, hæreticum esse, aliter sentire, Anchor. *in c.* 1. *h. t. in* 6. *n.* 2. ib. Archid. Jo; Andr. *in rub. b. t.* Glos. *in c. In aliquibus* 32. *h. t.* & *in c.* 1. *b. t. in* 6. cum communissima Canonistarum antiquorum. Probatur, Certum est apud omnes, etiam Adversarios in dubiis & controversiis, an quid sit de Jure Divino, nec ne, debere nos stare & acquiescere interpretationi Ecclesiæ, ac Summorum Pontificum, uti cum Communi bene observat Abbas *in c. in aliquibus* 32. *b. t. ad finem arg. c. Per venerabilem* 13. *qui filii sint leg.* ut proin illud divini Juris esse censere ac credere debeamus, quod Ecclesia & Pontifex ita esse, asserit; etsi ex Scriptura id clare non pateat, atqui Ecclesia, Summi Pontifices, & Concilia generalia universaliter & absque distinctione inter formaliter & materialiter acceptas decimas, expresse declarant, dicunt & clare pronuntiant, decimas esse, ac deberi de Jure Divino, ergo. Major est certa. Minor probatur ex multiplicibus, iisdem clarissimis Juris textibus partim jam citatis, partim adhuc citandis.

14 Sic imprimis *c. Decimas* 47. *caus.* 16. *q.* 1. expresse dicitur Pascalis II. *Decimas a populo Sacerdotibus, & Levitis esse reddendas, Divinæ legis sanxit Authoritas.* Quid clarius? *c.* 2 *caus.* 16. *q.* 2. dicitur: *decimas dare, ipse Deus, constituit can.* 1. *caus.* 16. *quæst.* 7. Gregorius VII. in Concilio Lateranensi ait, *decimas, quas fideles præcipiente Domino offerunt*, ecce; de moderno tempore loquitur, quas nempe *de præsenti* offerunt, præcipiente Domino offerre. Pariter pro moderno tempore loquens Alexander II. *c. Parochianos* 14. *h. t.* clarissimis verbis formalibus declarat, quod *decimæ non ab homine, sed ipso Domino sint institutæ.* Rursus de præsenti tempore loquens Innocentius III. *c. Tua* 25. *h. t.* ait; *Decimæ Divina institutione debentur.* Idem *c. Tua nobis* 26. *eod.* ait: *Decimas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit; & ideo adhuc defacto Deo debita est solutio decimarum.* Pariter in Concilio Generali relato *c. cum non* 43. *eod.* loquitur dicens: Quod *Deus in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit.* Concordant *c. Quicunque* 5. *c. omnes decimæ* 5. *c. Majores caus.* 16. *q.* 7. *c. revertimini* 63. *c. Decimæ tributa* 66. *caus.* 16. *q.* 1. pariter loquuntur sancti & Doctissimi Patres uti Hieronymus; Augustinus, Ambrosius, S. item Gregorius Papa, qui *c. Quadragesima* 16. *dist.* 5. *de Consecrat.* de præsenti tempore loquens ait: *Jubetur etiam ab Omnipotente Deo, omnium bonorum nostrorum decimas dare.* Quid quæso clarius? quis non ob tot, tamque claros Juris textus cum Antiquis sentiat, decimas etiam formaliter sumptas esse de Jure Divino?

15 Nec dicas omnes præfatos textus intelligi posse ac debere de decimis non formaliter, sed materialiter, seu secundum substantiam sumptis, quatenus nempe sunt stipendium necessarium ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ. Nam contra est *primo*, quod distinctio hæc inter decimas formaliter & materialiter, seu secundum substantiam sumptas, in toto Jure non inveniantur, imo nec termini hi quoad decimas ibidem reperiantur, ut proin hæc in præfatis terminis data distinctio, utpote solum a Recentioribus pro manutenenda sententia eorum inventa, & introducta in puncto Juris parum sit attendenda, præsertim cum, ubi *Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus l. Pretio ff. de Publiciana in rem actione & Verba generalia generaliter sint intelligenda, c. quo circa* 22. *de Privileg.* ac insuper verba intelligenda sint secundum suam propriam significationem, nisi manifestum sit aliud sensisse Legislatorem, *l. Non aliter ff. de Legatis* 3. atque *in re dubia melius sit verbis edicti servire l.* 1. *§. Si is ff. de Exercitoria act.* ly *Decimæ* autem in propria significatione semper significet decimam partem, *can. quicunque* 4. *cau.* 16. *q.* 7. & *c. Decimæ* 66. *caus.* 16. *q.* 1. consequenter decimas formaliter sumptas.

16 Contra est *secundo*, quod Pontifices, & Concilia dum dicunt, decimas etiam hodie deberi de Jure Divino, eodem modo, eodemque utentes termino, loquantur, quo Lex antiqua; cum utrubique sine ulla distinctione adhibeatur simplex terminus: *Decimæ* debentur Jure Divino. *Decimas* præcepit dari Deus: consequenter vel etiam Lege antiqua solæ decimæ materialiter, & non formaliter sumptæ erant de jure Divino quod contra ipsos Adversarios vel etiam in Lege nova formaliter sumptæ erunt de Jure Divino.

17 Contra est *tertio*, quod Decimæ de Jure Divino non tantum debeantur pro necessaria sustentatione Ministrorum Ecclesiæ, sed etiam pro sustentatione pauperum, *arg. c. decimæ* 66. *caus.* 26. *q.* 1. & *c. tua nobis* 26. *hoc. tit.* ibi: *decimæ tributa sunt egentium animarum*, pro fabricis Ecclesiæ, & aliis piis causis *c. fin. caus.* 16. *quæst.* 1. insuper & quidem principaliter *in signum universalis dominii Dei*, textu clarissimo *cit. c. Tua nobis* 26. *h. t.* ibi: *decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit &c.* *cum non* 33. *eod.* ibi: *cum autem in signum universalis dominii quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit* cum etiam hodie adhuc velit Deus, ut homines præstatione decimarum fateantur, *quod nempe qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*, prout bene Pontifex *cit. c.* 33 *hoc t.* ut proin, etiamsi Ministri Ecclesiæ absque decimis, aliunde sufficientes redditus haberent, consequenter materialiter, seu secundum substantiam, sive quod idem est, pro sustentatione Ministrorum decimæ necessariæ non essent, neque obligarent, adhuc & quidem Jure Divino in signum nempe supremi dominii reddi deberent decimæ Clericis, dividendæ ab his inter pauperes, vel aliis causis piis applicandæ; uti bene advertit Abbas *ad rubr. h. t.* dicens, ita docere omnes Doctores. Huc quadrat illud Augustini *c. decimæ* 66. *caus.* 16. *q.* 1. ubi etiam in casu quo Ecclesiæ Ministris suam necessariam sustentationem jam habentibus, de decimas non solvente ait: *Quanti pauperes in locis, ubi ipse illo decimas non dante, fame mortui fuerunt, tantorum homicidiorum Reus ante tribunal æterni judicis apparebit: quia rem a Deo pauperibus delegatam suis usibus reservaverit.* Ubi clare vides, quod non tantum pro sustentatione Clericorum, sed etiam pro usu pauperum

Ju-

Jure Divino in signum universalis dominii sint reddendæ Clericis dividendæ ab his, quæ suæ sustentationi superfluunt. Concordat *can. Revertimini 65. ead. cau. & q.*

18 Contra est *quarto*, quod etiam hodie decimæ Jure Divino solvi debeant integræ, *c. Tua nobis 26. h. t.* atqui non integræ solvuntur, si non formaliter, id est, quoad determinatam decimam partem redduntur: Decimam autem partem non dat, qui minorem dat, *c. Quicumque 4. cauſ. 16. q. 7.* sicut Quadragesimam servare non dicitur; qui non omnibus diebus Quadragesimæ jejunat prout bene observat Abbas *in c. 1. h. t. n. 1. arg. can. Quadragesima 16. de Consecr. diſt. 5.*

19 Et per hæc patet ad responsionem Adversariorum *n.* 12. datam. Ad primum autem eorum fundamentum constat ex *n. 13.* Ad secundum patebit ex dicendis infra §. 4. ubi dicetur, quod decimæ consuetudine abique Pontificis consensu, nec tolli, nec minui possint. Item, quod nec Pontifex in iis dandis proprie dispensare valeat.

20 Quæritur III. Quomodo peccet, & quibus pœnis subjaceat decimas defraudans, vel non solvens? Resp. I. *decimas defraudans, vel non solvens*, dupliciter peccat, contra virtutem Religionis nempe, & Justitiæ, Pirhing *h. t. n. 9.* Azorius *par. 1. l. 7. c. 23. q. 9.* Lessius *l. 2. c. 39. n.* 8. & alii, quibus etiam in Theologia nostra Morali *tr. 11. diſt. 4. n. 3.* adhæsimus. Probatur prima pars. Decimæ etiamnum debentur in contestationem, *& signum universalis dominii Dei super nos*, juxta dicta supra *n. 17. arg. c. Tua nobis 26. h. t.* ergo qui eas defraudat, contra cultum Deo debitum, consequenter contra Religionem agit, sicque Sacrilegium committit, *can. 1. cauſ. 16. q. 7.* ubi dicitur, defraudantes decimas, *Sacrilegii crimen committere, & damnationis periculum incurrere.* Nec refert, quod non Deo, sed Sacerdotibus, & Ecclesiæ Ministris solvantur; quia Deus præcipit, ut in sui locum dictis personis solvantur; solutasque his, quasi sibi datas accipit, textu claro *cit. c. Tua nobis 26. h. t.* ibi: *Cum Deo debita sit solutio decimarum in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse suo cultu concessit, Laici sint cogendi*; item *c. revertimini 65. cauſ. 16. n. 1, & can. 2. q. 7.* ubi dicitur, *quod præcipiente Domino fideles afferant Sacerdotibus decimas.* Qui Clerici dein necessaria sibi reservantes, superflua pauperibus, & aliis causis piis erogare debent, *arg. Juro n. 17. cit. & can. fin. cauſ. 16. q. 1.* cum concordantibus.

21 Secunda pars patet ex dictis *n. 7.* ubi diximus, quod abstrahendo a cultu Divino teneantur Laici Clericis Divina ministrantibus decimas tanquam justum stipendium ex Justitia; vi enim hujus virtutis *Dignus est operarius mercede sua*, Matth. 10. *Nec aliquis militat suis stipendiis unquam.* 1. ad Corinth. 9. *Et qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede c. cum secundum 16 de Præb.* Confirmatur ex Concil. Trid. *Seſſ. 25 c. 12.* ubi defraudantes decimas ad restitutionem obligantur, quod nun fieret, nisi ad eas solvendas Laici ex justitia tenerentur.

22 Resp. II. Defraudans, vel non solvens decimas potest & debet excommunicari. Barb. *in c. Omnes decimæ 5. cau. 16. q. 7.* & in Conc. Tr. *Seſſ. 25. de ref. c. 12.* Monet *de Decimis c. 8. q. 6. n. 64* Molina *diſp. 756. n. 4* & communis aliorum. Textus est *in cit. c. Omnes Decimæ 5 cauſ. 16 q. 7.* ibi: Decimas dare nolentes, secundum Domini nostri preceptum admoneantur semel, bis, tertio: qui si non se emendaverint, anathematis vinculo feriantur, usque ad satisfactionem, & emendationem congruam & *c. Pervenit. 5. h. t.* ubi statuitur, ut præmissa monitione Parochiani sub excommunicationis districtione compellantur, decimas cum integritate persolvere. Concordat *c. Ex par 21. & c. Tua nobis 26. h. t.* juncto Concil. Trid. quod *l. c.* sic habet. *Qui vero eas* (Decimas) *subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvantur.* Notant tamen Barb. *in cit. Textu n. 5.* & cum eo DD. communiter, hanc Excommunicationem non esse sententiæ latæ, sed ferendæ, & quidem non nisi præmissa monitione prævia trina, vel una tribus æquivalente, prout ita tis liquet ex *V. Excommunicetur*, & textibus citatis, præsertim *c. Omnes decimæ 5. cauſ. 16. q. 7. & c. 5. h. t.*

23 Præter allegatam pœnam Ecclesiasticam gravissimas alias temporales & spirituales minantur Deus, & SS. Patres defraudantibus decimas; sicut econtra fideliter solventibus omnem benedictionem promittunt: ut videre est *Malach. c. 3.* ubi Deus conqueritur, quod configatur a populo ob non solutas decimas; indeque dicit: *In penuria vos maledicti estis*: econtra adhortando populum ad solutionem decimarum ait: Inferte omnem Decimam in horreum, & sit cibus in domo mea; & probate me super hoc, dicit, Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum; & beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis. Super quem textum bene discurrit S. Hieronymus *c. revertimini 65. cauſ. 16. q. 1.* S. Augustinus relatus *c. decimæ tributa 66. ea cau. & q.* ad propositum ita loquitur: Si decimas dederis, non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis & animæ consequeris. Non igitur Dominus Deus præmium postulat, sed honorem: Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, decimam a nobis dignatus est accipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, sed si tardius dare peccatum est, quanto pejus est non dedisse? De militia, de negotio, de artificio redde decimas: cum enim decimas dando, & terrena & cælestia possis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris. Hæc est enim Dei justissima consuetudo, ut si illi Decimam non dederis, ad decimam redigaris: dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti &c. *Majores nostri cauſ. 16. q. 7.* Idem S. Augustinus ait: Majores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant. Modo autem quia discessit devotio Dei, accessit indictio Fisci. Nolumus partiri cum Deo decimas: modo autem totum tollitur: Hoc tollit Fiscus quod non accipit Christus.

24 Similes Textus habentur plures tam in Scriptura Sacra, quam in SS. Patribus: quamvis a potiori intuitu pauperum similes maledictiones, & benedictiones sint factæ, uti patet, si citati Canones toti perlegantur: & ratio est; quia ex Decimis honestæ sustentationi Clericorum superfluis sustentari debent pauperes, qui primum necessariis destituuntur, si Decimæ defraudantur, ob quod tam acriter locuti sunt SS. Patres, prout videre est *cit. c. 66. cauſ. 16. q. 1.* ubi S. Augustinus ita incipit: *Decimæ tributa sunt egentium animarum*: dein primum pergit: *Si decimas non dederis &c.* & paulo post infert. Quanti pauperes in locis ubi ipse habitat, illo decimas non dante, mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni Judicis apparebit, quia rem pauperibus Deo delegatam suis usibus reservavit. Et S. Hieronymus *cit. c. revertimini 65. §. Si quando cauſ. 16. q. 1.* post enarratam decimarum obligationem ait; Si quando fames, & penuria, & rerum omnium egestas opprimunt mundum, sciamus hoc ex Dei ira descendere, quia in pauperibus, si non accipiunt eleemosynam, fraudari se loquitur: & suas possessiones possimus decimas interpretari. Ex quo etiam infertur omnes has maledictiones in Clericos redundare, si Laicis decimas fideliter dantibus, illi superflua non in pauperes, nec causas pias, sed in profana applicant.

§. II.

De Rebus, ex quibus debentur Decimæ: item de modo, tempore, & loco, quo solvi debent.

S U M M A R I U M.

25 *Decimæ debentur de omnibus licite acquisitis.*
26 *Decimæ prædiales etiam de illicite acquisitis solvi debent.*
27 *Sicuti & personales, si illicite acquisita licite retinentur.*
28 *Decimæ prædiales solvi debent sine deductione expensarum.*
29 *Ac sine deductione tributorum, & censuum.*
30 *Personales vero non nisi deductis expensis: & quare? ac n. seq.*
Fructuum nomine quid veniat? Ib.
32 *Decimæ prædiales statim, ac fructus colliguntur solvi debent,*
33 *Nisi aliud habeat consuetudo, & contractus.*

35 De-

34 *Debentur sæpius in anno, si sæpius crescunt fructus.*
35 *Decimæ prædiales commode simul solvuntur ad finem anni.*
36 *Decimæ expensis Parochianorum ad domum Parochi sunt vehenda.*
37 *Nisi aliud habeat consuetudo.*
38 *Parochianus non potest colligere fructus, nisi prius Parochum moneat ratione decimarum; nisi consuetudo sit in contrarium.*
39 *Nolenti dare decimas, Parochus non potest vim inferre, nec vi exigere, nec Sacramenta negare.*

25 QUæritur I. *Ex quibus rebus solvendæ sint decimæ?* Resp. I. Spectato jure communi decimæ prædiales debentur de omnibus & singulis fructibus rerum omnium, tam mobilium, quam immobilium licite acquisitorum. Personales vero etiam de omnibus lucris, & proventibus per actionem, & industriam hominum licite acquisitis, Unanimis, & certa claris Juribus c. *Ex transmiss.* 23. *h. t.* ibi: *Fidelis homo de omnibus, quæ licite acquirere potest, decimas erogare tenetur* c. *Non est* 22. *eod.* ibi: *De omnibus bonis Ecclesiæ Ministris sunt solvendæ* c. *Tua nobis* 26. *eod.* ibi: *De cunctis omnino proventibus decimæ sunt reddendæ*, cum Concordantiis. Hinc in specie *de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus decima sunt Ministris Ecclesiæ tribuenda:* sunt verba c. *Non est* 22. *h. t.* item *de universis leguminibus* c. 3. *h. t.* item *de proventibus molendinorum, piscinarum, fæno,* c. *Pervenit* 5. *eod.* Pariter *de negotio & artificio*, c. *Decimæ* 66. *cauf.* 16. *q.* 1. Plura hujusmodi specificata reperies in toto Titulo de decimis, & *can.* 56. *q.* 1. & 6. Dicitur notanter in Conclusione *De omnibus licite acquisitis*: nam quid Juris de illicite acquisitis, dicit Conclusio sequens.

26 Resp. II. Quamvis aliqui absolute velint, de illicite acquisitis decimas nec dari, nec accipi debere, *arg.* a sensu contrario, cum c. *Ex transmissa* 23. *h. t.* tantum de licite acquisitis præcipiat decimas solvere; eo quod *hostiæ impiorum sint abominabiles, quæ offeruntur ex scelere: & quidquid ex scelere offertur, Omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat: ac scriptum sit, honora Dominum de tuis justis laboribus*, ut dicitur c. *Non est putanda* 27. *cauf.* 1. *q.* 1. Nihilominus decimæ prædiales etiam ex rebus injuste ac illicite acquisitis exigi possunt, & solvi debent. D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 2. Abbas *in cit. c. Ex transmissa* 23. *h. t. ad finem*. Glossa ibidem *V. Licite ad finem*, Innocentius *in eodem c.* Pirhing *h. t. n.* 16. & communis aliorum, *arg. c. De terris* 26. *h. t.* Ratio est, quia decimæ prædiales sunt onus reale ipsi terræ, ac cæteris rebus inhærens, transiensque ad quemvis possessorem, ut prior non debeantur ex injusta actione, sed ex terræ, & aliorum rerum fructibus, qui ex dono Dei proveniunt, c. *Tua nobis* 26. *h. t.*

27 De decimis personalibus distinguendum, & videndum est, an non tantum illicite acquirantur, sed & illicite retineantur, ita ut restitutioni adhuc obnoxia sint, nec eorum dominium acquisierit possessor: qualia sunt, quæ acquiruntur ex furto, rapina, usura, simonia, injusto bello, fraude, injusto contractu &c. An vero solummodo illicite acquirantur, acquisita autem licite retineantur, eorumque dominium acquirat possessor, ad restitutionem minime obligatus: qualia sunt, quæ acquirit meretrix ex turpi actu, uxor ex adulterio, conductus quicunque pro actione aliqua illicita &c. De illis itaque, quæ illicite acquiruntur, ac illicite retinentur, decimæ nec dari, nec accipi debent. Ita Glossa citata, Abbas *loc. cit. n.* 3. Azorius *par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 13. D. Thomas, & Innocentius *l. c. arg. c. Non est deputanda* 27. *cauf.* 1. *qu.* 1. Ratio est; quia ipso, quod possessor talium rerum dominus non sit, sed eas restituere teneatur, non reputantur inter bona ejusdem, sed censentur aliena, *l. Non possunt* 11. *ff. de Jure Fisci*. Nulli autem licitum est, aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem, c. *Tua nobis* 26. *h. t.* De iis vero, quæ illicite acquisita, licite retinentur, atque in dominium transeunt possessoris, decimæ dari debent, & accipi possunt. Glossa citata cum Doctoribus citatis, *arg. c. Quia habet* 14. *cau.* 12. *q.* 5. Ratio est, quia cum talia licite retineat, licite etiam eadem erogare potest; consequenter decimas de iis erogare tenetur, cum delictum non præstet immunitatem *l. Relegatorum §. fin ff. de interdict. & releg.* Monet tamen Glossa *l. c.* sicut & DD. communiter, Ecclesiæ Ministros etiam de hujusmodi illicite acquisitis non debere accipere decimas donec acquirentes se emendent, & pœnitentiam agant, ne videatur eorum malas actiones approbare, sicque scandalum præbere: unde a Ecclesia oblationes aliquorum respuuntur ratione criminis, c. *Oblationes* 2. *dist.* 90. & c. *Minor* 8. *cau.* 17. *q.* 4.

Quæritur II. Quomodo solvendæ sunt Decimæ? an nempe deductis prius expensis, censibus, tributis, & oneribus? an vero integræ absque hujusmodi deductione? 28
Resp. I. Decimæ prædiales seu reales integræ sunt solvendæ, absque ulla deductione seminis, vel expensarum, quæ in colendo agro, v. g. colligendis fructibus, pro custodia animalium &c. factæ sunt, Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. p.* 3. *c.* 28. *§.* 1. *n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 30. Castro palao *tom.* 2. *tract.* 10. *disp. un. punct.* 8. *n.* 1. Monet. *de decimis c.* 6. *q.* 4. *n.* 28. Engel *h. t. n.* 13. Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 1. *n.* 4. & communis aliorum claris Juribus c. *Cum homines* 7. & c. *Ex par.* 11. c. *Non est* 22. *h. t.* ibi: *Præcipimus, quatenus antequam ullas deducatis expensas, decimas Ecclesiis cum integritate debita persolvatis*. Concordant, & Conclusionem expresse etiam continent, c. *Tua nobis* 26. & c. *Pastoralis* 28. *eod.*

Resp. II. Insuper debentur decimæ præfatæ prædiales absque ulla deductione tributorum, & censuum principalium, vel aliarum exactionum, ita ut ante præstationem illorum integre solvi debeant, vel si de fructibus tributa, & census jam fuere præstiti, idem decimari, isque, qui eos accipit, de acceptis decimas dare teneatur; ita clare statutum habetur c. *Cum non sit* 33. *h. t.* ubi etiam ratio habetur, & ideo per extensum totus textus adducitur, qui sic sonat: *Cum non sit in homine, quid semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus; Ipsum qui de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidam in decimis defraudare nituntur, census & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in signum universalis dominii quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit, nos & Ecclesiarum dispendiis, & Ecclesiarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum; vel saltem hi, ad quos census & tributa indecimata pervenerit, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.* 29

Resp. III. Decimæ personales, non nisi deductis prius expensis solvi debent. Barbosa *loc. cit. n.* 8. Engel *h. t. n.* 13. Pirhing *l. c. n.* 28. Gonzalez *in c.* 7. *h. t. n.* 8. Castro Palao *l. c. pun.* 6. *num.* 7. Rebuff. Moneta, & communis aliorum, *arg. c. Pastoralis* 28. *h. t.* Ratio autem cur in personalibus, non idem in realibus, seu prædialibus, decimis expensas deducere liceat, quamvis varia assignetur, quod videre est apud Barbosam *l. c. n.* 35. optima tamen videtur esse illa, quam dat citatus Barbosa, D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. Gonzalez *in c.* 7. *h. t. num.* 8. Pirhing *eod. n.* 30. & alii, videlicet, quod decimæ personales debeantur de fructibus civiliter consideratis; quorum nomine illi soli veniunt, qui deductis expensis superfluunt, *L. Fructus* 7. *princ. ff. soluto matrim.* ibi: *Fructus eos esse constat, qui deductis expensis supererunt*, & *L.* 1. *C. de Fruct. lit.* ibi: *Hoc fructuum nomine continetur, quod justis fructibus deductis superest*. Decimæ vero prædiales solvuntur ex fructibus naturaliter consideratis, id est, non quatenus lucrum afferunt domino, sed secundum se, & quatenus ex terra, & re ipsa proveniunt, munere & beneficio Dei, sine quo etiam post factas expensas nihil crevisset, juxta illud 1. ad Corinth. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus*: in cujus contestationem specialem, & in signum, quod ab eo tanquam Authore cuncta proveniunt, decimæ de hujusmodi fructibus sine ulla expensarum deductione solvuntur. 30

Si dicis, etiam ad fructus ex industria hominum requiri auxilium Divinum. Respondetur, verum quidem esse, tamen quia magis cernitur operatio divina in fructibus, in quibus humana industria minus concurrit; 31

ideo

ideo ex iſtis Decimæ abſque ulla expenſarum deductione ſolvuntur. Accedit, quod Decimæ prædiales ad exemplum Legis veteris ſint introductæ, *arg. c. Ex parte h. t.* in veteri autem Lege has Decimæ pariformiter ſolvi debebant, *cit. cap 12. h. t.* ergo.

32 Quæritur III. Quandonam, & quoties ſolvi debeant Decimæ? Reſp. I. Spectato Jure communi, Decimæ reales ſeu prædiales ordinarie & regulariter ſolvi debent ſtatim ac fructus ſunt à ſolo ſeparati, & collecti, vel alias percepti. Abbas *in c. cum homines 7. h. t. n. 3.* Sylveſter *V. Decima q. 7. dict. 5.* Layman *l. 4. tr. 6. cap. 5. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 93.* Rebuffus *q. 11. n. 3.* cum Gloſſa *c. c. cum homines 7. h. t. V. Fructibus collectis*, & communis aliorum, textu claro *cit. c. cum homines 7. h. t. ibi: Mandamus, ut Decimam ſtatim fructibus collectis perſolvant*, Concordat illud *Exodi 22. ibi: Decimas tuas, & primitias non tardabis reddere*; ut proin peccet non tantum ille, qui eas omnino non ſolvit, ſed etiam qui tardius, ac debet, eaſdem tradit, *can. Decimæ 66. can. 16. q. 1. ibi: Sed ſi tardius dare Decimas peccatum eſt, quanto pejus eſt, non dediſſe*. Procedit Concluſio, etſi Parochianus a Parocho vel alio decimandi jus habente prius non moneatur, nec ab eo decimæ petantur, eo quod ipſum ſolutionis tempus interpellet pro creditore, *arg. c. fin. de Locat.* prout bene advertit Abbas & cæteri DD. citati cum Gloſſa citata; qui ulterius conſequenter inferunt Parochianum teneri ad reſarciendum damnum, ſi quod ex culpabili mora ſolvendi in decimis ſequatur, *arg. l. cum res 47. §. fin. de Legat. 1.*

33 Dicitur autem notanter *Spectato Jure communi, & ordinarie ſeu regulariter loquendo*; quia variis in locis conſuetudo, vel inita pacta aliud tempus determinant: vi quorum etiam multis in locis coloni etiam fructuum Decimas in horreum proprium convehunt; ibique primum decimationem faciunt; vel ab excuſſis granis Decimas ſegregant, & opportuno tempore eis, quibus competunt, afferunt. Pariter ſunt quædam decimæ reales, quæ non ſtatim commode ſolvi poſſunt, uti ſunt fœtus animalium v. g. utpote qui non ſtatim, ſed paulo poſt partum, quando nempe ſine matre commode vivere poſſunt, decimari ſolent, ac debent, *quam citius & competentius ſolvi poſſunt*, quod idem notat Layman *l. c.* Pirhing *l. c. n. 93* & alii.

34 Reſp. II. Quamvis ordinarie loquendo Decimæ prædiales non niſi ſingulis annis ſolvantur, *arg. c. Revertimini 65. cauſ. 16. q. 1. ibi: Ecce annus expletus eſt*: eo quod plerumque non niſi ſemel in anno iidem fructus creſcant. Nihilominus, ſi idem ager ſæpius in anno ſeminatur, & fructus profert; ſæpius etiam de iis decimæ ſolvi debent. Gloſſa *in cit. c. revertimini V. Annus* D. Thomas *2. 2. q. 87. art. 2. in corpore*, Pirhing *h. t. n. 13.* & alii, textu expreſſo *c. Ex part. 21. h. t.* & ibi Gloſſa *V. Unius*; Idem dic de aliis terræ fructibus, fœtibus animalium, &c. Ratio eſt; quia ob quam cauſam Decimæ debentur ex uno ſemine, debentur etiam ex alio, prout *l. c.* bene obſervat Gloſſa

35 Reſp. III. Decimæ perſonales omnes ſimul commode ac competenter ſolvuntur ad finem anni, ſicut alii cenſus & tributa pendi ſolent. Abbas *in c. Pervenit 5. n. 3. h. t.* Gloſſa *in can. Revertimini 66. V. Annus cauſ. 16. q. 1.* Layman *l. c.* Pirhing *l. c.* & alii Ratio eſt; quia ſi de cujuſvis laboris, negotii, vel induſtriæ fructu, vel lucro *ſtatim* dari deberent Decimæ, nimis incommodum foret, non tantum ipſi datori, ſed etiam acceptatori Decimarum; cum *particularis ſolutio multa incommoda afferre ſoleat l. Plane 3. ff. Famil. Herciſcund.* Verum quia de hoc nihil certi ſcriptum habetur in Jure, ad locorum conſuetudinem in hoc paſſu multum erit attendendum; Nam *de quibus cauſis ſcriptis Legibus non utimur, id cuſtodiri oportet, quod moribus & conſuetudine introductum eſt*: dicit Ulpianus *l. De quibus 32. ff. de Legibus.*

36 Quæritur IV. Ubinam, ſeu in quo loco ſolvendæ ſint Decimæ? Reſp. Spectato Jure communi tenentur Parochiani propriis ſumptibus Decimas prædiales in horreum, vel domum Parochi deferre, maxime quando publicum & commune aliquod horreum pro Decimis extat, illucque abſque magnis ſumptibus Decimæ deferri queant. Abbas *in c. Pervenit 5. h. t. num. 3.* Covarruvias *lib. 1. Variar. Reſolut. cap. 17. num 8.* Gonzalez *in cap. 7. h. t. n. 6.* Guttierez *lib 2. Canon qq. cap. 12. n 23.* cum communi aliorum, & Gloſſa *in c. Revertimini 65. cauſ. 16. q. 1. V. In horreum* contra Barboſam *de Offic. & poteſt. Paroch. c. 28. § 2. n. 24.* Layman *lib. 4. tr. 6. ca. 5. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 94.* & aliis, *arg. cit. can. Revertimini*, ibi. *Inferte omnem decimationem in horreum meum*, & ibi Gloſſ. *V. In horreum*, Ratio eſt; quia Chriſtiani non minus tenentur præſtare Decimas in ſignum univerſalis dominii Dei, quam quivis ſubditus tenetur tributa ſua & cenſus ſolvere terreno Domino in ſignum dominii ejuſdem *arg. c. Tua 2. h. t.* atqui terreni ſubditi tenentur cenſus & tributa in ſignum dominii debita, propriis ſumptibus deferre ad domum Domini, *arg. l. Pro locis 6. de Ann & tribut.* docetque experientia: ergo.

Dicitur autem notanter, *Spectato Jure communi*; quia conſuetudine jam paſſim, præſertim in Germania, teſte Caniſio *de Decimis c. 7.* introductum habetur, quod Parochi, aliique decimatores ipſi decimas fructuum in agro relictas, ſicut & alias decimas prædiales colligere, & propriis expenſis in domum deferre debeant, exceptis decimis de fœtibus animalium, ovis &c. quorum decimas plerumque ipſi ruſtici ad domum Parochi ferunt. Verum quia non eadem ubique conſuetudo habetur ubique qualis vigeat, attendendum erit, prout citati DD. etiam Adverſarii fatentur. 37

Illud etiam cum Abbate *in c. Ex par. 21. nu. 5. h. t.* Covarruvias *l. c.* Guttierez *l. c. n 49.* Pirhing *h. t. n 94.* & communi aliorum notandum, quod non poſſint Parochiani frumentum, alioſque fructus colligere, & in propria horrea condere, niſi prius Parochos certiores faciant, ut ipſi vel eorum deputati collectioni & decimationi fructuum præſentes aſſiſtere queant; & hoc ne aliqua fraus, deceptio vel defraudatio a Laicis fiat, *arg. l. Si ſuſpecta c. 29. ff. de inoffic. teſtam.* Quamvis etiam in hoc conſuetudo contraria valeat & attendenda ſit, uti citati fatentur DD. patetque experientia, qua videmus, quod tempore meſſis publicæ Parochis nullatenus monitis, fructibus libere colligantur, & decimæ vel relinquantur in agro, vel etiam una cum aliis fructibus in horreum deferantur, indeque primum Parocho reddantur. 38

Quæritur V. An in caſu, quo Parochianus injuſte recuſat dare decimas, vel eas non integre, vel non debito loco, tempore, vel modo ſolvit, poſſit eum Parochus per vim compellere, aut vi eripere, & extorquere decimas; vel ſaltem propterea negare Sacramenta, & alia Divina? Reſp. Negative. Navarrus *lib 3. conſil. de Decimis conſil. 2.* Layman *li. 4. tr. 6. ca. 5. n. 3.* Rebuffus *quæſt. 9. in fine*, Pirhing *h. t. n. 97.* quod vim facere non poſſint. Ratio eſt; quia Parochus non habet juriſdictionem Fori externi in ſuos Parochianos; dein etſi haberet, non poſſet in hoc vim inferre: quia nemo poteſt eſſe Judex in propria cauſa, etſi alias Judex ſit, *l. Qui juriſdictioni 10. ff. de Juriſdiction.* Nec ulli licet creditori vi & authoritate propria occupare debitoris bona, eumque uſu illorum privare, ut debitum ſuum recuperet *l. Extat ff. Quod metus cauſ. & l. Si quis C. Unde vi &c. In litteris 5. c. Item 6. c. Conquærente 7. de reſtit. ſpoliat.* Quod autem Sacramenta ſubtrahere nequeat, patet; quia nonniſi publice indignis, & manifeſtis peccatoribus Sacramenta negare poteſt, qualis eſſe non præſumitur defraudans Decimas, utpote qui forſan jus aliquod, vel juſtam excuſationem prætendere poteſt, vel habere ſe credit. Quare in tali caſu, cauſam ad Epiſcopum deferat, oportet, qui ea diſcuſſa Parochianum compellere poteſt ac debet, etiam per Excommunicationem, ſi poſt trinam monitionem non ſatisfaciat, juxta dicta ſupra n. 22. per Jura ibidem citata. 39

§. III.

De Perſonis, quæ tenentur ad ſolvendas Decimas.

SUMMARIUM.

40 *Ad Decimas ſolvendas quivis Fidelis tenetur, niſi ſit ſpecialiter exemptus.*

41 *Etiam Hæretici.*

42 *Ac Judæi, & Infideles.*
43 *Etiam Jure personali.*
44 *Convertentes se Infideles compelli possunt ad solvendas Decimas neglectas.*
45 *Clerici simplices non Curati tenentur ad Decimas bonorum patrimonialium, eo modo, quo Laici.*
46 *Ac etiam Curati de bonis patrimonialibus.*
47 *Et quidem obligatione personali.*
48 *Solvitur objectio, & ostenditur, quomodo sibi ipsi det Decimas Parochus.*
49 *Clerici ex redditibus Beneficii non dant Decimas.*
50 *Nisi Ecclesia hab.at agros, aut fundos, ex quibus Decimæ prius solvebantur.*
51 *De quibus tamen etiam Decimæ non dantur antiquæ Ecclesiæ, si dividitur Parochia.*
52 *Parochi etiam tenentur dare Decimas; & quas?*
53 *Religiosi de Jure communi tenentur ad Decimas.*
54 *Non item pauperes in extrema necessitate.*
55 *Bene tamen pauperes in gravi necessitate.*
56 *Ita ut nec differre possint solutionem: quamvis solventibus iterum restituere debeant Clerici.*
57 *Communi necessitate laborantes pauperes ad Decimas tenentur.*
58 *In casu, quo res elocatur alteri, quisnam teneatur Decimas, & Dominus, an Conductor.*

40 QUæritur I. Quinam obligentur solvere Decimas? Resp. I. Omnis Fidelis baptizatus, per se, & ex debito personali tenetur solvere Decimas, nisi justo aliquo titulo, aut Jure ipso specialiter sit exemptus: Unanimis & certa, ob clara Jura *c. Ex transmissa* 23. *h. t.* ubi dicitur, quod *quivis fidelis Homo Decimas erogare tenetur*, & *c. A nobis* 24. *eod.* ibi: *Quilibet decimas solvere tenetur, nisi a præstatione ipsorum specialiter sit exemptus*, vel ut infra dicitur, *nisi ostendat, quare sit immunis*. Ratio est: tum quia quivis baptizatus subjectus est alicui Parocho, vel proprio Sacerdoti, a quo recipit Divina: consequenter quivis ad reddendam eidem mercedem tenetur per textus & Jura supra *n.* 9. citata. Tum quia Decima juxta dicta *n.* 13. in signum universalis dominii debentur Jure Divino, *c. Tua nobis* 26. Hinc bene inferunt Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. cap.* 28 *§.* 3. *n.* 1. Moneta *de Decimis cap.* 5. *n.* 16. Gonzalez *in c.* 4. *h. t. n.* 7. cum communi aliorum, & cum Glossa *in c. Omnes Principes* 4. *de Major. & obedient.* teneri ad Decimas etiam Imperatorem, Reges, Principes, & quosvis alios in quacunque Dignitate constitutos; eo quod Jus de omnibus indistincte loquatur, & ratio Juris omnes tangat.

41 Resp. II. Etiam Hæretici ex debito personali tenentur solvere Decimas, Abbas *in c. De terris* 16. *h. t. num.* 6. Pirhing *eod. n.* 36. Zoesius *eod. n.* 16. Suarez *Tom.* 3. *de Religios. tr.* 2. *lib.* 1. *cap.* 16. *nu.* 3. Ratio est, quia & ipsi Juri Divino, & Ecclesiastico, quo utroque Decimæ obligant, sunt subjecti: præsertim quia per Baptismum facti sunt Christiani, & subditi Legibus Ecclesiæ, a cujus jurisdictione per suam contumaciam non eximuntur, ne alias ex iniquitate sua commodum reportent, contra *l. Itaque* 12. *ff. de Furtis*. Nec refert, quod a Ministris Catholicis non recipiant Divina; quia hoc per accidens; & ex propria ipsorum culpa venit; cum Ministri ex parte sua ad ea præbenda essent parati & ex officio obligati, ipsique Hæretici ad eadem suscipienda, Sectamque erroneam derelinquendam teneantur. Accedit, quod Decimæ obligent de Jure Divino juxta dicta *n.* 13. ad quod utique etiam Hæretici tenentur.

42 Resp. III. Etiam Judæi, & Infideles Decimas dare tenentur prædiales ex fundis & prædiis, quæ antequam ad eos pervenerunt, Decimis erant obnoxiæ, Abbas *in c. De terris* 16. *h. t.* Barbosa *l. c. num.* 6. Moneta *de Decimis cap.* 5. *a n.* 36. textu claro *c. Quanto* 18 *ad finem de Usur.* ubi statuitur expresse, quod *Judæi compellendi sint ad dandas Decimas de domibus & possessionibus aliis de quibus, antequam ad Judæos quocunque titulo pervenissent, Christiani Decimas dare consueverant*. Ratio subjungitur; ut *sic Ecclesiæ conserventur indemnes*. Idem statutum habetur *can. De terris* 16. *h. t.* ob eandem rationem, videlicet, *ne aliæ Ecclesiæ valeant suo jure fraudari*. Dicitur autem notanter, *Jure saltem reali*; quia Decimæ sunt onus reale ipsis prædiis & fundis annexum, consequenter cum re transeunt ad quemvis, etsi alias Jure Personali ad Decimas obligatus non esset, uti Abbas *loc. cit.* bene observat; eo quod onus reale transeat ad quemvis possessorem, *c. Ex litteris*, 16. *h. t.* ubi Pontifex alternative sic mandat, ut *eos* (Judæos) *Ad Decimas persolvendas, vel possessiones penitus renunciandas cum omni districtione compellas*. Idem est de Hæreticis.

Num autem Jure quoque personali de fundis & prædiis quibuscunque etiam, illis, qui nunquam in Christianorum manibus fuere, Judæi teneantur dare Decimas? major est controversia inter DD. Negant Barbosa *in cit. c. De terris h. t.* Rebuffus *de Decimis qu.* 5. *nu.* 11. Pirhing *eod. n.* 38. *arg.* a. *De terris h. t.* & *c. Quanto de Usur.* Rationem dant, quia nempe non sunt subditi Ecclesiæ: & cessat Legis ratio, ob quam alias Decimæ debentur. Abbas econtra *l. c. n.* 5. Oldr. *Consil.* 25. & alii affirmant; quorum sententiam, ut probabiliorem, amplectimur. Ratio est; quia decimæ obligant Jure Divino, solvique debent in signum universalis dominii juxta dicta supra *n.* 2. *arg. cap.* 15. & 26. *h. t. easque in signum universalis dominii quasi quodam speciali titulo sibi Dominus reservavit*, uti dicitur, *c. cum non* 33. *eod.* atqui ad hoc non minus tenentur Judæi, quam Christiani: ergo. Unde licet non teneantur ad decimas ex una ratione Legis Divinæ, vel humanæ, v. g. non ratione obedientiæ ad Ecclesiam, nec ratione damni eidem illati, nec ratione laboris spiritualis Ministrorum, cui mercedem deberent; tenentur tamen ex Jure Divino & universali ratione ejusdem Legis Divinæ de dandis Decimis, videlicet; ut iis contestemur universale dominium Dei super nos, ab eoque cuncta bona provenire fateamur: non enim propter unam, vel alteram solam rationem debentur decimæ, uti supponere videntur Adversarii, sed propter plures, inter quas præcipua est, ut iis contestemur supremum & universale Dei dominium, *cit. can.* 26. & *cap.* 32. *h. t.* quæ ratio certe Judæos æque, ac Christianos, tangit. 43

Infert proin Abbas *l. c.* quod si aliqua Provincia, quæ nunquam fuit Christiana, converteretur ad fidem, ibique aliqui adhuc infideles in suis possessionibus manerent, possent omnino compelli ad Decimas solvendas: quod idem a fortiori dic de Hæreticis. Imo ulterius addit, quod compelli quoque possent omnes etiam noviter conversi ad solutionem decimarum præteritarum, ab eis hactenus neglectarum *arg. l. Imperatores ff. de Pub.* & *l. Competit C. de Præscr.* 30. *vel* 40. *annor.* Quamvis Ecclesia soleat, & ex condecenti debeat cum noviter conversis infidelibus & hæreticis clementius agere, eisque præteritas Decimas remittere, ut idem notat Abbas. 44

Quæritur II. Et quidem specialiter, an etiam Clerici sæculares teneantur ad decimas? Ante responsionem ex dictis suppono, bona Clericorum alia esse Ecclesiastica, alia patrimonialia, vel quasi talia: item Clericos alios esse simplices, alios Curatos. De singulis pro majori claritate singulas dabimus conclusiones, & quidem imprimis de bonis patrimonialibus. Resp I. Clerici *simplices* seu non curati eodem modo, quo Laici tenentur dare decimas de lucris, bonis & fructibus titulo temporali, puta hæreditate, patrimonio, donatione, emptione &c. requisitis. Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. c* 28 *§* 3. *n.* 6. & *seqq.* Gutierez *lib* 2. *can. qq.* 21. *n.* 26. Covarruvias *lib.* 1. *Variar resolut. capit.* 17. *V. Primum hinc constat.* D. Thom. 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. Glos. *in cap.* 2. *h. t. V. A Clericis* cum communi aliorum, *arg. c. Si quis* 42. & *cap.* 45. *c.* 16. *q.* 1. juncto *cap.* 2. *h. t.* ibi: *Illi profecto Clerici, qui a Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent*. Ratio est; quia quoad hæc bona, in puncto Decimarum, considerantur ut cæteri fideles, qui sine distinctione ad decimas obligantur, *c.* 23. & 24. *h. t.* Unde eædem rationes quoque, ob quas Laici obligantur, ipsi quoque tenentur dare Decimas. 45

Resp. II. Clerici *Curati* quoque in quacunque Dignitate constituti, ut Episcopi, Decani, ac Parochi tenentur ad decimas prædiales de fructibus bonorum, titulo seculari, seu temporali acquisitorum. Barbosa *loc. cit. nu.* 10. Pirhing *h. t. n.* 40. Konig. *eod. n.* 7. Covarruv. *lib.* 1. *Variar. resolut cap.* 17. *n.* 8 D. Thomas 2. 2. *quæst.* 86. & communis aliorum. Ratio est, quæ prior. Cui accedit, quod *res transeat cum onere suo c. cum non* 32. *h. t.* & *c. Ex* 46

lit-

litteris 5. de Pignor. consequenter si Clerici etiam *Curati*, sive Episcopi, sive Parochi titulo temporali acquirunt prædium aliquod, agrum, vel aliam rem oneri Decimarum prius subjectam, onus hoc cum re ad ipsos quoque transit, *c. Siquis 42. & duobus seqq. can. 16. q. 1.* Item quod Decimæ prædiales Jure Divino debeantur *in signum universalis dominii Dei*, *cit. c. Tua nobis 26. & c. Cum non 33. h. t.* ad quod etiam specificati in conclusione non minus quam alii tenentur: quidem Jure personali quoque.

47 Nec enim placet in hoc opinio Pirhing *h. t. num. 40.* Layman *lib. 4. tr. 6. cap. 3. n. 1.* & aliorum dicentium Episcopos, & Parochos solo Jure reali, non item personali obligari posse ad dandas Decimas, quia, ajunt, nullus est, qui ab eis Decimas exigere posset, & cui eas illi dare deberent; cum ex debito personali nemo ab aliquo exigere possit Decimas, nisi ordinarius pastor, a quo quis recipit Sacramenta & Divina, qualis Pastor in eadem Parochia præter Parochum nullus alius datur: Episcopus autem Parocho subjectus non sit, consequenter ei Decimas dare non teneatur.

48 Nam contra est, quod fideles ad Decimas non solum ob receptionem Sacramentorum, ac aliorum Divinorum sed etiam & quidem principaliter *in signum universalis Domini* teneantur *c. 26. & c. 33. h. t.* consequenter dari possit obligatio etiam personalis dandi alicui Decimas, a quo Divina non percipiuntur. Licet enim ordinarie loquendo Decimæ non nisi ordinario Pastori debeantur, tamen etiam aliis jus Decimas accipiendi competere potest juxta dicenda infra *n. 56. &c.* Quibus proin Decimas dare etiam Parochus teneretur. Deinde etsi nullus alius præter Parochum haberet jus Decimandi, deberet is nihilominus de præfatis bonis sibi ipsi dare Decimas applicandas fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus, quorum tributa sunt Decimæ, *arg. can. Decimæ tributa sunt 66. cauf. 16. q. 1. & c. Tua nobis 26. h. t.* & quibus Decimæ, honestæ sustentationi Clericorum superfluæ, Jure Divino distribui debent. Dices, nemo potest esse sibi ipsi obligatus, *l. Tutor ff. ad S. C. Vellejan.* ergo nec Parochus sibi ipsi Decimas dare tenebitur. Resp. Distinguendo Ant. sub eadem ratione conceditur: sub diversa negatur ant. & ita distincto consequenti conceditur, & negatur consequentia; quia Parochus tanquam persona privata sibi ipsi tanquam Rectori Ecclesiæ, ac fideli dispensatori bonorum Ecclesiasticorum reddit Decimas applicandas quoad superfluum vel in pauperes, vel Ecclesiæ fabricam; uti bene post Innocentium observat Abbas *in c. 2. h. t. n. 4. arg. l. Quoties 19 ff. de Adm. & pecul. Tutor.* ubi etiam Tutor tanquam debitor solvit sibi ipsi tanquam Tutori.

49 Resp. III. De bonis Ecclesiasticis, titulo Beneficii, aut alio Clericali acquisitis, Clerici non *Curati seu simplices* non tenentur ad Decimas exceptis prædiis, agris, & aliis fundis, ex quibus antequam in dotem Beneficii assignata fuerint, Decimæ fuerunt solutæ. Prima pars Conclusionis est communissima, & vix non unanimis inter DD. uti videre est apud Barbosam *in c. 2. h. t.* Abbatem *ibid. n. 4. & seqq.* Rebuff. *de Decimis q. 5. n. 6.* Bellet. *Disquisit. Cler. part. §. 12. n. 36.* Pirhing *h. t. n. 41.* & alios, cum quibus etiam sentit Glossa *in cit. c. 2. h. t. V. Clericis arg. c. 2. h. t.* ibi: *Novum genus exactionis est, ut Clerici a Clericis Decimas exigant; cum nusquam in lege Domini hoc legamus; non enim Levitæ a Levitis Decimas accepisse leguntur.* Qui textus licet varias habeat interpretationes, receptior tamen est, Glossa *ibid. lit. c.* videlicet, quod Clerici Clericis dare non debeant de bonis Ecclesiasticis; bene tamen de patrimonialibus vel quasi talibus, uti supra jam dictum. Ratio præter allegatam in textu est; quia redditus Beneficiales instar Decimarum sunt, cum etiam ob officium Divinum, & alia ministeria spiritualia reddantur, suntque pluribus Clericis simplicibus, ut Canonicis, Decimæ formales pro redditibus assignatæ. Ex Decimis autem decimas non dari, manifestum est.

50 Dicitur autem notanter in Conclusione *Exceptis prædiis, agris, & aliis fundis, ex quibus antequam in dotem Beneficii assignati fuere, Decimæ solvebantur*; quia de his Clerici simplices Parocho loci, in quo prædia hujusmodi sita sunt, Decimas dare omnino tenentur, sive dein in propria, sive aliena Parochia existant, etiamsi in dotem Beneficii sint assignati, consequenter bona Ecclesiastica existant: Fagnanus *in c. Nuper 34. n. 10. h. t.* Abbas *ibid. n. 1.* Card. de Luca *de Decimis, discurs. 2. n. 5. & 6.* Barbosa *in c. Ecclesiæ 43 cauf. 16. q. 1.* & alii, contra Pirhing *h. t. n. 42.* absolute & distincte docentem, Clericos simplices ad nullas teneri decimas de prædiis sitis intra Parochiam, in qua ipsi degunt. Probatur autem doctrina nostra manifeste ex cit. *c. Ecclesiæ 43. cauf. 16. q. 1.* ubi indistincte præcipitur, *ut Ecclesiæ antiquitus constitutæ; nec Decimis, nec ulla possessione priventur; ita ut novis Oratoriis tribuantur.* Idem dicitur *can.* immediate sequente, ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam, aut Decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvantur.* Concordat *c. Nuper 34. h. t.* etiam Religiosi jubentur dare decimas de prædiis & fundis noviter acquisitis, si de iisdem decimæ prius erant solutæ. Ergo etiamsi intra eandem Beneficium erigatur, seu jam erecto prædium aliquod decimis prius obnoxium pro dote addatur, nihilominus Beneficiatus Decimas antiquiori Ecclesiæ dare tenetur de fundis & prædiis, ex quibus prius decimæ reddebantur eidem. Ratio est: tum quia similia prædia, & quævis *res transit cum onere suo c. Dum non 33. h. t.* tum quia Ecclesia prior alias privaretur jure suo, gravemque pateretur jacturam, quod admittendum non est, cum non sit uni consulendum cum alterius jactura, *arg. can. Siquis vero 13. cauf. 13. q. 3. & can. Denique 10. cauf. 14. q. 5.* ibi: *Si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum adjuvari, quam gravari alterum*, cum concordantiis. Neque erigendum est Altare contra Altare.

Neque limitatur doctrina in casu, quo una Parochia 51
in duas dividitur juxta formam Conc. Trid. *Sess. 22. de Reform. c. 4.* de quo supra, & *c. Ad audientiam 3. de Eccles. ædificand. & fin. eod.* quia etiam tali in casu decimæ debentur Ecclesiæ antiquæ matrici, prout contra communem dicemus infra *n. 104. & seqq.*

Resp. IV. Quamvis Parochi nullas teneantur dare de- 52
cimas de bonis mere Ecclesiasticis in propria Parochia acquisitis; tenentur tamen ad decimas prædiales ex prædiis, fundis, & agris etiam Ecclesiasticis, seu Ecclesiæ dotalibus (Germanice *Veadit bumb Guter, oder Vuunebumb Hoff*) in alterius Parochia sitis, si de illis antequam in dotem Parochiæ pervenerunt, decimæ alteri Parocho fuere solutæ; Imo etiamsi in propria Parochia existant. Prima pars est communissima inter DD. *arg. c. 2. h. t. & c. 1. de Censib.* Ratio est eadem quam supra pro Conclusione tertia allegavimus. Secunda pars docetur ab Abbate *in c. 2. h. t. in 6.* Covarruvia *lib. variar. resolut. cap. 17. num. 8.* Card. *Consult. 88.* Glossa *in c. 1. de Censib.* Pirhing *h. t.* & communi aliorum per Jura & rationes *n. 50.* allegatas. Tertia pars patet ex dictis *n. 47. & 48.*

Quæritur III. Num etiam Religiosi teneantur ad De- 53
cimas? Resp. I. Spectato Jure communi præsertim antiquo, Religiosi omnes non minus ac Laici ad decimas tam personales quam prædiales obligantur, nisi privilegio ac alio justo titulo sint exempti, Suarez *Tom. 1. de Relig. c. 2. l. 1. c. 17.* Layman *l. 4. t. 6. c. 3.* Less. *lib. 2. de Just. & jure c. 39. num. 23.* cum communi & certa aliorum. Patetque claro ex *c. Ex multiplici 3. c. Commissum 2. Dilecti 8. c. Ex parte 10. h. t.* cum concordantiis juncto *c. 2. §. Cæterum eod. in 6.* ubi ita statuitur: *Cæterum Religiosi tam exempti, quam non exempti de terris & possessionibus acquisitis hactenus & amodo acquirendis Decimas integre solvant illis Ecclesiis, quibus eadem possessiones & terræ prius fuerunt Decimales, nisi super hoc speciali jure, vel privilegio sint muniti.* Ratio est: quia rationes, ob quas Laici tenentur dare Decimas, etiam in Religiosis militant; præsertim enim spectato Jure communi & abstrahendo a privilegiis, etiam Religiosi sint subjecti Pastori seu Parocho loci; ab eoque Sacramenta, ac alia Divina percipere debent & olim percipiebant; uti patet ex *can. Alia 6, can. Ecclesia 7, can. Interdicimus 40. & can. Quæst. 45. cauf. 16. quæst. 1.* Dicitur autem notanter, *nisi privilegio, vel alio justo titulo sint exempti*; quia hodie omnes Religiosi aliquo saltem modo a solvendis Decimis sunt exempti per privilegia partim Juri communi inserta, partim specialiter concessa de quibus *§. seq.*

Quæritur IV. An etiam pauperes teneantur solvere 54
decimas? Resp. I. Pauperes qui laborant extrema necessitate; vel ea laboraturi essent, si decimas darent, eas dare non tenentur, Abbas *in c. Cum homines 7. h. t. n. 5.* Pirhing

h. t.

h. t. n. 46. Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 3. *n.* 6. Rebuffus *de Decimis q.* 5. *n.* 14. cum communi aliorum. Ratio est, quia in necessitate extrema omnia sunt communia; *arg. l.* 2. *ff. Ad Leg. Rod. §. Cum in eadem*, ita ut licite, & absque ullo restitutionis onere alienum accipere, vel retinere valeat, prout habet fere unanimis tum Theologorum, quam Canonistarum, & diximus in Theologia Morali...

55 Resp. II. Pauperes in gravi tantum necessitate existentes, vel illuc ex præstatione decimarum redacendi, a solutione decimarum non sunt immunes. Abbas *in c. Cum homines*, 7. *h. t. n.* 5. & ibi Joan. Andreas, Engel *h. t. n.* 58. Rebuffus *eod. q.* 5. *n.* 14. Sylvester *de Decimis n.* 13. & communis DD. cum Glossa *fin. in can. Quæ tua eam.* 22. *q.* 1. Ratio est, tum quia Decimæ ex debito sunt solvendæ, *c. Parochianus* 14. *h. t.* in debitu autem non habetur respectus ad inopiam gravem, nisi postquam debitor cessit bonis; uti cum aliis bene advertit Abbas *loc. cit. arg. l. Continuus* 13. *§.* 4. *ff. de V. O. & L.* 1. *C. Qui bonis cedere possunt*, Tum quia propter inopiam gravem non est deserenda justitia, *can. Habeat* 17. *caus.* 12. *q.* 1. decimæ autem debentur etiam ex justitia, juxta dicta; ergo.

56 Observant hic Doctores, ut Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 3. *n.* 6. Pirhing *h. t. n.* 46. Zoesius *eod. n.* 19. & alii, quod licet in gravi necessitate sit nemo totaliter immunis a solvendis decimis, tamen solutionem earum differre possit, donec ad pinguiorem fortunam veniat. Rationem dant: quia juxta receptam Theologorum sententiam ob gravem necessitatem debitoris solutio etiam ex justitia differri potest; nisi creditor sit in pari necessitate. Verum ne hujusmodi dilationibus jus exigendi decimas nimis reddatur incertum, & immunitas passim prætendatur, præsertim his temporibus, quibus miselli rustici, sicut & alii gravi necessitate plerumque premuntur, rectius sentire videtur Abbas *l. c.* Engel *h. t. n.* 58. Klingensperger *de Decimis c.* 2. *assert.* 14. *n.* 6. cum Glossa *in c. Quicunque* 4. *caus.* 12. *q.* 7. quod etiam in gravi necessitate sine dilatione solvendæ quidem sint decimæ, eas tamen remittere, vel iterum donare debeant Clerici, nisi parem necessitatem patiantur, eo quod juxta superius dicta Clerici superfluas decimas pauperibus erogare teneantur, ipsæque Decimæ sint *Tributa egentium animarum*; *can. Decimae* 66. *caus.* 16. *q.* 1. *& can. fin. ead. caus. & quæst.*

57 Resp. III. Communi paupertate laborantes, ac respective tantum pauperes, seu potius non divites, tenuia quidem, tantu tamen media habentes, quæ ad sustentationem suæ personæ ac familiæ sufficiunt, ad solutionem decimarum omnino etiam sine ulla dilatione tenentur. Ita cum D. Thoma 2. 2. *q.* 87. *a.* 4 *ad* 4. Pirhing *h. t. n.* 45. Layman *l. c. n.* 5. & communissima tam Theologorum, quam Canonistarum. Probatur ex Juribus pro Conclusione præcedenti allegatis. Accedit, quod communis talis necessitas obligationem debiti nec extinguat, nec differat juxta receptam; Nec possit Jus aliquod vel ratio pauperes hujusmodi a solutione, vel dilatione decimarum eximens assignari.

58 Quæritur V. An Dominus, vel conductor teneatur ad decimas, casu quo quis prædium, vel alium fundum proprium alteri elocavit? Resp. cum distinctione si Dominus rem suam conductori ita locavit, ut conductor procerta pensione pecuniaria omnes rei, prædii v. g. percipiat fructus, tenetur conductor solus integras solvere prædiales decimas: Dominus vero nd Decimam partem pensionis, quam a conductore accipit: si autem Domino aut locatori a conductore, seu colono certa fructuum, media v. g. vel tertia pars ex prædio datur, tenetur quivis proportionaliter ad decimas illorum fructuum, quos percipit; & quidem quilibet sine deductione expensarum, pensionum, vel aliorum onerum. Abbas *in c. Tua nobis* 27. *h. t. n.* 14. *&* 15. Pirhing *h. t. n.* 48. *& seqq.* Azorius, Suarez, Innocentius & communis aliorum, *arg. c. Non est* 22. *& c. A nobis* 24. *h. t.* ibi: *A dantibus, & recipientibus possessiones ad firmam, de fructibus, quos percipiunt, Decimæ sunt solvendæ.* Simile quid habetur *c. Tua nobis* 26. *eod.* ibi: *de cunctis omnino proventibus Decimæ sunt reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ, sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, Decimam reddere sine diminutione tenetur.* Concordat *c. Cum non sit* 33. *eod.* & alia Jura supra *n.* 40. citata.

§. IV.

De modis, quibus quis eximitur a solvendis Decimis; præcipue de Privilegiis.

S U M M A R I U M.

59 *A Decimis prædialibus substantialibus per privilegium Pontificum dispensari non potest.*
60 *Exemptio a Decimis prædialibus quoad substantiam non est proprie dispensatio, vel privilegium;*
61 *Sed improprie seu remissio Juris Divini certo modo facta.*
62 *Regulares omnes hujusmodi dispensatione impropria exempti sunt a solis Decimis Novalium, hortorum, item & nutrimentis animalium.*
63 *Nec Cistercienses hodierno Jure plus exempti sunt.*
64 *Nisi quod exempti sint a solvendis Decimis omnium prædiorum acquisitorum ante Concilium Generale.*
65 *Non item cæteri Regulares loquendo de Jure communi.*
66 *Bene vero per specialia privilegia Corpori juris non inserta.*
67 *Quæ tamen non valent nisi habeant clausulam Concilii Generalis derogatoriam.*
Concilio Generali non derogatur per dispositionem subsequentem nisi ejusdem expressa fiat mentio. Ibid.
68 *In communicatione generali privilegiorum non fit communicatio privilegii exemptionis a Decimis, nisi exprimatur.*
69 *Regulares tenentur probare exemptionis privilegium.*
70 *Novalia regularium quid? de iis debentur Decimæ, si aliis elocantur: vel propriis sumptibus non coluntur.*
71 *Quomodo regulares exempti sint a Decimis hortorum, & nutrimentorum animalium?*
72 *Privilegia eximentia regulares a Decimis de prædiis non de solis novalibus, sed universaliter sunt intelligenda.*
73 *Quando, & a quibus debeantur Decimæ de prædiis regularium, casu quo aliis colenda traduntur? Et n. seq.*
75 *Privilegia de Decimis sunt strictæ interpretationis: universaliter tamen data, universaliter intelligenda.*
76 *Privilegium eximens a decimis cessat, quando incipit esse enormiter præjudiciale Ecclesiis Parochialibus.*
77 *Quinam judicare habet, an Privilegium sit enormiter præjudiciale.*
Interpretari Legem, & privilegia ad quem pertineat? Ibid.
78 *Ulterius amittitur tale privilegium per non usum 40. annorum;*
79 *Non item per non usum 30. annorum.*
Præscriptio contra Ecclesias non datur, nisi 40. annorum. Ibid.
80 *Amittitur etiam transactione, & pacto,*
81 *Si fiat cum consensu legitimorum Superiorum.*
82 *Compendiosa notitia de Privilegiis religiosorum quoad exemptionem a Decimis: usque ad n. 86.*
86 *Laici per nullam consuetudinem eximi possunt a solvendis Decimis.*
87 *Nisi adsit consensus, & approbatio Papæ.*
Taciturnitas Papæ non inducit tacitum consensum. Ib.
88 *Solvuntur textus juris pro consuetudine allegati. Et nn. seq.*
90 *Immemorabilis consuetudo licet æquivaleat privilegio, non eximit a solvendis Decimis.*
91 *Quid de consuetudine passim vigente non solvendi Decimas.*

NOtandum prius, quatuor assignari a Doctoribus recentioribus modos, quibus aliquis a solvendis Decimis eximi potest, videlicet, privilegium; consuetudinem; præscriptionem, contractum vel pactum. Verum, quia Canonistæ antiquiores ut plurimum contradicunt, de singulis singula ponemus Quæsita.

Quan-

59 Quæritur itaque I. An possit aliquis privilegio eximi a solvendis Decimis? Resp. I. A solvendis Decimis prædialibus quoad substantiam, quatenus nempe sunt necessariæ ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, nullo nec Pontificio privilegio eximi quis potest a solvendis Decimis, si exinde Parochus privilegiati seu dispensati, necessaria careret sustentatione. Ita Barbosa *de Offic. & potest. Parochi part. 3. c. 28. §. 3. n. 12.* & Canonistæ non tantum antiqui, sed recentiores fere omnes. Ratio est; quia tam hi, quam illi unanimiter fatentur, Decimas quoad substantiam esse de Jure Divino per Jura *n. 7.* citata. Contra Jus autem Divinum, neque Pontificium privilegium aliquid valet cum in dicto Jure dispensare nequeat, ut habet communissima Theologorum & Canonistarum, *arg. can. Sunt quidam 6. caus. 25. q. 1. c. Litteras 13. de restit. spoliat.* cum Concordantiis: eo quod inferior in Lege superioris dispensare nequeat, *arg. Clem. Ne Romani de elect.*

60 Resp. II. Etsi possit aliquis per Pontificem eximi a Decimis prædialibus tam quoad substantiam, quam formaliter sumptis, si non obstante tali exemptione Ecclesiæ Minister adhuc congruam & sufficientem sustentationem habet, nihilominus talis exemptio ne propria dispensatio nec proprium privilegium est. Prima pars hodie caret controversia; patebitque ex *n. 62. & seqq.* ubi dicitur, quod plures defacto exemerit Papa a solvendis Decimis omnibus. Altera pars docetur a Glossa *in c. A nobis 24. h. t.* & omnibus iis, qui docent Decimas etiam formaliter sumptas esse de Jure Divino ex dictis supra *n. 13.* ubi late probavimus, Decimas non tantum quoad substantiam, sed etiam formaliter, id est, secundum determinatam quantitatem, decimam nempe partem sumptas, esse de Jure Divino: in jure Divino autem nequit Pontifex proprie dispensare, uti primum *n. præced.* diximus: ergo

61 Si quæris, quid ergo sit illa Pontificia exemptio, qualiter item, & quomodo a Decimis Jure Divino debitis eximere aliquem possit Pontifex. Resp. Esse remissionem Juris Divini, quam facit tanquam administrator totius patrimonii Christi. Nam sicut Procurator cum libera & generali administratione potestatem habet, res administrationi suæ commissas distrahendi, commutandi, ac etiam pro justo arbitrio suo subinde nomine principalis remittendi *L. Procurator 58. ff. de Procur.* ita etiam Papa similem potestatem habere censetur circa dispositionem Decimarum, & aliarum rerum ad patrimonium Christi spectantium, utpote plenarium jus administrationis earundem habens, *arg. c. 2. de Præb. in 6.* ut proin nec mirum nec malum sit, si potestate sua utens pro arbitrio suo, & ad bonum fine aliquibus Decimas Jure Divino debitas subinde remittat, *arg. can. Sine exceptione 52. caus. 12. q. 2.* eo fere modo, quo obligationem ex voto, indeque Jure Divino debitam, remittit. Ita ad propositum sentit Gutierez apud Barbosam *de offic. & potest. Paroch. par. 3. c. 28. §. 3. n. 12.* Abbas *in c. A nobis 24. h. t. n. 4.* Glossam *in c. A nobis 24. h. t. V. Exemptus*, & Canonistæ antiqui plerique.

62 Quæritur II. An aliqui, & quinam hodie privilegio seu impropria hujusmodi dispensatione Pontificia seu remissione Juris Divini sint exempti a solvendis Decimis? Resp. Omnino esse aliquos, quorum aliqui sunt exempti privilegio Corpori Juris in serto; alii autem privilegio speciali. Patet inductione. Et quidem *primo* per privilegium Juri communi insertum omnes Regulares, sicut etiam Clerici in Communi viventes exempti sunt a solvendis Decimis personalibus omnibus a prædialibus vero solis illorum fructuum, quos de hortis suis, & de nutrimentis animalium percipiunt, nec non illorum, qui ex Novalibus, quos propriis manibus, vel sumptibus excolunt, proveniunt, Barbosa *de offic. & potest. Paroch. l. c. n. 27.* Anchoranus *in c. Ex parte i. 2. h. t. n. 3.* Rebuffus *de Decimis q. 14. n. 45.* & communis aliorum *arg. can. decimas 47. caus. 16. q. 1. c. 3. h. t. & c. ex part. 10. eod.* ubi Regularibus Alexander III. indulsit, *ut de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolant, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant. De aliis vero rebus Decimas non possint subtrahere.*

63 *Secundo*, Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii in præfato *c. 10. sicut & in c. Ad audientiam 12. eod.* ulterius exempti sunt a decimis prædialibus non tantum novalium, sed etiam omnium aliorum prædiorum quæ propria manibus, vel sumptibus excolunt. Verum amplia-tum hoc privilegium, postea restrictum fuit in Concilio Generali, & statutum, ut de prædiis & terris non novalibus noviter acquirendis, etiamsi ea propriis manibus, vel sumptibus excolant, Decimas solvant si de talibus prædiis ac fundis, antequam ad ipsos pervenerunt, Decimæ solvebantur, *c. penult. hoc tit.* ibi: *Decernimus ut* (Cistercienses) *de alienis terris, & amodo, acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolant, Decimas persolvant Ecclesiis, quibus antea solvebantur nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipsum ad alios Regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus, & mandamus:* ut proin in privilegio exemptionis a solvendis Decimis de terris post concilium Generale *c. penult. h. t.* allegatum acquisitis, Cistercienses ab aliis Regularibus de Jure communi plus non differant, quam in hoc, quod illi, non item isti exempti sint a decimis prædialibus etiam non novalibus illorum fundorum, ex quibus Decimæ prius, antequam ad eos pervenerunt, non solvebantur.

Quoad Decimas vero de terris ante dictum Concilium acquisitis, in hoc differunt ab aliis Regularibus, quod Cistercienses de illis Decimas dare non teneantur, etsi antequam ad eos pervenerunt, Decimæ fuerint solutæ. Fagnanus *loc. cit. numer. 18. & 19.* eoque teste omnes, *arg. cit. c. 34. h. t.* ibi: *de terris & amodo acquirendis tenentur solvere decimas*: ergo a sensu contrario de terris prius habitis non tenentur, sed manet antiquum privilegium. Alii vero regulares de Jure communi etiam de terris antea acquisitis (exceptis hortis, nutrimentis animalium, & novalibus, quæ propriis manibus aut sumptibus colunt) Decimas solvere tenentur, si de illis antea solvebantur, *arg. c. Ex part. 10. h. t.* ubi expresse statuitur, ut Regulares cæteri de omnibus rebus quandocunque acquisitis Decimas solvant, nisi sint novalia, hortus, aut nutrimenta animalium. Nec in contrarium facit, quod dispositio *c. penult. h. t.* Cistercienses eximens, etiam ad alios Regulares extendatur: Nam contra est, quod dicta dispositio non absolute ad omnes alios Regulares, sed cum limitatione ad alios Regulares, qui gaudent *similibus privilegiis*, qualibus gaudent Cistercienses: hinc quia Jure communi omnes cæteri Regulares *similibus privilegiis* non gaudent, textu claro *cap. 10. h. t.* sed tantum aliqui, & quidem privilegio speciali Juri communi non inserto, Regulares cæteri ex *cit. cap. penult.* nihil favoris habent, consequenter de Jure communi a solvendis Decimis de terris etiam ante Concilium Generale acquisitis non sint immunes.

65 Hinc Fagnanus *loc. cit. nu. 18.* Pirhing *h. t. n. 57.* & alii cum grano salis sunt intelligendi, dum universaliter de omnibus Regularibus docent, duo copulative requiri ad hoc, ut Regulares teneantur ad Decimas prædiales. *Primo*, ut prædia & fundi eorum sint acquisita primum post Concilium Generale. *Secundo*, quod antequam ad ipsos pervenerunt, Decimis fuerint obnoxia; hæc enim doctrina non de omnibus Regularibus, sed solis Cisterciensibus, & illis, qui *similibus* cum eis *gaudent privilegiis* (quales sunt Templarii & Hospitalarii *cit. cap. 10. h. t.* & nonnulli alii specialia privilegia extra Corpus Juris habentes) intelligi potest & debet *arg. cit. c. penult. & cap. 10. h. t.* ut proin cæteri Regulares de Jure communi ad Decimas de terris tam ante quam post Concilium acquisitis teneantur, etiamsi de illis, antequam ad illos pervenerunt, decimæ non fuerint solutæ: nisi forsan similia prædia privilegio reali Pontificio, aut consuetudine cum consensu Pontificis ab onere essent exempta juxta dicenda infra. Ex quo infertur, quod si Regulares simili cum Cisterciensibus privilegio non gaudentes emant vel donata, aut mutata accipiant prædia a Cisterciensibus, teneantur de illis dare decimas, licet prius de illis Cistercienses vi privilegii sui personalis decimas non dederint, sicut dare tenerentur Laici, si a Cisterciensibus hujusmodi prædia emerent; cum cæteri Regulares de Jure communi ad Decimas prædiales æque teneantur ac Laici, solis exceptis novalibus, hortis item, & nutrimentis animalium, quæ propriis manibus & sumptibus colunt, *arg. sæpe cit. cap. 10. h. t.*

Dicitur autem notanter *de Jure communi*: quia ex specialibus privilegiis Corpori juris non insertis fere omnes Regulares, teste Barb. *de offic. & potest. Episc. part. 3. c. 28.* 66

§. 30. *n.* 20 hodie exempti sunt a solvendis Decimis prædialibus de prædiis & fundis cunctis, sive ante, sive post Concilium Generale acquisitis, quæ propriis manibus, vel saltem sumptibus propriis excolunt. Quinam autem regulares in specie hujusmodi privilegia specialia a Pontifice concessa habeant, quia facti est, cuivis Religioni propria privilegia omnium optime scienti respondendum relinquimus; vel non contentum Lectorem remittimus ad Barbosam *de Offic. & potest. Paroch. part. 3. cap. 28. §. 3. n. 21. & seqq.* Mirandam *to. 2. quæst. 49. art. 12.* Roderiq. *tom. 2. q. 44. art. 4. & 5.* Portel. *in dub. regul verf. Decimæ*, qui non tantum Religiones hujusmodi privilegiis gaudentes, sed & Pontifices concedentes, nec non & Bullas eorundem adducunt.

67 Notandum tamen circa præfata Regularium specialia privilegia, quod, quia per Concilium Generale *c. Nuper 34. hoc. tit.* allegatum, derogatum est omnium Regularium privilegiis, vi quorum exempti erant a solvendis Decimis, de prædiis & terris, quas manibus vel sumptibus colunt, privilegia ejusdem Tenoris de novo concessa non valeant, nisi dentur cum clausula derogatoria dicti Concilii Generalis; prout allegatis pluribus Decisionibus Rotæ bene advertit Barbosa *loc. cit. n. 37. & 38.* Fagnanus *in c. Nuper h. t. n. 27.* & aliis. Ratio sumitur ex defectu intentionis in concedente, quia Pontifex Constitutioni Concilii Generalis nunquam censetur derogare, nisi clausulam Concilii expresse derogatoriam adjiciat, ut cum citatis DD. docent Archidiaconus *in c. 1. de Constit. in 6. num. 2.* Felinus *in c. Nonnulli de rescript.* cum communi aliorum, & sæpe decidit Rota apud Barbosam, & Fagnan. *loc. cit. arg. c. 3 de Capell. Monach.* Censetur autem dicto Concilio sufficienter derogatum; non tantum si præfato *c. Nuper hoc tit.* in specie derogatur; sed etiam si alicujus alterius Generalis Concilii, cum addito & *aliorum Conciliorum* sit derogatoria, vel si in genere dicitur *non obstante aliqua Constitutione etiam in Concilio Generali edita* prout teste Fagnano *loc. cit. num. 32.* sæpe resolvit Rota, & tenet Decius *Consil. 341. num. 10.* Garaias *de benef. part. 4. cap. 5 n. 40.*

68 Insuper notandum, quod in Generali communicatione privilegiorum quantumvis ampla, non communicetur privilegium exceptionis a solvendis Decimis, prout allegatis Rotæ Decisionibus, ac S. Congregationis Decretis docet Fagnanus *loc. cit. nu 33.* Barbosa *loc. cit. nu. 41.* Remus *in c. Sede n. 3. de rescrip* & alii. Ratio est; quia Communicatio privilegiorum non se extendit ad ea, quæ non nisi cum magna difficultate conceduntur, uti cum citatis habent Doctores, præsertim Jason *in L. 1. ff de Legat. 1. nu. 21. & 22.* Ant. de Butr. *Consil 19.* testeque Fagnano S. Congregatio, & Rota. Exemptio autem a solutione Decimarum non nisi cum magna difficultate conceditur, Joan. Andreas, *in c. Dudum num. 5. de privil.* & DD. citati, Rota in *Valentina decimarum 28. Novemb. 1630. coram Cardinali Lancelloto Juniori* quod procedit, etsi in Litteris Communicationis fiat etiam expressa mentio de *Decimis*; quia intelligenda est de Decimis extraordinariis, non item de ordinariis & prædialibus, nisi etiam & horum expressa fiat mentio, Barbosa & Fagn. *l. c.* Felinus *l. c. nu. 3* Baldus *in l. Fistulas §. Frumenta in fin. ff. de Contrah. empt.* Pirhing *h. t. n. 62.*

69 Rursus notandum, Parochos & Rectores Ecclesiarum habere intentionem Juris fundatam pro se contra regulares, quoad solutionem Decimarum (si novalia nutrimenta animalium, & hortos eorum excipias) ita, ut hi docere, & probare teneantur exemptionis privilegium, si a Decimis solvendis immunes esse volunt. Barbosa *loc. cit. n. 42.* citans Decretum S. Congregationis. Ratio patet; quia cum etiam Regulares de Jure communi ad decimas teneantur, utique exemptionis privilegium probare debent, si ab obligatione liberi esse volunt.

70 Quæritur II. Quomodo interpretanda ac intelligenda sint tam communia, Jurique communi inserta quam specialia privilegia exemptionis a solvendis Decimis? Resp. I. Privilegium *c. Ex part. 10. h. t.* quo Regulares eximuntur a solutione Decimarum de Novalibus *Reutbreth, Neureath*, intelligi debet de illis terris, & fundis, qui prius nullos, aut modicos fructus afferebant, & quæ ultra memoriam hominum absque cultura fuere, *arg. c. fin. de Privil.* ibi; *Terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culpa fuisset redacta per Religiosos viros ad culturam, perpetuo debet quoad immunitatem de non solvendis Decimis, novalium Jure censeri.* Concordant *c. Quid Novalium 21. de V. S.* ut proin ex terra, & fundo, qui per decem v. g. aut plures annos memoriam hominum non excedentes incultis jacebat, de novo cultis Decimas dare teneantur. Debent insuper a colonis & conductoribus Decimæ dari de Novalibus etiam proprie dictis, quando ea pro pensione annua Regulares elocant. Abbas *in c. 10. h. t. n. 4.* Barbosa *ibid. n. 2.* & communis aliorum, textu expresso *c. Licet 11. h. t.* concordat *c. Ex part. 10. eod.* ubi solummodo datur exemptio a solvendis Decimis de Novalibus, *quæ propriis manibus & sumptibus excolunt.* Ratio est; quia privilegium hoc est personale, non reale, consequenter cum re non migrat ad colonos, vel conducentes, vel emptores, prout pluribus citatis Rotæ Decisionibus bene docet Barbosa *in c. 12. h. t. n. 1.* Pariter tenentur ipsimet dare Decimas de Novalibus, quæ ab aliis conducunt, textu claro *c. 8. h. t.* Accedit *c. penult. eod.* ubi universaliter statuitur, ut de *alienis terris* etiam Religiosi Decimas reddant.

Resp. II. Privilegium *cit. c. 10. h. t.* Regularibus concessum, quo immunes sunt a solvendis Decimis *de pascuis & nutrimentis animalium, & hortis suis*, intelligi debet de pascuis, & hortis solis propriis, non conductis *arg. cit. c. 8. h. t. & c. 10. eod.* ibi: *De suis* juncto *c. penult. eod.* Item *de solis suis*, quæ propriis manibus, vel sumptibus colunt, & colligunt, non quæ aliis elocant, *arg. c. 11. h. t.* ob rationem *præced. n.* allegatam, & tenet cum communi aliorum Barbosa *in c. 20. h. t. n. 2.* allegans plures Rotæ Decisiones, Abbas *loc. cit. n. 3. & 4.* ubi insuper addit, dictum privilegium intelligi debere de solis hortis, pascuis &c. quæ ad proprium usum colunt, non item de illis, ex quibus olera, herbas, & fructus ad vendendum colligunt; alias multæ possent committi fraudes, & non levia emergerent præjudicia locorum Parochis, & aliis jus Decimandi habentibus, ut si v. g. Regulares prædia vel agros Decimis prius obnoxios fraudulenter reducerent ad hortos superfluos: prout consideranti patet. 71

Resp. III. Privilegia specialia Corporis Juris non inserta cum derogatione Concilii Generalis *c. penult. h. t.* allegati, concessa, vi quorum Regulares eximuntur a solvendis Decimis de prædiis, terris, & fundis intelligi debent non tantum de Novalibus, sed etiam de aliis, textu claro *c. Audientiam h. t.* ubi ratio additur illis verbis. *Nam si intelligeremus tantummodo de Novalibus, ubi ponimus de laboribus, de novalibus poneremus.* Dummodo ea propriis manibus, vel sumptibus colant; quia de prædiis, quæ aliis elocantur, vel ad colendam alienis sumptibus traduntur; Decimæ a conductoribus, vel colonis solvi debent, *arg. c. Ex part. 10. h. t. & c. Licet 11. h. t.* ibi: *Licet de benignitate Sedis Apostolicæ sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis nemini Decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis Decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.* 72

Pro cujus majori intelligentia notandum, variis modis posse prædia, agros, fundos &c. aliis excolendos tradi. *Primo* ut nudis ministris, & famulis, qui sumptibus ipsius domini pro mercede sibi constituta, sive in pecuniis, sive in fructibus consistente fundum excolant: in quo casu certum est Regulares a Decimis immunes esse; quia licet non propriis manibus; tamen propriis sumptibus fundum colunt, quod sufficit ad exemptionem a Decimis quoad novalia, hortos & nutrimenta animalium, *c. 18. h. t.* nec non quoad alia prædia, si specialia de eis privilegia habent eos eximentia a præstatione Decimarum de prædiis, & fundis, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, *arg. cap. Ad Apostolicum h. t.* *Secundo* tradi possunt prædia & fundi aliis colenda pro certa pensione annua sive pecuniaria, sive frumentaria, sive pecunia, seu in alia re consistente, ita, ut colonus propriis sumptibus & periculo proprio totum colat, omnesque fructus pro se colligat, præstans pro his Domino singulis annis vel certam quantitatem pecuniæ, vel certam mensuram frumenti, vel alterius rei, prout fit in Locatione, & Emphyteusi &c. in casu quo certum est, quod colonus de hujusmodi prædiis dare debeat Decimas, *arg. cit. can. Ex* 73

par-

parte & c. Licet 11. *hoc t.* Ratio est; quia Regulares nec propriis manibus, nec propriis sumptibus colunt. Abbas *in c.* 10. *h. t. a.* 2. *Tertio* tradi alicui potest prædium vel fundus ad excolendum pro aliqua certa v. g. quarta, tertia, & dimidia parte fructuum gignendorum ex tradito fundo, ita tamen, ut colonus talis partiarius propriis sumptibus totum colere, atque determinata parte ex fructibus gignendis contentus esse debeat, sive paucos, sive multos, sive nullos fructus fundus afferat. In hoc casu pariter non eximitur fundus, vel prædium a Decimis, quia proprie dici non potest coli fundus sumptibus Domini, sed coloni partiarii, hoc ipso, quod pars coloni partiarii subjiciatur fortunę, ita ut si casu aliquo fundus nihil produceret: vel fructus, antequam colligerentur, grandine aut alio modo destruerentur, nil pro laboribus suis perciperet, cum in tali casu verum esset dicere, dominium pro labore culturæ nihil solvisse, seu propriis sumptibus fundum non coluisse, consequenter a præstatione Decimarum immunem non esse. Abbas *l. cit. gl. in Clem.* 1. *h. t. vers. Excolendas arg. cit. c.* 10 & 11. *h. t.* Secus foret, si in omnem eventum certa mensura frumenti, vel aliorum fructuum præberi deberet colono, sive aliquid, sive nihil produceret fundus: tunc enim vere sumptibus propriis colere diceretur dominus; prout jam annotavimus in primo modo tradendi. Abbas & Gl. *l. c.* Piehing *h. t. a.* 63.

74 Præfatam tamen doctrinam intellige, quando privilegium Regularium est personale, ipsis nempe personis Regularium, & non terris ipsorum datum, ut si dicitur: *Regulares hos &c. eximimus a solutione Decimarum, de terris & fundis, quos propriis manibus, aut sumptibus colant.* Nam quando privilegium est reale, ipsis etiam Regularium terris & fundis concessum tali v. g. modo, *Eximimus hos Religiosos, eorumque prædia, terras &c. a Decimis*: vel *Omnia prædia, fundis &c. horum Religiosorum immunes sint a Decimis*: tunc etiam coloni alieni suis sumptibus colentes prædia talia, sunt immunes a solvendis Decimis, uti docet Glossa *Clem.* 1. *h. t. vers. Excolendas* Abbas *loc. cit. nu.* 4. Pirhing *h. t. n.* 69. & alii. Ratio est: quia licet privilegium personale non egrediatur personam, *l. Omnibus* 68. *ff. de R. J.* tamen privilegium reale transit cum re, sicut cum eadem transit onus, *arg. c.* 33. *h. t.* cum contrariorum eadem sit ratio & disciplina *arg. L.* 1. *ff. de his, qui sunt sui & alien. & l. fin. ff. de L.* 3. Nec refert, quod privilegium reale agris Religiosorum concessum sit intuitu ipsarum personarum, quia Regulares vim & effectum privilegii tamen percipiunt, dum nempe majorem pensionem exigunt a colono, ob locatum Prædium a Decimis immune.

75 Resp. IV. Cæterum universaliter loquendo, licite privilegia eximentia a Decimis ex parte eorum, quibus conceduntur, sint favorabilia beneficia, nihilominus sunt strictæ interpretationis: ita ut nullo modo extendi debeant ultra casum proprium, aut propriam usitatamque significationem verborum, etsi adsit paritas, vel majoritas rationis. Abbas *in c. Licet* 11. *h. t. n.* 3. Innocentius *in c. cum dilecti de donat.* Suarez *l.* 1. *de decimis c.* 18. *n.* 6 Pirhing *h. t. a.* 70. Ratio est; quia sunt in præjudicium tertii. Parochorum nempe, & aliorum jus Decimandi habentium, utpote qui per similia privilegia Decimis privantur. Privilegium autem in præjudicium tertii est strictæ interpretationis, ita ut cum incommodo alterius concessum non intelligatur, nisi exprimatur, *L.* 2. *§. Si quis a Principe* 16. *ff. Ne quis in l. pub.* Quo non obstante Privilegium circa Decimas absolute, universaliter, ac indefinite datum, totaliter etiam debet intelligi, ut non tantum ad bona jam possessa, sed etiam acquirenda extendendum sit, textu expresso *c. Quoniam* 22 *de Privil.* ubi etiam ratio additur: *Cum nil exceperit, & potuerit excepisse, ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda* quantum nempe patitur proprius casus, ac propria verborum significatio juxta dicta ab initio hujus *n.*

76 Quæritur, quandonam iterum amittantur, vel exspirent privilegia eximentia a solutione Decimarum? Resp. I. Quando tale privilegium progressu temporis incipit esse nimis præjudiciale, & nocivum Ecclesiis Parochialibus, vel aliis jus Decimarum habentibus ipso Jure cessat, ut si v. g. alicui Monasterio modicos fundos, vel non adeo multos habenti concessum est tale privilegium, cessat, si postea ejus possessionis agri & fundi, sive data donatione, sive emptione, sive per ingredientium Professiones acquisiti nimium augentur, ut si v. g. media, vel major pars agrorum possideatur, consequenter Decimæ successive nimium subtrahuntur, indeque Parochi enormiter læduntur. Abbas *in c. Suggestum* 9. *h. t. nn.* 3. & 4. Barbosa *ibid. n.* 1. & communis aliorum, *arg. c. c. Suggestum* 9 *h. t. & c. Quid per novale* 21. *de V. S. & c. penult. de Clericis non resident.* ubi privilegium non residendi Clericis datum expirat, ob præjudicium, quod ex defectu Ministrorum emergebat Ecclesię. Ratio est: Tum quia emergente tam gravi præjudicio res ad eum casum devenit quem si Pontifex prævidisset, tam generale privilegium non dedisset; *arg. cit. Juribus.* Tum quia universaliter loquendo, quodvis privilegium cessat, quando incipit esse enormiter præjudiciosum tertio, uti habet Glossa communiter recepta *in reg. decet* 16. *de R. I. in 6.* V *decet*.

Quandonam autem privilegium eximens a præstatione Decimarum censeatur enormiter præjudiciale Parochis, vel aliis, & quis de hoc judicare habeat, ponit Abbas *loc. c. n.* 4. hanc regulam, videlicet, quod si notorium, & indubitatum est, privilegium esse notabiliter, & graviter præjudiciosum, cesset ipso Jure, possitque de hoc judicare, seu declarare etiam Judex inferior, Episcopus v. g. per citata Jura; & *l. Ex facto* 43. *princ. ff. de Vulg. & pupill.* Si vero sit dubium, esse ad Summum Pontificem pro declaratione, an enormiter sit læsivum, recurrendum, *arg. c. cum venisset* 12. *de judiciis* ubi Innocentius III. *cum super privilegiis Sedis Apostolicæ vertitur quæstio, nolumus de his per alios judicari*. Ratio est; quia ejus est interpretari cujus est condere, *arg. c. Inter alia* 31. *de sententia*, ibi: *Unde Jus procedit, interpretatio quoque procedit*, & *l. fin. C. de Leg.* Unde si Parochus putat notorium & manifestum esse, se per Regularium privilegia in Decimis nimium gravari, accedat ad Episcopum, eique caulam proponat, qui dein vel ipse declarabit, vel existente dubio Actorem ad Sedem Apostolicam diriget. Ubi notandum: Episcopus, quod existente præjudicio enormi notorio non possit reducere ad debitam moderationem, sed habet privilegium totaliter revocare, vel potius cessans declarare, uti post Abbatem *in cit. c. Suggestum* 9. *n.* 4. *h. t.* nota Pirhing *h. t.* & alii. Ratio est: quia non apparet ratio quare magis debeat consistere in una parte, quam in alia, *arg. l.* 1. *§. Tebatius* 13. *ff. de Aqua quotid. & æstiv.* 77

Resp. II. Privilegium non solvendi Decimas *secundo* amittitur per non usum, seu potius usum contrarium, quo privilegiati Regulares Decimas per 40. annos solvunt, Abbas *in c. Accedentibus* 15. *de Privil. nu.* 4 Barbosa *in cit. c. Accedentibus & c. Si de terra* 6. *h. t. n.* 3. Felinus *in c. cum accessissent de Const. n.* 99. Pirhing *h. t. n.* 75 & communis aliorum. Textus expressus habetur *cit. c. Accedentibus* 15. *de Privileg.* ubi etiam ratio habetur illis verbis: *cum enim tanto tempore contra indulta privilegii Decimas solverint, eis renunciasse tacite præsumuntur*. 78

Nec ubstat *c. Si terra* 6. *eod.* ubi clarius terminis dicitur, sufficere ad amittendum privilegium præfatum, si per 30. annos privilegiati solvant decimas. Nam contra est, quod citatum *c. Si terra* 6. *h. t.* Jus antiquum continens sit correctum *a c. Accedentibus*, utpote Jus recentius continente, uti bene advertunt DD. citati. Accedit, quod Jure novo universaliter contra Ecclesiam etiam minorem quamcunque, ac privilegia ejusdem non nisi quadraginta annorum admittatur præscriptio, texto claro *cap. de Quarta* 4. & *c. Illud* 8. *de Præscript.* ibi: Illud autem te scire volumus, & tenere, quod adversus Ecclesias minorem præscriptionem quam quadraginta annorum Romana Ecclesia non admittat, licet quidam Canones comprobent triennalem. Plura de hoc infra *l.* 5. *tit.* 33. *de Priv.* 79

Resp. III. Ulterius amitti potest privilegium non solvendi decimas *transactione*, *conventione*, seu *pactione* facta inter partes, Parochum v. g. & Regulares, si hi privilegium vel ex toto, vel ex parte remittunt. Caret controversia textu claro *c.* 3. *Dilecti* 8. *in fine c. Suggestum* 9. & *c. pen. h. t.* Ratio est; quia *unicuique liberum est suo juri renunciare c. Si de terra* 6. *de pr.* Et quidem talis transactio seu conventio absolute facta extendit se etiam ad futura ac nova privilegia, ita ut per hæc nullatenus derogetur priori conventioni seu transactioni super Decimis factæ; 80

nisi in novo privilegio de tali conventione expressa fiat mentio, eique expresse derogetur, textu claro *c. Ex multiplici 3. h. t.* & ibi Abbas *n. 1.* Barbosa *n. 1.* Anchoranus, & Jo: Andreas *ib.* cum communi.

81 Ut autem talis compositio consistat, fieri debet cum consensu legitimorum Superiorum juxta Ordinis Statuta & regulas, ita ut privilegio alicui toti Religioni, aut Provinciæ concesso, a privatis Prælatis, vel a Superioribus renuntiari non possit. Ratio est; quia *pacto privatorum Jure communi derogari minime potest c. Si diligenti 12. de Foro compet.* Secus est, si alicui Monasterio soli, aut Conventui privilegium sit concessum, tunc enim Prælatus cum consensu Capituli, conventione, privilegio renuntiare valet *arg. cit. c. Ex multiplici 3. h. t.*

82 Porro ut in compendio sciatur, quinam Religiosi, quomodo, & a quibus Decimis solvendis per privilegium sint exempti? fit sequens brevis recapitulatio dictorum. Videlicet, quod *primo* omnes Regulares de Jure communi, seu per privilegium juri communi insertum, sint exempti a solvendis Decimis de Novalibus, quæ vel propriis manibus, vel propriis sumptibus colunt per dicta *n. 62.* Cui privilegio nec in minimo derogatum est per *cap. Nuper 34. h. t.* uti cum Abbate *in cit. c. 34. h. t. nu. 3. ad finem*, Fagnano *ibid. n. 22.* Pirhing *h. t. n. 58.* & aliis docet communis, eo quod *in cit. c.* prorsus nulla mentio fiat de Novalibus, sed contra quorundam privilegia solum statuatur, ut Decimas solvant de terris alienis? nec non & de propriis illis, de quibus prius, antequam nemore ad eos pervenerunt, Decimæ solvebantur: quæ Constitutio nullo modo afficere potest Novalia, utpote terras, quæ juxta dicta *n. 70* ultra memoriam hominum absque cultura existentes; de novo ad culturam rediguntur; de talibus enim, hoc ipso quod incultæ ac infrugiferæ fuerint, Decimæ prius non solvebantur.

83 *Secundo*, eodem jure communi omnes Regulares sunt exempti a solutione Decimarum de hortis & animalium nutrimentis quæ propriis manibus, aut sumptibus colunt, per dicta *n. 62.* *Tertio*, Cistercienses dicto jure communi ulterius specialiter sunt exempti a solutione Decimarum etiam de prædiis & terris non novalibus illis, de quibus, antequam ed eos pervenerunt, Decimæ non solvebantur per dicta *n. 63.*

84 De reliquis autem prædiis, terris, agris, & fundis omnibus; etiamsi eas propriis manibus, & sumptibus colunt, de jure communi Decimas dare omnes Regulares nullo excepto, æque tenentur ac Laici, per dicta *n. 53. arg. c. ex parte. 10. & c. penult. h. t.* Quod intellige non tantum de fundis, terris, agris, prædiis &c. quæ emptione, vel alio contractu oneroso acquirunt, sed etiam quæ eisdem pro fundatione Monasterii, Ecclesiæ, aut ipsorum Religiosorum, donantur, Abbas *in cit. c. Nuper 34. h. t. not. 1* Fagnanus *ibid. n. 10.* & alii. Limita tamen in fundis, quibus ipsum ædificatur Monasterium, Fagnanus *l. c.* quia postquam in fundo aliquo Monasterium fuit ædificatum, nullum amplius affert fructuum fundus ille, consequenter frustra ibi quæruntur Decimæ.

85 Insuper tenentur ad Decimas de omnibus terris, etiam novalibus, quæ ab alienis conducunt. Pariter debentur Decimæ de Novalibus propriis Religiosorum, si ea aliis elocant; per dicta *n. 72.* Quod si contra jus commune privilegium speciale objiciunt, illud probare tenentur, per dicta *n. 69.*

86 Quæritur IV. An per consuetudinem; vel præscriptionem quis eximi possit a solvendis Decimis? Resp. Laici nulla consuetudine, vel præscriptione eximi possunt a solvendis decimis; nisi adsit consensus & approbatio Summi Pontificis, Glossa *in c. In aliquibus 32. V. Lege Divina h. t.* & Abbas ibi *n. 7* ac Innocentius, Felinus *in c. causam, quæ de Præsc.* Card. *n. a.* Turrecrem. *in c. reverti omni caus. 16. q. 1. n. 14.* Paulus Paris. *lib. 4. consil. 25.* & communis antiquorum contra recentiores fere omnes tam Theologos, quam Canonistas. Conclusio necessario sequitur ex conclusione supra *n. 53.* posita, ubi probavimus, decimas etiam formaliter sumptas esse de jure Divino: hoc enim supposito, certum est, Laicos a decimis jure Divino debitis; nulla consuetudine aut præscriptione eximi posse cum nulla contra Jus naturale aut Divinum valeat consuetudo, *c. fin. de Consuet.* cum Concordantiis.

87 Dicitur autem notanter, *nisi adsit consensus, & approbatio Summi Pontificis*: hic siquidem adest, consuetudinem validam esse; omnes fatentur; si enim Summus Pontifex absq; consensu & consuetudine eximere aliquem potest a solvendis decimis, multo magis id poterit, concurrente consuetudine, modo nempe, quo diximus supra *num. 61.* Utrum autem taciturnitas Pontificis consensum tacitum, atque sufficientem inducat, olim controversum erat etiam apud veteres Canonistas, uti videre est apud Abbatem *loc. c. n. 8.* ubi affirmativam amplectitur, ne tot animæ damnentur. Verum negativa juri tam veteri, quam novo conformior, & vel ideo tenenda est, tum quia in jure repetitis vicibus habetur, decimas integras deberi jure Divino, uti vidimus supra *n. 14.* Tum quia Pontifex ad plurimas alias consuetudines, & corruptelas contra jus Divinum, ac naturale passim vigentes tacet; & tamen tacendo eas approbare non censetur; ergo nec consvetudinem non solvendi decimas jure Divino debitas taciturnitate approbare dicendus erit; cum non sit major ratio de uno quam altero: ubi autem eadem est ratio, pariter est di currendum; cum de similibus idem sit judicium *l. Non possunt & seqq. ff. de Legib. & §. Recte Instit. Mandati*: unde ad punctum taciturnitas reponitur illud juris: *Multa per patientiam tolerantur, quæ si in judicium deducta fuerint, tolerari non debent.* Accedit novissima Constitutio Urbani VIII. quæ incipit *Romanus Pontifex*, & est 159. inter Constitutiones dicti Pontificis in Bullario Cherub. ubi expresse protestatur, quod *per tolerantiam, vel taciturnitatem, aut conniventiam* nullatenus velit suffragari alicui in iis, quæ sunt præjudiciali Ecclesiis, cujusmodi utique etiam est consuetudo Laicorum non solvendi decimas, uti etiam observat Fagnanus *in c. In aliquibus 32. h. t. n. 14.*

Obicies I. Plures textus juris, ex quibus aperte colligi videtur, consuetudinem in decimis universaliter attendendam esse; sic enim dicitur *c. cum sint homines 18. h. t. in hujusmodi dubitatione* (circa Decimas) *ad consuetudinem duximus recurrendum*, *c. Ad Apostolicæ 20. eod* ibi: *Intelligas in hoc casu* (Decimarum) *quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum*, cum Concordantiis. Resp. Per hos & alios juris textus, in quibus habetur, in materia decimarum attendendum esse consuetudinem locorum, penitus nihil pro se probare Adversarios, quia in nullo eorum, nec in toto jure habetur, quod quis per consuetudinem omnino, vel ex parte immunis sit, vel esse possit a solvendis decimis, sed tantum, quod attendi debeat consuetudo circa modum, quo solvi, & locum, in quo solvi debeant decimæ, uti aperte constat legenti citat. *c. cum sint homines, & c. Ad Apostolicæ h. t.* unde mirum, quod Adversarii ex his textibus probare nitantur, consuetudine acquiri posse exemptionem a solvendis decimis. 88

Objicies II. *c. In aliquibus 32. h. t.* ubi dicitur *illæ Decimæ necessario solvendæ sunt, quæ debentur vel ex lege Divina, vel loci consuetudine approbata*: ex quo manifeste patere videtur, non omnes; sed aliquas tantum decimas deberi juri Divino, aliquas vero videlicet formaliter sumptas sola consuetudine, quæ per contrariam consuetudinem iterum tolli potest per ea, quæ diximus *l. 1. tit. 4. de Consuetud. §. 8.* Resp. cum Glossa hunc textum intelligendum esse, sicut, *c. 18. & 20. h. t.* videlicet, quod circa modum & locum attendenda sit consuetudo: vel esse intelligendum de consuetudine approbata a Summo Pontifice, ita ut vi consuetudinis a Pontifice approbatæ fieri possit quod non integras decimas, sed tantum partem earum v. g. vigesimam aut trigesimam dare teneatur locus aliquis; quæ responsio conformis est textui, ubi tantum est sermo de consuetudine approbata circa obligationem solutionis decimarum non integrarum, utpote ad quas de Jure jam debitas nec consuetudo, nec approbatio requiritur, sed secundum partem tantum. Deinde responderi potest concedendo, quod aliquæ Decimæ sola consuetudine debeantur, illæ nempe quæ solvuntur a personis de jure ad solvendas decimas non obligatis; quales sunt Clerici *cap. 2. h. t.* item secundum aliquos decimæ personales, utpote secundum communissimam solo jure humano debitæ. Et ex his responsis patet, nec textum *c. In aliquibus 32. h. t.* nec alium textum quidquam probare pro Adversariis. 89

Objicies III. Consuetudo immemoriabilis æquivalet 90
pri-

privilegio, ut habet communis apud Covarruviam *lib.* 1. *Var. resol. cap.* 17. *n.* 5. *arg. l. fin. ff. de Aqua, & aquæ pluviæ arc.* ergo saltem per hanc acquiri potest exemptio a solvendis Decimis. Resp. Transmisso ant. negando consequentiam; quia Bulla Urbani VIII. supra *n.* 87. citata expresse contradicit; uti bene observat Fagnan. *in c. In aliquibus* 32. *h. t. n.* 14. *& in c. de Consuetud. n.* 57. Nec valet dicere, dictam Bullam in his locis non esse promulgatam, vel saltem non receptam. Nam contra est, quod in eadem expresse etiam inter alia habeatur, non licere eidem contravenire *sub prætextu, quod non fuerit publicatu, vel usu recepta, aut usu contrario quantumlibet longissime abrogata*: sunt verba §. 4. *ejusdem Bullæ*.

91 Objicies IV. Per consuetudinem passim sublatæ sunt non tantum Decimæ personales, sed etiam in plerisque locis prædiales & reales minutæ, ac in nonnullis locis etiam Decimæ majores, & in aliis locis sunt diminutæ: ergo vel consuetudo hæc valida erit & licita: vel certe innumeri homines etiam alias timorati, qui huic consuetudini ubique se accommodant, graviter peccabunt. Resp. Illos, qui vi solius consuetudinis Decimas reales non solvunt, secundum Antiquorum (cum quibus & nos sentimus) sententiam, revera peccare omnes, quos non excusat ignorantia, vel bona fides, qua credunt, se male non agere sequendo communem gravissimorum DD. opinionem. Cæterum relinquimus judicio prudentis Lectoris quænam sententia: Antiquorum nempe, an Recentiorum in hoc puncto sit probabilior. Solummodo monemus doctiores teneri sedulo indagare veritatem, illamque sententiam, quam revera judicant probabiliorem ipsosmet non tantum sequi, sed & interrogatos aliis consulere, eo quod juxta omnes non liceat sequi sententiam probabilem relicta probabiliori in materia tangente præjudicium tertii, qualis est materia Decimarum.

§. V.

De Personis, quibus Decimæ sunt solvendæ.

SUMMARIUM.

92 *Decimæ Jure Divino debentur Clericis Ecclesiæ Ministris, olim per Episcopos dividendæ.*
93 *De Jure communi Decimæ debentur parochis.*
94 *Decimæ prædiales pertinent ad parochum loci, in quo prædia existunt.*
95 *Nisi aliud habeat consuetudo.*
96 *Quomodo, non obstante, quod Decimæ debeantur Jure Divino, valeat consuetudo? Et n. seq.*
98 *Parocho proprio non fit injuria, si Decimæ prædiales alieno Parocho solvantur.*
99 *Decimæ personales debentur parocho, a quo quis recipit Divina.*
100 *Parochi habent fundatam intentionem in Jure super Decimis contra quemvis.*
101 *Ob quam tamen Decimas alienas invadere non possunt nec invadentes manutenentur.*
102 *Doctrina practica.*
103 *Ecclesia Baptismalis, & matrix quæ?*
104 *Quando dividitur aliqua Parochia, remanent Decimæ prædiales apud Matricem, nisi aliter ordinet Episcopus.*
105 *Probatur ex Jure.*
106 *Non est necesse, ut Episcopus omnes Decimas assignet.*
107 *Episcopis debetur quarta de singulis Decimis.*
108 *De quibus habet fundatam intentionem.*
109 *Enumerantur casus, in quibus Episcopo debentur integræ Decimæ, usque ad n. 112.*
112 *Etiam aliis Clericis Beneficiatis debentur Decimæ: & quando?*
113 *Secus est de non Beneficiatis.*
114 *Decimæ solvi debeat Clericis Ecclesiæ Ministris, etsi hi sint divites.*
115 *Vel malæ vitæ.*

92 QUæritur I. Cuinam solvendæ sint Decimæ? Ante responsionem notandum quod Jure Divino Decimæ solvi debeant Clericis Ecclesiæ Ministris; prout patet ex dictis supra n. 13. ac c. *Tua nobis* 26. *h. t.* ubi expresse dicitur, quod *Deus decimas in signum universalis dominii sibi reddi præceperit, & in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse suo cultu, coacesst, Laici sint cogendi*: quibusnam autem Ecclesiæ Ministris singulæ Decimæ essent solvendæ, determinandum Deus reliquit Ecclesiæ, ejusque summo Capiti visibili, nempe Papæ, qui pro diversitate temporum & circumstantiarum Decimas Ecclesiæ Ministris diversimode assignavit. Et quidem olim Decimæ omnes solvebantur loci Episcopo, ad hoc, ut ille easdem Clericis Ecclesiæ Ministris, cuivis pro merito & exigentia in sua Diœcesi fideliter distribueret, prout videre est in *can.* 1. *caus.* 16. *q.* 7. ibi; *Decimas sub manu Episcopi esse censemus, ut ille, qui cæteris præest, omnibus juste distribuat, &c. quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, & alii detrimentum patiantur*. Concordat *can. Pervenit.* 3. *ead. caus. & qu.* ubi Episcopus vocatur *Divini mandati transgressor*, quod Decimas Laicis, & non propriæ Diœcesis Sacerdotibus distribuerit. Verum Jure novo aliter disposuere Pontifices, uti dabunt Conclusiones sequentes.

Resp. I. Hodierno Jure communi post factam Parochiarum, ac bonorum Ecclesiasticorum divisionem, Decimæ solvi debent Parochis. Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. part.* 2. *c.* 28. §. 2. *n.* 7. *& seq.* Fagnan. *in c. cum contingat.* 29. *h. t.* Pirhing *h. t. n.* 80. cum communi aliorum, claris juribus *c. cum contingat.* 29. *h. t.* ibi; *Perceptio Decimarum ad parochiales Ecclesias de jure communi pertinent. & c. cum in tua* 30. *eod.* ibi. *Ad Ecclesias parochiales de Jure communi spectat perceptio Decimarum.* Nec est controversia inter DD. circa Conclusionem de Parochis in genere propositam: quia vero varii Parochi, & Ecclesiæ Parochiales sunt, proprii nempe & alieni, Baptismales & non Baptismales; aliqua controversia est inter DD. cuinam Parocho debeantur Decimæ? Pro cujus decisione faciunt Conclusiones sequentes. 93

Resp. II. De jure communi Decimas prædiales Parocho loci solvere debent non tantum Parochiani proprii, sed etiam alieni de agris & prædiis, quæ intra limites talis Parochiæ existunt, nisi in contrarium sit loci consuetudo. Prima pars de propriis Parochianis est communis ac certa, patetque ex Juribus *præced. n.* allegatis. Altera pars docetur a Glossa *in c. fin. de paroch. V. prædiorum & in c. Apostolicæ* 20. *V. consuetudo*, nec non *in c. cum sint* 18. *V. Diversæ h. t.* Fagnan. *in c. cum contingat. h. t. n.* 21. Abbas *in c. cum sint* 18. *h. t. in* 6. Pirhing *h. t. n.* 89. Engel *eod. n.* 6. Sylvester *V. Decimæ nu.* 14. Navarrus *h. t. consil.* 1. *n.* 6 & communis aliorum, *arg. c. fin. de paroch. & c. Quoniam* 13. *h. t.* ubi universaliter ac indistincte statuitur, *ut si terræ intra certam alicujus Ecclesiæ parochiam fuerint, Decimæ earum eidem Ecclesiæ debeant assignari*. Ratio est: tum quia juxta dicta superius Decimæ prædiales sunt onus reale inhærens ipsis rebus; in oneribus autem realibus non inspicitur colonus, sed locus, ubi res sita est, *arg. l. Forma* 4. *ff. de cens. & c. de terris* 16. *h. t.* Tum quia valde difficile, & confusionis periculo expositum esset, si unus Parochus in alterius parochia Decimas colligeret, uti bene notatur *cap. cum sint* 18. *h. t.* 94

Dicitur tamen notanter *nisi in contrarium adsit consuetudo*; quia si alicubi viget consuetudo, quod Parochiani non alieno, sed proprio suo Parocho solvant decimas etiam de agris, & fundis in aliena parochia sitis, eidem standum est: prout fatentur omnes; ob clara Jura *c. cap. cum sint* 13. *h. t.* ubi expresse statuitur, ut *in hujusmodi casu ad consuetudinem sit recurrendum*, quod item dicitur *c. Ad Apostolicæ* 20. *h. t.* illis verbis: *Decimas vero messium, vel fructuum, arborum, si coluerint in alia parochia, quam in ea, in qua habitant: tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum*. 95

Dices, Decimæ tam materialiter quam formaliter sumptæ debentur de Jure Divino juxta dicta supra *n.* 8. *& seqq.* ergo nihil circa eas valet consuetudo, utpote quæ contra Jus divinum nullam vim habet *cap. fin. de consuet.* Resp. Distinguendo Ant. decimæ debentur de Jure divino in tantum, in quantum pro signo supremi dominii Ecclesiis, seu Clericis Ecclesiæ Ministris debeant solvi, conceditur, in tantum, ut de Jure divino uni certo Ecclesiæ Ministro, & non alteri Ministro solvi debeant; ne- 96

negatur Ant. quia uti n. 92. diximus, Deus tantum præcepit, ut pro cultu suo Decimæ dentur Clericis, relinquendo dein Vicario suo, & Ecclesiæ ut easdem pro meritis & exigentia circumstantiarum dividat; consequenter quia Ecclesia Decimas prædiales illi Parocho assignat, cui ex consuetudine dari consueverunt, sive dantis proprius sit Parochus, sive non, consuetudo hæc attendenda erit.

97 Instabis 1. Decima de Jure Divino debet quivis illi Parocho, a quo recipit Sacramenta, & alia Divina; Cum Jure Divino *dignus sit operarius mercede sua*; *arg. c. 1. de Sepulturis*, ergo per consuetudinem fieri non potest, ut neglecto Parocho proprio Decimas quis solvat alieno Parocho. Resp. rursus distinguendo Ant. Decimas materialiter sumptas, quatenus nempe sumuntur pro honesta sustentatione, de Jure Divino debet quivis illi, a quo percipit Divina, conceditur: Decimas formaliter sumptas, negatur, hæ enim, ut dictum, ex Divino Jure solummodo debentur Ecclesiæ, & Clericis Ecclesiæ Ministris in genere, ita ut quantum est de Jure Divino, & nisi Ecclesia aliud ordinasset, præcepto huic qui satisfaceret, cuicunque tandem Ecclesiæ, & Ministro ejus decimas daret: adeoque de Jure Divino non referat, quænam Ecclesia vel Minister ejus Decimas percipiat; cum, uti bene observat Abbas in *c. cum sint 18. h. t. num. 6.* omnes Ecclesiæ censeantur una Ecclesia, *arg. can. Loquitur 18. caus. 18. q. 1.* & quivis Clericus Beneficiatus eodem modo & obligatione teneatur in pauperes, & causas pias erogare, quidquid ex Decimis honestæ sustentationi superfluum habet, *arg. can. Decima 66. caus. 16. q. 1.*

98 Neque fit injuria proprio Parocho, si vi consuetudinis Decimæ prædiales dentur alieno, illi nempe, ubi ager, vel fundus dantis Decimas existit. Tum quia pari jure in simili casu & ipse gaudet, ut nempe ab alieno Parochiano, habente in sua Parochia prædia, decimas percipiat: tum quia remanent eidem adhuc omnes decimæ personales, ac etiam prædiales de agris intra limites suæ Parochiæ sitis: tum etiam quia omnibus deficientibus habet jus ad decimas materialiter sumptas, seu ad honestam sustentationem, ad quam, si necesse est, etiam illi proprii Parochiani concurrere debent, qui alieno Parocho decimas formaliter sumptas vi consuetudinis solvunt de suis fundis in aliena Parochia sitis.

99 Resp. III. Decimas personales de Jure communi quisque tenetur solvere proprio Parocho, a quo recipit Sacramenta, & alia Divina, etiamsi alibi lucrum ex negotiatione v. gr. faciat. Abbas in *c. Ad Apostolicæ 20. h. t. num. 1.* & ibi Barbosa, Joan. Andreas, Pirhing *h. t.*, n. 84. cum communi & certa aliorum, textus expressus habetur *c. cap. Ad Apostolicæ 20. hoc tit.* ibi. *Noveris itaque, quod æquum est ut illi Ecclesiæ Decimæ personales reddantur ab iis, in qua Ecclesiastica percipiunt Sacramenta.* Concordat *c. fin. de Parochiis.* Ratio est; quia Decimæ personales non sunt onus reale, sed personale ex dispositione Ecclesiæ assignatæ Parocho proprio in sustentationem ejusdem pro mercede laboris spiritualis, quem Parochiano exhibet, *arg.* citatis Juribus, *& c. Decimis 45. caus. 16. q. 1.*

100 Resp. IV. Decimæ modo in præcedentibus tribus conclusionibus specificato, usque adeo debentur Parochis, ut hi etiam habeant pro se fundatam intentionem in Jure contra quemcunque, etiam Clericum, Monasterium, Imo & Episcopum, consequenter emergente dubio vel lite de Decimis, onus probandi non Parocho, sed aliis asserentibus, quod Decimæ pertineant ad se, incumbat. Fagn. in *c. cum contingat 29. n. 21.* Rebuffus *de decim. q. 7. n. 5.* Barbosa *de offic. & potest. Paroch. part. 3. c. 28. §. 2. nu. 8.* Pirhing *h. t. n. 80.* & cum Fagnano omnes alii, *arg. c. cap. cum contingat. 29 & c. cum in tua 30. eod.* per textus n. 93. allegato, juncto *c. 2. de restit. spoliat. in 6.* ubi etiam statuitur, quod licet alias spoliatus ante omnia sit restituendus, *arg. c. fin. de Ord. cognit.* spoliatus tamen a Parocho super Decimis non restituatur, nisi prius de jure suo plene docuerit.

101 Verum ultima hæc doctrina cum grano salis est accipienda, ita videlicet, quod Decimis spoliatus per Parochum non restituatur, casu, quo Parochus spolians aliquandiu jam modico saltem tempore est in possessione: non item si prius nullam possessionem habuit, ut bene advertit Engel *h. t. nu. 4.* Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. loc. cit. n. 10.* citans plures Decisiones Rotæ, quas hodie communiter resolvit, quod sola Juris assistentia, & intentio in eo pro Parocho fundata non sufficiat, ut Parochus manuteneatur; nisi possessionem probet, vel de ea constet. Et merito, quia alias daretur ansa Parochis aliorum jura libere invadendi, litem movendi, & quemvis Decimis spoliandi, contra universalem Juris Regulam, quod etiam verus dominus rem suam apud alium existentem violenter invadere nequeat, *l. Si quis 7. Cod. Unde vi & §. 1. Instit. de vi bon. rapt. & c. In litteris. 5. de restit. spoliat.* ubi etiam *prædo secundum rigorem Juris restituendus est.*

102 Infertur proin pessime agere Parochos, si violenter eripiunt Decimas aliis, qui in possessionem decimandi sunt, vel si eas via facti ante adventum illorum colligunt: vel eos in colligendis Decimis perturbant, impediunt &c. etiamsi putent, quod alius Decimator in possessione existens, verum jus Decimandi non habeat, vel si de eo dubitat: sane in hoc casu Decimatores spoliati a Parocho sunt ante omnia restituendi, & in sua possessione manutenendi, solumque eo adigendi, ut dubio existente, de justo titulo & Jure Decimas percipiendi doceant per Jura, & rationes n. *præc.* allatas.

103 Et quidem hactenus dicta de jure Decimarum Parochis competente procedunt in casu, quo eadem Ecclesia est simul Baptismalis & Parochialis, prout ordinarie fit. Quid Juris enim si cum Ecclesia Baptismalis seu Matrice concurrit una, vel plures Ecclesiæ Parochiales ab illa distinctæ; prout fit, si una Ecclesia Parochialis in plures Parochias dividitur juxta præscriptum *Concil. Trid. Sess. 21. c. 4. & c. Ad audientiam de Eccles. ædificand.* an nempe in hoc casu Decimæ quoad limites novæ Parochiæ assignatos pertineant ad novum Parochum institutum? an vero ad Parochum Ecclesiæ antiquæ, quæ fuit divisa (communiter *Baptismalis* dicta, eo quod ad eam baptizandi adhuc deferri debeant infantes intra limites novæ erectæ Parochiæ nati: quo respectu etiam *Ecclesia Matris* appellatur; quia sicut mater generat, ita Ecclesia Baptismalis baptizando omnes regenerat, sicque omnium Ecclesia Matrix merito dicitur, prout notat Glos. *in l. m. t. de Sentent. excomm. verf. Matricem*) gravissima olim erat controversia inter DD. uti videre est apud Fagnan. *in cit. c. cum contingat h. t. n. 32. & seq.* ubi sex diversas opiniones cum fundamentis earum per extensum adducit & ad singulas solide respondet. Verum tota difficultas hodie sublata est per S. Congregationem Concilii Tridentini, juxta quam

104 Resp. V. Quando Parochia aliqua dividitur in plures, tunc Decimæ Prædiales etiam de limitibus Parochiæ noviter erectæ pertinent ad Ecclesiam Matricem, seu potius apud eam remanent, nisi in erectione novæ Parochiæ Episcopus una cum limitibus certis, etiam dictorum limitum Decimas Parocho expresse assignet, Fagnan. *in c. cum contingat 29. a n. 42.* cum nonnullis aliis contra communem aliorum, inter quos est Pirhing *h. t. nu. 91.* Laymann *l. 4. tract. 6. cap. 4. num. 3.* & alii, docentes, quod quando Authoritate Episcopi nova Parochia per divisionem erigitur, ipso jure & facto transeat jus Decimandi ad novum Parochum in limitibus sibi assignatis. Probatur autem Conclusio nostra efficaciter ex Decreto S. Congregationis *edito 1617.* existente Secretario ipso Fagnano (prout *loc. cit. n. 51.* ad finem refert) cum enim eo tempore in causa Mediolanensi circa hanc quæstionem dubitaret Rota, nec se solvere posset ob verba Concilii Trident. *Sess. 21. c. 4 assignetur competens portio;* confugit ad S. Congregationem Cardinalium dicti Concilii Interpretum, ab eaque declarationem petivit, quæ facta matura discussione declaravit id, quod dicit conclusio nostra. Et quamvis alia probatione opus non esset, eo quod Declaratio Cardinalium habeat vim obligandi juxta dicta in Proœmio nostro *§. 8. n. 150.*

105 Nihilominus cum citato Fagn. probatur, quam merito d. S. Congregatio allegatam Declarationem dederit. Et quidem ex ipsis verbis Concilii Trid. *loc. cit.* ubi postquam Episcopis potestatem dedit per divisionem novas erigendi Parochias, mox subdit: *Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi,* com-

competens assignetur; portio, arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem; quomodocunque pertinentibus; ubi verba *assignetur competens portio arbitrio Episcopi*, aperte probant Conclusionem; si enim post factam divisionem portio competens primum assignari debet arbitrio Episcopi: utique non transit ipso Jure; nam terminus *assignetur*, est verbum facti, & requirit ministerium hominis *arg. l. Siquis §. fin. ff. Nautæ, caupones &c.* Dein, dum dicit *arbitrio Episcopi* assignetur, indicat, eam non transire ipso Jure. Rursus verba *competens portio* satis indicant, non omnes, ergo nec aliquæ certæ de certis limitibus ipso Jure debentur; cum non sit ratio de uno quam de alio; consequenter erit primum assignanda prout ait Concilium, arbitrio Episcopi.

106 Porro dicta verba *competens portio arbitrio Episcopi assignetur ex fructibus quomodocunque ad Ecclesiam Matricem pertinentibus* manifeste indicant non semper esse necesse, ut Episcopus omnes Decimas de limitibus novæ Parochiæ datis Parocho novo assignet, sed tantas solummodo, quantæ sufficiunt una cum cæteris juribus ad competentem portionem: omnes nempe; si omnes necessariæ sunt; aliquas vero, si aliquæ sufficiunt pro competente portione, ac honesta sustentatione, prout bene advertit Fagnanus *loc. c. n. 48. arg. c. Extirpandæ 30 & c. Exposuisti 33. in fine, de Præb.* Cæterum dicit notanter in Conclusione *Decimæ prædiales*; quia quod Decimæ personales spectent ad Parochiam noviter erectam, ipsoque Jure ad ipsam transeant, est fere unanimis cum Glossa *in c. Ad audientiam 3. de Eccl. ædif. vers. Obventiones*, & bene notat Fagnan. *loc. cit. n. 52.* Ratio est quia Decimæ personales de Jure debentur illi Parocho, a quo quis recipit Divina; prout teste Abbate *in c. Cum contingat h. t. n. 16.* & Fagnanus *in idem, n. 20. & 52* concedunt omnes *arg. can. Quæst. cauf. 16. q. 1. & c. Ad Apostolicæ 20. h. t.* ibi. *Æquum est, ut Decimæ personales illi reddantur Ecclesiæ in qua Ecclesiastica percipiuntur Sacramenta*: Nec in contrarium est Declaratio S. Congregationis, utpote quæ de solis prædialibus interrogata, de iisdem solis dedit responsum, teste Fagnano *loc. cit.* tunc temporis existente S. Congregationis Secretario.

107 Quæritur II. An, & quando hodierno Jure communi etiam Episcopis solvi debeantur Decimæ? Resp. I. De Jure communi debetur Episcopo *Quarta* de singulis Decimis. Abbas *in c. Cum contingat, 29. n. 7. h. t.* & ibi Fagnanus *n. 23.* ubi affert Rotæ Decisiones, & ait esse communem omnium fere DD. contra Glossam *in cit. c. Cum contingat. h. t. vers. De Jure communi* textus expressus est *in c. Conquerente 16. de Offic. Judic. ordin.* ubi inter Jura Episcopis competentia numeratur *quarta Decimationum* Concordat *c. Quoniam 13. eod.* ubi jubetur Episcopus Decimas Ecclesiæ Parochiali restituere. *sua sibi parte quarta nempe retenta &c. De quarta 4. de Præscript.* ubi etiam habetur, quod Clerici, præsertim Parochi (ab his enim Episcopus *quarta* de Decimis jam collectis accipit, prout post Abbatem bene observat Barbosa *de Offic. & Potest. Parochi p. 3. cap. 28. §. 2. n. 11.*) quadragenaria præscriptione immunes se reddere possint a solvenda Episcopo quarta Decimarum, ibi: *De quarta Decimæ Clerici ob impositione quadragenaria præscriptione temporis se posse tueri videntur.* Et quoniam eadem *quarta* sola dispositione Juris humani Episcopis debetur, etiam consuetudine locorum tolli potest, *arg. c. fin. de Consuetud.* atque de facto multis in locis est sublata.

108 Porro sicut juxta *n. 100.* Parochus ratione *Decimarum*, ita etiam Episcopus ratione *quartæ* earundem fundatam habet intentionem: Barb. *l. c. n. 10.* Fagnan. *l. c. n. 23.* & communis DD. *arg. c. Dudum h. t.* intuitu cujus tamen eidem mandatum de manutenendo non debetur, nisi probet, se aliquo saltem tempore in possessione fuisse, ob Jura, & rationes supra *n. 101.* in simili de Parochis allata.

109 Resp. II. Dantur aliqui casus, in quibus soli Episcopo solvi debent integræ Decimæ. Patet inductione: sic enim I. In Diœcesibus in quibus nulla existit divisio vel distinctio Parochiarum, soli Episcopo debentur, quemadmodum easdem olim percipiebat, non quidem, ut sibi soli eas reservet, sed ut eas fideliter distribuat, conformiter dictis *n. 92.* Fagnanus *loc. c. n. 29.* Barbosa *loc. cit. n. 15.* Abbas *in c. Cum contingat h. t. nu. 7.* Puteus *Decis. 371. n. 6. l. 1.* & communis aliorum, *arg. c. 1. cau. 16. q. 7.*

II. Quando sunt in Diœcesi prædia, quæ intra nullius Parochiæ assignatos limites existunt, seu nulli certæ Parochiæ sunt assignata. Fagnanus *loc. cit. nu. 28.* Barb *loc. cit.* Abb. *loc. c. n. 7.* Pirhing. *h. t. n. 79.* & communis aliorum, *arg. c. Quoniam 13. h. t. in fine.* Ratio est; quia si prædia intra nullius Parochiæ limites existunt, censentur esse sub potestate Episcopi, juxta antiquam Juris dispositionem dividenda, uti bene observat Gl. *in c. Cum contingat h. t. v. Jure Communi, arg. can. 1. caus. 16 q. 7.* 110

III. Quando Episcopus, est etiam immediatus Pastor sive curatus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive dein hæc sit Ecclesia Cathedralis, sive alia Parochialis. Fagnan. *l. c. n. 2.* Pirhing *l. c. n. 79.* & alii Ratio est; quia hoc ipso, quod in aliqua Parochia si ipse immediatus Pastor, sicque Parochus, gaudet etiam juribus Parochi, inter quæ est perceptio Decimarum. 111

Quæritur III. An etiam, & quando aliis Clericis præter Episcopum, & Parochum de Jure solvendæ sint Decimæ? Resp. Etiam Clericis Beneficiatis non Curatis, puta, Canonicis Cathedralibus Collegiatis, ac aliis simplicia Beneficia habentibus, de Jure communi solvi debent Decimæ secundum eam portionem, quæ eorum mensis vel Beneficiis legitima Authoritate Ecclesiastica est assignata; sicut & quando eorum Beneficia ex Decimis legitime sunt fundata, Suarez *l. b. 1. cap. 29. n. 3.* Pirhing. *h. t. n. 81.* & alii, *arg. c. ex parte 21. h. t.* ubi mandat Pontifex, ut etiam Canonicis Decimæ solvantur absque diminutione. Ratio est; quia non tantum Curatis, sed etiam Clericis Ecclesiæ Ministris in genere, ut sui loco Decimæ solvantur, præcepit Deus, *arg. c. Tua nobis 26. h. t.* relinquendo Ecclesiæ ejusdue Recto i Principali; Papæ nempe, tanquam suo in terris Vicario, ut præfatas Decimas Clericis Ecclesiæ Ministris rite distribueret; consequenter si legitima Ecclesiæ authoritate præfatis Clericis certæ Decimæ sunt assignatæ, eisdem omnino debentur. Accedit, quod non tantum in administratione curæ, sed & in aliis, Clerici Ecclesiæ Ministri servitia spiritualia exhibeant, & propterea etiam digni sint mercede. 112

Clericis tamen non Beneficiatis Decimæ aliquæ ratione solius status Clericalis in jure assignatæ non reperiuntur; adeoque, nisi specialem titulum exhibeant, Decimæ eisdem de jure communi non debentur: quod idem etiam de Religiosis, quà talibus dicendum, eo quod nec illi, nec illi ex vi sui status, vel ex obligatione alicujus officii spiritualis, populo in spiritualibus inserviant, aut spiritualia administrant, *arg. c. 10. Alia causa 6. can. penult. 8. cauf. 16 q. 1.* ad quod tamen in dividendis & assignandis Decimis respicere solet Ecclesia: quo non obstante saltem aliis titulis, v. g. præscritione, privilegio &c. Jus Decimandi acquirere valent, juxta dicenda *§. seq.* 113

Quæritur IV. An Episcopis, Parochis, & aliis Clericis Ecclesiæ Ministris solvi debeant Decimæ etiam in casu, quo ipsimet sunt divites, & aliunde jam sufficientes, vel abundantes habent redditus, aut media? Resp. Affirmative, Covarruvias *lib. 1. Variar. resolut. cap. 17. n. 4.* Valensis *h. t. §. ad finem*, Pirhing. *cod. n. 82.* ac teste Covarruvia omnes. Ratio est: tum quia Decimæ Clericis non dantur ex eo, quod pauperes sunt, sed quia Deus præcepit, ut in signum supremi dominii sui loco dentur Clericis juxta Ecclesiæ dispositionem, *arg. c. Tua nobis 26. h. t.* & quia spiritualia ministrant, nullus autem propriis stipendiis militat, etsi dives sit: nec debet aliquis privari jure suo, ex eo, quod dives sit. Accedit, quod Clerici Decimas honestæ sustentationi superfluas erogare teneantur in causas pias, & pauperes, *Decimæ namque tributa sunt egentium animarum, can. 6. caus. 16. q. 1.* ubi propterea etiam dicitur, *Decimas defraudantes pauperibus præjudicare.* 114

Pariter debentur Clericis Decimæ, etsi male vivant, aut in malos, ac profanos usus eas applicent, uti bene notat Abb. *in c. Tua nobis 26. h. t. n. 1.* Valensis *cod. §. 9 n. 13.* Rebuffus *de Decimis q. 13. princ.* Pirhing. *h. t. nu 82. arg. cit. c. Tua nobis 26. h. t.* ubi Papa increpat Laicos, qui Decimas ob malam Clericorum vitam defraudabant. Addit rationem; quia nempe Decimæ in signum supremi dominii Clericis sui loco Deus dari præcepit. Nec excusantur per hoc, quod dicant Laici, se easdem pauperibus, & in his Christo dare, consequenter melius agere, quam si Clerico in malos usus applicanti solverent. 115

arg. cit. c. Tua nobis 26. h. t. ibi: *Prætextu nequitiæ Clericorum nequeunt eas pro suo arbitrio pauperibus v. g. erogare; cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem.*

§. VI.

De variis modis, quibus Clerici jus Decimandi acquirere possunt.

S U M M A R I U M.

116 *Clerici acquirere possunt jus Decimandi privilegio.*
117 *Transactione, & compositione.*
118 *Quæ ut obliget successores, debet fieri cum consensu Superiorum: secus obligat solos Transigentes.*
Pacta an, & quando præjudicent successoribus?
119 *Transactio super Decimis extendit se etiam ad futuras.*
120 *Etiam per Compromissum acquirunt Decimas, in quo tamen Laicus solus Compromissarius esse nequit.*
Laici nequeunt spiritualia tractare negotia. Ibid.
121 *Compromissum fieri debet cum Juris solemnitate.*
122 *Quæ etiam ad Permutationem Decimarum requiritur.*
123 *Sicut ad donationem Decimarum.*
Episcopus non potest jus uni Ecclesiæ auferre, & alteri attribuere.
124 *Clericus acquirit Decimas etiam præscriptione.*
125 *Decennio inter præsentes, & vicennio inter absentes, si fit contra Laicum, vel causam non privilegiatam.*
126 *Quadraginta vero annis cum sola bona fide contra causam piam, & Ecclesiam non Parochialem.*
127 *Contra Ecclesiam, aut Parochialem 40. anni cum titulo, aut tempus immemorabile requiritur.*
128 *Quid juris, si Parochus præscribit Decimas de bonis sui Parochiani in alia Parochia existentibus? Et n. seqq.*

116 QUæritur I. Quibus modis Clerici acquirere valeant jus Decimandi, quod alias ipso Jure eis non competeret? Resp. Variis modis Clerici acquirere possunt jus Decimandi. Patet inductione, I. Acquirere illud valent *Papæ concessione, seu Privilegio*; quo fit, quod Decimæ alias de Jure ad Parochum spectantes solvi debeant Ecclesiæ non Parochiali, v. g. Regulari, aut Beneficiato simplici. Communis, ac certa, *arg. c. 2. h. t. in 6.* Ratio est; quia cum Jure Divino cuncti Clerici sint capaces Juris Decimandi, *arg. c. Tua nobis 26. h. t.* utique poterit Pontifex, cui juxta dicta *n. 92.* divisio Decimarum inter Clericos facienda concessa est, aliquis assignare jus Decimandi, quibus alias de Jure assignatum non est, præsertim si bonum Ecclesiæ id exigere dignoscitur.

117 II. Acquirere jus Decimandi valent per *Transactionem* & amicabilem compositionem; ut si v. g. lis oriatur, ad quem ex parochis, vel aliis Clericis Ecclesiæ Ministris, vel etiam Religiosis pertineant Decimæ, possunt partes litigantes transigere, & componere ut Decimæ alias uni Parocho v. g. debitæ dentur alteri vel certa pars earum. Glossa in *c. Ex multiplici 3. h. t. V. Conventionem*, Barbosa *de Offic. & potest. parochi p. 3. c. 28. n. 24.* Rebuffus *de Decimis q. 13. n. 46.* Pirhing. *h. t. n. 120.* Layman *l. 4. tract. 6. cap. 6. a. 1.* & communis aliorum, *arg. c. Ex multiplici 3. & c. Suggest. 9. h. t.* dummodo pretium pro titulo spirituali non interveniat, prout communiter monent DD. eo quod temporale dare pro spirituali Simoniacum sit, *tot. Tit. de Simonia.*

118 Observat tamen bene Glossa *cit.* Barbosa *loc. cit.* Abbas in *cit. c. Ex multiplici h. t. n. 2.* Layman *loc. c.* & alii, quod ad hoc, ut talis compositio seu transactio sit perpetuo obligans etiam successores, fieri debeat cum legitima authoritate & consensu Superiorum, *arg. c. Veniens 8. de Transact.* ubi declaratur, successorem non teneri stare Transactioni super Decimis factæ absque authoritate legitima Superioris. Concordat *c. 2. eod.* ibi: *Statuimus ut si super Decimis inter vos, & aliquam personam Ecclesiasticam de assensu Episcopi, vel Archiepiscopi facta fuerit rata, & inconcussa persistat.* Nihilominus talis transactio seu compositio super Decimis absque consensu facta, valet inter ipsas personas transigentes, prout cum Glossa docent citati DD. Fagnan. *in cit. c. Veniens n. 2.* & secundum Jo. Andream hic omnes, *arg. c. Jurib.* ut proin per talem transactionem quivis sibi ipsi, quamdiu Ecclesiam possidet, præjudicare valet, successorem vero sine consensu Superioris gravare nequeat. Ratio datur *cit. c. Veniens 8. h. t.* illis verbis: *cum inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur; nec pacta inter alios acta, aliis obesse patiamur,* quod idem colligitur ex Conc. Trid. *Sess. 6. de Ref. cap. 4.* ibi: *Concordiis, quæ tantum suos obligent authores, non etiam successores.*

Cæterum, quando fit transactio absolute, ac indefinite super Decimis, intelligi debet non tantum de præteritis & præsentibus, sed etiam de futuris, uti bene observat Glossa *in cit. c. 3. h. t. vers. Quamdiu viveret.* Pirhing *h. t. n. 120. arg. c. Quæ circa 22. de Priv.* Hinc etsi Monasterium v. g. cum Parocho super Decimis indefinite transigat, eadem transactio se etiam ad illa prædia extendit, quæ de novo acquirit. 119

III. Acquiri potest jus Decimandi per *Compromissum* in unum, vel plures arbitros, ita, ut eorum sententiæ seu arbitrio stare possint, ac debeant, casu quo in causa Decimarum litigantes, seu disconvenientes in eos compromittant, Abbas *in c. Apostolicæ 7. de his, quæ fiunt a Prælat.* Layman *lib. 4 tract. 6. cap. 6. a. 1.* Pirhing *h. t. num 123.* & alii, *arg. c. Apostolica de iis, quæ fiunt a Prælat.* & *c. 1. de Arbitr.* Debent tamen arbitri esse Clerici, non Laici, eo quod *generaliter* sit prohibitum, ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum, ut dicitur *c. contingit 8. eod.* ubi etiam ratio additur illis verbis: *quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.* Concordat *c. 2. de Judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici negotia Ecclesiastica tractare non præsumant.* Quo non obstante potest unus vel plures Laici Superioris Ecclesiastici authoritate una cum Clerico compromissarius fieri; prout notat Glossa *in cit. cap. Contingit. 8. de Arbitr. vers. Spiritualibus*, & docet Abbas *in c. Per tuas 9. eod. num. 6.* Layman *loc. cit.* & alii, *arg. cit. cap. Per tuas 9. eod.* Ratio est: tum quia tunc magis dignum, Clericus nempe, trahit ad se minus dignum, Laicum videlicet, ut sic res potius valeat, quam pereat, *arg. c. Quod in dubiis, de Consecr. Eccles. vel alt. & c. Abbate, de V. S.* Tum quia tunc Laicus aliquo modo authoritate Ecclesiastica sibi delegata procedit, prout dicitur *cit. cap. Per tuas 9. de Arbitr.* 120

Illud etiam observandum, quod compromissio super jure Decimarum fieri debeat cum consensu Superioris Ecclesiastici, & aliis solemnitatibus ad alienationem a Jure requisitis: Abbas in *c. Dilecti 4. n. 8. de Arbitr.* Layman, & Pirhing *loc. cit.* Ratio est: quia ex hoc, quod ipsa alienatio directe sit prohibita, indirecte censetur etiam prohibitus omnis actus, per quem deveniri potest ad alienationem: *Nam cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ex illis sequuntur. Reg. 39. de R. J. in 6.* tale quid autem est etiam compromissum, ut consideranti patet. 121

IV. Acquiri potest jus Decimandi *Permutatione*, qua una Ecclesia cum altera Decimas pro Decimis, vel alio jure spirituali permutat, *arg. c. Ad quæstiones 6. & c. fin. de Rerum permut.* juncta Gloss. *Ibid. vers. Temporalia*, docetque communis. Requiruntur tamen etiam ordinariæ Juris solemnitates ad alienationem rerum Ecclesiasticarum necessariæ: eo quod & ipsa *permutatio* inter species alienationis expresse numeretur, *c. Nullus 5. de Rebus Eccles. alien.* 122

V. Acquirere potest Clericus jus Decimandi *Donatione*: dummodo adsint debitæ Juris solemnitates ad alienationem requisitæ, eo quod *Donatio*; vel maxime etiam numeretur inter species alienationis, *cit. c. Nulli 5. de rebus Eccles. alien.* quæ tamen solemnitates non requiruntur, sed sufficit solus Episcopi consensus, si Laicus Ecclesiæ, vel loco Religioso Decimas donat, textu expresso *c. Cum Apostolica 7. de his, quæ fiunt a Prælat.* ubi etiam ratio additur, quia nempe *aliud est alienare quod ab Ecclesia possidetur, & aliud, quod detinetur a Laico ad usum Ecclesiasticum revocare*: subjungitur tamen *in eod. c. Cum Apostolica*, hoc intelligi debere, quod videlicet sufficiat solus consensus Episcopi *de illis Decimis, quæ Laicis in Feudum perpetuo sunt concessæ*: supple, *& illis, quas alias justo titulo possident.* Non item de illis, quas 123

Laici

Laici injuste possident, hæ enim necessario restitui debent illi Ecclesiæ, ad quam spectant, ut bene notat Glossa *in c. c. vers. in Feudum*. Ratio est; quia Episcopus sola authoritate sua non potest jura uni Ecclesiæ auferre, & alteri dare, *arg. c. 1. de reb. Eccl. alien.* quod item etiam habetur *c. Cum Apost. de His, quæ fiunt a Prælat.*

124 VI. Acquirere potest Clericus præfatum jus Decimandi *Præscriptione*, prout habet communis ac certa, *arg. c. Cum sint*, 18. *& c. Ad Apostolica*, 20. *& c. Cum contingat* 29. *h. t.* Ratio est; quia dictæ Decimæ formaliter sumptæ solo Jure humano debentur huic vel illi Clerico, aut Ecclesiæ in specie, Jure Divino solum præcipiente, ut Clericis loco Dei in signum universalis dominii Decimæ solvantur, relinquendo authoritati Ecclesiasticæ, quibusdam Clericis in specie eas tribui velit; atqui contra Jus humanum valet consuetudo legitime præscripta, per vulgaria, ergo.

125 Quantum autem tempus ad præscribendas Decimas requisitum sit, una responsione satisfieri non potest, sed distinguendum, & attendendum est, quinam, & contra quem præscribat. Nam I. Si *Præscriptio* sit contra Laicum, vel Contra Clericum privatum, cui non de Jure communi, sed aliunde v. g. privilegio, donatione, hæreditate, aut alio simili modo Decimæ competunt, vel si sit *Præscriptio* contra aliam causam profanam non privilegiatam, sufficit decennium inter præsentes & vicennium inter absentes; quisquis dein, sive Ecclesia, sive Parochus, sive Monasterium, sive alius Clericus præscribat, Rebuffus *de Decimis*; *q.* 13. *n.* 100 Paul. Parif. *Vol.* 4. *consil.* 25. Cuman, *Consil.* 83. Engel *h. t. §.* 2. *n.* 21. Konnig *h. t. n.* 14. & alii. Ratio est, quia universaliter loquendo ad præscribenda bona immobilia privatorum sufficit præfatum tempus prout amplius diximus *Lib.* 2. *Tit.* 26. *§.* 6. *n.* 1. *& seqq.* Nec refert, quod Decimæ sint jus spirituale, ad quod præscribendum plus temporis requiri videtur per Jura *lib.* 2. *Tit.* 26. *§* 6. *de Præscript.* citata: Nam contra est, quod jura ibidem allegata tantum sint intelligenda in casu, quo hujusmodi jura possidentur ab Ecclesiis, vel aliis causis piis; vel quando jus specialiter favet illi, contra quem fit præscriptio, ac præscribenti resistit: non item si jus spirituale possidetur a privato, nullam specialem Juris assistentiam, vel favorem habent.

126 II. Quando *Præscriptio* fit contra aliquam causam piam, puta, Monasterium, Hospitale, Capitulum, vel aliquam Ecclesiam, non tamen Parochialem, requiruntur, & sufficiunt quadraginta anni cum bona fide, quicunque deinde, sive alia pia causa, sive Parochus, sive Clericus privatus præscribat. Ratio est; quia universaliter loquendo ad præscribendas res immobiles, contra Ecclesias, vel alia loca & causas pias præfatum tempus sufficit; & requiritur, uti late probavimus *Lib.* 2. *Tit.* 26. *§.* 6. *n.* 162. *& seqq.*

127 III. Quando præscribuntur Decimæ contra Ecclesiam Parochialem, ordinarie requiruntur quadraginta anni una cum titulo, vel tempus immemorabile, Communis ac certa. Probatur ex illa Regula generali: quod ad præscriptionem contra Ecclesiam requiratur dictum tempus cum titulo, quoties Jus commune resistit, vel præsumptio est contra præscribentem, textu aperto *c.* 1. *de Præscrip. in* 6. at ubi Jus commune resistit præscribenti Decimas contra Ecclesiam Parochialem, præbetque præsumptionem pro Parocho contra præscribentem, hoc ipso, quod expresse statuat, Decimas de Jure pertinere ad parochos, *c.* 29. *& c.* 30. *h. t.* ergo. Ex quo colliges differentiam inter præscriptionem decimarum contra Ecclesiam Parochialem & non Parochialem: quod nempe in præscriptione contra Ecclesiam Parochialem requiratur præter 40. annos, justus titulus, contra Ecclesiam non Parochialem vero sufficiat bona fides sine titulo. Ratio autem differentiæ quia pro Ecclesia Parochiali, non item pro aliis adest præsumptio Juris, ejusque specialis assistentia & favor in præscribentem, prout cum aliis bene advertit Engel *loc. cit.*

128 Dicitur autem *ordinarie*, quia limitant Doctores præfatam doctrinam in casu, quo Parochus contra alterum Parochum præscribit decimas prædiales de agris & fundis, sui parochiani in alterius Parochia existentibus; tunc enim (ajunt) sufficit ad præscriptionem inter præsentes decennium, inter absentes vero vicennium. Abbas *in c. Cum sint*, 18. *n.* 6. *ad finem*. Covarruvias *lib.* 1 *Variar. Resolut. cap.* 17. *n.* 8. *§.* 8. Pirhing *h. t. n.* 117. & alii. Rationem dant; quia in tali caso Jus præscriptioni non resistit, sed potius assistit, utpote expresse declarans, quod in controversia, quis decimas de prædiis in alterius Parochia sitis percipiat, standum sit consuetudini diu obtentæ, prout ex *c. Cum sint* 18. *& c. Ad Apostolica* 20. *h. t.* jam dictum est supra *n.* 94. Tempus autem 10. annorum est diuturnum, seu longum, *arg. L.* 1. *C de Præscr. long. temp.* 10. *vel* 20 *annorum in Rubr. & Nig.* Abbas *l. c.* & alii.

Quibus non obstantibus probabile est, etiam in hoc casu requiri 40. annos cum bona fide, licet non cum titulo, quamvis enim in tali casu Jus non resistat præscribenti, sicque faciat, quod una cum 40. annis non requiratur titulus, sed sufficiat bona fides, tamen eundem non eximit ab alia Juris dispositione, quæ universaliter vult, quod ad præscribenda contra Ecclesiam bona immobilia requirantur 40. anni cum bona fide, juxta dicta, & probata *n.* 126. Hinc sicut haud obstante, quod Jus non resistat præscribenti decimas contra Ecclesiam non Parochialem, v. g. Monasterium, requiruntur 40. anni cum bona fide; ita etiam non obstante, quod Jus non resistat in controverso casu, præscribenti, 40. anni cum bona fide erunt necessarii; Secus Ecclesia Parochialis, contra quam præscribitur, foret deterioris conditionis in materia decimarum, quam alia Ecclesia non Parochialis; quod nullus dixerit. 129

§. VII.

De Decimis, quas Laici habent; item de Decimis Novalium.

SUMMARIUM.

130 *Laici non sunt capaces juris decimandi fundati in spirituali officio.*
131 *Nec alia ratione illud acquirere valent.*
132 *Quam Privilegio Summi Pontificis.*
133 *Solvitur objectio.*
134 *Episcopi, [illegible] Ecclesiarum Prælati olim poterant dare Laicis decimas in Feudum: sed hodie non amplius possunt.*
135 *Decimæ ab Episcopis olim Laicis concessæ licite etiam hodie ab eis retinentur.*
136 *Quivis Clericus absque ulla Juris solemnitate, potest ad tres annos elocare decimas etiam Laicis.*
Statutum in præjudicium Clericorum inferiorum non potest facere Episcopus. Ib.
137 *Ultra triennium absque solemnitate elocari non possunt.*
138 *Laici nulla, nec immemoriali præscriptione acquirere valeant jus decimandi.*
139 *Incapax possidendi, est incapax præscribendi rem aliquam.*
140 *Respondetur ad rationem in contrarium.*
141 *Qua ratione Laici hodie fruantur decimis?*
142 *Multum refert, an Laicus titulo præscriptionis, an vero jure præsumpti tituli possideat decimas.*
143 *Laicus nesciens, decimas absque justo titulo ab antecessoribus fuisse acquisitas, vel immemorabili tempore nondum possideri, eas dimittere debet.*
144 *Possessio immemorabilis etiam sine fama privilegii habet vim præsumpti privilegii vel tituli.*
145 *Laici jus decimandi, quod habent, in alios transferre possunt.*
146 *Solvitur* c. Prohibemus, 19. h. t.
147 *Novalia proprie, & improprie, quid?*
148 *Decimæ Novalium proprie talium spectant ad Parochum.*
149 *Exceptis Novalibus Regularium.*
150 *Si Novalia in confinio duarum Parochiarum existunt, decimæ inter Parochos erunt dividendæ proportionaliter.*
151 *Novalium intra nullius parochiæ limites existentium decimæ ad Episcopum pertinent.*
152 *Privilegium percipiendi decimas non extenditur ad Novalia.*

153 Col.

153 *Solvitur instantia ex c.* Ex parte 27. h. t.
154 *Quid ubi conceditur, etiam minus concessum esse videtur, quando procedat. Ibid.*
155 *Privilegium percipiendi decimas, etiam Novalium, quomodo intelligendum? & n. seq.*
156 *Privilegium eximens a solutione decimarum extenditur etiam ad Novalia.*
157 *Solvitur objectio.*

130 QUæritur I. An etiam, & quomodo Laici acquirere possint jus decimandi? Notandum prius, jus decima dupliciter considerare posse, videlicet *primo*, quatenus est jus spirituale fundatum in titulo spirituali officii, seu obligationis ministrandi spiritualia. *Secundo* quatenus abstrahit ab omni titulo spirituali prout competit jus percipiendi Decimam partem fructuum in signum universalis dominii Dei præstitam, absque ullo respectu ad officium spirituale, Resp. I. Laici nullo modo sunt capaces juris Decimandi in prima consideratione accepti: In certa & unanimis cum Glossa *in c. Quamvis. 17. Vers. concesserit*, *h. t.* habeturque clare statutum in Jure per plures Canones, uti *can. 1. caus. 16. q. 1.* ubi Laici Decimas possidere prohibentur, & oppositum facientes dicuntur *Sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere*, idem deducitur *ex c. Ad hæc 15. & c. Quamvis 17. h. t.* ibi; *Nimis grave, & Divini dignum animadversione judicii habetur, quod Laici, quod Sacerdotum est, in rebus Ecclesiasticis* (de Decimis est sermo) *usurpent*: Concordat *c. prohibemus, 19. eod. c. Causam 7. de præscript.* cum Concordantiis. Ratio est; quia hoc ipso, quod Laici officia spiritualia præstare nequeant, ex titulo officii spiritualis Decimas percipere nullatenus possunt, Pirhing *h. t. n. 136.* Suarez, & alii.

131 Resp. II. Etiam in secunda consideratione acceptum jus perpetuum Decimandi nulla ratione Laici acquirere possunt, quam quasi privilegio, seu concessione Pontificis. Est communis, patebitque ex Conclusionibus illico sequentibus. Ratio interea est, quia etiam Decimæ, quæ in signum universalis dominii absque respectu officii spiritualis dantur, ex præcepto Divino dari debent Clericis, & non Laicis, prout constat ex dictis supra, clareque habetur *in c. Tua nobis, 26. h. t.* ubi: *Decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit*: & infra: *Cum Deo debita sit solutio Decimarum in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, &c. Laici sunt cogendi*: ergo cum præcepto Divino nemo contravenire licite valeat, jus perpetuum Decimandi Laicis nemo dare, consequenter nec ipsi ulla ratione acquirere possunt, nisi privilegio, seu concessione Summi Pontificis. Nam

132 Resp. III. Licite, & valide potest Summus Pontifex Laicis non tantum in Feudum & Emphyteusim, sed etiam perpetuo donare jus decimandi in secunda acceptione consideratum, si id exigit bonum Ecclesiæ. Patet multiplici experientia, quia videmus, quod varii Pontifices diversis Regibus, Principibus, Ducibus, Nobilibus, ob eorum præclara merita, vel beneficia in Ecclesiam collata, aut quando alias ita exigebat Ecclesiæ bonum commune, perpetuo concesserint Laicis jus decimandi cum potestate transferendi illud successoribus suis: ex quo venit, quod multi adhuc laici Principes, Nobiles jus decimandi possideant, illoque perpetuo fruantur.

133 Dices juxta dicta *num. præced.* Decimæ in signum universalis dominii debitæ, ex præcepto Divino solvi debent Clericis: ergo Papa illas percipiendi jus perpetuum tribuere non potest Laicis, eo quod in Jure Divino dispensare nequeat. Ad hanc objectionem respondetur eo modo, quo supra *n. 86.* ubi vide. Quibus tamen adde, quod a plurimis jam annis Pontifices Laicis jus Decimandi perpetuo concedere & donare non amplius soleant, sed tantum ad tempus loco subsidii, v. g. tempore belli, quod Catholici Principes contra infideles, hæreticos, aut alios Ecclesiæ hostes pro totius Ecclesiæ bono communi gerunt: vel ad summum in Emphyteusim, vel Feudum pro reciproca recognitione alicujus obsequii Ecclesiæ præstandi: prout communiter advertunt DD. Porro si quando Pontifex Decimas ab aliqua Ecclesia vel ex toto, vel ex parte auferens tribuit Laicis, necesse est, ut dictis Clericis Ecclesiæ Ministris alia honestæ sustentationis subministrentur media, nisi aliunde sufficientes jam haberent redditus Ecclesiasticos; prout cum aliis bene observat Layman.

Resp. IV. Quamvis olim Episcopi, ac alii Ecclesiarum Prælati jus Decimandi in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo concedere potuerint, hodie tamen a tempore Concilii Turonensis celebrati sub Urbano II. anno 1096. vel saltem a tempore Concilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III. anno 1179. teste Covarruvia *lib. 1. Variar. Resolut. cap. 7. n. 4.* & Barbosa *in cap. 1. de His, quæ fiunt a Prælat. n. 2.* id sine consensu Summi Pontificis facere amplius non possunt. Prima pars, quod olim potuerint; desumitur *ex c. Tua 25. h. t.* ubi supponitur, quod ab antiquo Decimæ in Feudum Laicis dari potuerint: & constant ex Decreto Urbani II. revocantis dictam potestatem, uti legere est *in l. 1. Feud. tit. 6.* docetque Zoesius *h. t. n. 4.* Covarruvias *loc. cit.* Azorius *part. 1. lib. 7. cap. 36. q. 12.* Pirhing *eod. n. 139.* & communis aliorum. Rationem dat Suarez, quia Episcopus in sua Diœcesi idem facere potest, quod Papa in universa Ecclesia, nisi a Jure; vel aliunde prohibeatur. Altera pars, quod de facto non amplius possint, patet ex citato Decreto Urbani II. relato *in lib. Feud. tit. 6.* Vel si cum aliquibus dictum Decretum non receptum contendis, ex Concilio Lateranensi relato *cap. prohibemus 19. h. t.* ubi dicitur, quod Laici Decimas sibi concessas *illicite* possideant, ac non illicite possiderent, si prohibitio concedendi facta non esset. Eadem pars liquet ex *cap. Ad hæc 15. & cap. Quamvis 17. eod.* ubi Ecclesiarum Prælati graviter increpantur; & maxime delinquere dicuntur, qui Decimas Laicis concedunt. Concordant *cap. Cum Apostolica 6. in fine, de His, quæ fiunt a Prælat. & c. 2. § Sane in fine h. t. in 6.* Ratio autem hujus prohibitionis fuit abusus, & nimia prodigalitas Prælatorum in concedendo Laicis jura decimandi cum gravi dispendio ac præjudicio status Clericalis.

Resp. V. Licet Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati hodierno Jure jus decimandi Laicis in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo concedere non possint, *arg. Juribus n. præced. cit.* Valent tamen etiamnum hodie illorum concessiones ab eisdem factæ ante Concilium Lateranense, & Decretum Urbani VIII. possuntque Laici licite, hodie quoque retinere jus Decimandi antecessoribus suis ante dictum Decretum concessum. Engel *h. t. num. 22.* Pirhing *eod. n. 139.* Covarruvias *lib. 1. Variar. Resolut. cap. 17. n. 4. §. Olim sane*, cum communi, Idque clare patet ex *cit. cap. Cum Apostolica, 7. in fine, de His, quæ fiunt a Prælat. cap. 2. Sane, in fine, h. t. in 6.* Idem constat ex *cit. libr. 1. Feud. tit. 6.* ubi etiam Potestas Civilis venerans Urbani II. Decretum, ait: *Quod Feudum hujusmodi, post Urbani Decretum datum, sit nullum; quod autem ante illud datum, firmiter debet permanere.* Ratio est; quia nova Jura prohibentia Decimarum concessionem perpetuam, solummodo ad futura, non autem ad præterita tempora se extendunt; consequenter quia tempore dicta Jura antecedente per Episcopos, aliosque Ecclesiæ Prælatos Laicis jus Decimandi licite & valide in perpetuum concedebatur, licite & valide idem etiamnum retinent.

Resp. VI. Possunt non tantum Episcopi, & Ecclesiarum Prælati, sed & Parochi, ac alii Clerici jus Decimandi habentes, commoditatem fructuum Decimalium ad unum vel plures, saltem tres annos absque omni alia Juris solemnitate cuivis etiam Laico elocare, prout clare decisum habetur *cap. 2. de Locat. & Conduct.* & docet ibi Glossa *Vers. Statuto* communiter recepta, Barbosa *in cit. c. 2. eod. n. 1. & 2.* Abbas *ib. n. 1. 2. & 3.* Anchoranus *ibi n. 2. & 3.* Ratio est; quia Decimæ sic spectatæ, sunt quid mere temporale, consequenter Laicis locari, ac distrahi possunt, & quidem *libere*, id est absque licentia Superioris, & alia Juris solemnitate imo *non obstante Diœcesanorum Episcoporum contrario statuto*, prout expresse statuitur *cit. cap. 2. loc. & conduct.* & observant cum Glossa DD. citati, qui etiam rationem allegant, scilicet, quod licet Episcopus possit condere statutum in sua Diœcesi quatenus spectat ad suam jurisdictionem, *arg. cap. 2. de constit. in 6.* non tamen facere possit statuta in præjudicium Ecclesiarum, vel Clericorum inferiorum, vel contra jura eorum, sine eorundem consensu. Hinc quia

quia teste Glossa *loc. cit.* quidam Episcopi fecerunt statutum, vi cujus Decimæ Parochiales soli Presbyteris locari poterant, Pontifex statutum hujusmodi pro nullo declaravit, & concessit, quod non obstante tali statuto possint Decimæ libere elocari cuivis etiam Laico, si elocans putat, qu.d inde conditionem suam faciat meliorem.

137 Dicitur autem notanter in Conclusione *saltem ad triennium*, licet enim aliqui cum Pirh. *h. t. n.* 138. Covarruvia, *l. 2. Variar. Resolut. cap.* 16. *n.* 6. *ad finem* velit, quod a Parocho, & aliis Clericis hujusmodi elocatio etiam ad plures annos, imo ad totum tempus vitæ elocantis fieri valeat; *arg. cit. c.* 2. *de Locat. & cond.* ubi sine ulla determinatione temporis conceditur talis elocatio, & unica ponitur limitatio, ne videlicet *hujusmodi* locatio ad Feudum, vel alienationem videatur extendi: Nihilominus sententia de solo triennio Juri conformior, & tanc tutior est, eamque tenet Barbosa *in cit. c.* 2. *eod. n* 4. & *in Extravag. Ambitiosæ, de Rebus Eccles. alien. n.* 4. cum pluribus ab eodem allegatis, *arg. cit. Extravag. Ambitiosæ*, ubi prorsus *omnium rerum, & bonorum Ecclesiasticorum*, consequenter etiam fructuum Decimalium locatio ultra triennium pro nulla & invalida declaratur, si absque consueta ad alienationem solemnitate Juris fiat. Accedit, quod locatio ad longum tempus præsertim ad vitam locantis, vel conducentis expresse videatur etiam prohibita, *Clem.* 1. *de Rebus Eccles. alien.* cum talis elocatio habeatur pro perpetua, uti observat Glossa *in eitat. Clem.* 1. *V. Ejus*. *Arg. L.* 1. *ff. Pro socio*, vide Covarruviam *loc. cit. n.* 1. Nec refert, quod fiat de sola commoditate fructuum, quia & horum elocatio, si ad longum tempus fiat, in materia prohibita habetur pro alienatione, ad evitandam fraudem, Covarruvias *loc. cit. n.* 1. citans Baldum, Fabianum, & Carol. Molin.

138 Quæritur II. An Laici *Præscriptione* & *consuetudine* saltem immemorabili acquirere possint jus Decimandi, prout acquirere valent Clerici? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi est; tum quia, *quæ sunt acquisibilia privilegio, sunt acquisibilia consuetudine*; atqui juxta dicta Laici concessione, & quasi privilegio Summi Pontificis acquirere possunt jus Decimandi; ergo & consuetudine. Tum quia consuetudo immemorabilis æquivalet privilegio, *arg. c. Super quibusdam* 26. *de V. S.* ibi Glossa *vers. Non extat memoria, & c.* 1. *de Præscript. in* 6. & *l. Hoc jure, §. Ductus aquæ, ff. de Aqua quotid.* quibus non obstantibus. Resp. Laici nulla etiam immemorabili præscriptione acquirere valent jus Decimandi. Engel *h. t. num.* 23. Pirhing *de Præscript. nu.* 41. Rebuffus *de Decimis quæst.* 10. *n.* 25. Covarruvias *Var. Resolut. lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 5. Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 6. *n.* 8. & communis aliorum. Probatur manifeste ex *c. Causam* 7. *de Præscript.* ibi. *Quia cum Laici Decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione*; ubi notanda sunt verba: *nulla ratione*, id est, nullo modo, ergo nec tempore immemorabili. Ratio redditur in textu allegato, videlicet, quia *Decimas detinere, seu possidere non possunt*; sive quia sunt incapaces possessionis Decimarum: quod enim quis possidere non potest, etiam præscribere nequit, cum *sine possessione* præscriptio non procedat, *Reg.* 3. *de reg. Jur. in* 6. & diximus supra *Lib.* 2. *Tit.* 26. *de Præscr. num.* 184.

139 Nec dicas; Laici privilegio, & concessione Papæ Decimas legitime possident; ergo possessionis, & consequenter præscriptionis capaces esse videntur. Nam contra est; quia ad præscribendam aliquam rem non sufficit quod ex speciali privilegio Papæ quis sit capax ad possidendam rem illam, sed debet etiam sine privilegio de Jure esse capax, seu Jus non debet ei resistere, eumque pro incapace possessionis habere; cum enim præscriptio a solo Jure positivo sit introducta, nullam vim habere potest, ubi eis Jus resistit, *arg. l. Ubi lex* 24. *ff. de Usucap.* & docent cum communi Abbas *in cit. cap. Causam* 7. *de Præscript. n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 43. Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 6. *n.* 9. Jus autem resistit Laicis, eosque possessionis & præscriptionis Decimarum incapaces declarat, *c. Causam* 7. *de Præscript.* argo,

140 Ad rationem dubitandi *num.* 138. positam respondetur, eam procedere, quando quis absque privilegio possessionis capax est. Dein consuetudo immemorabilis præbet quidem præsumptum titulum, hic tamen ad præscribendum sufficiens non est, si præscribens possessionis de Jure capax non est.

Quæritur III. An ergo damnandi sint Laici percipientes hodie Decimas, quas percipiendi nullum titulum, quam tempus immemorabile allegare, & probare valent? Resp. Negative, quamdiu non constat de vitioso initio. Covarruvias *loc. cit. §. Sed si dubitetur*. Joan. Andreas *in cap. Cum Apostolica, de His, quæ fiunt a prælat.* Anchoranus *in cap. Causam* 7. *de Præscript.* Engel *loc. cit.* Layman *loc. cit.* & communis aliorum. Ratio est; quia licet tempus immemorabile non juvet Laicos ad faciendam præscriptionem juris Decimarum, juvat eosdem in hoc, quod faciat & causet pro ipsis præsumptionem privilegii, vel justi tituli, ac sufficientem ejusdem probationem, etiamsi titulus vel privilegium aliter probari nequeat, *arg. cap. Super quibusdam de V. S. l. Hoc jure §. Aquæ ductus ff. Aqua quotid. & l. fin. de Aqua pluvia arcenda.* Ratio est: quia quando tot annorum intervallo, Laici jus Decimandi pacifice detinent, nemine eisdem quæstionem movente merito præsumendum est, eos juste possidere incæpisse, ex privilegio videlicet & concessione Summi Pontificis, vel per infeudationem per Episcopum, vel aliam Ecclesiæ Prælatum ante Decretum Urbani II. & Concilium Lateranense factam, licet instrumentum aliquod desuper edere, aut aliter probare non valeant: cum enim varii sint casus, ex quibus Instrumenta perire, vel perdi possint, utpute, incendio furto, murium depascentium, insidiis, injuria dilacerantium, imo ipsa vetustas paulatim cuncta consumat, non debet Ecclesia in tot humanæ conditionis casibus occasionem aucupari, Laicos privandi jure, quod forte Majores ob præclara in Ecclesiam merita obtinuerunt. 141

Dices: quod interest, an Laicus jure præscriptionis ob immemorabile tempus retineat jus Decimandi; an vero idem jus eisdem relinquatur ob privilegium ex immemorabili tempore præsumptum? Resp. multum omnino referre: si enim jure præscriptionis acquireret, illud retinere posset, etiamsi postea tempore ad præscriptionem necessario, jam completo venire in notitiam, quod absque legitimo titulo injuste possidere incæpisset: cum non amplius vitiose, sed jure præscriptionis legitime possideret. Secus est, si ob solam præsumptionem justi tituli retinet; quia in tali casu jus Decimandi dimittere, & Parocho restituere debet, quamprimum insufficientem notitiam falsæ præsumptionis venerit, quocunque tandem tempore notitiam acquirat: prout bene observat Felinus *in c. accedentes de Præscript. in* 6. & post ipsum Engel *loc. cit. n.* 27. & alii, estque bene notandum. 142

Hinc notanter dicitur, *quamdiu non constat de vitioso initio*: quamprimum enim de hoc constat, jus Decimarum relinquere debet; etsi immemorabili tempore ab antecessoribus fuerit possessum. Quod idem dic, quando constat, quod immemorabili tempore nondum possideatur, non nisi immemorabile tempus præsumptum titulum præbet. Quid autem sit tempus immemorabile, & quomodo probetur, vide supra *Lib.* 2. *Tit.* 26. *de Præscr. n.* 122. *& seqq.* 143

Porro licet Abbas *in cap. cum Apostolica* 7. *de His, quæ fiunt a Prælatis num.* 12. & ibi Joan. Andreas, Felinus, *in cap. Cum contingat, de Foro compet. nu.* 4. Cardinalis du Luca *de Decimis, discurs.* 6. *num.* 24. *&* 25. allegans plures Rotæ Decisiones, velint, ad hoc, ut Laicus retinere valeat Decimas, præter tempus immemorabile, requiri insuper famam privilegii, debereque Laicum probare communem famam, quod antecessoribus Decimæ ex privilegio concessæ, vel ante Concilium Lateranense in Feudum datæ sint. Nihilominus sententia contraria, videlicet, quod talis fama non sit necessaria, communior est, ac satis probabilis, eamque tenet Covarruvias *lib.* 1. *Variar. Resolut. cap.* 17. *num.* 5. *§. Sed si dubitetur*. Pirhing *de præscript. num.* 44. & alii. Ratio est; quia universaliter tempus immemorabile etiam absque fama privilegii vel tituli, habet vim privilegii, ac tituli, *arg. cap.* 1. *de præscript. in* 6. *cap. Super quibusdam de V. S.* juncta *l fin. ff. de Aqua pluvia arcend.* ibi: *Quibus authoritatem vetustas dedit, licet jus non probetur, tuendi sunt.* Nec possunt Adversarii ex Jure probare, cur in materia Decimarum, & non in aliis requiratur fama privilegii, vel 144

alte-

alterius justi tituli in specie. Si dicunt rationem diversitatis esse, quod Laicus sit de Jure incapax possessionis Decimarum, *cap. causam 7. de præscript.* Resp. esse saltem capacem ex privilegio: & fuisse capacem ante Concilium Lateranense per infeudationem, quod utique sufficit ad hoc, ut ex tempore immemorabili consurgere possit præsumptio, eos ex simili titulo Decimas possidere incæpisse.

145 Quæritur IV. An Laici jus decimandi, quod ex legitimo, vel saltem præsumpto titulo juxta dicta possident, possint per venditionem, donationem, mutationem, vel per alium contractum in alios transferre Laicos? Resp. Affirmative, Barbosa *in cap. prohibemus 19. h. t. num. 7.* Menochius *Illustrium cap. 89. num. 2.* Sylvester *verf. Decimas n. 16. dicto 3.* Guttierez *practic. qq. l. 1. cap. 15. num. 5. & 6.* Pirhing *h. t. num. 144.* ubi Glossa *in cit. cap. prohibemus h. t. verf. Laicos* contra Abbatem *in idem cap. n. 4.* & plures alios. Ratio est; quia quivis potest jus sibi legitime competens in alium transferre, nisi Jure prohibeatur, *arg. l. Inre Mandata C. Mandati*, atqui nullum Jus assignari potest; ergo. Nec dicas, obstare, quod jus decimandi sit quid spirituale. Nam contra est, quod juxta dicta possit jus Decimandi, ut abstrahit a titulo spirituali, dari Laicis saltem privilegio Summi Pontificis: quomodo si eis datur, prout dari olim consuevit, datumque præsumitur, reputatur inter patrimonialia ipsorum, & ut quid profanum censeri debet, ut cum aliis bene observat Barbosa *loc. cit. arg. l. pater filium 38. ff. de Legat. 3. & cap. 2. de Feudis.* Confirmatur *in dubiis optima Legum interpres est consuetudo. l. 37. ff. de Legibus*: atqui Jura, quæ ab Adversariis contra Conclusionem allegantur, obscura sunt & dubia: ergo standum erit consuetudini: Hæc autem passim, præsertim in Germania, Gallia, & Hispania habet, quod Laici Decimas, quas ab Antecessoribus habent, pro libitu distrahant: ergo.

146 Objiciunt Adversarii textum *c. prohibemus 19. h. t.* ubi se potissimum, & vix non unice fundant, ibi: *prohibemus ne Laici Decimas, cum animarum suarum periculo detinentes in alios Laicos possint aliquo modo transferre.* Resp. hunc textum non loqui de Decimis, quas juste & legitime ex vero vel præsumpto legitimo titulo possident, sed de illis, quas injuste detinent, prout aperte liquet ex verbis *Laici Decimas cum animarum periculo detinentes*: Hæc enim verba non verificantur de Decimis legitimo titulo possessis; has siquidem tuta conscientia, & sine animarum periculo retinent, uti ipsi Adversarii fatentur. Illud solum notandum, quod, ubi constat, jus Decimandi Laico esse perpetuo concessum in Feudum, Laicus in alienatione ejusdem observare debeat ea, quæ de Feudis dicta sunt supra *Tit. 20. de Feudis.*

147 Quæritur V. Quibus debeantur Decimæ Novalium? Ante responsionem notandum, Novalia proprie, & improprie accipi posse. *Novalia proprie* juxta SS. Canones dicuntur, quando ex sylva v. g. palude, aut alia terra ultra memoriam hominum inculta jacente ad culturam fit, seu erigitur ager v. g. *c. Quid per Novale 21. de V. S.* ubi Papa dicit, quod *per Novale intelligat agrum de novo ad culturam redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando fuerit cultus.* Dicitur autem *juxta SS. Canones*; quia de Jure Civili *l. Sylva 30. ff. de V. S. Novalis est terra præcisa, quæ anno cessavit, id est, inculta jacet. Novalia improprie talia* sunt, quando in locum prius cultum alii a prioribus distincti inferuntur fructus: ut si ex pratis, pomariis, vineis, pascuis &c. fiant agri *wan Wisen, Obst- oder Wein Garten ambgerissen werden.* Item si agro prius frumentario inferantur lupuli, vel plantetur vinea &c. Engel *h. t. n. 11.*

148 Resp. I. Si Novalia improprie dicta fiant ex talibus fundis; de quibus prius vi consuetudinis nullæ solvebantur Decimæ, prout sæpe fit in his partibus, dum ex pascuis pratis, pomariis, sylvis, &c. (de quibus vi consuetudinis nullæ solvuntur Decimæ) fiunt agri frumentarii, tunc Decimæ de iis debentur Parocho loci, non obstante, quod aliis, ex aliquo titulo, privilegio v. g. debeantur Decimæ Engel *h. t. n. 11.* & alii. Ratio est: Tum quia Parochus fundatam in Jure intentionem habet, percipiendi omnes Decimas *c. cum contingat 29. & c. 30. h. t.* Tum quia Decimæ Novalium specialiter Parochis appropriantur, adeo ut ad eas non fiat extensio, etsi alicui ex privilegio, vel alio titulo competat jus omnes Decimas alicubi percipiendi *c. Tua 25. c. Cum contingat 29. h. t. & c. 2. h. t. in 6.* Nec dicas, quod canones loquantur de solis Novalibus proprie & non de improprie dictis. Nam contra est, quod canones indistincte loquantur, consequenter indistincte intelligendi sunt, cum *ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debeamus*; *l. de pretio ff. de public. in rem actione*, præsertim si manendo in sensu indistincto reditur ad jus commune: prout fit in præsenti; nam Decimæ Novalium pertinent de Jure communi ad Parochum. Accedit: quod etiam Decimæ Novalium improprie dictorum expresse attribuantur Parochis, adeo ut eas etiam Regulares alias a solutione Novalium exempti solvere debeant Parocho loci *cap. Commissam 3. h. t.* & ibi Glossa *verf. pascuis.*

Resp. II. Si Novalia improprie dicta fiunt ex fundis, de quibus antea solvebantur Decimæ, debentur de illis Decimæ illi, qui prius ex tali fundo percipiebat Decimas, sive Parochus sit, sive alius, cui ex privilegio v. g. Decimæ competunt. Fagnan. *in c. Commissam 4. h. t. a n. 12.* Jo: Andreas *ibid. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 112.* Covvaruvias *pract. q. 37. n. 5.* dicens esse communem, *arg. c. commissum 4. h. t.* ubi præcipitur, *ut sicut de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de iisdem ad frugum fertilitatem translatis Decimæ persolvantur.* Ratio est; tum quia qui semel in legitima possessione Decimandi ex aliquo fundo est, in illa manebit, quidquid postea in eo satum, seu plantatum fuerit, *arg. c. Cum in tua 30. h. t.* ibi: *Eis procul dubio debentur Decimæ fructuum eorum, cum ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis.* Tum quia licet mutetur cultura, ejus tamen substantia manet, ut *l. c.* observat Jo: Andr. Tum quia alias quivis pro libitu quemvis privilegiatum privare posset jure Decimandi; faciendo ex agro pratum, vel vineam, aut contra. Et hoc insinuari videtur *c. 29. h. t.* ubi dicitur, Decimæ Novalium pertinere ad Parochum: *Nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat, Novalium Decimas ad alium pertinere*; Hæc namque ratio merito etiam assignatur quasi possessio percipiendi Decimas de fundis, ex quibus dein fiunt Novalia improprie dicta.

Resp. III. Decimæ de *Novalibus proprie dictis* spectato Jure communi, & seclusis privilegiis pertinent ad parochum loci, in quo facta sunt Novalia. Barbosa *in c. Quoniam 13. h. t. num. 1.* & ibi Abbas *num. 1.* Pirhing *eod. n. 100.* Engel *eod. n. 11.* cum communi & certa aliorum, textu claro *cit. c. Quoniam, 13. h. t.* Ratio est quia universaliter *perceptio Decimarum ad parochiales Ecclesias de Jure communi spectat*, ut dicitur *c. Cum contingat 29. & c. Cum in tua 30. h. t.*

Dicitur notanter *seclusis privilegiis*; quia juxta dicta 149
n. 70. & seqq. de Novalibus Regularium, quæ propriis manibus, aut sumptibus colunt, Decimæ non ad parochum, sed ad ipsos pertinent Regulares; seu potius hi de illis nullas tenentur parocho dare Decimas, *c. Ex part. 10. h. t.*

Resp. IV. Si novalia liquido existunt in confinio dua- 150
rum Parochiarum, ita ut una pars agri de novo ad culturam redacti reperiatur intra unius, altera vero intra alterius parochiæ limites, Decimæ hujusmodi Novalium inter duos Parochos juxta propositionem terræ in cujusvis parochia existentis dividi debent. Abb. *in c. Quoniam 13. h. t. n. 5.* & ibi Barbosa *n. 5.* Pirhing *h. t. n. 102.* & alii. Ratio est; quia quivis parochus de fructibus terræ in sua parochia existentis Decimas de Jure percipit *cit. c. Cum contingat 29. h. t.* ergo ubi constat, aliquod terræ spatium in certa parochia situm esse de fructibus illius spatii Decimas percipere debet. Quod si vero Novalia in tali loco existant, ut constet quidem; quod ad alterutram in duas parochias locus pertineat, nescitur tamen ad quam, vel ignoretur, an majus vel minus spatium ad hanc vel illam Parochiam spectet, Decimæ æqualiter inter duos parochos erunt dividendæ. Barbosa *loc. cit.* ob jura & rationes dictas. Et quamvis hoc ultimum sit valde commune inter DD. non desunt tamen Doctores docentes, in hoc ultimo Decimas pertinere ad parochum Sacramentalem, seu illum qui est verus Parochus & Pastor Domini Novalium. Rationem dant, quia talis habet duplex, vel saltem fortius jus quam alius Parochus: nam in primis habet æquale jus cum alio ratione fundi, dein etiam habet hoc, quod de Jure communi omnes decimæ spectent

ad

ad Parochum Sacramentalem *c. 29. & 30. h. t.* Nec dicas hos canones verificari de Decimis personalibus, non autem prædialibus. Nam contra est, quod etsi non certum, tamen dubium quin & probabile sit. Etiam prædiales Decimas in aliena parochia existentes pertinere ad Parochum Sacramentalem, prout ipse fatetur Pontifex *c. Cum sint 18. hoc. tit.* consequenter Parochus Sacramentalis hoc ipso fortius jus habet, unum certum æquale cum alio, alterum vero probabile; quæ opinio plane satis æqua & probabilis est, adeo ut juxta eam in tali casu ad relationem Doctissimi Referentis in celeberrimo Consilio Ecclesiastico Frisingensi juste lata fuerit sententia pro Parocho Sacramentali contra Parochum, in cujus parochia existebat fundus Novalium.

151 Resp. V. Quando Novalia inter nullius Parochiæ limites existunt, uti contingere solet, si Novalia fiunt in sylva, vel palude, quæ pro termino duarum Parochiarum olim constituebatur, Decimæ ad Episcopum loci spectant, qui eas vel certe Parochiæ, vel sibi, vel alii pio operi applicare & attribuere potest. Barbosa, & Abbas *l. c.* & ibi Anchoranus; Pirhing *h. t. n.* 101. cum communi, textu claro *cit. c. Quoniam 13. h. t.* ibi: *Alioquin* (si nempe in nullius parochia existunt) *ipsas secundum discretionem a Deo tibi datam, alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Ad quod faciendum non est necessarius consensus Capituli; prout bene advertunt DD. citati, cum Jo: Andrea *in cit. c. Quoniam h. t.* n. 2. Ratio est: quia talis Decimarum applicatio non est alienatio, sed pura non acquisitio, cum, uti supponitur, decimæ talium Novalium Ecclesiæ Cathedrali nondum sint unitæ, consequenter Juris solemnitas non requiritur. Accedit, quod licet Episcopus solus non possit Ecclesiæ præjudicare in bonis jam acquisitis, possit tamen id facere solus in bonis acquirendis. Abbas *l. c. n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 102. pro quo vide textum, & Glossam *can. 16. q. 6. c. fin.*

152 Quæritur VI. An privilegium percipiendi, vel non solvendi Decimas extendatur etiam ad Novalia? Resp. I. Etsi privilegium percipiendi in aliquo loco decimas absolute ac distincte concedatur, tamen ad Novalia se non extendit, nisi exprimatur, sive deinde Laicis, sive Clericis, sive Religiosis concedatur. Covarruvias *Var. Resolut. l. 1. c. 17.* Barbosa *in c. Ex parte 27. h. t. num. 9. & 6.* Zoesius *h. t. n. 56.* Guttierez *lib. 2. qq. Can. cap.* 21. n. 123. ubi citat Anchoranum, & alios. Pirhing *h. t. n.* 104. Rodriquez *Tom. 2. qq Reg. q. 42. art.* 6. contra plures alios. Idque desumitur ex *c. Tua 25. §. fin. c. cum contingat 29. h. t. & c. 2. in princ. & fine eod. in 6.* Ratio est; quia hujusmodi privilegium est odiosum, utpote in Parochorum, ad quos de jure spectat *c. 29. h. t.* præjudicium cedens, *consequenter non extendendum*, sed potius restringendum, prout dicitur *c. Cum tua 25. in fine h. t.* Hinc etsi alicui Monasterio, vel aliis concedatur, quod in aliqua Parochia Decimas percipiant, nihilominus Parochus Decimas de Novalibus, quæ post concessum privilegium fiunt, colliget.

153 Nec obstat *c. Ex parte 27. h. t.* ibi: *Cum tibi quod majus est, sit concessum, ut videlicet Decimas de laboribus terræ Parochiarum tuarum cum integritate percipias, de Novalibus eas percipere satis potes; quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.* Respondetur enim cum Barbosa *in cit. c. Ex parte n.* 6. & aliis, non esse ibi sermonem de Decimis ad aliam Ecclesiam pertinentibus, sed de Decimis Parochiarum Monasterio Abbatis (de quo in Capitulo) incorporatarum; quæ Decimæ alias jam de jure communi ad dictum Abbatem pertinebant, consuetudine tamen, aut alia ratione forsan ad alios legitime, vel illegitime translatæ, eidem Abbati denuo per Papam restituebantur: ut sensus sit: cum tibi concessum sit, ut de Parochiis tuo Monasterio incorporatis Decimas percipias, etiam Novalia percipere poteris. Qui sensus rite desumitur tum ex verbis *Parochiarum tuarum*: tum ex apposita ratione: *quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur*: Hæc enim ratio in proposito non procederet, si de Decimis alterius Parochiæ quæstio esset, eo quod tunc concessio odiosa, utpote Parocho præjudicialis esset: in qua concessione ob majoritatem rationis non debet fieri extensio, nec valeat argumentum a majori ad minus, ut cum communi docet Barbosa *de Offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 33. n. 12. arg. c. cui 27. de Præbend. in 6.* Accedit, quod extensio a Decimis ut sic, ad Decimas Novalium in præjudicium aliorum expresse sit prohibita, & restrictio econtra mandata, *c. Tua 25. in fine h. t.* Hinc ut hoc Capitulum cum *c. Ex parte h. t.* concordetur in allato sensu, hoc posterius accipere debemus.

154 Resp. II. Si in privilegio percipiendi Decimas etiam expressa fit mentio Novalium, intelligi debet de Novalibus primum futuris, non item jam existentibus, quorum Decimas alii jure jam possident, nisi etiam expresse fiat mentio de Novalibus præteritis. Communis ob claram Juris dispositionem *cap. 2. in princ. h. t. in 6.* ubi insuper additur, quod dictum privilegium circa Novalia solummodo sit intelligendum secundum illam partem seu quantitatem, secundum quam Decimas non Novales privilegiatus percipit. Imo etiamsi Decimas de terris non novalibus integras perciperet, de Novalibus tamen futuris non nisi medietatem percipere vi privilegii posset, etsi de Novalibus percipiendis absolute foret concessum, texto claro *cit. c. 2. §. Statuimus, h. t. in 6.* ubi suæ limitationis rationem Pontifex apponit, *ne videlicet hujusmodi privilegia Parochis locorum nimis fiant odiosa.* Anchoran. *in cit. c. 2. h. t. in 6. not.* 2. Pirhing *h. t. n.* 107.

155 Glossa *in cit. c. 2. h. t. V. Nec ad alios*, rem declarat simili exemplo: Monasterium v. g. vi privilegii jam diu percipit decimas integras, vel mediam aut tertiam partem: interea fiunt Novalia, de quibus Parochus decimas de Jure colligit. Monasterium videns, quod de novalibus nihil percipiat, etiam de illis privilegium sollicitat, & absolute sonans impetrat; vi hujus privilegii non potest aliquas decimas de novalibus præteritis, sed tantum de futuris percipere, & quidem tantum de tertia parte, si de tertia solummodo parte decimas non novalium percipit, vel ad summum medietatem de futuris novalibus, etsi antiquas decimas omnes, vel majorem earum partem habeat.

156 Resp. III. Privilegium eximens a solvendis decimis absolute, ac sine restrictione ad certas decimas concessum, extenditur etiam ad novalia post concessum privilegium coli cœpta. Zoesius *h. t. c. 3. n. 54.* Pirhing *eod. n.* 103. Suarez & alii, *arg. c. Ad audientiam 12. h. t.* ubi Privilegium absolute concessum etiam ad Novalia extenditur; cum enim aliqui de sensu privilegii ibidem absolute concessi dubitarent, & putarent, id tantum de Novalibus esse intelligendum, declaravit Pontifex esse intelligendum etiam de Novalibus, & de cæteris omnibus. Ratio est: tum quia, etsi privilegium eximens a solvendis decimis sit odiosum, consequenter stricte interpretandum *arg. c. Odia 15. de R. J. in 6.* nihilominus quantum propria significatio comprehendit, extendi potest, & debet, *arg. canon. Omnino dist. 31. l. Non aliter ff. de Legatis 3.* & observat Glossa *in c. c. ad audientiam, h. t.* cum hoc non tam extendere, quam comprehendere proprium significatum sit: atqui privilegium eximens a decimis absolute concessum, in propria significatione comprehendit etiam decimas Novalium, hoc ipso, quod sub genere comprehendantur omnes species in illo contentæ. *l. Omnes C. de Præscript. 30.* & *l. Semper ff. de R. J.* Tum quia *ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur, c. Ex p. 27. h. t.* atqui decimæ non Novalium quid plus & majus important quam novalium: ergo.

157 Dices: has rationes nimium, illud nempe probare, quod etiam privilegium percipiendi decimas absolute datum comprehendat Novalia, quod est contra dicta *n.* 152. ergo. Resp. negando Ant. quamvis enim hæ rationes ex se idem probarent in privilegio percipiendi decimas, tamen de facto id non probant, quia in Jure expresse prohibita est extensio a decimis *ut sic*, ad decimas *Novalium*, & econtra restrictio mandata, in casu perceptionis decimarum *c. Tua 25. h. t.* ibi: *Cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda.* Non item in casu exemptionis a solvendis decimis, imo in hoc expresse conceditur dicta extensio *cit. c. Ad audientiam, h. t.* Accedit, quod privilegium percipiendi decimas sit longe magis præjudiciale Parochis, quam privilegium eximens a solutione decimarum, cum hoc solummodo privet Parochum decimis unius personæ, illud vero eundem privet decimis plurium personarum alicuius loci, consequenter mirum non sit, si in uno, & non in altero concedatur extensio a decimis *ut sic* ad decimas Novalium.

158 Quæritur VII. An, si quis præscribit decimas in aliqua Parochia, vel alio modo acquirit, habeat etiam jus ad decimas Novalium futurorum? Resp. Negative. Barbosa

bona in c. *Cum contingat*, 29. *h. t. n.* 1. & ibi Abbas, Anchoranus, Joan. Andreas, Pirhing *eod. n.* 110. & Communis aliorum, *arg. cit. c. Cum contingat*, 29. *h. t.* Ratio est, quæ supra *n.* 152.

§. VIII.

De Judice causæ Decimarum. Item de Actione instituenda in causis Decimarum.

SUMMARIUM.

159 *In Petitorio causa Decimarum pertinet ad Judicem Ecclesiasticum privative.*

160 *Exceptis Decimis Laicalibus.*

161 *In Possessorio, quando vel uterque tam Reus nempe, quam Actor, vel saltem Reus persona Ecclesiastica est, Ecclesiasticus Judex est.*

162 *Si Reus in Possessorio Laicus est, etiam Laicus Judex esse potest.*

Possessio & possessorium rei spiritualis quid temporale est. Ibid.

163 *In quæstione facti, Laico existente Reo, Laicus Judex esse potest.*

164 *In quæstionibus facti, ac in Possessorio, Laico existente Reo, non privative pertinet causa ad Judicem Laicum, sed datur locus præventioni, estque Fori mixti. Et n. seq.*

166 *Allegantur Statuta, & Concordata Bavariæ.*

167 *In actione decimarum, nomen actionis necessario non est exprimendum.*

168 *Proceditur in ea de plano, ac simpliciter.*

169 *In causa decimarum condemnatis ad solvendas decimas non datur appellatio suspensiva, bene tamen devolutiva.*

170 *Limitatur in tribus casibus.*

159 QUæritur I. Qui sit Judex in causa decimarum? Resp. I. Si agitur *in Judicio petitorio*, ut si movetur lis, vel quæstio de ipsa proprietate, vel jure percipiendi decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut præscriptione earum, aut de immunitate, & exemptione a solutione earundem, ut si quis neget, sed ad eas teneri, aut aliud prætendat, vel neget, quod immediate titulum, aut radicem decimarum, vel proprietatem respicit, causa & judicium ad Judicem Ecclesiasticum, & quidem solum ac privative excluso Judice Laico pertinet. Barbosa in c. *Tua* 25. *n.* 2. Guttierez *Pract. qq. lib.* 3. *quæst.* 26 Moneta *de decimis*, *c.* 8. *a prin.* Pirhing *h. t. n* 63. Engel *eod. n.* 59. Rebuffus *de decimis*, *quæst.* 10. *num.* 35. cum communi & certa aliorum, *arg. c. Tua*, 23. *h. t. & c. fin. de Rerum Permut.* Ratio est, quia causa decimarum (si agatur *in Petitorio*) accensetur spiritualibus, *arg. c. cap. fin. de rerum Permut. & c.* 14. *h. t.* De Jure autem spirituali Judex Laicus cognoscere, ac disponere nequit, *c.* 2. *de Judiciis*, *& cit. c. Tua*, 25. *h. t.* ergo. Concordant *LandtRecht* & concordata Bavariæ adducenda infra *n.* 166. Hinc si quis in simili causa erga Judicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli *c. Ex p.* 21. *c. Non est* 22. *& c. Tua nobis* 26. *h. t.*

160 Limitant tamen aliqui Conclusionem non immerito in casu, quo causa inter Laicos controversa *in Petitorio*, concernit decimas, quas Laici ante Concilium Lateranense, vel privilegio Papæ acquisitas ita possident, ut de illis juxta dicta §. *præced.* 145. libere disponere, easque in alios transferre valeant, tali enim in casu Laicum competentem Judicem esse, docent Covarruvias *Pract. qq. cap.* 35. *n.* 2. Engel *h. t. n.* 59. Pirbing *h. t. n.* 103. Joan. Rupell. *l. 1. Forens. Institut. c.* 25. Klingensperger *de Decimis*, *cap.* 8. *Assert.* 88. *n.* 3. & alii, contra Rebuffum *de Decimis loc. cit.* & alios; dummodo non simul involvatur quæstio tangens radicem juris decimandi ex SS. Canonibus dependentem; veluti an privilegium, infeudatio &c. de Jure Canonico subsistiterit. Ratio est; quia in tali casu decimæ non amplius accensentur spiritualibus, sed patrimonialibus bonis Laicorum, habenturque quasi sæcularizatæ seu temporalizatæ, ob quod etiam libere in alios transferri possunt juxta dicta *n.* 145. Accedit passim consuetudo vigens, quæ est optima Legum interpres, *l. Si de ff. de Legib.* Idem habent statuta Bavariæ *tit.* 28. *ad fin.* & Concordata inter RR. Ordinarios & Principem Territorialem erecta per textum infra *n.* 166. adducenda. Imo volunt aliqui, in hoc casu Judicium pertinere ad Judicem laicum privative. Covarruvias *Pract qq. c.* 35. *n.* 2. *§. Tertio.* Schmidt in Jure Bavarico *loc. cit.* & *in Semicent.* 2. *controv.* 28. *n.* 2. & alii.

Resp. II. Si agitur in *Judicio possessor.* Reo existente Clerico, Actore vero Laico, rursus ad Judicem Ecclesiasticum Judicium pertinet. Covarruvias *loc. cit. num.* 1. Klingensperger *l. c. Ass.* 75. Fachin. *l.* 7. *cap.* 15. *V. Hæc sunt*, & communis aliorum. Ratio est; *quia Actor sequitur forum Dei*: consequenter si Clericus, vel Laicus contra Clericum sive in *Petitorio*, sive *Possessorio*, agere vult; coram Judice Ecclesiastico eum convenire debet. Nec refert, quod causa possessionis censeatur temporalis; quia etsi non ob qualitatem causæ, tamen ob qualitatem personæ Clericus necessario coram Judice Ecclesiastico conveniri debet, sive dein causa spiritualis sit, sive temporalis, prout ex utrinsque Juris Regulis tradunt Covarruvias *Pr. qq. c.* 35. *n.* 1. *§. primum etenim.* Menochius *in Remed.* 15. *rec. poss. n.* 223. *& Remed. retinend.* 3. *n.* 347. Gailus *lib.* 1. *Observ.* 38. *num.* 5. *in fine.* Pirhing *de Foro compet. nu.* 90. Guttierez *Can. qq. lib.* 1. *c.* 34 *n.* 1. *& seqq.* cum communissima aliorum, *arg. c. Qualiter*, 17. *de Judiciis*; *c. Si diligenti* 12. *de Foro Compet. can. Inolita*, 42. *caus.* 11. *quæst.* 1. juncta Authentica *Statuimus. C. de Episc. & Cleric.* quod adeo verum est, ut nempe consuetudo in contrarium valeat, ut censet Rota *in Antiquis* 640. apud Covarroviam *loc. cit.* concordat *Landt Recht loc. c.* ubi Judicem laicum cognoscit solum, quando Reus laichus est: ibi: *Mann der beklagte ein Layst.* 161

Resp. II. Si in *Judicio possessorio* Clericus contra Laicum, vel Laicus contra Laicum agit, tunc etiam Laicus potest esse Judex in causa decimarum; quocunque dein interdicto sive adipiscendæ, sive recuperandæ, sive retinendæ possessionis agat. Guttierez *Pract. qq. l.* 3. *qu.* 26. *nu.* 2. citans communem, Gailus *l. c.* pariter allegans communem, Barbosa *in c. Tua* 25. *h. t. num.* 2. ubi plurimos pro Conclusione citat, Moneta *de decimis*, *c.* 8. Rebuffus *de Decimis quæst.* 10. *n.* 35. Engel *h. t. n.* 69. Bartolus *in l. Filium ff. de His, qui sunt sui vel alien.* dicens, quod etiam consuetudine servetur in toto mundo. Eandem opinionem sequitur Camera Imperialis, teste Gailo *loc. cit.* estque conformis Statutis & Concordatis Bavariæ *loc. cit.* Ratio est; quia possessio cujuscunque rei aut juris etiam spiritualis est quid mere temporale, ipsumque possessorium etiam rei spiritualis non nisi quid temporale importat, eo quod quæstio non de ipso jure spirituali, sed præcise de facto, an nempe quis, vel quamdiu possideat, aut possederit v. g. prout cum communi aliorum bene observat Archidiaconus *in cap.* 1. *de Restit. spoliat. in* 6. *Vers. Actore* Afflict. *decis.* 24. *n.* 2. Baldus *in l. Si de proprietate. C. Si a non compet. Jud. n.* 15. Bartolus *in l. Titia, ff. soluto Matrimonio*, *n.* 5. *cum seqq.* Gailus *lib.* 1. *Observ.* 3. 8. *n.* 2. *&* 4. Abbas *in c. Litteras* 2. *de Juram. Calum. nu.* 7. *& seqq.* consequenter cum possessio rei plane sit separata a proprietate ejusdem, *l. Naturaliter* 12. *§.* 1. *ff. de Acquir. poss.* ibi: *Nihil commune habet proprietas cum possessione &c.* potest utique Judex sæcularis causam possessionis cognoscere ac judicare, si apud eundem Laicus in materia Decimarum convenitur; prout etiam executio juramenti (quod utique spirituale est) ad Judicem laicum pertinere potest, *c.* 2. *de Jurejur. in* 6. 162

Pariter Judex sæcularis cognoscere potest reliquas quæstiones facti in materia decimarum, si Reus conventus est Laicus v. g. an integre solverit. Idem est, si ex contractu actio intentetur, quæ non tam jus decimarum, quam fructus ipsos concernat, v. g. pro mercede locationis, pro pretio emptionis solvendo &c. Engel *h. t. n.* 59. Pirhing *h. t. n.* 162. Schmidt in Statuta Bavariæ *loc. c.* & ibi textus *Landt Recht.* 163

Quæritur II. An in *Possessorio*, in quo sola movetur quæstio facti, Reo existente Laico, in causa decimarum Laicus solus debeat esse Judex, ita ut privative procedat, omnemque Judicem Ecclesiasticum excludat, sicut 164

Judex

Judex Ecclesiasticus *in Petitorio* ejusdem causæ privative excluso Laico Judice procedit? Resp. Negative, sed esse mixti Fori, datque locum præventioni, ita ut in potestate Actoris sit, an coram Judice Ecclesiastico, vel Laico *in possessorio* & quæstione facti convenire velit Laicum. Covarruvias *pract. qq. cap. 35. n. 2. Vers. Secundo*; citans communem. Pirh. *h. t. num. 162.* Engel *h. t. n. 59.* Fachin. *lib. 8. cap. 15. §. Igitur si Laicus*, & alii, *arg. c. Cum generale, 8. de Foro compet.* ubi Actoribus conceditur, *quod possunt, sub quo maluerint Judice, convenire Laicum*, & *c. pervenit 5. c. Nuntios 6. c. Cum homines, 7. c. De Terris 16. h. t.* ubi universaliter conceditur Judicibus Ecclesiasticis, ut Laicos ad solutionem decimarum compellere possint, etsi sola sit quæstio facti. Ratio est; quia etsi in causa decimarum nuda proponatur quæstio facti, tamen semper aliqualem dependentiam habet a proprietate, ut proin Judex Ecclesiasticus de facto æque ac de jure cognoscere valeat, præsertim, cum quis Judex est *petitorii*, & *possessorii* sit, *l. Nulli 10.* & ibi Glossa *C. de Judic.* Schrader *de Feudis p. 10. Sect. 1. 78.*

165 Infertur proin, quod licet Judex sæcularis teneatur causas Decimales *in petitorio* ad se delatas, remittere ad Judicem Ecclesiasticum, per jura *n. 159.* allegata, docetque per plura Mynsinger *cent. 1. Observ. 100.* Zoesius ad *l. Quoties n. 13. C. de Judic.* Engel *de Foro competent. num. 81.* non tamen econtra Judex Ecclesiasticus similem causam *in possessorio* sibi propositam tenentur remittere ad Judicem laicum: nisi velis cum aliquibus excipere casum, quo agitur de Decimis Laicalibus, juxta dicta *n. 160. ad finem.*

166 Eadem sententia, quod nempe *in possessorio* decimarum sit locus præventioni in Concordatis Tyrolensibus cum Episcopo Brixinensi initis reperitur, teste Wverndl *de Decimis lib. 4.* Estque conformis Statutis & Concordatis Bavariæ, uti liquet ex *Titulo 28. art. 25.* docetque ibi Schmidt; & specialiter *in Semicent. 2. contr. 28. n. 4.* verba Statutorum Bavariæ, quæ promisimus *loc. cit.* ita sonant: *Wer in Zehents Sachen (sowol, wan es umb das Ergenthumb, als Inhaben Zu thun) Richter seyn solle, ist hiervon in dem* Concordants. Recess. Anno 1583. *mit denen inund umbligenden Bisthumben. Fursehunggeschehen. Damit aber Mannigliah dessen wissenschafft habe, ist solcher* Articul Concordatæ Recess. *von Wort zu Wort alhier einverleibt, und laut tet, wiefolgt: Also solle auch denen Herzn* Ordinariis in *Erkanat unsß deren Zehent Sachen ihr Recht unbenommen seyn; doch gehören dieselbe in etlichen gewissen Fallen, sein Rechten zugelassen, aut fur die weltliche Obrigkeit, als die ienigen, darzu nunmehr, die Leyen Recht haben, und da beyde Partheyen, oder beklagte allein ein Layist: Item in denen zeitlichen zehents* Contracten, *da allein die Frucht der zehenten auf ein zeit ver Haufft, oder ver lassen worden: auch da umb die Rezahlung oder Ausstande, oder Inhaben der blosse Streit, und Fragist, und dessen Ergenthumbs halber nichts eingestreten worden, und was der gleichen Fall meher seyen, dar yber die Recht, und dero Erfahrne zu horen.*

167 Quæritur II. Quænam actio pro decimis instituenda & quomodo tractanda? Item an detur appellatio in causa Decimarum? Resp. I. De Jure Canonico *non est necesse in causa Decimarum libello inserere nomen actionis, qua agatur, sed sufficit factum ita apte narrare, ut Judex sine alia expressione possit colligere, quæ actio competat agenti*, ita in terminis Barbosa in *c. Dilectis de Jud. n. 4.* Idem *ibid. n. 1.* docet Abbas, Moneta *de Decimis cap. 8. n. 38.* Hostiensis in *c. Parochianus 6. de Jud. vers. Actio intentetur arg. cit. c. Dilecti 6. eod.* ibi: *Provideatis attentius, ne ita subtiliter, sicut a multis fieri solet, ejusmodi actio intentetur, sed simpliciter, & pure factum ipsum, & rei veritatem secundum formam Canonum, & SS. Patrum instituta investigare curetis.* Imo nec de jure Civili amplius necesse est, actionis nomen in libello exprimere, *l. C. 2. de Formul. & impetrat. act.* ibi: *Nulli prorsus non impetratæ actionis in majori, vel minori judicio agenti opponatur exceptio, si aptæ rei, & proposito negotio competentem, eam esse constiterit*, & hic Legistæ communiter.

168 Resp. II. In causis Decimarum procedi potest simpliciter, & de plano, rejecta omnia Jurium subtilitate, & strepitu Judicii. Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. p. 3. cap. 28. §. 4. n. 5.* Moneta *de Decimis cap. 8. nn. 41.* & communis aliorum *arg. clem. 2. de Judiciis*, ibi: *Statuimus, ut super decimis &c. de cætero simpliciter, & de plano sine strepitu Judicii & forma procedi valeat.* Concordat *c. Litteras 2. de Juram. calum.* Ratio est; quia nimia subtilitas ad perniciem revertitur, *l. penult. C. ad S. C. Trebellian.* & in quæstionibus de æquo, & bono (quales juris Canonici sunt) plerumque *sub authoritate juris scientiæ perniciose erratur, l. Si servum 91. §. Sequitur ff. de V. O.* Observat tamen Glossa *in cit. clem. n. hoc tit. vers. Valeat.* Non invalide agi, si juxta juris apices agatur; quia Papa non dicit, quod debeat, sed quod possit de plano agi.

Resp. II. Debitoribus decimarum ad solvendum condemnatis non datur appellatio quoad effectum suspensivum in ordine ad retardandam executionem. Barbosa *loc. cit. n. 7.* Rebuffus *de Decim. q. 15. n. 21.* Vivianus *dec. 93. n. 1. & seqq.* Moneta *de Decim. cap. 8. n. 18.* & communis aliorum, *arg. c. Tua nobis 26. h. t. in fine*, ibi: *Ad Decimas cum integritate solvendas appellatione remota compellas*: habet tamen talis appellatio effectum devolutivum, ut citati DD. intelligunt textum, & late tradit Sigismund. Scac. *de Appellat. q. 17. Limitat. 18. num. 5.* 169

Limitatur autem Conclusio *prima*, in casu, quo agitur cum Persona Ecclesiastica, quæ contendit potiora se habere jura. Barbosa *l. c.* & *in c. Tua 26. h. t. n. 9.* & ibi Hostiensis *n. 22. vers. Item secus. Secundo*, quando duæ Ecclesiæ contendunt de jure Decimandi. Barbosa & Hostiensis *l. c.* Scac. *l. c. n. 3.* Rota in Cordubens. *Decim. 2. Decemb. 1625. Coram Card. Pamphilio. Tertio*: quando Collector in Decimando excedit modum. Barbosa *loc. cit.* Scaccia *loc. cit. num. 4.* quia ab excessu datur appellatio. 170

§. IX.

De Primitiis, & Oblationibus.

SUMMARIUM.

171 *Primitiæ quid, & unde? et n. seq.*
172 *Sunt quadragesima, vel sexagesima pars.*
173 *Primogenita quid?*
174 *Primitivæ olim obligabant de Jure Divino.*
175 *Primitivæ secundum substantiam olim erant, & adhuc sunt de jure Divino.*
176 *Primitivæ formaliter sumptæ quæ, & quantæ? adhuc debentur, nisi consuetudo obstet. Et n. seq.*
178 *Debentur Primitivæ Parocho.*
179 *Oblationes quid?*
180 *Et quæ earum nomine veniant?*
181 *Oblationes per se non obligant.*
182 *Solvuntur textus Juris.*
183 *Adducuntur casus, in quibus Oblationes non obligant.*
184 *Specialiter ubi non est consuetudo.*
185 *Per longum tempus, nempe decem annos.*
186 *Saltem a majori parte populi introducta.*
187 *Populus Oblationes ex consuetudine facere nolens compelli potest per Episcopum.*
188 *Non item per Parochum.*
189 *Quando, & quomodo per actus voluntarios introducatur consuetudo obligatoria?*
190 *Oblationes omnes de jure pertinent ad Parochum loci.*
191 *Nisi aliud constet de intentione dantium.*
192 *Aut nisi aliud habeat consuetudo loci.*
193 *Observantia practica: ad quem hodie Oblationes pertineant?*
194 *Parochi omnium Oblationum etiam ad se non pertinentium administrationem habent.*
Laici ex consuetudine Oblationes administrare, non tamen sibi applicare possunt. Ibid.
195 *Oblationes in Ecclesiis Regularium factæ ad Religiosos Monasterii pertinent.*

Alii,

Altera pars Rubricæ hujus Tituli de Primitiis, & Oblationibus est, Circa quas

171 QUæritur I. Quid sint, an, quo jure, & cui debeantur Primitiæ? Resp. I. Per Primitias intelliguntur primi fructus, qui ea terra & humo gignuntur, puta agrorum, vinearum, hortorum, arborum &c. Communis, atque desumitur ex *lib. Exod. cap.* 23. *Deuteron. cap.* 26. *Num. cap.* 18. ibi: *Quidquid offerunt primitiarum Domino, universa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedant in usus tuos.* Vocantur *Primitiæ*: tum quia primi fructus per textum citatum: tum quia optimi, sive primi bonitate. Barbosa *in Rubr. h. t.* Sylvester *vers. Decima n.* 1. *in fine*, per textum *Num. cap.* 18. ibi. *Omnem medullam vini, olei, & frumenti, quidquid offerunt primitiarum &c.* Qui primi & optimi fructus ex præcepto Divino olim offerebantur Domino in signum recognitionis & gratitudinis debitæ.

172 Non intelliguntur autem, nec olim intelligebantur per Primitias omnes primi fructus alicujus terræ, agri v. g. aut vineæ, ut bene observat Engel *h. t. n.* 65. nec erat quantitas certa determinata, sed olim *erant arbitrio offerentium* (circa quantitatem) *derelictæ*, *c.* 1 *h. t.* postea vero ab Ecclesia quantitas in tantum fuit determinata ut nemo plus quam quadragesimam dare teneretur; & nemo minus quam sexagesimam dare posset de primis fructibus, uti expresse habetur *cit. c.* 1. *h. t.* quæ determinatio, ut ibidem dicitur, facta est *propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis.*

173 Ad *Primitias* reducuntur primogenita, suntque primi partus tam de hominibus, quam de animalibus, qui Deo specialiter offerri, & sacrificari debeant juxta *c.* 18. *Num.* ibi: *Quidquid primum erumpit e vulva, cuncta carnis &c. tui juris erunt, &c. ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias.*

174 Resp. II. *Primitiæ* in Lege veteri obligabant ex Jure Divino positivo. Ita communis, & constat ex locis Scripturæ *Num.* 1. jam allegatis, & ea *cap.* 20. *Exod.* ibi: *primitias non tardabis reddere*, & *cap.* 23. ibi. *Solemnitatem messis primitivorum operis tui, quæcunque seminaveris in agro &c. custodies*, cum Concordantiis.

175 Resp. III. *Primitiæ* secundum substantiam, quatenus nempe pertinent ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, etiam in Lege nova adhuc sunt de jure Divino: formaliter autem sumptæ, seu pro certa quantitate, solo jure humano obligant. Prima pars docetur a Guttierez *Can. qq. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 6. Didaco Perez *in lib.* 1. *tit.* 5. *lib.* 5. *Ordinament.* Glossa *in can. Ecclesias* 1. *cau.* 13. *q.* 1. *V. Primitias.* Barbosa *de Offic. & potest. Paroch. p.* 3. *cap.* 27. *n.* 5. Probaturque ex *can. Revertimini* 65. *caus.* 16. *q.* 1. ubi Decimæ ac Primitiæ quoad substantiam eodem jure Divino obligari supponuntur, & *c. Tua* 26. *hoc tit.* ubi primitiæ etiam pro moderno adhuc statu juris Divini esse, patet ex verbis, quibus dicitur, *quod sicut Decimæ, ita & primitiæ obligent, & etiamnum suas esse Decimas, & primitias Deus asseveret.* Hinc etiam hodie si necessariis carent Ministri Ecclesiæ, non minus titulo primitiarum, quam decimarum eos sustentare teneretur populus. Altera pars patet ex *can. Revertimini* 16. *caus.* 16. *q.* 1. & *can.* 1 *ead caus. & q.* ibi: *Oportet autem primitias, quas jure Sacerdotum esse, sancimus ab omni populo accipere*, *can. præter* 6. *dist.* 32. *in fine*, ibi: *primitiæ fideliter reddantur a Laicis, nisi consuetudo aliud habeat.*

176 Resp. IV. Quamvis primitiarum quantitas ab Ecclesia sit determinata in tantum, ut nemo plus quam quadragesimam partem dare teneretur, & nemo minus quam sexagesimam partem de primis fructibus dare posset; tamen hodie standum est locorum consuetudinibus, prima pars aperte constat ex *c.* 1. *h. t.* ubi expresse habentur illa verba. *Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, nec specialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne in his* (quam specificatam quantitatem) *a populo exigant in primitiis offerendis.* Quæ verba tam clara sunt, ut mirum sit, aliquos DD. docere non dubitasse, primitiarum quantitatem ab Ecclesia nullibi esse determinatam. Secunda pars probatur ea prima: hoc ipso enim quod certa primitiarum quantitas sit introducta sola Lege humana, huic autem deroget consuetudo legitime præscripta *cap. fin. de consuetud.* consuetudini ejusmodi haud dubie standum erit.

Porro quamvis Primitiæ formaliter sumptæ, utpote solo jure humano determinatæ, per consuetudinem omnino abrogari possint, ac plurimis in locis abrogatæ videantur, tamen fatendum cum Rebuffo *de Decimis q.* 1. *n.* 21. quod ea consuetudine non dandi Primitias, aliqua saltem ingratitudo inducatur contra Deum, a quo tam abundanter cuncta proveniunt. Certe confundimur a Gentilibus, utpote qui præsertim Romæ vina & fruges novas non gustabant, priusquam Primitias obtulissent Diis suis. Quamvis non desint, qui sanctissima devotione adhuc hodie Primitias & primogenita in debitam gratitudinem, Deo bonorum omnium largitori offerre solent. 177

Resp. V. Primitiæ de jure communi, & nisi consuetudo aliud habeat, debentur Parocho, uti Decimæ. Barbosa *de offic. & potest. Paroch. p.* 3. *c.* 27. *n.* 8. Rebuffus *de Decimis q.* 1. *n.* 16. Guttier. *Can. qq. lib.* 2. *c.* 25. *n.* 11. Pirh. *h. t. n.* 172. & alii, *arg. can. Doctor.* 2. *can. Moderamine* 23. *caus.* 16. *q.* 5. Ratio est; quia Primitiæ inter jura Parochialia reputantur. 178

Quæritur II. Quid sint Oblationes, an, & cui debeantur? I. *Oblationes* proprie & improprie accipi posse. Improprie, ac valde generice tales sumuntur pro omni illo, quod Deo, & Dei intuitu Ecclesiis, aliisque locis piis, aut etiam Sacerdotibus datur & offertur: in qua significatione etiam Primitiæ veniunt ac decimæ, prout de decimis patet ex *cap.* 28. *Gen.* ibi: *Decimas offeram tibi*: *Num.* 18. *Decimarum oblationem, & de primitiis*, ibi: *primitias offerunt.* Proprie vero ac stricte, atque ad propositum oblationes dicuntur res illæ, quas Fideles Religionis intuitu per se, vel per alios in Ecclesia ad Altare, aut in alio Ecclesiæ loco, aut etiam extra Ecclesiam ad Imaginem miraculosam, vel devotam v. g. pro dono offerunt ad hoc, ut in usum Ecclesiæ, vel Ministrorum Ecclesiæ cedant. Ita in re Communis, signanter Barbosa *de Offic. & potest. Parochi* Tuschus *Litt. O. Conclus.* 15. *n.* 1, Van. Espen. *in Jur. Eccles. univ. p.* 2. *tit.* 33. *c.* 10. *n.* 5. textu claro *arg. cap. Cum inter* 29. *de V. S.* 179

Infertur non solum ea, quæ sub Missa offeruntur, nomine Oblationum venire, prout vulgus communiter æstimat, sed etiam quæ sine Missa in, vel extra Ecclesiam dicto modo offeruntur, puta, pro purificatione mulierum, vel desponsationis, vel pro aliis similibus functionibus Sacerdotis, aut quæ in Ecclesia, vel Capella, vel Oratorio, vel extra ad Imagines &c. offeruntur & collocantur, prout ad longum refertur *cit. c. Cum inter* 29. *de V. S.* licet ibidem, ea quæ sub Missa offeruntur, Oblationum nomine primario ponantur, prout liquet ex Summario & textu. ibi: *Oblationis nomine intelligitur, quidquid offertur Ecclesiæ, quocunque modo in Missa vel extra, & in Ecclesia vel extra.* 180

Resp. II. Per se loquendo nec Divino nec humano jure debentur Oblationes D. Thomas 2. 2. *q.* 86. *art.* 1. Abb. *in Rubr. de Paroch. n.* 3. Barbosa *de Offic. & Pot. p.* 3. *cap.* 54. *n.* 9. Pirhing *h. t. n.* 174. Sylvester *vers. Decima q.* 2. cum communi aliorum. Et quidem, quod jure Divino non obligent, inde probatur; quia lex Divina in Testamento veteri eas præcipiens, per Legem gratiæ sublata est utpote Cærimonialis: in novo autem Testamento renovata vel nova posita non reperitur. Pariter, quia nulla apparet in jure Lex eas præcipiens, nec jure humano obligabunt. Ratio est; quia Oblationis nomine ex se & natura sua significatur munus voluntarium, quod quis sponte ac libere offert, juxta illud Psalm. 43. *Voluntarie sacrificabo tibi.* Azorius *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 37. *q.* 11. 181

Objicies varios Juris textus, ut *can. Omnis Christianus* 69. *dist.* 1. *de Consecrat.* ibi: *Omnis Christianus procuret ad Missarum solemnia aliquid Deo offerre, & reducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit; non apparebis in conspectu meo vacuus. Etenim in Collectis SS. PP. liquido apparet, quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu SS. PP. debent*, *can. Statuimus.* 55. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Oblationes quas populus dare debet.* Concordant *can. Quia Sacerdotes*, *caus.* 10. *q.* 1. & *can. Duo*, *caus.* 12. *q.* 1. Respondetur 182

cum

cum citatis DD. & communi aliorum, hos & consimiles Canones intelligi debere in casu, quo Ministri Ecclesiæ egent necessaria sustentatione, vel quo Oblationes vi longæ consuetudinis sunt debitæ, prout patet ex *cit can. Omnis 69 dist. 1. de Consecrat.* per illa verba: *Ex usu SS. Patrum Christiani aliquid offerre debent*, quibus satis innuitur, hanc oblationem ex usu & consuetudine provenire: consequenter, ubi hæc non viget, obligationem non currere, nisi alius obligationis Titulus adsit, juxta statim dicenda.

183 Nam limitatur Conclusio in quatuor præcipue casibus adductis a D. Thoma *loc. cit.* quem Theologi & Canonistæ in hoc passim sequuntur. Et primo quidem: quando desuper a populo, vel aliquo in particulari cum Ecclesia conventum est, ut si v. g. ei ab Ecclesia confertur fundus, vel ager cum hoc onere, ut certis temporibus Oblationes faciat, D. Thomas *loc. cit.* Abbas *in Rubr. de Paroch. n. 3.* Barbosa *loc. cit. n.* 10. Pirhing *h.t.n.174.* Ratio est; quia omne pactum servandum est: *L.1. princ. ff. de Pactis*. Secundo: si quis obligatus existit ex Testamento, Legato, voto, vel donatione inter vivos, DD. citati cum Rebuffo *de Decimis quæst.* 1. *n.* 24. caretque controversia. Tertio, quando Ministri Ecclesiæ non habent necessariam sustentationem, prout contingere potest, si in aliqua Parochia Decimis vel ex toto, vel ex majori parte ad alios pertinentibus, Parochus redditus pro sustentatione honesta sufficientes non habet. D. Thomas, Abbas, Barbosa, Pirhing *loc. c.* Guttierez *Can. qq. lib. 2. cap. 21. num. 139* Ratio est; quia ex quo ministrat populo spiritualia, meretur ab eo temporalia, *cap. Si Episcopus 6. de Offic. Ordin. in 6. Et dignus est operarius mercede sua*. Quod si tamen in tali casu populus Oblationes omitteret, non posset ei propterea Divina subtrahere Parochus; sed deberet recurrere ad Superiorem, cujus foret in tali casu populum etiam per vim Excommunicationis compellere, prout bene observant Abbas *loc. cit* Covarruvias *variar. resolut. lib. 1. capit. 17. n. 3.* Glossa *in can. Statuimus 55. caus. 16. quæst. 1. V. Oblationes*, nisi forsan ipsi Parochiani tam inopes essent, ut non possent sufficientes pro sustentatione Parochi oblationes continuo facere; tunc enim Parocho aliunde providere deberet Episcopus, ut vult Hostiensis apud Guttierez *loc. cit.* Pirhing *loc. cit.* citans Suarez, & alii: vel Parochus ipse manibus victum sibi quærere deberet, ut sensit Barbosa *loc. cit.* Guttierez *l. c.* ne Parochianis onerosus existat.

184 Quarto debentur Oblationes, quando alicubi longa consuetudine introductum habetur, quod certis anni temporibus, & Festivitatibus a populo Oblationes fiant, D. Thomas, Abbas, Barbosa, Pirhing *loc. cit.* & late Guttierez *Can. qq. lib. 2. cap. 21. numer.* 140. *& seqq.* cum communissima aliorum. Idque probatur tum ex *cap. ad apostolicam 42 de Simonia*, ubi *laudabiles consuetudines* aliquid dandi & offerendi *ex devotione Fidelium introductæ* præcipiuntur observari: tum ex Juribus *p. cit.* præcipue ex textu *can. Omnis Christianus 69. dist. 1. de Consecrat.* ubi expresse statui videtur, quod Oblationes, quæ in usu, sive in consuetudine sunt, observari debeant: etiamsi Parochi aliunde jam sufficientes redditus habeant, uti bene observat Guttierez *loc. cit.* quando enim Parochus eget, tenentur Parochiani ex alio titulo, & quidem naturali, quo dignus est operarius mercede sua, ad Oblationes, juxta dicta.

185 Ut tamen consuetudo faciendi Oblationes, obliget, duo præcipue requiruntur. Primo, ut longo tempore jam vigeat hujusmodi consuetudo, videlicet per decennium, quod sufficit, juxta Guttierez *l. c. num.* 141. Barbosam *l. c. n.* 11. Abbatem *in c. Suam de Simonia*, Covarruviam *variar. resolut. lib. 1. cap. 17. n. 3.* Navarr. *in Manual cap. 13. n. 10.* Cassador. *Tit. de Consuetud. decis.* 1. Pirhing *h. t. n.* 174. & communem aliorum *arg. §. Instit. de usucap.* ubi decem anni longum tempus efficere dicuntur. Ratio est; quia quando tanto tempore populus ex devotione facit Oblationes, voluntarie ad eas se obligasse præsumitur, licet ab initio liberaliter incæperit offerre, Guttierez *l. c. n. 40. & 43.* Barbosa *l. c.* & alii *arg. ad Apostolica 42. de Simonia.*

186 Secundo requiritur, ut totus populus, vel saltem major pars observaverit dictam consuetudinem, Barbosa *l. c. numer.* 12. Paulus Castrensis *Consil. 363. V. 3. Videtur requiri*, Navarrus *loc. cit.* Guttierez *loc. cit. n. 150. & 151.* eo quod singuli, vel minor pars Communitatem sine consensu ejusdem obligare non possit. Ubi etiam notandum cum Sylvestro, *V. Decimæ n. 4.* Engel *h. t. num. 66* quod sicut ad introducendam consuetudinem hanc obligatoriam sufficit major pars populi, ita satisfiat obligationi, si obligationis tempore Oblationes faciat major pars populi, etsi non singuli offerant, ut proin mortale non committat, qui subinde Oblationem præsertim ex aliqua ratione ommitit.

Quod si populus Oblationes ex consuetudine debitas ommitteret, vel ulterius facere recusaret, posset & deberet a locorum Ordinariis compelli etiam per Excommunicationem, si opus foret, Guttierez *l. c.* Covarruvias *l. c.* Barbosa *l. c. num.* 10. cum communi aliorum, ita intelligentes Glossam *in can. Statuimus 55. caus. 16. q.* 1. ubi dicit, populum via Excommunicationis esse compellendum ad faciendas Oblationes, *arg. cit. cap. Ad Apostolicam 42. de Simonia*. Imo addit Guttierez *l. c.* Paulus Castrensis, ubi supra, & alii, posse etiam singulares ita compelli, casu quo Oblationes ex consuetudine debitas, vel nunquam facerent, vel quasi non debitas negligerent, aut prætextu libertatis dare recusarent, prout teste Guttierez quidam parochianus oblationes pro defuncta matre ex eo capite, quod consuetudo offerendi voluntaria & libera esset, facere recusans, ab Episcopo Civitatensi per sententiam definitivam sub pœna Excommunicationis fuit damnatus ad consuetas oblationes pro defuncta faciendas. 187

Illud tamen scire oportet Parochos, quod in casu negatarum vel negandarum oblationum: ipsimet populum, vel singulares propria authoritate vi compellere non possint; multo minus Sacramenta, vel alia Divina subtrahere valeant, sed si populus aut singulares modeste admoniti obligationi suæ satisfacere recusarent, rem ad Episcopum deferre, ejusque auxilium implorare debeat; prout cum citatis docet communis Doctorum dicentium, ita intelligendum esse *c. ad Apostolicam 42. h. t.* Accedit ratio; tum quod *nemo possit esse Judex in propria causa*; per vulgaria: tum quia adhuc dubium esse potest, an talis consuetudo legitime sit introducta, consequenter an non populus juste neget oblationes. 188

Objicies, ex actibus mere voluntariis non introducitur consuetudo obligatoria, nec ex datione annua gratis facta, ut habet communis, *arg. l. 1. C. de Servitut. & Aqua*: nam, ut exemplificat Innocentius *in can. Bonæ 2. de Postulat. prælat.* ex eo, quod quis sæpius libere recipiat amicum, non inducit obligationem, eum necessario recipiendi; nec obligationem contrahit Rusticus ex eo, quod singulis annis per decennium par caponum alicui gratis detulerit, ut specificat Bartolus *in l. cum de in rem ff. de Usur.* ergo nec ex eo, quod populus ex mera devotione per decennium oblationes faciat, eas imposterum facere obligabitur. Ad hanc objectionem varie respondent Doctores, ut videre est apud Guttierez *loc. cit. n.* 144. Abbatem *in c. Suam 29. de Simonia*, ubi *n.* 5. tribus modis solvit instantiam; optima videtur duplex sequens, qua Resp. I. Distinguendo. ex actibus mere facultativis non oritur consuetudo obligatoria, nisi ex præcedente causa, vel alia ratione juste præsumatur, agentes velle spontanee se obligare, conceditur, si ita præsumitur, negatur. In proposito autem juste præsumitur, quod populus tanto tempore consuetudinem offerendi observans, spontanee se voluerit obligare ad easdem faciendas in recompensationem spiritualis obsequii a Parocho in illum continuo præstiti ac præstandi, & ad recognoscendum Deum in muneribus suis, & ad redimenda peccata piis hisce Oblationibus, *arg. c. Medicinam dist. 1. de Pænit.* sicut in simili Bartolus *loc. cit.* docet de Rustico qui per longum tempus solvit par caponum, aliqua causa prætensa, quia tenebat aliquid de Domino, ita Abbas *loc. cit.* Resp. II. Distinguendo, nisi Jura ipsa in favorem Ecclesiarum consuetudines hujusmodi foveant, eisque positive existant, & semel introductas observari præcipiant, uti in præsenti per textum *in cit. c. ad Apostolicam 42. de Simonia*, negatur. 189

Quæritur III. Ad quem pertineant oblationes in 190

vel extra Ecclesiam factæ? Resp. Omnes & singulæ Oblationes, quæ intra limites alicujus Parochiæ fiunt, de jure communi ad loci Parochum spectant, ita ut hic pro se fundatam de jure intentionem habeat, sive dein in, sive extra Ecclesiam Parochialem, v. g. in Oratorio, sive in sacello privato, vel ad imaginem devotam aut miraculosam, etiam in domo Laici depictam, vel alibi extra Ecclesiam intra limites tamen Parochiæ existentem offerantur: sicut etiam illæ, quæ sub Missa alicujus Sacerdotis cujuscunque ad Altare offeruntur, nisi aliud habeat loci legitime introducta consuetudo, aut aliter constet de offerentium intentione & voluntate. Fagnanus *in c. Pastoralis 9. de his, quæ fiunt a Prælat.* Van. Espen *p. 2. Tit. 33. c. 10. de Oblation.* Barbosa *de Offic. & pot. fi paroch. p. 3. c. 24. n. 22. & seqq.* Piribing *h. t. nu. 159. & seq.* Abbas *in c. cap. Pastoralis 9. de his, quæ fiunt a Prælat. & in rubric. de Parochiis n. 4. in eandem rubr.* Hostiensis *n. 1.* Engel *h. t. n. 68.* Zerola *in prax. Episcop p. 1. V. parochia §. Ad quintum*, Azorius *p. 1. l. 7. c. 29. quæst. 13.* & communissima aliorum, repetitis Decisionibus Rotæ firmata, teste Fagnano *l. c. arg. cap. Pastoralis 9 de his, quæ fiunt a Prael.* ubi omnes Parochianorum proventus Parochiali Ecclesiæ & ejus Ministro attribuuntur, *c. Ex transmissa 20. de præsc. cau. Quia Sacerdotes 13. & cap. Sanctorum 14. caus. 10. q. 1.* Ratio est; quia nisi aliter de intentione offerentis constet; Oblationes fieri censentur Parocho ratione curæ animarum, administrationis Sacramentorum, & aliorum Divinorum, *arg. cit. can. Quia Sacerdotes 13 caus. 10. q 1* ibi: *Quia Sacerdotes pro omnibus orare debent &c. Oblationes accipiunt.*

191 Dicitur autem notanter in Conclusione, *nisi aliud habeat loci consuetudo, aut aliter constet de offerentium intentione & voluntate*: quia conveniunt citati & alii Doctores; quod si sufficienter constet, offerentem velle, ut Oblationes ... ad Ornatum vel fabricam Ecclesiæ, vel alterius causæ piæ applicentur, vel pro commodo alterius Sacerdotis celebrantis, & non Parochi cedant, dictæ intentioni satisfieri, & juxta eam Oblationes applicari debent. Ratio est; quia cum Oblationes, ordinarie loquendo, voluntariæ ac liberæ sint, haud dubie juxta intentionem dantis applicari debent, cum quivis libere donans & offerens rerum suarum moderator & arbiter existat, *Leg. In re mandata C. Mandati.*

192 Pariter conveniunt Doctores, ut videre est apud citatos, præsertim Fagnanum *l. c. n. 36* ubi dicit, omnes Doctores tenere, quod ... ubi legitime introducta consuetudo habeat, ut Oblationes non ipsi Parocho, sed Ecclesiæ, vel alii pio loco, vel causæ ad ornamentum; vel fabricam v. g. aut alii Sacerdoti celebranti ac ... , licita & valida sit, consequenter observanda, atqui juxta eam Oblationes applicandæ erunt, *arg. cap. cum inter 29. de V. S. & c. fin. de Consuetud.*

193 Infertur proin, quod Oblationes, quæ sub Primitiis fiant, vi universalis consuetudinis, atque intentionis dantium ad Neomistam pertineant, Parocho penitus nihil juris in eas habente, uti bene observat Fagnanus *in c. pastoralis 9. de his, quæ fiunt a Prælat.* Infertur *Secundo*, quod Oblationes, quæ fiunt Sacellis, Oratoriis, aut aliis locis in, vel extra Ecclesias, ubi Imagines miraculosæ depictæ vel sculptæ existunt, non ad Parochum, sed ad Ecclesiam ipsam, vel Sacellum pro fabrica, vel ornatu Ecclesiæ, vel Imaginis, vel pro construenda in honorem Imaginis, majori & splendidiori Ecclesia &c. spectent; quia consuetudo pene universalis dicto fine, & non Parocho similes oblationes attribuit, illucque intentio dantium, & non utilitatem Parochi respiciat, uti bene notat Cardinal. de Luca *de Decimis discurs. 19. n. 11.* Ex eadem ratione infertur *Tertio*, quod Oblationes, quæ fiunt in truncis, mensis, capsulis &c. pro capiendis Oblationibus, in, vel extra Ecclesiam positis, non ad Parochum, sed ad Ecclesiam ipsam, vel alium certum finem (casu, quo pro illo specialiter capsula v. g. exponitur) pertineant, utpote pro quo, & non pro Parocho consuetudo & intentio Offerentium stat: ut proin hodie pene solæ Oblationes, quæ in Ecclesia sub missis ad altare fiunt, & quæ pro administratione Sacramentorum, pro benedicendis nuptiis, aut mulieribus post partum, pro Exequiis & sepulturis, aut aliis similibus functionibus specialiter offeruntur, ad Parochum spectent, consuetudine reliquas ferme omnes Ecclesiis ipsis, aut Sacellis, aut aliis certis finibus applicante; uti cum aliis bene notat Van. Espen. *in Jure Ecclesiast. univ. p. 2. tit. 33. cap. 10.*

Notandum tamen, quod etsi ex consuetudine, aut intentione Offerentium Oblationes non ad Parochum, sed ad Ecclesiam, vel alium finem pertineant. Parochus tamen earum administrationem habeat, non quidem, ut eas sibi approprie, sed ut ad debitum finem, juxta consuetudinem loci, aut intentionem dantium applicet. Fagnanus *l. c. n. 30.* Abbas *in c. pastoralis 9. de his, quæ fiunt a Prælat. num. 2.* Van. Espen. *l. c. n. 24.* & alii: Nisi & circa hanc administrationem aliud habeat loci consuetudo; prout in pluribus locis videbimus, ubi etiam Laici soli vel una cum Parocho Oblationes administrant, quod omnino licite fieri posse, pro indubitato asserit Van. Espen *l. c.* pluribusque demonstrat Cardin. de Luca, Fagnanus *l. c. n. 30.* & alii; eo præcipue fundamento, quia talis administratio non est alicujus juris spiritualis, sed rei mere temporalis, prout consideranti patet, ut proin sicut Laicus tales Oblationes, ac reliquam Ecclesiæ supellectilem custodire, ita eandem administrare, ac pro debito usu applicare potest, ubi id habet consuetudo: quamvis nulla consuetudine introduci queat, ut Laici Oblationes ipsimet pro seipsis recipiant, eo quod jus percipiendi Oblationes sit spirituale, cujus Laici incapaces sunt, Abbas *l. c. n. 2.* Pirh. *h. t. in fine*, Fagnanus *l. c. n. 19. & seqq.* textu expresso *can. Hanc consuetudinem 15. caus. & canon. Quia Sacerdotes 13. caus. 10. quæst. 1. & c. Dudum 10. hoc tit.* 194

Quæritur IV. Ad quem pertineant Oblationes, quæ fiunt in Ecclesiis Regularium. Resp. Eas pertinere ad Monasterium pro Religiosis ibi servientibus. Fagnanus *l. c. nu. 34.* Abbas *in c. 1 de statu Monach.* Pasqual. *in Addit ad Lauret. de Franch. p. 2. q. 69.* Engel *h. t. n. 69. arg. cit. c. 1. de Statu Monach.* ibi: *Cum Monachis ibi servientibus debeat proficere, quidquid a fidelibus offerri contigerit.* Ratio est, quia licet Religiosi sint intra limites Parochiæ, non tamen sunt de Parochia, nec Divina a Parocho accipiunt, & ideo Oblationes inibi factæ ad Parochum non pertinent. 195

TITULUS XXXI.

De Regularibus, & Transeuntibus ad Religionem.

1 *Ratio continuationis.*

1 DUo sunt genera personarum Ecclesiasticorum, Clericorum nempe secularium, & Regularium. Hinc quia in præcedentibus Titulis potissimum actum est de Clericis secularibus, eorumque Beneficiis, Juribus, privilegiis, & obligationibus, recto nunc ordine præsentes & sequentes Tituli agent de Clericis Regularibus. Et quamvis hic Titulus sit unus ex celeberrimis in Jure, ita ut aliqui integros Tractatus in pluribus Tomis comprehensos de eo scripserint, inter quos est Roderiquez *in Quæstion. regular.* Mirand. *in Manual. Prælat.* Lezana *in Summa Quæstion. Regular.* Hyacinthus Donatus *in Rerum Regularium praxi resolutoria*. Tamburinus *de Jure Abbat.* Pellizarius *in Manual. Regular.* Portel. &c. Nihilominus quia ejusdem Tituli materia etiam in aliis Titulis hinc inde dispersa, invenitur & tractandam se offert, prout

ex

ex sequentibus Titulis patebit, omissa prolixitate, quantum huc pertinere videbitur & satis erit, opitulante Deo, tradere conabimur.

§. I.

De Natura & origine Religionum, ac Religiosorum, seu regularium.

S U M M A R I U M.

2 *Religio varie accipitur.*
3 *Definitur ad propositum.*
4 *Religiosus non tenetur actu esse perfectus.*
5 *Tenetur tamen tendere ad eam, & quidem sub mortali. Quando, & quomodo peccet Religiosus non servans statuta? Ibid.*
6 *Tria vota quare in Religione emittantur.*
7 *Nullus Religiosus deposita semel Professione Religionem deserere potest.*
8 *Ad religionem requiritur, ut plures vivant in communi.*
9 *Ad Religionem defecto requiritur approbatio Pontificis.*
10 *Religiosus quid?*
11 *Tria vota sunt de essentia Religionis, adeo; ut nec Papa in illis dispensare valeat; quamvis ex Monacho possit facere non Monachum.*
12 *Tria vota Paupertatis, Obedientiæ, & Castitatis Jure Divino pertineat ad essentiam Religionis.*
13 *Quare hæc præ aliis præscripta?*
14 *Solemnitas votorum an sit de essentia Religionis?*
15 *Status Religiosus jam in Lege naturæ,*
16 *Ac scripta veteri fuit præfiguratus.*
17 *Verus tamen non extitit.*
18 *Sed primum a Christo Domino est institutus.*
19 *Apostoli fuerunt Religiosi.*
20 *Religiones plures in specie, accidentaliter diversæ institutæ sunt ab hominibus.*

2 QUæritur I. Quid sit Religio? & quid Religiosus? Ante responsionem notandum terminum *Religio* tripliciter accipi posse. *Primo* quidem ac in primæva sua significatione, qua denotat virtutem, quæ inter morales principalis est, ex natura sua tendens ad Dei debitum cultum & honorem exhibendum, prout ex D. Th. tradit Miranda *in manual Prælat. Tom. 1. q. 1. a. 1.* de qua Religionis virtute Theologi. *Secundo* accipitur pro Universitate verum Deum rite colentium per fidem, & fidei opera: quo sensu dicitur *Religio Catholica*: de qua Controversiæ. *Tertio* in sensu, quo agit de ea Titulus præsens.

3 Resp. *Religio* seu status Religiosus bene describitur dicendo: *Est Fidelium ad Christianæ Charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ Obedientiæ, Paupertatis, & castitatis, stabilis in communi vivendi modus, ab Ecclesia approbatus.* Ita in Terminis Layman *lib. 4. tr. 5. cap. 1. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 2.* Engel *eod. n. 1.* Pelliaar. *in Manual. Regul. tom. 1. tract. 1. cap. 1. n. 1.* estque in re communis. Dicitur primo, *Fidelium ad Christianæ charitatis perfectionem tendentium.* Ad indicandum finem cujusvis Religionis qui est perfectio Cristianæ Charitatis, juxta illud Apostoli ad Rom. 13. *Plenitudo ergo legis est dilectio*, quia hac quis ultimate conjugitur Deo, juxta illud Joannis: *Deus Charitas est, & qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

4 Dicitur *Tendentium*, quia licet status Religiosus sit status perfectionis, quatenus nempe pro fine principali habet perfectionem charitaris, tamen non tenetur Religiosus actu esse perfectus, ipsamque perfectionem actu habere, sed tantum tendere ad eam, & quidem non per omnes actus & exercitia, quibus ad perfectionem perveniri potest, sed per illa, quæ sunt ei taxata secundum Regulam, ac propriæ Religionis, in qua degit, sanctas Ordinationes & statuta; prout fusius explicat D. Thom. *2. 2. q. 184. & q. 186.* Lezan. *in Summa qq. Regul. c. 1. n. 4. & 5.* cum communi aliorum. Ratio est; quia Religiosus non aliter ad perfectionem specialiter se obligat, quam quod ad eam per ordinis regulam & media inibi præscripta tendere velit.

5 Cæterum obligatio tendendi ad perfectionem in Religiosis sub mortali est, adeo ut juxta communissimam Theologorum religiosus mortaliter peccet. I. Si contemnit tendere ad perfectionem. II. Quando etiam absque contemptu nudum propositum, seu voluntatem habet, non tendendi ad perfectionem. III. Quando ex contemptu transgreditur Religionis suæ statuta & ordinationes, tanquam media ad assequendam perfectionem præscripta, etiamsi alias talia non sub gravi, sed tantum levi, imo sub nulla culpa obligent: qualia sunt debito tempore servare silentium, meditari &c. IV. Qui habet propositum eadem statuta (etiam contemptu secluso) universaliter non servandi, & qui de iisdem minime curat, nec ea observare studet, sed passim data occasione transgreditur. Ratio hujus ultimi est: quia talis habet implicitam voluntatem non tendendi ad perfectionem, hoc ipso, quod proponat non adhibere media ad eam assequendam in Ordine præscripta, qualia sunt Ordinis statuta. Vide de hac obligatione apud Theologos præsertim D. Thomam *2. 2. q. 185. & 186.* sicut etiam Lezanam *l. c.*

6 Dicitur ulterius *editis votis perpetuæ Obedientiæ, Paupertatis, & Castitatis.* Hæc enim juxta dicenda infra *n. 12.* tria Vota, sunt de essentia Religionis Jure Divino: idque merito eo quo præfata tria Vota sint præstantissima media ad perfectionem quo finis Religionis cujusvis est, assequendam. Tria namque sunt, quæ a perfectione, perfectoque Dei amore hominem potissimum impediunt: videlicet. I. Inordinata cura & sollicitudo temporalium, quod impedimentum indicans Christus Matt. 19. dixit: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*: & Lucæ & ibi: *Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Hæc autem nociva sollicitudo & cura tollitur per votum voluntariæ paupertatis. II. Delectationes carnales, de quibus 1. Joan. 2. *Omne, quod est in mundo, concupiscentia est.* Hanc autem moderatur Castitas. III. Et propria voluntas, quæ per Obedientiam sacrificatur juxta consilium Christi, Matth. 16. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum &c.*

7. Dicitur *stabilis vivendi modus*; ad indicandum, quod Religiosus quivis debeat stabiliter, sive costanter, ac perpetuo semel assumptum Religionis modum servare, ac in eo usque ad finem vitæ perseverare adeo; ut ei post emissam aliquando Professionem non amplius liceat religionem deserere: qua propter etiam non sufficit nudum propositum servandi tria Vota substantialia ac Ordinis Regulam, sed requiratur vera promissio, verumque votum, inducens obligationem personalem, eamque perpetuam D. Thomas *2. 2. q. 183. art. 3.* Pelliz *loc. cit. q. 3.* Pirhing. *h. t. n. 6.* qui duo ultimi cum aliis volunt, non posse dari Religionem proprie talem, in qua liberum sit Religioso pro libitu iterum discedere; quamvis dari possit, & de facto detur aliqua, ipsorum nempe Societas, in qua liberum est Superioribus Religionis dimittere Religiosum, quando id pro bono Religionis expedire judicaverint, quod qualiter fieri queat, haud obstante, quod Religioso discedere non liceat; etsi judicet, ita exigere animæ suæ salutem, vide apud citatos & alios Doctores Societatis Jesu. Cæterum quod nullus Religiosus Religionem deserere amplius queat, sed stabiliter ac perpetuo manere debeat, probatur ex Concilio Tridentino *Sess. 25. de Regular. c. 19.* Ratio invenitur in Evangelio, quam S. P. noster Franciscus inseruit Regulæ suæ, quia nempe, *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro aptus est Regno Dei.*

8 Additur *in communi*, quia quantumvis aliquis in privato, ac particulariter tria Vota substantialia voveat, & observet, sancteque vivat, nisi id in Communitate, & quidem a Pontifice approbata faciat, Religiosus non erit, nec in Religione esse dicendus est. Hyacinthus Donatus *in rerum Regul. Praxi resolut. tom. 4. tract. 1. quæst. 4. n. 8.* Layman *loc. cit. n. 2.* Pellix. *loc. cit. qu. 12.* Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 9. lib. 1. cap. 2. n. 13. arg. c. un. de Religios. domib. & c. un. eod. in 6.* Infertur proin, quod Eremitæ; quantumvis sancti, nec olim fuerint, nec adhuc sint Religiosi, qui extra Communitatem a Sede Sancta approbatam in particulari aut privato vitam Religioni similem ducunt.

9 Additur *ab Ecclesia approbatus*; quia quamvis olim antiquæ quædam Religiones ac Regulæ Sancti Basilii,

Augustini, & Benedicti sola Authoritate Ordinariorum loci expresse fuerint approbatæ & confirmatæ, Papa non repugnante, sed potius collaudante, ut ex Bellarmino notat Miranda *tom. 1. Manual. Prælat. q. 3. art. 6.* Roderiquez *lib. 1. Regul. qq. q. 1. art. 1.* Pirhing *h. t. n. 7.* & alii; tamen postea approbatio Religionum reservata fuit soli Romano Pontifici; prout aperte constat ex *cap. un. de Religios. domib. 6. & cap. 1. de Voto in 6.* Ratio est: quia cum Religionum novitas ac diversitas in Ecclesia Dei confusionem creare, indeque Ecclesiæ nociva esse facile posset *arg. cit. cap. un. de Religios. dom. in 6.* earundem approbatio inter majores causas, quæ Pontifici soli reservantur, *cap. Majores de Baptis.* merito refertur.

10 Et ex his jam patet ad secundam partem quæsiti, quid sit *Religiosus* seu *Regularis*: nam proprie talis est *persona, quæ emissis tribus Votis substantialibus in aliqua Religione ab Ecclesia approbata vivit, ibique abjectis hujus sæculi curis, & perfectionis impedimentis, propriaque abnegata voluntate, carnis oblectamentis, ad id solum incumbit, ut ad perfectionem veniat, Deoque perfecte serviat.* Porro *Religiosus*, & *Regularis* idem significat, nec differunt nisi in hoc, quod ly *Religiosus* a verbo *Religio*, *Regularis* vero a *Regula* quam quivis Regularis profitetur, derivetur.

11 Quæritur II. An, & quo Jure tria vota, Paupertatis nempe, Obedientiæ, & Castitatis perpetuæ sint de essentia Religionis. Resp. I. Præfata tria vota omnino esse de essentia Religionis adeo ut sine illis Religio aliqua consistere nullatenus possit. D. Thom. 2. 2. *q.* 186. *art.* 1. Miranda *in Manual. Prælat. tom. 1, q. 1. art. 4.* dicens ita docere omnes, Hyacinthus Donatus *loc. cit. q. 5.* Pellia. *loc. cit. cap. 1. q. 2 & 3.* cum communi & certa aliorum, *arg. cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monach.* ubi præfata vota Religionis adeo propria ac intrinseca dicuntur, ut nec Papa in iis dispensare valeat: quod intellige cum Glossa *in cit. cap. V. Abdicatio*, & communi DD. in sensu composito, id est, ut quis sit, maneatque Religiosus, & tamen non sit adstrictus tribus allegatis votis quamvis ex causa aliqua gravissima bonum commune concernente, possit dispensando, ex Religioso facere non Religiosum, sicque liberando eum ea Religione, etiam a votis liberare, atque concedere, ut ad sæculum reddat, ac etiam nubat, prout cum pluribus factum esse, patet ex variis historiis, quarum aliquas refert Roderiquez *qq. regular. to. 3. q. 1. art. 5.* Hinc Glos. *loc. cit.* dixit: *Papa non potest dispensare, ut Monachus habeat proprium, existendo Monachus, sed de Monacho potest facere non Monachum.*

12 Resp. II. Præfata tria vota sunt de essentia Religionis ex Jure Divino, Miranda *in Manuali Prælat. tom. 1. q. 1. n. 4. & 5.* Hyacinthus Donatus *loc. cit. q. 22.* & communis aliorum, Conclusionem probantium ex *cit. cap. Cum ad Monasterium, 6. de statu Monach.* ubi habetur, quod Papa cum Religioso, manente Religioso non possit dispensare in aliquo ex dictis votis: ex quo manifeste sequi videtur: hæc tria non solo Jure humano, sed Divino requiri ad substantiam Religionis; si enim solo Jure humano ad eam essent necessaria, Papa in iis haud dubie dispensare posset; utpote *qui secundum plenitudinem potestatis de Jure potest supra jus dispensare*, uti dicitur *capit. Proposuisti 4. de concess. Præb.* Accedit ratio, quia juxta dicenda infra *n.* 17. & 18. Christus ipse statum Religiosum secundum substantiam instituit, & in eo pro forma substantiali, præfata vota posuit: ad quem statum, licet nullum obligarit, tamen paterne invitavit, ut tacendo alios textus patet *Matt. 19.* ubi postquam normam, viamque salutis ostendit sæcularibus, dicendo: *si vis ad vitam ingredi serva mandata*, mox aspirantibus ad perfectiorem vitam statum Religionis exhibet, ad eumque invitat dicens: *si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me*: his enim verbis præfata tria vota essentiam Religionis constituentia comprehendi cum aliis bene observat Tamburinus *de Jure Abbat. Tom. 1. Disp. 2. q. 8.* juxta quod D. Petrus ibidem subdit: *Ecce nos reliquimus omnia* (id est, bona temporalia: quod fit per voluntariam *Paupertatem*; & uxorem, quod fit per Castitatem) *& secuti sumus* per *Obedientiam.*

13 Quod si quæras, cur potius hæc tria vota, quam alia pro forma substantiali status Religiosi fuerint posita? Resp. Id inde factum esse: tum quia dicta vota magis quam alia serviunt ad perfectionem charitatis tanquam finem Religiosi status assequendum, magisque & efficacius quam reliqua auferunt impedimenta perfectionis juxta dicta *n. 6.* Tum quia per eadem homo se & omnia sua perfecto modo consecrat Deo, eique quasi holocaustum offert. Tria namque principalia habet homo, animam videlicet, corpus, & bona temporalia, quæ omnia per memorata tria vota Deo plene offeruntur. Primum quidem seu anima per *Obedientiam*, qua propter Deum voluntas plene abrogatur, & dispositioni Superioris subjicitur, adeo ut Religiosus *velle & nolle non amplius habeat, cap. Religiosus de Testam. in 6.* Corpus offertur per Castitatem, dum per eam omni voluptati carnali ob Deum renuntiatur. Bona temporalia vero per Paupertatem. De tribus his votis ad propositum sic loquitur Joannes XXII. *In Extravag. Quorumdam de V. S. Religio permittitur, si a meritoria subditi obedientia subtrahatur. Magna quidem paupertas; sed major integritas; bonum est obedientia: maximum, si custodiatur illæsa; Nam prima rebus, secunda carni, tertia menti dominatur, & animo.*

Quæritur III. Utrum ad substantiam Religionis requiratur, ut tria vota sint solemnia? An sufficiant simplicia? Resp. Quamvis olim circa hoc quæsitum non modica fuerit controversia; eo quod vota omnium Religiosorum (exceptis Religiosis primæ Professionis in societate) fuerint, & adhuc sint solemnia, *arg. c. un. de Voto in 6.* Nihilominus hodie certum est, sufficere etiam simplicia. Fundamentum est; quia ita expresse declaravit Papa Gregorius XIII. *in Bulla Ascendente Domino.* Sicut etiam, quod Religiosi Societatis, qui peracto Novitiatu primam Professionem emittunt, pro veris habeantur Religiosis, non obstante, quod non nisi simplicia tunc edant vota. Accedit ratio, videlicet, quod *voti solemnitas* ex sola institutione Ecclesiæ sit inventa, *cit. c. un. de Voto in 6.* & consequenter hoc ipso jam non sit de Religionis substantia, cum alias Christus non totam substantiam Religionis instituisset. Reliqua hujus controversiæ fundamenta qui cupit, videat apud PP. D. Societatis, ac etiam Roderiquez, Mirandam, Donatum, & alios: nobis post Decisionem Papalem videtur eorum discussio superflua. 14

Quæritur IV. Quo tempore, & a quo institutus fuerit status Religionis? Resp. I. Olim jam in Lege veteri, seu Mosaica ante Christi adventum, imo & in ipsa Lege naturæ ante diluvium quædam Religiosi status vestigia, ac figuræ fuere, D. Thomas 2. 2. *q.* 186. *a* 6. Miranda *in Manual. Prælat. Tom 1. q. 3. ar.* 30. Roderiquez *qq. Regul. Tom. 1. q. 1. ar. 1.* Hyacinthus Donatus *Tom. 4. tr. 1. q.* 15. & communis aliorum. Et quidem de Lege naturæ patet ex illo *Gen. 14.* ubi de Enos dicitur *Iste incœpit invocare nomen Domini*, quod non nisi de speciali ritu colendi Deum intelligi potest, cum ante ipsum jam Adam, & justus Abel invocaverint Deum. 15

In veteri autem Lege status Religiosorum non solum figuratus fuit in Nazaræis, de quibus *n. 6.* & in Elia, & Elisæo, qui in Collegiis habitabant, ut legitur *in l. 3. & 4. Regum*; sed etiam in Samuele tamquam eorum Principe, de quo Genebrardus in Chronologia ait: *Nota quod Samuel primo instituerit conventus Religiosorum jugiter psallentium* (ut refert Tamburinus *de Jure Abbat. Tom. 1. Disp. 2. quæst. 1.* apud quem plura de hoc) Et hinc 1. *Reg.* 10. iterato fit mentio de grege, seu cuneo Prophetarum psallentium Deo; qui proinde simul habitarunt. Unde S. Hieronymus Epist. 4. ad Rusticum ait: *Filii Prophetarum, quos Monachos in veteri Testamento legimus ædificabant sibi casulas prope fluenta Jordanis &c. & turbis Urbium derelictis polenta, & herbis agrestibus victitabant.* 16

Resp. II. Dictis non obstantibus, ante adventum Christi non fuit vera, & proprie dicta Religio, cum ea perfectione, quam nunc habet, essentialiter nempe includens votum perpetuæ Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ. Miranda *in Manual. Præb. Tom. 1. quæst. 3. artic. 1. & 2.* Rodericus *Tom. 1. quæst. 1. artic. 1.* Pellia. *in Manual. Regular. Tract. 1. cap. 2.* Tamburinus *loco citat.* & communis aliorum. Ratio est: tum *quia nihil* 17

per-

perfectum adducit Lex, ait Apostolus *Hebr. 7.* vocans, *Galat. 4.* tempus Legis veteris tempus infantiæ seu pueritiæ illis verbis. *Ita & nos cum essemus parvuli sub elementis mundi hujus eramus servientes*. Tum quia licet impossibile non fuerit, quin aliqui in veteri Lege emiserint tria vota Religionis, tamen cum nullo fundamento id de aliquo in particulari, multo minus de Communitate aliqua præfata vota habente asserere possumus: Tum quia, ut statim dicetur, status Religiosi secundum perfectionis substantiam primus Institutor fuit Christus Dominus, consequenter non alius in veteri Testamento.

18 Resp. III. Religio, seu status Religiosus secundum substantiam suam non ab aliquo puro homine, sed immediate ab ipso Christo Domino fuit institutus. Roderiquez *l. c.* Miranda *l. c. art.* 1. Pellis. *l. c. q.* 5. Suarez *T.* 3. *de relig. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 18. Estque teste Miranda certissima, & omnium catholicorum hac de re recte sentientium, probaturque tum ex dictis supra *n.* 12. tum ex variis aliis locis Evangelii, in quibus satis manifeste apparet, quod Christus multos ad modum & normam sub tribus præfatis votis vivendi, sive ad statum Religiosum invitarit, & cohortatus sit, uti patet ex textu *Matth.* 19. supra *n.* 12. jam citato. Et ulterius ex Matthæo 10. *Nolite possidere aurum & argentum &c.* & illo Lucæ 14. *Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus*: quibus verbis de Paupertate instituta constat. De *Castitate* patet etiam ex Matt. 19. *Sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cælorum*. De *Obedientia* item per quam quis seipsum, & propriam voluntatem abnegat ex Matt. 16. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, &c.*

19 Porro Religio a Christo Domino instituta, eo invitante & hortante statim ab initio Ecclesiæ ab ipsis Apostolis, ac aliis Christi Discipulis fuit suscepta, qui emissis prius enumeratis votis veram vitam Religiosam duxerunt, verique Religiosi extiterunt: prout docent S. Chrysostomus *lib. 3. contra Monast. vitæ vituper.* S. Hyeronimus *in lib. contra Jovinian. & in Apolog. ad Pamach.* & alibi Hieronym. Plati *de Bono statu relig. lib.* 2. *c.* 2. Miranda *T.* 1. *q.* 3. *a.* 1. *concl.* 2. Joan. Gerson. *Alphab.* 42. *Sermone de Cœna Domini* Hyacint. Donatus *T.* 4. *tr.* 1. *q.* 8. allegans D. Thom. 2. 2. *q.* 88. *a.* 4. *a.* 4. *ad* 3. allegantem S. Aug. Engel *h. t. n.* 4. Tamburinus *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 9. Suarez, id probantes ex illo *Matth.* 19. ubi postquam Christus requisita ad statum Religiosum alicui proposuit; Petrus nomine Apostolorum indicavit, hunc statum se jam assumpsisse, dicendo: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, vivendo in Obedientia sine Proprietate, & in Castitate, conformiter dictis. Huc facit etiam ex *Actis Apost. c.* 4. ibi: *Multitudinis credentium* (ab initio Ecclesiæ) *erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia*.

20 Resp. IV. Quamvis Religionem, statumque Religiosum quoad substantiam Christus ipsemet instituerit, ipsamque, ut dictum, Apostoli ac alii discipuli statim ab initio Ecclesiæ susceperint, & veram vitam Religiosam emissis tribus votis duxerint, nihilominus, si Religio spectatur non precise circa substantiam, sed insuper secundum certas Regulas, Religionis substantiæ superadditas, certumque modum vivendi præfatæ substantiæ adjectum, plures Religiones (post jam institutam a Christo Religionis substantiam) ab hominibus, viris utique perfectis fuere institutæ, & ab Ecclesia approbatæ, ita ut quævis earum peculiarem Fundatorem, ac principalem Institutorem habeat. Omnes, patebitque ex §. *seq.* Nec est Conclusio hæc contraria Conclusioni positæ n. 3. Quamvis enim Christus Religionem instituerit quoad substantiam, tamen accidentalia ejusdem reliquit Ecclesiæ determinanda, salva semper substantia, ejusdem substantiæ Institutore manente Christo supremo perfectionis Magistro: Prout simile quid contingit in Sacramentis, quorum Institutor secundum substantiam fuit, & semper manebit Christus, non obstante, quod accidentalium determinationem reliquerit Ecclesiæ; ut docent unanimiter Theologi, & habetur *in Theologia nostra Moral. tract.* 14. *Dist.* 1. *q.* 2.

§. II.

De Diversitate ac Numero Religionum; nec non de Perfectione, & utilitate earum tam absoluta quam respectiva.

SUMMARIUM.

23 *Religiones omnes conveniunt in substantia, & tantum differunt in accidentibus; & quibus?*
24 *Alia est Contemplativa, alia Activa, & alia Mixta.*
25 *Alia Clericalis, alia Monachalis, alia Mendicans, alia Militaris.*
26 *Monachus & Religio Monachalis quid? & quæ ejus occupatio.*
27 *Mendicans Religio quid? & quæ?*
28 *Mendicantes omnes (exceptis Fratribus Minoribus) hodie habent bona in communi.*
29 *Militaris Ordo quid?*
30 *Professi Ordinis Militaris an & quomodo sint Religiosi. usque ad n. 34.*
34 *Quatuor tantum sunt Regulæ Religiosorum SS. Basilii, Augustini, Benedicti, & Francisci.*
35 *Regula S. Basilii quando inceperit? & qui sub ea?*
36 *Carmelitana Religio quando inceperit?*
37 *S. Augustini Regula quando inceperit? militant sub ea plures Religiones.*
38 *Inter alias Religio Præmonstratensium: Hujus initium.*
39 *Et Religio Dominicanorum: Horum initium.*
40 *Referuntur plures Ordines sub Regula S. Augustini militantes.*
41 *Militensis Ordinis origo, & initium.*
42 *Ordo Militaris Teutonicus quando & quomodo inceperit.*
43 *Ordo S. Benedicti & Cluniacensium quando inceperit.*
44 *Camaldulensium Ordinis initium.*
45 *Cisterciensium Ordinis origo, & initium.*
46 *Templariorum Ordinis origo, & interitus.*
47 *Regula S. Francisci fuit divinitus revelata, & instituta usque ad n. 49.*
49 *Religionis Seraphicæ origo, ac initium.*
50 *Franciscani Observantes, Recollecti, Reformati, & Discalceati sub una Regula, & sub eodem vivunt Generali.*
Reformati parius observant Regulam, quam Observantes. Ibid.
51 *Generalis Franciscanorum solus utitur Sigillo totius Ordinis, solusque dicitur Generalis totius Ordinis S. Francisci.*
52 *Capucinorum Origo: controversia inter Capucinos, & Franciscanos de caputio est sublata.*
53 *Conventuales, qui olim, & qui nunc?*
54 *Clarissarum origo.*
55 *Tertiariorum Ordo, Regula & origo qui?*
56 *Chartusianorum, Jesuitarum, & Minimorum origo.*
57 *Utile semper fuit Ecclesiæ, vigere in ea Religiones*
58 *Diversas.*
59 *Religionum, & Religiosorum nimia multitudo vitanda.*
60 *Contemplativa Religio est perfectior Activa.*
61 *Mixta vita & Religio est perfectior contemplativa.*
62 *Respondetur ad textum*: Maria optimam partem sibi elegit.
63 *Franciscanorum Religio est mixta.*
Meditationem ob proximi salutem omittentes, male sibi consulunt. Ibid.
64 *Inter mixtas Religiones quænam perfectior?*
65 *Adducitur summa perfectio Religionis Seraphicæ.*
66 *Status Religionis durabit usque ad finem Mundi.*
67 *Specialiter Religio Seraphica S. Francisci.*

QUæritur I. An, & qualis sit diversitas Religionum? & quomodo dividantur? Resp. Quamvis omnes, ac singulæ Religiones neque in essentia neque in fine principali differant, sed vere conveniant utpote omnes tria vota substantialia habentes, omnesque ad unum finem principalem, perfectionem nempe, 23

perfectamque Dei Charitatem (*quæ est vinculum perfectionis*) tendentes; nihilominus multum differunt inter se accidentaliter, præcipue vero in duobus: videlicet *primo* in fine proprio ac particulari, ad quem quævis specialiter a Fundatore est instituta. *Secundo* in mediis, & particularibus exercitiis, quibus quælibet utitur, ac nititur tum ad tria vota substantialia exacte observanda, finemque principalem: perfectionem nempe, assequendum; tum ad finem particularem, melius obtinendum. D. Thomas 2. 2. q. 188. Miranda *Tom.* 1. *q.* 6. *a.* 2. cum communi DD. patebitque ex sequentibus.

24 Nam Religio *primo* dividitur in Contemplativam, Activam, & Mixtam. *Contemplativa* est, quæ præter observationem trium Votorum substantialium ex primæva sua institutione, ac fine particulari ad vitam contemplativam principaliter ordinatur, & potissimum se exercet in contemplatione rerum Divinarum. *Religio Activa* est, quæ ex fine suo particulari principaliter ordinatur ad vitam Activam, opera nempe misericordiæ, & charitatis erga proximum, sive spiritualia, sive corporalia exhibenda. *Religio mixta* est, quæ de utraque participat, seu potius utramque includit, eo quod ex fine suo particulari, ac vi institutionis suæ tam ad vitam Contemplativam, quam Mixtam, opera nempe misericordiæ, & charitatis erga proximum, præsertim vero spiritualia, v. g. docendum, legendum, Confessiones audiendum, concionandum &c. quæ contemplationem socialem requirunt, exhibendam, quam ad contemplationem ac meditationem æque primam ordinatur. Miranda *Tom.* 1. *q.* 6. *a.* 2. Pirh. *l. c. n.* 20. Sannig *eod. cap.* 2. *n.* 6, & communis aliorum, patetque ex terminis.

25 *Secundo* Religio alia est Clericalis, alia Monachalis alia Mendicans, alia Militaris. *Religiones Clericales* sunt, quæ vi institutionis suæ principaliter ordinantur ad Chorum, Divina mysteria exacte peragenda, cultumque Divinum promovendum, cum aliqua mixtura vitæ Contemplativæ, ac mixtæ. In hac Religione vivunt Canonici Regulares. Ita desumitur ex D. Thoma 2. 2. *q.* 189. *a.* 8. *ad* 2. ubi addit, hujus Religionis membra (Canonicos nempe Regulares) minus strictam ducere vitam, quam monachos (de quibus *n. seq.*) indeque posse illos ad hos, consequenter etiam ad Mendicantes (de quibus *n.* 27.) sed non econtra hos ad illos transire. Sannig *l. c.* Pirh. *l. c. n.* 21. Pelliz. *l. c. c.* 3. *sect.* 1. *n.* 17. *& seq.*

26 *Religio Monachalis* est, quæ vi institutionis suæ, & in fine suo particulari ad vitam Contemplativam, & solitariam principaliter ordinatur, D. Thomas *l. c.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 41. *n.* 13. Sannig *l. c.* Pirh. *l. c. arg. can.* 1. *caus.* 16. *q.* 1. ubi *Monachus* idem significare dicitur, quod *singularis*, rectius *solitarius* Gloss. ibid. V. *Singularis arg. Si Clericus in fine eod. caus. & quæst.* ita ut non inter sæculares, sed solitarie in suo Cœnobio vivat; Hinc S. Hieronymus in *can. Si cupis* 5. *ead. caus. & quæst.* ad Paulinum Monachum ait: *Si cupis esse, quod diceris Monachus, id est solus; quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum.* Quapropter *can.* 1. *dicta caus. & quæst.* præcipitur, *ut Monachus per omnia solitarie agat & vivat ut ne pœnitentiæ Sacramenta alius, quam Monachis in suo Monasterio administret, neque doceat*; quia *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium, can. Monachus* 4. *eod. caus.* 16. *q.* 1. Concordat *can. Monachi*, ac plures alii, *cit. caus.* 16. *q.* 1. Tales Monachi vi primævæ institutionis suæ sunt Benedictini, Cistercienses, Carthusiani &c. quia alii Religiosi, qui soli contemplationi non insistunt, si insuper vitam ducentes Activam, Episcopos, aliosque Clericos sæculares in Cura animarum, Concionibus, ac Sacramentis administrandis juvant, proprie Monachi nec vocantur, nec sunt: uti cum communi aliorum observat Barbosa *l. c. num.* 17. Verum de Monachis, & Canonicis Regularibus plura infra *Tit.* 35. *de Statu Monachorum, & Canonicorum regular.*

27 *Religiones Mendicantes* sunt, quarum Religiosi vi primævæ institutionis suæ ex fine peculiari ad vitam Mixtam destinati, paupertatem non tantum in particulari, sed etiam in communi observant, nullaque bona immobilia possidentes, nullumque jus rerum habentes vivunt contenti iis solis, *quæ vel mendicantur humiliter vel donantur liberaliter, vel honesto acquiruntur labore & industria arg. c. Exiit de V. S. in* 6. *& Clem. Exivi eod.* Glossa *in c. Exiit V. Mendicantes de Excess. prælat. in* 6. Sannig. *loc. cit.* Pirhing. *loc. c. n.* 22. Pelliz. *loc. cit. n.* 12. Roderiquez, Miranda, & alii.

Tales de Jure communi approbati sunt quatuor, videlicet Religio Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum, *c. un. de religios. domib. in* 6. ubi rejectis aliis Ordinibus Mendicantibus antecedentibus soli approbantur Religiosi præfati quatuor Ordines Mendicantes. 28

Dicitur notanter *vi primævæ institutionis suæ*: Nam defacto ex variis concessionibus, ac privilegiis summorum Pontificum, sicut & ex novissima ordinatione Concilii Trid. *Sess.* 25. *de regular. cap.* 3. conceditur omnibus Religionibus tam virorum, quam mulierum, etiam olim vere Mendicantibus (sola excepta Religione S. Francisci) bona immobilia, dominiumque rerum habere in communi, ut proin soli Franciscani, & Capucini eandem Sancti Francisci Regulam ad litteram observantes, ut propria acceptione Juris antiqui. Mendicantes sint. Quamvis idem nomen, amplissimaque mendicantium privilegia ex speciali concessione adhuc participent Prædicatores, Eremitæ S. Augustini, & Carmelitæ. Eodem nomine, iis denique privilegiis, ex Pontificum concessione etiam alii Religiosi adhuc hodie fruuntur, ut Patres Societatis, Cajetani, Paulini, ac plurimi alii, de quo ad longum Barbosa *l. c. n.* 208. *& seqq.* 29

Tandem *Religiones militares* sunt, quæ vi institutionis suæ, ac fine suo particulari principaliter ordinantur ad militandum pro defensione Religionis Christianæ, & Ecclesiæ. Tales sunt Ordo Melitensis, Ordo Teutonicus, ac plures alii; apud Barbosam *l. c. n.* 164. Roderiquez *Tom.* 1. *q.* 5. Suarez *T.* 4. *lib. de relig. cap.* 3. *n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 24. & communis aliorum. De harum Religionum professis gravissima disputatio est inter DD. an sint veri Religiosi, necne: aliis cum Navarro *lib.* 3. *Consil. de regular. Consil.* 24. *de reddit. Eccles. q.* 1. *Monit.* 55. *n.* 6. affirmativam absolute tenentibus: aliis econtra cum Communi Theologorum absolute negantibus, illos esse vere ac proprie dictos Religiosos: prout videre est apud Mirandam *in Manual. Prælat. Tom.* 1. *q.* 10. *a.* 4. Roderiquez *Tom.* 1. *q.* 1. *a.* 6. & alios. 30

Verum nec affirmativa, nec negativa absolute tenenda, sed cum distinctione respondendum videtur, videlicet, quod professi in Ordinibus Militaribus illis, in quibus præter vota Paupertatis, & Obedientiæ, etiam emittitur perfectum & totale votum Castitatis, qualis est Ordo Militaris S. Joannis (quorum Professi Commendatores de Malta, item Equites Melitenses *Maltheser-Ritter* dicuntur) vere ac proprie dicti Religiosi. Miranda, ac Roderiquez *l. c.* id pro certo asserentes. Idem cum aliis indubitatum habet Pelliz. *l. c. nu.* 30. Ratio est; quia tales Ordines omnia ad essentiam propriæ Religionis requisita, tria nempe vota substantialia, ac Pontificis approbationem habent. 31

Professi vero illorum Ordinum Militarium, in quibus præter paupertatem & obedientiam tantum vovetur conjugalis, non vero perfecta Castitas (qualis est Ordo Militaris D. Jacobi, Calatravæ, Alcantaræ, ac similium) sint quidem, ac dici possint Religiosi, non tamen absolute, ac simpliciter, sed cum addito *Militares*. Roderiquez *l. c.* Miranda *l. c. Concl.* 3. qui putat Conclusionem in hoc sensu esse certam, Et quidem, quod absolute, & simpliciter Religiosi dici non possint, nec sint, docet contra Navarrum communissima Theologorum. Ratio est; quia deficit unum essentiale ex requisitis, votum nempe perfectæ Castitatis, quod juxta dicta *n.* 12. de Jure Divino pertinet ad essentiam status Religiosi, seu Religionis absolute ac simpliciter dictæ. Hinc bene dixit D. Thomas 2. 2. *q.* 186. *a.* 4. Quod *illi modi vivendi secundum quos homines matrimonio utuntur, non sint simpliciter & absolute loquendo Religiones, sed secundum quid, in quantum scilicet in aliquo participant quædam, quæ ad statum Religiosum pertinent.* Hæc ille. 32

Nec obstat, quod d. Ordines Militares habeant Regulam a S. Sede approbatam, simulque eorum Professores emittant tria vota substantialia, atque ab ipsis Summis Pontificibus appellentur non solum Ecclesiastici, sed etiam Religiosi, teste citato Navarro *de reddit. Ecclesiast.* 33

q. 3.

q. 3. Monit. 27. quin etiam capaces sint beneficiorum Regularium, gaudeant privilegio Fori, & Canonis; prout latius deducit Navarrus *l. c.* atque inde infert, eos esse absolute, vere, ac proprie Religiosos. Resp. enim, hinc solum sequi, quod tales sint Religiosi non quidem simpliciter, & absolute (cum non voveant Castitatem absolutam) sed cum addito: *Religiosi Militares*, prout vult altera pars distinctionis nostræ. Plura vide apud Mirandam & Roderiquez *l. c.*

34 Quæritur II. Quot numero sint Religiones in specie? Quando item, & a quo quævis instituta, ac approbata? Resp. Quamvis plurimæ sint Religiones, quas omnes erudite more suo recenset Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 21. a n. 20.* tamen omnes sub quatuor principalibus Regulis *S. Basilii* videlicet, *S. Augustini*, *S. Benedicti*, & *S. P. Nostri Francisci* militant, exceptis PP. Societatis Jesu, PP. Minimis, & Carthusianis, qui in pluribus, quatuor præfatis Regulis, se accomodantes, propria statuta, & particulares Constitutiones suas pro Regulis habent. Barbosa *l. c. n.* 20. Layman *lib. 4. Tract. 5. c. 2. n. 3.* Pirhing *h. t. n. 25.* eoque teste communis DD. Et licet potius ad Historicos, & Chronologos, quam Canonistas spectes eas omnes examinare, & adducere; nihilominus pro aliqua eruditione, & compendiosa notitia, placuit aliquas simul tem cum origine earum ex Doctoribus præsertim Barbosa *l. c.* apponere, relinquendo fidem penes DD. nec enim per allegationem hanc ullius antiquitati præjudicare intendimus.

35 Prima igitur Regula fuit S. Basilii, ab eodem Sancto instituta circa Annum 369. teste Barbosa *l. c. n.* 21. vel circa Annum 350. uti vult Miranda, *in Manuali Prælat. Tom. 1. q. 4. a. 1.* sub Felice II. Pontifice. Militant sub ea ferme omnes Monachi Græci, & Orientalis Ecclesiæ. Ejusdem Regulæ Professores fuere inter alios Sanctos etiam S. Effrem, S. Chrysostomus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Joannes Damascenus, S. Hieronymus, & alii, fuitque primis Sæculis celeberrima. Miranda *l. c.* Barbosa *l. c. a num.* 21.

36 Eandem Regulam olim habuere Patres Carmelitæ teste Barbosa *l. c. n.* 24 Hodie tamen aliam observant, quam confirmavit Innocentius III. Eandem, sicut & Religionem Carmelitarum confirmavit, & approbavit Honorius III. Anno 1171. in Bulla: *Ut vivendi*, estque Constitutio VIII. dicti Pontificis apud Cherub. Cui Bullæ inserta etiam est Regula dicti Ordinis, ut proin, licet de initio hujus S. Religionis satis clare non constet, pateat tamen de ejusdem confirmatione & approbatione per dictam Bullam Honorii III. Et quamvis dicta Regula quoad jejunia, esum carnium, clausuram, & nonnulla alia, moderata fuerit per Innocentium III. in Constitutione: *Quæ honorem*, Anno 1247. & per Eugenium IV. in Constitutione *Romani*. Anno 1431. eam tamen absque moderationibus, aut dispensationis privilegiis opera, & reformatione S. Theresiæ observare denuo inceperunt, & etiamnum observent Patres Carmelitæ Discalceati; quam Regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis confirmavit Gregorius XIII. per Constitutionem *Pia*. Anno 1580. Hæc porro familia Carmelitana Discalceata discessit a reliquo Corpore Carmelitano, cum proprio Generali sibi dato a Clemente VIII. ut constat ex ejus Constitutione 71. data Romæ 20. Septemb. 1595. Barbosa *l. c. n.* 29

37 Secunda principalis Regula fuit S. Augustini, ab eodem Sancto instituta circa annum Domini 390. existente Summo Pontifice Syriaco, & Imperatoribus Occidentis Gratiano, Orientis vero Theodosio. Teste Barbosa *l. c. nu.* 88. Duo a S. Augustino instituti fuere Ordines, Eremitarum videlicet, & Canonicorum Regularium; quinam autem prius, liquido non constat, utroque pro majori antiquitate sibi competente, acerrime disputante, quorum proin disputationi negotium relinquitur. Cæterum sub utriusque hujus Ordinis Regula plures militarunt Congregationes; & quidem teste Bordono 34. Congregationes Canonicorum Regularium: Eremitarum vero 18. sub eadem S. Augustini Regula subsequenter institutæ fuere etiam aliæ Religiones & Ordines quorum 38. refert Tamburinus, plures etiam adducit Barbosa *l. c. n.* 88.

38 Inter alias sub Regula S. Augustini militantes Religiones, fuit Ordo Canonicorum Regularium Præmonstratensium, sic dictus a loco *Præmonstrato* in Diœcesi Lugdonensi suffraganea Rhemensi in Gallia institutus a S. Norberto Archiepiscopo, postea Primate Germaniæ 1120. sub Pontifice Calixto II. Imperatoribus Occidentis Henrico V. Orientis Joanne Commeno, confirmatus ab Honorio II. per Constitutionem, *Honorius Episcopus*. Anno 1126.

Sub eadem Regula S. Augustini militat Ordo Prædicatorum institutus a S. Dominico circa annum 1205. ut vult Barbosa *l. 1. Jur. Eccles. univ. lib. 1. cap. 41. n. 117.* vel, ut refert Miranda *Tom. 1. q. 4. a. 5.* Anno 1214. sub Innocentio III. confirmatus vero & approbatus ab Honorio III. Anno 1216. in Bulla *Religiosam*, quæ est secunda dicti Pontificis apud Cherub. Hinc Ordo pro uno ex celeberrimis in Ecclesia Catholica communiter habetur, teste Miranda *l. c.* & aliis. 39

Sub præfata Regula S. Augustini insuper vivunt sequentes Ordines, videlicet S. Pauli primi Eremitæ institutus a B. Eusebio Strigonensi in Regno Hungariæ Anno 1215. Pontifice Innocentio, confirmationem præstante Fratre Gentili Cardinali ex Ordine S. Francisci, Legato Clementis V. in Hungaria Anno 1308. Item Ordo Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum, revelante eadem B. V. Maria, institutus a S. Petro Nolasco Anno 1218. Pontifice Innocentio III. confirmatus a Gregorio IX. Anno 1230. Item Ordo Servorum, seu Servitarum S. Mariæ sic dictus, quod B. V. Mariæ peculiaribus obsequiis sit addictus, institutus a septem Nobilibus Florentinis Anno 1233. Pontifice Gregorio IX. approbatus a Benedicto XI. per primam suam Constitutionem: *Dum levamus*. Anno 1303. Item Ordo Cruciferorum institutus per Germaniam, Belgium, & Galliam a quinque piis viris Clericis sæcularibus Anno 1246. regnante, atque Ordinem confirmante Innocentio IV. Item Ordo Jesuatorum S. Hieronymi institutus a S. Joanne Colambino Anno 1354. sub Innocentio VI. approbatus a Martino V. in Constitutione *Pia Postulatio*. Anno 1473. Item Ordo S. Birgittæ, ab eadem Sancta institutus Anno 1368. Pontifice Urbano V. Monasteria hujus Ordinis pleraque sunt duplicia, virorum nempe Religiosorum, & Sanctimonialium, ita tamen degentium, ut stricta Clausura ab invicem sint separati. Ambobus imperat una Abbatissa. Item Ordo Clericorum Regularium Theatinorum institutus a Petro Caraffa Neapolitano Archiepiscopo Theatino (a quo ejusdem Alumni Theatini vocantur) postea summo Pontifice Paulo IV. & S. Cajetano (a quo iidem etiam Cajetani nuncupantur) Anno 1524. Pontifice Clemente VII. Habet hic Ordo teste Barbosa *l. c.* in Italia Domicilia 36. eaque Religiosissimis, & Doctissimis viris plena; extra Italiam vero pauca: de quibus omnibus latius vide Barbosam *l. c.* & Scriptores apud eundem citatos. 40

Sub eadem *S.* Augustini Regula militant plures Ordines Militares, videlicet Ordo Militaris Melitensis institutus Hierosolymis a Gerardo Erectore Hospitalis S. Joannis Baptistæ Anno 1099. existente Pontifice Paschali II. Ordinem vero confirmante Honorio II. Anno 1125. Vocantur subinde Equites Rhodienses, eo quod Rhodum Insulam Turcis eripuerint Anno 1308. 20. Augusti; ibique sedem, domicilium Religiones posuerint, & retinuerint 214. Annos usque ad Annum 1522. 25. Decembris, quo die, præfata Insula a Turcis iterum fuit recuperata. Hodie communiter dicuntur Equites Melitenses *Malteser Ritter* a *Malta* Insula, in quam dono Imperatoris Caroli V. Rhodis expulsi migrarunt, ubi etiamnum existunt. 41

Item Ordo Militaris S. Mariæ Teutonicorum, vulgo Ordo Teutonicus, sub patrocinio B. V. Mariæ, a quodam Viro Nobili Germano (cujus nomen in nullo Authore reperiri conqueritur Barbosa *l. c. n.* 167.) pro Natione Germanica institutus Anno 1119. Calixto II. Pontifice, primum Hierosolymis sub Sodalitii specie ad recreandos, & recipiendos peregrinos gentis Germanicæ: decursu autem temporis ad tuendum eosdem ab incursionibus Barbarorum. Expugnatis autem a Sultano Hierosolymis, abire cum reliqua Christianorum Copia jussi, Acone, sive Ptolemaide considere, ubi dum erant, Ordo 42

eorum confirmatus fuit e Cælestino III. Anno 1192. Tandem Ptolomaide a Saracenis capta in Europam venerunt, ibique contra Prussios, qui Moscoviem armis infestabant, a Conrado Moscoviæ Duce evocati, ea conditione, ut quidquid Prussiani agri occuparent, eis cederet, feliciter Prussios debellarunt, Ductore Hermano Altaa Ordinis Magistro, spectatæ virtutis Duce, Barbosa *loc. cit. num.* 163. Sub memorata S. Augustini Regula militant & alii Ordines Militares, ut Ordo Militaris S. Jacobi in Lusitania, Ordo militaris S. Mariæ de Carmelo &c. de quibus vide Barbosam *l. c.* sicut & Roderiquez *Tom.* 1. *q.* 3.

43 Tertia principalis Regula fuit S. Benedicti, ab eodem Sancto instituta circa Annum 509 Pontifice Symmacho ut tradit Barbose *lib.* 1. *Juris Ecclef. univ. cap.* 41. *nu.* 35. vel circa Annum 520. ut refert Brugnoli, & Miranda *Tom.* 1. *qq. q.* 4. *a.* 2. Sub hac Regula plures erectæ sunt, & militant Congregationes, & Ordines, quorum 85. numeret Tambusinus, Bordonus, & alii. Inter alios sub præfata Regula militantes antiquor est Familia *Cluniacensium*, sic dicta a primo illius Monasterio *Cluni* in Gallia, erecta e S. Odone Monacho Benedictino circa Annum 900. Pontifice Anastasio III. at vult Barbosa *l. c. n.* 45. vel circa Annum 913. ut refert Miranda *l. c.*

44 Sub eadem Regula militat Ordo *Camaldulensis* a vallle *Camadula* sic dictus, institutus a S. Romualdo Monacho Benedictino circe anoum 967. Pontifice existente Joanne XIII. Ordinem vero approbante Alexandro II. in Constitutione sue §. *Nulli*. Anno 1072. teste Barbosa *l. c. num.* 56. quamvis Miranda *l. c.* cum aliis velit, initium hujus Ordinis fuisse circa annum 1000. *Hujus S. Romualdi sanctissimo exemplo, & magna sanctitatis fama; illustribus miraculis tot homines sunt permoti, quod* (referente sic ex aliis Miranda *l. c.*) *nisi ipsemet eosdem prohibuisset, terrarum Orbis, ejus Religiosam vitam & disciplinam videbatur velle subire*; habet amplissima privilegia.

45 Sub memorata S. Benedicti Regula insuper militat celeberrimus Ordo *Cistercienfium* sic dictus a valle *Cistercio* in Diœcesi Cebilonensi in Burgundia apud Gallos institutus a S. Roberto, circe annum 1099. Pontifica Urbano II. Hic nempe Robertus prius Abbas in Ordine Claniacensi cernens subditos suos (ut refert Miranda *l. c.*) ob divitias, magnamque rerum copiam, & abundantiam, a primævo instituto aliqua ratione deflectere, zelo ductus, assumptis sociis Religiosissimis viris *Cistercium*, spinarum densissimum locum petit, ibique novi Ordinis principia posuit. Verum paulo post jussu Pontificis ad suum Monasterium rediens, & novum Ordinem inceptum Stephano Anglico sui loco in Prælatum & Abbatem suffecto commendavit, qui Sthephanus eundem gubernans, continuis, iisque ferventissimis precibus Deum rogabat, ut sanctissimum Institutum foveret, & augeret. Exaudivit Stephanum Dominus, dum Bernardum adolescentem Nobilissimum gratia sua eo commovit, ut una cum tribus suis Fratribus sicut & aliis consanguineis, & amicis 30. numero Ordinem Cisterciensium intraret Anno 1113. Ætatis suæ 22. Cujus deinde Bernardi subsequente sanctitate & doctrine Ordo majora sumpsit incrementa, ipsique Religiosi *Cistercienses* ab hoc S. Bernardo etiam *Bernardini* nominati fuere. Vide Barbosam *l. c. n.* 50. Miranda *Tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2.

46 Sub eadem S. Benedicti Regula militant etiam plures Ordines Militares, uti Ordo Militaris de Calatrava institutus e S. Raymundo Fiterici in Castella, & Rege Castellæ Sancio 1158. Pontifice Adriano IV. Item Ordo Militaris *Alcantaræ*. Item Ordo Militaris *Montesiæ*. Item Ordo Christi, & alii, de quibus vide Barbosam *l. c.* Mirandam, & Roderiquez *l. c.* Inter alios Militares Ordines sub Regula S. Benedicti fuit celeberrimus suo tempore Ordo *Templariorum*, seu Equitum Templi, institutus a novem Equitibus Gallis 1158. Gelasio II. Pontifice; qui tamen Ordo, postquam per ducentos annos summe floruit, damnatus, & penitus extirpatus fuit in Concilio Generali Viennensi a Clemente V. circa annum Domini 1311. idque ob nefanda crimina, ac conspirationem cum Turcis in perniciem Religionis Catholicæ factam. Barb. *l. c. n.* 76. Et licet non desint etiam DD. prædictum Ordinem plurimum defendentes dicendo, Sententiam a S. Pontifice ex mala informatione, ac invidia aliorum fuisse latam. Nihilominus major, & sanior pars, Templarios reos proclamat, justamque Pontificis sententiam asserit ex eo præcipue capite, quod tota causa exactissime fuerit examinata in Concilio Generali præsentibus tercentis Episcopis, aliisque plurimis Doctissimis, ac Religiosissimis viris, qui omnes in tanto negotio tam gravis erroris, sine temeritate argui sane non possunt.

Quarta principalis Regula est S. Francisci, qui eam non tam instituit, quam executioni tradidit, ejusque Executor potius, quam Institutor, aut Fundator fuit, siquidem non ipsemet eam adinvenit, sed immediate a Deo sibi revelatam, & de verbo ad verbum sibi dictatam & traditam accepit: prout non tantum ipsemet Sanctus sæpe est fassus, sed & plures Pontifices contestati sunt, inter quos Nicolaus III. *arg. c. Exiit, de V. S. in* 6. quod ipsum etiam S. Birgittæ aliquando revelavit Christus illis verbis: *Ista Francisci regula, quam ipse incæpit, non fuit dictata, & composita ab ipsius humano intellectu & prudentia sed a me secundum meam voluntatem; quodlibet ejus verbum quod in ea scriptum est, de Spiritu Sancto est*. Vvadingus *ad Annum* 1223. *n.* 13. Dominicus de Gubernat. *in Orbo Seraphico Tom.* 1. *l.* 1. *c.* 9. Hinc contristatus aliquando S. Franciscus, quod jam suo tempore aliquas relaxationes in Ordine cerneret, sequentem a Christo increpationem audire debuit. *Cur tu pauper homuncio turbaris? An Ego te super religionem meam Pastorem sic constitui, ut me principalem Patronum nescias? Hominem simplicem te constitui, ad hoc, ut quæ in te fecero, non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ adscribantur: & quantiscunque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa Religio, semper sub meo munere manebit*. Vvadingus & Gubernat. *l. c. ac Cronic. Ordin.* 47

Clarius adhuc, & evidentius, plurimisque audientibus expresse revelavit Christus Regulam & Religionem Sancti Francisci immediate a se fuisse institutam; dum Fratre Elia Generali, inito cum aliis consilio, relaxationem Regulæ petente, ac contra nimium rigorem protestante in Monte Raynesio. ad Christum clara voce Fratre Elia, & aliis præsentibus dicit Franciscus; *Domine nonne dixi, hos mihi non credituros*: Ad hæc enim verba illico in nube lucida apparens Christus, spectantibus, & audientibus omnibus contra Regulæ rigorem cum Elia Generali conquerentibus, sensibili & clara voce ita respondit: *Homuncio quid turbaris, quasi tuum hoc opus esset? tune Legislator? Tune hujus vitæ Præceptor? nonne hæc tabula a me formata? tu duntaxat tenus hujus operis instrumentum & calamus scribentis. Novi ego, qui dictaverim, novi quid velim præcipere, vires humanæ mihi compertæ, scio quid possunt, & quid ego valeo, & volo præstare subsidium. Volo proinde, ut regula hæc observetur ad litteram, ad litteram, ad litteram, sine Glossa, sine Glossa, sine Glossa*. Quibus dictis conversus ad congregatos Franciscus dixit: *Audistis? audistis?* Elias vere, ac cæteri cælesti voce quidem territi, a proposito tamen suo necdum penitus desistentes rogare cæperunt, ut eisdem instar aliarum Religionum saltem in communi aliquid possidere liceret, ad quæ Christus a S. Francisco interpellatus, denuo voce clara & sensibili omnibus audientibus respondit; *Ego pars & hæreditas eorum ero, quamdiu curaverint, ut hanc regulam observent, & quo major erit eorum numerus, eo major in eos mea videbitur providentia*. Quod sane Divinum promissum mirabiliter adimpleri continua experientia in omnibus quatuor Mundi partibus clare cernitur; cum non obstante, quod Religio S. Francisci adeo creverit, ut teste Ludovico Granatensi *can.* 2. *de S. P. Francisco*, numero Provinciarum, Monasteriorum, & Fratrum superet omnes Religiones, & Ordines simul sumptos, quod idem Hieronymus Plati *S. l.* 1. 2. *c.* 22. & 24. *de Propag. relig.* & alii testantur, veritate in facto testimonium perhibente. 48

Incæpit autem Religio S. Francisci 1208. existente tunc Innocentio III. qui eandem solo tamen vivæ vocis oraculo confirmavit 1210. Et iterum in Concilio Generali Lateranensi 1215. ubi coram his mille ducentis, & duodecim Episcopis, & Patribus ex universo Orbe Christiano congregatis publice pronunciari fecit, Ordinem Minorum S. Francisci a se jam prius fuisse approbatum. Verum quia nec in isto Concilio Generali scriptum Diploma confirmationis factæ, fuit emanatum; hinc successor Honorius III. 1223. per specialem Bullam: *Solet annuere* apud Cherubin. *Tom.* 1. *Const.* 5. *dicti Pontificis* dictam S. Franci- 49

sci

sci Religionem, ejusque regulam a Christo immediate dictatam in 12. Capitulis consistentem confirmavit.

50 Sub hac igitur S. Francisci Religione, ejusque sanctissima divinitus tradita Regula, militant in primis Fratres Minores Franciscani illi, qui dictam Regulam ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, scilicet Regulam; Alii præcipue in Gallia, & Belgio vocantur *Recollecti*; alii præsertim in Italia, ac Germania *Reformati*; alii *Discalceati*, non quasi diversam habeant Regulam, diversique sub Generalibus diversa, ac perfecte distincta constituerent Corpora (omnes siquidem sub uno, eodemque existunt Generali, & unam, eandemque Regulam ad litteram observant) sed ideo, quia sub variis mediis & statutis particularibus magis, & minus strictis accidentaliter solummodo diversis Regulam suam pure observare nituntur. Unde omnes & singuli vocantur communiter *Franciscani* a S. Francisco secundario Fundatore suo (primus enim Christus est) item, & quidem ordinarie *Fratres Minores Regularis observantiæ* a pura, omnisque dispositionis experte observatione Regulæ; quamvis Recollecti, Reformati, ac Discalceati cum addito *strictioris*, adeoque *Fratres Minores strictioris Observantiæ*. Reliqui absolute *Fratres Minores Regularis Observantiæ* nuncupentur; eo, quod illi strictioribus mediis & statutis, quam isti Regulam eandem observare cogentur: prout liquet ex verbis Bullæ *Ex injuncto nobis* a Clemente VIII. motu proprio editæ, ibi: Motu proprio ea certa scientia, ac Apostolicæ potestatis plenitudine, harum serie decernimus ac delaramus, quod Fratres Reformati non novam, sed eandem Francisci Regulam, quam felicis recordationis Honorius Papa III. Prædecessor noster confirmavit, quamque etiam Fratres nuncupati Ordinis Minorum de Observantia observant; licet ipsi Reformati prius, & juxta ipsius Regulæ literam declaratam per recolendæ mem. Nicolaum III. & Clement. V. Romanos Pontifices Prædecessores nostros observent.

51 Horum Franciscanorum, seu Fratrum Minorum Regularis, & strictæ Observantiæ unius idemque Generalis solus serie non interrupta a S. Francisco in Generalatu succedit, solus Sigillo totius Ordinis is utitur, solusque nominare se potest & nominat *Generalem totius Ordinis S. Francisci*, Leone X. id per specialem Bullam definiente.

52 Sub eadem S. Francisci Regula militant, eamque ad litteram observant, indeque veri filii S. Francisci sunt & vocantur *PP. Capucini*, qui licet, prorsus unam, eandemque cum Franciscanis Regulam ad litteram habeant, tamen aliam distinctam Congregationem & Corpus constituunt aliumque Generalem a Generali totius Ordinis Franciscanorum distinctum habent: sunt diversi a Franciscanis præcise in statutis particularibus accidentalibus, signanter in barba, quam nutriunt, & capucio, quod deferunt. Erat olim grandis, sed plane inutilis altercatio, Franciscanos inter & Capucinos de Capucio, illis S. Franciscum formam capucii Franciscanorum, istis vero suam capucii formam gestasse contendentibus. Verum cum nec ex Regula, nec ex antiquo monumento de Capucii determinata, specifica, & constanti forma quidquam probari posset, S. Francisco ad hoc non multum attendente, sed modo hanc, modo illam capucii formam, prout nempe quantitas mendicati, vel libere oblati panni patiebatur, aut amor proprii contemptus dictabat, portante; hinc Alexander VII. speciali Bulla inutilem hanc altercationem non tantum sustulit, sed insuper severissime prohibuit, ne quisquam imposterum dicere, multo minus sub imaginibus S. Francisci in certa hac, vel illa capucii forma depictis scribere, aut imprimere auderet; hanc esse veram imaginem & habitum S. Francisci. Initium Capucinorum Congregationi dederunt quidam Patres, ac Fratres Franciscani Regularis Observantiæ, qui amore solitudinis, ac vitæ Eremiticæ accesserunt ad Clementem VII. Pontificem ab eoque precibus impetrarunt, quod propriis assumptis statutis vitam Eremiticam, seu contemplativam ducere, barbam nutrire, capucium quadratum deferre, atque in Congregationem suam alios suscipere potuerint, prout liquet ex ipsa dictæ Congregationis confirmatoria Bulla Clementis VII. *Religionis zelus*, quæ est 21. dicti Pontificis apud Cherub. ibi „ Vos, qui olim favore serviendi „ Altissimo ducti, Ordinem Fratrum Minorum de Observantia ingressi, in ea professionem emissa per certum „ tempus permansistis, & dein vobis desiderantibus pro „ animarum vestrarum salute ac Dei gloria, vitam Eremiticam ducere, & quantum patitur humana fragilitas „ Regulam B. Francisci observare &c. Authoritate Apostolica facultatem concedimus, ut secundum Regulam „ prædictam, vitam Eremiticam ducere, & habitum „ cum capucio quadrato gestare, omnes in vestrum consortium recipere &c. Barbam deferre, & ad Eremitoria „ vos conferre, & in eis habitare, vitamque austeram, „ & eremiticam inibi agere valeatis.

Ita verba Bullæ editæ a dicto Clemente VII. An. 1528. a quo proin tempore legitimum initium habet Ordo Capucinorum: qui tamen primitus vocabantur *Fratres de vita Eremitica*, ut constat ex eadem Bulla; postea vero tempore Pauli III. a capucio *Capucini* fuere vocati, nomine hoc prius penitus ignoto, & nunquam audito. Cæterum, ut dictum, licet Capucini verissimi sint filii S. Francisci, ejusque Regulam pure observent, proprioque subsint Generali, nihilominus hic Capucinorum Generalis nec sigillo totius Ordinis S. Francisci, uti nec absolute Generalem totius Ordinis S. Francisci nominare se potest, sed cum addito Generalis Minorum S. Francisci *Capucinorum* soli Gener. Franciscanorum Regularis & strictæ Observantiæ facultate remanente, utendi Sigillo totius Ordinis ac gaudendi titulo *Generalis totius Ordinis S. Francisci*.

Sub præfata Regula etiam militant *PP. Conventuales*, 53 ita tamen, ut eam non in suo rigore, & ad litteram, sed cum certis dispensationibus Apostolicis observent, vi quarum a Regulæ rigore in quibusdam exempti habere possunt bona immobilia; & dominium in communi, ut alii Regulares. Cæterum nomen *Conventualium* ab antiquo inde habent, quod primis temporibus aliqui ex Ordine S. Francisci in locis solitariis ab aliis separati vixerint, alii vero in Conventibus cogregati, Deo servierint, indeque ad distinctionem illorum *Conventuales* fuerint appellati: primis annis omnes æque ac existentes in Eremis eandem S. Francisci Regulam ad litteram observantes (Et talis Conventualis, seu Franciscanus in Conventibus existens, Regulam ad litteram observans fuit etiam S. Antonius de Padua, non vero talis Conventualis, quales hodie sunt Regulam non nisi dispensatam observantes.) Verum successu temporis quidam Conventus, & Conventuales Franciscani a primo rigore deflectere incæperunt, quibus licet fortissime simul ac zelosissime se opposuerint reliqui Conventuales Regulam ad litteram zelantes, & observantes (inter quos fuit etiam S. Antonius) tamen efficere non potuere, quin aliqui saltem in suo proposito remanerent, & uti in conscientia securi essent, relaxationis Indultum, & dispensationem a Summo Pontifice Innocentio IV. Anno 1244. impetrarent, retento nomine *Conventualium* dispensatorum, reliquis in pura observantia Regulæ permanentibus, & præter distinctos Superiores cum tempore etiam aliud nomen, præcipue vero *Fratrum Minorum de Observantia* assumentibus: tum ad distinctionem *Conventualium* dispensatorum: tum ad contestandum, quod in pura Regulæ observatione hactenus permanserint, & in futurum permanere, sicque Franciscum serie non interrupta in Capite & in Membris Regulam a Deo traditam continuo observantes sequi cogitent. Id quod Leonem X. Pontificem Maximum juste permovit, ut soli Generali *Fratrum Minorum regularis Observantiæ* sigillum totius Ordinis competere, eumque solum verum serie non interrupta S. Francisci in Generalatu Successorum totius Ordinis S. Francisci Ministrum Generalem esse dici posse, ac debere decreverit. Siquidem uti PP. Capucini, ita & PP. Conventuales Moderni supremum suum caput non absolute Generalem Ordinis S. Francisci, sed cum addito *Capucinorum*, vel *Conventualium* nominare possunt.

Rursus sub S. Francisco militant etiam Moniales Clarissæ, a S. Clara sic dictæ, servantes non quidem eandem cum Fratribus Minoribus, sed aliam a Francisco tamen institutam regulam, quæ postea spectata fœminarum imbecillitate a nonnullis Pontificibus, ut Greg. XI. Innocent. IV. Alex. IV. & Urbano VI. fuit moderata, præsertim quoad paupertatem in communi, quo non obstante strictissimam adhuc observant regulam, & clausuram. 54

Tandem sub eodem sanctissimo Patriarcha Francisco militant etiam *Tertiarii*, a *tertia regula* sic nuncupati; 55

Scien-

Sciendum namque S. Franciscum tres instituisse Ordines; sub tribus distinctis, ac diversis regulis. *Primus* fuit Ordo Fratrum Minorum sub regula a Christo revelata, juxta dicta n. 47. *Secundus* fuit Ordo pauperum Monialium, pro quibus aliam specialem regulam fecit, eamque primo observandam tradidit S. Claræ, unde & sequaces ejus *Clarissæ* dicuntur. *Tertius* fuit Ordo Tertiariorum tam pro viris quam fœminis, tam solutis quam ligatis institutus. Siquidem S. Franciscus amore Dei, & proximi flagrans, omnes ad viam salutis per media convenientia dirigere, cum plurimum desideraret, simulque videret, rigidas primas duas, quas Fratribus Minoribus, & Clarissis posuit regulas, pro quolibet cujusvis status homine minime quadrare, inspirante Patre Luminum invenit An. 1221. aliam, sicque respectu præcedentium duarum tertiam regulam; quam quivis in quovis statu abs que ullo impedimento facile servare, servandoque securius salvari posset. Hanc regulam plures Summi Pontifices confirmarunt, simulque declararunt, viventes sub ea, non nudam Congregationem, sed vere ac proprie Ordinem constituere, quem multis a S. Apostolica canonizatis Sanctis per quinque ferme jam sæcula florentem plurimis privilegiis, ac Indulgentiis decorarunt iidem Summi Pontifices, Vocatur autem hic Ordo *Tertius* respectu duorum a S. Francisco prius institutorum, sicut regula eorum dicitur *Tertia* respectu duarum aliarum præcedentium. Vocatur etiam alio nomine *Ordo pœnitentium*, & viventes in eo *Fratres, Sorores de pœnitentia*, eo quod pœnitere, seu pœnitentiam agere volentibus specialiter etiam a S. Francisco fuerit intentus. Porro quamvis non omnes Tertiarii, seu in Tertio Ordine existentes; Religiosi sint, ex defectu trium votorum substantialium, sunt tamen aliqui iique plurimi tam viri, quam mulieres veri Religiosi, illi nempe qui emissis tribus votis in Monasteriis degentes vivunt sub obedientia Ministris Generalis totius Ordinis S. Francisci. Plura, eaque præclara de his tribus sub S. Francisco; ejusque regula militantibus Ordinibus vide apud Lucam Vvadingum, Dominicum de Gubernatis, Rodericum; Mirandam, & Ordinis Chronicam: ubi etiam ea invenies, quæ de iisdem hactenus brevissime adduximus.

56 Præter enumeratas sub quatuor Principalibus regulis militantes Religiones sunt adhuc aliæ, sed paucæ, nullas ex præfatis regulis habentes; sed proprias Constitutiones pro regulis observantes. Præcipui sunt celeberrimus *Ordo Chartusianus* institutus a S Brunone an 1084. sub Pontifice Gregorio VIII. Item sanctissima, ac Ecclesiæ utilissima *Societas Jesu* instituta a S. Ignatio Loyola, & confirmata a Paulo III. an. 1540. Ac tandem Ordo Minimorum institutus a S. Francisco de Paula an. 1436. confirmatus a Sixto IV. an. 1473. Et hæc pro brevi eruditione de Ordinum diversitate & Origine titulo huic de regularibus inserere consultum visum est. Plura de iis, qui desiderat, consulat Bordonum, Barb. *lib. 1. juris Eccl.* aa. c. 41. *per tot.* & alios ex professo integros Tomos de iis scribentes.

57 Quæritur III. Utrum expediens, & utile fuerit ac etiamnum sit Ecclesiæ Dei, quod institutæ in ea fuerint, & adhuc sint Religiones, præsertim tot, & tam diversæ? Resp. I. Fuisse semper & etiamnum esse convenientissimum, & utilissimum Ecclesiæ Catholicæ, quod in ea semper fuerint, & adhuc sint Religiones. Ita communissima DD. regularium, & aliorum. Patetque non tantum ex multiplici Oraculo plurimorum Pontificum, sed & ex communi sensu fidelium. Ratio est: tum quia statum Religiosorum juxta dicta *n.* 18. Christus ipse instituit, ad eumque Apostolos, & alios sæpius invitavit, quod non fecisset, si Religiones Ecclesiæ suæ utiles non esse cognovisset; tum quia teste continua experientia Religiosi suis meritibus & precibus, exemplo & doctrina, zelo & labore plurimum semper directe ac indirecte profuere, & adhuc prosunt Ecclesiæ innumera eidem conferendo bona, & gravissima ab eadem avertendo mala, adeo ut merito Christus ad S. Theresiam dixerit: *Væ mundo, si Religiosi non essent.* Sane omnibus nota est celeberrima illa visio, quam habuit Innocentius Papa III. qua vidit Lateranensem Ecclesiam (quæ tunc erat Sedes Pontificum) convulsis fundamentis ruinæ propinquam, & jam labentem, solis S. Francisci suppositis humeris sustineri.

58 Resp. II. Fuit insuper Ecclesiæ summe utile, ac expediens, non tantum quod plures, sed & quod varie institutæ fuerint; & vigeant in ea Religiones. Miranda *Tom. 1. q. 2.* Hyacint. Donatus *Tom. 4. tr. 1. q.* 17. Pelliz. *tr. 1. c. 3. sect. 1. n. 1.* & communis aliorum cum D. Thoma *2. 2. q. 183. a. 2. & q. 188. a. 1. & seqq.* quod iterum probatur ex communi sensu fidelium, & Oraculis Pontificum, inter quos Gregorius XIII. in Bulla *Ascendente Domino*: Ad propositum sic ait: Cum Divina providentia pro temporum necessitate, varia & salutaria Ordinum instituta in Ecclesia sua produxerit, novisque in ea subinde nascentibus morbis, nova remedia, novisque emergentibus hostium impugnationibus, nova regularium Ordinum auxilia excitarit, & cuique illorum juxta cujuslibet peculiaris gratiæ vocationem peculiares quasdam notas, peculiaria insignia & opportuna ad finem, quem intendunt, media suggesserit. Ratio est: tum quia in Ecclesia Dei varia sunt ministeria, in quibus eam juvare possunt Religiones; utique expediens erat, ut cum pro omnibus ministeriis una non sufficeret, plures diversi generis instituerentur, indeque plenitudinem ministrorum in omni genere ministerii præberent. Tum quia varia sunt ac diversa hominum genia, variæ item propensiones ac inclinationes nec eædem in omnibus vires, consequenter ex speciali Dei providentia plures *diversæ* Religiones salaberrime ac sapientissime sunt institutæ, ut si una religio alicujus propensioni, aut naturæ non quadraret, alia pro desiderio ad manum haberetur. Nam, ut dicitur *c. Quia diversitatem 5 de Concess. Præb. Diversitatem corporum sæpe sequitur animorum*: & juxta illud Poetæ: *Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno*, sed juxta S. Paulum 1. ad Cor. 7. *Unusquisque in quo vocatus est, in hoc permaneat apud Deum.* Tum quia ratione diversitatis in Ecclesia, Religiosi magis fuerunt multiplicati, indeque numerus specialium servorum Dei, & utilissimorum Ecclesiæ ministrorum fuit adauctus, cum teste experientia plurimæ Civitates, & loca, quæ duo vel plura ejusdem Religionis Monasteria habere detrectant; plura diversæ Religionis Monasteria ipsæmet sollicitant. Huc quadrat illud Psal. 44. *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.* Per Reginam enim Ecclesia, per varietatem autem, qua decoratur, varias Religiones plures interpretes intelligunt.

Fatendum nihilominus, nimiam & excessivam multitudinem, varietatem Religionum, ac Religiosorum minus utilem; imo confusionis causativam, indeque merito vitandam esse, *arg. c.* aa. *de Religios. domib.* in 6. ibi: *Religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret Concilium Generale vetavit, & ne quis de cætero novam Ordinem, aut Religionem inveniat, aut habitum novæ Religionis assumat.* Verba autem Concilii Generalis sunt illa *c. fin. de Relig os. dom.* ibi: *Ne nimia Religionum diversitas gravamen in Ecclesiam Dei, & confusionem inducat, firmiter prohibemus, nequis de cætero novam Religionem inveniat; sed quicunque ad Religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat.* Pariter ipsorum Religiosorum numerus nimium, & excessive augeatur, providentissimæ simul ac prudentissimæ factæ sunt Constitutiones a Clem. VIII. *Quoniam ad institutam*; Gregorio XV. *Cum alias*, & Urbano VIII. *Romanus Pontifex*, de quibus infra *Tit. de Religios. domib.* 59

Quæritur IV. Quænam Religio inter tot & tantas sit perfectior? Resp. I. Religio profitens vitam contemplativam est perfectior Religione habente vitam pure activam. D. Thom. 2. 2. q. 188. *q.* 6. Miranda *tom. 1. q. 9. a. 2.* dicens, Conclusionem esse indubitatam, Pelliz. *tr. 1. c. 3. sect.* 2. a. 68. cum communi, & certa aliorum. Probatur communiter ex illo *Lucæ* 10. ubi Christus præferens vitam contemplativam Mariæ, laboribus vitæque activæ Marthæ dixit: *Mariam optimam sibi partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Ratio est; quia vita contemplativa magis apta est ad actus charitatis frequentius & ardentius exercendos, ipsamque charitatem, quæ est vinculum perfectionis; facilius assequendam. Confirmatur Conclusio ex iis, quæ fuse in laudem vitæ contemplativæ tradunt SS. Patres, de quibus vide Ascetas. 60

Resp. II. Religio mixta ex contemplativa & activa est perfectior Religione pure contemplativa, consequenter inter omnes perfectissima, D. Thomas *loc. cit.* S. Augustinus *lib. 19. de Civitat. Dei cap.* 19. S. Gregorius *hom. 5. in Ezech.* Layman *lib. 4. tr. 5. c. 3. n. 2.* Miranda *l. c. a.* 61

3. Pel-

Pellis. *l. c. n.* 69. Sylvester *V. religio q.* 4. cum communi aliorum. Probatur imprimis ex doctrina & exemplo Christi, non tantum verbo docentis, sed & opere exercentis vitam mixtam, utpote qui juxta Evangelium de nocte ascendit in Montem solus orare, de die vero erat docens in Templo, & intentus aliis exercitiis vitam activam concernentibus. Probatur etiam ex SS. Patribus. S. Augustinus enim *l. c.* postquam posuit tria vitæ genera *otiosum*, nempe (quo contemplativam intelligit) *actuosum* (quo activa indigitat) & tertium ex utroque compositum seu *mixtum* addit, quod hoc tertium sit perfectissimum. S. Gregorius *l. c.* de viris perfectis loquens, inquit: *Quod illi homines præ aliis sint perfectissimi, qui post perfectam contemplationem redeunt, & descendunt, atque occupantur in exercitiis vitæ activæ.* Pariformiter loquuntur alii SS. Patres. Ratio est; quia vita mixta ex natura sua utramque tam contemplativam quam activam includit: cum Religiosi talis Religionis non tantum in operibus charitatis, sed & in contemplatione & meditatione se quotidie exerceant, ita ut quod de nocte in meditatione ac contemplatione positi, a Deo percipiunt, de die in proximorum utilitatem eructent, juxta illud Ps. 144. *Memoriam abundantiæ suavitatis suæ eructabunt, & justitia tua exultabunt.* Hinc sicut teste D. Thoma *l. c. majus & perfectius est illuminare* (quod est lucem habere & ipsam præstare) *quam lucere tantummodo.* Ita etiam majus est contemplata aliis tradere, quam solummodo contemplari, seu contemplationi vacare.

62 Nec obstant Conclusioni verba Christi Lucæ 10 *Optimam partem* (vitam nempe contemplativam) *sibi elegit Maria.* Nam contra est: tum, quod hæc verba solum respectu partis; seu vitæ a Martha electæ dicta sint, utpote quæ pure activam elegerat: tum quia ut bene observat Cajetanus 2. 2. *q.* 182. *a.* 1. *ad* 3. & ex illo Miranda *tom.* 1. *q.* 9. *a.* 5. Christus non dixit *Optimum* sed *optimam partem elegit Maria*, ad innuendum, quod licet vita contemplativa in ratione partis sit optima utpote melior activa, non tamen adhuc sit *Optimum* in ratione totius, consequenter Maria elegerit quidem optimam partem, sed non *Optimum* ex toto, quod est vita mixta, utpote utramque partem tam contemplativam nempe, quam activam includens, ac ex utraque constans.

63 Hujusmodi Religiones mixtæ vitam ducentes mixtam, sunt fere omnes Religiones Mendicantes, & quidem in specie Religio Seraphica Franciscanorum, idque ex beneplacito & mandato Divino: cum enim S. P. Noster Franciscus dubitaret, num pure contemplativam, an vero mixtam vitam cum suis ducere deberet, & propterea pro obtinenda cognitione Divinæ voluntatis per se, & per fratres suos, ferventes ad Deum funderet preces, & divinitus relatum est, *Religionem Franciscanorum non propter solum Franciscum & fratres suos, sed etiam propter salutem aliorum institutam esse, velleque Deum, ut non sibi solis viverent, sed & aliis proficerent*, & consequenter non solum contemplativam, sed mixtam ducerent vitam: ita tamen laborem pro salute proximorum attemperantes, *ut sanctæ orationis, ac devotionis spiritum non extinguerent*, prout dictante Altissimo sancte & provide in ipsa Regula monetur. Hinc sicut quivis Religiosus Religionis mixtæ, ita vel maxime Franciscanus male sibi consuleret, qui in studiis ac laboribus pro salute proximorum in tantum se occuparet, ut rationem internam, Meditationem nempe, ac Contemplationem vel omnino negligeret, vel non nisi raro aut tepide eidem vacaret: sic namque non amplius mixta, sed pure activa viveret vita, simulque contra Regulam ac Religionis institutum, nec non aliqua ratione contra obedientiam ageret, sicque parum vel nihil fructificaret, Deo benedictionem subtrahente; vel gratia sua labores ejus non fecundante.

64 Quæritur V. Cum multæ hodie dentur Religiones mixtæ, quænam illarum in specie sit perfectior? Resp. Illam esse perfectiorem, quæ vi instituti sui tria vota substantialia perfectius observat, & magis tendit ad conformitatem cum vita Christi, & Apostolorum: caret controversia: cum enim juxta dicta, essentia Religionis consistat in tribus votis substantialibus, utique illa erit perfectior, quæ partes essentiales in gradu perfectiori possidet: Ac insuper, quia vita Christi omnis perfectionis perfectissima norma est, eamque plus cæteris imitati sunt Apostoli, procul dubio illa Religio perfectior merito reputanda est, quæ ad conformitatem cum vita Christi & Apostolorum plus cæteris tendit. Quænam Religio autem in specie, vota substantialia perfectius observet, quæ item vitæ Christi & Apostolorum se magis conformet, nec disputare, nec respondere expedit, eo quod comparationes specificæ sint valde odiosæ.

Illud tamen de mixta Religione S. P. N. Francisci dicere licet, eam in tanto perfectionis gradu observantiam præscribere trium votorum substantialium, ut gradus perfectior dari vix possit. Enim vero *Obedientia* in ea eo usque vovetur, ut non tantum in iis, quæ expresse præcipiuntur in Regula, sed etiam in omnibus aliis sine ulla exceptione obedire teneatur Franciscanus, nisi aliquid præcipiatur, quod est contra Deum, aut peccaminosum, vel positive contra Regulam; uti patet ex *c.* 10 Regulæ, ibi: *Præcipio firmiter, ut obediant suis Ministris.* (Id est. Superioribus, quos Ministros S. Pater appellat) *in omnibus, quæ promiserunt Domino observare*, & N. B. *in omnibus, quæ non sunt contraria animæ, & regulæ nostræ.* Ut proin illud D. Bernardi locum non habeat in Religione Franciscana: *Nihil mihi præcipiat Prælatus, quod non vovi.* Votum *Paupertatis* non tantum in particulari, sed etiam in communi, consequenter in summo gradu in ea emittitur, quod nulla alia Religio habet, teste ipso Conc. Trid. *Sess.* 25. *de reg. c.* 3. *Castitatis* votum in tanto perfectionis gradu vovetur, ut non tantum omnem in- & externam impudicitiam, & quodvis periculum ejus, sed insuper omnem, etsi non malam, sed indifferentem, vel etiam de se bonam, suspectam tamen conversationem in mulierum vi regulæ vitare sub gravi peccato teneatur quivis hujus S. Religionis Professus. Quantum porro ad conformitatem vitæ Christi, & Apostolorum præ cæteris tendat Religio Seraphica patet ex ipso statim initio regulæ *c.* 1. ubi in compendio regula & vita Fratrum Minorum exprimitur, eamque in observatione S. Evangelii, in quo vita, atque doctrina Christi, & Apostolorum continetur, consistere dicitur, ibi: *regula & vita Fratrum Minorum hæc est; scilicet Domini nostri Jesu Christi Sanctum Evangelium observare.* Magna & mira sunt encomia, quibus S. Francisci Religionem extollunt Pontifices. Sufficit unum adducere Nicolaum III. qui *c. Exiit, de V. S. in* 6. ubi de Sacra Religione, ejusque alumnis loquens, Hi sunt, inquit, illius Sanctæ Regulæ Professores, quæ Evangelico fundatur eloquio, vitæ Christi roboratur exemplo, Fundatorum militantis Ecclesiæ Apostolorum ejus sermonibus, actibusque firmatur. Hæc est, apud Deum, & Patrem munda, & immaculata Religio, quæ descendens a Patre luminum, per ejus Filium exemplariter, & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum S. P. Francisco, & eum sequentibus inspirata totius in se continet testimonium Trinitatis. Hæc est cui (attestante Paulo) nemo de cætero debet esse molestus, quam Christus Stigmatibus suæ passionis confirmavit, volens Institutorem ipsius suæ passionis signis notabiliter insigniri.

Quæritur IV. Utrum usque ad finem Mundi duraturus sit status Religiosus. Resp. Affirmative, saltem quoad unam, vel alteram, aut aliquas Religiones. Ita cum communi aliorum Hyacinthus Donatus *t.* 4. *tr.* 1. *q.* 19. id varie probans. 66

Sufficiat loco probationis, saltem Religionem Seraphicam S. Francisci ex Divina revelatione, & oraculo fuisse certificatam, quod pro Ecclesiæ emolumento & ope usque ad finem Mundi perseveratura sit. Saunig *h. t. c.* 3. *n.* 1. Vvadingus, Sedul. & Ordinis Chronica.

§. III.

§. III.

De Recipiendis ad Religionem: item de Novitiis eorumque Magistro, & anno Novitiatus.

S U M M A R I U M.

68 *Non quivis ad Religionem recipi potest, sed requiritur I. certa ætas.*
69 *II. Status libertatis. III. Usus rationis. Et nu. seq.*
71 *IV. Ne sit infamis.*
72 *V. Nec obnoxius ratiociniis.*
73 *VI. Aut gravatus ære nimio alieno.*
74 *VII. Aut corpore vitiatus, vel infirmus.*
75 *VIII. Vel Hermaphroditus.*
76 *IX. Nequit recipi Episcopus sine licentia Papæ.*
77 *X. Nec prolis, cujus ope graviter indigent parentes.*
78. *XI. Quandonam liberi sine consensu parentum possint & debeant ingredi Religionem?*
79 *Professio liberorum illicite facta, valet.*
80 *Criminosi recipi nequeunt.*
81 *Quæ de recipiendis Jure communi statuta sunt, etiam in statutis nostris Generalibus sunt.*
82 *Antequam recipiatur Novitius, necessaria est indagatio de qualitatibus requisitis. Et n. seqq.*
Afferuntur textus ex Bulla Sixti V. & Clementis VIII. ad propositum. Ib.
83 *Pœna recipientium inhabiles, aut non servatis Constitutionibus Pontificiis.*
84 *Informatio, & indagatio de qualitatibus jam notis necessaria non est.*
85 *De nondum cognitis quando, & quomodo fieri debeat? Et n. seqq.*
87 *Qualitates recipiendorum in compendio referuntur.*
88 *Magister Novitiorum qualis esse debeat.*
89 *Quomodo educare, & in quibus instruere debeat Novitios?*
90 *Requisita de Jure, requiruntur etiam in statutis nostris.*
Confessio Sacramentalis singulis septimanis saltem bis fieri in ordine nostro. Ib.
91 *Pœna recusantium officium Magistri Novitiorum, & præmium illud obeuntium ex statutis.*
Summa cura adhibenda, ut optimi præficiantur Magistri Novitiorum. Ib.
92 *Novitii per annum integrum debent esse in Novitiatu*
93 *Limitatur in Ordinibus Militaribus, & Societate Jesu.*
94 *Annus Novitiatus debet esse completus de momento in momentum.*
95 *Dies cœpta quando habeatur pro completa? Et n. seq.*
97 *Congregatio Cardinalium circa annum totaliter completum.*
98 *Professio, quæ fit finito anno, cui hora deest, invalida est.*
99 *Solvitur objectio, & ostenditur, quod non sit necesse differre Professionem in diem finito anno sequentem usque ad n. 103.*
Tempus modicum attendendum, quando est de substantia? Ib.
103 *Novitiatus annus debet esse continuus. Et n. seq.*
105 *Si Novitius per unicum diem vel horam interrumpit annum, debet de novo incipere. Et n. seq.*
107 *Si Novitius de & sub obedientia Superioris etiam diu moretur extra Monasterium, non interrumpitur Novitiatus.*
108 *Neque si tempore Novitiatus infirmetur.*

68 QUæritur I. An quilibet Religionem ingredi, & in eam recipi possit? Resp. I. Non quivis, sed illi tantum Religionem ingredi, & in eam ad Novitiatum recipi possunt, qui requisitas a Jure qualitates habent, & defectibus a Jure impedientibus carent. Unanimis, ac certa. Patebitque inductione, qua requisitas a Jure qualitates, & defectus Jure impedientes ingressum recensebimus. I. Requiritur certa ætas pubertatis nempe Sylvester *vers. Religio* 5. *q.* 1. Hyacinth. Donatus *tom.* 2. *tr.* 1. *q.* 7. *n.* 1. Pirh. *h.t.a.* 27. Pelliz. *tr.* *n.* *c.* 1. *n.* 4. & communis aliorum, claris Juribus *c. ad nostram* 8. *& c. cum virum* 12. *h. t.* juncto *can.* 1. *&* 2. *can* 20. *q.* 2. Ratio est; quia hac ætate primum discretio rationis, libertas arbitrii, & vires adveniunt ad austeritatem Religionis probandam; præsertim vero, an etiam continentiam servare quis valeat, quod ante pubertatis annos satis experiri nemo potest. Nec obstat Conc. Trid. *Sess.* 25. *de regul. c.* 15. requirens ad validam Professionem annum decimum sextum completum, quia per hoc non prohibet, quin annus Novitiatus citius inchoari, & compleri possit; sed tantum ne ante illam ætatem emittatur Professio. Pariter non obstat idem Concilium eadem *Sess. c.* 16. statuens, ut expleto anno Novitiatus Novitius aut statim ad Professionem admittatur, aut statim e Monasterio rejiciatur; quia intelligenda est illa dispositio Tridentini, nisi justa subsit causa Professionem differendi, prout declaravit S. Congregatio Concilii, & cum aliis bene observat Pirh. *l. c. num.* 27. Juxta statuta tamen nostra Generalia *c.* 2. *§.* 1. debet recipiendus esse ætatis saltem sexdecim annorum; si in Clericum recipiatur: Laicus vero non debet esse infra vigesimum, nec supra trigesimum *ibidem*. Dicitur autem notanter in Conclusione *ad Novitiatum*; quia alia ratione v. g. ut ibidem bene educentur etiam ante annos pubertatis ipsimet impuberes ingredi, & a parentibus offerri possunt juxta dicenda infra.

II. Requiritur, ut quis sit liber, & non servus. Communis ac certa, *arg. c. fin. can.* 17. *q.* 2. *& can. Qui vere* 12. *cau.* 16. *q.* 1. ibi: *Neminem servorum suscipi in Monasterium, nisi cum domini proprii licentia*. Idem requirunt Sixtus V. & Clemens VIII. in Bullis *n.* 72. *&* 82. referendis. 69

III. Debet esse rationis bene compos, nam mente captus, aut furiosus recipi nequit, *arg. Sicut tenoris* 15. *h. t.* ubi etiam ratio subjungitur illis verbis: *Cum alienatus non sentiat & per hoc non valeat consentire*.

IV. Requiritur, ut suscipiendus non sit infamis, ita statuere Pontifices Sixtus V. & Clemens VIII. Ratio est; quia infames de Jure sunt irregulares, & repelluntur a statu Clericali sæculari, *can. Omnes* 2. *& can. Infames* 17. *cau.* 16. *q.* 1. ergo multo magis repellendi sunt statu regulari; cum hic sit perfectior illo, *arg. can.* 1. *cau.* 19. *q.* 1. Ex quo infertur, lictores, carnifices, histriones, ac similes viles personas recipi in Ordinem non posse, eo quod tales de Jure pro infamibus habentur *l.* 2. *§. Ait prætor ff. de his, qui notantur infamia & l. Mater* 10. *§. fin. ff. ad l. Juliam de adult.* vide Hyacint. Donatum *tom.* 2. *tr.* 3 *q.* 1. *&* 2. Jo: Andream Panormitanum *in c. decorem* 19. *de vita & honest. Clericor.* Viginti aliæ species infamiæ enumerantur *can. Infames* 17. *caus.* 16 *q.* 1. 70

V. Requiritur, ne suscipiendus sit obnoxius ratiociniis sive publicis, sive privatis; nisi prius a ratiocinio dignoscatur absolutus. Rursus communis ac certa, texto expresso *can.* 1. *dist.* 53. ibi: *Qui ratiociniis publicis fuere obligati, si Monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius a ratiociniis absoluti fuerint* & Constitutione Sixti V. *Cum de omnibus*, apud Cherub. *tom.* 2. *constit.* 7. dicti Pontificis, & Clementis VIII. *Regularis disciplinæ*; *to.* 4. *const.* dicti Pontificis, quid indistincte, ac universaliter prohibere, *ne reddendis ratiociniis obnoxii, & obligati recipiantur*. Est autem *ratiocinium* redditio rationis consurgens ex administratione rei publicæ, vel privatæ. Obligati ad ratiocinia publica sunt Officiales Administratorii rerum ad rempublicam pertinentium, *arg. l. Officiales C. de Episc. & Cleric.* Obligati ad ratiocinia privata sunt Administratores rerum privatarum, puta, Tutores Procuratores. Actores, Executores Testamentorum, &c. *arg. t. tit. de oblig. ad ratiocinia*. Rationem dat Sixtus V. quia, si tales susciperentur, *facile cedere posset in Religionis opprobrium, in Dei offensam & scandalum plurimorum*: item quia *lis & molestia ita obnoxiis jam est illata, vel timendum est, ne inferatur*. 71

VI. Non debet esse nimis gravatus ære alieno; talis enim nisi prius solvat, suscipi non potest: ita citatæ Constitutiones Sixti V. & Clementis VIII. docentque omnes. Ratio est; quia ingressus ad Religionem est tantum consilii, solutio debitorum autem de præcepto; quod ob opus consilii negligi non potest. Quod si debitor est sol- 72

vendo

vendo, & non solvit sufficientem tamen cautionem reddit creditori per pignus aut hypothecam super bona sua immobilia, suscipi potest, Pelliz. *tr. 2. c. 4. n. 46.* Hyacint. Donatus *l. c. n. 13.* & communis aliorum. Pariter ab ingressu in Religionem impediri nequit debitor, qui non amplius est solvendo, dummodo in favorem creditoris cedat bonis suis, si quæ habet, D. Thom. 2. 2. *q. 189. a. 6. ad 3.* Miranda *t. 1. q. 17. a. 7.* Pelliz. *l. c. n. 26,* Donatus *loc. c.* Ratio est; tum quia ad impossibile nemo tenetur *l. impossibilium ff. de reg. jur.* Tum quia inanis est actio creditoris, quam inopia debitoris excludit exceptio, *can. 5. cau. 14. q. 6. & l. Nam is ff. de Dolo.* Limitant quidem hoc aliqui in casu, quo debitor posset arte, & viribus, quibus bona acquirere, & per acquisita solvere potest, Donatus *loc. c.* Roderiquez *tom. 3. c. 10. a. 9.* & alii. Verum hæc limitatio probabiliter non est attendenda, eo quod *propter pecuniam persona liberi hominis secundum Jura non obligatur, sed solum res; quia persona liberi hominis superat omnem æstimationem pecuniæ,* uti *l. c.* bene observat D. Thom. & docet cum aliis Pelliz. *l. c.* Illud certum & ab omnibus concessum est, quod debitor debito non soluto suscipi valeat, si creditor consentiat: quia *scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus, cap. Scienti de reg. jur. in 6.*

74 VII. Suscipi non possunt corpore multum vitiati, aut deformes: quales sunt cæci, muti, surdi, deformiter claudi, aut gibbosi, vel alio notabili corporis defectu laborantes. Hyacinth. Donatus *l. c. q. 26.* & alii, *arg. toto tit. de Corpore vitiatis;* cum enim ibidem corpore vitiati repellantur ab ordinibus, & statu Clericali sæculari, multo magis arcendi erunt a statu Religioso utpote perfectiore illo. Huc DD. communiter reducunt lepra, morbo caduco, aut gallico affectos; item omnes ita infirmos aut debiles; ut onera Religionis portare, aut munera ejus obedire non valeant. Pelliz. *l. c. q. 25.* D. Thom. 2. 2. *q. 189. a. 10.* & alii. Ratio est; quia *turpis est pars, quæ non congruit suo toti,* quod fieret in simili casu.

75 VIII. Suscipi nequit Hermaphroditus, id est, qui partim maris, partim fœminæ sexum præsefert. Hyacinthus *l. c. q. 23. arg. c. 1. dist. 26.* Ratio est; tum quia & talis corpore vitiatus est: tum quia aliis scandalum, & offendiculum præbere posset.

76 IX. Recipi in Religionem nequit Episcopus sine licentia Papæ. Communis ac certa, *arg. c. licet quibusdam 18. h. t. & c. inter corporalia 2. de translat. Episc.* juncto *c. nisi 10. de renunt.* Ratio est; quia status Episcopalis est perfectior statu Religioso. Solet autem Papa concedere licentiam, si una ex sequentibus adsit causis, quæ ponuntur in Summario *c. c. 10. de renunt.* sequentibus versiculis, si videlicet Episcopus est

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, & dans scandala, cedere possit.

X. Suscipi in Religionem nequit, cujus parentes jam actu sunt, vel ingrediente filio brevi erunt in gravi vel extrema necessitate, supposito, quod in sæculo manens a tali necessitate eos liberare, vel præcavere posit, ita cum D. Thoma, Miranda *tom. 1. q. 17. a. 8.* Roderiquez *t. 3. q. 13. a. 5.* Donat. *l. c. q. 2.* & communi aliorum, *arg. can. 1. dist. 3.* ibi: *Si qui filii parentes maxime fideles deseruerint occasione Dei cultus, hoc justum esse judicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis veneretur, quod fideles sunt; anathema sit.* Concordat Constitutio Clementis VIII. in Bulla *n. 72.* citata, ubi *§. Demum* inter alia præcipitur, ut sedulo inquiratur, *an recipiendorum parentes ope, & subsidio eorum indigentes destituantur.* Ratio est; quia propter opus consilii, quale est ingredi Religionem, omitti non potest opus præcepti; quale est, in necessitate præfata succurere parentibus; *cum non sint facienda mala, ut eveniant bona* juxta Apostolum *ad Rom. 2.* Unde Christus in simili casu Pharisæos contrarium docentes reprehendit *Matt. 15.* illis verbis: *Hypocritæ, qui dicis, munus quodcunque ex me est, tibi proderit, & non honorificabit patrem suum, & matrem suam &c.* Dicitur notanter *in gravi necessitate:* quia si modica est, vel timetur parentum necessitas, non tenentur in sæculo manere liberi, prout communis cum D. Th. 2. 2. *q. 189. a. 6.* rationem dant: *quia filii non tenentur ad sustentationem parentum, nisi causa necessitatis gravis.* Pariter Religionem intrare possunt, si remanendo in sæculo parentes a gravi necessitate liberare nequeunt; quia tunc cessat ratio obligationis. Rursus non obstante parentum necessitate licite Religionem intrant liberi, si parentes inducunt illos ad malum & peccandum: vel si absque horum inductione, ipsimet sine gravi periculo animæ in sæculo remanere non possent. D. Thomas ubi supra *quæst. 101. a. 4.* Miranda *loc. cit.* Donatus *loc. cit.* & communis aliorum. Ratio est; quia ordo charitatis exigit, ut quis salutem propriam spiritualem præponat parentum bono temporali. Faciunt huc verba Christi Lucæ 14. *Si quis non odit patrem suum, & matrem suam &c. non potest meus esse discipulus.* Item illud *Matth. 8. & Lucæ 9.* ubi Christus reprehendit quemdam nolentem statim sequi intuitu paternæ sepulturæ: *finite mortuos sepelire mortuos suos.*

Et ex hic patet ad Quæstionem, quam alii faciunt, an liceat liberis, invitis parentibus, Religionem ingredi licet, nempe, nisi parentes exinde patiantur gravem necessitatem. Ratio ulterior est; quia ad eligendum statum non est necessarius consensus parentum, elatis juribus *can. 2. can. 20. q. 2. & c. cum virum 12 h. t.* ibi: *Tunc enim quia liberum habet propositum in electione propositi, sequi parentum non cogitur voluntatem:* præsertim ubi divina urget vocatio. Nec curandæ sunt lamentationes aut minæ parentum, sed potius fortiter contemnendæ, juxta consilium D. Hieronymi in Ep. 1. ad Heliod. *per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, ad vexillum crucis evola. Nam summum genus pietatis est, in hac re fuisse crudelem.* 77

Illud etiam cum Roderiquez *Tom. 3. q. 13. ar. 5.* Miranda *Tom. 1. quæst. 17. ar. 8. Conclusion. 4.* Navarro *lib. 3. Consil. de Regul. Consil. 26.* Donato *loc. cit. q. 20.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccl. univ. c. 42. n. 20.* in fine, & aliis notandum, quod etsi proles absente propriæ animæ periculo Religionem ingrediens, relicto parente in gravi necessitate peccet graviter. Professio tamen subsecuta sit valida. Ratio est; quia nullo Jure irrita, sed tantum illicita declaratur. 78

XI. Recipi nequit criminosus, præsertim qui homicidium, furtum, latrocinium, vel alia similia, aut graviora crimina commisit, aut de iis suspectus existit, uti expresse statuit Sixtus V. in citata Bulla *Cum de omnibus,* & confirmavit Clemens VIII. in citata Bulla; *Cum ad regularem.* 79

Cuncta, quæ de necessariis qualitatibus recipiendorum dicta sunt, etiam in statutis nostris Generalibus sunt præscripta: uti vide est *c. 2. § 1.* ubi insuper requiritur I. Ut sint legitime nati. II. Habeant sexdecim saltem annos. III. Sacramento Confirmationis muniti. IV. Latinam linguam perfecte intelligentes. V. Non descendentes, vel originem trahentes usque ad quartam generationem ab Hebræis, Mauris, vel Hæreticis. VI. Non banniti; non condemnati. VII Singulis ante habitus re- 80
„ ceptionem protestetur, quod si lepra, morbo gallico,
„ aut caduco, aut alia contagiosa infirmitate laborave-
„ rint, & ante Professionem id ipsum celaverint, eorum
„ receptum, ac etiam professio nulla censeatur. Prote-
„ stetur etiam eisdem, quod si aliqua ex supradictis con-
„ ditionibus (etiam illis, de quibus *a n. 68.* sibi defuerit,
„ aut inhabiles extiterit, statim expellentur, & ad pro-
„ fessionem nullatenus admittentur, quæ protestationes
„ in libro ad hunc usum deputato annotentur, quibus
„ Superiores & Discreti una cum ipsis propria manu se
„ subscribant. Ita statuta Generalia *l. c.*

Quæritur II. An circa qualitates de Jure communi, & Constitutionibus Pontificiis requisitas, necessario debeat fieri indagatio, seu informatio, antequam suscipiatur quis ad Religionem? Resp. Affirmative, nisi aliunde jam de aliquibus conditionibus satis, ac notorie constet. Miranda *Tom. 1. q. 21. a. 2.* Hyacint. Donat. *Tom. 1. Tract. 4. q. 1. & seq.* Peliz. *tom. 1. tr. 1. c. 3.* Roderiquez, & alii. Patetque ex Constitutione Sixti V. *Cum. de omnibus* apud Cherub. *Constit. 31. ejusdem,* & Clementis VIII. *Cum ad Regularem,* in Bulla Cherub. *Const. 26. dicti Pontificis,* ibi: „Quod attinet ad recipiendorum formam, ultra di- 81
„ ligentem perquisitionem, quę habenda erit de uniuscu-
„ jusque natalibus, corporis habitudine, moribus, & vita
„ anteacta, ac præcipue eorum, qui sextum decimum
„ ætatis annum excedunt, an criminosi, an ære alieno

gra-

„gravati, vel reddendæ alicujus administrationis rationi „obnoxii sint, juxta formam Constitutionis Sixti V. & „Moderationem insecutarum. Illud Superiores sedulo „perquirant, ut ad Religionem nullus impotterum admittatur, qui & ex honestis parentibus natus sit, & „conditiones sacris Canonibus, summorumque Pontificum Constitutionibus præscriptas non habeat. Verba „autem Constitut. Sixti V. Pontificis ita sonant.

„Cæterum quoniam sæpe se vitia ingerunt, & se esse „virtutes mentiuntur, ac multi decoctores post dilapidatam rem familiarem, & contractam ingentem vim „æris alieni, aut interversam alienam pecuniam eorum „fidei creditam, ut ratiocinia effugiant; alii post furta, „latrocinia, & rapinas, homicidia, aliaque facinora „perpetrata, etiam banniti, & damnati, seu qui meritas pro suis delictis pœnas meruerunt, non pia intentione, sed ad evitandam Legum, & judiciorum severitatem, quia tuto in sæculo vivere non possent, tunc demum „quærunt a Religione auxilium, quando aliunde non „sperant; unde sub habitu, & nomine Religiosorum animum Religioni inimicum, & inveterata vitia retinent, „neque alios, qui sancta vocatione vocati sunt, patiuntur „tranquille divinis obsequiis insistere, In gravem Dei offensam, Religionis opprobrium, & scandalum plurimorum, ut his quoque subterfugii, & impunitatis spes „omnis tollatur, authoritate Apostolica perpetua statuimus, juvenes, aut viros adultos majores sexdecim „annis, non aliter in Religionem recipi posse, nec debere, nisi prius de eorum parentibus, patria, anteacta „vita, & moribus diligenter inquiratur, & exacta informatione & fide digna copertum, & exploratum sit, eos „neque aliquorum criminum, qualia sunt homicidia, furta, & alia similia, aut graviora, reos, vel suspectos existere, aut propterea damnati sint, aut ne damnentur, „formident, neque ingenti ære alieno supra vires facultatum suarum gravatos, vel reddendis ratiociniis ita obnoxios, ut ex hujusmodi causalis vel molestia jam illata, vel timendum sit, ne infestatur, ipsos non humana „aliqua ratione, sed cum devotionis, & pietatis fervore „vitam Religiosam sponte, & ex animo elegisse &c. „Omnes autem ut dictum est criminosos, vel suspectos, „vel æri alieno, vel ratiociniis obligatos ad Religionem „perpetuo inhabiles declaramus.

83 Porro, quamvis Sixtus V. in eadem Bulla statim subjungat, quod si quis contra tenorem suæ Constitutionis susciperent, tam *susceptionem habitus, quam professionem & exinde secuta ex tunc prout ex nunc pariter irritamus, & annullamus, ac viribus & effectu carere decernimus*: sunt verba Pontificis. Nihilominus Bulla quoad hæc verba fuit moderata, & ad terminos Juris communis redacta a Clemente VIII. per Bullam, *In supremo Catholicæ*, apud Cherub. *dom. 3. Constit. 83. dicti Pontificis*: Cæterum pœnas contra Superiores quorumcunque Ordinum, qui in admittendis Regularibus ad habitum, & professionem *Constitutiones Pontificias, etiam Sixti V. non servaverint, aut aliter quovis modo contrafecerint ipsis Constituentibus inflictas salvas esse volumus, & statuimus*. Pergit in citata Bulla *In Superna* Clemens VIII. Pœnæ autem in Sixtina Constitutione contentæ sunt; quod *quicunque Religiosi, eorumque Superiores, qui aliquas personas, ut dictum est, inhabiles receperit, voce activa & passiva, nec non officiis, gradibus, & honoribus, & dignitatibus, quibuscunque per eos obtentis eo ipso in perpetuum privati existant, & ad ea, sicut ad alia quævis in futurum inhabiles sint*

84 Dicitur autem notanter in Conclusione, *nisi aliunde jam de aliquibus conditionibus satis ac notorie constet*, enim vero de quibus sufficiens habetur notitia; frustranea censetur indagatio, examen, aut informatio, cum hæc ex natura feratur ad rem occultam investigandam. Pelliz. *t. 2. cap. 3. n. 4.* citans Suarez *Tom. 4. de relig. tr. 10. lib. 2. c. 3. n. 3.* March. in *Exposit regul. cap. 2. tex. 2. q. 2. concl. 1.* Roderiq. *Tom. 3. q. 54. c. 4.* Hyacint. Donatus *T. 2. tr. 4. q. 8.* qui affert pro se Decisionem Rotæ.

85 Quær. III. Quando, & quomodo fieri debeat indagatio de qualitatibus recipiendorum? Resp. Debere fieri ante habitus susceptionem, constat ex utraque Bulla tam Sixti V. quam Clementis VIII. nisi induendus juret, sibi nullam ex requisitis qualitatibus deesse; ita enim jurans absque prævia examinatione interim suscipi, & informationem postea, Novitiatus tempore, ante Professionem tamen fieri posse, concessit Clemens VIII. apud Donatum *l. c. tr. 4. q. 4.* Juxta statuta nostra Generalia *c. 2. §. 1.* necessario fieri debet ante receptionem habitus.

Resp. II. Licet juxta Bullam Sixti V. dicta informa- 86
tio fieri debeat, & possit, in solis Capitulis Generalibus aut Provincialibus, ut liquet ex textu; nihilominus ex concessione Clementis VIII. fieri etiam potest ab aliis Religiosis per Superiores deputatis. Pelliz *l. c. q. 10.* patetque ex textu Bullæ. Porro in ordine nostro per statuta Generalia *l. c.* rursus specialiter constituitur, *eam omnino fieri debere in Capitulis Provincialibus per Provincialem & definitores; vel eodem Provinciali & definitoria simul congregatis, si infra annum extra Capitulum aliquem recipi contigerit*.

Cæterum, ut in compendio habetur, circa quæ de 87
Jure communi, ac Constitutionibus Pontificiis fieri debeat examinatio, ac informatio ante receptionem petentium ad Religionem, ea hic compendiose adducuntur. I. Nomen, ac cognomen. II. Patria. III. Parentes IV. Ætas. V. Status, an nempe liber sit, an servus. VI. An gaudeat sana mente. VII. An non sit infamis. VIII. An non sit obligatus Ratiociniis? IX. An non gravatus ære alieno. X. An non corpore vitiatus. XI. Qualium morum & vitæ? præsertim an non criminosus? an parentes ejus ope indigeant. XII. „Quo spiritu, qua mente, & voluntate id Religiosæ vitæ genus eligerit; „quem sibi finem proposuerit: num zelo melioris frugis, „ac perfectioris vitæ, & ut Deo liberius famulari possit, „an potius levitate vel humano aliquo affectu, aut inordinato animo ducatur? ut loquitur Clemens VIII. in Bulla *Cum ad Regularem §. Demum* & concordat Bulla Sixtina citata. In Ordine nostro insuper informatio fieri debet, an sit legitime natus? An Catholicus, & de nullo errore suspectus? An perfecte intelligat linguam latinam? An Confirmatus? An nunquam Banniens, condemnatus? An originem trahat ex Hebræis, Mauris, aut Hæreticis &c.

Quæritur III. An & qualis esse debeat Novitiorum 88
Magister? Resp. Omnino præfici Novitiis debet aliquis Magister, qui juxta Constitutionem Clementis VIII. in citata Bulla *Cum ad regularem §. Tam Novitiorum Magister* ibi „iis omnibus officiis, oneribusque vacationem habeat, quæ Novitiorum curam & regimen impedire valeant. Insuper, ipse Magister Sacerdotali Ordine sit „initiatus, ac in quinto saltem supra trigesimum ætatis „anno constitutus, & per decennium a professione emissa in Religione perstiterit &c. Sitque doctrina, & quantum per Superiorum diligentiam, & vires fieri poterit, „vitæ etiam anteactæ exemplo præstans, orationis preterea, & mortificationis operibus addictus, prudentia, „charitateque refertus, non sine affabilitate gravis, zelum Dei cum mansuetudine præseferens, ab omni cordis, & animi perturbatione, ira præsertim & indignatione, quæ in se, & erga alios Charitatem impedire „consueverunt, quam latissime alienus: & talis denique, qui omnibus saipsum bonorum operum exemplum „præbeat, ut ii, qui eorum curæ subsunt, illos non tam „metuant, quam revereantur, nec illis unquam detrahere quidquam possint. Ita Vicarius Christi.

Quæritur IV. Qualiter eos educare, & in quibus præ- 89
cipue illos instruere debeat? Respondet iterum ad hoc Clemens VIII. *l. c. §. Curam adhibeat*: ibi „Curam adhibeat diligentem, ut Novitii omnes in regulari disciplina sedulo exerceantur, agnoscantque præcipue divine, qua digni facti sunt, vocationis præstantiam & „excellentiam: quæ vera sit, atque perfecta votorum „solemnium & quam necessaria cujusque ordinis constitutionum observantia: modum in oratione tum vocali, „tum mentali fructuose persistendi, illicitas passiones, „& vitia (ad quæ natura per peccatum labefactata omni „tempore prona est, atque proclivis) per sensuum custodiam, & mortificationem cohibendi, austeritatem, „jejunia, cilicia, disciplinas, conscientiæ puritatem, „crebram illius discussionem, Sacramentorum frequentiam, Confessionis præsertim (quæ bis saltem in mensibus singulis fiat) per aparitionem quotidianam motuum internorum cordis & tentationem manifestatio-

„num

„ nem, per exercitium humilitatis circa viliora mini-„ steria, per modestiam in omnibus actionibus, diu-„ turnum silentium &c.

90 Cuncta hæc in præcedentibus duabus Conclusionibus posita etiam in statutis nostris Generalibus c. 2. §. 4. compendiose præscribuntur, ac insuper manus Magistri esse dicitur, & Magistro præscribitur. *Novitios in viam mandatorum Dei dirigere, doctrinam Christianam, regulæ præcepta, & declarationes Nicolai III. & Clem. V. omniaque quæ ad regularis disciplinæ cognitionem necessaria sunt, accurate docere.* Illud etiam supra Const. Clementis VIII. præcipitur, ut non tantum Novitii, sed omnes Patres, & Fratres bis ad minimum in quavis Septimana confiteantur *cap. 7. §. 1.*

91 Tandem pœna recusantibus officium Magistri Novitiorum statuitur, privilegium pro gerentibus illud decernitur. Et merito, quia summa sane cura cuivis Religioni, & media licita adhibenda sunt, ut optime qualificatos, & præstantissimos viros pro Magistris Novitiorum deputet, eo quod a bona educatione Novitiorum, & juventutis Religiosæ tota fere salus pendeat Religionum; prout DD. communiter advertunt, & quotidiana experientia docet, ut proin haud dubie pessime Religioni consulerent, suoque muneri minime satisfacientes gravissime peccarent illi Superiores, qui in selectu horum negligentes, aut perfunctorii existerent, aut obvium quemvis inexpertum juvenem, aut minus qualificatum senem præficerent, omissa seria & exacta informatione, num debitas pro officio habeat qualitates.

92 Quæritur V. Quanto tempore debeat receptus in Noviciatu manere in Ordine ad hoc, ut Professionem emittere valeat? Resp. sufficit, ac requiritur annus integer completus a susceptione habitus computandus; adeo, ut Professio antea facta sit invalida. Caret hodie controversia ob claram Dispositionem Concil. Trid. *Sess. 25. c. 15. de reg.* ibi, „ In quacunque Religione tam virorum, quam „ mulierum professio non fiat ante sextum decimum an-„ num expletum: nec qui minori tempore, quam per „ annum post susceptum habitum in probatione steterit, „ ad probationem admittatur: professio autem antea fa-„ cta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad ali-„ cujus regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observantiam, „ aut ad alios quoscunque effectus. Concordat *can. 1. cau. 17. q. 2.* ibi; *Canonica institutio interdicit, Monachum ante unius anni probationem officii &c. Ad nostram 16. h. t.* ubi etiam ratio habetur, videlicet, quia tempus hoc probationis concessum est partim in favorem Novitii, ut experiri valeat Religionis austeritatem, regulam, ac vitæ institutum, partim in favorem Religionis, ut & hæc probare & explorare valeat mores, genium, & stabilitatem Novitii. Et quamvis *c. cap. 16. h. t.* addatur, posse cum consensu utriusque partis, Novitii nempe & Religionis huic favori renuntiari, & consequenter Professionem ante annum expletum valide fieri, tamen huic dispositioni Juris derogatum est per Conc. Tr. *l. c.* uti communiter advertunt DD tum quia apponendo Decretum irritans, tacite declaravit, annum integrum esse de forma & substantia; tum etiam, quia annua probatio est ob bonum Religionis introducta, Juri autem publico pactis privatorum derogari non potest, uti bene advertit Navarrus *l. 3. Cons. h. t. cons. 62. n. 12. arg. l. si diligenti 12. de foro com. & l. Jus 38. ff. de Pactis.* Per eandem dispositionem Tridentini derogatum est etiam aliis Juribus antiquis, quorum aliqua ad probationem requirebant biennium *can. Monasteriis 6. caus. 19. qu. 3.* aliqua triennium, *can. un. d. st. 53. can. si quis 4. cau. 17. q. 2.*

93 Limitatur tamen Conclusio in quibusdam Ordinibus Militaribus, juxta Sanchez *lib. 5. Moral. c. 5. n. 5.* & alios nec non Commendatariis Monasteriorum, quæ capita sunt Primates Ordinum, utpote qui intra sex menses profiteri aut Commendæ cedere debent. Conc Tr. *Sess. 25 de regul. cap. 21.* Societas quoque Iesu speciale habet, quod duos annos probationis ante Professionem exigat.

94 Quæritur VI. Utrum annus Novitiatus seu probationis debeat necessario esse completus de momento in momentum? Resp. Quamvis in hoc puncto graviter controvertant DD. affirmativa tamen non tantum securior, sed etiam communior, Jurique & rationi conformior, consequenter in praxi omnino tenenda, & sequenda est, videlicet, quod ad valorem Professionis annus ita debeat esse completus, ut si unica tantum; vel media hora aut quadrans ejusdem deesset, tota Professio foret nulla, consequenter in hac materia dies cœpta nullatenus habeatur pro completa. Fagnanus *in c. Ad nostram 16. h. t. n. nu. 9.* Miranda *tom. 1. q. 22. art. 1. conclus. 2.* dicens Conclusionem esse certam, Sanchea *lib. 2. de Matrimon. disput. 24. num. 22.* Lessius *lib. 2. c. 41. num. 59.* Azorius *Institut. Moral. lib. 5. cap. 28.* Barbosa *in cit. locum Concil. Trid. num. 2.* Sannig *h. t. cap. 4. nu. 3.* Navarrus, Sylvester, & communis aliorum contra Pirhing *h. t. nu. 37.* citantem pro se Roderiquea *Tom. 3. q. 15. art. 4.* Probatur Conclusio in primis ex Tridentino *cit. Sess. 25. c. 15.* ubi ad valorem Professionis requiritur, *ne minori tempore, quam per annum in probatione steterit*, ubi notanda verba, *ne minori tempore*, cui enim hora v. g. adhuc deest, revera *minori tempore* quam per annum in probatione esse dicitur; eo quod annus ibi desinat, ubi incipit, ut inquit Baldus *cons. 458. n. 4 in fine*, & ea hora finiatur, qua incipit, Bartolus *in l. Libellorum ff. de Accus.* indeque Varro *lib. 5. de Lin. lat.* annum ab annullo dictum putet, quia in seipsum redit. Deinde notanda particula *per annum*; quia dictio *per* denotat perfectionem, & totale complementum temporis. Accedit Jus commune (a quo Concil. interpretationem passivam recipit) requirens ad valorem Professionis integrum annum elapsum *c. non solum de reg. in 6.* ubi specialiter FF. Prædicatoribus & Minoribus districtæ prohibetur: *ne ante annum Probationis elapsum, qui est maxime in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus, quemquam ad Professionem recipere præsumant.* Concordat *capit. Constitutionem. 3. eod. in 6.* atqui palam est, annum, cui adhuc hora v. g. deest, nondum esse elapsum, ergo.

Confirmatur; quandocunque quantitas & protractio temporis inducit & continet favorem, tunc annus, vel dies, aut aliud tempus debet esse completum de momento in momentum, nec habetur annus, vel dies cœpta pro impleta, prout cum Glossa tenent communiter DD. etiam Adversarii, *arg. l. denique ff. de Minor. l. in omnibus de action. & oblig.* ibi: *Non enim cœptum annum; sed impletum, si de emolumentis relicti Fideicommissi expectandum esse, Jurisprudentibus placuit.* Sicut econtra, quando protractio temporis inducit odium, dies cœpta habetur pro completa, *arg. l. 6. & 7. ff. de Usucap. l. Usu. cap. ff. de divers. & temporal. Præscr.* juncta *l. Anniculus, la 2. ff. de V. S.* ibi: *Anniculus trecentissima sexagesima die incipiente sane exacto die; quia annum civiliter non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus*; atqui protractio temporis anni probationis usque ad ultimum momentum est favorabilis Novitio, & Religioni, ut ille hanc, & hæc illum sufficienter probare, ac in tanto momento considerate agere, & quilibet de damno non amplius reparabili præcavere possit, ut aperte colligitur ea *cit. c. ad nostrum 16. h. t.* ubi expresse dicitur, „ quod tempus proba-„ tionis sit indultum non solum in favorem Conversi, „ sed etiam Monasterii; ut & ille asperitates istius, & „ istud mores illius valeat experiri, quod utrumque di-„ ligenter est observandum, præsertim cum ab utroque „ de reliquo certa notitia non habeatur. Concordat *cap. Non solum de regul. in 6.* ubi dicitur, *quod annus probationis sit maxime in subsidium fragilitatis humanæ* (consequenter in favorem) *institutus*; ergo non contrahi, sed protrahi debet usque ad ultimum momentum. 95

Confirmatur ulterius: quandocunque tempus statuitur, & incipere determinatur ab aliquo actu, computandum est de momento in momentum. Fagnanus *l. c. n. 35.* Sanchea *disp. 24 de Matr. n. 22.* & communis aliorum, textu expresso *l. 3. §. Minorum ff. de Minor.* atqui hic statuitur tempus ab assumpto habitu. Conc. Trid. *cit. num. 92.* ergo. 96

Facit etiam pro Conclusione, eamque veluti certam reddit Congregatio Cardinalium S. Concilii Tridentini Interpretum, utpote qui semper censuerunt, annum probationis a Concilio Tridentino requisitum, intelligi debere de momento in momentum, ut Professio ante ultimum momentum facta sit nulla, prout videre est apud Barbosam *in cit. textu Conc. Tr.* refert eam etiam Fagnanus ejusdem Congregationis Secretarius *l. c.* ad finem di- 97

ceus

cens, quod bina vice Professionis anno probationis ad momentum nondum completo ad Sacr. Congregationem delatæ, habitæ fuerint pro invalidis, quamvis ad vitandos varios in Religionibus motus a publica declaratione abstinuerit.

98 Infertur proin invalidam esse Professionem illius, qui 1700. 2. Septembris hora non antemeridiana habitum Religionis assumeret, & sequenti anno 2. Septembris hora septima, vel octava Professionem emitteret: quod notare habent Superiores illorum Conventuum, ubi Novitii habitum assumunt, & Professionem emmittunt. In praxi optimum, ac securissimum erit, si primis horis antemeridianis v. g. hora septima, vel octava Novitios induant, & sequentibus temporis antemeridiani horis nona vel decima ad Professionem admittant; agitur enim hic de valore rei, ad quem probabilis opinio DD. veritati contraria nihil confert.

99 Objectiones Adversariorum potissimum sunt, *primo*, favorabile esse Novitio, quod Professio etiam ante annum omnino elapsum sit valida: tum quia *summa est ratio, quod facit pro Religione, l. Sunt personæ ff. de Relig. & sumpt. fun.* tum quia statim a tempore Professionis, capax, & particeps fit plurimorum bonorum spiritualium, privilegiorum, indulgentiarum &c. *Secundo*, quod annus a Tridentino, & Jure communi præscriptus bene intelligi possit de anno civiliter, non mathematice, ac naturaliter sumpto, præsertim cum præcepta humana moraliter sint intelligenda, in quo sensu perfectum dicitur, quod modicum distat a perfectione: quia de modico non est curandum, *arg. l. 1 a rebus §. Possunt ff. Commodat.* nec levis omissio viriat actum, *l. c. in fin. ff. Commodati*. *Tertio* quod Conclusio nostra, & fundamenta ejus nimium probent, videlicet, quod indutus hoc Anno 2. Septembris hora decima antemeridiana, non posset sequenti Anno 2. Septembris dicta hora emittere Professionem, sed primum hora quarta vespertina, vel omnino in sequentem diem differre deberet, quia Annus naturalis complete sumptus ultra dies 365. constat ferme sex horis, ex quibus quarto quolibet Anno oritur Annus bissextilis; quod tamen est contra communem praxin, & consuetudinem receptam.

100 Verum ad primam harum objectionum patet ex dictis *n.* 95. ad rationem illius primam respondetur cum Fagnano, *l. c. n.* 33. Concedendo, summam esse rationem, quæ facit pro Religione, tempore debito a Jure requisito, quo quis legitime fit, & est Religiosus, non item tempore antecedenti, alias enim etiam duobus vel pluribus diebus ante Annum completum Professio emitti posset. Hinc pro tempore priori summa ratio & favor est; quæ facit pro libertate Novitii & Religionis, ut summe arduum negotium cum plenitudine temporis concessi mature considerari, & tractari valeat, *arg. c. Ad nostram*, 16. *h. t. & c. Non solum eod. in 6.*

101 Ad secundam objectionem respondetur, modicum non nocere, vel obesse, nisi sit de forma & essentia, uti in proposito, in quo tempus totaliter completum dignoscitur esse de substantia Professionis; ob appositum a Concilio Decretum irritans; hoc siquidem omne illud efficit substantiale, quod sub eo seu clausula irritante præscribitur, uti post Felinum *in cap. Cum dilata, de Rescription. num.* 29. docet Navarrus *Consil.* 82. *hoc titul. num.* 3. Fagnanus *loc. citat. num.* 22. & communis aliorum, *argument. Leg. non dubium*, 5. & *Leg. fin. C. de Legib. & cap. Cum dilecta de rescript.*

102 Ad tertiam respondet Fagnanus *l. c. num.* 5. concedendo, ex Conclusione nostra etiam id, quod objicitur, probari, negando autem id esse nimium, eo quod ob Decretum irritans etiam ultimum momentum anni naturalis sit de substantia Professionis: per dicta *n. præc.* cui etiam favet *can. Puella* 2. *can.* 20. *q.* 2. ubi ad tacitam Professionem annus & dies requiritur, ibi: *Si per annum, & diem*. Ob quod in aliquibus Religionibus & Monasteriis Professio non emittitur, nisi post annum & diem elapsum a tempore assumpti habitus, quod ipsum etiam in nostris statutis Generalibus Barchinonensibus statutum habetur, prout refert Marchantius *in Expositione Regulæ*, *cap.* 2. 4. Verum aliter respondetur cum eodem Marcantio *loc. c.* Miranda *l. c.* & communissima aliorum, negando sequelam, quia dum Concilium Tridentinum ad substantiam probationis requirit annum probationis integrum de momento in momentum, completum, non intelligit annum solarem, seu naturalem, ultra dies 365. quinque horas, & 49. minutas, seu sex fermu horas continentem, sed annum civilem, quem etiam vulgarem, seu artificialem appellant; qui constat & absolvitur trecentis sexaginta quinque diebus: tum quia etiam in aliis regulariter annus ita accipitur: tum quia in puncto probationis eum ita accipit & intelligit praxis & consuetudo passim recepta, *quæ est optima Legum interpres*, *Leg.* 17. *ff. de Legib.* non obstante, quod pro majori cautela, quæ etiam *nimia non nocet*, in quibusdam locis quid particulare observetur.

103 Quæritur VII. Utrum annus Novitiatus, seu probationis necessario debeat esse continuus, ac sine interruptione? Resp. Affirmative, Fagnanus *in cap. insinuante qui Clerici, vel vovratis*. Miranda *Tom.* 1. *qu.* 22. *art.* 4. Abbas *in c. Ad Apostolicam* 16. *h. t. nu.* 9. Sylvester *V. Religio* 5. *q.* 4. Pirhing *hoc tit. num.* 40. & communissima aliorum, imo teste Fagnano, Omnes scribentes *in cit. c. ad Apostolicam h. t. argum. cit. Concil. Trident.* ubi Professio illius dicitur irrita, qui non per annum steterit in probatione: generaliter enim, quando in Jure certum aliquod tempus requiritur, intelligi debet de tempore continuo, nisi ex subjecta materia contrarium colligi possit: ut bene cum aliis notat Fagnan. *loc c.* Guttierez *lib.* 1. *qq. can. cap.* 12. *n.* 24. eo quod regulariter omne tempus debeat esse continuum, Glossa *in rubr. de Divers. & temporal. Præscript.* circa finem, *arg. l. interdum §. quoties ff. de Publician.* nec tempora interrupta conjungantur, *arg. l. ubi Fidejussor ff. de Solation.* Præsertim, quando in Lege, ut in proposito requisito tempori apponitur præpositio *per*; utpote quæ ex natura sua continuationem temporis significat, prout cum communissima aliorum bene docet Barbosa *de Dictionibus*, *V. per.* Menoch. *de Arbitr. Jud. casu* 462. *num.* 7. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. Gloss.* 9. *in annotat. num.* 89. Mascard. *de probation. Concl.* 1215. *num.* 2. Et juxta hanc Conclusionem sæpius respondens Congregatio Cardinalium, Professiones post annum non continuum factas declaravit nullas, apud Fagnan. *l. c. n.* 35.

104 Accedit ratio, quia propter intermissionem diversificantur mores & opera hominum, *leg. si non fortem § Libertus de Condict. indebiti*; simulque certum est, longe gravius esse, rigorem & asperitates Ordinis per annum totum continuum, quam per interpolatum experiri; sicut difficilius est per 40. dies continuos, quam interpolatos, seu interruptos jejunare, uti citati DD. communiter notant, indeque consequenter inferunt, Novitium ad tempus discedentem, ac denuo redeuntem, Regulam & rigorem ejus perfecte non experiri.

105 Nec refert, an longo tempore v. g. per aliquot menses an modico v. g. per aliquot dies solummodo, aut horas absit, & pœnitentia ductus statim iterum redeat Novitius, eo quod & talis Novitius de novo probationem incipere, & per annum continuum continuare debeat, si valide profiteri velit; prout citata S. Congreg. Cardinalium expresse declaravit in casu, quo Novitius ex Ordine nostro discessit, & duabus horis elapsis pœnitentia ductus statim iterum rediit, apud Fagnan. *in cit. capit. Insinuante, qui Clerici nu.* 36. Docentque in simili Navar. *l. t. cons.* 32. *h. t. n.* 3. Sylvester *V. Religio* 5. *q.* 4. Sanchez *l.* 5. *Mor. c.* 4. *n.* 32. & alii ob Jura & rationes *n.* 103. allatas.

106 Infertur proin, quod si Novitius vel ex delicto, aut inhabilitate, ob morbum v. g. dimittatur, aut sponte discedat, de novo iterum annum probationis incipere debeat, etsi emendatus, aut sanitati restitutus, aut pœnitentia ductus brevi iterum redeat, & prius per decem, aut undecim menses, aut diutius (non tamen integro anno) jam fuisset in Novitiatu.

107 Resp. II. Dictis non obstantibus, si Novitius de licentia sui Prælati, & cum habitu intra anum probationis e Monasterio exeat, & extra illud per aliquod tem-

pus v. g. per duos, tres, quinque, vel etiam sex menses ex negotiis, vel sanitatis, vel peregrinandi, vel visendi parentes, vel se recreandi causa &c. moretur non idcirco interrumpitur annus, sed potest eo expleto Novitius Professionem emittere æquæ, ac si toto anno fuisset in Monasterio, ita cum communi aliorum. Miranda *Tom. 1. q. 22. art. 5.* Fagnan. *l. c. n. 38.* Tamb. *de Jure. Abbat. Tom. 3. disp. 6. q. 7. n. 16.* Navarr. *h. t. consil. 32.* ubi affert pro conclusione Declarationem Cardinalium in casu, quo Novitius de licentia Superioris ultra sex menses a Monasterio absens, in quadam Curia tractavit negotia Monasterii; quam Declarationem etiam refert Fagnan. *l. c.* Ratio est: tum quia Religiosus ubicunque de licentia, & sub obedientia Superioris degit, in Monasterio degere fictione juris censetur, ut post Abbatem *in c. Ex rescripto de Jurejur. nu. 5.* recte notant Navar. & Fagnan. *l. c.* Tum quia nullo Jure cavetur, ut Novitius toto probationis anno degat in Monasterio, imo oppositum innuitur *cit. c. Insinuante, qui Clerici & voventes, & cap. Sicut nobis, 17. h. t.*

Illud tamen cum Navarro *l. c.* & Fagnano *l. c. n. 4.* notandum, quod etsi Novitus post susceptum habitum infirmetur, & per se vel octo, vel decem menses in lecto decumbat, nihilominus elapso anno valide profiteri valeat, *arg. cit. c. Sicut nobis, 17. h. t.* & docent teste Navarro *l. c.* omnes DD. nisi forsan Novitius in furorem & amentiam incideret, in eoque diu v. g. per mensem, vel diutius remaneret, tunc enim licet Novitiatus non de novo foret incipiendus, nihilominus illud spatium temporis esset supplendum, & juxta quantitatem illius Novitiatus extendendus, uti docent Sanchez *l. 5. Moral. c. 4. n. 54. & 55.* Pirh. *h. t. n. 47.* Ratio est; quia licet in tali casu annus probationis proprie non interrumperetur, cum, ut supponitur, talis manserit in Religione: tamen interea saltem suspenderetur, & quasi dormierit, prout in simili Præscriptio dormire dicitur *l. Sicut C. de Præscript. triginta annor.* Quod si tamen furor aut amentia non diu, v. g. non ultra octo vel decem dies duraret, prout contingit in frenesi ordinaria; item in calidis & malignis febribus, penitus non attenderetur, possetque eo non obstante Professio anno elapso valide emitti, uti docent DD. citati, probatque praxis & consuetudo recepta, quæ est optima Legum interpres. *L. 17. ff. de Legib.*

Circa materiam Novitiorum attendendæ etiam Constitutiones & Decreta Clementis VIII. saluberrimæ, quarum prima incipit *In suprema Ecclesia* ordine 73. in Bulla Cherub. cui statim apponuntur aliæ, videlicet 2. *Regularis Disciplinæ* 3. *Cum jam dudum*, 4. *Qui olim & præcipue* 5. *Cum ad Regularem*. Quas vide in dicta Bull. *Tom. 3.*

§. IV.

De Libertate, Juribus, Privilegiis, & Obligationibus Novitiorum.

S U M M A R I U M.

109 *Novitii pro libitu deserere possunt Religionem.*
110 *Etiamsi permanere firmiter proposuerint.*
111 *Non tantum qui Religionem ingredi, sed etiam qui in ea permanere, & profiteri vovit, potest exire, si bona fide judicat, hunc statum sibi minus idoneum esse. Et n. seq.*
112 *Ex sola levitate, vel alia causa irrationabili deserens Religionem, quam intravit, peccat graviter.*
113 *Vovens ingredi aliquam Religionem in genere, vel in specie, ad quid teneatur?*
114 *Novitius sine justa causa ejici non potest.*
Quid si ejiciatur? Ib.
115 *Novitii gaudent privilegiis Religionis, quam intrarunt.*
116 *Recitantes solas horas in Choro satisfaciunt obligationi Professorum.*
117 *Novitius tempore Novitiatus retinet Beneficium.*
218 *Cui si annexum est votum eligendi, tempore vacantiæ necessario non citatur Novitius, quamvis interesse possit, si velit.*
119 *Tempore Novitiatus per alium Beneficii functiones præstari debent, assignata congrua sustentatione de redditibus.*
Superflui cui restituendi? Ib.
120 *Novitio egredienti, vel ejecto, omnia, quæ secum tulit, restitui debent: durante probatione de bonis ejus nihil potest donari Monasterio.*
121 *Limitatur in re modica, ut consuetis honorariis, ac conviviis.*
122 *Habitus non restituitur Novitio egredienti, sed pretium ejus:*
123 *Nisi eleemosinis piarum personarum comparatus esset.*
124 *Novitii nec ad tria vota, nec ad Regulam sub culpa tenentur.*
125 *Bene tamen ex honestate & decentia.*
126 *Ac sub pœna.*
127 *Novitius Religionem deserens non tenetur ad expensas a Monasterio factas.*
128 *Nisi de solutione earum fuerit pactum, aut extet consuetudo.*

QUæritur I. Utrum Novitii intra annum probationis pro libitu Religionem deserere, & ad seculum redire valeant? Item an egredientes teneantur ad expensas? Item quæ eis sint restituenda? 109
Resp. I. Ad primam partem quæsiti affirmative, Miranda *Tom. 1. q. 22. art. 8.* Fagnan. *in c. Consulti, 20. & c. Statuimus, 23. h. t.* & ibi Abbas, Pirhing *h. t. n. 62.* cum communi ac certa aliorum, claris Juribus *cit. c. Consulti & c. Statuimus, h. t.* ibi: *Statuimus, Novitios in probatione positos, ante Professionem emissam, ad priorem statum redire posse libere*, id est, etiam non petita, vel habita licentia Superiorum, hoc enim dicto *libere* significat, *arg. c. Licet Episc. de Præbend. in 6. & c. De multa, 28. de Præbend.* cum concordantiis. Ratio ibidem habetur; *cum quilibet possit renuntiare ei, quod pro se noscitur introductum.*

Et quamvis *in c. Statuimus, h. t.* ponatur sequens limitatio *nisi evidenter appareat, quod tales absolute voluerint vitam mutare, & in Religione perpetuo Domino servire*, quod idem dicitur *c. Consulti eod.* indeque ibidem statuitur, quod ejusmodi ad aliquam, saltem laxiorem Religionem ire teneantur; quod Doctoribus copiosam materiam disputandi præbuit. Nihilominus Conclusio hodierno Jure absolute venit intelligenda, quia Jure novo Concilii Tridentini *Sess. 25. de Regular. c. 15.* expresse statutum habetur, quod etiam Professio ante finitum probationis annum facta, seu votum manendi in Religione sit nullum, nullamque inducat obligationem, & omni prorsus careat effectu; ergo multo minus obligationem vel effectum aliquem pariet; aut libertatem egrediendi Novitio adimet nudum quantumvis firmum propositum; cum illud longe majoris sit efficaciæ, quam hoc; *a Majori autem ad Minus bona est argumentatio*. Accedit S. Congregationis Declaratio apud Fagnan. *in cit. cap. Consulti n. 42.* 100

Ex his patet etiam ad Quæstionem, quam faciunt alii, an ille, qui emittit simplex votum non tantum intrandi Religionem, sed etiam manendi, & profitendi in ea, egredi possit? videlicet, quod vi hujus non impediatur, quin intra annum probationis libere iterum egredi possit, casu quo deprehendat, & bona fide judicet. Religionis assumptæ statum pro se non quadrare, prout contra D. Thomam *2. 2. q. ult. art. 5. in corp.* Lessium *lib. 2. cap. 45. dub. 5. n. 25.* & alios docet Sotus *l. 7. q. 2. art. 1. ad 3.* Pirhing *h. t. num. 67.* & alii, *arg. cit. Concil. Trident.* Nec valet, quod Lessius *l. c.* cum aliis dicat, Concilium Tridentinum ibidem tantum prohibuisse, & inefficacem reddidisse solemnem Professionem, non vero votum simplex, quo quis Deo promittit, in Religione permanere, & ibidem profiteri, consequenter hoc, si fiat, obligabit, cum secundum Augustinum a D. Thoma *l. c.* allegatum, *in tantum feratur voti obligatio, in quantum se extendit voluntas, & intentio voventis: Si ergo vovens intendit se obligare non solum ad ingressum Religionis, sed etiam ad perpetuo remanendum, tenetur perpetuo remanere*, sunt verba Angelici Doctoris. Nam contra est: tum quia ratio & finis, ob quem Concilium Trident. nullam & inefficacem reddit solemnem professionem, seu votum solem- 111

ne manendi in Religione anno probationis nondum finito emissum, videlicet, ne alias tolleretur libertas Novitii in eligendo statu perpetuo, ut ne obligaretur ad perpetuæ vitæ genus, quod an sibi & saluti suæ conducat, adhuc non satis cognitam: necdum sufficienter probatum habeat, omnino etiam militet in voto simplici manendi in Religione, ut consideranti patet; ubi autem eadem est ratio, & idem finis Legis, eadem est Legis dispositio, *arg.* per dicenda infra *num.* 112. Tum quia sequeretur, quod ille, qui emisit votum manendi, & profitendi in Religione, posset ante finitum probationis annum, emittere Professionem, cum hæc usque ad finem anni solummodo differatur ad hunc finem, ut Novitius Religionem sufficienter probare, eamque sibi minus conducentem agnoscens, libere deserere valeat, qui finis Legis, consequenter Lex ipsa cessaret *arg. l. In omni, ff. de Adoption.* in casu nostro, utpote in quo, uti supponitur, Novitius teneretur permanere, & solemniter profiteri, etsi ante finem anni satis cognosceret, Religionem hanc pro se non quadrare: atqui hæc sequela est absurda, & rejecta a S. Congregatione apud Fagna. *in c. Consulti hoc tit. num.* 42. expresse declarante, quod etsi quis emiserit votum simplex manendi in Religione, & ibidem profitendi, tamen ante finitum probationis annum profiteri non valeat, certe ob nullam aliam rationem, quam ut Novitio sufficiens spatium & libertas maneat; Religionem sufficienter probandi, eamque sibi non quadrantem cognitam libere deserendi.

112 Illud certum, & ab omnibus concessum est, eum, qui tantum vovit ingredi certam Religionem, teneri quidem eam ingredi, posse tamen ex causa rationabili libere iterum egredi, præsertim, si intra annum probationis cognoscit, & bona fide judicat, Religionem hanc sibi non quadrare, *arg. c. Per tuas* 10. *de Voto*. Si vero absque justa causa ex sola levitate, inconstantia, aut similitate egrederetur, probabiliter peccaret mortaliter. Navarr. *l.* 3. *Consil.* 13. *num.* 3. Layman *l.* 4. *Tr.* 5. *cap.* 6. *num.* 12. Sanchez *lib.* 4. *Moral. cap.* 16. *numer.* 90. *& seqq.* Ratio est, quia qui vovet probationem alicujus rei, tacite etiam vovet, eam acceptare, si conveniens fuerit. Nec obstat Concilium Tridentinum, vota hujusmodi ad Professionem obligantia, inefficacia declarans. Nam contra est; quia finis & ratio Legis Tridentinæ principaliter eo solum collimat, ut Novitio maneat libertas Religionem sufficienter probandi, & sibi inconvenientem repertam libere deserendi, non item, ut eandem sancte ingressus, sine ulla causa ex sola levitate, aut alia irrationabili causa pro libitu deserere valeat: *Ratio autem Legis est anima Legis*, per vulgaria, *& certum est, quod committat in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem*, *c. Certum est* 88. *de R. J. in* 6. Quæ a fortiori procedunt, si quis non tantum ingredi Religionem, sed etiam in ea manere & profiteri vovit: unde notanter dictum est *n.* 111. *casu quo deprehendit, & bona fide judicat, statum Religionis assumptum pro se non quadrare.*

113 Porro, si quis aliquam Religionem in specie vovit, tenetur ad eam in specie, nisi velit arctiorem ingredi; quia votum suum in opus melius mutare quivis potest. Quod si in eam, quam ingredi vovit, non suscipiatur, non tenetur in aliam intrare. Si vero in genere vovit Religionem aliquam intrare, tenetur moralem diligentiam adhibere, ut in aliquam recipiatur, & propterea, si ab una repulsam tulit, in alia susceptionem urgere, & hoc tamdiu, quamdiu probabilis spes affulget, si absque magna, ac prius non prævisa difficultate id facere potest. Ita communissima Theologorum materiam hanc utpote sibi propriam fusius tractantium apud quos proin vide, præsertim D. Thom. 2. 2. *qu.* 88. Layman *lib.* 4. *Tract.* 5. *cap.* 16. Sanchez *lib.* 4. *Moral. cap.* 16.

114 Quæritur II. An Novitius etiam invitus e Monasterio expelli possit? Resp. I. Novitius absque legitima causa ab Ordine expelli nequit; quod si sine justa causa ejiciatur, ejicientes graviter peccant, & Novitius appellare potest ad Superiorem, qui injuste ejectum restituere debet in integrum. Cardinal. de Luca *de Benefic. discurs.* 97. *nu.* 16. allegans Decisionem Rotæ 882. apud Merlin. Pellizar. *tr.* 2. *cap.* 7. *n.* 70. Pirhing *h. t. nu.* 78. Pignatell. *Tom.* 4. *consult.* 201. *n.* 3. præter plures Rotæ Decisiones allegans pro Conclusione repetitas Declarationes Cardinalium Hyacint. Donatus *tom.* 2. *tr.* 5. *q.* 10. & communis. Ratio evidens est: tum quia legitime susceptus acquirit jus ad rem, Professionem nempe, quo sine legitima causa privari nequit. Tum quia injuste, & sine justa causa ejectus patitur notabile gravamen, jacturam nempe famæ & honoris, ab injusto autem gravamine utique datur appellatio juxta dicta *Lib.* 2. *Tit.* 28. *de Appell.* §. 2. *n.* 32. Hinc communiter etiam docent Doctores, quod absque justa causa denegans Novitio votum ad Professionem, peccet mortaliter: sicut econtra votum indigno tribuens; eo quod in primo casu gravem injuriam inferat Novitio, in secundo vero Religioni. Et quamvis Eadem S. Congregatio apud Pignatellum *l. cit.* etiam declaraverit Moniales Centuris ab Episcopo cogi non posse ad exprimendas causas, ob quas Novitiam ejecerint, vel ad Professionem non admiserint, nihilominus censuit, posse per loci Ordinarium secreto interrogari Moniales de causis, illisque iustis repertis, monere consanguineos Novitiæ, ut a causa desistant: inventis autem causis insufficientibus, monere Moniales, ut ab iniusto proposito desistant, quæ si pertinaciter resistant, S. Congregationem Regularium informare debent.

Quæritur III. Quibus Juribus ac privilegiis gaudeant Novitii? Resp. I. Regula est generalis: Novitii gaudent omnibus privilegiis Religionis, quam intrarunt. Pelliz. *in Manual. Regul. Tom.* 1. *tr.* 2. *c.* 7. *n.* 1. Pignatellus *T.* 4. *Consult.* 119. *n.* 7. Suarez *Tom.* 4. *de Regular. tr.* 10. *l.* 9. *c.* 1. *n.* 18. Diana *p.* 3. *tr.* 2. *resolut.* 73 Pirhing *h. t. n.* 77. & communis aliorum. Ratio est; tum quia licet Novitius in effectu Religiosus nondum sit, tamen in favorabilibus Novitii veniunt nomine Religiosi, *arg. c. Religiosi* 21. §. *Quamvis, de Sentent. Excommunic. in* 6. Tum quia Novitii sunt sub potestate Religionis, & suo modo sustinet onera illius; ergo dignum est, ut privilegia ejusdem participent, juxta *regul.* 55. *juris*, *in* 6. *Qui sentit onus, sentire debet & commodum*. Hinc gaudent etiam privilegio Fori, & Canonis, textu expresso *cit. c. Religiosi de Sentent. Excom. in* 6. ac gaudent Indulgentiis, quibus gaudent Professi. Pelliz. *l. c.* Portel. *de Dub. regul.* ℣. *Novitius*, *n.* 54. ob rationes pro Conclusione allatas. Insuper specialiter habent Indulgentias plenarias, quando sacro habitu induuntur ex concessione Pauli V. per Bullam *Cum sicut*, apud Cher. *Const.* 68. *dicti Pontificis*. 115

Et ex hac Conclusione infert Hyacint. Donatus *Tom.* 2. *tr.* 6. *q.* 22. quod Novitii soli de more recitantes in Choro horas Canonicas satisfaciant præcepto, loco Professorum: dummodo tot numero adsint, quot requiruntur ad constituendum Corpus, seu Communitatem, sive Collegium, videlicet tres saltem, *quia tres faciunt Collegium*. 116

Resp. II. Inter principalia Jura Novitii est, quod retinere possit Beneficium, & percipere ejus fructus, donec emittat Professionem. Omnes. Textus expressus est in *c. Beneficium* 4. *h. t. in* 6. ibi: *Beneficium illius, qui Religionem ingreditur, non est intra probationis annum alicui conferendum*. Ratio est ne impediatur egressus libertas, dum Novitius considerat, quod Beneficio, ejusque redditibus jam privatus sit, & forsan aliunde sustentationis media difficile habere possit. Intellige Conclusionem de omnibus Beneficiis majoribus & minoribus, curatis & simplicibus, Barbosa *in cit. c. Beneficium* 4. *h. t. in* 6. Sanchez *l.* 7. *Moral. cap.* 4. *n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 71. eo quod textus indistincte sonet. 117

Notat tamen Glossa *in cit. c. Benefic.* ℣. *Conferendum*, si Novitii Beneficium habet annexum jus eligendi, & suffragii, v. g. si Novitius fuit Canonicus, vacante intra annum Prælatura v. g. necessario non sit citandus, sed possint reliqui soli ad Electionem procedere. Idem docet Barb. *l. c. n.* 13. Sanch. *l. c. n.* 10. Sylvest. ℣. *Religio* 5. *q.* 11. Pirhing *l. c. n.* 75. Ratio est; quia talis merito reputatur Pro absente & remoto, qui non debet, nec solet citari. Quod si tamen Novitius Electioni interesse velit, excludi non potest, eo quod nec Beneficio, nec fructibus & effectibus ejus privatus sit, uti bene observat Sanchez *l. c.* Pirhing *loc. c.* & alii. 118

Porro

119 Porro quandiu Novitius in probatione existit, *debebit eidem Beneficio interim per alium deserviri, assignata sibi congrua de ipsius proventibus portione*, uti expresse statuitur *c. a. 4. h. t. in 6.* cujus congruæ quantitas ab Episcopo determinari debet, Glossa *ibid. V. Interim.* Barbosa *l. c. n. 8.* Pirhing. *h. t. n. 76.* Sanch. *lib. 7. cap. 4. n. 14.* Residui vero fructus reservandi sunt, atque restituendi Novitio, tanquam vero Beneficiato; si exeat: Sanchez *l. c. n. 19.* Pirhing. *h. t. n. 76.* Si vero profiteatur, restitui debent Ecclesiæ, vel ad causas pias applicari, utpote fructus mere Ecclesiastici superflui, per dicta *Tit. de Pecul. Cleric.* consequenter non Monasterio, ut vult Sanchez, Pirhing *l. c.* contra quos pro nobis etiam sentit Glossa *in c. c. Beneficium, h. t.* & ibi Jo: Andreas ad finem.

120 Quæritur II. An aliquid, & quidnam Novitio sponte egredienti, vel ex causa ejecto restitui debeat? Resp. I. Debent ei non tantum omnia, quæ secum tulit, iterum restitui, sed etiam ea, quæ ipse, vel parentes, aut consanguinei, vel alii de bonis ejusdem Monasterio donarunt, iterum reddi, excepto eo, quod datam est pro victu & vestitu, Sanchez *lib. 7. cap. 5.* Azorius *p. 1. lib. 12. capit. 3. q. 6.* Pellia. *Tom. 2. tr. 2. c. 7. n. 22.* Tamburinus *de jure Abb. Tom. 3. disp. 6. q. 19. n. 8.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. p. 4. allegat. 101. n. 37.* Lauret. de Franch. *de controv. inter Episcop. & Regul. q. 5. n. 10.* cum communi ac certa aliorum, textu expresso Conc. Trid. *Sess. 25. de Regul. c. 16* ubi tenor Conclusionis non tantum continetur, sed etiam sub pæna excommunicationis prohibetur, ne quid de bonis Novitii ante Professionem detur, vel accipiatur, illis verbis: Sed neque ante Professionem, excepto victu & vestitu Novitii vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocunque prætextu a parentibus, propinquis, aut curatoribus Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile si discesserit, id recuperare possit, quia potius præcipit S. Synodus sub anathematis pæna & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, & ut abeuntibus ante Professionem omnia restituantur, quæ sua erant, quod ut fiat Episcopus etiam per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit compellat, Ratio habetur in textu: videlicet ne hac occasione discedere libere nequeat, quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile, si discesserit, recuperare possint.

121 Ex hac tamen ratione bene infert Sanchez *l. c. num. 22.* & limitat Conclusionem in rebus, quæ attentis facultatibus Novitii, sunt modici momenti; eo quod in his cesset finis & ratio Legis Tridentinæ; cum per carentiam rerum modicarum Novitii libertas ad egrediendum non lædatur; eadem ratione tempore ingressus modica eleemosyna de bonis Novitii licite & invalide absque restitutionis onere datur Monasterio, Sanchez *l. c.* Azorius *to. 1. l. 13. c. 9. n. 2.* Idem est de convivio, & aliis consuetis modicis honorariis in ingressu dari solitis. Rursus licitum est parentibus, consanguineis, tutoribus Novitiorum, aliquid etiam majoris momenti de propriis suis rebus Monasterio in ingressu, vel tempore Novitiatus ante Professionem donare, dummodo id exprimant, & licitum est Monasterio id recipere absque onere restitutionis. Ratio est: quia Concilium Tridentinum tantum prohibet ne de bonis Novitii aliquid detur.

122 Utrum autem etiam habitus probationis, pretio Novitii comparatus vel saltem pretium illius restitui debeat? fuit olim dubium magnum inter DD. ex ipsis verbis Tridentini ortum, utpote quibus prohibentur donationes excepto *victu & vestitu.* Verum dubium hoc sustulit S. Congregatio dicti Concili, declarans, quod quidem habitum ipsum, sed tamen pretium illius debere restitui Novitio. Barbosa *in c. Super eoh. t. n. 5.* Peyrin *de R. P. q. 3. c. 1. §. 4. n. 5.* Pelliz. *Tom. 1. tr. 2. c. 7. n. 28* qui bene addit, debere restitui pretium illud solum, quo æstimetur habitus tempore discessus, ut proin si tempore Novitiatus eum notabiliter jam deterioravit, pretium accomodandum erit valori habitus de præsenti attriti.

123 Porro, si habitus sit comparatus non expensis & sumptibus ipsius Novitii, utpote pauperis sed ex eleemosynis piarum personarum eo fine datis, ut habitum comparare & solvere possit Novitius, Monasterium ad restitutionem pretii Novitio faciendam non teneri, bene Feyrin *l. c. n. 108.* docet Pelliz. *l. c. n. 29.* Ratio est; quia tunc cessat finis, ob quem ingredienti Religionem, eleemosynæ datæ sunt, censetque Donatores potius Monasterio utpote causæ piæ, quam Novitio egrediendi eas relinquere.

Quæritur V. Quæ sint obligationes Noviciorum? an videlicet teneantur ad tria vota, præcepta Regulæ & statuta? Item an egrediens teneatur solvere expensas, quas pro victu, & vestitu, morbis, ac aliis necessariis Novitii fecit Monasterium. Resp. I. Novitii neque ad tria vota, neque ad præcepta, neque ad statuta, neque ad horas Canonicas per se, & directe, ac sub culpa tenentur. Sanch. *lib. 6. Moral. cap. 10. 7* Roderiquez *qq. Regular. Tom. 1. q. 21. art. fin.* Sylvester *V. Religio, 5. q. 6* Pirhing. *h. t. n. 69.* Pelliz. *Tom. 1. tr. 2. cap. 6. n. 6.* & communis aliorum contra Samiento *lib. 2. select. cap. n. 9.* & nonnullos alios putantes, quod etsi Novitius non teneatur ex voto, aut vi Regulæ, teneatur tamen ex præcepto Superioris sub culpa ad Regularem observantiam. Ratio nostræ Conclusionis patet, quia Novitii nec ad tria vota, nec ad aliam observantiam Regularem se obligatur, sed solum adsunt probaturi, & experturi Regularem observantiam. 124

Resp. II. Nihilominus ex honesta, & magna decentia ad præfata tenentur. Ita DD. cit. cum Sanch. *to. 3. lib. 5. cap. 16. n. 2.* Azorio *p. 1. lib. 12. c. 9. 20.* & aliis. Ratio est, tum quia *dignum est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam, c. Recolentes, 3. de Statu Monach.* Tum quia juxta dicta, Novitii gaudent privilegiis Professorum; ergo æquum est, sentiant & onera eorundem, *arg. c. Qui sentit. 55 de R. J. in 6.* Accedit quod alias facile sequi possit perturbatio & confusio in Monasterio, ad quam evitandam suscipiendo Sacrum habitum tacite se obligasse, merito censentur. 125

Resp. III. Insuper tenentur Novitii sub pæna ad omnia præfata, ita ut eam pro exigentia transgressionis, & arbitrio suo eis imponere possit Superior, quandiu in Religione manent, ac in ea perseverare cogitant, Layman *lib. 4. tr. 5. c. 4. n. 3.* Pirhing. *l. c. n. 96.* & alii. Ratio est, quia natura probationis postulat, ut qui sub perpetua obedientia, ac aliis præceptis, & statutis vivere probat, non tantum in actibus obedientiæ probetur, sed etiam tentetur, num positas pro transgressoribus pœnas substinere, suamque voluntatem & judicium abnegare possit, ac velit; alias enim sufficienter probari non posset. 126

Resp. IV. Novitius, sponte, vel coacte egrediens ad nullas tenetur expensas in sui victum, vestitum, & in alia necessaria ac consueta a Monasterio factas, nisi de earum solutione pactum intercesserit inter Novitium & Monasterium, aut legitima extet consuetudo, Sanc. *lib. 6. Moral. c. 10. n. 4.* Sylvester *V. Religio, 5. q. 8.* Pelliz. *Tom. 1. tr. 2. c. 6. q. 11.* Pirhing. *h. t. n. 65.* cum communi aliorum. Ratio est; tum quia juxta dicta *n. 109 & c. 1. ac 2. h. t. in 6.* Novitii debent posse *libere* redire ad sæculum, si volunt, atqui sæpe non possent *libere* redire, si tenerentur ad expensas, utpote quas, vel non haberent, vel non nisi cum magna difficultate habere & dare possent: sicque quodammodo coacte manere deberent. Tum quia redditus Monasterii non tantum ad alendos Professos; sed etiam Novitios ordinati sunt; quia Religioni etiam exhibent sua ministeria; ergo dignum est, ut a Religione, quandiu serviunt, sustententur. Nec refert, quod expensæ subinde excedant ministerium Novitii; quia hoc prorsus per accidens est, nec Novitio daretur aliquid, casu quo labores ipsius excederent expensas Monasterii in sui substentationem factas; prout facile contingere potest. 127

Dicitur autem notanter, *nisi de earum solutione pactum intercesserit, aut consuetudo existat* (prout in multis Monasteriis Monialium contingit) tunc enim expensas a Novitio solvendas esse, tam citati, quam alii DD. communiter observant, *arg. Concil. Trident. Sess. 25. de Regul. cap. 19.* ubi prohibetur aliquid dare vel accipere de bonis Novitii, excepto, *victu & vestitu:* si enim pro hoc licet aliquid dare, & accipere, licebit etiam pacisci, ut detur, quo facto, utique dandi erit obligatio; cum *Pacta servanda sint c. 1. & 3. de Pactis: & nihil magis humanæ fidei congruat, quam ad id præstari, quod inter contrahentes actum est.* Notant Sanchez, Pelliz. & Pirhing. *loc. cit.* non posse impedire Novitium ab egressu, donec solvat; sed si tunc non habet, aut solvere recusat, cum postea 128

convenire, & sibi imputare debet Monasterium, quod talem susceperit,

§. V.

De Renuntiationibus, Testamentis, & aliis Dispensationibus Novitiorum, & Ingressurorum Ordinem.

S U M M A R I U M.

129 *Decretum Tridentinum de renuntiationibus.*
130 *Comprehenduntur in eo omnes contractus, quibus læditur voluntas Novitii,*
131 *Ut donatio rei magni momenti.*
132 *Remissio debiti, vel obligationis.*
133 *Renuntiationes rerum & jurium, quæ habentur, & quæ sperantur.*
134 *Limitatur in donatione, & renuntiatione rei modicæ*
135 *Renuntiationes sine forma Tridentini factæ sunt nullæ, etsi fiant cum conditione futuræ professionis.*
136 *Testamento, ac reliquæ dispensationes mortis causa non subsunt Decreto Tridentino.*
137 *Novitii non obligantur facere Testamentum, possuntque illud facere omni tempore.*
Intestatis quis succedat? Ibid.
138 *Renuntiatio, vel donatio facta ante ingressum absque intuitu ingressus, non subest Tridentino.*
139 *Præsumitur tamen facta intuitu ingressus, si paulo ante illum fiat.*
140 *Pariter non subsunt contractus ultroci illi, quibus tantum recipit Novitius, quantum dat.*
141 *Renuntiatio ante ingressum, intuitu tamen illius facta, secundum aliquos non subest Tridentino Decreto.*
In dubio textu intelligi debet juxta rubricam. Ib.
142 *Particula* quoque *est continuativa: correctoria juris non sunt extendenda ob paritatem rationum.*
143 *Probabilius, renuntiatio num. 141. allegata, subest Tridentino.*
144 *Probatur principaliter evidentitate, ac majoritate rationis Trident. usque ad n. 147.*
147 *Ubi eadem est ratio, eadem est legis dispositio: & ratio legis est anima legis &c.*
148 *Lex pœnalis & exorbitans quando possit extendi?*
149 *Declarationes Cardinalium contra renuntiationes in seculo intuitu ingressus factas.*
150 *Respondetur ad fundamenta Adversariorum usque ad num. 153.*
153 *Ad valorem renuntiationis vel ingressuri requiritur a Conc. Trid. ut fiat cum licentia Superioris,*
154 *Et intra duos proximos menses ante Professionem,*
155 *De requisitis ad renuntiationem hæreditatis futuræ remissive,*
156 *Renuntiatio in favorem Communitatis valet sine consensu illius, cujus hæreditati renuntiatur,*

129 NOtandum prius, circa hanc materiam celeberrimum extare Decretum in Conc. Trid. *Sess. 29. de Regular cap. 16.* sic sonans: Nulla quoque renuntiatio, ut obligatio facta etiam cum iuramento vel in favorem cuiuscunque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi sive eius Vicarii, fiat intra duos menses proximos ante Professionem; ac non alias intelligatur, effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter vero facta, etiamsi cum huius favoris expressa renuntiatione, etiam iurata, sit irrita, & nullius effectus. Circa hoc Decretum plura veniunt examinanda. Hinc.

130 Quæritur I. Quinam actus comprehendantur nomine *renuntiationis & obligationis*; ita ut vi hujus Decreti sint irriti, nisi fiant iuxta formam præscriptam? Resp. I. Comprehendi omnes tam lucrativos, quam onerosos inter vivos contractus, quibus Novitii libertas Religionem deserendi, aliquando lædi posse, prudenter præsumitur. Est in re communis cum Sanchez *lib. 7. Moral. cap. n.* 30. Et quidem, quod contractus comprehendantur, inde probatur, quia nomine *Obligationis*, (quæ in Decreto Tridentino expresse irritatur) omnes contractus veniunt, *arg. l. Omnes, ff. de Novatins & l. Veluti, ff. de V. O.* sicut econtra Contractuum appellatione veniunt *Obligationes, l. Labeo, §. Contractuum, ff. de V. S.*

Infertur, comprehendi I. Omnes donationes notabiles, seu magni momenti, Sanch. *l. c. n.* 20. Molina *Disp.* 136. *n.* 55. Navarrus *lib. 3. consil. de regular. consil* 81. & 82, Menochius *de Arbitr. Judic. centur. 5. casu* 436. *nu.* 7. & 8. Piring. *h. t. n.* 82. cum communi & certa aliorum. Ratio est: tum quia donatio est vera specie renuntiationis & obligationis *arg. cit. Juribus.* Tum quia non minus donatione rei magni momenti, quam alia renuntiatione vel obligatione libertas egrediendi minuitur, 131

II. Cotinentur omnes remissiones debitorum, & obligationum notabilium, ut si Novitius debitori suo remittat magnam summam sibi debitam, vel remittat Tutori, aut Curatori obligationem reddendæ rationis de bonorum administratione, Sanchez *l. c.* Navarrus *lib. 3. Consil. h. t. consil.* 83. & alii Ratio est; quia & hujusmodi Remissiones sunt quædam species donationis, possuntque minuere Novitii libertatem ad egrediendum, ut consideranti patet, 132

III. Comprehenduntur renuntiationes & donationes rerum, privilegiorum, & iurium non tantum, quæ actu quis possidet, sed etiam ad quas, vel quæ; quis jus & spem habet, ut si quis in favorem alterius renuntiet futuræ hæreditati paternæ, maternæ, fraternæ, aut aliorum consanguineorum. Rurius communis & certa. Ratio est, quia universaliter & indistincte quævis renuntiatio potens diminuere libertatem egrediendi a Religione a Tridentino declaratur irrita; ibi *Nulla quoque renuntiatio*; ergo etiam præfatæ renuntiationes, utpote species sub genere contentæ; cum verba generalia generaliter sint intelligenda *C. quia circa, 22. de Privileg.* & quovis genus semper includat species sub se comprehensas *Arg. l. Omnes de Præscript.* 3. Et *l. semper.* 147. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Semper specialia generalibus insunt.* Accedit, quod de omnibus præfatis militet ratio Legis Trident. ut consideranti liquet, 133

Dicitur autem notanter; *quibus, Novitiis libertas Religionem deserendi aliquando lædi, prudenter præsumitur*; quia unica intentio & finis Decreti Tridentini est, salvam conservare Novitii libertatem ad egrediendum; qui finis ubi cessat, etiam vis Legis cessat, *arg. l. quod dictum ff. de Pactis.* Hinc donationes, remissiones, fideiussiones, eleemosynæ respectu facultatum habentis, modicæ, item rerum modicarum, vel iurium renuntiationes dicto Decreto non subsunt, hoc ipso, quod prudenter præsumi nequeat, per eas Novitii lædi posse libertatem egrediendi. Sanch. *l. c. n.* 22. *& seq.* Pirhing. *h. t. nu.* 83 & communis aliorum, *arg. cit. Trident.* ibi; *Ne hac occasione discedere nequeat.* 134

Resp. II. Cæterum renuntiationes aut obligationes de rebus magni momenti sine forma Tridentini factæ, irritæ sunt, etiamsi fiant cum expressa, vel tacita conditione secuturæ Professionis: v. g. si renuntians dicat, *renuntio, vel dono tibi hoc, si Professionem emissurus sim; si vero iterum egrediar, vel ejiciar, meum manebit.* Sanchez *lib. 7. Moral cap.* 5. *n.* 17. Navarrus *lib 3. consil. h. t. consil.* 82. *nu.* 2. *& seqq.* Miranda *Tom.* 1. *q.* 23. *a* 2. Layman *lib.* 3. *tr.* 5. *c.* 7. *n.* 8. Pirhing. *h. t. n* 83. & communior aliorum. Ratio est: tum quia Concilium universaliter quamlibet renuntiationem sine præscripta forma factam irritat; ergo & has per Jura *n.* 133. citata: Tum quia etiam renuntiatio facta secundum præscriptam formam includit hanc tacitam conditionem, ut Professione non subsecuta, sit nulla, uti expresse ibidem statuitur; & tamen necessario fieri debet secundum præscriptam formam; ergo eadem forma necessaria erit ad valorem, etiamsi fiat cum expressa conditione quod Professione non subsecuta sit nulla; quia taciti & expressi idem est indicium *l. Cum quid* 3. *de rebus credit.* & frustra exprimitur, quod iam intelligitur, *l. Cornelia, ff. de Hæredit. instit. & l. Hæc verba, ff de Legat.* I. habetur enim pro expresso, quod tacite subintelligitur, *l. Fidei commissa* 11 *§. Si filio de Leg. III.* Accedit ratio; quia licet Novitius facta renuntiatione sub conditione futuræ Professionis, libere possit exire, utpote recuperaturus bona, quibus renunciavit; tamen non exibit sine difficultate, libertatem aliquo modo minuente, dum considerat, quod varias querelas, indignationes, murmurationes, 135

& ob-

& oblocutiones facturi sint consanguinei, vel quibus bona renuntiavit: quod si in favorem Monasterii renuntiavit, hoc studebit eandem variis modis ad manendum & profitendum inducere, ex quo utique libertas iterum patitur. Layman, & Pirhing *l. c.*

136 Quæritur II. Quinam actus, obligationes, aut dispositiones non subsint sæpe citato Decreto Tridentino? Resp. I. Testamenta, ac aliæ dispositiones mortis causa non subjiciuntur dicto Decreto, adeoque valent sive ante, sive post ingressum fiant, etsi non condantur juxta formam in præfato Decreto præscriptam; dummodo habeant cætera Juris requisita. Sanchez *lib 7. Moral. cap. 5. n. 12. & 13.* Conclusionem dubio carere asserens, Miranda *loc. c. a. 4.* Roderiquez *Tom. 2. q. 48. a. 9.* Navarrus *li. 2. qq. Can. cap. a. a n. 31.* Lessius *de Just. & jur. l. 2. cap. 42. dub. 4. n. 50.* Donatus *Tom. 2. tr. 7. q. 30.* cum communissima aliorum. Ratio est: tum quia Testamentum, nec aliæ dispositiones mortis causa, puta Codicilli, Donationes mortis causa &c. nec renunciationes, nec obligationes sunt; nec in minimo lædunt libertatem Novitii, & consequenter in eis ratio Decreti nullatenus militat, hoc ipso, quod ex natura sua ante Professionem & pro libitu a Novitio revocari valeant, uti citati DD. bene observant. Conclusio ulteriori probatione non indiget, quia pro ea expressa adest Declaratio Cardinalium SS. Concilii Interpretum apud Fagnanum.

137 Hic etiam illud notandum, quod nulla in Jure existat obligatio Novitios vel ingressuros Religionem stringens ad condendum Testamentum, vel aliam voluntatem ultimam. Unde si omittunt testari succedit Monasterium bonorum capax, vel consanguinei ab intestato, si Monasterium successionis incapax est, uti Religio nostra Seraphica. Cæterum nil refert sive ante, sive post ingressum, sive ab initio, sive ad finem anni probationis, aut in media fiat testamentum, aut alia dispositio ultima, prout communiter notant DD. de testamentis, & patet ex dictis.

138 Resp. II. Allegato Decreto Trident. pariter non subsunt, & consequenter absque forma ibidem præscripta validæ sunt renunciationes, & obligationes omnes, quæ ante ingressum, & absque intuitu ingressus in Religionem, sive sine animo eam ingrediendi fiunt, etiamsi postea ingressus contingat. Sanchez *loc. c. n. 2.* Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 7. num. 8.* Pirhing *h. t. num. 80.* & communis aliorum. Ratio est: tum quia intentio Concilii Tridentini sola fuit, prohibere illas Renuntiationes &c. quæ intuitu Religionis fiunt, & liberum impediunt egressum. Tum quia alias magna in commercio humano sequeretur confusio, dum nullus securus esset, nec scire posset, utrum Donationes, Renunciationes, & Obligationes absque intuitu Religionis sibi factæ, firmiter subsistant, hoc ipso quod renuntians adhuc Religionem ingredi, atque ingrediendo irritas reddere posset renuntiationes a se factas.

139 Notant tamen communiter DD. cum Sanchez *loc. ci. cap. 1. num. 6. & seqq.* si donatio vel renuntiatio omnium, vel majoris, aut notabilis partis bonorum fiat paulo ante ingressum; in foro externo præsumatur intuitu ingressus facta. Ratio est; quia verisimile non est, quod quis sponte se spoliet tota, vel majore, vel notabili parte bonorum, nisi ob causam securæ Professionis, utpote postquam bonis hujusmodi non amplius indiget, *arg. L. 25. princ. ff. de Probat.*

140 Resp. III. Insuper a Decreto Tridentino eximuntur contractus onerosi illi, vi quarum Novitius, vel ingressurus tantum recipit, quantum dat, quales sunt emptio, venditio, locatio &c. Sanchez *lib. 7. Moral. c. 5. n. 34.* Hyacint. Donatus *Tom. 2. tr. 7. q. 30. n. 5.* Layman *lib. 3. tr. 5. cap. 7. n. 5.* Pirhing *h. t. n. 87.* & communis aliorum. Ratio patet: quia in his contractibus nec in minimo læditur libertas Novitii, hoc ipso, quod recipiendo tantum, quantum dat, a parte nihil perdat.

141 Quæritur III. Quas personas comprehendat Decretum Tridentinum? An nimirum de solis Novitiis, id est, actu jam ingressis, & habitu Religioso jam indutis, atque in probationis anno jam existentibus personis sit intelligendum; an vero extendendum ad illos, qui Religionem nondum ingressi, intuitu tamen, & causa ingressus in Religionem bonis suis renuntiant, existentes adhuc in sæculo? Duæ circa hanc summe controversam quæstionem celebres existunt sententiæ. Prima dicit, præfatum Decretum ad solos Novitios, & Novitias, seu actu jam ingressos, & in probatione jam existentes personas extendi, Sanch. *lib. 1. Moral. c. 5. n. 4.* Fagnanus *in c. Statuimus h. t. n. 42.* Menochius *de Arbit. Jud. Centur. 5. casu 436. n. 4.* Hyacint. Donatus *Tom. 2. tr. 7. q. 20.* Barb. *in cit. Trident. n. 18.* Eandem sententiam probabilem censet Pirhing *h. t. n. 81.* Layman *lib. 3. tr. 5. cap. 7. n. 7.* & alii. Moventur *primo*; quia in dubio textus intelligendus est juxta Rubricam, sub qua exigit; cum unusquisque textus congruis subdatur titulis, *Arg. l. Si quid autem, §. Si quid vero C. de veteri jure enucleand.* cum concordantiis: atqui Rubrica est de *Regularibus*, qualis minime est existens adhuc in sæculo, etsi Religionem ingredi intendat, in eamque jam sit susceptus, ergo.

Secundo, quia *c. 16. dictæ Sessionis*, est continuativum capitis prioris, ut patet ex particula, *quoque*, ibi: *Nulla quoque renuntiatio*, cujus dictionis natura est copulare sequentia cum antecedentibus, *arg. §. prætorum quoque, Instit. de jur. natur.* atqui præcedens *cap.* expresse agit de solis Novitiis, ut legenti patet; ergo. *Tertio*, quia præfatum Decretum Trident. est correctorium juris antiqui, consequenter non extendendum, etsi paritas urgeret rationis, *c. Quæ a jure, 28. de Reg. jur. in 6.* & ibi Glossa. *Quarto*, quia ita declaravit S. Congregatio teste Sanchez, Donato, & Fagnano *l. c.* ob quæ fundamenta sane probabilis est horum DD. sententia. Qua non obstante. 142

Resp. Spectando mentem Concilii, simulque jura & rationes, si non probabilior, certe æque probabilis est sententia dicens, memoratum Decretum etiam ad illos extendi, qui Religionem quidem nondum ingressi, tamen intuitu & causa ingressus bonis renuntiant, ut proin hujusmodi renuntiatio contra formam a Tridentino præscriptam in sæculo adhuc facta, penitus sit irrita. Navarrus *lib. 3. Consil. h. t. 81. & 82.* Menoch. *Consil. 388. n. 7. vol. 4.* Roderiq. *qq. Regul. tom. 2. q. 48. ar. 8.* Molina *tr. 2. de Instit. disp. 139. n. 14.* Lessius *lib. 2. cap. 41. num. 42.* Hamin. Parit. *de Resig. benef. l. 3. q. 13. n. 9.* allegans Declarationem Cardinalium, Layman, & Pirhing *l. c.* Gutierez *in c. Quamvis pactum, de Pactis in 6. §. Dum ruptus tradebatur* Sorbo *in Commend. Privileg. V. Novitiis in Annot. de bonorum ipsorum Novitiorum disposit.* allegans Declarationem Cardinalium. Lopez *lib. 2. de Contract. cap. 39. notabili 5.* Probatur Conclusio *primo*, ex ipso textu Tridentini, utpote qui generaliter & absolute loquitur de Renuntiationibus factis ante duos menses Professionem præcedentes, non restringendo ad eas solas, quæ fiunt tempore Novitiatus: ergo nec nos distinguere vel restringere debemus, cum *ubi Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, l. de Pretio, ff. de Publician. in rem act.* Præsertim quando de speciebus sub genere contentis eadem militat Legis ratio, prout res se habet in proposito, ut statim dicetur. 143

Probatur, *secundo*, & quidem principaliter ex intentione, fine, mente, & ratione Legis Tridentinæ, quæ æque, imo magis militat in iis, qui Religionem nondum ingressi, intuitu & causa ingressus bonis suis renuntiant, quam in actualiter jam ingressis, seu Novitiis: Intentio siquidem, finis, mens, & ratio Concilii Renuntiationes *cit. Sess. 25. de regular. c. 16.* prohibentis & irritantis juxta ipsos etiam Adversarios unica & sola fuit, ut Novitiis plena remaneret libertas Religionem pro libitu iterum deserendi, si tempore probationis cognoscant, eam pro se minus quadrare: sive ne occasione factarum renuntiationum nolens volens manere debeat, dum vident, quod bona sua, quibus jam renuntiarunt, non amplius, vel non nisi difficulter recuperare possint; consequenter sufficientia sustentationis media ad sæculum redeuntes non haberent, ibi: *Ne hac occasione discedere nequeat, quod totam vel majorem partem substantiæ Monasterium* (si huic renuntiavit) *vel alii possideant, nec facilius si discesserit, id recuperare possit.* 144

Atqui hæc ratio æque, imo magis militat in proxime ingressuris, quam actu jam ingressis; eo quod antequam ingrediantur, rem minus intelligant, magis adhuc subjiciantur imperio ac directioni parentum, tutorum, & consanguineorum, & plus habeant timoris reverentialis, *arg. can. Illud cau. 10. q. 1. & c. Cum virum 12. h. t.* consequenter 145

ad dandum ac renuntiandum facilius persuadeantur, præsertim cum tunc temporis de rigore & circumstantiis Religionis nihil, vel parum experti, pleni adhuc sint fervore, & de egressu nihil cogitantes, perpetuo manere firmiter proponant, & vel inde ad donandum ac renuntiandum temporalibus, ex se proni sint. Postquam vero ingressi, & aliquandiu ibidem permanentes, Religionis rigorem, aliasque circumstantias experti sunt, a molestiis consanguineorum, ac urgente eorundem præsentia liberi rem magis considerare, ac intelligere incipiunt, nec ad donandum, vel renuntiandum amplius tam faciles sunt, præsertim quando, ut sæpe contingit, timere vel dubitare incipiunt, an rigorem Ordinis sustinere, an tentationes superare valeant, an hic status animæ saluti quadret, an Regularis disciplina hic bene vigeat, an non in alio statu, vel saltem in alia Religione securius ac facilius salvari possunt: an non e Religione ob sanctitatis integræ defectum, vel ob alias rationes ejiciantur, &c, prout considerans quivis Adversarius fatebitur, & frequens probat experientia.

146 Quod ut magis pateat, ponamus casum, quo puella, vel Juvenis aliquis Nobilis 16. annorum, de facto pinguem jam habens, & majorem adhuc sperans substantiam & hæreditatem, ingenti desiderio flagret, mundum una cum vanitatibus, & periculis suis deserendi, ac Deo in Monasterio aliquo perfecte serviendi; indeque in aliquo instantiam faciat, & suscipiatur: suscepta gaudio referta ad matrem, fratres, vel consanguineos revertitur, ibique omnium temporalium pertæsa, fervore plena, nil amplius desiderat, quam ut optata dies ingressus cito adveniat. Mater pro reliquis liberis, & hi ipsi pro interesse suo soliciti, occasione utuntur fratrem, vel sororem, aut consanguineam usque ad tempus ingressus, ut fieri solet, humanissime tractant, affectum erga eandem mire contestantur, felicem laudant, quod sæculum & cuncta sæcularia deserat & contemnat, donec pro intento suo eundem ad donandum & renuntiandum, quæ alias jam prona est, magis disponant. Ita dispositam, dein rogare incipiunt modo mater, modo fratres, modo consanguinei, ut eorum etiam memor esse velit; & quando quidem in Monasterio (si hoc bonorum incapax est, uti Religio nostra Seraphica) nulla re amplius indigeat, vel certe modica: vel quia (si Monasterium sit bonorum capax, quod ingredietur) alias jam abundat, vel sufficientia habet, nec pluribus indiget, donec hanc summam Capitalem matri, illam Summam pecuniarum fratri habenti, vel acquisituro liberos, illa pretiosa Monilia sorori; & insuper pro conservando stemmate, & majori splendore renuntiet etiam hæreditati futuræ maternæ, nec non sororum, aut aliorum consanguineorum; Puella, vel Juvenis Religionus Candidatus singulis gratificare desiderans, nec aliquem offendere, minus matrem contristari volens, cuivis annuit, & eo libentius donat, vel renuntiat, quo minus de egressu cogitat, & Religionis adhuc inexpertus, fervore tunc plenus potius in Religionem mori, & omnia sustinere, quam egredi pro tunc paratum se invenit; adeoque donando, & renuntiando majorem suam substantiam præsentem, & totam in spe futurum in alios transfert, & tandem Religionem ingreditur, Religionem ingressa Puella, vel Juvenis masculus sub anno probationis incipit sentire varias difficultates ac tentationes prius penitus improvisas, multaque experiri antea omnino incognita, insuper tales circumstantiæ emergunt, ut satis clare cognoscat, se plane Religionis hujus rigorem, & difficultates sustinere vel superare non valere, aut sine periculo animæ suæ manere non posse; vel illis occultis defectibus corporis, aut animæ miseriis vel defectibus subjectum esse, quos si manifestaret, e Religione etiam nolens ejiceretur & consequenter, nisi Ordini perpetuum gravamen & scandalum causare, ipseque in perpetua perturbatione & anxietate vivere, ac tandem perire velit, Religionem deserere debeat &c. Econtra vero consideret, quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ donando & renuntiando ante ingressum in alios jam transtulerit, & in futurum nihil amplius sperare habeat, nec aliunde ob qualitatum defectum, arte vel labore quidquam acquirere valeat, consequenter ad sæculum rediens inops, & pauper, ac contemptus, ab aliis dependens, ac sine sufficientibus sustentationis mediis in perpetua miseria vivere deberet; dum tamen in Religione manens saltem honesto victu & vestitu pro tempore vitæ gauderet. In hoc itaque & similibus casibus quæro ex Adversariis, an non libertas egrediendi plurimum minuatur, si, quod ipsi volunt, Renuntiationes ante ingressum: intuitu tamen ingressu factæ valent? Item an non ratio Legis Tridentinæ, videlicet, ne per Renuntiationes libertas egrediendi minuatur, hic æque militet? Imo an non potius locum habeat, quam in ipsis Novitiis, ac actu jam ingressis utpote qui sub anno probationis similia experientes, vel omnino non, vel non nisi caute renuntiant &c. Certe nullus negabit, qui seposito propriæ opiniones affecto nudam veritatem considerat; quin fatebitur, quod ob Renuntiationes hujusmodi in sæculo factas, sublata, vel multum diminuta libertate Novitii, vel Novitiæ, plures, qui alias egressi essent, in Religione maneant, maximo cum periculo æterni interitus, ac perpetuo, eoque multiplici præjudicio Religionis,

147 Ex hoc autem sic argumentor, ubi est *eadem ratio, eadem etiam est Legis dispositio, arg. l. Illud ad l. Jal.* cum concordantiis apud Barbos. *de Clausul.* ℣. *Ratio*; cum juxta illud vulgare. *Ratio Legis sit anima legis arg. can. Consuetudo dist.* 1. *& l. cum ratio ff. de Port, quæ liber* Nec *debeat aliquis verba considerare* (intellige nude ac simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem; quia non debet intentio verbis inservire, sed verba intentioni.* Et certum sit, *quid is committat in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem, Reg. 88. de R. J. in 6.* cum concordantiis; & docent communiter DD. inter quos Abbas *in c. ad Audientiam, de decim. n.* 2. & ad propositum sic ait: *Habent se verba, & intentio seu ratio, sicut corpus & anima: nam sicut anima dominatur corpori, ita ratio Legis dominatur verbis.* Atqui ratio finis, & intentio Legis Tridentinæ prorsus eadem, imo magis militat in iis, qui nondum ingressi, quam in Novitiis, ut evidenter ostensum est: ergo æque de illis quam istis procedit, etsi expresse solum de his, non item de illis loqueretur.

148 Nec dicas, quod Leges pœnales, & exorbitantes a jure, seu correctoriæ juris communis, qualis est Lex Tridentina *Sess. 15. de Regul. cap* 16. utpote irritans Renunciationes jure communi validas, non debeant, nec possint extendi ad casus similes non expressos, etsi eadem vel etiam major in iis militet ratio Legis, *arg. cap. Quæ a Jure, de Reg. Jur. in 6.* & ibi Glossa. Nam contra est; quod etiam hæ Leges ex identitate, vel majoritate rationis extendi possint ac debeant ad casus non expressos, quando alias frustrarentur fine suo, prout cum Navarro *lib. 3. Consil.* 85. *h. t.* bene advertunt DD. *n.* 143. citati, *arg. c. Si Civitas c.* 17. *de Sent. Excom, & c. 2. de asar. in 6.* juncta Glossa *ib.* ℣. *Aliter factu:* atqui Lex Tridentina irritans Renuntiationes sine præscripta forma factas, passim frustraretur effectu, si non etiam ad Renuntiationes adhuc in sæculo, intuitu tamen ingressus factas extenderetur, eo quod eædem a Candidatis ad easdem tunc facile pronis, facileque disponendis frequentius quam in Religione fiant, non sine maximo præjudicio libertatis egrediendi; postea subsequento, prout patet ex dictis *a n.* 144. *usque ad n.* 147. quam libertatem salvam & integram pro unico fine habet Constitutio Tridentina, uti pariter patet ex dictis *n.* 144.

149 Probatur Conclusio nostra *n.* 143. posita principaliter. *Tertio* ex pluribus Declarationibus S. Congregationis Cardinalium, S. Concilii Tridentini Interpretum. Hujusmodi Declarationem unam ex Flaminio Parisiens. *de Resignat. Benefic. lib. 3. q. 13. n. 9.* refert Sanchez *lib. 7. Moral c. 5. n. 3.* aliquam etiam refert Sorbo *in Compendio Privileg.* ℣. *Novitius, l. c.* Simile quoque ex Marzylla ℣. *Renuntiatio*, adducit Layman *lib. 3. tract. 5. c. 7. n. 7.* Cujus Declarationis formalia sunt hæc: *Si donatio vel renuntiatio facta fuerit intuitu Religionis ingrediendæ, tunc tanquam facta in fraudem hujus Canonis videtur subesse ejus dispositioni.*

150 Nec obstant Conclusioni fundamenta adversariorum *n.* 141. *&* 142. posita. Nam ad *primam* respondetur, quod licet Concilii Tridentini *in cit. Sess.* 25. Rubrica sonet tantum de Regularibus, tamen non de solis Regularibus actualibus, sed etiam de brevi futuris agat, uti

aper-

aperte liquet ex cap. 17. & 18. ejusdem Sess. merito tum quia materia de ingressuris Religionem, indirecte etiam pertinet ad materiam de Regularibus: tum quia proxime accingendus habeatur pro accincto, l. penul. ff. de Milit. Testam & l. Item legato, 47. § 1. ff. de Legat. II. consequenter non obstante, quod Rubrica sonet tantum de Regularibus, possumus extendere Legem etiam ad eos, qui in procinctu sunt ad statum Regularem assumendum, saltem, ubi ratio Legis eos quoque tangit, & alias Lex suo frustraretur fine, uti in proposito, juxta dicta.

151 Ad secundum retorquetur argumentum: Dispositio Trid. cit. Sess. 25. de Regular. cap. 15. loquitur de solis illis Novitiis, qui professionem emittunt ante annum decimum sextum, & tamen ab Adversariis capitulum sequens extenditur etiam ad Novitios post dictam ætatem bonis suis renuntiantes, non obstante, quod dictum cap. sequens, 16. nempe, ratione dictionis quoque sit continuativum prioris: ergo etiam non obstante, quod hac dictione quoque sequens capitulum cum præcedente continuetur, potest sequens, decimum sextum nempe, extendi ad nondum ingressos, etsi præcedens de solis Novitiis loqueretur. Et Ratio est; quia in sequenti cap. est totaliter alia materia, aliaque, ac distincta Legis ratio & finis, qui omnino frustraretur, nisi præfata fieret extensio. Accedit, quod nempe cap. 15. expresse loquatur de Novitiis actu jam ingressis, sed tantum annullet professionem factam ante annum decimum sextum, quæ Lex certe afficeret etiam illum, ejusque professionem irritaret, qui habitu non suscepto in sæculo adhuc existens, consequenter non Novitius, sed pure sæcularis sine ulla probatione professionem emitteret, prout plane Adversarii negare non possunt; consequenter necessario fateri debent, quod sicut cap. 15. non de solis Novitiis, sed etiam de aliis loquatur, ita etiam sequens cap. 16. utpote continuativum prioris de aliis quoque intelligi debeat. Et per hoc non parum infringitur principale fundamentum Adversariorum.

Ad tertium patet ex dictis num. 148.

152 Ad quartum, opponuntur Declarationes contrariæ pro nostra Conclusione factæ juxta dicta n. 149 Pro reconciliatione autem Declarationum sibi contrariarum respondert potest cum Sorbo l. c. Declarationes allegatas ab Adversariis loqui de Renunciationibus ante ingressum quidem, sed intuitu ingressus in eam factis (quas validas esse, dispositioni Trident. non subesse, ipsimet fatemur juxta dicta n. 138.) Declarationes vero a Nostris DD. adductas loqui de Renuntiationibus ante ingressum quidem, sed intuitu ingressus factis, prout patet ex formalibus Declarationibus n. 149. adductæ. Quod si tamen Declaratio aliqua recentior contra Conclusionem nostram pro Adversariis extaret, ei utique standum foret, juxta dicta in Proœmio §. 8.

153 Quæritur IV Quænam solemnitates requirantur ad hoc, ut Renuntiationes & Obligationes ingredientium Religionem subsistant? Resp. Præter solemnitates Juris communis specialiter a Tridentino requiruntur duæ, videlicet primo, quod fiant cum licentia Episcopi vel ejus Vicarii, textus expressus est in dicto Concilio Tridentino Sess. 25. de Regular. cap. 16. Unde licentia Superioris Ordinis etiam exempti non sufficit, uti contra Navarrum bene docet Roderiquez noster tom. 2. q. 48 art. 4. Mirand. Tom. 2. q. 23. art. 6. Sanchez l. c. n. 74. Pirhing h. t. n. 88. Ratio est; quia etiam Exempti subsunt Jurisdictioni Episcopi in casibus a jure specialiter ad id expressis, qualis est Renuntiatio ingredientium Religionem, per clarum textum; & merito, ut sic excludatur omnis suspicio fraudis & doli, qui contra Regulares concipi posset: nam licentia & præsentia Judicis tollit omnem suspicionem fraudis & doli, l. fin. ff. De eo quod metus caus. Fatentur tamen DD. citati, quod in aliquibus Religionibus vi contrariæ consuetudinis legitimæ introductæ valeant Renuntiationes Novitiorum absque petita licentia Episcopi.

154 Secunda solemnitas est, ut fiat intra bimestre ante professionem. Communis ac certa: textu claro Conc. Trid. l. c. ibi: Intra duos menses proximos ante professionem. Nec tamen requiritur ut fiat integro bimestri ante professionem, sed tantum ne fiat ante illud: unde validæ erunt, etsi fiant ultima die, vel hora ante professionem, etiam in casu quo professio differtur ut cum aliis ex textu bene infe-runt Sanchez l. c. n. 80. Pirhing h. t. n. 89. caretque controversia. Advertendum hic etiam, quod contra hanc solemnitatem non vigeat consuetudo, uti contra primam, licentiam nempe Episcopi.

Quæritur V. Quænam requirantur ad hoc, ut rite fiat & subsistat Renuntiatio, qua ingrediens Religionem renuntiat hæreditati futuræ paternæ, maternæ, fraternæ, sororum consanguineorum? Item quomodo interpretanda? Resp. Præter duas solemnitates in proximis duobus numeris allegatas requiri insuper aliqua de jure communi, de quibus fuse tradita vide supra tit. 26. de Testam. § 13. de Renuntiat. hæreditatis, ubi etiam invenies, quomodo sit interpretanda. 155

Solum notandum, quod licet l. c. de Test. n. 541. dictum sit, renunciationem hæreditatis unius, vel plurium in specie v. g. patris, matris, fratrum, sororum &c. in favorem tertii non valere, nisi fiat cum consensu illius, cujus hæreditati renuntiatur; tamen valeat hujusmodi renuntiatio si Novitius, vel alias renuntiat in favorem alicujus Communitatis, præsertim Ecclesiasticæ aut Religiosæ v. gr. Conventus, vel Monasterii, etiamsi non fuerit requisitus consensus illius, cujus hæreditati renuntiatur. Ita cum Comeo in l. fin. C. de pact. l. allenda 3. & aliis docet Sanchez l. 7. Moral. c. 2. a n. 24. Layman lib. 3. tr. 5. c. 7. n. 3. q. 2. Limitat. 3. Pirhing h. t. n. 90 Ratio est; quia in tali Renuntiatione cessat ratio & finis Legis prohibentis & irritantis Renuntiationes hæreditatis alicujus in favorem tertii; periculum nempe captandæ mortis. arg. c. Consultationi 11. de Donat. ubi decernitur Præbendam viventis posse conferri Communitati, licet non possit conferri privato, eo quod illa, non item in isto absit periculum captandæ mortis; prout bene advertunt Abbas c. 3. Anchorsnus n. 3. Joan. Andreas n. 2. & alii: tum quia bonum Communitatis regulariter non ita curatur ac proprium: tum quia quod Communitati datur, nemini detur, nec est singulorum, arg. can. Episcopus §. Qui manumittitur, 12. q. 1. Tum quia de Communitate nihil sinistre suspicari licet, arg. can. Absit, 9. juncta Glossa V. Sinistrum caus. 11. q. 3. multo minus quid sinistre præsumi potest de singulis alicujus Communitatis præsertim Religiosæ; cum enim hi propter Christum propria reliquerunt, minime censendi sunt inhiare alienis. Verum si ingrediens renuntiat in favorem patris, matris, aut sororum, omnino requiritur consensus illius, cujus hæreditati renuntiat per dicta n. 541. 156

§. VI.

De Professione Religiosa expressa, & tacita: item de requisitis ad eam, & variis modis eandem faciendi.

SUMMARIUM.

157 *Professio Religiosa definitur.*
158 *Alia est expressa, alia tacita.*
159 *Ad valorem Professionis plura requiruntur I. Ætas annorum sexdecim.*
160 *II. Annus probationis integer.*
161 *III. Ut fiat libere sine metu gravi incussa.*
162 *Adducuntur ea, quæ gravem metum causant.*
163 *Arbitrium Judicis in quibus locum habeat?*
164 *Metus reverentialis quando censeatur gravis, consequenter sufficiens ad invalidam Professionem, usque ad num. 167.*
167 *IV. Requiritur acceptatio habentis potestatem recipiendi ad Professionem.*
168 *Potestas recipiendi ad professionem ad quem pertineat? usque ad n. 170.*
170 *Ratihabitio quando locum habeat?*
171 *Ad Professionem expressam non requiritur certa verborum forma.*
172 *Potest fieri, verbis, scriptis, & signis.*
173 *Professio, & nomen Profitentis debent annotari.*
174 *Professio expressa per Procuratorem fieri potest?*
175 *Ac etiam sub conditione: & quomodo?*

Conditio quæ & quando suspendat actum? Ibid.
176 *Novitiorum habitus triplex.*
177 *Professio tacita quomodo olim fiebat.*
178 *Inducitur etiamnum post Concilium Tridentinum;*
179 *& quomodo? n. seq.*
180 *Ut tamen subsistat, requirit certas conditiones.*
181 *Professio ex justa causa differri potest ultra annum.*
182 *Et in articulo mortis ante finitum annum fieri potest.*
183 *Quæ tamen Novitium reconvalescentem non obligat, nec alium effectum, quam Indulgentias plenarias, & alias gratias spirituales causat.*
184 *Moniales ante Professionem examinari debent ab Episcopo.*
185 *Quod si tamen examen omittitur, professio nihilominus erit valida.*

157 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit professio Religiosa? Resp. I. *Professio Religiosa* est promissio libere facta, & legitime acceptata, qua quis in debita ætate constitutus, post annum probationis expletum se adstringit certæ Religioni ab Ecclesia approbatæ. Est in re communis, & ex terminis clara, patebitque ex dicendis infra n. 150. ubi examinabimus requisita ad validam professionem.

158 Resp. II. Professio Religiosa est duplex, *expressa* nempe, & *tacita*, textu claro *cap. 1. de Regular. in 6.* ibi. *Expresse, vel tacite professæ.* *Professio expressa* est, quæ fit verbis, vel scripto, vel utroque simul, vel etiam nutu aut signis. *Tacita* est, quando quis sine verbis vel scripto, signo vel facto alio externo mentem suam obligandi se ad tria vota, & certam Religionem manifestat, de qua infra *nn. 176. & seqq.* Cæterum in data explicatione *tacitæ expressæ* Professionis DD. sine controversia conveniunt.

159 Quæritur II. Quænam ad valorem Professionis Religiosæ requirantur? Resp. Requiri plura. Patet inductione: Nam I. Requiritur legitima ætas, annorum videlicet sexdecim completorum. Omnes, ob claram dispositionem Tridentini *Sess. 25. de Regular. cap. 15.* ibi: *In quacunque Religione tam virorum, quam mulierum non fiat ante decimum sextum ætatis annum expletum &c. Professio autem antea facta sit nulla &c.* per quod correctum est Jus antiquum, vi cujus sufficiebat annus pubertatis, exceptis Religionibus valde asperis & severis in quibus Professionem ante plenam pubertatem, videlicet annorum octodecim, *l. Adrogato 40. ff. de Adoption.* emittere prohibeantur; ut liquet ex *c. Quia in Insulis 6. h. t.* quod idem a specialibus statutis in quibusdam Religionibus v. gr. in Ordine Minorum S. Francisci de Paula etiam hodie adhuc observatur, quæ statuta licet sint observanda, tamen si contra eadem anno decimo sexto emitteretur professio, foret valida: quia tantum contra Legem prohibentem, non vero irritantem fieret, *arg. cit. cap. 6. h. t.* ibi: *Prohibemus.* Et hæc particula indicatur in definitione *n. 157.* posita per verba, *in debita ætate constitutus.*

160 II. Prærequiritur annus probationis completus, textu expresso Concilii Tridentini *loc. cit.* ibi: *Nec qui minori tempore, quam per annum post susceptum habitum, in probatione steterit, ad professionem admittatur: professio autem antea facta sit nulla &c.* Et quidem hic annus debet esse continuus juxta dicta *n. 103.* ac probabilius etiam de momento in momentum completus; per dicta *n. 94.* Hæc conditio insinuatur in definitione per verba *post annum probationis expletum.*

161 III. Requiritur, ut Professio omnino libere, libero consensu profitentis absque metu gravi, sive cadente in virum constantem ab externo injuste incusso fiat: Rursus unanimis, textu claro *cap. 1. h. t.* ibi: *Spontanea voluntate, cap. 1. de His, quæ vi metusque causa fiunt; can. præsens, 4. caus. 20. quæst. 3.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 25. de Regular. cap. 15.* ubi inter causas reclamandi contra professionem prima ponitur, *si quis per vim, vel metum inductus est.* Ratio est; quia per professionem assumitur status ex natura sua non amplius mutabilis. unde sicut ob hanc rationem Matrimonium carnale, metu gravi injuste incusso est nullum, ita & professio Religiosa tanquam Matrimonium spirituale. Dicitur notanter *absque metu gravi, seu cadens in constantem virum* quia levis metus invalidam non reddit professionem, uti communiter advertunt DD. *arg. l. 3. ff. Ex quibus causis major.* Quid autem sit metus gravis, seu cadens in constantem virum, & quænam illum causare præsumantur; vide *Lib. 1. Tit. 40. de His, quæ vi metusque causa f.* 2 ac etiam Sanchez *lib. 4. de Matrimon. a Disp. 4. usque ad 12.*

Inter causantia metum gravem ab omnibus numerantur I. Minæ vel periculum mortis, *cap. 1. de His, quæ vi metusque caus. l. Continens ff. de Eo, quod metus causa,* quia *terribilium omnium terribilissimum est mors,* teste Phil. 4. *Ethic.* II. Mutilatio, item cruciatio corporis per carcerem, verbera, inediam, aut similia, *cap. Cum dilectus, 6. hoc tit. can. Si quis absciderit dist. 55. & cit. cap. Continet. 3. Servitus, l. Ego puto, 4. Stuprum inferendum, l. Isti quidem, ff. eod.* 5. gravis metus Regis, *c. Ad audientiam, 4. de His, quæ vi metusque,* vel alicujus potentis, *l. fin. C. eod.* Item metus amissionis Patrimonii, vel confiscationis bonorum, *c. Abbas, 2. h. t. & can. Presbyteros, dist. 28. 50.* Et ita teste Sanchez *l. c. disp. 5. n. 4.* docent omnes, ob satis clara Jura. 162

Pariter conveniunt omnes, quod in aliis malis, de quibus ex Jure non constat, an sint gravem metum causantia nec ne, recurrendum sit ad arbitrium Judicis; *arg. l. 3. ff. Ex quibus causis major.* ibi: *Sed non sufficit, quolibet terrore adductum fuisse, sed hujus rei disquisitio Judicis est:* quod tamen arbitrium adhibendum, & attendendum non est circa ea mala, quæ de jure pro insufficientibus habentur ad inducendum gravem metum, uti post Baldum *cap. 2. de His, quæ vi* bene observat Sanchez *loc. cit. num. 2.* quia arbitria dantur, & conceduntur in his, quæ sub certa regula comprehendi nequeunt, ob humanam varietatem, *arg. l. Non possunt, ff. de Legib.* Non item illis, quæ satis ex jure constant, *arg. c. 1. de Constitut.* 163

Notabilis, atque in praxi frequens est controversia, an etiam, & quando metus reverentialis sit gravis, consequenter sufficiens, ut invalidam reddat professionem. Navarrus enim *lib. 3. Consil. h. t. Consil. 89.* & in Manual, *cap 22. num. 50.* cum aliis apud Hyacint. Donatum *Tom. 2. tract. 12. quæst. 10.* & Glossa *in can. præsenti, caus. 20. quæst. 3. versic. Patrem,* volunt, quemvis metum reverentialem causare invalidam professionem, *arg. l. Velle, 4. ff. de Regul. Jur.* ibi, *Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel Domini, & can. præsens, caus. 20. q. 3,* & ibi Glossa *c. Hic habet, quod timor patris impedit matrimonium spirituale.* Afferunt etiam pro sua opinione Cardinalium Declarationem, qua Professio cujusdam fœminæ declarata fuit nulla ob solum metum reverentialem. 164

Verum communior, ac probabilior docet, solum metum reverentialem regulariter loquendo, non censeri gravem, consequenter nec sufficientem, ut invalidam reddat Professionem, nisi alia concurrant; quæ homo difficile a se repellere potest, & inde metum gravem in eo causare, merito censentur, puta, precum, vel imperii sæpius repetiti importunitas, quæ utique efficere possunt, ut toties instanti contradicere quis non audeat: item minæ verberum, vel duræ tractationes: item si ii, a quibus Novitii ingressuri vita, & fortuna pendente, minentur, quod egressuro nullum amplius subsidium, vel auxilium sint præbituri: quæ singula, & multo magis conjuncta viri prudentis arbitrio sufficere possunt ad gravem metum incutiendum, consequenter reddendam professionem invalidam, præsertim si persona alias sit timida, vel rudis, aut ad repellendas importunitates minus idonea. Sanchez *lib. 4. de Matrim. disp. 6. num. 7. & 17.* Hyacint. Donatus *loc. cit. num. 5.* Anchoranus *in c. 1. de Desponf. impub. num. 4.* & ibi Abbas *num. 4.* Layman *lib. 4. tr. 5. cap. 5. num. 6.* Pirhing *loc. cit. num. 120.* Lessius *de Just. & Jur. lib. 2. cap. 27. num. 35.* & communissima aliorum, e quibus copiosum numerum specificat Sanchez *l. c.* Ratio est; quia solus metus reverentialis absque aliqua ex memoratis circumstantiis non videtur sufficiens ad terrendam personam constantem, & incutiendum ei timorem gravem. *arg. cap. fin. qui Clerici: & voventes,* ubi habetur votum emissum præcepto Regis, vel parentum, non 165

esse

esse nullum, consequenter metum praecisa reverentialem non causare metum gravem, nec invalidare Professionem: Glossa *in V. metu Regio*. Eandem sententiam saepe tenuit Rota apud Donatum *l. c.* quam etiam refert Farinacius *tom. 2. decis. 579.*

165 Nec obstant argumenta & Jura in contrarium allata, *n. 164.* quia intelligenda sunt, non de nudo metu reverentiali, sed vestito aliqua ex circumstantiis allegatis *num. 165.* prout liquet ex variis aliis Juris textibus, ubi dum ob metum reverentialem agnoscitur metus gravis, semper adest aliqua hujusmodi circumstantia, ut *can. Puella 8. caus. 20. qu. 1.* ubi ad annullandam puellae professionem, praeter metum reverentialem, qui ea imperio vel precibus parentum oriri solet, etiam requiritur coactio parentum, ibi: *Coacta parentum imperio*. Simile quid habetur *c. Ex litteris de Desponsat. impub. & c. 2. de Pactis in 6.* cum Concordantiis, ubi praeter metum reverentialem semper aliqua requiritur circumstantia v. g. minae, vis, dolus &c. pro constituendo timore gravi. Plura de metu reverentiali nudo & circumstantiato vide apud Sanchez *l. c.*

167 IV. Ad valorem Professionis requiritur consensus, & acceptatio illius vel illorum, ad quos spectat, aliquem ad Professionem suscipere. Miranda *tom 1. q. 24. art. 3.* Innocentius, & Abbas, ac alii Canonistae *in c. Porrectum 14. h. t.* Pirhing *h. t. num. 124.* Laym. *lib. 4. tr. 5. cap. 5. nu. 5.* Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 4. nu. 63.* Navarrus *h. t. Consil. 4.* cum communi & certa aliorum, *arg. cit. c. Porrectum, h. t.* ibi: *Et recipitur ab Abbate, & c. Ad Apostolicam 16. eod.* ibi: *Abbate per se, vel per alium Professionem recipiente*. Ratio est; quia professio est onerosus, & reciprocus contractus ultro citroque obligans, Professum quidem ad observantiam Regularem, Religionem vere ad eundem alendum, & juxta Ordinis Constitutionem tractandum; consequenter consensus utriusque requiritur, sicut in aliis contractibus reciprocis, *arg. l. In omnibus 55. ff. de Obligat. & action.* Hinc etsi quis millies voveat tria vota, & certae Religionis Regulam, non erit Professus illius Religionis, nisi ab habente potestatem accipiatur expresse vel tacite, facto aliquo v. g. vel per signa consensum acceptantis sufficienter manifestativo, quod sufficere communiter DD. notant, ut a contrario tacita professio, taciusque consensus profitentis sufficit; juxta dicenda *infra*.

168 Residet autem de Jure communis potestas recipiendi Novitios ad professionem penes Superiorem Ordinis, praesertim Majorem, Generalem videlicet, aut Provincialem, ita tamen, ut prius necessario requirere debeat Conventus seu Capituli, aut Fratrum non tantum consilium, sed & consensum, prout cum communi ac probabiliori docet Miranda *tom. 1. q. 24. art. 4.* Roderiquez *tom. 3. quaest. 14. art. 7.* Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 4. num. 65.* Pelliz. *tom. 1. tr. 5. cap. 3. quaest. 7.* Laym. *lib. 4. tr. 5. cap. 5. num. 3.* Pirhing *h. t. num. 32.* contra Abbatem *in c. Apostolicam 16. num. 11. & 13. h. t.* & paucos alios, volentes sufficere, si Praelatus consilium, & consensum a Capitulo, seu Conventu requirat, etsi non obtineat. Nostra autem doctrina probatur ex *arg. c. Ea quae 6. de His, quae fiunt a Praelat.* Ratio est; tum quia *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari*, juxta *Reg. 29. jur. in 6.* tangit autem totum Conventum, ne aliquis eorum Communitati incorporetur inidoneus, qui eis occasio offensionis, scandali, perturbationis, aut alterius damni esse posset. Tum quia ita habet universalis consuetudo omnium Religionum, teste Navarro, Roderiquez, & Sanchez *loc. cit.* *Consuetudo autem est optima Legum interpres*, *l. Si de 37. ff. de Legib.* Non requiritur tamen, ut singuli consentiant, sed sufficit, si major pars consensum praestet, ut citati DD. cum aliis docent; per Jura *in tit. de His, quae fiunt a majori parte Capituli*. Dicitur autem notanter *de jure communi*, quia ex consuetudine, vel statutis Particularibus bene fieri potest, quod potestas recipiendi ad professionem, ad solum spectet Superiorem; quod etiam supponi videtur *c. fin. h. t. in 6.*

169 Illud etiam unanimiter concedunt Doctores; posse Superiores aliis committere, ut nomine suo recipiant Novitios ad Professionem, *arg. cap. Ad Apostolicam 16. h. t.* ibi: *Abbate per se, vel per alium Professionem recipiente*. Ratio est, quia *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, *cap. Potest 68. de Reg. jur. in 6.* Porro si vi consuetudinis aut statuti ad solum superiorem spectat Novitios recipere ad professionem, eo defuncto nequit Conventus eos recipere: secus vero, si ad Superiorem & Conventum simul spectat, textu expresso *cap. fin. h. t. in 6.*

170 Advertendum insuper, quod si professio est nulla, non quia Conventus vel Superior consensum negavit, sed quia non fuit requisitus, valida fiat, si non requisitus eandem postea ratam habeat. Pellizar. *tom. 1. tract. 3. capit. 8. num. 51.* Pirhing *h. t. num. 136.* Ratio est; quia quae ab initio non valent ex defectu consensus, valida fiunt postea consensu subsequente, *Leg. Qui solvend. Digesti de Heredibus Instit. & l. fin. C. de Pactis*. Nam *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari non est dubium*, *cap. 10. de Reg. Jur. in 6.* dummodo etiam nomine illius, seu ad ratificationem ejus, qui consensum praestare habet, susceptio fiat, uti bene notat Pirhing *l. c.* *quia ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum*, *cap. 9. de Reg. Jur. in 6.* & dummodo usque ad ratificationem voluntatem suam non retractaverit nulliter professus.

171 Quaeritur III. Qua forma, ac quibus modis fieri possit professio Religiosa expressa? Resp. I. Ad valorem *Professionis expressae* non requiritur certa verborum formula, sed sufficit quaevis, quibuscunque tandem verbis concepta, dummodo quis per ea ad tria vota, ac certam Regulam se adstringere revera intendat, etiamsi ex consuetudine vel statuto Religionis certa profitendi formula habeatur. Miranda *tom. 1. quaest. 24. art. 1.* Layman *lib. 4. tract. 2. cap. 5. n. 1.* Pirhing *h. t. nu. 86. & seqq.* Abbas & communis aliorum, *arg. cap. Porrectum 13. h. t.* Ratio est; quia *nihil obstat narrandi diversitas ubi eadem dicuntur*, *l. 6. Nihil obstat de V. S.* quamvis expediens omnino, ac conveniens sit, ut adhibeatur ea, quae de statu vel consuetudine Religionis est.

172 Resp. II. Potest insuper *Professio expressa* fieri vel verbis oretenus prolatis, vel scriptis, vel etiam signis, annutibus: ut si v. gr. dicat Praelatus, visne vovere Religionem nostram, & Novitius annuat capite &c. Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 3. num. 2.* Miranda *loc. cit.* Layman *loc. cit.* Hyacinth. Donatus *tom. 2. tr. 10. quaest. 4.* Pirhing *h. t. l. c.* Ratio est; quia nullibi in Jure reperitur, verba vel scripturam pro valore Professionis esse necessariam. Nec facit contra Conclusionem *cap. fin. caus. 20. q. 1.* ubi expresse dicitur; Professionem debere fieri in scriptis. Respondetur enim cum Glossa ibi: *V. Scriptis*, requiri scripturam; non quod sit necessaria scriptura, sed ut scriptura propria obviet ei, qui contravenit, *arg. c. Saluberrimum caus. 1. q. 7.*

173 Hinc Clemens VIII. apud Donatum *l. c.* statuit, ut in Convento, ubi induuntur Novitii, habeatur liber, in quo cujusvis Novitii Professio registretur, annotando diem, mensem, annum, cum Novitii nomine, cognomine, & patria, quod Professus etiam una cum testibus subscribere debet, simulque fateri, quod libere fuerit professus, uti censuit S. Congregatio Cardinalium apud Donatum *l. c.* Eandem annotationem Professionis in libro, & subscriptionem profitentis praecipiunt nostra statuta Generalia *cap. 2. §. 5. num. 13.*

174 Resp. III. *Professio expressa* potest etiam per Procuratorem fieri. Miranda *tom. 1. qu. 14. art. 1.* Roderiquez *tom. 3. q. 1. art. 13.* Sanchez *lib. 5. n. 7.* Donatus *loc. cit. qu. 3.* Pirhing *h. t. num. 101.* & communis aliorum. Ratio est; tum quia quivis actus per Procuratorem fieri potest, nisi a Jure specialiter sit exceptus *L. 1. §. Usus ff. de Procur. & c. Potest 68. de reg. jur. in 6.* hic autem actus nullibi reperitur exceptus: ergo. Tum quia valet argumentum a Matrimonio carnali ad spirituale, *arg. c. Inter corporalia de Translat.* atqui Matrimonium carnale per Procuratorem fieri potest; ergo & spirituale. Requiritur tamen ad hoc speciale mandatum, & ut Principalis usque ad tempus Professionis potestatem Procuratori datam non revocet, etiam per actum internum, quia tunc deesset consensus necessarius, *arg. c. fin. de Procurat. in 6.* ubi etiam dicitur, quod Procurator specialiter, ad id deputatus non possit alium deputare.

Resp.

175 Resp. IV. *Professio expressa* insuper fieri potest sub conditione de praesenti, praeterita, & futura, dummodo non sit contra substantiam Professionis. Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 4. nu. 87.* cum communi aliorum. Ratio est; quia in Jure nec prohibetur, nec irritatur Professio sub conditione. Solum notandum, quod si conditio sit de praesenti, vel praeterito, professio non suspendatur, sed subsistente conditione illico valeat; deficiente vero, statim sit nulla, juxta omnes; si vero sit de futuro, suspendatur usque ad ejus adventum, *c. Super eo de Condit. apposit.* Ratio est: quia natura hujus conditionis est, ut actus valorem suspendat usque ad ejus adventum; *l. Si ita stipulatus fuero ff. de V. O.* nisi fuerit de futuro necessario eventuro, ut si quis dicat: *Profiteor si sol cras orietur*, tunc enim Professionem non suspendi, sed statim valere docet Sanchez *loc. cit. n. 5.* cum communissima aliorum, *arg. l. Pupillus 9. §. Qui sub conditione ff. de Novat.* ibi: *Qui sub conditione stipulatur, quae omnino extitura est pure videtur stipulari.* Ratio est; quia talis conditio jam censetur praesens in sua causa naturali. Et hinc etiam Matrimonium carnale sub tali conditione initum non suspenditur, sed statim valet, ut cum communissima aliorum docet D. Thomas 2. 2. *dist. 28. q. un. art. 3.* Sanchez *de Matrim. lib. 5. disp. 2. n. 2.*

176 Quaeritur IV. Quibus modis olim fiebat, & an hodie adhuc post Concilium Tridentinum fieri possit *Professio tacita*? Ante responsionem notandum diversum & quidem triplicem pro diversitate Religionum, & consuetudinis, ac Constitutionum earundem esse habitum. Novitiorum, ut bene advertit Glossa communiter recepta *in Clem. 2. V. Deinceps h. t. primo* enim in aliquibus Religionibus est penitus indistinctus ab habitu professorum, de quo *c. 1. h. t. in 6. Secundo*, in nonnullis Ordinibus est quidem distinctus, sed latenter, seu non patenter: ut si habitus Professorum solet benedici, non habitus Novitiorum, *c. c. 1. h. t. in 6. Tertio*, in pluribus Religionibus est patenter & manifeste distinctus ab habitu Professorum *c. Constitutionem 3. h. t. in 6. v. g.* quia habitus Novitiorum est albus, Professorum vero niger: vel quia habet alia externe patentia signa, uti in Provincia nostra, ubi Novitiorum habitibus appenduntur petia ad distinctionem habitus Professorum.

177 Resp. I. Tribus potissimum modis olim Jure antiquo fiebat & inducebatur *tacita Professio*, prout cum communi aliorum advertit Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 3. num. 59.* Miranda *tom. 1. q. 24. art. 6.* Pirhing *h. t. num. 104.* Layman *lib. 4. tr. 5. capit. 5. Primo*, quando quis per integrum annum gestavit habitum in Religione, in qua habitus Novitiorum ab habitu Professorum est indistinctus, prout habetur *c. 1. de regular. in 6. & Clem. eos. qui eod. Secundo*, quando quis in pubertate existens, in Religione, ubi habitus Professorum ab habitu Novitiorum patenter est indistinctus per triduum etiam infra annum probationis sciens & volens gestavit habitum Professorum, textu claro *c. Constitutionem h. t. in 6.* quamvis non determinate in illa, cujus habitum portavit, sed generaliter in aliqua Religione manere teneretur, prout clare habetur *c. c. Constitutionem in 6. Tertio*; quando quis actibus Professorum propriis ultro se ingerebat, v. g. in Capitulo suffragium ferebat, vel munus Abbatis, vel Abbatissae assumebat, vel coronam a solis Professis gestari solitam portabat, prout amplius demonstrat Fagnanus *in c. Vidua 4. h. t.* probans id ex *eod. c. & can. Vidua 34. caus. 27. q. 1.*

178 Resp. II. *Professiones tacitae* per Concilium Tridentinum non sunt revocatae; sed adhuc fieri censentur; & validae existunt, uti in Jure antiquo, dummodo concurrant ea, quae *loc. cit.* a Tridentino sunt praescripta, videlicet, quod Novitius annum decimum sextum jam compleverit, & per annum integrum in probatione, sed in Novitiatu steterit. Miranda *tom. 1. q. 24. art. 12.* Roderiquez *tom. 3. q. 15. ar. 1. & 2.* Navarrus *lib. 3. Consil. h. t. consil. 28. num. 5.* Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 3. nu. 36.* Barbosa *in cit. c. Vidua nu. 3. h. t.* Layman *loc. cit. nu. 1.* Pirhing *h. t. n. 115.* cum communi & certa aliorum. Ratio patet; quia Conc. Trid. uti ex textu liquet: nihil de Jure communi correxit; nisi quod imposterum Professio ante annum decimum sextum completum, & praecedentem integrum probationis annum valide fieri nequeat, quod autem specialiter non est correctum, manet sub antiqua Juris dispositione, *arg. cap. Suiceptum 6. de rescriptis in 6.*

179 Infertur proin, quod si quis hodie expleto anno decimo sexto, annoque probationis finito ingerat se actibus Professorum propriis, vel portet habitum Professorum ab habitu Novitiorum patenter distinctum; sive etiam habitum Novitiorum patenter indistinctum ab habitu Professorum, *tacite profiteri* censeatur, prout DD. citati & saepe declaravit S. Congregatio Concilii Tridentini teste Fagnano *in c. Ad nostram h. t. num. 7. & 8.* ubi etiam sicut & in *c. Vidua h. t. num. 20.* docet, quod ad valorem *tacitae professionis* non requiratur, ut Novitius expleto probationis anno per *triduum* perseveret in gestatione habitus Professorum patenter distincti ab habitu Novitiorum, vel etiam in habitu indistincto, vel actu Professoris proprio, *arg. Clem. Eos h. t.* ibi: *hoc ipso.* Ratio est; quia *tridui* perseverantia intelligi debet de tempore Juris antiqui, ubi annus probationis non erat necessarius ad valorem professionis, consequenter per *triduum* expectabatur, an constanter & animo profitendi id faceret Novitius. Post Concilium vero, ubi annus probationis integer necessarius est, finito tali anno *triduum* illud amplius non requiritur, hoc ipso, quod finito anno suscipiens distinctum habitum, & exercens actum professoris, merito praesumatur, id animo profitendi facere.

180 Resp. III. Ut autem *Professio tacita* valida sit, requiruntur, & olim jam requirebantur plures conditiones. *Primo* quidem requiritur acceptatio & consensus illius, qui potest ad professionem suscipere. Abbas *in c. Vidua h. t. nu. 5.* Roderiquez *tom. 1. q. 13. ar. 1.* Sanchez *loc. cit. num. 14.* & communis aliorum, per ea quae diximus *nu. 167. Secundo*, quod Novitius sciat, per talem actum, gestationem v. g. habitus professorum induci *Professionem tacitam.* ita DD. citati, atque Pirhing *h. t. n. 114.* Ratio est quia *ignorantis non est consensus*, per vulgaris. *Tertio*, necesse est, ut fiat animo, & voluntate profitendi. Rursum citati DD. cum communi & certa aliorum, *arg. cap. 1. h. t.* Ratio est; quia animus & consensus Novitii ad valorem *Professionis expressae est* necessarius, ergo multo magis ad *tacitam Professionem.* Unde si Novitius certo sciat se animum, aut voluntatem non habuisse, in conscientia non obligatur, sed potest discedere; ac etiam nubere, si nullum scandalum, aut majus damnum inde sequatur. In foro externo tamen praesumitur Professus, etsi asserat, & juramento affirmet, se nullam intentionem aut propositum profitendi habuisse, textu claro *cit. c. Vidua h. t.* nisi alio modo legitime probet, se absque animo profitendi; similes actus exercuisse, ut si testes adducat, qui protestantem audierunt, se per dictum actum minime velle profiteri. *Quarto* requiritur, ut libere sine gravi metu, absque ulla vi id, quod *tacitam Professionem* inducit, exerceat, Sanchez *l. c. n. 15.* & alii, textu expresso *c. c. Vidua h. t.*

181 Quaeritur V. Utrum professio differri possit ultra annum? Ratio dubitandi desumitur ex Concilio Tridentino *Sess. 25. de regular. cap. 16.* ibi. *Finito tempore Novitiatus, Superiores Novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut e Monasterio ejiciant*; quo non obstante. Respondetur, omnino posse ex justa aliqua causa, si nempe finito anno Novitiatus non inveniatur habilis, Professionem differri, Roderiquez *to. 3. q. 13. art. 10.* Miranda *tom. 1. qu. 25. a. 18.* Barbosa *in cit. Concil. Trid.* plures alios allegans, cum communi. Ratio est; quia Concilium Tridentinum *l. c.* tantum intelligendum est de habilibus, ibi: *habiles*, ita ut hos finito anno admittere, vel rejicere teneantur Superiores, consequenter, si finito Novitiatu, aliquem nondum habilem deprehendat, ejus professionem differre possunt uti teste Roderiquez *l. c.* declaravit S. Pius V. *dummodo habeant spem probabilem, quod efficiantur habiles intra sex menses*, prout expresse subjungitur in citata Declaratione S. Pii V. quam lege apud Roderiquez.

182 Quaeritur VI. An etiam aliquando ante annum probationis finitum valide fieri possit professio: & quem effectum habeat talis professio? Resp. Affirmative in casu, quo Novitius, vel Novitia versatur in probabili periculo mortis, dummodo decimum sextum annum jam compleverint. Roderiquez *tom. 3. q. 15. art. 16.* Miranda *tom. 1. q. 22. art. 10.* Pelliz. *tom. 1. tr. 2. c. 2. qu. 5.* Fagnanus

in

in c. Ad Apostolicam h. t. n. 32. & c. Sicut nobis eod. a n. 7. Sanchez *lib. 5. Moral. c. 4. n. 16.* Probatur ex Bulla S. Pii V. *Summi Sacerdotis cura*, quam refert Roderiquez *loc. cit.* simalque ostendit, eam non esse revocatam a Gregorio XIII. prout aliqui, sed pauci volebant. Verba Bullæ S. Pii V. ad propositum ita sonant: ibi: *Monialibus Novitiis* (S. Dominici) nunc & pro tempore existentibus, & eorum singulis, ut quando, & quoties aliqua ex iis nondum professa, de alicujus Medici consilio, ab hoc sæculo transitura conspicitur, ipsa pro consolatione animæ suæ professionem prædictam ante tempus requisitum, quatenus tamen in ætate legitima constituta sit ad illam emittendam in manibus Abbatissæ, vel Priorissæ, vel alterius Superioris Novitiarum ipsius Monasterii, seu domus, ita tamen, quod ipsæ Moniales Novitiæ sic decedentes, indulgentiam, & alias gratias, quas Moniales vere professæ consequuntur, consequi possint, emittere in articulo mortis libere, & licite valeant, Authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, &c. Nec non ita professis decedentibus plenariam peccatorum suorum indulgentiam, in forma Jubilæi misericorditer in Domino elargimur. Quæ gratia licet solis Monialibus S. Dominici sit concessa, uti patet ex textu, nihilominus ob communicationem Privilegiorum etiam ad alias Religiones extenditur, uti bene advertunt DD. citati.

183 Qui tamen controvertunt, an talis Professio valeat, ita, ut Novitius vel Novitia præter spem convalescens ad eam obligetur, nec aliam emittere necesse habeat; Item an præter indulgentias, & gratias spirituales, etiam alios effectus ordinariæ Professionis habeat, consequenter Monasterium bonorum capax, in bona Novitii decedentis succedat? Affirmativam etenim ut probabilem defendunt Pellia. *loc. cit. n. 8. & 9* Sanchez *loc. cit. n. 15.* Diana *part. 5. tr. 7. resolut. 139.* Lezana *tom. 1. cap. 25. n. 19.* & quidam alii, eo ducti fundamento, quod etiam Matrimonium carnale in articulo mortis contractum sit validum, & prolem legitimam efficiat. Verum probabilior videtur sententia negativa, quam tenet Roderiquez, Miranda, & Fagnanus *loc. cit.* Et probatur ex ipso textu Bullæ, ibi: *ita tamen, quod ipsæ Moniales lucrentur indulgentias &c.* quibus verbis Pontifex expresse limitat & restringit concessionem suam ad solas indulgentias, & gratias spirituales cum alias verba hæc prorsus essent superflua, nec ullum haberent effectum, hoc ipso, quod etiam absque hac speciali concessione Moniales haberent indulgentias ex professione valide emissa: cum hæc inter alios effectus afferat etiam indulgentias plenarias. Accedit, quod petentium, & concedentis finis alius non fuerit, quam obtinere indulgentias, & gratias spirituales, uti rursus patet ex textu, ibi: *Saluti, spiritualique consolationi consulitur*: item *pro consolatione animæ suæ*; ergo non debet ulterius extendi, præsertim, quia dicta concessio est contra Jus commune, Conc. Trid. nempe *Sess. 25. de regular. cap. 15.* quæ enim sunt contraria Juri communi extendi non debet, *arg. c. Quæ a Jure 28. de reg. jur. in 6.* etsi concurrat identitas, seu majoritas rationis, prout cum communi aliorum ipsi fatentur Adversarii post Glossam ibidem communiter receptam. Nec quidquam facit fundamentum Adversariorum, quod Matrimonium carnale pro sui valore nullum requirat tempus probationis, uti Professio Religiosa, potestque valide contrahi in articulo mortis absque ullo privilegio; non sic autem Professio Religiosa: consequenter magna est disparitas.

184 Quæritur VII. An, & quid speciale circa Professionem Monialium? Resp. Eam habere illud speciale, quod Superioribus Monasteriorum etiam *exemptorum* non liceat Novitias Moniales ad Professionem admittere, donec prius puellæ voluntas diligenter fuerit explorata, & examinata, *an seducta sit? an sciat, quid agat &c.* Ad quem finem tenentur Superiores ante ultimum Novitiatus mensem, certiorem reddere Episcopum futuræ Professionis, ut in tempore per se, vel per alium officio suo fungi queat? Omnes; ob claram dispositionem Concil. Trident. *Sess. 25. de regular. cap. 17.* ibi: *Libertati Professionis Virginum Deo dicandarum prospiciens S. Sinodus statuit atque decrevit, ut puella Professionem non emittat, priusquam exploraverit Episcopus, vel eo absente, vel impedito, ejus Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eo deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an seducta sit, & quid agat, sciat; cujus Professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur Præfecta Monasterii eum ante mensem certiorem reddere, quod si non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.* Hac de re etiam sequentiam statuit S. Pius V. teste Barb. *in Con. Trid. l. c.* Volumus etiam, quod puellarum Deo dicandarum, an scilicet coactæ, vel seductæ fuerint, examen faciendum non nisi infra quindecim dies postquam juxta Conc. Trid. Episcopi, vel eorum Vicarii requisiti fuerint, fieri possit, quibus elapsis amplius in hoc se intromittere illis non liceat: cujus occasione nec Episcopus nec ejus Vicarius intra septa Monasterii ingrediantur, sed stent ante ferream cratem, & interrogationes alias, quam eas, quas Concilium præfatum jubet ab eis fieri omnino prohibemus: ac simul volumus, quod puellæ seu Novitiæ ipsæ ad alias interrogationes minime teneantur.

Advertendum tamen ex Fagnano, quod licet graviter peccent Superiores, absque dicto examine puellam ad Professionem admittentes, tamen Professio valida sit, prout contra plures Decisiones Rotæ apud Pignatell. *tom. 9. consult. 173. n. 129.* declaratio S. Congregatio apud Fagnanum. 185

§. VII.

De effectibus Professionis Religiosæ: Item de Professione invalide facta, ac de Reclamatione contra eam: nec non de Ratificatione ejusdem.

S U M M A R I U M.

186 *Professio Religiosa est vinculum indissolubile.*
187 *Tollit omnes pœnas peccatorum, & affert indulgentias plenarias.*
188 *Extinguit omnia vota antea facta, etiam votum intrandi strictiorem Religionem.*
189 *Aufert irregularitatem ex Natalibus, in ordine ad suscipiendos ordines.*
190 *Dirimit Sponsalia, & Matrimonium ratum.*
191 *Liberat a patria potestate, in odiosis.*
192 *Inhabiles ad actus temporales, reddit habiles.*
193 *Impedit exhæredationem.*
194 *De Reclamatione contra Professionem nullam, Decretum Tridentini.*
195 *Contra Professionem ex quacunque causa, nulla potest fieri Reclamatio.*
196 *Conditiones ad reclamandum contra Professionem requisitæ usque ad n. 200.*
200 *Debet fieri intra quinquennium.*
201 *Putant aliqui fieri posse etiam post quinquennium.*
202 *Fit conclusio contraria.*
203 *Tempus quando currat ignoranti?*
204 *Post quinquennium auditur quis per viam restitutionis in integrum.*
Et quomodo? Ibid.
205 *Qui certo scit, se nulliter professum esse, probare non potest, nec exauditur, non tenetur professionem ratificare, in occulto discedere, & dimitti potest. Et num. seq.*
207 *Nude asserenti etiam juranti non creditur, nisi circumstantiæ fidem mereantur.*
208 *Nulliter professo, si absque scandalo discedere nequit, quid faciendum? Et n. seq.*
210 *Potest interea percipere alimenta, & ferre suffragia: quomodo?*
Error communis præbet titulum præsumptum. Ib.
211 *Nulliter professus, si professionem ratificare non vult, tenetur discedere, quamprimum si sine scandalo potest.*
212 *Quid faciendum dubitanti, an valide professus sit?*
213 *Ratificari potest professio tacite, & expresse.*
214 *Habens occultum impedimentum nunquam potest ratificare.*
215 *Ad hoc ut ratificatio valeat, debet ratificans scire.*

pro

professionem suam primo emissam fuisse nullam. Et num. seq.
Ignorantis nullus est consensus. Ib.
217 *Consensus novus Religionis ad ratificationem professionis non requiritur, si fuit solum nulla ex defectu consensus in profitente. Et n. seq.*
219 *Neque requiritur, si ea alia causa fuit nulla.*
220 *Probatur ex Declaratione Cardinalium.*
221 *Et clausula Rescriptorum.*
222 *Atque ratione.*
223 *Papa supplet etiam consensum Religionis.*
224 *Doctrina practica pro ratificantibus professionem. Et num. seqq.*

186 QUæritur I. Quinam sint effectus, vel quænam prærogativa Professionis Religiosæ? Resp. Eos plures esse, atque præstantes, præcipue vero sequentes. I. Est obligatio perpetua ad tria vota substantialia, & manendi in Religione, ita ut nec mutuo Religionis ac professi consensu tolli possit. Communis ac certa, *arg. c. cum ad Monasterium 6. h. t. & can. Quod Deo 4. caus. 33. q. 5.* & patet ex usu, & traditione omnium Religionum. An autem, & quomodo Papa dispensare in hoc puncto valeat? dictum est supra *n. 7.*

187 II. Per Professionem Religiosam tolluntur quoad pœnam omnia peccata Professi, si in statu gratiæ eam emittit: existenti tamen in peccato mortali primam gratiam non confert, nec tollit peccata quoad culpam. D. Thomas *2. 2. q. 189. art. 3. ad Tertium.* Roderiquez *tom. 2. quæst. 88. art. 1.* Miranda *tom. 1. quæst. 25. art. 8.* asserens conclusionem esse certissimam, Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 3. n. 2.* Pelliz. *tom. 1. tract. 2. cap. 4. n. 12.* Layman *lib. 4. tract. 5. cap. 10. nu. 1.* cum communi aliorum. *arg can. Quis aliquando 37. §. His authoritatibus*, ubi dicitur, quod ingredientibus Religionem nulla amplius pro commissis criminibus pœnitentia sit injungenda. Concordat *Novell. 5.* ubi Justinianus Imperator *in Prin.* sic fatetur: *Conversationis Monachalis vita sic est honesta, sic commendare novit Deo ad hoc venientem hominem, ut omnem humanam ejus maculam detergat.* ubi Glossa *V. Maculam*, explicat, *id est, purgat a peccatis.* Ratio est; quia quando homo tantum præstat, ut plus præstare nequeat, tunc ex meritis Christi plene satisfacit Deo pro peccatis suis: at qui hoc facit, qui Professionem emittit, hoc ipso, quod non tantum cuncta sua bona, sed & animam & corpus divino obsequio in perpetuum offerat; juxta dicta superius §. 1. Hinc SS. Patres ut S. Hieronymus *Epistola 8. & 25.* S. Bernard. *lib. de præcepto, & Dispens. ad finem*, professionem communiter vocare solent *Secundum Baptisma.* Notant insuper DD. præsertim Sanchez *l. c.* Pellia. *l. c.* Layman *lib. 3. tract. 6. cap. 10. num. 1.* Hanc, quæ per professionem acquiritur, remissionem peccatorum, modo securiori, & perfectiori acquiri, per quam per indulgentiam, eseque ab hac distinctam. Rationem dant; quia indulgentia est quædam concessio Papæ, causam concedendi, & alias conditiones requirens: at vero in professione aliud non requiritur, quam ut subjectum sit capax, cum natura & præstantia ipsius operis per modum cujusdam justæ solutionis ex meritis Christi remissionem peccatorum obtineat. Imo addunt Laym. Pelliz. *loc. cit.* Sa *V. Religio*, & alii contra Sanchez, hanc plenariam omnium peccatorum remissionem obtineri, quoties Religiosus renovat professionem suam etiam privatim, quod utique consolatorium est. Illud insuper certum est, quod emittentes professionem habeant indulgentias plenarias ex concessione Summorum Pontificum, ut Pauli V. In Constitutione *Romanus Pontifex*, quæ est 21. in Bull. Cherub.

188 III. Extinquit omnia vota simplicia prius emissa, Pelliz. *loc. cit. q. 4. n. 19.* Sanchez *loc. c. n. 36.* eoque reste. Omnes textu claro *c. Scripturæ de Voto*: ibi: *Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum noscitur Religionis observantiam commutare.* Amplia, etsi quis voverit aliam Religionem etiam strictiorem intrare, textu expresso *c. Qui post 5. h. t. in 6.* ubi etiam ratio habetur, ibi: Qui post votum a se de certa Religione intranda emissum, Religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & profitetur in ipsa, potest (voto non obstante, cui tanquam simplici, per votum solemne noscitur derogatum) manere licite in eadem. Pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda.

IV. Aufert irregularitatem ex Natalibus provenientem, in ordine ad suscipiendos Sacros Ordines, non item ad Prælaturas, textus est *in c. 1. de Filiis Presbyt.* ibi: *Ut filii Presbyterorum, cæteri in fornicatione nati ad S. Ordines non promoveantur, nisi Monachi fiant &c. Prælationem autem nullatenus habeant.* Irregularitates tamen alias, ex aliis culpis, vel defectibus provenientes non tollit, ut cum communiori & probabiliori aliorum bene docet Sanchez *l. c. n. 9.* Layman *l. c.* Roderiquez *to. 1. q. 13. a. 3.* Pelliz. *l. c. n. 33.* Navarrus, & alii. Ratio est; quia de illa sola, & nulla alia, & quidem ob solum effectum suscipiendi Ordines sacros Professioni hunc effectum tribuunt Jura; consequenter ad alios cum Jurium correctione non debemus extendere, *arg. c. Quæ a Jure de reg. jur. in 6.* 189

V. Dirimit non tantum sponsalia, sed etiam Matrimonium contractum, nondum consummatum: de quo infra *lib. 4.* 190

VI. Liberat Professum a patria potestate, Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 5. n. 29.* Covarruvias *in c. Quia nos de testam. n. 5.* Layman *lib. 4. tr. 5. cap. 10. n. 5.* Pirh. *h. t. n. 41.* cum Gloss. communiter recepta, *in l. Si en causa §. Papinianus ff. de Min.* Ratio est: quia a die Professionis illico transit Professus in potestate Superioris Regularis, eique plene subjicitur; consequenter a patria potestate eximitur, puta; in quantum ei est odiosa Professio, non item in quantum eidem est favorabilis, uti DD. citati cum aliis communiter notant; quia, *quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, c. Quod ob. 16. de regul. jur. in 6.* & hinc jura suitatis & successionis retinet Professus: & e contra, si post Professionem filio bona obveniunt, ad peculium quasi Castrense referuntur. *Auth. Presbyteros C. de Episcop. & Cleric.* 191

VII. Tollit maculam quoad actus temporales, ita ut alias rationes perjurii, furti &c. ineptus ad ferendum testimonium in judicio, testis in eodem, & ad similes alios actus idoneus fiat. Sanchez *l. c. n. 27.* Layman *l. c. n. 4.* Pellia. *tom. 1. tr. 3. c. 4. n. 40.* Abb. *in c. Deputati in fine de jud.* & ibi Glossa communiter recepta, *arg. Novell. 5. in princ.* ibi: *Monachalis vita sic est honesta &c. ut omnem humanam maculam detergat.* 192

VIII. Tollit filii ingratitudinem erga parentes, ita ut ab his exhæredari nequeat, & exhæredatio antea facta, ac Testamento inserta non subsistat, dummodo Professio ante mortem parentis emittatur, ut amplius diximus supra *Tit. XXIII. de Testam. n. 505.* ubi vide. 193

Quæritur II. Quid Juris in casu, quo Professio ea defectu alicujus ex dictis requisitis, vel ex alia causa sit invalida? an nempe quando & quomodo contra eam reclamare, eaque non obstante Religionem deserere possit nulliter professus? Resp. I. Principaliter circa hoc attendendam esse dispositionem Conc. Trid. *Sess. 25. de regular. c. 16.* ibi: Quicunque Regularis prætendat, se per vim, vel metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacunque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die Professionis, & tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam Apostata puniatur: interim vero nullo privilegio sui Ordinis juvet. Hucusque Concilium. 194

Ex hoc Decreto Doctores communiter quædam inferunt certa, quædam dicunt & disputant controversa. Et certum est *primo*, quod revera detur jus reclamandi contra professionem nulliter factam. Omnes. Certum videtur *secundo*, hoc jus competere cuivis Religiosæ personæ, tam viris quam Monialibus, nulliter professis, Pellia. *tom. 1. tr. 3. c. 5. n. 34.* Pirbing *h. t. n. 151.* cum communi, *arg. Quicunque*; hic enim terminus tam masculos, quam fœminas comprehendit, *L. 1. ff. de V. S.* Certum & communiter concessum est *tertio*, posse fieri reclamationem contra Professionem nullam, ex quacunque causa sit nulla, v. g. quia tantum ficte, vel vi aut in- 195

ju-

justo metu emissa, vel ante debitam ætatem naturalem, vel ante finitum annum probationis: vel sine licentia aut acceptatione legitimi Superioris &c. textu claro *in citat. Trid.* ubi postquam aliquæ causæ enarratæ fuere in specie, subjungit, *vel quid simile, & quacunque de causa.*

196 *Quarto* communiter DD. deducunt tres conditiones ad legitimam reclamationem necessarias, quarum unam si negligit, non auditur, sed ad Monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur. *Prima* est, ut ante deductionem, & probationem irritæ Professionis coram legitimo Judice faciendam, habitum non deponat, nec etiam absque licentia Superioris cum habitu propria authoritate discedat, textu claro *n.* 194. posito; nisi forsan justam causam cum, vel sine habitu fugiendi, ac discedendi habeat, v.g. quia alias ad Superiorem vel Ordinarium venire, & causam suam debite proponere nequit; ut si Superior localis non audit, nec licentiam discedendi ad majorem Superiorem præbet, sed potius ut suspectum violenter detinet, aut carceri intrudit, Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 37. n. 3.* Pelliz. *tom. 1. tr. 3. cap. 5. nu. 40.* Navarrus *Comment. 4. de regula. in fin.* Pirhing. *h. t. n. 152.* Roderiquez *tom. 3. q. 17. a. 16.* Miranda *tom. 1. q. 30. a. 6.* Azorius, Bonacina, & communis aliorum. Ratio est; quia Concilium solum prohibere, ac punire intendit temerarium, ac præsumptuosum discessum, vel habitus dimissionem, non vero eam, quæ fit urgente, & justa causa.

197 *Secunda* conditio est, ut causam nullitatis Professionis ante egressum coram Superiore suo, & loci Ordinario legitime deducat, & probet, patet ex textu ibi: *Et tunc non aliter, nisi causa quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario.* Intelligitur autem hic per Superiorem Superior localis, seu Conventus, aut Monasterii, v. g. Prior, Guardianus, Abbas &c. & non supremus Ordinis vel Provinciæ, uti communiter tradunt DD. signanter Pelliz *l. c. n. 35.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part. 3. alleg.* 104. Hyacintus Donatus *tom. 1. tr. 12. qu. 19.* Pirhing. *h. t. num.* 151. estque sæpe decisum a Rota, nisi aliud habeant Religionum statuta & consuetudines, uti post Bordon. *tr. de Profess. cap. 7. num. 29.* bene observat Pelliz. *loc. cit.* indeque infert, in Societate eorum, hujusmodi causam deduci debere coram Provinciali, idque ob specialem gubernationis modum in Societate vigentem. Idem sane in Provincia nostra observandum, ubi Guardianus hujusmodi causam juridice tractare non posset, sed ad Provincialem remittere deberet. Per ordinarium autem juxta omnes, intelligitur Episcopus Diœcesis illius, in qua existit Conventus, seu, Monasterium nulliter professi, prout teste Barbosa *loc. cit.* & Hyacint. *loc. cit.* sæpius declaravit S. Congregatio.

198 Porro debet deductio causæ fieri coram Superiore Religionis & Ordinario conjunctim, seu copulative, ita DD. citati, Ricc. *in praxi aurea, resolut.* 20. Tamb. *tom. 3. disp. 6. q. 26. num* 3. inde bene inferentes, quod si Ordinis Superior privative in causa procedens, Professionem declaret nullam, & propterea Religiosum dimittat, vel ejiciat, eum iterum revocare, & ad Ordinem recipere teneatur. Ratio est; quia forma procedendi a Tridentino præscripta requiritur, ut *conjunctim* procedatur, per particulam *& ordinario*, quæ particula regulariter est copulativa, seu conjunctiva, *arg. l. Si quis ita stipulatur, ff. de V. O.* cum Concordantiis.

199 Porro ad probandam causam invalidæ Professionis non sufficit nuda assertio, etiam juramento firmata: ut bene advertit Sanchez *l. 7. de Matrim. disp. 37. num.* 14. Cajet. 2. 2. *q. 88. a. 1.* Hyacint. Donatus, & communis aliorum. Ratio est; quia contra eum etiam jurantem stat præsumptio Juris, & de Jure *Concil. Trid. l. c.* adversus quam in foro externo nulli creditur.

200 *Tertia* conditio est, ut causæ nullitatis intra quinquennium a die professionis proponantur, textu claro Concil. Trid. *l. c.* ibi: *Non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die Professionis &c. causas deduxerit &c.* Verum quia circa hanc conditionem gravis inter DD. est controversia. Hinc

201 Quæritur III. Specialiter an non dentur casus, in quibus etiam post quinquennium contra nullitatem professionis legitime reclamare possit, & audiendus sit nulliter professus? præcipue an non in casu, quo ignoravit nullitatem professionis, aut alias impeditus fuit ad reclamandum intra quinquennium? Affirmative respondent plures, ut Doctissimus Navarrus *l. 3. Consil. consil. 23. n. 3. h. t.* Roderiquez *tom. 3. q. 17. a. 16.* Suarez *tom. 3. l. 7. cap. 4. num. 6.* Lezana, & plures alii citati a Barbosa *in Concil. Trid. l. c. n. 8.* & Hyacint. Donatus *tom. 2. tr. 12. q. 13.* tum quia impedito non currit tempus, *arg. c. Imperatori, de R. J. in 6. & l. 1. in fin. C. de Annali except.* Inter impedimenta autem specialiter numeratur ignorantia, ignorans enim experiendi non habet potestatem, *l. Annus, ff. de Calum.* Tum quia alias nulliter professus privaretur jure suo sine sua culpa & causa, quod iniquum videtur, *arg. cit. cap. Imperatori, de R. J. in 6.* præsertim si ignoravit, professionem suam esse irritam, eo quod nec negligentia nec culpa imputari queat ignoranti, *l. Argumentum ff. Commodati*, quo non obstante.

202 Resp. II. Via ordinaria post quinquenium in foro externo non amplius auditur reclamans contra professionem, etiamsi alleget, & probare paratus sit, quod intra quinquennium ignoravit nullitatem professionis suæ, vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit. Sanchez *de Matrim. l. 7. disp. 37 nu.* 18. Hyacint. Donatus *l. c. n.* 4. Pelliz *tom. 1. tr. 3. c. 5. n.* 45. Pignatell. *tom 3. Consul.* 37. ac plures alii. Probatur ex ipso textu Trid. ubi expresse habetur, quod *quinquennium currat a die Professionis tantum*, ubi ponderanda particula *tantum*, quæ est exclusiva, affirmans id, quod ponit, & negans omnes alios casus, præter expressos, *l. ob æs C. de Prædiis Minor. & l. Contractus, de R. J.* cum Concordantiis. Dein etiam considerandum, quod dixerit Concilium, *a die Professionis*, & non a die notitiæ vel cessantis impedimenti currere quinquennium ad reclamandum, concessum. Accedit, quod alias non obviaretur litibus, nec Religiones gauderent tranquillitate, quod tamen fuit præcipua intentio ac mens Concilii Tridentini, Hyacint. Donatus, & Sanchez, *l. c.* Confirmatur, vel potius principaliter probatur ex repetitis Declarationibus Cardinalium apud Fagnanum, Similem etiam refert Gyacint. Donatus *l. c. n.* 8. Pignatell. *loc. cit.* quam etiam confirmavit Gregorius XIII. proin idem refert Pignatell. illis verbis Felicis Recordationis Gregorius XIII. ex sententia Congregationis Concilii declaravit eos, qui per vim ac metum se ad Religionem professos prætenderent, nisi intra quinquennium reclamaverint, eo elapso non esse audiendos, tametsi allegent vim, & metum semper durasse.

203 Nec obstant fundamenta in contrarium, quia licet si tempus præfixum est in negligentis odium, non currat ignoranti, aut alias impedito *per Jura allegata*; currit tamen eisdem, quando non in odium negligentis, sed in alterius favorem præfigitur, uti bene docet Glos. *in cap. Statutum, V. Numerandum, de Præb. in 6.* Covarruvias *in. 3. de Testam. nu.* 4. Guttierez *lib. 2. Practic. qu. q. 92. n. 4.* Abbas *in c. Quia diversitatem, de Concess. Præb. n. 8.* & communis aliorum, Sanchez *loc. cit.* rem amplius probans; atqui quinquennium ad reclamandum a Concilio Tridentino non fuit determinatum in odium negligentis reclamare; sed ob bonum commune, & in favorem Religionis, ne discolorum litibus & motibus continuo vexetur aut turbetur. Nec refert, quod ignorantes, vel alias impediti priventur suo jure sine culpa; tum quia saltem non privantur sine causa, quæ est bonum commune & communis tranquilitas Religiosorum; ob quod bonum commune etiam in materia præscriptionis quis sine causa privatur jure suo: quamvis enim de jure nemo puniatur sine culpa, & causa, tamen punitur sine culpa: cum causa. Tum quia adhuc habet beneficium Restitutionis in integrum, ac libertatem discedendi saltem in foro interno.

204 Resp. III. Non obstante Conclusione præcedenti, post elapsum quinquennium gaudet adhuc beneficio restitutionis in integrum, ad hoc ut audiri debeat is, qui intra quinquennium vel nullitatem Professionis suæ ignoravit, vel alias a reclamando impeditus fuit, Sanchez *loc. cit. num.* 22. Hyacint. Donatus *loc. cit.* 14. Barbosa *loc. cit. n.* 9. ac plures alii ab Hyacint. citati: quod ipsum docuimus, & probavimus *in lib. 1. tit. 18. de in integrum restit. nu.* 89. ubi etiam *num* 91. addidimus nulliter professum, ut nisi a Papa restitui posse ad hoc ut post lapsum quin-

quinquennii adhuc audiatur, consequenter nulliter professum S. Congregationem Cardinalium S. Concilii Tridentini Interpretum, vel aliam negotiis Regularium præpositam adire debere. Idipsum quod Hyacint. Donatus quoque *loc. cit. num.* 14. docet, simulque cum aliis advertit, hoc beneficium impetratu difficile esse, nec concedi solere, nisi Orator causas nullitatis Professionis una cum causa, ob quam intra quinquennium non potuit reclamare, in Libello supplici prius explicet, ac de eis prius saltem summarie cognoscatur, Item quod clausulæ in Rescripto obtento exactæ observentur &c. ut proin post quinquennium contra Professionem reclamare etiam per viam extraordinariam difficillimum, nec facile suadendum sit.

205 Quæritur IV. Quid faciendum nulliter Professo, qui coram Deo, & in conscientia saltem certo scit, quod ejus Professio sit nulla, eo quod v.g. tantum ficte, ac sine animo teleobligandi eam emiserit, vel gravi metu injuste incusso professus sit, vel aliud essentiale requisitum v.g. ætatem legitimam non habuerit &c. & tamen in foro externo id probare non potest; vel ultra quinquennium nullitatem ignorans, primum post elapsum quinquennii illam cognoscit; aut ea prius cognita, usque ad lapsum quinquennii impedimentum reclamandi patitur? Resp. I. Si talis Religionem saluti suæ proficuam æstimat, in eaque manere vult, res difficultate caret, solum enim opus est, ut Professionem ratificet modo infra *n.* 213. dicendo.

206 Resp. II. Si nulliter professus cognoscit, Religionem sibi minus convenientem, aut nimis difficilem, vel ex alia ratione manere non vult, nec hactenus Professionem suam ratificavit, non tenetur ratificare Professionem, nec manere in Religione, sed potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere, dummodo sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, ac præjudicio abire possit. Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 37. n.* 11. Layman *lib. 4. tr. 5. c. 5. n* 7. Navarrus *l. 3. Consil. consil. 89. de regular.* Pirhing *h. t. n* 184. Hyacint. Donatus *tom. 2. tr.* 12. *q.* 12. & communis aliorum. Ratio est; quia Professio Religiosa est arduum opus, consilii, ad quod nemo tenetur, neque cogi potest invitus. Nec obstat, quod Ecclesia tamen cogat manere in Religione, *argum. Conc. Trid. Sess. 25. de regul. c.* 19. Nam contra est, quod id non faciat, ut ad Professionem adigat, vel eam validet, aut validam a parte rei declaret, sed quia præsumit, talem vel ab initio valide fuisse professum, vel saltem Professionem ratificasse, quæ præsumptio in conscientia foro cedit veritati, ut bene notant citati DD.

207 Addit Sanchez *l. c. n.* 13. Layman *l. c.* & alii, etiam Superiorem, si certo credit, subditi Professionem invalide fuisse emissam, & postea non ratificatam, posse cessante scandalo occulte dimittere talem, non obstante Decreto Trident. utpote, quod pro foro externo ex titulo præsumptionis latum, non ligat in foro externo, quando veritatem præsumptioni contrariam esse, constat. Nude tamen asserenti, quod ficte tantum professus sit, nec pro foro interno adhiberi debet fides: nisi attentis circumstantiis prudentissimus quisque conjiceret, talem vera loqui; quia non est major ratio, cur tali potius tunc sit credendum, quam antea, dum Professionem simulavit, Sanchez *l. c. num* 14. Caiet. 2. 2. *q.* 68. *a.* 1. ac plures alii a Sanchez citati. Cæterum notanter dicitur in Conclusione, *si absque scandalo*. Nam.

208 Resp. III. Si nulliter professus absque scandalo, aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio Religionis occulte discedere nequit, neque in foro externo auditur, vel auditus probare nullitatem Professionis non potest, expedit, ut a Prælato, vel Confessario aut alio, disponatur ad ratificandam Professionem. Layman *l. c.* quod si ratificare nolit, periculo scandali durante discedere non potest, sed debet manere, ac expectare, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat. Sanchez *loc. cit nu.* 38. *& seqq.* Pelliz. *tom.* 1. *tr.* 3. *cap.* 1. *n.* 48. *& cap.* 3. *n.* 36. cum communi. Primam partem, quod disponi debeat ad ratificandam Professionem, suadet prudentia, nisi forsan Professus experientia compertum haberet, Religionem animæ suæ nocivam fore ob graves tentationes, *v.g.* quas teste experientia superare nequit; tunc enim non ad Professionem ratificandam, sed ad Religionem, quam primum absque scandalo, & Religionis gravi præjudicio potest deserendam, & ad nubendum disponi, eique id faciendi obligatio inculcari debet ex eo fundamento, quo Theologi communiter docent, eum, qui carnis tentationibus iugiter succumbit, ad nubendum teneri. Altera vero pars, quod videlicet ratificare non teneatur, si nolit: ratio jam supra allegata est; quia videlicet Professio Religiosa est summe arduum consilii opus, ad quod nemo tenetur, hoc ipso, quod sit consilii, & non præcepti.

209 Quod autem durante manifesto scandali, aut gravis præjudicii periculo discedere nequeat, sed opportunam occasionem sine scandalo discedendi expectare debeat, rursus patet ex illis fundamentis Theologicis, quibus probatur, illum vel contra justitiam, vel contra charitatem graviter delinquere, qui grave præjudicium infert tertio, aut scandalum grave præbet; quia juxta verba S. Evangelii, *Væ homini illi, per quem scandalum venit*. Ob eandem rationem, scilicet, ut scandalum evitet, debet tandiu in Religione commodam expectans discedendi occasionem manere, in publico servare vota, & Ordinis Regulam; quamvis absente scandali periculo ad ea in conscientia nullatenus teneatur; cum professione existente irrita, nullo titulo ad ea obligatus sit, ut bene Sanchez *l. c.* cum communi aliorum.

210 Porro donec occasio sine scandalo discedendi se offerat; potest quidem interea a Religione licite percipere alimenta, & alia sustentationis media; debet tamen in horum compensationem consueta Religioni præstare servitia, quibus si media pro se impensa non compensarit cognoscit: insuper habere debet animam, suo tempore proportionatam faciendi restitutionem, prout ex titulo justitiæ bene docet Pelliz. *tom* 1. *tr.* 3. *c. n* 10. Sanchez *de Matrim. l. 7. disp.* 37. *n.* 38. & alii. Pariter potest interea temporis ferre suffragia, & alia peragere Jurisdictionis munera Religiosa, si absque scandalo, & gravi sui infamia ab eis abstinere nequit, suntque cuncta ab eo acta valida, Sanchez *l. c.* eo quod error communis adsit, qui præbet titulum præscriptum, *arg l. Barbarius ff. de offic. Prætor.* quamvis cessante scandalo & infamia, talibus actibus pro possibili abstinere debeat.

211 Ceterum quamprimum occasio sine scandalo discedendi, aut via ordinaria, vel extraordinaria, per restitutionem nempe in integrum commode reclamandi, ac nullitatis causam præbendi se offert, tenetur illico vel reclamare, si potest, vel occulte discedere, sive intra, sive post quinquennium occasio hujusmodi se offerat, si Professionem ratificare non vult: Pelliz. *tom. 3. tr. 3. cap.* 5. *n.* 47. & alii. Ratio manifesta est; quia non potest frui commodis Religionis, ejusque sustentatione gaudere, nisi si velit esse Religiosus, aut in eo statu sit, quo hic & nunc sine scandalo discedere nequeat, juxta *n. præced.*

212 Quæritur V. Quid Juris, si nulliter professus dubitet an non tacite, vel expresse ratificaverit Professionem, postquam iam scivit eam esse nullam. Resp. Si dubitat ante quinquennium, potest adhuc reclamare; si vero post quinquennium dubitat, tenetur manere, neque potest per viam restitutionis in integrum reclamare, Hyac. Donatus *loc. cit. q.* 9. & alii apud ipsum. Ratio est; quia in dubio recurrendum est ad præsumptionem: hæc autem ante quinquennium stat pro Novitio, post quinquennium vero pro Religione, *arg. Conc. Trid. Sess.* 25. *de regular. cap.* 19.

213 Quæritur VI. An, & quomodo Professionem ratificare possit, aut debeat nulliter professus? & quæ requirantur ad validam ratificationem? Resp. I. nulliter professus potest Professionem suam *tacite*, & *expresse* ratificare, nisi habeat perpetuum impedimentum. Quod possit *expresse*, tenent omnes, & communiter supponitur in Jure. Quod etiam *tacite* possit, docent Sanchez *l. 7. c.* 1. *n.* 4. Layman *lib. 4. tr. 5. c. 5. n.* 9. Pirhing *h. t. n.* 149. atque supponit Roderiquez *tom 3 qu.* 17. *ar.* 3. & communis aliorum *arg. cap. 1. de His quæ vi*. Ratio est quia plus non requiritur ad Professionem primitus valide emittendam, quam ad eam ratificandam, atqui Professio primitus *tacite* fieri potest; ergo etiam tacite ratificari poterit. Modus autem, quo tacite ratificari, idem est, quo primitus *tacite* emitti potest; de quo vide supra *n.* 177.

214 Dicitur notanter, *nisi habeat perpetuum impedimentum* quia talis nunquam ratificare potest Professionem, sed

vel

vel reclamare, vel occulte discedere semper tenetur, prout bene docet Hyacint. Donatus *tom. 2. tr. 12 q. 10.*

215 Resp. II. Ad validam ratificationem Professionis requiritur, ut ratificans sciat, se prius invalide fuisse professum. Navarrus *lib. 3. consil. 5. n. 15. & 28.* item *Consil. 39. n. 4.* & pluribus aliis in locis Sanchez *de Matr. lib. 7. disp. 37 nu. 59.* Pellis. *t. 3. tr. 3. c. 5. num. 57.* Layman *l. c. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 149.* & communis aliorum. Ratio est quia sicut ad amittendam, ita ad ratificandam Professionem juxta omnes requiritur consensus, & voluntas Profitentis; atqui ignorantis nullus est consensus, cum incogniti nulla voluntas; nec aliquid magis contrarium sit consensui, quam error, *l. Si per errorem 15. ff. de Jurisdict. omnium Jud.* ibi; *Quid enim tam contrarium consensui est, quam error?*

216 Infertur, quod etiamsi ab initio nulliter professus Professionem suam juxta laudabilem Religiosorum consuetudinem sæpe renovet, & ratificet, *expresse*, vel *tacite* portando habitum Religiosorum, vel actus eisdem proprios exercendo, etiam cum animo se obligandi, ac *tacite*, profitendi, tamen semper adhuc etiam post decem vel plures annos via extraordinaria restitutionis in integrum juxta dicta n. 204. reclamare, vel cessante scandali periculo, tuta conscientia discedere, ac nubere valeat, si hos actus fecit ignorans, quod Professio prima fuerit invalida, nisi talis ratificans expresse apud se statuat, quod velit modo Professionem valide ratificare, etsi ab initio fuisset invalida, prout bene limitant Pellis. *l. c.* Pirhing *h. t.* & alii. Ex quo nonnulli in revocatione Professionis laudabilissime addunt, *etiamsi ab initio ex quacunque causa invalide professus essem.*

217 Quæritur VII. An ad valorem ratificationis requiratur novus consensus & acceptatio illius, cujus est suscipere ad Professionem? consequenter, an necesse sit, ut eidem etiam prius manifestetur, & notum fiat, Professionem primam fuisse invalidam? cum juxta dicta *nu. 215. ignorantis nullus sit consensus.* Resp. I. Si Professio ab initio fuit invalida solummodo ex defectu profitentis Novitii, cæteroquin ad Professionem habilis; v. g. quia ficte tantum, & absque animo se obligandi professus est, vel ex gravi metu injuste ac extrinseco incusso Professionem emisit, non est necessarius novus consensus & acceptatio illius, qui potest suscipere. Roderiquez *tom. 3. qq. regular. q. 17. a 3.* Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 36. n. 60.* Pellis. *tom. 1. tr. 3. c. 1. n. 43.* Navarrus *lib. 3. h. t. Consil 27. n. 1. & consil. 28. n. 3.* & alii. Ratio est; tum quia consensus potentis recipere aliquando legitime præstitus, censetur adhuc perseverare, si non fuit revocatus; ut argumentatur Navarrus. Tum quia Matrimonium ob solum defectum consensus, in uno nullum, ratificatur, & validatur per solum consensum illius, qui prius non habuit, nec est necessarius novus consensus alterius conjugis; uti cum communiori, & probabiliori aliorum bene docet Sanchez *de Matrim. lib. 2. disp. 32. n. 9.* atqui a Matrimonio carnali valet argumentum ad Matrimonium spirituale, juxta dicta superius, & communem aliorum; ergo. Confirmatur argumentis pro Conclusione *n. 219.* ponenda asserendis.

218 Infertur talem, qui ficte tantum, vel ex gravi metu injuste incusso consequenter præcise ex defectu sufficientis consensus proprii, nulliter professus est, Professionem sufficienter ratificare, si eandem in secreto & privato coram Deo ratificet, seu renovet; nec opus esse ut quidquam Superiori, vel aliis de hoc dicat.

219 Resp. II. Omnino probabilis, ac in conscientia secura sententia est dicens, etiam tunc ad ratificationem Professionis non requiri novum consensum, vel acceptationem potentis suscipere, si Professio non ex defectu consensus in Profitente; sed ex defectu alterius necessario requisiti, v. g. quia profitens nondum habuit 16. annos, vel non fuit integro, aut non continuo anno in Novitiatu &c. dummodo ille vel illi, quorum est suscipere, prius revera consenserunt. Navarrus *loc. cit.* Barbosa *in Concil. Trident.* statim citandum *num. 16.* Sanchez *loc. cit. n. 64* quamvis contrariam sententiam judicet probabiliorem, ac tutiorem, Pirhing *h. t. num. 49.* Roderiquez *in Summa*, Sotbo, & alii Probatur efficaciter ex Concilio Tridentino *Sess. 25. de regular. cap. 19.* ubi post quinquennium nulli amplius conceditur contra Professionem reclamare, ex quacunque dein causa nulliter quis sit Professus; eo quod juxta omnes præsumitur talem interea vel *expresse*, vel per actus Professis proprios saltem *tacite* ratificasse Professionem; ergo hoc ipso manifeste indicat, ad validam ratificationem sufficere solum consensum Profitentis, cum, uti supponitur, & Adversarii concedunt Superiores, vel ii, quibus est ad Religionem suscipere, in hujusmodi casu intra, & post quinquennium sæpe penitus ignorent Professionem fuisse irritam; consequenter novum consensum, vel acceptationem non præstent.

220 Probatur ulterius ex Declaratione Cardinalium S. Concilii Trid. Interpretum edita 29. Martii 1598. illis verbis: Sac. Congregatio Concilii censuit, quod Professio expressa fuerit nulla: ex quo tamen post expletum annum probationis permansit in habitu Regulari per duos vel tres annos, censeri tacitam fuisse Professionem, & dici professum: ubi, ut vides, S. Congregatio penitus nullam mentionem facit de novo consensu, vel acceptatione Superiorum, nec ullo modo eum requirit, sed ex sola portatione habitus Professorum tacitam Professionem præsumit, consequenter solum consensum Profitentis, absque ullo consensu Superiorum Religionis, sufficere declarat.

221 Confirmatur ex clausula Rescriptorum, quæ in Curia dari solent illis, qui post quinquennium contra Professionem ex quacunque causa nullam reclamantes restituuntur in integrum, casu quo nullitatem prius ignorarunt, vel intra quinquennium reclamare impediti fuerunt, juxta dicta n. 204. Hujusmodi enim Rescriptis teste Hyacint. Donato *tom. 2. tr. 12. q. 14.* semper inseritur clausula: *Dummodo Professionem tacite vel expresse non ratificaverit:* ponendo siquidem hanc clausulam manifeste indicat Pontifex, Professionem per solam Profitentem absque ulla nova acceptatione, vel consensu Superiorum valide ratificari posse, cum uti supponitur, Superiores ignorent, professionem fuisse invalidam, consequenter novum consensum in tali casu non præstent.

222 Ratio autem Conclusionis est; quia consensus Superiorum aliquando revera datus perseverat, donec revocetur, consequenter renovatione ejusdem opus non est. Nec dicas, consensum Superioris in casibus Conclusionis datum pro tunc inefficacem, ac invalidum esse, quia Profitens tunc ad profitendum inhabilis erat, consequenter novo opus esse. Nam contra est: quod licet consensus fuerit inefficax, & invalidus illo tempore, quo sine requisitis professio fuit emissa, nihilominus, quia idem consensus semper adhuc perseveravit, utpote nunquam revocatus, uti supponitur, incæpit efficax & validus esse pro illo tempore, quo habitis omnibus requisitis Professionem ratificavit Religiosus: sicut juxta Adversarios ipsos, ob perseverantiam Superiorum consensus ad ratificandam professionem prius ex defectu consensus profitentis irritam absque novo eorundem Superiorum consensu, vel acceptatione censetur sufficere, non obstante, quod primitus datus fuerit ad professionem inefficax, utpote datus illi qui sine proprio consensu, consequenter nulliter est professus.

223 Accedit, quod etsi dato, non concesso, consensus Superioris in casibus Conclusionis non amplius perseveraret, consequenter nullus haberetur Superiorum consensus, tamen ratificatio sine novo consensu & acceptatione illorum valida foret; quia Papa utpote supremus Prælatus omnium Ordinum potest talem consensum supplere, & actu supplere censetur, hoc ipso, quod omnem professionem irritam, etiam absque novo consensu & acceptatione Superiorum sufficienter & valide ratificari posse, dicat, & declaret juxta dicta *nu. 219. & seq.* Et ob hæc fundamenta sententia nostra sane videtur etiam probabilior, & in conscientia omnino tuta, quamvis contraria sit tutior.

224 Infertur, etiam in casibus Conclusionis, posse nulliter professum professionem suam modo *n. 218.* dicto ratificare: quamvis tutius faciat, si rem indicet Superiori, ab eoque novum consensum petat; nisi forsan timeat, Superiores casu audito, revocaturos prius datam, & negaturos novum consensum, consequenter eum in periculo ejectionis esse: talibus enim in circumstantiis melius erit, si nihil dicat, vel antequam dicat, prius ipse vel solus, vel (quod securius adhuc est) in

præ-

præsentia duorum fidelium ratificet, factaque ratificatione, primum pro majori securitate novum consensum & acceptationem sollicitet; tunc enim in utroque foro erit securus; etsi consensus novus negetur, eo quod juxta dicta de stylo curiæ non requiratur.

225 Illud etiam cum unanimi notandum, in ratificatione professionis nullatenus necessarium esse, ut consuetæ repetantur cæremoniæ; tum quia non sunt de substantia: tum quia plerumque absque nota reiterari nequeunt. Quod si tamen cum præscitu & novo consensu Superioris professio ratificetur, bonum erit, si Superior duos saltem testes adhibeat ad probandum contra profitentem, casu quo aliquando contra professionem vellet reclamare: Pariter juxta communem non est necesse, ut fiat repetitio Novitiatus, Pelliz. *tom.* 1. *tr.* 4. *c.* 5. *q.* 20. Sanchez *l. c. n. n.* 15. Ratio est; quia Novitiatus ex hac sola ratione requiritur; ut novitius Religionem, & hæc Novitium probet, *c. ad Audientiam* 16. *h. t.* atqui hoc fieri & factum jam censetur in casu, quo professio rite finito probationis anno, ex aliqua causa fuit nulla; ergo.

§. VIII.

De Potestate ejiciendi Religiosos professos, ubi etiam de ipsis Ejectis: item de Fugitivis, & Apostatis, eorumque obligatione.

SUMMARIUM.

226 *Legitima de causa possunt Religiosi professi ejici. Qui aliis scandalo sunt, separari debent.* Ib.
227 *Hodie non nisi incorrigibilis ejici potest. Et quis sit incorrigibilis.*
228 *De Jure communi incorrigibilis ad præsens non est, nisi quis committat crimen grave.*
229 *Publicum tam Fratribus, quam Sæcularibus.*
230 *Et prius ter sit correctus, vel condonatum crimen.*
231 *Atque per annum fuerit incarceratus in pane & aqua.*
232 *Ex eo solo, quod quis fugiant e carcere, non est incorrigibilis.*
233 *Quibus Superioribus competat potestas ejiciendi incorrigibiles? Et n. seq.*
235 *Provinciales etiam cum Capitulo sine interventu Generalis nullum Professum possunt ejicere.*
236 *Admonitiones, ac instructiones S. Congregationis, & S. Bonaventuræ pro Superioribus ejicientibus Professos. Et nu. seq.*
238 *Nulliter professus quando & quomodo ejici possit? Et num. seq.*
240 *Ejecti subsunt Jurisdictioni Episcopi loci, & non acquirunt Litteras testimoniales.*
241 *Tenentur suo modo ad tria vota.*
242 *Sicut etiam ad præcepta Regulæ sub culpa obligantia.*
243 *Solvitur objectio.*
244 *Ejecti tenentur se corrigere, & ad Ordinem redire.*
245 *Religio tenetur emendatos iterum recipere.*
246 *Solvitur objectio.*
247 *Fugitivi Religiosi qui?*
248 *Sunt tales etiam illi, qui prætextu ad Superiores, vel Romam pergendi discedunt e Conventu.*
249 *Etsi injuste vexentur a Superioribus.*
250 *Viri noti, & a suspicione alieni non indigent Obedientia, seu licentia scripta.*
251 *Apostatæ qui dicantur.*
252 *Obligantur ad omnia, ad quæ existentes in Monasterio.*
253 *De Jure communi ipso facto sunt excommunicati Fugitivi & Apostatæ si habitu dimisso fugiunt.*
254 *Secus si habitum retinent.*
255 *Jure speciali etiam hi sunt excommunicati.*
256 *Alia pœna Apostatarum.*
257 *Recipientes, aut occultantes Fugitivum, vel Apostatam peccant graviter, & sunt excommunicati.*
258 *Potestas Religionis erga Fugitivos, & Apostatas.*
259 *Obligatio Religionis erga Apostatas, & Fugitivos.*

226 QUæritur I. An, & ob quas causas, quando, & quinam Religiosi jam professi ex Ordine ejici possint?

Resp. I. Certum est, posse Religiosos etiam professos legitima de causa ex ordine expelli. Ita hodie unanimis contra quosdam Antiquos citatos a Miranda *tom.* 1. *q.* 51. *a.* 8. Patetque clare ex jure antiquo, & novo ut *can. Resecandæ* 16. *caus.* 24. *q.* 3. ibi: *Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis a caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant intereant. Arius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totam Orbem ejus flamma populata est.* Concordat *can. Illud sane* 34. *ead. caus. & q.* ubi etiam ratio subjungitur videlicet, *ut his, quibus prodesse non potuit correptio, non parcat abscissio. Oportet enim nos meminisse mandati, quo ab ipsa Veritate præcipitur, ut si nos oculus aut pes, aut dextera scandalizaverit manus, a compage corporis auferatur &c.* & infra. *Abscindenda prorsus pestifera hæc a Sacerdotali vigore patientia est, quæ sibimet peccatis aliorum parcendo, non parcit &c. fin. de statu Monach.* dicitur: *Ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat sanas oves.* Concordat *c. cum ad Monasterium* 6. *eod.* ibi: *Vel si restiterint ausu temerario eis Ejectis &c.* Confirmatur Conclusio ex multiplicibus privilegiis Religionum, & repetitis Declarationibus Cardinalium. Ratio jam est insinuata; cui accedit quod bonum commune Religionis præponi debeat bono privato Ejecti.

Resp. II. Quamvis olim ob varias causas ab Ordine expelli potuerit Professus, quarum aliquas allegat, & adhuc subsistere, minus recte supponere videtur Pirhing *h. t. nu.* 125. tamen hodie nullus ejici potest, nisi sit vere incorrigibilis, adeoque hodie nulla alia, quam incorrigibilitas sufficiens & legitima causa est valide professum ejiciendi. Caret hodie controversia ob novum Decretum S. Congregationis Cardinalium S. Concil. Trid. Interpretum, jussu Urbani VIII. emanatum 21. Septembris 1624. incipit: *S. Congregatio*, & reperitur *in tom. 4. Bullar. Cherub. Const.* 28. dicti Pontificis ubi *§. 6.* ita statuitur, ut imposterum a Religionibus nullus legitime professus ejici possit, nisi sit vere incorrigibilis. Vere autem incorrigibilis, subjungitur ibidem, minime censeatur, nisi non solum concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex juris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis & constitutionibus cujuscunque Religionis, & Ordinis etiam a Sede Apostolica, approbatis & confirmatis; verum etiam unius anni spatio in jejunio & patientia probetur in carceribus; proinde Religio habeat privatos carceres in qualibet saltem Provincia. 227

Ut autem de Jure communi quis dicatur incorrigibilis in ordine ad ejectionem, ordinarie plura requiruntur. Et quidem I. Ut delictum sit grave. Omnes. Ratio patet, quia pœna debet esse proportionata culpæ vel delicto, *arg. c. fin. de statu Monach.* atqui ejectio est gravis pœna, ergo etiam delictum, ob quod infligitur debet esse grave, v. g. homicidium, perjurium, furtum, *arg. c. cum non ab homine* 14. *de Sen. ex.* Proprietas, *c. cum ad Monasterium de statu Monach.* & alia similia, præsertim illa, ob quæ Leges & statuta imponunt pœnas mortis naturalis aut civilis, perpetui carceris, aut triremium, ut declaravit Pius V. apud Hyacint. Donatum *tom.* 1. *tr.* 6. *q.* 7. Clarus *in Practic. crimin.* §. 1. *num.* 9 Portell. *in Dubiis regular. V. Ejicere ab Ordine in Addit. n.* 1. Hyacint. Donatus *l. c.* & alii communiter, qui etiam notant, quod an grave sit Crimen, nec ne, debeat sæpe relinqui arbitrio Judicum. 228

II. Requiritur, ut delictum sit publicum, non solum inter Fratres, sed etiam Sæculares, ita ut sine infamiæ nota retineri in Ordine facile non possit. D. Bonaventura *in quæst. super regula Frat. Minor. q.* 14. Portell. *l. c. n.* 1. *& seqq.* Mirand. *tom.* 1. *q.* 52. *art.* 2. Pirhing *h. t. n.* 195. Rodériquez *tom.* 1. *q.* 30. *art.* 14 *& seqq.* Sanchez *li.* 6. *Moral. cap.* 9. *n.* 4. *&* 5. Rationem dat D. Bonaventura, *ut evitetur scandalum, & ne, si ejiciatur ob occulta delicta, videatur injuste ejectus, aut ejus peccatum propaletur injuste, quod utrumque illicitum est.* Hinc præstat, ut committens delictum ejectione dignum, occultum tamen, perpetuo incarceretur potius, quam ejiciatur, saltem si timetur, ne sua præsentia alios inficiat, per Jura *n.* 226. citata. 229

III. Requiritur, quod prius ter fuerit correctus, admonitus, & punitus, uti bene probat Hyacint. Donatus *loc. cit. qu.* 10. *arg. c. Contingit li.* 2. *de Sentent. Excomm. & c. cum ab homine de Judiciis.* Idem docet Sanchez *lib.* 6. *Moral. cap.* 9. *num.* 4. Pirhing *l. c.* Pelliz. *tom.* 2. *tr.* 8. *cap.* 8. 230

num.

num. 2. Portell. *in dub. regalar. V. Dicere au.* 1. *V.* 2. *nota cum communi*. Rationem dat Portell. quia alias ad præsens vere non diceretur incorrigibilis; cum incorrigibilitas & pertinacia consistat in residentia post distinctas objurgationes; nec ex una sola resistentia satis colligi potest incorrigibilitas, utpote quæ ex nomine non denotat unum crimen, nec continuationem criminum, sed dicit respectum ad correctionem, vel punitionem ter contemptam. Accedit, quod ejectio æquiparetur privationi beneficii ob delicta, cum Religio in suo sensu sit etiam Professorum beneficium, ad cujus titulum ordinantur; atqui Clericus ob delictum ab homine privari non potest beneficio nisi bis aut ter admonitus *arg. c. ex tua* 11. & ibi Glossa *de Cleric. non resid.* ergo. Notat autem Peyr. apud Donat. *l. c.* dici incorrigibilem non tantum illum, qui ter fuit convictus, correctus, & punitus, sed etiam cui crimina toties fuere remissa, condonata, aut dissimulata spe emendationis. Nec refert, an delicta repetantur eadem, vel committantur alia æque gravia vel graviora. Sanchez *loc. cit. num.* 4. Abbas *in cap. Cum non ab homine*, & alii, *arg. c. Ut famæ de sentent. Excom.* ibi: *Ad similia, vel pejora*.

231 IV. Ex novissimo Decreto Urbani VIII. supra *num.* 227. citato, necesse est, ut prius *unius anni spatio in jejunio & pœnitentia probetur in carceribus*, sunt formalia Decreti.

232 Putarunt aliqui, ut Portell. *l. c. n.* 4. *in fine* Abbas *in c. Cum non ab homine de Judiciis*. Sanchez *l. c. n.* 4. & alii, Religiosum ex eo solo etiam censeri incorrigibilem ad hoc, ut possit ejici, quod e loco pænitentiæ, vel carceribus fugiat. Nihilominus cum Hyacint. Donato *l. c. q.* 11. *n.* 10. Pelliz. *l. c. n.* 2. & aliis hodie omnino tenendum est contrarium, ob Decretum S. Congregationis Concilii Tridentini 13. Novembris 1642. ad instantiam nostri Reverendissimi P. Generalis editum, in quo declaratum fuit, Religiosos, qui intra annum in jejunio & pænitentia detinentur in carcere, non posse ejici, ex eo, quod e carceribus fugiant, sed debere etiam pro delicto puniri ac ferrea custodia detineri in carcere, teste Pelliz. *l. c.* quod si quis tamen post præcedentem trinam punitionem quarta vice fugeret, ut incorrigibilis ejici posset.

233 Quæritur II. A quibus Superioribus possint ejici incorrigibiles? Resp. *Ab ipsomet Generali tantum de consilio & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, seu Congregationibus Generalibus, tuncque non nisi instructo secundum eorum stylum & constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis, ad Sacrorum Canonum præscriptum*: sunt verba formalia citati *n.* 227. Decreti S. Congregationis §. 6. Et quia *eod.* §. derogatur quoque omnibus privilegiis, & statutis, etiam a S. Sede confirmatis; hinc his non obstantibus juxta tenorem Decreti procedendum erit.

234 Notandum tamen, quod præfatum Decretum de sex Patribus conjudicibus ad expellendum *in Capitulo Generali tantum eligendis*, intelligendum sit, si sententia ferenda est in Capitulo Generali, vel in loco, ubi Generalis regulariter morari solet: non item si in alio loco feratur sententia: tunc enim potest Generalis in aliqua Provincia pro libitu sex Patres deputare, ut declaravit S. Congregatio teste Hyacint. Donato *loc. cit. quæst.* 17. & habet etiam Peyr. *tom.* 2. *Privileg. Minimor. in Constit.* 10. *Urbani VIII.* Lezana *Tom.* 21. *cap.* 23. *num.* 5. & alii.

235 Imo potest suam potestatem alteri delegare. Pelliz. *loc. c. n.* 4. eo quod hæc potestas ei conveniat Jure Ordinario: hæc siquidem alteri delegari potest, *c. Cum Episcopus* 7. *de Offic. Ordinar. in* 6. & amplius diximus *l.* 1. *t.* 29. §. 3. Nec obstat, quod in Decreto dicatur a Generali *tantum*; quia hæc particula *tantum* non excludit eandem personam fictione Juris repræsentatam, Pelliz. *loc. c.* Tuschus *Litt. T. Conclus.* 22. *num.* 11. Cæterum infertur, Provinciales etiam cum toto Capitulo Provinciali sine recursu ad Generalem non posse legitime professum ejicere, sed debere causam bene instructam ad Generalem dirigere, cujus dein erit, aliquos deputare, per quos ejectionis sententia feratur, nisi ipsemet in loco ubi moratur, una cum deputatis a Capitulo Generali velit sententiam formare.

Porro ut Religionum Superiores in causa ejectionis bene procedant, præ oculis habeant supra citatum Decretum Urbani VIII. & specialiter etiam observent §. 8. ibi: *Cæterum S. Congregatio Religiosorum Superiores serio admonet ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas fratrum suorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur: Idque eo magis quo subditorum sanguinem, qui ex male negligentium, & sui officii immemorum Prælatorum regimine pereunt, Dominus noster Jesus Christus in supremo Dei Judicio de eorundem Prælatorum manibus sit requisiturus*. 236

Pariter præ occulis habenda est doctrina a Sancto Bonaventura tradita *in Quæstion. supra Regulam FF. Minor. quæstion.* 14. ubi ad propositum ita loquitur: *Si Frater aliter vivit, quam expedit in Ordine, & sæpius correctus se emendare non valuerit, si excessus fuerit occultus, tolerandus est cum cautela propter scandalum, ne si abjiciatur, cum ejus culpa non pateat, injuste videatur ejectus, aut ejus peccatum propaletur injuste, quorum utrumque est illicitum. At ubi excessus ejus simul fuerint graves & notorii ita quod ejus exemplo alii infici possint, si retineatur in Ordine, & extranei etiam scandalizeatur ex eo, quod hujusmodi sustinetur, in tali casu propter auferendum scandalum, & propter corruptionem Ordinis præcavendum, ejusmodi Frater voti, & pacti sui prævaricator ab Ordine ejiciendus est. Ex eo enim Ordo talis vocatur, qui nihil in se patitur inordinatum*. 237

Quæritur III. An, quando, & quomodo possit Religio expellere nulliter professum? Resp. Posse, non alio tamen modo, & tempore, quam quo contra Religionem reclamare potest ipse nulliter professus, videlicet intra quinquennium, & cum interventu Ordinarii, juxta dicta superius *num.* 194. Hyacint. Donatus *tom.* 2. *tr.* 12. *quæst.* 35. Bordon *de Profess. regul. cap. fin. & var. resol.* 23. *num.* 6. & alii. Ratio est; quia Religio & Religiosus sunt correllativa, juxta Omnes: de correlativis autem idem est judicium: & dispositum de uno trahitur etiam ad alterum, juxta communem, *arg. leg. fin. Cod. de Indicta viduitat. toll. & leg. fin. ff. de Accept.* Confirmatur Conclusio ex Decreto Urbani VIII. pro Conclusione edito, apud Hyacint. Donatum *loc. c.* Affert etiam Pignatell. *t.* 1. *consult.* 89. *au.* 17. plures Declarationes Cardinalium, quarum una edita 16. *Decembris* 1617. sic sonat. *Eminentissimi Patres Sac. Concilii Trident. Interpretes ex communi omnium sententia censuerunt, Decretum ejusdem S. Concilii capit.* 19. *Sess.* 25. *de Regular. vendicare sibi locum, non modo, cum Professus nullitatem suæ professionis allegat, causasque deducit; verum etiam cum Superiores ipsi ex se illum ejicere tanquam invalide professum*. 238

Colliges discrimen inter ejectionem legitime professorum ob incorrigibilitatem, & ejectionem nulliter professorum, si quidem illi quovis tempore, etiam post viginti annos, & absque interventu Ordinarii ejici possunt modo supra *num.* 226. præscripto, isti vero non nisi intra quinquennium, & cum interventu Ordinarii: cæterum sicut nulliter professis post quinquennium competit beneficium restitutionis in integrum; ita etiam sine beneficio potestas quovis tempore reclamandi, casu quo nulliter professi laborant perpetuo impedimento; ita idem competit Religioni contra nulliter professum. Hyacint. Donatus *l. c. q.* 4. per Jura & rationes a. *præc.* allegatas. 239

Quæritur IV. Quid Juris de actu *Ejectis*? Ante responsionem nota, hic esse sermonem solummodo de Ejectis ob incorrigibilitatem, legitime prius professis, non item de Ejectis illis, qui ob irritam Professionem ejiciuntur. Resp. I. *Ejecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali* (sæculari non Ordinis) *incedere debent, atque Ordinarii loci jurisdictioni & obedientiæ subesse; proindeque Generalis illico expulsionis sententiam Ordinario notificare teneatur*. Ita verba expressa Decreti Urbani VIII. citati *num.* 127. *paragrapho* 7. Præterea §. 9. statuit, *ut idem Superiores nemini ex Religiosis expulsis, Litteras Testimoniales* 240

concedaat, illos ad Sedem Apostolicam rejicientes vel jubentes aliam ingredi Religionem.

241 Resp. II. Juste *Ejecti* manent adhuc Religiosi subditi & suo modo tenentur ad tria vota substantialia, Sanchez *lib. 6. Moral. cap. 9. num.* 25. Miranda *Tom. 1. quæst.* 52. *art.* 5. dicens ita sentire omnes. Pirhing *h. t. n.* 196. Pelliz. *tom. 1. tr. 8. c. 8. num.* 29. cum communi, *arg. cap. fin. de regular.* ubi jubetur Superioribus, ut Ejectos iterum requirant sollicite, quod de novo præcipitur in sæpe citato Decreto Urbani VIII. §. 11. Probatur Conclusio etiam ex variis Declarationibus Pontificum, quas vide apud Hyacint. Donatum *loc. cit.* Et quidem quoad votum *castitatis* certum est apud omnes, quod ad illud eodem modo, quo in Religione teneantur. Ad *paupertatem* vero in tantum, ut nihil sibi appropriare, nec ut proprium possidere, vel ut tale sibi acquirere valeant, sed nudo usu, & administratione rerum sibi ad victum, vestitum, & habitationem necessariarum contenti esse debeant. Nec omnino liberantur ad *obedientia* quia licet magna ex parte cessat ejus executio, tamen in aliquibus, juxta dicenda, adhuc obedire vi voti tenentur Prælatis, & universaliter parati esse debent, iterum obedire, si denuo recipiantur. Interea vero obligati sunt obedire Episcopo, non quidem vi voti, cum obedientiam Episcopo non voverint, sed eo modo, quod alii Clerici sæculares per textum Decreti *n.* 227. allegati. Plura de hac obligatione vide apud DD. citatos, & alios.

242 Resp. III. *Ejecti* tenentur ad præcepta, statuta, & constitutiones regulares, v. gr. ad jejunia, abstinentias a carnibus &c. Item ad horas Canonicas, & universaliter ad cuncta ea, quæ sub peccato obligant, & extra ordinem ab eis servari possunt. Miranda *l. c.* Roderiquez *t. 1. q. 30. n.* 20. Portell. *in dub. regul. verf. Ejicere n.* 5. Hyacint. Donatus *to. 1. tr. 8. q. 52. n.* 199. Pelliz *tom. 3. tr. 8. q. 8. n.* 32. *& seqq.* Recentiores communiter. Ratio est: tum quia nemo ex delicto suo debet reportare commodum, *arg. c. agnoscentes de const. c. Sedes c. plerumque de rescript.* Tum quia juxta ipsos Adversarios, Ejecti sunt & manent adhuc veri Religiosi, tenenturque præter *castitatem*, & *paupertatem*, etiam ad *obedientiam*, atqui vi hujus tenetur Religiosus non tantum præceptis Superiorum pro tempore datis, sed etiam legibus, & statutis, ab iisdem Superioribus in perpetuum sub culpa latis obedire, ergo. Tum quia Religio, dum ejicit Professum, non intendit eum liberare ab obligationibus Regulæ, sed tantum providere bono communi Religionis, & evitare scandalum. Accedit, quod juxta ipsosmet Adversarios Religiosus, ad tempus damnatus ad triremes, teneatur ad omnia in Conclusione memorata; ergo & *Ejectus*.

243 Nec dicas disparitatem esse, quod hic in perpetuum, ille vero ad tempus ab ordine pellatur. Nam contra est quod etiam *Ejecti* hodie non in perpetuum, sed tamdiu tantum arceantur ab Ordine, donec se emendent: emendatione enim secuta (ad quam *Ejecti* quoque obligantur) tenetur Religiosus iterum redire, & Religio eum recipere, juxta dicenda infra *n. seq.* Accedit, quod licet Religiosus factus Episcopus perpetuo maneat extra ordinem, tamen juxta communem, etiam Adversariorum, teneatur ad posita in conclusione.

244 Quæritur V. An Religiosus ejectus teneatur se corrigere ad hunc finem, ut iterum ad Religionem redire possit, & debeat? Resp. Affirmative. Sanchez *lib. 6. Moral. c. 9. nu.* 25. Hyacint. Donatus *t. 1. tr. 8. q.* 45. Layman, Pirhing *h. t. num.* 201. & communis aliorum contra Navarrum *lib. 3. Consil.* 80. *h. t.* ubi Roderiquez *t. 1. quæstion. 30. art. 21. arg. cap. fin. h. t.* ubi statuitur; quod Ejecti ad redeundum cogi debeant, & inobedientes excommunicari, atqui hoc fieri non posset, si ipsi redire non tenerentur. Tum quia Ejecti maneant adhuc veri Religiosi obligati ad tria vota, & observandam statura sub culpa obligantia; ergo. Accedit, quod alias ex delicto suo commodum reportarent contra *l. Itaque ff. de Furtis*.

245 Quæritur V. An Religio Religiosum emendatum petentemque suscipi, teneatur iterum recipere; & non petentem, vel venientem quærere? Resp. Affirmative nisi regula specialiter obstet prohibendo, ne aliquando *Ejectus* denuo recipiatur: vel nisi ex ejus receptione scandalum, vel aliud malum grave Religioni timeatur. Miranda *tom. 1. quæst. 52. a.* 7. Hyacint. Donatus *l. c. q.* 26. Pirhing *h. t. n.* 103. Barbosa *in c. fin. h. t. num.* 8. & communis aliorum, *arg. c. fin. h. t.* ibi: *Statuimus, ut Præsidentes capitulis celebrandis secundum statutum Concilii Generalis, seu Patres Abbates, seu Priores fugitivos & ejectos de ordine suo recipiant sollicite annuatim, qui si a Monasteriis suis recipi possunt secundum Ordinem regularem, Abbates, seu Priores eorum monitione prævia per Censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem eorum, salva Ordinis disciplina: quod si hoc Regularis Ordo non patitur, authoritate nostra provideat, ut apud eadem Monasteria in locis competentibus, si absque scandalo fieri poterit, alioquin in aliis Religiosis domibus ejusdem Ordinis, ad agendam ibi pœnitentiam talibus vitæ necessaria ministrentur.*

Nec dicas, dictum *c. fin.* de injuste *Ejectis* loqui. Nam contra est: tum quia indistincte loquitur; ergo indistincte intelligendum, *arg. l. de pretio ff. de Publiciana.* Tum quia Decretum Urbani VIII. *n.* 227. citandum de juste *ejectis* loquitur, tamen §. 11. dictum *c. fin.* ad propositum allegat; & de novo confirmat: imo de juste *Ejectis* etiam intelligendum esse, expresse declarat, *dummodo* (addit) *tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis ex litteris saltem Testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis S. Congregatio serio obligavit.* Ratio est; quia cum juxta claram Juris dispositionem teneatur nolentem revocare & recipere, multo magis tenebitur redeuntem emendatum suscipere. Accedit, quod subsecuta emendatione ordinarie cesset ejectionis ratio, finis, & causa. Plura de *Ejectis* qui cupit, legat apud Mirandam *tom. 1. q.* 52. per totum, Roderiquez *tom. 1. quæst.* 3. Hyacint. Donatum *tom. 1. tr. 3.* per totum, Pelliz. *tom. 2. tr. 8. c.* 8. Fagnanum *in c. fin. h. t.* & alios. 246

Quæritur VI. Quinam sint, & vocentur Religiosi Fugitivi, & Apostatæ? Item quid Juris de iis? Resp. I. *Fugitivi* proprie loquendo sunt ii, qui sine licentia Superiorum ad tempus e Monasterio recedunt, cum animo iterum revertendi. Sylvester *V. Apostata q.* 4. Sanchez *l. 6. Mor. c. 8. n.* 2. Hyacint. Donatus *tom. 1. tr. 7. q.* 1. Roderiquez *1. q. 30. ar.* 1. Pirhing *h. t. n.* 186. & communis aliorum, *arg. l. qui sit Fugitivus ff. de Ædilit. edict.* Inter quos regulariter, ac de Jure communi licet non numerentur sine licentia e Monasterio fugientes ad Superiorem Majorem *c. l. Si quis fugitivus*, & propterea etiam recurrens ad Principem de Jure communi non puniatur, *§. Si tibi quoque novell.* 17. Tamen odierno Jure hi quoque *Fugitivis* annumerantur. *arg. Conc. Tr. Sess. 25. de regul. c. 4.* ibi: *Nec liceat regularibus, a suis Conventibus recedere, etiam prætextu Superiores suos accedendi; nisi ab eisdem missi, aut vocati fuerint, qui vero sine prædicto in scriptis obtento repertus fuerit, ab Ordinario locorum tanquam desertor sui instituti puniatur.* 247

Amplia, etiamsi ad Sedem Apostolicam pergere se dicat, uti patet tum ex Constitutione Sixti V. *Cum de omnibus*, quæ est 71. Constitutio dicti Pontificis, & *ad Romanum spectat*, eidem Constitutioni annexa apud Cherub. *Tom.* 4. Tum quia ex Decretis Clementis VIII. & Urbani VIII. in Bullar. Cherub. *T. 3. const.* 9. Clem. VIII. & *T. 4. const.* 28. Urbani VIII. ubi insuper statuitur, ut nullos Fratres permittant Superiores Romam venire, nisi prius a Generali, & Protectore licentiam in scriptis impetraverint, quam tamen licentiam etiam Provinciales dare possunt, sed nisi in causa communi totius Provinciæ, ex nuvo Decreto apposito ad finem Constitutionis Urbani VIII. *Sacra Congregatio*, quæ est *n.* 28. 248

Et licet hæc Decreta Conc. Tr. aliqui cum Pirhing *h. t. l. c.* limitent in casu, quo Religiosum injuste vexatur, & inique tractatur a suo Superiore, tamen etiam in hoc casu censendus est *Fugitivus*, nisi in scriptis licentiam discedendi habeat, vel probare possit, quod licentiam petierit, & tamen non obtinuerit, prout expresse statuit Sixtus V. in citata Constitutione *ad Romanum spectat* §. 20. ibi: *Quod si dicerent, se ad Apostolicam Sedem confugere ob gravamina a suis Superioribus sibi illata, & ideo ab ipsis Superioribus licentiam, & litteras obtinere* 249

non

non potuisse, non propterea ullo modo recipi valeant, nisi fide dignorum testimonio de petita ab eis licentia; & per Superiores negata constiterit: Quam Constitutionem nec a Tridentino, nec ab alio Pontifice revocatam fuisse bene advertit Hyacint. Donatus.

250 Cæterum licet ex textu Tridentini, & Bullis citatis pro *Fugitivo* haberi debeat quivis Religiosus e conventu suo discedens, nisi licentiam in scriptis exhibeat, tamen hoc limitatur in casu, quo *discedens ita cognitus sit iis, ad quos diverterit, ut de ejus persona nullus omnino dubitationi, aut suspicioni locus relinquatur*, prout expresse limitat ipse Sixtus V. in citata Bulla *cum de omnibus*. Quod idem repetit in Constitutione *ad Romanum spectat*, ibi: *nisi satis cognitus sit*: ut proin indiscrete agant si Superiores locales, qui a viro omnibus noto, & omni exceptione majori similem licentiam exigunt, multo magis, si eundem ut *Fugitivum* tractare volunt.

251 Resp. II. *Apostatæ* proprie ac stricte loquendo sunt, qui a Monasterio, vel Religione discedunt animo taliter deserendi Ordinem, & non amplius redeundi ad illam. Sanchez *l. 6. Moral. c. 8. n. 2.* Pelliz. *tom. 2. tr. 8. c. 8. n. 48.* Rodriquez *tom. 1. q. 30. art. 1.* Pirhing *h. t. n. 186.* Nec refert, an cum, vel sine habitu discedat, ut bene notant DD. citati, & Hyacint. Donatus *t. 1. tr. 6. q. 2.* Pignatel. *to. 7. consul. 68. n. 3.* & alii. Nam sicut *habitus non facit Monachum, sed Professio Regularis c. Porrectum h. t.* ita retentio ejusdem non facit, quod dicatur in Religione manere, ut æqualiter fiat dissolutio, & colligatio vinculi, *Nihil tam naturale ff. de R. J.* Accedit Decretum Clementis VIII de reservatione casuum, ubi *Apostasiam* vocat, & reservat, sive habitu retento, sive dimisso fiat. Hinc *Apostasiæ* ratio formalis in hoc solo consistit, quod *sine animo revertendi fiat discessus a Religione*: ut proin ille, qui animo revertendi discedat proprie *Apostata* non sit, sed *Fugitivus*. Et dicitur notanter in Conclusione *Apostata proprie*, quia improprie & minus stricte loquendo, etiam *Fugitivi* pro Apostatis habentur, & ut tales tractantur, & puniuntur in statutis nostris Generalibus *c. 2. §. 8. de Apostatis*.

252 Quæritur VII. Quæ sint obligationes *Apostatarum*, & *Fugitivorum*? Resp. Tenentur non tantum ad tria vota substantialia, sed etiam ad omnes alias constitutiones regulares sub peccato obligantes. Communis ac certa: patetque clare tum ex dictis *n. 240.* Tum ex eo, quod penitus nullo titulo & Jure ab aliquo dictarum obligationum sint exempti, nec se ipsos inique discedendo eximere valeant. Accedit, quod alias ex iniquitate sua commodum reportarent contra *l. Itaque ff. de Furtis*. Tenentur insuper sub peccato mortali sine mora redire, ita ut semper, & tam diu versentur in statu peccati mortalis, donec redeant.

253 Quæritur VIII. Quæ sint pœnæ *Fugitivorum*, & *Apostatarum*? præsertim an sint ipso facto excommunicati? Resp. I. Si habitu dimisso discedunt, sunt ipso facto excommunicati. Hyacint. Donatus *to. 1. tr. 6. q. 40.* Abb. *in c. 2. Ne Clerici, vel Monachi* & ibi Anchoranus, Jo: Andreas cum communi aliorum; *arg. c. Ut periculosa 2. Ne Clerici, vel Monachi*, ibi: *Ut periculosa Religiosis evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus; ne de cætero aliquis Professus temere habitum dimittat &c. Si quis autem temerarius violator extiterit, Excommunicationis sententiam incurrat ipso facto*.

254 Resp. II. Qui habitu retento fugiunt, aut apostatant, de Jure communi antiquo, ipso facto non sunt excommunicati, Glossa *in c. 1. V. Apostata de Temp. Ordinand.* Pelliz. *tom. 2. tr. 8. c. 8. n. 49.* Abbas *in cap. fin. nu. 2. de Apostat.* Sanchez *lib. 6. Moral. c. 8. n. 20.* Roderiquez, Sylvester, Hostiensis, cum communi; quia nullus textus dictam excommunicationem infligens allegari potest. Nec enim textus *c. ut periculosa 2. ne Clerici, vel Monachi* quem quidem in contrarium allegant, quidquam probat, utpote illos solos tangens, qui habitu dimisso discedunt, ut legenti patet. Ex quo etiam probatur, quod etsi cum habitu fugiens ipso facto non sit excommunicatus, tamen Excommunicationem ipso facto tunc incurrat, quando post discessum habitum animo vagandi, vel apostatandi dimittit. Hyacint. Donatus *T. 1. tr. 6. q. 6.* & alii.

255 Resp. III. Vi Juris specialis, & specialium Privilegiorum ferme cujusvis Religionis professus *Fugitivus*, vel *Apostata* sive habitu retento, sive dimisso, Excommunicationem ipso facto incurrit, Cassarub. *in compend. 2. fugitivus* Hyacint. Donatus *t. 1. tr. 7. q. 25.* ubi cum Cassarub. plura similia Religionum Privilegia & jura, Bullasque Pontificias adducit, Pelliz. *l. c.* ubi pariter simile pro Societate Jesu allegat, & communis.

Resp. IV. Præter alias pœnas de jure communi etiam sequentes incurrunt *Apostatæ*. I. Quod suscipiens in *Apostasia* Ordinem sit suspensus, *c. fin. de Apostas.* II. *Apostatæ* sunt irregulares, *ca. fin. dist. 50. & c. cum illorum de Sent. excom.* III. Quandiu manent in *Apostasia* non gaudent privilegiis Religionis, cui subjici nolunt, *argum. Conc. Trid. Sess. 25. de regal. c. 19.* ibi: *Interim nullo privilegio sui Ordinis juvetur*. IV. illi, qui sine legitima licentia Romam pergunt, specialiter voce activa & passiva biennio privati existunt. Plura de pœnis *apostatarum* vide apud Sanchez *l. c.* Hyacint. Donatum *tom. 1. tr. 6. q. 20.* Roderiquez, Mirandam *to. 1. q. 51.* Lezanam, Pelliz. *tom. 2. tr. 8. q. 8. sect. 3.* & alios. 256

Quæritur IX. An, & qualiter peccent? Quibusque pœnis subjaceant recipientes, retinentes, aut occultantes *apostatam*, vel *Fugitivum*? Resp. eos peccare mortaliter & ipso facto incurrere Excommunicationem Patet ex pluribus Constitutionibus Pontificiis, quas vide apud Cassarub. *in Compend. Privil. V. apostata ab Ordine*, Hyacint. Donatum *l. cit. q. 12.* Mirandam *t. 1. q. 51. a. 2. conclus. 2.* ubi inter alia in favorem Ordinis nostri refert Constitutionem Innocentii VIII. qua statuit, & ordinavit, *ut dementer quoscunque Minores fratres e suis Conventibus sine licentia suorum Prælatorum recedentes, sint ipso facto excommunicati*. 257

Quæritur X. Quæ sit potestas, & obligatio Religionis ergà *apostatas*, & *Fugitivos*? Resp. I. Religioni, ac Superioribus ejus competit potestas apprehendendi, & puniendi, *apostatam*, vel *Fugitivum*, ubicumque etiam extra territorium eum deprehenderit, invocato quoque, si opus est, brachio sæculari, Roderiquez *t. 1. q. 30. a. 6.* Miranda *t. 1. q. 51. ar. 3.* Pelliz. *l. c. n. 52.* Hyacint. Donatus *t. 1. tr. 6. q. 27.* qui plura pro Conclusione afferunt privilegia & Constitutiones Pontificias Pariter habet potestatem eosdem de novo excommunicandi, si redire nolint, textu expresso *c. fin. h. t.* 258

Resp. II. Superiores Religionum tenentur *Fugitivos*, & *apostatas* conquirere & revocare; eosque vel sponte, vel coacte venientes recipere, Omnes, textu expresso *c. fin. h. t.* ibi: *Ne Religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ occasionem incurrant & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur, statuimus, ut Præsidentes capitulis celebrandis secundum statutum Conc. Generalis, seu Patres Abbates, seu Priores, Fugitivos suos & Ejectos en ordine suo requirant sollicite annuatim.* Et quamvis non desint docentes, hoc *c. fin. h. t.* consuetudine contraria fuisse abrogatum Sanchez *l. 6. Moral. c. 9.* Pirhing *h. t. n. 191.* Nihilominus melius sentire videtur Fagnanus *in cit. c. fin. h. t.* dicens, consuetudinem hanc esse corruptelam, utpote contra Ius Divinum militantem, cum quivis pastor jure Divino teneatur oves pascere, & errantes pro possibili reducere. Nec tamen necesse est; nec sufficit, *annuatim* id facere, sed toties, quoties opus est, & occasio spesque inveniendi salvis Ordinis constitutionibus adest. In quo puncto ut plurimum attendendum erit ad cujusvis Religionis statuta, Nostra disponunt de eo *c. 2. §. 8.* 259

§. IX.

De Transeuntibus ad aliam Religionem.

SUMMARIUM.

260 *Transire de una Religione ad aliam defacto ob specialia privilegia pauci valeat.*
261 *Quamvis de Jure communi id fieri queat:*
262 *Ut tamen talis transitus rite fiat, requiritur I. ut eu bono fine fiat.*
263 *II. Ut fiat ad Religionem strictiorem.*
264 *Sive ex regula, sive ex statutis talem.*
265 *A religione S. Francisci ad nullam aliam transire licet.*

266 *III. Requiritur, ne fiat cum gravi infamia, vel detrimenta Religionis deserendæ.*
Commune bonum præfertur privato. Ib.
267 *IV. Requiritur, ut petatur transeundi licentia.*
268 *Quæ licentia, si indiscrete negatur, potest absque illa fieri transitus.*
269 *Practica instructio circa modum petendi licentiam.*
270 *Licentiam hanc dare quis possit.*
271 *Superior sine licentia Papæ ad nullam aliam transire potest.*
272 *Ulterius requiritur, ut prius constet, quæ Religio strictior transeuntem recipere velit.*
273 *Item, ut transiens, antequam recipiatur, exhibeat dimissorias.*
274 *Regulariter non expedit ab una Religione ad aliam transire,*
275 *Bene vero in casu extraordinario.*
276 *Causæ, ob quas expedit a minus stricta ad strictiorem transire. Et n. seq.*

260 QUamvis de *Transeuntibus* ad aliam Religionem multa scribant DD. præsertim Roderiquez *t. 3. q. reg. q.* 52. per triginta articulos, Miranda *tom. 1. q.* 31. per viginti quatuor articulos, Pelliz. *tom. 1. tr. 3. c. 5. sect. 3.* Pirhing *h. t.* per totam Sectionem IV. & alii; Nihilominus, quia hodie fere omnes Religiones, paucis exceptis, habent privilegia, vi quorum prohibetur eorum Professis, ne absque speciali licentia Papæ ad aliam Religionem transeant, ut bene advertit Hyacint. Donatus *tom. 1. tr. 6. q.* 32, & plura hujusmodi Privilegia refert *c. tom. 1. tr. 5. q.* 45. notaturque in statutis nostris Generalibus *c. 2. §. 1. n.* 22. atque propterea receptio aliorum Religiosorum dissuadetur illis verbis: *Cavendum est præterea, ne quisquam alterius Religionis Professus, ad nostrum Ordinem recipiatur, quamvis habeat facultatem suorum Superiorum, ne forte contra dispositiones Apostolicas fieri contingat; cum jam fere omnes Ordines privilegiis Apostolicis gaudeant, ne eorum aliqui ad aliam Religionem transire liceat.* Hinc in materia hac in praxi amplius, vel non nisi rarissime occurrente diu nos non detinebimus, afferemus tamẽ ea, quæ pro substãtia scitu necessaria videbuntur.

261 Quæritur I. An Religiosi legitime professi possint de una Religione ad aliam transire? & quæ conditiones ad talem transitum requirantur? Resp. I. Loquendo de jure communi certum est, posse Religiosos professos de una Religione ad aliam transire, si requisitæ de jure concurrant conditiones. Omnes, ob clara Jura *c. Licet* 18. *h. t.* Concordant *c. 7. eod. can. 3. can.* 19. *q. 3.* quod etiam intellige de Monialibus, textu expresso *can. 1. caus.* 20. *q.* 4.

262 Resp. II. Ut autem transitus licite fiat, requiruntur sequentes conditiones. I. Ut non fiat ex inconstantia, levitate, vel temeritate, vel ex ira, passione inordinata, sed ex bona sanctaque intentione ac fine, zelo v. g. majoris perfectionis, cura securius salvandi animam, desiderio evitandi pericula transgressionum in sua Religione forsan plus justo laxa &c. *arg. c. c. licet h. t.* ibi: *Ne qui ex temeritate, & levitate*, Sanchez *lib. 6. mor. c.* 17. *num.* 2. & amplius *n.* 21. *&* 22. ubi etiam notas ponit, ex quibus conjecturare licet, Professum non ex bono zelo, sed ex levitate, vel alia illegitima causa transire, v. g. si rixæ præcesserunt, si transitum minatus est, Fagnanus *in c. c. licet h. t. n.* 30. *& seq.* eoque teste Omnes. Quod si conjectura similis non adsit, præsumitur ex bono zelo transire, Fagnanus *l. c.* Gloss. *penult. in c. c. licet. h. t. ar. c. dudum de Præsumpt.* Si rationabiliter dubitatur, ad Superioris judicium erit recurrendum, Sanchez *loc. c.* notat tamen Hyacint. Donatus *t. 2. tr. 5. q.* 8. Professum illum, qui occulto malo fine aut levitate &c. transit ad aliam Religionem, in ea nihilominus valide profiteri, eo quod finis malus, vel illegitimus non sit contra substantiam Professionis, nec ullibi irritetur Professio hujusmodi ex fine indebito facta.

263 II. Regulariter loquendo necessario requiritur, ut fiat transitus ad Ordinem strictiorem. Roderiquez *tom. 3. q.* 52. *a.* 54. Sanchez *l. c. n.* 20. Abbas *in c. Sane* 10 *h. t.* & ibi Ancharanus *n.* 6. Pirhing *eod. n.* 59. Fagnanus *l. c.* Miranda *l. c. art* 3. Hyacint. Donatus *l. c. q.* 46. *arg. c. licet & c. Sane h. t.* juncta *can. 1. caus.* 20. *q.* 4. Num autem per Ordinem strictiorem intelligatur ille, qui perfectior, an vero qui durior, asperior, & arctior, ipsique sensualitati magis contrarius, ob continuum, aut frequens jejunium v. g. nuditatem, silentium, vigilias, solitudinem mortificationes corporales &c. licet multum disputent Doctores, uti videre est apud Sanchez *l. c.* probabilior tamen, jurique conformior videtur, per strictiorem intelligi duriorem, & asperiorem, non vero absolute perfectiorem. Abbas, Roderiquez, Sanchez, Ancharanus, Pirhing *l. c.* & alii contra Mirandam *l. c.* D. Thomam 2. 2. *q.* 189. *art.* 6. Sylvestrum, & alios. Probaturque tum ex textu *c. licet h. t.* ibi: *Arctioris vitæ prætextu*: & ad finem *Ut apud eos vitam duceret arctiorem &c. 1. cau. 20. q. 4.* ibi: *Virgines sacræ si lucro animæ suæ propter strictiorem vitam ad aliud Monasterium pergere disposuerint, concedit Synodus.* Tum quia *Extravag. viam h. tit.* conceditur Mendicantibus, & aliis Religiosis ad Carthusianos transire? non quia horum Religio sit perfectior aliis (cum in perfectione superetur a mixtis) sed quia quibusdam censetur asperior ob perpetuum jejunium, solitudinem, silentium, &c. Tum quia vix unquam transitus fieri posset sine controversia, quavis Religione contendente, se æque, vel magis esse perfectam, etsi non duriorem. Tum tandem, quia transitus ab una Religione ad aliam videtur concessus ob tutiorem vitæ rationem, quæ ordinarie in majoribus asperitatibus reperitur, *arg. can. 1. caus. 20. q.* 4.

Illo tamen conveniunt DD. parum referre, an Religio aliqua asperior sit ex ipsa Regula, vel statutis particularibus: dummodo asperitas illa vigeat tempore transitus; enim vero licet ex Regula, vel statutis Religio aliqua aliis sit strictior, ad eam transire, non licebit, Religiosi primum rigorem deserentes, laxum vivendi modum de præsenti tenerent, *arg. c. Sane* 10. *h. t.* ibi: *Si locus, ubi nunc permanet, majoris Religionis* (strictioris videlicet observantiæ) *quam Ecclesia Aromatensis existat*, & ibi Abbas *n.* 4. Jo: Andreas *n.* 1. Fagnanus *loc. cit.* Sanchez *loc. cit. n.* 24. 264

Sive autem per strictiorem Ordinem intelligatur perfectior, sive rigidior & asperior nulli ex Ordine nostro Seraphico licebit ad aliam etiam Carthusianorum Religionem transire juxta Const. Julii II. Tum quia, si non aliis perfectior, saltem in perfectione nulli est secunda juxta dicta *n.* 64. *& seq.* Tum quia rigidior & asperior est quavis alia, prout post S. Bonaventuram, & Cordubam docet & probat Miranda *t. 1. q.* 31. *a.* 11. patetque ex *c.* 2. ipsius Regulæ a Deo dictatæ, ubi de professis dicitur: *Nullo modo* (consequenter nec per transitum) *ad aliam Religionem licebit eis de ista Religione exire.* Ratio additur: *quia secundum Evangelium nemo mittens manum ad aratrum, respiciens retro aptus est Regno Dei.* Quibus verbis manifeste insinuatur, eum, qui istam deserens, aliam ingrederetur, retro respicere, id est, via perfectiori & strictiori derelicta minus perfectam ac duram amplecti. 265

III. Requiritur, ut non fiat cum gravi jactura temporali, vel infamia primæ Religionis, Fagnanus *in c. Licet h. t. n.* 24. Pirhing *h. t. n.* 160. Abb *in cit. c. Licet eod. n.* 12. & communis aliorum, *arg. cit. c. Licet h. t.* ibi: *Ne in jacturam, vel injuriam sui Ordinis.* Ratio est: tum quia nemo debet esse lapis offensionis, causa scandali, *arg. c. 2. de Præscr. &c. Nisi cum pridem §. Pro gravi quoque scandalo de Renunt.* Tum quia communis utilitas speciali utilitati præfertur, *c. Licet h. t.* Tum quia ad perfectiorem Religionem transire est actus *charitatis*, *arg. c. Licet h. t.* ibi: *L. privata*, id est, *charitate*, ut exponit Glossa: non lædere autem primam religionem est actus *justitiæ*, *l. Justitiam ff. de Just. & J.* atqui opera *justitiæ* præponenda sunt actibus *charitatis* supererogatoriis, *can. Forte & can. Denique can. 14. q.* 5. Hinc inferunt Doctores citati docentque *in cit. c. Licet h. t.* Ancharanus *n.* 11. Innocentius *n.* 1. Hostiensis *n. 5. & 6.* & alii, quod sicut Ecclesiæ competit restitutio in integrum ob gravem læsionem in temporalibus *c. 1. de Restit. integr.* sic, & multo magis eidem competat restitutio ob læsionem in spiritualibus, fama v. g. vel persona prius sibi subdita, cum gravius censeatur, damnum spirituale, & personam, quam rerum, *arg. can. Præcipimus caus. 2. q.* 1. 266

IV. Requiritur, Ut transire volens prius a Superiore petat licentiam transeundi ad aliam religionem; quamvis necessario non requiratur, ut sit obtenta, Fagnanus 267

loc.

loc. c. n. 36. Sanch. l. c. n. 32. Miranda to. 1. q. 31. a. 5. Pirh. h. t. n. 161. & communit, textus expressus habetur in cit. cap. licet §. quoniam h. t. ibi: *Subditus a Prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur*. Quod autem necessarium non sit, eam esse obtentam, textus est in eod. c. licet §. Talis: ibi: *Non obstante proterva indiscreti Prælati contradictione*. Non potest tamen petita licentia statim discedere, & transire ad aliam Religionem, sed debet aliquo competenti tempore exspectare responsum. Fagnanus loc. cit. n. 47. Abb. in c. licet h. t. n. 11 & ibi Anchoranus n. 5. Sanch. loc. cit. n. 34. Ratio est; quia quicunque tenetur licentiam, vel consilium petere, tenetur debito tempore expectare responsum cap. Cum in veteri 52. ad finem de Elect.

268 Quod si elapso debito tempore Superior licentiam deneget, potest, & debet subditum ante transitum petere denegationis causam, quam dare si recusat Superior, poterit libere discedere; sicut etiam si causam manifeste frivolam vel falsam allegat. Fagnanus loc. c. Jo: Andreas in c. c. licet h. t. n. 6. & 7. & ibidem Abb. n. 9. Innocentius n. 2. Pirh. h. t. n. 161. & alii arg. l. Nulla differentia ff. de Auth. Tutor. Ratio est; quia tunc jam censetur Superior indiscrete, ac proterve negare licentiam.

269 Ut autem rite procedatur debet Superior Religiosum transire volentem de causa transeundi interrogare, & tenetur Subditus eam manifestare ad hoc, ut cognoscere valeat Superior, an licentiam, dare, vel denegare possit, aut debeat. Sanchez l. c. n. 36. Jo: Andreas in c. c. licet. h. t. n. 3. & ibi Hostiensis cum alii. Quod si causam justam invenerit, *tenetur subdito sine difficultate transeundi licentiam concedere, ne propositum divinitus inspiratum impedire videatur*, uti dicitur cit. c. licet §. quoniam h. t. *Si vero probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad arctiorem Ordinem, aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, Superioris est judicium requirendum*, prout pariter statuitur c. c. Licet §. si vero h. t. Intelligitur autem per Superiorem ille, ad quem subditus appellaret, si gravaretur. Fagnanus l. c. arg. c. ut debitus & c. Cum specialis de appell. non ille, a quo petitur licentia, C. Ne quis in sua causa in rubr. & nigro. Porro in casu, quo dubitatur de legitima causa, non sufficit licentia petita, sed necessario debet esse obtenta, vel ab immediato Superiore, vel eo, ad quem appellatur. Fagnanus loc. c. n. 32. Sanch. loc. cit. n. 15. & 16. Abb. in c. Licet h. t. n. 3. & alii. Ratio est; quia alias non oporteret judicium Superioris Majoria requirere.

270 Quinam autem Superior, immediatus nempe seu localis, an vero mediatus Provincialis v. g. vel Generalis dare debeat licentiam, quamvis sit aliqua controversia inter DD. communior tamen, & probabilior dicit, posse licentiam hanc dari etiam a Superiore immediato, seu locali, Abbas in cap. non est num. 6. h. t. Sanchez l. c. n. 59. Pirhing h. t. n. 162. Fagnanus loc. cit. n. 36. ubi etiam docet, non requiri ad hoc consilium, multo minus consensum Conventus, arg. c. c. licet h. t. ubi præcise requiritur licentia Prælati, quo nomine utique etiam Superior localis venit. Accedit: quod juxta omnes, etiam Adversarios in casu dubiæ causæ, vel injuste denegatæ licentiæ possit, & debeat adiri Superior Major; ergo supponitur, quod prius negotium habuerit Superior Minor, seu localis. Nec obstant can. Statuimus 3. caus. 19. q. 3. ubi prohibetur transire *sine Patris, & totius Congregationis consensu*. Nam contra est, quod in vetustis, & correctis Codicibus particula Et, in cit. can. sit omissa, & dicatur *a Patre totius Congregationis*, uti bene post alios advertit Fagnanus l. c. neque contrarium evincit, quod in fine cit. can. dicatur, *communi cautione*; quia ut idem Fagnanus advertit ly communi refertur ad Superiorem dimittentem, & recipientem. Limitant tamen Doctores doctrinam hujus & præcedentis numeri in casu, quo aliud habent Ordinis statuta, vel consuetudo, utpote quibus Lex non derogat nisi exprimat, ut amplius dictum supra lib. 1. tit. de Const.

271 V. Requiritur, ut transire volens sit subditus, & non Superior aliquis vel Prælatus; quia talis sine expressa licentia Pontificis ad aliam Religionem nulla ratione transire potest. Fagn. in cit. c. licet h. t. n. 41. Hyacin. Donatus to. 1, tr. 5. q. 32. & Communis, textu claro cap. licet, §. Si vero h. t. ibi: Illa semper regula inviolabiliter observata, ut nullus absque licentia Romani Pontificis præsumat occasione quacunque deserere Prælatum, causa additur, quoniam sicut majus bonum minori bono præponitur, ita quoque communis utilitas speciali utilitati præfertur. VI. Requiritur, ut Religio, a quo fit transitus, non habeat privilegium, vi cujus prohibetur ad aliam transire. Cujusmodi privilegium hodie ferme omnes, paucis exceptis habent, prout jam dictum supra n. 260.

VII. Requiritur, ut, antequam fiat transitus, & licentia ad eum concedatur, Superiori constet, an aliqua, & quæ Religio strictior parata sit transire volentem suscipere; prius enim discedens tractatur ut Apostata. Fagnanus loc. cit. n. 49. Abb. in c. fin. de renunt. & ibi Jo: Andreas, Innocentius n. 2. cum communi. Estque declaratum a S. Congregatione, cum appositione rationis illis verbis: Ut apostatandi opportunitas regularibus præcipiatur, statuit, ut de cætero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi prius Superiori legitime constiterit, eam Religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit: tunque Regularis recta via se transferat ad arctiorem. Quod ut re ipsa impleatur, idem Superior omni studio & diligentia invigilet. Sunt verba Decreti inter Constitutiones Urbani VIII. n. 8. incipit *Sacra Congregatio*, apud Chærub. tom. 4. Bullar. 472

VIII. Requiritur, ut anrequam in strictiori recipiatur transiens, prius exhibeat litteras Dimissorias Superioris prioris Religionis. Fagnanus l. c. n. 50. Sanchez l. c. n. 39. Pirh. h. t. n. 161. textus est in can. Statuimus 3. can. 19. q. 3. ibi: *Discedentem nullum sine communi litterarum cautione recipiat*. Hinc sine Dimissoriis venientem Religiosum debet Superior strictioris Religionis vel remittere ad Superiorem priorem, ut ab eo Dimissorias afferat, vel debet eundem interrogare, an licentiam dederit, vel negaverit; & quare? si causam manifeste justam alleget Superior prior, debet ei illico remitti Subditus: si vero dubiam, vel justam quidem, negat tamen eam subditus, debet eum ad Superiorem Majorem dirigere, ut coram eo prius negotium suum proponat, & finiat, nec expedit ut eidem controversiæ se immisceat Superior strictioris Religionis, ita DD. citati, arg. cit. c. licet h. t. 473

Quæritur II. An expediat a Religione minus stricta ad strictiorem transire, & *Transeuntes* recipere? Resp. I. Regulariter loquendo, nec transire, nec *Transeuntes* recipere expedit, neque utile; nec laudabile est, nisi gravis urgeat causa. D. Thomas 2. 2. q. 189. art. 8. Miranda to. 1. q. 31. Sanchez lib. 6. moral. c. 7. n. 1. Roderiquez to. 3. q. 52. art. 1. ubi ad propositum longum, sed plane aureum refert Sermonem D. Bernardi de Præcept. & Obed. Pirh. h. t. n. 185 & Communis aliorum. Ratio est: tum quia juxta consilium Apostoli 1. Ad Corinth. 7. *quivis in Vocatione, qua vocatus est, permaneat*. Tum quia, experientia teste, ita *Transeuntes* raro in melius proficiunt: cum quivis in Instituto, cui assuevit, & quod expertus est, facilius proficiat, quam in peregrino ac insolito. Tum quia ordinarie ex tali transitu scandalizantur illi, qui relinquuntur; & aliqua saltem infamia, & vilipensio innuitur Religioni, quæ deseritur, aliis suspicantibus, disciplinam Regularem in illa minus vigere &c. Facit huc consilium Abb. Nestor. apud Cassian. Collat. 24. c. 5. ibi: *Cuique utile est, ut secundum propositum, quod elegit, summo studio ac diligentia ad operis arrepti perfectionem pervenire festinet, & nequaquam a sua, quam semel elegit, professione discedat*. 274

Resp. II. Nihilominus quando notabilis speratur utilitas spiritualis, vel magna urget ratio aut necessitas, bonum commune &c. laudabile & sanctum est, a minus stricta, ad strictiorem transire Religionem, nec curandæ sunt murmurationes, aut querelæ religiosorum prioris religionis. Ita DD. citati cum communi, ac certa aliorum, ar. c. licet. 18. h. t. cum concordantiis. Et probatur exemplo Ter mirabilis S. Antonii de Padua, qui a minus stricta (cæteroquin tamen sancta) religione S. Augustini Canonicorum regularium cum subsecuta maxima & ipsius, & totius Ecclesiæ utilitate transiit ad strictiorem religionem nostram Seraphicam, non obstantibus Fratrum relictorum querelis, & illusionibus. Neque retardare potest, aut debet illa communis objectio, quod exinde aliqua infamia, consequenter & injuria religioni deferendæ oriatur: tum quia nemini facit injuriam, qui utitur Jure suo. Tum quia prudentes ac timentes 275

Deum ex transitu nihil sinistri suspicantur de Religione deserta, scientes ad talem transitum sufficere, quod Religio deserta non sit ita stricta, etsi alias sancta.

276 Porro graves causæ & rationes a minus stricta ad strictiorem transeundi sunt. *Primo*, extraordinarius zelus tendendi ad majorem perfectionem; pro qua obtinenda, efficaciora ac plura cernuntur media in strictiori religione, quam in propria: item si minora in illa, quam in ista videntur impedimenta. Omnes *arg. c. licet h. t. Secundo*, si propria Religio a primo instituto, & debita perfectione declinat: si nulla vel modica servatur disciplina regularis: si pie ac juxta institutum vivere, & ad perfectionem tendere volentes, persecutionem patiuntur, aut irrisionibus, vilipensionibus, aliisque modis absterrentur, aut impediuntur. D. Thomas *loc. c.* Sanch. *loc. c.* & communis aliorum. *Tertio*, si quis a cæteris Fratribus odio habetur, male ac indigne tractatur, Sanchez *l. c. n.* 72. Roderiquez *t. 3. q. 62. art.* 9. & alii, nisi Religiosus ipse ad hoc inique præbeat causam.

277 In Praxi satis erit, si Religiosus transire volens dicat, quod zelo majoris perfectionis acquirendæ transire cogitet ad aliam Religionem evidenter strictiorem: si aliam quoque causam habet v. g. defectum Religionis, vel Religiosorum, poterit, si vult eam quoque Superiori Religionis, quam deserere intendit, non item Religioni, ad quam transit, manifestare, ne priorem Religionem diffamet.

Agendum, hic etiam foret de ædificandis Monasteriis, Item de Clausura Monasteriorum tam Religiosorum, quam Monialium. Verum quia de priori agemus *infra tit. 48. de Ecclesiis ædificandis*, de clausura vero *tit. de Statu Monach.* ideo hic supersedemus.

Pariter hic etiam agendum foret de Reformatione religionum. Verum quia materia Reformationis ascetica potius, quam canonica est, eam iis relinquimus, qui integros tractatus de Religione scribunt. Id solum cum unanimi DD omni, qua, par est, reverentia, cunctis Religionum Superioribus, Majoribus præsertim in Capitulis Generalibus & Provincialibus, congregatis dictum volumus, eos gravissime obligari, ut ubi, & quando Religionem, Provinciam, vel Conventum a primævo Instituto, & Regulari disciplina deficere conspiciunt, eam reforment, seu ad pristinum decorem, & Regularem disciplinam omnibus viribus per salutares constitutiones & convenientia reducant. Ad quem finem præcipue præ occulis haberi debet Bulla Clem. VIII. *Nullus omnino* ordine 9. in Bull. Cherub. edita pro Reformatione quarumcunque Religionum; quæ Bulla de novo fuit confirmata ab Urbano VIII. *in const.* 28. apud Cherub. ubi legi potest. Insigniter de Reformatione Religionum inter alios agit Pellia. *tom. 1. tr. 1. c. 5.*

TITULUS XXXII.

De Conversione Conjugatorum.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
Conversio Conjugatorum quid? Ib.
2 *Ante consummatum Matrimonium potest quivis conjux etiam altero invito Religionem ingredi.*
3 *Si unus ingreditur, potest alter post Professionem illius ad secunda vota transire.*
4 *Post contractum Matrimonium habet quivis conjux bimestre ad deliberandum, an velit Religionem ingredi; nec tenetur reddere debitum.*
5 *Extenditur hoc bimestre: & quomodo?*
6 *Per copulam intra bimestre vi extortam non impeditur ingressus.*
7 *Nec consummatur Matrimonium.*
Quid requiritur ad consummatum Matrimonium? ib.
8 *Idem est, si copula gravi metu incusso obtinetur.*
9 *Limitatur.*
Exceptio non prodest, nisi opponatur. Ib.
10 *Post consummatum Matrimonium usus sine consensu alterius Religionem ingredi non potest.*
Et quid si tamen ingrediatur. Ib.
11 *Cum consensu alterius vero potest.*
12 *Requiritur tamen, ut & alter Religionem ingrediatur si juvenis est, vel senex quidem, sed suspectus de incontinentia.*
13 *Si autem senex, & absque suspicione, sufficit, si in sæculo manens Professionem emittat.*
14 *Conjux in sæculo manens necessario debet esse senex.*
15 *Quæ senectus requiratur: usque ad n. 19.*
16 *Feminæ citius senescunt, & generare desinunt quã viri.*
17 *Ætas, & senectus, ubi non determinatur a Jure, deciditur arbitrio Judicis.*
18 *Quas Regulas observare debeat in arbitrando Judex?*
19 *Insuper requiritur, ut remanens in sæculo non sit suspectus de incontinentia.*
20 *Et ut perpetuam continentiam voveat.*
21 *Licentia Episcopi ad validum ingressum de Jure communi non requiritur, bene tamen ad licitum.*
22 *Professio Conjugis sine recensitis requisitis facta, quamvis sit illicita, tamen valet, dummodo adsit consensus Conjugis.*
23 *Si remanens in sæculo perpetuam castitatem non voverit, potest, & debet Professus iterum revocari.*
24 *Secus si vovit.*
25 *An, & quando Conjux juvenis altero profitente remanens in sæculo, & castitatem vovens compellendus sit ad ingrediendam Religionem?*
26 *Si unus Conjugum adulterium committit, potest eo invito alter Religionem ingredi.*
27 *Etiam propria authoritate.*
28 *Si adulterium est publicum.*
29 *Pars innocens post alterius adulterium, si ei cohabitat, vel etiam adulteratur, eo invito Religionem intrare non potest.*
Paria delicta mutua compensatione tolluntur. Ib.
30 *An, si pars innocens Religionem ingredi nolit, possit, & debeat adultera ingredi. Et n. seq.*
32 *Potest pars adultera ingredi Religionem, si innocens tacite vel exprese consentit.*
33 *Uno adulterante, potest innocens etiam in sæculo Ordines recipere. Et n. seq.*
34 *Uno spiritualiter adulterante, alter separatione per Episcopum facta, Religionem ingredi potest.*

EXperientia constat, etiam Conjugatos subinde Religionem ingredi attentare; quia vero de horum ingressu speciales sunt difficultates, hinc Compilator Canonum post *tit. de reg.* specialem posuit titulum de conversione, seu ingressu Conjugatorum in Religionem. Ad propositum enim per conversionem conjugatorum aliud non intelligitur, quam ingressus eorundem in Religionem. 1

Quæritur I. An, & quando Conjuges ingredi possint Religionem? Resp. I. Post Matrimonium rite contractum, sed nondum consummatum semper licitum cuivis Conjugum, etiam altero invito Religionem intrare. Omnes, tex. clar. *c. 2. h. t.* ibi: *Post consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere Monasterium) sicuti sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commixtio non intervenerit inter eos.* Concordat *c. 7. eod.* 2

Si tamen unus Religionem ingrediatur, *alteri remanenti in sæculo licitum est ad secunda vota transire*, seu cum alio matrimonium contrahere, uti expresse statuitur *cit. c. h. t.* ita tamen, ut exspectet, donec anno Novitiatus finito, alter Conjux Professionem emittat, eo quod Matrimonium ratum non statim nudo ingressu, sed primum per subsequentem Professionem dissolvatur, uti concedunt 3

Omnes

omnes, patetque ex Conc. Trid. *Sess.* 24. *can.* 6. ibi: *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum, per solemnem Religionis Professionem non dirimi, anathema sit.*

4 Resp. II. Post contractum Matrimonium conceditur cuivis Conjugum bimestre ad deliberandum, an in conjugio manere, vel ad Religionem transire velit? per textum c. *Ex publico* 7. *h. t.* ibi: *Mandamus, quatenus si vir ipsam carnaliter non cognoverit, & eadem ad Religionem transire voluerit, recepta ob ea sufficienti cautione &c. vel ad Religionem transire, vel ad virum suum redire, intra duorum mensium spatium debet.* Hinc intra bimestre uxor viro, & reciproce hic illi debitum conjugale reddere non tenetur. Imo potest, si vult, intermedio illo tempore a viro abesse, *arg. c. c.* 7. *h. t.* dummodo sufficientem cautionem præstet, quod intra duos menses vel Religionem ingredi vel ad Conjugem redire velit, ut patet legenti textum. Et licet alias per sufficientem cautionem intelligatur ea, quæ fit datis fidejussoribus vel pignoribus, *l. si mandato §. fin. ff. mandati.* Tamen in hoc casu sufficit juratoria, si Conjux aliam præstare nequit. Abbas *in c. cap.* 7. *h. t. n.* 11. & *ibid.* Fagnanus n. 10. *arg. c. per vestras* 7. *de Donat. inter virum & uxor.*

5 Quod si vir absque cautione uxorem intactam relinquat, & matrimonium non consummat, potest etiam post bimestre: imo post annum adhuc Religionem ingredi. Ratio est; quia tempus bimestre computatur a die præfixi a Judice termini, & præstitæ cautionis, uti aperte colligitur ex *cit. c.* 7. *h. t.* & docet ibi Gl. *V. intra duorum.* Fagnanus *ib. nu.* 26. eoque teste Canonistæ omnes. Infertur, quod etiam post bimestre uxor debitum recusare possit, & dicere, ego volo intrare Religionem, & hoc tam diu continuare, donec ei præfigatur terminus, vel ipsa uxor cautionem præstet; hac enim præstita, vel intra duos menses Religionem intrare, vel debitum conjugi reddere debet.

6 Resp. III. Si intra bimestre a Jure concessum vir ab uxore copulam vi obtinet, potest uxor adhuc ingredi Religionem, saltem in casu, quo vim inferre nitenti expiciendo manifestaverit, se velle ingredi Religionem aut circa hoc adhuc in deliberatione esse. Gl. in *can. fin. V. Invitus dist.* 55. Fagnanus *in c.* 7. *h. t. n.* 27. Abbas *in c.* 5. *h. t. n.* 9. Sanchez *lib.* 2 *de matr. disp.* 25. *n.* 6. Jo: Andreas *in c. quæ contra jus de R. J. n.* 6 Pirhing *h. t. nu.* 56. cum communiori & probabiliori aliorum, contra Zoesium *h. t. n.* 13. Sylvestrum *V. Luxuriam q.* 6. & nonnullos alios. Ratio est: Tum quia sine culpa nemo debet privari suo jure, *c. Discretionem* 6. *ad fin. de eo qui cognovit.* Tum quia talis maritus injuriam infert uxori, & inique agit, *c. ex publico* 7. *hoc. t.* nemo autem ex iniquitate sua debet commodum reportare *c. Ad nostrum de empt. & Vend. c. Tua de Clericis non resident.* cum Concordantiis. Tum quia indultum mulieri a Jure beneficium, dissentienti non est auferendum *c. indultum de R. J. in* 6.

7 Nec dicas cum Adversariis, med ante copula etiam violenta virum & uxorem fieri unam carnem, & consummari Matrimonium, consequenter nulli amplius liberum esse, altero invito Religionem intrare, *arg. c. Ex publico h. t.* Nam contra est: tum quia non quævis injuriosa, sed solum legitima consummatio matrimonii impedit ingressum in Religionem, per Jura & rationes *num. præced.* allegatas. Tum quia per copulam carnalem vi extortam, matrimonium penitus non consummatur; quia matrimonium consummatum repræsentat unionem Christi cum Ecclesia, & sortitur Jure Divino indissolubilitatem, *can. Deinde dist.* 56. *can. tam societas caus.* 27. *q.* 2. & *c. debitum de Bigam.* ergo per eam solam copulam consummatur, quæ potest hanc unionem repræsentare; cum omne, quod est alterius signum, debeat illi esse simile. *arg. can. signum est & can. species de Consecr. dist.* 2. sed talis est sola copula voluntaria, cum unio Christi voluntaria fuerit, juxta communem Theologorum. Confirmatur: vis impedit consummationem matrimonii spiritualis, *arg. can. Judices dist.* 45. & *c. Majores de Baptism.* ergo multo magis impedit consummationem matrimonii carnalis, in quo cessare debet omnis coactio. *c. cum locum de Spons.* Hinc quo requiritur ad consummationem matrimonii, consensus videlicet animorum, & coniunctio corporum quæ firmat, & perficit, *can. In omni* 36. *caus.* 27. *q.* 2. Accedit, quod si uxor ab alio viro opprimeretur, hoc ei vir imputare, vel propterea eam privilegio aliquo privatam esse, inferre non posset, *l. Vim passa ff. de adulter.* ergo multo minus imputare ei debet, quando ipse injuriam infert.

Et quod diximus de copula vi extorta, intelligendum est etiam de copula per metum injuste incussum obtenta. 8
Sanchez *l. c. n.* 12. & alii contra Fagnanum *l. c. n.* 45. Ratio est, quia omnes rationes & Jura contra vim allegata, a potiori etiam quadrant, contra metum gravem injuste incussum, cum ut consideranti patet, alias vir ex iniquitate reportaret commodum, & mulier absque propria culpa privaretur privilegio. Præterquam quod etiam copula per injustum metum obtenta non præsentent unionem Christi cum Ecclesia, utpote perfecte voluntariam: ac insuper metus gravis injuste incussus impediat consummationem matrimonii spiritualis; ergo & carnalis &c.

Cæterum recte limitat Conclusionem Fagnanus *loc. c.* 9
n. 33. & 34. in casu quo uxor vim patiens de ingressu in Religionem nihil dicit, sed absolute renuit consummare Matrimonium, vel aliam causam allegat. Ratio est; quia vir matrimonio inito statim acquirit jus in corpus mulieris 1. *Ad Corinth.* 7. solo excepto casu, quo uxor cognita, vel deliberat intrare Religionem, ergo si renitens, hanc causam non allegat, sed aliam, vel nullam, vir utitur jure suo, consequenter eidem injuriam non infert, sicut non infert, si post tempus a Jure ad deliberandum concessum, per vim extorques copulam. Nec obstat, quod uxor intra bimestre habeat jus excipiendi; quia regulariter loquendo, exceptio non prodest, nisi opponatur, *Inst. de exceptio. per tot.* & notat Bartolus *in l. Eum qui §. ita ff. de V. O.*

Quæritur II. An, & quando Conjuges intrare possint 10
Religionem post matrimonium jam consummatum? Resp. I. Post consummatum matrimonium nullus Conjux potest sine consensu alterius Religionem intrare, bene tamen cum consensu alterius, si requisitæ adimpleantur conditiones. Unanimis ac certa, claris Juribus. Et quidem *prima pars*, quod sine consensu unius alter intrare nequeat, patet ex *c. quidem* 3. *h. t.* ubi vir invita uxore Religionem professus jubetur ad uxorem redire, & declaratur Professio nulla, adeo, ut nec mortua uxore ad Religionem redire teneatur. Additur tamen, quod mortua uxore aliam ducere non possit; neque petere debitum ab uxore vivente, quod idem statuitur *c. placet* 12. *eod.* Ratio subjungitur *cit. c.* 3. *h. t.* illis verbis *Promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat, & ideo quod ad hoc votum tenuit; non reddere autem non erat in ejus sed mulieris potestate.* Quæ ratio aliis verbis etiam habetur *cit. c. placet* 12. *eod.* Infertur proin Professionem Conjugis post consummatum matrimonium altero invito factam non carere omni effectu, cum saltem hoc efficiat, quod talis inutiliter professus ab uxore non amplius petere debitum possit, licet ei id reddere teneatur: & mortua uxore alteri nubere non amplius valeat.

Secunda pars Conclusionis, videlicet, quod cum con- 11
sensu alterius unus Conjux Religionem ingredi, & ibi profiteri valeat, clare patet ex *c.* 1. & *pluribus aliis h. t.* Additur autem *dummodo requisitæ adimpleantur conditiones.* Nam

Resp. II. Ad hoc, ut Conjux post consummatum ma- 12
trimonium Religionem ingredi, atque in ea valide simul & licite profiteri valeat, præter consensum alterius necessario requiritur, ut etiam alter conjux Religionem ingrediatur, si adhuc est juvenis, vel senex quidem, sed non absque periculo incontinentiæ. Fagnanus *in c. Cum sis* 4. *h. t. n.* 7. & ibi Abbas *num.* 1. Anchoranus, Jo: Andreas Pirhing *h. t. n.* 5. Sanchez *l.* 7. *de matr. disp.* 32. *nu.* 2. dicens Conclusionem esse certissimam, & Communem aliorum, textu claro *c. Sunt qui* 19. & *c. Agathosa* 21. *c.* 27. *q.* 2. *c. cum sis* 4. *h. t.* ibi: *Prohibemus, ne virum, vel uxorem (nisi uterque ad Religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quæ sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut ea in sæculo remanente & castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem.* Concordat *cap. Uxoratus* 8. & *cap. Ad Apostolicam* 13. *eod.* ibi: *Non potest una pars converti ad Dominum* (ingrediendo Religionem) *& altera in sæculo remanere, professio non est alter Conjugum accipiendus,*

ad Religionem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat, sed & vitam debet mutare: nisi forte sit ejus ætatis ut sine suspicione incontinentiæ valeat in sæculo remanere. Neque sufficit, ut simpliciter ingrediatur, ibique maneat, sed debet etiam ibidem profiteri, ut bene observat Abbas *in c. Exoratus h. t. n. 3.* Sanchez *l. c. n. 4.* & alii DD. citati, quia proprie non dicitur *transire ad Religionem*, neque *converti* (quod tamen Jura citata requirunt) *nisi profiteatur in eadem.*

13 Resp. III. Si autem unus Conjux est senex, simulque ita constitutus, ut nulla de eo prudens haberi possit incontinentiæ suspicio, insuper perpetuum continentiæ votum emittere sit paratus, potest (ipso manente in sæculo) de ejus licentia alter Religionem intrare, ibique valide ac licite profiteri: Omnes, caretque controversia; ob claram dispositionem Canonum *n. præc.* allegatorum. Ex quo infertur *quatuor* copulative requiri ad hoc, ut unus Conjux altero manente in sæculo Religionem intrare possit. I. Consensus alterius uxoris *c. 3. h. t.*

14 II. Ut Conjux in sæculo remanere volens sit senex, *c. 4. h. t.* ibi: *Si ita senex est &c.* 13. ibi: *Nisi forte sit ejus ætatis &c.* ut proin Conjux juvenis, quantumvis a suspicione & periculo incontinentiæ ob optimos mores sit alienus, in sæculo manere non possit, sed necessario etiam Religionem ingredi debeat, ad hoc, ut ejus compars licite & valide ingredi & profiteri valeat, ut bene advertit Fagnan. *loc. c. n. 10.* Abbas *in c. conjugatus 5. h. t. n. 4.* & alii. Ratio est; quia conjux juvenis copulæ prius assuetus non potest esse sine suspicione & periculo incontinentiæ, hoc ipso quod juventus semper exposita sit variis incontinentiæ casibus *arg. can. Episcopus dist. 77.* præsertim si carnali conjunctioni prius erat assueta, uti in casu nostro ac hoc præcipue in mulieribus, q. in mulier semper volubilis est ut rota. Butr. *in cit. c. Conjugatus 5. h. t.*

15 Quanta autem senectus requiratur ad hoc, ut uno Conjuge Religionem intrante, alter in sæculo remanere valeat, non est eadem DD. sententia. Sotus siquidem relatus a Sanchez *lib. 7. de matr. disp. 32. n. 15.* docet Conjugem ad propositum reputari senem, si est sexagenarius, *arg. can. Juvenculas cau. 10. q. 1. & can. quomodo cau. 31. q.* 1. ubi additur etiam illud Apostoli 1. Ad Tim. 5. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum.* Accedit, quod anno sexagesimo juxta communem Theologorum apud Sanchez *loc. c.* quivis excusetur a jejunio.

16 Sanchez vero *l. c.* merito dicit non eandem esse habendam rationem in fœminis, quam in viris; quia fœminæ sicut citius pubescunt, ita citius senescunt quam viri, adhuc ut periculum incontinentiæ in eis cessare dicatur, eo quod in eis calor naturalis, qui est libidinis incentivum & potissima causa, ut late demonstrat Tiraq. *l. 9. Connubii n. 130. & seq.* citius deficiat, quam in viris, fintque ex natura frigidiores viris. Hinc putat, fœminam ad propositum satis esse senem, si est quinquagenaria; virum vero sexagenarium, eo quod ordinarie loquendo fœminæ post annum quinquagesimum ratione ætatis sterilescere incipiant, & generare desinant, adeo ut rarum & admirabile dicatur in Jure, si uxor post quinquagesimum annum adhuc generat *l. si major. 12. C. de Legat. hær.* viri autem anno sexagesimo acquirant generandi finem, ita ut partus postea eveniens accidenti potius quam naturæ adscribendus sit, *arg. l. si paterfamilias §. fin. ff. de Adopt.*

17 Verum Fagnanus *in cit. c. cum sis 4. h. t.* ad longum refutat utramque opinionem cum earundem fundamentis; & dicit relinquendum esse arbitrio Judicis, quis ad propositum sufficienter dicatur senex, eo quod juxta opinionem Innocentii communiter receptam *in c. Quoniam frequenter n. 5. ut lite non contest.* in casibus, in quibus nulla certa ætas determinatur a Jure, stetur arbitrio Judicis, quis dicendus sit senex, circa regulandum autem hoc judicium conveniunt DD. *primo* ante annum quinquagesimum neminem appellari posse senem, Fagn. *l. c. n. 22.* Conveniunt *secundo* post annum septuagesimum quemvis dici posse senem, Abbas *in c. c. quoniam n. 18. ut lite non contest.* ita ut arbitrium Judicis præcise locum habeat a quinquagesimo usque ad septuagesimum annum. Ante quinquagesimum enim certum est absque Judicis arbitrio nullum dici senem: & post septuagesimum sine ullo arbitrio quivis habetur pro sene: quia post septuagesimum annum ætas in quovis habetur pro deplorata, ac debet quivis quantumvis bene complexatus in ea ætate mortem timere. Albert. *indict. V. Senem.*

Intermedio itaque a quinquagesimo usque ad septuagesimum annum tempore arbitrabitur Judex (Episcopus videlicet *arg. c. cum sis 4. h. t.*) an Conjux in tali existat senectute, ut *sterilis*, id est, ad generandum inhabilis sit, non ex natura, sed ratione ætatis; talis enim ætas necessario requiritur, eo quod ubi ratione ætatis potentia generare cessat, etiam calor naturalis, incontinentiæ incentivum deficere, consequenter periculum ac suspicionem incontinentiæ abesse præsumitur, *cit. c. cum sis, 4. h. t.* ibi *Si ita senex est sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo.* Sanchez *loc. c. n. 16.* Fagn. *loc. c.* & alii. In arbitrando tamen non eandem quidem rationem de viris & fœminis habere, sed minorem ætatem in his quam illis pro sufficienti judicare debebit, uti bene docet cum aliis Sanch. *l. c.* Non tamen in quavis fœmina annum quinquagesimum, nec in quovis viro sexagesimum pro sufficienti ætate ad manendum in sæculo judicare poterit, uti vult Sanchez *loc. c.* sed prius attendere etiam debet ad robur, & temperamentum corporis, ad qualitatem Religionis &c. ut recte docet Fagnanus *loc. c.* eo quod ob has & similes circumstantias non raro fœminæ quinquaginta & aliquot annorum magis sint vegetæ, magisque habiles ad generandum, quam nonnullæ fœminæ in quadragesimo. Pariter etiam viri plures post sexagesimum adhuc plus robusti & habiles sunt, quam alii post quinquagesimum. Consideratis ergo hujusmodi circumstantiis primum judicabit, an mulier post quinquagesimum annum, vel vir post sexagesimum annum sit ita senex, ut sit sterilis; pro quo etiam adhibere poterit judicium Medicorum, prout amplius demonstrat Fagnanus *loc. c.* 18

III. Requiritur, ut non sit suspectus de periculo incontinentiæ ratione morum, *c. Uxoratus 8. h. t.* ibi: *Quæ integræ opinionis existat, ut nulla suspicio habeatur, quod minus continenter debeat vivere*, & infra, *Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, debet Religionem intrare.* Hinc etsi senex & sterilis ratione ætatis, nihilominus, si constat eum incontinentiæ esse deditum, vel in hoc vitio suspectum esse, non potest, altero Religionem intrante, in sæculo manere, sed debet & ipse intrare, uti bene docet Fagnanus *in c. cum sis 4. h. t. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 6.* Innocentius *in c. significavit, h. t.* & alii. 19

IV. Requiritur, ut perpetuum votum continentiæ emittat. Omnes, textu claro *c. cum sit 4. h. t.* ibi: *Ut castitatem promittente*, & *cap. Ad Apostolicam 13 h. t.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat.* Concordat *c. Significavit eod.* & alii Canones. 20

Cæterum de Jure communi licentia Episcopi non requiritur ad hoc, ut unus conjux de consensu alterius intret Religionem, ibique valide profiteatur. Abb. *in c. 1. h. t.* Glossa *in can. si vir 13. cau. 27. q. 2.* Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 32. n. 3.* & communis aliorum. *arg. c. 2. h. t.* ubi Professio Conjugis ignorante Episcopo facta censetur valida. Verum ut licita fiat Conjugis Professio, licentia Episcopi videtur necessaria, *can. si vir. 23. cauf. 27. q. 2.* ibi: *Si vir & uxor divertere pro sola Religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine licentia Episcopi fiat.* Gl. *in c. 1. h. t. V. Revocari.* Layman *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 3.* Ratio est; quia per talem ingressum fit separatio quoad thorum, hæc autem sine licentia Episcopi fieri universaliter prohibetur, *can. Multorum 10. cau. 35. q. 7.* Porro ad Episcopum pertinet judicare, an aliquis Conjux sit ita senex, ut a suspicione incontinentiæ immunis sit, quod altero Religionem intrante manere possit in sæculo, voto castitatis emisso textu claro *c. cum sis 4. h. t.* Layman *loc. c. n. 5.* 21

Resp. IV. Licet illicite agat, peccet Conjux, si non adhibitis conditionibus enarratis religionem ingrediatur, ibique Professionem emittat, per Jura citata, nihilominus valida erit talis Professio; dummodo cum consensu uxoris fuerit facta. Gl. *in c. Ex p. V. de jure h. t.* Abbas *ib. n. 2. 3. & 5.* & alii; *arg. can. Agathosa 21. cau. 27. q. 2. & c. Ex p. h. t.* ubi dum vir sine debitis conditionibus, cum licentia tamen uxoris Religionem professus, & revocante uxore, iterum egressus mortua eadem alteri nuberet, matrimonium fuit declaratum nullum, & vir compulsus Religionem priorem intrare, quod fieri non potuisset, si professio ejusdem valida non fuisset. Accedit, quod Professio ejusdem sine aliqua ex conditionibus cum 22

licen-

licentia tamen uxoris facta nullibi in Jure irritetur.

23 Notandum tamen, quod si unus Conjugum cum consensu alterius profiteatur, & alter in sęculo manens perpetuam castitatem non voveat, Professus ad uxorem per Episcopum iterum revocari possit & debeat; uti expresse statuitur *c. 1. h. t.* & tenent hic DD. communiter. Revocatus autem debitum petere non potest, ob dicta supra *n.* 30. Reddere tamen tenetur, idque petere alteri Religionem non ingressu licet, alias enim frustra revocaretur.

24 Si vero pars remanens in sęculo vovit castitatem, Professus revocari amplius non potest, sive deia remanens in sęculo sit juvenis, sive senex, sive suspecta, sive non. Fagnanus *in c. 1. h. t.* & ibi Hostiensis. Abbas *n.* 9. Sanchez *lib. 7. de Matrim. Disp. 33. n. 9.* & communis aliorum, *arg. c. 1. h. t.* ubi ad hoc, quod Professio Conjugis de licentia alterius facta irrevocabiliter valeat, divisive solum requiritur, ut alter Conjux vel ad Religionem transierit, vel perpetuam continentiam voverit, nec distinguit inter senem vel juvenem; ergo si perpetuo vovit, Professus revocari amplius non poterit, sive juvenis sive senex, aut suspecta; cum *ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debeamus l. de Pretio ff. Public. in rem action.*

25 Conveniunt etiam DD. citati, quod si ex tali casu pars remanens in sęculo sit juvenis, aut suspecta, per Episcopum compelli debeat, ut & ipsa Religionem ingrediatur *arg. c. Significavit 18. h. t.* Num autem ibidem etiam profiteri, an solummodo inclusa manere debeat, ad vitandas evagationes, & pericula incontinentiæ, disconveniunt; sed videtur cum distinctione respondendum: videlicet, si remanens in sæculo juvenis, aut suspecta fuit conscia Juris, quod dans licentiam & ipsa profiteri debeat *ar. can. Uxorem 10. caus. 33. q. 5.* compellenda erit, non tantum ut ingrediatur, sed & profiteatur ibidem, *ar. cit. can. Uxorem &c. Significavit 18. h. t.* Ratio est, quia censetur ad id tacite se obligasse. Si vero fuit Juris ignara, erit tantum compellenda ad manendum in Monasterio, non vero ad profitendum; cum nec tacite nec expresse ad id se obligaverit; nec consensum præstiterit; nam sicut nemo præcise cogitur ordinari, *ar. c. Quæris de Ætate & qual.* ita nemo præcise cogitur profiteri *can. Integritas 32. q. 1.* & hæc distinctio placet Abbati *in c. 1. h. t. nu. 8.* & ib. Fagnanus *n. 4. ad finem* Sanch. *l. c. n. 27.* Pirhing *h. t. n. 13.* & alii. Id quod Jura de Conversione Conjugatorum ordinatum habent, expresse etiam continetur in Regula nostra a Christo dictata *c. 2.* illis verbis, ibi: *Si qui voluerint hanc vitam accipere &c. & uxores habent, & jam Monasterium intraverint uxores, vel licentiam eis dederint, auctoritate Diœcesani Episcopi, voto continentiæ jam emisso, & illius sint ætatis uxores, quod non possit de eis oriri suspicio.*

26 Quæritur, An, & quomodo Conjuges Religionem intrare, vel etiam Ordines suscipere valeant, casu quo unus totum committat adulterium carnale, vel spirituale labendo in hæresin, vel infidelitatem? Resp. I. Si unus Conjux adulterium carnale committit, potest pars innocens etiam invito adultero Religionem intrare, ibique irrevocabiliter profiteri, ita ut ab adultera parte etiam emendata revocari non amplius possit. Abbas *in c. Constitutus 15. h. t. nu. 1. & 5.* & ibi Barbosa, Anchoranus, Sanchez *lib. 10. de Matrim. disp. 11.* cum communi & certa aliorum, *arg. cit. c. Constitutus 15. & c. Veniens 16. h. t.* juncto *can. Agathosa 23. cau. 27. q. 2. & can. 3. ejusd. 32. q. 1.* Ratio est; quia Conjux adulterando perdit omne jus conjugale, *c. 4. de Divor.* quod solum obstaculum esset ingressui in Religionem. Nec requiruntur ad talem ingressum conditiones supra enarratæ; quia ut bene advertit Pirhing *h. t. n. 35.* Sanchez *Disp. 10. n. 15.* eæ tantum necessariæ sunt in casu illæsi matrimonii, ubi quivis jura conjugalia salva possidet.

27 Et quidem si adulterium publicum est & notorium, potest pars innocens propria authoritate, non expectata sententia Divortii Religionem ingredi. Abbas *in c. Constitutus 15. h. t. n. 4.* & ibi Barb. *nu.* Sanch. *l. c. n. 5. & 16.* Pirhing *h. t. n. 35.* Sylvester *V. Divortium q. 23 diff. 2.* Vallensis *h. t. n. 5. arg. c. c. Constitutus h. t.* Ratio est, quia licet alias Divortium viri & mulieris sine licentia Episcopi fieri non possit, *arg. c. Multorum 10. caus. 33. q. 7.* tamen limitatur hoc in casu, quo unus adulterium commisit; tunc enim pars innocens facultatem propria authoritate dimittendi partem adulteram habet a Lege Divina; *Matth. 19.* & humana *cit. c. Constitutus* & adhuc clarius, *c. Dixit Dominus 2. caus. 32. q. 1.* ibi: *Ubicunque fornicatio est, libere uxor dimittitur:* & amplius demonstrat Gloss. *in c. fin. de Adulter. V. Fornicationis:* & ibi Abbas præcipue ob rationem in Conclusione datam.

28 Secus est, si adulterium adhuc est occultum, quia tunc debet exspectare sententiam Divortii. Sanchez *l. c. n. 5. & disp. 12.* Pirh. *h. t. n. 33.* & communis aliorum. Hinc si absque tali sententia Religionem intrat, in foro externo restitui debet adultero, non obstante exceptione adulterii, prout teste Sanchez *l. c. n. 5.* tenent omnes, *arg. c. Item cum quis de Restit. spoliat.*

29 Limitatur Conclusio *n. 26.* posita. I. Casu, quo pars innocens post habitam notitiam adulterii alterius tamen adultero cohabitet, eique reddat, vel ab ipso petat debitum, nisi id faceret ex mandato Ecclesiæ. Gloss. *in cit. c. fin. de Adult. V. Fornicationis.* Vallensis *h. t. num. 5.* cum communi, Ratio est, quia censetur eidem reconciliatus remisisse injuriam, *arg. can. 1. 2. & 3. caus. 32. q. 1. & l. Si uxor §. fin. ff. de Adulter.* II. Si etiam ipse adulterium committit. Vallensis *l. c.* Ratio est; quia *propria delicta mutua compensatione tolluntur, c. fin. de Adult.* & ibi Glossa communiter recepta.

30 Resp. II. Si pars innocens Religionem non ingreditur, sed in sæculo manens adulteram partem a se repellit; non potest hæc sine licentia illius Religionem ingredi. Gloss. *in c. Ex litteris, v. Redire, de Divort.* Sylvester *V. Divortium q. 10.* Sanch. *de matr. l. 10. disp. 10. n. 12. & 13.* D. Bonav. *in 4. dist. 33. q. 5.* Pirh. *h. t. n. 35.* Laym. *l. 5. T. 10. p. 3. c. 7. n. 7t.* & alii contra nonnullos alios a Sanch. *l. c. n. 12.* citatos. Ratio est, quia Conjux innocens habet jus injuriam condonandi adulteræ parti, eamque ad thalamum revocandi, prout ex Jure, rationibus, & copiosa Doctorum authoritate demonstrat Sanchez *l. 10. de Matr. disp. 10. n. 3. & seq.* quo jure invitus privari non potest.

31 Notandum tamen, quod etsi pars innocens adulteram nec recipere, nec statim licentiam ad profitendam Religionem dare tenetur, *arg. c. Gaudemus h. t.* tamen laudabiliter facit, ut propter Deum iterum recipiat, & ut faciat, ab Episcopo diligenter moneri debeat: quod si pars innocens post repetitas Episcopi monitiones, vel exhortationes nocentem recipere recusat, debet ab Episcopo in Monasterium detrudi ad agendam ibi pœnitentiam, textu claro *cit. c. 10. h. t.* in quo etiam profiteri poterit, saltem per biennium, si eam vere emendatam, post repetitas monitiones recipere nolit pars innocens. Barbosa *in cit. c. 19. h. t.* & ibi Jo. Andreas *n. 3.* Anchoranus *n. 2.* Sanchez *l. 10. de Matr. disp. 10. n. 16.* Pirhing *h. t. n. 37. arg. Auth. Sed hodie C. ad Leg. Jul. de Adult.* Ratio est; quia si quis aliquoties monitus post biennium adhuc recusat recipere emendatam, censetur vel tacite dare licentiam, vel irrationabiliter negare, uti notant Doctores citati.

32 Resp. III. Si pars innocens nocenti adulteræ tacite, vel expresse dat licentiam Religionem profitendi, vel Ordines suscipiendi, potest nocens hac licentia licite, & valide uti, etsi pars innocens adhuc sit juvenis, & in sæculo manens, votum continentiæ non emittat, Sanchez *l. c. n. 15.* Pirhing *loc. cit. n. 35.* & alii. Fundamentum ac ratio est, quam supra allegavimus *n. 26.* Pariter potest pars adultera Religionem ingredi, & in ea profiteri etiam inscia & invita parte innocente, si hæc prius Religionem profitetur. Communis, ac certa. Ratio patet; quia quando pars innocens professionem emittit, incapax est revocandi partem innocentem, & eidem conjugali jure cohabitandi; quod solum alias Professionis obstaculum esse potest.

33 Resp. IV. Quandocunque vir ob adulterium uxoris ea invita potest Religionem ingredi, potest etiam Ordines sacros in sæculo quoque manens accipere, dummodo aliud non obstet impedimentum ita contra Innocentium *in c. Veniens h. t.* & ibi Jo. Andr. *n. 4.* Hostiensis *n. 8. & 9.* & alios docet Glossa *in c. Constitutus hoc. t. v. ad gradum.* Abbas *ibid. n. 4.* Nav. *l. 4. de Sponsal. consil. 23. n. 6.* Sylvester *v. Divortium q. 17. n. 20.* Sanch. *lib. 10. de Matrim. Disp. 11. n. 16.* Pirhing *h. t. n. 34.* cum communiori & probabiliori aliorum, *arg. cit. c. Constitutus 14. h. t.* Ratio est; quia postquam mulier adultera totum suum amisit jus ad virum, non est major ratio, cur ea invita possit vir profiteri Religionem, & non in sæculo Ordines suscipere.

Nec

34 Nec dicas disparitatem esse, quod uxor adultera post mortem viri Religionem professi possit alteri nubere non item post mortem viri Ordinibus ordinati, *can. Qui sunt* 10. *dist.* 28. *& can. Seriatim* 13. *dist.* 32. Nam contra est, quod Canones illi loquantur de casu, quo vir de licentia uxoris integræ suscipit sacros Ordines, & non de casu, quo uxore existente adultera dictos Ordines suscipit, uti bene advertit Abbas *loc. c.* Ratio diversitatis est; quia in primo casu mulier innocens consentiendo ad Ordinationem, censetur se obligare ad continentiam, non autem sic in casu adulterii.

35 Resp. V. Etiam propter adulterium spirituale, si nempe una pars Conjugum, in hæresin labatur, vel apostasiam a fide committat, potest pars in fide vera remanens, parte spiritualiter adulterante invita Religionem ingredi, vel sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad finem veram iterum rediit pars adulterans, dummodo separatio ob adulterium spirituale authoritate Ecclesiæ, & non propria authoritate fiat. Glossa *in c. fin. h. t.* Pirhing *h. t. n.* 39. *&* 40. cum communi aliorum, textu claro *c. fin. h. t.* ibi: *Mulier, quæ in fide permansit, potest, nolente viro; qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo judicio Ecclesiæ fuerat separata, ad Religionem libere convolare, & c. De illa* 6. *de Divort.* ibi: *De illa, quæ viro saolabente in hæresin, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quæ etiamsi reverti noluerit, compellatur: si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.*

T I T U L U S XXXIII.

De Conversione Infidelium.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio continuationis.*
Conversio Infidelium, quid? Ibid.
2 *Si ambo Conjuges infideles convertantur, possunt, & debent in matrimonio, etiam cum impedimento Ecclesiastico contracto permanere.*
3 *Si vir Infidelis habuit plures uxores, debet retinere primam, & reliquas dimittere.*
4 *An, & quando conversus alteri nubere possit, si Conjux illius non convertatur? Et n. seq.*
6 *Proles doli incapax Conjugi converso educanda traditur, etsi minor triennio.*
Prolem usque ad triennium mater, post triennium pater alere de Jure debet. Ibid.
7 *Proles doli capax non potest cogi, ut conversum sequatur.*
Ad fidem nullus est cogendus invitus.

1 Visso De Conversione Conjugatorum ad Religionem sequitur præsens Titulus de Conversione Infidelium ad veram fidem Catholicam, de qua etiam *can.* 28. *q.* 1. *&* 2. item *cau.* 32. *q.* 8. *cancus.* Est autem hic sermo de Infidelibus proprie talibus, id est illis, qui per Baptismum nunquam fuere subjecti Ecclesiæ, quales sunt Judæi, Pagani, Saraceni, Turcæ &c. non item Hæretici, licet dici queant Infideles improprie tales. De horum Infidelium Conversione tam Canonistæ, quam Canones in præsenti, modica tradunt, & non nisi id examinant, quod de Matrimonio, & prolibus eorum in quæstionem venire potest. Quod & nos facimus.

2 Quæritur I. Quid Juris de Matrimonio Infidelium, & prolibus eorum, casu quo unus illorum, vel ambo convertuntur ad fidem? An nempe, & quando separari possint, aut debeant? Item cui proles restituenda? Resp. I. Si ambo conjuges infideles convertuntur ad fidem Catholicam, possunt & debent in matrimonio prius contracto permanere, etsi cum impedimento secundum Canones dirimente contraxerint, textus expressus est *in c. Gaudemus* 8. *de Divortiis*, & ibi Doctores communiter. Ratio assignatur *in c. cap. Gaudemus*, videlicet, quia *Infideles Constitutionibus Canonicis non arctantur (quid enim ad nos secundum Apostolum de his, qui foris sunt judicare) in favorem præsertim Christianæ Religionis, & Fidei; a cujus perceptione per uxores se deseri timentes viri possent facile revocari, fideles hujusmodi matrimonialiter copulati licite possunt, & licite manere conjuncti, cum per Sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.*

3 Quod si vir infidelis plures habet uxores; debet cæteris dimissis solam primam retinere, si hæc etiam convertatur, vel saltem pacifice, & sine periculo perversionis cum converso habitare velit, *arg. cit. c. Gaudemus de div.* & ibi Barbosa *nu.* 11. Engel *h. t. n.* 1. & DD. communiter. Ratio est: quia cum *Polygamia* Jure Divino sit probibita, sola prima verum validum contraxit matrimonium. Hinc etiam Barbosa cum aliis DD, bene infert, quod si prima nec se convertere, nec absque periculo perversionis cum converso habitare velit, non teneretur vir conversus aliquam aliam ex uxoribus habitis retinuere, etsi omnes se converterentur, sed posset pro libitu alteri nubere.

4 Resp. II. Si unus tantum ex Conjugibus infidelibus ad fidem convertatur, alter vero in infidelitate permaneat, nec amplius vel saltem non sine perversionis periculo habitare cum converso velit, potest conversus alteri fideli nubere. Certissima apud omnes, teste Sanchez *l.* 7. *de matr. disp.* 3. *&* 4. textu claro *c.* 7. *divort.* ibi: *Si alter infidelium Conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vero nullo modo, vel non sine blasphemia Divini Nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit.* Advertit tamen bene Engel *h. t. n.* 2. & alii, quod matrimonium non statim ipso facto dissolvatur, si unus infidelium conjugum convertitur ad fidem, sed tunc primum quando conversus ad alias nuprias actu transierit: hinc si alter conjux adhuc infidelis, antequam conversus cum alia contrahat, ad fidem quoque convertatur, huic adhærere debebit, textu claro *c. gaudemus* 8. *de divort.* ibi: *quod si conversum ad fidem & illa conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur*; & ibi Glossa *V. compelletur.*

5 Utrum autem conversus cum infideli habitare possit, & debeat, vel alteri nubere valeat, casu quo alter conjux ad fidem se convertere quidem renuit, cum converso vero pacifice, & absque ullo perversionis aut peccati periculo habitare parata est, gravissima est controversia inter Doctores, uti videre est apud Sanchez *loc. c.* quam controversiam, sicut & reliqua de Matrimonio infidelium, nec non hæreticorum examinabimus infra *lib.* 4. Interea.

6 Resp. III. Si Conjuges infideles habent unam vel plures proles, & unus eorum convertatur ad fidem; eidem sive pater sive mater sit, restitui debet proles doli adhuc incapax. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 73. *n.* 16. Barbosa *in c. fin. h. t. n.* 14. cum communi & certa aliorum, textu expresso, *c. Judæi* 10. *can.* 28. *q.* 1. *& c. c. fin. h. t. n.* 14. ubi inter alias etiam hæc ratio assignatur; quia ita exigit favor Religionis; *Nam summam esse rationem, quæ pro Religione facit*, dicitur *l. Sunt personæ ff. de Relig. & Sumptib. fun.* Nec refert, an minor vel major sit triennio proles; quia licet alias attento Jure proles minor triennio apud matrem, & major triennio apud patrem educari debeat, *arg. l. Neque C. de Patria potestat*, ubi Glossa propterea illos versiculos ponit.

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem;
Majorem vero pascere patris erit.

Tamen id fallit in casu Conclusionis ob favorem Religionis, uti bene observat Glossa *fin. in cit. c. h. t.* Barbosa *l. c.* Sanchez *l. c. n.* 16. & alii.

Dici-

7 Dicitur tamen notanter *fit doli adhuc sic incapax*, quia si doli & rationis jam capax est proles, ejus libertati relinquitur, an conversum, vel infidalem parentem sequi velit, uti *loc. cit.* bene docet Sanchez. Ratio est, quia *ad Fidem nullus cogendus est invitus*, ut *can. Ad fidem 33. cau. 23. q. 5.* dicitur, quod etiam statutum fuit in Concilio Toletano *4. cap. 56.* relato, *can. Judæis 5. dist. 45.* ibi: *De Judæis autem præcepit S. Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri.* Ratio subjungitur: *Cui enim vult Deus miseretur, & quem vult indurat; non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, uti integra sit forma justitiæ.* In dubio tamen, an proles rationis capax sit, pro favore Religionis judicandum, consequenter proles parenti converso restituenda est. Sanchez *loc. c. vers. Matrimonium*, & alii, quia summa est ratio, quæ facit pro Religione, *cit. l. Sunt personæ ff. de Relig. & Sumptib. fun.* Refert etiam Barbosa *loc. cit. n. 11.* ex Azorio iniqua, & nefanda esse pacta illa, vi quorum proles masculæ patri, matri vero fæmellæ in sua fide educandæ relinquantur, etsi sint hæretici. Verum de hoc plura *Lib. 4.*

TITULUS XXXIV.

De Voto, & Voti Redemptione.

SUMMARIUM.

1 *De Voto. Remissive.*
2 *Hæres tenetur ad vota defuncti realia,*
3 *Et mixta quoad partem realem.*
4 *Non item ad vota personalia.*
5 *Nisi specialiter ad ea se obliget.*
6 *Pœna hæredis debito tempore non solventis vota functi.*
7 *Redemptio voti quid, & quotuplex?*
8 *Irritatio voti quid, & a quo fieri possit?*
9 *Superiores Regulares irritare possunt subditorum vota omnia.*
10 *Etiam illa, ad quorum materiam alias Religiosus tenetur.*
11 *Non tamen votum intrandi strictiorem Religionem.*
12 *Parentes, & Tutores irritare possunt omnia vota liberorum, & pupillorum impuberum.*
13 *Etiam post pubertatem, nisi ea puberes facta debite ratificent.*
14 *Quæ requirantur ad hanc ratificationem?*
15 *Doctrina practica.*
16 *Posset etiam puberum vota irritare: & quæ?*
17 *Maritus potest irritare vota uxoris.*
18 *Reliqua, non omnia.*
19 *Econtra uxor potest irritare vota: & quæ?*
20 *Dispensatio votorum quid?*
21 *Sine justa causa, data vel obtenta, illicita atque invalida est. Ponitur doctrina practica. Ibid.*
22 *Enumerantur justæ causæ dispensandi usque ad n. 26.*
26 *Papa potest in omnibus votis dispensare.*
27 *Idem potest Episcopus.*
28 *Exceptis quinque votis Papæ specialiter reservatis Quænam sint illa? Ibid.*
29 *Hæc quinque vota non sunt reservata in sequentibus casibus I. Si non fiunt Deo, sed B. V. M. vel Sancto.*
30 *II. Si fiunt ex metu etiam levi injuste incusso.*
31 *III. Si sunt pœnalia.*
32 *IV. Si fiunt sub conditione.*
33 *Etiamsi conditio fuerit completa.*
Ubi majus conceditur, minus concessum videtur.
34 *Solvitur instantia.*
35 *Non reservatum votum castitatis ad certum tempus neque votum non nubendi, non fornicandi &c.*
36 *Circumstantiæ voti reservati non sunt reservatæ.*
37 *In votis vere reservatis potest dispensare Episcopus, si urgente causa gravi, vel necessitate, non est aditus ad Papam.*
38 *Enumerantur similes graves causæ.*
39 *Regulares Mendicantes dispensare possunt in omnibus votis, in quibus Jure Divino possunt Episcopi.*
40 *Etiam in reservatis Summo Pontifici urgente necessitate. Et n. seq.*
42 *Doctrina practica.*
43 *Commutatio voti quid?*
44 *In opus melius fieri potest etiam ab ipso vovente.*
45 *Non item æquale, vel minus bonum.*
46 *Quicunque potest dispensare, potest etiam commutare vota.*
47 *Ad commutandam votum quæ requirntur, & sufficiat causa?*
48 *Quid observandum in commutatione voti.*
49 *Vota in favorem tertii emissa, & acceptata possunt irritari, ut alia. Et n. seq.*
51 *Dispensari autem, vel commutari non valent sine consensu tertii.*
51 *Limitatur hoc in duobus casibus.*

Quamvis materia hujus Tituli sit etiam Canonica, prout patet ex præsenti Rubrica: Nihilominus quia Theologi tam Scholastici, quam Morales copiose & exacte de ea tractant (de quo etiam in Theologia nostra Morali *Tr. 6. dist. 3.*) hinc fusiorem Tractatum Theologis relinquentes, more aliorum Canonistarum, nos ea tantum hic examinabimus, quæ magis pro Foro Canonico esse videbuntur. Supposito itaque quid & quotuplex sit Votum, ac quomodo obliget. 1

Quæritur I. An hæres teneatur exequi vota defunctorum? Resp. I. Affirmative, si vota sunt realia. Abbas *in c. Licet 6. h. t.* & ibi Barbosa *n. 6.* Pirh. *h. t. n. 12.* Engel *h. t. n. 17.* Sanchez *lib. 4. Moral. cap. 15. a num. 25.* cum communi aliorum, *arg. c. Ex parte 18. de Censibus*: ubi deciditur, successores teneri ad onera realia antecessorum & *c. Licet h. t.* juncta *L. 2. ff. de Pollicit.* ubi in fine ita habetur: *Qui decimam partem bonorum vovit, si discesserit, ante sepositionem hæres illius hæreditario nomine obstrictus est; voti enim obligatio* (intellige realis) *ad hæredes transire constat.* Ratio, tum quia *res transit cum onere suo*, per Juris vulgaria. Tum quia juxta dicta supra *de Test.* hæres adeundo hæreditatem, tacite se obligat ad cuncta debita & onera realia defuncti, consequenter ex contractu quem tacite init, sicque ex Justitia (non item ex Religione) obligatur. Notant tamen DD. citati, præsertim Sanc. & Pirhing, quod ultra vires hæreditatis obligatio hæc se non extendat, consequenter si defunctus ducentos vovit, & massa hæreditaria solum in centum consistit, non nisi ad centum obligabitur. Limitat etiam Barbosa Conclusionem in hærede necessario: utpote qui saltem in legitima Jure naturæ sibi debita (juxta dicta *Tit. de Testam.*) onere aliquo gravari non potest. 2

Resp. II. Pariter tenetur hæres ad vota defuncti mixta quoad partem realem, si hæc a personali separari, & independenter ab illa impleri potest; ut si v. gr. defunctus vovit peregrinari ad domum Lauretanam, & ibi centum offerre florenos, tenetur hæres ad mittendos centum florenos, licet non teneatur ad peregrinationem, utpote actionem personalem. Barb. *in c. Licet 6. h. t.* & ibi Abbas, Sanches *l. c.* Pirh. *l. c.* Engel *l. c.* & communis aliorum, *arg. cit. c. Licet 6. h. t.* cum Juribus, & ratione pro Conclusione præcedenti allegatis. 3

Resp. III. Ad vota mere personalia defuncti, v. g. jejunia, peregrinationes, orationes, mortificationes corporales &c. hæredes non tenentur, nisi ad eadem se specialiter obligent. Ita citati DD. cum communi, & certa aliorum. Ratio est: tum quia nullo Jure obligatio solvendi vota personalia imponitur hæredibus: tum quia natura voti personalis exigit actionem personalem ipsius voventis, quæ actio, quia post mortem voventis haberi

jam plius

amplius non poteſt, nullam ſui executionem, utpote impoſſibilem, requirit. Hinc etiam docent DD. communiter, quod neque exiſtente vovente in vivis votum illius perſonale per alium impleri, & obligationi ejus ſatisfieri queat. Quamvis laudabilis ac pia ſit conſuetudo aliquorum, qui, dum vota perſonalia per ſe exequi amplius nequeunt, ea per alios adimpleri curant.

5 Nec obſtat Concluſioni *c. Licet h. t.* ubi Papa mandat, votum mixtum etiam quoad partem perſonalem adimpleri. Nam contra eſt; non quod hoc mandaverit Pontifex vi voti, ſed quia ad eam partem ſpecialiter ſe obligarit filius hæres, uti patet legenti textum, ibi: *Quod cum Pater tuus voverit Domino &c. & tu, te id adimpleturum ſine dilatione promiſiſti &c. mandamus, ut exequaris.* Hinc notanter in Concluſione diximus; *Niſi ad eadem ſe ſpecialiter obligent.*

6 Reſp. IV. Si hæres vota defuncti, ad quæ tenetur, intra annum, poſtquam fuit monitus, non exequitur, privandus eſt omni commodo hæreditario *arg. Auth. Hoc amplius, C. de Fideicom & Novel. 1. c. 1. §. 1.* juncto *c. 3. & 6. de Teſtam.* vide de hoc, quæ diximus ſupra *Tit. 26. de Teſtam. §. 23. n. 794.*

7 Quæritur II. Quid ſit Redemptio voti, & quot modis fieri queat? Reſp. Quamvis ſtricte loquendo *Redemptio Voti* fiat, quando obligatio voti perſonalis transfertur in opus reale, eleemoſynam v. g. vel ædificationem pii loci, ut bene obſervat Sanchez *lib. 4. Moral. cap. 24. nu. 1.* Sylveſt. *Verſ. Votum 4. q. 1. ad fin.* Leſſius *lib. 2. c. 40 dub. 11. arg. c. 1. h. t.* Tamen etiam ſecundum alios *Redemptio Voti* (quæ eſt ſecunda pars Rubricæ) aliud non eſt, quam liberatio a voto nondum ſoluto, ita ut ille a voto redimi dicatur, qui ab illo ſolvendo liberatur. Quod fieri poteſt quadruplici modo, videlicet I. Irritatione voti. II. Commutatione illius. III. Diſpenſatione. IV. Deficientia aut immutatione materiæ ſeu objecti: ſicut etiam deficiente conditione, vel tempore, caſu quo votum eſt temporale, aut conditionale. Communis, patebitque ex ſequentibus.

8 Quæritur III. Quid ſit Irritatio voti, & a quo fieri poſſit? Reſp. I. *Irritatio voti* eſt ablatio obligationis ejuſdem facta per talem, qui poteſtatem in voventem vel in materiam voti habet. Hinc omnis & ſolus ille irritare poteſt vota, qui præfata poteſtate gaudet: Sanchez *loc. cit.* Sporer *tract. 3. in ſecundum præceptum Decalogi, c. 3. ſect. 2. n. 12.* D. Thomas 2. 2. *quæſt. 88 & 89* & communis aliorum. Nec requiritur ad eam alia cauſa, quam ſola voluntas irritantis, *arg. can. Puella 2. cauſ. 20. q. 2. & can. manifeſtum 11. cauſ. 83. q. 5.* & docent DD. communiter. Ratio eſt quia, cum Deus non acceptet vota in præjudicium tertii, vota, quæ ſub poteſtate aliorum exiſtunt, ſemper hanc tacitam conditionem habent; *Niſi is, ſub cujus poteſtate ego, vel voti materia exiſtit, contradicat, vel quamdiu non contradicit.*

9 Infertur I. Quod Superiores Regulares, etiam Moniales irritare poſſunt omnia & ſingula vota ſuorum ſubditorum DD. citati cum Communiſſima aliorum, præter Jura & rationes in Concluſione allatas, facit etiam *can. 2. cauſ. 20. q. 4.* ibi: *Monacho non licet votum vovere ſine conſenſu Abbatis ſui, ſi autem voverit, frangendum erit.* Ratio eſt quia ob votum obedientiæ Religioſus in omnibus aliis eſt ſubjectus Prælato ſuo; ac ejus *arbitrium non ex ſuo cum velle & nolle non habeat, ſed ex voce illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cujus imperio ſe ſubjecit, voluntate dependet*, ut dicitur *c. Si Religioſus, de Elect. in 6.*

10 Extenditur Concluſio etiam ad votum talium actionum ad quas quis alias de Jure Divino, vel naturali tenetur, v. g. ad votum non mentiendi non ſe jactandi, otioſe nil loquendi, prout contra Cajetanum & Tamburinum probabiliſſime docet Sporer *loc. cit. n. 16.* Sanchez, Layman, Suarez, Navarrus, & communis aliorum. Ratio eſt; quia licet Superior non poſſit talis materiæ obligationem ex Jure Divino, Eccleſiæ, vel regulæ præcepto deſcendentem tollere, poteſt tamen impedire, ne ſubditus ſuus novam obligationem ſibi imponat, & eam tollere, ſi impoſuit; quod *velle & nolle non habeat*, *cit. c. Si Religioſus de Elect. in 6.* Licita tamen, & valida ſunt talia vota tamdiu, donec Superior ea irritet, ut cum communi bene docet Sporer *l. c. n. 15.* Layman *lib. 4. Tract. 4. c. 7. n. 6.* Suarez *l. 3. c. 6. de Voto n. 19.*

11 Limitatur autem Concluſio in voto tranſeundi ad ſtrictiorem Religionem. Communis. Ratio eſt; quia hic tranſitus de Jure conceſſus eſt, *arg. c. Licet de Regular.* & magis diximus ſupra *Tit. de Regularib. § 9.*

12 Infertur II. Quod parentes, & tutores irritare poſſint vota impuberum liberorum, & pupillorum; omnia & ſingula, quæ ab impuberibus adhuc emittuntur, Sporer *loc. cit. n. 20.* D. Thomas 2. 2. *quæſt. 88. art. 2.* cum communiſſima aliorum. *can. 2. cauſ. 20. q. 2. & can. Mulier 14. cauſ. 32. quæſt. 4.* Ratio eſt; quia liberi & clientes in hujuſmodi tenera ætate quoad omnem materiam & obligationem ſibi imponendam ob judicii & diſcretionis imbecillitatem perfecte ſunt ſubjecti parentibus, & tutoribus, adeoque in omnibus votis, pactis, & promiſſionibus ſemper tacita illa ſubintelligatur conditio, *ſi pater, & tutor non contradicat.*

13 Nec refert, quod tempore irritationis jam puberes exiſtant liberi aut clientes, quia etiam tunc irritari adhuc poſſunt omnia eorum vota tempore impubertatis emiſſa, dummodo puberes facti, illa denuo non ratificarint, prout contra Soto, & alios bene docet Sporer *l. c.* cum communi aliorum. Ratio eſt; quia cum horum votum ab initio fuerit infirmum & irritabile, manet tale, donec novam aliam firmitatem per confirmationem, ſeu ratificationem, tempore pubertatis acquirit, *arg. c. Non firmatur tractu temporis 18. de R. J. in 6.*

14 Nec ſufficit quævis confirmatio ſeu ratificatio voti in pubertate facti, ſed requiruntur tria ad hoc, ut amplius a parentibus, vel tutoribus irritari non poſſit. Et quidem I. Ut pubes ratificans, ſeu confirmans votum ſciat, & recordetur, votum prius a ſe in impubertate emiſſum, infirmum fuiſſe, debile, ac irritabile. II. Ut velit de novo ſe obligare firmiter, ac ſi unquam obligatus fuiſſet. III. Ut ita diſpoſitus verbo, vel ſaltem mente votum infirmum repetat. Ut bene docet Sporer *l. c. nu. 22.* videatur etiam Gobat *de Votis cauſa 6. n. 176.*

15 Cæterum colliges, quod cum vota perpetuæ caſtitatis, vel ingrediendi Religionem, vel in alia materia ab impuberibus puellis ante duodecim nempe annos, vel a maſculis ante quatuordecim emiſſa, in pubertate ſæpe omnino non, vel certe non cum requiſitis conditionibus confirmentur, aut ratificentur, poſſint ordinarie ſola voluntate parentum, vel tutorum abſque ulla cauſa valide, ac licite irritari: quod bene in praxi notandum: Quod ſi tamen, quis immemor prioris voti in impubertate emiſſi, aut alias non ex vi prioris obligationis, nec intentione prius votum ratificandi, mere de novo idipſum voveat, utique valebit votum, juxta omnes.

16 Porro poſſunt parentes, & tutores irritare etiam puberum liberorum aut clientium vota, in pubertate emiſſa, ſed non niſi ea, quæ ratione materiæ præjudicant patriæ, vel tutorum poteſtati in libera & expedita familiæ, rerumque ſuarum, aut commiſſarum adminiſtratione. Communis. Ratio eſt; quia in dicta materia, non item in aliis ſubjecti ſunt puberes parentum vel tutorum poteſtati, quæ ſola facultatem præbet diſpenſandi, juxta dicta *n. 8.* Hinc quamvis poſſit pater vel tutor irritare puberis votum peregrinationes longinquas inſtituendi, tota die meditandi, vel orandi &c. non tamen poteſt ejuſdem irritare votum perpetuæ caſtitatis, ingrediendi Religionem &c. *arg. can. Puella 2. cauſ. 20. q. 2.*

17 Infertur III. Quod maritus quoque irritare poſſit uxoris vota illa, quæ ratione materiæ eidem præjudicant, vel in debito conjugali, vel in re domeſtica. Communis ac certa, cum Gloſſa *in cap. Ex multa §. In tanta, h. t. arg. can. quod Deo 4. cauſ. 33. q. 5. & can. ſi tu abſtines 24. cauſ. 27. quæſt. 2.* Ratio eſt; quia uxor ſubjecta eſt poteſtati viri in debito conjugali; ſicut etiam in iis, quæ bonam gubernationem familiæ, & rerum familiæ adminiſtrationem concernunt; juxta illud ad Epheſ. 5. *Mulieres viris ſuis ſubjectæ ſint ſicut Domino.* Concordat c. *Mulierem 17. & can. Adam. 8. cau. 33. q. 5.* In aliis vero materiis vir vota uxoris irritare nequit, ut cum communiori, ac probabiliori docet Suarez *l. 6. de Voto, cap. 4.* Innocentius *in c. Scripturæ, de Voto.* Layman *l. 4. tr. 4. cap. 7. n. 12.* Sporer *tract. 3. In ſecundum præceptum Decal. cap. 3. n. 27.* contra Abbatem *in cit. c. Scripturæ h. t. n. 8.* & alios. Ratio eſt quia nullo Jure probari poteſt, quod uxor ſimpliciter, & abſolute in omnibus ſubjecta ſit viru,

go, uti subditus Religiosus Prælato suo, & impuberes parentibus, aut tutoribus: sed tantum in iis, quæ concernunt, & tangunt vinculum, & jura matrimonii, uti bene observant DD. citati.

18 Colliges, quod licite possit vir irritare uxoris votum continentiæ multorum jejuniorum, mortificationum corporalium, longarum peregrinationum, excessivarum eleemosynarum, nimis copiosarum precum; & similium; non tamen possit irritare illius votum dandi eleemosynas moderatas, præsertim de bonis paraphernis, moderatarum orationum, vitandi certum peccatum, vel peccati periculum, vel alterius devotionis non præjudiciosæ administrationi familiæ &c.

19 Porro sicut vir potest irritare vota uxoris, ita & uxor irritare potest mariti vota, quæ vinculo & juribus matrimonii, bonoque administrationi familiæ sunt præjudiciosa *arg. c. ex multa, §. In tantum* h. t. ubi solum excipitur votum viri peregrinandi Jerosolymam in subsidium Terræ S. uti bene idem advertit Glossa, *V. Viri præter uxorem*. Exceptio autem unius firmat Regulam in contrarium, per vulgaria. Ratio autem est; quia etiam in his uxor suo modo habet potestatem in virum, juxta illud D. Pauli 1. *ad Corint. 7. Vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier*. Sporer *l. c. n.* 28.

20 Quæritur IV. Quid sit Dispensatio voti, ex quibus causis, & a quo fieri possit? Resp. I. *Dispensatio votorum* est ablatio, seu remissio totalis obligationis eorum ob justum & rationabilem causam facta ab habente spiritualem jurisdictionem in personam voventis. Ita in re communis ac certa. Dicitur *ablatio obligationis* loco generis. Additur *ob justam & rationabilem causam*: quia, uti in Theologia nostra Morali *tract. 2. dist. 4. n. 21. & tract. 6. dist. 3. nu.* 49. cum communi aliorum jam diximus, & tenent teste Sporer omnes Doctores, dispensatio etiam a Pontifice, & multo magis ab alio sine justa & rationabili causa facta in votis non tantum illicita, sed & etiam invalida est. Ratio est; quia abest seu deest potestas sive jurisdictio dispensandi, nulla enim potestas seu jurisdictio dispensandi in lege Superioris (qualis est potestas dispensandi in votis, utpote quæ lege Dei, qui est superior quovis etiam Pontifice) a Legislatore datur, vel data censetur, nisi justa & rationabili ex causa; cum potestas in lege Superioris, Dei v. g. dispensandi, Ecclesiæ data sit *in ædificationem, & non in destructionem*, ut dicit Apostolus 2. *ad Corinth.* 5. ubi autem abest conditio, sub qua datur dispensandi potestas, deficit ipsa potestas, consequenter & ipsa dispensatio, *arg. l. si quis sub conditione, ff. si quis omissa causa*.

21 Ex hoc bene advertere debeat illi, qui ex Privilegiis potestatem dispensandi in votis habent; ne scilicet sine justa, & rationabili causa dispensent, siquidem quævis dispensatio hujusmodi non tantum illicita, sed & invalida foret. Idem est in quavis dispensatione legis Superioris, ut si subinde Reverendissimi Ordinarii ex speciali privilegio in certis legibus Ecclesiasticis dispensandi potestatem habent: semper enim illicite & invalide agunt, quoties sine vera, & rationabili causa dispensant, uti etiam meminimus in Nostra Theologia Morali *cit. tr. 2. dist. 4. n.* 21. Idipsum quoque advertere habent illi, qui vel a Pontifice, vel ab Ordinariis dispensationes votorum impetrant, ne videlicet sine justa causa eam sollicitent; quia illicita semper, & invalida esset dispensatio sine vera & justa causa obtenta. Et in hoc differt *Dispensatio ab irritatione voti*, hæc enim, cum nomine, & authoritate propria & non aliena fiat, valida erit, etsi nulla rationabili causa votum irritandi adsit juxta dicta *n.* 8. Non sic *Dispensatio*, utpote quæ nomine alterius, & quidem Superioris, potestatem sine causa dispensandi nunquam dantis fit.

22 Resp. II. Causæ justæ dispensandi in votis sunt potissimum quatuor, ad quas cæteræ commode reduci possunt. *Prima* est imperfectio actus, ac imperfecta deliberatio; ratione cujus dispensari potest in votis illorum, qui ea in tenera ætate, præsertim ante pubertatem emittunt, *c. 2. h. t.* Idem qui in ira, metu, mœrore, tristitia, aut alia mentis perturbatione oppressi voverunt.

23 *Secunda* causa dispensandi est notabilis, & valde magna exequendi votum difficultas, non tantum ea, quæ prius incognita supervenit, sed etiam quæ prius jam fuit prævisa, eo quod semper longe difficilior appareat res, dum illius instat executio, quam dum a longo prævidetur, unde merito ad propositum exclamat Tamburinus *lib. 3. in Decalog. c. 16. §. 3. n. 18.* O quoties dum mente & cogitatione tantum prælamur, in quæcunque magna assurgimus, in quæcunque pericula ruimus, ad quorum tamen primum occursum trepidamus & terga etiam volentes vertimus. Ratio est quia ut bene advertit Sanch. *lib. 4. Mor. c. 45. n. 41.* hoc valde consentaneum est benignitati Dei, præsertim cum ob nimiam difficultatem frequens periculum transgressionis sit. Abbas *in c. non est n. 6. h. t.*

Tertia causa est damnum spirituale, corporale, vel temporale occasione voti proveniens. Sic dispensatur in voto castitatis, si vovens ex naturæ fragili ato sæpe labatur; tali enim in casu votum esset ruina spiritualis labentem duplici semper peccato gravans: item dispensatur cum eo, qui ratione votis multis cruciatur scrupulis, & anxietatibus; item cum illo, qui ex observatione voti patitur damnum in sanitate corporis: vel si ei deve aut suis inde emergat notabile damnum in bonis fortunæ, ut fit, si mediocris fortunæ, vel communis Civis vovet longas peregrinationes, copiosas eleemosynas, austera jejunia, aut alias indiscretas corporis mortificationes, *arg. c. 1. & Magna h. t.* Ratio est, quæ supra. 24

Quarta causa est bonum commune præsertim Ecclesiæ, vel Reipublicæ; sic dispensatur in tribus votis Religionis vel etiam voto castitatis ratione Ordinum Majorum tacite emisso, ut possit, qui unicus hæres est Regni, aut Provinciæ, nubere, si prævidetur ita proficuum esse Reipublicæ, quæ alias ob successionem bellis concuteretur, aut aliis perturbationibus *arg. cit. c. magnæ & c. ex multa h. t.* Ratio est; quia bonum commune præferendum est privato. Ita de causis dispensandi in votis communiter Theologi, quos vide, præsertim Sanchez *lib. 4. Moral. disp. 45.* Suarez *l. 6. de Voto c. 17.* Layman *l. 4. tr. 4. c. 8. n. 5.* Sporer *loc. c. n. 39.* & Canonistas *in c. 1. 2. item c. magnæ 7. & c. ex multa 9. h. t.* vide etiam quæ de his causis diximus in nostra Theologia Morali, *loc. cit.* Dicitur etiam in definitione Dispensationis votorum, *ab habente spiritualem jurisdictionem in personam voventis*; hinc ad tertiam quæsiti partem, de iis, qui dispensare possunt. 25

Resp. III. Summus Pontifex habet a Deo potestatem ac jurisdictionem, ex justa ac rationabili causa dispensandi in quovis voto tam simplici, quam solemni. Una nimis ac certa. Patetque ex perpetua praxi, & traditione Ecclesiæ, nec non ex illis verbi Christi, *Matth. 16. & 18.* ibi: *Tibi dabo claves Regni Cœlorum; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis*. 26

Resp. IV. Etiam Episcopi Jure Ordinario habent potestatem dispensandi in cunctis votis suorum subditorum, iis solis exceptis, quorum dispensationem specialiter sibi reservat Summus Pontifex. Rursus communis ac certa; *arg. c. 1. h. t.* Ratio est; quia Episcopi succedunt Apostolis; quibus dictum est Matth. 8. *Quæcunque alligaveritis, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis*. Verum sicut Apostolorum potestas fuit subordinata potestati D. Petri tanquam Vicarii Christi, & Capitis visibilis totius Ecclesiæ, ita potestas Episcoporum subordinata est summo Pontifici, tanquam Successori Petri, qui proin potestatem Episcoporum in actu secundo restringere potest, & actu restrinxit, servando sibi dispensationem certorum votorum, de quibus Conclusio sequens. 27

Resp. V. Vota soli Pontifici reservata sunt quinque, videlicet. I. Votum castitatis perpetuæ. II. Vota Religionis ab Ecclesia approbatæ. III. Votum peregrinandi Hierosolymam ad S. Sepulchrum. IV. Votum peregrinandi Romanam ad limina Apostolorum Petri & Pauli. V. Votum peregrinandi Compostellam ad S. Jacobum. Sanchez *l. 4. Moral. c. 20. n. 6.* cum communissima aliorum, *arg. Extravag. Etsi Domini 5. de Pœnit. & Remiss.* ubi sub Excommunicatione prohibetur; ne quis sine speciali licentia Summi Pontificis in aliquo dictorum votorum dispenset. Verum quia hæc reservatio est præjudiciosa juri Ordinario Episcoporum, ideo tanquam odiosa stricte interpretanda erit juxta Communissimam, *arg. c. Odia de R. J. in 6.* consequenter tantummodo intelligenda de votis proprie dictis, perfectis, absolutis, determinatis, & quidem præcise quoad substantiam, non item quoad qualitates, vel circumstantias eorum. 28

Infer-

29 Infertur I. Non esse votum reservatum, si ut sæpe fit, puella v. g. non Deo, sed B. V. Mariæ, vel Sancto alicui promittit perpetuam castitatem, sine reflexione obligandi se Deo. Ratio est, quia non est votum propriè dictum, utpote quod est promissio facta Deo, Gobat *de Votis casu* 1. *n.* 21. Sporer *l. c. n.* 58. Aliud foret, si specialiter in honorem B. V. Mariæ voveret Deo.

30 Infertur II. Non esse vota reservata, quæ fiunt ex metu etiam levi injustè incusso (ex gravi enim metu emissa vota non indigent dispensatione, sed per se irrita sunt) Sanchez *l. 4. Moral. cap.* 40. *n.* 30. Navarrus *cap.* 12. *n.* 59. Layman *loc. cit. n.* 10. Sporer *loc. c. nu.* 59. Angelus *V. Votum* 4. *nu.* 9. *arg. c. Veniens* 9. *qui Clerici, & voventes.* Ratio est; tum quia tale votum non est omnino perfectum, utpote quod vovens principaliter non emisit amore virtutis, nec principali intentione obsequium præstandi Deo; sed id evitandi & declinandi, quod timuit; tum quia Pontifex non censetur per reservationes suas fovere iniquitates & injuriam aliorum, quod tamen foret, si votum ex metu injustè incusso emissum reservaret.

31 Infertur III. Non esse vota reservata pœnalia, seu sub pœna; v. g. si quis dicat, *si iterum lusero, promitto perpetuam castitatem; vel, si iterum fornicatus fuero, voveo Religionem,* Sanchez *loc. c. n.* 9. Sporer *loc. c. n.* 62. Miranda *t.* 1. *q.* 48. *a.* 6. Laym. *l.* 4. *tr.* 4. *c.* 8. *n.* 9. & iuris communis aliorum: quibus etiam in Theologia nostra Morali *tr.* 6. *diss.* 3. *n.* 46. adhæsimus. Ratio est; quia etiam vota non sunt omnino perfecta, cum non fiant amore virtutis, seu materiæ promissæ, sed magis cum animi aversione, aut timore obligationis contrahendæ mens retrahatur ab alio crimine. Quod, si tamen fieret in pœnam criminis jam commissi, v. g. si quis ita voveret, *quia toties fornicatus sum, voveo perpetuam castitatem,* utique esse reservatum, uti bene notat Sanchez *l. c. n.* 38.

32 Infertur IV. Non esse reservata vota facta sub conditione de futuro; v. g. *Voveo perpetuam castitatem, si sanitati restituar; si pater meus convaluerit: si ab hoc periculo, vel tribulatione eripiar;* vel *si hoc aut illud officium obtinuero, &c.* Et quidem ante conditionem non esse tale votum reservatum: consequenter in eo Episcopum dispensare posse, ferè conveniunt DD. An verò etiam post impletam conditionem, sit à reservatione immune, consequenter per Episcopum dispensabile, aliqua est controversia: Layman siquidem *loc. cit. n.* 10. Herinca *disp.* 4. *de Voto q.* 6. *n.* 6. cum communiori aliorum, quos secuti sumus in Theologia nostra Morali *l. c.* docent, post impletam conditionem esse reservatum, eo quod votum conditionatum; sicut quivis alius contractus, conditione impleta transit in absolutum, *l. Potior ff. qui potiores pignore.*

33 Econtra Sanchez *loc. c. n.* 98. citans Antonium Gomez in Bullam Cruciatæ *clausula* 10. *n.* 99. Toledo *lib.* 4. *Summæ cap.* 18. *n.* 11. Ledesma; Sayr. & alii docent, etiam post impletam conditionem non esse reservata: eandem probabilem, ac in praxi tutam censent Sporer *loc. cit. n.* 66. estque teste Gomez frequentissima praxi virorum sapientissimorum recepta: quam & nos, si non probabiliorem, certè in praxi tutissimam æstimamus, non obstante, quod in Theologia nostra Morali *loc. c.* priorem sententiam probabiliorem reputaverimus. Ratio est; quia reverà etiam talia vota non sunt perfecta; cum principaliter nec amore virtutis, nec amore obsequium præstandi Deo, fiant, sed desiderio vel affectu aliquid obtinendi, vel ut quis ab hoc vel illo liberetur: ut consideranti patet. Confirmatur; Ob eandem rationem vota metu levi injustè incusso emissa, & vota pœnalia, etiam post impletam conditionem non sunt reservata juxta ipsos Adversarios; uti videre est apud Layman *l. c.* ergo ob eandem rationem nec vota conditionata erunt reservata; cum *ubi eadem est ratio, eadem sit juris dispositio* per vulgaria. Confirmatur ulterius. Votum pœnale est magis perfectum, quam votum sub alia conditione, v. g. conservandæ sanitatis; ergo si illud post impletam conditionem, reservationis expers est, etiam hoc erit, consequenter ab Episcopo dispensari poterit; quia *ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur, c. ex parte* 27. *de Decim.* Antecedens patet, quamvis enim ut bene avertit Layman *loc. cit.* votum pœnale principaliter non fiat amore virtutis promissæ, utpote a quo vovens aversionem habet, si tamen ordinariè principaliter amore alterius virtutis, & odio vitii certi, sicque jam principaliter intentione placendi Deo, eumque non offendendi, uti patet in eo, qui vovet perpetuam castitatem, si adhuc semel fornicatus fuerit. Cum econtra vota sub alia conditione ordinariè nec amore virtutis promissæ, nec alterius virtutis fiant, sed amore consequendi aliquid temporale, vel naturale bonum, v. g. sanitatem, officium aliquod &c. vel declinandi temporale malum, persecutionem v. g. vel aliam crucem, sicque valdè imperfectè; ergo.

34 Nec obstat, quod vota conditionata post adimpletam conditionem transeant in absoluta. Nam contra est: tum quod etiam vota pœnalia impleta conditione transeant in absoluta, & tamen juxta Adversarios non sint reservata. Tum quia quantumvis fiant absoluta, tamen semper adhuc maneant imperfecta ex prima radice, utpote non amore virtutis, nec intentione placendi Deo, sed amore boni temporalis aut naturalis principaliter emissa.

35 Infertur V. Non esse reservatum votum castitatis temporalis: v. g. ad 30. annos, nec votum non nubendi, nec votum non petendi debitum conjugale, nec votum non fornicandi; vel mulierem non tangendi. Ratio est; quia per votum castitatis reservatum intelligitur sola castitas perfecta, & perpetua, *arg. c. odia, de R. J. in* 6. & tenent Doctores communiter, simulque inferunt, etiam servandi virginitatem *die Jungfrauschafft* non esse reservatum, utpote quod semel violatum, amplius servari nequit, & castitas violari possit, v. g. Morosa complacentia, absque hoc quod violetur virginalis integritas, nempe corporalis. Notandum tamen, quod multi simplices inter virginitatem & castitatem non distinguant: hinc ante dispensationem mens eorum ac intentio erit exploranda.

36 Infertur VI. Non esse reservatas & qualitates & circumstantias votorum alias reservatorum: ut si quis voveat pedester peregrinandi Romam; vel voveat strictiorem Religionem, potest Episcopus dispensare, ut ille certa vehatur, & iste Religionem mitiorem intret. Herincx *disp.* 4. *de voto quæst.* 6. Sporer *loc. c. n.* 67. & communis aliorum. Ratio est; quia sola substantia voti censetur reservata; *arg. cit. c. odia de R. J. in* 6.

37 Resp. VII. Potest Episcopus dispensare in votis verè reservatis, v. g. perpetuæ castitatis, quando adest impedimentum adeundi Summum Pontificem, vel non est facilius aditus ad eum ob paupertatem, vel aliam causam, & gravis urget necessitas maturandi dispensationem. Sanchez *l.* 8. *Moral. disp.* 9. *n.* 22. Rodriguez *Tom.* 1. *q. regul. quæst.* 93. *art.* 6. Sylvester *vers. Votum*, 4. *quæst.* 4. Navarrus *in Manual. c.* 12. *n.* 76. Layman *l.* 4. *tract.* 4. *c.* 8. *n.* 16. Sporer *tract.* 3. *in* 2. *Præceptum Decalog. c.* 3. *n.* 71. & communissima aliorum. Ratio desumitur ex epikeia, seu rationabiliter præsumpta mente Pontificis: nam jure optimo præsumi potest, eum nolle in tali casu votum esse reservatum, sed esse contentum, si urgente gravi necessitate recurratur ad loci Ordinarium, ne alias animæ laqueis irretitæ in tanto versentur periculo.

38 Hujusmodi autem causæ graves urgentes possunt esse variæ. Et quidem I. Si in perpetuo voto castitatis est periculum incontinentiæ, ob quod in dicto voto cæteroquin reservato dispensare potest Episcopus, si ex mora adeundi, dictum periculum reverà subsistit, prout notant citati DD. præsertim Sanchez *l. c. n.* 22. quia in tali casu verè dici potest, quod ad propositum facilis non sit aditus ad Papam. II. Quando urget periculum scandali, aut alterius gravis mali. III. Quando contrahendum matrimonium differri nequit sine gravi sponsi, vel sponsæ, vel eorum familiæ dedecore; si puella deflorata, prolesque nascenda infamanda sit; maximè si sponsus, aut alias delinquens sit mortì jam proximus, & nisi gravidam ducat, nascendæ sint proles illegitimæ, vel oriantur graves discordiæ inter cognatos. Doctores citati, præcipuè Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 40. Circa dispensationem tamen in voto castitatis, quatenus est impedimentum matrimonium impediens intellige, si votum est occultum, uti ipse fatetur Sanchez, & magis dicemus *l.* 4. *Sponsal. & Matrim. arg. Concil. Trid. Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.*

39 Resp. VIII. Omnes Confessarii Ordinum Mendicantium possunt dispensare in iis votis, in quibus jure ordinario dispensare possunt Episcopi, consequenter in omnibus

bus & singulis, exceptis quinque reservatis Summo Pontifici, *n. 28.* enarratis, immo etiam in his casu quo ex aliqua causa non sunt reservata, juxta dicta a *n.* 28. Herincx *loc. cit. n. 65.* Sannig. *h. t. c. 45. nu. 8.* Sporer *in 2. Praeceptum Decalog. c. 3. sect. 3. n. 54.* Sanchez *lib. 4. Moral. c. 43. n. 2.* & communis aliorum tam TT. quam Canonistarum. Patetq; clare ex pluribus privilegiis Summorum Pontificum, ut Innocentii VIII. Eugenii IV. Martini V. Pauli III. Gregorii XIII. ut videre est in compendiis privilegiorum, Dominicanorum, Minorum, Carmelitarum, & Societatis Jesu. Amplia, etsi quorundam votorum reservationem specialiter sibi reservarit loci Ordinarius, uti expresse sonant privilegia; licet enim non possint Regulares absolvere a casibus Episcopo reservatis juxta novissimum Decretum Alexandri VII. contrariam sententiam damnantis, possunt tamen dispensare in votis eidem reservatis; cum longe aliud sit dispensare in votis, quam absolvere a peccatis. Laym. *lib. 4. tract. 4. cap. 8. n. 17.*

40 Limitant tamen Doctores aliqui conclusionem in illo casu, quo Episcopus in voto alias revera reservato dispensat urgente gravi necessitate, juxta dicta *n.* 28. quia, ajunt, confessarii Mendicantium vi privilegiorum tantum dispensare possunt in iis votis, in quibus Episcopi non possunt jure ordinario, non item in iis, in quibus Episcopus dispensare potest solo jure extraordinario, vel delegato, uti est in proposito. Verum alii ut Herincx *loc. cit. nu. 69.* Cronsers *in cap. 7. Regul. S. Francis. Lect. 29.* Basseus & alii apud citatum Herincx rejiciunt hanc limitationem, quorum opinio omnino probabilis pro foro interno videtur, uti sequenti argumento patet. Juxta communem etiam Adversariorum possunt Confessarii Mendicantes dispensare in omnibus votis, in quibus jure ordinario dispensare potest Episcopus; atqui hic potest urgente necessitate dispensare in votis alias reservatis: ergo. Majorem concedunt Adversarii, Patetque clare ex Privilegiis. Minor probatur: quia Episcopus urgente necessitate vel dispensat ratione Officii, vel ideo, quod tali casu votum non censeatur reservatum, juxta dicta *nn.* 37. vel vi universalis consuetudinis, per quam constat, Episcopos urgente necessitate posse dispensare: quocunque tandem modo dispenset; jure ordinario dispensat: & quidem si *primo & secundo* modo; non est dubium: si *tertio* modo, vi consuetudinis nempe, inde patet; quia consuetudo dat Jurisdictionem ordinariam prout pluribus demonstrat Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 1.* & diximus *in l. 1. Decret. tit. 29. de Offic. & potest. Judicis Delegat. n. 11. arg. l. More majorum & l. & quia ff. de Jurisdict. omnium.*

41 Confirmatur: Jurisdictio & potestas, qua Episcopi urgente necessitate in votis dispensant, non est delegata, ergo ordinaria. Probatur Ant. Jurisdictio delegata est, quæ nec ex lege, nec ratione Officii, nec ex consuetudine, sed ex speciali commissione alterius competit: uti cum communi dictum est *cit. lib. 1. Decr. tit. 29. de offic. & potest. Jud. Deleg. n. 12.* atqui nullibi in toto jure hæc specialis commissio Episcopis tanquam delegatis facta ostendi potest; ergo, cum nihilominus dispensent jurisdictione seu jure ordinario dispensare censendi sunt. Hinc etiam minus recte hæc Episcoporum potestas vel jurisdictio dicitur extraordinaria, ex eo, quod sit circa casus non ordinarie, sed extraordinarie contingentes; cum etiam circa hoc detur revera potestas ordinaria: sicut in proposito, ubi in præfatis casibus extraordinariis Episcopus habet dispensandi potestatem ordinariam ratione Officii, vel consuetudinis, vel quia non sunt reservati. Et per hæc patet ad fundamentum Adversariorum.

42 Infertur, quod Regulares dispensare possint non tantum in omnibus casibus, in quibus vota cæteroquin reservata, talia non sunt, vel cessant esse talia, juxta dicta *n.* 29. sed etiam in votis vere reservatis, v. g. in voto perpetuæ castitatis, quando ex mora adeundi Pontificem prudenter timetur periculum incontinentiæ, gravis scandali, aut alterius gravis mali: item si urget necessitas maturandi matrimonium juxta dicta *n.* 38. Quod ultimum tamen de dispensatione, urgente necessitate, intellige pro foro interno; quia pro foro externo neutiquam practicanda a Regularibus est hæc doctrina, præsertim cum juxta communem nec Episcopus in voto castitatis ad contrahendum matrimonium dispensare valeat pro foro externo, sive si votum tanquam impedimentum est publicum, uti magis dicetur infra *lib.* 4.

Quæritur V. Quid sit Commutatio voti, & a quo fieri possit? Resp. I. *Commutatio voti est translatio obligationis a materia voti prius facti, in aliam materiam priori subrogandam.* Ita in re communis ac certa, *arg. c. 1. 4. & aliis hoc t.* patetque ex terminis; sic fit *Commutatio*, si Confessarius mutat pœnitentis votum peregrinandi, in votum jejunandi. Potest autem fieri talis *Commutatio* vel in opus melius, vel æquale, vel minus bonum, ut statim patebit. 43

Resp. II. *Commutatio voti* in opus evidenter melius a quovis, etiam ipso vovente, & quidem propria authoritate absque ulla causa fieri potest. Sanchez *lib. 4. Mor. cap. 49.* Navarrus *cap. 12. n. 75.* Layman *loc. cit. n. 19.* Covarruvias *de Pact. p. 1. §. 3. n. 4.* Sporer *loc. cit. Sect. 4. n. 1.* cum communi, & hodie receptissima aliorum contra D. Thomam *4. dist. 38. q. 1. art. 4.* Jo: Andream *in cap. Pervenit de Jurejur.* & ibi Abbatem, & alios volentes requiri Superioris auctoritatem. Probatur autem Conclusio nostra ex *cap. Scripturæ 4. h. t.* ibi: *Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur observantiam commutare.* Ratio datur *c. 3. de Jurejur.* illis verbis: *non enim propositum aut promissum infringit qui in melius illud mutat*: ubi: ut vides, nulla requiritur authoritas Superioris, aut justa alia causa. Limita Conclusionem in quinque votis reservatis Papæ, utpote quæ sine authoritate Pontificis etiam in melius commutari nequeunt per dicta superius, nisi in Professionem Religiosam *arg. cit. c. 4. h. t.* 44

Resp. III. *Commutatio voti* in opus æquale, vel minus bonum arbitrio voventis fieri nequit, sed fieri debet authoritate Papæ, Episcopi, vel alterius jurisdictionem habentis. Sanchez *loc. cit. n. 19.* & communior aliorum, *arg. c. 1. h. t.* ulteriorem probationem vide in Theologia nostra Morali *loc. cit. n. 34.* apud Theologos passim. 45

Resp. IV. Quicunque habet potestatem dispensandi in votis, habet etiam potestatem eadem commutandi, non tamen econtra. Communis ac certa. Ratio patet: nam *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus c. cui 53. de R. J. in 6.* atqui plus est *Dispensatio* in voto, quam *Commutatio*; cum per illam obligatio penitus tollatur, per istam vero tantum in aliam transferatur: ergo. Infertur proin, quod Papa in omnibus, Episcopus vero, & Regulares mendicantes in cunctis (exceptis quinque reservatis, nisi urgeat necessitas: juxta dicta *n. 38.*) votis *Commutationem* facere possint, nisi in favorem tertii facta sint, juxta dicenda infra *n. 51.* 46

Reliqua de *Commutatione voti* vide apud Theologos citatos, & citandos infra. Solummodo breviter hic notandum, quod licet *Commutatio voti* fiat in opus æquale, vel minus, adesse etiam debeat aliqua causa, saltem ut licite fiat, *arg. c. 1. h. t.* & ibi Doctores; tamen tanta non requiratur causa, quanta ad *Dispensationem*, sed sufficiat minor. Et quidem ad commutandum votum in opus æquale, vel quasi æquale vel notabiliter minus, sufficit quævis causa rationabilis etiam sola v. g. major voventis propensio, seu devotio in aliud opus: item utilitas, & consolatio ipsius voventis: ut proin raro desit causa sufficiens ad commutandum votum in æquale, vel quasi æquale, juxta communem Doctorum apud Sporer *loc. cit. n. 118.* Lessium *lib. 2. cap. 40. n. 109.* Dianam *p. 1. tr. 11. resolut. 49.* Tamburinum, & alios. Ad commutandum vero idem in opus notabiliter minus, major requiritur causa: qualis est gravis difficultas in exequendo: voventis fragilitas aut periculum labendi, anxietas, & scrupulositas ex voto proveniens, & universaliter omnes illæ causæ quas supra ad dispensandum sufficere diximus, etsi in eodem genere tam magnæ & graves non sint, ac requirentur ad Dispensationem. Sporer *loc. cit.* & alii. Ratio est; quia *Dispensatio voti* est totalis, *Commutatio* vero tantum partialis extinctio obligationis, consequenter hæc minorem, quam illa causam exigit.

Notandum II. In emergenti casu votorum, non debere dispensari, quamdiu *Commutatione voti* sufficere videtur, ad amovendam causam, ob quam ratione voti, auxilium & consolationem quærit vovens, *arg. c. 1. h. t.* Dein quando fit *Commutatio*, debet, quantum possibile est, 48

fieri

fieri in opus aliud æquale, vel quasi æquale, id est, non notabiliter minus, nisi circumstantiæ, & causæ graves, aliud exigant: ubi tria præcipue attendere debet *Commutans*, videlicet, *quid liceat secundum æquitatem; quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundũ utilitatem*, uti ait Pontifex *c. Magnæ 7. h. t.* Ulterius attendere debet, ut nisi circumstantiæ & causæ aliud exigant, votum reale commutet in aliud reale: personale in personale, mixtum in mixtum &c. vide Doctores citatos.

49 Quæritur VI. An etiam, & a quo fieri possit *Irritatio, Dispensatio, & Commutatio votorum* in favorem tertii, v.g. Ecclesiæ, Monasterii, Pauperis emissorum? Resp. I. Antequam acceptentur hæc vota ab illis, in quorum favorem emittuntur, idem est discurrendum de illis, ac aliis. Communis ac recepta sententia. Ratio est; quia ante acceptationem nulli acquiritur jus, hoc autem absente non est disparitas inter hæc & alia vota.

50 Resp. II. Vota in favorem tertii emissa etiam acceptata, eodem modo & ab iis irritari possunt, quo modo, & a quibus alia irritantur. Layman *lib. 4. tr. 4. c. 8. n. 21.* Miranda *T. 1. q. 48. ar. 4.* Sylvester *V. Votum 4. q. 7.* Navarr. *c. 12. n. 78.* & communis aliorum. Ratio est; quia vota emissa ab iis, qui sub aliorum potestate existunt, semper habent tacite imbibitam illam conditionem, *Nisi is, sub cujus potestate existit, v. g. pater, tutor, maritus &c. Prælatus contradicat*, juxta dicta supra *n. 8.* qua contradictione tanquam conditione eveniente, per se utique evanescit, vel saltem irritari potest votum.

51 Resp. III. Vota in favorem tertii emissa & acceptata, ordinarie nec dispensari, nec commutari possunt absque consensu illius, vel illorum, in quorum favorem facta sunt. Sanchez *lib. 4. Moral. Disp. 41. n. 15. & 18.* Sporer *loc. cit. n. 102.* cum Communi. Ratio patet; quia promissio acceptata cadit in debitum, paritque promissario jus, per vulgaria: quo jure invitus spoliari nequit.

52 Dixi, *Ordinarie*, nam limitatur Conclusio. I. In casu quo bonum commune aliud exigit: quia tunc integrum est Pontifici privatum jure suo privare, cum bonum privatum semper cedere debeat bono communi. Sanchez, & Laym. *l. c.* II. Si fit quidem in favorem tertii, sed non propter favorem illius, sed principaliter ob honorem, & cultum Dei, v. g. vovet quis ita: *Domine Deus promitto, vel voveo, quod ad tuum honorem velim hunc pauperem sustentare; illam Ecclesiam ornare &c.* Sanchez *l. c. n. 6.* Sporer *l. c. n. 172.* Fagundez *t. 1. in Decal. lib. 2. c. 29.* Sylvester *loc. cit.* & satis communis aliorum. Ratio est: quia cum hæc vota principaliter fiant ob honorem Dei, solus Deus creditor est: Ecclesia vero vel pauper tantum materia, circa quam cultus Dei exhibendus, consequenter ad dispensandum vel commutandum solus sufficit Dei, & Prælatorum ejus vices gerentium consensus, uti in aliis votis. Accedit, quod in tali voto honor & cultus Dei sit finis principalis, utilitas tertii vero solum secundarius, si nempe major Dei cultus ex *Dispensatione* vel *Commutatione voti* consurgit; ergo hic propter illum cedere debet, ut accessorius, prout fit, si fiat *Commutatio*, ut magis egens sustentetur, vel Ecclesia magis indigens ornetur. Aliud foret, si votum seu promissio fieret simul tertio & Deo, uti bene advertit Sanchez *loc. cit. n. 18.* Reliqua de votis vide apud Theologos jam citatos, præsertim Sanchez *toto l. 4. Moral. per totum* in 56. Disputationibus consistentia, ubi nihil intactum relinquit, Sporer *tract. 3. in 2. Præceptum Decalog. cap. 2. per totum*, ubi more suo pulcherrima pro praxi affert. Layman *lib. 4. tract. 4.* Summistas *V. Votum*, & alios Doctores passim, cum via sit, qui votorum materiam non bene examinet. Vide etiam, quæ diximus in Theologia nostra Morali *tract. 6. dist. 3. de voto.*

TITULUS XXXV.

De Statu Monacorum, & Canonicorum Regularium.

1 De materia hujus Tituli multum non dicetur.

1 QUandoquidem in hoc Titulo plura statuuntur, Monachos, & Canonicos Regulares specialiter concernentia, quæ partim per consuetudinem, partim per privilegia, partim per statuta particularia fuere immutata, multa de materia hujus Tituli dicere non expedit, præsertim cum ea, quæ de Jure communi adhuc vigent *in tit. de regularibus*, jam fuerint examinata, ubi etiam de quidditate Status Regularium ut sic, & Monachorum, atque Canonicorum Regularium egimus, naturam eorum, & differentias inter eosdem declarando. Hinc aliqua tantum quæ ibi desiderantur, hic afferemus, præcipue de peculio Religiosorum & Clausura eorum, utpote de quo specialiter *c. 2. 4. & 6. h. t.* agitur.

§. I.

De Peculio, & Paupertate Religiosorum.

S U M M A R I U M.

2. *Peculium Regularium dupliciter sumitur.*
3 *Proprie tale Religiosi in privato habere non possunt.*
4 *Bene tamen improprie tale cum licentia superioris.*
5 *Si sint deputati officiales seu Administratores rerum Monasteriis; secus non, usque ad n. 16.*
6 *Redditus annui inter immobilia reputantur. Et n. seq.*
9 *Ususfructuarius est dominus fructuum, usq. ad n. 14.*
14 *Decreta Apostolica non recepta, an, & quamdiu obligent.*
15 *Communitas in Monasteriis ubi non regularis disciplina deficit.*
16 *Contra paupertatem peccat etiam ille, qui de licentia Superioris retinet superflua, vel superflue expendit.*
17 *Proprietarius tamen non est.*
18 *In dubio, an quid superfluum, vel inconveniens sit, statur judicio Superioris.*
19 *Qui sine licentia Superioris aliquid accipit, retinet, vel expendit, peccat contra paupertatem.*
20 *An, & quando sufficiat licentia præsumpta?*
21 *Proprietarii pœna, Et n. seq.*
23 *Quid juris de Legatis factis Religioso hac conditione, ut ad eum, & non Monasterium pertineat? usque ad n. 26.*

2 QUæritur I. An, & quomodo prohibitum sit, vel concessum Monachis, & aliis religiosis habere peculium, vel proprium? Ante responsionem notandum, *Peculium* ad propositum aliud esse proprie, aliud improprie tale. Per *peculium proprie tale* intelligitur patrimonium, vel bona propria alicujus, de quibus tamquam de re sibi propria pro libitu disponere potest habens illud. Per *Peculium* vero *improprie tale*, intelliguntur bona quoad administrationem & usum. Ita post Navarrum *in Commentar. can. Non dicatis 12. q. 1. n. 47.* Fagnanus *in cap. 2. h. t. n. 2.* Pirhing *eod. n. 5.* Hoc notato

3 Resp. I. Nullus Religiosus in particulari etiam cum licentia, ac dispensatione Superioris potest habere *peculium*, vel *proprium stricte tale*. Omnes, patetque passim ex Jure, præsertim ex *c. cum ad Monasterium, h. t.* ubi ad finem etiam ratio additur illis verbis: *Quia abdicatio proprietatis adeo est annexa regulæ Monachali, ut cõtra eam nec Summus Pontif. possit licentiam indulgere*: quamvis ex Monacho possit facere non Monachum, juxta dicta superius. Dicitur autem notanter *in particulari*; quia proprium in communi habere possunt omnes Religiosi exceptis Fratribus Minoribus Regulam ad litteram observantibus, textu expresso Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. c. 3.*

4 Resp. II. Possunt Religiosi cum licentia Superioris habere

habere *Peculium improprie tale*, seu administrationem *Peculii*, seu bonorum pro bono & utilitate Monasterii: sive, quod idem est; possunt Religiosi, a Superioribus desuper constituti Officiales & Administratores *Peculii*, seu bonorum Monasterii pro utilitate ejusdem, ita tamen, ut ad nutum sint amovibiles. Rursus Unanimis claris Juribus *c.* 2. *§. Qui vero h. t.* & Concil. Trid. *l. c. c.* 2. ibi; *Administratio autem bonorum Monasteriorum, aut Conventuum ad solos Officiales eorundem ad nutum Superiorum amovibiles pertineat.*

5 Resp. III. Nullus Religiosus (nisi sit Officialis, aut Administrator bonorum Monasterii pro utilitate ejusdem) etiam de licentia Superioris potest habere *Peculium immobile*, seu administrationem bonorum immobilium, nec annuos redditus, seu provisiones annuas etiamsi non sint superflui, & revocabiliter concedantur, expendendi interim in usus honestos & licitos pro utilitate vel necessitate, v. g. ipsius Religiosi. Ita latissime ac solidissime Fagnanus *in c.* 2. *hoc t.* & ibi Hostiensis, Jo: Andreas *V. Nisi ab Abbate*. Anchoran. *n.* 2. Felinus *in cap. cum M. de Consl.* & plures citati a Fagnano *l. c.* ubi ad finem recapitulando dicta, tenorem Conclusionis ponit, ac novissima Hyacint. Donatus *t.* 4. *tr.* 13. *q.* 50. ubi plures alios citat. Est autem contra Navarrum *de Statu Monach. consil.* 54. Rodesiquea *tom.* 2. *quæ* 125. *a.* 4. *& tom.* 3. *q.* 29. *a.* 10. Sanchez *lib.* 7. *Moral. cap.* 22. *a.* 11. Probatur conclusio *ex c. c.* 2. *h. t.* ubi Religiosis omne prohibetur *Peculium, nisi ab Abbate fuerit eis*, N. B. *pro injuncta administratione permissum*. Ubi notanda verba, *nisi eis pro injuncta administratione fuerit permissum*; per hæc siquidem verba innuitur, solis illis licitum esse *Peculium improprium*, qui circa temporalia administrationis Officium habent, quales sunt Cellarii, Eleemosynarii, Granarii, Vestiarii &c. non item alii temporalium administrationis Officium non habentes, etsi circa spiritualia sint Officiales, uti bene notant Doctores citati.

6 Probatur Conclusio ulterius ex Concil. Trid. *Sess.* 25. *de regul. c.* 2. ubi pro Conclusione statuitur: Non liceat deinceps Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere etiam ad usum fructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum, Monasteriorum, seu Conventuum ad solos Officiales eorumdem ad nutum Superiorum amovibiles pertineat. Ex quibus verbis plane evidenter apparet, quod etiam de licentia Superioris nullus præter Officiales, bonorum immobilium administrationem vel usum fructum eorum habere possit; ibi; *Non liceat superioribus concedere, & ad solos Officiales pertineat*. Idem est de redditibus & provisionibus annuis: eo quod *redditus annui inter immobilia censeantur a jure*, ut dicitur *Clem.* 1. *§. Cumque annui, de V. S.*

7 Nec dicas cum Navarro, & aliis per Concilium Tridentinum tantum prohiberi, ne Superiores *Peculium late sumptum* aliis præter Officiales concedant sine causa rationabili, vel ad usus profanos, aut illicitos, aut irrevocabiliter; non item prohiberi, quod eisdem concedant ex causa rationabili ad usus licitos, pro veris necessitatibus ipsius Regularis v. g. Nam contra est: tum quia Concilium indistincte loquitur, consequenter indistincte intelligi debeat, cum *ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debeamus*, per vulgaria: tum quia gratis tantum, & absque ullo fundamento ad proprium sensum interpretari videntur Adversarii textum Concilii. Nec enim valet, quod Navarrus adducit, videlicet, ut Concilium Tridentinum concordetur cum Concilio Lateranensi relato *c. c.* 2. *h. t.* quia uti ex *n.* 5. patet, & ad longum demonstrat Fagnanus *l. c.* Concilium Lateranense *c. c.* 2. *h. t.* relatum, non id, quod Adversarii, sed quod Conclusio nostra dicit, asserit. Tum quia ex hac interpretatione sequeretur, quod Officiales possent bona Monasterii ad usus superfluos, vel illicitos applicare cum Concilium *l. c.* Officialibus concedat, quod cæteris negat: ergo si cæteris solum negat administrationes bonorum ad usus illicitos, aut superfluos, hanc Officialibus concedit: nam exceptio unius firmat Regulam in aliis, *arg. c. Nonne* 5. *de præsum.*

8 Tum etiam quia contrarium novissime statutum habetur a Clemente VIII. in Constitutione, *Nullus omnino*, quæ est in Bullario Cherub. 9. dicti Pontificis & ab Urbano VIII. in sua Constitutione 28. Tom. 4. apud Cherub. in qua de novo renovatur constitutio Clementis VIII. ubi inter alia *§.* 2. ita habetur: *Neque Superioribus, quicunque illi sint, ullo pacto liceat* (N. B. ullo pacto) *fratribus, aut eorum alicubi bona stabilia, etiam ad usum fructum, vel usum, administrationem, aut commendam, etiam depositi aut custodiæ nomine concedere*; & infra: *Nulla quorumcunque superiorum dispensatio, nulla licentia* (N. B. nulla, nulla, ergo neq; ex justa causa ad usus licitos) *fratres excusare possit, quo minus culpæ & pœnæ &c. obnoxii sint; etiamsi N. B. Superiores asseverent, hujusmodi dispensationes aut licentias concedere posse, quibus in ea re fidem adhiberi, minime volumus.*

Probatur Conclusio etiam ratione: videlicet, quia Regularis non Officialis habens administrationem bonorum immobilium, aut redditum annuorum pro suo aut aliorum usu licito, censetur habere verum jus utendi & fruendi, verumque usum fructum, *L.* 1. *ff. de Usu fruct. & Quemadmodum*, estque usufructuarius saltem qualificatus, usufructuarius autem est dominus fructuum, *l. Arboribus, ff. eod.* ratione cujus Regularis æque incapax est usufructus ac proprietatis, *Clem. Exivi de V. S. §. Proinde*, Fagnanus *l. c. a.* 31. *&* 42. Secus est in Officiali administratore; quia hic est administrator in utilitatem Monasterii duntaxat, nec potest de fructibus illius dispensare, nisi in utilitatem ejusdem, cui omnia acquirit, & lucratur, & cui omnia sua opera debita, utpote cui se cum omnibus suis per Professionem tradidit, *arg. c. In præsentia de probat.* cum Concordantiis. 9

Probatur denique pluribus Declarationibus Cardinalium S. Concilii Interpretum editis contra Adversarios pro nostra Conclusione, quas vide apud Fagnan. *l. c.* Donatum *l. c.* Quaranta *V. Casus reservatus*. 10

Infertur: Omnes sequentes modos de jure peccaminosos esse, & contrarios paupertati. I. Si Novitius, vel Novitia in actu renuntiationis bonorum, vel in actu Professionis reservet sibi annuos redditus, seu annuam pensionem pro suis Religiosis necessitatibus, etiamsi licentia Superiorum id fiat. 11

II. Si parentes vel consanguinei alicujus Religiosi, titulo institutionis aut legati relinquant Monasterio bona immobilia, aut annuos redditus ea conditione, ut administrationem dictorum censuum annuorum, aut bonorum immobilium ex toto, vel ex parte relinquant certo Religioso, ut hic eos possit convertere in suos usus, aut necessitates. Idem est, si Religiosus ex pecuniis lectione, prædicatione, donatione, aut alio modo acquisitis similes census annuos pro suis necessitatibus vel a sæcularibus, vel a Monasterio comparet, dando eidem acquisitas pecunias hac conditione, ut singulis annis sibi aliquid certum detur pro parandis necessariis. Ita siquidem in casibus specificis declaravit sæpius Sacra Congregatio, uti videre est supracitatus Fagnanus *n.* 1. *& n.* 61. 12

Eodem loco *n.* 63. idem Fagnanus refert ad propositum & Aliam Declarationem illis verbis: Cum Archiepiscopus Urbini retulisset S. Congregationi, se non potuisse adducere Moniales cujusdam Monasterii ad suscipiendam exactam vitam communem; ideoque illis proposuisse, ut fieret communis arca, cujus clavis penes Abbatissam existeret, & intus aptarentur tot scriniola, quot essent Moniales, ita ut unaquæque haberet claviculam scrinioli sui, & in ea asservaret pecuniam ex laboritio, vel aliunde partem, quæ in ipsius tantum, & non in alterius necessitates erogari deberet arbitrio Abbatissæ. S. Congregatio hoc temperamentum ludricum existimavit, & repugnans *c.* 2. *h. t.* quod jubet, ut omnia Superiori tradantur, & Conventui incorporentur; adeoque mandavit Archiepiscopo, ut quandiu moniales communem vitam non susciperent, interdiceret illis receptionem puellarum ad habitum, & Professionem. 13

Nec dicas Decretum Trid. sicut & reliqua Decreta Pontificia allegata in tanto rigore non fuisse usu recepta, vel certe consuetudine contraria in plurimis Monasteriis præsertim Monialium abrogata. Nam contra est, quod non receptio decretorum Apostolicorum, & consuetudo illis contraria minime efficiant, quin adhuc obligent, nisi per tempus quadraginta annorum cum scientia & patientia Papæ fuerit continuata, uti vult Fagnanus *l. c. n.* 75. & late demonstrat *in tit. de Treg. & Pace n.* 31. vel saltem per decem annos, prout cum aliis docui- 14

mus *l. c. tit. 4. de Consuet. n.* 105. *&* 106. Ex quo inferunt aliqui, ut Pirbing. *h. t. n. 6.* in illis saltem Monasteriis sententiam Navarri, & aliorum subsistere, in quibus debito tempore viget consuetudo, quod videlicet Regulares etiam non Officiales de licentia Superiorum ex justa, & rationabili causa habeant administrationem bonorum immobilium, vel certos annuos redditus, vel provisiones pro suis necessitatibus religiosi, eo quod contrarium sit solum contra jus humanum Ecclesiasticum, contra quod licita & valida est consuetudo legitime introducta, *c. fin. de Consuetud.* Fagnan. *in c. c. 2. h. t. ad fin.* docet, nulla consuetudine, nulla probabilitate, nulloque alio prætextu Religiosum in hoc puncto excusari posse a peccato gravi.

15 Id fatentur omnes, miserum, ac infelix, minimeque regulare esse Monasterium illud, in quo perfecta Communitate non vigent, hujusmodi redditus ac provisiones annua regularibus non Officialibus admittuntur, eorumque administrationi relinquuntur. Suadent propterea omnes, hujusmodi consuetudines omnibus viribus eradicandas perfectamque Communitatem esse implantandam, etiam, imo vel maxime in Monasteriis monialium, non obstantibus quarundam querelis, lamentationibus, murmurationibus, & quæsitis rationibus. Certe S. Congregatio abominans similia Monasteria, sæpe jam stricte prohibuit, ne amplius recipiantur, vel admittantur Moniales in talia Monasteria, in quibus communem vitam, perfectamque Communitatem non servari, intellexit, uti videre est apud Fagnanum *l. c. n. 63. & seqq.*

16 Resp. IV. Quamvis Religiosi in particulari de licentia Superiorum habere & retinere valeant res mobiles sibi necessarias, iisque uti, ac etiam consumere vel expendere in usus licitos honestos, ac necessarios possint, tamen non obstante licentia Superiorum peccant, si habent, vel retinent res mobiles superfluas, aut pretiosas, eisque superflue utuntur, aut in usus illicitos, vel inhonestus aut superfluos expendunt, vel consumunt, etsi id faciant cum licentia Superioris: *Prima pars* apud omnes est certa, caretque controversia. Conveniunt etiam teste Miranda *t. 1. q. 28. a. 15.* omnes quoad *secundam partem* in hoc, quod de licentia Superiorum superflua habentes vel in superfluos aut illicitos usus expendentes rem mobilem, peccent; quamvis disconveniant in hoc, quale hoc sit peccatum, an nempe contra paupertatem, vel aliam virtutem? mortale, vel veniale? Et quidem, quod peccent, patet clare ex Conc. Trid. *Sess. 25. de regul. c. 2.* ibi: *Mobilium vero usum ita superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniant, nihilque superfluum in ea sit; nil etiam, quod necessarium, eis denegetur.*

17 Et quidem Sanchez *lib. 7. Moral. c.* 19. *n.* 21. ubi plures alios citat Hyacint. Donatus *l. c.* Navarrus, & alii docent, talem non tantum peccare contra paupertatem, sed & esse proprietarium. E contra vero S. Antonius *p. 3. sum. t. 16. c. 1. de Vot. relig. §. 11.* Miranda *tom. 1. q. 28. a. 10.* Pel. *V. religio 6. q. 7. in fine*, Herincx *disp. 5. de Voto q. 9. n. 94.* & alii probabilius docere videntur, talem proprietarium non esse, nec vitium proprietatis committere, si de licentia Superioris superflua retinet, vel expendit, aut aliquid in usus illicitus insumit, dummodo paratus sit ad nutum Superioris omnia dimittere, & abstinere. Ratio est; quia vitium proprietatis præcise in hoc consistit, quod quis voto paupertatis adstrictus, retinet vel expendat rem nomine proprio quasi sibi propriam, absque Superioris licentia; quod non sit in casu nostro: unde etiam non incurrit pœnas proprietarii, ut ipsi quoque fatentur Adversari. Observat tamen bene Palliaar. *l. c. n. 337.* Lugo *Disp. 3. de just. n. 183.* quod in tali nihilominus peccet contra paupertatem mortaliter vel venialiter pro quantite materiæ: quia non tantum vitio proprietatis, sed etiam aliis modis contra paupertatem peccari potest. Et hoc ex textu Concili Trid. *n. præc.* allegati: ubi dicit, quod Superiores usum mobilium non nisi ita moderate concedere possint & debeant, *ut statui paupertatis conveniant*, ex hoc enim manifeste patet, etiam de licentia superiorum usum mobilium posse esse contra paupertatem.

18 Porro in dubio, an licentia Superioris sit ad superflua, vel illicita, vel irrationabiliter concessa? Standum est judicio Superioris, prout tenet Communis, estque declaratum a S. Congr. quæ ad quæstionem, *An Superioris arbitrio & persinit. om debeant Regulares, quam. mobilium superfluitatem & convenientiam, censuit, nisi de excessu arbitrii constiterit, utique standum, habita ratione personæ, officii, & regulæ, statusq; paupertatis quam professi sunt, & cæterarum itidem qualitatum.* Quam declarat. refert Donat. *l. c. n. 6. Quar. V. casus reservatus*, Lezana *p. 1. Sum. c. 6. n. 14.*

Resp. V. Qui absque expressa, vel præsumpta licentia Superioris aliquid accipit, retinet, expendit, vel consumit, contra paupertatem peccat, & proprietarius est. Communis. Patetque clare ex SS. Canonibus, ut *can. Non dicatis; un. can. 12. q. 1.* ibi: *Non dicatis aliquid proprium sed sint vobis omnia communia:* & Infra: *Cum fratres non tantum facultatibus sed voluntatibus propriis renunciarint, & se per promissam obedientiam penitus aliorum potestatem Cristo, & pro Cristo subdiderint, certum est, eos nec habere, possidere, dare, vel accipere quidquam debere, sine Superioris licentia.* Concordat *c. 6. h. t.* 19

Dicitur autem ootanter *absque licentia expressa, vel præsumpta*, quia non semper requiritur licentia expressa, sed etiam sufficit rationabiliter præsumpta, quando Superior commode adiri nequit, Sanc. *lib. 7. Mor. c.* 19. *n. 4.* D. Thomas 2. 2. *q.* 32. *a* 8. *ad* 1. D. Bonaventura *in Speculo Disciplinæ, q. c. 4. ad fin.* Herincx *l. c. n.* 87. & communissima aliorum. Ratio est; quia taciti vel expressi eadem est virtus, *l. cum quid ff. de rebus creditis, & c. 2. de rescript.* Notant tamen bene Herincx *l. c.* & alii communiter, quod si quis ex defectu commoditatis adeundi Superiorem aliquid ex sola præsumpta licentia accepit, teneatur postea id manifestare Superiori, nisi causa præsumendi licentiam adsit etiam in retentione. Cæterum licet licentia data, vel præsumpta ad accipiendum, non semper extendatur ad expendendum, uti *l. c.* bene docet Sanchez *n. 6.* tamen extenditur in casu, quo adest licentia recipiendi tales res, quæ solent destribui; quales sunt munuscula spiritualia, uti bene observat Herincx *l. c.* n. 90. 20

Quæritur II. Quæ sit pœna proprietarii? Res. Eam esse proprie duplicem sequentem. *Prima* est, *quod si proprietas apud aliquem inventa fuerit in morte ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur, c. cum ad Monasterium, 6. h. t.* Intellige, si ast in gravi quantitate sufficiente ad peccatum mortale. Herincx *l. c. n. 97.* quia hæc pœna infligitur *in signum perditionis*, seu *æternæ damnationis*, quæ non nisi per peccatum mortale incurritur. Nec tamen tota substantia, quam vitio Proprietatis possedit, sed aliquid tantum de illo cum eo sepeliendum est in sterquilinio, ut bene *in c. c. 6. h. t.* advertit Jo: Andr. Abbas *n. 15.* Sanch. & alii. Neque incurrunt hanc pœnam ii, qui proprietarie expendunt, vel consumunt, vel retinent; quia de his solis, & non de illis Lex loquitur, quæ utpote pœnalis & odiosa non extendenda, *c. Odia, de R. J. in 6.* San. *lib. 7. Moral. c. 20. n. 11.* Herin. *l. c.* Pirh. *h. t. n. 8.* & alii. 21

Secunda pœna proprietarii est privatio vocis activæ, & passivæ per biennium, *Concil. Trid. Sess. 25. de Regul. c. 2.* Verum hæc pœna non tantum proprietarios, sed & illos comprehendit, qui etiam de licentia Superiorum contra paupertatem aliquid tenent: prout patet ex ipso Concilio *l. c.* ubi postquam plura paupertati contraria emanavit, statuit, *quod si quis aliter quidquam tenere comprehensus fuit, is biennio activa, & passiva voce privatus sit, atque juxta Regulæ & Ordinis constitutiones puniatur.* 22

Quæritur III. Quid juris in casu, quo aliquid alicui Religioso in particulari legatur, aut donatur hac conditione, ut ad eum, & non ad Monasterium pertineat? Res. I. Hujusmodi legata, aut donationes intelligendas esse juxta conditionem personæ, videlicet de solo usu, ac de licentia Superioris ad nutum revocabili, Sach. *lib. 7. Moral. c.* 27. *n.* 4. Engel *h. t. n. 3.* & communis aliorum, *arg. l. Plenum, §. Equitii, ff. de Usu & habitation.* Ratio est; quia voluntas Testatoris pro possibili samper ita explicanda est, ne careat effectu, & pateat ejus voluntas, ut bene observat Jason *in l. Quoties n. 2. ff. de V. O.* & alii. 23

Resp. II. Si Religioso in particulari aliquid legatur expressa condinione, ut etiam dominium ad eum pertineat, vel ut usus illius independenter a licentia Superioris, vel irrevocabiliter ei, quamdiu vivit, permittatur, habetur conditio pro non adjecta, ac pertinet legatum ad Monasterium, Sanchez *l. c. num.* 11. Jason *in Authent. Ingressi n.* 37. *&* 39. *C. de SS. Eccles.* Baldus *in c. Clerici, in fine de judiciis*, & alii. Ratio est; quia talis conditio est turpis, utpote repugnans paupertati promissæ, tur- 24

pis

pis autem conditio habetur pro non adjecta in textu expresso *§. Impossibilis Instit. de Hæredum Instit.* & amplius diximus *tit. 26. de Testam. n. 441.* ubi vide.

25 Resp. III. Si sub præfata conditione aliquid in vivis datur Religioso, irrita est donatio, nec donatum accipi potest etiam de licentia Superioris. Sanchez *loc. cit. n. 12.* & aliis ab eo citati. Ratio est, quia licet conditiones turpes legatis appositæ habeantur pro non adjectis, nec vitient legatum, juxta dicta *n. præced.* tamen secus est in contractibus inter vivos, utpote in quibus turpis conditio adjecta viciat totum contractum, *arg. tot. tit. ff. de Condit. ob turpem causam,* & *l. Impossibilis 7. ff. de V. O.* Et hæc distinctio inter legata & donata Religioso sub conditione turpi, & impossibili, bene est notanda.

Reliqua de voto paupertatis vide apud Doctores citatos supra *n. 52.* utpote qui ex professo copiose scribunt de tribus votis Religionis præsertim de paupertate, quod idem faciunt Regularum Expositores.

§. II.

De Clausura Regularium, tam virorum, quam Monialium.

SUMMARIUM.

26 *Clausura Monasterii quid?*
27 *Et quæ veniant ejus nomine?*
Sacristia & Chorus quando sint de Clausura. Ibid.
28 *Moniales gravissime prohibentur egredi e Clausura. Ib.*
29 *Incendium, & morbus Communitati periculosus sunt causa egrediendi.*
30 *Ac causæ his similes. Et n. seq.*
32 *Infirmitas uni tantum Moniali periculosa est causa egrediendi. Et n. seq.*
34 *Solvitur objectio.*
35 *Illatio practica de Balneis.*
36 *Causam egrediendi a Clausura approbare, & licentiam dare pertinet ad Episcopum.*
37 *Etiam in Monasteriis exemptis.*
38 *Clausuram Monialium ingredi nemo potest.*
39 *Exceptis infantibus, non item adultis amentibus.*
40 *Dissuadetur infantium admissio ad Clausuram.*
41 *Puellæ possunt educationis gratia Clausuram ingredi cum certis conditionibus.*
42 *Ac etiam Regiæ personæ.*
43 *Solvitur objectio.*
44 *Comitatus honestus solitus potest cum personis Principibus ingredi.*
45 *Quotnam personæ in tali Comitatu admitti possint? usque ad num. 48.*
46 *Est attendenda consuetudo loci, ac Monasterii.*
47 *Præsertim in personis extraneis ad Comitatum non pertinentibus.*
48 *Quid Juris, si plures Principes personæ simul ingrediantur.*
49 *Electores, & Principes Romani Imperii licite ingrediuntur Clausuram.*
50 *Monitum pro Superioribus.*
51 *Fundatores non possunt ingredi Clausuram.*
52 *In Personis non privilegiatis requiritur moralis necessitas.*
53 *Enumerantur plures similes necessitatis casus, usque ad num. 57.*
55 *Confessarii Monialium in quibus casibus possint ingredi.*
56 *Et ibidem celebrare Missam?*
57 *Ad ingrediendam Clausuram requiritur licentia Superioris. Cujus?*
58 *Requiritur licentia specialis in scriptis obtenta.*
59 *Nisi adsit repentina necessitas.*
60 *Vel casus ordinarius, Medici v. g. Chirurgi &c.*
61 *Episcopi, & Superiores nec aliis licentiam Clausuram intrandi dare possunt.*
62 *Nec ipsi intrare valent extra casum necessitatis.*
63 *Inter casus necessarios est causa visitandi, non item causa induendi Novitiam, vel Electionis.*
64 *Nisi adsit consuetudo, vel extraordinaria circũstantia.*
65 *Licite ingrediens, quamdiu in Clausura manere possit.*
66 *Circa Clausuram Monialium etiam attendi debet consuetudo: quæ tamen, si incipit esse præjudiciosa, debet tolli per Episcopum.*
67 *Et Superiores Ordinis quomodo?*
Episcopus potest visitare Monasteria Monialium exempta in puncto Clausuræ. Ibid.
68 *Exire e Monasterio Religiosus sine licentia expressa, vel interpretativa non potest. Et n. 72.*
69 *Exiens sine licentia non peccat mortaliter.*
71 *Mulier Monasterium virorum prætextu privilegii ingredi, vel in illud admitti non potest.*
72 *Absque tali prætextu ingrediens, secundum alios non peccat, nec pœnas incurrit.*
73 *Contrarium probabilius est.*
74 *Quod omnes mulieres etiam sine prætextu privilegii intrantes, excepto casu Processionis, Sepulturæ, vel Officii Divini, excipiuntur personæ Principes. Et n. 78.*
75 *Solvitur instantia. Et n. seq.*
Declarationes Cardinalium sine promulgatione obligant. Ibid.
77 *Stylus Curiæ habetur pro Lege.*
78 *Cum illicite ingressis mulieribus quando peccent Religiosi eas commando, vel cum eis confabulando.*

Quæritur I. Quid sit *Clausura Monasterii* Regularium, tam virorum, quam Monialium? Et quæ comprehendantur sub ea? Resp. *Clausura monasterii* est totum illud spatium, quod ambitur & clauditur muris, parietibus, seu septis Monasterii: unde quidquid in illo continetur, nomine *Clausuræ* venit, Navarrus *de V. S. lib. 5. n. 3.* Sanchez *lib. 6. Moral. cap. 16. n. 12.* Hyacint. Donatus *t. 1. tr. 5. q. 1.* ac in re communis, pateque tum ex *c. Exeut, qui seminat, de V. S.* & Decreto Clementis VIII. edito super reservatione Casuum, ubi inter Casus reservatos numeratur egressus illicitus extra *septa Monasterii seu conventus*, id est extra *Clausuram*. 26

Infertur non tantum ipsum Monasterium ejusque officinas & habitacula interiora, sed etiam hortos Monasterio contiguos, inter præfatos muros, seu septa existentes, quo distractionis gratia se Regulares conferunt, & quidquid intra eadem septa existit sub *Clausura* comprehendi, ut bene docet Sanch. *l. c. n. 14.* Hyacint. Donatus *l. c. q. 11.* & Communis aliorum. Idem est de Sacristia, si intra dicta septa existit, vel ab eis immediate pateat aditus ad eam; secus vero si extra septa existens soli Ecclesiæ sit conjuncta, ab eaque immediate pateat aditus ad illam: quod idem de choro dicendum, Hyacint. Donatus *l. c. q. 12.* Pellizar. *t. 1. tr. 4. q. 31.* Bonacina *q. 9. de Clausura p. 1.* & alii. Quamvis valde decens sit, ut per Superiores etiam in præfato casu Sacristia *Clausuræ* annumeretur; licet enim Superiores Ordinum *Clausuram* necessariam, seu a Jure jam determinatam, prohibita aliter determinare, declarare, aut variare non possint, consequenter non facere, quod locus aliquis v. g. hortus intra septa Conventus existens, non sit *Clausura*; possunt tamen ea loca; quæ de rigore Juris sub *Clausura* non sunt, vel de quibus dubium est, uti sunt Sacristia v. g. Chorus &c. pro eadem determinare ac declarare, uti *l. c.* bene docet Pelliz. Hyacint. Donatus, & alii. 27

Quæritur II. An & quanta sit obligatio *Clausuræ* Monialium quoad egressum? Ante Responsionem notandum, duplicem considerandi obligationem in *Clausura* tam Virorum, quam Mulierum: unam quoad egressum eorum, alteram quoad ingressum aliorum in eadem. Et quia *Clausura Monialium* strictior est, ac in Jure magis præcepta, prius de hac, postea vero de *Clausura Virorum* loquemur. 28

Resp. I. Omnes, & singulæ Moniales gravissime obligantur ad *Clausuram quoad egressum*, ita ut mortaliter peccet, & ipso facto excommunicationem incurrat, quæ sine justa causa, & legitima licentia *Clausuram* egreditur. Unanimis, ob clara Jura *c. un. de Statu regul. in 6.* ibi Præsenti Constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura sancimus, universas & singulas Moniales præsentes & futuras, cujuscunque Religionis sint, vel Ordinis, in quibuslibet Mundi partibus existentes, sub perpetua in suis Monasteriis debere de cætero permanere Clausura, ita quod nulli earum Religionem tacite, vel expresse vel professæ, sit, vel esse valeat, quacunque ratione vel casu (nisi forsan tanto, vel tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo com-

morari) Monasteria deinceps egrediendi facultas. Quam Constitutionem de novo innovavit: & Confirmavit Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *c.* 5. *de Regul.* cujus tenorem, quia sæpius citandus erit, hic ponimus *Bonifacii VII.* Constitutionem, quæ incipit *Periculoso*, renovans S. Synodus universis Episcopis sub obtestatione Divini Judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis, Ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ authoritate Clausuram Monialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari maxime procurent, inobedientes, atque contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacunque appellatione postposita compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium, ut præbeatur, omnes Christianos hortatur S. Synodus, & sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, omnibus Magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem N. B. Sanctimonialium liceat, post Professionem exire e Monasterio, etiam ad breve tempus, quocunque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda: indultis & quibuscunque privilegiis non obstantibus &c.

Idem, & quidem sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ statuit S. Pius V. Constitutione *Circa Pastorales*, quæ est ordine 8. in Bullar. Cherub. ubi in declaratione subjuncta, quæ incipit *Decoris* §. 2. ita statuitur. Aliter autem, quam ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunque concedentes, nec non comitantes, ac earum receptrices personas, sive laicas aut sæculares, vel Ecclesiasticas consanguineas, vel non, Excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo statim eo ipso, absque alia declaratione subjacere, à quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant. Ac ... per tam egressas, quam Præsidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam hujusmodi concedentes, Dignitatibus, Officiis, & Administrationibus, per eas, & eos, tunc obtentis privamus, & illos, & illas ab obtentis, & alia imposterum obtinenda inhabiles declaramus. Accedit idem statuens Constitutio Gregorii XIII. *Deo sacris*; ordine 8. in Bullar. Cherub.

29 Quæritur III. Ob quas causas, & per quos dari possit Monialibus licentia exeundi e *Clausura*? Resp. I. Plures esse causas, ob quas Monialibus dari potest licentia e *Clausura* exeundi. Patet inductione, sic imprimis talis causa est *morbus alicujus Monialis valde contagiosus*, ut aliæ sine scandalo, vel infectionis periculo cum ea commorari nequeant. Omnes, claris Juribus *c. un. de Statu Regul. in 6.* per textum citatum *in pr. ead.* hujusmodi morbus est lepra, aut epidemia, pestis dicitur declaravit S. Pius V. citato *n. præced. secunda causa est magnum incendium*; prout eodem loco idem declaravit S. Pius V. Et quamvis ibidem addat, quod ob nullam aliam causam, quam ob prædictas *nullaque alia occasione, vel prætextu, etiam infirmitatis* dari, aut obtineri valeat licentia *Clausuram* egrediendi, & idem dicatur *cit. c. un. de Statu Regular. in 6.*: *Quacunque ratione vel causa alia egrediendi sit facultas.*

30 Nihilominus etiam ob alias æque graves, vel graviores causas licentia exeundi dari, & obtineri potest. Rodériquez *to.* 1. *q.* 49. *a.* 3. Navarr. *in can. Statuimus Cons.* 19. *q.* 1. *n.* 16. *& in c. un. de Statu Regul. in 6.* Sanchez *lib.* 6. *Moral. cap.* 15. Pirh. *h. t. n.* 34 Hyacint. Donatus *tom.* 4. *tr. 4. q.* 2. Layman *lib.* 4. *tr.* 4. *cap.* 12. *n.* 1. & plures alii contra non paucos alios. Ratio est; quia de similibus idem est judicium *c. Translato de Constit. & ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio*, ut ait Gloss. *in l. Illud ff. ad Legem Juliam.* Nec obstat clausula seu dictio *taxativa in c. un. de Statu Regular. in 6.* & a S. Pio V. citato *n.* 28. posita; tum quia Concilium Tridentinum citatum *n.* 28. universaliter loquitur *de causa legitima per Episcopum approbata*; tum quia præfata dictio *taxativa* non excludit casus similes, & urgentiores, ut ex utroque Jure late demonstrat Navarrus *l. c.* Sanchez *l. c.* Donatus *l. c.* Tum quia ita habet praxis, & consuetudo passim vigens, quæ est *optima Legum interpres*, *L.* 37. *ff. de Legibus.*

31 Hinc *tertia* causa egrediendi esse posset casus urgentis incursionis hostilis, præsertim hæreticorum & infidelium, ex quo magnum damnum imminet Monasterio vel Communitati in bonis fortunæ, vel corporis; nisi fugiatur, ita Dicitati enim communi aliorum. *Quarta* esse potest aquarum inundantia Monialibus periculosa. *Quinta*, si qua Monialis alibi eligatur Abbatissa, vel Superiorissa, aut ad fundandum novum Monasterium alio mittatur. *Sexta*, universaliter quoties bonum commune urget egressum, vide apud Doctores citatos, & Gutterez *lib.* 1. *can. qq. q.* 14 Suarez, Grass. Diana, & alios.

Num autem etiam ob similes, vel graviores, præter 32
expressas a S. Pio V. causas, concedi possit egressus, si non bonum commune, sed solum particulare alicujus Monialis urgeat: v. g. si Monialis sine periculo infectionis aliarum ita infirma sit, ut nisi egrediatur curari in Monasterio nequeat, sed mori debeat; gravis est controversia inter Doctores. Sanch. siquidem *l. c. n.* 59. Rodriquez *l. c.* Layman *l. c.* Gutterez *l. c. a.* 7. *& seqq.* Hyacint. Donatus *l. c.* & plures alii ab eis citati, negative respondent, quorum potissima ratio est, quod cum in Bulla S. Pii V. exprimantur solummodo casus bonum commune concernentes, & casus particularis alicujus Monialis non censeatur ei similis, consequenter ad eum dispositio Juris minime extendenda præsertim cum habeat clausulam *taxativam*. Accedit, quod S. Pius V. causam *infirmitatis*, quæ non est periculosa Communitati, pro insufficienti expresse declaraverit.

Econtra Navarrus *Commentar.* 4. *de Regul. n.* 49. Sua- 33
rez *tom.* 4. *de relig. lib.* 1. *de Oblig. relig. cap.* 9. *n.* 9. Azorius *par.* 1. *lib.* 13. *cap.* 8. *q.* 1. Peyr. *to.* 2. *Privil. Minim. in Const.* 6. *S. Pii V. n.* 24. Navar. *in Lucerna Regul. V. Clausura*, Pirhing *h. t. n.* 34. Barbosa *ubi supra*, probabilius sentire videntur, etiam ob graves causas bonum particulare vitam v. g. alicujus Monialis concernentes: concedi posse egressum a *Clausura*, si non nisi egrediens curari potest; quod probatur tum rationibus supra *n.* 30. positis, utpote etiam hic militantibus: tum quia defensio naturalis, nemini est auferenda *Clem. Pastoralis* 2. §. *Cæterum de Sent. & re judic.* facultas autem defendendi vitam est naturalis, *l. Ut vim ff. de J. & J.* Tum quia juxta communem etiam Adversariorum, Leges humanæ non obligant cum gravi damno, præsertim periculo vitæ. Tum etiam, quia verisimile non est, Pontificem cum dispendio vitæ voluisse Moniales in particulari obligare ad *Clausuram*. Accedit Declaratio Cardinalium, quam allegat Suarez *l. c. n.* 3. & refert Hyacint. Donatus, ubi supra illis verbis: *Curandæ valetudinis gratia ad Balnea Monialem ire posse, Sedes Apostolica concessit, dum tamen vat cum honesta comitata personarum, quam Ordinarius dandam censuerit; atque tam eundo, quam redeundo, nullam ad locum extra viam rectam divertat, neque diutius maneat apud ipsa Balnea, quam ob curandam sanitatem necesse fuerit.* Similem etiam ad instantiam Marchionis Fuscaldi pro egressu sororis suæ Germanæ, obtentam offert Navarrus *l. c.* ergo.

Nec obstant fundamenta Adversariorum. Negatur 34
enim, quod S. Pius V. solas allegarit causas bonum commune concernentes; cum posuerit etiam *incendium* quod facile Monialem unam aliquam deprehendere potest, ut cæteris in *Clausura* salvis ipsa perire deberet, nisi e *Clausura* fugeret. In quo casu sane negare non possunt Adversarii, quod liceat tali Moniali fugere, sicut & in aliis casibus, in quibus periculum vitæ, vel alterius gravis damni immineret alicui Moniali soli, v. g. si quis Monialem insequitur, ut occidat, mutilet, vel lascive opprimat: quis enim neget, in simili casu licere e Claustro fugere, si alia via evadendi non superest. Ad textum S. Pii V. *infirmitatem* pro causa insufficienti declarantem, dico, eum solummodo velle, quod non quævis infirmitas, etiam periculosa Moniali ordinarie causa esse possit Claustrum egrediendi (hoc enim ansam præberet *Clausuram* passim violandi) non item prohibere, qui saltem in eo *infirmitatis* casu egredi liceat, in quo nisi egressa curari nequit. Et ita pie interpretari jubent fundamenta pro nostra doctrina allegata, & bene advertit Pirhing. *loc. cit.*

Infertur proin; posse Moniali concedi egrediendi li- 35
centiam in quavis infirmitate gravi, quæ non nisi extra *Clausuram* curari potest; & quidem non tantum quando urget periculum vitæ, sed etiam quando alias perpetuo misera, doloribus, & gravi infirmitati subjecta manere deberet Monialis, id quod recepta confirmat praxis & com-

& consuetudo, *quæ est optima Legum interpres*. *L. 37. ff. de Legibus*, cum videamus a doctissimis ac piissimis Ordinariis absque scrupulo Monialibus; etiam in particulari impertiri licentiam, ad Balnea extra *Clausuram* sanitatis causa pergendi. Item potest Monialis aliqua etiam correctionis causa ab uno Monasterio ad aliud mitti; prout notat Barbosa *loc. c.* & concedit etiam Sanchez *loc. c. n.* 47. Miranda *de Sanctimonial. q. 3. art. 2. V. Quartus casus*.

36 Resp. II. An causa egrediendi sufficiens sit & legitima, solius loci Ordinarius seu Episcopus agnoscere, & approbare, eaque cognita concedere, vel negare debet licentiam in Monasteriis non Exemptis: in Exemptis vero idem Episcopus cum Superiore Ordinis. *Prima pars* est certa apud Omnes. Patetque clare ex Tridentino Concilio *Sess. 25. cap. 5. de Regal.* ibi: *Nemini Sanctimonialium liceat exire e Monasterio, nisi ex aliqua causa ab Episcopo approbanda*, & ex Constitutione S. Pii V. citata supra *n.* 28.

37 *Secunda pars* docetur a Sanchez *loc. cit. lib. 6. c. 15. n.* 28. Hyacinto Donato *l. c. q.* 5. Pirhing *h. t. nu.* 37. cum communi & hodie certa aliorum, contra nonnullos a Sanchez citatos, volentes sufficere in Monasteriis Exemptis solum Superiorem Ordinis. Probatur autem tunc ex textu Concilii universaliter, & indistincte loquentis; consequenter indistincte intelligendi; *arg. l. Pretio, ff. de Publiciana. in rem actione.* Dum & quidem evidenter ex Constitutione S. Pii V. *n.* 28. citata, in qua §. a postquam allegatæ sunt causæ exeundi, inter alia etiam infirmitas certa posita, addit: *Quæ tamen infirmitas præter alios Ordinum Superiores, quibus cura Monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci Ordinarium, etiamsi prædicta Monasteria ab Episcoporum, & Ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita & expresse in scriptis approbata sit, e præfatis Monasteriis exire, sed nec in prædictis casibus extra illa, nisi ad necessarium tempus stare licere.* Hinc si Superiores Ordinis absque interventu Episcopi licentiam exeundi præbent, tanquam violatores *Clausuræ* ab Episcopo puniri possunt, & debent, prout declaravit S. Congregatio apud Donatum *loc. c. nu.* 7.

38 Quæritur IV. In quo consistat, & quantum se extendat obligatio *Clausuræ Monialium* quoad ingressum? Resp. Eam consistere in hoc, quod nemo sive vir sit, sive fœmina, absque peccato mortali, & pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda, *Clausuram Monialium* ingredi possit, nisi legitimam causam habeat & licentiam ab eis, qui concedere possunt. Unanimis, per clara; ut *c. un. de Statu regul. in 6* ibi: *Nullis aliquatenus honeste (nisi rationabilis & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinet licentia) ingressus, vel accessus pateat ad easdem* & Concil. Trident. *c. Sess. 25 de regular. cap.* 5. ibi: *Ingredi autem intra septa Monasterii* (Monialium) *nemini liceat, cujuscunque generis, conditionis, sexus vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia, in scriptis obtenta, sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda*. Accedit Constitutio Gregorii XIII. *Ubi gratia*, quæ est ordine 38. in Bullar. Cherub. ubi etiam revocat omnia privilegia ingrediendi a quocunque, & cuicunque concessa. Ratio hujus *Clausuræ* quoad ingressum innuatur *cit. c. 1. de Statu regul. in 6.* illis verbis: *Ut sic a publicis, & mundanis conspectibus separatæ omnino, Deo servire valeant liberius, & lasciviendi opportunitate sublata eidem corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire.*

39 Limitatur tamen Conclusio I. In pueris & puellis, qui defectu ætatis nondum accepti sunt usum rationis, prout probabilius docent Roderiquez *tom. 1. q. 46. art.* 1. Sanchez *lib. 6. cap. 16. num.* 14. Barb. *alleg.* 202. *nu.* 31. Miranda *de Sanctimonial. q. 2. art. 1. concl.* 1. Layman *loc. cit. n.* 2. Pirhing *h. t. n.* 41. Hyacint. Donatus *tom. 4. tr. 5. q.* 11. & communis aliorum, contra Paul. Comitol. *resp. moral. lib. 6. qu. 10. n. 6.* & paucos alios. Ratio est, quia in his cessat ratio Legis prohibentis, periculum nempe, ne Moniales incitentur ad peccatum: cessante autem, vel currente ratione & fine Legis, nec ipsa Lex currit, *arg. l. In omaiff. de Adopt.* Accedit praxis consuetudo passim recepta, quæ est optima Legum interpres, *L. 37. ff. de Legib.* Aliud est de amentibus, vel usu debitæ rationis carentibus puberibus vel adultis; quamvis enim hi intrando non peccent, peccant tamen Moniales, & alii eos admittendo, utpote in quibus ratio Legis, periculum nempe Monialium, æque, imo subinde magis quam in aliis militat; cum tales turpiter jocando, aut loquendo multum perturbare possent Moniales; quæ ipsæ etiam liberius talem, quam alium ad illicita admittere, vel incitare possent; uti cum communi aliorum bene observat Sanchez *l. 6. Moral. cap. 16. n. 5. & 8.* Hyacint. Donatus *l. c. q.* 1. Layman *lib. 4 tr. 4. cap. 12. nu.* 2. Pirhing *h. t. n.* 41. Roderiquez *l. c.* & alii.

40 Imo monent Doctores, ut Donatus *l. c. n.* 14. non facile & passim admittendos esse infantes, quantumvis juvenes etiam adhuc lac sugentes, sed potius prohibendum esse, ne admittantur, eo quod & in iis subinde periculum labendi quoad aspectus & tactus nascatur Monialibus saltem tentationi carnali subjectis. Certe Superiores, id saltem cavere deberent, ne hujusmodi infantes prætertim masculos admissos permittant cum una sola commorari, nisi circumstantia ipsius Monialis omni exceptione & suspicione omnino majoris aliud suadeat.

41 Limitatur II. In puellis, quæ bonæ educationis, & instructionis gratia ingrediuntur; hæ enim de licentia Episcopi, vel Superioris cum consensu Superiorissæ admitti possunt, dummodo certæ serventur conditiones. Quarum *prima* est ne id ab instituto Religionis specialiter prohibeatur. *Secunda*, ut præter consensum Superiorissæ adsit scripta licentia Episcopi, vel Superioris. *Tertia*, ut ibidem sine famulabus & ancillis degant, quantumvis Nobiles sint. *Quarta*, ut Clausuram eodem modo, quo Moniales servent; ac proin nunquam egrediantur, egressæ autem non amplius admittantur, nisi valetudinis causa, ad balnea v. g. vel alias curandæ ægrediantur. *Quinta*, ut in Monasterio decenti habitu virginali incedant. *Sexta*, ut ultra annum 25. ibidem non retineantur. *Septima*, ut quando parentes eas petunt, illis, illico extradantur. *Octava* ut sint separatæ a loco Monialibus destinato, & a Novitiis ad dormiendum, ac operibus manuum vacandum. Roderiquez *tom. 1. q. 45. art.* 10. Miranda *loc. c. q. 2. art. 6. consil.* 0. Sanchez *l. 6. c. 16. n 61. & 62.* Sorb. *in Compend. Privil. V. Ingressus Monasteriorum Monialium, in suis annotat.* Zerola *in Praxi Episc. in 2. edit. part. 1. V. Moniales, ad decimum quæsitum*, & alii. Atque desumitur ex pluribus Cardinalium Declarationibus, quas per extensum vide apud Roderiquez *loc. c.* ubi inter alias etiam una est dicens: mulieres nuptas, & viduas Monasteria similiter ingredi non posse, nisi velint fieri Moniales, quod etiam observat post Barbosam *lib. 1. Jur. Eccl. univ. c. 44. n. 99. & 101.* Pirhing *h. t. n.* 41.

42 Limitatur III. In Imperatoribus, & Regibus, Imperatricibus, & Reginis, earumque Filiis, & Filiabus. Roderiquez *tom. 1. q. 48. art.* 1. Sanchez *l. 6. Moral. c. 16. n. 3. & cap. 17. n.* 5. Pellia *tom. 1. tract. 10. cap. 5. sect. 3. q.* 39. Bonacina *par. 1. de Clausura q. 4. num.* 4 Hyacint. Donatus *tom. 4. tr. 4. q. 12. & tom. 1. tr. 4. q.* 9. Layman *l. 4. tr. 4. c.* 12. & alii contra quosdam alios, quorum sententiam merito censet probabilem Bonacina *l. c.* præcipue quod Jura *n.* 38. citata indistincte omnibus personis *cujuscunque conditionis existant*, ingressum prohibeant. Nostra autem limitatio probatur ex eo; tum quia supremæ similes Personæ, speciali nota dignæ, non comprehenduntur sub generalibus verbis Legis, nisi exprimantur. *arg. c. In generali 8. de R. J. in 6.* Tum quia in odiosis nomine fœminæ non veniunt præfatæ Personæ, nisi exprimantur, ut bene advertit Hyacint. Donat. *tom. 1. tr. 4. q.* 9. Tum etiam quia Summi Pontifices, ut Gregorius XIII. in Constitutione, *Ubi gratia* ordine 20. in Bullar. Cherub & Paulus V. S. Pius V. dum revocant privilegia intrandi *Clausuram* concessa, etiam Commitissas, Marchionissas, & Ducissas expresse nominant, de Altioribus tacent; ergo hoc ipso eos non comprehendi, satis innuere videntur, cum facile exprimere potuissent, & non expresserint. Tum quia odia restringere, & favores ampliare debemus, *c. Odia de R. J. in 6.* Accedit Declaratio Cardinalium apud Hyacintum Donatum *loc. c.* dicens quod per Constitutionem Gregor. XIII. non derogetur facultati Personarum de Regia Stirpe intrandi *Clausuram*.

43 Nec obstat præcipuum fundamentum Adversariorum,

cum, uti dictum, sub generalibus verbis Regis, in odiosis non veniant Personæ speciali nota dignæ. Nec obstat, quod addatur *cujuscunque conditionis existant*; sicut non obstante, quod etiam Tridentinum dicat *cujuscunque ætatis*, tamen infantes ratione carentes admittantur in *Clausuram*, quia dicta verba intelligenda sunt in sano sensu.

44 Limitatur IV. In personis ad honestam & decentem comitatum præfatarum supremarum Personarum *Clausuram* ingredientium spectantibus, seu quæ eas alias comitari solent. Doctores *nn.* 42. citati, præsertim Sanchez *loc. cit. c.* 17. *n.* 5. *&* 6. Pirhing *loc. cit.* Hyacint. Donat. *loc. cit. q.* 12. *n.* 8. *arg. c. Licet de Privileg.* in 6. ubi habetur, Privilegium concessum alicui personæ, ut tempore Interdicti possit audire Divina, extendi etiam ad personas eas comitari solitas. Sicut etiam licet cum publice denuntiatis Excommunicatis communicare, graviter & universaliter sit prohibitum, id tamen domesticis & famulis concessum censetur, juxta Communem. Ratio est, quia non est verisimile, quod Pontifices præfatis personis facultatem intrandi *Clausuram* indulgentes, velint eas solas sine comitatu Dignitatem decente ingredi, ut bene observant Doctores citati.

45 Quotnam autem personæ, occasione talis comitatus admitti, & *Clausuram* ingredi queant? Certa, ac determinata Regula pro cunctis dari plane non potest; cum nec Jura de hoc aliquam mentionem faciant, nec Doctores aliquem numerum specificent, sed a potiori dicant; eas omnes, quæcunque tandem sive viros, sive feminas admittendas esse, quæ alias similes sublimes Personas comitantur; quamvis aliqui suadeant, ut paucæ sint; eæque seniores, ac probatæ vitæ. Quoniam vero id solido fundamento non probant, arbitrio prudentum Superiorum relinquendum videtur, quotnam, & quales personæ consideratis ingredientium Principalium qualitatibus ac circumstantiis ad Comitivam admittendæ sint. Ubi tamen nec mathematice, nec minus scrupulose, vel anxie, nec semper necessario, eadem mensura, & numero (nisi Ordinis constitutiones, aut consuetudo aliud exigant), sed moraliter procedendum, hoc ipso, quod quædam personæ sublimes majorem, aliæ minorem comitatum ordinarie habere solent, & decens sit.

46 Pro securitate autem conscientiæ tam Superiorum, quam Monialium multum juvabit, imo necesse erit attendere consuetudinem loci, & Monasteriorum; cum enim *Clausura* solo Jure humano Ecclesiastico sit introducta, juxta Communem, eidem cum tempore per consuetudinem derogari potest, *c. fin. de consuetud.* dummodo saltem per decem annos vigere cognoscatur, quia hoc tempore Legi humanæ etiam Ecclesiasticæ, ac Pontificiæ per consuetudinem derogatur; ut docuimus *lib.* 1. *Decret. tit.* 4. *de Consuetud. n.* 105. *& seqq.* Quamvis alii quadraginta annos requirant, prout videre est ibidem. Et quidem vi solius consuetudinis in aliquibus Monasteriis, ut licitum permitti potest, quod dum Principes Personæ intrant *Clausuram Monialium* in aliquo numero, aliæ quoque personæ etiam peregrinæ, & quæ Personas Principes alias comitari non solent, neque de eusdem ordinario comitatu sunt; simul ingredi permittantur; cum eis nec ulla Jura, nec aliqua suffragetur authoritas Doctorum; utpote, qui illis solis cum Principibus Personis ingressum admittunt, quæ dictas Personas ordinarie comitari solent, sive de earum ordinario comitatu sunt, per dicta *n.* 44.

47 Quod, si quæras, quot numero personæ hujusmodi de ordinario comitatu non existentes, cum Principibus Personis intrare & admitti valeant? Resp. Tot; & non plures, quot admittendi in aliquo Monasterio viget consuetudo per decem saltem annos vigens. Nec potest consuetudo unius Monasterii alteri Monasterio esse in hoc Regula; cum non detur communicatio consuetudinis sicut privilegiorum, *per vulgaria*: consequenter per hoc, quod in uno Monasterio introducta reperiatur consuetudo, majorem numerum v. g. triginta circiter admittendi cum Principibus Personis, non possunt absque peccato tot admitti in alio Monasterio, ubi non tot, sed minorem numerum v. g. duodecim admittendi viget consuetudo. Sicut econtra per hoc, quod in uno Monasterio adsit consuetudo paucos tantum extraneos admittendi cum Principibus Personis, aliud Monasterium, vel Superiores majorem numerum admittentes, peccati damnari non possunt, si plures admittendi debito tempore vigeat ibidem consuetudo, quia, uti dictum, unica Regula in his de ordinario non existentibus extraneis admittendis, vel repellendis desumi debet ex consuetudine, utpote quæ in hoc passu unicus admittendi Titulus est, quo absente, strictissimæ subintrat *Clausuræ* obligatio: ut proin Superiores graviter obligentur vigilare, & omni modo cavere, ne plures hujusmodi; quam consuetudo habet, ad *Clausuram* admittant. Pro quo etiam brachium sæculare, si opus est, adhibere debent; & præcipue pro auxilio invocare Ordinarium loci, utpote in hac causa etiam in Monasteriis Monialium legitimum Judicem, & Sedis Apostolicæ Delegatum, prout notatur in Concilio Tridentino *Sess.* 25. *cap.* 5. *de regular.*

48 Si ulterius quæras, an in casu, quo plures filii, aut filiæ Principissæ præfatarum sublimium Personarum *Clausuram* ingrediantur, possit cum quovis ordinarius solitus ejusdem comitatus & aliarum personarum admitti solitus numerus simul ingredi? Resp. Posse quidem cum quovis ordinarium, & pro illo deputatum comitatum ingredi per dicta *n.* 44. Non posse autem juxta numerum Principum Personarum multiplicari numerum personarum extranearum de comitatu ordinario non existentium: v. g. si vi consuetudinis cum una Principe Persona duodecim admittuntur, non possunt admitti triginta sex, si tres Personæ Principes ingrediantur; nisi & hoc habeat consuetudo debito tempore introducta. Ratio est quæ supra, quia nempe sola consuetudo his personis licitum facit ingressum.

49 Porro quæ hactenus de Imperatoribus & Regibus, eorumque uxoribus & prolibus dicta sunt, etiam ad Electores & Principes S. R. I. eorumque uxores & proles, probabiliter extendi possunt; quod de iis eadem, quæ de Regibus & Imperatoribus militent fundamenta & rationes, consequenter eadem legis dispositio *arg. l. Illud ff. de leg. l. Non possunt ff. eod. cum conc.* Nec obstant, quod in Bulla Gregorii XIII. Pauli V. & S. Pii V. excipiuntur Comitissæ, Marchionissæ, Ducissæ; nam contra est: quod etiam Electores, & Electrices S. R. I. sunt his superiores, consequenter in Lege odiosa, nisi exprimantur, non comprehensæ, *arg. c.* 82. *de R. J. in* 6. Accedit praxis & consuetudo saltem in Germania passim vigens.

50 Cæterum quamvis juxta dicta nec Superiores, nec moniales peccent admittendo cum Principibus Personis aliquem etiam majorem numerum aliarum personarum, juxta consuetudinem Monasterii; Nihilominus eisdem Superioribus liberum erit, per salutares Constitutiones, & convenientia media talem consuetudinem moderare, & numerum plus justo majorem reducere, præsertim ubi vident, quod alias varia emergant inconvenientia, vel scandala; dummodo sine proprio, & Monasterii gravi incommodo id facere possint.

51 Limitant aliqui Conclusionem n. 38. positam, etiam in Fundatoribus & Fundatricibus Monasteriorum. Verum contrarium declaratum habetur a S. Congregatione, cujus Declarationem refert Hyacint. Donatus *tom.* 4. *tract.* 5. *q.* 13. ut proin his ingredi non liceat, nisi aliud habeant Ordinis constitutiones, aut loci consuetudo, aut sint Personæ Principes, *ut supra*.

52 Quæritur V. Ob quas causas personis alias intrare Clausuram prohibitis, licitum sit ingredi Clausuram monialium? Resp. Non sufficit quævis causa, sed requiritur, ac etiam sufficit moralis aliqua necessitas, sive circa Monasterium, sive circa Communitatem, sive circa monialem in particulari occurens, cui absque ingressu externorum per moniales, vel aliter succurri commode non possit. Roderiq. *tom.* 1. *q.* 46. *art.* 4. Miranda *de Sanctimon. q.* 2. *art.* 7. Sanchez *l.* 6. *Moral. c.* 16. *a num.* 39. Barbosa *de offic. & Potest. Episc. alleg.* 102. *a n.* 48. Hyacint. Donatus *ubi supra q.* 19. Pirhing *h. t. n.* 42. Portel. *in Dub. reg. V. Clausura n.* 4. & communis aliorum, *arg. c. un. de Statu reg. in* 6. ibi: Nisi manifesta & rationabilis causa extiterit, & Concilium Tridentinum *Sess.* 25 *de regul. cap.* 5. ubi dicitur, quod licentia intrandi dari tantum possit, in casibus necessariis, intellige moraliter, quod idem habet Constitutio Gregorii XIII. Ubi gratiis ibi: in necessitatibus urgentibus duntaxat ingredi liceat &c.

quos

qoos omnes tres textus idem dicere, & moralem necessitatem exigere pluribus ostendir Roderiqnez *loc. cit.* ubi etiam cum aliis docet, minorem causam sufficere ad ingressum fœminæ, quam viri, quia illius ingressus minus periculosus est, quam istius.

53 Iofertur io sequentibus causis & casibus licitum esse ingressum I. Medici, Chirurgi, medendo infirmitatem monialium oecessarii. II. Fabri, mioistri, & operarii necessarii pro constructione, conservatione, ant reparatione alicujus ædificii, vel similibus operibus perficiendis, prout exemplificat Glossa *in cit. c. un. de Statu reg. in 6. V. Causa*. III. Et teste Sanchez *loc. cit. n. 43*. Omnes: ubi etiam cum Navarro addit sartores pro vestibus, non item sutores pro calceis conficiendis, quia hi osteosa eis meosura calcei, val ipso calceo, extra commoda sua peragere queunt, non item sartores. IV. Bajuli portanres monasterio necessaria tam onerosa ut a monialibus pleromque debilioribus commode portari nequeant. Sanchez *loc. cit. n. 56*. V. Hortulani pro interiori. Sanch. *loc. cit.*

54 V. Famulæ sæculares ad serviendum iotus monasterio non tantum ad breve, sed etiam ad longum tempus, casu quo non possunt habere professas ad viliora munera v. g. lavandum, porgandum monasterium &c. quadiaotes; dummodo nuoquam e monasterio egrediantur, sed nna cum monialibus Claosuram servent, donec omnino dimittantur. Roderiquea *loc. cit. q. 44. a. 4.* ubi id late probat, Pirhing *h. t. n. 4.* Miranda *loc. cit. a. 5.*

55 VI. Et qoidem principaliter Confessarii in casu, quo mooialis aliqua ob infirmitatem alia via ad Confessarium, vel hic ad illam commode venire nequit, ad audiendam ejusdem confessionem, & administranda eidem Sacramenta. Omnes, quod non taotum pro articulo mortis, sed etiam pro quovis tempore, quo aliæ moniales communicaot, vel confitentur, intelligendum venit, uti beoe docet Roderiquez *tom. 1. q. 47. a. 4.* id probans ex Declarationibus Pontificum, Sanchez *loc. cit. n. 45.* Barbosa *alleg. 102. n. 49.* Miranda *cit. q. 2. a. 7.* cum communi aliorum. Quinimo docet Roderiquea, & Sanchea *loc. cit.* Barbosa *loc. cit. n. 49.* Portel. *ubi supra n. 9.* etiam tunc licere, qoando aliis non commonicantibus, aut confitentibus, infirma dicit, se pœnitentiæ Sacrimento indigere, præsertim ab initio morbi, *arg. c. cum infirmitatis de Pœnit. & remiss.*

56 Addit Roderiquea *l. c. §. Dubitatur præterea*. Miranda *l. c. q. 2. a. 18. concl. 2.* Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 102. n. 49.* posse etiam Prælatum, vel Confessarinm monialium in diebus, quibus cæteræ moniales confitentur, & communicant, intrare Clausoram ad celebrandum ibidem in infirmaria, & Oratoria vel Altari ibidem decenter præparato, & communicandum onam, vel plures iofirmas, idque ex concessione Leoois X. quam in formalibus refert *loc. cit.* Roderiqnez, Barbosa & Miranda, nt qoi etiam benededocit, dictum privilegium nullibi esse revocatum; quamvis ibidem *Concl. 1.* concedat, illicitum hodie esse quovis tempore celebrare in infirmaria ad solum fioem, ut infirmæ audiant Missam, vide cundem. Plures casus vide apud Doctores citatos, præsertim Roderiqoez, Mirandum, Sanchez, Portell. Barbosam, ac etiam Pellix. *tom. 1. tract. 10. cap. 5. sect. 3. & seqq.* qui fuse materiam Clausuræ examinant.

57 Quæritur. An? quando? & cujus licentia requiratur ad licite ingrediendam Clausuram Monialium? Res. I. Ordinarie loquendo io Monasteriis immediate summo Pootifici, aut Episcopo subjectis, præter necessitatem moralem hactenus declaratum necessaria est, & sufficit licentia Episcopi: in Monasteriis vero Exemptis requiritur, & sufficit de Jure sola licentia Superioris Ordinis joxta Ordinis coostitutiones, vel consuetudinem. Prima pars caret cootroversia. Secuoda vero docetur a Barbosa *de Offic. & Potest. Episc. alleg. 102. n. 40.* Sanchez *lib. 6. cap. 16. n. 12.* Miranda *de Sanctimonial. q. 2. a. 2.* Suarez *tom. 4. relig. lib. 1. c. 10. n. 11. & seq.* Navarrus *in c. Statuimus caus. 19. q. 3. n. 6.* Roderiquez *loc. cit. q. 46. a. 2.* Pirhing *h. t. n. 41.* Et probatur ntraque pars *c. un. de Statu regul. in 6.* ubi, dum dicitur, quod requiratur licentia illius, ad quam pertinet, satis innuitur, non io quovis Monasterio ad eundem pertinere: & Concil. Trideot. *Sess. 25. cap. 5. de regul.* ubi divisive loquendo dicit: Quod nemo ingredi possit Clausuram Monialium sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta: dare autem Episcopus vel Superior licentiam tantum debet ia casibus oecessariis. Quo diviso loquendi modo tacite indicat, diversam pro diversitate Monasteriorum requiri, & sufficere licentiam. Accedunt Declarationes Cardinalium, quarum unam pro parte secunda, videlicet, quod ad ingrediendam Clausuram Monialiom Exemptarum sola reqoiratur, & sufficiat licentia Superioris regularis, non tantum allegat, sed se vidisse eandem (nam de prima non est cootroversia) manu Cardinalis Milini signatam anno, quo scripsit, testatur Barbosa *loc. cit. n. 41.* atque Tamburious *de Jure Abbat. disp. 23. quæst. 1. num. 6.* Ratio autem Conclusionis est; quia illius est dare licentiam ingrediendi Clausnram, cujus est illam indicere, juxta vulgaria Juris, per quascumque caosas res nascitur, per easdem dissolvitur; atqui in Monasteriis exemptis Clausuram indicere, Superiorum est, utpote qui plenam jurisdictionem in Moniales, uti in Fratres exercent, easdem visitando, corrigendo, puniendo, ergo. Dicitur, tamen notanter de Jure, quia uno ore fatentur Doctores, vi consuetudininis fieri posse, ut etiam in Monasteriis Exemptis Episcopi licentia requiratur, vel sola sufficiat: econtra in Monasteriis non Exemptis requiratur etiam licentia Superioris, *arg. c. de Consuetud.*

Resp. II. Ad ingrediendam Clausuram Monialium te- 58
quiritur licentia specialis, & io scriptis obtenta. Communis, claris Juribus, & quidam, quod debeat esse *specialis*, patet, *c. un. de Statu regul. in 6.* ibi. Speciali liceotia, intellige quoad ingressum, noo quoad personam, idest, specialiter pro ingressu debet obtineri licentia, etsi oon semper specialis fiat mentio personæ, ot cum communi bene advertit Sanchez *loc. cit. cap. 16. num. 28.* Quod autem debeat esse in scriptis obteura, habetur ex Concilio Tridentioo *Sess. 25. de regul. cap. 5.* ubi prohibetur ingressus licentia in scriptis obtenta.

Limitatur tamen conclusio io casibus repentinæ ne- 59
cessitatis, & obi est periculum in mora, si licentia Superioris in scriptis expectetur: tunc enim sufficit licentia oretenus data, vel etiam interpretativa, si etiam circa hanc obtinendam est periculum in mora; ut contingere solet, si necessarius est ingressus Confessarii, Medici, Chirurgi, Fabrorum, Operariorum, &c. & Superior est absens, vel facile conveniri nequit. Sanchez *loc. cit. n. 4.* Roderiqoez *tom. 1. quæst. 46. a. 2. in fine*. Barbosa *alleg. 102. n. 57.* Hyacint. Donatus *tom. 4. tr. 5. quæst. 20.* Navarrus *Comment. 4. de regul. n. 60.* & Communis. Ratio est; quia alias io hujusmodi necessitatibus non esset satis consultum monialibus.

Imo docent aliqni, ut Miraoda *de Sanctimonialibus q. 2.* 60
a. 17. conclus. 1. Roderiquez *loc. cit.* Llamas *in Methodo curationis, in Appendice, §. 6. post initium*, & alii contra Sanchea *c. lib. 6. c. 16. n. 33. & 34.* in ordinariis necessitatis casibus, quibus ingredi possunt v. g. Coofessarii, Medici, Chirurgi, operarii, opifices, fabri &c. omnino non requiri aliqnam licentiam specialem in scriptis, vel oretenus obtentam, etsi Superior ad manum sit, & licentia facile obtineri possit: sed sufficere licentiam Abbatissæ, idque ex interpretativa licentia Episcopi, vel Superioris, vel quia in his casibus licentia habetur a Jure, prout dicit, & pluribus concessionibus Pontificum probat Miranda *loc. cit.* Quæ sententia omnino probabilis, & in praxi tuta est; præsertim cum etiam Regolatissimorum Monasteriorum praxi & consuetudioe, quæ est optima Legum interpres; *Leg. 137. ff. de Legib.* confirmetur.

Inferunt proin, quod Conclusio *n. 57.* posita, intelligenda, & expressa licentia Episcopi vel Superioris necessaria sit, non in dictis ordinariis, sed aliis extraordinariis necessitatis casibus.

Quæritur. Ao Episcopi, & Superiores Regulares licen- 61
tiam intrandi Clausuram aliis dare pro libitu possint, & an ipsi pro libitu intrare valeant? Resp. I. Nec Episcopus nec Superior localis alicui, cuicumque tandem, etiam nobilissimo Comiti, ant Comitissæ, parenti, consanguineo &c. vel Benefactori Monialium, dare licentiam Clausuram intrandi potest, etiamsi aliqoa allegetur caosa rationabilis, oisi vera adsit necessitas moralis. Omnes, ob claram dispositionem Conc. Tridentini *cit. Sess. 25. de regul. c. 5.* ibi: *Dare autem Episcopus, vel Superior licentiam de-*

bet tantum in casibus necessariis, & Constitutiones Gregor. XIII. *Ubi gratiæ*, quæ est ordine 28. in Bullar. Cherub. ubi §. 4. expresse habetur, quod Episcopi & Superiores tantum in casibus necessariis, & urgentibus necessitatibus licentiam Clausuram intrandi dare valeant.

62 Resp. II. Nec Episcopi, nec Superiores Regulares ingredi possunt Clausuram Monialium, præterquam in casibus necessariis, quibus existentibus absque ulteriori licentia, a Majori Superiore obtenta intrare valent. Miranda *cit. q.* 2. a. 14. *concl.* 1. 2. *&* 3. dicens Conclusionem esse certissimam, Sanchez *lib.* 6. *c.* 16. *n.* 25. Hyacint. Donatus *loc. cit. q.* 22. Rodriquez *tom.* 1. *q.* 64. *a princ.* Pirhing *h. t. n.* 43. Pellia. *tom.* 1. *tr.* 5. *sect.* 3. *n.* 111. cum communi, & hodie certa aliorum, ob claram dispositionem Gregor. XIII. in Constitutione *Dubiis*, quæ est apposita *Constit.* 28. dicti Pontificis, in Bullar. Cherub. ubi §. 1. sic habetur. Harum tenore authoritate Apostolica declaramus, prælatos omnes, tam sæculares, tam Regulares, quibus cura & regimen Monasteriorum Monalium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & a paucis iisque senioribus ac Religiosis personis comitati. Quocirca universos & singulos Episcopali seu majori etiam Cardinalatus Dignitate præditos, nec non quorumvis Ordinum Abbates, Priores, Ministros, & alios quoscunque Superiores Regulares serio monemus, ut facultate hujusmodi qui eam habent, præterquam in casibus, ut præfertur necessariis, neutiquam utantur.

63 Inter casus autem necessarios, ob quos Episcopus, vel Superiores Regulares ingredi possunt Clausuram Monialium, præcipue numeratur causa Visitationis, ut cum communi notat Sanchez *loc. cit. n.* 54. Barbosa *de Offic. & pot. Epis. n.* 55. Miranda *loc. c. a.* 5. *concl.* 4. ita tamen, ut sint comitati duobus, vel tribus sociis, iisque senioribus, ac Religiosis, ut ait Gregorius XIII. Inter dictos vero casus necessarios non censetur causa induendi Novitias, vel eas ad Professionem suscipiendi, aut illas, vel etiam Professas examinandi, uti bene advertit Lezana *V. Clausura n.* 32. Hyacint. Donatus *to.* 4. *tr.* 5 *q.* 22. *n.* 7. atque a S. Congregatione decisum refert Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccl. un. cap.* 44. *n.* 151. Ratio est; quia hæc commode fieri possunt extra ad crates. Pariter non possunt ingredi ex causa præsidendi, vel interessendi Electioni Abbatissæ v. g. prout expresse statuitur in Concilio Tridentino *Sess.* 25. *de reg. c.* 7. ibi: Is vero, qui Electioni præest Episcopus, sive alius Superior Claustra Monasterii non ingredietur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat, vel accipiat.

64 Observat tamen Roderiquez *l. c.* Miranda *l. c. concl.* 3. Barbosa *de offic. & potest Episc. alleg.* 102. *n.* 46. Hyacint. Donatus *ubi sup.* posse in causa Electionis Superiores ingredi Clausuram, quando prudenter timetur, quod ipsis non intrantibus sint secuturæ collusiones, factiones, indeque subsequens inquieta, vel mala, vel omnino non Canonica Electio. Pariter licebit, ubi consuetudo id habet, qualis in Provincia nostra reformata viget.

65 Quæritur. An Episcopi, Superiores, vel alii Clausuram licite ingressi debeant finito negotio, necessitate, aut causa, ob quod vel ob quam ingressi sunt, statim iterum exire, ita ut peccent ibidem se detinendo? Resp. Quamvis finito negotio, vel cessante causa, debeant brevi iterum redire, nec diu ibidem se detinere possint, tamen si post finitum negotium modico tantum tempore ibi se detinent, v. g. consolandi infirmam, vel etiam visitandi, aut videndi Monasterium, aut officinas ejusdem, vel etiam alicujus discursus gratia, non peccant. Prima pars, quod brevi iterum exire debeant, docent Barb. *loc. cit. n.* 57. Sanch. *l. c. n.* 68. Miranda *cit. q.* 2. a. 20. Roderiq. *tom.* 1. *q.* 47. a. 11. Pelliz. *tom.* 2. *tr.* 10. *c.* 5. *sect.* 3. *n.* 166. & communis aliorum. Ratio est, quia quod ob necessitatem conceditur, cessante necessitate, pariter cessare debet, *c. Quod pro necessitate* 52. *caus.* 1. *cau.* 1. *Secundum partem* quod modice se detinens non peccet, docent omnes citati. Ratio est: tum quia præceptum Clausuræ numeratur inter præcepta moralia, consequenter in sensu morali intelligendum venit, in quo tam modicum tempus non attenditur: tum quia in tanto rigore præceptum Clausuræ non videtur receptum, teste consuetudine. Quantum autem tempus requiratur, ad hoc, ut quis finito negotio se detinens, peccet mortaliter, non est facile definire; Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 32. putat, quod per quadrantem se detinens, nec venialiter peccet, notabiliter vero ultra mediam horam moram trahens, peccet mortaliter, & sequitur Pelliz. *loc. cit.* qui tamen hoc ultimum limitat, ibi, ubi introducta viget consuetudo diutius se continendi, quæ utpote contra solam Legem humanam licita & valida esse potest *c. fin. de Consuetud.* Sed occasione hujus

Quæritur. An, & quid valeat circa *Clausuram* con- 66
suetudo? Item quid circa eam incumbat Episcopo? Resp. Quamvis contra *Clausuram Monialium* tam quoad egressum, quam ingressum licita & valida sit consuetudo rationabilis & legitime introducta, id est tempore debito per decem saltem annos continuata, ita ut vi illius in variis Monasteriis ubique circa *Clausuram* licita sint, & permitti possint, quæ de Jure prohibita cognoscuntur; prout cum communi & recepta aliorum jam sæpe dictum; eo quod *Clausura* solum obliget Jure humano Ecclesiastico, contra quod utique licite & valide introduci potest consuetudo, textu claro *c. fin. de Consuet.* & late diximus *in l.* 1. *Decretal. tit.* 4. *de Consuet.* Nihilominus si animadvertunt Reverendissimi Ordinarii, quod occasione hujusmodi consuetudinum in Monasterio aliquo varia eveniant inconvenientia, vel nascantur scandala, aut notabiliter patiatur disciplina Regularis &c. possunt, & gravissime tenentur hujusmodi consuetudines tollere, vel saltem pro exigentia circumstantiarum moderari, ipsamque *Clausuram* denuo restituere: ubi vero hujusmodi consuetudines nondum vigent, neutiquam permittere, ut introducantur, sed potius debite vigilare, & procurare, ut *Clausura* semper inviolata conservetur, & hoc non tantum in Monasteriis sibi Subjectis, sed etiam Exemptis. Ita communis DD. ob clara verba Concilii Trid. *Sess.* 25. *de regular. cap.* 5. ubi gravissimam hanc obligationem tremendis verbis imponit Episcopis, quæ verba habes supra *n.* 28. Ratio est; quia consuetudo, quæ vel ab initio, vel cum tempore incipit præbere occasionem peccandi, vel est utilitati communi perniciosa, non amplius est rationabilis, sed irrationabilis, & mala corruptela, sicque nec licita, nec valida, *c. fin. de Consuetud.* & amplius diximus *l.* 1. *Decretal. tit. de Consuetud.* §. 2. *n.* 14. *& seq.*

Porro, licet Concilium Tridentinum *loc. cit.* solis Epi- 67
scopis gravissimam illam imponat obligationem, nullam faciendo mentionem de Superioribus Regularibus: Nihilominus ipsi quoque possunt, & tenentur, quantum in ipsis erit, similes consuetudines occasionem peccandi præbentes, aut bono communi, disciplinæ v. g. Regulari notabiliter perniciosas tollere, vel moderari in Monasteriis sibi subjectis; hoc ipso, quod vi Officii sui pastoralis graviter teneantur, a Communitate, & subditis sibi commissis, ea, quæ peccaminosa, scandalosa, aut Communitati perniciosa sunt, pro viribus avertere, juxta unanimem Doctorum: ubi notare habent, quod, dum prævident, vel experiuntur se nihil efficere, possint & debeant ad Reverend. loci Ordinarium recurrere, qui authoritate majori pollens, magis poterit, etiam per censuras Ecclesiasticas, invocato quoque, si opus erit, auxilio brachii sæcularis succurere, juxta clarum textum Concilii Tridentini, *cit. Sess.* 25. *cap.* 5. Item notare debent, quod si Reverendissimi Ordinarii, vel ex Officio vel ab aliis requisiti circa *Clausuram* Monasterii Exempti, Visitationem, vel inquisitionem instituere velint, eos nullatenus impedire valeant, eo quod in puncto *Clausuræ* etiam Monasteria Exempta Monialium subsint jurisdictioni Episcopi tanquam Apostolici Delegati, textu claro Concilii Tridentini *loc. cit.* & tenent hodie Doctores communiter quod etiam a S. Congregatione declaratum est, uti refert Hyacint. Donatus *tom.* 4. *tr.* 3. *q.* 4. Navarrus, Lezana, & Barbosa in Concil. Trident. *loc. cit. n.* 13. Expedit tamen, ut Episcopus in Monasteriis Exemptis cumulative cum Superioribus Ordinis procedat, prout notat Hyacint. Donatus *loc. cit.* & patet ex Bulla Pii V. *Circa pastoralis*: ibi: *Una cum Superioribus eorum*: quod si tamen Superiores concurrere recusant, privative & solus procedere potest. Imo juxta novissimam Declarationem Cardinalium 1640. 26. Maii editam, si vult, id potest Superioribus Regularibus non requisitis, etiam in casu, ubi nulla habetur suspitio violatæ *Clausuræ*. Verba Declarationis, quam habet Barb. in Concil. Trident. *loc. cit. n.* 13. sunt sequentia: *Sacra Congregatio Conc. censuit*,

fuit, Episcopum Columbriensem uti sedis Apostolicæ Delegatum potuisse quoad clausuram Monasterii Monialium conventus de Cellas Ordinis Cisterciensis Regularibus ejusdem Ordinis subjectum visitare, etiam assumpto secum Vicario Generali, & confessario earumdem Monialium, Monialesq; ipsas in iis, quæ ad eandem clausuram pertinent examini subjicere remotis etiam suspicione violatæ Clausuræ, ac quacunque Superiorum regularium negligentia, ipsisq; inconsultis, & irrequisitis. Ac insuper eidem Episc. licuisse rectorem Collegii dicti Ordinis, ex supradicta causa inobedientem declarare in pœnam Excommunicationis, ac alias comminatas incurrisse.

68 Quæritur. In quo consistat, & quomodo obliget *Clausura Monasterii Regularium virorum*, tam quoad egressum, quam quoad ingressum mulierum in illud. Resp. I. *Clausura Monasterii virorum* in hoc consistit, & obligat, ut nullus Religiosus absque licentia Superioris & socio per Superiorem assignando e *Clausura* Monasterii exeat. Ita Communis, & patet ex Constitutione Clem. VIII. super Reformatione Regul. edita, quæ incipit *Nullus*, ordine 9. in Bullar. Cherub. ubi §. 12. ad propositum ita statuitur: *Nullus e Conventu egredi audeat, nisi ex causa, & cum socio, licentiaque singulis vicibus impetrata, ac benedictione accepta a Superiore, qui non aliter eam concedat, nisi causa probata; sociumque exituro adjungat, non petentis rogatu, sed arbitrio suo, neque eundem sæpius. Licentiæ vero generales exeundi nulli concedantur. Contravenientes autem pœna gravi, etiam carceris, Superioris arbitrio plectantur. Eandem etiam Janitor habeat, si sciens exeundi facultatem fecerit: cum autem quis in Conventum revertitur, Superiorem iterum adibit benedictionem recepturus, qui a socio itineris rationem, & quid rei actum sit, diligenter perquirat.*

69 Non peccat tamen mortaliter, sed tantum venialiter exiens de die sine licentia, nisi ex contemptu, aut cum scandalo id faciat, uti contra Suarez bene docet, & solide probat Navarrus *Comment. 4. de regul. n. 35.* Barb. *in Conc. Trid. Sess. 25. c. 4. n. 3.* Miranda *Tom. 1. q. 32. a. 2. concl. 2.* Lezana *V. Clausura*, & communis aliorum. Ratio est; quia, cum *Clausura Monasterii virorum* quoad egressum tam stricte non obliget, uti *Monialium*; nec ullibi reperiatur in jure tam gravis obligatio, non censetur materia gravis semel vel iterum absente scandalo vel contemptu, aliave circumstantia gravi, e Monasterio sine licentia Superioris exire.

70 Porro ad egrediendum sufficit etiam licentia interpretativa saltem in casu, quo superior commode adiri nequit, ut *l. c.* bene observat Miranda. Nec requiritur causa necessaria ad dandam egrediendi licentiam, uti ad egressum Monialis, sed sufficit quævis rationabilis v. g. utilitas etiam modica conventus, vel Religiosi, charitas proximi &c. caret controversia: solum limita doctrinam *præc. n.* in nocturno & furtivo egressu, de quo sicut & de aliis quoad egressum Religiosorum spectantibus; quia ad Theologos potius quam Canonistas spectat, iis relinquimus.

71 Resp. II. *Clausura Monasterii Religiosorum quoad ingressum* principaliter consistit in hoc, ne illam ingrediantur, vel in eam admittantur mulieres. An autem, & quomodo hæc *Clausura* obliget, non modica est controversia inter DD. circa quam, ut certa ab incertis separemus. Resp. I. Certum est, quod quævis mulier, quæ prætextu alicujus privilegii ante Pium V. vel Gregor. XIII. concessi, aliquod Religiosorum virorum Monasterium ingreditur, graviter peccet, & ipso facto Excommunicationem incurrat: Regulares vero præter peccatum grave, & pœnam Excommunicationis; etiam privationem Officiorum quæ habent, & inhabilitatem ad alia, nec non suspensionem a Divinis incurrant, si eas prætextu privilegii introducunt, aut ingredi faciunt vel permittunt. Ita clare & expresse statutum habetur in Constitutione Pii V. *Regularium personarum*, quæ est 20. dicti Pontificis in Bullar. Cherub. & in Constitutione Gregorii XIII. *Ubi gratiæ*, inter Constitutiones ejusdem Pontificis 25. in Bullar. Cherub. quas etiam per extensum refert Hyacint. Donatus *Tom. 1. Tr. 4. q. 2.* & alii, apud quos legi poterunt.

72 Num autem hæ Constitutiones etiam de illis fœminis, quæ sine prætextu privilegiorum ingrediuntur Monasteria virorum, & de Religiosis admittentibus illa intelligenda sint? magna est controversia inter DD. Layman siquidem *lib. 4. tr. 5. nu. 4.* Suarez *tom. 5. de cens. Disp. 22. sect. 6.* docent, nec fœminam ingredientem, nec Religiosos admittentes peccare mortaliter, eo quod nullibi aliqua reperiatur Lex tam graviter prohibens ingressum fœminarum in Monasteria virorum. Item dicunt, quod non incurrant pœnas a Pio V. & Gregorio XIII. latas, nisi fœminæ ingrediantur, introducantur, permittantur prætextu privilegiorum; quia de his solis, non item de illis fœminis, quæ absque privilegiorum prætextu ingrediuntur, expresse loquuntur dictorum Pontificum Constitutiones, quæ utpote odiosæ ad casum non expressum extendi haud possunt, *a l. 42. ff. de Pœnis & c. Odia de R. J. in 6.* Accedit, quod neque prohibitionis ratio militet in aliis fœminis absque prætextu privilegiorum ingredientibus, quia, quæ ante prohibitionem Pii V. prætextu privilegiorum ingrediebantur, vi horum ingressum urgebant, non obstantibus particularibus statutis Religiosorum, eumque sæpius, ac pro libito frequentabant non sine molestia, perturbatione, & inquietudine, forsan etiam scandalo Religiosorum: quod cum non contingeret in aliis fœminis, merito solum ingressum prætextu privilegiorum sub gravibus pœnis prohibere Pontifices. Idem videlicet, quod pœnas non incurrant mulieres sine prætextu privilegiorum ingredientes, sentit Engel. *h. t. n. 13.* Roderiq. *t. 1. q. 47. a. 2.* Portel. *in Dub. Regul. V. Clausura.* Sayr. *de Censur. lib. 3. c. 31. n. 10.* Pithing. *h. t. n. 45.* Quibus non obstantibus.

73 Resp. III. Omnes & singulæ mulieres etiam sine prætextu privilegii *Clausuram Monasterii virorum* ingredientes, & Religiosi easdem admittentes, vel introducentes peccant graviter. Hyacint. Donatus *tom. 1. tr. 4. q. 3.* Navarrus *in Comm. 4. de Reg. n. 62. & in Man. c. 27. n. 150 Excommun. 61.* Pelliz *tom. 1. tr. 5. sect. 2.* Azorius *p. 1. lib. 13. c. 8. fin.* Sanch. *lib. 6. Moral. c. 16. a. n. 79. c. 17. n. 33* Suarez *to. 4. de Relig. tr. 8. lib. 1. c. 7. n. 9.* ubi retractat, quod dixerit *de Censur.* cum communiori aliorum. Probatur in primis ex Jure *can. Pervenit. 29. cau. 18. q. 2.* ibi: *Pervenit ad nos, quod in Monasterio tuo passim mulieres ascendant, & (quod adhuc est gravius) Monachos tuos ibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occasione humani generis inimicus, sua eas (quod absit) calliditate decipiat, ideo hujus te præcepto fero monemus, ut neque mulieres in Monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque Monachos tuos commatres sibi facere: Nam si hoc denuo ad aures nostras quocunque modo pervenerit, sic te severissime noveris ultioni subeundum, ut emendationis tuæ qualitate cæteri sine dubio corrigantur.* Quæ verba gravem obligationem satis clare indicant, hoc ipso, quod sub *severissima ultione* prohibitio fiat, cum pœna debeat esse proportionata delicto. Unde mirandum sane, quod Layman, Suarez, Pelliz. & alii Recentiores dicere non dubitarint, nullam in Jure communi prohibitionem reperiri. Ratio autem hujus prohibitionis est vitatio scandali, occasionis, & periculi peccandi, prout liquet ex textu: ibi: *Ne hac occasione humani generis inimicus, sua eos (quod absit) calliditate decipiat.* Confirmatur: mulier quævis ingrediens, & Religiosi introducentes Excommunicationi subjacent, juxta dicenda in sequenti Conclusione, ergo peccant mortaliter, cum Excommunicatio a Papa non nisi ob peccatum grave feratur secundum Omnes etiam Adversarios.

74 Resp. IV. Omnes & singulæ mulieres, etiam absque prætextu privilegii *Clausuram* ingredientes, & Religiosi easdem admittentes, vel introducentes Excommunicationem ipso facto, & etiam alias pœnas *n. 71.* specificatas incurrunt. Ita Doctores omnes *n. præced.* citati, ac Suarez *tom. 4. de Relig. tr. 8. lib. 1. c. 7. n. 9.* ubi retractat, quod prius docuerat: quibus quoad pœnas Pii V. accedit etiam Sanchez *lib. 6. cap. 16. n. 79.* Ratio est: quia Bullæ Pontificiæ *n. 71.* citatæ etiam de his fœminis sunt intelligendæ, prout ipsimet expresse declararunt; uti præfati testantur Doctores. Et quidem de Declaratione Pii V. evidenter constat, cum ea sit inserta Bullario Cherub. statim post Bullam *Regularium Personarum* citatam supra *n. 71.* Quæ Declaratio incipit *Decet Romanum*, & inter alia expresse sic habet: *Authoritate Apostolica tenore præsentium dicimus, & declaramus fuisse, & esse mentem, & intentionem nostram, quod dictæ literæ non solum comprehenderent, & comprehendant mulieres habere prætendentes facultatem, & indulta ingrediendi Monasteria, sed etiam & quascunque mulieres alias, tam in genere & in specie.* Quod tamen statim in subsequenti §. limitat in casibus, quibus fit intra

Clau-

Claustrum Processio, vel celebrantur Officia Divina, aut sepeliuntur fidelium suffragia: in his enim casibus *Clausuram Monasterii virorum* intrandi conceditur facultas. Similem Declarationem edidit etiam Gregorius XIII. teste Navarro *loc. cit.*

75 Nec dicas cum Laymano *loc. cit.* & aliis, Declarationem Pii V. non fuisse promulgatam; vel certe in Germania cum tanto rigore non esse receptam. Nam contra est, quod Declarationes vim obligandi habeant absque promulgatione, & neque promulgari soleant, ut Leges; cum non faciant novam Legem, sed insint Legi ab initio positæ, prout amplius diximus in Proœmio *lib. 1. Decretal. §. 8. n. 129. & seq.* Dein fine fundamento apparet dictum, quod in Germania Constitutio Pii V. in tanto rigore non sit recepta; cum in Monasteriis bene disciplinatis passim contrarium inveniatur, utpote quæ fœminas quasvis a *Clausura* omnino arcent.

76 Dices non constare authentice de præfata Declaratione; consequenter non obligat. Resp. Æque constare de Declaratione Pii V. ac de Constitutione ejusdem; cum æque illa, quam hæc inserta habeantur Bullario Cherubini & aliis Classicis Doctoribus; & econtra tam parum de Constitutione, quam de Declaratione ejusdem ad manus cujuslibet habeatur authentica Copia, munita sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, & Secretarii S. Congr. (prout ad authenticam Copiam requiritur juxta citatum Proœmium *n. 126.*) ergo, si absque authentica Copia Adversarii credunt Constitutioni, cur non & Declarationi ejusdem iisdem veritatis circumstantiis munitæ? Accedit, quod ex hoc solo non attendere Declarationem Cardin. quia non affertur in authentica Copia, vix absit ab irreverentia & temeritate, dummodo alias ex fidelibus Collectoribus allegetur, qualis utique erit Bullarium Cherub. prout rursus dictum in Proœmio *cit. n. 128.* Et tandem, si quis de veritate dubitet, scribat Romam ad Sac. Congreg. & illico authenticam Copiam habebit.

Confirmatur ex continua praxi & stylo Pœnitentiariæ, utpote quæ semper juxta præfatas Declarationes judicat, procedit, ac disponit, teste Navarro *l. c.* Hyacinthus Donatus, eoque teste Doctores reliqui citati *n. 73.* atqui stylus Curiæ pro Lege servatur, & habenda est, uti cum communi bene observat Gonzalez *in reg. 8. Canc. Gloss. 6. n. 210.* citans plures Decisiones Rotæ. Felinus *in cap. Ex parte n. 16. de Rescript. arg. c. Ex litteris, de Consist. Quam gravi, de Crimine falsi.* 77

Limitatur autem Conclusio in Regibus, Imperatoribus, Principibus, eorumque uxoribus, ac liberis, & comitatu eorum, modo, quo supra *n. 42.* diximus de ingressu in Monasteria Monialium.

Quæritur. An Religiosi (idem est de Monialibus) peccent, & pœnas incurrant, si cum illicite ingressis consabulantur, vel eos comitantur, vel hinc inde Monasterio deducunt? Resp. Quamvis non desint Doctores affirmativam tenentes, inter quos est Roderiq. in expositione Bullæ Pii V. *n. 9.* Sorbus *in comp. Privil. V. Ingredi Monasteria n. 4. Vers. Atiad advertendum*, Hyac. Don. *to. 4. tr. 5. q. 9.* & alii. Nihilominus sententia negativa probabilis videtur, dummodo vi Officii expellere non teneantur, & non sint causa per comitatum, & confabulationem quod ingredientes diutius in Monasterio commorentur, & aliunde non concurrat circumstantia mala v. g. scandalum. Sanch. *l. 6. c. 16. n. 95.* Pellia. *to. 2. tr. 10. c. 5. sect. 3. n. 97.* Portel. *in dub. Regul. V. Clausura, n. 3.* & alii. Ratio est quia Bullæ Pontificiæ præcise loquuntur de ingredientibus, & eos ingredi permittentibus aut introducentibus, uti legenti patet; tales autem non sunt positi in Conclusione, si conditiones annotatæ absunt, ut consideranti patet; ergo ad eos non sunt extendendæ, præsertim cum sint odiosæ *c. odia, de R. J. in 6.* 78

Reliqua de *Clausura* vide apud Roderiquez, Mirandam, Portel, Sanchez, Hyacint. Donatum, Pellia, & alios de hac materia copiose scribentes. Nobis properandum est ad alias materias Canonicas.

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Domus, vel locus Religiosus quid?*
3 *Requiritur ad eum authoritas Episcopi.*
4 *Subest Jurisdictioni Episcopi.*
5 *Quos effectus pariat hæc subjectio Episcopo?*
   Potest talia loca visitare. Ibid.
6 *Et ab Administratoribus eorum petere rationem administrationis.*
7 *Loca pia authoritate Episcopi non erecta, Episcopi Jurisdictioni non subsunt.*
8 *Potest tamen ab eorum administratoribus rationem exigere.*
9 *Quomodo Episcopus mutare possit pias causas?*
10 *Monasterium sæcularizari ab Episcopo non potest.*
11 *De ædificandis Monasteriis. Remissive.*

1 Postquam in præcedentibus de statu Regularium sufficienter actum est, recto ordine pergit Compilator Juris Canonici de Religiosorum seu Regularium Domibus, de quibus partim in præsenti Titulo, agendo generatim de Religiosis Domibus; partim in sequenti de *Capellis* Monachorum; partim in Titulo de ædificandis Ecclesiis erit sermo.

2 Quæritur I. Quid ad præsens sit *Domus Religiosa*? & quid requiratur ad eam? Resp. I. Quamvis generali & late loquendo nomine *Domus Religiosæ* veniat omnis locus pius authoritate Episcopi erectus, sive consecratus sit, sive non proprie tamen ac stricte ad propositum loquendo *Domus Religiosa* est locus pius non consecratus, authoritate tamen Episcopi erectus. Ita in re communis. Sic late loquendo, nomine *Domus Religiosæ* veniunt etiam Ecclesiæ, Templa, & Capellæ consecratæ; stricte vero sola Monasteria, Xenodochia pro peregrinis pauperibus, Nosocomia pro infirmis, Orphanotrophia pro educandis pueris & puellis, Hospitalia Gerontocomia pro senibus & debilibus, seu valetudinariis erecta. Item Confraternitates, Congreg. & alia quæcunque loca ad charitatis, misericordiæ, vel Religionis, opera, aliumve pium usum destinata, dummodo authoritate Episcopi sint erecta, *arg. c. ad hæc, 4. & c. fin. h. t. & can. in quolibet 23. caus. 23. q. 8.* juncta *l. Sancimus, C. de SS. Eccl.* his. Huc, ad *Domum* nempe *religiosam* stricte talem, spectant etiam Ecclesiæ, Oratoria, & Capellæ nondum consecratæ, authoritate tamen Episcopi erectæ. Hinc licet late loquendo omnis locus sacer, seu consecratus, sit etiam *Domus* & locus *Religiosus*: non tamen econtra quivis locus vel *Domus Religiosa* est etiam locus sacer; imo ut dictum, stricte loquendo *Domus religiosa* non est locus sacer, seu consecratus.

Resp. II. Ad hoc, ut locus aliquis pius sit *religiosus*, *Domus*que *religiosa* vocari queat, gaudeat que privilegiis, & effectibus illius, necessario requiritur ut authoritate Episcopi sit erectus. Sylvester *V. de locis religiosis, n. 3.* cum communi, & certa aliorum *arg. cit. c. ad hæc, 4. h. t.* ibi, *Si authoritate Episcopi destinatus.* Ratio est; quia ut ait Gloss. *in cit. c. 4. h. t. V. Pontificis*, privatus locum Religiosum, vel sacrum facere non potest, *arg. l. In tantum, ff. de rerum division. & l. 3. §. Si quis in sepulchro, ff. de Sepulchro violato.* Ex quo communiter inferunt Doctores, quod licet etiam absque licentia Episcopi possint aliqua loca & instituta pia, v. g. Nosocomia, Hospitalia, Orphanotrophia, & alia similia pia instituta, imo Oratoria privata in domibus institui, erigi, vel fundari ad hoc, ut ibidem orationes privatæ, atque pietatis, & charitatis opera (non tamen

meo Missæ absque licentia Episcopi celebrari, *can. unicuique, & c. clericos de consecrat. dist.* 1.) privatim pecagantur, *arg. c. 1. de empt. & Vendition.* tamen hujusmodi quantumvis pia loca, ac instituta *Domus Religiosæ* nec sint, nec dici possint, & propterea immunitate Ecclesiastica, non gaudeant, idque, ideo, quod sine authoritate Episcopi fuerint erecta. Sylvester *l. c.* Toclinus *in c. d: quarta, n. 10. & 11. de Præscript.* Tuschus *Ver. Hospital: concl.* 157. *& seq.* Fagn. *in c. Ad hæc*, 4. *h. t. n.* 2. & ibi Glossa.

4 Quæritur II. Cui subjecta sint *Domus Religiosæ*, seu *loca religiosa?* Resp. Loquendo de jure communi *Domus loca, & instituta religiosa* quæcunque tam sacra, quam non sacra, consequenter omnes Ecclesiæ Capellæ, Monasteria, Congregationes, & alia similia pie instituta & loca, authoritate Episcopi erecta, subsunt Jurisdictioni Episcopi intra cujus Diœcesin existunt, ita ut in omnibus fundatam in jure intentionem habeat, & contrarium prætendent exemptionis privilegium, probare debeat. Abbas *in c. de Xenodochiis*, 3. *h. t. n.* 1. & ibi Fagn. *n.* 1. & 2. Hostiensis *n.* 6. Jo. Andreas *num.* 4. Pirhing. *h. t. §.* 1. cum communi aliorum, *arg. c. cap. Xenodochiis*, 3. *h. t.* ubi Summarium sic habet: *Episc. subsunt omnia loca pia*, & *c.* 6. 7. & 8. *eod. can. omnes Basilicæ* 10. *cauf.* 16. *q.* 7. *cum Episcopus; de Offic. Ordin. in* 6. Dicitur autem notanter *de jure communi*, quia sunt nonnulla loca Religiosa per speciale privilegium a jurisdictione Episcopi exempta; & quidem hodie præcipue plurium Ordinum Monasteria. De quibus vide specialia Privilegia.

5 Quæritur III. Quid juris pariat Episcopo hæc subjectio *locorum religiosorum?* Resp. Præter Jurisdictionem Fori contentiosi, & exactionem jurium Episcopalium (de quibus jam partim supra *l.* 1. *tit. de Offic. Judicis ordin.* & *l.* 2. *tit. de Foro competenti*, partim infra *tit. de Censib. Exact. & Procur.*) quo principaliter competunt Episcopo videlicet I. jus visitandi *loca Religiosa* II. Quod Administratores locorum religiosorum teneantur singulis annis reddere rationem administrationis suæ, prout sublatis omnibus privilegiis, & consuetudinibus contrariis etiam immemorabilibus clare statuit Conc. Trid. & quidem de *primo Sess.* 22. *de ref. c.* 8. illis verbis: Episcopi etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, in casibus a jure concessis omnium piarum dispositionum tam in ultima voluntate, quam inter vivos sint executores; habeant jus visitandi Hospitalia, collegia quæque ac Confraternitates Laicorum, etiam quas Scholas, sive quocunque nomine vocant, non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia eleemosynas Montis pietatis, sive charitatis & pia loca omnia quomodocunque nuncupentur, etiamsi prædictorum locorum cura ad Laicos pertineat, atque eadem loca, exemptionis privilegio sint munita; ac omnia quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex Officio suo juxta SS. Canonum statuta cognoscant, & exequantur non obstantibus quacunque consuetudine etiam immemorabili, privilegio aut statuto.

6 De *secundo* vero, seu reddenda Episcopo ratione, *ead. Sess. c.* 9. ibi: Administratores tam Ecclesiastici, quam Laici fabricæ cujusvis Ecclesiæ etiam Cathedralis, Hospitalis, Confraternitatis, Eleemosynæ, Montis pietatis, & quorumcunque locorum singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario, consuetudinibus, & privilegiis quibuscunque in contrarium sublatis: nisi secus forte in institutione & ordinatione talis Ecclesiæ, seu fabricæ expresse cautum esset. Quod si ex consuetudine aut privilegio aut ex constitutione aliqua loci, aliis ad id deputatis ratio reddenda esset, tum cum iis adhibeatur etiam Ordinarius; & aliter factæ liberationes dictis Administratoribus minime suffragentur.

7 Verum præter limitationes in textibus positas, limitatur Conclusio insuper in Hospitalibus, & aliis locis piis Militarium Ordinum, & aliorum Religiosorum, uti bene notavit Fagnanus *cap. Ad hæc*, 4. *h. t. n.* 47. patetque tum ex jure communi *Clem. quia contingit*, *§. Præmissa. h. t.* tum ex Concil. Trident. *l. c.* utpote quod ibidem solum de Sæcularibus non de Regularibus loquitur, prout declaravit S. Congregatio apud eundem Fagnanum *loc. cit. n.* 48.

8 Quæritur IV. Quid juris competat Episcopo in *loca pia* authoritate Episcopi non erecta, consequenter non *religiosa?* Resp. I. Hæc *loca pia* non sunt subjecta Episcopo consequenter hic jurisdictionem non habet, Fagnan. in *c. cap. Ad hæc*, 4. *h. t. n.* 51. & Hostiensis, *ibid.* Jo. Andreas, Abbas, cum communi. Probatur a sensu contrario: cum enim per jura citata solum modo illa *loca pia* sint subjecta Episcopo, quæ sunt *religiosa*, id est, authoritate Episcopi erecta, a sensu contrario bene inferre licet: ergo illa, quæ non sunt *religiosa*, Episcopo subjecta non erunt. Hinc si sola *loca pia*, v. g. Hospitalia, Confraternitates, aut alia pia instituta authoritate Episcopi non erecta, nequit Episcopus visitare, nisi in casibus a jure expressis; prout declaravit S. Congreg. apud Fagnanum *l. c. n.* 54. possuntque a Fundatore, quamdiu vivit, pro libitu mutari, & ad alias etiam profanas causas applicari. Abbas in *cit. cap. Ad hæc* 4. *h. t. n.* 4. & ibi Fagnanus *n.* 53. ubi pro hoc citat Declarationem Cardinalium, *arg. cap. Inter dilectos, h. t.* Quæ tamen mutandi potestas non competit hæredibus, eo quod pia defuncti voluntas ab hæredibus non possit mutari, juxta dicta in Titulo *de Testam.*

Resp. II. Quamvis præfata *loca pia* non subsint jurisdictioni Episcopi nihilominus potest hic post mortem Fundatoris inquirere, videre, & visitare an juxta piam Fundatorum intentionem & voluntatem deputata bona debite applicentur, & administrentur, Fagnanus *l. c. n.* 55. & 56. Abbas *in c.* 3. *h. t. n.* 3 cum communi. Ratio est, *quod in omnibus piis voluntatibus sit super locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem cuncta procedant*, ut dicitur *c. Tua nobis*, 17. *de Testam.* & declaravit sæpe Sac. Congreg. apud dictum Fagnan. *l. c. n.* 56. potest insuper ab Administratore quovis cujusvis loci pii, etiam non *religiosi* singulis annis exigere rationem administrationis. Conc. Trid. *Sess.* 22. *de Refor.* 9. per textum supra *num.* citatum; qui universaliter omnino intelligi debet, adeo, ut licet Episcopus non nisi in casibus a jure concessis possit visitare *loca pia* non *religiosa*; possit tamen universaliter ab horum locorum Administratoribus exigere rationem administrationis, & videre, num cuncta bene administrentur, juxta piam Fundatoris intentionem applicentur; prout declaravit S. Congreg. apud Fagnanum *l. c. n.* 57. 9

Quæritur V. Utrum Episcopus vi Jurisdictionis suæ possit *religiosa*, aut saltem *pia loca*, fundationes, & instituta ad certum pium usum erecta, vel deputata, in alium usum pium transferre? Resp. Ordinarie loquendo *Negative*, per Jura & rationes allegatas *tit.* 26. *de Test. a n.* 80. ubi etiam limitationes, quædam inveniuntur. Quibus etiam adde limitationem, quam ponit Conc. Trid. *Sess.* 25. *de ref. c.* 8. illis verbis. Quod si hospitalia (*vel alia loca pia*) ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco ubi sunt dicta hospitalia similes personæ, aut perpauca reperiantur, mandat adhuc, ut fructus illorum, in alium pium usum qui eorum institutioni proximior est, ac pro loco, & tempore utilior, convertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit: nisi aliter forte etiam in hunc eventum in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum. Quo casu, quod ordinatum fuerit, observari curet Episcopus, aut si id non possit ipse, *prout supra*, utiliter provideat. 10

Porro circa Monasteria illud specialiter statuerunt jura, si aliquando ex quacunque causa deficiant, aut discedere debeant Religiosi, aut minus Regularis disciplina ibi vigeat, Episcopus nec redditus Monasterii suæ mensæ incorporare, nec Monasterium secularizare, seu in illo Clericos sæculares ponere, aut in alias pias causas convertere potest, sed debet Monasterium hujusmodi aliis Religiosis ejusdem Ordinis vel inhabitandum, vel reformandum tradi: vel in horum defectu, Religiosis alterius Religionis committi: utrisque autem deficientibus, Clerici sæculares ibidem collocari possunt, qui quoad fieri potest fundationi priori satisfacere satagant. Fagnan. *in c. Inter quatuor*, 5. *h. t.* in & ibi Jo. And. Abbas, Hostien. Engel *h. t. in fine*, & alii, per textum & Gl. *cit. c. Inter quatuor*, *c.* 6. *h. t. c. Possessione de Rebus Eccl. non alien.* cum concordantiis. 11

Plura de potestate Episcopi circa loca *Religiosa* & *pia* vide apud Fagnanum *in c.* 3. & 4. *h. t.* item apud Barbosam *alleg.* 75. *per totam.* 12

Solet hic etiam agi de erectione seu ædificatione Monasteriorum. Verum quia hanc materiam jam supra promisimus ad *Titulum de Ecclesiis ædificandis*, hic supersedemus. 13

TITU-

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
Capellæ Monachorum quid? Ibid.
2 *Incorporatio duplex: una quoad temporalia, alia pleno Jure.*
3 *In Beneficiis quoad temporalia tantum incorporatis Abbas præsentat, & Episcopus instituit.*
4 *In pleno jure autem incorporatis Abbas utrumque habet.*
5 *In Parochia quoad temporalia tantum incorporata, debet constitui Vicarius perpetuus.*
6 *Et quidem sæcularis. Et n. seq.*
Beneficia sæcularia Secularibus, & regularia regularibus sunt conferenda. Ibid.
8 *In Ecclesiis pleno Jure incorporatis Monasterio, solus Superior deputat Vicarium pro libitu amovibilem.*
9 *Regularis de Jure solus non potest esse in Parochia.*
10 *Jurisdictio Episcopi in regulares existentes in Parochia.*
11 *Congrua portio debet assignari Vicario perpetuo.*
12 *Et quidem per Episcopum.*
13 *In congruam portionem juxta aliquos non possunt computari incerta, seu fructus stolæ. Et n. seq.*
15 *Eligitur, & probatur sententia contraria usque ad finem.*
16 *Omnis dictio in lege debet aliquid operari.*
17 *Incorporationis causa quæ?*
20 *Solvuntur argumenta contraria, & ponitur doctrina practica usque ad finem.*
22 *Portionis congruæ quantitas quæ?*

1 POstquam in superioribus actum est de regularibus, & Domibus eorum, ordine non incongruo pergitur ad Capellas eorundem. Et quamvis Capellæ nomine in Jure varia veniant, v. g. subinde Altare, aliquando Oratorium nonnunquam sacra ædicula a templo sejuncta, vel templo annexa, vel inexistens; uti bene advertit Azorius *p. 2. lib. 3. c. 8. q. 1.* Aliquando denique quævis Ecclesia etiam Parochialis per se, & seorsim existens, dummodo non sit Collegiata, ut ex Gonzal. refert Barbosa *in Rubr. h. t.* tamen ad propositum per Capellam potissimum intelligitur Ecclesia Curata, præsertim Parochialis, unita & incorporata Monasterio, vel Ecclesiæ Regulari. Circa quam multa commemoranda non veniunt, eo quod potissima jam dicta sint titulo *de Præb.* Titulo *de Offic. Vicarii* Titulo *Ut beneficia Eccles. sine diminut. confer.* Hinc breviter

2 Quæritur I. Cui competat jus præficiendi Rectorem in Ecclesiis Monasterio incorporatis, & qualis præfici debeat? Ant responsionem notandum, Beneficia Curata dupliciter posse uniri, seu incorporari Monasterio, videlicet, vel quoad temporalia tantum, vel pleno Jure. Primo modo censentur unita, quando Decimæ, aliique redditus temporales assignati sunt alicui Monasterio, jure instituendi penes Episcopum, jure præsentandi penes Abbatem, vel alium Superiorem Regularem remanente, de quo modo habetur merito, *c. Sane, 6. caus. 16. q. 2.* quod si pars tantum Decimarum Monasterio competat absque jure instituendi, vel etiam præsentandi; tunc potius dismembratio beneficii, quam unio, seu incorporatio censebitur, uti post Garziam *de benefic. p. 12. c. 2. nu. 4.* bene observat Engel *h. t. n. 10.*

3 Secundo modo, seu pleno jure censebitur beneficium unitum, vel incorporatum, quando præter jus percipiendi redditus temporales, etiam administratio spiritualium, seu Cura animarum in Monasterium est translatum. H. N.

4 Resp. I. In Parochia, vel alio beneficio quoad temporalia tantum unito, seu incorporato monasteriis, Abbas, vel alius Superior Monasterii solummodo præsentare, non item instituere potest beneficiatum, Parochum v. g. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. Alleg. 72 n. 188.* Engel *l. c. n. 10. arg. c. de Monachis 12. c. In Lateran. 31. de Præb.* ibi: In Ecclesiis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis præsentent, ut eis de plebis cura respondeant. Ipsis vero Religiosis pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem, inconsultis Episcopis non audeant removere. Idem repetit *c. In Eccles. 3. de Priv.* Concordat *c. Sane 6. caus. 16. q. 2.*

Resp. II. in Ecclesiis pleno jure Monasterio incorporatis rectorem, seu beneficiatum solus Monasterii Superior præficere, ac instituere potest, Barbosa *l. c. n. 188.* Cochier *de Jurisd. in exempt. p. 4. q. 40* Engel *l. c.* Pirbing *h. t. n. 2.* & alii, *arg. can. Visis 1. caus. 16. q. 2. Clem. un. §. Quidam Præterea, & §. Quidam etiam de Excessib. Prælat. & c. Quoniam 21. de Priv.* Nec obstat *c. 1. h. t.* ubi in similibus beneficiis Episcopus Capellanum, & quidem sæcularem instituit. Respondetur enim id correctum esse jure recentiori citato, prout prætermissis aliorum ad dictum *c. 1.* responsionibus bene respondet Pirbing *h. t. nu. 2.* cui accedit recepta praxis & consuetudo, quæ est optima legum interpres, *l. 37. ff. de Leg.*

Resp. III. in Parochia Monasterio quoad temporalia 6
tantum incorporata, ubi solum jus præsentandi, & non instituendi Superiori Regulari competit, debet constitui Rector, vel Vicarius perpetuus. Barbosa *de Offic. & Potest. Episc. alleg. 72. n. 189. arg. cit. c. In Lateranensi, 31. de Præb. & c. in Ecclesiis 3. de Priv.* juncto *c. un. h. t. in 6* ibi: Cum debeant esse perpetui, consuetudine, vel statuto quovis non obstante, ab eisdem nequeunt Ecclesiis (nisi per Episcopos, & ex rationabili causa) amoveri. Ratio est, quia quævis Ecclesia Parochialis debet habere unum Rectorem perpetuum, juxta dicta *tit. de Paroch. num. 7.* ex Conc. Trid. *sess. 24. de Ref. c. 23.* qui cum quoad Curam non sit Abbas Monasterii in beneficio *plene* non incorporato, alius esse debet.

Num autem ad tale beneficium pleno jure non incorporatum (id est, ubi Religiosi præcise juspatronatus absque redditibus habent; prout in pluribus habent, teste experientia, & observat Glossa) Clericus sæcularis præsentari debeat, vel etiam Religiosus præsentari possit? grandis est controversia apud Doctores, quæ ex eo dependet, an Regularis ad Beneficium sæculare promoveri valeat? Ratio controvertendi, & negativam tenendi sumitur ex illa recepta Regula, quod beneficia Regularia Regularibus, sæcularia vero sæcularibus sint conferenda *c. Cum de beneficio 5. de Præb. in 6. & Clem. 1. de supplend. neglig. prælat.* Engel nihilominus *h. t. n. 8.* Less. *lib. 2. c. 14. dub. 12. n. 99* & alii putant, etiam in tali, & universaliter in quovis casu Regulares ad Beneficium Curatum (non item simplex) præsentari & assumi posse, imo præsentatos institui debere, quod multis probare conantur. Quibus non obstantibus.

Resp. IV. In præfato casu & universaliter ad quævis 7
Beneficia sæcularia etiam Curata, Parochias nempe, soli sæculares præsentari, assumi possunt, debent, ita, ut nec Episcopus dispensare possit, excepto casu necessitatis, ubi sæculares Clerici commode haberi nequeunt, Garzias *de Benefic. p. 7. c. 10. n. 20.* Felinus *in c. In nostra de Rescript.* Rebuffus *de pacific. poss.* Covar. *in c. 2. de Testam. n. 3.* & alii. Fundamentum præcipuum est, quod ita sæpius fuerit declaratum a S. Congregatione, referente se ad Concordata in Concilio Lateranensi cum Leone. Uti videre est apud Garziam *l. c.* alias probationes non adducimus, quia materia hæc ad *Tit. de Præbend.* spectat, ubi etiam *n. 26.* docuimus, quod beneficia Sæcularia sæcularibus & Regularia Regularibus sint conferenda.

Resp. V. in Ecclesiis curatis incorporatis pleno jure 8
Monasterio pertinet provisio Rectoris ad solum Superiorem Monasterii, potestque is Vicarium etiam temporalem, & ad nutum amovibilem sive Regularem, sive sæcularem constituere. Barb. *de Offic. & Potest. Episc. Alleg.*

a. n.

6. n. 189. Eng. h. t. n. 11. vers. Clem. 2. & ibi versiculo hoc ipsum de excess. Prælat. ibi: Licet Administratores ejusmodi liberè possint ad claustrum (cum oportuerit) revocari. Ratio communiter assignatur illa, quia in hujusmodi Beneficiis non sit propria institutio, sed potius provisio aliqua administratoria; cum Titulus semper penes Monasterium remaneat; & propterea nunquam propriè vacare censeantur. Accedit recepta consuetudo & praxis, qua videmus, quod Superiores Regulares in Parochiis Monasterio pleno jure incorporatis, Vicarios & Rectores pro libitu constituant, & amoveant. Notandum tamen, quod quamvis pro libitu, & absque requisito Episcopi amovere valeant prius deputatum, tamen aliquem in hujusmodi beneficio constituere nequeant, nisi prius ab Episcopo fuerit approbatus, textu expresso Conc. Trid. *sess. 25. de Ref. c. 11.* ibi: Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, nisi de ejusdem Episcopi consensu, ac prævio examine per eum, aut ejus Vicarium faciendo.

9 Resp. VI. Loquendo de Jure communi, si in Beneficiis Monasterio unitis constituitur Vicarius, persona Regularis, non potest ibi solus esse, sed debet cum sociis commorari: textus expressus habetur *c. 2. de Statu Monach.* ibi: Nec singuli per Parochiales Ecclesias ponantur, sed cum aliquibus Fratribus maneant. Ratio ibidem jungitur, ne soli inter sæculares homines, spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone dicente: Væ soli, quia cum ceciderit, non est, qui sublevet eum. Concordat *c. Ex parte 3. h. t.* Et quidem juxta Constitutionem S. Pii V. quæ incipit: Ad exequendam, debent esse saltem quatuor Religiosi in Parochia. Verum unum sufficere socium, vivæ voce declaravit Gregorius XIII. ut ex Quarant. in Summa Bullar. *vers. Vicarius perpetuus*, refert. Pirhing *h. t. n. 11.* imo consuetudine introduci potest, ut unus solus sit in Parochia, *arg. c. fin. de Consuetud.* prout actu in aliquibus locis introductum videmus.

10 Quæritur II. An, & qualem jurisdictionem habeat Episcopus in Regulares existens in Parochiis Monasterio incorporatis? Resp. Regulares hujusmodi etiam ad nutum amovibiles in præfatis Parochiis constituti, Curam animarum exercentes, subsunt immediate in iis, quæ ad dictam Curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cujus Diœcesi sunt sita, ita in terminis Conc. Trid. *sess. 25. de Regul. c. 11.* Pariter subsunt in iis, quæ dependent a Cura, & Sacramentorum administratione: unde, an libri Baptismales, Matrimoniales, Mortuorum, &c. bene sint ordinati, an Sanctissimus debite conservetur, an calices, vel alia vasa, & Ecclesiæ ornamenta pro decenti administratione Sacramentorum adsint &c. visitare, inquirere, atque in casu erroris corrigere & punire potest Episcopus Reum Regularem. Barbosa *in dict. Concil. Trid. n. 15.* & amplius *alleg. 74. n. 18. & 20.* ubi plures alios citat. Idipsum novissime statuit Gregor. XIII. in sua Constitutione, quæ incipit: *Inscrutabili*. In reliquis tamen defectibus & delictis exempti Regularis ita expositi visitatio & correctio non ad Episcopum, sed Superiorem Regularem pertinet; Barbosa *in Concil. Trid. l. c. n. 21.* Riccius in *Resol. 513. n. 2. & Resol. 632.* Tenentur insuper tales Regulares ad solvendum Episcopo Cathedraticum; per dicenda infra *tit. de Censibus*.

11 Quæritur III. Quid juris de congrua portione assignanda Vicariis Ecclesiarum Monasterio (vel etiam Collegio, Capitulo, Universitati &c.) incorporatarum, a quo nempe, qualis, quanta, & de quibus redditibus constitui, & assignari debeat. Resp. I. Certum est, quod de redditibus, fructibus, emolumentis, & proventibus Ecclesiæ incorporatæ debeat Vicario perpetuo assignari *congrua portio*, & quidem tanta, ut ad honestam sustentationem Vicarii, considerata circumstantia personæ ejusdem, Ecclesiæ redditibus, ac loci consuetudine taxandam, simulque ad hospitalitatem erga pauperes, juraque Episcopalia solvenda sufficiat, prout etiam diximus *lib. 1. tit. 28. §. 2. n. 37.* Ita clare patet ex Concilio Tridentino *sess. 6. de reform. c. 2.* item *sess. 7. c. 5. & c. de Monachis, 12. de Præbend.* ubi Pontifex ita mandat Archiepiscopo Vigoriensi: Ad præsentationem Monachorum nullum recipias; nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ coram te fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere. Concordat *c. Extirpandæ, 30. eod. & c. 1. eod. in 6.* ubi etiam contraria reprobatur consuetudo.

Resp. II. Certum est alterius, quod ad judicium & arbitrium solius Episcopi pertineat, quænam quantitas reddituum, & proventuum Ecclesiæ pro congrua sustentatione Vicarii sufficiat. Omnes, citatis Juribus, & in c. 12. *de Præbend.* expresse habetur, nisi per te Episcopum fuerit assignatum, & Conc. Tridcnt. *c. Sess. 7. de Ref. c. 7.* arbitrio Ordinariorum portione assignanda. Contra quam non datur appellatio suspensiva (bene tamen devolutiva) ut bene advertit Pignatel *Tom. 1. consult. 127.* quia cum hic agatur de alimentis, & venter non patiatur dilationem, appellatio suspensiva locum non habet, *l. ut. in l. Mela. n. 5. ff. de aliment. & lib. leg.* 12

His tanquam certis suppositis grandis est controversia, de quibus assignari debeat portio congrua, an nempe de solis redditibus & fructibus certis fieri debeat, an verò etiam de emolumentis & proventibus incertis assignari queat, ita ut etiam fructus stolæ (ut vocant) v. g. emolumenta, & obventiones, quæ ex administratione Baptismi, Viatici, extremæ Unctionis, Benedictione nuptiarum, Purificatione mulierum, funeralibus, &c. percipiuntur, in congruam sustentationem computari valeant. Et quidem partem negativam cum communiori aliorum tenet Barbosa *l. 3. Juris Eccl. univ. c. 9. n. 44.* citans Franc. Leo *in Thesauro For. Eccles. p. 1. c. 31. sub n. 9.* Van. Espen. *in Jur. Eccl. univ. p. 2. tit. 34. de Portione congrua, c. 6.* quæ in portionem congruam imputanda, ubi late discurrit, & novissime Pignatell. *Tom. 3. Consul. 31.* Pirhing *de Præbend. sect. 5. n. 44.* & alii. Tum quia Vicario debetur congrua portio certa, seu certo sufficiens per Jura citata: ergo incerta in eam computari nequeunt. Tum quia de Jure *c. 12. de Præb.* debetur portio de proventibus Ecclesiæ; at jura stolæ non sunt proventus Ecclesiæ; sed fructus Officii & laboris ipsius Vicarii. 13

Confirmant hanc suam doctrinam ex ingentibus, quæ contraria secum trahit sententia, absurdis, præsertim, quod Vicarii hujusmodi quasi necessitate adigantur ad turpiter exigendas, quærendas, directe vel indirecte sollicitandas oblationes, ac mercedem in casu administrationis Sacramentorum, & aliorum munerum pastoralium; cum alias necessaria sustentatione carerent. Ex quo non raro nota avaritiæ, injustitiæ, aut etiam Simoniæ inuritur Vicario, copiosæ consurgunt plebis murmurationes, irreverentia, & vilipensio Sacrorum, dum ea quasi vendi, vel emi vident, neglectus, vel tardior usus Sacramentorum, præsertim Viatici & Extremæ Unctionis, ex timore, quod Pastori merces quæ sæpe non nisi difficulter haberi potest, dari debeat; prout amplius discurrit Van. Espen. *l. c.* ubi etiam plures Synodos adducit, in quibus statutum habetur, ut certa congrua portio in tantum assignetur, ne in administrandis Sacramentis quidpiam exigendo, onerosi sint Parochianis, sunt verba Patrum in Concilio Coloniensi 1536. Accedit, quod in hujusmodi Parochiis, ubi incerti fructus stolæ in congruam portionem computantur, debite qualificati & literati Pastores haberi nequeant, utpote qui fugiunt Ecclesiam, ubi non nisi continua sollicitudine, & turpi quasi quæstu, & exactionibus suam sustentationem habere queunt; id quod etiam notatur *c. Extirpandæ, 30. de Præb. & c. 1. eod. in 6.* Quibus non obstantibus, 14

Resp. II. Si non probabilior, sane æque probabilis est sententia affirmativa, videlicet, quod non tantum certi, sed etiam incerti fructus stolæ v. g. aliaque incerta emolumenta & obventiones, quas ratione Officii, & Beneficii Vicarius perpetuus communiter, præsertim consuetudine debitas percipere solet, computari possint in congruam portionem. Gonzal *ad Reg. Cancell. in Proœm. §. 7. n. 195.* Guttierez *consil. 8. a n. 3.* Valenz. *consil. 54. n. 18.* Rota apud Paul. de Rub. *dec. 230. n. 1. divers. alias p. 6. Recent.* & plures alii. Fundamentum principale desumitur ex Constitutione S. Pii V. Ad exequendam, quæ est 47. in Bullar Cherub. ubi §. 2. expresse statuitur, quod portionis congruæ summa computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi solitis (sunt verba Bullæ) per Episcopos assignari debeat; quæ verba Conclusionem nostram in praxi plane securam, tutamque Canonicorum, ac Religiosorum; aut aliorum, quibus Parochiæ incorporatæ sunt, conscientiam red- 15

reddunt; præsertim quia verbum *obventiones* est verbum omnino generale comprehendens magnos, & parvos, certos ac incertos reditus & emolumenta etiam illa, quæ ex facto hominis proveniunt, ut oblationes, funeralia, ac similia, prout ex Boerio *Decis.* 224. n. 5. & Gutierrez *l. c. a n.* 197. & Glossa *in L.* 1. §. *exactorem, V. Oblationes*, & ibi Albericus n. 16. *de exercit. action.* item Gloss. *in c. Ad audientiam*, 3. *de Eccles. ædific. V. Obventiones*, & ibi Abbas n. 15. ubi dicit, *verbum obventiones est verbum multum generale comprehendens omnes redditus, cujuscunque qualitatis sint &c.*

16 Confirmatur: Prædicta verba Bullæ S. Pii V. *computatis etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus* debent aliquid operari *arg. l. Si quando*, 109. *ff. de Legat.* 1. *& c. Si Papa* 10. *de Privil. in* 6. præsertim quia sunt in Constitutione Papali, in qua *nulla dictio debet vacare, alioquin frustra membranam occupat*, ut habet Gl. *in c. Solitæ* 6. *V. Tanquam, de Maiorit. & obedient. arg. c.* 1. *dist.* 19. *& c. Sic enim* 9. *cau.* 25. atqui nihil operarentur si fructus incerti, stolæ v. g. non possent computari in *portionem congruam*; ergo.

17 Ratio autem Conclusionis est; quia ideo Beneficia etiam Curata fuere unita & incorporata Collegiis, Capitulis, Monasteriis aliisque piis locis, ut honestius & competentius stare possint, adeoque inde emolumentum recipiendo, onera incumbentia facilius supportent, atque officia, & opera debita peragant, prout notavit S. Pius V. in citata Constitutione *Ad exequendam*, ubi §. 2. sic ait: *Non considerantes uniones ideo a Prædecessoribus nostris factas esse, ut ex redditibus, & emolumentis Beneficiorum unitorum Ecclesiis, Monasteriis, Collegiis, Beneficiis & locis piis, quibus illa uniuntur, facilius onera eisdem incumbentia supportent, & promptius a Ministris Ecclesiasticis in eisdem Divina officia celebrentur, hospitalitas servetur, aliaque charitatis opera exerceantur &c.* Sed plane si non nisi fructus certi in *congruam portionem* computari possent, sæpe parum vel nihil emolumenti ex Beneficiis unitis haberent Collegia, Capitula, Monasteria &c. ergo.

18 Nec dicas: Bullam S. Pii V. a nobis citatam, revocatam atque reductam esse ad terminos juris communis & Concil. Trident. a Gregor. XIII. *In tanta* quæ est 9. apud Cherub. ut ex Barbosa non ipsi jam meminimus *Lib.* 1 *tit.* 28. §. 2. *n.* 38. ergo cadit principale fundamentum Conclusionis nostræ. Resp. omnino I. Bullam revocatoriam a Gregor. XIII. editam, tantum concernere Parochias unitas Monasteriis, ut legenti aperte patet, consequenter nihil operari in Parochiis unitis Collegio, Capitulo, aliisve causis piis, uti bene observavit Gonzal. *ad Reg. Cancell.* 8. *Gloss.* 5. §. 5. *n.* 79. cum correctio juris odiosa sit, ac pro possibili restringenda per vulgaria, præsertim *l. præcipimus §. fin. C. de Appell. & c. Constit.* 41. *de elect.* Resp. II. Quod etiam quoad Regulares denuo revalidarit dictam Constitutionem S. Pii V. Gregor. XIII. prout refert Gonzalez *l. c.*

19 Dicitur autem notanter in Conclusione n. 15. posita *obventiones incertas, quas communiter præsertim consuetudine debitas percipere solet*; ad excludendas illas obventiones, quæ omnino ex liberalitate populi dependent, nec communiter, nec ut debitæ, sed raro ab uno vel altero dari solent, has enim juxta Communissimam in *Congruam portionem* computari nequeunt, hoc ipso, quod rarissimæ sint ac incertissimæ; bene vero illæ, quæ *communiter*, ut dicit Bulla, percipi solent, præsertim ut debitæ consuetudine; enim vero hodie plerique fructus stolæ vi laudabilis consuetudinis introductæ, debitæ sunt, ita ut a Parocho etiam peti, & ad eos dandos populus ab Episcopo compelli possit, prout in simili de oblationibus diximus supra *Tit. de Decimis n.* 184. Et ex hoc Van Espen. alias fautoribus Conclusionis nostræ Adversarius concedit; quod funeralia, ac similia in *congruam portionem* imputari queant; quod idem in plerisque locis hodie de illis concederet obventionibus, quas Parochus ex Benedictione nuptiarum, collatione Baptismi, purificatione mulierum, oblationibus in certis Festivitatibus &c. Vicarii percipiunt, eo quod & has dandi consuetudo passim obliget populum, adeo ut eas a non dantibus Vicarius deberet petere, & recusantes ad dandum compellere posset Episcopus *arg. c. Apostolicam*, 24. *de Simonia*.

Ex his patet ad fundamenta Adversariorum. Nam ad *primum* positum n. 13. negatur suppositum, quod ex incertis obventionibus certa haberi non possit *congrua portio*, vel saltem pars illius; quamvis enim tales obventiones incertæ sint respectu certi ac determinati temporis, aut quantitatis, tamen ad aliquam saltem certitudinem computatis tribus aut quatuor retro annis reduci ita possunt, ut Vicarius de honesta sua sustentatione moraliter certus esse queat, id quod in pluribus Synodis approbatum reperitur, teste ipso Van Espen. *l. c. n.* 12. alias nobis Adversario. Ubi tamen notandum; quod in reducendis his incertis ad aliquam certitudinem non debeat summa, sed media, vel infima quantitas, quæ tribus aut quatuor retro annis obvenire solita est, computari, hoc ipso, quod quandam adhuc incertitudinem relinquant, & alias nimia temporali cura & anxietate cruciaretur Vicarius, prout communiter advertunt etiam Conclusionis nostræ Patroni. 20

Ad *secundum* fundamentum n. 13. positum respondetur, per *proventus ecclesiæ* intelligi etiam illos, qui intuitu Ecclesiæ seu Beneficii acquiruntur; alias enim nec ipsæ Decimæ, utpote quæ non ad Ecclesiam, sed Parochum spectant, computandæ forent. Ad *tertium* fundamentum n. 14. positum dicitur, non esse timenda absurda ibi enarrata, si fit computatio *congruæ portionis* ex iis, de quibus diximus; eo quod ea pleraque vi laudabilis consuetudinis præbeantur, quæ allegata mala viam omnem præcludit; præsertim si Vicarius in exigendo discretus est, & si in administrandis Viatico & Extrema Unctione ab exactione abstinens, non nisi libere oblata recipiat; itaque Rev. Ordinarius in computanda *congrua portione*, prout oportet, ad hæc reflectionem faciat. 21

Resp. II. quamvis olim penes solum prudens arbitrium Episcopi fuerit, determinare quantitatem *congruæ portionis*, tamen hodie aliter declaratum & statutum, atque potestas hujus arbitrii limitata est per Bullam S. Pii V. *Ad exequendam*; ubi §. 2. ex mente Concilii (ut ait) Episcopis expresse præcipit Pontifex *in assignatione portionis Vicarii perpetui ita se contineri & arbitrari, ut non major centum, nec minor quinquaginta scutorum auri in auro summa computatis omnibus etiam incertis* (sunt mera formalia Bullæ) *emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi solitis eis omnino assignetur*; ut proin arbitrium Episcopi non nisi inter centum & quinquaginta scuta, consideratis considerandis circumstantiis locum habeat, præcipue quia Bulla hæc saltem quoad Parochias Monasteriis non incorporatas non est revocata, juxta dicta n. 18. 22

Observandum nihilominus, & attendendum omnino videtur, quod tempore, quo edita fuit hæc Bulla, videlicet 1567. omnia saltem in suis partibus fuerint in longe viliori pretio, adeo, ut his temporibus res, esto præcedentis illius temporis necessaria vitæ vix duplici pretio acquirantur, consequenter ubi tempore illo quinquaginta vel centum scuta pro honesta sustentatione sufficiebant, hodie centum vel ducenta necessaria sint, adeoque etiam temporis ratio merito habenda sit juxta illud vulgare: *Concorda tempora, & concordabis jura.* 23

Illud etiam cum communi advertendum, quod quantitas a S. Pio V. assignata, fuerit taxata pro sola persona Vicarii; non item pro Capellano, aut Cooperatore, si unum vel plures multitudo Parochianorum, aut laborum exigit, quibus proin specialiter providere tenentur ii, qui ratione incorporationis aut unionis redditus Parochiæ percipiunt. Plura de Vicariis vide *L.* 1. *Tit.* 28. *de Officio Vicarii.*

TITU-

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

1 *Ratio ordinis.*

QUandoquidem multa hucusque dicta sunt de Præbendis, Beneficiis, Capellis Monachorum, quæ per sæpe etiam *Jurispatronatus* sunt, & ad præviam præsentationem conferuntur, recto ordine Titulus præsens præcedentibus subjungitur, qui est unus inter celebriores in Jure Canonico, scitu non minus necessarius, quam utilis Ecclesiasticis.

§. I.

De Natura Jurispatronatus: item de causis, & modis, quibus acquiritur, & quis Patronus efficitur.

SUMMARIUM.

2 *Patroni, & Jurispatronatus nomen varie accipitur.*
3 *Juspatronatus ad propositum definitur.*
4 *Acquiritur dotatione; vel ædificatione, vel fundatione. Et num. seq.*
5 Et *particula subinde sumitur pro* vel, *& econtra.*
6 *Fundare Ecclesiam quis dicatur?*
7 *Ædificare quis dicatur?*
8 *Reædificans, quando acquirat Juspatronatus?*
9 Donatio *quid, & quando per eam acquiratur Juspatronatus?*
10 *Si plures concurrunt ad fundandum, vel ædificandum &c. omnes fiunt Patroni.*
11 *Juspatronatus quomodo probetur?*
12 *Acquiritur etiam* Privilegio.
13 *Atque* Præscriptione. *Et n. 15. & 16.*
14 *Ad probandam Præscriptionem in Potentibus requiritur major probatio.*

2 NOtandum prius, nomen *Patroni*, sicut & *Jurispatronatus* varie, præsertim vero tripliciter sumi in Jure. *Primo* quidem *patronus* in Jure dicitur ille, qui manumittit, seu liberum dimittit servum suum: & jus, quod in manumissum habet *Juspatronatus* vocatur, de quo integer extat Titulus *ff. de Jurepatronatus, & C. de Bonis libert. de jurepatronat. Secundo* accipitur *patronatus* pro eo, qui causam alicujus in judico assumit, tuetur, eique patrocinatur, & jus Advocatiæ Juspatronatus nominatur de quo fit mentio *can. un. caus. 15. q. 2. & c. 6. de Transact. ac l. Rem. 14. C. de Judiciis*. Verum de *patronis, & jurepatron.* in his acceptationibus hic non erit sermo: unde in tertia acceptatione ad præsens.

3 Quæritur I. Quid sit *Juspatron.* ad propositum? Resp. *Est jus seu potestas præsentandi Clericum ad Beneficium Ecclesiasticum vacans*. Ita in re communis. Dicitur *jus seu potestas* loco generis. Dicitur *præsentandi*, quia Patronus non confert Beneficium, nec instituit Clericum, sed simpliciter præsentat aliquem Episcopo, qui dein, si presentatum reperit habilem, eum instituere, eique Beneficium conferre debet, si vero inhabilem invenit, rejicere potest, juxta dicenda infra. Dicitur *Clericum*, quia cum Laicus Beneficii Ecclesiastici incapax sit, ad illud cum effectu præsentari nequit. Dicitur tandem *ad Beneficium Ecclesiasticum vacans*; quia sicut institutio, ita & præsentatio ad Beneficium nondum vacans nulla. & irrita est textu claro, *c. Illud* 8. *h. t.* ibi: *Cum illa concessio de jure nullius possit esse momenti, quia de re non vacante facta est*: ut proin etiam vacante Beneficio nec debeat, nec possit Episcopus instituere illum, qui ante vacationem Benificii præsentationem accepit, & econtra *patronus* alium pro libitu præsentare queat, nisi etiam vacatione facta denuo, prout potest, præsentet eundem.

4 Quæritur II. Ex quibus causis, seu quibus modis acquiratur *juspatron.* & efficiatur quis *patronus*? Ante responsionem notandum, alios esse modos, quibus ab initio acquiritur, vel potius constituitur *juspatron.* alios vero, quibus jam prius acquisitum, in alios transfertur. In præsenti quæstio est de causis & modis, quibus penitus de novo acquiritur; unde Resp. Tres esse potissimum causas & modos, quibus primitus acquiritur *Juspatr.* videlicet, Fundatio, Ædificatio, & Dotatio Ecclesiæ. Ita Glossa communiter recepta *in can. Piæ mentis 26. caus. 16. qu. 7.* ubi ad propositum ponit receptum illum versiculum.

Patronus faciunt dos, ædificatio, fundus. Ex quibus tribus causis & modis quilibet disjunctim, & separatim sumptus sufficit ad hoc, ut quis efficiatur *patronus*, & acquirat *Juspatr.* Fagnanus *in c. Quamvis 3. h. t. n. 49.* Abbas *ad Rubr. h. t. nu. 6.* Archidiaconus *in c. 1. h. t. in 6.* Mascardus *de Probat. Conclus. 59. n. 34.* Pithing. *h. t. n. 6.* cum communissima aliorum. Ratio est; quia Jura singulos hos modos etiam separatim sumptos, pro acquirendo *Juspatron.* sufficientes agnoscunt. Et quidem, quod sola *Fundatio* sufficiat, clare habetur ex *c. Decernimus, 32. caus. 16. q. 7. & c. 3 & c. Nobis 25. §. pro fundatione, h. t.* Quod autem sola *Ædificatio*, seu constructio Ecclesiæ sufficiat, clare liquet *cit. c. Nobis 25. h. t. prin.* ibi: *Si quis Ecclesiam cum consensu Diœcesani construxit, ex eo Juspatron. acquirit.* Item quod *Dotatio* sola sufficiat, habetur ex *can. Filii 31. c. 16. q. 7.* Concil. Trid. *Sess. 14. de reform. cap. 12. & Sess. 25. eod. cap. 9.* ubi sola *Dotatio* pro sufficienti causa acquirendi *Juspatronatus* agnoscitur.

Nec obstat, quod Concilium Trident. *cit. Sess. 14. de re-* 5 *form. cap. 12.* ad acquirendum *Juspatronatus* conjunctive requirat *Fundationem & constructionem* Ecclesiæ: ibi: *Nemo nisi Ecclesiam, Beneficium, aut Capellam fundaverit & construxerit &c. Juspatronatus obtinere possit.* Resp. enim ibi dictionem & non facere sensum copulativum, sed disjunctivum, uti dictio *vel*; prout colligitur tum ex aliis Juris textibus supra citatis: Tum ex ipso Concilio, utpote quod citat. *Sess. & cap. ad finem*, sicut & *Sess. 25. de reform. cap. 9.* in sensu diviso loquitur, solam *Fundationem* v. g. aut *Dotationem* pro sufficienti agnoscit: ibi: *Titulus Jurispatronatus sit ex Fundatione, vel Dotatione.* Neque novum quid in Jure est, quod particula copulativa *Et* sumatur pro disjunctiva *vel*, & econtra, ut notat Glossa *in c. Ex parte il. 1. de Rescript. V. Et perpetuo*, habeturque clare *l. Sæpe ff. de V. S.* ibi: *Sæpe ita computatum est, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis, & l. Conjunctionem ff. eod.* ibi: *Conjunctionem enim nonnunquam pro disjunctione accipi, Labeo cit.*, quod præcipue tunc fieri censendum est, quod alii Juris textus hunc sensum, ne aperte discordent, exigunt, prout fit in proposito.

Porro *fundasse Ecclesiam* ad propositum proprie dicitur 6 ille qui fundum, seu solum, sive terræ spatium dedit, in quod ædificata fuit Ecclesia, *arg. can. Abbatem 4. caus. 18. q. 2.* ibi: *Possessionis Domus, & c. Nobis 25. h. t. ad finem*, & ibi DD. communiter; ubi tamen cum Garcia *de Beneficiis p. 5. cap. 9. n. 41.* Abbate *consil. 106. p. 2.* & aliis notandum, quod sola *Donatione*, seu assignatione fundi non illico acquiratur *Juspatronatus*, sed tunc primum, quando Ecclesia fuit constructa sive per eum, sive per alium; quia nemo potest esse *patronus* Ecclesiæ, quæ nondum est & forsan non erit, *arg. c. Ad audientiam, 4. de Ecclesiis ædific.*

Ædificasse Ecclesiam dicitur, qui eam cum consensu Or- 7 dinarii propriis sumptibus construxit, *arg. c. Monasterium 33. caus. 16. q. 7. & c. Nobis 25. h. t.* ibi: *Si quis Ecclesiam cum consensu Diœcesani construxit.* Qui autem sine consensu Ordinarii eam costruit, cum illicite agat, *arg. c. Nemo de Consecrat. dist. 1. Juspatronatus* non acquirit, ut *in cit. c. Nobis nu. 4.* bene notat Fagnanus, docentque eo teste Omnes.

Sub *Ædificatione* comprehenditur etiam reædificatio 8 Ecclesiæ penitus distructæ, in quo casu primus ædificans amit-

amittit, & reædificans acquirit Juspatronatus. Garcias l. c. 52. Fagnan. in c. Quoniam h. t. n. 52. Pirhing h. t. n. 8. l. Quod tamen 10. §. pen. ff. Quibus modis usus fruct. amitt. Ratio est, quia perinde est, ac si Ecclesiam primitus ædificasset, arg. c. Consuluit de judæis. Nec refert, quod eadem materia, & iisdem lapidibus eam reædificet, ut post Glossam in c. Quoniam h. t. V. Fundatores notat Fagnanus l. c. n. 58. dummodo id faciat cum consensu Ordinarii; quia sicut juxta dicta, non potest Ecclesia de novo ædificari sine consensu Ordinarii, ita nec reædificari potest penitus destructa; adeoque sine consensu Ordinarii reædificata Juspatron. non præstat, uti post Abbatem in c. c. Quoniam h. t. n. 8. bene observat Fagnanus l. c. n. 53. ubi cum aliis insuper notat, æquum esse, ut antequam Ordinarius alicui licentiam reædificandi Ecclesiam dat, prius antiquum patronum requirat, an non ei placeat, eandem reædificare, eumque volentem cæteris præferat, arg. c. Placuit, de Locat. & conduct. c. Ad hæc de Offic. Archidiac. Quod si Ecclesia non penitus, vel ita sit destructa, ut nova Consecratione indigeat, ex refectione & reparatione secundum partem illius, non acquiritur Juspatronatus. Garcias l. c. Fagnanus l. c. n. 52. Pirhing. h. t. n. 8. cum communi aliorum, & Glossa in c. Quoniam h. t. V. Fundatores, etiamsi successive diversis temporibus per partes tota fieret nova, Azorius p. 2. lib. 6. c. 19. q. 10. Piring h. t. n. 8. arg. l. Quid tamen §. 1. V. Plene, ff. Quibus modis usus fr. amitt.

9 Dotare Ecclesiam dicitur, qui ei sine dote fundatæ & constructæ congruam dotem, idest, sufficienter assignat, & tribuit redditus, seu annuos census pro Ministris Ecclesiæ, pro paramentis, pro luminaribus, aliisque necessariis, arg. can. Quicunque, 30. & can. Filiis, 31. cau. 16. q. 7. si tamen dos aut redditus sufficientes non essent, non fieret, nec diceretur patronus, sed tantum Benefactor Ecclesiæ, tribuens illos, Garcias l. c. n. 52. Abbas in c. Ad audientiam 3. h. t. n. 4. Glossa in cit. can. Quicunque 30. cau. 16. q. 7. arg. can. Nemo Ecclesiam, 9. de Consecrat. dist. 1. & declaravit S. Congregatio apud Garciam loc. cit. illis verbis: Dotans sufficienter, quod arbitrabitur Ordinarius, non acquirit juspatronatus, sed dicitur Benefactor. Pariter juspatronatus non acquirit, nec Patronus, sed tantum Benefactor Ecclesiæ fit, & dicitur, qui Ecclesiæ jam sufficienter dotatæ novos tribuit redditus, etiamsi majores sint, quam illi, qui primitus pro sufficienti dote fuere assignati, eo quod Patroni fiant non propter quantitatem rei donatæ, sed qui primitus Ecclesiam quodammodo a non esse ad esse, sufficienti Donatione perducunt, uti observat Glossa in can. Piæ mentis. 26. cau. 16. q. 7. Verum si dos primitus data omnino pereat, tunc antiquus Patronus amittit, & acquirit ille juspatronatus, qui de novo sufficienter dat; sicut n. præced. diximus de Readificatione. Fagnanus l. c. n. 59. Pirhing h. t. n. 9. Cæterum utrum dos ante vel post consecrationem Ecclesiæ assignetur, nihil refert; prout contra Glossam l. c. docet Cardinal. & Abbas in c. c. Quoniam 3. h. t. n. 9. Garcias l. c. n. 54. Innocentius in Rub. h. t. Pirhing eod. numer. 10. cum communi. Ratio est; quia favore Ecclesiæ juspatronatus retrotrahitur, & fingitur, ac si ab initio Donatio fuisset facta, arg. c. Tanta 6. Qui filii sint Legitimi, dummodo cum consensu Episcopi, & cum intentione tacita vel expressa Ecclesiam dotandi fiat, quia simplici donatione aut legato, absque dicta intentione dotandi non acquiritur juspatronatus, uti bene observant Garcias p. 6. cap. 9. n. 59. citans plures Decisiones Rotæ, Abbas l. c. n. 3. cum talis Benefactor potius quam Dotator censeatur; Jura autem non Benefactori, sed Dotatori Juspatronatus attribuunt, arg. can. Filiis 31. c. 16. q. 7. Cæterum ad acquirendum juspatronatus non est necesse, ut expresse sibi reservet, sed sufficit, quod expresse non remittat juspatronatus, ille, qui dat, fundat, vel ædificat Ecclesiam. Rota Decis. 5. de jure patronat. in Antiqu. Flamin. Paris. de Confident. qu. 28. n. 231. Pirhing h. t. num. 10. cum communi arg. c. Nobis, h. t.

10 Si unus, idemque simul fundat, ædificat, & dotat Ecclesiam, solus erit Patronus, solusque habebit juspatronatus: si vero plures concurrunt, ita ut unus dotet, alter fundet, & tertius ædificet, erunt omnes Patroni in solidum, Fagnanus in c. Quoniam, h. t. n. 59. Innocentius ad Rubr. h. t. Abbas ad Rubr. h. t. n. 6. Garcias loc. cit. n. 52. Pirhing h. t. n. 7. cum communi, arg. can. Filiis cau. 16. q. 7. Imo, si plures concurrant ad unam ex tribus modis vel causis allegati, v. g. ad Dotationem, erunt omnes simul respectu hujus tituli, Patroni habentes æquale juspatronatus, etsi unus eorum plus contulerit, dummodo omnes simul sufficientem præbeant dotem, ut notant DD. citati. Ratio est: tum quia hoc ipso, quod ille, qui plus confert, alium minus conferentem admittat, censetur velle communicare cum illo juspatronatus. Tum quia jura simpliciter dicunt, ex Dotatione acquiri juspatronatus, non distinguendo an unus, aut plures dotent. Idem est, si plures concurrant ad Ædificationem, vel Fundationem, Abbas l. c. Garcias l. c. & alii: quod etiam expresse declaravit S. Congregatio, teste Garcia l. c. n. 53. Idem dic, si plures concurrant ad reædificandam Ecclesiam penitus destructam, vel eam dotandam, postquam dos prior totaliter perit, juxta dicta n. præced. & n. 8.

Porro si quis ex aliquo prædictorum titulorum prætendit Juspatronatus, debet talem titulum probare ex authentico documento, & aliis jure requisitis prout novissime statuit Concilium Tridentinum Sess. 25. de Refor. cap. 9. vel ubi Instrumentum deest, ut multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum excedat memoriam, aliisque secundum juris dispositionem, ut ibi pergit Concilium, & dicetur infra n. 13. & seq. Dicitur autem notanter in Conclusione n. 6. posita, Tribus potissimum modis, & causis acquiritur juspatronatus. Nam 11

Resp. II. Præter hactenus explicatos tres modos & causas acquirendi juspatronatus, idem adhuc aliis duobus modis acquiri potest, videlicet privilegio, & præscriptione. Et quidem privilegio, si summus Pontifex alicui de Ecclesia bene merito, vel ob aliam causam illud concedit, etsi Ecclesiam nec fundarit, nec ædificarit, nec dotarit. Ratio est; quia Papa ex plenitudine potestatis de cunctis Beneficiis habet plenariam potestatem c. 2. de præb. Episcopi vero juspatronatus concedere non possunt, Garcias de Benefic. p. 5. cap. 9. n. 128. arg. c. 2. de rebus Eccles. non alienand. Barbosa in Concil. Trident. Sess. 25. de reform. c. 9. n. 18. Pirhing h. t. n. 12. quod idem etiam in Theologia nostra Morali Tract. 11. d. 3. n. 7. jam docuimus, & fuit declaratum a S. Congregat. apud Garciam loc. cit. Imo juspatronatus quodcunque ex privilegio quocunque etiam Papali ante Concil. Trid. concessum, revocatum est ab eodem Conc. Trid. citata Sess. 25. de ref. c. 9. ibi: Reliqui Patronatus omnes in Beneficiis tam sæcularibus, quam Regularibus seu Parochialibus vel Dignitatibus, aut quibuscunque aliis Beneficiis in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia, seu facultates & privilegia concessa tam in vim Patronatus, quam alio quocunque jure nominandi, eligendi, & præsentandi ad ea, dum vacant, exceptis Patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis iis, quæ ad Imperatorem & Reges, seu Regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes jura Imperii in dominiis suis habentes, pertinent, & quæ in favorem studiorum Generalium concessa sunt, in totum prorsus abrogata, & irrita, cum quasi possessione inde secuta, intelligantur. Beneficiaque hujusmodi tanquam libera a suis Collatoribus conferantur: in quem textum etiam vide Barbosam, & bene scribit Garcias l. c. a n. 115. ubi n. 118. ex Declaratione S. Congregationis addit, sublata esse omnia privilegia, etiamsi habeant clausulam, quod juspatronatus, ex privilegio concessum sit ejusdem valoris & roboris, ac si ex Fundatione, Dotatione, aut Ædificatione esset; vel cujus valoris est juspatronatus Regum. Quare, qui juspatronatus ex titulo solius privilegii manutenere vult, debet docere, quod illud habeat a summo Pontifice post tempora Concilii Tridentini concessum, & quidem cum clausula derogatoria Concilii Tridentini l. c. uti l. c. bene observat Pirhing. 12

Præscriptione etiam acquiritur Juspatronatus, & quidem contra liberam, seu nondum patronatam Ecclesiam non nisi ex frequentatis actibus per tempus immemoriale, uti expresse statuitur in Concilio Tridentino Sess. 25. de Reform. c. 9. ibi: Ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat: notant tamen hic Barbosa num. 5. Ricc. in Praxi fori Eccles. resolut. 127. in fin. Castro Palao tom. 2. tr. 13. disp. 2. 13

disp. 2. *pun.* 3. *n.* 4. ad hoc, ut dicantur præsentationes multiplicatæ, sufficere duos actus, quia *pluralis locutio duorum numero est contenta*, *c.* 40. *de R. J. in* 6. *& l. Ubi numerus ff. de Test.* Cæterum tam actus, quam tempus immemoriale legitime probare debet prætendens *Juspatr.* ut concedunt Doctores communiter: quid autem sit tempus immemoriale vide supra *lib. II. Tit. XXVI.* §. 5. *n.* 122. & Barbosam *in Conc. Trid. loc. cit. n. n.* 6.

14 Advertendum hic tamen, quod *in iis personis, seu Communitatibus, seu Universitatibus in quibus id jus* Patronat. *plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur. Nec immemorabilis temporis probatio eis aliter suffragetur, quam si præter reliqua ad eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ non minori saltem quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sunt, authenticis scripturis probetur*: sunt verba Concilii Tridentini *l. c.* Quænam autem sint tales personæ & Communitates, vide Barbosam *in Concil. Trid. loc. cit. n. n.* 32. & Gonzalez *in Reg.* 8. *Cancellar.* Glossa 18. *n. n.* 66. ubi ex Declaratione Cardinalium refert, esse omnes Potentes: item omnes perpetuam jurisdictionem habentes, Nobiles, Barones, Comites, Duces, Reges, Imperatores, Principes, Episcopos, Universitates, & Communitates.

15 Contra Ecclesiam vero *non liberam*, sed *patronatum*, seu potius contra *Patronum*, requiritur, & sufficit tempus ordinarium, videlicet decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes cum titulo: sine titulo autem triginta anni cum bona fide, si præscribitur contra privatum, sive Clericum, sive Laicum, utpote contra quem dictum tempus ad præscriptionem requiritur, & sufficit per dicta, & ex Jure probata, *Lib.* 2. *Tit.* 26. *de Præscript.* §. 17. Ita docet Molina *de just. & jur. Disp.* 70. *n.* 2. Zoesius *h. t. n.* 9. Pirhing *h. t. n.* 118. ubi etiam citat Covarruviam *in Reg. Possess. de R. J. in* 6. §. 10. *n.* 8. quia tamen contrarius est, utpote universaliter requirens annos 40. etiamsi contra privatum præscribatur; eo quod, ut ait, in tali *præscriptione* de aliquali saltem agitur præjudicio Ecclesiæ, utpote cujus interest ne mutentur ejus *patroni*. Verumquia hæc ratio omnino non videtur efficax, cum parum vel nihili intersit Ecclesiæ; hunc vel illum habere *patronum* privatum, & æque evenire possit, ut ille, qui præscribit, utilior sit Ecclesiæ, quam prior ejusdem *patronus*, contra quem præscribitur, uti bene observat Molina *loc. cit.* hinc non videtur recedendum a dispositione Juris communis, dictum tempus ad præscribenda immobilia pro necessario & sufficiente statuentis. Accedit, quod Concilium Trid. *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 9. nil immutarit circa probationem *jurispatronatus* privatorum, sed reliquerit sub dispositione Juris communis, prout sæpe decidit Rota, teste Gonzalez *in Reg.* 8. *Cancellar.* Glossa 18. *n.* 54. Barbosa in Concil. Trident. *loc. cit. n.* 21. Quadraginta tamen anni requiruntur si est *Præscriptio* contra Monasterium, vel alias causas pias *juspatronatus* habentes, quia contra has de Jure communi hoc spatium temporis ordinarie requiritur juxta dicta *Lib.* 3. *Tit.* 26. *de Præscript. n.* 163.

16 Illud communiter concedunt Doctores citati, etiam Adversarii, & Barbosa *in Concil. Trid. loc. cit. n.* 22. cum tempore debito sufficere unicum actum præsentationis exercitum. Ratio est; quia de Jure communi plures non requiruntur, sed unus sufficit, ad constituendum aliquem in possessionem; dummodo interea non evenerit alius casus præsentationis, uti observat Barbosa *loc. cit.* Nec obstat hactenus dictis Concilium Tridentinum *loc. cit.* ubi tempus immemoriale, & multiplicatos actus requirit, Resp. enim Concilium ibi loqui in casu, quo fit *præscriptio* contra Ecclesiam *liberam*, seu non *patronatum*: quam in libertate conservare enixe intendit: non item de casu, quo *præscriptio* currit contra Ecclesiam jam *patronatum*, seu *juripatronatus* jam subjectam, sed potius contra *patronum*, ut Doctores communiter advertunt.

§. II.

De Modis, quibus Iuspatronatus iam semel acquisitum in alios transferri, consequenter Translatione acquiri possit: ubi etiam de iis, qui capaces sunt Iurispatronatus.

S U M M A R I U M.

17 *Juspatronatus quatuor modis transfertur in alium.*
18 I. Hæreditate: *& quomodo? Ibid.*
19 *Unius patroni hæredes succedunt æqualiter.*
20 *Plurium patronorum hæredes succedunt in stirpes.*
21 *Judex non potest uni ex hæredibus adjudicare Juspatronatus.*
Juspatronatus transit cum re, cui est annexum. Ibid. & num. seq.
23 *Compatroni possunt inter se convenire de facienda præsentatione alternis vicibus.*
24 *Juspatronatus Gentilitium etiam transit ad hæredes.*
25 *Nisi aliud ex Fundatione prima habeatur, quæ præ omnibus est attendenda.*
26 II. *Transferri potest juspatronatus in alium* Donatione. *Et quando ad hanc requiratur consensus Episcopi? ibid.*
27 III. Permutatione, *non quidem per se, sed per accidens cum re, cui est annexum.*
28 *Cum alio jurepatronatus, vel alia re spirituale permutari potest per se, accedente consensu Episcopi.*
29 IV. Venditione, *non quidem per se, sed per accidens cum re, cui est annexum. Et n. seq.*
Pœnæ per se vendentium & ementium juspatronatus.
31 *Juspatronatus non tantum cum universitate bonorum, sed etiam cum re particulari, transit, si eidem est annexum.*
32 *Transit etiam cum Feudo & Emphyteusi.*
33 *Non item cum Pignore & Hypotheca.*
34 *Bene tamen cum Dote.*
35 *Solvitur instantia.*
36 *Jurispatronatus capaces sunt Clerici, & Laici.*
37 *Masculi, & Fœminæ.*
Fœminæ succedunt in jurepatronatus gentilitio, nisi sint exceptæ. Ibid.
38 *Capaces sunt etiam impuberes quando ipsi, & quando loco ipsorum præsentent Tutores. ibid. usque ad n.* 42.
40 *Observatio practica, quando impuberes præsentant.*
42 *Filius familias quando præsentet, & quando loco ipsius pater.*
43 *Infideles non sunt capaces Jurispatronatus.*
44 *Nec Hæretici de jure communi. Quid in Germania? ibid.*

NOtandum prius cum Glossa communiter recepta *in cap. piæ mentis*, 26. *cau.* 16. *q. & c. Ex insinuatione* 14. *emptorum* quatuor modis *juspatronatus* ab uno in alium transferri posse, videlicet, *Successione*, *Donatione*, *Permutatione*, & *Venditione* universitatis, de quibus sunt illi versus relati a Glossa *loc. cit.* 17

Jura patronatus transire facit novus hæres,
Et Res permutata, Donatio, Venditioque.

Quæritur I. An, & quomodo transferatur in alium *juspatronatus* per *Successionem hæreditariam?* Resp. I. *juspatronatus* cum universitate bonorum transit ad hæredes quoscunque tam masculos quam fœminas, tam necessarios quam extraneos, sive ab intestato, sive ex Testamento succedant. Abbas *in c.* 1. *h. t. n.* 2. *& seq.* & ibi Fagnanus *n.* 12. *&* 13. atque Barbosa *n.* 9. Covarruvias *lib.* 2. *Variar. Resol. c.* 18. *n.* 6. Pirhing *h. t. n.* 44. cum communi, *arg. c.* 1. *h. t.* Quod, quia indistincte loquitur, indistincte venit intelligendum: Concordat *c. cum ex litteris*, *h. t. & clem.* 2. *eod.* Hinc inferunt Doctores, præsertim Abbas *loc. cit.* Pirhing *loc. cit.* & alii, quod si filius v. g. exhæredetur, vel instituatur in re certa, ad eum *juspatronatus* non transeat; quia transit cum universitate bonorum, *arg. cit. c.* 7. *h. t.* nisi forsan rei certæ Castro v. g. in quo instituitur hæres, esset specialiter annexum *juspatronatus*, hoc enim casu in tali re certa hujusmodi institutum transire di- 18

ctum *Juspatron.* clare patet ex *eod. c.7. h.t.* & notat Pirbing *loc. cit.* & dicetur magis infra *n. 21. & 31.*

19 Resp. II. Si plures sunt hæredes unius *patroni*, succedunt omnes æquali jure, & si in partibus inæqualibus sint instituti, textus & Glossa communiter recepta *in c. 1. h. t. Vers. Debeat.* ubi tamen notatur, quod hæredes *Juspatron.* dividere non valeant, sed in solidum, si velint, possidere debeant *Juspatronatus*. Ratio est; quia res simplex & indivisibilis (qualis est *Juspatronatus*, utpote incorporale quid, quod dividi nequit, *arg. can. Nihil 16. cau. 7. q. 1. & l. Viæ 17. ff. de Servit.*) dividi non potest, *arg. l. Si Sepulchrum, C. de Relig. l. Quod si locus, ff. eod.* Limitatur Conclusio, quo unius *patroni* hæredes aliqui vi Juris in bonis succederent in capita, ut liberi: alii in stirpem, ut nepotes, tunc enim etiam in *Juspatronatus* eodem modo, consequenter non æqualiter succederent.

20 Resp. III. Si plures sint hæredes diversorum *patronorum* originalium, succedunt etiam omnes, non tamen in capita, sed in stirpes, ita ut, si Titius v. g. dotavit Ecclesiam, Cajus vero eandem construxit, & hic relinquat unum hæredem, ille vero quatuor; tunc hi quatuor simul unam tantum habebunt vocem; seu votum in præsentando, & unum æquale alter unicus hæres. Abbas *in c. 1. h. t. n. 5.* Pirbing *eod. n. 47.* cum communi ac certa aliorum, textu claro *clem. 2. h. t.* ibi: *Plures ab uno ex patrono Ecclesiæ relicti hæredes, vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris.* Quid juris autem, si plures *patroni* in præsentando disconveniant? Item quot vota præsentatus habere debeat? dicetur infra *a n. 91.*

21 Resp. IV. Quando hæreditas inter hæredes dividitur, non potest Judex uni ex hæredibus adjudicare *Juspatronatus* universitati bonorum annexum Abbas *in c. Querimoniam, 9. h. t. n. 3.* Zoesis *eod.* Pirhing *eod. num. 56.* cum communi. Ratio est; quia vel fit divisio in partes æquales, & tunc non apparet, cur potius uni, quam alteri adjudicetur; vel fit in partes inæquales, & tunc, si in compensationem illi adjudicaretur, qui minus accepit, haberetur aliqua commutatio temporalis pro spirituali, quod simoniacum est. Secus foret, si *Juspatronatus* non universitati bonorum, sed Castro, vel villæ, aut alteri certæ rei hæreditariæ est annexum, tunc enim id utique illi adjudicari potest, qui in divisione talem rem accipit: imo absque ulla Judicis sententia eum tali re ad eum transit; hoc ipso, quod *Juspatronatus* semper cum re, cui est annexum transeat, *arg. can. Ex litteris 7. h. t.* & ibi Barbosa *n. 3.* ac Fagnanus *n. 3.* cum communi aliorum; & magis dicetur infra *n. 31.*

22 Et ex hac ratione docet etiam Barbosa *l. cit. n. 9. & de Offic. & potest. Episc. alleg. 71. n. 45.* Quod si ob delictum *patroni* confiscentur bona ejusdem, quibus annexum est *Juspatronatus*, etiam hoc ipso ad Fiscum transeat. Sed de hoc vide amplius Sanchez *lib. 2. Moral. c. 19. per totum* ubi exacte rem pertractat.

23 Resp. V. Possunt insuper *Compatroni*, ac hæredes eorum inter se pro libitu convenire, ut alternis vicibus uni soli v. g. vel duobus præsentatio competat; ita ut unus v. g. prima, alius secunda, alius tertia vice solum præsentare possit: vel possunt dividere inter se menses, ita ut si in mense Janoario vacet Beneficium, præsentet hic, si in Februario, præsentet alius &c. vel etiam, si plura Beneficia conferenda habent, unus ad hoc, alius ad illud præsentare valeat, *arg. Clem. 2. h. t.* ibi: *Non inconveniens reputamus, patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis, alternis vicibus præsentando*, & ibi Glossa communiter recepta. Ratio assignatur in dicta Clementina, videlicet, *ut facilius provideatur Ecclesiæ, & evitentur discordia inter patronos.* Et quidem hujusmodi conventiones fieri possunt a *Compatronis* absque ullo consensu Episcopi, *arg. c. Clem. 2. h. t.* ibi: *Libere posse convenire*, & ibi: Glossa *Vers. libere* Barbosa, *de Offic. & potest. Episc. alleg. 71. n. 28. & seqq.* Gonzalez *in Reg. 8. Cancellar. Gloss. 45. §. 1. n. 58.* Pirhing *h. t. n. 46.* cum communi.

24 Resp. VI. Etiam *Juspatronus* gentilitium (id est reservatum illis, qui sunt de familia seu agnatione *Fundatoris* v. g. juxta dicenda infra *n. 48.*) extincta Familia, & agnatione transit ad hæredes extraneos, nisi aliud ex prima fundatione & conventione facta cum Episcopo constet; ut si v. g. *Fundator* expresse ad Familiam tantum successionem fieri voluisset. Fagnanus *in c. 1. h. t. num. 25. & 26.* Anchoranus *consil. 81.* Pirhing *h. t. n. 53.* & communis aliorum, atque resolvit Rota *in caus. Cerem. jurispatronatus*. Ratio est: quia regulariter provisio hominis non tollit provisionem Juris communis, *arg. l. Si cum dotem princ. ff. Soluto Matrim.* cum Concordantiis; atqui *Juspatronatus* ex provisione Juris communis transit ad hæredes etiam extraneos per dicta *n. 18.* ergo non tollitur pro provisione hominis simpliciter, & non taxative, aut exclusive factam; cum merito intelligatur facta in eo sensu, ut, quandiu aliquis de familia superest, extraneus succedere non valeat.

Dicitur autem notanter, *nisi aliud ex prima fundatione, & conventione cum Episcopo facta constet*; quia huic omnino standam foret, Fagnanus *loc. cit.* ubi plures pro hoc Decisiones affert. Ratio est; quia in fundatione Ecclesiæ potest *Fundator* remittere *Juspatronatus* vel totum, vel ex parte, vel limitative illud inducere in præjudicium hæredum, prout ei libuerit *arg. c. Significavit, 41. de Testib. & c. un. h. t. in 6.* ac ibi Anchoranus, & alii. Ob eandem rationem limitandæ sunt omnes Conclusiones hucusque positæ in casu, quo aliud ex speciali ordinatione *Fundatoris* expressum habetur; quia hæc præ omnibus attendenda venit, uti communiter concedunt Doctores. 25

Quæritur II. An, & quomodo *Juspatronatus* per *Donationem* in alium transferri possit? Resp. Potest *patronus* quivis suum *Juspatron.* donare, cui vult, hac tamen cum distinctione, ut si *patronus* Laicus alicui Laico non *Compatrono*, vel etiam Clerico, ut personæ privatæ donet, requiratur consensus Episcopi: si vero donet Ecclesiæ, Monasterio, aut alteri loco pio, vel etiam Clerico nomine Ecclesiæ vel Dignitatis, quam obtinet, valeat *Donatio* absque consensu Episcopi. Communis. Et quidem, quod requiratur consensus Episcopi, si *Juspatronatus* donatur Laico, patet ex *c. un. h. t. in 6.* a sensu contrario, & tenent Abbas *in c. Illud 8. h. t. n. 5.* & Ibidem Barbosa *n. 2.* Mantic. *Decis. 85. n. 5.* Birhing *h. t. n. 61.* Rota apud Farinac. *Dec. 337. n. 4. p. 1. Recent. & Dec. 257. n. 1.* cum communi aliorum, qui tamen limitant id in casu, quo Laicus Laico *Compatrono* donat. *Compatroni* enim liberrime, & absque ullo consensu Episcopi sibi invicem cedere possunt *Juspatron. arg. Clem. 2. h. t.* & ibi Glossa *Vers. Libere.* Barbosa *loc. cit. de Offic. & potest Episc. alleg. 71. n. 28. & seqq.* Achil *Dec. 10. de Jurepatron.* & communis. Quod autem consensus Episcopi non sit necessarius, si donatur Ecclesiæ, vel pio loco, clare habetur *in c. Illud 8. h. t.* ibi; *Licet Religioso loco Juspatronat. conferendi liberam habeat facultatem & c. un. eod. in 6*, caretque controversia. Nec obstant *c. Quod autem, 5. c. Illud 8. & c. Cura 11. h. t.* ubi videtur prohibita talis *Donatio* etiam loco pio facta absque consensu Episcopi. Resp. enim, Canones ibi non loqui de solius *Jurispatronatus*, sed ipsius Ecclesiæ, & Beneficii *Donatione* quoad proprietatem, vel Titulum aut incorporationem, quod utique non licet, ut ibidem notant Doctores communiter. 26

Quæritur III. An, & quomodo *permutatione* in alium transferri queat *Juspatr.* Resp. I. Quamvis *Juspatr.* per se ac solitarie sumptum pro re temporali permutari nullatenus valeat; eo quod juxta Omnes *spiritualia, vel spiritualibus annexa* (cujusmodi etiam est Juspatronatus *c. 16. h. t.*) *sine labe simoniæ* permutari nequeant, *c. Quæsitum, 5. de Rerum permut.* & quævis *permutatio de rebus spiritualibus ad temporalia improbetur* uti dicitur *c. fin. eod.* Nihilominus licet & valide etiam absque consensu Episcopi accessorie saltem & per accidens pro rebus temporalibus permutari potest; si nempe universitas bonorum, vel alia res temporalis, cui *Juspatronatus* est annexum, permutatur, dummodo hoc in æstimationem non veniat, ita ut ratione illius in permutatione, res temporalis pretiosior quam alia res commutanda exigatur, & detur. Communis, ac certa. Ratio est, quia Regula est, quod *Juspatron.* transeat cum re, cui est annexum, etiam absque authoritate Episcopi. prout, supra jam diximus, *arg. c. Ex litteris 7. h. t.* & notat ibidem Fagnanus *n. 3.* Abbas *n. 1.* Innocentius *n. 2.* testeque Fagnano Omnes. Ratio est: quia Contractus celebratur de solis temporalibus (ad quem utique non requiritur consensus Episcopi) cum quibus *Juspatronatus* annexum accessorie transit. 27

Resp. II. potest insuper permutari *Juspatronatus* cum 28

alio

alio *Jurispat.* aut alia re spirituali Sylvest. *Vers. Juspatr. q.* 5. Zoesius *h.t.n.* 25. cum communi aliorum *arg.c. Quæsitum.* 5. *de rerum Termut.* & *c. Nemini regum*, 40. *caus.* 16. *q.* 7. Requiritur autem ad hoc consensus Episcopi, eo quod etiam spiritualium *Permutatio* in materia Beneficiaria absque consensus Episcopi fieri nequeat, *arg. cit. c. Quæsitam*, 5. *de Rerum permut.* Putat tamen Barbosa *de Offic. & potest. Episc alleg.* 31. citans Roch. *de Jure patr. q.* 16. *n.* 28. & alios, dictum consensum solummodo requiri si permutatione *Juspatr.* transferatur in Laicum, non item, si fiat in Ecclesiam, vel locum pium, sicut supra *n.* 26. *de Donatione* hujus dictum est.

29 Queritur IV. An, & quomodo vendi possit *Juspatr.* Resp. I. Certum ast, quod *Juspat.* per se ac solitarie sumptum vendi nec licite, nec valide possit. Omnes, textu claro *c. de jure*, 16. *h. t.* ubi etiam Ratio habetur His verbis, *cum inconveniens sit, vendi juspat. quod est spirituali annexum*, ob quod inducit quodammodo naturam spiritualem, ut advertit Gloss. in *c. Quanto*, 3. *de judiciis* V. *Connexa* & censetur spirituale, *arg. l. quæ Religios. ff. de rei vendit.* quia quę Religiosis adhęrent, Religiosa sunt, quod si nihilominus vendatur, committitur simonia *tot. tit. de Simonia*, estque *Venditio* ipso facto nulla, *c. c.* 16. *h. t.* ibi: *Contractum illum irritum esse decernatur*, id est, declaretur, & ibi Gloss. *Vers. Irritum*, atque tam vendens, quam emens ipso facto privati existunt *jurepatr. arg. cit. c.* 16. *eod.* & Conc. Trid. *Sess.* 25. *de reform. c.* 9. ibi: *Si secus fecerint, jurepatr. ipso jure privati existant*, & ibi Barb *n.* 81. item *de offic. & potest. Episc. alleg.* 71. *n.* 35. ubi etiam habet, quod tali casu Ecclesia *patronata* redeat ad suam libertatem; quod idem docent Jo: Andreas, & alii; intellige, si unus tantum est *patronus*, vel plures quidem, sed omnes vendendo delinquentes; si enim plures sunt *patroni*, delinquente uno aut altero, pertinet jus ad innocentem, uti bene limitat Barbosa *in Conc. Trid. l. c.* Subjacent insuper vendentes *patroni* Excommunicationi, *Conc Trid l. c.* nec possunt retinere pretium acceptum, ut ex iniquitate sua commodum reportent, & cum jactura ulterius locupletentur, contra *Reg.* 48. *jur. in* 6. nec tenentur illud restituere emptori, utpote qui mala fide contra SS. Canones emit, *arg. c. de hoc de Simon.* & *l. Fundum C. de Evict.* sed Ecclesiæ cui per simoniam injuria fuit illata. Abbas *in c. De jure h. t. n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 5 & alii.

30 Resp. II. Potest nihilominus *Juspat.* accessorie, seu per accidens vendi, casu nempe, quo venditur universitas bonorum, prędium, vel villa, cui est annexum, dummodo ratione illius non augeatur pretium, *arg. c. cum sæculum*, 13. & *c. Ex literis*, 7. *h. t.* & ibi Fagnanus, Abb. *n.* 2. Barbosa *n.* 2. Pirhing *h. t. n.* 72. rursus Barbosa *de offic. & potest Episc. l. c. n.* 33. cum communi. Ratio est; quia Contractus celebratur præcise super re temporali; cum qua tanquam principali *Juspatron.* annexum, tanquam accessorium transit: quia *accessorium naturam sequi principalis convenit*, *c.* 42. *de R. I. in* 6. Nec requiritur ad hoc consensus Episcopi; quia juxta repetita jam, *Juspatronatus* transit cum re, cui est annexum, etiam absque authoritate Episcopi, *arg. cit. c. Ex litteris*, *h. t.* Barbosa *l. c. n.* 46 & Doctores citati, cum aliis.

31 Limitant quidem plures DD. ut Fagn. *l. c. n.* 19. & ibi Abb. *n.* 10 item *in c. cum sæculum h. t.* & plures alii citati in Covarr. *l.* 1. *Variar. resol. c.* 13. *n.* 3. Conclusionem, dicendo, eam præcise intelligendam esse in casu, quando *Juspat.* adhęret universitati bonorum, vel rei alicui, quę continet jura universitatis, cujusmodi secundum ipsos sunt, Civitas, Castrum, Pagus, Oppidum, villa, aut fundus, cui jura universitatis, ut jurisdictio, servitutes, onera, & actiones &c. sunt annexa. non item, si vendatur res particularis jura universitatis non habens. Verum licet satis communis sit hęc sententia, tamen contraria dicens, quod etiam cum quivis re particulari vendatur, & transeat, dummodo eidem *Juspat.* revera adhęreat, & sit annexum, ut si *Fundator* dicat, *volo, ut huic palatio, domui, agro, fundo &c. Juspat. semper adhæreat, ita ut qui illum acquirit, habeat etiam Juspatr.* videtur verior, Jurique conformior. Barb. *in cit. c. Ex litteris*, 7. *h. t. n.* 2. Card. *in can. Cum sæculum, h. t.* Sylvester V. *Juspat. q.* 5. inclinat etiam Covarr. *loc. cit.* & Pirhing *h. t. n.* 73. Fundamentum est, quod Jura, & rationes quę de tali re particulari, ac de universitate bonorum militent, ut consideranti patet: & Regula universalis ac illimitata ab ipsis etiam Adversariis alibi illimitate sæpe posita sit, quod *Juspat.* transeat cum re, cui est annexum; & universaliter accessorium sequatur naturam principalis, *cit. c.* 42. *de R. J. in* 6. Accedit, quod Adversarii solidum in Jure fundamentum limitationes dictæ non afferant. Nec enim quid probant illi Canones, ubi dicitur *Juspatr.* transire cum universitate bonorum, quia per hoc non negant, quod transeat etiam cum re particulari, si ei est annexum, sed tantum volunt, quod cum universitate bonorum transeat, si ei est annexum; & cum particulari si eidem cohæret ob paritatem rationis: bene verum est, quod si annexum est universitati bonorum, non transeat cum re particulari universitatem non continente: & econtra si annexum est rei particulari, tamen transeat cum universitate omnium bonorum, utpote in quibus illa particularis res censetur inclusa; per hoc tamen non impeditur, quin transeat etiam cum sola re particulari, si ei soli est annexum; juxta dicta.

Quæritur V. An *Juspatronatus* etiam cum Feudo, Em- 32
phyteusi, Hypotheca, & Dote transeat? Resp. I. Si alicui universitas bonorum, vel Castrum, prædium, oppidum, pagus vel alia res, cui inseparabiliter annexum est *Juspatronatus*, in Feudum, vel Emphyteusim datur, transit cum hac in Feudatarium, vel Emphyteutam etiam *Juspat.* Sylvester V. *Juspatron. q.* 5. *dict.* 6. Azor. *p.* 2. *lib* 6 *c.* 20. *q.* 12. cum communi aliorum, *arg. c. Cum sæculum*, 13. *h. t.* & ibi Gloss. *Vers. emptorum.* Ratio est supra *n. præced.* data Regula.

Resp. II. Si Castrum v. g. vel alia res habens sibi anne- 33
xum *Juspat.* alicui pro Pignore datur; aut Hypotheca, non transit cum ea *Juspat.* sed manet apud debitorem, ita ut in casu vacantiæ ipsi, & non Creditori habenti Hypothecam competat jus præsentandi, Sylvester *loc. cit.* Zoesius *h. t. n.* 38. Azorius *loc. cit. q.* 13. Innocentius, & alii, *arg. c. Cum Bertoldus*, 17. *h. t.* & ibi Gloss. *V. Patrono.* Ratio est; quia in Creditorem nec directum, nec utile dominium Pignoris transit, sed nuda possessio, ni aliter conventum fuerit, debetque Creditor fructus perceptos restituere, vel in sortem computare, & peccat utendo, *c.* 1. *de Usur. c. Cum contra de Pign.* & *l. Sed an vic. ff. de pignor. act.* & *l. Creditor*, *ff. de Furt.* ergo nec accessorie *Juspatron.* transibit. Præsertim cum ejus usum exercitium restituere amplius non posset hoc ipso, quod ad præsentationem institutus, amplius amoveri non valeret, & jus illud utpote spirituale exercitium temporali recompensari non posset.

Resp. III. Quando in *Dotem* datur res habens *Juspatr.* 34
transit cum ea, ita ut stante Matrimonio non uxori, sed viro, jus præsentandi competat. Barb. *in c. ex litteris h. t. n.* 3. item *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 71. *n.* 70. Menoch. *cons.* 66 *n.* 27. Zoes. *h. t. n.* 36. Mantic. *dec* 140 *n.* 2. & 13. atque late Garzias *De Benefic. p.* 5. *c.* 9 *a n.* 157. cum communi aliorum contra Abbatem *in cap. fin. de Concess. preb. n.* 2. & Azorium *p.* 2. *l.* 6. *c.* 21. *q.* 16. Fundamentum est; quia juxta hactenus dicta *Juspat.* transit cum re in illum qui eam cum dominio saltem utili acquirit; uti patet de Feudo, & Emphyteusi, & concedit ipse Adversarius, Azorius citatus *n. prec.* atqui maritus durante matrimonio habet dominium saltem utile *Dotis*, *l. Dote ancillam*, *C. de Rei vendicat.* & *c. per vestras*, *de Donat. inter vir. & uxorem* & *c. Salubriter*, *de Usur.* ergo.

Nec facit aliquid Abbatis argumentum a paritate pi- 35
gnoris desumptum, quia hujus rei nec dominium utile Pignoris habet Creditor, ut Maritus *Dotis*, consequenter dispar ratio est. Nec valet, quod dicit, tantum eos fructus *dotis* competere marito, qui serviunt pro sustinendis oneribus matrimonii, inter quos non est Juspatronatus: quia hoc gratis dictum videtur contra regulam universalem, quod cum re transeant non tantum temporales fructus, sed & quasi spirituales *Juspatronatus* in acquirentem dominium utile rei, alias certe in Emphyteutam, & Feudatarium cum Feudo, & Emphyteusi non transiret *Juspatronatus*, quod est contra Adversarios.

Quæritur VI. Quinam sint capaces *Jurispatron.* Resp. Omnes fideles non tantum Clerici, sed etiam Laici, masculi & fœminæ, legitimi & illegitimi, puberes & impuberes sunt capaces. Probatur Conclusio per partes. Et quidem de Clericis nemo dubitat. De Laicis vero

constat ex *c. Quoniam*, 3. *& c. Cum autem*, 25. *h. t.* & ibi DD. estque hodie communis ac certa; non obstante, quod Laici jurium spiritualium (inter quæ videtur esse Juspatronatus, *c. De jure 6. h. t.*) non sint capaces *c. Decernimus de Judiciis* & *c. Tua de decim.* quia hujus juris capaces redditi sunt ex speciali gratia, & permissione ac tolerantia Ecclesiæ, ut inde Laici magis inducerentur ad fundandas & dotandas Ecclesias, prout bene advertit Fagnan *in cit. c. 3. h. t. n.* 4. & ibi Abb. *n.* 2 *Clem. fin. de rescrip.* Accedit, quod Juspatronatus non sit quid pure spirituale, sed tantum spirituali annexum *c. de jure 6. h. t.* cujus, ex gratia Ecclesiæ, facile capax redditur Laicus.

37 Quod autem non tantum masculi, sed & fœminæ capaces sint *jurispatr.* docet cum communi Abbas *in c. Ex litteris n.* 4. & ibi Barbosa *n.* 12. Garzias *p. 5. c. 9. n.* 142. *arg. c. fin. de concess. Præb.* & *c. ex litteris*, 7. *h. t.* Hinc si *juspat.* est hæreditarium, æque ad fœminas, ac masculos transit, Garz *l. c. n.* 143. Barb. *l. c.* & alii, eo quod hæ quoque sint capaces hæreditatis, cui *Jusp.* est annexum. Imo succedunt in *Jurepat. gentilitio*, nisi sint exceptæ, citati DD. quos sequitur Molina *de jure & just. disp.* 627. *n.* 12.

38 Quod Impuberes quoque sint capaces *Jurispat.* docent Garzias *l. c. n.* 186. Azorius *p. 2. lib. 6. c. 21. q.* 14. Laym. *l. 4. tr. 2. c. 13. q. 7. n.* 10. cum communi & certa aliorum, *arg. c. Piæ mentis*, 26. *& seq. c. Quicunque* 30. & *c. Filiis*, 31. *caus.* 17. *q.* 7. ubi gene aliter cuivis Fideli fundanti, ædificanti, vel dotanti Ecclesiam, & hæredibus ejus conceditur *Juspatronatus*, nec ibidem nec alibi excipiuntur impuberes. Notandum tamen quod licet impuberes ante septennium jam acquirere valeant hæreditatem, illo tamen tempore actum præsentationis, defectu usus rationis exercere non valeant, sed nomine ipsorum Tutor præsent. Azorius *l. c.* Garzias *l. c. n.* 193. citans & Lambert. Pirhing *h. t. n.* 18. Si vero est major septennio adhuc impubes poterit ipse præsentare, etiam sine Tutoris authoritate, Garzias *l. c. n.* 186. *& seq.* Pirh. *l. c.* Azorius Castro Palao *p. 2. tr. 3. disp.* 2 *n.* 40. Rebuffus *de Nominat. q. 17. n.* 40. Rota *decis. 6. de Jurepatr. in antiq.* cum communi: quia impubes septennio major præsumitur habere usum rationis; unde sicut eo tempore valide contrahit sponsalia, etiam valide præsentat, præsertim cum ad eum pertineat jus, *arg. citandi jurib. & c. Decernimus* 32, *caus.* 16. *q.* 7. Fatentur tamen Doctores communiter, æquum & decens esse, ut impubes præsentationem faciat authoritate Tutoris.

39 Porro quamvis satis communis sit opinio Doctorum apud Garziam *l. c. n.* 194. Castro Palao *l. c. num.* 21. quod pupillo existente adhuc impubere, etsi majore septennio, absolute possit Tutor aliquem præsentare, eo quod Tutor non tantum detur personæ, sed & bonis pupilli etiam spiritualibus, *arg. c. fin. de Judiciis in* 6. Tamen fatentur etiam satis communiter, quod si præsentante Tutore etiam impubes septennio major intra tempus ad præsentandum concessum, alium præsentet, hic præsentato per Tutorem sit præferendus, dummodo sit habilis etsi alter sit dignior, Doctores *n. præced.* citati, inter quos Garzias *l. c. num.* 186. dicit hanc esse receptam ac communiter approbatam; tum ob rationes & Jura allegata: tum quia ad pupillum pertinet præsentatio, *arg. cit. c. Decernimus*, 32. *caus.* 16. *q.* 7.

40 Imo putat Garzias *l. c. n.* 191. ex rationibus allegatis, quod pupillo existente majore septennio, præsentatio a Tutore facta penitus sit nulla, nisi de pupilli expresso vel tacito consensu fiat, ut dum Tutore præsentante pupillus sciens non contradicit, nec alium præsentat intra tempus concessum; quæ doctrina licet patiatur controversiam, tamen ex ea cum Garzia, & aliis pro praxi secura infertur, quod præsentante Tutore, Præsentationem non statim accipere, sed prius inquirere debeat Ordinarius I. An pupillus sit septennio minor, vel major? si major; ulterius attendere debet. II. An sciente, vel ignorante pupillo præsentatio sit facta? si eo ignorante facta est; faciat eam eidem intimari. Si eo sciente contingit, ulterius attendat, oportet, an non tempore ad præsentandum concesso, pupillus alium præsentarit, vel adhuc præsentaturus sit? eo quod per hunc, præsentandus præferri debeat præsentato per Tutorem, juxta dicta *n. præc.*

41 Quod si vero *patronus* jam sit pubes, etsi adhuc minor viginti quinque annis, penitus nullam amplius habebit potestatem præsentandi Tutor, utpote quæ tunc sola plene competit minori, ita ut ejus præsentatio etiam absque præscitu & consensu Tutoris sit valida, Tutoris vero, si quam forte faceret, invalida. Garzias *l. c. n.* 195. *&* 196. Castro Palao *l. c. n.* 21. & alii. Ratio est, quia pubes, sive major quatuordecim annis *in Beneficialibus*, *& aliis causis spiritualibus*, & *dependentibus ab eisdem*, nullatenus dependet a Tutore vel Curatore, aut parente, textu claro *cit. c. fin. de judiciis, in* 6.

42 Id, quod de pupillo respectu Tutoris diximus, idem proportionaliter intelligendum est de filio familias respectu patris, Garzias *l. n.* 197. ob eadem jura, & paritatem rationis. Solum limita in *jurep.* quod filio competit ratione bonorum adventitiorum; horum enim usumfructum, quia pater habet, etiam *Juspatr.* bonis annexum habebit Castro Palao *l. c. n.* 22. Garzias *p. 5. c. 9. n.* 205. ob fundamenta supra *n.* 34. allegata.

43 Quæritur VII. Num etiam Judæi, Pagani, & Hæretici sint capaces *Jurispatronatus*? Resp. I. Judæi, Pagani, & Infideles sunt incapaces. Abb. *in c. Nobis* 25. *h. t. n.* 3. & ibi Jo: Andreas *n.* 3. Fagnanus *n.* 7. Pirh *h. t. num.* 20. & communis aliorum eo quod Jura *num.* 36. citata de solis Christianis, ac Fidelibus loquantur, quales non sunt Judæi, Pagani &c.

44 Resp. II. Loquendo de jure communi etiam Hæretici sunt incapaces *Jurispatr.* Fagnan. *in cit. c. Nobis h. t. n.* 10. & ibi Abb. *n.* 3. Azorius *p. 2. l. 6. c. 21. q. 7. &* 8 communis. Ratio est: tum quia Hæretici tanquam membra putrida & rebelles per Excommunicationem ejecti sunt ab Ecclesia: ergo inhabiles sunt ad jus Ecclesiasticum (quale est *Jurispatr.*) & ad commoda favore Ecclesiæ inde insurgentia, *arg. can. Didicimus*, 31. *cau.* 24. *q.* 1. Tum quia eorum bona omnia sunt confiscata, *arg. c. Cum secundum Leges*, *de Hæretic. in* 6. consequenter etiam *Juspatr.* eis annexum, *c. Accessorium, de R. J. in* 6. Et quamvis hæc ratio in Foro civili non procedat apud Germanos, ubi Hæretici sunt capaces hæreditatis; & immunes a dicta confiscatione, tamen procedit de eis ratio prior. Accedit quod Ecclesia, & Pontifex nunquam consenserit in illa fœdera, & paces, quibus Hæretici eximuntur a confiscatione bonorum, & aliis Juris pœnis, atque in successione & aliis æquales redduntur Catholico.

§. III.

De Divisione Jurispatronatus præsertim in Ecclesiasticum, & Laicale: & Differentia inter utrumque.

S U M M A R I U M.

45 Juspatronatus *aliud Activum, aliud Passivum.*
46 *Aliud Reale, aliud Personale.*
47 *Aliud Hæreditarium.*
48 *Aliud Gentilitium seu Familiare, & quomodo de hoc constet?*
49 *Aliud Ecclesiasticum, & quale hoc?*
50 *Prius Laicale, postea donatum Ecclesiæ, fit Ecclesiasticum.*
51 *Aliud Laicale; & quale hoc?*
52 *Aliud mixtum. Quid Juris de eo. Et n. seq.*
54 *Differentia inter Juspatronatus Ecclesiasticum & Laicale. Illud habet sex, hoc vero quatuor menses ad præsentandum.*
55 *Tempus hoc incipit primum a die notitiæ vacationis Beneficii.*
Et qualis notitia esse debeat? Ibid.
Ignorantia præsumitur, ubi scientia non habetur. Ib.
56 *Si debito tempore non fit præsentatio, devolvitur collatio Beneficii ad Episcopum.*
57 *Patronus Ecclesiasticus non potest variare; bene tamen Laicus: quomodo, & quoties? Et duobus n. seqq.*
60 *Ille præsentando indignos perdit jus, non item iste.*
61 *Beneficium Patronatus Ecclesiastici potest conferre, & reservare Legatus a latere; Non item Juspatronatus Laicale.*
62 *Si habetur ex fundatione aut dotatione, alias secus.*
63 *Per generalem reservationem aut unionem Beneficii a Papa*

Papa solam derogatur Beneficio Jurispatronatus Ecclesiastici, non item Laicalis.
64 *Si hoc habetur ex fundatione, aut donatione.*
65 *Parochiæ jurispatronatus Clericalis debent necessario per concursum conferri: non item patronatus laicalis.*

45 QUæritur I. Quomodo dividatur, seu quotuplex sit *Juspat.* Resp. illud varie dividi, Patet inductione. Nam I. Dividitur in Activum, & Passivum. *Activum* est ipsum Ius, quod Patronus habet præsentandi aliquem ad Beneficium; *Passivum* est jus competens certis aliquibus de familia, vel loco, quod, si idonei sint, exclusis extraneis per Patronum necessario debeant præsentari. Barbosa *l. 3. Jur. Eccl. univ. c. 12. n. 25.* Monet *de Commut. ult. volunt. c. 10. n. 202.* Engel *h. t. n. 16.* & alii. Verum in præsenti erit tantum sermo de *Activo*, quod supra definivimus, & de quo hucusque egimus.

46 II. Dividitur *Juspatronatus activum* in personale, & reale. *Personale* est, quod personæ Patroni independenter a re aliqua, vel loco cohæret, ubicunque tandem existat. *Reale* est, quod alicui certæ rei, vel loco, v. g. Castro, prædio, pago &c. annexum est, & cohæret, & cum eo transit ad quemvis etiam non hæredem, qui rem talem emptione v. g. vel mutuatione, vel donatione acquirit, juxta dicta *a n. 7.* Engel *l. c. n. 17.* cum communi.

47 III. Dividitur in hæreditarium, & gentilitium seu familiare. *Hæreditarium* est, quod transit ad quosvis hæredes etiam extraneos, Barbosa *l. c. n. 20.* Covar. *l. a. var. resol. c. 18 n. 6.* Monet *l. c. c. 12. n. 134.* Engel *h. t. n. 15.* & communis, *arg. c. 4 h. t.* Et tale in dubio semper præsumitur esse; nisi ex fundatione, vel aliunde aliter constet; Barbosa *l. c. n. 21.* citans plures Rotæ Decisiones, Loter. *de Benefic. lib. 2 q. 1. n. 19.* Abbas *in c. 13. h. t. n. 5.* & communis, eo quod *Juspatronus* ex natura sua transeat ad quosvis hæredes, per dicta *n. 19.*

48 *Gentilitium*, seu *Familiare* est, in quo tantum illi succedunt, qui sunt de familia & sanguine *Fundatoris*; juxta mentem ejusdem. Ita cum communi Doctores citati: quando autem tale *hæreditarium personale*, vel *reale* sit, potissimum desumi debet ex prima constitutione *jurispatronatus*, & mente *Fundatoris*: utpote in cujus potestate; vel omnino remittere *jurispatronatui*, vel illud *hæreditarium*, aut *gentilitium*, vel *reale*, vel *personale* facere, uti cum aliis bene observat Engel *h. t. n. 15.* In dubio tamen, uti dictum, præsumitur *hæreditarium*. Quamvis talis præsumptio elidatur, & econtra præsumatur *gentilitium*, si in ejus provisionibus semper fuit habita mentio familiæ, ac descendentiæ, & nunquam hæreditariæ qualitatis, vel quando per centum annos nullus extraneus præsentavit; cum ad probandam qualitatem *jurispatronatus*, illud v. g. *gentilitium* esse, leviores sufficiant probationes, eo quod non agatur de substantia, sed pertinentia hujus juris, uti relatis Decisionibus Rotæ bene observat Barbosa *l. c. n. 23. & 24.*

49 IV. Principaliter dividitur in ecclesiasticum, & sæculare, seu Laicale, & in Mixtum. *Ecclesiasticum* est, quod competit Collegio, aut Communitati Ecclesiasticæ, puta, Capitulo Cathedrali v. g. Collegio, Monasterio, &c. vel personæ Ecclesiasticæ, ratione Ecclesiæ, Dignitatis, aut Beneficii, quod habet. Ita in re communis ac certa Doctorum. *Ecclesiasticum* censetur etiam illud, quod ab initio fuit Laicale seu seculare, postea tamen titulo aliquo legitimo, puta, Donatione, Legato, Testamento in Ecclesiam, Monasterium, Collegium, vel Capitulum vel etiam in personam Ecclesiasticam intuitu Ecclesiæ, Dignitatis, aut Beneficii fuit translatum Barb. *l. c. n. 10.* item *de off. & potest. Episc. alleg. 72. n. 28.* Garc. *de Benef. p. 5. c. 1. n. 353.* qui ambo plures allegant Decisiones Rotæ. Rebuffus *in praxi Tit. de præsent. n. 5 & 7.* Covar. *Pract. qq. q. 36 n. 5.* & communis aliorum, quod idem etiam in Theologia nostra Morali docuimus, *tr. 11. dist. 3 q. 2. n. 24.* textu claro *c. un. h. t. in 6.* Pariter *Ecclesiasticum* erit, si ex bonis Ecclesiasticis fundatur, dotatur, aut comparatur. Barb. *lib. 3. jur. Eccl. univ. c. 12 n. 4.* Gonz. *in Reg. 8 Cancell. Gloss. 18 n. 5.* Flamin. Parisius *de Resin. l. 2. q. 4 n. 39.* & alii, Garcias *p. 5. c. 1. n. 593.*

50 Infertur proin cum Garc. *l. c. n. 355.* Barb. *l. c. n. 9.* quod *juspat.* competens Episcopo (idem est de aliis Prælatis, & personis Ecclesiasticis) ratione dominii temporalis aut rerum ad ecclesiam pertinentium sit Ecclesiasticum, etsi ab initio fuerit Laicale; prout fit, si donatur, legatur &c. Episcopatui, Monasterio, collegio, Capitulo, Prælaturæ &c. aut personæ Ecclesiasticæ intuitu Ecclesiæ, Dignitatis, vel Beneficii, vel si castrum, prædium, villa &c. habens annexum *Juspat.* de bonis Episcopatus emitur, aut pro eis commutatur, ita ut taliter acquisita non ad personam privatam Episcopi, Prælati, Clerici; sed ad Ecclesiam, Capitulum &c. spectet.

Juspatr. laicale est, quod Laico, vel etiam Clerico competit ratione fundationis, ædificationis, aut donationis ex bonis propriis, aut illius, cujus hæres existit, vel etiam privilegio, vel præscriptione, aut alio titulo seculari, v. g. donatione, permutatione, emptione, absque intuitu ecclesiæ facta, juxta dicta superius *n. 18. & seqq.* Doctores citati cum communi. Notandum tamen cum Barbosa *l. c. n. 5.* Lambert *de jure pat. lib. 1. p. 1. q. 8. ad n. 17.* Rota *decis. 615. n. 4 p. 1. Recent.* & aliis, quod si Clericus de quo non constat, quod habuerit patrimonialia, vel alia quasi talia, fundet, dotet, aut ædificet ecclesiam, censeatur de redditibus ecclesiasticis fecisse, consequenter *juspatronatus Ecclesiasticum* esse, per dicta *n. præc.* nisi alicubi consuetudo sit, vi cujus Clerici de præfatis bonis testari, & hæredes succedere possint in foro externo: tunc enim in eodem foro etiam *Juspat. laicale* esse, & ad hæredes laicos transire poterit, ut advertit Garcias *p. 5. c. 1. n. 594.* Verum quia hanc consuetudinem pro foro interno tanquam illicitam & validam rejicimus *in tit. de pecul. Cleric.* ideo etiam inde consequens pro foro interno licitum non reputamus. 51

Juspatronatus mixtum est, quod partim nomine seu ratione ecclesiæ ad clericum, partim titulo sæculari ad Laicum vel etiam clericum pertinet, ac proin ex utroque *mixtum* est; quale censentur, si ecclesia ex bonis suis fundet aliam ecclesiam, & eam dotet Laicus. Est in re communis. Hinc juri Ecclesiastico illud est speciale, quod in particularibus casibus reguletur vel ut Ecclesiasticum, vel ut Laicale; prout exigit qualitas casus magis privilegiati, magisque favens *patronatui*. Covar. *Pract. qu. c. 36. n. 5.* Fagn. *in c. cum propter n. 26 & seqq.* cum Glossa communiter recepta *in c. 1. vers. Ecclesiasticus h. t. in 6.* Ratio est; quia si non privilegiatus in materia individua, seu inseparabili concurrat cum privilegiato, utitur hujus privilegio, *arg. l. Si communem ff. Quemadmodum servitutes amittantur*, ubi hoc conceditur habenti rem communem cum pupillo. Quinimo generaliter in individuis privilegium uni ex sociis concessum, porrigitur ad omnes, juxta Glossam *fin. l. 1. C. de divisis Rescript.* ac pluribus exemplificat Fagnanus *l. c. n. 53 & seq.* 52

Quod tamen limita in casu, quod *patronus Ecclesiasticus*, & Laicus inter se conveniunt, quod alternis vicibus præsentare velint, juxta præscriptum *Clem. 2. h. t.* & dicta supra *n. 23.* quia tunc in casu, quo præsentat *patronus Ecclesiasticus* censebitur *juspatron.* totaliter *Ecclesiasticum*, consequenter ut tale tractandum: in casu vero, quod *patronus* Laicus præsentat, reputabitur totaliter *laicale*, Barbosa *lib. 3. jur. Ecclesiast. univ. c. 12. n. 17.* Jo. Andreas *in c. illis cum §. fin de præb. in 6.* Ratio est; quia per talem alternativam videtur natura *Mixtorum* esse redacta ad sua simplicia. 53

Quæritur II. In quibus differant inter se *Juspatronatus Ecclesiasticum*, & *Laicale*? Resp. Præter discrimen, quod ex diversa utriusque definitione desumitur, differre in pluribus Patet inductione. Nam I. Differunt, quod *patronus Ecclesiasticus* habeat sex menses ad præsentandum, *c. eam te 22. h. t.* & *c. un. eod. in 6.* Laicus vero tantum quatuor menses, *c. 3. & c. Cum propter 27. h. t. & cit. c. un. eod. in 6.* ibi: *patronus laicus ad præsentandum habeat quadrimestre duntaxat: ecclesia tamen, vel monasterium &c. tempus habeat semestre.* In *patronatu* tamen *Mixto* habet uterque *patronus* semestre, si simul præsentant, juxta dicta *num. 52.* 54

Incipit autem hoc tempus *patrono* currere non a die vacationis Beneficii, sed a die notitiæ vacantis Beneficii, quam habet. Garcias *de Benef. p. 10. c. 2. n. 34.* citans plures Decisiones Rotæ, Barbosa *de off. & potest. episc. alleg. 72. n. 134.* cum communi, *arg. can. Quia diversitatem 5 de Concess. præb.* quæ quidem vacantis Beneficii notitia, a qua tempus currere incipit, debet esse certa, 55

nec sufficit dubia, aut testes de auditu, ut proin asserenti, *patronum* habuisse notitiam, probare debeat, & præsumptum pro *patrono* Barbosa *c. alleg.* 62. *n.* 35 & 36. citans alios, *arg. c. Præsumitur, de R. J.* ibi: *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non habetur.* Porro non currit tempus *patrono* impedito. Barbos. *l. c. n.* 138. & *lib.* 3. *jur. Eccl. univ. c.* 12. *n.* 170 Rebuff. *de pacific. possess. n.* 303. cum communi *arg. cit. c.* 5. *de Concess. præb.*

56 Cæterum si intra tempus præfatum, vel ex negligentia, vel quia in præsentando non conveniunt *patroni*, non fit præsentatio, statim elapso eo tempore devolvitur pro ea vice collatio Beneficii ad eum, ad quem pertinet institutio, *arg. can. Eum te* 22 & *c. Cum propter* 27 *h. t.* Barbos. *cit. alleg.* 72 *n.* 141. & 168. Abbas *in c. Quoniam* 3. *h. t.* cum communi. Ratio est, ne alias ex absentia Rectoris Ecclesia dispendium patiatur, de quo magis infra. Potest tamen Episcopus elapso tempore *patroni* facere gratiam, & tempus ad præsentandum prorogare. Barbosa *l. c. n.* 170. Castro Palao *p.* 2. *tr.* 13. *disp.* 2. *p.* 5. *n.* 8. Ricc. *in prax. resolut.* 19. *ar. c.* 2. *Supplend. negl. Prælat.* ponderando *V. Liceat*, quando ponit causam in voluntate illius, cui licet. Nec tamen potest Episcopus ultra sex menses prorogare tempus, ut bene ibidem notat Castro Palao *arg. c.* 2. *de Concess. præb.*

57 II. Differunt, quod *patronus Ecclesiasticus* præsentato aliquando idoneo non possit amplius variare, seu pro illa vice alium præsentare; quod tamen si fecerit, debet episcopus primo præsentatum instituere, textu claro *can. Cum autem* 5 *can. Eum autem* 24 & *can. Pastorali* 29. *h. t.* & ibi DD. communiter. Quod intellige cumulative, non privative aut exclusive, hoc est, potest uni præsentato, alium adhuc præsentandum adjungere, & Episcopo, quem instituere velit, relinquere; non vero potest primum penitus excludere, ut bene docet Fagnanus *in cit. c. Cum autem h. t. nu.* 6 Jo: Andreas *n.* 6. Abbas *n.* 2. Anchoranus *n.* 3. Barbosa *n.* 2. & teste Fagnano, Omnis Canonistarum, & Legistarum interpretatio, *arg. c. juribus*, ubi hoc ipsu, quod Episcopo relinquantur inter plures successive æque idoneos præsentatos eligendi libertas, primus a præsentatione non censetur rejici. Ratio autem, cur *patronus laicus* variare possit, & non *Ecclesiasticus*, est; tum quia Præsentatio ab *Ecclesiastico*, utpote nomine Ecclesiæ facta, habet vim Electionis, ut notat Abbas *h. t. n.* 2. Tum quia æquum est, ut qui gravatur in uno, relevetur in alio, *l. Enim qui ff. de jurejur.* & *Famos. libell.* atqui Laicus gravatur in hoc, quod tantum habeat quadrimestre ad præsentandum; ergo debet relevari in alio, videlicet, ut possit variare.

58 Ubi tamen illud notandum, quod, licet juxta communem *patronus laicus* sæpius quam semel variare non possit, ut bene notat Fagn. *l. c. n.* 8 & efficaciter probare videtur Calder. *cons.* 17. *An. Laicus h. t.* Barbos. *l. c. n.* 2, Garcias *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 214. Roch. *de jurep. q.* 10. *V. Honorificum*, & alii. Tum quia citata Iura loquantur tantum de duobus successive, non de pluribus *cap. cum autem h. t.* ibi: *Alium æque idoneum præsentavit.* Tum quia variatio est odiosa, consequenter restringenda; *arg. Clem. Cum illuso de rerum.* non desunt tamen alii æque vel magis probabiliter docentes contra communem, quod re adhuc integra Laicus intra quadrimestre cumulative variare possit, quoties voluerit, ita enim tenet, & probat Castro Palao *p.* 2. *tr.* 13. *disp.* 2. *p.* 6. *n.* 3. Abb. *in c. Quarto de jud.* & ibi Decius, idem docet Gem. *in Clem. plures* & *V. præsentare.* Azorius *p.* 2 *lib.* 6. *c.* 2. *arg. c. quod autem* 5. *c. Cum autem* 24. *h. t.* & *c. Pastoralis* 29. *h. t.* Ratio est; quia talis cumulativa variatio non odiosa, sed favorabilis est Ecclesiæ, cum, quo plures ei repræsentantur, pinguiorem habeat facultatem eligendi & acquirendi digniorem Rectorem. Ad argumenta in contrarium, & quidem ad primum respondentur, quod licet *in cit. c. Cum autem*, & aliis *h. t.* tantum nominetur *alius* & *secundus*, per hoc tamen tertius non excludatur, vel plures. Ad secundum argumentum dicitur, variationem exclusivam esse odiosam, non item cumulativam.

59 Illud satis communiter utriusque sententiæ Doctores concedunt, quod si *patronus laicus* prima, vel secunda vice fecit præsentationem nullam, veluti si præsentavit coram non habente potestatem instituendi, possit intra quadrimestre tertium præsentare; eo quod illa præsentatio, quæ de jure fuerit nulla, non reputetur. Fagnan. *l. c. n.* 9. quia *non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*, *c. Non præstat de R. J. in* 6. Idem dicendum putat Fagnanus *l. c. n.* 10. cum Jo: Andrea, & Cardin. *in c. Cum vos de Offic. Ordin.* Si prima, vel secunda vice ignoranter præsentavit inhabilem, seu indignum. Porro quid Iuris competat Episcopo, si plures successive præsentantur, dicetur *§. seq. n.* 94. & *seq. præsertim.* 106.

III. Differunt, quod si *patronus Ecclesiasticus* scienter præsentent indignum, ea vice sit privatus Jure præsentandi; non item *patronus laicus* saltem probabiliter per dicenda *§. seq. n.* 86. 60

IV. Differunt, quod Legatus summi Pontificis possit sibi reservare nondum vacantia Beneficia *jurispatronatus ecclesiastici*, eaque vacantia conferre etiam absque consensu *patroni*; non item Beneficia *jurispatronatus laicalis*, *c. Dilectus* 6. *de Offic. Legat.* & *c. Cum dilectus* 28 *h. t.* & ibi Abb *n.* 2. Barbos. *n.* 1. & DD. communiter. Ratio assignatur *in cit. c.* 28. *h. t.* videlicet; quia *patronus Ecclesiasticus* subest jurisdictioni Legati Pontificii, non item *patronus laicus*. Quod si *juspatronatus* est *mixtus*, nec reservare, nec conferre Beneficium potest Legatus; eo quod *patronus Clericus* communicet cum privilegio *patroni laici*, juxta dicta *n.* 52. 61

Limitatur tamen hæc differentia in casu, quo *patronus laicus jurispatronus* non ex Dotatione, Fundatione aut Constitutione Ecclesiæ, sed ex privilegio tantum, aut Præscriptione habet: quia tunc Legatus illius Beneficium æque ac *jurispatronus* conferre potest, Barbos. *l. c.* Sanch. *lib.* 9. *Moral. c.* 19. *n.* 169. ob rationem infra *n. seq.* allegandam. Porro circa reservationem Beneficiorum usus non est in Germania ob concordata, uti bene advertit Pirhin. *h. t. n.* 136. 62

V. Differunt, quod simplici concessione, unione, aut reservatione, alicujus Beneficii per Papam ipsum facta, derogetur Beneficio *jurispat. Ecclesiastici*; non item *Laici*, nisi specialiter id Papa exprimat. Fagnan. *in c. Quoniam*, 3 *h. t. n.* 10. Hostiensis *in c. Dilectus n.* 5. *de Off. Legat.* & late Gonzalez *in Reg.* 8. *Cancell. a. n.* 2 ubi ostendit; quod sub reservatione per Regulam Cancellariæ non comprehendantur Beneficia *jurispat. laicalis*, Pirh. *h. t. n.* 153. post Glossam communiter receptam *in Clem.* 2. *de privil. V. Apostolicis*: dummodo *patroni laici* ex Fundatione, Dotatione, aut Ædificatione *juspatr.* habent. Ratio est, quod licet possit Papa ex plenitudine potestatis derogare etiam *jurispatr. Laicorum*, ut fatentur omnes, *ar. c.* 2. *de præb. in* 6. tamen id facere non intendat, nisi exprimat, ne Laici retrahantur a fundandis, extruendis, & dotandis Ecclesiis, uti communiter notant DD. Et quia *patronum jura tollere, quasque Fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est*, ut dicit Concilium Trid. *Sess.* 25. *de Reform. c.* 9. 63

Quoniam vero hæc ratio locum non habet in *jurepat. laicali*, quod non ex Fundatione, Ædificatione, aut Dotatione, sed ex Privilegio, aut Præscriptione fuit primitus acquisitum, ideo eidem etiam derogatum censetur per Papæ Generalem clausulam, *Ad cujuscunque patroni præsentationem pertineat*: prout in simili diximus de Legato Papæ supra *n.* 62. Glossa *in c. Cum dilectus* 28. communiter recepta *V. Quempiam*. 64

VI. Differunt, quod ad Parochias *Jurispat. Laicalis* extra concursum a Concili. Trid. *Sess.* 24. *de Reform. c.* 18. Præsentari a *Patrono* quis possit, & præsentatus admitti debeat; dummodo a Deputatis pro examine alias concurrentium reperiatur idoneus, etsi dignior non sit. Ita Concil. Trid. *l. c.* ibi posito medio: *Quod si Juspat. Laicorum fuerit, debeat qui a Patrono præsentatus erit, ab eisdem Deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti.* E contra vero de Parochia *Jurispatr. Ecclesiastici*, non nisi talis præsentari possit, qui fuit in concursu, ibique repertus dignior. Ita quidem, ut *si institutio ad Episcopum, & non ad alium pertineat; is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur. Cum vero institutio ab alio quam ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat.* Ita Concilium *l. c.* de quo vide etiam dicta supra *Tit. de præb. §.* 5. 65

§. IV.

§. IV.

De Iure præsentandi: ac de ipsa Præsentatione: ubi etiam de casu, quo litigant, aut discordant Patroni.

S U M M A R I U M.

66 *Patrono competunt plura jura: & quæ?*
67 *Præsentatus a patrono idoneus debet necessario admitti.*
68 *Limitatur in Ecclesia Conventuali, ubi est electio Prælati.*
69 *Beneficium patronatum sine consensu Patroni licite conferre nemo potest.*
70 *Si confertur nihilominus ab Episcopo valida est collatio, nisi Patronus contradicat.*
71 *Patronus debet præsentare dignum, & tempore præsentationis habilem.*
72 *Non potest seipsum presentare, etiam per Procuratorem.*
73 *Potest tamen acceptare collationem sibi factam, & rogare, ut ei conferatur.*
74 *Si plures sunt Patroni, possunt unum ex seipsis presentare.*
75 *Possunt etiam præsentare filium, aut consanguineum alium.*
76 *Pater & filius censetur una persona in Jure; non attenditur in spiritualibus.*
77 *Ad Beneficium Curatum, Parochiam v. g. debet presentari dignior non tantum a Patrono Ecclesiastico.*
78 *Sed etiam Laicali.*
79 *Solvitur instantia.*
80 *Et probatur ex Jure Divino.*
81 *Præsentatio digni omisso digniori ad Beneficium Curatum est valida, sed non licita.*
82 *Ad Beneficium vero simplex etiam licita est.*
83 *Patronus Ecclesiasticus scienter præsentans indignum ea vice privatur jure præsentandi.*
84 *Secus si ignoranter.*
85 *Patronus Laicus ignoranter præsentans indignum, non privatur jure.*
86 *Neque si scienter id facit, secundum aliquos.*
87 *Contrarium tamen probabilius est. Et n. seqq.*
89 *Solvuntur argumenta contraria.*
90 *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.*
91 *Si communitati competit jus præsentandi requiruntur, ut omnes citentur, & præsentatus habeat majora.*
92 *Si plura ut singulis competit jus, sufficiunt plura vota respectu aliorum præsentatorum, nec requiritur, ut Patroni personaliter citentur.*
93 *Dummodo sit dignus.*
94 *Quid, si plures a pluribus præsentati in votis sint pares? Et duobus n. seq.*
97 *Et quid, si discordant in præsentando? Et n. seq.*
99 *Si Patroni litigant super Juspatronatus, & litem non finiunt intra Juris terminum, libere confert Ordinarius.*
100 *Nisi aliquis sit in possessione, nam talis præsentatio esset admittenda.*
101 *Si ante institutionem liquido non constat, eum male possidere.*
102 *Possessori prefato non obstat Concilium Tridentinum.*
103 *Durante lite inter Episcopum & Patronum, non potest Episcopus conferre Beneficium, sed debet instituere Oeconomum.*
104 *Nisi sit in possessione.*
105 *Pariter conferre non potest existente lite inter Patronum, & præsentatum, vel inter ipsos præsentatos.*
106 *Si plures æque digni præsentantur ab eodem Patrono potest Episcopus instituere que vult.*
107 *Si non sunt equaliter digni, tenetur instituere digniorem.*
108 *Quis sit dignior? Remissive.*
109 *De tempore Præsentationis. Remissive.*

66 PLura, præsertim vero quatuor jam competunt *Patrono* ratione *Juspatronatus*, quem habent, *cap. Nobis 25. b. t.* & enarrantur *n* Glossa ibidem per notos illos versiculos.

Patrono debetur honos, onus, utilitasque.
Præsentet, præsit, defendat, alatur egenus.

In præsenti parag. examinabimus solummodo unum jus, quod habet, præsentandi nempe Clericum ad Beneficium: & ipsam præsentationem. Reliqua ipsius jura, sicut & onera ejusdem sequenti parag. ventilabimus.

Quæritur I. Qualiter *Patrono* competat Jus præsentan- 67
di? Resp. I. Id ei taliter competere, ut si Clericum idoneum præsentet, Episcopus, vel alius, *ad* quem institutio spectat, eum admittere, & in Beneficio instituere teneatur. Communis acceta, *arg. c. Nobis & toto Titulo de Jurepatronatus*, patetque ex dictis *Lib. 1. Tit. 6. n. 248.*

Limitatur tamen in Ecclesia Conventuali (cujus no- 68
mine venit quævis Ecclesia, ubi plures convenientes jus habent eligendi Prælatum. Barbosa *lib. 3. jur. Eccles. univ. cap. 12. nu.* 108. sive Regularis sit, sive sæcularis. Fagnanus *in c. Nobis 25. b. t. nu. 14.*) ibi enim, etsi *Patronata* existat, electio Prælati ad Capitulum spectat, nisi cum consensu summi Pontificis *patronus* jus præsentandi Prælatum expresse sibi reservarit, aut aliunde per consuetudinem, aut præscriptionem acquisierit. Fagnanus *loc. cit.* Barbosa *loc. cit. & in c. Nobis, b. t. num. 3.* atque *ibid.* Abbas *num. 9* Engel *b. t. num. 4* textus est *in cit. c. Nobis 25. b. t.* ubi tamen additur, ut post electionem factam requiratur *patroni* consensus; non quasi necessarius foret pro valore electionis, aut confirmationis, sed honestatis gratia, & ut Patrono exhibeatur reverentia, simulque per intimationem electionis factam præbeatur facultas contra electionem, vel electum coram Ordinario opponendi, si quid de Jure in contrarium habet, ut pluribus demonstrat Barbosa *cit. l. 3. jur. Eccles. univ. cap. 12. num.* 181. atque notat Engel *loc. cit.* & alii, *arg. cit. c. 25. b. t.* ponderando verbum *honestius*, contra Glossam *ibid.* quia licet *patronus* electionem personę idoneę irritare non possit, *arg. c. Cum terra de elect.* potest tamen contra eam excipere, si videtur minus idonea, ut bene notat Glossa *loc. cit. V. Hos honestius.*

Resp. II. Jus præsentandi *Patrono*, vel *patroni* (si plu- 69
res sint) solis ita competit, ut nulla collatio sine eorum consensu fieri queat, *arg. c. Insinuant 14.* & ibi Barbosa *nu. 1.* Abbas *n. 1. & 3.* Anchoranus, Joan. Andreas, & DD. communiter, nisi Papa aliter reservando, vel conferendo expresse disponat, juxta *nu. 63.* vel Legatus illius in Beneficio *patronato* Ecclesiastico, juxta dicta *n. 61.* vel *patroni* tempus suum elabi sinant, juxta dicta *n. 56.* aut præsentent indignum, aut discordent, juxta dicenda *num. 83. & seqq.*

Porro quamvis Doctores citati, & alii communiter 70
asserant, collationem Beneficii *patronati* absque consensu *patroni* extra casus limitationum positarum, ab Episcopo v. g. factam esse ipso Jure irritam & nullam, *arg. citatis Juribus, can. Decernimus 32. caus. 16. q. 7.* ibi: *Quod si spretis eisdem Fundatoribus Rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam noverit esse, & ad verecundiam suam alios in eorum loco, quos idem ipsi Fundatores condignos elegerint, ordinari.* Nihilominus satis probabilis est sententia, eam non ipso Jure esse irritam, sed primum irritandam, si *patronus* contradicat: ita namque & Doctores, & textum Juris intelligendos esse, vir Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 72. num.* 107. Gonzalez *ad reg. Cancell. 8. Gloss. 56. num. 78. & seqq.* Garcias *de Benefic. par. 5. c. 9. num.* 232. & late Moneta *de Com. ult. volunt. c. 10. n.* 365. Abbas *in c. cum Ecclesia n. 12. de elect.* & alii communiter inde inferentes, quod si *patronus* intra tempus ad præsentandum concessum, *ad* collationem absque ipsius consensu factam taceat, & non contradicat, ea firma subsistat:

Quæritur II. Quos præsentare *Patronus* possit, & debeat? Præsertim an etiam se ipsum præsentare valeat? Resp. I. Ad Beneficium præsentari nullus potest, nisi tempore præsantationis sit dignus, & habilis, id est, habens omnes debitas qualitates, & carens qualitate inhabilem, aut indignum reddente. Communis, *arg. tota Tit. præsenti.* Quapropter invalida & nulla est præsentatio, si præsentatus illegitimus, irregularis, & excommunicatus, servus, carens sufficiente ætate, Laicus; quia hi omnes vel carent qualitate requisita, vel infecti sunt inhabilitatis nota, juxta dicta *Tit. de Præb.* item *Tit. 14. De*

reddunt; præsertim quia verbum *obventiones* est verbum omnino generale comprehendens magnos, & parvos, certos ac incertos reditus & emolumenta etiam illa, quæ ex facto hominis proveniunt, ut oblationes, funeralia, ac similia, prout ex Boerio *Decis.* 224 *n.* 5. & Gutierrez *l. c. a n.* 197. & Glossa *in L.* 1. §. *cnactorum*, ꝟ. *Oblationes*, & ibi Albericus n. 16. *de exercit. action.* item Gloss. in c. *Ad audientiam*, 3. *de Eccles. ædific.* ꝟ. *Obventiones*, & ibi Abbas n. 15. ubi dicit, *verbum obventiones est verbum multum generale comprehendens omnes redditus, cujuscunque qualitatis sint &c.*

16 Confirmatur: Prædicta verba Bullæ S. Pii V. *computatis etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus* debent aliquid operari *arg. l. Si quando*, 109. *ff. de Legat.* 1. *& c. Si Papa* 10. *de Privil. in* 6. præsertim quia sunt in Constitutione Papali, in qua *nulla dictio debet vacare, alioquin frustra membranam occupat*, ut habet Gl. *in c. Solitæ* 6. ꝟ. *Tanquam, de Majorit. & obedient. arg. c.* 1. *dist.* 19. *& c. Sic ea*, 19. *cau.* 25. atqui nihil operarentur si fructus incerti, stolæ v. g. non possent computari in *portionem congruam*; ergo.

17 Ratio autem Conclusionis est; quia ideo Beneficia etiam Curata fuere unita & incorporata Collegiis, Capitulis, Monasteriis aliisque piis locis, ut honestius & competentius stare possint, adeoque inde emolumentum recipiendo, onera incumbentia facilius supportent, atque officia, & opera debita peragant, prout notavit S. Pius V. in citata Constitutione *Ad exequendam*, ubi §. 2. sic ait: *Non considerantes uniones ideo a Prædecessoribus nostris factas esse, ut ex redditibus, & emolumentis Beneficiorum unitorum Ecclesiis, Monasteriis, Collegiis, Beneficiis & locis piis, quibus illa uniuntur, facilius onera eisdem incumbentia, supportent, & promptius a Ministris Ecclesiasticis in eisdem Divina officia celebrentur, hospitalitas servetur, aliaque charitatis opera exerceantur &c.* sed plane si non nisi fructus certi in *congruam portionem* computari possent, sæpe parum vel nihil emolumenti ex Beneficiis unitis haberent Collegia, Capitula, Monasteria &c. ergo.

18 Nec dicas: Bullam S. Pii V a nobis citatam, revocatam atque reductam esse ad terminos juris communis & Concil. Tridentin. a Gregor. XIII. *In tanta* quæ est 9 apud Cherub. ut ex Barbosa non ipsi jam meminimus *Lib.* 1 *tit.* 28. §. 2. *n.* 38. ergo cadit principale fundamentum Conclusionis nostræ. Resp. enim I. Bullam revocatoriam a Gregor. XIII. editam, tantum concernere Parochias unitas Monasteriis, ut legenti aperte patet, consequenter nihil operari in Parochiis unitis Collegio, Capitulo, aliisve causæ piæ, uti bene observavit Gonzal. *ad Reg. Cancell.* 8. *Glos.* 5. §. 5. *n.* 79. cum corr. cum hujusmodi sit odiosa, ac pro possibili restringenda per vulgaria, præsertim *l. præcipimus* §. *fin. C. de Appell. & c. Cons.* [illegible] 4. *de elect.* Resp. II. Quod etiam quoad Regulares denuo revalidarit dictam Constitutionem S. Pii V. Gregor. XIII. prout refert Gonzalez *l. c.*

19 Dicitur autem notanter in Conclusione *n.* 15. posita *obventiones incertas, quas communiter, præsertim consuetudine debitas percipere solet*; ad excludendas illas obventiones, quæ omnino ex liberalitate populi dependent, nec communiter, nec ut debitæ, sed raro ab uno vel altero dari solent, hæ enim juxta Communissimam in *Congruam portionem* computari nequeunt, hoc ipso, quod rarissimæ sint ac incertissimæ; bene vero illæ, quæ *communiter*, ut dicit Bulla, percipi solent, præsertim ut debitæ consuetudine; enim vero hodie plerique fructus stolæ vi laudabilis consuetudinis introductæ, debitæ sunt, ita ut a Parocho etiam peti, & ad eos dandos populus ab Episcopo compelli possit, prout in simili de oblationibus diximus supra *Tit. de Decimis n.* 184. Et ex hoc Van Espen: alias summus Conclusionis nostræ Adversarius concedit, quod funeralia, ac similia in *congruam portionem* imputari queant; quod idem in plerisque locis hodie de illis concederet obventionibus, quas Parochus ex Benedictione nuptiarum, collatione Baptismi, purificatione mulierum, oblationibus in certis Festivitatibus &c. Vicarii percipiunt, eo quod & has dandi consuetudo passim obliget populum, adeo ut eas a non dantibus Vicarius discrete petere, & recusantes ad dandum compellere posset Episcopus *arg. c. Apostolicam*, 24. *de Simonia*.

Ex his patet ad fundamenta Adversariorum. Nam ad *primum* positum n. 13. negatur suppositum, quod ex incertis obventionibus ut certa haberi non possit *congrua portio*, vel saltem pars illius; quamvis enim tales obventiones incertæ sint respectu certi ac determinati temporis, aut quantitatis, tamen ad aliquam saltem certitudinem computatis tribus aut quatuor retro annis reduci ita possunt, ut Vicarius de honesta sua sustentatione moraliter certus esse queat, id quod in pluribus Synodis approbatum reperitur, teste ipso Van Espen *l. c. n.* 12. alias nobis Adversario. Ubi tamen notandum; quod in reducendis his incertis ad aliquam certitudinem non debeat summa, sed media, vel infima quantitas, quæ tribus aut quatuor retro annis obvenire solita est, computari, hoc ipso, quod quandam adhuc incertitudinem relinquant, & alias nimia temporali cura & anxietate cruciaretur Vicarius, prout communiter ad stant etiam Conclusionis nostræ Patroni. 20

Ad *secundum* fundamentum n. 13. positum respondetur, per *proventus ecclesiæ* intelligi etiam illos, qui intuitu Ecclesiæ seu Beneficii acquiruntur; alias enim nec ipsæ Decimæ, utpote quæ non ad Ecclesiam, sed Parochum spectant, computandæ forent. Ad *tertium* fundamentum *n.* 14. positum dicitur, non esse timenda absurda ibi enarrata, si fit computatio *congruæ portionis* ex iis, de quibus diximus: eo quod ea pleraque vi laudabilis consuetudinis præbeantur, quæ allegata malis viam omnem præcludit; præsertim si Vicarius in exigendo discretus est, & si in administrandis Viatico & Extrema Unctione ab exactione abstinens, non nisi libere oblata recipiat; ipseque Rev. Ordinarius in computanda *congrua portione*, prout oportet, ad hæc reflectionem faciat. 21

Resp. II. quamvis olim penes solum prudens arbitrium Episcopi fuerit, determinare quantitatem *congruæ portionis*, tamen hodie aliter declaratum & statutum, atque potestas hujus arbitrii limitata est per Bullam S. Pii V. *Ad exequendam*: ubi §. 2. ex mente Concilii (ut ait) Episcopis expresse præcipit Pontifex *in assignatione portionis Vicarii perpetui ita se contineri & moderari, ut non major centum, nec minor quinquaginta scutorum annuorum summa computatis omnibus etiam incertis* (sunt mera formalia Bullæ) *emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi solitis eis omnino assignetur*; ut proin arbitrium Episcopi non nisi inter centum & quinquaginta scuta, consideratis considerandis circumstantiis locum habeat, præcipue quia Bulla hæc saltem quoad Parochias Monasteriis non incorporatas non est revocata, juxta dicta *n.* 18. 22

Observandum nihilominus, & attendendum omnino videtur, quod tempore, quo edita fuit hæc Bulla, videlicet 1567, omnia saltem in suis partibus fuerint in longe viliori pretio, adeo, ut his temporibus res, esu præcedentis illius temporis necessaria vitæ vix duplici pretio acquirantur, consequenter ubi tempore illo quinquaginta vel centum scuta pro honesta sustentatione sufficiebant, hodie centum vel ducenta necessaria sint, adeoque etiam temporis ratio merito habenda sit juxta illud vulgare: *Concorda tempora, & concordabis Jura.* 23

Illud etiam cum communi advertendum, quod quantitas a S. Pio V. assignata, fuerit taxata pro sola persona Vicarii; non item pro Capellano, aut Cooperatore, si unum vel plures multitudo Parochianorum, aut laborum exigit, quibus proin specialiter providere tenentur ii, qui ratione incorporationis aut unionis redditus Parochiæ percipiunt. Plura de Vicariis vide *L.* 1. *Tit.* 28. *de Officio Vicarii*.

TITU-

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

1 *Ratio ordinis.*

QUandoquidem multa hucusque dicta sunt de Præbendis, Beneficiis, Capellis Monachorum, quæ per sæpe etiam *Jurispatronatus* sunt, & ad præviam præsentationem conferuntur, recto ordine Titulus præsens præcedentibus subjugitur, qui est unus inter celebriores in Jure Canonico, scitu non minus necessarius, quam utilis Ecclesiasticis.

§. I.

De Natura Jurispatronatus: item de causis, & modis, quibus acquiritur, & quis Patronus efficitur.

SUMMARIUM.

2 *Patroni, & Jurispatronatus nomen varie accipitur.*
3 *Juspatronatus ad propositum definitur.*
4 *Acquiritur dotatione; vel ædificatione, vel fundatione. Et num. seq.*
5 Et *particula subinde sumitur pro* vel*, & econtra.*
6 *Fundare Ecclesiam quis dicatur?*
7 *Ædificare quis dicatur?*
8 *Reædificans, quando acquirat Juspatronatus?*
9 Donatio *quid, & quando per eam acquiratur Juspatronatus?*
10 *Si plures concurrunt ad fundandum, vel ædificandum &c. omnes fiunt Patroni.*
11 *Juspatronatus quomodo probetur?*
12 *Acquiritur etiam* Privilegio.
13 *Atque* Præscriptione. *Et n. 15. & 16.*
14 *Ad probandam Præscriptionem in Potentibus requiritur major probatio.*

2 NOtandum prius, nomen *Patroni*, sicut & *Jurispatronatus* varie, præsertim vero tripliciter sumi in Jure. *Primo* quidem *patronus* in Jure dicitur ille, qui manumittit, seu liberum dimittit servum suum: & jus, quod in manumissum habet *Juspatronatus* vocatur, de quo integer extat Titulus *ff. de Jurepatronatus, & C. de Bonis libert. de jurepatronat. Secundo* accipitur *patronatus* pro eo, qui causam alicujus in judico assumit, tuetur, eique patrocinatur, & jus Advocatiæ Juspatronatus nominatur de quo fit mentio *can. un. cau. 15. q. 2. & c. 6. de Transact. ac l. Rem. 14. C. de Judiciis*. Verum de *patronis, & jurepatron.* in his acceptationibus hic non erit sermo: unde in tertia acceptatione ad præsens.

3 Quæritur I. Quid sit *Juspatron.* ad propositum? Resp. *Est jus seu potestas præsentandi Clericum ad Beneficium Ecclesiasticum vacans*. Ita in re communis. Dicitur *jus seu potestas* loco generis. Dicitur *præsentandi*, quia Patronus non confert Beneficium, nec instituit Clericum, sed simpliciter præsentat aliquem Episcopo, qui dein, si presentatum reperit habilem, eum instituere, eique Beneficium conferre debet, si vero inhabilem invenit, rejicere potest, juxta dicenda infra. Dicitur *Clericum*, quia cum Laicus Beneficii Ecclesiastici incapax sit, ad illud cum effectu præsentari nequit. Dicitur tandem *ad Beneficium Ecclesiasticum vacans*; quia sicut institutio, ita & præsentatio ad Beneficium nondum vacans nulla. & irrita est textu claro, *c. Illud 8. h. t.* ibi: *Cum illa concessio de jure nullius possit esse momenti, quia de re non vacante facta est*; ut proin etiam vacante Beneficio nec debeat, nec possit Episcopus instituere illum, qui ante vacationem Benificii præsentationem accepit, & econtra *patronus* alium pro libitu præsentare queat, nisi etiam vacatione facta denuo, prout potest, præsentet eundem.

4 Quæritur II. Ex quibus causis, seu quibus modis acquiratur *juspatron.* & efficiatur quis *patronus*? Ante responsionem notandum, alios esse modos, quibus ab initio acquiritur, vel potius constituitur *juspatron.* alios vero, quibus jam prius acquisitum, in alios transfertur. In præsenti quæstio est de causis & modis, quibus penitus de novo acquiritur; unde Resp. Tres esse potissimum causas & modos, quibus primitus acquiritur *Juspatr.* videlicet, Fundatio, Ædificatio, & Dotatio Ecclesiæ. Ita Glossa communiter recepta *in can. Piæ mentis 26. caus. 16. qu. 7.* ubi ad propositum ponit receptum illum versiculum.

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus. Ex quibus tribus causis & modis quilibet disjunctim, & separatim sumptus sufficit ad hoc, ut quis efficiatur *patronus*, & acquirat *Juspatr.* Fagnanus *in c. Quamvis 3. h. t. n. 49.* Abbas *ad Rubr. h. t. nu. 6.* Archidiaconus *in c. 1. h. t. in 6.* Mascardus *de Probat. Conclus. 59. n. 34.* Pithing. *h. t. n. 6.* cum communissima aliorum. Ratio est; quia Jura singulos hos modos etiam separatim sumptos, pro acquirendo *Juspatron.* sufficientes agnoscunt. Et quidem, quod sola *Fundatio* sufficiat, clare habetur ex *c. Decernimus, 32. caus. 16. q. 7. & c. 3. & c. Nobis 25. §. pro fundatione, h. t.* Quod autem sola *Ædificatio*, seu constructio Ecclesiæ sufficiat, clare liquet *cit. c. Nobis 25 h. t. prin.* ibi: *Si quis Ecclesiam cum consensu Diœcesani construxit, ex eo Juspatron. acquirit*. Item quod *Dotatio* sola sufficiat, habetur ex *can. Filii 31. c. 16. q. 7.* Concil. Trid. *Sess. 14. de reform. cap. 12. & Sess. 25. eod. cap. 9.* ubi sola *Dotatio* pro sufficienti causa acquirendi *Juspatronatus* agnoscitur.

Nec obstat, quod Concilium Trident. *cit. Sess. 14. de reform. cap. 12.* ad acquirendum *Juspatronatus* conjunctive requirat *Fundationem & constructionem* Ecclesiæ: ibi: *Nemo nisi Ecclesiam, Beneficium, aut Capellam fundaverit & construxerit &c. Juspatronatus obtinere possit*. Resp. enim ibi dictionem & non facere sensum copulativum, sed disjunctivum, uti dictio *vel*; prout colligitur tum ex aliis Juris textibus supra citatis: Tum ex ipso Concilio, utpote quod citat. *Sess. & cap. ad finem*, sicut & *Sess. 25. de reform. cap. 9.* in sensu diviso loquitur, solam *Fundationem* v. g. aut *Dotationem* pro sufficienti agnoscit: ibi: *Titulus Jurispatronatus sit ex Fundatione, vel Dotatione*. Neque novum quid in Jure est, quod particula copulativa *Et* sumatur pro disjunctiva *vel*, & econtra, ut notat Glossa *in c. Ex parte il. 1. de Rescript. V. Et perpetuo*, habeturque clare *l. Sæpe ff. de V. S.* ibi: *Sæpe ita computatum est, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis, & l. Conjunctionem ff. eod.* ibi: *Conjunctionem enim nonnunquam pro disjunctione accipi, Labeo cit.*, quod præcipue tunc fieri censendum est, quod alii Juris textus hunc sensum, ne aperte discordent, exigunt, prout fit in proposito.

Porro *fundasse Ecclesiam* ad propositum proprie dicitur 6
ille qui fundum, seu solum, sive terræ spatium dedit, in quod ædificata fuit Ecclesia, *arg. can. Abbatem 4. caus. 18. q. 2.* ibi: *Possessionis Domus, & c. Nobis 25. h. t. ad finem*, & ibi DD. communiter; ubi tamen cum Garcia *de Beneficiis p. 5. cap. 9. n. 41.* Abbate *consil. 106. p. 2.* & aliis notandum, quod sola *Donatione*, seu assignatione fundi non illico acquiratur *Juspatronatus*, sed tunc primum, quando Ecclesia fuit constructa sive per eum, sive per alium; quia nemo potest esse *patronus* Ecclesiæ, quæ nondum est & forsan non erit, *arg. c. Ad audientiam, 4. de Ecclesiis ædific.*

Ædificasse Ecclesiam dicitur, qui eam cum consensu Or- 7
dinarii propriis sumptibus construxit, *arg. c. Monasterium 33. caus. 16. q. 7. & c. Nobis 25. h. t.* ibi: *Si quis Ecclesiam cum consensu Diœcesani construxit*. Qui autem sine consensu Ordinarii eam costruit, cum illicite agat, *arg. c. Nemo de Consecrat. dist. 1. Juspatronatus* non acquirit, ut *in cit. c. Nobis nu. 4.* bene notat Fagnanus, docentque eo teste Omnes.

Sub *Ædificatione* comprehenditur etiam reædificatio 8
Ecclesiæ penitus distructæ, in quo casu primus ædificans

amit-

amittit, & reædificans acquirit Juspatronatus, Garcias *l. c.* 52. Fagnan. *in c. Quoniam h. t. à n.* 52. Pirhing *h. t. n.* 8. *l. Quod tamen* 10. *§. pen. ff. Quibus modis usus fruct. amitt.* Ratio est, quia perinde est, ac si Ecclesiam primitus ædificasset, *arg. c. Consuluit de judæis*. Nec refert, quod eadem materia, & iisdem lapidibus eam reædificet, ut post Glossam *in c. Quoniam h. t. V. Fundatores* notat Fagnanus *l. c. n.* 58. dummodo id faciat cum consensu Ordinarii; quia sicut juxta dicta, non potest Ecclesia de novo ædificari sine consensu Ordinarii, ita nec reædificari potest penitus destructa; adeoque sine consensu Ordinarii reædificata *Juspatron.* non præstat, uti post Abbatem *in c. c. Quoniam h. t. n.* 8. bene observat Fagnanus *l. c. n.* 53. ubi cum aliis insuper notat, æquum esse, ut antequam Ordinarius alicui licentiam reædificandi Ecclesiam dat, prius antiquum *patronum* requirat, an non ei placeat, eandem reædificare, eumque volentem cæteris præferat, *arg. c. Placuit, de Locat. & conduct. c. Ad hæc de Offic. Archidiac.* Quod si Ecclesia non penitus, vel ita sit destructa, ut nova Consecratione indigeat, ex refectione & reparatione secundum partem illius, non acquiritur *Juspatronatus*. Garcias *l. c.* Fagnanus *l. c. n.* 52. Pirhing. *h. t. n.* 8. cum communi aliorum, & Glossa *in c. Quoniam h. t. V. Fundatores*, etiamsi successive diversis temporibus per partes tota fieret nova, Azorius *p. 2. lib. 6. c. 19. q.* 10. Pirhing *h. t. n. 8. arg. l. Quid tamen §. 1. V. Plene, ff. Quibus modis usus fr. amitt.*

9 *Dotare Ecclesiam* dicitur, qui ei sine dote fundatæ & constructæ congruam dotem, idest, sufficienter assignat, & tribuit redditus, seu annuos census pro Ministris Ecclesiæ, pro paramentis, pro luminaribus, aliisque necessariis, *arg. can. Quicunque*, 30. *& can. Filiis*, 31. *cau. 16. q.* 7. si tamen dos aut redditus sufficientes non essent, non fieret, nec diceretur *patronus*, sed tantum *Benefactor* Ecclesiæ, tribuens illos, Garcias *l. c. n.* 52. Abbas *in c. Ad audientiam 3. h. t. n.* 4. Glossa *in cit. can. Quicunque* 30. *cau. 16. q. 7. arg. can. Nemo Ecclesiam, 9. de Consecrat. dist.* 1. & declaravit S. Congregatio apud Garciam *loc. cit.* illis verbis: *Dotans sufficienter, quod arbitrabitur Ordinarius, non acquirit juspatronatus, sed dicitur Benefactor*. Pariter *juspatronatus* non acquirit, *nec Patronus*, sed tantum *Benefactor* Ecclesiæ fit, & dicitur, qui Ecclesiæ jam sufficienter dotatæ novos tribuit redditus, etiamsi majores sint, quam illi, qui primitus pro sufficienti dote fuere assignati, eo quod *Patroni* fiant non propter quantitatem rei donatæ, sed qui primitus Ecclesiam quodammodo a non esse ad esse, sufficienti *Donatione* perducunt, uti observat Glossa *in can. Piæ mentis*. 26. *cau. 16. q.* 7. Verum si dos primitus data omnino pereat, tunc antiquus *Patronus* amittit, & acquirit ille *juspatronatus*, qui de novo sufficienter dat; sicut *n. præced.* diximus *de Reædificatione*. Fagnanus *l. c. n.* 59. Pirhing *h. t. n.* 9. Cæterum utrum dos ante vel post consecrationem Ecclesiæ assignetur, nihil refert; prout contra Glossam *l. c.* docet Cardinal. & Abbas *in c. c. Quoniam 3. h. t. n.* 9. Garcias *l. c. n.* 54. Innocentius *in Rub. h. t.* Pirhing *eod. numer.* 10. cum communi. Ratio est; quia favore Ecclesiæ *Juspatronatus* retrotrahitur, & fingitur, ac si ab initio *Donatio* fuisset facta, *arg. c. Tanta 6. Qui filii sint Legitimi*, dummodo cum consensu Episcopi, & cum intentione tacita vel expressa Ecclesiam dotandi fiat, quia simplici donatione aut legato, absque dicta intentione dotandi non acquiritur *juspatronatus*, uti bene observant Garcias *p. 6. cap. 9. n.* 59. citans plures Decisiones Rotæ, Abbas *l. c. n.* 3. cum talis *Benefactor* potius quam *Dotator* censeatur; Jura autem non *Benefactori*, sed *Dotatori* Juspatronatus attribuunt, *arg. can. Filiis 31. c. 16. q.* 7. Cæterum ad acquirendum *juspatronatus* non est necesse, ut expresse sibi reservet, sed sufficit, quod expresse non remittat *juspatronatus*, ille, qui dat, fundat, vel ædificat Ecclesiam. Rota *Decis. 5. de jure patronat. in Antiqu.* Flamin. Parif. *de Confident. qu. 28. n.* 231. Pirhing *h. t. num.* 10. cum communi *arg. c. Nobis, h. t.*

10 Si unus, idemque simul fundat, ædificat, & dotat Ecclesiam, solus erit *Patronus*, solusque habebit *juspatronatus*: si vero plures concurrunt, ita ut unus dotet, alter fundet, & tertius ædificet, erunt omnes *Patroni* in solidum, Fagnanus *in c. Quoniam, h. t. n.* 59. Innocentius *ad Rubr. h. t.* Abbas *ad Rubr. h. t. n.* 6. Garcias *loc. cit. n.* 52. Pirhing *h. t. n.* 7. cum communi, *arg. can. Filiis cau. 16. q.* 7. Imo, si plures concurrant ad unam ex tribus modis vel causis allegatis, v. g. ad *Dotationem*, erunt omnes simul respectu hujus tituli, *Patroni* habentes æquale *juspatronatus*, etsi unus eorum plus contulerit, dummodo omnes simul sufficientem præbeant dotem, ut notant DD. citati. Ratio est: tum quia hoc ipso, quod ille, qui plus confert, alium minus conferentem admittat, censetur velle communicare cum illo *juspatronatus*. Tum quia Jura simpliciter dicunt, ex *Dotatione* acquiri *juspatronatus*, non distinguendo an unus, aut plures dotent. Idem est; si plures concurrant ad *Ædificationem*, vel *Fundationem*, Abbas *l. c.* Garcias *l. c.* & alii: quod etiam expresse declaravit S. Congregatio, teste Garcia *l. c. n.* 53. Idem dic, si plures concurrant ad reædificandam Ecclesiam penitus destructam, vel eam dotandam, postquam dos prior totaliter perit, juxta dicta *n. præced. & n.* 8.

Porro si quis ex aliquo prædictorum titulorum prætendit Juspatronatus, debet talem titulum probare ex authentico documento, & aliis jure requisitis prout novissime statuit Concilium Tridentinum *Sess. 25. de Refor. cap.* 9. vel ubi Instrumentum deest, ut *multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum excedat memoriam, aliasque secundum juris dispositionem*, ut ibi pergit Concilium, & dicetur infra *n. 13. & seq.* Dicitur autem notanter in Conclusione *n.* 6. posita, *Tribus potissimum modis, & causis acquiritur juspatronatus*. Nam 11

Resp. II. Præter hactenus explicatos tres modos & causas acquirendi *juspatronatus*, idem adhuc aliis duobus modis acquiri potest, videlicet *privilegio, & præscriptione*. Et quidem *privilegio*, si summus Pontifex alicui de Ecclesia bene merito, vel ob aliam causam illud concedit, etsi Ecclesiam nec fundarit, nec ædificarit, nec dotarit. Ratio est; quia Papa ex plenitudine potestatis de cunctis Beneficiis habet plenariam potestatem *c. 2. de præb.* Episcopi vero *juspatronatus* concedere non possunt, Garcias *de Benefic. p. 5. cap. 9. n. 128. arg. c. 2. de rebus Eccles. non alienand.* Barbosa *in Concil. Trident. Sess. 25. de reform. c. 9. n.* 18. Pirhing *h. t. n.* 12. quod idem etiam in Theologia nostra Morali *Tract. 11. d. 3. n.* 7. jam docuimus, & fuit declaratum a S. Congregat. apud Garciam *loc. cit.* Imo *juspatronatus* quodcunque ex privilegio quocunque etiam Papali ante Concil. Trid. concessum, revocatum est ab eodem Conc. Trid. citata *Sess. 25. de ref. c.* 9. ibi: Reliqui Patronatus omnes in Beneficiis tam sæcularibus, quam Regularibus seu Parochialibus vel Dignitatibus, aut quibuscunque aliis Beneficiis in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia, seu facultates & privilegia concessa tam in vim Patronatus, quam alio quocunque jure nominandi, eligendi, & præsentandi ad ea, dum vacant, exceptis Patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis iis, quæ ad Imperatorem & Reges, seu Regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes jura Imperii in dominiis suis habentes, pertinent, & quæ in favorem studiorum Generalium concessa sunt, in totum prorsus abrogata, & irrita, cum quasi possessione inde secuta, intelligantur. Beneficiaque hujusmodi tanquam libera a suis Collatoribus conferantur: in quem textum etiam vide Barbosam, & bene scribit Garcias *l. c. a n.* 115. ubi *n.* 118. ex Declaratione S. Congregationis addit, sublata esse omnia privilegia, etiamsi habeant clausulam, quod *juspatronatus*, ex privilegio concessum sit ejuidem valoris & roboris, ac si ex *Fundatione, Dotatione*, aut *Ædificatione* esset; vel cujus valoris est *juspatronatus* Regum. Quare, qui *juspatronatus* ex titulo solius privilegii manutenere vult, debet docere, quod illud habeat a summo Pontifice post tempora Concilii Tridentini concessum, & quidem cum clausula derogatoria Concilii Tridentini *l. c.* uti *l. c.* bene observat Pirhing. 12

Præscriptione etiam acquiritur *Juspatronatus*, & quidem contra liberam, seu nondum patronatam Ecclesiam non nisi ex frequentatis actibus per tempus immemoriale, uti expresse statuitur in Concilio Tridentino *Sess. 25. de Reform. c.* 9. ibi: *Ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat*: notant tamen hic Barbosa *num.* 5. Ricc. *in Praxi fori Eccles. resolut.* 127. *in fin.* Castro Palao *tom. 2. tr. 13. disp.* 2. 13

disp. 2. pun. 3. n. 4. ad hoc, ut dicantur præsentationes multiplicatæ, sufficere duos actus, quia *pluralis locutio duorum numero est contenta, c. 40. de R. J. in 6. & l. Ubi numerus ff. de Test.* Cæterum tam actus, quam tempus immemoriale legitime probare debet prætendens *Juspatr.* ut concedunt Doctores communiter: quid autem sit tempus immemoriale vide supra *lib. II. Tit. XXVI. §. 5. n. 122.* & Barbosam *in Conc. Trid. loc. cit. a n. 6.*

14 Advertendum hic tamen, quod *in iis personis, seu Communitatibus, seu Universitatibus in quibus id jus* Patronat. *plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur. Nec immemorabilis temporis probatio eis aliter suffragetur, quam si præter reliqua ad eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ non minori saltem quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sunt, authenticis scripturis probetur*: sunt verba Concilii Tridentini *l.c.* Quænam autem sint tales personæ & Communitates, vide Barbosam *in Concil. Trid. loc. cit. a n. 32.* & Gonzalez *in Reg. 8. Cancellar.* Glossa 18. *a n. 66.* ubi ex Declaratione Cardinalium refert, esse omnes Potentes: item omnes perpetuam jurisdictionem habentes, Nobiles, Barones, Comites, Duces, Reges, Imperatores, Principes, Episcopos, Universitates, & Communitates.

15 Contra Ecclesiam vero *non liberam*, sed *patronatam*, seu potius contra *Patronum*, requiritur, & sufficit tempus ordinarium, videlicet decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes cum titulo: sine titulo autem triginta anni cum bona fide, si præscribitur contra privatum, sive Clericum, sive Laicum, utpote contra quem dictum tempus ad præscriptionem requiritur, & sufficit per dicta, & ex Jure probata, *Lib. 2. Tit. 26. de Præscript. §. 17.* Ita docet Molina *de just. & jur. Disp. 70. n. 2.* Zoesius *h. t. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 118.* ubi etiam citat Covarruviam *in Reg. Possess. de R. J. in 6. §. 10. n. 8.* quia tamen contrarius est, utpote universaliter requirens annos 40. etiamsi contra privatum præscribatur; eo quod, ut ait, in tali *præscriptione* de aliquali saltem agitur præjudicio Ecclesiæ, utpote cujus interest ne mutentur ejus *patroni*. Verum quia hæc ratio omnino non videtur efficax, cum parum vel nihili intersit Ecclesiæ; hunc vel illum habere *patronum* privatum, & æque evenire possit, ut ille, qui præscribit, utilior sit Ecclesiæ, quam prior ejusdem *patronus*, contra quem præscribitur, uti bene observat Molina *loc. cit.* hinc non videtur recedendum a dispositione Juris communis, dictum tempus ad præscribenda immobilia pro necessario & sufficiente statuentis. Accedit, quod Concilium Trid. *Sess. 25. de Reform. cap. 9.* nil immutarit circa probationem *jurispatronatus* privatorum, sed reliquerit sub dispositione Juris communis, prout sæpe decidit Rota, teste Gonzalez *in Reg. 8. Cancellar.* Glossa 18. *n. 54.* Barbosa in Concil. Trident. *loc. cit. n. 21.* Quadraginta tamen anni requiruntur si est *Præscriptio* contra Monasterium, vel alias causas pias *juspatronatus* habentes, quia contra has de Jure communi hoc spatium temporis ordinarie requiritur juxta dicta *Lib. 3. Tit. 26. de Præscript. n. 163.*

16 Illud communiter concedunt Doctores citati, etiam Adversarii, & Barbosa *in Concil. Trid. loc. cit. n. 22.* cum tempore debito sufficere unicum actum præsentationis exercitum. Ratio est; quia de Jure communi plures non requiruntur, sed unus sufficit, ad constituendum aliquem in possessionem; dummodo interea non evenerit alius casus præsentationis, uti observat Barbosa *loc. cit.* Nec obstat hactenus dictis Concilium Tridentinum *loc. cit.* ubi tempus immemoriale, & multiplicatos actus requirit. Reip. enim Concilium ibi loqui in casu, quo fit *præscriptio* contra Ecclesiam *liberam*, seu non *patronatam*: quam in libertate conservare enixe intendit: non item de casu, quo *præscriptio* currit contra Ecclesiam jam *patronatam*, seu *juripatronatus* jam subjectam, sed potius contra *patronum*, ut Doctores communiter advertunt.

§. II.

De Modis, quibus Iuspatronatus iam semel acquisitum in alios transferri, consequenter Translatione acquiri possit: ubi etiam de iis, qui capaces sunt Iurispatronatus.

S U M M A R I U M.

17 *Juspatronatus quatuor modis transfertur in alium.*
18 I. Hæreditate: *& quomodo? Ibid.*
19 *Unius patroni hæredes succedunt æqualiter.*
20 *Plurium patronorum hæredes succedunt in stirpes.*
21 *Judex non potest uni ex hæredibus adjudicare Juspatronatus.*
Juspatronatus transit cum re, cui est annexum. Ibid. & num. seq.
23 *Compatroni possunt inter se convenire de facienda præsentatione alternis vicibus.*
24 *Juspatronatus Gentilitium etiam transit ad hæredes.*
25 *Nisi aliud ex Fundatione prima habeatur, quæ præ omnibus est attendenda.*
26 II. *Transferri potest juspatronatus in alium* Donatione. *Et quando ad hanc requiratur consensus Episcopi? ibid.*
27 III. Permutatione, *non quidem per se, sed per accidens cum re, cui est annexum.*
28 *Cum alio jurepatronatus, vel alia re spirituale permutari potest per se, accedente consensu Episcopi.*
29 IV. Venditione, *non quidem per se, sed per accidens cum re, cui est annexum. Et n. seq.*
Pœna per se vendentium & ementium juspatronatus.
31 *Juspatronatus non tantum cum universitate bonorum, sed etiam cum re particulari, transit, si eidem est annexum.*
32 *Transit etiam cum Feudo & Emphyteusi.*
33 *Non item cum Pignore & Hypotheca.*
34 *Bene tamen cum Dote.*
35 *Solvitur instantia.*
36 *Jurispatronatus capaces sunt Clerici, & Laici.*
37 *Masculi, & Fœminæ.*
Fœminæ succedunt in jurepatronatus gentilitio, nisi sint exceptæ. Ibid.
38 *Capaces sunt etiam impuberes quando ipsi, & quando loco ipsorum præsentent Tutores. ibid. usque ad n. 42.*
40 *Observatio practica, quando impuberes præsentant.*
42 *Filius familias quando præsentet, & quando loco ipsius pater.*
43 *Infideles non sunt capaces jurispatronatus.*
44 *Nec Hæretici de jure communi. Quid in Germania? ibid.*

Notandum prius cum Glossa communiter recepta *in can. piæ mentis, 26. can. 16. q. & c. Ex insinuatione 14. emptorum* quatuor modis *juspatronatus* ab uno in alium transferri posse, videlicet, *Successione, Donatione, Permutatione, & Venditione* universitatis, de quibus sunt illi versus relati a Glossa *loc. cit.* 17

Jura patronatus transire facit novus hæres,
Et Res permutata, Donatio, Venditioque.

Quæritur I. An, & quomodo transferatur in alium *juspatronatus* per *Successionem hæreditariam*? Resp. I. *juspatronatus* cum universitate bonorum transit ad hæredes quoscunque tam masculos quam fœminas, tam necessarios quam extraneos, sive ab intestato, sive ex Testamento succedant. Abbas *in c. 1. h. t. n. 2. & seq.* & ibi Fagnanus *n. 12. & 13.* atque Barbosa *n. 9.* Covarruvias *lib. 2. Variar. Resol. c. 18. n. 6.* Pirhing *h. t. n. 44.* cum communi, *arg. c. 1. h. t.* Quod, quia indistincte loquitur, indistincte venit intelligendum: Concordat *c. cum ex litteris, h. t. & clem. 2. eod.* Hinc inferunt Doctores, præsertim Abbas *loc. cit.* Pirhing *loc. cit.* & alii, quod si filius v. g. exhæredetur, vel instituatur in re certa, ad eum *juspatronatus* non transeat; quia transit cum universitate bonorum, *arg. cit. c. 7. h. t.* nisi forsan rei certæ Castro v. g. in quo instituitur hæres, esset specialiter annexum *juspatronatus*, hoc enim casu in tali re certa hujusmodi institutum transire di- 18

ctum *juspatron.* clare patet ex *eod. c.7. h.t.* & notat Pirhing *loc. cit.* & dicetur magis infra *n.* 21. *&* 31.

19 Resp. II. Si plures sunt hæredes unius *patroni*, succedunt omnes æquali jure, & si in partibus inæqualibus sint instituti; textus & Glossa communiter recepta *in c.1. h.t. Vers. Debeat.* ubi tamen notatur, quod hæredes *Juspatron.* dividere non valeant, sed in solidum, si velint, possidere debeant *Juspatronatus*. Ratio est; quia res simplex & indivisibilis (qualis est *Juspatronatus*, utpote incorporale quid, quod dividi nequit; *arg. can. Nihil 16. cau. 7. q. 1. & l. Via 17. ff. de Servit.*) dividi non potest, *arg. l. Si Sepulchrum, C. de Relig. l. Quod si locus, ff. eod.* Limitatur Conclusio, quo unius *patroni* hæredes aliqui vi Juris in bonis succederent in capita, ut liberi: alii in stirpem, ut nepotes, tunc enim etiam in *Juspatronatus* eodem modo, consequenter non æqualiter succederent.

20 Resp. III. Si plures sint hæredes diversorum *patronorum* originalium, succedunt etiam omnes, non tamen in capita, sed in stirpes, ita ut, si Titius v. g. dotavit Ecclesiam, Cajus vero eandem construxit, & hic relinquat unum hæredem, ille vero quatuor; tunc hi quatuor simul unam tantum habebunt vocem; seu votum in præsentando, & unum æquale alter unicus hæres. Abbas *in c. 1. h. t. n.* 5. Pirhing *eod. n.* 47. cum communi ac certa aliorum, textu claro *clem. 2. h. t.* ibi: *Plures ab uno ex patrono Ecclesiæ relicti hæredes, vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris*. Quid juris autem, si plures *patroni* in præsentando disconveniant? Item quot vota præsentatus habere debeat? dicetur infra *a n.* 91.

21 Resp. IV. Quando hæreditas inter hæredes dividitur, non potest Judex uni ex hæredibus adjudicare *Juspatronatus* universitati bonorum annexum Abbas *in c. Querimoniam, 9. h. t. n.* 3. Zoesis *eod.* Pirhing *eod. num.* 56. cum communi. Ratio est; quia vel fit divisio in partes æquales, & tunc non apparet, cur potius uni, quam alteri adjudicetur: vel fit in partes inæquales, & tunc, si in compensationem illi adjudicaretur, qui minus accepit, haberetur aliqua commutatio temporalis pro spirituali, quod simoniacum est. Secus foret, si *Juspatronatus* non universitati bonorum, sed Castro, vel villæ, aut alteri certæ rei hæreditariæ est annexum, tunc enim id utique illi adjudicari potest, qui in divisione talem rem accipit: imo absque ulla Judicis sententia cum tali re ad eum transit; hoc ipso, quod *Juspatronatus* semper cum re, cui est annexum transeat, *arg. can. Ex litteris 7. h. t.* & ibi Barbosa *n.* 5. ac Fagnanus *n.* 3, cum communi aliorum; & magis dicetur infra *n.* 31.

22 Et ex hac ratione docet etiam Barbosa *l. cit, n. 9.* & *de Offic. & potest. Episc. alleg. 71. n.* 45. Quod si ob delictum *patroni* confiscentur bona ejusdem, quibus annexum est *Juspatronatus*, etiam hoc ipso ad Fiscum transeat. Sed de hoc vide amplius Sanchez *lib. 2. Moral. c.19. per totum* ubi exacte rem pertractat.

23 Resp. V. Possunt insuper *Compatroni*, ac hæredes eorum inter se pro libitu convenire, ut alternis vicibus uni soli v. g. vel duobus præsentatio competat; ita ut unus v. g. prima, alius secunda, alius tertia vice solum præsentare possit: vel possunt dividere inter se menses; ita ut si in mense Januario vacet Beneficium; præsentet hic, si in Februario, præsentet alius &c. vel etiam, si plura Beneficia conferenda habent, unus ad hoc, alius ad illud præsentare valeat, *arg. Clem. 2. h. t.* ibi; *Non inconveniens reputamus, patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis, alternis vicibus præsentando*, & ibi Glossa communiter recepta. Ratio assignatur in dicta Clementina, videlicet, *ut facilius provideatur Ecclesiæ, & evitentur discordia inter patronos*. Et quidem hujusmodi conventiones fieri possunt a *Compatronis* absque ullo consensu Episcopi, *arg. c. Clem. 2. h. t.* ibi: *Libere posse convenire*, & ibi Glossa *Vers. libere* Barbosa, *de Offic. & potest. Episc. alleg 71. n.28. & seqq.* Gonzalez *in Reg. 8. Cancellar. Gloss. 45. §. 1. n.* 58. Pirhing *h. t. n.* 46. cum communi.

24 Resp. VI. Etiam *Juspatronatus* gentilitium (id est reservatum illis, qui sunt de familia seu agnatione *Fundatoris* v. g. juxta dicenda infra *n.* 48.) extincta Familia, & agnatione transit ad hæredes extraneos, nisi aliud ex prima fundatione & conventione facta cum Episcopo constet; ut si v. g. *Fundator* expresse ad Familiam tantum successionem fieri voluisset. Fagnanus *in c. 1. h. t. num.* 25. & 26. Anchoranus *consil.* 81. Pirhing *h. t. n.* 53. & communis aliorum, atque resolvit Rota *in caus. Cerem. jurispatronatus*. Ratio est; quia regulariter provisio hominis non tollit provisionem Juris communis, *arg. l. Si cum dotem princ. ff. Soluto Matrim.* cum Concordantiis; atqui *Juspatronatus* ex provisione Juris communis transit ad hæredes etiam extraneos per dicta *n.* 18. ergo non tollitur pro provisione hominis simpliciter, & non taxative, aut exclusive factam; cum merito intelligatur facta in eo sensu, ut, quandiu aliquis de familia superest, extraneus succedere non valeat.

Dicitur autem notanter, *nisi aliud ex prima fundatione, & conventione cum Episcopo facta constet*; quia huic omnino standum foret, Fagnanus *loc. cit.* ubi plures pro hoc Decisiones affert. Ratio est; quia in fundatione Ecclesiæ potest *Fundator* remittere *Juspatronatus* vel totum, vel ex parte, vel limitative illud inducere in præjudicium hæredum, prout ei libuerit *arg. c. Significavit, 41. de Testib. & c. un. h. t. in 6.* ac ibi Anchoranus, & alii. Ob eandem rationem limitandæ sunt omnes Conclusiones hucusque positæ in casu, quo aliud ex speciali ordinatione *Fundatoris* expressum habetur; quia hæc præ omnibus attendenda venit, uti communiter concedunt Doctores. 25

Quæritur II. An, & quomodo *Juspatronatus* per *Donationem* in alium transferri possit? Resp. Potest *patronus* quivis suum *Juspatron.* donare, cui vult, hac tamen cum distinctione, ut si *patronus* Laicus alicui Laico non *Compatrono*, vel etiam Clerico, ut personæ privatæ donet, requiratur consensus Episcopi: si vero donet Ecclesiæ, Monasterio, aut alteri loco pio, vel etiam Clerico nomine Ecclesiæ vel Dignitatis, quam obtinet, valeat *Donatio* absque consensu Episcopi. Communis. Et quidem, quod requiratur consensus Episcopi, si *Juspatronatus* donatur Laico, patet ex *c. un. h. t. in 6.* a sensu contrario, & tenent Abbas *in c. Illud 8. h. t. n.* 5. & ibidem Barbosa *n.* 2. Mantic. *Decis.* 85. *n.* 5. Pirhing *h. t. n.* 61. Rota apud Farinac. *Dec. 337. n. 4. p. 1. Recent. & Dec. 257. n. 1.* cum communi aliorum, qui tamen limitant id in casu, quo Laicus Laico *Compatrono* donat. *Compatroni* enim liberrime, & absque ullo consensu Episcopi sibi invicem cedere possunt *Juspatron. arg. Clem. 2. h. t.* & ibi Glossa *Vers. Libere*. Barbosa *loc. cit. de Offic. & potest Episc. alleg. 71. n. 28. & seqq.* Achil *Dec.* 10. *de Jurepatron.* & communis Quod autem consensus Episcopi non sit necessarius, si donatur Ecclesiæ, vel pio loco, clare habetur *in c. Illud 8. h. t.* ibi; *Licet Religioso loco Juspatronat. conferendi liberam habeat facultatem & c. un. eod. in 6.* caretque controversia. Nec obstant *c. Quod autem, 5. c. Illud 8. & c. Cura 11. h. t.* ubi videtur prohibita talis *Donatio* etiam loco pio facta absque consensu Episcopi. Resp. enim, Canones ibi non loqui de solius *Jurispatronatus*, sed ipsius Ecclesiæ, & Beneficii *Donatione* quoad proprietatem, vel Titulum aut Incorporationem, quod utique non licet, ut ibidem notant Doctores communiter. 26

Quæritur III. An, & quomodo *permutatione* in alium transferri queat *Juspatr.* Resp. I. Quamvis *Juspatr.* per se ac solitarie sumptum pro re temporali permutari nullatenus valeat; eo quod juxta Omnes *spiritualia, vel spiritualibus annexa* (cujusmodi etiam est Juspatronatus *c. 16. h. t.*) *sine labe simoniæ* permutari nequeant, *c. Quæsitum, 5. de Rerum permut.* & quævis *permutatio de rebus spiritualibus ad temporalia improbetur* uti dicitur *c. fin. eod.* Nihilominus licet & valide etiam absque consensu Episcopi accessorie saltem & per accidens pro rebus temporalibus permutari potest; si nempe universitas bonorum, vel alia res temporalis, cui *Juspatronatus* est annexum, permutatur, dummodo hoc in æstimationem non veniat, ita ut ratione illius in permutatione, res temporalis pretiosior quam alia res commutanda exigatur, & detur. Communis, ac certa. Ratio est, quia Regula est, quod *Juspatron.* transeat cum re, cui est annexum, etiam absque authoritate Episcopi, prout, supra jam diximus, *arg. c. Ex litteris 7. h. t.* & notat ibidem Fagnanus *n.* 3. Abbas *n.* 1. Innocentius *n.* 2. testeque Fagnano Omnes. Ratio est: quia Contractus celebratur de solis temporalibus (ad quem utique non requiritur consensus Episcopi) cum quibus *Juspatronatus* annexum accessorie transit. 27

Resp. II. potest insuper permutari *Juspatronatus* cum 28
alio

alio *Jurispat.* aut alia re spirituali Sylvest. *Vers. juspatr. q.* 5. Zoesius *h.t.n.*25. cum communi aliorum *arg.c. Quæsitum.* 5. *de rerum Permut.* & *c. Nemini regum*, 40. *caus.* 16. *q.* 7. Requiritur autem ad hoc consensus Episcopi, eo quod etiam spiritualium *Permutatio* in materia Beneficiaria absque consensu Episcopi fieri nequeat, *arg. cit. c. Quæsitum*, 5. *de Rerum permut.* Putat tamen Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 31. citans Roch. *de Jure patr. q.*16.*n.*28. & alios, dictum consensum solummodo requiri, si permutatione *Juspatr.* transferatur in Laicum, non item, si fiat in Ecclesiam, vel locum pium, sicut supra *n.* 26. *de Donatione* hujus dictum est.

29 Queritur IV. An, & quomodo vendi possit *Juspatr.* Resp. I. Certum est, quod *Juspat.* per se ac solitarie sumptum vendi nec licite, nec valide possit. Omnes, textu claro *c. de jure*, 16. *h. t.* ubi etiam Ratio habetur Illis verbis, *cum inconveniens sit*, *vendi juspat. quod est spirituali annexum*, ob quod inducit quodammodo naturam spiritualem, ut advertit Gloss. *in c. Quanto*, 3. *de judiciis V. Connexa* & censetur spirituale, *arg. l. quæ Religios. ff. de rei vendit.* quia quæ Religiosis adhærent, Religiosa sunt, quod si nihilominus vendatur, committitur simonia *tot. tit. de Simonia*, estque *Venditio* ipso facto nulla, *c. c.* 16. *h.t.* ibi: *Contractum illum irritum esse decernatur*, id est, declaretur, & ibi Gloss. *Vers. Irritum*, atque tam vendens, quam emens ipso facto privati existunt *jurepatr. arg. cit. c.* 16. *eod.* & Conc. Trid. *Sess.* 25. *de reform. c.* 9. ibi: *Si secus fecerint*, *jurepatr. ipso jure privati existant*, & ibi Barb *n.* 81. item *de offic. & potest. Episc. alleg.* 71. *n.* 35. ubi etiam habet, quod tali casu Ecclesia *patronata* redeat ad suam libertatem; quod idem docent Jo: Andreas, & alii; intellige, si unus tantum est *patronus*, vel plures quidem, sed omnes vendendo delinquentes; si enim plures sunt *patroni*, delinquente uno aut altero, pertinet jus ad innocentem, uti bene limitat Barbosa *in Conc. Trid. l. c.* Subjacent insuper vendentes *patroni* Excommunicationi, *Conc Trid l.c.* nec possunt retinere pretium acceptum, ne ex iniquitate sua commodum reportent, & cum jactura ulterius locupletentur, contra *Reg.* 48. *jur. in* 6. nec tenentur illud restituere emptori, utpote qui mala fide contra SS. Canones emit, *arg. c. de hoc de Simon. & l. Fundum C. de Evict.* sed Ecclesiæ cui per simoniam injuria fuit illata. Abbas *in c. De jure h. t. n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 5. & alii.

30 Resp. II. Potest nihilominus *Juspat.* accessorie, seu per accidens vendi, casu nempe, quo venditur universitas bonorum, prædium, vel villa, cui est annexum, dummodo ratione illius non augeatur pretium, *arg. c. cum sæculum*, 13. & *c. Ex literis*, 7. *h.t.* & ibi Fagnanus, Abb. *n.* 2. Barbosa *n.* 5. Pirhing *h. t. n.* 72. rursus Barbosa *de offic. & potest Episc. l. c. n.* 33. cum commun. Ratio est; quia Contractus celebratur præcise super re temporali; cum qua tanquam principali *Juspatron.* annexum, tanquam accessorium transit: quia *accessorium naturam sequi principalis convenit*, *c.* 42. *de R. I. in* 6. Nec requiritur ad hoc consensus Episcopi; quia juxta repetita jam, *Juspatronatus* transit cum re, cui est annexum, etiam absque authoritate Episcopi, *arg. cit. c. Ex litteris*, *h. t.* Barbosa *l. c. n.* 46. & Doctores citati, cum aliis.

31 Limitant quidem plures DD. ut Fagn. *l. c. n.* 19. & ibi Abb. *n.* 10 item *in c. cum sæculum h. t.* & plures alii citati a Covarr. *l.* 1. *Variar. resol. c.* 13. *n.* 3. Conclusionem, dicendo, eam præcise intelligendam esse in casu, quando *Juspat.* adhæret universitati bonorum, vel rei alicui, quæ continet jura universitatis, cujusmodi secundum ipsos sunt, Civitas, Castrum, Pagus, Oppidum, villa, aut fundus, cui jura universitatis, ut jurisdictio, servitutes, onera, & actiones &c. sunt annexa. non item, si vendatur res particularis jura universitatis non habens. Verum licet satis communis sit hæc sententia, tamen contraria dicens, quod etiam cum quivis re particulari vendatur, & transeat, dummodo eidem *Juspat.* revera adhæreat, & sit annexum, ut si *Fundator* dicat, *volo*, *ut huic palatio*, *domui*, *agro*, *fundo &c. Juspat. semper adhæreat*, *ita ut qui illum acquirit*, *habeat etiam Juspatr.* videtur verior, Jurique conformior. Barb. *in cit. c. Ex litteris*, 7. *h. t. n.* 2. Card. *in can. Cum sæculum*, *h. t.* Sylvester *V. Juspat. q.* 3. inclinat etiam Covarr. *loc. cit.* & Pirhing *h. t. n.* 73. Fundamentum est, quod Jura, & rationes æque de tali re particulari, ac de universitate bonorum militent, ut consideranti patet: & Regula universalis ac illimitata ab ipsis etiam Adversariis alibi illimitate sæpe posita sit, quod *Juspat.* transeat cum re, cui est annexum; & universaliter accessorium sequatur naturam principalis, *cit. c.* 42. *de R. J. in* 6. Accedit, quod Adversarii solidum in Jure fundamentum limitationes dictæ non afferant. Nec enim quid probant illi Canones, ubi dicitur *Juspatr.* transire cum universitate bonorum, quia per hoc non negant, quod transeat etiam cum re particulari, si ei est annexum, sed tantum volunt, quod cum universitate bonorum transeat, si ei est annexum; & cum particulari si eidem cohæret ob paritatem rationis: bene verum est, quod si annexum est universitati bonorum, non transeat cum re particulari universitatem non continente: & econtra si annexum est rei particulari, tamen transeat cum universitate omnium bonorum, utpote in quibus illa particularis res censetur inclusa; per hoc tamen non impeditur, quin transeat etiam cum sola re particulari, si ei soli est annexum; juxta dicta.

32 Quæritur V. An *Juspatronatus* etiam cum Feudo, Emphyteusi, Hypotheca, & Dote transeat? Resp. I. Si alicui universitas bonorum, vel Castrum, prædium, oppidum, pagus vel alia res, cui inseparabiliter annexum est *Juspatronatus*, in Feudum, vel Emphyteusim datur, transit cum hac in Feudatarium, vel Emphyteutam etiam *Juspat.* Sylvester *V. Juspatron. q.* 5. *dict.* 6. Azor. *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 20. *q.* 12. cum communi aliorum, *arg. c. Cum sæculum*, 13. *h. t.* & ibi Gloss. *Vers. emptorum.* Ratio est supra *n. præced.* data Regula.

33 Resp. II. Si Castrum v. g. vel alia res habens sibi annexum *Juspat.* alicui pro Pignore datur; aut Hypotheca, non transit cum ea *Juspat.* sed manet apud debitorem, ita ut in casu vacantiæ ipsi, & non Creditori habenti Hypothecam competat jus præsentandi, Sylvester *loc. cit.* Zoesius *h.t.n.* 38. Azorius *loc. cit. q.* 13. Innocentius, & alii, *arg. c. Cum Bertoldus*, 17. *h. t.* & ibi Gloss. *V. Patrono.* Ratio est; quia in Creditorem nec directum, nec utile dominium Pignoris transit, sed nuda possessio, nisi aliter conventum fuerit, debetque Creditor fructus perceptos restituere, vel in sortem computare, & peccat utendo, *c.* 1. *de Usur. c. Cum contra de Pign.* & *l. Sed an viæ*, *ff. de pignor. act.* & *l. Creditor*, *ff. de Furt.* ergo nec accessorie *Juspatron.* transibit. Præsertim cum ejus usum exercitum restituere amplius non posset hoc ipso, quod ad præsentationem institutus, amplius amoveri non valeret, & jus illud utpote spirituale exercitum temporali recompensari non posset.

34 Resp. I.I. Quando in *Dotem* datur res habens *Juspatr.* transit cum ea, ita ut stante Matrimonio non uxori, sed viro jus præsentandi competat. Barb. *in c. ex litteris h. t. n.* 3. item *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 71. *n.* 70. Menoch. *cons.* 66 *n.* 27. Zoes. *h. t. n.* 36. Mantic. *dec* 140 *n.* 2. & 13. atque late Garzias *De Benefic. p.* 5. *c.* 9 *a n.* 157. cum communi aliorum contra Abbatem *in cap. fin. de Concess. præb. n.* 2. & Azorium *p.* 2. *l.* 6. *c.* 21. *q.* 16. Fundamentum est; quia juxta hactenus dicta *Juspat.* transit cum re in illum qui eam cum dominio saltem utili acquirit; uti patet de Feudo, & Emphyteusi, & concedit ipse Adversarius, Azorius citatus *n. præc.* atqui maritus durante matrimonio habet dominium saltem utile *Dotis*, *l. Dote vacillam*, *C. de Rei vendicat.* & *c. per vestras*, *de Donat. inter. vir. & uxorem & c. Salubriter*, *de Usur.* ergo.

35 Nec facit aliquid Abbatis argumentum a paritate pignoris desumptum, quia hujus rei nec dominium utile Pignoris habet Creditor, ut Maritus *Dotis*, consequenter dispar ratio est. Nec valet, quod dicit, tantum eos fructus *dotis* competere marito, qui serviunt pro sustinendis oneribus matrimonii, inter quos non est Juspatronatus: quia hoc gratis dictum videtur contra regulam universalem, quod cum re transeant non tantum temporales fructus, sed & quasi spirituales *Juspatronatus* in acquirentem dominium utile rei, alias certe in Emphyteutam, & Feudatarium cum Feudo, & Emphyteusi non transiret *Juspatronatus*, quod est contra Adversarios.

Quæritur VI. Quinam sint capaces *Jurispatron.* Resp. Omnes fideles non tantum Clerici, sed etiam Laici, masculi & fœmine, legitimi & illegitimi, puberes & impuberes sunt capaces. Probatur Conclusio per partes. Et quidem de Clericis nemo dubitat. De Laicis vero

Papa factam derogatur Beneficio Jurispatronus Ecclesiastici, non item Laicalis.
64. *Si hoc habetur ex fundatione, aut donatione.*
65. *Parochiæ jurispatronus Clericalis debent necessario per concursum conferri; non item patronatus laicalis.*

45 QUæritur I. Quomodo dividatur; seu quotuplex sit *Juspat.* Resp. illud varie dividi, Patet inductione. Nam I. Dividitur in Activum, & Passivum. *Activum* est ipsum Jus, quod Patronus habet præsentandi aliquem ad Beneficium; *Passivum* est jus competens certis aliquibus de familia, vel loco, quod, si idonei sint, exclusis extraneis per Patronum necessario debeant præsentari. Barbosa *l. 3. Jur. Eccl. univ. c. 12. n. 25.* Monet *de Commut. ult. volunt. c. 10. n. 202.* Engel *h. t. n. 16.* & alii. Verum in præsenti erit tantum sermo de *Activo*, quod supra definivimus, & de quo hucusque egimus.

46 II. Dividitur *Juspatronatus activum* in personale, & reale. *Personale* est, quod personæ Patroni independenter a re aliqua, vel loco cohæret, ubicunque tandem existat. *Reale* est, quod alicui certæ rei, vel loco, v.g. Castro, prædio, pago &c. annexum est, & cohæret, & cum eo transit ad quemvis etiam non hæredem, qui rem talem emptione v. g. vel mutuatione, vel donatione acquisit, juxta dicta *a n. 7* Engel *l. c. n. 17.* cum communi.

47 III. Dividitur in hæreditarium, & gentilitium seu familiare. *Hæreditarium* est, quod transit ad quosvis hæredes etiam extraneos, Barbosa *l. c. n. 20.* Covar *l. 2. var. resol. c. 18 n. 6.* Monet *l. c. c. 11. n. 134.* Engel *h. t. n. 15.* & communis, *arg. c. 4 h. t.* Et tale in dubio semper præsumitur esse; nisi ex fundatione, vel aliunde aliter constet; Barbosa *l. c. n. 21.* citans plures Rotæ Decisiones, Loter. *de Benefic. lib. 2 q. 1. n. 19.* Abbas *in c. 13. h. t. n. 5.* & communis, eo quod *Juspatronus* ex natura sua transeat ad quosvis hæredes, per dicta *n. 19.*

48 *Gentilitium*, seu *Familiare* est, in quo tantum illi succedunt, qui sunt de familia & sanguine *Fundatoris*; juxta mentem ejusdem. Ita cum communi Doctores citati: quando autem tale *hæreditarium personale*, vel *reale* sit, potissimum desumi debet ex prima constitutione *jurispatronatus*, & mente *Fundatoris*: utpote in cujus potestate, vel omnino remittere *jurispatronatus*, vel illud *hæreditarium*, aut *gentilitium*, vel *reale*, vel *personale* facere, uti cum aliis bene observat Engel *h. t. n. 15.* In dubio tamen, uti dictum, præsumitur *hæreditarium*. Quamvis talis præsumptio elidatur, & econtra præsumatur *gentilitium*, si in ejus provisionibus semper fuit habita mentio familiæ, ac descendentiæ, & nunquam hæreditariæ qualitatis, vel quando per centum annos nullus extraneus præsentavit; cum ad probandam qualitatem *jurispatronatus*, illud v. g. *gentilitium* esse, leviores sufficiant probationes, eo quod non agatur de substantia, sed pertinentia hujus juris, uti relatis Decisionibus Rotæ bene observat Barbosa *l. c. n. 23. & 24.*

49 IV. Principaliter dividitur in ecclesiasticum, & sæculare, seu Laicale, & in Mixtum. *Ecclesiasticum* est, quod competit Collegio, aut Communitati Ecclesiasticæ, puta, Capitulo Cathedrali v.g. Collegio, Monasterio, &c. vel personæ Ecclesiasticæ, ratione Ecclesiæ, Dignitatis, aut Beneficii, quod habet. Ita in re communis ac certa Doctorum. *Ecclesiasticum* censetur etiam illud, quod ab initio fuit Laicale seu seculare, postea tamen titulo aliquo legitimo, puta, Donatione, Legato, Testamento in Ecclesiam, Monasterium, Collegium, vel Capitulum vel etiam in personam Ecclesiasticam intuitu Ecclesiæ, Dignitatis, aut Beneficii fuit translatum Barb. *l. c. n. 10.* item *de off. & potest. Episc. alleg. 71. n. 28* Garc. *de Benef. p. 5. c. 1. n. 553* qui ambo plures allegant Decisiones Rotæ. Rebuffus *in praxi Tit. de præsens. n. 5. & 7.* Covar. *Pract. qq. q. 36 n. 5.* & communis aliorum, quod idem etiam in Theologia nostra Morali docuimus, *tr. 11. dist. 3 q. 2. n. 24* textu claro *c. un. h. t. in 6.* Pariter *Ecclesiasticum* erit, si ex bonis Ecclesiasticis fundatur, dotatur, aut comparatur. Barb. *lib. 3. jur. Eccl. univ. c. 12. n. 4.* Gonz. *in Reg 8 Cancell. Gloss. 18 n. 5.* Flamin Parisius *de Resin. l. 2. q. 4. n. 39.* & alii, Garcias *p. 5. c. 1. n. 593.*

50 Infertur proin cum Garc. *l. c. n. 554.* Barb. *l. c. n. 9.* quod *juspat.* competens Episcopo (idem est de aliis Prælatis, & personis Ecclesiasticis) ratione dominii temporalis aut rerum ad ecclesiam pertinentium sit Ecclesiasticum, etsi ab initio fuerit Laicale; prout sit, si donatur, legatur &c Episcopatui, Monasterio, collegio, Capitulo, Prælaturæ &c, aut personæ Ecclesiasticæ intuitu Ecclesiæ, Dignitatis, vel Beneficii, vel si castrum, prædium, villa &c. habens annexum *Juspat.* de bonis Episcopatus emitur, aut pro eis commutatur, ita ut taliter acquisita non ad personam privatam Episcopi, Prælati, Clerici; sed ad Ecclesiam, Capitulum &c. spectet.

Juspatr. laicale est, quod Laico, vel etiam Clerico competit ratione fundationis, ædificationis, aut donationis ex bonis propriis, aut illius, cujus hæres existit, vel etiam privilegio, vel præscriptione, aut alio titulo seculari, v.g. donatione, permutatione, emptione, absque intuitu ecclesiæ facta, juxta dicta superius *n. 18. & seqq.* Doctores citati cum communi. Notandum tamen cum Barbosa *l. c. n. 5.* Lambert *de jure pat. lib. 1. p. 1. q. 8. ad n. 17.* Rota *decis. 619. n. 4 p. 1. Recent.* & aliis, quod si Clericus de quo non constat, quod habuerit patrimonialia, vel alia quasi talia, fundet, dotet, aut ædificet ecclesiam, censeatur de redditibus ecclesiasticis fecisse, consequenter *juspatronatus Ecclesiasticum* esse, per dicta *n. præc.* nisi alicubi consuetudo sit, vi cujus Clerici de præiatis bonis testari, & hæredes succedere possint in foro externo tunc enim in eodem foro etiam *Juspat. laicale* esse, & ad hæredes laicos transire poterit, ut advertit Garcias *p. 5. c. 1. n. 594.* Verum quia hanc consuetudinem pro foro interno tanquam illicitam & validam rejicimus *in tit. de pecul. Cleric.* ideo etiam inde consequens pro foro interno licitum non reputamus. 51

Juspatronatus mixtum est, quod partim nomine seu ratione ecclesiæ ad clericum, partim titulo sæculari ad Laicum vel etiam clericum pertinet, ac proin ex utroque *mixtum* est; quale censentur, si ecclesia ex bonis suis fundet aliam ecclesiam, & eam docet Laicus. Est in re communis. Hinc juri Ecclesiastico illud est speciale, quod in particularibus casibus reguletur vel ut Ecclesiasticum, vel ut Laicale; prout exigit qualitas casus magis privilegiati, magisque favens *patronatui*. Covar. *Pract. qu. c. 36. n 5.* Fagn. *in c. cum propter n 26 & seqq.* cum Glossa communiter recepta *in c. 1. vers. Ecclesiasticus h. t in 6.* Ratio est; quia si non privilegiatus in materia individua, seu inseparabili concurrat cum privilegiato, utitur hujus privilegio, *arg. l. Si communem ff. Quemadmodum servitutes amittantur*, ubi hoc conceditur habenti rem communem cum pupillo. Quinimo generaliter in individuis privilegium uni ex sociis concessum, porrigitur ad omnes, juxta Glossam *fin. l. 1. C. de diversis Rescript.* ac pluribus exemplificat Fagnanus *l. c. n. 53 & seq.* 52

Quod tamen limita in casu, quod *patronus Ecclesiasticus*, & Laicus inter se conveniunt, quod alternis vicibus præsentare velint, juxta præscriptum *Clem. 2. h. t.* & dicta supra *n. 23.* quia tunc in casu, quo præsentat *patronus Ecclesiasticus* censebitur *juspatron.* totaliter *Ecclesiasticum*, consequenter ut tale tractandum: in casu vero, quod *patronus* Laicus præsentat, reputabitur totaliter *laicale*, Barbosa *lib. 3. jur. Ecclesiast. univ. c. 12. n. 17.* Jo: Andreas *in c. illis cum §. fin. de præb. in 6.* Ratio est; quia per talem alternativam videtur natura *Mixtorum* esse redacta ad sua simplicia. 53

Quæritur II. In quibus differant inter se *Juspatronatus Ecclesiasticum*, & *Laicale*? Resp. Præter discrimen, quod ex diversa utriusque definitione desumitur, differre in pluribus Patet inductione. Nam I. Differunt, quod *patronus Ecclesiasticus* habeat sex menses ad præsentandum, *c. eam te 22. h. t.* & *c. un. eod. in 6.* Laicus vero tantum quatuor menses, *c. 3. & c. Cum propter 27 h. t. & cit. c. un. eod in 6.* ibi: *patronus laicus ad præsentandum habeat quadrimestre duntaxat: ecclesia tamen, vel monasterium &c. tempus habeat semestre.* In *patronatu* tamen *Mixto* habet uterque *patronus* semestre, si simul præsentant, juxta dicta *num. 52.* 54

Incipit autem hoc tempus *patrono* currere non a die vacationis Beneficii, sed a die notitiæ vacantis Beneficii, quam habet. Garcias *de Benef. p. 10. c. 2. n. 34.* citans plures Decisiones Rotæ, Barbosa *de off. & potest. episc. alleg. 72. n. 134.* cum communi, *arg. can. Quia diversitatem 5 de Concess. præb.* quæ quidem vacantis Beneficii notitia, a qua tempus currere incipit, debet esse certa, 55

nec sufficit dubia, aut testes de auditu, ut proin asserenti, *patronum* habuisse notitiam, probare debeat, & præsumptio pro *patrono* Barbosa *c. alleg.* 62. *n.* 35. & 36. citans alios, *arg. c. Præsumitur, de R. J.* ibi: *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non habetur.* Porro non currit tempus *patrono* impedito. Barbos. *l. c. n.* 138. & *lib. 3. jur. Eccl. univ. c.* 12. *n.* 170. Rebuff. *de pacific. possess. n.* 393. cum communi *arg. cit. c.* 3. *de Concess. præb.*

56 Cæterum si intra tempus præfatum, vel ex negligentia, vel quia in præsentando non conveniunt *patroni*, non fit præsentatio, statim elapso eo tempore devolvitur pro ea vice collatio Beneficii ad eum, ad quem pertinet institutio, *arg. can. Eum te* 22 & *c. Cum propter* 27 *h. t.* Barbos. *cit. alleg.* 72. *n.* 141. & 168. Abbas *in c. Quoniam* 3. *h. t.* cum communi. Ratio est, ne alias ex absentia Rectoris Ecclesia dispendium patiatur, de quo magis infra. Potest tamen Episcopus elapso tempore *patroni* facere gratiam, & tempus ad præsentandum prorogare. Barbosa *l. c. n.* 170. Castro Palao *p.* 2. *tr.* 13. *disp.* 2. *p.* 5. *n.* 8. Ricc. *in prax. resolut.* 19. *ar. c.* 2. *Supplend. neglig. Prælat.* ponderando *V. Liceat*, quando ponit cautam in voluntate illius, cui licet. Nec tamen potest Episcopus ultra sex menses prorogare tempus, ut bene ibidem notat Castro Palao *arg. c.* 2. *de Concess. præb.*

57 II. Differunt, quod *patronus Ecclesiasticus* præsentato aliquando idoneo non possit amplius variare, seu pro illa vice alium præsentare; quod tamen si fecerit, debet episcopus primo præsentatum instituere, textu claro *can. Cum autem* 5 *can. Eum autem* 24. & *can. Pastorali* 29. *h. t.* & ibi DD. communiter. Quod intellige cumulative, non privative aut exclusive, hoc est, potest uni præsentato, alium adhuc præsentandum adjungere, & Episcopo, quem instituere velit, relinquere; non vero potest primum penitus excludere, ut bene docet Fagnanus *in cit. c. Cum autem h. t. n.* 6. Jo: Andreas *n.* 6. Abbas *n.* 2. Anchoranus *n.* 3. Barbosa *n.* 2. & teste Fagnano, Omnis Canonistarum, & Legistarum interpretatio, *arg. c. jurisbus*, ubi hoc ipso, quod Episcopo relinquantur inter plures successive æque idoneos præsentatos eligendi libertas, primus a præsentatione non censetur rejici. Ratio autem, cur *patronus laicus* variare possit, & non *Ecclesiasticus*, est; tum quia Præsentatio ab *Ecclesiastico*, utpote nomine Ecclesiæ facta, habet vim Electionis, ut notat Abbas *h. t. n.* 2. Tum quia æquum est, ut qui gravatur in uno, relevetur in alio, *l. Eum qui ff. de jurejur.* & *Famos. libell.* atqui Laicus gravatur in hoc, quod tantum habeat quadrimestre ad præsentandum; ergo debet relevari in alio, videlicet, ut possit variare.

58 Ubi tamen illud notandum, quod, licet juxta communem *patronus laicus* sæpius quam semel variare non possit, ut bene notat Fagn. *l. c. n.* 8. & efficaciter probare videtur Calder. *cons.* 17. *An. Laicus h. t.* Barbos. *l. c. n.* 2, Garcias *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 214. Roch. *de jurep. q.* 10. *V. Honorificum*, & alii. Tum quia citata Jura loquuntur tantum de duobus successive, non de pluribus *cap. cum autem h. t.* ibi: *Alium æque idoneum præsentavit.* Tum quia variatio est odiosa, consequenter restringenda; *arg. Clem. Cum illustio de renunc.* non desunt tamen alii æque vel magis probabiliter docentes contra communem, quod re adhuc integra Laicus intra quadrimestre cumulative variare possit, quoties voluerit, ita enim tenet, & probat Castro Palao *p.* 2. *tr.* 13. *disp.* 2. *p.* 6. *n.* 3. Abb. *in c. Quarto de jud.* & ibi Decius; idem docet Glos. *in Clem. plures* & *V. præsentare.* Azorius *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 2. *arg. c. quod autem* 5. *c. Cum autem* 24. *h. t.* & *c. Pastoralis* 29. *h. t.* Ratio est; quia talis cumulativa variatio non odiosa, sed favorabilis est Ecclesiæ, cum, quo plures ei repræsentantur, pinguiorem habent facultatem eligendi & acquirendi digniorem Rectorem. Ad argumenta in contrarium, & quidem ad primum respondentur, quod licet in *cit. c. Cum autem*, & aliis *h. t.* tantum nominetur *alius & secundus*, per hoc tamen tertius non excludatur, vel plures. Ad secundum argumentum dicitur, variationem exclusivam esse odiosam, non item cumulativam.

59 Illud satis communiter utriusque sententiæ Doctores concedunt, quod si *patronus laicus* prima, vel secunda vice fecit præsentationem nullam, veluti si præsentavit coram non habente potestatem instituendi, possit intra quadrimestre tertium præsentare; eo quod illa præsentatio, quæ de jure fuerit nulla, non reputetur. Fagnan. *l. c. n.* 9. quia *non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*, *c. Non præstat de R. J. in* 6. Idem dicendum putat Fagnanus *l. c. n.* 10. cum Jo: Andrea, & Cardin. *in c. Cum vos de Offic. Ordin.* Si prima, vel secunda vice ignoranter præsentavit inhabilem, seu indignum. Porro quid Juris competat Episcopo, si plures successive præsententur, dicetur *§. seq. n.* 94. & *seq. præsertim.* 106.

III. Differunt, quod si *patronus Ecclesiasticus* scienter præsentet indignum, ea vice sit privatus Jure præsentandi; non item *patronus laicus* saltem probabiliter per dicenda *§. seq. n.* 86. 60

IV. Differunt, quod Legatus summi Pontificis possit sibi reservare nondum vacantia Beneficia *Jurispatronatus ecclesiastici*, eaque vacantia conferre etiam absque consensu *patroni*; non item Beneficia *jurispatronatus laicalis*, *ar. Dilectus* 6. *de Offic. Legat.* & *c. Cum dilectus* 28. *h. t.* & ibi Abb. *n.* 2. Barbos. *n.* 1. & DD. communiter. Ratio assignatur *in cit. c.* 28. *h. t.* videlicet; quia *patronus Ecclesiasticus* subest jurisdictioni Legati Pontificii, non item *patronus laicus*. Quod si *juspatronatus* est *mixtus*, nec reservare, nec conferre Beneficium potest Legatus; eo quod *patronus Clericus* communicet cum privilegio *patroni laici*, juxta dicta *n.* 52. 61

Limitatur tamen hæc differentia in casu, quo *patronus laicus jurispatronus* non ex Dotatione, Fundatione aut Constitutione Ecclesiæ, sed ex privilegio tantum, aut Præscriptione habet: quia tunc Legatus illius Beneficium æque ac *jurispatronus* conferre potest, Barbos. *l. c.* Sanch. *lib.* 9. *Moral. c.* 19. *n.* 169. ob rationem infra *n. seq.* allegandam. Porro circa reservationem Beneficiorum usus non est in Germania ob concordata, uti bene advertit Pirhin. *h. t. n.* 136. 62

V. Differunt, quod simplici concessione, unione, aut reservatione, alicujus Beneficii per Papam ipsum facta, derogetur Beneficio *jurispat. Ecclesiastici*; non item *Laici*, nisi specialiter id Papa exprimat. Fagnan. *in c. Quoniam*, 3. *h. t. n.* 10. Hostiensis *in c. Dilectus n.* 5. *de Off. Legat.* & late Gonzalez *in Reg.* 8. *Cancell. a. n.* 2. ubi ostendit; quod sub reservatione per Regulam Cancellariæ non comprehendantur Beneficia *jurispat. laicalis*, Pirh. *h. t. n.* 133. post Glossam communiter receptam *in Clem.* 2. *de præb. V. Apostolicis*: dummodo *patroni laici* ex Fundatione, Dotatione, aut Ædificatione *juspatr.* habent. Ratio est, quod licet possit Papa ex plenitudine potestatis derogare etiam *jurispatr. Laicorum*, ut fatentur omnes, *ar. c.* 2. *de præb. in* 6. tamen id facere non intendat, nisi exprimat, ne Laici retrahantur a fundandis, extruendis, & dotandis Ecclesiis, uti communiter notant DD. Et quia *patronum jura tollere, ejusque Fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est*, ut dicit Concilium Trid. *Sess.* 25. *de Reform. c.* 9. 63

Quoniam vero hæc ratio locum non habet in *jurepat. laicali*, quod non ex Fundatione, Ædificatione, aut Dotatione, sed ex Privilegio, aut Præscriptione fuit primitus acquisitum, ideo eidem etiam derogatum censetur per Papæ Generalem clausulam, *Ad cujuscunque patroni præsentationem pertineat*: prout in simili diximus de Legato Papæ supra *n.* 62. Glossa *in c. Cum dilectus* 28. communiter recepta *V. Quempiam.* 64

VI. Differunt, quod ad Parochias *Jurispat. Laicalis* extra concursum a Concili. Trid. *Sess.* 24. *de Reform. c.* 18. Præsentari a *Patrono* quis possit, & præsentatas admitti debeat; dummodo a Deputatis pro examine alias concurrentium reperiatur idoneus, etsi dignior non sit. Ita Concil. Trid. *l. c.* ibi possit medium: *Quod si Juspat. Laicorum fuerit, debeat quis a Patrono præsentatus erit, ab eisdem Deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti.* E contra vero de Parochia *Jurispatr. Ecclesiastici*, non nisi talis præsentari possit, qui fuit in concursu, ibique repertus dignior. Ita quidem, ut *si institutio ad Episcopum, & non ad alium pertineat; is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur. Cum vero institutio ab alio quam ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat.* Ita Concilium *l. c.* de quo vide etiam dicta supra *Tit. de præb. §.* 5. 65

§. IV.

§. IV.

De Iure præſentandi: ac de ipſa Præſentatione: ubi etiam de caſu, quo litigant, aut diſcordant Patroni.

S U M M A R I U M.

66 *Patrono competunt plura jura: & quæ?*
67 *Præſentatus a patrono idoneus debet neceſſario admitti.*
68 *Limitatur in Eccleſia Conventuali, ubi eſt electio Prælati.*
69 *Beneficium patronatum ſine conſenſu Patroni licite conferre nemo poteſt.*
70 *Si confertur nihilominus ab Epiſcopo valida eſt collatio, niſi Patronus contradicat.*
71 *Patronus debet præſentare dignum, & tempore præſentationis habilem.*
72 *Non poteſt ſeipſum preſentare, etiam per Procuratorem.*
73 *Poteſt tamen acceptare collationem ſibi factam, & rogare, ut ei conferatur.*
74 *Si plures ſunt Patroni, poſſunt unum ex ſeipſis præſentare.*
75 *Poſſunt etiam præſentare filium, aut conſanguineum alium.*
76 *Pater & filius cenſetur una perſona in Jure; non attenditur in ſpiritualibus.*
77 *Ad Beneficium Curatum, Parochiam v. g. debet preſentari dignior non tantum a Patrono Eccleſiaſtico.*
78 *Sed etiam Laicali.*
79 *Solvitur inſtantia.*
80 *Et probatur ex Jure Divino.*
81 *Præſentatio digni omiſſo digniori ad Beneficium Curatum eſt valida, ſed non licita.*
82 *Ad Beneficium vero ſimplex etiam licitu eſt.*
83 *Patronus Eccleſiaſticus ſcienter præſentans indignum ea vice privatur jure præſentandi.*
84 *Secus ſi ignoranter.*
85 *Patronus Laicus ignoranter præſentans indignum, non privatur jure.*
86 *Neque ſi ſcienter id facit, ſecundum aliquos.*
87 *Contrarium tamen probabilius eſt. Et n. ſeqq.*
89 *Solvuntur argumenta contraria.*
90 *Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet.*
91 *Si communitati competit jus præſentandi requiritur, ut omnes citentur, & præſentatus habeat majora.*
92 *Si plura ut ſingulis competit jus, ſufficiunt plura vota reſpectu aliorum præſentatorum, nec requiritur, ut Patroni perſonaliter citeatur.*
93 *Dummodo ſit dignus.*
94 *Quid, ſi plures a pluribus præſentati in votis ſint pares? Et duobus n. ſeq.*
97 *Et quid, ſi diſcordant in præſentando? Et n. ſeq.*
99 *Si Patroni litigant ſuper Juſpatronatus, & litem non finiunt intra Juris terminum, libere confert Ordinarius.*
100 *Niſi aliquis ſit in poſſeſſione, nam talis præſentatio eſſet admittenda.*
101 *Si ante inſtitutionem liquido non conſtat, eum male poſſidere.*
102 *Poſſeſſori præfato non obſtat Concilium Tridentinum.*
103 *Durante lite inter Epiſcopum & Patronum, non poteſt Epiſcopus conferre Beneficium, ſed debet inſtituere Oeconomum.*
104 *Niſi ſit in poſſeſſione.*
105 *Pariter conferre non poteſt exiſtente lite inter Patronum, & præſentatum, vel inter ipſos præſentatos.*
106 *Si plures æque digni præſentantur ab eodem Patrono poteſt Epiſcopus inſtituere quę vult.*
107 *Si non ſunt equaliter digni, tenetur inſtituere digniorem.*
108 *Quis ſit dignior? Remiſſive.*
109 *De tempore Præſentationis. Remiſſive.*

66 PLura, præſertim vero quatuor jam competunt *Patrono* ratione *Juſpatronatus*, quem habent, *cap. Nobis* 25. *h. t.* & enarrantur a Gloſſa ibidem per notos illos verſiculos.

Patrono debetur honos, onus, utilitaſque.
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

In præſenti parag. examinabimus ſolummodo unum jus, quod habet, præſentandi nempe Clericum ad Beneficium: & ipſam præſentationem. Reliqua ipſius jura, ſicut & onera ejuſdem ſequenti parag. ventilabimus.

Quæritur I. Qualiter *Patrono* competat Jus præſentan- 67
di? Reſp. I. Id ei taliter competere, ut ſi Clericum idoneum præſentet, Epiſcopus, vel alius, ad quem inſtitutio ſpectat, eum admittere, & in Beneficio inſtituere teneatur. Communis ac certa, *arg. c. Nobis & toto Titulo de Jurepatronatus*, patetque ex dictis *Lib.* 1. *Tit.* 6. *n.* 248.

Limitatur tamen in Eccleſia Conventuali (cujus no- 68
mine venit quævis Eccleſia, ubi plures convenientes jus habent eligendi Prælatum. Barboſa *lib.* 3. *jur. Eccleſ. univ. cap.* 12. *nu.* 108. ſive Regularis ſit, ſive ſæcularis. Fagnanus *in c. Nobis* 25. *h. t. nu.* 14.) ibi enim, etſi *Patronata* exiſtat, electio Prælati ad Capitulum ſpectat, niſi cum conſenſu ſummi Pontificis *patronus* jus præſentandi Prælatum expreſſe ſibi reſervarit, aut aliunde per conſuetudinem, aut præſcriptionem acquiſierit. Fagnanus *loc. cit.* Barboſa *loc. cit. & in c. Nobis, h. t. num.* 3. atque *ibid.* Abbas *num.* 9. Engel *h. t. num.* 4. textus eſt *in cit. c. Nobis* 25. *h. t.* ubi tamen additur, ut poſt electionem factam requiratur *patroni* conſenſus; non quaſi neceſſarius foret pro valore electionis, aut confirmationis, ſed honeſtatis gratia, & ut Patrono exhibeatur reverentia, ſimulque per intimationem electionis factam præbeatur facultas contra electionem, vel electum coram Ordinario opponendi, ſi quid de Jure in contrarium habet, ut pluribus demonſtrat Barboſa *cit. l.* 3. *jur. Eccleſ. univ. cap.* 12. *num.* 181. atque notat Engel *loc. cit.* & alii, *arg. cit. c.* 25. *h. t.* ponderando verbum *honeſtius*, contra Gloſſam *ibid.* quia licet *patronus* electionem perſonę idoneę irritare non poſſit, *arg. c. Cum terra de elect.* poteſt tamen contra eam excipere, ſi videtur minus idonea, ut bene notat Gloſſa *loc. cit. V. Hoc honeſtius.*

Reſp. II. Jus præſentandi *Patrono*, vel *patroni* (ſi plu- 69
res ſint) ſolis ita competit, ut nulla collatio ſine eorum conſenſu fieri queat, *arg. c. Inſinuant* 14. & ibi Barboſa *nu.* 1. Abbas *n.* 1. & 3. Anchoranus, Joan. Andreas, & DD. communiter, niſi Papa aliter reſervando, vel conferendo expreſſe diſponat, juxta *nu.* 63. vel Legatus illius in Beneficio *patronato* Eccleſiaſtico, juxta dicta *n.* 61. vel *patroni* tempus ſuum elabi ſinant, juxta dicta *n.* 56. aut præſentent indignum, aut diſcordent, juxta dicenda *num.* 83. *& ſeqq.*

Porro quamvis Doctores citati, & alii communiter 70
afferant, collationem Beneficii *patronati* abſque conſenſu *patroni* extra caſus limitationum poſitarum, ab Epiſcopo v. g. factam eſſe ipſo Jure irritam & nullam, *arg. citatis Juribus, can. Decernimus* 32. *cauſ.* 16. *q.* 7. ibi: *Quod ſi ſpretis eiſdem Fundatoribus Rectores ibidem præſumpſerit Epiſcopus ordinare, & ordinationem ſuam irritam noverit eſſe, & ad verecundiam ſuam alios in eorum loco, quos idem ipſi Fundatores condignos elegerint, ordinari.* Nihilominus ſatis probabilis eſt ſententia, eam non ipſo Jure eſſe irritam, ſed primum irritandam, ſi *patronus* contradicat: ita namque & Doctores, & textum Juris intelligendos eſſe, ait Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 72. *num.* 107. Gonzalez *ad reg. Cancell.* 8. *Gloſſ.* 56. *num.* 78. *& ſeqq.* Garcias *de Benefic. par.* 5. *c.* 9. *num.* 232. & late Moneta *de Com. ult. volunt. c.* 10. *n.* 365. Abbas *in c. cum Eccleſia n.* 12. *de elect.* & alii communiter inde inferentes, quod ſi *patronus* intra tempus ad præſentandum conceſſum, ad collationem abſque ipſius conſenſu factam taceat, & non contradicat, ea firma ſubſiſtat:

Quæritur II. Quos præſentare *Patronus* poſſit, & debeat? Præſertim an etiam ſe ipſum præſentare valeat? Reſp. I. Ad Beneficium præſentari nullus poteſt, niſi tempore præſentationis ſit dignus, & habilis, id eſt, habens omnes debitas qualitates, & carens qualitate inhabilem, aut indignum reddente. Communis, *arg. toto Tit. præſenti.* Quapropter invalida & nulla eſt præſentatio, ſi præſentatur illegitimus, irregularis, & excommunicatus, ſervus, carens ſufficiente ætate, Laicus; quia hi omnes vel carent qualitate requiſita, vel infecti ſunt inhabilitatis nota, juxta dicta *Tit. de Præb.* item *Tit.* 14. *De*

Ætate, qualit. & ordin. Præfic. nec non *tit. 6. de Elect. §. 9.* & paucis demonstrat Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg. 72. n. 72. & seqq.* Nec sufficit, quod brevi post præsentationem, & quidem ante institutionem adhuc habilitetur, v. gr. ætatem acquirat, Clericus fiat, ab excommunicatione solvatur &c. Barbosa *loc. cit. nu. 77. & 78.* Castro Palao *p. 2. tr. 13. disp. 2. pun. 7. num.* 1. Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. Gloss. 2. n. 66.* & alii. Ratio est; quia in Beneficiis attenditur capacitas tempore præsentationis, cum per eam statim acquiratur *jus ad rem*, *arg. Ecclesia S. Mariæ de Constit.* Quid Juris autem, si *Patronus* præsentet indignum, dicetur infra *n. 83. & seq.*

72 Resp. II. Nullus *Patronus*, etsi sit Clericus, ac dignissimus se ipsum præsentare potest ad Beneficium, textu claro *c. fin. de Instit. & c. Per nostras 26. h. t.* & ibi Abbas, Jo: Andreas, Ancoranus, Innocentius, Barbosa cum communi & certa aliorum. Ratio est: tum quia præsentatio sui ipsius sapit vitium ambitionis, ut innuitur *cit. c. 1. h. t.* tum quia *inter dantem & accipientem debet esse distinctio*, ut dicitur *cit. c. fin. de Inst.* Imo nec potest Patronus per Procuratorem ad præsentandum a se constitutum præsentari, Barbosa *lo. cit. nu. 3.* item *de Offic. & potest. Episc. alleg. 72. num.* 87. Castro Palao *loc. cit. n.* 2. Flamin. Parisius *de resign. lib. 9. q. 17. n. 133.* Ratio est; quod virtualiter seipsum præsentare censeretur, quia, *quod quis faciat per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*, *c. Qui facit 72. de R. J. in 6.* Et a fortiori nequit Procurator ad præsentandum constitutus seipsum præsentare: Doctores citati, per Jura & rationes allegatas.

73 Potest tamen *Patronus* acceptare Beneficium, si hoc eidem absque prævia præsentatione sui ipsius, motu proprio confert Episcopus vel alius jus instituendi habens, Castro Palao *loc. cit.* Sylvester *V. Patronatus qu. 7.* Pirhing *h. t. n. 91.* Barbosa *l. c. n. 90.* Abbas *in c. Per nostras 26. h. t. n. 31.* Ratio est; quia in tali casu nec præsentat seipsum, non ingerit seipsum in Beneficium, nec habet collatio originem a seipso, sed oblatum ab aliounde acceptat, & in collationem consentit; collatio autem Beneficii *patronati* cum consensu *Patroni*, sine ejusdem præsentatione facta, valet per dicta *n. 70.* Imo potest *Patronus* etiam rogare Episcopum, ut Beneficium ipsi conferat, potestque Episcopus ei gratificare, si dignum invenerit. Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. un. cap. 12. n. 199.* citans Rotam *in cit. c. per nostras h. t. n. 5.* & ibi Abbas *n. 4.* Pirhing *h. t. n. 91.* Zerol. *in praxi Episc. par. 1. V. Juspatronatus §. 21.* Ratio est, quæ prior. Neque enim, quod ipse roget, se ingerere dicendus est; alias nemo pro Beneficio rogare posset.

74 Resp. III. Si plures sunt *patroni*, potest unus præsentare alterum, si est habilis. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg. 72. num. 91.* citans Rotam. Tuschus *L. P. Conclus. 595.* Castro Palao *loc. cit. num. 3.* Azorius *par. 2. lib. 6. cap. 21. q. 3.* cum Glossa *fin.* communiter recepta, *in c. Consulit. 15. h. t. arg. can. Congreg. caus. 16. q. 7. c. cum in Jure c. Ne pro defectu & c. Quod propter. de elect.* ubi eligentibus permittitur unum ex se eligere. Ratio est, quæ in *praced. n.*

75 Resp. IV. Potest *Patronus* præsentare filium, aut alium consanguineum, vel conjunctum. Barbosa *loc. cit. n. 94.* Azorius *loc. cit. q. 2.* Palao *loc. c. n. 4.* Engel *h. t. n. 3.* Abbas *in c. Consulit.* & ibi Glossa *V. propria authoritate*. Ratio est: tum quia nullibi prohibetur in jure, cum *cit. c. Consulit. h. t.* ubi prohibitio adesse videri posset, tantum prohibeatur, ne quis *patronus* filio suo conferat Beneficium, non item, ne præsentet illum. Tum quia filii & consanguinei ipsius *patroni* non debent esse deterioris conditionis, quam alii, ne alias *Jus patronatus*, quod in favorem Fundatoris introductum est, in eorum odium retorqueatur, contra *reg. 61. de R. J. in 6.* ibi: *Quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.*

76 Dices. Pater, & Filius in Jure censetur una persona, *l. fin. C. de Impub. & aliis substit.* ergo præsentando filium censetur præsentare seipsum, quod non licet juxta dicta *num. 72.* Accedit, quod quidquid acquirit filius, acquirat pater, saltem hodie quoad usumfructum *§. 1. Instit. Per quas personas nobis acquiri*; ergo. Resp. Censeri quidem patrem, & filium fictione Juris unam personam in aliquibus casibus, non item in spiritualibus, in quibus attenditur veritas, juxta quam revera sunt diversæ personæ, ut bene respondet Abbas *loc. cit. num. 3.* Neque etiam in spiritualibus, quod acquirit filius, acquiritur patri; nam in his filiis non est cura de patria potestate, *arg. c. Si annum de judic. in 6.*

Quæritur II. An *patroni* teneantur præsentare digniorem, vel sufficiat præsentare dignum? Res. I. Distinguendum esse inter Beneficium *Curatum*, & *simplex*, nec non inter *Patronum Ecclesiasticum*, & *sæcularem*. Et quid *patronus Ecclesiasticus* graviter obligatur ad Beneficium *Curatum*, parochiam v. g. Præsentare illum, quem cognovit digniorem, sive in, sive extra concursum fiat præsentatio. Covarravias, *in reg. peccatum §. 7. a nu. 4.* Gutierez *lib. 2. can. 93. cap. 11. n. 24.* Fridericus de Senis *Concl. 95.* Lessius *lib. 2. cap. 34. n. 62.* Sanchez *l. 2. consil. cap. 1. dub. 5. n. 3.* & novissime Carden. *in proposit. damn. disp. 28. num. 21. & 38.* cum communi aliorum. Et quia hanc Conclusionem late probavimus *lib. 1. tit. 6. de electione. §. 10. a n. 241.* ideo Lectorem illuc remittimus. 77

Resp. II. Quamvis non desint docentes, *patronum Laicum* graviter non obligari, ut ad parochiam præsentet digniorem; inter quos est Castro Palao *part. 2. tr. 13. disp. 2. pun. 7. n. 4.* Garcias *de Benefic. part. 7. c. 16. n. 19.* & alii, tamen probabilior, & merito tenenda est sententia dicens, etiam *patronos Laicos* graviter obligari, ut præsentent digniorem ad Beneficium. Ita DD. *n. præced.* citati; utpote qui indistincte docent, quemvis *Patronum* teneri præsentare digniorem: & quidem Gutieres cum Covarruvia dicere non dubitat, contrariam sententiam esse falsam. Fundamentum est; quia rationes quoad *Patronos Ecclesiasticos lib. 1. tit. 6. §. 10. a n. 241.* allatæ, etiam militant in *patronis Laicis*, ut legenti patet: atqui ubi eadem est ratio, eadem est Legis dispositio, ut amplius dictum *lib. 1. tit. 2. de Const. §. 16. a num. 386.* Confirmatur ex Concilio Trident. *Sess. 24. de reform. c. 1.* ubi expresse asserit, *Omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus N. B. quacunque ratione N. B. a Sede Apostolica habent, aut alioquin operam præstant N. B. alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint*; atqui *patroni Laici* æque ac *Ecclesiastici* vel maxime operam præstant in præficiendis Parochis, cum, ut supra *num. 97.* dictum, præsentatus ab eis, etsi non dignior, necessario admitti, & institui debeat; ergo. 78

Nec dicas, Concilium ibidem tantum loqui de Episcopis, & Cardinalibus, hoc enim jam solutum est supra *cit. lib. 1. tit. 6. §. 10. n. 241.* præterquam quod ipsi Adversarii Dispositionem Trid. allegent, dum probant, quod *patroni Ecclesiastici* teneantur præsentare Parochum digniorem, ut videre est apud Palan *l. c.* & Garciam *l. c.* Si dicis, plerosque dari *patronos Laicos* non a Sede Apostolica, sed ratione *donationis*, *fundationis* &c. habere *jus præsentandi*, consequenter saltem hoc non subjacere Dispositionis Trid. Contra est; tum quia etiam isti non nisi a Sede apostolica per generalem concessionem Juri communi insertam *Jus patronatus* habent, uti concedunt ipsi Adversarii. Tum quia expresse dicit, & declarat Concilium *loc. cit.* non tantum eos, qui *a Sede Apostolica quodcunque jus, quacunque ratione promovendi* habent, sed etiam omnes & singulos, qui *alioquin operam præstant*, ut legenti patet; quales vel maxime sunt *patroni Laici* juxta dicta *n. præced.* ergo. 79

Accedit, quod obligatio promovendi digniores non tantum Jure positivo, sed etiam Divino, vel ex justitia, vel charitate obligante oriatur, uti communiter concedunt DD. eo *quod minus dignum promoventes communicent peccatis alienis*; sive non impediant multa, & gravia peccata Parochianorum, quæ per promotionem Parochi dignioris facile impedire possent, consequenter vel ex justitia, vel vi officii *patroni*, vel saltem ex charitate, aut fidelitate tenerentur. Quam obligationem Concilium Triden. *loc. cit.* bene agnoscens, aperte dicit, se circa obligationem promoventium nihil innovare, nec condere Legem novam, & tamen subjungit (declarative nempe) eos mortaliter peccare (contra Jus scilicet Divinum) qui digniorem non promovent; ergo. 80

Instabis. Concilium Trident. ipsum *Sess. 24. de reform. cap. 18.* insinuare videtur, *patronos Laicos* satisfacere, si dignos, etsi non digniores præsentent, eo ipso, quo ibi præcipiat, ut, si hi idoneum præsentent, eum Ordinarius admittat. Resp. Per hoc solummodo probari, quod sit vali- 81

lida, & consequenter necessario admittenda præsentatio digni relicto digniore (quod nos ipsi fatemur) non item, quod sit licita, alias enim manifeste sequeretur, quod etiam *Patroni Ecclesiastici* licite præsentarent, imo Episcopi licite conferrent Parochias (quod est contra omnes Adversarios) etiam non *patronatas*, eo quod idem Concilium Tridentinum *Sess. 7. de reform. c. 3.* universaliter ordinet, ut *si Beneficia simplicia, vel Curata personis dignis, & habilibus* (nulla facta mentione de dignioribus) *conferuntur*, admitti debeant.

82 Resp. III. Regulariter loquendo, nec *Ecclesiastici*, nec *Laici Patroni* graviter obligantur, digniorem præsentare ad Beneficia *simplicia*, seu non *Curata*. Hæc Conclusio probata jam existit *cit. lib. 1. tit. 6. §. 10. n. 247.* ubi vide.

83 Quæritur IV. Quid Juris, si Patroni præsentent omnino indignum, aut inhabilem? Resp. I. Esse distinguendum inter *Patronum Ecclesiasticum*, & *Laicum*. Nam si *Ecclesiasticus Patronus* scienter præsentat indignum præter peccatum, quod committit, privatur ea vice jure præsentandi, & devolvitur potestas libere conferendi ad Episcopum, vel alium, qui jus instituendi habet. Fagnanus *in c. cum vos 4. de Offic. Ordin. n. 37. & seq.* ac ibid. Abbas *n. 6.* Barbos. *de Offic. & potest. Episc. alleg. 72. n. 105.* Pirhing *h. t. n. 104.* Sylvester *V. Juspatronatus q. 7. dict. 2.* Layman *lib. 4. tr. 2. cap. 13. n. 7.* Azorius *par. 2. lib. 6. c. 22. q. 6.* cum communissima aliorum, *arg. cap. 2. in fine, de Neglig. Prælat.* & ibi *Gloss. fin.* Ratio est; quia cum præsentatio a *Patrono Ecclesiastico* habeat vim Electionis, utpote nomine Ecclesiæ facta, ut bene notat post Innocentium Abbas *in c. cum autem 24. h. t. n. 3.* in puncto Electionis autem eligentes scienter indignum priventur ea vice jure eligendi, *c. cum in cunctis §. penult. & c. Innotuit de Elect.* & *c. Quamquam eod. in 6.* idem de *Patronis Ecclesiasticis* scienter indignum præsentantibus dicendum erit.

84 Si vero ignoranter præsentavit indignum, non privatur jure suo, sed præsentatione per Ordinarium rejecta habebit novum semestre ad alium præsentandum, Fagnanus *l. c. n. 32.* Abbas *l. c. n. 5.* & ibi Jo: Andreas *n. 13.* Lambert. *de Jure patronatus par. 1. lib. 2. q. 10. a. 4. n. 15.* eoque teste DD. communiter, ita ut excepto Cardinal. nullus discrepet, *arg. c. Si Electio 26. in 6.* ubi Juris terminus ad eligendum de novo conceditur, casu quo eligentes ignoranter eligunt indignum, cujus electio ob vitium occultum cassatur. Et merito, quia in tali casu *Patronus* est sine culpa, sine qua nemo est privandus jure suo, *c. 23. de R. J. in 6.* Limitant tamen hoc bene Fagnanus *l. c.* si ignorantia fuit crassa vel supina, *arg. c. Innotuit. 20. de Elect.* & ibi Glossa *vers. Ignorantiam* eo quod hæc a culpa non excusiet, per vulgaria.

85 Resp. II. Si *Patronus Laicus* ignoranter præsentat indignum, certum est, quod non priveturjure suo, sed possit variare. Fagnanus *loc. cit. n. 33.* eoque teste Omnes, *arg. cap. cum vos, de Offic. Ordin.* Si enim *Patronus Ecclesiasticus* ignoranter præsentans indignum, non privatur jure suo, multo minus privabitur *Laicus*, utpote cui Jura in hoc puncto magis favent, quam illi. Unde si cognoscit Ordinarius *Patronum* Laicum ignoranter procedere, debet eum monere, ut alium præsentet. Quod si monitus alium intra Juris terminum præsentare negligit, Episcopus providebit. Et in hoc non est inter DD. aliqua controversia: bene vero, & quidem maxima controversia existit, an in casu, quo *Patronus Laicus* scienter præsentavit indignum, ea vice sit privatus jure suo, vel possit alium præsentare? Ad quam

86 Resp. III. Quamvis probabilis sit sententia dicens, quod *Patronus Laicus* scienter præsentans indignum, seu inhabilem, ea vice nec privatus, nec privandus sit jure præsentandi; tamen sententia contra asserens, *Patronum* etiam Laicum esse privatum præsentandi jure, hocque statim devolvi ad Ordinarium, probabiliori Jurique conformior videtur. Prima pars docetur a Glossa *in cap. cum vos 4. de Offic. Juric. Ordin. V. Minus idoneæ*, & ibidem late Fagnanus *n. 33.* Imola *n. 5.* Anchoranus *n. 4.* Pirhing *h. t. n. 104. c. cum vos 4. de Offic. Jud. Ord.* ubi habetur, quod, licet *Patronus Laicus* præsentarit indignum, jus præsentandi non devolvatur ad Episcopum, sed tantum potestas constituendi Oeconomum. Ratio est: tum quia *Laicus Patronus* potest variare, dum præsentat idoneum, *arg. cap. cum autem h. t.* ergo multo magis, si præsentat indignum; eo quod variatio præcipue concedatur a Jure quando actus est illicitus, ut notat Joan: Andreas *in cit. cap. cum vos de Offic. Ordin. arg. cap. Nostis elect. & cap. Diversis Fallaciis, de Clericis conjug.* Tum quia in puncto Jurispatronatus mitius agendum cum *Laicis*, quam *Clericis*. Tum quia nullibi expresse reperitur in Jure hæc pœna *Patronos Laicos* in indignum præsentantes privans jure præsentandi.

87 Secundam vero partem tenet Abbas *in cit. cap. Cum vos n. 5.* ubi ait, hanc sententiam esse verissimam, & allegat Doctores de Rota *decis. 205.* & alias repetitis vicibus tenuit Rota teste Fagnano *loc. c. n. 39.* Angel. Aretin. *Consil. 99.* Jo: Lignan. *in Clem. 1. h. t.* Gemin. *in cap. 1. de præb. in 6.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg. 72. n. 105.* ubi plures citat, & alii a Fagnano citati. Probatur ex *Constit. Novell. 123. de Sanctissimis Episc. c. Si quis Oratorii 18.* ubi expresse statuitur, quod si *Patroni Laici* præsentent indignos, *tunc Sanctissimus Episcopus, quoscunque putaverit meliores, ordinari procuret*: Concordat *Novell. 131. cap. 10. Si quis ædificationem* item *l. Cum quidam ita, ff. de Leg. 2.* & ibi Glossa, ubi probatur eum, qui electionem ex dispositione Temporis habet, privari potestate eligendi, si eligit indignum.

88 Ratio autem est; quia quandoque alicui ex privilegio & gratia competit potestas eligendi, vel postulandi, si scienter eligit, vel postulat indignum, perdit ea vice potestatem sibi competentem, *cap. Gratum de Postulat.* atqui *Patroni* habent potestatem eligendi, vel postulandi ex gratia; ergo. Confirmatur. Illi, qui Jure communi habent potestatem eligendi, vel conferendi Beneficium, ipso facto privantur jure suo, si eligunt indignum, *cap. cum in cunctis §. fin. de elect.* ergo multo magis *Patroni*, utpote ex sola gratia habentes *cit. cap. 3. h. t.* cum Jus commune difficilius tollatur, quam privilegium, *l. Ejus militiis §. Militia ff. de Militar. Testam.*

89 Ad fundamenta primæ sententiæ, & quidem *ad c. cum vos de Offic. Ordin.* Respondetur cum Abbate *loc. cit.* Illud loqui de casu, quo *Laicus* ignoranter præsentavit; neque hoc est divinare, ut dicit Fagnanus *loc. cit. n. 46.* sed Jura Juribus concordare, quod pro possibili fieri oportet *c. cum expediat. 29. de elect.* Ad rationem dico, posse *Patronum Laicum* variare, si idoneum, vel ignoranter indignum præsentavit; secus si scienter indignum. Nec obstat, quod variatio circa indignum facilius admittatur, quam circa dignum; respondetur enim, id procedere nisi in pœnam variatio auferatur, & alii committatur, ut hic. Ad secundam rationem respondetur, mitius esse agendum cum *Patrono Laico*, nisi scienter, & deliberate delinquat, & pœnam mereatur, ut hic. Ad ultimam negatur, in Jure non reperiri pœnam privantem *Patronos* scienter præsentantes indignum, per dicta *n. præced.*

90 Illud certius est, & communiter concedunt utriusque sententiæ Doctores, quod si *Patronus Laicus* scienter præsentet indignum, & intra Juris terminum non variet, seu alium non præsentet, libera collatio devolvatur ad Episcopum, qui proin in casu expectare potest, donec terminus elabatur, eoque elapso alicui alteri Beneficium pro libitu conferre. Joan. Andreas *in c. Cum vos, de Offic. Ordin. n. 12.* & ibi Butr. *n. 13.* Ratio est, quia præsentare indignum, idem est, ac nullum præsentare, *argum. c. 2. de Translat. Episc. & c. de Clerico non resident.* atqui si intra Juris terminum, quadrimestre nempe, nullus præsentatur, libere confert Ordinarius, *c. un. h. t. in 6.* ergo. Nec tenetur Episcopus prius monere Patronum de indigno electo, hoc ipso, quod id jam sciat, utpote scienter, ut supponitur, eum præsentans: *Nam eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet, c. Eam, 31. de R. J. in 6.*

91 Quæritur V. Quomodo fieri debeat præsentatio? & cujus præferenda sit, si plures sint Patroni, & plures ab eis præsententur? Resp. I. Si plures sunt *Patroni* per modum unius, ita ut unum corpus constituant, prout fit, in Collegio, Capitulo, aut alia Communitate jus habente, tunc necessario omnes vocandi ac citandi sunt, adeo, ut si unus tantum negligatur, aut spernatur, *Præsentatio* fit nulla, etsi a reliquis omnibus concorditer fuerit præsentatus, Joan. Andreas *in cap. Quoniam, 3. h. t. n. 4.* Castro Palao *p. 2. tr. 13. disp. 2. punct. 8. num. 2.* Sylvester *Vers. Juspatron. quæst. 11. n. 28.* Lessius *lib. 2. cap. 34. n. 54.* cum communi *arg. cap. Quod sicut, & cap. Bonæ, 36. de elect.* Vocatis

au-

autem, & citatis singulis debet præsentatus habere majora votantium vota, quæ si non habet; præsentatio erit nulla. Castro Palao *loc. cit.* Joan. Andreas *loc. cit. n. 3.* & ibi Fagnanus *num. 13.* Abbas *num. 13.* Azorius, *arg. c. Ecclesia vestra 48. de elect.* Ratio est; quia alias non erit verum, quod Collegium, cui *Juspatronatus* competit, presentarit, uti tamen requiritur.

92 Resp. II. Si Jus presentandi competit pluribus, non ut Communitati, sed ut singulis, ac seorsim sumptis, sufficit, si presentatus habeat plura, seu majora vota respectu aliorum presentatorum, licet non habeat majora, sive ultra dimidium respectu omnium *Patronorum*, *arg. can. Quoniam 3. b. t.* & ibi Fagnanus *num. 13.* Castro Palao *loc. cit. n. 4.* Rota *decis. 568. n. 2.* apud Farin. *part. 1. recent.* & communissima aliorum, v. g. Si octo sunt *Patroni*, quorum tres presentant Titium, duo Cajum, reliqui tres singuli alium distinctum, valebit presentatio per tres de Titio facta; dummodo Titius sit dignus, etsi presentati ab aliis sint digniores, Fagnanus *loc. cit. n. 15.* Barbosa *loc. cit. num. 4.* Lambert. de Jurepatronatus, *lib. 2. quæst. 4. art. 2. & 3.* & cum Glossa communiter recepta *in cit. cap. Quoniam 3. b. t. V. Majoribus.* Ratio est; quia juxta dicta superius, etsi non semper licita, tamen semper valida est presentatio digni omisso digniore. Porro non est necesse in tali casu, ut omnes personaliter citentur, uti in *præced. n.* casus, sed sufficit, si Patroni aliunde sufficientem notitiam vacantis Beneficii habeant; tunc enim nullus repellitur, & contemnitur a *Compatronis*, sed quivis se ipsum repellit, si non presentat, ut bene advertit Castro Palao.

93 Dicitur notanter, *si sit dignus*; quia si a majori parte scienter presentatur aliquis indignus, & a minore parte dignus, hic præferri, & institui debet. Barbosa *in cit. cap. Quoniam 3. b. t. n. 4.* citans binas Decisiones Rotę, Vivianus *de Jurepatron. par. 2. lib. 11. cap. 8. n. 12.* & alii. Ratio est; quia in tali casu totum jus devolvitur ad presentatum a minore parte.

94 Resp. III. Si duo, vel plures a pluribus *Patronis*, presentati, in votis sint pares, neuter eorum acquirit jus, nec tenetur Episcopus aliquem ex presentatis, etsi digniorem instituere. Fagnanus *in cap. cum autem 24. b. t. n. 23.* Abbas *ibid. num. 9.* Sylvester *vers. Juspatronatus quæst. 8.* Azorius, ac plures alii, contra Jo: Andream *in cap. cum vos 24. b. t. n. 3.* Innocent. *in cap. 1. b. t. in fine.* Castro Palao *loc. cit.* Barbosam *in cap. 24 b. t. num. 8.* & plures alios docentes, in tali casu teneri Episcopum unum ex presentatis instituere, & quidem digniorem, si quis est; si vero ęquales sunt meritis, posse pro libitu uni ex illis, non item extraneo, gratificare. Nostrę autem Conclusionis ratio est; quia ut presentatio a pluribus facta sit valida, & presentatis tribuat jus, debet fieri a majori parte, saltem respectu aliorum presentatorum, licet non respectu omnium, si *Patroni* non per modum Communitatis presentant, juxta dicta supra *n. 92.* Tum quia in tali casu *Patroni* revera discordant; in casu autem discordiæ liberum est Episcopo providere, *arg. cap. Quoniam 3. b. t.* ergo

95 Infertur, quod si plures Patroni Ecclesiastici taliter discordant, æqualia vota dando diversis, jus libere conferendi statim devolvatur ad Episcopum, qui illico poterit tertio alicui etiam non præsentato conferre Beneficium, hoc ipso, quod *Patroni Ecclesiastici* non possint variare, *cap. Cum autem 24. b. t.* Si vero *Patroni Laici* ita discordant, potest, & debet exspectare, donec quadrimestre elabatur, quo elapso, poterit pro libitu vel unum ex præsentatis, vel tertium eligere, eique conferre Beneficium, Fagnanus *loc. cit. n. 25. & seq.* Ratio est; quia *Patroni Laici*, donec elabatur tempus, possunt variare, per dicta *n. 57.*

96 Nec obstat Conclusioni *cap. Cum vos 4. b. t.* ubi sententia Adversariorum videtur approbari. Nam contra est; quod ibi sit sermo de casu, quo unus, idemque *patronus* simul & semel, vel successive plures presentat: non item, quo plures presentantur a pluribus: quam distinctionem non advertunt Adversarii.

97 Quęritur VI. Quid Juris, si *patroni* in presentando, vel circa ipsum *Juspatronatus* discordent, & litigent? Ante Responsionem nota, *patronos* varie discordare posse. Resp. I. Si plures per modum unius (ut in Communitate) presentando discordent, ita tamen, ut unus ex presentatis habeat majora respectu totius Communitatis, *præsentatio* valet juxta dicta *n. 91.* Si vero nullus in tali sensu habet majora, sed vota sunt dispersa, vel ęqualia, presentatio erit nulla, juxta dicta *n. 91.* poteritque Episcopus Beneficium illico conferre cui vult, etiam extraneo non presentato, juxta dicta *n. 94.* vel saltem elapso quadrimestri, si Communitas est secularis *Juspatronatus* habens.

Resp. II. Si in presentando discordant *patroni*, quibus singulis separatim sumptis, & non per modum unius competit *Juspatronatus*; & unus ex presentatis habet majora saltem respectu aliorum presentatorum, etsi non respectu omnium *patronorum*, ejusdem presentatio valida est juxta dicta *n. 92.* Si vero plures presentati in votis sunt pares, nullius præsentatio valebit, sed Episcopus libere conferre poterit, modo quo diximus *n. 94. & seqq.* Quæ, licet jam dicta, pro majori claritate compendiose repetere placuit. 98

Resp. III. Si constat, Ecclesiam esse *patronatam*, *patroni* autem discordant, & litigant super ipsa proprietate ac possessione *Jurispatronatus*, vel quasi possessione illius, nullo existente in notoria possessione ejusdem, & litem intra quatuor (si sunt *patroni Laici*) vel sex menses (si sunt *patroni Ecclesiastici*) non finiunt, Beneficium pro ea vice confert Ordinarius, ad quem pertinet institutio. Fagnanus *in cap. Quoniam 3. b. t. n. 6.* Abbas *in cap. Si vero 12. b. t. n. 3.* & *in cap. Cum propter 27. eod. n. 2.* Barbosa *in cap. Quoniam 3. num. 6. in cap. Si vero 12. n. 2. & cap. Cum propter 27. n. 2. b. t.* Pirhing *eod. n. 111.* cum communi, apertis Juribus *cit. cap. Quoniam 3. cap. Si vero cap. Eam te cap. Cum propter 27. b. t.* Ratio est; ne Ecclesia propter litem *patronorum* diu destituta Rectore patiatur damnum. Et hæc Conclusio ob claram Juris dispositionem pugnat contra communem illam Regulam, *cap. Nec pro defectu, de elect.* quod tempus impedito non currat: ut bene advertunt Abbas, & Fagnanus *loc. cit.* Quod si vero non constat, Ecclesiam esse *patronatam*, potest pendente inter duos *patronos* lite, prout in Conclusione, Episcopus illico, non exspectato Juris termino conferre Beneficium. Abbas *in cit. cap. Si vero 12. b. t. n. 3.* Pirhing *eod. n. 112. arg. can. Volumus can. 16. quæst. 4.* 99

Resp. IV. Si uno existente in notoria possessione lis præcise sit super proprietate *Jurispatronatus*; simulque constet Ecclesiam esse *patronatam*, tunc illa præsentatio, quæ fit ab existente in possessione, valida erit; & non obstante lite institui deber, & firmiter manebit, præsentatus ab eo, etsi postea in judicio talis *patronatus* succumbat, textu claro *cap. Consultationibus 19. b. t.* & ibi Fagnanus, Abbas, Barbosa, atque Doctores fere omnes; dummodo talis possessor sit in bona fide. Ratio est; quia posse præsentare, est unus inter fructus *Jurispatronatus*, per dicta supra *num. 66.* fructus autem debentur bonæ fidei possessori, *cap. Gravis de restitut. spoliat. & l. Bonæ fidei, ff. De Acquirend. rerum dominio.* Attenditur autem ultimus status, seu actus, qui etiam unicus sufficit ad acquirendam quasi possessionem *Jurispatronatus*. Fagnanus *loc. cit. n. 16.* Garcias *par. 5. cap. 5. n. 142.* Pirhing *b. t. n. 88.* & constat ex dictis supra *n. 16.* Si vero esset in mala fide, invalida foret præsentatio, & etiam jam institutus removeri deberet, quamprimum de ea constiterit. Barbosa *in cit. c. Consultationibus 19. b. t. n. 8.* Abbas *nu. 4.* & Glossa *V. Possidebat*, Menochius *consil. 80. n. 116.* Pirhing *b. t. n. 84.* Ratio est; quia malæ fidei possessor fructus non facit suos, sed omnes etiam non extantes, seu consumptos debet restituere, *c. Gravis de restit. spoliat.* 100

Limitatur in casu, quo adhuc ante institutionem factam causa deciditur, vel liquido constat, possessorem carere proprietate *jurispatronatus*, tunc enim valebit & præferri debet præsentatio illius, qui proprietatem haber *jurispatronatus*, Abbas *in cit. c. 19. b. t. n. 9.* & ibi Barbosa *n. 3.* citans Rotam *dec. 167. n. 9. p. 2. divers.* Pirhing *n. 85* Ratio est, quia proprietas cognita absorbet causam possessionis, eique prævalet, *c. Cum dilectus de caus. poss. & propr.* 101

Cæterum non obstat Conclusioni Conc. Trid. *Sess. 25. de reform. c. 9.* ordinans, quod ad probandum *juspatronatus* necessario requiratur vel authenticum documentum, 102

eam, vel possessio immemorialis ex actibus multiplica- tis; quia Concilium ibi non loquitur de casu Conclusionis, in quo liquido constat, Ecclesiam esse *patronatam*, & so- lum, controvertitur inter *patronos* ad quem pertineat: sed de casu, in quo etiam dubium. & controversia est, an Ec- elesia a parte rei sit *patronata*, nec ne: tunc enim omni modo tueri intendit libertatem Ecclesiæ, contra quam non admittit probationem nisi ibidem præscriptam, ut bene observat Fagnanus *in cit. c. Consultationibus* 19. *h.t. n.* 16. & late tradit Garcias *de Benef. p.* 5. *c.* 5. *a n* 147.

103 Quæritur VII. Quid Juris si lis vel controversia non est inter ipsos *patronos*, sed inter *patronum* & Episcopum, vel Ecclesiam, hac contendente se liberam, vel inter *pa- tronum*, & Præsentatos, aut inter præsentatos ipsos? Resp. I. Si est controversia inter *patronum* & Episcopum, hoc pugnante pro Ecclesiæ libertate, non currit *patrono* tempus durante lite, adeoque si lis ante quatuor vel sex menses non finiatur, nequit Episcopus aliquem pro libitu instituere, sed debet interea ponere Ecclesiæ Oecono- mum, donec lis finiatur. Fagnanus *in c. Quoniam* 3. *h. t. n.* 18. & ibi Abbas *n* 7. ac Ostiensis *nu.* 7. Barb. *de offic. & potest. Episc. alleg* 72 *nu.* 141 *V. Quintus casus* citans Ro- tam *decis.* 41 *r. num* 3 *par.* 1. *divers.* & *in c. eam te* 22. *h. t.* Zerola, ac plures alii, *arg. c. cum vos de offic. Ordin.*

104 Limitat tamen Conclusionem merito Barbosa *in cit. c. Eam te h. t. n.* 6. in casu, quo constat, Ecclesiam non esse *patronatam*, vel si Episcopus est in quasi possessione; si enim litigantibus inter se *patronis*, præsentatio illius prævalet, qui est in possessione, multo magis deferen- dum erit Episcopo existenti in possessione eo, quod jus præsentandi *patronis* præcise ex gratia competat, *c.* 3. *h. t.* collatio vero Ordinariis de Jure communi, per vulgaria; Jus commune enim difficilius tollitur, quam gratia, aut privilegium, *l. ejus militis §. Militia ff. de Milit. Testam.*

105 Resp. II. Pariter non currit, tempus *patronis*, conse- quenter non potest Episcopus durante ultra quatuor, vel sex menses lite, conferre Beneficium, si lis est inter *pa- tronum* & præsentatum, vel inter ipsos præsentatos. Fa- gnanus *loc c n* 19 citans Rotam, Ioan. Andreas *in c. cum vos n.* 2. *de offic. Ordin* Abbas *in c. Quoniam h. t. n.* 7. Bar- bosa *de offic. & potest. Episc alleg* 72. *n.* 41. Castro Palao *p.* 2. *tr.* 13 *disp* 2. *punct* 2, *n* 7. cum communi Ratio est, quia *c. Quoniam* 3. *h. t.* & alia Jura collationem tempo- re litis Ordinario tribuentia, loquuntur tantum de ca- su, quo lis est inter ipsos *patronos*; ergo tanquam odiosa & exorbitantia non sunt extendenda ad casus similes, etsi foret paritas rationis. Per ea, quæ diximus *l.* 1. *Tit. de constit. num.* 421. *& seq.*

106 Quæritur VIII. Quid Juris & quis institui debeat aut possit, si plures ab unico Patrono præsententur? Nota, hanc quæstionem esse longe diversam a quæstione V. po- sita *n.* 91. Resp. I. Si duo, vel plures æque digni intra qua- drimestre a *patrono Laico* præsentantur; liberum est Epi- scopo, quem velit ex his instituere. Communis ac certa, ob claram juris dispositionem *c. cum autem* 24. *h. t.* & ibi: Doctores omnes, Textus ibidem sic sonat; *cum idoneum Episcopo præsentaverit, & postmodum alium æque idoneum in eadem ecclesia; quis alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum* Si vero a *patrono ecclesiastico* plu- res præsententur, ille institui debet, qui prius fuit præ- sentatus, *cit. c. cum autem h. t.* ibi: *Verum si Collegia, vel ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur*, & ibi Barbosa *n* 1. Ab- bas *n.* 1. Fagnanus *n.* 1. & alii communiter. Ratio est; quia cum *patronus* Ecclesiasticus non possit variare per dicta *n.* 57 hoc ipso sola prima præsentatio valebit.

107 Resp II. Si duo vel plures inæqualis dignitatis aut me- riti simul, aut successive ab unico *patrono Laico* præsen- tantur, tenetur Episcopus eligere digniorem. Fagnanus *in c. cum vos* 24. *h. t. n* 28. & ibi Abbas *n.* 5. Barb. *de Offic. & potest. Episc. alleg* 27. *n.* 200. Azorius *p.* 2. *l.* 6. *c.* 22. *q.* 14. Castro Palao *loc. cit. punct* 9. *n.* 3. & communis aliorum contra Jo: Andream, & Hostiensem *in cit. c. cum autem h. t.* Ratio desumitur ex textu *c. cum vos h. t.* ubi tunc præ- cise relinquitur libertas Episcopo, quando æque idonei præsentantur; ergo a sensu contrario, si non æque idonei sunt, debet justitiæ distributivæ conformiter digniorem eligere, *arg. c. Licet ergo caus.* 8. *q.* 2. præsertim cum *in cit. c. cum autem h. t.* electio relinquatur *judicio* Episcopi, nam verbum *judicium* sapit discretionem, & boni viri arbi- trium, ut bene ibidem notat Abbas *a c.* 2. *de Corpore vi- tiatis, & l. de Fideicommiss. §. quamquam ff. de leg.* 3. Quod si tamen omisso digniori, dignum instituit Episcopus, valebit, nec attenditur appellatio. Fagnanus *loc. cit. arg. c. constitutis de Appellat. & c. Pastoralis h. t.*

Cæterum, quis sit dignior, quamvis Judicio relinqua- tur Episcopi, tamen videre poteris *lib.* 1. *tit.* 6. *de elect. §.* 10. *n.* 235. & apud Barbosam *loc. cit n.* 202. 108

Quæritur IX. Quo tempore fieri debeat præsentatio? Res. De hoc jam constare ex dictis supra *a n.* 54. ubi vide. 109

§. V.

De aliis Juribus Patrono competentibus: ubi etiam de Oneribus: ac de causis, ob quas iterum amittitur, seu extingui- tur Juspatronatus.

S U M M A R I U M.

110 *Patrono competit honor & præcedentia in Ecclesia patronata.*
111 *Non tamen ante Dominum Territorialem.*
112 *Item ius alimentationis pro se, uxore, liberis, & familia. Et num.* 114.
Et quomodo? Ibid.
113 *Quæ inopia requiratur?*
114 *Victus, & alimentationis nomine quæ veniant?*
115 *Ecclesia non nisi de superfluis tenetur succurrere Pa- trono egenti.*
116 *Patronus egens habet actionem contra ecclesiam pro alimentis.*
117 *Habet etiam onus tuendi Ecclesiam, attendendo, ne bona ejus dilapidentur, aut contra finem fundatio- nis prima applicentur.*
118 *Quid agere possit, & debeat Patronus, si deprehen- dit errorem? Et num præced.*
119 *Debet etiam tanquam Advocatus Ecclesiam defendere.*
120 *Patronus non potest Ecclesiæ, vel Beneficiato pensionem aliquam vel onus imponere, aut aliquid ab eo exigere.*
121 *Nisi in fundatione tum consensu Episcopi moderate fuerit impositum.*
Donatio perfecta postea conditiones non recipit. Ib.
122 *Patronus non habet ullam jurisdictionem, potestatem aut dispositionem circa bona Ecclesiæ.*
123 *Ad quid valeat circa hoc consuetudo?*
124 *Patronus non potest instituere, aut amovere Bene- ficiatum.*
125 *Causæ, ob quas amittitur, & extinguitur Juspa- tronatus.*

UT constat ex versiculis supra *num.* 65. citatis plura competunt *patrono* jura, præsentandi nempe, jus honoris, & alimentationis; quorum primum ac præci- puum, quia jam examinavimus *§ præced.* de duobus re- liquis hic videbimus.

Quæritur I. In quo consistat, & quomodo competat Pa- trono *honor* indicatus in versiculis citatis per verba *Ho- nos, & Præsit*? Res. Eum consistere in præcedentia Pro- cessionis, quatenus ei in Litanis processionaliter cantari aut recitari solitis, & in aliis publicis Processionibus lo- cus dignior præ aliis Laicis debetur. Idem quod in Ec- clesia sua *patronata* debeat honorari in præcedentia ho- norabilioris sedis, & dignioris loci atque anterioritate in suscipienda pace, thurificatione, & aliis similibus casi- bus, *arg c. Piæ mentis* 26 *caus.* 16. *q.* 7. *& c. Nobis* 25. *h. t.* ibi: *Pro fundatione quoque Ecclesiæ, honor processionis ser- vatur*, & ibi Gloss. atque Fagnanus *n.* 17 Barbosa *n.* 6. item *l.* 3. *Jur. Ecclef. un. c.* 12. *nu.* 241. Abbas *in c. Nobis* 25. *h. t. n.* 5. ubi addit, præfatum honorem etiam id im- portare, quod *patrono* venienti ad Ecclesiam debeant obviam ire Clerici, eumque excipere, si est talis persona, cui ratione status id conveniat, ut si est Rex, Princeps &c. quod etiam observat Glossa magna *in c. un. h. t. in* 6. 110

Verum vi *honoris* præfati non competit *patrono* præce- dentia in Ecclesia, & alibi ante Dominum Territoria- lem loci, uti bene notat Fagnan. *l. c. n.* 21. *& seqq.* Pirhing. *h. t.* 111

h. t. n. 36. & alii. Ratio est; quia, cum talis Dominus in cæteros jurisdictionem contentiosam habeat, utique præ eis, præsertim sibi subditis, ubique etiam in Ecclesia magis honorari debet, Abbas *Consil.* 21. *n.* 1. *lib.* 1. Fagnanus *loc. cit.* Nec obstat textus *c. Nobis h. t.* præcedentiam universaliter ac indistincte tribuens *patrono*. Reip. enim, cum intelligendum esse, ut non sequatur absurdum, ne videlicet major ei exhibeatur honor, quam illius Domino, habenti in eum jurisdictionem. Sicut a pari, licet Rector Ecclesiæ indistincte dicatur habere præcedentiam in Ecclesia sua, tamen non præcedit Episcopum illuc venientem, *c. Solitæ* 6. *de major. & obedient.*

112 Quæritur II. In quo consistat, & quomodo competat *patrono* jus alimentationis indicatum in versiculis per verba *alatur egenus*? Resp. Id consistere in hoc, ut *si ad inopiam vergat* (Patronus) *ab ecclesia illi modeste succurratur, sicut in sacris est canonibus institutum*, sunt verba *cit. c. Nobis* 25. *h. t.* sacri autem Canones, ad quos se refert *cit. c. Nobis* 25. *h. t.* sunt *c. Contra* 29. *caus.* 16. *q.* 7. ibi; *Si Fundatores ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint, ab iisdem ecclesiis temporalis vitæ suffragia percipiant, & can. Quicunque* 3. *ead. caus. & q.* ibi: *Quicunque Fidelium devotione propria de facultatibus suis aliquid ecclesiæ contulerit* (eo modo, quo acquiritur Juspatronatus Gl. *ib. V. Aliquid*) *si forte ipsi aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant.* Ratio est æquitas, qua ad remunerandum quivis obligatus est iis a quibus beneficia accepit, *a l. si non forte* 26. *ff. de Cond. ind.*

113 Ex præfatis textibus inferunt Barb. *l.* 3. *Jur. eccles. un. c.* 12. *n.* 216. *& in c. nobis* 25 *h. t. n.* 7. Lambertin. *de Jurepatronat. l.* 3. *q.* 3. *a.* 3. *n.* 6. & alii, non esse necesse quod *patronus* in summa egestate sit (quidquid contradicat Glossa *in can. quicunque* 30. *caus.* 16. *qu.* 7. *V. Ad inopiam*) sed sufficere, quod jam jam ad paupertatem ita deveniat, ut juxta qualitatem status, & personæ suæ, ex bonis propriis, vel aliunde, ex officio v. g. opere licito, & honesto, quod attenta qualitate suæ personæ posset exercere, sustentari amplius non possit. Ratio est; tum quia *ad inopiam vergere cit. c. Nobis h. t.* ipsum importare videtur, *arg. c.* 1. *de statu regul. in* 6. & *l. si quis* 5. § *Sed si filius ff. de Agnoscen. & alen. liber.* Tum quia idipsum expresse insinuatur *cit. c. Contra* 29. *caus.* 16. *q.* 7. ubi non requiritur ut quis patiatur summam inopiam, sed *quod ad inopiam vergere cœperit*, nota *vergere cœperit*.

114 In quo itaque casu tenetur Ecclesia *patrono* honestam sustentationem juxta conditionem status, non tantum pro sola persona *patroni*, sed etiam pro uxore, liberis, & familia præbere. Barbosa *loc. cit.* Surdus *de Alimentis tit.* 4. *q.* 28. *n.* 18. & *Tit.* 7. *q.* 32. *a.* 30. *ar. can. Quicunque* 30. *cau.* 16. *q.* 7. ibi: *& filii eorum.* Et quidem integram, id est, cibum, potum, lectum, vestitum, & omnia quæ ad honestam sustentationem requiruntur. Barb. *loc. cit.* Surdus *de Alimentis Tit.* 4. *q.* 23. *a num.* 12. *arg. cit. c. Nobis h. t.* ibi: *Ab ecclesia illi succurratur & can. Contra caus.* 16. *q.* 7. ibi: *Vitæ suffragia percipiant.* Inter hæc enim, & nomine alimentorum ac victus non tantum cibus, & potus, sed & vestis, habitatio, & alia numerantur, *arg. l. Legatis ff. de Alimentis & cibar. & l. Verbo victus* 43. *ff. de V. S.* ibi: *Verbo victus continentur, quæ esui, potuique, cultuique corporis, quæque ad vivendum homini necessaria sunt. Vestem quoque victus habere vicem, Labeo ait.* Porro necessaria vitæ dicto modo præberi ab Ecclesia *patrono* debent in domo ipsius propria, & non in ipsa Ecclesia. Barb. *lib.* 3. *jur. Eccles. un. c.* 12. *n.* 116. Surdus *loc. cit. q.* 14. *n.* 21.

115 Notandum tamen cum Abbate *in c. Nobis* 25. *h. t. in* 6. & ibi Butr. *n.* 12. Barbosa *loc. cit. n.* 217. Surd. *de Alimentis tit.* 7. *q.* 32. *a princip.* Pirhing. *h. t. n.* 37. & aliis, præfatam obligationem honeste ac modeste sustentandi *patronum* ad inopiam vergentem Ecclesiæ non nisi de bonis superfluis incumbere, sive si quæ ultra ea habet, quæ ad fabricam, ac similia necessario requiruntur. Ratio est quia propriæ necessitati & cultui Divino ante omnia providere debet Ecclesia, *a. c. fin. caus.* 27. *q.* 2. *§. ult. ad finem, & c. quicunque caus.* 26. *q.* 7. & ibi Glossa *vers. ad inopiam* in simili enim casu & non aliter etiam libertus ex gratitudine obligatus tenetur alere Patronum, *c. l. si quis §. Aliment. aff. de Agn. scen. & alend. lib.*

116 Nec dicas, per hoc non gaudere speciali privilegio & jure *patronum*, cum ecclesia de superfluis cuivis pauperi teneatur subvenire, *a. c. Quoniam* 68. *caus.* 16. *q.* 1. Resp. enim cum Abbate, *patronum* nihilominus habere privilegium, & jus speciale in hoc consistens, quod Ecclesia Patrono melius, & abundantius, simulque præ reliquis pauperibus teneatur subvenire. Item, quod pauperes non habeant actionem contra Ecclesiam denegantem, *can. si bi dist.* 47. *& can. exigunt. caus.* 1. *q.* 7. Econtra *patrono* competit actio per Jura *n.* 112. citata. Præter jura, & privilegia, quæ *patronus* juxta hactenus dicta, habet, etiam onera aliena significata in allegatis versiculis per verbum *Onus*, sentire debet, & merito; quia *qui sentit commodum & onus sentire debet*, *c.* 55 *de R. J. in* 6.

Quæritur II. Quæ sint onera, & munera *patroni*? Resp. *patronus* duo præcipue onera, seu munera, & obligationes habet, tuendi nempe, & defendendi Ecclesiam. Et quidem *primo* debet tueri Ecclesiam vigilando & debitam curam, ac sollicitudinem habendo pro bonis ejus, ne videlicet a Rectore, vel Ministris aut etiam ab aliis dilapidentur, male, aut contra finem a Fundatore intentum applicentur, *can. Filius* 31. *caus.* 16. *q.* 7. ubi etiam statuitur, ut si quis, in his corrigendum invenerit, Rectorem vel Ministrum Ecclesiæ honeste monere, aut Episcopo denuntiare debeat; non item quod Sacerdotem objurgare, corrigere, aut punire valeat; ibi: *Si Sacerdotem, aut Ministrum eis collatis rebus præviderint defraudare, aut commonitionis honestæ conventione compenscant, aut episcopo, vel Judici corrigenda denuntient; quod si talia episcopus agere detrectet Metropolitano ejus hæc insinuare procurent.* 117

Unde vi *patronatus* penitus nullam jurisdictionem in Beneficiatum usurpare debent *patroni*; neque in iis *quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere; neque visitationem ornamentorum ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus se immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione, ac fundatione competant; sed episcopi ipsi id faciant &c.* prout expresse statuitur a Concilio Trid. *Sess.* 24. *de refor. c.* 3. & docet Engel *h. t. nu.* 5. Layman *l.* 4. *tr.* 2. *cap.* 13 *nu.* 9. *& seq.* & alii. Notat tamen Honorius *h. t. nu.* 28. posse *patronum* extrajudicialiter inquirere super statu Ecclesiæ ut sic majori informatione habita, debita honestate monere Beneficiatum, aut Ministros, vel Episcopo cum majori fundamento denuntiare valeat, juxta *can. Filius caus.* 16. *qu.* 7. *& can. seq. ead. caus. & q.* 118

Secundum onus, munus, & obligatio *Patroni* est, ut Ecclesiam tanquam Advocatus ipsius in, & extra judicium pro possibili defendat. Fagnanus *in c. Cum autem h. t. nu.* 5. & ibi Hostiensis, ac Innocentius, Engel. *h. t. n.* 5. & alii, *arg. c. Præterea* 23. *& c. Cum autem* 24. *h. t.* ubi propterea *patroni* vocantur *Advocati*. Non tenentur tamen id propriis expensis facere, sed satisfaciunt, si expensis Ecclesiæ faciunt. 119

Quæritur III. An Patroni præter præfata a *n.* 110. duo jura habeant etiam jus aliquod, vel potestatem in Ecclesiam, vel bona ipsius, vel Rectorem ejusdem; ita ut possint Ecclesiis & Beneficiis onus aliquod, aut pensionem imponere; aut a Beneficiato exigere, aut de bonis illius disponere, aut Beneficiatum amovere? &c. Resp. I. *Patroni* sive Laici, sive *ecclesiastici* sint, præter privilegium præcedentiæ, & alimentationis in statu inopiæ penitus nullam habent potestatem, aut jurisdictionem in Ecclesiam, adeoque Eidem, vel Rectori ejus nec minimam quidem pensionem, vel onus imponere, vel ab eis exigere possunt, nisi pensio vel onus hujusmodi in prima fundatione cum consensu Episcopi fuerit constitutum. Abbas *in c. Præterea* 23. *h. t. n.* 3. & ibi Barbosa, Anchoranus. Jo. Andreas, Hostiensis, Butr. & DD. communiter. Textus apertus habet *cit. c. Præterea* 23 *h. t.* ubi postquam conquestus est Lucius Papa, quod *Advocati ecclesiarum* (id est Patroni, Glossa *ib. vers. Advocatus*) *præsumant Fodrum* (id est collectas, quas Patroni imponebant Ecclesiis. Gloss. *ib. eod. vers. Albergarias*) cogendo videlicet Ecclesias, ut unum, vel plures milites habeant, & nutriant, vel pretium vigilarum solvant. Hostiensis *ib.*) *Regnum* (hoc est Tributum, a Regibus imponi solitum, Glossa *ib.*) *& similia tanquam a propriis Rusticis ab ecclesiis extorquere*: subjungit, *præsenti Decreto statuimus, eos sive Advocati, sive Patroni &c. seu quocunque alio nomine censeantur, a gravaminibus ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos, & moderatos redditus, a* 120

Lat.

Laicorum Episcopis institutos exigere; aut si aliud exegerint, Excommunicationi subdantur. Contractus quoque hujusmodi quos fecerunt, vel facient in futurum vim aliquam decernimus non habere. Concordat *cap.* 1. *& c. Gravis* 15. *de Censibus.* Ratio est; quia similia onera non nisi subditis imponi, & ab eis exigi possunt, ut notatur *cit. cap. præterea* 23. *h. t.* ibi *Tanquam a propriis Rusticis*, Ecclesiæ autem; & Rectores earum non sunt subditi respectu *patroni* qua talis; ergo.

121 Dicitur autem notanter; *Nisi pensio, vel onus hujusmodi in prima fundatione cum consensu Episcopi fuerit constitutum:* potest enim *Patronus* cum consensu Episcopi in prima fundatione aliquam pensionem, vel servitium sibi præstandum, Ecclesiæ, aut Beneficiato imponere, hoc ipso, quod quivis rei suæ moderator, & arbiter sit, possitque non aliter, quam cum certa conditione donare, *l. In re C. Mandati:* unde taliter impositum, postea licite exigere valet, uti liquet ex textu *cit. c. præterea* 23. *h. c.* ibi: *præter antiquos moderatos ab Episcopis institutos redditus*; dummodo cum consensu Episcopi imponantur, ibi: *Ab Episcopis*, & moderati sint, si enim immoderatæ etiam cum consensu episcopi fuerint impositæ pensiones vel onera, debet ea postea Episcopus, vel Successor ejus moderari. Abbas *idem c. Præterea* 23. *h. t. num.* 7. & ibi Doctores, quos sequitur Pithing *h. t. nu.* 42. *arg. c. Præterea* ibi: *Moderatos, &c.* 1. *de Consuetud.* dummodo sint tempore fundationis, quia post illam nec cum consensu Episcopi imponi possunt. Glossa *in canon.* 2, *caus.* 10. *q.* 1. *vers. Non pertinere, arg. c* 1. *& c.* 15. *de Censib.* Ratio est; tum quia post factam donationem conditio aliqua apponi non amplius potest; nam perfecta donatio conditiones postea non recipit, ut dicitur *L.* 4. *C. de Don. quæ sub modo.* Porro onus vel pensio in prima fundatione legitime imposita, postea non amplius augeri potest, DD. communiter in *c. Grave* 15. *de Censib.* ubi Summarium sic habet ; *Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere.*

122 Resp. II. Rursus penitus nullam juridictionem, aut potestatem in bona Ecclesiarum *patronatarum* habent *Patroni*, sive *Laici*, sive *Ecclesiastici*; adeoque nec eis se ingerere, nec de eis disponere, nec visitationi eorum se immiscere; multo minus aliquid de eis sibi appropriare, aut in sui utilitatem convertere possunt, nisi quatenus quid eis ex institutione, ac fundatione competat. Communis ac certa, ob clara Jura *c.* 4. *h. t.* ibi: Si quem
„ Clericorum, aut Laicorum, quacumque in Dignitate
„ etiam Imperiali, aut Regali refulgeat, in tantum ma-
„ lorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicu-
„ jus ecclesiæ, seu cujusvis sæcularis, aut Regularis
„ Benefici, Montium Pietatis, aliorumve piorum lo-
„ corum, jurisdictiones, bona, census, ac jura etiam
„ Feudalia, & Emphyteutica, fructus, & emolumen-
„ ta, seu quascunque obventiones, quæ in Ministro-
„ rum, & pauperum necessitates converti debent, per
„ se, vel alios, vi, & timore incusso, seu etiam per sup-
„ positas personas Clericorum, aut Laicorum, aut qua-
„ cunque arte, aut quocunque quæsito colore in proprios
„ usus convertere, illosque usurpare præsumpserit, seu
„ impedire, ne ab aliis, ad quos jure pertinet, percipian-
„ tur, is Anathemati tamdiu subjaceat, quamdiu jurisdi-
„ ctiones, bona, res, jura, fructus, & redditus, quos
„ occupaverit, vel qui ad eum quomodocunque, etiam
„ ex donatione suppositæ personæ pervenerint, Eccle-
„ siæ, ejusque Administratori, sive Beneficiato integre
„ restituerit, ac deinde a Romano Pontifice absolutio-
„ nem obtinuerit. Quod si Ecclesiæ ejusdem patronus
„ fuerit, etiam Jurepatronatus ultra prædictas pœnas
„ ipso facto privatus existat. Simile quid statuitur *Sess.* 24. *de ref. c.* 3. *ubi præcipitur, ut Patroni visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus se non immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione, ac fundatione competit: sed Episcopi ipsi hæc faciant.* Huc etiam vel maxime facit Dispositio ejusdem Concilii *Sess.* 25. *de reform. c.* 9. ubi circa medium sic statuit: „ Patroni autem Beneficiorum cujuscunque Ordi-
„ nis, Dignitatis, etiamsi Communitates, Collegia quæ-
„ cunque Clericorum; vel Laicorum existant, in perce-
„ ptione fructuum, proventuum, obventionum quorum-
„ cunque Beneficiorum, etiamsi vere de Jurepatro-
„ natus ipsorum ex fundatione, & donatione essent, nulla-
„ tenus nullave causa, vel occasione se ingerant, sed illos
„ liberos Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam
„ quacunque consuetudine distribuendos dimittant,

Ubi tamen notandum circa ultima verba, *non obstante quacumque consuetudine*, quod licet nullus *patronus* vi consuetudinis ante Concil. Trid. introductæ, possit se ingerere bonis, & redditibus Ecclesiæ, nihilque de iis disponere, possit tamen idipsum vi consuetudinis post Concilium legitime introductæ, quia juxta dicta *Lib* 1. *tit.* 4. *Consuet. a n.* 185. dicta clausula non derogat consuetudini futuræ. Hinc licet de jure administratio Gazophylacii, & aliorum Ecclesiæ bonorum nullatenus ad Patronum spectet, ut bene cum aliis notat Layman *lib.* 4. *tr.* 3. *c.* 13. *n.* 11. tamen eadem administratio præsertim cumulativa cum Rectore ad *patronum* pertinere valet vi consuetudinis post Concilium introductæ, per jura allegata *in cit. tit. de Consuet.* Porro limitanda est Conclusio in iis, qui non tantum nudi *patroni* sunt, sed etiam Ecclesiam, aut Beneficium sibi incorporatum habent, hi enim de bonis Beneficii utpote ad se plene pertinentibus (excepta congrua) utique disponere poterunt, per dicta supra *T.* 37. *de Capell. Monach. n.* 17. 123

Resp. III. Denique *Patroni* sive *Ecclesiastici*, sive *Laici* penitus nullam jurisdictionem aut potestatem, excepto jure præsentandi, & jure tuendi ac defendendi, circa Beneficium, aut Beneficiatum habent; adeoque authoritate sua nullum in Beneficio instituere, aut institutum amovere possunt. Caret controversia, textu claro *c. Præterea* 4. *h. t.* ibi: *Præterea, quia in tantum quorundam Laicorum* (Patronorum) *processit audacia, ut Clericos instituant, & removeant, cum voluerint, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine propria Episcopi authoritate receperit, communione privetur, & si persisterit a Ministerio Ecclesiastico, & Ordine deponatur:* ac ibi DD. omnes. 124

Quæritur IV. Quibus de causis, & quibus modis *Juspatronatus* amittatur, & penitus extinguatur? Dicitur notanter *penitus extinguatur*; quia quibus modis ab uno in alium transferatur, plene dictum est supra §. 2. Resp. ergo, *Juspatronatus* variis ex causis, variisque modis extingui. Patet inductione, Nam I. extinguitur per liberam remissionem *patroni*. Zoesius *h. t. n.* 68. & alii, *c.* 1. *h. t. n.* 1. *in* 6. Ratio est; quia potest quivis renuntiare juri suo, *c. Si diligenti, de Foro compet.* 125

II. Si Ecclesia sine spe reædificationis totaliter destruitur, aut alia ratione dos, & redditus ipsius pereat. Barbosa *l.* 3. *Jur. Eccles. un. cap.* 12. *n.* 254. Zoesius *h. t. n.* 68. Engel *h. t. n.* 26. cum communi. Ratio est, quia *non entis* non sunt qualitates.

III. Si *Patronus* patiatur Ecclesiam *patronatam* fieri Collegiatam, aut Monasterium. DD. citati, Pirh. *h. t. n.* 138. Butr. *in c. Nobis h. t. n.* 26. & alii. Ratio est quia in his præsentatio aliqua locum non habet, sed electio, *c. nobis* 25. *h. t.* & dictum est supra.

IV. Deficit, deficiente familia, si *Juspatronatus* pro solis ex familia ab initio institutum est, Engel. *l. c.* Pirhing *l. c.* Barbosa *l. c.* Nec indiget probatione.

V. Si Ecclesia *patronata* cum consensu *patroni* alteri Ecclesiæ, vel Monasterio sine reservatione *Jurispatronatus* unitur, seu incorporatur. Zoesius *l. c.* Jo: Andreas *in c.* 2. *de religios. Domib.* Pirhing *h. t. n.* 138. Ratio est; quia per unionem hujusmodi censetur Ecclesia extincta, consequenter & *Juspatronatus* in illa competens.

VI. Per non usum longissimi, vel longi temporis ad præscriptionem requisiti; si interea bis saltem Rector Ecclesiæ sine presentatione est institutus: tunc enim Ecclesia redit ad suam libertatem, dummodo *patronus* legitime non fuerit impeditus. Barbosa *l. c.* Abb. *consil.* 106. *vol.* 2. Engel *h. t. n.* 26. Pirhing *eod. l. c.* Ratio est, quia sicut alii, ita & ipsa Ecclesia contra *patronum*, & jus ejus præscribere potest, per ea quæ supra de *præscriptione* sunt dicta.

VII. *Si patroni Ecclesiæ Rectorem, vel alium Clericum ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occidere vel mutilare nefando ausu præsumpserint, patroni Juspatronatus, prorsus amittant,* sunt verba, *c. In quibusdam* 12. §. *Sacris de pœnis*, & ibi DD. communiter, atque Barbosa *loc. cit.* Zoesius *loc. cit.* Pirh. *l. c.* Engel *h. t. loc. cit.* qui tamen id li-

mi-

mittunt, si *Patronus* id facit pro sui defensione cum moderamine inculpatæ tutelæ; *quia vim vi repellere omnia Jura permittunt*. Cæterum *Juspatronatus* ob hanc delicti causam extinctum, non transit ad hæredes, sed Ecclesia evadit liberæ collationis, Barbosa *loc. c. arg. c. c. in quibusdam, de pœnis*, & ibi Gloss *vers. prorsus amittant*.

VIII. Si *Patronus* sit Hæreticus, Schismaticus, aut Apostata Barb. *l. c.* Engel *b. t. n. 26.* Zoesius *eod.* Monet. *de comment. ult. volunt. c. 11. n. 158.* & alii. Ratio est; quia horum bona omnia confiscantur, consequenter & *Juspatronatus* eis annexum *arg. c. fin. de Hæret.* Ex hac ratione etiam ob alia crimina v. gr. læsæ Majestatis, ob quæ confiscantur bona, amittitur, prout supra diximus.

IX. Si *patronus* ingerat se quoad dispositionem, aut perceptionem fructuum modo aliquo per Concil. Trid. *Sess. 22. de refor. cap. 11*, prohibito, textum vide sup. *n. 122.*

X. Si patronus modo a SS. Canonibus prohibito, vendit, aut alio modo in alium transfert *Juspatronatus*, uti expresse statuitur in Conc. Trident. *Sess. 25. de refor. c. 9.* & docet ibi Barbosa, Engel *h. t. l. c.*

XI. Et ultimo privandi sunt *Jurepatronatus* patroni, qui illud simoniace acquirunt, Zoesius *h. t. loc. cit. arg. c. Quia Clerici 6. h. t.*

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

1 *Ratio Continuationis.*

1 ORdine non incongruo præcedentem præferens sequitur Titulus; quia sicut *Juspatronatus* est onus aliquod Ecclesiæ, utpote quæ alias esset liberæ collationis, ita *Census*, *Exactiones*, & *Procurationes* sunt onera Ecclesiarum, & Beneficiorum, uti statim videbimus. De qua materia etiam extant canones *caus. 10. q. 2. & 3. per Totum.*

§. I.

De Censibus: ubi in specie de Cathedratico.

SUMMARIUM.

2 *Census varia acceptio.*
3 *Definitur ad propositum.*
4 *Et varie dividitur.*
5 *Censum pro libitu imponere potest Papa.*
6 *Episcopus vero non nisi Censum antiquum.*
7 *Quem semel impositum augere nequit.*
8 *Nec regulariter Censum novum perpetuum imponere.*
9 *Bene tamen Censum temporalem.*
10 *Cathedraticum quid? & unde?*
11 *Ad illud tenentur omnes Ecclesiæ sæculares.*
12 *Non item Regulares.*
Legi Diœcesanæ Regulares non sunt subjecti. Ib.
13 *Ecclesiæ sæculares Regularibus incorporatæ, seu Capellæ eorum tenentur ad Cathedraticum.*
14 *Quantitas Cathedratici desumitur e consuetudine loci; Solidus quid? ibid.*
15 *In qua moneta, & quo tempore solvendum Cathedraticum?*
16 *Cathedraticum præscriptione penitus tolli non potest, & n. seq.*
Acephalus nemo debet esse ibid.

2 NOtandum prius, *Censum* diversimode accipi, & ejus nomine varia venire, ut videre est apud Calvinum *vers. census*, & Molinam *disp. 381.* potissime vero & generaliter accipi solet pro omni eo, quod annuatim alteri solvitur. Quo sensu *Census* dicitur etiam *Canon annuus*, quem Emphyteuta singulis annis dat Domino in recognitionem dominii directi, juxta dicta *Tit. XVIII. §. de emphyt.* Item *Tributum l. Ætatem ff. de Censibus.* Principaliter etiam sumi solet pro illa pensione annua, quæ solvitur ex contractu, per quem traditur res aliqua tam quoad dominium directum, quam indirectum, reservata pensione annua. De quo *Censu* etiam diximus in Theologia nostra Morali *tr. 8. disp. 4. q. 6.* & extat celebris Bulla Pii V. *Cum omnes*, quæ est ordine 79. apud Cherub. Verum de *Censibus* in hoc sensu Titulus præsens non agit, sed solum de illo *Censu*, quem solvit Ecclesia, aut Beneficiatus Episcopo, vel ejusdem authoritate aliis. Hinc.

Quæritur I. Quid ad præsens, & quotuplex sit *Census*? 3
Resp. I. *Census* est annua pensio, quæ ex redditibus, seu proventibus Ecclesiæ, seu Beneficii in signum subjectionis annuatim solvitur Episcopo, vel ejusdem authoritate, & justa de causa, aliis. Est in re communis. Ex qua definitione liquet, quod licet illa pensio, quæ in signum subjectionis (non dominii) solvitur Episcopo, ad præsens principaliter, ac potissime sit, & dicatur *Census*, *arg. c. 2. h. t.* & *c. Constituius 6. de religios. Domib.* Tamen nomine *Census* hic veniunt etiam illæ pensiones, quæ ejusdem Episcopi authoritate, justa de causa aliis quoque solvuntur, uti aperte colligitur ex *c. penult. h. t.* ubi *Census*, seu pensio annua de bonis Ecclesiæ solvitur Canonicis, & *c. Præterea de Jurepatrona.* ubi Patronis de bonis Ecclesiæ annua moderata pensio authoritate Episcopi constituta solvitur.

Resp. II. *Census* ad propositum dividitur in *Novum*, & *Antiquum*. *Novus* est, qui ab initio non impositus, nec ab aliis Ecclesiæ regulariter solvi solitus, primum post Fundationem, aut Consecrationem imponitur Ecclesiis, Hostiens. *h. t. n. 4* Honor. *eod. n. 6.* Engel *h. t. n. 6.* Et de hoc extat prohibitio, *c. Prohibemus 7. h. t.* *Antiquus* est, qui statim ab initio, tempore Fundationis nempe, aut Consecrationis, vel imponitur, vel ipso jure debetur; cujus principalis species est *Cathedraticum* juxta dicenda infra *n. 10.* Deinde subdividitur in *Censum temporalem*, & *perpetuum*. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. allegat. 85. n. 1. & seqq.* *Perpetuus* est, quo Ecclesia in perpetuum gravata & obligata manet. *Temporalis* vero est, qui solum ad certum tempus singulis annis ab Ecclesia, vel Beneficio præstari debet. Patet ex terminis. 4

Quæritur II. Quinam, & qua de causa *Censum* imponere possint Ecclesiis, aut Beneficiis? Resp. I. Certum est, quod Papa *novum & antiquum*, *temporalem & perpetuum Censum* imponere possit cuivis Ecclesiæ, aut Beneficio. Omnes. Ratio est; quia Papa ex plenitudine potestatis potest de quovis Beneficio libere disponere; prout sibi bene visum fuerit, *c. 2. de Præb. in 6.* 5

Resp. II. *Censum* antiquum (videlicet tempore Fundationis, aut Consecrationis Ecclesiæ) non tantum temporalem, sed & perpetuum solvendum pro se, vel pro aliis, etiam Episcopus imponere potest. Ita clare patet ex *can. Eleutherius 30. caus. 18. q. 2.* ubi *Census* ab initio per Episcopum impositus, eidem solvi jubetur & ex *c. Prohibemus 7. h. t.* atque docet ibidem Glossa *vers. Census*, & insuper probatur ex *c. Præterea 23. de Jurepatron.* ubi Episcopum moderatum antiquum *Censum* pro Patrono imponere posse supponitur. 6

Resp. III. *Censum antiquum* semel impositum augere postea non amplius potest Episcopus, vel alius Papa inferior, textu claro *c. 7. h. t.* ibi; *Prohibemus ne ab Episcopis, Abbatibus, vel aliis Prælatis &c. Census veteres augeantur*, & Doctores communiter; addentes cum Glossa *ibid.* & Abbate *n. 3.* *antiquum Censum* augeri non posse, etiamsi augeantur facultates, & redditus Ecclesiæ. Ratio est; quia *Census* vel datur in signum subjectionis, & tunc necesse non est, ut augeatur; cum etiam in minimo subjectio denotari queat, ut bene advertit Abb. *arg. c. 2. h. t.* 7

vel

vel datur & constituitur pro privato v. g. Patrono etiam tunc augeri propter augmentum facultatum non potest. Ratio est; quia in contractu *Censuali* dominium ex toto transit in recipientem, Ecclesiam v. g. per dicta *n. 2.* consequenter huic, & non alii augentur facultates.

8 Resp. IV. Regulariter loquendo, nullus præter Summum Pontificem Ecclesiis, ac Beneficiis, sive Regularibus, sive sæcularibus imponere potest *novum Censum perpetuum*. Barbosa *in c. Prohibemus 7. h. t. n. 2.* & ibi Doctores communiter, atque Pirhing *h. t. n. 8.* Engel *h. t. n. 2.* & alii, textu claro *cit. c. Prohibemus 7. h. t.* ibi: *Prohibemus, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis novi Census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur &c. si quis vero aliter fecerit, irritum, quod egerit habeatur.* Concordat *c. Sciences 3. eod. & Clem. 1. §. Eadem quoque de Supplend. neglig. Prælat.* Dicitur autem *Regulariter*, quia limitatur Conclusio, I. In casu, quo Episcopus cum consensu Capituli alicui Ecclesiæ exemptionis gratiam tribuit, idest, a jurisdictione Episcopali, oneribus, & juribus Episcopalibus liberat; tunc enim jura remittendo Episcopalia potest sibi Censum retinere, ut habet Summarium, & textus clarus, *c. Constitutus 6. de relig. domib.* & ibi Doctores communiter. Prout etiam summus Pontifex, cum a jurisdictione Episcopali Ecclesiam aliquam eximit, *Censum* imponere, & accipere solet, *ad perceptæ libertatis indicium, c. Si Papa & c. Recepimus de Privil.* juncto *cit. c. de religios. domib.*

9 Resp. V. Potest Episcopus ex justa causa *Censum* non perpetuum, seu temporalem personalem novum ad aliquos annos v. g. vel vitam Beneficiati imponere Ecclesiis, aut Beneficiis. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. allegat. 85. n. 3.* & *in c. Prohibemus 7. h. t. n. 5.* atque ibi Jo. Andreas *n. 1.* Abbas *in c. cum venissent 9. de restit. spoliat. n. 9.* Engel *h. t. n. 3.* Probatur Conclusio ex iis, quæ fusius de Pensionibus imponendis Beneficiato diximus *Tit. 12. Ut Beneficia Ecclesiastica sine diminut. confer. §. 4. num. 87.* Viso de *Censibus* ut sic, de Cathedratico nunc videndum; utpote propriissima ac principalissima *Census* specie, ab ipso Jure Ecclesiæ, ut annuatim Episcopo solvatur, imposita, prout statim videbimus.

10 Quæritur III. Quid sit *Cathedraticum?* & a quo, præsertim an etiam a Monasteriis, & Ecclesiis Regularium solvi debeat? Resp. I. *Cathedraticum* de jure esse *duos solidos* singulis annis solvendos Episcopo de redditibus Ecclesiæ in signum subjectionis, nec non in recognitionem & honorem Ecclesiæ Cathedralis. Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 86. a n. 40.* Fagnanus *in c. Conquerente 16. de offic. Ordin. n. 43.* atque in re Communis ac certa aliorum, *arg. c. Conquerente 16. de offic Ordin.* ubi dicitur: *Cathedratici nomine duos solidos venire*, & *can. Placuit 11. caus. 10. q. 3.* ibi: *Placuit, ut nullus Episcoporum præter honorem Cathedræ suæ, id est, duos solidos aliud aliquid per Ecclesias tollat*, & ibi Glossa *V. Solidos*, per quos duos aureos intelligi docet, *arg. l. 2. C. de Sport.* Hoc *Cathedraticum* ab *honore Cathedræ* sic dictum, ut cum aliis observat Barbosa *loc. cit.* Fagnanus *loc. cit. n. 44.* & alii, *arg. cit. c. 1. caus. 10. q. 3.* etiam *Synodaticum* vocatur, *c. Conquerente 16. de offic. Ordin.* ibi: *Synodatici, seu cathedratici nomine duos solidos*; quia olim in Synodo solvi consueverat, ut bene advertit Barbosa *loc. cit.* Engel *h. t. n. 5.* & alii, atque innuit textus *c. fin. de caus. possess. & propriet.*

11 Resp. II. *Cathedraticum* singulis annis solvere de Jure tenentur omnes Ecclesiæ sæculares. Barbosa *loc. cit.* Valensis *h. t. n. 2.* Engel *eod. n. 6.* Pirhing *h. t. n. 40.* cum communi, ac certa aliorum, *arg. c. Conquerente 16. h. t.* & ibi Glossa *V. Duos solidos c. pastoralis 7. de Donat. can. 1. & can. Inter cætera 8. caus. 10. q. 3.* Ratio est, quia ut dictum, *Cathedraticum* datur in signum subjectionis, a qua nulla Ecclesia immunis esse debet, ne *Acephala* sit, *can. Nulla ratione 7. dist. 93.* Quapropter, etsi aliqua Ecclesia plena libertate gaudeat, tamen ad *Cathedraticum* obligatur, ut notat Glossa *in c. Pastoralis h. t.* & ibi Innocentius, & Abbas, qui etiam docent, nec posse Episcopum aliquam Ecclesiam liberare a *Cathedratico*. Neque est circa Ecclesias sæculares aliqua controversia inter Doctores: bene tamen circa Regulares: de quibus sequentes Conclusiones.

12 Resp. III. Regulares non tenentur solvere *Cathedraticum* de Monasteriis, & eorum Basilicis, seu Ecclesiis Regularibus, ubi ipsi Divina peragunt, & quæ Monasteriis ipsorum contiguæ, seu immediate penes ipsa existunt. Barbosa *lib. 3. jur. Eccles. un. cap. 20. a. 2. n. 11.* Engel *h. t. n. 6.* cum communi aliorum, textu claro, *can. Inter cætera 8. caus. 10. q. 3.* ibi: *Monasteriorum tamen Basilicis ab hac solutionis pensione exemptis.* Ratio est; quia a lege Diœcesana (vi cujus competit Episcopo potestas exigendi jura Episcopalia juxta dicenda infra) sunt exempta. Barbosa *loc. cit.* Fagnanus *loc. cit.* & communis aliorum, *arg. can. cum pro utilitate 34. caus. 16. q. 1. & can. Quam sit 5. caus. 18. q. 2. & c. 1. de Statu Monach.*

Resp. IV. Ecclesiæ, Beneficia, Capellæ, & Parochiæ sæculares, quibus Regulares præsunt, *Cathedraticum* solvere Episcopo tenentur; etiamsi Monasteriis, aut Basilicis eorum pleno jure sint incorporatæ. Fagnanus *in cit. c. Conquerente 16. h. t. n. 10. & n. 43.* eoque teste hic omnes. Anchoranus *ibid. n. 5.* Abbas *n. 1.* ubi expresse fatetur, quod licet Monasteria non teneantur ad ea, quæ sunt de lege Diœcesana, ut Synodaticum, Capellæ tamen subjectæ Monasterio tenentur ad onera, ad quæ tenentur Ecclesiæ sæculares &c. Glossa communiter recepta *in c. Inter cætera 8. caus. 10. q. 3. V. Solutionis* ubi pariter docet, quod quamvis a *Cathedratico* exempta sint Monasteria, & Basilicæ Regularium non tamen eorundem Capellæ, id est Ecclesiæ, Beneficia, & Parochiæ sæculares eis incorporatæ; hæ enim per Capellas Monachorum intelliguntur, ut diximus supra *Tit. de Capellis Monach. n. 1.* & communiter fatentur Doctores. Probatur autem Conclusio evidenter ex *cit. c. Conquerent. de offic. Ordin.* ubi expresse dicetur, quod *Episcopus Jura Episcopalia in Ecclesiis, seu Capellis Monasterii debeat habere*; inter jura autem hæc ibidem numeratur etiam *Cathedraticum*: ergo. Concordat *Clem. 1. h. t.* Ratio est; quia Capellæ Monachorum a lege Diœcesana nullibi reperiuntur exemptæ, sed potius eisdem positive subjectæ, per Jura citata, & *c. fin. de Capellis Monach.* atque *c. De Monach. 12. de Præb.* Dices: Parochiæ & Ecclesiæ Monasteriis incorporatæ constituunt unum corpus cum eo, suntque membra ipsius: ergo ejusdem gaudent privilegiis. Resp. Trasmisso Ant. Disting. Consequens. Gaudent ejusdem privilegiis, quibus gaudere eas non prohibent Jura, conceditur: quibus gaudere Jura prohibent, uti in præsenti, negatur. 13

Quæritur IV. In qua quantitate, & quali moneta, ac quando solvi debeat *Cathedraticum*? Item an, & quid circa illud valeat consuetudo, aut præscriptio? Resp. I. Quamvis de jure quantitas *Cathedratici* consistat in duobus solidis per Jura *n. 10.* citata, & *solidus* juxta Glossam *n. 10.* citatam idem sit ac aureus, tamen quia valor *solidi* non idem; sed omnino diversus sit pro diversitate Provinciarum, ut late ostendit Covarruvias *lib. Variar. res. cap. 11. n. 3. & de Veter. Numis. c. 6. n. 5.* Guttierez *de Jurament. confirm. par. 1. c. 7.* Molina *de Just. & jur. disp. 27. n. 8.* & alii. Hinc circa quantitatem taxæ attendenda est rationabilis consuetudo cujusvis Diœcesis. Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 86. n. 44.* & alii, *arg. c. Olim 20. h. t.* Ratio est: quia cum quantitas *Cathedratici* sit solum determinata a Jure humano Ecclesiastico, utique valebit contra eam rationabilis consuetudo, *arg. c. fin. de consuet.* Præsertim cum tam in majori quam minori quantitate *Cathedratici* exhiberi valeat signum subjectionis, ut bene advertit Abbas *in c. 7. h. t. n. 3. arg. c. 2. h. t.* 14

In quali autem moneta solvendum sit, desume ex dictis supra *Tit. 23. de Solut. §. 2.* nisi & in hoc aliud habeat Diœcesis consuetudo, *arg. cit. c. Olim 20. h. t. & c. fin. de Consuetud.* 15

Porro circa tempus licet olim non nisi in Synodis Episcopalibus solvi consueverit *Cathedraticum* per dicta *n. 10.* tamen hodie circa tempus, quos singulis annis solvi debet, rursus statur consuetudini loci. In Diœcesi hac Frisingensi singulis annis solvitur, quando celebratur annuum Capitulum Decanale, & quidem in quantitate duorum aureorum: quos etiam solvunt Religiosi de Parochiis sibi incorporatis.

Resp. II. Licet juxta dicta *n. 14.* quantitas *Cathedratici* per consuetudinem augeri possit & minui: tamen consuetudine, aut præscriptione omnino tolli non potest obligatio *Cathedratici*. Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 86. n. 44.* & *lib. 3. Jur. Eccles. un. c. 20. a n. 5.* Piasec. *p. 2. c. 2. a. 2. n. 11.* Abbas *in c. pastor. 7. de Donat. n. 7.* & alii. Ratio est: quia *Cathedraticum* principaliter datur in honorem 16

Ca-

Cathedræ, & signum subjectionis, per dicta *n.* 10. contra subjectionem autem hujasmodi, saltem ex toto præscriptio non currit, nec consuetudo, *c.* 12. *de præscr.* & *arg. caus. Nulla ratione* 8. *dist.* 93. nequis *Acephalus*, id est, sine capite sit, ut ibidem dicitur; nec *liceat capiti a membris discedere*, ut dicitur *c.* 12. *de præscr.* ergo nec contra principale signum talis subjectionis, quale est *Cathedraticum*. Limitat tamen hoc Barbosa *loc. c.* in casu, quo concurrit tempus immemoriale; quia consuetudo immemorialis æquivalet privilegio, *c. Super Quibusdam de V. S.*

17 Nec obstat *c. Auditis c. de Quarta de præscrip.* & *cap. Pastoralis de privil, in* 6. ubi aperte habetur, quod etiam contra obedientiam, & subjectionem Superioris detur præscriptio, quod idem *lib.* 2. *Tit.* 26. *a n.* 49. *& seqq.* tradi videtur. Nam contra est, quod per citata Jura, & tradita a nobis supra, tantum sequatur, posse in aliquibus fieri præscriptionem contra subjectionem, ac circa jura Episcopalia, non autem ex toto, prout *loc. cit. n.* 55. notanter limitavimus. Et quoniam *Cathedraticum* principaliter videtur continuum subjectionis signum, præscribi contra illud posse non videtur. Facendum tamen sententiam contrariam, quam tenet Engel *h. t. n.* 7, sua probabilitate non carere.

§. II.

De Exactionibus Ecclesiasticis, principaliter de Subsidio charitativo; & Subsidio ad Seminarium.

S U M M A R I U M.

18 *Exactio Ecclesiastica, quid?*
19 *Subsidiam charitativum, quid.*
20 *Possunt illud in sua Diœcesi exigere Episcopi.*
21 *Et Nolentem dare, cogere.*
22 *Non item Prælati Episcopo inferiores, nisi privilegio, vel consuetudine muniantur.*
23 *Possunt tamen Administratores, seu coadjutores, capitulum Sede vacante, & Generales Ordinum.*
24 *Ad hoc Subsidium tenentur soli Clerici Beneficiati.*
25 *Et hi omnes, etiam Canonici.*
26 *Exceptis pauperibus.*
27 *Monasteria quoque, & eorum Ecclesiæ Regulares sunt exemptæ, non item Ecclesiæ sæculares eisdem incorporatæ. Et n. seqq.*
Subsidium charitativum est de lege Diœcesana. ibid.
29 *Ut rite exigatur, requiritur legitima caasa.*
30 *Quænam talis censeatur.*
31 *Si Episcopo redditus sufficiunt, non potest exigere Subsidiam charitativum.*
32 *Quantitas Subsidii determinatur arbitrio Episcopi: debet esse moderata.*
33 *Potest exigi sæpius.*
34 *Cum consensu tamen, & consilio capituli.*
35 *Modus exigendi Subsidium charitativum.*
36 *Existente dubio, & controversia inter Episcopum & Clerum circa subsidium, quid Juris.*
37 *Quid Juris de Subsidio ad Seminarium? est partim census, partim exactio.*

18 NOtandum prius, quamvis Exactionis nomine universaliter veniunt tributa, steuræ, collectæ, pedagia, quidagia, vectigalia, & quidquid supremi Principes, aut Superiores sive Ecclesiastici, sive sæculares a subditis præsertim extraordinarie exigunt, *c. cum Apostolus* 7. & *c. penult. h. t.* Nihilominus ad propositum præcise sumitur pro Subsidio extraordinario, quod penditur Prælatis Ecclesiasticis justa de causa id exigentibus: quod communiter vocatur *Subsidium charitativum*, de quo principaliter

19 Quæritur I. Quid sit *Subsidium charitativum*, quinam, & a quibus illud exigere possint? Resp. I. *Subsidium charitativum* est *Exactio* seu pensio extraordinaria, quam Prælati Ecclesiastici, præsertim Episcopi ex manifesta & rationabili causa a suis subditis in subsidium exigunt. Ita in re communis, atque desumitur ex *cit. cap. cum Apostolus* 7. *h. t.* Dicitur *exactio*, seu *pensio* loco generis. Dicitur *extraordinaria*, in quo differt a *Cathedratico*, quod ordinarie singulis annis debetur. Dicitur *a Prælatis Ecclesiasticis*; quia non agimus hic de Exactionibus, quas Principes Laici faciunt. Additur *præsertim Episcopi*; quia ut patebit, post Papam his solis de Jure regulariter competit. Dicitur *ex rationabili & manifesta causa*, hæc enim necessario requiritur per dicenda infra *n.* 29. *seq.*

Resp. II. Præter summum Pontificem (de quo nullus 20
dubitat) *Subsidium charitativum* in suis Diœcesibus exigere possunt omnes Episcopi, ac iis superiores, ut Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates &c. Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg.* 87. *n.* 7. Azorius *par.* 2. *lib.* 2. *c.* 14. *q.* 5. Abbas *in c. cum Apostolus* 6. *h. t. n.* 5. cum communi aliorum, *arg. c. conquerente* 16. *ad finem, de offic. ordin.* & *c. cum Apostolus* 6. *h. t.* ubi postquam Papa prohibuit, ne Episcopi gravarent subditos *Talus* (id est Collectis, & Exactionibus) addidit: *Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare*, Dicitur autem notanter *in suis Diœcesibus*; quia fatentur Doctores satis communiter, ut Barbosa *loc. cit. n.* 9. Azorius *loc. cit.* §. *Sed dubiæ quæstionis*, Bellencin. *in Tract. de Subsid. charitat. q.* 1. Pirhing *h. t. n.* 54. & alii, quod Primates, Patriarchæ, & Archiepiscopi extra propriam Diœcesin in suo Archiepiscopatu, seu Provincia hujusmodi Subsidium exigere non valeant; nisi id ex consuetudine competat.

Cæterum præfatis in Diœcesi propria potestas exigen- 21
di *Subsidium charitativum* ita competit, ut si Clerici dare recusarent, compelli, & cogi etiam per Censuras possent a proprio Episcopo, uti contra nonnullos allegatos ab Archidiacono *in can. cavendum* 10. *q.* 3. docet Azorius *loc. cit. n.* 3. ubi allegat *Rotæ dec.* 23. *in novis*. Jo. Andreas *in c. cum Apostolas* 6. *h. t. n.* 7. & *ibid.* Innocentius, Butr. Abbas, & Hostiensis, Bellencio. *loc. cit. q.* 15. Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *part.* 1. *cap.* 3. §. *un. de subsidio charitat. n.* 9. & alii, per Jura *n. praeced.* citata & *clem. Frequens de excess. Prælat.* Nec obstat, quod in citatis *n. præced.* Juribus aperte caveatur, ut cum *charitate* exigatur, & propterea dicatur *Subsidiam charitativum*; ergo ad illud nemo potest cogi. Respondetur enim, hoc Subsidium non ideo dici *charitativum*, quasi subditi pro arbitratu illud dare aut negare possent: sed quod proficiscitur ex charitatis & unionis vinculo, quod inter Episcopum & Clerum intercedit: Unde licet ab initio cum charitate peti debeat: tamen si petitioni charitativæ Clerici non deferunt, Exactione coactiva compelli possunt, quia ubi nihil proficit charitas, adhibenda est potestas, *arg. can. Licet* 5. *dist.* 45. Sicut etiam divites per Judicem tempore necessitatis ad dandam eleemosynam cogi possunt, non obstante, quod obligatio eleemosynę regulariter ex sola charitate oriatur.

Resp. III. Prælati Ecclesiastici reliqui Episcopo infe- 22
riores non possunt a Subditis petere *Subsidium charitativum*, nisi muniantur consuetudine, aut privilegio. Abbas *in c. cum Apostolus* 9. *h. t. n.* 6. Azorius *loc. cit. q.* 5. §. *sed quid dicendum*. Bellenc. *loc. cit. q.* 4. & 5. Barbosa *loc. cit. n.* 17. Bellet. *disquisit. cler. par.* 1. *clerico debitore* §. 12. *n.* 33. & communis aliorum. Ratio est; quia id nullo Jure eis concessum invenitur; imo expresse reperitur prohibitum, *cit. c. cum Apostolus* ubi postquam Episcopis Exactio *subsidii charitativi* fuit concessa, subjungitur: *Archidiaconi vero, vel Decani nullius exactiones, seu Tallias in Presbyteros, seu clericos exercere præsumant.*

Limitatur tamen hæc Conclusio I. In Administrato- 23
re, seu Coadjutoribus, hi enim, si per Papam dantur Episcopo, vel Ecclesiæ vacanti, æque ac Episcopus petere possunt dictum *subsidium*. Barbosa *loc. cit. n.* 10. Bellenc. *loc. cit. q.* 8. & aliis; *arg. Is cui* 42. *de elect. in* 6. Limitatur II. In Capitulo Sede vacante, utpote cui eadem potestas competit. Barbosa *loc. cit. n.* 13. Bellenc. *loc. cit. q.* 7. Bellet. *loc. cit. n.* 38. Azorius *loc. cit.* Pirhing *h. t. nu.* 54. & alii, *arg. c. cupientes* 5. *Ad hæc elect. in* 6. & ibi Glossam *vers. Aliunde*. Limitatur III. In Generali totius Ordinis, nam & hic Monasterii sui Ordinis *charitativum subsidium* petere potest, si aliunde necessaria non habet pro gubernatione Ordinis. Barbosa *loc. cit. nu.* 17. Belenc. *loc. c. q.* 5. Pirhing *loc. cit.* Ratio est: quia agitur de bono communi, & subditorum salute, *can. Miramur. dist.* 61.

Resp. IV. *Subsid. charitativum* non nisi a Clericis Be- 24
ne-

necessitatis peti potest; ut proin Clerici Beneficio carentes, & Laici illud dare minime teneantur. Barbosa *loc. cit. n.* 39. Engel *h. t. n.* 10. Layman *loc. cit. n.* 11. Bellenc. *l. c. n.* 37. Covarruvias plures citans. Pirhing. *h. t. num.* 36. Sannig. *h. t. cap.* 2. *n.* 3. & communis, *arg. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinar.* Ratio est, quia dictum *subsidium* est onus mixtum adhærentes personis Ecclesiasticis in ordine ad Ecclesias, & Beneficia, ex quibus redditus percipiunt; uti post Gonzalum *de Charitat. subsid.* bene advertit Layman *l. cit. arg. cit. c. Conquerente, ibi: Ab Ecclesiis.* Nec obstat, quod c. *cùm Apostolus h. t.* universaliter concedatur Episcopis *a subditis* exigere dictum *subsidium*, quorum nomine etiam Laici veniunt, ac reliqui Clerici. Resp. enim ibi per *subditos* intelligi solos Clericos beneficiatos, prout communiter advertunt Doctores, ne dictum c. discordet cum *cit. c. Conquerente, de offic. Ordin. & can. Ita a cognovimus* 7. *caus.* 10. *q.* 3.

25 Cæterum tenentur ad præfatum *subsidium* non solum Clerici inferiores simplices, sed etiam Canonici Cathedrales, & quidem fortius quam cæteri, cum dignius sit, ut membra subveniant Capiti suo, quam extranei, *arg. c. cum non liceat* 12. *& c. cum requisitis de Testam.* Bellenc. *l. c. q.* 26. Gonz. *q.* 38. Monet *de distrib. quot. q.* 9. *n.* 20. Pirhing. *h. t. n.* 56. Laym. *l. c. n.* 11. & communis aliorum; *arg. extrav.* 1. §. *Tranquillis h. t. ibi: Et utrumque Capitulis.*

26 Limitatur tamen Conclusio in Clericis pauperibus, Barb. *de offic. & potest. episc. alleg.* 87. *n.* 49. Azorius *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 14. *q.* 6. Bellenc. *de Charitat. subsid. q.* 16. Bellet. *Disquisit. Cler. part.* 1. *de Clerico debitore* §. 12. *n.* 19. *& seqq.* Hostiens. Imola, Butr. *in c. Conquerente de offic. Ordin. arg. cap.* 4. *h. t.* Ratio est, ne nimium & ultra facultatem cum victus detrimento graventur, *arg. c.* 17. *h. t.* Censentur autem juxta DD. Clerici beneficiati pauperes qui præcise necessariam sustentationem, & nil ultra habent ex redditibus beneficii.

27 Gravis controversia est inter Doctores, an ad *subsidium Charitativum* teneantur etiam Monasteria, & Ecclesiæ Regulares; Io. Andreas siquidem, & Butr. & Imola *in cap. Dilectus de offic. Ordinar.* Barbosa *de offic. & potest. episc. alleg.* 87. *n.* 45. Bellenc. *loc. cit. quæst* 10. Honn. *loc. cit. q.* 31. Engel. *h. t. n.* 20. Pirhing. *eod. n.* 36. Sannig. *loc. cit.* cum communiori aliorum negativam tenent, qui omnes hoc principale moventur fundamento, videlicet, quia Monasteria, & Regulares Basilicæ exemptæ sunt a lege Diœcesana per Iura citata supra *num.* 12. Atqui *Subsidium Charitativum* debetur lege Diœcesana; ergo. Econtra Belletus *Disquis. Cleric. part.* 1. *de Clerico debitore* §. 12. *n.* 18. Pialec. *part.* 2. *cap.* 1. *art.* 2. *n.* 13. Abbas *in c. Dilectus de offic. Ord.* & alii cum Glossa *in Clem.* 1. *de excessib. Prælat. V. extinguendo.* affirmativam docet. Verum, quia negativam *lib.* 1. *Tit.* 31. §. 4. *n.* 104. jam tenuimus, & in eodem §. *n.* 90. principale fundamentum (quod infringere conatur Adversarii) videlicet, *Subsidium Charitativum* esse de lege Diœcesana, ad quam Monasteria non tenentur, omnino subsistere, fuse demonstravimus, eidem etiam hic adhæremus.

28 Nihilominus sicut ibidem ita & hic quoque cum DD. *n.* 27. citatis, & communissima aliorum dicimus, quod Regulares ratione Capellarum suarum, id est Ecclesiarum sæcularium, quibus præsunt, teneantur ad *subsidium Charitativum*, sicut Clerici Beneficiati. Ratio est; quia Capellæ Monachorum, seu Regularium a lege Diœcesana non sunt exemptæ, uti eorum Monasteria, & Ecclesiæ Regulares per dicta *n.* 13.

29 Quæritur II. An, & qualis requiratur, ac sufficiat causa ad exigendum *subsidium Charitativum*? Resp. I. Adhoc, ut Episcopus, vel alius rite exigat *subsidium Charitativum*, debet esse manifesta, & rationabilis causa necessitatis, omnes, ob clara Iura *c. Conquerente* 16. *h. t.* ibi: *Si manifesta, & rationabilis causa extiterit*, quod idem dicitur, *c. cum Apostolus* §. *Prohibemus* 6. *h. t.* ibi: *Sustinemus pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta, & rationabilis causa extiterit.*

30 Resp. II. Quamvis universalis Regula tradi non possit, quænam ad præsens sit, & dici queat rationabilis causa, cum in Jure nihil certum definiatur, sunt tamen aliquæ causæ in specie, quæ communiter a Doctoribus reputantur pro rationabilibus, & consequenter si manifestæ sunt, pro sufficientibus. Patet inductione. I. Enim rationabilis causa exigendi *subsidium Charitativum* censetur esse expensæ necessariæ, in promotione Episcopi pro Ejusdem Confirmatione, Consecratione, & Annatis in curia Romana solvendis, si alias haberi non possint, nisi Ecclesia novis debitis gravetur. Bellet. *Disquisit. Cler. part.* 1. *de Clerico debitore* §. 12. *n.* 4. Bellenc. *de Charitativo subsidio q.* 16. Cardinalis *in c. cum apostolus h. t. qu.* 7. Engel. *h. t. n.* 9. ubi ait, id esse declaratum a S. Congr. Azorius *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 14. *qu.* 7. §. *Dubitatur, an*, & Ancoranum *part.* 3. *tit.* 20. *c.* 2. §. 10. *arg. c. cupientes* §. *ad hæc, & §. Si vero, de elect. in* 6. & ibi Glossa *V. alimenta.* Ratio est; quia agitur de necessitate boni communis, quæ utique causam rationabilem præstat.

II. Quando multa & magna adsunt debita, quæ Episcopus, vel Antecessores ejus pro bono communi, aut necessitate Ecclesiæ contraxerunt, pro quorum solutione exigi potest *subsidium Charitativum*. Bellenc. *loc. cit.* Barbosa *de offic. & potest. episc. alleg.* 87. *n.* 29. Engel. *l. c.* Butr. & Imola *in cap. Conquerente de offi. Ordin.*

III. Si, Episcopus visitat limina Apostolorum, juxta obligationem, *c. ego, de jurejur.*

IV. Si facturus est iter ad Concilium Generale, vel ad Papam, Imperatorem, vel Regem pro Diœcesis, aut totius Ecclesiæ Generalis bonum commune. Doctores *n.* 30. citati, atque Menoch. *de arb. Jud. cas.* 179.

V. Si Episcopus fecit, vel facere debet magnas expensas pro adventu Imperatoris, Regis, Magni Principis Menochius *loc. cit. n.* 11. Barbosa *loc. cit. n.* 33. Azorius *loc. cit. q.* 7. Bellenc. *loc. cit. q.* 20. præsertim, si ab eo Regalia habet, vel alias bonum commune suadet, ut talis hospes bene habeatur.

VI. Universaliter quando Episcopus fecit, vel facere debet magnas expensas pro bono communi Diœcesis, vel totius Ecclesiæ Generalis; ut si sumptuosas habet lites, vel emit rem magni momenti pro bono communi suæ Ecclesiæ &c. Barbosa *loc. cit.* Azorius *loc. cit.* Bellet. *l. cit.* & alii. Ratio universalis est; quia bonum commune semper censetur præbere rationabilem & sufficientem causam exigendi *subsidium Charitativum* per Jura *num.* 29. citata, præsertim, cum bono communi semper cedere debeat privatum, per vulgaria.

Notandum tamen cum Menochio *de arbitr. Jud. caus.* 178. *n.* 19. Bellet. *loc. cit.* §. 12. *n.* 6. Cardinal. *in clem.* 1. *q.* 1. & novissime Iacobus Pignatel. *Consult* 142. & communi aliorum, præfatas causas esse solummodo sufficientes in casu, quando Episcopi redditus ad satisfaciendum eis non sufficiunt; si enim episcopi redditus in casibus privatis sufficiunt absque *subsidio Charitativo*, illud exigere plane non potest, cum deficiat necessitatis ratio, utpote conditio necessario requisita, *c. cum Apostolus* 6. *h. t.* §. *Prohibemus.* Nisi forsan in uno, vel altero causa adesset consuetudo legitime præscripta, extantibus etiam sufficientibus redditibus, *Charitativum subsidium* exigendi, qualis in quibusdam locis, est, quod pro expensis electionis, confirmationis, consecrationis, annatarum, semel saltem exigatur *subsidium Charitativum*, vulgo *die Labsteur*, quod etiam in Concordatis, Germaniæ RR. Ordinarios inter, & Guilielmum Bavariæ Ducem erectis approbatur, & universaliter conceditur, quod Episcopi *subsidia Charitativa*, & alia *Jura Episcopalia*, exigere libere valeant; dummodo non fiat insolita *exactio*, uti videre est *art.* 1. dictorum concordatorum. 31

Quæritur III. In qua quantitate: qualiter? & quoties exigi valeat *subsidium Charitativum*? Resp. I. Quantitatem in Jure non esse definitam, adeoque determinari posse & debere arbitrio Episcopi juxta exigentiam circumstantiarum, necessitatis expensarum, redituum &c. Menochius *de Arbitr. Iudic. caus.* 179. *n.* 4. Barbosa *de offic. & pot. episc. alleg.* 87. *n.* 37. Bellet. *loc. cit. n.* 14. Navarrus *Consil.* 5. *h. t.* Iacob. Pignatel. *loc. cit. n.* 12. cum communi, *arg. l. in fundo* 38. *ff. de Rei vindic.* Debet tamen episcopus semper observare universalem Regulam, quod non nisi *moderatum* exigat *Subsidium*, prout expresse insinuatur, *c. cum apostolus* §. *Prohibemus*, ibi. *Cum charitate moderatum auxilium.* Ratio ibidem subjungitur illis verbis: *Cum enim dicat Apostolus: non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis, multum longe a paternitate videtur, si Præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus Pastores debent fovere.* 32

33 Resp. II. Non tantum semel, sed etiam sæpius, & quidem toties, quoties causa manifesta, & rationabilis juxta prædicta existit, & redditus non sufficiunt, potest Episcopus a Clericis Beneficiatis *moderatum* juxta qualitatem circumstantiarum exigere *Subsidium Charitativum* Barbosa *loc. cit. n. 36.* Bellet. *loc. cit. n. 5.* Abbas *c. cum Apostolus h. t. num. 2.* Azorius *loc. cit. q. 8.* Bellenc. *q. 23.* cum communi. Textu claro *cit. c. cum Apostolus h. t.* ibi: *Pro necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt.*

34 Resp. III. Ad hoc, ut Episcopus rite exigat *Subsidium Charitativum*, debet requirere consensum Capituli, vel saltem adhibere consilium exposita illi causa petendi. Bellet *loc. cit. n. 8.* Jo: Andreas *in c. cum Apostolus h. t. n. 3.* & ibi Butr, Innocentius & Hostiensis Jacob. Pignat. *loc. cit. n. 6. & 8.* Barb. *de Offic. & potest. episc. alleg. 87. n. 28.* & alii, *c. Novit. 4. & c. Quanto 5 de His, quæ fiunt a Prælat.*

Resp. IV. Circa modum illud communiter tradunt Doctores, quod Episcopus Clerum, quo *Subsidium* exigit, debeat proponere causam petendi, eaque exposita primitus cum charitate & humanitate moderatum, respectu necessitatis auxilium postulare, allegando & hortando, quod cum cuilibet proximo in necessitate sit subveniendum; multo magis ei, utpote Capiti eorum &c. subvenire debeant. Vide Bell. *loc. cit* Barbosam *loc. cit.* & Hostiensis. *in c. cum Apostolus 6. h. t. n. 22.* ubi dat formam petendi *Subsidium Charitativum*. Quod si charitativa petitione nihil efficit, potest, causa rationabili necessitatis manifeste existente, Clerum etiam Censuris, aut aliis mediis spiritualibus compellere per dicta *n. 25.*

36 Quæritur III. Quid Juris? si dubium & controversia est, an causa adsit sufficiens, vel quantitas petita fuerit nimia, ac excessiva? Resp. In hoc casu recurrendum esse ad Superiorem, vel consensu partium elig. duos esse Arbitros. Azorius *loc. cit. quæst. 4. §. In dubium vocatur.* Bellenc. *loc. cit quæst. 17.* Pirhing *h. t. num. 35.* Layman *loc. cit n. 9.* Barbosa *loc. cit. n. 28.* cum Glossa *in c. cum Apostolus 6. h. t. V. Rationabilis arg. can. Si Clericus 46. caus. 11. quæst. 2.* Ratio est; quia tunc solum Episcopus ipse compellere potest renitentes dare Subsidium, quando causa manifesta est, *arg. c. Conquerente de Offic. Ordin.* & *c. cum apostolus h. t.* non item si dubia, vel controversia, Barbosa *loc. cit.* & Doctores citati.

37 Quæritur IV. Quid Juris de Subsidio ad *Seminarium* contribuendo? Et an *Census*, vel *Exactio* dici debeat? Resp. I. *Sess. 23. de reform. cap. 18.* Concilium Tridentinum præcipit, ut in quavis Diœcesi unum saltem, vel plura erigantur *Seminaria*; in quibus Juventus ad statum Clericalem aspirantes, in moribus, litteris, & disciplina Ecclesiastica, cura, & administratione Sacramentorum, atque omni eo, quod animarum Pastorem, & omnino Sacerdotem decet, & ornat, perfecte instruantur, & a teneris annis imbuantur: ut sic Diœcesis semper idoneos & optatos habeat, quos cum animarum lucro, consolatione, ac ædificatione Diœcesanorum assumere possint, & collocare in vinea Domini. Quoniam vero hujusmodi *Seminarium* non modicas requirit expensas, ulterius ordinat, ac præcipit Concilium, ut ad has concurrant, & contribuant omnia, & singula Beneficia totius Diœcesis, qualiacunque illa sint: item omnia ac singula tum Mendicantium Monasteria, & pia loca, quantumvis alias exempta (solis exceptis iis, quibus *Seminarium* Discentium, & Docentium ad commune Ecclesiæ bonum acto habetur, hæc enim non nisi de redditibus ipsorum *Seminario* superstitis contribuere tenentur) quorum singula non tantum semel, sed singulis annis tantam portionem dare tenentur, quantam Episcopus cum consilio duorum de Capitulo determinaverit; & quidem tam diu, donec *Seminarium* sufficienter sit fundatum, ac provisum; tunc enim vel ex parte, vel ex toto cessare debent portiones prius dari solitæ. Videatur *cit. c. 18 Sess. 23. de reform.* quod tunc dignum lectu est. Scribit super hoc bene Jacob. Pignatel *in 1. Consult. 253.* Zerola *V. Seminarium*, & Barbosa in Concilium Tridentinum *l. c.*

Resp. II. Præfatum Subsidium, seu portiones ad *Seminarium* faciendæ, partim *Census*, partim *Exactiones* dici possunt: *Census* quidem quatenus ordinarii sunt, annisque singulis; certa quantitate dari debent: *Exactiones* vero, quia non continuo, sed tamdiu tantum, donec *Seminarium* aliunde habeat unde sustentetur, durant atque hoc desumitur ex natura utriusque, tam *Census* nempe, quam *Exactionis*, de quibus vide *n. 23. & 38.*

§. III.

De Exactionibus, Tributis, Gabellis, Vectigalibus, Pedagiis, Quidagiis, Taliis; &c. Laicalibus.

S U M M A R I U M.

38 *Tributum quid? & quotuplex?*
Exactio, Talia, quid? ibid.
39 *Vectigal, Pedagium, Quidagium, Gabella, quid?*
40 *Præfata imponere possunt soli Principes.*
41 *Sed non nisi ex justa causa. Et quæ ista?*
42 *Peccata Principum circa hæc.*
43 *Quando saltem probabiliter constat, Tributa, Exactiones, Vectigalia &c. esse injusta, non obligant in conscientia.*
44 *Idem dic, si dubium est, de eorum justitia.*
45 *Exactiones, Vectigalia, Tributa &c. etiam nova juste imposita obligant in conscientia, & illa defraudans tenetur ad restitutionem.*
46 *Solvuntur objectiones: Et num. seqq.*
48 *Ponitur doctrina practica.*

QUamvis præsens Titulus principaliter tantum agat de *Exactionibus*, & aliis oneribus Ecclesiasticis, quibus gravari possunt clerici; Nihilominus, quia ibidem incidentaliter saltem tangant *exactiones*, quæ imponuntur Laicis, uti patet ex *c. Innovamus 10 h. t.* & de iis quoque breviter saltem hic merito agitur, præsertim cum sit materia in praxi frequenter occurrens. Pro meliori autem hujus materiæ intelligentia placuit præmittere explicationem terminorum. Hinc

Notandum I. nomina *Tributi*, si omnino late sumitur, venire omne illud, quod quacunque ratione Principi, vel reipublicæ ad onera communia sustinenda penditur, ac solvitur, quo sensu etiam *Tributa* sunt *Vectigalia*, *Pedagia*, *Quidagia* &c. At vero *Tributum* stricte sumptum est *pensio*, quæ subditis imponitur Principi solvenda ad hoc, ut statum suum tueri, & communis utilitatibus ac necessitatibus congrue prospicere possit, Germanice *Steur*. Dividitur in ordinarium, & extraordinarium. *Ordinarium ordinary Steur*, est, quod singulis annis ad dictum finem ex lege nova, vel antiqua in certa quantitate solvitur. *Extraordinarium extra ordinary Steur, oder Anlag*, est, quod non singulis annis, nec aliis certis ac determinatis temporibus, sed ingruentibus extraordinariis necessitatibus ex mandato Principis juxta determinationem ejusdem a Subditis solvi debet: prout plerumque fit tempore belli. Hujusmodi *extraordinaria Tributa* alias etiam vocantur *Exactiones*. Talia, seu Talea, ita ut horum omnium nomine aliud non significetur, quam extraordinaria *pensio* seu *Tributum* enim *Extra Steur, oder Anlag*, quod rursus subdividitur in duo membra; unum est, quod singulis personis, seu Capitibus nulla habita ratione facultatum imponitur; & *Capit.* tio vocari solet *ein Kopff-Steur*, cujus impositio sane modica debet esse, cum a singulis etiam minimæ fortunæ famulis, & famulabus præstatur. Alterum vero, quod secundum æstimationem bonorum, quæ quivis possidet, taxatur & imponitur, *arg. L. 3. ff. de Censibus*, vide Lexicon Calvini *V. Tributum vers. Talia vers. exactio* item Layman *lib. 3. tr. 3. part. 3. n. 1.*

Notandum II. *Vectigalia*, *Pedagia*, *Quidagia* (quæ hodie promiscue sumuntur) materna lingua *Mauth und Zoll*, esse illud, quod transeuntes quivis in certis locis a Principe deputatis dare debent pro rebus, quæ vehuntur, vel portantur; vel etiam, pro ipsis personis, quæ transeunt. Similiter *Pedagia*, & *Vectigalia* plerumque exiguntur, & dantur pro confectione, ac conservatione pontium & viarum: quamvis etiam hac causa cessante exigantur pro interesse Principis onera publica portantis; ut videmus hodie, quod etiam, in navi per aquam vehentes, ubi nihil destruitur, vel reparatur, *Pedagia* & *Vectigalia* dari debeant. Porro, quamvis, ut dictum *Vectigalia*, *Pedagia*, *Quidagia* hodie pro eodem

ac

ac promiscue sumantur; nihilominus proprie loquendo, *Quidagium* est illud, quod transeuntes dant pro salariando illis hominibus, qui secure deducunt per loca, vel aliàs loci securitatem præstant. Glossa *in c. Quamquam, in princ. h. t. in 6.* quod idem, stricte loquendo significat *Pedagium*, prout vult Schardus *vers. Pedagium* addens ex Baldo, Dominum terræ *Pedagia*, vel *Quidagia* accipientem teneri ad resarciendum damnum: si transeuntes a raptoribus, vel aliis vias infestantibus, damnum patiantur. *Gabella* secundum plures, idem est ac *Vectigal*, ac *Pedagium*; Layman *loc. cit.* & Summistæ communiter: alii vero dicunt, *Gabellam* esse illud *Tributi* genus, quod datur Principi ob venditas res, sive mobiles, sive immobiles, Germanice *Auffchlag Accis*. Præmissa terminorum explicatione.

40 Quæritur I. Quis possit imponere, & exigere *Tributa*, *Exactiones*, *Vectigalia*, &c. Resp. I. Soli Imperatores, Reges, & alii Principes in temporalibus Superiorem non agnoscentes, exigere, & imponere possunt *Tributa*, *Exactiones*, & *Vectigalia*; ut proin alii inferiores prædictis, hanc potestatem non habeant, nisi eisdem, vel ex speciali concessione, vel privilegio Principis, vel ex antiqua consuetudine jam præscripta competat. Ita Communis ac certa tam Theologorum, quam Canonistarum, *arg. c. Innovamus* 10. *h. t.* ubi universaliter omnibus sub pœna Excommunicationis strictissime prohibetur, ne nova *Pedagia*, vel *Exactiones*, sine authoritate & consensu Principum, & Regum statuere aliquo modo præsumant. Eadem pœna statuitur transgressoribus in Bulla Cœnæ.

41 Quæritur II. An semper, & pro libito Supremi Principes imponere possint nova *Tributa*, *Exactiones*, *Vectigalia*? Resp. Eos non semper, ac pro libitu, sed tunc solum posse, quando adest justa causa, servando etiam debitum modum. Rursus Communis apud Layman *lib. 3. tract. 3. par.* 1. *c. 3. n. 2. & 3.* Sporer *tract. 5. in 7. & 10. præcept. Decalogi cap. 5. sect. 6. num.* 146. Lessius *lib. 2. cap. 33. dub.* 1. Molina *disp. 666.* qui cum aliis Doctoribus bene notant, quod *Tributum*, vel *Exactio nova*, vel *Vectigal* etiam ex justa causa impositum, diutius continuare Princeps non possit, ac quamdiu illa justa causa durat; qua cessante, *Tributum* cessare debet; nisi forsan alia consimilis causa loco prioris subintraret. Responsionem confirmat etiam Bulla Cœnæ, *§. 5.* sic sonans: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova Pedagia, seu Gabellas, præterquam in casibus sibi a Jure, seu speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis imponunt, vel augent.* Causæ autem justæ *Tributa*, & nova *Vectigalia* imponendi, vel augendi inter alias sunt sequentes. I. Principis decens sustentatio, considerato ejusdem statu, dignitate, & meritis in Rempublicam. II. Magna utilitas Reipublicæ. III. Necessitas communis Reipublicæ, qualis contingit tempore belli. IV. Expunctio debitorum pro communi utilitate seu necessitate Reipublicæ contractorum &c. Laym. *loc. cit. n. 2.* & alii Doctores *an. præced.* citati, qui plures alias allegant simulque communiter docent, quod si necessitas, vel causa similis sit perpetua, *perpetuum* quoque moderatum *Tributum*; vel *Vectigal* imponi queat. Porro causa debet vere subsistere, & non ficta esse: quando enim Principes ob nimium luxum, pompam excessivam, ædificia superflua, immoderatas donationes &c. defectum ærarii patiuntur, & propterea ad *Tributa Vectigaliave*, ac similes alias *Exactiones* deveniunt, etsi necessitas publica pro forma assumatur, reipsa tamen similis *Exactio* fraus est, & rapina, pauperumque oppressio, prout zelose scribit Navarrus *lib. 3. cap. 1. nu.* 255. Dixi in responsione, *servando modum debitum*; videlicet, ne plus exigatur, quam causa publica exigit: item ne ad alium finem, quam causæ publicæ usu applicetur. Ex quo cum Communi certa Doctorum.

42 Colliges, Principes non tantum gravissime peccare, sed etiam ipso facto Excommunicationi subjacere, ac insuper ad restitutionem teneri. I. Quoties sine justa causa publica *nova Tributa*, *Vectigalia*, *Gabellas*, vel alias *Exactiones*, qualitercunque eas baptizent, imponunt subditis. II. Si plus exigunt, quam causa ipsa requirit. III. Si causa justa cessante continuant, nisi nova emergat. IV. Si antiqua *Tributa*, aut *Vectigalia* augent, absque justa causa. V. Si antiqua, & extraordinaria *Tributa*, aut *Vectigalia* per se jam essent sufficientia ad causam, vel necessitatem præsentem tollendam. Peccant etiam. VII. Si nimiis, & excessivis luxu, pompa, lusu, conviviis, donationibus, recreationibus, ædificiis &c. omnino exhauriant æraria, vel etiam debitis Cameram gravent, ut quavis veniente necessitate cogantur statim indicere nova *Tributa*, *Vectigalia*, *Gabellas*, & id genus *Exactionum*, cum alias antiqua *Tributa*, & ærarium ad tollendas similes necessitates, vel omnino sufficientia fuissent, vel certe cum magno sublevamine pauperum multum contribuere potuissent. Et in hoc habent, quod multum attendant Consiliarii, & Confessarii Principum, ne alias vel muti canes, vel adulantes politici, vel displicere timentes, & se & Principes in æternum perdant, simulque miseros subditos plurimis, iisque gravibus oneribus & *Exactionibus* emungant. Certe severe scribunt de hac materia cuncti Doctores.

Quæritur III. An *Tributa*, *Exactiones*, *Gabellæ*, & *Vectigalia* imposita obligant in conscientia, ita ut defraudatores peccent graviter, & ad restitutionem teneantur? Quæstio hæc quotidiana, summe practica, maxime conscientiosa, & solutu admodum difficilis est. Resp. I. Quando certo, aut satis probabiliter constat, *Tributa*, *Exactiones* &c. ex toto, vel ex parte injuste esse imposita, puta, quia vel sine justa causa, vel in majori quantitate exiguntur, quam causæ necessitas requirit, vel imponuntur sub prætextu justæ causæ, & interim ad usus non necessarios, aut privatos applicantur, in conscientia non obligant; potest proin quis ea vel ex toto, vel ex parte non tantum tuta conscientia subterfugere, & defraudare, sed insuper occulta compensatione uti, casu, quo in foro externo, ut ordinarie fit, ad dandum cogeretur. Ita sentit Layman *lib. 3. tract. 3. part.* 1. *cap. 3. nu. 5.* Sylvester *vers. Gabella 3. q. 3. & 14.* Molina *disp. 674* Sporer *tr. 5. in 7. & 10. Præceptum Decalogi nu.* 152. dicens, ita pro certo tenere Omnes. Ratio in promptu est: quia nemo tenetur dare id, quod ab eo injuste petitur, per vulgaria; & si idem vel auferatur, vel is ad dandum quovis modo cogatur, occulta compensatione indemnem se facere potest, juxta dicta *Tit. XVIII. de Locato & conducto*. 43

Resp. II. Quando est dubium, sive positivum ratione pro & contra stante, sive negativum de justitia *Tributi*, *Gabellæ*, seu *Vectigalium novorum*, non datur in conscientia obligatio ea solvendi. Ita communior, & verior, ac in praxi tuta sententia, quam tenet Lugo *de Just. & jur. disp. 36. sect. 6.* Sanchez *lib. 2. consil. cap. 4. dub. 6.* Azorius *part. 3. cap. 22. quæst. 7.* Molina *disp. 674. nu. 6. & 9.* Sporer *loc. cit. nu.* 154. Sylvester, Rosellus, Corduba, Armilla, Diana, & communis fere omnium, teste Lugo *loc. cit. arg. c. Pervenit. de Censibus, h. t. & c. Quamquam, eod. in 6.* Ratio esse potest; quia melior est conditio possidentis, *c. 65. de R. J. in 6.* consequenter si dubitatur, an *Tributum* juste petatur, melior est conditio subditi bona fide, adhuc possidentis. Nec dicas cum Adversariis, quando est dubium de justitia legis, vel præcepti, præsumptionem stare pro Superiore, eique parendum esse, juxta communem. Nam contra est, quod hæc doctrina tunc non verificetur, nec procedat, quando agitur de ipso Legislatoris interesse proprio; hoc enim in casu præscriptio pro ipso non stat; præsertim hoc tempore, ubi non raro *Tributa*, *Exactiones*, & similia injuste, & excessive imponuntur. Accedit, quod cum ipsa Jura tam Canonum *c. Quamquam 4 de Censibus in 6.* quam Civile *l. Non solent. C. Vectigalia nova*, damnent & rejiciant *novas Exactiones*, & *Pedagia nova*, consequenter solvenda non sint, quando de eorum justitia aperte non constat, *arg. c. Pervenit h. t.* eo quod contra ea ipsum Jus militet. Dixi notanter *nova*: quia quando dubitatur *de antiquis*; de quorum initio non extat memoria, præsumendum est, ea justa de causa imposita esse, consequenter obligare in conscientia, ubi citati Doctores, & alii fere communiter affirmant. Grandis autem modo est difficultas de juste impositis *novis Tributis*, *Exactionibus* &c. Ad quam 44

Resp. III. Si non certa, sane certo probabilior ac verior est sententia dicens, quod *Tributa*, *Exactiones*, *Gabellæ*, ac *Vectigalia* etiam *nova* juste imposita obligent 45

in conscientia, ita ut ea defraudans pro materiæ quantitate graviter, vel leviter peccet, atque ad restitutionem teneatur. Ita Communissima, signanter Lessius *loc. c. dub.* 1. a. 8. Lugo *disp.* 36. *sect.* 4 Layman *l. c. n.* 5. Diana *par.* 1. *tr. de Legibus*, *Resol.* 19. Molina *disp.* 674. Layman *l.* 3. *tr.* 3. *par.* 1. *c.* 3. *n.* 5. Covarruv. *in c. Peccatum de R. J. in* 6. *par.* 2. *§.* 5. *n.* 1. *&* 5. Alphonsus de Castro *lib.* 1. *de Lege Pœnali*, *cap.* 9. *&* 11 ubi dicit, Conclusionem adeo esse certam, ut contraria doctrina sit error. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *n.* 200. Sanchez *lib.* 2. *Consil. c.* 4. *dub.* 1. *n.* 8. Sylvester, Cajetanus, Corduba, Medina, Sporer *loc. cit. n.* 250. & Communissima aliorum, contra Angelum, Henricum, Durandum, Lessium, & alios satis graves Authores. Probatur. Obligatio solvendi *Tributa*, *Exactiones*, & *Vectigalia* justa est de Jure Divino, & naturali; ergo obligat in conscientia. Ant. probatur, *ad Romanos* 13. dicitur: *Ideo enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc servientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Et Matth. 21. Christus ipse, quæstione facta de hac materia, ostenso sibi numismate dixit: *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ sunt Dei.* Imo non tantum verbo, sed & exemplo docuit: *justa Tributa* esse solvenda; dum *Matth.* 22. pro se & Petro Tributum solvit. Probatur, quod etiam sit de Jure naturali. *Tributa*, *Exactiones*, *Gabellæ*, & *Vectigalia justa* exiguntur, vel tanquam justa merces Principi pro sustentatione ejusdem, vel pro communi utilitate Reipublicæ procuranda, vel malo ejusdem avertendo; atqui utrumque obligat de Jure naturali; ergo. Probatur Min. quoad *primum*, quando enim tributa exiguntur pro sustentatione Principis, tunc siquidem sunt justa merces pro laboribus, & oneribus, quæ Princeps sustinet in gubernanda, & conservanda Republica: de Jure autem naturali *dignus est operarius mercede sua*; ergo. Probatur quoad *secundum*; de Jure naturali tenentur Membra Communitatis etiam cum privato aliquo proportionato damno, evitare damnum Communitatis, ejusque bonum procurare, si aliter fieri non potest: atqui, uti supponitur, damnum Communitatis alia ratione averti nequit, nec bonum ejusdem procurari, nisi Communitatis Membra *Tributa*, vel alias *Exactiones* solvant: ergo. Confirmatur, Lex, vel mandatum Superioris justum obligat in conscientia, juxta certissimam apud Covarruviam *loc. c. n.* 1. juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, non est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt.* Huc faciunt etiam dicta *lib.* 1. *Tit.* 2. *de Constitut. §.* 9. Confirmatur ulterius, quandocunque quis ab alio juste, sive ex justitia prætendit & exigit, ille, a quo prætenditur, obligatur juste petenti illud dare; quia *correlativorum eadem est ratio & disciplina*, per vulgaria: atqui Princeps ex justa causa petens *Tributa* juste, sive ex justitia illa exigit; ergo.

46 Objicies I. cum Authoribus contrariam sententiam tenentibus: Lex pœnalis non obligat in conscientia, sed Lex imponens *Tributa*, *Exactiones*, *Gabellas*, *Vectigalia*, est pœnalis: ergo, Resp. Distinguendo Majorem. Lex mere pœnalis non obligat in conscientia, concedo Major. Lex pœnalis mixta, qualis est Lex *Tributa*, & *Vectigalia* imponens, utpote quæ sub culpa simul & pœna obligat, nego Major Distinguitur etiam Minor. Sed Lex *Tributa* &c. imponens est pœnalis, mere talis, negatur Minor mixta: conceditur Minor, & negatur conseq. Ex hoc enim, quod aliqua Lex sub pœna feratur, non bene infertur, eam esse mere pœnalem, sub sola pœna obligantem; alias certe Lex non furandi, non occidendi &c. essent mere pœnales sine culpa ad solam pœnam obligantes. Quod autem Lex *Tributorum* sit mixta, inde patet; quia obligat de Jure Divino, & naturali, cujus obligatio minime tollitur per pœnam, quæ ei per Legem humanam de novo adjicitur: sicut universaliter per hoc, quod aliquid de novo sub pœna prohibeatur, non tollitur obligatio sub culpa, sub qua prius jam idem vi Legis Divinæ naturalis, aut canonicæ erat prohibitum.

47 Objicies II. Lex *Tributa*, & *Vectigalia* etiam *justa* imponens, de Jure Divino ac naturali aliter non obligat, quam eo modo, quo Legem ponit, & obligare vult Legislator humanus *Tributa* imponens: sicut enim non obstante, quod Deus universaliter præcipiat, *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis*, nihilominus hoc præceptum Divinum aliter non obligat, quam ut obediamus Superioribus eo modo, quo præcipiunt, indeque Superior humanus sub sola pœna aliqua præcipere potest, ita etiam non obstante Lege Divina, qua præcipitur ut detur *Tributum, cui tributum, vectigal, cui vectigal*, hæc Lex ad plus non obligat, quam ut demus *Tributum* eo modo, quo Legislator præcipit, qui sub sola pœna præcipere potest: sed Legislatores humani imponentes *Tributa*, & *Vectigalia* sub sola pœna obligare intendunt; ergo. Min. probatur, quando dubitatur de mente Legislatoris; num sub sola pœna, vel etiam sub culpa obligare intendat, intentio ejusdem inter alia optime etiam desumitur ex consuetudine, juxta communem Theologorum, & diximus in nostra Theologia Morali *T.* 2. *dist.* 2. *n.* 33. eo *quod consuetudo sit optima Legum interpres*, *c. cum dilectus* 8. *de Consuet.* atqui per communem consuetudinem Lex *Tributorum* & *Vectigalium* habetur pro mera pœnali, cum homines absque ullo scrupulo aut timore de peccato, passim, ubi possunt, *Vectigalia*, *Tributa*, & *Gabellas* defraudant, id solum attendentes; ne in foro externo deprehendantur; ergo. Resp. Transmissa Majori, & probatione ejusdem: negando Min. videlicet, quod Principes imponentes *Tributa*, & *Vectigalia* aperte justa & moderata; vel pro decenti suorum non excessiva sustentatione, vel pro bono communi, quod alia via haberi nequit, non intendant obligare in conscientia: præsertim cum ad hoc faciendum a lege naturali ac Divina dirigantur: cui derogare cum suorum & Communitatis præjudicio velle non sunt præsumendi. Ad probationem respondeo concessa Major. rursus negando Min. Quod nempe universim quævis Lex *Tributa*, & *Vectigalia* etiam *justa* imponens habeatur vi consuetudinis pro mere pœnali, & passim sine scrupulo violetur, quamvis enim id fiat in *Tributis*, & *Vectigalibus*, quæ communi æstimatione videntur excessiva, & nimia, vel de quorum æquitate saltem dubitatur; tamen de aperte *justis* aliter videmus fieri, eaque a timentibus Deum (mali pro exemplo adducendi non sunt) exacte solvi, vel non soluta Confessioni subjici; hoc ipso, quod sciant, se ad honeste sustentandum Principem malumque commune avertendum de Jure naturali, ac Divino obligari. Cæterum ex hactenus data doctrina.

Colliges I. Quod, quia experientia teste, hoc tempore sæpius omnino injuste, vel certo aperte excessiva imponuntur *nova Tributa*, ac similes *Exactiones*, cum plura applicentur ad excessivum luxum, pompam &c. posse tuta conscientia subditos illa vel ex toto, vel ex parte defraudare, quando nempe vel ex toto, vel ex parte, ea injusta communiter æstimantur. 48

Colliges II. quod cum hodie raro supersit via subditis defraudandi *Tributa*, & *Exactiones* alias, sed omnia sive *justa* sint, sive *injusta*, dare cogantur, ac severe compellantur, in conscientia liceat subditis etiam *justa* ac moderata defraudare *Tributa*, & *Exactiones*, si alia via non possunt se indemnes reddere ratione *Tributorum*, & *Exactionum injustarum* vel excessivarum; quas dare sunt coacti. Idem est de *Gabellis*, & *Vectigalibus* noviter impositis.

Colliges III. Quod, licet *Gabellæ*, & *Vectigalia*, sicut etiam *Tributa antiqua* ordinarie præsumantur *justa*, nihilominus, si videt subditus, quod per *nova tributa exactiones*, *Gabellas* &c. injuste sit gravatus, etiam *antiqua* defraudare in tantum valeat, quantum ex *nova* se injuste gravatum cognoscit. Et quoniam hoc in *Gabellis*, & *Vectigalibus* commodius fieri potest, in eisdem fieri dicto modo licebit.

Colliges IV. Quod, cum his perversis temporibus per sæpe & toties injuste, vel excessive (abstrahendo a quavis Provincia in particulari, & Principe, quorum nulli per hoc in minimo detrahere, vel derogare intendimus, sed universaliter pro toto mundo scribimus) graventur, & emungantur, ut ob omnes præclusas vias via possibile sit subdito, tantum defraudare, quantum ad recuperandum injustum damnum passum sufficiens esset ordinarie, & in praxi loquendo, vel nunquam, vel raro peccent subditi; multo minus ad restitutionem obligandi sint, si defraudant quodcunque tandem genus *Tributorum*, *Gabellarum*, aut *Vectigalium*.

Colliges V. Doctrinas hucusque traditas nequaquam pro-

.·focedere de annuis *Canonibus*, & *Laudemiis*, quæ a subditis Emphyteutis vel Feudatariis præstantur Dominis in recognitionem dominii directi, ac alias similes rationes, eo quod hæc vi contractus Jure naturali obligantis suam vim, & efficaciam habeant. Nisi etiam in his excessus fiat, & injustitia a Dominis, ut si sine justa causa *Canones annuos*, vel *Laudemia* augeot; vel *Laudemia* iojuste multiplicant, juxta dicta supra *Tit. de Locat. conduct. §. 7.*

§. IV.

De Procurationibus: ubi etiam de Visitationibus.

S U M M A R I U M.

49 *Procuratio ad præsens quid?*
50 *Tenentur ad eam omnes Ecclesiæ, & Monasteria Visitationi subjecta.*
51 *Excipiantur Oratoria privata.*
52 *Item Ecclesiæ habentes privilegium non dandi, aut consuetudinem universalem contrariam.*
53 *Atque Ecclesiæ pauperes: & quomodo?*
54 *Nec non ecclesiæ Civitatis, ubi episcopus Sedem habet*
55 *Hospitalia, & alia loca pia pro pauperibus erecta non teneantur ad procurationem.*
56 *Procuratio, quæ comprehendat.*
Victus nomine, quæ veniant. Ibid.
57 *Debent tantum moderata peti, & dari.*
58 *Visitatio cujusvis Ecclesiæ una die peragi debet.*
59 *Licitum est, loco procurationis pecuniam accipere, & n. seq.*
61 *Intuitu procurationis nullus omnino potest aliquod munus etiam gratis oblatum accipere.*
62 *Procuratio consuetudine universali tolli potest.*
63 *Non item particulari, seu præscriptione.*
Dictio Seu *facit sensum declarativum. Ibid.*
64 *Visitatio, & visitare quid?*
65 *Episcopi per se, vel per alios singulis annis tenentur visitare Diœcesin, vel saltem quolibet biennio.*
66 *Ecclesias omnes, & Monasteria non exempta.*
67 *Non item Monasteria exempta, habentia Caput Ordinis: nisi habeant etiam ecclesias sæculares.*
68 *Monasteria Ordinis Caput non habentia, quando visitari possint?*
69 *Episcopus in visitatione non tantum Ecclesias, & Clerum, sed etiam populum visitare debet quoad delicta, & scandala, illaque avertere, & n. seq.*
Laici quoad delicta, & peccata subsunt jurisdictioni, correctioni, & Visitationi episcopi. Ibid.
71 *Visitatio non potest præscribi. Remissive.*

49 QUæritur I. quid sit ad propositum *procuratio*, & quinam ad eam teneantur? Resp. I. Quamvis alias *procuratio* varia significet, ad præsens tamen aliud non est, quam contributio sumptuum, & expensarum necessariarum pro victu & honesta sustentatione tempore Visitationis præstanda illis, qui Ecclesias Diœcesis visitant. Ita in re communis, *arg. c. Procurationes 23. h. t.* & *Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 3.* Cum enim multum, imo plurimum intersit, ut Ecclesiæ sæpius visitentur, juxta dicenda infra *n. 65.* ideo in Concilio Toletan. 4. *cap. 35.* relato, *can. Episcopum 11. caus. 10. q. 1.* statutum, atque a Concilio Tridentino *loc. c.* denuo confirmatum fuit, ut Episcopi per se, vel per alios singulis annis visitarent omnes Ecclesias suæ Diœcesis: quod ut promptius facerent, & ne timore expensarum Visitationem negligerent, ulterius statuere, ut eisdem honesta sustentatio ex redditibus Ecclesiæ præberetur pro eo tempore, quo eam visitant, per Jura allegata.

50 Resp. II. Regulariter loquendo ad *procurationem*, seu honestam sustentationem Visitatoribus præstanda tenentur omnes Ecclesiæ, & Monasteria *Visitationi* subjecta, nisi per Jura ab hoc onere sint exempta. Communis ac certa, *arg. c. Conquerente 16. de offic. Ordin. c. cum ex Officii 16. de præscr. c. Procurationes 23. h. t.* ibi: *Procurationes ratione Visitationis debentur episcopis &c. & c. Sopitæ 14. eod.* ubi etiam Monasteria quantumvis alias a Lege

Diœcesana exempta, per dicta *n. 12.* ad eam teneri dicitur, & Concil. Triden. *loc. cit.* Quod intellige, etiamsi Episcopi, vel alii Visitatores aliunde sufficientes, vel etiam abundantes redditus habeant, ut bene observat Abbas *in c. Procurationes 23. h. t.* Tum quia *nemo cogitur propriis stipendiis militare: & malum non est, si metat carnalia, qui spiritualia seminat*, ut dicitur *cit. c. cum ex Officii de Præscrip.* Tum quia *dignus est operarius mercede sua*, Lucæ 10. Tum ut magis alliciantur ad Visitationem episcopi quam alias ob annuas expensas facile negligerent.

Dixi, *Regulariter loquendo*, quia limitatur Conclusio I. In Oratoriis privatis, etiamsi ab Episcopo, vel per Destinatum ab eo visitentur. Omnes; ob textum expressum *c. fin. h. t.* ubi Summarium sic habet, *propter Oratorium privatum Procuratio visitationis non debetur.* Censentur autem Oratoria privata illa, quæ authoritate Episcopi non fuere erecta, ut *in cit. c. fin.* bene observat Barbosa, & constat ex dictis *Tit. de Religios. Domib.* 51

Limitatur II. In Ecclesia, quæ vel speciali privilegio Pontificio est exempta *c. cum instantia 17. h. t.* Item in locis seu Provinciis, ubi, *consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant*, uti expresse statuitur a Conc. Trid. *Sess. 24. de reform. c. 3.* quod intellige de consuetudine universali alicujus Diœcesis, vel Provinciæ, non item alicujus loci, vel Ecclesiæ particularis juxta dicenda infra *n. 72.* 52

Limitatur III In Ecclesiis, & Beneficiatis pauperibus qui sufficientes redditus ad Procurationem Visitatoribus præstandam non habent. Fagnanus *in c. Venerabilis 23. h. t. n. 33.* Barbosa *de offic. & potest. episc. loc. c. n. 51* Jo: Andreas *in c. Procurationes 23. h. t. n. 6.* & ibi Hostiensis *n. 4* Butr. *n. 5.* Cardinal. *n. 3.* Barbosa *de offic. & potest. episc. alleg. 74 n. 51.* Abbas *n. 7.* Pirhing. *h. t. n. 82.* cum Communi, *arg. can. Cavendum can. 10. q. 3. c. Statutum 11. §. Insuper de rescr. in 6.* ibi: *Ubi notabiliter fuerint pauperes; etiam pro expensis nihil prorsus exigatur ab eis can. placuit. caus. 1. q. 2.* ibi: *Si autem paupertas, aut necessitas illum retinet, nihil exigatur ab eo* & *c. cum instantia 17. h. t.* & ibi Glossa *V. indebite prægravari*, ubi ait: *imo a paupere non debet exigere*, rationem aliquam addit, quia nec Judex sportulas exigit a pauperibus, *Novell. 17. cap. 3.* Unde in Visitatione ita ut pauperum Ecclesiarum debet Episcopus ex suis redditibus expensas solvere. Bellet. *Disquisit. Cleric. p. 1. de cleric. debit. §. 11. n. 8.* Intellige, ubi notorie constat de paupertate Ecclesiæ; aut Beneficii. In dubio enim potest Episcopus Juramentum exigere a Rectore Ecclesiæ, vel Beneficiato paupertatem allegantem. Abbas *loc. cit. n. 7. arg. c. fin. de Jurejurand.* vel sub conditione eundem excommunicare: v. g. *Excommunico te, nisi Procurationem præbeas juxta facultatem tuam.* Abbas *ib.* Advertendum tamen, quod si aliqua Ecclesia dare aliquid, sed non totum pro necessaria *Procuratione* præbere valeat, ea toto non eximatur sed cum alia simili vel pluribus pauperibus concurrere debeat, juxta dicenda infra *n. 68* 53

Limitatur IV. Si Episcopus visitat Ecclesiam Cathedralem, aut alias Ecclesias, vel Clerum Civitatis, in qua Sedem habet. Fagnanus *loc. cit. n. 15.* Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 73. n. 46* Pirhing. *h. t. n. 74.* & alii, *arg. Concil. Trid. Sess. 23. cap. 3.* ubi juxta Jus commune *c. Venerabili*, statuit, ut non nisi tempore necessitatis, id est, si extra Sedis suæ Civitatem in tali Diœcesis loco visitat, ex quo pro refectione domum venire non possit, prout teste Fagnano *loc. cit.* sæpe declaravit S. Congregatio. 54

Resp. III. Hospitalia, Leprosaria, & alia pia loca pro pauperibus; aut infirmis deputata, etiam authoritate Episcopi erecta, non tenentur ad *Procurationem* Visitatoribus exibendam, etiamsi amplissimos habeant redditus. Fagnanus *l. cit. n. 34.* Barbosa *loc. cit. n. 50.* Pirhing. *h. t. n. 79.* Sylvester *v. Hospitale* Cardinal. *in Clem. Quia contingit. de Relig. Domib. n. 28.* & ibi Imola *n. 23.* Bellet *loc. cit. n. 10.* Estque declaratum a S. Congregatione, teste Fagnano *loc. cit.* Ratio potissima est: quia redditus talium locorum omnes quantumvis ampli applicari debent in usum pauperum, *Clem. Quia contingit. de Relig. Domib.* consequenter, si quid ab iis exigeretur, pauperibus prejudicaretur, utpote, qui ad victualia non tenentur, *arg. c. 5. h. t.* ubi bene ibi notat, & Conclusionem fuse prosequitur Fagnanus *loc. cit.* ubi vide. 55

Quæritur II. Quænam comprehendantur sub *Procura-* 56

ratione? Et quomodo exigi possit, ac præstari debeat? Resp. I. Sub ea comprehendi omnia, quæ sunt necessaria pro victu, cibo videlicet, potu, & habitatione ipsius Visitatoris, & honesti comitatus ejusdem: item pabulum pro equis & jumentis necessariis: quæ omnia ex redditibus Ecclesiæ, aut Beneficii præberi debent, & a Visitatore exigi possunt, quamdiu Visitatio durat. Azorius *part. 2. lib. 3. c. 42. q. 7. V. Quæres*. Barbosa *de offic. & potest. episc. all. 73. n. 57.* & communis aliorum. Ratio est; quia omnia præfata nomine victus veniunt, *l. Verbo victus & duabus seqq. ff. de V. S.* Quoniam vero victus nomine non veniunt vecturæ equorum, & jumentorum, ideo ad expensas, quæ in iis emendis aut conducendis, ac quæ in itineris transitu, aut etiam in jactura equorum fiunt, Ecclesia non tenetur. Azorius *l. c. q. 8.* Barb. *loc. c.* Abbas *in c. Procurationes 23. h. t. n. 4.* Sylvester *V. Visitatio q. 6.* Bellet. *l. c. §. 11. n. 4.* & alii, nisi Visitator sit Nuntius, aut Legatus Apostolicus, cui etiam expensæ pro equis de loco ad locum, necessariæ solvi debent, uti citati DD. limitant.

57 Resp. II. Sicut non potest Visitator ex redditibus Ecclesiæ visitandæ prætendere victum, nisi moderatum, ita obligatio non nisi ad moderatum, & talem se extendit, ex quo nimium non gravatur Ecclesia, claris Juribus *c. cum Apostolus 6. c. Procurationes 23. h. t. c. Conquerente 16. de offic. Ordin.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. de reform. cap. 3.* ibi: *Exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter, ac moderate pro temporis tantum necessitate, & non ultra erunt ministranda.* Hinc prohibetur *c. 6. c. s.* ne *visitatores cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur. Nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste, & competenter eis fuerit ministratum.* Et quamvis etiam attendi possit ac debeat consuetudo loci, & conditio Visitatoris; tamen semper observare oportet, ne nimium, & ultra facultates gravetur Ecclesia, per Jura citata, & *c. Solitæ 14. ac c. cum nuper, 25. h. t.*

58 Porro ad evitanda gravamina Ecclesiarum ordinatur, ut nisi necessitas aliud exigat, *Episcopus Diœcesis visitans non amplius quam una die per unamquamque Basilicam* remorandi licentiam habeat, *can. inter cætera caus. 10. q. 3.* Quod idem *c. Procurationes 23. h. t.* habetur, dum statuitur, *ita fiant ordinariæ Visitationes, ut numerus Procurationum numerum dierum non excedat*; ubi ulterius ordinatur, *quod si pro facienda Procuratione necessaria non sufficerit aliqua* (Ecclesia) *per seipsam, duæ, vel plures conjungantur in unum.*

59 Resp. III. Quamvis olim prohibitum fuerit pretium moderatæ *Procurationis* in pecunia accipere, *can. Relatum caus. 10. q. 1.* & *c. 1. §. Procurationes* & *c. 2. h. t. in 6.* tamen id hodie omnino licet, textu expresso *c. 3. h. t. in 6.* ibi *Concedimus, ut Episcopi, & alii quibus ex Officio competit visitare a volentibus Ecclesiarum & locorum Visitatorum Rectoribus, seu personis, pecuniam libere accipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, & diebus, quibus Visitationis Officium personaliter exercebunt.* Et Concil. Trident. *Sess. 24. de reform. c. 3.* ibi: *Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis ante solvi, certa pecunia taxata, consuetum, an vero prædicta victualia subministrare.*

60 Ubi tamen notandum, quod si Visitator una die plures Ecclesias visitando absolvat, eidem non licet, nisi unam Procurationem accipere una die &c. etiamsi locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad Procurationem integram subeundam; cum eidem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus eis spiritualia subministrat, prout in terminis statuitur *cit. c. 3. h. t. in 6.* Hinc in tali casu plures Ecclesiæ una die Visitatæ debent expensas factas, vel faciendas proportionaliter inter se dividere, & omnes simul tantum non plus solvere, quantum Procuratio seu honesta ac moderata sustentatio unius diei pro Visitatore, & comitatu ejusdem efficit: quod etiam observat Zerola *V. Visitatio §. Sextum dubium.*

61 Resp. IV. Tam Episcopus, quam deputatus ab eo Visitator cavere gravissime tenentur, ne causa & occasione *Visitationis ipsi, vel quispiam suorum* (sive Secretarius sive quis alius de comitatu ipsius sit) *aliquod munus, quodcunque sit, & qualitercunque offeratur: præsumat recipere* (excepto necessario victu) *ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Jesu Christi. Quod si fuerit contra præsumptum recipiens, maledictionem incurrat, qua nunquam, nisi duplum restituat, liberetur: volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari*; sunt verba Pontificis *c. 2 h. t. in 6.* quod idem statuit Concilium Tridentinum *Sess. 24. de reform. c. 3.* ubi Constitutionem extendit etiam ad visitationem *Testamentatorum ad pios usus*; additque clausulam *non obstante quacunque consuetudine* etiam immemorabili: simulque mandat, ut dupli restitutio intra mensem fiat. Ex quo Barb. *in c. h. t. in 6. n. 17. & 21.* monet Confessarios, ne aliquem ex dictis, munus occasione *Visitationis* acceptantem absolvant, nisi prius serio promittat, quod intra mensem in duplo restituere velit.

Quæritur III. An consuetudine aut præscriptione abrogari possint *Procurationes*, ita ut Ecclesiæ visitatæ ad nullas expensas pro victu Visitatoris solvendas teneantur? Resp. Quamvis consuetudine universali integræ alicujus Diœcesis, vel Provinciæ abrogari possunt *Procurationes* de Jure debitæ, nequit tamen id fieri aliqua præscriptione particulari unius, vel alterius Ecclesiæ in Diœcesi. *Prima pars* de consuetudine universali Diœcesis est hodie certa apud Omnes, ob clarissimam Dispositionem Concilii Tridentini *Sess. 24. de reform. c. 3.* cujus textum vide supra *n. 52.* 62

Secunda pars docetur, & solidissime probatur a Fagnano *in c. Venerabili 24. h. t. a n. 25.* contra Barbosam *de offic. & potest. episc. alleg. 73. n. 48.* Stephan. Gratian. *Discep. Forens. c. 57. n. 19.* & Communissimam aliorum, qui præfatum textum Concil. Trident. de consuetudine Provinciarum extendunt etiam ad particularem consuetudinem, seu potius præscriptionem Ecclesiarum in particulari, putantque per eum, derogatum esse juri antiquo contrarium statuenti. Probatur autem sententia nostra clare ex Jure *cap. Cum instantia 17. h. t.* ubi expresse habetur, quod *contra Procurationem præscriptio sibi locorum nequeat vendicare; etiamsi longissimo tēpore procurationis obsequium non impenderint*. Quod idem repetitur *c. Accedentes 11. de præscr.* ibi: *Cum contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi nequeat; quemadmodum nec contra Visitationem ipsam.* Rationem & solutionem Textuum aliorum, qui in jure videntur contrarii, vide *lib. 2. Tit. 26. de præscr. a n. 50.* 63

Nec valet fundamentum Adversariorum dicentium, Juri communi pro sententia nostra per varios textus allegatos, derogatum esse per Concil. Trident. *sess. 24. de reform. c. 3.* ut textus *n. 52.* positi. Nam contra est, quod Concilium ibidem non loquatur de Præscriptione, sed de consuetudine, ibi: *ubi est consuetudo in locis, seu provinciis &c.* ad consuetudinem autem proprie talem requiritur ut sit generalis in loco, cum a particularibus introduci nequeat, uti præscriptio: quæ per hoc essentialiter differt a consuetudine, quod illa detur inter privatos, & a privatis inducatur: e contra vero consuetudo cum sit Lex & Jus non scriptum *l. De quibus ff. de Leg. & §. Ex non scripto. Instit. de Jure natur.* cum Concordantiis, non nisi respectu Communitatis in aliquo loco detur, & non nisi ab hac introduci queat; prout jam dictum est *lib. 1. Tit. 4. de Consuet. n. 23.* & fatentur ipsi Adversarii, ergo ab hac ad illam non licet argumentari, Præsertim quia ipsummet Concilium Tridentinum expresse tantum de consuetudine universaliter integratum *provinciarum*, & non de particulari unus, vel alterius Ecclesiæ loquitur *cit. sess. 24. de reform. c. 3.* per verba *in illis locis & provinciis, ubi est consuetudo, arg. can. Novit. dist. 12.* & *l. Omnes. C. de Episc. & Cleric.* Accedit, quod dictio *Seu* hic non sumatur in sensu disjunctivo, sed declarativo, & expositivo indicans, quod verba inter quæ stat, idem significent, ut bene advertit Fagnanus *loc. cit. num. 27.* ut sensus sit, *in locis, seu*, id est, *provinciis. arg. c. Bonæ 3. postulat. prælat.*

Confirmatur. Correctio Jurium est odiosa, & pro possibili vitanda; *cum expediat jura juribus concordare, & eorum correctiones, si sustineri valeant, pro possibili, evitari*, ut dicitur *c. cum expediat. 29. de election in 6.* ergo cum in præfato sensu bene concordare possimus Concilium Tridentinum cum jure antiquo, id facere debemus.

Quandoquidem *procuratio* ratione, & intuitu *Visitationis* datur, non incongrue breviter de ea hic agitur.

Quæ-

64 Quæritur IV. Quid sit *Visitatio*, seu visitare, ratione cujus debetur *procuratio*, a quibus? circa quæ? quare? & quomodo fieri possit, vel debeat? Resp. I. *Visitare* nihil aliud est, quam excessus, ac defectus inquirere, inventosque castigare, & convenientibus remediis emendare; atque observantiam obligationum juxta cujusvis personæ, ac rei exigentiam, ubi adhuc viget, conservare, & ubi deficit, in pristinum restituere. Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg.* 73. *n.* 1. & in re communis, patebitque ex sequentibus.

65 Resp. II. Locorum Ordinarii v. g. Episcopi non tantum possunt, sed etiam tenentur graviter singulis annis, aut si ob latitudinem fieri nequeat, saltem quolibet biennio totam Diœcesim, & Ecclesias ejusdem visitare. Communis ac certa, per clara jura *can. Decrevimus* 10. *caus.* 19. *q.* 1. ibi: *Decrevimus, ut annuis vicibus ab Episcopo Diœceses visitentur*, & *can. Episcopum* 11. *ead. caus. & q.* ibi: *Episcopum singulis annis ire oportet, ut exquirat &c. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus, id explere nequiverit, Presbyteros probabiles, aut Diaconos mittat, qui reditus Basilicarum, & Ministrantium vitam inquirant.* Concordat Concilium Tridentinum *Sess.* 24 *de refor. c.* 3. ibi: *Patriarchæ, Primates, Metropolitani, & Episcopi propriam Diœcesim per seipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum Generalem Vicarium Visitatorem, si quotannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem, ita tamen, ut tota biennio per se, vel per Visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant.* Simile quid habetur *Sess.* 7. *de reform. c.* 8. ibi: *Locorum Ordinarii Ecclesias quascunque, quomodolibet exemptas, authoritate Apostolica singulis annis visitare teneantur, & opportunis juris remediis providere, & quæ reparatione indigent, reparentur, & Cura animarum, si qua illis immineat, aliisque debitis obsequiis, minime fraudentur; appellationibus, privilegiis, consuetudinibus etiam ab immemorabili tempore præscriptis, judicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis.*

66 Resp. III. Non tantum Ecclesias communes Diœcesis, sed etiam Capitula, & Ecclesias Cathedrales, aliasque majores, & personas illarum: item monasteria non exempta, & quidem sæpius in anno, si placuerit, visitare potest Episcopus. De Capitulis Cathedralibus aperte constat, ex Conc. Trident. *Sess.* 6. *de ref. c.* 4. ibi: Capitula Cathedralium, & aliarum majorum Ecclesiarum: illarumque Personæ nullis exemptionibus, consuetudinibus sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent Authores, non etiam Successores, tueri se possint quo minus a suis Episcopis, & aliis majoribus Prælatis per seipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis juxta Canonicas Sanctiones, toties, quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam authoritate Apostolica possint, & valeant. De Monasteriis non exemptis constat ex *can. Visitandi* 24. *caus.* 18. *q.* 2 ibi: *Quoties placuerit*, & *can. Non semel* 29. *ead. caus. & q.* ibi: *Non semel sed sæpius in anno Episcopi visitent Monasteria Monachorum & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.*

67 Resp. IV. Regulares tamen, & Monasteria eorum exempta, quæ in Congregationem redacta subsunt totius Ordinis Capiti, nullatenus visitari possunt ab Episcopis, etiam si ibidem Regularis disciplina non vigeat. Fagnanus *in c. Grave* 19. *de Offic. Ordinar. n.* 12. *arg. Conc. Trident. Sess.* 25. *de regul. cap.* 20. Nisi habeant Ecclesias, ob quas eis imminet Cura animarum sæcularium; quia tunc etiam *Regulares hujusmodi Curam animarum exercentes subsint immediate in iis, quæ ad dictam Curam, & Sacramentorum administrationem pertineat, jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cujus Diœcesi sita sunt*, statuit Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *de regul. cap.* 11. & notat Fagnanus *loc. cit.*

Item nequeunt visitare exempta Regularium Monasteria supremum Ordinis Caput non habentia, si apud eos viget Regularis observantia, etiamsi fuerint commendata Monasteria, Fagnanus *in c. Grave* 19. *de offic. Ordinar. num* 16. *arg. Concil. Trident. Sess. de reform. c.* 8. ubi tantum illa Monasteria commendata, in quibus non viget disciplina Regularis, datur Episcopis visitandi potestas. 68

Porro potest Episcopus quoad punctum Clausuræ visitare quarumvis Monialium Monasteria, etiam illarum quæ supremo Ordinis Capiti subsunt, per dicta *Tit. XXXV.* §. 2. *a n.* 28

Resp. V. Quando Episcopus visitat Diœcesin, tunc non tantum Ecclesias, & Clerum, sed etiam Laicos & populum, quoad crimina, & delicta, atque præceptorum observantiam, fidemque Orthodoxam visitare, ac debite corrigere potest, & debet, *arg. c. Romana* 1. *h. t. in* 6. ibi: *Nec Clericorum tantum, sed etiam populorum visitationi intentus &c.* & ibi: Imo Azorius *part.* 2. *lib.* 3. *c.* 41. *q.* 1. Ratio est, quia ad potestatem Ecclesiasticam *spectat de quocunque peccato mortali corripere quemvis Christianum, & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coercere*; ut dicitur *c. Novit.* 13. *de Jud.* Confirmatur ex Concilio Tridentino *Sess.* 24. *de reform. cap.* 3. ubi Visitationis finem illis verbis proponit: *Visitationum autem omnium istarum præcipuus sit scopus, sanam Orthodoxam doctrinam, expulsis hæresibus, inducere; bonos mores tueri, pravos corrigere; populum cohortationibus, & admonitionibus, ad Religionem, pacem, innocentiamque accendere; cætera prout tempus, locus, & occasio feret, ex Visitantium prudentia, ad Fidelium fructum constituere.* Ad quem finem ordinatur *cit. c.* 1. *h. t. in* 6. ut *si Visitator commode, & absque difficultate accedere ad unamquamque* (Ecclesiam) *non poterit, de pluribus locis ad unum congruum, Clericos & Laicos studeat convocare, ne in illis visitatio postponatur.* 69

Infertur, illos Visitatores muneri suo minime satisfacere, qui de Ecclesiis, & Clericis tantum soliciti, populum penitus negligunt, & debitam curam non adhibent, quomodo impune grassantia publica vitia, & scandala, scandalosæque consuetudines convenientibus mediis tollantur, impediantur, & eradicentur: præsertim cum authoritas Episcopalis in his pro munere Officii debite interposita plus quam copiose efficiant Conciones Pastorum de Cathedra. 70

Cæterum de modo visitandi spectanda cujusvis Diœcesis laudabilis consuetudo; dummodo substantialia a jure præscripta non negligantur. Videri etiam de hoc possunt integræ formulæ ab Authoribus traditæ. De quibus, sicut & de reliqua *Visitationis* materia consule Doctores, præsertim Barbosam *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 73. 74. & 75. Fagnanum *in cap. Conquerente & c. Grave de Offic. Ordinar.* Azorium *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 40. 41. & 42. & alios.

Solum hic addendum, quod contra *Visitationem* nulla fieri possit Præscriptio, prout late jam probatum est *lib.* 2. *Tit.* 26. *de Præscript. a n.* 43. ubi vide.

TITULUS XL.

De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris.

1 *Ratio Ordinis.*

1 QUoniam *Census* Ecclesiasticus, de quo in præcedenti Titulo egimus, potissimum imponitur in *Consecratione* Ecclesiæ, hinc ordine non incongruo præsens Titulus præcedentem sequitur.

§. I.

De Consecratione Ecclesiæ, & Cœmeterii: ubi etiam de Execratione, & Violatione seu Pollutione: ac de Reconciliatione utriusque.

SUMMARIUM.

2 *Consecratio Ecclesiæ quid?*
3 *Potest fieri per solum Episcopum loci.*
4 *Sub Missa: quavis tamen die.*
5 *Ecclesia non potest consecrari sine sufficienti dote: & qua hac.*
6 *Limitatur hoc in Ecclesiis Regularium.*
7 *De ritu consecrandi. Remissive.*
8 *Pridie non tenetur Episcopus jejunare.*
9 *Fratres Minores possunt proprias Ecclesias, & Oratoria benedicere, ac ad cultum Divinum deputare.*
10 *Quomodo probetur Ecclesia Consecratio? Et quid juris in dubio.*
Testis unus quando sufficiat? quando non? Ibid.
11 *Ecclesia ex toto vel secundum majorem partem simul destructa, execratur, & indiget nova Consecratione.*
12 *Non item, si successive, vel secundum minorem partem.*
13 *Quid si igne exuratur.*
14 *Ecclesia amplificata quando indigeat Consecratione. Mixtione quomodo non sacra fiant sacra?*
15 *Ecclesia polluitur injuriosa sanguinis effusione.*
16 *Si fiat per actionem graviter peccaminosam in ipsa Ecclesia: Et n.18.*
17 *Et sanguis copiose fluat.*
19 *Ecclesia polluitur insuper per homicidium in ea commissum.*
Et per quale? Ibid.
20 *Item per illicitam seminis effusionem; & qualem?*
21 *Ac per sepulturam Excommunicati, aut Infidelis, vel infantis non baptizati.*
22 *Ob nullum occultum delictum Ecclesia polluitur.*
23 *Effectus pollutionis Ecclesiæ quis? & n. seq.*
25 *Si Ecclesia consecrata violatur, debet statim, & quidem de jure per Episcopum reconciliari.*
26 *Ex commissione, vel privilegio Papæ (non item Episcopi) potest reconciliatio fieri a simplici Sacerdote.*
27 *Tale privilegium pro suis Ecclesiis habeat Fratres Minores.*
Dicta quid? ibid.
28 *Si Ecclesia non consecrata, sed tantum benedicta polluatur, potest & debet statim a Sacerdote quovis communi aqua Lustrali reconciliari.*
29 *Cœmeterium consecratur, polluitur, & reconciliatur eodem modo, quo Ecclesia.*
30 *Polluta Ecclesia polluitur Cœmeterium, sed non econtra.*

2 QUæritur I. Quid sit Consecratio Ecclesiæ? a quo? quando? & quomodo fieri possit, ac debeat? Resp. I. *Consecratio Ecclesiæ* est Dicatio, seu Dedicatio ejusdem ad cultum Divinum speciali ritu facta a legitimo Ministro, ad hoc, ut populus Christianus opera Religionis in ea rite exercere valeat. Sannig *h.t.c.1.n.2.* & in re Communis. Patetque definitio ex terminis.

3 Resp. II. Loquendo de jure, solus Episcopus loci rite consecrare potest Ecclesiam. Barb. *de offic. & pot. Episc. alleg. 27. n. 1.* cum Communi ac certa aliorum, textu claro *can. Inter dicimus 10. caus. 16. q. 1. can. Nemo 9. & c. Nullus 15. de Consecr. dist. 1.* Dicitur *rite*; quia licet etiam Episcopus alterius Diæcesis Ecclesiam valide consecrare valeat, tamen id *rite*, seu licite non facit, & propterea per integrum annum punitur Suspensione ab exercitio Pontificalium. Concilium Tridentinum *Sess. 6. de reform. cap. 5. & Sess. 14. cap. 2.* debetque per eundem annum cessare a celebratione Missarum, *can. Episcopus 28. caus. 7. q. 1.* si absque licentia Episcopi loci id faciat. Quia quamvis non possit Episcopus munus consecrandi Ecclesiam committere alicui Presbytero, poterit tamen idem committere alteri Episcopo *c. Aqua 9. h. t.* ubi etiam ratio habetur: *quia consecrare Ecclesiam est potestas Ordinis Episcopalis, quæ non nisi Episcopo committi valet.*

Resp. III. Quamvis Ecclesia quovis die etiam non Fe- 4
stivo rite consecrari valeat, tamen non nisi inter Missam licite consecrari potest. Prima pars patet ex *c. 2. h. t.* ibi: *Licet Ecclesiæ Dedicationem impendere tam diebus Dominicis, quam privatis.* Altera pars habetur *c. Omnes 3. de Consec. dist. 1.* ibi: *Omnes Basilicæ cum Missa debent semper consecrari, & can. de Fabrica 24. ead. dist.* unde peccat Episcopus, si absque celebratione Missæ Ecclesiam consecret: quamvis Consecratio valeat, ut bene docet Miranda *in Manual. Prælat. q. 39. art. 1. concl. 3.* Barbosa *loc. cit. n. 10.* & alii.

Resp. IV. Episcopus licite consecrare Ecclesiam non 5
potest, *nisi prius de dote ei provisum fuerit*, uti expresse dicitur *c. cum sicut 8. h. t.* quæ dos competens, & sufficiens esse debet pro Ecclesiæ Ministris, luminariis, aliisque necessariis, *can. Nemo 9. de Consec. dist 1 & can. 1. caus. 1. q. 2.* ibi: *Hoc unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet Ecclesiam, nisi antea dotem Basilicæ & obsequium ipsius per donationem Chartulæ confirmatam accipiat.* Ratio subjungitur. *Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tanquam domus privata consecretur Ecclesia.* In cognoscenda tamen sufficientia dotis potest etiam respectus haberi ad Decimas, oblationes, & alias obventiones spirituales, Ecclesiæ Ministris de jure competentes, ut bene observat Abbas *in cit. c. cum sicut 8. h. t. n. 5.* & sequitur Pirh. *eod. n. 6.* ubi etiam, post Azorium *p. 2. lib 9. c. 3. q. 7.* Sylvestrum *V. Ecclesia 2. q. 2.* addit, quod ab initio tanta dos non requiratur, ut sufficiat etiam ad hospitalitatem, & alia onera sustinenda, *arg. c. cum dilectus de Consuet.* quia nullo id Jure requiritur: tum quia Ecclesiæ pauperes ad talia onera non tenentur.

Limitatur tamen Conclusio in Ecclesiis Mendican- 6
tium, nec non in Ecclesia, quæ ædificatur in Monasterio habente sufficientes redditus. Sylvester *loc. cit.* Azorius *l. c. ad finem*, & Doctores *in c. 1. de Censibus.*

Resp. V. Quomodo autem? quo ritu? quibusve cære- 7
moniis Consecratio Ecclesiæ fieri debeat, exacte præscribitur in Pontificali, ubi vide. Solum notandum; quod licet Episcopi pro Consecratione Ecclesiæ aliquid tanquam debitum exigere non possint, tamen sponte oblatum accipere valeant; nisi Patronus ipse paupertate laboret, textu expresso *can. 1. caus. 1. q. 2.*

Porro quamvis Barbosa *loc. cit. n. 1.* velit, tam Episco- 8
pum, quam Patronum Ecclesiæ die ante Consecrationem jejunare debere, idque probare conetur ex epistola Leonis Papæ ad Diodor. tamen id potius de convenientia, quam de obligatione intelligendum venit; cum in jure talis obligatio non reperiatur; unde etiam ipsum Pontificale tantum dicit, decens, & conveniens esse.

Resp. VI. Quamvis, uti dictum, nemo præter Episco- 9
pum consecrare possit Ecclesiam, possunt tamen Superiores Fratrum Minorum, ac alii Regulares communicationem privilegiorum cum ipsis habentes, proprias Ecclesias, & Oratoria solemniter benedicere, & ad cultum Divinum deputare, sicque facere, ut, donec consecrentur eorum Ecclesiæ, Missæ, & alia Divina in iis celebren-

tur,

tur, idque non vi juris communis, sed ex speciali privilegio summi Pontificis Leonis X. utpote qui in Bulla concessit *Generalibus, Provincialibus, ac Custodibus, & Guardianis Fratrum Minorum pro tempore existentibus, ut omnia & singula ejusdem Ordinis, & Observantiæ Ecclesias, Cœmeteria, Capitula, & Oratoria ubicunque existentia, tam recepta, quam recipienda &c. solemni Benedictione benedicere valeant*; quod Privilegium etiam allegat Barbosa *de Offic. & potest. Episc. Alleg.* 27. *n.* 44. Sorbus *in Compend. Privileg. V. Benedicere*, Peliz *Tom.* 2. *tr.* 8. *c.* 5. *n.* 77. Roderiquez *tom.* 1. *q.* 19. *art.* 2. Miranda in *Manual. Prælat. tom.* 2. *q.* 39. *art.* 1. *Concl.* 3. & alii communiter.

10 Quæritur II. Quid Juris, si ignoratur, & dubitatur Ecclesiam esse consecratam? Resp. *De Ecclesiarum consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura nec certi testes existunt, a quibus Consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote, eas esse consecrandas: Nec talis trepidatio facit iterationem, quoniam non monstratur, esse iteratum, quod non scitur factum*: sunt verba, *can. Solemnitates* 16. *de Consecrat. dist.* 1. Concordat *can. Ecclesiæ* 17. *ead.* & tenent omnes: Ratio est; quia Consecratio Ecclesiæ non præsumitur, nisi probetur: probari autem potest vel ex scriptura, in libro, pariete, aut lapide reperta, *arg. cit. can. Solemnitates*, & ibi Glossa V. *Scriptura*, cum communi: vel per Cruces, quæ in parietibus fieri solent, dum consecratur Ecclesia, Barbosa *l.c. n.* 5. Mascardus *de Probat. Concl.* 415. *n.* 4. Azorius *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 4. *q.* 5. Pirh. *h. t. n.* 7. & alii. Vel per testes idoneos, quorum etiam unus sufficit, ut bene observat Glossa *l.c. V. Nec certi testes* Barb. *l.c. n.* 6. Mascard. *l.c.* quia, *quamvis alias vox unius, sit vox nullius, arg. l. jurisjur. C. de Testib. & nulla sit causa, quæ unius testimonio quamvis legitimo terminetur*, *c. Licet universis de Test.* Tamen hæ juris dispositiones non procedunt in casibus, in quibus de illius agitur præjudicio, prout citati, & alii Doctores communiter docent cum Glossa citata *arg. c. Parvulos* 110. *de Consecrat. dist.* 4. ubi unus testis ad probandum Baptismum esse collatum, in dubio sufficit.

11 Quæritur III. In quibus casibus Ecclesiæ destructæ, & reædificatæ, ac amplificatæ execrentur, seu Consecrationem amittant, ita ut denuo consecrari debeant? Resp. I. Quamvis *Ecclesiis semel consecratis non debeat Consecratio iterum impendi*, ut dicitur *can. Ecclesiis* 20. *de Consecr. dist.* 1. Nihilominus quando Ecclesia vel casu fortuito, vel consulto totaliter, aut saltem majore ex parte etiam quoad parietes destruitur, & denuo de novo simul construitur; de novo quoque consecrari debet, etsi ex eadem materia, vel iisdem ruderibus reædificetur. Barb. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 27. *n.* 13. Abbas in *c. Proposuisti* 8 *h.t. n.* 8. Azorius *l.c. c.* 4. *q.* 5. Sylvester *V. Consecratio qu.* 4. Engel *h.t. n.* 2. *arg. can. de Fabrica* 24. *de consec. dist.* 1. & ibi Glossa *V. Instauranda*. Ratio est; quia in tali casu nec moraliter, nec physice censetur eadem Ecclesia.

12 Dicitur autem notanter, *si simul & semel de novo construitur, aut reparatur*; quia si Ecclesia successive per partes deficiens, per partes statim iterum reficitur, ac reparatur, non est opus nova Consecratione, etiamsi tota Ecclesia successive per partes ita destruatur & reparetur, ut nulla pars de primo ædificio supersit. Barbosa *l.c. n.* 19. Engel *l.c.* Azorius *l.c. q.* 4. Sylvester *l.c.* Hostiensis & Innocentius *ad Rubric. h.t.* contra Abbatem *l.c.* qui cum nonnullis aliis docet, verius esse contrarium. Ratio autem nostræ doctrinæ est; quia in tali casu censetur moraliter adhuc eadem Ecclesia, *arg. l. Quod in rerum* 24. *§. fin. ff. de Legat.* 1. ubi noviter per partes refecta eadem censetur; quod idem habetur *l. Proponebatur*, 76. *ff. de judiciis*, ubi etiam plura ad propositum exempla proponuntur, ut de populo, de Legione militum, de corpore humano, quæ semper censentur eadem manere, etiamsi prioribus hominibus mortuis, alii subnascantur, militibus deficientibus novi substituantur, partibus corporis deperditis aliæ succrescant. Accedit & alia ratio, videlicet, quia juxta vulgaria *magis dignum trahit ad se minus dignum: & major pars minorem, arg. c. Quod in dubiis* 3. *h.t. & c. un. h.t. in* 6. Sufficit itaque in tali casu, si nova pars aspergatur aqua Benedicta. Barbosa *l.c. arg. cit. can. de Fabrica* 24. *de Consecrat. dist.* 1. Idem dicendum, si non tota Ecclesia, nec major, sed aliqua tantum pars ejusdem v.g. tectum corruat, parietibus adhuc illæsis, textu claro, *c. Ligneis* 6. *h.t.* & ibi Glossa V. *Parietibus*. Barbosa *n.* 2. Abbas *n.* 1. & Doctores communiter. Ratio est tum citata *n. præc.* tum quia in parietibus, ubi sunt Cruces, & Inunctiones, fit *Consecratio*: ergo illis salvis salva manet *Consecratio*.

13 Quod si tamen Ecclesia igne foret exusta, ita ut parietes interiores ex toto, vel ex majori parte sint devastatæ, vel abrasæ: etsi non corruant, indiget nova Consecratione *can. Eccl.* 20. *de Consecr. dist.* 1. ibi: *Nisi ab igne exustæ*, Glos. V. Abbas *in c. Posuisti* 4. *h. t. n.* 7. Azorius *l.c. q.* 5. & alii. Ratio est, quæ *in n. præced.*

14 Resp. II. Quando Ecclesia in longitudine, latitudine, vel altitudine amplificatur, ita tamen, ut nova pars addita sit minor veteri remanente, non opus est nova *Consecr.* sed tantum ut pars nova aspergatur aqua benedicta, Gl. Mag. *in c. Fabr.* 24. *de Consecr. dist.* 1. Azorius *p.* 2. *lib.* 8. *c.* 4. *q.* 6. *ad finem* Engel *h.t. n.* 2. & alii, *arg. cit. can. Fabrica*. Ratio est, quæ *n.* 12. attamen pars nova major esset veteri remanente, utique de novo consecrari deberet Ecclesia, uti *l.c.* bene docet Azorius, & Barbosa *Allegat.* 27. *n.* 19. quia minor pars non trahit ad se majorem, *c. un. h.t. in* 6. sed econtra. Sicut in simili, licet, si Oleo sacro, vel aquæ benedictæ affundatur oleum, vel aqua non benedicta in minori quantitate, quam sit quantitas sacrata, commixtione efficiatur sacrum, ita ut non indigeat nova Benedictione, vel Consecratione, *arg. c.* 3. *h.t.* ob rationem dictam: secus tamen res se habet, si quantitati consecratæ vel benedictæ minori affunditur quantitas non benedicta major, uti cum communi ac probabiliori contra Angelum V. *Aqua*, tenet Barb. *in cit. c.* 3. *h.t. n.* 6. Sylvest V. *Aqua*, *q.* 3. Pirh. *h.t. n.* 9. & alii. Alias enim sequeretur, quod unica gutta benedicta infusa fluvio, hunc totum benedictum efficeret, indeque semper haberi posset aqua benedicta, quod est absurdum.

15 Quæritur IV. An, & in quibus casibus polluatur, seu violetur Ecclesia, ita ut reconciliatione indigeat? Ante responsionem notandum, quod quamvis a parte rei ac physice loquendo sacra a profanis & turpibus coinquinari non possint: *arg. c. Vestra* 7. *de Cohab. Cler. & Mulier.* Nihilominus juxta Ecclesiæ Sanctiones moraliter violari, & pollui censetur, quando in ea certæ quædam, turpes, aut indecentes, sacroque loco injuriosæ fiunt actiones, ob quas communi æstimatione indignum & indecens reputatur, quod in tali loco sceleribus, aut indecentibus contaminato hostia immaculata offeratur & alia Divina celebrentur, donec reconcilietur, & quomodo expurgetur. H. N.

16 Resp. Plures esse actiones, & modos, quibus violatur & polluitur Ecclesia, ita ut reconciliatione (quæ distinguitur a prima Consecratione) indigeat. Patet inductione 1. enim polluitur per voluntariam, injuriosam, & graviter peccaminosam sanguinis effusionem in Ecclesia causatam; qualia v. g. contingere solet ex vulnere injuriose illato. Communis ac certa *arg. c. Proposuisti* 4. *h.t.* ibi: *Aliquando vulnera inferuntur*, & *c. fin. h.t.* ibi: *Sanguinis effusione polluta*, juncto *c. un. h.t. in* 6 & *can. Ecclesiis*, *de Consecr. dist.* 1. Dicitur autem notanter *per voluntariam*: quia si casu id fieret, aut ab amente, Ecclesia non pollueretur, Glossa *in c. un. h.t. in* V. *Sanguinis*. Dein dicitur *injuriosam*, quia si voluntarie quidem, sed licite v.g. ob justam sui defensionem; servato moderamine inculpatæ tutelæ, consequenter quæ non injuriose fit, Ecclesia non polluitur.

17 Dicitur ulterius, *graviter peccaminosam*; quia si ex actione leviter tantum peccaminosa fiat sanguinis effusio, prout fit, si pueri invicem in Ecclesia se percutiunt, vel si pater, aut Magister causa correctionis modum leviter excedendo percutit: ut sanguis copiose e naribus fluat vel per aliam actionem graviter non peccaminosam etiam a majoribus factam causetur copiosa sanguinis effusio, Ecclesia non violatur. Barb. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 28. *n.* 36. citans Suarez *Disp.* 81. *sect.* 4. *§.* 2. *in fine*, & alii, eo quod gravis injuria Ecclesiæ per hoc inferri, communiter non æstimetur. Imo Diana *p.* 6. *tr.* 6. *Resol.* 24. quem sequitur Pirh. *h. t. n.* 11. universaliter vult, quod effusio sanguinis e naribus pugno vel alapa causata nunquam violet Ecclesiam; quia nares sunt organum, unde sanguis nimis facile emittitur. Verum contrarium resolvit, & judicatum refert Mar. Anton. *Variar. Resol. l.* 1. *Resol.* 112. *casu* 6. Barb. *l.c. n.* 36. & alii, in casu, quo majores quatuordecim annis graviter se percutientes, sanguinis effusionem

rem e naribus causant; quia hujusmodi percussio v. g. per alapam publice in Ecclesia alteri inflictam, ordinarie censetur graviter *injuriosa*, & *peccaminosa*.

18 Porro, ut sanguinis effusio violet Ecclesiam, debet esse *copiosa*, unde etsi percussio sit gravissima, non polluitur Ecclesia, si non multum, sed tantum aliquæ guttæ sanguinis fluunt. Multo minus, si nullus fluit sanguis, licet cæteroquin summa cum injuria multisque verberibus excipiatur in Ecclesia. Barb. *l. c. n.* 35. Engel *h. t. n.* 29 Navarrus *in Manual. c.* 27. *n.* 256. *V. Effunditur* Suarez *l. c.* Ratio est, quia Jura supra *n.* 16. citata requirunt *sanguinis effusionem* (qui terminus copiam denotat, Abbas *in c.* 4. *h. t. n.* 3.) quæ ut rote pœnalia, & odiosa extendi non debent, *c. Odia de R. J. in* 6.

19 Requiritur insuper, ut effusio sanguinis copiosi causetur in ipsa Ecclesia; unde non violatur Ecclesia, si quis extra illam, vel in portico, turri, aut subtus in spelunca Ecclesiæ percussus fugiat ad Ecclesiam, ibique sanguinem copiose effundat; bene tamen econtra, si percussus in Ecclesia extra illam primum fundat sanguinem copiosum Navarrus *l. c. V. Aut datur causa*. Sylvester *v. Consecr.* 2. *q.* 5. Azorius *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 5. *q.* 2. cum Glossa communiter recepta *in c. un. h. t. in* 6. *V. Sanguinis*. Ratio est; quia juxta Jura *n.* 15. citata requiritur, & sufficit, ut causa effusionis sanguinis graviter injuriosa ponatur in Ecclesia; ubicunque dein effusio per accidens sequatur.

20 II. Violatur, seu polluitur Ecclesia per voluntarium & injuriosum homicidium, quod quis respectu sui ipsius, vel alterius committit, etiamsi sanguis non effundatur. Rursus Communis ac certa, textu claro *can. Si motum*, 19. *de Consecrat. dist.* 1 ibi: *Si homicidio Ecclesia violata fuerit, diligentissime expurgetur, & denuo consecretur*: & *c.* 4. *h. t.* ibi: *Homicidia contingunt*, & ibi DD. communiter. Dicitur *voluntarium*, & *injuriosum*, quia ob casuale homicidium, vel factum ob sui defensionem justam cum moderamine inculpatæ tutelæ non violatur Ecclesia. Barbosa *l. c. n.* 3. Abbas *l. c. n.* 9. & DD. communiter. Hinc non violatur Ecclesia ob homicidium patratum a furioso, vel a penitus ebrio. Barbosa *l. c. n.* 3. & 4. quia in his deficit *voluntarium*, hoc ipso, quod nesciant quid faciant, *can. Illud caus.* 15. *q.* 1. Polluitur autem per mortem reo illatam in Ecclesia ex sententia Judicis. Barbosa *l. c. n.* 25 Pirh. *h. t. n.* 10. & alii Ratio est; quia quamvis talis homicidium non sit injuriosum reo mortem merito, est tamen injuriosum ipsi loco sacro, & contra reverentiam debitam eidem, *c.* 1 *de Immunit. in* 6. Polluitur item, si quis in Ecclesia occidatur ob Fidem, Barbosa *l. c. n.* 29 Sylvester *V. Consecr.* 2 *q.* 5. Azorius *l. c. q.* 1. cum Communi contra Abbatem *loc. c. n.* 2. Ratio est; quia quamvis per Martyris mortem, quæ nus est passio, & habet rationem Martyrii, non violetur, sed potius consecretur Ecclesia *can. Quamquam* 3. *dist.* 21. & *c. Fundamenta* 17. *de Elect. in* 6. polluitur tamen per illud, quatenus consideratur ut injuriosa actio, cum ut talis revera sit sacrilegum & injuriosum homicidium, Glossa *in c. un. h. t. in* 6. *V. Sanguinis*, unde ad propositum citari solet ille versus:

Actio displicuit, passio grata fuit.

21 Cæterum sicut sanguinis effusio, ita homicidium violat Ecclesiam, si causa ponitur in ipsa Ecclesia, etsi mors primum extra Ecclesiam sequatur, & econtra etsi causa ponatur extra Ecclesiam, vel in portico, vel turri, aut spelunca Ecclesiæ, non violatur, licet injuriæ affectus ad Ecclesiam confugiat, & ibidem moriatur. Sylvester *loc. cit.* Azorius *l. c.* Glossa proxime citata, Barbosa *l. c. n.* 16 & *seq.* cum communi, & probabiliori aliorum. Ratio est quia juxta jura *n.* 15 citata, sufficit, & requiritur, ut injuriosa causa homicidii ponatur in ipsa Ecclesia, ubicunque dein per accidens sequatur effectus.

22 III. Violatur Ecclesia per voluntariam & illicitam seu peccaminosam seminis effusionem in illa factam. Rursus unanimis, claris Juribus *c. un. h. t. in* 6 ibi: *Si Ecclesiam seminis effusione pollui contingat*. Nec refert, an simplici pollutione, fornicatione, adulterio, sodomia &c. contingat, *arg. c. Significasti* 5. *de Adult.* & *can. Ecclesiis*, 20. *de Consecrat. dist.* 1. ibi: *Cujuscunque seminis effusione polluta fuerint*. Barbosa *de offic.* & *potest. Episc. allegat.* 28. *n.* 42. & alii. Secus est, si contingat dormienti in somno, Glossa *in cit. can. Ecclesiis V. Semine* communiter recepta, etsi prius dederit causam, vel evigilans de habita oblectaretur. Barbosa *l. c. n.* 41. quia tunc non tam ipsa seminis effusio, quam antecedens positio causæ, vel subsequens voluntaria oblectatio peccaminosa est. Pariter non violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum fœminarum decidens. Barbosa *l. c.* Violatur tamen probabilius per culpam conjugalem extra casum necessitatis in Ecclesia habitam, ut docet Navarrus *in Manual. c.* 27. *n.* 257. Barbosa *l. c. n.* 47. Sanchez *de Matrim. lib.* 9 *disp.* 15. *n.* 7. citans plurimos, Pirh. *h. t. n.* 12. cum Glossa communiter recepta, contra *Sa V. Ecclesiæ*. Basilicum Pontium. Ratio est; quia licet hæc copula de se sit licita, est tamen illicita respectu loci sacri, *arg. c.* 1. *de Immunit. Eccles.* & *c. eod. in* 6. Nisi adsit aliqua necessitas, & urgeat periculum incontinentiæ, ut contingere solet, si conjuges tempore belli, vel ex alia ratione diu cohabitare debeant in Templo. Doctores citati, & communis aliorum passim latentium, in tali casu Ecclesiam copula conjugali non violari.

IV. Violatur Ecclesia si in ea sepeliatur Excommunicatus vitandus, videlicet publice denuntiatus, aut notorius Clerici percussor, aut infidelis, vel non baptizatus, juxta dicta supra *Tit.* 28. *de Sepult. n.* 9. Idem ob paritatem rationis juxta communem est de infante fine Baptismo defuncto, nisi in utero matris defunctus cum matre sepeliatur: partus enim antequam edatur, mulieris portio est, vel viscerum *L.* 1 *ff. de Ventre inspiciendo*. Cæterum; si alii sepultura indigni (de quibus *cit. Tit de Sepultur.* §. 3.) in Ecclesia sepeliantur, ea propterea non violatur, nec reconciliatione opus est. Pirh. *h. t. n.* 13. Layman *lib.* 5 *tr.* 5. *c.* 2. *n.* 8. Zoesius *h. t. n.* 51. Navar. Suarez, Engel *h. t. n.* 23. & alii Ratio est; quia nullo id Jure reperitur expressum: pœnalia autem & odiosa fine Juris textu extendi, aut induci non debent, *arg. c. Is qui* 18. *de Sent. excomm. in* 6. Hinc Layman, & Pirh. post Navar. recte inferunt, non violari Ecclesiam, nec reconciliatione indigere, etsi in ea sepeliatur hæreticus.

Quæritur V. An in præfatis casibus polluatur Ecclesia, si sint occulti? Resp. Negative Sylvester *v. Consecr.* 2. *q.* 5. *Tertius casus*. Azorius *p.* 2. *lib.* 9 *c.* 5. *q.* 3 Barbosa *de offic.* & *potest. Episc. allegat.* 28. *n.* 37 Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 15. *num.* 10. cum Glossa communiter recepta *in c. un. h. t. in* 6 *V. Polluti, arg. c. Significasti de Adult.* ibi: *Publice*. Ratio est; tum quia Ecclesia non judicat de internis, *arg. c. Tua*, 34. *de Simon.* & *can. Erubescant* 32 *dist.* 32. ibi: *De manifestis loquimur, secretorum autem cognitor Deus*, & *Judex est*. Tum quia, quamdiu res manet occulta, in judicio & æstimatione humana, Ecclesia non censetur violata, sed retinet suam bonam famam, sufficit autem, quocunque modo ab initio fit, aut postea fiat notorium, notorietate nempe Juris, vel facti, de qua vide *lib* 2. *Tit.* 28 *de Appellat. n.* 299 & Barbosam *l. c. n.* 38. Ratio est; quia fama perditur, & æstimatio communis contraria subintrat.

Quæritur VI. Quid importet? Item quid agendum? 23 præsertim quomodo, & a quo reconciliatio fieri debeat, si Ecclesia uno ex dictis modis polluatur? Resp. I. Quando Ecclesia est polluta, non potest in ea, vel Cœmeterio contiguo quis sepeliri, donec reconcilietur, textu claro *c. un. h. t. in* 6 Nec possunt ibidem Missæ Sacrificia, nec Divina officia celebrari, *can.* 1. *can. Sicut* 11. *can. Nullus*, 14. *de Consecrat. dist.* 1. & *c. fin. h. t.* & ibi Doctores, præsertim Abbas *c. fin. n.* 4 *h. t.* atque Engel *h. t. n.* 22. Tuschus *eod. n.* 19. Quod si contrarium quis faceret, peccaret quidem graviter, Irregularitatem tamen non incurreret Azorius *p.* 2 *lib.* 9. *c.* 5. *q.* 6. Abbas *l. c.* Pirh. *l. c.* Engel *l. c.* Barbosa *de Offic.* & *potest. Episc. alleg.* 28 *n.* 54 Ratio est; quia hæc pœna nullo Jure invenitur expressa, consequenter non inducenda, *arg. c. Is qui* 18. *de Sentent. excomm. in* 6. Ex quo citati DD. cum communi ulterius contra Lapum inferunt, Divina celebrantem in Ecclesia violata nec alii pœnæ subjacere, quod idem diximus in Theologia nostra Morali *Tr.* 14 *Disp.* 5. *n.* 120. Verum talem saltem suspensionis pœnam incurrere, si in hujusmodi Ecclesia celebrat, probabile videtur: non quidem argumento Lapi ex *c. Episcoporum de Privil. in* 6 desumpto; uti contra eundem bene demonstrant DD citati; sed ex *can. Nullus*, 15. *de Consecr. dist.* 1. ubi expresse habetur: *Nullus Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi sacratis ab Episcopo locis* (qualis non amplius est Ecclesia violata) *quis particeps de tate-*

cætero valtu esse Sacerdotii ; id est, qui ab exercitio Sacerdotii non vult esse suspensus.

24 Resp. II. *Si Sacerdote celebrante violatur Ecclesia, ante Canonem, dimittatur Missa: si post Canonem, non dimittatur*. Ita Rubrica Missalis *Tit. de Defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*.

25 Resp. III. Quando Ecclesia aliquo ex præfatis modis polluitur, debet, quam primum fieri potest, reconciliari, *arg. c. fin. h. t.* ibi: *Protinus*. Ratio additur, *Ne Divinæ laudis organa suspendantur*. Et quidem, si ecclesia prius erat consecrata, non potest ab alio, quam Episcopo loci, vel ex ejusdem commissione, ab alio Episcopo reconciliari, ita ut Episcopus hoc manus Sacerdoti alicui committere non possit. Communis ac certa, textu claro *c. Aquæ, 9. h. t.* ibi: *Aqua per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum, non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri, de cætero prohibentes, non obstante consuetudine &c. quæ potius est corruptela*. Ratio subjungitur; *quia licet Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt, quæ Ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare*. Debet autem Reconciliatio fieri *aspersione aquæ cum vino & cinere* atque sale juxta Pontificale Romanum, benedictæ, *c. 4. h. t.* per Episcopum, *cit. c. aqua 9. h. t.* ut proin aqua a Sacerdote benedicta non sufficiat.

26 Resp. IV. Ex commissione, aut privilegio summi Pontificis potest Reconciliatio Ecclesiæ (quæ prius erat consecrata) aliquo ex præfatis modis pollutæ, fieri etiam a simplici Sacerdote. Barb. *de offic. & potest. Episc. alleg. 28. n. 64.* Abbas *in c. aquæ 9. h. t.* a. 1. & 8. Azorius *l. c. q. 5.* Roderiquez *Tom. 1. q. Regul. q. 19. art. 6.* Pirhing *h. t. n. 20.* cum communi: ratio est; quia licet Papa non possit potestatem, quæ Ordini ex Jure Divino est annexa, concedere alteri non habenti talem Ordinem, v. g. non potest Sacerdoti simplici dare potestatem conferendi ordinem Presbyteratus, nec Diacono potestatem consecrandi Corpus Christi; potest tamen alteri concedere potestatem Ordini annexam ex jure duntaxat humano, qualis est, potestas reconciliandi pollutam ecclesiam, quæ prius erat consecrata; uti post Glossam communiter receptam *in can. 1. dist. 95. V. Concedimus*, bene docet Abbas *in can. aqua h. t. nu. 8.*

27 Porro tale privilegium a Leone X. concessum habent nostri Ordinis Superiores, non tantum Generales, & Provinciales, sed etiam Custodes, & Guardiani, ut cujus Ecclesias sibi subjectas quomodocunque violatas (etiam prius consecratas) reconciliare possunt, & quidem aqua per ipsosmet benedicta, quando Episcopus dicta duabus dietis (una dieta continet 20. Milliaria Italica, juxta Glossam *in c. Nonnulli, 28. de rescrip. v. Ultra duas dietas arg. L. 3. de V. S.* quæ quatuor, vel quinque circiter Germanica efficiunt. Si vero duabus dietis non distat, aqua per Episcopum benedicta, prout videre est in Compendio Privilegiorum *V. Benedicere*, atque notat Roderiquez *loc. c.* Barbosa *l. c.* Engel *h. t. n. 26.* Sannig. *h. t. c. 5.* & alii. Addit Roderiquez, quem sequitur Barbosa, & alii, posse Religiosos dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua per ipsosmet benedicta uti, non tantum quando sedes Episcopi ordinarii distat duabus dietis ab ecclesia polluta, sed etiam quando Episcopus alias abest, aut interveniente morte, renuntiatione, aut depositione non existit.

28 Resp. V. Si polluitur ecclesia, quæ prius solemniter nunquam fuit consecrata, sed tantum simpliciter benedicta, aut sola authoritate episcopi, vel alterius ad Divinum cultum deputata, data licentia, quod in eadem Divina celebrari valeant, tunc potest a quovis Sacerdote simplici, nulla petita ab episcopo licentia, per aspersionem solius aquæ communis benedictæ, seu Lustralis reconciliari denuo. Communis ac certa textu claro *c. fin. h. t.* ibi: *Si Ecclesia non consecrata fuerit, aqua protinus exorcizata lavetur*. Imo debet statim etiam irrequisito episcopo, a Rectore ecclesiæ, vel Sacerdote, modo dicto mundari; ut e. cap. advertunt DD. consideratione verbi *Protinus*, Ratio ibidem habetur, *Ne laudis Divinæ organa suspendantur*.

29 Quæritur VII. quid Juris de Consecratione & Pollutione Cæmeterii, ac Reconciliatione ejusdem? Resp. I. Cæmeterium eodem modo & ab iisdem consecrari, pollui ac reconciliari potest, & debet, quo ipsa ecclesia. Sylvester *Vers. Cœmeterium. q. 1.* Pirhing *h. t. n. 30.* cum communi, *arg. c. Consuluisti, 7. & c. un. h. t. in 6.* Patet etiam ex Pontificali Romano, vi cujus eodem ritu consecratur ecclesia & Cæmeterium, quamvis etiam separatim Cæmeterium consecrari valeat, ac subinde soleat.

Resp. II. Illud specialiter advertendum, quod, *si Ecclesiam pollui contingat, ipsius Cæmeterium quoque, si contiguum sit eidem, censeatur esse pollutum; unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri; secus si remotum fuerit ab eo. Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto Cæmeterio quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta, ne minus dignum, majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur*, sunt verba *c. un. h. t. in 6.* 30

§. II.

De Consecratione, & Execratione Altaris: ubi etiam de Consecratione, & Benedictione Calicis, Campanæ, Vestium, Paramentorum, & Ornamentorum, ad Ecclesiam, vel Missam spectantium.

S U M M A R I U M.

31 *Altare aliud fixum, aliud portatile, seu mobile.*
32 *De Jure communi solus Episcopus consecrat Altaria.*
33 *Ex commissione, vel Privilegio Papæ: etiam non Episcopus.*
34 *Non tamen consuetudine, aut præscriptione.*
35 *Possessionis incapax non potest introducere consuetudinem, aut præscriptionem.*
36 *Execrari, & pollui Altare sunt diversa; & polluta Ecclesia polluuntur Altaria ejusdem.*
37 *Altare execratur, si confringitur lapis.*
38 *Aut amovetur superior Tabula.*
39 *Non item si solum sepulchrum. Et n. seq. sigillum; & sepulchrum Altaris quid? Ibid.*
40 *Reliquiæ SS. non sunt necessariæ ad Consecrationem Altaris.*
41 *Per Execrationem Altaris, non execratur Ecclesia, nec contra.*
42 *Calix a solo Episcopo benedici potest.*
43 *Non item ab Abbate aliquo.*
44 *Calix & Patena, si franguntur, execrantur.*
45 *Non item si vasa inaurationem perdunt.*
46 *Neque, si de novo inaurantur.*
Major pars trahit ad se minorem. Ib. Et n. seq.
48 *Campanæ solus Episcopus benedicere potest.*
49 *Paramenta Ecclesiastica de jure solus Episcopus benedicere potest.*
50 *Ex privilegio possunt id quoque Superiores Regulares.*
51 *Etiam pro alienis Ecclesiis. Et n. seq.*
53 *Paramenta quando execrantur, ac nova Benedictione indigeant?*
54 *Potestas benedicendi paramenta, non potest acquiri consuetudine, nec ab Episcopis aliis committi.*
55 *Tangere vasa & paramenta, quibus, & quomodo prohibitum? & n. seq.*
57 *Lavari & refici quomodo debeant vasa, & paramenta sacra?*

Quæritur I. Quid Juris de Consecratione, & Execratione Altaris? An nempe, a quo, & quomodo consecrari possint, & valeant? item quomodo execrentur, seu Consecrationem amittant? Ante responsionem notandum, duplex esse Altare, unum *fixum*, seu stabile, alterum mobile; seu *Portatile*. *Fixum* est, quod alicui loco immobiliter affixum, constanter in eodem manet loco; cujusmodi Altaria ordinarie sunt in Ecclesiis. *Mobile* seu *Portatile* est quod pro commoditate vel necessitate sacerdotis, aut aliorum hinc inde moveri, & portari potest, ac solet: & propterea etiam Altare *Viaticum* pro commoditate scilicet viatoris, seu itinerantis vocatur *c. fin. de Privileg. in 6.* Debet autem utrumque saltem in superiori parte esse lapideum, *can. altaria, 31. de Consecr. dist. 1.* ibi: *altaria, si non fuerint lapidea, non consecrentur*. 31

Resp. I. Loquendo de Jure communi solus Episcopus 32

Alta-

Altare consecrare potest, ac debet, ita ut alicui Sacerdoti Ordinem Episcopalem non habenti, hanc potestatem committere non valeat. Communis ac certa ob clara Jura *can. Quamvis 4 dist. 68.* ibi: *Nec ecclesias, nec Altaria consecrare licet Presbyteris.* Concordat *can. Nullus 25 de Consecr. dist. 1.* Nec potest potestatem consecrandi Altare alteri committere Episcopus. Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 27. n. 23.* Azorius *p. 1. c. 27. q. 4.* & communis aliorum. Ratio est; quia consecrare Altare pertinet ad potestatem Ordinis Episcopalis: *arg. can. Quamvis, 4. dist. 68.* quam Episcopus Sacerdoti simplici committere non valet, *c. Aquæ, 9. h. t.* Potest autem Episcopus in una Missa plura Altaria unius, non item diversę Ecclesię consecrare, *c. cum sis 4. h. t.* ibi; *Noveris, quod plura in una Ecclesia, Altaria simul poteris consecrare.* & ibi Abbas *num. 2.* & DD. communiter. Quomodo autem, aut quo situ Consecratio Altaris fieri debeat, vide in Pontificali.

33 Resp. II. Ex privilegio, vel commissione Papæ etiam simplices Sacerdotes consecrare possunt Altaria. Azorius *l. c. q. 4.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. p. 2. Alleg. 27. n. 23.* cum Communi Probatur ex dictis *n. 26.* ubi diximus privilegio Papæ posse simplices Sacerdotes reconciliare Ecclesias pollutas.

34 Resp. III. Nulla tamen consuetudine aut præscriptione etiam immemorabili potest simplex Sacerdos, vel alios Ordinem Episcopalem non habens acquirere potestatem consecrandi Altaria. Azorius *p. 1. lib. 10. cap. 27. p. 5.* dicens, esse unam omnium sententiam, Abbas *c. Quanto 4. de Consf. n. 5.* Barbosa, ac DD. Communiter *arg. c. Quanto 4. de consuet.* Ratio est: quia ut dicitur *Summario, c. cap. Quanto de Consuetud. consuetudo non potest operari ut Clericus non episcopus possit exercere ea, quæ sunt reservata* (seu annexa) *Ordini Episcopali*; sive dein Jure Divino, sive humano pertineant ad potestatem Ordinis Episcopalis, ut cum Communi aliorum bene observat Pirhing. *de Consuetud. n. 90. Arg. cap. Quanto* ubi reprobatur consuetudo, vi cujus Sacerdotes conferebant Confirmationem; cum tamen hanc conferendi potestas ex sola dispositione & Lege Ecclesiastica humana, & non Divina pertineat ad Ordinem Episcopalem; hoc ipso quod alias Papa eam Clerico non Episcopo conferre haud posset: prout tamen facit.

35 Dices, quæ sunt acquisibilia privilegio, sunt etiam acquisibilia consuetudine; atqui potestas consecrandi Altaria potest acquiri privilegio, juxta dicta *n. 33.* ergo etiam consuetudine. Resp. Majorem universaliter non procedere, & præcipue tunc quando consuetudinem introducere volens, sine privilegio est incapax possessionis rite exercendi actus, quibus consuetudo introducitur, cum sine possessione non currat præscriptio. *c. 3. de R. J. in 6.* & quod est nullum, nullum producat effectum *c. Illud de Jurepatron.* atqui Clericus non Episcopus sine privilegio ex incapax rite exercendi actum reservatum soli Ordini Episcopali, *arg. c. cap. Quanto*, ergo, Et quamvis per privilegium fieri possit capax, nequit tamen id fieri consuetudine, uti citati DD. & alii communiter observant ob dicta Jura. Confirmatur a pari, quia ex eo quod Laicus sit incapax conferendi Beneficium, nulla consuetudine etiam immemorabili potest capax fieri, aut acquirere Potestatem illud conferendi; licet ex privilegio capax fieri, & potastatem illam acquirere possit: Pariter licet simplex Sacerdos per privilegium possit acquirere potestatem conferendi Minores, ac Confirmationem, non tamen potest eam acquirere consuetudine, *c. Quanto, de Consuetud.* quia est incapax possessionis, quæ incapacitas per solum privilegium, non vero per consuetudinem tolli potest: Vide etiam dicta *Lib. 1. T. 4. de Consuetud. n. 81. & seq.* Hinc caute legendus, & minime sequendus est Engel *h. t. n. 9.* cum Lauret de Franch. *p. 2. q. 28. n. 3.* qui contra Communem, & torrentem Doctorum, atque ipsa Jura docere videtur, posse consuetudine acquiri potestatem exercendi ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis.

36 Quæritur II. Quibus modis polluatur, & execretur Altare, ita ut nova Consecratione indigeat? Et an polluta, vel execrata Ecclesia, etiam execretur, & polluatur Altare, ac econtra? Ante responsionem nota, aliud esse *pollui*, aliud *execrari* ecclesiam, vel Altare. *Pollui* enim dicitur, si fit unus ex casibus supra *n. 15.* allegatis. *Execrari* vero, seu Consecrationem sine pollutione amittere dicitur quando sine aliquo ex dictis casibus Consecrationem ex eo amittit, quia comburitur, exuritur, vel confrigitur Altare. Resp. I. *polluitur* Ecclesia, polluuntur etiam omnia Altaria in ea fixa; idque eodem modo, quo polluitur Ecclesia, ita ut ante Reconciliationem in tali Altari Missa celebrari non valeat. Miranda *in Manual. T. 2. q. 39. ar. 6.* Abbas *in c. 4. h. t. n. 10.* Sylvester *V. Altare, q. 11.* Pirhing *h. t. n. 28.* cum Communi. Ratio est, quia si pollutio in Ecclesia fit, totam ecclesiam afficit, adeoque etiam in ea posita, & contenta Altaria, utpote unum corpus cum Ecclesia efficentia; unde etiam per Reconciliationem Ecclesiæ pollutæ reconciliata Censentur Altaria ibidem *fixa*.

37 Resp. II. altare tam *fixum*, quam *mobile* execratur, sive Consecrationem amittit, ita ut nova Consecratione indigeat. I. Si mensa superior, seu lapis superpositus, qui sigillum continet, seu lapis ipsa Altaris *portatilis* enormiter, seu notabiliter, & ita frangatur, aut diminuatur, ut Calix cum patena secundum majorem sui partem in eo stare non amplius queat. Omnes. Textus expressus habetur *c. 1. h. t.* ibi. *Si lapis, qui sigillum continet, confractus, aut etiam diminutus fuerit, debet denuo consecrari*, & *c. 3. eod.* Dicitur autem notabiliter *enormiter, seu notabiliter*; quia si modice, aut ita solum confringatur lapis, ut Calix cum patena secundum majorem sui partem stare in eo commode adhuc possit, prout fit, si partes in cornibus tantum, vel ipsa cornua confringantur, aut minuantur, non execratur Altare; & multo minus, si in Altari *portatili* lignum solummodo, cui lapis inclusus est, frangatur, aut omnino a lapide separetur. Abbas *in c. Ligneis, 6. h. t. n. 1. & in c. 1. h. t. n. 3.* Sylvester *V. Altare q. 9.* Pirhing. *h. t. n. 24. arg. c. cap. 3. h. t.* ibi: *Si enormiter fracta fuerit*, & *c. Ligneis, 6. eod.* ibi: *Si tabula Altaris enormiter læsa non fuerit, nec Altare debet denuo consecrari.* In dubio autem, an *enormiter* sit fractum, relinquitur judicio Episcopi. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg. 27. n. 26.* & alii.

38 II. Execratur Altare *fixum*, seu *immobile*, quando lapis, seu mensa superior consecrata amovetur ab inferiori structura, seu basi, cui est affixum, vel a columnis, quibus innititur. Barbosa *l. c.* cum Communi, Claris Juribus *c. 1. & 2. h. t.* ibi: *Altare, in quo tabula cui Consecrationis benedictio adhibetur, si mota fuerit, debet non immerito consecrari.* Concordat *c. Ligneis, 6. eod.* & *can. Si motum 19. de Consecr. dist. 1.* & ibi Glossa *V. altare*, ubi etiam rationem addit, videlicet, quia Consecratio Altaris *fuit* censetur esse in conjunctione mensæ, lapidis nempe, seu tabulæ superioris, ac inferioris structuræ; hinc si lapis, vel tabula superior removetur ab inferiori, vel ab ipsa lapides eandem immediate tangentes; censentur execrari: non item si alii lapides inferiores lapidem vel tabulam superiorem principaliter consecratam, immediate non tangentes, amoveantur, & alii substituantur, Altari in debita altitudine adhuc remanente, etsi successive omnes lapides taliter inferiores auferantur, ut habet ibidem *Gloss. Mag.* Pariter non execratur, si superior tabula non est immobiliter affixa structuræ inferiori, sed commode de loco ad locum una cum sepulchro transferri potest. Sylvester *V. altare, q. 10.* & alii. Ratio est; quia tunc induit naturam Altaris *portatilis*.

39 III. Secundum aliquos, ut Barbosam *l. c. n. 25.* Sylvestrum *Vers. altare q. 4.* Azorium *p. 1. l. 19. c. 2. q. 8.* testantes de Communi, execratur Altare, si frangitur, aut removetur sepulchrum Altaris (id est loculus ille, in quo sacrę Reliquię continentur, Sylvester *l. c.*) aut sigillum id est, parvulus ille lapis, quo sepulchrum clauditur & tegitur. Sylvester *l. c. arg. c. 5. h. t.* ibi: *Si lapis, qui sigillum continet, frangatur*, & *can. Placuit. 25. de Consecr.* Ratio est; quia secundum ipsos Reliquiæ aliquæ Sanctorum sunt de substantia Consecrationis Altaris, *arg. c. can. Placuit.* ubi Summarium sic habet, *evertantur Altaria, quæ sine Sanctorum Reliquiis eriguntur.*

40 Vere Layman *L. 5. Tr. 5. c. 6. n. 9.* citans Conink, Soto, & Suarez Pirhing. *h. t. n. 26.* & alii non improbabiliter sustinent, hoc casu non execrari Altare, eo quod juxta ipsos Reliquiæ aliquæ Sanctorum necessario non requirantur ad Consecrationem Altaris; cum id nullo Jure probari valeat: nam *can. Placuit.* citatus ab Adversariis

nihil

nihil convincit, utpote per quem solummodo superstitiones, ac incertorum Martyrum, aut Reliquiarum erectæ memoriæ, & cultus prohibentur, non autem necessitas Reliquiarum verarum statuitur, ut legenti textum patet, quidquid dicat Summarium. Nec aliquid in contrarium facit *c. 1. h. t.* quia non dicitur ibidem, Altare execrari, si frangitur sigillum, sed si lapis sigillum continens frangatur. Et licet ex *h. c.* eruatur, fieri Altaria cum sigillo sepulchri, & Reliquiis, non tamen inde probatur, quod necessario adesse debeant; cum bene pro devotione majori consuetudo Ecclesiæ illuc easdem ponat. Unde habetur in antiquis Rubricis Missalis, quod si in aliquo Altari Reliquiæ non habeantur, omitti in Missa debeat illa Oratio: *Oramus te Domine per merita Sanctorum, quorum Reliquiæ hic sunt.* Quo satis innuitur, dari posse Altaria sine Reliquiis Sanctorum. Hinc infert Layman *loc. cit.* quod si certæ Reliquiæ commode haberi non possint, absque his Altare consecrari omnino possit, præsertim hoc tempore, ubi tanta copia certarum Reliquiarum non habetur. Quamvis fateatur ibidem, quod si commode haberi valeat, Episcopi sanctam Ecclesiæ consuetudinem servare, & in Consecratione Altaris, Reliquias Sanctorum, sepulchro Altaris immittere, atque sigillo præfato claudere debeant, præsertim, cum Communissima teneat, id saltem esse de præcepto, si non de substantia.

41 Resp. III. Etsi per Pollutionem Ecclesiæ polluatur Altare in eadem *fixum*, & econtra per dicta *n. 38.* tamen per Execrationem Altaris non execratur Ecclesia, nec econtra, *c. 1. h. t.* ibi: *Propter hoc* (quod ob Execrationem Altaris, illud denuo consecretur) *nequaquam reiterare suam Consecrationem Ecclesia consuevit*, & ibi Abbas *n. 1.* ac DD. communiter. Ratio est; quia Consecratio Ecclesiæ potissimum consistit in parietibus, & potest esse separata a Consecratione Altaris: unde bene contingere potest, ut Altare execretur v. gr. per confractionem superioris tabulæ, & tamen consecrata maneat Ecclesia: ac econtra hæc execretur, combustis, vel destructis parietibus, & tamen consecratum maneat Altare, uti bene advertit Abbas *in cap. 4. h. t. n. 10.*

42 Quæritur III. Quid Juris de Consecratione, & Execratione Calicis, Patenæ, & Campanarum? Resp. I. Loquendo de Jure Consecratio Calicis, & Patenæ ad solum Episcopum spectat. Barb. *l. c. alleg. 27. n. 35.* Azorius *p. 1. lib. 10. c. 28. q. 1.* Engel *h. t. n. 9* Roderiquez *Tom. 1. q. 19. art. 1.* Pelliz. *Tom. 1. tr. 8. c. 5. n. 102.* & communis *arg. c. Abbates* & ibi Glossa *V. Tonsuram, de privil. in 6.* Ratio est; quia ubi in Consecratione intervenit unctio, uti in iis, *arg. c. un. de sacra Unct.* consecratio est Ordinis Episcopalis, juxta Communem: & quoniam ad potestatem Ordinis Episcopalis pertinet, eam Episcopus Sacerdoti non Episcopo committere non potest per dicta *nu. 3. arg. c. Aqua 9. h. t.* Nec valet aliquis eandem potestatem consuetudine, aut præscriptione acquirere, per dicta *n. 34.*

43 Infertur, quod nec Abbates, nec alii Prælati Regulares, Calices, & Patenas benedicendi potestatem de Jure, vel consuetudine habeant, quamvis privilegio Pontificio habere valeant, Glossa *in c. Abbates de privil. in 6. V. Tonsuram:* Sylvest. *V. Benedictio n. 5.* Et quidem tale privilegium habere ord. Cisterciensis Abbates non quidem omnes sed primos quatuor pro tempore existentes, refert post alios Barb. *de offic. & potest. Episc. alleg. 27. n. 36.* Miranda *in Manual. Prael tom. 2. q. 41. a. 4.* ubi tamen bene advertit, hoc privilegio alios Abb. vel Regulares per communicationem non gaudere ob specialem rationem in aliis non militantem. Notandum insuper, quod privilegium benedicendi Calices & Campanas fuerit abrogatum, ut constat ex declaratione S. Congregat. sub Alexandro VI.

44 Resp. II. Tam Calix quam Patena execrantur, & nova consecratione indigent, quando franguntur, destruuntur, aut notabiliter suam figuram perdunt. Barb. *loc. cit. n. 37.* Layman *lib. 5. tr. 5. c. 6. n. 6* Engel *h. t. nu. 5.* Sylvest. *V. Calix q. 2.* qui tamen addunt, quod si Calix *tornatilis* foret, non execretur, si cuppa a pede absque fractione separetur; tum quia forma ex prima operis destinatione mutabilis non censetur perire per mutationem illico reparabilem: tum, quia in Calice *tornatili* cuppa per se sola videtur consecrata; uti ex Suarez docet Layman *loc. cit.* Secus est in aliis Calicibus, qui amovibilem pedem non habent; in his enim si pes separatur a cuppa, Execrationem fieri, communiter fatentur Doctores.

Resp. III. Neque Calix, neque patena execrantur, nec nova Consecratione indigent, si longo usu aurum, seu inauratio etiam interior penitus absumitur, Layman *loc. cit.* Engel *loc. cit.* Sylvester *loc. cit.* Azorius *loc. c. q. 6.* & Communis aliorum Ratio est; quia non solum aurum, quo Calix, vel Patena inaurantur, sed totus Calix, & Patena consecrantur, & consecrata esse censentur: consequenter per amissionem modicæ talis partis, aut formæ, non amittitur Consecratio, *arg. cap. 3. in 6. h. t.* 45

Resp. IV. Valde probabile est, Calicem, vel Patenam neque tunc execrari, neque nova Consecratione indigere, quando absumpta per longum usum inauratione, de novo inaurantur. Layman *loc. cit. nu. 7.* citans Durandum *in Ration. lib. 1. c. 6. n. 36.* Pelliz. *Tom. 1. tr. 8. c. 5. nu. 118.* Coninck *de Sacram. q. 83. a. 3. dub. 4. n. 246.* Sa *V. Calix* Diana *par. 1. tr. 1. Miscel. Resolut. 3.* Engel *h. t. n. 6.* & alii. Ratio est; quia major pars sacra, qualis ad propositum est tota cuppa respectu inaurationis trahit ad se minorem, *arg. c. un. h. t. in 6.* Confirmatur a simili in Ecclesiæ parietibus consecratis, utpote quæ pariter non execrantur, nec de novo consecrantur, etsi cæmento superficiei decidente, aut industria abraso, novo cæmento, aut picturis ornentur, aut dealbentur sicut nec Corporalia, & Pallæ manibus fœminarum lotæ, ac mundatæ, de novo benedicuntur. 46

Nec dicas cum Sylvest. *V. Calix q. 2.* Barb. *l. c. alleg. 27. n. 38.* Miranda, & Communi aliorum contrarium docentium; rationem Conclusionis non procedere, quando minor pars est principalis, uti in præsenti est aurum, quo Calix inauratur; cum in Calice principalis pars non consideretur ex quantitate materiæ, sed ex immediato contactu Corporis & sanguinis Christi, quæ in Calice est utique auri superficies, quæ proin Consecrationem principaliter continens, si perditur, & novo auro profano instauratur, Consecrationem perdit. Resp. enim negando, quod superficiei tanquam parti principali principaliter insit consecratio, cum hæc non a contactu SS. Corporis, & Sanguinis Christi, sed ab Episcopo consecrante proveniat, qui superficiem nec sola, nec principaliter, sed totum Calicem & Patenam consecrat; uti ex formula Consecrationis patet. Dein si in superficie auri principaliter consistit Consecratio, eaque perdita perdatur & illa, ut volunt Adversarii, manifeste sequitur, quod etiam execratur; & nova Consecratione indigeat Calix, & Patena, si longo usu aurum penitus perditur, etsi non de novo inauretur; quod tamen est contra ipsos Adversarios, & communissimam aliorum. Nec his obstant dicta *Lib. 1. tit 16. nu. 32.* quia licet ibidem sententiam contrariam probabiliorem potius reputaverimus, tamen etiam aliam probabilem habuimus, id, quod solum dicit Conclusio. 47

Resp. V. Campanas solus Episcopus benedicere potest. Barb. *loc. cit. alleg. 27. n. 45.* Marc. Ant. *var. resol. lib. 1. Resol. 112. casu 3.* & alii. Ratio est eadem, quæ in conclusione *nu. 42.* posita. Ex qua etiam infertur nulla consuetudine posse Abbates, vel alios Prælatos acquirere potestatem benedicendi Campanas, per dicta *n. 34.* patet etiam ex Declaratione *n. 51.* ponenda. 48

Quæritur IV. Quid Juris de Consecratione, seu Benedictione, & execratione Paramentorum & Vestium ad Missam pertinentium, Corporalis v. g. Purificatorii, Pallæ, Amictus, Albæ, Cinguli, Manipuli, Stolæ, Casulæ &c. Resp. I. Horum omnium Benedictio de Jure communi ad solum Episcopum pertinet, ita ut alii non Episcopi illa benedicere de Jure communi nequeant. Barb. *de Offic. & potest. Episc. alleg. 27. n. 42.* Engel *h. t. n. 9.* Sylvester *h. t. vers. benedicere.* Roderiquez *tom. 1. q. 19. art. 1.* & communis aliorum. Idemque patet tum ex consuetudine, quæ est optima Legum interpres, *c. 8. de Consuetudin.* Tum ex stylo Curiæ dantis Abbatibus non Episcopis, & aliis Prælatis Regularibus privilegium præfata Paramenta benedicendi, quod frustra fieret, si Jure id possent. 49

Resp. II. Possunt Ordinis nostri Superiores Generales, Provinciales, Custodes, Guardiani, & in horum absentia Vicarii, aliique substituti Superiores pro tempore existentes cuncta in quæsito *n. præced.* posita, omniaque alia Ornamenta, & Paramenta Ecclesiastica, & alia quæcunque ad cultum Divinum pertinentia, in quibus Chrisma non intervenit, pro usu Fratrum, Monialium, Tertiariorum, & Ecclesiarum, eorundem solemniter benedicere, 50

idque

idque ex speciali privilegio per Leonem X. eisdem concesso, quod refert Barbosa *de Offic. & potestat. alleg.* 27. a. 44. Roderiquez *tom. 2. qq. Regular. q. 19. art. 2.* Pellizar. *Tom. 2. tr. 8. cap. 5. n. 106.* Lezana *V. Benedictio* a. 8. Miraoda *tom. 2. q. 40. art. 1.* & alii communiter, qui Conclusionem extendunt ad alios quoque Prælatos Regulares communicationem privilegiorum nobiscum habentes. Nec est circa hoc aliqua controversia de Benedictione paramentorum &c. pro usu ipsorum tantom Religiosorum subditorum, & Ecclesiarum eorundem.

51 Sed difficultas est, an Superiores Regulares vi privilegiorum valeant benedicere paramenta aliena, pro Ecclesiis secularibus v. g.? Rationem dubitandi, & negativam tenendi facit; tum qoia in præfato privilegio Leonis X. expresse cavetur, quod præcise pro usu Fratrum, & propriarum Ecclesiarum valeat; tum quia extant Declarationes Cardinalium in contrarium, quarum onam 13. Martii 1632. emanatam refert Lezana *loc. c.* & Lauret. de Franch. *in Controvers. inter Episc. & Reg. p. 2. q. 28. a. 3.* quæ sic sonat: *Abbates, Priores, Guardiani, & alii religionum Prælati, etiam ex Societate Jesu habentes privilegium benedicendi vestes sacras, Cœmeteria, & similia, dicto privilegio uti non possant, nisi in iis rebus, in quibus sacra unctio non adhibetar, & pro servitio dantaxat Monasteriorum, & Ecclesiarum propriarum.* Et propterea partem negativam sustinet Lezana *l. c.* Quo non obstoote

52 Resp. III. Possunt Superiores Regulares commuoicationem privilegiorum habentes, oon tantum suarum, sed etiam aliarum Ecclesiarum quaruncunque paramenta, Ornamenta, & alia ad Divinum cultum pertinentia, ubi unctio Chrismatis non intervenit, benedicere, oon quidem vi privilegii Leonis X. sed Iooocentii VIII. Utpote qui cooceffit *Prioribus Ordinis S. Hieronymi, & Vicariis, in absentia Prioris, & cuilibet habenti principale regimen cujuscunque Monasterii, posse benedicere Corporalia, Vestimenta, cæteraque Ornamenta Ecclesiastica ad Cultum Divinum pertinentia, tam sui Monasterii, quam etiam undecunque sint,* ut in terminis referont Rodriq. *tom. 1. qq. regul. q. 19. art. 2.* Pelliz. *loc. c.* a 108. Miranda *tom. 2. q. 40. art. 3* Lauret. de Franch. ubi supra, in quo privilegio, quia commooicat Ordo noster, ac plerique alii, eodem gaudere potesuot; prout citati Doctores bene advertunt.

Nec obstant Declarationes Cardinalium citatæ supra *n. 51.* quia illæ plus non volont, quam quod si Regularibus a Papa in genere detur privilegium benedicendi Paramenta Ecclesiastica, intelligendum solummodo sit de Paramentis Ecclesiarum Regularium; per quod non derogatur privilegio, quo beoedicendi Paramenta etiam alienæ Ecclesiæ expresse conceditur; cum enim Declarationes Cardinalium oon faciant novam Legem, aut Jus novum, sed tantum ambiguum, aut obscurum magis declarent, hinc allegatæ Declarationes præfarum clarum & apertum privilegium benedicendi paramenta, non tantum Monasterii, sed & alia *undecunque* sint, expresse datum, nec afficiunt, nec immutant: proot patet a simili. Nam cum alias etiam universaliter, ac in genere declaravit S. Congreg. quod Abb. etiam osum *Mitræ & Baculi* habentes, non possuot benedicere ea, ubi Unctio intervenit, uti in Calice, Campana &c. ioterrogata a Procoratore Generali Congr. Cassinensis, an per hanc Declarationem derogatum sit specialibus privilegiis benediceodi Calices &c. expresse concessis, respondit negative; prout ex Nald. *V. Abb.* a. 4. refert Pelliz. *tom. 1. tr. 8. c. 1. n.* 103. Ergo etiam ex eo, qood Declaratio dicat, privilegiom Regolaribus paramenta benedicendi coocessum intelligi tantum de parameotis &c. Ecclesiarom propriarum, non derogatur privilegiis benedicendi etiam aliarum Ecclesiarum paramenta expresse concessis; prout etiam bene advertit Laoret. de Franc. *cit. part. 2. q. 28. a. 3.*

Pariter non obstant alia Decreta Sac. Congregationis volentia, quod Prælati Regulares non nisi suarum Ecclesiarum paramenta benedicere valeant; quia cum in his omnino oon, aot solum privilegiis benedicendi paramenta in genere concessis derogetur, nil obsuot Conclusiooi. Accedit praxis, & consuetudo plurium Regularium paramenta Ecclesiarum etiam alienarum passim benedicentium; *consuetudo autem est optima Legum interpres, c. 8. de consuetud.*

Dices, Capitulum Generale Melchioense Ordinis nostri declarasse, quod privilegium benedicendi paramenta oobis coocessum, tautum iotelligatur de Paramentis nostrarum, non item aliarum Ecclesiarum; rationem addit, *sic enim* (ioquit) *concessum fuit per Summum Pontificem*, puta, Leonem X. ergo saltem Superiores oostri Ordinis oon possunt benedicere aliena Parameota. Resp. concesso ant. negand. Conseq. quia ex hoc solum habetur, quod id oon possimus vi privilegii nobis a Leone X. concessi, uti patet ex subjuncta ratione; *sic enim per Pontificem concessum est*; oon item, quod id non possimus vi privilegii, pro benediceodis alienis Paramentis expresse aliis concessi, quo per communicatiooem gaudemut.

Iofertur, tuto pergere posse Superiores nostros in consuetudine ab aotiquo jam hucusque in aliquibus, præsertim oostra Provincia, practicata benedicendi Parameota omnia, etiam aliena, & alia, ubi unctio Chrismatis non interveoit.

Resp. IV. Paramenta Ecclesiastica benedicta execraotor, seu benedictionem amittuot, ita ut de novo benedici debeant, quando vel amittuot figuram priorem, in qua benedicta fuere, aut quaodo ita notabiliter lacerantur, aut immutantur, ut reddaotur inhabiles ad usum, ad quem fuere destinata Barb. *c. alleg. 27. n. 45.* Sylvester. *V. Benedictio* a. 6. Peliz. *ubi sup.* a. 117. & Communis aliorom, *arg. c. Quod in dubiis, 3. & c. 6. h. t.* Hinc si ex Stola fiat Manipulus, vel ex Corporali purificatorium, ex casula Stola &c. debent de novo benedici; cum non habeant priorem formam, & quodvis paramentum in sua forma, quæ dat esse rei, habeat specialem Benedictionem. Doctores citati. Pariter si Alba perdat manicam, aot ita laceretur, ut non possit Sacerdos ea uti, ad celebrandum v. g. nova benedictione opus est. Non item, si successive lacerata, soccessive reficiantur, etsi petia aliqua nova assuantur; qoia tunc: *Accessorium sequitur naturam principalis, c. 4. de R. J. in 6. magis dignum trahit ad se minus dignum.* Pariter ooo execraotur per lotionem, oti omnes fatentur. 53

Queritur V. An ab Episcopo aliis committi, vel consuetudine acquiri possit potestas beoedicendi Parameota? Resp. ad utrumque oegative, Barb. *l. c. alleg.* 27. a. 42. Ugolin. *de potest. Episc. c. 32. a. 4.* Possev. *de Offic. Curati c. 2. nu.* 37. ubi allegat super hoc responsum Congregationis SS. Rituum, & commonis aliorum. Ratio est; quia præfata benedicere pertinet ad potestatem Ordinis Episcopalis, prout cum commuoi aliorum docet Roderiquez *l. c. art. 1.* citans Communem, Sylvest. *V. Benedictio* a. 3. ubi etiam de communi testatur & alii; cum in iis benedicendis servetur forma ab ipsa Ecclesia præscripta: quæ autem sunt Ordinis Episcopalis, nec ab Episcopo aliis non Episcopis delegari possunt, *c. Aqua 9. h. t.* nec consuetudine acqoiri, per dicta a. 34. Accedit, *consuetudo optima Legum interpres, c. 8. de consuetud. & l. 37. ff. de Legib.* 54

Queritur VI. Incidentaliter, quid Juris de tactu, lotione, & refectione Vasorum, & Parameotorum sacrorum? 55
Resp. I. Vasa sacra, v. g. Calicem, Patenam, Corporale, Ciborium &c. dum actu continent Corpus, & Sanguinem Jesu Christi, sine peccato mortali oemo præter Sacerdotem, vel Diaconum tangere potest. Layman *lib. 5. tr. 5. c. 6. n.* 18. & alii, *arg. can. Non oportet; 26. dist. 23. & can. In sancta hac 41. & seq. de Consecr. dist. 1.* Si vero vacoa sunt, aut Corpus Christi actu non cootioent (quod idem dic de aliis sacro Chrismate ooctis, ut altari, cereis, Agnis &c.) mortale ooo erit illa tangere, si scaodalum abest, Laym. *l. c.* a. 19. Sanch. *lib. 2. c. 42 n. 27.* bene tamen veoiale, si id absque legitima causa fiat; commonis, *arg. c. can. Si apostolica, 41. & can Vestimenta 42. de Consecr. dist. 1.* ubi universaliter statuitur, quod non *ab aliis debeant contingi, aut ferri, nisi a sacratis hominibus, ne ultio, qua Balthasar Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima,* Concordat *c. can. Non oportet 26. & 30. & can. non liceat 31. dist. 23.*

Resp. II. Alia parameota Eccles. beoedicta (quæ Corpus Christi immediate non cootiogunt, nec Chrismate unguntur) cum reverentia tangere, præsertim ex causa rationabili quivis potest, Laym. *l. c.* a. 20. & alii. Ratio est: consuetudo universaliter vigens, quæ vel interpretatur canoOes citatos, quod sint iotelligendi de Parameotis positis io præcedenti Conclusiooe, cum ipsa sit *optima legum interpres*; vel eisdem derogaverit quoad hæc Paramenta, *arg. c. fin. de Consuet.* Dummodo non adhibeantur ad profa- 56

nas

nos usus, sed . si forsan ad usum non amplius sint habilia, igni tradantur, prout statuitur c. *Altare 39. de consecr. dist. 1.*

61 Resp. III. Paramenta Ecclesiastica quæ immediate Corpus Christi contingunt, v. g. Corporale, Purificatorium, si lotione, aut refectione indigent, debent prius lavari a Presbytero, vel Diacono, in mundo ac ad hoc praeparato, & aqua lotionis in Sacrarium fundi, *ut videlicet. V. Corporalia.* Laym. *l. c. n. 19* cum communi, text. claro, *can. Nemo 40. de consec. dist. 1.* Ratio ... m ... ingitur, *ut forte Dominici Corporis pulvis multo decidat, aut illa Sanguinis imbibita irreverenter tractentur.* Dicitur potenter *prius*, quia postquam a Sacerdote, aut Diacono jam lota sunt, aliis etiam mulieribus, praesertim sacratis, id est, Monialibus ulterius, & exactius lavanda aut reficienda tradi bene possunt, eo quod juxta citatos, & alios Doctores, dictus Canon de prima lotione intelligi debeat; teste consuetudine *quæ est optima Legum interpres.* Porro possunt Corporalia, & Purificatoria a Laicis personis sic lota cum reverentia tangi, donec denuo ad Sacrificium applicentur. Licite sicut fœminæ Corporalia reficienda, ita Aurifabro Calices restaurandi tradi possunt.

Resp. IV. Paramenta Ecclesiastica benedicta, quæ Corpus Christi immediate non tangunt, a quovis lavari, & refici possunt. Patet per dicta *n. 56.* 62

T I T U L U S LXI.

De Celebratione Missæ, & Sacramento Eucharistiæ & Divinis Officiis.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Missæ non alibi in locis sacris legi possunt.*
3 *Regulariter loquendo non potest Episcopus concedere quod Missæ celebrentur in loco non sacro. Et num. seqq. & n. 6.*
5 *Regulares ut privilegio non amplius possunt celebrare super Altari portatili in locis non sacris, aut non benedictis.*
6 *Revocata sunt privilegia Episcoporum, & Regularium. Et n. seq.*
8 *Episcopus cohibere debet Regulares Missam in loco non sacro celebrantes; solvuntur Objectiones usque num. 11.*
12 *Urgente necessitate potest quivis in loco non sacro celebrare.*
13 *Quæ sint tales necessitates?*
14 *Infirmitas alicujus an talis sit? Et n. seqq.*
15 *An possit Episcopus dispensando concedere, ut in domo infirmi legatur Missa?*
16 *Ex dispensatione Pontificis possunt celebrari Missæ in locis non sacris & quomodo.*
Formulæ dispensationis solidæ, & observanda circa eam. Ibid. n. seq.
18 *Missam audiens in loco non sacro, non satisfacit præcepto.*
19 *Regulares possunt habere Oratoria privata, ibique, & in cellis, ac cameris suis legere Missam. Et n. seq.*
21 *In Regularium Oratoriis, non item in cellis, possunt etiam alii legere, & audire Missam.*
22 *Parochi Jure Divino tenentur applicare Missam pro Parochianis.*
Quoties? & quomodo? Ibid.
Declarationes Cardinalium quomodo obligent? Ibid. Et n. seqq.
24 *Obligant, etsi dicatur; eas non esse promulgatas, vel receptas: Et n. seq.*
26 *Parochi quando non teneantur Missam applicare pro Ovibus.*
27 *Redditus pingues, & tenues, quid sint? Et n. seq.*
29 *Parochi plurimum peccant, Missam pro Ovibus non applicantes.*
30 *Decretum Urbani VIII. circa celebrationem Missæ.*

1 PAlam est, Consecrationem Ecclesiarum, & Altarium eo principaliter dirigi, ut ibidem digne celebrentur Missæ, Sacramentum conficiatur Eucharistiæ, Laudesque Divinæ rite persolvantur: recte proin ordine præcedentem præsens sequitur Titulus. Verum quia tam de celebratione Missarum, quam Eucharistiæ Sacramento, & Horis Canonicis (quæ veniunt nomine Divinorum Officiorum) Theologi tam Morales, quam Scolastici passim & exacte tractant (quod idem etiam in Theologia nostra Morali *tract. 14. dist. 4. & 5.* item *tract. 6. dist. 1.* facere fuimus conati) ideo morem aliorum Canonistarum insequentes, paucis hunc Titulum expediemus, ponendo solum aliqua quæsita pro foro Canonico magis facientia circa celebrationem Missæ.

Quæritur I. Ubinam, seu quo in loco Missæ celebrari possint, ac debeant? præsertim, an in domibus sæcularibus, aut Oratoriis privatis celebrari valeant? Resp. I. Loquendo de Jure Communi, ordinarie non nisi in Ecclesiis, vel locis consecratis, aut saltem legitima authoritate benedictis, & ad cultum Divinum deputatis, licite celebrari possunt Missæ. Communis ac certa, quod etiam in nostra Theologia Morali *tr. 14. dist. 5. q. 10. n. 11.* docuimus. Patet conclusio manifeste ex *can. 1. de consecr. d. 1.* ibi: *Missarum Celebrationes non alibi, quam in sacratis Domino locis absque magna necessitate fieri debere, haud omnibus c. Sicut 11. de Consec. dist. 1.* ibi: *In aliis quam Domino sacratis in locis, idest, in tabernaculis Divinis precibus a Pontificibus delibatis, Missas cantare, aut Sacrificia offerre licet, nisi summa cogeret necessitas &c. Missarum 12.* Concordat *can. 12 can. 14. can. 15. & can. 25. de Consecr. dist. 1.* & Conc. Trid. *sess. 22. in Decreto de Observandis in Celebratione Missæ*, ibi: *Neve patiantur (Episcopi) privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, sanctum hoc Sacrificium a sæcularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi &c. Non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscunque.* Confirmatur ex novissimo Decreto Clementis XI. Infra num. 5. per extensum ponendo, ubi etiam ratio statim ab initio habetur illis verbis: *Quoniam sancta sancte tractanda, ac præsertim tremendum incruenti Sacrificii Mysterium, quod omni Religionis cultu, ac reverentia est peragendum.*

Resp. II. Regulariter loquendo, Episcopus nec aliis facultatem celebrandi concedere, nec ipse legere potest Missam (extra Palatium suum) in domibus, aut aliis locis non consecratis, aut non benedictis, atque authoritate legitima ad cultum Divinum deputatis, Diana *p. 9. tr. 1. de Orator. privat. resol. 52.* ubi plura Decreta & Declarationes affert. Barbosa *in Concil. Trid. sess. 22. in Decreto de Observ. & vitand. in celebrat. Missæ.* Navarrus in *Manual. c. 25 n. 81.* Gutierez *lib. 2. Canon. qq. c. 30. num. 14. & seqq.* ubi etiam *affert* declarationem Cardinalium dicentem, quod Episcopi nequeant dare licentiam celebrandi in locis non consecratis, aut non benedictis, atque auctoritate legitima ad Divinum cultum non deputatis: de simili Declaratione etiam testatur, atque Conclusionem tenet Azorius *p. 1. lib. 10. cap. 26. q. 3.* & alii communiter. Probatur Conclusio ex SS. Canonibus, & Concilio Tridentino supra *n. 1.* citatis, præsertim vero *c. Sicut 11. de Consecr. dist. 1.* ubi ad finem expresse dicitur: *In domibus ab Episcopis, seu Presbyteris oblationes* (Eucharistiæ videlicet, ut habet ibidem Glossa) *celebrari nullatenus licet.* Ad quæ Jura Episcopus omnino tenetur, nec in iis secum ipso, aut cum aliis dispensare potest; cum nequeat infe-

inferior in Lege superioris dispensare, *arg. §. fin. Ne Romani de Electio*.

4 Nec obstat c. *Missarum de Consecr. dist.* 1. ibi: *Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel N. B. ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus*: ergo ipso permittente ubi vis licebit; quod idem colligitur ex c. *Hic ergo eod.* 1. ibi: *Nisi in locis, ubi proprius Episcopus jusserit*. Resp. enim I. Hos Canones solum velle, posse celebrari in locis non consecratis, ubi Episcopus jusserit, aut permiserit, deputando nempe locum ad cultum Divinum, aut eundem saltem benedicendo, aut ob casum urgentis necessitatis, juxta dicenda infra *nu.* 12. *& seq.* Non item, ubi ipse pro libitu permiserit, cum in hoc sensu Canones isti manifeste contradicerent c. *Sicut* 11 *eod dist.* 1. quam contradictionem evitare pro possibili oportet *arg. c. Cum expediat*. 29. *de Elect. in* 6. Resp. II. Dato, non concesso, quod olim juxta antiquum per citatum Canonem *Missarum* habuerint episcopi liberam facultatem permittendi Celebrationem in quovis loco, prout nonnulli Canonistæ volunt; tamen hæc facultas eisdem ablata est per Conc. Trid. *in sess.* 22. *in Decreto de observ. & evitand. &c.* ita ut post Concilium solus Papa concedere possit licentiam celebrandi in domibus privatis, aut aliis locis non sacratis, vel saltem ab Episcopo benedictis, aut authoritate legitima ad cultum Divinum deputatis; prout testantibus Doctoribus citatis sæpius declaravit SS. Congregatio Cardinalium Concilii Trident. Interpretum.

Confirmatur *primo* ex novissimo Decreto Pauli V. & Urbani VIII. De quo testatur Donat. *ex* Portel. *in Respons. Regul. Tom.* 1. *p.* 3. *casu* 20. *nu.* 1. & alii, vi cujus adempta est Episcopis omnis potestas concedendi licentiam celebrandi in domibus aut locis non sacratis. Nec amplius quidquam facere potest Episcopus aliud Decretum dicti Pauli V. 1615 [illegible] vi cujus Episcopi saltem ut Delegati Apostolici possunt præfatam licentiam concedere, si quinque conditiones observentur, videlicet I. Ut non nisi Nobilibus, senio, aut infirmitate impeditis durante impedimento concedatur. II. Et eorum necessariis Ministris. III. Una tantum Missa in die. IV. Ut excipiantur Festa solemnia. Ut sit tantum in uno Oratorio unius domus, & solum ad [illegible] concedatur. Nam hoc Decretum est revocatum, & quævis potestas concedendi licentiam celebrandi Missam Papæ soli reservata fuit per subsequens Decretum Urbani VIII. ut citati DD. observant.

Confirmatur *secundo*, & penitus certa redditur Conclusio *n.* 3. posita, ac responsio modo data, ex novissimo Decreto S. D. N. Clementis XI. Papæ moderni sapientissime regnantis, cujus tenorem habes infra *n. seq.*

5 Resp. III. Quamvis olim ex specialibus privilegiis Papæ, etiam in corpore Juris clausis: FF. Prædicatores, & Minores, & per se consequens etiam alii regulares communicationes privilegiorum cum eis habentes, potuerint, etiam sine licentia Episcopi in quovis etiam non consecrato, nec benedicto loco, atque adeo in domibus privatis celebrare Missam super Altari *portatili*, uti manifeste patet ex *c. In his* 30. *de Privil.* & aliis privilegiis successive concessis; atque plures Doctores, ut Brugnoli, Sanniz. *l.* 1. *cap.* 4. *n.* 6. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *Miscell. Resolut.* 156. & alii, docuerint, privilegium hoc non fuisse revocatum a Concilio Tridentino, eo quod reperiatur in corpore Juris clausum, tamen hodie certum, ac indubitatum est, quod penitus nullus Regularis, quisquis ille sit, possit amplius celebrare in aliquo loco non consecrato, aut benedicto, vel saltem authoritate legitima ad cultum Divinum deputato, non obstante quocunque eorum privilegio ante Concilium Trident. concesso, etiam in corpore Juris clauso, utpote per idem Concilium Tridentinum revocato. Hanc conclusionem licet antehac jam multi tenuerint Doctores, hodie tamen omnes tenere debent, ob novissimum Decretum S. D. N. Clementi XI. quod integrum hic apponere utile & necessarium duxi ad tollendam omnem controversiam, & evitanda multa absurda, ac Irreverentias circa Tremendum Missæ Sacrificium.

DECRETUM

CLEMENTIS XI.

De Celebratione in Oratoriis privatis.

Quoniam Sancta sancte tractanda sunt, ac præsertim tremendum incruenti Sacrificii Mysterium, quod omni Religionis cultu, & veneratione peragendum est; Propterea super observandis, & evitandis in celebratione Missarum in Sacrosanctis Oecumenicis Conciliis, ac præsertim Trid. sub *c. un. Sess.* 22. inter cætera statutum est, ut tantum Sacrificium solummodo in Ecclesiis, aut Oratoriis Divino tantum Cultui dicatis celebraretur, præcipiendo Episcopis, & locorum Ordinariis, ne privatis in Domibus, atque omnino extra Ecclesiam peragi paterentur; Ac subinde S. Congreg. Eminentissimorum, & Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium ipsius Concilii Tridentini executioni, & interpretationi præpositorum sæpe sæpius per opportuna Decreta obrepentes abusus eliminavit. Modernis tamen temporibus innotuit Sanctiss. Domino Nostro, quod nonnulli Episcopi, sub prætextu Privilegiorum, Capellis Episcopalibus competentium, & complures Regulares, sub prætextu Privilegiorum, quæ ipsis a Sancta Sede indulta noscuntur, per hujusmodi Privilegiorum dilatiorem, seu potius excessum, & abusum in nonnullis Diœcesibus, præsertim Regni Neapolitani, ac in ipsa Neapolis Civitate, ea sibi licere putant, quæ permissa non sunt, quinimo prohibita: Siquidem nonnulli Episcopi etiam in aliena Diœcesi, & extra Domum propriæ habitationis in privatis laicorum Domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum, aut plures ex suis Capellanis vivificam Christi Hostiam immolare; Regulares vero in quibusdam Magnatum, seu aliarum Nobilium Personarum privatis Oratoriis, quæ certis quandoque ex causis a S. Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent, vel plures Missas quam in ipsis celebrare sit indultum, vel absque præsentia Personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra debitas horas & post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constitutiones Diœcesanas, aut etiam per Decreta S. Cong. Concilii celebrari prohibetur, aut quæ in ipsismet indultis Apostolicis excipiuntur, quominus in iis celebrari possit, aut etiam Altari portatili uti non verentur, in Sanctarum Sanctionum contemptum, ac S. Sacrificii irreverentiam.

Quamobrem ad abusus hujusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo Ministerio debitam, idem SS. Dominus Noster ex unanimi voto S. R. E. Cardin. Conc. Trid. Interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat, Episcopis, & his Majoribus Prælatis etiamsi Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub prætextu Privilegii clausi in Corpore Juris, neque aliquo quocunque titulo, ullo modo licere extra Domum propriæ habitationis in Domibus Laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, seu celebrari facere, ac pari modo in Oratoriis privatis, quæ per S. Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut instituti, seu Congr. etiam Soc. Jesu, aut etiam cujuscunque Ordinis Militaris, etiam S. Jo. Hierosolymi. aut aliis quibuscunque Sacerdotibus, etiamsi essent episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis Santissimæ Resurrectionis, Pentecostes, Nativ. D. N. J. Christi, aliisque anni festis solemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis In reliquis vero diebus prædictis Regularibus, seu Sacerdotibus quibuscunque etiam Episc. in privatis oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in Indulto conceditur, celebrata fuerit, super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optime informare; Atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem. demandando propterea ulterius, ac declarando in omnibus hujusmodi casibus, Personas quascunque dictas Missas audientes nullatenus Ecclesiæ Præcepto satisfacere; Quo vero ad Altare portatile iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu Privilegia concessa nonnullis regularibus in *c. In his de Priv.* & per aliquos Summos

mos Pontifex aliis Regularibus communicata, utendi dicto Altari portatili, io eoque celebrandi absque ordinariorum licentia in locis, quibus degunt, omoino revocara esse, per idem S. Concil. & propterea eosdem Regulares prohibendos, ne illis urantur, ac mandandum, prout præsentis Decreti tenore mandat Episc aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscunq; contravenientes, quamvis Regulares procedant etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, ad pœnas præscriptas per idem Sac Conc. io dicto Decreto *Sess* 22. usq; ad censuras latæ sententiç, tributa etiam eisdem facultare per hoc Decretum, ita procedendi perinde ac si per S. Sedem specialiter concessa fuisset. Et ita Sanctitas Sua declarat, & observari mandat.

Romæ, hac die 15. Decemb. 1703.

B. Card. Panciaticus Præf.

Jo: Dominicus Thomatus Episcopus.

Cyrenen. S. C. C. Secr.

Die 27. Mensis Ianuarii 1704. Supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit in Monte citatorio Curiæ innocentiana; ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Nicolaum Vasellum SS. D. N. Papæ Curs.

Pro D. Mag. Curs. Thomas Orlandus Ap. Curs.

6 Ex hoc Decreto certum & manifestum est I. Quod nec *ipsi Episcopi, nec Majores Prælati prætextu alicujus privilegii in Corpore Juris clausis* (consequenter nihil amplius juvat *can. Missarum de Conscer dist.* 5 & alii Canones forsan alias Episcopis favorabiles) *neque alio quocunque titulo possint extra domum propriæ habitationis* (bene vero in hoc a sensu contrario) *in domibus Laicis etiam in propria Diæcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diæcesani concensus accesserit* (Ecce Episcopus nec Episcopo, multo minus alreri v. g. Nobili potest concedere celebrandi missam in domo Laici) *Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, seu celebrari facere*; id est, *concedere, ut alii legant*: ita enim sonant verba Decreti, consequenter certa est Conclusio *n.* 3. posita.

7 Certum est II. Quod a Conc. Trid. *Sess.* 22. *Decreto de Observ. & vitand.* omnia privilegia etiam in corpore Juris *c. In his de Privil.* clausula, Regularibus olim concessa celebrandi ubi in Altari *portatili*, sint revocata, sicque totum & unicom adhuc quorundam fundamentum io privilegio, in Corpore juris clauso, positum, gaudendi adhuc facultate præfata: sit sublatum, consequenter in nulla amplius domo, aut loco non consecrato, vel saltem benedicto, anthoritate legitima ad cultum Divinum deputato celebrare valeaot, nisi adsit specialis concessio, aut novum privilegium Papæ, sic enim expresse declaravit Papa in præfato Decreto, dum *inhærendo Declarationibus supradictis, censuit: etiam licentias seu privilegia concessa nonnullis Regularibus, in c. In his de Privil. & per aliquos summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi Altare portatili, in eoque celebrandi in locis, in quibus degunt, omnino revocatum esse per idem sacrum Conc. Trid.* Et hinc summa reverentia, & humilima subjectione erga Sedem Apostolicam his conformiter correctum volumus quod *lib.* 1. *Tit* 31. *de offic. Ordinar. n.* 137. diximus.

8 Ceterum est III. Episcopos non tantum posse, sed & debere Regularibus omnibus prohibere & mandare, ne Præfato privilegio, amplius utantur: item posse & debere *contra quoscunque* (etiam exemptos) *contravenientes Regulares* procedere tanquam Sedis Apostolicæ Delegatos, pœnasque a Conc. Trid. *loc. cit.* specificata infligere, ita enim io memorato Decreto prope finem non tantum declarat, sed ut fiat, mandat. Reliqua in Decreto contenta dabit coosiderata lectio.

9 Objicies I. De allegato *n.* 5. Decreto aothentice, & legitime non constare, consequenter per illud neminem obligari. Res. vel maxime de eo legitime constare: enim vero pro authoritate & majori fide hujus decreti Lectorem informare juvat, quod dictum Decretum per ipsam Sac. Congreg. transmissum sit ad Archi-Episcopum Salisburgensem, & ab hoc, ex Officio communicatum omnibus sub Archi Episcopatu existentibus R. R. Suffraganeis, ac in specie nostro R. R. ac Celsissimu S. R. I. Principi, & Episcopo Frisingensi, defacto feliciter regnanti; unde allegatam copiam habemus.

10 Objicies II. Et si de eo authentice constet, tamen Regulares ad id non obligari, quia sufficienter non videtur promulgatum. Resp. I. Dato, non concesso, quod omnino non fuisset promulgatum, tamen obligaret, eo quod potissimum in Cardinalium Declaratione Concil. Tridentini consistar, cujusmodi Declarationes promulgari non solent, sed etiam absque promulgatione obligant (dommodo aliunde de eis sufficienter constet) cum non faciant Legem novam, sed insint Legi ab initio positæ, quæ iam est promulgata, ut diximus *in Proæm.* §. 8. Resp. II. Omnino etiam sufficienter censeri debere promulgatum, ex eo, quod non tantum Romæ in locis consuetis sed etiam R R. Ordinariis sit promulgatum; uti constat ex iis, quæ de promulgatione supra *lib* 1. *T.* 2. *de Const.* §. diximus: Quamvis haud dubie melius foret, si R R. Ordinarii illud etiam Regularibus communicarent, & promulgarent, sicque virtute huius Decreti mandarent, oe amplius in oulla domo sæcularium, vel privatis sæcularium Oratoriis non consecratis, nec benedictis celebrent, prout mandare revera tenentur, cum hoc ordinariis in presato Decreto Papa ipsemet præcipiat.

Objicies III. Hoc Decretum nec ab Episcopis: nec ab 11
aliis esse usu receptum, nec forsan recipiendum fore in futurum; ergo oon obligat; Res. I. Negando Aot. cum pluribus in locis ei conformiter procedatur. Resp. II. Non esse in potestare R R. Ordinariorum, vel aliorum Constitutiones ac Decreta Pontificia oon recipere, cum omnes teneantur Legem justam accipere, ita ut sine iusta causa eam oon accipientes graviter peccent, & peccatum tandiu continuet, donec debito tempore rationabilis & legitima in contrarium de novo iudicatur consuetudo, prout hodie iodubitate constat ex Decreto Alexandri VII. contrariam doctrinam damnantis; & dictum est in Theologia nostra Morali *Tr.* 2. *Dist.* 1. *q.* 4. *de Acceptatione Legum* qualis consoetudo post decretum introducta nec habetur, nec haberi potest, saltem defacto ob defectum temporis reqoisiti; cum Decretum novissime sit emanatum, prout liquet ex dato. Accedit, quod, ut supra diximus, præfatum Decretum potissimum consistat in Declaratione Conc. Trid. quod quia receptum est, hoc ipso recepta censetur Declaratio illius, utpote eidem innitens, prout amplius dicetur infra.

Resp. III. Præfatis non obstantibus possunt non tan- 12
tum Episcopi, sed etiam alii tam sæculares, quam Regulares Sacerdotes celebrare in locis non consecratis, nec benedictis casu, quo magna urgeat oecessitas. Layman *l.* 5. *T.* 5. *n.* 3. Diana *p.* 3. *tr.* 1. *de Oratoriis priv. res.* 43. Navar. *in Man. c.* 35. *n.* 85. Azor. *To.* 1. *l.* 18. *c.* 26. *q.* 2. Sa *V. Missa. n.* 20. & communis aliorum, *arg. c.* 1. *de Consec. dist.* 5. ibi *Missarum Clebrationes non alibi quam in sacratis Domino locis N. B. absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus*; ergo urgente magna necessitate licebit. Idem habetur *c. Illud* 11. *de Consecr. dist.* 1 ibi: *Non in aliis, quam in Domino sacratis locis Missas offerre licet, nisi summa coegerit necessitas*. Ratio ibidem subiungitur: *Quoniam necessitas Legem non habet; & quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum, c. Quod non de R. J. in* 6. Hinc casum summç necessitatis non comprehendit Conc. Trid *Sess.* 22. *loc. cit.* nec Declarationes eiusdem, prout ob rationem dictam communiter tenent Doctores.

Infertur proin, quod tempore pestis, belli, persecutio- 13
num &c. ubi absque periculo mortis, aut alterius gravis mali in sacratis locis celebrari nequit, Sacrificium Missæ etiam in locis, ac domibus privatis offerri licite possit; prout etiam teste Baronio ad Aonom Christi 303 n. 39. eo tempore in domibus privatis, quin & carceribus, Sacerdotes Missam celebrabant. Rursus magna necessitas adesse censetur ad hoc, ut in loco consacrato, vel benedicto celebrari valeant Missç in Altari, *portatili*, si dirutæ, aut combustæ sint Ecclesiæ, *c. Concedimus* 30. *de Consecr. dist.* Item in maximo concursu populi, quem sacer locus non capit: in bello pro exercitu: in longa peregrinatione per loca infidelium, Layman *l. c.* Gutierez *Can. qq. lib.* 1. *c.* 30 *n* 24. Navarr. *in Manual. c.* 25 *n.* 85. Sa *V. Missa n.* 20. cum communi aliorum, insuper fatentium, in his casibus etiam absque licentia episcopi licere, ipsum id jure vel expresse vel per Epiekejam permittente, teste consuetudine passim vigente, *quæ est optima Legum interpres, c.* 8 *de Consuet. & l.* 37 *ff de Legibus*. Quamvis decens sit, ut ubi Episcopus præsens est, aut facile adiri potest, ejus li- 14
centia petatur, ut etiam notant præfati Doctores.

Num antem diuturna alicuius infirmitas inter casus magnæ necessitatis ad præsens numeranda sit, ut saltem accedente concessione, ac dispensatione Episcopi, in domo, vel camera cęteroqnin honesta super Altari *portatili*, pro consolatione infirmi celebrari valeat Missa, difficultas major est. Et qaid, quod absqae licentia Epicopi id fieri nequeat, conveniunt DD. cum a nullo infirmitas huiusmodi numeretur inter magnas necessitates; nec enim hanc causat consultatio infirmi, cum in Jure *canon. Illud. c.* 1. *de Consecrat. dist.* 1. expresse dicatur: *Satius est non audire Missam, quam, in illis locis, ubi fieri non oportet.* Nec obstat, quod quidam Regulares id hucusqae practicarint, quia id non facerunt, quasi vero talis infirmitas sufficientem de Jare communi præberet necessitatis causam, sed quia in opinione erant, privilegium eorum in Corpore juris clausum ubique celebrandi non esse revocatum; quæ tamen opinio modo penitus est reprobata per novissimum Decretum *n.* 5. allegatum.

15 Quod quoad RR. Ordinarios argumenta pro & contra militent, contra sunt dicta supra *a n.* 2. & præsertim Decretum a. 5. allegatum, ubi indistincte habetur, quod Episcopi nec ipsi in domibus laici legere, nec aliis legendi licentiam concedere valeant. Concordat etiam Decretum Urbani VIII. citatum *n.* 4. Pro Episcopis facit, quod ipsi possint jure ordinario in casibus frequenter occurrentibus, in quibus tam cito fieri non potest recursus ad Pontificem: item toties, quoties est dubium, an casus indigeat dispensatione. Rursus quando legitime præscriptam consuetudinem dispensandi habent, prout amplius dictam est *lib.* 1. *Tit.* 2. *de Constit* §. 18. *de Dispensat. Leg a n.* 470 Talem autem consuetudinem a RR. præscriptam passim vigere videmus saltem in his partibus, cui in Decreto novissimo derogatum esse, clare non apparet, ut proin licet ordinarie, seu regulariter, ut diximus in Conclusione *n.* 3. seu ad libitum non valeant Episcopi concedere licentiam celebrandi in loco non sacrato, possint tamen pro consolatione Nobilis infirmi, aut simili rationabili causa, præsertim juvante consuetudine legitime prescripta, dispensare, ac dispensando concedere dictam licentiam. Et hoc tanquam probabile non immerito cum aliis censet Diana *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 43. Hurtado *disp.* 4. *de Sacrificio Miss. diffic.* *n* 6. Verum circa hoc post recentissimum Decretum *n.* 5 positum, decidere nihil aadeo, sed iudicio prudentum, & præcipue S. Congregationis relinquo, quamvis in Theologia nostra Morali ante Decretum edita *Tr.* 14 *dist.* 5. *n.* 118. *Lib.* 1. *t.* 32. *de Offic. Ordinar. n.* 136 pro RR. Ordinariis senserimus.

16 Super IV. Insuper possunt celebrari Missæ in loco nec consecrato, nec benedicto, uti in Oratorio domus privatæ v. g. si quia speciale ad hoc habet privilegium a summo Pontifice post Conc. Trid. concessum. Omnes. Ratio est; quia *Papa secundum plenitudinem potestatis de Jure potest supra jus humanum dispensare*, ut dicitur *c.* 4. *de concess. Preb.* & amplius dictum est *cit l.* 1. *T.* 2. §. 18. *nu.* 458. Et quidem pro Oratoriis privatis ordinarie sequenti dispensandi Formula Pontifex atitur: ibi, qui ut asseris, de nobili genere procreatus existis, ut in privato domus tuæ N. Oratorio ad hoc decenter muro extructo, & ornato, seu extruendo, ac ornando ab omnibus domesticis usibus libero per Ordinarium loci prius visitando, & approbando, ac de ipsius Ordinarii licentia eius arbitrio duratura unam Missam unoquoque die dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuit, per quemcunque Sacerdotem ab ordinario approbatum sæcularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, si tamen quoque iurium Parochialium præiudicio, ac Paschatis, Resurrectionis, Pentecostes, & Nativitatis D. N. ac aliis solemnioribus anni Festis diebus exceptis; in tua ac familiæ tuæ, nec non hospitum tuorum Nobilium præsentia celebrari facere libere, & licite possis & valeas Apostolica authoritate præsentium concedimus, ac indulgemus, non obstantibus Constitutionibus, Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem ut familiares inservitiis tuis non necessarii præter supradictos ibid. Missę interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis a præcepto minime liberi censeantur.

17 Circa quam Formulam notandum, quod preces debeant niti veritate, & licentia non nisi juxta tenorem verborum valet. Hinc si quis *de Nobili genere procreatus* revera non est, gaudere non potest tali concessione. Deinde eadem gaudere quis nequit, donec prius a RR. Episcopo oratorium visitatum, & approbatum sit, quod desiderata concessionis habeat. Rursus non nisi unica Missa in die celebrari potest, quod denuo inculcat novissimum Decretum *n.* 5 positum, simulque celebraturis injungis, ut prius de hoc *diligenter inquirant*, *& optione se informent*. Ubi etiam idem, quod in formula præscribitur, precipitur, ne videlicet celebretur *in diebus Paschatis S. Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini, aliisque anni festis solemnioribus*; qualia secundum communem censetur potissime esse Festum Ascensionis, Assumptionis B. V. M. Annuntiationis, & Festum Omnium SS.

Denique notandum, quod in loco non sacro audientes Missam non satisfaciant præcepto ecclesię, si, ubi possunt, aliam Missam non audiant, etiamsi audiant in loco, in quod de licentia speciali Summi Pontificis juxta Formulam *n.* 16. positam; in Oratorio vel Capella privata v. g. Missa legi licite potest; prout colligitur ex verbis citatæ Formulæ, ibi: *Volumus autem &c.* Quam clausulam licet olim varie interpretati sint conati DD. ita ut communis evaserit opinio (uti videre est apud Sporer *in Pręcept. Decal. c.* 4 *sect.* 1.) quamvis ipse contrarium verius putet, quemvis satisfacere præcepto ecclesiæ, si audiat Missam, quocunque tandem in loco audiat; cum, ut ajunt, nullibi reperiatur præceptum audiendi Missam in loco sacro, aut benedicto. Tamen hodie res rursus controversia caret, ob sæpe citatum Decretum *n.* 5 positum, ubi de audientibus Missam, quæ de licentia speciali Pontificis in huiusmodi privatis Oratoriis, aut Capellis legitur, expresse demandat atque declarat Pontifex, *Personas quascunque, dictas Missas audientes, nullatenus præcepto Ecclesiæ satisfacere*; ubi specialiter notanda verba *Personas quascunque & nullatenus*; per hęc enim omnis Doctorum conatus clausulam Formulæ *n.* 16 citatę pro audientibus explicandi, irritus apparet, ita ut non amplius valeat opinio Tamburini *c.* 3. *n.* 8. *Præcept. Eccl. tr.* 1. docentis exteras quidem, non item familiares personas habentes oratorium satisfacere: Dicitur enim in Decreto *Quascunque personas*. Nec opinio Pellizzarii *to.* 1. *tr.* 8. *c.* 2. *n.* 52. vulentis illam clausulam tantum velle, quod quis non satisfaciat præcepto audiendi Missam juxta antiquam formam in propria Parochia audiendi; dicitur enim in Decreto novo *nullatenus*, id est nullomodo, nullave ratione *satisfacere*. Et certe qui etiam de his verbis Decreti adhuc dubitaret, nodum in scirpo iniqae quærere, & textum contra mentem Legislatoris injusta torquere videretur Hinc caute legendi, & non amplius sequendi sunt Doctores contrarium docentes. 18

Resp. V. Regulares non obstantibus hactenus allegatis Decretis, possunt, adhuc hodie vi privilegiorum, in propriis Monasteriis habere privata Oratoria, & Capellas domesticas, ibique imo (etiam in cameris ac cellis suis, ubi infirmus decumbit Frater) Missam celebrare. Diana *part.* 8. *tract.* 1. *Resol* 32. Lezana *in Summa T.* 5. *c.* 21. *n.* 14. Sporer *in Theolog. Sacram p.* 2. *c* 9. *n* 440. Azorius *Tom.* 1. *lib.* 10 *cap.* 26. *q.* 9. *Tom.* 2. *tract.* 8. *cap.* 5. *n.* 65. & alii communiter, Ratio est; quia quoad hec loca non sunt revocata Religiosorum privilegia per Concilium Trid *Sess.* 22. *in Decr. de Observand. & evitan.* utpote ubi tantum videntur revocata privilegia celebrandi missam *in privatis domibus, atque omnino extra Ecclesiam.* Cujusmodi loca non sunt oratoria, vel atiam Camerę, aut Cellę Monasteriorum: Monasteria enim nec sunt domus privatæ nec omnino extra Ecclesiam, cum nomine Ecclesiæ etiam veniant Regiosorum claustra, *arg can. Abbati* 22. §. *quod autem dist.* 54. & *c. Alma mater* 24. §. *Ajicimus de sent. in* 6. & ibi Glossa *v. Monasteriis*, ubi dicit *nomine Ecclesiarum intelliguntur Monasteria*. 19

Accedit, quod, etsi dato, non concesso, per Concilium Tridentinum revocata fuissent Regularium privilegia ante dictum Concilium concessa habendi in Monasteriis Oratoria privata, ibique celebrandi, tamen idem competeret Regularibus in privilegiorum concessorum post Concilium Trident. Cuiusmodi privilegium Gregorius XIII. Societati Iesu, & virtute communicationis privilegiorum etiam aliis Regularibus, concessit illis verbis; *Volumus, ut in Oratoriis, & Capell.* 20

quæ Societatis Provinciales per ſe in domibus, collegis, & aliis locis, ubi aliqui Societatis reſidebunt, approbaverint & ad Divinum duntaxat cultum deputaverint, Miſſa & alia Divina Officia, alterius licentia minime requiſita, celebrari poſſint, quod privilegium allegat Pellizarius *to. 2 tr. 8. c. 5. n. 65.* Diana *l. c. Reſolu. 32.* Lezana *Tom. 5. c. 21. n. 14.* Roderiq. *Tom. 1. q. 43. ar. 4.* & alii communiter. Simile, quin & majus privilegium poſt præfatum Concilium 1565. conceſſit Pius IV. vi cujus Canonici Regulares, & alii communicatione gaudentes in cellis, cameris, aut aliis Monaſteriis locis poſſunt ſuper Altari *portatili* Miſſam legere, ut eam infirmi ibidem audire valeant, ac Euchariſtiam pro devotione accipere, ut videre eſt apud Dianam *cit. p. 9. tr. 1. Reſol. 34.* Lezanam *tom. 3. V. Altare n. 15. & 16.* Perin. *tom. 1. Privileg. Minim. in Conſtit. Pyrri n. 34.* & alii. Nec quidquam derogatur his privilegiis per noviſſimum Decretum *n. 5.* poſitum, utpote quod ſolum declarat, & decernit, quæ privilegia a Concil. Trid. *Seſſ. 25. de Decret. de Obſerv. & vitand.* ſint revocata, nec afficit privilegia poſt Concilium conceſſa, hoc ipſo, quod ibidem hæc valida ſupponens explicet, quomodo aliqua hujuſmodi privilegia poſt Concilium conceſſa ſint intelligenda, ut legenti patet.

21 Illud tamen hinc notandum, quod quamvis in Oratoriis, & Capellis Monaſteriorum privatis, ſi a Superioribus benedicuntur, atque ad Divinum duntaxat cultum deputantur, (prout id facere poſſunt non tantum vi privilegii conceſſi a Gregor. XIII. ſed vel maxime ac amplius vi privilegii conceſſi a Leone X. juxta dicta ſupra, & docet cum aliis Pellizzarius *tom. 2. tr. 8. c. 5. n. 67.* quod privilegium nullibi reperitur revocatum) poſſint etiam alii Sacerdotes ſæculares legere, & Laici audire Miſſam atque ſatisfacere præcepto Eccleſiæ; non item in Camera, aut cella privata alicujus Religioſi, eo quod illa, non item iſta loca ſufficienter cenſeantur ſacra, hoc ipſo, quod dicta Oratoria, non item cellæ a Superiore ſint benedictæ, & ad Divinum duntaxat cultum deputatæ; prout communiter obſervant Doctores.

22 Quæritur II. An, & quoties, & quo Jure Parochi teneantur applicare Miſſam pro ſuis Parochianis, ita ut ad aliam intentionem, vel pro ſtipendio Miſſam votivam v. g. celebrare nequeant? Ante reſponſionem notandum, olim non modicam circa præſens quæſitum fuiſſe controverſiam inter DD. aliis ut Layman *l. 5. tr. 5. c. 3. n. 3.* Henrinx *diſp. 3. de Miſſa*. Bonnig. *diſt. 5. n. 8. n. 3.* Navar. & Suarez, dicentibus, Parochum vi Officii nunquam teneri Miſſam pro Parochianis applicare, ſed ſatisfacere muneri ſuo, ſi Miſſam iis ſaltem diebus, quibus populus audire tenetur, legat, etiamſi pro alia intentione, aut pro ſtipendio accepto eam applicet. Aliis vero cum Barb. *de Offic. & poteſt. Epiſc. Alleg. 24. n. 23. ad finem*, & in Conc. Trid. *ſeſſ. 23. de reform. c. 1. n. 4.* item *de offic. & poteſt. Paroch. p. 1. c. 1 1. nn.* 10 dicentibus, Parochos teneri aliquoties juxta boni viri arbitrium pro Parochianis Miſſam applicare. Verum hodie controverſiis hiſce finem impoſuerunt repetitæ Declarationes Card. uti ſtatim patebit ex ſequentibus Concluſionibus. Reſp. Omnes & ſinguli Parochi jure Divino teneantur applicare Sacrificium Miſſæ pro ipſis Parochianis hac cum diſtinctione quod illi, qui habent pingues redditus, quotidie, illi vero, qui tenues habent redditus diebus ſaltem Feſtivis eam pro Parochianis applicare teneantur, ita ut pro ſe, aut aliis, multo minus pro ſtipendio illam applicare non valeant. Probatur Concluſio ex Conc. Trid. *Seſſ. 23. de Reform. c. 1.* ubi Concluſionem quaſi ſupponens dicit: *Cum præcepto Divino mandatum ſit, omnibus, quibus Cura animarum commiſſa eſt, Oves ſuas agnoſcere,* N. B. *pro his Sacrificium offerre &c.* Ex quibus verbis licet clarum ſit, Curatos jure Divino teneri applicare Miſſæ Sacrificium pro Ovibus ſibi commiſſis; cum textus non dicat Curatos teneri *coram illis*, ſcilicet, ut audiant, ſed *pro illis offerre*, id eſt, applicare; tamen dubium remanſit, quoties teneantur Curati Miſſam pro ſuis Ovibus offerre, ſeu applicare? hinc ex diverſis locis S. Congr. Card. Concilii Trid. Interpretum aliquoties circa hoc dubium conſulta & interrogata, ſemper reſpondit, ac declaravit, quod dicit concluſio. Inter plures unanimes ſucceſſu temporis latas hujuſmodi Declarationes, quas ex Typographia Cameræ Apoſtolicæ accepi: unam hic ſubjungo.

Decretum Sacr. Congregationis.

Cum præcepto Divino iis, quibus animarum cura commiſſa eſt, mandatum ſit, pro Ovibus ſuis Sacrificium offerre, ſæpe alias Sacr. Congregatio cenſuit; Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum diſtinctione, ut ſi redditus pingues ſint, ſingulis diebus, ſi vero tenues, ſaltem Feſtivis diebus. Idem nunc cenſet &c. Romæ &c.

Ob hanc igitur, & conſimiles repetitas Declarationes Concluſio plane certa, & extra controverſiam eſt, cum uti *to. 1. in Proœmio §. 8. a nn. 129.* dictum eſt, & fuſe demonſtrat Fagnanus *in c. Quoniam n. 6. & ſeq. de Conſt.* Declarationes Cardinalium habeant vim in utroque foro obligandi.

Obiicies vulgares objectiones I. hæ Declarationes non ſunt promulgatæ; ergo non obligant; cum nulla Lex obliget, niſi promulgetur, juxta dicta *lib. 1. tit. 2. de Conſtit. §. 2.* Reſp. Tranſmiſſo Ant. negando Conſeq. quia juxta dicta *in Proœmio l. c. §. 8. n. 32. & ſeq.* Declarationes Cardinalium, quæ Jus novum, aut Legem novam non faciunt, nec continent, ſed priorem Legem jam latam & promulgatam præciſe declarant; qualis eſt præſens, utpote nullum Jus novum condens, ſed antiquum videlicet Concilio Trid. ſeu potius Jus Divinum a Concilio allegatum præciſe ac ſimpliciter declarans, & quomodo intelligi debeat interpretans, promulgari non ſolent, ſed abſque nulla promulgatione obligant; dummodo ſufficienter de eis conſtet. 23

Objicies II. Saltem de eis legitime, & in forma authentica non conſtat; ergo ſaltem ex hoc capite non obligant; cum juxta dicta *in cit. Proœmio nu. 126.* Declarationes fidem non faciant, niſi afferantur in forma authentica, ſolito ſigillo, & debita ſubſcriptione munitæ. Reſp. Tranſmiſſo Ant. negando Conſeq. Quamvis enim contra eas in foro externo, in & extra Judicium excipere quis valeat, donec afferantur in forma authentica, ſigillo, & ſubſcriptione debita munitæ, nihilominus urgent in foro conſcientiæ, ſi ex probatis Collectoribus, aut locis fideliter allegentur, cum ſic certitudinem ſufficientem, vel ſaltem dubium practicum cauſent, indeque quemvis obligent, ut, ſi eis fidem adhibere non vult, de genuina veritate (quam Roma illico habere poterit) debite inquirat; hoc ipſo, quod ſtante dubio practico nemo licite operari valeat juxta certam Theologorum. Hinc bene infert Fagn. *in cit. c. Quoniam de Conſtit. n. 59.* a temeritate, & irreverentia vix abeſſe, ſi quis Declarationi ex probatis Doctoribus, aut locis fideliter allegatæ, & de cujus veritate nulla alia probabilis ratio dubitandi ſubeſt, eſt eo duntaxat capite non recipere, quod in forma authentica non afferantur. Addit inſuper ibidem Fagnanus, recte facere Judicium ſi hujuſmodi declarationem in probato Authore repertam, ut veram habeat, & ſequatur, etiamſi a partibus nec allegetur, nec producatur. Quapropter, quia talis etiam eſt declaratio ſupra poſita, utpote quam una cum pluribus aliis idem ſonantibus Roma ex Typographia Apoſtolica acquiſivi, ac de cujus veridica exiſtentia, probabilis dubitandi ratio non adeſt, eidem in conſcientia ſe illico accomodare, aut ſaltem genuinam veritatem Romæ indagare tenebitur; qui eam legit, vel de ea aliunde ſufficientem notitiam habet. 24

Objicies III. Dictam Declarationem non eſſe uſu receptam, vel ſaltem contraria conſuetudine abrogatam ergo. Reſp. Negand. Ant. quoad *primum membrum*; quia hoc ipſo, quod Lex ſit recepta, ejuſdem etiam Declaratio cenſetur recepta, cum hæc non faciat novam Legem, ſed ſint ipſi Legi ab initio poſitæ, juxta dicta *in Proœmio nu. 32.* ut proin non poſſit non recipi, ſi Lex ipſa recipitur, vel eſt recepta; niſi quis velit poteſtatem & authoritatem declarandi negare, quod nefas foret, Hinc, quia ad propoſitum Lex ipſa, Concilium Tridentinum nempe, eſt recepta, ejuſdem etiam Declarationes legitimæ, utpote eidem ab initio inexiſtentes, neceſſario debent recipi, ac cenſentur receptæ. Pariter negatur *ſecundum membrum* Ant. ſi enim ipſa Lex per conſuetudinem non eſt abrogata, neque Declaratio illius, utpote eidem inexiſtens erit abrogata; quod autem Lex ipſa 25

præcipiens Curatis, ut Missas pro ovibus concreditis applicent, per consuetudinem non sit abrogata, certum est; quia est Lex *Divina*, uti aperte constat ex Concil. Trid. *c Sess. 23. de Reform. c. 1.* ibi: *Cum præcepto Divino* N. B. *mandatum sit* quod Divinum Mandatum a Concilio Trid. allegatum S. Congregat. prout potestate a Pontifice sibi attributa potest, tantum explicet, ac declarat, contra quam Legem Divinam prorsus nihil valet consuetudo *c. fin. de Consuet.* & dictum est amplius *l. 1 tit. 4. de Consuet. §. 2.* Consequenter nec contra legitimam Declarationem ejusdem, utpote, quæ Legi Divinæ inest, nec quidquam diversum, aut distinctum ab ea constituit. Ita quo eodem fundamento etiam prorsus nihil valet dicere Declarationem dictæ Legi Divinæ a Concilio Tridentino allegatæ inexistentem, non esse promulgatam, aut non esse receptam.

26 Illud tamen notandum, quod si Parochus ex Officio, vel alia obligatione Parochiæ inseparabiliter inhærente, ad aliam intentionem applicare debet Missam, ut si v. g. in die Depositionis, Septimi, aut Trigesimi, aut in Anniversario fundato, aut in Beneficio Parochiæ incorporato Missam pro certis in particulari legat, Missam resarcire non teneatur, hoc ipso, quod Missam pro die illa ad aliam intentionem legere ex officio possit ac debeat, & duas Missas eadem die celebrare nec teneatur, nec valeat.

27 Sed quæres, quandonam redditus sint, & dici possint *pingues*, quando *tenues*? Resp. I. Quando Parochus ex redditibus Parochiæ honestam suam sustentationem vel omnino non, vel saltem non nisi ægre, aut valde difficiliter habere potest, tenues redditus habere censendus est, consequenter non nisi diebus Dominicis, ac Festivis Missam pro Ovibus applicare tenetur, cæteris vero diebus eleemosynam ac stipendium pro Missis v. g. votivis acceptare potest, uti habet Declaratio supra *n. 22.* allegata, & merito; cum enim Jus Divinum parocho honestam sustentationem minime denegare intendat, S. Congregatio merito declarat, quod dictum Jus Divinum applicationem pro Ovibus præcipiens non prohibeat, quin Parochus, qui ex redditibus Parochiæ sufficientem sustentationem non habet, eam aliunde licitis modis, ut alius Presbyter, quærere valeat.

28 Resp. II. Quando redditus tales ac tanti sunt, ut ex iis Parocho honestam suam sustentationem consideratis considerandis absque difficultate sufficientissime habeat, etiamsi non multum, sed parum, vel nihil superflui remaneat, pingues habere redditus, consequenter ad Missam quotidie pro Ovibus applicandam obligatus censetur. Patet ex ipsa Declaratione, utpote quæ non *abundantes* redditus, sed tantum *pingues* requirit, ad hoc, ut Parochus teneatur quotidie Missam applicare ovibus. *Pingues* autem redditus revera habere censetur non tantum ille, qui abundat, sed etiam ille, qui consideratis omnibus considerandis sufficientissime habet & cui pro honesta sustentatione penitus nihil deest. Ratio est, quia Parochi vi Officii pastoralis ex Jure Divino tenentur pro Ovibus offerre Sacrificium juxta Concil. Trid. *Sess. 23. de Ref. c. 1.* & quidem quotidie juxta Declarationem Cardinalium, nisi *tenues*, id est, ad honestam sustentationem insufficientes habeant redditus, in quo casu Jus Divinum permittit, ut etiam aliis mediis licitis, v. g. stipendio, aut eleemosynam pro Missis votivis sustentationem honestam quærere valeant: ergo; si redditus *non tenues* & insufficientes, sed sufficientissimi sunt pro honesta sustentatione, obligatio officii ex Jure Divino proveniens manet: præsertim cum cesset ratio, defectus nempe honestæ sustentationis, ob quam solam a quotidiana applicatione ac Sacrificii Parochum immunem facit Jus Divinum.

29 Infertur, illos Parochos, qui non tantum sufficientissimos, sed etiam abundantes redditus habeant, ita ut singulis annis quinquaginta v. gr. centum, vel plures florenos superflui eis remaneant, graviter delinquere, atque muneri, & officio suo minime satisfacere, nec securos in conscientia esse, si quotidie Missam pro Parochianis non applicantes, ad aliam intentionem celebrant, missasque Votivas, & stipendium pro ipsis recipiant. Nec dicas, debere etiam pingues Parochos satisfacere Parochianis Missas Votivas subinde pro stipendio petentibus. Nam contra est; quia his alia via facillime satisfacere queant, si nempe eos Capellanos, vel alios pauperes Sacerdotes sive sæculares, sive regulares ablegent, dicantque Parochiano; Dilecte fili, aut Dilecta filia, ego alias jam vi officii mei debeo pro te, & aliis parochianis quotidie Missam legere, & applicare; & ideo non possum stipendium pro Missa ad tuam solam intentionem applicanda accipere; vade igitur ad hunc, hos, vel illos, qui illico & prompto animo tibi gratificabunt.

Reliqua de celebratione Missæ vide apud Theologos qui copiose de ea scribunt: vide etiam, quæ diximus in Theologia nostra Morali *Tr. 4. dist. 5.* per totam, ubi tamen illud, quod ibidem n. 85. *& seq.* diximus de Parochorum obligatione applicandi Missas pro Ovibus ante notitiam Decreti supra *num. 22.* allegati, correctum volumus juxta dicta *n. 22.*

Et quoniam variæ difficultates & controversiæ circa Missæ celebrationem olim agitatæ modo sublatæ sunt ab Urbano VIII. per speciale Decretum, & Declarationes ad dubia super eodem Decreto proposita factas, hinc pro utroque foro utile duxi illud hic apponere. Et habetur etiam hoc Decretum in Bullario Cherub. *Tom. 4. Constit. 45.* dicti Pontificis, quæ incipit, *Cum sæpe contingat* cujus tenor est sequens. 30

CUm sæpe contingat, in quibusdam Ecclesiis tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis, aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri; & tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur, indeque fiat, ut depereant piæ testantium voluntates, obstricta benefactoribus fides violetur, defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis debitus subtrahatur cultus, ac Christi fideles gravi scandalo affecti, plerumque a similibus charitatis operibus retrahantur; cumque his mali maximum inter cætera fomentum præbeat, aut quod ii, qui Missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus redactum iri; aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onera Missarum absque ullo emolumento; aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur, qui velint huic se muneri subjicere, & redditus Ecclesiæ, aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdotes pro necessaria sua sustentatione novis se oneribus obstringere compellantur: S. Congr. Card. Conc. Trid. Interpretum animadvertens, facturam se rem Deo gratissimam, charitatique ac justitiæ maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere, atque eradicare; S. D. N. Urbani divina providentia PP. VIII. auctoritate sibi specialiter attributa, infra scripta Decreta edidit.

Ac primo distincte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquo modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis; sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur; alioquin reductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas atque inanes decernit.

2. Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis stipendia, quantumcunq; incongrua, & exigua, sive ab una, sive a pluribus personis collata fuerunt, aut conferuntur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congreg. Domibus, ac aliis piis locis quibuscunque tam sæcularibus, quam regularibus, S. Congr. sub obtestatione divini Judicii mandat ac præcipit ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant; quinimo graviter peccent & ad restitutionem teneantur.

3. Id vero ut deinceps observetur exactius, Sac. Congregatio eadem authoritate revocat privilegia, & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis, tam sæcularibus, quam regularibus cujuscunque Ordinis, Congregationis, & Instituti, quamcunque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel

Anni-

Annivetfariorum celebratione, ant aliquibus Collectis, feu Orationibus, plurium Miſsarum oneribus in futurum fufcipiendis fatisfiat.

4. Ac fimiliter omne damnabile lucrum ab Ecclefia removere volens, prohibere Sacerdoti, qui Miſsam fufcepit celebrandam, ne eandem Miffam alteri, parte ejufdem eleemofynæ fibi retenta, celebrandarum committat.

5. Præterea, ne in Ecclefiis, in quibus onera Miſsarum in perpetuum impofita funt, Sacerdotes in eis, ut par eft, ad implendis eo tepidiores, ac fegniores reddantur, quod onera hujufmodi, cum nulla aut parva utilitate fint conjuncta; ftatuit, atque decernit, ut pecuniæ, ac bona mobilia Ecclefiis, Capitulis, Hofpitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monafteriis, Conventibus, ac locis omnibus tam fæcularibus, quam regularibus, atq;illorum perfonis in futurum fimpliciter acquirenda cum onere perpetuo Miſsarum celebrandarum, ab iis, ad quos pertinet, fub pœna Interdicti ab ingreffu Ecclefiæ ipfo facto incurrenda a die realis acquifitionis ftatim deponi debeant penes ædem facram, vel perfonam fide, & facultatibus idoneam ad effectum illa, feu illorum pretium quamprimũ inveftiendi in bonis immobilibus fructiferis cum expreffa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.

6. Ac fi eadem bona immobilia auctoritate Apoftolica deinceps alienari contingerit, eorundem pretium fub eadem pœna, ut fupra deponi, atque in aliis bonis ftabilibus iridem fructiferis cum ejufdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat.

7. Ad hæc S. Congregatio, quibufvis Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, necnon omnibus, & fingulis Ecclefiarum, ac piorum locorum, tam fæcularium, quam regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, diftricte prohibet, ne impofterum onera perpetua fufcipiant Miffarum celebrandarum, fæculares quidem fine Epifcopi, vel ejus generalis Vicarii, Regulares vero fine Generalis, vel Provincialis confenfu & licentia in fcriptis, & gratis concedenda alioquin fæcularis, qui hujufmodi prohibitionis tranfgreffor extiterit, ab ingreffu Ecclefiæ interdictus fit eo ipfo: Regularis vero pænam privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitaris ad alia de cetero obtinenda, vocifq; activæ, ac paffivæ abfque alia declaratione incurrat.

8. Eleemofynas vero manuales, & quotidianas pro Miffis celebrandis ita demum iidem accipere poffint, fi oneribus antea impofitis ita fatisfecerint, ut nova quoque onera fufcipere valeant; alioquin omnino abftineant ab hujufmodi eleemofynis, etiam fponte oblatis in futurum recipiendis, & capfulas auferant ab Ecclefiis cum infcriptione illa, Eleemofynæ pro Miffis, vel alia fimili fub iifdem pœnis ipfo facto incurrendis, ne fideles hac ratione fruftrentur.

9. Epifcopus vero, feu ejus Vicarius, aut Generalis, aut Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requifiti, in fingulis cafibus diligenter inquirant de fingulis Miffarum celebrandarum obligationibus, cuique Ecclefiæ, Monafterio, aut loco pio incumbentibus: nec antea affenfum hujufmodi, aut licentiam præbeant, quam eis legitime conftiterit, illius Sacerdotes tam novo oneri fufcipiendo, quam antiquis jam fufceptis fatisfacere poffe, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclefiis, & locis piis relinquuntur, omnino refpondeant oneribus adjunctis, fecundum morem cujufque Civitatis, vel Provinciæ, intelligantque, fi in re tanti momenti defides, aut negligentes fuerint, in noviffimo die fe hujus prætermiffi muneris rationem effe redditurios.

Sequuntur Dubia, ac Declarationes aliquot Sac. Congregationis Concilii S. D. N. Urbani Papæ VIII. auctoritate editæ fuper Decretis ejufdem Congregationis de Celebratione Miffarum.

SUper *primo* S. Congr. Decreto de Celebratione Miffarum, quo prohibetur, ne Epifcopi in Diæcefana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquo modo, reducant onera ulla Miffarum celebrandarum, aut poft idem Concilium impofita in limine fundationis.

Quæritur, quid fi legatum fi ita tenue, ut non fit, qui velit onus illi injunctum fubire, & fi recurrendum fit ad Sedem Apoftolicam pro moderatione oneris, totum, aut fera totum infumendum fit pro expreffis ad id neceffariis?

Et quid fi permittatur Epifcopo in fundatione, ut poffit hujufmodi onera moderari?

Secundo, fuper fecundo ejufdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Miffæ, quot ad rationem tributæ eleemofynæ præfcriptæ fuerint.

Quæritur, an verba illa (*præfcripta fuerint*) intelligenda fint de præfcriptione facta ab offerente, vel ab Ordinario?

Tertio, an cum Ordinarius præfcripferit eleemofynam congruam juxta qualitatem loci, perfonarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes ftipendium minus congruo, teneantur Miffas illis ab offerente præfcriptas celebrare?

Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Miffas celebrare ratione beneficii, feu capellæ, legati, vel falarii, poffint etiam manualem eleemofynam pro Miffis votivis, aut defunctorum recipere, & unico Miffæ facrificio utrique oneri fatisfacere?

Quinto, pofito, quod Teftator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Miffæ, abfque ulla præfcriptione eleemofynæ. Quæritur, an liberum fit hæredibus eleemofynam fibi bene vifam præfcribere, an vero eadem eleemofyna præfcribenda fit ab Ordinario?

Sexto, fuper tertio Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur: ut certarum Miffarum, Anniverfariorum celebratione, aut aliquibus collectis feu Orationibus, plurimum Miffarum oneribus in futurum fufcipiendis fatisfiat.

Quæritur, an verba (*in futurum fufcipiendis*) intelligenda fint de oneribus fufcipiendis poft privilegium?

Septimo, fuper quarto ejufdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui fufcepit Miffam celebrandam cum certa eleemofyna, ne eandem Miffam alteri, parte ejufdem eleemofynæ fibi retenta, celebrandam committat.

Quæritor, an permittendum fit Adminiftratoribus Ecclefiarum, ut retineant aliquam eleemofynarum portionem pro expenfis manutentionis Ecclefiæ, Altarium, infervientium, paramentorum, vini, hoftiæ; & fimilium?

Octavo, an hoc Decretum habeat locum in Beneficiis, quæ conferuntur in titulum, id eft, an Rector Beneficii, qui poteft per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti, dare ftipendium ad rationem redditum Beneficii?

Decimo, an Sacerdotes quibus aliquando offertur eleemofyna major folita pro celebratione Miffæ, debeant dare eandem integram eleemofynam iis; quibus Miffas celebrandas committunt; an vero fatisfit, ut dent celebrantibus eleemofynam confuetam?

Undecimo, fuper quinto ejufdem Congregationis Decreto, quo inter cetera ftatuitur in hæc verba (*eleemofynas vero manuales & quotidianas pro Miffis celebrandis*) ita demum iidem accipere poffint, fi oneribus ante impofitis ita fatisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant; alioquin omnino abftineant ab hujufmodi eleemofynis, etiam fponte oblatis, in futurum recipiendis, & capfulas auferant &c.

Quæritur, an hoc Decretum prohibeat abfolute, quo minus accipiant novas Miffas ii, qui acceptis non fatisfecerunt, & quid fi congruo tempore poffint omnibus fatisfacere?

Duodecimo, quid fi offerens eleemofynas, audito impedimento confentiat; ut Sacerdos Miffam celebret cum primum potuerit?

Decimotertio, an pæna Interdicti, & aliæ appofitæ in eodem Decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemofynas contra formam fibi præfcriptam, quam eos, qui non auferunt capfulas ab Ecclefiis, ut ibidem præcipitur.

Decimoquarto, an in hoc Decreto comprehendantur illæ capfulæ, que apponi folent in Ecclefiis in die commemorationis omnium Sanctorum, & vulgo dicuntur (*Caffe de Morti*.)

Decimoquinto, an Adminiftratores Ecclefiæ magnæ devotionis, & concurfus poffint pro Miffis celebrandis accipere eleemofynas, fi iifdem Miffis non nifi poft longum tempus fatisfacere valeant, ne alias cultus Ecclefiæ, & devotio, ac concurfu fidelium, ut ajunt, minuantur?

Decimofexto, quia prohibitio dicti Decreti videtor aliquibus directa folis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & fingulis Ecclefiarum, & piorum locorum tam fæcularium, quam re-

gularium Superioribus, de quibus sit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis, ad quos pertinet*) supplicatur pro opportuna declaratione.

Subsequuntur Declarationes, seu Responsiones ad supradicta Dubia.

SAcra Congr. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum, authoritate sibi a S. D. N. attributa ad singula dubia super ius proposita, ad hunc modum *respondit*, videlicet.

Ad *primum*, etsi legatum sit adeo tenue, nihiluminus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa, id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit; veruntamen si in Ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

Ad *secundum*, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario. Quod si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad *tertium*, teneri.

Ad *Quartum*, sacerdotes qaibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

Ad *Quintum* censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundum mures civitatis, vel Provinciç.

Ad *Sextum*, ita esse intelligenda.

Ad *Septimam*, respondit permittendam non esse, ut Ecclesia ad loca pia, seu illurum Administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum, ullam utcumque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & loca ipsa alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessatio sunt subeundæ, & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad *Octavam*, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacesdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsias Beneficii aliud cautum fuerit.

Ad *Decimum*, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad *Undecimum*, respondit, non prohibere absolute. Ac propterea, etsi uneribus jam susceptis non satisfecerit, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus. possint omnibus satisfacere.

Ad *Duodecimam*, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione sciat, & consentiat; ut illæ demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quo minus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta benefactoris consensum celebrandis.

Ad *Decimumtertiam*, has pœnas non habere locum, nisi in suscipiendis onera perpetua Missarum celebraudarum sine licentia Episcopi, vel ejus generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad *Dcimamquartum*, comprehendi.

Ad *Decimumqaintam*. Non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad *Duodecimam*.

Ad *Decimamsextam*; comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

TITULUS XLII.

De Baptismo, & ejus effectu.

QUando quidem Canones, & capitula præsentis Tituli penitus nihil continent, quod non ex professo & exacte tractent Theologi tam Morales, quam Scholastici, ideo ad eos benevolum Lectorem remittimus, qui etiam, si lubet, de hac materia videre potest, quæ in Theologia nostra Morali *Tr.* 14. *d.* 3. diximus: si tamen quis materiam de Baptismo per SS. Can. probase vult, legat *d.* 4. *de Cons.* ubi per totum de hac materia agitur.

TITULUS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

SUMMARIUM.

1 *Baptismus est janua aliorum Sacramentorum.*

2 *Fundamentum ubi non est, super ædificari non potest. Ibid.*

3 *Sacramenta a non baptizato Sacerdote collata, quæ valeant, quæ non, & n. seq.*

4 *Error communis suppler potestatem Jurisdictionis, sed non Ordinis; & n. præced.*

1 CUm Baptismus sit janua, & fundamentum omnium Sacramentorum novæ Legis, ac proinde aute susceptionem Sacramenti Baptismi nullum suscipiatur Sacramentum (excepto Sacramento Eucharistiæ) simulque, *ubi fundamentum non est, superædificari non possit*, ut dicitur *c.* 3. *h. t.* hinc ibidem, & *c.* 1. *eod.* habetur, quod non baptizatus ordinari non possit, etsi de facto sive bona, sive mala fide ordinetur, Ordinatio invalida sit, nec recipiatur Ordinis Character. Adeoque, si deprehendatur, Presbyterum aliquem non esse baptizatum, debet is necessario baptizari, & denuu per singulos Ordines promoveri, seu de novu ordinari.

Addit tamen Pontifex *c. cap.* 3. *h. t.* in fine, quod emergente quæstione, vel controversia, *certe de illo, qui natus est de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.*

Quæres, quid Juris & consilii in casu, quo Sacerdos 2
non

non baptizatus aliis administrat Sacramenta? Resp. I. Sacramentorum baptismi a tali Sacerdote putativo collatum & Matrimonium, cui assistit, valent. Communis. Ratio *primæ partis* est, quia Baptismus a quovis etiam non baptizato habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, collatus valet *arg. can, a Quodam*, 23. *de Consecrat. dist.* 4. Ratio *secundæ partis* est; quia Sacramentum Matrimonii ipse Sacerdos non conficit, sed ei tantum assistit per modum excellentis testis. Hinc Sannig. cum Communi aliorum bene docet etiam valere Matrimonium, licet is, cui Parochus Matrimonio sui loco assistendi licentiam præbet, sit Laicus, si communi æstimatione & errore credatur Sacerdos, eo quod error communis suppleat jurisdictionem, *l. Barbarius* 3. *ff. de Offic. Prætor.*

3 Resp. II. Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis a Presbitero non baptizato confecta, invalida sunt. Rursus Communis. Ratio est; quia quamvis error Communis suppleat defectum potestatis jurisdictionis *l. Barbarius*, 3. *ff. de Offic. Prætor.* tamen non supplet potestatem ordinis, quæ ad præfata Sacramenta conficienda requiritur, ut bene advertit Abb. *in c. Apostolicam* 2. *h. t. in fine*, Pirhing *h. t. n.* 3. Engel *h. t. n.* 3. cum Communi. Nihilominus pie credendum est, Christum summum Sacerdotem aliunde supplere effectus, quos alius vera Sacramenta in suscipientibus produxissent: dummodo rite dispositi ex parte sua, quod requiritur, faciant, *arg. c. cap.* 2. *h. t.* Ratio est; quia alias Ecclesiæ innocenti magnum immineret periculum, quod Christus non permittit, ut post D. Thom. bene docet Sylvester V. *Baptismus*, 6. n. 3. Barbosa *in c. cap.* 2. *h. t. n.* 2. & alii.

TITULUS XLIV.

De Custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

1 PAuca sunt, quæ in hoc Titulo, duo tantum Capitula continente statuuntur *c.* 1. statuitur, ut *in cunctis Ecclesiis S. Chrisma* (id est Oleum mixtum balsamo benedictum ab Episcopo pro Confirmatione, ac Oleum simplex ab eodem Episcopo benedictum pro Sacramento Extremæ Unctionis) (*& Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis diligenter conserventur, ac custodiantur, ne possit* (ut ibidem dicitur) *ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia, vel nefaria* (puta sacrilegia, artes magicas, superstitiones &c.) *exercenda*. Quod, *si is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur, & si per ejus incuriam aliquid nefandum contigerit, graviori subjaceat ultioni*; uti ibidem statuitur

2 Deinde *c.* 2. *eod.* prohibetur, ne supellectilia profana (sive propria Clericorum, sive aliena & Laicorum sint) *in Ecclesiis admittantur, vel ponantur. nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes ad eas oporteat habere refugium*. Ob quem textum DD. cum Abbate communiter hic notant, quod urgente necessitate, possint Templa, & Ecclesiæ etiam muniri, ac per milites defendi contra hostes; quia *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*, *c.* 4. *de R. J. in* 6. Cessante autem necessitate cessare iterum debent, & ab Ecclesia amoveri ea, quæ ibidem extra necessitatis casum licita esse non possunt, ut *c. cap.* 2. *h. t.* habetur: ubi insuper severe præcipitur, *ut Oratoria, Vasa, Corporalia, Purificatoria, & reliqua Ecclesiæ, ejusdem Ministrorum vestimenta munda, & nitida conserventur*. Ratio subjungitur, *nimis enim videtur absurdum, in Sacris sordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis*. Quod utinam magis observarent quidam Parochi, quorum Ecclesiæ, earumque Paramenta, & vestimenta subinde ita sunt constituta, ut aspicientibus quibusvis displicentiam, & Consecrantibus creent horrorem.

TITULUS XLV.

De Reliquiis, & Veneratione Sanctorum.

1 *Ratio Ordinis.*

1 POst habitam cognitionem de custodia Eucharistiæ, Chrismatis & veneratione sacramentorum, merito sequitur Rubrica *de Reliquiis, & Veneratione Sanctorum*. Circa materiam hujus Tituli (qui extat etiam in sexto, Clementinis, & Extrav. Comm. habetur Decretum Conc. Trid. *Sess.* 25. *de Invocatione, Veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & sacris Imaginibus*. Ac novissime providentissimum Decretum Urbani VIII. quoad imagines, & miracula nondum *Canonizatorum*, vel *Beatificatorum* &c. emanatum 1625. die 13. Martii, incipit *Sanctissimus*, & habetur *Tom.* 4. *Bullarii Cherub. Const.* 39. dicti Pontificis, estque confirmatum in alia Constitutione ejusdem Pontificis, incipit *Cælestis Jerusalem*, ac refertur in dicto *Tom.* 4. *Constitut.* 135. dicti Pontificis, una cum Declaratione dictum Decretum mox sequente.

§. I.

De Veneratione, & Cultu Sanctorum, Beatorum, ac cum fama sanctitatis Defunctorum; atque de Canonizatione, & Beatificatione Eorundem.

S U M M A R I U M.

2 *Sanctus quis sit & dicatur;*
3 *Et quis Beatus.*
4 *Canonizare, & Beatificare quid?*
5 *Differentia inter utrumque.*
6 *Canonizare, & Beatificare solus Papa potest.*
Causæ majores Ecclesiæ reservatæ sunt Papæ, Ibid.
7 *Canonizare olim poterant Episcopi.*
8 *Papa in Canonizatione Sanctorum non potest errare.*
9 *Ad eam requiruntur probitas vitæ, & miracula.*
10 *Ante, & post mortem.*
11 *Exceptis Martyribus;*
12 *Canonizatio, & Beatificatio quomodo fiant?*
13 *Non tractatur de ea ante lapsum 40. annorum, nec finitur ante centum annos, post mortem Servi Dei.*
14 *Neque inchoatur ante instantiam Principum.*
15 *Episcopi possunt, & solent processum citius incipere.*
16 *Cultus alius publicus, alius privatus.*

17 *Sancti, ac Beati coli possunt cultu publico, & privato: & quomodo?*
18 *Cum fama sanctitatis Defuncti coli, & vocari possunt cultu privato, sed non publico.*
19 *Constitutiones Urbani VIII. circa cultum talium, & imagines, atque miracula, revelationesque eorum.*
20 *Deductiones practicæ, usque ad n. 24.*
23 *Miracula, & Revelationes cum fama sanctitatis defunctorum Typis mandare, quomodo prohibitum?*

2 QUæritur I. Quinam sint, & dici valeant Sancti? item, quid sit Canonizatio, & Beatificatio, ac in quo differant? Resp. I. Quamvis in sensu largiori omnis sit, & dici valeat *Sanctus*, qui in gratia sanctificante, seu habituali existit, præsertim si virtutibus, & perfectione splendet, juxta illud, *qui Sanctus est, sanctificetur adhuc*: Tamen regulariter loquendo, & proprie ad propositum *Sanctus* est, & dici potest omnis & solus ille, qui rite *Canonizatus*, id est per Pontificem *Albo*, seu numero & catalogo aliorum Sanctorum publice, solemniter, ac canonice adscriptus, atque tanquam *Sanctus* declaratus, & definitus est addito statuto ut ab omnibus Christi Fidelibus pro tali habeatur. Fagnanus *in c. 1. h. t. n. 2.* & ibi DD. communiter.

3 Resp. II. Pariter, licet in sensu largo varii sint, ac dicantur *Beati*, tamen proprie, & ad propositum loquendo *Beatus* est, & dici potest omnis & solus ille, qui ex speciali concessione Summi Pontificis ab aliqua Provincia, Religione, vel loco tanquam in Cælis existens, cultu aliquo publico v. g. recitatione Divini Officii, celebratione Missæ expositione Reliquiarum eiusdem publica; prout nempe, & quantum concedit Papa coli & venerari valeat. Castro Palao *p. 1. tr. 4. disp. 1. punct. 5. §. 5. n. 1.* Tanner. *Tom. 3. disp. 1 q. 4. n. 290. & seq.* cum Communi.

4 Resp. III. Ex dictis manifestum est, quod *Canonizatio* seu *Canonizare* aliud non sit, quam solemniter, & canonice aliquem inscribere *Albo*, seu numero, & catalogo Sanctorum, atque authoritative declare, & definire, eum existere in Cœlis, simulque statuere, ut ab omnibus Christi Fidelibus pro *Sancto* habeatur. *Beatificatio* autem, seu *Beatificare* aliud non sit, quam rite ac legitime concedere alicui certo Regno, Provinciæ, Religioni, vel loco facultatem, quod aliquis tanquam in cælis existens cultu publico, celebratione Missæ v. g. recitatione Divini Officii &c. juxta determinationem concedentis venerari, ac invocari possit. DD. citati, atque in re communis aliorum.

5 Ex his colligitur etiam differentia inter *Sanctos*, & *Beatos*, item inter *Canonizationem*, & *Beatificationem*. Nam in *Canonizatione* præcipitur & statuitur, ut *Canonizatus* ab omnibus Christi-Fidelibus pro *Sancto* habeatur; & coli possit quovis cultu publico. In *Beatificatione* vero tantum conceditur, non autem præcipitur, ut aliquis cultu aliquo per Pontificem determinato, quidem non a toto mundo Christiano, sed tantum a certo v. g. Regno, Provincia, Loco, Religione &c. coli valeat, quamvis cæteroquin pro *Beato*, & in Cælis existenti haberi & credi debeat, juxta dicenda infra.

6 Quæritur II. An solus Papa *Canonizare* & *Beatificare* possit? item, an in Sanctorum *Canonizatione*, vel *Beatificatione* errare possit? Resp. Defacto solus Papa potest aliquem *Canonizare*, vel *Beatificare* Fagn. *in c. 1. h. t. n. 20.* & ibi Barbosa *n. 3.* Innocentius *n. 2.* Abbas, Jo. Andr. *arg. cit. c. 1. h. t.* ibi: *cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque authoritate Ecclesiæ Romanæ venerari.* Ratio est, quia Majores causæ Ecclesiæ, qualis proculdubio est *Canonizatio Sanctorum*, referendæ sunt ad Sedem Apostolicam, *c. 3. de prin. de Baptismi* eique specialiter reservantur, *c. 4. de Off. Legat.* Plures alias rationes vide apud Hostiensem *in cit. c. 1. h. t.* & ibi Fagnanus *n. 27.* & Glossa *in c. un. eod. in 6. V. Sedis Apostolicæ*. Infertur proin, quod Episcopus etiam pro sua Diœcesi nullum possit *Canonizare*. Imo *Canonizandi* potestas nec Concilio Generali absque authoritate Romani Pontificis competat, secundum Barbosam, quem sequitur Pirhing *h. t. n. 3.* & alii.

7 Dicitur *defacto*, quia antiquitus ante introductionem solemnis, qui nunc servatur, ritus *Canonizandi*, plures Sancti post felicem eorum obitum, communi Episcoporum, & Populorum consensu declarabantur, & colebantur; qualis proin erat quædam *Canonizatio* Papæ & totius Ecclesiæ, quæ errare non potest, *Matth. 16.* judicio, consensu, & consuetudine introducta, uti post alios notat Layman *lib. 4. tr. 7. cap. 5. n. 1.* Primus siquidem Papa, qui Sanctos solemniter *Canonizasse* legitur, videtur fuisse Leo III. electus 1096. ut notat Bellarminus *de Sanctis, cap. 8.* Imo olim poterat quivis Episcopus pro sua Diœcesi aliquem *Canonizare*, & cultum publicum eidem exhiberi mandare; prout cum aliis notat Bellarminus *l. c.* Verum hodie omnis talis potestas Episcopis ablata, solique Pontifici reservata est per Jura, & rationem *n. præced.* allatam, cui accedit, ne alias ob aliquorum Episcoporum simplicitatem in tam gravi causa populam decipi, & abusus fieri contingeret, ut post Hostiensem notat Fagnanus *loc. cit.*

Quæritur III. An Papa in *Canonizatione* aut *Beatificatione* Sanctorum possit errare? Et an de fide sit, quod errare in hoc non valeat? Resp. Papa in *Canonizatione* Sanctorum non potest errare. Fagn. *in c. Venerabilis de T stib. n. 20.* Sylvester *V. Canonizatio n. 3.* Covar. *lib. 1. Var. ref. c. 10. n. 13.* D. Thomas *quodlib. 9. art. fin* communis aliorum contra Gloss. *in c. un. h. t. in 6. V. Sedis Apostolicæ*, qui a potiori etiam fatentur, quod etsi Conclusio non esset de Fide, temerarium tamen, scandalosum, hæresi proximum, eamque sapiens esset, dicere, Pontificem errare posse in *Canonizatione* Sanctorum. Imo aliqui, ut Castro Palao *loc. cit. nu. 3.* Joan de Neapoli citatus apud Fagnanum *loc. cit. num. 19.* Valent. *t. 2. disp. 1. quæst. 1. part. 7. art. 6. §. 40. V. Itaque*, & alii, absolute docent, Conclusionem esse de Fide, & contrarium docentes, esse hæreticos. Verum quia quæstio hæc potius ad Controversistas, quam Canonistas pertinet, hic abstrahimus, & Lectorem Benevolum ad Controversistas remittimus. Tractat tamen eandem quæstionem insigniter Fagnanus *loc. cit.* Castro Palao *loc. cit.* 8

Quæritur IV. Quænam requirantur ad *Canonizationem*, vel *Beatificationem* alicujus quomodo & a quo fieri possit, ac debeat? Resp. I. Tam ad *Beatificationem*, quam *Canonizationem* duo copulative requiruntur, videlicet miracula, & excellens probitas vitæ. Fagnanus *in c. 1. h. t. num. 3.* & ibi Innocentius *nu. 1.* Joan. Andreas *num. 4* Anchoranus *num. 5.* cum communi, *arg. c. Venerabilis 52. de Testib.* ut proin nec sola vitæ probitas quantumvis eminens, nec sola miracula sine excellenti vitæ probitate sufficiant, prout clare habetur in Bulla Gregorii IX. Edita pro Canonizatione S. Antonii de Padua 1232. 1. Junii. Incipit: *Cum dicat Dominus*. Et habetur in Tom. 1. Bullarii Cherub. *Constit. 4.* dicti Papæ, ibi: *Licet ad hoc ut aliquis sanctus sit apud Dominum in Ecclesia Triumphante sola sufficiat finalis perseverantia, juxta illud Apocal. 2. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Ad hoc tamen, ut sanctus habeatur apud hominem in Ecclesia militante; duo sunt necessaria, virtus morum, & veritas signorum: merita videlicet, & miracula, ut hæc & illa sibi adinvicem contestentur, cum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plane sufficiant ad perhibendum inter homines testimonium sanctitatis.* 9

Porro miracula non tantum in vita, sed etiam post mortem alicujus sunt necessaria ad ejusdem *Canonizationem*, uti bene observat Glossa *in c. un. h. t. in 6. V. Sedis*, communiter recepta, teste Mascardo *conclus. 261. n. 42.* Et quidem vere, ac proprie talia; etenim improprie & large talia, falsa item & ficta etiam ope dæmonis, vel per naturam & artem fieri possunt, prout fecit Simon Magus, & Magi apud Pharaonem, *can. Tenenda, cau. 1. q. 1.* Quænam autem sint vera miracula, & quid requiratur ad ea, dicetur infra *n. 33. & seq.* 10

Limitatur autem Conclusio in Martyribus, utpote in quorum *Canonizatione* non multum de vitæ probitate, nec de miraculis tempore vitæ peractis, sed præcipue de miraculis post mortem, & de causa, ob quam passi sunt, indagatur, ut notat Mascardus *cit. n. 9.* observat Hostiensis *in c. 1. h. t. n. 3.* & post ipsum Fagnanus *loc. cit. n. 16.* & alii, *arg. can. Baptismi vicem, 34.* & *can. Catechumenum. 37. de Consecrat. dist. 4* quibus concordat generalis illa promissio Christi, Matth. 10. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* 11

Resp.

12 Resp. III. Ante *Canonizationem*, vel *Beatificationem* alicujus fit exactissima, strictissima, vel cautissima inquisitio, examen, & processus super vita, moribus, virtutibus, fama, & miraculis *Canonizandi*, aut *Beatificandi*, ita ut omnis locus, & via fraudi, deceptioni, aut errori præcludatur; Et merito; cum enim Sanctorum *Canonizatio* sit una ex principalissimis, ac maximis causis Ecclesiæ, omnino docet, ut omni, quo potest, modo meliori, perfectiori, ac securiori tractetur. Quomodo autem, & qualiter fiat hic Processus, quæ praxis & cæremoniæ in illo observentur, de quibus virtutibus, vitæque moribus inquiratur &c. per integrum Tomum exacte, ac practice tradit Martha *de Canonizatione Sanctorum*.

13 Illud solum notandum; quod S. Sedes de facto regulariter tractare non soleat de *Canonizatione*, vel *Beatificatione* alicujus donec elapsi sint quadraginta anni a morte Servi Dei, prout ex Decretis & praxi S. Congregationis bene notat Landuscha *in Theâtro regul. V. Beatificatio n.* 1. ubi etiam subjungit, tempus ad actualem *Canonizationem* necessarium, defacto esse centum annorum; quamvis olim secus fuerit, ut patet in *Canonizatione* S. P. N. Francisci secundo anno post obitum ipsius facta per Gregorium IX. & in *Canonzatione* S. Antonii Paduani, per dictum Pontificem facta ante annum integrum elapsum a die obitus prædicti Sancti, Pontificem ad eam movente ingenti numero stupendorum miraculorum. Imo etiam defacto quandoque ob specialem dispensationem, ac dispositionem Summi Pontificis dictum tempus non observatur, ut patet in S. Francisco Salesio, mortuo Anno 1622. & tamen per Alexandrum jam *Canonizato* 1668. ut videre est in Bulla *Canonizationis* ejusdem, quæ incipit *Ecclesia Catholica*; & habetur in Bullario Cherub. *Tom.* 5. *Constit.* 170. dicti Papæ.

14 Porro etiam post finitum tempus memoratum non fit actualis aliqua *Canonizatio*, nisi sub illo, aut post illud fiant instantiæ ac supplicationes pro ea a pluribus Principibus Personis, quæ etiam fieri plerunque solet ab aliquibus Communitatibus, Magistratibus &c. instando, ut Papa Servum Dei in Sanctorum numerum referat, prout ex praxi bene observat Mascardus *Concl.* 261.

15 Quibus non obstantibus possunt, & solent Episcopi etiam ante lapsum quadraginta annorum interim instituere Processum, & inquisitionem sive judicialem, sive extrajudicialem supra miraculis, fama sanctitatis, vita moribus, ac certis virtutibus alicujus, idque ideo, ne alias per mortem testium pereant necessariæ probationes atque ut S. Sedes suo tempore melius informari queat; ut bene observat Landuscha *l. c.* & docet post alios Barbosa *alleg.* 9. n. 4. ubi addit, quod hujusmodi Processus, informationes, inquisitiones, & examina per Episcopos, aut eorum Vicarios, vel Deputatos ab eis, servatis de jure servandis facti, legitimi sint & validi, possitque ex eis Papa ad *Canonizationem*, aut *Beatificationem* procedere; quamvis hoc facere non soleat; cum teste stylo Curiæ novus semper authoritate Apostolica fieri soleat Processus, vel saltem stricte examinetur Processus ab Episcopo factus, an rite, ac legitime fuerit peractus.

16 Quæritur V. Quo cultu, ac veneratione coli possint *Sancti*, aut *Beati*? Ante responsionem notandum, Cultum alium esse absolutum, alium respectivum, alium Latriæ, alium Superduliæ, alium Duliæ de quibus Theologi, & vide etiam dicta in Theologia nostrâ Morali *tr.* 5. *disp.* 1. *q.* 3. & 4. Insuper alium esse, & dici Cultum publicum alium privatum. *Privatus* est, qui non exhibetur nomine Ecclesiæ, nec tanquam institutus ab ea, sed fit ex privata devotione colentis, recitantis v. g. in honorem alicujus privatas aliquas preces, vel in honorem ejusdem, jejunantis, se mortificantis; sive dein occulto, sive in publico, & aliis videntibus talem Cultum exhibeant. *Cultus publicus* est, qui fit nomine Ecclesiæ, vel tanquam institutus ab ea, sive dein publico in loco, sive in occulto fiat; *Cultus* enim *publicus*, seu solemnis non ideo talis appellatur, quod publice, vel coram aliis exhibeatur, sed quia defertur nomine Ecclesiæ, vel tanquam institutus ab ea, uti post Bellarminum, Sanchez, & alios, bene docet Bonacina *tom.* 2. *disp.* 3. *pun.* 2. *n.* 2. contra Barbosam *l. c. n.* 13. Hoc notato.

17 Resp. I. Certum, ac de Fide est, illos, qui jam fuere *Canonizati*, vel saltem *Beatificati* coli posse cultu *Duliæ* tam publico; quam privato. Ita Omnes tam Theologi, quam Canonistæ, & Controversistæ, quorum ultimi Conclusionem ex professo ad longum probant, & specialiter contra hæreticos demonstrant, per cultum & venerationem Sanctorum penitus nullam committi idolatriam: Illud tamen hic notandum, quod actu *Canonizati* coli possint quovis *Duliæ* cultu publico, econtra vero *Beatificati* non nisi in illo loco, illoque cultu publico, quem concessit Pontifex, utpote qui in *Beatificatione* alicujus non quemvis *Cultum publicum*, sed unum, vel plures determinatos admittit, prout supra jam diximus, & per hoc inter alia *Beatificationem* a *Canonizatione* distingui docuimus. Circa *Beatos* nondum *Canonizatos* attendendum etiam est Decretum S. Congregationis, quod refert Landuscha *in Theatro Regularium* sequentis tenoris.

AD aures Eminentissimorum Patrum Congregationis Sacr. Rituum plures devenerunt, qui patrantur Indultorum excessus in materia præstationis cultus Beatis adhuc non Canonizatis, quamobrem eos eliminare, ac ne in futurum inducantur, providere studentes, ad infrascripta devenerunt Decreta, &

1. Quod eorum Beatorum Imagines, etiam non principaliter & ut simplices appositæ, simulacra, Picturæ, Tabellæ, aut Scripturæ eorum præclara gesta repræsentantes, aut referentes, in Ecclesiis, Sacrariis, & Oratoriis quibuscunque, & præsertim in quibus Missæ Sacrificium, vel alia Divina Officia peraguntur, inconsulta Sede Apostolica, nullo modo exponantur.

2. Quod ubi indultum fuerit per Sedem Apostolicam, Imagines, Simulacra, pictasque Tabellas in Ecclesiis poni, & coli posse, in pariete tantum, non autem super Altari collocandi facultas tributa censeatur.

3. Quod si concessa fuerit per eandem Sedem Apostolicam Altarium erectio, non tamen ob id Missam, & Officium de prædictis Beatis celebrandi, vel recitandi facultas tradita præsumatur; etiam specifica, & expressa concessio super his præcedere debet.

4. Ubi in uno loco cultus fuerit concessus, non extendatur inconsulto Pontifice ad alium locum, quamvis alia concurrente auctoritate.

5. In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permissum fuit, non inde publica Officii recitatio permissa censeatur; sed tantummodo privata; nec satisfatoria præcepto recitationis, nisi quoad illos, quibus Sedes Apostolica de hoc indulserit.

6. Missæ pariter, quæ fuerint indultæ certis personis, nempe Presbyteris Regularibus, vel sæcularibus alicujus loci, vel Monasterii, seu Presbyteris alicujus Ecclesiæ servitio præcipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus, quavis dignitate (etiam Cardinalatus) insignitis, minime celebrentur.

7. Dies festi in Beatorum eorundem memoriam non celebrentur, nisi speciali Indulto Apostolico provisum fuerit.

8. Eorundem nomina in Calendariis non apponantur, nisi illius tantum loci, earumque personarum, in quo & a quibus cultus cum Officio, & Missa celebretur:

9. In quibusvis Ecclesiasticis precibus etiam in Oratoriis privatis recitandis, particularia eorundem suffragia non apponantur, vel recitentur.

10. Publicis in precibus præter indultas, & a Sede Apostolica approbatas, iidem beati non invocentur.

11. Eorumdemque Reliquiæ in Processionibus minime circumferantur.

12. Sacra eadem Congregatio præsentibus declarare, & jussione removere non intendit Cultum Beati per communem Ecclesiæ consensum, vel per immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, Virorumque Sanctorum scripta: vel temporis centum annorum metam excedentis scientiam, ac tolerantiam Sedis Apostolicæ, aut Ordinariorum hactenus præstitum; aut certis modo & forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum si a centum annis citra cultus hujusmodi, aliqua ex parte constiterit actus & extensus, eo casu Sacr. eadem Congregatio eundem in pristinum reduci jubet, prout quemvis cultum, extra casus prædictos, ad expressa tantum verbaliter Apostolicis Indultis omnino revocari mandat, sub pœnis &c.

13. Fir-

13. Firmis quoque remanentibus Decretis, nempe na Beati in Patronos eligantur, ne eorum Natalitia cum Octavis celebrentur, & aliis quibuscunque a Sacra Congregatione hactenus amanatis, quæ præsenti Decreto renovantur.

14. His autem Sanctissimo relatis, & in Congregatione Sac. Rituum ordinaria habita coram Sanctitata Sua per Eminentissimum, & Reverendissimum D. Cardinalem Sachettum accurate perlectis, matureque discussis, Sanctitas Sua ea approbavit, & pro omnimoda eorum observatione, mandavit Typis imprimi, ad valvas affigi & publicari, ut elapso termino sex mensium, a die publicationis eorundem, omnes, & singulos afficiant, & arctent, ac si omnibus, & singulis eadem exhibita, & personaliter præsentata, intimata, seu notificata fuissent.

15 Indulsitque locorum Ordinariis, aut auctoritate Sedis Apostolicæ possint, imo debeant Seculares, & Regulares quoscunque quantumvis exemptos, etiam Societatis Jesu, S. Antonii Viennen. & S. Joannis Hierosolymitani, ac reliquos omnes, speciali expressione indigentes, etiam sub Censuris compellere. Cumque aliqui nulli subdantur Episcopo qui eos, si excesserint, coercere valeat, eo casu a Sedis Apostolicæ Nuntiis, si aderint, in minus ab Archi-Episcopis in eorum Provinciis, vel ab Episcopis Romano tantum Pontifici subjectis, intra, vel prope quorum Diœcesis limites, eorum Ecclesiæ, vel Monasteria sita fuerint, tanquam a Sede Apostolica Delegatis ad hujusmodi Decretorum observantiam prædicti omnino cogantur. Die 27. Septembris 1650. Julius Episcop. Sabin. Cardinal. Saccheltus. F. M. Phœbeus Sac. Rit. Congr. Secretarius. Fuit impressum Romæ in Regesto hujus Congreg. F. 148.

Declaratio præfati Decreti super Cultu Beatis adhuc non Canonizatis præstando.

A Blatis ad Sacr. Rit. Congregationem dubiis circa observantiam, & intelligentiam Decreti super Cultu Beatis adhuc non Canonizatis præstando editi die 27. Septembris 1629. & publicati 3. Februarii præsentis anni 1660.

Primo. An ubi indultum fuerit, ut Missa de aliquo Beato celebretur, liceat ejus Imaginem, & simulacrum super Altari exponere, nec non votivas Tabellas ibidem appendere?

Secundo. An si dies Festi in Beatorum honorem non celebrantur, extendatur ad Festa devotionis?

Tertio. An indulta recitandi Officium cum Octava, vel sine Octava, & celebrandi Missam de Beatis, fuerint revocata per dictum Decretum Sacræ Congregationis?

Quarto. An in Ecclesiis, in quibus Officium, & Missa de Beatis recitari, ac respective celebrari possunt, liceat eorum Reliquias exponere?

Quinto. An Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces, pro eorum conditione, possint de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare Beatis prædictis erigere.

Sac. Rituum Congregatio Respondit.

AD Primum, *affirmative.*

Ad Secundum, *negative.*

Ad Tertium, *pariter negative.*

Ad Quartum, *affirmative.*

Ad Quintum, *negative.*

Die 17. Aprilis 1660. Julius Episc. Sabinen. Cardinal. Sacchettus. Loco ✠ Sigilli. F. M. Phœbeus Sacr. Rit. Congreg. Secret. Gratis etiam quoad scripturam. Romæ ex Typographia Rev. Cam. Apost. 1660.

18 Quæritur VI. An, & quomodo coli, ac invocari possint illi, qui cum fama sanctitatis, aut insignis pietatis quidem mortui, adhuc tamen non *Canonizati*, nec *Beatificati* sunt? Resp. 1. Licitum, pium, & utile esse, tales colere, venerari, honorare, & invocare *Cultu privato*, non item *Cultu publico*. Prima pars de *Cultu privato* docetur a Glossa communiter recepta *in c. h. t. in 6. V. Sedis Apostolicæ*. Bellarmino *lib. 1. de Sanctis c.* 10. Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 43. n. 3.* & aliis communiter, patetque ex *c. 1. de 2. h. t.* ubi prohibetur, aliquem publice venerari pro *Sancto* absque Sedis Apostolicæ authoritate; sicque a sensu contrario privatus honor permittitur.

Porro circa cultum & venerationem hominum cum 19
fama sanctitatis defunctorum, eorumque imagines, miracula, revelationes &c. extant celeberrimæ, eæque sanctissimæ Constitutiones Urbani VIII. quarum prima incipit *Sanctissimus*, estque inter Constitutiones dicti Papæ 39. in Bullario Cherub. dignissima, ut hic per extensum ponatur.

SAnctissimus D. N. sollicite animadvertens abusus, qui irrepserunt, & quotidie irripere non cessant in colendis quibusdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defunctis, qui, etsi neque Canonizationis, neque Beatificationis honore insigniti sint ab Apostolica Sede, eorum tamen imagines in Oratoriis, atque Ecclesiis, aliisque locis publicis, ac etiam privatis, cum laureolis aut radiis, seu splendoribus proponuntur, miracula & revelationes, aliaque beneficia, a Deo per eorum intercessiones accepta, in libris rerum ab ipsis gestarum enarrantur, & ad illorum sepulchra Tabellæ, imagines, & res aliæ ad beneficia accepta testificanda, & lampades, & alia luminaria apponuntur.

§. 1. Volensque proinde hujusmodi abusui, pro debito officii pastoralis occurrere, re etiam cum Illustrissimis ac Rev. DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem in universa Republica Christiana generalibus Inquisitoribus communicata, & mature considerata ac discussa, declaravit, statuit, & decrevit, ne quorumvis hominum, cum sanctitatis, seu martyrii fama (quantacunque illa sit) defunctorum Imagines, aliaque prædicta & quodcunque aliud, venerationem, & cultum præseferens, & indicans, in Oratoriis, aut locis publicis, seu privatis, vel Ecclesiis tam sæcularibus, quam regularibus, cujuscunque Religionis, Ordinis, Instituti, Congregationis, aut Societatis apponuntur, antequam ab Apostolica Seda Canonizentur, aut Beati declarentur (& si quæ appositæ sunt) amoveantur, prout eas statim amoveri mandavit.

§. 2. Ac pariter imprimi de cætero inhibuit libros eorundem hominum, qui Sanctitatis, sive Martirii fama, vel opinione (ut præfertur) celebres a vita migraverint, gesta, miracula, vel revelationes, seu quæcunque beneficia tanquam eorum intercessionibus a Deo accepta continentes, sine recognitione, atque approbatione Ordinarii, qui in iis recognoscendis, Theologos, aliosque pios, ac doctos viros in consilium adhibeat, & ne deinceps fraus, aut error, aut aliquid novum, ac inordinatum in re tam gravi committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, ejusque responsum expectet. Revelationes vero, & miracula, aliaque beneficia supradicta, quæ in libris horum hominum vitam, & gesta continentibus, hactenus sine recognitione, atque approbatione hujusmodi impressa sunt, nullo modo approbata censeri vult, mandatque Sua Sanctitas.

§. 3. Ad horum hominum sepulchra vetuit etiam, ac inhibuit, tabellas, atque imagines ex cera, aut argento, seu ex alia quacunque materia, tam pictas, quam fictas, atque insculptas appendi, aut affiggi, & lampades, sive alia quæcunque luminaria accendi, sine recognitione ab Ordinario omnino, prout supra facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda.

§. 4. Declarans quod per suprascripta præjudicare in aliquo non vult, neque intendit iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum vel per immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virorumque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientiam, ac tolerantiam Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii, coluntur.

§. 5. Ut autem præmissa diligentius observentur, universis, ac singulis, tam Episcopis, quam hæreticæ pravitatis Inquisitoribus districte præcipit, ut in sua quisque Diœcesi, vel Provincia sedulo pervigilet, ne sine approbationibus prædictis Imagines cum memoratis signis exponantur, aut miracula, revelationes ac beneficia prædicta publicentur, aliave contra superius disposita fiant.

§. 6. Transgressores vero, si Regulares fuerint privationis suorum Officiorum, ac vocis activæ, & passivæ, nec non suspensionis a Divinis: si vero Clerici sæculares, privationis pariter suorum Officiorum, suspensionis a Divinis, & ab administratione Sacramentorum, executioneque suorum Ordinum respective, aliisque arbitrio prædictorum Ordinariorum, seu Inquisitorum pro modo culpæ infligendis pœnis plectendo.

§. 7.

§. 7. qui autem libros impresserint, aut imagines pinxerint, sculpserint, seu quoquo modo affinxerint, vel formaverint, cæterique Artifices circa præmissa qualitercunque delinquentes, prædicta omnia amittant, & insuper pecuniariis, aliisque etiam corporalibus pœnis, juxta criminis gravitatem, eorundem Ordinariorum, seu Inquisitorum arbitrio afficiantur.

§. 8. Contrariis quibuscunque non obstantibus.

Sequitur declaratio præinsertæ Prohibitionis.

POstmodum vero idem Sanctiss. D. N. a quibusdam revocari in dubium accepit, an Tabellas, & Imagines, quas imposterum offerri contigerit, recipere, & antea oblatas conservare liceret? Sanctitas Sua, quæ tantummodo voluit, occurrendo abusibus, qui irrepere videbantur, certiorem parare viam ad eorum in terris gloriam, quorum sanctimoniæ Divinæ clementiæ placuerit admirandis operibus illustrare; re prius cum Illustriss. & Rev. DD Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus communicata, præsenti Decreto declaravit. Quod sicut nunquam prohibuit, nec suæ intentionis fuit prohibere oblationem, receptionemque tabellarum & imaginum hujusmodi, ita ut nulli deinceps hæsitationi locus relinquatur, statuit impræsentiarum, & decernit, ut quoties ad aliquam Ecclesiam, aut Oratorium, locumque alium publicum sæcularem, seu regularem tabellæ, & imagines, aliudve simile quispiam detulerit, ac intercessione hominum inter Sanctos, vel Beatos non adscriptorum, quamvis cum Martyrii vel sanctitatis fama demortuorum, optata se impetravisse dixerit, liceat Ecclesiasticis personis Ecclesiarum locorum prædictorum curæ præpositis, tabellas, & imagines sive pictas, sive ex quavis materia fictas, atque alia quæcunque collatæ gratiæ fidem facientia simul cum deferentis, aliorumque qui conscii fuerint, attestationibus accipere, atque approbantibus Ordinariis, ad quos referre statim omnia teneantur, in secreto aliquo, seorsum ab Ecclesia, loco custodire, ibidemque jam amota, collocare, & asservare, ut si quando Dominus talium virorum merita Beatificationis, seu Canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent hujusmodi sanctitatis qualescunque probationes, Apostolicæ Sedis judicio tunc examinandæ, contrariis quibuscunque non obstantibus.

Altera ejusdem Urbani VIII. Constitutio incipit Cælestis Jerusalem, *estque 134. in dicto Bullario, in qua Constitutione omnia in priori edita de novo renovat, atque motu proprio confirmat, simulque statuit,* Nec ex tunc deinceps quispiam Ordinariorum, aut ab Apostolica Sede ad hoc specialiter delegatorum super alicujus utriusque sexus, cum sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defuncti miraculis revelationibus, aliisque hujusmodi sanctitatem redolentibus ex integro informationes quoquo modo reciperet, aut Processum instrueret, vel hucusque receptas informationes, instructumvo processum ulterius prosequeretur, nisi postulator prius per legitimas juridice susceptas probationes circa personam ejus, de cujus miraculis, revelationibus, aliisve rebus gestis sanctitatem præseferentibus ageretur, præscriptam in præfato nostro decreto formam omnino servatam extitisse docuerit; & nisi postea successive idem Ordinarius aut ab Apostolica Sede ad hoc specialiter delegatus diligenti præhabita disquisitione circa eandem personam, supracitato decreto nullatenus contraventum esse, rite pronuntiaverit, atque id inviolabiliter observetur, statuimus insuper, ac decernimus, ne transmissi ad Urbem undecunque hujusmodi Processus, a Congregationis Sacrorum Rituum Secretario, minusque sanctę fidei Promotore quomodolibet aperiantur, nisi prius in Sacrorum Rituum Congregatione, alio sejunctim oblato authentico Processu, ex eo Ordinarium, aut ab Apostolica Sede specialiter delegatum rite ac recte ut præmittitur, cognovisse: ac pronunciasse prælibato decreto nequaquam contrarium esse plene constiterit, ac deinde a Nobis judicialiter aperiendi eos Processus facultas indulta fuisset. Insuper longissimum tempus, illiusque immemorabilem cursum, de quo in prædicto decreto, intelligi declaravimus, esse tempus centum annorum metam excedens: deque his, atque infrascriptis omnibus, quæ in decretis disposita, & ordinata sunt, aliqua suboriente difficultate, Ordinariis locorum, & Delegatis Apostolicis quibuslibet omnem omnino interpretandi facultatem ademimus: utque Sedem Apostolicam desuper consulerent ab eaque responsum exspectarent, mandavimus eisdem, & alias prout in decretis desuper editis plenius continetur.

Ex his itaque Constitutionibus, atque ex Conclusione *n.* 18. posita breviter pro praxi infertur, I. Illicitum esse, de præfatis Famulis vel Famulabus Dei nondum *Beatificatis* dicere Missam, vel recitare horas Canonicas vel eorum nomina Litaniis ab Ecclesia confectis inserere, ac invocare. item illicitum esse, in Eorum honorem Templa erigere, vel Altaria publica; aut eorum Reliquias in publica Processione circumferre, aut venerationi publicæ exponere &c. Ratio est; quia hæc, & similia *Cultum* denotant *publicum*, qui nomine Ecclesiæ aut tanquam constitutus ab ea fit, aut fieri censetur prout cum Bonacina, Sanchea, & aliis jam diximus in Theologia nostra Morali *tr.* 5. *dist.* 1. *q.* 4. *n.* 41.

Econtra licitum, utile, ac pium esse, memoratos Famulos & Famulas Dei honorare, ac invocare privatis orationibus ac precibus, eos sibi in Patronos eligere, in eorum honorem jejunare, se mortificare, quotidie aliquas preces, vel alias Devotiones, etiam aliis videntibus, vel audientibus persolvere, eo quod hæc non nisi *Cultum* denotent *privatum*, utpote non nomine Ecclesiæ, neque tanquam institutum ab ea, sed tantum privata devotione exhibitum.

Infertur II. Circa Imagines eorum, illicitum esse, eas 22
cum radiis, aureolis, vel splendoribus pingere, vel pictas habere, sive dein publicæ, sive privatim, & in occultu asserventur; liquet ex citatis Bullis *Sanctissimus & Cælestis Jerusalem*. Econtra a sensu contrario licitum ac pium esse, eorum Imagines sine radiis, splendoribus, aut aureolis depictas, vel sculptas domi suæ habere, easque ibidem etiam videntibus aliis venerari. Non vero in Templis, Sacrariis, Oratoriis quibuscunque, præsertim in quibus Sacrificium Missæ, vel alia Divina Officia peraguntur, ut habetur ex Decreto S. Congregationis apud Landuscha *V. Beati*.

Infertur III. Illicitum quoque esse, talium nondum 23
Beatificatorum miracula, revelationes, aut beneficia eorum intercessione collata Typis mandare, nisi prius ab Ordinario loci recognoscantur, & approbentur, ab eoque ad Sedem Apostolicam, unde responsum expectari debet, transmittantur; ita clare habetur in citata Bulla.

§. II.

De Veneratione reliquiarum, & approbatione earundem: ubi etiam de Miraculis, Examinatione, & Approbatione eorundem.

S U M M A R I U M.

24 *Reliquiæ Sanctorum quid?*
25 *Quomodo coli valeant?*
26 *Cultu publico non possunt coli Reliquiæ noviter inventæ, nisi prius legitime approbeatur.*
27 *Noviter inventas Reliquias Canonizati, vel Beatificati etiam Episcopus approbare potest, & quomodo? ibid.*
28 *Reliquias necdum Beati approbare pro cultu publico non potest Episcopus.*
29 *Licitum est, eas, antequam probentur, colere cultu privato.*
30 *Specificantur tales cultus privati.*
31 *Reliquiæ extra Capsam non sunt ostendendæ.*
32 *Transferre Corpora & Reliquias Sanctorum potest Episcopus cum causa, & consensu Capituli.*
33 *Miraculum quid? potest fieri a solo Deo.*
34 *Sancti moraliter tantum faciunt miracula.*
35 *Requisita ad miraculum. Et n. præc.*
36 *Miracula quare faciat Deus?*
37 *Et per quos? Instructio practica.*
38 *An, & quomodo unum miraculum sit majus altero? Et num. seq.*
40 *Miraculum non necessario fit in instanti, & n. seq.*
42 *Episcopus examinare, & approbare potest miracula. Et quomodo? Ibid. Et n. seq.*

Quæ-

24 Quæritur I. quid sint Reliquiæ Sanctorum? Et quid de cultu ac veneratione earum? Resp. I. Per *Reliquias Sanctorum* ad propositum intelliguntur eorundem Corpora, & Corporis partes, portiones etiam minimæ, puta caput, manus, digiti, dentes, ossa, capilli, cineres, pulveres, item eorum vestes, panni, vela, instrumenta mortificationis, quibus in vita usi sunt; vel quibus eorum corpora, aut partes eorum post mortem involuta erant, ita cum communi aliorum Azorius *part. 1. lib. 9. c. 8.* Vallensis *h. t. n. 1.* Sannig *eod. cap. 1. n. 5.* & alii, probationem præbente universali praxi ac consuetudine Ecclesiæ.

25 Resp. II. Circa cultum, & venerationem SS. Reliquiarum idem ferme, quod de cultu ipsorum Sanctorum dicendum est; videlicet, quod Reliquiæ alicujus jam *Canonizati* coli valeant *cultu publico* quolibet: *Beatificati* autem non quovis, sed illo tantum *cultu publico*, quem concessit, ac determinavit Pontifex; circa quas *Beatorum* nondum *Canonizatorum* Reliquias specialiter etiam observandum est Decretum Sacræ Congregationis allegatum supra *n. 17.* in quo *cultus publici* specificantur, qui *Beatis* exhiberi prohibentur, etiam eorum Reliquiis exhiberi nequeunt, inter quos etiam est, ne *Beatorum Reliquiæ* in publicis Processionibus circumferantur.

26 Resp. III. Ad hoc, ut Reliquiæ noviter inventæ, aut productæ publico cultu coli valeant, requiritur, ut prius legitime sint approbatæ, ac recognitæ. Patet hoc tum ex *c. 2. h. t.* ubi dicitur *Inventas de novo Reliquias nemo publice venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ*, & Conc. Trid. *Sess. 25. de Invocat. Venerat. & Reliquiis SS. & SS. Imaginibus*, ubi habetur: *Nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo*. Verum quia inter hos duos Textus aliqua adesse videtur contradictio circa approbationem SS. Reliquiarum, hinc quæ approbatio prævia ad *cultum publicum* requiratur; item quas Reliquias Episcopus approbare possit, ponitur specialis Conclusio sequens.

27 Resp. IV. Reliquiæ tam *Beati*, quam *Canonizati* de novo inventæ non tantum a Papa, sed etiam ab Episcopo recognosci, & approbari possunt Fagnanus *in c. cum ex eo h. t. n. 6.* Barbosa *in Conc. Trid. loc. cit. n. 9. & 10.* textu claro Concil. Trid. *loc. cit.* ubi recognitio, & approbatio Reliquiarum noviter inventarum (intellige de *Sanctis* vel *Beatis*) Episcopo expresse conceditur. Nec obstat textus *cap. 2. h. t.* quia intelligi debet de Reliquiis novis alicujus nondum *Canonizati* ut statim dicetur. Quinimo Reliquiæ a Papa jam approbatæ, etiam ab Episcopo loci adhuc recognosci debent, non quidem ut eas denuo approbet, sed ut videat, an revera Romæ approbatæ sint, an vero fraus aliqua subsit, antequam publicæ venerationi exponantur. Porro ad hoc, ut Episcopus rite approbet alicujus *Sancti*, vel *Beati* Reliquias noviter inventas, Romæ nondum approbatas, necesse est, ut *adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit*; prout expresse statuitur in Concil. Trid. *loc. cit.* & bene ibidem observat Barbosa *n. 13.* Azorius *part. 1. lib. 9. cap. 7. q. 8.* Sanchez *in Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 43. n. 15.* & alii.

28 Resp. V. Reliquias alicujus cum fama sanctitatis defuncti nondum *Canonizati*, aut *Beatificati* nullus præter Summum Pontificem approbare potest in ordine ad *cultum publicum*; textus est *in c. 2. h. t.* docentque ibidem Doctores communiter. Nec obstat Concil. Trid. *loc. cit.* ubi concessa videtur Episcopis universalis licentia approbandi quamvis Reliquias noviter inventas, consequenter correcta dispositio Juris antiqui. Nam contra est, tum quia ad evitandam Juris correctionem non necessariam textus Concil. Trid. *loc. cit.* intelligi debet de solis noviter inventis Reliquiis jam *Canonizatorum*, vel *Beatificatorum*: Textus *c. 2. h. t.* vero de Reliquiis noviter inventis seu productis illorum, qui cum fama sanctitatis defuncti, nondum *Canonizati*, aut *Beatificati* sunt, uti cum aliis solide probat Fagn. *in cit. c. 2. h. t. a n. 4.* Ratio est; quia, si Episcopus in ordine ad *cultum publicum* posset approbare Reliquias nondum *Canonizati*, vel *Beatificati*, sequeretur, quod posset etiam *Beatificare*, cum juxta dicta hoc in substantia aliud non sit, quam concedere, ut quis *cultu publico* aliquo coli queat; quod tamen est contra Jura nova, & antiqua, uti patet ex dictis supra *n. 6. & seqq.* Dicitur autem notanter in Conclusione: *in ordine ad cultum publicum*; quia simpliciter cognoscere, & judicare, quod hæ aut illæ Reliquiæ sint hujus aut illius cum fama sanctitatis defuncti, nulla ratione, nulloque Jure prohibitum reperitur Episcopis.

Resp. VI. Reliquias quascunque tam antiquas, quam novas, non tantum *Canonizatorum*, aut *Beatificatorum*, sed etiam cum fama sanctitatis, aut insignis pietatis defunctorum, *cultu privato* colere, & venerari quivis potest, etiamsi a nemine approbatæ fuerint, aut recognitæ, Fagn. *in cit. c. 2. h. t. n. 11.* & ibi Hostiensis, Jo: Andreas, Butrius, & alii communiter, *arg. cit. c. 2. h. t.* ubi solum prohibetur publica veneratio: ergo a sensu contrario conceditur privata veneratio, & cultus Servorum Dei nondum *Canonizatorum* aut *Beatificatorum*. Confirmatur ex dictis supra *n. 18. & seq.* ubi docuimus hujusmodi Servos, & Famulas Dei *cultu privato* coli omnino posse. 29

Infertur, quod iis modis & cultibus privatis, quibus supra diximus, coli posse cum sanctitate defunctos, coli etiam valeant eorum Reliquiæ; insuper pium ac licitum est easdem Reliquias, v. g. vestes, scripturas, mortificationis, aut pietatis instrumenta, libros, imagines &c. secum portare, ad collum suspendere, osculari, aliove simili *cultu privato* venerari; ut cum aliis bene advertit Fagnanus *loc. cit. n. 12.* 30

Resp. VII. Circa Reliquias Sanctorum specialiter etiam attendi, & observari debet dispositio *cap. 2. h. t.* ubi præter dicta statuitur, ut *Reliquiæ antiquæ Sanctorum extra capsam nullatenus ostendantur* (exceptis illis, qui speciali Dei dono a corruptione sunt præservati, ut post Hostiensem *cit. c. 2. h. t.* bene observat Pirhing *h. t. n. 10.*) *& ne venales exponantur*, seu vendantur: quod etiam statuitur *l. Nemo 3. C. de SS. Eccles.* Cujus ratio est quia Res sacræ non sunt in alicujus dominio, nec pretii æstimationem recipiunt, *l. Sacra 9. in fine ff. d. rerum divisione*. Insuper attendere & observare oportet Dispositionem Concil. Tridentini *loc. cit.* ubi de cultu SS. Reliquiarum præter alia ita statuit; *Omnis porro superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & imaginum sacro usu tollatur, omnis quæstus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur, & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad commessationes, atque ebrietates non abutantur, quasi Festi dies Sanctorum per luxum ac lasciviam agantur &c.* 31

Quæritur II. Utrum Episcopus absque licentia Papæ transferre possit Corpora, aut alias Reliquias Sanctorum? Resp. Affirmative. Fagnanus *in c. 2. h. t. n. 15.* Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 43. n. 25.* Sylvester *V. Reliquiæ q. 3.* & alii, contra Glossa *in can. corpora Sanctorum 37. de Consecr. dist. 1.* Probatur autem Conclusio ex *cit. can. Corpora Sanctorum*, ubi in sensu diviso requiritur, & sufficit consensus *Principis*, id est Papæ (ut ibidem ait Glossa) vel *Episcoporum* Ratio est: quia juxta illud universale principium, Episcopus potest in sua Diœcesi, quæcunque Papa sibi expresse non reservavit, *arg. cap. Nuper 29.* & ibi Glossa *V. Retinuit de Sentent. Excommun.* Ut tamen talis translatio rite fiat, requiritur consensus Capituli. Fagnanus *loc. cit. n. 29.* Ratio est; quia reputatur inter ardua & gravia, quæ Episcopus sine consensu Capituli aggredi non valet, *arg. cap. 5. totoque tit. de iis, qui fiunt a Prælato sine consensu Capitul.* Accedit, quod hujusmodi Translatio sit quoddammodo aliqua alienationis species, cum corpus Sancti quod prius pertinebat ad certam Ecclesiam, attribuatur alteri: ob quam rationem etiam justam causam requiri ad talem Translationem, *loc. cit. n. seq.* docet idem Fagnanus, apud quem plura vide de hujusmodi Translatione. 32

Illud quoque circa Reliquias Sanctorum addendum, quod furtiva earum subtractio, etiam devotionis causa facta, sit peccatum Sacrilegii, prout post Turrecrem. *in cit. can. Corpora de Consecrat. dist. 1. in respons. ad 3.* bene docet Pirhing *h. t. ad finem*. Ratio est; quia Reliquiæ sunt Res sacræ.

Quæritur III. Quid sit Miraculum, quæ requirantur ad illud? Ante responsionem nota, merito hanc quæstionem hic fieri, quia Miracula requiruntur ad *Canonizationem* Sanctorum, de qua hic agitur. Hinc Resp. I. *Miraculum* (sic dictum, quasi admiratione plenum) 33

pro

proprie ac stricte sumptum est id, quod fit præter ordinem totius naturæ creatæ. Ita D. Thoma *part. 1. q. 110. ar. 4. & q. 114. ar. 4.* quem Doctores communiter sequuntur.

35 Resp. II. secundum Glossam communiter receptam *in c. un. h. t. in 6. V. Sedis Apostolicæ* quatuor principaliter requiruntur ad verum, ac proprie dictum Miraculum, *Primo* quod fiat supra naturam, id est, præter ordinem totius naturæ, ut dictum est in definitione ejus. Ex quo cum D. Thoma & communi aliorum infertur, quod solus Deus proprie ac physice facere possit *Miraculum*; si enim aliqua creatura v. g. Angeli, Sancti, ac Dæmones id facere possent, jam non supra naturam, nec præter ordinem totius naturæ esset; unde dicitur *Psal. 71. qui facit mirabilia solus*.

36 Hinc infertur ulterius, quod nec Sancti, nec Angeli, nec Dæmones, nec Magi unquam vere ac physice fecerint, nec facere possint vera *Miracula*. Neque obstat quod passim dicatur, & credatur, per Sanctos facta esse, & adhuc fieri plura *Miracula* quia hæc ab illis non physice, sed moraliter tantum fiunt, in quantum nempe Deus ad preces ipsorum, vel intuitu fidei, utque meriti eorum, aut in confirmationem sanctitatis eorundem Miracula patrat. Pariter non obstat, quod *can. Tenemus 56. caus. 1. q. 1.* sicut & *Exod. 7.* habeatur, Magos Pharaonis fecisse *Miracula* & eodem *can. tenemus*, nec non *Actor. 9.* dicatur, Simonem Magum patrasse *Miracula*. Resp. enim cum D. Thoma mira illa per Magos Pharaonis, sicut & Simonem Magum (idem dic de mirabilibus per alios Magos & malos homines ope Dæmonis factis, aut exhibitis) patrata, vera non fuisse *Miracula*, sed vel veras illusiones authore Dæmone prodeuntes, quibus phantasiam mortalium ita decipit, ut videatur eis hoc vel illud adesse, aut contingere, cum tamen a parte rei nihil sit, vel esse effectus aliquos revera existentes, & quidem mirabiles, ope Dæmonis activa passivis applicantis, aut alias virtute sua naturali Angelica agentis productos, qui, quia facultatem & captum humanum excedunt, indeque admirationem in intellectu humano causant, *Mirabilia* seu *Miracula* in sensu largo dicuntur, quamvis revera propria talia non sint, hoc ipso quod a creatura aliqua fiant.

37 *Secundo* juxta Glossam citatam requiritur ad verum *Miraculum*, ut appareat illud a Deo, & non ex arte contingere, neque ex Diabolo, quæ conditio jam videtur esse inclusa in primo. *Tertio* requiritur, quod fiat non vi verborum, sed vel hominis merito, vel in testimonium veritatis; hinc Transubstantiatio panis in Corpus Christi per Sacerdotem vi Consecrationis causata ad propositum, & prout ad *Canonizationem* requiritur, non est *Miraculum*.

38 *Quarto* requiritur, ut fiant vel in testimonium, & corroborationem Fidei, vel in testimonium sanctitatis, & insignium meritorum alicujus, quam Deus vult hominibus proponere in exemplum virtutis, aut per eum Miraculis illustratum quædam magna operari. Duplicem enim ob hunc finem Deus facere solet *Miracula*, videlicet; ut iisdem vel fidei veritatem confirmet, & corroboret, juxta illud *Marc. ult. Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, & Heb. 2. Contestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus*. Sunt namque vera *Miracula* infallibile signum Fidei: cum enim non nisi a Deo fiant, & quidem in testimonium veritatis: Deus autem falsitatis testis esse nequeat, consequens est, quod, quidquid Deus per *Miraculum* confirmat, & testatur, verum ac infallibile sit; secus enim, Deus homines deciperet; prout amplius Controversistæ. Dein etiam *Miracula* patrat ad demonstrandam alicujus sanctitatem, & specialia merita: ut inde homines ad imitationem vitæ perducat, aut apud eosdem tali Sancto (si adhuc in vivis degit) authoritatem, & æstimationem pro operibus, quæ forsan Deus pro sua gloria, aut animarum salute agere per talem intendit, conducentem faciat; vel ut homines ad talem (si jam mortuus est) invocandum, ac honorandum, sicque gloriam ejus in cælis suo modo augendam inducat.

39 Ubi advertendum, quod ob primum finem, videlicet in confirmationem Fidei, a quovis veram fidem habente, eamque prædicante, ac nomen Domini invocante etiam peccatore, fieri possint *Miracula* (moraliter) prout patet in Juda Proditore, qui in testimonium Fidei æque ac alii Apostoli patravit *Miracula Mat. 3.* Ob secundum autem finem in testimonium nempe sanctitatis alicujus, aut insignium meritorum apud Deum, non fiant nisi ab illis, qui coram Deo speciali sanctitate ac perfectione vitæ, specialibusque meritis fulgent, sive dein in vita, sive post mortem *Miracula* fiant.

Hinc si apparet miranda quædam non in testimonium fidei, sed ex alio fine, vel inutiliter & absque simili fine fieri ab hominibus speciali virtute non fulgentibus, signum manifestum est, talia mira per Dæmonem fieri, vel alias latere fraudem, proinde caute, ac circumspecte procedendum, nec facile talibus credendum, sed potius eisdem invigilandum esse.

Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 97. num. 8.* quatuor enumeratis ad *verum Miraculum* requisitis conditionibus etiam quintam & merito addit, nempe ut fiat præter consuetum, & ordinarium modum causandi, defectu cujus, creatio animæ, conservatio Universi &c. quamvis a solo Deo fieri possint, ad propositum *vera Miracula* non sunt.

Quæritur IV. An ex *Miraculis* sit unum majus altero 40
& qui dentur gradus inter ea? Resp. cum D. Thoma *p. 1. q. 105. ar. 8.* Mascardo *de Probationibus concl. 1063.* Bartolo, & aliis, quod inter *Miracula* unum sit majus altero, non quidem secundum comparationem ad Divinam potentiam (quia quandocunque factum Divinæ potentiæ utpote infinitæ comparatum, est modicum, imo minimum quid) sed dicitur unum *Miraculum* majus altero per comparationem naturæ creatæ, prout magis vel minus eam excedit. Tripliciter autem potest aliquid excedere facultatem naturæ, *Primo* secundum substantiam facti; ut quod duo corpora sint simul; quod homo habeat corpus glorificatum, prout accidit post Christi resurrectionem: vel quod sol stet, aut retrocedat, prout contingit ad preces Josue, & Zachariæ Regis. Et ita tenent summum gradum in *Miraculis* cum ea nullo modo possit facere natura.

Secundo potest aliquid excedere vires naturæ quoad 41
subjectum ejus, in quo fit, id est, quando aliquid fit quod natura ipsa quoque facere potest, sed non illo sive in tali subjecto, in quo fit, sicuti est resuscitatio mortuorum, & illuminatio cæcorum, & hujusmodi, potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo & potest præstare visum, sed non cæco. Et hæc tenent secundum gradum in Miraculis. *Tertio* excedit aliquid facultatem naturæ, quantum ad modum, ac ordinem faciendi, id est, quando tale quid fit, quod natura ipsa facere potest, sed non in illo ordine aut modo. Sicuti est, cum quis subito, ac instantanee Divina virtute liberatur a febri nullis adhibitis medicamentis, prout contingit Socrui Simonis Petri, *Luc. 4.* Aut cum aer statim divinitus condensatur in pluvias absque causis naturalibus, sicuti factum legitur ad preces Samuelis & Eliæ Prophetæ. Aut si in insolito modo panis multiplicetur &c. nam hæc omnia possunt a natura fieri, sed non tali modo, aut in tali ordine. Et hujusmodi tenent infimum locum in *Miraculis*; habent tamen diversos gradus inter se, secundum quos diversimode excedunt facultatem naturæ.

Quæritur V. An verum *Miraculum* fieri debeat in in- 42
stanti? Resp. Negative, ita contra Dianam *par. 3. tr. 7. resol. 48.* Zerolam *V. Miraculum*, Riccium, Piasecium, & D. Thomam sentiunt Cajetanus, Vasquez, & alii a Diana citati. Ratio est; quia nil refert ad *Miraculum* sive in instanti, sive successive fiat, dummodo tale sit, quod non nisi a Deo fieri possit, & præter consuetum causandi modum ob bonum finem, testimonium nempe fidei, vel meritorum factum sit. Confirmatur Exemplis miraculose factis ex S. Scriptura: sic enim Ezechias Rex a sua infirmitate miraculose curatus est non in instanti, sed successive *Isaiæ 38.* Pariter & Cæcus *Marci 8.* non in instanti, sed successive, & tamen miraculose visum obtinuit.

Illud tamen verum est, *Miracula* instantanea verissi- 43
ma esse Miracula, a fraude & deceptione dæmonis magis aliena, quam successiva: Diabolus enim multa potest successive applicando activa passivis, quæ tamen non potest in instanti. Pariter multa potest facere natura successive, quæ nullo modo præstare potest in instanti. Hinc si quis in instanti liberatur a gravi infirmitate, habetur pro *Miraculo*; non vero, si successive, quia hoc

non

non item illo modo potest infirmitas a dæmone curari. Imo etiamsi quis a similibus infirmitatibus, aut aliis tribulationibus per merita, & intercessionem Sanctorum successive liberetur, *Miracula* non vocantur, sed gratiæ & beneficia, quorum plurima quotidie per Sanctorum patrocinia homines obtinent, quæ in hoc differunt a *veris Miraculis*, quod licet forsan fiant ad intercessionem Sanctorum, id certum non sit, hoc ipso, quod absolute loquendo, vel a dæmone, vel e natura vel ab hominibus fieri possint. Quapropter rara sunt *Miracula* stricte dicta, quæ non fiunt in istanti. Cętera plerumque quæ non tam *Miracula*, quam mira, seu miranda beneficia, item & gratiæ vocanda sunt.

42 Quæritur VI. Cui competat potestas examinandi, & recognoscendi *Miracula* & quomodo recognosci debeant? Resp. Hanc potestatem non tantam Summo Pontifici, sed etiam Episcopis competere. Ita clare desumitur ex Conc. Trident. *Sess. 25. de Invocatione Sanctorum*, ubi dicitur: *Nulla etiam admittenda esse Miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo*, qui textus non tantum procedit de *Miraculis* jam *Canonizatorum*, sed etiam non *Canonizatorum*, ita ut Episcopus etiam horum *Miracula* recognoscere possit, prout Sacra Concilii Congregatio declaravit, teste Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg.* 87. *num.* 3. Fagnanus *in c. cum ex eo hoc tit. numer.* 7. Addit tamen ibidem Barbosa, hanc potestatem aliis Episcopo inferioribus non competere etsi jurisdictione quasi Episcopali fulgeant.

Resp. II. Examen, & Inquisitionem *Miraculorum* debere esse exactissimum, ac rigidissimum, præsertim quoad Testes, ita ut regulariter non nisi per Testes idoneos juratos, qui non sint singulares, & qui deponant ex scientia per sensus proprios & singillatim examinentur, *Miraculum* probari valeat: prout pluribus demonstrant Authores *arg. c. Venerabili, de Testib. & can. Testes, caus. 3. quæst.* 9. item, quod sint plures testes, cum *unus testis sit nullus testis*, nisi forsan *Miraculum* esset tale quod ex natura sua non nisi per unam personam probari possit: ut fit in revelationibus, & apparitionibus; item in *Miraculis* factis in propria persona deponentis, quod aliter probari nequit; vel quando cum dicto unius testis concurrit publica fama, vel alia adminicula. Barbosa *loc. cit. n.* 3. ubi addit, sufficere etiam testes domesticos. Insuper docet ibidem, quod Episcopus ad examen *Miraculorum* adhibere in consilium debeat etiam Theologos, & alios viros probos, id, quod expresse præscribitur in Concilio Tridentino *loc. cit.* ibi: *Adhibitis in consilium Theologis & aliis piis viris*. Porro, si examinat *Miracula* nondum *Canonizatorum*, aut *Beatificatorum*, debet, antequam ea divulget, aut divulgari permittat, totum negotium ad Sanctam Sedem transmittere, indeque responsum expectare, Juxta Constitutionem Urbani VIII. *Sanctissimus* 39. in Bullario Cherubini. 43

T I T U L U S XLVI.

De Observatione Jejuniorum.

1 MAteriam hujus Tituli, quia exacte, & ex professo tractant Theologi, hinc more aliorum Canonistarum, eam eisdem relinquimus, & breviter tantum adducimus, quod, in omnibus tribus hujus Tituli capitulis continetur. In *cap.* 1. *h. t.* consultus Pontifex respondent, quod, si Festum Nativitatis Domini, Assumptionis B. V. Mariæ, vel Festivitas alicujus Apostoli occurar Feria 2. tunc Vigilia debeat celebrari, ac jejunari Sabbato præcedente.

2 *C. 2. eod.* Decernit Pontifex, quod *Omnium Apostolorum Vigiliæ sint observatione jejunii celebrandæ, præter Vigilias Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ; quoniam ipsorum Solemnitas intra Solemnitatem Paschalem, istius autem intra Natalem Domini celebratur*. Ibidem ponit, necessitatem, ac infirmitatem a Jejunio excusare.

C. 3. eod. Statuit Honorius III. quod si, Nativitas Christi in diem Veneris cadat (multo magis, si in diem Sabbati *arg. c. 3. h. t.*) ob Festi excellentiam cuivis Christiano liceat vesci carnibus, qui non ex *voto*, aut *Regulari observantia* ad Jejunium, vel abstinentiam a carnibus est *adstrictus*: ob quam exceptionem Doctores communiter docent, quod, cum Fratres Minores ex voto, ac Regulæ præcepto sub mortali obligentur, singulis Feriis sextis jejunare; præfato privilegio non valeant frui, sed etiam in Natali Domini jejunare teneantur, si occurat Feria sexta, secus si in Sabbato. Vide de hoc amplius apud Marchantium *in Expositione Regulæ cap.* 4. & alios Expositores. Reliqua de Jejunio vide apud Theologos, & si quid ex Canonibus probare oportet, vide *can. Leges instituuntur dist.* 4. item *dist.* 40. & 73. ferme per totam: item *de Consecratione dist.* 3. & 5. 3

T I T U L U S XLVII.

De Purificatione post Partum.

1 LEvitici 12. in veteri Testamento, Jure positivo Divino præceptum fuit ut mulieres post partum non statim ingrederentur Ecclesias, sed tanquam immundæ ab earum ingressu per quadraginta dies, si masculum, per octoginta vero, si fœminam peperint, abstinerent. Verum quia hæc Lex erat una inter cæremoniales, quæ omnes fuere sublatæ per Legem gratiæ, declarat Pontifex *c. un. h. t.* mulieres ad hanc Legem non amplius obligari sed posse statim post partum, si velint, & vires permittant, ad agendas Deo gratias, Templa ingredi. Addit tamen ad finem, quod, si velint ex devotione ab ingressu Ecclesiæ aliquandiu abstinere, id eis non sit improbandum; nec denegandum. Hinc consuetudo hodierna ferme ubique vigens habet, quod mulieres post partum per aliquot Septimanas ex decentia laudabili, ab ingressu Ecclesiæ abstineant, & ante ingressum certam Benedictionem a Parocho loci recipiant, dantes eidem reciproce aliquod honorarium. Et quamvis nullum existat in Jure præceptum, petendi hanc Benedictionem ante ingressum Ecclesiæ, & dandi aliquid pro eo, sed stando Juris dispositioni, utrumque liberam sit mulieribus, tamen consuetudine introduci potest, pluribusque in locis introducta habetur obligatio dictam Benedictionem ante ingressu ad Ecclesiam, petendi, & aliquid pro ea Parocho præbendi; prout in simili *de Oblationibus* diximus supra *Tit. de Decimis num.* 184. *& seqq.* Illud hic observandum, quod facultas benedicendi post partum mulieres, & aliquid ab eis recipiendi numeretur inter jura Parochialia, proinde Regularibus nullatenus competat, prout declaravit S. Congregatio Concilii Tridentini Interpret. 1662. 18. Novembris.

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis.

1 *Ratio continuationis*,

1 ACtum est in præcedentibus Titulis de Consecratione Ecclesiæ, de Celebratione Missæ, de Sacramentorum Administratione, de Divinis Officiis &c. ad quę quia ordinarie necessariæ sunt Ecclesiæ recto ordine de earum constructione, & reparatione nunc agitur: Et quoniam nomine Ecclesiarum etiam Monasteria in aliquo sensu veniunt, juxta dicta supra *Tit. 41. de Celebration. Missæ, n. 19.* de eorumdemque quoque Ædificatione hic agemus.

§. I.

De Ædificatione ecclesiarum, & requisitis ad eam: item de Reparatione earumdem, ac de iis, qui reparare tenentur.

SUMMARIUM.

2 *Ecclesia in sensu morali & materiali quid?*
3 *Ecclesia materialis alia Basilica, alia Cathedralis, alia Collegiata, alia Matrix, alia Baptismalis, alia Parochialis, alia Regularis, alia Sæcularis: & quid quævis?*
4 *Ad ædificandam Ecclesiam requiritur Episcopi consensus.*
5 *Non item ad oratorium privatum.*
6 *Ante Ædificationem Ecclesiæ debet Episcopus per se, vel per alium Crucem figere, & primum lapidem ponere.*
7 *Ad Ædificationem requiritur expressus Episcopi consensus. n. seqq.*
8 *Et competens dos, exceptis Ecclesiis Mendicantium. Et num. 10.*
9 *Et quid, si absque dote ædificetur?*
11 *Ecclesia in præjudicium alterius, præsertim Parochialis ecclesiæ ædificari nequit: & ideo Parochi citari, & audiri debent.*
12 *Limitatur in erectione novæ Parochiæ.*
13 *Ad erigendam novam Parochiam requiritur I. Justa causa. Et quæ talis? n. seqq.*
15 *II. Citatio antiqui Parochi.*
16 *III. Competens dos Parochi novi.*
17 *IV. Ut antiquo parocho maneat Juspatronatus ad novum.*
18 *V. Ut eidem a novo parocho debitus exibeatur honor & quis?*
19 *VI. Ut fiat cum consensu Capituli, & n. seq.*
21 *VII. Ut episcopus per se, vel per alium speciali mandato erigat.*
22 *Reparare ecclesiam quinam, & quomodo teneantur? usque ad n. 26.*
26 *Qui reparare tenentur ecclesiam, etiam ad reparandam domum parochialem & ecclesiæ paramenta tenentur.*
27 *Observatio practica,*
28 *Specialia de reparatione ecclesiæ Cathedralis.*

2 NOtandum prius non esse hic sermonem de ecclesiis in sensu morali, prout nempe significant Cœtum, Conventum, Collectionem, aut Congregationem hominum, quo sensu Ecclesiam sæpe accipit S. Scriptura, ut *Psal. 25. Odivi ecclesiam malignantium:* & Matth. 4. *Convenit ecclesia magna*; & alibi passim, quo sensu etiam cuncti Fideles sub uno in terra Capite: Papa nempe existentes, vocantur Ecclesia Catholica, juxta *can. ecclesia de Consecrat. dist. 1.* ibi: *ecclesia, id est Catholicorum collectio*: sed esse sermonem de Ecclesia materiali, id est, de Templo aliquo manu facto, seu æde publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad honorandum & invocandum Deum, Divina administranda, & percipienda Sacramenta, Missæque Sacrificium offerendum &c. conveniunt.

In sensu hoc materiali Ecclesia accepta varias habet Classes & nomina. Aliquæ enim dicuntur Basilicæ, aliæ Cathedrales, aliæ Collegiatæ, aliæ Baptismales, aliæ Parochiales, aliæ Matrices, aliæ Filiales, aliæ, Regulares, aliæ Sæculares. *Basilica* olim dicebantur Ecclesiæ nondum consecratæ, ut notat Abbas *in Rubr. de consecrat. Eccles. nu. 2.* post Glossam *in cap. 1. de religios. Domib.* hodie vero solum majores, principaliores, ac digniores Ecclesiæ. Basilicæ vocantur; quia *Basilica* nomen græcum, domum Regiam significat, ad quam nempe tanquam principalem, servitii Divini causa, Reges Principes convenire solent, ut notat Barbosa *lib. 2. I. E. V. cap. 1. n.* 10. Engel *h. t. n. 2.* & alii. *Cathedrales* dicuntur, quæ sunt Sedes Episcoporum. Collegiatæ vero, quæ habent Communitatem Clericalem in Capite & Membris Clericis, seu Canonicis, qui capitulariter congregati, & agere, sigillumque, & arcam communem habere possunt, Barbosa *lib. 2. jur. Eccl. un. c. 6. n. 6. Matrices* Ecclesiæ, licet proprie loquendo sint solæ Ecclesiæ Cathedrales, *arg cap. Venerabilis 12 de V. S.* ibi: *Per Matricem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus*. Tamen minus proprie etiam inferiores Ecclesiæ Matrices vocantur, illæ nempe, quæ alias aliquo modo sibi subjectas habent: talis etiam est illa Parochia, quæ dividitur, respectu cujus eæ, quæ per divisionem de novo fiunt, vel alteri subjiciuntur, *Filiales* dicuntur, *arg c. Ad audientiam 3. h. t. Baptismalis* est, quæ habet fontem Baptismalem. *Parochialis* vero, quam supra Tit. 39. de Parochis descripsimus. Porro, etsi stricte loquendo Ecclesia *Baptismalis*, & *Parochialis* differant, tamen sæpe etiam in Jure, & in facto confunduntur, eo quod hodie plerumque *Parochialis* etiam *Baptismalis* sit, & econtra, Ecclesia *Regularis* est, quæ pro habitatione Divinisque Officiis Religiosorum principaliter erecta est. *Sæcularis*, quæ pro sæcularibus, & sub eidem præcipue existunt.

Quæritur I. Quid requiratur ad ædificandam Ecclesiam? Resp. Quatuor necessario requiri conditiones. *Prima* est, consensus Episcopi. Barbosa *de offic & potest. episc. alleg. 26 n. 1.* Zerola *in praxi episc. part. 1. V. ecclesia dicto 2.* Engel *h. t. num.* 4. Pirhing. *eod. num. 2.* Vallensis *eod. n. 3.* cum communi certa aliorum, *arg. c. Nemo Ecclesiam 9. de Consecr. dist* 1. & *c. cum olim* 14. *§. Præterea.* Utrum autem Episcopi consensus citatus, si nempe sciens non contradicit, sufficiat, an vero expressus requiratur, dicetur infra *n* 7. Interea notandum, consensum Episcopi requiri, etsi persona ædificans a jurisdictione Episcopi sit exempta. Barbosa *lib. 2 jur. Eccles. un. c. 2. n. 13. arg. c. 4 de Privileg in 6* & patebit magis ex *§. seqq.* Quod si locus ipse sit exemptus, necessaria etiam est licentia Papæ, Barbosa *loc. cit. arg. cit. c. 4. de Privileg. in 6.*

Nomine autem Ecclesiæ hic non veniunt Oratoria privata: unde domi suæ hoc sibi ædificare etiam absque consensu Episcopi quilibet potest, Pirhing. *h. t. n. 2.* textu expresso *can. Unicuique 33. de Consecr dist. 1.* ibi: *Unicuique Fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare, Missam autem ibidem celebrare non licet.* Intellige sine licentia legitima, aut privilegio Apostolico, juxta dicta superius *Tit. 41. de Celebrat Missæ.* 5

II. Requiritur, ut, antequam ædificetur Ecclesia, Episcopi ad locum futuri Ædificii veniat, ibidem atrium designet, Crucem figat, primum lapidem ponat. Barbosa *lib 2. Jur. Eccles. un. c. 2. n. 17.* Engel *h. t. n. 3.* Pirh. *eod. n. 3.* Azorius *part. 2. lib. 9. c. 3 q. 4.* textus, & Glossa *in can. Nemo Ecclesiam 9. de Consecr. dist. 1.* ibi: *Nemo ædificet, antequam episcopus Civitatis veniat, & ibidem Crucem figat publice, atrium designet &c.* Concordat Novella 131. c. 7. & Novell. 66. ibi: *Sancimus, præ omnibus illud fieri, & nulli licentiam esse, neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque orationis Domum incipere ædificare,* 6

re, antequam Civitatis Deo amabilis episcopus orationem in loco faciat, Crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens. In quibus textibus licet de dispositione primi lapidis nulla fiat mentio, tamen Doctores citati cum communi aliorum, & Glossa *in can. 1. caus. 2. q. 2* etiam de primo lapide præfatos textus interpretantur; id quod confirmat consuetudo optima Legum interpres, *cap. cum dilectus 8. de Consuet.* potest autem Episcopus etiam per alium Crucem figere, ac primum ponere lapidem, ut cum communi docet Barbosa *loc. cit.* Azorius *loc. cit. q. 4.* Engel *h. t. n. 3.* atque Glossa *cit. can. nemo 9 de Consecr. Eccles. q. 1. V. Veniat.* Ratio est; quia *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum c. 68. de R. J. in 6.* præsertim cum præfati actus non pertineant ad potestatem Ordinis, sed jurisdictionis, quam alteri etiam non Episcopo delegare potest Episcopus, *c. Aqua 9. de Consecr. Eccles.*

7 Cæterum ex hoc secundo requisito manifeste sequi videtur, quod ad cunctam ædificationem Ecclesiæ, vel initium ejusdem ædificationis licite faciendum non sufficiat tacitus consensus Episcopi ex eo desumptus, quod sciens non contradicat, nec ratificatio postea subsequens: prout putant Barbosa *loc. cit.* Pirhing. *h. t. n. 2.* Engel *eod. n. 4.* Azorius *loc. cit. q. 6.* sed requiratur expressus, hoc ipso, quod juxta utriusque Juris dispositionem, & propriam confessionem ipsorum Adversariorum locis citatis, Ecclesia licite ædificari nequeat, nisi prius Episcopus requisitus, per se vel per alium, Crucem, & primum lapidem ponat: si enim tacitus consensus, vel subsequens ratificatio Episcopi sufficeret, necessarium non foret, ut ipse prius Crucem figeret, aut primum lapidem poneret: imo posset quivis pro libitu incipere ædificare Ecclesiam sub spe taciti consensus, vel subsecuturæ ratificationis; quod est absurdum, ut consideranti patet. Quapropter & Juri, & rationi conformius cum Abbate docetur ad ædificationem Ecclesiæ consensum expressum requiri. Ubi tamen fatendum, quod si Episcopus consensum injuste negaret, ædificare volens ad Superiorem, Archi-Episcopum nempe recurrere posset, ut vel ipse eum præstet, vel ad præstandum compellat Suffraganeum. ut bene advertit Barbosa *loc. cit. num 2.* Azorius *loc. cit. q. 8.* & alii communiter.

8 III. Requiritur, ut ante ædificationem sufficiens, & congrua assignetur Dos, idest, sufficientes, & stabiles redditus pro luminaribus, paramentis, fabrica, Sacerdotibus, Ministris, & aliis necessariis Ecclesiæ, textu expresso *cit can. 9. de Consecr. dist. 1.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam præfiniat, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia Custodum* (id est, Sacerdotum, ac Ministrorum &c. Glossa *ib.*) *sufficiant, & ostensa donatione sic Domum ædificet.* Concordat *cit. Novell. 66. cap. 2.* ubi statuitur: *Non aliter quempiam Ecclesiam ex novo ædificare, priusquam loquatur ad Deo amabilem episcopum, & definiat mensuram, quam deputat, & ad luminaria, & ad S. Ministerium, & ad incorrumpendæ domus custodiam, & observantium alimenta: & si sufficientia habere videtur, faciat prius donationem eorum, quæ futura sunt, deputari, & ita domus ædificetur &c.* Et quidem antiquitus pro Dote cujusvis Ecclesiæ ad minimum requirebatur unus *Mansus*, liber ad omni servitute, & onere temporali, id est, tanta pars terræ, quæ sufficiat duobus bobus ad laborandum, textus & Glossa *in c. 1. de censib.* Tamen hodie arbitrio Episcopi relinquitur, ut bene notat Engel *h. t. n. 6.* vide etiam dicta *Tit. XL. de Consecr. nu. 5.* ubi inter alia notavimus, quod in computanda Dote Parochiæ noviter erigendæ possit quoque haberi respectus ad Decimas, Oblationes, & alia jura Rectori Ecclesiæ competentia. Cæterum ex hoc, quod Episcopus prius debeat cognoscere, & arbitrari de sufficientia Dotis, rursus sequitur, quod inconsulto Episcopo sub spe taciti consensus, vel subsecuturæ ratificationis non possit ædificari Ecclesia, consequenter tacitus consensus, seu subsequens ratificatio ad licite ædificandum non sufficiat, sed requiratur expressus consensus.

9 Porro, si episcopus Dotem insufficientem pro sufficienti judicans erraret, aut alias cum, vel sine consensu ipsius Ecclesia absque sufficienti Dote ædificaretur, teneretur eam adhuc sufficienter dotare Ædificator, vel hæredes ejus, *arg. c. cum sicut 8. de Consecr.* & ibi Gloss. *V. Consideranda* ad finem. Si vero hi ad dotandum impotentes forent, teneretur supplere Episcopus, si cum consensu ejusdem Ecclesia fuit ædificata, sicut tenetur alere, quem sine Titulo ordinavit, Engel *h. t. n. 6.* & alii, *arg. cit. c. cum sicut 8. de Consecr.* & ibi Glossa *V. Consecranda* intellige, si quid proprium habet; quia de bonis Ecclesiæ in simili casu dotare Ecclesiam non tenetur, ut bene ibidem audit Glossa, *quia delictum personæ in Ecclesiæ damnum non est convertendum, can. Si episcopum 3. can. 16. q. 1.*

Tertia hæc conditio de constituenda Dote non requiritur in ædificatione Ecclesiæ Regularium mendicantium, nec in ædificatione Ecclesiæ Monasterii habentis sufficientes redditus; prout in simili cum Sylvestro, Azorio, & aliis diximus supra *T. XL. de Consecr. n. 6.* 10

IV. Regulariter requiritur, ut Ecclesia noviter ædificanda non vergat in præjudicium alterius Ecclesiæ, præsertim Parochialis. Barbosa *de offic. & potest. episc. alleg. 26. n. 1.* Pirhing. *h. t. n. 1.* Engel *in Manuali Paroch. par. 1. cap. 2. n. 5.* cum communi, *arg. can. Ecclesiæ antiquitus 43. & can. Quicunque 44. caus. 16. q. 1.* ibi: *Omnino providendum est episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur &c. c. 1. de Novi operis nuntiatione* ibi: *Nulla Ecclesia in præjudicium alterius est construenda.* Hinc ante ædificationem Ecclesiæ novæ citandi, & audiendi sunt circum jacentes Rectores Ecclesiarum, præsertim Parochialis, ad audiendum, an nullum objicere habeant præjudicium, aut gravamen contra novam Ecclesiam, quod si eis inauditis Ecclesia nova ædificatur, possunt ii ædificanti novam, opus nuntiare, eaque nuntiatione efficere, ut ab ædificio statim cessare, & post annuntiationem ædificata, propriis expensis destruere teneatur Ædificans, claris Juribus, *c. 1. & 2. de novi operis nuntiatione*, & ibi DD. communiter, atque Engel *loc. c.* Præjudicium autem, quod alteri Ecclesiæ inferri potest, plerumque est damnum ex cohærentia ædificii, vel participatio sumptuum in constructione, aut consecratione: vel damnum sequens ex diminutione Decimarum, Oblationum, aut aliarum [illegible], jurium, ut post alios bene advertit Barbosa *de offic. &* [illegible] *episc. alleg. 26.* [illegible] item [illegible] *cap. 2. Juris eccles. un. cap. 2. n. 14.*

Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia dantur causæ, ob quas Ecclesia nova in præjudicium alterius etiam Parochialis Ecclesiæ ædificari potest; precipue si ob nimiam distantiam, incolæ loci ad priorem Ecclesiam sine magna difficultate, præsertim tempore hyemali, aut cum pluviæ inundant, venire non possunt; hoc enim in casu novam Ecclesiam Parochialem ædificari, vel jam extantem Ecclesiam pro Parochiali deputari per Episcopum etiam invitis Rectoribus antiquarum Ecclesiarum, ac in eorum præjudicium posse, imo & debere, expresse statuitur a Concilio Tridentino *Sess. 21. de refor. cap. 4.* cujus textum lege supra *Tit. XXXIX. de Paroch. num. 4.* ac *c. Ad audientiam 3. h. t.*

Quæritur II. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut Episcopus novam Parochiam rite erigat? Resp. Plures requiri conditiones; veluti *Primo*, Justa causa, quia sine hac manet Regula generalis, quod intra limites unius Parochiæ alia ædificari non possit, bene observat Fagnanus *in c. Ad audientiam 3. h. t. n. 14.* Talis autem justa causa præcipua est nimia distantia Ecclesiæ Parochialis, seu nimia amplitudo Parochiæ, ita ut Parochiani ad Ecclesiam Parochialem pro Sacramentis percipiendis, & Divinis audiendis, venire sine magna difficultate, aut incommoditate non queant, prout expresse Concilium Trident. *loc. cit.* & *c. h. t.* ubique DD. omnes, inter quos Fagnanus *loc. cit. n. 17.* bene advertit, non esse necesse ad sufficientiam hujus causæ, quod jam aliquando Parochiani sine Sacramentis decesserint, sed sufficere, si talis casus revera sit periculum, ut censuit Sac. Congregatio apud eundem Fagnanum ex ea ratione; *quia melius est occurrere in tempore, quam post exitum vindicare, L. 1. C. Quando lic. sine Judic.* item, *quia melius est intacta Jura servari, quam post causam vulneratam remedium quærere. L. fin. C. In quibus caus. in Integr. restit. non est necess.* Advertit tamen bene Abbas *in cit. c. 3. h. t.* quod cum Concilium Trident. magnum incommodum, & *c. 3. h. t.* magnam difficultatem requirat, aliqualis aut modica difficultas non præbeat sufficientem causam. Parochiam di- 11

vi-

videndi. Quæ autem sit magna incommoditas, aut difficultas, quæ etiam distantia, vel amplitudo sufficiens ad dividendum, relinquitur arbitrio Episcopi, uti ex Sacr. Congregationis Decreto refert Barbosa *de Offic. & potest. episc. alleg. 68. num.* 2. Fagnanus *l. c. n.* 18. *arg. c. de Causis de offic. deleg.* Similis causa etiam censetur, quando inter populum alicujus Villæ, & Parochialem Ecclesiam torrens, seu flumen intercedit, quod pontem non habet, nec vado pertransiri potest; quæ est etiam causa sufficiens sine distantia loci, ut *l. c.* notant Fagn. Barbosa *alleg. 68. n. 5. arg. cit. Concil. Trid. & c. 3. h. t.* undecunque enim populo proveniat magna difficultas percipiendi Sacramenta, & alia Divina, justa censebitur causa, cum Concilium *l. c.* divisive loquatur, ibi *Ob locorum distantiam, sive difficultatem*, consequenter utrumque sufficere aperte insinuet *arg. c. Inter cæteras de rescr.*

14 Alia causa est, si Parochus cum suis Capellanis habitet intra mœnia Civitatis portis clausæ; & populus saltem de nocte non habeat accessum ad eum pro percipiendo Viatico, aut Extrema Unctione in casibus præsertim repentinis, Fagn. & Barbosa *l. c.* eo quod currat hic eadem Juris ratio, consequenter etiam eadem Juris dispositio. *l. Non possunt ff. de Legib.*

15 *Secundo* requiritur, ut ante divisionem citetur, & audiatur Parochus antiquus, Fagnanus *loc. c.* & alii & cum Glossa *in can. Nulli 2. dist. 99. V. Constituti*; atque censuit S. Congregatio apud Fagnanum *loc. c.* Licet enim possit Parochia dividi; etiam invito Rectore, seu Parocho antiquo *cit. c. 3. h. t.* & *Concil. Trid. loc. cit.* tamen citari, & audiri debet, sicut & alii, quorum interest, *arg. can. Felix 50. & seq. caus. 16. q.* 1. Ratio est; quia dantur certa media, per quæ, si Rectores volunt, divisionem Parochiæ, & erectionem novæ, ex causa alias futuram impedire possunt; si enim Rector Ecclesiæ, vel alii interesse habentes se offerant, quod in distanti districtu velint competenter sustentare Sacerdotem Curatum, ad nutum Parochi amovibilem, ibique Ecclesia pro administrandis Divinis apta existat, vel construatur, ita ut Parochianis quoad Divina satisfieri commode queat, divisio Parochiæ antiquæ, & erectio novæ omitti potest, ut ex Lapo docet Fagn. *l. c. n.* 20. quam doctrinam probabit S. Congregatio apud eundem Fagnanum.

16 *Tertio* requiritur, ut Parocho novo certus districtus assignetur juxta dicta *Tit. XL. n. 6. Quarto* ut eidem Dos competens, seu sufficientes attribuantur redditus, textu claro *c. 3. h. t. & Conc. Trid. cit.* de quibus renditibus assignandis vide *Tit. XXX. de Decimis a n.* 104. & *Tit. XL. n. 6* ac principaliter Concil. Trident. *Sess. 21. de refor. c. 4.* ubi inter alia disponit; quod si redditus pro utroque, antiquo nempe, & novo Parocho non essent sufficienter, posset Episcopus compellere populum ad subministrandum & si hic ob inopiam succurere nequit, tenebitur Abbas, vel Prepositus, aut alius, cui Ecclesia in temporalibus subest, Pirh. *h. t. n.* 15. *arg. c. Extirpandæ 30. princ. de Præb. & c. 2. §. fin. dist.* 70. Et tandem præfatis omnibus deficientibus Episcopus, si commode potest. Fagan. *in c. Ad audientiam h. t. n. 32. can. præcipimus 24. caus. 12. q. 1. & can. Præsulum caus. 16. q. 3.*

17 *Quinto* requiritur, ut Rectori antiquæ Ecclesiæ relinquatur ius præsentandi ad novam Parochiam, textu expresso *cap. 3. h. t.* ibi: *Ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ Majoris*: intellige, si ex redditibus antiquæ Ecclesiæ ædificata, aut dotata est nova, si enim nec ad constructionem, nec ad donationem aliquid contulit Ecclesia antiqua, Juspatronatus non ei, sed quibus de jure competit, illis nempe, qui ædificarunt, dotarunt, aut fundarunt, uti bene observat Fagnanus *in cit. c. 3. h. t. n.* 39. & ibi Abbas *n. 9. &* 10. quos sequitur Pirh. *h. t. num.* 12. atque probavit S. Congregatio apud Fagnanum *loc. cit.* contra Innocentium *in cap. cum venerabilibus de excep.* & Jo: Andream *in cap. 1. de Capell. Monach. in* 6. Ratio est, quia Juspatronatus non acquiritur nisi donatione, fundatione, aut edificatione, per dicta superius *Tit. de Jurepatronat.* Nec obstat textus *c. 3. h. t.* quia censetur tantum loqui de casu, quo antiqua Ecclesia aliquid contribuit, per verba; quia igitur *Ecclesia dicitur redditibus abundare*. Nec dicitur Ecclesia antiqua fundare novam ex eo, quod futuræ oblationes ex parte eidem decedant & accedant novæ, ut *l. c.* notat Fagnanus.

Sexto requiritur quod Ecclesia nova teneatur antiquæ Parochiali exibere competentem honorem, qui secundum aliquos consistit in hoc, quod vel nova debeat antiquæ dare aliquem censum annuum moderandum arbitrio Episcopi, Fagn. *l. c. arg. c. 2. de Censib.* vel quod debeat nova antiquam adire pro Baptismo; vel quia alia jura in erectione novæ Parochiæ sunt reservata antiquæ, Fagnanus *l. c.* & ibidem Abbas *n.* 8. 18

Septimo requiritur consilium & consensus Capituli, Fagn. *loc. cit. n.* 10. & ibi Joan. Andreas, ac Hostiensis *n.* 2. Pirh. *h. t. num.* 50. cum Communi aliorum. Ratio est; quia divisio Parochiæ aliquam saltem secum trahit dismenbrationem redditiuum ad antiquam Ecclesiam Parochialem pertinentium consequenter alienationem importat, quæ sine consensu Capituli fieri nequit, *c. cum nos c. Tua c. Pastoralis de His, quæ fiunt a Prælat. sine consensu Capitul.* Accedit, quod ad unionem unius Ecclesiæ cum alia faciendam requiritur consensus Capituli, *Clem. si una eod. in* 6. ergo etiam ibi Parochiis dividendis, *arg. c. 1. de reg. jur.* ibi: *Omnis res per quascunque causas nascitur, per eosdem dissolvitur*, & *l. Heredes palam §. Si quis post ff. de Testam.* 19

Limitat tamen Fagn. *loc. cit. a num.* 51. doctrinam *n. præc.* positam in casu, quo Episcopus dividit Parochiam subiectam Regularibus exemptis (prout etiam omnino potest teste Fagnano *loc. cit.* & Barbosa *de offic. & potest. episc. alleg. 68. n. 6.* ubi ad hoc refert Dclarationem Cardinalium) Ratio disparitatis est; qua divisionem Parochiæ non exemptæ facere potest, & facere censetur iure ordinario, sibi competente ex *c. Ad audientiam h. t.* divisionem vero Parochiæ Regularibus exemptis subiectæ, indeque suo modo exemptæ, non facit, nec facere potest jurisdictione ordinaria, sed delegata, Summi Pontificis, per Concil. Trident. *Sess. 21. de reform cap.* 4. ibi: *Episcopi etiam tanquam Sedis Apostolicæ deleganti &c.* Quando autem Episcopus procedit tanquam delegatus Sedis Apostolicæ, non requiritur consensus Capituli, hoc ipso, quod Papa a Capitulo in nullo dependeat, uti *l. c.* bene discurrit, & hanc doctrinam amplius prosequitur Fagn. eumque sequitur Pirhing. *h. t. n.* 50. & alii. 20

Tandem requiritur, ut parochiam novam erigat Episcopus vel per se, vel per Vicarium Generalem dando eidem ad hoc speciale Mandatum; generale enim non sufficit, prout declaravit S. Congregatio apud Fagnanum *l. c. n.* 45. 21

Quæritur III. Quoad secundam Tituli partem, quisnam debeat reparare Ecclesiam, casu quo ruinam minatur, vel omnino corruat? Resp. I. Ante omnia attendendam esse consuetudinem loci. Ab. *in c. 1. h. t. n.* 3. Engel *h. t. n.* 8. Barbosa *in c. 1. & 4. h. t. arg. c. Ad Apostolicam 42. de Simonia, & can. Decernimus caus.* 10. *q.* 1. 22

Resp. II. Speciali consuetudine non existente, Ecclesiæ reparari debent de ipsis Ecclesiæ redditibus, quos habent *can. 1. & 2. caus. 10. q. 3.* juncto Concilio Trid. *Sess. 2. de reform. c. 7.* & tenet Glossa finalis *in c. 1. h. t.* communiter recepta. 23

Resp. III. Si ipsa Ecclesia nullos habeat redditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare, vel ad reparationem concurrere debent Rectores Ecclesiæ, Parochi nempe in Ecclesiis Parochialibus, & Beneficiati in Ecclesiis non curatis: ad quod tamen etiam concurrere debent Patroni, nec non & alii, qui aliquid de Ecclesiæ fructibus accipiunt. De Rectoribus Ecclesiæ patet expresse ex *c. 1. h. t.* ibi: *Quicunque Ecclesiasticum Beneficium habent omnino adiuvent ad ecclesiæ tecta restauranda, ipsasque Ecclesias emendandas*, & *c. 4. eod.* ibi: *Qui parochiales Ecclesiam habent, ad reparationem ecclesiarum cogi debent*; & tenent in utroque Capitulum DD. communiter. De aliis statuit novissime Concil. Trid. *Sess. 2. de refor. c. 7.* per textum infra *n. seq.* & quidem Patroni concurrere tenentur, etsi fructus aliquos ab Ecclesia non percipiant, ut docet Bellet. *Disquisit. Cleric. patr. 1. de Clerico debitore §. 14. nu.* 11 Barb. *in Concil. Trid Sess 21. de refor. cap. 7. num. 8. & in cap. 4. h. t. n.* 4 contra Lambertin. & Pirhing. *h. t. n.* 20. ubi citat Barbosam; sed minus recte, cum hic contrarium doceat *arg. Concil. Trid. loc. cit.* Ratio est; quia etsi Patronatus aliquis redditus ecclesia nullos percipiat, habet tamen ab illa emolumentum, fructus nempe Jurispatronatus, vi cuius ha- 24

habet honoratiorem locum, & alimenta in necessitate.

Circa obligationem Beneficiatorum reparandi ecclesiam, notandum, eos non nisi de redditibus Ecclesiasticis superfluis ad reparationem teneri, non autem de necessariis, nec de patrimonialibus, etsi hæc eis superflua forent, *arg. c. 4. h. t.* Bellet. *l. c.* & alii.

25 Resp. IV. Si ecclesia nullos redditus habet. Beneficiati non nisi necessaria, vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant, Patroni item pauperes sint, tunc ad reparandam Ecclesiam tenentur Parochiani, qui in illa Ecclesia Sacramenta, & alia Divina percipiunt, & in quorum gratiam est reparanda: ita clare statuitur a Concil. Trid. *Sess. 21. de reform. cap. 7.* ubi ordo obligationis reparandi hactenus specificatus habetur illis verbis: *Parochiales vero Ecclesias etiamsi juspatronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus; quasi non fuerint sufficientes, omnes Patronos, & alios, qui aliquos ex dictis Ecclesiis proventus percipiunt, aut in illorum defectu Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacunque appellatione, exemptione, & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus, non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi.* Barb. in *cit. c. 4. h. t.* cum aliis existimat, deficientibus prædictis omnibus posse, ac debere recurri ad publicum ærarium Communitatis.

26 Porro quæ diximus de Reparatione Ecclesiæ, intelligenda etiam sunt de Reædificatione, ac Refectione domus Parochialis, aut Beneficiati, ita ut qui, quando, & qualiter tenentur ad reparationem Ecclesiæ, iidem etiam teneantur ad reparationem Ædium Rectoris ecclesiæ: juxta Declarationem S. Congregationis, prout ex Barbosa *in cit. c. de his h. t. n. 5* refert Pirh. *h. t. n. 16* Idem Barbosa *in c. 1. h. t. n. 2.* Belletus *disquisit. Cleric. part. 1 tit. de Clerico debitore §. 14. n. 4.* Surdus, & alii quos sequitur Pirhing. *loc. cit.* volunt, quod Parochi, sicut & alii Beneficiati; deficientibus redditibus ecclesiæ teneantur etiam ad procuranda & reparanda paramenta Ecclesiastica, puta, casulas, pluvialia, albas, calices &c. *arg. c. 1. h. t.* Ratio est: tum quia sine his Divina celebrari nequeunt; tum quia fabrica ecclesiæ & preparatio Ornamentorum parificantur *arg. c. fin. de Testam.*

27 Colliges, plane male agere illos parochos, Canonicos, vel Beneficiatos, qui abundantibus provisi redditibus nihil contribuere volunt pro paramentis Ecclesiasticis; videant, quod egens Ecclesia vel nullos, vel certe non sufficiente habeant redditus pro comparentis necessariis & decentibus paramentis, ex quod fit quod non raro videre sit ditissimos ex redditibus Ecclesiasticis Parochos, paramenta vero ecclesiæ deterrima, lucidissima, ac insuper insufficientia, non sine scandalo plebis.

28 Circa reparationem Ecclesiæ illud speciale est, quod ad eam episcopus solus teneatur (si superfluos redditus habet, & nisi ipsa ecclesia redditus pro fabrica habeat, aut consuetudo illud exigat) Barbosa *in c. 1. h. t. num. 5.* Beletus *loc. cit. §. 13. n. 12.* Pirhing *h. t. n. 19.* & alii communiter, *arg can. decernimus caus. 10. q. 2.* & *can. quatuor caus. 12. q. 2.* Quod si episcopus superflua non habeat, Canonici superfluos redditus habentes compelli possunt, *arg. c. fin. de his, quæ fiunt a Prel.* Doctores citati, & ibi Abbas *n. 7.* Etsi hi superflua non habent, aut non sufficientia ad reparationem, compelli potest Clerus de superfluis redditibus; vel potest episcopus cum Capitulo deputare fructus Beneficiorum vacantium.

§. II.

De Ædificatione & Erectione Monasteriorum, Conventuum, & aliorum locorum Religiosorum.

S U M M A R I U M.

29 *In Ædificatione Monasterii observandæ sunt Constitutiones Clementis VIII. Gregorii XV. & Urbani VIII. quæ per extensum ponuntur.*
30 *Requiritur ad eam consensus Principis Territorialis.*
31 *Et Episcopi.*
32 *Qui ante consensum debet citare, & audire interesse habentes.*
33 *Inter quos etiam est Parochus loci.*
34 *Non potest ædificari Monasterium, vel aliud locus Religiosus, nisi in eo velint, & commode possint habitare, & sustentari duodecim Religiosi.*
35 *Appellatio contra Ædificationem omnia suspendit.*
36 *Consensus papæ ad ædificandum Monasterium olim ubique necessarius erat.*
37 *Nunc vero tantum in Italia, & Insulis adjacentibus.*
38 *Non vero extra illam requiritur.*
39 *Probatur ex Declaratione Congregationis Cardinalium & Rotæ.*
Concessus Episcopi ubi requiritur, non est necessarius consensus Papæ, & econtra, Ibidem.
40 *Consensus capituli non necessarius.*
41 *Si verum præjudicium non adest, potest Episcopus etiam invitis aliis Religiosis, & interesse habentibus consensum dare: imo tenetur dare.*
42 *Potest Episcopus aliquando dare consensum aliis non citatis, & auditis: & quando?*
43 *Præjudicium ad impediendum novum Monasterium debet esse grave: & quale hoc? ac n. seq.*
44 *Diminutio numeri Religiosorum præexistentium an, & quando sit sufficiens ad impediendum? Et n. preced.*
45 *Præjudicia gravia unde probentur Et n. seqq.*
47 *Hospitium quid, & quotuplex? an & quando ad ejus erectionem requiratur Juris solemnitas? Et n. seqq.*
49 *Forma procedendi, quam in causa erectionis Monasterii, Domus &c. servare debet Episcopus. Et n. seqq.*
50 *Non debet, nec potest dare consensum sine justa gravi causa.*
51 *Et nisi saltem duodecim sustentari possint, & velint,*
52 *Debet etiam citare interesse habentes: & quomodo?*
53 *Et eorum gravamina sibi proposita communicare ædificare volentibus.*
54 *Horum vero responsum amplius communicare non debet, sed si opus est, eorum probationem imponere.*
55 *Per apellationem contra datum consensum omnia suspenduntur.*
56 *Ædificatio Monasterii, Domus &c. contra formam Constitutionum facta, est nulla, nullumque jus habitandi ibidem tribuit.*
57 *Possunt ab eo Religiosi expelli.*
58 *Nisi jam præscripserit.*
Privilegium speciale Franciscanorum. Ibid.
59 *Episcopus contra præfatam formam consensum dans mortaliter peccat, & nulliter agit.*
60 *Pœnæ Religiosorum contra dictam formam Domos ædificantium vel recipientium Monasteria, vel domos &c.*

Quæritur I. Quid requiratur, & observandum sit in Erectione novorum Monasteriorum? Res. Attendi ante omnia & observari debent novissima circa hanc materiam Decreta tria videlicet Clem. VIII. quod incipit, *Quoniam ad instituta* editum 23. Junii anno 1603. quod reperitur in Tomo tertio Bullarii. Dein Decretum Gregorii XV. quod incipit *Cum alias*; & est in Bullario Romano, ordine 31. inter Constitutiones ejusdem Pontificis. Ac tandem Decretum Urbani VIII. editum 21. Junii 1625. ordine 45. inter Constitutiones hujus Pontificis, quæ per extensum hic subjungere placuit. 29

CLEMENS PAPA VIII.
Ad perpetuam rei memoriam.

Quoniam ad institutam regularium locorum & personarum reformationem promovendam, & conservandam maxime pertinet, ut in quibusque Domibus & Monasteriis is tantum numerus Religiosorum, qui commode ibidem alii possit, contineatur, ac eo pariter spectat, ut in quibusque Civitatibus & locis, novæ domus & Monasteria, præsertim Mendicantium non erigantur, nisi in eiusdem Civitatibus & locis aliarum domorum & monasteriorum in ejs existentium habita ratione, commode sustentari posse dignoscatur.

§. 1. Hac igitur Nos consideratione ducti, & in præmis-

missis pro nostro Pastorali munere opportune providere volentes Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac matura consideratione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, ex voto etiam Venerabilium Fratrum S. R. E. Cardinalium super consultationibus & negotiis Episcoporum, & Regularium præpositorum, harum serie declaramus, locorum Ordinarios non posse licentiam ad novos conventus ', eujusque Mendicantium Ordinis in Civitatibus, & locis eorum ordinariæ jurisdictioni subjectis erigendos imperiri, nisi vocatis & auditis aliorum io eisdem civitatibus & locis existentium conventuum Prioribus, seu Provincialibus, & aliis interesse habentibus, & causa servatis servandis cognita constiterit, in eisdem Civitatibus & locis novos hujusmodi erigendos Conventus, sine aliorum detrimento commode sustentari posse.

§. 2. Si vero ab eorum in hujusmodi causis sententiis, ad Nos & Apostolicam Sedem provocari & appellari contigerit, ipsos Ordinarios tandiu erectionem novorum Conventuum suspendere debere, quousqua a Nobis & Apostolica Sede in eadem causa pronuntiatum extiterit, irritum nihilominus & inane decernentes, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die 23. julii, Millesimo Sexcentesimo tertio, Pontificatus nostri Anno 12.

GREGORIUS PAPA XV.
Ad perpetuam rei memoriam.

§. I. CUm alias felic. rec. Clemens Papa Octavus decreverit, Ordinarios locorum licentiam ad novos Conventus cujuscunque, præsertim Mendicantium Ordinis in Civitatibus, & locis eorum ordinariæ jurisdictioni subjectis erigendos, impartiri non posse, nisi vocatis, & auditis aliorum in eisdem Civitatibus, & locis existentium conventuum Prioribus, seu Procuratoribus, & aliis interesse habentibus & causa servatis servandis cognita, in eisdem civitatibus & locis novo hujusmodi erigendos Conventus, sine aliorum detrimento commode sustentari posse, constiterit. Si vero ab eorum sententiis ad Sedem Apostolicam provocari, & appellari contigerit, ipsos Ordinarios erectionem novorum Conventuum suspendere debere, quamdiu a Sede dicta in ea causa pronuntiatum extiterit, nec alias prout in Decreto hujusmodi plenius continetur.

§. 2. Verum per piæ mem. Paulum Papam V. accepto, plerosque ex Ordinariis prædictis, favore, vel nimium exposcentium importunitate ad novos Conventus seu Domus; præter, & contra tenorem prædicti Decreti erigendos plerumque adduci, quo fit, ut non habita debita eleemosynarum, seu reddituum cujuscunque Monasterii, Conventus, seu Domus ratione, Monachi, seu Fratres, aut Religiosi ibi degentes, manuteri nequeant, & ad tam exiguum numerum reducantur ut cultus divinus in eorum Ecclesiis destituatur, ibique regularis disciplina, ut convenit, conservari non valeat, S. Congregatio Illustriss. DD. Cardinalium negotiis Regularium præpositorum, ad quos idem Paulus Papa V. negotium hujusmodi rejecerat, tot incommodis obviam ire, eisque aliquod opportunum remedium adhibere cupiens, Decreti huiusmodi veriores, ac totos tenores præsentibus, ac si de verbo ad verbum insererentur, pro plane & sufficienter expressis habens, Vivæ vocis oraculo a S. D. N. Gregorio Papa XV. habito, Decretum prędictum, quatenus opus sit, innovat, & in usum reducit.

§. 3. Volens quod de cætero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium, cujuscunque etiam Mendicantium; Ordinis, Societatis, & Instituti, quocunque nomine nuncupentur etiamsi de illis particularis, expressa, & specifica mentio habenda esset in quacunque Civitate vel Oppido, seu quocunque alio loco, non erigantur, nisi in eo saltem duodecim Fratres, aut Monachi, seu Religiosi inhabitare, ac ex redditibus, & consuetis eleemosynis sustentari valeant, ac Priores, seu Procuratores aliorum Monasteriorum, conventuum, seu Domorum aliarum Religionum vel Congregationum, aut Societatum, seu Institutorum hujusmodi non solum in prędictis, sed etiam in alii per quatuor millia passuum circumvicinis locis ad id vocati, & auditi fuerint, ac tali erectione consenserint, vel alias Ordinariis locorum constiterit, Religiosos Monasterii, Conventus, seu Domus regularis sic erigendi seu erigandæ, absque detrimento Religiosorum in Monasteriis, seu Domibus antea in Civitatibus, seu locis hujusmodi erectis degentium ibi in numero duodecim commode, & congrue manuteneri, ac ali posse. Si vero novi Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas hujusmodi instituendæ erunt, nullique alii Regulares inibi reperiantur, Ordinarii locorum nihilominus diligenter inquirant, an locorum incolæ, & habitatores, quorum & consensum requirant, ac adhibeant, hujusmodi duodecim Religiosos in Conventibus, ut præmittitur, instituendis commode alere & manutenere valeant.

§. 4. Si vero a decreto, seu decretis per Ordinarios prædictos in causis hujusmodi ferendis legitime appellari contigerit, ex nunc prout ex ea die, qua appellatio interponetur, ea ad eandem Sacr. Congregationem una cum toto negotio principali devoluta censeatur, appellationeque hujusmodi pendente, nihil innovandum esse irritumque & inane quidquid secus super his a quasquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernens, quibuscunque in contrarium facien. non obstantibus.

Romæ 17. Augusti 1622. &c.

Ant. Card. Saulius.

URBANUS PAPA VIII.
Ad Perpetuam rei memoriam.

ROmanus Pontifex, cui Salvator. & Dominus noster, qui Charitas est, Deus pacis, Universalis Ecclesiæ credidit Principatum, ea interdum, quæ certa etiam rationabilibus de causis, a Sede Apostolica concessa sunt, ipsa subinde rerum experientia suadente, & majoribus ex causis, quibusvis præsertim personarum sub suavi religionis jugo, Altissimo famulantium paci, & quieti consulitur, litibusque ac controversiis inter eos obviamitur, revocat, & immutat, in hisque Pastoralis sollicitudinis, & providentiæ suæ studium interponit, prout rerum, & temporum qualitatibus debite pensatis, conspicit in Domino salubriter expedire.

§. 1. Cum itaque, sicut Nobis innotuit, complures licentiæ suæ, sive facultates a nonnullis Roman. Pontif. Prædecessoribus nostris per diversos Ordinum, etiam Mendicantium, Congregationum, Societatum, & aliorum Institutorum Superiores, seu alios eorum nomine, ubique locorum Monasteria, Domos, Collegias, conventus & alia loca Regularia quovis nomine nuncupata, servata duntaxat Sacr. Canonum, & Concil. Trid. decretorum forma, de sola Ordinarii scientia, seu etiam forsan non servata forma, & absque licentia hujusmodi, & contra decreta a Sede Apostolica super præmissis edita, fundandi, erigendi, & instituendi importunis precibus, seu etiam Motu proprio, vel alias obtentæ, & extortæ fuerint: idcirco Nos, omnes, & quascunque licentias ac facultates hujusmodi, Literasque desuper tam sub plumbo, quam in hujusmodi forma Brevis desuper expeditas, eorumque tenores etiam veriores, & Dat. præsentibus, ac si specifice, & sigillatim exprimerentur, & insererentur, pro plene, & sufficienter expressis, ad verbum insertis habentes, justis de causis animum nostrum moventibus, Motu proprio, non ad alicuius Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine omnes, & quascunque licentias & facultates hujusmodi, litterasq; desuper tam sub plumbo, quam in eadem forma Brevis expeditas, omniaque & singula in eis quomodolibet contenta, & expressa, etiam quoad erectiones, fundationes, & institutiones Monasteriorum, Collegiorum, Domorum, Conventuum, & aliorum regularium locor. hujusmodi, quæ suum nondum sortitę sunt effectum, tenore pręsentium perpetuo revocamus, cassamus, abrogamus, & annullamus, viribusque, & effectu prorsus evacuamus.

§. 2. Pręterea Ordinum etiam Mendicantium, Congregationum, Societatum, & aliorum Institutorum Superioribus, quocunque nomine nuncupatis, cęterisque

personis, ad quos spectat, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœna privationis vocis activæ & passivæ, nec non officiorum quorumcunque, ac inhabilitatis ad illa, & alia in futurum obtin. nec non Excommunicationis ipso facto, incurrendis pœnis interdicimus, & prohibemus, ne licentiarum, seu facultatum per Nos, ut præfertur, revocatarum, & annullatarum, sive alio quovis prætextu vel causa, etiam quantumvis privilegiata, nova Monasteria, Collegia, Domos, Conventus, & alia loca regularia hujusmodi nisi de expressa Ordinariorum licentia, ac servata in omnibus & per omnia Sacrorum Canonum, & Concil. Trident. nec non Constitutionibus fel. record. Clementis VIII. quæ incipit *Quoniam ad institutam*, dat. Romæ 1603. ac Decretorum de mandato ejusdem Clementis, nec non sim. mem. Gregorii XV. Roman. Pontific. Prædecessorum desuper editorum forma recipere, erigere, fundare, vel alias quomodolibet instituere, seu incepta finire, & absolvere audeant, seu præsumant.

§. 3. Decernentes præsentes litteras etiam ex eo, quod causæ, propter quas illæ emanarint, expresse, vivificatæ, & justificatæ, aut quicunque in præmissis interesse habentes, seu habere prætendentes, ad hoc vocati, citati, & auditi non fuerint, neque illis consenserint, vel alias ex quocunque capite, prætextu, colore, ingenio, vel causa de subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quovis defectu notari, & impugnari, redargui, infringi, retractari, in jus vel controversiam vocari, ad terminos Juris reduci, aut contra eas quodvis gratiæ, vel justitiæ remedium impetrari, seu concedi nullatenus posse, sed eos, ac omnia, & singula in eis contenta semper, & perpetuo valida, & firma, & efficacia esse, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet spectabit, inviolabiliter observari, sicque & non aliter, per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & Nuntios, quavis auctoritate fungen. sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definire debere, ac irritum, & inane si secus super his a quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 4. Quo circa Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archi-Episcopis, Episc. & aliis locorum Ordinariis per præsentes committimus, & mandamus, quatenus ipsi, vel duo, aut unus eorum per se, vel alium seu alios, præsentes litteras, & in eis contenta quæcunque solemniter publican. faciant illas & illa ab omnibus & singulis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, inviolabiliter observari, contradictores quoslibet & rebelles per cens. & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna Juris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

§. 5. Non obstan. præmissis, ac regula nostra de jure quæsito non tollen. & fe. me. Bonifacii Papæ VIII. similiter prædecessoris nostri de una, & in Concilio Generali edita de duabus dietis, dummodo ultra tres dietas aliquis authoritate præsertim ad judicium non trahatur, aliisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quorumcunque Ordinum, Congregationum, Societatum, & Institutorum regularium etiam juramento, Confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, privilegiis quoque indultis, etiam Mare magnum, vel alias quomodolibet nuncupatis & litteris Apostolicis, illis eorumque Superioribus, & personis sub quibuscunque ten. & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & in solitis clausulis ac irritan. & aliis decretis in genere, vel in specie etiam motu proprio, & consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis & sæpius innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiam pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis ten. specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alias expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, eorum omnium ten. præsentibus pro plene & sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, & illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter; & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

§. 6. Volumus autem, quod præsentes in valvis Basilicarum S. Joannis Lateranen. & Principis Apostolorum de Urbe, ac in acie Campi Floræ, ut moris est, affixæ, omnes quos illæ concernunt, ita arctent, & afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

§. 7. Quodque earundem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 28. Augusti, M.DC.XXIV. Pontificatus nostri anno secundo.

Ex quibus Decretis, sicut etiam ex Jure communi, ac Concilio Tridentino infra allegando colligitur, sequentia necessaria esse, & observari debere in Erectione novi Monasterii.

30 I, Necessarius est ante omnia consensus Principis Territorialis. Ita contra Lezanam *V. Monasterium n.* 29. Barbosam *l. 2. Jur. Eccl. univ. cap.* 2. *n.* 2. *&* 3. Hyacinthum Donatum *l. ff. q.* 8, bene ducent Marant. *in notabilibus resolut. varior. Casuum.* Bruno Neuffer. *dis.* 173. *quæst.* 9. Ratio est; quia in Erectione novorum Monasteriorum semper interveniunt etiam quædam temporalia & politica, v. g. de fundo, de mediis, quibus sustentare se velint novi Religiosi, an non novum Monasterium in subditorum, vel Principis vergat gravamen, vel præjudicium, &c. in quibus haud dubie loquendo; concedendi, judicandi, aut denegandi potestatem habet Princeps Territorialis, juxta illud Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Confirmatur praxi, ac consuetudine ubique vigente, quæ *est optima Legum interpres, cap. 8. de consuet. leg.* 37. *ff. de Legib.* qua constat nullibi Monasteria ædificari posse absque Principis Territorialis consensu: imo pro hoc semper magis laborandum esse, quam pro consensu Reverendissimi Ordinarii.

31 II, Requiritur licentia Episcopi, in cujus Diœcesi Monasterii Erectio intenditur. Ita certa, & unanimis ob clara Jura, *canon. quidam Monachorum* 10. *can.* 18. *quæst.* 2. ibi: *Placuit neminem aut ædificare, aut construere Monasteria sine scientia ipsius Civitatis Episcopi.* Itam *canon. de Monachis, ead. caus. & q.* 2. junctu Concilio Tridentino *Sess.* 25. *c.* 3. *de regul.* ibi: præcipitur *ut de cætero Monasteria erigantur, sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.* Concordat etiam Jus Civile *Novell.* 67. *cap. Sancimus:* item novissima Decreta supra *n.* 29. allegata; in quibus etiam certæ conditiones præscribuntur ad hoc, ut consensus Episcopi legitime fiat, quas conditiones inter necessario requisita secundum ordinem hic recensemus: qua propter

32 III, Requiritur, ut, antequam Episcopus det consensum, alios Religiosos in illo loco, ubi novum Monasterium intenditur, sicut & in vicinia per quatuor millia passuum habitantes, ac alios interesse habentes citet, eisque intimet intentionem & petitionem ædificare volentium, & spatium quo, si volunt, gravamina sua proponere & probare valeant. Unde ut conditioni huic satisfaciant Episcopi, hodie solent Decretum citationis ad Valvas Ecclesiæ illius loci, in quo Monasterium intenditur, affigere, & per illud omnes quoscunque interesse habentes generaliter citare, ac mandare ut, si quid opponendum habent, intra tempus in Decreto determinandum proponant; quo elapso non amplius forent audiendi.

33 Controvertunt hic aliqui, ac inter citandos & audiendos etiam sint Parochi locorum, Passerinus siquidem *in cap. cum ex eo de Excess. Prælat. in* 6. Pasq. *quæst. Moral. Jurid.* 521. & alii putant, eos nec citandos, nec audiendos esse, Verum contraria opinio, videlicet, quod & Parochi ante consensum audiendi sint, probabilius ac Juri conformius videtur; prout sæpe decidit Rota teste ipso Passerino, & tenet Barbosa *de Offic. & pot. Episcop. Allegat.* 26. *n.* 5. Hyacinthus Donatus *Tom.* 5. *tract.* 1. *quæst.* 15. citans Guidonem Papam *decis.* 270. Novar. *in Praxi novi Juris pontificii Concl.* 1. *alias* 10. *num.* 1. Idque probatur ex Bulla Clemen-

mentis VIII. *nu.* 29. allegara, ubi expresse prohibetur, ne Episcopus consensum præbeat, nisi prius *vocatis*, & *auditis* Religiosis præexistentibus in tali loco, & N. B. *alias interesse habentibus*; atqui Parochis in hujusmodi causa etiam interesse habent, cum contingere posset, quod ex nova Monasterii constructione eorum obligationes, aliave jura Parochialia ita diminuerentur, ut congruam sustentationem non amplius haberent. Confirmatur ea *cap.* 1. *de Novi operis nuntiat.* ubi universaliter prohibetur, ne Ecclesia aliqua (multo magis ne Monasterium) in alterius præjudicium ædificetur, & conceditur, quod quivis, præsertim Rector Ecclesiæ Baptismalis, vel Parochialis præjudicium patiens possit *novam opus nantiare*: ergo.

34 IV. Requiritur, ut Episcopus ante consensum bene attendat, & examinet, an novi Religiosi saltem duodecim numero ex redditibus, aut consuetis eleemosynis sine aliorum præjudicio commode sustentari valeant, & ibidem manere velint; si enim ex propria scientia, aut appositione interesse habentium, aut ipsa confessione ædificare volentium perspectum haberet, ad minimum Duodecim Religiosos novos, alicubi vivere non velle, vel sine aliorum Religiosorum, aut alias interesse habentium detrimento commode sustentari non posse, consensum dare nullatenus posset, ita hodie unanimis ob claram dispositionem Bullæ Gregorii XV. supra *n.* 29. allegatæ, de quo vide etiam infra *n.* 46.

35 V. Requiritur, ut si Religiosi prius in loco vel vicinia existentes, vel etiam alii interesse habentes, a sententia aut consensu Episcopi legitime appellent ad Sedem Apostolicam, a die appellationis interpositæ totum negotium suspensum relinquat Episcopus, itaut interea Religiosi ædificare volentes, penitus nihil innovare, multo minus Ædificium incipere, aut materialia convehere vel possessionem capere valeant, nec Episcopus permittere, ut ullo modo se amplius immiscere possit; donec sententia a Curia Romana, ad quam mediante appellatione negotium volvitur, feratur, sursus omnes ob clarum teatum Bullæ citatæ Gregorii XV. *§. fin.* Dicitur autem *legitime*, uti & notanter id dicit in suo Decreto Gregorius XV. quia si illegitime, id est, non in debita Juris forma appellarent alii Religiosi; vel interesse habentes, possunt Religiosi ædificare volentes consensum Episcopi consequi, non obstante hujusmodi illegitima, aut frivola, seu frustatoria appellatione Ædificium libere, licite, ac valide incipere, argumento a sensu contrario, ac etiam desumpto ex dictis *lib.* 1. *Tit.* 28. *de Appellatione*.

36 Quæritur II. An ad ædificanda Monasteria etiam consensus Summi Pontificis requiratur? Resp. I. Loquendo de Jure communi ante Concilium Tridentinum, consensus Summi Pontificis ad erigenda Monasteria Mendicantium necessarius erat. Ita clare statutum habetur *cap. un. de Excess. Prælat. in 6. cap. un. h. t. in 6.* Dixi *Mendicantium*; quia ad erigenda alia Monasteria non Mendicantium, nullibi etiam in Jure antiquo reperitur consensus necessarius, quidquid in contrarium dicant Riccius, Zerola *V. Monasterium*, Hyacint. Donatus *de Ædificandis Monast. Tom.* 1. *tr.* 1. *q.* 13.

37 Resp. II. In Italia, & insulis adjacentibus, etiam post Concilium Tridentinum ad cujusvis Monasterii ædificationem necessarius est specialis consensus Summi Pontificis. Communis ac certa, ob expressam & novissimam constitutionem Innocentii X. *Instaurandæ* editam pro Italia, & adjacentibus Insulis anno 1652.

38 Resp. III. Extra Italiam, & insulas adjacentes post Concilium Tridentinum nullus requiritur consensus Papæ; sed sufficit solus consensus Episcopi: Ita hodie communis, signanter Hyacint. Donatus *loc. cit. quæst.* 14. Farinacius *Tom.* 2. *§.* 1. *decis.* 745. Passerinus *in cap. un. de Excess. Prælat. in 6. a n.* 51. rem egregie probans, Fagnanus *in cap. Non amplius num.* 66. *de Instituat.* Neusser *disp.* 173. *n.* 24. Sotb. *vers. Ædificare in Anaot.* Navar. Bordonus, & alii, contra Barbol. *de offic. & potest. Episc. Alleg.* 26. *n.* 4. Fundamentum responsionis est; quia hoc ipso, quod Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *de regal. cap.* 3. solum Episcopi consensum ad erigenda Monasteria requirat, implicite revocat constitutionem Bonifacii VIII. *c. un. de Excess. Prælat.* Confirmatur I. Ex novis tribus Decretis supra *nu.* 29. citatis, in quibus penitus nulla facta mentione de consensu Pontificis, solus requiritur consensus Episcopi. Nec obstat, quod in Decreto Urbani VIII. dicatur, erectiones novorum Monasteriorum fieri debere servatis SS. Canonibus (vi quorum requiritur consensus Papæ *cap. un. de Excess. Præl. & cap. un. h. t. in 6.*) Concilio Tridentino, ac Decretis. Resp. enim, etiam canones observari debere in eo, in quo correcti non sunt a Concilio Tridentino; quæ responsio etiam ex eo tenenda videtur, quia per eam fit regressus ad Jus magis antiquum a Bonifacio VIII. *in cit. cap. un. h. t. in 6.* revocatum, vi cujus olim solum consensus Ordinarii sufficiebat ad ædificanda Monasteria nova *canon. de Monachis* 12. *& seqq. cau.* 18. *quæst.* 2. Eandem responsionem magis adhuc deducit Passerinus *loc. cit. n.* 54. *&* 55. Confirmatur II. Ea Bulla Innocenti X. *Instaurandæ*, ubi novam Constitutionem faciens decernit, ut in Italia & Insulis adiacentibus nova Monasteria non erigantur absque Sedis Apostolicæ expressa licentia: ergo a sensu contrario extra Italiam dicta licentia non requiritur.

Confirmatur III. Ex Declaratione S. Congregationis 39
quam pro conclusione *n. præced.* posita *loc. cit.* refert Fagnanus, ubi etiam refert, se Secretarium S. Congregationis multas approbasse Erectiones Monasteriorum de solo consensu Episcopi; absque licentia Papæ factas: Et certe id ipsum fieri, & passim practicari videmus in Germania. Illud etiam a Passerino, ac Fagnano citatis, notandum, quod ibi, ubi ad erigendum Monasterium requiritur, vel acquiritur consensus Pontificis, consensus Ordinarii necessarius amplius non sit, quia hic in illo eminenter continetur: & ubi requiritur, & habetur consensus Ordinarii, necessarius non sit consensus Papæ, & e contra; prout etiam sæpe declaravit S. Congregatio teste Fagnano *loc. cit.* Pro confirmatione ulteriori facit etiam decisio Rotæ apud Farinac. *l. c.* quæ est sequentis tenoris.

Fuit resolutum, sententias de partibus esse confirmandas, cum approbet licentiam datam ab Ordinario Cæsaraugustano erigendi novum Collegium Mendicantium Discalceatorum, inibi Missas celebrandi, & Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum retinendi, quam quidem licentiam ille concedere potuit: nam licet pro erigendo novo Regularium Collegio, seu Monasterio olim requireretur specialis Sedis Apostolicæ licentia, c. 1. de Excess. Præl. in 6. & Clem. Cupientes de pœnis, hodie tamen hujusmodi facultas fuit Ordinariis attributa per Sacrum Concil. Trid. Sess. 25. de Regul. cap. 3. in finem, renovatur per particularem Constitutionem fælicis recordationis Clementis VIII. in qua præscribitur forma Ordinariis circa hujusmodi licentias concedendas, quæ fuit ad unguem observata per Ordinarium Cæsaraugustanum cum citaverit omnes Conventus Mendicantium, & sibi constiterit, nullum eis posse ea nova Collegii erectione præjudicium inferri, ea quo redditus illi relicti per Ugonem de Vi is in pecunia numerata, & frumento, sufficiunt ad congruam sustentationem Collegialium, qui propterea non cogentur mendicare, & consequenter non diminuent eleemosynas aliorum Mendicantium, nec aliud eis damnum inferent.

Quibus non obstat, pro erectione hujusmodi Collegii, concurrere requisita in c. ad Audientiam de Eccles. ædificandis s. & in Conc. Trid. Sess. 21. c. 4. de refor. Quia prædicta Jura loquuntur de erectione novæ Parochialis, non autem Collegii, seu alterius Ecclesiæ non Parochialis.

Minus obstat, quod erecto isto Collegio, Christifideles poterunt in illius Ecclesia eligere sepulturam, facere celebrari Missas, & Anniversaria, quod redundat in præjudicium Ecclesiæ del Pilar. in qua prædicta hucusque facta fuerunt; quia negatur hujusmodi præjudicium, cum simus in facultativis, ea quo potest quis ad libitum ubilibet pia opera facere, & sibi sepulturam eligere, c. 1. de Sepul. & in omnem eventum, tale præjudicium non esset considerabile, ad effectum impediendi novi Collegi erectionem, juxta doctrinam Bartoli in l. Quominus &c.

Ultra quod prædicta Constitutio Clementis consideravit tantummodo præjudicium, quod potest inferri Ecclesiis Fratrum Mendicantium, ne propter eleemosynas erogandas in novum Collegium, detrimentum patiantur, non autem aliis Ecclesiis.

40 Quæritur III. An Episcopus inconsulto Capitulo solus dare possit licentiam ædificandi Monasterium? Resp. Affirmative, Bruno Neusser *loc. cit.* & alii. Ratio est; quia nec Canones, nec Concilium Tridentinum, nec Decreta nova ullam faciunt mentionem de Capitulo, sed solum exigunt Episcopi consensum. Confirmat praxis, & consuetudo, *quæ est optima Legum interpres c. 8. de Consuet.* ubique recepta, ut proin immerito, & absque omni fundamento contrarium asseratur: nisi forsan Capitulum interesse haberet vel vi capitulationis legitime factæ consensus ejusdem haberi deberet; tunc enim secus foret: quamvis etiam interesse habens non attenderetur, si absque causa rationabili contradiceret.

41 Quæritur IV. An si alii Religiosi, Parochus, vel incolæ contradicant Erectioni Monasterii, valeat nihilominus consensus Episcopi? Resp. Affirmative, si absque causa rationabili contradicunt, vel gravamina, seu præjudicia gravia, vel oppositiones, quas faciunt, probare non possunt. Passerinus *loc. cit.* n. 51. Hyac. Donatus *par. 1. tr. 1. q. 28.* Navar. *in praxi novi juris Pontificii concl. 2. alias 11 n. 4.* Ratio est; quia cessante causa finali, cessat Legis dispositio, *c. cum cessante de Appell.* sed causa finalis requirendi consensum aliorum interesse habentium est, ne ulli præjudicium generetur; ergo ubi præjudicium abest, causa Legis, consequenter Lex ipsa cessat. Nec obstat, quod in Decretis tribus novissimis *n.* 29. allegatis requiratur consensus aliorum Religiosorum, ac interesse habentium. Nam contra est, quod Decreta illa intelligenda sint in casu, quo ex nova Erectione antiquis verum ac notabile præjudicium & gravamen emergeret, alias certu solo nudo dissensu impedire possent novas Erectiones, absque eo, quod gravamen ut præjudicium suum probarent, quod tamen necessariu fieri, praxis ubique demonstrat; ac insuper illud docet, quod, si oppositiones resistentium, per ædificare volentes dubite solvantur & refutentur, dissensus eorum minime attendatur. Hinc Pius V in Bulla *Etsi mendicantium*, quæ est in Bullario Cherubini 41. Constitutio dicti Pontificis, §. 23. mandat, ut causæ contra Erectionem novi Monasterii propositæ, Superioribus regularibus ædificare volentibus pro defensione, ac responsione sua manifestentur. Prout etiam Marchant. *loc. cit.* bene observat, simulque ex eadem Bulla addit, Episcopum omnino teneri dare consensum, si legitima negandi causa, vel præjudicium notabile aliorum non subsistat: ait namque Bulla *loc. cit. Licentia pro construendis Domibus Regularibus, quæ c. 3. Seff. 25. nisi de Ordinarii licentia construi prohibentur, gratis omnino dari, & non nisi legitima subsistente causa Superioribus explicanda, illas recusari posse.*

42 Porro notat insuper Passerinus *loc. cit.* Navar. *loc. cit.* Franch. *par. 1. a. 419* & alii posse Episcopum dare licentiam ædificandi Monasterium, etsi præexistentes Regulares, aut alias interesse habentes non citet, nec audiat, casu, quo eidem aliunde satis constet, noviter introducendos Regulares saltem duodecim numero sine aliorum præjudicio commode sustentari posse. Ratio est; quæ prius; quia nempe causa finalis, ob quam alias citandi, & audiendi forent, cessat, evitatio videlicet præjudicii: quod ipsum etiam clare indicat Gregorius XV. in sua Constitutione §. 3. ubi in sensu divisivo prohibetur Episcopis, dare licentiam, seu consensum ædificandi; nisi prius citent, & audiant Religiosos ibidem, aut in vicinia præexistentes, & alios interesse habentes: vel N. B. *eisdem alias constiterit, Religiosos Monasterii, Conventus, seu Domus sic erigendi absque detrimento religiosorum in Monasteriis, seu Domibus ante in Civitatibus, & locis hujusmodi erectis degentium ibi in numero duodecim commode, & congrue manuteneri & ali posse.* Monent tamen DD. consensum ab Episcopo aliis non auditis facile non esse dandum, nisi evidenter constet, novam Monasterii Erectionem nulli esse præjudicialem.

43 Quæritur V. Quale debeat esse, & unde probari valeat præjudicium, vel gravamen præexistentium Religiosorum, aut aliorum interesse habentium? Resp. I. Ad hoc, ut præjudicium vel gravamen aliorum sit relevans ad impediendum Monasterium, non sufficit quodvis leve, & modicum, sed debet esse grave, quale præcipue foret si ex nova Erectione Monasterii, præexistentes Religiosi in numero duodecim amplius sustentari non possent. Bruno Neusser *disp. 173. q. 12.* Passerinus *in c. un. de Excess. Præl. in 6. n. 56.* qui cum aliis infertur ordinarie loquendo, non esse sufficientem causam, nec sufficiens præjudicium ad impediendum novum Monasterium, etsi ex ejus Erectione alii Religiosi in illo loco, seu vicinia prius existentes, tantum concursum non amplius habeant ad suas Ecclesias, minorem accipiant eleemosynam, debeant aliquantum diminuere numerum suorum Religiosorum? Præsertim si Religio de novo introducenda est de illis, quæ maxime incumbunt, & quam studiose laborant, ut populum promoveant ad frequentationem Sacramentorum; orationum, & nedum exemplo, sed etiam prædicationibus, exhortationibus, consiliis, doctrinis, Confessionum exceptionibus &c. fideles inducant ad exercitium virtutum, & fugam vitiorum, eorumque salutem animarum zelant, ac promovent. Ratio est; quia cultus Divinus, & favor spiritualis populis ex ita circumstantionata nova Erectione Monasterii prævalet uberiori sustentationi, aut superabundanti numero aliorum Religiosorum præexistentium, precipue, ubi hi in promovendo cultu Divino & salute animarum tam excellentes, aut fructuosi, ac noviter introducendi non cognoscuntur. Uti bene discurrit Passerinus *loc. cit.*

Quod si vero ex nova introductione redditus aut eleemosynæ ita diminuendæ prudenter timerentur, ut præexistentes nec duodecim amplius commode ac congrue sustentari possent, haud dubie præjudicium grave, & ad impediendum novum Monasterium, sufficiens foret; prout *loc. cit.* fatetur Passerinus, & conveniunt omnes ob novissimas Constitutiones *n.* 29. allegatas. Pariter erit præjudicium grave, si prioribus in eodem loco, vel intra vicinam debitam in longa possessione majoris numeri existentibus Religiosis per novam Erectionem Monasterii, eorum redditus, aut eleemosynæ ita diminuerentur, ut numerum Religiosorum notabiliter, etsi non infra duodenarium numerum reducere deberent; præsertim si in præexistentibus Conventibus Novitiatus, aut studium habetur, ex nova Erectione amovendum: quia tunc nec æquitas, nec justitia admitteret, ut cum tanto detrimento antiquorum, lucrum admitteretur novorum: uti *loc. cit.* bene advertit Passerinus, cum cæteris paribus melior sit conditio agentis de damno, quam agentis de lucro quærendo per vulgaria Juris. 44

Rursus etiam modica redactio numeri Religiosorum præexistentium sufficiens erit causa, & præjudicium impediendi novum Monasterium, si constat, præexistentes Religiosos tum vi Professionis ac Regulæ suæ; tum exemplaris zelosæ, & in vinea Domini laboriosæ vitæ: tum scientiæ ac doctrinæ pro gloria Dei, & animarum salute plus conducere, quam noviter introducendos; debet enim, ait Passerinus *loc. cit. n. 68.* Episcopus principaliter etiam attendere ad utilitatem locorum in ordine ad cultum Divinum, & ad instructionem, inductionem, & auxilium Fidelium, ad sequelam virtutum, & fugam vitiorum: quæ utilitas ex nova Erectione subinde potest esse tanta, ut non sit magnificandum præexistentium detrimentum in abundanti numero, vel eleemosyna: subinde vero tam levis modica aut nulla ut nova Erectio concedenda non sit, licet detrimentum præexistentium zelosorum Religiosorum non sit multum grave. Accedit, quod Monasteria de facili non sint multiplicanda, ac nova erigi non valeant sine causa gravi qualis est magna spiritualis utilitas populi, aut Religionis noviter introducendæ, non item sola Religiosorum, aut Conventuum, eorundem multiplicatio, prout cum communissima aliorum bene docet Bruno Neusser *disp. 173. q. 15.* Donat. *tom. 1. tr. 1. q. 7.* 45

Resp. II. Præjudicii gravitas optime probatur, & demonstratur per experientiam a præterito: quando enim constat, quod Religiosi præexistentes hactenus vix & ægre in numero debito sustentari potuerint de consuetis eleemosynis, bene inferre licebit; ergo venientibus aliis pariter de eleemosyna viventibus & ob mendicitatem suam portiones eleemosynæ minuentibus, amplius sustentari haud valent in numero debito. Unde ad propositum bene argumentatur Laurentus de Franchis in Controversia *Episcop. & Regular. part. 1. numer. 421. & seq. Quando præexistentes Religiosi* 46

ægre

ægre sustentantur facit evideas argumentum quod dt novo introducendi non poterunt commode sustentari absque aliorum detrimento, nam qualibet eleemosynarum divisio stante ægra sustentatione erit notabile detrimentum ubi singulariter nota terminum *commode*, quia non sufficit, quod Religiosi qualitercunque sustentari valeant, sed requiritur, ut constet, eos *commode* & *congrue* sustentari posse, prout expresse habetur io Bulla Clem. VIII. & Gregor. XV. Quapropter si prudenter licet colligere, antiquos, vel novos Religiosos in debito numero *commode*, *& congrue* sostentari non posse, consensus ædificandi dari nequit.

47 Quæritur IV. An hactenus recensita Decreta Pontificia, ac Juris dispositiones comprehendant etiam Hospitia, domos, residentias &c. Religiosorum? Resp. I. Hospitia proprie dicta, idest, illa, in quibus Regulares transeundo tandum divertunt, ibique diu oon manent, & in quo Ecclesiam non habent, campanas non pulsant, Missas non recipiunt, eleemosynas non quærunt, Divina non celebrant, Sacramenta aliis non administraot &c. non comprehenduntur in dictis Decretis, ut proin talia Hospitia sine ollo consensu Episcopi, vel aliis solemnitatibus comparare vel emere, vel etiam erigera possint Regulares. Donatus *loc. c. q.* 21. Passerinus *loc. c.* a. 37. Bruno Neusser *disp.* 173. *q.* 8. Franch. *p.* 1. a. 414. Navar. *de novo Jure Pontificio*, *Tit. de ædificat. Concl.* 2. *alias* 11. cum communi aliorum. Talia Hospitia plura habentur Monachii a quibusdam Monasteriis adjacentibus, ad hunc præcipue finem ibidem constituta ut venientes Monachium talium Monasteriorum Regulares io diversoriis, vel aliis Religioso minus accomodis locis divertere non cogantur, seu aptum pro habitatione religiosa ad tempus habitaculum habeant. Ratio est; quia hujusmodi Hospitiis cessat omnis ratio Legis, præjudicium nempe aliorum Religiosorum, vel interesse habeotium: consequenter eoam ipsa Lex, *arg. c. Cum cessante* 60. *de Appellat.* Bruno Neusser, & alii communiter.

48 Resp. II. Hospitia improprie dicta, item Domus, Resideotia, Collegia, & quæcunque alia loca quocunque nuncupata nomine, in quibus Religiosi non solom transeundo divertuot, sed etiam perpetuo aut diu manent, ibique Ecclesias proprias habent, & campanas pulsant, vel Divioa administrant, vel Missas votivas pro eleemosyna recipiunt, aut eleemosynas quærunt &c. omoino comprebenduntur in dictis Decretis, ita ut eædem ad illa erigenda requirantur solemnitates, quę ad Monasteria, consequenter erigi non possunt sine consensu Ordinarii, qui eum dare nequit, nisi prius citet, & audiat ibidem, vel in vicinia existentes Religiosos, & nisi eidem constet, quod in tali Hospitio, vel Domo &c. saltem duodecim numero sint gravi aliorum præjudicio *commode*, & *congrue* sustentari valeant: prout diximus de Monasteriis. Donatus *loc. cit.* Bruno Neusser *disp.* 174. *par.* 7. Landusca V. *Conventus* a. 7. Passerinus *loc. cit.* a. 37. cum communi aliorum. Ratio est: quia in his non minus, ac in Monasteriis militat Legis ratio, consequenter etiam ejusdem dispositio, *arg. l. Ideo ff. de Legib.* Confirmatur ex Bulla Urbani VIII. supra a. 29. allegata ubi per constitutiones Prædecessorum Clementis VIII. & Gregorii XV. atque dispositionem Concil. Trident. & Juris communis; non tantum Conventus, & Monasteria, sed etiam *Domor*, *Collegia*, *& alia loca Regularia quovis nomine nuncupata* (consequenter etiam Hospitia, aut Residentiæ intitulentur) comprebendi, expresse declaratur. Hinc teste Brunone Neusser *loc. cit.* Alexander VII. per speciale Breve declaravit, PP. Capucinos Provinciæ Arogoniæ non posse habere locum, Hospitium, Domum, habitationem &c. cum præjudicio Franciscanorum; similiter contra PP. Capucinos decidit Rota 1661. 24. Januarii.

49 Quæritur VII. Qualem formam procedendi observare debeant Reverendissimi Ordinarii in causa Erectionis novi Monasterii? Quamvis ex dictis jam pateat ad hoc quæsitum, nihilominus pro majori claritate breviter recapitulando, & formam in compendio dando. Resp. Licet necesse oon sit, ut Episcopus formet integrum Processum, servata plena Juris forma, & servatis Regulis ac scrupulis aliarum causarum, nihilominus quædam necessario observare, & juxta præscriptum Concil. Trid. SS. Canonum & *n.* 29. allegatarum Constitutionum novissimarum Clementis VIII. Gregorii XV. & Urbani VIII. pro hac materia editarum procedere debet. Ea propter his conformiter, si qui Religiosi ab aliquo Reverendissimo Ordinario consensum petunt erigendi Monasterium, aut Hospitium, Domum, Residentiam, aut aliam habitationem stabilem, in qua ve. Ecclesias, & campanas habent aut Missas votivas recipiunt, aut eleemosynas quærunt &c. juxta dicta *n.* 48. *Primo*, & aote omnia videre debet, an petentes jam habeant consensum Principis, aut Domini Territorialis; quamvis enim Ordinarius absque illo suum dare possit consensum, tamen quia etiam Principis Territorialis consensus requiritur ad Ædificationem juxta dicta a. 30. hinc ad evitandas tricas, & alia inconvenientia expedit, ut Ordinarius petentes non audiat, nisi habeant & exhibeant consensum Principis, & Domini Territorialis.

Secundo videre, & examinare debet, an & qualis adsit 50
& allegetur causa oove introductionis: si enim nulla reperitur, vel allegatur causa gravis (qualis esse potest moralis necessitas populi, aut magna ejusdem utilitas ea frequentatione Sacrameotorum, aliisque mediis spiritualibus ex nova introductione populo certo oritura) sed tantum intendi videtur multiplicatio novorum Religiosorum, aut major eorum commoditas. Communi ate aliis Religiosis, aut sufficientibus Pastoribus, alias jam sufficienter provisa, petentibus illico negativam dare expedit absque ulteriori citatione aliorum cum juxta dicta *nn.* 45. Monasteria nova erigi non valeant sine gravi causa.

Tertio videre, & considerare debet, ao duodecim sal- 51
tem numero novi Religiosi sine gravi præjudicio commodæ ac congruæ sustentationis præexistentium ac vicinorum Religiosorum *commode*, ac *congrue* sustentari valeant & veliot. Nam si noviter iatroducendi Religiosi ipsimet pro minori numero in novo loco habirare non vellent aut sine aliorum præjudicio se non posse faterentur, aut idem aliunde conderet, deberet Reverendissimus sine ulteriori aliorum citatione consensum illico negare, & petitionem rejicere juxta dicta a. 34. & claram dispositionem Gregorii XV.

Quarto debet citare omnea Religiosos io loco futuri 52
Ædificii, ot in vicinia debita existentes; nec non Parochum loci, & alios interesse habentes: quod facere potest, vel per plura specialia Decreta, vel per unum generale ad Valvas Ecclesiæ loci, in quo intenditur oova Ædificatio, affixum, quo oniversaliter citentur omnes interesse habentes, juxta dicta aa. 33. *& seqq.* Forma citationis in substantia potest esse sequentis Tenoris.

Præmisso Reverendissimi Ordinarii Titulo.

O*Mnibus & singulis notum hisce facimus, quod P. Provincialis* N. N. *Religionis* N. N.) vel si alius loco Religiosorum sollicitat exprimatur ipse) *obtento prius & Nobis exhibito Principis &c. consensu ædificandi in loco* N. N. *Monasterium, vel Domum, aut Hospitum &c. a nobis quoque necessarium consensum ex ea causa* (exprimatur causa) *flagitet ea propterea omnes & singulos interesse habentes*, vel *habere putantes* (si vult, potest aliquos in specie exprimere dicendo v. g. specialiter *aut hos, aut illos Religiosos hoc, aut illud Capitulum, loci Parochum, & incolas*) *canonice ac peremptorie citamus, ut a die affixionis hujus Decreti nostri citatorii infra &c.* (assignetur tempus v. g.) *triginta dies, compareant, & si quae habent gravamina, in scriptis redata nobis proponant, post præfatum tempus elapsum non amplius audiendi.* Publicato per affixionem citatorio Decreto, si qua ea causa rationabili impediti prolungationem termini petunt, eisdem concedere debet.

Quinto debet Reverendissima Ordinarius gravamina si- 53
bi per interesse habentes in scriptis proposita communicare ędificare volentibus juxta dicta *n.* 41. & Bullam Pii V. ibidem citatam §. 23. ubi præcipitur Reverendissimis Ordinariis, ut si consensum negare velint, causam legitimam negandi Superioribus ędificare volẽtibus manifestent, consequenter si gravamina pro causa negandi consensum, per interesse habentes proponuntur, ea dictis superioribus manifestare debebit. Et merito: cum enim in ędificationis negotio plerumque aliqus ex malo supposito, aut sinistra informatione, oonnunquam ex privato nimio interesse, subinde etiã ex aliqua aversione, & passione erga ooviter in-

troducendos Religioso proponantur, æquum omnino apparet, & juste a Pio V. statutum est, ut hæc Superioribus ædificare volentibus communicentur, quatenus exinde modesta responsione, & exceptione quædam dilucidare, quædam dissolvere, atque, ubi opus est, se & suam Religionem defendere, famamque tueri, vel gravi præjudicio revera subsistente religiose acquiescere & causam deserere prudenter valeant. Secus enim inaudita condemnari, inauditique adversum sibi judicium non sine injuria pati viderentur.

54 *Sexto* habitis ex omni parte gravaminibus propositis & responsionibus, seu exceptionibus desuper factis non amplius est necesse, nec decet ut exceptionem, seu responsionem ædificare volentium denuo pro replica communicet interesse habentibus; sed si gravamina opponentium, vel exceptionem, ac responsionem ædificare volentium in nuda assertione consistere deprehendat, decerpat ex Scripturis puncta, vel articulos, & quatenus opus est, asserentibus probationem imponat dando cuivis sufficientem ad probandum terminum. Quo elapso juxta allegata, & probata judicet, ac determinet. Si vero statim ex prima oblata oppositione, & desuper factis responsione, aut exceptione gravamina revera subsistere, & probata videt, illico sine ulteriori communicatione consensum neget: vel econtra concedat, si gravamina non subsistere, sed deficere deprehendit; sciendum namque, quod legitima negandi causa, seu gravamine non existente, ordinarius consensum dare teneatur, juxta dicta *n.* 42. Quod si Episcopus consensum negat, causam negandi Superioribus ædificare volentibus manifestet, per textum Bullæ Pii V. *n.* 42. citatum.

55 *Septimo*, si dato per Reverendissimum Ordinarium consensu ædificandi Religiosi præexistentes vel alii interesse habentes *legitime* appellent; totum negotium ad S. Congregationem illico devolvitur, nec ullo modo Ordinarius se amplius immiscere potest, nec Religiosi Ædificium incipere, nec possessionem accipere, nec materialia convehere, nec aliud quidquam ad propositum aggredi valent per dicta *n.* 35. ex Bulla *Gregorii XV. §. fin. & Clementis VIII.* Dicitur autem notanter *legitime* ob dicta *n.* 35.

56 Quæritur VIII. Quid Juris, si Monasteria, Domus Residentiæ, aut alia loca Religiosa contra hactenus traditam Formam *Constitutionum Pontificiarum n.* 29. allegatarum, & *Concilium Tridentinum* erigantur? Et quæ pœnæ concedentium, & erigentium? Resp. I. Omnis ædificatio, aut Erectio præfatorum locorum Religiosorum una cum omnibus pro eadem conducentibus est nulla, irrita, & inanis, nec aliquod jus tribuit recipientibus, erigentibus, seu ædificantibus Religiosis ibidem habitandi, aut manendi. Ita hodie unanimis ob Decretum irritans præfatis constitutionibus appositum, quamvis enim Bulla Clementis VIII. & Gregorii XV. solum irrita declarentur & nulla, quæ fiunt & attentantur post Appellationem interpositam, tamen quia Urbanus VIII. absolute ac indistincte irritum, nullum an inane declaret, quidquid contra formam præfatarum Constitutionum fieri quovis pretextu, vel causa contigerit, Conclusio verificatur non solum de attentatis post Appellationem, sed etiam de factis ante Appellationem, imo etsi nulla Appellatio insinuetur, ut *lat. e. n.* 71. bene observat Passerinus, & clare patet ex citata Bulla *Urbani VIII.*

Resp. II. Ordinarii locorum potestatem habent Religiosos quoslibet contra sæpe dictarum Constitutionum formam ac requisita, Monasterium, Domum, aut aliam habitationem Regularem perpetuam alicubi ædificantes, aut erigentes, aut recipientes abigere, repellere, eos etiam *per censuras, & pœnas Ecclesiasticas aliaque opportuna juris, & facti remedia, Appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis*, ita expresse statuit Urbanus VIII. in Bulla *n.* 29. allegata, conveniuntque ob claritatem textus DD. 57

Limita tamen Conclusionem in casu, quo Religiosi Monasterium, Hospitium, Domum, aut alium locum Religiosum tandiu jam possideat, ut Præscriptioni sit locus; vi hujus enim sicut alia, ita & loca regularia minus legitime acquisita, legitime retineri valent: cum Præscriptio horum nullibi prohibita videatur. Quantum autem ad eam tempus requiratur, desume ex dictis *l.* 2. *tit. de Præscript.* Illud etiam specialiter hic addendum, quod Fratres Minores Regularis Observantiæ vi Concessionis a Sixto V. factæ, possint loca quæcunque & qualitercunque recepta, & acquisita, licite ac valide retinere, si illa jam ultra decem annos possederint, imo etiam si infra decem annos ea possideant dummodo in hoc ultimo casu ea cum licentia Ordinarii acquisierint, consequenter etsi per unum tantum, aut alterum annum, locum regularem cum licentia Ordinarii pacifice possident, amplius molestari nequeant. Illam per extensum vide apud Hyacint. Donatum *tom.* 1. *tr.* 1. *q.* 12. quam etiam citat Landuscha, *V. Conventibus n.* 10. Si vero absque licentia Ordinarii Monasterium, Domum &c. ædificarent, reciperent, & inhabitarent, & possent æque ac alii per Ordinarium abigi, si ultra decennium ibidem non essent, secus, si ultra decennium. 58

Resp. III. Si Episcopus ipsemet contra formam sæpe memoratam consensum ædificandi præbet, aut ædificari, seu erigi Conventum, Domum &c. Religiosam facit; peccat mortaliter, utpote in re gravi violans constitutiones Pontificias graviter obligantes; & nulliter agit; uti patet ex citatis Bullis, alii autem pœnæ non subjacet; quia nulla invenitur in Jure.

Resp. IV. *Superiores Regulares quicunque, & quocunque nuncupantur nomine, ac aliæ personæ quæ quovis prætextu vel causa etiam quantumvis privilegiatæ, nova Monasteria, Collegia, Domos, Conventus, & alia loca regularia hujusmodi, sine expressa Ordinariorum licentia, ac servatis in omnibus & per omnia SS. Canonum, & Concilii Tridentini nec non constitutionibus Clementis VIII. & Gregorii XV.* (supra nu. 29. allegatis) *recipere, erigere, fundare, seu alias quomodolibet instituere, seu incœpta finire, & absolvere audent, seu præsumunt*, præter gravissimum inobedientiæ peccatum, pœnas *privationis vocis activæ, & passivæ, nec non Officiorum quorumcumque, ac inhabilitatis ad illa, & ad alia in futurum obtinenda, nec non etiam excommunicationis ipso facto incurrant*. Ita in terminis præfata Bulla Urbani VIII. & ideo unanimis Doctorum.

TITULUS XLIX.

De Immunitate Ecclesiarum, Cœmeterii, & Rerum ad eas pertinentium.

1 Ratio Rubricæ.

1 POstquam Compilator in præcedenti Titulo egit de ædificatione Ecclesiarum, recto ordine subjungit præsentem Titulum de Immunitate Ecclesiarum, & aliorum Locorum sacrorum, cujus occasione DD. etiam sub eadem Rubrica de Immunitate Personarum Ecclesiasticarum agere solent, quos nos quoque imitabimur. Et quoniam materia hujus Tituli proprie Canonica, Clericis scitu non tantum summe utilis, sed & necessaria est, eam paulo fusius, servatis tamen breviatis legibus, juvante Deo, tractare conabimur.

§. I.

De natura, & Divisione Immunitatis. Ubi quædam in specie de Immunitate locali.

S U M M A R I U M.

2 *Immunitas derivatur a munere, & munus quid?*
3 *Immunitas Ecclesiarum, & Ecclesiastica non sunt idem; passim tamen sumuntur pro eodem. Et n.* 5.
4 *Im-*

4 *Immunitas ut sic definitur.*
5 *Dividitur in localem, realem, & personalem.*
6 *Immunitas localis quid?*
7 *Hac gaudent omnes Ecclesiæ authoritate Episcopi erectæ, licet nondum sint consecratæ,*
8 *Nec divina in eis celebrata,*
9 *Idem dic de Oratoriis*
10 *Sacris, & locis Ecclesiæ adhærentibus.*
11 *Cæmeteria gaudent in iis privilegiis, quibus Ecclesiæ,*
12 *In præfatis locis non possunt tractari causæ Criminales,*
13 *Neque Civiles sæculares.*
14 *Bene tamen Ecclesiasticæ.*
15 *Contractus quoque in dictis factis licet valeant, tamen sunt prohibiti,*
16 *Exceptis, qui fiunt ad promovenda devotionem fidelium, uti est venditio candelarum, observatio practica,*
17 *Omnes actus profani, profanaque colloquia in Ecclesiis sunt prohibita,*
18 *Vim inferentes Ecclesiæ, & eam consulentes &c. lædunt Immunitatem, ac subjacent pœnis.*
19 *In Ecclesiis licite sunt actus pietatem respicientes: ac Disputationes publicæ.*

2 QUæritur I. Quid ad præsens, & quotuplex sit *Immunitas*? Ante responsionem notandum I. *Immunitatem* derivari a ly *Munus*, quod præter alias significationes proprie Onus, functionem, & obligationem alicui impositam, vel lege, aut more incumbentem significat, *l. Munus* 18. & *l. Munus proprie* 214. *ff. de V. S.* ibi, *Munus proprie est, quod necessario obimus, lege, more, imperiove ejus, qui jubendi habet potestatem.* unde qui a tali onere, aut obligatione liber aut exemptus est, immunis esse & immunitate gaudere dicitur *cit. l. Munus ff. de V. S.* cum concordantiis. Sicut econtra, qui communium onerum, & munerum particeps est, *Municeps* dicitur *l. 1. §. 1. ff. ad Munic.* ibi; *Proprie Municipes appellantur muneris participes.*

3 Advertendum II. Quod quamvis multi Doctores (quos etiam in Theologia nostra Morali *tr. 12. d. 1. num. 3.* sumus secuti) *Immunitatem Ecclesiarum, & Immunitatem Ecclesiasticam* confundant, ac pro eodem sumant, indeque una definitione eam describant dicendo: *Immunitas Ecclesiastica est jus, seu exemptio, qua Ecclesiæ res, & personæ Ecclesiasticæ a publicis muneribus, & oneribus sæcularibus sunt liberæ*; & ita definiant Immunitatem ut sic dividant in *localem, realem, & personalem*: tamen si stricte ac proprie loqui velimus, non sunt idem, sed quid diversum, uti bene advertit Ricc. *in praxi aurea p. 2. resol. 53. nu. 2.* quem sequitur Engel *h. t. n. 2.* & alii volentes, quod per *Immunitatem Ecclesiarum* sola intelligatur *Immunitas localis*, competens Ecclesiis, aliisque locis sacris juxta dicenda infra. *Immunitas* vero *Ecclesiastica* sit, & dicatur illa, quæ competit personis Ecclesiasticis, rebusve ad has personas, vel ad Ecclesias, aut loca sacra pertinentibus, *Arg. Extravag. 1. §. Incendiarios, de Privil.* ubi distinctim poni videntur *Immunitatis Ecclesiarum, & libertatis* (id est Immunitatis) Ecclesiasticæ violatores; ut proin in materia pœnali, ubi termini stricte ac proprie accipiuntur, *Arg. c. Odia de R. J. in 6.* nomine Immunitatis Ecclesiarum non veniat *Immunitas Ecclesiastica*, & econtra, nisi expresse constet de mente Legislatoris. Et hanc doctrinam etiam ideo amplectimus; quia supra posita definitio *Immunitatis* ut sic ab Adversariis communiter data non convenit omni definito, cum uti ex dicendis infra patebit, non possit aptari *Immunitati locali*, ac jure Asyli, quæ tamen est membrum definiti, juxta ipsos Adversarios, qui *Immunitatem*, ut supra definitam in *localem, realem, & personalem* tanquam species dividunt.

4 Resp. I. *Immunitas* ad præsens est *jus, quo Ecclesia, & alia loca sacra, nec non personæ Ecclesiasticæ, ac res ipsarum liberæ ac immunes sunt a muneribus, & oneribus sæcularibus, atque ab actibus earum sanctitati, & reverentiæ debitæ repugnantibus*. Ita desumitur ex doctrina *num. præced.* patebitque ex dicendis infra *arg. integr. Titul. h. t.* Dicitur *Jus* loco generis. Dicitur, *quo Ecclesia, loca sacra, personæ, & res, ut quævis species Immunitatis* includatur. Dicitur: *a muneribus, & oneribus sæcularibus*, quæ particulæ in Immunitate reali, & personali verificantur. Additur, *& actibus reverentiæ debitæ repugnantibus*: ne a definitione excludatur *Immunitas localis*, quod totum magis patebit ex dicendis.

Resp. II. *Immunitas ut sic* dividitur in *localem, realem*, & *personalem*. Ita in re communis; quamvis multi dividendo *Immunitatem* dicant, *Immunitas Ecclesiastica* dividitur, nos vero ly *Ecclesiastica* omittendo dicimus *Immunitas* ad propositum dividi dicitur: Ut proin, licet cum omnibus aliis concedamus *Immunitatem* esse triplicem, *localem* nempe, *realem*, & *personalem*, non tamen (stricte loquendo) fatemur *Immunitatem Ecclesiasticam* esse ita triplicem; cum juxta dicta, & dicenda adhuc, *Immunitas localis* proprie non sit *Ecclesiastica*, sed *Ecclesiarum*, nec ei definitio *Immunitatis Ecclesiasticæ* a Doctoribus communiter data, & supra *n. 3.* allegata conveniat, bene vero definitio *Immunitatis ut sic* data *n. præced.* Cæterum fatendum, quod in communi usu loquendi ac scribendi, ad præfatam differentiam non multum attendatur, sed *Immunitas Ecclesiarum*, & *Ecclesiastica* passim pro eadem sumantur, ac etiam *Immunitas realis, Ecclesiastica* appelletur, prout ipse quoque Gregor. XIV. in sua Bulla infra allegandа fecisse dignoscitur. Porro quid sit, & in quo consistat quævis ex præfatis tribus membris *Immunitatis*, fuse patebit ex sequentibus. Interea scire sufficiat, *Immunitatem localem*, quæ locis, *realem*, quæ rebus, *personalem*, quæ personis competit. Exactius autem agendo imprimis de *Immunitate locali*. 5

Quæritur II. Quid sit, & in quo consistat *Immunitas localis, seu Ecclesiarum?* Resp. *Immunitas localis* est jus competens Ecclesiis, aliisque locis Religiosis, vi cujus actus profani, seu sæculares in iis exerceri non valent; & malefactores illuc confugientes in vita & membris proteguntur, ita ut inde extrahi non possint. Ita in re communis, *arg. c. Decet. h. t. in 6. & can. Non oportet, dist. 42. c. Ecclesiæ h. t.* cum concordant. Atque diximus *in Theologia nostra Morali Tr. 12. d. 1. q. 2. n.* 10. ubi etiam cum communi aliorum inferre non omisimus, quod in duobus præcipue consistat, duosque effectus pariat *Immunitas localis*, videlicet I. Quod in locis sacris actus profani fieri nequeant. II. Quod illuc confugientes malefactores tuti sint in vita & membris, per jura citata. De *primo* in præsenti, de *secundo* in sequentibus agemus Paragraphis. 6

Quæritur III. Quænam loca gaudeant *Immunitate locali* in ordine ad actus profanos, qui ibi in iis fieri nequeant? Et qui sint tales actus. Resp. I. Omnes Ecclesiæ etiamsi nondum sint consecratæ, sed tantum benedictæ, vel authoritate Episcopi ad cultum Divinum, & Officia Divina deputatæ gaudent præfata *Immunitate*. Communis ac certa textu claro *c. Ecclesiæ* 9. *h. t.* ibi: *Ecclesiæ in qua Divina mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo modo privilegium Immunitatis admititur.* Ratio subjungitur; *quia obsequiis Divinis dedicata, nullis est temerariis usibus profananda.* 7

Ex qua ratione Abbas *in cit. c. Ecclesiæ, h. t. n.* 5. & ibi Fagnanus *n.* 8. atque Hostiensis *V. Celebrantur*, Sylvester *V. Immunitas* 1. *q.* 1. *dicto* 1. Covarruvias *lib. 2. Variar. Resolut. cap. 20. n.* 4. Azorius *part. 2. lib. 9. cap.* 8. *q.* 1. cum communi aliorum contra Gloss. *in idem. c. Ecclesiæ h. t. V. Celebrantur*, inferunt, Ecclesiam hujusmodi gaudere *Immunitate*, etiamsi Divina Officia in ea nondum sint celebrata; eo quod Pontifex pro causa, & ratione non alleget celebrationum Divini Officii jam factam, sed quia obsequiis, ac Officiis Divinis est dedicata, seu deputata: & merito; quia ex eo solo, quod Ecclesia authoritate Episcopi ad usus sacros sit deputata, jam existit locus sacer ac Religiosus, ita ut ad usus profanos redire, & applicari amplius nequeat, textu claro *c. Ad hæc* 4. *de Religios. domib.* & diximus supra *eod. n.* 3. 8

Ex eadem ratione Barbosa *in cit. c. Ecclesiæ, h. t. n.* 10. & ibi Abbas *n.* 3. Butrius *n.* 3. Jo: Andreas *n.* 1. & alii communiter, *Immunitatem* hanc etiam Oratoriis authoritate Episcopi erectis tribuunt, non item oratoriis privatis authoritate Episcopi non erectis, etsi in eis privilegio Missæ fuerint celebratæ, quod idem etiam supra *Tit. de Relig. domib. n.* 3. jam diximus. 9

Resp. II. Eadem *Immunitate* gaudent etiam loca, & habitacula Ecclesiæ adhærentia, uti sunt Sacristia, porticus, atrium, Barbosa *in cit. c. Ecclesiæ*, 9. *h. t. n.* 7. 10

Pirhing

Pirhing *eod. nu.* 3. Thuscus *V. Ecclesia Concl.* 10. *n.* 3. *arg. can. Si quis* 10. *caus.* 17. *q.* 4. & ibi Gloss. *V. Adhærentibus* cum communi aliorum. Ratio est; quia quæ Religiosis adhærent, etiam Religiosa sunt, *L.* 43. *prin. ff. de Rei Vendic.*

11 Resp. III. Memorata *Immunitate* gaudent etiam Cæmeteria Ecclesiarum. Rursus communis ac certa ob clara jura *arg. c. fin. h. t. & c. eod. in* 6. ibi: *Cessent in Ecclesiis earumque Cæmeteriis negotiationes & præcipue nundinarum, ac fori cujusque tumultus: omnis in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Laicos Criminalis maxime agitetur.* Ratio est; quia universaliter Cæmetaria iisdem gaudent privilegiis, quibus Ecclesia, *arg. cap.* 5. *h. t.* & ibi Abbas *n.* 5. cum Communi.

12 Quæritur IV. Quinam actus profani prohibiti sint, & fieri nequeant in supradictis locis sacris? Resp. Sequentes. Et quidem I. Sub pœna Excommunicationis prohibitum est judicibus sæcularibus agitare vel tractare causas Criminales, in quibus agitur de sanguinis effussione, vel pœna corporali, textu expresso *c. Cum Ecclesia* 5. *h. t.* ibi: *Cum Ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: sæculares Judices causas, ubi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur, in Ecclesiis, vel Cæmeteriis agitare sub interminatione Anathematis prohibemus.* Ratio subiungitur: *Absurdum enim est, & crudele, ibi Judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta;* & ibi DD. communiter. Notat tamen ibid. Glossa *V. Anathematis*, communiter recepta, hanc Excommunicationem non esse latæ, sed ferendæ sententiæ. Nec afficere nisi criminaliter, ut præfertur, in Ecclesia procedentes, uti communiter notant DD. eo quod pœna non sit extendenda ultra formalia verba legis, *arg. c. odia, de R. Jur. in* 6.

13 II. Prohibitum etiam (sed non sub Excommunicatione) est, sæcularia exercere judicia, seu Processus Civiles: textus expressus est *in c. Decet.* 2. *h. t. in* 6. ibi: *In Ecclesiis earumque Cæmeteriis omnis* (consequenter etiam Civilis) *sæcularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla ibi causa* (consequenter nec Civilis) *criminalis maxime agitetur.* Quod si contrarium attentetur, *Processus Judicum sæcularium, ac specialiter prolatæ sententiæ omni carent roboris firmitate;* uti ibidem statim subjungitur.

14 Notanter autem dicitur *sæcularia Judicia*; quia judicia Ecclesiastica ibidem exercere, nullo Jure reperitur prohibitum, sed non tantum a sensu contrario, verum etiam positive concessum videtur, ut habet ibidem Glossa communiter recepta *V. Sæcularium. Arg. c. Qua fronte* 25. *de Appellat.* ubi Canonicum, & honestum dicitur, in Ecclesia exercere Judicia Ecclesiastica. Ratio est; quia Ecclesia præsumere merito potuit, judicia Ecclesiastica minori cum strepitu, & minori tempore expedienda fore, simulque Judicem Eccelesiasticum adhibitum majorem curam, ut cuncta sine irreverentia loci fiant. Fatendum tamen cum Suarez *de Relig. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 11. Pirhing *h. t. n.* 7. & aliis, magis decens, & conveniens esse, ut etiam Ecclesiastica Judicia non in Ecclesia, sed extra illam, v. g. in Episcopi *pallatio*, vel *Camera*, vel alio commodo loco fiant, id, quod hodie consuetudo & praxis passim vigens confirmat.

15 III. Prohibitum est in Ecclesiis, & Cœmeteriis contractus, negotiationes, & nundinas facere, *cit. cap.* 2. *h. t. in* 6. ibi: *Cessent in Ecclesiis, earumque Cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujuscunque tumultus:* Idque conformiter doctrinæ & exemplo Christi, qui *Matth.* 21. *ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, & dixit eis: Scriptum est, domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Verum quamvis negotiationes & contractus profani in Ecclesia fieri prohibentur, consequenter sint illiciti, tamen ibidem facti valent, & subsistunt, ut *in cit. Decet.* 2. *h. t. in* 6. *V. Processus*, bene observat Glossa, & docet cum communiori aliorum Abbas, eo quod contractus hujusmodi nullibi irritentur in Jure, sicut irritantur processus & sententiæ, *c. Cum Ecclesia* 5. *h. t.* cujus Capituli constitutio cum sit odiosa, non extendenda, *arg. c. In pœnis, & c. Odia, de R. J. in* 6.

16 Porro non tantum validi, sed etiam liciti sunt in Ecclesiis, ac Cæmeteriis contractus illi, qui principaliter fiunt ad promovendam devotionem fidelium; qualis est venditio candelarum. Sylvester *vers. Immunitas* 1. *q.* 2. *vers. Quinto.* Azorius *par.* 2. *lib.* 9. *cap.* 9. *q.* 5. Pirhing *h. t. n.* 12. Angelus, & plures alii: dummodo fiant sine strepitu, & perturbatione, aut impedimento cultus, & Officii Divini; nec principaliter intendatur lucrum: hoc enim, ubi concurreret, procul dubio negotiationes in Ecclesiis illicitas redderet, etsi aliqua pro cultu Divino distraherentur, *arg. c. Decet.* 2. *h. t. in* 6. ibi: *Quæcunque possunt turbare officium, sint prorsus extranea:* idque conformiter exemplo Christi qui *Matth.* 21. reprobavit negotiationes in Ecclesia factas, licet per eas vendebantur, quæ pro Sacrificio serviebant: quia nempe per eas impediebantur orationes, & cultus Divinus in Domo Dei. Hinc fit, quod etiam sacra, seu potius materia sacrorum, v. g. Numismatum, imaginum, & aliorum ad devotionem serventium vendentes stent extra Ecclesiam, prout bene observat *loc. cit.* Sylvester.

IV. Universaliter ferme omnia vana, ac profana, 17
præsertim quæ Divinum cultum, aut officium aliquo modo turbare possunt, aut ejus reverentiæ contraria sunt, in dictis locis specialiter sunt prohibita; prout ex sequentibus Juris textibus liquet, ut *c. Cum decorem*, 12. *de Vita & honest. Cleric.* ubi prohibentur in Ecclesiis fieri profani ludi Theatrales, præsertim in larvarum monstris, *can. Non oportet* 4. *dist.* 42. ibi: *Non oportet in Ecclesiis agapen facere, & intus manducare, & accubitus sternere*, *c.* 2. *h. t. in* 6. ibi: *Nullus in eisdem, in quibus decet pace, & quiete vota converti celebrare, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent in locis illis universitatum, & societatum quarumlibet concilia, conciones, & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius fœda & profana colloquia. Cessent confabulationes qualibet; sint postremo quæcunque alia, quæ Divinum possunt turbare officium, aut oculos Divinæ Majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea.* Simili modo statuit Concilium Trident. *Sess.* 22. *in Decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*, ibi: *Ab Ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur; item sæculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant, ut Domus Dei vere domus orationis esse videatur, ac dici possit.* Alia ratio allegatur *in cit. cap.* 2. *h. t. in* 6. videlicet, quia *Domum Dei decet sanctitudo:* & ne ubi *peccatorum est venia postulanda, peccandi detur occasio, aut deprehendatur, peccata committi.*

V. Specialiter prohibitum, ac contra *Immunitatem* 18
etiam *localem* est, Ecclesiæ vim, aut violentiam inferre, infringendo v. g. ejusdem fores; & multo magis rapiendo illius bona, *arg. can. Omnes* 5. *can. Sicut can. Quisquis*, 21. *caus.* 17. *q.* 4. ubi transgressores non tantum sacrilegi dicuntur, sed etiam excommunicantur, & quidem ipso facto, si cum effractione spoliatio fiat. Concordat *cap.* 22. *de Sentent. Excommun.* & ibi Glossa *V. Excommunt.* Pariter sacrilegi fiunt, & pœnis Juris subjacent consulentes, & mandantes, ac alio modo cooperantes ad Ecclesiarum violationem, *arg. cit. can. Omnes* 5. *caus.* 17. *q.* 4. & ibi Glossa *vers. Consentiunt.*

Resp. II. Licite, ac valide in Ecclesiis, ac Cæmete- 19
riis, aliisque locis sacris fieri possunt actus extrajudiciales, vel voluntariæ jurisdictionis omnes illi, qui pietatem, aut devotionem respiciunt, vel promovent. Barbola *lib.* 2. *I. E. V. cap.* 3. *num.* 11. & 12. Abbas *in c. Cum Ecclesia* 5. *h. t. in* 6. Pirhing *eod num.* 11. Hinc in specie; licita ibidem sunt pia ac honesta spectacula. Sylvester *loc. cit. num.* 7. ad finem, *arg. can. Semel* 51. *de Dist. q.* 2. Item Disputationes litterariæ publicæ, eo quod scientia donum Dei, & res sancta, ac necessarium sit medium ad pietatis & virtutum opera rite peragenda. Ex qua ratione licite in Ecclesiis conferuntur gradus Doctoratus, aut Magisterii. Abbas *loc. cit.* Azorius *loc. cit. q.* 4. Joan: Andreas *in c. Decet. h. t. in* 6. & Communis, *arg. L.* 1. *§. Proinde, ff. de Variis, & extraordinar. Cognit.* Licitum item ibidem est pupillo, & Minori Tutorem, ac Curatorem dare. Anchoranus *in cit. c. Cum Ecclesia* 5. *h. t.* Azorius *part.* 1. *lib.* 9. *cap.* 9. *q.* 3. quia hoc importat actus pietatis.

§. II.

§. II.

De Jure, seu Immunitate Asyli, ac de locis, quibus competit.

SUMMARIUM.

20 *Jus Asyli quid?*
21 *Est constitutum Jure Civili, ac Canonico.*
22 *Non item Naturali.*
Jus naturale semper firmum, ac immutabile permanet. Ibid.
23 *Nec est jure positivo Divino. Et n. seq.*
25 *Contrarium est probabile.*
Immunitatis Asyli violatores de jure Civili plectuntur capite. Ibid.
26 *Contra jus Asyli valet consuetudo.*
27 *Dummodo non nimium id lædat.*
Facta non præsumuntur, sed probari debent. Ibid.
28 *Asylo gaudent omnes Ecclesiæ authoritate Episcopi erectæ, etiam non consecratæ: etsi interdictæ sint, aut pollutæ.*
29 *Item omnia eidem adhærentia loca & ædificia, uti turris, campanile, porticus, atrium &c.*
30 *Adhærens muro Ecclesiæ, vel tenens januam ejus, vel vestes, gaudet Asylo.*
31 *Existens intra 40. passus ab Ecclesia majori vel 30. ab Ecclesia minori, gaudet Asylo.*
32 *Etsi Ecclesia in Civitate, non item si intra muros Castelli existat.*
33 *Quomodo computentur passus dicti, si Cæmeterium Ecclesiæ contiguum est?*
34 *Domus quoque Clericalis interjacens, non item Laicalis gaudet Asylo.*
35 *Intra præfatos passus gaudet quis Asylo, sive ab extra illuc fugiat, sive ab Ecclesia progrediatur. Et n. præced.*
36 *Solvitur instantia.*
37 *Non existit contra hoc consuetudo; & existens probari debet.*
38 *Observatio practica circa reos in simili spatio existentes,*
39 *Cæmeterium gaudet Asylo.*
40 *Etsi separatum sit ab Ecclesia.*
41 *Dummodo authoritate Episcopi sit erectum, quod in dubio post Sepulturam præsumitur.*
42 *Asylo gaudent Oratoria.*
43 *Etiam in domibus privatorum, si authoritate Episcopi facta erecta. Et n. seq.*
45 *Monasteria, & omnia loca intra ejus septa.*
46 *Non item loca extra septa Asylo gaudent.*
47 *Omnia loca Religiosa, ut Hospitalia, Nosocomia &c. gaudent Asylo.*
48 *Fugientes ad SS. Eucharistiæ Sacramentum, dum portatur ad infirmum gaudeat asylo.*
49 *Etsi tantum se associent Comitantibus.*
50 *Limitatur in Reo, ad quem in carcerem portatur SS. Eucharistia.*
Recipiens Eucharistiam, ex eo non gaudet asylo, nec fugiens ad Oleum sacrum. Ibid.
51 *Domus Episcopi gaudet Asylo.*
52 *Etsi non existat intra 40. passus Ecclesia cathedralis.*
53 *Quid de Domibus Cardinalium?*

20 DIximus in præcedenti Paragrapho *n. 6. immunitatem Ecclesiarum*, seu *localem* præter jam enumeratum, etiam illum habere effectum, quod confugientes ad loca sacra malefactores tuti sint in vita, & membris: qui effectus *Jus* seu *immunitas* Asyli dicitur: de quo specialiter præsens, & sequentes Paragraphi erunt.

21 Quæritur I. Quid sit *immunitas* seu *Jus* Asyli, & quo Jure introductum habeatur? Resp. I. *Jus*, seu *immunitas Asyli* est jus Ecclesiis, & sacris, nec non aliis quibusdam locis competens, confugientibus ad eam malefactoribus securitatem præstans ad hoc, quod inde violenter extrahi non possint, nec in vita, nec in membris puniri valeant. Est in re Communis, *arg. c. Inter alia 6. h. t.* cujus textum vide *n. seq.* & patebit ex dicendis infra. Solum interea notanda verba, *Nec non aliis quibusdam locis*, ad denotandum, non solum Ecclesiis, & locis sacris, sed & aliis profanis quoque quibusdam locis ex privilegio Apostolico competere posse Jus Asyli, prout infra.

Resp. II. *Jus*, seu *immunitas Asyli*, est jure duntaxat humano Civili, & Canonico introductum, non item naturali, nec Divino. Covarruvias *lib. 2. Variar. Resol. c. 20. n. 2.* Layman *l. 4. tr. 9. cap. 3. n. 1. q. 1.* Suarez *tom. 1. de Relig. l. 3. c. 8. n. 9.* Sannig *h. t. c. 3. n. 1.* Zoesius *h. t. n. 6.* Engel *h. t. nu. 7.* Pirhing *eod. num. 15.* cum Communione aliorum, quos jam secuti sumus in nostra Theologia Morali *tr. 12. Dist. 2. n. 2.* contra Delbene *de immunitate & Jurisdiction. Eccles. c. 16. dub. & n. 2.* ubi illud juris naturalis esse asserit, & contra Fagnanum *in Appendice de immunitat. c. 2. n. 9.* Decium, & Tuschum, existimantes esse juris Divini positivi. Probatur Conclusio in primis, quod sit Juris humani Civilis, & Canonici, ex toto Titulo præsertim, *l. 2. 3. & 6. C. de His, qui ad Ecclesias confugiunt, & Nov. 17. c. 7. & c. Inter 6. h. t.* ibi: *Fugiens ad Ecclesiam quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari ad mortem, vel ad pœnam* (corporalem, ut habet ibi Glossa *verf. Puniendus*) *sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam; super hoc tamen quod inique fecit, est alias legitime puniendus.* Concordat *c. fin. eod.* item *can. Minor 7. can. Reum 8. c. Nullus 19. c. 20.* & plures alii *cau. 17. q. 4.* 22

Probatur, quod de jure Divino naturali non sit; quia ut argumentatur Covarruvias *loc. cit.* licite jure Divino naturali præceptum sit Deum colendum, sacrisque locis reverentiam esse exhibendam, tamen ex hoc rite non infertur Jus Asyli; cum extractio Rei a loco sacro, ut debitas luat pœnas, quantum est ex se, nec contra cultum Divinum, nec contra reverentiam sacro loco debitam militet, nec intrinsece mala, sed potius conformis sit juri Divino naturali, volenti, ut crimina debitis coerceantur pœnis, & non maneant impunita: cum alias bono publico ac innocentibus contra malefactores per dictum jus sufficienter non esse provisum. Confirmatur: si Jura Asyli essent de Jure Divino naturali, nunquam potuissent, nec adhuc possent mutari, quia *Jura naturalia semper firma*, & immutabilia permanent, ut dicitur *§. Sed naturalia 11. Inst. de Jure natural. Gent. & Civili*: nec potuissent ab aliquo etiam Papa minui, immutari, aut dispensari, cum inferior in legem superioris nullam habeat potestatem: *Clem. Ne Romani, de Elect.* Neque potuisset consuetudine abrogari, aut eis in aliquo derogari, utpote quæ contra jus Divinum nihil valet, *c. fin. de Consuetud.* Atqui jus Asyli per Pontificem fuit immutatum, quoad certa crimina & personas restrictum, ac limitatum textu claro *cap. inter alia 6. h. t.* & patebit adhuc magis ex Bulla Gregor. XIV. alleganda infra *n. 83.* Fuit insuper eidem variis in locis consuetudine derogatum, teste Barbosa *l. 2. I. E. V. c. 20. n. 81.* Layman *lib. 4. tr. 9. c. 3. n. 2.* & alii; ergo. His accedit textus *cit. cap. inter alia 6. h. t.* ubi Pontifex vult, in materia Asyli procedendum ac distinguendum esse *juxta sacrorum statuta Canonum, & traditiones Legum civilium*, consequenter non juxta Jus Divinum naturale. 23

Probatur tandem, quod neque Jure Divino positivo fuerit institutum; quia nulla similis Lex, aut Jus positivum, aut traditio ab Apostolis accepta extat: quamvis enim in antiquo Testamento per Legem positivam Divinam certa loca habuerint Jus Asyli, tamen, quia hæc Lex fuit una inter Cærimoniales (quæ una cum Judicialibus per Legem gratiæ expirarunt) & a Christo in novo Testamento renovatum nullibi reperitur, nihil contra Conclusionem probat. 24

Objicies Concilium Tridentinum *Sess. 25. de Reform. c. 20.* ubi ait: *Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem N. B. Dei ordinatione, & canonicis Sanctionibus constitutum esse*, cui Concordat *can. Quamquam 4. de censib. in 6.* ubi etiam contraria consuetudo vocatur Corruptela, & textus Augustini *Serm. 5. de Dedic. Eccl.* ubi asserit, *Grandem injuriam Religionis, & divinitatis offensam esse, qualemcunque fugientem ad domum Dei a sacris liminibus, id est, de sinu Matris evellere, & arcam communis expugnare refugii.* Resp. Concordando Jura Juribus, textum *Concilii Tridentini*, & *cap. Quamquam*: non loqui de *immunitate locale* Asylorum, sed de *immunitate Ecclesiastica* stricte dicta, *reali* nempe, ac *personali*, id est, de *immunitate* 25

per-

personarum Ecclesiasticarum, & rerum ad eas, vel ad Ecclesias pertinentium, quam de Jure Divino esse ipsimet, docemus infra. Quod si quis contendat, saltem Concilium Tridentinum *loc. cit.* (nam *cap. Quamquam*, aperte loquitur, sed de *Immunitate reali ac personali*) etiam de *Jure Asyli* loqui. Resp. Concilium plus non velle, quam quod loquendo de *Jure Asyli*, id ad imitationem Legis Divinæ veteris, Divinoque instinctu per Canonicas sanctiones fuerit constitutum; qua responsione duplici, etiam alia similia Jura solvi possunt ac debent: tum ob fundamenta *n.* 22. *&* 23. allegata: tum, ut, quod fieri oportet. *cap. cum expediat de elect. in* 6. Jura Juribus concordentur.

25 Fatendum nihilominus, quod licet sententia Conclusionis nostræ communior sit, ac probabilior videatur: tamen etiam contraria dicens, *Jus Asyli* etiam in novo Testamento esse Juris Divini naturalis, vel positivi, non improbabilem esse: tum ob textus *præced. n.* citatos: tum quia apud omnes fere Gentes vigebat, prout patet non solum ea integro *Tit. C. de His, qui ad Eccles. confug.* sed etiam ex Jure Regio Francorum, & Hispanorum, teste Gonzalez in *c. inter alia h. t. n.* 9. & Legibus Longobardorum, ac Capitulis Caroli Magni apud Tholos. Syntag. *lib.* 33. *cap.* 21. Legibus Gothorum apud Joan. Magnum *lib.* 23. *Hist. Goth. cap.* 21. *&* 22. Anglorum apud Polyd. Virgil. *l.* 1. *Hist. Angl.* Saxonum Occidentalium, aliarumque Gentium, ut videre est apud Covarruviam *loc. cit. c.* 20. Gonzalez *l. c.* & alios, ex quo non obscure desumitur, instinctu & lumine naturali dictante, æquum, justum ac debitum fuisse judicatum, ob reverentiam Ecclesiis & locis sacris debitam, illuc confugientes malefactores extrahi non posse, sed tutos in vita, & membris esse. Confirmatur ex gravitate pœnarum transgressoribus constitutarum; etiam a Jure Civili, utpote quod eos, qui contra *Jus Asyli aliquid moliri, aut facere, aut nuda saltem cogitatione; atque tractatu ausi fuerint tentare, capitali, & ultimi supplicii animadversione plectendos esse*, in terminis præcipit, *l. Præsenti* 6. *C. de His, qui ad Eccles. conf.* Imo *L.* 2. *C. eod.* facit *Asyli* violatorem, *Majestatis crimine esse retinendum*, quæ pœnarum gravitas æquitatem & obligationem naturalem Legis non obscure innuit.

26 Cæterum ex conclusione infertur cum Barbosa *lib.* 2. *I. E V. n.* 82. Engel *h. t. n.* 9. Covarruvia, & aliis, quod circa *Jus Asyli* attendi etiam possit, ac debeat consuetudo legitime præscripta, hoc ipso, quod non sit de Jure naturali, nec Divino, sed duntaxat humano, contra quod valida & licita est consuetudo, *cap. fin. de Consuetud.* Nec obstat, quod ad talem consuetudinem deficiat expressus consensus Papæ, & consuetudo contra *Immunitatem Ecclesiasticam* videatur a jure reprobata, ac annullata *c.* 4. *de Censib. in* 6. & in judicio contradictorio nunquam sit asserta aut confirmata, ob quæ fundamenta Sperel. *Decis.* 103. *n.* 45. Guttierez *Pract. qq. l.* 1. *qu.* 1. *n.* 12. & alii putant, *Juri Asyli* nullo derogari posse. Nam contra est, quod consuetudine etiam contra legem legitime inducendam non requiratur expressus Principis consensus; nec judicium contradictorium, prout amplius diximus *l.* 1. *t.* 4. *de Consuetud. §.* 5. *n.* 136. 139. *&* 40. Jura autem consuetudinem contra *immunitatem Ecclesiasticam* reprobantia, vel annullativa loquantur de *immunitate reali*, ac *personali*; non item *locali Asylorum*: vel si etiam de hac mentionem faciant, annullent solummodo consuetudines præteritas, non item futuras, quæ licite & valide induci possint contra legem, etsi per clausulam: *Non obstante quacunque consuetudine* præcedentes consuetudines sint sublatæ, uti pariter patet ex dictis *l.* 1. *tit.* 4. *de consuetud.* ac docet cum aliis Pirhing *eod. n.* 66.

27 Fatendum nihilominus cum Engel *h. t. n.* 9. non esse huic consuetudini favendum, si *Juri Asyli* nimium deroget, vel id ex toto tolleret, eo quod non tantum jure Canonico ac Civili firmiter sit constituta, sed etiam moribus Gentium ab omni ævo stabilita, ac insuper in ratione venerationis Ecclesiis, locisque sacris debitæ fundata, indeque ad dictamen aliquod naturale prope accedat, prout diximus *n.* 25. Illud certum est, quod in dubio consuetudo contra *Jus Asyli* non præsumantur, sed probari debet, cum sit facti: factum autem regulariter non præsumitur, sed indiget probatione: *arg. l.* 2. *ff. de prob. & l.* 1. *C. eod.* juncto *c. Cum in Jure de Off. & potest. Judic. delegat.*

Quæritur II. Quænam loca gaudeant *immunitate*, seu *Jure Asyli*? Resp. Sequentia. I. Omnes Ecclesiæ authoritate Episcopi erectæ. Communis ac certa per jura *n.* 21. citata, etsi nondum sint consecratæ, textu expresso *c. Ecclesiæ* 6. *h. t.* cujus textum vide supra *n.* 7. Imo, etsi in iis Divina adhuc non sint celebrata, prout docent *n.* 7. citati DD. per jura ac rationes ibidem allegatas. Procedit Conclusio, licet Ecclesia aliqua sit introducta, aut violata, seu polluta. Abbas in *c. c. Ecclesiæ* 9. *h. t. n.* 8. Layman *l.* 4. *tr.* 9. *c.* 2. *n.* 2. Sylvester *vers. Immunitas* 4. *q.* 1. *dicto* 2. Pirhing. *h. t. n.* 3. eo quod tales Censuræ, ac juris impedimenta utpote odiosa & pœnalia non debent extendi ultra casus expressos, *arg. c. in pœnis*, & *c. Odia de R. J. in* 6. 28

Porro ad Ecclesiam reducuntur, *Jureque Asyli* gaudent cuncta illa loca, quæ Ecclesiæ fabricam, atque interius & exterius conjuncta, seu adhærentia, atque ad eam spectantia ædificia comprehendit, uti sunt Sacristia, Turris, Atrium, Porticus, Campanile &c. Barbosa *l.* 2. *I. E V. c.* 3. *a n.* 62. Layman *lib.* 4. *tr.* 9. *c.* 3. *nu.* 2. Tuschus *vers. Ecclesia can.* 9. *n.* 2. *&* 7. *& concl.* 12. *ar. l. Pateant* 3. *C. de His qui ad Eccles. conf. & can. id constituimus*, 36. *can.* 17. *q.* 4. ibi; *Ecclesiastici canones, & Lex Romana constituit, ut ab Ecclesiæ atriis Reos abstrahere omnino non liceat*, juncto *c. Si quis contumax* 20. *eod. cauf. & q.* ibi: *Si quis contumax, aut superbus timorem Dei, vel reverentiam sanctarum Ecclesiarum non habuerit, & fugientem de atrio Ecclesiæ, vel de porticibus quomodolibet Ecclesiæ adhærentibus per vim abstraxerit &c. publica pœnitentia mulctetur.* Consonat *can. Sicut antiquitus* 6. *can. quibusvis* 21. *& c. definivit* 35 *ead. cauf. & q.* Ratio est; quia quæ Religiosis adhærent, Religiosa sunt *l. quæ Religiosis* 43. *ff. de Rei vindic.* 29

Nec obstat, quod in præfatis locis contingens injuriosa sanguinis, vel seminis effusio non violet, vel polluat Ecclesiam; consequenter hæc loca nomine Ecclesiæ non videantur venire. Nam contra est, quod licet specificata loca in odiosis, cujusmodi est violatio ejusdem, non veniant nomine Ecclesiæ, veniunt tamen in favorabilibus, qualis etiam est *immunitas ejus localis*: quia odia restringi, & favores convenit ampliari, *c. Odia* 15. *de R. J. in* 6. 30

Ob paritatem rationis *Jure Asyli* gaudet, ita ut violenter abstrahi non valeat, qui ad Ecclesiam fugere volens, clausam ejus januam reperit, indeque saltem januam, vel ejus seram, aut vectes tangit. Barbosa *loc. cit. n.* 65. Layman *loc. c.* Covarruvias *lib.* 2. *Var. Resolut. c.* 20. *n.* 18. Jacob. Pignat. *tom* 6. *consult.* 4. *n.* 81. *& seqq.* ubi ad propositum affert Declarationes, ac Decreta S. Congregationis præsentis tenoris: *Innixus stipiti portæ Ecclesiæ gaudet immunitate, in Amerina* 23. *Maii* 1628. Item *evadens e manibus Birruariorum, & adhærens valvis Ecclesiæ gaudet immunitate, in Firmana* 13. *Julii* 1657. Item, *Tenens annulum valvarum Ecclesiæ, gaudet immunitate* 7 *Septembris* 1638. Idem, & quidem eo magis, dicendum est de existente in tecto Ecclesiæ, Barbosa *l. c. num.* 18. Diana *p.* 3. *tr.* 1. *Resolut.* 73. Sperel. *dec.* 63. *n.* 3.

Idem dic de eo, qui aliam partem Ecclesiæ exteriorem v. g. parietem ejus tangit. Barbosa *loc. cit. n.* 6. Diana *l. c.* Bonacina *Disp.* 3. *in Decalog.* 3. *punct.* 4. *n.* 5. Riccius *in praxi Tom.* 3. *Resolut.* 560. *n.* 8. Navarrus *in summ. Bull. de immunitate*, *n.* 16. ac plures alii. Tum quia Privilegia immunitatis sunt amplianda, *c. Odia de R. J. in* 6. Tum quia talis revera jam adhæret loco sacro Ecclesiæ. Tum etiam vel maxime, quia *Jus Asyli* ad 40. vel plures passus per circuitum Ecclesiæ extenditur, *c. sicut antiquitus cau.* 17. *q.* 4. ac magis dicetur infra. Et quamvis non desint contrarium tenentes, tamen non video, quo fundamento solido, præsertim cum eorum plures admittant, apprehendentem, vel tangentem clausas portas Ecclesiæ, vel ejus vectes tenentem, item existentem in tecto, vel scalis Ecclesiæ Asylo gaudere; non enim apparet, cur tangens januam Ecclesiæ gaudeat Asylo, & non gaudeat tangens parietem ejus: cum hæc non minus ac illa sit pars Ecclesiæ, & tangens parietem non minus dicatur adhærere loco sacro, quam tangens Ecclesiam, aut in ejus scala, vel tecto existens: nec major appareat ratio ampliandi & extendendi *Jus Asyli* tanquam quid favorabile ad tangentem portas Ecclesiæ clausæ, quam ejus parietem: consequenter quod de uno, etiam de altero dicendum videatur, hoc ipso, quod ubi non diversa, sed eadem est ratio, eadem sit Legis dispositio, *l. Non possunt ff. de Legib.*

Legib. Et ita bina jam vice declaravit Sac. Congregatio apud Jacob. Pignat. *tom. 1. consult. 4. num.* 82. illis verbis: *Adhærens muro Ecclesiæ gaudet immunitate in Amerina 18. Februarii 1632. & in Camerin. 13. Julii 1638*, post has Declarationes, ac Decreta non amplius audiendi sunt contrarium docentes, vel in dubium vocantes quibus consentire videtur doctissimus R. P. Jacobus Vviestner in suo Jure Asylorum *part. 2. a. 1. a. n. 19.*

31 Insuper ad Ecclesiam quodammodo reducitur, & *immunitate Asyli* gaudet spatium terræ per 40. passus Ecclesiæ Majori, seu Cathedrali, & per 30. passus Ecclesiis minoribus, vel Capellis adjacens. Covarruvias *l. c. nu.* 5. Fagnanus *in c. Ecclesiæ h. t. n.* 16. & ibi Abbas 10. Sylvester *V. Immunitas 3. n.* 1. Barbos. *in C. Sicut antiquitus 6. caus.* 17. *q.* 4. & ibi teste Fagnano Doctores omnes, *arg. cit. can. Sicut antiquitus 7. caus.* 17. *q.* 4. ibi: *Statuimus, ut Major Ecclesia per circuitum 40. passus habeat. Capellæ vero, vel minores Ecclesiæ 30. qui personam inde subtraxerit, excommunicetur.* Concordat, *can. definivit 35. ead. can. & q.* & utrobique glossa.

32 Verum hoc *Jure Asyli* non gaudent Ecclesiæ, vel Capellæ, *quæ sunt intra ambitum murorum Castellorum*, uti expresse habetur *can. Quisquis 21. caus. 17. q. 4.* & observat Glossa *in c. Sicut antiquitus ead. caus. & qu* atque docet Fagnanus *loc. cit. n.* 17. Covarruvias *l. c. n.* 5. Sylvester l. c. & alii communiter. Ratio est; quia hoc in talibus Ecclesiis, vel Capellis ob angustiam loci observari regulariter non potest, eo quod alias *immunitas* subinde totum Castrum absurgeret, hocque totum *Asyli Jure* gauderet; quæ ratio cum non procedat de Ecclesiis, vel Capellis intra muros Civitatum, vel Oppidorum existentibus, neque illas, uti existentes intra muros Castellorum quoad adjacentes passus ab immunitate excludat, imo nullam de eis mentionem faciat *cit. can. Quisquis 21. caus. 17. q. 4.* ideo præfatæ Ecclesiæ, & capellæ etiam intra muros Civitatis vel Oppidi existentes, *Jure Asyli* in circuitu dictorum passuum æque gaudent, ac existentes in Pagis, aut apertis campis, uti contra Archi-Diaconum *in cit. can. Quisquis* (quem secutus est Haynoldus *de Jur. & Just. tom. 6. n.* 152.) bene docet Covarruvias *cit. lib. 2. Variar. Resol. c. 20. n.* 5. & sequuntur reliqui DD. citati, ac merito: quia Lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda, *c. 22. de Privileg.* ac ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus. Accedit Declaratio S. Congregationis apud Jacob. Pignatel. *tom. 6. Consult. 6. n.* 87. edita in Narnien. 18. Julii 1663. *Captus in platea Ecclesiæ Cathedralis gaudet immunitate*: per quam aperte improbari videtur sententia Archidiaconi, & Haunoldi, hoc ipso, quod Ecclesiæ Cathedrales a potiori in Civitatibus muro cinctis existant. Et hinc quæ in Theologia nostra Morali *tr. 13. dist. 2. n.* 9. sequentes Archidiaconum diximus, quod Ecclesias intra muros *Civitatis* positas, præsenti doctrinæ conformiter correctum volumus.

33 Licet Archidiaconus *in c. Si quis contumax cau. 17. q. 4.* & Abbas *l. c. n.* 10. docere videantur, in Ecclesiis habentibus contiguum Cæmeterium, vel murum cingentem, dictos passus stricte non esse numerandos, sed illum solum spatium, quod muro ambitur, vel in quo Cœmeterium consistit, *asylo gaudere*, adeo ut si tale spatium solummodo 20. v. g. passus comprehendat, spatium reliquorum 20. vel 10. passuum extra non amplius attendatur. Tamen Fagnanus *loc. cit. n.* 18. citans Joan. de Visch. *de immunitate Eccles. n.* 59. verius judicat *immunitatem* etiam extra illud spatium extendi, si Ecclesiæ Cæmeterium, aut ambitus muro circumdatus 40. in Majori, aut 30. in Minori Ecclesia non continet; ut proin casu, quo Ecclesiæ Majoris Cœmeterium solummodo 30. Minoris vero Ecclesiæ 20. v. g. contineat passus, etiam in spatio 10. passuum extra Cœmeterium quis *Asylo* gaudeat, *arg. c. can. Sicut antiquitus & can. definivit, caus. 17. q. 4.* Quod si vero Cœmeterium Ecclesiæ designatos Juris passus jam contineat, vel superet, utique exterius spatium *Asylo* non gaudebit; cum Jura tantum Ecclesiæ, non item Cœmeterio adjacenti spatio 40. vel 30. passuum concedat *Asyli Jus*.

34 Illud etiam cum Fagnano *loc. c.* & aliis advertendum, privilegium dicti spatii non se extendere ad domos extraneas Laicales, quæ infra dictos passus existunt, *arg. c. can. Definivit*: bene vero ad domos Clericorum Ministrorum Ecclesiæ, *can. Quisquis 21. caus. 17. q. 4.* ibi: *Vel domos* (Clericorum nempe Glossa *ibid.*) *quæ intra dictos passus fuerint*. Cæterum sicut qui fugiens venit ad præfatum spatium 40. vel 30. passuum penes Ecclesiam *Asylo* gaudet, sic etiam, qui postquam ad ipsam Ecclesiam confugit, & in ea existit, eodem gaudet, etsi egrediatur Ecclesiam, & moretur, vel deambulet intra dictum spatium ita ut inde violenter abstrahi non possit; dummodo non sit, vel deprehendatur, in domo extranea Laicali intra memoratum spatium 40. vel 30. passuum existente, prout expresse dicitur *c. ca. definivit*, 35. *caus. 17. q. 2.* cui consonat Concilium Toletanum 12. quod *can.* 10. ita statuit *his ipsis, qui Ecclesias per omnia licitum in 30. passibus ab Ecclesia progredi, in quibus 30. passibus cujuscunque Ecclesiæ in toto circuitu defendatur*. Hoc etiam inde patet quod non sit major ratio, cur ab extra fugiens ad sæpedictum spatium gaudeat *Asylo*, & non ab Ecclesia ad illud rediens, ibique manens, & econtra, ergo.

Imo Haunoldus *de jur. & just. tom. 5. a.* 252. docet illos tantum, quid ad Ecclesiam *asyli* fruendi gratia jam confugerunt, ibique existunt, in præfato spatio 40. vel 30. passuum gaudere *jure asyli*, si ex Ecclesia, ubi existunt, ad illud necessitatis naturalis causa exeunt, vel progrediuntur, *arg. can. definivit*, 35. *caus. 17. q. 4.* Verum hæc doctrina adversatur non tantum *c. sicut antiquitus 6. ca. 17. q. 4.* ubi indistincte cuivis intra spatium 40. vel 30. passuum existenti conceditur *jus asyli*, sed etiam S. Congregationis Decreto, quo pariter indistincte jubetur servari *asylum* intra spatium 40. vel 30. passuum, saltem in Cathedralibus, ac Collegiatis Ecclesiis, ut videre est apud Fagnanum *l. c.* Item & alia S. Congregationis Declaratio supra *n.* 32. allegata. Insuper adversatur DD. citatis, & communissimæ aliorum, præsertim *in c. can. sicut antiquitas*: Imo ibidem omnium; teste Fagnano, qui itidem indistincte docent, existentem in memorato spatio 40. vel 30. passuum gaudere *asylo*, sive dein ab extra illuc confugiat, sive ab ecclesia ad illud progrediatur. Accedit, quod ut jam dictum, non major, vel diversa, sed eadem ratio de uno ac de altero, consequenter eadem sit juris dispositio, ut proin audiendus in contrarium non sit Haunoldus *l. c.* 35

Ad *can. definivit*, 35. *caus. 17. q.* 4. respondetur, per illum probari quidem, quod progredientes ab Ecclesia intra spatium 40. vel 30. passuum gaudeant *asylo*, non item probari, quod ii tantum gaudeant; cum similis dictio exclusio ibi non habeatur; consequenter per dictum Canonem non revocetur *can. Sicut antiquitus*. Universaliter cuivis in tali spatio existenti *asylum præbens*. 36

Dices cum Covarruvia *l. c. n.* 5. & Jul. Claro, quibus adhærere videtur Doctissimus Jacobus Vviestn. *l. c. n.* 20. post Haunoldum *l. c. jus asyli spatio* 40. vel 30. passuum sublatum esse consuetudine contraria, sicque non amplius observari posse, aut debere *arg. c. fin. de Consuetud.* Resp. I. cum Fagnano *in c. Ecclesiæ h. t. n.* 20. S. Congregationem etiam post tempora Covarruviæ, & Julii Clari declarasse & decrevisse, *immunitatem* in frequenter adducto spatio 40. vel 30. passuum indistincte servari, consequenter tacite insinuasse, usu ac consuetudine immunitatem in tali spatio passim non esse sublatam, uti præfati opinabantur Doctores. Resp. II. Consuetudinem hanc non præsumi, sed debere probari, cum sit facti, quod regulariter non præsumitur, sed probatione indiget per jura supra *n.* 27. citata. Accedit, quod, etsi forsan in uno, aut altero loco consuetudo vigeret contraria, exinde non sequatur, eam etiam alibi, vel universaliter vigere. 37

Infertur, quod quia tum ex Jure, tum communi sententia Doctorum; tum ex S. Congregationis Decretis certum, vel quasi certum sit *immunitatem asyli* intra spatium, 40. passuum Ecclesiæ majoris seu Cathedralis & 30. Ecclesiæ minoris. seu Capellæ, aut Sacelli de jure adhuc subsistere, Judices Ecclesiastici in casu & loco, ubi de contraria consuetudine legitime præscripta non constat, semper posse, ac debere illam omnimode manutenere, ac malefactores pro viribus defendere, relinquendo potestati sæculari onus consuetudinem probandi, si quando vi illius extraditionem prætendit. Quænam autem requirantur ad probandam talem Consuetudinem, habes *lib. 1. tit. 4. de Consuetud.* 38

II. *Jus Asyli* competit Cœmeteriis non tantum Ecclesiæ contiguis, sed etiam separatis ab ea, dummodo authoritate Episcopi sint erecta, & ad sepulturam fidelium 39

depu-

deputata. Prima pars de Cæmeteriis contiguis est certa apud omnes. Idque probatur ex Rubr. h. t. & ex c. cum Ecclesia 5. & c. fin. eod. atque ex Synodo Romana, ubi can. 4. ita statuitur Sancimus, ut in eos, qui ad Ecclesiam, vel cœmeterium confugiunt, nullus manum mittere audeat: quod si faceret, anathema sit.

40 De Cæmeteriis separatis quoque habetur doctrina, ut videre est apud Barbosam lib. 2. I. E. V. c. 3. n. 63. Tuschum V. Ecclesia concl. 10. n. 3. Farinac. de immunit. eccl. n. 264. Engel h. t. n. 10. & alios. Probatur tum ex juribus n. preced. citatis, quæ utpote generaliter loquentia generaliter de quovis Cœmeterio etiam separato sunt intelligenda, arg. l. de Pretio ff. de Publician. in rem act. Tum ex eo, quod juxta dicenda infra, & specialiter juxta Bullam Gregorii XIV. Cum alias (quam habes infra nu. 82.) omnia loca sacra & Religiosa gaudeant jure asyli; atqui talis est etiam Cœmeterium authoritate Episcopi erectum aut deputatum dicta supra Tit. de Relig. Domib. n. 2. & 3. ergo.

41 Dicitur notanter authoritate Episcopi deputatis; quia ubi constat, Cæmeterium ab Ecclesia separatum, authoritate Episcopi erectum, vel pro sepultura fidelium deputatum non esse, jure asyli caret, etsi in eo jam aliqui essent sepulti. Ratio est; quia hujusmodi Cœmeterium non numeratur inter sacra loca, vel religiosa per dicta tit. 36. de Religios. Domib. n. 3. In dubio tamen supponitur Cœmeterium, si in eo jam aliqui sepulti jacent, authoritate Episcopi deputatum, consequenter Religiosorum, & asylo gaudens: quamvis enim terra aliqua fiat sacra aut Religiosa authoritate Pontificis, non ex eo quod mortuus infertur ut ait Glos. in can. in Ecclesiastico 14. caus. 13. q. 2. arg. c. ad hæc de Religios. Domib. tamen actus sepulturæ præteriti sufficientem præbent causam & signum prudenter præsumendi, Cœmeterium hujusmodi authoritate Episcopi esse deputatum, ut cum aliis docet Farinac. de immunit. eccl. n. 264. Navarrus in Manual. c. 25. V. Cœmeterium & alii.

42 III. Competit jus asyli Oratoriis etiam privatis authoritate Episcopi erectis, atque ad Divinum cultum deputatis, etiamsi non sint consecrata. Fagn. in cit. c. Ecclesiæ h. t. n. 23. & ibi Abbas n. 7. Jo: And. n. 1. Ancor. n. 2. Sylvest. V. immunitas, n. 1. & alii communiter. Ratio est, quæ supra quia hujusmodi Oratoria, etsi in domibus privatis existant, sunt loca Religiosa, c. ad hæc de Religios. Domib. hæc autem omnia gaudent Asylo l. Patcant c. de his, qui ad Eccles. & Bulla Gregor. XIV. Cum alias ibi: Indistincte locis sacris, aut Religiosis Jus Asyli competere dicitur.

43 Nec obstat, quod DD. communiter dicant, & S. Congregatio declaravit, Capellas, aut Oratoria in palatiis aut domibus privatorum asylo non gaudere. Resp. enim cum Fagnano l. c. tam DD. quam etiam S. Congr. intelligendos esse de Oratoriis, & Capellis, quæ sine authoritate Episcopi sunt erecta: qualia plura habentur in ædibus privatorum: hæc enim cum Religiosa non sint, & ad nutum Domini iterum ad usum profanum applicari possint, ita ut quod hodie est Oratorium, cras sit camera juxta voluntatem Domini, asyli jure minime gaudebunt, etsi de licentia Papæ, aut Episcopi sæpius in eo super Portatili celebratæ fuerint Missæ, uti tenet communis, & declaravit sæpius S. Congr. uti videre est apud Fagnan. l. c. & alios. Secus est de Oratoriis, aut Capellis in domibus privatorum authoritate Episcopi erectis, & ad cultum Divinum deputatis: hæc siquidem quia vere sunt loca religiosa, nec amplius ad usus profanos applicari possunt c. ad hæc 3. de Relig. Dom. ac insuper jurisdictioni, & visitationi Episcopi sit subjecta, non minus gaudebunt asylo, ac Oratoria publica Episcopi authoritate erecta.

44 Infertur proin contra Barb. lib. 2. I. E. V. c. 3. n. 68. ubi etiam citat Abbatem, & Jo: Andream, qui tamen contrarium docent, in judicando, an Oratorium aliquod gaudeat asyli jure, non esse attendendum, an publicum sit, vel in domo privatorum, sed an authoritate Episcopi sit erectum nec ne; ita ut omne illud gaudeat hoc jure, quod dicta authoritate reperitur erectum, illud autem eodem careat, quod absque præfata authoritate existit erectum, sive dein publicum sit, vel in domo privatorum, cum non locus publicus, sed authoritas Episcopi reddat oratorium religiosum, religiositas autem tribuat jus asyli per dicta.

45 IV. Idem asyli jus competit omnibus Monasteriis, & Conventibus Religiosorum, eorumque domibus, & habitationibus religiosis authoritate Episcopi erectis. Fagnanus in c. Ecclesiæ n. 28. Barb. lib. 2. I. E. V. c. 3. n. 72. Layman lib. 4. tr. 9. c. 3. n. 9. Lezana V. immunitas n. 3. Sylvester V. immunitas, cum communi, & certa aliorum, arg. c. Quisquis 20. in fin. caus. 17. q. 4. l. Omnia Privil. C. de Episc. & Cler. & Bulla Gregorii XIV. ibi: Monasteriis, domibus, locisque sacris, aut Religiosis: ubi Monasterii nomine veniunt non tantum interiora Monasterii claustra, cellæ, ac habitacula, sed etiam ejusdem hortus, area, domus familiarum, stabula animalium, officinæ, cunctaque alia loca, quæ intra Monasterii septa continentur. Barbosa l. c. Lezana l. c. Rambek disp. 4. c. 4. n. 19. Portel. in dubiis Regul. V. immunitas & alii communiter, arg. l. Patcant. C. de His, qui ad Eccl. confug. ibi: Nec sola Altaria & Oratorium &c. sed quidquid fuerit interjacens, sive in cellulis, sive in domibus, hortulis, balneis, areis, atque porticibus confugas interioris templi vice tueatur, &c. c. id constituimus caus. 17. q. 4. atque Bulla Gregorii XIV. Ratio est: tum quia etiam hæc loca juxta communem in favorabilibus veniunt nomine Monasterii, & Religiosa sunt, cum, quæ Religiosis adhærent, Religiosa sint, 43. ff. de Rei vindic.. Accedit ubique recepta consuetudo, optima legum interpres, c. 8. de Consuetud. & l. 37. ff. de legib.

Extendunt aliqui, ut Roderiquez, Diana, & alii hoc privilegium etiam ad domos, villas, & hospitia a Monasteriis separata; quæ solius recreationis, vel æconomiæ causa, aut pro recipiendis hospitibus habentur. Verum contrarium est probabilius, ut docet Barbosa l. c. n. 76. citans Gambacurt. & Truleuch. Ratio est; quia hæc loca, nulla ratione Religiosa sunt, cum nec Religiosis locis adhæreant, ut supponitur, nec authoritate Episcopi erecta sint, utpote quæ authoritate privata jam constructa emantur, vel donatione legatove accipiantur, aut propria authoritate absque requisito consensu Episcopi construantur, prout omnino fieri potest, juxta dicta T. de ædifican. Eccles. Pariter asylo non gaudet exterior circuitus Monasterii (bene tamen Ecclesiæ Religiosorum) per 30. passus, eo quod jure solius Ecclesiæ, & non Monasteriorum circuitur 30. passuum jus asyli dederint, c. Sicut antiquitus caus. 17. q. 4. 46

V. Jus asyli universaliter competit omnibus & singulis locis piis ad charitatis, misericordiæ, religionis &c. opera, aliumve pium usum destinatis locis authoritate Episcopi erectis, consequenter religiosis, qualia sunt Zenodochia pro pauperibus peregrinis, Nosocomia pro infirmis, Orphanotrophia pro educandis pueris & puellis, Hospitalia, seu Valetudinaria pro senibus, & debilibus, & alia hujusmodi. Barbosa l. c. n. 67. Abbas in c. Eccl. h. t. n. 6. & ibi Fagnan. n. 27. Layman l. 4. tr. 9. c. 8. n. 3. Rambek l. c. & communis aliorum. Ratio est; quia hujusmodi loca authoritate Episcopi erecta, sunt vere loca religiosa, arg. c. ad hæc de Relig. Domib. & amplius habes supra tit. 36. de Religios. Domib. n. 2. & 3. atqui cuncta loca religiosa gaudent jure asyli, ut sæpe jam dictum, ac præter alia jura, clare patet ea Novissima Bulla Gregorii XIV. Cum alias: ibi: Locisque sacris aut Religiosis. Accedit, quod privilegia Ecclesiis concessa, etiam dictis locis concessa intelliguntur, l. Omnia C. de Episcop. & Cler. ergo. 47

VI. Competit etiam jus asyli reis confugientibus ad SS. Eucharistiæ Sacramentorum, quod portatur ad ægrotum, vel inde reportatur, aut in Processione circumfertur. Barbosa l. c. n. 69. Abbas in c. Sane de Celebrat. Miss. Engel h. t. n. 12. Layman l. c. n. 4. Sylvester V. Immunitas n. 1. cum communi aliorum contra Covarruviam l. c. n. 6. citantem pro se Glossam in can. Quæsitum caus. 13. q. 2. V. in Patibulis. Ratio est: tum quia præsentia Christi sub speciebus Sacramentalibus pro tempore videtur facere locum sacrum, ac Religiosum, si enim, ut bene argumentatur Delbene, ubi Papa, ibi Roma. Cur non ubi præsens Corpus Christi ibi etiam locus sacer, aut Religiosus? Tum quia indecens videtur, quod, cum de Jure Civili illi jure Asyli gaudeant, qui confugiunt ad statuas Principis, l. un. C. de His, qui ad statuas confug. isti tali Jure privati sint qui ad Regem Regum, ac Dominum Cœli & terræ confugiunt. Accedit Declaratio S. Congregat. edita in Melitensi 28. Maii 1626. apud Jacob. Pignatel. Tom. 6. Consult. 4. n. 89. illis verbis; Carceratus sequens, & manutenens fimbriam vestis Sacerdotis redeuntis ad Ecclesiam cum SS. Eucharistiæ Sacramento, gaudet Immunitate. 48

Imo non tantum tangens vestem Sacerdotis portantem 49

tem SS. Eucharistiæ Sacramentum, sed etiam associans se Processioni, aut illis, qui Sanctissimum comitantur, gaudet *Immunitate*. Barbosa *l. c. n.* 69. Engel *l. c.* Diana *p.* 5. *tr.* 1. *Resol.* 28 & alii satis communiter: tum ob dicta *n. praeced.* tum quia associati illi, aut comitantes omnes una cum Sacerdote constituunt unam Ecclesiam vivam, *arg. l. Ad Jul. Majest.* Accedit rursus, & doctrinam certam reddit Declaratio S. Congr. apud Jacob. Pignatel. *l. c. num.* 90. illis verbis: *Associans Processionem SS. Sacramenti gaudet Immunitate*, 30. *Septembris* 1636.

50 Limitatur tamen doctrina in casu, quo portatur Sanctissimum ad Reum in carcere detentum; hunc enim *Asylo* non gaudere, etsi tangat vestes Sacerdotis Sanctissimum portantis; tenent teste Covarruvia *l. c.* omnes. Quibus accedit, *consuetudo optima Legum interpres c.* 8. *de consuetud.* Pariter *Asylo* non gaudet quis ex eo, quod in Sacra Communione sumat, & in se retineat SS. Sacramentum, ut habet communis, & confirmat consuetudo recepta. Ratio est; quia Eucharistia non sumitur, ut ab aliis in eo, qui sumpsit, colatur, sed ut sumens illud spirituali animæ cibo reficiatur. Minus *Asylo* gaudet fugiens ad Sacerdotem, dum S. Oleum portat ad infirmos, Barbosa *l. c.* Sperel. *dec.* 49. *n.* 4 & communis, eo quod huic neque jus, neque paritas rationis, nec consuetudo faveat.

51 VII. *Jus Asyli* competit etiam Palatio seu Domui episcopi. Barbosa *l. c. n.* 70. Sylvester *V. immunitas* 3. *nu.* 1. Fagnanus *in c. ecclesiæ h. t. n.* 29. Layman *lib.* 4. *tr.* 9. *c.* 3. *n.* 3. cum Glos. communiter recepta *in can. Id constituimus* 36. *caus.* 17. *q.* 4 ubi etiam textus expressus habetur illis verbis: *Id constituimus, aut a domo Episcopi Reos abstrahere omnino non liceat.*

52 Idque procedit non tantum in casu, quo dictum Palatium intra 40. passus ab ecclesia Cathedrali, existit, in quo ferme omnes conveniunt, sed etiam, si longius distet. Abbas *in c. ecclesiæ h. t. n* 9. & ibi Fagnanus *n* 29. Castro Palao *tr.* 11. *disp. un. punct* 6. *n.* 20. Barbosa *l. c.* Navarrus *in Manuali c.* 25. *n.* 18. Innocentius & Hostiensis *in c. Inter alia h. t.* Covarruvias *l. c. n.* 3. Sylvester *l. c.* Layman *l. c. n* 4 cum Gloss. communiter recepta *in cit. can. Id constituimus caus.* 17. *qu.* 4. *V. Vel domo* contra nonnullos a Barbosa citatos, *arg. cit. can. Id constituimus* ubi uti ex textu patet, Legislator generaliter ac indistincte loquitur; ergo etiam indistincte de quovis Episcopi Palatio, sive intra, sive extra 40. passus existente, est intelligendus, *arg. l. de Pretia ff. Publician. in rem act.* Ratio est; quia si solum Palatium, intra, & non extra 40. passus existens haberet *Jus Asyli*, eidem nihil speciale a reliquis domibus Clericorum competeret, cum & his, si intra 40. passus existunt, idem privilegium competat juxta dicta superius *arg. c. Quisquis* 21. *caus.* 17. *q.* 4 & bene observat cum Hostiensi Fagnanus *l. c.* Confirmatur ex eo, quod Palatium Episcopi veniat etiam inter bona Religiosa, cum pœnæ ac eleemosynæ Religiosis locis ut sic destinatæ, etiam pro fabrica Palatii Episcopalis applicari valeant, ut cum communi docet De bene *de immunit. c.* 16. *dub.* 9. *§.* 14. *n.* 18. Quibus accedit, quod in dubio semper favendum sit Immunitati, Barb. *l. c. n.* 69. Sperel. *dec.* 60. *n.* 13 Decian. *Consil.* 80 *n.* 22 & magis dicetur infra.

53 VIII. Competit *Jus Asyli* Palatiis Cardinalium etiam illorum, qui non sunt Episcopi. Barbosa *l. c. n.* 71. Fagnanus *l. c. n.* 32. & alii communiter: quod licet Jure probari nequeat, cum nullibi reperiatur textus, & de cætero Cardinalium Palatia inter loca Religiosa non veniant; privilegio tamen, vel consuetudine *Jus Asyli* eis competere potius supponant, quam probent Doctores; quamvis practici Romani etiam illud testentur, privilegium hoc, vel consuetudinem, si quæ fuit, in Urbe Romana non amplius procedere, sed esse sublatum. Fagnanus *l. c. n* 33. Tuschus *V. Ecclesia concl.* 9 *nu.* 12. Pax Jordan. *Locubr. lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 206. ubi testatur delinquentes ex Cardinalium domibus ad carceres & supplicia fuisse abstractos, idque, ne ob *Asylorum* nimiam frequentiam delinquentes passim manerent impuniti cum gravi boni publici jactura.

§. III.

De Personis, quæ gaudent Jure Asyli.

S U M M A R I U M.

54 *Catholici Laici omnes utriusque sexus gaudent Asylo.*
55 *Etiam excommunicati, aut interdicti. Et nu. seqq.*
57 *Clerici secundum aliquos non gaudent Jure Asyli; usque ad num.* 62.
59 *Sanguinis sententiam ferre non possunt Clerici.*
62 *Clerici sæculares probabilius gaudent Asylo: probatur usque ad num.* 67.
63 *Jus Asyli est privilegium locale.*
64 *Exceptio unius firmat Regulam in contrarium.*
65 *Quod quisque Juris in alterum statuerit, uti eo & ipse debet.*
66 *Declarationes Cardinalium pro clericis.*
67 *Respondetur ad fundamenta adversariorum usque ad num.* 72.
69 *Jus Asyli a qua pœna liberet? Et num. seqq.*
71 *Consuetuda non est universaliter contra Clericas.*
72 *Religiosi non gaudent Asylo contra suos Superiores: probatur usque ad num.* 77.
73 *Jus Asyli nihil prodesset Religiosis.*
74 *Religiosi possunt e loco sacro extrahi.*
75 *Solvitur instantia.*
76 *Religiosi, si habuissent jus Asyli, non amplius habent contra proprios Superiores.*
77 *Judæi, ac cæteri infideles gaudent Asyla.* *Solvitur* L. 1. C. de His, qui ad Eccles.
78 *Leges Civiles disponentes de Ecclesiis, & earum personis etiam in earum favorem non valent.*
79 *Infideles qualiter sint digni favore Ecclesiæ?*
80 *Hæretici, si non ob hæresin fugiunt ad locum sacrum, gaudent Asylo.*
81 *Procedit in Germania, sed non alibi.*

EXperientia constat, varios ad Asyla confugere Reos, seu Malefactores, tam Laicos, quam Clericos: tam viros, quam fœminas; tam Catholicos, quam Hæreticos, imo ipsos etiam Judæos, Paganos, ac Infideles. Hinc quæstio ac controversia est, an omnes hi gaudeant Asylo?

Quæritur I. An Laici Catholici omnes gaudeant *jure Asyli*? Resp. I. Hos omnes & singulos (nisi habeant crimen exceptum, de quo, Paragrapho sequenti) cujuscunque ætatis, sexus, status, aut conditionis sint gaudere *jure Asyli*. Ita certa, & communis *a. c. inter alias* 6. *h. t. & Bulla Gregori XIV. Cum alias*, quæ Bulla expresse de *Laicis*, & quidem de eisdem indistincte ac generaliter loquitur, ibi: *Laicis ad Ecclesias confugientibus*; ergo etiam generaliter ac indistincte de omnibus saltem Catholicis (utpote de quibus nulla est controversia) intelligi debet; cum *ubi jus non distinguit nec nos distinguere debeamus*, *l. de pretio ff. de Publician. in rem act. & verba generalia generaliter sint intelligenda*, *c. Quia circa* 22. *de Privileg.* Pariter indistincte ac generaliter sine status, ætatis, aut sexus differentia loquuntur *c. Inter alia h. t.* & alii Canones, ergo. 54

Resp. II. Laici Catholici gaudent *Asylo*, etsi sint personaliter interdicti, excommunicati, etiam denuntiati, & publici Clericorum percussores. Covarruvias *lib.* 2. *Var. Resolut. c.* 20. *n.* 11. Layman *lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 3 *n.* 10. Pirhing. *h. t. n.* 22. Tuschus *V. Ecclesia conclus.* 10. *nu.* 56. Sylvester *V. Immunitas de except. num.* 2. Ratio est; contra Felinum *in c. A nobis de excepc. n.* 2. Ratio est: quia Censuræ Ecclesiasticæ, etiam Excommunicatio non habent alios effectus odiosos, quam in Jure expressos; cum pœnæ non irrogentur, nisi expresse in Jure caveantur, nec ultra casus expressos extendantur per vulgaria juris, & *c. Odia de R. J. in* 6. atqui nullibi in Jure reperitur Excommunicationis, vel alterius Censuræ effectus privans Malefactorem *Asylo*; ergo. 55

Dices. Excommunicati sunt privati communione Fidelium, & interdicti ab ingressu Ecclesiæ; ergo ex consequenti saltem, privati quoque erunt *Asylo*. Resp. I. Censurarum effectus non obligare urgente periculo damni corporis aut vitæ, juxta communem tam Theologorum 56

quam

quam Canonistarum, ac dicenda *Lib. V.* præsertim quod Censuræ sint pœnæ medicinales, non mortales *ar. c. 1. de Sentent. Excomm. in 6.* Resp. II. Etsi dato non concesso; effectus Censurarum etiam cum periculo corporis & vitæ procederent, nondum sequeretur, Excommunicatos, aut Interdictos universaliter esse privatos *Asylo*, cum *Excommunicatio* non prohibeat ingressum ecclesiæ materialis, sed communionem fidelium. *Interdictum* vero, licet ingressum ecclesiæ vetet, tamen, hoc non obstante possit Interdictus ad ambitum Ecclesiæ, ad Monasterium, Hospitale, Domum Episcopi, &c. quæ omnia in odiosis non veniunt nomine ecclesiæ *ar. con. pœnis & c. Odia de R. J. in 6.* confugere, ibique *Asylo* gaudere, quod idem facere posset Excommunicatus, seque, ubi est, pro possibili solum, & a communione aliorum separatum retinere.

57 Quæritur II. An etiam Clerici, & Religiosi gaudeant *Jure Asyli*, ita ut delinquentes e loco sacro extrahi, vel in illo; aut extra puniri non possint? Ante responsionem nota, quæstionem tantum esse, an tuti sint contra judices ac Superiores Ecclesiasticos: contra Laicos enim Judices, Clericos ubique tutos esse, certum est ex privilegio Fori Clericis competente, de quo alibi.

Notandum ulterius plures, eosque gravissimus Doctores, ut Abbatem *in c. inter alia 6. h. t. nu. 13.* Rodriquez *To. 2. qq. Reg. q. 5. a. 4.* Sylvesterum *V. immunitas 3. q. 3. §. tertium* Azorius *p. 2. l. 9. c. & q. 9. § quid de Pagano* Laiman *l. 4. tr. 9. c. 3. n. 11.* Sanch. *l. 6. Consil. c. 1. dub. 8. n. 6.* Castro Palao *p. 2. tr. 11 Disp. un. punct. 7. n. 17* Hauuoldum *de Jur. & Just. Tom. 6. n. 168.* ac novissime Doctissimum P. Jacob. Wiestener *in suo Jure Asylorum p. 3. a. 3. n. 18.* negativam tenere: moventur potissimus fundamentis sequentibus I. Est Bulla Gregorii XIV. in qua licet omnia Jura antiqua *Jus Asyli* concernentia ad unam reducantur formam, tamen nulla Clericorum, sed tantum Laicorum fit mentio, ibi: *§. Laicis ad Ecclesiam confugentibus* item *§. Curia sæcularis Laicum delinquentem* item *§ Revocamus omnia privilegia Laicis concessa extrahendi delinquentes.* Ex quo ita argumentari licet una specie ex duabus oppositis assumpta, altera censetur exclusa, *l. Si inter ff. de except. rei vindic.* juncta Glossa *V. Directe contrariis in Clem. 2. de Testib.* ergo quia Laici, & Clerici sunt duæ species oppositæ *can. Duo sunt caus. 12 q. 1.* illarum una assumpta, excluditur altera.

58 Quia *Jus Asyli* precipue eo collimat, ut Rei confugentes tuti sint in vita & membris *ar. c. inter alia. 6 h. t.* ibi: *Rectores Ecclesiarum sibi retinere debent membra & vitam*: atqui is finis non respicit Clericos, vel Religiosos: utpote qui regulariter alias jam in his tuti sunt tam contra Laicos, quam Ecclesiasticos Judices; cum ab illorum jurisdictione sint exempti vi privilegii Fori: hi vero Reis pœnam sanguinis infligere haud possint, *arg. Clericis in fine, & c. Sententiam 9. prin. Ne Clerici, vel Monachi* ibi: *Sententiam sanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur intersit*; ergo.

59 III. Quia SS. Canones ipsi volunt, ut Clerici delinquentes per Judices Ecclesiasticos pœnis etiam gravioribus v. g. perpetui carceris, verberationibus &c. puniantur, *arg. c. Novimus 25. Pro illo de V. S. & c. 1. de calumniatoribus*, cum Concordantis.

60 IV. Si Clerici gauderent *Asylo* contra proprios Judices Ecclesiasticos, maximum sequeretur præjudicium disciplinæ Ecclesiasticæ: manerentque cuncta ferme graviora Clericorum, Religiosorum crimina impunita: hoc ipso, quod Religiosi ordinarie omnes, Clerici vero sæculares plurimi in domibus 40. vel 30. passus ab Ecclesia existentibus, vel non longe inde distantibus habitent, ita ut contra punire volentes Judices, ac Superiores Ecclesiasticos plerumque excipere possent, dicendo, se esse in loco *Asyli*.

61 V. Probatur ex praxi & consuetudine ferme ubique vigente, qua videmus, Clericos tam sæculares, quam Regulares delinquentes non obstante, quod Actu existant in loco *Asyli* passim, & liberrime puniri, inde extrahi, & ad Teiremes mitti, vel etiam in ipso sacro loco perpetuis carceribus mancipari, aut alia simili gravi pœna affici; ergo cum *consuetudo sit optima Legum interpres, c. Cum dilectus 8 de consuetud.* in materia controversia juxta eam judicare oportet. Quibus non obstantibus.

Resp. I. Clerici sæculares æque ac Laici gaudent *Jure Asyli* Fagnan. *in c. Inter alia 6. h. t. a n. 78.* & ibi Barb. *a n. 16* Pirh. *h. t. n. 35.* Tulchus *V. Ecclesia concl. 9. n. 17. & concl. 12. n. 27.* Clarus *Pract. crimin. lib. 5. §. fi. q. 30. n. 16.* Guttierez *pract. qq. crusl. lib. 3. q. 3. n. 1.* Diana *p. 1. tract. 1. Resol. 24.* Roman. *Consil. 227. per totum*, & communis aliorum, quorum, plurimos citatos vide apud Barbosam *l. c.* quos in Teologia nostra Morali *Tr. 12. dist. 2. n. 19.* jam sumus secuti. Conclusio probatur I. Canones in materia *immunitatis* generaliter ac indistincte loquuntur, non distinguendo inter Clericos & Laicos, uti videre est *c. inter alia 6. h. t. can. Reum 9. can Diffinivit. 35. caus. 17. q. 4.* cum concordantis, *ac L. 2. C. de His qui ad eccles. confug.* ergo generaliter ac indistincte intelligendi sunt, *arg. c. Quia circa 22 de Privil. & l. de Pretio ff. de Publician. in rem act.* præterim, quia per verba generalia negativa prohibetur, violenter extraere Reum e loco *Asyli*; universale enim negativam vel maxime etiam clericos comprehendit, ut post Jo: Andream notat Fagnanus *l. c. n. 68.* 62

63 Probatur II. Privilegium *Asyli* est locale potius quam personale, utpote, concessum ipsis ecclesiis, aliisque locis Religiosis propter reverentiam & honorem eis debitum, *arg. can. Diffinivit. 35. caus. 17. q. 4.* ibi *Ecclesiæ reverentia defendatur, can. Si quis reverentiam SS. Ecclesiarum non habuerit, & fugientem &c. c. frater 10. ead. can. & q.* ibi: *Nullus inter limina venerationi deputata &c.* cum concordantiis. Atqui privilegium locale extenditur ad omnes in eo existentes, qui non sunt specialiter excepti, pro ut cum communi etiam adversariorum docent. Bartolus *in l. fin. C. de Testam.* & Baldus *in l. Si non speciali C. de Testam.* qualiter excepti nullibi reperiuntur Clerici; ergo.

64 Probatur III. Clerici non sunt deterioris conditionis quam Laici; ergo illi non minus quam isti gaudent *Jure Asyli* præsertim cum ab hoc privilegio universaliter dato, nullibi reperiantur Clerici exclusi, sed potius inclusi ex eo quod certi Malefactores in specie a dicto privilegio sint excepti: exceptio enim unius firmat regulam in contrarium, *arg. l. Quæsitum, §. Denique ff. de Feud. instruct. & c. 2. de Coniug. lepros.*

65 Probatur IV. Ecclesia juxta etiam adversarios constituit *jus Asyli*, & præcepti universaliter, ut *nemo Reum ad Ecclesiam confugentem abstraere audeat, can. Reum. 9. caus. 17 q. 4* cum concordantis; ergo & ipsa eandem Legem per suos iudices Ecclesiasticus observare debebit; quia *quod quisque juris in alterum statuerit, ipse debet uti eo, & sapientis dicat authoritas: patere Legem, quam tu ipse tuleris, c. cum omnes, 6. de constit.* Accedit, quod eadem Ecclesia omnibus universaliter, consequenter etiam judicibus Ecclesiasticis prohibuerit Reum extrahere *arg. cit. c. 22. de Privileg.*

66 Probatur V. Et quidem efficaciter ex repetitis Declarationibus S. Congreg. Cardinalium, quarum unam refert Barbosa *in collect. Bull. V. Immunitas*, plures etiam adducit novissime Iacob. Pignatel. *To. 6. consult. 4. n. 101.* unam illia verbis *Immunitate gaudent Clerici qui post delicta patrata ad ecclesias confugiunt extra casus in Bulla Gregoriana comprehensos, quo in casu Abbatis opinio communiter est rejecta, & reprobata S. Congreg. in Tropiens 24. Jan. 1617.* Alteram *n. 110.* illis verbis: *Clerici confugientes ad Ecclesiam gaudent Immunitate, etiam respectu utriusque judicis. Eadem S. Congregatio in Faventina 20. Augusti, 1601. & in Tropiens. 24. Januarii 1617.*

67 Ad fundamentum in contrarium, & quidem ad *primum* ex Bulla Gregoriana desumptum, Resp. cum Fagnano *l. c. n. 95.* in Bulla Gregoriana non ideo de solis Laicis fieri mentionem, quasi vero Clerici Asylo non gauderent, sed ideo, quia Papa eam principaliter edidit pro favore Laicorum, contra Principes, & Potestates sæculares, qui prætextu Privilegiorum, & Indultorum, quibus abutebantur, delinquentes Laicos pro libitu extrahebant, uti patet statim ad initium Bullæ. Et quia contra Clericos similia Indulra non habebant, nec aliquem extrahebant, imo defectu jurisdictionis in eos, extrahere nullum poterant, non erat necesse, nec fini Bullæ conveniens, de Clericis aliquam facere mentionem.

68 Ad *secundum* respondetur: quamvis *jus Asyli* præcipue protegantur vita, & membra, tamen, vi illius etiam ab aliis pœnis immunes sunt existentes in loco *Asyli*, *argum. c. inter alia 6. h. t.* ibi: *Non possant condemnari ad mortem, vel,*

vel ad pœnam, ubi Gl. ait, *ab omni pœnarum genere sint securi*, id quod expresse etiam habetur *can. id constituimus 36. caus.* 17. *q.* 4. ibi: *Et a morte*, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi.

69 Ad *tertium* respondetur, posse & debere Clericos per Judicem Ecclesiasticum puniri, etiam gravissimis pœnis, si extra locum *asyli* deprehendantur, aut capiantur, secus, si ad illum securitatis gratia se conferant. Pœnis vero levioribus, vel etiam aliquo modo gravioribus, non tamen criminaliter, & ad publicam vindictam, sed correctionis, ac disciplinæ Ecclesiasticæ gratia infligendis posse etiam in ipso sacro aut Religioso loco capi, aut puniri; quia ab hoc pœnarum genere solam correctionem ipsius delinquentis respiciente non liberat *Jus Asyli*, *arg. Inter alia 6. h. t.* ibi: *Super hoc tamen, quod inique gessit, est alias legitime puniendus*, sicut nec a præstanda læso satisfactione competenti eximit: *arg. can. Reum & can. id constituimus caus. 17. q. 4.*

70 Ad *quartum* respondetur, illam sequelam in Clericis sæcularibus non adeo esse timendam: tum quia pleræque eorum domus etiam dum prope Ecclesiam sunt, tamen intra 40. vel triginta passus non existunt. Tum quia etsi ibique maneant, variis pœnis *jus asyli* non violantibus, v. g. Censuris, depositione ab Officiis, privatione Beneficii, ac etiam aliis correctivis juxta dicta *n. præc.* coerceri possunt, præterquam ob delicta excepta per judices suo extrahi possint ut Laici; consequenter delicta eorum non maneant impunita, uti bene observat Fagnanus, & Barbosa.

71 Ad *quintum* respondetur modo, quo supra de consuetudine adversus *jus asyli* intra 40. vel 30. passus ab Ecclesia, quod videlicet cum sit facti, probari debeat, & probata in uno loco non noceat *asylo* loci alterius, & per consequens in casu occurrente, pro *immunitate* judicandum, ac excipienti, onus probandi consuetudinem imponendum sit: Vide dicta *n.* 37. Verum quamvis hæ responsiones fundamentis adversariorum videantur satisfacere, fatendum tamen ea per illas non ita enervari, quin sententia contraria, videlicet: quod Clerici non gaudeant *jure asyli* contra judices proprios Ecclesiasticos, maneat adhuc probabilissima, adeo, ut eidem adhærendum videretur, nisi aliunde suaderent repetitæ Declarationes Cardinalium n. 66. citatæ; quales quia de Religiosis non existant, ideo

72 Resp. II. Ad quæsitum principale *n.* 57. positum, Religiosi vel nunquam fuere gavisi, vel certe, si gavisi sunt, defacto non gaudent amplius *jure asyli* contra Superiores proprios. Prima pars, quod scilicet de jure nunquam gavisi sint *asylo*, docetur ab omnibus DD. n. 57. citatis, cum quibus etiam sentit Roder. *to.* 2 *q. reg. q.* 51. *ar.* 4. Portel, *in dub. reg. V Ecclesiæ Immun.* ac plures alii contra DD citatos n. 62. qui universaliter docent, Clericos tam Regulares, sive Religiosos quam sæculares gaudere *asylo*. Probatur autem eadem prima pars Conclusionis in primis per fundamenta allegata *num.* 57. utpote, quæ etiam de Religiosis procedunt, ut consideranti patet.

73 Probatur efficaciter secundo: *jus asyli* penitus nihil prodest; nec ullum favorabilem parit effectum Religiosis contra proprios Superiores: ergo eis non competit. Probatur Ant. Si quid eis prodesset, tunc illos tutos redderet pœna mortis, vel mutilationis, vel ab alia pœna gravi, vel etiam levi; & efficeret, quod per sententiam ad pœnam condemnari non possent, nec violenter e loco *asyli* extrahi (hi enim sunt effectus *immunitatis* per dicenda infra §. 6.) atqui nihil horum respectu Religiosorum contra Superiores proprios efficit *jus asyli*: ergo. Probatur Min. Nam primo non reddit eos tutos in vita & membris, quia in his alias jam absque *jure Asyli* tuti sunt contra proprios Superiores; cum hi pœna sanguinis afficere nullum possint, *arg. c. ne Clerici, vel Monachi*. Deinde non liberat eos ab aliis gravibus pœnis, nec a sententia condemnatoria ad illas; cum Superiores Regulares tam ex Jure communi, quam ex Statutis particularibus a S. Sede approbatis: ac etiam ex consuetudine notoria possint non tantum formare Processum judiciarium ac criminalem, atque per sententiam condemnare delinquentes ad gravissimam pœnam v. g. perpetui carceris. Triremium &c. sed etiam easdem exequi, uti patet ex *c. Dilectus il.* a. *de Sim.* Item ex Bulla Gregorii XV. *Universi Dominici* quæ est 34. in Bull. Cherub. Tom. 3. vi cujus possunt Sollicitantes in confessionali ad perpetuos carceres condemnari vel etiam ad Triremes, ac videre est in Statutis Ordinum, atque consuetudo confirmat, ergo. Minus immunes sunt Religiosi delinquentes a levibus pœnis: tum quia harum illatio, correctionis causa facta non obest *immunitati* juxta ipsos Adversarios: tum quia si Superiores non obstante loco *asyli* possent delinquentes afficere gravibus pœnis, poterunt etiam levibus: nam, *cui licet quod plus est, licet utique quod est minus*, *c.* 53. *de R. Jur. in* 6.

74 Tandem etiam non efficit *jus asyli*, quin Religiosi violenter possint e loco *asyli* extrahi; quia possunt de Jure communi, & statutario ab Ordine etiam nolentes expelli, ut constat ex *tit. de Regularib.* §. 8. ac etiam condemnari & mitti ad triremes juxta dicta *n. præc.* ex quo patet infirmam esse responsionem Fagnani *l. c. n.* 92.

75 Dices cum Barbosa in *c. inter alia h. t.* n. 27. Hæc omnia verificari, si Religiosus delinquat in ipsa Ecclesia, vel Monasterio; quia tunc indignus est protectione loci Religiosi, cui injuriam irrogavit, vel si extra quidem delinquat, redeat ad Monasterium, aut Ecclesiam non *asyli* fruendi gratia, sed alia ex causa; secus, esse, si extra Monasterium, vel alium locum sacrum delinquat, & deinde conferat ad illum animo fruendi *asylo*. Resp. etiam in hoc casu Religiosos non gaudere *asylo*, sive enim in, sive extra Monasterium delinquant, item sive animo fruendi *asylo* ad Monasterium redeant, aut ibi maneant, præfatis gravibus pœnis puniri, ab Ordine expelli, & etiam ad Triremes mitti possunt, juxta *Jus* commune, Bullas Pontificias, Statuta Ordinum, ac ubique notorie vigentem consuetudinem. Accedit, quod quis non privetur *asylo* ex eo quia delinquit in loco *Immunitatis*, nisi ibidem committat homicidium, vel mutilationem juxta dicenda in §. *seq.* Neque loco sacro extrahi possit, etsi ibi sine animo fruendi *asylo* sit; ut bene notat Fagnanus in *c. inter alia h. t. n.* 86. *arg. can. Definivit caus.* 17. *q.* 4. Consequenter, cum ex confessione Barbosæ & Sequacium Religiosi non gaudeant Asylo, quo tamen alii in simili casu gaudent, signum manifestum est, eis hoc jus omnino non competere.

76 Probatur secunda pars, nempe quod etsi de jure aliquando gavisi essent, defacto tamen non amplius gaudeant Asylo Religiosi contra suos Superiores Regulares, cum enim *jus asyli* non nisi jure humano sit introductum juxta dicta *n.* 21. contra hoc autem valeat consuetudo, *c. fin. de consuet.* certum ac indubitatum est, dicto Juri quoad Religiosos per consuetudinem plene esse abrogatum, eo quod universalis praxis ac consuetudo apud omnes Religiones notorie vigeat (ita ut probatione non indigeat, uti de aliis consuetudinibus diximus *n.* 71. & alibi) graviter etiam Carcere perpetuo, ac Triremibus, vel expulsione ab Ordine &c. puniendi delinquentes Religiosos sive in, sive extra Monasterium delinquat; si verum, sive absque animo fruendi Asylo in Monasterio, aut alio loco Religioso sint. Quæ consuetudo & praxis non tantum a SS. Pontificibus toleratur, sed etiam commendatur, ac specialibus Bullis confirmata, atque propriis Ordinum Statutis a S. Sede approbatis stabilita est; ergo.

77 Quæritur III. An Judæi, Pagani, ac cæteri Infideles, qui in Christum non credunt, gaudeant *asylo*? Resp. omnino probabilem esse affirmativam, etiamsi ad veram Fidem se convertere nolint. Fagnanus *in c. inter alia 6. h. t. n.* 60. Sylvester *V immunitas n.* 2. & 3. Archidiaconus *in c. definivit caus.* 17. *q.* 4. ac plures alii citati a Fagnano *l. c.* Barbosa *lib.* 2. *I. E. V. c. n.* 44. contra Covarruviam *lib. var. res. c.* 20. *n.* 11. Clarus *lib.* 5. §. *fin. q.* 38. *n.* 17. & alios. Idque probatur: tum quia jura universaliter ac indistincte loquuntur, uti videre est *can. reum caus.* 17. *q.* 4. *c. Inter alia* 6. *h. t.* cum Concordantiis. Tum quia *jus asyli* est privilegium locale, non personale juxta dicta, Tum quia favores sunt extendendi *c. Odia de R. J. in* 6. Tum quia exceptio unius firmat Regulam in contrarium per dicta *n.* 64. Tum quia accedit exemplum Legis veteris, ubi non tantum pro Judæis, sed etiam pro peregrinis erat locus *asyli* *Josue c.* 20. Quorum nomine veniebant etiam Gentiles, ut patet ex *Reg.* 2. *c.* 8. *Exodi c.* 12. *Levitici c.* 17. 19. & 24. cum ergo ad similitudinem Legis veteris *jus asyli* in nova fuerit constitutum, non debet esse minoris favoris, præsertim quia nova dicitur *Lex gratiæ*. Tum tandem, & vel maxime quia ita declaravit S. Congregatio 1631. teste Barbosa *l. c.*

78 Nec obstat, quod *l. 1. C. de his, qui ad Eccles. confug.* habeatur; hos non gaudere *Jure asyli*, nisi animum se convertendi habeant. Nisi contra est, quod Lex Civilis, in quantum nominatim disponit de Ecclesiis ac Ecclesiasticis personis, sit invalida, ac minime attendenda, etiamsi *Ecclesiarum commodum respiciat, & favorem*, uti expresse statuitur *c. Ecclesia S. Mariæ de const.* multo magis ubi vergit in ejus præjudicium, uti est *l. 1. C. de his, qui ad Eccl. confug.* in quantum restringit *immunitatem* Ecclesiæ a SS. Canonibus indistincte concessam. Nec juvat dicere Leges Civiles in materia *immunitatis* esse canonizatas, *c. inter alia 6. h. t.* ubi præscribitur, ut procedatur in hac materia *juxta SS. Statuta Canonum, & traditiones* Legum Civilium, cui concordat *can. id constituimus, caus. 17. q. 4.* Nam respondetur, Leges Civiles esse canonizatas in eo, in quo non minuunt, ac restringunt *immunitatem* Ecclesiarum: secus in eo, in quo eandem restringunt, eique præjudiciales existunt, ut in præsenti.

79 Dices. Non est dignus, ut ab Ecclesia defendatur, qui Ecclesiam contemnit, *arg. c. fin. h. t.* atqui Infideles Ecclesiam contemnunt: ergo. Resp. Majorem non universaliter procedere, alias enim etiam Excommunicati, qui utpote inobedientes ac contumaces vel maxime videntur contemnere Ecclesiam, non gauderent Asylo, quod tamen falsum, & contra ipsos Adversarios est, ut patet ex dictis *n. 55.* Item quod committentes alia crimina v. g. furtum, adulterium &c. in Ecclesia non gauderent *asylo*, quod tamen plures negant adversarii, ergo. Procedit ergo Maj. ad præsens solummodo in eo casu, quo quis committeret homicidium, aut mutilationem in ipsa Ecclesia, aut loco sacro, *arg. cit. c. fin. h. t.* & magis patebit infra *§. seq.* Accedit, quod licet Infideles sint indigni favore Ecclesiæ, si spectatur eorum persona, tamen eodem censeantur digni, si consideratur sanctitas loci, & reverentia ei debita, ob quam competit *Jus asyli*.

80 Resp. II. Etiam hæretici gaudent *asylo*, si non propter crimen hæresis, sed ob aliud delictum fugiunt ad Ecclesiam, aut alium Religiosum locum. Sylvester V. *immunitas 3. q.* Pirhing *h. t. n. 40.* Haunoldus *de jur. & just. tom. 6. tr. 5. n. 161.* Sannig *h. t. c. 3. a. 7.* Zoesius *h. t. n. 19.* Guttierez *pract. qq. Civil. l. 3. q. 1. n. 28.* & alii contra Covarruv. *cit. c. 20. n. 21.* Probatur Conclusio iisdem argumentis, quibus præcedens. Quibus non obstat Bulla Gregoriana ubi ab *asylo* excluduntur *hæresis rei*. Resp. enim quod in casu, quo hæreticus non ob hæresin, sed ob aliud crimen fugit ad Ecclesiam, hæresis se habeat mere per accidens; nec Const. Gregoriana hæreticum excludit, nisi quatenus per locum *asyli* declinare vult pœnam ob hæresin infligendam.

81 Hinc in Germania ubi hæretici tolerantur, nec ob hæresin quis quid patitur, hæc sententia passim practicatur. Quæ tamen in aliis locis, ubi est S. Inquisitionis Officium, vix prodesset, hoc ipso, quod hæretici ibi non tolerentur, sed, ubi feruntur, etiam e loco sacro extrahantur, nam post quam legitime sunt extracti, utique poterunt dein etiam ob alia delicta extra locum sacrum condemnari, ac puniri; cum nihil amplius obstet.

Fieri solet contra hanc Conclusionem objectio posita *n. præc.* sed solvitur eodem modo, quo ibidem.

Dixi notanter, *si non ob hæresin*, ob hanc enim si ad Ecclesiam confugit hæreticus, certum est, eum non gaudere *asylo*, ut patebit ex *§. seq.*

§. IV.

De Criminibus, quæ gaudent, vel non gaudent Jure asyli: In specie de Latrone, Grassatore, Depopulatore Agrorum, & Occidente, vel Mutilante in Ecclesiis, vel Cœmeteriis.

S U M M A R I U M.

82 *Bulla Gregorii XIV. de Jure Asyli.*
83 *Obligat omnes, & ubique. Et duobus n. seq.*
Ex Proœmio colligitur finis Legis. Ibid.
86 *Promulgatio Legis Romæ facta, sufficit ad obligandum ubique.*
87 *Observatio practica adversus contrarium docentes.*
88 *Omnia crimina specialiter non excepta gaudent Asylo.*
89 *Excepta quæ sint?*
90 *Publicus Latro caret Asylo, quis sit?*
91 *Requisita ad publicum Latronem. Et duobus nu. seqq.*
94 *Grassator viarum caret Asylo, quis sit?*
95 *Violenter spoliantes domos, carent Asylo.*
96 *Non item Fures.*
97 *Depopulator Agrorum quis sit? caret Asylo.*
98 *Etiam diurnus.*
99 *Item qui in Ecclesiis, vel Cœmeteriis occidunt, aut mutilant.*
100 *Mutilatio ad oppositum quid?*
101 *Vulnerans in Ecclesia gaudet Asylo.*
102 *Qui existens extra Ecclesiam existentem in Ecclesia occidit, vel mutilat.*
103 *Aut fieri mandat, non gaudet Asylo. Et duobus n. seq.*
Mandati effectus potius imputatur mandanti, quam executori. Ibid.
106 *Qui existens in Ecclesia occidit vel mutilat existentem extra.*
Vel id fieri mandat, non gaudet Asylo. Et n. præc.
Prope Ecclesiam in portica v. g. vel in Horto Monasterii occidens gaudet asylo. Et duobus n. seqq.
Dictio Ipse est personalissima.
Examinatur Declaratio Clementis. VIII.
Ob furtum, vel alia delicta in Ecclesia commissa, nullus privatur asylo.

PRo hujus Paragraphi, sicut & totius Tituli præsentis 82
de *immunitate* majori intelligentia necessarium est scire Bullam Greg. XIV. *Cum alias* editam. An. 1591. quæ est in Bullario Cherubini ordine 7. *const.* dicti Pontificis, cujus Tenorem hic per extensum subjungo.

GREGORIUS PAPA XIV.

Ad perpetuam Rei Memoriam.

CUm alias nonnulli Prædecessores nostri, & præsertim fel. rec. Sixtus Papa V. nec non S. Pius etiam V. sancto zelo ducti, diversas facultates & indulta extrahendi etiam in casibus quibusdam a Jure non permissis, ex Ecclesiis criminosos, & delinquentes, compluribus sæcularibus Principibus, eorumque Curiis, & Magistratibus sub variis modis & formis concesserint, prout in illis plenius continentur.

§. 1. Experientia postmodum docuit, tum ob diversitatem & differentiam hujusmodi indultorum, tum quia plerique eorundem Principum Ministri; ex hoc ipso diversimode, etiam latius, quam par erat, & ad suum libitum interpretandi occasionem arripuerunt, illisque abuti cœperunt, subortam esse non mediocrem in aliquibus locis, Libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ perturbationem, & confusionem: alibi vero ne ipsos quidem Laicos indultis hujusmodi uti voluisse, aut potuisse, quod populis inveterata erga Ecclesias reverentiæ devotis & assuetis, scandali potius, quam quietis occasionem præberent. Illud etiam absurdum sæpe numero secutum est, ut infimæ interdum conditionis Laici, non modo juris, sed etiam litterarum penitus ignari & imperiti, dum quasi Potestates, & Ministri Curiæ sæcularis in aliquo Castro, aut Oppidulo jurisdictionem exercebant, facultatum & indultorum hujusmodi limites longe excesserint, eaque suo arbitratu in sensus minus rectos, & ab intentione concedentis omnino alienos detorserint, & illorum prætextu, quidquid sibi in mentem venit attentare præsumpserint, in grave jurisdictionis, & Immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium, Locorum & personarum divino cultui dicatarum contemptum, ipsius Divinæ Majestatis offensam, & scandalum plurimorum. Quare pro commisso nobis a domino Pastoralis Officii munere, prædictis absurdis, & scandalis obviare, ac differentia hujusmodi ad uniformem regulam reducere, omnemque dubitandi, ac perperam interpretandi occasionem dilucida declaratione submovere, abusus tollere, & ne Ecclesiastica jura plane conculcentur, & negligantur, opportune providere decrevimus, prout etiam dictus Sixtus V. prædecessor noster iisdem de causis motus, statue-

re

re decreverat, licet morte præventus, hoc adimplere nequiverit: ita tamen, ut quando præsens temporum calamitas, & nimia, quæ jam invaluit, perversorum hominum malitia exposcit, aliquid etiam ad terrorem delinquentium, & ad coercenda eorum facinora, ultra id, quod prisca illa majorum nostrorum disciplina, & vetus SS. Canonum norma præscripserat, in quibusdam casibus, congrua moderatione adbibita, permittamus.

§. 2. Hac itaque nostra perpetuo valitura Constitutione, omnia, & quæcunque privilegia, indulta & gratias, tam per dictum Sixtum, ac Pium V. quam alios quoscunque nostros Prædecessores, aut nosmetipsos, Sedem Apostolicam ejusque Legatos, super adducendis, vel extrahendis ab Ecclesiis, Monasteriis, Sacellis, Domibus Regularibus, locisque sacris, aut Religiosis, aliisque in casibus Jure permissis, hominibus certorum tunc expressorum, vel non expressorum criminum reis aut fraudulentis decoctoribus, etiam in odium certorum delictorum & pro bono, pace, & quiete publica, & ex causis urgentissimis ac necessariis, & æquipolentibus casibus in Jure expressis, atque ex paritate, identitate, aut majoritate rationis extensis, perpetuo, vel ad nondum elapsum tempus quomodolibet concessa, etiam iteratis ac multiplicatis vicibus approbata, & innovata, ac usu recepta, litterasque Apostolicas sub plumbo, aut in forma Brevis seu alias quomodocunque desuper confectas, quarum tenores hic haberi volumus pro expressis, ac ad verbum insertis, sublata penitus omni differentia, ita ad unam tantum formam reducimus, & moderamur.

§. 3. Ut Laicis ad Ecclesias, locaque sacra & Religiosa prædicta confugientibus, si fuerint publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata, publicasque stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumque Cœmeteriis committere non verentur; aut qui proditorie proximum suum occiderit aut assassinii, vel hæresis, aut læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis rei, Immunitas Ecclesiastica non suffragetur. Sed universis & singulis Venerabilibus Fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum, & Monasteriorum Prælatis, tam Secularibus, quam cujusvis Ordinis Regularibus, districte præcipiendo mandamus, & præcipimus, ut Laicos in casibus prædictis delinquentes, ad eorum Ecclesias, Monasteria, Domos & alia loca super dicta sacra, seu Religiosa, respective confugientes, & in eis se recipientes, atque morantes, qui prædicta delicta, eorumque, aliquod judicio suo commisisse videbuntur, quando a Curia sæculari fuerint requisiti, & quilibet eorum fuerit requisitus, Ministris & officialibus Curiæ sæcularis absque Irregularitatis nota, aut alicujus Censuræ Ecclesiasticæ incursu, tradi & consignari curent, & faciant, & quilibet eorum curet, & faciat.

§. 4. Ne autem Curiæ sæcularis prædictæ Ministri facultate illos per se & propria auctoritate extrahendi & abducendi, sibi olim, ut præfertur, attributa, & per præsentes revocata abutantur, Volumus, dictaque auctoritate decernimus, & declaramus, ut Curia sæcularis, ejusque Judices & Officiales, ab Ecclesiis, Monasteriis, Locisque sacris prædictis Laicum aliquem, ut præfertur, delinquentem, in nullo ex casibus supradictis sine expressa licentia Episcopi, vel ejus Officialis, & cum interventu Personæ Ecclesiasticæ, ab eo auctoritatem habentibus, ad quos solos, & non alios Episcopis inferiores, etiamsi alii Ordinarii sint, aut nullius Diœcesis, aut Conservatores ab hac Sede specialiter vel generaliter deputati, prædictam licentiam dandi facultas pertineat. Ocurrente autem casu in loco exempto, & nullius Diœcesis, tunc ad Episcopum viciniorem devolvatur hæc cognitio, & non ad alios: capere, extrahere, aut incarcerare non possint, nisi eo casu, quo ipse Episcopus, & dictæ Personæ Ecclesiasticæ requisitæ, illos in delictis superius expressis culpabiles tradere, aut capturæ & carcerationi intervenire, & assistere recusarint, tuncque reverentiæ Ecclesiæ, & locis sacris debitæ memores, prædictos delinquentes, minori, quoad id fieri poterit, scandalo & tumultu extrahere curent.

§. 5. Quodque delinquentes Laici prædicti, postquam, ut præfertur ab Ecclesiis locisque Sacris extracti, & capti fuerint ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ reponi, & inibi sub tuto & firmo carcere, ac opportuna custodia, data illis, si opus fuerit, per curiam sæcularem, detineri debeant, nec inde extrahi. Curiæque sæculari prædictæ consignari, nec tradi possint, nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo deputatum, an ipsi vere crimina superius expressa commiserint: tuncque demum de mandato Episcopi per Judicem Ecclesiasticum Curiæ sæculari, quacunque appellatione seposita, consignentur.

§. 6. De crimine vero hæresis cognitio ad forum Ecclesiasticum tota pertineat, neque in ea Curia sæcularis se quoquo modo intromittat.

§. 7. Sicuti etiam prohibemus, ne contra Ecclesiasticas personas, sæculares, aut cujusvis Ordinis vel Militiæ etiam S. Joannis Hierosolymitani Regulares, quoquomodo etiam vigore prædictorum privilegiorum, indultorum, aut concessionum, quæ omnia ad terminos Juris per præsentes reducimus, procedant, aut se intromittant, illasve ab Ecclesiis, Monasteriis, Domibus, Locisque Sacris, aut Religiosis, etiam in casibus in hac Constitutione expressis, extrahere, adducere, capere, carcerare, aut cognoscere de criminibus ad Forum Ecclesiasticum pertinentibus, alias quam de jure, & per privilegia eisdem Ordinibus, Militiis concessa permittitur, quomodolibet præsumant.

§. 8. Quod si quis quacunque dignitate, & authoritate præditus, præmissorum, aut alio quovis prætextu quidquam præter, aut contra hujus nostræ Constitutionis tenorem attentare præsumpserit, declaramus, eum ipso facto Censuras & pœnas easdem incurrere; quæ contra Libertatis, Juris Immunitatis Ecclesiasticæ violatores, per Sacros Canones, Conciliorum Generalium, nostrorumque Prædecessorum Constitutiones sunt promulgatæ.

§. 9. Sicque per quoscunque Judices Ordinarios, vel Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinales sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, in quavis causa & instantia judicari & definiri debere, nec non irritum decernimus, & inane, si secus super his per quoscunque quamvis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 10. Non obstantibus præmissis tam Sixti, & Pii V. quam aliorum quorumcunque Prædecessorum nostrorum Litteris Apostolicis, privilegiis, indultis, & facultatibus, quibusvis personis, etiam Imperiali, Regia, Ducali, aut alia quavis dignitate, & auctoritate fulgentibus, aut Rebuspublicis, Dominiis, Regnis, Provinciis, Civitatibus, Terris, & Locis, eorumque Curiis, Communitatibus, Universitatibus, Collegiis, aut Præsidentibus, Proregibus, Gubernatoribus, Locatenentibus, Vicariis, Potestatibus, aliisque Magistratibus, Officialibus, Ministris, aut Consiliariis, ex prædictis vel aliis etiam gravioribus & urgentibus causis, tam illorum intuitu, & contemplatione, sive ad eorum preces & instantiam, quam etiam motu proprio, & ex certa scientia, deque Apostolicæ Potestatis plenitudine, ac per modum statuti & legis perpetuæ, etiam in vim contractus, & Fratrum nostrorum consilio, & quibuscunque tenoribus, & formis, & cum quibusvis præservativis, restitutivis, mentis attestativis, derogatoriarum derogatoriis, aliisque validissimis & efficacissimis, & insolitis clausulis, nec non irritantibus, & aliis decretis, etiamsi inibi caveatur expresse, quod illis, nisi sub certis modis, & formis, & nisi de expresso eorum consensu, ad quorum favorem concessæ fuerint, derogari possit, & aliter factæ derogationes nullius sint roboris, vel momenti, & alias quomodolibet concessis, etiam sæpius approbatis, & innovatis. Quæ omnia & singula, ac illorum tenores pro expressis habentes, quatenus præmissis in aliquo adversentur, aut plures, quam superius expressos casus contineant, auctoritate, & tenore præmissis omnino, ac perpetuo tollimus, & abrogamus, ac ad terminos præsentis Constitutionis quoad superius descripta duntaxat reducimus, & nolumus, cuiquam de cætero suffragari, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel speciali, perque præsentibus non expressa, vel ad verbum non inserta, effectus earum quomodolibet valeat impediri. Ut autem præsentes Litteræ &c. Datum Romæ in monte

Quirinali An. Incarnationis Dominicæ Millef. quingent. nonag. primo, nono Calendas Junii, Pontificatus nostri anno primo.

83 Quæritur I. An hæc Bulla omnes, & ubique obliget? Rationem dubitandi præbere se putavit Guttierez *lib. 3. pract. qq. Civil. q. 1. n. 36.* ubi (salva Censura S. Ecclesiæ, cui modeste se subjicit) docuit, per hanc Bullam, Pontificem aliud non incendisse, quam revocare privilegia Apostolica extrahendi Laicos delinquentes, quibusdam Principibus concessa: consequenter sola obligare illa loca, ubi habebantur talia privilegia, non item aliis in locis; ut proin alia loca quibus similia privilegia non erant, in materia *immunitatis* ad hanc Bullam attendere non habebant, sed juxta Juris communem dispositionem in omnibus procedere possint ac debeant, etiam in illo, in quo est huic Bullæ contraria. Idque probari conatur tum per Bullæ Prœemium, ex quo finalis causa Legis dignoscitur, *arg. l. fin. de Hæred. instit. & leg. fin. §. de Jur. & Facti ignorat.* Prœemium autem de solis abutentibus privilegio loqui videtur. Tum ex eo, quod Papa nulibi in Bulla dicat se mutare, aut corrigere Jus commune: *quod autem non mutatur, quare stare probibeatur, l. Sancimus. C. de test. & l. Præcipimus. C. de Appell.* Quibus non obstantibus.

84 Resp. Præfata Bulla Gregorii XIV. obligat omnes in toto Orbe Christiano, & ubique in utroque Foro observanda est. Farinacius *in append. de immun. Eccl. c. 2. n. 8.* Fagnanus *in c. inter alia h. t.* Barbosa *lib. 2. I. E. V. c. 3.* Castro Palao *p. 2. tr. 11. disp. unica* & ferre omnium aliorum post dictam Bullam scribentium, contra Guttierez *l. c.* in hoc prorsus singularem. Ratio est; quia quævis Constitutio Apostolica non pro certo loco, vel certis personis, sed universaliter lata, obligat in utroque Foro omnes, & ubique, prout habet unanimis, *arg. cap. 1. de constitut.* & amplius diximus *Lib. 1. Tit. 2. §. 12. num 263.* Talis autem est Bulla Gregoriana, uti patet ex multiplici vario textu ejusdem, nam *§. 3.* præcipit *omnibus & singulis*, ut præscripta observentur. Dein *§. 8.* pœnis subjicit *quemcunque* sine distinctione loci aut personæ, *qui quovis prætextu quidquam præter aut contra hujus Constitutionis tenorem attentare præsumpserit &c.* Accedit universalis, & ubique etiam in locis, ubi indulta Apostolica *Asylo* contraria non erant, vigens praxis ac consuetudo, *quæ est optima Legum interpres capit. Cum dilectus 8. de Consuetud.*

85 Nec aliud probatur ex Prœemio, licet enim ea eo habeatur, abusus privilegiorum fuisse etiam aliquam causam impulsivam faciendi uniformem Constitutionem, tamen ex eo non probatur, quod pro solis locis privilegia contraria habentibus, aut contra solas privilegiatas personas fuerit facta: Tum quia contrarium aperte habetur in contextu, ubi generaliter de omnibus loquitur: Tum quia etiam in eodem Prœemio manifeste declarat Papa, finem suæ Constitutionis esse omnia circa *Jus Asyli, ad uniformem regulam reducere, omnemque dubitandi, ac perperam interpretandi occasionem dilucida interpretatione submovere, abusus tollere &c.* ergo. Per quod patet ad primam rationem Guttierez. Ad secundam autem respondetur negando, quod Papa non correxerit in aliquo Jus commune, cum *§. 1.* ad finem expresse dicat *se ultra id, quod vetus Sanct. Canonum norma præscripserat in quibusdam casibus, aliqua permittere.* Accedit, quod per Legem subsequentem prior contraria censeatur revocata, aut immutata; etiamsi ejusdem mentionem non faciat Legislator per dicta *Lib. 1. Tit. 2. de Constit. §. 19. n. 491.*

86 Dices. Bulla Gregoriana non ubique fuit promulgata: ergo non omnes, nec ubique obligat; cum ad Legis obligationem promulgatio omnino sit necessaria, *arg. can. 3. dist. 4.* & diximus amplius *lib. 1. tit. 2. de const. §. 5.* Resp. Transmisso Ant. negando Consequ. quia ad hoc, ut Lex seu Constitutio Pontificia ubique, & omnes Christianos obliget, non requiritur, ut ubique promulgetur, sed sufficit, quod Romæ in locis consuetis sit promulgata, prout amplius probatum est *l. 1. tit. 2. de constit. §. 5. a num. 118. & a num. 134.* ubi pro hac Sententia conclusimus.

87 Viderint autem reliqui DD. tenentes, ad obligationem Legis, aut constitutionis Pontificiæ non sufficere, quod Romæ sit promulgata, sed requiri, ut in singulis provinciis, seu Diœcesibus promulgetur: quomodo adversus Potestates seculares, seu alias in emergenti casu solvant hanc objectionem contra præfatam vel etiam aliam Constitutionem Pontificiam non ubique promulgatam, v.g. contra Decreta damnantia Propositiones damnatas &c. Sane non aparet, quomodo evadere queant, nisi grandia absurda, & sequelas perniciosas Ecclesiæ admittant. Et profecto inter doctrinas ac sententias Ecclesiæ Catholicæ, ejusdemque Authoritati. S. Regimini perniciosa jure optimo (salvo meliori judicio) numeratur illa, quæ dicit, Bullam, seu Constitutiones Romæ promulgatas non obligare in aliis locis, ubi non sunt promulgatæ, etsi ibidem sufficiens Legis notitia habeatur. Cum enim hujusmodi Constitutiones quantumvis sanctissimæ in his partibus vel nullæ, vel paucæ promulgentur (nescio quare) passim spernuntur, negliguntur, & parum curantur etiam ab illis (quod dolendum) qui suo exemplo alios ad debitam Ecclesiæ Sanctæ obedientiam, ac reverentiam movere deberent. Optandum sane, ut aliquando S. Sedes rejectis annumeraret dicentem, Constitutiones Pontificias Romæ promulgatas non obligare in aliis locis, ubi promulgatæ non sunt, etsi sufficiens de eis notitia habeatur.

88 Objicies II. Præfatam Bullam Gregorii XIV. esse consuetudine in nonnullis locis abrogatam, vel idem in aliquo derogatum. Resp. ut supra *n. 27.* consuetudinem esse facti & ideo probari debere, consequenter donec probetur, juxta Bullæ dispositionem esse procedendum.

Quæritur II. Quænam Crimina gaudeant *immunitate*, & quæ non? Resp. I. Omnia & singula, quæ specialiter non sunt excepta, gaudere Asylo. Communis ac certa, textu expresso *c. inter alia 6. h. t.* ibi: *Fugiens ad Ecclesiam &c. quantumcunque gravia crimina perpetrarit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam.* Idem patet ex Bulla Gregorii XIV.

89 Resp. II. Crimina excepta, quæ privant *jure asyli* sunt omnia expressa in Bulla Gregoriana supra citata *§. 3.* ubi ita statuitur; *ut Laicis ad Ecclesias locaque sacra, & Religiosa prædicta confugientibus, si fuerint publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quique homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumque Cœmeteriis committere non verentur, ut qui proditorie proximum suum occiderint, aut Assassinii, vel hæresis, vel læsæ Majestatis in personam ipsius Principis rei, Immunitas Ecclesiastica non suffragatur.* Hæc ibi. De quibus singulis, ut exactior habeatur notitia singula ponemus quæsita.

90 *Primo* itaque *Asylo* ob delictum suum caret *Publicus latro*. *Secundo* viarum *grassator*: de quo utroque ob eorum convenientiam pro majori eorundem intelligentia, in uno agemus quæsito.

Quæritur itaque III. Quis sit, & dicatur ad præsens *publicus Latro*, ac *viarum grassator*, ad hoc ut *asylo* privetur? Resp. Quamvis large loquendo *Latro publicus* sit & dicatur omnis ille, qui violenter, palamque, ac publice furatur, ut videre est apud Farinacium *in append. de immun. c. 10. n. 147.* Fagnanum *in c. Inter alia 6. h. t.* Castro Palao *p. 2. tr. 11. disp. un. punc. 9. n 2.* Pirhing. *h. t. n. 19.* & alios, ita ut *publicus Latro* a viarum *grassatore* vel non, vel parum distinguatur. Nihilominus stricte loquendo videtur facienda aliqua distinctio, illeque *publicus* dicendus est *Latro, ein offentlicher Morder*, qui prædæ, seu rapinæ causa homicidium, seu potius latrocinium publice committit, *arg. l. capitalium 28. & 15. ff. de Pœnis*, ubi supponitur *Latrones* latrocinia committere, & præcipitur, ut ibi suspendantur, ubi deliquerunt, ad exemplum aliorum, & solatium cognatorum interempti. Concordat *can. cum homo 19. caus. 23. q. 5.* ibi: *Cum homo ab homine occiditur cupidine aliquid auferendi; sicut fit a latrone.*

Hinc plura requiruntur ad hoc, ut quis dicatur *publicus Latro Asylo carens. Primo*, ut vere homicidium committat, per Jura citata. *Secundo*, ut id sæpius faciat; unicus enim, aut alter actus nondum efficit *publicum Latronem* carentem *Jure Asyli*, ut DD. communiter do-

cent,

cent, signanter Farinacius *l.c.n.* 154. Castro Palao *l.c.n.* 2. Haunoldus *to.* 6. *tr.* 1. *nu.* 191. Decianus *lib.* 6. *tr. Crimin. c.* 24, *n.* 2. Barbosa *lib.* 2. *J. E. V. c.* 3. *n.* 84. Delbene, & alii, Tum quia vox *publicus* frequentiam denotare videtur. nam sicut *publica* Meretrix dici non potest ex unica fornicatione, nec *publicus* Usurarius ex unico actu usuræ, ita etiam *publicus latro* dici nequit ex uno latrocinio prædæ causa facto, *ar. l. qui sit fugitivus ff. de ædilit. edict.* Tum quia ipsum etiam nomen *Latronibus* frequentiam denotat, uti cum aliis observat Castro Palao *l. c.* quamvis Martha *de jurisdict. p.* 2. *c.* 11. *n.* 22. teneat etiam unico actu posse quem fieri *publicum Latronem*. *Tertio* requiritur, aut auferendi causa latrocinium committat, *arg. cit. can. cum homo caa.* 23. *q.* 5. ibi: *Cupiditate auferendi, sicut a latrone.* Hinc qui inimicitiæ, vindictæ causa, aut rixarum occasione homicidium etiam sæpius committit, non dicitur *latro*, sed homicida.

92 *Quarto* requiritur, ut id fiat in locis, viis, aut itineribus publicis frequentatis; quia *publici Latrones* non dicuntur ea eo, quod palam coram aliis latrocinia committant (nec enim id sæpe solent facere latrones, sed plerumque ex insidiis, ubi latitant, & ideo etiam a *latendo* latrones dicti prosiliunt, & viatores aggrediuntur) sed partim quia latrocinia frequentant, juxta dicta *n. præced.* partim quia ex insidiis prodeuntes viatorem in viis ac itineribus publicis aggrediuntur, uti post Decianum *loc. cit.* docet Farin. *l. c.* Castro Palao *l. c.* Haunoldus *tom.* 6. *tr.* 1. *n.* 191. & alii, *ar. c. inter alia* 6 *h. t.* ibi: *Qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident aggressionis insidiis.* Ex quo infertur, quod si quis in via, aut loco privato non frequentato aliquam etiam prædæ causa occideret, *latro publicus* non diceretur, consequenter *asylo* privandus non esset. *Quartam*, sicut & *secundam* conditionem ad *latronem publicum* requisitam, requirit etiam S. Congregatio apud Jac. Pignatel. *to.* 6. *cons.* 4. *n.* 113. illis verbis: *Grassatores seu latrones publici non gaudent immunitate. Non possunt vero dici publici latrones, qui semel aut bis aliquem spoliarunt, vel sæpius, sed occulte in viis privatis, vel etiam in locis sacris: dummodo non publice furari consueverint* 10. *Martii* 1610 *in Cathac. & in Laudensi* 28. *Aprilis* 1623. Addit tamen Decianus *l. c.* quem sequitur Farin. *l. c. n.* 152. eos, qui in domibus privatorum prædæ causa occidunt, *latronibus publicis* annumerari & merito, quia cum domus etiam privata sit locus continuo frequentatus, non immerito ad effectum præfatum viis publicis æquiparatur, præsertim quod non minus sed majus sit malum, bonoque publico magis perniciosum, homines etiam in domibus propriis, ubi secure habitare quisque sperat, aggredi.

93 *Quinto* requiritur, ut notorie constet de latrocinii notorietate Juris, vel facti, nec sufficit præsumptio, aut suspicio, vel dubium aut vulgi rumor, Farinac. *l. c. n.* 155. Castro Palao *l. c. n.* 2. Decian. *l. c.* in fine, & alii communiter: hinc, donec probetur, extrahi non potest, etsi extractionem prætendens dicat, esse notorium, sed citari, & audiri debet etiam ipse reus.

94 Resp. II. Licet, ut dictum, *Grassator viarum* a multis cum *latrone* confundantur, stricte tamen loquendo est & dicitur ad propositum ille *ein Lands, ode Strass, Rauber*, qui in itineribus frequentatis, aut stratis publicis, prædæ causa homines violenter absque tamen cæde aggrediuntur, ita desumitur ex Bulla Gregorii XIV. §. 3. ibi: *Viarum grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur*: ubi ut vides, nulla fit mentio de cæde; concordat, & distinctionem inter *Latrones* & *Grassatores* facit, *l. Capitalium* 28. §. 10. *ff. de pæn.* ibi: *Grassatores, qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus habentur.* Cæterum sicut ad latronem, ita etiam ad Grassatorem viarum carentem Asylo requiritur I. Ut non una tantum, vel altera vice, sed sæpius grassetur, & homines aggrediatur. II. Ut auferendi causa id faciat. III. Ut in itineribus frequentatis ac stratis publicis hoc agat. IV. Ut de hoc constet notorietate Juris, vel facti, per Jura, rationes, & DD. pro requisitis ad *publicum latronem*; ut proin *Grassator a latrone* stricte non differat, nisi quod hic; non autem ille quem prædæ causa occidat: Quæ tamen differentia in praxi ad præsens multum non est attendenda, vel examinanda, eo quod tam *grassator*, quam *Latro publicus* privetur *Asylo*; dummodo aggressio 1. frequenter, 2. in itineribus frequentatis, aut stratis publicis, 3. prædæ causa fiat, & 4. ut de hoc notorie notorietate Juris, vel facti constet.

Ubi tamen addendum, quod sicut *de publico Latrone* diximus *n.* 92. eum non gaudere, etsi non in itinere publico, sed in domo privata occidat: ita etiam idem de *grassatoribus* dicamus, ut proin illi, qui in domibus privatis homines violenter aggrediuntur, eisque sua vi abripiunt, aut eos ligant, vinculant, includunt, tenent, ne miseri sua defendere; econtra vero *grassatores* cistas aperire, vel alias in domo rapere & auferre libere queant, *asylo* non gaudeant, ob dicta *nu.* 92. quod ob casuum frequentiam notandum. 95

Infertur, Fures, qui occulte, vel etiam aliis videntibus sine tamen vi vel armis aliena auferunt, *asylo* non privari: quia furtum inter crimina excepta non numeratur, neque Fur *Latronibus*, aut *Grassatoribus viarum* annumeratur, uti habet unanimis DD. concordat Declaratio S. Congregationis *n.* 92. citata. 96

III. Privantur *asylo Depopulatores agrorum*, uti expressi in Bulla Gregorii XIV. §. 3. cui concordat *c. inter alia* 6. *h. t.* ibi: *Nocturnus depopulator agrorum.* 97

Quæritur IV. Quinam ad propositum sint & dicantur *Depopulatores agrorum?* Resp. Esse eos, qui agrorum segetes, aut vinearum fructus depopulantur, eosdem comburendo, destruendo, devastando &c. sive animo nocendi domino, sive sibimet consulendo id faciant: non enim semper animo nocendi domino agri vel vineæ id faciunt, sed etiam ut sibi prospiciant; ut si comburunt, vel destruunt segetes, quia per eas impediuntur a committendis latrociniis, aut alia malis, vel si ibidem latitant, & latendo segetes devastant, vel ut omnia secum auferant. Fagnanus *in c. inter alia* 6. *n.* 27. Castro Palao *l. c. n.* 4. Hostiensis *in V. nocturnus ar. l.* 1. *C. quando liceat unicuique & c. inter alia* 6. *h. t.* Utrum autem publice, vel in occulto fiat *Depopulatio*; parum refert, cum Jura indistincte loquantur, & consequenter indistincte veniant intelligenda, *l. de pretio ff. de public. in rem act.* dummodo notorietate Juris, vel facti constet, *Depopulationem* veram esse factam. Dico *veram* ad excludendum casum, quo quis agros, aut segetes non depopulatur, sed aliquam tantum partem latendo v. g. vastat, aut aliquas manipulas v. g. segetum simpliciter furatur; quia nec Jus antiquum *c. inter alia* 6. *h. t.* nec Bulla Gregoriana *asylo* privat *furem* nec modice destruentem segetes, sed *verum depopulatorem agrorum*, aut *segetum*, qualis solus illa dicitur, qui totaliter, vel graviter vastat, comburit, vel alio modo destruit segetes *l.* 1. *C. quando liceat unicuique* quod præfati non faciunt, consequenter in Lege pœnali odiosa nomine *depopulatoris* non veniunt, *ar. c. odia, & c. In pœnis de R. J. in* 6.

Aliqui, ut Castro Palao *l. c. n.* 5. Delbene, Tuschus, & alii a Farinacio citati *nu.* 161. ab eadem Lege pœnali eximere, atque *asylo* gaudere volunt *verum depopulatorem agrorum diurnum*, quia juxta Jus commune *ar. c. inter alia h. t.* expresse requiritur, ut sit *nocturnus depopulator*, quod non videtur correctum a Bulla Gregoriana. Verum probabilius videtur, etiam *diurnum* includi, Farin. *in appen. de immun. c.* 11. *n.* 161. Barb. *l. c. n.* 87. & alii: quia Bulla Gregoriana omisit ly *Nocturnus*, & absolute posuit *depopulatores agrorum*, eosque indistincte privavit *asylo*, voluitque ut forma a se tradita servaretur, etsi forsan antiqui Canones mitiores fuissent: ex quo sufficienter correctum videtur Jus commune antecedens, *ar. c.* 1. *de const. in* 6. Præsertim cum non sit major ratio *de nocturno*, quam *diurno depopulatore* Ratio enim cur publici *Latrones, viarum grassatores*, & *agrorum depopulatores* potius priventur *asylo* quam alii forsan pejores malefactores, secundum Gl. *fin. in c. fin. h. t.* communiter receptam, est, quod hi Rei pluribus exitium cogitent, *can. est injuncta* 33. *caa.* 33. *q.* 4. pacemque, & quietem Reipublicæ graviter perturbent, *l.* 2. *C. quando liceat unicuique*, quæ ratio non magis in nocturno, quam diurno populatore militat. 98

IV. *Jure Asyli* carent, qui *homicidia & mutilationes in ipsis ecclesiis, vel earum Cæmeteriis committere non verentur*; uti expresse statuitur in Bulla Gregorii XIV. *c.* §. 3. quod idem habetur *in c. fin. h. t.* ubi etiam ratio subjungitur illis verbis: *Cum in eo, quo delinquit, puniri quis debeat, & frustra legis auxilium invocet, qui committit in Legem,* 99

gem mandamus, tales non gaudere Immunitatis privilegio, quo se faciunt indignos. Et sequuntur DD. communiter. Verum circa hoc

100 Quæritur V. Quando quis dicatur domicilium, vel mutilationem in Ecclesiis, vel Cœmeteriis committere ad hoc, ut indignus censeatur *Jure asyli?* Ante responsionem notandum, per mutilationem intelligi casum, quo amputatur, vel alias aufertur alicui membrum vel pars corporis, quæ specialem functionem, seu officium, ab officio aliarum partium distinctum habet, uti sunt manus pes, oculus, lingua &c. non item digitus, dens, modica pars carnis &c. uti notat cum Covarruvia in *Clem. si furios. p. 3. n.* 8. DD. communiter, dum agunt de irregularitate. Hinc cum eisdem

101 Infertur, quod graviter aliquem vulnerans in Ecclesia, etiam cum magna sanguinis effusione, & carnis læsione non privetur *asylo*; si vulnus lethale non est: uti etiam declaravit S. Congregatio apud Jacobum Pignat. *to. 6. consul. 4. n.* 106. illis verbis. *Qui faciem, vel vultum, vel os cuipiam in Ecclesia vulnerat, gaudet immunitate* 16. Novembr. 1618.

102 Resp. I. In Ecclesia delinquit quis non tantum quando uterque tam lædens scilicet, quam læsus in ipso loco sacro existit, sed etiam si existens extra Ecclesiam sclopo, lapide, sagitta &c. occidit, aut mutilat existentem in Ecclesia, Barb. *l. 2. J. E. V. n.* 113. Farin. *in appendice de Immun. c. 16. n.* 224. Covarruvias *var. res. l. 2. c. 20. num.* 15. Pirh. *h. t. nu.* 25. Castro Palao *p. 2. tr. 12. res. 9. num.* 16. Navar. *in Manuali c. 25. n.* 21. ac late Guttierez *lib. 3. pract. qq. Civil. q. 1. n. 23. & seqq.* cum communissima aliorum contra Villagut. *de extensione legum c. fin. 50. & seqq.* Ratio est: quia talis revera alterum occidit in Ecclesia: licet enim causam occisionis inceperit extra Ecclesiam, tamen quia actione causativa mortis executiva saltem, ac consumative tetigit alterum in Ecclesia, eundem revera occidisse, seu vita privasse dicitur, præsertim cum in delictis potius attendatur consummatio, quam inchoatio, ut post Bartolum *in l. libertorum ff. de accus. n.* 7. bene observat Castro Palao *l. c.* & alii. Idem ob eandem rationem dicendum de eo, qui extra Ecclesiam stans lethaliter vulnerat existentem in Ecclesia, etsi hic vulnere accepto domum se conferat, & ibidem consequenter, extra Ecclesiam moriatur. Secus, si extra Ecclesiam existens lethaliter vulnerat pariter existentem extra Ecclesiam, etsi talis accepto vulnere ad Ecclesiam fugiat, ibique moriatur. Castro Palao *l. c.* & communi aliorum; eo quod causa efficax mortis nullo modo posita sit in Ecclesia.

103 Resp. II. Etiam ille, qui extra Ecclesiam existens mandat occidi aliquem existentem in Ecclesia, eundem in eadem occidere; consequenter *asylo* indignus censetur. Farinac. *l. c. n.* 230. ubi citat Decianum *in tr. crimin. lib. 6. c. 28. n. 7.* Azor *p. 2. l. 9. c. 9. q. 14. V. quarto* Layman. *lib. 4. tr. 9. c. 3. n. 6.* Abb. *in c. fin. h. t. n.* 12. & alii contra Castro Palao *l. c. n.* 17. Probatur; tum quia, *qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per seipsum, c. qui facit 72. de R. J. in* 6. Tum quia executio mandati potius mandanti, quam executori imputatur, *c. ut famæ 35. §. Laici d. sent. excom. cum is committat vere, cujus authoritate, vel mandato delictum committi probatur*, ut dicitur *c. Mulieres 6. de sent. excomm.* Hinc etiam ut veri homicidæ in utroque foro habentur, & ut tales puniuntur, quorum mandato, aut efficaci consilio homicidia committuntur, *arg. l. Utrum 6. §. Illa vero ff. ad l. Pompejam de Parricid.* & *can. periculose de pænit. dist.* 1. ubi pulchre ad propositum ita habetur; *Periculose se decipiunt, qui existimant, eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt: & non potius eos, per quorum consilium, fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderant sicut scriptum est: Nobis non licet occidere quemquam, sed tamen illis Domini mors imputatur; quia ipsi lingua interfecerunt, dicentes: Crucifige, Crucifige eum.*

104 Nec dicas cum Castro Palao *l. c.* solos in Bulla Gregoriana expressos malefactores carere *Immunitate asyli*, inter quos non comprehenditur mandans occidere; ergo. Nam contra est, quod licet non in specie, tamen in genere dicta Bulla comprehendat etiam mandantem, dum indistincte ac in genere *asylo* privat quemvis in Ecclesiis, vel Cœmeteriis occidentem, vel homicidii reum; qualis, quia juxta dicta non minus est mandans, quam exequens homicidium, utique etiam comprehensus censetur cum *verba generalia generaliter sint intelligenda, c. quia circa 22. de privileg. & ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debeamus l. de pret. ff. de publiciana in rem act.*

105 Confirmatur ex sequela absurdi, videlicet quod alias mandantes aliquem in casibus non exceptis extrahere e loco sacro pœnis Bullæ non subjacerent, cum Bulla nihil in specie de mandantibus, sed tantum in genere de extrahentibus loquatur, atqui sequela est contra Communem, etiam ipsum Castro Palao, praxinque, ac consuetudinem, *quæ est optima Legum interpres, c. Dilectus de consuetud.* ergo.

106 Resp. III. Ille quoque, qui existens in Ecclesia existentem extra Ecclesiam occidit, vel mutilat, caret *Asylo*, Farinacius *l. c. n.* 223. Abbas *in c. fin. h. t. n.* 11. Barbosa *lib. 2. de J. E. V. c. 3. n.* 111. Castro Palao *l. c. nu.* 19. Guttierez *lib. 2. pract. qq. Civil. q. 1. n.* 19. Navarrus *in Manuali c. 25. n.* 21. Covarruvias *lib. 2. var. res. c. 2. n.* 15. Pirh. *h. t. n.* 25. cum Communissima, aliorum contra Bonacin. *to. 2. disp. 3. q. 7. p. 4. n.* 8. Haunoldum *to. 6. tr. 1. nu.* 207. & nonnullos alios. Ratio est: tum quia talis in ipsa Ecclesia ponit causam efficacem mortis, & est revera jam reus homicidii in ipsa Ecclesia. Tum quia etiam vere ac proprie delinquit in ipsa Ecclesia, ipsique Ecclesiæ gravem injuriam infert, adhibens illa ad cædem, seu iniquam actionem mortis efficaciter causativam, adeo ut in eo omnino militet privationis ratio *c. fin. h. t.* cujus textum vide *n.* 99. & verba Bullæ Gregorianæ. *Qui homicidia, aut mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumque Cœmeteriis committere non verentur.*

107 Nec obstat, quod in delictis magis attendatur consummatio, quam inchoatio juxta dicta *nu.* 102. quia ex hoc minime sequitur, quod inchoatio omnino non, sed tantum quod minus attendatur, ita tamen, ut effectu secuto etiam pœnis subjaceat; ut patet ex illo, quod si existens in uno Territorio occidens sclopeto v. g existentem in altero Territorio, possit puniri in utroque Territorio, deturque locus præventioni, uti cum communi tradit Abbas *in c. fin. n. 25. de Foro compet.* & Guttierez *l. c. n.* 21. Accedit, quod in casu nostro actio inchoativa a consummativa non distinguatur, cum sit una & eadem actio, jaculatio v. g. consequenter doctrinam Bartoli *n.* 99. allegatam, quæ de diversis actionibus loqui videtur, hic non quadrare, bene dici possit, uti advertit Guttierez *loc. cit. num.* 22.

108 Resp. IV. Etiam ille *asylo* indignus est, qui in Ecclesia mandat, ut occidatur vel mutiletur existens extra Ecclesiam. Farinacius *l. c. n.* 229. Abbas *in c. fin h. t. n.* 12. Guttierez *l. 3. pract. qq. Civil.* per totum, Navarrus *l. c.* Barb. *l. c. n.* 116. Azorius *p. 2. lib. 9. c. 9. q.* 14. Sylvester *V. immunitas 3. n. 9. & 10.* cum communi aliorum contra Palao *l. c.* Haunoldum *l. c.* Ratio est; quia juxta dicta *n.* 103. effectus iniquus potius imputatur mandanti, quam exequenti. Tum quia talis revera causam efficacem mortis posuit in ipsa Ecclesia, itque, & est vere reus homicidii sacrilegi in ipsa Ecclesia, eique injuriam infert, & propterea ejus favore indignus est, *arg. c. fin. h. t.* confirmatur ex dictis de mandante *n. 103. & seq.*

109 Quæritur VI. An illi gaudeant *asylo*, qui prope Ecclesiam, v. g. in atrio, in portico, in scalis Ecclesiæ, vel intra 40. vel 30. passus ab Ecclesia, vel in hortis Monasteriorum occidunt, vel mutilant? Negativam multi tenent, ut Anchoran *in Clem. 1. n. 4. in fine de pænit. & remis.* Navarrus *in Manual. c. 25. n.* 22. Guttierez *pract. qq. Civil. lib. 3. q. 1. n.* 15 Farinacius *l. c. n.* 210. ubi offert Decisionem Clementis VIII. in una Panormitana, Covarruv. *var. res. l. 2. c. 20. n.* 15. Tuschus *V. Ecclesias concl.* 11. *n.* 4. Barb. *in c. fin. h. t. n.* 9. saltem in casu, quo quis prope Ecclesiam delinquit spe citius, ac securius obtinendi locum *asyli*, qua distinctione etiam Farinacius, & alii utuntur. Quibus non obstantibus.

110 Resp. Spectando Bullam Gregorii XIV. & nisi extet Declaratio contraria Clementis VIII. probabilius videtur, in prælatis locis, etiam spe *Immunitatis* occidentes, & mutilantes, non privari *asylo*. Ita absolute tenet sibimet contrarius Barb. *lib. 2. J. E. V. c. 3. n.* 117 Castro Palao *p. 2. tr. 15. disp. un. punct. 9. n.* 21. Suarez *de Relig. lib. 3. c. 11. n. 7.* Abbas *in c. Inter alia h. t. n. 27. & 28.* Diana *p. 1.*

tr. 1.

tr. 1. ref. 3. ac novissime Jacob. Pignat. *to. 6. consul. 41. n. 5. & 6.* ubi plures alios citat. Ratio principalis est, quia vi Bullæ Gregorianæ, ut quis indignus censeatur *Asylo*, debet homicidium, aut mutilationem committere in ipsis Ecclesiis, aut Cœmeteriis; atqui hoc non verificatur in illis, qui extra licet prope Ecclesiam, delinquunt; tum quia particula *In* ablativo juncta idem significat, quod *intra*, solumque locum interiorem comprehendit, ut bene cum aliis observat Barbosa *de diction. Dictio In, n. 2. arg. l. 1. §. quod diximus ff. de Success. edict. & l. ait Prætor. §. In publico ff. de Flumin.* Tum quia dictio *Ipsis* personalissima est solius interioris spatii demonstrativa, uti rursus notat Barbosa *l. c. dict. Ipse* ubi plures citat Decisiones Rotæ *lib. 3. I. E. V. c. 3. n. 19.*

111 Dices cum Adversariis, præfata loca venire nomine Ecclesiæ, aut alterius loci sacri, cui adhærent, indeque gaudere *jure Asyli*; ergo in eis occidens, in Ecclesia, aut alio loco sacro occidere, consequenter *asylo* carere censendus est. Resp. Distinguendo Ant. in favorabilibus concedo, in odiosis negatur, *arg. c. Odia & c. in Pœnis de R. J. in 6.* juncta *l. ait. Prætor ff. de Flumin.* Hinc quia participatio *Immunitatis* favorabilis est, & privatio ejusdem odiosa, merito in illa, non item in ista veniunt nomine Ecclesiæ, aut alterius loci sacri præfata loca.

112 Dixi, *nisi extet Declaratio Clementis VIII.* Hinc enim si de ea legitime constaret, nec rationabile dubium foret, utique debita cum reverentia acquiescendum foret. Verum Jacob. Pignatel. qui in materia *Immunitatis* ferme omnes Declarationes diligentissime collegit, & earum quadraginta sex adducit *to. 6. consul. 4. a n. 74.* nullam de ea mentionem facit; imo eodem *to. consul. 40. n. 7.* dicit, se in hac re desiderare Declarationem pontificiam, merito de ea dubitare licet. Eapropter in casu emergenti pro *Asylo* absolute standum, aut saltem Reus in loco *Asyli* manutenendus videtur, donec Romana Curia interrogata responsum, ac resolutionem mittat.

113 Quæritur VII. An etiam propter furtum, vel alia crimina in Ecclesiis, vel Cœmeteriis commissa privetur quis *Immunitate Asyli*? Quamvis affirmativa communissima DD. Jurique communi fuerit, & adhuc sit conformis, præsertim si spe *Immunitatis* commissum est delictum, *ar. §. fin. h. t.* ubi ratio Legis omnes in locis sacris tangit, cui Summarium concordat, ibi: *Qui* (ecce sine distinctione) *sub spe immunitatis in Ecclesiis, vel Cœmeteriis delinquunt, Immunitate non gaudent.* Nihilominus hodie spectata Bulla Gregorii XIV. Resp. Negative, Barbosa *l. 2. J. E. V. c. 3. n. 120.* Farinac. *in append. de immun. c. 16. n. 208.* Diana *p. 1. tr. 1. res. 2.* Delbene *de Immun. c. 16. dub. 19. n. 10.* Peregr. *de immun. c. 6. n. 23.* Haunoldus *to. 6. de Jur. & Just. tr. 1. n. 198.* & alii post dictam Bullam scribentes. Probatur principaliter ex Bulla Gregorii XIV. ubi *§. 2.* expresse declaratur; sola crimina a se ibidem expressa privare *asylo*, non item *alia, etsi æquipolleant aliis in jure expressis, aut adsit paritas, identitas, aut majoritas rationis*; atqui Papa solum homicidia, & mutilationes in Ecclesiis, vel Cœmeteriis commissas ibidem exprimit; ergo. Et certe, si Pontifex voluisset etiam alia delicta in Ecclesiis commissa *asylo* carere, nocive duo in specie expressisset, quando Prælatis Ecclesiæ ansam errandi; præsertim cum faciliter dixisset, *delinquentes graviter in Ecclesia*. Confirmatur ex Declaratione allegata *nu. 100* & alia apud Jacob. Pignatel. *tom. 6. consult. 4. nu. 94.* ubi declaratur, quod *furans in Ecclesia gaudeat immunitate, possit tamen mitti in exilium, 15. Januarii 1647.*

§. V.

De reliquis criminibus asylo privantibus, videlicet Homicidio proditorio, crimine assassinii, Hæresis, læsæ Majestatis: ubi etiam de aliis criminibus, item de fugientibus e carcere, aut manibus satellitum.

S U M M A R I U M.

114 *Homicidium proditorium privat asylo, deliberate & ex proposito occidentes secundum aliquos sunt Proditorii rei, & indigni asylo, ib.*
115 *Juxta alios ad Proditorium requiruntur, & sufficiunt insidiæ etsi inimicus occidatur.*
116 *Homicidium proditorium proprie tale asylo privans, est omne & solum quod nulla præcedente inimicitia, aut rixa fit, a vero, vel simulato amico, aut ad amicitiam specialiter obligato usque ad n. 122.*
117 *Verba Legis in propria significatione accipienda sunt.*
118 *Prior numerus probatur ex Scriptura.*
119 *Ex utroque Jure.*
120 *Declarationes Pontificis, & Cardinalium. Et n. seq.*
122 *Et praxi.*
123 *Respondetur ad argumenta contraria.*
124 *Occidens non inimicum, aut amicum negative per insidias gaudet asylo.*
125 *Proditorius est, qui nulla præcedente inimicitia, parentem, prolem, etiam infantem, aut in utero existentem, conjugem, fratrem, affinem, consanguineum occidit.*
126 *Vel Contubernalem, socium itineris, commilitonem, hospitem, patremfamilias.*
127 *Vel sub specie amicitiæ.*
128 *Vel inimicum reconciliatum.*
129 *Homicidium proditorium non est, quod fit præcedente ira, rixa, inimicitia &c. vel in duello.*
130 *Assassinii crimen, & assassinus, quid, & quinam?*
131 *Ut privet asylo, debet fieri secuto effectu, morte nempe.*
132 *Vulneratio non sufficit.*
133 *Item requiritur pretium certum, ac specificum.*
134 *An sufficiat leve.*
135 *Spe præmii occidere non est assassinium.*
136 *Etiam infidelem occidens assassinus esse potest.*
137 *An sit assassinus, qui pretio conductus suum, vel conducentis occidit inimicum.*
138 *Hæresis quando privet asylo.*
139 *Læsæ Majestatis crimen in Personam Principis privatur asylo, & quando committatur.*
140 *Nomine Principum hic veniunt soli supremi in suo Territorio superiorem non agnoscentes.*
141 *Enumerantur tales plures. Et n. seq.*
143 *Inter quos juxta aliquos etiam sunt Cardinales, & Episcopi.*
144 *Negativa est probabilior.*
145 *Nisi alias sint etiam Principes temporales.*
146 *Neque veniunt nomine Principis, Uxores, Filii, aut Fratres Regum &c.*
147 *Neque eorum consiliarii, aut Ministri.*
148 *Solvitur instantia. Et n. seq.*
150 *Peccans contra statuam Principis, aut contra statum Principis, non caret asylo.*
151 *Sicut nec extraneus, non subditus offendens ipsam personam Principis.*
152 *Propter alia Crimina in Bulla Gregorii non excepta etiam atrocissima nemo privatur Asylo.*
153 *Debet tamen Judex Ecclesiasticus delinquentes tales subinde custodire, donec Romana Curia informetur.*
154 *Quid Juris de effringentibus carceres, & inde vel e manibus satellitum fugientibus ad loca sacra.*
155 *Item quid de ductis per loca sacra ad supplicium.*

QUintum Crimen specialiter in Bulla exceptum *Immunitate* privans est *homicidium proditorium*, uti 114
expresse liquet ex Bulla, ibi: *Qui proditorie proximum occidant*, circa quod

Quæritur I. Quid ad propositum sit *homicidium proditorium*? Ante responsionem notandum, inter DD. maxime controversam esse hanc quæstionem, ex cujus decisione dependet resolutio plurimorum casuum de homicidiis, an *Immunitate* gaudeant? Et quidem tres principaliores in hoc casu reperiuntur opiniones. *Prima* est Barb. *in c. 1. de homicidio.* Fachin. *l. 9. controv. c. 93.* Molinæ *de Jur. & Just. tr. 3. disp. 23. n. 3.* & plurium aliorum volentium, quemvis homicidium voluntarium ex proposito & industria, etsi absque veris ac certis insidiis commissum, aliquo modo proditorie; sicque indignum esse *asylo*, idque probare conantur ex eo, quod per Bullam Gregorii XIV. *proditorios homicidas* privantem *asylo* non fuerit correctum Jus commune antiquum, *arg. c. cum expediat de election. in 6.* de Jure autem antiquo ad tale *homicidium proditorium* privans *asylo* satis fuerit, esse factum ex industria, *arg. c. 1. de Homicidio* ibi: *Si quis per industriam occiderit proximum*

suum, & per insidias, ab Altero movo volles eum, ut moriatur: ubi particula *&* sumuntur in sensu disjunctivo, at idem significet ac *vel*, prout subinde in Jure accipi solet, quando nempe ratio, aut contextus Legis id exigit. Idem probant ex Scriptura S. veteris Testamenti, *Exodi* 21. *v.* 14. ubi præfata *c.* 1. verba formalia habentur, & *v.* 12. ibi: *qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur*. Concordat textus *Deuteron.* 19. *v.* 11. *Si quis odio habens proximum suum insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit &c. arripient eum de loco refugii, & morietur: non misereberis ejus*. Item ex Jure Civili *novell.* 17. *c.* 7. ubi voluntarii homicidæ *Asylo* expresse declarantur indigni; quæ Constitutio Civilis utpote canonizata *c. inter alia* 6. *h. t.* etiam in Foro Canonico observanda videtur. Rationem dant: quia qui ex proposito occidunt, hoc ipso etiam insidiari vitæ, & per insidias occidere præsumuntur; qui autem per insidias occidunt, proditorie occidunt per dicenda *n. seq.*

315 *Altera* opinio est Covarruviæ *l.* 2. *var. res. c.* 20. *n.* 7. Barbosæ *lib.* 2. *juris Eccl. univ. c.* 3. *nu.* 89. *& seqq.* Gutierez *pract. qq. lib.* 1. *q.* 2. *n.* 3. Sanch. *l.* 6. *cons. c.* 1. *dub.* 8. *n.* 26. Pirhing *h. t. n.* 28. & aliorum docentium in materia *Asyli* ad *Homicidium proditorium* non sufficere, quod quis voluntarie etiam ex proposito & industria occidatur, sed insuper requiri, ut etiam per veras, & certas insidias fiat; quod universaliter tunc fieri volunt, quando quis occidendum ita aggreditur, ut hic & nunc talis nullo modo se valeat defendere; prout fit, si quis veneno, vel a tergo, vel ex insidiis, vel sclopeto e latebris; aut de nocte in tenebris, aut alio simili modo nihil mali prævidens, neque potens hic & nunc se defendere, occiditur, sive dein præcesserit inimicitia sive non, sive sub specie amicitiæ, sive sine illa occidatur. Et quidem, quod requirantur insidiæ hujusmodi vel dolus, probant ex c. *c.* 1. *de Homic.* ubi ad homicidium privans *Asylo* copulative requiritur, ut fiat *per industriam & per insidias*; quod idem etiam textus Legis veteris *n. præc.* citati exigunt, ut *Deut.* 19. *v.* 11. ibi: *Si insidiatus fuerit vitæ ejus*; & *Exodi* 21. ubi postquam *v.* 12. positus fuit textus *n. præc.* citatus, statim *v.* 13. subjungitur: *Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus, constituam tibi locum, in quem confugere debeat*. Quod vero sufficiat homicidium per insidias esse commissum, nec requiratur, ut occisus fuerit amicus, vel saltem non inimicus, ex iisdem deducunt Juris, & scripturæ textibus, ubi nulla facta mentione, vel distinctione amicitiæ, vel inimicitiæ solum requiritur, & sufficit, quod *per industriam, & per insidias* quis occidatur, eo quod *Homicidium proditorie, & homicidium per insidias* sint synonima *l. c. arg. l. Capitalium* 16. *§. igne* 12. *ff. de Pœnis l. Servum* 6. *l. neque* 7. *l. non liceat* 8. *C. de Delator.* cum concordantiis. *Tertiam* opinionem ponit Conclusio sequens, qua ad quæsitum

316 Resp. Per *Homicidium proditorium* in Bulla Gregorii XIV. *§.* 3. expressum, intelligitur proprie tale, quo nomine venit omne & solum illud quod fit ab amico, vel ex statu muneris, conditionis, aut personæ ad amicitiam aut fidelitatem specialiter obligato, vel saltem sub aliqua amicitiæ fidelitatis, societatis, vel necessitudinis specie ita ut malitia ejus in hoc consistat, quod quis nulla præcedente inimicitia, aut rixa occidatur, a vero vel simulato amico, vel ad amicitiam, aut fidelitatem specialiter obligato, ita, ut prudenter nec timeatur, nec caveatur; prout fit, si nulla præcedente inimicitia vir uxorem, servus dominum, filius parentem, aut econtra, aut si quis alius fratrem, socium itineris, commilitonem, contubernalem familiarem occidit. Item, si quis positive amicus quidem non existens, nec ad amicitiam, vel fidelitatem specialiter obligatus invenitur, tamen sub hujusmodi specie occidit, ac proin ubi amicitia vera, vel simulata, vel debita non intervenit, vel si hac interveniente præcessit inimicitia, aut rixa per reconciliationem nondum sublata *Homicidium proditorium* nunquam committitur, etsi quis ex industria, & per insidias v. g. a tergo, vel veneno, & alio tali modo occidatur, ut hic & nunc defendere se non possit. Ita hodie post Bullam Gregorianam communissima, & quasi certa, signanter Jacob. Pignatel. *to.* 9. *consult.* 28. fere per totum Farinac. *in append. c. d. immun. c.* 9. *n.* 149. Pax Jord. *Lucubr. l.* 11. *t.* 3. *n.* 342. Sperel. *dec.* 23. *& dec.* 175. plurimos alios citans.

Probatur in primis, quod in Bulla Gregoriana *Homici-* 317
dium proditorium in sensu proprio accipiatur. Tum quia Regula universalis est, quod verba Legis secundum propriam, & communi usu approbatam significationem accipienda sint, nisi aliter de mente Legislatoris manifeste constet, *arg. c.* 2. *§. Sed neque de transl. Epis. & l. non aliter* 69. *de leg.* 3. ibi: *Non aliter a significatione verborum recedi oportet, quam cum manifestum est, aliud sensisse Legislatorem*. Tum quia Bulla Gregorii XIV. secundum eam partem, qua privat *Homicidium proditorium* Jure *asyli*, est Lex odiosa, quæ stricte interpretanda venit, *c. odia de R. J. in* 6. Tum etiam quia Gregorius Papa in præfata Bulla expresse dicit, *quod dilucida declaratione omnem dubitandi & perperam interpretandi occasionem submovere intendat*; quod proprie, & juxta communem usum accepta, non item impropria significationa verborum fit; ergo.

Quod autem *Homicidium proditorium* proprie tale sit 318
omne & illud solum, quod *n. præc.* in conclusione diximus probatur in primis ex S. Paginis *Psal.* 40. ubi juxta communem interpretum Propheta in persona Christi contra Judam discipulum suum ad amicitiam specialiter obligatum conquerens ait: *Homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationem*; Et deiu *Ps.* 54. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, & si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo, tu vero homo unanimis, dux meus, ac notus meus, qui simul mecum dulces capiebat cibos &c.* quibus verbis quia secundum Interpretes, proditionis & proditorum status, ac natura describitur, satis clare innuitur, eam in solis verbis, vel simulatis amicis, non vero in inimicis vel aliis reperiri; quia (subjungit textus (si inimicus maledixisset, sustinuissem, utique, vel forsitan ab eo me abscondissem; *sed quia amicus fecit*, omni favore indignus, econtra morte censetur dignus, dum statim subjungitur: *Veniat mors super illos*. Idem habetur ex 2. *Reg. c.* 3. *&* 20. ubi Joab, duos Principes militiæ Abner, & Amasa sub specie amicitiæ occidit, & propterea a Regum sapientissimo punitus est, etsi ad Altare confugerit.

Probatur etiam ex utroque Jure tam Civili, quam Ca- 319
nico, ubi ad *verum proditorem*, & ad *proditorie* agendum semper narratur, aut supponitur, ut requiritur amicitia vel ex officio, personæ debita, vel saltem signis falso simulata, ita ut de tali quid mali prudenter timere, consequenter præcavere quis non possit, uti constat ex *l. servum* 6. *C. de Delator.* ubi servus dominium d ferens, *proditorum* penis subjicitur; quia ad fidelitatem, & amicitiam domino vi status sui est obligatus, & *l. cujusque* 4. *ff. ad Jul. Majest.* ubi *proditor* habetur, qui vel ut dux, aut miles, aut alius patriota exercitum hostibus prodit; concordat *l. omne l. Proditores ff. de milit.* Idem desumitur ex Jure Canonico, *arg. can. Clericus qui* 3. *dist.* 46. ubi *proditores* adulatoribus, qui utique amicitiam simulant, æquiparantur.

Probatur ulterius authoritate Clementis VIII. qui 320
speciali Diplomate 6. Febr. 1597. ad Archi-Episcopum Panormitanum misso expresse declaravit, quod Gerardus Regius, de quo dubium proponebatur) gaudeat *Immunitate*, consequenter *Homicidium proditorium* non commiserit, etsi deliberato animo, & per insidias occiderit, uti videre est in ipsa Diplomate, quod per extensum refert Jacob Pignat. *to.* 9. *consult.* 18. *n.* 29. Quod si quis cum Mar. Ital. *de Immun. Eccl. l.* 1. *c.* 3. *n.* 1. *& seq.* mentem Pontificis aliter interpretari conetur, opponit le Farinacius *l. c. n.* 143. dicens, se tunc temporis ut Fiscalem Romanum personaliter in facto informasse Clementem VIII. & ex ore proprio ejusdem responsum audivisse, consequenter melius mentem Pontificis percepisse, quam absentem Mar. Ital. & sequaces.

Probatur insuper ex repetitis Declarationibus Cardi- 321
nalium in una Rhegiensi 12. Octobris 1602. & in Bajanensi 6. Aprilis 1623. in quibus dicitur *Proditor*, *qui aliquem, cui se tanquam socium, & amicum adjunxerit in via nulla rixæ causa interveniente occidit, seu qui dolose sub amicitiæ colore seducit aliquem, ut occidat*. Item in una Beneventana 18. Augusti 1657. declaravit S. Congr. *ad probationem Homicidii proditorii requiri, amicitiam præcedentem*, intellige vel veram, vel simulatam, vel debitam ex statu personæ, aut muneris. Rursus teste Jacob. Pignat. *l. c. n.* 11. in una Bajanensi 6. Aprilis 1612. declaravit, quod

quod Proditor non sit, nec Homicidium proditorium committat, qui occidit inimicum suum per insidias, & a tergo: ex quo rursus appa et requiri præcedentem aliquam *veram*, vel *simulatam* amicitiam. Plures similes Declarationes vide apud Jacob. Pignatel. *tom. 9. consul.* 19.

122 Probatur tandem Tribunalium praxi & consuetudine, quæ est optima Legum interpres; *c. cum dilectus 8. de consuetud.* Constat enim, quod etsi non pauci præcipue in Italia inimicos suos a tergo, per insidias occiderint, ex hoc capite *immunitate* nunquam fuerint privati. Imo emergente controversia, an homicidium fuerit *proditorium* necne? Reverendissimi Ordinarii ad ferendam sententiam non soleant indagare, an homicidium fuerit per industriam, & insidias commissum, sed an præcesserint inimicitiæ, vel rixæ nec ne, vel aut vera an simulata adfuerit amicitia nec ne?

123 Ad fundamenta secundæ opinionis *n.* 111. positæ (qua refutata corruit prima per se) quamvis per dicta jam pateat, nihilominus Resp. Textus veteris Testamenti, etsi dato & non concesso, aliquid contra Conclusionem probarent, esse abrogatos per Legem gratiæ. *Ad c. 1 de Homic.* etsi varii varie respondeant, dico, illud, si in aliquo contrarium foret conclusioni, fuisse correctum a Bulla Gregoriana, prout patet ea dictis, præsertim repetitis Declarationibus Cardinalium. Ad rationem, qua dicitur, insidias & proditionem esse synonima, negatur. Ad textus Juris Civilis respondetur, ex iis nihil efficaciter probari, eo quod vel loquantur de casu, quo inter aliquos versabatur vera, aut simulata, aut debita amicitia, vel loquatur de *proditione & proditoribus* improprie dictis, qui per Bullam Gregorianam non sunt privati *Asylo*, per dicta supra n. 117.

124 Haunoldus *to. 6. tr. 1. n.* 215. postquam cum DD. *nu.* 116. citatis docuit, ad *homicidium proditorium* requiri, quod fiat ab amico vero, vel simulato, addit hoc non esse intelligendum de amico positive, sed negative, id est, non inimico, ita ut juxta hanc universaliter omnis ille dicatur homicida *proditorius*, qui nulla præcedente inimicitia proximum occidit, etsi positiva aliqua vera, vel simulata amicitia non præcesserit, nec vi status personæ, vel muneris debita fuerit, quod alios DD. non advertisse asserit. Verum specialis hæc hujus cæteroquin Doctissimi viri observantia non videtur attendenda, ob sequelas communissime aliorum, Declarationibus Cardinalium, ipsique Haunoldo contrarias v. g. quod aliquis in futurum latrocinari intendens priveiur *asylo*, qui tantum semel peregrinum aliquem penitus ignotum prædæ causa ex insidiis occidit: quia talis homicida fuit revera negative amicus occisi, seu non inimicus ipsius, quod tamen non subsistere, ac insuper contra ipsum Haunoldum militare patet ex dictis *n.* 91. Dein, quod quivis etiam in itineribus non publicis occidens aliquem quemcunque tandem nulla præcedente rixa, aut inimicitia solius prædæ ab occiso acquirendæ causa, vel spe aliquid etsi non promissum a tertio consequendi, careret *Asylo*, quia talis etiam erat occisi amicus negative, seu non inimicus quod tamen iterum est contra præfatum DD. *Leissnum.* 224. Tenendum proinde, quod ad *Homicidium proditorium* non sufficiat si fiat ab amico negative, seu non inimico, sed ut diximus in Conclusione, quod nulla præcedente inimicitia aut rixa fiat ab amico positive vero, vel simulato, vel ad amicitiam, aut fidelitatem vi status personæ, muneris, aut alterius rationis specialiter obligato, eo quod malitia hujus vitii præcise consistat in hoc, quod nulla præcedente inimicitia, aut rixa quis occidatur a vero val simulato amico, aut ab eo, qui amicus, ac fidelis esse specialiter obligatur talisque esse supponitur, & propterea ab eo, non tantum non præcavetur, sed cum eodem ita vivitur, & communicatur, ut occulte occidere ei difficile non foret. Ita hodie post Bullam Gregorianam communis, præsertim citati *n.* 116. inter quos Jacob. Pignatel. *l. c. n.* 51. *& seq* cerebrosos vocat docentes *Homicidium proditorium* ex eo solo committi, quod quis occidat non inimicum seu amicum negative, defenditque opinionem contrariam ad longum.

125 Infertur *Homicidium proditorium* esse I. Si quis nulla præcedente inimicitia parentem, prolem, coniugem, affinem, consaguineum, proximum occidit, quia hi omnes amici vel sunt, vel esse debent, ideoque ut tales supponuntur, prout jam dictum supra in Conclusione *n.* 116. Quibus adde casum, quo quis talem etiam usu rationis carentem, v. g. fœtum in utero materno, aut infantem, aut amentem v. g. spe hæreditatis, aut timore confusionis occidit, prout declaravit S. Congregatio apud Jacob. Pignatell. *tom. 6. cons. 4. n.* 151. *& n.* 52. illis verbis. *Mater occidens filium infantem non gaudebit Immunitate*, S. Congr. Conc. 3. Decemb. 1632. Item *malis medicamentis procurans abortum non gaudet Ecclesiæ immunitate*, Eadem S. Congreg. 3. Decemb. 1632. & docet Farinacius *in appendice de Immunit. c. 10. n.* 148. Jacob. Pignatel. *tom. 9. consult.* 18 *nu.* 20. Ratio est: quia tales homicidæ etiam respectu horum etsi usu rationis privatorum revera fuerunt, vel esse debuissent amici, ut proin audiendus non sit Haunoldus contrarium docens quoad occisos usu rationis carentes *cit. tom. 6. tr. 1. n. 215. ad finem.*

II. *Homicidium proditorium* esse, si quis nulla præcedente inimicitia dominum suum, familiarem, contubernalem, commilitonem, socium itineris occidit; quia hi omnes vi status, conditionis, & muneris sui sunt, vel deberent esse, ac supponuntur amici ac fideles. Item dic, si caupo *Virth, oder Gastgeb*, peregrinam seu hospitem susceptum, vel hic illum interficit, quia & hi ad amicitiam & fidelitatem reciprocam vi conditionis & muneris præsentis specialiter obligantur. Item ob eandem rationem, si quis miles in hibernis, vel alias in Quartiro existens occidat suum patremfamilias, aut dominum Quartiri, vel econtra: si enim ea eo solo, quod quis se jungat socium itineris, ita vi muneris censeatur & supponatur amicus, & ut talis occidere judicetur, *Asyloque* privetur, prout declaravit S. Congregatio allegata *n.* 121. idem non minus dici potest de caupona erga hospitem, & econtra. Ex eadem ratione utique *Homicidium proditorium* fuit non ita pridem factum, dum aliquis a quodam Domino peregrino mercede conductus, ut ei viam ad certum locum monstraret, conductorem suum in sylva, spe prædæ occidit. Simile discurre de omnibus aliis ea aliqua ratione ad amicitiam, aut fidelitatem illius, quem occidunt, obligatis. 126

III. Omnes illos homicidias *proditorios* esse, qui etsi ad amicitiam specialiter non obligentur, nec amici sint, eam tamen specialiter simulant, sicque sub specie, aut signis amicitiæ occidunt. 127

IV. Esse homicidam *proditorium* qui inimicum iam reconciliatum, vel cui fides de non offendendo data est, nulla nova inimicitia aut rixa emergente occidit, prout bene docet Farinac. *l. 2. cons.* 268. *nu.* 75. Curtel. *de immun. l. 1. q.* 25. Haunoldus *l. c. n.* 216. Pignatel. *to. 1. consul.* 102. *per totam* ubi rem egregie probat, & dicit ita sentire vero omnes tum Juristas, tum Theologos, quam dein *tom. 9. consult. 5. n. 3. & consul. 18. n.* 26 immemor præcedentis doctrinæ contrarium videatur manutenere, Delbene, & alii communiter contra Dianam *p. 4. tr. 1. res.* 33. & paucos alios. Ratio est; quia tunc vere sub specie amicitiæ quam promisit, vel simulavit consequenter proditorie occidit, per dicta *n. præc.* Notandum tamen cum Pignatel. *tom. 9. consul.* 18. *n.* 26. citante plures alios, ad inducendam reconciliationem, aut iniuriæ remissionem non sufficere communes salutationes, colloquia, convivia, si ad hæc non sponte, ac motu proprio, sed ex quadam honestatis necessitate, vel causali interventu in domo aliena, vel societate aliorum deventum est. 128

Infertur econtra *Homicidium proditorium* non esse, quod committitur præcedente ira, indignatione, inimicitia, rixa, verborum contentione &c. DD. *n.* 116. citati. Et quia saltem unum ex his semper in duello accidit, ideo in hoc occidens non est *proditorius* sed gaudet *Asylo*, sive alias amicus fuerit, sive inimicus, qui occidit. Pignatel. *tom. 9. consult.* 18 *n.* 35. Farinacius *in Appendice de immunit. c. 7. num.* 17. & alii communiter. 129

V. Crimen exceptum *Asylo* privans est *Assassinium*. Omnes, ob expressam Dispositionem Gregorianam, *Cum alia §. 3.* ibi: *Si fuerint Assassinii Rei*. Concordat *c. 1. de Homicid.* in 6. circa hoc crimen. 130

Quæritur II. Quid sit, & dicatur *Assassinium*? & quinam veniant nomine Assassinorum? Item quæ requirantur ad hoc, ut *Asylo* priventur? Resp. I. *Crimen Assassinium* est, & dicitur, quando pro pecunia, aut alia re pretio æstimabili accepta, vel promissa committitur homicidium. *Assassini* vero sunt & dicuntur tam illi, qui pretio conducti alium occidunt, quam qui pretium dant, aut promittunt,

ut

ut homicidium committatur. Ita DD. communiter *arg. c. 1. de homicidio in 6.* quamvis enim olim Assassinorum nomine soli venerint certi quidam infideles ad occidendos Christianos destinati, de quibus etiam loqui videtur *cit. c. 1. de homicid. in 6.* tamen hodie ex communi sensu DD. & consuetudine, *quæ est optima Legum interpres, c. cum dilectus de consuet.* venit quivis, sive fidelis, sive infidelis, isque tam pretio conducens, quam conductus ad occidendum, ut videre est apud Farinacium *de immun. qu. 8. num. 119. & n. 128.*

132 Resp. II. Ad hoc, ut *assassini* priventur *asylo*, plura requiruntur. Veluti I. Ut effectus, id est, mors actu sit secutus hinc *immunitate* gaudet tam conducens, quam conductus, si ex vulnere, vel alio ictu ad occidendum posito læsus, non moritur. Jacob. Pignatel. *tom. 9. consul. 43. n. 9.* Farin. *de immun. c. 8. n. 123. in fin. & de Homic. q. 123. n. 77* Diana *p. 1 tr. 1. ref. 18.* ac plures alii a Pignatel. citati. Probatur ex Bulla Gregoriana: quæ sicut in aliis delictis non nisi secuto effectu privat *asylo*, ita etiam de *assassinio* interpretanda venit, accedente præsertim consuetudine *quæ est optima legum interpres, l. 37. ff. de legib.* Ratio est; quia juxta regulam universalem verba Legis pœnalis intelligi debent cum effectu; nisi aliud exprimatur in Jure *arg. can. hæc autem verba de Pœnit. dist. 1.* ibi: *Hæc autem verba cum effectu accipimus:* ubi Gl. dicit: *Voluntatem sive conatum non puniri sine effectu.* Accedit quod Lex pœnalis sit stricte interpretanda, *arg. c. Odia de R. J. in 6.*

133 Dices qui intendens occidere tantum vulnerat, est verus *Assassinus, arg. c. 1. de homic. in 6.* ibi: *Quamquam mors ex hoc forsan non sequatur:* atqui constitutio Gregor. XIV. quemvis *assassinii* Reum indistincte privat *immunitate*, ergo indistincte venit intelligenda, *arg. l. de Pretio ff. de Publ. in rem activ.* Resp. Distinguendo. Est verus *assassinus* in ordine ad incurrendas pœnas *cit. c. 1.* statutas conceditur; in ordine ad privationem *immunitatis* statutam in Bulla Gregoriana negatur, ob rationes *n. praeced.* positas, Accedit, quod objectio nimium probaret, videlicet, quod si post factam, & acceptatam conductionem, tam conducens, quam conductus statim evaderent, & essent *assassini, c. 1. de homic. in 6* hoc ipso statim etiam essent privati *asylo*, etsi conductus nil adhuc tentaverit, nullumque sit aggressus. Quod est falsum, & contra ipsos Adversarios ac contra Declarationem Cardinalium apud Jacob. Pign. *tom. 2. cons. 68.* in una Sarzanensi 21. Februarii 1620. ibi *antequam sequatur effectus, qui pecuniam dedit propter homicidium, gaudet immunitate.* Quæ Declaratio etiam servit pro probatione Conclusionis.

134 Illud certum est, quod gaudeat immunitate Ecclesiastica, qui mandat; & mandatum recipit, vel cooperatur propter pretium acceptum vel promissum ad faciem ferro cuidam deformandum, aut vulnerandum: quia tales improprie sunt *assassini*. Ita enim in terminis declaravit S. Congreg. *in Neapolitana 25. Junii* 1601. & tenet cum communi aliorum Pignatel. *tom. 9. cons. 43. n. 11.* Farinacius *loc. c. n. 134.*

135 VI. Juxta probabiliorem, & communiorem requiritur ut pretium aliquod certum, ac specificum, seu determinatum in pecunia, vel alia re consistat: incertæ enim, generalis ac vagæ rei promissio ad constituendum *assassinium* non sufficit. Farinacius *in Appendice de Immun. c. 8. n. 131.* ubi allegat Declarationem Cardinalium, Bonac. *disp. 3. q. 7. de Immun. punct. 4. n. 18.* Lezana *V. Immunitas n. 13.* & alii plurimi contra Mascardum *concl. 138. n. 12.* Delbene *de immun. c. 12. dub. 21. sect. 1. n. 12.* & alios Ratio est; quia rei in genere, aut incertæ promissio non obligat nec valet, *arg. l. Triticum 94. & l. ita stipulatus ff. de V. O.* unde infertur, Assassinium non esse, si conducens, aut mandans sequentibus, aut similibus utatur formulis: *Occide mihi hunc, & ego tibi aliquid notabile dabo:* vel *dabo tibi pecunias, & compensabo, quod sis futurus contentus &c.*

136 Porro requirunt aliqui, ut Farinacius Praxi Criminal. *de homic. q. 123. n. 43.* Pignatel. *tom. 9. consul. 43. n. 32.* Ambros. *de immun. c. 7. sub n. 9.* & alii, quod pretium certum in quantitate notabili detur, ita ut arbitrio Judicis movere possit ad tam immane scelus patrandum. Verum quamvis dato, vel promisso pretio levi, in dubio non præsumatur intuitu illius homicidium esse commissum, & consequenter *assassinii* Reus quis judicandus non sit, uti bene observant citati DD. tamen si constat, aliquem etiam levi pretio inductum esse ad occidendum, revera *assassinii* reus erit, ut bene docet Castro Palao *tom. 11. disp. un. p. 9. n. 34.* Delbene *l. c. n. 10.* Haunoldus *t. 6. tit. 1. n. 222.* Ratio est: quia parvitas pretii non minuit, sed auget delictum ex eo, quod vitam proximi tam levi pretio postponat. Prout ex simili ratione etiam non datur parvitas materiæ in Simonia.

Illud certius est, *assassinum* non esse, consequenter *immunitate* non privari, qui absque pretio sibi dato, vel promisso, sola spe præmii, & animo complacendi alteri aliquem occidit. Farinacius *l. c. n. 130.* Castro Palao *l. c. n. 34. ad fin.* Bajard. ad Clarum *§. Assassinium n. 7.* Sperel. *dec. 102. a nu. 7.* & Communissima aliorum. Ratio est; quia de quidditate *assassinii* hodierni est, datio, vel promissio pretii. 137

Major controversia inter DD. est, an pretio conductus committat *assassinium*, si occidat infidelem, Judæum v. g. Turcam, vel Paganum? Negativam tenent plures, ut Covarruvias, *lib. 2. var. res. c. 20. n. 10.* Clar. *§. Assassinium n. 2.* Castro Palao, ubi supra n. 35. & alii moventur *c. 1. de homic. 6.* ibi: *Quicunque quempiam Christianorum.* Verum affirmativa videtur probabilior, quam tenet Farinacius *de Immunit. c. 8. n. 120.* ubi testatur de communi; Decian. *tr. Crim. l. 7. c. 28. §. 4. n. 20.* Pignatel. *tom. 9. consul. 43. n. 13.* citans Bonac. *t. 2. disp. 3. q. 7. pun. 6. n. 9.* Delbene, & alios. Ratio est: tum quia fidelitas, & infidelitas ad *assassinium* se habent prorsus per accidens, cum malitia, & quidditas hujus criminis in hoc consistat, quod quis pretio temporali vitam hominis perdat. Tum quia Bulla Gregoriana universaliter quemvis *assassinium* secuto effectu privat *asylo* sine distinctione fidelium aut infidelium. Hinc sicut privatur *asylo*, qui proditorie occidit infidelem, prout etiam plures Adversarii fatentur; ita etiam dici debet de *assassino* cum non sit major ratio de illo, quam de isto. Nec obstat *cit. c. 2. de homic. in 6.* quia dictum Capitulum intelligi debet de *assassinio* in ordine ad pœnas ibidem specificatas; non item in ordine ad privationem *immunitatis*, utpote de qua ibidem nulla sit mentio. Et plane si illud Capitulum etiam in ordine ad *immunitatem* foret attendendum, soli conducentes infidelem ad occidendum, non item conducti essent privati *asylo*, ut legenti textum patet.

Tandem notandum cum Farinacio *in Append. de immun. q. 8. n. 132.* Pignatel. *t. 9. consult. 43. n. 15.* Castro Pal. *l. c. n. 46.* Ambros. *de immun. c. 7. n. 10.* Covarruvia *l. 2. var. res. c. 20. n. 9. circa fin.* communem aliorum docere, quod pretio conductus, ut occidat aliquem, qui est inimicus ipsius conducti, proprie non sit Assassinus, bene vero, si est solius mandantis, seu conducentis inimicus, nisi conducens occasioni esset præsens, quia ajunt, in *secundo*; non item in *primo* casu incautum occidit, cum ab inimico quivis sibi cavere debeat. Verum hæc ratio (aliam non afferunt) non videtur convincens, quamvis enim ex ea sequatur, quod si conductus pretio, occidat proprium inimicum, non committat *homicidium proditorium*; tamen ex eadem probari non videtur, quod non committat *Assassinium*, utpote hujus natura non in eo consistat, quod quis occidatur incautus, sed quod pretio conductus occidat, per dicta supra: adeo ut etiam *assassinus* revera sit; qui pretio conductus aliquem occidit, etsi non a tergo, nec ex insidiis, sed a facie, consequenter non incautum aggrediatur, & se defendentem occidat. Ea propter a communi recedere omnino luberet, si præcedentes haberem, præsertim cum sæpe contingere posset, quod qui suum inimicum alias non occidisset, nisi pretio conductus fuisset. 138

VII. Crimen exceptum *asylo* privans, est crimen *Hæresis:* ita expresse textus Bullæ *Cum alias n. 82.* allegatæ, ibi: *vel Hæresis rei.* Intellige; si ob ipsius *hæresis* crimen non item ob alia crimina ad Ecclesias confugiunt; prout jam diximus supra n. 80. & 81. ubi vide. 139

VIII. Crimen exceptum *asylo* privans est crimen *læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis.* Ita verba formalia sæpe citatæ Bullæ Gregorianæ, ubi quia requiritur, ut peccentur *in personam ipsiusmet Principis?*

Quæritur III. Quandonam quis dicatur committere crimen *læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis?* Item quinam ad propositum nomine *Principis* veniat? 140
Resp. I. Tunc committi, quando exercetur actio aliqua positiva, in ejusdem personæ damnum, vel offensam, v. g. percutiendo, vulnerando, carcerando, occidendo, aut

aut hostiliter insequendo personam *Principis*; item contra eam machinando, conjurando, hostibus tradendo aut relevando, ut capiatur, aut tales actiones mandando, consulendo, auxilium & favorem præstando &c. cum communi aliorum, Bonacina *tom. 2. disp. 3. q. 7. pun. 7. §. 6. n. 10.*

140 Resp. II. Nomine *Principis* ad propositum veniunt, & intelliguntur illi soli, qui in suo Territorio plenum jus obtinent, & quoad temporalia superiorem non agnoscunt Farinacius in *appendice de immun. c. 14. n. 185.* citans Mar. Ital. *de Immun. l. 1. c. 5. §. 7. n. 11. & seq.* Diana *p. 1. tr. 1. ref. 6.* Bonac. *t. 2. disp. 3. q. 7. punct. 6. §. 6. n. 2.* cum communi aliorum. Ratio est; quia cum Bulla Gregoriana ex illa parte, qua privat certa crimina *asylo* est odiosa, consequenter stricte interpretanda, *arg. c. Odia, de R. J. in 6.* sicque non nisi de supremis *Principibus* in suo Territorio superiorem quoad temporalia non agnoscentibus intelligenda. Diana *par. 1. tr. 1. ref. 6.* præsertim cum hi soli in Jure nomine *Principum* veniant, ut cum communi advertit Engel *h. t. n. 16.*

141 Infertur I. Quod nomine *Principis* ad propositum ante omnes veniat Summus Pontifex, utpote qui nec in temporalibus, nec in spiritualibus superiorem agnoscit. Ita omnes.

142 Infertur II. Eodem *nomine* etiam venire Romanum Imperatorem, Reges Germaniæ, Hispaniæ, Galliæ Hungeriæ, Angliæ, Portugalliæ, Poloniæ, Croatiæ, Siciliæ, ac reliquos Reges. Item S. R. I. Electores, & Principes. Item Archi-Duces, ac Duces Austriæ, Bavariæ, Sabaudiæ, Saxoniæ, Parmæ, Modenæ, Capita Reipublicæ Venetæ, Helvetiæ, Januensis &c. Ratio est; quia hi omnes respective in suo Territorio superiorem non agnoscunt, uti bene advertunt Mar. Ital *l. c.* & Bon. *l. c. n. 3.* & alii. Idem dic de Marchionibus, & Comitibus illis, qui in suo Territorio plenum jus habent, & superiorem non agnoscunt: non item de aliis Principibus, Comitibus, Baronibus &c. superiorem in suo Territorio habentibus, & cognoscentibus. DD. citati cum Barb. *in c. 6. h. t.*

143 Huc reduci, & *Principis* nomine venire vult etiam Cardinales, & Episcopos. Peregr. *de immun. c. 9. n. 5* quem citat, sed non sequitur Diana *p. 1. tr. 1. arg. c. Felicis 5. de pænis in 6.* ubi offendentes Cardinalem, Rei criminis *læsæ Majestatis* dicuntur. Ratio est, quia Cardinales æquiparantur Regibus, & sunt Principes Ecclesiæ Romanæ, vocanturque *Fratres* Papæ, & cum eo unum Corpus constituunt, ita ut offendentes aliquem ipsorum ipsum quoque Papam offendere, & propterea dicti criminis *læsæ Majestatis* rei censeantur, *ar. l. quisquis C. ad l. Jul. Majest.* quod idem cum proportione de Episcopis dicendum videtur.

144 Verum Farinacius *in appendice de immun. c. 14. n. 185.* docet, Cardinales, & Episcopos qua tales nomine *Principis* ad propositum non venire, & hoc Bullæ conformius, atqui probabilius videtur, quia licet sint, & vocentur *Principes* Ecclesiæ Romanæ, tamen quia Cardinales non sunt Principes supremi, qui in suo Territorio plenum jus habentes superiorem in temporalibus non agnoscunt, quod requiritur ad hoc ut quis sit reus criminis *læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis*, juxta sensum Bullæ Gregorianæ, uti patet ex dictis in Conclusione: & communi DD. Nec obstat *c. felicis 5. de pænis in 6.* quia licet ex eo probetur, offendentes Cardinalem esse reum *læsæ Majestatis*, tamen non probatur esse ex hoc privatum *Asylo*; quia non quodvis crimen *læsæ Majestatis* privat *Asylo*, sed illud tantum non committitur *in personam ipsiusmet Principis* supremi, superiorem in suo Territorio non habentis. Pariter non obstat; quod cum Papa unum Corpus constituant; quia hoc solum est verum in sensu morali, non autem physico; uti requiritur juxta dicenda infra *n. 148. & seq.*

145 Dicitur autem notanter, *qua tales*, quia si Cardinales aut Episcopi habent etiam Principatus temporales, in quibus plenum jus obtinent, & alium superiorem non habent, quales sunt vere omnes in Germania, utpote Principes S. R. I. sine dubio nomine *Principis* veniunt, & offendens talem privatur *Asylo*.

146 Infertur III. Nomine *Principis* ad propositum non venire Uxorem, Fratres, aut Filios Regum, aut supremorum Principum, Farinacius *l. c.* Bonacina *l. c. n. 3.* Diana *p. 6. ref. 18.* dicens, ita docere omnes post Bullam Gregorii XIV. scribentes, Haunoldus *t. 6. tr. 1. n. 239.* eoque teste Omnes. Ratio est, quæ in priori numero. Et ex hoc illato confirmatur etiam præcedens: si enim juxta omnes DD. (ut dicit Diana, & Haunoldus) Filii, & Fratres Regum ac Principum supremorum, non veniant ad propositum nomine *Principis*, & offendentes aliquem illorum non priventur *asylo*, eo quod licet revera sint & dicantur Principes, tamen hic & nunc non sint Principes supremi; etiam Cardinales, & Episcopi non venient ad præsens nomine *Principis*, nec privabitur *Asylo* offendens aliquem ipsorum, eo quod & ipsi licet sint & dicantur Principes, tamen non sint supremi in suo Territorio superiorem in temporalibus non habentes.

Infertur IV. Neque Consiliarios, neque supremos ac intimos Ministros, Præsides, Legatos, Vice Reges &c. supremi Principis, venire ad præsens nomine *Principis*, consequenter offendentes aliquem eorum non privari *immunitate asyli*, Farinacius *l. c. n. 192.* Diana *p. 1. tr. 5. ref. 6. & 20.* item *p. 1. tr. 1. ref. 18.* ubi dicit, ita docere omnes post Bullam Gregorii XIV. scribentes & in specie citat Peregrinum *de immun. c. 9.* per totum, & Sylviam. Barbosa *in c. inter alia 6. h. t. n. 10.* Lezana *V. immunitas n. 15.* ac si non omnes, certe Communissima aliorum contra Curtelium, & Gambacurt. Ratio est jam sæpe allegata; quia nempe non sunt supremi Principes superiorem in suo Territorio non habentes. 147

Nec obstat *l. quisquis 5. princ. C. ad l. Jul. Majest.* ubi præfecti Consiliarii ac Ministri pars corporis Principis vocantur unumque corpus cum eo constituunt, & propterea offendentes aliquem ex illis, rei læsæ Majestatis habentur: ibi: *Nam & ipsi pars corporis nostri sunt*: ob quod argumentum Haunoldus *l. c.* opinionem Curtelli, & Gambacurt. probabilem appellat. Nam contra est, quod licet ex dicta Lege probetur; offendentes talem, esse reos *læsæ Majestatis*, non tamen probatur, eos exinde esse privatos *asylo*, cum non omnes *læsæ Majestatis* rei sint privati hoc jure, sed tantum rei *in personam ipsiusmet Principis*, uti jam dictum. Nec quidquam in contrarium probat ratio adducta, quod dicti Ministri sint pars corporis Principis, unumque corpus ac personam cum eo constituere, ac repræsentare censeantur; quia hoc tantum verificatur in sensu morali, & non in physico, in quo tamen loquitur, & intelligenda venit Bulla Gregoriana, prout non tantum ex communi sensu DD. consuetudine Legis optima interprete *c. 8. de consuet.* patet, sed etiam ex ipsa Bullæ dictione *ipsiusmet persona Principis* aperte liquet; dictio enim *ipse*, & multo magis *ipsemet*, est personalissima, & demonstrativa personæ, summeque restrictiva ad personam, & personaliter eam, ita ut ad aliam personam referri non possit; ut plurimis aliis citatis docet Barbosa *de Dictione*. Dictione *ipse*, ubi ad propositum plures affert Decisiones Rotæ.

Et certe si in sensu morali sufficeret, quod quis sit, & dicatur pars corporis *Principis*, unumque cum eo constituere corpus & personam, nemo magis veniret nomine *Principis*, quam Uxor, & Filii Regum aut Principum cum teste ipsa Scriptura uxor dicatur, *una caro*, cum viro, ibi: *Erunt duo in carne una*; filius autem reputetur una persona cum patre per vulgaria Juris: & tamen juxta unanimem post Bullam Gregorii XIV. scribentium: Uxor & Filii Principis non veniunt nomine *Principis*: unde mirandum sane, quod Haunoldus *l. c.* ex illo fundamento, quia consiliarii & Ministri Principis in sensu morali sunt pars corporis Principis, unumque corpus cum eo constituant, opinionem Gambacurtæ probabilem reputet, & tamen cum unanimi aliorum absolute neget, Uxorem & Filios Regum venire nomine *Principis*; cum tamen in his æque vel magis idem militet fundamentum, ut ex dictis patet. Nec valet paritas ab eo assumpta de Cardinalibus, quia communis doctrina non tam est, quod offendentes talem, priventur *asylo*, quam quod sint rei *læsæ Majestatis*, quod gratis conceditur, sed negatur exinde hoc ipso aliquem privari *immunitate*, cum non physice, sed moraliter tantum committatur *in personam ipsiusque* Papæ, quod non sufficit per dicta. 148

Infertur V. Non committi crimen *læsæ Majestatis* exceptum privans *asylo*, si peccatur in statuam aut effigiem Principis supremi, vel in statum aut provinciam, Principis excitando v. g. rebellionem; dummodo non fiet machina- 149

tio

cio contra personam ipsiusmet Principis supremi. Diana *p. 6. ref.* 18. citans unanimen post Bullam Gregorianam scribentium, in specie Peregrinam, & Sylvium ubi supra idem docet Farinacius *in append. de immun. c.* 14. *nu.* 190. Bonacina *l. c. n.* 5. & communis aliorum.

151 Sed quæres incidenter, an crimen *læsæ Majestatis* in personam ipsiusmet Principis committant exceptum non tantum subditi ipsius, sed etiam exteri? Resp. Negative quoad exteros, qui ratione originis, aut domicilii subditi non sunt. Farinacius *cit. c.* 14. *n.* 115. Haunoldus ubi supra *n.* 232. Ambrosin. *de immun. c.* 6. *nu.* 12. Bonacin. *cit. tom.* 2. *disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 7. *§.* 6. *num.* 12. communis aliorum, *arg. Clem. Pastoralis §. Rursus non est, de Sentent. & re jud.* ubi Pontifex declarat, etiam ex illo capite a Roberto Rege Siciliæ commissum non fuisse crimen *læsæ Majestatis* in Henricum Imperatorem, quod ei nec ratione originis, nec domicilii fuerit subjectus. Nec obstat, quod extraneus machinator contra personam Principis fiat ei subditus ratione delicti, vi cujus quivis sortitur Forum, *Auth. Si qua in provincia C. ubi de Crimin. agi oportet, & c. fin. de Foro competente.* Resp. enim talem per delictum fieri quidem aliquem subditum, sed antecedenter non fuisse, prout tamen requiritur ad crimen *læsæ Majestatis;* unde licet talis puniri possit, ubi deliquit, non tamen privatur *Asylo*.

152 Quæritur IV. Utrum etiam propter alia crimina in Bulla Gregorii XIV. non expressa, eis tamen æqualia, vel iisdem majora, enormia, & atrocissima quis privetur *Jure Asyli?* Resp. negative. Farinacius *in append. de immun. c.* 22. *n.* 353. *&* 355. Guttierez *pract. qq. Civ. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 12. *& seq.* Faganus *in c. inter alia h. t. n.* 36. Castro Palao *tr.* 18. *disp. una, punct.* 10. *n.* 4. Diana *p.* 1. *tit.* 1. *ref.* 4. Haunoldus *tom.* 6. *tr.* 1. *n.* 235 & communissima, ac ferme unanimis aliorum post dictam Bullam scribentium. Idque probatur I. Ex receptissima illa Regula, *Exceptio unius firmat regulam in contrarium l. quæsitum,* 12. *§. Idem respondit* 43. *ff. de Fund. instruct. l. cum prætor* 12. *prin. ff. de judic. & l.* 4. *§. fin. ff. ad pecun. legat.* II. Probatur ex alia Regula pariter universali, & communiter recepta; quod Lex pœnalis ob identitatem, vel etiam majoris rationis non sit extendenda; *arg. c. odia & c. in pœnis de R. J. in* 6. *& l. factum cuique §. in pœnalibus ff. de R. J.* quia pœnæ casum proprium non excedunt, *can. pœnæ dist.* 1. *de pœnit.* III. Probatur ex ipsis Bullæ verbis, quibus dicitur, quod Papa in materia *immunitatis*, cuncta *ad unam tantum formam reducere*, intendat, non attenta *paritate, identitate, aut majoritate rationis*. IV. Probatur per oppositam Decretum irritans, & clausulam *sublata aliter judicandi facultate*. Confirmatur ex Conclusione *n.* 88. posita, & textu ibidem ex *c. inter alia* 6. *h. t.* allegato.

Infertur, quòd quamvis olim plura crimina de Jure Civili caruerint *Asylo*, hodie tamen eodem gaudeant: eo quod in materia *immunitatis* non ad Civilem, sed Ecclesiasticam dispositionem attendendum sit, juxta unanimen & dicenda infra.

153 Notandum tamen cum Farinacio *in append. de immunit. c.* 14. *n.* 185. quod si in casu atrocis, vel atrocissimi criminis, v. g. ob occisionem Cardinalis, *læsæ Majestatis* in statum, aut Provinciam, parricidium &c. fugiat quis ad loca sacra, possit Episcopus eum bene custoditum tenere, donec per illum, vel potestatem sæcularem Papa informetur, & ab eo extrahendi potestas petatur, potest enim, & etiam subinde solet Papa ob enormia Crimina etiam non excepta extrahendi licentiam dare ad terrorem & exemplum aliorum.

154 Quæritur V. An etiam *Asylo* gaudeant Rei a carceribus aut manibus satellitum fugientes, dum ducuntur ad carceres, vel inde ad supplicium? Resp. Affirmative; dummodo non laborent Crimine excepto. Farinacius *in append. de Immun. c.* 15. Ambrosin. *de immun. c.* 10. *n.* 11. Navarrus *in Manual. c.* 25. *n.* 19. Guttierez *pract. qq. lib.* 3. *q.* 6. *n.* 6. cum communi. Fundamentum est; quia nulla apparet ratio, nec Juris dispositio, eos *asylo* privans. Accedit quod favores ampliandi sint, & extendendi, *c. Odia de R. J. in* 7. Confirmatur ex repetitis Declarationibus Cardinalium apud Jacob. Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 4. ubi *n.* 78. sequentem ponit: *Fugiens ad Ecclesiam, dum ducitur ad supplicium gaudet Immunitate, in una Valisoletana* 19. *Maii* 1627. & *n.* 107. *Qui elapsus e manibus satellitum confugit ad Ecclesiam vel apprehendit parietem, aut seras, valvarum gaudet Immunitate,* 3. *Martii* 1604. *&* 18. *Julii* 1614. *&* 10. *Dec.* 1616, & *n.* 91. *Condemnatus ad supplicium mortis, effringens carceres, non autem compedes gaudet immunitate, in Romana,* 11. *Febr.* 1648. Ex qua ultima habes etiam cum compedibus fugientes ad loca sacra gaudere *asylo*.

Extendit Diana *p.* 8. *tr.* 1. *ref.* 13. Conclusionem etiam ad casum, quo reus una cum satellite per vim intrat in Ecclesiam. Verum huic obstat bina Declaratio Cardinalium apud Jacob. Pignatel. *l. c. n.* 88. ita sonans: *Confugiens in Ecclesiam ligatus cum Birruario non gaudet immunitate, in Florent.* 6. *Novemb.* 1634. Pariter non gaudet immunitate Reus ex eo, quod per locum ducatur ad supplicium, casu quo alia via e carceribus ad locum supplicii non sit, secus si alia existente via per illum duceretur. Diana *l. c. ref.* 30. Peregrinus *de immunit. c.* 5. *nu.* 8. vide de hoc etiam Farinacium *loc. cit.* 155

§. VI.

De Effectibus, Favoribus, & Privilegiis immunitatis Asyli.

S U M M A R I U M.

156 *Rei debent recipi in loco sacro.*
157 *Et de bonis loci sacri sustentari.*
158 *Nisi propria habeant, & facile haberi possint.*
An; & quomodo suaderi eis possit, ut discedant. ib.
159 *Nemo potest impediri, quo minus reus fruatur necessariis naturæ.*
160 *Non potest vi extrahi e loco sacro.*
161 *Potest tamen sponte egredi, & extra capi, non tamen ipsa Ecclesia, etsi consentiat.*
162 *Ad sponte exeundum falsa promissione inductus gaudet immunitate.*
163 *Secus, si solis blanditiis absque promissione inducatur.*
164 *Dolo, fraude, & mendaciis ad sponte exeundum inductus non gaudet Asylo.*
165 *Nisi Judex ipse per se, vel alium talem fraudem committat.*
166 *Reus in loco sacro existens non potest condemnari ad mortis, vel corporis pœnam.*
167 *Hinc tamen si exeat.*
168 *Pœna pecuniaria, aut alia competenti potest, & debet etiam in ipso loco sacro puniri.*
169 *A quo Judice?*
170 *Non potest spoliari bonis suis secum in locum Asyli allatis.*
Bene tamen alienis; & armis prohibitis. Ib.
171 *Neque potest in loco Asyli carcerari, aut vinculis constringi.*

Quæritur I. Quosnam effectus, favores, aut privilegia *Jus Asyli* pariat Reis confugientibus ad Ecclesias, vel alia loca sacra. Resp. Plures. Patet inductione. Et quidem I. Est, quod debeant in locis sacris, quo rei confugiunt, recipi, nec possint inde repelli aut excludi. Pignatel. *tom.* 2. *consul.* 4. *n* 63. Haunoldus *t.* 6. *tr.* 1. *n.* 274. Delbene *de immun. c.* 16. *dub.* 48. *n.* 1. *ar. can. Definivit.* 35. *& can. Reum* 9. *caus.* 17. *q.* 4. ubi statuitur, ut *Rectores Ecclesiarum pacem, & vitam, & membra ejus* (Rei nempe) *obtinere studeant,* quod idem præcipitur *c. inter alia* 6. *h. t.* ibi: *Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debeat membra; & vitam.* Concordat *l.* 2. *&* 3. & *l. præsenti* 7. *C. de his qui ad Ecclesias confug.* ibi: *Ex hic* (Religiosis) *locis cujumque finibus nullos repelli, aut aliquando ejici patimur.* Ratio est: tum quia tenentur Rectores Ecclesiarum jura Ecclesiæ, ipsiusque *immunitatem* defendere, ergo hoc ipso non possunt Reos illuc confugientes repellere. Tum quia eo ipso, quod concedatur Reis jus ad Ecclesias confugiendi, imponitur Rectoribus Ecclesiæ obligatio eos recipiendi, alias enim si Rei pro libitu Rectorum possent non recipi, aut etiam recepti iterum repelli, vel rejici, parum, aut nihil prodesset Reis *Jus asyli*; præsertim si potestas sæcularis extraditionem urgeret, ubi Rectoribus Ecclesiarum excusatio non superesset dicendo: *non possum, aut non licet &c.* Licitum est tamen Rectoribus 156

Ec-

Ecclesiæ, imo expedit, suadere Reis, ut nimis diu non morentur in locis sacris juxta dicenda infra *n.* 158.

157 II. Effectus, seu commodum est, quod debeat Ecclesia, aut alius locus sacer Reum de bonis suis sustentare, eique vitæ præbere necessaria, nisi ipse bona propria habeat, aut aliunde a consanguineis v. g. facile habere possit. Abbas *in c. inter alia 6. h. t. n.* 28. Sylvester *V. immunitas 3. a.* 5. Glossa communiter recepta *in c. c. definivit 35. cau. 17. q. 4. V. defendatur arg. l. præsenti 6. C. de his, qui ad Eccl. confug.* Ratio est: tum quia alias indirecte cogeretur Reus ad exeundum, & potestati sæculari se tradendum, aut fame moriendum; sicque rursus eidem non prodesset *Jus asyli*. Tum quia tenentur Rectores Ecclesiarum conservare Rei vitam, & membra, per Jura citata *n. præced.* ergo tenentur vitæ præbere necessaria.

158 *Nisi ipsemet bona propria haberet, aut aliunde a consanguineis v. g. facile habere posset*, uti notanter limitatum est *n. præc.* tali enim in casu de illis, non de Ecclesiæ bonis videre deberet Reus, prout citati DD. cum communi aliorum bene advertunt. Imo non potest Ecclesia in tali casu eum de bonis suis sustentare, quia male dilapidaret patrimonium Christi, & pauperum. Hinc etiam juxta DD. citatos in casu quo ipse Reus nihil habet, nec aliunde quid habere valet, potest cogi ad laborandum, & serviendum in commodum Ecclesiæ, ut sic expensæ in eum factæ de Ecclesiæ bonis, quæ non nisi ad causas pias & pauperes erogari possunt, compensentur. Atque ne *immunitas* sit ei occasio otiandi, & exinde etiam peccandi. Addunt aliqui: & merito non expedire; ut Rei propriis destituti mediis diutius morentur in locis sacris, ne *ipsi per incommodum Ecclesiæ, egentium & pauperum alantur expensis*, ut dicitur citata *l. præsenti 6. C. de his, qui ad Eccles. confug.* Hinc bene possunt Rectores Ecclesiæ Reo suadere, ut discedat, si cognoscunt, quod in alio loco, aut Provincia secure, & absque periculo degere valeat, illucque eundem convenientibus modis ducere, & dirigere sine periculo possint; & nisi aliud circumstantiæ exigant.

159 III. Effectus, seu commodum est, quod nemo prohibere, aut impedire potest, quo minus ad Reum in loco *asyli* existentem deferatur necessarius victus, & vestitus, ipseque reus necessaria requie frui, & naturam etiam extra locum *asyli* (si reverentia loci exigat) exonerare valeat. Omnes ob clara Jura. Et quidem de victu, vestitu, & requie patet ex *l. præsenti 6. princ. C. de his, qui ad Eccl. confug.* ibi: *Nec patimur in ipsis Ecclesiis reverendis ita quemquem detineri, atque constringi, ut ei aliquid victualium rerum, aut vestis negetur, aut requies*; Ratio est; quæ *n.* 157. posita, nempe, quia alias indirecte cogeretur ad exeundum, aut moriendum. De exoneratione naturæ aperte patet ex *can. definivit. 35. cau. 17. q. 4.* ubi propterea triginta passus in circuitu Ecclesiæ conceduntur; *qualiter ad requisitæ naturæ usum debitis exeant locis, & nullo teneantur eventu necessitudinis, qui Dominicis se defendendos commiserint claustris*, ut ibidem dicitur. Ratio est, quia cum ex una parte conservatio vitæ exigat naturæ exonerationem, ex altera vero eam in se non patiatur reverentia loci, necesse est, extra congruum habere locum. Hinc cum aliis bene advertit Hannoldus *tom. 6. tr. 1. n. 238. & 274.* necessitatis naturæ causa egressum e loco sacro a Potestate sæculari capi non posse.

160 IV. Est, quod Reus a loco *Asyli* per vim extrahi, aut abstrahi a nullo possit (nisi commiserit crimen exceptum). Unanimis. Textus expressus est *in cit. can. definivit. 35. cau. 17. q. 4.* ibi: *Nullus audeat confugientes ad Ecclesiam, & residentes inde abstrahere &c. inter alia 6. h. t.* ibi: *Quantumcunque gravia maleficia perpetraverit* (nisi sint de exceptis) *non est violenter ab Ecclesia extrahendus*. Concordat *L. 2. C. de his, qui ad Eccl. confug.* ibi: *Sancimus, nemini licere ad SS. Ecclesias confugientes abducere & l. Præsenti eod.*

161 Et quamvis possit Reus sponte exire, ac permittere ut egressus capiatur, Pignatel. *t. 9. consul. 2. n.* 29. Farinacius *in append. de immun. c. 19. n. 306.* cum tunc nec ipsi, nec Ecclesiæ fiat injuria. Non ipsi, quia volenti non fit injuria, *l. cum donationis C. de transact.* Non Ecclesiæ, quia inde nec violenter extrahitur, nec ibidem capitur, quo solo ad præsens videtur fieri injuria, aut irreverentia loco sacro. Non potest tamen consentiri, ut in Ecclesia capiatur, aut ex illa trahatur, aut ducatur, neque licita, neque valida est talis extractio aut eductio consentiente Reo facta. Farinacius *l. c. num.* 304. ubi citat Mastril. *consil. 179. lib.* 2. Decian. *intr. crim.* Pignatel. *l. c.* Palao *tr. 11. disp. un. pun. 11. n. 4.* & novissime Doctissimus Jacob. Wiestner *in suo jure Asylor. p. 5. ar. 1. n.* 13. ubi etiam citat Delbene *c. 16. dub. 26. n. 7.* Ratio est, quia *immunitas asyli* est potius locale quam personale privilegium concessum per dictam *n. 63. ar. l. præsenti 6. de his, qui ad Eccl. conf. can. Frater. cit. definivit. can. si quis contumax cau∫. 17. q. 4.* quorum textus vide supra *n. 63. can. reum 9. caus. 17. q. 4.* ubi statuitur Immunitas, *ut honor Dei, & Sanctorum ejus servetur*; atqui Privilegio locali persona renuntiare nequit, sicut a pari etiam Clericus renuntiare non potest privilegio Clericali, utpote non tam ob favorem personæ, quam totius status Clericalis introducto. Hinc quia capere aliquem in ipsa Ecclesia, vel ab eadem abstrahere est contra *immunitatem*, & Ecclesiæ injuriosum, tale manebit, etsi capiendus consentiat. Quapropter, si sponte se subjicere vult Potestati sæculari, exeat prius, & deinde faciat & permittat quod vult.

Porro si ad sponte egrediendum ficta Judex promissione 162
securitatis, & impunitatis Reum induxit, tenetur eidem servare fidem promissam, vel iterum restituere loco sacro. Farinacius ubi supra *n.* 301. Barbosa *lib. 2. Jur. Eccl. un. c. 3. n.* 54. Navarrus *in Manual. c. 25. n.* 22. Castro Palao ubi supra *nu.* 3. Azorius *p. 2. lib. 9. c. 9. q.* 11. cum communi aliorum. Ratio est; quia cum Reus non nisi sub conditione securitatis promissæ deseruerit locum *asyli*, debet conditio a promittente servari, aut desertio loci sacri censetur nulla, cum paria sint, nihil fieri, & sub conditione fieri, quæ non purificatur, *ar. l. Si quis sub conditione ff. si quis omissa causa l. cedere diem ff. de V. S. l. qui heredi & l. Mævius ff. de cond. & demonst.*

Num autem *immunitatem* perdat Reus, si blandis 163
verbis, aut etiam dolo, & mendaciis absque tamen promissione securitatis inductus sponte egrediatur? Alia est quæstio, circa quam decidendam oportet respondere cum distinctione. Et quidem primo affirmative respondendum, si absque fraude & mendaciis, solis blanditiis blandisque verbis, rogationibus, aut persuasionibus inductus egrediatur Reus. Pignatel. *to. 1. consul.* 100. *n.* 4. Pirhing. *h. t. a.* 42. Farinacius *l. c. nu.* 302. Castro Palao *p. 2. tr. 11. disp. un. punct. un. n.* 3. Haunoldus *to. 6. tr. 1. n.* 240. & communissima aliorum. Ratio est; quia nec Ecclesiæ, nec reo vim, vel injuriam infert.

Idem dicendum videtur, si dolo, fraude, & menda- 164
ciis ab aliquo tertio v. g. occulto inimico Rei, aut alio indifferente non Judice, nec per Judicem ad hoc constituto induceretur ad egrediendum his vel similibus a parte rei falsis verbis: *Egredere, nemo est foris, habes securam fugam*: vel *Nihil patieris in vita & membris*: vel, *Audivi a Judice, vel alio fide digno, quod gravi non sis plectendus pœna &c.* Pirhing. *l. c.* Haunoldus *loc. cit.* Navarrus in *Manual. c. 25. a.* 22. Ratio est, quia in tali casu per Judicem sæcularem non fit injuria Ecclesiæ, nec Reo, utpote quem sponte egressum extra locum *asyli* capit. Nec refert, quod Reo illata fuerit injuria a tertio, quia hoc judicem non tangit, & sibi ipsi imputare debet Reus, quod alii crediderit, & circumspectius non egerit; dicitur que in tali casu potius a sua imprudentia, quam dolo, & fraude alterius seductus, *arg. c. cum dilectus 6. de his, quæ vi, metusque causa fiunt*, ibi: *Non obstante dolo, quo se proponebant, fuisse seductos, cum talis dolus non tam ad circumventionem Cisterciensium, quam ad facultatem eorum debeat retorqueri*.

Quod si vero ipse Judex per se, vel per alium fraudo- 165
lenter dolosis, & mendacibus verbis, etsi absque promissione aliqua prolatis Reum ad sponte egrediendum inducat, non privatur Reus *Jure asyli*, nec potest puniri, sed debet iterum in statum pristinum restitui, Jacob. Pignat. ubi supra *num.* 4. Haunoldus *tom. 6. tr. 1. num.* 240. Diana *p. 1. ref.* 26. Pirhing. *h. t. num. 42. ad fin.* Layman. *lib. 4. tr. 9. c. 3. nu. 13. §. 5.* & alii communiter. Ratio est; quia *fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, ut dicitur *c. Sedes 15. & c. ex tenore 16. de rescript.* consequenter nec Judici: Et quia Jura deceptis, & non decipientibus subveniunt. Accedit, quod in tali casu Reus non censeatur sponte; ac voluntarie egressus; nam *errantis nullus*

est

est confusus, *leg. Non idcirco Cod. de Jur. & facti Ignorant*.

166 V. Est, quod quamdiu in loco sacro existit Reus, non possit per sententiam aliquam condemnari ad mortem, aut aliam pœnam corporalem, Pirhing. *l. c. n.* 47. Layman *l. c. §.* 2. Sylvester *V. Immunitas 3. q.* 4. Abbas *in c. Inter alia 6. h. t. n.* 3. & ibi Fagnanus *nu.* 11. *& seqq. can. Reum 9. can. Id constituimus 36. can. 17. q. 4. & c. inter alia h. t.* ibi: *Nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam* (intellige corporalem) notat tamen Castro Palao, *p. 2. tr. 1. disp. un. punct.* 11. *n.* 11. Clarus, Haunoldus ubi supra *nu.* 249. huic Juri pluribus in locis derogatum esse consuetudine, vi cujus Reus ad loca sacra confugiens a Judice citatur, & non comparens condemnatur pœna Juris ordinaria, quamvis sententia executioni mandari non possit, nisi Reus sponte exeat, aut alias extra deprehendatur: quæ consuetudo, cum sit contra solum jus humanum, utique valebit.

167 Volunt insuper plures, ut Sylvester ubi supra ad finem, Fagnanus *l. c. n.* 12. Joan. Andreas *in c. Inter alia 6. h. t. num.* 8. & ibi Archidiaconus *n.* 3. cum Glossa *in can. Reum 9. can. 17. q. 4. Vel ad mortem*, quod postquam aliquis ob delictum non exceptum semel confugiat ad Ecclesiam, amplius ad pœnam mortis vel aliam corporalem condemnari ob tale delictum non possit, etsi sponte exeat; quia ajunt, alias immunitas parum prodesset. Verum hæc doctrina nullo solido nititur fundamento, uti bene advertit Haunoldus *l. c. nu.* 248. Estque contra universalem praxin, & consuetudinem, quæ est optima Legum interpres *c. cum dilectus 8. de consuet.* videmus enim, quod exeuntes e locis sacris passim capiantur, & morte afficiantur. Infirma est etiam ratio allatæ doctrinæ, quia satis adhuc fructificat immunitas, quod existens in loco sacro securus sit Reus, ibique de fuga in alium commodum & opportunum locum confugere, ac consulere sibi possit. Magis verisimile videtur, quod citatis pluribus aliis docet Farinacius *in append. de immun. c. 21. n.* 34. Castro Palao *l. c. n.* 10. videlicet, exeuntem e loco *Asyli* tunc non amplius posse condemnari ad mortem; vel ad pœnam, si existens in loco jam fuit condemnatus ad pœnam pecuniariam; quia per sententiam super aliquo crimine latam expirat officium & potestas Judicis, *l. Judex, ff. de re judicat*.

168 Illud certum est, quod etsi Reus, quamdiu existit in loco sacro, ad pœnam mortis, vel corporis condemnari non valeat, possit tamen puniri pecuniaria, aut alia competenti pœna. Abbas *in c. inter alia 6. h. t. n.* 9. & ibi Fagnanus *n.* 16. Anchoranus *n.* 2. Barbosa *n.* 35. Farinacius *l. c. per totam* Pirhing. *l. c. nu.* 47. cum communissima aliorum, *ar. c. can. Id constituimus caus. 17. q. 4. & c. Inter alia 6. h. t.* ibi: *Super hoc tamen, quod inique gessit, est alias legitime puniendus*. Et quidem si per delictum suum alterum damnificavit, non tantum potest, sed & debet compelli ad satisfaciendum per pecuniam, aut alia bona temporalia, si quæ habet, *arg. cit. can. reum* ibi: *Tamen legitime componat, quod inique fecit* (componere enim pro damno dato est pecuniariter satisfacere, Fagnanus *l. c. n.* 17.) *& c. can. Id constituimus* ibi: *et, cui fuerit criminosus* (id est obnoxius Glossa ibidem) *de satisfactione conveniat*. Hinc etiam ipso existente in loco sacro, licite fit executio in ejus bonis, quod si vero bonis, & pecuniis caret, aut delictum alteri non obnoxium commisit, alia plaga pœnitentiali competenti etiam corporis leviter afflictiva puniri potest. Castro Palao *l. c. n.* 9. Suarez *lib. 3. c. 12. n. 5. & 6.* Farinacius *l. c. num. 333. & 334.* cum aliis, *arg. c. inter alia 6. h. t.* ubi de quovis ad Ecclesiam confugiente Reo dicitur, quod *super eo, quod inique gessit, est legitime puniendus*.

169 A quo autem Judice sit puniendus quamvis controvertant DD. ut videre est apud Farinacium, communior tamen, & probabilior est, pœnam sive pecuniariam, sive aliam per Judicem Ecclesiasticum esse imponendam. Farinacius *l. c. n.* 339. citans Hostiensem, & communem DD. *in c. c. inter alia h. t.* Castro Palao *l. c. n.* 10. eo quod ratione loci sacri tunc Judex Ecclesiasticus videatur sortiri Forum. Hoc tamen limitat in casu, quo Reus facta sibi securitate, & salvo conducto ad egrediendum, & regrediendum ipsamet vellet ad Judicem sæcularem exire, ibique cum parte læsa de satisfaciendo respondere, & componere; quia tunc clarum est, quod Judex sæcularis causam cognoscens, & examinans pœnam pecuniariam competentem imponere habeat. Castro Palao *l. c.* Abbas *l. c. n. 8. & 9.*

VI. Est, quod Reus non possit spoliari rebus suis, 170
quæ secum tulit in locum *asyli*. Farinac. *in append. de immun. c.* 19. *n.* 300. Castro Palao *l. c. n.* 8. Pirhing *h. t. n.* 49. Layman *l. c. n. 13. §.* 4. cum communi aliorum, *arg. can. sicut. 6. can. 17. q. 4.* ibi: *Qui personam, aut bona ejus subtraxerit* (e loco Asyli) *excommunicetur*, *& can. Definivit ead. cau. & q.* ubi prohibetur, *quidpiam nocibilitatis, vel damni, seu spolii residentibus in loco sancto inferre*, quod intellige de bonis propriis: nam aliena, si secum affert, ei utique auferri, & suo domino restitui debent, uti fatentur Omnes. Imo si ob damnum datum oportet restitutionem fieri, etiam de propriis bonis secum allatis, ut satisfaciat, per legitimum Judicem compelli potest, per dicta a *n.* 68. Similiter spoliari potest armis prohibitis, si quæ secum tulit. Doctores post Covarruviam *var. resol. c.* 20. 18. *Corol.* 36.

VII. Est, quod Reus in loco *asyli* non possit capi, nec 171
carcerari, nec vinculis constringi a Potestate sæculari. Farinacius *l. c. num.* 97. Castro Palao *l. c. nu.* 6. Covarruvias *l. c. num. 17. princ.* Tuschus *V. Ecclesia concl. n.* 12. & alii communiter, *ar. l. Præsenti C. de his, qui ad Eccl. confug.* ibi: *Non patimur &c. in Ecclesiis quempiam detineri atque constringi*, *& can. Definivit 36. caus. 17. q. 4.* Ratio est; quia alias ex loco *Asyli* fieret carcer, quod est contra *immunitatis* naturam. Quomodo autem, & a quo custodiri possint & debeant, ubi dubium est, vel constat, crimen esse exceptum, dicetur statim Paragrapho sequenti.

§. VII.

De Custodia, & Extractione Confugientium ad Ecclesiam: Modoque custodiendi, & extrahendi eosdem: ubi etiam de Restitutione male extractorum.

SUMMARIUM.

172 *Gaudens Asylo non debet, nec potest custodiri, aut carcerari in loco sacro.*
173 *Bene tamen extra illum.*
174 *Quando dubium est, vel constat, crimen esse exceptum, tenentur Rectores Ecclesiæ custodire Reum, ne elabatur, si fuerint requisiti.*
175 *In casu Criminis excepti non potest Curia sæcularis in ipso loco sacro custodire Reum.*
176 *Nisi fuerit a Rectore Ecclesiæ requisita.*
177 *Aut Rector Ecclesiæ requisitus custodire recuset.*
178 *Rectores Ecclesiæ reum invitum tradere non possunt Curiæ sæculari.*
179 *Secus est, si ipse exire velit.*
180 *Tradere etiam possunt, & debent Reum Criminis excepti, si fuerint requisiti.*
181 *Absque hoc quod petant juramentum de non inferendo pœnam mortis, aut protestationem faciant.*
182 *Secundum aliquos requiritur ad extrahendum licentiam Episcopi.*
183 *Contrarium est probabile.*
184 *Dummodo certo constet, crimen esse exceptum.*
185 *Et requirantur a Potestate sæculari.*
186 *An, & quando Reum extrahere possit curia sæcularis? & num. seq.*
188 *Quomodo cum extracto procedere possit, ac debeat?*
189 *Compendiosa, & practica instructio circa materiam Asyli occurrente casu dubio de crimine excepto, & tribus num. seq.*
193 *In dubio an reus gaudeat asylo cognoscit solus Episcopus? & num. seq.*
195 *Solvitur instantia.*
196 *Prælati Episcopo inferiores in dubio judicialiter non possunt cognoscere.*

Extra-

197 *Extrajudicialiter, ac pro informationem etiam Judex sæcularis cognoscit.*
198 *Episcopus non tenetur nec potest stare Processui, aut informationi a Judice laico facto.*
199 *Ut Episcopus decidere possit aliquem non gaudere Asylo debet judicialiter, & certo constare de crimine excepto commisso.*
200 *Episcopus, quando certo constat de Crimine commisso, sed dubitatur, an sit exceptum, debet judicare pro immunitate, idem debet facere in conflictu DD.*
201 *Si certo constat, debet Reum tradere non obstante appellatione.*
202 *Judex sæcularis gravatum se sentiens an possit appellare, ac petere, ut interea Reus bene custodiatur.*

172 QUæritur I. An, a quo, & quando custodiri possint, ac debeant Rei ad Ecclesiam confugientes, ne elabantur, donec ab Episcopo cognoscatur, num gaudeant *immunitate* nec ne? Resp I. In casu, quo liquide constat, Crimen non esse exceptum, ipsumque confugientem gaudere Asylo, nec Rectores Ecclesiæ, nec sæcularis potestas intra Ecclesiam, seu alium locum sacrum, aliquo modo carcerare, vel custodire Reum potestaut tenetur. Ita ferme omnes. Patetque Conclusio ex dictis *n. præc* Et ratio est, quia in tali casu cessat custodiendi ratio & finis, qui est, ut *Jure Asyli* carens legime tradi valeat Curiæ sæculari, & ab ea puniri, ne delicta maneant impunita.

173 Dixi intra Ecclesiam, qui extra illam bene potest Potestas sæcularis custodiam ponere ad præcavendum, ne libere effugiat Reus, & ut, si exeat, extra facilius capi, & puniri valeat, Farinacius ubi supra *num.* 299. Bonacina *tom.* 2. *disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 3. *numer.* 2. citans Mar. Ital. *de immunit. lib.* 1. *c.* 6. *§.* 3. *num.* 52. Haunold. *loc. cit. num.* 245. Castro Palao *loc. cit. num.* 6. Ratio patet: quia per talem custodiam penitus nulla vis, vel injuria infertur loco sacro; præsertim, cum, uti supponitur, liber permittatur accessus deferentibus Reo necessaria vitæ.

174 Resp. II. Quando dubium, ac controversia est, num Reus ob qualitatem delicti, aut personæ, vel aliam rationem Asylo gaudeat, necne? & multo magis, si indubitanter constat Crimen esse exceptum, potest, & tenetur Rector Ecclesiæ, aut alterius loci sacri, *si fuerit requisitus*, caute custodire Reum, adhibitis etiam, si opus foret carceribus, & compedibus, donec ab Episcopo causa examinetur, ac decidatur. Farinacius *l. c. n.* 298. Tuschus *verf. Eccles. tom.* 1. *& seqq.* qui ambo addunt, Rectorem Ecclesiæ teneri de culpa, & debere puniri a suo Superiore, si Reus elabatur. Ancoranus *in c. inter alia* 6. *h. t. n.* 8. Marius Ital. *l. c.* Decian. *in tr. Crim. lib.* 6. *c.* 26. *n.* 9. Et plures alii a Farinacio citati. Probatur ex Bulla Gregorii XIV. *§.* 4. ubi Papa Curiæ sæculari concedit, quod in casu Conclusionis etiam vi extrahere possit Reum, si personæ Ecclesiasticæ in casu Criminis excepti debite requisitæ eum tradere, carcerare, & custodire recusaverint. Ratio est; quia Rei criminis excepti tradi debent Curiæ sæculari, juxta dicenda infra *n.* 180. ergo in casu dubio & controverso & multo magis incerto, saltem interim custodiri debent (si fuerint requisiti) ut causa per Episcopum examinata, tradi, si fieri oportet, possint. Et certe si Rectores Ecclesiarum debite requisiti custodire præfatos Reos Criminis excepti non tenerentur, sed eos libere dimittere, vel etiam, ut fieri solet omnem occasionem fugæ præbere, & ad eam juvare possent, Bulla Gregorii XIV. in eo, quo disponit, ut Rei Criminis excepti Curiæ sæculari tradantur, criminaque excepta impunita non maneant, non tantum eliderertur, sed etiam occasio scandali oriretur, quo facile inducerentur Curiæ sæculares, ut in quovis dubio casu sine alia requisitione eriperent Reum, timentes, ne donec responsio ab Episcopo veniat, Reus incustoditus, auxilio Rectorum Ecclesiæ elabatur.

175 Resp. III. In præfato casu dubio aut controverso, vel etiam certo Criminis excepti, Regulariter ac de Jure loquendo nequit Potestas sæcularis Reum in ipso *sacro loco* sine expressa licentia Episcopi carcerare, vinculis constringere, aut alio modo custodire, done causa ab Episcopo examinetur. Farinacius *l. c. n.* 297. *&* *n.* 298. Castro Palao ubi supra *n.* 6. Haunoldus *tom.* 6. *tr.* 1. *n.* 245. Peregrinus *de immun. c.* 16. *num.* 29. & novissime Eximius P. Vviesner *in suo jure asyli p.* 5. *art.* 3. *n.* 4. per Jura *n.* 171. citata, & præsertim Bullam Gregorii XIV. ubi *§.* 4. expresse statuitur, quod in Criminibus exceptis Curia Sæcularis *sine expressa licentia Episcopi* incarcerare nequeat Reum. Ratio est: tum quia nequit Judex sæcularis in alieno Territorio, qualis respectu ipsius est locus sacer, exercere aliquam jurisdictionem contentiosam, *arg. l. Extra territorium ff. de jurisd. omn. judic.* ergo. Tum quia in tali casu Ecclesia est in quasi possessione ipsius Rei, in qua per Judicem sæcularem turbari nequit, usque ad decisionem, præsertim cum Ecclesia immunis sit ab omni jurisdictione, & vexatione potestatis sæcularis, juxta dicenda infra *de immunitate reali*, & dicta superius *lib.* 2. *tit.* 2. *de Foro compet.* §. 9.

Dicitur autem notanter *regulariter ac de Jure loquendo*, 176
quia limitatur Conclusio in casu, quo Rector loci sacri defectu tutæ custodiæ, aut virium implorat Judicem sæcularem pro auxilio: tali namque in casu posse potestatem sæcularem non quidem suo, sed Rectoris nomine, in ipso loco sacro custodire Reum, non ambigitur, ut bene observat Bonacina *t.* 2. *disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 3. *n.* 6. citans Mar. Ital. *l. c. n.* 51. Peregr. *c.* 13. *n.* 2. Covarruv. *lib.* 2. *var. resol. c.* 20. *n.* 17. & alii. Ratio est; quia hoc ipso, quod non proprio, sed Rectoris nomine custodiat, jam non sæcularis, sed Ecclesiastica potestate custodiri censetur Reus, *arg. l.* 1. *§. Sed neque, c. de Veteri jure enucl.* ibi. *Omnia nostra facimus, quibus ex nobis authoritas impertietur.*

Limitatur II. In casu, quo Rectores Ecclesiæ debite re- 177
quisiti, ut Reum usque ad responsum Episcopi sufficienter custodiant, id facere recusarent, vel adimplere negligerent, prout ipsemet Pontifex in citata Bulla *§.* 4. limitat illis verbis: *Nisi personæ Ecclesiasticæ requisitæ illos in delictis superius expressis culpabiles tradere, aut capturæ, & carcerationi intervenire, & assistere recusarint*. In quo casu concedit Papa Curiæ sæculari, quod Reum etiam extrahere, ergo multo magis, quod eumdem in loco custodire possit: Nam *cui licet, quod plus est, licet utique quod est minus, c. cui de R. J. in* 6. plus autem est vi extrahere, quam tantum in loco sacro custodire, & minus per hoc, quam illud læditur *immunitas*; ergo.

Quæritur II. An, quando, & a quo Curiæ sæculari ex- 178
tradi possint ac debeant Rei ad loca sacra confugientes? Resp. I. Quamvis olim de Jure antiquo quivis Reus ad Ecclesiam confugiens a Rectore Ecclesiæ tradi potuerit potestati sæculari, si hæc præstito juramento impunitatem Rei promisit, *arg. can. Definivit* 35. *& can. Id constituimus* 36. *caus.* 17. *q.* 4. ibi: *Reus non licet alteri consignare, nisi ad Evangelia datis Sacramentis de morte, & debilitate, de omni pœnarum genere sint securi*: Hodie tamen post Bullam Gregorii XIV. Rectores Ecclesiæ etiam recepto juramento nullum institum tradere possunt, nisi clare constet, eum commisisse Crimen exceptum. Farinac. in *append. de immun. c.* 22. *n.* 544. Haunoldus *t.* 6. *tr.* 1. *n.* 245. Castro Palao *p.* 2. *tr.* 11. *disp.* 3. *punct.* 13. *n.* 2. & alii. Probatur ex dicta Bulla Gregorii XIV. *§.* 3. ubi tantum in casibus exceptis conceditur Prælatis Ecclesiæ, quod Reum extradere possint: ergo a sensu contrario in casibus non exceptis invitum extradere nequeunt, præsertim cum ad finem addatur Decretum irritans.

Dicitur notanter *invitum*: quia si Reus sponte exire 179
vult ad tempus aliquod, ut citatus coram Judice respondeat v. g. seque purget, vel cum parte læsa componat, vel quid aliud faciat, a Rectore Ecclesiæ libere dimitti potest, & ut dimittat, sæpe expedit, dummodo prius instet, ut Judex securitatem, & liberum regressum una cum salvo conducto, si necesse fuerit, promittat; sic enim, cum Judex teneatur stare promissis juxta dicta *n.* 162. absque periculo exire, & redire, simulque causæ suæ vigilare poterit absque ulla *immunitatis* læsione. Imo si absolute discedere, & Judicis clementiæ, aut discretioni committere se velit Reus, omnino eum dimittere potest Rector Ecclesiæ, idque absque petita Episcopi licentia per dicta *n.* 161.

Resp. II. Tam Episcopi, quam inferiores Regulares, 180
& sæculares Rectores Ecclesiarum non tantum possunt, sed etiam tenentur extradere Reum, qui aliquod e Crimini-

minibus exceptis commisit, si fuerint requisiti a Curia sæculari. Castro Palao ubi supra *n. 1.* cum communi, & certa aliorum. Idque clare patet ex sæpe citata Bulla Gregorii XIV. *§. 3.* ubi recensitis Criminibus exceptis, statuit is verbis. *Universis & singulis Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, cæterisque Ecclesiarum Prælatis tum regularibus, quam sæcularibus districte mandamus, ut Laicos &c. qui prædicta delicta, vel eorum aliquod judicio suo commisisse videbuntur, quando a Curia sæculari fuerint requisiti, & quilibet eorum fuerit requisitus, Ministris & officialibus curiæ sæcularis absque irregularitatis nota, aut alicujus Censuræ Ecclesiasticæ incursu tradi & consignari curent & faciant & quilibet eorum curet, & faciat.*

181 Resp. III. Ad hoc, ut Reus criminis excepti legitime tradatur Curiæ sæculari, non requiritur, ut Episcopi aut alii Ecclesiarum Rectores exigant, vel potestates sæculares præstent juramentum de non infligenda pœna mortis, aut corporali; neque necesse est, ut circa hoc protestationem faciant præfati Ecclesiarum Rectores. Farinacius ubi supra *c. 22. n. 343.* Castro Palao *l. c. n. 3.* Bonacina *t. 2. disp. 3. q. 7. §. 7. n. 12.* Bajard. *in Addit. ad Clar. q. 30. n. 25.* cum communi aliorum, id probantium per allegatum *n. præc.* Bullæ Gregorianæ textum, ubi prorsus bulla fit mentio de aliquo juramento, cautione, aut protestatione, sed potius contrarium insinuatur, dum dicitur, posse talem absque irregularitatis, aut alicujus censuræ Ecclesiasticæ nota tradi. Accedit teste Farinacio *l. c.* & Barbosa *in cap. reum 9. caus. 17. q. 4. n. 1.* & aliis, recepta locorum praxis, ac consuetudo, *quæ est optima legum interpres, c. cum dilectus de consuetud.* Imo addunt primum citati Authores, non teneri Judicem sæcularem servare promissionem de non puniendo extractum Reum Criminis excepti.

182 Quæritur III. An necessaria sit licentia Episcopi ad hoc, ut Reus criminis excepti tradi possit Curiæ sæculari eundem requirenti? Ad hoc quæsitum affirmative respondet Castro Palao *l. c. n. 3.* Bonacina *l. c. n. 4.* Haunoldus *l. c. n. 266.* & alii id potius supponentes, quam probantes; Castro Palao enim, & Haunoldus, nec Legem, nec rationem afferunt, Bonacina vero, licet ex Jure, & ratione probationem facere nitatur, tamen quia potius de *extractione*, quam *traditione* procedit, efficax non videtur. Optima probatio pro eis esse videtur praxis & consuetudo optima Legum interpres *c. 8. de consuet. & l. 37. ff. de legib.*

183 Verum loquendo de Jure, & manendo in terminis Bullæ Gregorianæ non improbabile videtur, posse Rectores Ecclesiæ etiam absque petita licentia Episcopi Reum extradere Curiæ sæculari, si clare & indubitanter constat, eum commisisse Crimen exceptum. Et quidem, quod de Jure communi fieri queat, patet *c. Inter alia 6. h. t.* quod autem vi Bullæ Gregorianæ fieri possit, liquet ex *§. 3.* ejusdem, cujus textum vide & lege *n. 180.* ubi specialiter considerandum, quod non tantum Episcopis, sed etiam omnibus & singulis *Ecclesiarum, & Monasteriorum Prælatis tum sæcularibus quam regularibus* directe præcipiat Papa, *ut Laicos, qui delicta excepta, vel aliquod eorum judicio suo commisisse videbuntur; quando a Curia sæculari fuerint requisiti, & quilibet eorum fuerit requisitus &c. tradi & consignari curent & faciant; & N. B. quilibet eorum curet & faciat.* Nota repetitos terminos, *quilibet* si fuerit requisitus *tenetur*, consequenter a fortiori *potest* talem reum tradere, etiam absque licentia, aut mandato Episcopi, eo quod in Bulla penitus non requiratur.

Nec dicas *§. 4.* statim sequenti expresse requiri licentiam Episcopi, vel ejus Vicarii Generalis, quod idem requirere videtur *§. 5.* Nam contra est, quod *§. 4.* non loquatur de *extraditione*, quæ fit per ipsos Rectores Ecclesiæ, sed de *extractione*, captura, & carceratione, quam irrequisitis Rectoribus Ecclesiæ facere volunt potestates sæculares, & ad has, vel earum aliquam *extractionem* nempe, capturam, aut carcerationem Rei per sæculares faciendam; non item ad *extraditionem* per Rectores Ecclesiæ præstandam, licentiam Episcopi requiri, citato *§. 4.* statuitur: ibi: *Decernimus, & declaramus, ut Curia sæcularis, ejusque Judices* (ecce de his, & non de Rectoribus Ecclesiæ loquitur) *delinquentem in aliquo ex dictis casibus sine expressa licentia Episcopi vel ejus Officialis &c. capere, extrahere, aut incarcerare* (ecce, nulla mentio de extraditione per Prælatos Ecclesiæ facienda) *non possint, nisi in casu &c.* Dein non obstat *§. 5* utpote qui pariter non de *extraditione* per Rectores Ecclesiæ facienda, sed de longe alio casu, illo nempe loquitur, quo Rectoribus Ecclesiæ post requisitionem factam, Reum tradere recusantibus, Potestas sæcularis Reum extrahit, in quo casu extractus ad carcerem Curiæ Ecclesiasticæ collocari jubetur, donec causa ab Episcopo examinetur. Legat, & relegat Benevolus Lector Bullam, præsertim *§. 3. 4. & 5.* & aliter non inveniet, sed fatebitur, quod spectata Bulla Gregoriana Rectores Ecclesiæ ad tradendum Reum Curiæ sæculari qui Crimen exceptum indubitanter commisit, licentia speciali revera non indigeant: cum eandem a Jure ipso habeant.

Dicitur autem notanter *si clare, ac indubitanter constat Crimen esse exceptum*; quia certum est, in dubio, an Crimen exceptum sit, nec ne? non posse Rectores Ecclesiæ absque licentia Episcopi Reum tradere Curiæ sæculari, eo quod in dubio ad solum Episcopum tanquam Judicem legitimum pertineat, decernere, an Reus *Asylo* gaudeat, nec ne? juxta dicenda infra *n. 193. & seq.* Neque Bulla concedit eis facultatem tradendi Reum in dubio, sed solum *si judicio suo* crimen revera exceptum esse, indubitanter videtur. Hinc, quia raro contingit, quin in casu Criminis excepti causæ & rationes dubitandi occurrant, & controvertendi, regulariter ordinarie loquendo, optime faciunt Ecclesiarum Rectores, si ad Episcopum recurrant, præsertim illi, qui se minus profunde doctos norunt, & rem pro merito causæ discutere sufficienter non valent. Imo etiam illi, qui rem optime intelligentes clare cognoscunt, Crimen esse exceptum, male non faciunt, sed secure agunt, si absque licentia Episcopi Reum non extradunt eo quod si non jura & Bullæ, saltem consuetudo passim vigens eisdem suffragetur juxta dicta *n. 182.* Dummodo interea, donec responsio ab Episcopo veniat, Reum caute custodiant, si fuerint requisiti, juxta dicta *n. 174.* 184

Dicitur hucusque sæpius, *si fuerint requisiti*; quia tunc tantum, *quando a Curia sæculari fuerint requisiti*, vult Papa, ut custodiant, vel tradant Reum Criminis excepti consequenter a sensu contrario, *si non requirantur*, nec custodire, nec extradere tenentur talem Reum, sed possunt eum libere dimittere, & ad fugam juvare. 185

Quæritur IV. An quando, & quomodo Potestas sæcularis capere, ac extrahere possit Reum in loco *Asyli* existentem? Resp. I. Quando constat Reum nullum commisisse Crimen exceptum, nullomodo eum extrahere potest Curia sæcularis. Omnes. Patetque Concl. ex dictis *n. 160.* 186

Resp. II. Etiam in casu, quo dubium est, imo quo certo constat Reum commisisse Crimen exceptum, non potest Curia sæcularis *sine expressa licentia Episcopi, aut ejus Officialis* (id est Vicarii Generalis) *arg. Clem. 2. de rescrip. & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ab eo authoritatem habentis reum* (in loco *asyli*) *capere, aut extrahere.* Ita clare statutum habetur in sæpe citata Bulla Gregorii XIV. *§. 4.* ubi unica subjungitur limitatio illis verbis: *Nisi eo casu, quo ipsi Episcopus, & dictæ personæ Ecclesiasticæ requisitæ illos in delictis superius expressis culpabiles tradere, aut capturæ, & carcerationi intervenire, & assistere recusaverint, tuncque reverentia Ecclesiæ, & locis sacris debitæ memores, prædictos delinquentes, minori quo id fieri poterit, scandalo, & tumultu extrahere curent.* 187

Resp. III. Quando in casu Criminis excepti Rei (causa per Episcopum nondum examinata) cum, vel sine licentia Episcopi per Rectores Ecclesiæ traduntur, ac per Curiam sæcularem extrahuntur, non statim ad carceres sæculares duci, multo minus puniri possunt, *sed ab Ecclesiis, locisque sacris extracti, & capti ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ reponi, & inibi sub tuto, & firmo carcere, ac opportuna custodia, data illis, si opus fuerit per Curiam sæcularem detinere debeant, nec inde extrahi, Curiæque sæculari prædictæ consignari, nec tradi possint, nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo Deputatum, an ipsi vere Crimina superius expressa commiserint; tuncque demum de mandato Episcopi per Judicem Ecclesiasticum Curiæ sæculari, quacunque appellatione postposita consignentur.* Ita in terminis Bulla Gregoriana supra *n. 82.* allegata *§. 5.* 188

Ut autem in compendio habeatur, qualiter, & quomodo tam Rectores Ecclesiarum, quam Judices sæculares

lares rite se habere possint ac debeant, in casu, quo dubitatur, aut constat, a confugiente ad locum *Asyli* fuisse commissum Crimen exceptum, breviter, & clare pro praxi hic per modum Corollarii subjungitur. Itaque quando Malefactor aliquis venit ad Ecclesiam, Monasterium, aut alium locum sacrum, de quo dubitatur, an gaudeat *Asylo* nec ne, bene facit Rector loci sacri, si Reum de dubio, & periculo admoneat, eique fugam suadeat; & ad eam adjuvet, antequam a Curia sæculari ad eum bene custodiendum, aut tradendum requiratur, tunc enim fugæ locus non amplius esset, sed Reum vel ipse custodire, vel Curiæ sæcularis custodiam admittere deberet, ne elabatur, donec ab Episcopo causa examinetur, juxta dicta *n.* 174. *& seqq.* Potestas vero sæcularis Reum in ipso locu sacro non statim capere, nec ibi eundem custodire, multo minus extrahere potest, juxta dicta *n.* 187. sed prius Rectorem Ecclesiæ requirere debet, ut Reum vel ipse tutissime custodiat, aut si non possit vel nolit, saltem permittat, quod ab ipsa Potestate sæculari ejusdem nomine id fiat, juxta dicta *n.* 175. *& seq.* Requisitione hac facta, si Rector Ecclesiæ Reum sufficienter custodire recuset, vel negligat, poterit Potestas sęcularis eundem in ipso loco sacro si opus fuerit, custodire, donec causa ab Episcopo examinetur, ac determinetur, juxta dicta *num.* 177. Si vero Rector Ecclesiæ requisitus assecuret, quod usque ad decisionem ab Episcopo faciendam ipsemet Reum in *Asyli* loco sufficienter custodire velit, ubi debet, si occasionem haber juxta dicta *num.* 174 Potestas sęcularis Reum in ipso loco sacro, nisi a Rectore viribus, & occasione destituto ad id imploretur, custodire non potest, bene, tamen Rectori Ecclesię serio inculcare ut Reum interea omnino caute custodiat, ne Reo elabente ab ipso Rectore coram Superiore legitimo ratio reddenda rigide exigatur.

190 Idem ferme observandum erit, quando sine dubio constat a Reo confugiente ad Ecclesiam commissum esse delictum exceptum, preterquam quod quamvis Rector Ecclesię Criminis excepti indubitanter Reum recipere possit, tamen non teneatur, sed statim ab initio eum repellere, seu locum Asyli negare, eique dicere possit Bone amice (quia Criminis excepti certo Reus appares, vade vias tuas, & fugam tibi consule, quia non gaudes *Asylo*, nec etiam tutus esses in hoc loco; pari modo potest jam receptum, vel inscio Rectore ingressum iterum dimittere, ac etiam invitum alio dirigere valet. Potestas vero sęcularis eundem in loco sacro non tantum custodire, sed etiam, si malit, inde eripere, seu extrahere potest, si Rector Ecclesię debite requisitus eundem nec sufficienter custodire, nec tradere velit, juxta dicta *n.* 177. *&* 187. quod tamen non potest ante requisitionem, neque post illam, si ipse Rector Reum sufficienter custodire, aut tradere paratus sit. Porro si Potestas sæcularis, Rectore Ecclesię post requisitionem custodire, ac tradere recusante, Reum extrahit, non potest statim ad proprios carceres ducere, multo minus punire, sed debet eundem carceri Curię Ecclesiasticæ committere, ibique, si opus fuerit, eundem custodire, donec causa ab Episcopo examinetur, ac decidatur, juxta dicta *num.* 180

191 Illud etiam observandum, quod quando confugiens ad locum *Asyli*, nullum Crimen exceptum commisit; item etiam quando dubium, vel certum est, eum commisisse Crimen exceptum, hoc tamen adhuc nondum publice constat, vel si constat, sed non scitur, eum esse in hoc *Asyli* loco, vel denique si Crimen exceptum esse commissum, & fugientem in certo *Asyli* loco existere constat quidem, Potestas tamen sæcularis eundem a Rectore non requirit, non tenetur hic Episcopum de casu informare: quamprimum vero dicta Potestas sæcularis Rectorem, ut supra *num.* 187. requirit, debet is illico Episcopum de casu circumstantionate informare, ac interea observare, quæ *num.* 189. *& seq.* dicta sunt.

192 Episcopus autem certior factus debet causam debite examinare, & decidere, an Reus gaudeat *Asylo* nec ne? Et si judicaverit, eum non gaudere, debet eum *cum interventu personæ Ecclesiasticæ* ab eo authoritatem habentis, Curiæ sæculari, ejusque liberæ dispositioni tradere juxta Bullæ §. 5. nulla facta petitione de non infligenda pœna mortis, vel corporali, nec protestatione contra eundem juxta dicta *n.* 181. Si vero judicaverit eum gaudere, debet curare, & mandare, ut custodia, si quæ est in loco sacro, amoveatur, vel Reus, si e loco sacro extractus, in carceribus Episcopalibus, aut alibi existit, iterum loco unde ereptus est, restituatur, juxta dicenda *n.* 206.

Quæritur V. Quis sit Judex emergente dubio aut controversia in materia *Immunitatis Asyli*? & quomodo in causa procedere aut judicare debeat? Ante responsionem notandum, triplex posse oriri dubium ad præsens, videlicet I. De qualitate personæ? II. An locus, ubi est, vel deliquit, sit sacer vel non? consequenter an gaudeat *Jure Asyli*? III. An Reus commiserit Crimen exceptum, nec ne? Resp. Ad solum Judicem Ecclesiasticum, Episcopum nempe, spectat judicialiter cognoscere, & judicare, num Reus gaudeat *Asylo*, nec ne, si dubium, vel controversia oritur, ex qualitate personæ, vel loci? Pignatell. *tom.* 9. *Consul.* 22. *n.* 30 Bonac. *cit. Disp.* 5. *quæst.* 7. *§.* 7. *punct.* 3. *num.* 16. Peregrinus *de Immun. cap.* 13. *num.* 18. Barbosa *de Offic. & potest. Epist. p.* 2. *Alleg.* 12. *num.* 34. *& lib.* 2. *I. E. V. c.* 3. *n.* 154. *& seqq.* Covarruvias *pract. qq. q.* 33. *n.* 1. cum communi aliorum contra nonnullos alios. Et quidem si controversia est de persona, patet ex *c. Si judex* 13. *de Sent. Excommun. in* 6. ibi: *Dubitationis, an sit, qui reperitur, Clericus, ad judicem Ecclesiasticum cognitio pertinebit*; ubi etiam ratio additur; *quia de re spirituali, & Ecclesiastica est*: Si vero de Loco, deducitur ex *c.* 2. *de judiciis*: siquidem Juris Regula universalis est, quod de causa spirituali & Ecclesiastica, eique annexa, sive principaliter, sive incidenter in judicium deducatur, non nisi Judex Ecclesiasticus cognoscat, *arg. c.* 2. *&* 3. *de judiciis*, *& c.* 3. *de Ordin. Cognit.* consequenter cum *immunitas* sit causa Ecclesiastica, fatentibus id etiam Adversariis, de ea non nisi Judex Ecclesiasticus cognoscere poterit.

Resp. denuo I. Si dubium & controversia est, an Crimen commissum sit de exceptis nec ne? Rursus solus Episcopus judicialiter cognoscit ac determinat. Covarruvias *in Append. de Immunit. cap.* 22. *num* 367. *& seq.* ubi pluribus citatis testatur de Communi, & praxi recepta. Pignatell. ubi supra *n.* 28. ubi cum indignatione contra sentientes contrarium ait; *Castigare hic debeo insignes ineptias, & vere emotarum mentium aberrationes nonnullorum, qui dixerunt, ad Judicem sæcularem spectare interdum cognitionem: an de illum sit exceptum a Constitution. Gregoriana &c.* Guttierez *lib.* 3. *pract. qq. q.* 1. *num.* 5. ubi testatur de quotidiana praxi, Guaz. *Defens. cap.* 31. *n.* 31. Barbosa *lib.* 2. *I. E. V. cap.* 3. *n.* 154. *& seq.* cum Communi aliorum. Idque probatur clare ex sepe citata Bulla Gregoriana, ubi §. 4. expresse dicitur, quod *ad solos Episcopos, & non ad alios Episcopis inferiores &c. pertineat*, item ibidem: *Occurrente vero casu in loco excepto, & nullius Diœcesis, tunc ad Episcopum viciniorem devolvitur hæc cognitio*. Et §. ubi statuitur, quod Curiæ sæculari Reus nec consignari, nec tradi possit, *nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo deputatum, an ipsi vere Crimina superius expressa commiserint*. Ratio est, quæ supra, videlicet, quia *immunitas* est causa Ecclesiastica, utpote jus annexum spiritualibus, sacris nempe ac Religiosis locis, ob quorum honorem, venerationem, ac reverentiam est introducta, *arg. l. Præsenti C. de His, qui ad Eccles. confug.* & *can. Reum can. Frater can. Diffinivit caus.* 17. *quæst.* 4. causæ autem Ecclesiasticæ cognitio non nisi Judici Ecclesiastico competit, *cit. c* 2. *&* 3. *de Judiciis*. Accedit universalis locorum consuetudo & praxis (uti testantur Doctores citati) quæ est optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus* 8. *de Consuet. & l.* 37. *ff. de Legib.* ergo.

Nec obstat, si obiicis contra dictas Conclusiones, quemvis Judicem cognoscere posse, utrum sua sit jurisdictio, nec ne, *l. Si quis ex alieno ff. de Judiciis*, ibi: *Prætoris est æstimare an sua sit jurisdictio*, consequenter etiam Judicem Laicum cognoscere posse, an locus v. g. sit Religiosus nec ne: consequenter an Reus gaudeat *Asylo*? ergo. Resp. enim Objectionem procedere cæteris paribus, quando nempe causa & materia est profana, Judicesque profani, qui utique cognoscere valent, ad quem ex eis jurisdictio pertineat. Secus est, 195

est, quando causa est Ecclesiastica, qualis est *immunitas Asyli* per dicta supra. Dices: nemo potest esse Judex in propria causa; *l. Unica C. Ne quis in sua caus.*; atqui causa *immunitatis* censetur esse propria ipsius Judicis Ecclesiastici; ergo. Resp. concessa Major. negando min. quia *palam est eam esse causam propriam, cujus emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet*, ut dicitur *can. Biduum 29. ff. Si quis cau. 2. q. 6.* quod non verificatur in ipso Prælato Ecclesiastico, cum nec ad commodum ipsius promovendum, nec præjudicium ejus evitandum, sed præcise ob reverentiam, & venerationem loci sacri sit introducta, ita ut personæ Prælati Ecclesiastici nec feratur, nec meatur, si violatur, aut servatur *immunitas Asyli*: consequenter, sicut in aliis causis Ecclesiasticis excluso Judice sæculari privative cognoscere potest, ita & in causa *immunitatis* juxta Gloss. communiter receptam, *can. Si quis erga Vers. Privetur, caa. 2. q. 7.* Alias Objectiones non pono, quia sententia contraria jam est deserta.

196 Porro Judicialis cognitio in dubio *immunitatis* casu ita privative pertinet ad solum Episcopum, & ejus Vicarium Generalem, ut non tantum excludatur omnis Judex & Prælatus Ecclesiasticus Episcopo inferior, idque non tam ex ratione, quam ex speciali dispositione Bullæ Gregorianæ, *§. 4. & 5.* cujus textum vide *n.* 194. Hinc licet Prælatus Episcopo inferior possit Reos extradere, vel repellere, *quando eos Crimen exceptam judicio suo commisisse clare videtur*, juxta dicta *num.* 180. *arg. §. 3.* citatæ Bullæ Gregorianæ, & *can. ad Episcopos 9. can. 17. q. 5.* Id tamen non potest causa existente dubia, ac controversa, prout ex *num.* 195. citatis textibus communiter advertunt DD. quos vide apud Barbosam *Lib. 2. I. E. V, cap. 3. n. 157.*

Limitant hoc aliqui in Vicario Capitulari Sede vacante. Diana *p. 6. tr. 1. Resol. 30. q. 1.* Peregrinus *de Immun. cap. 3. a. 33. & seq.* & alii quorum sententiam si Jus commune spectes, omnino propabilis apparet, eo quod Capitulum ejusque Vicarius Capitularis Sede vacante exercere possit omnem Jurisdictionem Episcopalem tam in temporalibus, quam in spiritualibus, nisi specialiter prohibita reperiatur, *arg. c. Licet 11. & c. Cum olim 14. de Major. & Obedient.* Verum Barbosa *loc. cit.* Marius Ital. *de immun. l. 1. c. 61. a n. 37.* Sperellus *decis. 31. n. 8.* contrarium defendunt, affertque Sperellus per hoc sententiam S. Congregationis Cardinalium in Conversana 15. Februarii 1663. eo quod Gregorius XIV. in sua Bulla hanc causæ cognitionem specialiter excepisse videatur, dicendo *§. 4. Quod requiratur expressa licentia Episcopi, vel ejus Officialis, id est Vicarii Generalis, & ad hos, & non ad alios pertineat* quæ doctrina viderur Bullæ Gregorianæ conformior, & ob Decisionem Cardinalium merito tenenda.

197 Dictum est autem sæpius *cognitio judicialis*, quia extrajudicialiter, & pro cavenda notitia ac specie facti, faciendaque informatione convenienti, non tantum Episcopo inferiores Prælati, sed etiam Judices Laici cognoscere possunt, ut fatentur omnes, quod per hoc *immunitas* nec in minimo violetur, præsertim cum Episcopus non teneatur stare tali informationi, cognitioni aut Processui extrajudiciali.

198 Imo etsi inferior Episcopo, vel Judex sæcularis ordinatum formaret Processum Judicialem, eumque Episcopo communicaret, nec teneretur, nec posset Episcopus eidem stare, sed deberet nihilominus novum formare, Farin. *l. c. Consil. cons. 76. n. 1. & in Append. de Immun. c. 22. n. 373.* citans Ambros. *de Immun. c. 11 n. 2. & 3.* Marius Ital. *de immun. l. 1. c. 6. §. 1. n. 79.* Diana *p. 6 tr. 1. Res. 31. Consil. 2. n. 2. §. Dixi autem.* Cum enim in dubio casu fieri debeat vera Judicialis cognitio, per dicenda *n. seq.* hæc autem ab alio quam Episcopo fieri nequeat, juxta Bullam Gregorianam, & facta non subsistat, *arg. l. fin. & Tot. Tit. Si non a competent. Judic.* consequens est, quod non obstante Processu ab aliis potestate carentibus fabricato Episcopus alium formare possit ac debeat. Ut proin Processus a Prælatis Episcopo inferioribus, vel a Judice sæculari facti, ad nihil serviant, quam ad simpliciter informandum Episcopum, & ut sciant, an interea, donec causa decidatur, custodia, & carceratio Rei assumenda, vel admittenda sit. Quod intellige in casu, quo a præfatis fit Processus, dum Reus, actu jam est in loco *Asyli*: si enim antequam illuc venit, Processus aliquis a legitimo Judice, sive Ecclesiastico, Episcopis inferiore, sive a Laico fiat, non super eo, an gaudeat *immunitate* nec ne? sed de ipsa facti specie, eidem utpote legitime facto, & formato omnino stare, eoque pro decisione, an Reus gaudeat *Asylo* uti potest Episcopus, uti habes apud Dianam *part. 6. tr. 1. Resol. 31. Consil. 2. §. Quamobrem*, cui etiam favet Farin. *in Append. immun. loc. c. n. 375.* & alii, eo quod acta coram Judice sæculari legitime facta etiam in Judicio Ecclesiastico probent, *arg. c. fin. de Except. in 6.*

Resp. II. Ad hoc, ut Episcopus Reum ob Crimen exceptum possit Curiæ sæculari plene tradere, ejusdemque dispositioni, ac punitioni relinquere, debet ei prius juridice, legitime, ac plene per concludentes probationes constare, delictum exceptum ab eo fuisse commissum, ut proin non sufficiant indicia, præsumptiones, multo minus semiplenæ probationes. Farinac. *lib. 1. Consil. 76. a n. 3. & Consil. 168. a n. 8. & in Append. l. c. n. 374.* Ambrosin. *loc. cit. n. 4.* Marius Ital. *loc. cit. num.* 80. Pignatell. *T. 9. Consul. 22. num.* 28. Diana ubi supra *§. Vidisti amice Lector* Haunold. *Tom. 6. tr. 1. nu.* 268. ubi pro Conclusione allegat Declarationem Cardinalium; & communissima aliorum, id probantium potissime ex Bulla Gregorii XIV. *§. 5.* ubi ad tradendum prærequiritur, ut constet Episcopo, an *vere* commiserit delictum exceptum: nam ad hoc, ut *vere* constet, debent adesse veræ probationes, id est, per quas *certo ac indubitate* constat, ut docet Innocentius *in cap. Cum causa de Juram. calumn.* Confirmatur I. Quia quando Lex probationem requirit, uti hic facit, ordinarie intelligenda est de probatione plena ac concludente, uti bene advertit Farinac. *c. Consil. 76. num 5. arg. leg. Non omnes ff. de Re milita.* Confirmatur II. Prævia cognitio & probatio de crimine ad tradendum Reum requiritur ut conditio, ibi; *Nisi cognito prius*; ergo necessario requiritur, *arg. l. Lucius*, & ibi Bart. *ff. de Condit. ac demonst.* Accedit, quod Reus sit in possessione *Immunitatis*, a qua quis non potest dejici per conjecturas, aut præsumptiones, sed per probationes plenas, juxta vulgaria; ergo. Porro ut Episcopus debitam ac legitimam cognitionem acquirat, debet citare Ecclesiam, seu ejus Fiscalem, atque ipsum Reum. Farinac. *cit. Consil. 168. numer. 39. & seqq.* ubi citat plures alios, & *in Append. loc. cit. nu.* 376. Haunoldus *loc. cit. num.* 271. Et quidem de Fiscali Ecclesiæ res difficultate caret, & conveniunt DD. quia agitur de Ecclesiæ præjudicio, consequenter audienda erit *arg. l. de Unoquoque ff. de Re jud. & l. Nam ita Divus ff. de Adopt.* cum Concordantiis: De Reo autem, quia de ejus quoque præjudicio saltem indirecte agitur; licet enim *immunitas* non ipsis Reis, sed locis sacris sit concessa, tamen in ipsis suum effectum consequitur, ita ut ipsi ratione loci *immunitatem* habeant, & habere dicantur, *arg. c. Inter alia h. t. & l. Præsenti C. de Confug. ad Eccles. & can. Frater. can. 17. q. 4.* Cæterum quamvis, uti dictum, requiratur plena, ac concludens probatio, tamen sufficit ad eam habendam, si Episcopus summariæ procedit, nec necessaria est Libelli oblatio, neque litis Contestatio, uti DD. citati bene observant. 199

Resp. III. In dubio, an delictum commissum sit unum de exceptis nec ne? & universaliter in dubio, ac in conflictu Doctorum, an Reus Asylo gaudeat, vel non? Episcopus pronuntiare debet pro *immunitate*, seu quod Reus gaudeat. Pignatell. *T. 9. Consult. 22. n. 8.* citans Turrecrem. *in can. Si quis in atrio 17. q. 4.* Decian. *Consil. 80. num. 22.* Diana *p. 5. tr. 1. Resol. 23.* ac communissima aliorum. Ratio est: tum quia *in dubio potius favendum est Reo, Reg. 11. Jur. in 6.* Tum quia universaliter in dubio, ac conflictu opinionum semper illa eligenda, ac tenenda est, quæ magis favet Ecclesiæ, ejusque *immunitati*, uti cum aliis citati docent DD. inter quos Diana *part. 5. tra. 1. Resolut. 23.* citans Antonium Sousa in Bulla Cœnæ *cap. 14. Disp. 76. n. 5.* ait non esse attendendam opinionem communem (multo minus unius, vel alterius) si contraria opinio favet Ecclesiæ. His adde Jason. *in leg. Filiusfamilias §. Divi ff. de Leg. 1. num.* 200

n.82. ubi ait, in dubiis opinionibus consulendo & judicando, eam esse tenendam, quæ favet Ecclesiæ. Ita etiam tenuit Rota, quam *l.c.* alleget Diana, qui *p. 6. tr. 1. Resol. 3 ad finem* etiam subjungit: *advertant Episcopi, quod si tradant Reos Curiæ sæculari in casu, quo debent gaudere immunitati, præter peccatum, & obligationem damnorum si Reus esset ad mortem damnatus, incurrere irregularitatem.*

Verum Conclusio *n. præced.* posita, limiranda videtur in casu, quo controvertentibus Doctoribus opinio *immunitate* contraria est, & apparet revera probabilior, ac Juri conformior, uti docere videtur Pignatel. *To. 1. Consul. 48. n. 6.* Ratio est; quia DD. communiter tantum dicunt in dubio, non item absolute in opinionibus, eligendam esse opinionem faventem Ecclesiæ; sive tunc quando rationes & fundamenta opinionum inter se ita militant, ut nesciatur, quæ opinio revera sit probabilior, consequenter dubium existat positivum; non item, quando ex rationibus & fundamentis satis apparet, unam revera esse probabiliorem, Jurique magis conformem, etsi altera adhuc probabilis appareat: tunc enim Episcopus probabiliorem eligere bene potest, etsi contraria sit Immanitati, eo quod tunc non amplius adsit dubium. Porro in causis arduis optimum erit, si emergente casu dubio consulatur Romana Sedes, uti supra jam notavimus; & etiam Pignatel. observat. *l. c. n. 7.* & alii.

201 Resp. IV. Quando Episcopus examinata causa certo cognoscit, Reum non gaudere *asylo*, debet eum tradere Curiæ sæculari, etiamsi reus; vel Fiscalis Ecclesiæ appelles. Communis ac certa ob clarum Bullæ textum *§. 5.* ibi: *Tunc de mandato Episcopi per Judicem Ecclesiasticum curiæ sæculari, quacunque appellatione postposita, consignentur.* Accedit repetita Declaratio S. Congregationis apud Jacob Pignatel. *Tom. 2. consul. 16, a n. 13.*

202 Porro sicut denegatur reo Appellatio, ita etiam denegatur Fisco, vel Actori ac Potestati sæculari, Diana *p.6.T 1. §. quinto quæro* citans Sperell. *dec.68. n. 2. & seqq.* Peregrin *de Immun. c. 16. num. 23.* contra Bonac. *T. 2. dis. 3. q. 7. pun. 7. n. 11.* Ratio est, ut in Judicio servetur æqualitas: quæ si servanda non esset, potius ad rei, quam Actoris favorem debet fieri; quia *favorabiliores Rei potius, quam actores habentur, c. Favorabiliores 135. ff. de R. J.* Accedunt repetitæ Declarationes Cardinalium, quas citat Diana *l. c.* ac etiam Jacob. Pignatel. *l. c. nu. 25. appellatio per Constitutionem Gregorii XIV. de violatione immunitatis Ecclesiasticæ prohibita Reo a sententia de tradendo illum Curiæ sæculari, etiam censetur denegata Fisco, vel actori. si Episcopus pronunciet Reum Ecclesiæ restituendum esse, S. Congregatio 6. Junii 1629. & 1644 & nu. 17. appellatio non datur a Declaratione Episcopi, an quis gaudere debeat immunitate; in Niciens. 12. Januar. 1649.* Limitat tamen merito Diana hanc doctrinam in casu, quo sententia Episcopi esset notorie iniqua quia clausula *remota appellatione* nunquam prohibet Appellationem a sententia iniqua, prout cum aliis bene docet Scaccia *de appell. l. 3. c. q. 16. lim. 1. n. 84.* unde in tali casu tam Reo quam Actori liceret appellare. Idem liceret reo si eo inaudito Episcopus decideret, eum non gaudere immunitate Diana *ib.* citans Zipæum *L. 3, T. de Immun. Eccl. concl. 3.*

§. VIII.

De male extractorum, aut extraditorum Restitutione: ubi de aliis pœnis violantium Jus Asyli, & Absolutione ab iisdem.

S U M M A R I U M.

203 *Vi extractus absque licentia Episcopi debet iterum restitui.*
204 *Etsi notorie constet, Reum commisisse Crimen exceptū.*
205 *Reus etiam licite extractus, iterum restitui debet, si pro eo judicat Episcopus.*
206 *Et quidem eidem Ecclesiæ, vel loco, quo fuit extractus.*
207 *Non sufficit tum restituere Episcopo, vel Vicario Generali.*
208 *Restitutio debet eidem Ecclesiæ fieri publice.*

209 *Non sufficit excarceratio Rei.*
210 *Debet fieri restitutio bonorum, & refectio damni.*
211 *Pœnæ violantium immunitatem enarrantur, & n. seqq.*
214 *Inter quas est excommunicatio.*
215 *Latæ sententiæ.*
216 *Violat Immunitatem, & pœnis subjacet, quicunque sine licentia Episcopi aliquem exceptiCriminis Reum capere, incarcerare, aut extrahere ausus fuerit.*
217 *Vel hoc facere tantum tentaverit, aut conatus fuerit.*
218 *Nec excusantur, quod Reus consentiat.*
219 *Etiam mandantes violant, & pœnis subjacent.*
220 *Quid si violatores appellent?*
221 *Violatores ab excommunicatione nemo præter Papam absolvere potest, & n. 223.*
222 *Qui commissionem absolvendi non nisi Episcopis dat.*
224 *Absolutio dari non potest, & data non valet ante factam restitutionem.*

NOtandum prius, plures esse utroque Jure statutas pœnas in violantes *Immunitatem*, inter quas, quia DD. communiter etiam numerant *extractionem*, ideo de illa & ceteris pœnis eodem Paragrapho hic agimus.

Queritur I. An, a quo, cui, & quomodo restituendus sit male extractus, aut extraditus? Resp. I. Vi extractus ab Ecclesia, aliove *asyli* loco, omnino restituendus est iterum loco sacro una cum omnibus bonis inde abstratis. Farin. *in append. de immun. c. 2. n. 48. & seqq.* Anchoran. *inc. inter alia h. t. num. 5.* & ibi Fagnan. *num. 10.* Barbosa *I. E. V. l. 2. c. 3. n. 52.* Pignatell. *Tom. 1. cons. 172.* Tuschus *V. Ecclesia concl. 10. n 20.* Pirhing *h. t. num. 51.* cum communi, & certa aliorum, *arg. can. Miror. 8. caus. 17. q. 4.* ibi: *Ecclesiæ igitur revoca, quæ irreligiosissimus rapuisti & c. Sicut antiquitus 6. ead. caus. & q.* ubi excommunicari jubetur, *qui personam hominis, vel bona ejus inde* (e loco Asyli) *subtraxerit, quousque emendet, & quod rapuerit, reddat.* Ratio desumitur ex illa universali Regula, quod spolietur ante omnia sit restituendus, *arg. c. item 7 & c. Conquerente 7. de Restit. spoliat.* Nec cessat, neque suspenditur restituendi obligatio, si Judex sæcularis velit præstare juramentum, ac sufficientem cautionem de non infligenda pœna mortis, aut alia corporali. Farinac. *loc. cit.* Sylvester *V. immunitas 3. nu. 11.* Abbas *l. c.* Covaruvias *lib. 2. Variar resol. c. 20. n. 6.* ob dictam rationem, quia Ecclesia spoliata, ante omnia est restituenda, eique ob injuriam illatam satisfactio præstanda, quæ per solam actualem restitutionem fit per Jura citata. 203

Procedit Conclusio, etiamsi Judex sæcularis se offerat ad probandum, delictum esse exceptum, imo etsi hoc reipsa probet, vel notorie constet, reum commisisse delictum exceptum. Diana *p. 1. tr. 1. ref 14.* Farin. *l. c. n. 51.* citans Marium Iral. *de immun. l. 1. c. 6. §. 2. n. 23.* & alios, itaque hodie certum est Bulla Gregorii XIV. ubi *§. 4.* expresse prohibetur, ne quis etiam in casibus exceptis sine speciali licentia Episcopi extrahatur, & talis extractio irrita & inanis declaratur §. 9. consequenter etiam in tali casu, restitui debet extractus ob dictam Juris regulam, nisi Rectores Ecclesiæ prius requisiti Criminis excepti reum carceratum, aut tradere recusaverint, prout limitatur *c. t.* § 4. Hinc si causa defertur ad Episcopum, debet is ante omnia mandare restitutionem, nec potest esse contentus, si Judex sæcularis dicat volo restituere, si Reverendissimus examinata causa judicaverit, reum gaudere *asylo*, sed debet urgere restitutionem per censurarum denunciationem, quia etiam per talis Rei extractionem absque licentia Episcopi factam *immunitas* fuit violata, & Ecclesia spoliata, consequenter ante omnia restituenda; quod idem ex eadem ratione servare debet Metropolitanus, casu quo Judex sæcularis ab Episcopo ad eum appellet; ita ut in causa appellationis procedere non possit, minus Judicem sæcularem a Censuris absolvere, donec restitutio fuerit facta, uti bene observat Farinac. *l. c. nu. 51.* quæ omnia procedunt, sive vi expulsiva, sive compulsiva extrahatur, sive timore cadente in virum constantem per Judicem injuste incusso, sive dolo, fraude, aut mendaciis inductus ipsemet exeat, Farinac. ibidem *nu. 53. & 54.* quia etiam in talibus casibus 204

moraliter saltem, & quidem in ult: censetur Reus extractus.

Imo etsi reus volens e loco sacro extrahatur, Farinac. *ibid. num.* 51. Pignatel. ut supra *num.* 8. eo quod ipse privilegio locali renuntiare non possit per dicta, & declaravit etiam S. Congregatio apud Jacob. Pignatell. *loc. cit. in una Cajetens.* 20. *Novemb.* 1640. illis verbis: *Sacra &c. respondit rescribendum esse Vicario, ut faciat restituere Oratorem eidem Ecclesiæ, a qua fuit extractus, cum non potuerit per renunciationem ipsius præjudicare Ecclesiæ.*

205 Resp. II. Reus etiam licite extractus, aut extraditus, & in carcerem Episcopalem v. gr. vel sæcularem, donec causa ab Episcopo decidatur, positus, restitui debet, quando causa per Episcopum examinata Reus invenitur gaudere *asylo*. Diana *p.* 4. *tr.* 1. *Resol.* 34. *in fin.* cum communi & certa aliorum. Ratio patet; quia in tali casu *extractio*, seu *extraditio* fit semper cum tacita, vel expressa conditione, ut, si reus inveniatur dignus *asylo*, iterum restituatur consequenter purificata conditione restitui debet. Nec admittitur Judicis appellatio juxta dicta *n.* 202.

205 Resp. III. Quando reus vi, aut injusto timore, fraude, vel dolo per Judicem commisso extrahitur, aut educitur, debet restitui eidem Ecclesiæ, seu loco sacro, a quo fuit extractus, aut injuste eductus. Pignatell. ubi supra *n.* 4. Dian. *p.* 6. *resol.* 27. Barbosa *l.* 2. *J. E. V. c.* 3. *n.* 54. Archidiac. & Torrecrem. *in can. Miror. cau.* 17. *q.* 4. ille quidem circa medium, hi vero in principio & fine, & alii contra Bonacinam *t.* 2. *dis.* 4. *q.* 7. *punct.* 3. *n.* 14. Castro Palao *p.* 2. *tr.* 13. *dis. un. punct.* 11. *n.* 13. Haunold. *T.* 6. *tr.* 1. *n.* 252. *arg. c. Reintegranda* 3. *caus.* 3. *q.* 1. estque sæpius declaratum a S. Congregatione *immunitatis*, cujus Declarationem unam allegat Barbos. *loc. cit.* in una Ferrarien anno 1639. editam; plures Jacob Pignatell. *T.* 1. *consul.* 172. *n.* 5. unam in Salernitana editam 7. Maii 1630. duas *num.* 11. di. 20. Julii & 14. Decembris 1655. editas Imo *n.* 10. ait, ita passim rescribere Sac. Congreg. ubi etiam duas alias Declarationes, unam in Neapolitana 21. Aprilis 1641 & alteram in Mediolanensi 28. Novemb. 1634. editas adducit dicentes, ad hoc, ut restitutio alteri Ecclesiæ fieri possit, requiri dispensationem summi Pontificis, nec sufficere solum consensum partium, sic sonat: *Secretarius juxta mentem, scilicet; ut mediante auctoritate Sanctissimi faciat convalidare restitutionem alteri Ecclesiæ factam, cum non dependeat a consensu partium, sed ab authoritate Sanctissimi.* Item Sacr. Congregatio &c. *censuit, restitutionem extracti de Jure faciendam esse eidem Ecclesiæ Civitatis Landen. a qua fuit extractus, etiamsi hodie moram trahat in Civitate Romana distante a loco factæ extractionis. Posse tamen hoc casu Sanctissimum dispensare, ut restitutio fiat Ecclesiæ Lateranensi, attento consensu Oratoris, qui restitui debet.* Ex quibus Declarationibus sane certa redditur Conclusio nostra, & infirmatur non tantum opinio docentium, absolute fieri posse restitutionem alteri loco sacro, sed etiam illorum qui docent, id saltem consensu extracti fieri posse. Ratio est, quia restitutio facienda est spoliato *L.* 1. *§. Hoc interdictum ff. de Vi. & vi armata, & cap. Consultationibus* 10. juncta Glossa ibidem. *V. Possessionem de Offic. deleg.* atqui spoliatio facta est in hac, & non in altera, ergo.

207 Nec juvat dicere cum adversariis, quod Privilegium *immunitatis* sit unicum omnibus Ecclesiis universim concessum, consequenter satisfieri sive huic, sive illi Ecclesiæ restitutio extracti fiat: nam contra est, quod licet in aliquo sensu dici queat unicum, tamen uni independenter ab alio competat, unaque independenter ab alia offendatur, spolietur ac violetur, consequenter etiam eidem restitutio fieri debet, alias enim sequeretur, quod violata per pollutionem una Ecclesia satisfieret, si alia quæcunque reconciliaretur: Item si laicalibus exactionibus contra *immunitatem* v. g. 3000. florenorum læderetur una Ecclesia, aut Monasterium v. gr. Societatis, satisfieret restituendo alteri Ecclesiæ vel Monasterio v. g. S. Benedicti, quod nec Castro Palao, nec Haunoldus, nec alii concedent, licet eorum ratio æque hic militet; cum etiam privilegium *immunitatis* reale sit quasi unicum, & omnibus locis sacris universaliter concessum.

Porro sicut non sufficit restitutio facta alteri Ecclesiæ, ita multo minus sufficit facta Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ut pergit *l. c.* Pignatell. *num.* 9. tum ob rationes, Jura, & Cardinalium Declarationes pro Conclusione allatas: tum quia Episcopus non est Dominus sed tantum Procurator Ecclesiæ, *c. fin. can.* 12. *q.* 1. consequenter remittere non potest injuriam Ecclesiæ factam, Gl. *in can. Sttis* 28. *cau.* 13. *q.* 4. *Vers. Possumus.*

Dices Ecclesia repræsentat Episcopum *c. Scire debet* 7. *cau.* 7. *q.* 1. ergo restitutio illi facta censetur facta Ecclesiæ. Resp. Canonem ibi loqui de Ecclesia, quatenus significat multitudinem, seu Congregationem Fidelium, & non Ecclesiam materialem; consequenter nil ad propositum probare. Dein hoc argumentum nimium probare, videlicet, quod lædens Ecclesiam etiam in temporalibus per iniquas exactiones contra *immunitatem* facta satisfaceret per restitutionem factam soli Episcopo, quod tamen negant adversarii.

Resp. IV. Restitutio extracti debet fieri publice, & solemniter ipsi Ecclesiæ violatæ per eos, qui extraxerunt. Jacob Pignatell. *loc. cit. n.* 7. citans Peregrinum *de immun. c.* 15. *n.* 26 & alii. Ratio est; quia cum per injuriosam extractionem fuerit facta publica injuria Ecclesiæ, ac populus publice scandalizatus, requiritur publicus pœnitentiæ actus correspondens, publico delicto, & tollens publicum scandalum, *arg. c. Felius §. illud autem de pœnis, in* 6. & quidem per eos, qui extraxerint, *eam peccata suos debeant terere authores, leg. Sancimus* 22. *cod. de Pœnis, & c. Quæsivit* 2. *de His quæ fiunt a Majori parte capitul.* 208

Hinc neque excarceratio, ac dimissio male extracti sufficit, sed debet per extrahentes necessario reponi in Ecclesia, seu loco, a quo fuit extractus. Pignatel. *l. c. nu.* 10. ubi abducit pro hoc Decisionem Cardinalium in una Mediolan. 23. Februarii 1638. illis verbis: *Scribatur Eminentissimo Archi-Episcopo, ut Oratorem faciat restituere eidem Ecclesiæ, a qua fuit extractus, nec sufficere excarcerationem pro reintegratione violatæ immunitatis Ecclesiæ ob extractionem ejusdem Oratoris.* 209

Resp. V. Præter restitutionem rei extracti tenentur male extrahentes etiam ad restitutionem bonorum, & damni exinde consecuti ipsi Reo, vel aliis communis ac certa, *arg. c. Sicut antiquitus* 6. *cau.* 17. *q.* 4. ibi: *Qui personam vel bona ejus inde subtraxerit quod usque emendet, & quod rapuerit reddat*, excommunicetur, cum Concordantiis. Ratio patet: quia, qui injuste aufert vel damnificat, ad restitutionem tenetur, per vulgaria. Hinc infertur; quod si injuste extractus etiam capite plexus est, teneatur Judex ad damnum, quod inde liberis, uxori, aut aliis subsecutum est. 210

Quæritur II. Quænam aliæ pœnæ sint statutæ in violatores *immunitatis asyli &c.* Resp. I. Præter gravissimum Sacrilegium, quod committunt violatores *immunitatis asyli, c. Miror.* 7. *c. Frater.* 9. *c. Quisquis* 17. *can.* 17. *q.* 4. cum Concord. plures incurrunt pœnas. Patet inductione. Nam I. de jure Civili censentur Rei criminis læsæ Majestatis, *l.* 2. *C. de his qui ad Eccles. confug.* II. Jubentur ultimo affici supplicio, *l. Præsenti C. eod.* quæ tamen duæ Pœnæ usu vel non sunt receptæ, vel usu contrario abrogatæ, uti cum Claro *in praxi Criminal. §. fin. q.* 30. *n.* 1. communiter advertunt Doctores. 211

III. Jubentur arbitrio Episcopi publica pœnitentia mulctari, *c. Nullus Clericorum* 19. & *c. si quis contumax* 20. *can.* 17. *q.* 4. ibi. *Et ipse publica pœnitentia judicio episcopi mulctetur.* 212

IV. Incurrunt pœnam pecuniariam nongentorum solidorum, *cit. c. Si quis contum.* 30. *cau.* 17. *q.* 4. ibi: *Pro immunitate nongentos solidos Episcopo componat*: vel certe *triginta librarum argenti purissimi, c. quisquis* 21. *eod cau. & qu.* pro qualitate delicti, & delinquentium conditione arbitrio Episcopi variandam, & Ecclesiæ læsæ applicandam, Gloss. *in cit. c. si quis contumax vers. componat. cau.* 17. *q.* 4. Quibus non obstat Bulla Pii IV. prohibens, ne Judices Ecclesiastici puniant Laicum pœna non spirituali, quia hæc constitutio redacta est ad terminos juris communis a Successore Pio V. uti notat Farin. *pract. Crim. q.* 8. *nu.* 156. Sperell. & alii. Quo non obstante potuere, & ad- 213

& adhuc possot pænæ hæ pecuniariæ consuetudine tolli *arg. c. fin. de consuetud.* per dicta *n.* 29. An vero alicubi, &ubi sublatæ sint, quia facti est, cuivis loci Ordinario examinare relinquitur.

214 V. Gravissima, & ubique locorum vigens ac recenta pœnaest excommunicatio a variis Pontificibus, & Conciliis lata, innovata, & confirmata, uti patet ex *c. Sicut antiquitus 6. c. Miror 8. c. Frater* 10. *c. Nullus* 19. *c. Diffinivit 36. cans.* 17. *q.* 4. cum Concordantiis. Quibus accedit Conc. Trid. *sess.* 25. *de ref. c.* 20. ubi decernit, præcipit SS. Canones, & Concilia omnia, nec non alias Apostolicas Sanctiones in favorem Ecclesiasticarum personarum libertatis Ecclesiasticæ, & contra violatores editas, quæ omnia in præsenti etiam Decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere. Idem habetur *in Bulla Greg. XIV n.* 82. *citata*, quæ *§.* 8. statuit, quod si quis quacunque dignitate, & authoritate præditus præmissorum, aut alio quovis prętextu quidpiam præter, aut contra hujus constitutionis tenorem attentare præsumpserit, declaramus eum ipso facto censuras & pænas easdem incurrere, quæ contra libertatis, juris, aut immunitatis Ecclesiasticæ violatores per SS. Canones, & Conc. Generalium, nostrorumque Prædecessorum Constitutiones sunt promulgatæ.

215 Resp. II. Quamvis spectando Canones antiquos recensitæ penæ fuerint solummodo ferendæ sententiæ, uti patet legenti textus, tamen hodie post Bullam Greg. XIV. præfatæ pænæ, pręsertim excommunicationis, sunt latæ sententiæ, & incurruntur *ipso facto*. Bonac. *t.* 2. *disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 8. a. 5. Farin. *in append. immunit. c.* 20. *n.* 113. Marius Ital. *de immun. l.* 1. *c.* 6. *§.* 2. *n.* 29. *& seqq.* Castro Palao *tr.* 11. *disp. un. punct.* 12. *n.* 3. Barb. *I. E. V. l.* 2. *c.* 1. *n.* 166. Diana *p.* 6. *tr.* 1. *Ref.* 3. *in fin.* Haunoldus *to.* 6. *tr.* 1. *n.* 256. cum communi aliorum post Bullam scribentium contra nonnullos præsertim ante Bullam scribentes, & propterea ad præsens non attendendos. Patet Conclusio expresse ex textu Bullæ § 8. quem habes *n. præc.* ubi Papa expresse dicit, Violatores Immunitatis *ipso facto* incurrere pænas & censuras a jure latas; ubi verba *ipso facto* debent aliquid operari: atqui nihil operarentur, sed otiosa essent, si pœnæ essent ferendæ sententiæ; ergo. Accedit, quod pœnæ & censuræ per clausulam *ipso facto* illatæ, censeantur latæ sententiæ non tantum juxta communem DD. sed etiam juxta praxin & stylum Curiæ, qui facit legem. Confirmatur Conclusio & certa redditur ex repetitis declarationibus jussu Clementis VIII. & Pauli V. editi, de quibus testantur Castro Palao, Marius Ital. Bonacina, Haunoldus *l. c.*

216 Quæritur III. Qninam dicantur violare *immanitatem Juris Asyli*, ad hoc, ut pœna juris, præsertim excommunicationem incurrant? Resp. I. Omnes & singuli, quacunque authoritare præditi, qui aliquem etiam excepti Criminis certo Reum, in *Asyli* loco existentem *capere, extrahere, vel incarcerare* ausi fuerint, graviter violant *immunitatem*, & *ipso facto* incurrunt pænas Juris, pręsertim excommunicationem Majorem. Ita certa & unanimis post Bullam Gregor XIV. scribentium, ob claram Bullæ dispositionem: ubi postquam *§.* 4. statutum, & præceptum fuit, ne sæculares aliquem excepti criminis reum sine expressa Episcopi, vel ejus officialis licentia capere, extrahere, aut incarcerare præsumant, dein *§* 8. subjungitur, quod si quis quavis dignitate quidquam contra hujus Constitutionis tenorem attentare præsumpserit, ipso facto incurrat Juris pænas contra violatores immunitatis statutas, inter quas vel maxime est excommunicatio, per dicta supra *n.* 214.

217 Resp. II. *Immunitatem* violant, & præfatas juris pęnas ipso facto incurrunt, qui capere, extrahere, aut incarcerare tantum tentavarint, effectu non secuto, v. g. qui Ecclesiam, Monasterium, aut alium locum Religiosum ingressi Reum, ut capiant, extrahant, aut incarcerent, perquirunt, etsi non inveniant: vel qui invenerunt quidem sed ob corporalem resistentiam a Reo, vel Rectore Ecclesiæ factam, capere, aut extrahere, vel incarcerare non potuere, vel qui animo capiendi, extrahendi, vel carcerandi reum, admovent manum violentam januæ loci sacri, etsi ob resistentiam aperire, & intrare non valeant &c. Farinacius *in Appendice de immunit. c.* 20. *n.* 322. Diana *p.* 1. *tr.* 1. *Resol.* 15. Peregr. *de immun. c.* 14. *n.* 7. Marius Ital. *de immunit. lib.* 1. *c.* 6. *§.* 2. *n.* 60. & alii. Probatur ex Jure Civili, ubi *l.* 2. *C. de His qui ad Eccl. conf.* violatur immunitatis, & reus pœnarum censetur, *si quispiam contra hanc Legem venire tentaverit.* Concordat *l. Pateant C. eod.* ibi: *Si quis eos conatur invadere*, & *l. præsenti princ. C. eod.* ibi: *Nisi fuerint tentare*, ubi notanda verba, *tentaverit*, *conentur tentare*. ex quibus manifeste apparet, quod etiam conatus, seu attentatio effectu non secuto sub prefatis pęnis sit prohibitus, uti etiam advertit Glos. *in c. l.* 2. *de His qui ad Eccl. confug. V. Tentaverit.* Idem aperte habetur in Constitutione Gregoriana *§.* 8. ubi Papa eodem termino utens pœnas Juris *ipso facto* incurrere declarat, *qui contra tenorem Constitutionis attentare præsumpserint.* Hinc etsi alias Leges pænales intelligentur ut sint secuto effectu, *arg. c. Hæc autem dist.* 1. *de Pænit.* secus tamen est, si Lex etiam ipsum conatum expresse punire vult, uti hic.

218 Resp. III. Violant insuper *immunitatem*, & memoratas pænas *ipso facto* incurrunt etiam illi, qui in loco *Asyli* capiunt, extrahunt, aut carcerant volentem, consentientam, ac permittentem, sicque juri suo ac privilegio renuntiantem. Patet Conclusio ex dictis *n.* 161. ubi vide.

219 Resp. IV. Non tantum illi, qui reum in loco *asyli* capiunt, extrahunt, ac incarcerant, vel id facere conantur, & tentant, sed etiam & vel maxime illi, qui tale quid mandant, violatores *immunitatis* existunt, & pænas juris præsertim excommunicationis *ipso facto* incurrunt. Farinacius *l. c. n.* 124 Marc. Anton. Genuen. *in Praxi Episcopali c.* 26. *n.* 7. Ratio est: tum quia effectus potius imputatur mandanti, quam mandatario seu exequenti *arg. c. Ut fama* 35. *§ Laici de Sent. Excommun.* eo quod *is committat vere, cujus authoritate, vel mandato committi probatur c. Mulieres 6. de sent. excomm.* Tum quia in Bulla Gregoriana pænis *ipso facto* subjacere universaliter declarantur omnes & singuli quavis dignitate præditi qui contra tenorem Constitutionis aliquid *attentare* præsumpserint, hoc autem vel maxime faciunt, qui prælata authoritative mandant. Tum etiam quia Bulla alias elusoria facile redderetur, si enim mandantes Principes, judices, ac Potestates sæculares essent immunes a pænis, modicum, vel nullum effectum haberet Bulla, cum illi executionem plerumque committant & mandent simplicibus & ignaris, ac mandato resistere non audentibus.

220 Resp. V. Si violator contra sententiam declaratoriam Episcopi appellaverit, non est admittenda Appellatio, donec prius Ecclesię fuerit satisfactum. Pignat. *tom.* 2. *consult.* 60. *n.* 62. ubi affert plures Declarationes illis verbis: *Appellatio a declaratoria censurarum in materia violatæ immunitatis Ecclesiasticæ non admittitur, nisi prius Ecclesia quoad suum honorem fuerit in integrum restituta.* Sac. Congr. in Neapol. 11. Octobris 1617 & Lipar. 4. Iulii 1620. & Rheg. 28. Julii eod. anno & Syracus. 19. Julii 1622. ubi tamen a sensu contrario infertur, quod facta Ecclesiæ satisfactione liceat appellare quamvis enim a pænis latæ sententiæ in Jure appellare, non liceat *l. si qua pæna ff. de V. S. & c. quia nos ad Appellat.* præsertim in materia Censurarum, *arg. c. Ad hæc de ap.* tamen ea licita est a sententia declaratoria, uti cum Communi aliorum bene docet Glossa *in c. cupientes de Elect. in* 6 Pignatell. *loc. cit. n.* 12. dummodo non sit notorium, pęnam esse commissam: quo absente talis interim non est vitandus Pignatell. *l. c.* licet Gutierez *Tract. qq. l.* 1. *c.* 50. *n.* 20. & alii contrarium sentiant.

221 Quæritur IV. Quis, & quando absolvere possit ab excommunicatione contracta ob violatam *immunitatem juris asyli*? Resp I. nemo præter Summum Pontificem absolvere potest a prefata Excommunicatione. Farinac. *in Append. de immunit c.* 20. *n.* 315. Mar. Ital. *de immunit. l.* 1. *c.* 6. *§.* 2. *n.* 3. & *seqq.* Diana *p.* 6 *tr.* 1. *resol.* 34. Barb. *l.* 2. *I. E. V. c.* 3. *n.* 167. citans Peregrinum *de Immun. c.* 15. *n.* 9. & plures alios contra Palao *l. c.* Bonacin. & alios. Ad probandam hanc Conclusionem afferunt citati DD. plura fundamenta. Et quidem *primo* Decreta Clementis VIII. & pauli V. per quæ omnibus Confessariis prohibitum fuit, *absolvere* a casibus violatæ *immunitatis* in terminis Constitutionis Greg. XIV. *Secundo* Extravagantem 3. *inter Communes de Pænit. & Remiss.* ubi casibus Papæ reservatis annumeratur offensa libertatis Ecclesiasticæ. *Tertio*, quia juxta Constitutionem Gregorii XIV. violatores ipso facto subjacent omnibus pęnis, quæ a Jure communi, vel Antecessorum Constitutionibus quibuscunque consequenter etiam a Bulla Cœnę in eos sunt latæ; atqui

excommunicationes Bullæ Cœnæ contra violatores *immunitatis* Ecclesiasticæ latæ, sunt reservatę Summo Pontifici, ergo. Quæ & alia pro conclusione faventia argumenta, quia varie solvere quidam sunt conati, merito causam decidit S. Congr. *Immunitatis*, dum repetitis vicibus declaravit, absolutionem hanc esse reservatam Summo Pontifici, quarum unam citat Fario. *l. c.* Alteram Delbene *de Immun. c. 16. dub. 38. c. 2. n. 12.* plures novissime Jac. Pignat. *Tom. 2. consul. 59.* ubi *n. 13.* una refertur illis verbis: *Absolutio a Censuris in causa violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ est reservata Summo Pontifici*, S. Congr. Immunitatis, in Licien. 13. Julii 1638. dein *n. 57. Absolutio a censuris ob violatam Immunitatem Ecclesiasticam juxta Constitut. sa. me. Greg. XIV. quæ incipit*, Cum alias nonnulli, *est Sedi Apostolicæ reservata.* S. Cong. Con. 1617.

222 Imo si a Sede Apostolica facultas absolvendi ab eadem excommunicatione delegatur, non nisi Episcopis conceditur, uti sæpius declaravit eadem S. Congregatio apud Pignat. *l. c. n. 17.* ibi: *Absolvendi facultas non debet concedi Ordinario inferiori, sed Episcopo viciniori*, eadem Congregatio 23. Augusti 1632. & *n. 32.* ibi: *Solis Episcopis non autem aliis Ordinariis inferioribus communicatur facultas absolvendi a Censuris incursis ob violatam immunitatem, libertatem, & jurisdictionem Ecclesiasticam, & Sede vacante committitur Episcopo viciniori.* Eadem Congregatio sæpius.

His accedit continua praxis, & stylus Curiæ Romanæ, qui loco Legis venerandus est.

223 Ex quibus omnibus præsertim tot, & tam claris declarationibus S. Congregationis, per tam fideles & classicos Collectores allatis patet, sane non amplius probabilem esse sententiam Bonacinæ, Genuensis, & aliorum dicentium, posse Episcopum a præfata excommunicatione absolvere, postquam violatores Ecclesiæ per restitutionem debitam, & alia satisfecerunt.

Hinc ab excommunicationis hujusmodi absolutione omnino abstinere debent Episcopi, & multo magis Regulares, etiam illi, qui gaudent privilegio absolvendi a Casibus Papæ reservatis; tum quia absolutio ab hac Censura est eis specialiter prohibita a Clemente VIII. per dicta *n. 221* tum quia hic casus non immerito annumeratur casibus Bullæ cęnæ; a quibus etiam vi privilegiorum absolvere nequeunt Regulares.

224 Resp. II. A præfata excommunicatione ob violatam *immunitatem* contracta, absolutio non datur, nec dari potest, & data non valet, neque prodest; nisi prius restituto Reo, & facta satisfactione læsæ Ecclesiæ, *arg. c. ex litteris de const. qua fronte 25. de appell. & c. cum desideres 15. de sent. excomm.* & ibi DD. communiter: quibus accedit Declaratio Cardinalium apud Jacob. Pignat. *l. c. n. 38. Absolutio ab excommunicatione non prodest, nisi secuta restitutione, & reintegratione Ecclesiæ.*

De modo autem restituendi vide supra *n.* 208.

Hinc Episcopi in casu speciali obtinentes a Sede Apostolica facultatem, seu commissionem absolvendi, absolutionem impertiri non debent, nisi violator restitutionem fecerit, & Ecclesiæ satisfecerit.

§. IX.

De Immunitate Reali, & Personali.

SUMMARIUM.

225 *Immunitas Realis, & personalis quis?*
226 *Bona Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum sunt triplicis generis.*
227 *Ecclesia ipsa, ejusque res, vasa sacra gaudent immunitate Reali.*
228 *Item bona Ecclesiæ temporalia pro dote eidem collata.*
229 *Necnon alia bona quocunque titulo acquisita, & bona patrimonialia Clericorum.*
230 *Tributum solvere est signum subjectionis.*
231 *Omnium locorum piorum authoritate Episcopi erectorum bona gaudent immunitate Reali.*
232 *Nomine Ecclesiasticarum personarum veniunt omnes Clerici sæculares, etiam Minoristæ.*
233 *Si conditiones a Conc. Tridentino requisitas habent.*
234 *Item Regulares utriusque sexus, etiam Novitii.*
235 *Immunitas Realis, ac Personalis est de Jure Divino.*
236 *Non valet consuetudo contra eam.*

EXplicata prima *immunitatis* specie, *Localis* nempe, transimus modo ad reliquas duas, *Realem* videlicet & *Personalem*.

Queritur I. Quid sit, & in quo consistat *immunitas Realis*, & *Personalis*, seu rerum, & personarum Ecclesiasticarum? Resp. Eam esse, & consistere in hoc, quod personæ Ecclesiasticæ, & bona cuncta, seu res omnes ad personas Ecclesiasticas, vel ad Ecclesiam aliquam pertinentes sint immunes, liberæ, ac exemptæ a jurisdictione cujusvis potestatis, & Personæ Laicalis, seu Laici, atque ab exactionibus, & oneribus eorundem quibuscunque. Ita in re omnes tam Theologi, quam Canonistæ, *arg. c. Non minus 4. h. t. c. Adversus c. 1. eod. in 6. Cl. un. eod. c. Quamquam 4. de Censib. in 6. Auth. Item nulla C. de Epis. & Cleric.* Nec est circa hoc aliqua controversia: solum notandum, quod *immunitas*, qua res Ecclesiarum & Clericorum sunt immunes, vocetur *Realis*; illa vero qua Personę sunt exemptæ a jurisdictione, & ab oneribus personalibus, vocetur *Personalis*. 225

Quæritur II. Quænam res seu bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum gaudeant hac *immunitate Reali?* Ante responsionem notandum, res & bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum esse triplicis generis. *Primi generis* sunt ipsæmet Ecclesię materiales, seu Templa ædificata una cum Cæmeteriis, item vasa sacra, vestes, paramenta, & alia sive consecrata, sive benedicta, ad divinum cultum deputata quasi instrumenta. *Secundi generis* sunt Ecclesiarum, & beneficiorum bona temporalia nec consecrata quidem, nec benedicta, tamen a Fundatoribus, aut aliis Fidelibus propter Dei honorem & gloriam pro dote Ecclesiæ, hacque intentione & fine oblata, & donata, ut per Prælatus Ecclesiarum pro decenti ornatu, & conservatione ipsius Ecclesiæ, ac necessariorum ad eam; item pro honesta sustentatione Rectorum, ac Ministrorum Ecclesiæ, & (si quid superest) in pauperum, aliarumque piarum causarum usus expendantur, *Tertii generis* sunt bona Ecclesiarum, & Clericorum propria titulo aliquo temporali v. g. emptione, hæreditate, arte, labore, inventione, aut alio simili titulo acquisita, quæ communiter etiam *bona patrimonialia* vocantur. 226

Resp. I. Omnia triplicis enarrati generis bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum gaudent *immunitate Reali*, indeque libera, immunia, ac exempta sunt ab omni jurisdictione Laicali, atque ab oneribus, & exactionibus Laicorum quorumcunque. De bonis, seu rebus *primi generis* conveniunt omnes; quia nullam utilitatem habent, hoc ipso, quod tanquam consecrata ac benedicta, & ad Divini cultus ministerium deputata, nullis aliis humanis, ac profanis usibus applicari valeant. *arg. can. Quæ semel 4. cau. 19. q. 3. can. Ligna 38. de Consecrat. dist. 1. & c. Semel 51. de R. J. in 6.* ibi: *Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum* juncta *l. Sancimus 21. C. de Sacrosanctis Eccles.* 227

De *secundi generis* bonis, quod præfata *immunitate reali* gaudeant: pariter conveniunt DD. ita ut teste Fagnano, *in c. Non minus 4. h. t. nu.* 8. nullus discrepet, *arg. c. Non minus 4. c. Adversus 7. h. t. c. 1. eod. in 6. & Clem. un. eod.* juncto *cap. 1. de censib. & c. Quamquam eod. in 6.* quibus accedit Jus Civile, *Auth. item nulla C. de Episcopis & Cleric.* ibi: *item nulla communitas, vel persona publica, vel privata collectas, vel exactiones, angarias, vel perangarias, Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut Ecclesiasticis personis imponere, aut invadere bona Ecclesiastica præsumat, quod si fecerit, & requisitus ab Ecclesia vel imperio contempserint, triplum refundant; & nihilominus bona imperiali Banno subjaceant: quod absque satisfactione debita, nullatenus remittatur.* Ratio autem est; quia hoc ipso, quod a fidelibus pro dote Ecclesiæ, ad Dei cultum, Ecclesiæ, ac Ministrorum, ejus conservationem, pauperum sustentationem, & in alios pios usus dicata ac destinata sint, indeque vocentur *res Dominicæ*, *can. 40. Apost.* Item *Christi pecuniæ can. 1. can. 12. q. 2. Patrimonium Christi, & pauperum*, non nisi in præfatos pios usus convertenda sunt, quod non fieret, si exactionibus, & oneribus Laicorum gravarentur, & in cultus Divini, causarumque piarum

præ-

præjudicium, & Christi injuriam, ac irreverentiam diminuerentur. Concordat c. *Secundum 24. caus.* 23. *q.* 8. Huc etiam quadrat, quod dicitur *can. Nulli 3. caus.* 12. *q.* 2. ibi, *Nulli liceat ignorare omne, quod Domino consecratur* (id est datur Glossa hic) *sive fuerit homo, sive animal, sive ager, sive quidquid semel fuerit consecratum*) id est oblatum Domino) *sanctum Sanctorum Domino erit*, & *ad jus* (dispensatorium) *pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui a Deo, & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, invadit, seu eripit, & usque ad emendationem, Ecclesiæque satisfactionem ut sacrilegus judicetur, & si emendare noluerit, excommunicetur.*

229 De *tertii generis* bonis est communis DD. ut videre est apud Barbos. *I. E. V. cap.* 39. *§. §. n.* 6. Layman *lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 6. *n.* 9. Abbas *in c. fin. de Vita & honest. Cleric. n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 59. Engel *h. t. num.* 24. cum Glossa communiter recepta *in c. fin. de Vita & honest. Cleric. V. Suis facultatibus*. Idque probatur imprimis ex *c. Quamquam de Censib. in* 6. ubi sine ulla distinctione de cunctis rebus & bonis ad Ecclesias, & personas Ecclesiasticas pertinentibus illa habentur verba: *Cum igitur Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum non solum Jure humano, quin & Divino a sæcularium personarum exactionibus sint immunes*. Imo ibidem in specie res etiam propria personarum Ecclesiasticarum esse exemptas asseritur; ibidem *pro rebus suis propriis*. Adhuc magis ad propositum sine ulla distinctione de bonis (dummodo legitime quocunque tandem titulo acquirantur) ad Ecclesias, & personas Ecclesiasticas pertinentibus loquitur *cap.* 1. *h. t. in* 6. ubi postquam Pontifex contra quosdam Dominos temporales conquestus est, quod ab Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis exigant *collectas*, *tallias*, & alia hujusmodi onera prætendant prætextu *bonorum*, quæ ad Ecclesias, & personas Ecclesiasticas pertinent, statuit, ut sequitur: *Volentes itaque (prout expedit) sollicite providere, totque temerariis abusibus congruis præsidiis obviare, autoritate Apostolica, prehabita cum Fratribus nostris diligenti deliberatione decernimus, non licere communiis. Seabinis & iis qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel justitiam temporalem exercent, tallias, vel collectas, seu exactiones quascunque Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus, ab eisdem Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis legitime hactenus acquisitis, vel imposterum acquirendis, etiamsi ipsæ Ecclesiæ, vel personæ vel res hujusmodi sint intra illorum districtum, vel territorium constitutæ. Nec etiam liceat aliis ipsas Ecclesias, vel personas ad distrahendum, vel alienandum, aut extra manum suam ponendum, acquisita jam, vel quæ deinceps acquirent, aliquatenus coarctare*; quæ verba tam clara, & universalia sunt, ut plane omnino certa videatur conclusio quoad *tertium genus* bonorum, videlicet, quod & ipsa gaudeant *immunitate*, consequenter prætextu ipsorum, sive dein emptione, sive donatione, sive hæreditate, sive alio modo, dummodo legitime acquisitorum, vel imposterum acquirendorum (nihil enim aliud desiderat Papa, quam ut sint legitime acquisita, vel imposterum legitime acquirantur, quod utique fit, dum emptione, hæreditate, successione, donatione, vel alias simili licito modo acquiruntur) nec *tallias*, nec *collectas* nec alias *exactiones* quascunque tandem ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis exigere, vel onus aliquod eisdem propterea imponere valent. Et certe non video, quid stante tam claro textu opponi posset, præsertim, quod etiam Bonifacius VIII. *c. Quamquam de Censib. in* 6. allegans Constitutionem *cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. expresse dicit, Alexandrum IV. per eam explicasse etiam *res proprias* Clericorum gaudere *immunitate*. Accedit Declaratio Sac. Congregationis apud Pignatell. *tom.* 2. *consult.* 54. *n.* 99. illis verbis, *Patrimonium Clerici est exemptum instar bonorum Ecclesiasticorum*, S. Congregatio in Tricarien. 14. Novemb. 1663.

230 Et quamvis ubi Lex clara habetur, uti in præsenti, rationem indagare, vel allegare penitus non sit necesse, nihilominus probatur Conclusio etiam ratione. Tum quia *accessorium naturam sequi congruit principalis* juxta *Reg.* 24. *Jur. in* 6. & *magis dignum trahit ad se minus dignum*, *arg. c. Quod in dubiis de Consec. Eccl.* atqui Ecclesiæ, & personæ Ecclesiasticæ sunt respectu bonorum suorum principale, & magis dignum; ergo cum illæ gaudeant immunitate, etiam bona eorum gaudebunt. Tum quia Domini laici nihil possunt statuere circa bona Ecclesiastica vel personarum Ecclesiasticarum, nisi obligando personas easdem, eisque præcipiendo; obligare vero aliquem, eique præcipere, onera, ac tributa imponere est signum jurisdictionis in eum, obligari autem, & debere obedire præceptis, oneraque & tributa imposita solvere est signum subjectionis, ac proprium subditorum, uti per se patet, & liquet ex illo Apostoli, *ad Romanos* 13. *Necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ideo enim* (ecce causa, qua subditi sunt) *tributa præstatis*. Idem confirmatur, & clare probatur ex *c.* 2. *de Censib.* ibi: *Vos subditos esse debetis, ideo enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis*; atqui Domini Laici penitus nullam habent jurisdictionem in personas Ecclesiasticas, nec hæ eisdem ullatenus sunt subditæ, vel subjectæ, cum ab omni jurisdictione Laicorum plene sint exemptæ, ut omnes fatentur, & patet ex dictis *lib.* 2. *tit.* 2. *de Foro compet. n.* 187. Et plane non videtur, quomodo Ecclesiæ Ecclesiasticæque personæ sint, ac dici possint *plene*, ac *perfecte* exemptæ, nisi etiam bona eorum sint exempta. Accedit, quod cum Domini Laici a Clericis spiritualia recipiant, æquum sit, ut temporalia ab eis non exigant, sed potius tribuant, juxta Apost. 1. *ad Cor.* 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?*

Porro a quibus oneribus & exactionibus in specie liberæ ac immunes sint Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, & bona earum, dicetur Paragrapho sequenti.

Quæritur III. Quænam loca nomine Ecclesiæ, & quæ personæ nomine Ecclesiasticarum personarum in præsenti veniant ad hoc, ut ipsæ, & bona earum gaudeant Immunitate? Resp. I. Nomine Ecclesiæ hic venire omnia loca pia, ac Religiosa authoritate Episcopi erecta. Communis ac certa per Jura allegata supra *Tit. de Religiosis domib. a num* 3. ubi in specie plura habentur similia pia ac religiosa loca; ibi vide. Accedit Declaratio Cardinalium apud Jacob. Pignatell. *l. c. n.* 98. 231

Resp. II. Nomine personæ Ecclesiasticæ veniunt omnes & singuli Clerici sæculares, non tantum in Majoribus, sed etiam in Minoribus constituti, vel etiam tantum tonsurati, dummodo ultimi Minoristæ nempe, vel sola prima Tonsura initiati habeant conditiones a Conc. Trid. requisitas. Communis ac certa per Jura *n.* 228. & *seqq.* citata. Cum enim præfata Jura cum Concordantiis universaliter ac indistincte omnibus Ecclesiasticis personis, & Clericis, eorumque bonis Immunitatem competere asserant, Minoristæ autem, ac primum Tonsurati veri sint, & dicantur Clerici, *arg. c. Clericus dist.* 21. & *c. de Persona caus.* 11. *qu.* 1. eos excludere non debemus; præsertim quia favores sunt ampliandi *c. Odia de R. I. in* 6. & ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus, *l. de Pretio ff. de Publician. in rem. act.* 232

Dicitur notanter: *Dummodo Minoristæ, aut primum Tonsurati conditiones a Concilio Tridentino sess.* 23. *de ref. c.* 6. *requisitas habeant*: quamvis enim non desint Doctores ut Barbosa *lib.* 1. *I. E. V. c.* 39. *n.* 15. Sanchez *in Decal lib.* 7. *c.* 13. *n.* 33. Pirhing *h. t. n.* 86. & alii apud ipsos, docentes, privilegium saltem reale competere etiam Minoristis, vel sola Tonsura prima initiatis Clericis, etsi conditiones a Concilio *l. c.* requisitas non habeant, eo quod (aiunt) Concilium in præfato loco certas conditiones tantum requirit ad hoc, ut Clericus gaudeat *privilegio Fori*, non vero ut gaudeat privilegiis aliis; consequenter cum limitatio illa conditionata sit Clericis odiosa, extendi ad alia privilegia non debet. Nihilominus probabilius, Jurique conformius videtur ad hoc, ut Minorista gaudeat *immunitate Reali*, aut *Personali*, requiri conditiones a Concilio præscriptas, videlicet, ut *Beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & Tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad Majores Ordines suscipiendos versetur*. Garcias *de benefic p.* 2. *c.* 3. *n.* 5. & *seqq.* Azorius *p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 9. *qu.* 6. Laym. *lib.* 4. *tr.* 9. *cap* 7. *n.* 2. Barbosa *in c.* 7. *h. t. n.* 7. & plures ab eo citati. Et quidem de *Personali* patet; quia privilegium Fori sub illa comprehenditur, utpote vi cujus Clericus immunis est 233

etiam a jurisdictione quavis Laicorum, quod ipsum privilegium Fori etiam importat per Jura citata *lib. 2. tit. 2. n. 187. De immunitate Reali* inde constat; quasi Clericus *immunitate personali*, seu privilegio Fori non gaudet, seu quod idem est, si a jurisdictione laicorum non exemptus, sed ei subjectus est, jam hoc ipso *immunitate Reali* non gaudet, seu bona ipsius a jurisdictione, & exactione Laicorum exempta non sunt, cum Domini Laici, bona sibi subditorum oneribus & tributis gravent non tam ob ipsa bona, seu naturam illorum, sed quia habens bona eis subditus, eorumque jurisdictioni subjectus est, *arg. c. 2. de Censib.* consequenter si Clerici Minoristæ personaliter non exempti, sed subditi sunt, poterunt per Dominum Laicum bono communi exigente, ad contribuendum obligari, *arg. cit. c. 2. de Cens.* & magis dicemus infra, ac fatentur alibi ipsi Adversarii. Et per hoc patet ad rationem in contrarium. Accedit locorum consuetudo & praxis *optima legum interpres c. 8. de Consuet.* vi cujus constat, Clericos Minoristas, si memoratas conditiones non habent *immunitate Reali, & Personali*, non frui.

234 Resp. III. Nomine Ecclesiasticarum personarum veniunt, & consequenter *immunitate Reali*, ac *personali* gaudent etiam omnes Regulares utriusque sexus cujuscunque Religionis approbatæ, tam Professi, quam Novitii vel Novitiæ, Barbosa *lib. 1. J. E. V. c. 39. n. 23.* Molina *disp. 671. n. 1.* Felinus *in c. Literatum. 8. de Offic. Ordin.* Pirhing *h. t. nu. 87.* cum Communi ac certa aliorum. Ratio est: tum quia omnes hi sunt personæ ad cultum Divinum specialiter deputatæ, consequenter Ecclesiasticæ: tum quia in materia favorabili, qualis est immunitas, nomine Clerici veniunt quoque Regulares utriusque sexus etiam Novitii, ac Novitiæ, ut late probavimus supra *tit. 1. de vita & honest. Cler. §. 1. a n. 11.* ac etiam *lib. 2. tit. 2. de Foro competent. § 9 n. 190.*

De Eremitis, an, & quinam gaudeant Immunitate Ecclesiastica desume ex dictis *tit. 1. de Vita & Honest. Cler. §. 1. a n. 20.* ubi diximus quinam Eremitæ veniant nomine Clericorum.

235 Quæritur IV. Quo Jure Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, earumque bona gaudeant *immunitate Reali*, & *Personali*? Resp. Non tantum Jure humano, sed etiam Divino. De Jure humano patet ex repetitis jam textibus. De Jure Divino autem quod gaudeant, docent Barbosa *lib. 1. J. E. V. c. 39. §. 4. nu. 3.* Diana *part. 1. tr. 2. ref. 1.* Bellet. *disquisit. Cler. p. 1. de Exemp. Cler. §. 1. nu. 1.* Azorius *p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1.* late Sperell. *dec. 97.* Layman *loc. cit. cap. 8.* Tambur. *de Jure Abbat. tom. 1. disp. 15. qu. 19.* cum communissima aliorum. Et quidem de *immunitate reali* quoad bona *primi generis*, & *secundi generis* specificati supra numer. 226. vix est controversia. De bonis autem *tertii generis* necnon de *immunitate Personali* & universaliter de quavis probatur clarissimis textibus *c. Quamquam de Censib. in 6.* cujus textum vide supra *n. 229.* & Concil. Trid. *sess. 25. de Ref. c. 20.* ubi expresse ait: *Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum Immunitatem Dei ordinatione & Canonicis Sanctionibus constitutam esse.* Concordat *c. Nimis 30. de jurejurand.* Eandem sententiam late probavimus, & contraria fundamenta refutavimus *lib. 2. tit. 2. de Foro compet. §. a n. 193. usque ad finem* ubi vide.

236 Infertur, quod contra *Immunitatem Realem*, aut *Personalem* nulla etiam immemorialis consuetudo aut præscriptio valeat; quia contra Jus Divinum nulla valet consuetudo, *c. fin. de Consuet.* Imo, ut dato, non concesso, *Immunitas* præfata de Jure Divino non esset, tamen contra eandem nec licita, nec valida foret consuetudo; quia talis consuetudo expresse vocatur corruptela, *cit. can. Quamquam de Censib. in 6.* ibi: *Contraria consuetudo quarumcunque, quæ dicenda est corruptela verius, non obstante.* Eandem illationem; quod videlicet nulla consuetudo etiam immemorialis contra *Immunitatem*, & libertatem Ecclesiasticam valeat, late probavimus *lib. 1. tit. 4. de consuet. §. 3. a n. 61.*

§. X.

De Oneribus, Præstationibus, & Exactionibus, a quibus Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, & bona ipsarum vi Immunitatis Realis, & Personalis sunt exemptæ: ubi in specie de ordinariis Oneribus ac Tributis, Vectigalibus, Gabellis, & extraordinariis exactionibus tempore communis necessitatis.

SUMMARIUM.

237 *Ecclesiæ, Personæque Ecclesiasticæ, & res earum sunt immunes ab omnibus Exactionibus, ac Tributis.*
238 *In specie a tributis ordinariis,* Ordinari Steur.
239 *Quoad omnia bona etiam propria. Et n. seq.*
241 *Exactionis nomine venit etiam tributum ordinarium.*
242 *Præstatio tributi est signum subjectionis.*
243 *Etiamsi respectu bonorum petatur.*
244 *Solvuntur varii textus Juris.*
245 *Onus Reale proprie tale quid sit?*
Res transit cum onere suo: quomodo intelligendum sit? Ibid.
246 *Princeps non potest facere bona taliter tributaria, ut tributum cum re transeat ad Ecclesiasticos. Et nu. seqq.*
248 *Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ etiam de rebus propriis non tenentur ad Vectigalia, Telonia, Gabellas &c.*
249 *Nisi negotiationis causa aliquid deferant.*
Negotiatio quid. Ibid.
250 *Deductiones practicæ. Et duobus n. seq.*
253 *Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ non tenentur ad tributa extraordinaria urgente necessitate imposita.*
254 *Nisi sex concurrant conditiones.*
255 *I. Necessitas gravis.*
256 *II. Communis Clericos æque ac Laicos tangens.*
257 *III. Ut Laicorum facultates non sufficiant, quæ prius erunt discutiendæ, & quomodo.*
258 *IV. Ut Episcopus cum Clero prius deliberet.*
Quid per Clerum hic intelligatur. Ibid.
259 *V. Et consulatur Papa, ejusque requiratur assensus.*
260 *Nisi periculum sit in mora.*
261 *VI. Ut Clerici non per Laicos, sed Ecclesiasticos Judices compellantur ad contributionem actu faciendam.*
Et quid, si Episcopus cum Clero contributionem deneget? Ibid.
262 *Afferuntur plures Declarationes Cardinalium pro materia Immunitatis usque ad n. 272.*
272 *Demonstratur practice moderna praxis Laicorum nullo nisi fundamento, nec tuta fieri conscientia.*
273 *Clerici etiam sponte non possunt solvere exactiones laicales, & Laici a sponte dantibus non possunt accipere.*
274 *Bulla Urbani VIII.* Romanus Pontifex *pro Immunitate Ecclesiastica omnium maxime faciens, & lectu dignissima per extensum ponitur.*
275 *Onera, ad quæ Ecclesiastici tenentur.*

Quæritur I. A quibus Oneribus, Præstationibus, & Exactionibus Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, & res ipsarum etiam propriæ per *immunitatem Realem, & Personalem* sint immunes, & exemptæ? Resp. I. Ab omnibus & singulis quomodocunque nuncupatis, tam personalibus, quam realibus, quæ non vi dominii directi, quod alius habet, vel vi specialis pacti aut contractus rebus illarum inhærent. Hæc Conclusio quamvis abunde jam pateat probata, & confirmata existat per jura, rationes & DD. *§. præced.* allegatos, nihilominus, ut pro praxi magis serviat, descendimus ad quædam Onera & exactiones in specie. 237

Resp. II. Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, earumque bona cuncta etiam propria in specie immunes, & exemptæ sunt ab omnibus illis etiam ordinariis Tributis, Oneribus, & Exactionibus quomodocunque vocatis, 238

tis,

tis, quas Principes ac Domini Territoriales subditis, & bonis eorum, v. g. prædiis, fundis &c. non vi directi dominii, quod in tali bona habent; sed ex potestate jurisdictionis supremæ, Lege quasi ordinaria aut perpetua imponunt pro statu suo decenter conservando, & pro expensis ad justitiæ administrationem, aliisque ordinariis debiti regiminis, ac boni communis necessitatibus; nec non in aliqualem compensationem Curarum, & defensionis, ut proin quamvis possessor alicujus prædii, fundi, agri, prati, domus &c. pro ordinaria hujusmodi Exactione, Tributo, vel Onere (*ordinarii Steuer oder Anlag*) ratione talis prædii, fundi, agri, domus &c. alias dederit 10. 20. 30. florenos v. g. tamen si tale prædium, fundus, ager domus &c. donatione, emptione, hæreditate, legato, aut alio modo legitime transit ad Monasterium aliquod, Capitulum, Collegium, vel alium locum pium authoritate Episcopi erectum, consequenter Religiosum, vel etiam allodialiter ad privatam personam alicujus Clerici, canonici v. g. illico tales res immunes evadant ab Onere, Exactione vel Tributo hujusmodi ordinario, ita ut Principes sæculares talibus bonis, quamdiu apud Ecclesiasticos manent, penitus nihil amplius imponere, nec prætextu illorum ab Ecclesiis, Monasteriis, vel personis Ecclesiasticis aliquid exigere valeant. Abbas *in c. fin. de Vita, & Honest. Cler. n.* 12. Layman *l.* 14. *tr.* 9. *c.* 6. *n.* 4. Guttierez *l.* 1. *Pract. qq. q.* 3. *n.* 15. *&* 16. Fagnanus *in c.* 4. *h. t. n.* 9. Felinus *in c. Ecclesia de Const. n.* 76. Tannerus *in def. lib. Eccl. c.* 13. *prope fin.* Lessius *l.* 2. *c.* 33. *dub.* 3. *num.* 19. 20. *&* 21. Martha *de Jur. part* 4. *cas.* 11. *nu.* 28. ubi ait hanc sententiam esse absolute veram, Pirhing. *h. t. n.* 57. Barbosa *in c. Si Tributum* 27. *caus.* 11. *q.* 1. Pignat. *tom.* 2. *cons.* 54. contra Engel *h. t. n.* 25. *&* 26. Abb. *in c. Non minus* 4. *h. tit.* 16.

239 Et quidem de bonis *primi generis n.* 226. explicatis nullus dubitat, ob rationem, & Jura *n.* 227. allegata. Pariter conveniunt DD. de bonis *secundi generis* ita ut teste Fagnano *in c. non minus h. t. n.* 8. nullus discrepet ob jura, & rationes *n.* 228. allegatas; quibus addo *c.* 1. *de Censib. & c. Secundum* 24. *caus.* 23. *q.* 8.

240 Probatur itaque etiam de bonis *tertii generis n.* 226. declaratis, & universaliter de omnibus Ecclesiarum, Ecclesiasticarumque personarum bonis, quod libera & immunia ab Oneribus & Tributis etiam ordinariis explicatis in Conclusionibus *n.* 238. posita. Et imprimis per Jura *§. præced.* præsertim *n.* 229. citata, & specialiter *c.* 1. *h. t. in* 6. cujus textus (quem *n.* 229 habes) si bene legatur, Conclusionem plene & efficaciter probare invenietur.

241 Ex eo enim tale forma argumentum: juxta dictum *c.* 1. *h. t. in* 6. non licet illis, qui temporalem jurisdictionem exercent, ullam *quamcunque* tandem *exactionem* Ecclesiis, aut Ecclesiasticis personis, earumve legitime jam acquisitis; vel imposterum acquirendis bonis imponere vel exigere ab eisdem; atqui *exactionis* nomine veniunt etiam ordinaria Tributa & Onera in Conclusione posita; ergo: *Major* patet ex textu. *Minor* probatur; quia *exactio ordinaria* nihil aliud est, quam Tributi petitio, ut bene notat Calvinus in Lexic. Jurid. *V. exactio* & manifeste patet ex *Rubr.* & toto *tit. C. de exactionibus Tributorum*, ubi illi, qui petunt, seu colligunt Tributa, propterea *exactores tributorum* dicuntur, ipsa autem petitio Tributi, *exactio* dicitur, *l.* 1. *&* 3. & passim *C. eod.* Pariter *ab exactionibus personarum sæcularium Jure Divino*, & humano immunes declarantur Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, *c. Quamquam de Censib. in* 6. Item ab *exactionibus* omnibus easdem immunes dicit *Auth. Nulla C. de episc. & Cler.* Concordat *c.* 1. *de Censib.* ubi sancitum narratur; quod *neque de domibus, neque de areis, neque de hortis Ecclesiarum servitium aliquod præstetur præter Ecclesiasticum*. Pariter *can. Secundum* 24. *caus.* 23. *qu.* 8. ex Concilio Parisiensi prohibitum narratur; ne quisquam cujuscunque dignitatis de agris, aut aliis rebus Ecclesiæ oblatis, quamcunque temporalem *Præstationem* exigat; ergo nec *Tributum ordinarium*.

242 Probatur etiam ratione: tum quia mutata persona mutatur qualitas; & privilegium inhæreris rei ratione personæ. Guttierez *l. c. arg. l. Licitatio* 9. *§. fin ff. de Public. & Vectigal.* Tum quia *Exactio Tributi* præsertim *ordinarii* est signum jurisdictionis in eo, qui exigit, & subjectionis in eo, a quo exigitur, & qui solvere obligatur; atqui Laici nullam habent jurisdictionem in Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, nec hæ sunt eis subditæ, vel subjectæ, uti omnes etiam Adversarii fatentur, ergo. *Minor* est certa. *Major* constat ex dictis supra *n.* 230. & ulterius evidenter patet ex *c.* 2. *de Censib.* ibi: *Et vos subditi esse debetis. ideo enim Tributa præstatis; quia hoc est probatio subjectionis*. Accedunt Declarationes Cardinalium plures, quas vide infra 264. 266. 268. 269. *& seq.*

Obiicies I. Cum Adversariis dicendo, Principes Territoriales non exigere Tributa, seu Onera ordinaria ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis absolute, sed *intuitu & respectu bonorum* ad eas pertinentium. Resp. Hoc ipsum etiam, & hunc prætextum expresse esse rejectum *cit. c.* 1. *h. t. in* 6. ubi postquam conquestus est Papa, quod Domini Laici ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis Exactiones faciant *prætextu bonorum, quæ acquisiverunt*, statim declarat id minime licere, *etiamsi* (ut ibi additur) *Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ personæ, ac res hujusmodi sint intra illorum districtum, & territorium constitutæ*: quia nempe per hoc Clerici non sunt, nec fiunt subditi aut subjecti Laicis Dominis, quod tamen requiritur ad hoc, ut ab aliquo Tributum peti possit, *arg. c.* 2. *de Censib. in* 6. 243

Obiicies II. Varios Juris textus ex quibus clare patere videtur, quod Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ de bonis saltem *exterioribus*, id est, ad dotem Ecclesiæ non pertinentibus, sed alio laicali titulo v. g. emptione, hæreditate, arte, labore &c. acquisitis, Principi Territoriali Tributum, seu exactiones ordinarias, quas de iis antequam ad Ecclesiam, Monasterium, vel privatum Clericum pervenerunt, præstare debuerunt priores possessores. Nam *can. Si Tributum* 27. *caus.* 11. *q.* 1. expresse dicitur: *Si Tributum petit Imperator, non negamus: agri Ecclesiæ solvunt Tributum*. Concordat *c.* 28. *Magnum ead. caus. & q. can. Convenior.* 21. *caus.* 23. *q.* 8. *& can. Tributum* 22. *ead. caus. & q.* ibi: *Tributum in ore ipsius, pisc ante Petro, inventum est, quia de exterioribus suis, quæ palam cunctis appareat, Ecclesia Tributum reddat*. Rationem statim infra subjungit Papa illis verbis: *Quia de exterioribus Ecclesiæ, quod constitutum antiquitus est pro pace, & quiete, quia nos tueri, & defensare debent, Imperatoribus solvendum est*. Imo Christus ipse verbis & exemplo docuit Tributum etiam ab Ecclesiasticis esse dandum; dum *Matth.* 12. *v.* 21. dixit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*: ac rursus *Matth.* 17. jussit pro se, & Petro dari Tributum; ergo. Resp. Textus Canonum non loqui de Tributis proprie talibus, quæ vi jurisdictionis supremæ subditis imponuntur; sed quatenus significant onus mere reale, inhærens ipsi rei inseparabiliter vi pacti, contractus, aut dominii ad *tertium genus* spectantis, cujusmodi res propterea *exteriores* vocantur, *can. Tributum caus.* 23. *q.* 8. & ibi Gloss. *V. Exterioribus*. Et ita interpretari nos jubent alii Iuris textus clare disponentes, quod Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, & bona ipsarum cuncta ab omnibus *exactionibus* quibuscunque, consequenter etiam a Tributis sint immunes, *arg. c. quia circa* 32 *de Privileg. & l. de Pretioss. de Publician. in rem act.* Quod si contendas antiquos Canones loqui etiam de proprie dictis Tributis Resp. Eos esse correctos a novis, præsertim *c.* 1. *h. t. in* 6. & per Bullam Genæ *§.* 18. *ac §.* 8. nec non per Bullam Urbani VIII. ponendam infra *n.* 81. 244

Obiicies III. *Quævis res transit cum onere suo*, *c. cum non sit* 33. *de Decimis*, sed prædia, agri, domus, aliaque hujusmodi bona antequam ad Ecclesiam vel Ecclesiasticam personam venerunt, erant subjecta Tributis, præsertim ordinariis, ac aliis Exactionibus; ergo manebunt eisdem subjecta, etiamsi ad Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas transeunt. Resp. Disting. Maj. Res transit cum onere suo vere, proprie, ac formaliter reali, seu quod præstatur propter rem ipsam nullo habito respectu possidentis, conceditur: res transit cum onere reali, nec proprie & formaliter, sed tantum materialiter tali, sive quod præstatur ratione personæ quatenus hæc subjecta est exigenti onus, negatur. Pro intelligentia hujus responsionis bene notandum cum Pignatello *cit. T.* 2. *Consul.* 54. *n.* 3. Onera *realia* alia esse simpliciter & formaliter, seu proprie talia: alia vero materialiter tantum talia, formaliter vero *personalia*. Simpliciter formaliter, ac proprie *realia* sunt, quæ præstantur propter rem ipsam, nullo habito respectu personæ possidentis, qualia sunt v. g. Onera ex speciali pacto, aut contractu re invariabi- 245

li-

communis, hæc eis parum prodesset, cum Tributa, Collectæ, Exactiones nonnisi ob bonum commune imponi possint, & Principes sæculares in quovis casu commune bonum facile allegarent.

254 Resp. V. *Sex* requiruntur *conditiones* ad hoc, ut Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ tempore necessitatis teneantur etiam ad Collectas, Exactiones, & Contributiones extraordinarias, videlicet I. Ut necessitas, vel utilitas sit gravis. II. Communis, tam Clericos, quam Laicos taugens. III. Ut Laicorum facultates non sufficiant. IV. Ut Episcopus cum Clero prius deliberet & cognoscat, an ex parte Reipublicæ tanta sit necessitas, & ex parte Laicorum tantus mediorum defectus, ut de bonis quoque Ecclesiarum, & personatum Ecclesiasticarum succurrendum sit. V. Ut consulatur prius Romanus Pontifex, nisi sit periculum in mora. VI. Ut existentibus præfatis *conditionibus*, Collectæ & Onera non imponantur, aut exigantur authoritate Laicali, sed Ecclesiastica. Communis ac certa ob claram dispositionem Canonum *n. præced.* citatorum. Nam *c. Non minus b t.* ita habetur: *Nisi episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesiam existiment conferenda*, *c. Adversus 7. eod.* vero, postquam dictum est, Ecclesias, & Ecclesiasticos *Taleis, seu Collectis, & exactionibus aliis gravari non posse*, additur: *Verum si quando forte Episcopus simul cum Clero tantam necessitatem, vel utilitatem perspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas utilitates, vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda, prædicti Laici humiliter, & devote recipiant cum gratiarum actione. Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur. cujus interest communibus utilitatibus providere.* Quod utrumque Cap. de novo confirmatur, & exacte observari strictissime mandatur *Extravag. Quod olim eod.* ac in Bulla Cænæ Domini, §. *Quique Collectas* 18. ibi: „ Quique Collectas, Decimas, Taleas, Præstationes, & alia Onera Clericis, Prelatis,
„ & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesia-
„ rum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ec-
„ clesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditi-
„ bus, & proventibus hujusmodi, absque simili Romani
„ Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, &
„ diversis, etiam exquisitis modis exigunt, aut sic im-
„ posita etiam a sponte dantibus, & concedentibus reci-
„ piunt. Nec non qui per se vel per alios directe, vel in-
„ directe prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in
„ eisdem auxilium, consilium; vel favorem præstare non
„ verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis
„ ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut
„ Ragali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces,
„ Comites, Barones, & alii Potentes quicunque, etiam
„ Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquo mo-
„ do Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis
„ etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes De-
„ creta super his per SS. Canones tam in Lateranensi
„ novissime celebrato, quam aliis Conciliis Generalibus
„ edita, etiam in Censuris, & penis in eis contentis

255 Porro, ut singulæ conditiones melius intelligantur. Breviter de singulis aliqua dicemus. I. Itaque requiritur *gravis* necessitas, vel utilitas. Fagnanus *in cit. c. Non minus 4. b. t. n. 25.* & ibi Butrius *n. 8.* ubi ait: *Maximam* requiri necessitatem, aut utilitatem. Pishing. *eod. nu. 62.* *§. Secundo requiritur*, cum communi aliorum, & patet ex *cap. Non minus* & *cap. Adversus, b. t.* ibi; *Nisi tantam necessitatem, vel utilitatem perspexeriat:* hinc inferunt citati DD. non sufficere quamvis necessitatem.

256 II. Requiritur, ut necessitas, vel utilitas sit communis, tam Clericos, quam Laicos taugens. Fagnanus *l. cit.* Abbas *loc. cit. n. 18.* ubi ait, ita sentire utriusque Juris illuminatores *arg. cit. Duobus Capitulis 4 & 7. b. t.* ibi: *Communes necessitates & utilitates*. Hinc non sufficit necessitas vel utilitas etsi communis, solos tamen Laicos concernens, multo minus unum aut alterum taugens.

257 III. Requiritur, ut ad sublevandam talem communem *gravem* necessitatem, laicorum facultates non sufficiant. Communis ac certa claris Juribus *c. Non minus b. t.* ibi: *Ubi Laicorum non suppetunt facultates*, quod idem repetitur, *cap. Adversus eod.* & *extravag. Quod olim eod.* Hinc antequam deveniatur ad Clericos, prius discutienda erunt bona non tantum communia Reipublicæ, ac Communitatum Laicalium, sed etiam singulorum Civium non physice, sed moraliter, ut bene advertit Diana *part. 5. tr. 1. resolut. 11.* Pignatell. *Tom. 4. Consult. 15. num. 33.* probans id ex variis indultis Pontificum ad instantiam Laicorum pro eorundem favore urgente necessitate concessis. Videlicet Urbani VIII. pro Ducatu Mediolanensi apud Marchin. *de Peste part. 4. cap. 4. n. 29.* & pro Civitate Panormitana apud Delbene *de immunit. c. 5. dub. 20. num. 7.* & Clementis VIII. pro Florentinis apud Martham *de Jurisdict. par. 4. Centur. 1 caus. 1. num. 49.* in quibus Pontifices mandant Nuntiis, & Ordinariis, *ut discussis prius facultatibus Communitatum, ac Universitatum, & hominum, sive Laicorum; & his inventis non sufficere, cogant Ecclesias, & Ecclesiasticos ad contributionem faciendam*. Hinc audiendi non sunt Castro Palao *part. 1. tom. 2. Disp. un. punct. 9. n. 9.* & Pirh. *b. t. nu. 72.* dicentes esse tantum attendendas, & discutiendas communes facultates Civitatum ac locorum, & illis non sufficientibus, debere contribuere Clericos. Et certe si hæc doctrina procederet, privilegium Clericorum facile frustraretur: cum ordinarie æraria Communia Civitatum, & aliorum locorum tam pinguia non sint, ut sufficiant ad sublevandas extraordinarias graves necessitates belli, vel alterius casus, ut bene advertit Jacob. Pignatell. Fuse de hac conditione scribentem vide Nicol. Boer. *decisp. 133. cum tribus seqq.*

IV. Requiritur, ut Episcopus cum Clero prius con- 258
ferat, deliberet, examenet ac judicet, an necessitas communis tanta sit, ut Laicorum facultates non sufficiant, consequenter etiam de bonis Ecclesiarum & personarum Ecclesiasticarum succurrendum videatur Communis ac certa, textu claro *cit. c. Non minus b. t.* ibi: *Nisi episcopus, & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexeriat, ut ibi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existimant conferenda. & c. Adversus eod:* ibi: *Si Episcopus simul cum Clero tantam perspexerit necessitatem &c.* ubi nomine *Cleri*, non solum Capitulum Cathedrale, sed totum Clerum Diœcesis intelligi volunt, Abbas *in c. Non minus 4. b. t. an. 5.* & ibi Fagnanus *n. 33.* atque Barbosa *num. 7.* Bellet. *Disquisit. Cleric. part. 1. tit. ex. mp. Cleric. § 2. n. 3.* Pignatell. *n. 34.* ubi citat Rotæ Decisionem, cum communi aliorum dicentium, non sufficere deliberationem Episcopi cum Capitulo Cathedrali, multo minus solius Episcopi, *arg. Clem. 1. & 2. de Censib* Ratio est: tum quia concursus Cleri requiritur hic ad formam: tum quia *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari*, *c. Quod omnes 29. de R. J. in 6.* Putat tamen Suarez *lib. 4. de immunit Eccles. cap. 26. n. 19.* Castro Palao *part. 2. tr. 12. Disp. un. punct. 9. n. 8.* probabile esse, quod sufficiat, si Episcopus cum Capitulo Cathedrali deliberet; quia nomine *Clericorum* etiam solet intelligi Capitulum, *arg. c. 1. de Censib.* & ibi Glossa in casu. Accedit multarum Diœcesum consuetudo, *quæ est optima Legum interpres*, *c. cum dilectus 8. de Consuetud.* qua videmus integrum Clerum in hoc negotio non audiri, sed solum deliberare Episcopum cum Capitulo.

Porro si Episcopus cum Capitulo, vel toto Clero deli- 259
bera cognoscit adesse revera gravem communem tantam necessitatem, quod laicorum facultates non sufficiant, non est amplius in eorum arbitrio, consentire vel dissentire ad contribuendum, sed tenentur concurrere; eo quod per Jura citata non tribuatur eis potestas consentiendi, vel dissentiendi, sed tantum cognoscendi ac judicandi, an gravis communis, ac tanta necessitas adsit, ut Laicorum non suppetant facultates, uti bene advertit Pignatell. *lo. cit.* per Jura citata. Quamvis etiam cognita tali necessitate possint, imo debeant actualem contributionem differre, donec consulatur Romanus Pontifex, juxta statim dicenda *n. seq.* Possunt proin Principi Territoriali contributionem petenti respondere, se ex parte sua justam petendi causam agnoscere, & ad concurrendum de bonis Ecclesiasticis paratos quidem esse, sed tamen interim non posse, donec prius etiam consulatur Summus Pontifex.

V. Requiritur, ut *propter imprudentiam quorundam* 260
Romanus Pontifex prius consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere, prout in terminis statuitur *in cap. Adversus 8. b. t.* & *Extravag. b. t.* ac etiam in Bullæ

Cæ-

Cænæ Domini *§.* 18. & Urbani VIII. *Romanus Pontifex*, *§.* 6. quam habes infra *n.* 274. & DD. communiter qui simul notant non tantum Laicos exigendo, sed etiam Clericos sponte solvendo Exactiones quascunque, & Episcopos concedendo, aut consentiendo, ut solvantur illicite & invalide agere, nisi adsit consensus Summi Pontificis. Abbas *in cit. c. Adversus h. t. n* 6. Pirhing *h. t. n.* 72. Pignatell. *Tom.* 3. *Consult.* 13. *nn.* 35. & alii, *arg. extravag un. h. t.* n. que enim possunt Clerici renuntiare privilegio in favorem totius ordinis & status Clericalis concesso, *arg. cap. Si diligenti* 12. *de Foro competent.* nec Episcopus eidem derogare, aut præjudicare, cum inferior in Legem superioris nullam habeat potestatem, *arg. Clem. Ne Romani, de elect.*

260 Limitatur tamen hæc conditio in casu; quo est periculum in mora, & Pontifex tam cito adiri non potest; tunc enim, si cæteræ conditiones adsunt, sufficeret consensus Episcopi & Cleri. Abbas *in c. Non minus, h. t. n.* 59. ubi sic ait: *Putarem tamen, quod ubi tanta necessitas immineret, quod non posset sine aliorum scandalo, vel periculo haberi prius recursus ad Papam, quod sufficeret tunc deliberatio episcopi & Cleri*; idem docet Pignatell. *loc. cit. n.* 37. Pirhing. *h. t. n.* 72. Castro Palao ubi supra *n.* 72. Diana *p.* 5. *tr.* 1. *resol.* 11. Sylvester *V. Immunitas* 1. *num.* 20. cum communi aliorum, *arg. l. Tutor qui repertorum ff. de Administ. Tutor.* quia necessitas non habet legem, & *quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum, c. Quod non est, de R. J.* cum Concordant. Notant tamen DD. citati, quod licet talis necessitas facile possit contingere in Exactione ad unum vel alterum actum, aut ad breve tempus; tamen si necessitas longiori tempore duret, Papa adiri debeat, si diutius contributio continuanda erit. non obstante, quod eadem sine consensu Papæ, urgente moræ periculo fuerit incæpta, quia cum quoad continuationem Lex non obstante necessitate adimpleri possit, uti supponitur, servari debet, eo quod causa excusans deficiat. Porro sicut urgente moræ periculo absque consensu Papæ Exactiones fieri possunt, sic etiam absque consensu Episcopi & Cleri fieri poterunt, si urgens necessitas, & moræ periculum etiam Episcopum adire non patitur; uti contingere potest tempore belli in uno vel altero casu particulari, ubi non sufficiente auxilio Laicorum exiguntur, ut personæ Ecclesiasticæ cum curribus, & equitibus, vel annona &c. concurrant ad evadendum imminens periculum Laicis, & Clericis commune, moramque non patiens. Ratio est eadem, quæ supra. Accedit, quod de Jure non magis requiratur deliberatio ac consensus Episcopi & Cleri, quam Papæ; ergo si ob moræ periculum potest exactio fieri sine consensu Papæ, poterit etiam fieri sine consensu Episcopi & Cleri, si respectu hujus simile urget periculum.

261 VI. Requiritur, ut contributio ab Ecclesiis, ac personis Ecclesiasticis sponte, ac sine ulla exactione, seu compulsione Laicali fiat. Fagnanus *in c. non minus* 4 *h. t. n.* 31. Pirhing *eod. n.* 72. & alii, *arg. c. Non minus, h. t.* ibi: *Absque ulla coactione*, quod item habetur *cap. Adversus* 7. *eod.* ubi etiam additur, *debere Laicos humiliter & devote recipere cum gratiarum actione, quod eis præbetur a personis Ecclesiasticis*. Possunt tamen & debent inferiores personæ Ecclesiasticæ per Judicem Ecclesiasticum, Episcopum nempe, compelli, si necessitatis casu, debitis conditionibus vestito nollent contribuere. Quod si in tali casu ipse etiam Episcopus una cum Clero contribuere recusaret, nec tunc compellere, aut vim inferre posset Princeps Laicus, sed ad Pontificem reccurrere deberet: nisi esset periculum in mora, tunc enim concurrentibus requisitis conditionibus episcopus cum Clero ad sublevandam necessitatem concurrere recusaret, etiam compellere, & necessariam vim inferre posset Princeps Laicus, ut bene advertit Pignatell. *loc. cit. num.* 37. Tum quia censetur adesse præsumpta voluntas Papæ. Tum quia necessitas non habet legem; *c. Quod non est de R. J.* Tum quia subintrat Jus naturale, quod Respublica jus habet ad se protegendum etiam contra Ecclesiasticos, si his suis partibus satisfacere nolunt: sicut enim constitutus quivis privatus in casu extremæ necessitatis invadere & accipere potest Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ bona, quæ sibi ad sublevandam necessitatem sunt necessaria.

262 Pro confirmatione Conclusionum tam in hoc, quam *præced. §.* positarum subjungo plures Declarationes Cardinalium, quas fidelissimus Collector, ac insignis Canonista Jacob. Pignatell. habet *Tom.* 2. *Consul.* 54. *ubi n.* 68. sequentem ponit: *Bona quæ transeunt ad Ecclesiasticos sunt exempta a Collectis Laicalibus. Sac. Congregatio in Montis Reg.* 14. *Februarii* 1645.

Dein n. 85. *Ecclesiastici non possunt gravari a prætensa* 263
Gabella Communitatis. Ead. S. Congregatio in Urbinaten. 16. *Julii* 1627.

Num. 86. *Ecclesiastici non tenentur ad Onera in favo-* 264
rem Principum. Ead. Sacr. Congregatio in Casal. 18. *Augusti* 1627.

Num. 87. *Nec tenentur ad solutionem Oneris nuncupati,* 265
il Tasso. *Ead. Congregatio in Casalen.* 9. *Junii* 1637.

Num. 88. *Clericus non potest sponte solvere Gabellas a* 266
Laicis impositas. Ead. Congregatio in Vicent. 15... 1638. *& in Arien.* 27. *Septemb.* 1632.

Num. 89. *Non est permittendum, ut pro Universitatum* 267
Oneribus quidquam Ecclesiastici contribuant, nec sub Eleemosynæ nomine. S. Congreg. Episcop. in Sapullacen. 21. *Maii* 1598.

Num. 91. *Clerici non tenentur solvere Onera imposita per* 268
Communitatem super eorum bonis patrimonialibus, & domibus ubi habitant, etiam quod antea solverint. S. Congregat. Immunit. 7. *Decemb.* 1632.

Num. 94. *Bona acquisita a Clericis, & quibusvis perso-* 269
nis Ecclesiasticis sunt immunia ab oneribus Laicis.

Num. 99. *Patrimonium Clerici est exemptum instar bo-* 270
norum Ecclesiasticorum. S. Congreg. in Tricarcen. 14. *Septemb.* 1603.

Num. 102. *Patrimonium Sacerdotum gaudet exemptione* 271
a Gabellis. S. Congreg. in Cameria. 24. *Maii* 1627.

Quæritur, si, uti per Conclusiones ad quæsitum *nu-* 272
mer. 237. factum, positas dictum est, Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, & bona eorum quælibet immunes sunt ab omnibus tam ordinariis, quam extraordinariis Oneribus, Tributis, Collectis, Exactionibus, Vectigalibus, Gabellis &c. quo ergo titulo, & fundamento, qua item conscientia, Principes & Domini Territoriales exigant ab ecclesiis, Monasteriis, Clericis, bonisque eorum præsertim de novo acquisitis, ac de patrimonialibus eorundem Tributa, Exactiones, tam ordinarias quam extraordinarias Gabellas item, ac Vectigalia! Resp. Me plane nullum solidum scire fundamentum, aut justum titulum. Nam si quis esset, deberet esse vel dispositio Legum Civilium: vel consuetudo saltem immemorabilis, vel privilegium Apostolicum: vel quia Leges Ecclesiasticæ pro *immunitate* facientes alicubi non fuere receptæ vel non promulgatæ. Atqui neutrum horum est. Non *primum*. Tum quia licet quædam repetiantur Leges Civiles, quæ videntur uni vel alteri ex Conclusionibus positis contrariæ, tamen sunt etiam pro iisdem universaliter facientes, prout patet ex *Auth. Item nulla C. de Episcop. & Cleric.* quæ Leges utique ad favorem *Immunitatis* concordandæ ac interpretandæ sunt; cum *odia restringi, & favores conveniant ampliari*, ac in dubiis vel obscuris pro *Immunitate* sentiendum sit per dicta *num.* 200. Tum quia etsi Leges quædam Civiles aperte in contrarium militarent, nihil Principibus secularibus prodessent, cum in materia *Immunitatis* Ecclesiasticę neutiquam dispositio Civilis, sed Canonica sit attendenda: imo illa quoad hoc omnino sit nulla ac irrita, *arg. c. Ecclesia S. Mariæ de Constit.*

Secundo justum titulum non præbet consuetudo etsi immemorabilis, tum quia *Immunitas Realis, & Personalis* est Juris Divini, per dicta *n.* 135. contra quod nihil valet consuetudo, *c. fin. de Consuet.* Tum quia consuetudo contra *Immunitatem* Ecclesiasticam etiam quoad *bona propria* Clericorum vocatur *corruptela*, *c. Quamquam de Censib.* Tum quia quævis consuetudo etiam immemorabilis singulis annis revocatur per Bullam Cænæ Domini.

Tertio titulus justus non desumitur ex privilegio: tum quia multi nullum exhibere possunt: tum quia, si quod aliquibus datum esset, non amplius valeret, cum omnia etiam Imperatoribus, & Regibus concessa privilegia *immunitati* Ecclesiasticæ adversa, sunt revocata, & etiamnum singulis annis revocentur per Bullam Cænæ Domini *§.* 24. specialiter per Bullam Urbani VIII. *Romanus Pontifex*, quæ est 159. Constitutio dicti Pontificis in Bullario Cherubini.

Quar-

Quarto nihil juvat, si dicatur, Leges & Constitutiones pro *Immunitate* facientes, non esse promulgatas, vel non receptas. Nam contra est; tum quia Jus Canonicum ubique censetur sufficienter promulgatum, juxta omnes. Tum quia Bulla Cœnæ Domini pro *Immunitate* Ecclesiastica vel maxime faciens, & antiquos Canones renovans singulis annis solemnissime, ac sufficientissime promulgatur, quam non recipere non est in potestate ullius, cum quivis legem justam non accipiens graviter peccet, ut constat ex doctrina contraria damnata per Alexandrum VII. Tum quia in citata Bulla Urbani VIII. ubi non tantum quod pro *Immunitate Reali*, & *Personali* per SS. Canones, Concilia Generalia, ac Constitutiones Pontificias etiam Cœnæ Domini est constitutum, confirmatur & innovatur, sed insuper omnia in contrarium indulta, privilegia, consuetudines, & alii prætextus ac tituli annullantur; irritantur, ac in futurum prohibentur sub tot, & talibus clausulis, ut nulla evadendi via supersit. Et §. 4. expresse statuitur, quod illicitum; invalidum, ac Censuris & restitutioni obnoxium sit, quidquid agitur contra *immunitatem Realem*, ac *Personalem*, etsi id fiat *sub prætexta*, *quod Bullæ seu Constitutiones Apostolicæ non fuerint publicatæ*, *vel usu receptæ*; *aut contrario usu quantumlibet longissimo abrogatæ &c.* Et ad finem Bullæ additur: quod postquam hæc Bulla Romę in consuetis locis fuerit promulgata, *omnes & singulos arctet & afficiat*, *proinde ac si illorum unicuique personaliter intimata & notificata fuisset*: consequenter titulus non receptæ, aut non promulgatæ Legis penitus nullum præbeat fundamentum. Tum tandem; quia *Immunitas Realis*, ac *Personalis* est de Jure Divino, quod recipere, eique se accommodare utique quivis tenetur.

273 Illustrissimus Dominus Cancellarius Bavariæ Infimus Gasparus Schmidt *in sua Semicenturia 2. Controversia* 15. (ubi quæstionem ponit, an & quo Jure Clericos collectare liceat) exacte discurrit, ingenueque fatetur, se plane nullum invenisse legitimum titulum, nisi quia Clerici in Bavaria per duo jam sæcula sponte contribuerint, quod & ut imposterum faciant, hortatur. Verum nec hic titulus sufficit, utpote nec Laicos recipientes, nec Clericos dantes excusans, cum in citata Bulla Urbani VIII. §. 6. illicitas, ac invalidas, & restitutioni obnoxias declaret *omnes, ac singulas Contributiones quascunque, Collectas, Gabellas, militum hospitationes, aliaque Onera & gravamina quæcunque super Ecclesiis, Monasteriis, & locis piis &c. earumque vel eorum bonis seu fructibus per Laicos quoscunque quomodolibet qualificatos absque sufficiente facultate Apostolica impositas, exactasque etiam a sponte dantibus, vel contribuentibus*. Tum quia in Bulla Cœnæ Domini §. 18. excommunicantur illi quoque Laici, qui Collectas, exactiones, aliave Onera Clericis aut locis piis, eorumque bonis imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus absque licentia Sedis Apostolicæ speciali & expressa recipiunt. Tum tandem quia etiam *Clerus non potest solvere Collectas absque incursu Censurarum*, prout in terminis declaravit Sacr. Congregatio immunitatis in Volaterana 18. Septemb. 1629. apud Pignatell. *Tom. 2. Consult. 54. n. 62.* cui concordat etiam Declaratio ejusdem S. Congregationis allegata supra *n.* 266.

Ut proin non appareat, quo justo titulo Domini Laici Ecclesias, Monasteria, aliaque loca pia, aut personas Ecclesiasticas, earumque bona Collectis, Exactionibus, Tributis, Contributionibus, aliisque Oneribus ordinariis, vel extraordinariis gravare valeant, aut praxis eorum defendi valeant, aut quomodo a restitutione excusari valeant: item quomodo in conscientia tuti esse possint, præsertim post Bullam Urbani VIII. *Romanus Pontifex*, in qua omnes excogitabiles prætextus, ac tituli; quibus Principes se tutos inaniter existimant, ita tolluntur, aut potius jam pridem sublati, ac nulli declarantur, ut non videam, quidnam pro sua defensione, & conscientię securitate afferre valeant. Et quoniam Bullarium in quo præfata Bulla continetur, non cuivis ad manum est; Bulla vero hæc lectu, scitu dignissima, utilissima imo necessaria sit, eam ex memorati Cherubini Bullario, *Tom. 4. ubi* 159. *Constitutio Urbani VIII est*, per extensum hic pono, quam si una cum clausulis derogatoriis legeris, Benevole Lector, mecum senties.

URBANUS PAPA VIII.
Ad Perpetuam Rei Memoriam.

Romanus Pontifex in Sacra Beati Petri Sede a Domino constitutus non valens curam suæ pastoralis sollicitudinis in gregem sibi commissum personaliter in qualibet mundi parte exercere, Legatos etiam de latere, ac Nuncios, aliosque ministros Apostolicos ad diversas Provincias, & Regna, prout cognoscit in Domino expedire consuevit destinare, ut vices suas supplendo, facultatesque sibi concessas non excedendo errata corrigant; & commissis sibi populis justitię, & gratiæ incrementa ministrant, juraque Sedis Apostolicæ, jurisdictionem, & libertatem Ecclesiasticam tueantur, ac de gravioribus Summum Pontificem reddant certiorem, remediaque, ac mandata opportuna, Apostolica expectent, & exequantur. 274

§. I. Cum autem, ut accepimus, a nonnullis prætendatur quosdam ex Legatis sive natis, sive aliis etiam de latere, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Nunciisque ac aliis ministris Apostolicis quovis nomine nuncupatis, ac etiam ex Rectoribus seu Gubernatoribus Provinciarum, Civitatum, & locorum ditiones temporalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ per Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam per Nos missis, cæterisque officialibus Cameræ Apostolicæ, ac Romanæ Curię, etiam Sanctæ Romanę Ecclesiæ Cardinalibus, etiam Vicecancellariis, & Camerariis, ac Feudatariis quantumlibet qualificatis, & individua mentione dignis, ac etiam Baronibus, aliisque jurisdictionem quomodolibet exercentibus aliqua eidem Sedi, aut jurisdictioni, vel immunitati, seu libertati Ecclesiasticæ, Ecclesiisque, & personis Ecclesiasticis præjudicialia præter, aut contra facultates sibi concessas nedum fecisse, declarasse, concessisse, ac decrevisse, sed etiam prædicta, & quæcunque alia eis præjudicialia, a quibuscunque aliis sive Ecclesiasticis, sive Laicis quomodolibet qualificatis, sufficientem facultatem Apostolicam non habentibus, commissa & facta, oneraque super Ecclesiis, ac earum bonis, & juribus, earumque fructibus absque sufficienti facultate Apostolica imposita, transgressionesque, & excessus contra sacrorum Canonum, Constitutionum Apostolicarum, & Conciliorum Universalium dispositionem contra Sedem Apostolicam, jurisdictionem, immunitatem, aut libertatem Ecclesiasticam, seu Ecclesias & personas Ecclesiasticas, earumque bona, & jura quæcunque quomodolibet commissos, & perpetratos tolerasse, & approbasse, vel quomodolibet permisisse, seu eisdem præjudicialibus consensisse, imo ipsorum Legatorum, Nunciorum, & ministrorum Apostolicorum, ac etiam respective Gubernatorum Provinciarum, Civitatum, & locorum ditionis temporalis ejusdem Sedis Apostolicæ, & quorumcunque aliorum officialium ipsius, seu cujuslibet eorum asserta scientia, taciturnitate, tolerantia, vel consensu, ipsorumque præjudicialum observantia inferri posse tam in prædictis, quam in cæteris quibuscunque præjudicialibus nedum ad præsumptam scientiam, tolerantiam, consensum, seu approbationem Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum, & cujuslibet eorum, ac nostram, sed etiam ad præsumendum super eis, & eorum quolibet fuisse concessum beneplacitum Apostolicum, etiamsi prædecessores Nostri prædicti multoties ea via, qua licebat, se opposuerit, & Nos quoque contradixerimus: concessiones quoque & gratias quascunque, ac investituras etiam Civitatum, Terrarum, Castrorum, aliorumque locorum, & bonorum etiam jurisdictionalium, ad eandem Apostolicam Sedem, seu ad Ecclesias inferiores respective spectantium, ab aliquibus ex eisdem prædecessoribus nostris, vel a Prælatis seu Rectoribus Ecclesiarum inferiorum prædictarum, quomodocunque & quandocunque ad certas vitas, aut generationes, seu lineas jam extinctas, vel ad certum tempus jam elapsum, illorumque, ac illarum pignorationes, seu in pignus dationes, ac alienationes cum pacto redimendi factas ex prædicta asserta scientia, & tolerantia Sedis Apostolicæ nedum longius protrahi; sed etiam perpetuari, aliaque indebita, & injusta

sta prætendantur in prædictæ Sedis Apostolicæ, jurisdictionis, immunitatis seu libertatis Ecclesiasticę, aliarumque Ecclesiarum personarumque Ecclesiasticarum maximum detrimentum, & populorum grave scandalum, animarumque ipsorum prætendentium, transgredientium, vel occupantium, seu usurpantium, ac in censuria eo ipso incursis insordescentium perniciem.

§. 2. Propterea Nos, sicut ex onere pastorali tenemur indemnitati Sedis Apostolicæ, jurisdictionisque, ac libertatis Ecclesiasticæ, Ecclesiarumque & Personarum Ecclesiasticarum, quantum nobis ex alto conceditur, prout idem Prædecessores nostri omnibus præjudiciis, obviam ire ea praiunt, consulere volentes, attendentesque: quod prædicti Legati, Nuntii, & Cardinales etiam Vice-Cancellarii, & Camerarii, aliique omnes, & singuli prædicti sine speciali Papæ mandato nulla eidem Sedi, & Ecclesiis, aliisque Prædictis præjudicialia unquam tacite, vel expresse facere potuerunt, vel possunt, quodque ob locorum distantiam, ac negotiorum molem, quibus Sedes Apostolica premitur, hujusmodi præjudicia non fuerunt Summo Pontifici pro tempore existenti, minusque ejus successoribus nota, saltem cum suis circumstantiis prędjudicium inferentibus, & aggravantibus, quodque confirmationes, approbationes, & beneplacita Papæ, præsertim ubi actum fuit, vel agitur de præjudicio perpetuo, semper consueverunt in scriptis expediri præcipue per literas Apostolicas sive sub plumbo, sive in forma Brevis sub Annulo Piscatoris, prout etiam in Pontificatu nostro expediuntur, ideo si in registris Apostolicis, quæ fideliter custodiuntur, & asservantur, prædictorum quorumcunque præjudicialium approbationes, confirmationes, vel beneplacita Apostolica non reperiuntur descripta, seu registrata, vel non exhibentur originalia litterarum, Apostolicarum, aut transumpta juxta formam constitutionis nostræ desuper alias æditæ sub datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub die 1. Junii 1635. Pontificatus nostri anno duodecimo, inde deducitur, neque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, nec nos unquam præjudicialia approbasse, vel confirmasse, beneplacitaque Apostolica desuper præjudicialibus nunquam concessisse: ac denique quod Romani Pontifices Prædecessores Nostri pro damnandis, impugnandis, & evitandis omnibus, & singulis præjudicialibus, illisque & pretensis tollerandis, contensibus, possessionibus, intrusionibus, occupationibus usurpationibus, observantiis, & præscriptionibus quibuscunque impediendis, interrumpendis, penitusque avertendis, & excludendis hactenus consueverunt quolibet anno in die Cœnæ Domini facere processus generales, Bullas ejusdem Cœnæ nuncupatas, & publicare contra quoscunque, sicut etiam nos fecimus, & publicavimus, prout in eis; idcirco etiamsi prædicta omnia, & singula eidem Sedi Apostolicæ, jurisdictioni, vel immunitati, aut libertati Ecclesiasticæ, seu Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis, earumve bonis, juribusque a fructibus quomodolibet præjudicialia, per prædictos, & alios quoscunque contra, aut præter facultates eis concessas, facta: eo ipso fuerint, & sint nulla & invalida.

§. 3. Nihilominus abundantiori cautela uti volentes Omniumque, & singulorum quomodolibet præjudicialium quandocunque, & a quibusvis, ac ex quacunque causa, & quovis modo factorum, & gestorum, ac inde secuturum quorumcunque, cæterorumque sui de necessitate forsan exprimendorum, ac inserendorum tenores, etiam majores, & veriores pro plene expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, motu proprio, certaque Scientia ac matura deliberatione nostris deque Apostolicæ potestatis plenitudine, motique ea causis prædictis, aut illarum altera, seu ex aliis justis & rationabilibus animum nostrum moventibus, ad quarum omnium, & singularum verificationem Ecclesiam Romanam præfatam, Sedemque Apostolicam, & quemcunque alium nunquam teneri volumus, ultra quascunque revocationes hactenus factas, quas innovamus, hac nostra perpetua constitutione declaramus omnia, & singula acta, decreta, statuta, indulta, concessiones, ordinationes, declarationes, concordias & pacta, etiam nomine ejusdem Sedis Apostolicæ inita, venditionesque, & alienationes officiorum aliorumque ejusdem Sedis, Ecclesiarumve inferiorum jurium, & quascunque alias dispositiones quocunque nomine nuncupatas, eidem Sedi Apostolicæ, Romanæque Ecclesiæ, seu quibuscunque aliis Ecclesiis seu locis piis, ac personis Ecclesiasticis quomodolibet præjudicialia, & præjudiciales a quibuscunque Legatis etiam de latere, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Nunciis, seu aliis Ministris Apostolicis, Cameræque Apostolicæ, & Romanæ Curiæ officialibus, & Ministris etiam Cardinalibus Vice-Cancellariis, & Camerariis, & respective Rectoribus & Gubernatoribus, Feudatariis, Baronibus, & cætaris, jurisdictionem quomodolibet exercentibus, aliisque præfatis quantumlibet qualificatis, & individua expressione dignis, quandocunque, qualitercunque, & quomodocunque præter, vel contra facultates eis concessas facta, & gesta, factasque & gestas, aut alias quovis modo ab eis emanata & emanatas hactenus, etiam per modum edicti, declarationis, constitutionis, pragmaticæ, reformationis, ac alias quomodolibet, etiam cum clausula, salvo reservato Sedis Apostolicæ beneplacito, vel fortasse etiam cum intentione data vel promissione etiam facta illud ab hac Sancta Sede, seu a Romano Pontifice, aut etiam a nobis impetrandi, etiam cum prætensa illarum executione, & observantia quantumliber longissima; ac aliis inde quomodolibet secutis quibuscunque etiam in favorem, seu intuitu, vel contemplatione Imperatoris, Regum, aliorumque Principum, etiam supremorum, etiam Laicorum, Nationum, Rerumpublicarum, Provinciarum, Regnorum, aliorumque dominium, & officialium quorumcunque, vel civitatum; universitatum etiam studiorum generalium, Collegiorum, Religionumve, seu Militiarum, Ecclesiarum, & Monasteriorum quorumcunque ordinum, vel aliorum quorumvis, etiam speciali nota dignorum ex quacunque causa, occasione, vel ratione quantumlibet pia, publica, favorabili, seu privilegiata etiam transactionis vel concordiæ, sive belli, treguæ, vel pacis etiam universalis, & ad majus malum: vel scandalum ut asseritur, evitandum, seu ex aliis rationibus, & causis etiam omnibus insimul concurrentibus, ac alias individuam expressionem requirentibus.

§. 4. Nec non quascunque tolerantias, taciturnitates, conniventias, permissiones, consensus, declarationes, executiones, approbationes, vel confirmationes expresse vel tacite dicto, vel facto, ac alias quomodolibet præter, aut contra suas facultates ab eisdem Legatis, Nunciis, ac Ministris Apostolicis, & respective Rectoribus, Gubernatoribus, & Feudatariis, ut asseritur factas, seu habitas vel respective præstitas in quibuscunque actibus eidem Sedi Apostolicæ sive jurisdictioni, immunitati, seu libertati Ecclesiasticæ, aut Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis quomodolibet præjudicialibus per quoscunque alios, etiam laicos quantumlibet, ut præmittitur, qualificatos, quavis authoritate, & potestate etiam Imperiali, Regali, aut quacunque alia, individuam expressionem requirente fungentes, etiam sub prætextu, quod Bullæ, seu Constitutiones Apostolicæ non fuerint publicatæ vel usu receptę, aut contrario usu etiam decennali, & quantumlibet longissimo, ut prætenditur, abrogatę, vel sub prætextu Constitutionum, litterarum, seu dispositionum Apostolicarum, de quarum existentia per canonica documenta Apostolica non constat, seu revocatę, aut non sufficientes sunt, ac etiam in permittendo editionem seu impressionem librorum eidem Sedi, aliisque pręjudicialium, seu continentium opiniones damnatas, vel in admittendo, seu exequendo minus legitimam earundem Constitutionum, literarum, seu dispositionum Apostolicarum interpretationem; vel faciendo, aut approbando, ea quibus disciplina Ecclesiastica quomodolibet enervatur seu leditur, factis, & gestis.

§. 5. Molestias quoque, vexationes, & impedimenta quęcunque Legatis, Nunciis, vel aliis Ministris, & Officialibus Apostolicis, per quoscunque etiam Laicos, cujusvis, status, gradus, conditionis, qualitatis, dignitatis Ecclesiasticę ut pręmittitur existentes quomodolibet

bet factas, & illatas, factaque, & illata tam eorum ingressum in provincias sibi commissas denegando, quam ne suas facultates libere in illis exerceant impediendo, ac eos ab illis expellendo,

§. 6. Nec non quascunque contributiones, collectas, gabellas, militum hospitationes, decimas, vel alias fructuum partes, aliaque onera, & gravamina quæcunque super Ecclesiis, Monasteriis, & locis piis, præsertim vacantibus, personis Ecclesiasticis, earumque vel eorum bonis; seu fructibus etiam prætextu vel causa facultatis bona stabilia acquirendi, seu retinendi, ac quomodolibet per Laicos præfatos, & quoscunque alios alias quomodolibet qualificatos absque sufficienti facultate Apostolica impositas, exactasque etiam a sponte dantibus, vel contribuentibus.

§. 7. Item molestationes, perturbationes, acta, carcerationes, & attentata quæcunque a quibusvis Laicis etiam officialibus quomodolibet qualificatis contra personas Ecclesiasticas, vel Ecclesias, seu cujuslibet earum bona sive jura vel fructus tam civiliter, quam criminaliter, & alias quomodolibet quantumcunque hactenus facta, gesta, & commissa etiam de facto executioni etiam pluribus vicibus, & quocunque temporis cursu, etiam longævo, & longissimo, ac, ut prætenditur, immemoriabili, etiam cum fama asserti privilegii quomodolibet demandata.

§. 8. Nec non quascunque transgressores, & excessus contra dispositiones Sacrorum Canonum, constitutionum Apostolicarum; & Conciliorum universalium præsertim Lateranen. sub Alexandro III. Generalis nuncupati. Sub Innocentio III. Viennensis sub Clemente V. Lateranen. ultimi sub Leone X. fel. record. Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, seu Tridentini a quibuscunque, & ex quibusvis causis quomodolibet, & quandocunque factas in præjudicium Sedis Apostolicæ, sive jurisdictionis, vel immunitatis; aut libertatis Ecclesiasticæ, seu Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum, earumque bonorum, seu fructuum, etiam effectum, ut præmittitur, defacto sortitas, & inde secuta quæcunque.

§. 9. Item quascunque prorogationes, extensiones, protractiones, seu perpetuationes, quarumcunque gratiarum, concessionum, & investiturarum a Sede Apostolica, vel a Prælatis, seu Rectoribus Ecclesiarum inferiorum quandocunque hactenus factarum ad certas vitas, aut generationes, seu lineas jam finitas, vel extinctas, sive ad certum jam elapsum, pignorationumque, & venditionum cum pacto redimendi permutationum, aliorumque contractuum, ac dispositionum quarumcunque de Civitatibus, Terris; Dominiis, Castris, locis & bonis etiam feudalibus, vel jurisdictionibus, ac juribus ejusdem Sedis Apostolicæ, vel Ecclesiarum inferiorum a quibuscunque quantumlibet, ut præmittitur, qualificatis quandoque præsentatas etiam executioni demandatas, & quocunque temporis cursu continuatas. Nec non reliqua omnia quæcunque, & qualiacunque eidem Sedi Apostolicæ, vel jurisdictioni, immunitati, aut Libertati Ecclesiasticæ; seu Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, earumve juribus; bonis, & fructibus quomodolibet præjudicialia; per quoscunque sufficienti, & legitima facultate Apostolica non munitos, facta, gesta, & respective perpetrata cum omnibus & singulis quandocunque, & quomodocunque inde secutis, & quocunque tempore longissimo executioni demandatis, ac observatis, fuisse, & esse ipso jure nullas, & invalidas ac nulla & invalida, nullisque roboris, vel momenti, indebitaque; & illicita, ac de facto præsumptas, & præsumpta, nullumque præjudicium eidem intulisse, nec inferre unquam posse, illasque, & illa ex quocunque temporis cursu; nec etiam ex quacunque prætensa observantia quantumlibet diuturna, longæva, longissima, seu immemorabili, etiam cum fama prætensi privilegii Apostolici, aut etiam juncta quavis scientia, conniventia, tolerantia, taciturnitate, facultate & permissione etiam ex actibus positivis non legitimis resultante Prælatorum Ecclesiarum inferiorum Legatorum, Nunciorum, & aliorum quorumcunque Ministrorum Apostolicorum, ac etiam respective quorumvis Rectorum, & Gubernatorum, aliorumque prædictorum, etiam Feudatariorum, etiam Sedis Apostolicæ, ac Baronum, cæterorumque jurisdictionem quomodolibet exercentium, ac forsan Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum, & nostra nequaquam hactenus fuisse, nec in posterum fore approbata, convalidata, neque respective prorogata, extensa, protracta, vel perpetua, minusque inde aliquam approbationem, vel præsumptionem alicujus beneplaciti Apostolici, neque aliquam bonam fidem, possessionem, vel quasi, aut præscriptionem in aliquo etiam impediente, imponente, exigente, attentante, vel respective occupante, usurpante, vel transgrediente, aut quomodolibet continuante, nec in quocunque alio potuisse, nec unquam posse resultare, vel induci respective Sedis Apostolicæ, jurisdictionis, immunitatis, aut Libertatis Ecclesiasticæ, seu Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum, earumque jurium, ac bonorum, & fructuum præjudicium, talemque præsumi fuisse semper mentem, & intentionem Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum prædictorum, ac respective nostram fuisse, & esse quovis modo prædicta, & quæcunque alia præjudicialia nunquam approbandi, seu confirmandi, nisi de prætensa approbatione, vel confirmatione Apostolica constiterit ex prædictis Registris Apostolicis, vel alias juxta formam prædictæ alterius constitutionis nostræ, quinimo omnia, & singula præjudicialia fuisse a Sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Conciliis, etiam universalibus præsertimque a prædicta Bulla in Cæna Domini legi solita respective reprobata, ac damnata, prout etiam ad abundantiorem cautelam tenore præsentium reprobamus, & damnamus, beneplacitaque Apostolica per prædecessores nostros & Nos hactenus denegata fuisse declaramus, sicut etiam harum vigore denegamus, & quatenus foret opus, omnia, & singula præjudicialia prædicta, omniaque alia, si quæ sint, irritamus, & annullamus, ac respective revocamus cum inde secutis quibuscunque prætertim intrusionibus, occupationibus, usurpationibus, & observantiis, ac usibus & consuetudinibus quantumvis longissimis, & immemorabilibus; etiam cum asserta fama privilegii Apostolici, quas, & quæ illicita, irrationabilia declaramus, ac pro reprobatis, illicitis, irrationabilibus, irritis, & annullatis perpetuo haberi volumus, decernimusque, & damnamus; ita quod in posterum illa; & illæ non possint unquam in judicio, nec extra judicium, a quoquam quomodolibet allegari, deduci, probari, nec ab aliquo admitti ad quemcunque effectum, & quatenus opus foret, adversus illos, illa, ac aliaque quæcunque quomodolibet præjudicialia harum serie eandem Sedem Apostolicam Romanamque Ecclesiam, & Ecclesias inferiores, ac personas Ecclesiasticas quacunque plenarie, & plenissime ex justis causis Nobis benevisis, ac si talia nunquam extitisent in integrum, & pristinum in quo antea erant, statum restituimus, reponimusque, ac reintegramus, præjudicialiaque hujusmodi ne imposterum perpetuis futuris temporibus fiant etiam interdicimus, & prohibemus.

§. 10. Insuperque cum etiam Nobis innotuerit, quod aliquando in provisionibus Ecclesiarum Cathedralium, Metropolitanarum, Primitialium, Parochialium, aliisque gratiis & dispositionibus Apostolicis fuit ob incuriam quorundam Sedis Apostolicæ seu Romanæ Curiæ officialium inadvertenter in præjudicium liberæ provisionis earum narrata, vel etiam forsan defacto admissa præsentatio, nominatio, vel supplicatio alterius, quantumlibet, ut præmittitur, qualificati absqueeo, quod de ejus jure præsentandi, nominandi, vel supplicandi constitisset, & aliquando prædicta, seu alia eidem Sedi Apostolicæ narrativa præjudicialis fortasse in prætenso Ecclesiarum ultimo statu fundata extitit, etiamsi de contrario statu, aut alias de libera provisione, etiam per litteras erectionis, aut alio modo appareret, seu constare posset, aliquando etiam in provisionibus Ecclesiarum pro cultu divino, & ipsarum Ecclesiarum felici gubernio apponuntur diversa decreta, quæ per obitum provisorum, vel alias asseruntur expirasse; cum nihilominus perdurare debeant, donec fuerint adimpleta.

§. 11.

§. 11. Quandoque etiam in concedendis facultatibus, indultis, seu aliis gratiis, per Sedem Apostolicam etiam Regibus, & Principibus, Rebuspublicis, seu Dominis, ac feudatariis quomodolibet qualificatis, ex speciali expressione dignis concedi solitis, in quibus juxta antiquum stylum prius erant habendæ literæ declarationis, & promissionis, per privilegiatos scribendæ Papæ concedenti, quibus ipsi petentes facultates & privilegia, se e converso obligare debent pro observatione, & conservatione quarumcunque immunitatum, libertatum & jurium Sedis Apostolicæ Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, ac bonorum Ecclesiasticorum quorumcunque, & tamen illis literis non receptis, fuerunt concessæ facultates, indulta & gratiæ Apostolicæ præfatæ etiam absque aliquo onere illas intra aliquod tempus scribendi, & eidem Sedi præsentandi, imo etiam aliquando Officialis Cameræ Apostolicæ, sive notitiam juris, & scripturarum Cameræ non habentes, seu memoriam non retinentes, vel alias expediverunt sive expediri a Romanis Pontificibus seu etiam a Nobis fecerunt vel permiserunt vigore conventionum concordatorum, transactionum, & compactorum, cum Sede Apostolica initorum quasdam gratias, facultates, seu concessiones, & privilegia, uti debitas, ac debita, cum tamen conventiones, concordiæ, & pacta, tunc per obitum personarum, vel alias quomodolibet etiam ex lapsu temporum saltem in ea parte cessassent, seu expirassent, quæ omnia eorumque singula, etiam prætendantur in magnum ipsius Sanctæ Sedis redundare detrimentum.

§. 12. Idcirco motu, scientia, deliberatione ac potestatis plenitudine paribus præsentium literarum tenore præfatas narrativas, enunciativas, seu assertiones quomodolibet eidem Sedi præjudiciales factas seu admissas, ac respective easdem facultatum, indultorum, & gratiarum Apostolicarum concessiones, ac literarum expeditiones factas, non exspectatis, nec receptis literis ipsorum privilegiatorum seu privilegiandorum, concessiones quoque in vim conventionum, & pactorum quomodolibet expiratorum fuisse, & esse erroneas, erroneeque respective expeditas, nullumque propterea, cum non sit æquum, ut error veritati prævaleat intulisse, nec inferre potuisse, neque in futurum posse præjudicium Sedi Apostolicæ, ac statui Ecclesiarum, statumque ultimum ipsarum Ecclesiarum, & respective Civitatum, Terrarum, Dominiorum, Castrorum, & locorum jurisdictionalium prædictorum, & quarumcunque facultatum, gratiarum, concessionum, & aliorum jurium Sedis Apostolicæ Ecclesiarum inferiorum non fuisse, nec unquam esse attendendum, ubi de antecedenti contrario statu, vel initio constat, modo & forma præmissis pariter declaramus, ac decernimus, & respective omnia præjudicialia tollimus, & irritamus ac decreta in provisionibus prædictarum Ecclesiarum apposita, non expirasse, nec expirare, sed donec adimpleta fuerint vigere, & in sequentibus censeri repetita etiam declaramus, sicque imposterum perpetuo observari volumus. & quatenus unquam contingeret, tam super præsentium literarum, quam super quarumcunque concessione facultatum, indultorum, gratiarum ac dispositionum Apostolicarum in favorem Imperatoris, Regum, Principum, Rerumpublicarum, Dominorum, Nationum, Provinciarum, seu Regnorum per Romanos Pontifices Prædecessores nostros, & per nos concessarum seu alias a Sede Apostolica emanatarum, interpretatione, vel declaratione hæsitari, vel dubitari, tunc omnibus & singulis cujuscunque status, gradus conditionis, qualitatis, ac dignitatis etiam Ecclesiasticæ existentibus, etiam quomodolibet, ut præmittitur, qualificatis, etiam regularibus cujuscunque Ordinis, Instituti, Congreg. ac Societatis, de quibus individua expressio facienda foret, quamlibet interpretationem, ac declarationem sub majoris excommunicationis latæ sententiæ, ac nullitatis omnium gerendorum pœnis, eo ipso, etiam nulla facta declaratione, incurrendis prohibemus, & interdicimus, & quamcunque declarationem quomodolibet necessariam, seu opportunam desuper quandocunque faciendam duntaxat nobis, ac Romanis Pontificibus Successoribus nostris canonice intrantibus perpetuo reservamus, & ante factas declarationes hujusmodi volumus præsentes nostras litteras, & quascunque litteras, concessiones, ac dispositiones Apostolicas prædictas intelligenda esse ad litteram, prout jacent.

§. 13 Præsentes quoque litteras, ac omnia, & singula in eis contenta, etiam ex eo, quod quicunque in præmissis, seu eorum aliquo interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes illis nullatenus consenserint, ad ea vocati, citati, vel auditi non fuerint, minusque causæ, propter quas eædem præsentes emanarunt, deductæ, verificatæ, seu alias sufficienter, aut etiam ullo modo justificatæ non fuerint, nullo unquam tempore de subreptionis, obreptionis, nullitatis, aut invaliditatis vitio, seu intentionis nostræ, aut alio quantumlibet magno, inexcogitato, & substantiali defectu, aut ex quovis alio capite a Jure, vel facto, aut statuto vel consuetudine resultante, sive præscriptionis etiam quadraginta annorum, & immemorabilis, ac enormis, enormissimæ & totalis læsionis, aut quoquo alio colore, vel prætextu, etiam in corpore Juris clauso, seu ex quacunque causa, & occasione etiam quantumvis justa, rationabili & privilegiata, etiam tali, quæ ad effectum validitatis præmissorum necessario exprimenda foret, aut quod de voluntate nostra hujusmodi, & aliis superius expressis, seu relatis nihil ullibi appareret, seu aliter probari posset, notari, impugnari, invalidari, retractari, in jus, vel controversiam revocari, aut ad terminos juris, aut aliud quodcunque juris, facti, gratiæ, vel justitiæ remedium impetrari, seu etiam motu proprio, & alias quomodolibet concedi, aut sic impetrato vel concesso quempiam uti, seu se juvare in judicio, vel extra illud minime posse, sed easdem præsentes semper validas, firmas, ac efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus ortiri, & obtinere, ac ab omnibus, & singulis, ad quos spectat, & spectabit quomodolibet in futurum inviolabiliter observari.

§. 14. Sicque & non aliter in præmissis omnibus, & singulis per quoscumque Judices ordinarios; & delegatos, etiam Palatii Apostolici Auditores, Clericosque præsidentes, ac Cameram, & quosvis Sedis & Cameræ prædictarum Ministros, & Officiales, necnon S. R. E. Cardinales etiam Viceçancellarios, ac etiam de latere Legatos, ejusdemque Sedis Nuntios, ac quascunque Congregationes, etiam specialem expressionem requirentes, etiam quorumcunque S. R. E. Cardinalium & Prælatorum, & quosvis alios quacunque auctoritate fungentes nunc & pro tempore existentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, declarandi, interpretandi facultate, & authoritate, semper, & ubique judicari & definiri debere, ac irritum, & inane quidquid secus super his a quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, similiter decernimus.

§. 15 Non obstant præmissis, ac quibusvis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis tam generalibus, quam specialibus etiam in Conciliis universalibus editis, & quatenus opus sit regula nostra de non tollendo jure quæsito, & fel. rec. Pii IV. etiam prædecessoris nostri de gratiis qualecumque interesse Cameræ Apostolicæ concernentibus, infra certum tunc expressum tempus in eadem Camera præsentandis, ac registrandis ita ut præsentari, seu registrari necesse sit; Nec non quibusvis conniventiis, tollerantiis, consensibus, taciturnitatibus, permissionibus, usibus, consuetudinibus etiam longissimis, & immemorabilibus, etiam cum asserta fama privilegii Apostolici, ac statutis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis, privilegiis quoque, indultis, concessionibus, licentiis, & literis Apostolicis quibuscumque personis etiam, ut præmittitur, qualificatis, ac Provinciis, Regnis, Civitatibus, Universitatibus, Ecclesiis, Ordinibus etiam Militaribus, etiam S. Jo. Hierosolymitani, Congregationibus, Institutis, Societatis Jesu, aliisque locis, & personis quibuslibet, etiam speciali nota, & expressione dignis, etiam nota, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine similibus, etiam consistorialiter, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis Clausulis, & decretis

etiam

etiam irritans & aliis quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, factis, ac pluries, & iteratis vicibus confirmatis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis etiam pro sufficienti illorum derogatione, de illis, eorumque totis teo. specialis, specifica, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio facienda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum inserti esseot, præsentibus pro plene & sufficienter expressis, & insertis, formamque in illis traditam pro servata habentes, ad præmissorum effectum specialiter, & expresse derogamus, ac derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscunque. Non intendimus autem, per præsentes tollere declarationes, & causarum tarminatiooes, ac alia, quæ etiam respectu jurisdictionalium tam allodialium, quam feudalium præsertim in ditione temporali Sedis Apostolicæ consistentium factæ seu facta fuerunt hucusque, vel in futurum fient judicialiter vel etiam extrajudicialiter, causa tameo cognita in Romana Curia per Rotam, vel Cameram, ane etiam per specialiter deputatam a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, vel a Nobis, seu a successoribus nostris Congr. aut Judicem: nec etiam tollere centenariam præscriptionem concurrentibus de Jure requisitis; nec immemorabilem, nisi in casibus, io quibus per Sacros Canones seu Concilia universalia, vel Constitutiones, Ordinationes, aut Dispositiones Apostolicas illa reprobatur, seu illi derogatur, aut alias de Jure illa non suffragatur, firma tamen, & illibata remanente Bulla Cœnæ Domini, tum per Nos, & Romanos Pontifices Prædecessores Nostros publicata, quam in posterum a nobis & Successoribus oostris publicanda, quoad omnia, & singula, quæ io ea continentur.

§. 16. Volumus antem & Apostolica authoritate decernibus, ant eædem præsentes ad valvas Basilicæ Priocipis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac io acie Campi Floræ de urbe per aliquem ex Cursoribus nostris publicentur, & affigantur, quæ sic publicatæ, & affixæ omnes, & siogulos, quos concernunt, arctent, & afficiant perinde ac si illorum unicuique personaliter intimatæ, & notificatæ fuissent. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die 5. Junii 1641. Pontificatus Nostri Anno decimo octavo.

Die 14. Aog. anno ut supra, Pontificatus decimo nono, supradictæ litteræ Apostol. publicatæ, & affixæ fuerunt ad Valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, & in Acie campi Floræ urbis per me Dominicum Varesium S. D. N. Papæ Cursorem &c.

Quæritur, ad quæ Onera teneaotur Clerici? Resp. Ad ea, quæ rei propter rem ipsam absque intuitu personæ possidentis constanter & perpetuo ex natura rei, vel ex contractu, pactove inhærent. Abb. *in c. Non minus h.t.n.15. in fine*, & ibidem Fagnan. *n.9.* Pirhing *h.t. n.56.* Laym. *lib.4. tr.9.c.6.n.9.* cum communissima ac certa aliorum. Ratio est; quia *cum suæ quisque rei moderator atque arbiter existat, l. In re mandata 21. C. Mandati* potest eidem onus pro libitu imponere, ut traseat cum re ad quemvis possessorem *c. Cum non sit 33. de Decimis & c. Ex litteris 5. de Pignor.*

275 Infertur, quod si Ecclesia, vel alius locus pius, aut Ecclesiastica persona emptione, mutatione, legato, aliove modo legitimo acquirit domum, agrum, prædium, aliamve rem *Feudalem*, vel *Emphyteuticam*, aut res *Allodialis* eisdem in *Emphyteusin*, vel *Feudum* concedatur, teneantur ad onera ratione *Feudi*, vel *Emphyteusis* tali rei inhærentia? Pariter si quis Dominus ex privata sua dispositione aliquam rem perpetuo onere gravavit, ita v. g. ut omnis futurus successor teneatur ad certam pensionem huic vel illi, pro hac vel illa causa præstandam: hoc vel illud onus portandum &c. Tenetur ad hoc onus etiam Ecclesia, Ecclesiasticaque persona, si quando ad eam res transit. Rursus, si quis Monasterio, Ecclesiæ aliove loco pio legat, donat &c. prędium, domum, aut aliam rem hac conditione aut pacto, ut de eodem prędio, v.g. detur huic vel illi, ad hanc vel illam causam &c. certa pensio: vel etiam ut de eodem solvatur Principi consuetum ordinarium tributum prius de eodem solvi solitum, omnino ad tale tenebitur Ecclesia, aliusque locus pius, vel rem accipere non poterit.

§. XI.

De violatoribus Immunitatis: & de Pœnis violantium Immunitatem Realem, aut Personalem: ac de absolutione ab eisdem; ubi etiam de statutis, & legibus contra Immunitatem Ecclesiasticam.

S U M M A R I U M.

276 *Violatores Immunitatis nulliter agant.*
277 *Tenentur ad restitutionem.*
278 *Et ipso facto sunt excommunicati.*
279 *Violatores Immunitatis quinam sint, & dicantur; usque ad num. 291.*
280 *A sponte dantibus Clericis recipientes, an, & quandò sint excommunicati?*
281 *Consilium, favorem, vel auxilium ad id præbentes sunt etiam excommunicati.*
282 *Specificantur aliqui horum.*
283 *Enarrantur alii violatores Immunitatis, usque ad n.288.*
289 *A violatione Immunitatis, & pœnis ejusdem nullus titulus, vel prætextus, excusat.*
290 *Neque prætextu, quod Constitutio aliqua non sit recepta, aut promulgata. Bulla Cœnæ quoad materiam Immunitatis certo obligat ubique. Ibid.*
291 *Violatores immunitatis Ecclesiasticæ a solo Romano Pontifice absolvi possunt extra mortis articulum: in illo autem possunt alii, sed non nisi certo modo.*
292 *Absolvens violatores Immunitatis est excommunicatus.*
293 *Absolutio etiam a Papa non valet, nisi prius satisfaciant; & quomodo?*
294 *Facientes statuta, decreta, aut constitutiones contra Immunitatem sunt excommunicati, & absolvi non possunt, donec ea publice revoceat.*
295 *Pœnæ Divinæ gravissimæ contra facientes Constitutiones, & statuta Immunitati adversa.*

QUęritur I. quas pænas incurrant violatores *Immunitatis Realis, & personalis?* Et qui imo sint, ac dicantur *Immunitatis* violatores, pœnam incurrentes? 276
Resp. Pręter gravissimum peccatum sacrilegii *Prima* pęna est, quod omnia eorum acta contra *Immunitatem* sint nulla & irrita. Castro Palao *p.2.tr.11.Disp.un.pun.9.n.2.* Covarr. Pract. *qq.c.33.n.2.* & communis aliorum. Patet; quia facta sunt ab eis, qui ad præsens jurisdictiooem non habent.

Resp. II. *Secunda* eorum pœna est, quod teneantur restituere omnia, quæ ab Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis, aut bonis earum exegerunt. Omnes. Patet; quia injuste acquisierunt; quidquid autem injuste acquiritur, restitui debet, per vulgaria; ergo: hinc donec restituant, & satisfaciant absolvi non possunt, juxta dicenda, infra *num. 293.* 277

Resp. III. Tertia pœna est, quod iocurrant ipso Jure, & facto gravissimam pœnam Excommunicationis. Omnes, ob clara Jura, ut *c. Non minus, 4. h.t.* ibi: *Sub anathematis districtione talia prohibemus*, cui concordant *c. Adversus 7. eod. & c. Quamquam, de Censib. in 6.* ibi: *Excommunicationis sententiam ipso facto incurrat*. Concordant *Clem. un. h. t.* & *Extravag. Quod olim, eod.* ac omnium maxime Bulla Cœnæ, & Bulla Urbani VIII. 278

Resp. IV. Violatores *Immunitatis* sunt, & dicuotur ad hoc, ut pænam Excommunicationis incurrant omnes & singuli cujuscunque dignitatis, etiamsi Imperialis, Regalis, Ducalis &c. existant, qui per se vel per alios directe vel indirecte Ecclesiis Ecclesiasticisque personis, aut bonis earum *Tallias, vel Collectas seu exactiones quascunque imponunt, vel ab eis exigunt*, *c. Non minus. 4. c. Adversus 7. h.t. c.1. h.t. in 6.* juncta Bulla Cœnæ §.1. & Bulla Urbani VII. *Romanus Pontifex* §. etiamsi *prætextu bonorum, domuum v.g. prædiorum, vel quarumcunque possessionum quæ legitime acquisita jam habent*. Item qui *Pedagia, Quidagia, Tallias, aut Vectigalia* eisdem imponnat, vel ab eis exigunt, etiam pro *rebus propriis* Clericorum, *c. Quamquam 4. de Censib. in 6.* Et universaliter qui quascunque Exactiones, aut onus quandocunque tandem, & quomodocun- 279

que nominetur (exceptis oneribus mere realibus, quæ rei propter rem sine respectu personæ possidentis inhærent, juxta dicta *n.* 275.) Ecclesiis, Ecclesiasticis personis, aut bonis earum imponunt, seu exigunt ab eis, per Jura citata, præsertim vero per Bullam Urbani VIII. & Bullam Cœnæ Domini *l. c.*

280 Resp. V. Non tantum illi, qui per se vel per alios directe vel indirecte præfatorum aliquid exigunt, vel imponunt, atque imposita vi, minis, imperiis, terrore, aliove modo, ut præstentur, extorquent, sed etiam qui ea, quæ exegerunt, aut imposuerunt, a sponte dantibus, seu concedentibus recipiunt, non quidem virtute *c. Clericis h. t. in 6.* ubi hoc expresse continetur (cum revocatum sit *in Clem. Quoniam, h. t.* & *Extravag. Quod olim eod.* ibi: *Quoad pœnas ipsas, ex causa de consilio Fratrum nostrorum restringimus ad exigentes tantummodo, & ad exigendum dantes auxilium, consilium, vel favorem; non autem quoad easdem pœnas in solventibus, aut recipientibus a sponte dantibus deinceps vindicet sibi locum*) Sed vi novissimæ Bullæ Urbani VIII. allegatæ *n.* 275. *§.* ibi: *Etiam a sponte dantibus, vel contribuentibus* & Bullæ Cœnæ Domini *§.* 18. ibi: *Aut sic imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt*. Notat tamen recte Pirhing *h. t. n.* 94 per *recipientes a sponte dantibus* hic intelligi illos, qui prius Exactionem, aut aliud Onus imposuerunt, & dein id, quod imposuerunt, a sponte (hoc est absque ulteriori vi, coactione, aut extorsione præter exactionem, aut impositionem) dantibus, aut concedentibus recipiunt: quod desumitur ex verbis Bullæ, ibi: *Aut sic*, N. B. *imposita a sponte dantibus recipiunt*. Ut proin illi Domini Laici, pœnæ huic non subjaceant, qui recipiunt, quod eis Clerici absque ulla prævia Exactione, aut impositione sponte ac libere tribuunt. Atque in hoc sensu *a sponte dantibus* excommunicatos non esse recipientes intelligenda est. *Extravag. Quod olim h. t.* non item quod ab Excommunicatione liberos velit illos, qui in priori sensu, videlicet prævia Exactione aut impositione *a sponte dantibus* aut *concedentibus* recipiunt. Quod si contendas, etiam in hoc sensu recipientes, excommunicationi non subjacere, vi dictæ *Extravag. Quod olim, h. t.* dico, eam esse revocatam per Bullam Cœnæ Domini, utpote Legem posteriorem, cum Lex nova seu posterior priorem sibi contrariam revocare censeatur, quamvis de ipsa mentionem non faciat, textu expresso *cap.* 1. *de Constit. in* 6. & amplius diximus *Lib.* 1. *Tit.* 2. *de Constit. §.* 19. *n.* 441.

281 Resp. VI. Non tantum illi, *qui per se, vel per alios directe vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, sed etiam qui in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non vereatur, cujuscunque dignitatis, ordinis, conditionis, aut status sint, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali &c. aut Pontificali dignitate præfulgeant, violatores Immunitatis Ecclesiasticæ sunt, & ipso facto Excommunicationi subjacent*. Ita terminis Bullæ Cœnæ *§.* 18. cui concordat *Extravag. Quod olim, h. t.* ibi: *& dantes auxilium, consilium, & favorem.*

282 Infertur, non tantum supremos Principes Laicos per se vel per alios, Exactiones, & Onera, ut præfertur, exigentes, sed etiam eorum ministros & consiliarios, id consulentes, suadentes, aut iniqua adulatione approbantes, sicque faventes: item inferiores Officiales, uti Præfectos; aut locorum particularium Judices, per se vel per alios exequentes: item ipsos infimos servos aut famulos, etiam lictores aut satellites, etiam milites directe vel indirecte exequentes, aut ad executionem juvantes Excommunicationi ipso facto subjacere, eo quod hi omnes directe vel indirecte exequantur, vel saltem consilium, aut favorem, vel auxilium aliquod præbeant, quorum quodvis *Immunitatem* violat, & Excommunicationi subjacet, textu expresso citatæ Bullæ Cœnæ.

283 Resp. VII. Insuper violatores *Immunitatis* præsertim *Personalis* existunt, & Excommunicationi subjacent omnes & singuli, qui per se vel alios authoritate propria aut de facto quarumcunque exceptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum, prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales & spiritualibus annexas, ab auditoribus, & commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia causas ipsas prosequi volentes, impediant, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt: Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt: ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eis, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias compellunt, & exequutionem litterarum Apostolicarum, seu exequutorialium, processuum, ac decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, & assensum, præstant etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii ordinarii, vel extraordinarii quorumcunque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint. Uti expresse statuitur in Bulla Cœnæ Domini *§.* 14. Item

§. 15. Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcunque, personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore: Nec non qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia Decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, & ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris & dictæ Sedis, ac quarumcunque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe vel indirecte, vel expresse præjudicatur. 284

§. 16. Nec non qui Archi-Episcopos, Episcopos, aliosve Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque Judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, & affines, aut alias impediunt, quominus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscunque utantur, secundum quod Canones, & sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini, statuunt, ac etiam ab eis delegatorum quorumcunque sententias, & decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia Ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant: eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem. 285

§. 17. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, ac quascunque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant. 286

§. 18. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, & Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illa processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus S. Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

Im

288 Ita hucusque in terminis Bullæ Cœnæ: quam sicut & alias Constitutiones Pontificias, & SS. Canones pro *Immunitate* hucusque allegatas plurimi hodie, utinam magis consideraient, & observarent, ne in continuo peccato mortali, & actuali excommunicatione existentes, & tanquam rejecta a Corpore Ecclesiæ putrida membra sordescentes catervatim misere pereant, præsertim cum penitus nullus titulus excusans supersit juxta dicta *num.* 272. *& seqq.* & dicenda in Conclusione sequenti.

289 Resp. VIII. A prætatis pœnis, præsertim ab Excommunicatione incurrenda nullum privilegium, nulla præscriptio, nulla consuetudo etiam immemorialis, nullusque alius titulus excusat. Patet ex dictis supra *n.* 272. & etiam ex Bulla Cœnæ Domini §. 24. *& seqq.* dicitur namque in Bulla Cœnæ, citato

„§. 24. Non obstantibus privilegiis, indulgentiis indul„tis, & literis Apost. generalibus, & specialibus supradi„ctis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis, cujuscunque „Ordinis, status, vel conditionis, dignitatis & præemi„nentiæ fuerint, etiamsi ut præmittitur, Pontificali, Im„periali, Regali, seu quavis Ecclesiast. & mundana præ„fulgeant dignitate, & eorum Regnis, Provinciis, Civi„tatibus, seu locis a prædicta Sede ex quavis causa, etiam „per viam contractus, aut remunerationis, & sub qua„vis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis „etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam „continentibus, quod excommunicari, anathematizari, „vel interdici non possint, per literas Apostol non facien„tes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum „de privilegiis, Indulg. & indultis hujusmodi, ac de or„dinibus, locis, & nominibus propriis; cognominibus, & „dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudini„bus etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quan„tumcunque longissimis, & aliis quibusdam observan„tiis scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos no„stros processus, ac sententias, quominus includantur „in eis, se juvare valeant, & tueri.

„§. 25. Quæ omnia, quoad hoc, eorum omnium teno„res, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur „præsentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, „& omnino revocamus, cæteraque contraria quęcunque.

290 Dices Bullam Cœnæ Domini non ubique esse receptam; consequenter saltem eam ubique non ligare, cum Lex non recepta, vel non promulgata non obliget saltem in locis, ubi promulgata non est: juxta plures DD. *cit. Lib.* 1. *T.* 2. *§.* 6. *n.* 125. Resp. I. ut supra *n.* 86.

Resp. II. Dato non concesso, quod Leges aliæ non obligent in locis, vel provinciis, in quibus non sunt promulgatæ: Certum tamen est, quod a peccaminosa transgressione, ac pœnis SS. Canonum, & Constitutionum Pontificiarum pro *Immunitate* Ecclesiastica editarum (inter quas vel maxime est Bulla Cœnæ) titulus seu prætextus Legis non promulgatæ, aut non receptæ penitus nullum excusat, prout expresse statuit Urbanus VIII. in supra *n.* 274. allegata Bulla, *Romanus Pontifex*, §. 4. ibi: *Etiam sub prætextu, quod Bulla, seu Constitutiones Apostolicæ non fuerint publicatæ vel usu receptæ, aut contrario usu abrogatæ*, ut proin Bulla Cœnæ etiam in Provinciis, ubi promulgata non est, quoad ea, quæ pro *Immunitate Ecclesiastica Reali*, ac *Personali* disponit, certissime obliget, & vim suam habeat.

Infertur, quod Laicis *Immunitatem* violantibus nihil pro eorum defensione supersit, nisi passim vigentes pessimæ corruptelę, nec non risus, contemptus, & explosio legum, & Constitutionum Pontificiarum pro Immunitate facientium, per quod tamen minime excusantur, sed ad contemptum, & risum hunc in interitu eorum *ridebit Dominus*.

291 Quæritur II. Quisnam a dictis pœnis absolvere possit? Resp. I. Extra articulum mortis nullus præter Romanum Pontificem absolvere potest: Imo etiam in articulo mortis nullus absolvere potest, nisi Violatores prius cautionem præstent, quod satisfacere, seu restitutionem facere, & mandatis Ecclesiæ stare velint, & similia ulterius non facere serio proposuerint. Ita clare statuitur in citata Bulla Cœnæ §. 21. ibi:

„§. 21. Cæterum a prædictis sententiis nullus per „alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis „articulo constitutus, nec etiam tunc nisi de stando Ec„clesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita „absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facul„tatum, & indultorum quibuscunque personis Ecclesia„sticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum Mendi„cantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopa„li, vel alia majori dignitate præditis ipsisque Ordini„bus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, „ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congreg. „Hospitalibus, & locis piis, nec non laicis, etiam Impe„riali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, „per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decre„ta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in ge„nere, vel in specie concessorum, & innovatorum, aut „concedendorum, & innovandorum.

Notandum tamen, eum, qui *cautionem* facere non potest, absolvi posse dummodo firmiter proponat, ac promittat, quod Ecclesiæ mandatis stare, ac pro viribus satisfacere & restituere velit.

Resp. II. Omnis absolutio per alium, quam Rom. Pontificem, extra mortis articulum, vel etiam in illo, sed non juxta tenorem præfatum facta, non tantum est nulla, sed etiam graviter peccaminosa, ac insuper Absolventem Excommunicationi subjicit. Ita expresse Bulla Cœnæ. 292

„§. 22. Quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere præsumpserint eos excommunicationis sententia innodamus gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter prout expedire noverimus, processuri.

Resp. III. Nulla absolutio etiam per Romanum Pontificem facta, violatoribus *Immunitatis* suffragatur, 293 „Nisi prius a præmissis, cum vero proposito ulterius si„milia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui „contra Ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statu„ta fuerint, nisi prius statuta, ordinationes, constitu„tiones, pragmaticas & decreta hujusmodi publice re„vocaverint, & ex Archiviis, seu Capitularibus locis, „aut libris in quibus annotata reperiuntur, deleri, & „cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fe„cerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffraga„ri, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quo„scunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, „ac etiam per patientiam, & tolerantiam nostram, vel „Successorum nostrorum quantocunque tempore conti„nuatam in præmissis omnibus, & singulis ac quibuscun„que juribus Sedis Apost. ac S.R.E. undecunque, & quan„docunque quæsitis vel quærendis nullatenus præjudicare „posse, ac debere. Ita Bulla Cœnæ §. 23.

Quæritur III. Quid Juris de Principum, & Dominorum sæcularium Statutis, Ordinationibus, Constitutionibus, Pragmaticis, Decretis contra Immunitatem Ecclesiasticam factis? Resp. I. Omnia hujusmodi statuta, constitutiones, seu decreta esse nulla & irrita, facientes vero eadem, violatores *Immunitatis* existere, Excommunicationi ipso facto subjacere, juxta §. 15. Bullæ Cœnæ, quem habes *n.* 283. qua absolvi non possunt, imo etsi absolvantur, absolutio non valet, *Nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publice revocarint, & ex Archiviis seu Capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata repertuntur, deleri, cassari, ac Papam de revocatione* hujusmodi certiorem fecerint, ut expresse statuitur in Bulla Cœnæ §. 23. *n.* 293. allegato. 294

Resp. II. Præter gravissimam Excommunicationis pœnam, etiam Deus gravissimas & universales infligit pœnas, ob Leges & Statuta in aliqua Provincia contra *Immunitatem* Ecclesiasticam factas, prout notant DD. communiter, & misera docet experientia. Placet hic afferre, quod habet Diana *p.* 5. *tr.* 1. *resolut.* 23. *§ Et tandem docet*, & valde notandum est a Judicibus laicis. „Vellem, in„quit, unum ab ipsis considerari, videlicet calamitates, „bella, fames, pestilentias, & alia id genus in Regnis „evenire ex statutis contra libertatem Ecclesiasticam. „Testis hujusce veritatis sit Basilius Imperator Nice„phori Phocæ successor, qui contra ejusdem Nicephori „statutum in hæc verba sancivit. Divinitus constituta „Majestas nostra cum & a Monachis, quorum testata „pietas atque virtus est, & ab aliis multis cognoverit le„gem a Domino Nicephoro qui ad Imperium pervenit de „Ecclesiis Dei, Religiosisque latam, tum præsentium „malorum, tum universalis hujus eversionis atque con- 295

„fusionis causam & radicem extitisse. Nam ex quo Lex „illa robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum us„que diem vitæ nostræ contingit, sed potius contrario „nullum omnino genus calamitatis intermisit, statuit „per auream hanc Bullam, cui subscripsit, indicatam „ab hoc præsenti die cessare debere, ac deinceps ir„ritam, ac nullius momenti manere, conditis ante il„lam legibus, tam de Ecclesiis, quam de Religiosis „domibus, vim roburque suum obtinentibus. Hactenus Basilius Imperator, ut patet apud Betsamonem *in Nomocanone Photii*, & Leunclavium *tom. 1. l. 1. jur. Orient.*

Nec desinam hic apponere in quod notat Illustrissimus, & Doctissimus Archi-Episcopus Bracharensis Acunna *in Decret. Gratiani, cap. si gens Anglorum n. 5, dist. 56.* Barbosa *in Jure Eccles. lib. 1. cap. 36. §. 2. n. 200.* Franciscus Longus *in Breviar. Chron. an. Domini* 704. Cockier *in Vindiciis libert. Eccles. p. 1. cap. 33. n. 23.* & ante illos Cardinalis Baronius *anno Christi* nempe olim Deum florentissimum Regnum Hispaniæ Mahometanis, & Mauris tradidisse, non quia in fide (semper enim Hispani fideles) sed quia in jurisdictione a S. Sede Apostolica defecerant. Unde intelligant Principes (subdit Baronius) quam male sibi, suisque Regnis consulant, qui Ecclesiæ jura tollere, vel imminuere conantur, quod ipsum repetit rursus aliis in locis *an.* 1100. *n.* 34. item 1104 *n.* 14. & 1158. *num.* 47. ubi ostendit Principes opprimendo Ecclesiasticam jurisdictionem, Regnorum suorum interitum & amissionem accersere.

Igitur Principum Consiliarii, si desiderant Regna stabilire, & ab eis calamitates arcere, consulant Regibus, ut imitentur Basilium, nihilque contra libertatem Ecclesiasticam constituant, sed si quæ constituta sunt, abrogent omnino, & in conflictu opinionum illam sequantur, quæ magis favet Ecclesiæ.

Quid Iuris autem de Statutis, & Legibus Laicorum quoad Clericos, vide *L. 1. tit. 2. §. 3. & 4.*

TITULUS L.

Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Negotium sæculare quid? & quotuplex? Est Clericis prohibitum.*
3 *Clerici non possunt esse Ministri, aut Officiales Laicorum*
4 *Limitatur hoc in aliquibus casibus.*
5 *Clerici non possunt exercere Officium Tabellionis seu Notarii publici, Et n. 7.*
6 *Nisi in causis Fidei, aut in Curia Romana, aut ubi est consuetudo.*
8 *Jus Civile, aut Medicinam audire quomodo prohibeantur Clerici? Et n. seq.*
10 *Possunt docere Jus Civile, ac Medicinam.*
11 *Clerici non possunt negotiari lucri causa.*
12 *Nec exercere vel agitare causas aut Judicium sanguinis, quinam actus per hoc censeantur prohibiti.*
13 *Consilium dare in causa sanguinis, an, & quomodo prohibitum Clericis?*
14 *Prælati Ecclesiastici habentes jurisdictionem temporalem possunt, & debent causas sanguinis Laico delegare, idque generaliter non specialiter.*
15 *Clerici non possunt præponi Ruttuariis, aut aliis viris sanguinum, nec esse belli Duces, bene tamen possunt interesse bello, & milites in eo hortari ad pugnandum.*
16 *Clerici non possunt exercere artem Medicinæ, aut chirurgiæ.*
17 *Enarrantur pœnæ exercentium aliquod ex recensitis negotiis sæcularibus, Usque ad finem.*

1 POstquam in præcedentibus dictum; quid Clericis & Monachis, eorumque statui competat, recte subjungitur, quæ eisdem sint prohibita, statumque eorum dedeceant, *sæcularia* nempe *Negotia*, utpote quæ mentem a Divinis abstrahunt, contemplationem impediunt, spiritum devotionis extinguunt, curisque & solicitudinibus variis intricant &c. ut proin *c. 1. h. t. ad finem*, ex Apostolo 2. *ad Timoth.* 2. bene dicatur: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*, & *l. Placet 17. C. de Episc. & Cler. Nihil commune clericis cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant*. Cæterum Titulus hic ultimus Libri III. multum convenit cum Titulo I. ejusdem utpote ubi etiam plura Clericis probibita, eorumque vitam & statum decentia habentur: hinc illis suppositis, ea tantum hic recensebimus, quæ ibi desiderantur.

2 Quæritur I. Quid, & quotuplex sit *Negotium sæculare* Clerici prohibitum? Ante responsionem notandum cum Abbate *ad Rubr. h. t.* quidquid ex carnali mundana, ac inordinata concupiscentia, aut corruptela non subjecta fœnorationis agitur; dum nempe inordinate carnaliter & sæculariter, id est, secundum sæculum, mundum, & carnem, & non secundum Deum, & rationem vivitur contra monitum Apostoli ad Rom. 12. *Nolite conformari huic sæculo*. *Secundo* ceu stricte sumptum *Negotium sæculare* est, dicitur quævis actio aut officium, quod pertinet ad Rempublicam sæcularem, competitque hominibus, seu Laicis, non item Clericis; de quibus Negotiis loquitur D. Paulus *supra*, & *cit. l. placet*. Resp. Quamvis *Negotia sæcularia* in hoc utroque sensu sumpta prohibeantur clericis *h. t.* tamen specialiter ac præcipue *secundo modo* seu stricte sumpta. Ita communis. Patet ex toto *h. t.* licet enim *c. 1. h. t.* multa etiam *Negotia sæcularia* large accepta Clericis prohibita enarrentur, tamen quin etiam Laicis sunt prohibita, utpote ex se illicita, ideo in subsequentibus Capitulis potissimum prohibita *Negotia sæcularia* stricte talia enarrantur quæ Laicis licita, Clericis tamen illicita sunt, utpote qui se sæcularibus etiam licitis *Negotiis* implicare non debent: quia *Duo sunt genera Christianorum: est autem unum genus, quod mancipatum Divino officio, & additum contemplationi, ac orationi ab omni strepitu temporalium cessare convenit, ut sunt clerici, & Deo devoti, id est conversi can. Duo sunt 7. can. 12. q. 1.* Concordant Canones ferme omnes, *dist.* 88.

Porro quamvis *multa sint sæcularia Negotia*, ut dicitur, *c. 1. h. t. imo plura sint negotia quam vocabula*, prout ait Vulpianus *l. Natura enim 4. ff. de Præscript.* ut proin omnia specificare impossibile videatur; Nihilominus aliqua hujusmodi *sæcularia Negotia* clericis specialiter prohibita afferemus.

Quæritur itaque II. Quænam *Negotia sæcularia* in specie Clericis, & Monachis sint prohibita? Resp. Ea esse plura. Patet inductione. Nam I. *c. 2.* b. *t.* clericis universaliter est prohibitum, *ne Ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum Procuratores existant*: quod intelliges, sive in domo ipsius Laici, sive extra illam eidem serviant aut negotium peragant. Barbosa *in cit. c. 2. h. t. n. 2.* etiam si Laicus sit Princeps, aut alius magnus Dominus, *c. Sed nec 4. h. t.* ibi: *Sed nec procuratores villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus, & secularibus viris, ut justitiarius eorum fiat Clericorum quispiam exercere præsumat*. Unde nec Principum Viceregentes, Vicedomini, Cancellarii, locorum Præfecti aut Præpositi, Administratores &c. vel alia ratione Officiales esse queunt, per Iura citata, & *c. Clericis 5.* ibi: *Inhibemus, ne quis Sacerdotum officium habeat Vicecomitis, aut Præpositi sæcularis.* Concordat *c. Clericis 15 de Vita & honest. cleric.* ibi: *Clerici officia sæcularia non exerceant*, & *can. fin. dist. 86.* 3

Limitatur tamen *n. præc.* doctrina in casu, quo Laicus habet causam, aut negotium Ecclesiasticum coram Iudice Ecclesiastico: coram hoc enim Laici causam age-

re,

re, negotiari, aut procurator ejusdem esse Clericus potest, Abbas in c. 2. h. t. n. 2. & 3. Pirhing eod. n. 17. Ratio est quia hoc nullibi invenitur prohibitum, cum tantum *sæcularia* non item Ecclesiastica *Negotia* prohibeantur in citatis Juribus. Item possunt Clerici, ac Religiosi etiam coram Judice laico ex charitate assumere negotium, & agere causas sæculares pauperum, ac miserabilium personarum, præsertim orphanorum, & viduarum: *arg. can. fin. dist. 86.* Imo, si non ex cupiditate, sed ex charitate, & amicitia facit, potest Clericus etiam una, vel altera vice non item ordinarie assumere *Negotium sæculare* Laici non pauperis, eusve esse Procurator. Abbas *l. cit.* cum aliis, eo quod Jura, dum prohibent Clericis *Negotia sæcularia*, intelligenda sint generaliter. Possunt insuper præfata Laicorum assumere & tractare negotia; quando redundant in commodum Ecclesiarum, aut Monasterii, Abbas *loc. cit.* Engel *h. t. n. 4.*

5 II. Specialiter prohibetur Clericis officium Tabellionis, seu Notarii publici agere *c. Sicut te 8. h. t.* ibi: *Fraternitati tuæ mandamus quatenus clericis in sacris Ordinibus constitutis Tabellionatus officium interdicas*: concordat *c. ut Officium, 11. §. Verum de Hæretic. in 6.* Ratio varia affertur a Doctoribus, inter quas est, quod Tabellionis seu Notarii publici officium est vile, Ancharanus *in cit. c. 8. h. t.* & ibi Fagnanus *n. 13.* & alii, cum Tabellio vocetur *servus publicus*, *c. 2. de Usur. in 6.* & ibi Glossa *V. Servo publico*, & *l. Non aliter, ff. de Adopt* quod propterea prohibetur Decurionibus *l. Universos C. de Decurion.* ergo multo magis Dei militibus. Notant tamen Doctores communiter: quod Tabellio seu Notarius publicus ante Clericatum factus officium hoc per susceptionem Clericatus non perdat. Item quod Instrumenta publica a Clerico Tabellione seu Notario confecta subsistant, sive ante, sive post clericatum susceperit hoc officium. Hostiensis *in Summa* Engel *h. t. num. 5.* Joan. Andreas *in cit. c. Sicut te h. t. num. 1.* atque diximus, & probavimus supra *Lib. 2. Tit. 22. n. 264.*

6 Limitatur tamen hæc secunda prohibitio, & asseritur. *Primo*, tam Regulares, quam sæculares Clericos posse, esse Notarios, aut Tabelliones in causis Fidei pro favore ejusdem, *c. ut officium, 11. c. Ad conscribendos, de Hæretic. in 6.* & ibi Doctores communiter. *Secundo* possunt esse clerici Notarii Papæ, ac in curia Romana. Fagnanus *in cit. c. Sicut te h. t. n. 60.* ibi Barbosa *n. 7.* Nam Papa admittendo, vel officium hoc tribuendo clericis, videtur eos habilitare ad illud exercendum, *a l. Idem Ulpianus ff. de Excusat. Tutor.* *Tertio* possunt clerici esse Notarii ibi, ubi est consuetudo. Barbosa *l. c. n. 9.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 1. cap. 8. n. 4.* Ratio est quia sola Lege humana prohibitum est clericis officium Tabellionis, ergo consuetudine id peragere possunt, *arg. c. fin. de Consuetudo.*

7 Limitant aliqui, & dicunt clericum saltem pauperem & Beneficium competens non habentem posse esse Tabellionem in causis Ecclesiasticis & coram Judice Ecclesiastico. Barbosa *l. c. n. 10.* Abbas *in idem cap. Sicut te h. t. n. 6.* & alii. Verum Glossa *fin. in c. cap. Sicut te, h. t.* & ibidem Fagnanus cum communiori aliorum, id negant. Tum quia *in c. Sicut h. t.* indistincte ac generaliter prohibetur clericis in Sacris existentibus officium Tabellionis; ergo indistincte venit intelligendum, *arg. c. quia circa, de Privileg.* Tum quia sola excipitur causa Fidei *cap. Ut officium, de Hæretic.* atqui *exceptio unius firmat regulam in contrarium* per vulgaria; ergo. Hinc observat Fagnanus *loc. cit.* quod plerisque in locis Episcopi pro suis Cancellariis, Actuariis, & Tabellionibus adhibeant Laicos; quamvis alibi etiam adhibeantur Clerici, quod saltem vi consuetudinis fieri potest, juxta dicta *n. præced.*

8 III. Prohibitum est Clericis & Religiosis publice seu in Scholis, vel Universitatibus publicis Jus Civile & Physicam, id est, Medicinam audire, *c. Non magnopere, 3. & c. in fin. h. t.* tum, *ne occasione talis scientiæ, spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur*, ut dicitur *c. 3. h. t.* Tum ut studium Theologiæ, & SS. Canonum magis frequentetur, atque *dilatio sui tentorii loco, funiculos suos faciat longiores, ut si Fides Catholica circumcincta muro inexpugnabili bellorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso*, ut dicitur *c. fin. h. t.*

9 Dicitur autem notanter *publice*; quia privatim, ac domi in camera sua non prohibentur Religiosi, aut Clerici studere Juri Civili, ut habet communior Doctorum, teste Fagnano in *c. fin. h. t. n. 42.* & observat etiam Barbosa *ibid. n. 3* & alii, præsertim si id faciant pro pleniori intellectu Juris Canonici, ac Theologiæ. Tum quia juxta illud vulgare: *Legista fine Canone valet parum, Canonista sine Lege nihil.* Tum quia *sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur, c. 1. de novi operis nunc.* Tum quia Civilis scientia est pars Divinæ, unde Leges dicuntur *sacratissimæ, L. 1. ff. de Variis, & extraord. Cognit.* Imo ob has & similes rationes volunt aliqui, quod Clerici, ac Religiosi etiam publice in Universitatibus extra Monasterium audire possint jus Civile, Barbosa *in c. fin. h. t. n. 7.* citans alios. Verum contraria opinio de Jure verior est, *arg. cit. cap. 3. h. t.* ubi expresse prohibetur ne Religiosi extra claustra Leges Civiles audiant; nec juvat, si dicas, prohibitionem intelligendam esse ne *principaliter*, non item ne *secundario* ad ecclesiastica magis intelligenda id fiat; quia hic ipse pretextus expresse etiam reprobatur *in c. cap. 3. eod.* ibi: *Ad Ecclesiastica negotia fidelius pertractanda.* Hinc nisi alicubi in Universitate habeatur contraria consuetudo, vel privilegium speciale Apostolicum (quorum alterutrum passim habetur) Religiosi & alii Clerici jus Civile publice audire non valerent, uti cum aliis bene observat Fagnanus *loc. cit.*

Illud probabilius est, Religiosis & Clericis sæcularibus non esse prohibitum Jus Civile, aut Medicinam publice, aut privatim docere, aut legere. Barbosa *l. cit. n. 7.* Abbas in *c. fin. h. t. n. 16.* Pirhing *eod. nu. 38.* Navarrus *in Manual. cap. 27. n. 176.* contra Hostiensem Jo: Andream, Sylvestrum, & alios; quia jura *c. 3. & fin. h. t.* tantum loquuntur de *audientibus*; ergo ad docentes aut legentes non sunt extendenda, utpote odiosa, *c. In pœnis, & c. Odia, de R. J. in 6.* 10

IV. Specialiter prohibetur Clericis negotiationem lucri causa exercere, *c. 6. h. t.* ibi: *Sub interminatione anathematis prohibemus, ne Clerici lucri causa negotientur*, quænam autem sub tali negotiatione comprehendantur, & quæ non, vide supra *T. 1. §. 5. a n. 226.* 11

V. Specialiter prohibetur Clericis, ne Judicium sanguinis exerceant, aut sententiam sanguinis dictent, proferant, vel executionis sententiæ intersint, & ne quidquam faciant, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, uti aperte constat ex Summariis, & textibus *can. Clerici 9. & c. Sententiam 9. h. t.* dicitur namque *c. cap. 5 h. t. Clericis in sacris Ordinibus constitutis &c. Judicium sanguinis agitare non licet. Unde ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas*, & *c. 9. eod. Sententiam sanguinis nullus Clericorum dicat, aut proferat: Sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, intersit. Nec quisquam Clericus litteras dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas.* Concordant *Sæpe 29. & can. His a quibus, 30. can. 23. q. 8* & *c. Ex litteris, 10. de Excessib. Prælat.* ubi Episcopus ex eo, quod malefactorem in specie occidi consuluerit, suspensioni corporaliter interfuerit, indignus Altaris ministerio fuit judicatus. Ex quibus Juribus Gl. *in cap. Clericis V. Aut judicent, & in c. Sententiam V. Sanguinis h. t. & in c. Ex litteris, de Excessib. Prælat. Vers. Corporalem.* Abbas *in c. Sententiam, h. t. n. 2. 3. & 11.* ac alii communiter inferunt, quod Clericus sententiam sanguinis nec dictare, nec scribere, nec ad dandum auxilium, aut consilium præbere, nec executioni sententiæ corporaliter interesse valeat. Ratio est; quia indecens est, ut illi, qui Christi lenitatem ac mansuetudinem specialiter, ac vi status sui exprimere tenentur, sanguinem alienum fundant, aut ad id quoquo modo concurrant, *arg. c. can. Sæpe, & c. His a quibus can. 23 q. 8.* aut sanguinis effusione corporaliter intersint, *c. 9. h. t. & c. Ex litteris, de Excessib. Prælat.* 12

Circa *consilium* tamen notandum cum Gl. *in c. Ex litteris, de Excessibus Prælat. Vers. Consuluit*, quod licet Clerici etiam interrogati non possint dare consilium, ut quis in specie occidatur, etsi secundum Jura recte consulant, possint tamen interroganti in genere respondere dicendo: *Juxta Jura, vel DD. fures sunt suspendendi, incendiarii cremandi*; vel potest Clericus interroganti exhibere jura & DD; ut ipse videat, quid Juris, *arg. can. unam 22. can. 33. q. 8.* quod idem docet Barbosa *in c. cap. Ex litteris de Excessib. Prælat. n. 5.* Molina *T. 4. Tr. 3. Disp. 74. n. 5.* & alii communiter. 13

14 Hinc etiam *Episcopus, seu quicunque alius Prælatus, vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem: si homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso Ballavio suo* (seu Judici) *aut alii cuicunque injungat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet* (nec male agere,) *quamvis ipse Ballavius, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, Justitia mediante. Nam licet, Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen (cum Jurisdictionem obtinens temporalem) debent, & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare*, uti in terminis statuitur *c. 3. h. t. in 6.*

Potest itaque in tali casu Episcopus, vel alius Clericus juridictionem temporalem obtinens, alicui alteri causam quamvis sanguinis delegare, ac mandando dicere: examina causam, facque, & judica, quod Justitia, seu Jura præscribunt. Non autem potest dicere: *mando*, vel *veto*, ut hic malefactor occidatur, etsi juxta Jure mortem promeritus sit. Imo consulit Gl. communiter recepta *in c. cap. 3. h. t. in 6. Vers. Episcopus* ut non specialiter, sed generaliter deleget Laico causas sanguinis, constituendo eundem Judicem sanguinis (Germanis *Vaun Ritter*) Porro de corpo a ite interessentibus quoque specialiter advertendum, quod infra *n. 21.* dicetur.

15 VI. Prohibetur, ne Clerici *Ruptaarii* (id est iis, qui præsunt machinis bellicis, quibus rumpuntur muri, ut notat Jo. And. *in c. 9. h. t. n. 7.* vel *bailistariis* sive *sagittariis*, aut *aliis* hujusmodi viris sanguinem pro, ponantur, *c. cap. Sententiam h. t.* Unde non possunt constitui Duces, vel Capitanei militum in bello, uti bene advertit Abbas *in c. cap. 9. h. t.* Quamvis enim Clerici possint interesse bello justo, ac milites ad pugnandum hortari, *can. ut pridem 17. cau. 23. q. 8.* tamen non possunt esse belli Duces ordinente aciem, ac dirigentes tormenta bellica &c. per Jura citata. Abbas *loc. cit.*

16 VII. Prohibetur *ne Chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, aut Sacerdos exerceat, quæ ad ustionem, vel incisionem inducit, c. cap. Sententiam, 9. h. t.* & ibi DD. Omnes, Quod etiam specialiter prohibetur Religiosis, *c. Tua nos 19. de Homicidio*, Ratio est: tum ob periculum erroris, quod tali Chirurgiæ inest, ac dubius curationis eventus, *c. Aures, 7. de Ætate & qualitat.* Tum quia Chirurgia est officium sæculare: ob quam ultimam rationem notat Abbas *in cit. cap. Sententiam 9. h. t. num. 21. & 22.* Chirurgiam, sicut & artem Medicinæ exercere, esse absolute prohibitum Clericis; etsi circa adustionem, ac incisionem illam exerceant *arg. c. 1. h. t.* Quod etiam clare desumitur ex *c. cap. Ad aures, de Ætate & qualit. ac c. Tua nos 19. de Homicid.* ubi Chirurgiam etiam causa pietatis & charitatis exercere prohibitum narratur. Et de arte Medicinæ ratio ulterior est; quia prohibetur Clericis illius studium, ergo multo magis ejus exercitium. Abbas *l. c. arg. c. Cum quid de R. J. in 6.* & ibi Jo. Andreas, Sanchez *l. Moral. c. 14. n. 15. & seq.* Veruntamen Sanch. *loc. cit.* quem sequitur Pirhing *h. t. n. 17.* atque docet Barbosa *in cap. Tua nos de Homic.* Molina, Bonacina, & alii limitant hoc in casu, quo urgente necessitate, & cessante periculo mortis, Clericus artem Chirurgiæ, aut Medicinæ exerceat ex pietate & charitate erga miserabiles personas in defectu aliorum Medicorum; aut Chirurgorum, item si Medici aut Chirurgi præsentes sint minus idonei aut experti: quando autem illi Medici, aut Chirurgi periti haberi possunt, nec causa pietatis licebit, *arg. c. cap. Tua nos de Homic.*

17 Quæritur III. Quas pœnas incurrant Clerici aliquod ex recensitis exercentes *Negotium sæculare?* Resp. I. Si qui Minister loci, aut Procurator rerum ipsius illicite existat, non defenditur ab Ecclesia, quo in suo ministerio aut officio erroneus deprehendantur *c. 2. h. t.* Si quis vero *procurationem villarum, aut jurisdictiones sæculares sub aliquibus Principibus, aut sæcularibus viris assumere præsumat, ita ut Justitiarius ab Ecclesiastico ministerio fiat alienus c. sed nec 4. h. t.*

Resp. II. Clerici, si illicite assumant Tabellionis officium, pœnam privationis Beneficii, quod habent, incurrunt, si moniti non desistant, *c. Sicut te 8. h. t.* ibi: *Per beneficiorum subtractionem interdicas.* 18

Resp. III. Religiosi professi, *si extra Monasterium illicite* (juxta dicta *n. 8. & 9.*) *Leges Civiles, vel Medicinam audiunt; & ad claustrum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinio præstare voluerint, audiantur. Reversi autem in Choro, mensa, & cæteris, ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia Sedis Apostolicæ) totius spem promotionis amittant, c. Non magnopere 3. h. t.* Et quidem pœnam Excommunicationis ipso facto incurrunt, uti expresse statuit Honorius III. *c. fin. eod.* ubi etiam ad Archidiaconos, Diaconos, Plebanos, Præpositos, Cantores; & alios Clericos Personatus habentes, nec non Presbyteros, constitutionem *c. cap. 3. h. t.* extendit. 19

De pœnis Clericorum, qui negotiationes illicitas exercent, vide *T. 1. §. 5. n. 33.* 20

Resp. IV. Clerici omnes, qui causam, aut judicium sanguinis agitant, ferendo sententiam (ut dictum est supra *n. 12.*) aut etiam scribunt, dictant, vel consulunt, aut aliquod auxilium præstant, ut quis occidatur, aut mutiletur, vel etiam qui executioni mortis, aut mutilationis corporaliter, & authoritative præsentes sunt, ipso facto irregulares sunt possuntque privari Officio, & Beneficio, *c. Clericus 5. h. t. & c. Sententiam 9. eod.* juncto c. *Ex litteris, de Excess. Prælat.* ac ibi DD., ex quibus tamen Abbas *in c. cap. 9. h. t. in 6.* Hostiensis; & alii cum Gl. communiter recepta *in c. 9. h. t. Vers. Sanguinis ad fin.* bene advertunt, quod ad hoc, ut quis ob præsentiam corporalem fiat irregularis, debeat authoritative, & judicialiter interesse, & aliquo modo auxilium præstare; consequenter, eum, qui executioni sanguinis sine ulla cooperatione interest, & præcise spectatorem agit, non fieri irregularem, quamvis nihilominus illicite agat, & tanquam contra præceptum SS. Canonum alias puniri valeat; nisi specialiter assistens Reo adesset. 21

Resp. V. Clericus, aut Religiosus illicite (juxta dicta *n. 16.*) Chirurgiam exercens, si ex eo mors sequatur, est irregularis, etiamsi sit peritus, & diligens & hoc fecerit causa pietatis: ita Summarium, & textus *c. Tua nos de Homicid.* Concordat *c. Sententiam h. t.* Pariter irregularis est Clericus, aut Religiosus, qui artem Medicam exercet, aut Medicinam præbet aliis, casu quo perceptis Medicinis mors sequatur, *Ad aures de Ætate & qualitat.* ubi notat cum Abbate *in c. 9. h. t. n. 23.* Clericum ac religiosum incurrere irregularitatem, si post datam medicinam, vel adhibitam Chirurgiam mors, aut mutilatio sequatur, etsi ipse non fuerit in culpa; quia dedit operam rei illicitæ, ob quam imputatur etiam causa absque alia culpa agentis contingens, *arg. cap. Tua nos de Homic.* Quod si tamen mors aut mutilatio non sequatur, irregularis non est Clericus, aut religiosus exercens chirurgiam, aut, Medicinam: quamvis nihilominus peccet. Abbas, & alii, nisi in casu necessitatis, ac deficientibus aliis Medicis aut Chirurgis, pietatis causa faciat juxta dicta *num. 16.* 22

Atque hæc in Tertium Librum Decretalium dicta sufficiant, cedantque ad Laudem & Gloriam Dei, cui soli Benedictio & Claritas, & Sapientia, & Gratiarum actio, Honor, Virtus, & Fortitudo in sæcula sæculorum,

AMEN.

INDEX

INDEX ALFABETICUS
RERUM ET VERBORUM.

Littera P. *denotat Proœmium*, T. *Titulum*, N *Numerum*, F. *Folium*.

A

B

nomi-

Bene-

Calix

C

Clau-

Cleri-

Non

D

E

Emphy-

F

G

H

I

L

Lega-

Loca-

M

N

Novi-

O

P

Q

R

Et

ho-

tu-

Ta-

T

Vo-

F I N I S.